ARISTOTELES

ARISTOTELIS OPERA CUM AVERROIS COMMENTARIIS

Vol. IV

VENETIIS APUD JUNCTAS

1562-1574

MINERVA G.m.b.H., Frankfurt am Main

Unveränderter Nachdruck 1962

Druck: Anton Hain K. G., Meisenheim/Glan

Quartum Volumen

ARISTOTELIS

DE PHYSICO AVDITV LIBRI OCTO.

Cum

AVERROIS CORDVBENSIS VARIIS IN EOSDEM COMMENTARIIS.

Quę omnia, à summis huius ętatis Philosophis, à mendis quàmplurimis expurgata cernuntur.

Marci Antonij Zimaræ Contradictionum in eosdem Libros Solutiones.

Contenta vero in hoc Volumine, versa pagina ostendit.

VENETIIS APVD IVNCTAS.
M. D. LXII.

IN HOC QVARTO VOLVMINE HÆC CONTINENTVR.

ARISTOTELIS de Physico auditu libri Octo, ex o timis codicibus castigati: ac i summas, & capita diui
Quibus addita nuper fuit Simplicij lectio in libro Sep mo, a textu decimo vsque ad vigesimum primum, uersa ab ea, quæ passim legitur.

AVERROIS in eos Procemium, antea quidem diffi cillimum, nunc autem ad maximam redactum fac tatem, tum ex Iacob Mantini noua translatione, tu ex antiqua castigatissima.

Commentaria in eosdem magna, simul cum ipsius te tu, ex plurium, antiquorum, doctissimorumq; vir rum collatione exemplarium emendata, ac non p rum claritatis adepta.

Expositio media super Tres primos libros, Iacob Mar no interprete: super reliquos vero Quinque mor præreptus, eam intactam reliquit.

Quamplurimæ figuræ, proprijs insertæ locis, mirab confectę artificio.

M. Antonij Zimarę super hos libros contradictionu Solutiones.

Eiusdem de primo cognito, Quæstio.

Summarum ac Capitum Index.

INDEX SVMMARVM, AC CAPITVM LIBRORVM, qui in hoc volumine continentur.

Summę ac Capita Primi libri de Physico Auditu.

Summę, ac Capita Secundi libri de Physico Auditu.

✠ ij &

Summa Tertia.

Summa Quarta.

Summæ ac Capita Tertij libri de Physico Auditu.

Summa Prima.

Summa Secunda.

Summa Tertia.

Summa ac Capita Quarti libr Physicorum.

Summa Prima.

Solui

Summa Secunda.

Summa Tertia.

Summæ ac Capita Quinti libri de Physico Auditu.

Summa Prima.

Summa

Summa Secunda.

Summa Tertia.

Summæ ac Capita Sexti libri de Physico Auditu.

Summa Prima.

Summa Secunda.

Summa Tertia.

Summa Quarta.

Summa Quinta.

Summæ ac Capita Septimi libri Physicorum.

Summa Prima.

Demon-

Summa Secunda.

Summa Tertia.

Summa Quarta.

Summæ ac Capita Octaui libri de Physico Auditu.

Summa Prima.

Summa Secunda.

Summa Tertia.

Summa Quarta.

FINIS.

Index Mediç expositionis Auerrois, super tribus libris de Physico Auditu, summis ac capitibus iam notatis respondet.

ACVTISSIMI INTERPRETIS AVERROIS CORDVBENSIS IN LIBROS PHYSICORVM ARISTO.

PROOEMIVM,

Duplici illustratum translatione, antiqua scilicet castigata, & aucta, necnon Iacob Mantini Hebræi, viri doctissimi nunc primum in lucem ædita.

ANTIQVA TRANSL.

B Ntẽtio mea ĩ hoc sermone est glossare librũ Arist. qui dr̃ auditus nãlis: qa à nullo expositorũ ædita est glossa cõpleta sup singulis verborũ Arist. nec ab Alex. verborũ explanatio cognita ẽ, nisi sup partẽ primi, & sup secundũ, quartũ, quintũ, sextũ, & septimum: & quod habet super partem octaui non est Alexandri.

Primum vero secundum vsum glossatorum, dicentium in principio libri octo capitula, scilicet Inten
C tionem libri, Vtilitatem, Ordinem, Diuisionem, Proportionem, Viam doctrinæ, Nomen libri, Nomen authoris, dicam & ego: licet plura ex istis possint intelligi ex proœmio libri: sicut in subsequentibus ostendemus.

Vide lcõ. 5. primi phy. i fine.

Intentio sciẽ nãlis.

Dico itaque quód intentio scientiæ naturalis in summa, cuius iste liber est pars, est cognoscere causas spe-

MANTINI TRANSL.

E Vius libri propositũ est exponere librum d̃ physico auditu: cũ nulla adhuc integra expositio alicuius expositoris ad literã visa nobis fuerit. quod vero hucusq; vidimus ex Alexandri expõne fuit aliquid in primũ, secundũ, & quartũ, quintũ, sextũ, atq; septimũ librũ: immo q̃dã ps in sextũ librũ nõ sunt verba Alex.

Consentaneũ tñ esse vr̃ vt preponamus q̃dam, q̃ solent ipsi expositores in initio suorum librorũ p̃fati: q̃
F quidẽ summatim sunt octo. Primũ est ꝓpositũ libri: Secũdũ eius vsus: Tertiũ ordo ipsius: Qartũ eius partes: Quintũ eius rõ ex proportione: Sextũ est mod' doctrinę: Septimũ quid nomẽ libri significet: Octauũ quis eum ædiderit: & si maior pars horum sint virtute in prefatione ipsius libri: vt nos exponemus, cum illuc peruenerimus.

Dicamus itaq; ꝓpositũ ipsi' sciæ naturalis in vniuersum, cuius iste liber est vna pars, esse scire causas spe-

G ANTIQVA TRANSL. MANTINI TRANSL. I

spērū sensibiliū,& cās eorū, q̄ sunt I eis,accidentiū : quia subiectū istius artis non sunt nisi res sensibiles, a q̄ transmutantur de se,i.fm ꝙ habent de se principium motus, & quietis.

b Et intētio h⁹ libri ē cognoscere de istis cās cōes oībus reb⁹ nālibus, s.Materiā,Formā,Finē,& Efficientē,& cognoscere cās primas, fm ꝙ ē posse sciri in hac scīa, sicut materiā primā,& mouēs primū: forma aūt prīa,& finis primus c à Metaphysico cōsyderant:& cōsyderatio in cō sequentibus d cōibus oībus reb⁹ naturalibus,sicut loco e & tpe, & his similibus est inquisitio naturalis.

Vtilitas eius est pars vtilitatis sciē speculatiuæ.& declaratū est in scīa consyderante in operationibus voluntarijs ꝙ esse hominis fm vltimā perfectionem ipsius, f& substantia eius perfecta est ipsum esse pfectū per scientiam speculatiuam : & ista dispositio est sibi fœlicitas, & sempiterna vita. Et in hac scientia manifestum est quod prædicatio nominis hominis perfecti à scientia speculatiua,& non perfecti,siue non habentis aptitudinem ꝙ perfici possit est æquiuoca : sicut nomen hominis, quod prædicatur de hoīe viuo,& de homine mortuo:siue prędicatio hominis de rationali,& lapideo.

g Et cū hoc cōsequit cognitionē sciæ speculatiuæ scīa de moralitate virtuosa.qm̄ sciētes istā sciam, cum erunt fm ordinē naturalem, oportet eos de necessitate esse virtuosos in oībus spēbus virtutū moralium, quæ sunt Iustitia,Temperātia, Fortitudo,Magnanimitas, Liberalitas, Veritas,Fiducia,Māsuetudo,& aliæ de virtutibus hominum.

specierū sensibiliū,& cās accidētiū, in eis existētiū:qm̄ subiectū,de quo hęc ars consyderat,sūt res sensu cognitæ,q̄ sūt ex se transmutabiles q̄ hñt in se principium motus,& quietis,

Propositū vero h⁹ libri ē scire cās cōes cunctis rebus naturalibus, q̄ sūt Materia,Forma,Agens, atq; Finis, notificareq; h⁹ reī primas cās,vt pñt in hac scīa notificari, vt est ipsa mā prima,& primus motor:de pria vero forma,ac primo fine ad professorē sciæ Diuinæ consyderare spectat: necnō tractare de cōsequentib⁹ cōibus cunctis rebus naturalibus, vt est I tēpus,locus,& reliqua his similia.

Vsus aūt eius est pars iuuamenti ipsius sciæ speculatiuæ. in scīa āt voluntaria,q̄,s.tractat de actionib⁹ voluntarijs,iā fuit oñsum qđ id,qđ ducit hoīem ad suā vltimā pfectionē, & integrā essentiā,ē vt pfecte obtineat scīas cōtēplatiuas. Qđ aūt hoc sit hoīs vltima fœlicitas, & vita ppetua p hanc sciam satis apparet, cum nomen hoīs,qđ dr̄ de eo, q̄ ē in sciētijs speculatiuis consumatior, & de eo,qui non est in eis pfectus, aut nō est habilis vt in eis pficiat, profecto æquiuoce dicat de ipsis: quēadmodū quoq; dr̄ hō de viuēte,& de mortuo : & vt dicitur etiam de homine rationali, & picto in lapide. M

Adde ēt ꝙ ad cognitionē sciarū speculatiuarū sequunt pstātissimi, ac nobilissimi affect⁹, vel mores. nā q̄ has pfitent scīas,si fm nālē cōsuetudinē se hēant, pfecto oportet vt reddant pbi ī oī gn̄e virtutū moraliū nobilium,q̄ sūt Iustitia,Tpantia, Fortitudo,Magnitudo aī,ac Liberalitas,& Veritas,& Fides, atq; Humilitas,& reliq̄ v̄tutes morales hūanę.

a a.l. subiectū dico scīm qđ trāsmutatur de se.
b Idē I c. 4. primi phy.
c a.l. vlcia Foīa pria &prim⁹ finis a Metaphy. consyderantur. Idē.3.met. H c.3. & .12. c.6.
d a.l.accidentibus.
e a.l.addit & vacuo.
Vtilitas.
f a. l. & suba eius ē pfectio p scientiam
Ex hoc vī cō.ponere fœlicitatē I scientijs speculatiuis. sȝ vid I oppo.3. de aīa cō. 36.
Vide con. Zim.
g Vide p hoc.1. cœ. c.2.in fine

A ANTIQVA TRANSL. | MANTINII TRANSL. D

Et declarauit Alexander in procemio huius libri quo sequatur scientia harum virtutum ad sciam speculatiuam. quia, cum nouerit sapiēs paruitatem vitæ suæ, & perpetuitatem sempiternam, & motum continuum, & quòd proportio suæ vitæ ad tempus sempiternū est sicut puncti ad lineam, vel sicut minimum finitorum ad infinitum, non procurabit propriam vitam, & tunc erit fortis ex necessitate. & similiter, cum nouerit sapiens quòd mors est ex necessitate materiæ, & proprie cum habet perfectionem humanam, & dubitauerit quod à perfectione expolietur, tunc non est mirum, si aliquando eligit mortem præ vita: sicut fecit Socrates cum Atheniensibus: quamuis opinetur de Socrate, quod nō fuerint ei declaratæ viæ disciplinæ communes, & propriæ: quia voluit ambulare in via propria cum populo.

Oppositum huius vt velle philosophum. 3. E.

B

Ethic. ca. 3. vide com. Zim.

Alexander vero in sua præfatione huius libri probat quo pacto sit necessarium vt ex cognitione scientiarum contemplatiuarum sequantur huiuscemodi virtutes. nam cū sapiens norit breuitatem suæ vitæ in relatione ad prçsens esse assiduū, ac ad motum continuum, & quod eadem est ratio vitæ eius ad ipsum tēpus æternum, quæ est ipsius puncti ad lineam, & vt verbo dicam imperfectissimarum rerum finitarum ad eas, quæ fine carent, is nunquam maxima vtetur solertia vt viuat, & sic efficietur omnino fortis. cumque nouerit insuper quod mors prouenit ex necessitate materiæ, presertim cū fuerit adeptus humanā perfectionem, tunc non timebit mortem: immo hoc tamen pertere facit eum, nempe quod caret sua perfectione: quam, cum adipiscitur, nihil prohibet quin aliquando existimet prçeligendam esse ei mortem vita: E

Vt Socrates se gessit cū Atheniēsibus: licet posset quis opinari quod Socrates erat expers viarum doctrinç, tum communium, tum propriarum: nam studebat profiteri ea, quæ sunt propria vulgo.

C

Vide. 1. Met. t. c. 5.

Et similiter, cum sciuerit quòd perfectionem habere nō potest, erit ei mors præeligenda super vitam. & manifestum est, cum dubitauerit sapiens se nō esse perfectum,* quòd eius tristitia nō erit, nisi propter defici hanc perfectionem ab ipso.

* al. eius audacia non erit, nisi in acquirendo hanc perfectionem

Adhæc, cū sapiens ipse norit quoque se esse priuatū perfectione, tunc nihil interest siue viuat, siue moriatur: immo preligenda est ei mors. non tū autem est quod, cū ipse moleste ferat se carere huiuscemodi perfectione, tūc nullus ali' erit finis suç fortitudinis, quam querere huiuscemodi perfectionem. F

Iterum oportet sapientes esse iustos, & temperantes. Iusti: cum sciuerint naturam iustitiæ existentem in substantia rerum, tunc amant similari illi naturæ, & acquirere illam formam.

Neminē preterea latet quod professores huius sciæ debent esse iusti, ac tēperati: Iusti quidē: quia, cū cognouerint naturā æquitatis, quæ in substantia entiū reperit, querent assimilari illi naturç, & sequent' illam formā.

G ANTIQVA TRANSL.

Temperantes: cum sciuerint indignitatem voluptatum, quia non sunt de dispositionibus necessarijs in esse hominum, nedum de perfectionibus ipsorum, sed sunt consequentia ex necessitate materiæ, de seipsis eijcient voluptates omnino, & erūt temperantes, & mansueti, & manutenebunt leges diuinas, & imitabuntur ordines naturales.

Et manifestum est quod debent esse Liberales, cum sciant essentiæ pecuniæ vilitatem, & quod studiositas in

H ea est vnum de desyderijs præter naturam.

Similiter debent esse Magnanimi, & amantes veritatem in operationibus, & dictionibus ipsorū, cum aliis cōsequentibus eis ex virtute hūana.

Dubium. Si autem dicatur quod esse non testatur super hoc, quia plures, qui gloriantur in his scientijs hoc tēpore, non sunt tales.

Solutio. Dicatur quod hoc accidit eis propter dispositionem innaturalē, quæ eos ad talem consensum deduxit: & ista dispositio est declarata exercitātibus in disciplina practicæ.

I

Et signū super hoc, quod accidit eis extra naturam, est quod inuenimus Alexā. & alios, dicentes quod sapientes virtuosi fuerūt in tempore suo. * & cum aliquis perscrutatus fuerit de hac dispositione, inueniet nullam aliam huius rei causam esse, nisi quod illa perfectio, cui subijciunt assuetudine hominum, in qua nutriebant, valde est remota ab hac perfectiōe. sed non solum hoc accidit eis, sed etiā quod ex cōsuetudine, in qua nutriebant, credunt quod hæc perfectio est valde vilis:

* a.l. sapiētes vero tēporis huius qa a cōitate gentiū viles habētur, & prīcipes existimāt qd nō sit digni regere ciuitatē, nec digni sit esse

MANTINI TRANSL. K

Tēperati vero: quoniam, cū nouerīt imperfectionē ipsarū cupiditatum voluptuosarū, easq; nō esse necessarias ad hoīs perpetuitatē, lōgeq; minus ad ipsas perfectiones, imo esse res, quæ sequuntur ex necessitate naturæ, ipsi maxime, tūc procul eas proijciēt, atq; depellent, maximoq; eas odio, & abominatione prosequentur. & sic efficientur temperati, amplectentes diuinas leges, sequentesq; naturalia instituta.

Cōstatq; eos reddi meliores, ac Liberaliores alijs, cū despiciāt pecuniarū quæstū, cognoscantq; eius ignobilitatē, & quod vū solertia ad eū acquirēdū L est quod egrediens limites naturæ.

Cōstatq; insuper eos esse Magnanimos diligētes veritatē in suis verbis, & actionibus, & in reliquis alijs probitatibus, & virtutibus hūanis, quæ nāe debentur eis.

At, si quisquā dixerit hoc dictū non correspōdere veritati: quoniam nos videmus his nostris temporibus oppositū huius in his, qui se iactāt obtinere huiusmodi scientias.

Ad hoc scire debes quod hoc cōtingit propter quendā affectū non naturalē, qui induxit eos ad huiuscemodi deliberationē quidē est notus illi, qui fuerit tātisper exercitatus in scientia practica, seu actiua, atq; de ea fuerit perscrutatus. M

Quod aūt hoc, quod accidit eis, sit res non nālis, indicio est id, quod Alex. atque alij dīt, nēpe sapientes esse viros probos, virtutibusq; præditos: qa ætate sua erat hoc sapientibus cōsuetū. quod si hoc diligēter inuestigaueris, nihil profecto aliud inuenies, nisi quod illa perfectio legū, cui à pueris, atq; ab ipsa cōsuetudine sūt inclinati, est de se remota ab hac perfectione. neq; hoc tm̄ eis accidit: sed sunt opinati ex ipsa educatione quod hæc dignitas, & perfectio sit vilissima, & imperfecta, ac eius quoq; pro-

A ANTIQVA TRANSL.

vilis: & hoc non accidit eis ex lege, sed ex corrumpentibus eam.

Accidit igitur istis hominibus, cũ incipiunt speculari illum modũ perfectionis, cui subiecti erant. sed cum desperauerunt peruenire ad hãc perfectionem, & viderunt omnes homines contemnere eam, & credere ꝙ expectantes eam non debent esse pars ciuitatis: aut credunt cum hoc ꝙ omnia dicta de hac perfectione forte sunt similia dictis de illa prima perfectione, quam expulerunt, s. illam, in qua nutriebantur: & tales sunt plures istius temporis, scilicet illi, qui modice speculationem attingunt: tunc omnino declinabunt ad appetitus, & accedit eis dispositio innaturalis, adeo ꝙ non dicentur esse pars ciuitatis omnino: quoniam cũ eis non potest fieri contractus ciuilis, neq; amicitia humana, neq; vtilitas alterius, sed omnes actiones eorum sunt ad seipsos: & ideo philosophia in hoc abhorretur. & iam exiuimus à nostra intentione, ad quã reuertimur.

B

eorũ scire tam, & ꝑ nunc incipiẽtes uic cri stianũ ꝙ hoc viliter ex scia accideris ex & ꝓ hoc declinantes nũ a scia dispõe opinionũ i ſſte & declinãt viri ad voluptates. & hæc di sciplinaies dialecticis accedit er go solum nis; sequuntur eos ỷ-mes, & secũ diũ accidẽs sequitur eos vitia pp sociatã homini quẽ liberas. Ordo. Idẽ 1. ... c. 1. & 4. ... c. 24.

C

MANTINI TRANSL. D

pfessores sit ĩpfecti: hoc aũt accidit eis nõ pp legẽ. sed pp eos, q eã vituperãt, & accusant. Huic igit̃ generi hoĩum cõtigit, cũ aggrediunt̃ ipsam speculationẽ, vt vituperẽt illud gen⁹ pfectionis, cui erãt ĩclinati. sed cũ ipsi remaneãt in ea re, ĩ q̃ fuerũt educati, nẽpe parũ sunt ꝓni illi pfectioni: & putãt se ĩpfectos esse, ppea q a hoĩes vituperãt eos, & ipsos non eẽ dignos, vt ciuiles vocẽt̃, existimãt neq; dignos eẽ, vt ĩter minimos eorũ vn⁹ ipsorũ cõnumeret̃, vt cũ eis associet̃. & cũ nõ sperẽt ampli⁹ attingere huiuscemodi pfectionẽ, opinãtur ꝙ id, qđ dr̃ de hac, non sit absi͂le ei, qđ dicebat̃ de illa pria pfectione, quã expulerũt, posteaq̃ erãt ĩ ea educati. & hoc fit vtpl̃m nr̃o tp̃e: videlicet ꝙ plures eorũ tradũt se hoc tp̃e arti logicę, q tñ sit̃ ad voluptates inclinati: ac accidit eis res maxime pter naturalis ita, vt nõ sint digni esse ps Reip. vllo pacto: q a nulla actio ciuilis oĩno vere ꝓcedit ab eis: neq; vlla humana amicitia, nullaq; vtilitas alteri ab eis ꝓuenit: ſʒ eorũ actiones oẽs vñr eẽ ꝓbæ in aĩo eorũ. hĩc fit vt hac tẽpestate nr̃a ij, q sciam ꝓfitent̃, sint ĩ opprobriũ, & maximo vitio affecti iudicent̃. sed iã reuertẽdum est ad id, vñ digressi sumus. E F

Ordo autem hui⁹ libri est ꝙ iste liber est primus librorũ positorum ab Arist. in sciẽtia naturali. quia res naturales diuidũtur ad diuersas naturas: &, cum diuersantur in eo, qđ est proprium vnicuiq; eorum communicant tamen in rebus communibus existentibus in eis. & propter hoc diuiditur cõsyderatio huius artis in duas partes. Prima est consyderatio in rebus communibus omnibus

Quod vero ad ordinẽ libri attinet, is q dẽ liber est primus librorum ab Arist. positorũ, q in scĩa nãli legunt̃. qm̃, cũ res nãles diuidãt̃ ĩ varias naturas, q̃ q dẽ naturæ, licet differãt inter se p ea, q̃ sunt propria vnicuiq; earũ, tñ adhuc cõicant inter se in rebus vniuersalibus, quas obtinent.

Ideo oportet vt prĩo diuidat̃ consideratio h⁹ artis in duas partes. In Prima consyderat̃ de his reb⁹ vl̃ib⁹ cunctis

G ANTIQVA TRANSL.

bus rebus naturalibus: Secunda est consyderatio in rebus proprijs vnicuiq; generi naturarũ diuersarũ. & ista pars secunda diuidit̃ ſm numerum diuersorum generum. & propter hoc fuerunt libri positi in hac arte plures, sicut accidit in Logica, & alijs artibus speculatiuis.

Idẽ.1. phy. c.4. & clarius.57. & 2. de aïa.1. & 34.

Causæ autem, quare pars communis est prior partibus proprijs, sunt tres in his artibus. Prima est quod commune est notius naturaliter ꝓprio apud nos: Secunda ꝙ idem in disciplina non erit pluries iteratũ:

H Tertia quòd propositiones vsitatæ in hac scientia erunt primæ, & propriæ. verbi gratia, qui demonstrat in triangulo angulos esse æquales duobus rectis demonstrat hoc per propositiones primas: qui autem demonstrat hoc in triangulo diuersorum laterum, vel æqualium laterum, tunc propositiones, quib' vtitur, non erunt primæ. similiter qui demonstrat essentiam primæ materiæ homini, vel animali, vel alijs rebus particularibus. ꝓpter hoc oportet præponere partem communem propriæ, sicut librum Priorum, & librum Perihermenias ante Posteriora, & Dialecticam, & alias.

I

Diuisio.

Diuisiones autẽ huius libri sunt octo sermones: & quilibet sermo partitur in partes maiores, & minores, & maiores in minores partiuntur. & nos narrabimus istas partes in procœmio cuiuslibet sermonis.

Pro-

MANTINI TRANSL.

cunctis rebus nālibus: in Scđa ve tractat̃ de reb' proprijs vnicuiq; g neri naturarũ diuersarũ. & hęc pa adhuc secunda diuidit̃ in numer generum diuersorũ. & ob hanc ca sam in hac arte reperiunt̃ plures li bri positi, quib' accidit veluti id, q accidit arti Logicæ, & alijs artibu

Verum pars cõis in his artib' a reponit̃ in hac doctrina partibus prijs pp tres cãs. Prima est, quia c notius est natura apud nos, q̃ pr prium: Secunda, ne in ipsa doctri accidat repetitio: nempe vt eadẽ r cõis pluries repetat̃. Tertia, vt pr positiones, q̃ fiunt circa hoc, sint p mæ, atq; propriæ. vt, exempli gr qui demſat triangulũ simpl'r hab re angulos æquales duobus rectis, profecto vtet̃ demſatione, q̃ cõst ex propositionibus primis: sed q d monstrat hoc de inęquilatero, v æquilatero triangulo, tunc propo tiones eius non erunt oĩno prima pari quoq; rõne si quis demõstr hoĩem, vel aĩal, vel aliqđ aliud pa cularium obtinere primã materi his vtiq; rebus oportet vt pars cõi & vl'is ꝓcedat proprias, & particul res, vt ꝓcedit liber Priorum, & lib Perihermenias librum Posterior & librũ Topicorũ, & reliquos q que libros. Partes vero eius su octo, q̃ in octo libris positæ sunt: quilibet liber diuidit̃ in magnas p tes: & illæ magnæ in minores: & q que minores in exiguores: & qñ non diuiduntur primæ partes: & que desinet diuisio in plures q̃ t partes: & hoc totũ iuxta naturã r de qua tractatur. & quandoque a quæ res exposcunt vt ingrediant suas diuisiones pp ordinẽ doctrin

qu

quas quidem partes nos enumerabi bus in pfatione vniuscuiusq; libri.

Proportio

Proportio eius oībus sciētijs speculatiuis, s. comparatio scientiæ naturalis est fm proportionem partis ad totum. quia scię speculatiuę sunt duobus modis: †[vnus est propter exercitium, sicut Mathematica:] alius pp perfectionem, propter quā ipsum exercitium est: & est scientia Naturalis, & Diuina.

al. lit' in- [illegible] pp fi- [illegible] alcerr [illegible], & si Mathema ticæ sciē. vide 1. cor. 45.

Proportio aūt istius libri ad sciētiam naturalem est sicut proportio elementorum rei ad rē: quia iste li- B ber comprehendit res, q̄ sunt principia, & radices vl'es illorum, de qui bus vult alloqui naturalis.

Via doctrinæ huius libri sunt species doctrinæ vsitatæ in hac sciētia: & sunt modi omnium disciplinarum, s. demonstratio signi, & demōstratio causæ, & demonstratio simpliciter: quamuis signum, & causa sint plus vsitata in hac scientia: & ali quando est vsitata demonstratio simpliciter.

al. & maneries disciplinę di uisionis & definitio- C nis, & enthymema tis & exempli & inductionis [illegible] [illegible] [illegible] *Quod dē [illegible] [illegible] dialectica, & rhetorica. [illegible] [illegible] & in 8. phys. com. [illegible]

Et maneries disciplinæ, quæ fit in definitione diuisionis, & Inductionis, & exempli: quia vnoquoq; isto rum trium vtitur ars * demonstratiua secundum modum datum in Posteriorib': sed * vsus, quo vtitur exemplo, & inductione, est alius ab vsu, quo vtitur Rhetorica, & Dialectica.

Nomen

Rō vero eius, seu pportio, s. sciæ naturalis ad reliquas scias speculatiuas, est rō partis ad totum. quia duplex est genus sciarū speculatiuarū: vnū est, qd vt plm ponit' ad vsum, & sunt ipsæ sciæ Mathematicæ: alterū vero, qd inter ipsas pfectiones cō numerat' ob quas, s. fit ipse vsus: q̄, & quidē ē ipsa scia N̄alis, & Diuina.

At rō hui' libri ad ipsam n̄alem sciam est rō, vel proportio elementorū rei ad ipsam rem: nā hic liber continet ea, q̄ se hn̄t veluti principia, & vl'es radices ad ea, quæ profes sor huius scientiæ vult tractare. E

Modus aūt doctrinæ, qui in eo fit, est ex generibus doctrinæ, quæ in hac scia fieri solent: qui quidem sunt modi oīum doctrinarum triū generum demrationū, népe signorum, seu demonstrationū quod est, & demonstrationū pp quid, necnō demonstrationū absolutarum, vel simpliciter: licet in hac arte maior pars demrationū, q̄ in ea fiunt, sint demonstrationes qd est, & pp qd: raro enim fiunt in ea demonstrationes absolutæ: contra id, qd fit in ip- F sis Mathematicis, in quibus s. fiunt vt plm demonstrationes simpliciter, & absolutę. Vti' insup eo mō doctrinę, q fit p definitionē, & eo, q p diuisionē, & eo, q p enthymema, & eo, q p inductionē, & eo, q p exēplū. his etenim quinq; modis oībus vtunt' ipsæ artes demratiuæ, eo pacto, quo in lib. Posteriorū traditū fuit. sed hæ alio mō vtunt' exēplo, & inductione, q̄ vtat' ars Dialectica, & ars Rhetorica: vti'. n. ars Dialectica Iductiōe, & ars Rhetorica exēplo.

G ANTIQVA TRANSL.

Nomen huius libri est audit⁹ naturalis, siue sermo naturalis: sed, cũ acciderit sermoni ꝙ audiatur, mutatum est loco sermonis auditus, secũdum trãsumptionem, & alternationem, propter delectationem, & extraneitatem exist entẽ in verbis mutatis, secundum quod delaratum est in Rhetoricis. & appropriatẽ hoc nomine, quamuis sit commune toti huic arti: quia iste liber est principium, & radix totius istius artis. & vocatur pars nomine toti⁹: quia est in potentia omnes partes: sicut ele-
H mentum est in potẽtia omnia generata ex eo.

Nomen authoris. Nomen authoris est Aristoteles, filius Nichomachi, sapientissimus Græcorum, qui composuit alios libros in hac arte, & in Logica, & in Metaphysica, & ipse inuenit, & compleuit has tres artes.

Confiste. 3. cœ. cõ 68.

Inuenit. quia quicquid ĩuenitur scriptum ab antiquis in hac sciẽtia non est dignum, quòd sit pars hui⁹
I artis, nec ambiguitas etiam, nedum ꝙ principia essent.

Com-

MANTINI TRANSL.

Quid aũt nomen eius signẽt, intelligit q dẽ ipe p auscultationẽ physicam, orõnẽ physicã: sed cũ contingat orõnem fieri p auscultationem, ideo vsus est vocabulo auscultationis, vice orõnis, p modũ metaphoræ, & transmutationis, pp consonãtiã, & dissonantiã, q̃ fieri solet ĩ primis dictionibus, vt in libro Rhetoricorum explicatũ fuit. at indidit ei hoc propriũ nomẽ, licet sit cõis toti huic arti: quia hic liber ẽ fundamẽtũ, & principalis radix huius artis: iõ pars vocaẽ noĩe toti⁹: qa virtute est oẽs ptes: quẽadmodũ ẽlẽtũ ẽ virtute oẽs res, quæ ex ipso oriuntur.

Author vero huius libri ẽ Arist. filius Nichomachi, manifestissimę sciæ apud græcos, notus, q fuit quoque author reliquorũ librorũ, qui ĩ hac arte habenẽ, ac eorũ, q in arte Logica reperiunẽ, nec nõ tractatuũ qui in scĩa Diuina ĩueniunẽ. ipseq; fuit inuentor harũ triũ artiũ, nẽpe artis Logicæ, & sciæ Diuinæ, ac Naturalis sciæ, easq; ipse perfecit.

Qđ aũt ipse eas adĩuenerit patet quia, si quid fuit dictũ de his rebus ab aliquo alio ꝑter ipsum, nõ debet recipi ꝓ aliquo principio harũ artiũ, neq; ꝓ aliqua parte: ĩmo, si qd reperiẽ ab alijs dictũ de hoc, non debet pro dubio produci in his artib⁹, longeq; min⁹ dignũ est vt recipiat pro prĩcipio earũ. & hoc satis patet in suis libris, vbi facit verba de ipsis proponendo eorũ verba in his tribus: nec non ex libris, q nunc reperiunẽ ei ascripti, licet sint admodũ pauci, maxime constat. nã postq̃ mutuere libri huius viri, libri ꝑdecessorum eius fuerunt abnegati, & aboliti. Inter libros vero, qui fuerũt a

ANTIQVA TRANSL. MANTINI TRANSL.

A

Compleuit. quia nullus eorum, qui secuti sunt eum vsque ad hoc tẽpus, quod est mille & quingetorum annorum, nihil addidit, nec inuenit in eius verbis errorem alicuius quátitatis.

Laudes Arist. vid. 2. coe. c. 1. & 2. de gña- tione. c. 3. & & 3. mete. vbi expõe media, & 3. de aña c. 4. & 12. mete. c. 14.

Et talem virtutem esse in indiui duo vno miraculosum, & extraneũ existit. & hęc dispositio, cum in vno

B

homine reperitur, dignus est esse di uinus magis, quàm humanus.

Et quoniam nos compleuimus capitula praecedentia ad hunc librũ & compendiose exposuimus illi, qui vult intelligere verba libri huius, ad exponenda verba libri iam transire debemus.

C

te ipsum aediti in his rebus p viã doctrinae proximiores sunt libri Platonis: & si pauca admodũ sint ea, q̃ in eis continent̃, in relatione ad illa q̃ in libris huius sapiẽtis cõtinent̃, q̃ ẽt sit̃ pauciora in vna sciã, q̃ in alia. D

Quod aũt ipse pfecerit ipsos satis constat: cũ nullus posteriorũ ei⁹ vsque ad psens tps, q̃ sũt ferè mille & quingenti anni, potuit quicq̃ addere his, q̃ ipse tractauit: neq; aliquid impugnare, quod sit alicui⁹ momẽti, vel consyderationis.

Inueniri aũt hoc in vnico indiuiduo est alienũ, ac maxime miraculũ. Haec aũt, cũ reperiunt̃ in aliquo viro, debent potius ascribi diuino statui, q̃ humano: & ideo antiqui vocabant eum diuinum. E

Et posteaq̃ fuerunt q̃ breuiter expositae hae octo intentiones, q̃ sunt veluti pludia illi, q̃ desyderat intelligere id, qđ ipse dicit̃ ĩ hoc suo libro, consentaneũ est aggredi expositionẽ vniuscuiusq; librorum eius.

In hoc primo libro physicae auscultationis primũ ei⁹ propositum est ĩuestigare quid sit prima cã materialis, cõis cunctis entibus naturalibus: & continet tres summas. F

In Prima summa agit̃ de rebus, qbus pfatus est hunc suũ librũ. In Scđa tractat̃ de opĩonibus antiquorũ, quas habebant de hoc principio earũq; destructionibus. In Tertia ponit opĩonẽ suã de hoc principio. Prima summa cõtinet tria capita. In Primo ca. ponit̃ ppositũ h⁹ sciae. In Scđo de generib⁹ demr̃onũ, q̃ ĩ hoc libro fiunt, agitur. In Tertio de modo ordinis doctrinae, quo pcedit in hoc libro, & in sequẽtibus.

Aristotelis

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV
LIBER PRIMVS,
Cum Auerrois Cordubensis Commentarijs.

SVMMAE PRIMI PHYSICORVM.

SVMMA PRIMA.

De modo procedendi in hac scientia.

De Proposito huius scientiæ. Cap. 1.

Voniã cognoscere, ac sciř cõtigit circa oẽs methodos, q̃rũ sunt principia, aut causæ, aut elementa, ex horũ cognitione: tunc.n. pu-
1 tamus cognoscere vnũquodq;, cũ cãs primas cognouerim⁹, & principia prima, & vsq; ad elementa: manifestũ est ꝙ & ea, q̃ sũt circa principia sciæ, q̃ de natura ẽ, primũ determinař tẽtãdũ.

Voniã dispositio certitudinis, & sciæ in oĩbus vijs, habentibus prĩcipia, aut causas, aut elementa, non acquiritur nisi ex cognitione istorũ: credimus.n. in vnaquaq; rerum ipsam scire, cum sciuerimus causas eius simplices & prima principia eius donec perueniamus ad elementa eius: manifestum est quòd in scĩa naturali oportet primò quærere determinationem principiorum eius.

Ncœpit hunc librũ a c pp quam fuit cõsyderatio huius sciæ in cognitione cãrum rerũ naturalium, & dixit. Quoniam dispositio. idest. quia declaratũ ẽ in posterioribus ꝙ dispositio sciæ certæ in oĩbus artibus demõratiuis, cõsyderantibus de rebus habẽtibus cãs, vel vnquatuor causarũ, aut plures vna, aut oẽs, non acquirit̃ nisi ex cognitiõ causarũ. Et non intẽdebat p sciam & certitudinẽ synonyma: qm̃ nomina synonyma non vsitantur in sciẽtia, & doctrina demonstratiua

sc

A sed intendebat dispõnem scię certę: scia.n. certa est scia perfecta. Scia.n. alia est perfecta, & est illa, quę est p cãm, alia est imperfecta, & est illa, quæ est sine causa. Et intendebat p vias artes speculatiuas, quæ dicunt̃ viç: quia consyderans in eis vadit ex determinatis rebus ad res indeterminatas per res determinatas. Et dixit habentibus principia, aut causas, aut elemẽta. quia artium speculatiuarũ, aut suarũ partium sunt q̃dã, quę consyderant de rebus simplicibus carẽtibus principijs: & hęc est dispositio sciæ consyderantis de B proprijs principijs, & primis cuiusli bet artis, vel entis. Et dixit principia, aut causas, aut elementa, pp diuersitatẽ modorũ quatuor cãrũ. & intendebat per principia in hoc loco causas agentes, & mouẽtes, & per causas fines, & p elementa causas, q̃ sunt partes rei, s. materiã, & formã. & vtitur hoc noĩe principium proprie, & similiter hoc nomine causa, q̃a sunt noĩa synonyma, cũ vsitent̃ cõiter. & sic, vt mihi vr̃, exposuit Alexã. Et intendebat Arist. per hũc sermonẽ docere q̃ non oẽs artes consyderant de oĩbus causis, sed quędã C consyderant de cã formali tantũ, s. Mathematicę, & quędã de trib' causis, s. efficiente, formali, & fine, & est scia Diuina, & q̃dã de quatuor causis, & est scia. Naturalis. &, quia hoc non fuit manifestũ in hoc loco, induxit sermonẽ in formã dubitationis, & d. habentibus principia, aut causas, aut elementa. i. qm̃ idem sequit̃, si ponat̃ q̃ illę res habeãt principia agentia, aut finalia, aut elemẽtaria, aut oĩa. & impossibile est vt hæc coniunctio, aut, sit sicut copulatiua: nam dispositio certæ sciç in

Distinctio sciæ.

Vide com. Zim.

Vide c. 3. 3. cœli. Vid. phoc 5. Met. c. 4 & 12. Me. c. 23. vbi expressius cõtradicere.

Scia diuina de tribus causis cõsyderat.

Vid. opp. 3. Met. c. 3. & 12. Met. c. 6 vbi dicitur. Vid. 2. Met. c. 6 vbi dicitur, cõsyderat quatuor genera cãsã &c. Vide 3. cœ. & 12. c. 30.

uenitur in rebus habentibus causas D quasdã per sciam illarũ causarum, sicut inuenitur in habentibus omnes causas. Et, cũ posuit hanc propõnem, induxit testimonium ad verificãdum illã, q̃ ferè induxit in posterioribus Analyticis, & d. credimus.n. in vnaquaq; rerũ, &c. i. & signum eius, q̃d diximus, q̃ dispositio sciç certæ de aliquo non acquiritur nisi ex cognitione causæ eius: qm̃ omnis, qui dicit se scire aliq̃d, non dicit hoc nisi qm̃ sciuit illud p suas omnes causas, ppinquas, & remotas: & hoc inuenitur in oĩ, qui aliquid scit in veritate, aut s̃m existimationẽ: & q̃ in ista propositione conueniunt oẽs consyderantes, adeo q̃ & Sophistę, vt dixit in posterioribus. D. d. cum sciuerimus causas eius simplices. & intendit, vt mihi vr̃, causas existentes in re, primas, nõ cõpositas, & sunt prima materia, & vltima forma: quę.n. sunt pręter primã materiã, & vltimã formã cuiuslibet rerũ naturaliũ sunt materiæ compositę, & formę cõpositæ. D. d. & prima principia. & intẽdit, vt videtur, per prima principia primas causas, quæ sunt extra rẽ, s. primũ agens, & vltimũ finẽ oĩum rerũ. D. d. donec pueniamus ad elemẽta eius. & intẽdit hic p elementa causas existẽtes in re, ppinquas, & eẽntiales. Et innuit p hoc, q̃d dixit, q̃ doctrina ordinata ẽ incipere à cognitiõe cãrũ primarũ rei cognoscẽdę pfectę, deinde intẽdere ad cognitionẽ aliarũ cãrũ remotarũ s̃m ordinẽ, donec perueniamus ad causas ppinquas. & s̃m hoc vtit̃ hoc noĩe cã, & elemẽtum alio mõ ab eo, quo vsus ẽ illic pri', s̃m suũ morẽ I habẽdo modicã sollicitudinẽ de noĩbus.

E

Primo posteriorũ t. cõ. 5.

Vid. cõsile 2. Ph. c. 10. & 1. cœ. c. 1. & 5 Me. c. 29. & 1. Phy. c. 82. Opposi. 12 Me. c. 6. & 3. Met. c. 3. vbi hr̃q. vltim' finis omniũ rerũ à Met. cõsyderat̃

F

Vide cõt. Zim.

Vid cõsile 6. Me. c. 12 & l. 2. phy. c. 72. & 38

Et,

G Quoliceat vti verbis æquocis i doctrina demratiua vide. 3. d aia. c. 20

Et cum posuit hanc maiorem ꝓpositionem in hoc sermone dicentem ꝙ scientia certa de rebus habentibus causas, & elementa non acquiritur nisi ex cognitione causarum, & elementorum eorum, dimisit minorem propositionẽ, & induxit cõclusionem, quam intendit per hunc sermonem, & dixit. manifestum est ꝙ in scientia naturali, &c. i. manifestum est: qm̄ ex hoc sequitur ꝙ qui vult largiri scientiã de natura, oportet ipsum prius quærere determinationem causarum rerum naturaliũ habentium causas, & elementa. Et

H iste sermo componitur sic. Omnia naturalia habent principia, causas, & elementa: sed habẽtia causas, principia, & elementa non sciuntur nisi ex cognitione causarum, & elementorum: ergo omnia naturalia non sciunt̃ nisi ex cognitione suarũ causarum, & elementorum.

De generibus demonstrationum, quæ ĩ hac scientia fiunt. Cap. 2.

INnata autem est ex notioribus nobis via, & manifestioribus ad manifestiora natu-

I ræ, & notiora: non enim sunt eadem & nobis nota, & simpliciter. Quapropter necesse est ad hunc modum procedere ex immanifestioribus quidem naturæ, nobis ãt manifestioribus ad manifestiora naturę, & notiora.

Et via ad illa est de rebus notioribus, & manifestioribus apud nos ad res, quæ sunt manifestiores in natura: illa enim, quæ sunt cognita apud nos, non sunt illa, quæ sunt cognita simpliciter. Et ideo oportet nos ire per hanc viam, & venire de rebus, quæ latentiores sunt apud naturam, & manifestiores apud nos, ad res, quæ sunt manifestiores, & notiores apud naturam.

Cum declarauit ꝙ oportet Naturalem largiri cognitionem causarum, & elementorum, incœpit declarare viam inducentem ad cognitionem causarum rerũ naturaliũ, & naturam demonstrationum largientium causas rerum naturaliũ, & d. Et via ad illa. i. uia, inducens ad cognitionem causarum rerum naturalium, est de propositionibus acceptis ex rebus posterioribus in eẽ, quæ sunt notiores, & manifestiores apud nos, ad conclusiones priores ĩ esse, quæ sunt notiores, & manifestiores apud naturam, & latentiores apud nos: & est modus demonstrationum, qui dicitur signum. Et, cũ declarauit naturam demonstrationis, qua vtitur hic, reddit causam, & dixit. illa enim, quæ sunt cognita apud nos, &c. i. & causa, in hoc, ꝙ via, per quam itur in hac scientia, debet esse à rebus posterioribus in esse ad res priores in esse, est quia illa, quæ sunt cognita apud nos in rebus naturalibus, non sunt illa, quæ sunt cognita simpliciter, idest naturaliter: quod est contrarium in Mathematicis: illa enim quæ sunt cognita in illis simpliciter, & sunt causæ priores in esse, sunt cognita apud nos. Quia igitur naturaliter procedim' de scito apud nos ad ignotum, si cõtigerit vt notum apud nos sit notũ apud naturam, tunc demonstratio-

nes

A nes datæ in hac ſcīa erūt demſones cauſę,& eſſe: &, ſi contigerit vt nota apud nos non ſint nota apud naturā,quæ nō ſunt priora in eſſe,ſed poſteriora, tunc demonſtrationes datæ in hac ſcia erūt de numero ſignorū, non demſones ſimplr. Et, cum notificauit ꝙ via in hac ſcīa eſt īcipere à rebus notioribus apud nos, & intendere ad res notas apud naturā,& ignotas apud nos, & ꝙ īpoſſe eſt aliter in hac ſcīa incedere, incepit declarare ꝙ per hanc viam opꝫ in hoc libro ire,ſ. ꝙ opꝫ ipſum cōſyderare de hoc, qđ eſt de rebus cognitis apud nos, procedendo ad
B res cognitas apud naturā, quæ ſunt cauſæ quæſitę, & d. Et ideo oportet nos, &c. Deinde demōſtrauit quæ ſint illa, quę ſunt cognita apud nos, & latentiora apud naturam, & quæ ſunt illa, quæ ſunt cognitiora apud naturam, & ignotiora apud nos.

Hic pꝫ qd ſit demſo ſimplr, & qd ſign demſo. Vide cōſile 2.cœ.c.35. & ibi & inuenies qd ſit demſo cāꝗuā,ſeu ppqd. Vide ꝓ hoc & 2.phyſi. c.65. exemplū cōue- niēs de demſtratione cauſæ cāꝗuā.

Sunt autem primum nobis dilucida, ac manifeſta confuſa magis: poſterius autem ex his nota fiunt elementa, & principia ijs, qui diuidunt hæc.

Et illa, quæ primò ſunt apud nos euidentia, & manifeſta ſunt
C *mixta, ſ. compoſita propriè: deinde in poſtremo efficiuntur nobis ex iſtis elementa, & principia manifeſta.*

3 Dicit & illa, q̄ ſunt cognita apud nos primo de reb' naturalibus, ſunt compoſita cauſata ab elementis, & illa, q̄ ſunt ignota apud nos naturaliter, ſunt cauſæ cōpoſitorū. ſed poſſibile eſt ex rebus compoſitis, i. ex conſequētibus earum cognoſcere

Cōpoſita ſunt notiora apud nos q̄ tur cāe. Idē 3.cœl. c.61. Quare cāe nūc notiores.

D cauſas: adeo ꝙ ex hoc erunt notæ illę cauſę, ex quibus cōponunt. cauſæ autem ſunt notiores apud naturā: qa natura facit cōpoſita ex cauſis. vnde vr̄ ꝙ cauſæ ſunt notiores apud illā: ſicut eſt diſpoſitio in rebus artificialibus cū artifice, ſ. qm̄ cauſę ſunt cognitiores apud illum. ſi igitur nos ageremus res naturales, tunc cauſę eſſent notiores apud nos: ſed, quia nos nō habemus agere eas, ideo diſpoſitio in eis apud nos eſt contraria diſpoſitioni in rebus artificialibus.

De modo ordinis doctrinæ. Cap. 3. E

QVapropter ex vl̄ibus ad ſingularia ꝓcedere oportet, totum.n. ſm ſenſum notius eſt: vl̄e autem totum quoddam eſt: multa enim comprehendit, vt partes, vl̄e.

Vide cōtr. Zim. Vide opp. 2.Poſte.21 vbi d. ꝙ à ſinglarib' ad vl̄ia oportet ꝓcedere.

Et ideo oportet procedere de rebus notis vniuerſalibus ad particulares. vniuerſum.n. notius eſt in ſenſu: & vniuerſale eſt aliquod vniuerſum: vniuerſale.n. continet res plures, tanquam partes.

Cum declarauit ꝙ cauſa, pp quā debemus ire in hac ſcīa de poſterio- F 4
bus ad priora, eſt quia ſemper debemus ire de illo, qđ eſt notum apud nos, ad illud, quod eſt ignotū apud nos, narrauit ꝙ pp hanc cām, ſ. ire de notiori apud nos ad latentius, oportet incipere in ordine doctrinæ à cognitione cārum vl̄ium, & accidētium vl̄iū, & d. Et ideo oportet procedere, &c. i. & cā, pp quam fuit neceſſe vt demſones huius ſcīæ fuerint ſigna, & eſt ire de notiori apud nos ad latentius, oportet etiā nos

G nos procedere in doctrina de rebus vlibus ad particulares. Et intendit per vlia vniuersalissima substrata, q possunt inueniri in istis reb' rerũ naturaliũ, s. de causis, & accidentib': qm, quanto magis vle fuerit cõius, tãto magis cõtinebit. Et ex hoc sermone declarat' q intentio istius libri est loqui de rebus † [vlibus cõib' oibus,] quæ constituuntur p nãm.

†A.l. vlib' omnium. Quæ, sunt res vles oibus nãlib' cões vide in plogo com.

Et, cum d. particularia, nõ intẽdit ĩdiuidua, sed vltima species, aut illa, quæ sunt quasi vltimæ species. Et, cum declarauit modum ordinationis doctrinæ in hac scientia, & est q oportet procedere de illo, quod est magis cõe, ad illud, quod est magis propriũ: quia illud, quod est magis cõe, est notius, quemadmodum via demonstrationis in hac scientia per hanc causam necesse fuit ire de posterioribus ad priora: incœpit dare causam, pp quam fuit necesse vt vle intelligibile sit notius particulari, quod est sub illo, & dixit vniuersum enim, &c. idest res vles sunt notiores apud intellm q particulares, s. spẽs: quia vle assimilatur indiuiduo composito: & cõpositũ est notius apud

H Quæ sit & libri intentio vid ibidem, & 3. Coeli cõ. 2.

Vide cõtr. Zim.

I sensum. i. queadmodum istud vniuersum est notius apud sensum, qd est quasi principium fidei, q simplicia, quæ sunt causæ illius vniuersi, s. demonstrati, sicr vlia sunt notiora apud intellectum q particularia: vle enim est aliquod vniuersum, cum contineat multa. quia igit' ita se habet ad intellectum, sicut compositũ particulare ad sensum, ideo dispositio vlis apud intellectum est dispositio particularis apud sensum. causa igitur in hoc, q viæ demonstrationum in hac scientia sunt de compositis ad simplicia, & in hoc, q principium doctrinæ est de rebus vlibus, est, qm vniuersum demonstratum est notius apud sensum q partes ei', & vle est notius apud intellm q proprium. Et, cũ declarauit q vle assimilat' vniuerso composito demonstrato, dedit modũ similitudinis, & dixit vniuersum enim cõtinet multas res, sicut partes. i. vle. n. continet multas spẽs, q sunt sub eo, sicut partes rerũ compositarũ indiuidualiũ.

Idẽ infra. c. 5. & 2. de Ala. c. 1. & 34. & 2. de Gene. tex. com. 51.

Patiuntur aũt hoc idem quodammodo & nomina ad rationem: totum enim quoddam, & indistincte significant, vt circulus: definitio aũt ipsius diuidit in singula. Ac pueri primũ quidem oẽs viros patres appellant, & matres fœminas: posterius autem determinãt horũ vtrunq.

Et iam accidit hoc idẽ quoquomodo omnibus apud definitiones: significant enĩ aliquod vniuersum non determinatum: v. g. hoc nomẽ circulus, definitio eius distinguitur per particularia. Et puer existimat in principio omnẽ virum, quẽ videt, esse patrem eius, & omnem mulierem esse matrem eius: deinde in postremo distinguit, & determinat vtrunq.

Cum declarauit causam, propter quã vle est notius particulari, quod est sub eo, incœpit docere q pp hãc causam illud, qd significat nomen, est notius apud nos q illud, qd significat definitio apud intellectũ. & d. Et accidit sicr hoc idem, &c. i. & pp hãc cãm accidit sicr eis, q significant noĩa apud illa, quæ significãt definitiones,

A tiones, s. quoniam illa, quę significant noīa, sunt notiora eis, quę significant desiōnes. D.d. significat enim aliqđ vniuersum, &c. i. & cā in hoc, φ illa, quę significāt noīa, sunt notiora desiōnibus, est, quoniam nomē est aliqđ vniuersum, & ē spēs noīata: & illud vniuersum nō est distinctū: vt hoc nomē circulus, qđ significat vniuersum īdistinctum, definitio vero eius, quę est figura plana, intra quā est pūctus, à qua oēs lineæ exeuntes ad circūferentiā sunt æquales, est vniuersum distinctū, & determinatū p elementa, ex quibus cōstituit' circulus, s. genus, &
B dñia. & hoc intendebat, cum dixit distinguit' p particularia. vocat enim elementa spēs., & particularia causas indiuidui vniuersi. Et dicit quoquomodo. quoniam illa, quæ significāt, s. nomina specierū, assimilantur vli inquantū continet causas, ex quibus constituitur spēs, & differunt ab eo, in eo φ vle continet spēs. vle ergo est aliquod vniuersum specierū: & illud, quod significāt noīa, est aliqđ vniuersum, diuisum aūt in causas, ex quibus constituitur species. vniuersum vero in rei veritate est indiuiduum, cōpositum, demonstratū:
C & silr partes in rei veritate, quę sunt partes indiuidui: & sunt illæ, de quibus dixit φ sunt notiores in sensu quam causæ. & ex hoc, φ istud vniuersum est notius apud sensum causis, ē causa in hoc, φ vlia intellecta sunt notiora apud intellēm quam suę partes intellectę: siue illę partes sint spēs, aut causæ: & silr est causa in hoc, φ res posteriores in esse sunt notiores apud nos quam causę. Et quęret aliqs φ hoc, qđ dixit, φ illa, quę sunt primo euidentiora apud nos, &c. & hoc, qđ dixit post, & accidit hoc idem in noībus apud definitiones, nō sunt idē: quoniam impōle est ipsum intelligere per res mistas cōpositas indiuidua demonstrata: cū ex istis non procedatur ad elementa, & principia intellecta: nō enim sunt partes *sylli: sed procedit' ad illud ex specie cōposita non ex indiuiduo. ergo ista est dispositio speciei apud suas causas, & dispō eius, quod significāt noīa apud illud, qđ significant definitiones. quare igitur posuit hic alium modum? Ad hoc aūt dicamus φ in primo sermone
E fecit cōparationē inter spēs, & suas causas sm fidem, & dixit φ spēs compositæ apud nos sunt notiores suis causis, & φ ex istis speciebus pcedimus ad cognitionē causarū mediantibus accidentibus exīstētibus in eis in hoc aūt sermone fecit cōparationem inter spēs, & causas suas sm imaginationem, & dixit φ illud, quod significant noīa, sunt notiora apud nos, quam illud, quod significant definitiones. Sunt igitur tres modi compositionis, s. cōpositio speciei ex suis causis: & cōpositio generis ex speciebus: & vtraq; istarū compositionū est notior apud intellectū quam suæ partes: tertia aūt compositio est compo-
F sitio indiuidui ex suis partibus, s. †quæ sunt sm sui *qualitatē: & ista cōpositio est notior apud sensum quam suæ partes: & eo φ ista compositio ē notior apud sensum, ideo illi duo modi compositionis sunt notiores apud intellēm. Et ideo nō est remotum ipsum intelligere p hoc, qđ dicit & illa, quæ sunt apud nos manifesta, sunt mista composita sm duos modos compositionis, s. cōpōnem indiuidui, & cōpōnem speciei: indiuiduū enim compositū, licet nō sit principium in doctrina demrātiua, tamen

Marginal notes:

Idē 12. Meta. cō. 27. & 2. de Generat. cō. 59

Quæstio.

* A. l. similes.

Prima solutio.

Tres modi compositionis.

† Quę sint pres scdm qualitatē. Vide. 4. Phy. c. 20. & 3. Cœli com. 12.

* a. l. quantitatem.

Secunda solutio. Vide pro hoc in secundo Poste. in fine.

G tamen est principium acquisitionis *vl̃is, quod est principiũ demonstratiuæ. Et, cũ declarauit ꝙ cõe est notius apud nos q̃ propriũ, quẽadmodum compositum est notius simplicibus suis, dedit testimoniũ sup̃ hoc, & dixit Et puer existimat, &c. i. signũ eius, quod cõe est notius apud nos, q̃ propriũ, est, quia videmus cõprehensionem cõem præcedere propriam cõprehensionẽ. infans enim in principio cõprehensionis existimat oẽm virum esse patrẽ, & omnẽ mulierẽ esse matrem: &, cum vigoratur intellectus suus, cognoscit pa-

*A. Lillius.

H trem inter cęteros viros, & matrem inter cęteras mulieres. Iste igitur est prologus libri: & continet intentionem, & ordinem eius, & modum doctrinæ demonstratiuæ.

SVMMA SECVNDA.

Antiquorum opiniones de principijs naturalibus examinat, easq; destruit.

De opinionibus antiquorum circa principia. Cap. I.

Necesse est autem aut vnũ esse principiũ, aut plura. Et, si vnũ,

I aut immobile, vt dicunt Parmenides, ac Melissus, aut mobile, vt Physici, hi quidẽ aerem asserentes esse, alij verò aquã primum principiũ. Si verò plura, aut finita, aut infinita. Et, si finita, plura autẽ vno, aut duo, aut tria, aut quatuor, aut s̃m alium quẽpiam numerum. Et, si infinita, aut sic vt Democritus, genere quidem vnum, figura verò, vel specie differentia, aut etiam contraria.

Et oportet necessario vt principium sit vnum, aut plura vno. Si vnũ, aut immobile, vt dicunt Parmenides, & Melissus, aut mobile, vt dicũt Naturales: quidam enim dicunt quòd primum principiũ est aer: quidam aũt aqua. Si verò principia fuerint plura vno, aut erunt finita, aut infinita. Si igitur fuerint plura vno, & finita, aut erũt duo, aut erũt tria, aut quatuor, aut alterius numeri necessario, quicũq; sit. Si aũt infinita, aut erunt, sicut dixit Democritus, eadẽ in genere, sed in figura, & in forma diuersa, aut erunt cum hoc contraria. K

I

Finito prologo incœpit p̃scrutari de principijs cõibus omnium rerum naturaliũ, & dixit Et oportet necessario, &c. i. & oportet s̃m naturam diuisionis vt principiũ existens in re sit vnũ, aut plura vno: &, si aliquis posuerit principiũ esse vnum, tunc illud vnum aut erit nõ trãsmutabile, vt dicunt Parmenides, & Melissus, qui dicunt non nãlr, quia negant transmutationẽ, & motũ: aut transmutabile, vt dicunt Naturales, qui nãlr loquuntur. & s̃m naturam diuisionis deberent dicere & si vnũ, aut erit finitum, aut infinitũ: vt dicunt Parmenides, & Melissus. sed inuit hanc diuisionẽ per diuisionem plurium principiorũ, finita, & infinita. Et dixit vt dicunt Parmenides, & Melissus. i. si imaginati fuerimus ꝙ Parmenides, & Melissus vtantur hoc nõie ens pro p̃ncipio: isti enim non dixerunt principiũ esse vnũ immobile, sed ens vnũ immobile. & sic potest

A potest quis intelligere per hoc nomen ens non principium entis. & est conuenientius, vt dicet post. quoniam, si vtuntur hoc noie ens pro principio, tunc non possunt dicere ens esse vnũ: qm̃ principiũ habet in se duo, principiũ, & illud, cuius est principium. Et, cùm ĩduxit modos, quos põt dicere qui dicit principiũ esse vnum, reuersus est ẽt ad numerandũ oẽs modos, quos põt dicere dicens principia eẽ plura vno, s. principia, quæ sunt in re, & dixit. Et, si principia fuerint plura vno, &c. qm̃, si fuerint finita, necessario hñt nu-
B merum determinatũ. D. d. Et, si infinita, &c. i. &, si infinita, aut erunt eadem in genere, diuersa in forma, & figura, aut diuersitate cõtraria, aut non contraria, s. infinita: aut erunt eadẽ in specie, diuersa in quãtitate, vt dicebat Democritus. sed innuit hoc condiuidens hoc per primũ, vt est suus mos in abbreuiatione. & in isto modo est multitudo rerũ: multitudo. n. aut est sm̃ formã, aut sm̃ quantitatem. & has duas multitudines dixerunt antiqui de principijs. & tacuit diuisionem pluriũ principiorum in motum, & in quietem:
C nullus enim dixit plura principia quiescentia esse: aut quia contentus est hac diuisione in prĩo principio.

Multitudo aut est rerũ secũdũ formã aut secũdũ q̃titatem. Idẽ. 3. me. t. c. 11.

Similiter aũt quærunt & quærentes quot sunt ea, quæ sunt. ex quibus enim sunt ea, quæ sunt, quærũt primum vtrũ hęc vnũ, an multa sint. & si multa, finita, an infinita. quare principium, ac elementum quærunt vtrum sit vnum, an multa.

Et eodem modo quærunt illi, qui quærũt de entibus quot sunt. prius enim quàm perscrutentur de illis, ex quibus sunt entia, perscrutantur de eis vtrũ sint plura, aut vnũ. D *& , si plura, vtrum finita, aut infinita. & sic erit perscrutatio eorũ, & de principio, & de elementis, vtrum sint vnum, aut plura.*

Dixit. Et in hunc modum inquisitionis diuiditur p̃scrutatio eorũ, 7 qui perscrutant̃ de entib⁹ quot sint: & sunt illi, qui vtunt̃ hoc noĩe ens pro hoc nomine principium: existimant. n. principia esse entia: quia solummodo perceperunt materiale principium, & non formale: quare non fecerunt differentiã inter principium, & ens. isti. n. perscrutantur de entibus vtrũ sint vnum, aut plura: quia intendunt per hoc nomen ens principium: & sic perscrutatio eorum in nihilo differt à perscrutatione de elementis vtrum sint vnũ, aut plura: cum non differant nisi in voce tñ. Deinde dixit. prius enĩ q̃ perscrutentur de illis, ex quib⁹, &c. i. qm̃ isti ex perscrutatiõe sua de rebus, quæ sunt principia entium, perscrutant̃ primo de entibus vtrũ sint vnum, aut plura, &, si plura, vtrũ finita, aut infinita. & sic perscrutatio F de ente, vtrum sit vnum, aut plura, eadem est cum p̃scrutatione de principio, aut elemento, vtrũ sit vnum, aut plura.

Antiq̃ perceperunt solum mãle principiũ, E non formale. Idem. 2 ph. c. 9. Idẽ 2. de aĩa c. 36. &. 8. c. 7. meta.

Ex dictis opinionibus quænam à Physico destrui, vel non destrui debeãt. c. 2.

Itaq; si vnum, atq; immobile sit id, quod est, consyderare, non est de natura speculari. Vt enim & Geometræ non amplì⁹ est ratio ad eum, qui destruit principia, sed aut alterius est

G est sciẽtiæ, aut omnium cõis, sic neq; ei, qui de principijs. non. n. amplius principium est, si vnũ solũ, & ita vnũ est. aut. n. principiũ cuiusdam, aut aliquorũ est.

Et dico nunc quòd consyderatio de ente, vtrum sit vnum immobile, non est consyderatio naturalis. Quemadmodum igitur Geometra non hẽt disputationẽ cũ eo, qui negat principia Geometriæ: sed loqui de hoc spectat ad aliam scientiam à Geometria, aut ad sciam cõem

H *omnibus scientijs: similiter Naturalis non hẽt loqui de principijs an sint. non. n. erit hic principium omnino, si fuerit vnum tantũ, & fuerit hmõi vnũ. principium. n. est alicuius principiũ, aut aliquorum.*

8 Cum dixit, φ illi, qui vtunť hoc noĩe ens pro principio, non differt pscrutatio eorum, vtrũ ens sit vnũ, aut plura à pscrutatione eorũ, qui pscrutanť, vtrum principiũ sit vnũ aut plura, incœpit dicere φ illi, qui vtunť hoc noĩe ens pro ipso ente, &

I non pro principio, dicentes ipsum esse vnum, & immobile, multũ distant ab eis, qui vtunť hoc noĩe ens pro principio. consyderatio. n. istorum est naturalis, illorũ vero nõ naturalis. Et dixit: Et dico nunc, &c. i. & consyderatio nũc de ente, vtrũ sit vnũ, aut plura, & mobile, aut immobile, qm̃ hoc nomen ens non significat ipsum principium, est perscrutatio innaturalis. D. dedit causam, & dixit, quemadmodum igitur Geometra, &c. i. qui dicit ens vnum esse, & immobile, negat principia,

K quæ ponit Naturalis, s. entia naturalia plura esse, & mobilia, & habentia principia. i. composita. nam posito ente esse vnum, nõ erit illic principiũ oĩno: & sic motu ablato non erit illic principium mouendi, s. natura. & quicunq; hoc ponit negat principia posita à Naturali: & rectũ est vt cũ eo non fiat disputatio: quẽadmodum Geometra non disputat cum negantibus principia Geometriæ: sed loqui cum hmõi hoĩbus ptinet ad aliam sciam, aut propriam, aut cõem oĩbus scientijs, s. primam philosophiam, aut artem disputandi. Et dixit: similiter Naturalis nõ

L habet loqui de principijs. i. similiter aũt de principijs notis per se non oportet loqui in hac scientia: aut, si fuerit, erit alterius à Naturali. D. d. non. n. erit hic, &c. i. sm. n. sermonẽ dicentis ens esse vnũ immobile nõ erit hoc principium oĩno, videlicet causa rerũ naturalium. si. n. est principium, est illud, cui⁹ est principiũ: quare ens non erit vnum, sed plura vno. Qui igitur dicit ens esse vnũ, & immobile, negat principia cognitionis. entia. n. esse plura, & mobilia est de principijs cognitionis in hac scientia: entia aũt naturalia habere

M principia, quæ sunt causa motus, & quietis in eis, est principium cognitionis, & esse. hoc igiť nomen principium vsitatur pro ambob⁹. Et exposuit hic modum, ex quo sequiť φ dicens ens esse vnum negat principium essentię, & cognitionis, & tacuit modum, ex quo contingit dicẽti ens esse vnũ negare principia cognitionis, & est pluralitas & motus. nam qui negat principium, negat pluralitatem, & motum: principiũ enĩ est cã vtriusq;. Et dixit: nõ erit hic,

Mo latc tur 2.pl Ifra pri 8.pl 2.. Qu enti oĩb tijs spu cõe gat cipi scia cul Vi c.4 ph.

Q pr ne ral m cip cã

A hic,&c. sm. n. dicentes q ens est vnũ, intendẽdo simplex, nõ erit hic principium oĩno, quia principium exigit compositionem, & pluralitatẽ, & dicere ens esse vnum exigit contrarium. non igit erit hic principiũ, si ens fuerit vnum hoc modo, s. simplex. & hoc intendebat, cũ dixit: & fuerit vnũ hmõi. i. fuerit simplex.

Q̃do principiũ fiet ignotum. vide 5. me. t. c. 1. ex defi nitione sua, si ẽ causa plurais prter suã relationẽ apud principiatũ, &c.

Simile itaq; est consyderare an sic vnum est, & ad aliam quãlibet positionem sermonis grã dictam disputare, vt Heracliteã,

B aut siquis dicat hominem vnũ, id, quod est, esse.

Et perscrutari de vno, si fuerit hmõi, est simile alloqui in contradictione alterius positionis, quæcũque sit positionũ, quæ solummodo fiunt ex eis, quæ simpliciter dicuntur verbis, vt sermo Heracliti, aut sermo dicentis ens vnũ hominem.

9 Hæc perscrutatio de ente, vtrum sit vnum, aut non vnũ, & loqui de hoc est simile alloqui, & perscrutari de aliqua positione falsa, quæ nul

C lam habet rõnem, sed solummodo dr verbis: vt sermo Heracliti q oĩa sunt mobilia: aut sermo dicẽtis oĩa entia esse vnum hoĩem demonstratum. non. n. est differentia inter sermonem dicentis oĩa esse vnum, & dicentis omnia esse vnum equum, aut oĩa esse vnum hominem.

Aut soluere litigiosam rõnẽ. qđ vtreq; quidem hñt rõnes & Melissi, & Parmenidis: etenim falsa accipiunt, & non syllogizãtes sunt. magis autẽ Melissi onerosa est, & nõ hñs dubitationẽ. sed vno inconuenienti dato alia contingunt. hoc autem nihil difficile est.

Vno inconueniẽti da-

D to alia cõtigũt. Idẽ infra t. c. 22.

Et assimilatur cuidam sermoni sophistico. & hoc inuenitur in vtroq; sermone, s. Melissi, & Parmenidis: accipiũt. n. falsa, & quod non sequitur ex syllogismo. sed sermo Melissi est magis vanus: & non est in hoc dubium: concessit. n. in eo improbabile, & induxit super ipsum residuos sermones.

Cum dixit: q sermo dicentium ens esse vnũ est de genere sermonũ E fictorum sophisticorũ, incœpit de- 10 clarare primam naturam sermonis à quo acceperunt signũ dicẽtes ens esse vnum, s. Parmenides, & Melissus, & dixit. Et assimilat, &c. i. sermo eorum, per quem ratiocinant super hoc q ens est vnũ, sĩlis est qbusdã sermonib⁹ sophisticis: & hoc sophisma inuenit in vtroq; sermone, per quẽ ratiocinant ambo. D. dixit accipiunt enim falsa, &c. i. ponunt. n. in suis syllogismis falsas propositiones quæ faciunt syllogismum non concludere, aut simpliciter, aut illud, F quod intendit cõcludere: & talis est sermo vanus, vt dictum est in sophistica, s. quia est ex falsis propositionibus, & ex mala forma. Deinde dixit, sed sermo Melissi, &c. i. sed sermo Melissi est magis van⁹ q̃ sermo Parmenidis: & non facit aliquã dubitationem: quia concessit in eo ꝓpositionem improbabilẽ falsam: & est q, si ens non generatur, non hẽt principium: syllogismus. n. eius est q, si ens generatur, habet prĩcipiũ. Deinde destruxit antecedens, & cõclusit q non habet principiũ, & peccauit

Sermo vanus ẽ, q est ex falsis ꝓpõnib⁹, & ex mala forma. Idẽ infra cõ. 22.

G cauit in destructione cum hoc, ꝙ ꝓpositio dicens ꝙ ens non generat, est falsa. Syllogismus aũt Parmenidis est, ꝙ quicq̃d est ꝑter ens est nõ ens: & qđ est non ens nihil est: ergo ens est vnũ. Iste ẽt non conclusit illud, quod intendebat concludere, cum hoc, ꝙ propositiones eius etiã non sunt verę, quia sunt duplices ex æquiuocatione. conuenit igitur cũ syllogismo Melissi in hoc, ꝙ est malus in materia, & forma. sed dixit in eo ꝙ est minus vanus: quia propositio minor in eo non est negatiua, sed est infinita:* & tunc, propositio minor in prima figura erit concludens. sed non est ita de negatiua: syllogismus enim non concludit. & intelligo per priuatiuam hoc, quod dixit quicquid est præter ens est nõ ens,* & quicquid est non ens est nihil. & ipse loquetur post in hoc, ꝙ isti syllogismi sunt sophistici, & declarabit corruptionem eorum, sicut diximus.

*Qñ ꝓpõ minor est H īfinita in pria figura syllis erit cõcludens minime ãt qñ negatiua fuerit. Idẽ. 1. Ꝑrio rum. t. c. 7.

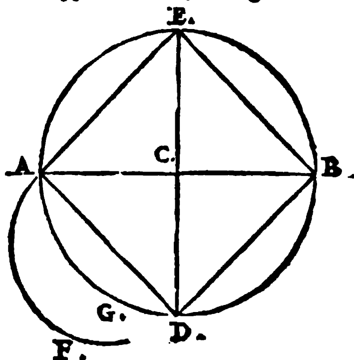
*In hoc primo. t. c. 23. 24. & 25.

Nobis autem supponatur ea, quæ sunt natura, aut omnia, aut quædam moueri. manifestum est autem ex inductione. Simul K autem neq; conuenit omnia soluere, sed quæcunque ex principijs aliquis demonstrans mentitur, quæcunq; vero non, minimè. vt Tetragonismum, eũ quidem, qui per sectiones Geometrici est dissoluere: illum autem, qui Antiphontis, non Geometrici est.

Nos autem ponamus quòd oĩa naturaliter, aut quædam sunt mobilia. & hoc manifestum est ex inductione, Vnde circa hoc non oportet contradicere omnibus: sed solũmodo oportet contradicere eis, quorum declaratio fundata est super principia, sed sunt falsa: eis autem quæ non sunt talia, non, verbi gratia. Quadratura circuli, quæ est secundum abscissionem, Geometer habet ei contradicere: quæ autem fit secundum Antiphontem, non habet Geometer. L

Hippocratis Chij Tetragonismus.

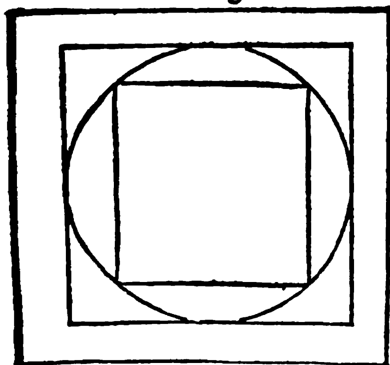
I

A

Brissonis Tetragonismus.

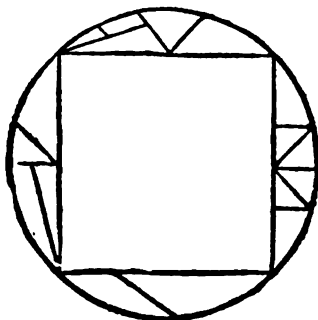
D

B

E

Tetragonismus Antiphontis.

F

C

11 Cum declarauit ꝙ sermo dicens q̇ ens est vnum, & immobile, non est sermo naturalis, & ꝙ naturalis non debet cõtradicere ei, dixit. Nos aũt ponamus, &c. i. Nos aũt, cũ intẽdimus loqui naturaliter, ponamus primo ꝙ oĩa naturalia, aut quædã sunt mobilia. & hoc manifestũ est ex inductione rerum naturalium. Et dixit, aut quædam, præseruando se ab anima, & formis. est enim dubium vtrum sint mobiles aut non: sed, licet non moueantur, tamẽ sunt naturales secundum ꝙ sunt in mobili. aut dixit hoc, quia dubitatur de partibus, quæ sunt apud centrũ terræ, vtrum possint moueri, aut non. Et, cum dedit causam, propter quã posuit ista, & est ꝙ consyderatio ei⁹ est naturalis.* & ꝙ intentio ei⁹ prima non est contradicere opinionibus falsis in hac sciẽtia, sed determinare

Vide 2.cœ. h.c.8 4.

Vide... motu... 1.cœ... * Inte... pria A... non ... tradic... opion...

G nare substantias, & quiditates rerum naturalium, dedit etiam secundum sermonem ad hoc, & dixit: & cum hoc non oportet contradicere omnibus. i. & cum hoc, si posuerimus quod oportet artificem contradicere opinionibus falsis suæ artis, tamen non omnibus: sed solummodo debet contradicere eis, qui concludunt à primis propositionibus illius artis, sed cum conclusione falsa: eis autem, in quibus est peccatum in ipsis principijs, non oportet contradicere. v.g. quoniam sermo eius, qui existimauit se quadrare circulum, cum quadrauit lunares figuras, quæ sunt portiones circulorum, oportet Geometram contradicere ei: quia peccauit in eis, quæ sunt post principia. portiones. n. cadentes in circulo, licet possint facere quadrata æqualia eis, tamen non sequitur ex hoc facere quadrata æqualia circulo: nam illæ portiones non consumunt circulum per diuisionem. istud enim peccatum est essentiale Geometræ, & Geometer debet destruere ipsum, Antiphonti autem non debet contradicere. quoniam, cum ille fecit in circulo figuram æqualium laterum, & angulorum, & fecit super quodlibet laterum triangulum Isoscelem, diuidendo arcus inspicientes latera in Duo media, deducendo lineas ad extrema lateris: & sic fecit in circulo figuram æqualium laterum, & angulorum maiorem prima, cuius numerus laterum est duplus ad numerum laterum primæ figuræ: & cum fecit etiam in hac figura illud, quod fecit in prima, inuenit etiam in circulo figuram aliam maiorem secunda: & sic existimauit, cum fecerit sic, quod diuisio non procedit in infinitum, sed perueniat ad figuram æqualem circulo: &, cum fecit quadratum æquale huic figuræ, existimauit quod illud quadratum erat æquale circulo. sed istud peccatum non erat essentiale Geometriæ, quia Geometer habet principium, scilicet quod diuisio procedit in infinitum: & ideo non debet ei contradicere.

falsis hac scia, si declarant substantias, & quiditates rerum naturalium. Ex quo patet metaphysicum non considerare quiditates rerum in particulari. Consule videlicet 6. me. c. 2.

H & 2. ph. 17. 27. & c. 26. & 74. & 1 de aia. c. 3. & xj. & 4. met. com. 1.

I

K Ge hé cip ui di nu 3. l

Sed, quoniam de natura quidem, non autem naturales dubitationes contingit dicere ipsos, forsitan quidem bene se habet aliquantulum disputare de ipsis. habet. n. philosophiam hæc consyderatio.

Sed quia accidit quòd sermo eorum est de natura, & si dubitationes eorum non sint naturales, rectum est incipere parum loqui de eis. consyderatio enim de hoc est philosophiæ,

I

Cum declarauit quod non oportet naturalem loqui de dubitationibus non naturalibus, & voluit loqui cum eis secundum disputationem propter vtilitatem prouenientem ex hoc ei, qui incipit in hac arte, incœpit declarare causam cogentem ipsum ad loquendum de hoc, & dixit. Sed quia accidit, &c. i. sed quia accidit istis duobus viris loqui de naturis, vt de vacuo, & infinito, & alijs, rectum est loqui cum eis in istis quæstionibus disputatiuè, licet non sint naturales: quoniam & si loqui cum eis non oportet naturalem, tamen oportet Primum Philosophum.

De Opinionibus non naturaliter loquentium. Cap. 3.

PRincipium autem maxime omnium proprium. quoniam multipliciter dicitur id, quod est, quomodo dicunt dicentes vnum esse omnia: Vtrum substantiam omnia, an quanta, aut qualia? & iterum vtrum

sub-

G substantiam vnam oĩa, vt hominem vnũ, aut equum vnum, aut animã vnam? an quale, vnũ aũt hoc, vt album, aut calidum, aut aliquid talium? hæc. n. omnia differunt multum, & sunt impossibilia dictu.

Et illud, quod est principiũ omnium istorũ, est istud, quia ens dicitur multipliciter. quomodo igitur dicũt illi, qui dicũt oĩa eẽ vnũ? vtrum secundũ quòd oĩa sunt substantia, aut quãtitates? & hoc dico ĩ vniuersum, H *aut qualitates? & ẽt, vtrũ oĩa sint vna substantia? v. g. vnus homo, aut vnus equus, aut vna aĩa? aut oĩa sint quale secũdũ v. g. album, aut calidũ, aut aliud plurium? omnia. n. ista multũ differunt: & dicere eadem esse impoßibile est.*

13 Dicit: Et illud, quod oportet poni in loquendo de istis: opinionib[9] non naturalibus, est istud. qm̃, cum sit notũ ꝙ ens dr̃ multipl'r de decẽ I ꝑdicamentis, qđ igit̃ ꝑdicamentum significat hoc nomen ens apud dicẽtes oĩa entia eẽ vnum? vtrũ sit hoc, ꝙ oĩa entia sunt substãtię, aut quãtitates, aut qualitates? i. vnum ĩ substantia, aut vnum in quãtitate, aut vnum in qualitate? & sic vnũ ſm genus, & plura ſm spẽm. aut intendũt per hoc, quod dicunt, ꝙ omnia entia sunt vnum indiuiduũ, v. g. vnus hõ, aut vnus equus: & ꝙ omnes q̃titates sunt vna quantitas ſm indiuiduũ: & ꝙ oẽs qualitates sunt vna qualitas secundum indiuiduũ, verbi gratia hoc calidum, & hoc albũ, K aut aliorum indiuiduorum aliorũ prædicamentorum. illa enim, quæ significant hoc nomen ens, multũ distant: & omnia sunt impossibilia: hoc enim nomen ens aut significat genus, aut vnum indiuiduũ numero: & quomodocunque sit, ens erit multa. Et, cum dixit ista enĩ distãt multum, &c.* intendit intentiones, de quibus dicitur hoc nomẽ ens ex istis, quæ numerauim[9], s. vl'e, & indiuiduum. illæ enim multũ differũt: & vnaquæq; earum est ĩpossibilis.

Nonã ẽ q ens dicit̃ multipl'r de decẽ ꝑdicaméntis vide 4. me. tc. 2. Idẽ in ꝑdicamentis.

* Intẽtiões istæ, de qbus dr̃ hoc nomẽ ens s. vl'e, & indiuiduu:, mltũ drñt ꝑ hoc vidẽ 7. me. c. 57 q̃uo oppo nãt vl'e, & ꝑticula re. vide ẽt 12. m. c. 27

Si enim erunt & substantia, & quale, & quantum, & hæc siue separata adinuicem, siue nõ, L multa sunt q̃ sunt. Si vero omnia quale, aut quantũ, siue cum sit substantia, siue cum non sit, inconueniens est. si oportet inconueniens dicere qđ impossibile. nullum. n. aliorũ separabile est præter substantiã: oĩa nanq; de subiecto dñr, ipsa subã.

Quoniam, si fuerit hoc substantia, & quale, & quantũ: siue ista fuerint distincta abinuicem, aut non fuerint: entia erunt plura. &, M *si omnia fuerint quale, aut quantum, siue substantia fuerit, aut nõ fuerit, hoc erit improbabile: si impoßibile poßit dici ĩprobabile. nullũ. n. cæterorũ separatur a substantia, s. existens per se singularis, & distincta: omnia. n. dicuntur in subiecto, quod est substantia.*

Dicit: si enim concesserint hoc esse substantiã, aut quale, aut quantum, contingit eis entia esse plura, aut secundum indiuiduum, si 14

G non concesserint vniuersale esse, aut sm genus, & indiuiduum, si concesserint ipsum esse: & siue ponãt ista pdicamenta separari ab inuicẽ, aut nõ, sed qdam existere ĩ qbusdam, vt est verum. & hoc intendebat, cũ dixit siue fuerint distĩcta abinuicem, aut non fuerint distincta abinuicẽ. Et, cũ declarauit hoc, & dixit: si concesserint hoc esse substantiam, & q̃tũ, & quale, & vlt plus q̃ vnũ prædicamentũ, contingeret eis entia esse plura, incœpit ẽt dicere ĩposŀe cõtingens eis, si hoc nõ concesserint, & posuerint esse aliquod cæ-
H terorum pdicamentorũ pter substãtiam: nam, si posuerint ens esse in vno pdicamento, aut ponent illud esse substantiã, aut in alio à substantia. Et dixit, & si oĩa fuerint quale, &c. i. &, si posuerint ꝙ p hoc nomẽ ens intendunt aliqđ pdicamentorũ post substantiam, aut quale, aut q̃tum: siue concesserint substantiam esse, aut non: hoc erit imposŀe, & improbabile: si imposŀe possit dici improbabile: contingit enim eis omnino entia esse plura. nã, si posuerint ꝙ oĩa sunt qualitates tm̃, aut quantitates, aut vnum cęterorũ pdicamẽ-
I torum, tunc aut concedent substantiam esse, aut non concedent. si concedent, tunc entia erunt plura: &, si non cõcedent illam esse, continget illud pdicamentum existere per se, & separari: & nullum cæterorũ pdicamentorũ pter substantiã põt separari per se: sed omnia dicunt in subiecto: vt declaratum est in catego- rijs. &, cum prædicamentum, quod intendunt per hoc nomen ens, sit in subiecto, ergo entia erunt plura.

In cap. de substãtia.

Melissus autem quod est infinitum esse dicit, quantum itaq; aliquid est quod est. infinitum enim in quanto est. substãtiam autem infinitam, aut qualitatẽ, aut passionem esse non contingit, nisi sm accidens, si simul & quanta aliqua sint. Infiniti. n. rõ quanto vtitur, sed non substantia, neq; quali. Si igitur & substãtia est, & quantum, duo, & non vnum est quod est. si verò substantia solũ sit, non infinitũ est, neq; magnitudinẽ habebit vllã quantum enim quoddam erit.

Melissus verò dicit ens esse infinitũ: & secundũ hoc ens erit aliquod quantum. infinitum. n. est aliquod collocatum in quanto. substãtia autem infinita, aut qualitas aut vbi, impossibile est vt sit, nisi per accidens: si aliqua ex eis cum eis, quæ sunt, habuerint quantitatem. definitio enim infiniti exigit quantitatem, & non substantiam neq; qualitatem. Si igitur ens fuerit substantia, & quantum, erunt duo, & nõ vnum. &, si fuerit substantia tantum, tunc ens non erit infinitum, neq; habebit mẽsuram omnino. nam, si habuerit, erit aliquod quantum.

Cum declarauit ꝙ hoc nomen ens dr̃ de intentione vli, & particulari, s. indiuiduo: & ꝙ, si intenderit p illud intentionẽ vlem, tũc nõ erit vnũ, sed plura: &, si intẽderit p illud intentionẽ particularẽ, tunc aut erit de pdicamento subæ, aut de cæteris pdicametis: & manifestũ qm̃ ĩpossibile est vt ens sit vnũ, si intendunt aliquod indi

A indiuiduũ cæterorũ ꝓdicamentorũ præter ſubſtantiam, vt q̃tũ, aut quale: nã indiuidua cæterorũ ꝓdicamentorum exiſtunt in ĩdiuiduis ſubſtãtiæ: & ſic ens ſaltẽ erunt duo, indiuiduũ accidẽtis & indiuiduũ ſubſtantiæ: incœpit deſtruere reliquũ contradiuidens, & eſt ipſum eſſe indiuiduũ ſubſtãtiæ. & dixit. Meliſſus vero dicit, &c. i. &, ſi dixerint ꝙ intendunt p hoc, quod dicunt, ꝙ ens eſt vnũ, indiuiduum ſubſtantię, tunc ſermo eorũ deſtruitur ex hoc, qđ ponunt, qm̃ alter eorum dicit ens eſſe infinitum, ſ. Meliſſus, & alter dixit finitũ, ſ. Parmenides: & ſm vtrũq; cõtingit, ſi ens fuerit vnum, vt ſit q̃tũ vnum. infinitũ enim, & finitum ſunt de differẽtijs quantitatis. & hoc intendebat, cum dixit infinitũ. n. eſt collocatũ in q̃to. D. d. ſubſtantia vero infinita, &c. i. ſubſtantiam dici infinitã, aut qualitatem, aut vbi, aut aliquod aliorũ ꝓdicamentorum impoſſibile eſt p ſe, aut ſm qđ eſt ſubſtantia, aut vbi: ſed eſt poſſibile per accidens, cũ fuerit poſitũ hic eſſe aliquid ꝓdicamẽtorum, quæ cũ ſuo eſſe proprio hñt quantitatem, ita, ſ. ꝙ quantitas accidit eis. ſm hunc modum igit̃ dr̃ ꝙ ſubſtãtia eſt infinita, aut finita. i. ſm ꝙ accidit ei, ꝙ fuerit quanta: & ſilr de alijs ꝓdicamentis. Et, cum poſuit ꝙ infinitum eſt proprium quantitati, dedit rõnem ſuper hoc, & dixit de finitio. n. Infiniti, &c. i. qm̃ definitio Infiniti eſt quantũ non terminatũ. quantũ igit̃ eſt genus infiniti, qa non dr̃ in definitione ſubſtãtiæ, vel eius, ꝙ eſt ſubſtantia, aut vbi. & hoc, qđ dixit de infinito, intelligendũ eſt de finito. D. d. ſi igit̃ ens, &c. &, cum declaratũ ſit ꝙ infinitũ ꝓdicat̃ de quãto eſſentialiter, & de alijs ꝓdicamentis per accidens: ſi intendunt, cum dicunt ꝙ ens eſt vnum, ſubſtantiã, & quantum: ſubſtantia. n. non dr̃ infinita, niſi ſm ꝙ eſt quanta: tunc ens erit duo, non vnum, ſ. ſubſtãtia, & quantum, ſm ꝙ dr̃ ipſa eſſe finita, aut infinita. &, ſi intendunt ſubſtantiam tm̃, tunc non dr̃ infinita, neq; hẽt menſurã oĩno. ſi. n. haberet mẽſuram eſſet quãta neceſſario. & iſta contradictio eſt ſecundum ſermonem, non ſm rem.

[Margin notes, left column: Ex hoc patet ſecundum Com. indiuiduũ ſubſtantiæ diſtinctum; et ab indiuiduis cæterorũ prædicamentorũ. Idem 7. met. cõ. 2. — Infinitum, & finitum ſunt de differẽtijs quantitatis. Idẽ 3. ph. c. 79. Idẽ infra in hoc l. c. 18. Idẽ 3. phy. com. 24.]

Amplius, qm̃ & ipſum vnũ multipliciter dr̃, quemadmodũ & quod eſt, conſyderandũ eſt quo modo dicunt vnum eſſe oẽ. dr̃ n. Vnum, aut cõtinuum, aut indiuiſibile, aut quorum rõ eadẽ, & vna eſt ipſius quod quid erat eſſe: quemadmodum merum, & vinum.

[Margin note, right: Vnũ multipliciter dr.]

Et etiam, cum Vnum dicatur multipliciter, ſicut ens dicitur, cõſyderandum eſt quo dicunt totum eſſe Vnum. dicitur enim Vnũ aut de continuo, aut de indiuiſibili, aut de eis, quorum ratio, quæ ſignificat quiditatem eſt Vna, Vt Vinum, & merum.

Cum deſtruxit propoſitionẽ dicentẽ ꝙ ens eſt vnũ, dicendo oẽs intentiones, de quib⁹ dr̃ ens ſm famoſitatem, quod eſt ſubiectum propoſitionis, incœpit deſtruere eam diuidendo intentiones, de quibus dicit̃ vnũ, qđ eſt ꝓdicatum in propoſitione, & dixit. Et ẽt, cum vnum dicat̃, &c. i. & quemadmodũ nobis apparuit ex diuiſione intentionum, de quibus dr̃ hoc nomen ens, ꝙ iſta ꝓpoſitio non eſt vera ſm aliquã earũ 16

D E F

similiter

A sim̃r apparebit nobis, si diuiserimus intentiones, de quib' dr̃ hoc nomẽ vnũ. Et, cum dixit hoc, incœpit diuidere sm̃ quot modos dr̃ vnum in numero, & dixit: ꝙ dr̃ trib' modis, quorũ vnus est continuũ. v. g. vna linea, & vnũ corp', & vna supficies: secundus est indiuisibile, vt pũctus: tertius vero noïa, q̃ significant idẽ sm̃ definitionẽ, v. g. vinum & merũ. & intendit p rõnem, q̃ signãt q̃ditates, rerum definitiones.

Si igit̃ continuũ est, multa est id, qđ est: infinitũ. n. diuisibile ẽ continuum. Habet aũt dubita-
B tionẽ de parte, & toto. fortassis aũt nihil ad orõnem, sed ipsam sm̃ seipsam, vtrũ vnum, an plura sint pars, & totum. Et qũo vnũ, aut plura. Et si plura, qũo plura. Et de partibus non continuis eadem est rõ. Et si toti vnũ vtraqꝫ est, velut ĩdiuisibile, qm̃ & ipsæ sibiipsis.

Et si per cõtinuum ens est vnũ, & multum: continuum. n. diuiditur in infinitum. Sed est quæstio de parte, & toto: & si non huius
C *sermonis videtur existere per se. & est, vtrũ pars, & totũ sit vnũ, aut plura vno. Et secundum quem modũ sunt vnum, aut plura vno. Et partes ẽt non continuæ, si quælibet est totius, & vnaquæq; est idẽ: quia non separatur ab eo: ergo necesse est, vt quædam conueniant cum quibusdam.*

17 Cum diuisit intentiones, de quibus dr̃ hoc nomen vnũ, incœpit declarare, & consyderare de vnaquaq;

earũ, vtrũ pdicet̃ de ente, & dixit. I
si p continuum ens est vnũ, &c. i.
si intendunt p hoc, qđ dicunt, ꝙ e
est vnum, quod est continuũ, op
tet eos concedere ipsum esse vnu
quodãmodo, & plura alio mõ: co
tinuum. n. non põt diuidi in infir
tũ: & sic ens non erit vnum simp
est. n. vnum actu, & plura potent
sm̃ diuisibilitatem. Et quia e
accidit in continuo, & in oĩ hñte
tes, vt multitudo eius nõ solũ sit
diuersitatẽ partium à seinuicẽ,
ẽt sm̃ diuersitatẽ partis à toto, in
pit etiam q̃rere hanc diuersitate
& inducit q̃õnem contiugentẽ
tiquis in hoc, & dixit. Sed est q̃õ,
i. & est hic q̃õ de parte, & toto p
dens ex hoc sermone: & visum
ꝙ, si non pendet de hoc sermon
cessario, tñ est q̃õ perscrutanda
se. Deinde induxit q̃õnem, & di
& est vtrum pars, & totũ sit idẽ. &
idem qũo possunt dici esse iden
tum. n. vr̃ esse aliud à parte, & e
si partes drñt à toto, qũodñr eẽ
totum. n. nihil aliud est q̃ congr
tio partium. Et, cum induxit h
q̃õnem in continuo, dixit. Et pa
ẽt non continuæ, &c. i. & etiã in
tibus rerum continuarum, & n
tinuarũ. v. g. manu, & pede, &
rũ partium cõpositarũ accidit
q̃õ: qm̃, si vnaquæq; partiũ est i
cum toto, quia est totius, i. non
rata à toto, tunc vnaquæq; pa
erit idẽ toti: & sic oẽs partes erũ
ter se eædem: ergo & caput, & n
& collũ erunt idẽ: ergo pars no
in toto. & istud impoẽ, qđ seq
totum, & pars fuerint idem, se
necessario. & sermo oppositu
non exprimit̃ pp suam famos
& est ꝙ oĩs pars est alia à toto:

A tum nihil aliud est q̃ congregatio partium: ergo totum est aliud à se. Et istud Sophisma est cõpositionis, & diuisionis: qm̃ vnaquæq; partiũ dr̃ esse aliud à toto: sed oẽs insimul non possunt dici esse aliud à toto.

At vero, si velut indiuisibile, nullum erit quantũ, neq; quale. Neq; itaq; infinitũ est id, q̃d est sicut Melissus dicit, neq; finitũ, sicut Parmenides. terminus. n. indiuisibilis est, neq; finitus est.

*Et, si totum fuerit vnũ, ita quòd sit indiuisibile, tunc non erit quan*B *tum, aut quale. Et ẽt ens non erit infinitum, vt dicit Melissus, neq; finitũ, vt dicit Parmenides. indiuisibile n. est finis, non finitum.*

18 Cum induxit illud, quod contingit eis, si intenderint p̃ vnum continuũ, induxit etiam impossibile contingens eis, si intenderint p̃ hoc nomen vnum indiuisibile, & dixit: Et, si totum fuerit vnum, &c. i. si aliqs dixit q̃, cum dixerit ens esse vnum, intendebat esse indiuisibile, tũc nõ erit quantum, neq; quale, neq; sub-C stantia, neq; aliud aliquod prædicamentorũ: qm̃ omnia ista sunt diuisibilia, aut per se, vt est quantũ, aut per accidens, vt sunt reliqua. Et, cũ declarauit q̃ dicens hoc non potest cõcedere hoc esse substantiam, aut quale, aut quantum, quod est valde improbabile, incœpit declarare impossibile, quod contingit his duob⁹ viris secundum hoc quod ponunt, non secundum rem in se, & dixit. Et ens etiam non erit infinitum, &c. i. & contingit Parmenidi, & Melisso sm̃ hoc q̃ dicunt q̃ ens non sit infi-

Vid̃ tñ q̃ positũ de habentibus intellectum.

nitum, vt Melissus dicit, neq; finitũ, D vt Parmenides. nam finitum, & infinitum non dicuntur nisi de quanto, non de sine quanti.

At verò, si oĩa, quæ sunt, rõne vnum sunt, vt indumentũ, & tunica, Heracliti orõnem contĩ git ipsos dicere. idem. n. erit & bono, & malo, & non bono esse, & bono. quare idem erit bonũ, & non bonũ, & homo & equ⁹. & non de eo, q̃ vnum sunt, quæ sunt, rõ erit, sed de eo, q̃ nihil sĩt. & tali esse, & tanto idem.

libus, q̃ st̃ i p̃ria spẽ q̃litatis secũdũ ip̃m l. 7. phy. c. 20. vl̃ in p̃dicamento ad aliq̃d. Et idẽ patet. 5. m. c. 20. Idẽ. i. p̃dicamẽtis in sermone de qualitate. Vide con. Zim.

*Et, si oĩa entia fuerint vnũ secũ*E *dum rõnem, vt vestis, & tunica, continget eis dicere quòd Heraclitus dicit. esse. n. erit boni, & mali vnum, & boni, & nõ boni. ex quo sequitur quòd bonum, & non bonũ erũt idem, & homo, & equus. & tunc sermo eorum nõ erit ĩ hoc, quòd entia sunt vnum, sed in hoc, quòd nullum eorũ est: & erit intẽtio quiditatis talis dispositionis, i. qualitatis: & intẽtio eius talis mẽsura, i. quantitatis eadẽ intentio.* F

19 Cum destruxit duos modos illorum trium, secundum quos dicitur hoc nomen vnum, incœpit destruere tertium, & d. Et, si omnia entia, &c. i. &, si intenderint per hoc quod dicunt, q̃ entia diuersorum nominum omnia sunt idem secundũ definitionem: adeo q̃ significatio horum nominum, homo, equus, & asinus, sit sicut significatio horum nominum, vestis, & tunica, contingeret eis dicere, quod dixit. Heraclitus sophista, scilicet contraria esse idẽ.

G D.d.esse.n.erit boni, &c.i.&, cũ significationes nominũ sint eędẽ rerum contrariarum, & oppositarũ: sicut vinum, & merum significant idem, & vestis, & tunica: tunc esse proprium bono,& malo erit vnum esse. Et hoc non solummodo inueniť in bono & malo, quę sunt contraria,sed ĩ bono,& nõ bono,q̃ sunt cõtradictoria: adeo q̄ eẽ erit nõ eẽ.

D.d.ex quo sequiť vt bonum, & non bonum sint idẽ,& hõ,& equus, i.&, cũ eẽ propriũ oppositis sit idẽ, esse cõtinget q̄ opposita.v.g.bonũ, & non bonũ sint idem, & non solũ H opposita, sed & species diuersę, v.g. hõ,& equus. Deinde ĩduxit improbabile contingens huic sermoni, & dixit & tũc sermo eorũ, &c.i.&, cũ posuerint q̄ opposita,q̃ sigñant eẽ, & non esse,sint idẽ, tunc ponunt q̄ illud,qđ est non est: & ſm hoc priuant entia essentia, cũ dicant ea esse vnũ: & ſm hoc, quia voluerũt dare entibus aliquá dispõnẽ, destruxerunt ea esse. hoc igitur est vnũ improbabiliũ contingentiũ huic positioni. D.induxit aliud improbabile,& d. & erit ẽt intentio quiditatis, &c.i. & cõtingit huic põni vt aliqd I eẽ in aliqua dispõne,i.ĩ aliqua qualitate,v g albũ, aut calidũ,& ipsum eẽ in aliqua quantitate, v.g. longũ, & breue,sint idẽ.& ſm hoc oĩa prędicamenta erunt vnũ p̄dicamentũ.

Cõturbabantur aũt & posteriores, quẽadmodũ & Antiqui,ne forte accidat ipsis idẽ simul vnũ esse,et multa. Quapropter & alĳ quidẽ ipsum est auferebant, quemadmodũ Lycophron: alĳ autem mutabant dictionem, qm̃ hõ, non albus est, sed albatur, neq; ambulans est, K sed ambulat: ne ipsum est adĳcientes, multa faciant esse vnũ.

* θορυβοῦντο Tumultuabant.

* μετερρύθμιζον.

Et posteriores Antiquorum timuerunt ne contingeret eis idem esse vnum, & plura insimul. Quare quidam dimiserunt hoc nomen esse, vt Lycophronus: & quidam quidem rectificauit dictionem, et dixit non oportet dicere hominem esse album, sed hominem albefieri, & non esse hominẽ ambulantẽ sed hominẽ ambulare: ne, cũ imponunt in sermone hoc verbũ esse, faciant de aliquo vno plura. L

Dicit: Et, quia Antiqui cõsenserunt eis, s.Parmenidi, & Melisso ens esse vnũ,qđ est substãtia,timuerunt exprimere in propõnibus hoc verbũ esse, ne contingeret eis aliqd esse vnũ & multa, quia nõ intelligebant p hoc nomẽ ens,nisi vnã intẽtionẽ,s.substantiã. Quapropter C dimiserunt quidã dictiones,quę significant esse in propõnibus, quarũ prędicata sunt accidentia, vt fecit Lycophronus.dicebat.n. qm̃ nõ oportet dicere hoĩem esse ambulãtẽ,sed hominẽ ambulare, quia ens tunc eẽt plusq̃ vnũ.& totũ hoc fuit, quia timebat, si in propõne, cuius subiectum est substantia,& p̄dicatũ aliud prędicamentum,s.accidentis, interponeret hoc verbũ esse, q̄ tũc ens esset plusq̃ vnũ.& hoc intendebat,cũ dixit imponũt ĩ sermõe, &c.

Tãq; singulariter dicto vno, aut ente. Sed multa sunt q̃ sunt: aut ratione, vt aliud est albo eẽ, et musico, eidẽ vero vtraq;.multa

A ta itaque vnū: aut diuisione, quē admodum totū, & partes. Hic nūc iā dubitabant, et confitebātur vnū multa esse, tanquā nō cōtingeret idē vnum, & multa eē, non autem opposita. est.n. vnū & potentia, & actu.

Quasi hoc nomen vnum, et hoc nomen ens diceretur singulariter. Sed entia sunt plura: aut secundum rationem, quoniam esse albi est aliud ab esse musici, & vnū erit vtriusque. & tunc vnum B *erit multum: aut secundum diuisionem, vt totum, & partes. Sed non potuerunt se excusare in hoc modo, & concesserunt vnum esse plura, quasi esset impossibile aliquid esse vnum, et plura sine contradictiōe. vnū.n.ē potētia, et actu.*

In hoc cō. deficit cōtinuatio, q supplea tur.

21 Dicit, Et iste sermo eorū fundatur super hoc, quod hoc nomen vnū, & hoc nomen ens semper significant idē: qđ non est verū. qm̄ hoc nomen ens dr̄ de pluribus sm̄ definitionem, & vno sm̄ subiectum. v.g. qm̄ vnus hō est albus, & musicus, & esse eius sm̄ albedinem est aliud ab C eē eius sm̄ musicam, & est subiectū vtriusq; sm̄ humanitatē: & sic aliquid erit vnū, & plura duobus modis diuersis, vnum sm̄ subiectum, plura vero per accidens. Et similiter pōt esse aliquid vnū sm̄ compositionem. sm̄ aūt diuisionē plura. v.g. totū, & partes. D.d. Sed non potuerunt excusare se, &c. i. illi, qui non concesserunt pluralitatem ex pluralitate accidentiū in subiecto, potuerunt in multitudine accidentium dicere, aliquid, s. quia nō hñt D verum esse, & nō potuerunt hoc dicere in partibus & toto. totū.n. est substantia, & similiter partes sunt substantiæ. & ideo non potuerunt excusare se in hac quæstione. D.d. quasi esset impossibile, &c. i. & dicēs hoc vr̄ opinari idem esse vnū, & plura duobus modis diuersis eē impossibile. D. Icœpit dare istos duos modos in toto, & parte, & dixit vnum enim est potentia, & actu. i. totum enim est vnum actu, & plura potentia. quemadmodum est possibile in pluribus actu, vt sint vnū in posse, quoniam hoc non est impossibile.

Prīa instā tia.
Hoc nomē ens dr̄ de plībus solū defi nitionē, & vno solū in subiectū.
Scd̄a instā tia.
Dīn quō nam.
Vltīa instantia.
Totū est vnū ī actu & plura ī potentia, quēadmodū ē posse ī pluribus actu, vt sint vnū ī potentia.

Hoc igitur modo dicentibus E impossibile videtur quæ sunt vnum esse. Et ex quibus ostendunt soluere non difficile est. vtriq;.n. cōtentiose syllogizāt, & Melissus, & Parmenides. nā & falsa accipiunt, & non syllogizantes sunt. Est autē Melissi magis onerosa ratio, & non habens dubitationem. sed vno inconuenienti dato, alia contingunt. hoc autē nihil difficile est.

Cū igitur processerint per hanc viā, apparebit īpossibile eis entia eē vnū. Et nō est ēt difficile cōtra F *dicere eis ex illo, ex quo nitūtur declarare hoc. vterq;.n. vtitur syllogismo sophistico, Melissus. s. et Parmenides. accipiūt.n. falsa, et nō sequitur ex syllogismo. Sed sermo Melissi est magis vanus, et ī eo nō est dubiū. cōcessit.n. vnū īprobabile, et super ipsum fundauit suū sermonem. et in eo nō est difficultas.*

Vno incōuenienti dato alia cōtingūt. Idē supra tex. 10.

Dicit.

G Dicit. Cùm igitur consyderantes processerint p hanc viā consyde
22 rationis, p quā nos processimus, apparebit eis, qm̄ impōīe est entia eē
Continuatio. vnū, vt illi dixerunt. &, cū cōtradixit cōclusioni eorū p se, incœpit cōtradicere argumētis: hęc.n. duo exigit disputatio: & dixit. Et non est ēt difficile, &c.i. & nō est difficile cōtradicere syllo, quo vtunť in cōfirmādo suā opinionē. Et, cū notificauit, ꝙ facile contradiciť syllo eorū, dedit cām, & dixit: vterq;.n. vtitur syllo sophistico .i. & cā in hoc, ꝙ facile contradiciť eis, est, q̃a argu
H mentatiōes eorū sunt sophisticæ, & sermones sophistici contradicunť facilius, q̃ disputatiui. D. demōstrauit modū, fm̄ quē sunt sophistici, & d. accipiūt.n. &c. ponunt.n. propōnes falsas, & cōponūt eas compōne nō cōcludente. & sermones, q sunt hmōi, dñr vani, s. qui peccāt in materia, & forma.* F t iō d. Sed sermo Melissi est magis vanus: quia oīno non concludit. sermo autē Parmenidis concludit, sed nō q̃ sunt ad ꝓpositum suum. D. d. & in eo non est dubiū, i. & cùm eo, quod est magis vanus, nullam facit dubitationem.
I propositiōes enim positę in eo sunt falsæ, & improbabiles, vt cum dixit ꝙ ens non generatur.

Qui sunt sermones vani. Vide cōsile supra cō. 10.

* Cōparatio sermonum.

De confutatione syllogismorum pro iam dictis opinionibus. Cap. 4.

QVòd igitur paralogizat Melissus manifestū est. opinať.n. accipere, si qđ factū est, oē habet principium, ꝙ & id, qđ non factū est, nō habet. Postea et hoc inconueniens oīs* esse principium rei, & non tēporis, et generationis nō simplicis, sed & alterationis, tanq̃ K nō momētanea facta mutatiōe.

a. I. existimare esse.

Quoniā aūt Melissus peccat in syllogismo manifestum est. existimat.n. quod acceptū est quòd, si oē, quod generatur, habet principiū, & omne, quod non generatur, non habet principium. Deinde hoc ēt est magis improbabile, s. existimare quòd omne, quod habet principium, est intentio substantiæ. & nonne tempus habet principium, et principium ēt necesse est esse in L *alteratione? & non continget ei, quod generatur simpliciter, ac si transmutatio non fieret subito.*

Dicit. Qm̄ aūt Melissus peccat ī 23
syllo manifestū est. q̃a opinať ꝙ, si fuerit cōcessum ꝙ oē, qđ generať, habet principiū, sequitur ꝙ oē, qđ non generatur, nō habet principiū. & hoc nō sequiť. qm̄, si prædicatū affirmať de eo, de quo affirmať subiectum, non sequiť vt negeť ab eo, à quo negať subiectū. Si.n. ponatur hoc, habet ꝙ, destructo antecedēte ī oī mā, sequiť oppositū cōsequentis. &, cū Melissus habuerit hoc pro vero, & cōcedebat ꝙ oē, qđ generatur, hēt principiū, existimauit ꝙ oē, qđ nō generať, nō habet principiū. deinde cōiūgit huic ꝙ ens nō gñať, & cōclusit ꝙ ens nō hēt pricipium. Et hęc propō dicēs ꝙ ens nō gñať, declarabať ex eis, vt dicit Arist. post sic. & ē ꝙ, si ens gñať, aut gñať ex ente, aut ex nō ente. ꝙ si ex nō ente, tunc nō ens mutaťī nām entis: & si ex ente, tūc ens fuit anteq̃ generareť: ergo nō gñať: ergo nō hēt principiū.

Hic cōt tio.

M gu lus M

In h 7

Deinde

A Deinde ex hoc, ꝙ ens nõ habet principium, conclusit ipsum esse vnũ, & immobile. principiũ enim quod est extremũ magnitudinis, cùm fuerit non ens, magnitudo erit infinita, & erit vna: q̃a cũ ea nõ erit aliud. ipsa enim est infinita: ergo totũ locum occupat. & erit ĩmobilis, q̃a non habebit locũ, in quo moueat̃. & ista dubitatio ĩduxit Antiquos ante Arist. ĩ maximũ errorẽ, vt dicet post Arist.

Et, cũ declarauit corruptionẽ sermonis Melissi sm̃ * formã eius, incœpit declarare corruptionem eius sm̃ suam materiã, & dixit. Deinde

*al. figurã Prædicatũ secũdum materiã.

B hoc ẽt est magis improbabile. i. & ẽ magis improbabile hoc, quod existimauit, ꝙ hoc nomẽ principium dr̃ vno modo, s. de principio substãtiæ tm̃, principium enim est tp̃is, & etiã alterationis. Si igit̃ vtitur hoc nõie principiũ pro principio tp̃ali, tunc hoc, quod dixit, ꝙ quicquid non generat̃ non hẽt principiũ, i. tp̃ale, est verũ, sed nõ est vtile in hoc, quod intendebat cõcludere, s. ꝙ ens est vnũ, & immobile, & infinitũ. si autẽ vtitur eo pro principio alterationis, nõ est verum. q̃m non oĩs alteratio habet principium, vt alteratio subita. C si vero vtitur eo pro principio magnitudinis, non est necesse vt omne, quod non generat̃, non habet principiũ, quod est in substantia. corpus enim cœleste habet principiũ, quod est in substãtia. & non generatur, vt post declarabit. Sed Arist. cõtentus est in cõtradictione istius ꝓpõnis, dicentis ꝙ oẽ, quod generatur, hẽt principiũ ab alteratiõe, q̃ fit subito, quo g̃natur: sed nõ habet extremũ, à quo incipiet g̃natio. Et hoc intendebat, cũ d. & non cõtinget ei, quod g̃natur simpl̃r. i. & nõ cõtingit apud

Nõ oĩs alteratio habet principiũ tp̃ale, sicut sunt alterationes subitæ. Idẽ 6. Phy. sic. cõ. 32.

Vt est scd̃a expositio.

istum virũ, vt principiũ generationis sit illud, quod ẽ in substãtia tantum, vt ipse voluit, sed & in alio, cũ simpl̃r induxit hoc nomen generatio in propositione, & non determinauit ipsum. & hoc ẽ quasi qui opinatur ꝙ alteratio non fit subito. D

Deinde & propter q̃d est immobile, si vnũ est? sicut enim & pars vna cùm sit, hæc aqua mouet in seipsa, quare non & totũ? Postea alteratio ꝑꝑ q̃d non erit? At vero nec specie possibile est vnũ esse, nisi eo, ex quo. Sic autẽ & Physicorum quidam dicunt E vnum, illo autem modo non. homo nanq; ab equo alterũ est specie, & contraria inuicem.

Deinde quare est necesse cũ fuerit vnum, vt sit immobile? & quẽadmodum pars, v.g. istius aquæ et pars vna mouetur in suo loco, quare & totum non mouetur, vel non est huiusmodi? Et postea quare nõ est alteratio? Et etiam impoßibile est vt sit vnum secũdum formam, F nisi sit secundũ illud, a quo est. hoc quidẽ dixerunt quidã Naturales, alio modo impoßibile est. hõ enim alius est ab equo in forma, & siл̃r cõtraria diuersa sunt adinuicem.

A. oppositũ habet. 4. Ph. c. 43 cõtra Themistium. Vide cõtra Zim. 24

Cum declarauit corruptionẽ syllogismi Melissi, & ꝙ ex eo nõ sequit̃ cõclusio, quam nitebat̃ concludere dicit, & si cõcesserimus conclusionẽ eorum, & est ꝙ ens est vnũ, & infinitum, tñ nõ sequitur ex hoc vt sit immobile. q̃m quemadmodũ videm' ꝙ pars totius, quod est infinitum, vt dicunt, v.g. aer mouetur secũdũ suas partes

Prima instantia.

G partes toto permanẽte in suo loco, similiter poss' est vt hoc accidat in infinito, s. vt totũ moueatur fm partes, non fm totum. Deinde, si concessimus ꝙ non habet motũ in loco, quare non habet motũ, qui est alteratio? & hoc intendebat, cum dixit. Deinde, quare non est alteratio? i. deinde post hunc sermonẽ, si concessimus ꝙ non habet motũ translationis, quare non habet motũ alterationis? D.d. Et ẽt imposs' est vt sit vnũ in forma, &c. i. imposs' est vt aliquis existimet ꝙ ens est vnũ in substantia, nisi fm illud, ex quo generatur, s. materia, vt plures Antiqui opinabantur, ꝙ entia sunt ignis, aut terra, aut aer: quia apud eos componebant' ex vno istorum. ꝙ autẽ entia sint vnum in forma impossibile est opinari. homo enim manifestũ est ꝙ est alius ab equo in forma, & manifestius est hoc ꝙ contraria differunt à seinuicem fm formam.

Secũda instantia.

H In materia entia vnr posse cõicari, nullo nime tñ i forma. Oppositum. 1. Phy. 46. & 8. Meta. t.c. 11. et 12 Vide cõtr. Zim.

Et ad Parmenidem aũt idem modus rationum est, & si aliqui alij sunt ꝓprij. Et solutio est, partim quidẽ, quia falsa est: partim aũt, quia non cõcludit. Falsa quidem, quia quod est accipit simplr dici, cùm multiplr dicatur. Non concludit aũt, quia, si sola alba capiãtur, significante vnũ albo, nihilo minus multa alba sunt, & non vnũ. non enim continuatione erit album vnũ, neqꝫ rõne. aliud enim erit esse albo, & suscipienti, & nõ erit præter album nihil separabile. non enim quatenus separabile est, sed esse alterũ est albo, et ei cui inest. Sed hoc Parmenides nõdũ videbat.

I

Et hoc modo sermonũ est contra dicere sermonibus Parmenidis, & alijs modis, qui forte sũt ei proprij. Quoniã manifestũ est quòd sermo eius est falsus, & non concludens, quia vtitur ente, ac si nõ diceretur simpliciter, & dicitur multis modis Est autẽ non concludens, quia, si posuerimus sola alba, & dixerimus quòd alba in eis significant vnũ, hoc non erit sufficiens in hoc, quòd album non sit plura, sed vnũ. albũ enim non est vnũ, neqꝫ secundum continuationẽ, neqꝫ secundum rationem. ratio enim albi alia est ab ea, quæ est recipientis, & etiã non intendimus quòd possibile est, vt album sit separatũ. quoniã nos diximus hoc, quod diximus, non quia albũ separatur, sed quia est aliud ab eo, cuius est, s. à recipiẽte. Sed hoc in tempore Parmenidis nõ dum erat terminatum.

Cùm cõtradixit syllo Melissi, reuersus est ad contradicendũ Parmenidi, & dixit: Et hoc modo, &c. i. fm illum modum, quo contradiximus Melisso contradicemus Parmenidi, & alijs modis proprijs. est enim cõe eis, quia vtũtur ꝓpõnibus falsis fm æquiuocationẽ, quia vterqꝫ non cõcludit illud, quod intendebat cõcludere. sed syllo Melissi est non cõcludens oĩno, & ideo dixit ꝙ est magis vanus. Et intendit p hoc, quod dixit, & alijs modis, &c. vt mihi videt hoc, ex quo contradixit conclusion. ex ipsis ꝓpõnibus, ex quibus Parme

nidés

A nides composuit syllogismũ, & ideo forte intendit p hoc, ꝙ dixit: & hoc modo sermonum. i. sermones, quibus vsus est in destructione conclusionis absq; sermonibus, ex quibus concluserunt eam. videm⁹. n. ꝙ sermonum, quibus vsus est in destructione conclusionis, eorum quidã sunt fundati sup propositiones probabiles, & contradictio est cõis eis, & quidam sunt sermones, ex quib⁹ concludit̃ improbabile, & impose à Parmenide, & est propria Parmenidi. In contradictione verò Melissi nulla propositione earum vtitur,

B quas ponit in suo syllõ, quia omnes sunt æquiuocæ. Et, cum narrauit ꝙ isti conueniũt in hoc, ꝙ corruptio syllogismi eorũ est sm materiã, & formam, & iã notificauit hoc in syllogismo Melissi, incœpit notificare hoc in syllõ Parmenidis, & dixit: & Manifestum est ꝙ est falsus, & non concludens. i. & manifestum est ꝙ ppositiones sui syllogismi sunt falsæ, & ꝙ syllõ est non concludens illud, quod intendebat concludere, qm̃ propositiones eius sunt falsæ: quia vtitur hoc noĩe ens, ita ꝙ dicit de vna intentione, sed dictum est de

Corruptio sc̃dm mã;

C pluribus, s. in hoc, quod dixit, ꝙ qcquid est pter ens est non ens: & qcquid est non ens est nihil: qm̃ hoc nomen ens, & non ens dñr de decẽ prædicamentis. Cum igit̃ intendimus per hoc nomẽ ens vnũ decem pdicamentorum. v. g. Substantia, aut Quantum, tunc non erit verum dicere, ꝙ quicquid est nõ ens est nihil: qm̃ non sequit̃ vt illud, qđ est non quantum, neq; substantia, sit nihil. ergo propositiones eius non sunt veræ, nisi, cum intenderim⁹ p hoc nomen ens oĩa decem pdiamẽ ta. sed tunc non concluderet illud, qđ nitebatur cõcludere, s. ꝙ ens ẽ vnũ. D sed, cum istæ propositiones ponent̃ illo modo, quo sunt veræ, sequetur vt ens sit multum. Et, cum narrauit corruptionem existentem in syllogismo eius ex propositionib⁹, reuersus est ad declarandũ corruptionem eius ex figura, & dixit. Est aũt non concludens, &c. i. est autẽ non concludens illud, quod intendebat concludere, s. ꝙ ens est vnum in numero. qm̃ manifestum est ex hoc, ꝙ, si posuerimus loco huius nominis ens hoc nomen album, & accepe

Corruptio sc̃dm formam.

E rimus, ꝙ hoc nomen album significet idẽ de albis, sicut ipse accepit ꝙ hoc nomen ens significet idem de entibus, & posuerimus ꝙ nihil est pter album, & composuerimus syllogismum sic, Quicquid est præter album est nõ album: & quicquid est non album est nihil: ergo quicquid est pter album est nihil: aut solum albũ est ens, si coniunxerimus huic conclusioni aliam propositionẽ, & est, ꝙ quicquid est præter ꝙ nihil ẽ, solum est ens: & manifestum est ꝙ ex hoc enunciabili album solũ esse non sequitur album esse vnum nu

F mero, nisi contingat vt albũ sit vnũ sm continuationem, aut sm definitionem, & hoc per accidens. &, quia manifestum est, ꝙ album non est vnũ secundũ continuationem, neque sm definitionem, declaratũ est ex hoc exemplo, ꝙ iste sermo nõ est concludens illud, quod intendebat concludere. album. n. non est vnũ sm continuationem, neq; sm rõnẽ, i. sm definitionem. Sermo. n. cõcludens per se debet concludere in omni materia. & est manifestum ꝙ sermo, qui concludit aliquid esse solũ,

G non sequit̃ ex eo, vt illud sit vnum numero, nisi contingat vt illud sit vnum numero: neq; cõcludit̃ ꝙ sit vnum secũdum definitioné etiam .i.simpliciter, vnũ.n. simplr̃ debet hr̃e has duas dispositiones. Et, cum narrauit ꝙ ex hac materia, in qua vsus est syllo, oportet ꝙ illud, quod accipit̃ in eo, quod est albũ, non est vnum numero, neq; fm̃ continuationem, neq; fm̃ definitioné, dedit modum, fm̃ quem non est vnũ fm̃ definitionem, & dixit: ratio.n.albi, &c.i.illud qđ sigñat hoc nomen album, non est vnũ fm̃ definitioné, quia album significat albedinem, & recipiens albediné, definitio auté albi est alia à definitione recipiétis albedinem. Et, cum narrauit ꝙ definitio albedinis differt à definitione recipientis albedinem, narrauit ꝙ nõ sequit̃ vt illud, qđ differt in definitione differat ĩ esse: ne aliquis existimet hoc sequi: & d. & non intendimus, &c.i.nõ sequit̃ ex hoc, quod diximus, ꝙ definitio albi est alia à definitione recipientis albedinem, vt albedo sit separata à re recipiente. intendimus. n. per hoc albediné esse aliam à substantia, non aliã separatam. Et, quia istæ intentiones inuentę in hoc exemplo, quo demõstrauit, ꝙ iste sylls non concludit illud, quod intendebat cõcludere, necesse est vt sint probabiles, & vt sint concessæ ab Aduersario, si contradictio fuerit disputatiua, & istæ intentiones non erant famosæ in tempore Parmenidis, s. vt aliquid sit vnũ & diuersum fm̃ definitioné, excusauit ipsum, & d. Sed hoc in tempore Parmenidis non erat terminatum, i.sed ista, quæ diximus in hoc exéplo, per quę intendimus contradicere syllogismo Parmenidis, & declarauit ipsum esse non concludente per se illud, quod intendebat cõcludere, nondum erant terminata in tempore Parmenidis. & sic intelligitur iste sermo, & non fm̃ ꝙ exponit Themistius, & alij.

Albũ significat albediné, & recipiens albedinem. quõ hoc H sit verũ vide 5. me. c. 14. Vide consire. 12 me. cõ. 39.

I Excusatio Parmenidis.

Necesse est igitur accipere ĳs qui dicũt quod est vnũ esse, non solum vnum significare qđ est de quo vtiq; prædicet̃, sed & quod vere est, & quod vere vnũ est. accidens. n. de subiecto quodam dr̃. quare cui accidit quod est non erit: alterum enim est ab eo quod est: erit itaque aliquid, quod non est. non itaq; erit alĳ inexistens quod vere est. *non. n. erit enti ipsi esse, nisi multa qđ est significet, sic, vt sit aliquid vnum quodq;. sed supponitur qđ est significare vnum.

Contingit igitur dicenti quòd ens est vnum opinari quòd ens non significat vnum tantum, de quocunque dicatur, sed significat illud etiam quod est ens, & illud, quod ē vnum. accidens. n. dicitur de subiecto aliquo: ergo erit illud, cui accidit ens, non ens: est. n. aliud ab ente: erit ergo quod nõ est ens aliquid. ergo necesse est, vt illud, quod est ens, non sit aliquod accidens alteri. impossibile. n. est aliquid esse, si ens non significat multas intentiones, adeo quòd substantia, & accidens sit vtrunq; aliqua intentio. sed positum est quòd ens significat vnam intentionem.

Cùm

A Cùm contradixit syllo Parmeni
26 dis, incœpit cõtradicere conclusioni eius ex propositionibus, quas posuit in syllo: & est contradictio, quę dr redargutio. & dixit. Contingit igitur, &c. i. & qui dicit ens esse vnũ non debet opinari ipsum esse quodcunq; vnũ sit, sed ens, quod est vnũ in rei veritate, & est substantia. Deinde dedit causam ĩ hoc, & dixit: accidens enim dr de subiecto. i. qm̃, si fuerit opinatus ipsum dici de non substantia, necessario dr de accidente: & accidens indiget subiecto: sunt igit duo, accidens, & subiectum accidentis: accidens. n. dr de subiecto
B aliquo. Deinde dixit: erit igitur illud, cui accidit. &c. i. illud igitur, qđ est subiectum entis, quod ens est ei accidens, erit non ens. ille enim posuit, ꝙ quicquid est ꝑter ens est non ens. Contingit igitur ei vt illud, qđ est non ens, sit aliquod ens. D. d. ergo necesse est, &c. i. &, cum illud impossibile sequit*[ex hoc, quod posuimus] ꝙ ens significat accidẽs, necesse est vt ens non significet accñs.

*a l. cũ in hoc ẽ, qm̃ ei posuerimus.

C D. d. impossibile est, vt aliquid sit, &c. i. & causa in hoc est. qm̃, cũ posuerimus, ꝙ ens significet accidens, impossibile est vt accidens sit aliqđ ens: nisi ponamus, ꝙ hoc nomẽ ens significet saltem duo, accidens, & subiectum accidentis. sed quia Parmenides posuit ꝙ ens significet vnũ, ideo accidit ei impossibile. hoc igitur nomen ens apud ipsum secũdum hanc positionem non potest significare accidens, si cum hoc significat vnum.

Qđ vere ẽ nulli accidit, idẽ manifestat tex. 30.

Si igitur quod vere est nulli accidit, sed illi aliquid, magis qđ vere est significat quod est. ꝗ quod non est. Si enim erit qđ D vere est idem & album, albo autem esse non est quod verè est: (neq; enim accidere ipsi possibile est quod est: nihil. n. quod est est, quod non verè sit:) non ergo qđ est albũ est. non sic aũt vt aliquid nõ sit, sed oĩno nõ sit, erit. quod verè itaq; est non est. verum. n. est dicere quod verè est quod album, hoc autem nõ qđ est significabat. quare, si & albũ significat quod verè est, multa E ergo significat quod est.

Et, si illud, quod est ens, non accidit alicui oĩno, sed ei dignius accidit illud, quod accidit: ergo ens significat illud, quod est ens, aut significat non ens. quoniam, si illud, quod est ens, sit album, quia intentio albi non est illud, quod est ens: nam impossibile est vt ens accidat ei: & quia non est ens nisi illud, quod est ens: ergo albũ non est ens. non ita quòd sit illud, quod est ens, F sed ita quòd est non ens omninò. ergo necesse est vt illud, quod est ens, sit non ens. dicere enim ipsum esse album est verũ: sed dicere hoc, significat nõ ens: ergo necesse est ex hoc vt albũ ẽt significet ens: ergo ens significat plures intẽtiones.

Cùm redarguit Parmenidẽ ĩ hoc, 27
ꝙ posuit ꝙ ens signãt vnũ, qđ ẽ accidẽs, ĩcœpit ẽt redarguere ipm̃, si posuerit ipm̃ ens signare vnũ, qđ est sub̃a, & d. Et. si illud qđ ẽ ens, &c. i. & si ĩtẽdit, cũ d. ꝙ ens ẽ vnũ qđ ẽ illud

 quod

G quod nulli accidit omninò, sed oĩa, quæ accidunt, ei accidunt, tunc ens apud ipsum significat illud, qđ ē ens in rei veritate, & ens significat non ens. Deinde incœpit declarare, qũo sequit̃ hoc, & dixit: qm̃, si illud, qđ est ens, &c. i. qm̃ illud, quod est ens, dicitur esse album: quia intentio albi est alia ab intentione entis: nam impossibile est, vt ens accidat sibi. Et in alia translatione d. nã impossibile est vt accidat ei vt sit ens. qm̃ dicere aliquid esse non est prædicatio per accidens, sicut prædicatio albedinis. D. d. & quia nõ est ens, &c.

H i. quia positum est ꝙ non est ens, nisi subiectum albi, ergo album non est ens: non ita ꝙ sit non ens, qđ ponit Parmenides esse ens, & ens aliqđ sed ita ꝙ sit nõ ens omninò. D. d. ergo necesse est vt illud, quod ē ens, sit non ens. i. contingit igitur vt sit ens illud, quod non est ens. Deinde declarauit hanc consecutionem, & dixit: dicere enim ipsum esse album est verum, &c. i. dicere enim ꝙ ens est album, est ponere album eē ens: quia ista propositio est vera: & iã declaratum est ꝙ hoc nomen albũ significat non ens sm̃ positionem

I Aduersarij: ex quo sequit̃ vt ens significet illud, quod ipse posuit non ens. D. dixit: ergo ens, &c. i. ergo ens significat illud, quod ipse posuit ens & est illud, quod recipit albedinem, & illud, quod posuit non ens, s. albũ, ergo ens significat plura.

Neque igitur magnitudinem habebit quod est, si quidem qđ verè est, est, quod est. vtriusq. n. partium aliud est esse. Quòd autem diuiditur quod verè est in quod verè est aliquid aliud etiã rõne manifestum est. vt homo, K si est quod verè est aliquid, necesse est & aĩal, quod verè aliqđ est esse, & bipes. si. n. non quod verè est, est, accidẽtia erunt. aut igitur homini, aut alicui alij subiecto. sed impossibile ē. accidẽs Acc etenim dicit̃ hoc, aut quod contingit esse, & non esse, aut cuius est in ratione hoc, cui accidit. vt sedere quidẽ, velut separabile. I simo autẽ est ratio naris, cui dicimus accidere simum.

Et etiam ens non est magnitudo, si ens est illud quod est ens. intentio. n. vtriusq; partis est alia ab altera. Et manifestum est quòd illud, quod est ens, diuiditur ratione & in aliquas partes, quæ sunt ẽt illud, quod est ens. v. g. homo, si sit illud, quod est ens, necesse est vt aĩal etiam sit illud, quod est ens, & bipes. nam si non fuerint illud, quod est ens, ergo sunt accidentia. aut ergo homini accidunt, aut alteri subiecto. Accidẽs enim dicitur aut de illo, quod potest esse alicuius, aut non esse, aut de illo, in cuius ratione accipitur illud, cui accidit. v. g. sessio, aut quasi separatũ. simitas vero ratio nasi accipitur in eo, de quo dicimus quòd simitas accidit ei. L M

Cùm redarguerit Parmenidem propriè, incœpit cõtradicere eis ambobus cõiter, & dixit: Et ens nõ est magnitudo, &c. i. & ẽt ens sm̃ hanc opinionem impoſ͞e est vt dicat̃ esse corpus 2 Pr tra qu

A corpus, cũ ens apud eos sit ens principaliter: & corpus dr̃ de substantia, & quantitate: erit igitur cõe ad esse substantiæ, & ad esse quantitatis. Et fortè intendit, ꝙ, si ens fuerit vnũ, impoſſe est vt sit corpus. nam corpꝰ est diuisibile. & hoc est manifestũ, vt mihi videtur. D. d. incœpit contradicere eis alio modo, & dixit: & manifestum est, &c. i. & vtr̃ siue crediderint ipsum esse corpus, siue nõ, necesse est vt habeat definitionem, ex qua intelligat̃ eius substantia, s. vt habeat aliquid quasi genus, & aliquid quasi differentiam. D. induxit B exemplum, & dixit. v. g. homo, &c. i. v. g. qm̃, si posuerit ꝙ ens, quod est vnũ apud eos, sit homo, necesse est, vt aĩal, quod est genus hoĩs, & bipes quod est eius differentia, sint entia in rei veritate: nam partes rei, quæ sunt sm̃ definitionem, ꝑcedũt rem in esse. D. dedit rõnem sup hoc & dixit: nam si non fuerint, &c. i. aĩal. n. & bipes, si non fuerint de natura illius, quod est ens, ergo erunt accidẽtia in eo: & tunc, aut erunt accidentia hoĩ, aut alteri subiecto: sed ĩpossibile est vt aĩal bipes sint accidẽtia C hoĩ. Accidens. n. inuenitur duobꝰ modis, aut separatum, quod qñque est in re, & qñq; non, vt sessio, aut non separatum, & est illud, in cuius definitione accipit̃ illud, cuiꝰ est accidens. v. g. simitas, quę accidit naso: nasus enim accipit̃ in eius definitione. D. induxit impoſſe, quod sequit̃, si aĩal, & bipes fuerint alterius duorum modorum accidentis.

Sola sñ.

Partes rei sm̃ definitionẽ ꝑcedunt rẽ in esse. Idẽ 2. ph. 58. & 8. de aia c. 5. et quo pacto pars definitionis ẽ realis. Sed vide oppo. 7 met. 33. & 42. c. & 1. ph. c. 5. &c. vide com. 2um.

Amplius quæcunq; in definitiua ratione insunt, aut ex quibus sunt, in ratione horum non inest rõ totius, vt in bipede rõ hoĩs, aut in albo ratio albi hoĩs. D Si igit̃ hęc hoc se habent modo, & homini accidit bipes, necesse est separabile esse ipsum. quare continget vtiq; non bipedẽ esse hominem, aut in rõne bipedis inerit hominis ratio. sed impossibile est. illud enim in illius rõne inest. Si autem alĳ accidũt bipes, & animal, & non est vtrunque quod vere est aliquid, & hõ vtiq; erit accidentium alteri.

Et dicamus ẽt quòd illa, q̃ accipiuntur in definitione definiẽte rẽ, aut illa, ex quibus inuenitur res, impoßibile ẽ vt ratio illius rei vniuersalis accipiatur in ratione illarum rerũ. v. g. vt ratio hominis accipiatur in bipede, aut ratio hoĩs albi accipiatur in albo. Et si illa sunt talia, & bipes accidit homini, necesse est autem vt aut illud separatum sit, ita quòd sit poßibile vt homo non sit bipes, aut rõ hominis accipiatur in ratione bipedis. sed hoc est impoßibile, nã hoc accipitur in definitione illius. Et, si bipes, & aĩal accidant alteri, et vtrunq; etiam non est illud, quod est ens, necesse est vt hõ sit vnum de rebus accidentibus alteri. E F

29 Dicit: & manifestum est etiam ꝙ illa, quæ accipiũtur in definitione, vel rõne definiẽte rem, impoſſe est vt in definitionibus illorũ accipiantur illæ res: qm̃ partes definitionis præcedunt definitum, non definitũ præcedit definitionem. v. gr. vt homo,

G mo, qui est posterior bipede, & animali, accipiatur in definitione bipedis, & aïalis, aut homo albus, qui est posterior albedine, & hoïe, accipiatur in definitione hoïs, & albedinis. q̃m, si ita esset, tunc causatum præcederet causam. Et, cum posuit hãc propositionem dicentem ꝙ aïal, & bipes, & vl'r illa, q̃ accipiuntur in definitionibus rerum, non definiunt̃ per illas res, incœpit facere mentionem de propositionibus prædeclaratis, s. ꝙ accidentia sunt duob' modis. est. n. accidens separabile, & inseparabile. & in definitionibus inseparabilium accipitur illud, de quo ꝑdicantur. & congregat eas cum hac propositione, & declarat inducẽdo ad inconueniens illud, quod intendebat declarare, s. ꝙ aïal, & bipes nõ prædicantur de hoïe sm̃ ꝙ sunt accidentia. Et dixit: Et, si illa sunt talia, &c. i. & cùm istæ propositiones sint positæ, s. ꝙ homo non accipit̃ ĩ definitione bipedis, & ꝙ accidentia sunt duob' modis, s. modo, quo nõ separantur à subiecto, & in quorũ definitione accipit̃ subiectũ, & modo, quo q̃nq; separantur à subiecto, manifestum est ꝙ, cum posuerim' ꝙ aïal, & bipes sint accidentia homini, & coniunxerimus eis has propositiones, s. ꝙ accidentium aliud est separabile, & aliud inseparabile, & ꝙ in definitione inseparabilis accipit̃ subiectum, in quo est, sequetur ex hoc alterum duorum impossibilium. quia, si bipes, & aïal fuerint accidentium separabilium, sequit̃ hominem esse q̃nq; non aïal, & q̃nq; nõ bipedem, si verò inseparabiliũ, sequitur vt homo accipiat̃ in definitione aïalis, & bipedis: & vtrunq; est impo'le impo'le. n. est vt homo sit, & careat vita. & impossibile est ẽt vt homo accipiat̃ in definitione bipedis, sed est è conuerso. &, cum istud impossibile sequit̃, si posuerimus ꝙ bipes, & animal sint accidentia in homine, ergo manifestũ est ꝙ non sunt accidẽtia in eo. D. d. Et si bipes, & aïal, &c. i. si bipes, & aïal, q̃ accipiuntur in definitione entis, accidunt alicui subiecto alteri ab homine, ex eis, q̃ ꝑdicant̃ de hoïe, quẽ posuimus similem enti apud eos, & ista accipiuntur in definitione hominis, manifestũ est q̃m ex hoc sequit̃ vt homo, qui est similis enti ĩ positione, sit accidens: & sic vnũ ens apud eos erit accidens, non substantia, quod est contra positum. Et abbreuiatio summæ istius sermonis est. q̃m illa, q̃ accipiunt̃ in definitione entis, aut erunt de natura entis, aut erunt accidentia: si aũt accidentia, aut subiectum eorũ erit ens, aut aliud prædicabile de illo. si igit̃ subiectum eorũ erit ens, non erunt accidentia in eo. q̃m accidẽtia aut sũt separabilia, aut inseparabilia: separabilia aũt possunt esse extra illud, in quo sunt: sed ab illis, quæ accipiũtur in definitionibus, impossibile ẽ vt definita separent̃: ĩseparabilia ãt definiunt̃ ꝑ subiectum, sed non subiectum per illa. Vnde impossibile est vt illa, q̃ accipiunt̃ ĩ definitione entis, sint accidentia in eo. & impossibile est vt sint accidentia in alio. nam, si fuerint accidentia in alio, & sint accepta in definitione entis, cõtinget vt ens sit de natura eorum: & sic vnũ ens apud eos erit accidens. & hoc est contra illud, quod dicunt: & si dixerint ipsum esse accidens, sequitur impo'le ꝑdictũ. Et cũ destructi sunt oẽs modi, sm̃ quos po'le est dicere

H (margin, beside "rabilium accipitur illud")

I (margin, beside "ꝙ aïal, & bipes sint accidentia homini")

Partes definitionis ꝑcedũt definitũ, nõ ecõtra qa tunc cãtũ ꝑcederet cãm. 1. opp. 1. ph. t. c. 5. vide cont. Zim.

A cere q illa, q accipiunt in definitione entis, nō sunt de natura accidentis, remanet vt sint de natura entis, ergo ens est multa nō vnum. & hic est abbreuiatio istius sermonis.

Idē supra tex. 27.

Sed quod verè aliquid est sit accidens nulli. & de quo ambo, & vtrunque, & quod est ex his, dicatur. ex indiuisibilibus itaque est omne. Quidam autem rōnibus vtrisque acquieuerunt. huic quidem, q omnia vnum sunt, si qd est vnum signat, q id est et qd non est, ei autem, quæ ex disse- B ctione, indiuiduas facientes magnitudines.

Ponamus ergo quòd illud, quod est ens, nulli accidat, & vniuersaliter dicatur illud de vtroque, & de illo, quod est ex eis, sequitur ex hoc vt totum sit ex rebus indiuisibilibus. Et videmus quosdam, qui obediunt vtrique sermoni. obediunt n. sermoni dicenti quòd oīa sunt vnū, si ens significat vnū: quia dicunt quòd non est ens habet essentiam. C *obediunt autē alteri sermoni, quia concedunt magnitudines esse indiuisibiles secundum diuisionem in duas medietates.*

30

In hoc cōmēto deīn ex consimmone. Secūda rō Parmenidis.

Ponamus ergo. i. ponat' igit', q ratiocinatio Parmenidis secūda super hoc, q ens ē vnū, sit talis: Ens, qd est vnum, est corpus deferens accidentia, non accidens: ergo corpus est vnum, & indiuisibile. qm, si fuerit diuisibile, procedet diuisio semper in duas medietates, & per diuisionem in medietates deuenietur ad hoc, q corpus sit cōpositū ex punctis: & sic corp' erit cōpositū ex nō magnitudine, & ex non corpe, qd ē īpoße. ergo corpus est vnū indiuisibile. Et hoc intēdebat, cū d. & vlr, &c. i. vlr ponamus, q corpus diuidit' in duas medietates, & q ens dr de vtraque medietate, & congregato, qd est corp', ex quo sequit' vt corpus sit cōpositū ex non corpe. nā illæ duæ medietates diuidunt' in duas, & illæ duæ in duas alias, & pcedet hoc adeo, q in corpore non remanebit magnitudo, sed diuidet' sm totū, & deficiet, aut dissoluet' in puncta, & vlr in nō corpus: qd est impoße. D. d. Et videmus quosdā, &c. & intendit p illos E duos sermones istū sermonē, & primā rōnē, in qua dixit, quicquid est pter ens nō dr ens, &c. D. d. obediūt aūt, &c. i. obediūt aūt huic, qd dixit, q quicquid est pter ens, non dr ens: quia existimant q ens solummodo dr vno modo. & ideo visi sunt contradicere huic sermoni, dicentes q quicquid est præter ens, habet aliquam essentiam, & si non dicat' ens. & innuit per hoc Platonē. D. d. obediunt verò, &c. i. alij non obediunt isti rationi, quia contradicunt ei ponendo corpora indiuisibilia. i. qm Parmenides cum dixit q, si corpus F diuiditur in duas medietates, continget vt diuisio perueniat ad non corpus, contradixerunt huic sermoni alij hoīes, concedendo q diuisio cadit in totum: & est falsum. & dixerunt q ista diuisio non peruenit ad non corpus, sed peruenit ad corpora indiuisibilia, & sic fugerunt vnū falsum, & ceciderunt in aliud.

Manifestū aūt est & q nō verum est q, si vnum significat quod est, & non possibile est

G simul contradictionem esse, nihil erit quod non est. nihil. n. prohibet non simplr esse, sed nõ ens aliquid esse quod non est. Dicere quoq;, nisi præter ipsum, qđ est, aliquid erit aliud, vnum oĩa fore, inconueniens est. quis enĩ addiscit ipsum quod est, nisi qđ verè est aliquid esse? si aũt hoc, nihil sic prohibet multa qđ est esse, sicut dictum est. Quod igiť sic vnum esse quod est impossibile sit manifestum est.

H *Et manifestum est, quòd dicere, quòd ens significat vnum, & quòd contradictoria non possunt esse insimul, impoßibile est ut nõ ens habeat essentiam rationis, & non est verum. nihil. n. prohibet vt nõ sit simpliciter, sed non ens erit non aliquod ens. ex quo sequitur vt dicere quòd, si hoc non fuerit aliquod habens essentiã præter ipsum ens, oĩa erũt vnum, sit impossibile. nullus. n. intelligit per hoc nomen ens, nisi illud, quod est ens. & sic nihil*

I *prohibet, vt reputo, vt entia sint plura, vt prædictum est. Quoniam autẽ impoßibile est vt ens sit vnũ hoc modo manifestum est.*

31 Dicit: Et manifestũ est, &c. i. & manifestũ est ꝙ, si aliquis posuerit, ꝙ ens significat vnum, & ꝙ impossẽ est vt contradictoria congregentur insimul, s. esse, & non esse, & existimauerit qđ ex istis propositionib⁹ sequitur ꝙ illud, quod non est illud ens, nõ hẽt essentiam, manifestum est ꝙ existimatio eius non est vera. D. dedit cãm in hoc, & dixit: nihil

K enim prohibet, &c. i. nihil prohibet vt illud, quod est non ens, quod dictum est, vno modo non sit nõ ens simplr, sed non illud, quod significatur per hoc nomen ens. i. non simile ei. D. d. ergo necesse est vt dr, &c. i. ergo necesse est vt sermo dicentis ꝙ, si non fuerit hic aliquod ens hñs essentiam in rei veritate. s. sicut essentiam entis, oĩa erunt vnũ, sit sermo impossibilis: posse est. n. vt aliq̃ sint, q̃ non habent essentiã similem essentiæ entis. D. d. nullus. n. intelligit, &c. i, nullus enim intelligit per hoc nomen ens, nisi ens, quod ẽ ens principaliter, & verè, s. substantia. I &, cum illud ens verum sit vnũ, possibile est vt entia, quæ sunt sub eo, in esse sint plura. D. d. Quoniam autem impossibile, est &c.

SVMMA TERTIA.

In qua fit sermo cum illis, qui circa principia proprium cõmiserunt errorem.

Antiquorum de principio materiali narrãtur opiniones, eorumq; opinionis redditur causa. Cap. 1.

VT autẽ Physici dicũt, duo modi sunt. Hi. n. vnum facientes quod est corp⁹ subiectum, aut trium aliquid, aut aliud, qđ est igne quidem densius, aere verò subtilius. alia generant densitate, & raritate, multa facientes: hæc autem sunt contraria. Vniuersaliter autem excessus, & defectus, sicut magnum dicit Plato, & paruum: nisi ꝙ hic quidẽ hæc facit materiam, vnum aũt formam. Aliĳ uerò vnum quidẽ sub-

A subiectum, materiam, cōtraria autem differentias, & formas.

Quidam autē ex vno inexistentes cōtrarietates segregant, quēadmodum Anaximander dicit. Et quicunq; etiā vnum, & multa dicunt esse, q̄ sunt, sicut Empedocles, & Anaxagoras. ex cōmixtione nanq; & hi segregant alia. differunt autem abinuicē, eo q̄ ille circulationem facit horum, hic autem semel: & hic q;dem infinita, & similes partes habentia, & contraria, ille verò
B vocata elementa solum.

Quod autem dicunt Naturales ens, duobus modis. Quidam enim posuerunt ens vnum genus subiectum, aut vnum trium, aut aliud densius igne, & subtilius aere: attribuunt alia densitati, & raritati, & posuerunt ea multa: & hæc duo sunt contraria: & vniuersaliter additio, & diminutio secundū sententiam Platonis in magno, & paruo: sed Plato ponit hæc duo loco
C *materiæ, & ponit vnū loco formæ: isti autem ponunt istud vnū subiectum materiam, & ponunt duo contraria, differentias, & species. Et quidam dixerunt quòd contraria sunt existentia in vno, & ex eo resoluuntur, & exeunt, vt dicit Anaximander. Et similiter etiam qui dixerūt quòd entia sunt vnum, & plura, vt Empedoc. & Anaxag. isti.n. attribuunt exitū aliarum rerū dissolutioni, q̄ fit ex mixto. sed differunt: quonia ille dicit hoc esse reciprocè, iste autem dicit hoc esse semel: amplius ille dixit quòd partes consimiles sunt infinita, & contraria, iste autē dicit contraria in eis, q̄ apud ipsum dicuntur, elementa tantum.* D

Cùm contradixit opīonibus nō naturalibus in hac arte fm disputationē, reuersus est ad cōtradicendū, opīonibus naturalibus dictis ab eis qui concedunt principia esse, & vtūtur hoc noīe ens pro principio: & q istorū dicit, q̄ ens est vnū, intendit q̄ principium est vnū: & qui dicit entia esse plura, intendit principia esse plura. & incœpit Arist. in opīonib⁹ istorum ab opinione dicentis principium esse vnū, & dixit: Quod aūt dicunt Naturales, &c. i. Naturales aūt, qui vtunt̄ hoc noīe ens pro principio, & dicunt q̄ ens est vnum in qualitate generatiōis, sunt bipartiti: isti.n. conueniunt in hoc, quod dicunt, q̄ ens, s. principium, est vnū aut trium elementorum: qm̄ quidā dicunt q̄ istud principium est ignis & quidam aer, & quidam aqua, aut aliquid medium inter ignem & aerem, densius igne, & subtilius aere. Sed diuisi sunt in modo generationis rerum ex hoc principio vno in duas sectas. Quidam.n. ponunt generationes rerum ex hoc principio fm raritatem, & densitatem: & isti quoquomodo ponūt principia plura: ponunt.n. vnum subiectum, & duo contraria, s. raritatem, & densitatē, & vr̄r additionē, & diminutionem, sub quibus collocātur magnū & paruum, quæ dicit Plato. Sed isti fie- 32 E F

Istorū opiniones require ī pœmio meta. ca. 2.

fie-

G differunt a Platone in hoc: quoniã Plato ponit hæc duo contraria loco materiæ, & ponit vnum, quod est subiectum eorum loco formæ: isti verò ponunt vnum, quod est subiectum, materiam, & ponunt contrarias differentias, & species materiæ, s. quoniam vnum ponunt pro materia, & contraria pro forma. Et cũ notificauit vnam sententiam dicentium, principium esse vnum I modo generationis rerum ab illo principio, reuersus est ad secundam sententiam, & dixit: Et quidam dicunt ꝙ contraria, &c. i. & quidam eorũ,
H qui dicũt, ꝙ principium est vnum, non ponunt modum generationis s̃m densitatem, & raritatem: sed dicunt ꝙ contraria, & vniuersaliter omnia diuersarum specierũ, & formarum sunt existentia in actu in illo vno principio s̃m latentiam: & generatio nihil aliud est q̃ exitus illarum rerum latentium ex illo vno: vt dixit Anaximander naturalis.

D. d. q̃ũo conueniunt quidam eorum, qui dicunt principia esse plura vno cum istis in hac opinione, s. I hoc, ꝙ generatio ex principijs est s̃m dissolutionem, & exitum, & di-
I xit: Et similiter illi, qui dicunt, &c. i. talem opinionem de modis generationis opinantur illi, qui dicunt ꝙ principium est vnum, & qui dicũt principia esse plura, vt Anaxagoras, & Empedocles: isti enim attribuũt generationem rerum exitui earum
Dfia prla. a mixto. Et, cũ narrauit ꝙ isti duo viri conueniunt in modo generationis, incœpit narrare in quo differunt, & dixit: & differũt in hoc: q̃m &c. i. Empedocles, & Anaxagoras differunt: q̃m Empedocles opinat̃, ꝙ mixtio, & congregatio rerum habet tempus, quod est tempus corru-
K ptionis mundi, & segregatio earum habet aliud tempus, & est tempus, generationis mundi: & quòd ista congregatio & segregatio semper est reciprocè in infinitum. Anaxagoras verò opinatur res esse mixtas tempore infinito: deinde intellect⁹ incœpit distinguere eas, & extrahere eas à mixto: & quòd hoc erit in infinitum. Mundus igitur apud Empedoclem est quãdoque, & corrumpitur quandoque: apud Anaxagoram verò est ens factum à principio, sed permanebit in infinitum. Deinde induxit alias differentias inter eos, & dixit: & iste facit semel, &c. i. & non differunt in hoc tantũ, scilicet ꝙ Anaxagoras ponit generationem mundi semel, & Empedocles infinities, sed etiam in hoc, ꝙ Anaxagoras dicit, ꝙ omnia, quę dissoluuntur, sunt partes consimiles, & contraria: & ideo accidet mũdo remanere in infinitum, eo ꝙ istæ partes sunt infinitæ: quare nunquã cessant exire. Empedocles autem dicit cõgregationem, & segregationem elementorum quatuor esse reciprocam: quia apud ipsum sunt elementa corũ, quæ sunt consimilium partium: sed apud Anaxagoram è conuerso, s. q̃m omnia illa, quę sunt consimilium partium, sunt apud ipsum elemẽta elementorũ quatuor.

Videt̃ aũt Anaxagoras sic infinita opinari, q̃m putabat communẽ opinionẽ Physicorũ esse veram, ꝙ nihil fit ex eo, q̃d non est. pp hoc. n. sic dicunt, erant simul oĩa, & fieri hm̃oĩ statuerũ alterari, Alij autem cõgregationem, & segregationem.

A *Et fortè Anaxagoras existimauit ea esse infinita: quia opinabatur quòd illud, quod erat famosum inter Naturales, est verũ, scilicet quòd nihil omnino generatur ex nõ ente. quoniã propter hoc dixerunt, scilicet quòd omnia erant insimul in illo principio, & quòd generatio rei demonstrata est alteratio. Et quidam dixerunt quòd est mixtio, & distinctio.*

33 Cùm numerauit opiniones istorum de principijs, & de modo generationis, incœpit notificare illud, quod

B mouit illos ad ponẽdũ hoc, & dixit: Et fortè Anaxagoras, &c. i. posuit elemẽta infinita consimiliũ partiũ: quia existimauit, quod propõ concessa apud Naturales est vera oĩbus modis: & est, quod impossibile est vt aliquid fit ex non ente oĩno. D.d. quoniam propter hoc dixerũt, &c. i. propter hoc, quod concesserũt hanc propõnem, dixerunt isti, quod omnia erant insimul, & quod generatio est cógregatio, & corruptio est segregatio: licet quidã vocent generationẽ rei non distinctæ alterationem: quoniam

C apud ipsum generatio rei veritate nõ est alteratio: & est Anaxagoras: & quidã vocãt eam mixtionẽ, & distinctionẽ: & isti magis conseruant nominationẽ secundum intentionẽ suam.

Ob. q de aũ locum sunt i hoc cõuenirẽ, q est nihilo nihil fit. Idẽ supra ine. pcedẽtem & 3. Celi c. 24. Amplius aũt ex eo quod fiunt ex alterutris cõtraria, inerant ergo. Si enim oẽ, quod fit, necesse est fieri aut ex ijs, quæ sunt, aut ex ijs, quæ non sunt, horum aũt id, quod est, ex ijs, quæ nõ sunt, fieri impossibile est: (de hac enim cõueniunt opinione oẽs, qui de Natura:) reliquũ iam cõtingere ex ne D cessitate putauerũt ex ijs quidẽ, quæ sunt, & insunt, fieri, sed propter paruitatẽ magnitudinũ ex insensibilibus nobis, vnde dicũt oẽ in omni misceri, propterea quod oẽ ex omni videbant fieri: apparere aũt differentia, & appellari altera ab inuicẽ, ex eo quod maximè superabũdat propter multitudinem in mistura infinitorum. synoere enim totum albũ, aut nigrum, aut dulce, aut carnem, aut os non esse, sed, cuius plurimũ vnumquodque habet, E hoc videri esse naturam rei.

Et etiã, si alterũ contrariorum generatur ex reliquo. Quoniã, quia oẽ generatum necesse est vt generatio eius sit ex rebus entibus, aut ex non entibus: & est impossibile aliquid generari ex non ente: Naturales enim oẽs conueniunt in hoc, & existimauerunt quòd sequitur necessario quòd generatio sit ex rebus existentibus in se propter par- F uitatẽ corporis eorũ, erit generatio ex rebus insensibilibus apud nos: & ideo dicunt quòd quodlibet est mixtum cum quolibet, opinabantur enim quòd quodlibet generatur ex quolibet: & quòd illa, quæ videntur diuersa, & dicũtur alia à seinuicẽ, videntur ita propter illud, quod habet dominiũ in mixto. quoniã, vt dicunt, nihil est quod sit totum purum album, aut nigrum,

aut

G *aut dulce, aut caro, aut os: sed in vnaquaq; rerum illud, quod vincit in ea, existimatur quòd natura eius est illius.*

34 Hoc, quod dicit, Et etiã, si alterũ contrariorũ, &c. est alia res, q̃ induxit eos dicere, ꝙ entia erãt insimul: qm̃, quia opinabantur ꝙ generatio est ex contrarijs: & ꝙ cõtraria sunt, quæ sunt principia, oportet vt non sint generabilia, neq; corruptibilia. & ideo oportet apud eos contraria esse insimul: & quædã exeunt à quibusdã. Et, cum induxit illud primũ

H indubitabile, qđ mouit eos ad opinandum entia esse insimul, & ꝙ generatio est exitus, & resolutio, incœpit declarare illam ambiguitatẽ, & quoquomodo excusat Anaxa. eos, qui dicũt esse impoßẽ, ꝙ generatio est aliquid esse, quod non erat. & d. Qm̃, cum omne generatum, &c. & sermo ei⁹ in hoc manifestus est p se.

D.d. & pp paruitatem, &c. i. excusant se in hoc, ꝙ sensus contradicit huic opinioni, dicentes ꝙ hoc, quod apparet sensui, s. ꝙ generatio sit ex non ente, est pp paruitatem partiũ, non ꝙ in rei veritate est generatio

I ex non ente. D.d. & ideo dicunt, &c. idest, & quia coacti sunt ad credendum, ꝙ ens, quod generatᷣ ex ente, & quod hoc, quod apparet sensui, est peccatũ sensus ex paruitate partiũ, ex quibus est generatio, dixerũt ꝙ oẽ est mixtum cũ omni, licet non appareat sensui: & ꝙ necesse est oẽ generari ex omni, non vt aliqua terminata generarentᷣ ex aliquibus generatis terminatis. D.d. & illa, quę videntᷣ esse diuersa, &c. i. & Anaxagoras, qui est coactus ad credẽdum oẽ generari ex omni, excusat se ex hoc, quod apparet sensui, s. quia videntᷣ diuersæ, dicẽdo & hoc, q videntur diuersæ, est pp illud, q dominatᷣ in illa re mixta ex par infinitis. v.g. qm̃ tunc existim hoc esse aqua, qñ partes aquosæ rint in eo plures q̃ aliæ partes in tæ mixtæ in eo: & tunc existim ꝙ hæc est caro, qñ partes carn fuerint in eo plures alijs partibu finitis cõmixtis in eo: nõ quia in ne non sint nisi partes carnosæ sicut existimatur: neq; in aqua partes aquosæ: sed in aqua, & aer in omni, quod distinguitur, no stinguitur nisi pp illud, quod h dominiũ in eo ex partibus con libus infinitis in numero, nõ in ma. dicunt igitur, ꝙ nihil est hi totum sit albũ purum, aut nigr rum, aut dulce purum, aut caro ra, aut os purũ, sed vnaquæq; re stimatur esse de natura illius, q magis est in ea: & ꝙ illud est de tura eius pura: & ꝙ non est nisi natura pura: & hoc est falsum.

Rationes afferuntur contra asserentes cipia esse infinita. Cap. 2.

SI igitur infinitum, fm ꝙ finitum, ignotũ est, fm titudinẽ quidẽ, aut mag tudinẽ infinitum ignotũ qu tum quoddam est: fm form quoq; infinitum ignotũ q quoddã est. principijs autẽ stentibus infinitis fm mult dinem, & fm speciẽ, impossi est ea, quæ sunt ex his, cogno re: sic enim cognoscere com tum arbitramur, cum cogn mus ex quibus, & quot sit.

Dican

A *Dicamus igitur quòd, si infinitum, secundũ quòd est infinitũ, non scitur, ergo illud, quod est infinitum in numero, aut in magnitudine est quantum non scibile, & illud, quod est infinitũ in forma est quale non scibile. & cũ principia sint infinita in numero, & in forma, ergo nulla est via ad sciendũ illa, quæ sunt ex eis: nos enim non existimamus scire compositũ, nisi cũ sciuerimus illa, ex quibus, &*

B *ex quot est compositum.*

35 Cùm numerauerit opiniones Naturalium in numero principiorũ, & in modo generationis, incœpit primo destruere sermonẽ dicentiũ ea esse infinita. Et, cũ hoc destruxerit, incœpit perscrutari vtrũ sint vnum, aut plura: &, si sint plura, quot sint: & posuit suum sermonẽ in hoc contra Anaxagorã, & si sit etiam contra Democritũ, qui dicit partes esse indiuisibiles modo cõi, & non ꝓprio: cum in hoc libro, & in alio dicet de modo proprio. Et incœpit contradicere huic opinioni rõne logica. & dico hic Logicam .i. argumentatio-

C nem, cuius ꝓpõnes sunt declaratæ in Logica, & sunt acceptæ illic pro declaratis p se. Logica enim vsitatur in scientijs duobus modis: aut fm q̃ est instrũ distinguens verũ à falso: & hic est modus proprius: aut fm q̃ illa, q̃ sunt declarata in ea, accipiunt pro maximis in destruendo, aut cõstruendo aliquid. & ista consyderatio, cũ vsitatur in artibus particularibus, est nõ propria, in arte autem vlĩ, s. Prima Philosophia, est ꝓpria. Et iste sermo est syllõs in secunda figura, cuius altera ꝓpõ est posita si-

D ne medio, & secunda est cũ medio, quod cõponitur in prima figura, & altera ꝓpõ eius est manifesta per se. altera verò duarum ꝓpõnum, quæ ponunt in secũda figura est, Omne cõpositum ex principijs infinitis in quantitate, & forma est compositũ, quod nõ scitur ex quib' componit, & ex quot: secunda verò est, Et oẽ compositũ notum est compositũ, quod scitur ex quot componit, & ex quibus: ergo in secunda figura, Oẽ cõpositum ex principijs infinitis est compositũ ignotum .i. quod nõ potest sciri. Propositio aũt dicens q̃ oẽ

E cõpositum notum est compositum ex principijs, quorum quantitas, & qualitas est nota, est posita sine medio: & est illa, quã expressit, cũ dixit, nos enim nõ existimamus scire, &c. Propõ verò posita cũ medio in hoc syllõ est, cum dicimus, q̃ oẽ compositum ex principijs infinitis in quantitate, & forma est cõpositũ ex principijs ignotis: & mediũ est, q̃ oẽ, qđ est infinitum in numero, aut in magnitudine est quantũ non scibile, & oẽ, quod est infinitum in forma est quale non scibile. & sic iste sermo cõ-

F ponit in prima figura, Omne infinitum in numero, aut in magnitudine est quantũ non scibile, & omne, quod est infinitũ in forma, est quale non scibile, Omne cõpositũ ex principijs infinitis in quãtitate, aut qualitate est cõpositum ex magnitudinibus, aut numeris, aut qualitatibus nõ scibilibus: ergo in prima figura, Omne cõpositum ex principijs infinitis in quãtitate, & in forma est cõpositũ ex principijs non scibilibus. Et ꝓpõ minor istius syllĩ declarat etiam p mediũ, s. propositio dicens, q̃ oẽ

Quę nõ logica appellantur vide hic, & aliã significationem magis ꝓprio 8. Ph. cõ. 70

Logica vsitur duob' modis. Idẽ 8. Ph. c. 70 & 12. Met. cõ. 15. Idẽ 7. Met. c. 2.

G quod omne compositum ex principijs infinitis in quantitate, & qualitate est compositum ex magnitudinibus, aut numeris, aut qualitatibus non scibilibus: & medium, per quod declaratur propositio, est propositio dicens, Infinitum secundum quod est infinitum est non scibile. & syllogismus componitur sic in prima figura, Omne, quod est infinitum, est non scibile: Sed omne, quod est infinitum in magnitudine, aut numero, aut qualitate, est infinitum: ergo, Omne, quod est infinitum in numero, aut magnitudine, aut
H qualitate, est non scibile. Sunt igi-
Epilogus. tur tres syllogismi, & sex propositiones: & duo syllogismi sunt in prima figura, & vnus in secunda. propositionum autem duæ sunt manifestæ declaratæ cum medio, & quatuor sine medio. & Aristot. expressit ex istis duas propositiones tertij syllogismi, quæ sunt manifestę sine medio, cum dixit, quod infinitum secundum quod est infinitum, &c. deinde induxit vltimam conclusionem prouenientem ex istis tribus syllogismis, & dixit: &, cum principia sint infinita in numero, &c. deinde ex-
I pressit alteram duarum propositionum primi syllogismi, qui est in secunda figura, quæ est declarata sine medio. nos enim non existimamus scire, &c. Aristote. igitur expressit ex istis sex propositionibus tres manifestas sine medio: & tacuit duas manifestas cum medio, cum sint in potentia in suo sermone, secundum quòd sunt conclusiones: & vnam manifestam sine medio.

Cõsule primo de Generat. c. 38. Et vide quomodo est sermo huius boni hominis breuis. & forte est ita de quolibet verbo eius.

Amplius autem, si necesse est K cuius partẽ contingit quantulacunque eẽ secundum magnitudinẽ, & paruitatẽ, et ipsum contingere. (dico aũt talium aliquã partiũ, in quã, cum insint, diuiditur totũ.) si autem impossibile est animal, aut plantam quantãcunque esse secundum magnitudinem, & paruitatem, manifestũ est quod neque partiũ quamlibet. erit.n.& totum similiter. caro autem, & os, & huiusmodi partes sunt animalis, & fructus plantarum. manifestum est igitur quod impossibile L est carnem, aut os, aut aliquid aliud quantũcunque esse magnitudine, aut in maius, aut in minus. No[...] ma[...] min[...]

Et etiã illud, cuius pars potest esse cuiuslibet mensuræ posita in magnitudine, aut in paruitate, necesse est vt illud etiam possit hoc. & intelligo aliquam partem ex talibus partibus, in quas diuiditur vniuersum, & est vnum. si igitur ĩpossibile est vt animal, aut planta sit cuiuslibet quãtitatis in ma- M *gnitudine, aut paruitate, manifestum est quòd impossibile est hoc etiam in alia parte eius. quoniam necesse est vt vniuersum sit tale: & caro, & os, & similia sunt partes animalis, & fructus sunt partes plantarum. ergo manifestũ est quòd impossibile est vt caro, aut os, aut alia, quæcunque pars sit cuiuslibet mensuræ positæ in magnitudine, aut in paruitate.*

Iste

A Iste est alius sermo, per quem destruit corpora esse cōposita ex partibus infinitis fm quantitatem. & abbreuiatio sui sermonis est, qm̄ totum sequitur partes, quæ sunt fm quantitatem in paruitate, & magnitudine, & finitate, & īfinitate, & vel terminatione, & interminatione: ergo, si compositum fuerit finitū, & terminatę quantitatis, necesse est vt partes, ex quibus cōponitur, sint finitæ in mēsura, & in numero: sed composita sunt finitæ quantitatis, & terminata: ergo & ptes eius sunt terminatę, & finitę. & iste sermo cōponitur in .ij. figura syllogismorū hypotheticorum. Cū igitur dixit qm̄ illud, cuius pars, &c. est quasi præcedens. & intendit φ compositū, cuius partes sunt non terminatæ in quantitate, sed possibile est vt sint, in quacunq; mensura, ponatur in magnitudine, aut paruitate. D.d. necesse est vt illud possit: & hoc est consequens: & intendit qd necesse est vt illud compositum ex illis partibus, quę possunt esse cuiuscunq; mensuræ in magnitudine, & paruitate, non sit ēt terminatū: si sit possibile ipsum esse cuiuslibet mensuræ positæ in magnitudine, & paruitate. D.d. & intelligo partē, &c.i. & distinguit illud, qd intendebat per hoc nomen pars. cum partes dicantur qñq; fm qualitatem, & qñq; fm quātitatem: & hoc duobus modis: aut partes, quæ sunt in potentia in toto: aut partes, quę sunt in actu in toto. Et, quia nō consequitur vt totū sequatur partes in mensura, nisi in partibus, quę sunt fm quantitatē, quæ sunt in toto in actu, declarauit φ istud intendebat hic per partē. & dixit: & intelligo hic partē, &c.i. & intelligo hic per partem, quę est de specie partium, in quas totum diuiditur fm quantitatē, & non fm qualitatem: sicut corpus diuiditur in materiam, & formam: neq; partes, quę sunt in toto in potentia: sed partes, in quas vniuersum diuiditur: & sunt illæ, quæ sunt in toto in actu. Et, cum induxit præcedens, &* cōsequens: ita φ consecutio ferè est manifesta per se: destruxit consequēs, & dixit si igitur est impossibile vt animal, &c.i. & hoc intendebat concludere. Deinde dedit exemplū de partibus compositorum, & dixit: necesse est.n. φ vniuersum sit tale: & caro & os, &c.i. necesse est.n. vt totum sit in dispositione partium: vt caro, & os, & similia sunt ptes animalis: & fructus, & similia sunt partes plantarum. D.d. & manifestum est, qm̄ impossibile, &c.i. &, cum totum in cōpositis sequitur partes in hoc, φ sunt terminatæ: & totum, quod est animal, aut planta est terminatum: necesse est vt partes eius. i. caro, & os, & fructus sint termiata. & manifestū est, φ qui dicit φ in carne sunt partes infinitæ: & φ exitus earum est in infinitum: opinatur φ partes, ex quibus animal componitur, aut planta, sunt non terminatæ: ex quo sequitur, vt totum etiam sit non terminatum.

36

Illo mō. si ptes sūt B finitę cōpositū ē infinitū: sed cōpositū ē finitū: ergo partes sūt finitę, à destructiōe cōsequētis &c.

C

Partes aliq̄ sc̄dm q̄titatē. aliæ sc̄dm qualitatē. Idē 7. Me. c. 33

* a. l. inconueniens.

E

F

Amplius, si omnia insunt quidem hmōi ī inuicem, et nō fiūt, sed segregantur cum insint, dicunt autē à pluri: fit aūt ex quolibet qdlibet, vt ex carne aqua, segregata, & caro ex aqua: omne aūt corpus finitum consumitur à corpore finito: manifestū est φ nō cōtingit in vnoquoq; vnum-

G vnumquodq; eẽ, remota.n.ex aqua carne, et iterũ alia facta ex reliqua, segregatione, quamuis semper minor erit segregata, at tamen non excedit magnitudinem aliquã paruitate. Quare, si quidẽ stabit segregatio, non oẽ ĩ omni inerit. in reliqua.n. aqua nõ inerit caro. Si verò non stabit, sed habebit semp remotionẽ, in finita magnitudine, ęqualia finita inerũt, ĩfinita ſm multitudinem. hoc aũt impoſſe eſt.

H *Et etiam, si omnia ista genera, et similia sunt omnia existentia, aut quædam in quibusdam, et nõ generantur, sed dissoluuntur, & exeunt, & non nominantur, nisi secundum illud, quod vincit in eis: & omne generatur ex omni. v.g. ex carne aqua, quæ resoluitur, & ex aqua caro: & omne corpus finitum cõsumitur à corpore finito: manifestum est, quoniam impossibile est vt vnaquaq; rerũ existat in vnaquaq; re. quoniam, quando* I *exit caro ex aqua, deinde ex aqua residua generatur alia caro secundum resolutionem: tunc, & si illud, quod exit ex carne, sit semper minus, tamen caro pertransit in paruitate magnitudinem determinatam. Ex quo sequitur, aut vt cesset resolutio: & sic non erit omne existens in omni: quoniam in aqua residuum non erit caro, aut non cesset: sed in ea erit quod semper resoluitur: et sic in magnitudine terminata non erunt magnitudines æquales finitæ, sed ĩfinitæ ĩ numero: quod ẽ impoßibil*

Iste sermo poteſt eẽ cõtradicti tertia, qua deſtruit, q; generatio f semper ſm exitum, & vt quodlibe sit in quolibet, vt dicunt: & põt fu dari super illud, qđ prędictum ef ſ. q; hic sunt partes terminatę ĩ pa uitate. sed ẽ alia ratiocinatio. Et al breuiatio istius sermonis eſt, q;, species corporum cõsimilium fu rint omnes in seinuicem: & nih generatur ab aliquo, sed exeunt e seinuicem, vt dicunt: quia quodl bet eſt in quolibet: sed vnũquodq eorum nominatur ſm illud, qđ vi cit in eo: & ideo quodlibet gener ex quolibet. v.g. qñ ex carne gen ratur aqua, quę resoluitur, & ex semper: & ex aqua ẽt caro. Et e regula, q; omne corpus finitum quando ex eo exit corpus finitu multoties, neceſſario consumet i lud. Quare impoſſibile eſt, vt qđl bet fit in quolibet: generatio.n. ſ hũc modũ neceſſario ceſſabit. q qñ ex aqua exit caro, deinde ab exit alia caro, & sic in infinitũ, n ceſſe eſt, aut vt exitus ceſſet, aut v corpore finito sint corpora ęqual ĩfinita. qñ nõ põt aliqs dicere q;, ex aqua exiuerit prima caro, dei de exiuit alia caro, q; illa caro sec da erit minor pría ſm minorati nem aquæ per exitum primæ ca nis. & similiter tertia caro erit m nor secunda ſm minorationẽ aq per exitum secũdæ carnis: & q; h procedit in infinitum, ſ. parui aquæ, & paruitas carnis existent caro enim habet magnitudinen

Idē infra t. c. 38. Idē sup. 36. ex quo patet dari minima. Idē 2. de aīa 41. & 97. Idē 6. phy. 91. Idē 7. ph. cō. 1. Idē 8. phys. c. 62. Idē 1. coeli 116.

A & paruitatem terminatam, quam non pertransit, s. ꝙ non inuenitur caro habens magnitudinem minorem ista. illa igitur magnitudo terminata, quæ est carnis, quando exit ex aqua, semper necesse est alterum duorū: aut vt cesset generatio: aut in magnitudine finita, & terminata, s. in aqua erūt magnitudines ęq̄les infinitæ: & est minor magnitudo carnis minima: quod est impossibile. Ergo ponere ꝙ quodlibet est in quolibet, & quodlibet generatur ex quolibet fm exitum semper, nō B fm alterationem est impossibile.

D. dixit: Et etiam, si ista omnia genera, &c. i. spēs corporum consimilium, quas ponit Anaxagoras ꝑ elemētis, verbi gratia, caro, & os, & vt omnia corpora, quorum definitio totius, & partis est eadem. D. dixit: & non generantur, i. & istæ partes non generantur ex inuicem secundum transmutationem, sed fm ꝙ exeunt à seinuicem, & ante exitum erant in seinuicem: sed vnūquodq; eorū vocat̄ diuersum ab altero fm illud, quod dominat̄ in seipso. D. dixit: qm &, si illud qđ erit, &c. i. qm, C cum posuerimus, ꝙ illud, quod ex carne secunda exit, est min⁹ primo, & tertiū est minus secundo, & quartum est minus tertio: & manifestū est p se, & declaratū ēt, ꝙ caro hēt mensurā terminatam in paruitate, quā non ptransit: necesse est alterū duorū: aut vt generatio cesset, aut vt in corpore finito sint corpa ęqualia infinita. Et iste sermo est in forma syllī hypothetici. cuius pcedens est, & ēt si ista generatio &c. consequens autē est, ꝙ impossibile est, vt quodlibet sit in quolibet, &c. sermo residuus declarat consecutionem.

Ad hæc autem, si omne quidem corpus, remoto quodam, minus necesse est fieri: carnis autem determinata est quantitas & magnitudine, & paruitate: manifestū est ꝙ ex minima carne nullum segregabitur corp⁹. erit. n. minor minima. Amplius aūt infinitis corporibus inesset vtiq; iam caro infinita, & sanguis, & cerebrū, separata tm̄ ab inuicem, nihil autem minus entia, & infinitum vnumquodq;. hoc autem irrationabile est. D

Et cum hoc, si oē corpus, quādo ex eo diminuitur aliqua pars, necessario fit minus: & quātitas carnis est terminata in magnitudine, & paruitate: manifestum est, quoniam impoßibile est, vt ex minima carne exeat corpus oīno. quoniam, si ex ea diminuitur aliquid, erit minor minima. Et etiam necesse est, vt in corporibus infinitis sit caro infinita, & sanguis infinitus, & medulla infinita: & vnūquodq; eorum non est minus illo in hoc, quod est infinitum: & hoc est extra rationem. E F

38 Et hæc est etiam quarta ratiocinatio, qua contradixit, vt generatio sit secundum exitum corporum in infinitum, & dicit: Et, cum sit manifestum per se, ꝙ omne corpus, quādo ex eo diminuitur aliquid fit minus: & etiam est manifestum per se, ꝙ quantitas carnis est terminata in magnitudine, & paruitate: manifestū est, ꝙ ex minima carne, scilicet

G quã nulla caro est minor, impossibile est exire corpus consimile oĩno. nam, qñ exitus procedit, semper, & minoratio corporis, ex quo est exitus: & si procedit semper, necesse est vt illud corp⁹, à quo exeunt hęc corpora, perueniat ad minimam quãtitatem illius speciei corporis: & tũc erit ĩpossibile, vt ex eo exeat aliqd: qm̃ tunc fieret minus q̃ deberet eẽ: quod est contra positum: ergo necesse est vt cesset exitus. Et, cum cõpleuit hanc contradictionem, induxit ẽt quintam rõnem, qua contradicit etiam, vt quodlibet sit in quo-
H libet, & vt ęxitus à quolibet sit in infinitum, & dixit: Et etiam necesse est, &c. i. & etiam necesse est, si exit⁹ ab vnoquoq; corporum cõsimiliũ infinitorum fuerit infinit⁹, necesse est vt in vnoquoq; istorum corporum infinitorum sint corpora infinita, etiam in quantitate, & qualitate: & erunt hic corpora infinita necessario distincta ab inuicem in loco: & in vnoquoq; infinitorũ istorum, existentium in vnoquoq; infinitorum, erunt etiam corpora infinita in quantitate, & qualitate, distincta etiam in loco: & similiter ẽt
I in vnoquoq; istorum erunt corpora infinita: & sic infinita erunt in infinitis infinities: quod est contra rõnẽ, s. infinita multiplicari p infinita.

Nunquam autem segregatũ iri non sciẽter quidem dicitur, recte autẽ dicitur: passiones. n. ĩseparabiles sunt. Si igitur mixti sunt colores, & habitus, si segregentur, erit aliquid album, vel sanum, non alterum aliquid existens, neq; de subiecto. Quare inconueniens est, impossibilia quærens intellectus, si velit K
quidem segregare, hoc aũt facere sit impossibile, & secundum quantum, & sm quale. secundũ quantum quidem, quia non est minima magnitudo: secundum quale autem, quia inseparabiles sunt passiones.

Hoc autem, quod dixit, quòd res nunquàm distinguentur, est sermo sine discretione, sed est verus: passiones enim sunt inseparabiles. Et quia corpora, & formæ sunt mixta, si distinguan- L
tur, tunc albedo erit existens, & sanitas erit existens per se sine indigentia alicuius alterius, existentis, & absq; eo, quòd sit in subiecto. Et ideo intelligentia erit vilis, quæ quærit impossibile, cum vult distinguere quod non potest neq; in quantitate, neq; in qualitate. in quantitate quidem, quoniam impossibile est, vt sit magnitudo, qua nulla est minor: in qualitate verò, quia passiones sunt insepa- M
rabiles.

Cum compleuit contradictionẽ 39
contra Anax. & notificauit qd colloceť in eo de falso, incœpit notificare quid est in eo de veritate, & dixit: Hoc aũt, qđ dixit, &c. i. qm̃ ẽ sermo verus sm partẽ, nõ sm totum, s. hoc, quod dixit, ꝙ res non distinguunť, neq; separanť. & d. ꝙ est sermo sine discretione: quia non distinguebat accñtia à subiectis, & corporibus. hoc n. qd dixit, qđlibet est mixtum cũ quolibet, exigit mixtionẽ corporum

A tum adinuicē,& mixtionem corporum cum accidentibus:cū corpora, & accidētia sint duo. & ideo sermo eius,in quo dixit, ꝙ res non distinguūt,est verus sm partem.s. ꝙ accñtia,& substantiæ non possunt separari abinuicem.& sm hoc, qd existimat,ꝙ causa in hoc est, quia qualitates multū fortiter sunt mixtæ cū corporibus:non quia apud ipsum sunt corpora:sed qa qualitates sunt accidentia non separabilia.& intendit hic per passiones oīa accidentia.

Passio aliqñ pro oi accidente capitur.

Et,cum notificauit ꝙ sermo ei⁹ est verus in accñtibus,& corporib⁹,incœpit declarare hoc, & qūo sequit hoc ex sermone eius,& dixit: Et qa corpora,&c.i.& quia corpora,& q̄litates in opinione isti⁹ viri, aut sm ꝙ sequit ex suo sermone,sunt mixtæ.sicut mixtio corporū consimiliū partium est in seinuicem:cum non dum distīguebat mixtionem, cum existimabat ꝙ mixtio corporū in seinuicem est sicut mixtio accidentium cū corporibus. Et manifestū est,ꝙ non est ita: & ꝙ continuatio accidentium cū corporibus,si dicat mixtio,tñ impossē est vt mixta separent in eo.qm̄,si separent, erunt accidentia existentia per se: & sic albedo erit existens p se:& silr sanitas, si ne indigentia ad hoc vt sint in corpore:& accidentia vſr non erunt in subiecto:quod est impossibile. Et, cum declarauit veritatem istius sermonis,in quo dixit, ꝙ res nunq̄ distinguuntur, declarauit etiam improbabile contingens ei, si concedatur sm totum,& dixit: Et ideo intelligentia erit vilis,&c.i. & continget Anax. ī hoc,quod dixit, ꝙ oīa sunt mixta adinuicem tempore infinito:deinde intelligentia,quæ apud ipsum est generans,diuidit,& separat D ea abinuicem. Sed ista diuisio.& separatio nunq̄ completur: vt actio istius intelligentiæ nunq̄ compleat, & sit ociosa,quia incœpit distinguere,quod nunquàm complebitur: & tale agens est valde vile.s.quia nititur agere,quod nunq̄ complebitur, & dixit ꝙ non potest distinguere, nec in quantitate,ne in qualitate.in quantitate quidem,quia partes consimiles,quas intelligentia diuidit abinuicē,sunt apud ipsum mixtæ mixtione infinita: in omni enim parte,quam diuidit, sunt partes infinitæ:& sic nititur distinguere secundum quantitatem, quod nunq̄ distinguet.distinguere autem qualitatem,aut qualitates à corporibus est impossibile:sicut dixit: ꝙ passiones sunt inseparabiles. E

Non rectè autem neq; generationem accipit eorum, quę sunt similium partium.est enim, vt lutum ī luta diuidit: est autem, vt non.& non idem modus est, vt lateres ex domo, & dom⁹ ex lateribus.sic autem aqua,& aer ex alterutris & sunt, & fiunt.

Neq; etiam rectè dixit in hoc, quod attribuit generationē conuenientibus in forma.est n.generatio secundū modū,secundū quē vnum frustum luti diuiditur in frusta lutea,& est alio mō.& est alius, & non est vnus modus. verbi gratia generatio laterum ex luto, & generatio domus ex lateribus. & similiter aqua,& aer, vterq; videtur generari ex reliquo. F

G Dicit: & Anaxa. non bene dixit I
40 hoc, ꝙ posuit generationem ex elementis conuenientibus in forma: est gñatio, f. vt caro sit ex multis carnibus, & os ex multis ossibus, neq; induxit determinationẽ sup hoc: est enim gñatio ex partibus conuenientibus in forma: & silr corruptio est diuisio, & resolutio in partes conuenientes in forma: vt gñatio frusti luti ex frustis puis luti: & corruptio eius in illa parua. est aũt gñatio alia ex rebus non conuenientibus I forma, & silr corruptio: vt generatio luti ex aqua, & terra, & eius resolu-
H tio in aquam, & terram. & hoc intẽdebat, qñ dixit: & est alio modo. D. dixit: & iste alius modus, &c. i. & iste modus generationis non est vnus. est. n. modus qui est vt generatio laterum ex luto, & idoli ex cupro: est aũt alius, vt generatio domus ex lateribus, & lapidibus, & hoĩs ex mẽbris consimilibus, & diuersis: est autem alius, vt generatio aquæ ex aere, & aeris ex aqua: & est proprium huic modo gñationis vtrũq;, quod generatur ex reliquo. Et intẽdit in toto hoc sermone declarare ꝙ omne, quod Anaxa. induxit in hoc, est
I sine demonstratione.

SVMMA QVARTA.
De numero principiorum rerum naturalium.

De Contrarietate, & pluralitate principiorum, Cap. I.

Elius autem est pauciora, & finita recipere, quod quidem facit Empedocles. Omnes igiẽ contraria, principia faciunt, & qui dicunt ꝙ sit vnum oẽ, & immobile (etenim Parm nides calidum, & frigidũ prin pia facit: hæc aũt appellat ign & terram) & qui rarũ, & dẽsũ & Democritus solidũ, & inan quorũ aliud quidem, vt qđ e aliud aũt, vt qđ non est, esse d cit. Adhuc positione, figura, & ordine. hæc aũt genera contr riorũ sunt: positionis sursum & deorsum, añ & retro: figuræ an gulare, inãgular, rectũ, rotũdũ

Et melius est accipere princip finita, sicut fecit Emped. Et oẽs p nunt principia cõtraria, qui dicũ quòd totum est vnũ, & immobi le. quoniã Parmenides ponit cal dũ, & frigidum principia, & v cat hæc duo ignem & terrã: & quidã dicunt raritatẽ, & densita tẽ. & Democritus, cũ induxit pl nũ, & vacuũ, primum verò pro e te, secundũ autẽ pro non ente. & cũ hoc dicit, quòd ĩ pleno ẽ positi aut alietas, qua entia diuersant secundũ positionẽ, & figurã, & o dinẽ, & sunt contrariorũ gene ista: positio verò est genus super ris, & inferioris, & posterioris, anterioris: figura verò ẽ genus ha bentium angulos, & carentiũ an gulis, & recti, & rotundi.

Cùm destruxit principia esse i finita, cœpit ponere ea esse finita, declarare, ꝙ ista positio nõ solũm do est vera, sed & melior etiã: dei de q̃rit quot sunt, & dixit: Et mel est, &c. i. melius in hac scĩa est po

A re principia finita: quoniam, cum posuerit ea huiusmodi, quis poterit cõplere naturam oĩum entium, q̃ sunt ex principijs: & nihil coget vt sint infinita: & dare causas entium secundum finitatem est melius, vt fecit Empedocles, cũ posuit sex principia, s. quatuor elementa, & amicitiam, & litem. Et, cũ declarauit, quod non solummodo est necesse ponere principia finita, sed & melius, incœpit q̃rere quot sunt: & posuit principium consyderationis in hoc, ex hoc, quod oẽs Naturales fuerunt coacti à natura entis ad ponendum principia esse contraria,

B non solummodo qui eorum concedunt entia esse plura tñ, sed etiam qui non concedunt hoc, s. qui dicit totum esse vnum. Parmenides autẽ dicebat hoc, quia opinabat quod entia sunt duobus modis, vera, & existimabilia: & quod vera sunt intelligibilia, & sunt vnũ: & quod existimabilia sunt sensibilia, & sunt plura: & ponebat principia istorũ plurium duo cõtraria, s. ignem, & terram. D. dixit & quidam dicunt densitatem, & raritatem i. eorum, qui dicũt principiũ esse vnum, aut vnũ elementorum quatuor, aut medium inter duo eorum. D. d. & Democritus, &c. i. & ẽt

C ponit principia esse contraria ĩ hoc, quod dixit, quod vacuum est inuolutũ cum pleno in oĩbus rebus: adeo quod principia rerũ apud ipsum sunt vacuũ & plenum. vacuũ. n. apud ipm est contrarium pleno secundum contrarietatem, q̃ est inter esse, & non eẽ. plenum. n. est ens, & vacuum est non ens. *Et hoc intendebat*, cũ dixit: *primum verò pro ente*, i. plenũ verò, *quod est primum in esse*. est cõtrarium vacuo, secundum quod est ens: & vacuũ, *quod est secundũ in esse*, contrariũ est pleno, secundum quod est non ens. D. d. & cũ hoc dicit, quod in pleno, &c. i. & cũ

D hoc, quod dicit vacuum, & plenũ esse, q̃ sunt contraria secundum esse. & non esse, ponit ẽt in pleno alietatẽ, & diuersitatẽ, cuius vis est sicut vis contrariorũ: & illa alietas est positio, figura, & ordo: entia. n. quia apud ipsum sunt vnius naturæ, s. partis indiuisibilis, indiget ponere aliã rẽ, qua entia cõposita ex partibus diuersent. & dixit: q̃m diuersan his trib' dñijs. Arist. igit dicit, quod Democritus dixit principia esse contraria duob' modis, s. secundum quod ponit plenũ, & vacuum: & secundum quod ponit dñias entiũ secundum posi-

E tionẽ, & figuram, & ordinem. D. incœpit declarare, quod ista sunt genera rerum contrariarũ, & d. positio autẽ est genus, &c. i. q̃m positio diuidit per dñias contrarias, q̃ sunt superius, & inferius, & anterius & posterius. & similiter figura diuidit per contraria secundum eẽ & non esse, s. in hñs angulos, & carens angulis. & similiter diuidit in contrarias dñias secundum famositatẽ, s. in rectã & rotundã: rectũ. n. non est contrarium rotundo: q̃m rotundo nihil est contrariũ, cũ sit pfectio figurarũ in veritate, sed in primo aspectu. & similiter or-

F do diuidit ẽt per dñias contrarias, s. prius & posterius: & tacuit ipsum, quia intelligit ex illis. Et notandũ est, quod hoc nomen contrarium vsitatur hic largè pro contrario, & priuatione & habitu: siue sit in rei veritate, siue secundum famam: quod contrariũ, secundũ quod ego credo, nos appellamus disperatum.

Quod igitur contraria quodammodo omnes faciunt principia manifestum est. Et hoc rõnabiliter. Oportet. n. prĩcipia neque ex

[Margin notes:]

Opposita 3 Lme. 1. & 14. cõ. ibi n. hi quod oĩa elementa iudicẽ acceperunt prer terram: & nullus terrã posuit principiũ prer ponentes lgẽ. Vide con. Zim.

Rotundo nihil ẽ cõtrariũ. Figura diuidit in contrarias differẽtias secũdum famositatẽ: ex quo tollit cõtradictio hic, et 3. cœli. 75. vbi hr quod figurę nihil ẽ contrariũ. Vide con. Zim.

Contrarietas q̃nque dr de oppositis secũdũ priuationem & habitũ. Idẽ ĩ c. 43. & x. m. c. 9 Principiorũ conditiones. Vide con. Zim.

G ex alterutris esse, neque ex aliis, & ex his omnia. contrariis autē primis insunt hæc. ob id quidem ꝙ prima sunt non sunt ex aliis: ob id verò ꝙ sunt contraria, nō sunt ex alterutris.

Manifestum est igitur, quòd oēs ponunt principia contraria quoquomodo. Necesse est.n. vt principia non generentur ex inuicem, neque ex alijs, & vt omnia generentur ex eis. & hac existentia sunt in principijs cōtrarijs. secundū quidem
H *quòd sunt principia, non generantur ex alijs: secundū verò quòd sunt cōtraria, nō sunt ex inuicem.*

42 Quia apparet ex sermonib' omniū, ꝙ ponunt principia contraria licet non conueniant in eadē cōtrarietate, tñ vīr conueniunt in hoc, ꝙ sunt contraria. & intendit notificare, ꝙ Antiqui conueniunt in hoc, ꝙ sunt contraria principia, aut cū cōtrarietate, pp duo, s. vt demonstret ꝙ oēs concedunt principia esse plura vno, & etiam perscrutet de hoc, quod dicunt, & ponat principium
I pscrutationis de illo. deinde pscrutabit post de hac contrarietate quid sit: & vtrū est necesse ponere aliam naturam à contrarietate, aut non. Dixit: manifestum est igit, &c. i. manifestū est igit ex hoc, quod narrauimus, ꝙ oēs ponunt principia contraria aliquo modo contradictiōis, aut contrarietatis: licet non conueniant in hoc, quis, s. sit iste modus. Deinde incœpit notificare, ꝙ bene fecerunt, & inducere rationes, q mouerunt eos ad dicendum hoc, & dixit: Necesse est, i. necesse ē enim vt principia, &c. i. qm, si generātur ex inuicem, tunc erit idem principi & nō principium insimul: siue fi principia adinuicem fm reciproc tionem, siue non. D. dixit: neq; e alijs. & hoc manifestū est per se ē s. ꝙ principia non debent genera ex alijs, quia sic essent prima, & n prima. Deinde induxit tertiū pr prium, & dixit: & vt oīa generét ex eis. & hoc manifestum est ét fi ꝙ principia debent esse cōia omn bus entibus, quæ sunt ex principij Et, cum demonstrauit ista propr in principijs, incœpit etiam demo strare, & declarare illa esse in cōtr rijs, & dixit: & hæc sunt existētia i primis cōtrarijs, &c. i. necesse est. vt non generentur ex alijs, quia su *principia: & vt non generentur ex inuicem, quia sunt contraria. cōtr rium enim non generat ex contr rio, i. non mutatur in illud.

Sed oportet hoc & in ratio consyderare qualiter cōtinga Accipiendum igit est primū oīum, q sit, nihil neque facere na est, neque pati contingens a co tingenti. neque fit qdlibet ex q libet, nisi quis accipiat fm acc dens. qualiter enim fiet albu ex musico, nisi accidens sit alb aut nigro musicum? sed albu quidem fit ex non albo: & h nō ex omni, sed ex nigro, aut n diis. & musicum ex nō music sed non ex omni, sed ex immu co, aut si aliquid ipsis mediu

Sed oportet considerare in secundum rationem quomodo quitur. Dicamus igitur, quòd o

niu

A *nium entium non quodlibet agit, aut patitur à quolibet, nec generatur a quolibet, nisi aliquis accipiat hoc per accidens: album enim non fit album ex musico, nisi accidat nigro, aut albo vt sit musicus, sed album ex non albo, & non ex omni nõ albo, sed ex nigro, aut ex medio, & musicus ex non musico, & nõ ex omni non musico, sed ex illo, quod nullam habet dignitatem in musica, aut ex eo, quod ẽ alterius*
B *dispositionis: si sit aliqua hic dispositio inter has duas dispositiones.*

43 Quia illæ tres proprietates ĩ principijs sunt manifestæ: in contrarijs verò duæ tm̃ sunt manifestæ: tertia verò, s. q̃ oĩa gñentur ex eis, non est manifesta per se: ideo incœpit declarare hoc per inductionem, & d. sed oporet consyderare, &c. i. sed oportet consyderare in tertio proprio p inductioné, s. q̃ oẽ, quod generatur, generatur ex contrario. D. d. Dicamus igitur, &c. i. qm̃, cum induxerimus oĩa entia, non inueniemus qdlibet
C agere in quodlibet, neq; pati à quolibet: sed aliquod notum terminatum agit in aliquod terminatũ, & patiẽ ab aliquo terminato: & sĩr in generatione, & vr̃ in oĩbus trãsmutationibus, quarum actio, & passio est quasi genus. D. d. nisi aliquis accipiat, i. nisi aliquis accipiat illud, quod est per se per accidens: quoniã tunc posset peccare in hoc. Apparet enim q̃ impossibile est album fieri ex musico, aut ex grammatico, nisi accidat nigro, ex quo fit album per se, vt sit musicus, aut grammaticus.

& hoc intendebat, cum dixit: nisi accidat, &c. Deinde dixit: sed album, &c. idest omne, quod fit ex aliquo alio, generatur ex illo, quod ẽ aliud & nõ ex omni alio simpliciter: quoniam tunc quodlibet esset ex quolibet, sed ex aliquo alio, aut cõtrario, aut medio inter contraria, cum cõtraria fuerint mediata: vt cum albũ fit ex nigro, aut colore medio inter album & nigrum. Et intendit hic per contrariũ, vt diximus, illud, q̃ est commune contrarijs, & priuationi, & habitui. Et ideo, cum induxit exemplum de cõtrarijs, s. albo & nigro, ĩduxit aliud exemplum de priuatione & habitu, & dixit: & musicus ex non musico. i. & musicus nõ generatur etiam ex omni, de quo dicitur non musicus, sed ex illo, quod est non musicus, & est innatum recipere musicã, quod est homo ignorans musicam, quia nullam habet dignitatem in ea, sed habet potentiam addiscendi illam. D. d. aut ex eo, quod est alterius, &c. i aut ex medio, quod est inter musicum, & priuationem musicæ, si sit possibile vt sit medium inter priuationẽ, & habitum. Et dixit hoc, non quia inter habitum, & priuationem inuenitur medium, sed ad verificandum propositionem minorem dicentem, q̃ omne, quod generatur, aut generatur ex contrarijs, aut ex medio, s. in contrarijs mediatis. & in hoc loco non curat quocunque modo sit, siue aliquis ponat, q̃ inter habitum & priuationem sit medium, aut nõ. Et, cum notificauit q̃ omne generatum est aut ex contrario, aut ex medio, incœpit declarare hoc ĩ corruptione, & dixit.

D (right margin, top) · B (right margin) · Idẽ 5. phy. c.19. & 52. c. idẽ in sequẽti. Idẽ 1, ce. 20. & 1. de gñat. F . 50. & x. m. 23. & 2. de aĩa. ca. 4. . & 12. m. . c. 6. idẽ infra hic te. com. 47.

G Neque igitur corrumpitur in contingens primùm. vt album nõ ĩ musicũ, nisi forte ſm accñs, sed in non album, & in nõ albũ, non in contingens, sed in nigrũ, aut medium. siſr autem & musicum in non musicũ: & hoc non incontingens, sed in immusicũ, aut si ipsis aliquid medium est.

Neq; aliquid etiam corrũpitur primitus in quodlibet. v.g. album in musicum: nisi hoc cadat in aliqua dispositione per accidens, sed
H *corrumpitur in non album, & non in quodlibet non album, sed in nigrum, aut in medium. & similiter musicus corrumpitur in nõ musicum, & non in quodlibet nõ musicum, sed in illud, quod non habet dignitatem in musica, aut in aliquam dispositionem inter has duas dispositiones.*

44 Neq; ẽt corrumpit' aliquid principaliter, & per se in quodlibet, sed principaliter, & per se corrumpitur in aliquod terminatum vnũ, secun-
I dario verò, & per accidẽs nihil prohibet vt aliquod corrumpat' in plura vno, aut in quodlibet. Eorum.n. in quæ fit corruptio, aliud est primum, & aliud est secundum: & est illud, in quod fit corruptio mediante primo: & aliud est per accidens, & est illud, qđ fit in quodlibet. Illud aũt, qđ est p accñs, differt à secũdo: qm̃ scđm quoquomõ ẽ terminatũ, & illud, qđ est p accñs, ẽ nõ terminatũ. Arist. igit' exigit prioritatẽ ĩ corruptione, vt illud, ĩ qđ fit corruptio, sit vnũ, & exigit essentialitatẽ, vt sit

Per accñs differt a secundo.

terminatũ: & hoc idẽ intelligen est in generatione. Alia aũt dicta corruptione in hoc cap. manife sunt ex eis, q̃ dicit in generatione dicit v. ſr q corruptio ẽt principa & per se est aut de contrario in c trarium, aut de habitu in priuat nẽ, aut ad mediũ, sicut est dispo in gñatione, & q hoc manifestũ p inductionẽ. Et, cũ notificat h gñatione simplici, in qua vnum ex vno, notificat etiam, q ita est generatione composita, ĩ qua v fit ex pluribus vno.

Siſr aũt his & in aliĩs. qm̃ non simplicia eorũ, q̃ sunt, compõsita ſm eandem se habe rationẽ: sed, propterea q opp sitę dispositiones nõ denomi tæ sunt, latet hoc contingens. cesse est. n. omne consonans inconsonanti fieri, & incõson ex consonanti, & corrumpi c sonans in consonantiam, & h nõ cõtingentẽ, sed in opposi

Et ita est de aliis. videmu quòd illa, quæ nõ sunt simplicia entibus, sed composita eodem m do habent dispositionem: sed, q dispositiones in compositis non h bent nominationem, ideo non pe piuntur: & si sit necessarium. cesse est. n. vt omne compositum compositum ex non composito, vt compositum corrumpatur in habens compositionem, sed non quodlibet non habens composit nem, sed in illud, quod est oppo illi compositioni.

Di

A Dicit: Et similiter est de omnib'
45 speciebus generabilium, & corruptibilium, s. quoniam generant̃ ex cõtrario, & corrumpuntur in contrarium. videmus.n. ꝙ illa, quæ generantur ex pluribus vno, & sunt illa, quæ non sunt simplicia, sed composita, talem dispositionem habent in generatione, & corruptione. sed, quia dispositiones oppositæ existẽtes in istis rebus inter illud, quod generatur, & illud, ex quo generat̃, & inter illud, quod corrumpitur, & illud, in quod corrumpitur, non habent nomina, ideo latet contrarie-
B tas existens in istis rebus, & non percipitur, sed, cum inspicitur, videtur necessario existere in eis. necesse est enim vt omne compositum fiat ex non composito, & non ex quolibet non composito, sed ex non composito terminato, & est illud, in quo ẽ priuatio propria illi compositioni: & similiter compositum corrumpitur in non compositum, & non in quodlibet non compositum, sed in illud, in quo est priuatio illius cõpositionis. manifestum est igitur etiam in hoc modo generationis, & corruptionis, quod fit ex oppositis
C secundum habitum, & priuationẽ.

Differt autem nihil in consonantia dicere, aut ordine, aut cõpositione: manifestum enim est ꝙ eadem fit ratio. At verò & domus, & statua, & q̃dlibet aliud fit sim̃r. domus enim fit ex eo, ꝙ non composita, sed diuisa sunt hæc sic: & statua, & figuratorũ aliquod ex ĩfigurato: & vnumquodq; horum s̃m alia quidem ordo, secundum alia verò compositio quædam est.

Et non est differẽtia inter hoc, D
quòd iste sermo sit in cõpositione, aut ĩ ordine, aut complexione: manifestum est enim quòd est idem sermo. Et similiter domus, & idolum, & alia generantur hoc modo. domus.n. generatur ex non composito, sed separato, & sunt talia in tali dispositione: & similiter idolum, & vnumquodq; habentiũ figuram fit ex non habente illam figuram: & vnumquodq; istorum quidem est ordo aliquis, & qui- E
dem aliqua compositio.

Dicit: ꝙ non est dĩa in hoc ser- 46
mone ĩter hoc, ꝙ aliq̃s ponat, ꝙ g̃natio istorũ, s. q̃ g̃nant̃ ex plurib' vno sit s̃m cõpositionẽ, aut s̃m ordinẽ, aut alijs modis: eadẽ.n. est cõsyderatio in hoc. Et ita est in artificialib', sicut in naturalib'. dom'.n. g̃nat̃ ex aliquo nõ cõposito cõpõne dom', sed separato, sed illa separata sũt terminata, & in dispõibus terminatis: non.n. cõponit̃ domus ex quolibet, neq; ex illis, ex quibus innata est cõ-
poni, nisi sint in dispõnibus termi- F
natis, & hoc intendebat, cum dixit, & sunt talia ĩ tali dispõne. & sim̃r idolũ, & vnũquodq; artificialiũ, quorũ g̃natio est in figura, g̃nant̃ ex nõ habente illã figurã, ita ꝙ ista priuatio sit propria. D.d. & vnumq̃dque istorũ, &c. i. vt mihi vr̃, & vnumq̃dque eorũ, ex quibus g̃nat̃ cõpositũ quoddã, habet ordinẽ propriũ in esse compositi, & quoddã hẽt compositionem propriã in esse eius. & d. hoc demonstrando ꝙ cõpositũ cõponitur ex rebus terminatis.

G Si ergo hoc verum est, oẽ vti que, quod fit, fiet, & corrumpet quod corrumpitur aut ex contrarĳs, aut in contraria, & horũ media: media autem ex contrarĳs sunt, vt colores ex albo, & nigro: quare omnia vtiq; erunt, q̃ natura fiunt, aut contraria, aut ex contrarĳs.

Si igitur sit hoc verum, quod omne, quod generatur, & omne, quod corrumpitur, generatur, & corrumpitur, aut ex cõtrarijs, aut
H *in contraria, aut inter contraria: illa autem, quæ sunt inter contraria, sunt ex contrarijs. v. g. aliquis color ex albo, & nigro: ex quo necesse est, vt illa, quæ generantur per naturam, sint aut contraria, aut ex contrarijs.*

47 Dicit: & cũ ista ĩductio sit vera, apparet ꝙ ista ꝓpositio vl̃is ẽ vera, s. dicens, ꝙ omne, quod generatur, generatur ex contrario, aut ex eis, quę sunt inter cõtraria: & omne, qđ corrumpitur, corrũpitur, aut ĩ cõtrariũ, aut ĩ illa, q̃ sunt ĩter cõtraria. D.
I d. illa aũt, q̃ sunt ĩter cõtraria, &c. i. &, cũ iniunximus huic ꝓpõni aliã manifestã p se, & est, ꝙ oĩa, q̃ sunt ĩter cõtraria, sunt ex cõtrarijs, vt aliquis medius color ex albo, & nigro, sequit̃ ꝙ oẽ, qđ gñat̃ in nã, gñatur aut ex cõtrarijs, aut ex gñatis ex cõtrarijs. et hoc est in prima figura.

Hucusq; igitur ferè secuti sũt & aliorum plurimi, quẽadmodum diximus prius. Omnes. n. elemẽta, & ab ipsis vocata principia, quamuis sine ratione ponentes, tamen contraria dicunt tanq̃ ab ipsa veritate coacti. Differũt autem ab inuicem, ex e ꝙ alĳ quidem priora, alĳ posteriora accipiunt: & ꝙ hi quidem notiora s̃m rationem, illi autem s̃m sensum. Hi enim Calidum & Frig. illi autem Hu. & Siccũ alĳ autem Impar, & Par, quidam autem Litem & Amicitiã causas ponunt generationis. hęc autem abinuicem differunt secundum dictum modum.

In hoc igitur fere plures residuorum conueniũt cum istis, vt prædiximus. Omnes enim ponunt elementa contraria, & illa, quæ vocant principia, licet sint sine ratione contraria, quasi compellantur ad hoc ex ipsa veritate. Sed differunt in hoc: quoniam quidam accipit ex eis illud, quod est prius in scientia, & quidam accipit ex illud, quod est posterius in sciẽtia, & quidã accipit ex eis illud, q. est notius in intellectu, & quia aliud, quod est notius in sensu. quidam enim ponunt causas generationis Calidum, & Frigidum, quidam, Humidum, & Siccum, & quidam Par, & Impar, Amicitiam, & Litem. & differũt secundum modum, quem diximus.

Dixit: In hoc igit tñ de cognitione principiorũ, s. ea esse contraria, ferè oẽs Antiqui cõueniunt cũ quos dixim⁹. oẽs. n. ponũt principia

A & elementa esse contraria, & si sint sine ratione quoquomodo. sed natura veritatis compellit eos ad hoc. &, si cõueniunt in hoc, φ principia sunt cõtraria, tñ differunt etiam in hac contrarietate, quid sit fm ordinem eorum in priori, & posteriori in contrarijs. Quidam.n. accipiunt illud, qđ est prius in scia.i. in cognitione per collationem, & quidã accipiunt prius apud intellectũ in cognitione, & est illud, qđ est magis vle, & quidam accipiunt illud, qđ est prius apud sensum, & est illud, qđ est magis particulare, & est hoc

Pri' cogni tũ apud intellectũ ẽ illud, qđ est magis vle, & pri' cognitũ apud sensum ẽ illud, qđ est magis particulare. Idẽ

B fm quod apparet vnicuiq; eorum. Et dixit. hoc igitur tm, &c.i. & intendit per plures residuorum, illos, quos non numerauit. D.d. licet sit sine rõne, i. sine rõne pfecta. nã Iductio, induxit eos ad dicẽdũ hoc, s. inductio, in qua non inducuntur oĩa particularia. D.d. quasi compellantur, &c.i. quasi veritas, quæ est I inductione, compellat ad hoc eos. D. d. sed differunt, &c. & intendit per prius in sciẽtia, vt mihi vr, illud, qđ est notum per argumentationem, aut illud, cuius cognitio indiget argumentatione magis: isti.n. vt mi

In sequẽti inductio, I qua ĩ ide cõt oĩa particularia, ẽ rõ ipfecta. ꝓ hoc vid 1. Priorũ c.13. & sequẽtibus.

C hi vr, dicebant φ illud, qđ est hmõi, est prius in esse. D. d. & quidã accipiunt illud, qđ est notius in intellectu, & est illud, qđ est magis vle. & comparatio inter comprehensibili ab intellectu, & à sensu non verificatur, nisi qñ accipitur in respectu, communis comprehensionis. D.d. & ista ẽt differunt, &c.i. & ista, quæ diximus, differunt fm tres modos prioritatis, quos diximus. qui.n. ponebant calidũ, & Frig. & Humidũ, & Siccum principia contraria, opinabant φ prius est illud, qđ est notius in sensu: qui aũt ponebãt principia Par, & Impar, credebãt φ pri' inee est illud, qđ est notius apud Itellectũ, & ẽ illud, qđ est magis vle: illi aũt, q ponebãt principia Amicitiã, & Liteᵱ opinabant φ prius in eẽ est notum, per argumentationem autem notius. D. d. Arist.

D

Quare est eadem dicere quodammodo, & altera ab inuicẽ. altera quidem, quemadmodũ & videtur plurimis. eadem autem fm analogiã. accipiunt.n. ex eadem coordinatione. hæc .n. continent, alia aũt continentur contrariorũ. Sic igitur similiter dicunt, & aliter, & peius, & melius. Et hi quidẽ notiora fm rationem, sicut dictum est prius, illi autem fm sensum: vle enim fm rationem notum est. singulare aũt fm sensum: rõ.n. vlis est, sensus aũt particularis. vt magnum, & paruum secundum rationem, rarum autem, & densum secundum sensum.

E

Vle notũ scđm rõné, singulare scđm sensum.

Et sic isti homines conueniunt quodammodo, & differunt. differunt.n. secundũ quòd vident in eis plures hoĩes. cõueniunt aũt secũdũ quòd sequũtur eadẽ rõnẽ. accipiũt.n. ex eadẽ cõiunctione. cõtrariorũ .n. quedã sunt determinãtia, et q̃dã determiata. Sũt igitur hoc mõ cõuenietes in sermone, et alio mõ differũt. quoniã q̃dã sũt viliora, et q̃dã nobiliora, et q̃dã notiora apud intellectum, vt prius diximus, et quedam notiora apud sensum. &

F

vle

G *vniuersale est notius apud intellectum, & particulare est notius apud sensum: intelligere enim est vniuersale, sentire vero particulare. v.g. quoniam magnum, & paruum sunt in intellectu, & rarum, & densum in sensu.*

49 Cùm dixit, ꝙ Antiqui conueniūt in hoc, ꝙ principia sunt contraria quodammodo, & differūt alio modo, īcœpit numerare modos, ſ. ī quibus conueniunt, & in q̄bus dfnt. & d. dfnt. n. fm, &c. i. dfnt diuersitate,
H quam plures hoīes sciunt, ſ. famosa diuersitate. & conueniunt, quia procedunt in consyderatione p eādem argumentationē in gñe: oēs. n. vtūtur inductione. est. n. cōe oībus contrarijs hoc, qm̄ quædam sunt determinantia, & q̄dam determinata. & conueniunt in hoc, ꝙ reducunt terminata ad terminantia p inductionem. v. g. qm̄ qui dicit ꝙ principia sunt Calidum, & Frig. & Hu. & Sic. nitit̄ p inductionem reducere omnia contraria ad ista, & silr̄ qui dicit ꝙ principia sunt Par, & Impar, aut Additio, & Diminutio. Secūdū
I igit̄ hunc modū conueniunt ī hoc, ꝙ vtūnt̄ eadem argumentatione in forma, sed differunt fm illud, ī quo arguunt. D. d. & alio modo, &c. i. & conueniūt ēt alio modo. illa. n. quæ dicunt esse principia conueniunt in hoc, ꝙ alterum contrariorū est vilius, & reliquum nobilius, & in hoc, ꝙ sunt proportionalia, quia quędā sunt notiora apud intellectum, & q̄dam notiora apud sensum: & sic cōtraria, q̄ sunt notiora apud intellectum, hn̄t inter se proportionem apud intellectū, sicut proportio contrariorum, q̄ sunt notiora apud sensum, inter se fm sensum. D. declarat quod est notius apud intelłm, & q̄d apud sensum, & dixit: vl̄e. n. &c. i. & fm hoc proportio Calidi, & Frigidi apud sensum est sicut proportio Paris, & Imparis apud intelłm, & silr̄ ꝓportio Additionis, & Diminutionis apud intellectum. Et, cum declarauit, ꝙ vl̄e est notius apud intelłm & pticulare apud sensum, dedit causam in hoc, & dixit: intelligere enī, &c. i. & cā in hoc est, qm̄ comprehēsibile ab intellectu est vl̄e, & cōprehēsibile à sensu est particulare. D. d. v. g. &c. i. v. g. qm̄ magnum & paruū sunt magis vl̄ia q̄ rarum, & dēsum: & ideo attribuunt̄ magnum, & paruum intellectui, ꝙ rarum, & dēsum magis sensui. Et hoc ita est, quia rarum, & densum comprehenduntur in corporibus sensibilibus naturalibus, magnum autem, & paruum cōprehenduntur in corporibus naturalibus. & mathematicis.

De numero principiorum naturalium secundum veritatem. Cap. 2.

QVōd igit̄ cōtraria oportet esse principia manifestum est. Consequens autem erit dicere vtrum duo, aut tria, aut plura sint. Vnum enim īpossibile est, qm̄ nō vnum contraria. infinita autem non, qm̄ neq; scibile quod est erit. Et vna contrarietas in omni genere vno, substantia autem vnum quoddam genus est. Et, quia contingit ex finitis: melius autē ex finitis, quemadmodum Empedocles, q̄ ex infinitis. oīa nanque assignare opinat̄, quemadmodu

A dum Anaxag. ex infinitis. Amplius sunt alia alijs priora cõtraria. et fiunt altera ex alijs, vt dulce, & amarum, & album, & nigrum. principia autem semper oportet manere.

Apparet igitur, quòd necesse est vt principia sint contraria. Et sequitur hoc dicere, vtrum sint duo, aut plura. Impossibile enim est vt sint vnum, contraria enim non sunt vnum. neque etiam infinita, quoniam tunc ens non sciretur, B *Quia igitur in omni genere est vnum contrarium, & substantia est vnum genus. Et, quia impossibile ẽ vt generatio sit ex principijs infinitis: & est melius vt sint finita, vt dicit Empedocles, quàm infinita. potest enim complere omnia, quæ affirmauit Anaxagoras, cùm posuit generationem esse ex infinitis. Et etiam, quia contrariorum sunt quædam priora alijs contrarijs, et quædam* C *contraria, quæ generantur ex alijs contrarijs, vt dulce & amarum, & album & nigrum. principia verò necesse est vt sint permanentia æterna.*

Dicit: Manifestũ est igitur vir, ꝙ necesse est, ꝙ sint principia contraria, sed perscrutandum est primo, vtrum sint duo, vel plura duobus. impossibile. n. est vt sint vnum principium, quia principia sunt cõtraria, & contraria sunt saltẽ duo. & impossibile etiam est vt sint infinita, quoniam tunc ens erit nõ scibile, vt prius diximus. Et etiam in vnoquoq; genere decem prædicamentorum est vna contrarietas: & substantia est vnum genus eorum, cuius principia sunt quæsita, cum substantia sit subiectum aliorum entium. vnde necesse est vt contrarietas existens in principijs non sit plus quàm vna, & est contrarietas existens in substãtia, nedum vt sint infinita. Et hoc intendebat, cũ dixit: & substantia est vnum genus, sed tacuit conclusionem, & est, ꝙ contrarietas existens in ea est vna, & est principium aliorum entium. D E

Deinde dicit: Et, quia impossibile est, &c. dicit & etiam, si concesserimus dicentibus principia esse infinita hoc esse possibile, & ꝙ generatio possit etiam fieri ex eisdem, tunc dicens hoc posset concedere, ꝙ generatio posset fieri ẽt ex principijs finitis. &, cum hæc duo sint possibilia, melius est, vt sint ex finitis, vt dicit Empedo. q̃ ex infinitis, vt dicit Anaxag. quoniã dicens principia finita esse, potest cõplere causas omnium apparentium, sicut potest complere dicens ea esse infinita, vt accidit Empedocli cum Anaxag. Et, cum concesserimus, ꝙ natura potest facere ex principijs finitis illud, quod facit ex infinitis, melius est, & rectius, vt faciat hoc ex finitis: & si nõ, tunc natura aget ociose. qui. n. põt saluare modica actione, ille agit actione artificiali: si autem laborauerit in actione maiori, ociosè faciet, & superfluè. & ita est de natura, sicut de arte. D. d. & etiã contrariorum, &c. i. & etiã non potest aliquis dicere, ꝙ oĩa contraria sint F

Vide cõsimile c. 8. ph. c. 48. & c. 2. cœ. c. c. 35. Qui põt saluare modica actione, ille aget actiõe

G sint principia, nedū vt sint infinita. contrariorum enim quædam sunt priora quibusdā, & quędā generant ex quibusdā, vt sapores ex amaro & dulci, & colores ex albo & nigro: principia aūt sunt illa cōtraria, quæ non generantur ex alijs, neq; transmutantur vſr: principia enim debēt esse permanentia non transmutabilia, neq; generabilia ex alijs.

artificiali. si ã laborarent actione maiori, ociose faciet, & superflue, & ita ē d̄ nā, sicut de arte. ex quo patet ꝙ nihil ē supfluū in natura, nec ī arte.

Quod igitur neq; vnum, neq; infinita sint manifestū ē ex his.

H Quoniam aūt finita, nō facere duo tm̄ habet quādam rationē. Dubitabit enim aliquis, quāſr densitas raritatē facere apta nata sit, aut hæc densitatē, siſr autē & alia quæcunq; contrarietas. non enim amicitia litem congregat, & facit aliquid ex ipsa, neq; lis ex illa, sed vtraq; alterū quiddam tertium: Quidam autē & plura recipiunt, ex quibus cōficiunt eorum, quæ sunt, naturā.

Idē infra com. 56. & 1. de Ala. 45. Idem. 2. Phy. 78. & 79.

Declaratum est igitur ex istis sermonibus, quòd principia nō sunt vnum, neq; infinita. Et quia sunt

I *finita, tunc in hoc sermone, dicente quòd sola duo non agunt, est locus dicendi. Homo enim ambigit, & nescit qūo densitas agit raritatē, aut raritas densitatē, & similiter in alijs contrarijs. impoßibile enim est vt amicitia ducat secū litē, & faciat ex ea aliquid, neq; lis facit ex amicitia, sed oēs faciunt aliud tertiū. Videmus enim quosdā, qui acceperūt aliqua plura vno, & posuerunt ex eis naturam entium.*

Cùm declarauit, ꝙ principia sunt finita, incœpit perscrutari, vtrū sint plura duobus, & dixit: Et quia sunt finita, &c. i. & quia apparet, ꝙ principia sunt finita, & ꝙ non sunt pauciora duob⁹, ideo in sermone dicente, ꝙ duo non sufficiunt in hoc, ꝙ alterum patiatur à reliquo, est locus rationis: contrarium enim non recipit suum contrarium, s. non alterat in eius forma: qm̄ † [calidum nō recipit ex frigido calidum sibi sile:] frigus enim sm ꝙ est frigus, non recipit caliditatē, neq; alteratur in eā, &, cum sit impossibile vt calidum faciat ex frigore calidum sibi simile, impossibile est vt ex eo faciat illud vniuersaliter. & similiter densitas nihil facit ex raritate, neq; amicitia ex lite secundum Empedoclem, sed vnumquodq; cōtrarium agit in tertium, & ex tertio. Et, cum declarauit, ꝙ contraria nō sufficiunt in hoc ꝙ sint principia, quia alterum nihil facit ex reliquo, dixit. Videm⁹ enim quosdam, &c. idest, & ideo videmus quosdā ponere aliqua principia plura vno, ex quibus componitur natura vniuscuiusq; entis entium transmutabilium, & ꝙ corpus demonstratum est compositum, non simplex. Et dicit hoc, quoniam, si principia essent contraria tantum, tunc generatum esset simplex non compositum. & dixit hoc, quia est ex materia, & forma. Alteratio igitur contrariorum inuicē coegit omnes credere, ꝙ omnia corpora sunt cōposita, non simplicia, & ꝙ in eis sunt aliqua plura vno, & maximè prima corpora, scilicet quatuor elementa ista enim principia, de quibus perscrutatur, sunt cōmunia simplicib⁹ & compositis corporibus.

A Ad hæc aũt adhuc & hoc aliquis dubitauerit, nisi quis aliã supposuerit contrarijs naturã. Nullius enim videmus eorum, quæ sunt, substantiã, contraria. principiũ autem nõ de subiecto oportet dici aliquo: erit enim principiũ principij. subiectum enim principiũ, & prius videt esse prædicato. Amplius nõ esse dicimus substantiam contrariã substantiæ. Quomodo igitur ex non substantijs substantia vtiq; erit? aut quomodo prius nõ sub B stantia q̃ substantia erit?

Et, cum hoc etiã ambigit homo in hoc, narrabo, si non posuerit contrariorũ aliam naturã. Non enim videmus contrariam esse substantiam alicuius rei. & principiũ non oportet vt dicatur in subiecto aliquo: debet enim esse principiũ principij. subiectum enim est aliquod principium, & existimatur quòd est prius prædicato de illo. Et ẽt nõ *dicimus, quòd substantia est con-* C *traria substantiæ. Quomodo igitur potest esse substantia ex nõ substantia? & quomodo potest esse nõ substantia prior substantia?*

52 Quia ratio coegit principia esse contraria, induxit sm sermonem cõtradicentẽ illi, vt cõtradictio istorũ duorum sermonũ cogat nos ad ponendum aliquod tertiũ aliud à contrarijs, vt est propriũ sermonibus disputatiuis dicentibus, s. qñ illud, quod accipitur simplr, in vtroq; terminatur sm partẽ veram. & iste sermo disputatiuus est, q contraria nõ D sunt substãtia alicuius. contraria. n. dicunt in subiecto: substãtia aũt nõ dr in subiecto: ergo contraria non sunt substãtiæ: sed principia debent esse substãtiæ, quia principiũ substãtiæ est substãtia: ergo cõtraria non sunt principia. sed ista cõsecutio nõ est recta, cũ apparuerit q prima cõtraria sunt priuatio, & forma. Dein de induxit secũdã rationẽ istius generis, & est, q cõtraria nõ sunt substantiæ, cũ substãtia non sit contraria substãtiæ: & principia sunt substãtiæ, qñ principia subę sunt subę.

Et modus conuenientiæ, inter has E duas rõnes est, qñ, cùm posuerimus subiectũ istorũ principiorũ, quod ẽ substantia, & q alterũ contrariorũ est priuatio, & q hoc est subiectum illi, & formæ, dissoluentur oẽs quæstiones, & verificabitur, q principia omnia sunt contraria. & * similiter ẽt nihil prohibet vt substantiæ sint contrariæ sm formas. non contrarię sm subiectũ. & sic dicere, q substantia nõ est contraria substãtiæ, est verum sm subiectum, & q substantia est cõtraria substãtiæ sm formã est verum. Et hoc adiuuat Alexandrum, cum dicit, q in substãtijs simplicibus põt esse contrarietas, nõ in F compositis. Et Alexander intelligit hoc, quod Arist. dicit in pdicamentis, q proprium est substantiæ non habere contrarium, de substãtijs cõpositis, non de simplicibus. Aristo. enim dicit in lib. de Generatione, q corpora simplicia sunt contraria.

Quocirca, si quis & priorem veram putabit esse rationem, & hanc, necessariũ est, si debet saluare vtrasq; rationes, subijcere quoddã

Rõ coegit principia eẽ contraria. sed oppositũ hr infra. t.c. 48 Vide cõtr. Zim.

Principiũ subæ est suba. Idẽ 12. Meta. com. 22.

* a. l. vlr. Nihil prohibet vt subæ sint contrariæ scdm formas. oppositũ. 5. Ph. cõ. 10. &. 8. Met. cõ. 5. Vide cõtr. Zim.

2. de Gene. tex. c. 49.

G quoddā tertium, quēadmodum dicunt vnā quandam naturam dicētes esse vniuersum, vt aquā, aut ignē, aut medium horum.

Et ideo qui credit, quòd primus sermo est verus: et iste sermo cōtinget ei necessario, si voluerit quòd isti duo sermones concedantur, ponere tertium, sicut dixerunt ponentes totum vnius naturæ aqua, aut ignis, aut medij horum.

53 Dicit & pp hoc necesse est, vt qui opinatur ꝙ primus sermo, dicēs, ꝙ H principia sunt contraria, est verus sm partem, & ꝙ iste sermo, dicens ꝙ principia non sunt contraria, est ēt verus sm partē, & ꝙ isti duo sermones nō sunt falsi simplr, si ponat hic tertiam materiā: & est alteratio contrariorū inuicem. qm̄ ponendo istā naturā poterit soluere dubitationē accidentē ex istis duobus sermonibus oppositis. D.d. sicut dixerūt, &c. idest sicut dixerunt quidam, ꝙ oīa entia facta sunt ex eadem natura, & ꝙ substantiæ rerū diuersarū sunt in rei veritate ista natura vna, ex quib' sunt factæ. Quidam enim opinant, I ꝙ ista natura cōis omnibus entibus est vnum elementum quatuor, quidam autem ipsam esse medium inter contraria eorum.

Videtur aūt medium magis. ignis enī & terra, & aer, & aqua, cōtrarietatibus complexa sunt. Ideo non irrationabiliter faciūt, subiectū alterū ab his facientes. aliorum aūt quidam aerem: aer enim minime aliorum habet differentias sensibiles, consequens autem est aqua.

Vide cōtr. 7.im.

Et existimatur, quòd mediū ... dignius. ignis enim & terra, & aqua, & aer sunt mixta per cōt... rietatē. Et ideo qui ponit subiect... aliud à contrarijs, non facit non... ctum. & post illum in rectitudi... est qui ponit ipsum aerē. aer eni... est minimus aliorū in diuersita... sensibili, & sequitur aqua.

Dicit Et apparet ꝙ qui ponu... istud subiectum aliquod mediu... inter aerem, & ignem, & vniuers... liter inter duo vicinantium dicu... rectius. quoniam istud subiectu... oportet vt non habeat aliquam co... trarietatem in sua substantia, cù... contrarium non recipit suum co... trarium, & aqua, & ignis, & aer, ... terra, vtrūq; habet contrariū in s... substantia, medium aūt nullam h... bet contrarietatē in substantia su... quare mediū est propinquius nat... ræ istius subiecti, q̄ quatuor elem... ta. Et hoc intendebat, cum dixit: ... ideo qui ponit, &c. D.d. & post ... lum, &c. i. & qui ponit ipsum aerē ... ctius facit, q̄ qui ponit ipsum vnu... aliorū, & post illum in rectitudi... est, qui ponit ipsum aquā. Et di... hoc.nā qui ponit ipsum vnū med... rum, s. aquæ & aeris, rectius facit, ... qui ponit vnū extremorū: contr... rietas enim min' est in medijs q̄ ... extremis. Et qui ponit aerē rect... facit, q̄ qui ponit aquā, qm̄ dfiæ ... sibiles contrarię pauciores sunt i... & ideo dixit, & sequitur qui po... ipsum aquam, quia aqua etiam ... medium, sicut aer: sed aer exce... aquam in hoc, quia differen... aquæ sunt manifestæ magis sen... & differentiæ aeris sunt latentio...

Et inte...

Subm i rei veritate ē mā, cui⁹ esse ē in potētia consimil c.i.ca. de substātia orbis.

A Et intendit per diuersitates sensibiles dñas contrarias sensibiles. & dixit, ꝙ qui ponit subiectũ hñs dñas latentes, ponit rectius, quia subiectũ in rei veritate est materia, cui⁹ esse est in potentia.

Sed oẽs vnum hoc contrarijs figurant, vt densitate, & raritate, & eo, quod magis, & minus. hęc autem omnino sunt supabũdantia, videlicet, & defectus, sicut dictum est prius. Et vr̃ antiqua esse ẽt hæc opinio, ꝙ Vnũ, & Superabundantia, & defect⁹

B principia entium sint. verũ nõ eodem modo. sed Antiqui duo quidem agere, vnum autem pati, posteriorum autẽ quidam è contrario, vnum quidẽ agere, duo autem pati dicunt magis.

Sed omnes figurant istud vnũ per contraria, vt densitatẽ & raritatem, & magis & minus. & manifestũ est quòd ista vniuersaliter sunt in Additione, & Diminutione, vt diximus prius. Et for-

C *tasse est opinio antiqua, s. vt principia entium sunt Vnum, & Additio, & Diminutio. sed non eodẽ modo. Antiqui.n. dicunt, quòd illa duo agunt, & vnum patitur, alij autem, qui post venerunt, dixerũt è contrario, s. quòd vnum agit, & duo patiuntur tantum.*

55 Cùm narrauit, ꝙ benè fecerunt Antiqui in hoc, ꝙ cũ contrarijs posuerunt subm, incœpit ẽt narrare q̃liter ponebant dispõnẽ cõtrariorũ ex hoc subiecto, & d. Sed oẽs figurãt &c. i sed oẽs cõueniunt in hoc, ꝙ fa- D ciũt subm figurari p hæc duo contraria. i. ꝙ ponũt subm materiam, & duo contraria formã, sm ꝙ vnusquisq; opinabat̃ in contrarijs. q.n. opinabant̃, ꝙ dẽsitas, & raritas sunt prima contraria, ponebãt illa dñas subiecti: & silr̃ q opinabant̃, ꝙ hæc contraria sunt magis, & minus, ponebant hæc duo dñas isti⁹ subiecti. D.d. & manifestũ est, &c. i. ꝙ raritas & dẽsitas, & magis, & minus omnia sunt sub Additione, & Diminutiõe. E D.d. & fortè est opinio antiqua. & intendebat, ꝙ nõ est inuenta à Platone. Oẽs.n. & Plato opinabant̃, ꝙ pricipia sunt vnũ subiectũ, & Additio, & Diminutio. sed opinio eorũ in ordinatione istius vnius, & contrariorũ non est eadẽ. Antiqui.n. dicebant, ꝙ cõtraria sunt forma agẽs, & subiectum est materia patiẽs, Posteriores verò, & Plato dicebant ꝙ contraria sunt materia passiua, s. Magnum & Paruum, & quòd vnũ est forma agens.

Tria igit̃ dicere elemẽta esse, & ex his, & ex huiusmodi alijs F consyderantibus videbitur vtique habere quandam rationẽ, sicut prædiximus. plura autem tribus non amplius. ad patiendum.n. sufficiens est vnum. Si aũt quatuor existentibus duæ erunt contrarietates, oportebit seorsum ab vtraq; esse alteram quandã naturã mediam. Si aũt ex seinuicem possint generare, ociosa vtiq; altera cõtrarietatũ erit. simul autem & impossibile est plures esse contrarietates primas. substãtia.n. vnum quoddã gen⁹ est entis. quare eô q̃d pri⁹,

G & posterius different solum ab inuicem principia, sed non gñe. semp.n. in vno gñe cõtrarietas vna est. oẽs autem cõtrarietates reduci videntur ad vnam.

Sẽp ĩ vno gñe ẽ vna contrarietas. Idẽ su. t.c.50.& x. met.t.c.15.

Dicere igitur elementa eẽ tria est secundum rationẽ quoquomodo cùm consyderatũ fuerit hoc de istis rebus proprie, & similibus, vt diximus. plura aũt tribus non. in passione.n. sufficit vnũ. Si igitur fuerint quatuor, ita quòd contrarietates sint duæ, & indiget vtraq; contrarietas per se alia natura existẽte sub illa. Si igitur possibile est vt vnũ contrariorũ sufficiat, tunc reliquum erit superfluum. & cũ hoc impoßibile est vt prima contraria sint plura. substantia.n. est vnũ genus. & principia differunt abinuicem secundum prius, & posterius tantum, non secundũ genus. in vno enim genere vna est contrarietas, & omnes contrarietates videntur reduci ad vnam.

H

56 I Dicit: quoquomodo, quia propõnes, quibus vtit̃ ĩ hoc, sunt famosę. Et, cum declarauit, φ principia non sunt vnũ, & apparuit ex disputatione ea esse tria, incœpit declarare, φ non sunt plura tribus. deinde pscrutabit̃ demſone, vtrum sint duo, aut plura. D.d. plura aũt tribus nõ, i. qa in passione, q̃ est fm gñationem, sufficit vna contrarietas: patiẽs aũt debet esse contrariũ ei, à quo patit̃: ergo duo contraria cũ subiecto sufficiunt in trãsm utatione, qa patiens quodãmõ est contrariũ, & quodam modo sifẽ, & est modus, quo recip actionẽ agentis, & hoc non est ni ex subiecto. D.d. Si igĩ fuerint quatuor, &c. i. si igĩ cõtraria fuerint duplicia, tũc vtrũq; par ĩdiget suo subiecto, & tertia natura cõi. & hoc intendebat, cũ dixit exñte inter illa qm̃ subm est mediũ inter cõtraria Et ipse dixit, φ subm est in * sifitudine medij. est.n. simile ei quoquo modo, quia est in potentia vtrunq extremum, sed tñ subm est vtrũq extremũ potentia pura. mediũ verò est vtrunq; extremũ nõ pura potẽtia, sed alia potẽtia. a in medio. n est vtrunq; extremũ in actu, sed t nõ in vltima pfectione. est igiĩ potentia vtrunq; extremũ quodãmõ & in actu alio mõ. subm verò pur potentia est vtrunq; extremũ. D.d si igĩ alterũ contrariorũ sufficit, reliquum est supfluũ, i. si posuerimu φ principia essent sex, & quatuor c traria, & * duo subiecta, tũc, si alter par contrariorũ cũ suo subiecto su ficiũt in hoc, φ ex eis gñen̄t oĩa, tũ reliquũ par erit supfluũ: & natur nihil agit supfluũ, alterũ aũt par c trariorũ sufficit ĩ gñatiõe oĩum en tiũ: quia dictũ est, φ prima principia debent esse cõia oibus entib⁹. signũ eius est hoc, φ oĩa entia alte rant̃ in inuicẽ. D. induxit scdam rõnem, & dixit: Et cũ hoc impoẽ es i. & impoẽ est vt prima contrari sint plura, quia prima contraria ne cesse est vt sint primi gñis, s. subæ, contraria in quolibet gñe sunt vn par, vñ necesse ẽ vt prima cõtrari sint vnũ Par. b D.d. & prima princ pia drñt, &c. põt intelligi, φ prim principia contraria, q̃ sunt in vn quoq; gñe. x. pdicamentorũ, nõ di ferunt abinuicẽ fm genus, sed fm

qu

A quædã sunt priora quibusdã, & causæ quorundã, & oĩa sunt in vno genere, & reducunt ad prima contraria, q̃ sunt causæ aliorũ cõtrariorũ, v.g. qm̃, si prima contraria in vnoquoq; gñe sint opposita sm̃ esse, & non esse, tunc opposita in substãtia sm̃ esse, & nõ esse sunt causæ aliorũ oppositorũ existentiũ in alijs p̃dicamentis: & illa debent dici prima cõtraria, qm̃ hoc nomen prima cõtraria exñtia in vnoquoq; gñe non dr̃ æquocè, neq; vniuocè, sed sm̃ prius & posterius, & est vnus modorũ nominis ambiguitatis. Et põt intelligi alio modo, & est ꝙ prima contraria, q̃ sunt in sub̃a, licet sint plura, tñ non differũt à seinuicẽ, nisi sm̃ pri⁹ & posterius, non quia sunt in gñib⁹ diuersis. & talia contraria reducunt ad vnam cõtrarietatẽ, q̃ est prior oĩbus. D.d. in vno.n. genere, &c. forte intendit dare cãm, pp quam q̃dam contraria plura, q̃ sunt in codẽ gñe, sunt priora quibusdam sm̃ secundã expõnem. Et fortè ista est maior propositio, p quam intendabat declarare ꝙ necesse est vt cõtrarietas, q̃ est in primis principijs, est vna. & sylls̃ sic componit, Prima principia contraria sunt illa, q̃ sunt in genere substantiæ: & prima contrarietas, q̃ est in vno genere est vna: ergo prima principia contraria sunt vnum. & sm̃ hoc erit iste sermo præposterus, & tunc sic debet legi: sub̃a.n. est vnũ genus, & in vno genere est vna contrarietas. principia.n. non differunt abinuicem nisi sm̃ prius, & posteri⁹. sm̃ verò aliam expõnẽ debet legi vt in textu: sed debet intelligi ĩ eo maior propositio, dicẽs, ꝙ ĩ vno genere est vna contrarieta., qm̃ p il lam complebitur conclusio. D.d. & oĩa contraria vnr̃ reduci, &c. potest intelligi ꝙ oĩa contraria, q̃ sunt ĩ eodem genere, cum reducunt ĩ vnam contrarietatem, sunt in potentia in principio vno. Vel sic, ꝙ oĩa contraria, q̃ sunt in eodem genere sm̃ vnũquodq; genus prædicamentorum, cùm reducuntur ad contraria, quæ sunt in substantia, oĩa erunt vnum in potentia, & sm̃ respectum.

(Margin: B; Pria expõ.; Secunda.; C; Pria expõ.; D; Secunda.)

Duo duntaxat esse principia probatur, Materiam, s. & Formam, Priuationem autem principium esse per accidens. Cap. 3.

QVòd igitur neq; vnũ sit elementum, neq; plura duobus, vel tribus, manifestum est. Horũ aũt vtrũ quemadmodum diximus dubitationem habet multam. Sic igitur nos dicamus primùm de oĩ generatione aggrediẽtes. est.n. secundum naturam communia primum dicentes, sic circa vnũquodq; propria speculari.

(Margin: E; Scd̃m nãq; cõia primũ. postea propria circa vnũqd̃q; ẽ speculari, cõsimile. 3. huius te. 2.)

Manifestum est igitur, quòd elementum nõ est vnum, & quòd elementa non sunt plura duobus, aut tribus. Vtrum autem sit verum habet maximam quæstionem. Ponamus igitur sermonem nostrum hoc modo. primo incipiamus, & consyderemus de omni generatione, quoniam tunc procedemus cursu naturali: & prius dicamus vniuersalia communia, deinde consyderemus post de proprijs existentibus in particularibus.

(Margin: F)

G Intendit hic p elemētū principia, 57 q̄ sunt in re. & dixit, q̄ hēt maximā q̄onem, licet iā apparuerit ex disputatione principia esse tria, quia necesse ē ponet illud, qđ recipit eē gñatum, ipsum esse subiectū, aut cōtrariū. Si igit fuerit contrariū, cōtīget contrarium alterari in suū contrariū, ita q̄ non esse alteret in esse, & muteť in illud: quod est valde īprobabile. Et, si posuerimus q̄ subiectū est recipiens, & q̄ contrariū recedit, continget vt in substantia nō sit generatiō oīno. subiectum. n. est aliqd demsatum in substantia. & vlr contingit, H vt aliquid sit, anteq̄ sit. qm̄, si non sit nisi ex substantia, q̄ est subiectum, & ista substantia sit cōis oīb⁹ entibus, & ens non generať nisi ex ente, ergo ens est anteq̄ genereť. & ista q̄ō coegit plures Antiquos ad negandū generationē. D. d. tunc. n. procedimus, &c. & in via doctrinæ. & q. d. & intendimus consyderare prius de reb⁹ vlib⁹ cōibus, quia ista doctrina est naturalis. est. n. doctrina, cuius propositiones acceptæ in ea sunt maximę, & sine medijs, & cū hoc manifestiores, & non accidit in ea iteratio. Et intendit p cōem generationem, I generationē, q̄ fit ī substantia, & in oībus p̄dicamentis, & de substantia gñationē cōem quatuor corporibus, s. igni, & aquæ, & aeri, & terræ, & corporib⁹ compositis, & vlr generationem, q̄ est vnius ex vno. ista. n. generatio ē quatuor elementorum, & compositorū. generatio autem, q̄ est vnius ex pluribus, perscrutanda est in libro de Generatione. & hoc intēdebat, cùm dixit deinde consyderabimus post de proprijs, i. de proprijs existentibus in generatione vniuscuiusq; generabilium, & hoc est in omnibus partibus istius scientiæ. de generatiōe autem, & corruptione corporum simplicium, & compositorum loquiť in libro peri Geneseos & in. 4. Meteororum: & de proprij vniuscuiusq; compositorū loqui in librò de Mineris, & in lib. de Plā tis, & in lib. de Animalibus. sed libri de Mineris non habemus, neq; d Plantis, nisi duos tractatus.

Doctrina, q̄ incipit a reb⁹ vlib⁹ cōib⁹ ē nālis, tū qa ppōes acceptę sť ī mediatę, tū qa manifestiores tū ēt quia nō accidit reiteratio. Idē Com. i procemio suo super 1. phy.

Dicimus. n. fieri ex alio aliud & ex altero alterum, aut simplicia dicētes, aut composita. dic autem hoc sic. est. n. fieri hominem musicum, est autem & no musicum quippiam fieri musicum, aut nō musicum hominē hoīem musicū. Simplex igitu dico quod factum est, hoīem, & non musicum, & quod fit simplex, musicum: compositū aut & quod fit, & quod factum es cum non musicū hoīem dicim fieri musicum hoīem. Horum aūt hoc quidem non solū dici hoc aliquid fieri, sed etiā ex ho vt ex non musico musicus. ho autem non dicitur in oībus. n enim ex hoīe factus est music⁹ sed homo factus est musicus.

Dicamus igitur quòd, cum d cimus aliquid generari ex aliq alio, & quòd vniuersaliter gen rabile generatur ex aliquo, for intendimus simplicia, & fortè c posita. & intelligo hoc, quod nar bo. homo fit musicus, & non mu cus fit musicus, & homo non m cus fit homo musicus. intelligo h

cu

A *cum dico generatum simplex, hominem, & non musicum: & intelligo, cum dico generatum simplex, hominem musicum: & intelligo etiam per generatum compositum, hominem non musicum fieri hominem musicum. Sed alterũ duorum illorũ dicitur fieri ex hoc, & fieri hoc. dicimus.n. quòd ex nõ musico fit musicus, aut non musicus fit musicus, reliquum verò nõ in omni dicitur vtrunq;. non enim*
B *dicimus quòd ex homine fit musicus, sed homo fit musicus.*

58 Et est manifestum, ꝙ aliquid generat͛ ex aliquo, aut ab aliquo. & intendimus alterã duarũ intentionũ, qm̃ aut intendimus p hanc propositionem rẽ simplicẽ, aut compositã, v.g. cùm dicimus ꝙ hõ fit musicus, intendimus ꝙ musicus fit ex simplici, quod est hõ, qui est subiectũ musici. & sĩr, cum dicimus ꝙ non musicus fit musicus, intendimus ꝙ musicꝰ ẽt fit ex re simplici, q̃ est nõ musicus, quæ est priuatio musici. & sĩr
C cùm dicimus, ꝙ hõ non musicus fit musicus, intendimus ꝙ musicus fit ex re simplici, quod est non musicꝰ, quæ est priuatio musici. &, cum dicimus ꝙ homo non musicus fit musicus, intendimus ꝙ musicus fit ex duobus, s. ex hoĩe, & non musico. & hoc intendebat, cùm dixit forte intendimus simplicia, &c. Et cùm dixit: hõ immusicus fit musicus, intendit gñationẽ, q̃ attribuit͛ subiecto, in quo est generatũ. Et, cùm dixit: & immusicus fit musicus, intẽdit generationem, q̃ attribuit͛ opposito, siue sit contrariũ, siue sit priuatio. Et, cùm dixit: & homo non musicus fit musicus, intendit gñationem, q̃ attribuitur vtriq;, s. subiecto, & opposito. Deinde exposuit hæc tria, & dixit: & intelligo, cùm dico generatũ simplex, &c. i. & intelligo, cùm dico ꝙ generatio generati attribuit͛ rei simplici, subiectũ, quod est homo ĩ hoc exemplo, & oppositum, qđ est non musicum: & intelligo p illud, cuius generatio attribuitur rei compositæ, illud, quod attribuit͛ vtriq;, s. opposito, & subiecto, quod est homo non musicus: & vl̃r dicit: ꝙ generatio attribuit͛ opposito, & subiecto, & ambobus. & per oppositum intellige contrarium, & priuationẽ: & hoc est cõe, siue generatio sit ĩ substantia, aut in alijs prædicamentis. Et, cùm notificauit ꝙ generatio attribuitur his duobus simplicibꝰ, dedit dr̃iam inter illam sm̃ vocem, & sm̃ rem, & dixit: Sed alterum duorum, &c. i. sed oppositum potest ꝓferri duobus modis, dicitur enim ipsum fieri hoc, & ex ipso fieri hoc. & hoc est sm̃ idioma Græcorũ. & ideo dixit: dicimus.n. ꝙ ex non musico, &c. reliquum verò, s. subiectum nõ profert͛ nisi vno modo, s. ipsum fieri hoc, non ex ipso fieri hoc. non.n. dicimus ꝙ ex homine fit musicus, sed dicimus hoĩem fieri musicum. Documẽtum. Et notandum est ꝙ hoc est sm̃ idioma Græcorũ, & quodammodo accidit in hoc tempore. hæc.n. præpositio Ex, in Arabico est cõis, qñq; igit͛ notat oppositum, & qñq; subiectũ. hæc autẽ præpositio Ab, notat causam efficientẽ, potiusq̃ subiectũ, & oppositũ. oppositũ vero ĩ nr̃o idiomate non dr̃ fieri hoc, sed tm̃ dicit͛ in subiecto. hæc vero præpositio

D (margin, col. 2 top) · E (margin, col. 2) · F (margin, col. 2)

G Post, in nostro idiomate dr̃ ꝓpriè de opposito, & non de subiecto. dicimus.n. post non musicum fit musicum, & non dicim⁹ ꝙ post hoīem fit musicus. &, cùm dedit dñá ſm vocem, dedit differentiá ſm ré, &c.

Eorum autem, quę vt simplicia dicimus fieri, aliud quidem permanens fit, aliud vero non permanens. homo.n. permanet factus musicus homo, non musicum aũt, & immusicũ, neq; simplex, neq; cõpositũ permanet.

Et illa, quæ dicimus, secundum
H *quòd sunt simplicia, generari, quædam generantur permanendo, & quædam nõ permanendo. hõ.n. permanens homo fit musicus, non musicus vero non permanet, neq; simplex, neq; quando componitur.*

59 Et illa, q̃ dñr generari, & fieri aliquid aliud, ſm ꝙ sunt simplicia, & sunt illa duo, q̃ prædiximus, dñt in hoc, qm̃ alterum permanet, qñ gña tur illud ex eo, alterum vero nõ permanet, sed destruit̃, & non est pars gñáti, alterum vero ꝓmanet, & est pars generati. v.g. musicus, qui gñatur ex hoīe, & ex nõ musico. homo
I enim ꝓmanet, qñ fit music⁹, nõ musicus autem non permanet, cùm sit oppositus musico, & si oppositũ accipiatur singulariter, aut oppositũ cum subiecto, &c.

Determinatis aũt his, ex omnibus, quæ fiunt, hoc est accipere, si aliquis inspexerit, sicut dicimus, ꝙ oportet semper aliq̃d subij̃ci, quod fit. & hoc, etsi numero est vnum, at forma quidẽ non vnũ. forma.n. dico, & ratione idem. non.n. idem est homi- K ni, & immusico esse: & illud quidem permanet, hoc vero non ꝑmanet, etenim non oppositum permanet. hõ.n. ꝑmanet, musicum aũt, & immusicum non ꝑmanet: neq; ex ambobus compositum, vt immusicus homo.

Et, cum determinauimus ista, ex omni, quod generatur, potest homo accipere hoc, si posuerit suã cõsyderationem ex hoc, quod dico, s. quoniam semper indigetur aliquo, quod sit subiectum illorum omniũ, L *& est illud, quod est generabile. & istud, licet sit vnum numero, tamen secundum formam non est vnum. & intendo per formam rationem. ratio.n. hominis non est ratio non musici: sed illud permanet, & hoc non, illud autem, quod non habet oppositum, permanet. homo enim permanet, non musicus vero non: neq; compositum ex eis, vt homo non musicus.*

M
Et, cùm declarata sunt hæc duo simplicia, quibus attribuitur generatio, põt homo accipere hæc duo esse necessaria in oī generatione, si cõsyderauerit in hoc, ex hoc, quod dico. apparet enī bene, ꝙ omne generatum semper īdiget aliquo subiecto, & est illud, quod in rei veritate dr̃ generari, s. in tempore, in quo generatur in actu, generatum.n. cõpletum fuit generatum, & nõ est in actu. generatio igitur, ſm ꝙ est motus, necessario habet subiectũ, & est illud, quod dr̃ generari in actu. & 60

hoc

A hoc, quod dixit, manifestum est in substantia, & alijs. generatum. n. est gñatum p motum, quem hēt apud gñationem. D. d. & istud, licet sit vnum, &c. i. & istud, quod est gñatum in actu, licet sit vnum [a] numero, i. subiecto, tñ non est vnũ ſm rōnem, i. ſm definitionem apparet. n. in eo duo, quorũ vnum est oppositum rei, quod est principiũ gnationis, & aliud recipiens illã rē. [b] & Oppositum æquiuocat̃ in Arabico cũ eo, quod est finis generationis. rō. n. hominis, qui fit musicus, non est rō non musici, qui fit musicus: homo enim permanet, musica generata in B ipso, non musica vero non permanet, sed destruit̃, qñ musica generatur ĩ subiecto. Et vr̃ illud, quod caret opposito ex istis duobus permanet, vt homo, si fit musicus: musica enim non est opposita hoĩ, non musica vero existens in hoĩe est opposita musicæ, vt non esse ad esse, & iō deficit qñ fit musica. [c] Et hoc, quod dixit, intelligendum est cōiter in oĩbus prædicamentis, & in prędicamẽto substantiæ. in spermate. n. quod fit homo, necesse est vt sit aliquid, & est illud, p quod dr̃ sperma: rō. n. C hoĩs, qui fit, est opposita rōni spermatis: & etiam vt ĩ eo sit aliquid recipiens formam hoĩs, [d] & est in rei veritate illud, quod dr̃ generari, s. illud, in quo inuenit̃ iste motus. motus. n. debet esse in subiecto, sicut diximus, & impossibile est vt sit in illo, cui⁹ partes successiuè destruunt̃ per gñationem partium illius, & est illud, quod est oppositũ generato, sed iste motus est in subiecto. &, si non esset subiectũ, non esset hic aliquid deferens istũ motũ, nec aliq d, qđ diceret̃ moueri, neq; aliq d, qđ esset in potentia aliq d, & auferret̃ natura possibilitatis. Sed hoc ignorãt D Moderni pp consuetudinem. [e] Cō suetudo. n. sicut dixit [f] Aristo. in. 2. metaphysicę, est maxima causa impediens à pluribus rebus manifestis per se. quemadmodum enim, cum hō fuerit assuetus ad aliquas actiones, licet noceant illi, erunt faciles illi, & credit ꝙ sint vtiles, similiter, cũ fuerit assuetus credere sermones falsos à pueritia, erit illa consuetudo cã ad negandum verũ manifestũ: sicut quidam cum vsitati sunt comedere venenũ in tm̃, ꝙ erat eis cibus, sic accidit Modernis dicẽtibus ꝙ generatio fuit ex nō ente, & causa isti⁹ existimationis fuit consuetudo. Et E tu potes scire hoc ex hoc, quod dixit [g] Arist. ꝙ omnes Antiqui cõueniũt in hoc, ꝙ nihil generatur ex nihilo. & iã vidi quosdam socios dubitãtes in hac qōne, tamẽ obuiaui huic aliquantulum in tractatu de substantia orbis. Et ista mala consuetudo auferri potest per habere consuetudinem audiendi contraria sua. quẽadmodum enim malitiæ acquisitæ per malam consuetudinem obuiamus per consuetudinem habituum bonorum oppositorum illis, sĩr credere res falsas per malam consuetu- F dinem destruit̃ per habere consuetudinem rerum verarũ, & ista consuetudo est impediens multos intellectus perfectos recipere veritatem. Et ideo videmus Modernos loquẽtes dicere ꝙ qui in principio adiscit philosophiam, non pōt postea adiscere leges, & q primo adiscit leges, ei abscondent̃ post aliæ sciæ. & benẽ dixerunt. in quo. n. cōgregat̃ cōsuetudo, & cōprehensibilitas veritatis, ille non hẽt impedimẽtũ à veritate, sed

a Ex hoc ꝓaliq d esse idẽ secũdũ subm, & ꝓpsa secũdũ definitionẽ. Idẽ 5. ph. c. 47 & 1. de aĩa. co. 147. & q̃ ibi. Idẽ 6. 3. ph. 19. & 21. Idẽ 3 de aĩa. c. 1.

b Oppositũ apud arabes eq uocat̃. qđ p tẽno dixit, q̃a oppositũ dĩr tã de termino à quo q̃ de termino ad quẽ ex quo hĩc oppō at̃ a diminu tion, &c.

c Documẽtum.

d Illud, qđ in rei veritate dr̃ gñari ẽ illud, ĩ quo inuenitur iste mot⁹, ex quo ps mãnet vere gñari. sed oppo. vide 7. met. c. 23. vbi dicit cōpositũ ex mã & forma ẽ ve-

D re gñabile nō mã; n q; forma; nisi p accidẽs. vidĩ idẽ 1. met. c. 1. Vide con. Zim.

e Pars hęc Procemij loco in 3. ph. legi solebat: cuĩ tñ iuxta Pauli Israelitæ viri doctissimi sniam h⁹ cōmẽti sit ps: ide xq; nos ei⁹ se- E cuti opiones, ex eo ad hunc trãstulim⁹ locũ qđ ẽt ĩ Cod. Antiquo apđ Eremitanos frẽs Bononiæ, ita scriptũ reperies.

f Ari. 2. m. t. c. 14. Idẽ. 1. ph. c. 71.

F

g 1. ph. te. com. 34. Vide con. Zim.

6 IV

G Post, in nostro idiomate dr̃ ꝓpriè de opposito, & non de subiecto. dicimus.n. post non musicum fit musicum, & non dicim' ꝙ post hoīem fit musicus. &, cùm dedit dñā ſm vocem, dedit differentiā ſm rē, &c.

Eorum autem, quę vt simplicia dicimus fieri, aliud quidem permanens fit, aliud vero non permanens. homo.n. permanet factus musicus homo, non musicum aũt, & immusicũ, neq; simplex, neq; cõpositũ permanet.

Et illa, quae dicimus, secundum
H *quòd sunt simplicia, generari, quaedam generantur permanendo, & quaedam nõ permanendo. hõ.n. permanens homo fit musicus, non musicus vero non permanet, neq; simplex, neq; quando componitur.*

59 Et illa, q̃ dñr generari, & fieri aliquid aliud, ſm ꝙ sunt simplicia, & sunt illa duo, q̃ prædiximus, dr̃nt in hoc, qm̃ alterum permanet, qñ gñatur illud ex eo, alterum vero nõ permanet, sed destruit̃, & non est pars gñati, alterum vero ꝑmanet, & est pars generati. v.g. musicus, qui gñatur ex hoīe, & ex nõ musico. homo
I enim ꝑmanet, qñ fit music', nõ musicus autem non permanet, cùm sit oppositus musico, & si oppositũ accipiatur singulariter, aut oppositũ cum subiecto, &c.

Determinatis aũt his, ex omnibus, quæ fiunt, hoc est accipere, si aliquis inspexerit, sicut dicimus, ꝙ oportet semper aliqd subijci, quod fit. & hoc, etsi numero est vnum, at forma quidē non vnũ. forma.n. dico, & ratio ne idem. non.n. idem est homini, & immusico esse: & illud quidem permanet, hoc vero non permanet, etenim non oppositum permanet. hõ.n. ꝑmanet, musicum aũt, & immusicum non permanet: neq; ex ambobus compositum, vt immusicus homo

Et, cum determinauimus ista ex omni, quod generatur, potest homo accipere hoc, si posuerit suā cõsyderationem ex hoc, quod dico, quoniam semper indigetur aliquo quod sit subiectum illorum omniũ & est illud, quod est generabile & istud, licet sit vnum numero tamen secundum formam non est vnum. & intendo per formam rationem. ratio.n. hominis non est ratio non musici: sed illud permanet & hoc non, illud autem, quod non habet oppositum, permanet. homo enim permanet, non musicus vero non: neq; compositum ex eis, vt homo non musicus.

Et, cùm declarata sunt hæc duo simplicia, quibus attribuitur generatio, põt homo accipere hæc duo esse necessaria in oī generatione, si cõsyderauerit in hoc, ex hoc, quod dico. apparet enī bene, ꝙ omne generatum semper īdiget aliquo subiecto, & est illud, quod in rei veritate dr̃ generari, s. in tempore, in quo generatur in actu, generatum.n. cõpletum fuit generatum, & nõ est in actu. generatio igitur, ſm ꝙ est motus, necessario habet subiectũ, & est illud, quod dr̃ generari in actu. &

ho

A hoc, quod dixit, manifestum est in substantia, & alijs. generatum. n. est gñatum p motum, quem hēt apud gñationem. D. d. & istud, licet sit vnum, &c. i. & istud, quod est gñatum in actu, licet sit vnum [a] numero, i. subiecto, tñ non est vnũ fm rõnem, i. fm definitionem apparet. n. in eo duo, quorũ vnum est oppositum rei, quod est principiũ gñationis, & aliud recipiens illã rẽ. [b] & Oppositum æquiuocať in Arabico cũ eo, quod est finis generationis. rõ. n. hominis, qui fit musicus, non est rõ non musici, qui fit musicus: homo enim permanet, musica generata in

B ipso, non musica vero non permanet, sed destruiť, qñ musica generatur ĩ subiecto. Et vĩt illud, quod caret opposito ex istis duobus permanet, vt homo, si fit musicus: musica enim non est opposita hoĩ, non musica vero existens in hoĩe est opposita musicæ, vt non esse ad esse, & iõ deficit qñ fit musica. [c] Et hoc, quod dixit, intelligendum est cõiter in oĩbus prædicamentis, & in prędicamẽto substantiæ. in spermate. n. quod fit homo, necesse est vt sit aliquid, & est illud, p quod dř sperma: rõ. n. hoĩs, qui fit, est opposita rõni sper-

C matis: & etiam vt ĩ eo sit aliquid recipiens formam hoĩs, [d] & est in rei veritate illud, quod dř generari, s. illud, in quo inueniť iste motus. motus. n. debet esse in subiecto, sicut diximus, & impossibile est vt sit in illo, cui[9] partes successiuè destruunť per gñationem partium illius, & est illud, quod est oppositũ generato, sed iste motus est in subiecto. &, si non esset subiectũ, non esset hic aliquid deferens istũ motũ, nec aliq d, qd diceret moueri, neq; aliq d, qd es

D set in potentia aliq d, & auferreť natura possibilitatis. Sed hoc ignorãt Moderni pp consuetudinem. [e] Cõsuetudo. n. sicut dixit [f] Aristo. in. 2. metaphysicę, est maxima causa impediens à pluribus rebus manifestis per se. quemadmodum enim, cum hõ fuerit assuetus ad aliquas actiones, licet noceant illi, erunt faciles illi, & credit q̃ sint vtiles, similiter, cũ fuerit assuetus credere sermones falsos à pueritia, erit illa consuetudo cã ad negandum verũ manifestũ: sicut quidam cum vsitati sunt comedere venenũ in tm̃, q̃ erat eis cibus, sic accidit Modernis dicẽtibus q̃ generatio fuit ex nõ ente, & causa isti[9] existimationis fuit consuetudo. Et

E tu potes scire hoc ex hoc, quod dixit [g] Arist. q̃ omnes Antiqui cõueniũt in hoc, q̃ nihil generatur ex nihilo. & iã vidi quosdam socios dubitãtes in hac q̃one, tamẽ obuiaui huic aliquantulum in tractatu de substantia orbis. Et ista mala consuetudo auferri potest per habere consuetudinem audiendi contraria sua. quẽadmodum enim malitiæ acquisitæ per malam consuetudinem obuiamus per consuetudinem habituum

F bonorum oppositorum illis, sĩr credere res falsas per malam consuetudinem destruiť per habere consuetudinem rerum verarũ, & ista consuetudo est impediens multos intellectus perfectos recipere veritatem. Et ideo videmus Modernos loquẽtes dicere q̃ qui in principio adiscit philosophiam, non põt postea adiscere leges, & q primo adiscit leges, ei absconden? post aliæ sciæ. & benẽ dixerunt. in quo. n. cõgregať cõsuetudo, & cõprehensibilitas veritatis, ille non hẽt impedimẽtũ à veritate,

a Ex hoc p aliq d esse idẽ secũdũ subm, & p̃tã secũdũ definitionẽ. Idẽ 1. ph. c. 47 & 2. d̃ aĩa. co. 147. & ibi. Idẽ 1. ph. 191 & 11. Idẽ 3 de aĩa. c. 1.

b Opposituũ apud arabes equiuocať. qd p rẽo dicitur, q̃a oppositũ dř ĩ de termino à quo q̃ de termino ad quẽ: ex quo hic oppõ est a diminutum, &c. c Documentum.

d Illud, qd in rei veritate dř gñari ẽ illud, ĩ quo inuenitur iste mot[9], ex quo ps mãsiũ vere gñari. sed oppo. vide 7. me. c. 23. vbi dicit cõpositũ ex mã & fma est vere

re gñabile nõ mã; n q̃ form a; nisi p accidẽs. vi. idẽ 1. me. c. 1. Vide con. Zim.

e Pars hęc Procemij loco in 3. ph. legi solebat: cuj tñ iuxta Pauli Israelitæ viri doctissimi sniam h[9] cõmẽti sit ps: ide q; nos ei[9] sẽcuti opiones, ex eo ad hunc trãstulim[9] locũ qd ẽt ĩ Cod. Antiquo apd Eremitanos frẽs Bononiæ, ita scriptũ reperies.

f Ari. 2. m. t. c. 14. Idẽ. 1. ph. c. 71.

g 1. ph. te. com. 34. Vide con. Zim.

6 IV

G sed impedimentũ semp̃ à falsitate, vel saltem ab eo, in quo non est veritas, neq; falsitas, vt in legibus. sed qui hẽt consuetudinẽ recipiendi falsum, aptus est vt impediat̃ à veritate, quemadmodũ in quo congregat̃ cũ nutrimento panis, qui est cib⁹ tẽperatus, consuetudo nutrimenti, rectũ est vt nõ impediat̃ in aliqua hora ab hoc, quin nutriat̃ ab eo, & quĩ non accidat ei nutrimentũ: sed qui assuet⁹ est ad aliquid aliud, q̃ panẽ, bene potest impediri à nutrimento illius. Et ex hoc modo, s. p consuetudinem æstimatur ꝙ Apologi propositi ciuitatum corrumpunt multa principia naturæ, & hoc est p assuetudinẽ. Et ideo fides vulgi ẽ fortior q̃ fides Philosophorũ. qm̃ vulgus non assueuit audire aliud, Philosophi aũt audiunt multa. & ideo, qñ disputatio, & consyderatio cõis est oĩbus, corrumpit̃ fides vulgi: & ideo q̃dam leges prohibent disputare. Et põt bene videri quantũ operatur audire res extraneas in opĩone, q̃ est p consuetudinem in hoc tpe. hoĩes.n. multi, cum intrauerunt res speculatiuas, & audierunt res extraneas eis, cum fuerint assueti, statim corrumpit̃ opinio, quam habuerũt ex assuetudine: & non fuerũt tm̃ assueti ad istas res extraneas, vt possint recipere, & fuit destructa apud eos maior pars legum, & multiplicati sunt hoĩes apud eos, qui dicebãtur Zenodic. & Algazel fuit maior causa hui⁹ cũ suis cõpõnib⁹ mixtis.

H

I

Sed ex aliquo fieri aliquid, & non hoc fieri, magis quidem dr̃ in non permanẽtibus. vt ex immusico musicum fieri, ex homine aũt non. At verò & in permanentibus aliqñ dr̃ sic. ex ære. n. statuam dicim⁹ fieri, non æs statuam. Hoc tñ ex opposito, & nõ permanent vtroq; modo dr̃, & ex hoc, hoc, & hoc, hoc. nanq; ex immusico, & immusicus fit musicus. quocirca & in composito sic etenim ex immusico homine, & immusicus homo fieri dicitur musicus. K

Dicere vero aliquid generari ex aliquo, non ipsum generari, hoc dicitur propriè ĩ rebus, quæ nõ permanent. vt cum dicimus quòd musicus fit ex non musico, ex hoĩe aũt non. Et rarißime dicitur eodẽ modo in rebus, quæ permanent. dicimus. n. quòd ex cupro fit idolũ, & non dicimus quòd cuprum fit idolum. In opposito vero, quod non permanet, vtimur sermone vtroque modo. dicimus. n. ex hoc fieri hoc, & hoc fieri hoc. v. g. ex non musico fieri musicum, & non musicum fieri musicum. & similiter dicimus in composito, v. g. ex homine non musico fieri musicum, & hominem non musicum fieri musicũ. L M

61 Cùm dedit dr̃iam inter illa duo, ex quibus est gñatio ſm vocẽ, & ſm rem, vult hic distinguere qũo vsitatæ sunt istæ propositiones apud eos & dixit: Dicere vero, &c. & intendit p illud, quod nõ pmanet, oppositũ. Et apparet ex sermone eius, ꝙ oppositũ non dr̃ fieri hoc, sed ex ipso fieri hoc. Et iã dixit, ꝙ dr̃ vtroq; mõ, s. ex ipso fieri hoc, & ipm fieri hoc. Vr̃ igitur, ꝙ ex ipso eius exemplo, quod

A qđ dixit, non ipsum fieri hoc, nõ fit in rei veritate, sed large: qm̃ illud, quod in rei veritate dr̃ apud eos fieri hoc, est subiectum. D.d. ex hoie verò non, i. ex subiecto verò nõ dr̃ fieri hoc. v.g. ex hoie fieri musicũ. D.d. sed rarissime, &c. i. sed rarissime, & transumptiuè dicimus has ꝓpositiones, Ex, & Ab, in rebus pmanentibus, f. subiectis. dicimus. n. ex cupro fieri idolum, sed non dicim⁹ ꝙ cuprum fit idolum. & hoc est proprium idiomati Græcorũ. D.d. in opposito verò, &c. i. in opposito ve-
B rò vtimur vtraq; præpositione. dicimus. n. ꝙ ex non musico fit musicus, & non musicus fit musius, & sic faciunt in composito, sicut dixit. & sermo eius est manifestus per se.

Illud, qđ i rei veritate dr̃ fieri hoc, apud Græcos ẽ subiectum. idẽ 7. met. c. 25.

Multiplr̃ autem cũ dicatr̃ fieri, & horum quidẽ non simpliciter fieri, sed hoc aliquid fieri, simplr̃ aũt fieri, substantiarũ solũ, manifestũ est ꝙ ſm alia quidẽ necesse est subijci aliquid, qđ fit. etenim quantũ, & quale, & ad alterũ, & qñ, & vbi fiunt sub iecto aliquo, ꝓpterea ꝙ sola sub
C stantia de nullo alio dr̃ subiecto sed alia oĩa de substantia. Quod autem substantia, & q̃cunq; alia simplr̃ entia ex subiecto quodã fiant, consyderanti fiet vtique manifestum. semp. n. est aliqd, quod subijcit, ex quo fit quod fit, vt plãtæ, & aĩalia ex semine.

Vide contra Zim.

Et, quia generatio dicitur multis modis, & sunt quædam, q̃ non dicuntur fieri, aut generari simpliciter, sed dicitur hoc fieri hoc, aut generari, dicitur aũt simpliciter fieri, aut generari in substantijs D *tantum, in alijs quidem manifestum est quòd necessario indigent aliquo subiecto, quod est generatum. dicere. n. generari, aut fieri in quanto, aut in quali, & in relatione, & in quando, & in vbi non dicitur, nisi quando imaginati fuerimus aliquod subiectum, quia sola substantia non dicitur de alio subiecto omnino, alia vero omnia dicuntur de substantia. Et apparet per consyderationem quòd substan* E *tiæ, & omnia entia simpliciter indigent in generatione subiecto. est enim hic semper subiectum, ex quo fit generatio generati. v.g. quoniã animalia, & vegetabilia generãtur ex spermate, & semine.*

Quia generatio dr̃ multiplr̃: sunt 62
enim q̃dam, q̃ nõ dñr generari simplr̃, sed generari hoc, aut fieri hoc, & sunt accidentia, generari aũt simpliciter propriè est substantiæ: manifestum est, ꝙ necessario indiget aliquo subiecto, quod dicatur generari. D. dedit causam ĩ hoc, & dixit: dicere. n. generari, &c. i. & causa in hoc, ꝙ subiectum apparet in istis re F bus, f. accidentibus est, qm̃, cùm dicimus quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut qñ, nõ dicimus, nisi qm̃ imaginati fuerimus aliqđ subiectum vniuscuiusq; eorũ, qm̃ ista dñr de substantijs, substantia. n. sola non dr̃ de subiecto. Et, cùm posuit, ꝙ subiectum transmutationis ĩ alijs ꝓdicamentis, ꝑter substãtiã, est manifestum per se, incœpit declarare

Gñari simplr̃ ꝓprie est substæ. Idẽ 5. phy. t.c, 7. & 1. đ gñatio. t.c. xj.

G ꝙ siliter apparet in substantia, & dixit: Et apparet ꝑ cōsyderationē, &c.i. & ex natura generationis apparet illi, qui consyderauerit, ꝙ substantiæ, & oīa generabilia indigent in gñatione in eo, ꝙ ē generatio, aliquo subiecto: oīa.n. habent aliqđ subiectū, ex quo generant̃. v.g. in substantia, & est sperma aīaliū, & semen vegetabilium. Et dixit hoc, quia pfecte apparet, ꝙ in spermate est aliquid, cuius proportio ad aīal generatum ex ipso est sicut proportio substantiæ demōstratæ ad album, & nigrū, & vlr ad ꝑdicamenta accidētis. quē-
H admodum. n. generatio albi, ſm ꝙ est motus, indiget principio opposito ei, quod generat̃, ex quo fit motus, & tertio, subiecto motui, similiter est in alijs generationibus. & sicut partes oppositi successiuè recedunt à subiecto, & fiunt in ipso partes generati, siliter est & in substantia. a in spermate. n. apud generationē hoīs non cessant partes spermatis recedere, & partes fieri hoīs, donec forma humana perficiat̃: & hoc, si forma recipit partitionem: si autē non istud necessario accidit in accidenti
I bus proprijs formæ generatæ, vnde necessario generatio sequit̃ alterationem. Et, quia subiectum esse necessariū in substantia apparet ēt inductiōe, ĩcœpit notificare hoc, & d.

*In spmate apud gñationē hoīs non cessant p tes fieri hominis, & p tes spmatis recedere donec forma húana pficiat̃ & hoc si forma recipit ptinonē. Idē 3.6. ph. cō. 59. Ex quo p3 gñationē subalē eē successiuā cui⁹ tñ oppositū.d. Cō. 6. ph. com. 32. Vide con. zim.

Fiunt aūt quæ fiunt simplr, alia quidē transfiguratione, vt statua, ex ære: alia verò appositione, vt q̄ augmentant̃: alia verò subtractiōe, vt ex lapide mercurius: cōpositione aūt alia, vt domus: alia verò alteratione, vt q̄ vertunt̃ ſm materiā. oīa aūt, q̄ sic fiunt, manifestum est ꝙ ex subiectis fiunt.

Et illa, quæ generantur vniuersaliter, generantur quædā per trāsmutationem figuræ, vt idolum ex cupro: & quædam per additionē, vt illa, q̄ augmentantur: & quædam per diminutionem, vt ex lapide humus: & quædam per cōpositionē, vt domus: & quædam per alterationem, vt illa, quæ mutantur secundum materiam. manifestum est igitur quòd generatio secundū istos modos est ex subiectis. K

Dicit: Et apparet ꝑ inductionem ꝙ generatio indiget necessario subiecto, non solummodo in naturalibus, sed & in artificialib⁹. generatio enim aut est in qualitate, vt idolum ex cupro: aut in quantitate, vt augmentū, & diminutio: aut ſm cōpositionem, vt domus ex lateribus, & lapidibus: aut ſm transmutationem, q̄ est in ipsa substantia. & hoc intēdebat, cùm dixit: & q̄dam per alterationem, vt illa, q̄ mutant̃ ſm materiam, i. quorum materia transmutat̃ & oīa ista vident̃ esse ĩ subiecto: & necessarium est vt oē generatum sit ex subiecto, & in subiecto, & verificat hoc inductione. Et hæ duæ transmutationes, s. q̄ est in accidentibus rei, & q̄ est in substantia, cōueniunt in hoc, qñ sunt alteratio eiusdem rei de vna qualitate in aliam, & de vna dispositione in aliam. sed quia viderunt ꝙ, qñ res transmutatur in quibusdam istis dispositionibus, statim nomen, & definitio eius transmutabunt̃, & in quibusdā nō, vocauerunt primum modum trāsmutationem in substantiam, & alterationem substantialem, & vocaue-

L 63 M Di T ti G t

runt

A runt istas dispões substantiales: secundam verò trãsmutationem, in qua neq; nomen rei, nec eius definitio transmutat, vocauerunt alterationem accidentalem. Et, cum considerauerũt illud, quod defert vtrãque transmutationem, inueniũt ipsum idẽ numero, & est corpus demõstratum. videmus.n. idem corpus in eodem loco transferri de carneitate in terrestreitatem, & de terrestreitate in vegetabilitatẽ, & mutabit nomen eius, & definitio: & videmus ẽt ipsum transferri de albedine in nigredinem, sed non amittit nomen, B & definitionem. & ex hoc scitur, quod corpus, quod est subiectũ isti transmutationi, pmanet in noĩe, & definitione, & quod est eius dispositio substantialis, qua fit vnũ numero. corpus autẽ, cuius nomen, & definitio mutant p transmutationẽ dispositionum, non est vnũ per dispõnem existentem in ipso, dãtem ei nomẽ, & definitionem propriam. vnde necesse est vt istud subiectum sit vnũ quia non hẽt formam dantem nomen, & definitionem vnam. Et est necesse etiam vt tres dimensiones, C quæ vñr inseparabiles ab ipso, & eædem numero, q̃ dñr corpus, sint accidentia, & vnum, quia subiectum corpori non hẽt nomẽ, neq; definitionem vnam numero. non.n. est subiectum hñs formam substãtialem: qm̃, si essent de dispõnibus substantiæ, non mutaret nomen istius subiecti, neq; eius definitio p mutationem alicuius dispõnis eius, & esset tota transmutatio in accidentibus. Et, cùm ita sit, est igit vnũ subiectũ numero, non hñs dispõnem substãtialem, sed habens naturã recipiẽdi istas dispões substantiales. est igit in potentia ens oẽs dispões substãtiales, & accidentales, & hæc dr prima materia, & prima hyle. Et manifestum est quod ista materia * non denudatur à corporeitate, qm̃ tunc haberet dispositionem substantialem, & haberet nomen, & definitionem.

Margin (left): & definitionẽ, non autẽ transmutatio accidentalis. Idẽ 1. ca. de substãtia orbis, & 2. de aĩa cõ. 8. & 7. ph. com. 15.

Margin (left): Illud subiectum, s. materia prima vnũ, quia nõ hẽt formã dantẽ nomẽ, & definitionẽ vnam. Idẽ 12. me. com. 14.

D *Margin (right):* Idẽ 1. ca. de substantia orbis, & 7. me. t. c. 8.

Margin (right): * Cod. An. delet illud non.

Et ex hoc patet quod qui ponit hanc naturam esse corpus peccat: & similiter qui ponit illud, quod defert dimensiones, subiectum habes formam in actu, vt existimat Auicen.

Margin (right): Cont. Auic.

Et hoc quidem verificato, dicamus quod generatio, & corruptio aut est alteratio in substantia, aut congregatio, & segregatio: & quocunq; fuerit non erit nisi ex aliquo. & iõ Antiqui conueniunt in hac propositione. & quia non intelligebant naturam istius subiecti, negauerunt quidam gñationem, & corruptionem, & quidam posuerunt oẽm transmutationem de genere alterationis, & quidam appropriauit generationẽ, & corruptionem, & congregationẽ, & segregationem. Quod aũt indiuiduum substantiæ, s. compositum ex materia, & forma fiat, & transmutetur fm totum de non esse in esse sine aliquo deferente transmutationem, impossibile est oĩno, nisi non esse indiuidui compositi mutaret I esse indiuidui substãtiæ cõpositi. & morari in hoc est supfluũ. Et, quia corpus cœleste caret potentia ad aliquã dispõnem, nisi potẽtia ad vbi, ideo istud subiectũ caret potentijs: & quia caret hoc subiecto, ideo caret forma, q̃ sustentat per hoc subiectum, & fuit necesse vt forma eius esset liberata ab hoc subiecto, & vt nõ hẽret constitutionem p corpus cœleste, sed corpus cœleste constituitur per illam, vt scies alibi.

E *Margin (right):* Cõtra tres leges.

F *Margin (right):* Corpus cœleste caret potẽtia ad aliquã dispõnẽ, nisi potẽtia ad vbi. Idẽ 8. me. c. 12. et 12. me. c. 10. & c. 2. ca. de substantia orbis.

Quare

G Quare manifestum est ex dictis q͏̄ oē, qđ fit, semper cōpositū ē. et est quidē aliquid, qđ fit, est autē aliquid, qđ hoc fit: & hoc duplex: aut.n. subiectū, aut oppositum. Dicit͛ autem opponi immusicum, hominē autem subijci: & infigurationem quidem, & informitatem, vel inordinationem oppositum, æs autē, vel lapidē, vel aurū subiectū.

Declaratum est igitur ex dictis quòd omne generatū semper
H *est compositum ex aliquo, quod generatur, et ex aliquo, quod ē generatū: et hoc duobus modis, aut subiectū, aut oppositū. Et per oppositū ītelligo nō musicū, et per subiectū hoīem: et similiter ēt nō figura, et non idolum, & non ordo est oppositum, cuprum verò, & lapis, & aurum est subiectum.*

64 Intendit per illud, qđ generatur, formam. Et, cùm dixit & hoc duobus modis, innuit illud, qđ genera-
I tur. dicim⁹.n. subiectum fieri hoc, & similiter oppositum, fm q͏̄ prædixit. Sed generatum in rei veritate est compositum ex forma, & subiecto: oppositum verò, quod est non esse, est de necessitate generationis, qm̄ necesse est vt non esse p̄cedat generatū: &, si non, non esset generatū: sed non esse recedit à forma, & remanet subiectum, & sic generatū in rei veritate est compositum ex materia, & forma. Quomodo igitur dixit q͏̄ omne generatū est semper, &c. deinde diuisit illud, quod dr generari in duo, in nō esse, & in subiectū, & non esse reced[it] generato, qđ est forma? Fortè i[ste] tur intendit per generatū, nō ill[ud] qđ est completū iam, sed illud, [qđ] est in via generatiōis. in hoc.n.t[ria] exiguntur, subiectū, s. & pars de [non] esse, & pars de forma: & sic gene[ra]tum fm hoc erit cōpositum ex t[ri]bus. Generatū vero completum [est] cōpositū ex duobus tm̄, s. subiect[o] & forma: & si istud subiectum n[on] quā est extra non esse: sed nō es[t], quod semper est coniunctū cū fo[r]ma, est priuatio formæ opposit[æ] i[l]li formę. Aut sermo eius ex aliqu[o] quod generat͛ ex eo, erit de dispōn[e] generati, non quia est cōpositū e[x] aliquo, qđ generatur, & ex aliquo qđ est generatū. & est euidētius. D[e] & intelligo per subiectū, i. subiect[um] musicæ. D. d. cuprum verò, & lapis & aurum sunt subiectum, i. habētia figurā, & idolum, & ordinē, quibus sunt opposita, non figura, & nō idolum, & non ordo, quę sunt in eis ante figuram, & idolum, & ordinem.

Manifestum igit͛ q͏̄, si quidē sunt causę, & principia eorum, quę natura sunt, ex quibus primis sunt, et facta sunt, non fm accidens, sed vnumqđq;, qđ dicitur fm substantiā, q͏̄ omne & ex subiecto, et forma fit. componitur.n. musicus hō ex homine, & musico quodam mō. dissolues.n. rationes in ratiōes eorū.

Manifestum est igitur quòd, si causa, et principia existentia naturaliter sunt illa, ex quibus primo sunt, aut generantur non accidentaliter, sed secundum intentionem, quā intendimus per vnū-

A *quodq; eorum in sua substãtia, tũc generatio cuiuslibet est ex subiecto, & creatione. dicere.n. hominem musicum est compositum ex homine, & musico quodam modo compositionis. potes enim resoluere vtrunque sermonem in suas definitiones.*

65 Cùm declarauit, ꝙ prĩcipia sunt tria, Forma, & Priuatio, & subiectũ, & ꝙ hæc tria exiguuntur in generatione, incœpit notificare quę eorũ sint per se, & quę per accidens: &
B dixit: Manifestum est igitur ꝙ, si causæ, & principia existentia naturaliter sunt illa, ex quibus primò fiunt illa, quorum sunt principia, aut generantur, si sint innata generari, & hoc non per accidens, sed per se, & est vt vnũquodq; eorũ habeat eẽ ĩ substantia compositi. & hoc intendebat, cùm dixit: sed per intentionem, &c. i. sed sunt principia fm intentionẽ, quã intelligimus ex principijs, quæ sunt pars substantiæ rei. Et, cùm induxit sermonem, qui est quasi præcedens, induxit illum, qui est quasi consequens, & est, ꝙ om-
C ne est ex subiecto, & forma tantũ, non ex priuatione, & tacuit de præcedente illud, per qđ apparet consecutio consequentis, & est, ꝙ ex subiecto, & forma fit generatio rei ꝑ se. Et sylls componit sic. Si principia naturalia sunt illa, ex quibus generatur generabile per se, & principaliter: & talis est dispositio formæ, & subiecti: necesse est vt omne generabile generetur ex forma, & subiecto. Deinde dedit exemplũ, & dixit: dicere.n. hominẽ musicũ, &c. i. ex subiecto, & forma. & hoc, qđ dixit de qualitate, intelligendũ est in D substantia, sed induxit exemplum in qualitate, quia est notius. D. d. potest.n. &c. i. potest.n. dissoluere rationem materiæ, & formę, & distinguere eas fm definitionẽ, licet non in esse: non.n. separant' à seinuicem in esse, licet separentur ratione.

Manifestum igitur est ꝙ quę fiunt, fient ex his. est aũt subiectum numero quidẽ vnum, forma verò duo: homo.n. & aurũ, & omnino materia numerabilis. nã hoc aliquid magis, & qđ fit non fm accidens ex ipso fit. E
priuatio autẽ, & cõtrarietas accidens, vnum autem forma, vt ordo, aut musica, aut aliorum aliquid sic prædicantium.

Declaratum est igitur quòd generatio cuiuslibet, quod generatur est ex istis duobus. sed subiectum in numero vero est vnum, in forma autem duo: homo.n. et aurum, & vniuersaliter materia est numerabilis: & potest numerari, quia est dignior vt sit demonstrata, & quod generatur ex ea, non F
generatur per accidens. priuatio autem, & contrarietas est per accidens, forma verò est aliud, vt ordo, & musica, aut alia eorum, quæ prædicantur hoc modo.

Cùm declarauit ꝙ oẽ generabile generatur ꝑ se ex subiecto, & forma, incœpit declarare quomodo accidit subiecto priuatio, & dat drĩã inter illa, quam ignorauit * Plato, quare non distinxit inter materiã, &

* Plato nõ distinxit inter mãm, & priuationem

G & priuationem, & dixit Est ex istis duobus s̄m rationem duo, licet sit vnum secundum subiectum: est.n. ens,& priuatio. D.d. homo enim & aurum, &c.i. & prima materia est aliud à priuatiōe, quia ita se habet ad res sicut homo ad musicam. & aurum ad annulum,& homo, & aurum. & vlr̄ materia, s̄m q̄ est materia, numeratur in entibus, quod nō est in priuatione. & licet materia non sit aliquid in actu s̄m quòd est materia, tamen dignior est vt sit aliquod demonstratum, q̄ priuatio. i. tamē propinquior est dici esse in

H actu, quàm priuatio. & dixit hoc, quia prima materia multum admiscetur cum priuatione. D. induxit secundum differentiam, & dixit & quod generatur ex ea,&c.i.& priuatio etiam differt à materia, quoniā generatum est ex materia per se, cū sit pars eius, ex priuatione autem est aliquid per accidens, cùm nō remanet priuatio, ita q̄ sit pars generati. Et intelligendum est hic per accidēs,& necessarium. Illud enim quod est per Accidens, aliud est necessarium, aliud rarissimum, quia est priuatio necessaria generationi, quia necessario præcedit generatū: sed, cùm attribuitur substantiæ ge-

I neratæ inuenietur principium per accidens. sed vniuersaliter non separatur à materia, sed quandocunque materia admiscetur cū aliqua forma tantum, admiscebitur cum priuatione formæ oppositæ illi. & ipsa etiam non habet in se formam propriam, neque priuationem propriam. nam, si haberet formam propriam, non reciperet omnem formam, & similiter, si haberet priuationem propriam.

Mā numerat̄ i entib⁹, l; ñ sit aliqd in actu sc̄d; q̄ē mā qd quō intelligēdū sit vide 4. Phy. 59. c.

Per accñs Necessariū Rarissimū. Vide conside. 4. Ph. c. 20.

Mā ñ hēt formā ppriā, neq; priuationē ppriā. Idē supra. c. 63. Idē infra. c. 69. Idē 3. cœl.

Quocirca est quidem vt duo dicenda sint principia, est autē vt tria, & est quidem vt contraria, vt si aliquis dicat musicum & immusicum, aut calidum & frigidum, aut congruens & incongruens, est aūt vt nō. à seinuicem.n. contraria pati impossibile. Soluitur autē & hoc, propterea q̄ aliud est subiectum, hoc.n. non est contrarium. Quare neq; plura contrarijs principia quodammodo, sed duo (vt sic dicam) numero, neq; iterum penitus duo, propterea q̄ alterum est esse ipsis, sed tria: alterum enim est homini, et nō musico esse, & infigurato, & æri.

K c. 67. Id 7. Me. c Idē. 1. ca suba o Idē isfra hoc. 1. I c. 79. I 4. Phy.

L

Et ideo pōt quis dicere principia esse duo, et pōt dicere esse tria, & potest dicere ea esse contraria. v.g. musicum & non musicum, aut calidum & frigidum, aut cōpositum & non compositum, & potest dicere quòd non est ita. nā impossibile est contrariorum vnū pati à reliquo. Sed ista quæstio dissoluitur, quia subiectum est aliud, hoc.n. non est cōtrarium. Ergo principia nō sunt plura numero contrariorū quodāmodo, sed quasi in numero sunt duo. sed tamen non sunt duo oībus modis: accidet.n. esse eorū aliud, sed tria: dicere.n. in homine ipsum eē nō musicū est aliud ab ipso esse hoīem, et dicere in cupro ipsum esse sine figura tali est aliud ab ipso esse cuprum.

M

Cùm

67 Cùm declarauit q principia p se
A sunt duo, materia, s. & forma, & q, si
priuatio dicat principiū, est p acci-
dens, dicit q ex hoc mō dissoluētur
qōnes prædictæ, & dixit: Et ideo pōt
quis dicere principia eē duo, s. cùm
intēderit illa, q sunt principia p se, &
pōt dicere illa esse tria, cùm nō fece-
rit distinctionē inter illa, q sunt per
se, & p accidēs, & pōt dicere illa esse
cōtraria, i. cùm solūmodo cōsydera
uit inductionē, per quā supra proba
uit principia esse cōtraria, aut sm q
principia, & contraria cōueniunt in
illis tribus proprijs pdictis, s. qm nō
B sunt ex inuicē, neq; ex alijs, & q oīa
sunt ex eis. D.d. & potest dicere q
non est ita, i. pōt dicere q principia
non solummodo sunt contraria: cō
traria.n.non patiunt ab inuicem: pa
tiens enim debet esse fixe, & non cō-
trarium. D.d. sed ista quæstio, &c. i.
sed hoc nō phibet vt principia sint
cōtraria. & nō notificat q priuatio
nō est principium nisi per accns, sed
addit tertiū, quod non est cōtrariū,
& est subiectū. D.d. Ergo princi-
pia, &c. i. ergo sm q diximus prius,
principia nō sunt plura numero cō-
trariorū, quæ sunt duo, cùm princi-
C pia accipiant p se & hoc intendebat
cùm dixit quodammodo. D.d. sed
quasi I numero sunt duo, &c. i. sunt
duo p se, & nō duo, cùm accipiētur
sm q sunt principia simpliciter, nō
distinguendo illa, quæ sunt per se,
ab illis, quæ sunt per accidens. acci-
dit enim principijs, quæ sunt per se,
aliud, & est priuatio, & sic erūt tria,
cùm priuatio sit de necessitate gene
rationis. D.d. sed sunt tria, i. sed sm
hūc modū sunt tria. dicere enim in
hoīe ipsum esse non musicū, quod
est priuatio musicæ, ē aliud à subie
cto, quod est hō, & hō, & non musi- D
cus sunt alia à musico. sunt igit tria,
Forma, & Subiectum, & Priuatio.

Quot igitur principia sint re-
rum naturaliū, quæ circa gene-
rationem, & qūo tot dictū est.
Et manifestū est q oportet subij
ci aliquid cōtrarijs, & contraria
duo esse, quodā autē modo alio
nō necessariū est: sufficiēs enim
erit alterū contrariorū absentia,
& præsentia facere mutationē.

Iam igitur diximus quot sunt
principia rerū generabiliū, & vn E
de sunt tot. Et ē declaratū quòd cō-
traria debent habere subiectū, &
quòd contraria sunt duo: alio verò
modo non est necesse. sufficit enim
alterum cōtrariorum in hoc, quòd
agat transmutationem ipso præ-
sente, & absente.

Cùm demōstrauit numerū prin 68
cipiorū, incœpit facere summā de
illis, q declarauit, & dixit: Iam igit
diximus, i. declaratum est igit quot
sunt principia rerū naturaliū, cùm
numerant per se, aut cùm numeran
tur p se, & per accidens, & causa, pp F
quā sunt tali numero, & cū hoc de-
claratū est q necesse est vt in genera
tione in substātia sit aliquod subie-
ctū, & est prima mā, sicut est dispō
in generationibus aliorum prædica
mentorum. D.d. & q cōtraria sunt
duo, i. cùm non distinguat illud, qđ
est per se, ab illo, quod est p accidēs.
cùm aūt accipiuntur sm q sunt per
se, sufficiunt in hoc subiectū, & for
ma. & hoc intēdebat cùm dixit, alio
verò modo non est necesse. Et di-
cit hoc, quia sufficit in generatione
esse

ℭ esse formæ, & in corruptione non esse eius & hoc intēdebat, cùm dixit, sufficit alterum, idest forma.

Hoc a Pythagoreo Timęo sūpsit Arist.

Vide cōtr. Zim.

Subiecta autē natura scibilis est ſm analogiā. vt enim ad statuā æs, aut ad lectum lignū, aut ad aliud aliquid habentium formam materia, & informe se habet, priusq̃ accipiat formam, sic hæc ad substantiā, & hoc aliqd, & quod est se habet. Vnū igit principiū hæc, non sic vnū existens, neq; sic ens, vt hoc aliqd:
H vnum autem Ratio: amplius autem contrarium huic Priuatio.

Natura aūt subiecta cognoscitur per comparationē. sicut est comparatio cupri ad idolum, aut ligni ad scamnū, & sicut comparatur ad aliud habentiū creationē materia eius, & priuatio illius creationis antequàm creatur, ita est comparatio istius naturæ ad istam substantia, aut congregatā ex vtroq;, aut formā, & demonstratum: sed dispositio eius apud ens vniuersaliter.
I *Ista igitur natura est vnum principium, & non est vna, neq; vnū, vt demonstratū: & est aliud principium, quod est Ratio: & contrarium isti, & est Priuatio.*

69

Mā nō pt intelligi p se, sed secūdū cōparationē. Idē i. c a.d̄ substantia orbis, & 7. Met. t. c. 35 4. Phy. 16. 2. Phy. 26.

Et ista natura, q̃ est subiecta substantiæ, non pōt intelligi p se, cùm non sit aliquid in actu habens quiditatē, sed intelligitur ſm comparationem pp latentiam suæ substātiæ. & ideo, cùm voluerimus dare substantiam eius, dicimus ipsam esse illud, cuius proportio ad substantiā est sicut proportio cupri ad idolum, a ligni ad scamnū. D.d.&, sicut cōp ratur i. & vlt sicut comparatur aliud habens creationē, & forma mā eius, & priuatio creationis ei ita ista natura cōparatur ad subst tiam, i. ſm q̄ est subiecta substant & recipiens illā. D.d. aut congreg tam ex vtroq;. hic exposuit subst tiam, cui comparaẗ ista natura. su stantia enim dr̄ de cōgregato ex h mā, & forma, & dicitur de forma ē & dicit q̄ ista nā dicitur in respect substantiæ, aut substātiæ aggregat ex vtroq;, s. indiuidui demonstrat aut formæ, & est illud, p quod substantia est demōstrata in actu. D.d. ista igitur nā est vnū principiū, &c idest & ista natura, quæ ē prima materia, est vnū principium cōe oībus entibus transmutabilibus, quæ alterantur in inuicē, sed non est vna in se, ita q̄ sit substātia simplex existēs actu, neq; ita q̄ sit aliquod compositum ex mā, & forma. nam, si haberet formā propriam, nullam aliā reciperet ipsa permanente, sed statim corrumperet q̄ cito alia forma generaret. & * etiam quicquid recipit aliquid non recipit ipsum ſm q̄ est in actu, sed ſm q̄ est in potētia. si igitur prima mā innata ē recipere oēs formas, necesse est vt sit in potentia oēs formæ, & vt non habeat in sua substantia formā propriam, qua est materia. & ēt, si esset aliquod existēs in actu, i. habens formam, tūc generatio in substantia esset alteratio, & formæ essent accidentia. D.d. & est aliud principiū, i. & * entia hn̄t aliud principium à subiecto, & est forma. sed primū principiū in hoc gn̄e nō potuit sciri in hac sciā, sicut primū subm̄. D.d. ēt cōtrariū isti, i. formæ.

A Hæc autem quõo duo, & quõo plura dictum est in præcedentibus. Primum igitur dictum est ꝙ cõtraria solũ principia sunt, posterius autem ꝙ necesse est et aliud quippiam subijci, & esse tria. Ex ijs autem, quæ nunc manifestum est quæ sit dñia contrariorum, & quõo se hñt principia adinuicem, & quid subiectum. vtrum aũt substãtia forma, aut subiectum sit, nondum manifestũ est: sed ꝙ principia tria sint, & quõo tria, & quis modus eorũ B manifestum est.

Et iam diximus prius quomodo ista sunt duo, & quo plura. Diximus enim primò quod principia sunt contraria tantũ. & diximus post quòd necesse est ut sit hic aliquod aliud subiectum. Et iam apparuit ex dictis nunc differentia inter contrariá, & quõo se habent principia adinuicem, & quid est subiectum vtrum verò forma sit substantia, & subiectum nondum C *est declaratum: sed declaratũ est quòd principia sunt tria, & quomodo sunt tria: & declaratus est modus, super quem fundatur quis modus sit.*

70 Et iam diximus prius, i. cum consyderant per se, s. materia, & forma. D.d. & quõo plura, i. cũ consyderant sm necessitatem gñationis tñ, & nõ distinguat illud, quod est per se, ab illo, quod est per accidens: apparet enim ꝙ sm hoc sunt tria, forma, & subiectũ, & priuatio. D.d. dixim⁹. n. &c. & innuit sermonẽ, in quo ꝓbauit ꝙ principia sunt contraria. & idõ dixit. Diximus. n. ꝙ principia tñ sẽ contraria. D.d. & iam diximus post. & innuit sermonem, in quo declarauit post ꝙ est necesse vt cũ contrarijs sit aliquod subiectũ, non in ꝑdicamentis accidentium tñ, sed ĩ prædicamento substantiæ. D.d. & apparuit ex dictis nunc dñia inter contraria, i. [a] qm̃ forma est principium ꝑ se, & priuatio est principium per accidens. D.d. & quõo se hñt, &c. i. qm̃ subiectum sustentat formam sm ꝙ forma [b] non põt esse sine subiecto, forma aũt sustentat subiectum sm ꝙ est cõplementũ eius, & sm ꝙ subiectum non põt denudari à forma. D.d. & quid est subiectũ, i. [c] & mod⁹ essentiæ eius est, ꝙ non est demr̃atũ in actu, sed est quasi medium inter non esse simpl̃r, & esse in actu. Et accidit substantiæ eius vt sit in potentia oẽs formæ: non ꝙ potentia eius est in substantia, ita ꝙ sit pars definitionis: [d] qm̃, si potentia esset in substantia eius, tunc esse eius destrueretur ablatione potentiæ, & pñtia formæ in actu, s. formæ, ad quam habebat potentiam vt reciperet: & vl̃r, si potentia esset in substantia eius, tũc substantia eius corrumperet̃ apud gñationem, & esset in prædicamento ad aliquid, non in prædicamẽto substantię. Ex his igit̃ patet ꝙ istud subiectũ est substantia nõ potẽtia, neq; priuatio: [e] pars n. substãtiæ est substantia. & fortè hoc intendebat, cũ dixit & quod ẽ subiectũ. & ideo dixit post, vtrum verò, &c. & fortè innuit oĩa, quæ diximus, & est melius. Et intendebat, cùm dixit: vtrũ verò forma, i. vtrũ verò forma est magis substantia q̃ subiectũ, aut subiectũ

D

a Forma est pricipiũ ꝑ se, & priuatio ẽ principiũ per accñs idẽ supra. 64. & 67.

E

b Nota quõo mã ẽ cã formæ & forma materiæ. vide contilẽ. 2. ph. c. 30. 3. ph. 65. & 2 d aĩa. c. 4.

c Mod⁹ essentiæ materię est ꝙ non est in actu, sed ẽ quasi medium inter nõ eẽ simpl̃r, & esse i actu. idẽ

F

12. met. xi. & 14. c. idẽ 5. phy. c. 7. & ibi.

d Potẽtia nõ est de suba mãæ oppo. 1. ca. de suba orbis. Vide con. Zim.

e Pars substantię est suba. Idẽ 2. d aĩa. c. 1

G iectum magis q̃ forma, nondũ declaratum est, sed in secundo declarabitur. Et forte intendit q̃ hoc non est declarandum in hac scia, & ẽ melius. D.d. sed est declaratum q̃ principia sunt tria, &c.i. & est declaratũ quot sunt principia, & quomõ sunt s.q̃m duo eorum sunt substantiæ, & tertium priuatio: & declaratus est modus, s̃m quem vnumquodq; eorum est necessarium in esse generati, q̃m super hoc sunt fundata.

Antiquorum dubitationes soluuntur per ea, quæ de prima materia essentia probantur. Cap. 4.

H QVot igitur, & quæ sint principia ex his cõsyderet. Quod autem vnico modo sic soluit & Antiquorũ dubitatio, dicamus post hęc. quærentes.n. Philosophi primi veritatem, & naturam entium conuersi sunt veluti in viã quandam aliam, depulsi ob iexperiẽtiam. dicuntq; neq; fieri eorum, quę sunt vllum, neq; corrumpi, propterea q̃ necessariũ est fieri quod fit, aut ex eo, quod est, aut ex eo, quod non est: ex his autẽ

I vtrisq; impossibile esse. neq;.n. quod est fieri, esse.n. iam: & ex eo, quod non est, nihil vtiq; fieri, subijci.n. quippiã oportet.

Ex his igitur consyderatur, & scitur quot sunt principia, & quæ sunt. Et declarandum est post quòd hoc solummodo dissoluetur etiam q̃õ, quã Antiqui quærebant. Antiquissimi.n. in philosophia, cùm fuerant perscrutati de veritate, et nam entium, reflexi sunt ab ea, et quasi expulsi ad aliam viam propter paucitatem exercitij. & dixerunt quòd nullum entium recipit generationem, & corruptionẽ, nã quicquid generatur necesse est vt generetur, aut ex ente, aut ex nõ ente: sed impossibile est aliquid generari ex aliquo istorum, ens.n. non generatur, quoniam iam est: & ex non ente nihil generatur, indigetur enim in generation alio, quod sit subiectum. K

Cùm declarauit quot sunt principia, & quæ eorum sunt per se, & q̃ L

per accidens, & q̃ actu, & q̃ potẽtia, incœpit declarare q̃ ex istis reb' dissoluet q̃õ, quam quærebant Antiq naturalium, ita q̃ coepit eos negare principia, & g̃nationem, & trãsmutationem, & multitudinẽ, & dixit: Ex istis igit, &c.i. ex istis igit. q̃ diximus, põt quis scire numerũ, & naturam eorum. D.d. Et declarandũ est post, i. quia sermo demonstratiuus innatus est soluere oẽs q̃õnes accidẽtes in re. & hoc significat etiam q̃ ipse inuenit hanc cãm, s. primam materiam, & istum numerum princi- M

piorum. & intendebat p̃ Antiquos, Parmenidem, & Melissum. D. incœpit dicere q̃uo accidit Antiquis ista q̃õ, & q̃ opiniones acciderunt eis pp hoc, & dixit: Antiquissimi. n. &c.i. Antiquissimi.n. cùm intendebãt perscrutari de entib', accidit eis ista q̃õ & non potuerunt soluere eã pp paucitatem exercitij in Dialectica. & nõ reuersi sunt à via perscrutatiõis naturalis, declinantes ad res extrinsecas, dicentes nihil generari, & corrũpi. q̃m g̃natio aut est ex ente, aut ex non

A non ente, sed non est ex ente, neque ex non ente, ergo gñatio non est.

D. in destructione vtriusq; condiuidentium vtunt duobus syllogismis in secunda figura. per Primũ. n. declarãt ꝙ impoſſe est vt gñatio sit ex ente sic. gñatum est illud, quod non est, dum gñatur: ens autem est illud quod est: ergo ens non gñat. In hoc autem, ꝑ quod declarant ꝙ non ens non gñatur, vtunt et duabus propositionibus, quarum vna est, ꝙ quicquid gñatur est aliquid, dum gñat: & non ens non est aliquid: ergo quicquid est non ens non gñat. & hoc intendebat, cùm dixit & ex non ente,

B &c. i. illud, quod dr̃ gñari, dum gñatur. gñatum n. completũ dr̃ generatũ, quia ante generabatur. Et ideo qui ponit aliquid generari ex non ente, dicit, aliquid hr̃e dispõnẽ, quã nunq̃ habebat, neq; simplr̃, neq; in subiecto. qm̃, qñ non ens est generatum, & est in actu, habet hanc dispositionem, & anteq̃ generaret nõ habuit illam. qui igit dicit ꝙ generatũ est ex non ente, continget ei concedere alterum duorum, aut ꝙ est hic transmutatum sine trãsmutationẽ, aut ꝙ transmutatio est in priuatione, & totum hoc est impossibile. sed

Cõtra nos loges.

C Moderni recipiunt tale impossibile pp hoc, ꝙ assueti sunt à pueritia audir ipm: cõsuetudo. n. ẽ altera nã.

Et sic itaq; qd̃ cõsequenter accidit augentes, neq; eẽ multa dicunt, sed tm̃ ipsum qd̃ est. Illi ergo talem acceperunt opinionẽ propter ea, quæ dicta sunt.

Et cùm viderunt quid sequitur hãc positionẽ, & copulatur cũ illa, dixerunt quòd res non sunt plures sed solũ ens. alii n. opinãti sunt hãc opinionem ex hoc, quod diximus. D

Et cùm cõsyderauerũt qd sequit ex hoc, qd̃ dñt ꝙ gñatio, & corruptio nõ sunt, cõtigit apud eos vt oĩa sint vnũ. qm̃, cũ non fuerit illic gñatio, nec corruptio, non erit mã, neque forma: &, cùm non fuerit forã, neq; mã, quibus res transmutent, oĩa erunt vnũ simplex. iste igit sermo coegit eos opinari contra illud, quod apparet. Et ideo dixit Parmenides, si ens gñat hẽt principiũ: sed nõ gñat: ergo nõ hẽt principiũ. sed iste sermo est vanus, vt declarãtũ est. 72

E

Nos aũt dicimus ꝙ ex eo, qd̃ est, aut ex eo, qd̃ nõ est, fieri, aut quod non est, aut qd̃ est, facere aliquid, aut pati, aut qd̃cunque hoc fieri, vno quidẽ modo nihil dr̃t, aut Medicũ facere aliqd, aut pati, aut ex medico eẽ, aut fieri.

Nos autem vtemur in sermone alio modo à primo. dicere. n. quòd generatio est ex ente, aut ex nõ ente, aut quòd non ens, aut ens agit aliquid, aut patitur, aut quòd hoc fit aliquid ex quolibet non habet differentiam. n. n. est differẽtia inter hoc, quod dicamus, quòd Medicus agit aliquid aut patitur, aut dicamus quòd medicus ẽ aliquid, aut fit aliquid, quodcunque fit simpliciter. F

Cùm induxit q̃ŏnem Antiquorũ, incœpit dissoluere eã, & d. Nos aũt, &c. i. & locus deceptionis istorũ hoĩum est, quia vtunt eo, qd̃ dicit multiplr̃ vno modo, & sic mixtũ est eis verum cum falso. nos aũt 73

G debem⁹ distinguere propositiones eorum,& demſtrare modum, ſm quẽ verificant̃,& ſm quem non verificā tur. D. incœpit declarare hoc, & dixit: dicere. n. & īcœpit ab hoc, ꝙ nõ eſt dr̃ia inter hoc, ꝙ aliquis dicat, ꝙ gñatio eſt ex ente, & non ente, & inter hoc, quod dicat, ꝙ non ens, aut ens agant aliquid, aut patian̄t. Et dixit hoc. qm̃, cum dicimus ꝙ generatio eſt ex ente, aut non ente, intēdimus ꝙ gñatum ſit ex paſſione non entis, aut entis, aut actione eorum. & hoc manifeſtum eſt. D. induxit exemplum, quod declarat hoc ĩ ge-
H neratione, & dixit: non. n. eſt dr̃ia, i. & quemadmodum non eſt dr̃ia inter hoc, ꝙ aliquis dicat ꝙ Medicus agit aliquid, aut patit̃, & qui dicit ꝙ à medico inuenit̃, aut gñat̃ aliquid, ſilr̃ non eſt dr̃ia inter hoc, ꝙ aliquis dicat ꝙ ex ente generatur aliquid, aut ens fit aliquid, aut dicat ꝙ ex nõ ente generatur aliquid, aut non ens ſit aliquid. Et, cùm declarauit * differentiam inter iſta, incœpit declarare ſecundũ quot modos dicitur aliquid agere hoc, aut pati, aut generari ex hoc.

* a. l. conuenientiam.

Quare, cum hoc dupliciter di
I catur manifeſtũ eſt ꝙ ex eo, qđ eſt, & id, quod eſt, aut facere aliquid, aut pati. ædificat igit̃ Medicus, nõ ſm ꝙ medicus, ſed ſm ꝙ ædificator: & albus fit, non quatenus medicus, ſed quaten⁹ niger: medicatur autem, & non medicus fit, quatenus eſt medicus. cũ aũt maximè ꝓpriè dicam⁹ medicũ facere aliqd, aut pati, aut fieri ex medico, ſi ſʒ ꝙ medicus hæc patiat̃, aut faciat, manifeſtum ꝙ ex non ente fieri, & hoc ſignificat, quatenus nõ eſt. K quod illi quidem, non patiẽtes, aberrauerunt, & propter hanc ignorantiam tantũ in ſuꝑ ignorauerunt, ꝙ nihil aliorum opinati ſunt fieri, aut eẽ, ſed auferebant omnem generationem.

Et, cùm hoc dicitur dupliciter, aut multipliciter, manifeſtum eſt quòd ita eſt in hoc, quòd diximus ex ente, aut ens agit, aut patitur. Medicus igitur ædificat, non ſecundum quòd eſt medicus, ſed ſecundũ quòd eſt ædificator: et medicus fit L *albus, non ſecũdum quòd medicus, ſed ſecundum quòd niger: medicinare autem, & nõ medicinare eſt ſecundum quòd eſt medicus. &, quia non dicimus propriè, & principaliter medicum agere, aut pati, aut aliquid generari à medico, niſi quando illud, quod agit, aut recipit, fuerit ſecundum quòd eſt medicus, manifeſtum eſt quòd, cùm dicimus quòd generatio eſt ex non ente, intendimus hoc etiam, ſ. ſecũ-* M *dum quòd eſt non ens. &, quia illi non diſtinxerunt hoc, errauerũt, &, quia ignorauerunt hoc, peccauerunt, adeo quòd exiſtimauerunt quòd nihil generatur, & quòd nihil fit omninò, ſed negauerunt generationem omnino.*

Dixit: Et, cum hoc dr̃, &c. i. dicere 74 ꝙ à medico fit aliquid, aut ꝙ medicus agit, aut patit̃ aliquid. qm̃, cùm dicere ꝙ ex medico fit aliquid, aut me-

A medicus agit aliquid, aut patit, fuerit sicut dicere ꝙ ex non ente fit aliquid, aut ꝙ non ens patit, & sicut dicere ẽt ꝙ ex nõ ente generat aliqd, aut ꝙ nõ ens patit, manifestum est ꝙ fm numerũ modorum, fm quos dr ꝙ medicus agit, aut patit, aut fit ex eo aliquid, dr ꝙ nõ ens agit hoc, aut patit, aut fit ex eo hoc. D. icœpit numerare modos, fm quos dr ꝙ medicus agit hoc, aut patit, & notificat ꝙ sunt duo modi, vnus p se, & alius per accidens, & dixit: Medicus igit ædificat, &c. i. & eidem attribuũtur plures actiones, aut passiones, qdam B p se, quædam per accidens. v.g. qm medico attribuit actio ædificandi, & dr ꝙ medicus ædificat, aut ꝙ ex medico fit ædificatio. & hoc est per accñs non.n. ędificat fm ꝙ est medicus, sed fm ꝙ accidit ei ꝙ fuerit ædificator: & silr attribuit ei pati ab albedine, sed non fm ꝙ est medicus, sed fm ꝙ accidit medico ꝙ fuerit niger. D.d. medicinare a sit, &c. i. medicinare autem, & nõ medicinare est ei per se, & fm ꝙ est medicus. dicere igitur medicum curare, aut à medico fieri curationem est aliud à dicere medicum ędificare, aut albefieri, C aut à medico fieri ædificationẽ, aut albedinem. D.d. manifestũ est, &c. i. & cùm passio, & actio non attribuit rei per se, nisi fm ꝙ ẽ illud, cui attribuit, non fm ꝙ accidit ei aliud, & intentio est prædicatio, q est p se, manifestum est ꝙ dicere ꝙ non ens fit ens, & ꝙ ex non ente fit ens, intelligendum est ꝙ non ens, fm ꝙ est nõ ens, fit ens, quod est impossibile. ꝙ autem non ens fit ens, non secundũ quòd est non ens, sed secundum ꝙ est aliquod ens, non est impossibile. illi igitur Antiqui non distinxerũt inter illud, quod est per se, & illud, D quod est per accidens. illud.n. quod est per accidens, est possibile, immo necessarium, & illud, quod est per se, est impossibile. ideo existimauerunt ꝙ illud, quod est per accidens, est impossibile: & sic destruxerunt generationes omnino: vnde dixerunt, ꝙ totum ens sensibile est vnũ.

Et declaratum est ꝙ priuatio est principium generationis per accidens, & ꝙ est necessarium in generatione, s. fm ꝙ accidit subiecto, ex quo est generatio, ergo necesse est vt generatio fit ex non ente per accidens, & est impossibile per se. Priuatio ẽ principiũ gñatiõis p accñs, & ẽ necessariũ in gñatiõe Idẽ su. cõ. 64. 65. 66. & 67.

Nos autem & ipsi dicim⁹ fieri quidem nihil simpliciter ex eo, quod non est, sed tamen fieri ex eo, quod non est, vt secundũ accidens. ex priuatione enim, q est per se non ens, non ex eo, qd inest, fit. Mirabile autẽ est hoc, & impossibile sic videt fieri aliquid ex eo, quod non est. E

Et nos etiam dicimus quòd nihil fit omnino ex non ente simpliciter, sed dicimus quòd aliquid generatur ex non ente. v.g. per accidens. generatur enim aliquid ex priuatione, & est aliquod non ens per se absq; eo, quod fit in eo. Et hoc tenetur pro improbabili, & existimatur esse impoßibile aliquid generari ex non ente. F

Et nos conuenimus cum his in hoc, ꝙ nihil omnino fit ex simplici priuatione. quoniam, si ita esset, tunc ens inueniretur per se ex priuatione, & sic priuatio posset alterari. sed dicimus aliquid generari ex nõ 75

G ente per accidens.i.ex subiecto, cui accidit,q̄ i eo fuerit priuatio rei, ex qua gñat̃ t&, si hoc non esset,s. si priuatio formæ non pcederet in subiecto, non generaret̃ ex eo. D.d. generatur.n.aliquid ex priuatione,&c.i. necesse est.n.aliquid eē ex priuatione, cùm impossibile est vt generatū inueniat̃ per se absq; eo, q̄ priuatio eius sit in subiecto, ex quo generat̃ per se. D.d.& est non aliquod ens p se,i.& priuatio est non ens per se, & materia est nō ens per accidens. D d.absq; eo q̄ sit ens,i. ps* generati. Et, cùm declarauit q̄ priuatio necessaria est i generatione, dixit: Et hoc tenet̃ pro improbabili.i.generationem fieri ex priuatione. & hoc non est possibile tm̄ fieri, sed necessariū, tm̄ p accidens. D. incœpit ēt declarare q̄ similiter accidit i hoc, q̄ generatio attribuitur enti.s.q̄m̄ est necessariū p accidens, & impossibile p se.

Priuatio ē non ens p se, mā aūt H ē non ens per accñs: idē infra. c.79.

* a.l. priuatio.

Similiter aūt neque ex eo q̄d est, neq; id, quod est, fieri, nisi secundū accidēs. sic aūt & hoc fieri eodem modo, vt si ex animali animal vtiq; fiat, &, si ex quodā animali quoddam animal, vt si I canis ex equo fiat. fiet.n. non solū ex quodā animali canis, sed etiā ex animali, at nō quatenus est animal, est enim iā hoc. si aūt aliquid debet fieri animal, nō secundum accidens, non ex animali erit.

Et secundum hunc modum non generatur etiam ens ex ente, nisi per accidens. hoc enim etiam erit secundum illum eundem modum. v.g. quoniā generatur animal ex animali, et ex aliquo animali anĩmal. K *si igitur canis generatur ex equo, tunc generatio canis est ab aliquo animali, et ab animali simpliciter, sed generatio eius ex eo, non est secundum quòd est animal cùm habet rationē animalis. quod igitur innatum est fieri animal, non per accidens, necesse est vt generatio eius sit ex non animali.*

Hoc enim etiam fit illo eodem 76
modo,i.quo generatum fit ex non ente, s. p accidens, impossibile.n. est L vt gñatum sit ens, aut non ens, ante q̄ gñatur, nisi p accidēs. D.d. v.g.&c. i. v.g. si aliquis dicat q̄ nos videm⁹ animal generari ex aīali sibi simili, & aliqđ aīal ex aīali diuerso in specie, v.g. canem ex equo, & q̄ ppter hoc possibile est vt aīal gñet̃ ex animali: ad hoc aūt dicemus q̄, si canis gñetur ex equo per se, continget vt aīal gñeret̃ ex aīali simpliciter, sed generatio aīalis ex aīali, & entis ex ente non potest esse simpliciter, generabile. n. transmutatur ad illud, quod non habet, & aīalitas est in generato. si igitur animal generaret̃, M sm̄ q̄ est aīal, & animal ex animali, sm̄ q̄ est animal, contingeret aliqđ 39
transmutari in spēm eius, quod habet in actu, quod est impossibile. & ideo necesse est vt omne, quod innatum est fieri animal per se, transferatur ex non animali. ergo, si generatio esset possibilis animalis simpliciter, tunc esset necesse vt ex non animali simpliciter generaret̃: sed, quia generatio est animalis demonstrati, contingeret vt sit ex nō animali demonstrato per accidēs, & ex animali

Impe le ē a transi tari a cié ei⁹ hēt i cōlin đ aīa & 3.c com.

mali

A mali demonstrato per accidens. Et causa eius, quod est per accidēs, hæc est. q̄m prima materia non pōt denudari à forma, quemadmodū causa eius, quod est per accidens in gn̄atione à priuatiōe est, q̄ illud, quod generādum est, debet esse priuatū.

Et si aliquid sit, non ex eo, qđ est. neq; ex eo, quod nō est. quod enim ex eo, quod non est, dictū est nobis quid significet, q̄ quatenus non est. Amplius autē & esse omne, aut non esse non remouemus.

B *Si igitur aliquid fuerit ens non est ex non ente, neque ex ente. iam enim diximus quid intendimus, cum dicimus ex nō ente. Et non auferemus per hoc totum ens, neque totum non ens.*

77 Si igitur aliquid generatur, non generatur ex ente simpliciter, neq; ex non ente simpliciter, vt existimauerunt Antiqui: iam enim declarauimus quid intendimus, cùm dicimus aliquid generari ex non ente, & ex ente, & q̄ quodam modo generatur ex non ente, & alio modo
C ex ente. Et, cùm dicimus aliquid generari ex non ente, non intendim⁹ negationem totius entis. &, cùm dicimus aliquid generari ex ente, non intendimus affirmationem totius entis. & hoc intendebat, cùm dixit: Et non negamus per hoc, i. quia, cū dicimus aliquid generari ex non ente, non intēdimus negationem omnium modorum essendi, quoniam hoc impossibile est: neque, cùm dicimus aliquid generari ex ente, affirmamus omnes modos essendi.

Vnus igitur modus hic est. D
Alius aūt q̄ contingit eadē dicere secundū potentiā, et actū. hoc autem in aliīs determinatū est cum diligētia magis. Quare, qđ In 9. met.
quidē dicebamus, dubitatiōes soluuntur, propter quas coacti remouent dictorum quædam. propter hoc. n. tātū auersi sunt Priores à via in generationem, & corruptionem, & oīno mutationem. hæc enim visa natura omnem soluit hanc ipsorū ignorantiam.

Iste igitur est vnus modorum, E
quibus vtimur. Et est alius, quoniam possibile est dicere ista esse in potentia, & possibile est dicere in actu. & iam determinauimus hoc perfectius in alio loco. Iam igitur habemus illud, quod promisimus de dissolutione quæstionū, quibus Antiqui coacti sunt ad negādum quædam dicta. quoniam hac causa declinauerunt Antiqui hac declinatione à via ducente ad generationem, & corruptionem, & F
vniuersaliter transmutationem. si enim inspexissent hanc naturam, tunc recessisset omne, quod ignorauerunt in hac intentione.

D. iste igit̄, &c. i. iste igit̄ est vnus 78
modorum, quib⁹ dissoluit̄ ista q̄ō. D. induxit s̄m modum, & dixit: Et est alius, &. i. & ista quæstio prædicta dissoluitur. quoniam dicere, ens esse aliquid aliud, aut ex eo fieri, aliquid, dr̄ duobus modis, quorū vnus est de ente in actu, & alius de ente

G ente per accidens.i.ex subiecto, cui accidit, ꝙ i eo fuerit priuatio rei, ex qua gñat &c, si hoc non esset, s. si priuatio formæ non pcederet in subiecto, non generaret ex eo. D.d. generatur.n.aliquid ex priuatione, &c.i. necesse est.n.aliquid eē ex priuatione, cùm impossibile est vt generatū inueniat per se absq; eo, ꝙ priuatio eius sit in subiecto, ex quo generat per se. D.d. & est non aliquod ens p se, i. & priuatio est non ens per se, & materia est nō ens per accidens. D d. absq; eo ꝙ sit ens, i. ps* generati. Et, cùm declarauit ꝙ priuatio necessaria est i generatione, dixit: Et hoc tenet pro improbabili.i.generationem fieri ex priuatione. & hoc non est possibile tm̄ fieri, sed necessariū, tū p accidens. D. incœpit & declarare ꝙ similiter accidit i hoc, ꝙ generatio attribuitur enti.s.qm̄ est necessariū p accidens, & impossibile p se.

Priuatio ē non ens p se, mã aūt H ē non ens per accñs: idē infra. c.79.

* a.l. priuatio.

Similiter aūt neque ex eo q̄d est, neq; id, quod est, fieri, nisi secundū accidēs. sic aūt & hoc fieri eodem modo, vt si ex animali animal vtiq; fiat, &, si ex quodā animali quoddam animal, vt si I canis ex equo fiat. fiet.n. non solū ex quodā animali canis, sed etiā ex animali, at nō quatenus est animal, est enim iā hoc. si aūt aliquid debet fieri animal, nō secundum accidens, non ex animali erit.

Et secundum hunc modum non generatur etiam ens ex ente, nisi per accidens. hoc enim etiam erit secundum illum eundem modum. v.g. quoniā generatur animal ex animali, et ex aliquo animali animal. si igitur canis generatur ex equo, tunc generatio canis est ab aliquo animali, et ab animali simpliciter, sed generatio eius ex eo, non est secundum quòd est animal cùm habet rationē animalis. quod igitur innatum est fieri animal, non per accidens, necesse est vt generatio eius sit ex non animali.

Hoc enim etiam fit illo eodem modo, i. quo generatum fit ex non ente, s. p accidens, impossibile.n. est vt gñatum sit ens, aut non ens, ante q̄ gñatur, nisi p accidēs. D.d. v.g. &c. i. v.g. si aliquis dicat ꝙ nos videm° animal generari ex aīali sibi simili, & aliqđ aīal ex aīali diuerso in specie, v.g. canem ex equo, & ꝙ ppter hoc possibile est vt aīal gñet ex animali: adhoc aūt dicemus ꝙ, si canis gñetur ex equo per se, continget vt aīal gñeret ex aīali simpliciter, sed generatio aīalis ex aīali, & entis ex ente non potest esse simpliciter, generabile.n. transmutatur ad illud, quod non habet, & aīalitas est in generato. si igitur animal generaret, M sm ꝙ est aīal, & animal ex animali, sm ꝙ est animal, continger & aliqđ 3 transmutari in spēm eius, quod habet in actu, quod est impossibile. & ideo necesse est vt omne, quod innatum est fieri animal per se, transferatur ex non animali. ergo, si generatio esset possibilis animalis simpliciter, tunc esset necesse vt ex non animali simpliciter generaret: sed, quia generatio est animalis demonstrati, continget vt sit ex nō animali demonstrato per accidēs, & ex animali

In le tra tar cié hēt cól đ a & con

A mali demonstrato per accidens. Et causa eius, quod est per accidẽs, hæc est. quῷ prima materia non põt denudari à forma, quemadmodũ causa eius, quod est per accidens in gñatione à priuatiõe est, ꝙ illud, quod generãdum est, debet esse priuatũ.

Et si aliquid fit, non ex eo, qđ est. neq; ex eo, quod nõ est. quod enim ex eo, quod non est, dictũ est nobis quid significet, ꝙ quatenus non est. Amplius autẽ & esse omne, aut non esse non remouemus.

B *Si igitur aliquid fuerit ens non est ex non ente, neque ex ente. iam enim diximus quid intendimus, cum dicimus ex nõ ente. Et non auferemus per hoc totum ens, neque totum non ens.*

77 Si igitur aliquid generatur, non generatur ex ente simpliciter, neq; ex non ente simpliciter, vt existimauerunt Antiqui: iam enim declarauimus quid intendimus, cùm dicimus aliquid generari ex non ente, & ex ente, & ꝙ quodam modo generatur ex non ente, & alio modo

C ex ente. Et, cùm dicimus aliquid generari ex non ente, non intendim⁹ negationem totius entis. &, cùm dicimus aliquid generari ex ente, non intendimus affirmationem totius entis. & hoc intendebat, cùm dixit: Et non negamus per hoc, i. quia, cũ dicimus aliquid generari ex non ente, non intẽdimus negationem omnium modorum essendi, quoniam hoc impossibile est: neque, cùm dicimus aliquid generari ex ente, affirmamus omnes modos essendi.

Vnus igitur modus hic est. D Alius aũt ꝙ contingit eadẽ dicere secundũ potentiã, et actũ. hoc autem in aliĳs determinatũ est cum diligẽtia magis. Quare, qđ quidẽ dicebamus, dubitatiões soluuntur, propter quas coacti remouent dictorum quædam. propter hoc. n. tãtũ auersi sunt Priores à via in generationem, & corruptionem, & oĩno mutationem. hæc enim visa natura omnem soluit hanc ipsorũ ignorantiam.

In 9. met.

Iste igitur est vnus modorum, quibus vtimur. Et est alius, quoniam possibile est dicere ista esse in potentia, & possibile est dicere in actu. & iam determinauimus hoc perfectius in alio loco. Iam igitur habemus illud, quod promisimus de dissolutione quæstionũ, quibus Antiqui coacti sunt ad negãdum quædam dicta. quoniam hac causa declinauerunt Antiqui hac declinatione à via ducente ad generationem, & corruptionem, & F *vniuersaliter transmutationem. si enim inspixissent hanc naturam, tunc recessisset omne, quod ignorauerunt in hac intentione.* E

D. iste igit̃, &c. i. iste igit̃ est vnus modorum, quib⁹ dissoluit̃ ista qõ. 78 D. induxit sm modum, & dixit: Et est alius, &. i. & ista quæstio prædicta dissoluitur. quoniam dicere, ens esse aliquid aliud, aut ex eo fieri, aliquid, dr̃ duobus modis, quorũ vnus est de ente in actu, & alius de ente

G in potentia.ens igit generari ex ente in actu est falsum, & impossibile, sequitur.n.ex eo vt generatũ sit antequã generetur: ens aũt generari ex ente in potentia est necessariũ, ens.n. in potentia non est priuatio pura: ex quo sequitur vt ens sit ex nõ ente: neq; actio pura: ex quo sequitur vt generatum sit anteq̃ generetur: & hæc sunt extrema contradictoriè, ex quibus sequitur quæstio. Antiq enim ignorauerunt q inter non eẽ purum, & esse purum est medium, aut aliqua natura. D.d. Iam igitur habemus illud, quod promisimus, &c.i. qđ igitur quæ coegit plures Naturales non concedere quædam illorum, quæ sequunt generationem, iam dissoluta est. omnes.n. concedunt subiectum, & non concedunt non esse, quia apud eos ens non generatur ex nõ ente, & ẽt expulsi sunt à natura generationis pp hoc, adeò q posuerunt generationem esse cõgregationẽ, aut segregationẽ, aut exitum à mixto. D.d & hac causa, &c. i. Antiqui verò pp hanc quæstionẽ negauerũt generationem oĩno, posteriores verò Naturales pp hanc causam ẽt negauerunt non solum quædam sequentia generationem, sed ẽt negauerunt veram generationem, & sic quodammodo concedũt illam. D.d. & si inspexissent hãc naturam, &c. dicit, &, si Naturales cõprehendissent essentiam istius naturæ, i. materiæ, tũc auferretur omne, quod ignorauerunt in generatione. Et hoc significat ipm inuenire hãc cãm, & scire eam principaliter.

Inter non esse puru; & esse purũ est aliq nã media. Idẽ.12. m. com.xj.

H

I

Tangentes igitur & alij quidam fuerunt ipsam, sed nõ sufficienter. Primum enim confitentur simpliciter fieri aliquid ex eo, quod non est, quò Parmenidẽ rectè dicere. postea videt ipsis, si quidẽ est numero vna, & potentia tm̃ esse: hoc aũt differt plurimũ. Nos enim materiã, & priuationẽ alterũ esse dicimus: & horum, materiam quidẽ non ens esse fm accidens, priuationẽ aũt per se: & materiã quidẽ prope, & quodãmodo substãtiam, priuationem autem nequaquã.

K

Vide com. Zim.

Et inuenimus alios, qui aliquãtulum inspexerunt eam, sed non quãtum sufficit. Primo vero, quia dicunt simpliciter aliquid generari ex non ente, quia sermo Parmenidis apud eos est verus: deinde quia dicunt quòd, cum sit vna numero, est etiam in potentia, & ratione vna: & in hoc est differẽtia magna. Nos autem dicimus quòd materia, & priuatio differunt: et quòd altera, s. materia non est per accidens, priuatio autem non est per se: & quòd materia ẽ aliquod propinquum, & substantia quodã modo, priuatio aũt non oĩno.

L

M

Idest: Et videmus quosdam alios accedere cõprehensioni naturæ istius materiæ, sed nõ q pertingant sufficienter: & innuit Platonẽ. D. incœpit notificare in quo deficiunt, & dixit: Primo vero, &c. i. deficiũt.n. in cognitione naturæ eius in hoc, q̃a non distinguunt inter illam, & priuationem. primo.n. concedunt ipsam non esse. quia concedunt argumentationẽ Parmenidis, f. q quicquid 79

A quid est ꝑter ens est nō ens,& ꝙ ens est vnū. D.d. deinde quia dñt, &c.i. secundo verò, quia dñt ipsam esse vnum numero,& ꝙ pp hoc est vna definitione,& rōne: & ex hoc sequitur vt sit aliquod entium,s. ꝙ, si est vna numero ſm subiectū, est vna secundū rōnem, ſm igit̃ primum sermonem concesserunt priuationem esse in substantia eius,& ſm hunc sermonē secundū negauerunt priuationem esse in substantia eius: & hoc demonstrat ꝙ isti nō distinxerunt naturam eius à natura priuationis. Et, cum notificauit ꝙ Plato

B solus fuit propinqu⁹ videre verum in hac natura, sed tñ non distinxit eā bene, incœpit dicere dñas veras inter materiam primā,& priuationem & dixit: Nos aūt dicimus, &c. & intēdit p propinquum.i. propinquum ei, quod est in actu.& dixit: & quodammodo substantia, quia nō est sub̃a in actu,& oppositæ istis differentijs sunt dñæ priuationis. D.d. priuatio autē non oīnò,i. priuatio aūt non est, neq; propinque, neque remotè, neq; est accidēs, nedū vt sit substātia.& dixit: ꝙ materia nō est per accidens,& ꝙ priuatio non est p

C se, diuidendo priuationem ab eo, qđ est in potentia. ens.n. in potentia est aliquid, cui accidit priuatio nō ī sua substantia, priuatio aūt ſm ꝙ est priuatio, est non ens per se. Et ex hoc apparet ꝙ oē habens materiam est generabile,& corruptibile, nam in natura materię est priuatio formę: &, si in sua natura esset formata, nō reciperet formas, nisi ens generaret ex ente: quemadmodū, si in sua natura esset priuatio simpliciter, tunc oīno nihil generaretur ex ea: ē igit̃ quasi composita ex esse,& non esse.

Ens in potētia ē aliquid, cui accidit priuatio non ī sub̃a, priuatio aūt ſm q. priuatio ē non ens p se. Idē sup. com. 75.

D * [Et hoc declarabitur] in de substātia orbis ꝙ corpora cœlestia nō habent materiam oīnò, qm̃ tunc eēnt generabilia,& corruptibilia ꝑpter mixtionem priuationis cum* natura eorū. a nihil aliud.n. est causa generationis,& corruptionis q̃ prima materia propter nō esse, qđ mixtū est in substantia eius.

* a. l. hoc declarabitur q.

* a. l. materia.

a Nihil aliud est cā generationis, & corruptionis q̃ prima mā pp nō eē, qđ mixtū ē in sub̃a eius. Idē 1. & 3. ca. de substantia orbis. & 1. cœli, c. 20.

Quidā aūt qđ nō est magnū,& paruū similr, aut simul vtrūque, aut seorsum vtrūq;, quare penit⁹ alter est mod⁹ hic trinitatis, et ille. hucusq;.n. ꝓcesserunt, ꝙ oportet quādā supponi natu-

E rā: hanc tñ vnā faciunt. etenim, si aliquis dualitatē facit, dicens magnū,& paruū ipsam, nō minus idē facit. alterā.n. despexit. permanēs.n. cū forma causa est eorū, quæ fiunt, sicut mater: altera verò pars contrarietatis, sępe per imaginationem videbit ad maleficium ipsius intēdenti intellectum, neq; esse penitus.

Illi autem ponunt non ens magnum, & paruum eodem modo, siue per ambo demonstrent illud, F *siue per vtrunq; per se, & sic erit ista sententia trinitatis alia ab illa. Vsq; autem ad hunc locum bene dixerunt, quoniam necesse est vt sit hic aliqua natura subiecta: sed posuerunt istam naturā vnā. quia igitur, si aliquis dixerit in ea dualitatē, dicendo ipsam esse magnū, & paruum, nihil dicet diuersum à dicto. negat.n. aliam naturam, quoniam illa natura permanet, et*

est

G *est amplexa cum creatione, qua creantur generabilia, vt mater: ista aũt alia natura, quæ est altera partium contrarietatis, multoties facit existimare considerantem per suam mẽtẽ malitiã actionis eius, ipsam non esse omnino.*

80 Inducit ẽt alium modũ indistinctionis priuationis à mã, & dicit: Illi aũt ponunt nõ ens magnũ, & paruũ, &c. i. Plato aũt non distinguit inter priuationẽ, & mãm, cùm p non ens demonstret qđ demrãr per ma-
H gnum, & paruũ, & indifferẽter, siue demõstret illud per ambo insimul, aut per vtrunq; p se. D.d. & sic erit ista sententia, &c. i. & sic iste modus trinitatis in principijs, si cõcedatur ipsum esse trinũ, cũ magnũ, & paruum reducanť in mãm, erit alius à modo trinitatis, quẽ diximꝰ, s. q trinitas eorũ de principijs, q̃ est vnũ, & magnũ, & paruũ erit alia à nr̃a trinitate, q̃ est priuatio, & mã & forma. & accidit ei iste modus erroris, qa dimisit consyderare de priuatione. D.d. vsq; aũt ad hunc locũ, &c. i. in hoc aũt, ad q peruenit cõsyderatio
I eorũ in istis rebus, s. in hoc, quod dicũt, q necesse vt sit hic aliqua natura subiecta gñabiliũ, benè dixerunt, in illis aũt, q̃ sunt pter hoc, nihil recte dixerũt. D.d. qa igr̃, si aliqs, &c. i. isti. n. peccãt post istũ locũ, qa nõ numerauerũt priuationẽ scđm principiũ cũ mã, neq; p se, neq; p accñs, neq; posuerunt dualitatẽ in principijs, ex quibus est gñatio, s. materialibus. si igr̃ aliquis dixerit eos dicere dualitatẽ, cùm dñt q mã ẽ magnũ, & paruum, nihil dicit diuersum ab eo, quod dixerant primò: magnum enim, & paruum reducunť in vnũ, K
vt dictum est in prædicta qõne, nõ in duas naturas diuersas. & ẽt p hoc, q ponunt dualitatẽ ĩ magno, & paruo, & si concesserimus illa significare dualitatem, negãt aliã naturam, s. priuationem esse de numero principiorum, & habere introitum ĩ generationem, neq; p se, neq; per accidens. D. incœpit dare causam, quare latuit Platonem priuationem habere principium in generatione, & nõ latuit ipsum hoc in materia, & d. illa enim natura pmanet, &c. i. & fuit manifesta eis dispositio istius naturæ, s. materiæ, & latuit eos secũda natura, L
s. priuatio mixta cum materia, propter quã materia est parata ad recipiendum formas: qm̃ ista natura, s. materia pmanet in generato, & forma non potest esse sine ea: & ista se habet ad generata sicut mater ad filios: & propter ista nõ latuit eos hanc naturam esse necessariam in generatione: alia autem natura, s. priuatio propter malitiã suę actionis in generabilibꝰ latuit eos, nam, cùm accidit generabilibus, priuat illa. & multoties qui inspexerit illam hoc mõ, credet ipsam magis destruere gñationem, q̃ eẽ necessariam in M
gñatione. Et hoc intendebat, cùm dixit multoties, &c. i. qm̃ non facit generari, sed destruit generationẽ.

Existẽte. n. quodam diuino, Vide
& bono, & appetibili, aliud qui Zim.
dem contrarium ipsi dicimus eẽ, aliud aũt, quod natura aptũ est appetere, & desyderare ipm̃ sm̃ suam ipsius naturam. qbusdã aũt accidit contrarium appetere suam ipsius corruptionem. attamen neq; ipsum suam ipsiꝰ possi-

A possibile est appetere formam, ppterea q non est indigẽs, neq cõtrariũ, corruptiua enim sunt suiinuicẽ contraria: sed hoc est materia, sicut si foemina masculum, & turpe pulchrũ: verũ non per se turpe, sed sm accidẽs: neq foemina, sed secundum accidẽs.

Mã appetit formã, sicut turpe bonũ, et foemina marem.

Quoniã, quia est hic aliquid diuinũ, quod est bonũ & appetibile, dicimus quòd hoc est cõtrariũ eius, & est illud, quod est innatũ, idest B *naturaliter appetere, & assimilari ipsum illi. aut contingit eis, vt contrarium appetat corruptionem suiipsius. & impossibile est vt forma appetat se, quoniã non est diminuta, neq appetit suum contrariũ, quia contraria corrumpunt seinuicem: sed materia appetit formam, sicut fœmina mare, & turpe pulchrum: non quia in se est turpis, sed per accidens: neq quia est fœmina, sed per accidens.*

81 Cùm declarauit quõ apparet cõ- C syderãti primo aspectu, q priuatio non habet dignitatẽ in generatione cũ mã, incœpit declarare ipsam habere introitum in generationem, & quõ, & q mixtio eius cum materia est causa in hoc, q desyderium naturale est in materia ad formam, & hæc est causa in hoc, q res materiales sunt generabiles, & corruptibiles, & dixit: Qñ, quia est hic aliquid diuinum, &c. i. &, quia priuatio accidit materiæ de necessitate, & est hæc pfectio diuina maxima, cui omnia entia appetunt assimilari, & ex qua appetunt acquirere, sm q natura eorum põt recipere, dicim9 nos q materia, sm q accidit ei priuatio, est innata appetere se assimilari prĩo principio sm q põt, & hoc est appetere receptionẽ formæ. Et intelligit hic p appetitũ illud, quod materia hẽt de motu ad recipiendũ formã. appetitus enim alius ẽ naturalis sine sensu, vt in plantis ad nutrimentum: & alius est cũ sensu, vt appetit9 animalium ad nutrimentũ. in mã igiť est appetitus naturalis ad recipiendum oẽs formas. recipit igitur eas alternatim, quãdo forma agens est pręsens. D. d. ille aũt, &c. i. qui aũt nõ cõcedit E priuationẽ coniungi cum mã, non põt dicere quare iste appetitus naturalis est in entib9 ad recipiendũ formam post formã. qm̃, cùm non concedunt priuationẽ esse mixtã cum mã, quapropter nõ est in actu, continget eis dicere q istud desyderiũ naturale est in entib9 naturalib9, sm q sunt cõpleta existentia in actu: ex quo cõtinget eis aliqd appetere suũ cõtrariũ corrũpens ipsum: & sic aliquid appetet se corrũpi. Et hoc, qđ F dixit, manifestũ est. qm̃, si non esset hic aliquid nõ habẽs formã, nõ esset hic aliquod appetẽs formã post formam: &, si esset, tunc nã ageret ociose, quia poneret in entib9 potẽtiam ad corruptionem eorum, sm q sunt in actu: & totum hoc est impose. oẽ enim ens, vt dictũ est, diligit se permanere. sed mã diligit induere formam post aliam pp diminutionem cõtingentẽ sibi. D. d. sed mã appetit formam sicut fœmina marem. & licet non vsitetur comparatio in doctrina demonstratiua, tñ vsitatur in rebus non sensibilibus, quæ nõ intelliguntur nisi per comparationem.

Perfectiõi diuinę oĩa appetũt assimilari secundũ q pñt. Idẽ.2. de Aĩa t.c. 34.&.2.cœli. t.c.64.

Appetitus Naturalis, & Aĩalis.

Oẽ ens diligit se permanere.

Exẽpla nõ vsitanť in doctrina dmratiua tñ in reb9 nõ sensibilib9, q̃ nõ intelligũť, nisi p cõpositionẽ ad alterũ, vsitari possunt. vide consimile. 4.Phy. cõ. 84.&.3.de Aĩa.c.6.et 14. &.2.de Aĩa.149.

G D.d. non quia est in se, sed per accidens. q̃a turpitudo accidit ei ex priuatione mixta cum ipsa materia, & in se non est priuatio, est igitur turpis per accidens: & similiter est fœmina per accidens: quia fœmina est homo imp̃fectus: fœmineitas enim accidit ei ex priuatione.

De incorruptibilitate materiæ, & quòd est ingenita. Cap. 5.

Corrumpitur aũt, & fit, est quidem vt sic, est autẽ, vt non. quatenus enim est, id
Vide cōtr. Zim. in quo, ſm se corrũpitur, quod
H enim corrumpitur in hoc est priuatio: quatenus autẽ ſm potentiam, non per se, sed incorruptibilem, & ingenitã, necesse est ipsam esse. si enim fiat, subijci aliquid oportet primũ, ex quo inexistente fiat: hoc autẽ est ipsius natura: quare erit, antequã fiat.
Mũ quid. Idẽ. 2. Phy. t.c.28. & 5. Meta.t.2. dico enim Materiam, primum subiectum vniuscuiusq;, ex quo fit aliquid, cũ insit, non ſm accidens, &, si corrumpit aliquid, in hoc abibit vltimũ: quare corru-
I pta erit, anteq̃ corrumpatur.

Et corrumpitur, & generatur quodãmodo, & alio modo nõ. secundum enim illud, quod est in ea, per se corrũpitur, illud enim, quod corrumpitur per se, in ea est priuatio: secundum aũt potentiã non corrumpitur per se, immo necesse est vt sit non corruptibilis, neq; generabilis. quoniã, si fuerit generata, indiget subiecto, ex quo generetur: & istud est ipsa natura: ergo erat, antequã generaretur, dico enim Materiã, K
primũ subiectũ, illud, ex quo generatur res, & est in ea nõ per accidens, &, si fuerit corrupta, ad hoc veniet in postremo: ergo erat corrupta, antequam corrumperetur.

Cùm notificauit naturam primę 82
materiæ, & in quo differt à priuatione, & dissoluit quæstiones contingẽtes Antiquis in generatiõe, incœpit declarare ipsam esse neq; generabilem, neq; corruptibilem. & quia generabile, & corruptibile dr̃ duobus
modis, per se, & per accidens, dixit: L
Et corrumpitur, &c. i. qm̃ est generabilis, & corruptibilis per accidens, & non generabilis, neq; corruptibilis per se. D. exposuit hoc, & dixit ſm enim, &c. i. & dr̃ esse corruptibilis, quia priuatio, quæ est in ea, est corruptibilis per se, & ideo esse eius est causa corruptionis, & non esse eius est causa essendi, & q̃ non attribuit corruptioni, nisi ſm rem corruptibilem, quæ est in ipso, attribuitur per accidens, & trãsumptiuè, vt dicimꝰ dolium acescit, qñ vinum, quod est in ipso, acescit. D.d. ſm aũt potentiam, &c. i. & ſm præsentiam priua- M
tionis formæ in ea recipit corruptionem, non ſm præsentiã potentiæ in ea, quia potentia non est corruptibilis per se, & materia est ẽt generabilis per accidens pp̃ præsentiam eiꝰ, quod est per se in ea, & est actus. Et, cùm notificauit ipsam esse non generabilem, neq; corruptibilẽ, induxit super hoc demõstrationẽ, & dixit: qm̃, si fuerit generata, &c. i. & iste sermo est inducens ad incõueniens sic. materia est generata, & hoc est, in quo dubitatur: & omne generatum habet

A habet subiectum, in quo est existens in potentia, & hoc declaratum fuit superius: igitur prima materia habet subiectū existens in potentia: & subiectum, quod est in potentia, est vnum omniū generabilium: ergo prima materia, & suū subiectū sunt vnū numero, s. vnum subiectum: & oē, quod cum suo subiecto, ex quo generatur, est vnū numero, est, antequam sit: ergo prima materia est anteq̄ sit, quod ē impossibile. & hoc impossibile sequit̄ ex hoc, quod posuimus q̄ prima materia est generabilis. & hoc modo argumentationis

B declarauit ipsam esse nō corruptibilem per se: sequitur enim vt sit corrupta, anteq̄ corrumpatur. D.d. dico enim Materiā, &c. intelligo enī materiam, primū subiectum, quod est in potētia, non subiectū, ex quo generatur res, & est in actu, & generatū ex eo est existens per se, nō per accidens. hoc enim sm̄ subiectum, & primum cōueniunt in hoc, q̄ generatum inuenit̄ ex eis per se, & differunt in hoc, q̄ primū est in potentia, & sm̄ in actu, aut modo medio inter potentiā, & actum, sicut est dispositio in illo, quod generatur, ex

C pluribꝰ vno subiecto. Et dixit hoc, quia, si ponatur in generatione materiæ primū subiectum, s. in potentia, nō contingit vt sit cum materia vnum numero: & sic non accidit impossibile prædictum. & ideo excitauit audientē ad intelligendū ex hoc, quod dixit, q̄, si prima mā generat̄ indiget subiecto, i. primo subiecto.

Nota diffe- lur subie- ctū primū et secūdū pro quo & vide. 3. Cę li. c. 67. & 2. de Aīa com. 4.

De principio autem sm̄ Formam, vtrū vnum, an plura, & quot, aut quæ sunt cū diligentia primæ Philosophiæ opus est determinare. quapropter in illud D tempus reponat̄. de Physicis autem, & corruptibilibus formis in posterius demōstrandis dicemus. Quod igit̄ sint principia, & q̄, & quot numero determinatū sic à nobis sit. Rursus autē, aliud pricipiū capiētes, dicamꝰ.

Consyderare autē de principio secundum Formā, vtrū sit vnum, aut plura, & quid sit, & quæ sint perfecte, est de opere primæ Philosophiæ. vnde oportet nos expectare ad ipsam. de forma aūt Naturali, E *& corruptibili nos incipiemus declarare, & dicere, quòd iam determinauimus per hunc sermonē, quē cōpleuimus nūc, principia esse, & quæ, & quot sint. Et nos intēdimus in hoc sermone aliud principium.*

Cùm notificauit principia eē tria, 83 duo p se, s. materia, & forma, & vnū per accidens, s. priuatio, & iā declarauit primā materiam esse de principijs, dicit: Consyderare aūt de principio sm̄ formā, &c. i. consyderare aūt de primo pricipio formali, vtrū F sit vnū, aut plura, & quæ est substantia eius, est propriū primæ Philosophiæ. * formarū enim aliæ sunt in materijs, aliæ non in materijs, vt declaratū est in hac scientia. & ideo cōsyderatio de formis est duarū scientiarū. quarū vna, s. Naturalis consyderat de formis materialibus, secunda aūt de formis simplicibus abstractis à mā, & est illa Scientia, quæ cōsyderat de ente simplr̄. Sed notandum est, q̄ istud genus entiū, esse, s. separatum à mā, nō declaratur nisi in

*Formarū aliæ sunt i materijs, aliæ non. Cōfile. 12. Meta. c. 25 & 2. Physi. 26.

G in hac scia naturali. & q dicit φ prima Philosophia nitit declarare entia separabilia esse, peccat. hęc. n. entia sunt subiecta priç Philosophiæ, & declaratũ ẽ in posterioribus Analyticis φ ĩposs̃e est aliquã sciam declarare suũ subiectũ esse, sed concedit ipsum esse, aut quia manifestũ per se, aut quia est demonstratũ in alia scia. Vnde Auic. peccauit maximè, cùm dixit * φ primus Philosophus demonstrat primũ principiũ esse, & processit in hoc in suo lib. de scia Diuina, p viã, quam existimauit esse necessariã, & essentialẽ in illa scia, & peccauit peccato manifesto. certior. n. illorum sermonum, quibus vsus est in hoc, nõ pertransit ordinẽ sermonũ probabiliũ: & iam cãm innuimus huius alibi. Et peius est hoc, qđ dicit, φ ista scia accepit à primo Philosopho corpora cõponi ex materia, & forma. Negligens, est ne alia via ad sciendum hoc nisi ex transmutatiõe existẽte in substantia? Sed sicut dicet Arist. Philosophus declarat substantiam materię, q̃ sit pfectè, p cõparationẽ eius ad oẽs differentias entiũ, fm φ sunt entia, ergo imposs̃e ẽ declarare ipsam eẽ, nisi in hac scia. D. d. qm̃. iã determinauimus p hunc sermonẽ, &c. i. & intẽdit, cũ dixit & q̃ sint, formã, & materiã. &, cũ dixit & quot sint, intẽdit duo p se, & tertiũ p accidẽs. D. d. & nos ĩtẽdimus aliud, &c. & innuit hoc, qđ vult incipe in secũdo tractatu de nã qđ sit, deĩde de numeratiõe specierum causarum.

Scia cõcedit suum subm eẽ, aut qa est manifestũ per se, aut qa demrãtũ ẽ ĩ alia scia. idẽ 2. Phy. 22. & 26. c. & 12. Me. cõ. 5.

H Idẽ. 2. de aĩa. 27. &. 29. c. Idẽ. 6 me. c. 1. idẽ 5. cœ. c. 4.

* Vide cõfiss̃e cõtra Auic. in. 8. ph. c. 3. &. 12. Me. c. 5. vid. 2. phy. cõ. 73. & q̃ ibi.

Nulla est via ad pbãdũ corpora eẽ cõposita ex mã, & forma, q̃ via trãsmutationis. Idẽ supra. c. 51 & c. 63. Idẽ. 12. Me. 5. et 8. c. Idẽ. 8. Met. 4. ca. 12. c. Idẽ. 4. phy. cõ. 38. Idẽ. 1. ca. đ subs orb.

I

Et fortè innuit primũ principiũ mouẽs, qđ declaratũ est in fine isti⁹ libri, oẽ. n. de quo loquit in hoc lib. pricipaliter est pp illud pricipiũ: & iste ẽ prim⁹ locus, in quo Nalis inspicit aliũ modũ essendi ab illo, de quo cõsyderat, & apud illũ cessat: & dimisit cõsyderationẽ de eo vsq; ad sciam nobiliorẽ, q̃ cõsyderat de ente, fm φ est ens. Et totũ hoc ẽ quasi cõtrariũ eius, qđ existimauit Auic. qm̃, si hic non demõstraret iste modus entiũ, s. separabiliũ, nõ esset nisi scia Naturalis, & Doctrinalis: & iõ Antiqui Naturales existimabãt φ scia naturalis est prior oĩbus scientijs, dicẽtes φ subiecta ei⁹ sunt priora oĩbus entibus. Et fortè intendit p aliud principiũ, aliud initiũ doctrinę, qm̃ principium doctrinæ in hoc libro debet esse à scđo tractatu. & hoc ẽt euidẽtius est apud me.

Oẽ, de quo loqt ĩ hoc lib. principaliter est

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV

LIBER SECVNDVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

A textu primò vsq; ad 16. de natura est sermo, ac quot modis ipsa natura dicatur.

A textu 16. vsque ad 27. discrimen ponitur quod inter considerationem mathematici, & naturalis reperitur.

A textu 27. vsque ad 75. de causis, ac earũ modis & diuisione agitur.

A textu 75. vsq; ad finẽ ostendit, quod omne agens propter finem agit.

M

De Natura. *Cap.* I.

Orũ, quæ sunt, alia quidẽ sunt natura, alia verò pp alias causas. Natura qdẽ vi sunt & animalia, et cõi partes ipsorum, & plãtę, & simplicia corpora, vt terra, et ignis, et aer, et aqua. hęc. n. et hmõi natura

A tura esse dicimus. Oia aũt, quæ dicta sunt, videnť dña ab ĳs, q̃ non natura existunt. q̃.n. natura sunt omnia videnť habere in seipsis principiũ motus, & status, hęc quidē ſm locum, illa vero ſm augmentũ, & decrementũ, quędā aũt ſm alterationem.

Dicamus quòd entium quædā sunt natura, & quædam ex alĳs causis. illa autem, quæ sunt secundā Naturam sunt species animalium, & partes eorum, & species

B *vegetabilium, & corpora simplicia, vt terra, ignis, aqua, et aer, & ista.n. & similia dicimus natura esse. Et videmus quòd omnia ista differunt ab eis, quæ non constituuntur per naturam. quoniam in vnoquoq; istorum est principiũ motus, & quietis cuiusdam in loco, & cuiusdam in augmento, & cuiusdam in alteratione.*

* Vnũqđq; entiũ naturaliũ hĭt i se pricipiũ, i quo trãs-

Quia, cùm intēdit in hoc tractatu loqui de his, q̃ sunt quasi fundamenta, & principia istius sciæ, incœpit notificare naturã quid sit, & posuit principium consyderationis in hoc à rebus naturalibus, cũ sint manifestiora q̃ nã, & dixit: Dicamus igitur, &c.i. & intēdit p alias causas voluntatē, & casum, &.q.d. q̃ entium quędã sunt ex natura, & q̃dam fiunt ex alĳs causis. deinde numerauit illa, quę fiunt ex natura, & dedit modũ, quo ista corpora naturalia differunt à corporibus innaturalibus, & ſm queadmodũ dicũtur naturalia, & dixit: Et videmus, &c.i.

C mutať, qđ nõ videm⁹ i reb⁹ artifi cialib⁹. idē infra. c. 23. Idē 5. Phy. c. 2. idē 3. đ aĩa. c. 18.

† Videť ex hoc motũ esse eẽ nã lẽ. si oppositũ vĩ vel le. 2. cœ. c. 3. Vide cõt. Zim.

& vnũq̃q; entiũ naturaliũ differt ab artificialibus in hoc, qm̃* vnũquodq; entiũ naturaliũ habet in se principiũ, quo q̃nq; transmutať, & q̃nq; quiescit, qđ nõ videmus in rebus artificialibus. vnde naturalia dicunť naturalia ſm hoc principiũ. Deinde numerauit modos trãsmutatiõis, & dixit, q̃dã ĩ loco. & in hoc collocanť quatuor elementa, & habētia aĩas, & corpora † cœlestia: & si principiũ in istis dicať ferè ęquiuoce: sed tñ in talibus descriptionibus non põt quis facere plus isto. D. d. & q̃dã in augmēto. & innuit principiũ transmutatiõis propriç ĩ vegetabilib⁹, & augmētũ. Et, cũ dixit & q̃dã in alteratiõe, intendit transmutationē in substantia, quę dr̃ generatio, & corruptio, & transmutationē in qualitate, q̃ dr̃ alteratio: ac si vtať hoc noĩe alteratio hic largè. & istud principiũ, qđ est in alterato simplici, & trãsmutato simplici, est aliud à prĩcipio, qđ ē in mobili localiter, & in augmēto ſm gen⁹, & ĩ generabilib⁹, & alterabilib⁹ cõpositis. qm̃ illud prĩcipiũ, qđ est ĩ cõpositis, ē ſm formã, & in simplicibus est ſm mãm. sed hoc nomē prĩcipiũ vsitať hic æquiuoce p materia, & forma.

Et hoc ē ita.* qm̃ non inuenitur * corpus simplex, quod alteretur ex se, aut quod generetur ex se, sicut inuenitur corpus simplex, qđ trãsfertur in loco ex se. † principium autē alterationis, quæ est in compositis, potest inueniri in ipso alterato, s. principium mouens, vt in alteratione, quæ est in animali aliud est ab eis, quæ adueniunt corpori suo, & similiter plantis. & iam expressit hoc Arist. in libro de Generatione, & Corruptione.

D 'Nõ inueniť corpus simplex, qđ altereť ex se, aut qđ genereť ex se, sicut inueniť corp⁹ simplex, quod trãsferť in loco ex se. Idē. 8. phy. c. 20. & 60 Idē. 4. cœ. 24. idē. 2. đ aĩa. c. 50.

E Tñ viď oppositũ i. 7. Me. cõ. 29. vbi hĩ q̃ sicut ē ĩ mobilib⁹ ĩ loco, ita ē de gñabilib⁹, nã sicut q̃dã mouēť ex se in loco, & q̃dã ab alio, ita ēt ē đ gñabilib⁹, &c. Vide cõt. Zim.

F * a. l. aĩal. & tũc ĩtel lige corp⁹ cœleste. † Prĩci. alteratiõis, q̃ ē ĩ cõpositis, põt inueniri in ipso alterato. s. prĩcipium mouēs, p hoc viď. 4 cœ 24. & 2. đ aĩa. 50 & 1. de gener. & corruptiõe. t. cõ. 34.

Lectus

G Lectus autem, & indumentũ, et si quid hmõi aliud genus est, fm quidem sortitũ est ꝑdicationem vnãquãq;, & quatenus est ab arte, ne vnum quidem habet *impetum mutationis innatum, quatenus autẽ accidit ipsis lapidea, aut terrea eẽ, aut mixta ex his, eatenus hñt.

*a.l. principium.

Scamnum autem, & vestes, & alia huiusmodi generis, secundum quòd vnumquodq; eorum habet nomen, inquantum est ex artificio, nõ habet in se principiũ transmutationis omnino, sed secundum quòd accidit eis vt sint ex lapide, aut terra, aut aliquo mixto ex istis, & in hoc tantum habent dignitatem in natura. H

a Et nõ debet aliquis dicere ꝙ scãnũ, & idolum, & vnumquodq; artificialium habet in se principium, quo mouetur, & quiescit. qm̃ vnũquodq; artificialium, fm ꝙ habet nomen, quo significatur, fm ꝙ est artificiale, nullum habet omnino principium, quo mouet͛, fm vero ꝙ

I accidit corpori artificiali, ꝙ suum subiectum fuit naturale habet principium in se. vt lapis, ex quo fit idolum, habet potẽtiam, qua mouetur ad inferius. sed hoc est fm ꝙ est naturale, non fm ꝙ est artificiale. idolum autẽ fm ꝙ est idolũ non habet potentiam, qua moueatur, sicut habet homo, fm ꝙ ẽ homo, & vlr oĩa naturalia, fm ꝙ sunt naturalia. Naturalia ergo differunt ab Artificialibus in hoc, qm̃ in naturalibus est principium per se, in artificialibus vero non est principium per se. Et, cũm declarauit ꝙ naturalia sunt illa, in q̃bus est principiũ per se, quo transmutantur, & cessant à trãsmutatione, demonstrauit ex hoc naturam, quid sit. K

Dfia inter nãlia, & artificialia.

Tanquam Natura sit principium aliquod & causa mouendi, & quiescendi, in quo est primum, per se, & non fm accidẽs. Dico aũt non fm accidens, qm̃ fiet vtiq; sibi ipsi aliquis cã sanitatis, cum sit medicus: attamen non, quatenus sanatur, medicinam habet, sed accidit eundem medicum esse, et sanari. quapropter & separantur aliqñ abinuicem. Similiter aũt & aliorum, quæ fiunt, vnumquodq;. nullũ .n. ipsorũ habet in seipso factionis pricipium, sed alia quidem in aliis, & ab exteriori, vt domus, & aliorum manufactorũ vnumquodq;: alia aũt in seipsis quidem, sed non fm seipsa, quęcunque fm accidens causæ fieri possunt ipsis. est igitur Natura quod dictum est. L

Et sic Natura erit principium aliquod, & causa vt moueatur, et quiescat illud, in quo est primò, & per se, non per accidens. Et dico non per accidens, quoniam homo potest esse causa suipsius in sanari ab infirmitate, cùm fuerit medicus: sed non, secundum quòd recipit sanitatem, habet artem sanandi, sed accidit ei eidem quòd fuit medicus, et recipiens sanitatem. & ideo fortè hæc duo differunt M

A *runt vnum ab altero. Et similiter est in oībus alijs rebus, quæ facta sunt. quoniam nulla earum est, cuius principium factura est in se, sed in quibusdam est in alijs ab extrinseco, vt in domo, & in vnoquoque eorum, quæ fiunt manu: in quibusdam autem est in eis, sed non per se, & sunt causa, quas habet per accidens.*

3 Quia manifestū est p se ꝙ naturalis sunt illa, q̄ hñt prīcipium, quo transmutant̄, & cessant à transmutatione p se, & ſm ꝙ sunt naturalia, B & ꝙ p nām mouent̄, & cessant, & generant̄, & corrumpunt̄, fuit manifestū ex hoc ꝙ Natura est principiū, & cā, quo transmutat̄ illud, in quo est, & quiescit primo, & p se, nō per accidens. Est ista definitio naturæ est manifesta hic. & naturam eē est manifestum p se, vt post dicet Aris. & est vnum principiorum isti⁹ sciētiæ. & non est declarandū a primo Philosopho, neq; est ex eis, q̄ non sunt nota p se, vt apparet ex verbis Auicennæ: nisi intendat ꝙ primus C Philosophus debet contradicere eis, qui negāt illud principiū esse, vt cōtradicit falsis opinionibus inductis de primis principijs. Et iste homo inducit signū, ꝙ ista definitio non est nota hic, quia iam declarauit in septimo, & octauo ꝙ oē motum habet motorem, & dixit illic ꝙ nō est dubiū in hoc, nisi de corporib⁹ simplicibus. Et pōt ēt rōcinari sup hoc ex hoc, ꝙ dixit Aristot. in 3. cœli, & mundi, qm̄ elñta hñt grauitatē, & leuitatem. Et hoc non est sicut existimauit. qm̄ nō dubitam⁹ ꝙ ista mouent̄ ex se, & non ex motore extrinseco, s. quatuor elñta, & oīa corpora mota ex se. vtrū aūt motor in eis sit alius à moto, pscrutatus est in illo libro. & cā ī hoc est hæc, ꝙ Plato opinabatur, ꝙ hic ē aliquid, quod mouet se. & manifestū est ꝙ, si hic esset aliquid, quod moueret se, ꝙ illud esset dignius hr̄e hoc nomen natura ſm hanc descriptionē, s. ſm ꝙ dicit̄ hic, ꝙ naturalia sunt illa, q̄ non mouent̄ ex extrinseco. & manifestū est ꝙ quicquid non mouet̄ ex extrinseco, mouet̄ ex se. sed vtrum iste motor in eis sit motū, aut nō motum, qm̄ mouet, aut est ipsum motū, indiget declaratiōe. Et, cùm notificauit q̄ sunt naturalia, dixit. Et sic Natura erit principium, &c. &. q. d. si naturalia sunt illa, quæ hñt principiū, quo mouentur, & quiescūt ex se, & per se, non p accidens, & natura est illa, qua mouentur, & quiescunt, necesse est vt Natura sit principium, quo mouet̄, & quiescit illud in quo est, per se, & primo, non p accidens. & antecedens in hoc sylłō est manifestum per se, & siłr consequens. Et non debet aliquis dicere ꝙ ista definitio propter hoc est conclusio demonstrationis. qm̄ est dictū ī prioribus Analyticis ꝙ per hmōi syllogismos hypotheticos nullum ignotum declarat̄ oīno, sed vtunt̄ ad cōfirmandum illud, quod est manifestū p se, tñ indiget modicula innuitione, sicut vsitat̄ diuisio. & īductio. Et d. primò & per se. qm̄ illud, qđ ē p se, est magis vl̄e q̄ illud, quod est primū. oē. n. primum est per se, & non omne, quod est p se, est primū, vt dictum est in Posterioribus. v. g. qm̄ nauis mouet̄ ex principio in ipsa, sed non primò, sed mediante homine. Et addit non p accidens, pp il-

Digressio, in qua reprehendit Aui. opinātē nām, eē demrāri posse pro hoc vide c. 5. quinti metaphy.

Fundamētū Auicē.

Alia rō p Auic.

Impugnatio eiusdē.

D Non dubitamus an elementa moueant̄ ex se, nō ex motor̄ extrinseco, s; vtrū motor ī eis sit ali⁹ a moto. ex quo pȝ elementa ab īntrinseco moueri. Idem ſu. c. 1. Idē

E 4. phy. 71. idē 8. phy. 32. idem. 3. cœ. 28. idē 4. cœli. 22. & 24. 25. & 1. cœ. c. 81. & 89. & 5. ph. 18.

Occurrit tacitę obiectioni.

F Pro hoc vide. 1. priorū ī digressione propria de syllogismis hypotheticis, vide. 6. ph. c. 4. et 1. cœ. cō. 2.

G illud,quod dixit,& accidit in quibuſdam artificialibus vt principium ſit in ipſo facto ſm hoc,ꝙ accidit q̄buſdam vt ſubiectum artificij , in quo agit,eſt ſubiectum artificij , in quo inuenit̄ ſcientia artificij,vt ars Medicinæ.qm̄ ſubiectum eius, in quod agit,eſt corpꝰ hoīs ſm ꝙ eſt homo, & ipſe eſt ſubiectum,in quo inuenitur.[& hoc non eſt ꝑ accidens neceſſarium:]qm̄ non oīs homo eſt aptꝰ vt ſit medicus, ita ꝙ medicus agat ī ſe . ergo ars Medicinæ , & aliæ artes ſunt paratæ primo,& ꝑ ſe , vt agant in alia à ſubiecto,in quo ſunt.* Artes igit̄,ſicut diximus , ſunt duobus modis,aut ars,cuius principium eſt extrinſecum neceſſario,vt ars Ædificatoria,& aliæ artes, quorum ſubiectū,in quod agit,eſt aliud à ſubiecto,in quo īueniunt̄:ars autem Medicinæ agit in ſe ꝑ accidens. Et dixit quæ fiunt manu. quia pars Medicinæ,cui accidit agere in ſuum ſubiectum,eſt pars Theorica,non Practica : qm̄ nullus phlebotomat in ſuo corpore. Sed eſt dubium de arte Saltitandi. Sed iſte ſermo nō eſt niſi de artibus,ex quibus proueniunt acta,

I non ſolummodo actiones,& ſilr̄ eſt de arte Muſicæ,quæ eſt ſine inſtrumento. Vtrū aūt in iſtis principijs exiſtentibus in rebus naturalibꝰ eſt aliquid,quod non ſuſtentat̄ ꝑ naturam perſcrutādum eſt de eo. ſed in hac ſcientia non conſyderat̄ niſi in vnoquoq; generum iſtorū principiorum,& in eis,q̄ accidunt illis. Et iam diximus ꝙ iſta definitio nō dr̄ vniuoce,neq; ēt æquiuoce, ſed ſecūdū prius & poſterius.& in talibus incipiendū eſt à cōiori, & veniēdū ad propria, ſicut fecit ī definitione motus.& loci. Et ſciendum eſt ꝙ ſubm

Ars Medicinæ, & a- H liæ artes ſũt paratæ primo,& ꝑ ſe vt agant ī alia a ſubiecto , in quo ſunt . Idē ſu. c.1. & c.2. Idem phyſ.c. 2.

* Artes ſũt duobꝰ modis.

Definitio nāq; nō dr̄ vniuoce, neq; æquiuoce, ſed

iſtius libri eſt natura,& pricipia naturalia,cùm ſint cōia oībus rebꝰ naturalibus.& ideo in hoc libro nō definit corpus,neq; alia,de quibus cōſyderat Naturalis,ſicut fecit in principio Cœli,& Mundi. K

ſcdm priꝰ & poſterius.idem 1.cœ.c.5. Sub; iſtius libri eſt nã & principia nãlia

De ijs, quæ Naturam habent . Cap. 2.

NAturam autē habent q̄cunq; hmōi habēt principium,& ſunt hæc omnia ſubſtātia.Subiectum.n. q̄dā,& in ſubiecto ē natura ſemꝑ.

Vide con Zim.

Quod autem habet Naturam eſt illud,quod habet tale pricipiū , & hoc oē eſt ſubſtantia.natura.n. ſemper eſt ſubiectum aliquod, & in ſub iecto ſemper. L

Cùm deſcripſit naturā , incœpit 4
deſcribere habens naturam,& dicit. Qđ aūt hēt naturam eſt illud,quod habet principium ī ſe, quo trāſmutatur ex ſe,& ceſſat à tranſmutatione. D.d.& oē hoc eſt ſubſtantia, &c. i.& natura,& habens naturā.ſ.materia,&forma,vtrunq; eſt ſubſtantia. natura.n.q̄ dr̄ de materia,eſt ſubſtātia,quia eſt ſubiecta, natura autem, quæ eſt forma,eſt ſubſtantia, q̄ eſt ī ſubiecto,quod ſuſtentatur per illā . & hoc intēdebat,cum dixit ſemper. non quia eſt in a ſubiecto , per qđ ſuſtentatur,ſicut accidētia.& ex hoc declarabitur ꝙ vtraq; natura ē ſubſtantia. Sed vr̄ ꝙ hoc concedendū eſt à Naturali,& accipit à Philoſopho,ſ.ꝙ natura , quæ dr̄ de forma , eſt ſubſtantia , & vr̄ b conſyderare de ſubſtantia non eſt propriū huic ſciæ.ſubſtantia.n. & accidēs ſunt differentiæ entis ſm ꝙ eſt ens. & apparet illic ꝙ materia eſt ſubſtantia in potentia,& ꝙ forma eſt illa , ꝑpter quam

a Forma in ſubto non ſicu accidētia Idem.2.c ala. cō. b Conſyc rare d ſu ſtantia r ē propri huic ſci: Idē. 1. m 15.&18.i 7.me.5. M 9.& 39.i 12.me.1. 6. c.Idē, me.c.1.i 4.met.c idē.8. m c 4. Idē fra in h ſecundc com.21.

A quam ens est substantia in actu. c cõpositum igit' est digni' hře hoc nomen substantia q̃ materia, quia est in actu, & materia est in potẽtia: & forma est dignior hře hoc nomẽ substãtia q̃ compositum, qm̃ per illam est compositum in actu: & causa rei est dignior causato. & oẽs istæ propositiones sunt cões, & essentiales enti: & ideo ponendum hoc est in hac scientia positione.

e Cõpositũ ẽ digni' hře hoc nomen su͞ba q̃ mĩ, & forma ad hũc digni or cõposito. Idem 7 me. c. 7 & 8. me. c. 7. Idem 2. de aĩa, c. 7.

De rebus secundum Naturam & Naturalibus. Cap. 3. & 4.

SEcundũ aũt Naturam sunt & hęc, & quęcunq; his insunt ẽm se. vt igni ferri sursum. hoc. n. natura quidem non est, neq; habet naturam, sed à natura, & ẽm naturam est. B

Quòd autem est secundum cursum Naturalem est illud, & illa, quæ inueniuntur in istis per se. v.g. quoniam ignis habet ascendere superius. hoc. n. non est natura, neque habens naturam, sed est per naturam, et secundũ cursum naturalẽ.

5 Dicit: Illa aũt, q̃ sunt ẽm cursum naturalẽ, sunt actiones, & passiones, C q̃ sunt in rebus naturalibus p se, vt motus ignis superius, & terræ inferius actiones. n. rerum naturalium non sunt natura, neq; naturalia, sed ẽm cursum naturalem.

Quod Natura est quid per se notum. Cap. 5.

QVid igitur est natura dictum est, & quid quod à natura, & ẽm naturam. Qđ aũt sit Natura tentare demonstrare ridiculum est. manifestũ. n. est q͡ hmõi entia sunt multa: demonstrare autem manifesta p immanifesta non potẽtis iudicare est quod p seipsum, & non per seipsum notũ est. Qđ aũt contingat hoc pati non immanifestũ est. syllogizare. n. q̃s possit de coloribus, cum à natiuitate sit cæc': quare necesse est talibus de nominib' esse sermonem, nihil autem intelligere. D

Confide. 8. ph. t. 22. & 26. & 4. me. te. 9.

Vide com. Zim.

Iam igitur diximus naturam, quid sit, & quid est naturaliter, & secundum cursum naturalem. Qui autem declarauit Naturam esse debet derideri. est. n. manifestum quòd plura entia sunt talia: & declarare manifestum per occultum est mos eius, qui non potest distinguere inter illud. quod est notum per se, & notũ per aliud. Et non latet quoniam possibile est hoc accidere. possibile enim est vt aliquis declaret ratione dispositionem colorum ei, qui est cæcus natura: & sic sermo eius, qui talem habet dispositionem, est de nominibus, et nihil intelligit omnino. E F

6 Congregat illa, q̃ declarauit, & d. q͡ descriptio, q̃ descripsit nãm, ẽ descriptio rei manifestæ p se, nõ cõcessæ ĩ hac scĩa, sicut quidã existimauerunt. & d. est. n. manifestum. & c. i. et nãm eẽ est manifestũ p se, qm̃ plura entia vñr hře principiũ in se, quo mouent', & quiescunt ex se. Et d. plura, vt mihi vř, quia dubiũ est de aliq̃bus vtrũ moueant' ex se, aut ex cã extrĩseca. & fortè ĩnuit p hoc q͡ existimat' q͡ motor ĩ q̃busdã reb' ẽ ipsum

G summotũ. ꝗ ista, sicut diximꝰ, nõ ẽ dubium, ꝙ mouent ex se, & vtr nõ est dubium, ꝙ plura naturalia sunt hmõi, & ſi non oĩa. D.d. & declarare manifestum, &c. i. & quærere declarare illud, quod est manifestum per se, quod accidit eis, qui innitunt declarare illud, quod est manifestũ p se p illud, quod est latens, cum nihil sit manifestius illo, qđ est manifestum p se, est moseius, qui nõ põt p suam naturã distinguere inter illud, qđ est manifestũ per se, & illud, quod est manifestum p aliud. & iste modus hoĩum nunq̃ potuit philosophari, nec põt.
H D d. & non latet, &c. i. & non latet, qm̃ posse est inuenire in hoĩbus aliquos, quorũ natura sit talis: & sic rõ vsitata cum istis in declaratione rerũ manifestarum similis est rationi, qua vsitatur cum cæco in declaratione colorum esse. D.d. & sic sermo eius, qui talem hẽt intentionem, &c. i. & audiẽs tales rationes, qui cæcus est oculo, vel corde, nihil comprehendit nisi verba: cũm vterq; careat virtute, qua põt comprehendere illud, quod intẽdit declarare ratione. cæcus.n. caret visu, quare impossibile est ipsum cõprehendere colores. & ille, qui dimi
I nuitur in natura, caret virtute intellectus naturalis, quare impossibile est ipsum apprehendere ipsas primas propositiones.

Vide. 4. meta. c. 8.

Pro hoc vide. 2. met. tex. c. 15.

Quot modis dicatur natura. & quid naturæ nomine potius dignum sit, materiane, an forma. c. 6. & 7.

VIdet autem nõnullis Natura, & substantia eorũ, quæ natura sunt esse qđ primum inest vnicuiq;, nõ formatum per seipsum, vt lecti natura lignum, statuæ autem æs. si K gnũm aũt, dixit Antiphon, qm̃ si aliquis defoderit lectum, & accipiat potentiam putredo vt sit germen, non vtiq; fieri lectum, sed lignum: tanq̃ quod fm accidẽs est, esse dispositionem fm legem, & artem, substantiã autẽ esse illam, quæ etiam permanet, hæc patiens continue.

Antiphõ

Et quidã existimauerunt quòd natura, & substantia eorũ, q̃ sunt per naturam, est illud primum, s. quod est in quolibet, quod est non formatum per se. v.g. quoniã natura scamni est lignũ, & natura idoli ẽ cuprũ, vtrunq;.n. est subiectum in materia. Dixit Antiphon & signum eius est, quoniã, si in terra plantaretur scamnũ, & fieret ĩ eo ex putrefactione virtus, & cresceret ex eo ramus, tũc illud, quod generatur, non erit scamnum sed lignũ: quare illud, s. dispositio, qua ẽ scãnũ, & ars est ei per accidens, substantia autem eius est illud, M *quod permanet.*

Cũm declarauit q d sit natura, & 7 naturale, & naturaliter, incœpit q̃rere fm quot modos dr̃ natura, q̃ priꝰ definiuit, & dixit: Et q dã existimauerunt, &c. i. & q dã opinati sunt ꝙ natura, q̃ est sub̃a eorũ, q̃ sunt p naturã, est illud primũ exñs ĩ vnaquaque rerũ naturaliũ, qđ ẽ nõ formatũ p se, s. materia. v.g. qm̃ natura scãni est lignũ, nõ figura, & natura idoli ẽ cuprũ, nõ forã, qm̃ hęc duo sunt materia. D.d. Antiphon, &c. i. & natura

A tura debet pmanere, sed scamnum non pmanet. & potētia istius sermonis est potentia duorū syllogismorum, quorum vnus est in secūda figura, & concludit q̄ scamnū, qđ est simile formæ in entibus naturalib⁹, non est natura rei, ex duabus propositionibus, quarum vna est q̄ natura pmanet: & scamnū non pmanet: ergo illud, quod est sile scamno in rebus naturalibus, nō pmanet, s. forma: ergo forma non est natura rei: D.d ergo illud, s. dispositio, &c.i. dicunt ergo q̄ ista dispositio, q̄ est in ligno, qua est scamnū, est ei p accñs

B quia non pmanet: sub̄a aūt scamni est lignum pmanens apud ḡnationem. Et intendebat p hoc. q̄m, cùm substātia scamni apud ḡnationem est lignum, non figura, & figura in scāno est similis formæ in rebus naturalib⁹, & lignum est sile materię, ergo substantia rerum naturalium est materia. &, quia figura non generat sibi sile, ergo forma naturalis non generat sibi simile. & intendebat concludere ex hoc, q̄ formæ rerum naturalium sunt accidētia, qa mutantur, & q̄ materia est natura, quia non mutatur, & permanet.

C Si aūt & horū vnumq̄dq; ad aliud aliq̄d idē hoc passum est (vt æs q̄dē, & aurū ad aquā, ossa aūt, & ligna ad terrā, silr aūt & aliorum quodlibet) illa naturā esse, & substantiam ipsorum.

Et, si dispō vtriusq; istorū apud aliud sit ista eadē dispō: & ē sicut dispō cupri, & auri apud aquā, et dispositio ossis, et ligni apud terrā, & similiter de alijs: necesse ē vt illud sit natura, & substantia eorū.

Idest, &, si dispositio ligni, & cupri apud aliud fuerit sicut dispositio eorum apud formā idoli, & formā scāni. v. g. sicut est dispositio cupri, & auri apud aquā, & ossis, & ligni respectu terræ, necesse est vt vltima materia istorū, & similiū sit natura, & substantia eorum. D.d. & similiter de alijs, &c. & similiter primum subiectum in oībus alijs reb⁹ sicut in cupro, & in ligno, est illud, qđ pmanet, & non transmutat. D.d. necesse est vt illud, &c.i. a subiectū vltimum, cōe omnibus rebus naturalibus: & est illud, de quo dicimus ipsum esse nō formatum per se, vel non formatū in respectu vniuscuiusq; speciei, & sunt materiæ ppriæ vnicuiquespeciei.

Quocirca sanè hi quidē terram, alij vero ignē, alij aerē dīt quidam autem aquā, quidā vero q̄dam horum, q̄dam aūt oīa hæc naturā esse eorum, q̄ sunt. quod.n. aliquis ipsorum existimauit huiusmodi, siue vnū, siue plura, hoc, & tot dicit esse omnē substantiam, alia autem omnia passiones istorum, & habitus, & dispositiones.

Et ideo dixerunt quidam quòd natura entium est ignis, & quidā terra, & quidam aer, & quidam aqua, & quidam plures eorum, et quidam omnia. illud.n. quod existimauit vnusquisq; eorum esse huiusmodi, siue vnum, siue plura, illud, vel illa posuerunt totam substantia, & quòd alia sunt paſsiōes accidētes istis, et dispōes, et forma.

D 8 a Su̇b̄m vltimū, cōe oīb⁹ rebus nālib⁹ ē il E lud, quod dicim⁹ eē nō formatū p se. s; sūbm pro priū vnicuiq; speī ē illud, qđ non ē formatū I respectu vniuscuiusq; . speī, vidē cō simile. 3. celi. c. 67. & c. 8. met. xj. 12. & 14 c. Idem. 12 F meta. c. 11. idē infra I hoc. 2. cō. sequenti. & 1. ph. c. 1

Antiq. opinabant̃ φ sub̃a & nã entiũ ẽ vltimũ sub̃; Idẽ. 7. me. c. 7. & 8. & 4. cœ. c. 37. & 2. de gña. t. c. 51.

G 9 Et, q̃a Antiq̃ opinabant̃ φ sub̃a, & natura entium est vltimũ subiectum, ideo sñia eorũ in natura entium sequit̃ sñiam eorum in natura causæ istius. qui. n. eorum dicit φ materia entiũ ẽ ignis, dicit qđ natura oĩum entium est ignis: & silr̃ qui dicit aquã aut aerẽ, aut aliud eñ totorum, aut plura, aut oĩa ipsa. vnusq̃sq̃. n. eorũ posuit naturam entium illud, quod existimauit eẽ hmõi. & opinati sunt φ formæ, & alia existẽtia in ista natura sunt passiones, & accidentia, & φ nulla est hic substãtia, nisi ista natura. D. d. illud. n. qđ existimauit, &c. i. illud. n. qđ vnusq̃s

H que Antiquorum existimauit esse primum subiectum, & primã materiam oĩum entium, siue vnum fuerit illud subiectum, siue plura, illud, vel illa subiecta dicunt esse substantias oĩum rerum, & φ oĩa alia p̃ter illa sunt accidentia. Et d. hoc, q̃a tũc nondũ sciebant cãm formalẽ: neq; erat distincta ab alijs accidentib⁹, sicut dixit Alex. Et, cum dixit: & quidam terrã intendebat cum alijs elementis, vt dixit Parmenides, terrã, & ignem. nullus enim dixit solã terram esse principium.

Antiq. nõ dũ sciebãt cãm formalẽ: neque erat distincta apud eos ab alijs accñtibus Idẽ infra i com. 11.

I t Et hoium quidem quodlibet esse perpetuum, non. n. esse mutationem ipsis ex seipsis, alia ãt fieri, & corrumpi ĩfinities. Vno igit̃ mõ natura sic dr̃, prima vnicuiq; subiecta materia hñtium in seipsis mot⁹ principiũ, & mutationis: Alio aũt mõ forma, & species, quæ ſm rationem.

Et quodcunq; istorum sit ẽ æternum, non. n. habet transmutationẽ ex se, & alia generantur, & corrumpuntur infinities. Iste igit est vnus modus, secundum quẽ d citur natura, s. prima materia s iecta vnicuiq; eorum, in quibus principium motus, & transmut tionis: Et dicitur alio modo de cr tione, & forma, quae est secundu rationem.

Dicit: Quicunq; istorũ dixeri ipsum esse subiectũ, oẽs conueni in hoc, φ necesse est vt sit æternu non hẽt. n. transmutationem ex s quia non hẽt subiectum, vt posi est, s. ipsum esse primum, in tract tu p̃cedenti: & alia, q̃ sunt in isto, nerant̃ & corrumpunt̃ ĩfinities su cessiuè. &, q̃a isti crediderunt φ e debet esse permanens, nõ transmu bile, & inuenerunt materiam eẽ t lem, crediderunt eam esse solam n turam entis. D. d. iste igitur est vn modus eorum, ſm quos dr̃ natura prima materia subiecta oĩbus fo mis: qm̃ a non prima est compo ta ex forma & materia: qm̃, q̃a vn quodq; entium quod habet prin pium motus proprium, necesse e ipsum hr̃e subiectum propriũ p̃t primum subiectũ cõe: sed ista no est materia pura, sed composita: e igit̃ hñs naturam, non natura. D. Et dr̃ alio modo, &c. & intendit p rationem definitionẽ, & dixit ho b quia forma cõprehẽdit̃ p̃ ĩtell

Vt enim ars dr̃ quod ſm a tem, & artificiale, & sic & na ra quod ſm naturam dicitur, quod naturale, Neq; autẽ ill adhuc dicimus habere ſm ar aliq̃d, si potentia tm̃ est lect nondum autem habet formã

A cti, neq; esse s*m* artem, neq; i*n* his, quæ natura subsistunt. potētia enim caro, aut os, neq; habet ad huc sumpsius naturam, priusq̃ accipiat formam, quæ s*m* rationē, quã definientes dicimus q*d* est caro, aut os, neq; natura est.

Quemadmodum artificiale, et artificium dicitur arte, similiter naturale, & naturatum dicitur natura. Et nō dicimus in hoc, quòd habet aliquod artificiale omnino, dum fuerit scannum in potētia tã
B *tum, & non habeat formam scā-ni, neq; quòd est hic ars. & non dicimus ēt naturam in aliqua rerū, quarum constitutio est per naturā cùm est in potētia, vt caro, aut os, non habet aliquam naturam, donec recipiat illam formā, quæ est secundum rationem, per quā definitur, & dicitur caro quid sit, & os quid sit, neq; est naturaliter.*

11 Cùm posuit q̃ natura non so l*ũ* modo d*r* de materia, vt Antiq. opi-
C nabantur, sed & de forma, incœpit declarare hoc, & dixit: Quemadmodum igitur, &c. i. q*m* s*m* q̃ ars attribuit*r* artificiali, & artificiato, simil*r* natura attribuitur naturali, & naturato, s. q*m* quemadmodum quiditas artificij est in arte, similiter quiditas naturati est in natura. D. incœpit declarare hoc in eis, & dixit: & nō dicimus, &c. i. & signū eius, quod esse artificij in actu est per artem, & naturati per naturam est, q*m* nihil dicimus esse artificiale, donec hēat artem in actu, vt scamnum: non. n. dicimus ipsum iam esse artificiale, D aut ipsum habere artē, d*ũ* fuerit scā. n*ũ* in potentia, & non habuerit formam scamni. cùm igi*r* acquisiuerit formam scāni, tunc dicet*r* h*re* artem & eē artificium. & si*r* nihil dicim*us* h*re* naturam, aut esse naturale, dum fuerit in potentia, & non habuerit i*n* actu illam naturā. v. g. q*m* quicq*d* est in potentia caro, aut os, non dicitur habere naturā ossis, aut carnis, donec recipiat formam carnis, aut ossis, per quam respondetur ad q*d*, & ex quo fit definitio.

Quare alio modo natura vtique erit habentiū in seipsis mo- E tus principium, forma, & spēs, [c] non separabilis existens: nisi secundū rationem. Quod autē est ex his natura quidem non est, sed à natura, vt homo [d] & magis natura hæc est, q̃ materia. [e] vnūquodq; .n. tunc d*r*, cū actu sit magis, q̃ cum potentia.

c Vide cō. zim.
d Fo*r*a est magis n*ã*, q̃ materia
e Vnūq*d*q*ue* d*r*, cū actu fit, et magis q̃ cū potentia.

Iste igitur modus, secundū quē dicimus naturā eē creationē, & formā eius, in quo est per se principiū motus, est alius ab illo mō: & F *ista forma est inseparabilis nisi rōne. Compositum aūt ex istis nō est natura, sed per naturā. v. g. homo. illa aūt est dignior materia vt sit natura. oē. n. dicitur eē illud, quod est, cum fuerit in sua perfectione. & illud tunc est dignius ei, quàm cum fuerit potentia.*

Secundū igi*r* hoc nomen n*ã*, q*d* 12 d*r* de forma, d*r* alio modo ab eo, s*m* quē d*r* de materia. D. d. & ista forma, &c. i. non separat*r* à materia i*n* es-

G se, ita quod possit esse sine materia, sed est separata à materia secundum definitionem tantum: a materia autem differt à forma, sed nunquam denudatur à forma: immò cùm separatur à forma induit aliam: quoniam, si denudaretur ab omnibus formis, s. prima materia, tunc quod non est in actu esset in actu. Et, cùm notificauit, quod natura dicitur de forma, incœpit etiam declarare b formam esse digniorem hoc quam materiam, & dixit: illa autem, &c. i. forma. D. induxit rationem super hoc, & dixit: omne.n. &c. i. omne.n. non dicitur esse c simpliciter, nisi cùm fuerit in sua ultima perfectione, quod est habere formam: & tunc esse est dignius ei, quam cum fuerit in potentia.

a Materia differt à forma. Idem 1 cœ. c. 92. & 8 me. có. 8. Si materia denudaretur ab omnibus formis tunc quod non est in actu, esset in actu vide c. 65. tertii phy. b Forma est dignior natura H quam materia. Idem 1. cœ. có. 5. Idem 5. met. c. 5. idem 3. 7. meta. c. 7. Idem 8. me. c. 7. Idem sup. in hoc. 2. c. 4. Idem 2. de aia. c. 7 & 8. c Nihil dicitur esse simpliciter nisi cum fuerit in sua ultima perfectione, quod I est habere formam. Idem 9. me. t. c. 7.

Amplius fit ex homine homo, sed non lectus ex lecto. quapropter etiam dicunt figuram non esse naturam, sed lignum, quoniam fiet utique si germinabit, non lectus, sed lignum. si ergo hoc est ars, & forma est natura. fit enim, ex homine homo.

Et etiam ex hoie generatur homo, sed non ex scamno scãnum. & ideo dicunt quòd figura non est natura sed lignum, ná illud, quod generatur ex eo apud ramificationẽ, non est scamnum, sed lignum. si igitur hoc est, forma etiã est natura. ex homine enim generatur homo.

13 Cùm induxit rationem Antiphontis super hoc, quod materia est natura, incœpit declarare quod illud, ex quo existimauit quod materia est natura, inuenitur etiam in forma naturali, non artificiali. & causa erroris eorum fuit, quia assimilabant formam artificialem in hoc formæ naturali. & illud, ex quo existimauerunt materiam esse naturam est: quia natura est illud, quod generat sibi simile, & permanet. Et dixit, &c & etiam videmus formam generari ex forma, vt hominem ex homine. sed hoc licet inueniatur in forma naturali, tamen non inuenitur in formis artificialibus non.n. generatur scamnum ex scamno. D. & ideo dicunt, &c. i. &, cum viderunt quod formæ artificiales non generantur ex se uicem: & crediderunt propter hoc eas non esse* naturas, & existimauerunt quod formæ naturales non generantur ex se in uicem, opinati sunt vere nullam formam esse naturam, & quod natura ita se habet ad res, sicut lignum ad scamnum, quoniam ipsum solum permanet: quod.n. generatur ex ipso scamno apud ramificationem, non est scamnum: sed lignum. D. d. si igitur hoc est, &c, i. si igitur hoc est verum, forma est illa, quæ generatur sibi simile, forma etiam erit natura. homo.n. generatur ex homine sed non scamnum ex scamno. Et causa in hoc quod dixit, est, quoniam formæ artificiales sunt accidentia in substantijs naturalibus, & formæ naturales sunt substantiæ: d sed formę artificiales licet sint accidentia in corporibus naturalibus, tamen constituunt res artificiales, secundum quod sunt artificiales, quemadmodum formæ naturales constituunt res naturales. si igitur naturalia sunt substantiæ, necesse est vt formæ naturales sint substantiæ: quemadmodum, quia artificialia, secundum quod sunt artificialia, sunt accidentia, ideo formæ artificiales sunt accidentia.

Amplius autem natura, dicta *generatio, via est ad naturam non.n. vt medicatio dicitur non à medicinam via, sed ad sanitatem (necesse.n. est, à medicina, non ad medicinam esse medicationem) * sic natura se habet ad naturam. sed quod nascitur ex quoddam in quid

A venit, quatenus nascitur. ad quod igitur nascitur: non ad id ex quo, sed ad quod.

Et etiã natura, quæ dicitur de generatione, est via ad naturam. quoniam non est in hoc, sicut est, cũ dicimus quòd via, per quã imus in medicinãdo, nõ inducit ad medicinã, sed ad sanitatẽ: necesse. n. est vt initiũ medicinãdi sit ex medicina, & nõ inducit ad medicinã. & nõ est talis dispõ naturæ apud naturã:

B *sed naturatũ ab aliquo ad aliquid venit, & naturatur aliquid. ipm igitur naturati aliquid nõ ẽ illud, ex quo ĩcipit, sed illud ad qđ venit.*

14 Ista etiã est alia rõcinatio, ex qua declarat ẽt ꝙ natura dr̃ de forã. qm̃ hoc nomen natura dr̃ de gñatione, q̃ est via ad hoc, ꝙ forma fiat, ideo forma ẽ dignior hoc. hoc. n. nomẽ transmutari deriuatur in rebus naturalib⁹ ab eo, ad quod est transmutatio. illud. n. quod transmutatᷓ de nigredine ĩ albedinem, dr̃ albescere, non nigrescere: & sil'r dicimus ꝙ illud, quod alteratur de frigore in ca-

Hoc nomẽ trãsmutari deriuatᷓ in reb⁹ nãlib⁹ ab eo ad quod ẽ transmutatio. Idẽ 5. ph. c. 48.

C lorem, dr̃ calefieri, & non infrigidari. D. notificauit ꝙ naturalia in hoc differunt ab artificialibus, & dixit: non enim est in hoc, &c. i. nõ enim est in generabilib⁹ per naturã, sicut est in generabilibus per artem: qm̃ in quibusdam generabilibus p artẽ deriuatur hoc verbũ ab eo, ex quo fit transmutatio: & si transmutatio non inducat ad illud. Et causa ĩ hoc est, quia transmutatio in eis est de genere eius, ex quo fit trãsmutatio, magis q̃ de genere eius, ad quod est

D transmutatio: aut ipsam esse de genere eius, ex quo fit transmutatio, est famosius, q̃ ipsam esse de genere eius, ad qđ est transmutatio. vt via, q̃ inducit per curationem ad sanitatem, q̃ dr̃ curari, & medicinari, qđ deriuatur ab hoc vocabulo medic⁹, & curator, non dicitur sanari: licet ista via non ĩducat ad medicinam, sed ad sanitatẽ. & q. d. dispositio. n. in hoc non est sicut dispositio ĩ hoc quod dicimus, ꝙ via pertranseũda in curatione medicinæ, non inducit ad medicinam, sed ad sanitatẽ: sed nomen eius deriuatur ab eo, ex quo fit, s. medicina, nõ ab eo, ad qđ E est. & hoc debet intelligi ex suis verbis D. d. & nõ est talis dispositio naturæ, &c. i. & dispositio viæ actionis medicinæ ad sanitatem non est dispositio naturæ, quæ est via inducẽs ad formam apud illud, ad quod inducit, s. qm̃ via in rebus generabilibus per naturam est de specie eius, ad quod venit: sed differunt sm̃ magis, & minus, hoc igitur nomen natura deriuatur à noĩe eius, quod aduenit, s. cùm dicimus ipsum esse naturatum. & hoc intendebat, cùm dixit. sed naturatum, &c. i. sed naturatum ab illo, à quo generatur, ad aliquid venit, & dicitᷓ ipsum naturari aliquid: & illud nõ est illud, ex quo est principium generationis, sed illud, ad quod venit generatio.

Via ĩ reb⁹ gñabilib⁹ p nãm est de spẽ eius ad qđ venit: sed differunt secũdũ magis, & minus. Idẽ 5. phy. cõ. 9.

F

Forma itaque natura est. sed forma, & natura dupliciter dicitur. & enim priuatio forma quodammodo est. si autem est priuatio, & contrarium aliquod circa simplicem generationem, aut non est, posterius considerandum.

Natura

G *Natura igitur est creatio. & creatio dicitur duobus modis. priuatio.n.quodammodo est forma. Vtrum vero in generatione simplici est priuatio, & aliquod contrarium, aut non est, perscrutandum est post.*

15 Cùm declarauit q natura dr de forma, incœpit diuidere sm quot modos dr forma, & dixit eã dici duob9 modis. dr.n. de formis pfectis in eẽ, cum quibus non cõiungit priuatio & dr de diminutis, cum quibus con H iungitur aliqua priuatio, vt qñ fit motus de nigredine & in albedinẽ. albedo.n. est forma, cum qua nõ cõiungit priuatio oĩno. nigredo vero est forma, cum qua coniungit priuatio albedinis. & sĩr vr in oĩbus cõtrarijs. a contrariũ igit, cũm quo coniungit aliqua priuatio, est vnũ eorum, de quibus dr forma. forma igit dr de contrario, cui non coniungit priuatio: & dr de alio contrario, cui coniungitur priuatio. Et forte intendit q forma dr duobus modis de habitu, & priuatione existente in prima materia. ista enim b priuatio quodammodo non est priuatio I simplex: immo est sicut forma materiæ Et quia hoc manifestum est I contrarijs, q sunt in qualitate, & nõ est manifestum qũo est de gñatiõe in substantia, s. vtrum [illegible] n priuatione formæ substantialis coniungat contrarium aut non, dixit vtrũ autem in gñatione, &c. i. vtrum autẽ in gñatione simplici inueniat coniũctũ cũ priuatione aliqd contrariũ, ita q dicat hoc nomen forma et de isto contrario, cui cõiungitur ista priuatio, & de priuatione cõiũcta cũ hoc cõtrario, sm q est cõiuncta, aut non, pscrutãdũ est post, i. in libro de Gñatione & Corruptione, illic.n. declarabit q priuatio, q est i prima materia, non denudat à primis contrarijs, q sunt quatuor qualitates, & q ista cõtraria sunt prima oĩum, q gñant, & corrumpuntur. K

a Sẽp vnũ contrario rũ est priuatio alterius. Idem x.met.t.c. 15. & 16. & 7. Idẽ. 4. me.t.c. 27 Idem.1. de gña.t.c.18. idẽ. 2. cœ. c.18. idẽ. 2. de gñat.c. 32. idẽ. 12. met. c. 22. idẽ. 5. met. c. 17. vbi hr q priuatio est aliquis habitus. idẽ. 3 d a la.c.25. consimile 4.phy.49. & c.118.

b Priuatio existẽs I prima mate- ria quo mõ no priuati simplex mo ẽ si forsa m riæ. Id 1.ca.de stantia bis. co mile h de in te ctu po bili.t.c

SVMMA SECVNDA.

De differentia Naturalis, & Mathematici.

De differentia inter Physici, & Mathematici contemplationem de eadem re, & quod magis peccant qui ponũt formas naturales, à materia expolitas: quàm Mathematici, qui tantummodo intellectione separant. Cap. 1. & 2: L

QVoniam aũt determinatũ est quot modis natura dr, post hoc speculandum est quo drt Mathematicus à Physico. et enim plana, & solida hñt physica corpora, & longitudines, & puncta, de quibus consyderat Mathematicus.

Et cũ determinauimus modos, secũdum quos dicitur natura, oportet nos consyderare in differentia inter Mathematicũ, & Naturalẽ, q sit. corpora.n. naturalia habẽt superficies, soliditates, & longitudines, & pũcta, et sunt illa, de quibus consyderat Mathematicus. M

Dicit: Et cùm declarauimus natura qd sit, & sm quot modos dicit, oportet nos loqui de alio principio et nãli, & est dare drĩam ĩter consyderationẽ Nãlis, & Mathematici. cõueniũt.n. I consyderatione de codẽ. 16

qm

A qm̄ corpora naturalia, quia habent soliditates, & sup̄ficies, & lineas, & puncta, op; vt consyderatio de eis sit pars sciē naturalis: & qa ista sunt subiecta Geometriç, necesse est vt, si Geometria sit alia à scīa Naturali, vt ambæ consyderent in eis duobus modis diuersis, aut Geometria sit pars sciæ Naturalis. Et ista perscrutatio licet pertineat ad logicā, tn̄ mos est vt illud, qđ est cōe omnibus artibus, dicatur in Logica, & illud, qđ est proprium vnicuiq; arti dicat̄ in illa arte. Et, cùm quęsiuit drīam inter consyderationē Natu

B ralem, & Geometricā ī corporibus, & superficiebus, lineis & punctis, incoepit quærere drīam ēt inter cōsyderationē Naturalem & Astrologicam. conueniunt.n.in hoc, ꝙ cōsyderant de figura Lunæ & Solis, & Terræ, & corporum coelestium.

Amplius autē si Astrologia alia est, an pars Physicę. si.enim Physici est qd sit Sol, aut Luna scire, accidentium aūt p se nullū, inconueniens est, et p̄sertim, ꝙ cū videant̄ dicere qui circa naturam versant̄, et de figura So-

C lis, & Lunę: et verum sphærica sit terra, & mundus, an non.

Et ēt vtrū Astrologia sit alia à scīa Naturali, aut est pars eius. quoniā, si oportet Naturalē scire Solē, et Lunā, q̄ sunt, et nō oportet ipsū scire cōsequētia eorū, hoc ē inopinabile oī mō. et maxīe, quia videmus illos, qui loquūtur de natura loqui ēt de figura Lunæ, et Solis: et perscrutari de mundo et terra, vtrum sint sphærica, aut non.

Et.d. Et quęrendum est ēt, vtrū Astrologia sit alia à scīa Naturali, aut sit pars eius. cōsyderant.n.de eisdē, s. de figuris corporum coelestiū, & stellarū. consyderatio.n. Mathematici in hoc manifesta est: cōsyderatio vero Naturalis est, qa, cū cōsyderauerit de natura & Solis, & Lunæ, & vr̄ de corporibus coelestibus continget consyderare de accidentibus eorū: figuræ aūt sunt accidētia in eis. & iō dixit: qm̄, si oportet Naturalē scire, &c. & hoc ē inopinabile. quia ꝓbabile est ꝙ qui p̄scrutatur de natura alicuius debet p̄scrutari de accidētibus eius: & cū hoc, qđ est probabile, est verum. & dixit & maxime, quia probabile est oppositum improbabili. Et, cum narrauit ipsum eē improbabile, induxit opinionē famosam oppositā illi: & est hæc, ꝙ oēs Naturales cōueniunt in cōsyderatiōe de istis rebus: & dictum est ꝙ vnus modus probabiliū est ille, in quo cōueniūt Artifices: & sic famositas congregat̄ hic duobus modis, quorū vnus ēst in ipsa re, & secundus est in propōne continente ipsam rem: & est, ꝙ omnis Artifex debet cōsyderare de accidentibus sui subiecti. Et, cū induxit testimonium cōmune, et dixit & maximē. & quia sequitur ex hoc, aut vt Astrologia sit pars scientię Naturalis, aut vt cōsyderatio diuersetur in eis: sed ipsam esse partē eius est impossibile: ergo necesse est vt diuersentur in consyderatione. & ideo incœpit notificare modum consyderationis eorum.

D 17

E

F

Oīs Artifex dēt cōsyderare d̄ accn̄tibus sui subiecti. Idē 1. poste. t. c. 43. & 2. de aīa. c. 3.

De his igit̄ negociat̄ et Mathematic⁹, sed nō quaten⁹ physici corporis terminus ē vnūqđq;, neq;

G neq; accidentia speculatur, quatenus talibus existentibus accidunt. quapropter & abstrahit. abstracta enim sunt intellectu à motu: & nihil refert: neq; fit mendacium abstrahentium.

Abstrahẽtium nõ est mendaciũ vide. 3. de aïa.t.35.

Et Mathematicus etiam consyderat de istis, sed consyderatio eius de eis non est, secundum quòd vnũquodque eorum est vltimum corporum naturalium, neque consyderatio eius etiam de accidentibus H *eorum est, secundum quòd accidũt istis corporibus, quæ sunt huiusmodi. & ideo abstrahit & separat ea ab eis. separantur enim in mente à motu: & in hoc non est differẽtia: neq; accidit, cùm separãtur, falsũ.*

18 Intendit hic per Mathematicum Geometram, & Astrologum, & intendit per ista, in quibus conueniũt Geometra, & Naturalis corpora, & superficies: & lineas, & puncta. & dixit: ꝙ Geometer nõ consyderat de eis, sm ꝙ sunt vltima corporis naturalis, quia vltimum exigit subiectũ, I cuius est vltimum, & ista consyderatio est sm ꝙ sunt in materia, & est propria Naturali, cùm sit declaratũ ipsum consyderare de rebus, sm ꝙ sunt in materijs, & mobiles. Geometer igitur cõsyderat de corpore, sm ꝙ habet tres dimensiones tantũ, Naturalis vero consyderat de eo, sm ꝙ istæ dimẽsiones sunt vltima existẽtia in corpore transmutabili: & sĩr cõsyderat Geometer de superficie, sm ꝙ est sup̃ficies tm̃, Naturalis vero sm ꝙ est finis corporis naturalis: & sĩr etiam consyderat de lineis, & punctis. D. d. neq; consyderat etiã K de accidentibus eorum. i. Astrologus, qui consyderat de pluribus accidentibus corporum cœlestium, de quibus Naturalis consyderat. & dixit: ꝙ Astrologus non consyderat de istis accidentibus, sm ꝙ accidunt naturæ istius corporis, sicut Naturalis consyderat de eis, s. qm̃ non cõsyderat de figura lunæ, & solis, sm ꝙ natura illorum exigit illam figuram, sed sm ꝙ mens abstrahit eas à motu, & transmutatione, s. qm̃ consyderat de figuris eorum, sm ꝙ sunt figuræ tm̃, non sm ꝙ sunt corpora cœlestia mobilia: & quia esse istarũ rerũ ẽ alio modo ab eo, quo Astrologus consyderat de eis: consyderat enim de eis, sm ꝙ sunt abstractæ à materijs: sed extra animam sunt in materijs. D. d. non accidit falsum. i. qm̃ natura istorum exigit illa separari ratione, nullo modo falso accidente. & non est ita de formis naturalibus. Sunt igitur aliqua, de quib⁹ possibile est cõsyderare, sm ꝙ sunt in materijs, & sm quod extrahũtur à materijs: & sunt illa in quibus cõueniunt Mathematicus, & Naturalis: & sunt aliqua, de quibus impossibile est consyderare, nisi cum materia: & ista proprie sunt naturalis. M D. d. & non est in hoc differentia. & nõ debes intelligere ꝙ consyderatio in eis vtroq; modo inducit ad idem in omni loco, immo inducit ad dispositiones diuersas: sed intelligẽdum est ꝙ non est differentia in hoc, ꝙ vtraq; cõsyderatio de eis inducit ad veritatem. D. d. &, cùm abstrahunt non accidit falsum. i. licet consyderatio de eis sit alio modo, ab eo, quo sunt extra mentẽ, s. quia sunt in materia: & consyderatio de eis est sm

Mathematic⁹ abstrahit a mã sensibili. idẽ 6. me. t.c.2. & 3. met.t. c.3. & 7. me.t. c.35. & 1. ð aïa.t.c.17. & 1. cœ.92 & 7.m.34

Astrolo cõsyder res, vt a L strahun motu c positũ dicere. me. cõ. vide co Zim.

Quõ c syderat Mathe tici, & lis de c rebus cat ac spõne uersas 1. cœ. c ad fin 4. phy &.3, p vide. 1 c. 1.

ꝙ

A ꝙ nõ sunt in materia: & hoc cõe est Geometrę & Astrologo: sed cõsyderatio Geometrę ẽ magis abstracta, & magis remota à materia: cõsyderat.n. de figura simplici: Astrolog' vo ď figu. termĩata ĩ corpe cœlesti.

Geometrę cõsyderatio est magis abstracta, & remota à mã, qa cõsyderat de figura simplici. Astr' vero de figura terminata ĩ corpe cœlesti. Idem. n. Meta. c. 44. Idẽ. 1. Me. c. 19. et 2. cœ. c. 57

Latẽt autem qui hoc faciũt, et qui ideas dicunt.* physica.n. abstrahũt, cũ minus sint abstracta mathematicis. Fiet aũt hoc manifestũ, si aliqs vtrorũq; tẽtauerit dicere terminos, & ipsorũ et accidẽtiũ. ĩpar.n. erit et par, et rectũ et curuũ, adhuc autẽ et numerus, et linea, et figura sine B motu. caro aũt, et os, et hõ non amplius. sed hæc, sicut narissima, sed non sicut curuũ, dicunt.

*Vide cõ. Zim.

Et dicentes formas faciunt hoc absq; eo quòd percipiunt. separant .n. formas naturales et in respectu mathematicorum minus separantur. Et hoc potes scire, si inceperis definire vtrunq; modum, scilicet naturam, & accidentia. inuenies .n. definitionem paris, & imparis, & recti, & curui, & etiam numeri, & linea, & fi- C *gura extra motum, quod non inuenies in definitione carnis, aut ossis, aut hominis. sed ista dicuntur sicut dicitur simus, non sicut dicitur curuus.*

19 Intendit per dicẽtes formas Platonẽ. & contingit istis separare formas naturales ratione, quia sunt separatæ in esse apud eos: & manifestum est ꝙ quicquid separatur ab esse, sepearatur rõne, & non conuertitur, vt existimant dicẽtes res mathematicas separari. & dixit dicentes formas, &c.i. & contingit dicentibus formas esse definire formas naturales abstractas à materia: vt facit Geometer in superficie, & linea: & non percipiunt hoc, quod contingit eis. D.d. separant.n. formas naturales, i. cõtingit eis hoc, q a separãt formas nãles ĩ eẽ à mã quare continget eis facere similiter hoc in definitionibus, & nõ percipiunt. D.d. & in respectu mathematicorum, &c.i. &, cùm comparãtur ista & mathematica, inuenietur, aut nõ separari omnino, aut separari minus q̃ illa. & dixit hoc, quia quædam formæ sunt magis separabiles à materia q̃ quædam. Deinde certificauit hoc ex definitionibus, & dixit: Et hoc potes scire, &c. & intẽdit per accidentia, illa, de q bus Geometer cõsyderat. & hoc, quod dixit, manifestum est per se. quoniã, cũ definiuerim' par, & impar, sicut dixit, & vlr numerum, & accidentia numeri, & similiter magnitudines, & accidentia earum, non apparebit materia in definitione earum, quæ est causa transmutationis. cũ autem definiuerimus carnem, & os, & alia naturalia, statim apparebit materia in definitione eorum. & ideo dixit in illis ꝙ definiuntur, sicut definitur simitas, & vniuersaliter accidentia naturalia, non mathematica, sicut curuitas, & alia. Et induxit exemplum de simitate, quia manifestum est ꝙ in definitione eius accipitur nasus, cùm dicitur. quòd simitas est nasus cauus, in cauitate autem non apparet materia: cauitas enim est depressio superficiei.

D E F

Documẽtũ. In definitione simi apparet mã, nõ aũt ĩ definitiõe cõcaui. Idẽ. 6 Met. t. c. 2. & 7. Met. 34. & 3. de aĩa. 35. Idẽ ĩfra hic te. cõ. 21.

Demon-

Demonstrant aūt & q̃ ex Mathematicis magis Physica sunt, vt Perspectiua, & Harmonica, & Astrologia. e contrario enim quodāmodo se habent ad Geometriā. Geometria enī de physica linea cōsyderat, sed nō quaten⁹ est physica. Perspectiua autem mathematicam quidem lineā, sed nō quatenus mathematica, sed quatenus physica est.

Et demonstrāt hoc etiā quòd de Mathematicis ē propinquius scien- H *tiæ Naturali, vt scīa de Aspectibus, & Musica, & Astronomia. habent enim dispositionē quodammodo cōuersam dispositioni Geometriæ. Geometer enim consyderat de linea naturali, sed nō secundū quòd est naturalis: Aspectiuus autem consyderat de linea mathematica, non secundum quòd est mathematica, sed secūdū quòd est naturalis.*

20 Et declarabitur φ in definitionibus naturalibus apparet materia ex hoc, q̄ñ quod de mathematicis est I propinquius sciētiæ naturali magis pertinet ad materiā, & magis apparet mā in definitionibus eius: licet minus appareat q̄ in scientia Naturali: vt in sciētia de Aspectib⁹, & Musica, & Astrologia. Et dixit quodāmodo. q̄ñ illa, quæ sunt in hoc in conuersa dispositione Geometriæ simpl'r sunt definitiones scientiæ naturalis. Geometria enim consyderat de magnitudinibus abstractis à materia, Naturalis vero consyderat de eis sm φ sunt in mā, Aspectiuus aūt consyderat de lineis in dispositione

Geometria consyderat de magnitudinib⁹ abstractis à materia,

media inter illas duas consyderationes: non enim consyderat de linea sm φ est linea simpliciter vt Geometer: neq; sm φ ē linea ignea, aut aerea vt Naturalis: sed sm φ visualis: istud enim esse est quasi mediū inter naturale, & mathematicum. & sim̄r Musicus cōsyderat de proportionibus numerabilibus, non sm φ sunt proportiones numerabiles, sed sm φ sunt sonorum sensibilium. Et ideo, cùm dixit Aspectiuus aūt consyderat de linea mathematica non sm φ est mathematica, sed sm φ est naturalis, nō debes intelligere φ cōsyderatio ei⁹ est consyderatio nālis, sed intēdebat φ cōsyderatio eius est ꝓpinquior cōsyderationi naturali.

Naturalem non consyderare formam sine materia. Cap. 3.

CVm autē natura duplex sit, & forma & materia, vt si de simitate quid sit consyderem⁹, sic cōtemplandū est. quare neq; sine materia, neque sm materiam quæ hmōi sunt. Etenim iā & de hoc dupl'r dubitabit q̄s cū duæ naturæ sint, de vtra est Physici, an de eo, q̄d M est ex vtrisq;. sed, si de eo, q̄d est ex vtrisq;, & de vtraq;.

Et, cùm natura dicitur duobus modis, scilicet de forma, & de materia, oportet nos ponere consyderationē de illa, sicut de simo quid sit, si perscrutaremur de eo, & non ponamus consyderationē de rebus naturalibus sine materia, neq; de materia secundum materiā tantum. Homo enim dubitat in hoc ēt, & dicit, cùm naturæ sint duæ, de qui-

bus

A *bus oportet Naturalẽ perſcrutari, & cùm neceſſe eſt ipſum perſcrutari de compoſito ex eis. ſed, ſi neceſſe eſt ei ipſum perſcrutari de cõpoſito, ergo neceſſe eſt ipſum perſcrutari de vtroq;. vtrũ igitur ſciẽtia vtriuſq; eſt eadem, aut ſcientia vtriuſq; eſt ſeparata ab alia.*

21 Et, cum natura dicat de forma, & mã: & forma nõ inuenit niſi in materia: oportet Naturalẽ cõſyderare de forma, ſicut de ſimo, ſ. ſm ꝙ eſt in mã, & hoc eſt ita. quia ex fundamentis, q̃ ponit Naturalis eſt, ꝙ plures formæ naturales ſunt ĩ materia: & hoc manifeſtum eſt per ſe. de forma aũt Naturali, in qua hoc non eſt manifeſtũ per ſe, iſta ſcia perſcrutat vtrũ ſit in mã, vel non. & in hoc nõ eſt dubiũ niſi de aĩa tm̃. Et, cùm declarauit ꝙ oportet Naturalẽ conſyderare de forma, ſm ꝙ eſt in mã, incœpit declarare ꝙ hoc neceſſe eſt in oĩbus rebus naturalibus: ſiue forma fuerit ſubſtãtia, ſiue accidẽs. & dixit & non ponamus conſyderationẽ de G rebus naturalib' ſine materia. D.d. neq; de materia.i.tm̃: ſicut fecerunt Naturales, cùm cõſyderauerunt de illa, ſm ꝙ eſt vnum entiũ: ſed debemus cõſyderare de illa, ſm ꝙ eſt mã formæ. conſyderatio enim de materia in reſpectu formæ eſt conſyderatio naturalis, & cõſyderatio de illa, ſm ꝙ eſt vnum entium, eſt conſyderatio primi Philoſophi. Et, cũ narrauit ꝙ oportet Naturalẽ conſyderare de forma, ſm ꝙ eſt in materia, non ſm ꝙ eſt tantũ, ſicut exiſtimauerunt quidã Antiqui, & cõſyderare de materia, ſm ꝙ eſt ſubiectũ formæ, nõ ens per ſe, incœpit inducere

Ex fundamẽtis, quę põit nãlis ẽ ꝙ plures foĩæ nãles ſunt ĩ materijs. Idẽ 2. Phyſico. t. c. xj.

B

Cõſyderatio de mã ĩ reſpectu foĩæ ẽ conſyderatio nãlis: & cõſyderatio de illa vt ẽ vnũ entiũ ẽ cõſyderatio primi Philoſophi. Idẽ 7. Met. cõ. 9.

D quæſtiones accidentes in hoc, & dixit: Homo enĩ dubitat, &c. i. & hoc, quod diximus de cõſyderatione naturali de forma, & materia, quia natura dicitur de vtroq;, quærendum eſt de eo ab aliquo. qm̃, ſi natura dicatur duobus modis, de qua igitur oportet Naturalẽ perſcrutari? vtrũ de forma, aut de materia: ſi oportet ipſum pſcrutari de altera earũ tm̃? aut nõ oportet ipſum pſcrutari de altera illarum, ſed de compoſito ex eis. ſed, ſi fuerit cõceſſum ꝙ neceſſe eſt ei perſcrutari de cõpoſito, neceſſe erit ei perſcrutari de vtroq;. ſed, ſi poſitũ fuerit ꝙ neceſſe eſt ei perſcrutari de vtroq;, non de altero, accidet quæſtio, ſ. vtrum ſciẽtia vtriuſq; ſit eadẽ, aut diuerſa. Et dixit hoc, qa exiſtimatur ꝙ de rebus diuerſis conſyderant ſcientiæ diuerſæ. Deinde incœpit dẽmõſtrare illa, quę faciũt dubitare in eis, & perſcrutari quõ ẽ vnius ſcientiæ conſyderare de materia, & forma, & quanta eſt conſyderatio iſtius ſcientiæ de vtroq;.

E

& 39. & 2. Met. cõ. vltimo. vide conſimile 1. Met. c. 15 & . 18. 4. Met. c. 1. & 6. Met. c. 1. 8. Met. c. 4 Idẽ. 12. Meta. c. 4. Idẽ 12. Meta. 1. 5. & 6. cõ. Idem ſupra in hoc 2. com. 4.

Vtrum igit eiuſdẽ, aut alteri⁹ vtranq; cognoſcere? Ad Antiquos enim aſpicienti videbitur vtiq; eẽ materiæ. ad exiguã enĩ partẽ quandam Empedocles, & Democritus formã, & quod qd erat eſſe tetigerũt. ſi aũt ars imitatur naturã: eiuſdẽ aũt eſt ſciæ cognoſcere formã, & materiam vſq; ad aliquid vt Medici ſanitatem, & cholerã, & phlegma, in quibus eſt ſanitas: ſiſr autem & Ædificatoris formã domus, & materiã, lateres, ſ. & ligna: ſiſr autem & in alijs: & Phyſicæ vtiq; erit cognoſcere vtraſq; naturas. F

Quoniã,

G *Quoniam, si tu posueris tuã consyderationem secundum quòd Antiqui fecerũt, videbis quòd perscrutatio est de materia. Empedocles enim, & Democritus incœperunt de forma, & quiditate modicum. & si ars sequitur naturam: & scire formam, & materiam vsq; ad aliquem locum est vnius scientiæ. v.g. quoniam medicus habet scire sanitatem, & coleram, & phlegma: & similiter Aedificator ha-*
H *bet scire quiditatẽ domus, & materiam eius, quæ est lateres, & ligna: & similiter de alijs artificijs: necesse est vt scientia naturalis notificet has duas naturas.*

22 Et, cũ homo consyderauit in hoc ex testimonio Antiquorũ, & fuerit sustentatus in modo consyderationis eorum de entibus, necesse est vt maxima consyderatio istius sciẽtiæ sit de materia, maxime enim eorũ, de quibus Antiqui reddiderunt causas de rebus naturalibus, ſm materiã sunt. Empedocles vero, & Democri-
I tus inter eos reddiderunt causas quarundam rerum ſm formam in paucis rebus: non enim perceperunt formam vltimam. & ideo dixit incœperunt de forma. i. dederunt causas rerum ſm formam. cum aũt homo cõsyderauerit in hoc ſm ꝙ vna ars consyderat de forma, & consyderat de istis vsq; ad aliquem terminum: & ars assimilatur naturæ in hoc: & consyderatio naturalis debet conuenire actioni naturæ, adeo, ꝙ illud, quod est notũ apud ipsum, sit illud, quod est notum apud naturam, quę est artifex rerum naturalium: manifestum est ꝙ vnius scientiæ est [...] has duas naturas. D.d. & scire [...] mam, & materiã, &c. idest, & sci[...] tia de forma, & de materia est in[...] dem arte: sed eadem ars non pe[...] nit ad vltimã materiam, sed ad [...] quem locum terminatum, & est [...] pria formæ, scilicet propinqua [...] v g. qm̃ scientia medicinæ scit sa[...] tatem, & peruenit de scientia ma[...] riæ sanitatis ad materiã propin[...] sanitati, & est cholera, & phleg[...] & similiter ædificator scit domu[...] & scit materiam propinquam [...] D.d oportet igitur Naturalem, [...] idest non debes intelligere ꝙ de[...] scire formã simpliciter, & mate[...] ad aliquem terminum: sicut acci[...] hoc in aliquibus artificijs alijs: [...] hoc accidit artificijs, quia sunt r[...] particularium. si autem est hic [...] qua ars cõis omnibus artificijs, [...] cesse est vt ista ars perueniat ad v[...] ma subiecta earum: quemadmo[...] si est hic scientia naturalis cõis o[...] nibus naturalibus, necesse est ipsa[...] peruenire ad subiectum vltimũ [...] tium naturaliũ, & formam ear[...] vltimam. Auicenna aũt dicit ꝙ [...] turalis non loquitur nisi de mate[...] propinqua vnicuiq; enti: de pri[...] aũt non consyderat nisi primus P[...] losophus. Et peccauit. cum enim [...] diuit in Posterioribus ꝙ nullus a[...] fex demonstrat causas sui subie[...] de quo consyderat: qm̃, si demo[...] straret eas per res priores illis cau[...] tunc erit de genere superiori: qu[...] illa declaratio erit de alia arte su[...] riori, quæ consyderat de genere c[...] tinente subiectum illius artis: &, [...] hoc audiuit, existimauit hoc esse i[...] possibile in trib⁹ modis demõstr[...]

tionũ

A tionum, s. in a demonstratione simp̃r, & demr̃atione quia, & demonstratione pp quid. Et nõ est ita. hoc enim non est impoẞe, nisi in demr̃atione simp̃r, & demr̃atione pp q d. in demonstratione aũt quia, nõ est impoẞe: sicut fecit Arist. in demonstratione primæ materiæ, & primi motoris in hoc libro: q̃, si fuerit de accidentibus proprijs entis, erit demõstratio Naturalis: &, si fuerit de accidentibus proprijs entis simp̃r, erit demonstratio Metaphysica. & vr̃ ꝙ prima b Materia non potest declarari esse proprie nisi p signum naturale: primus aũt Motor impossibile est vt declaref esse nisi p signũ naturale. Via aũt, qua ꝓcessit Auic. in probando primũ principium, est via loquentium: & sermo eius semꝑ inuenif quasi medius inter Peripateticos, & Loquentes. Cum autẽ causæ subiecti artis habuerint causas priores, tunc demonstratio illarum causarũ erit per demonstrationem simp̃r in arte continente illã artem: & erit etiam per signa in illa arte: & hoc totum erit, quando causæ subiecti artis latuerint.

a Cũ sub iecti i scia illius subiecti, si latuerint, potuerunt demr̃ari demr̃one signi, non ãt demr̃one simplicit̃, neq; dmõstratione pp quid. Idẽ. 11. me. c. 5. & inf. hic cõ. 26.

B

b Pria mã non põt d̃clarari eẽ proprie, nisi p signũ nãle: primus ãt motor ipossibile est vt declaref nisi per signũ nãle. confimile 1. ph. c. vlt. &. 8. ph. c. 3. & 12. m. com. 5.

C

Insuper eiusdem est id cuius gratia, & finem, & quæcunque sunt horum gratia. natura autẽ finis est, & id, cuius causa. quorũ. n. continuo motu existente, est aliquis finis ipsius mot⁹, hic vltimum est, & id, cuius cã. quo circa & Poeta derisorie adduct⁹ est vt diceret. Habet finem, cui⁹ quidem causa factus est. vult. n. nõ oẽ vltimũ eẽ finẽ, ʒ optimũ.

Et etiam illud, propter quod est illud, quod est, & finis intenta, et quod est causa istius, est vnius sciẽtia. natura autem est finis, & propter quid est quod est. quod enim de rebus habentibus motum continuum habet aliquem finem, ille finis est vltimum eius, & propter quod est. & ideo sermo versificatoris, cum dixit ipsum ire ad mortem, & est illud, propter quod fuit est derisibilis. non. n. oẽ vltimũ est finis, sed vltimum nobilius. D

Defende Homerũ; ea, te. 21. 5. metaph. Finis hẽt rõnẽ optimi. vide infra. t. c. 31. & 2. me. t. c. 8. & 5. met. t. c. 3.

Hæc est alia rõcinatio, qua declarat ꝙ Naturalis consyderat de natura, quæ est forma, & de materia in simul. & compositio isti⁹ sermonis est ex duabus propositionibus, quarum vna est, ꝙ oẽ, pp quid est aliq d cum illo, est vnius sciæ: secunda autem ꝙ natura, q̃ est forma, est illud, pp quod sunt aliæ res, quæ sunt subiecta illi: & concludit ex hoc ꝙ scire naturam, & res subiectas naturæ est vnius scientiæ: sed tacuit conclusionem, quia est manifesta. D. d. q d̃ enim de rebus, &c. hæc est propositio maior alteri⁹ syllogismi, quo declarat maiorem propositionem, dicentem ꝙ natura est finis. & componitur sic. Natura est illud, apud q d̃ cessant motus rerum generatarum, & vltimum suorum motuum continuorum: & omne ex rebus habentibus motum continuum, & habentibus finem, finis est vltimum illius motus: ergo natura est finis in generatione. Sed est ex duabus affirmatiuis in secunda figura. & Aristo. vtif hoc, q̃n maior propositio cõuertif vl̃r, & q̃n hoc est manifestum per se: q̃n tunc compositio erit quasi ĩ prima figura. Et ideo notificauit q̃n E 23 F

Arist. q̃nq; arguit ex duabus affirmatiuis in secũda figura, q̃n maior ꝓpõ cõuertitur vl̃r. idẽ 4. ph. c. 37. & 42. Idẽ. 2. coe. c. 25.

Phy. cũ cõ. Auer. H cõ-

G conuertitur ista propõ, & qñ non, s. φ oẽ, quod est vltimum motuum continuorũ, est finis, & dixit: & ideo sermo Versificatoris, &c. i. & nõ cõuertitur ita, φ oẽ, quod est vltimũ motuum, sit finis: nisi dicamus vltimum nobile, nõ vltimũ proueniẽs ex necessitate materiæ, vt mors. &, cum Versificator existimauit hoc conuerti. s. φ oẽ, quod est vltimum, est finis, ideo sermo eius fuit derisibilis. quod igitur conuertiẽ est φ oẽ vltimum nobilius priori est finis: et vltimum, quod est in motu generationis rerum est nobilius prioribus:
H ergo est finis. Et syllogismus componiẽ sic in prima figura. Natura est vltimum motuũ generationis, s. est nobilius præcedentibus: & omne, quod est tale est finis: ergo natura est finis. & mors, quæ est vltimũ, distinguitur ab vltimo, quod est finis in hoc: qm vltimum, quod est finis, est prima quies, ad quam veniũt generata: mors autem est post illud vltimum, quod est finis: ergo primum vltimum, ad quod peruenit motus generationis, est finis.

I Qm̃ & faciunt artes materiã, aliæ quidem simpliciter, alię vero operi accommodã. & vtimur tanquam propter nos, oĩbus, q̃ sunt. sumꝰ enim quodammodo & nos finis. dupliciter. n. est id, cuius causa. dictum est aũt ĩ ĩjs, qui de Philosophia.

Et etiam artes faciunt materiam, quædam simpliciter, & q̃dam secundum præparationem, ut sit apta in operatione. nos autem utimur illis, secundum quod omnes sunt propter nos. nos enim i etiam sumus finis quodammodo illud enim, quod est propter qui dicitur duobus modis. & hoc d ctum est in nostris sermonibus Philosophia.

Hæc est ratiocinatio, qua dec rat φ oportet naturalem consyde re de materia, & intẽdit φ artes o tiuæ hñt solicitudinẽ circa mater quædam, quia faciunt illam, sicut ciunt formam, vt ars Ædificator qm, sicut facit domum, q̃ est form ita facit lateres, quę sunt materia mus. quædam aũt, quia ꝑparant m teriã ad recipiendum formã, vt Nauificatiuæ. qm cum hoc φ fa formam nauis, ꝑparat ligna ad re piendam formã nauis. &, quia si in ente naturali est fiñs operation rebus artificialibꝰ, necesse est, si op ratio artium pendet de materia, a sm φ faciunt illam, aut sm φ ꝑp rant illam, vt consyderatio sciæ n turalis pẽdeat de materia cum ho φ cõsyderat de forma. sed tacuit c sequens, quia intelligiẽ ex hoc, qu dixit: Et ẽt artes, &c. i. & quiã oẽs a tes faciũt materiam, aut simpl̃r, a sm ꝑparationem, necesse est vt N turalis consyderet de materia. scie tia. n. hæc est siñs operationi illi. I d. nos aũt vtimur, &c. i. & ideo, qu nos sumus finis oĩum rerum fact rũ ab artibus quodammõ, ideo vt mur oĩbus Et intendebat φ finis duobus modis, aut sicut dicimus, forma est finis materiæ, & illud, qđ ꝑuenit res, est finis rei, aut sic dicimus, φ illud, cuius est res, est nis rei: & sm hoc dicimus, φ hom est finis rerum creatarũ ꝑp ipsum.

A Et, enim notificauit ꝙ illud, qđ est ante finē sm primū modū, est notū cū fine, declarauit ꝙ ita est in secundo mō, & ꝙ eadem est causa in hoc.

*a. l. duæ autem. vide comm. Zim.

Duæ igit* sunt artes, q̄ dominanť ipsi materiæ, & q̄ sunt cognoscentes, ea, q̄ vtitur, & Factiua, quæ Architectonica ē quapp & quæ vtiť Architectonica quodammodo est. differt aūt, q̄tenus hæc quidem, q̄ formā cognoscit, Architectonica est, alia autem vt effectrix materiæ. gubernator. n. qualis sit forma aliqua temonis cognoscit, & præcipit, alius autem ex quo ligno, et quibus ex motibus est. In ĳs igitur, quę sunt sm artem, nos facimus materiam propter op⁹, sed in Physicis est.

B

Et artes continentes materiā, & cognoscentes illam sunt duæ: et de arte operationis est Geometria operatiua: & ideo ars operatiua attribuitur etiam quodammodo Geometriæ operatiuæ. sed tamē differunt: illa enim attribuitur Geometriæ operatiuæ, secundum quòd cognoscit formam, ista autem secūdum quòd scit materiam, gubernator enim scit formam remi, quomodo debet esse, & præcipit fieri huiusmodi, & ista alia scit de quibus lignis, & quibus motibus perficitur. Quod aūt fit per artē, nos facimus materiā in illa propter illud, quod intendimus, in rebus aūt Naturalibus est existens.

C

Artes operatiuæ sunt duobus modis, aut facientes artificium, aut vtētes illo. & sunt principales, s. quia p̄cipiunt eis, quę sunt sub eis operari. &, cum ars, quæ est sub eis, perficit operationem, tunc principalis vtiť eo, quod fecit. Et, quia pōt aliq̄s dicere ꝙ istæ artes nō sciunt materiā, incœpit declarare quòd istæ etiam sciunt materiam: & istā vocat Geometriam operatiuam: & dixit: Et artes continētes, &c. i. cognoscētes materiā, non facientes eam, sunt duæ. vna aūt est, quæ vtiť, q̄ non facit formā, neq; mām, sed p̄cipit illi, q̄ ē sub opari: & ista dr Geometria opationū simpl̄r, & principalis simpl̄r. Secunda vero est quodāmō vtēs. i. pręcipit, & quodāmodo facit. & hoc intendebat, cum dixit, & de arte operatiua est Geometria opatiua. & q. d. & de arte operatiua est ars, q̄ vtitur, idest præcipit. Deinde dicit, & ideo ars, quę vtitur, &cæt. & si sit operans, tamen attribuitur Geometriæ operationum sm ꝙ vtiť, non sm ꝙ facit. Et, quia vtraq; ars est Geometria opationū, incœpit facere drias inter illas, & d. sed differūt, &c. i. sed hæ duæ artes differunt. qm̄ prima principalis nouit formam, & p̄cipit iuxta illam, & sil̄r materiā: alia aūt nouit materiā, & præcipit circa illā tm̄, formam aūt facit. D. Induxit exēplum de duabus artibus, & d. gubernator enim, &c. i. & ars, quæ vtiť simpliciter, quę scit vtrūq;, est sicut ars gubernandi nauem: scit. n. formam remi, quæ debet esse, & præcipit ipsum fieri sm illam formam. ista aūt alia ars, quæ vtitur quodammodo, & facit alio modo, est sicut ars faciēdi naues: ista. n. facit formam, & scit mām. scit. n. ex quib' lignis erit melior

D 25

Artes opatiuæ sunt duob⁹ modis. idē. 1. Ethi. cap. 1.

E

F

G lior forma n anis, & quo debent abscindi, & pcipit arti, q est sub ea, facere hoc, q non vtit omnino. Et intendebat p totum hoc declarare, q materia est nota in oibus artib9 principalibus, & non principalibus, cum artes sint tribus modis, aut operans simplr, aut vtens simplr, aut vtens quodammodo, & operans alio modo, & omnes sciunt materiam. D. d. in hoc aut, quod fit per artem, &c. i. & non est dria in hoc inter arté, & naturam, sed ars, sicut facit formá, facit materiam: natura aut facit formam, non materiam, cum sit exns, H quia est æterna. & silr inuenit i quibusdam artib9, s. quarum mã est naturalis, qm ars non facit illam.

Documétum.

Amplius, eorum, quæ ad aliquid, materia est. ad aliam. n. formam alia materia. Quousq; ergo Physicum oportet cognoscere formam, & ipsum quid est? An quemadmodum Medicum neruum, aut Fabrum æs, vsque ad aliquid: alicuius enim gratia vnumquodq;. & circa ea, quæ sunt, separabilia quidem forma, I in materia autem:* hõ. n. hominem generat, & sol. quomõ aũt se habeat hæc separabilis, & qd sit, Philosophiæ primæ est officium determinare.

*a. l. homo quidem. Sol, & hõ gñant hominem.

Et etiam materia est de capitulo relationis. diuersa. n. in forma diuersantur in materia. Vsquequo igitur oportet Naturalem peruenire in scientia formæ & quiditatis? dicamus, quoniam quemadmodũ Medicus peruenit in scientia neruorum, & Operãs cuprum in sciẽtia cupri peruenit ad illud, propter quod est vtrunq;, similiter est de istis etiam. oportet. n. ipsum scire eam esse formam abstractam: sed esse eius est in materia: homo. n. generatur ab homine, & sole. dispositio autẽ in abstracto q sit, & quid sit, est Prima Philosophia. K

Intendit etiam declarare q oportet Naturalem consyderare de forma, quia cõsyderat de materia. qm materia est de genere relationis: dr enim in respectu formæ. & silr videtur esse de forma. oportet igit consyderantem de materia consyderare de forma, & consyderanté de forma consyderare de materia. & etiá materia est pp formam: & oportet consyderantem de aliquo consyderare de illo, pp qd est. Et dixit: diuersa. n. in forma diuersant in materia. Hæc est ratiocinatio, qua declarat q materia dr in respectu formæ. & q. d. & ideo diuersat materia p diuersitatem formarum, adeo q materia aialiũ est alia à materia vegetabilium, & materia hoĩs est alia à materia aliarum specierũ. Et, cũ declarauit q naturalis cõsyderat de forma p se, & de materia pp formá, incœpit quærere quousq; debet consyderare de forma. & dixit: Quousque igitur, &c. i. ad quem igitur ordinem oportet Naturalem puenire in scia formarum, & non ptransire illum. s. in scientia quiditatis, nõ in scia eius, quod é esse? sed sunt hic multi ordines formarum, s. abstractæ à materia, & non abstractæ. D. d. dicamus igit, qm quemadmodũ Medicus, &c. i. & est manifestũ, qm quem-

26 L M

Materia diuersat p diuersitat formar idé. i, d a c 53. & 2 aia. c. 60

A quemadmodum Medicus oportet ipsum puenire de cognitiõe formarum existentiũ in suo subiecto, de quo consyderat, vt neruis, & carne, ad cognitionem quiditatis vltimarum formarum existẽtiũ ĩ sua materia non separabilium ab ea, similiter oportet Naturalẽ peruenire in consyderatione de formis ad vltimam formam, pp quam fuit materia. v. g. ad formam hoĩs. D. d. oportet. n. ipsum scire, &c i. oportet Naturalem puenire p suam consyderationem ad formam abstractã, s. vltimam, si esse eius est in materia, ante B q̃ pueniat apud consyderationẽ de forma hoĩs: sed homo generat᷑ ab hoĩe, & à sole, & vtrunq; est forma in materia. Et dixit hic quasi cõtradicendo dicentibus formas separari, & innuendo ꝙ formæ naturales sunt in materia. D. d. dispositio aũt in abstracto, &c. i. consyderatio autẽ de dispositionibus formarũ abstractarum, sin ꝙ sunt abstractæ, & de quiditatib' earũ, est proprie Primę Philosophiæ, non scientiæ Naturalis. Et notandum ꝙ consyderatio in esse istarum formarum est in scientia Naturali, non in prima Philosóphia: sicut existimat Aui. qm̃ in hac scia apparet istud genus formarum esse, deinde prima Philosophia consyderat de quiditatibus, & dispõnibus earum. & hoc est rectum. impossibile. n. est aliquam sciam vl̃em, & particularem declarare subiectum esse, siue per signum, siue p demonstrationem: quod non est ita in causis sui subiecti: qm̃ declarat eas per signum, non p demr̃onem simpl̃r. scia igit᷑ naturalis cõsyderat de esse formarum, quousq; perueniat ad vltimam formarũ materialiũ, & primã abstractarũ, aut ad formas formarum, q̃ sunt mediæ ĩ esse inter illas: sicut existimatur de forma hominis vltima.

Documẽtum.

C Consyderatio in esse istarũ formarũ abstractarũ est in scia naturali, non ĩ pr ĩa Philosophia. Idẽ. 1. ph. c. vl. & 8. phy. c. 3. & 12. met. com. 5.

D Forma hoĩs vltima est media inter abstracta, & materialia. Oppo. vidẽ 1. me. c. 39. vbi hr̃ nõ dari mediũ inter abstractũ & mãle. Vide con. Zim.

SVMMA TERTIA.

De Causis, & earum in plura membra diuisione.

Quot, quæ ue sint causæ. Cap. I.

Determinatis aũt his, consyderandũ est de causis, & quę, & quot numero sunt. Cũ. n. sciẽdi gratia hoc negocium sit: E scire autem nõ prius opinamur vnumquodq;, q̃ vtiq; cœperimus pp quid circa vnumq̃dq;, hoc autẽ est accipere primã causam: manifestũ ꝙ & nobis hoc faciendum est & de generatiõe, & corruptione, & de omni physica mutatione: vt scientes ipsorum principia, reducere ad ipsa tentemus q̃sitorum vnũq̃dq;.

His igitur determinatis consyderandum est de causis, quæ, & quot sunt. Intentio. n. istius cõsyderationis, quæ est scia: & nos non F *credimus aliquid scire absque eo, quòd prius determinemus illa, ex quibus ẽ, & hoc ẽ scire suas cãs primas: manifestũ ẽ quòd oportet nos etiam facere hoc in generatione, et corruptione, & in omni transmutatione naturali: ita quòd, cum sciuerimus principia eorum, quæremus reddere ad illa vnumquodq; eorũ, de quib. erimus perscrutati.*

G 27 Et, cum determinauimus ista, q̃ debent praecedere hãc scientiã, oportet et pscrutari de causis rerũ naturalium, q̃ sunt, & quot. Et hoc est necesse. qm̃ intentio istius consyderationis de sciã rerum naturaliũ, est sciã certificata perfecta: & nos non credim⁹ scire aliquid pfecte, nisi cũ sciamus ipsum cum suis causis primis, donec perueniamus ad suas causas propinquas: & hoc erit, cum pri⁹ determinauimus numerum causarum q̃rendarum in illo genere, quę sunt, & quot sunt: ergo manifestum est ꝙ similiť et debemus facere ĩ hac consyderatione naturali: ita ꝙ, cum prius sciuerimus causas cões omnibus rebus naturalibus, & numerum earum, quaeremus in vnoquoq; eorum, de quibus loquimur illas causas esse. H Et cum dixit: & hoc est determinare suas primas causas: intendit ꝙ ista scientia perfecta acquiriť ab aliquo, qñ prius sciuerit causas rei primas, donec perueniat ad causas eius propinquas.

Nos non credimus scire aliq̃d pfecte, nisi cũ sciam⁹ ipsum cũ suis causis primis, donec perueniam⁹ ad suas cãs ꝓpinquas. Idẽ. 1. phy. cõ. 1. & te.

Vno igitur modo causa dr̃, ex quo fit aliquid cum insit: vt aes statuae, & argentum phialae, & horum genera. Alio aũt modo I forma, & exemplũ. haec aũt est rõ ipsius qd quid erat esse, & huius gña, vt ipsius diapason duo ad vnum, & omnino numerus, & partes, quę in ratione.

Dicamus igitur quòd causa dicitur vno mõ de illo, ex quo fit res, & est in ea. v. g. cuprum idoli hominis, & argentum idoli anuli, et genera istorum. Et dicitur alio modo de forma, & imagine. & est rõ significãs quiditatẽ rei, & genera istius. v. g. quòd genus eius, quod est diapason, est proportio binarij ad vnũ & vniuersaliter numerus, & partes conclusa in toto. K

Et cũ dr̃ multis modis. dr̃. n. causa materialis, vt cuprum idoli, & argẽtum anuli. & dixit: & est in ea, vt faciat differentiam inter materiam, & priuationem. Et dicitur alio modo sm̃ formam, vt figura, & imago in cupro. & haec est causa, quam dat ratio significans quiditatem rei, s. definitio. & dixit hoc, quia definitiones componuntur ex forma vl̃i, q̃ est genus, & propria, quę est dr̃ia. D. d. & genera isti⁹. i. & ista forma cõis, quae ponitur ĩ definitione, ita se habet ad propriam differentiam, sicut cõe ad propriũ. v. g. qm̃ forma cõis, quae est quasi genus propinquũ ad diapason, est proportio duorum ad vnum. & genus concludens, & proprium ei aequiuocať in Arabico: & vnum est numerus proprius, & vltimum est forma. 28 L

Definitiones cõponuntur ex forma vl̃i, q̃ ẽ genus, & propria ẽ dr̃ia. 7. met.

Amplius vnde principiũ mutationis primum, aut quietis: vt consultor causa, & pater filij, & oĩno faciens facti, & mutãs mutati. Pręterea, vt finis. hic autem est id, cuius gratia, vt ambulãdi sanitas. propter quid enim ambulat? dicimus, vt sanus sit: & ita locuti, opinamur assignasse causam. & quaecunq;, iam mouente alio, intermedia fiũt ipsi⁹ finis: vt sanitatis macies, aut purgatio, aut medicamenta, aut organa. oĩa nãq; hęc finis grã sũt: drñt tñ abinuicẽ, quia alia q̃dẽ sunt opera, alia vero organa. M

Et

A *Et dicitur etiam illud, ex quo ẽ principium primum transmutationis, & quietis. v.g. quoniam consulens dicens est cã, similiter pater filij, & vniuersaliter agens acti, et transmutans transmutati. Et dicitur ẽt secundum finem intentum. & hoc est illud, propter quid: v.g. sanitas apud ambulationẽ. cum.n. dicitur quare ambulat Sortes? dicemus propter hoc, quòd suũ corpus sanetur: et hoc dicto reddimus cau*
B *sam. & similiter illa, q̃ sunt apud motũ alterius ĩter illud, & finẽ intentũ. v.g. sanitas ex diminutione, & purgatione, & potatione medicinæ, & instrumentis. quoniam oĩa ista intenduntur propter finẽ: sed differunt, quoniam quedam sunt actiones, & q̃dam instrumenta.*

29 Cum induxit causam materialẽ, & formalem, induxit ẽt causam agẽtem, & finalem, & dixit. Et dr̃ etiam de fine intẽto. i. & dr̃ causa ẽt de causa finali: vt sanitas, q̃ est causa exercitij. & signum eius est, qm̃, cum ali-
C quis interrogat nos, quare ambulat Sortes? dicimus respondendo, propter hoc q̃ fit sanus. D. d. & silr̃ illa, &c. i. & silr̃ omnia, quorum vnumquodq; est vltimum motus eius, q.d est ante ipsum, ex illis multis, q̃ sunt inter primum agens, & vltimum finem, i. qm̃ vnũquodq; eorũ est finis eius, quod est ante, & oĩa sunt pp vltimum finẽ. v.g. ambulatio, q̃ est pp extenuationem, & extenuatio pp sanitatem. & silr̃ potio medicinæ, & phlebotomia est pp extenuationẽ humoris vincẽtis in corpore, & hoc est pp sanitatem. D. d. qm̃ oĩa ista intenduntur propter finem. i. qm̃ omne, quod est ante finem; est propter finem. v.g. qm̃ ista, q̃ diximus, intendunt̃ pp sanitatem: sed differũt, qm̃ quædã sunt actiones, vt ambulatio, & q̃dã instrumẽta, vt phlebotomia. D

Causæ igit̃ ferè tot modis dñr. Accidit aũt, cum multipl̃r dicãtur causæ, & multas eiusdẽ causas esse, non s̃m accidens: vt statuæ, & ars statuaria, & æs non s̃m alterũ quid, sed quatenus est statua: sed non eodem modo: sed E hoc quidẽ vt materia, illud aũt vt vnde est motus. Sunt aũt q̃dam & adinuicem causæ: vt laborare causa est bonæ habitudinis, & hæc laborandi: sed non eodem modo: sed hoc q̃dẽ vt finis, illud aũt vt principium motus. Amplius aũt eadem cã contrariorũ est. q̃d.n. p̃sens causa huiꝰ est, hoc & absens facimus aliq̃n cãm contrarij. vt absentiam gubernatoris nauis subuersionis, cuius erat p̃sentia causa salutis.

Isti igitur sunt modi, secundũ quot fere dicuntur causa. Et accidit, si causæ sint multis modis, vt plures causæ sint vnius rei, & non per accidens. v.g. quoniam causa idoli hominis est ars statuandi, & causa eius est cuprum, & hoc non est alio modo, sed secundũ quòd est statua: sed non eodẽ modo sunt causæ: sed hoc secundũ materia, hoc autẽ secũdũ quòd est pricipiũ motus. F

G *Et sunt aliqua, quæ sunt causæ sui adinuicem. v. g. quoniam labor est causa bonæ consistentiæ corporis, & bona consistentia est causa laboris: sed non eodem modo: bona. n. existentia corporis est causa secũdum finem, labor autem secũdum quòd est principium motus. Et etiã idem est causa duorum contrariorum. absentia enim eius, cuius præsentia est causa alicuius rei, ẽ causa sui contrarij. v. g. quoniam ab-* H *sentia gubernatoris est causã submersionis nauis, eius p̃sentia erat causa salutis.*

30 Cum numerauit modos quatuor causarum, incœpit dicere dispositiones earum, & quomodo se habent ad causata, & ad seinuicem, & dixit: q̃ accidit q̃ plures istarum causarũ q̃ vna sunt causæ vnius rei. v. g. qm̃ causa statuę est cuprum, & agẽs: sed duobus modis diuersis: cuprum. n. sm̃ materiam, artifex vero, vel ars sm̃ agẽs. & silr̃ figura statuæ est causa sm̃ formam, & illud, propter qđ fuit facta est causa sm̃ finem. Et cõ- I tingit etiam q̃ eadem causa est causa duorum contrariorum, sed duabus dispositionib' diuersis. v. g. qm̃ gubernator est causa saluationis nauis, & submersionis: saluationis quidem ipso pręsente: submersionis autem ipso absente. Causæ etiam habent se adinuicem, ita q̃ vtraq; duarum causarum in specie diuersarũ est causa reliquæ, sed duobus modis diuersis. v. g. qm̃ labor est causa sanitatis sm̃ agẽs, sanitas autem est causa laboris sm̃ finem. & silr̃ materia est causa formæ, sm̃ q̃ forma nõ pôt inueniri nisi p illam, forma aũt est causa materiæ, sm̃ q̃ materia nõ potest esse in actu & demonstrata, nisi per illam, & pręcipue prima materia.* D. d. isti igit̃ sunt modi, &c, & dixit ferè. quia possibile est inuenire aliqua, q̃ collocantur in numero istorũ quatuor modorum, vt illa, quæ assimilant̃ istis, & inueniuntur in eis. & ideo dixit ferè. quia notat dubitationem, quousq; declaret hoc per inductionem, cũ fuerit declaratum sm̃ quot modos dr̃ vnumquodq; eorum. & dixit Alex. q̃ dixit hoc ad excipiendum causas, quæ sunt per accidens.

Eadẽ ẽ cã cõtrarioꝝ scđm di-spõnes diuersas. idẽ 5. met. c. 2. & 2. cœ. 92.

K

Quõ materia su[...] formæ, [...] sola m[...] vide co[...] mile. i. 70. & 3 & c. 2. d[...] ma. 4.

*Exposi[...] primo[...] verbor[...] in tex.

L

Omnes autem nũc dictę causæ ĩ quatuor cadunt modos manifestissimos. Elementa. n. syllabarum, & materia factibiliũ, & ignis, & hmõi corporum, & partes totius, & suppositiones conclusionis, vt id, ex q̃, causæ sunt. Harum autem aliæ quidẽ sunt vt subiectum, vt partes, alię autem, vt quod quid erat eẽ, & totum, & compositio, & spẽs. Semen aũt, & medicus, & consultor, & omnino ipsum faciẽs omnia sunt vnde pricipium mutationis, aut stat', aut mot'. Aliæ autem vt finis, & bonũ aliorũ. id, n, cuius gratia, optimum, & finis aliorum vult esse. differat autem nihil idem dicere bonũ, vel apparens bonum.

Vide [...] Zim.

M

Idẽ sup[...] 25. & 2 tex. 8. [...] me. c. 3

Et istæ causæ, quas diximus, omnes collocantur in quatuor modis, qui sunt valde manifesti. Literæ enim dictionum, & materia artificio-

A *ficiorum, & ignis, & similia corporum, & partes totius, & propositiones conclusionis sunt causa secundũ illud, ex quo est generatio. Sed quędam sunt quasi subiectũ, ut partes, & quędam quasi quiditas, s. uniuersum, creatio, & compositio, & forma. Sperma autem, & semen, & medicus, & sol, & uniuersaliter agens, omnia sunt illud, ex quo est principium trãsmutationis, & quietis. Et quedã sunt* B *quasi finis intenta per alias res, et bonum: illud.n. propter quid debet esse nobilius cæterorum, & causa eorum. & non est differentia ĩ hoc, quòd dicamus ipsum esse bonum, aut dicamus ipsum existimari bonum.*

31 Cum numerauit genera causarũ fm exemplũ, ĩcœpit notificare quõ vnaquęq; causarum collocatur sub istis quatuor generibus, & dixit: Et istæ causæ, &c. i. & omnis causa, aut C est fm materiam, aut fm formã, aut fm agens, aut fm finem. D. d. Literę enim &c. i. omnia. n. ista sunt causæ fm illud, ex quo fit generatum. syllabæ. n. generantur ex literis, & sitr corpora partium consimilium cõposita generant᷑ ex igne, & ex alijs elñtis. & hoc intendebat, cum dixit & ignis, & siña corpora. i. & ignis, & alia elementa sunt materia corporum consimiliũ, q̃ generant᷑ ex eis. D. d. & partes totius, i. & partes sunt totius quasi materia. D. d. & propõnes conclusionis, i. & qm̃ conclusio gñat᷑ ex propõnibus, assimilant᷑ igitur materiæ. Et oĩa ista conuenisit D in hoc q̓ sunt materia, & differunt I hoc, qm̃ quædã sunt materia fm cõpositionẽ, vt lrę syllabarum, & lapides domus, & q̃dam sunt fm alterationem, vt panis sanguinis, & q̃dam fm alterationem, & cõpositionẽ, vt acetum, & mel oximellis, & quatuor elementa oĩum compositorum. & hæc duo sunt fundamenta materię, i. compositio, & alteratio, & tertium compositum ex eis. partes autem, & totum posuit aliũ modum à cõpositione, vt reputo, fm q̓ ĩtẽdebat partes, q̃ sunt in potentia, non q̃ sunt in actu, aut fm q̓ intendebat vniuersũ E congregatum tñ. compositio. n. est congregatio propria partium: fit. n. ex qualitate, & ordine, & positione. propõnes aũt assimilantur materię, quia sunt in potentia cõclusio, & cõclusio est eis quasi forma. D. d. sed q̃dam sunt quasi quiditas, i. sed istarum causarum q̃dam sunt quasi demonstrantes quiditatẽ rei, & istę inueniunt᷑ fm numerum differentiarum, quibus differt illud, quod accipitur in quiditate, & sunt tria, vt forma vniuersi partium, & forma cõpositionis partiũ, & forma oximellis, mellis & aceti: & ideo dixit vniuersum, & compositio & forma. Et F intendit p formam, q̃ est fm alterationem, & aut sine cõpositione, aut cum compositione. & intẽdit p vniuersum congregationem partium tñ. & intendit per cõpositionẽ congregationem illarũ trium dispositionum in partibus, s. figuræ, ordinis, & positionis. Et, cum numerauit causas, q̃ collocantur sub cã materiali, & formali, dixit: Sperma aũt, & semẽ, &c. i. sperma aũt aĩaliũ, & semen vegetabilium, & medicus

Proposi-tiones assimilant᷑ materię, quia s᷑t in potentia conclusio, & conclusio ẽ eis quasi forma Idẽ inf. 74

Forma. Vniuersũ Composi-tio & Forma.

G sanitatis,& vl'r agens acti,omnia col locant'sub causa, quæ est principiũ transmutationis,& suæ cessationis. D.induxit genus, quod est sm finẽ, & dixit: Et quædã sm finẽ,i. & sunt quædam causæ,quæ sunt quasi finis intẽtus per operationes, & quasi bonum intentum. D.ĩduxit ratiocinationes super hoc,& dixit: illud.n.ꝓpter quid,&c.i.qm̃ illud ꝓpter qd, quia est nobilius illis, quæ quærunt' propter illud, est bonum intentum per illas res.& ideo est causa oĩum illarum. agens enim & materia non sunt nisi propter finem: & similiter H formæ nõ sunt nisi propter vltimũ finem. D.d.& non est differentia, &c.i.non est differentia inter hoc, ꝙ describemus istam causam, quod est bonum intẽtum per illa, q̃ sunt ante illam in rei veritate, aut illud, quod existimatur esse bonum,licet non sit bonum in rei veritate.& dixit hoc, vt descriptio sit communis rebus volũtarijs,& naturalibus.qm̃ vltimum intentum in rebus voluntarijs multotiens videtur bonum,& non est in rei veritate, intentũ vero in rebus naturalibus ẽ bonũ verũ.

Vltimũ intentũ ĩ rebus voluntarijs multotiens vĩ bonum,& nõ ẽ in rei veritate, ĩtẽtũ vero in reb⁹ nãlibus ẽ bonũ verum vide pro hoc.18.12. met.

I Causæ igitur tales,& tot sunt specie.Modi aũt causarũ numero quidem sunt multi, in capita vero contracti & hi pauciores. dñr.n.causę multipliciter.& ipsarum,quæ similium specierum sunt,prior ac posterior alia,alia, vt sanitate medicus, & artifex, & ipso diapason duplum, & numerus, & semper quæ continẽt ad singulares.

Istæ igitur sunt causæ, & tot sunt species earum. Modi aũt causarum sunt multi, sed cum adun... tur fiunt pauciores. causæ.n. ẽt d... cuntur multipliciter. dicitur. n. ... causis, quæ sũt eiusdẽ speciei, qu... vna causa est prior, aut posteri... alia. v.g. quoniam cã sanitatis ... medicus, & causa eius est ars, ... causa eius, quod est diapason, ... duplum, & causa eius est num... rus, & similiter semper in resp... ctu comparatio continentis ad p... ticularia.

Intendit p modos cãs,q̃ diuid... tur p accidẽtia. Et, cum notifica... ꝙ modi causarũ concludunt' sm ... nera eorũ,ĩcœpit numerare eos, ... dixit:dr̃.n.in causis,&c.i. causæ.n... sunt eiusdem speciei quatuor spe... rum,dñr causæ sm prius,&poste... v.g.in causis agentibus, medicus ... ars:medicus.n.est posterior:ars ... est prior. Et sl'r in causis formali... v.g.qm̃ forma diapason est dup... & forma dupli est numerus, & f... ma numeri est quantitas. & sl'r ... uenit' semp proportio inter vl'e ... particulare.& hoc intendebat, c... dixit:& sl'r semp, &c.i. & sl'r se... inuenitur comparatio cõis ad p... priũ,s.qm̃ cõe est pri⁹ sm forma... aut sm genus proprio.& hoc acc... priori,& posteriori ĩ vnaquaq; ... cierum causarum,s. ꝙ prius est ... si cõe ad posterius. Et prius, & p... rius in materijs manifesta sunt. ... militer in finibus.extenuatio. n. ... finis exercitij,& finis extenuatio... est sanitas.

Amplius autem, vt accide... & horum genera: vt statuæ ... ter Polycletus, & aliter stat...

A rius: qm̄ accidit statuario Polycletum esse. & continentes ēt accidens: vt si homo causa sit statuæ, aut omnino aĩal. sunt autē accidentium alia aliis remoti⁹, & propinqui⁹: vt si alb⁹, & musicus causa dicantur statuæ.

Vide com. 2im.

Et etiam secundum accidens, & genera istorum. v. g. quoniam causa statua est Polycletus quodāmodo, & alio modo faciēs statuā: accidit. n. artifici statuarum quòd fuit Polycletus. & continēti a sunt B *per illud, quod est accidens. v. gr. quoniam homo est causa statua, et vniuersaliter animal. & accidentia quedam sunt remotiora, quedam propinquiora. v. g. quoniā albus, & musicus sunt causa statua.*

33 Cum declarauit q in oĩbus spēbus causarū inueniunť duo modi, s. prius & posterius, incœpit ēt declarare alios duos modos causarū, s. p se, & per accidens, & dixit: Et etiam sm̄ accidens, i. & istæ causæ diuidūtur sm̄ accidens, & genera istarum C collocanť in hoc modo. v. g. cum dř q Polycletus fecit statuam, & q artifex statuarū fecit statuam. hoc. n. est p se, illud aũt p accidens. accidit enim artifici statuarum q fuit Polycletus, qm̄ nō fecit statuam sm̄ q est Polycletus, sed secundum hoc q habet de arte statuarum. D. d. & cōtinentia, &c. i. & illa, quę continent causas, & sunt genera causarū, sunt causæ per accidēs. v. g. qm̄ homo est causa statuæ per accidens, & vlr animal: homo aũt est causa statuæ per accidens, quia accidit artifici, q est causa per se, q fuit homo, aut aĩal. D Et cū narrauit q ĩ illo, quod est per accidens, inueniť propinquū, & remotum, dedit exemplū, & dixit. v. g. dicere q albus, & musicus sunt causa statuæ. albus enim est remotior, q̃ musicus: licet vterq; sit causa p accidens: quia album est cōius hoĩe: ergo est remotius q̃ musicum.

Præter omnes autem, & proprie dictas, & secundū accidēs, aliæ quidem vt potētes dñr, aliæ vero vt operantes: veluti ædificandę domus ędificator, aut ędificans ædificator. E

Cā in potētia, ĩ actu.

Et omnes causa, qua dicuntur conuenienter, & qua dicuntur per accidens, quedam dicuntur causa, quia possunt, & quedam dicūtur causa, quia agunt. verbi gratia, quoniam causa domus est adificator, dum adificat.

Et omnes causæ, quæ dñr per se, 34 & quæ dicuntur per accidens, & propinquæ, aut remotæ dicuntur esse, aut actu, aut potentia. v. g. quoniam ędificator est causa dom⁹: sed, cum F ædificat, est causa in actu, & cum nō ædificat, est causa in potentia. & hoc intēdebat cum dixit. v. g. quoniam causa dom⁹ est ędificator, &c. i. quoniam causa domus est ædificator: sed dum ædificat est ædificator in actu, & dum non ædificat est ædificator in potentia. sed tacuit hoc, qa intelligitur per oppositum.

Perinde aũt dicet & in iis, quorum causę sunt ipsæ causæ, atq; in iis, quæ dicta sunt. vt hui⁹ statuæ, aut statuæ, aut etiam oĩno ima-

G imaginis, & æris huius, aut æris, aut omnino materiæ, & in accidentibus similiter.

Et, secundum quòd narrauimus, dicitur ẽt in rebus, quarum causæ sunt causæ. v.g. causa statuæ istius hominis, aut causa statuæ hominis, aut causa statuæ vniuersaliter, & etiam causa istius cupri, aut causa cupri, aut causa materiæ vniuersaliter, & similiter est de accidentibus.

35 Et sicut hoc dicitur in causis, si-
H militer dr̃ in causatis, s. q̃ quædam propinqua sunt, & q̃dã remota, & q̃dã per se, & quędã per accidẽs. & hoc intẽdebat, cum dixit: Et, sm̃ q̃ narrauimus, dr̃ etiam, &c. i. &, sicut ista inueniunt̃ in causis, inueniunt̃ in eis, quorũ sunt illę causæ, s. in causatis. D. induxit exemplũ in propinquo, & remoto in causatis, & dixit: v.g. causa statuæ, &c. i. qm̃ faciens statuam istius hoĩs, & faciẽs statuã dr̃ faciens statuam hoĩs, & dicit̃ faciens statuam vl̃r. statua igitur hominis huius est causatum propin-
I quum, statua vero simpliciter est causatum remotum. Et similiter, cum dicitur q̃ hoc est causa cupri, aut causa materiæ. cuprum .n. est causatũ propinquum, materia autem est causatum remotum. D. d. & similiter de accidentibus, i. quoniã in causatis accidentibus inuenitur propinquum, & remotũ: sed sicut inuenitur in eis per se. & hoc capitulum inuenitur in libro Alex. manifestius q̃ hic sit. & eodem modo dr̃ in rebus, quarum causę sunt causæ, etiam sicut ista narrata. v.g. huius statuę dicitur in rebus pluribus q̃ dicitur statuæ vl̃r & huius cupri magis q̃ cupri, & vl̃r materiæ, & in accidentibus etiam eodem modo.

Amplius aũt connexę & hę, & illę dicentur: vt non Polycletus, neq; statuarius, sed Polycletus statuarius. Atttñ oẽs hę sunt multitudine quidẽ Sex: dictæ aũt dupliciter. aut .n. vt singulare, aut vt gen⁹, aut vt qđ sm̃ accidens, aut vt accidẽtis genus, aut vt connexę hæ, aut vt simpl̃r dictæ: oẽs autem, aut actu existentes, aut sm̃ potentiam. L

Et dicuntur etiã compositè isti cum illis, v.g. non dicere Polycletum, neq; dicere artificem statuarum, sed Polycletum artificẽ statuarum. Sed omnium istorum numerus est Sex: modi vero, secundum quos dicuntur, sunt Duo. sunt .n. aut quasi pars, aut quasi genus, aut quasi accidens, aut quasi genus accidentis, aut dicitur compositè, aut sigillatim, et omnia dicentur, aut actu, aut potentia. M

36 Inducit hic tertium modũ causarum, & est qm̃ quidam istorum modorum dicunt̃ sigillatim, & quidam compositè. & hoc intendebat, cũ dixit. Et dicuntur ẽt, &c. D. induxit exemplũ cõpositi ex eo, qđ est per se, & ex eo, qđ est per accidens, & dixit: v.g. non dicit̃, &c. i. v.g. compositum ex eo, qđ est p̃ se, & ex eo, qđ est per accidens: non ita q̃ dicatur q̃ hõ est factor statuarũ, sed q̃ Polycletus artifex statuarum fecit statuam. Et, cùm numerauit secundum

A dem exemplum modos causarum, fecit summam de numero eorum, & dixit: Sed oı̄um istorũ, &c.i.sed ista, quæ numerauimus ſm drias, q bus diuiduntur, sunt sex, s. ſm propinquitatem, & remotionem: & p se, & per accidens: & compositionẽ, & diuisionẽ. ſm drias, in quibus conueniunt, & sunt duæ, s. potẽtia, & actu: qm̃ vnusquisq; eorũ sex est potentia, & actu. erunt igitur omnes modi causarũ duodecim. D.d. aut sunt quasi pars, aut quasi gen⁹. & intendit per partem quasi cām propinquam, & per genus quasi re-
B motam: propinquum.n. est quasi pars, idest propria, remotum autem est quasi genus: & maxime causæ, quæ sunt ſm formam, & ſm materiam. D.d. aut quasi accidens, aut quasi genus accidentis.i. aut quasi causa, quę est per accidens propinquum, aut quasi causa, quæ est per accidens remotum: & hoc vocauit genus accidentis.

Differunt autẽ tm̃, ꝙ actu quidem existentes, & singulares, et ea, quorũ sunt causę, simul, sũt, & non sunt. vt hic medens cũ
C hoc, quia sanatur, & hic ædificator cum hoc, quod ædificat. quæ autẽ sunt ſm potẽtiam nõ, semper: corrumpitur.n.non simul domus, & ædificator.

Et differẽtia inter hæc duo est, quoniam causa, quia agunt particularia, sunt, & non sunt cum eis illa, quorum sunt causa. v.g. quoniam iste medicus, cum hoc curato, et iste ædificator cum hoc ædificato. in potentia vero nõ semper sunt ita: corruptio.n.domus nõ est cum corruptione ædificatoris. D

Vult dare drĩam ĩter causas, quæ sunt in potẽtia, & q̃ sunt in actu, & dixit: Et dria inter hæc duo, &c. & dria inter causas, quę sũt actu, & q̃ sunt potẽtia, est, qm̃ quę sunt actu, inueniunt̃ cũ illis, quorũ sunt causæ, & deficiunt cũ illis. v.g. qm̃ iste medicus non est curator in actu, nisi cũ hoc curato in actu. causæ autẽ in potentia sunt, licet causata non sint: nõ.n.corrumpitur domus insimul cũ ędificatore. Et hoc capitulum inuenitur in lib. Alex. manifestius sic. & differunt in hoc, qm̃ causæ, quę agunt particularia, sunt, aut non sunt insimul cum illis, quorũ sunt causæ. v.g. qm̃ iste curator cum hoc curato, & iste ædificator cum hoc ædificato. in potentia autem non semper: non.n.corrumpitur domus, & ædificator simul. 37

Cã in actu simul ẽ cũ effectu. Idẽ. 5. Me. te.c. 3.

E

Oportet autem semper causam vniuscuiusq; summã quærere, vt & ĩ alijs. vt hõ ędificat, qm̃ ędificator est: ędificator autem est ſm ædificandi artẽ. hęc igitur prior causa est: & sic in omnibus. Amplius aliæ quidẽ genera sunt generum, alię autẽ singularia singulariũ: vt statuarius quidem statuę, hic autem huiusce. Et potentiæ quidẽ possibilium, actu autem existentes ad actu existentia. F

Et oportet quærere in vnaquaque rerũ causam eius, quæ est extremum vltimum, sicut quæritur in alijs rebus. v.g. quoniã hõ ædificat, quia est ædificator: et est ædificator,

G *ficator, quia habet artem ædificã di. hac igitur causa est prior: & similiter de eis omnibus. Et ẽt genera sunt causæ generum, et particularia causa particulariũ. v.g. quoniã artifex est causa statuæ, & iste artifex est causa huius artificiati. Et potentiæ sunt causæ potentiarum, & quæ agunt sunt in respectu actorum.*

38 Cum notificauit numerum modorum causarũ, incœpit narrare q̃
H istorum modorũ sunt quęrẽdi prĩcipaliter, & dixit: Et oportet quærere, &c. i. oportet intendere, principaliter de causis cãm vltimã in q̃õne, non vltimã in esse: & illa est cã propinqua: vltima.n. in esse est cã remota. v.g. q̃n aliquis interrogat, quare ędificat aliqus hõ? & dicetur, quia est ædificator: &, cũ dr, & quare est ędificator? dicetur quia habet artem ædificandi: & hic cessat quæstio. D.d. & similiter de alijs, i. de speciebus causarũ, f. q̃m oportet quærere semper per cãm priorem. Cũ dedit istud pręceptum, notificauit
I ẽt aliam dispõnem de causis: & est, q̃m aliæ sunt vl̃es, aliæ particulares: quemadmodum causatorum alia vl̃ia, alia particularia: & q̃ opinandũ est q̃ particulare est cã particularis, & vl̃e causa vl̃is. Et dixit hoc, p̃seruando se à Platonica opinione f. q̃ vl̃ia sunt cæ̨ particularium. v. g. q̃m artifex simplex est causa statuæ simpl̃r, & iste artifex demonstratus est causa istius statuę demõstratę. D. induxit aliam dispositionem de causis, & dixit: Et potentię sunt causæ potentiarum, i. & causę, quæ sunt in potentia, sunt causę eorum, quæ sunt in potentia, & quæ sunt in actu sunt causæ eorum, quę sunt in actu. & hoc intẽdebat, cum dixit & quæ agunt in respectu actorum, i. & causæ, quæ sunt in actu, dicuntur in respectu actorum, quę sunt in actu. K

Idẽ. 5. Me. te. cõ. 3.

De Casu, & Fortuna. Cap. 2.

Quot igit̃ causæ, & quomõ causæ sunt, sint nobis determinata sufficienter. Dicitur autem & Fortuna, & Casus de numero causarum esse: & multa & esse, & fieri propter fortunã, & casum. Quo igitur modo in his causis est fortuna, & casus, & vtrum idem sint fortuna, & casus, aut diuersum, & oĩno quid sit fortuna, & casus, cõsyderandũ est. L

Iam igitur determinauimus causas quot sunt, et secundũ quot modos sunt sufficienter. Et in numero causarum est Casus, & Ex se. dicitur enim in pluribus fieri, & esse casu, & ex se. Oportet igitur considerare secũdum quot modos collocantur casus, & ex se in istis causis, & vtrũ casus, et ex se sint idẽ, aut diuersa, et vniuersaliter quid sit ex se, et quid casus. M

Intendit per quot sunt numerũ specierũ. D.d. Et in numero causarũ, &c. i. & quia apparet de Casu, & de illo, qđ dr̃ fieri Ex se, q̃ collocantur in numero cãrũ, oportet nos p̃scrutari de eis cõsyderãdo fm̃ quot modos possunt collocari in causis, & vtrũ sunt idem fm̃ definitionem, 39

aut

A aut diuersa. & hoc sciemus, si scierimus substantiã vtriusq;: perscrutatio enim de substantia vtriusq; perscrutationẽ cõtinet in se de eis, vtrũ sint diuersa, aut idẽ. & ideo dixit & vſr quid sit ex se, & quid sit casus.

Et, quia ista ꝑscrutatio non potest fieri nisi cõcedendo casum, & ex se esse, q̃ plures Antiqui negabãt, incœpit prius dicere opiniones eorũ, & cõtradicere eis: quẽadmodũ multi ẽt Antiqui attribuebãt oĩa casui. & ei, qđ est ex se. Et hoc capitulum sic debet legi. q̃a & in numero causarũ est casus vsq; ad finem capituli.

B Quidã enim & si sint, an nõ, dubitãt. nihil enim fieri à fortuna dicunt, sed omniũ esse aliquã causam determinatã, quæcunq; dicim⁹ à casu fieri, aut à fortuna. vt veniendi à fortuna in forum, & reperiẽdi quem volebat, quidem, non aũt putabat. causa est velle, cum venerit, emere. sĩlr autem & in aliis, quæ à fortuna dicuntur, semper aliquã esse accipere causam, sed non fortunam.

Quidam enim dubitauerunt in
C *eis vtrũ sint, aut non. & dixerunt quòd nihil fit casu, sed oẽ, quod dicitur fieri ex se, aut casu, habet aliquã causam terminatam. v.g. quoniam iuit causa emendi aliquid ad forũ, ita quòd inueniat aliquem hominẽ, quem diligebat inuenire, sed non cogitabat ipsum inuenire illic, est ipsum velle ire ad forum dicũt. & similiter omnia, quæ dicuntur fieri casu, habent causam existentem, quæ non est casus.*

Et perscrutatio de casu, & de eo, 40
D quod est ex se, est necessaria. quidã enim negabãt ea esse, & dicebant, q non sunt nisi nomina tm̃. habet enĩ vnũquodq; eorũ, quæ dicunt̃ fieri casu, aut ex se, cãm notã, cui possit attribui. v.g. qui vadit ad forũ, & inuenit illic hominẽ, quẽ diligebat inuenire, sed non iuit, vt inueniret ipsum, causa inueniendi eũ nõ est nisi exit⁹ à foro, aut volũtas eundi aliâs. & sĩlr est de oĩbus aliis, quæ dicunt̃ fieri casu, s. quia habent cãm terminatam. Et sermo ei⁹ sic debet legi, v.g. qñ causa eundi aliquem ad forum,
E ita q inueniat aliquẽ hoĩem, quem diligebat, sed non cogitabat ipsum inuenire illic, i. quia nõ cogitabat inuenire ipsum illic est ꝑpter ipsum velle ire ad forũ. Et iste syllogismus cõponitur sic. Si casus est, causa est: sed non est causa, quia nõ est determinatus, & causæ sunt terminatæ: ergo casus non est.

Quoniam, si aliquid esset fortuna, inconueniens vtiq; per q̃s vere videbit̃, & dubitabit vtiq; aliquis propter quid nullus Antiquorum sapientum causas de
F generatione, & corruptione dicens, de fortuna quicquã determinauit, sed (vt videt̃) nihil opinabantur illi esse à fortuna.

Et dicunt & ẽt, si casus haberet rationẽ, esset inopinabile, & locus ambiguus, qũo Philosophi Antiqui, loquentes de causis generationis, & corruptionis, nihil dixerunt de casu. Videtur igitur quòd illi non tacuerunt, nisi quia non opinabantur aliquid fieri casu.

Inducit

41 G Inducit testimoniũ sup hoc q̃ casus nihil est. q̃m, si esset, aliquis Antiquorũ locutus fuisset de nã illius: sed nullus eorum fuit locutus de eo: ergo non est. Et cum, induxit has duas rationes destruentes casum eẽ, & ex se, incœpit contradicere, & primo primæ rationi.

Sed & hoc mirabile. multa.n. & fiunt, & sunt à fortuna, & casu, q̃ non ignorãtes q̃ licet referre ad aliquã causam vnũquodq; eorũ, quæ fiũt, vt Antiquus sermo dixit, destruens fortunam, horũ tñ alia quidẽ esse dicũt oẽs

H à fortuna, alia vero ñ à fortuna.

Sed hoc est mirabile, s. quòd plura fiunt casu, & ex se. & licet nõ ignoremus q̃uo reducitur vnumquodq; istorum ad aliquã causam generationis, vt Antiqui dixerũt negantes casum, tamen omnes dicimus quòd rerum quædam fiunt casu, & quædam non fiunt casu.

42 Dicit mirabile ẽ q̃ oẽs homines conueniunt q̃ hic sunt aliqua, quæ fiunt casũ, cũ hoc, q̃ nullus ignorat

I ea reduci ad causas generatiõis. nos enim, & illi cõuenimus in hac diuisione entium, scilicet q̃m quædam fiunt casu, quædam non fiunt casu.

Quocirca & quodammodo erat faciẽda ipsis mẽtio. At vero neq; illorũ quidem aliquid opinabantur esse fortunã, vt amicitiam, aut litẽ, aut ignẽ, aut intellectũ, aut aliquid aliud talium. Inconueniens est igit, siue non putauerũt esse, siue putantes reliquerunt, præsertim aliqñ vtentes, vt Empedocles non semper aerẽ segregari superius dicit, sed K vt accidit. dicit enim in mũdi fabrica. Sæpe alias aliter, sed tunc » sic forte cucurrit. & partes aĩalium » à fortuna fieri plurimas ait.

Empedocles.

Kosmopoiia

Oportet igitur oĩno quòd illi dixissent aliquid de eo. Et non viderunt etiã quòd casus sit aliquid illarum rerum, s. amicitia, aut litis, aut intelligẽtia, aut ignis, aut aliorum similiũ. Et malũ est, si non opinabãtur ipsum eẽ aliquid existẽs, & malum est etiã, si opinabantur

L *ipsum esse, & nihil dixerũt de eo, licet fortasse vtãtur illis in verbis suis, vt fecit Empedocles, cũ dixit quòd aer non semper excutitur ad superius, sed quomodocũq; fit. dicit enim cũ loquitur de factura mundi, hac verba sic. Accidit casu, vt* »
creuit in illo tempore, & fortè est »
alio modo. & dicit in membris animalium plura accidunt casu. »

Cum declarauit q̃ illud, qđ Anti 43 qui induxerunt in negando casum ipsum eẽ vnũ super hoc, q̃ sit casus, incœpit dicere ẽt q̃ ratio, quam induxerunt de hoc q̃ Antiqui nihil locuti fuerunt de casu, non est rõcinatio, neq; demonstratiua, neq; proba M bilis, sed solũmodo accusatio Antiquorũ, quia debebant loqui de illo, & dicere aut q̃ nihil aliud est à causis notis, aut q̃ est aliq̃d aliud ab eis. Et hoc intendebat, cũ dixit: Oportet igit̃ omnino, &c. i. & hoc, q̃ Antiqui dimiserunt loqui de illo, nõ est rõcinatio super hoc, q̃ nõ sit, sed est accusatio eorũ, qui debebant dicere aliquid

A aliquid de eo. D.d. & non viderunt &,&c.i.cum hoc, quod apparet, q̄ apud eos non est vna illarum causarum, quas dicunt, vt amicitiæ & litis apud Empedoclem, & intelligentiæ apud Anaxagorã, aut ignis, aut aliorum corporũ apud eos, qui non concedunt nisi causas materiales tãtum. & hoc intendebat cum dixit, s. amicitiæ, &c. D.d. & malum est, &c. i. & malum est eos nõ opinatos fuisse ipsum esse aliquid existẽs, sed est vna illarum causarũ, & non notificare hoc: sicut ẽt est malum opinari ipsum esse aliquid aliud ab eis, & ni-

B hil dicere de eo omnino. D.d. q̄ apparet ex Empedocle, & alijs q̄ apud eos est aliquod additũ illis causis. & rõcinat̃ sup hoc ex eo, q̄ Empedocles attribuit aliqua casui. dixit. n. q̄ congregatio mundi, & eius segregatio fuit ex amicitia, & lite: sed hoc, q̄ congregatio fit in aliquo tpe proprie, & segregatio in alio dicit eẽ casu. & sic attribuit motũ aeris supius in quibusdã tpib⁹, & non in q̄busdã casui. & d. ẽt q̄ cã cõgregationis, ex qua fit caput ꝓprie, & cõgregatiõis, ex qua fit manus, est casus. & coact⁹

Cõgregatio mũdi fit scd̃m Emp. ex amicitia, & segregatio ex lite. idẽ 8. ph. cõ. 8.

C est ad hoc, q̄m, cum posuit causam congregationis amicitiam simplr̃, non potuit dare causam, ꝑꝑ quam accidit aliqua congregatio, & non alia: & ideo attribuit hoc casui. apparet igit̃ ex Emped. ipsum ponere casum esse aliud à suis principijs: ergo oportet ipm̃ dicere q̄d sit casus.

Sunt aũt quidam, qui & cœli huius, & mundanorum oĩum causam esse ponũt Casum. à casu. n. fieri dicunt reuolutionem, & motũ, qui discreuit, & constituit ĩ hũc ordinem vniuersum.

Et quidam alij posuerunt causam istius cœli, & omnium mundanorum ex se. dixerunt. n. quòd ex se fuit ex circulo motus, qui distinxit, & constituit totum secundum hunc ordinem. D

44 Vult destruere sermonem dicentiũ q̄ Casus est cã vltima oĩum, & incœpit inducere inopinabile contingens istis, & est hoc, q̄ ponsit causas cœli, & oĩum entiũ casum, & ex se, & dixit: Et quidam alij, &c. D. induxit illud, ex quo contingit hoc, & dixit: dicunt. n. &c. i. q̄m, cum posuerunt q̄ ex se, & casu fuit reuolutio E corporis cœlestis, & motus, qui largitur alijs entibus ordinem contingit eis, vt oẽs causæ inueniant̃ in eis ex casu. q̄d. n. inuenit̃ ex illo, quod ĩuenitur ex casu, inuenitur ex casu.

Et valde hoc ipsum admiratione dignum est, q̄ dicant ipsa quidem aĩalia, ac plãtas à fortuna nec esse, nec fieri, sed aut naturam, aut intellm̃, aut quippiã tale aliud esse causam. non enim quoduis ex semine vnoquoque fit, sed ex tali quidẽ olea, ex tali aũt homo: cœlũ aũt, & diuiniora sensibilium à casu fieri: talem autem causam nullam esse, qualem animalium, & plantarum. F

Cõsile primo de partibus aĩalium. ca 1.

Non q̄duis ex se e vnoquoq; fit sẽe. 8 ph. c. 46. e. 12 me. c. 18

Et hoc ipsum est mirabile, s. dicere in animalibus, & vegetabilibus ea non fieri, nec moueri casu, sed habent causam, aut naturam, aut intelligentiam, aut aliud similiter. non enim generatur quodlibet ex quolibet semine, aut ex spermate, sed ex hoc semine genera-

G *tur oliua, & ex hoc spermate generatur homo. & dicunt de cœlo, & de corporibus, quæ sunt de genere aliorum corporum diuinorũ, ea fieri ex se, & non habere causam omnino ut animalia: & vegetabilia.*

45 Cum induxit primum inopinabile cõtingens eis, induxit aliud, & dixit: Et hoc, quod dicunt, valde est mirabile, s. opinari quod aĩalia, & vegetabilia, & alia, quæ sunt viliora corporibus cœlestibus, non gñantur, nec corrumpunt casu, sed ex causis terminatis, aut natura, aut intelligẽtia, aut alijs causis, cum appareat quod non quodlibet generetur ex quolibet, & opinari cum hoc de corporibus cœlestibus, quæ sunt principia istorum, & quæ eis largiunt ordinẽ, ea fieri ex se, & non hr̃e causam oĩno, quam animalia, & vegetabilia habent.

Vide consi. 2. cœ. t. c. 50. Aĩa lia, & vegetabilia sũt viliora corporib9 cœlestib9. p

H hoc vide 2 cœ. cõ. 61. & te. c. 50.

Atqui, si sic se habeat hoc ipsum, dignum est cõsyderatione & bene sese hẽt dici aliquid de hoc ipso. Nã præterq̃ quod & alioqui absurdum est q̃d dr̃, adhuc absurdius est dicere hæc, cũ videant in cœlo nihil à casu factũ,

I in ĩjs aũt. q̃ non à fortuna, multa contingere à fortuna. attamẽ par erat contrarium fieri.

Et si hoc est ita, exigit per se consyderationem, & rectum est loqui de illo aliquantulum. Iste. n. sermo, licet sit irrationabilis omnimodo, tamen maximum inopinabile contingit etiam eis ex hoc loco, scilicet ex hoc, quòd non inueniunt in cœlo aliquid, quod sit ex se, & inueniunt in eis, quorum generatio non est casu, plura, quæ accidunt casu. & necesse esset contrarium. K

Quia iste sermo destruit primũ principium eẽ, ideo induxit sermonem in forma significante quod necesse est pscrutari de hoc, & dixit * Et, si hoc est ita, &c. & notificat quod pscrutari de hoc magis est necessarium, quã perscrutari de natura casus. & dixit & rectum est loqui aliquantulum. quia ista consyderatio non est propria huic scientiæ, sicut dixit fingẽs quod ens est vnum. Et, quia iste sermo est inopinabilis, dixit. Iste enim sermo, licet sit, &c. i. & rectum est loqui cum istis. quoniam, & si sermo eorum est irrationabilis, tamẽ maxima inopinabilia accidunt eis, scilicet quoniam attribuunt omnia, quæ apparent in cœlo, casui, & cum hoc quod nunq̃ senserunt, neq; sentient aliquid in eis fieri casu: & attribuunt quæ apparent in omnibus, quę sunt sub cœlo, ordini, & non casui, cum hoc quod plura eorum sunt, quæ fiunt casu. & oportet ponentem casum esse principium ponere contrarium. 46

*Consyderatio renti fieri fu, ne ppr natu

L

Sunt autem quidam, quibus Fortuna videtur quidẽ eẽ causa, immanifesta autem humano intellectui, tanq̃ diuinũ quiddã existens, & fœlicius. Quare cõsyderandum est & quid sit vtrũque, & si idem, an aliud & casus & fortuna, & quomodo ĩ determinatas causas incidunt.

Et alij existimauerũt quòd casus est aliqua causa, sed est subtilior quàm vt apprehendatur à m

A *te hominis, quia est res diuina nobilis. Oportet igitur perscrutari de vtroq; quid sit, & vtrum casus, et ex se sint idem, aut diuersa, & quo modo reducuntur ad causas, quas distinguimus.*

Cum notificauit φ quidã negãt
47 ipsum esse, & quidam nimium extollunt ipsum, ita φ attribuunt cœlos ei, incœpit inducere tertiam sectam, & sunt illi, qui concedunt ipsum esse, & dicunt φ nullus scit quiditatem eius, sed est res diuina. & tacuit istos, quia iste sermo ẽ irrationabilis, s. vt sit hic causa ignorata naturaliter. & ẽt contradictio eorũ est demãdando eis q d sit casus. & sermo eius residuus manifestus est per se.

Et hoc sanit φ nihil ẽ nisi ignotum. Idem 2. de gñat. c. 19. & 3. de aïa com. 4.

B

Primum igitur, cum videam⁹ alia quidẽ semper sic fieri, alia autem frequenter, manifestũ est φ neutri horum causa fortuna dr̃. id. n. quod à fortuna, neq; ei⁹ est, quod ex necessitate, & semp neq; eius, quod est frequenter. sed qm̃ quædã fiunt & p̃ter hęc & oẽs hęc dicunt esse à fortuna,
C manifestum φ aliquid est Fortuna, & Casus. talia. n. à fortuna, & q̃ a fortuna talia eẽ scimus.

Dicamus igitur primo, quòd nos videmus res quasdam esse semper eodem modo, & quasdam in maiori parte. manifestum est igitur quòd casus non dicitur esse causa alicuius istorum duorum modorũ, & quòd casus non est illud, quod est necessarium, & semper, nec illud, quod est in maiori parte: sed, quia sunt hic aliqua, quæ fiunt extra istos duos modos, & homines dicunt ista fieri casu, manifestum est quòd Casus est aliquid, quod ẽ ex se. scimus. n. quòd quicquid est tale fit casu, & quicquid fit casu est tale. D

Primo p̃scrutat̃ de natura, quę inuenitur ex casu. qm̃, cum fuerit declaratũ hic esse naturam propriam ei, declarabit̃ ipsum esse, & declarabit̃ post q̃ causa est: causata. n. sunt notiora apud nos causis. Et incœpit diuidere res in aliqua, q̃ sunt sem p, & alia, q̃ sunt in maiori parte, & posuit φ neuter istorũ duorũ modorũ fit casu. Et hoc, qđ posuit, manifestũ est p se. qm̃, cum posuerimus φ non oĩa sunt necessaria, sequitur vt q̃dam sint possibilia: & possibile diuiditur in illud, quod est poẽ ĩ maiori parte, & in illud, quod non est possibile in maiori parte. & sic etiã manifestum est φ illa, quæ fiunt in maiori parte, non dicuntur fieri casu. si igitur casus, & ex se sit aliquid', necesse est vt sit in rebus, quæ non sunt possibiles in maiori parte. Et positio istius sermonis est positio syllĩ hypo. & cõponit̃ sic. Casus aut est in rebus necessarijs, aut poñibus in maiori parte, aut in illis, q̃ fiunt ĩ minori pte: sed nõ inuenit̃ in necessarijs, neq; in poñibus ĩ maiori pte: ergo necessario ĩuenit̃ in eis, q̃ sunt in minori pte. D. induxit testimoniũ hoĩum, & dixit, & hoĩes dñt, &c. & rõcinatur sup hoc etiam ex conuersione existente etiam inter ista. manifestum est. n. per se, φ illud, qđ non est necessariũ, neq; possibile in maiori parte, fit casu, & quod fit

48 Idẽ. 2. phy. com. 3.

E

F

Casus non est ĩ necessarijs, neq; in his, q̃ sũt vt in plu͡rib⁹. idẽ. 2. d generatione c. 39. Digressio.

G casu nõ est necessarium, neq; posse in maiori parte. sed ista, q̃ non sunt necessaria, neq; possibilia in maiori parte, q̃dam sunt possibilia æqualr̃, & quædam in minori parte: Quærẽdum igit̃, vtrum casus ĩueniatur in vtroq;: sed, si existimauerim⁹ q̃ potentia istius sermonis est potẽtia syllogismi hypothetici diuisiui, necesse est s̃m Arist. vt casus sit in vtroq;. Sed Posteriores Peripatetici, vt narrauit Aui. dñt q̃ casus inuenit̃ ĩ eis, quæ sunt possibilia in minori parte, non in eis, q̃ sunt ęqualiter. & hęc est sententia Themistij. Auicenna H aũt dicit, q̃ casus est in vtroq;. & narrauit q̃ illi ratiocinant̃ super hoc, dicentes q̃ illa, quæ sunt & non sunt æqualiter, cum attribuunt̃ potentiæ actiuæ, sunt vt ambulatio, & quies. cum.n. aliquis ambulat, nõ dicim⁹ q̃ ambulatio eius fuerit casu, neq;, si quieuerit, q̃ quies ei⁹ fuerit casu.

Auic. contra Themistium.

Auicenna autem cõtradixit huic sic. Nõ est impossibile ĩuenire vnũ, quod dicatur esse necessariũ in respectu alicuius, & casuale in respectu alterius: & sic̃ erit possibile in maiori parte in respectu alicuius, & in minori parte in respectu alterius. Et I quasi intendit q̃ ambulatio, si attribuit̃ potentiæ motiuæ in loco, erit casualis, quia non est in natura isti⁹ potentiæ mouere plusq̃ quiescere: &, si attribuitur ad appetitũ, qui facit motum, non erit casualis. Sed, si hoc fuerit, non erit hoc contingens vt in paucioribus naturaliter, neq; vt in pluribus, neq; necessarium, q̃d est inopinabile. Et manifestum est q̃, q̃n dicimus q̃ contingit mihi q̃ comedi cum satietate, & hoc est casu, & dr̃ sine casu, vt me comedere p̃ appetitum. ergo contingens æquale

Auerrois cõtra Auicennam.

impossibile est vt inueniatur ex eo K altera duarum actionum, nisi ex altera causa coniuncta cũ eo: q̃m neutra actio est dignior vt sit reliqua. &, cum ita sit, actio non inuenit̃ ex eo, quod est contingens æqualr̃, nisi ex aliqua causa extrinseca coniuncta cũ eo. Ista igit̃ causa, si fuerit vt in pluribus, tunc illa actio non dicetur fieri casu, i. si p̃uent⁹ illius actionis ab eo fuerit in maiori parte, erit in pluribus, & si fuerit in minori parte, erit in paucioribus. cũ igit̃ actio prouenit ab aliquo contingente per se, & p̃rimo, necessario aut est in minori parte, aut in maiori. à cõtingẽ- L te autem æqualiter nulla actio prouenit, s̃m q̃ est contingens æqualiter, q̃m natura eius est natura materiæ, non natura formę. Actiones igitur, q̃ non sunt necessariæ, neq; contingentes vt in pluribus, necessario proueniunt in minore parte. & s̃m hoc casus non erit in contingenti æqualiter, neq; etiam Arist. dimisit vnum modum actionum, in quib⁹ inuenitur casus. Et debes scire q̃ dr̃ia inter contingens vt in plurib⁹, & necessarium non est q̃ contingẽs vt in pluribus habet impedimentũ M vt in paucioribus, & necessariũ non habet impedimentum, vt dicit Aui. s̃m.n. hoc sequit̃, vt omnia sint naturaliter necessario: immo contingens vt in pluribus est illud, in cui⁹ natura est possibilitas vt actio eius deficiat in minori pte: & ĩõ inuenit̃ illic impedimentum extrinsecum. necessarium vero, quia non hẽt hoc in sua natura, ideo non inuenit̃ impedimentum illi extrinsecum. si ergo non inuenit̃ impedimentum extrinsecum ei, q̃d est contingẽs vt in pluribus, contingeret tunc vt possibilitas

A bilitas in illo esset ociosa: & si inuenitur ei, quod est necessariũ, impedimentum, tunc esset impedimẽtum ociosum: & nã nihil agit ociose. Et, cum contingentia dr̃ de causa agente, & recipiente, pscrutandum est de istis pfecte. Dicamus igit̃ ꝙ prima materia est parata ad recipiendum duo contraria æqualiter, & ideo receptio vtriusq; contrariorum est ei naturalis. & siſr apparet de aĩa concupiscibili, s. ipsam esse pparatam ad actiones contrarias æqualiter. Istud igitur contingens non habet causas B agentes contraria æqualiter in omni tempore, s. illud, quod est naturale, & si non, tunc natura ageret ociose. vnde necesse est vt illæ actiones attribuant̃ agenti, s. quod facit alterum contrariorum ita, ſm ꝙ in pluribus, non casu. &, si esset hic aliqd, quod agit, & non agit æqualiter, tũc natura ageret ociose: potentia. n. ad esse, & non esse esset æqualis in eo p se. Et, cum dicimus ꝙ potentia ad esse in prima materia est æqualis potentiæ ad nõ esse, intẽdimus ꝙ duo contraria inueniuntur in ea in tem C poribus æqualibus oppositis, vt pluuiam esse, & non esse æqualiter, sed hic in hyeme, & hic in æstate. & causarum alternatio agẽtium hæc duo contingentia æqualiter est necesse in temporibus æqualibus, & actio earum in causatis est in maiori parte, & sunt corpora cœlestia, & ideo sunt causæ eorum, q̃ sunt, & nõ sunt æqualiter. Apparet igitur ex hoc, ꝙ contingens æqualiter non inuenit̃ in potentijs agentibus per se, sed in potentijs passiuis, & in eis, quarum præparatio ad receptionem duorũ contrariorũ est æqualis, siue sit aĩa, aut non aĩa, in potẽtijs aũt, passiuis,

Pr̃ia mã ẽ parata ad recipiẽdũ duo cõtraria æqualr. Idẽ 9. me. 17. & 4. cę. c. 35. & 2. de gña. 51.

Recipiẽdo.

D quæ dignius recipiunt alterum contrariorũ q̃ reliquũ, non est contingentia æqualiter: & ñ contingens æqualiter inuenit̃ in passione, nõ in actione. non. n. inueniunt̃ actiones, q̃ sunt æqualiter: passiuum. n. non exit ad actum nisi à potentia actiua. & hæc est causa, quare Arist. dimisit in hoc capło contingens æqualiter. sermo autem dicens ꝙ omnia sunt necessaria nullus est, & in Metaphysica contradicitur. a

Eorum aũt, quæ fiunt, alia q̃dem pp aliquid fiunt, alia vero non. horũ aũt, alia quidẽ ſm electionẽ, alia vero nõ ſm electionem ambo aũt sunt in ĩjs, q̃ propter aliquid. Quare manifestũ est ꝙ in ĩjs, quæ sunt præter necessarium, & quod frequenter, sunt quædam, circa quæ contingit esse id, quod est propter aliquid. Sũt autẽ propter aliquid, & quæcunq; ab intellectu vtiq; aguntur, & quæcunq; à natura.

a In Cod. An. addita sũt hæc verba, & hoc L est contra ponẽtes pdestinatioñẽ I oĩbus. sed forte ẽ glossa.

Et postea illa, q̃ sunt, quedã propter aliquid, & q̃dam non quedã enim sunt per cognitionẽ, vel uolũtatem, & electionẽ, & q̃dam nõ. F *sed hæc duo collocantur in eis, quæ sunt propter aliquid. Declaratum est igitur quòd in eis, quæ sunt extra necessariũ, & extra illud, quod est in maiori parte, sunt aliqua, in quibus poßibile est ĩuenire aliquid quod est propter aliud. Et illa, quæ sunt propter aliquid, sunt oĩa, quæ facta sunt per cognitionem, & oĩa quæ sunt à natura.*

G Cum declarauit quod casus, & ex se sunt in rebus, quæ sunt in minori parte, & illa, quæ sunt in minori parte, quædam sunt à rebus, quæ non sunt propter aliquid, vt actiones, quæ fiunt sine cognitione, vt casus capillorum à confricatione barbæ, hoc. n. fit in minori parte: & quædam fiunt in minori parte, sed à rebus, quæ sunt propter aliquem finem, sed sequitur ex eis aliud ab illo fine, vt inuentio debitoris in foro, hoc. n. est in minori parte, sed fit ex itinere ad forum, quod fuit propter aliquem finem. Et, cum hoc fecit, incœpit in hoc sermone declarare quod casus, & ex se sunt in rebus, quæ sunt in minori parte, quæ fiunt à rebus, quæ sunt propter aliquam causam, sed errauerunt in illa causa, & fuit inuenta ab eis alia causa, & dixit: Et postea, &c. i. postea illa, ex quibus sunt res, quæ sunt in minori parte, quædam sunt propter aliud, & sunt actiones, quæ sunt à cognitione, & voluntate, & quædam sunt nõ propter aliud, & sũt actiones ociosę. D. d. sed hæc duo, &c. i. sed casu, & ex se fiunt ex rebus, quæ sunt propter aliquid, ex quibus inuenitur aliud in minori parte. D. d. Declaratum est igitur, &c. i. &, cum sit declaratum de rebus, quæ fiunt in minori parte, quod quædam fiũt ex rebus, quæ sunt propter aliud, & quædam fiunt à rebus, quæ nõ sunt propter aliquem finem, manifestum est quod in illis, quæ non sunt necessaria, neque contingentia in maiori parte, inueniuntur aliqua, quæ sunt in minori parte, quæ fiunt à rebus, quę sunt propter aliquam causam, i. propter aliquem finem. Et, cum declarauit quod illa, quæ sunt in minori parte, sunt duobus modis, modo, s. qui fit ex aliquo, quod est propter aliquẽ finẽ, & modo, qui fit non per aliquem finem, & quod illa, quæ fiunt propter aliud, sunt res perfectæ à natura, & à cognitione, incœpit declarare quod in primo modo est casus. K

Margin (left): 49 Continuatio.

H

Margin (left): Expõ tex.

I

Huiuscemodi igitur, cum secundum accidens fiunt. à fortuna dicimus esse. vt enim & quod est, aliud quidẽ per seipsum est, aliud autem secundum accidens, sic & causam contingit esse. vt ipsius domus per se quidem causa est ędificatiuum, secundum accidẽs aũt albũ, aut musicum. itaque per se causa definita est, quæ vero secundum accñs indefinita. infinita. n. vni accidẽt. sicut igitur dictum est, cũ in ĩs, quæ propter aliquid fiunt, hoc fiat, tũc dicitur à casu, & à fortuna. L

Quod igitur est tale, cum fuerit per accidens, dicemus ipsum fieri casu. & quemadmodũ ens quoddam est per se, & quoddam per accidens, similiter potest esse causa. v. g. quoniam causa essentialis domus est ædificator, accidentalis vero musicus. & causa essentialis est terminata, accidentalis vero nõ terminata. eidem enim possunt accidere infinita. & est, sicut diximus, quoniam, quãdo in rebus, quæ sunt propter aliquid, fuerit hoc, quod narrauimus, iam dicitur esse tunc ex se, & casu. M

Et illa, quæ sunt talia ex rebus, quæ sunt propter aliquid, quñ ex eis fit aliud per accidens, dicitur quod illud fit casu. D. d. & quemadmodum ens quoddam est per se, &c. i. & quemadmodum ens quod

A quoddam est per se, & est substãtia, & quoddam est accidens ei, & est accidens, sić est de causa, s. qm̃ causa, quædam dr̃ causa per se, vt ædificator domus, & quædam p accidens, vt ædificator, cui accidit ꝙ fuit musicus, in eo ꝙ musicus. dr̃. n. ꝙ musicus est causa domus p accidens, i. qa inuenitur in causa, quę est per se. Et dr̃ia inter illud, quod agit casu, & inter causam, q̃ est per accidens, vt dixerunt expositores, est, qm̃ causa, q̃ est per accidens, vt Musica, aut Medicina, non operat in domũ oĩno, neq; agit in illã, sed dr̃ causa p accñs, B quia accidit causæ agenti, & dr̃ * illud agens per accidẽs, quia ex eo fit aliquid per accidens, non illud propter quod est, & est illud, quod fit ex eo per se. D.d. causa aũt p accidens, &c. causa, quæ est p accidens, nõ est terminata, cum possibile est vt accidant causæ, quæ est per se, infinitã per accidens. Et prędixit hoc, vt notificet post ꝙ causa agens per accñs. illud, quod fit ex ipsa, est etiam causa non terminata: qm̃ illa acta, facta p accidens possunt fieri à pluribus causis diuersis. inuenire. n. debitorẽ C potest esse abire ad forum, & ire ad scolas, & à pluribus. D.d. & est sicut diximus, &c. &, cum declarata sunt ista, & exposita, manifestum est ꝙ, cum à rebus agentibus, quæ sunt ꝑpter aliquam actionem, fuerit iste modus actionis, fit ex eis p accidens & sunt causæ eius agentes p accñs, & dicuntur sm̃ hunc modum fieri casu, & ex se.

* a. l. casus

Cã p accidens: non est terminata. Idẽ 2. lib. c. 44. & 8. ptã 15 & 46.

Ipsa autem adinuicem horũ differentia posterius determinãda est. nunc vero hoc sit manifestum, ꝙ vtraq; sunt in ĳs, quæ ꝑpter aliquid sunt. vt causa recipiendi argẽtum venisset, reportatur⁹ pecuniam, si sciuisset: venit aũt non huius gratia, sed accidit venisse, & fecisse hoc reportandi gratia: hoc autem neq; vt frequenter venientem ad locũ, neq; ex necessitate. Est aũt finis reportatio, non causarum, q̃ in ipso, sed eligibilium, & ab intellectu, & dr̃ tunc à fortuna quidẽ venisse. si autem proponens, & huius gratia, aut semper veniẽs aut frequenter reportans, non à fortuna. D

E *Differentia autem, quæ est inter hæc duo in se, determinãda est post. sed in hoc loco manifestum est quòd ambo collocantur in eo, quod est propter aliquid. v. g. quoniam iste homo iret ad talem locum, vt acciperet a debitore suam pecuniam, si sciret hoc: sed non propter hoc iuit ad illum locum, itio eius ad illum locum propter hoc, quod accipiet suam pecuniam, fuit accidens ei: & hoc erit, quando itio eius ad illum locum non fuerit cõsueta ei neque necessaria. Et finis, i. accipere pecuniam non est ex causis, quæ sunt in ipsa natura rei, sed ex causis, quæ sunt sine voluntate, & sine cognitione, & tunc dicitur quòd contingunt casu. si igitur fuerit per volũtatem, & itio illuc fuerit propter hoc semper, aut in maiori parte, tunc accipere pecuniam non erit casu.* F

G Differẽtia aũt inter hęc duo, &c.
51 i.inter casum,& ex se. D.d.in hoc ãt
loco.i.quod declaratũ est ex eis est,
qñ collocant̃ ĩ causis,q̃ sunt pp ali-
quid,s.agentibus.hoc.n. ita se hẽt ad
illa,sicut genus,& illud,quod habet
se ad illã,sicut di ia est, vt sint causæ
agentes p accidens. D.induxit exem
plũ,& dixit.v.g.&c.i.& causæ agen-
tes,q̃ sunt pp aliquid esse causas ali-
cuius p accñs,& sunt illa,q̃ dñr casu,
& sunt,sicut,si aliquis homo hẽt de
bitorem,& est ĩ aliquo loco, quem
nescit esse ibi:&,si sciret, tũc iret ad
illum.accidit igit̃ illi homini tẽde-
H re ad illum locum ad faciẽdũ aliud,
cuius consuetudo fuit vt fieret in il-
lo loco.iste igit̃ homo, qñ tetẽderit
ad illum locum, & inuenerit suum
debitorem in illo, & acceperit pecu
niam ab eo, dicet̃ ꝙ inuentio eius
fuit casu:& manifestum est ꝙ, cum
exiuit ad illum locum,non intende
bat accipere pecuniam. exitus igit̃
eius ad illum locum fuit causa acce
ptionis pecuniæ per accidens,cum
voluntas eius non intendebat acci-
pere illam pecuniam. Et hoc intẽde
bat,cum dixit non est ex causis,quę
sunt in ipsa natura rei,i.ĩ natura exi
I tus ad illum locum,cum non sit cõ-
suetudo ad inueniendum debitorẽ
illic:sed est causa p accidens, cũ nõ
cogitabat,neq; intendebat illud : &
tunc dicitur ꝙ acceptio pecuniæ est
per accidens.si autem itio eius ad il
lum locum fuit ad hoc,vt inueniret
suum debitorem ĩ illo loco, quia de
bitor est assuetus inueniri illic, aut
semper,aut in maiori parte, & inue
nit illum, tunc itio erit causa acce-
ptionis pecuniæ p se,& null⁹ dicit ꝙ
acceptio pecuniæ fuit per accidens.
Et hoc intendebat,cum dixit si igit̃
fuerit p voluntatem,&c.i.si igit̃ itio K
eius ad illum locum fuit p volunta-
tem ad accipiendum illic pecuniam
à debitore,quia cõsuetudo est vt il-
lic accipiat̃ pecunia ab eo semp, aut
in maiori parte,& iuerit, & accepe-
rit pecuniam ab eo, tunc non dicet̃
ꝙ acceptio pecuniæ fuit per accñs.
& causa vtriusq; est vna, & est itio.
causę igit̃ agentes collocant̃ in casu,
& ex anima,cum fuerint causæ ali-
cuius per accidens.

Manifestum itaq; ꝙ fortuna
causa est ſm accidens in ijs,quæ
ſm electionem, eorum quæ pp L
aliquid sunt. quapropter circa
idem & intellectus, & fortuna
est. electio enim non sine intel-
lectu est.

Declaratum est igitur quòd ca
sus est causa per accidens in rebus,
quæ sunt voluntaria, & ex eis, q̃
sunt propter aliquid.& ideo cogni
tio, & casus sunt in eodem. Volun
tas enim non est sine cognitione.

Hęc est definitio casus, ſm ꝙ ap 52
paruit ex sermone prędicto.& dixit
ꝙ est causa p accidẽs, vt distinguat M
inter illud,& causam essentialem.
Et cum dixit in rebus,quæ sunt vo-
luntariæ,intendit in rebus pauciori
bus,quæ sunt voluntariæ, & est dif-
ferentia,qua distinguit̃ subiectũ ca-
sus ab eo, in quo non contingit ca-
sus.Et,cum dixit ex eis,quæ sunt p-
pter aliquid,distinguit inter ipsum
& actiones ociosas. per has igit̃ tres
dr̃ias perficitur definitio casus,& cõ
tentus est ad dicendum illa, q̃ sunt
voluntariè, vt distinguat casum ab
eo,quod fit ex se.& forte tacuit hoc,
quia

A quia notum est ꝙ illud, quod fit ex natura, in hoc est, sicut illud, qđ fit ex voluntate. Deinde d. & ideo cognitio, & casus sunt in eodem. i. &, quia casus est causa per accidens in rebus, quæ sunt à voluntate, & propter aliquid, ideo subiectum casus, & cognitionis est idem: qm̃ subiectum casus, & voluntatis est idẽ: & voluntas non est extra cognitionẽ. & similiter intelligendum de natura, s. ꝙ subiectum casus, & rerum intentarum in eis est idem.

Voluntas nõ ẽ extra cognitionẽ. idẽ 12. me. cõ. 39.

Indefinitas igit̃ causas necesse ẽ B esse, à quibus fiat quod est à fortuna. vnde vr̃ fortuna indefiniti esse, & immanifesta hoĩ. Et ẽ, vt nihil à fortuna videat̃ vtiq; fieri. oĩa. n. hæc recte dñr, qm̃ rõnabiliter. est. n. vt fiat à fortuna, secundum accidens enim fit.

Et causæ, ex quibus est illud, quod est casu, necesse est vt sint nõ terminatæ, & ideo existimatur quòd casus etiam est non terminatus, neq; manifestus hoĩ. Et quodãmodo rectum est existimari quòd C *nihil fit casu. quoniã oẽs isti sermones, qui sunt recti, sunt necessarij in illo. est enim hic modus latens eius, quod fit casu, & quoniam nõ fit, nisi per accidens.*

53 Et causæ, quæ sunt casu, non sunt terminatæ, quia sunt causæ per accidens, & vt in paucioribus. Et intendebat per hoc notificare ꝙ cognitio non continet casum, & ꝙ nulla scientia speculatiua perscrutatur de illo, cum nullum ens intentum naturaliter proueniat ex eo, & entia, quæ sunt ab eo, non possunt habere D causas terminatas. D. d. necesse est vt sint non terminatæ, scilicet in se. i. extra mentem, cum non sint causæ vt in pluribus, sed in paucioribus eorum, quæ fiunt ex eis. Deinde d. & ideo existimatur, &c. i. ꝙ scientia eius est nõ terminata apud nos: quoniam ex eo, ꝙ in se est causa, s. non terminata, ideo scientia eius est non terminata. D. d. & rectum est quodammodo existimare, &c. i. ꝓpter latentiam suæ naturæ existimatur ipsum non esse, & causa latentiæ ei⁹ est, quia est per accidens, & quod est per accidens est in minori parte, & E quod est in minori parte existimatur non esse. & hoc intẽdebat, cum dixit: est enim hic modus, &c.

Nulla sciã speculatiua ꝑscrutatur de ente p accñs idẽ 6. me. tex. c. 4.

Et est causa, vt accidẽs, fortuna, vt aũt simplr̃ nullius. vt domus ædificator quidẽ cã est, fm̃ accñs aũt tibicẽ. & vt veniens referat argentũ, nõ huius cã veniẽs, infinitæ sunt multitudine: etenim videre aliquem volens, & ꝑsequens, & visur⁹, & fugiẽs.

Casus igitur est cã secũdũ quòd est accidens, simpliciter aũt nõ est causa alicuius omnino. v. g. quoniã causa domus est ædificator per se, per accidens vero musicus & hominem ire ad aliquem locum, donec apprehendat pecuniam, absq; eo, quòd propter illam pecuniã iuit ad illum locum, habet causas infinitas. v. g. velle inuenire illic aliquem amicum, aut quærere fugiẽtem, aut fugere quærentem. F

Dicit

G Dicit: quod casus est causa agens per 54 accidens, & nõ simpliciter. causa.n. essentialis est vna eius, cuius est causa, causæ autem per accidens sunt in finitæ. v. g. quoniam causa domus per se est ædificator, per accidens vero sunt infinitæ, v.g. musicus, & medicus. & similiter causę casus sunt infinitæ. ire enim ad aliquem locum, vbi contingit inuenire debitorem, à quo apprehenditur pecunia, hẽt causas infinitas. vadit enim illuc ꝓpter causas diuersas, v.g. ad quęrendum aliquem amicum, aut fugiendum aliquem inimicum. Et iste H sermo est quasi in prima figura. & vna propositio eius est, quod illud, qđ est casu habet causas infinitas: secũda autem, quod causæ infinitæ collocãtur in causis, quæ sunt per accidens: & concluditur quod casus est causa per accidens. exemplum igitur, quod induxit de domo, & ædificatore, induxit ad verificandum maiorem propositionem, & exemplum, quod induxit de debitore, induxit ad verificandum minorem.

Et dicere esse aliquid præter rationem fortunam recte est. ra I tio enim est aut eorum, quę semper sunt, aut eorũ, q̃ frequenter: fortuna autem est in ĳs, quę fiũt præter hæc. quare, cum indefinitæ sint quæ sic sunt causæ, & fortuna indefinita est. Attamen etiam in quibusdam dubitabit vtique aliquis, nunquid quæuis sint fortunę causę, vt sanitatis, aut spiritus, aut ęstus, sed nõ detonderi. sunt enim aliæ aliĳs proximiores earum, quę secũdum accidens, causarum.

Cum igitur causæ, quæ sunt se cundum hunc modum, sunt nõ terminatæ, casus etiam est non terminatus. Sed homo dubitat in vnaquaque earum, vtrum causæ casus sunt quæcunque causæ sint ex eis, ex quibus fit aliquid casu. v. g. quòd causa sanitatis fuit aduentus venti, & solis, non euacuatio. causæ. quæ sunt per accidens, quædã sunt propinquiores quibusdam rebus.

Hoc, quod dicit, manifestũ est se. qm̃, cum causæ fuerint non terminatę, causatum etiam erit nõ terminatum, sed, licet homo conced quod causæ casus sunt non terminat dubitat in causis vniuscuiusque; eor quæ fiunt, quæ earum attribuit c sui, & quæ non. quoniam quia ca sæ casus sunt causæ per accidens, causæ, quæ sunt per accidens, quę sunt propinquę, & quædam rem tæ, remotę autem magis sunt de c pi. accidentis, q̃ propinquæ, & pr pinquæ magis sunt de eo, quod c per se, ideo consyderans reuoluit in istis causis. cum autem differe tia fuerit manifesta in eis, nõ reu uetur. s. inter causam essentialẽ, accidentalẽ. vt cum dicimus quod ca sa sanitatis casualis est aduentus v ti, & solis, non euacuatio: manife est enim quod aduentus venti est cã sa nitatis per accidens, euacuatio au per se. exemplum igitur, quod ind xit, non est de causis, quæ faciunt bitare de casu, sed de eis, quæ non ciunt dubitare, & induxit exemp loco secundi modi. & quasi dica causarum in quibusdam dubitat & non possunt distingui illæ, q su

A sunt casu ab illis, quæ sunt per se, & quædam non, vt cum dr̃ ꝙ causa sanitatis fuit aduẽtus venti, & solis, nõ euacuatio. Deinde induxit causam dubitationis accidẽtis in istis causis, & dixit: causæ enim, quæ sunt ꝑ accidens, &c. & hoc est ita. qm̃, cum in quolibet genere sũt aliqua nota naturaliter, & aliqua ignota, & casus est vnũ generum entium, accidit in eo etiam tale accidens. s. qm̃ in eo est, quod est manifestũ per se ipsum eẽ causam, & quod non est manifestũ ꝑ se. Themistius vero exponit hoc capitulum ita, ꝙ intendebat notificare ꝙ causæ casus quædã sunt propinquæ, & quædã remotæ, & ꝙ hoc intendebat per exemplum, cũ dicit, ꝙ causa sanitatis fuit aduentus venti, &c. quasi intendit ꝙ alterum istorum est propinquius reliquo. Et in quibusdam libris inuenimus, non abradere caput. & secundum hoc intendit, ꝙ causæ remotæ, quæ sunt ꝑ accidens, non numerantur in causis casus. abradere enim caput est causa casualis remota: sol autem, & ventus est causa propinqua. B

Fortuna aũt Bona quidẽ dicitur, cũ bonum aliquid euenit. C Mala aũt, cum malum aliquid. Prosperitas vero fortunæ, & Infortuniũ, cum magnitudinẽ habent hæc. Quocirca, &, cũ parũ abest, vt quis malũ, aut bonũ capiat magnũ, est vel infortunatũ esse, vel bene fortunatum: qm̃, tanq̃ existeret, dicit intellectus. qđ enim parũ, tanq̃ nihil distare vr̃. Amplius aũt incerta est ꝓspera fortuna rõnabiliter. fortuna. n. incerta est. neq;. n. semꝑ, neq; frequenter post est esse eorum, q̃ sunt a fortuna quicquã. D

Et dicitur quòd Casus est bonus, cum finis eius fuerit laudabilis, & dicitur quòd est Malus, quando finis eius fuit illaudabilis, et dicitur Bonitas casus, & Malitia casus, quãdo isti fines fuerint maximi. Et ideo qui ferè venit ad maximum malũ, aut maximũ bonũ, dicitur fortunati casus, aut infortunati: intellectus enim profert res secundũ quòd sunt, aut ferè. illud enim quod diminuitur quasi nihil est. Sed fortunitas casus est res nõ certa. quod enim fit casu non est semper, neque in maiori parte. E

Et dr̃ ꝙ casus est Bonus, cũ finis ei⁹ fuerit laudabilis, & ecõtra. Bonitas aũt casus est, qñ illud laudabile fuerit maximũ. & silr̃ Malitia casus dr̃, qñ illud illaudabile fuerit maximum. Et quasi intẽdit ꝙ bonitas, & malitia casus vsitantur, qñ casus fuit maximus, magis q̃ vsitantur bonus casus, & malus casus. & forte hoc est in vsu hominum. D. d. & ideo qui ferè venit, &c. i. & pp hoc, quod diximus ꝙ malitia, & bonitas casus dicit̃ in mximis casib⁹, ideo dicunt̃ in eo, qui ferè venit ad maximum malũ, & euadit ab ipso, qđ est Fortunati casus, & q ferè venit ad maximũ bonum, & nõ attingit ipsum, dr̃ ꝙ est Mali casus. illud. n. qđ est ꝓpinquũ ad habendũ, & existimat̃ oĩno haberi, est apud intelłm quasi habitũ. & hoc intẽdebat, cũ dixit intelłs. n. &c. idest & hoĩes tenent illa, q̃ sunt propinqua ad habendum, quasi habita, 56 F

quia

G quia intellectus pfert res, fm φ sunt in se. sed forte diminuit ĩ aliquo mo dico, & existimatur φ nõ diminuit in aliquo, sicut accidit in istis rebus, quæ sunt propinquæ ad esse, deinde impediũtur à casu. intellectus enim ponit eas quasi existentes. Et induxit totum hoc ad demonstrandum φ non dicunt malitiam, & bonitatem casus, nisi de finibus existentib⁹ in actu, aut de illis, q̃ sunt quasi existentes ĩ actu. D.d. Sed fortunitas casus est non certa res. & dixit hoc, ne hõ decipiat᷑ in sua vita humana ex hoc, qd accidit ei de bonitate casus.

H Sunt igitur ambo causæ, quẽ admodum dictum est, fm accidens, & fortuna, & casus, in ĩjs, quæ possunt fieri non simplr, neq; frequẽter. & horũ, quęcũq; vtiq; fient in ĩjs, quę pp aliquid.

Differunt autem, qm̃ casus in plus est. quod enim est à fortuna, est & à casu: hoc aũt non oẽ à fortuna est. Fortuna.n. & quod à fortuna est, ĩjs inest, qb⁹ & fortunatos esse inerit, & oĩno actio.

Casus igitur, & ex anima am I *bo sunt causæ per accidens in rebus contingentibus, nõ simpliciter, neq; vt in pluribus, & istorũ in eis, quæ sunt propter aliquid. Sed differũt, quoniam ex anima dicitur de pluribus eis, de quibus dicitur casus. oẽ enim quod est casu, ex se est, & non oẽ, quod est ex se, est casu, casus enim, & illud, quod est casu, inueniuntur in rebus, in quibus põt contingere bonitas casus, & vniuersaliter in rebus, quæ possunt operari.*

Cum declarauit naturã cõem casus & eius, quod est ex se, incœpit da- 57 K re drĩam inter illa, & primo dedit definitionem continentẽ illa, & dixit: Casus igit᷑: & ex anima, &c. i. & intẽdit per contingentia entia, & p hoc, φ dixit non simplr, i. non illa, quæ sunt necessaria, neq; illa, quæ sunt in maiori parte, sed in eis, quæ sunt neq; necessaria, neq; vt in pluribus, & ex istis ẽt in eis, quę sunt pp aliqd. D.d. Sed differunt, &c. i. & ex se dr̃ magis generale q̃ casus. omne enim quod est casu, dr̃ esse ex se, & omne, quod est ex se, nõ dr̃ esse casu, sed nõ fm φ illud, quod significat illud, qd L est ex se, est quasi gen⁹ eius, quod est casu, sed ex se. & casus in rei veritate sunt duæ spẽs, quarum altera est in rebus voluntarijs, & secunda in reb⁹ naturalibus. sed vtitur vno nominẽ istarum duarum specierum cõiter, & proprie, & est ex se. qñq; igitur significat casum in rebus naturalibus tantum, & qñq; significat casum in rebus naturalibus, & voluntarijs: casus autem non significat nisi illud, quod fit in rebus voluntarijs tantũ. D.d. casus enim, &c. casus enĩ significat illa, in quibus casus potest dici bonus, & sunt vr̃ res operatiuæ. M

Quocirca & necesse est circa agẽda esse fortunã. Signum aũt est, qm̃ vr̃ vel idẽ esse cũ fœlicitate Prospera fortuna, aut ppe. fœlicitas aũt actio quædã est. est enim bona actio. Quare quibus cunq; nõ cõtingit agere, ĩjs neq; à fortuna aliqd facere cõtinget.

Et ideo necesse ẽ, vt casus sit ex rebus, quæ fiunt. Et signũ eius est, quonia existimatur quòd Bonitas casus,

A *casus, & fortunitas maximorũ est aliqua operatio: crescit, n. in operatione. Ex quo sequitur, vt quicquid nõ intendit operationẽ, impossibile est vt faciat aliquid casu.*

58 Et quia bonitas casus inuenitur in rebus volũtarijs, necesse est vt casus sit in rebus voluntarijs, non naturalibus. D.d. Et signum eius est, quia existimat, &c. i. & signum ei⁹, quod Bonitas casus est in reb⁹ operatiuis, est, qm̃ bonitas casus est fortunitas eorũ, qui maximam habẽt fortunitatem: fortunitas aũt non est nisi in B actionibus. nihil enim aliud est nisi actiones finium laudabilium. & hoc intendebat, cum dixit: inuenitur. n. in opatione. Et, cũ declarauit ꝙ bonitas casus ẽ fortunitas: & fortunitas nõ inuenit᷑ nisi ĩ hoĩe: ergo casus nõ inuenit᷑ nisi in actionibus hoĩs volũtarijs tm̃. & ideo dixit post? Ex quo sequit᷑, &c. i. cũ posuerim⁹ ꝙ casus inuenit᷑ in reb⁹ volũtarijs, sequitur vt oĩa, quę non habent voluntatẽ, neq; intentionem, vt nõ habeant casum.

Fortunitas nõ ẽ nisi ĩ actionib⁹ humanis. Idẽ. 12. Me ta. c. 39.

C

* Fortuna nõ ẽ ĩ reb⁹ aĩa carẽtib⁹, neq; in infantib⁹, neq; ĩ brutis. Idẽ. 1. Eth. ca. 13. & 10. Ethi. cap. 10.

*Ob idq; neq; inanimatũ quippiã, neq; bestia: neq; puerulus, quicq̃ facit à fortuna, qm̃ nõ habent electionẽ: neq; prospera fortuna, neq; infortuniũ, his inest, nisi fm̃ similitudinem. vt dixit Protarchus fortunatos esse lapides, ex quibus sunt aræ, ꝙ honorentur, copulati aũt cum his cõculcentur. Pati autem à fortuna inest quodammodo & his, cum agens aliquid circa hæc agat à fortuna: aliter autem non est.

Et propter hoc nihil agit casu aliquid illud, quod non habet animam, neq; brutum, neq; infans, quoniam non habent electionẽ, neq; habent fortunitatẽ casus, neq; infortunitatem nisi secundũ similitudinẽ, secundum quòd dixit, Protarchus, quoniam lapides, ex quibus fiunt idola, sunt fortunati, quia sunt gloriosi, & alij lapides incedũt super ipsos. Paßio enim casus est istius etiam quodammodo, quando aliquod agẽs egerit aliquid casu: alio vero modo non.

D

E

Cum declarauit ꝙ casus est in rebus, quæ sunt fm̃ cognitionẽ, incœpit declarare ꝙ sequit᷑ ex hoc, vt casus nõ inueniat᷑ in aliqua opatione rerum non animatarũ, & nõ habentium cognitionẽ: & dixit: Et ꝓpter hoc, &c. i. & propter hoc, quod declaratum est, ꝙ casus est in actionibus intentis, manifestũ est, ꝙ casus non inuenit᷑ in rebus carentibus anima, neq; in animalib⁹ brutis, neq; in infantibus, quia nõ habẽt cognitionẽ. 59

D. induxit exemplũ, & dixit: & in istis non inuenit᷑ casus, quia fortunitas, aut infortunitas nõ attribuitur alicui istorũ, nisi transumptiue fm̃ passiones contingentes eis ex habentibus voluntatem, vt accidit quibusdam lapidibus vt fiant idola glorificata, aut altaria. Et hoc intendebat, cum dixit Passio aũt est casus istorum, i. qm̃ nõ habẽt casum in actione, sed in passione fm̃ actiones eorũ, quorum actionibus accidit casus, & sunt habentes voluntatem.

F

Sed casus & alijs animalibus, & inanimatorũ multis. vt equ⁹ casu, dicimus venit, qm̃ saluat⁹ quidem est veniens, non salutis autẽ

L. Alex. & inaiaus.

G autem gratia venit. & tripes casu cecidit: stetit.n.sedēdi causa, sed non sedendi causa cecidit.

Ex se autem est in alijs animalibus, etiā in pluribus carentibus anima. v.g. quoniā dicimus quòd equus venit ex se, et saluatur ex suo aduentu, sed aduentus eius ad nos, non fuit propter suam salutē. & dicimus quòd scamnum habēs pedes cecidit ex se super suos pedes, ita vt sit aptum, vt sedeat quis super ipsum, sed cadere non H *fuit, vt quis sederet super ipsum.*

60 Vult narrare ꝙ ex se inuenitur in operationibus carentium voluntate, vt accidit equo, quem cœpit inimicus, qui euasit ad nos, & fugit ad nos pp cōsuetudinē, & accidit ei saluari ex se. dicimus.n. ꝙ iste equus saluatur ex se, quia non intendebat per suū aduentū salutem. & similiter, qñ accidit vt cadat scamnū sup suos pedes, ita ꝙ sit aptum vt sedeat super ipsum: dicimus enim ꝙ ipsum cadere super pedes fuit ex se.

Quare manifestum est ꝙ in I ijs, quæ simpliciter pp aliquid fiunt, cū non eius, quod euenit, gratia fiunt, cuius extra est causa, tunc à casu dicimus. à fortuna autem horum, quæcunq; à casu fiunt, eligibilium, in habentibus electionem.

Manifestum est igitur ex hoc, quòd illa, quæ sunt simpliciter, & propter aliquid, cum non fuerit propter aliquid illud, quod accidit ex eis ex cā extrinseca, dicitur eē ex se, et quòd ex istis, quæ K *fiunt ex se, ex habētibus volūtatē, et per volūtatē, dicitur esse casu.*

Et, cum ex se est cā per accidens, 61 & est ex causis, quæ sunt propter aliquid, manifestū est ꝙ illa, quę sunt propter aliqd simpliciter, qñ ex eis nō fuerit illud, propter qđ fuerint, sed ex eis fuerit aliquid, qđ innatū est ꝓuenire ab alijs extrinsecus essentialiter, manifestū est ꝙ illa dicuntur fieri ex se. &, si ista fuerint actiones habentium cognitionem, & proueniunt ex cognitiōe dicuntur proprie casus. &, si fuerint actio L nes non habentium cognitionem, & proueniunt ex habentibus cognitionem, sed non ex cognitione, dicuntur communiter ex se. Et, cum dixit quæ sunt simpliciter propter aliquid, intendebat quæ in sua natura, & sua substantia sunt pp aliqd, nō fm quid. & quasi intendit hic p simpliciter cōitatem, & vniuersitatem. D.d. cum non fuerint propter aliquid, i. cum non sequitur illud, pp qđ fuerint. D.d. qđ aūt accidit, &c. i. qđ autem fit ex talibus, ex eis, quorū causę essentiales sunt extrinsecæ, illud dicitur fieri ex se, cū nō inuenitur à causis, à quibus innatū est inueniri, sed à rebus, à qbus non est inueniri innatum. & fm hoc dicimus in istis causis, ꝙ sunt ex se.

Signum autē est ipsum Frustra. qm̄ dicitur, cū non fiat qđ pp aliud est, illius gratia. vt ambulare, si purgatiōis gratia est. si vero non facta fuit ambulanti, frustra dicimus ambulasse, et ꝙ ambulatio, frustra fuit. tanq; hoc sit Frustra, qđ natum est alte- Quid sit Frustra.

A alterius gratia, cum non perficiat illud, cuius gratia erat, natumq; erat. quoniam, si aliquis se lotum dicat frustra, quia nõ defecit sol, ridiculus vtiq; erit: non enim erat hoc illius gratia.

Et signum eius, quod diximus, est quòd dicitur aliquid esse Ociosum, quando aliquid, quod est propter aliud, non est propter illud aliud. v.g. quoniã, si hõ ambulat ad laxandum ventrem, & non laxatur, dicitur quòd ambulauerit B *ociose, et quòd eius ambulatio fuit ociosa. hoc.n.ẽ Ociosum, s. vt illud, quod innatũ ẽ peruenire ad aliud, non perueniat ad illud, propter quod fuit. quoniam, si aliquis dixerit quòd introitus in balneum fuerit ociosus, quia sol non eclipsatur, sermo eius erit derisibilis: quoniam hoc non fuit propter illud.*

62 Et signum q illud, qđ est ex se, inuenit à rebus quę non sunt innatę, vt ab eis inueniatur illud, qđ attribuitur casui, qñ ab eis inuenitur C aliud casu in loco finis intentę, est, qm̃ ista dicuntur fieri ociose. Ociosum.n. dicitur in rebus, q sunt propter aliud, sed ab eis non inuenitur illud. v.g. qñ homo ambulat ad laxandum ventrem, & nõ laxat. tunc .n. dicit q eius ambulatio fuit ociosa. illa autẽ, quæ non sunt propter aliqua, cum non sequuntur se adinuicem, non dicuntur fieri ociose. si .n. aliquis dixerit q introit' balnei fuerit ociosus, quia sol non eclipsatur, erit derisibilis: eclipsis enim nõ sequit introitũ balnei. Et, cũ declarauit q ociosa est illa cã, à qua non inuenit eius finis, & vult cõcludere ex hoc, q ex se inuenitur à talibus causis, induxit minorẽ propositionem, & est, q ex se est frustra. D

Si igitur casus iuxta nomen est, cũ ipsum frustra fit. decidit enim non percutiendi gratia lapis. à casu igitur decidit lapis, qm̃ cecidisse potuit vtiq; à quodam, & percutiendi gratia.

Et similiter est de automato. i. ex se, quoniã secundũ suum nomen non est, nisi quando fuerit automatum, i. quando res fuerint frustra. E *v.g. quoniam, si lapis ceciderit, & interfecerit, tunc ipsum cadere non fuit ad interficiendum. ex se igitur cecidit adeo, quòd interfecit, quoniam poßibile esset vt aliquis proyceret ipsum, et intendisset propter ipsum interficere.*

D. Et silr est de automato, i. ex se. 63 & itẽdit qm̃ ẽ frustra. hoc.n. nomẽ deriuat apud eos ab hoc aduerbio frustra, & dicũt: qm̃ ex se ẽ frustra: F & illud, qđ ẽ frustra, ẽ illud, cui' finis nõ ẽ ab eo: ergo ex se fit ex reb', ex qbus nõ inuenit earũ finis. D. induxit exẽplũ, quo declarauit q illud, qđ fit ex se, innatũ ẽ inueniri p se ab alijs, & dixit. v.g. qm̃, si lapis ceciderit, & iterfecerit hoiem, hoc erit ex se, cũ lapis p suũ descẽsum ad iferi' nõ ẽ inatũ iterficere hoiem: ergo hoc fuit ab alio, à quo nõ ẽ innatũ fieri: ẽ.n. innatũ fieri à lapide, si aliqs hõ pieecerit lapidẽ ad iterficiẽdũ aliũ hoiem. Et debes scire q res fiũt frustra, qñ ex eis nõ inuenitur ali- Documẽtum.

qd.

G qd, & tunc dicunt frustra in rei veritate. & qñq; inuenit ex eis aliqd, sed nõ fuit pp illud, & hoc est illud, qd deriuatur ab hoc aduerbio frustra in idiomate Grecorum.

Vide c5 2m. Maxime aũt est separatũ qd à fortuna est in ĳs, quæ natura fiunt. nã, cum fit aliquid præter naturã, tum non à fortuna, sed magis à casu factũ eẽ dicimus. est autẽ & hoc alterũ: huius. n. extra est causa, illius vero intra.

Et hoc magis differt ab eo, quod

H *est casu, in rebus, quæ sunt per naturam. cũ. n. fuerit in cursu extra naturã, tunc non diceretur esse casu, sed dignius diceretur ex se. sed hæc est alia intentio naturæ ab illa: illud. n. causa eius est extrinseca, hoc aũt cã eius est intrinseca.*

64 Et diuersitas eius, qd est ex se, ab eo, qd est casu, magis apparet in rebus naturalib', f. q hoc magis apparet in naturalibus, q̃ in habentibus animas irratiõabiles. naturalia enim qñ currunt extra naturam, vt generat homo habens sex digitos,

I non dicimus q hoc accidit casu, sed ex se. D. d. Sed hic est alius modus naturæ: causa. n. illius est extrinsecus, & hominem generari cum sex digitis est ex materia.

Quid igit fit casus, & qd fortuna dictũ est, et quo à seinuicẽ differant. At de modis causarũ, in quibus est vnde principium motus, vtrũq; ipsorũ est. aut. n. eorum, quę sunt natura, aut ab intellectu, causa semp est. sed horũ multitudo indeterminata ẽ.

Iam igitur narrauimus ex se quid sit, et casus, & in quo differunt. Et vtrunq; collocatur ex mõ secundum quẽ dicitur causa in m cõtinente illud, ex quo ẽ principi motus. illud. n. quod est per naturã aut per cognitionẽ, semper est causa. sed numerus istorum non est numerabilis, neq; determinatus.

Includit hic illa, quę iã declarauit de casu, & ex se, & dixit: Iam igitur narrauimus, i. cõmuniter, & in quo differunt, i. fm vocẽ, & fm rẽ & est declaratum q vtrunq; collocatur de speciebus causarũ sub specie, quę est illud, ex quo est principium motus, & est causa mouens & agens. D. d. qđ n. fit p naturã, &c i. & hoc ẽ ita, qm oẽ, qđ fit casu, fi aut à causa naturali, aut à cã voluntaria, cum non sit hic tertia cã agẽ alia ab istis duabus causis. D. d. sed ista sunt innumerabilia, & non terminata, i. sed cãę rei, quę fit casu, licet sint ex causis agentibus, tñ sunt non terminatę, & innumerabiles quia casus fit ex eis per accidens, & non sunt innatæ vt sequatur ab eis nisi illud, quod impeditur à casu. & est actio proueniẽs à natura per se, aut à congitione.

Qm̃ autem casus, atq; fortuna causæ sunt eorũ, quorũ aut intellectus causa fit, aut natura, cũ fm accidens cã aliqua fit horum ipsorum, nihil aũt fm accidens est prius ĳs, quę p se sunt, manifestum est q neq; cã p accidens prior est ea, quę est per se.

Et

A *Et, quia ex se, & casus sunt duæ causæ rerum, quarum causæ sunt intellectus, & natura, & est causa illarum earūdem rerum per accidens, & nihil, quod est per accidens, est prius illo, quod est per se, ita quòd sit hoc ēt necessarium in causa, manifestum est quòd causa per accidēs nō præcedit cām per se.*

66 Quia casus, & ex se sunt duæ causæ, s. natura, & intellectus, & natura, & intellect⁹ sunt causæ duæ hoc modo, s. sm ꝙ dñr causæ casus p accñs,
B & nihil, quod est p accidens, est pri⁹ illo, quod est per se, manifestum est ꝙ causa, quæ est per accidens, nō est prior causa, quæ est per se.

Posterior itaq; casus est, atq; fortuna & intellectu, & natura. quare si q̄ꝫ maxime cœli causa ē casus, necesse est pri⁹ intellectū, & naturam esse & aliorū multorum, & huius vniuersi causam.

Ex se igitur, & casus sunt posteriores ab intellectu, & natura. ex quo sequitur si causa cœli pro-
C *prie est ex se, vt necessario intellectus, & natura sint duæ cāæ prius cœli, & aliarum rerum.*

67 Cum declarauit ꝙ ex se, & casus sunt posteriores in hoc, ꝙ sunt causæ ab intellectu, & natura, dixit: ex quo sequit, si intell⁹, & nā sunt duæ causæ, sm quas casus, & ex se, vt pri⁹ sint causæ cœli p se, & aliarū priusq̄ cœli. & totum hoc est impossibile.

Quod autem sint causæ, & ꝙ tot numero, quot dicimus, manifestum est, tot enim numero ipsum pp quid comprehendit. D
Aut enim ad ipsum, quid est reducit ipsum pp quid vltimum in immobilib⁹, vt in Mathematicis. ad definitionē. n. recti, aut commensurabilis, aut alius cuiuspiam reducitur vltimum.

Et manifestum est quòd hæ sūt causæ existentes, & quod sunt tot, quot diximus. qō. n. per quare continet istum numerum. Quare enim aut reducitur ad quid est res, & est vltimum eorū, ad q̄ reducitur E
in rebus immobilibus. v. g. in Mathematicis. non. n. reducuntur, nisi ad definitionem recti, aut simetri, aut ad aliud ab istis.

Cum posuit prius ꝙ gñā causarū 68
sunt quatuor, & notificauit ꝙ casus, & fortuna non sunt aliæ causæ ab illis, & ꝙ collocant in genere, qđ est mouens, s. in eo, quod est per accñs, non per se, reuersus est ad certificandum causas esse quatuor, & dixit: Et manifestū est, &c. i. & declarauit ꝙ hæc sunt causæ existentes, & sūt tot, quot diximus. quærere. n. per hanc F
coniunctionē, Quare, non vsitatur nisi istis quatuor modis, non in pluribus: & ꝙ vsis interrogatio continet istum numerū. Et, cū narrauit hoc dixit: Quare. n. aut reducit, &c. i. interrogare. n. p quare, aut respondere ei est, aut per quid est, s. p causam formalem. ista n. causa est vltimū eorū, ad q̄ peruenit interrogatio p quare, in rebus immobilib⁹, & apud illam cessat qō, & responsio. Et intendit per res immobiles ea, q̄ sunt in materia sm esse, non aūt sm

G definitionem, sicut est definitio in Mathematicis: ista enim cõsyderãt de formis, & ideo causæ in eis sunt sm formã. Et deinde induxit exemplum de Mathematicis. & dixit. v. g. &c. i. v. g. quæstiones accidentes in Mathematicis: qm̃ omnes reducuntur ad definitionem, vt ad definitionẽ simetri, & asimetri, aut recti, aut circularis, aut aliud ab istis.

Aut ad mouens primum. vt pp quid certauerunt? qm̃ furati sunt. Aut cuius gratia? vt dominentur. Aut in ijs, q̃ fiunt, materia.
H Quod igitur causæ hæ, & tot sint manifestum est.

Aut reducitur ad primũ motorem. v. g. quare pugnãt? dicetur, quia deprædabantur. Aut reducitur ad illud propter quid. v. gr. vt regnarent. Aut reducitur in rebus generabilibus ad materiã. Apparet igitur quòd causæ sunt quatuor, & quot sunt.

69 Hoc, quod dixit, manifestum est per se, & est declaratio ad confirmãdum per syllogismum dialecticũ. Dialecticus. n. ponit q interrogatio
I per quare reducit ad istas quatuor cãs, ita q hoc est manifestũ p se. Et sermo componit sic. Causæ sunt illæ, quæ inducunt ad quare: & illa, q̃ inducunt in responsione ad quare, sunt quatuor: ergo causæ sunt quatuor. Et exemplum responsionis ad quare sm materiam, cum dicit, quare corrumpit animal, est cum dicit quia compositum est ex contrarijs.

Cum aũt causæ quatuor sint, de omnibus est Physici cognoscere, & ad oẽs, reducens ipsum pp quid, assignabit physice materiam, formam, ipsum mouẽs, & id, cuius gratia. K Veniunt aũt tres in vnam plerũq;. ipsum. n. quid est, & id, cui⁹ grã, vna est: ipsum vero vnde motus primũ specie eadẽ est his: homo enim hominem generat.

Et, quia causæ sunt quatuor, oportet Naturalem scire omnes, & reducere quæstionem per quare ad illas omnes, & complere responsionem de eis secundũ cursum naturalem, s. secundum materiã, L *& formam, & motorem, & propter quid. Et multotiens reducũtur tria ad vnũ. quod enim est aliquid, est etiam illud, propter quid est: et illud, ex quo primo est motus, ẽ forma, & hoc est vnum: homo enim generat hominem.*

D. q oportet Naturalem dare in 70
respõsione ad quare oẽs causas quatuor: qm̃ I scia naturali apparet materia, & in quo est materia, sunt oẽs causæ. D. d. multotiens reducuntur tria ad vnum, i. & accidit in scientia M naturali vt tres causæ, s. agens, & forma, & finis sint vnum sm subiectũ, & plures sm definitionem. & hoc accidit. qm̃, cũ Naturalis voluerit reddere causas gñationis, non cãs gñabilium, & generatio est ab æquali in spẽ. v. g. qm̃ homo gñat ex homine ideo gñans, & gñatum sunt vnũ sm formã, & forma gñata est finis motus materiæ ab agente. & sic ista forma erit agẽs, & finis, & forma. & qa hoc non est verũ in rebus, q̃ nõ generant ab æquali sibi in specie, neq; in

A in finibus rerũ gñabiliũ, ideo finis gñationis est alia à fine generati. v. g. qm̃ finis hoīs in gñatione est īuenire suā primam pfectionē, & finis eius, fm q est ens, est ipsum esse in sua vltima pfectione. & ideo dixit: Et multotiens. & intendit p illa tria Agēs, & Formā, & Finē, sicut dixim⁹

Finis gñationis aliud est à fine rei gñatæ. idē su. 24. & 8 m. c. 12. et 4. cœ. 22. a Physicæ quæcunque mota mouent cōsyderat, quæ vero nō, nō amplius physicæ sūt. vide p hoc cō. 11. primi libri.

Atq; oīno quęcũq; mota mouent, quæcunq; aũt non, a non amplius Physicę sunt: non. n. in seipsis habentia motum, aut principium motus, mouent, sed immobilia sunt. B Quāobrem Tria sunt negocia, hoc quidem circa mobile, illud vero circa mobile quidē, sed incorruptibile, aliud autem circa corruptibilia.

Et vniuersaliter oē, quod, cum mouet, mouetur, quod aũt non est ita, non est de scientia Naturali. oē enim quod est huiusmodi, nō mouet, quia in eo est motus, aut principium motus, sed mouet, quia est immobile. Et ideo modi sciētiæ sūt Tres. Vnus n. cōsyderat de eo, quod C *mouetur, sed est corruptibile, Secundus autem consyderat de eo, quod mouetur, sed non est corruptibile, Tertius autem consyderat de eo, quod non corrumpitur, neque mouetur.*

71 Idest oē, quod, cũ mouet, mouetᶠ, quæruntᶠ in eo quatuor cāe, cum sit de scīa Naturali: qd̄ aũt mouet, sed nō mouetᶠ, neq; ex se, neq; ex alio, ē mouens, & non motum: & ista est forā abstracta à mā. D. d. non mouet, qa in eo est mot⁹, &c. i. non mouet, qa est motũ ab alio, & non est motum ex se. b Hoc aũt, qd̄ dixit, q modi sciæ sunt tres, hēt qōnem. Vnus. n. modorũ trium sciæ est scīa, q consyderat de rebus mobilibus. & est scīa Naturalis. Secundus est, qui consyderat de rebus īmobilibus, sed sunt in mobilibus: & est scīa Mathematica: mobilia autē corruptibilia, & mobilia incorruptibilia sunt vnius sciæ. c Et ideo forte hic non intendit dicere modos artiũ speculatiuarũ, sed diceᶠ modos entiũ diuersorũ, de quorũ vnoquoq; oportet dicere p se. ista. n. gñā, q dixit, sunt gña diuersa. & d scīa Diuina non consyderat de rebus abstractis tm̃, sed & de rebus existētibus, fm q existunt. & ideo, cũ ens diuiditᶠ fm consyderationē demfatiuam, intrabit vna natura in duas artes, vt consyderatio Mathematici, & Diuini de numero, & siſr consyderatio Mathematici, & Naturalis in corpore, & linea & superficie. Hic igiᶠ non intendebat diuidere artes, sed dicere genera entium, quæ sunt diuersarum naturarum, &, cum consyderantur, inueniuntur, sicut dixit, tria.

D b Quæstio Contra eam diuisionē sciarũ vidē 6. m. t. c. 2. c Solutio. d Scīa diuina n cō E syderat de rebus abstractis tātũ, sed & de reb⁹ existentib⁹ secundũ q exsīt. opp. vidē 7. me. 53. vbi dr̄ q de exsītibus n est demfatio neq. definitio. Vide con. zim. F Cũ ens diuidiᶠ scd̄ consyderationem demfatiuā, intrabit vna nā in duas artes consile hr̄ su. c. 18.

Quare ipsum pp quid, & ad materiam reducenti redditᶠ, & ad ipsum quod quid est, & primum mouēs. de gñatione. n. maxime hoc modo causas cōsyderāt, qd post quid fiat, & quid primum fecit, aut quid passum est, & sic semper quod deinceps est.

Necesse est igitur vt responsio ad quare reducatur ad materiam & ad quid est, & ad primū motorem. perscrutari enim de generatione est hoc modo, ita quod consyderetur quid est post quid,

G *& quid est primum, quod egit, et quid recepit actionẽ, & similiter consyderatur in sequentibus vnum post aliud semper.*

72 Cum dixit: ꝙ Naturalis pscrutať de quatuor causis, incœpit pscrutari hoc, & prius de materia, & d. Necesse est igiť, &c. i. & oportet igiť Naturalem apud interrogationem per quare respondere p materiam, & p primum motorem: cognitio. n. generationis nõ pficiť, nisi dando has duas causas. v. g. qm̃, cum quærim⁹ scire gñationem hoīs, primo quærimus ex quo gñať, & à quo gñať. D. d. ita ꝙ consyderemus, &c. i. cum pscrutati fuerimus in aliquo genere de istis duab⁹ causis, oportet primo perscrutari de primis causis illius entis actiuis, & passiuis. d. postea đ alijs causis ꝑm ordinem, donec pueniat ad cās rei propinquas, s. incipiendo à primo motore, & pueniẽdo ad vltimum motorẽ: & sit incipiendo à prima materia, & pueniendo ad vltimam materiã, propriã illi enti, de quo pscrutať. & ideo oportet in hoc libro pscrutari de prima materia, & primo motore. D. d. & quid est primum, quod egit, &c. i. & incipiemus apud consyderationem de istis causis, & ordinem earũ, à primo agẽte, & à primo patiente, deinde descẽdemus ꝑm cõsecutionem, & continuationem, donec perueniamus ad causas propinquas.

Vide consil. 1. đ generat. c. 14.

H

Idẽ. 1. phy. cõ. 1. & 8. met. c. 12.

I

Duplicia autem sunt principia mouentia physice, quorum alterum non Physicum est: nõ enim hẽt motus principium in seipso. tale aũt est, si aliquid mouet, quod non mouet, vt id, qđ penitus est immobile, & qđ omnium primum est.

vide cont. Zim.

Prima principia sunt duo, v. nõ Naturale, quoniam in eo nõ principium motus. & quod est t. le mouet, & non mouetur, vt illu quod non mouetur aliquo modo o nino, & est primum oium rerun

Cum declarauit ꝙ oportet N turalem consyderare de causis m tiuis, incœpit inducere modos ear & dixit: ꝙ sunt naturalis, & non turalis. & hoc intendebat cum di non Naturalis. & intendebat p h ꝙ consyderatio de quiditate isti motoris non est naturalis, sed sol modo consyderat de hoc motor in probãdo ipsum esse tm̃. Et, cu narrauit ꝙ iste motor non est na ralis, dedit causam, & dixit: non. est in eo principiũ motus. & iste se mo componitur sic in secunda fig ra. Primus motor non habet prin pium motus, à quo mouet: sed m tor naturalis habet in se principiu motus, p quod mouetur: ergo pr mus motor nõ est naturalis D. d. quod est tale, &c. i. hm̃oi motor n cesse est, si fuerit, ipsum mouere a que eo, ꝙ moueatur. & non est i de motore naturali. Deĩde expor ꝙ intendebat per hoc, ꝙ dixit, & r mouet, & dixit: vt illud, quod n mouet aliquo modo oĩno. & inte go per hoc, quod dico, quod nõ n uetur. i. quod non recipit motũ c no naturaľr. D. induxit secundũ prium istius motoris, & dixit, ꝙ mum est oĩum rerum. & hoc nec se est, si oẽs motores, q sunt sub e non mouent nisi moueanť ab eo, ipse mouet absq; eo, ꝙ moueatu

A Et ipsum quid est, & forma: finis.n.est, & cuius gratia. Quare, cum natura pp aliquid sit, & hanc cognoscere oportet, & penitus reddendum est ipsum propter quid. vt φ ex hoc necesse est hoc fieri. hoc autem ex hoc, aut simpliciter, aut frequenter. & si debet hoc fieri, vt ex ꝑpositionibus conclusio. & quia hoc erat quod quid erat esse. & quia melius est sic, non simplr, sed ad vniuscuiusq; substantiã.

Et consyderat de quiditate rei, B *& creatione eius, quia est finis, et propter quid. Et, quia igitur natura agit, & propter aliud, oportet scire hoc etiam, & oportet complere responsionem ad quare secundũ omnes modos. v.g. quoniam ex hoc necesse est vt sit hoc. & hoc esse ab hoc, aut est simpliciter, aut in maiori parte: si.n. hoc fuerit, necesse est, si fuerit futurum. v.g. quoniã ex propositionibus est conclusio. & hoc est quiditas rei. & hic est mo-* C *dus nobilior, non simpliciter, sed secundum essentiam vniuscuiusq;.*

74 Dicit: & oportet Naturalẽ consyderare etiam de quiditate, & forma rei: forma.n. est in generatione quasi finis, & quasi pp quod est aliquid. &, quia concedere hoc fundatᶜ super hoc, φ natura agit oẽ, qđ agit, propter aliquid, sicut dispositio in arte, & hoc est maximum fundamẽtum istius sciẽ, dixit: Et, quia igitur natura agit pp aliquid, oportet scire hoc, i. Naturalem. D.d. & oportet

Maximũ fundamẽtũ istius sciẽ é naturã agere pp

complere responsionem, &c. i. oportet Naturalem complere responsionem ad interrogationem ꝑ quare, ꝑ causam agentem, & materialem ex omnibus modis, ex quibus accidit, vt causæ sint causæ agentes. qm̃ de gn̄ibꝰ entium est φ ex agente sequitur actum necessario, & hoc est in rebus æternis, & φ ex agente seqᶜtur actum in maiori parte, & hoc est in rebus gn̄abilibus, & corruptibilibus. D.d. & hoc esse aut est simplr, i. consecutio necessaria. & q.d. & oportet Naturalem attribuere cãs causatis modo attributionis illarũ causarũ causatis suis. v.g. qm̃, si aliquis dixerit φ ex tali causa ꝓuenit tale causatum, oportet dicere φ hoc aut est necessario, aut in maiori parte. & ista dispositio inueniᶜ de quatuor causis in agente, & materia, s. φ causata earum sequunᶜ causas ĩ maiori parte, & hoc est in agente naturali. Et, cum notificauit hoc, incœpit declarare modũ necessitatis existentis inter ista entia, & suas causas, & dixit: hoc.n. necesse ẽ vt sit, si fuerit futurum, i. sed ista, q̃ sequuntur suas causas in maiori parte, cũ fuerĩt posita eẽ, sequitur necessario vt causæ eorum sint, s. qm̃, principia in eis sequẽtur vltima, & non conuertiᶜ. v.g. qm̃, si fuerit conclusio, necesse est vt sint propositiones, & non conuertiᶜ. & dixit: si igiᶜ hoc fuerit necessario, intendebat causas. &, cum dixit si hoc fuerit futurum, intendebat causata. & quasi dicat, causa.n. necesse est, vt sit, si causatũ fuerit, necesse vt sit. v.g. qm̃ propositiones necesse est vt sint, si conclo erit. D.d. hoc n.est quiditas rei. i. ista.n. cã, q̃, cũ ponaᶜ esse, sequiᶜ necessario vt priora in gn̄atione sint, est q̃ditas, &

D finẽ. Idem cõ. sequenti. & c. 84.

In æternis ex agente seqᶜ actũ necessario sȝ ĩ gn̄abilibꝰ, & corruptibilibus ex agẽ- E te sequiᶜ actũ ĩ maiori parte ex quo pȝ in æternis esse agens vt đ cõsiſe 2. ca. đ substantia orbis, sȝ vide opposi. 12. me. c. 44.

F

G *& quid est primum, quod egit, et quid recepit actionẽ, & similiter consyderatur in sequentibus vnum post aliud semper.*

72 Cum dixit: ꝙ Naturalis pscrutat᷑ de quatuor causis, incœpit pscrutari hoc, & prius de materia, & d. Necesse est igit᷑, &c. i. & oportet igit᷑ Naturalem apud interrogationem per quare respondere p materiam, & p primum motorem: cognitio. n. generationis nõ pficit᷑, nisi dando has duas causas. v. g. qm̃, cum quærim⁹ scire gñationem hoīs, primo quærimus ex quo gñat᷑, & à quo gñat᷑. D. d. ita ꝙ consyderemus, &c. i. cum pscrutati fuerimus in aliquo genere de istis duab⁹ causis, oportet primo perscrutari de primis causis illius entis actiuis, & passiuis. d. postea ð alijs causis ſm ordinem, donec pueniat ad cãs rei propinquas, s. incipiendo à primo motore, & pueniẽdo ad vltimum motorẽ: & silr incipiendo à prima materia, & pueniendo ad vltimam materiã, propriã illi enti, de quo pscrutat᷑. & ideo oportet in hoc libro pscrutari de prima materia, & primo motore. D. d. & quid est primum, quod egit, &c. i. & incipiemus apud consyderationem de istis causis, & ordinem earũ, à primo agẽte, & à primo patiente, deinde descẽdemus ſm cõsecutionem, & continuationem, donec perueniamus ad causas propinquas.

Vide consil. 1. ð generat. c. 14.

H (beside "mus ex quo gñat᷑")

Idẽ. 1. phy. cõ. 1. & 8. met. c. 12.

I (beside "primo motore. D. d.")

Duplicia autem sunt principia mouentia physice, quorum alterum non Physicum est: nõ enim hẽt motus principium in seipso. tale aũt est, si aliquid mouet, quod non mouet᷑, vt id, qđ penitus est immobile, & qđ omnium primum est.

vide cont. Zim.

Prima principia sunt duo, vnũ nõ Naturale, quoniam in eo nõ est principium motus. & quod est tale mouet, & non mouetur, vt illud, quod non mouetur aliquo modo omnino, & est primum oīum rerum.

Cum declarauit ꝙ oportet Naturalem consyderare de causis motiuis, incœpit inducere modos earũ, & dixit: ꝙ sunt naturalis, & non naturalis. & hoc intendebat cum dixit non Naturalis. & intendebat p hoc ꝙ consyderatio de quiditate istius motoris non est naturalis, sed solũmodo consyderat de hoc motore, in probãdo ipsum esse tm̃. Et, cum narrauit ꝙ iste motor non est naturalis, dedit causam, & dixit: non. n. est in eo principiũ motus. & iste sermo componitur sic in secunda figura. Primus motor non habet principium motus, à quo mouet᷑: sed motor naturalis habet in se principium motus, p quod mouetur: ergo primus motor nõ est naturalis. D. d. & quod est tale, &c. i. hmõi motor necesse est, si fuerit, ipsum mouere absque eo, ꝙ moueatur. & non est ita de motore naturali. Deĩde exponit ꝙ intendebat per hoc, ꝙ dixit, & nõ mouet, & dixit: vt illud, quod non mouet᷑ aliquo modo oīno. & intelligo per hoc, quod dico, quod nõ mouetur. i. quod non recipit motũ oīno naturalr. D. induxit secundũ ꝓprium istius motoris, & dixit, ꝙ primum est oīum rerum. & hoc necesse est, si oēs motores, q sunt sub eo non mouent nisi moueant᷑ ab eo, & ipse mouet absq; eo, ꝙ moueatur.

A Et ipsum quid est, & forma: finis.n.est, & cuius gratia. Quare, cum natura pp aliquid sit, & hanc cognoscere oportet, & penitus reddendum est ipsum propter quid. vt φ ex hoc necesse est hoc fieri. hoc autem ex hoc, aut simpliciter, aut frequenter. & si debet hoc fieri, vt ex ꝓpositionibus conclusio. & quia hoc erat quod quid erat esse. & quia melius est sic, non simplr, sed ad vniuscuiusq; substantiã.

Et consyderat de quiditate rei,
B *& creatione eius, quia est finis, et propter quid. Et, quia igitur natura agit, & propter aliud, oportet scire hoc etiam, & oportet complere responsionem ad quare secundũ omnes modos. v.g. quoniam ex hoc necesse est vt sit hoc. & hoc esse ab hoc, aut est simpliciter, aut in maiori parte: si. n. hoc fuerit, necesse est, si fuerit futurum. v.g. quoniã ex propositionibus est conclusio. & hoc est quiditas rei. & hic est mo-*
C *dus nobilior, non simpliciter, sed secundum essentiam vniuscuiusq;.*

74 Dicit: & oportet Naturalẽ consyderare etiam de quiditate, & forma rei: forma.n. est in generatione quasi finis, & quasi pp quod est aliquid. &, quia concedere hoc fundat super hoc, φ natura agit oẽ, qđ agit, propter aliquid, sicut dispositio in arte, & hoc est maximum fundamẽtum istius sciẽ, dixit: Et, quia igitur natura agit pp aliquid, oportet scire hoc, i. Naturalem. D.d. & oportet

Maximũ fundamẽtũ istius sciẽtie ẽ nãm agere pp

complere responsionem, &c. i. oportet Naturalem complere responsionem ad interrogationem ꝑ quare, ꝑ causam agentem, & materialem ex omnibus modis, ex quibus accidit, vt causæ sint causæ agentes. qm̃ de gñib' entium est φ ex agente sequitur actum necessario, & hoc est in rebus æternis, & φ ex agente sequitur actum in maiori parte, & hoc est in rebus gñabilibus, & corruptibilibus. D.d. & hoc esse aut est simplr, i. consecutio necessaria. & q.d. & oportet Naturalem attribuere cãs causatis modo attributionis illarũ causarũ causatis suis. v.g. qm̃, si aliquis dixerit φ ex tali causa ꝓuenit tale causatum, oportet dicere φ hoc aut est necessario, aut in maiori parte. & ista dispositio inueniť de quatuor causis in agente, & materia, l. φ causata earum sequunť causas ĩ maiori parte, & hoc est in agente naturali. Et, cum notificauit hoc, incoepit declarare modũ necessitatis existentis inter ista entia, & suas causas, & dixit: hoc.n. necesse ẽ vt sit, si fuerit futurum, i. sed ista, q sequuntur suas causas in maiori parte, cũ fuerit posita eẽ, sequitur necessario vt causæ eorum sint, l. qm̃, principia in eis sequẽtur vltima, & non conuertiť. v.g. qm̃, si fuerit conclusio, necesse est vt sint propositiones, & non conuertiť. & dixit: si igiť hoc fuerit necessario, intendebat causas. &, cum dixit si hoc fuerit futurum, intendebat causata. & quasi dicat, causa. n. necesse est, vt sit, si causatũ fuerit, necesse vt sit. v.g. qm̃ propositiones necesse est vt sint, si conclo erit. D.d. hoc n. est quiditas rei. i. ista. n. cã, q, cũ ponať esse, sequiť necessario vt priora in gñatione sint, est qditas,

D fině. Idem cõ. sequenti. & c. 84.

In ęternis ex agente seqť actũ necessario sꝫ ĩ gñabilib', & corrupcibilibus ex agẽ
E te sequiť actũ ĩ maiori parte ex quo pꝫ in ęternis esse agens vt ĩ cõsiře 2. ca. đ substantia orbis, sꝫ vide opposi. 12. me. c. 44.

F

G & forma rei. cum enim fuerit forma, necesse est vt prius sit materia, & agens. D.d.& hic est modus nobilior.i.& forma est in rebus naturalibus, vt ens sit ĩ dispositione nobiliori, fm ꝙ est illud ens, non nobilius simplr: nobilius.n. in esse nõ est nobilius simplr. Et dixit hoc, vt notificet ꝙ forma non sequitur naturam materiæ necessario, vt opinati sunt Antiqui naturalium, sed natura inuenit eam propter hoc, ꝙ ens sit in sua natura nobilius.& ideo forma, q̃ sequitur naturam entis, non H est dicta nobilior, vt forma Mathematica: non enim dicimus ꝙ lineæ exeuntes à centro circuli ad peripheriam sunt æquales, vt circulus sit nobilior, sed hoc contingit naturæ circuli.& ideo nobilius non inuenitur in formis Mathematicis: hoc enim, s. nobilitas non accidit formis, nisi secundum ꝙ est finis.

Forma nõ sequit̃ nãm mãę necessario, vt opinati sũt Antiq. idẽ inf. cõ. 87. & quæ ibi

In formis Mathematicis ñ reperit̃ nobilitas, q̃ nobilitas ñ accidit for̃, nisi scd̃m ꝙ est finis Idẽ. 3. me. t.c.3. Et vide ibi Cõ.

I quõ hoc ĩtelligendũ sit.

SVMMA QVARTA.

Ostenditur ꝙ omne agens agit propter finem.

De Causa finali. Cap. I.

Dicendum igitur primum quidem ꝙ natura earum causarũ est, quæ sunt propter aliqd, postea de necessario quomodo se habet in Physicis. ad hanc enim causam reducũt omnes, quia cum calidum tale natura sit, & frigidum, & vnumquodq; talium: hæc autem ex necessitate sunt, & fiũt, & apta natura sunt. etenim etiam, si aliam causam dicant, solum tangentes valere sinunt, hic quidem litẽ, & amicitiam, ille vero intellm̃.

Oport et nunc igitur loqui pr mo de hoc, quòd natura est de ca sis, quæ agunt propter aliquid, d inde post loquemur de necessari & quõ se habet in rebus natura bus, quæ agunt propter aliquid. enim ad hanc causam reducun & dicunt quòd calidum est tal & frigidum est tale, & similit vnumquodq; similium, necesse vt ei generentur ista. quoniam, si imponunt aliud, & quidam cit amicitiam, & litem, & qui intelligentiam, tamen inspiciun sicut fulgur tantum, deinde din tunt ipsum, & vadunt.

Quia ista propositio est maxi & fundamentum in hac scientia in scientia Diuina: quoniam, si N turalis non concesserit eam, ne principium finale, & negat mate esse propter formam, ex quo seq ipsum negare agens: generãs en non generat, nisi propter aliquic similiter mouens mouet ppter quid: &, cum sequitur formam, quitur necessario materiæ natu & si non, nascitur casu, & sic nõ agens: aut, si erit, erit frustra: & si Diuinus non concesserit eam, poterit probare ꝙ Deus habet s citudinem circa ista, quæ sunt h ideo incœpit Arist. dicere ꝙ nat agit propter aliud, & ꝙ ab hoc bet incipere hic, & postea loque de necessitate, ad quam Antiqui ducebant gñationem, vtrum sit bus naturalibus, & qũo se hẽt ad sas, quæ agunt ppter aliud. Et intendebat, cum dixit & qũo se

A het in rebus naturalibus, &c. D. d. omnes enim &c. i. omnes enim Antiqui reducebant, &c. i. attribuebāt omnia generabilia ad istam cām, ex qua inuenitur necessitas in reb', & est materia. dicebant enim quoniam ex necessitate calidi, & naturæ frigidi, & humidi, & sicci necesse est inuenire omnia ista generabilia, s. φ propter hoc, φ calidum innatū est admisceri cū frigido, & humidū cū sicco, necesse est vt ab istis qualitatibus inueniant' oīa generabilia sine aliqua cā extrinseca admiscente, & dante vnicuiq; enti compōnē pro-
B priam. & silr̄ dicebant, qm̄, quia calidum innatum est ascendere superius, frigidum descendere inferius, ideo calidum, cum ascendit ad superiora plantarū, fient flores, & folia: fient ēt, cum frigidū descenderit ad inferius, fient radices. & silr̄ faciebāt de oībus, de quibus nitebant' reddere causas actionum, quēadmodum nitebantur in hoc in generatiōe eorum. eadē enī est dispositio de causis generatiōis, & de causis actionū. qui enim attribuit generationē necessitati, attribuit actiones necessitati, & qui attribuit eam fini intento,
C attribuit generationem fini intēto.

Et, quia quidam istorum dicunt agens esse ī prima generatione mūdi, nō in oībus gn̄ationibus, vt Empedocles amicitiam, & litem, & Anaxagoras intelligentiam, dixit: quoniam, & si imponunt. i. & dicim' φ isti homines reducunt oīa ad cām materialē, quia isti, & si ponunt causam aliam, s. agentem, vt Empedocles, & Anaxagoras, tñ modicum pceperunt eam, & concesserunt eam in principio generationis, deinde dimiserunt eam in alijs rebus.

Habet autem dubitationem, D quid prohibeat naturam nō ꝓpter aliquid facere, neq; qđ melius est, sed sicut pluit Iuppiter, non vt frumentum augeat, sed ex necessitate. quod. n. sursum latum est, frigefieri oportet: & quod frigefactū est, aquā factū, deorsum venire: augeri aūt, cū hoc fiat, accidit frumētū. silr̄ āt &, si cuipiā perit frumentum in area, non huius gr̄a pluit, vt pereat, sed hoc accidit. Quare qd prohibet sic & partes se hr̄e ī natura, vt dētes ex necessitate ori- E ri, anteriores qdē acutos, aptos ad diuidendū, maxillares aūt latos, & vtiles ad terendum cibū, cum non propter hoc facti sint, a.l. geminos. sed acciderit. silr̄ aūt ē & de alijs partibus, in quibus vr̄ inesse ipsum ꝓpter aliquid. Vbi igr̄ oīa acciderint, perinde atq; si ꝓpter aliqd facta forent, ea quidē seruata sunt, à casu cōsistētia apte, qcunq; vero non sic, periere, pereuntq;, quēdmodū Emp. dicit ea, quæ prima hoīem referunt, F & taurum parte secunda.

Et est hic qō. dicet. n. aliquis, quid prohibet vt natura non propter aliquid agat, neq; vt aliquid sit nobilius, sed sicut pluuia venit à cœlo, non vt crescant messes, sed ex necessitate. quod. n. ascendit, necesse est vt infrigidetur: &, cum infrigidatur, fit aqua, & descendit: et, cum hoc fuerit, accidit vt messes crescant. & eodem modo, si semen als. bouigena prora viri.

G *corrumpatur in aceruo, aduentus pluuiæ non fuit ad hoc, ut semen corrumperetur, sed hoc fuit per accidens. ita nihil prohibet ut membra corporis talem habeant dispositionem in natura. v. gr. ut dentes anteriores necessario sint acuti ad incidendum cibũ, & molares sint lati ad molendum cibum, & non propter hoc fuerunt, sed hoc accidit casu. & eodẽ modo est de alijs membris, in quibus existimatur*
H *esse illud, propter quod fiunt. v. gr. cum conueniunt omnes res, illa cõuenientia, si esset propter aliquid, illic erit salus, & permanentia. accidit enim eis quòd fuerint conuenientes actioni ex se. & illud, cui non accidit hoc, corrumpitur, & destruitur, ut accidit ĩ vaccis, quas dixit Empedocles, quod quasi peperunt vaccas, quarum superiora erant homines.*

76 Et hæc est quæstio. Dicet.n. aliquis ꝙ nihil prohibet ꝙ natura nõ
I agat propter aliquid, neq; vt aliqd sit nobilius. qm̃ quemadmodũ pluuia vr̃ ꝙ non venit à Deo vt crescãt messes, sed contingit necessario ex natura materiæ, necesse est.n. vt vapores calidi, & humidi ascendãt ad locum frigidũ, & vt infrigidenť illic, & fiant aqua, & contingit necessario vt descendat ad inferius, &, si inuenerit triticum in terra seminatum, accidet ei, vt crescant messes, & si inuenerit ipsum in aceruo, corrũpet ipsum. quemadmodum igiť aduentus pluuiæ non fuit, vt corrumperet triticum in aceruo, sic nõ fuit vt crescerẽt messes, sed vtrunq; fuit per accidens. &, cum ita est de pluuia cum semine, nihil prohibet, vt hoc, ꝙ membra corporis sint cõuenientia ad salutem corporis, sit hui' dispositionis in natura, s. ꝙ hoc accidat eis casu, sicut accidit messib' crescere p pluuiam. v. g. qm̃ dentes necesse est in hoc, vt aĩal saluetur, v anteriores sint acuti, vt sint apti a incidendum cibum, & posteriore lati ad molendum cibum, sed nõ p hoc fuerũt, sed accidit eis casu ex n tura materię. & eodem modo poss quis dicere ꝙ ita est de alijs vtilita bus membrorum, de quibus existi matur ꝙ membra fiunt pp illas v litates. & dicunt. v. g. accidit vt acti nes membrorum conueniant ho modo conuenientiæ, q non secus set, ac si ista membra essent in prin cipio propter istas actiones, & vtil tates illic. & eodem modo aĩalia h bebunt salutem, non ꝙ illa conu nientia fuerit intenta, sed accidit su iste modus. dicunt & illud, cui n accidit casu iste modus conuenien tiæ, destrueť, & corrumpeť, vt acc dit in vaccis Empedoclis accidit. eis hoc, quod nõ oĩa membra co fuerint apta ad actiones hoĩs, neq ad actiones vaccarum, & ideo ci moriebanť. Et dixit: sed quema modum pluuia, &c. i. sed quema modũ põt aliquis dicere ꝙ pluũ venit à cœlo, non vt messes cresc sed de necessitate materię. D. d. ꝙ. ascendit, &c. i. & ex hoc potest q opinari ꝙ pluuia est de necessita D. d. &, cum hoc fuerit, &c. i. &, cu aduentus pluuiæ est de necessita materiæ, ergo cremẽtum messiũ p accidẽs. D. d. & eodem modo, &

i. a

A i. apparet, qm̄ quemadmodum pluuia corrumpit triticū in aceruo, sic facit ipsum crescere, & quia ipm̄ corrumpere est per accidēs, necesse est vt ipsum facere crescere sit p accn̄s. Aduersarius.n. concedit ꝙ ipm̄ corrumpere est p accidens. D.d. v.g.i. v.g. &c. vt anteriores dentes sint acuti, non ad incidendū cibū, sed ex necessitate materiæ, ex qua gñant̄, & molæ etiā sunt latæ ad molendū cibum. & hoc ēt accidit eis de necessitate materiæ, & non fuit intentum

B apud naturam. D.d. v.g. cōueniūt, &c.i. v.g. conueniunt vtilitates omnium membrorū in aīali generato tali conuenientia: at si esset intenta à natura, illic erit salus, & pmanētia illius spēi aīalium: & illud, cui non accidit hoc, corrumpet̄, & destruet̄, vt accidit vaccis Empedoclis. D.d. accidit.n. eis, &c.i. accidit membris aīaliū, ꝙ fuerint conuenientia actionibus ex se, & casu, non quia mēbra fuerunt generata pp illas vtilitates.

Ratio igit̄, qua dubitauerit aliquis, hęc est & si qua talis alia ē.

C Sed impośs ē ista hoc se hr̄e modo. Hæc enī & oīa, q̄ natura sūt, aut semp sic fiūt, aut frequēter, sed eorum, q̄ fiunt à fortuna, & casu, nihil. neq;.n. à fortuna, neque à casu vr̄ pluere sępe hyeme, sed si sub cane, neq; caumata sub cane, sed si hyeme. Si igit̄ aut à casu vīr, aut pp aliquid esse, si non pośs est esse hæc aut a fortuna, aut à casu, pp aliqd vtique erunt. at vero natura sunt hmōi oīa, quemadmodū & ipsi dixerint, qui hęc dn̄t. est itaq; ipsum pp aliqd ī ijs, q̄ natura fiūt, & sunt.

Hoc igitur, & simile facit dubitationem. Et impossibile est vt sit hoc modo. Ista enim membra, et omnia, quæ sunt per naturam, sunt in eo, quòd sunt, aut semper, aut in maiori parte, & nihil oino est tale eorum, quæ generantur casu, & ex se. impossibile.n. est existimare quòd casu multiplicetur pluuia in hyeme, immo in ascensu canis, aut quòd casu vigoretur calor apud ascensum canis, immo in hyeme, si fuerit calor. Si igitur ista venerit ex se, aut casu, aut propter aliquid & impossibile est vt sint casu, & ex se: ergo necesse vt sint propter aliquid. sed omnia ista concedunt dicentes hoc, nedum alij ea fieri ex natura. necesse igitur est vt illud, quod est propter aliquid, sit in rebus existentibus per naturam. D E

Cum induxit qōnem destruētē 77 cām finalē, incœpit declarare ꝙ impośs ē dicere ꝙ istæ vtilitates, & causæ finales, q̄ apparent in gñabilibus F sint ex necessitate materiæ, & casu, & dixit: Et impossibile est, &c. i. & impossibile est vt congregatio istarum vtilitatum in oībus membris indiuidui generati sit casu. membra enim & oīa, q̄ generant̄ à natura, generant̄ ī aliqua dispositione, aut semper, aut in maiori parte: monstruosa.n. accidunt raro. &, cum posuit ꝙ ista membra gñantur à natura, & ꝙ illud, quod gñatur à natura gñatur in eadem dispositione, aut semper, aut in maiori pte, sequit̄ ꝙ ista membra generantur in illa dispositione

Monstruosa, & quæ fiunt casu, & ex se, raro cōtingunt. Idē sup. c. 48. Idē, i. cœli 118.

G tione conuenienti, in qua sunt, aut semp, aut in maiori parte: & oē, qđ fit casu, & ex se, non fit semp, neque in maiori parte, sed raro. Sylls igit̃ sic componit̃. Conuenientia, q̃ est ĩter membra, aut est semp, aut ĩ maiori parte: & quod est semp, aut in maiori parte non est casu: ergo ista conuenientia non est casu. D.d. Si igit̃ ista, &c. i. si igit̃ ista conuenientia aut est casu, aut à natura pp salutem aĩalis, & iam apparuit ex sermone prædicto ꝙ nõ est casu, remanet vt sit pp aliquid, & est salus aĩalis. D.d. sed oĩa ista, &c. i. qm̃, cum con-
H iunctũ fuerit huic ꝓpõni, q̃ concedũt, s. ꝙ res exñtes sũt a nã, s. hoc, ꝙ, res exñtes sũt pp aliquid, concludet̃ in tertia figura, ꝙ quædam eorum, q̃ sunt à natura, sunt propter aliqd: & est verũ. non. n. oē, quod est à natura, est pp aliquid. Et tacuit solutionem q̃stionis dictæ de pluuia, quia iam notificauit ꝙ descensus pluuiæ in hyeme ẽ in maiori parte, & apud ascensum canis est in minori parte, & calor è contrario, ex quo sequit̃ necessario vt pluuia sit propter aliquid. & etiam apparet ex hoc sermone ꝙ messes non crescũt à pluuia ca
I su, cum hoc fit in maiori parte, corruptio autem tritici in aceruo est in minori parte. & hoc, ꝙ pluuia est de necessitate materiæ, non facit vt nõ sit propter aliquid. &, si concesserimus ꝙ non est pp messes, declarabitur ꝙ est propter aliud, & est æqualitas generationis in elementis: &, si non, corrumperet̃ mundus. & Alexander dicit ꝙ pluuia non est propter messes, qm̃ messes sunt ab arte, & non à natura: sed * natura complet multa, quę sunt p artem, & ars multa, quæ sunt per naturam.

Pluuia est ꝓ æqualitatẽ gñationis ĩ elñtis. vide ꝓ hoc. 3. 4. phy.
* Nã complet multa, q̃ sunt p artẽ, & ars multa q̃ sunt per nãm. Idem ĩfr. t.c. 79.

Amplius in quibuscũq; finis aliqs est, huius gr̃a agit̃ qđ prius, quod'q; consequens est. ergo, vt agitur, sic aptum natura est, & vt aptũ natura est, sic agit̃ vnumquodq;, nisi quid impediat. agitur aũt ꝓpter aliquid, & aptum itaq; natura est huius gr̃a. vt, si domus eorũ, q̃ natura fiunt, esset, sic vtiq; facta esset, vt nũc ab arte. si aũt q̃ natura, non solũ natura, sed & arte fierent, sic vtiq; fierent, vt apta natura sunt. propter ergo alterum, alterum.

Et ẽt illa, in quibus est finis intẽta propter illum finẽ, agitur primum, quod agitur, & in illa, quæ sunt post. & necesse est vt vnumquodq; eorũ, q̃ agunt, sic agat, & similiter est natũ vt agat, & sicut est natũ vt agat, ita agit, nisi impediatur. quod aũt agit propter aliquid est natũ, vt agat propter aliquid. v.g quoniã, si domus generetur per naturã, tunc generatio eius esset, sicut generatio eius ab arte & oẽ, quod est per naturã, & est per artẽ, ẽ eodẽ mõ secundũ quòd est natũ. necesse ẽ igitur in hoc illud, quod fuit necesse in suo compari.

Nititur in hoc sermone declarare ꝙ illa, q̃ habent finẽ, qñ aguntur, sunt pp finem, & dixit: Et ẽt, &c. i. & etiam oĩa, in quibus est finis intẽta per aliquas actiões, prima, q̃ agitur ex illis actionibus, agitur propter illum finẽ, & actiones, quæ sunt post secundum ordinem, sunt propter illum finem. deinde addidit aliã propositionem

A pōnē, & vult declarare suā conuersam, & dixit necesse ē vt aliq d agat, &c. i. qn̄ aliq d agit aliquā actionē, sicut agit illā actionē, ita est natum vt agat illā actionē. i. ꝙ natura eius exigit illā actionē. Et, cū posuit hoc qđ intendebat, incœpit declarare ēt ex hoc, ꝙ actio nati debet eē in maiori parte, & dixit: & sicut est natū, &c. i. qm̄ qui agit aliquā actionē, ē natū vt agat illā, ita ꝙ est natum ad agendū illā actionē aut sem p, aut ī maiori parte: & hoc erit, qn̄ nō impedieť ab aliquo. & sequiť ex hoc vt illud, qđ est natum, agat, nisi impe-
B diatur ab aliquo. Et, cū posuit has propōnes, s. ꝙ omne, qđ agit aliquā actionē, est natū, & creatū pp illā, & ꝙ oē, qđ est natū, actio ei⁹ est in maiori parte, aut semper, & cōiungit huic, ꝙ oīa naturalia videnť agere pp aliquid, sequitur vt sint nata, vt agant pp aliquid, & ꝙ hoc fit in maiori parte. Et syllus sic componitur, Naturalia agunt pp aliq d: & omne, qđ agit pp aliquid, est creatū, & natū ad illā actionē: ergo naturalia sunt nata ad hoc, vt agāt pp aliq d: & oē, qđ est natū, agit in maiori parte: ergo qđ est naturale nō
C agit pp aliquid casu. sed dimisit maiorē ꝓpōnem, s. ꝙ naturalia agunt pp aliq d. Deinde incœpit demonstrare, ꝙ hoc apparet in arte, & natura eodē mō, s. ex istis ꝓpōnibus. qm̄, quia manifestū est in arte, ꝙ illa, q̄ sunt ante finē, sunt pp finē, & iā posuimus cū hoc aliā propōnē, & est, sicut est dispō in natura, & ē, ꝙ illud, qđ agit pp finē, sic est dispō in arte, vt agat pp finē, apparet ꝙ nō est dr̄ia in hoc inter artē, & naturā. & ꝙ, si domus generareť à natura, tunc omnia, quæ sunt ante domū, pp domū generarenť à natura: sicut est dispō in arte, cum oē, quod agit pp aliquid est natū, vt agat pp aliq d, & qđ est natū, vt agat, pp aliquid, illud habet finē. & hoc intēdebat, cū dixit. v. g. &c. D. d. & oē, qđ est p naturam, &c. i. causa in hoc, ꝙ eadē dispositio in arte, & natura in hoc est, ꝙ omne, qđ est generatum p naturā, aut per artē est, ſm ꝙ est natum vt fit illud ab eo, non casu. Et, cum declarauit ꝙ eadē est dispō in arte, & natura, induxit conclusionē sequentem ex hoc, & dixit: necesse est igitur in hoc. &c. i. oportet igitur inuenire in natura illud, qđ inuenitur in arte de causa finali. D E

Et oīno ars alia quidē perficit, quę natura non pōt efficere, alia vero imitať. si ergo quę ſm artē sunt, pp aliquid fiant, manifestum ꝙ & quæ ſm naturā. similiter. n. se habent inter sese, in ĳs, quę ſm artem, atq; in ĳs, q̄ ſm naturā, posteriora ad pora. (Ars alia p ficit, q̄ nā n pt efficere, alia vero imitatur.)

Et vniuersaliter videmus quòd ars in quibusdam rebus perficit diminutionem naturæ in eis, in quibus natura debilitatur ad perficiendum actionem, et in quibusdam rebus sequitur illam. si igitur quod agitur per artē, agitur propter aliquid, manifestum est quòd similiter est de eo, quod est secundum cursum naturalem. relatio enim primorum ad vltima est eadem in eo, quod est secundum artem, & in eo, quod est secundum cursum naturalem. (Vide Cauillū Io. Grāmatici contra Arist.) F

Cùm

G Cum declarauit quòd eadem est
79 dispositio in arte, & in natura, scilicet in hoc, quòd vtrunque agit propter aliquid, incœpit confirmare similitudinem inter artem, & naturam in hoc. quoniam, si natura ageret aliquid propter aliquid casu, tūc ars non perficeret diminutionem naturæ, neque ars assimilaretur in pluribus suis actionib' naturæ.* qđ enim innatum est existere casu, non est innatum existere per intentionem. Verbi gratia: quoniam, si sanitas proueniret à natura casu, tunc
H ars non compleret diminutionem naturæ in hoc ita, quòd sanitas fieret ab ea in maiori parte. similiter, si sanitas proueniens ab exitu sanguinis à naribus in criticis, esset per accidens, tunc sanitas proueniens à phlebotomia, quam præcepit ars medicinæ, quia vult se assimilari naturæ, proueniret per accidens. quia igitur ars quandoque est loco naturæ, & ars agit propter aliquid, necesse est vt natura agat ꝑpter aliquid. & quia ars etiam sequitur naturam, & agit propter aliquid, necesse est vt natura agat propter aliquid. Et
I intendit per prima, illa, quæ sunt ante finem, & per postrema, ipsum finem. & intendit ꝙ, si prima sunt in arte per se ꝑpter vltima, necesse est vt ita sit in natura: immo dignius: ars enim in hoc assimilatur naturę.

Eadē ē dispō in nā, & in arte i agēdo pp aliqd. idē sup. cō. pcedenti, & 1. ph. c. 50. & quę ibi.

* Qđ innatū est existere casu, non est innatū existere p intentione;. sed oppo. sup. t. c. 63 Vide con. Zim.

Maxime autem manifestum est in cæteris animalibus, quæ neque arte, neque inquirendo, neque deliberando faciūt. Quapropter dubitant quidam, vtrū intellectu, aut quodam alio operentur & Aranei, & Formicæ, & huiusmodi. paulatim autem sic procedenti, & in plantis a[...] parent conferentia quædam [...] ri ad finem, vt folia propter fr[...] ctus cooperimentum. Quar[...] si & natura, & propter aliqui[...] Hirundo nidum facit, & Ar[...] neus telam, & plantæ folia gr[...] tia fructuum, & radices non s[...] sum, sed deorsum, gratia nutr[...] menti, manifestum quôd e[...] causa talis in ĳs, quæ natura [...] unt, & sunt.

Et hoc apparet multum in al[...] animalibus, quæ agunt non per [...] tem, neque per rationem, & c[...] gnitionem. Et ideo quidam dub[...] tant, vtrum hoc, quod agunt, ag[...] per intellectum, aut per aliud, [...] Aranei, & Apes, & similia [...] &, si tu consyderaueris, videb[...] in vegetabilibus, nedum in anim[...] libus aliqua, quæ sunt propter al[...] quam vtilitatem in fine intentā [...] verbi gratia, quoniam folia sun[...] ad cooperiendum fructum. Si igi[...] tur natura, & propter aliquid f[...] cit Hirundo suum nidum, & te[...] xit Araneus suam domum, & [...] lia sunt propter fructum in vege[...] tabilibus, & ramuli radicibus [...] & venæ oriuntur ad inferius, no[...] ad superius, quærentes cibum, ma[...] nifestum est quòd ista causa in[...] uenitur in eis, quæ sunt per natur[...] & quæ generantur per illam.

Cum induxit rōnes super hoc, q[...] natura agit propter aliquid, & no[...]

sun

A sunt naturales, cũ sit manifestum p se q natura agit pp aliquid, & tales rõnes vsitant̃ cum aduersario, s. cũ negantibus principia naturalia, incœpit inducere modũ certificatiõis istarum propõnum, ex quibus cõponunt̃ illæ rõnes. & incœpit à rebus, in quibus hoc est manifestum valde, & sunt habẽtia animas: actio enim istorũ, quia prouenit ab imaginatione, & cõprehensione eius, qđ agit, scit̃ necessario q ista agũt pp finẽ, sicut est dispositio in Hirũdinib' & Apibus. Et iõ dixit & hoc apparet multum, &c. i. quæ faciunt actiones artificiales non per artẽ, neque per cognitionem. qm̃, si agerẽt hoc pp cognitionẽ, tunc transferrentur de aliquo in aliquid. &, quia hoc latuit quosdã, existimauerunt ea agere per cognitionẽ, & intellectum. Et, cũ demonstrauit hoc in rebus, in quibus apparet hoc multũ, incœpit demonstrare hoc ẽt in eis, quę sunt magis latentia: qm̃ sic acquiritur cognitio melius. i. qm̃, si hoc consyderauerit primo de actionibus habẽtium animas, & post de vtilitatibus membrorũ, videbit q natura generat hęc membra pp vtilitates existẽtes ĩ suis naturis. & hoc

C inuenit̃ in plantis, nedũ in aĩalibus. folia .n. vident̃ eẽ in vegetabilibus ad cooperiendũ, & ad custodiendũ fructus. qñ.n. arbor denudat̃ à folijs, corrumpitur in maiori parte fructus, aut non erit in dispositiõe meliori. Et, cũ verificauit ista per inductionẽ, posuit ea antecedens, & posuit vẽitatẽ consequens, & dixit: Si igitur natura, & pp aliquid, &c & dixit hoc reseruãdo se, ne aliquis existimet, q istæ actiones sunt per intellectum. qui.n. ponit q istæ actiones sunt p intellectũ non sequit̃ apud ipsum istud consequens. D Et iste sylls est in forma hypothetici. et potentia eius est potentia inductionis. & iste modus inductiõis est demonstratiuus, quia per consyderationem acquirimus certificationem, & vẽitatem, anteq̃ cõpleãtur oĩa particularia. & fm hoc inductio habebit introitũ in demfone. iudicium .n. vẽe non acquiritur in pluribus rebus, nisi post maximã consyderationẽ de pluribus indiuiduis: & hoc diuersatur fm magis, & minus, fm naturam principij, & naturam consyderantis.

E

Et qm̃ natura duplex est, alia quidẽ vt materia, alia vero vt forma, finis aũt est hęc, propter finem autem cætera, hæc vtiq̃ erit causa, cuius gratia.

Et cum natura est duobus modis, s. secundũ materiã, et secũdũ creationem, & finis est creatio, & alia residua sunt propter finẽ, ergo creatio est cã propter quid.

Et, quia natura dr̃ de materia, & forma, declaratum est q forma est finis in generatione, & omnia, quę sunt ante finẽ, sunt pp finẽ, necesse est vt oĩa, quæ sunt ante formam, sint propter formam. Et iste sermo componitur sic. Forma est finis: & finis est illud, ppter quod sunt omnia, quæ sunt ante finem: ergo forma est illud, propter quod sunt omnia, quæ sunt ante illam. & necesse est vt forma sit finis in generatione, quia sequitur ab agente, aut semper, aut in maiori parte: & sequitur ex hoc, vt materia sit propter formam. 81 F

Pro pp aliquid sunt naturales, cũ sit manifestum p se q nã agit pp aliqd. Cõsule supra c. 74.

Apes, & Hirundines agunt B actiões artificiales sine arte, & cognitione. Oppositum. 2. de aia. c. 156. Vide ebu. Zim.

In iductione demõstratiua acquiritur certitudo, & vẽitas, anteq̃ cõpleant̃ oĩa pticularia. p hoc vide pulchre Auer. 2. priorũ. ca. 23. & l. 8. Ph. com. 34.

Peccatum

G Peccatum aũt fit & in ῆs, quę fiunt ſm artem. ſcripſit enim nõ recte Grammaticus, & propinauit non recte Medicus medicamentum. quare manifeſtũ eſt ꝙ cõtingit & in ῆs, quæ ſm naturam fiunt. Si igiť ſunt quædam ſm artẽ, in quib⁹ quod recte fit pp aliquid fit, in ῆs aũt, quæ peccanť, alicuius quidem grã aggredit, ſed fruſtratur, ſilr vtiq; ſe habet & in Phyſicis, & monſtra peccata ſunt illi⁹, quod propter aliquid agit. & in ῆs igiť, quæ à
H principio, vtiq; cõpoſitionibus bouigena, ſi nõ ad quendam terminum, ac finẽ poterant venire, corrupto vtiq; principio aliquo fiebant, vt nunc ſemine.

Sed accidit peccatũ in eo, quod fit per artem. Grammaticus enim barbarizat quandoq;, & Medicus nocet in dando medicinam: manifeſtum eſt igitur, quia poßbile eſt ſimiliter accidere in eo, quod ẽ ſecundum curſum naturalem. Et in his, quæ fiunt per artẽ illud, quod cadit
I *recte, eſt propter aliquid, & illud, in quo accidit peccatum, quæritur propter aliquid, ſed quærens nõ inuenit ſuã intentionẽ, & ſimiliter eſt de natura, & monſtruoſa ſunt res extraneæ ab illo, propter quod ſunt. illa enim Vacca, cuius ſuperiora fuerũt homo, à principio fuit ex corruptione alicuius principij ſi:orum principiorũ, ita quòd non fuit poßibile peruenire ad terminum, & ad finẽ intentũ, ſicut inuenit nunc in ſperma, quod corrumpit.*

Quia illi dicebãt ꝙ cauſa ordi in generatione eſt caſus, quẽadm dum cauſa monſtruoſitatis ẽ ca incœpit dare dñam inter attribu nem illius caſus ad naturã, & iſt ad illam. cauſa enim illius caſus, c illi dicũt, eſt natura, cauſa aũt iſt eſt impedimentum naturæ, & pe tum eius à non veniendo ad ill intentionem. Deinde incœpit a milare artem naturę in hoc, ꝙ ca accidit ĩ vtroq;, & dixit: Sed acci peccatum, &c. i. quemadmodũ p ſibile eſt vt accidat peccatũ in a vt Grammaticũ barbarizare, & dicum errare in potione, ſilr po bile eſt vt hoc accidit à natura. & xit hoc, quia aliquis põt dicere, ſi tura agiť pp aliquid, impoſſibile vt accidat hic caſus omnino: & aut non erunt monſtruoſitates c nino, aut monſtruoſitates erunt i tentę à natura. & ideo notificaui iſtæ monſtruoſitates accidunt ex rore naturæ, ſicut accidit in art Et, cum poſuit ꝙ in actione na ræ eſt rectitudo, & peccatũ, ſicut in actione artis, incœpit declar ꝙ rectitudo ĩ actione naturæ eſt aliquid, & peccatum eſt, qñ nat errat ab illo, pp quod agit, & po hoc in arte, quaſi añs, & in nã, qu conſequẽs, & dixit illud, quod fit cte, &c i. cum actio recta in arte actio inducẽs ad finem intentũ ſ aliquo impedimento, peccatũ a in eo eſt, qñ nõ inducit ad illum nem quærendum, ſed ad aliud, n intentũ. ſilr eſt de peccato naturę ei⁹ rectitudine. Et, cum declara ꝙ in natura põt accidere peccatu

ſicu

A sicut in arte', incœpit declarare q monstruositates sunt de peccato naturæ. &, si cōcesserimus vaccas Empedoclis esse, tūc poneremus hoc ex peccato naturæ: nō q illa agat casu, vt illi dicebāt. Et dixit monstruositates, &c. i. monstruositates puenientes à nā sunt ex peccato naturæ, & exitu illius actionis ab illo, pp quod fuerunt p aliquod impedimentum, qd fecit eā errare à fine. causa igitur illius vaccæ, quā Emped dicit, si fuerit verum, est quia in prima generatione corruptū fuit aliquod principiorū in eo adeo, q nā non potuit B inducere illud principiū ad finē intentū: sicut inuenimus monstruositates in animalib' accidere ex corruptiōe spermatis: nō q fuit hęc actio nāæ sine aliquo accidente, vt dicunt illi, qui attribuūt actionē nāę casui.

Amplius necesse est semen fieri primum', sed', non statim animalia. & ipsa massa quidē mollis prius semen erat. Amplius & in plantis inest ipsum pp aliqd, minus aūt distinctum est. Vtrū igitur & in plantis fiebāt, vt bouigena viriprora, sic vitigena C oleoprora? An non. inconueniēs enim sed tamē oportebat, si quidem & in animalibus.

Et etiā oportet in generatione animalis, vt primo præcedat sperma, deinde generetur, & non generatur subito. & totū generatū primo est sperma. Et ēt in vegetabilibus videmus propter quid, et si minus appareat. Vtrū igitur, sicut in vaccis generatur vacca, cuius superiora sunt hominis, similiter in vite generatur vitis, cuius superiora D *sunt oliuæ, aut non. hoc enim est inopinabile. sed oporteret vt hoc esset, si ita est in animalibus.*

Dicit: Et ēt. & hoc est, vt mihi vī, 85 ratiocinatio super hoc, q generatio aīalis non est casu. qm̄, cum posuerimus q oē aīal generatū ex spermate, nō generatur nisi ex spermate, sequit' necessario vt generatio eius ex spermate sit p se, & necessario. ergo generatio eius ex spermate nō est casu. ergo sperma est pp animal, aut ita q sit agēs, aut mā, aut vtrunq;.

D. d. deinde generatur, &c. i. & ne- E cesse est vt sperma præcedat generationē animalis tpe, & q generetur ex eo in tpe terminato: & prim' ordo eius in generatione est sperma, & vltimus aīal. & innuebat per hoc, q aīal per se fit à natura. cum enim posuerimus q aīal est habens sperma, necesse est vt sperma pcedat ipsum: sperma igit' est prius nāľr animali: est igitur causa eius p se. & similiter, cum concesserimus q ex spermate non fit subito, sed in tpe terminato, apparebit ēt q generatio ei' est mediantibus alterationibus necessarijs in generatione aīalis, & q initium F istius motus est à re terminata, s. à spermate, & ad rem terminatam, s. aīal, & pertrāsit sup media terminata. & totum hoc demrāuit q generatio eius ex spermate est p se. D. d. & ēt in vegetabilibus videmus, &c. i. & nō hoc inuenit' solūmodo in aīalibus. s. illud, quod est pp cām finalē, vt sperma in aīalib', sed hoc ēt inuenit' in vegetabilib', licet min', s. qm̄ in eis inuenit' pp quid, & est mā ei', & causa eius agens. Et, cum declarauit hoc fundamentum, & est q non

G nõ generat aliquid ab aliquo casu, & φ ita est de vegetabilibus, sicut de aialibus, reuersus est ad contradicendum Empedocli, & dicit: Verũ igitur, &c. i. si igit hoc, quod dicit Empedocles, est verũ, φ quædam vacca fuit, cuius superiora fuerunt hoĩs, & inferiora vaccæ, p locum à maiori, necesse est vt vitis generet, cuius superiora sint oliuæ: ordo enim in animalib' magis est, q̃ in vegetabilib'. D.d. hoc enim est inopinabile, i. vt sit vitis, cuius superiora sunt oliuæ. sed hoc inopinabile sequit, si posuerim' hoc, quod Empedocles dicit de

H generatione animaliũ. Et iste sermo ẽ quasi hypotheticus cõtinuus, in quo destruit consequens, & concludit oppositum añtis, & accipitur p locum à maiori: qñ, si hoc inuenit in aialibus, circa q̃ maior est solicitudo, quãto magis ĩ vegetabilib'?

Amplius oportebat & ĩ seminibus fieri, vt accidit. Omnino aũt destruit sic dicens ea, quę natura sunt, & naturam. Natura enim sunt quæcunqꝫ ab aliquo in seipsis principio cõtinue mota perueniunt ad aliquem finẽ.

I ab vnoquoqꝫ aũt non idẽ quibusqꝫ, neqꝫ quiuis, semper tamẽ ad eundẽ, nisi aliqd impedierit.

Et etiã oportet vt dispositio in modis spermatis, & seminũ in generatione eorũ, quæ generantur ex eis, sit casu, & quocunq; accidit. Et vniuersaliter qui hoc dicit, destruit illud, quod est per naturam, & ipsam naturam. quod enim est per Naturã est illud, quod mouetur cõtinue ab aliquo principio in ipso, donec perueniat ad finẽ. & non principiũ vniuscuiusq; rei earum quæ sunt per naturam, habet vn[...] finẽ, neq; est ad quemlibet finẽ, s[...] vnũ principium semper inducit [...] vnum finem, nisi impediatur.

Vult ẽt demonstrare ex dispõn[...] bus entiũ, φ natura agit pp aliqui[...] & dixit Et ẽt oportet, &c. i. &, si ge[...] ratio vniuscuiusq; speciei esset ca[...] & casus est causa nõ terminata, po[...] esset vt vna spẽs generaretur à qu[...] libet semine à qualibet mixtiõe el[...] mentorum: & hoc est cõtra sensu[...] &, quia istud principium est ex pr[...] mis principijs sciæ Naturalis, & n[...] oportet Naturalem loqui de eo [...] negante ipsum, sm φ est Natural[...] sed sm φ est Primus Philosophu[...] aut sm φ est Disputator, dixit: & v[...] uersalr, &c. i. & iste sermo destr[...] subiectum istius sciæ, quod est na[...] ra, & illud, quod generatur per na[...] ram. quod enim fit p naturam, [...] natura mouet continue in gene[...] tione vniuscuiusq; entis. incœpit à principio terminato, & peruenit finẽ terminatum. D.d. & non ex principio, &c. i. & non oẽ princi[...] habet vnũ finem, neq; quilibet fi[...] est ab vno principio. quod aũt ge[...] ratur casu, non generat à natura, non generet à principio termina[...] neq; ad finẽ terminatum. si igit [...] nerata generent hoc modo, ergo est nã, neq; generant à natura. & posuit φ nã agit ex principio te[...] nato, & ad finẽ terminatum, & [...] nõ est semp, dixit nisi impediat[...]

Id aũt, cuius gratia, & qu[...] huius grã, fient vtiqꝫ à fortu[...] sicuti dicim' φ à fortuna ve[...] hosp[...]

A hospes, lotusque abiuit, cum tanquam gratia huius veniens egerit, non aũt gratia huius venerit. & hoc sm accidens. fortuna enim est earum, q̃ sunt sm accidens causarũ, quemadmodum & prius diximus. sed, cum hoc semper, aut frequenter fiat, non sm accidens, neq; à fortuna est: in physicis autem semper, sic nisi quid impedierit.

Et illud, propter quid quandoq; est casu. v.g. hospes venit casu, & intrauit balneum, & recessit. & B *dicimus hoc, cum actio eius quasi aduentus eius fuerit propter illã: sed aduentus eius non fuit propter illã: hoc. n. est per accidens, cum casus sit de causis, quae sunt per accidens, vt diximus superius. si igitur hoc est ex eo semper, aut in maiori parte, non est per accidens, neque casu: & res naturales semper sunt ĩ eodẽ cursu, nisi abscindãtur.*

85. Cum declarauit q finis inuenit' in rebus naturalibus p se, non casu, C incœpit facere rememorationem de hoc, quod p̃dixit. qm̃ q̃nq; a casu inueniuntur fines, sed p accidens, cum sint in minori parte: fines aũt existẽtes à natura, impoße est vt dicantur fieri à casu, cũ sint semp, aut in maiori parte. Et dixit. v.g. &c. i. v.g. qm̃ intendit quiescere nobiscum, & accidit q intrauit balneum, & recessit. introitus enim balnei causa ei' fuit hęc q intẽdebat quiescere apud nos & est finis suæ quietis apud nos, sed non quieuit apud nos pp istum finem. D.d. & hoc erit, &c. i. & dicim' q aliquid est pp casum, cum fuerimus existimantes q actio eius, quã egit. v.g. introitus balnei fuit pp aduentum eius ad nos: sed in rei veritate non fuit propter suum aduentum ad nos, cũ non intendebat hoc. D.d. hoc enim est p accidens, &c. i. istæ enim actiones, quas fecit ex suo aduentu, sunt p accidens, cum casu accidunt ex suo aduentu, & declaratum est ex sermone p̃dicto q casus est de causis, q̃ sunt p accidens. D.d. si aũt hoc, &c. i. si autem introit' balnei ex suo aduentu fuit semper, aut in maiori parte, qm̃ intenderit per suum aduẽtum introitũ balnei, nõ E dicimus q introitus balnei à suo aduentu fuit p accidens, aut casu. dein de posuit quod ꝓuenit à natura. est autẽ semper, aut in maiori parte. & dixit: & naturalia, &c. Et syllogism' sic componit'. Propter quid prouenies à natura, aut est semp, aut in maiori parte: & pp quid prouenies ab aliquo ex se non prouenit ab eo, aut semp, aut in pluribus: ergo sequtur in secunda figura q illud ꝓpter quid, prouenies à natura, non prouenit à casu. Et vlt, quia isti hoĩes cõcedunt q illud, qd prouenit à natura ex istis finibus, prouenit à casu, F & non concedunt q illud, quod prouenit à casu, ꝓueniat in minori parte, & concedunt q isti fines non ꝓueniunt à natura in maiori parte, & hoc cõtingit eis ex hoc, quod declaratũ est de natura casus, ideo reuersus est cum eis ad verificandum istã propositionem: quia est propositio, in qua est disputatio: in prima autẽ posuit hoc, quasi notum per se. ipse igitur in illis, q̃ sunt manifesta p se, q̃nq; ponit ea pro manifestis apud eos, qui innati sunt recipere illud,

Idẽ sup. te, cõ. 40.

G quod est notum per se, & qñq; vtit in declaratione eorum propositionibus famosiorib' eis ad confirmãdum: & ideo iterauit sermonem in hoc, vt mihi videtur.

Inconueniens autem est non opinari propter aliquid fieri, nisi videant ipsum mouẽs deliberasse. Attamen ẽt ars non deliberat. nanq;, si esset in ligno nauis faciendæ ars, haud secus, atq; natura, faceret. quare, si ĩ arte inest ipsum pp aliquid, & in natura inest. maxime aũt manifestum

H est, cũ quis medet ipse sibĩpsi. huic enim similis ẽ natura. Qđ igit cã sit Natura, atq; ita vt ꝓpter aliquid, manifestum est.

Et malum est etiam, quod non opinantur ea fieri propter aliquid, si non inuenerint agens cogitare in sua actione, & ipsi inuenerunt sine cogitatione artem. et, si ars aedificandi naues esset in ipsis lignis, tunc operatio eorum esset ad modũ operationis naturæ. ex quo sequitur, si in arte est propter aliquid,

I *vt etiam sit hoc in natura. & magis, quo declaratur hoc, est in illo, qui curat se in medicina. & natura assimilatur huic. Manifestum est igitur quòd Natura est causa, & quod ẽ causa propter aliquid.*

86 Demonstrat hoc inopinabile cõtingens ei, qui non concedit cãm finalem esse in natura, pp hoc, ꝙ ĩ nã non est cogitatio, & finis non inuenit apud eos, nisi in cogitatione, & est, qm̃ contingit eis, vt ista cã non inueniat in rebus artificialibus carẽtibus cogitatione, & dixit: Et malũ est ẽt eos nõ opinari ꝙ actiones nõ sunt pp aliquid, nisi agens agat à cogitatione, & ipsi inueniunt artẽ agere pp aliquid, cum hoc, ꝙ agens nõ cogitat. Et dixit hoc in artibus, quæ non vtuntur cogitatione, vt texere, & suere, nõ sicut ars medicinæ, & nauigandi. D. reuersus est ẽt ad declarandum ꝙ natura in hoc conuenit cũ arte, declarando ꝙ illud, p quod põt quis existimare eas diuersari, ꝙ non diuersent in eo, & p hoc pficit sermo in cognitione modi similitudinis inter illas, & dixit: &, si ars ædificandi, &c. i. manifestum est ꝙ non est dr̃ia prima hæc inter naturã, & artem, sed ars agit extra, & natura intra. si igitur essem' imaginati ꝙ ars est in re, tunc necessario cõtingeret agere, ac si esset extra. &, si hoc esset non esset illic dr̃ia inter nãm, & artẽ. & intendebat p hoc ꝙ, si actio artis pp aliquid esset, quia est extra, necesse esset, si imaginati essemus artẽ intra, vt non ageret pp aliquid: sed, qa notum est per seipsam agere ꝓpter aliquid, siue sit extra, siue intra, manifestum est ꝙ hoc est, sm̃ ꝙ semp agit, aut in maiori parte. ars igit conuenit in hoc cum natura. D. induxit illud, quod sequit ex hoc, & dixit ex quo sequitur, &c. & ista consecutio est manifesta ex hoc, ꝙ declarauit, q illud, in quo differt ars à natura, nihil operatur in hoc, ꝙ agit pp aliq & cum induxit testimonium super hoc, ex hoc, ꝙ, si ars esset in ipsa re tunc ageret, ac si esset extra, dixit, & hoc magis declarat, &c. & ẽ, qm̃ ar inuenit in Medico, qui curat se agere in illud, ĩ quo est ars, ac si esset extra. &, si hoc non esset, tunc ars non

age

A agerer propter aliquid, quia est extra. &, cum destructũ est ꝙ actio extrinseca operat' in hoc, non est dr̃ia in hoc inter artem, & naturam.

Ad quam causam necessitas in rebus naturalibus referatur. Cap. 2.

QVod autem ex necessitate est vtrum ex suppositione sit, an & simpliciter. Nunc enim opinãtur quod ex necessitate est esse in generatione. quemadmodum, si aliqs murum ex necessitate existimaret esse factum, qm̃ grauia quidem deorsum ferri apta natura B sunt, leuia aũt superne, quapropter lapides quidem deorsum, ac fundamẽta, terra aũt sursum ꝓpter leuitatem, supra aũt maxime ligna, leuissima.n. sunt.

Et consyderandum est de necessitate vtrũ sit a positione, aut simpliciter. Opinantur enim quòd necessitas in generatione est secundũ modũ, si aliquis existimasset quòd paries est necessario, quia grauia C innata sunt descendere inferius, et leuia ascendere superius, & ideo lapides, & fundamentum est inferius, tectum, & lateres superius, quia sunt leuiora, & supra omnia ligna, quia sunt leuissima.

87 Et, cum declarauit ꝙ natura agit propter aliquid, & ꝙ existẽtia finis in rebus naturalibus, & conuenientia membrorum in salute entis naturalis non est casu, & omnes Antiqui, dicentes causam materialẽ tm̃ esse, nituntur ex illa reddere cãs formarum & actionum. opinabantur D enim ꝙ formæ sequuntur de necessitate naturam materiæ, & ꝙ diuersitas earum est ex diuersitate materiæ. ipsæ igitur vult destruere hoc: qm̃ ipse opinabat' econtra, s. ꝙ materia sequitur formam, & dixit: Et consyderandum est, &c. i. & consyderandum est de necessitate existente in rebus naturalibus, vtrũ sit ex positione formæ, s. ꝙ, cum posuerimus ꝙ forma sit, sequitur vt materia sit, aut necessitas inuenitur simpliciter, i. ex materia: qm̃ ista necessitas nõ est propter aliquid, sed simpliciter, i. ex se non ex alio. D. d. opinan' E enim isti, &c. i. isti enim, qui opinabãtur ꝙ necessitas est in generatione generati ex materia, similes sunt in hoc, ꝙ opinantur de reb' naturalibus eis, qui opinantur in rebus artificialibus ꝙ domus generatur ita, ꝙ fuerit custodiens à calore, & frigore ex necessitate, quia partes graues, quæ sunt in ea, descendunt ex necessitate naturæ grauis inferi', & partes leues, quæ sunt in ea, ascendunt de necessitate etiam ex natura leui, & partes mediæ existunt mediocriter, vt ligna superius, & lapides inferius, & terra, & lutum in me F dio. Et ex hoc exemplo apparet ꝙ natura est similis arti. qui enim dicit ꝙ homo generatur ex hac generatione, quia necesse fuit vt partes graues, q̃ sunt in eo, descenderent, & leues ascẽderent, ẽ sicut qui dicit hoc in domo. & isti non euadunt ꝑ hũc sermonem ab esse casu ĩ generatione entium. qm̃, si partes graues descenderent in plantis, & aĩalibus ex necessitate suæ naturæ, & leues ascẽderent, tunc conuenientia actionũ partium grauium, & actionum per

Antiq dixerũt formas eẽ ꝑ

mãs, & diuersificari ꝑ mãs. s; Arist. tenet oppo. Idẽ sup. 74. & 75. Idem. 1. d aĩa. 53 & 2 de aĩa 36. & 60. Idẽ inf. in hoc. 2. cõ. 88. & 90. & 91.

 tium

G tium leuium in salute illius speciei erit casu. licet hoc in plurib' rerum naturalium videatur è cõuerso. animalia enim testea, si natura non intendisset custodiam, deberet descendisse in eis pars testea.

Attamen non sine his quidē factus est, non tñ propter hæc, nisi vt propter materiam, sed cã abscondendi quædam, & saluãdi. Similiter vero & in aliĳs omnibus, in quibuscunq; ipsum ꝓpter aliquid est, non sunt quidē sine ĳs, q̃ necessariã hñt naturã,

H non tñ sunt propter hæc, nisi vt materia sunt, sed propter aliqd vt propter quid serra est talis? vt hoc, & huius gratia fit. hoc tamen cuius gratia, non potest fieri, si non ferrea sit. necesse est igitur ferream esse, si serra erit, & opus ipsius. ex suppositione igitur necessarium est, sed non vt finis. nã in materia necessarium est, id aũt, cuius grã fit, in rõne.

Et verum est certe quòd paries non esset sine istis, sed esse eius non fuit propter ista, nisi intelligas per

I *hanc præpositionem propter, materiam, sed propter custodiam, & salutem, & propter istas fuerunt illa. Et eodem modo est de omnibus quæ sunt propter aliquid. nõ enim sunt sine illis, quæ habent aliquam naturam necessariam, sed esse eorum non propter hoc existimatur materia, sed propter aliquid. ver. gr. serra quare est talis? & dicetur, vt agat aliquid, aut propter aliquid. & quod agit hoc, & [...] propter illud, nõ est aptũ nisi sit [...] ferro. ex quo sequitur necessario [...] sit ex ferro, si fuerit serra, & [...] actio fuerit eius actio, expositio [...] igitur est necessitas, non ex fine [...] tenta. necessitas enim est in materia, & illud propter quid est [...] definitione.*

Et verum est q̃ paries nõ põt [...] se sine illis grauibus, & leuibus, q[...] ita hñt se ad illum quasi materia, [...] esse parietis non fuit pp hanc cã[...] q̃ est graue, & leue. nisi quis intel[...] gat p hanc præpositionem pp, cã[...] finalem intentam per artem, & [...] custodia, & salus. tunc enim erit [...] rum dicere, respondendo ad qua[...] fuit paries, q̃ paries fuit pp suã ca[...] sam. D.d. Et eodem modo, &c. i[...] eodem modo est de oĩbus, quæ g[...] nerant́ pp aliquem finem intẽtu[...] qm̃ impossibile est vt sit aliquid [...] ne illis, quæ habent naturam nec[...] sariam in esse eius, sed esse eius à [...] li materia, s. necessaria generatio [...] sua non facit existimare q̃ pp ma[...] riam fuit tale, sed opinandum est [...] ipsum esse tale est ꝓpter aliquid. [...] intendebat hoc, cum dixit: sed e[...] eius, &c. i. sed ipsum esse hmõi, s. [...] illa sunt necessaria ĩ suo esse, ꝓp[...] hoc non debet qs existimare q̃ [...] teria est causa esse eius, sed opina[...] dum est q̃ esse eius est propter [...] quid. Et in libro Alex. dicitur [...] non propter ista, sed propter ma[...] riam. i. & illa, quæ sunt ante fin[...] in re, non dicuntur esse causæ fin[...] nisi fm modum, fm quem mate[...] est causa finis, immo finis est ca[...]

A eius principaliter. Et, cum posuit quod signum, quod paries, & alia corpora generata non generant ex necessitate materiae, licet materia sit necessaria in esse eius, hoc s. significat quod, cum aliquis interrogauerit quare est aliquid, nō respondebit per materialem causam, sed finalem, notificauit hoc per exemplum & dixit. v.g. quoniam, cum aliquis quaesiuerit, quare serra habet multos dētes? & dicet, vt secet ligna, aut propter serrationem, & non dicet quod habet multos dētes, quia est ex ferro, licet serra non possit esse nisi ex ferro. & hoc intendebat cum dixit, & hoc, propter quod est non est aptum, &c. i. licet hoc, propter quod fuit serra, nō aptet, nisi serra sit ex ferro. D. induxit illud, quod est quasi conclusio istius sermonis, & dixit: sequitur igitur necessario vt sit ex ferro, &c. i. sequitur igitur ex hoc, quod dicimus, quod serra est propter suam actionem, & quod actio eius nō potest esse, nisi sit ex ferro, vt necessitas in serra sit secundum positionem, s. secundum positionē finis, non secundum materiā. & hoc intendebat, cum dixit: ex positione igitur erit necessitas secundum finem intentum. i. ex positione igitur finis

C quęrenda erit necessitas materiae cōuenientis illi actioni, & necessitas esse rerum sequentium materiā, non quod esse istorum est propter finem, neque quod finis est ex necessitate materiae. illa enim, quę inueniuntur in rebus naturalibus de necessitate non propter aliquid, vt mors animalis propter materiam, & illa, quae inueniuntur in eis propter aliquid, sunt propter formā, & definitionem: & ideo nō sunt necessaria simpliciter. & hoc intendebat, cum dixit: necessitas enim est in materia, & propter quid est in definitione. Et innuebat per hoc diuer-

Quę in rebus naturalibus inueniuntur ex necessitate, & non propter aliquid, sunt propter materiam, & quę inueniuntur in eis propter aliquid sunt propter formam. Vide idem 3. de anima. com. 60.

D sitatem essentiae rerum sequentium essentiam ex necessitate materiae, quae non intenduntur propter aliquid: ex quibus Antiqui errauerunt, & existimauerunt quod omnia, quae accidunt rebus, sunt de necessitate materiae. Et hoc componitur in secunda figura sic. Res necessariè non intentae, sunt ex materia: & res intentę non necessariè, non sunt ex materia: ergo res intentae, non sunt necessariè non intētae.

Quod autem res intentae non sint ex materia manifestum est. quoniam res intentae sunt ex forma, & ideo nō sunt necessariae generationis: & forma non est propter materiam: ergo res intētae nō

L sunt propter materiam. Et potentia totius sermonis praedicti est in tertia figura sic. Quando in rebus generabilibus interrogatur, quare generatur, non respondetur per causam materialem: & quādo in rebus generabilibus interrogatur quare, respondetur per causam finalem: ergo causa finalis est alia à causa materiali. Et omnes istae rationes sunt contra eos, qui non concedunt illud, quod est notum per se. si. n. causa finalis sequeretur necessario causā materialem, tunc ad quaestionem per quare responderetur causa materialis. haec enim est dispositio entis ne- F cessarij simpliciter, s. vt non sit propter suam actionem, sed actio eius propter ipsum. & iste modus necessitatis inuenitur in rebus aeternis. & ista est necessitas simpliciter, quā Antiqui ęstimabant esse in rebus naturalibus generabilibus, & corruptibilibus. si igitur formae sequerentur materiā de necessitate, tunc omnia essent necessaria.

Haec est dispositio entis necessarij simpliciter. s. vt non sit propter suam actionem, sed actio eius propter ipsum quod quomodo intelligendum sit. vide. 2. cę. c. 17. et 21. & 12. me. 36.

Est autem necessarium & in Disciplinis, & in his, quae secundum Naturam fiunt, quodammodo similiter.

G cum enim rectum hoc sit, necesse est triangulum duobus rectis æquales hr̃e. sed non, si hoc est, illud est. sed si hoc nõ est, neque illud rectũ est. In ĩjs aũt, q̃ ꝓpter aliquid fiunt, econtrario, si finis erit, aut est, & id, qđ ẽ ante, erit, aut est. si vero nõ, sicut ibi, si nõ sit conclusio, principiũ non erit sic & hic finis, & id, gratia cui⁹. *principium enim & hoc est, nõ actionis, sed cogitationis, ibi autem cogitationis, actiones enim non sunt.

* a.l. addit (non erit, aut nõ ẽ.)

H *Et necessarium est in Doctrina, & in eis, q̃ secundũ cursum Naturalem sunt quodammodo similia. quoniã, quia rectum est tale, necesse est vt anguli, & trianguli sint æquales duobus rectis & nõ, quia fuerit tale, fuit illud. sed hoc, si non esset tale, illud non esset rectum. Et illa, quæ sunt propter aliquid, si finis intenta per illa fuerit præsens, aut futura fuerit, illa etiam, quæ*

I *sunt ante, erunt præsentia, aut futura. &, si non sunt, quemadmodũ igitur illic, si conclusio non fuerit, non erit principium, similiter hæc est dispositio finis, & illud propter quid. hoc enim etiam est principiũ sed non est principium operationis, sed cogitationis, & principium illic est cogitationis, quia illic non est operatio.*

89 Idest & necessitatẽ esse in Doctrina, & in N̄alibus est consilẽ quodámodo, s. q̃m in vtroq; inuenit̃ necessitas ex positione. Et dixit quodam modo. quia ex prioribus in doctrina consequunt̃ posteriora, cũ conclusio, q̃ est posterior in scĩa ſm tp̃s sequit̃ ex ꝓpositionibus, q̃ sunt priores in esse, aut illa, q̃ sunt priora ĩ tempore, sequunt̃ posteriora. Et similitudo inter illa est. q̃m, si propõnes fuerint, erit conclusio necessario, & non sequit̃ ẽ cõtrario: &, si finis fuerit, erunt illa, q̃ sunt ante finem. & in hoc diuersant̃ hæc duo. propositiones igitur ſm hunc modum assimilantur fini, conclusio aũt assimilatur eis, q̃ sunt ante finem. Et, cum dixit ꝙ necessitas est in eis consimilis, incœpit declarare similitudinem, & dixit: q̃m quia rectum est tale, &c. & in doctrina inuenit̃ aliquod simile necessario, quod est ĩ gn̄atione, q̃m esse propositionum sequit̃ esse conclusionis v. g. quia angulus extrinsecus in triangulo valet duos intrinsecos sibi oppositos, & cum angulo sequenti valet duos rectos, hæc est causa in hoc, ꝙ anguli triãguli sunt æquales duobus rectis. propositiones igitur sunt illa, pp quę est res, conclusio vero est illud, quod est ante illud, propter quod est. & intendebat p rectũ triangulum rectorũ laterum. & intendebat per tale, hoc, qđ extrinsecus valet duos intrinsecos, & cum sequente valet duos rectos. D. d. & non, quia hoc est tale, fuit illud tale. i. & non quia anguli triãguli valent duos rectos, est necesse vt angulus extrinsecus sit talis. i. q̃m hæc non est causa illius. D. d. sed, si hoc non fuerit, & c. i. si non fuerint anguli æquales duobus rectis, triangulus non erit rectorũ laterũ. D. d. & illa, q̃ sunt pp aliquid, &c. i. & dispositio conclusionis cũ propõnibus est dispositio eorum

A q̄ sunt pp aliquid,& cum illo pp qđ sunt.cum.n.fuerit finis,pp quę sunt in actu,erunt illa in actu.&,si fuerit finis in potentia,illa erunt in potentia,licet nondum sint in actu.& hoc intendebat,cum dixit:&,si nō sunt.& silr,cū conclusio fuerit in actu, ppōnes erunt in actu, &, si conclusio fuerit in potentia, propōes erunt in potentia. Et,cum declarauit q̄ ita se hñt propōnes cum conclusione, sicut finis cum his,q̄ sunt ante finem, dixit:& quemadmodum illic, &c.i.
B quemadmodum,si non fuerit conclusio,non erūt propōnes, silr, si nō fuerint illa, q̄ sunt ante finē, nō erit finis.illa.n.q̄ sunt in doctrina quasi finis,sunt propōnes, & illud, qđ est quasi illa, q̄ sunt ante finē, est cōclō. D.d.hoc.n.est pricipiū, &c. & īnuit propōnes,q̄ sunt pricipium doctrinæ.D.d.sed non est principium operationis,sed cogitationis. & pseruat se,ne quis dicat q̄ nos videm⁹ q̄ ad q̄dam principia sequunť vltima, & sunt principia doctrinæ. & hoc est contra positum in natura.& responsio ad hoc est,qm̄ hoc non est prin-
C cipiū opationis,sed principiū cogitationis,sermo aūt est de principijs opationum. & accidit vt ex principio cogitationis sequať illud ,ppter quid. * principiū. n. in cogitatione est finis in operatione,& finis in cogitatione est principiū in opatione. D.d.& principium illic,&c.i.in doctrina speculatiua. & d.hoc, qa sunt doctrinæ operatiuæ,& accidit eis,vt illic sint duo principia, principium f.cogitationis,& principium operationis,& similiter finis cogitationis & finis operationis.

* Pricipiū in cogitatione ē finis I opatione,& finis in cogitatione. e pricipiū in opatione. Idē 7. me. c. 23. & 3.de aīa te.c.49.

Quare,si erit domus, hæc necesse est fieri,aut existere, aut esse,aut omnino materiam, quæ ppter aliquid est. vt lateres, & lapides,si domus. non tñ ,ppter hæc est finis,nisi vt materiā, neque erit ppter hæc. omnino tamen,si non sint,neq; domus, neque serra erit:illa quidem, si nō sint lapides,hæc vero, si non sit ferrum.neq; enim ibi principia, si non triangulū duobus rectis. Manifestum est igitur q̄ necessarium est in Physicis, qđ vt materia dicitur,& motiones eius. D

E *Necesse est igitur vt, si domus erit, vt ista sint necessario, aut vt sint, aut quòd erunt præsentia, & vniuersaliter materia, quæ est propter aliquid v.g. quoniam lapides erunt, si erit domus, sed nō propter ista est finis intenta, sed secūdum quòd est materia, sed illa, si nō fuerint, non erunt ista. domus igitur non erit, si lapides non fuerint: neq; serra erit, si ferrum non erit. illic enim principia non erunt, si anguli trianguli nō fuerint æquales duobus rectis. Manifestū ē igitur quòd* F *necessarium in rebus naturalibus est illud, quod dicitur de materia, & eius motibus.*

Idest,necesse ē igiť,si domus fuerit I actu,vt illa,ex q̄bus domus fit, sint añ domū,&hoc intēdebat,cum d. vt ista sint necessario.i.vt ista, ex qb⁹ domus fit,sint necessario I esse, aut ḡnata añ ḡnōnē domus: & hoc duob⁹ modis,aut vt sint psentia cū ea,aut q̄ erūt psentia.D d.&vlr mā i. & vlr ista est dispositio materiæ 90

 cum

12 IV

G esi illo, pp qđ fuit materia. D.d.v.g. i.v.g.qm lateres, & lapides necesse ē vt sint, si domus fuerit: sed non ex lateribus, & lapidibus sequit̃ necessario vt sit finis intentus. v. g. domus. neq; hñt introitum in fine, nisi fm materiam, s. fm q materia est vna causarum rei, cuius est materia. D. d. & non erit pp ista. i. & forma non erit p materiam, sed p agēs. D.d. sed illa. i. materia. D.d. si ista nō fuerint .i. forma, & finis. D.d. illic. n. &c. & q accidit ex hoc in generatione est simile ei, q accidit in Doctrina. i Doctrina enim ēt non erunt propōnes,

H si conclusio non fuerit. v.g. qm propositiones ex quibus declarat̃ q anguli trianguli valēt duos rectos, nō erunt, si non fuerint æquales duob' rectis. & iam pdixit hoc, sed iterauit

Idē sup a t.c 89. illud ad rememorationem. In libro vero Alex. neq; illic etiam erūt principia, si triangul' habuerit angulos æquales duobus rectis. i. qm non sequit̃ q, si conclusio sit, q propositiones sint. D.d. Manifestum est igit̃, &c. i. manifestum est igit̃ q necessitas in rebus naturalibus notat materiam, & illum, quod sequitur mate-

I riam de motibus, & non notat formam, s. qm materia inuenit̃ ppter

Idē su. 87 & q ibi. formam, non forma propter ipsam cum non sequitur materiam.

Et vtrēq; quidē Physico dicēdæ sunt causæ, magis aūt ea, cuius gr̃a. causa enim hæc materię est, sed non hæc ipsius finis. Et finis is, cuius gr̃a. & qui prīcipiū est. à definitione, & rōne petit̃, sicut ī ījs, q̄ fm artem. qm̄, si domus est tale, hæc oportet fieri, et esse ex necessitate. & qm̄ sanitas hoc est, hæc oportet fieri ex necessitate, & eē. sic & si homo hoc, hæc. si vero hæc, hæc.

Et oportet Naturalem intendere has duas causas, sed magis debet intendere causam, qua est propter quid. quoniam ista est causa materia. Ipsa autem non est finis propter quem & principium de definitione, & rōne, sicut est in rebus, quæ sunt per artē. v. g. quoniam, quia domus est tale, necesse est vt sit hoc. & quia sanitas est talis, necesse est vt sit hoc. & similiter, quia homo est talis, necesse est vt sit hoc.

Et oportet Naturalem reddere vtranq; cām, quia constitutio rerum naturaliū est ex ambabus, s. ex materia, & ex illo, pp qđ est materia. D. d. sed magis debet, &c. i. oportet naturalē solicitari magis circa causam finalē, cum pp cām finalem sit causa materialis, & non pp cām materialē est cā finalis. D.d. & principium est ex definitione, & rōne. i. principium, ex quo sequit̃, si fuerit necessitas materię, est illud, qđ continet definitio, & forma in rebus compositis. Et intendebat per hoc q, cū definitio rei fuerit posita, sequitur materia necessario in eē eius. definitio enim continet formam cōem, & propriam. D.d. sicut est in rebus artificialibus. i. v.g. quia definitio domus est continens, coopericus, defensans à calore, & frigore, necesse est vt sit composita ex tecto, & pariete. & quia definitio hominis est animal rationale, necesse est vt sit composita ex carne, & osse: & quia definitio sanitatis est dispositio in membro,

A agit suam actionem in membro, necesse est vt ista dispositio sit complexio, & hoc intendebat, cum dixit quod domus est tale, &c.

Fortassis aũt & in rõne est necessarium. determinanti.n. op⁹ secandi quod diuisio hmõi est, hæc aũt non erit, nisi habeat dentes tales, hi vero nõ, nisi ferrea sit. sũt enim & ĩ ratione q̃dam partes, vt materia rationis.

Et rectum est vt necessarium intret in definitione etiam. & hoc erit quando definiuerimus actionẽ
B *serrationis, quoniã est scindere tali modo, quòd non optatur, nisi serra habeat dentes tali modo: et hoc impoßibile est vt sit hoc modo, nisi sit ex ferro, in definitione.n.ẽt quædam partes sunt, quasi materia.*

92 Quia definitiones continent genera, & differentias, & genera sunt formæ vniuersales, & differẽtiæ formæ propriæ, & est declaratũ quod materia sequitur necessario ex forma, rectũ est vt definitiones in hac scientia sint principium apparentiæ ne-
C cessitatis materię. &, quia ex quibusdam definitionibus non solummodo apparet consecutio materiæ, sed etiam in eis intrat materia, dixit: Et rectum est, &c. i. & rectum est vt in quibusdam definitionib⁹ nõ sequatur necessarium ex positione definitionis, sed ĩtrat in definitione quasi pars. in talibus igi͏ͬ definitionibus apparet materia, quasi pars, non sm cõsecutionem. D. d. si enim definierimus, &c. hoc est exẽplũ definitionis, in qua apparet materia. serratio enim, quia non cõple͏ͬ nisi p formã

In definitionib⁹ nã libus apparet mã, vel manifeste vel consecutiue. vide idem su. cõ. pcedẽti. & 1. de aĩa cõ. 16. & quæ ibi.

& materiam serræ, ideo intrat materia in definitione. serræ, n. si dixerimus ipsam esse instrm habens dentes, non erit definitio, donec dicam⁹ ipsam esse ex ferro. D

In huius Secũdi Libri fine, proœmy loco ipsius Tertij legebantur quædam, quæ, cum ex Pauli Israelitæ, & Ant. Codicis sententia. lx. cõ. Primi ph. pars essent, ideo ea ex hoc ad illũ deportauimus locũ.

ARISTOTELIS E
DE PHYSICO AVDITV
LIBER TERTIVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

A textu primo vsq; ad. 3. ostendit ad naturalem pertinere tractare de accidentib⁹ communibus rerum naturalium.
A textu. 3. vsq; ad. 24. notifica͏ͬ quid sit motus, & quæ eius species.
A textu. 24. vsq; in finem agitur de infinito & quõo in entibus reperiatur.

De accidentibus communibus rerum naturalium. Cap. 1. F

Voniam aũt natura quidem est principium motus, & mutatiõis: methodus autẽ nobis de natura est: non latere nos oportet quid sit motus. necessarium enim est, ignorato ipso, ignorari & naturã. Cũ aũt determinauerimus de motu, tentandũ erit eodẽ aggredi modo de iis, quæ consequenter sunt. Videtur aũt motus

Vide duas con. Zim

G motus continuorũ esse:infinitũ aũt apparet primũ in cõtinuo: quapropter & definientibus cõtinuum accidit vti sæpenumero ratione infini ti:cũ in infinitum diuisibile continuum sit.

Quia natura est principium motus, & quietis, & transmutationis: & in hac scientia intendimus naturã: oportet nos narrare primo motum quid sit. Deinde, cũ determinauerimus hoc, determinabimus vnũquodq; consequentiũ hoc
H *mõ. Et existimatur quòd motus ẽ de rebus continuis: & primum eorum, q̃ sequuntur scientiam de cõtinuo, est de infinito: & ideo accidit multoties, cũ definierimus continuum, vti in eius definitione infinito: illud enim, quod diuiditur in infinitum, est continuum.*

I Continuatio.

Ncœpit notificare causam, ꝓp quam contigit ei loqui in hoc libro de motu, & de rebus', q̃ sequunt' motũ. qm̃, cum cõsyderatio
I eius sit de natura, cuius definitio est principium mot', & quietis, fuit necesse ei declarare fm̃ quot modos dicitur principiũ, & ꝙ dr̃ de materia, & forma, s. primum principiũ materiale, & formale: sed primum principiũ materiale potuit declarare, ante q̃ ꝑscrutaretur de motu, & accidentibus motus, principium aũt, quod est primus motor non potuit ꝑscrutari de eo, nisi post perscrutationẽ de motu. & incœpit hic declarare ꝙ ex definitione naturæ apparet ꝙ ꝑscrutatio de motu est necessaria, &

Principiũ, qđ est primus mo... nõ potuit ꝑscrutari, nisi post ꝑscrutationẽ de motu. Idẽ 8.ph. 4.5. & 6.c.

quod oportet Naturalem perscr
ri de vnaquaq; illarum partiũ ac
ptarum in definitiõe, & dixit: Q
natura, &c. i. &, quia iã apparuit
ꝑdictis ꝙ definitio naturæ est pr
cipium motus, & quietis. i. transi
tationis, & non transmutationis
intendimus in hoc libro perscru
ri de natura, cum intentio huius
bri sit loqui de rebus cõibus oĩ
rebus naturalibus: & iam locuti
mus de primo principio, qđ est q
si materia oĩm rerũ naturaliũ: op
tet nos igit' loqui de motu quid
&, cum determinauerim'. i. defin
rim' motum, determinabim' p
vnumquodq; eorũ, q accipiunt' i
finitione motus, & quæ sequunt
motũ. Et, cum dixit hoc, incœpit
cere illa, quæ ita se habent ad mo
& dixit: Et existimatur, &c. i. vtr
diuiditur in indiuisibilia semp,
in aliqua diuisibilia. D. incœpit
rare et ꝙ consyderatio de contin
exigit et cõsyderationem de infi
to, & dixit: & primum eorũ, &c. i
primum eorũ, quæ apparent ex
syderatione de continuo, est con
derare de infinito. D. dedit cãm
hoc, & dixit: & ideo accidit mul
tiens, &c. i. quia infinitum cõtin
continuo, aut est definitio eius,
cidit multoties, cum definierim
continuum, accipere i sua definit
ne infinitum. continuũ enim est
lud, quod diuiditur in infinitũ.
induxit testimoniũ super hoc, &
xit: quod * enim diuiditur in infi
tum est continuum. i. & diximus
definitio continui est illud, qđ di
ditur in infinitum: quia illud, qđ
uiditur in infinitnm est continu
quod enim ꝑdicatur fm̃ q d, qñ c
uertitur, est definitio. Et dixit, vt

A hi vt, accidit multotiens quod ista definitio continui apud dicẽtes ipsum non componi ex partibus indiuisibilibus est concessa: dicentes autem quod continuum componitur ex partibus indiuisibilibus non concedunt hanc definitionem. Et q.d. ideo accidit pluribus eorum, qui vtuntur definitione continui, accipere in definitione eius infinitum. Et forte dixit hoc, quia continuum pōt habere aliã definitionem, vt in qua dr. cõtinuum est illud, in cuius medio pōt poni terminus communis duabus partibus.

Idẽ in pdicamentis ca. de quãtitate.

B Ad hæc aũt sine loco, & vacuo & tpe, impossibile est motũ esse. Manifestum igitur est quod & pp hæc, & propterea quod cũctis sunt cõia, & vlia hæc oībus, consyderandum erit, cum proposuerimus de vnoquoque istorum. posterior enim est de proprijs speculatio ea, quæ de communibus est.

Speculatio de proprijs posterior est ea, quæ de cõibus. Idẽ 1. phy. t. 57.

Et, cum hoc impossibile est vt motus sit, si locus, & tẽpus non fuerit. Manifestũ est igitur quòd propter hoc, & propter hoc, quòd ista sunt communia omnibus, oportet perscrutari de vnoquoque eorum. cõ-
C *syderatio enim de proprijs est post consyderationem de rebus cõibus.*

2 Cum declarauit quod ex definitione naturæ apparebit quod oportet Naturalem perscrutari de motu, & consequentibus motum, & dixit: quod illorum, quæ sequuntur motum, quæ sunt propinqua substantiæ eius, est continuum, & quod infinitum sequitur continuum, incœpit dicere, Et, quia locus, & tempus sequuntur motum in rei veritate, & vacuum, vt dicunt quidam Naturales, oportet et consyderare de istis tribus cum consyderatione de illis tribus prædictis. D

Et dixit: Manifestum est igitur, &c. i. manifestũ est igitur quod ex hoc, quod diximus, quod ista apparẽt in definitione naturæ, &. quia etiam ista sunt communia omnibus rebus naturalibus, a oportet nos in hoc libro loqui de istis rebus: cum iste liber sit primus liber, in quo loquitur de rebus naturalibus: & de communi oportet loqui prius quam de proprio: & ideo fuit necesse loqui de istis rebus in hoc libro. Et hinc expressit E suam intentionem in b hoc libro, & illa, quæ sunt subiecta istius consyderationis: & sunt causæ communes, & accidentia communia, quæ apparent ex definitione naturæ.

a Oportet prius loq de cõi quam de proprio. Idẽ i pomio suo su 1. ph. & ibidẽ c. 27 & t. Idẽ. 2. de aīa. cõ. 30. & ibidẽ. c. 1. idẽ 1. de ptib. Aīaliũ ca. 1. & 2. de gñatio. & Corrup. 1. com. 51.
b Idẽ su. c. 1. & quæ ibi.

SVMMA SECVNDA.

Quid sit motus, quot eius species, & eius definitio.

De suppositis ante Motus definitionem præintelligendis. Cap. 1.

PRimũ aũt, sicuti diximus, de Motu. Est igitur eorũ, quæ sunt, aliud quidẽ actu solũ, aliud F vero potentia. Et eorum, quæ sunt actu, hoc quidẽ hoc aliquid, illud vero tm̃, aliud aũt tale. & in alijs entis pdicamentis silr. Eorum aũt, quæ sunt ad aliquid, aliud quidem fm superabundãtiam, & defectum dr̃, aliud autẽ fm actiuum, & passiuũ, atque omno motiuum, & mobile. motiuum.n. motiuum mobilis est: et mobile à motiuo est mobile.

vide cont. Zim.

Et

G *Et icipiemus sicut diximus de Motu. Et dicamus quòd rerū q̄dā sunt in perfectione, et quædam in potentia. Et istorum quoddā demonstratur esse hoc, quoddam demonstratur esse huius quātitatis, et quoddam demonstratur esse huius dispositionis, aut attribuitur hoc modo alicui aliorum prædicamentorum entis. Relatiuorum autem quædam dicuntur secundum magis, & minus, & quædam se-*
H *cundū agens, et patiens, et vniuersaliter secundū mouens, et motū. mouens.n.est mouens motum: & motum est motum à mouente.*

3 Cum voluit definire motum, incœpit de illis, quę ita se habēt ad id, q̄d vult definire, quasi* propōnes. & incœpit primo diuidere ens fm actum, & potentia: & sunt duo genera, extra quę non pōt motus esse, aut nō esse mediū inter illa. deinde posuit secundā propōnem, & est, ꝙ entia diuiduntur in decē prædica-
I menta, ad hoc, ꝙ vult ēt declarare ꝙ motus inuenitur in quatuor eorū tm̄. Deinde posuit tertiam propōnem, & est, ꝙ p̄dicamētū relationis qn̄q; relatio ī eo est fm magis, & minus, vt duplum, & dimidiū, & multū, & paucum, & qn̄q; est relatio in eo fm agens, & patiens. quēadmodum .n. duplū dr̄ in respectu dimidij, & dimidiū in respectu dupli, similiter agēs dr̄ in respectu patientis, & patiens in respectu agentis. Et induxit hoc ad declarandū ꝙ motus est actio motoris in moto, & ꝙ nō habet eē nisi in moto, & accipit rem motam, quasi differentiam motus. D. d. & quoddam demonstratur esse hoc, i. indiuiduum substantiæ, quoddam huius quantitatis, i. indiuiduum quantitatis, & quoddam huius dispositionis, indiuiduum qualitatis. D. d. fm magis, & minus, idest relatiuum, est in quantitate. D. dixit fm agens & patiens. & intendit relatiuum quod inuenitur in prædicamento agere, & pati. Et dixit & vniuersaliter secundum mouens, & motum quia mouens, & motum sunt * communiora quàm agens, & patiens, cum omne agens sit mouens & non conuertitur.

*a.l. ratiocinationes.

Motus est actio mo

Non est autē motus p̄ter res. Mutatur.n. semp̄ id, q̄d mutatur aut fm substantiā, aut fm quantū, aut fm quale, aut fm locum. cōe vero in his nihil est accipere, sicuti diximus, q̄d neq; hoc neq; quantum, neq; quale, neque aliorū p̄dicamētorū vllum sit. quare neq; motus, neq; mutatio vllius erit præter ea, quę dicta sunt, cum nihil sit pręter, ea quæ dicta sunt.

Et non est motus extra ipsas res transmutatū.n. semper transmutatur, aut in substantia, aut in quātitate, aut in qualitate, aut in loco. et nihil inuenitur oīno commune istis. q. d. quòd non est ita, neque vnum aliorum prædicamentorum. Vnde necesse est quòd non est motus, neq; transmutatio oīno alicuius, nisi istorum, quæ diximus.

Ho

A Hoc etiam est quartum fundamentum ad hoc, quod vult de definitione motus, & est, quod motus inuenitur in pluribus vno prædicamento. Et dixit: Et non est motus, &c. i. & nō inuenitur motus extra decē prædicamēta. quoniam transmutatū semper transmutatur, aut in prædicamento substantiæ, aut quantitatis, aut qualitatis, aut vbi, aut in alio prædicamento: & transmutatio nō inuenitur nisi in transmutato: ex quo sequitur vt motus sit in pluribus vno prædicamento. Et iste sermo componitur sic. Motus est in moto: & B motum est in pluribus vno prædicamento. ergo motus est in pluribus vno prædicamento. & nihil inuenitur, &c. i. impossibile est inueniri aliquid vnū cōe istis prædicamentis, in quibus inuenitur motus, v.g. aliquod cōe istis quatuor, quod nō sit vnum eorum, neq; aliorum prædicamentorū: ex quo sequitur vt motus non sit in alia natura à prædicamentis, & vt nō dicatur vniuoce. Et intendebat declarare. quoniam, quia motus non dr̄ vniuoce, ideo nō habet definitionem dictam vniuoce, C sed secundum prius, & posterius, sed tamen tales definitiōes intrant in artibus demonstratiuis. Et† quæritur de hoc, quod d. hic, quod motus nō inuenitur in vno prædicamēto, & dictū est in libro de prædicamentis ipsum esse in prædicamento passionis. & secundum hoc aut non debemus computare prædicamentū passionis, aut nō debemus dicere ipsum īueniri pluribus vno prædicamento. Ad hoc autem dicamus,* quoniam motus secundum quod non differt à perfectione, ad quam vadit, nisi secundum magis, & minus, necesse est vt sit de genere illius perfectionis. motus*. n. nihil aliud est quam generatio partis post aliam illius perfectionis, ad D quam intendit motus, donec perficiatur, & fit ī actu. vnde necesse est vt motus, qui est in substantia, inueniatur in genere substantiæ: & motus, qui est in quātitate, in genere quantitatis: & similiter, qui est in vbi, & qualitate. secundum autem quod est via ad perfectionem, quæ est alia ab ipsa perfectione, necesse est vt sit genus per se. via enim ad rē est aliud ab ipsa re. & secundum hoc fuit positū prædicamentum per se. & iste modus est famosior, ille autem est verior. & ideo Aristot. induxit illum modum famosum in prædicamentis, & istum modū verū in hoc libro.

Motus nō habet definitionē vniuoce dictā, sed secundum prius & posterius, & tales definitiōnes intrāt ī artibus demonstratiuis. Vide cōsilie 1. de aia. c. 7. 30. & 3 d. aia. c. 5. de definitiōe alæ. & 4. Me. cō. 2. Vide cōsilie sup. 2. ph. c. 3. de definitiōne naturæ.

Digressio. †Qua quæritur vtrum motus sit ī pluribus prædicamentis. Solutio. *Motus nō dicitur à perfectione, ad quam vadit, nisi secundum magis, & minus, & ideo necesse est vt sit de genere illius perfectionis, Idem. E

Vnūquodque autē dupliciter inest omnibus. vt hoc, aliud. n. est forma ipsius, aliud vero priuatio: et secundum Quale, hoc. n. est albū, illud autem nigrū: & secundum Quantum, aliud. n. perfectū est, aliud vero imperfectum. similiter autem & secundum Lationem, hoc enim sursum, illud vero deorsum, aut aliud quidem leue, aliud vero graue. quare motus, & mutationis species toti sunt, quot entis.

5. ph. c. 9. & 17. †Motus nihil aliud est quam generatio partis post aliā illius perfectiōis ad quā intēdit motus, donec perficiatur, & fit ī actu. Sed oppositum videtur dicere. 4. phy. cō. 84. Vide consilie sicut hic. 5. ph. c. 47. Vide eom. Zim. F

Et Vnumquodq; istorū omnium est duobus modis. v.g. quoniā illud, quod demonstratur eē Hoc, demōstratur per formā, et demōstratur per priuationem: & similiter in Qualitate: aliquod. n. est album, et aliquod nigrū: & similiter in quātitate, aliquod est perfectū, et aliquod diminutum, in Translatiōe, aliquod est superius, & aliquod est

G *est inferius, aliquod leue, & aliquod graue. Vnde necesse est vt tot sint species motus & transmutationis, quot sunt species entis.*

5 Cum posuit ꝙ definitio motus est ambigua, quia inuenitur in pluribus prædicamentis vno, incœpit declarare ēt ꝙ non propter hoc solum est motus talis, sed & quia motus inuenitur in vnoquoq; generū motus in duo, vnum nobilius, & aliud vilius. motus.n. qui est in eodem genere de viliori oppositorū ad nobilius est nobilior, & qui est

H à contrario est vilior, vt motus de nō esse in esse, & de esse in nō esse. Et dixit: Et vnumqdq; istorū, &c. i. & vnusquisq; quatuor motuū inuenitur in eodē prędicamēto duobus modis, qm̄ transmutatū in substantia, cuius transmutatio est cōpleta, qn̄q; demonstratur in esse, i. in forma, & qn̄q; demonstratur in priuatione formæ. motus.n. in cuius fine demonstratur ꝙ motū habet formā, dr̄ generatio, & in quo priuatur forma, dr̄ corruptio. & similiter in fine transmutationis in qualitate, qn̄q; demonstrat̃, fm ꝙ

I est albū, & qn̄q;, fm ꝙ est nigrū: & similiter in quantitate, qn̄q; fm ꝙ est diminutum, & qn̄q; fm est perfectū: & similiter in transmutatiōe, qn̄q; finis transmutationis est esse

Prima exp̄o. superius, & qn̄q; est inferius. D.d. & aliquod leue, & aliqđ graue. forte est exemplū de motu ī vbi. i. ꝙ motum in loco qn̄q; mouet̃ ad hoc, vt sit leue ēt in actu, i. ascendens super alia corpora, & qn̄q;, vt sit graue in

Secunda. actu, i. vt sit sub alijs corporibus. Et forte est exemplum de Generatione, & corruptione. elementa enim transmutantur de grauitate in leuitatem, & de leuitate in grauitatem. D.d. necesse est igitur ex hoc, &c. necesse est igitur ex hoc, quod dimus, vt species vltimæ motus sint tot, quot sunt species rerum motarum: & sunt octo, vt hic apparebit duæ, s. in vnoquoque prędicamento. Vtrum autem inueniatur motus in alio prædicamento ab istis quatuor, perscrutabitur in Quinto.

Motus definitio ex rebus proprijs traditur. Cap. 2.

Diuiso āt fm vnūqdq; genus, hoc qdē eē actu, aliud aūt potētia, ei⁹, qđ potentia existit actus, quaten⁹ hmōi, Mot⁹ ē. vt alterabilis qdē, quatenus alterabile Alteratio: augmētabilis aūt, et oppositi decrescibilis (nullū.n. est cōe nomē in vtrisq;) Augmētū, et Decremētū: generabilis autē, & corruptibilis Generatio, & Corruptio: eius vero, qđ fertur, Latio.

Et, cum vnumquodq; istorū generum diuidatur in illud, quod est actu, et illud, quod est potētia, tūc Motus erit perfectio eius, quod est in potentia, secundum quod est tale. v.g. quoniam perfectio alterati, quando alteratur, est Alteratio, et perfectio augmentati, & sui oppositi, & est diminuti: & non habent vnum nomen commune ambobus, quod est Augmentum, & Diminutio: & perfectio generati, & corrupti est Generatio, & Corruptio: & perfectio translati est Translatio.

Cur

6 A Cum numerauit illa, quæ debent pcedere hoc, quod dicit de definitione motus, incœpit definire eũ, & dixit: Et, cùm vnũquodq;, &c. i. cum vnũquodq; generũ motus diuidatur in potentiã, & actũ. qm̃ vnũquodq; eorum qñq; est in potẽtia, qñq; est in actu: & manifestũ est ꝙ mot⁹ est perfectio rei motæ: ergo manifestũ est, si non fuerit perfectio eius, fm ꝙ est in actu, necessario erit perfectio eius, fm ꝙ est in potentiã. Et addidit in desiõne, fm ꝙ est in potẽtia. quia omne motũ, fm ꝙ est in actu, & habet potentiam, habet duas per- B fectiones, perfectionẽ, s. in actu, non fm ꝙ est motum, & perfectionẽ, sed fm ꝙ est in potentia, quæ dr motus.

Idē. 4. Meta. cõ. 28. Documentum.

Quæ potētia ponatur in desfiõne mot⁹. Vide. 9. Met. com. 12.

Deinde incœpit demonstrare conuenientiam istius definitionis vnicuiq; generũ motuum, & dixit. v. g. qm̃ perfectio alterati, &c. i. v. g. qm̃ perfectio alterati, fm ꝙ est in potentia, est illud, quod dr alteratio: & perfectio augmẽtati & diminuti, fm ꝙ sunt in potentia, est illud, quod dicitur augmentum, & diminutio: & perfectio generati, & corrupti, fm ꝙ sunt in potẽtia, ẽ generatio & corruptio: C & pfectio translati, fm ꝙ est in potẽtia, est illud, quod dicitur trãslatio.

Digressio. Et manifestũ est ꝙ ista definitio motus est cõis motui nouo, & æterno. & sīr etiam apparet ex hac definitione continuatio motus. motus enim, qñ quiescit, erit perfectio ei⁹, quod est in actu. vnde videm⁹ ꝙ motus augmẽti, & alterationis sunt plures motus. non enim possumus dicere ꝙ augmentatũ est motum vno motu de initio augmenti vsq; ad finem: apparet enim mot⁹ eius in tpe sensibili. & similiter ẽ dispositio in pluribus alterationibus. & impossibile est vt in toto tpe augmenti sit D motum, & non comprehendatur à sensu. motus igitur Augmẽti de initio motus ad finẽ componitur pluribus motibus, & pluribus quietib⁹, in vno autem motu translati, qui est de principio ad finem, non interponitur quies. & ideo continuatio est manifestior in eo. & credimus hoc in augmento, & alteratione, quia videmus aliqua augeri per annũ vno digito. & remotũ est vt ille digitus diuidatur per oẽs partes tpis illi⁹ anni, qm̃ minimũ tempus sensibile non habet ex eo partem sensibilem, cũ non crescat planta continue. E

Mot⁹ augmẽti ď initio motus ad finẽ cõponitur ex plib⁹ motibus, & ex plurib⁹ qetib⁹. Vide ꝓ hoc. 8. Phy. c. 23.

Motus definitio ex rebus communibus ostenditur. Cap. 3.

Quod autẽ hoc sit motus, hinc manifestum. Cum enĩ ædificabile, quatenꝰ tale ipsum dicimꝰ esse, actu fuerit, ædificatur, & hoc est ędificatio, similiter autem & medicatio, & volutatio, & saltatio, et adolescentia, & senescentia.

Et declarabitur quòd motus est hoc, ex hoc, quod narrabo. Aedificatum enim non dicitur ædificari in actu, nisi dum nos ædificamus, & hoc est ædificari, & similiter addiscere, & medicari, & labi, & titubare. F

Dicit: Et declarabit, ꝙ mot⁹ est pfectio rei potẽtis, fm ꝙ potest ex inductione trãsmutabiliũ. ædificatũ enĩ nõ dr esse ædificatũ, qñ cessat ab ędificatione, neq; qñ nondũ ædificatur, sed dũ ædificatur, & illud est perfectio ædificati, & ædificatum non est non ædificatum, nisi ꝙ habet potentiã. 7

& sīr

G & similiter est de addiscente & medicinato, & de lapso. dicimus enim in vnoquoq; istorũ esse tale, dũ habet illam spẽm transinutationis, sm ꝙ est in potentia. Cum igiť ædificatio est pfectio ædificati, sm ꝙ est ędificatũ, & sisr in alijs transmutationibus manifestũ est ꝙ motus est perfectio moti, sm ꝙ est motũ. &, quia non est motũ, nisi sm ꝙ est in potẽtia, manifestum est ꝙ motus est perfectio moti, sm ꝙ est in potentia.

Motus est perfectio moti. secũdũ ꝙ ẽ in potentia. vide. c. 28. 4. Meta.

Quo pacto vna, & eadem res dicatur esse in potentia, & in actu. Cap. 4.

H QVoniam aũt quædã eadem & potentia, & actu sunt, at nõ simul, aut non sm idem, sed vt calidũ quidem potẽtia, frigidum aũt actu, multa iam agent, & patientur à seinuicẽ. omne enim erit simul actiuum, & passiuum: quare & mouens physice mobile est. oẽ enim hmõi mouet, cũ & ipsum moueť. Videtur igitur quibusdã oẽ, quod mouet, moueri. sed de his quidẽ ex aliĳs erit manifestũ quõ se habent. est enim quoddã I mouens & immobile.

Et, quia videmus aliqua eadẽ esse in potentia, & in actu, sed non insimul secundũ idem, v. g. calidũ actu, & frigidum potentia: sunt enim plura, quæ agunt in inuicẽ, & patiũtur abinuicẽ. omnia enim ista sunt ex eis, quæ agunt insimul, & patiuntur. vnde necesse est vt quicquid mouet naturaliter, moueatur. Et quidam existimauerunt quòd omne, quod mouet, mouetur. sed hoc declarabitur alio modo hoc. est enim aliquid, quod mou & non mouetur.

Quia videmus res sensibiles e duobus modis, aut in potẽtia, aut actu, sed non sm idem, & eodẽ m do, qm̃ impoẽ est aliquid esse ca dum in actu, & calidum in poten sm eundem modum: sed idem in spectu eiusdem qñq; est in potẽi qñq; in actu. v. g. qm̃ aqua qñq; calida in actu, & qñq; calida in p tentia, in respectu aũt duorum in potentia, & in actu, s. in potent respectu alterius, & in actu respec reliqui. & sisr in respectu eiusdẽ duob⁹ modis. v. g. qm̃ cibus est ag in corpus, sm ꝙ est panis in actu, patiẽs ab ipso, sm ꝙ est corpus in p tentia. necesse est igiť vt sint hic a qua, quę mouent se abinuicẽ, & m uentur abinuicẽ, & ꝙ hæc duo si vera, s. agere & pati insimul, sed in spectu duorũ, nõ in respectu eiusd D. d. necesse est igitur, &c. i. cũ si aliqua, in quibus inueniť potenti & actus insimul, necesse est vt illu quod mouet sm hunc modum, m ueatur. Et intendebat, cùm dixit, n turaliter, illud, quod mouet, sm est in potentia mouens. D. d. & qu dam existimauerunt, &c. i. sine h determinatione, s. vt sit composit ex potẽtia, & actu. sed non est veri sed in fine * istius libri declarabit ꝙ hic est motor, qui non mouet omnino, cùm in eo nõ sit aliqua p tentia: & innuit Platonem.

Eius aũt, quod potẽtia existi actus, cum actu existẽs agit, au idẽ, aut aliud, quatenus mobil motus est. dico autem quaten sic. est enim æs potentia statua

attamen

A attamē æris actus, quatenus æs, motus, non est. non enim idem est æri esse, & potentia quadam mobili. qm̄, si idem esset simpliciter, & ſm rationem, eēt vtiq; æris, quatenus æs, actus motus.

Motus autem eius, quod est in potentia, est in eo, quod est, quando illud, quod ē in perfectione, agit aut per se, aut per aliud, secundum quòd est motū, & ītelligo per hoc, quod dico, secundum quod est motum, hoc, quod narrabo. cuprum, s. est in potentia idolū, sed perfectio cupri, secundum quòd est cuprū, nō est motus. quiditas. n. cupri, & ipsum esse motum per aliquam potētiam non habet eandem intentionem simpliciter. &, si haberet eandem intentionem simpliciter, tunc ēt in definitione cupri esset motus.

9 Cum declarauit q; entia naturalia sunt in potentia, & actu insimul, aut in duobus temporibus in respectu eiusdem; aut in eodem tempore respectu duorum, aut eiusdem, sed C duobus modis, & q; motus est ī hoc genere, incœpit declarare q; motus est pfectio entis, ſm q; est in potentia, non ſm q; est in actu, & dixit: Motus autem eius, &c. i. motus autē eius, quod est in potentia, s. eius, qđ exit de potētia, in actum, inuenitur in illo, quod est in actu, † [& quando illud, qđ est in actu, agit:] & hoc est ſm q; est motū, & non ſm q; est in actu. v. g. quoniam cuprum est in actu cuprum, & in potētia idolum, & perfectio cupri in actu, ſm quod est cuprum, non est motus, quoniā

† a. l. & qđ non est illud, quod actu agit.

tunc quiditas eius esset in motu, sed D actio cupri, quæ est motus, est actio eius, ſm q; est in potentia idolum, intendit quoniam, cùm potentia in aliquo fuerit aliud ab actu, & mot⁹ non est perfectio rei, ſm quod est in actu, necesse est vt sit perfectio eius, ſm q; est in potentia. &, si motus esset perfectio actionis, tunc quiditates rerum essent motus, sed mot⁹ nō est perfectio actionis. quia quiditas cupri, quæ est perfectio eius in actu, non est q; habeat potentiā ad motum. quoniam, si hoc esset, tunc potentia, & actus essent idem.

Non est autem idem, queadmodum dictum est. Manifestū E est autem & in contrarijs. posse enim valere, ac posse ęgrotare alterum est. nāq; ęgrotare quidē, & valere idem esset. subiectum autem, & id, quod valet, atque ęgrotat, siue humiditas, siue sanguis, vnum, & idem est. qm̄ aūt non est idem, quemadmodum neq; color idem, & visibile, possibilis, quatenus possibile, act⁹, manifestum q; motus est.

Et intentio eorum non est eadē, vt diximus. Et hoc manifestū est F *in contrarijs. sanū enim in potētia aliud est ab infirmo in potentia. et secundum illum sermonem debent habere eandem intentionem. subiectum enim eorū, & est illud, quod sanatur, & infirmatur, siue sit humor, aut sanguis, est idem. & cùm hoc non sit idem, sicut color, & visibile non sunt idem. manifestū est quòd perfectio eius, quod pōt ali-*

¶ *quid, secundum quòd potest, illud est motus.*

10 Et intentio actus cū potentia in re demsata non est eadem, & si subiectum sit idē. & hoc est manifestū in cōtrarijs. subiectū n. est idem, & sunt in maxima diuersitate. v.g. quoniam hoc demsatum esse in potētia sanū, est aliud à dicere ipsum esse in potētia infirmum. &, si duo diuersa essent idem, propter hoc quod subiectum eorū est idem, contingeret, vt potentia ad infirmitatem esset eadē cum potentia ad sanitatem. &, si hoc esset, tunc sanitas, & infirmitas essent eadem. quod

H est falsum. quoniam potentiæ rerum contrariarū sunt contrariæ. D.d. & secundum illum sermonem, &c. i. & esset necesse vt aliqua duo essent idē, quia subiectum est idem, s. quod aliquid esse sanum in potentia, & infirmum in potentia essent idem, quia subiectū sanitatis, & infirmitatis est idem, v.g. humor, aut sanguis, &c. & cum aliquid esse in actu, & in potentia non est idem, quia subiectum illius est idem, sicut color, & visibile nō sunt idem, & si subiectum sit idē, manifestum est quod perfectio eius, quod potest

Potentiæ rerū cōtrariarū sunt contrariæ. Confisse. 1. cœ.c. 119. & 121.

I aliquid, secundum quod potest illud, est motus, non perfectio eius, secundum quod est in actu. quoniam, si perfectio actionis esset motus, tunc quiescens esset motū, & tūc quiditates ipsarum rerum essent motus, vt dixit.

Quod igitur est hic, & quod accidit tunc moueri, cum actus iste est, & neque prius, neque posterius, clarum est. contingit enim vnumquodque quandoque quidē operari, quandoque autem non. vt ædificabile, quatenus ædificabile, & ædificabilis actus, quatenus est ædificabile, ędificatio est. aut. n. huius * ædificatio, aut domus actus est ędificabilis: sed, cum domus sit, non amplius ædificabile est. ædificatur autē ædificabile. necesse est ergo ædificationem actum esse: ædificatio aūt motus quidam est. At vero eadem conueniet ratio & in alijs motibus.

Et declaratum est quòd intentio motus ē hæc, & quod esse eius debet esse in perfectione illius, nec ante, nec post. vtrunque. n. est possibile. s. vt actus cadat aliqua hora, et non cadat. v.g. ædificatum. perfectio. n. ædificati, secundū quod est ædificatum, est ædificatio. ædificatio. n. est actio ædificati, aut domus. sed, cum domus est, tunc non ē ædificatio. ergo necesse est vt ædificatio sit actio: ædificatio enim est aliquis motus. Et iste sermo est conueniens in cæteris motibus.

Et declaratum est quod definitio motus est ista, s. quod debet esse in actione quæ est in potentia, dum est actio neque; ante, neque; post. D.d. vtrunque enim est possibile, &c. i. & hoc necesse est, quod vtrunque; istorum est possibile in moto, s. vt actio sit in eo, in al hora cadens, & vt non cadat in ali & impossibile est vt in eo sit motu antequam actio cadat ex eo. v.g. q dicimus quod perfectio ędificati, secundum est ædificatum, est ędificatio, quę motus ædificati, non ante, neque post: ante autem impossibile est, non habet actionem, quæ est ædi catio: remanet igitur vt ædificat sit, aut actio ædificati, aut actio ei

qu

A quod iam ædificatū est. v. g. domus: sed domus non est ędificatum, neq; transmutatum: ergo necesse est vt ędificatio sit actio ædificati, sm ꝙ est ædificatum, i. sm ꝙ est etiam in potentia ædificatum.

Destruitur Antiquorum opinio de Motus definitione, & traditur eius definitionis difficultas. Cap. 5.

QVod aūt bene dictum sit manifestum & ex ijs, q̄ alij de ipso dicunt, & ex eò, ꝙ nō facile est definire ali

B ter ipsum. neq; n. motum, atq; mutationem ponere in alio genere poterit vtiq; aliquis, neq; qui aliter dixerūt de ipso, recte faciunt. Manifestum aūt est con sy derantibus ꝙ ponunt nōnulli ipsum alteritatē, inæqualitatemq;, & q̄d non est dicentes eē motum. quorū nullū necessariū est moueri, siue altera sint, siue inæqualia, siue non existentia.

Et declarabitur ēt hoc eē rectū ex hoc, quod alij dixerunt, & quia difficile est ipsum definire alio mo

C *do. impossibile enim est ponere motum, & transmutationem in alio genere. & iste sermo est rectus. Et hoc manifestum est ei, qui consyderauerit ipsum, secundum quòd alij posuerunt ipsum. dixerūt enī quòd motus ē alietas, & exitus ab æqualitate, & quòd non est. & nullum illorum necesse est moueri, neq; illud, quod ē aliud, neq; illud, quod ē inæquale, neq; illud, quod non est.*

Dicit: Et declarabitur etiam, &c. D 12

i. & apparet etiam ꝙ hoc, quod diximus de definitione motus, est rectū quando aliquis sciuerit quid alij dixerunt de illo. & quia sermo aduersarij non est contradictorius verus, dixit: & quia difficile est, &c. i. & q̄a impossibile ē definire motum alio modo ab eo, quo nos definiuimus ipsum, quia nullus potest ponere motum sub alio genere ab eo, sub quo nos posuimus ipsum. Et, cum narrauit hoc, incœpit declarare errorem aliorū, & dixit: & iste sermo est rectus, &c. i. ei, qui cōsyderauerit definitionē, qua alij definierunt ipsum. quidam. n. dixerūt ipsum esse E alietatem, & quidam exitū ab æqualitate, & quidā ipsum esse non ens. sed nullum istorū est motus. q̄m, si esset, tunc quod diceret aliq̄d istorū esse, esset motum. si igitur motus esset alietas, tunc oē aliud esset motū, &, si esset exitus ab æqualitate, tunc omne exiens ab æqualitate esset motum. & est magis remotum vt sit nō ens, quoniam non ens non transmutatur. Deinde d. & nullum istorum mouetur, idest &, si aliquod istorū esset definitio mot°, necesse esset ꝙ quicquid diceretur eē aliquod illorum, & ipsum primum haberet motum. Et debes scire, ꝙ ista definitio non est manifesta per se, sed tantum debet inueniri per aliquam viam earum, in quibus inueniuntur huius generis definitiones, aut per viam diuisionis, aut per viā compositionis. definitionis autem ignotæ naturaliter necesse est vt in eis vtatur q̄s syllogismo, aut in declarando definitionem, & definitum esse, quādo vtrunque fuerit ignotum, aut in declarādo quòd definitio est definiti,

Non ens ñ trāsmutatur. Idē. 1. ph. cō. 71. & t. c. 75. & 77.

F Documētum.

Definitiones nāſr ignotæ necesse ē, vt in eis vtat' quis syllo, &c. Idē. 2. d aīa. c. 12

G quã definitum fuerit manifestum p se,& definitio ignorata. Arist. igitur in declarando definitionem motus vtitur tribus,s. diuisione & inductione,& via accepta à contrario, in qua declarauit q̃, si est impossibile vt pfectio, quæ est motus rei motæ sit, sm q̃ est in actu, est perfectio eius, sm q̃ est in potẽtia:& est dissolutio quæstionis in illo loco.

Sed neq; mutatio, aut ad hęc, aut ex his magis est, q̃ ex oppositis. Causa aũt, cur in his ponãt illi, est, qm̃ indeterminatum qddam vr̃ esse motus. alterius aũt H coordinationis principia, ex eo quia sunt priuatiua, indeterminata sunt. neq; enim hoc, neque tale, vllum ipsorum est, qm̃ neq; aliorũ quicquã p̃dicamẽtorũ.

Et etiam transmutationem ire ad ista, & fieri ab istis non est dignius quàm fieri ab oppositis. Et causa, propter quam posuerunt motum in istis intentionibus, est, quoniam motus non videtur habere terminum, apud quem cesset, & I *quòd prĩcipia alterius partis, cùm sint in capitulo priuationis, non habent definitionem. nullus enim eorum est demonstratum esse hoc, neque esse in hac dispositione, neq; in alijs prædicamentis.*

13 Dicit. Et etiam, &c. i. etiam dicere q̃ trãsmutatio est de non ente ad non ens non est dignius, q̃ dicere ipsum venire de ente ad ens. videmus enim q̃ transmutatio venit de forma in formam, sicut venit de alietate in alietatẽ. ista igit̃ oĩa sunt accidentia motui, non q̃ p ista substantia motus cõstituat̃. Et, cùm destruxit definitiones, quibus vtebant̃ in motu, ĩcœpit narrare cãm, pp quã definiebant motum istis definitionibus,& dixit: Et causa, &c. i. & causa, pp quam isti definiebant motũ istis definitionibus, est, qm̃ motus, cùm sit de rebus, q̃ non pmanent, vr̃ nõ hr̃e definitionẽ: definitiones. n. sunt rerum pmanentiũ: & q̃, si haberet definitionem, cessaret, & destrueret̃: & q. d. q̃ motus vr̃ non hře terminũ, apud quẽ cesset, vt innatæ sunt res pmanet̃ apud suas definitiones. cùm igit̃ existimauerũt q̃ motus non hẽt definitionẽ, & q̃ ista, q̃ sunt principia partis contrariæ parti essendi, non hñt definitionem s. pars priuationis, existimauerunt q̃ sequit̃ ex hoc vt motus sit sub hac parte, q̃ est pars priuationis. Et potẽtia istius sermonis est ex duabus negatiuis in secunda figura. & vtraq; propositio est falsa. motus. n. hẽt definitionem, vt declaratũ est, & priuationes ẽt quodammodo habent definitiones. Et intendit p partẽ hoc, quod Pythagorici opinabantur, q̃ principia rerum diuidũtur in duas partes contrarias, & q̃ vna pars continet illa opposita, quæ sunt magis in capitulo priuationis, & alia pars continet illa, quæ sunt magis in capitulo habitus. & ponebant in vna parte decem, s. bonum, & æquale, & impar, & vnum, dextrum, & lumẽ, & masculum, & quietum, & rectũ, & q̃dratũ, & opposita istorũ ĩ cap. priuationis. &, q̃a omnia apud istos sunt in altera istarũ duarum partiũ & motus non est in cap. entis, ergo est in capitulo priuationis, quæ est non æquale, & aliud.

A Cur autem videatur indeterminatus esse motus, causa est, ꝙ neq; in potentiam eorum, quæ sunt, neq; in actum, licet ponere ipsum simpliciter. neq; enim id, quod potest esse quantum, mouetur ex necessitate, neq; id, qđ actu quantum est.

Et causa in hoc, quòd existimauerunt quòd motus non habet definitionem est, quia impoßibile est ipsum poni in potentia entium, aut in actione eorum simpliciter. quod B *enim est in potentia aliquod quantum, non est necesse ipsum moueri, neq; illud, quod est aliquod quantum in actu.*

14 Cùm declarauit ꝙ causa in hoc, ꝙ posuerunt motũ in principio capituli priuationis est, quia existimabant ipsum eẽ priuationem, ĩcœpit dare causam existimatiōis. & dixit: Et causa in hoc, ꝙ existimauerunt, &c. i. quia impossibile est ponere ꝙ genus eius est potentia simpliciter, aut actus simpl'r. nullus. n. potest dicere in eo, quod adhuc mouetur in C potẽtia, ipsum moueri in actu. v. g. qm̃ illud, quod est in potẽtia aliqđ quantum, nondum moueť in quanto, neq; illud, quod est in actu etiã quantum, moueť, quia iã quiescit. &, cùm motus non est sub potentia simpl'r, nec sub actu simpliciter: & hæc duo sunt duæ partes entis: ergo non est in capitulo entis, sed in priuatione. & latuit eos actus medius inter potentiam, & actum, qui est ꝑfectio potentiæ, sm ꝙ est potentia.

Latuit Antiquos actus medius inter potentiã, & actũ consistẽ. 1. ph. c. 78 & 1. de aia c. 41.

Et motus actus quidem aliquis eẽ videtur, imperfectus tñ, causa autem est, qm̃ imperfectũ est ipsum possibile, cuiꝰ est actꝰ, motus. Et ob hoc iã difficile est accipere, quid ipsum sit. aut. n. in priuationem necesse est ponere, aut in potentiam, aut in actũ simplicem: horũ autem nullum videť esse posse: relinquitur igiť dictus modus, actum quidem quendam esse, talem aũt actum, qualem diximus, difficilem quidẽ cognitu, sed qui esse possit. D

Et existimatur quòd motus sit actio aliqua, sed actio imperfecta. & causa in hoc est, quoniam illud, quod est in potentia motum, & est illud cuius actio est motus, est non perfectum. Et ideo scire quid sit est difficile. necesse est enim ipsum poni aut in priuatione, aut ĩ potẽtia, aut in actu simpliciter: & manifestum est, quoniam impoßibile est ipsum poni in aliquo istorũ: remanet igitur modus, quem posuimus & est ipsum esse actum, sed intelligere ipsum esse actum secundum modum, quem narrauimus, est difficile, sed tamen poßibile. E F

Cùm declarauit cãm', ꝑ quam Antiqui posuerunt motũ sub genere priuationis, narrauit ꝙ motꝰ est positus in actu, non in priuatione, sed est actus non ꝑfectus. vñ Antiq existimauerunt ipsum esse sub priuatione, qñ actus non ꝑfectus sit ꝓpinquꝰ priuationi. D. d. quod. n. est in potentia, &c. i. & cã in hoc, ꝙ motus est actio nõ ꝑfecta est, qm̃ illud, cuius actio est motus, est non perfe- 15

G ctum, quia est in potentia, & qa est actus nõ perfectus, ideo difficile scit quid sit. D. induxit rationem super hoc, quod est actus nõ pfectus, & dixit: necesse e. n. &c. i. sed apparet necessario ipsum esse actum non pfectum. necesse est. n. ipsum poni sub priuatione, aut sub potentia, aut sub actu perfecto: sed non põt poni sub aliquo istorum: ergo remanet ipm poni in actu nõ perfecto, & est act' potentiæ. D. d. sed intelligere, &c. i. sed ipsum intelligere actum est difficile, quia est imperfectus in se. difficile enim in * cognitione qñq; est propter rem latentem, & hoc erit pp per imperfectionem suæ naturæ. accidit igitur motui imperfectio pp cõicationem eius cum potentia: & ideo eius definitio latuit Antiquos, sed, licet sit difficilis, tñ e possibilis.

* Difficultas i cogni H tiõe qñq; contingit pp rẽ latẽ tẽ: & hoc erit pp im pfectiõnẽ suæ nãæ. consi&lde de tpe hi. 4. phy. & de nũe. c. 131. & in hoc 3. ph. c. 56. & de relatione. 12. I me. cõ. 21. Vide ample de hac mã. 2. me. com. 1. Vide con. Zim.

Mouetur autem & mouens, sicut dictum est, omne, cũ sit potẽtia mobile, & cui' imobilitas quies est. cui. n. mot' inest, huic immobilitas quies est. nam ad hoc agere, quatenus hmõi, idipsum mouere est: hoc autẽ facit tactu: quare simul & patit. iccirco Motus est actus mobilis, quatenus mobile existit.

Et omne, quod mouet naturaliter, mouetur vt diximus, cum in potentia fuerit mouens, & cessatio eius à motu fuerit quies. cessatio. n. eius, cuius est motus, est quies ei. actio. n. eius est versus hanc intẽtionem, & secũdum quòd est tale est mouere: & facit hoc per contactum: ergo necesse est vt patiatur cum sua actione, & ideo etiã Motus est perfectio moti, secundum quòd est motum.

Dicit φ omne, quod mouet, mouetur, &c. i. &, quia motus rei est, secundum φ est in potentia, ideo omne, quod mouet, mouetur, cùm i potentia fuerit mouens, s. moues quandoque, & quandoq; non. translatio enim huius motoris de potentia in actum est transmutatio. &, quia est proprium huic motori, φ eius cessatio à motu est quies, quia quies inuenitur in eo, quod recipit motum & ideo exigit istam secundam * dispositionem in eo. potentia enim, & habitus sunt mouentes in potentia cum aliquando moueant, & aliquando non, sed non dicuntur quiescere cùm non sint corpora. & dixit: & cessatio eius, &c. & q. d. & omne, quod mouet ex eis, quæ mouent in potentia, quando cessant à motu, & cessatio eius fuerit vera quies, nõ mouet nisi moueat. sed actio motoris non est moueri. illud enĩ, quod agit motum, secundũ φ cessatio eius ab hac actione, est quies: actio enim ppria sibi, sm φ est moues in actu, est mouere, non moueri: sed, quia nõ agit hoc, nisi per contactum, cum sit corpus, ideo cõtingit ei necessario moueri ab eo, quod mouet: sed hoc non est, secundum φ est mouens, idest secundum φ est in actu, sed sm φ est in potentia mouens: & tale mouens & motum sunt illa, quorum materia est eadem, vt declaratum est in libro peri Geneseos: & ideo corpora cœlestia non mouentur ab illis quæ mouent. Et, cum notificauit hoc dixit: & ideo etiam Motus, &c. i. & propter hoc, quod diximus, q motor mouet per accidẽs, ideo mo

A .us est pfectio moti p se, i. fm q est motum, non perfectio motoris. Et induxit hanc differétiam ad hoc, q definiat motum p istam aliam definitionem † [quæ est notior prima.] sed prima demonstrat magis substantiam motus. ista. n. definitio est materialis, prima aūt est fm formam.

Documentum.

† a. l. ac si esset notior pria.

·Accidit aūt hoc tactu motiui. quare simul & patiť. Formā aūt semper afferet aliquā id, quod mouet, aut hanc, aut talem, aut tantam, quæ principiū, atq̃ causa motus erit, cum moueat. vt actu homo facit ex eo quod potentia existit homo, hominem.

B

Et hoc semper accidit per contactum motoris. & forma semper inducit illud, quod mouet, aut ad hoc aut ad hanc dispositionem, aut ad hanc quantitatē, & est illud, quod est principium, & cā motus quando mouet. v.g. quoniam homo, qui est in perfectione, facit hominem ex homine, qui est in potentia.

17 Dicit: & motus fit in moto p contactum motoris, & motor mouet p

C suam formam, & forma semp inducit illud, quod mouet, s. motum ad illud, ad quod naturaliter inducit. si igitur forma fuerit demōstrata simpliciter, i. in substantia, mouebit ad substantiam demr̄atam, &, si fuerit qualis, mouebit ad qualitatē demōstratam, &, si fuerit quāta, mouebit ad quantitatem demr̄atam, &, si habuerit naturam mouēdi ad aliquē locum, mouebit ad illum. D. d. & est illud, qđ est principiū, i. & illud, qđ est in actu in motore, per quod mouet, est illud, p quod motor induxit illud, quod est in potētia in actum. v.g. quoniam homo, qui est in actu facit. v.g. de sanguine menstruoso, qui est homo in potentia, hominē in actu. Et inducit hoc ad declarandum q motor non mouet, nisi fm q est ī actu, & q motum mouetur, fm q est in potentia: & ideo, si motor mouetur, est per accidens, nō secūdum q est motor: ergo mot' est perfectio moti fm q est motum. D

Oppositum de qualitate, & q̄ntitate. vide. 7. me. t. c. 32. Vide con. Zim.

Motor nō mouet, nisi fcd̄m q̄ ē in actu, & motum mouet vt ē in potentia idē. 2. de aīa. t. c. 54. & 3. de aīa c. 4. & in 2. de generat. t. cō. 53. & 9. m. t. c. 20. idē

Motus an sit magis in mouente, an in mobili. Cap. 6.

ET quod dubitatur ēt manifestū est, q motus est in ipso mobili. actus. n. est huius, & ab ipso motiuo. motiui aūt actus non alius est. oportet enim esse actū vtriusq̃. Motiuū enim est eo, q potest, Mouens āt eo, q agit: se est actiuū ipsi' mobilis. quare silr vnus est amborum actus. sicuti. n. idem spatiū est vnū ad duo, & duo ad vnū, & accliue, & decliue: hæc enim vnū quidem sunt, ratio tñ non vna est: similiter quoq̃ & ī mouente, & in moto.

E

8. phy. tex. com. 40.

Apparet igitur ex hoc illud, in quo accidit qō. & ē, quoniā motus est in moto, & est perfectio eius, quod est à motore. & actio moti nihil aliud est quàm hoc debet. n. eē perfectio vtriusq̃. Motor. n. ē motor eius, quod pōt ad motū, & mouet, secūdū quod agit, & ita se hēt ad motum, sicut agēs. actio igitur vtriusq̃ est eadē, & eodē mō. quēadmodum idē spatium in respectu F

 duo-

G *duorum vtrunq; est vnum, & in respectu vnius est duo, & similiter ascendere, & descendere: hæc enim duo sunt idem, sed definitio eorum non est eadem: & eodẽ modo est de motore, & moto.*

28 Et, cum sit manifestum ꝙ motor agit ꝑ suam formam, & ſm ꝙ est in actu, & motum mouet, ſm ꝙ est in potẽtia, dissoluit quæstio, in qua dicitur, vtrũ motus sit in motore, aut in moto. & apparuit ex hoc ipsum esse in moto, & ipsum esse actũ, & ꝑfectionẽ in moto. & impossi est vt hoc sit aliter. necesse est.n. vt motus sit eadẽ ꝑfectio vtriusq;, s. motoris, & moti: & non qđ mouere sit aliud à moueri oĩb' modis, s. aliquod existens in essentia motoris, quemadmodum mot' est in essentia moti. actio.n. motoris, q̃ est mouere, est eius, non in eo. & hoc intendebat, cũ dixit, Motor enĩ, &c.i. actio. n. motoris est facere motum in aliud. D. d. & ita hẽt se ad motũ, sicut agẽs ad patiens, s. qm̃ sicut actio agẽtis, & patientis est vna in subiecto & duo in definitiõe, siĺr est de motore, & moto, & vĺr in oĩbus relatiuè oppositis. quemadmodum enim idem spatiũ à sursum ad deorsum, qñ accipitur, ſm ꝙ est proportio inter duo, erunt idem, & qñ accipit, ſm ꝙ illa duo sũt opposita, tunc erunt duo. vnũ. n. dr superius, & alterũ inferi': & hęc duo sunt opposita. & siĺr idem motus ꝑ illud spatium dr ĩ respectu superioris ascensus, & in respectu ĩferioris descẽsus: proportio.n. est eadem, & illa duo, q̃ sunt substãtia proportionis, sunt diuersa ſm definitionẽ. Et dicit, qm̃ quemadmodũ idem spatium, &c.i. quemadmodũ spatium inter duo loca diuersa, v.g. superius, qñ accipit, ſm ꝙ est ꝓportio inter duo, erit vnum, & qñ accipit, ſm q illa duo sunt diuersa, erit duo. D. d. & in respectu vnius est duo, i. & qñ accipit ſm respectum vnius ad duo erit duo: proportio.n primi ad secũdum est alia à proportione secundi ad primum. proportio.n. Iter vnũ, & duo est eadem, ſm ꝙ est Iter duo, & est duæ, ſm ꝙ est proportio vni' ad duo, qđ est dimidium, & est alia à proportione duorum ad vnum, q est dupla. & siĺr ascensus, & descẽsus sunt idem, ſm ꝙ sunt motus inter duo, & sunt duo, qm̃ in respectu superioris dr ascensus, & in respectu inferioris dr descẽsus. definitio tñ nõ est eadem ascensus, & descẽsus, licet ambo sint idem ſm subiectum. & secundũ hoc est de motore, & moto qm̃ actio facta inter illa est eadem sed in respectu alterius dr mouere & in respectu reliqui dicit moueri & sunt valde opposita.

Vide Aue. 3. ph. cõ. 3. in fine.

H

I

Habet autem dubitationẽ rationalem. Necesse enim est fortassis esse quendam actum alii actiui, atq; passiui. illud.n. actio est, hoc vero passio. opus autẽ & finis illius quidem factũ hui' aũt affectus. Cum igit vtraque sint motus, si diuersi quidem, in quo sunt: aut.n. vtraq;, in patiente, ac moto sunt, aut actio quidẽ in agente, passio vero in patiente. si aũt oportet & hanc actionẽ vocare, æquiuoca vtiq; erit. At vero, si hoc est, motus in mouente erit. eadẽ enim est ratio ĩ mouente, & in moto, quare aut om

A ne mouens mouebitur, aut hñs motum non mouebit. Si autem vtraq; in moto sunt, & patiẽte, actio inquã, & passio, & doctio, & disciplina, quę duo sunt, in ipso sunt discente. Primum quidẽ actus vniuscuiusq; non in vnoquoq; erit: Deinde inconueniẽs est duobus motibus simul moueri. quædã nanq; erunt alterationes duæ vnius, & ad vnam formam. At ĩpossibile est. Sed vnus erit actus? At irrationabile ẽ duorum specie diuersorũ vnũ, ac eũ
B dem esse actum. Atq; erit, si quidẽ disciplina & doctio idẽ sũt, passioq; & actio, & docere idẽ qđ discere, & agere quod pati. quare oẽm docentem discere necesse erit, & agentem pati.

Et in hoc est locus quæstionis logicæ. Quoniam forte de necessitate agens, & actus habent aliã actionẽ, q̃ dicitur agere, & hoc dicitur agi, & erit actio ipsa operatio, & perfectio, illius aũt est actio, istius vero est passio. Si igitur ambo sũt
C *motus, & sunt diuersi, in quo igitur sunt? Quoniam aut ambo sunt in eo, quod patitur, aut in eo, quod agit, & transmutat, aut agere est in eo, quod agit, & agi in eo, quod patitur. & si est necesse vt passio ẽt dicatur actio sunt æquiuoca. Si igitur sit secũdum hoc, motus erit in eo, quod mouet. eadem n. rõ dicitur in eo, quod mouet. & mouetur. & sic aut oẽ, quod mouet, mouetur aut habet motũ, & non mouetur.* D
Si igitur ambo sunt in eo, quod mouetur, & patitur, s. agere, & agi, & in addiscente erunt ambo, s. docere, & addiscere. Prima at actio alterius erit in vtroq;. Deinde inopinabile est vt moueatur duobus motibus insimul. impossibile. n. est vt duæ alterationes vnius rei ducant ad vnam formã. Si igitur aliquis dixerit, immo est possibile, dicemus necesse est vt actio sit vna, & impossibile est vt actio duorũ E
diuersorum secundum formam sit eadem. Et necesse est, si doctrina, et disciplina sint idem, sicut actio, et passio sunt idem, vt docere & addiscere sint idem, & agere & pati similiter, & sic docens necessario erit addiscens, & omne agens necesse est vt patiatur.

Et, cum non distinguatur dispo- 19
sitio de motu, dicendo q; est vnum secundum subiectum, & duo secundum rationem, & fuerit hoc acceptum simpliciter, s. vtrum agere, qđ F
est in motore, sit agi, quod est ĩ moto, aut aliud, accidet quæstio disputatiua. potest enim aliquis dicere. Quoniam necesse est, aut vt actio motoris, q̃ est agere, sit alia ab actione moti, quæ est agi, aut sint idem, adeo, q; hæc verba agere, & agi dicãtur de eodem. si igitur actio illius sit alia ab actione istius, & vnicuiq; est motus, necesse est vt isti duo motus sint, aut in patiente, aut in agente, aut agere in motore, & agi ĩ moto, q̃m econuerso non põt esse, nisi

quis

G quis vocet actionem passionē ęquiuocè. si igit agere est in motore, & agi in moto, motus est in motore, sicut est ī moto. definitio enim ei', quod mouetur, & mouet, est eadē sm q mouet. ex quo sequit alterū duorū, s. aut q ōis motor moueat, aut q in aliquo sit motus, & nō moueatur. &, si ambo fuerint in moto adeo, q doctrina, & disciplina insimul sint in addiscente, Primo cōtingct q actio alterius sit in reliquo, & in se: actio enim alicuius necesse est vt sit in se: & sic eadem erit actio in duobus: D contingit aliud inopina

H bile, & est vt idem numero moueat duobus motib' diuersis, & ducat ad eundem finem. Si igit aliquis dixerit forte hoc est possibile, dicemus necesse est vt duo motus sint idem, & sic duo diuersa sm formam habebunt eandem actionē. &, si hoc fuerit adeo, q doctrina, & disciplina fuerint eadem, sequit vt docens addiscat oē, quod docet, dum docet, & addiscens doceat oē, quod addiscit, dum addiscit. & hoc est inopinabile. D d. forte. n. necesse est. & cum dicit & qō logica est ista. pōt enim aliquis dicere, qm necesse ē vt actum

I habeat aliquam actionem propriā, & agens habeat aliam actionem ppriam, & actio agentis dr agere, & actio patiētis dr agi, & hæ duę actiones sunt diuersæ, & similiter finis pueniens ab operatione vtriusq; erit diuersa. & hoc intendebat, cū dixit erit actio, &c. & q. īnuit hoc. qm quē admodum fines sunt diuersi, necesse est vt actio diuersef. Et īnuit hoc, quia diuersitas in finibus est manifestior, q in actionibus. D. d. si igit ambo, &c. i. si igitur agere, & agi sūt duo motus diuersi omnib' modis, s. diuersæ essentiæ, quæret aliquis in quo sunt. sunt enim omnino in subiecto: cōtingit enim necessario, aut ambo sint in patiente, aut in agente: aut agere sit in eo, quod agit, & pati in eo, quod patitur: &, si alteri dicitur nomine reliqui, erunt æquiuoca. D. d. si igitur hoc fuerit scdm hoc, &c. i. si igitur agere est motus existens per se in agente, & agi est alius motus existens per se in patiente, tunc mot' inuenitur in eo, quod mouet, sicut in eo, quod mouetur definitio enim motus cōtinet vtrā que actionem. Deinde d. & sic, au omne, quod mouet, mouetur, &c. ex hoc, quod ponimus, quod agere est motus existens in agente per se non ex agente in patiens, sequit al terum duorū, s. aut vt omne, quo mouet, moueatur, aut ponere pos bile esse aliquid habere motum, non moueri, s. motorem. quod e valde inopinabile. Et, cum destru xit hāc partem, s. hoc q agere sit i agēte per se, & agi insimul, incœp destruere secundam partem, & e q vterque motus sit in eo, quod p titur, & dixit. Si igit ambo, &c. i. pr mum enim inopinabilium est, q vna actio erit in duob', s. quonia actio motoris erit in motore, & moto, quod est inopinabile, s. ho q doctrina sit in addiscente, & do cente insimul. D. d. est inopinabil &c. i. contingit aliud inopinabil quoniam sequitur vt duo motus uersi inducant ad eundem finen res enim diuersæ ducunt ad fines uersos. Deinde d. si igitur aliquis xerit, &c. i. si igitur aliquis dixe post q hoc est possibile, s. q mou re, & moueri sint in ipso moto, di mus q actio eorum debet esse ea

A D.d.& impossibile est vt actio duorum,&c.i. sicut dispositio motoris, & moti. Et syllus sic componatur. Motor,& motũ sunt diuersa fm formam:& q̃ sunt diuersa fm formam, non habent eandem actioné: ergo motor,& motũ non habẽt eandem actioné. D. induxit inopinabili a cõtingentia huic positioni, & dixit. Et necesse est, si doctrina,& disciplina,&c.i. & necesse est, si doctrina,& disciplina sint eædem, quia actio, & passio ponuntur eædem, necesse est vt hõ addiscat,& doceat idem,quod est valde inopinabile. ex quo sequit̃ B vt docẽs addiscat necessario omne, quod docet, qñ docet, & vlr agens erit ipsum patiẽs.&, si hoc fuerit possibile, opposita erunt idem.

At neq; alterius actũ in altero esse incõueniens est. est enim doctio actus docentis, in quodã tñ, & non decisus, sed huius in hoc. Neq; enim vnum duobus quicquã prohibet eundem esse, nõ vt est idem, vt vestis & indumentũ, sed vt est id, quod potentia est, ad id, quod est actu.

C *Dicamus igitur quoniã non est inopinabile vt actio istius sit ĩ alio. doctrina enim est actio docẽtis, sed est in vno aliquo, & non abscinditur, sed est ex hoc in hoc. Et nihil prohibet vt vna actio sit duorum, sed non ita, quòd quiditates eorum sint eadẽ, sed sicut respectus eius, quod potest, ad illud, quod agit.*

10 Hic incipit dissoluere quęstionẽ vtrũ motus sit in motore, aut in moto.&, quia posuit q, si ponat̃ q actio motoris ẽ in moto, accidit inopinabile, & ẽ q actio alicuius sit in alio, D incœpit declarare q hoc non est inopinabile, nec falsum,& dixit: Dicamus igitur,&c.i.& non est inopinabile vt actio agentis sit in alio. est n. manifestum per se q doctrina est actio docentis, & est in addiscente. & hoc intendebat, cum dixit, sed in aliquo vno est.i. addiscente & non dicimus q actio agentis est in patiente, fm q abscinditur ab agente. qm̃, si hoc esset, non esset agẽtis, sed fm q est continua ex hoc in hoc.i. ab agente in patientẽ. Deinde incœpit etiam declarare q ex hac positione non accidit inopinabile, & dixit: E Et nihil prohibet,&c.i.& nihil prohibet etiam vt eadem actio sit duorum, qñ illa actio non facit ea habere eandem quiditatem: & hoc erit, sicut, qñ eadem actio est duarũ specierum. hoc quidẽ est inopinabile. D.d. sed sicut respect9,&c.i.& actio, ex qua, si fuerit duorũ, non sequitur vt quiditas illorũ duorũ sit vna, est de genere relatiõis: sicut relatio ei9, quod potest, ad illud, ad quod põt. ista enim est dispõ* oĩs, quę refertur ad aliud, s. qm̃ relatio inter illa est vna dispõ existens inter duo:& hoc erit actionis, qñ fuerit vna fm vnũ F modum, & duo fm alium modum.

* a. l. cõis.

Neq; necesse est docentem discere, neq;, si pati, & agere idem est, non tamen vt ratio sit vna, quod quid erat esse dicens, sicut tunicæ, & indumento, sed vt via à Thebis ad Athenas, & ab Athenis ad Thebas, quemadmodum dictum est & prius. nõ enim eadem omnia ijs insunt, quæ quolibet modo eadẽ sunt, sed solum quibus esse idem est.

G At vero neq;, si doctio, & disciplina sint idẽ, & discere, & docere idẽ erũt. sicuti neq;, si spatium vnũ distantiũ sit, & distare hinc illuc, & illinc huc vnũ, et idẽ est.

Et nõ est etiam necesse vt docẽs sit addiscens omne, & nõ est improbabile vt actio, & passio sint idẽ, non ita, quòd quiditas earũ sit eadem, vt tunica, & vestis, sed sicut via de Asia ad Athenas, & de Athenis ad Asiam. nõ enim oĩa, quæ sunt eorum, quæ dicuntur esse
H *vnum, sunt vnum, sed sunt in eis, quorum quiditas est eadem. Neq; est necesse etiam vt doctrina, & disciplina sint eadem, neq; vt disciplina sit doctrina. quemadmodum spatiũ inter duo, siue accipiatur de hoc ad hoc, aut de hoc ad hoc, ẽ idẽ.*

21 Et non sequitur ex hoc, quod posuimus, q̄ actio motoris, & moti est eadem, vt docens addiscat oẽ, quod docet, qñ docet. nõ enim est improbabile, vt doctrina, & disciplina, & vtr actio, & passio significent idem,
I non sicut tunica, & vestis significãt idem sm quiditatẽ, sed intelligim⁹, & dicim⁹ hoc q̄ passio, & actio sunt idem sm subiectum, & duo sm definitionem, sicut est via de Asia ad Athenas, & ab Athenis ad Asiam. via enim est eadem, sed in respectu vnius regionis dicitur ascensus, & in respectu alterius descensus, vt dixi-
Tex.cõ.18 mus superius. D. d. non enim omnia, &c. idest, & illud inopinabile cõtingit, quia non omne, de quo dicit hoc nomen vnum, dicitur de eo sm hoc, q̄ quiditas sit eadem, vt vnum dicitur de tunica, & veste. & q d. A esse omnium rerum, sm q̄ dicitu eas esse vnum, non est q̄ habean vnam quiditatẽ. D. d. sed hoc est, & idest sed ista intentio de vno nõ inuenitur, nisi in rebus, quarum quiditas est eadẽ. neq; sequitur ex ho quod posuimus, q̄ actio motoris, moti est eadem sm subiectum, ho q̄ doctrina, & disciplina sint iden sm definitionem, neq; q̄ doctrin sit disciplina: sicut non sequitur, spatium inter duo sit idem, vt ill duo sint idem sm definitionem, scilicet sursum, & deorsum. hoc enim inopinabile contingit ei, qui poni q̄ actio eorum est eadem sm quiditatem. quæstio igitur contingit e hoc q̄ accipimus illud, quod dicitu de pluribus, dici de vno: &, cum distinguitur, dissoluitur questio. sunt igitur vnum sm vnum modum, diuersa sm alium. & hoc conuen ei, quod est manifestum per se. appret enim q̄ sunt idem sm subiect & diuersa sm definitionem.

Omnino vero dicere ẽ quò neq; doctio cũ disciplina, nequ actio cũ passione idẽ proprie sed, cui insunt hæc, motus. nam huius ĩ hoc, et huius ab hoc act esse ratione diuersum est.

Et dicamus vniuersaliter quò intentio doctrinæ apud disciplin & intentio actionis apud passion non est eadem in rei veritate, s secundum illud, per quod ista inuniũtur, est motus. dicere enim quò hoc est actio huius in hoc est ali à dicere quòd hoc est actio hui ab hoc.

Dicit

22 Dicit: sed secundum, &c. idest & A mouere, & moueri sunt idẽ fm subiectum, per quod inuenitur mouere, & moueri, & illud est mot⁹. D.d. dicere enim, &c. idest & mouere, & moueri non sunt idem fm quiditatem, quia definitio eorũ est diuersa. mouere enim est actio motoris in rem motam, moueri autẽ est passio moti à motore. & hoc intendebat, cum dixit: dicere enim &c. idest dicere enim ꝙ mouere est actio motoris in rem motam est aliud à dicere, ꝙ moueri est actio moti à motore. 1

B **Quid igitur Motus sit, & vniuersaliter, & fm partẽ dictũ est non enim immanifestũ est quomodo definietur specierum vnaquæq; ipsius. Alteratio enim alterabilis, quaten⁹ est alterabile, act⁹ est. Amplius aũt notius est eius, quod potẽtia actiui, ac passiui, quaten⁹ huiusmodi, & simpliciter, & rursum fm vnumquodq;, vt ędificatio, aut medicatio. eodem aũt dicetur modo & de aliorũ motuũ vnoquoq;.**

C *Iam igitur diximus motus quid sit generaliter, & distincte. non. n. latet quomodo oportet definiri unãquamq; suarum specierum. dicitur enim quòd Alteratio est perfectio alterati, secundum quòd est alteratum. Et notius est quàm hoc dicere quod est perfectio agentis, & acti, secundum quòd sunt talia simpliciter, & etia in particularibus, ut in ędificatione, & in medicinatione. & debes ponere tuum sermonem secundũ hunc modum in vnoquoq; aliorum motuum.* D

23 Dicit & declaratum est igitur ex hoc sermone, quæ est definitio Motus vl'r, & similiter definitio suarũ primarum specierũ. non enim latet qũo oportet definire vnãquãq; specierum primarũ ex sua definitione simpliciter, & maxime, cum sustentatur super alia definitione, in qua dicitur ꝙ est perfectio moti, fm ꝙ est motum. est enim notior. & sic & Alteratio erit perfectio alterati, & Translatio perfectio trãslati, & Augmentatio perfectio augmentati. E Et dixit Et notius est q̃ hoc dicere ꝙ perfectio agentis, &c. propter quæstionem dictam de motu, vtrum sit in motore, aut ĩ moto, aut ĩ vtroq;. & intendebat declarare, ꝙ dicere ipsum esse perfectionem motoris est notius q̃ dicere ipsum esse perfectionem moti, quemadmodum dicere ipsum esse perfectionẽ moti est notius q̃ dicere ipsum esse perfectionẽ eius, quod est in potentia, fm ꝙ est in potentia, non fm ꝙ est in actu, & si ista definitio magis demonstrat substantiam eius. & fm hoc dicitur ꝙ alteratio est perfectio alterati, qđ est in potentia, F secundum quòd est in potentia, & dicitur quòd translatio est perfectio translati, secundum ꝙ est in potentia. Deinde incœpit declarare etiam quòd ex hac definitione potest quis scire omnes definitiones vltimarum specierum, vt ędificationis, & medicinationis. Ædificatio enim est perfectio ædificati secundum quòd ædificatum. & similiter Medicinatio est perfectio medicinati secundum quòd est medicinatum, & similiter de alijs.

G SVMMA TERTIA.

De infinito, & q̃ũo reperiatur in entibus

De Antiquorum opinionibus circa ipsum Infinitum. Cap. I.

Voniam autem de natura scīa est circa magnitudines, & motū, & tempus, quorum vnumquodq; necesse est aut infinitū, aut finitū esse, & si non omne est aut infinitum, aut finitum, vt passio, aut punctus (talium.n. forrasse nullum necesse H est in altero horum esse) conueniens vtiq; erit de natura ꝑtractantem speculari de infinito, si est, aut non, &, si est, quid est.

Et, quia scia naturalis considerat de quantitatibus, et de motu, & de tempore, et est necesse vt vnumquodq; istorum sit aut finitum, aut infinitum, cum non sit necesse in omni, vt sit finitum, aut infinitū, sicut est dispositio de puncto, quod.n. est tale, rectum est vt I nō sit in altero istorum, necesse est ei, qui considerat de natura, consyderare de infinito, vtrū sit, aut non, &, si sit, quid est.

24 Cum compleuit sermonem de motu, incœpit loqui de infinito, & d. Et: quia, scīa naturalis consyderat de quantitatibus, i. fm ꝙ sunt fines corporis naturalis, & est necesse vt vnumquodq; istorū sit finitum, aut infinitum per se, non accidentaliter, s. quia ista sunt innata habere alterum istorum duorum oppositorum. D. induxit causam, propter quam contingit Naturali consyderare de finito, aut infinito, e consyderatione de mensuris, & motu, & tempore, & dixit, cum nō si necesse, &c. i. & oportet Naturalem cōsyderare de finito, & infinito, p hoc, ꝙ cōsyderat de istis tribus: q non omne, qđ continetur in hac a te, dicitur finitum, aut infinitum p se, vt dixit de puncto, qui nō est innatus dici finitus, aut infinitus. opposita. n. quorū potētia ē potētia cōtrariorū, non diuiduntur fm verū & falsum, nisi de eo, qđ est innatū recipere illa. & ideo dicit: rectum est. n. &c. i. punctus. n. & similia de rebus, quæ non habent mensuras non debent esse sub altera istarum duarum partium adeo, ꝙ altera sit vera, & reliqua falsa. Et potentia istius sermonis est hypothetica. & q. d. si scientia naturalis consyderat de mensuris, & motu, & tempore, & vnumquodque proprie eorum contingit ei, vt sit finitum, aut infinitū, necesse est vt Naturalis consyderet de hoc: sed, quia Naturalis consyderat de istis, quæ sunt talia, oportet ponere consyderationem suam de infinito.

Naturał cōsyderat de q̃titatib⁹, scđ; ꝙ sunt fines corpis nālis. idē. 2. ph. c. 18. & q̃ ibi.

Signum autem est, ꝙ huius sciē propria sit consyderatio de ipso. nam oēs, qui videntur pro dignitate tetigisse talem philosophiā, fecerunt sermonē de infinito, atq; oēs tanq̃ pricipium quoddā ponunt eorum, q̃ sunt. Alij quidem, quemadmodum Pythagorei, atq; Plato, ꝑ se, nō sicuti accidens alicui alteri, sed vt substantia ipsum esse infinitum.

A tum. verum Pythagorei quidem in sensibilibus: neq; n. abstractum faciũt numerũ: esseq; qđ extra cœlum est infinitum. Plato aũt extra quidē nullũ esse corpus, neq; ideas eo, ꝙ nusq̃ sunt ipsæ, tamen infinitũ, & in sensibilibus, & in illis esse.

Et signum eius quòd considera tio de illo est istius sciæ est, quia omnes, qui existimantur incipere in hoc modo Philosophiæ, aliquantulum locuti sunt de infinito, &
B *oẽs posuerunt ipsum quasi principium entium, vt Pythagorici, & Plato, & ipsum esse existens per se, & substantiam per se, non secundum quòd accidit alij, sed secundũ quòd est substantia per se. Sed Pythagorici posuerunt ipsum in sensibilibus. dicũt. n. quòd numerus non est aliud abstractum, & dicunt quòd infinitũ est extra cælum. Plato autem dicit quòd extra cœlum non est corpus omnino,*
C *neque formæ, quæ apud ipsum, non sunt in loco omnino, sed tamẽ dicit quòd infinitum est in sensibilibus, & in illis.*

25 Cum declarauit ꝙ oportet Naturalem loqui de infinito, induxit testimonium super hoc ex Antiqs, & dixit ꝙ omnes posuerũt ipsum, quasi principium entium, vt Pythagorici, & Plato. D. declarauit ẽt ꝙ isti posuerunt infinitum substantiam existentem per se, & non posuerunt ipsum esse quantum, sed posuerunt infinitum esse dñã substantialem quanti. & hoc, vt mihi videtur, est, quia posuerunt ipsum esse principiũ. & dixit ꝙ est existẽs per se. i. & non posuerunt ipsum eẽ in alio, sicut debebant facere, sed posuerunt ipsum esse subiectũ existens per se, i. non existẽs in alio, et non posuerunt ipsum de genere eorum, quæ accidunt substantiæ, s. de alijs prædicamentis. Et, cum notificauit hoc, in quo Antiqui conueniunt, notificauit etiã illud, in quo differunt, & dixit: Sed Pythagorici, &c. i. sed Pythagorici opinabantur ꝙ principia rerum, quibus sunt, (D)
quæ, sunt, s. sensibiles, sunt numeri. &, quia numeri sunt infiniti, opinabantur eos substantias, & infinitos. sunt quidem infiniti, quia infinitũ contingit naturæ numeri, sunt autem substantię, quia sunt principia substantiarum. D. d. & dicunt ꝙ est infinitum extra cœlum, i. & dicunt hoc ꝙ extra cœlum est aliqđ infinitum, sed non dicunt quid est. D. d. Plato autẽ, &c. i. sed Plato differt à Pythagoricis, quia Plato ponit infinitum principiũ sensibilium, sed non dicit propter hoc, ꝙ extra cœlum est aliqđ infinitum, neq; corpus, neq; formę, quas dixit. dicit. n. ꝙ non sunt extra mundum, neque intra, quia apud ipsum non sunt in loco & Plato ponit infinitũ in causa materiali, quæ est apud ipsum magnum, & paruum. magnum. n. apud ipsum crescit in infinitum, et paruum diminuitur in infinitum. (E) (F)

Et hi quidem infinitum esse par. hoc enim comprehensum, & ab impari terminatum tribuit ijs, quæ sunt, infinitatem.

Signum

G Signum aũt huius id esse, quod contingit in numeris. circumpositis enim gnomonibus circa vnum, & seorsum, aliquando quidem aliam semper fieri speciem, aliquando aũt vnam.

Et in illis dicunt, quòd infinitũ est par. dicunt enim et est Vnum, quod quando patitur, & finitur ab impare, largitur entibus infinitatem. Dicunt & signum eius est hoc, quod accidit in numeris. numeri.n.quãdo continent Vnum,
H *& quando separantur ab eo, forte forma fiet alia à forma, quæ erat, & forte erit Vna.*

26 Dicit: Et in illis dicunt, &c.& innuit Pythagoricos, qui dicunt qđ infinitum non accidit entibus, nisi ex natura paris. solum.n.par, qñ diuidit̃ in duo, & infinitũ à pari largitur corporibus p naturã diuisionis in duo media, vt sint infinita. oẽ.n. corpus diuiditur in duo media, & vtrunq; in duo media, & sic in infinitũ. diuisio igitur in duo media, cuius cã est natura paris, est causa
I in essendo in infinitũ: & impar, qa non diuidit̃, est cã illius indiuisibilitatis entium: ergo est cã finitatis, quia finitũ est vnũ indiuisibile. & hoc innuebat, cũ dixit: & finitur ab impare. & quidã dicũt ꝙ innuebat p par materiã, & per impar formã. D. dedit aliã rõnẽ, & dixit: Dicunt & signũ eius est, &c.i. & ẽt dicũt ꝙ signum eius, ꝙ par est cã multitudinis specierum in entibus, non impar, est hoc, quod accidit numeris apud compositionem eorum, cum vno. primum.n. impar, s. tria cum vno facit quadratum: & cum sm impar componitur cum hoc quadrato facit aliud quadratum. & similiter est dispositio in omnibus imparibus, s. quoniam semper conseruant eandem formam, s. formã quadrati. primum enim par cũ vno facit triangulum, & quando componitur cũ hoc sm. par, s. quatuor facit pentagonum, & quando cùm hoc pentagono componitur tertiũ par facit tetragonum, & sic facit formas diuersas infinitas, quare est cã multitudinis. & hoc intendebat, cum dixit: numeri.n. &c.i. numeri enim quando adduntur vni, aut quãdo diminuitur ex eis, forte forma numeri post additionem, erit alia à forma, quæ erat. & hoc erit, quando numerus additus, aut diminutus fuerit par. & forte forma numeri remanebit eadem, quando numerus additus, aut diminutus fuerit impar. & ideo vocabant imparia gnomones, quia obseruant naturã numeri quadrati, quãdo adduntur numeris quadratis, sicut gnomon conseruat naturam quadrati, qñ additur quadrato.

Plato autẽ duo infinita, magnum, & paruum. Qui autem de natura, omnes semper subĳciunt alteram quãdam naturã dictorum elementorum infinito, vt aquam, aut aerem, aut medium horum. Eorum vero, qui finita faciunt elementa, nullus infinita facit. Quicunq; autem infinita faciunt elementa, quemadmodum Anaxagoras, & Democritus, ille quidem ex ĳs, quę sunt similium partium

hic

A hic autem ex omniseminario figurarum tactu continuum infinitum esse dicunt.

Plato autem dicebat quòd infinita sunt duo, magnum, & paruũ. Naturales autem omnes ponunt infinitum aliam naturam ab ea, quæ dicitur elemẽtum. v. g. aqua, aut aer, aut aliquod medium. Eorum autem, qui ponunt elementa finita, nullus ponit res infinitas. Illi autem, qui ponunt elementa infinita, vt Anaxagoras, & Demo-
B *critus, dicunt quòd infinitum est continuum per contactum, Anaxag. quidem ex partibus consimilibus, Democritus vero ex illo, quod vocat radicem omnis figuræ, & semen omnis figuræ.*

Hic incœpit narrare sententiam
27 Platonis de natura infiniti, & dixit, q̃ Plato non posuit causam infiniti rem vnam, s. par, sicut fecerunt Pythagorici, sed duo, s. magnum, & paruum: magnum aũt est causa additionis in infinitum, & paruum causã diminutionis. Et, cum narrauit
C sententias eorum, qui posuerunt infinitum differentiam substantialẽ, incœpit narrare sententias eorum, qui posuerunt ipsum accidens naturæ elementi, & dixit: Naturales autem, &c. i. Naturales autem philosophi omnes ponunt infinitum accñs principijs, & elementis rerũ mobilium. qui. n. dicunt elementum esse aquam, aut aerem, aut aliquod medium inter hæc, ponunt infinitum existere in magnitudine illius rei, cuius est elementũ. & dixit ab eis, q̃ dicunt elementũ, i. quia posuerunt D infinitum esse in hoc medio, nõ in alijs elementis. D. d. eorũ aũt, q ponunt, &c. i. eorũ, qui ponunt elemẽta finita in numero, & in magnitudine, nullus concedit infinitũ esse. Illi aũt, qui ponunt elementa infinita numero, contingit eis corpus infinitum esse continuũ p cõtactum elementorum infinitorũ sui adinuicem: qm̃, cum fuerit positum hic esse partes infinitas existentes insimul necesse erit vt ex eis fiat vnũ corpus continuum fm contactũ. D. d. Ana. aũt, &c. i. contingit Anaxagoræ corpus esse continuum infinitũ ex cor- E poribus infinitis consimilium partium, Demo. vero ex partibus infinitis in numero & figura, quas vocat radices, & semina figurarum.

Atq; ille quidẽ quãlibet partem esse sĩr miscellã toti ex eo, quia videt quodlibet ex quolibet fieri. hinc enim dicere vr̃ et simul aliqñ omnes res fuisse, vt hæc caro, & hoc os, & sic quodlibet. & omnia itaq;, & simul igitur. principium. n. disgregationis non solum in vnoquoq;, sed & omnium est. cum. n. oẽ, quod F fit, ex tali fiat corpore: omnium autem sit gñatio, verum non simul: etiam quoddam principiũ esse oportet generatiõis. hoc autem est vnum, quẽ ille vocat intellectum. intellectus aũt à principio quodam operatur, cũ intellexit. quare necesse est simul omnia aliquando fuisse, & cœpisse aliquando moueri.

Quoniam quãcunq; partem acceperis, inuenies eam mixtam ad

G *modum totius, quodlibet enim generatur ex quolibet. Videtur igitur quòd necesse est ex hoc dicere in aliqua hora omnia esse insimul. V.g. quoniã ista caro est, & istud os est, & similiter quodlibet mẽbrum. oĩa igitur membra sunt, ergo sunt insimul. principiũ. n. ĩ vnaquaque rerum non est principium distinctionis tãtum, sed cuiuslibet. quoniam, quia illud, quod generatur, generatur a corpore, quod est*
H *tale, & oẽ habet generationẽ, sed non sunt insimul, ergo necesse est, vt generatio habeat aliquod principium. & hoc est vnũ, & est illud, quod vocat intelligentiam. & intelligẽtia ab aliquo principio intelligit, & est quãdo intelligit, ergo necesse est vt omnia in aliqua hora sint insimul, & vt incipiant in aliqua hora moueri.*

28 Et contingit Anaxagoræ corp⁹ infinitum esse in actu ex partib⁹ cõtiguis, quia dixit: Q̃m quamcunq;
I partẽ acceperis ex mundo, inuenies eam mixtã cum quolibet, sicut est dispositio in toto mundo, & dixit hoc, quia opinabatᷣ ꝙ quodlibet generatᷣ ex quolibet, & ꝙ totum generatur ex toto, & ꝙ generatur ex simili, non ex priuatione, neq; ex dissimili. D.d vr̃ igitur, &c.i. videtᷣ igitᷣ ꝙ contingit dicenti hunc sermonẽ vt oĩa sint insimul in aliqua hora, s. anteq̃ à toto distinguatur aliqđ eorum, q̃ sunt consimiliũ partium, vt est in hora, ĩ qua à toto nihil distinguebatᷣ, vt dicimus in istis partibus

Cõtra opinionẽ istã Anax. vide philoso-- phũ. 1. ph. a t c. 35. vsque ad te. c. 41. &. 3. cœ. ꝑ longũ processum, &. 1. de Gña. ꝑ ꝑrie. &. 1. me. a. t. c. 16. vsq; ad te. c. 19.

ea esse, anteq̃ ab eis distinguatᷣ aliquid. Et hoc intẽdebat, cũ dixit. v. g. &c.i. v. g. q̃m ista caro est, anteq̃ ab ea distĩguatᷣ aliquid, & silr̃ istu os, & sic oĩa in illa hora erunt in toto, & tunc totum erit compositun ex partibus consimilibus infinitis. Et, cum narrauit ꝙ ex hoc sequitu vt oĩa in aliqua hora sint insimul dixit: principium. n. &c. i. & hoc con tingit ꝙ necessarium est vt sit ho principiũ, quod distinguit res ex in uicem, non ab istis partibus tm̃, se à toto. Et in alia translatione dicitᷣ principium enim segregationis n est in vnoquoq; tm̃, sed totius. E est necesse vt sit hic principium di stinguens ſm̃ hanc opinionẽ. q̃m i lud, quod generatᷣ apud ipsum, ge neratur à causa existẽte in re, à qu gñatᷣ: & oẽ hẽt gñationem, sed oĩ non generantur insimul: ergo ne cesse est vt oẽ generatum totale, q est principium distinctionis adinu cem, habeat principium agens, q Anaxagoras vocat intelligentiam i. & istud principiũ, qđ est intellig tia, ab initio temporali intelligit, & est illa hora, in qua intellexit. mũd enim apud ipsum est nouus ex qu sequitᷣ vt, cum intellexit, & incœpi distinguere, vt oĩa in aliqua hor sint insimul, s. antequã intelligenti incœpit distinguere. & sic in toto i illa hora erunt res infinitæ insimu

Democritus autem nullun aliud ex alio fieri primorum d cit. sed tamen ipsum commun corpus omnium esse principiũ magnitudine secundum partes figuraq; differens.

Democritus vero non dicit quò in principiis nõ erit aliquid ex a

qu

A *quo alio, sed ipsm corpus cōe oib. Videtur ipmeē diuersum secūdū suas partes in quantitate, & figura.*

29 Dicit: Democrit⁹ vero, q̄a apud ipm nullū ēntorū gñat ex eis ad inuicē, sed ex partibus indiuisibilib⁹, sed opinat ꝙ in † [corpore cōi oib⁹, quod est compositū ex partibus indiuisibilibus,] diuersant ſm diuersitatem partium in quantitate, & figura. ex quo sequitur vt totū apud ipsum sit infinitū, s. corpus cōe. opinatur. n. ꝙ generatio est p cōgregationem partiū, & corruptio p segregationē earū, & ꝙ entia diuersant ſm diuersitatem partium in positione, & figura, & ordine.

† al. l. corpore cōi, oibus quidē est cōpositio ex indiuisibilibus, sed

B

Opionem Democriti. vide ēt 1. ph. 35. & idē. & 1. de Gña. t. c. 7 & inde, & 1. de aīa. t. cō. 10.

Infinitum an principium.

Quod igit̄ cōueniens sit Physicis hęc speculatio manifestum est ex his. Rōnabiliter aūt & principium, ipsum ponūt oēs. Neq; enim frustra possibile ipsum eē, neque aliam ipsi inesse potētiā, nisi vt prīcipium. oīa enim aut principium sunt, aut ex principio. infiniti autem non est principium: esset. n. ipsius vtique finis. Amplius autem & ingenitum, & īcorruptibile, principiū

C quoddam cū sit. quod enim fit necesse est accipere finē. & finis, oīs est corruptionis. Quare, sicuti dicimus, nō huius principiū, sed hoc aliorū vr̄ esse, & continere oīa, & oīa gubernare, vt affirmant quicunque non faciūt p̄ter infinitū alias causas, vt intellectū, aut amicitiā, & hoc esse diuinū immortale. n. est, perireq; non pōt, vt affirmant Anaximāder, & plurimi Physiologorum.

Declaratum est igitur ex hoc, quòd ista consyderatio est necessaria Naturalibus, & necessario posuerunt oēs ipsum principiū. Non igitur frustra dixerunt ipsum eē, & ipsum non habere aliū gradū, nisi gradum principij. oē. n. aut est principium, aut à principio. sed infinitum non habet principiū: quoniam, si haberet, esset finitum. Et, si est principium, infinitum est, neque generabile, neq; corruptibile. generatum. n. habet vltimum, & vltimum cuiuslibet generationis est còrruptio. Et ideo existimatur secundum hūc sermonē quòd istud non hēt principium, sed est principium aliarū rerū, & cōtinet quodlibet, & regit quodlibet. vt dicit qui non concedit alias causas praeter infinitū, vt intelligentiam, & amicitiā, & litē, & quòd hoc est Deus. est. n. immortalis, & incorruptibilis, sicut dixit Anaximāder, & plures loquentes de Natura. D E F

Dicit: Declaratū est igit̄ ex hoc, ꝙ Naturales dixerunt de īfinito, ꝙ cōsyderatio de illo est Naturali necessaria. gñatio. n. q̄a vr̄ esse īfinita, oportet Naturalē reddere causam illius, & causam infinitatis in generabilib⁹. in primo enim aspectu vr̄ ꝙ hoc non sit, nisi infinitū ponat̄ principium in principijs generationis. D. declarauit ꝙ hoc, ī quo cōueniūt s. in ponendo principiū, est necessarium eius naturæ, si cōcedat̄ ipsum esse, & dixit: Non. n. frustra, & c. i. & 30

G *modum totius, quodlibet enim generatur ex quolibet. Videtur igitur quòd necesse est ex hoc dicere in aliqua hora omnia esse insimul. V.g. quoniā ista caro est, & istud os est, & similiter quodlibet mēbrum. oīa igitur membra sunt, ergo sunt insimul. principiū. n. ī vnaquaque rerum non est principium distinctionis tātum, sed cuiuslibet. quoniam, quia illud, quod generatur, generatur a corpore, quod est*
H *tale, & oē habet generationē, sed non sunt insimul, ergo necesse est, vt generatio habeat aliquod principium. & hoc est vnū, & est illud, quod vocat intelligentiam. & intelligētia ab aliquo principio intelligit, & est quādo intelligit, ergo necesse est vt omnia in aliqua hora sint insimul, & vt incipiant in aliqua hora moueri.*

28 Et contingit Anaxagoræ corpus infinitum esse in actu ex partibus cōtiguis, quia dixit: Qm̄ quamcunq; partē acceperis ex mundo, inuenies eam mixtā cum quolibet, sicut est dispositio in toto mundo, & dixit hoc, quia opinabatur quod quodlibet generatur ex quolibet, & quod totum generatur ex toto, & quod generatur ex simili, non ex priuatione, neq; ex dissimili. D.d. vr igitur, &c.i. videtur igitur quod contingit dicenti hunc sermonē vt oīa sint insimul in aliqua hora, s. anteq̄ à toto distinguatur aliqđ eorum, q̄ sunt consimiliū partium, vt est in hora, ī qua à toto nihil distinguebatur, vt dicimus in istis partibus

Cōtra opinioné istā Anax. vide
I
philosophū. 1. ph. a t c. 35. vsque ad te. c. 41. & 3. cœ. p longū processum, & 1. de Gña. p prie. & 1. me. a. t. c. 16. vsq; ad te. c. 19.

ea esse, anteq̄ ab eis distinguatur aliquid. Et hoc intēdebat, cū dixit. v. g. &c. i. v. g. qm̄ ista caro est, anteq̄ ab ea distīguatur aliquid, & silr istud os, & sic oīa in illa hora erunt in toto, & tunc totum erit compositum ex partibus consimilibus infinitis. Et, cum narrauit quod ex hoc sequitur vt oīa in aliqua hora sint insimul dixit: principium. n. &c. i. & hoc contingit quod necessarium est vt sit hoc principiū, quod distinguit res ex inuicem, non ab istis partibus tm̄, sed à toto. Et in alia translatione dicit principium enim segregationis non est in vnoquoq; tm̄, sed totius. Et est necesse vt sit hic principium distinguens fm̄ hanc opinionē. qm̄ illud, quod generatur apud ipsum, generatur à causa existēte in re, à qua gñatur: & oē hēt gñationem, sed oīa non generantur insimul: ergo necesse est vt oē generatum totale, quod est principium distinctionis ad inuicem, habeat principium agens, quod Anaxagoras vocat intelligentiam. i. & istud principiū, qđ est intelligentia, ab initio temporali intelligit, & est illa hora, in qua intellexit. mūdus enim apud ipsum est nouus ex quo sequitur vt, cum intellexit, & incœpit distinguere, vt oīa in aliqua hora sint insimul, s. antequā intelligentia incœpit distinguere. & sic in toto in illa hora erunt res infinitæ insimul.

Democritus autem nullum aliud ex alio fieri primorum dicit. sed tamen ipsum commune corpus omnium esse principiū magnitudine secundum partes figuraq; differens.

Democritus vero non dicit quòd in principijs nō erit aliquid ex a

qu

A *quo alio, sed ipm corpus cõe oib. Videtur ipm eẽ diuersum secũdũ suas partes in quantitate, & figura.*

89 Dicit: Democrit⁹ vero, qa apud ipm nullũ elmtorũ gñat ex eis adinuicẽ, sed ex partibus indiuisibilib⁹, sed opinat ꝙ in † [corpore cõi oĩb⁹, quod est compositũ ex partibus indiuisibilibus,] diuersant fm diuersitatem partium in quantitate, & figura. ex quo sequitur vt totũ apud ipsum sit infinitũ, s. corpus cõe. opinatur. n. ꝙ generatio est p cõgregationem partiũ, & corruptio p segregationẽ earũ, & ꝙ entia diuersant fm diuersitatem partium in positione, & figura, & ordine.

† a. l. corpore cõi, oĩbus quidẽ est cõpositio ex indiuisibilibus, sed

B

Opionem Democriti. vide ẽt 1. ph. 35. & idẽ & 1. de Gña. t. c. 7 & mdc, & 1. de aĩa. t. cõ. 10.

Infinitum an principium.

Quod igit cõueniens, sit Physicis hęc speculatio manifestum est ex his. Rõnabiliter aũt & prĩcipium, ipsum ponũt oẽs. Neqꝫ enim frustra possibile ipsum eẽ, neque aliam ipsi inesse potẽtiã, nisi vt prĩcipium. oĩa enim aut principium sunt, aut ex principio. infiniti autem non est principium: esset. n. ipsius vtique finis. Amplius autem & ingenitum, & ĩcorruptibile, principiũ

C quoddam cũ sit. quod enim fit necesse est accipere finẽ. & finis, oĩs est corruptionis. Quare, sicuti dicimus, nõ huius principiũ, sed hoc aliorũ vr̃ esse, & continere oĩa, & oĩa gubernare, vt affirmant quicunque non faciũt p̃ter infinitũ alias causas, vt intellectũ, aut amicitiã, & hoc esse diuinũ immortale. n. est, perireq́ꝫ non põt, vt affirmant Anaximãder, & plurimi Physiologorum.

Declaratum est igitur ex hoc, quòd ista consyderatio est necessaria Naturalibus, & necessario posuerunt oẽs ipsum principiũ. Non igitur frustra dixerunt ipsum eẽ, & ipsum non habere aliũ gradũ, nisi gradum principij. oẽ. n. aut est principium, aut à principio. sed infinitum non habet principiũ: quoniam, si haberet, esset finitum. Et, si est principium, infinitum est, neque generabile, neq; corruptibile. generatum. n. habet vltimum, & vltimum cuiuslibet generationis est corruptio. Et ideo existimatur secundum hũc sermonẽ quòd istud non hẽt principium, sed est principium aliarũ rerũ, & cõtinet quodlibet, & regit quodlibet, vt dicit qui non concedit alias causas praeter infinitũ, vt intelligentiam, & amicitiã, & litẽ, & quòd hoc est Deus. est. n. immortalis, & incorruptibilis, sicut dixit Anaximãder, & plures loquentes de Natura. D E F

30 Dicit: Declaratũ est igit ex hoc, ꝙ Naturales dixerunt de ĩfinito, ꝙ cõsyderatio de illo est Naturali necessaria. gñatio. n. qa vr̃ esse ĩfinita, oportet Naturalẽ reddere causam illius, & causam infinitatis in generabilib⁹. in primo enim aspectu vr̃ ꝙ hoc non fit, nisi infinitũ ponat principium in principijs generationis. D. declarauit ꝙ hoc, ĩ quo cõueniũt s. in ponendo principiũ, est necessarium eius naturæ, si cõcedat ipsum esse, & dixit: Non. n. frustra, &c. i. &

G recte posuerunt ipsum principium oēs. qui concesserunt ipsum esse. necesse est. n. vt non sit frustra, sed pp aliquam actionē, & impossi est ponere ei actionem, aut ipsum habere ordinem aliquem, nisi ordinē principij. D. incœpit declarare hoc, & dixit: oē. n. aut est principium, aut ex principio, &c. i. oportet ponentē infinitū esse ponere ipsum principiū. quia infinitum, cum sit vnū entiū: & oē ens aut est causa, aut causatū: necesse est vt infinitum sit, aut causa, aut causatum. D. destruxit alteram partem, & dixit: Sed, si habuerit principium, erit infinitū. & ita inuenit in libro. &, si sit verum, intendit q, si īfinitū habuerit principiū, necesse est vt illud principium ēt sit infinitum, quia impossi est vt aliqđ infinitum inueniat ab aliquo finito, & sic erunt duo infinita. & hoc non est concessum. alietas. n. exigit finitatē, quia exigit discretionē, & discreta, sm q sunt discreta, sunt finita. & vr vr de infinito q dignius est pricipiū, q̄ illud, quod fit ex pricipio. & etiam oē habens principiū, cum illud principium ponatur extrinsecum, continget vt illud, cuius est principium, ponat, & sit finitum

Prima expō sup illo verbo. & si hēt.

H

I in parte, extra quam est aliud, & sic infinitum erit finitū. & ideo qui ponit q infinitum est aliquid à principio extrinseco, continget ei necessario vt illud, quod ponit infinitum, sit finitum. &, si posuerit etiam ipm esse principium in re, continget formam esse infinitam, & materiam infinitā. quod est impossi. & ideo melius est ponere ipsum principium, vt sit neq; generabile, neq; corruptibile. Et in alia translatione est, s. & infinitū nō hēt principiū, quia tūc

Secūda expō super idem.

esset finitū. & hoc est manifestum D. declarauit q, si fuerit principi sequit vt sit neq; generabile, nequ corruptibile, & dixit: Et, si fuerit p cipium, &c. i. & necessariū est vt g neratum ēt habeat finē, & magnit dinē, quā, cum habuerit, compleb generatio, quēadmodū necesse e ipsum hēre principiū in magnitud ne, ex qua incœpit generari. &, cu habuerit principium, & finē in ma gnitudine, est finitū. & sr hēt co ruptionem. vltimum. n. gñation est principiū corruptionis. & hoc i tendebat, cum dixit, & vltimū, & Et in alia translatione dr. gñatio. hēt complementū necessario, & o corruptio hēt complementū. & i tendit q isti motus sunt finiti. E cum declarauit q qui concedit ip esse, oportet ipsum ponere ipsum se principium, & non generabile, que corruptibile, declarauit q rec opinati sunt illi, qui non cōcedu causam agētem in hoc, q posuer primum principium, & isti sunt o Antiqui, præter Anax. & Emp. A xa. n. ponit causam agentē, s. intell gētiā, Emp. vero litem, & amicit & hoc intendebat, cum dixit, vt d cit, qui non cōcedit, &c. vt intellig tia, quā concedit Anax. cum infi to, aut amicitia, & lis, quas conce Emp. sed, vt mihi vr, non ponit i nitum. & sermo eius in hoc man stus est per se.

De rationibus, quæ infinitum esse appa ter concludunt. Cap. 2.

E Sse autem aliquid infini fides ex quiq maxime c tinget consyderantib⁹. tempore. hoc enim infinitū. ex ea, q̄ est in magnitudinib

di

A diuisione. vtunt enim & Mathematici infinito. Amplius ex eo, quia sic solum non deficit generatio, & corruptio, si infinitũ sit vnde auferatur id, quod fit. Amplius ex eo, quia finitum semp ad aliquid finitur. quare necesse est nullum eẽ terminum, si semper terminari sit necesse alterũ ad alterum.

Infinitum a in rõne natum.

Et contingit consyderãtibus de infinito credere aliquid esse infinitum ex quinque rebus proprie. s. Ex tempore. tempus enim est infinitũ. B *Et ex diuisione mensurarum. Mathematici enim & alij vtuntur in eis infinito. Et etiam ex hoc, quia hoc modo est poßibile quòd nunquã deficiant generatio, & corruptio. Et etiam quia finitum semper finitur ad aliquod. ex quo sequitur vt non sit finis omnino, si est necesse aliquid finiri ad aliud.*

31 Et istę quinq; rationes sunt probabiles, & q̃dam sunt veræ, & q̃dam falsæ, & earum, q̃ sunt veræ, quædã C sunt notę p se, & q̃dam non. illa igit, quæ est nota p se, & accidit ei, q̧ fuit probabilis, est de tpe. null⁹. n. potest intelligere tempus esse finitum, neque in initio, neq; in fine. qui enim ponit tempus generari, aut corrumpi, contingeret ei ponere ante illud tẽpus, tempus. generatũ. n. nihil aliud est q̃ illud, quod est in instanti præsenti, & sitr corruptum, & instans p̃sens necessario exigit tempus præteritum, & futurum, & vlt generatũ, & corruptum est illud, cuius extrema exceduntur à tempore. si igitur

Vide com. sie. 8. ph. 10. & 11.

tempus ponatur generatum, & corruptum, continget vt sit illud cõclusum in tpe excedente ipsum in duabus extremitatibus. & ideo, vt dicit Arist. oẽs Antiqui conueniunt q̧ tẽpus sit æternum, præter Platonem. D Diuisio autem mensurarũ in infinitum semper in duo media est principium maxim[e] inter Mathematicos, & videtur esse notum per se. sed qui ponit q̧ magnitudines componuntur ex magnitudinibus indiuisibilibus, non concedet hanc diuisionem, sed tamen vnum eorũ, quibus destruitur ista opinio, est hoc principium, & destruit̃ p principia naturalia, & illic existimatur q̧ hoc demonstrat̃ in scientia Naturali. Et non est remotum, vt istud pricipiũ sit notum p se, & magnitudines cõponi ex indiuisibilibus, aut diuisibilib⁹ sit ignotum naturaliter, sed, cũ fuerit declaratũ eas nõ componi ex indiuisibilibus, tunc scientia de hoc pricipio erit certificata. sequitur. n. ex hac positione q̧ magnitudo diuiditur semper in diuisibilia, vt declarauit Aris. in. 6. forte igitur Geometer ponit hoc principium, & Naturalis dissoluet hanc q̃onem, vt dicamus q̧ istud principium indiget demonstratione. & hoc erit in hac scientia, & de hoc perscrutabitur in sexto. D. d. Et etiam, quia hoc solũ modo, &c. & ista est Tertia ratiocinatio, & est necessaria, sed nõ est nota per se, sed tamen est concessa ei, q concedit generationem eẽ ex ente, & corruptionem esse in non ens. & intendit etiam hoc fm hunc solum modum, s. ponere infinitum, quia possumus dicere q̧ generatio, & corruptio nunquã deficiunt. qui enim negat infinitum non potest dicere

Diuisio mẽsurarũ in infinitũ sp in duo media est principiu; maximũ i ter Mathematicos, & vt eẽ p se notum. Id est nf. cõ.

E

59. & 60. & 56. Sed vid̃ opp. 6. phy. ad principiũ, vbi de mitat̃ hoc, Sed hic solui t̃, si bñ adnertis. Vide pro hoc calcẽ c. 70. hui⁹ tertij, & 1. cœ. c. 48. vide cont. Zim.

F

G ꝙ nunq̃ deficiet generatio, & corruptio. Quarta autem ratiocinatio, & est hæc, ꝙ existimatur ꝙ infinitum finitur ad aliud extra ipsum, est ratiocinatio famosa falsa, quoniā hoc accidit finito.

Maxime autem, & propriissimum, quod cõem facit dubitationem oĩbus. ob id. n. ꝙ illud, quod in cogitatione est, non deficit, & numerus vr̃ infinitus esse, & mathematicæ magnitudines, & q̃ est extra cœlũ. Infinitũ aũt cum sit quod extra est, &

H corpus infinitum esse vr̃, & mũdi. cur. n. magis vacui hic, quã ibi (q̃re si vno in loco, & vbiq;) necesse est esse molem. simul autem, si & vacuum est, & loc⁹ infinitus, & corpus infinitũ necesse est esse. posse enim ab ipso eẽ nihil differt in perpetuis.

a. l. quid enim.

Et maximum eorũ, quæ faciũt omnes dubitare, & dignius est existimatione. opinari enim aliquid, quia non cessat. ideo numerus existimatur infinitus, et similiter mẽsuræ mathematicæ, et quod est ex

I *tra cælum. &, si vacuum est infinitum, existimatur corpus esse infinitum, & mundos esse infinitos. nihil enim coget vt locus mũdi sit in hoc loco vacui dignius, quàm in alio loco eius. si igitur corpus est in vno loco, possibile est vt sit in omni loco. & cum hoc, si fuerit vacuum, & locus infinitus, necesse est vt sit corpus infinitum, in æternis enim non est differentia inter possibil & illud, quod est.*

Hæc est causa Quinta, q̃ facit e stimare infinitum eẽ, & est, qm̃, q homo opinat͛ aliquid, possibile e ipsum opinari aliud extra illud, v existimat͛ ꝙ hoc, qđ accidit in op nione, sequitur naturā entis. Et d cit & facit oẽs dubitare in hoc, ꝙ e stimatur infinitum esse hoc max me, s. opinio. hæc enim est causa i hoc, ꝙ existimatur ꝙ numeri sun infiniti in additione, & sil'r etiā m suræ, & in hoc, ꝙ existimatur ꝙ e tra cœlum est vacuũ infinitum. & si sit possibile vt vacuum sit infinitum, & vacuum est illud, in quo co pus potest esse, possibile est vt in e sit corpus infinitum, & mundi infiniti. D. d. nihil enĩ coget, &c. & hæ est ratiocinatio in hoc, ꝙ ex vacu sequitur vt sint plures vno mũdo immo mundi infiniti. qm̃ nullus l cus vacui est dignior, vt ĩ eo sit mu dus, q̃ alius, ergo possibile est vt i eo sint mundi infiniti. Et possibil in rebus æternis, quas non contine tempus, est necessariũ. qđ. n. est possibile vt sit, & vt nõ sit, est in indiuiduis specierum, quæ continet tempus. & hoc intendebat, cum dixit, i æternis. n. &c. i. qm̃, cum posuerim hoc esse vacuum infinitum, aut locum infinitum, non sequitur e hoc infinitum corpus eẽ possibile aut impossibile, sed sequitur ex ho corpus infinitum esse. & similite cum fuerit possibile mũdos esse infinitos, erit necessarium: ęterna en non continentur à tempore. &, cun fuerit possibile aliquid esse de nat ra rerum æternarum, illud erit necessarium non contingens.

Habe

A **Habet autem dubitationē ipsa de infinito consyderatio. Etenim non esse ponentibus multa īpossibilia accidunt, & esse. Amplius autē vtro sit modo, vtrū vt substantia, an vt accidēs per se alicui naturæ, an neutro mō, sed nihilominus sit infinitū, aut infinita multitudine.**

Et certe in consyderatione de infinito est quæstio. Quoniā, si aliquis posuerit ipsum non esse, contingerent ei plura impoßibilia. Et, si po
B *suerit ipsum esse, quomodo igitur ponit ipsum, vtrum substantiam, aut quod in se accidit alicui naturæ, aut quod non est secundum alterum istorum, & siue infinitum ponat vnū, aut plura in numero.*

33 Dicit, ꝙ consyderare de infinito inducit maximam ꝑscrutationē. declaratum est.n.ꝙ, si aliquis ponat ipsum non esse, contingent ei plura impossibilia, & eorum vnū est tempus non esse, neq; motum, neq; diuisionem mensurarū, neq; additionem numerorum. ꝑscrutandū est
C igitur quomodo est, vtrū ſm ꝙ est substantia, aut ſm ꝙ accidit alij naturæ, aut ſm ꝙ non est alterum istorum indifferenter, siue ponamus finitum vnum in magnitudine infinitum, aut plura infinita in numero, [quando posuerimus ꝙ infinitū accidit alij naturæ.

Quot modis dicatur Infinitum. Cap. 3.

Maxime aūt Physici est cōsyderare si est magnitudo sensibilis Infinita. Primum igiť determinandū est quot modis dř Infinitum. Vno igiť modo, quod impossibile est transire, ex eo, quia nō est aptū natura transiri, vt vox inuisibilis. Aliter aūt, transitum habens incōsumabilem. Aut quod vix. Aut quod natura aptum est habere, non tñ habet transitū, aut finem. Amplius, infinitum oē aut est ſm appositionē, aut ſm diuisionem, aut vtroq; modo. D

Quot modis dř infinitum.

Et oportet Naturalem consyderare vtrum quantitas sensibilis sit infinita. Oportet igitur primo determinare secundum quot modos dicitur infinitū. Vnus igitur eorū E *est illud, in quo non est poßibile incipi, quia nō est innatum acquiri, sicut dicitur sonum esse inuisibilē. Et dicitur de illo, cuius processus non hēt finē. Aut de eo, cuius processus est cum labore, & fatigatiōe. Et dicitur de illo, quod ē aptū vt procedatur in ipso, sed nos non poßumus procedere, & peruenire ad finem. Et etiam dicuntur modi* F *esse īfiniti, aut in additione, aut diuisione, aut in vtroq;.*

Et oportet Naturalem consyderare vtrum sit possibile vt magnitudo sensibilis sit infinita, aut non. & 34
pri' oportet perscrutari de hoc secūdū quot modos dicitur infinitum, quorum Vnus est illud, in quo non potest procedi, quia non habet longitudinem, neq; finitam, neque infinitam, vt dicitur quòd color, aut punctus est infinitus. & iste modus

G priuationis est vt aliquid careat illo, quod non est innatũ, neq; suum genus hr̃e, si habeat genus, vt, cũ dr̃ Deum esse non corpus. D.d. Et dr̃, &c.i. de illo, quod habet quantitatẽ, & longitudinem in actu, sed nõ habet finem. & de isto modo perscrutabitur hic. D. induxit tertium modum, & dixit: Et de illo, cui⁹ processus est cum labore.i. & dr̃ infinitum transumptiue de illo, quod non pertransitur, nisi cum labore pp longitudinem spatij, sed habét finem, vt cum dr̃ ꝙ via longa est infinita. D. induxit quartum modũ, & dixit. Et H de illo, qđ possibile est vt in illo ꝓcedat, ſm ꝙ est quantum finitũ, sed non possumus pertransire illud propter rem extrinsecam, vt cum dr̃ ꝙ profunditas maris est infinita. & tertius modus, & isti dñr infiniti transumptiue. D. induxit quintum modum, & est illud, quod dr̃ esse infinitum, ſm ꝙ actus ĩ eo semper seruat potentiam, & est illud, quod potest esse tm̃, non secundus modus, s. numerus, & dixit. Et etiam, &c.i. & iste modus infiniti est ille, qui dr̃ in additione actionis prouenientis à re, aut passionis: In additione ắt actio- I nis, vt gñatio, in passione vt diuisio mensurarum in partes. & iste modus infiniti manifestũ est ꝙ est ali⁹ à secũdo, s. qui hẽt quantitatem in actu, sed non habet finem.

Probatur non dari Infinitum. Cap. 4.

Pars Prima, in qua argumentatur contra ponẽtes Infinitũ esse quid per se existens.

SEparabile igit̃ esse à sensibilibus infinitũ, ipsum quid existens infinitũ, non ẽ possibile. Si, n, neq; magnitudo est, neq; multitudo, sed substãtia ipsum est infinitum, & non accñs indiuisibile erit. diuisibile. n. au magnitudo erit, aut multitudo si autem indiuisibile, non infin tum, nisi sicut vox indiuisibili est. At neq; sic dñt esse affirma tes esse infinitũ, neq; nos quæri mus, sed vt intransibile.

Nunc aũt dicamus quòd imp sibile est vt infinitum sit separat à sensibilibus, & sit existẽs per infinitum. Si.n. infinitum non e mẽsura, neque numerus, sed est su stantia, non accidens, necesse est sit indiuisibile. mẽsura.n. est illud quod est diuisibile, & numerus. e si est indiuisibile, nõ est infinitum nisi eo mõ, quo dicitur, quòd son est indiuisibilis. Sed non hoc mod vtuntur infinito dicentes ipsum se, nec ẽt nos perscrutamur de h modo, sed de illo, cuius intentio e ipsum esse non pertransibile.

Cum narrauit ꝙ oportet Nat ralem perscrutari de infinito, vtr sit corpus sensibile infinitũ, aut co pora sensibilia infinita ĩ actu, inco pit primo perscrutari ſm exercit disputatiuum de infinito, quod p nitur substantia separata à sensibi bus, vt plures Antiqui opinabãtu & dixit: Nunc autem dicamus, & i. qm̃ impossibile est vt ĩfinitum aliquod separatum à sensibilib⁹ monstratis, ſm ꝙ est substantia, c ius quiditas est in infinito. Dein induxit rationem destruentem i finitum positũ hoc modo, & dix

Qñ

Diuisibilitas rei est secundum quod est mensura, aut numerus. Idem 5. meta. t. c. 18

A Quoniam, si infinitum, &c. i. quoniam, si illa natura, quae dicitur infinita non sit de genere mensurae, neq; de genere numeri, sed fuerit substantia per se, necesse est vt sit indiuisibilis. diuisibilitas enim rei est secundum quod est mensura, aut numerus. Et iste sermo est in secunda figura sic. Infinitum separatum non est numerus, neq; quantum: & omne diuisibile est numerus, aut quantũ: ergo infinitum separatum est indiuisibile. D. d. & infinitũ non est numerus. & hoc sic cõcluditur. Infinitum est substantia: & quantũ, & numerus non est substantia: ergo infinitum nõ est quantum, neq; numerus. Et, cum declarauit quod secundum hoc infinitum est indiuisibile, incoepit declarare quod ex hoc sequitur vt non dicatur infinitũ nisi per accidens, sicut dicitur de puncto & dixit: ergo infinitum, &c. i. &, cũ fuerit indiuisibile, tunc nõ dicetur infinitum, nisi sicut dicitur de illo, quod non est innatũ recipere finitatem, aut infinitatẽ, vt punctus, & color. Et iste syllogismus est in secũda figura sic. Infinitum hoc modo est indiuisibile: & infinitum verum est diuisibile: ergo infinitũ hoc modo non est verum infinitum. Quòd autẽ infinitũ verum est diuisibile sic declarabitur. verũ infinitũ, s. illud, quod est innatum dici infinitũ, est quantũ, aut numerus: & omne quãtũ, aut numerus est diuisibile: ergo verũ infinitum est diuisibile. Et, cum declarauit quod contingit ei secundum hoc quod infinitum est pũctus, aut color, aut alia natura, incoepit declarare quod iste modus infiniti non significat naturam terminatã, neq; Antiqui dicentes infinitũ esse substantiã existentẽ per se intendebant hoc. iste. n. modus non significat in re, quod est substãtia magis, quàm quod est punctus, neq; quod est punctus magis, quàm quod est color. si igitur fuerit haec substãtia existens per se, tunc illa non dicetur infinita, nisi sicut dicitur punctus. & manifestũ est quod Antiqui non intendebant hoc. & ideo dixit: Sed non hoc modo, &c. i. sed dicẽtes infinitũ non intendebant istum modũ. neq; etiam perscrutatio nostra est de tali infinito, quod est per accidens, sed de illo quod est infinitum per se, quod est quantum non pertransibile. D

B

C

Si vero secundum accidẽs est infinitum, non erit vtique elementum eorum, quae sunt, vt infinitum. sicut neque inuisibile locutionis, quãuis vox sit inuisibilis. Amplius quomodo contingit aliquid esse ipsum infinitum, si non est & secundum numerum, & magnitudinem, quorum est per se passio quaedam infinitum? adhuc enim minus esse necesse est, quam numerum, aut magnitudinem. E

Et etiam, si infinitum est per accidens, non est elementum entium in eo, quod est infinitum, quemadmodum inuisibile non est elementum idiomatis visi, & sonus est inuisibilis. Et etiam quomodo est possibile, vt infinitum sit existens per se, & numerus, & mensura, quae sunt illa, quibus accidit infinitum, non sunt existentia per se. F

36 Hic incoepit declarare quod, si ponatur ipsum esse substantiam, erit per accidens, & sic si ponatur principiũ, & elementũ erit elementũ per accidens, & dixit: Et si infinitum, &c. i. & si

G si infinitum, vt declaratū est ex hoc sermone, est ſm q̄ est infinitū p accidens, nō est elm̄tum entium, in eo q̄ est infinitum, vt Antiqui ponūt: sed, si fuerit elm̄tū, erit ſm q̄ est substantia, vt sonus non est elm̄tum dictionum, ſm q̄ est inuisibilis, sed ſm q̄ est audibilis. quod igit̄ existimauerunt q̄ ex hoc, q̄ est principium, & elm̄tum, sequit̄ vt sit infinitū, est falsum, si concesserimus aliquid esse tale, s. substantiā infinitam existētem per se. q̄ aūt infinitum est substantia per accidēs manifestum est. qm̄ substantia existens per se infini-

H ta est elementū p accidēs, ſm q̄ est infinita, & nullum elementorū est elementum, ſm q̄ accidit ei aliqd: ergo in secunda figura, substātia infinita non est elementum, ſm q̄ est infinita. Prima propositio manifesta est ex prædictis, secūda vero manifesta est per se. Et, cum declarauit, q̄ ſm q̄ est infinitū nō est principium, incœpit destruere aliquid esse existens per se infinitum & d. Et etiam, &c. i. &, si infinitū est existens per se quanto magis vt illud, cui accidit infinitum, sit existens p se, s. subiectum. v. g. numerus, & mē-

I sura, sed subiectum non est existens per se, quanto magis infinitum nō erit existens per se. & ista declaratio est Logica, & demonstratiua quodā modo. Quòd autem subiectum infiniti est dignius vt sit separatū magis q̄ īfinitum declaratur p duas ppositiones sic. Infinitum dr̄ in subiecto: & omne, quod dicitur in subiecto, subiectum eius est magis existens per se q̄ illud. ergo subiectum infiniti magis est existens per se q̄ infinitum: sed quantū, & numerus sunt subiecta infiniti. ergo quantū, & numer⁹ sunt magis separabili[a] infinitū. deinde cōponit̄ in syllo[gismo hy]pothetico. Si infinitū est separa[tum,] quantum & numerus erunt ma[gis] separata. deinde destruet̄ cōsequ[ens] & concludetur antecedēs. & in h[oc] sermone sunt duo syllogismi ca[te]gorici, & vnus hypotheticus.

Manifestum aūt & q̄ non [con]tingit esse infinitum, vt actu [exi]stens, & vt substantiam, ac p[rin]cipium. erit enim quicquid [eius] accipiat̄, infinitum, si pa[rti]bile est. infinito enim esse, & [in]finitum idem est, si substātia [in]finitū sit, & nō de subiecto. [...] re aut indiuisibile est, aut in[fi]nita diuisibile. multa aūt in[fini]ta eē idem impoſſe est. At v[e]rò vt aeris aer pars est, sic & in[fini]tum infiniti, si quidem subs[tan]tia est, & principiū. Impartil[e] ergo, & indiuisibile est. At tale nequit quod actu est i[nfini]tum. quantum enim quid necesse est.

Et manifestum est quòd i[mpos]sibile est infinitum sit, sicut il[la quæ] sunt in actu, & quasi substan[tia] & principium. quonia neces[se est] vt quodcunq; acceperis ex eo [sit in]finitum, si est diuisibile. quon[iam] si infinitum est substantia, & [non] dicitur in subiecto, tunc qu[idditas] infiniti, & infinitum erit i[dem.] ergo necesse est, aut vt si[t in]diuisibile diuisionibus, qu[arum] nulla est non infinita, & [e]runt plura infinita, & infi[...]

A *idem. quod est impossibile. Quemadmodũ. n. pars aeris est aer, similiter pars infiniti est infinita, secũdũ quòd est substãtia, et pricipiũ, et sic erit indiuisibile. Sed impossibile est vt illud, quod est ĩ actu infinitum, sit indiuisibile. necesse .n. est, vt sit aliquod quantum.*

37 Idest, & manifestum est ex hoc, qđ ego dico, ꝙ impossibile est vt infinitum, ſm ꝙ est infinitũ, sit de natura substantiarũ, & principiorum existentiũ in actu, quę non sunt in B subiecto. D.d. qm̃ necesse est vt qđcunq; acceperis, &c.i. quãcũq; partẽ. D. induxit cãm super hoc, & dixit: qm̃, si infinitũ, &c.i. qm̃, si infinitum fuerit substantia, & non dr̃ in subiecto, tunc definitio eius, qđ dr̃ infinitum, & definitio infinitatis erunt eædem. ex quo sequit necessario, si fuerit diuisibile, vt ponũt, vt definitio totius, & partis sit eadem. pars.n. infiniti, si definitio dispõnis, & dispositi est eadem, necesse est ẽt vt sit ĩfinita. definitio.n. partiũ substantiarum cõsimilium partium, & definitio substãtię sunt C eædem. v.g. qm̃ pars aeris est aer, & pars aquę est aqua. D.d. & sic erunt plura, &c.i. &, cũ pars infiniti est infinita, erunt plura infinita, sed impossibile est vt infinitum sit magis q̃ vnũ. D. confirmauit hoc, & dixit: Quẽadmodũ.n. pars aeris est, &c.i. & similiter necesse est vt pars infiniti sit ẽt infinita, ſm ꝙ accidit substantię, & principio. D.d. erit igitur indiuisibile.i. & cũ hoc impossibile contingit, si fuerit diuisibile, ergo est indiuisibile. sed impossibile est vt aliquid, quod est in actu infinitum, sit indiuisibile: quod.n. est in B finitum, necesse est vt sit aliquam habens quantitatem, & sic ponunt ipsum Antiqui. Et, cum posuit ꝙ illud, quod dicitur infinitum, necesse est vt sit quantũ, incœpit declarare quid sequitur ex hoc.

Secundũ ergo accidẽs est infinitum. Sed si sic, dictum est ꝙ non contingit ipsum principiũ dicere, sed illud, cui accidit, vt aerem, aut par. Quare absurde enuntiant dicẽtes sicuti Pythagorei dicũt. simul.n. substantiã faciunt infinitum, et partiũtur. E

Per accidens igitur est infinitum. Si igitur est secundũ hũc modum, iam diximus quòd impossibile est ipsum dici principiũ, sed principium est illud, cui accidit, et est aer, aut par. Apparet igitur quòd iste sermo est inopinabilis, cum conueniat ei, quod dicunt Pythagorici. dicentes enim ipsum ponunt infinitum substantiam, et cum hoc diuidunt ipsum.

Dicit &, cũ infinitum est quantum, vt ponũt, & ſm ꝙ est in se, tũc eẽ infinitũ, ſm ꝙ est infinitũ, est ꝑ accidens: qm̃ suũ esse essentiale est, ſm ꝙ est quantũ, & accidit in quanto, ꝙ sint infinitũ. D.d. Si est igitur hoc mõ, &c.i. quia nihil dr̃ principiũ, ſm ꝙ accidit ei aliquid ꝑ accidens. Et dixit, vt mihi vr̃, iam diximus, innuẽdo illud, qđ ꝓdixit. qm̃, si infinitum dr̃ de illo, qđ non innatum est recipere finitatem, neq; infinitatẽ, & fuerit elementũ ſm hũc modum, necesse est vt elementum F 38

G sit elementum per accidens. potentia enim illius sermonis, & potentia istius, quā probauit hic, & si posuerint ipsum esse quantum, est eadem potentia. qm̄, si posuerit ipsum esse quantum, & non fuerit omne quantum infinitum, tunc infinitum erit accidens quanto, & non erit in eo, secundum ꝙ est quantū. & sic, si quātum ponatur elementum, sm̄ ꝙ est infinitum, tunc elementum erit elementum sm̄ accidens, siue illud accidēs fuerit propinquum, aut remotum. si autem infinitum esset accñs essentiale quibusdam speciebꝰ quāti, non contingeret eis ista redargutio. est enim aliquod elemētum sm̄ accidens, qn̄ illud accidens fuerit essentiale, vt dicimus ꝙ ignis, & aqua sūt elementa sm̄ primas qualitates. D. d. apparet igitur, &c. i. apparet igit̃ ꝙ iste sermo est improbabilis, cum sit conueniens ei, quod dicunt Pythagorici. ponūt enim infinitum esse substantiam liberatam a quantitate. deinde diuidunt illam.

H

Sed fortassis hæc quidem est vniuersalis quæstio magis, si cōtingit infinitum & in Mathematicis esse, & in intelligibilibꝰ, & in ĳs, quæ nullam habēt magnitudinem. Nos autem cōsyderamus de sensibilibꝰ, ac de ĳs, quorum facimus scientiam, vtrum in illis est, an non est corpus infinitum in augmentum.

I Infinitum an in sensibilibus.

Sed perscrutatio, vtrum sit possibile vt infinitum sit ī Mathematicis, & intellectis, quæ non habēt mensuram omnino, est perscrutatio vniuersalis. Et perscrutatio nostra est de illo, quod est in sensibilibus, & de illo, quod continetur i hac arte, & est considerare vtri in istis sit corpus infinitum in au mento, aut non.

Cum destruxit vt infinitum s substantia existens per se, denudat à quantitate, & ista perscrutatio n est propria huic sciē, sed ē Metaph sicę, dixit. Sed perscrutatio, &c. i. se perscrutatio de vtrum inueniat̃ in finitum in intellectis, aut in quant tate, sm̄ ꝙ est nō in materia est sci tiæ Diuinæ, q̄ pscrutatur de infini to in intellectis, sm̄ ꝙ consyderat d intellectis, sm̄ ꝙ sunt ītellecta, s. s ꝙ sunt abstracta à mensura, & psc tatur de infinito in mensuris, sm̄ sunt abstractæ à materia, & est pri cipium, quod ponit Mathematicꝰ s. infinitum esse in tribus mensuri possibile est. n. apud ipsum lineā ire in infinitum, & silr̃ supficiem, corpus. Naturalis vero pscrutat̃ infinito, quod accidit mensuris, s ꝙ sunt in materia. Et hoc intend bat, cum dixit: Et perscrutatio n est de infinito, &c. i. vtrū sit mēsu sensibilis infinita, & primo, vtrū c pus sensibile īfinitum sit, qm̄, si h fuerit, erit linea sensibilis infinita, supficies sensibilis infinita. &, qu ista sciā consyderat de īfinito, qu est in actu, &, quod est in potenti dixit: & ista sciā continet, &c. & in dit per augmentum additionem

Pars Secunda, in qua probatur non d Magnitudinē infinitam actu, rōnibus cōibus, & proprĳs.

L Ogice igitur speculanti ex huiusmodi videbit̃ v que nō esse. Si enim est c

A poris ratio planitie terminatũ, non vtiq; corpus vllum, aut intelligibile, aut sensibile ĩfinitũ.

Nõ ẽ corp⁹, aut itelligibile, aut sensibile infinitũ. Idẽ .1. cœli. 35.

Qui aũt considerat de hoc consyderatione Logica, ex istis videt quòd non est in eis. cum ratio corporis sit ipsum esse terminatũ per superficiem, impoßibile est igitur vt aliquod corpus sit infinitũ, neq; intelligibile, neq; sensibile.

40 Cum declarauit ꝙ propria perscrutatio huius ſcię est, vtrũ sit hoc corpus sensibile infinitũ in actu, incœpit destruere hoc, & dixit. Qui aũt. hoc.n. corpe qñq; vtit̃ ipse ſm modũ sermonũ dialecticæ, & qñq; ſm sermones Demonstratiuos. Et iste sermo cõponit̃ sic. Oẽ corpus cõtinet̃ ab vna superficie, aut à pluribus: & oẽ, qđ cõtinet̃ ab vna supficie aut pluribus, est finitũ: ergo oẽ corpus ẽ finitũ. & hoc in pria figura. Et propõ dicens, ꝙ oẽ corpus cõtinet̃ ab vna supficie, aut à pluribus declarat̃ sic. Oẽ corpus ẽ figuratũ: & oẽ figuratũ, aut est rotundũ, aut nõ: ergo oẽ corpus aut est rotũdũ, aut non. sed oẽ rotundũ cõtinet̃ ab vna superficie: & nõ rotundũ cõtinet̃ à superficiebus finitis pluribus vna: ergo oẽ corpus cõtinet̃ ab vna superficie, aut à pluribus, sed oẽ, qđ est tale, est finitũ: ergo oẽ corpus ẽ finitũ. Sed qui concessit corpus infinitũ esse, nõ cõcessit ipsum habere figurã. Et hoc vr̃ manifestũ per se. omne.n. corpus aut habet figurã sphęricã, aut non. & ideo, si posueri mus hoc esse corpus infinitum, nõ erit verũ dicere ipsum esse sphæricum, aut nõ sphæricum, sicut nõ est verũ dicere punctum esse sphæricum, aut non sphęricum. D.d. terminatum per superficiem .i. terminatum per vnãquanq; superficierũ, aut rotundam, aut rectam.

B

Oẽ corp⁹ ẽ figuratũ ſ; opposinũ vid de elementis 3. cœ. c6. 67. & te.

C

Vide con. Zim.

D At vero neq; numer⁹ sic, vt separatus, et ĩfinit⁹. numerabile.n. ẽ numer⁹, aut hñs numerũ. si ergo nũerabile pt̃ numerari, et ptransire vtiq; posse erit infinitũ.

Neq; numerus etiam põt esse separatus, & ĩfinitus. numerus.n. & illud, cuius est numerus, est numeratum. si igitur numeratum potest numerari, poßibile est peruenire ad infinitum.

E

Cum declarauit vr̃ ꝙ infinitum nõ est quãtũ continuũ, incœpit declarare ẽt vr̃ ꝙ infinitum non est quãtũ discretũ. v.g. numerus, & dixit: Neq; numerus, &c. i. neq; ẽt est possibile inuenire numerũ in actu separatum à materia, aut nõ separatum esse infinitum. numerus.n. & numeratũ in actu est numeratũ in actu, aut est possibile vt numeretur in actu, ſ. vt perficiatur numerari. &, cũ posuerimus ꝙ oĩs numerus ẽ numerabilis, & oẽ numerabile possibile est vt numeret̃ tunc, cũ posue rimus ꝙ inueniẗ aliqs numerus infinitus, necesse erit vt infinitũ numeret̃. quod est impossibile. ergo nõ est hic numerus infinitus. Et forte etiã ista propositio est de genere propõnum notarum per se, ſ. ꝙ oĩs numerus est numeratus, & ꝙ omne numeratum in potentia, cũ fuerit in actu, possibile est vt sit numeratũ in actu. sed ista propositio est cõmunis, non essentialis. ꝙ autem infinitum impossibile est vt sit numeratũ in actu manifestũ est p se. 41

F

G Physice aũt magis speculantibus ex hisce manifestum erit. neq; enim cõpositũ potest esse, neq; simplex. Compositum igit non erit infinitum corpus, si finita multitudine elementa sint. necesse ē enim plura eē, & ęquari semper contraria. & non esse vnum eorũ infinitum. etsi enim quocunq; superatur, quę in vno corpore, est potentia, ab altero (vt si ignis finitus sit, aer aũt infinitus, sit autem ęqualis ignis ad aerem æqualem, potentia quan
H tumlibet multiplicatus, solũ autem numerum aliquem habēs) tamen manifestum est quòd infinitum excedet, & corrumpet finitum.

Qui aũt posuit suam consyderationem magis naturalem ex istis declarabit quoniã impoßibile est corpus infinitum esse, neq; compositum, neq; simplex. Compositum vero, si elementa fuerint finita in numero. necesse est enim vt contraria
I *valeãt sibi semper. impoßibile igitur est vt vnum eorũ sit infinitũ, si potentia, quæ est in aliquo illorũ eorum, fuerit diminuta à potentia, quæ est in alio corpore, secundũ aliquam quantitatem, & ignis, v. g. fuerit finitus, & aer fuerit infinitus, & mensura ignis fuerit multiplex mensuræ aeris in potẽtia quacunq; multiplicitate, manifestum est quòd infinitum excedet finitũ, & corrumpet ipsum.*

Cum destruxit hoc p sermo Dialecticos, incœpit destruere destructione propria sciæ natu dicens: Qui aũt ponit suã consi rationē magis propriam sciæ na rali ex istis propõnibus declara

D. incœpit dicere, q̃ impoſſe ē c pus infinitũ esse cõpositum, aut plex. & q. d. & signũ eius, q̃ imp est corpus naturale esse infinitũ, qm̃, si fuerit, aut est compositũ, simplex: sed nõ est cõpositum, n simplex: ergo corpus infinitũ nõ

D. incœpit declarare ipsum esse compositũ, & dixit: si igitur fuer finita numero, &c. i. & composit infinitũ necesse est vt sit infinitu aut quia vnũ elementorũ, ex qui cõponitur, aut plura vno sunt in nita in magnitudine, aut qa elem ta, ex quibus cõponit̃, sunt finita magnitudine, sed infinita in nũe

D. incœpit destruere ipsum esse in nitũ, quia vnũ eorum est infinitũ magnitudine, & dixit: Si igitur el menta, &c. i. si cõpositum fuerit c positũ ex elementis finitis v. g. qu aut sex, impoſſe est vt vnum eorũ infinitũ, i. in magnitudine. D. ind xit rõnem sup hoc, & dixit: neces est enim &c. & iste sermo est in p ma figura sic. Elementa sunt cõtr ria: & contraria debent esse æquip tentia: ergo elementa, ex quibus c ponit̃ corpus compositum infinit sunt æquipotentia: sed æquipoten tium impoſſe est vt quædam sint f nita, & quædã infinita: ergo eleme torum, quæ sunt in composito, im poſſe est vt vnũ eorũ sit infinitum

D. induxit rõnē sup hoc, q̃ elemẽ sunt æquipotentia, & dixit: qm̃, si p tentia, &c. i. qm̃, si potentia cõtrari qua est in altero illorũ elementorũ existente

A existente in magnitudine ęquali alicui magnitudini alterius elementi, fuerit minor potētia existēte in magnitudine æquali alterius elemēti, & debilior illa in quātitate terminata. v.g. φ potētia ī vna palma ignis fuerit dupla potētię, q̄ est in vna palma aeris. qm̄ tūc, si totus ignis fuerit finitus, & totus aer fuerit infinitus, cō tinget necessario vt aer corrumpat ignē: & sic elementū finitū non seruabit cum elemēto infinito: quare mūdus corrumpet. Et posuit, φ potētia partis terminatæ elemēti finiti est maior potētia partis æqualis illi

B ex infinito. q a pōt aliquis dicere, φ totū elementū infinitū nō corrūpet finitū, nisi posuerim⁹ φ potētię duarū partiū ęqualiū in quātitate sint æquales in qualitate. & ideo dixit, φ idē sequit & si potētiæ partiū æqualiū in quantitate fuerint diuersæ in cōtrarietate. nō enim accidit vt q̄dā excedat quandā, nisi quātitate finita, cū sit manifestum p se φ quanto magis augmentat quantitas corporis, tanto magis augmentabitur potentia eius: & cum corpus diuisibile habuerit quantitatem infinitam, necessario habebit potentiā maiorem potentia corporis finiti maioris. Et

Est manifestū p se φ q̄to magis augmētat q̄titas corpis, tā to magis augmētabit potentia eius.

C oēs istæ ꝓpōnes sunt manifestæ per se, nisi propositio dicens elementa esse contraria: & accepit illam, aut fm famositatem, aut concessam, q a declarabitur in hac scientia. & hoc ē rectius quia sic contradictio erit demonstratiua, nō disputatiua. &, cū destruxit partem dicentē, compositum esse infinitum, quia vnum elementorū, ex quibus componit, aut plura vno, sunt infinita in quantitate, reuersus est ad secundam partē, s. vt vnum eorum sit infinitum.

1. de Generatione & Corruptione. t.c. 49 & hic. tex. com. 44.

D Vnumquodq; aūt infinitum esse est impossibile. Corp⁹ enim est, quod omniquaq; dimensionem habet. Infinitum aūt, quod infinite extensum est. Quare infinitū corpus vndequaq; extensum erit in infinitum.

Et impoßibile est etiā vt vnūquodq; eorum sit infinitum. Corpus enim est illud, quod habet dimensionem ad oēs partes. & Infinitū est illud, quod habet dimensionem infinitā. Ex quo sequitur vt corpus

E *infinitū habeat dimensionē infinitam ad oēs partes, & sic elementorum vnū infinitorū implebit totū. Vbi igitur erunt reliquo?*

43 Dicit: Et impoſſe est etiā vt cōpositum sit infinitū, quia vnūquodq; elemētorū, ex quibus componitur, est infinitum. qm̄ corpus est illud, quod habet dimensionem in oībus partib⁹: & infinitum est illud, quod habet dimensiones infinitas: ex quo sequitur vt corpus infinitum sit infinitū in omnibus partibus. Et hoc est necesse. qm̄, cum aliquid fuerit

F cōpositum ex duobus, necesse est vt definitio illius compositi sit composita ex definitionibus illorū duorū. v.g. quia definitio corporis ē illud, quod expanditur ad oēs partes: & definitio infiniti est illud, quod nō habet finem: ideo definitio corporis infiniti est illud, quod extenditur ad oēs partes in infinitum. & iste locus est verus. & quia, si vnū elementorū fuerit infinitū, impoſſe erit vt cum ipso sit aliud elementum finitum, nedum infinitum, dixit: & sic vnum elementorum infinitorū, & cętera.

Cū aliq̄d fuerit cōpositū ex duob⁹, necesse est vt defiō illi⁹ compositi sit cōposita ex defiōnib⁹ illorū duorū. vid cōsiste. 2. d Aīa. c. 158.

G Et hoc, quod dixit, manifestum est ex hoc, quod posuit ꝙ infinitum debet esse infinitum in oĩbus tribus dimensionibus, & sunt sex ptes. & hoc intendebat per oẽs partes. &, si nos posuissemus ꝙ infinitũ est infinitũ in quadam parte, cõtinget infinitũ esse maius infinito. possibile enim esset ponere in parte, in qua est infinitum, aliud corpus contiguum: & tunc congregatũ ex duobus corporib⁹ erit maius vno corpe, & vtrūq; est infinitum, s. congregatum, & ipsum infinitum. quod est impo͡ſe.

Ex hoc patet contra Modernos vnũ infinitũ nõ esse mai⁹ alio aliquo modo. qa, cũ aliqd corpus fuerit infinitũ secundũ qd statim erit infinitum simplr. sicut ex hoc loco colligit. Idẽ infra. c. 53. vide tñ ꝓ hoc. 1. Cę. cõ. 39. quõ corp⁹ infinitũ imaginari qat & quõ nõ.

H At vero neq; vnũ, ac Simplex esse cõtingit infinitum corpus, neq;, sicut dicunt quidam, id, quod præter elemẽta est, ex quo hæc generant, neq; simpliciter. Sunt enim quidã, qui hoc faciũt infinitũ, sed nõ aerem, aut aquã, ne cętera corrumpantur ab infinito. habent enim ad seinuicem contrarietatẽ, vt aer quidẽ frigidus ẽ, aqua vero humida, ignis aũt calidus, quorum, si vnũ esset infinitũ, corrupta iam fuissent alia. nunc autẽ dicunt aliud esse

I id, ex quo hæc sunt.

Quòd aũt impoßibile est quòd infinitum sit vnũ corpus simplex sic declarabitur. hoc enim non est poßibile, neq; secundũ dicentem ipsum esse aliquid extra elemẽta, ex quo res generãtur, neq; simpliciter. Quidam enim ponũt infinitum, vt diximus, & nõ ponũt ipsum aquã, aut aerem, ne illud, quod ponunt infinitũ, corrumpat alia. sunt enim cõtraria adinuicem. v.g. quoniam aer est frigidus & aqua hum & ignis calidus. &, si aliquo rum esset infinitũ, tunc alia co perentur. nunc igitur dicũt ho aliquid, ex quo generantur is

Cum destruxit ꝙ corpus inf sit compositũ, quia illa, ex quib ponitur, sunt infinita in magn ne, anteq̃ destrueret secundam tem de cõposito infinito, & ẽ quod est infinitum, quia parte sunt infinitæ in specie, incœp struere corp⁹ simplex esse inf & dixit: Quòd aũt impo͡ſe e idest ex hoc, quod dicam. &, q intelligit duobus modis, aut, lud corpus est extra quatuor ta, & ex eo generant elemẽta, dam dicunt, aut quia illud co vnũ elementorum quatuor. dixit: non enim est po͡ſe, &c. i possibile est vt corpus infinit siue ſm ponẽtes ipsum eẽ extr dum, siue simpliciter, s. si quo modo ponat siue extra, siue siue vnum elemẽtorum, siue D. narrauit causam, pp qua dam posuerunt ipsum extra e ta, & dixit: Quidam enim por finitum, &c. i. in modo, in q plus conseruari, s. vt sit extra ta. & sermo eius in hoc ma est, qm̃ manifestum est ista c traria. quare, si vnũ eorum e nitum, necessario corrumpe liqua. & ideo isti fugierũt in sit vnum elementorum.

Impossibile autẽ est e non quia infinitũ, (de ho cõe aliquid dicendum es sit & aere, & aqua, & qu sed qa nõ est tale sensibile

A prӕter vocata elementa. oē nanque, ex quo est, etiam resoluitur in hoc. quare esset vtiq; hic prӕter aerem, & ignem, & terram, aut aquam aliud quippiam. videtur autem nullum.

Oē resoluitur ī id, ex quo est.

Et impoßibile est aliquid eē tale, nedum vt sit infinitum. sed de hoc dicemus sermonem communē omnibus eodem modo aeri, & aq̄, & alijs elementis. & impoßibile est corpus simplex esse, ex quo elementa generātur. sed nos dicemus
B *in hoc loco in destructione eius sermonem communem contra eos, qui ponunt ipsum aliud ab elementis, aut vnum eorum, quòd nullum corpus est tale. omne enim ad illud, ex quo fit, dissoluitur. quapropter necesse est hic, esse aliquid prӕter aerem, & ignem, & aquā, & terram. sed nos non videmus aliud.*

45 Cum prӕmisit sermonē cōem in destruendo corpus simpl'r esse tale, incœpit primo destruere ipsum esse
C extra elementa, & dixit, φ nullū corpus est tale, &c. i. & impoſſe est corpus infinitum esse aliud a quatuor elementis. & hoc intendebat, cū dixit, tale, qm̄, si hoc corp' esset aliud ab elementis quatuor, ex quibus cōponerentur, tunc necesse esset, cum corrūperent', vt viderent' sensu dissolui in illud. & hoc non vr̄. Et hoc intendebat, cum dixit, quapropter, &c. i. quapropter necesse esset hic eē aliam naturam, in quam dissoluerentur aer, & ignis, & aqua, & terra. Et, cum destruxerit elementū simplex esse extra quattuor elementa simpl'r D nedum infinitum, incœpit destruere vnū elementorū esse infinitum.

Impoſſe ē esse aliud corpus extra elēta. Idē 2. de gña. t. c. 3.

Neq; igitur ignis, neq; aliud elementorū quicquā infinitum quid esse potest. Oīno enim & prӕter id, φ infinitum sit aliqd ipsorum, impoſſe est ipsum vniuersum, & si finitum sit, aut esse, aut fieri vnū quid ipsorū, sicuti Heraclitus dicit, omnia fieri aliquando ignem.

Et impoßibile est vt ignis, aut aliquid elementorum sit infinitum. Quoniam vniuersaliter, si E
nos diximus quòd aliquod eorum est infinitum, impoßibile erit vt omne totum fiat, & , si sit finitum vnum eorum, vt dicit Heraclitus quòd oīa fient ī aliqua hora ignis.

Dicit: Et impossibile est vt vnum 46
elemētorū sit infinitū, qm̄ illud elemētum vinceret totum, & tot' mūdus tunc conuerteret' in illud elm̄tū. vr̄ enim est impossibile hoc, si nos dixerimus aliquod elementorū eē infinitum, nō vt ponit Heracli. omnia esse finita, & opinat' φ oīa reuer F
tuntur in ignem. Et dixit hoc, narrando φ ista propositio, q̄ sequitur, si vnum elementorū fuerit infinitū est īpossibilis, si aliquis posuerit illam, nisi ponat φ aliquod elemētorum est infinitum, vt fecit Heraclitus. Sed debes scire φ ponens vnum eorum esse infinitum, contingit ei mundum fuisse corruptum necessario. ponenti autē oīa esse finita, sed φ in aliquo eorum sit potentia excedens alias, quę exigit corruptionē aliorum, vt Heraclit' dicit de igne,

G non contradicitur hic. sed declarabitur hoc, cũ declarabit̃ ꝙ impoſſe eſt mundum corrumpi naturaliter.

Eadẽ aũt eſt rõ & in ipſo vno, quod faciunt, præter elementa, Phyſici. omnia nanq; mutãtur ex contrario in contrarium, vt ex calido in frigidum. oportet autem de oĩ, & ex hiſce conſyderare, ſi poteſt, aut nõ poteſt eſſe corpus infinitum ſenſibile.

Et hoc idem dicimus de vno, ut Naturales ponunt ipſum extra ele

H *menta. ſi igitur quodlibet trãſmutatur de contrario in contrarium, v.g. de caliditate in frigiditatem, & ex iſtis oportet conſyderare in vnoquoq; quatuor elemẽtorũ, vtrũ poßit vt ſit, aut non.*

47 Cum deſtruxit vnũ elntorũ eſſe infinitum, quia tunc corrumperet reliqua: oẽs.n. cõcedunt ꝙ elnta ſunt contraria: icœpit narrare ẽt ꝙ iſtud impoſſe contingit dicẽtibus ipſum eſſe extra elementa. ſ. hoc, quod cõtingit dicentibus elntum eſſe infinitum. neceſſe eſt.n. vt iſtud corp' ex

I trinſecum ſit contrariũ elementis, ſm ꝙ ponunt ꝙ ex eo gñant̃ elnta: &, ſi fuerit contrarium infinitũ, neceſſario corrũpet reliqua. Et dixit: Et hoc idem, &c. i. & hoc impoſſe cõtingens ponẽtibus elntum aliquod eſſe infinitum, continget ſiľr ponẽtibus vnum corpus eſſe extra elnta infinitum. &, cum narrauit ꝙ idem contingit in hoc, incœpit declarare hoc, & dixit: ſi igit̃ quodlibet tranſmutat̃, &c. i. qm̃, ſi illud vnum tranſmutat̃ in elementa: & oẽ, quod trãſmutat̃, tranſmutatur de contrario

in contrarium: neceſſe eſt vt il corpus vnum ſit contrarium ele tis. quapropter, ſi ponat̃ infinitu contingit illud idem, quod cont git ſi vnum elementorum fueri finitũ. & ipſe expreſſit in hoc ſer ne maiorem propoſitionẽ, & ta minorem, & concluſionem. D. ex iſtis rebus, &c. i. & ex conſyd tione de hoc, ꝙ elementa ſunt c traria, oportet conſyderare de v quoq; eorum, vtrũ ſit poſſibil ſit finitum, aut infinitum.

Quod autem omnino im ſibile ſit eſſe corpus infinitũ ſibile ex hiſce manifeſtũ eſt. tũ eſt enim natura oẽ ſenſil alicubi eſſe, atque locus eſt al vniuſcuiuſq;, & idẽ eſt parti totius, vt totius terræ, & vn glebæ, & ignis, atq; ſcĩtillæ. re, ſi ſit eiuſdẽ ſpẽi, aut immo le erit, aut ſemper mouebit̃. qui ĩpoſſibile eſt. cur enim gis deorſum ꝗ̃ ſurſum, aut uis? dico aũt, vt ſi gleba ſit, nam hæc mouebit̃, aut vbi nebit? locus.n. infinitus erit genei ipſi corporis. Vtrum occupabit* totum locũ? & q Quæ igit̃, & vbi quies, & m ipſius? an vbiq; manebit? n go mouebitur. an vbiq; mo bitur? non ergo ſtabit.

Quod autem impoßibile e uerſaliter corpus ſenſibile inf ex his declarabitur. Oẽ enim pus ſenſibile hẽt vbi, & vnũ que habet aliquem locũ, & locus eſt locus partis, & totiu quoniam locus totius terra e

A *cuis vnius gleba, & locus totius ignis est locus vnius scintillæ. Si igitur infinitum totũ est vnius spẽs, erit immobile, aut compelletur sẽper. Sed hoc est impoßibile. descendere enim non est dignius, quàm ascendere, aut ire ad aliam partẽ. & intelligo, vt si posuerint ipsam glebã, quò igitur mouebitur ista, & vbi quiescit? locus. n. corporis, qui est huius generis, est infinitus. Vtrum igitur occupat totum locũ,*

B *& quõ erit hoc? Et quõ quiescet, et mouebitur, & vbi erit? hæc aũt ẽ in omni loco quiescens, & mota.*

48 Cum contradixit proprie dicentibus infinitum esse corp' simplex extra elementa, & sim̃r dicentibus ipsum esse vnum elmtorũ, incœpit cõtradicere eis communiter, vt promisit, & proposuit ad hoc propositiones, quarũ Prima est, ꝙ oẽ corp' sensibile habet vbi, Secũda aũt est, ꝙ vniuscuiusq; corporũ sensibiliũ locus partis naturalis, ĩ quo quiescit, & locus totius sunt idem numero.

C Tertia vero est, ꝙ oẽ corpus hẽt locum naturalem, & locũ nõ naturalem, & ꝙ in naturali quiescit, & extra ipsum mouetur ad ipsum. & tacuit istam tertiã, quia sequitur ex secunda. D. iungit istis propositionẽ, s. corpus simplex esse infinitũ, & induxit ad impossibile. infinitum. n. habet vnũ locũ infinitum. quapropter, si innatum est quiescere in illo vbi, necesse est vt nõ moueat', quia non habebit locum extra suum locum naturalem, sicut hñt corpora simplicia, q̃ mouentur motu recto, aut mouebit' semper p suas partes. D quod est impossibile. iam. n. posuimus, ꝙ pars naturaliter mouet' sm̃ ꝙ totum: sed totum nõ habet locũ distĩctum naturaliter ab illo, quod est extra naturam: ergo non habet motũ: ergo neq; pars habebit motum, quia tunc nõ mouebit' magis ad aliquam partem, q̃ ad oppositũ. Et hoc intendebat, cum dixit: aut cõpellet' semper, i. mouebitur semp p suas partes naturaliter ad superi', aut ad inferius, sed descendere non est dignius, q̃ ascẽdere. sed causa in hoc est, quia non habet duo loca, s. locum naturalem, & ĩnaturalẽ. v.g. B qm̃, si terra esset infinita, tunc gleba non haberet duo loca, in quorum vno moueret', & in reliquo quiesceret. locus. n. terrę esset vnus, quia est infinitus. & ideo dixit: Vtrum igit' occupat totum locum? i. vtrum igit' pars implet totum locum: &, si non implet, quomodo mouetur? & quo modo quiescet? i. quomodo potest quis dare causam in motu partis illius corporis qñq;, & in quiete illi' qñque, & vbi quiescit, & vbi mouetur. quod enĩ est tale habet duo loca, sed infinitum habet vnum locũ.

D. d. aut est in omni loco, &c. i. & F ponens hoc, necessario debet concedere hãc diuisionem, quoniam aut ponet ꝙ locus quietis est alius à loco motus, aut quòd locus quietis, & motus est idem. ex quo sequitur ꝙ in eodem loco quiescat, & moueatur insimul, aut vt neque quiescat, neque moueatur. Et istæ propositiones sunt necessariæ in corporib' mobilibus motu recto, & in motibus, qui sunt corporis moti ex se, non ab extrinseco. *corpus autem cœleste, quod non mouetur recte, *Corporis cœlestis ñ ē loc' nãlis, & violentus.

G non cōtinetur in hac declaratione. & ideo iste sermo non est cōis simpliciter, sed fm φ est notum in primo aspectu de natura corporũ. nōdum. n. declaratum est, vtrũ sit hoc corpus habens naturam extra istā naturam, aut non. a & ideo Aris. iterat hanc qōnem in cœlo, & Mūdo. illic. n. erit sermo cōis simplr, cum illic deeclarabit numerũ spērũ corporum simpliciũ. b Et ideo pōt intelligi per corpus sensibile non quo libet sensu, sed tactu. c corpus enim cœleste est sensibile visu, s. partes ei⁹ luminosæ, & est non tangibile omnino. Declaratum est igitur ex hoc sermone vlr, φ impossibile est corpus simplex tangibile infinitũ esse, siue sit elementum, siue non.

a Propter qd philosophus iterauit istā qōnē in 1. cœ. & mūdi. 33. te. & īfra. vide cō. 33. primi de cœ. b Per corp⁹ sensibi H le qnq; capit tangibile. Idem infr. c. 54. c Corpus cœleste ē sensibile sensu visus & non est tāgibile oīno.

Si vero dissimile sit ipsum totum, dissimilia & loca erunt. & primum quidem non vnũ corpus vniuersi est, nisi tangendo. deinde, aut finita hæc erunt, aut īfinita specie. Atq; finita quidē non esse possunt. erūt enim alia quidem finita, alia vero non, si totum infinitũ est, vt ignis, aut aqua. corruptio aūt, tale contra I rījs esset, sicut dictum est prius. Et pp hoc nullus eorum, qui de natura dixerunt, vnũ, & infinitum ignem fecit, aut terram, sed aut aquã, aut aerē, aut eorũ mediũ. qm locus vtriusq; manifest⁹ erat, determinatusq;. hæc autē vtroq; participant. eo, q sursum, & eo, qui deorsum. Si autē īfinita, & simplicia sunt, & loca infinita, & infinita elnta erūt. Si vero hoc impossle, & loca finita sunt, & totum finitũ esse necesse est. impossle. n. est non æquari l cum, & corpus. neq;. n. locus oi maior est, φ quantũ conting corp⁹ simul esse. simul aūt nec infinitum erit corpus, neq; co pus maius φ loc⁹. aut. n. vacu erit aliquid, aut corpus, qđ nu φ aptum natura est esse.

Et, si totum infinitũ fuerit no consimile, loca eius ēt erunt non c similia, & sic corpus totius nō er vnum, nisi secundum contactũ. & postea ista corpora aut erūt finit aut infinita in formis. Sed impos bile est vt sint finita. quoddam. erit finitum, & quoddam nō, cu totum fuerit infinitum. & impo sibile est vt vnũ elementorũ sit in finitũ, vt ignis, aut aqua. & qu est tale corrūpitur per cōtraria. ideo nullus posuit vnum infinitu ignem, neq; terrã, sed aquã, aut rē, aut mediũ. quoniã locus vtrin que est terminatus. & hæc duo clinant ad vtrãq; partē. in super ri, & in inferiori. Si igitur simp cia ēt fuerint infinita, loca eoru etiam erunt infinita, & sic & e menta erunt infinita. Si igitur h sit impoßibile, quia loca sunt in nita, totum erit finitum, impoß bile est enim vt locus non sit n corporis. impoßibile est enim vt cus totalis sit maior quātitate c poris. ex quo sequitur vt corpus sit infinitum. & impoßibile

etia

A *etiam ut corpus sit maius loco. contingeret enim ex hoc aut vacuum esse, aut aliquod corpus sine loco.*

49 Cum destruxit corpus compositum infinitũ eẽ, ita q̃ vnum corporum, ex quib⁹ componit̃, aut plura vno sunt infinita, & remanet fm diuisioné vt sit infinitum, ita q̃ sit cõpositum ex corporibus infinitis in specie, licet sint finita in magnitudine, reuersus est ad destruẽdũ hanc partẽ, & dixit: Si igit̃ totum, &c. i. si igit̃ totum congregatum fm contactũ ex corporib⁹ simplicibus fuerit B infinitum, quia illa corpora, ex quibus congregatur, sunt dissimilia. s. sunt diuersarũ definitionũ, vt ignis, & aqua, tunc loca totius erunt dissimilia, & ista propositio apparet ex hoc, quia oẽ corpus simplex hẽt locum naturalẽ. D. d. &, sic corpus totius, &c. i. si cõtingat dicẽtibus hoc, vt totus mundus non sit vnus, quia cõtinet̃ ab vno corpore, sed est vnũ fm contactum tm̃. Et, cum induxit hoc improbabile, ĩduxit impossibile, quod sequit̃ ex hac propositione, & incœpit diuisionem a principio, & dixit: deinde hæc corpora. &c. & C dixit hæc ad rememorationẽ de illo, quod p̃dixit. declaratum est. n. q̃ impośe ẽ corpus infinitũ esse compositũ ex corporibus finitis in forma, nisi vnũ eorũ, aut plura fuerint infinita in magnitudine, & si nõ totum erit finitum. & hoc intendebat, cum dixit: quoddam enim erit ¿ finitũ, & quoddã non. i. continget. n. dicentibus corpus infinitum congregatũ ex corporibus infinitis in forma esse, vt quædam sint finita ĩ magnitudine, & q̃dam non, cum totũ sit cõgregatũ. D. d. vt ignis, & aqua, i. & illud infinitum in sua magnitudine necesse est vt sit cõtrarium, vt D ignis, & aqua, ex quo sequit̃ vt ip̃m corrumpat̃. Et ipse ponit in hoc sermone q̃ simplicia dñr esse contraria. & hoc nõ est verum nisi de corporibus, q̃ mouent̃ motu recto. & hoc sigñat q̃ perscrutatio eius hic est de hac natura, qm̃ non apparuit hic aliam naturã esse. Et, cum dixit q̃, si corpus infinitum magnitudine fuerit, necesse est vt corrumpat reliqua, quia est contrarium, narrauit q̃ pp̃ hoc fugierũt Antiqui huiusmodi corpus poni alterũ extremorũ elitorũ, inter q̃ apparet contrarietas magis fm vnum mediorũ. E media enim vñr quasi materia extremorũ. & dixit: Et ideo null⁹, &c. & intendit per hoc, quod dixit, quia locus vtriusq;, &c. i. quia ignis non habet nisi leuitatem tm̃, q̃ est causa motus ad superius, & locus eius est terminatus: & silr terra non habet nisi grauitatem tm̃, q̃ est causa motus ad inferius, & loc⁹ eius ẽt est terminatus. sunt igit̃ valde contraria: aqua aũt, & aer habẽt vtrunq;, s. grauitatem, & leuitatẽ. aer enim est grauis in loco ignis, & leuis in loco terræ, & in grauitate assimilatur aquę, F in leuitate aũt assimilat̃ igni. & silr est dispositio de aqua. est enim grauis in loco ignis, & leuis in loco terræ. & hoc intendebat, cum dixit declinant ad vtranq; partem. i. aqua & aer. & intendebat p̃ vtranq; partem superius simpl̃r, & inferius simpl̃r. Et induxit hoc ad declarãdũ q̃ ista propositio dicens, q̃ contrariũ corrumpit contrarium, cum fuerit fortius illo, est propositio concessa ab Antiquis. immo declaratum est in principio istius libri, q̃ gñatio ẽ ex

G contrarijs,& q inter aquam, & aerē non est corpus in actu medium, de nudatum a drijs, s. aeris, & aquæ con trarijs, s. calore, & frigore. Et forte dixit, q Antiqui dicebant aquā, & aerem esse infinita, quia loca corū non sunt terminata. illud enim cui' locus est terminatus, manifestū est q est finitum. &, quia loca illorum duorū corporū nō sunt terminata, dixerunt ea esse infinita. & adiuuat hanc expositionem hoc, quod dixit post, quia locus vtriusq; est terminatus. cum igit' extrema sint terminata, quanto magis media. Deinde

1.ph.t.co. 42. & infra.

H reuersus est ad id, quod intendebat declarare hic. s. qm̄ impossibile est corpus infinitum esse compositum ex corporibus infinitis in specie. &, quia incœpit hanc declarationem à duabus propositionibus, dicentib' q, si simplicia fuerint diuersa in specie, loca erunt diuersa in specie, & q species locorū debēt esse fm numerum spērum corporum simpliciū, dixit: Si igit' simplicia, &c. Et hic est quasi rōcinatio p se. eħta. n. si fuerit infinita, necesse est vt composita ex eis sint infinita. aut intendit q ex hoc sequit' vt motus compositi sint

I infiniti in specie. D. reuersus est ad id, quod intendebat declarare, s. est, q, si simplicia fuerint infinita in specie, loca erunt infinita in specie. D. destruxit consequens, & cōclusit oppositum antecedentis, & dixit: Si igitur hoc est impoſſe, &c. i. si loca sunt infinita in spē, ergo simplicia sunt finita. & hoc, quod destruxit, manifestum est, vt post dicet. omnis. n. loc' aut est superius, aut inferius, aut dextra, aut sinistra, aut anterius, aut posterius. & apparebit in Cœlo. & Mūdo q loca naturalia sunt superi', & Inferius, & illa, q sunt inter ista. & parebit etiam illic q loca sunt fi ta in magnitudine. & ideo sermo infinito pfectior est illic. D. ind xit modum, ex quo certificat' q c pora sunt fm numerum locorū æqualia eis, & q ex hoc sequit', q corpus simplex sit finitum, & di impossibile. n. est, &c. i. impossib enim est vt aliquis locus careat c pore sibi proprio, & impoſſe est e vt aliquis locus excedat suum co naturale, aut quód corpus exced suum locum, vnde necessario lo est æqualis corpori: ergo oē corp est finitum necessario. Et hæc declaratio, q oīs locus est finitus sua magnitudine. & declarat' ex ēt q oē corpus simplex est finitu & ideo dixit: ex quo sequit', vt n sit corpus infinitum. & quasi int posuit hanc aliam declarationē suo sermone, quia sua intentio f hic ad declarandum, q impossib est corpora esse finita in magnit dine, infinita in specie. &, cum de rauit hoc ex locis. & iam declara ex eis etiam q impossibile est e corpus simplex esse infinitum I n gnitudine, induxit hoc. Et syllog mus sic componitur: Omne corp simplex est in loco sibi æquali: o ne, quod ē æquale alicui, est fini ergo omne corp' simplex est fini Infinitum. n. non dicit' ęquale, ne maius, neq; minus. & hoc, quod xit, q impoſſe est vt locus sit ex corpus, declaratum erit, cū decla bitur vacuum non esse, & simili declarabitur ex hoc, q impossib est vt vbi excedat locum. &, cum declaratum q loca sunt finita in cie, & magnitudine, ergo corpo sunt finita necessario.

Anaxagoras aũt incõuenienter dicit de infiniti mãsione. firmare.n. ipsum seipsum dicit infinitum. hoc autem, quia in seipso est (aliud. n. nihil continet) tanquam vbi vtiq; aliquid sit, ibi aptum natura sit eẽ. Hoc autem non verum. erit.n. vtique quicquam alicubi vi, & nõ vbi aptum natura est esse.

Anaxagoras aũt dicit sermonem inopinabilem in quiete infiniti. dicit.n. quòd sustentatur, & retinet se. quoniã hoc in eo dixit, non enim cõtinetur ab alio, et quasi sit innatũ vt sit aliquod vbi, & est hic. Sed sermo eius non est verus. est.n. alicuius vbi violente, non secundũ quòd est innatũ vt sit, cum fuerit in remotiori loco, quàm vt moueatur ad illũ secundum totũ.

H

50 Cum destruxit, vt in aliquo vbi sit corpus infinitũ, & ꝙ impossẽ est vt in eo sit qescens, aut motũ, reuersus est ad illud, quod dixit Anax. ꝙ causa qetis totius, quod est mixtũ, est ipsum eẽ infinitũ. & Anax. dicit, ꝙ, si causa quietis alicuius corporis est, q̃a continet̃ ab alio quiescente, & illud aliud continet̃ ẽt ab alio qescente necessario, tũc causa qetis totius nihil ali ud est, nisi ipsum eẽ infinitũ. & ideo dixit, ꝙ sustentat̃ sup se, & retinet se. Et, cũ voluit destruere sermonem eius in hoc, dixit: Anaxa. vero, &c. i. Ana. vero dat in quiete ĩfiniti, q̃d est mixtũ apud ipsum, cãm inopinabilẽ, dicit.n. ꝙ cã quietis eius est, q̃a sustentat̃ sup se, & retinet̃ non ab alio. q̃m, quia quiescẽs, q̃d continet̃ ab alio, sustentat̃ super

I

illud aliud, & retinet̃ ab illo, necesse est ꝙ infinitum, ſm ꝙ non continetur ab alio, retineat se, & sustẽtet̃ sup se, & dixit: & quasi innatũ est, &c. i. & infinitum, quia est quiescens p se, & continens totũ, ideo est quasi aliquod vbi eorum, q̃ sunt hic p se. aut intẽdit per hoc q̃d dicit: & est hic. i. & est in entibus tale, s. locus p se, & alia loca sunt quiescentia per illud. D. d Sed non ẽ verũ, i. & sermo eius non est verus. quia q̃nq; qescit aliquid in aliquo loco violẽte, s. q̃n quieuerit in loco, qui est semotissimus locorũ ab illo, ad quẽ mouent̃ res naturaliter ſm totum, & ſm partes, & est locus naturalis. & quasi intendebat ꝙ non sequit̃, si ponat̃ qescens, vt sit quiescẽs naturaliter, immo rectius est vt sit quiescens violẽte, * quasi ponit ꝙ causa quietis eius est infinitum, quia non hẽt locũ, ad quem mouetur. quasi igit̃ caret motu violente, non naturaliter.

K

L

* a.l. si ponitur.

Si igit̃ cẽ maxime non mouetur totum (quod enim in seipso firmat̃, & in seipso est immobile esse necesse est) cur tñ non aptũ natura sit moueri dicendũ erat. non enim satis est sic dicentem euadere. erit.n. vtiq; & quodlibet aliud non motum. sed aptũ natura esse nihil prohibet. q̃m & terra non fert̃, neq; si infinita esset, coercita tñ à medio. * sed non quia non est aliud, quo feratur, manebit ĩ medio, sed q̃a nõ est apta natura sic. sed tñ licebit vtiq; dicere ꝙ firmat seipsam. Si igit̃ neq; in terra hæc cã est, exñte infinita, sed q̃a grauitatẽ hẽt (graue autem manet in medio † (terra autem in medio est)

M

a.l. sed q̃a

† a.l. ñ hẽt (terra aũt medio ẽ.

 sicut

G similiter & infinitum manet vtique in seipso propter aliam quandam causam.

Si igitur est retentum hoc modo retentionis, & hac est intentio retentionis i ipso, necessario est immobile. sed oportet dicere quare nõ est innatũ moueri. Videmus enim quòd terra non transfertur, neque si esset infinita, quia est impedita à motu ex medio. & non, quia non habet locum alium, ad quem vadat, est quiescens, sed quia innata
H *est hic. Et potest quis dicere, si igitur in quiete terra, si esset ĩfinita, non esset ista causa, sed quia est grauis, & graue figitur in medio, & terrà est in medio secundum hunc modum, oporteret quòd infinitum esset fixum per se propter aliam causam.*

51 Idest, Si igitur infinitum est retẽtum naturaliter, & hæc est intentio eius, quod dixit, quod retinet se, necesse est vt sit immobile naturalr, siue sit finitum, siue infinitum. D.d. sed oportet dicere, &c. i. sed, cum ponatur ꝙ infinitum est quiescens naturaliter, v.g. terra, oportet dar aliã causam ꝑter hoc, ꝙ est ĩfinita ĩ hac quiete, quam habet naturaliter. nõ enim est dña in terra inter hoc, ꝙ sit finita, aut infinita, in dãdo ꝙ medium est causa quietis eius. finitas enim & infinitas accidunt quiescenti naturaliter. quapropter impossibile est vt ex altero eorũ reddar causa quietis eius, quod quiescit, naturaliter. infinitũ. n. dignius est vt sit

eã quietis violentæ, non natural D.d. & non, quia non habet, & terra esset infinita, adeo, ꝙ non beret locum, ad quem trãsferre hoc non esset causa quietis terr medio naturaliter, sed causa qu est hoc, ꝙ natura eius exigit hc possibile est dicere in ea ꝑ han turam ipsam retinere se. D.d. si causa, &c. i. si igitur nullus pot cere ꝙ causa quietis terræ natu ter, si esset infinita, est ipsam ess finitam, sed oportet dicere aliã v.g. ipsam esse grauem, & quo ue innatum est figi in medio, r festum est ꝙ nullus potest dice causa in quiete infinita natura est ipsum esse infinitum, sed o tet dare aliam causam. quonia hoc esset, tunc omne, quod pon tur quiescens naturaliter, nece set dicere ꝙ causa quietis eius n ralis est ipsum esse infinitum.

Et non, quia infinitum e firmat ipsum seipsum. Sim manifestum est ꝙ & quam oportebit partẽ manere. v infinitum in seipso manet f mans, sic & quæcunque acc pars in seipsa manebit. toti & partis eiusdem sunt spec ca. vt totius terræ, & gleba orsum, & totius ignis, & sci læ sursum. quare, si infiniti in seipso est, & partis idem manebit igitur in seipsa.

Et non, quia est infinitum quòd sustentat se, est necesse gatur per suam sustentation similiter vt aliqua pars eius tur, quacunque pars sit. Et que

m

A *medium igitur infinitum figitur, quia sustentat se, similiter quelibet pars eius figitur per se. locus .n. totius, & partis est consimilis in specie. v.g. quoniã locus totius terre, & glebæ est inferius, & locus totius ignis, & scintillæ est superius. si igitur infinitum habet locum, ergo pars habet illum eundẽ, ergo figitur per se.*

52 Id est, & hoc, quod dicunt, ꝙ sustinet se, & ꝙ ipsum est suus locus, quia est infinitũ, non ꝑp hoc necesse est

B dicere ipsum figi naturaliter, & sm totum. & siłr, cũ posuerit ꝙ aliqua pars eius figit naturaliter, non poterit dare causam, quam dedit ĩ toto. & dixit hoc, quia notũ est per se ꝙ locus rei est aliud à re, & ꝙ res non potest sustentari super se. Et, cũ narrauit ꝙ hoc, quod dicunt de infinito, ꝙ ipsum est suus locus, nõ est verum, neq; de toto, neq; de parte naturaliter, incœpit declarare ꝙ illud, quod dixerunt de toto, illud idẽ cõtingit eis in parte, & dixit: Et quemadmodum infinitum, &c. i. &, si fuerit dictũ de ĩfinito ipsum figi, quia

C ipsum est suus locus, necesse est dicere in parte ipsam figi, quia est suus locus. locus enim totius, & partis est idem. Et intẽdebat ꝙ, si dictum fuerit de toto ipsum figi, quia est suus locus, quia est infinitum, oportet ẽt dicere hoc de parte. & sic locus partium erunt partes. quod est impossibile. locus enim totius, & partis est consimilis in specie. Et intendebat ꝙ locus partis terræ, qñ est separata per se, est idem in specie cũ loco totius. & siłr est dispositio in alijs elementis. locus enim quem quærit glebã, est idem in specie cũm loco, quem

Locus totius, & partis est similis in spẽ. vidẽ 1. cœ. c. 63. 19. 52. 73. 80.

D quærit tota terra, si esset extra cẽtrum. medium enim mundi non diuersatur, sm ꝙ est medium ĩ respectu totius, & partis, sed diuersat' in magnitudine, & paruitate. l. ꝙ locus, ĩ quo est totum, est maior loco, ĩ quo est pars, & siłr locus, quem quærit tot' ignis, & est vt maxime distet à medio, est idem cum eo, quem quærit scintilla. & siłr oportet ĩtelligere de aere, & eius partibus, & aqua & suis partibus. sic igit' intelligenda est ista propositio, dicens ꝙ locus totius, & partis est idẽ, & sæpe vtit' illa, & maxime in Cœlo, & Mundo. D. d. si igi-

E tur infinitum, &c. i. &, si ponatur ꝙ locus infiniti est ipsum, & iam positũ est ꝙ ita est de toto, sicut de parte, sequitur ꝙ pars sit locus suijpsi': sed hoc non est verum: ergo locus totius non est ipsum. Et iste sermo est hypotheticus, & destruit' consequens, & cõcluditur oppositũ añtis.

Omnino autem manifestum est ꝙ impossibile est simul infinitum dicere corpus, & locum quendam corporibus esse, si oẽ corp' sensibile, aut grauitatem habet, aut leuitatem. &, si graue F quidẽ est, ad medium habet lationem natura, si vero leue, sursum. necesse est. n. & infinitum corpus. impossibile autem est, aut totum vtrumlibet, aut dimidiatum, vtrunq; pati. quõ enim diuides, aut quomodo infiniti erit, hoc quidẽ sursum, illud vero deorsum, aut vltimũ, * aut medium?

a. l. & medium.

Et manifestum est quidem vniuersaliter quòd impossibile est dicere

G similiter & īfinitum manet vtique in seipso propter aliam quādam causam.

Si igitur est retentum hoc modo retentionis, & hac est intentio retentionis ī ipso, necessario est immobile. sed oportet dicere quare nō est innatū moueri. Videmus enim quòd terra non transfertur, neque si esset infinita, quia est impedita à motu ex medio. & non, quia non habet locum alium, ad quem vadat, est quiescens, sed quia innata H *est hic. Et potest quis dicere, si igitur in quiete terra, si esset īfinita, non esset ista causa, sed quia est grauis, & graue figitur in medio, & terra est in medio secundum hunc modum, oporteret quòd infinitum esset fixum per se propter aliam causam.*

51 Idest, Si igitur infinitum est retē tum naturaliter, & hæc est intentio eius, quod dixit, quod retinet se, necesse est vt sit immobile naturalr, si I ue sit finitum, siue infinitum. D.d. sed oportet dicere, &c.i. sed, cum ponatur ꝙ infinitum est quiescens naturaliter, v.g. terra, oportet dar aliā causam ꝑter hoc, ꝙ est īfinita ī hac quiete, quam habet naturaliter. nō enim est dñia in terra inter hoc, ꝙ sit finita, aut infinita, in dādo ꝙ medium est causa quietis eius. finitas enim & infinitas accidunt quiescenti naturaliter. quapropter impossibile est vt ex altero eorū reddat cau sa quietis eius, quod quiescit, naturaliter. infinitū. n. dignius est vt sit est quietis violentæ, non naturali D.d.& non, quia non habet, &c terra esset infinita, adeo, ꝙ non beret locum, ad quem trāsferret hoc non esset causa quietis terra medio naturaliter, sed causa qui est hoc, ꝙ natura eius exigit ho possibile est dicere in ea ꝑ hanc turam ipsam retinere se. D.d. si causa, &c.i. si igitur nullus potes cere ꝙ causa quietis terræ natur ter, si esset infinita, est ipsam esse finitam, sed oportet dicere aliā c v.g. ipsam esse grauem, & quod ue innatum est figi in medio, m festum est ꝙ nullus potest dicer causa in quiete infinita natural est ipsum esse infinitum, sed op tet dare aliam causam. quoniam hoc esset, tunc omne, quod pon tur quiescens naturaliter, neces set dicere ꝙ causa quietis eius na ralis est ipsum esse infinitum.

Et non, quia infinitum es firmat ipsum seipsum. Simu manifestum est ꝙ & quamli oportebit partē manere. v infinitum in seipso manet se mans, sic & quæcunꝙ accip pars in seipsa manebit. totiu & partis eiusdem sunt specie ca. vt totius terræ, & glebæ orsum, & totius ignis, & scin læ sursum. quare, si infiniti l in seipso est, & partis idem e manebit igitur in seipsa.

Et non, quia est infinitum quòd sustentat se, est necesse v gatur per suam sustentationen similiter vt aliqua pars eius f tur, quæcunꝙ pars sit. Et quem

mo

A *modum igitur infinitum figitur, quia sustentat se, similiter quælibet pars eius figitur per se. locus: n. totius, & partis est consimilis in specie. v. g. quoniã locus totius terra, & glebæ est inferius, & locus totius ignis, & scintillæ est superius. si igitur infinitum habet locum, ergo pars habet illum eundẽ, ergo figitur per se.*

52 Idest, & hoc, quod dicunt, ꝙ sustinet se, & ꝙ ipsum est suus locus, quia est infinitũ, non pp hoc necesse est B dicere ipsum figi naturaliter, & sm totum. & sil̃r, cũ posuerit ꝙ aliqua pars eius figit̃ naturaliter, non poterit dare causam, quam dedit ĩ toto. & dixit hoc, quia notũ est per se ꝙ locus rei est aliud à re, & ꝙ res non potest sustentari super se. Et, cũ narrauit ꝙ hoc, quod dicunt de infinito, ꝙ ipsum est suus locus, nõ est verum, neq; de toto, neq; de parte naturaliter, incœpit declarare ꝙ illud, quod dixerunt de toto, illud idẽ cõtingit eis in parte, & dixit: Et quem admodum infinitum, &c. i. &, si fuerit dictũ de ĩfinito ipsum figi, quia C ipsum est suus locus, necesse est dicere in parte ipsam figi, quia est suus locus. locus enim totius, & partis est idem. Et intẽdebat ꝙ, si dictum fuerit de toto ipsum figi, quia est suus locus, quia est infinitum, oportet ẽt dicere hoc de parte. & sic locus partium erunt partes. quod est impossibile. locus enim totius, & partis est consimilis in specie. Et intendebat ꝙ locus partis terræ, qñ est separata per se, est idem in specie cũ loco totius. & sil̃r est dispositio in alijs elẽtis. locus enim quem quærit glebũ, est idem in specie cũ loco, quem q̃rit tota terra, si esset extra cẽtrum. D medium enim mundi non diuersatur, sm ꝙ est medium ĩ respectu totius, & partis, sed diuersat̃ in magnitudine, & paruitate. l. ꝙ locus, ĩ quo est totum, est maior loco, ĩ quo est pars, & sil̃r locus, quem quærit tot⁹ ignis, & est vt maxime distet à medio, est idem cum eo, quem quærit scintilla. & sil̃r oportet ĩtelligere de aere, & eius partibus, & aqua & suis partibus. sic igit̃ intelligenda est ista propositio, dicens ꝙ locus totius, & partis est idẽ, & sæpe vtit̃ illa, & maxime in Cœlo, & Mundo. D. d. si igi- E tur infinitum, &c. i. &, si ponatur ꝙ locus infiniti est ipsum, & iam positũ est ꝙ ita est de toto, sicut de parte, sequitur ꝙ pars sit locus suijpsi⁹: sed hoc non est verum: ergo locus totius non est ipsum. Et iste sermo est hypotheticus, & destruit̃ consequens, & cõcluditur oppositũ añtis.

Locus totius, & partis est idẽ in spẽ. vi 1. cœ. c. cõ. 19. 52. 73. 80.

Omnino autem manifestum est ꝙ impossibile est simul infinitum dicere corpus, & locum quendam corporibus esse, si oẽ corp⁹ sensibile, aut grauitatem habet, aut leuitatem. &, si graue F quidẽ est, ad medium habet lationem natura, si vero leue, sursum. necesse est. n. & infinitum corpus. impossibile autem est, aut totum vtrumlibet, aut dimidiatum, vtrunq; pati. quõ enim diuides, aut quomodo infiniti erit, hoc quidẽ sursum, illud vero deorsum, aut vltimũ, * aut medium? a. l. & * medium.

Et manifestum est quidem vniuersaliter quod impossibile est dicere

G *cere corpus infinitum esse, & dicere cum hoc, quòd corpora habent aliquem locum, cum omne corpus sensibile hẽt grauitatem, aut leuitatem. si igitur fuerit graue, grauitas eius naturaliter erit ad medium, & si leue superius. ex quo sequitur necessario vt infinitum sit secundum hoc. & impossibile est vt totum sit secundum alterũ istorum, neq; vt vtraq; medietas sit secundum vtrunq; istorum. impossi-*
H *bile est. n. ipsum diuidi ĩ duo aequalia, neq; potest dicere quomõ quoddam erit superius, & quoddam inferius, aut quoddam in altissimo, & quoddam in medio.*

53 Ista est alia rõcinatio, ex qua declarat ꝙ impoſſe est corpus tangibile simplex esse infinitũ, & d. Et manifestũ est vlr, &c. i. & opinari hoc inducit ad contradictoria, s. cõcedere ꝙ oẽ corpus est in loco, & corpus tangibile infinitum esse. D.d. cum oẽ corpus, &c. i. cum oẽ corpus tan-
I gibile est aut graue, aut leue. si igiť graue, locus eius erit medium, si leue, superius. D.d. ex quo sequiť vt infinitum sit fm hoc, i. ex quo sequitur, si corpus tangibile fuerit infinitum, vt habeat alteram istarũ duarum dispositionum. D.d. & impoſſe est, &c. i. & impoſſe est vt infinitum sit in altera istarum duarũ dispositionũ. nam, si esset graue, non esset tunc corpus leue, cum infinitum nihil sit extra ipsum: & silr, si esset leue, non esset hic corpus graue. & impoſſe est ẽt dicere ꝙ medietas ei⁹ est grauis, & in loco ĩferiori, & alia dietas leuis, & in loco superiori. enim est impoſſe, qm̃ ĩpoſſe ẽ dividere infinitũ i duo aequalia. nã vtra pars esset infinita, & sic ps esset ęlis toti. & ẽt corpus infinitũ esse tra corpus infinitũ, & corpus infitum debet esse infinitũ in oĩbu mensionibus. D.d. neq; põt dic &c. i. & superius, & inferius, q a finita, impoſſe est vt p illa diuida corpus infinitũ, adeo ꝙ dicať ꝙ dam est superius, & quiddam rius. Et quasi ponit hoc notũ p se, ꝙ superius, & inferius sunt nãlia, & finita, q a sunt fines mo nãlium. & hoc declarabiť in C & Mundo ad confirmãdũ si sit nifestum p se, aut ad probandu sit ignotum. & qũocunq; sit, h re manifestum est p se, quia ho men medium magis notat fini q̃ hoc nomen inferius. d. & qu in altissimo, & quoddã in medi

Amplius oẽ corpus sensi in loco est. loci vero spẽs, & ferẽtię sunt sursum & deors ante & retro, dextrũ & sini atq; haec non solum ad nos positione, sed & in ipso tot terminata sunt. impoſſe aut in infinito haec esse.

Et ẽt oẽ corpus sensibile e co, & differẽtiae eius sunt sup & inferius, & dextrum & strũ, & ante & retro. & ist ferentiae nõ sunt in respectu a tantum, & secundum positio sed sunt distinctae etiam in ip to. & impossibile est vt istae rentiae sint in corpore infinit

A Dicit: & ēt oē corpus sensibile, i. 54 tangibile est in loco, &c. & intendit dñas loci, non dñas corporis. Sed, si intellexerimus dñas specificas loci, tunc loca naturalia erūt ista sex. sed, vt dictum est in Cœlo, & Mundo, loca naturalia sunt duo tm̄, s. superius & Iferius: & ipse expressit hic ꝙ istę dñæ sunt nāliter, non positione. hæc igitur qō contingit, si intellexerimus p superius locū ignis, & aeris, & p inferiꝰ locum terræ & aq̄, vt dicit Themistius, & alij expositores, vt mihi vr, s. ꝙ dextrum, & sinistrum sunt loca naturalia in mūdo, B & sic ante, & retro. &, si intellexerimus p superius, & inferius partes loci sequentes istas sex partes corporū naturaliū, tunc istud non erit verū de corporibus, nisi in aīatis, vt dictū est in Cœlo, & Mundo. Ad hoc aūt dicamus, qm̄ ꝙ istę partes inueniūtur per se in omni corpore, non in respectu istorum, manifestum est p se. quod autem superius & inferius, & dextrum & sinistrū, & ante & retro sunt distīcta naturaliter, hoc nō inuenit, nisi in aīatis. & fm hoc omne corpus habet sex partes, & sex loca, & sunt sex partes loci, q̄ superponuntur partibus corporis, & si oppo C sitę ex istis partibus fm loca nō sunt distinctæ naturaliter. &, cum ita sit, & infinitū non habet istas dñas partium, neq; locorum, ergo nullū infinitum est corpus. & secundū hāc expositionem, cum dixit & istæ differentiæ, &c. intendit ꝙ sex partes, & sex vbi superposita partibus corporis inueniuntur in toto mundo, fm ꝙ est corpus per se, non in respectu ad aliud, sed non ita, quòd opposita earū sint distincta naturaliter, cum hoc non inueniatur nisi in animatis. Sed quæret aliquis, si, cum D dixit distincta in ipso toto, intendebat in toto mundo, tunc mundus apud ipsum erit in loco, sed in. 4. istius libri declarabit mundū non esse in loco, nisi per accidēs. Ad hoc autem dicamus ꝙ, cum dixit distincta in toto, intendebat in partibus totius: & est modus, secundum quē est verum dicere mundum esse in loco, scilicet secundum hoc, quod partes eius sunt in loco. &, cum ita sit, manifestum est quod infinitum non est in loco, neque fm partem, neq; secundum totum, ergo nō est.

Obiectio. Solo. Qd̄ sex differētiæ loci sīt nālr distinctæ hoc nō ē, nisi I aīatis. Idē. 2. cœ. te. c. 9. Idē. 4. ph. com. 5.

Obiectio. 4. ph. 43. Solo. In hac solutione dicit mūdū esse I loco scdm ptes & cōoppositū tenet 4. ph. c 45 cōtra Themistium.

E Simplr aūt, si impossē est locū esse infinitum, in loco aūt est oē corpus, impossē est infinitū esse corpus aliquod. at vero qd̄ alicubi est, in loco est, & quod ī loco, alicubi. Si igit neq; quantū possē est ipsum infinitū eē (quantū. n. aliquod erit, vt bicubitū, aut tricubitum: hęc. n. significat ipsum quantum) sic & in loco, quod alicubi. hoc autem est aut sursum, aut deorsum, aut in alia aliqua distātia earū, q̄ sex sunt. F horum autem vnumquodque terminus aliquis est.

Vide com. 7im.

Dicamus simpliciter quòd impossibile est ut locus sit infinitus, et oē corpus est in loco. & ēt oē, quod est vbi, est in loco, & oē, quod est in loco. est vbi. Si igitur impossibile est vt infinitum sit quantum, quia non erit quantum, nisi fuerit, verbi gratia bicubitum, aut tricubitum, quoniam hæc, & similia notant

G *notant quantum. et similiter erit dispositio eius in loco, quia vbi est superius, et inferius, aut alia pars sex partium, et vnaquaeque istarum est aliquis finis.*

55 Iste sermo componitur sic in prima figura. Oē corpus est in loco: & nullus locus est infinitus: ergo nullū corpus est in loco infinito: & oē infinitū est in loco infinito: ergo ī scd'a figura, nullū corpus est infinitum. Et propō, dicens ꝙ impossibile est vt aliquis locus sit infinitus,

H declarabit̃ ex hoc, qđ dixit, ꝙ partes loci sunt superius & inferius, ante & retro, dextrū & sinistrū: & oīa ista sunt finita. D. induxit aliam declarationē, & dixit: & ēt, &c. & intendit p̄ vbi speciem, & p̄ locū genus. & q.d. & oē habens aliq̃ spērū vbi. v.g. superius est in loco simplr̃, & econuerso ēt. D.d. Si igitur impossibile est, &c. i. si igit̃ impoſſe est vt infinitū dicat̃ quantū simplr̃, nisi fm ꝙ habet aliq̃ spērū quanti, v. g. fm ꝙ est bicubitū, aut tricubitū: quantū. n. nō īuenit̃ nisi in suis speciebus. necesse est igit̃ vt qđ dr̃ eē in

I loco simplr̃ non dicat̃, nisi fm ꝙ est in aliquo loco, aut superius aut inferius, aut in alia spērū loci: & oīs spēs loci est finita: ergo oīs locus est finitus: & oē, qđ est in finito, est finitum. Et debes intelligere hic de vbitatib' vbitates partiū eiusdē corpis, de quo dicit̃ ꝙ quoddā eius supius, & quoddam inferius, & quoddā ante, & quoddā retro, & non vbitates, quae sunt totius corporis: in illis. n. non inuenit̃ vbi naturale, qđ dicat̃ dextrum, & sinistrum. Et sic syllr̃us componitur. Oē corpus non est in loco, nisi quia partes eius sex sunt ī sex partibus loci finitis: & oē, qđ ē tale, est in loco finito: ergo oē corpus est in loco finito. Et significat hoc, qđ intendebat per superius, & inferius, partem hoc, quod dixit aut alia pars sex partium. D.d. & vnaquęq;, &c. & intendebat ꝙ sunt terminatę, quia sunt superficies extraneę, & sunt partes corporis continētis locatum, & hoc dicetur in loco.

Documētum.

Probatur dari Infinitum in potentia. Cap. 5.

Quod igitur actu non sit corpus infinitum manifestū est ex his. Qđ vero, si non sit infinitū simpliciter, multa īpossibilia accidūt manifestū est. Temporis. n. erit quoddā principium, atq; finis, & Magnitudines non erunt diuisibiles ī magnitudines, & Numerus non erit infinitus. cū aūt determinatis sic neutra ex parte videat̃ fieri posse, arbitrario iudice est opus. Atq; manifestū est, ꝙ quodāmodo quidem est, quodāmodo vero non est. Dicitur autē ipsum esse aliud quidē potentia, aliud vero actu. Et infinitum est quidē appositione, est ēt & ablatione. magnitudo aūt ꝙ fm actum quidem nō sit infinita dictū est, diuisione autem est. nō enim difficile est tollere indiuiduas lineas.

Manifestū est igitur, quòd corpus infinitum non est in actu. ī manifestum ēt quòd, si infinitu non fuerit omnino, contingent p

A *ra impoßibilia. contingit.n. Tempus habere vnũ principiũ, et Mensuram aliquam non diuidi in mensuras, & Numeros non esse infinitos. &, cum determinatum sit hac determinatiõe, adeo, quòd nõ est poßibile secundum alterũ istorum duorum modorum, & videtur indigere cõsyderatione. Declarabitur igitur quòd quodammodo est, & quodammodo non. Ens.n. dicitur potẽtia, et dicitur in actu.*
B *infinitum est in additione, et in diuisione. & mensura in actu eius nõ est infinita, in diuisione vero est infinita. non enim est difficile destruere lineas indiuisibiles.*

56 Cum declarauit corpus infinitũ sensibile nõ esse simpliciter, s. actu, fecit rememorationẽ de hoc, & dicit: Manifestum est igitur, &c. i. ex ꝑdictis. D. d. & Manifestũ est etiã, &c. i. & manifestum est ꝙ, si infinitum nõ fuerit omnino simpliciter, multa accident ĩpossibilia. accidet
C n. tẽpus esse finitum. & primũ notum est tempus eẽ infinitũ. nullus .n. generat tempus, cum sit generatum illud, postq̃ non fuit. & hæc ꝓpositio Post, notat tẽpus prædictũ.

Nullꝰ generat tps. ꝓ hoc vidẽ sup. cõ. 31. & 8. ph. t. c. 10. Quõ sit itelligẽdũ vidẽ supra. c. 31.

Et accidit etiam Magnitudinẽ esse indiuisibilem, sicut est opinio dicentium partes esse indiuisibiles: & sm hoc nõ oĩs linea diuiditur in duo æqualia. & hoc est vnũ fundamentorũ, quę ponit Geometra. & similiter cõtinget vt Numerus nõ crescat in infinitum. & hoc est vnũ fundamentorũ, quæ ponit Arithmeticus. Et, cum induxit impossibilia contingentia, si infinitũ non fuerit simpľr, & iam etiam dixerat impossibilia contingentia, si fuerit simpliciter, dixit: &, cum iam determinauimus, &c. i &, cũ iam determinauerimus sermonẽ de infinito sm disputationẽ sub istis duobus, s. qm̃ impossibile est vt sit simpľr, & impossibile est vt non sit simpliciter, oportet nos consyderare, & demonstrare partem verã in vtroq; istorum duorum sermonũ oppositorum. tales. n. sermones sunt falsi sm partem, nõ sm totum. D. d. Declarabitur igitur, &c. i. & declarandum est ex prædictis, & ex eis, ꝙ dicam, ipsum esse potentia, & nõ esse actu. quod autem non est actu, demonstratum est superius quod autem est potẽtia, declarabitur, si concesserimus additionem numerorũ in infinitum, & diuisionem mensuræ in infinitum. & ideo dixit. Et infinitum est in additione, &c. i. & infinitum potentia inuenitur in additione numerorum, & in diuisiõe mensurarũ. D. d. & mẽsura in actu eius non est infinita. i. vt declarauimus, in diuisione vero est infinita in potentia. & hoc manifestum est etiam, cum declarabitur quòd nulla mensura est indiuisibilis. & hoc notum est etiam per se in additione numerorum, sed in diuisione mensurarum indiget declaratione. tempus autem esse infinitum latet, propter hoc, quòd substantia temporis latet, nõ quia infinitum non est manifestum per se in tempore. & forte tacuit hoc, quia est manifestum, & post declarabitur in motu, si declarabitur motum esse æternum.

D E F

Tps eẽ ifinitũ latet, ꝑp hoc ꝙ subͣa tpis latet. vide cõsĩle sup. cõ. 15. & q̃ ibi.

Relinquitur

G Relinquitur igit potẽtia eẽ ipsum Infinitum. Nõ oportet aũt qđ potentia est accipere, queád modũ, si pt hoc statua eẽ, qđ & erit hoc statua, sic & infinitũ aliqđ, qđ erit actu. ſ3 qm̃ multipł dr̃ esse, queádmodũ dies est, & certamẽ ex eo, qa semp aliud, et aliud fit, sic, et infinitũ. etenim ĩ hoc est & potentia, & actu esse. Olympia .n. sunt ex eo, qa põt certamen fieri, & ex eo, quia fit. Aliter aũt & in tẽpore manifestum est ipsum infinitũ, et in ho-
H minibus,* et in diuisiõe magnitudinũ. omnino .n. sic est infinitũ, vt semp aliud, atq; aliud accipiatur, & acceptũ qdẽ sp finitũ sit, sed sp alterũ, atq; alterũ.

*a.l. & in numeris.

Habemus igitur quòd infinitum est in potentia. Et non debet aliquis intelligere hic per potẽtiã illud, quod intelligit, cum dicimus aliquid esse in potentia idolũ. tunc .n. intendimus quòd fiet idolum, adeo, quòd intelligere quòd infinitum exibit, sed quia ens dicitur
I *multis modis. quemadmodum igitur dicitur quòd dies est, secũdum quod semper generatur successiue, similiter ẽt infinitũ. Et alio mõ declarabitur hoc ĩ tẽpore, et ĩ hominibus, et in diuisiõe mẽsurarũ. Vniuersaliter .n. hæc ẽ dispõ infiniti. potes .n. accipere ex eo sẽper aliquid post aliud, et oẽ, quod accipis ex eo est finitum, sed semper est aliud ab eo, quod iam accepisti.*

Quia iam declarauit q; infinit inuenitur in potentia, non in actu & potẽtia dr̃ hic alio mõ ab eo, qu dr̃ in respectũ ad actũ, dixit: Habemus igit, &c. i. declaratũ ẽ igit q; īfinitũ est in potentia, nõ in actu. se ista potẽtia nõ dicit in respectu a actũ, vt dicimus q; cuprum in pot tia est idolũ, quia ista potẽtia inn ta est exire ĩ actũ, sed oportet intel ligere hic, cũ dicimus q; infinitu est in actu, hoc, q; infinitũ esse in nõ est, nisi sm̃ potentiã existentẽ i ea: queádmodũ dr̃iæ substantial pluriũ rerum, q̃ cõseruant suũ es in cõiunctione potẽtiæ cũ eis, vt i rebus, quarũ esse in motu est. Re rum .n. quędã sunt in puro actu, hõ demonstratus, & q̃dã sunt, sm̃ potẽtia admiscetur cũ actu: &, si p tẽtia nõ fuerit, nõ erit act⁹, vt die hoc .n. nomen dr̃ de parte tpis, & pus ẽ cũ motu, & vł̃r oẽ, qđ ẽ cũ m tu. D. d. sed qa ens, &c. i. sed qa e dr̃ de illo, qđ est ĩ actu puro, & de lo, qđ in actu mixto cũ potentia, de illis, quorũ esse est in motu, s infinitũ est de hoc gñe, aut sm̃ q spẽs eius, aut accidẽs. infinitũ .n. e in cõtinuatiõe huius cõiunctioni non incorruptione eius. infinitu .n. est quasi accidens huius entis. perfectio eius est in potentia cõi cta cum actu, & non est accidens tis, cuius esse est in actu puro. D. Et alio modo, &c. põt intelligi q; finitum eẽ in tempore, & in hom nibus est alio modo ab eo, quod in mensuris. ex tẽpore .n. & hom nibus recedit pars, & fit pars, in uisione aũt mensurarum illud, fit ex diuisione, nunq̃ recedit, remanet mẽsura diuisa, & fit ex uisiõe alia mẽsura, & sic in ĩfinit

A & non est ita de motu. Et forte intendit q̄ infinitū esse hoc modo declarabit ex tpe, & hominibus, & mēsuris, alio modo ab eo, quo declarat hic ex modo, in quo admiscet potētia: qm̄ ex hoc modo apparet infinitum esse posse. D.d. vr enim &c.i. apparet enim vr q̄ id, quod est cōe oībus speciebus infiniti, est, qm̄ pōt qs accipere ex eo aliquid post aliud in intellectu, & indifferenter: siue illud, quod imaginatur ex hoc fuerit actio mētis, vt est dispō in diuisione mensurarū, aut fuerit extra animā, sicut est dispositio in motu. & illud, B quod mens accipit semper ex finito, est finitū, sed est aliud ab eo, quod accepit in præterito. qn̄ igitur ista actio mentis fuerit in aliquo entiū, dicitur ipsum esse infinitum.

Secūda expō

ta.l.nō habet (Ampli⁹ ipsum eē multiplr dicit)

†{Amplius ipsum esse multipliciter dicitur.} Quare infinitum non oportet accipere sicuti hoc aliquid, vt hominē, aut domum, sed vt dies dicit, & certamen, quibus esse, nō vt substantia quędā factum est, sed in generatione semper, aut corruptione finitū, sed semper alterū, atq; al-C terū. at in magnitudinibus quidem, permanente accepto, hoc accidit: in hominib⁹ aūt, & tpe, corruptis sic, vt non deficiant.

Et ens dicitur multis modis. Oportet igitur vt intelligamus infinitum, non sicut intelligimus hoc demonstratum, v.g. homo, & domus, sed sicut dicitur dies, & lux, cuius esse nō est, secundū quòd est aliqua substātia iā generata, sed ita, quòd semper generatur, & semper corrumpitur, & si sit finitum, sed tamen semper generatur vnum post aliud. sed in mēsuris erit hoc remanente illo, quod accipitur: in tempore autem, & hominibus corrumpitur vnum post aliud, & non habet remanentiam. D

58 Cum declarauit modum, fm quē infinitū est, & voluit declarare qūo inuenitur additio, & diminutio in infinitū, reuersus est à principio, & rememorat essentiam infiniti, & distinguit actum, qui est in eo, ab alijs actibus entiū, sicut distinxit poten- E tiam eius ab alijs potentijs, & dixit: Et ens dicit, &c.i. &, quia ens dicitur tribus modis, s. actu, & potentia, & fm cōpositionē ex potentia & actu, non oportet intelligere de essentia infiniti actū demonstratū, vt hominem, & domū, sed actum compositum cū potentia: queadmodum nō oportet intelligere ex ea purā potentiā. & dedit exemplū de die, & luce: ista enim sicut dixit, nō habent esse, fm q̄ sunt substantia aliqua pfecta, sed fm q̄ semper generantur, & corrumpuntur. D d. &, si sit finitū, &c. F idest & infinitū semp inuenitur in re, quæ semper generat: & ista actio est in se infinita, licet sit i finito, sed nō est finiti, nisi fm q̄ fit successiue. Et, cū determinauit modum essendi, fm q̄ dicitur infinitū, incœpit dare drīam inter hoc, quod est in mensuris, & inter hoc, quod est in generatione. & iam innuit hoc superius fm alteram expositionē, & dixit sed in mensuris, &c.i. sed drīa inter infinitum, quod est in diuisione mensurarum est, qm̄ secūda mensura in diuisione quarumlibet duarum fit, prima

Ens dr̄ trib⁹ modis, s. actu, & potētia, & sc fm cōpositionē ex actu, & potentia. Qūo sit intelligēdū hoc tertiū mēbrū vide supra com. 9.

G prima remanēte, in tpe vero prima corrūpitur p generationē secundæ.

Quod aūt est fm appositionē idem quodāmodo est, & quod est fm diuisionē. nā in eo, quod finitum est, fm appositionem fit e diuerso. quaten9 enim diuisum videt in infinitū, eatenus appositum videbitur ad determinatū. in magnitudine enim finita, si, accipiēs quis determinatā, assumat eadem ratione, nō eandem aliquam totius magnitudinem *ratione accipiens, non pertransibit finitum. sin vero sic augeat rationē, vt semper aliquā eandē accipiat magnitudinē, pertransibit, propterea q omne finitum absumitur quouis finito. Aliter igit non est, sed sic est infinitum. potētia enim, & in diuisione. Et actu ēt est, sicuti diē esse dicim9, & certamen. Et potētia sic ē, vt materia, & nō p se, sicut finitū.

*a.l.nō habet (rōnē)

H

Quod aūt est secundum additionem ē quodāmodo, sicut illud, quod est secundum diuisionē. infinitum enim est secundum additionē econuerso. ex modo enim ex quo, quādo terminatū diuiditur, videtur procedere in infinitū, apparet additio, & est infinitū. cum enim intenderis aliqua mensuram finitā, & ex ea acceperis aliquod terminatum, deinde acceperis ex ea etiam secundum illā proportionē ad totum, & non secundum illam mensurā, non peruenies ad finitū. si autē addideris in diuisione, ita, vt quod acceperis ex eo semper sit in eadem mensura, peruenies. omne enim fini consumitur per mensuram termi natam. Esse ergo infiniti in potē in diuisione, & in perfectione, e sicut dicitur inesse diei, & eē be Et est in potentia quasi materi non sicut ipsum finitum.

I

Cum declarauit illud, in quo d ferunt infinitum in mensura, & g neratione, & tpe, incœpit declar in quo conueniunt infinitū in ac rione mensurarū, & infinitū in minutione, & in quo differunt, & clarare modū, quo infinitū in di sione est impoſſe, & quo possibile sit in additione, & dixit: Quod est fm additionē, &c. i. & infinitu quod est in additione mēsuraru est quodāmodo sicut infinitum, est in diuisione. &, quia dixit, quo modo, dedit modū, quo additio sicut diminutio, & dixit: infinit enim, &c. i. & causa in hoc est, q infinitū in additione mensuræ n inuenit, nisi qñ additio vsitat, & c trario de infinito, quod est in di nutione, i. qñ additio in mensura ni ex parte diminuta. queadmo enim diuisio tunc nō finitur, si ditio p diuisionem. & ideo pōt intelligere ex hoc, q dixit, infin enim est fm additionem, vtrunc modū, quo assimilat, & modū, differt. Et, cū declarauit hoc, in pit declarare modū possibilē in infiniti in diuisione, & impossib & q, qñ intellexerit aliquis hūc dum, poterit intelligere modū sibilem in additione, & nō in a tione in infinitū. & dixit: & m enim, &c. i. &, cum sit determin

mod

A modus, ſm quem poſſibile eſt vt diminutio menſuræ ſit in infinitum, apparebit ex hoc modus, ſm quem additio eſt poſſibilis in infinitũ, qñ additio fuerit ex parte diminuta. D.d. ſi enim intenderis, &c. i. & modus, quo poſſe eſt infinitum eſſe ĩ diuiſione menſurę, eſt, qñ, cum aliqs intenderit aliquam menſuram terminatam, & diuiſerit illam ĩ aliquã proportionem, deinde diuiſerit alteram partem in illa proportione, videbit diuiſionem procedere in infinitum, & nunq̃ venire ad finẽ: & B nõ accidit ita, ſi diuiſerit ſm vnam menſuram. & ideo dixit, non per illã menſurã, i. qñ, ſi diuiſeris menſuram ſecundũ eãdem proportionẽ, non ſm eandem menſuram, nunq̃ peruenies ad finem menſuræ. D. incœpit narrare modum, quo diuiſio conſumit menſuram, & dixit: ſi aũt addideris, &c. i. ſi aũt diuiſeris menſuram ita, ꝙ accipias ex ea aliquam partem ęqualem primæ, & ſiſr ex remanente tertiam æqualem primæ, tunc conſumes menſuram. & cum dixit, ſi addideris in diuiſione, intẽdebat ſi poſueris diuiſionẽ creſcere C ꝑ eandem partẽ, tunc conſumes mẽſuram, & nõ procedet diuiſio in infinitum. D. induxit rationem ſuper hoc, & dixit: oẽ. n. finitũ, &c. i. Omnis enim menſura eſt finita: & oẽ finitum conſumitur per eandẽ menſuram: ergo oĩs menſura conſumit̃ per eandem menſurã. & maior eſt manifeſta per ſe, & minor ex prædictis: qñ impoſſibile eſt menſuram infinitã eſſe in actu. Et, cum declarauit, ꝙ diminutio menſuræ in infinitum eſt ſimilis additioni, declarauit ꝙ modus eſſendi in eis eſt vnus, & dixit: Eſſe ergo infiniti in potentia, &c. i. infinitum igit̃ in additione, & diminutione eſt conſimile in hoc, quod eſt in eis in potẽtia, ſicut dr̃ in die, & prælio. qñ non ſunt bellum, aut prælium, niſi ſm ꝙ admiſcentur cum potentia. Et, cum declarauit conuenientiam eorũ in eſſe, dedit cauſam in infinito, & dixit: Et eſt in potentia, &c. i. & eſſe eius, ſm ꝙ eſt in potentia, eſt ſimile ad eſſe materiæ, non ſimile formæ. eſſentia enim materiæ, & infiniti eſt in potentia, forma aũt, & finis ſunt in actu. finitas igitur eſt ſiĺis formæ, & infinitas materiæ: vnde poſt declarabit ꝙ infinitas eſt in re ſm materiam, & finitas ſm formam. D E

Quõ cõĩ nũ ſit diuiſibile in infinitum & quõ nõ vide idẽ 8 ph. cõ. 68.

Eſſentia mãę, & in finiti ẽ in potentia, for̃a ãt, & finis ſr̃ in actu. d̃ mã vide cõñſe 1. c. d̃ ſuba orbis.

Oĩs mẽſura eſt finita. conſiſe 10. me. te. c. 3. & 4.

Et ſecundum appoſitionem igit̃ ſic infinitũ potentia eſt, qđ idem dicimus quodãmodo eẽ, cum eo, quod eſt ſm diuiſionẽ. ſemper. n. aliquid ipſiꝰ extra eſt accipere, non tñ excędit oẽm determinatam magnitudinem: vt in diuiſione excedit omnem determinatam, & erit minor. Vt aũt omnem excedat ſm appoſitionem, neq; potentia poſſibile eſt eſſe, ſiquidem non ſit ſm acF cidens actu infinitum, vt dicũt qui de natura diſſerunt id corpus, quod extra mũdum eſt, cuius ſubſtantia aer eſt, aut aliud quid tale, infinitũ. Sed, ſi nõ poſſibile eſt eſſe infinitũ actu corpꝰ ſenſibile ſic, manifeſtũ eſt ꝙ nec potẽtia vtiq; erit ſm appoſitionem, niſi (vt dictum eſt) contrario diuiſioni modo.

Et ſecundum additionem etiã eſt aliquid in potentia infinitum,

G *ſecundum illud quodammodo eorum, quibus dicimus infinitum eẽ ex diuiſiõe. poſſumus enim ſemper inuenire aliquod excedens, ſed non pertranſit per diuiſionem omnem diuiſionem terminatam: quemadmodum in diuiſione pertranſit in diminutione oẽm mẽſuram terminatam, & ſemper ſit minor. Et impoſsibile eſt vt aliquid in potentia pertranſeat per additionẽ oẽm menſuram, niſi corpus ſit infinitũ*

H *in actu, vt dicunt dicentes quòd extra mundum eſt corpus infinitũ in actu. Sed, quia hoc eſt impoſsibile, manifeſtum eſt quòd impoſsibile eſt etiam vt ſit in potentia ſecũdum additionem, niſi ſecundũ modum, quem diximus, ſcilicet econuerſo diuiſioni.*

Cum declarauit modum poſſibi
60 lem in diuiſione in infinitũ, & poſuit opinionẽ, qm̃ hoc non declarabitur, donec declaretᷣ ꝙ oĩs menſura ſemp diuidetᷣ in menſurã diuiſibilem, incœpit declarare modum,

I quo additio eſt poſſibilis in menſura, & dixit: Et ſm̃ additionem, &c. i. & infinitũ inueniretᷣ in potentia in additione menſurę quodammodo, ſ. ſm̃ ꝙ dicimus ꝙ diuiſio eſt in infinitum, non oĩbus modis. poteſt. n. quis imaginari ꝙ poſſibile eſt accipere vnicuiq; menſuræ menſuram maiorem illa, ſicut eſt poſſibile accipere oĩ mẽſuræ menſuram minorẽ ipſa: & hoc eſt poſſibile apud ipſum: ſed additio non eſt poſſibilis apud ipſum in menſura, niſi quando additum fuerit diminutũ ex m ſura. & hoc intendebat, cum dixit, vt ſit econuerſo diminutionis. iſl enim additio, quia ẽ ex diminutio ne infinita abſq; eo, ꝙ menſura co ſumetur, continget vt additio ſit per abſq; eo, ꝙ magnitudo menſ ræ creſcat. v. g. vt diuidamus men ram. a. b. c. d. in duo æqualia, dein addamus. a. d. ad. c. b. deinde diuid mus. a. d. in duo æqualia, & addar ipſum illi: qm̃ ſic ſemper diuider a. d. & addemus ipſum. c. b. & ſic a. d. non conſumitᷣ ꝑ diminution ſiſt. c. b. non peruenit per additio ad totum. a. b nedum vt excedat lud. Et hoc intendebat, cum dix poſſumus enim, &c. i. poſſumus. in additione, q̃ eſt ꝑ menſurã dim nutam ſemp inuenire menſurã cedentem, non ꝙ pertranſeat p ditionem oẽm menſuram term tam, ita, ꝙ ad oẽm menſuram i niamus menſurã maiorẽ illa, ſi in diuiſione poſſumus pertran oẽm menſurã terminatam, & a pere minorem illa. Et, cum ind modum poſſibilem in addition impoſſibilẽ, incœpit declarare q re eſt impoſſibile, & dixit: Et in ſibile eſt, &c. & iſte ſermo eſt hy theticus ſic, ſi magnitudo in po tia poteſt eſſe maior oĩ mẽſura, ſibile erit magnitudinem in ac ſe infinitã: deinde deſtruxit co quens, & cõcluſit oppoſitum a Deſtructum aũt in hoc ſyllo r feſtum eſt ex ꝑdictis. conſecuti ro eſt manifeſta. qm̃, ſi aliqua gnitudo haberet potentiam vt maior oĩ menſura, tunc inue tur in actu maior oĩ menſura. hoc eſſet, tunc eſſet hic magni infinita in actu. qm̃, ſi magn

A haberet naturam crescēdi in infinitum, tunc esset posse vt inueniretur in actu infinita, quod non est ita in diminutione: qm̄ posse est diminui in infinitum, & non accidet impossibile: sed imposse accidit, si diminutio cessat: qm̄ tunc aut perueniet ad magnitudinem indiuisibilē, aut ad nihil: & vtrunq; est impossibile. D. d. manifestum est igit̄, &c. i. & causa in hoc esse impossibile est, qm̄, si posuerimus ꝙ magnitudo pōt crescere in infinitum, tunc infinitū exibit in actum, & tunc potentia intelliget̄, sicut intelligit̄, cum dicim⁹ ꝙ B hoc est homo in potentia. &, cū posuerimus ꝙ diminutio est in infinitum, non accidit imposse. & causa in hoc est, qm̄ diminutio est ire ad nihil, cuius causa est materia: & additio est ire ad esse, cuius causa est forma: & infinitas īuenit̄ per materiā, sicut finitas ꝑ formam. D. d. & est illud, quod est fm̄ conuersionem diuisionis. & hoc potest intelligi duobus modis sibi propinquis, quorū vnus est, vt illud, quod diminuim⁹ ab altera duarum mensurarū, addamus reliquæ, aut vt illud, quod di- C minuimus extremo duarum mēsurarum, addamus secūdo extremo. sic igitur oportet intelligere verba Arist. in hoc loco. Sed est hic quæstio non modica. quemadmodum enim vnum principiorū, quę ponit Geometer, est, qm̄ possibile est accipere ad oēm lineam, lineā minorem illa, sic etiam ponit, quoniam possibile est accipere ad oēm lineā, lineam maiorem illa. additio igit̄ mensuræ procedet in infinitum, sicut eius diminutio. & hoc esse possibile apparet ex verbis Alfarabij sup hunc librum, & ex verbis Auempace. Sed, si quis consyderauerit verba Aris. videbit ipsum dicere verū - cōsyderatio enim Naturalis de mēsura est, fm ꝙ est finis, & existens in materia, consyderatio vero Geometræ, fm ꝙ est abstrata à materia. &, cum mensura cōsyderatur his duobus modis, inuenitur secundum dispositiones oppositas, & conuenientes. conuenientia enim est in hoc, quoniam semper diminuitur, siue consyderetur secundum ꝙ est ī materia, siue secundum ꝙ est in imaginatione, propositio igitur Geometræ est, qm̄ posse est imaginari ad oēm lineam, lineā minorē illa, & ꝓ E positio Naturalis cōueniens isti est, ꝙ linea pōt diminui in infinitū: & propositio Geometrica, dicēs quod possibile ē imaginari ad oēm lineā lineam maiorem illa est vera, Naturalis vero, dicens ꝙ oīs linea potest crescere in infinitum, est falsa. quia contingit ex ea magnitudinem esse infinitā in actu: quia tunc esset possibile inueniri magnitudinem maiorē oī magnitudine: ergo est infinita necessario: infinitum enim est maius omni magnitudine. &, cū dicimus ꝙ possibile est inueniri ma- F gnitudinem maiorē omni magnitudine, intendimus īuenire magnitudinem maiorē magnitudinibus infinitis. Et vr̄r additio mensuræ, qua vtit̄ Geometer, est de cap. propositionum opinabilium, quæ sunt quasi fundamenta Geometriæ, absque eo ꝙ sunt extra aīam. sicut vt, cū imaginat̄ ꝙ figuræ habent positiones, & ꝙ, cum punctus mouet̄, facit lineam, & ꝙ, cum linea mouet̄, facit superficiem, & superficies corpora, & sic̄ videtur ponere diminutionem esse semper, non fm ꝙ extra

Mā est cā nihil, & in finitatis, fōa vero ē cā eē, & finitatis. Idē in cō. ꝓcedenti.

Solutio.

Magnitudo siue cōsyderet̄ vt ī mā siue scd̄m ꝙ ē in imaginatiōe, ꝓ diuidit̄ in infinitū. Sed oppo vide c. 72. 4. physic. Vide con. Zim.

Propōnes Mathematicæ fere oēs sūt ad imaginationē. Idē. 3. cœ. c. 72

G tra aĩam est sic. & sicut Geometer pōt accipere magnitudinem cuiuslibet quantitatis, quod non pōt Naturalis, ita Geometer, cum posuerit magnitudinem cuiuscunq; quantitatis, pōt accipere maiorem illa.

Plato facit numerū vsq; ad decem.

Quoniã & Plato ob hoc duo infinita fecit, ꝙ & in auctione vr̃ excedere. atq; ĩ ĩfinitum abire etiam in diuisione. cum tñ fecerit duo, non vtitur. neq; n. in numeris fm diuisionem infinitum existit) vnitas enim minimum est) neq; in auctione. vsq;

H enim ad denariũ facit numerũ.

Et videmus Platonem propter hoc ponere infinitum duo, quia existimabat quòd res potest pertransire secundum augmẽtum, & procedere in infinitum, & secundum diminutionẽ. sed posuit illa duo, et non vtitur eis. in numeris enim nõ est infinitum, neq; secundum diminutionem, cum vnitas sit minima, neq; secundum augmentum. numerus enim peruenit ad decem.

I

61 Cum declarauit ꝙ infinitum inuenitur ĩ diminutione simpl r, & in additione non simpl r, sed in illa, ꝗ est ecõuerso diminutioni, incœpit accusare Platonẽ, quia æquauit infinitum in vtraq; s. in additione, & diminutione, & dixit: Et videm⁹ Platonem, &c. i. & Plato pp hoc, ꝙ existimauit ꝙ infinitũ procedit ĩ augmento in infinitum, & diminutione in infinitum, posuit infiniti duas species, in additione, & diminutione. & induxit hoc nomen augmentum loco hui⁹ nominis additio, ad distinguendum inter propōnẽ Naturalem, & Geometricam. D. incipit declarare ꝙ cum hoc, ꝙ errat in hoc, non seruauit sua fundamenta, & dixit, sed posuit, &c. i. sed non conseruauit sua fundamenta ĩ hoc, s. quia ponit illa duo, & non dixit la esse in numeris, cum diminui puenit ad vnitatem, ꝗ est indiuisibilis, & non procedit in infinitum in additione vero non concedit finitum. dicit. n. ꝙ species numerorum perueniunt ad decem, dein post decem iterãtur. i. & oportet sum, cum opinetur ꝙ additio ĩ m sura potest esse in infinitum, & a ditio numerorum est in specie, o nari, ꝙ numeri crescunt in spe in infinitum.

Accidit autem contra esse finitũ, ꝗ̃ vt dicunt. Non enim cuius est nihil extra, sed cui⁹ per aliquid extra est, hoc infinitum est. Signum autem est. n. annulos infinitos dicunt, nõ bentes palam, qm̃ semper ali extra est accipere, fm simili dinem quidẽ quandã dicent non tñ proprie. oportet enim & hoc esse, & nunq̃ idem a pi. in circulo aũt non fit sic, semper quod est consequen solum alterum.

Et infinitum debet esse con rio ei, quod dicunt infinitum. I nitũ enim non est illud, extra nihil est, sed illud, extra quod per est aliquid. Et signum ein quoniam homines assueti sun cere in annulo, qui non habet gemma ipsum esse infinitum,

A *semper est extra illud, quod accipis ex eo. & in hoc, quod dicūt, est quędam similitudo, sed non vera. in infinito enim necesse est vt hoc sit in eo, & quòd ēt illud, quod accipitur ex eo, non erat omnino. & hoc non est in circulo, sed aliud in eo semper est in successione.*

62 Cum declarauit naturā infiniti ſm exemplum, īcœpit declarare definitionē eius, & primo narrare errorē Antiquorum in hoc, & d. Et infinitum, &c. i. & ſm q dixim⁹ de na B tura infiniti, & q est ſm potentiam, sequit̃ q definitio eius sit econtrario ei, q dicunt. definitio. n. infiniti non est, vt Antiqui descripserunt, s. illud, extra quod nihil est, sed illud, extra quod semper est aliquid. Et signum eius est hoc, q oēs homines sunt assueti vocare annulos, quorū gēmæ sunt rotundæ infinitos. quia si acceperis ex eis aliquam gemmā, poteris accipere aliam extra illā. & tale exemplū recessit in isto tēpore. quia non est notum, nedū vt sit famosum: sed in tēpore ei⁹ erat famosum. D. induxit d̄riam inter infini C tum, ſm hoc exemplū, & verum infinitū, & dixit: & in hoc, quod dn̄t, &c. i. & hoc, quod dicūt de hmōi annulis, s. eos esse infinitos, habet aliquam similitudinem ad infinitum, sed non est verū infinitum. in infinito enī vero duo exigūt̃, s. vt hoc, quod semper inuenit̃ ex e o aliquid extra illud, sit ei naturaliter, nō positione, & q illud, quod inuenit̃ extra illud, sit aliquid, quod nunquā fuit prius. & hoc non est in circulo, sicut est dispositio in gemma annuli. sed infinitum ī circulo est ſm iterationem, & reuolutionem, non ſm nouitatem. & hoc intendebat, cum dixit: & hoc non erit in circulo, &c. i. & in circulo non inuenit̃ aliquid extra illud, quod acceptū est ex eo, quod sit aliud ab eo, quod accipit̃ semper. sed inuenit̃ in eo aliqd extra illud, quod accipit̃ ſm iterationē & cōsecutionem, s. ſm iterationem eiusdem rei infinities. D

(In vero infinito duo exiguntur)

Datur definitio Infiniti, & refellitur ea, quę Antiquorum. Cap. 6.

INfinitum igitur id est, cui⁹, ſm quantitatem accipientibus, semper aliquid accipere extra est. Cuius aūt nihil est extra, i. perfectum, & totum. sic. n. definimus Totum, cuius nihil abest: vt hominem totum, aut arculam. vt autem definim⁹ singulare, sic & quod proprie est, vt totum, cuius nihil est extra. cuius autem absentia est extra, non omne est, qcquid abest. E

(Infinitum quid.)

(Totum quid.)

Infinitum igitur est illud, ex quo, cum aliquid accipitur, possibile est semper accipere aliquid extra illud in quantitate. Et illud, extra quod nihil est, illud est perfectum totale. sic. n. definimus Totū, s. quia est illud, ex quo nihil est separatū ab eo: vt dicimus totus homo, & tota arca. & sicut est de particularibus, ita est in rei veritate, s. quòd totum est illud, extra quod nihil est. & illud, extra quod aliquid est separatum, nō est totū, quodcunq; sit illud separatum, siue extraneum, siue non extraneum. F

G Idest definitio igit Infiniti est il-
63 lud, extra quod, cum aliquid accipitur in actu, posse est inuenire extra illud aliquid in quantitate, & hoc sẽper. & dixit in quantitate, quia impossẽ est ĩuenire aliquid extra illud in qualitate semper. & ista definitio infiniti est manifesta ex eo, qđ declaratũ est, ꝙ infinitum est ſm potentiam, non ſm actum. Et, cum declarauit ꝙ ista est definitio infiniti, ĩncœpit declarare ꝙ definitio, qua Antiqui definiebant ipsum, magis est definitio finiti perfecti, q̃ infiniti, & dixit: Et illud, extra quod est
H aliquid, &c. & intendit per hoc, qđ dixit illud, ex quo nihil est separatum ab eo, hoc, ſ. illud, à quo nihil ẽ separatũ ex eis, ex quib⁹ est illud, quod est, ſ. qñ ex eo nihil diminuit ex eis, ex quibus est illud, quod est: vt cum dicimus totus homo, qñ ex eo non diminuit membrũ, & tota arca, qñ ex ea non diminuit aliqua pars. Et, cũ declarauit ꝙ ista est definitio totius, & perfecti in reb⁹ particularib⁹, declarauit ẽt ꝙ ita debet esse in definitione totius, ſ. mundi, & dixit: & sicut est de particularib⁹, &c. i. & sicut est in definitione toti⁹
I in particularibus, quæ non sunt totum in rei veritate, cum extra illa ĩueniatur aliquid, licet non sit pars eorum, ita est in definitione totius in rei veritate, & est illud, extra qđ nihil est oĩno. qm̃, si extra oẽ totũ ĩuenit aliquid, sequitur necessario corpus inueniri in actu infinitũ: sed hoc est impossẽ ex prędictis: ergo totum ĩ rei veritate est illud, extra qđ nihil est, neq; de sua substantia, neque de alia substantia. & hoc intendebat, cum dixit, siue extraneũ, &c. & dixit hoc, qm̃, si separatum fuerit extraneum, tunc notum erit particulare, & non erit totum in rei veritate: &, si fuerit non extraneum, nõ erit totũ, neq; pticulaŕ, neq; totale.

Totum autem, & perfectum, aut idem penitus, aut proxima natura sunt. Perfectum aũt nihil, non habens finem. finis aũt terminus. Quapropter melius existimandũ est Parmenidem Melisso dixisse. hic. n. infinitum totum dicit, ille aũt totum terminatũ esse, ex ęquo à medio distans. non. n. vt linũ lino est cõtinuare vniuerso, ac toti ĩfinitũ

Et totum, & perfectũ, aut sun insimul idem æquale, aut naturaliter sunt propinqua. & Perfecti non est, nisi illud, quod habet complementum. & complementũ es finis. Vnde opinãdum est quòd ser mo Parmenidis est rectior, quan Melißi. iste. n. dixit quòd infinit est totum, ille autem quòd totũ e finitum, æquiualens ex medio. n enim oportet coniungere infinit toti, & vniuerso, quasi applica filum cum filo.

Et totũ, & complementũ, qđ c oppositũ ĩfiniti, aut noĩa sunt syn nyma, aut consequentia. Et, cũ d clarauit ꝙ ad totum sequit comp tũ, declarauit ꝙ ad completũ seq finis, & dixit, & Completum, &c completũ non est, nisi in eo, qđ l complementũ, & ꝙ complemen est finis: ergo completũ est illud, habet finem. & quia totum est cc pletum: & completũ est illud, qu habet complementũ: & comple

A tum est finis: sequitur necessario vt totum habet finē. D.d.& ideo opinandū est, &c.1. & quia finis sequit̄ totum, opinādum est ꝙ sermo Parmenidis rectior est sermone Melissi. Melissus enim dicit totum eē infinitum, Parmenides autem dixit totum esse finitum. D.d. non.n. oportet, &c. idest & non enim oportet ponere infinitum de consequentibus vniuersum, & totum, sicut dr̄ in ꝓuerbio applicare filum cum filo, i. inducere rem, & suum consimile. & ideo dixit non enim oportet, i. quasi applicare aliquid ad illud, cū quo B continuatur. & dixit æquiualens ex medio, i. habens medium ęquale inter extrema, i. quia æqualiter distat ab extremis. & quasi intendit ī hoc ipsum esse sphæricum.

Qm̄ hinc quidem hanc de infinito dignitatem accipiunt, oīa s. continere, & totum ipsum ī se ipso habere, propterea ꝙ habet quandam similitudinem cū toto. est.n. Infinitum perfectionis magnitudinis materia, & potētia totum, actu vero non. Diuisibile autem est, & ad diuisionem C & ad oppositam appositionem. Totum autem, & finitum, non ſm se, sed ſm aliud, & non continet, sed continet̄, quatenus infinitū ē. quocirca & ignotū est, quatenus est infinitum. formā enim non habet materia.

Et videmus eos distinguere, i. nobilificare īfinitum ex hoc loco, s. quia continet oē, quia inter illud, & totum est similitudo aliqua. Infinitum enim est materia complementi mensura, in potentia vero D *est totum, in actu autem non. Et est diuisibile secundum diminutionem, & additionem, quæ est econtrario illi. Et non est totum, & infinitum per se, sed per aliud. & nō continet, sed continetur, secundum quòd ē infinitū. & ideo ē delatū, secundū quòd est infinitum. in materia enim, non in forma*

Dicit: Et videmus eos magnificare infinitum, quia opinant̄ ipsum 65 esse totum, & continens oē. & causa E in hoc est, quia inter illud, & totum est similitudo, vnde existimauerūt ipsum esse totū. & similitudo inter illa est, quia illud, quod dr̄ infinitū, est prima materia, q̄ est subiecta cōplementi mensuræ, quæ est totum. vnde existimauerūt illud, quod est in potentia totum, & completum esse in actu totum, & completum. D. incœpit declarare modū, quo oportet, ꝙ esse eius est in potentia, & dicit. Et est diuisibile, &c. i. & est in potentia, quia infinitas non inuenitur in mensura, nisi ſm diminutionem existentem in ea, & additionē, quæ F est econuerso diminutioni, vt declaratum est in sermone ꝓdicto. D.d. & nō est totū, &c i. & subiectū recipiens infinitatē, qđ est * mā, nō est totum, neq; finitū per se, sed ꝑ aliud s. per formam, & est contentum in composito ex materia, & forma, & forma continet illud. Et, quia infinitum accidit materiæ, secundū ꝙ est materia, dixit: sed continetur, secundum ꝙ est infinitum, i. subiectū infiniti est contentum, secundū ꝙ est infinitum, i. ſm ꝙ est materia. D.d.

* Mā nō ē totū, neq; finitū ꝑ se, s3 ꝑ aliud s. ꝑ formā ex quo patet formā eē cām finitatis, & mām infinitatis. idē su. 59. & 60. idē. 1. c. de suba orbis. idē 3. cę. c. 72 idē hic ifr. cō. 67. & 68. 72. cō sil'e. 4. ph. t.c. 38. & 49. idē. 1. cœ. c. 61. & 3. cœ. c. 6. & 4. cę. 40.

G D.d.& ideo est delatum, &c.i. &, quia subiectum recipiens infinitũ est cõclusum in toto, ideo existit in alio, i. in composito, & non est existens per se, sed ſm φ recipit infinitum: & hoc est ſm φ ē materia. a & causa in hoc est, quia materia non habet formam. nam, si haberet formam, esset per se b nõ delata ĩ alio. &, quia nõ habet formam, ideo est delata in alio. Et debes intelligere hic p delatum nõ illud, quod diciť ĩ subiecto, aut đ subiecto. materia.n. nõ dr̃ in subiecto, neq; de subiecto. sed delatum accipiť hic loco ei⁹, qđ nõ inuenitur, nisi in alio. & hæc est dispositio c materiæ, & dispositio accidentium, & formarũ. sed accidẽtia, & formæ differunt à materia in hoc, φ sunt in subiecto, aut de subiecto: materia aũt est ipsum subiectũ. Intendebat igiť per delatum illud, in quo materia conuenit cum accidentibus, & formis: & φ non inueniť p se, sed in aliquo, s. in composito, & cũ aliquo, s. cũ forma. sed d materia inueniť p formam, ſm φ fořa est pfectio eius, forma aũt inueniť p materiam ſm hoc, φ materia est subiectum eius, & silr accidentia.

a Infinitũ accidit materię, secũdũ φ est materia. b Quare mā non ē exñs p se. c Esse in alio cõpetit māę, et formæ, & accñtibus H dĩnt tñ. vide consil'e 2. de aia. com. 4. Qũo mā ē cā forę, & ecõtra. vide cõsil'e. 1. ph. c. 70 & 2. phy. 30. & 2. de aia. com. 4. &c.

I Quare manifestum est φ magis in partis ratione infinitum sit, φ̃ in totius. pars enim materia totius est, sicut æs æneæ statuæ. qm̃, si continet in sensibilibus, & in intelligibilibus ipsum magnum, & paruũ, oportebat continere intelligibilia. incõueniens autem, & impossibile est ignotum, & indeterminatũ cõtinere, & determinare.

Apparet ergo ex hoc quòd infinitũ magis est quasi pars, quàm quasi totũ. materia enim est pa[rs] totius, quemadmodum cuprum [est] pars statuæ cupreæ. &, si illu[d] quod continet sensibilia, & inte[l]ligibilia, esset magnum, & pa[r]uum, tunc illud contineret intell[i]gibilia. sed improbabile est, & i[m]poßibile ut ignotum non termin[a]tum contineat terminatum.

Et, si illud infinitum, quod co[n]tinet sensibilia, & intelligibilia, ess[et] magnum, & paruum ſm sentẽtia[m] Platonis, quorum natura nõ est t[er]minata, neq; nota, tunc illud, qu[od] terminat terminatum, & notũ. s. i[n]telligibilia, esset non terminatu[m] neq; notũ. & inopinabile est vt [n]terminatũ, neq; notũ terminet te[r]minatum, & notum. Et hoc cont[in]git Platoni, quia ipse ponit magn[um] & paruum esse infinitũ, & ponit [...] terminantia res sensibiles, & intel[li]gibiles. & facit bene in hoc, φ po[nit] infinitum in magno, & paruo, q[uia] magnum, & paruum sunt ſm ma[te]riam, sed infinitum non inueniť [in] magno, nisi ſm additionem men[su]ræ, quæ est conuersum diminuti[o]nis. & peccat in hoc, φ ponit ipsũ determinare totum.

Redditur causa, propter quam non pot[est] reperiri Infinitum in actu, sed in potentia. Cap. 7.

SEcundum rationẽ aũt ac[ci]dit, vt & quod est ſm ap[po]sitionem non esse videat[ur] infinitũ sic, vt oẽm excedat m[a]gnitudinem, in diuisione aũt [es]se. continetť enim sicut mate[ria] intus, & infinitum, continet [au]tem forma.

A *Et recte etiam contingit quòd infinitum secundum additionem videtur esse impoßibile pertransire omnem mensuram, secundum autem diuisionem poßibile. materia enim continetur intra, & est res infinita, cōtinens aūt ē forma.*

67 Cum declarauit ꝙ mensura non crescit in infinitum, & diminuitur in infinitum, & ꝙ causa ī hoc, ꝙ infinitum non est in actu est forma, & in hoc, ꝙ infinitum est in potentia est materia, īcœpit declarare cōuenientiā eius, quod declarauit cū
B ista causa, & dixit: Et recte etiā, &c. i. &, cum finitas acciderit rei ex forma, & infinitas ex materia, recte cōtingit ꝙ magnitudo non possit pertransire oēm mensuram in additione. qm̄, si hoc esset, tunc esset possibile formam inuenire infinitam. & intelligo per hoc, quod dico. qm̄ forma est causa terminationis, & continentiæ, impossibile est vt ex ea accidat non terminatio, & non continētia rei habenti formam. & sīr ēt cōtingit recte vt diminutio sit in infinitum. causa enim diminutionis est
C materia, quæ est terminata, non terminans. & hoc intendebat, cum dixit: materia enim, &c. i. &, quia materia est terminata ab alio, non terminata in se, ideo non est impossibile vt infinitas, quæ est in potētia, accidat ex illa, non ex forma, qui est terminans. ex illa enim, si esset infinitum, tunc possibile esset corpꝰ in actu esse īfinitum. & vīt apparet ꝙ infinitum est cōtrariū terminato.

Forma ē cā terminationis, & continētię vide su. c. 65. Idē. 1. de aīa. cōmen. 90.

Rationabiliter autem & hoc in Numero quidem esse versus minimum, terminū, versus autem plura semper omnem excedere multitudinem. in Magnitudinibus vero econtrario. versus enim minꝰ, omnem excedere magnitudinē, sed versus maius, non esse magnitudinem infinitam. causa autem est, qm̄ vnū est indiuisibile, quodcunq; vnū sit. vt homo, vnus homo, & nō multi. numerꝰ autē est vna plura, & quāta quædam. quare necesse est stare ad īdiuisibile. duo nāq;, & tria denominatiua sunt nomina: similiter autem & aliorum numerorum vnusquisq;. E versus autem plus semper est intelligere: infinitæ enim sunt bipartitiones magnitudinis. quare potentia quidem est, actu autem non est: sed semper excedit acceptum oēm determinatam multitudinem. at non separabilis est numerꝰ hic bipartitiōis, neq; manet īfinitas, sed fit, sicut & tempus, & numerus tēporis.

Et recte etiam Numerus ī processu ad paucitatem habet finem, F *& in processu ad multitudinē semper addit omni numero. & ī Mensura est econtrario, s. quoniā in paruitatem pertransit omnem mensuram, in magnitudine autem impoßibile est mensuram esse infinitam. & causa in hoc est, quia unū est indiuisibile, quodcunque vnum sit. v. g. homo, qui est vnus homo, non plures. & numerus est plures vnitates, & quantitates. oportet*

igitur

G D.d.& ideo est delatum, &c.i. &, quia subiectum recipiens infinitū est cōclusum in toto, ideo existit in alio, i. in composito, & non est existens per se, sed fm ꝙ recipit infinitum: & hoc est fm ꝙ ē materia. a & causa in hoc est, quia materia non habet formam. nam, si haberet formam, esset per se b nō delata ī alio. &, quia nō habet formam, ideo est delata in alio. Et debes intelligere hic ꝑ delatum nō illud, quod dicit̄ ī subiecto, aut d̄ subiecto. materia. n. nō dr̄ in subiecto, neq; de subiecto. sed delatum accipit̄ hic loco ei⁹, qđ nō inuenitur, nisi in alio. & hæc est H dispositio c materiæ, & dispositio accidentium, & formarū. sed accidētia, & formæ differunt à materia in hoc, ꝙ sunt in subiecto, aut de subiecto: materia aūt est ipsum subiectū. Intendebat igit̄ per delatum illud, in quo materia conuenit cum accidentibus, & formis: & ꝙ non inuenit̄ ꝑ se, sed in aliquo, s. in composito, & cū aliquo, s. cū forma. sed d materia inuenit̄ ꝑ formam, fm ꝙ forā est ꝑfectio eius, forma aūt inuenit̄ ꝑ materiam fm hoc, ꝙ materia est subiectum eius, & sīr accidentia.

a Infinitū accidit materię, secūdū ꝙ est materia. b Quare mā non ē exñs ꝑ se. c Esse in alio cōpetit mãę, et formæ, & accñtibus dfnt tñ. vide cōsīlē 2. de aīa. com. 4. Qūo mā ē cā forę, & ecōtra. vide cōsīle. 1.ph. c. 70 & 2. phy. 30. & 2. de aīa. com. 4. &c.

I Quare manifestum est ꝙ magis in partis ratione infinitum sit, q̄ꝫ in totius. pars enim materia totius est, sicut æs æneæ statuæ. qm̄, si continet in sensibilibus, & in intelligibilibus ipsum magnum, & paruū, oportebat continere intelligibilia. incōueniens autem, & impossibile est ignotum, & indeterminatū cōtinere, & determinare.

Apparet ergo ex hoc quòd infinitū magis est quasi pars, quàm quasi totū. materia enim est par totius, quemadmodum cuprum e pars statuæ cupreæ. & , si illud quod continet sensibilia, & intelligibilia, esset magnum, & paruum, tunc illud contineret intelligibilia. sed improbabile est, & impossibile vt ignotum non terminatum contineat terminatum.

Et, si illud infinitum, quod cotinet sensibilia, & intelligibilia, ess magnum, & paruum fm sentētia Platonis, quorum natura nō est te minata, neq; nota, tunc illud, quo terminat terminatum, & notū. s. i telligibilia, esset non terminatu neq; notū. & inopinabile est vt n terminatū, neq; notū terminet te minatum, & notum. Et hoc conti git Platoni, quia ipse ponit magn & paruum esse infinitū, & ponit terminantia res sensibiles, & intelligibiles. & facit bene in hoc, ꝙ po infinitum in magno, & paruo, q magnum, & paruum sunt fm m riam, sed infinitum non inuenit̄ magno, nisi fm additionem me ræ, quæ est conuersum diminut nis. & peccat in hoc, ꝙ ponit ips determinare totum.

Redditur causa, propter quam non po reperiri Infinitum in actu, sed in potentia. Cap. 7.

SEcundum rationē aūt a dit, vt & quod est fm ap sitionem non esse videa infinitū sic, vt oēm excedat gnitudinem, in diuisione aū se. continet enim sicut mat intus, & infinitum, contine tem forma.

A *Et recte etiam contingit quòd infinitum secundum additionem videtur esse impoßibile pertransire omnem mensuram, secundum autem diuisionem poßibile. materia enim continetur intra, & est res infinita, cõtinens aũt ẽ forma.*

67 Cum declarauit ꝙ mensura non crescit in infinitum, & diminuitur in infinitum, & ꝙ causa ĩ hoc, ꝙ infinitum non est in actu est forma, & in hoc, ꝙ infinitum est in potentia est materia, ĩcœpit declarare cõuenientiã, eius, quod declarauit cũ B ista causa, & dixit: Et recte etiã, &c. i. &, cum finitas acciderit rei ex forma, & infinitas ex materia, recte cõtingit ꝙ magnitudo non possit pertransire oẽm mensuram in additione. qm̃, si hoc esset, tunc esset possibile formam inuenire infinitam. & intelligo per hoc, quod dico. qm̃ forã est causa terminationis, & continentiæ, impossibile est vt ex ea accidat non terminatio, & non continẽtia rei habenti formam. & sĩr ẽt cõtingit recte vt diminutio sit in infinitum. causa enim diminutionis est C materia, quæ est terminata, non terminans. & hoc intendebat, cum dixit: materia enim, &c. i. &, quia materia est terminata ab alio, non terminata in se, ideo non est impossibile vt infinitas, quæ est in potẽtia, accidat ex illa, non ex forma, qui est terminans. ex illa enim, si esset infinitum, tunc possibile esset corp⁹ in actu esse ĩfinitum. & vĩr apparet ꝙ infinitum est cõtrariũ terminato.

Ipsa ẽ cã terminationis, & continẽtię vide su. c. 65. Idẽ. 1. de aĩa. cõmen. 90.

Rationabiliter autem & hoc in Numero quidem esse versus minimum, terminũ, versus autem plura semper omnem excedere multitudinem. in Magnitudinibus vero econtrario. versus enim min⁹, omnem excedere magnitudinẽ, sed versus maius, non esse magnitudinem infinitam. causa autem est, qm̃ vnũ est indiuisibile, quodcunq; vnũ sit. vt homo, vnus homo, & nõ multi. numer⁹ autẽ est vna plura, & quãta quædam. quare necesse est stare ad ĩdiuisibile. duo nãq;, & tria denominatiua sunt nomina: similiter autem & aliorum numerorum vnusquisq;. E versus autem plus semper est intelligere: infinitæ enim sunt bipartitiones magnitudinis. quare potentia quidem est, actu autem non est: sed semper excedit acceptum oẽm determinatam multitudinem. at non separabilis est numer⁹ hic bipartitiõis, neq; manet ĩfinitas, sed fit, sicut & tempus, & numerus tẽporis. D

Et recte etiam Numerus ĩ processu ad paucitatem habet finem, & in processu ad multitudinẽ semper addit omni numero. & ĩ Mensura est econtrario, s. quoniã in paruitatem pertransit omnem mensuram, in magnitudine autem impoßibile est mensuram esse infinitam. & causa in hoc est, quia unũ est indiuisibile, quodcunque vnum sit. v. g. homo, qui est vnus homo, non plures. & numerus est plures vnitates, & quantitates. oportet F

igitur

G *igitur ipsum cessare apud indiuisibile. duo enim, & tria sunt res, et similiter vnusquisq; aliorũ numerorum. processus aũt ad multitudinem possibile est semper imaginari, quoniam diuisio mẽsuræ ĩ duas medietates, & medietatis ĩ duas medietates procedit in infinitum, & sic erit in potentia, in actu aũt non: sed inuenitur in eo aliquid, quod semper addit omni numero terminato. sed iste numerus non se*
H *paratur ab hac diuisione, neq; infinitum est aliquod permanens, sed semper generatur, & similiter tẽpus, & numerus temporis.*

68 Cum declarauit ꝙ recte mensura diuiditur in infinitum, & nõ crescit, & dedit cãm in hoc, incœpit declarare ẽt ꝙ ex illa causa accidit in Numero contrariũ, s. crescere in infinitum, & non diminui. causa enĩ additionis in numero est materia: & diminutio in ea ĩducit ad formã vnitatis, quæ est indiuisibilis. & dixit: Et recte ẽt, i. & pp illud, quod di
I cimus ẽt diuisio numeri ad paucitatem vadit ad finem, sed versus partem multitudinis non hẽt finẽ, sed semper potes addere oĩ numero posito in infinitum. in Mensura autẽ ẽst econuerso. D. d. in paruitatẽ aũt &c. i. diuisio autem magnitudinis, & diminutio eius ad paruitatem ptransit omnem mensuram, i. potest quis accipere ad omnem mensurã minorẽ illa quoniã, si hoc nõ esset, tunc mensura non diuideretur semper. D. d. in magnitudine autem, &c. i. additio autem eius semper, secundum ꝙ est vna mensura, im[...] sibilis est. oĩ impossibile est mẽ[...] ram infinitam esse in actu, vt de[...] ratum est. Et, cum declarauit q[...] spositio in numero est ecõtrario quod est in mensura, exponit c[...] sam in hoc, & dicit: & causa in [...] est, &c. i. & causa in hoc, ꝙ num[...] diuiditur in indiuisibile, est, qa [...] ne vnum est indiuisibile, vt vn⁹ [...] mo, & vnus equus: est enim indi[...] sibilis in illa specie: ideo vnum [...] pliciter, s. vl'e est indiuisibile etia[...] &, quia numerus est coaceruus [...] tatum, numerus erit composit[...] indiuisibilibus: & diuidit̃ in ind[...] sibile: ergo numerus diuidit̃ in [...] diuisibile: & oẽ, quod diuiditu[...] indiuisibile, diuisio finitur in eo [...] go diuisio finitur, & cessat in nu[...] ro. Deinde d. duo enim, & tria [...] res indiuisibiles, & non sunt qu[...] tas continua, & sit' alij numeri causa in hoc, ꝙ vnum est indiui[...] le, est, quia oĩs res est vna per su[...] formam, & forma est indiuisibi[...] le. Deinde d. processus aũt eius, idest, processus autem numer[...] multitudinem numerorum se[...] est possibilis, dispositio enim in[...] ditione numerorum est sicut d[...] sitio in diminutione mensur[...] Quemadmodum enim causa i[...] uisione mensuræ in infinitum materia, similiter est causa in a[...] tione vnitatum in infinitum, [...] ditio numeri in infinitum e[...] potentia: non quòd additio in[...] ta exeat in actum, ita, ꝙ inueni[...] numerus in actu infinitus: sed [...] ditio nunq̃ cesset. Deinde d. se[...] numerus, &c. i. sed numerus n[...] separatus ad hanc additionem est in infinitum, neque infini[...]

A existens in eo est res fixa, sed infinitas in eo est * in actu, & in transmutatione, sicut e dispositio in tpe, & numero tpis. Et intendit per numerũ tpis, numerum, qui est genus tpis, vt post declarabit. & dria inter has duas additiones, vt diximus, est, qñ additio in continuo est ex forma, & in quãtitate discreta est ex materia: & diuisio in eis est econuerso, s. qm diuisio in numero est ex forma, & in magnitudine ex materia.

* a. Laddit. in motu.

In Magnitudinibus aũt contrarium est. etenim diuiditur in B infinita continuum. versus aũt maius non est infinitũ. quãtum enim contingit potentia esse, & actu cõtingit tm esse. Quare, cũ infinita nulla sit magnitudo sensibilis, nõ cõtingit excessum eẽ oĩs determinatæ magnitudinis. esset enim aliquid cœlo maius.

In Magnitudine aũt est ecõtrario. continuũ enim diuiditur in infinitũ. sed in magnitudine non est infinitũ. quoniã in quacunq; mensura potest esse in potentia, in illa mensura potest esse in actu. Et, cũ nulla C *mensura sensibilis est infinita, impoßibile est vt excedat omnẽ mensuram terminatam, quoniam, si hoc esset poßibile, tunc aliquid esset maius cœlo.*

69 Dicit: In magnitudine, &c. i. sed mẽsura impoſſe est vt crescat in magnitudine in infinitũ. qm mensura demonstrata in quacũq; quantitate fuerit in potẽtia, in illa quãtitate potest poni in actu. Et intendit ꝙ, si mensura demrata posset augeri, & crescere in infinitum, etiã possibile erit inueniri mensurã infinitam in D actu. Deinde destruxit antecedens, & conclusit oppositũ consequentis, & dixit: &, cum nulla mensura, &c. idest, &, cum posuerimus ꝙ in quacunq; quantitate fuerit possibile vt mensura sit in potentia in illa quãtitate, erit possibile vt sit in actu. &, cũ posuerimus ꝙ aliqua mẽsura sit in potẽtia infinita, sequitur ꝙ illa erit mensura infinita in actu: sed nulla mensura est infinita in actu, vt declaratum est: ergo nulla mensura põt crescere in infinitũ. Deinde confirmauit istud destructũ per aliud, pręter illud, quod superius declarauit, & E dixit: qm si hoc esset poſſe, &c. i. qm, si esset poſſe mensurã crescere in infinitum, tunc mensura non esset terminata naturaliter. & sic esset poſſe, vt aliqua esset maior mensura continente totum, & est cœli. Sed quęret aliquis in hac propositione, dicẽte ꝙ in quacunq; quantitate ponatur magnitudo in potentia, in illa quantitate põt poni ĩ actu, in quo differt ab hac propositione, s. ꝙ in quacũq; quãtitate ponatur aliquis numerus demõstratus in potẽtia, in illa quantitate põt poni in actu. vnde existimatur ꝙ non est differentia in hoc, F ꝙ sit possibile infinitum esse in potentia in numero, & in magnitudine, vt dictum est. Sed, cum aliquis consyderauerit hoc, videbit ꝙ additio, in qua non cessat infinitũ esse, & non sequitur, si ponatur ipsam exire in actũ, quod ẽ impoſſe, est additio cuiuslibet partis generatæ, cuius possibilitas est alia à possibilitate alterius partis, & non sunt oẽs partes vnius possibilitatis demõstratæ: & hoc est sicut est dispositio in motu, & tpe. in additione autẽ cuiuslibet partis, cuius

Digressio, qua qrit, verũ sic ẽ ĩter numerũ, & magnitudinẽ s. quo ad posse ĩ infinitũ augeri.

Solutio. Positates ĩ rebus augmentabilibus in ĩfinitũ sunt diuersarũ dispositionũ & nõ sunt ptes vnius positatis. secus ẽ in nõ augmẽtabilibus.

G cuius possibilitas est pars vnius possibilitatis demonstratæ, ista possibilitas, quocunq; ponatur in potentia, sequitur ex ea vt inueniatur in actu in illa dispone: &, si non, cótingeret vt potentia esset frustra. & additio, quę est in magnitudine demsata, est de genere istius additionis. & additio, quę est in numero, é de genere primæ additionis & cá in hoc, q potentiæ, quæ sunt in additione vniuscuiusq; partis partiú mensuræ, oés sunt partes vnius potentiæ. & non est ita in numero, qm, sicut mensura est vna, & cótinua, & numerus non. fm hoc

H igitur intelligendus est iste locus.

Ex isto textu elicitur Analogú nó significare naturá vnam.

Infinitum autē non est idē in motu, & magnitudine, & tpe, tanq̃ & vna quædā natura. sed posterius dicit fm prius. vt motus quidē, quia prius est magnitudo, in qua mouet, aut alterat, aut augmentatur, tempus autē propter motū. Nunc igitur vtimur his, posterius aūt tentabimus dicere & qd é vnūquodq;, & propter quid oís magnitudo sit in magnitudines diuisibilis.

I *Et intentio infiniti non est eadē in mēsura, & in motu, & in tēpore quasi vna natura, sed dicitur in postremo, quia est in priori. v.g. quoniā dicitur in motu, & in tēpore, quia ē in mēsura, in qua fit motus, aut alteratio, aut augmentū, & dicitur in tēpore propter motū. Quoniā in istis locis accepimus ista acceptionē, et post dicemus de vnoquoq; eorū, & de causa in hoc, quòd oīs mensura diuiditur in mensuras.*

Dicit: Et intentio infiniti in mensura & in motu, & in tpe non est dicta vniuoce, ita, q significet vná naturam, sed illud, quod dr de posteriori dicitur pp prius, s. qm est dictum in eis fm prius, & posterius fm hoc q mensura est prior motu, & motu tpe. v.g. qm infinitum non dicit de motu, nisi quia dr de mensura. mensura enim, quia est subiectú motus & mensura est causa infiniti existentis in ipsa, fm q mésura est subiectú ipsius, & motus ét causa est infiniti existétis in ipso, fm q motus est subiectú, necesse est vt infinitú, existé in mensura, ita se habeat ad infinitú existens in motu, sicut mensura ad motū. si igitur quantitas dicitur de mensura, & motu fm prius, & posterius, necesse est vt infinitú dicat de eis fm prius, & posterius. & silr de motu cum tpe. quemadmodú enim motus est prior tpe, similiter infinitum existens in motu est prius infinito existente in tépore. D. d. qm in mensura, in qua fit motus, i. translatio. & intédit p mensuram subiectú motus tráslationis, aut alterationis, aut augmenti, & est corpus. D. d. & dicitur in tpe, &c. i. & dicitur in tpe quia dr in translatione. D. d. & post dicemus, &c. i. & hoc, quod diximus q quædam istorú præcedunt quædam, est positum hic, & post declarabitur, cum dicemus vtrúq; eorum quid sit, s. motum, & tempus, & qú se habent adinuicem: qm motus declaratus est. D. d. & causa in hoc q omnis mensura, &c. i. & declarabimus causam, pp quam semper mensura diuiditur in diuisibile. Et hoc significat q diuisio mensuræ semper est nota per se, & q causa ei9 indiget demonstratione, non sicut quidam existimauit

A existimauit quòd Geometer accipit hoc esse à Naturali.

Non remouet autē ratio Mathematicos à cōtemplatione, auferens sic esse infinitum, vt actu sit versus augmentū, vt intransibile. neq; enim nunc indigēt infinito, neq; vtūtur, sed solū esse, quantācunq; velint, finitā. maximæ aūt magnitudini ſm eandem est secari rationē, quantamcunq; magnitudinē alterā. quare ad demonstrandū quidē illo modo nihil differet, esse autē in
B existētibus erit magnitudinib⁹.

Et iste sermo non destruit scientiā Mathematicorū, scilicet hoc, quòd dicimus quòd infinitum non est, secundū quod nūquā finitur in augmento in actu. quoniā non indigent in sua sciētia hoc infinito. semper enim indigent in ea, vt finitū sit quomodo voluerint. & poßibile est diuidere secundum diuisionem maximæ mensuræ quamcunque aliam mensuram. ex quo declara-
C *tum est quòd neq; illis accidit nocumentum in demonstratione, neque est hic aliquid cogens, vt hic sit in mensuris existentibus.*

71 Et hoc, quod dicimus, ꝙ magnitudo nō potest crescere in infinitū, nullum fundamentū destruit Mathematicoꝝ, sicut qui dicit ꝙ impossibile est magnitudinē diuidi in infinitum, destruit fundamentū Mathematicorū. non enim indigēt in sua scientia ponere ꝙ mensura crescit in infinitū, sed indigent in sua scientia ponere mensurā in quacunq; quantitate voluerint. possunt enim ponere mensuram maiorem cœlo. &, cū dicunt, extrahamus lineam in infinitum, intendunt vt accipiant ex ea quantum voluerint. Et hoc accidit eis, quia non consyderant de mensura, ſm ꝙ est finis corporis naturalis, sed secundum ꝙ est non in corpore omnino. D.d. & poßibile est diuidere, &c. idest vt mihi videtur, & signū eius, quod Geometer nō indiget ponere lineam infinitam in additione est, quoniam illud, quod potest declarari in linea maiori, & si esset maxima, potest declarari in minori linea, quæcunque sit, vt diuidere lineam in aliqua proportione, & alia multa, quæ accidunt lineis. &, cum non est differentia inter magnum, & paruum in hoc, quo indigent, q̄d igitur coget eos ad ponēdum lineā infinitam in actu? D E

Vide pro illo, 2. Physic. c. 20. et quæ ibi.

Quoniam autē causæ diuisæ sunt quadrifariā, manifestū est, ꝙ vt materia, infinitū causa est: & ꝙ esse quidē ipsius priuatio est, per se aūt subiectū, continuū ipsum, & sensibile est. Videntur aūt & omnes aliȷ tanquā materia, vtentes infinito. quocirca & inconueniens est, continens facere ipsum, & non contentum. F

Et, cùm causæ sunt quatuor, manifestum quòd infinitum est causa, quasi materia, & quòd quiditas eius est priuatio, & quòd subiectū per se est continuum sensibile. Et videmus oēs, loquētes de infinito, vti ipso quasi materia. & ideo non est rectū vt sit cōtinens, nō contētum,

Et,

3 Et, cum genera causarũ sunt quatuor, manifestum est ꝙ causa infiniti est materia, & ꝙ, si infinitũ ponatur causa, erit cã ſm materiam. a qm̃ quiditas infiniti est priuatio finis, & causa priuationis est materia, sed subiectũ istius priuationis non est materia abstracta à forma. sed subiectum per se istius priuationis est corpus continuum sensibile, cõpositum ex materia, & forma, ſm ꝙ ẽ materiatum, non ſm ꝙ est formatum. D. d. Et videmus omnes loquentes de infinito, &c. i. vt Platonem, qui ponit ipsum magnum, &

72 Maifestũ ẽ ꝙ cã ĩfiniti ẽ mã. Idẽ supra. 59. 60. 65 67. 69. a Quiditas ĩfiniti ẽ priuatio finis & cã priuationis ẽ mã.

H parvum, & illos, qui ponunt ipsum numeros, & ponũt ipsum quasi materiam, ideo necesse est vt sit contentum, non continens.

Destruuntur rationes, quae probare videntur dari infinitũ in actu. Cap. 8.

Reliquum est autẽ aggredi ſm quas rationes infinitũ esse vr̃, nõ solũ potentia, sed vt determinatum. Alia.n. ipsorum non necessaria sunt, alia aũt habent alias quasdam veras obiectiones. Neque

I .n. vt generatio non deficiat, necessarium est actu infinitum eẽ corpus sensibile. cõtingit.n. alterius corruptionẽ generationeꝫ alterius esse, cũ oẽ finitum sit.

Et oportet nunc narrare sermones, ex quibus existimatur non solum materiam esse in potentia, sed est existens per se. Quidam.n. eorum sermonum non est necessarius, & in quibusdam sunt obiectiones verae. Quoniam. vt non generatio deficiat, est in actu corpus infinitum sensibile. quoniam possibile est vt corruptio alterius generatio reliqui, & totum, utrunque finitum.

Cum numerauit quinq; rõnes probando infinitum esse, incepit demonstrare deceptiones in eis, & dixit: Et oportet nunc, i. & postquam diximus de modo infiniti possibili, & impossibili, oportet nos narrare sermones, ex quibus existimatur infinitum non est solummodo potentia, sed in actu. quidam.n. illorum sermonum sunt veri, sed non sequitur ex eis illud, quod reputatur sequi, & quidam sunt falsi, & habent cõtradictiones veras. Deinde incepit à ratiocinatione, quae est ex rebus veris, sed non conclusit illud, qđ existimant, & dixit: Qm̃ vt generatio non deficiat, &c. i. qm̃, non quia generatio non deficit, est necesse corpus in actu esse infinitum sensibile. generatum.n. quia occupat locum corrupti, non est necesse ex hoc, ꝙ generatio est in infinitũ locum eẽ infinitũ. qm̃, si locus processit generatũ, & generatum est factũ successiue in infinitũ, & generatio generati non sit corruptio alterius, tunc necesse est locũ esse infinitum, & vt totum addatur in potentia in infinitũ, & sic poterit exire in actum: sed quia hoc non est, immo generatio alicui⁹ est corruptio eius, ex quo generat̃: iõ non sequitur ex hoc illud, qđ existimabãt seq.

Amplius tangere, & finitum esse alterum est. illud.n. ad aliquid est, & alicuius (tangit.n. omne

A omne aliquid) & finitorum alicui accidit. finitum autem non ad aliquid est. neq; tangere cuiusuis quoduis est.

Et etiam intentio cõtactus est alia ab intentione infiniti. contactus.n.est in respectu alicuius. si.n. aliquid tangit aliquid, et hoc accidit quibusdam finitis. finita autem non in respectu dicuntur. neque quodlibet tangit quodlibet.

74 Hæc est rõcinatio, in qua dictũ
B est φ, corpus finitũ finit̃ p suã cõtinuationẽ cũ alio corpore, & istud aliud cũ alio. si igit̃ corpa necesse ẽ vt finiant̃ in aliquid, necesse est vt totũ sit infinitum. Et incœpit declarare deceptionẽ in hac rõcinatiõe, accipitur.n. in ea loco contactus finitas, & dixit: Et ẽt, &c.i. & istud, quod sequit̃ in contactu, nõ sequitur in finitate: cõtactus.n. aliud est à finitate: contactus.n. dr̃ in respectu alterius: finitas aũt rei dr̃ in respectu suijpsius. vnde dr̃ φ corpus finitũ est illud, qđ continet̃ ab vno termino, aut terminis, quę sunt suæ
C superficies, non superficies corporum extraneorum. Et, cum declarauit φ finitas nõ est contactus, declarauit ẽt φ non est necesse vt omne finitum tangat. &, si, siue per se, siue per accidens alterum istorum esset verũ, ratiocinatio esset vera. & dixit & hoc accidit quibusdam finitis. i. & hoc, s. contactus accidit q̃busdã rebus finitis. oẽ.n. tangẽs est finitum, sed non oẽ finitũ est tangens. Deinde dixit finita aũt, &c.i. sed nõ omne corpus dicit̃ in respectu alicuius. quod.n. dr̃ in respectu est pars totius. & si, omne corpus diceret̃ in respectu eius, à quo cõtinetur, & qđ tangit, tũc nõ esset illic totũ omnino. &, cum totum non fuerit, non erit pars. Et ista ratiocinatio, vt mihi videt̃, est cõis, cũ nõ sit manifestum per se hoc, sed hoc declarabitur proprie, cum fuerit declaratum φ extra mundum nõ est vacuum, neq; plenum, i. & non omne tangens habet naturam tangendi quodlibet. res.n. non tangit, nisi illud, qđ est suum totũ naturaliter. nõ.n. qđlibet tangens tangit quodlibet, nedum vt quodlibet sit tangens. Et apparet φ corpus circulare non est innatum tangere, cum sit completum per se: & φ corpus rectum est natum tangere, cum sit finitum, & completum per aliud: & hoc inuenit̃ in corpore circulari, & in elemẽtis, vt post declarabit̃.

D

Documentum.

Eã Corp⁹ circulare nõ ẽ innatũ tãgere, cũ sit cõpletũ p se, s; corp⁹ rectũ ẽ innatũ tãgere, cũ sit cõpletũ, & finitũ p alterum. Idẽ. 4. ph. cõ. 43.

Intellectione aũt credere inconueniẽs est. non.n. in re superabundantia, et defectus est, sed in intellectione. vnumquẽq;.n. nostrum intelliget vtiq; aliquis multo maiorem seipso, augmẽtans in infinitum. sed non propter id extra vrbem quispiam est, extra ve tantillam magnitudinem, quam habemus, qm̃ intelligit aliquis, sed qm̃ est. hoc autẽ accidit. Tempus autem, et Motus infinita sunt, & Intellectio, non permanente accepto. Magnitudo autẽ, neq; diuisiõe, neq; intelligibili augmentatione est infinita. Sed de Infinito quidem quomodo est, & qũo non est, & quid est, dictum est.

F

Et

G *Et non est rectum etiam credere illud, quod imaginatur imaginatione. additio enim, & diminutio non erit tunc in re, sed in imaginatione. potest.n.quis imaginari quòd vnusquisq; nostrum creuit multotiens in infinitũ super quantitatem, in qua sumus. sed non sequitur, si aliquis imaginatur hoc in nobis, vt nos simus extra ciuitatem, sed, cũ erimus sic, accidet hoc nobis, Tempus autem, & Mo*

H *tus sunt infinita, & similiter imaginatio absque eo, quòd id, quod inuenitur ex eis, sit fixum. Mensura autem neq; secundum diminutionem, neq; secundum additiotionem per imaginationẽ erit infinita. Iam igitur diximus de Infinito quomodo est, et quomodo non est, & quid est.*

75 Imaginatio facit credere infinitum, in actu esse, & in potentia, in vero, s.& in falso. in vero quidem, quia possibile est imaginari infini-

I tum in additione numerorũ, & in diminutione mensuræ, in falso verò quia possibile est imaginari mẽsuram crescere, sicut diminui. in eo aũt, qđ est in actu facit credere, vt dictum est superius. non.n. possumus imaginari extra mundũ, nisi corpus, aut vacuũ: & illud vacuũ, aut corpus, si ponatur finitum, tũc non possumus imaginari extra ipsum, nisi aut vacuum, aut corpus ex quo existimatur sequi ꝙ extra mũdum est corpus infinitum, aut vacuum, aut corpora infinita: & vbi imaginatur vacuum, posse est vt in eo sit corpus: ergo, si vacuũ fueri infinitum, corpus erit infinitũ. immo necessariũ hoc est, possibile.n vt dicit Arist. in æternis est necessariũ. Et cũ imaginatio facit hoc, incœpit declarare ꝙ multa sunt, q̃ nõ possunt imaginari, & multa imaginantur, quæ non sunt. & dixit: Et non est rectum ẽt, &c.i. & nõ est rectum credere ꝙ esse sequitur imaginationẽ. augmentũ.n. & diminutio, quę possunt imaginari in rebus existentibus, in quibus impossibile est additionem esse, aut diminutionẽ, non sequitur imaginationẽ, immo illud, quod est in imaginatiõe non est nisi in anima tũ. v.g. quoniã possibile est vt aliquis imaginetur ꝙ vnusquisq; nostrum crescat plus sua quantitate naturali, sed nõ sequitur ex illa imaginatione vt simus in hac dispositione magnitudinis. Et dixit: sed non sequitur &c. forte intendit, sed, si aliquis imaginetur hoc in nobis, s. vt ita simus magni, adeo, ꝙ simus extra ciuitatem non sequitur ex hoc vt simus extra ciuitatem. Et forte est defectus in lib. & sic debet legi. & similiter potest quis imaginari nos esse extra ciuitatem, sed non sequitur ex sua imaginatione nos esse extra ciuitatem, sed, cum fuerimus extra ciuitatem, tunc imaginatio illius erit vera, & erit accidens enti. & hoc intendebat, cum dixit sed, cum fuerimus sic, accidet hoc nobis, i. sed, cũ fuerimus extra ciuitatem, accidet vt imaginatio sit talis imaginatio .n. sequitur ens, sed nõ ens imaginationẽ. D.d. Tẽpus aũt, &c.i. tempori aũt, & motui accidit ꝙ sunt in infinita, & similiter imaginatio eorum

A rum. sed illud, qđ inuenit de infinito in eis, nõ est fixũ, i. exñs in actu. hoc enim ẽ impoſſe, sed ẽ successiuũ. D. d. Mensura vero, &c. i. mensura vero nõ est infinita ĩ additione, & diminutione pp hoc, ꝙ imaginatᷣ diminui, & crescere in infinitum, sed in hoc, ꝙ est infinita in diminutione, cõueniunt esse, & imaginatio p accñs. & in hoc, ꝙ est infinita in additione, non cõueniunt, vt declaratũ ẽ superius. ex imaginatione igiᷣ non põt qs iudicare vero iudicio essentialr ipsam diminui ĩ infinitũ, aut crescere, sed, si iudicauerit ipsam diminui

B erit verũ iudiciũ p accñs, &, si iudicauerit ipsã crescere, erit falsũ simplr. Et, cũ cõpleuerit sermonẽ de infinito, dixit: Iam igiᷣ diximus, &c. i. iã igiᷣ diximus q̃[o] est infinitũ, i. in potentia, & q̃[o] nõ est, i. in actu, & quid est, i. & iã definiuimus ipm sic, s. qm̃ est illud, extra qđ sp est aliqd.

Epilogus.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV
LIBER QVARTVS,

C

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

A tex. 1. vsq; ad 50. de loco est sermo.
A 50. vsq; ad 87. disputat de vacuo.
Ab 87. vero vsq; in finem agit de Tẽpore.

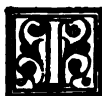
Famosæ afferuntur rationes, tum affirmãtes, tum negantes Locum esse. C. I.

Imiliter autem necesse est Naturalẽ & de Loco, vt & de infinito, cognoscere si est, an non, & quomodo est, & quid est. Etenĩ quæ sunt, omnes existimant alicubi esse, quod vero nõ est, nusq̃ esse. vbi enim est Hircoceru[9], aut Sphinx? Atq; motuum cõmunis maxime, maximeq; proprius ſm locum est, quem vocamus Lationem.

D

Et oportet Naturalem consyderare de Loco, sicut de infinito, donec sciat vtrũ sit, aut non, & quomodo, & quid sit. Homines enim opinantur entia esse in vbi. quod enim non est, non est apud eos in loco. Hircocerus enim, & Chimera non habent vbi. Et quia cõior motuum, & manifestior est ille, qui ẽ in loco, qui dicitur Trãslatio. E

Ntendit in hoc tractatu perscrutari de Loco, & Tẽpore quid sit substantia vtriusq;, illa. n. esse manifestũ est per se. sed apud pscrutationem de natura eorũ accidunt in hoc quæstiones. Et post perscrutationem de loco perscrutabiᷣ de Vacuo etiam, vtrum sit, aut nõ: quia assimilatur loco: & quia existimatur esse locus, in quo non existit corpus. Et primo incœpit perscrutari de loco, & incœpit in hoc notificando quæ sunt consyderanda de loco, & dixit: Et oportet Naturalem consyderare, &c. & intendit ꝙ Naturalis debet cõsyderare de vtroq;. vtrunq; enim est cõsequens corporis naturalis. Deinde dixit vtrũ sit aut non. * Et non intendit perscrutari de suo esse ſm demonstrationẽ, sed ſm dialecticam: † locum enim esse notum est per se. &, cũ perscrutatur ſm dialecticã de quiditate ei[9],

I

F

* Documẽtũ primũ.
† Ari. ñ intendit perscrutari đ eẽ loci secundũ demrõnẽ, s; scđm dialecticã qa locũ esse ẽ notum p se, &c.

G occurrunt hic quæstiones, quæ faciunt dubitare in suo esse. Deinde dixit, & quo, i. vtrum sit de genere entium p se, aut de genere entium p aliud. & quid sit, intendit definitionem, & substantiam. Et, cũ narrauit quod oportet Naturalem pscrutari de loco, icœpit dar causam famosam cogentem ad pscrutationẽ de hoc, & dixit: Homines enim, &c. i. & oportet perscrutari de loco, quoniam Antiqui opinabantur ipsum esse necessariũ in esse cuiuslibet entis. & causa illius opinionis est, qa, cum viderunt quod illud, quod nõ est

H ens, vt Chimera, & Hircoceruus nõ est in loco, existimauerunt quod sequitur secundum cõuersionem quòd omne, quod est ens, est in loco. sed declaratum est in Logica, quod non tenet ista conuersio. sunt enim entia, quæ non sunt in loco. Et, cum dedit causam famosam cogentem ad perscrutãdum de loco, dedit in hoc causam naturalem, & dixit, Et quia cõmunior motuum proprie, &c. i. & causarum cogentium ad perscrutandum de loco est, quòd inest motus localis, qui est communior motuum, scilicet extra quem nullum ens est naturale, & prior eorum, s. secundum tempus, & causam. & post declarabitur quod necessarius est loc'. & cum Naturalis habet perscrutari de motu, oportet ipsum etiam perscrutari de loco.

Quo motus localis ẽ cõior oĩ

I motu, & prior scd3 tps, & secũdũ cãm, vide 8. ph. a. t. cõ. 55 vsq. ad te. com. 61.

Habet autem multas dubitationes quidnam sit Locus non enim idem videtur speculantibus ex oĩbus, quæ insunt. Amplius aũt neq; habemus quicq; ab alijs, aut ante dubitatum, aut prius traditum de ipso.

Et in intentione Loci, quid si sunt multa quæstiones. non en in quacunq; parte inspexerimus sum, inueniemus ipsum vnum. etiam non habemus ab alijs præcessoribus aliquid dubitatum, ne aliquid inuentum de ipso.

Cum narrauit quod oportet Na ralem perscrutari de loco, & de causam in hoc, incœpit narrare d ficultatem cognitionis loci, & de rare cãm in hoc, & dixit: Et I Ite ne, quid sit locus, sunt multæ qu stiones, i. in scire definitionẽ, & q ditatem loci sunt multæ quæsti nes, & maxima difficultas. D. de causam in hoc, & dixit. non enim quæcunq; parte, &c. i. & causa dif cultatis quiditatis eius est, quia, consyderabimus de illo, non inu niemus ipsum vnũ dictum vniu ce in omnibus corporibus natur bus, sed quasi dictum modo dubi tiuo. * & scire quiditatem hmõi tium est difficile, quia appropiqu ei, quod non hẽt cõem naturam: ideo latet. & definitio cõmunis d clarat hanc naturam cõem, & hui modi definitiones difficile inueni tur p regulas dantes definitionen quæ sunt diuisio, & compositio, demonstratio. b Aut intendit quod syderare de loco inducit consyde tem ad res diuersas de dispõne ei sunt. n. aliqua, quæ faciunt existin re in ipso res diuersas, vt post decl rabitur. Et, cũ dedit causam ex i sa re, dedit aliam causam extrinse facientem etiam scire quiditatẽ l ci esse difficilem, c & d. Et etiã n habemus ab alijs præcedẽtibus, S i. & etiam consyderare de loco e dif

A difficile, quia nihil inuenimus in ipso dictum à præcedentibus, neque aliquid, quod faciat dubitare in ei⁹ esse, neq; aliquid inuentum de cognitione substantiæ eius.

Quod igitur loc⁹ sit, videtur manifestum esse ex trãslatione. vbi nanq; nunc est aqua. hinc egressa tanquam ex vase, iterũ aer inest: aliquando autem eundem locum hũc aliud aliquod corporum obtinet. hoc autem ab ijs, quæ insunt, & transferũtur, omnibus alterum esse vide-
B tur. in quo enim aer nunc est, aqua in hoc pri⁹ erat. quare manifestum est ꝙ locus, & regio aliquid erat diuersum ab vtrisque, ad quam, & ex qua transferebantur.

Et existimatur quòd manifestum est locum esse aliquid ex mutatione, & translatione. vbi enim nunc est aqua, illic, quando exit aqua, est aer. v. gr. quando aqua exit a vase, erit etiam ibi aer: & forte secundum hunc modum erit
C *ibi aliquod corpus aliud. & existimatur hoc esse aliud ab omnibus rebus, quæ sunt, & transferũtur in ipsum. illud enim, in quo modo est aer, prius erat in ipso aqua. declaratum est igitur ex hoc locum esse aliquid aliud à duobus, s. illud ad quod, & a quo succedunt.*

Cum declarauit causam, ꝓpter
3 quam oportet Naturalem consyderare de loco, & declarauit causam difficultatis, quæ est in cognitione substantiæ eius, incœpit numerare D
res famosas facientes locum esse, deinde post hoc numerauit res famosas ẽt, ꝗ faciunt dubitare in esse ei⁹, vt est eius mos, s. in ꝓordinando sermones logicos sermonibus demrãtiuis, ꝗ hñt cum cognitione rei dissolutionẽ illorum sermonũ contrariorum. Et dixit: Et existimatur ꝙ manifestum est, &c. i. & apparet locũ esse ex mutatione ſm translationem, s. ꝑmutationem corporũ succedentium in ipso. apparet enim ꝙ illud vbi est aqua, qñ recedit ab eo. succedit illi in illo vbi aer, aut aliud corpus. vt accidit in vase, ꝙ, cum ab E
eo exit aq̃, succedit ei aer, aut aliud corpus. & hoc intẽdebat, cum dixit. vbi enim est modo aqua, &c. i. apparet enim ꝙ vbi inueniť aqua, illic qñ exit aqua ab eo, sicut si exit à vase, inueniť aer. D. d. & forte hoc mõ erit illic aliqđ corpus aliud, i. & forte ſm successionẽ veniet in hunc locum, in quo fuit aqua, aliqđ corpus aliud ab aere. D. d. existimatur igiť, &c. i. scitur igitur ex successione, cuius causa est translatio, ꝙ locus est aliud à rebus succedentibus in ipm. manifestum est enim quod illud, in
quo modo est aer, iá in eo erat pri⁹ F
aqua: & ipsum est fixum, & recipiẽs successionem istorum duorũ corporum: & hæc duo corpora nõ sũt fixa, sed successiua: ergo ẽ aliud necessario à corporibus accidentibus. & hoc quod dixit, cũ hoc, quod est famosum, est notum per se etiam. D. d. declaratum est igitur ex hoc, &c. i. declaratũ est igitur ex hac cõsyderatione locũ esse aliquid aliud ab illis duobus, quæ succedunt sibi in illo, & est illud, ad quod transferuntur, & in quo succedunt sibi.

Consuetudo fuit Ari. dialecti

cos sermones demõstratiuis ꝓponere. vide cõsiliẽ. 2. de aĩa c. 136. & 13. me. c. 1. vide hic inf. cõ. 51. Sed vide oppo. 1. cœ. c. 2. vide solonem. c. 85 primi de cœlo.

 Am-

G Amplius aũt lationes physicorũ corporũ, & simplicium, vt ignis, & terræ, & talium nõ solum ostendunt ꝙ est aliquid locus, sed ꝙ & habet quandã potẽtiam. fertur enim vnũquodque in suum locum, non prohibitũ, illud quidem sursum, hoc vero deorsum. hæc autem sunt loci partes, & species, sursum & deorsum, & reliquę distãtiarũ sex.

Idẽ 3. ph. t. 54. & 2. cœ. tex. 9.

Loci ptes, & spẽs. id. 3. ph. t. cõ. 54. & 2. cę. t. c. 9. & 1 hoc t. seq.

Et modi translationis corporũ naturalium simplicium, v. g. traslationis ignis, & terræ, & similium significant cum hoc, quòd significant locum esse aliquid, et ipsum habere etiam aliquam potentiam. quodlibet enim eorum transfertur ad suum locum, quem hẽt, nisi impediatur ab aliquo. hoc igitur transfertur superius, & hoc inferius. & istæ sunt partes loci, & species illius, s. superius, & inferius, & aliæ partes.

H

4 Ex hoc ẽt apparet ꝙ locus est aliquod ens aliud à corporibus localibus. & apparet ex eo etiam ipm habere potentiam naturalem conuenientem ei, quod mouetur ad ipm: &, si non, tunc corpora non mouentur ad ipsum. & apparet ex eo etiam tertium, qm̃ diuiditur in species cõtrarias. & hoc apparet, sicut dixit, ex consyderatione modorum translationis corporum simplicium translatione naturali, vt ignis superius, & terra inferius, & aer sup aquam, & sub igne. apparet enim intuentibus hoc, ꝙ illud, quod terra quærit per suum motum ad inferius, est locus illi cõueniens, & sĩr illud, qu ignis quærit per suum motũ ad superius. Et apparet ex hoc, ꝙ lo est perfectio moti ad ipsum. & h intendebat, cum dixit ipsum hab re potentiam. i. qm̃ apparet ex m tu terræ ad inferius, & ignis ad su rius, quod q̃runt per istũ motũ, conueniens sibi, q̃ conuenientia est, nisi per potentiam naturalẽ e stentem in illo vbi. D. d. & hoc tr fertᶜ ad superius, &c. i. & apparet e ex hoc, ꝙ vnum corpꝰ simplex t fertur ad superius, & aliud ad inf rius, quod superius, & inferius su partes loci, in quas diuiditur, ꝭm genus diuiditur in suas differenti specificas. & q. d. sunt partes loci, sunt species illius. & addit hoc, ne quis intelligat per partes, partes ꝭ quantitatem, non ꝭm formã. & in dit per sex partes, sursum, & alia.

I

Sunt aũt talia nõ solũ ad n dextrum & sinistrum, atq; su sum & deorsum. nobis enim n semp idem, sed ꝭm positionem vt conuertimur, fiunt. idcirc idem crebro dextrũ & sinistr est, & sursum & deorsum, & a te & retro. In natura autẽ dete minatũ est seorsum vnũquoc que. non enim quodcunq; co tingit sursum est, sed quo fertu ignis, & leue. sĩr vero & deo sum, non quodcunq; contigi sed quo habentia grauitatẽ, terrea, tanq̃ non positione dif rentia solũ, sed & potentia. Os dunt autem & Mathematica. c enim non sint in loco, tñ ꝭm p sitionem ad nos habent dextr & sinistra (vt solum intellig ipsi

G ipsorum positio) non habentia natura horum vnumquodq;.

Et ista, & eis similia non sunt in respectu ad nos, s. superius & inferius, & dextrum & sinistrum. non enim vnum eorum est vnum semper in respectu ad nos. pars enim non est apud nos semper vna, sed est secundum situm secundum motum nostrum. & ideo forte idem in nobis erit dextrum & sinistrũ, & superius & inferius, &

H *& ante & retro. Sed vnũquodq; istorum distinguitur per natura. superius enim non est quilibet locus, sed locus, ad quem transfertur ignis, & leue, & similiter etiam inferius, nõ quilibet locus, sed ille, ad quem transfertur graue, & corpora terrestria. Manifestum est igitur ex hoc, quòd diuersitas eorum non est solummodo in situ sed in loco, & in potentia. Et hoc significat dispositio Mathematicorum,*

I *v.g. triangulus. quoniam, & si nõ sunt in loco, tamen secundum suũ situm, quando comparatur ad nos inuenitur in eis dextrum, & sinistrum. sed situs eorum est opinabilis tantum, non quia habent ĩ sua natura quodlibet istorum.*

5 Cum declarauit q ex hoc, qđ superius, & inferius apparent, appare bit natura spẽrum loci, & superius & inferius sunt duobus modis: alia enim sunt, q̃ sunt ĩ respectu ad nos, absq; eo, quod habẽt esse extra animam in se, & alia sunt, quæ sunt habentia esse naturaliter: incœpit declarare q superius & inferius, q̃ sunt species loci naturalis, non sunt illa, quæ sunt ĩ respectu ad nos, & dixit, Et ista, & eis similia, &c. i. & istæ partes non sunt partes, quę dñr in respectu ad nos. D. d. pars enim, &c. i. ps enim, quæ est in respectu, non est vnum existens naturaliter, sed est fm nostrum situm, i. fm illud, quod est in nobis, in respectu ad nos, est fm locũ rei ad nos. qm̃, si fuerit versus caput, erit superius, &, si versus pedes, dicetur esse inferius. D. d. & ideo forte, &c. i. quia istæ partes nõ sunt in se res existentes, sed sunt dispositiones collatę ad nos, forte accidit eidem vt sit dextrũ, deinde erit sinistrum p mutationẽ nostri situs in respectu ad ipsum, aut per mutationem sui ĩ respectu ad nos. siſr accidit ei q quandoq; sit superius in respectu ad nos, & qñq; inferius, & qñq; ante, & qñq; retro. istæ. n. partes non sunt existẽtes in se, sed sunt collationes dictæ ĩ respectu ad nos: & collatio distinguitur per trasmutationem vtriusq; collatorum. D. d. Sed quodlibet istorũ est distĩctũ p naturam, i. & istæ partes naturales non sunt collatæ ad nos, sed quælibet earũ est distincta naturaliter. superius enim naturale non est quælibet pars, sed pars, ad quam transfertur ignis, & vſr corpus leue. & siſr inferius nõ est quælibet pars, sed pars, ad quam transfert terra, & vſr corpora grauia. D. d. Declaratũ est igitur ex hoc, &c. i. & declaratũ est igitur ex hoc, q corpora contraria fm naturã mouent ad ista loca contraria in loco qm̃ ista loca situs nõ sũt contraria in loco tm̃, s. q̃a sũt ĩ duobus K L M

G Amplius aũt lationes physicorũ corporũ, & simplicium, vt ignis, & terræ, & talium nõ solum ostendunt ꝙ est aliquid locus, sed ꝙ & habet quandã potẽtiam. fertur enim vnũquodque in suum locum, non prohibitũ, illud quidem sursum, hoc vero deorsum. hæc autem sunt loci partes, & species, sursum & deorsum, & reliquę distãtiarũ sex.

Idẽ. 3. ph. t. 54. & 2. coe. tex. 9.

Loci ptes, & spẽs. idẽ. 3. ph. t. cõ. 54. & 2. cę. t. c. 9. & 1 hoc t. seq.

Et modi translationis corporũ naturalium simplicium, v.g. translationis ignis, & terræ, & similium significant cum hoc, quòd significant locum esse aliquid, et ipsum habere etiam aliquam potentiam. quodlibet enim eorum transfertur ad suum locum, quem hẽt, nisi impediatur ab aliquo. hoc igitur transfertur superius, & hoc inferius. & istæ sunt partes loci, & species illius, s. superius, & inferius, & aliæ partes.

H

4 Ex hoc ẽt apparet ꝙ locus est aliquod ens aliud à corporibus localibus. & apparet ex eo etiam ipm habere potentiam naturalem conuenientem ei, quod mouetur ad ipm: &, si non, tunc corpora non mouentur ad ipsum. & apparet ex eo etiam tertium, qm̃ diuiditur in species cõtrarias. & hoc apparet, sicut dixit, ex consyderatione modorum translationis corporum simplicium translatione naturali, vt ignis superius, & terra inferius, & aer sup aquam, & sub igne. apparet enim intuentibus hoc, ꝙ illud, quod terra quærit per suum motum ad inferius, est locus illi cõueniens, & simr illud, qu ignis quærit per suum motũ ad superius. Et apparet ex hoc, ꝙ lo est perfectio moti ad ipsum. & h intendebat, cum dixit ipsum hab re potentiam. i. qm̃ apparet ex m tu terræ ad inferius, & ignis ad su rius, quod q̃runt per istũ motũ, v conueniens sibi, q̃ conuenientia n est, nisi per potentiam naturalẽ ex stentem in illo vbi. D. d. & hoc tr fertᶜ ad superius, &c. i. & apparet e ex hoc, ꝙ vnum corp' simplex tr fertur ad superius, & aliud ad inf rius, quod superius, & inferius su partes loci, in quas diuiditur, ſm genus diuiditur in suas differenti specificas. & q. d. sunt partes loci, sunt species illius. & addit hoc, ne a quis intelligat per partes, partes ſm quantitatem, non ſm formã. & in dit per sex partes, sursum, & alia.

I

Sunt aũt talia nõ solũ ad no dextrum & sinistrum, atꝙ sur sum & deorsum. nobis enim n semp idem, sed ſm positionem vt conuertimur, fiunt. idcirc idem crebro dextrũ & sinistri est, & sursum & deorsum, & a te & retro. In natura autẽ dete minatũ est seorsum vnũquod que. non enim quodcunꝙ con tingit sursum est, sed quo fertu ignis, & leue. simr vero & deor sum, non quodcunꝙ contigit sed quo habentia grauitatẽ, & terrea, tanꝙ non positione diffe rentia solũ, sed & potentia. Osti dunt autem & Mathematica. cu enim non sint in loco, tñ ſm po sitionem ad nos habent dextra & sinistra (vt solum intelligai ipso

G ipsorum positio) non habentia natura horum vnumquodq;.

Et ista, & eis similia non sunt in respectu ad nos, s. superius & inferius, & dextrum & sinistrum. non enim vnum eorum est vnum semper in respectu ad nos. pars enim non est apud nos semper vna, sed est secundum situm secundum motum nostrum. & ideo forte idem in nobis erit dextrum & sinistrũ, & superius & inferius,
H *& ante & retro. Sed vnũquodq; istorum distinguitur per natura. superius enim non est quilibet locus, sed locus, ad quem transfertur ignis, & leue, & similiter etiam inferius, nõ quilibet locus, sed ille, ad quem transfertur graue, & corpora terrestria. Manifestum est igitur ex hoc, quòd diuersitas eorum non est solummodo in situ sed in loco, & in potentia. Et hoc significat dispositio Mathematicorum,*
I *v.g. triangulus. quoniam, & si nõ sunt in loco, tamen secundum suũ situm, quando comparatur ad nos inuenitur in eis dextrum, & sinistrum. sed situs eorum est opinabilis tantum, non quia habent ĩ sua natura quodlibet istorum.*

5 Cum declarauit q; ex hoc, qđ superius, & inferius apparent, apparebit natura spẽrum loci, & superius & inferius sunt duobus modis: alia enim sunt, q̃ sunt ĩ respectu ad nos, absq; eo, quod habẽt esse extra animam in se, & alia sunt, quæ sunt habentia esse naturaliter: incœpit declarare q; superius & inferius, q̃ sunt species loci naturalis, non sunt illa, quæ sunt ĩ respectu ad nos, & dixit, Et ista, & eis similia, &c. i. & istæ partes non sunt partes, quę dñr in respectu ad nos. D.d. pars enim, &c. i. ps enim, quæ est in respectu, non est vnum existens naturaliter, sed est fm nostrum situm, i. fm illud, quod est in nobis, in respectu ad nos, est fm locũ rei ad nos. q̃m, si fuerit versus caput, erit superius, &, si versus pedes, dicetur esse inferius. D.d. & ideo forte, &c. i. quia istæ partes nõ sunt in se res existentes, sed sunt dispositiones collatę ad nos, forte accidit eidem vt sit dextrũ, deinde erit sinistrum p mutationẽ nostri situs in respectu ad ipsum, aut per mutationem sui ĩ respectu ad nos. silr accidit ei q; quandoq; sit superius in respectu ad nos, & q̃nq; inferius, & q̃nq; ante, & q̃nq; retro. istæ. n. partes non sunt existẽtes in se, sed sunt collationes dictæ ĩ respectu ad nos: & collatio distinguitur per trasmutationem vtriusq; collatorum. D. d. Sed quodlibet istorũ est distĩctũ p naturam, i. & istæ partes naturales non sunt collatæ ad nos, sed quælibet earũ est distincta naturaliter. superius enim naturale non est quælibet pars, sed pars, ad quam transfertur ignis, & vlr corpus leue. & silr inferius nõ est quælibet pars, sed pars, ad quam transferẽ terra, & vlr corpora grauia. D.d. Declararũ est igitur ex hoc, &c. i. & declaratũ est igitur ex hoc, q; corpora contraria fm naturã mouenẽ ad ista loca contraria in loco. q̃m ista loca situs nõ sũt contraria in loco tm̃, s. q̃a sũt ĩ duo-

K (margin)

bus

G bus extremis vnius lineæ rectæ longissimæ, sed & cum hoc sunt contraria fm potentiam. res enim, quarũ substantiæ sunt similes contrarijs, habent substantias cõtrarias aliquo modo. D. d. Et significat hoc dispositio Mathematicorum, i. & differẽtia, quæ vr inter partes, quæ sunt in rebus naturalib9, & in rebus mathematicis. qm̃ mathematica non hñt potentiam ad partem, & naturalia habent hoc, s. significat ꝙ partes rerum naturalium non sunt fm positionem, nec loca eorum sunt ꝑ existimationem, sicut est dispositio in H rebus mathematicis.† [& sic nõ non esset] differẽtia inter corpora naturalia, & mathematica. D. d. sed situs eorum, &c. i. sed & partes existentes in corporibus mathematicis nõ sũt partes existentes in eis extra intelle-ctũ, fm ꝙ sunt mathematica, sicut est dispositio in corporibus naturalibus, s. qm̃ in eis inueniuntur partes sex distinctæ fm naturam: & hoc in animato, in inanimato vero nõ inueniuntur hæc, sed sunt res, q̃ existimanť in eis æstimatione tm̃, ita, ꝙ extra animam nõ sunt sicut sunt in anima. Et est ĩtelligẽdũ de hoc, I quod dixit in eis, quæ sunt ꝑter superius, & inferi9, qm̃ sunt distincta naturaliter. quod intendebat ꝑ hoc, fm ꝙ sunt partes, nõ fm ꝙ sunt vbi, quoniam non ita de superiori. & inferiori. inuenitur enim in eis aliquod distinctum, secundum quòd est vbi, & secundum quòd est pars, & iam exposuimus hoc in capitulo de infinito, vbi numerauit differentias loci naturales, & quòd intendit quòd istę partes sex non sunt distinctæ in mundo, sed in cœlo, secundũ ꝙ est animatum.

† a. l. & sic nõ esset.

Dñię loci nãlr̃ sunt distinctæ ĩ aĩatis, sed in inaĩatis non inueniunť extra aĩam, sed ĩ imaginatione tm̃. Idẽ, 3. phy. c. 54. & 2. cq. 9.

Com. 54.

Amplius, vacuum affirma-tes esse, locum esse dicunt. Vacuum.n. locus erit vtiq;, priuatus corpore. Quod igiť aliqu[is] sit locus præter corpora, & o[m]ne corp9 sensibile in loco, ꝑ h[oc] aliquis existimabit. Videbi[tur] aũt vtiq;, & Hesiodus recte d[ice]re, cũ fecit primũ ipsum Cha[os] dicit enim Oĩum quidem p[ri]mum Chaos factum est, sed p[o]stea terra lata. quasi oporte[ret] primum, fuisse receptaculũ r[e]-quę sunt, propterea ꝙ putaba[t] quemadmodum multi, esse o[m]nia alicubi, atq; in loco.

Et etiam dicentes vacuum [es]se, dicunt locum. Vacuum enim [est] locus sine corpore. Ex his igitur e[xi]stimatur locus esse aliud a corp[o]ribus, & quòd omne corpus sen[si]bile ẽ in loco. Et existimatur qu[od] Home. bene dixit in suis versibu[s] quòd Inane fuit primo. & sern[o] eius est talis. In principio fuit I[na]ne, & postea terra ampla, & [spe]tiosa. & dixit hoc, quia intẽdeb[at] quòd primo necesse est locum e[sse] entibus, quia existimabat illu[d] quod vulgus existimat, s. quòd o[mnia] entia sunt in aliquo vbi, & loco.

Ista est Tertia, famosa ratio eti[am] & accidit ei ꝙ fuit vera, sicut accid[it] duabus ꝑcedentib9 ꝙ fuerunt, cu[m] hoc, ꝙ fuerunt famosæ, veræ ẽt. d[i]cere enim vacuum esse, & ꝙ est locus sine corpore, ẽ famosum ꝑ e[x]stimationem, & est necessariũ ĩ e[x]stimatione eis, qui generant mũd[um]

A sm totum, s. existimare vacuũ pcedere. necesse est. n. vt loc9 pcedat corpus: &, cum totum est generatũ, sequit vt vacuum pcedat generationem totius. Et ideo Loquentes nostræ legis dicunt vacuum esse, quia generant mũdum, & quia existimatio hmõi est cõis oĩbus generãtib9 mundum sm totum, ideo dixit Homerus q Inane, i. vacuũ fuit primo, &c. D. d. & dixit hoc, quia ĩtẽdebat, &c. i. & iste versificator dixit hoc, quia existimabat illud, quod vulg9 existimat, s. q entia oĩa indigent loco, quia existimat, qm̃, cum id, qđ
B non est ens, non est in loco, sequit q illud, quod est ens, est in loco. Et ista est quasi Quarta ratio famosa. & accidit ei q fuit falsa. & hoc ẽ vnũ eorum, quæ mouerunt Homerum ad dicendum hoc. tñ maxime induxit ipsum ad hoc existimatio cõis omnibus, s. q vacuum debet præcedere generationem mundi. & hoc est vnum eorũ, quibus Aris. destruxit corpus generari simplr. qm̃ sequeret vacuum præcedere ipm, & vacuũ esse apud ipsum ẽ famosum.

Si autem tale est, mirabilis q
C dam erit loci potentia, & prior omnibus. Sine quo nanq; nullum aliorum est, illud autem sine aliĩs, necesse est primum esse. non enim perit locus, ĩs, quę in eo sunt, corruptis.

Si igitur ista est dispositio loci, mirabilem habet potentiã, quoniã præcedit omnia entia. illud. n. extra quod impoßibile est vt alia sint, & potest esse sine illis, necesse est vt sit primum. locus enim non corrumpitur cum corruptione D
eius, quod est in eo.

Si igitur dispositio loci est talis, s. quia est necessarius in esse omniũ entium, vt Antiqui dicebant, mirabilem habet potentiam. est enim prior naturaliter omnibus entib9. alia enim entia sm hoc nõ possunt esse sine ipso, ille vero potest esse sine illis: & quod est tale est prius naturaliter. Et sic debet legi. & potest esse sine illis. qm̃ locus non corrumpitur per corruptionem eius, quod est in eo: ergo necesse est vt sit primum, i. prior naturaliter, nõ sm naturam, sed sm tempus. E

7 Illud est prius nãlr qđ põt eẽ sine aliĩs. & alia nõ sine ipso. Idẽ. 5. me. cap. de priori.

At vero dubitationem hẽt, si est, quid est, vtrũ moles aliqua corporis, aut quędam altera natura. Quærendum enim est genus ipsius primum. Distantias igitur hẽt tres, lõgitudinem, & latitudinem, atq; profunditatẽ, quibus determinatur corp9 oẽ. impossibile autem est corp9 locum esse. in eodem enim essent vtiq; duo corpora.

Loci dimẽsiones tres

Sed in ipsum esse sunt loca dubitabilia, quæritur. n. vtrũ sit corpus, aut alia natura. Perscrutãdũ est enim de suo genere, primo quid sit. Dicamus igitur quod locus habet tres dimensiones, longitudinis, s. & latitudinis, & profunditatis, & ista terminant quodlibet corpus. & est impoßibile locum esse corpus. sequitur enim duo corpora esse in eodem loco. F

8 Cũ ĩduxit rões famosas in eẽ loci, ĩcœpit numerare ẽt res famosas negan-

G neganteṡipsum esse,& dixit: Sed in ipsum esse sunt loca dubitationis. D.incœpit numerare illa, & d.q̃rit̃.n.&c.i.q̃rit̃.n.vtrũ corp⁹ sit,adeo, ꝙ corpus sit locus corporis,s. adeo, ꝙ sit aliquod corpus, quod dr̃ in respectu alterius corporis.locus.n.est locus locati,aut est alia natura à corpore. Qm̃ primo oportet perscrutari de genere,sub quo collocat̃ loc⁹, quid sit.res.n.quæ sunt ignoratę definitionis, perscrutandũ est primo de genere earum,&post de differentia,qm̃ vtraq; pars definitionis fuerit ignota esse,s.genus,& differẽtia: H sicut est dispositio in loco. D.incœpit perscrutari de hoc,& d. Dicam⁹, &c.i.dicamus igitur, qm̃ existimatur locus esse corpus non aliud,qm̃ existimatur ꝙ loc⁹ habet tres dimẽsiones,longitudinem, s. & latitudinem,& profundum:& omne,quod habet tres dimensiones, est corpus: ergo locus est corpus. D.induxit impossibile, quod sequitur ex hac positione,& dixit: sed est impossibile vt sit corpus,&c.i. sed est impossibile locum esse corpus. cõtingit enim duo corpora esse in eodem loco fm̃ penetrationem:qm̃ continget vt di-I mensiones corporis locati penetrẽt dimensiones loci.quod est impo∫e.

Oẽ, q̃d h̃t tres dimẽsiones, est corp⁹. idẽ 1 cœ.t.c.2

Amplius,si est corporis loc⁹, ac receptaculum, manifestũ est ꝙ & superficiei, & reliquorum terminorum.eadem enim conueniet ratio vbi nãq; erant pri⁹ aquæ plana,erunt rursum quæ sunt aeris. At vero differentiam nullam habemus puncti,& loci puncti. quare, si neque ab hoc est locus diuersus, neq; ab aliorum vllo, neq; est quicquam, præter vnumquodque horum,locus.

Et etiam,si corpus habet lo[c] manifestum est quòd planum et habet locum,& alia vltima, [e] quòd illa eadem ratio sequitur istis.vbi enim primo fuerunt [s]uperficies aquæ,illic etiam sunt [su]perficies aeris.Sed nulla differe[n]tia est apud nos inter punctum, [&] locum puncti.si igitur locus pũ[cti] non est aliud quàm punctus, e[t] neque locus alicuius aliorum [est] aliud ab eis, & locus nihil ali[ud] est,quàm quodlibet istorum.

Ista est quasi ratiocinatio pe[r] destruens locum esse:& incœpit [ser]monem à syllogismo hypothet[ico] continuo,dicente si corpus sit lo[cum] &c.& intendit per planum supe[rfi]ciem , & per alia vltima lineam [&] punctum.superficies enim est v[lti]mum corporis. Deinde incœ[pit] declarare cõtinuationem istius [syl]logismi,& dixit:vbi enĩ primo [fue]runt.&c.i.illud enim, quod seq[ui]tur ex trãslatione in hoc,quòd c[or]pus habet locum , idem sequitu[r in] hoc,ꝙ superficies habeat locum [&] linea, & punctus. Syllogismu[s] componitur.Superficies,& vni[uer]saliter vltima corporum ita su[ccе]dunt super idem,sicut corpus:& [om]ne,quod est tale,est in loco:erg[o su]perficies,& vltima sunt in loco. [De]inde induxit conclusionem , & [di]xit: Sed non est differentia , &c. Et ista conclusio sequitur ex [dua]bus propositionibus hypothet[icis] & duabus categoricis. Prima e[st] hypothetica est,quoniam,si vl[tima]

A sunt in loco, punctus est in loco: Secunda vero si punctus est in loco, locus puncti idem est cum puncto. Et ista continuatio declaratur per duos syllogismos categoricos, scilicet locus puncti est punctus: & punctus superponitur puncto: ergo punctus superponitur suo loco. Deinde coniungitur huic conclusioni, ꝙ superposita sunt vnum, & sequitur vt punctus, & locus eius sint idem.

Deinde induxit alium syllogismũ hypotheticum, & est si locus puncti non fuerit aliud à puncto, non est locus alicuius aliorum, superfi-
B ciei, s. & lineæ aliud ab eo. deinde tacuit incõueniens, quod est, ꝙ, cum locus rei sit res, erit res ĩ se. quod est impossibile. Et deceptio est in hoc sermone famoso, quia accipit illud quod est per se, in loco eius, quod est per accidens. translatio enim superficierum, & vniuersaliter vltimorum, & vniuersaliter successio eorum super vbi, est per accidens: quod non est ita in corporibus. & ideo non sequitur, si corpus debet habere locum per suam translationem, vt etiam superficies habeat, nisi in primo aspectu, & sm famam.

Documétum. Tráslatio superficierũ & vlt vltimorũ, & vlr successio eorũ sup vbi, é p accidés. idé 7. ph. com. 22.

C Quid enim tãdem & nos ponemus esse locum? neq; .n. elementum, neq; ex elementis, aut corporeis, aut incorporeis esse põt talem habens naturam. magnitudinem enim habet, corpus autem nullum. sunt autem sensibilium corporum elementa corpora. ex intelligibilibus aũt elementis nulla fit magnitudo.

Quid igitur ponetur locus esse? ĩpossibile enim est vt locus sit ele- D *mentum, aut aliquod ex elementis. & ista natura non est de corporeis, neq; de incorporeis. de corporeis quidem prædictum est, de incorporeis vero non, quia habẽt mẽsuram, corpus vero non. & elemẽta corporum sensibilium sunt corpora. & ex intelligibilibus nõ est mensura omnino.*

Hæc est Tertia ratiocinaio apparens, quæ facit dubitare in esse locum. Habet enim aliquis dicere ꝙ, si locus sit, aut est elementum, aut compositum ex elemento, & vtrunque est corpus. E & locus vniuersaliter non est de natura corporea, neque de incorporea. de corporea quidem non est, quoniam aut erit corpus, aut elemẽtum corporis: sed nõ est corpus, quia tunc essent duo corpora in eodem loco: neq; elementum corporis, nam elementum corporis est corpus. neque est etiam de natura incorporea, v. gr. intelligibilium. locus enim videtur habere q̃titatem, & mensuram: & nihil, quod est de natura incorporea, habet quãtitatem: ergo, si locus est aliquid, nõ est de natura corporea, aut incorpo- F rea. quod est impossibile, & per hoc quod dixit, ꝙ habet mensuram, declarat ꝙ non est de incorporeis. Et in hoc sermone est ordo præposterus, & diminutio, & sic debet legi, neq; de incorporeis. locus enim habet mensuram, & incorporea, quæ sunt intelligibilia, non habent mensuram. corporeus vero non est etiã. quoniam aut est corpus, aut elemẽtum corporis: & non est corpus, neque elementum corporis, quia elementum corporis est corpus.

Am-

G Amplius autem & cuiusnam ponet aliquis ĳs, q̃ sunt, causam esse locum? nulla enim quatuor causarum ipsi inest. Neq; enim est vt Materia, eorum, quæ sũt. nam nihil ex ipso constitutum est. neque vt Forma, & ratio rerum, neque vt Finis, neq; Mouet ea, quæ sunt.

Et etiam propter quid oportet ponere locũ entibus. non enim est causa aliquo modo quatuor. Quoniam non est quasi Materia entibus.
H *nihil enim videmus constitui per illum. neq; est etiam quasi Forma, & ratio rerum, neq; est Complementum, neque etiam Motor, qui mouet entia.*

11 Hæc etiã est Quarta ratio, q̃ facit dubitare in loco. Et d. etiã, si locus sit, existimatur esse aliqua causarum entium. q̃ igit' causa pôt poni de quatuor causis? Materia quidem non. qm̃ ex materia est constitutio entium, ex loco vero nihil cõstituitur. & hoc intendebat, cum dixit nihil enim videmus constitui p ipsum, s. per locum. neq; ẽt est in en-
I tibus quasi Forma. qm̃, si ita esset, tunc, qñ corpus mutatur de loco in locum, corrumperetur. & ipse post perfecte pscrutabitur de hoc, s. ipm̃ esse materiam, aut formam. hoc. n. existimatum est, & maxime materia. deinde aũt q locus nõ est Agẽs manifestum est p se. & post declarabitur q est tanq̃ Finis extrinseca in corporibus simplicibus, non in cõpositis. Et intẽdit p hoc, quod dixit, neq; ẽt est Complementum, finẽ, quę est forma. s. in re. formę. n. in rebus gñabilibus quodammodo sũt formæ, & quodam mõ fines, vt prædictum est. & locus apparẽtiæ ĩ hac rõne est, qm̃ locus nõ est de genere causarum, sed de gñe sequentium.

Formæ in rebus gñabilib' quodãmõ sũt

Amplius autẽ & ipse, si quid est eorum, quæ sũt, alicubi erit. Zenonis enim dubitatio quandam rõnem quærit. Si enim omne quod est, in loco est, manifestum est q & loci locus erit: atq; hoc in infinitum procedet.

Et etiam si est de entibus, vbi est? quæstio enim Zenonis dat aliquam rationẽ. s. quòd, si omne ens est in loco, manifestum est, quoniam locus habebit locum: & sic in infinitum.

Ista est Quĩta. & est qõ Zenonis. & deceptio est in ea in duob' locis in maiori, s. propositione, dicẽte oẽ existens in aliquo, est ĩ loco, ac q omne ens est in loco. secunda autem est dicens q loc' est in aliquo. ista enim est propositio æquiuoca, & dr̃ multipliciter: vt post declarabit Arist. locus enim est in aliquo sm̃ q accidens est in subiecto: & non est in loco, sicut aqua ĩ vase, & ideo antequam pscrutetur de loco, pscrutandum est sm̃ quot modos dr̃ aliquid eẽ in aliquo, sicut facit Ari. post.

Amplius, si, vt oẽ corpus est in loco, sic & oĩ in loco corpus est, qũo ergo dicem' de ĳs, quæ augmẽtant? necesse. n. est ex his augmentari locum simul cũ ipsis, si neq; minor, neq; maior est uniusq; loc' est. Propter hæc ergo non solum quid est, sed etiam an est dubitare necesse est.

A *Et etiam quemadmodum omne corpus est in loco, ita in oī loco est corpus, quid igitur dicemus in rebus, quæ crescunt? sequitur.n. Vt locus augmentaretur per suum augmentum, si locus cuiuslibet nō est minus, nec maius ipso. Ex istis igitur oportet dubitare in suo esse, nedum in sua quiditate.*

13 Ista est etiam alia dubitatio. qm̄ sicut existimaſ, ꝙ oē corpus est in loco, & ꝙ nullum corpus est extra locū, ita existimatur ēt ꝙ locus nō B est extra corpus, & maxime vacuo negato. &, cū in omni loco est corpus, omnia loca sunt plena corporibus sibi æqualibus: cum sit notū de loco ꝙ non est minus, aut maius locato. &, quia multa corpora, quæ sunt in loco, crescunt, necesse est vt locus crescat cum cremento eorū. ex quo sequitur locum esse corpus: & sequitur ēt vt totum augmentetur per augmentū vnius corporis: & sic contingit vt corpora penetrētur. &, cum numerauit illa, ex quibus accidit quæstio de loco, dixit C Ex istis igitur, &c.

Afferuntur ea, quæ faciunt dubitare de essentia, ac quiditate loci. Cap. 2.

QVoniam aūt aliud quidē ſm se, aliud vero ſm aliud dicitur, & locus, alius quidē est cōmunis, in quo omnia corpora sunt, alius vero, ꝓprius, in quo primo. (dico autem, vt tu nunc in cœlo es, quia in aere, hic autē in cœlo, et in aere, quia est ī terra: similiter aūt et in hac, quia in hoc loco, q nihil plus ꝗ̄ te cōtinet.) si igiť locus est q̄d primū cōtinet vnūq̄dq; corpus, termin⁹ vtiq; erit: quare videbiť species, ac forma cuiusq; Locus eē, quo terminať magnitudo, & materia magnitudinis. hæc enim est vniuscuiusque terminus. D

Et, quia quædam dicuntur per se, et quædam alio modo, et locus etiā alius est cōis, et est ille, in quo sunt omnia corpora, et alius proprius, et est ille, in quo primitus est res. V.g. quoniā te esse in cœlo est, quia es in aere, & es in aere, quia es in terra, et secundum hunc modum es in terra, quia es in tali loco eius, qui continet te, & circundat te solum, non maius. si igitur locus est primum continens omne corpus, secūdum quòd est vltimū, existimatur propter hoc quòd Locus est forma, & creatio existens in qualibet re, per quam determinatur sua mensura, & materia sua mensura. ista enim est finis vtriusque eorum. E F

Intendit adiuuare opinionē dicentē locū esse formā, & creationē, & firmare ipsam, & sīr opinionem dicentē ipsum esse materiā. & fecit hoc, qa intēdit cōtradicere ijs duabus opiniōib⁹ ꝑfecte, & maxīe dicēti ꝙ mā est locus. existimaſ.n. Platonē intēdere hoc. Et, d. Et, quia q̄dā dicunť per se, &c. i. quia q̄dā dicunť primo, & q̄dā sc̄do, i. quia quędam attribuunť rei primitus, & q̄dam secundo, s. propter primum, & 14

G & hoc intendebat, cum dixit, per se, & alio modo. & ista est dispositio loci. qm̃ alius est communis, & ali⁹ ꝓprius. non enim corpus attribuitur loco communi, nisi propter hoc, qđ attribuit̃ proprio. v. g. qm̃ dicere Socratem esse in mundo, est, quia est in aere, qui est pars mundi. & dicit̃ ipsum esse in aere, quia est ĩ suo cõcauo continente ipsum, absque eo, ꝙ sit maius, aut minus ipso. &, cum hoc fundamentum fuerit positum, s. ꝙ locus est vltimum rei sibi ęqua
H le, existimat̃ ꝙ locus est forma. qm̃ forma est vltimum rei, quam continet, & terminat materiã eius etiam. Et deceptio in hoc sermone est duplex. qm̃ finis dicitur de loco, & forma æquiuoce. & etiam argumentatio est ex duabus affirmatiuis in secunda figura.

Forma ẽ vltimũ rei, q̃ cõtinet, & terminat mãm ei⁹. Idẽ 3. 2. de ghã. t. cõ. 50. id. hic cõ seq. & c. 35. Idẽ 3 ph. 59. & quæ ibi.

Sic ergo consyderantibus, locus vniuscuiusq; forma est. quatenus autẽ videtur locus esse distantia, magnitudinis materia. hæc nanq; diuersa est à magnitudine. hæc autem est id, quod continetur sub forma, ac defini-
I tur, vt sub plano, ac termino. est autem tale materia, & indefinitum. cum enim remoueant̃ terminus, & passiones a sphęra, relinquitur nihil præter materiã. Quamobrem & Plato materiã, & receptaculum idem esse ait in Timæo. susceptiuum enim & receptaculum vnum, & idẽ. alio vero modo & ibi dicens susceptiuum, & in ĳs, quæ vocantur nõ scripta dogmata, locum tamen, & receptaculum idem esse declarauit.

Cum igitur inspexerimu[s] modo, erit locus forma cuius[que] rei. secundum vero quòd exist[ima]tur quòd locus est dimẽsio, qu[æ] mensura, est materia. dimen[sio] est aliud à magnitudine. & [dimen]sio est illud, quod continet for[ma] & determinat illud, v. gr. il[lud] quod continet planum, & vlti[mum] & ista est dispositio materia[e] eius, quod non est terminatum [cum] enim auferes à materia vltu[ma] & dispositiones, nihil remane[t] nisi materia. Et ideo dixit P[lato] in Timæo quod materia, & l[ocus] sunt idem. illud enim quod rec[ipit] mutationem, & locus sunt id[em] sed illic disposuit illud, quod r[eci]pit mutationem alio modo ab [eo] quo disposuit ipsum in suis opi[nio]nibus, quæ dicuntur sine titulo, indicauit quòd locus, & subie[ctum] sunt idem.

Vult declarare quòd locus est de similis materiæ, & ꝙ hoc in[du]xit Platonem ad existimandum [lo]cum esse materiam, & dixit: secu[n]dum vero quòd existimatur, &c. id est qui autem existimat ꝙ lo[cus] est tres primæ dimensiones, quę [pri]mo existunt in materia, nihil ha[bet] pro loco, nisi materiam, quæ de[f]... dimensiones. Deinde d. dimen[sio] enim, &c. i. & causa in hoc est. q[uo]niam qui existimat dimensione[s es]se locum, debet existimare ꝙ m[ate]ria est locus. & causa est, quonia[m] dimensiones in se non sunt corp[ora] det...

A determinatum: & forma est determinans dimensiones, & materiā, s. quę dat eis terminum, & vltimum, v.g superficies continentes corpus. & sic existimatur ꝙ dimēsiões sunt materia, quia cōueniunt in hoc, ꝙ determinantur à forma, & in se nō sunt determinatæ. D.d. qm̄, cum tu auferes à materia, &cæ. id est, & est necesse vt materia sit dimēsio in potentia. qm̄, cum abstuleris à materia vltimum, & figurā, nihil remanebit in ea, nisi dimensio nō determinata, s. quæ est corpus in potentia. &, cum saltē determinatᷣ per vl- B tima, s. per superficies, fit corpus in actu. Et debes scire ꝙ vidit Arist. ꝙ dimensio non separatur à materia imaginariōe, nedum in esse. qm̄ quando à materia auferūtur superficies, nihil remanet in ea, nisi dimensio: sed ista dimensio in ea est in potentia: &, cum determinatur per superficies, fit dimensio in actu, s. corpus, & cū auferuntur superficies, fit dimensio in potentia: ergo proprium est materiæ vt habeat dimensionem in potentia. & locus antequam i eo existat locatum, sm̄ Arist. & in rei veritate est dimēsio C in potentia. & pp hāc similitudinē existimauit Plato locum esse materiam. Et, cum numerauit similitudines, quæ faciunt opinari locū esse materiam, dixit: Et ideo dixit Plato, &c. i. & pp hanc similitudinem inter locū, & materiam existimauit Plato locū esse materiam, vt inuenitur in Timęo. dicit. n. illud, quod recipit mutationem, & successionē formarum, quod est materia, idem est cum loco, &c. & in hoc non differt in suis libris à se, sed sermo eius diuersatur in definitione recipientis. Et narrauit hoc, ne aliquis exi- D stimet ꝙ diuersitas sermonis eius in definitiōe recipientis est opinio diuersa in hoc, s. ꝙ recipiens est locus apud ipsum. Et dixit: sed dispo suit, &c i. sermo eius non diuersus est in hoc, ꝙ illud, quod recipit mutationem, & successionem formarum ē locus, sed diuersatur in hoc, quia in Timęo definit recipiēs alio modo ab eo, quo definit ipsum in suo libro, qui dicitur sine titulo. Et similitudo inter locum, & materiam est, qm̄ materia est subiectū successionis formarum, & locus subiectum successionis corporum. & E ideo existimatur ꝙ locus est mā.

Dicunt enim omnes aliquid esse locum, quid autem est, hic solus aggressus est dicere. Merito autem ex his consyderantibus, videbitur vtique esse difficile cognoscere quid est locus, siquidem horum vtrumuis est, siue materia, siue forma. hæc enim & altissimam habent speculationem, & seorsum à seinuicem non facile est ipsa cognoscere*.

Omnes enim dicunt locum esse F *aliquid. quid autem sit iste solus vir voluit narrare. Et rectum est vt recte qui cōsyderat ex istis, existimet difficile, vt sciat locus quid sit, si fuerit alterum istorum, aut forma, aut materia. quoniam cōsyderare de ipso inducit ad consyderationem vltimorum, et quia cognitio istorum duorum, alterū absolutum à reliquo, non est facilis.*

Ipsa ē determināś dimēsiões & mā. Idē 1. cap. de ssba orb.

Documētum.

Nota hic q sint termini dimēsionū determinatarum.

*a. l. determinare.

Cum

16 Cum declarauit similitudinē inter locum, & formam & materiam,

G & ꝙ hæc fuit causa in hoc, ꝙ Plato posuit materiam, & locum esse idē, incœpit declarare quantū habebant Antiqui de hoc, & difficultatē, accidentem apud consyderationem de substantia loci existimantibus locū esse materiam, aut formam, & dixit: Omnes enim dicunt locum esse aliquid, &c. idest & oēs Antiqui nihil dixerunt de loco, nisi ipsum esse. Plato autē post illos, solus quæsiuit narrare quid sit loc⁹, & definire ipsum.

Plato posuit materiam, & locū idē eē. Idē infra. com. 59.

H Et, cum notificauit illa, quæ inducunt ad opinandum ꝙ quiditas loci est materia, aut forma, narrauit difficultatem consyderationis de loco accidentem in hoc quærentibus scire quiditatē eius hoc modo. & quasi in hoc excusat Platonem, & dixit: Et rectum est, &c. i. qui opinatur locum esse alterū istorum, s. materiā, aut formam, rectum est vt sit difficile ei scire quid sit locus. Deinde dedit causam in hoc, & dixit: qm̄ consyderare, &c. i. quoniam consyderare de quiditate loci hoc modo induxit ad sciēdum quæ sunt vltimæ causæ entium. materia enim, & forma

I sunt prima principia simplicia entium. & scire quiditates principiorū vltimorum est difficile: & etiam scire formam absq; materia, & materiā absq; forma impoēe est. Et intendit ꝙ scire alterū non potest esse sine scientia alterius, & innuit non sciri ea Et, cum narrauit difficultatem accidentem cōsyderantibus de quiditate loci hoc modo, incœpit narrare ꝙ leuiter posset sciri ꝙ locus non est alterū istorum: vt declararet ꝙ ista difficultas, quæ accidit istis in loco, est accidens.

Scire qditates principiorū vltimorū est difficile: et scire formā, absq; mā, & materiā absq; forā impoēe est. cōsīle. :. Phy. 69. & ibi.

At vero ꝙ imposs. sit vtrūu horū esse locum non est diffici videre. forma enī, atq; mater nō separant̄ à re, locum aūt cōti git. in quo nanq; aer erat, in h rursus aqua, vt dicim⁹, fit, vici sim trāslatis, & aere, & aqua, alījs corporibus silr. quare ne pars, neq; habit⁹, sed separabil locus est ab vnoquoq;. eteni videt̄ tale quid esse locus, qua vas. est enim vas locus trāsfe valēs, vas aūt nihil est ipsius r

Scire vero quod locus impossi le est vt sit alterū istorum non difficile. forma enim, & mater nō separantur à re ab intention locus vero pōt separari. locus eni ī quo fuit aqua, sicut diximus, e in eo aer secundū successionem, similiter de alijs corporibus. nec se est igitur vt locus non sit pa neq; forma, sed est separatū à q libet eorū, quæ sunt in eo. existi tur enim quòd locus est quasi v vas enim est locus translatus, vas non est aliquid ex re.

Dicit forma enim & materia, idest mā enim & forma nō separ tur in actu, sed rōne. vnum enim rum, quæ ponit Naturalis est ꝙ ma nō separat̄ per se, s. non muta de mā in materiam, fm ꝙ corp mutant̄ de loco in locum, sed sep tio eius à mā est corruptio &, cū ma non separat̄ à materia in a neq; materia separat̄ à formis: & cus separat̄ à materia: ergo in se da figura, locus non est forma: qm̄ forma non separatur à mate

erg

A ergo vtraq; est pars corporis: & loc⁹ nō est pars corporis, cū sit sepabilis: ergo locus non est alterum istorū. Et dixit existimat' enim ꝙ locus est quasi vas, &c. ad notificandū ꝙ manifesta est dña per se inter collocationem rei ad locū, & collocationē formæ ad materiam: licet vtraq; collocatio demonstretur per hanc præpositionē, In, dicere enim aliquid eē in loco, est sicut dicere esse aquā in vase. & in nullo differunt, nisi sicut dixit vas est locus trāslatus, & locus est fixus. dicere vero ꝙ figura est in scāno, & rationalitas in homine, est B sicut forma in subiecto. Et, cum induxit propositiones, ex quibus sequitur ꝙ locus nō est materia, neq; forma generaliter, incœpit terminare modum, ex quo sequit' ꝙ locus non est forma, neq; materia.

Quatenus igit' separabilis est à re, eatenus forma nō est: quatenus vero cōtinet, eatenus diuersus ē à materia. Videt' aūt semp id, qđ alicubi est, & ipsum eē aliqd, & aliud aliqd extra ipsum. Platoni tñ dicendū erat, si liceat digrediētes dicere, quare nō sūt C in loco & formæ & numeri? siquidem id, qđ particeps est, loc⁹ sit, siue magnū, atq; paruum sit id, qđ particeps est. siue materia, quēadmodū in Timæo scripsit.

Secundum igitur quòd est separatus à re, secundum hoc nō est forma: & secundū quòd cōtinet, secundum hoc nō est materia. Et semper existimatur in illo, quod existit in loco, quòd ē aliquid, & quòd aliud est extra ipsum. sed oportet dicere Platonē, si est rectū pertrāsire modicū in sermone, quare forma, & numeri non sunt in loco, si locus est cōmune, siue commune fuerit magnum & paruum, siue materia, vt vocauit ipsum in Timæo. D

Secundum igit' ꝙ locus separat' à re, quæ est in eo, & forma nō est separata, locus non est forma: & fm ꝙ locus continet illud, quod est in eo, materia aūt non, non est materia. Et pōt aliquis quærere, cū locus nō pōt dici separari, nisi fm opinionem dicentium vacuum esse, fm aūt opinionē Arist. nō separat' à locato, sed corrumpit' per corruptionem eius. vltimū enim aeris, in quo est aqua, qñ aqua transfert' ab eo, & intrat ipsum aliud corpus, corrūpit' illud vltimū, & fit aliud. &, cum ita sit, ista ꝓpō est famosa, nō vera. Et forte est dña inter separationē loci, & separationē formę, & si vtraq; corrūpit'. qm̄ corruptio formæ est corruptio locati, & non sequit', si locatum separatur à loco absq; eo, ꝙ corrumpat', vt locus separet' à locato absq; eo, ꝙ corrumpat'. Et, cū declarauit modum, ex quo apparet ꝙ locus nō est forma, & modum, ex quo apparet ꝙ locus non est materia, dixit: Et existimat' semper, &c. i. & notum est ꝙ illud, quod existit in loco, aliud ē à loco, & ꝙ locus est aliud extra illud: sed forma, & materia nō sunt aliud extra rem, q̄ est in loco, sed sunt partes ipsius. Et, cū contradixit huic opinioni ex ipsa re, incœpit cōtradicere ei fm vocē, dicentē &, quia talis cōtradictio, s. quæ est fm sermonem nō est necessaria, dixit, sed op; dicere, &c. i. sed oportet Platonē dicere, si est

Margin notes: 18 — E: Loc⁹ secūdū opinionē Aristo. nō separatur à locato, sed corrūpitur ꝑ corruptionem eius. Separatio loci, & separatio formæ dfnt. — F

G si est rectũ pertransire in contradictione rem necessariã, quare formę, & numeri non sunt in loco. contingit enim Platonẽ ponere ꝙ formæ, & numeri sunt ĩ loco. formæ enim, & numeri, & oĩa apud ipsum habẽt rem cõem: & ipse vocat locum, rem cõem, siue cõe fuerit apud ipsum magnum, & paruum, vt existimatˀ quod ipse dixit in quibusdã libris, s. ꝙ hæc duo sunt quasi materia, & ꝙ subiectũ eorũ est quasi forma, siue cõe apud ipsum fuerit materia, subiectum, vt existimatur in Timæo intelligere per cõe. & hoc intendebat, H cum dixit, siue cõe, &c. i. siue res cõis apud ipsum oĩbus entibˀ fuerit magnum, & paruum, siue subiectũ fuerit magnũ & paruum, contingit ei concedere ꝙ formæ sunt in loco: cũ iam definiuit locum, ꝙ est cõe, & cõcessit ꝙ cõe est omnibus entibus. & hoc contingit Platoni, nisi vocauerit locum, commune, sm transumptionem, quia assimilatur materiæ. & sic erit definitio Rhetorica non Demõstratiua. quocũq; mõ igitur fuerit, non põt Plato vitare vitium.

Amplius qũo ferretur in suũ I locum, si locus esset materia, aut forma? impossibile enim est. cuius neq; est motus, neq; sursum, aut deorsum, locũ esse. quare quęrẽdus* in huiuscemodi est locus.

*a.l. in his.

Et etiam qũo trãsfertur res ad suum locũ, si locus sit materia, aut forma. impoßibile enim ẽ vt illud, cui non attribuitur motus, neq; superius, aut inferius, sit locus. locus igitur non debet quæri, nisi in eis, quibus attribuitur hoc.

Per istam rationem declaratur ꝙ locus non est materia, neq; forma: notũ est enim de loco ꝙ est illud, ad quod est motus naturalis, cũ fuerit motus extra ipsum, vt motˀ lapidis ad medium, & ignis ad superius. & sic est notũ de loco ꝙ drię eius sunt superius, & inferius. &, quia manifestum est etiã ꝙ materiæ, & formæ non attribuitur motus, cum res non mouetur ad illud, quod est pars ipsius: neq; etiam attribuitur eis superius, aut inferius: ergo neq; forma, neq; materia est locus sm secũdam signrã. D.d. locus igitur non debet quæri, &c. i. locus igitur non debet quæri, nisi in genere entiũ, cui attribuitˀ motˀ, & pars, s. sup ius, & ĩferiu

Si vero in ipso locus est (oportet enim siquidẽ aut forma, aut materia est) erit locus ĩ loco. mutatur enim simul cũ re, & mouetur & forma, & indefinitũ non semp in eodẽ, sed vbi vtiq; est & ipsa res. quare loci erit locus.

Et, si locus est in re: & hoc necesse est, si locus est forma aut materia: necesse est vt locus sit in loco transmutatur enim cum transmutatione rei, & mouetur per suum motum forma, & interminatum & non sunt semper in eodem loco sed vbi est res, ergo necesse est vt locus habeat locum.

Ista est Tertia ratio, & dixit: Et locus est in re, i. & si est pars locati aut corpis. D.d. & hoc ẽ necesse, & c. idest & hoc est necesse sm ponentes locũ esse formã, aut materiã, vtraque enim istarũ est pars rei locatę: & hoc sm qualitatẽ, non sm quantitatem

A D.d. necesse est ex hoc vt loc⁹ sit in loco, i. sequit̃ ex hac positione impossibile, s. φ loc⁹ indigeat loco. qm̃ cõtingit in isto loco illud, quod cõtingit in primo, & ita procederet̃ in infinitũ. quod est impoßē. aut dicam⁹ etiã φ manifestũ est per se φ locus non habet locum. Et, cũ narrauit impossibile sequẽs ex hac positiõe, incœpit declarare modũ, ex quo cõtingit impossibile, & dixit trãsmutatur. n. &c. i. sequit̃. n. ex hac positiõe, vt locus trãsferatur per translationẽ locati. qm̃, ſm φ loc⁹ est pars rei, siue materię, siue formæ, necesse est vt B moueatur per motum rei, qm̃ materia, & forma mouent̃ per motum rei. D.d. & interminatũ, s. materia. D.d. & nõ sunt in eodẽ loco, s. materia & forma, sed vbi est res, s. corpus compositum ex materia, & forma.

Digressio. Sed potest aliquis quærere, & dicerẽ φ iste sermo componit̃ ex propositionib⁹, quarũ Prima est, φ forma, & materia mouentur per motũ corporis compositi ex ambob⁹. Secũda autem est, qm̃, ſm φ mouent̃, indigent loco, Tertia vero est, φ si altera earum est locus, necesse est vt locus habeat locum. Secunda autẽ, & Ter C tia sunt verę, prima vero nõ. sequit̃. n. ex ea φ forma, & materia sint in loco. quod nõ dicit Arist. declarabit enim in sexto φ oẽ trãsmutabile est corp⁹. et, cum ita sit, materia igitur, & forma non mouentur nisi per accidens: ergo, si indigent loco, est per accidens: & nõ est impossibile vt locus habeat locum per accidens. ex hoc igitur apparet φ ista contradictio non est vera, neque essentialis.

Solutio.

Illud, qđ est per accidens, est Sed quia illud, quod est per accidẽs, est duobus modis, s. semper, & raro, videtur, φ illud, quod est semper, intret quoquo modo in numero demonstrationum verarum, non essentialium, quæ dicuntur demonstrationes Dialecticæ. & ista contradictio est huius generis sermonum. materia enim & forma, licet moueã tur per accidẽs, s. ſm φ sunt pars moti, tamen motus accidentalis inuenitur in eis semper cum motu corporis: ex quo sequitur vt inueniatur in eis semper locus, licet per accidens. sequitur igitur, si fuerit locus, φ loc⁹ habeat locum semper, et necessario, s. formam, & materiam, licet per accidens: sed est manifestum φ locus non habet semper locum, neq; per se, neq; per accidens, nisi sit de genere accidentis, quod accidit raro. & quando acciderit vltimo continẽti rem, moueri per motum corporis, cuius est vltimum, tũc igitur potest attribui loco mot⁹ per accidens, sed illud accidens est raro. ex hoc igitur modo iste sermo potest esse de numero sermonum contradicentium demonstratiuorum. Et Alexan. respondet. qm̃, cum fuerit positum φ forma, aut materia est locus: & loc⁹ est de quantitate, quia est æquale ei, qđ est in eo: sequit̃ φ, cũ transfertur, vt sit æquale loco, in quem transfertur: et sic forma erit in loco per se. locus enĩ, qui est forma, aut materia, est æqualis corpori translato, s. habẽti formã, & materiam: & corpus est ęquale loco, in quẽ trãsfert̃: & sic forma, aut materia, vtra earũ sit locus, erit ęqualis loco, ĩ quẽ corp⁹ trãsfert̃, qa est æquale æquali ei, & oẽ, qđ est equale loco, ẽ in loco essẽtialiter. Et hoc, qđ dixit Alex. nõ ẽ sine dubitatiõe. qm̃ loc⁹, ſm φ est q̃titas, nõ mouet̃, sed locus, ſm φ est loc⁹, per se est nõ mobilis naturalit̃, & essentialiter.

D duob⁹ modis, semp & raro. Sed vide opposiţũ. 8. phy. c. 36. vbi habet quod illud, qđ ẽ p accidẽs, nõ est necessariũ, neq; semper, &c. vide cõtradi. Zim.

E

F

Contra. Alex.

G Amplius, qñ ex aere aqua facta est, perijt locus. non. n. in eodem loco est quod factũ est corpus. quæ igitur corruptio?

Et etiã, cum ab aere fiat aqua, destruetur locus. non. n. est possibile vt corpus fiens sit in illo eodem loco. quid igitur corrũpit ipsum?

81 Iste sermo vr̃ esse cõtradictio ꝓpria dicentibus locum esse formã. et intẽtio huius sermonis est talis. & ẽt, cum dixerimus locum esse formam, & posuerimus aquã fieri ab

H aere, cõtingit vt locus corrumpat, qui est forma aeris. non. n. est possibile vt aqua facta sit in loco aeris, qm̃ forma eius est alia à forma aeris: & iam diximus ꝙ forma est locus: cõtingit igitur dicentibus hoc cum alijs impossibilibus dare causam, ꝓp quam debet locus corrumpi in motu locali, sicut forma corrumpitur in generatiõe, s. cũ aqua succedit aeri, & non generat ex eo, & maxime, si locus fuerit æqualis. & accidit hoc, vt translatio sit corruptio, & propria. Et pōt esse contradictio dicentibus locum eẽ ma-

I teriam. & sic intentio erit talis. & ẽt notum est, qm̃, qñ ex aere demõstrato fiet aqua, ꝙ locus aeris primus corrumpitur per suam transmutationem ad locum aquę, factũ primũ, s. per suam diuersitatem in quantitate. impossibile. n. est vt corpus factum sit in illo eodẽ loco, in quo fuit corpus, ex quo fit: nisi aliquis dicat ꝙ locus est ei ſm spẽm, non ſm numerũ. &, cũ ita sit, & locus est materia cõtinget dicẽtibus, vt materia corrumpat apud corruptionẽ formę aeris, & gnationẽ formæ aquæ, quid igit corrũpit ipsũ & materia, declaratũ est ꝙ neq, e generabilis, neq; corruptibilis.

Ex quibus igit necessariũ e esse aliquid locũ, & rursus ex bus dubitabit vtiq aliquis d substantia ipsius dictũ est. Po hęc autem accipiendũ est, quo modis aliud in alio est.

Iam igitur numerauimus illa ex quibus apparet quòd locus debet esse aliquid, et illa, ex quib dubitatur in substantia, & e eius. Et oportet post narrare al quid esse in alio secundum qu modos dicitur.

Cũ cõpleuit sermones famoso ex quibus apparet locũ eẽ aliqui & sermones, qui faciũt dubitare i suo esse, fecit rememorationem hoc, & narrauis illud, à quo deb incipere de loco, & est ſm quot m dos dr̃ aliquid esse in alio: qm̃ is modis determinatis apparebit m dus, ſm quẽ dr̃ aliquid esse in loc & dissoluent plures qõnes accid tes in hoc. Et dixit in substãtia, esse eius. qm̃ dubitare in eẽ eius cidit apud cõsyderationẽ, & de su stantia, & quiditate eius. ꝓ illa. r existimant primo aspectu eẽ su stãtia loci, quia qñ ꝑscrutat de videntur non esse substantia eiu existimatur locus non esse aliqu

Quot modis dicatur aliquid esse in quo. Cap. 3.

VNo igitur modo, vt digitus in manu, & omno pars in toto. Alio ro, totum in partibus. non est præter partes totum. A

A aũt modo, vt hõ in aĩali, & omnino vt species in genere. Alio autem, vt genus in specie, & oĩno pars speciei, in speciei rõne. Amplius vt sanitas ĩ calidis, et frigidis, et omnino forma in materia. Amplius, vt in Rege Græcorum rex, et omnino in primo mouẽte. Amplius, vt in ipso bono, & oĩno in ipso fine. hoc aũt est id, cuius cã. Omniũ aũt maxime proprium est, quod vt in vase, & omnino quod in loco.

Vnus igitur illorũ modorũ est,
B *sicut digitus in manu, & vniversaliter pars in toto. & Alio modo, sicut dicitur totum in partibus, non.n. est totũ, nisi partes eius. & Alio mõ, sicut hõ in animali, & vniuersaliter sicut species ĩ genere. et Alio modo, sicut genus in specie, et vniuersaliter pars spẽi in sua definitione. Et ẽt sicut sanitas in rebus calidis, & frigidis, et vniuersaliter forma in materia. Et ẽt sicut dicis quòd constitutio dispõ-*
C *num Græcorũ est in Rege, et vniuersaliter in primo motore. Et ẽt secundum quòd est in bono, & vniuersaliter in fine intento, & hoc est illud, propter quid. Et dignior omnium istorum, & magis principalis est aliquid esse in vase, & vniuersaliter in loco.*

23 Isti modi, quos hic numerauit, sunt vlr octo, quatuor ſm totum et partẽ & vle & pticulare, & quatuor ſm quatuor causas. sed dimisit materiam, quia est propinqua parti in toto, & speciei in genere. Quatuor D igit' primi sunt, pars in toto, & ecõuerso, & particulare in vlĩ, & econuerso. Quatuor aũt secũdi sunt forma in materia, & materia in cõposito ex materia, & forma, & res in agente, & in fine. & oĩa ista dñr trãsumptiue. Sed illud, quod dr vere, & principaliter est res in vase, & in loco, & alia dñr ſm similitudinem istius. & propinquior illorum huic est forma in materia, deinde pars ĩ toto, deĩde particulare in vlĩ. ista.n. assimilantur ad aliquid esse in vase. totũ vero in suis partibus assimi- E lat' formę in materia. est igitur silẽ simili, & silr vle in particularibus. & remotius est res in suo agente, & suo fine, vt diximus bonũ in rege, & bonum in fortuna. Et numerauit istas intẽtiones ad distinguendum natuã, de qua perscrutatur, & est aliquid esse in loco, & aliquid eẽ in vase. vr.n. q dicere aliquid eẽ in loco, & aliquid esse in vase sit in eodem ordine, sicut primæ põnes idiomatis. & ideo numerauit hæc duo, quasi vnum, & accepit alterũ; s. aliqua esse in vase in expositione alterius, s. aliquid esse in loco, vt notius accipiatur in expositione latentioris secundum famositatem. F

Quòd non potest dici aliquid existere in seipso. Cap. 4.

DVbitabit aũt aliqs, vtrũ quippiã in seipso cõtingat esse, an nihil, sed oĩa aut nusq, aut ĩ alio. Dupliciter aũt hoc ẽ, aut ſm se, aut ſm alterũ. Cũ.n. sint ptes toti⁹, et id, in quo, et id, qđ ĩ hoc diceñ totũ in seipso, dicitur, n, et ſm partes, vt albus

G alb⁹, quia superficies alba sit, & sciens, quia ratiocinatiuũ. Amphora igitur non erit in seipsa, neq; vinũ, vini vero amphora erit. qđ nanq; inest, & id, in quo est, vtraq; eiusdem partes sunt.

Et dubitatur etiam Vtrum est possibile etiã aliquid esse in se, aut nihil est in se, sed res aliqua, aut omne nõ est in Vbi omnino, aut est in alio. Et hoc duobus modis, aut per se, aut per aliud. Cum igitur illud, in quo est aliquid, & illud, H *quod est in eo, fuerint partes totius, dicetur quòd totũ est in se. dicitur. enim in eo illud, quod dicitur in suis partibus. V.g. quoniam dicitur album, quia superficies eius est alba, & dicitur sciens propter rationalitatem. Et Vas non est in se, neq; Vinum: cyphus autem Vini est in se, quando homo Vtitur nominibus transumptiue. ipse.n. et illud, quod est in eo insimul, sunt partes eiusdẽ.*

24 Cum nũerauit modos famosos, I ſm quos dicitur esse aliquid in aliquo, ſm ꝙ artifex demõstratiuus distinguit nomina æquiuoca, incœpit perscrutari etiam de quodã modo significationis, qui vsitabatur apud eos. dicebãt.n. aliquid esse in se, v.g. hominem esse in se, & dolium in se. & qa iste modus erat famosus apud eos, & est aliud a numeratis, & facit existimare aliquid esse in se, & sit locus rei non esset aliud ab ipsa re, dixit: Et dubitatur, &c. i. qm̃, si aliquid non fuerit in se, contingit alterum duorũ necessario, aut vt nihil sit in

Artifex demonstratiuus distiguit nomina æquiuoca. qđ quõ sit intelligẽdũ vide cõ. primũ tertij, & etiã quinti met.

loco omnino, aut vt sit in alio. D.c
Et hoc duobus modis, aut per se, au
per aliud. & hoc est principium pe
scrutationis de aliquid esse in se.
aliquid esse in se intelligitur duob
modis, quorum vnus est, vt aliqui
sit in se primo, alius autem est, vt
catur ipsum esse propter suã part
Et, cum narrauit ꝙ illud, quod i
telligitur ex hoc, est duplex, incœp
declarare modũ possibilem ex ist
duobus, & est aliquid esse in se, no
principaliter, sed secundario, s. pr
pter suam partem, et dixit: Cum ig
illud, in quo est, &c. i. cum igitur fu
rint duo, quorum vnũ existit in al
ro, quę duo sunt partes alicui⁹ vn
quod est totum eorum, & hoc to
fuerit nominatum a nomine parti
dicitur tunc illud esse in se. Et, cu
narrauit hoc, declarauit modum
mosum ſm vsum, qui est possibil
in talibus rebus, in dicendo aliqu
esse in se, & dixit: dicit.n. in eo illu
quod dicitur in suis partibus, &c
i. & est possibile in talibus dicere a
quid esse in se transumptiue. quã
n. totum disponitur per illud, per
disponitur pars. v.g. qm̃ dicitur co
pus album, quia superficies est alb
&, si ipsum totũ non est albũ. & si
dicitur homo sciens, si non ſm to
est sciens, sed ſm partem rationa
tm̃. & dicit infirmus gratia alicui
membri. &, cũ ita sit, & duæ part
quarũ altera est in reliqua, fuer
partes alicuius vnius, quod est to
possibile est vt illud totũ dispona
illud, per quod disponuntur illæ p
tes. &, quia disponunt illæ partes p
hoc, ꝙ altera est in altera, possib
est vt totum disponatur per illã
spositionem, quando totum non
natur nomine partis. v.g. qm̃, cu
rat

Ind totũ disponaẽ p illud, p quod disponũtur illæ ptes. & hoc nõ accidit, nisi qñ totũ noiatur a noie partis, vt ista dr̃. Idẽ cõ sequenti.

A rationalitas inuenit̃ in corpore hominis, & rationalitas, & corpus sunt partes hominis, & homo disponitur per rationalitatẽ, possibile est dicere rationale esse in se. Et intẽdit, qm̃, cum pars dicitur esse in toto, & totũ dr̃ esse illud, quod dicitur esse pars, possibile est totum dici esse in se, i. in suo toto, vt dr̃ homo esse infimus ratiõe partis. v. g. oculi. D. d. cyphus igitur, &c. i. dicere autẽ aliquid esse in se principaliter non, s. dicitur pro pter partem. v. g. qm̃ vas, in quo est vinũ, nõ dicitur esse in se, neq; vinũ, quod est in vase, dicit̃ esse in se, quia B non accidit ei, vt in eo sint duæ partes, quarum altera est in reliqua, cõgregatum autem ex eis econuerso. v. g. dolium, aut cyphus dicitur esse in se, qm̃ pars ex eis est in toto, & est in toto, quia est in secunda parte. & hoc non accidit, nisi vbi totũ nominatur a nomine partis. Et iste modus transumptiuus vsitatur in omnibus idiomatib⁹, scilicet vt aliquid dicatur gratia suæ partis. sed ista trãsumptio nõ est vsitata apud Arabes, scilicet dicere rationale esse in se, & si secundum suum idioma deberet esse, quoniam totũ apud eos dispo- C nitur per dispositionem partis,

Sic igitur cõtingit quippiam in seipso esse. primò autẽ nõ contingit vt albũ in corpore. superficies. n. in corpore, scientia autẽ in anima. fm hęc aũt, quę partes sunt, vt in homine, appellatiões existũt. amphora autẽ, & vinũ, cum seorsum quidẽ sunt, partes nõ sunt, sed cum simul. quapropter, cũ sint partes, erit ipsum in seipso. vt albũ in homine, qm̃ in corpore: & in hoc, qm̃ in superficie: in hac autẽ non amplius fm aliud est. & diuersa quidem specie hæc sunt, & aliam naturam habet vtrunque, & potentiam, & superficies, & album. D

Secundum igitur hunc modum potest esse aliquid in se, principaliter vero non. superficies. n. est in corpore, & scientia in anima. & secundum ista, quæ sunt partes, v. g. in homine erũt nomina. cyphus autem, & vinum, cum fuerint separata, non erunt partes, sed cũ fuerint insimul. & ideo, cum fuerint E *partes, erit ipsum in se. vt album in homine, quia est in corpore eius: & est in corpore eius, quia est in superficie: ipsum autem esse in hoc non est propter aliud. & hæc duo diuersantur in forma, & vtrunq; habet naturam et potentiam aliã a natura reliqui, et a potentia eius scilicet superficies, & album.*

Secundum igitur hũc modũ, &c. 25 i. propter hoc, ꝙ aliquid disponitur per illud, per quod disponitur aliud, F propter hoc disponitur aliquid per illud, quod inuenitur in illo primo. D. d. principaliter vero, &c. i. qm̃ albedo ĩ corpore nõ est principaliter, neq; scientia in homine, sed albedo principaliter est in superficie, & superficies in corpore, & sciẽtia in aĩa. D. d. & fm ista, &c. i. & in omnibus inueniũtur duæ significationes prima, s. & secunda, sicut in rebus. D. d. cyphus vero, & vinum, i. vas autem, in quo est vinum, & vinum, cũ fuerint separata, s. quando vinum non

G fuerit in vase, non erūt partes alicuius vnius, sed erunt partes alicuius vnius, cum fuerint insimul. & ideo, cum fuerint partes alicuius vnius, erit possibile vt illud vnū, qđ est cōpositum, dicatur esse in se non principaliter, s. quia aliqua pars eius ē ī alia pte, vt dr̄ꝙ hō ē albus, & hō nō ē alb⁹, nisi pp suā partē. albedo.n.ē in homine, quia est ī corpore, & in corpore, quia est in superficie. D.d. ipsum autem esse in hoc, &c.i. superficiem aūt eē in corpore nō est pp aliud, sed est ei principaliter. sed impo͛e est, vt superficies, & corpus, in
H quo est, sint idem ita, ꝙ res inueniatur per se in se. sed res inueniť p se ī alio. superficies.n. v.g. & corpus, in quo est superficies, sunt duo in forma, & vtrunq; habet naturam aliā à natura reliqui, & potentiam aliā à potentia eius. & silr̄ est dispositio albedinis cum superficie. albedo.n. existit in superficie per se. Et, cum narrauit ꝙ impossibile est aliquid esse in se, & aliquid esse in alio dicitur multis modis præter hunc modum, vt prius numerauit, incœpit narrare ꝙ impossibile est aliquid esse in se, aliquo modo eorum, qui-
I bus dicitur esse aliquid in aliquo.

Neq; igitur, inductiue considerantibus, aliquid in seipso videmus ſm aliquē determinatorum: & rōne manifestum ꝙ impossibile est. oportebit.n. ambo vtrunq; esse (vt amphoram & vas, & vinum esse, atq; vinū vinum, & amphoram) siquidem cōtingit quippiā in seipso esse. quare, si quā maxīe in sese sint, amphora q͂dē accipiet vinū, nō quatenus ipsa vinū est, sed quatenus illa. Vinum aūt ineritin amphora, nō quatenus amphora ipsum est, sed quatenus illa amphora est. Secundum igitur ipsum esse, ꝙ alterum sit, manifestum est. alia nanque ratio est eius, in quo, et illi⁹, qđ ī hoc est.

Et non inuenimus aliquid esse in se aliquo mō eorū, quos determinauimus, cum processerimus via inductionis: & declarabitur etiā ex definitiōe, quòd hoc est impossibile. secundum.n. istum sermonē erūt ambo vtrunq;, v.g. quoniam dolium erit vas, & vinum, et vinum erit dolium, & vinum, si fit possibile aliquid per se esse in se. si igitur est possibile aliquo modo vt alterum eorum sit in reliquo, dolium erit recipiens vinum, nō secundum quòd dolium est vinum, sed secundum quòd vinum est vinum, et vinum erit in dolio, non secundū quòd doliū est vinū, sed secundū quòd doliū est dolium. Declaratum est igitur quòd hæ duæ intentiones sunt diuersæ in esse. definitio.n. eius, ī quo est res, est alia à definitione illius, in quo est.

Cū declarauit ꝙ impo͛e est dicere aliquid eē in se, ſm hoc, ꝙ significat aquā esse in vase, incœpit declarare ꝙ īpo͛e est aliquid esse in se aliquo mō eorū, ſm quos dī aliquid esse in aliquo, & d. Et nō inuenimus aliquid eē in se, &c.i &, cū nos induximus oēs modos, ſm quos dr aliquid eē ī alio, erimus certi, ꝙ nih

A est, qd' dr e' in se. D. narrauit q̄ hoc e't apparet alio mō ab inductione magis certe, s. s'm definitionem, & dixit: & declarabit' e't s'm definitionē, &c. i. & declarabitur e't s'm definitionem rei, q̄ inuenit' i aliquo, & definitionē rei, i qua inuenit', q̄ est i posse vt aliquid sit in se. s'm. n. hoc aliquid, s. esse in se illud, qd' est i aliquo, & illud, i quo est aliquid, vtrūque est reliquū, adeo, q̄ defiō vtriusque est definitio reliqui, & est manifestū necessario q̄ definitiōes eorū diuersantur. D. d. v. g. vt dolium sit vas, & vinū, &c. i. v. g. qm̄ contin

B git dicere q̄ aliquid sit in se, vt vas, in quo est vinū, sit vas, & vinū insimul, & vinū sit vas, & vinum insimul. qd' est impossibile. D. d. si igit' ē posse alio mō, &c. i. qm̄, si aliquid recipit aliquid p̄ se, oportet vtnō recipiat illud, nisi s'm q̄ definitiones eorū sunt diuersę. v. g. qm̄ dolium non recipit vinū, nisi s'm q̄ vinū ē vinum, non s'm q̄ est dolium, & vinum est in dolio, non s'm q̄ doliū ē vinum, sed s'm q̄ doliū est doliū.

At vero neq; s'm accidens cōtingit. simul. n. duo corpora in eodē inerunt. nā & ipsa ampho

C ra in seipsa erit, si id, cuius natura susceptiua est, cōtingat in seipso esse. et insup̄ illud, cuius est susceptiuum, vt si vini vinum. Qd' igit' impossē sit in seipso aliquid esse prīo manifestum est.

Neq; etiam est possibile vt sit per accidens. cōtingit. n. ex hoc vt duo insimul sint in eodē loco. doliū. n. erit in se, si illud, cuius natura est recipiens fuerit in se. possibile est igitur vt aliquid sit in se, et ēt illud, quod recipit. v. g. quoniam illud, quod recipit vinum, est vinū. Manifestū ē igitur quòd īpossibile ē vt aliquid sit ī se prīcipaliter. D

Dicit: Et impossē est vt aliquid recipiat se per aliqd' accidēs sibi, nisi ponat' ipsum recipere se essentialiter, vt declaratū est prius. contingit. n. ex hoc vt recipiat in se duo insimul. qm̄, si fuerit aliqd, qd' habeat naturam, vt recipiat se per accn̄s in se, possibile est vt recipiat p̄ accidēs illud, qd' est in eo: quēadmodum, si recipit se eēntialiter, recipiet aliud in se: & sic doliū recipiet vinū, & se insimul aliqua hora. ergo dolium erit dolium, & vinū insimul, & adunabuntur. quoniam, qn̄ aliquid receperit in se essentiā alicuius, adunabuntur duæ essentiæ necessario: & sic res recipiet se. qd' est impossibile, siue hoc fuerit positum essentialiter, aut accidentaliter, i. in aliqua dispositione. a Hæc est intentio istius capituli. & debet legi sic. quoniam dolium, & illud, quod recipit, est vinum. quoniam, si inueniatur aliquid, cuius natura recipit accidēs per se, possibile est vt aliquid sit in se, & etiā illud, quod recipit. & sic contingit primum impossibile, quod est aliquid recipere se. verbi gratiā quoniam recipiens erit vinum. quod est impossibile. 27 E

a Hic vī Cō. dicere q̄ Impossē ē rē recipe se, siue p̄ se, siue p̄ accn̄s.

F. S; vid' oppositū de Ioelsu. t. c. 4. 3. d' aīa. Vide cōt. Zim.

Soluitur dubium Zenonis de ipso Loco. Cap. 5.

QVod autē Zeno dubitabat, q̄, si locus est aliqd, in aliquo erit, soluere nō est difficile. Nihil. n. prohibet, Zeno

G bet, in alio quidem esse primũ locũ, nõ tñ in illo, vt in loco, sed vt sanitas quidẽ in calidis, sicut habit⁹, calor autem in corpore, vt passio. quare non necesse est in infinitum abire.

Zeno autem ponebat questionẽ hoc modo, & dixit si locus est aliquid, necesse est, ut sit in aliquo, ergo locus non est. Et dissolutio illius non est difficilis. quoniã nihil prohibet, vt locus, qui dicitur primo. sit in alio, sed non secundum locũ, H *sed secundum quòd sanitas est in rebus calidis secundum formam, et calidum in corpore secundum passionem, et corpus in loco secundum vas. et nõ sequitur ex hoc processus in infinitum.*

28 Cum declarauit fm quot modos dicitur aliquid esse in aliquo essentialiter, potuit dissoluere ex hoc, & opinione eius in loco, questionem Zenonis, & similiter sermonem dicentium locum esse materiam, aut formam. Et dixit Zeno vero, &c. i. Zeno vero negabat locum esse hoc I modo. dicebat. n. qm̃, si locus est, necesse est, vt sit in aliquo: & omne, qđ est in aliquo, est in loco: ergo locus est in loco. deinde reuertetur interrogatio de hoc loco secundo, & sequitur vt sit in loco tertio, & sic in infinitum, & sic inuenientur loca in actu infinita. et, cum hoc est impossibile, sequitur ꝙ locus non sit. D. incœpit dissoluere hanc questionem, & dixit: Et dissolutio illius non est difficilis, &c. i. qm̃ propositio, dicẽs ꝙ locus est aliquid in aliquo, est vera de primo loco, s. de primo corp ie contento. & hoc intendebat, cu dixit, principaliter. sed dicere locu esse in aliquo non est idem ꝙ dic corp⁹ esse in loco, & aquam in va vt post declarabitur đ loco. D. d. sicut sanitas est in rebus calidis, & i. sed locum esse in aliquo est, si forma in subiecto. v. g. sicut sani in temperãtia calidi cum frigido, sicut calidum, & frigidum in cor re: corpus vero in loco est sicut aq in vase. termin⁹ igitur medius, q Zeno vtebatur in syllogismo, nõ vnus: ergo non sequitur ex eo il. quod existimauit sequi, s. loca e infinita. & hoc intẽdebat, cũ dixit non sequitur ex hoc procedi in i nitum. Et ista solutio est possi lis fm Ari. dicentem ꝙ locus est perficies corporis continentis. su ficies. n. est forma in corpore. qui ro ponit locum esse dimẽ. iones e stentes, in quibus disponitur loca non potest euadere à questione Z nonis. & ideo hoc est vnũ eorũ, q bus vtitur in destructione istius nionis, s. dicentis locum esse ina & vacuũ, quod est inter superfic vasis, non ipsa superficies vasis. qui ponit locum esse in corpore omne corpus esse in loco, contin ei necessario corpora esse infinita actu, aut ponere ꝙ corpus conti torum non est in loco essentiali & hæc est opinio Aristo.

Illud autem manifestũ, ꝙ vas nihil sit ei⁹, quod in ipso (aliud. n. est primo, & qđ in & id, in quo inest) non erit vt aut materia aut forma locus, aliud. illi⁹ enim aliquid hęc s quod inest, et materia, & for

A *Et manifestum est quòd, cum vas non est illud, quod est in eo, cũ illud, quod dicitur principaliter, est aliud ab eo, quod est in eo, locus non est materia, neq; forma, sed aliud. haec enim duo sunt ex re existente in eis, scilicet materia, & forma.*

29 Cum etiam declarauit ꝙ impossibile est vt aliquid sit in se principaliter, i. primo & essentialiter, & aliquid esse in loco dicitur, sicut aqua dicitur esse in vase, incœpit declarare, qm̃ contingit ex hoc, vt nõ sit B forma, aut materia, & dixit: Et est manifestum, &c. i. & est manifestũ per se, qm̃, cum dicitur aliquid esse in loco est sicut dicere aquam esse in vase: & vas non est aliquid ex eo, quod est in eo, sed aliud: manifestum est ꝙ locus nõ est aliquid ex illo, quod est in eo, sed aliud: cum sit declaratum ꝙ illud, quod dicitur esse in loco essentialiter, et primo, est aliud ab illo, quod dr̃ esse in eo: ergo loc⁹ nõ est materia, neq; forma. materia. n. & forma vtraq; est pars rei, quae dicitur esse in eis, s. corpus compositum C ex forma, & materia. Et compositio isti⁹ sermonis est in secũda figura sic, Locus nõ est pars locati: & forma, & materia sunt pars locati: ergo locus non est forma, neq; materia.

Narrantur propositiones proportionatae, ex quibus deuenimus in cognitionem ipsius Loci. Cap. 6.

HAec igitur sint dubitata. Quid autẽ tãdem sit Locus hic vtiq; fiet manifestum. Accipiamus autẽ de ipso quaecũq; videñt vere sm̃ se inesse ipsi. D Cẽsemus igitur locũ esse primum quidẽ, quod continet illud, cuius locus est, & nihil ipsius rei esse. Amplius, primũ locum neq; minorẽ esse, neq; maiorem. †{Prętereá, neq; deferi} ab vnoquoq;, & separabilẽ esse. Ad haec autẽ, omnem locũ habere sursum, & deorsum, & ferri natura, & manere in proprijs locis vnũquodq; corporũ. hoc ãt facere, aut sursum, aut deorsum.

† a. l. Praeterea deferri.

Tantum igitur accidit in hoc de quaestione. Locus vero quid sit E *hoc modo apparebit. Et accipiamus de illo ab eis, quae existimantur re vera esse ei essentialiter. Dicamus igitur quòd omnes conueniunt in hoc quòd locus primo continet illud, cuius est locus, & non est aliquid illius. Et post, quod primus locus non est maius, aut minus illo. †{Et etiam est extra} aliquod singularium, et separatur ab eo. Et cum hoc, est omne, de quo dicitur superius, & inferius, &* F *vnumquodq; corporum trãsfertur naturaliter ad illud, & figitur in suo loco proprio. & facit hoc, aut superius, aut inferius.*

† a. l. non est extra.

30 Cum compleuit sermones famosos, ex quibus apparet locum esse, & sermones, qui faciunt dubitare in suo esse, & dissoluit quasdã alias dubitationes, incœpit considerare de natura eius, ex rebus essentialib⁹ ei, quę sunt manifestę per se. ex talib⁹. n. reb⁹ potest aliquis scire substantiã eius,

G eius, & soluere oẽs qõnes accidẽtes in eo, illa vero, quę inueniunt' in loco essentialiter, & primo, sunt, sicut dixit, quinq;. Primũ est, ꝙ locus cõtinet locatũ ita, ꝙ nõ est aliquid de locato. & ĩ hoc differt à forma: forma. n. & si cõtinet, tñ non est aliud à locato. & in hoc differt à vacuo: vacuũ. n. non cõtinet. Secundũ aũt est, qm̃ locus est ęqualis locato. Tertium vero est, qm̃ locus separat' à locato. & in hoc ẽt differt à materia, & forma. & hoc intendebat cũ dixit: Est ẽt extra quodcunq; singularium, & separat' ab eis. Et in libro

Illa, q cõpetunt loco eẽntialiter, sunt quinq;.

H Alex. habet' loco istius, [& ẽt nõ est extra aliqđ singularium, & est separatum.] & hoc est magis veũ, sed non est notum per se de loco. illi. n. qui dicunt locum esse vacuũ, separãt loco à locato, & remanet loc' ĩ actu. & Alex. exponit hunc locum. quia Arist. intendebat ꝙ locus non excedit locatum. & exponit ipsum ẽt ſm suum modũ, & dicit ꝙ nõ accidit ei hoc, qđ diximus, s. ꝙ nõ est notum per se de loco. Quartũ vero est, qm̃ dñię loci sunt superius, & inferius. & in hoc differt à vacuo. in vacuo. n. nõ est superius, neq; inferius naturaliter. Quintum vero est,

I qm̃ locus est illud, ad qđ transfert' locatũ naturaliter, & ꝙ ista translatio est quorundã corporum superius, & quorundam inferius. & hoc etiam demonstrat ꝙ nõ est vacuũ. & hoc intendebat, cum dixit & facit hoc, i. facit translationem ita, quòd est causa finalis ei.

Suppositis aũt his reliqua speculari decet. Oportet aũt tentare consyderationẽ sic facere, vt ipsum qđ ẽ reddat', vt et q̃ dubitant' soluant', et q̃ vĩr' ĩesse loco, insint. & amplius, ipsa difficultatis, & earũ, quę circa ipsum, dubitationũ causa erit manifesta. sic enim pulcherrime demonstrabitur vnumquodque.

Oportet igitur nos ponere consyderationem de cæteris, ita, quòd ista sint posita nobis. Et oportet nos quærere, vt perscrutatio nostra sit talis, vt per illam compleatur locus quid sit, ita, quòd omnes qõnes dissoluantur, & illa, q̃ existimantur esse ei, sint, & appareat cum hoc causa difficultatis eius, & in quæstionibus accidentibus in eo hoc igitur modo declarabitur sua definitio melius.

Cum declarauit ꝙ oportet ponere principium perscrutatiõis de loco à prĩcipijs notis naturaliter, deinde cũ numerauit illa, ĩcœpit declarare cuiusmodi op3 eẽ deñõnẽ, quã nitit' dare loco ex istis rebus. cum hoc. n. ꝙ definitio dat quiditatẽ loco, debet habere tria propria, quorũ vnum est, vt per illã dissoluãtur qõnes accidentes in eo. Secundũ vero, vt per illã appareat causa esse rerũ existentiũ in loco per sensum, cã oĩum accidẽtiũ sensibiliũ in eo. definitiones. n. cõpletę innatæ sunt reddere cãm oĩum accidentiu existentiũ in re, sed non conuertitur. qm̃ nõ oẽ, ex quo reddunt' cãę accidẽtiũ, est vera definitio. & iõ existimat' ꝙ hęc est regula destruẽs definitiões, nõ verificãs. Et hoc intẽdebat, cum dixit: & illa, q̃ existimantur esse in eo sunt, s. de causis apparentiũ. Tertiũ vero proprium est vt defi-

A definitione data appareat difficultas accñs in hoc.& hoc ē ꝓpriũ de finitionibus rerum difficili um definiri. Et ista tria necessaria sunt in definitione quęrenda in hoc loco. qm̃, si vnum eorũ diminuitur, aut oĩno non erit definitio, aut, si erit, non erit perfecta.& iō dixit: hoc ergo modo, &c.i. qm̃ perscrutãdo de tali definitione,& sciẽdo illa, declarabit quid sit locus bene, & pfecte.

Nō qreretur locus, nisi mot⁹ aliquis eēt scd̃m locum.

Primum igitur consyderasse oportet, ꝙ non quæreref vtiqȝ locus, si non motus aliquis fm locum esset. pp hoc.n. & cœlũ B maxime in loco putamus esse, quia semper est in motu. Huius autē aliud quidē est latio, aliud vero augmentũ, & decremẽtũ. etenim in augmento, & decremento mutantur, et quod prius erat hic, iterũ translatum est in maius, aut minus. Est autē qđ mouetur, aliud quidē p se actu, aliud vero per accidēs. Eius autem, qđ fm accidens, aliud quidem potest moueri p se, vt partes corporis; & in nauigio cla- C uus, alia vero nō pñt, sed semp fm accidens, vt albedo, & scia. hæc.n. sic mutantur fm locum, quia id, in quo sunt, mutatur.

Vide cōt. Zim.

Dicamus igitur, quoniã sciendum est primo, quòd locus non eēt perscrutandus de illo, si motus nō esset in loco. propter hoc.n. existimamus cœlum proprie esse ĩ loco, quia est semper ĩ motu. Et iste motus alius est translatio, & alius augmentum, & diminutio. res.n. transmutatur secũdũ augmentũ, D *& diminutionẽ. illud igitur, quod hic erat translatum, attribuitur ad vbi minus, aut maius. Motum aũt aliud mouetur per se, et aliud mouetur per accidens. Et illud, quod mouetur per accidens, aliud est, quod potest moueri per se, v.g. membra hominis, & clauus in naui, & aliud non potest, sed semper mouetur per accidẽs, v.g. albedo, & cognitio. ista enim non mutãt sua loca, nisi quia illa, in quibus* E *sunt, transferuntur.*

Cum incœpit perscrutari de definitione loci, incœpit dicere primo illud, qđ mouit hoĩes ad credendũ locũ esse,& est motus localis, & dixit proprie motum,& non quietẽ, licet vtrunq; significet locum esse. quia motus est notior quiete. quies .n. est priuatio,& motus habitus.& dixit: Dicamus igitur, &c.i. sciendũ est ergo, ꝙ causa in hoc, ꝙ hoĩes credunt ꝙ locus est vnũ entium, de quibus perscrutandum est, est motus rei in loco. si.n. hoc nō esset, nō perciperẽt ipsum esse. D.d. propter hoc.n.&c.i. qm̃ propter hoc, ꝙ cœlum mouetur, existimat ex hoc, vt sit in loco.& dixit hoc, quia cœlum habere locũ latet. existimat.n. ꝙ illud, qđ mouetur in loco, debet mutare locum fm totũ,& cœlum non mutat locũ fm totum. & ideo opinatus est Auic. ꝙ non habet motũ in loco. & ponere ꝙ mouet fm partes, & non mouetur fm totum est inopinabile. & ideo Zeno negauit ipsum moueri, † [vt post dicemus.] 32

Mot⁹ est notior qete. nā mot⁹ ē habi- F tus, & qes ē priuatio ex quo vr habitũ notiorẽ esse priuatiōe. §; vid' in stannã. 8. Ph.c. 27. Vide cōt. Zim.

† Cō. 41.

Et,

Tráslatio fecit cognoscere hoíes locum esse. Idé supra cô. 3. & infra 38. 61.

G Et, cum declarauit ꝙ tráslatio fecit homines percipere locum esse, declarauit modos translationis facientis hoc, & dixit: Et iste modus alius est translatio, &c. deinde dixit: & cum illud, quod erat translatum, &c. i. attribuitur ad vbi magnum, & paruũ. & in quibusdam libris loco † [attribuitur (legitur) transfertur.] Et induxit hoc, quia hoc etiam debet prępo ni cognitioni de loco, s. qm̃ loc⁹ ali⁹ est maior, & alius æqualis, & ꝙ ipsum existere in maiori est propter suã existentiã in minori, s. in ęquali, vt dictũ est. & ſm hoc vocauit ęqualem minorem. locus. n. impossibile

H est vt sit minor locato. Aut intendebat augmentum, & diminutioné in exéplari animalis. augmétabile. n. mouetur ad maiorem locum, & diminutum ad minorem locum.

Et, cum declarauit ꝙ motũ, & motus fecerunt homines percipere locũ esse, declarauit modos mobiliũ, vt distinguat ex eis illum modũ, qui fecit homines percipere locum esse essentialiter, & dixit: Motum autem aliud mouetur per se, &c. & intendebat per hoc innuere, ꝙ motũ, quod de necessitate habet locum, est mo-

I tum essentialiter, & ꝙ hoc fecit homines percipere locũ esse. D. dixit: Et illud, quod mouetur per accidés, &c. i. qm̃ membrum, qñ diuiditur à corpore, potest moueri per se quiescente corpore. qñ autem mouetur per motũ totius corporis, mouetur per accidés. & similiter, qñ clauus in naui mouetur per motũ nauis, mouetur per accidés, & qñ mouetur diuisim à naui, mouet̃ per se. & iste modus moti per accidés est pars, cui attribuitur motus propter hoc, quod attribuitur toti. qm̃ id, quod mouet̃ per accidés, est duobus modis, sicut K dixit. Vnus est, vt motus attribuatur parti propter hoc, ꝙ attribuit̃ toti. & istud motum quidé per accidés potest moueri essentialiter, qñ pars diuiditur a toto, & fit totum per se.

Pars, qñ diuidit̃ a toto. & fit totũ, pôt per se moueri. Idé 5. physi. cô. 1.

Secundus vero est, vt motus attribuatur accidenti rei motæ, vt cũ attribuitur albedini, & nigredini. & tale motũ per accidens impose est vt moueatur in aliqua hora per se, cũ accidentia, & vniuersaliter oĩa, quæ sunt in substantia; non possint separari. & ista dispositio est oĩum formarum; quæ existunt in subiecto. & fuit dictum de hoc modo moueri p̱ accidens, sicut dixit. qm̃ ista non dicuntur mutare locũ, & moueri, nisi quia illud, in quo sunt, mutat locũ per se, & transfertur, sicut pars transfertur p̱ translationem totius, & albedo per translationem corporis.

Accidentia, & vi oĩa, qu sunt I su stantia, cut form in subiecto, imp sibile

L

vt p̱ se ueri sint Id ph. c. 1. 6. ph. 86.

Quoniam autem dicim⁹ esse in cœlo, vt in loco, quia in aere, hic autem in cœlo est, & in aere autem non toto, sed propter vltimum ipsius, & continens, in aere esse dicimus. si. n. totus aer sit locus, non æqualis erit vniuscuiusq; locus, & vnumquodq;. vi- M **detur autẽ æqualis esse. talis autem est primus, in quo est.**

Et dicimus aliquid esse in cælo, intendendo ipsum esse in loco, quia est in aere, & aer est in cælo, & dicimus ipsum esse in aere, nõ quia est in toto aere, sed quia vltimum eius, et illud, quod continet ipsum, est in aere. &, si totus aer esset locus eius, tunc locus cuiuslibet, & quodlibet non essent æqualia. &

hoc

A *hoc existimatur. & haec est dispositio primi loci, in quo est res.*

33 Vult declarare quid sit locus ex illis principijs manifestis per se, & incœpit in hoc etiam a principio manifesto per se, & est, quoniam locus alius est primus, & alius secundus, & res est in secundo, quia est in primo, & dixit: Et dicimus, &c i. & est manifestū per se de loco. quoniam quandoque, dicimus aliquid esse in cœlo, i. in mūdo, quia est in aere mundi, & est in aere, quia est in vltimo fine continente ipsum. Et, cum posuit quod finis aeris, alia est

B propria rei, quæ dicitur esse in aere, & alia est cōis, quæ continet ipsum, & aliud. v. g. finis totius aeris, incœpit declarare quod ex quibusdā alijs propositionibus sequitur, vt locus non sit finis cōis, s. ex propositione, dicente quod loc⁹ debet esse æqualis, & dixit: &, si totus aer, &c. i. &, si totus aer esset primus locus rei, quę dicitur esse in aere, tunc locus rei, & res, quæ est in eo, non essent æquales: sed existimatur hoc esse necesse, s. locum, & locatum esse ęqualia. & hoc intendebat, cum dixit & existimatur, i. & scitur necessario. Et forte vocauit existi-

C mationem hoc, quia est de genere propositionum, quæ declarātur per modicam persuasionem. Et forte fecit hoc, quia istis propositionibus accidit quod sunt famosæ, cum hoc, quod fuerūt necessariæ. & multotiēs fecit hoc Ari. Et cōpositio istius sermonis est sic in secunda figura. Primus locus est æqualis: & aer secundum totū nō est ęqualis: ergo aer nō est prim⁹ loc⁹. D. d. & ista est dispositio primi loci, i. quo ē res, i. & ęqualitas, est dispositio primi loci, qui ē vltimi finis aeris continentis locatū: ex quo sequitur vt ista vltima sint locus, non vltima cōia. Et compositio istius sermonis est ex duabus affirmatiuis in figura secūda. et forte fecit hoc, quia locū esse æqualē locato est propriū loco. & quoniam conuersio in talibus propositionib⁹ est manifesta per se, possibile est vti in demonstrationibus: quoniam tunc potest reuerti ad primā figuram. quoniam, cum tales propositiōes cōponuntur in prima figura, tunc maior propositio erit prædicabilis nō secundum naturam: & ideo componitur in secunda figura. Sed forte conuersio in hoc non est manifesta per se. existimatur. n. quod inane, quod est inter vltimos fines aeris, est et ęquale. & ideo inducit post alia principia, ex quibus declarat quod nō est inane. & secundum hoc, cum dixit & ista est dispositio primi loci, nō intendit declarare quod primos locus, s. vltimus finis aeris est locus in rei veritate, sed intendebat declarare quod qui ponit locum esse vltimum finem, cōceditur ei hæc propositio, s. dicens locum esse æqualē, & non negatur ei, sicut accidit dicentibus locum esse totum aerem. & intendebat per hoc notificare quod illa omnia principia nō concedunt, nisi ponētibus locū esse vltimū finis aeris, & continentē locatū.

Existimatio quot modis sumitur apud Philosophū, vide hic, & 1. de aia. cō. 19. & 2. de aia. 52.

D Quando termini sunt conuertibiles. & conuersio est manifesta per se, licet arguere ex ambabus affirmatiuis in. 2. figura. Idē. 2. phy. cō. 23. Idē hic supra cō. 33. & infra c. 42.

E

F

Cum igitur non diuisum est quod continet, sed continuum, nō vt in loco dicitur esse in illo, sed vt pars in toto. cū vero diuisum est, & tāgens, in primo quodam est, vltimo continentis, quod neque pars est eius, quod in ipso est, neque maius spacio, sed æquale. in eodem. n. sunt vltima se tāgentium. Et, cum continuū sit, non in illo mouetur, sed cū illo:

diui-

G diuisum autẽ in illo. Et, siue moueatur continens, siue non, nihil minus. Amplius autem, cũ non diuisum est, vt pars in toto dicitur, vt in oculo acies, & in corpore man⁹. cum autem diuisum est, vt in cado aqua, aut in fictili vinum. manus enim cum corpore mouetur, aqua autẽ in cado.

Cum igitur continens non fuerit diuisum, sed continuum, non dicemus quòd illud est in eo, sicut aliquid est in loco, sed sicut pars in toto.
H *&, cum fuerit diuisum, sed continens, tunc est in vltimo continentis, sicut aliquid est in primo loco, et hoc non est pars illius, in quo est, quod est in eo, neq; maius, sed aquale. quoniam vltima continentium sunt in eadem dispositione. Et, cum fuerit continuum, tunc motus eius non erit in eo, sed cum eo. Et, cũ fuerit diuisum, mouetur in eo, & non mouetur cum eo, nisi continens moueatur, quòd non dicunt. Et, si non*
I *mouetur, & etiam cum non fuerit diuisum, dicetur ipsum esse quasi pars in toto. v. g. quoniam visus est in oculo, & manus in corpore. &, cum fuerit diuisum, erit sicut aqua in cypho, & vinum in dolio. manus enim mouetur cum corpore, & aqua in cypho.*

34 Cum declarauit φ locus impossibile est vt sit finis cõmunis locato, & alij: quoniam locus est æqualis, & finis cõis nõ est æqualis: incœpit declarare etiam φ iste finis, qui existi- K matur esse locus, s. cõtinens, & æqualis, nõ est forma, neq; aliquod continuum cum illo, quod est in eo, sicut est dispositio in parte cum toto. & intẽdebat distinguere per hoc inter locatũ esse in corpore, quod est vbi ei⁹, & inter partẽ esse in toto, ex hoc, φ prius posuit. q. s. aliquid esse in loco est sicut aquam esse in vase. Et dixit: Cum igitur continens, &c. i. &, cum posuerimus φ locus est continens, & continens est duob⁹ modis, aut continuum cum locato, aut diuisum ab eo, sed continens, cum posuerimus φ locus est continens con- L tinuum. v. g. superficies corporis, tũc illud corpus non erit in loco continenti, sicut aqua in vase, & si sit verum tunc ipsum esse æquale, sed est quasi pars in toto. et iam diximus φ locus non est talis. &, cum continẽs fuerit diuisum, & contangens, tunc dicetur φ locatum est sicut aqua in vase, & φ est æquale. cõtinens igitur dicit̃ de tribus, de fine cõtangenti, & de non contangenti, & de forma. & æqualitas fall. cui in fine nõ contangenti, & est vera de contangenti. & dicere aliquid esse ĩ loco, sicut aqua in vase, est verum de fine contãgen- M ti, & non contangenti, & fallit̃ in forma. & facit differentiã inter locatũ esse in corpore, quod est suũ vbi, & inter partẽ esse in toto: ergo id, de quo vere dicunt̃ ista tria principia, est finis cõtangens. & continẽs fallit̃ de inani, qđ est inter superficies vasis continentis aquam, quod imaginat̃ esse locus apud dicẽtes vacuum esse: ergo hæc tria principia non vere dicũtur nisi de fine continẽti. Et forte illud, quod cõgregat̃ ex eis est proprium fini contangenti, & conuertitur

Continens dicitur de tribus.

A uenit de illo, ita, quod declaratio sit talis. Locus est continens, & equalis, & res est in eo, sicut aqua in cypho: & quod habet istas tres dispositiones est finis contangens: ergo locus est finis contangens. & ideo dixit post.

Traditur definitio Loci, & ex dictis propositionibus notificatur quid sit. Ca. 7.

IAm igitur manifestum ex his quid est locus. Quatuor.n. ferè sunt, quorum necesse est locum vnum aliquid esse. aut.n. forma est, aut materia, aut spacium aliquod medium extremorum, B aut extrema, si nō est vllum spacium præter inexistentis corporis magnitudinem. Horum autem, quod tria non possint esse manifestum est. Sed, propterea quod continet, videtur Forma esse. in eodem.n. sunt extrema continētis, & contenti. Sunt igitur vtraque termini, sed non eiusdem: sed forma quidem rei, locus autem cōtinentis corporis.

In eodem sunt extrema continentis, & contenti.

Apparet igitur ex hoc quid sit locus. sunt enim Quatuor, quorum locus dignius est, vt sit aliquis eorum. C est.n. aut forma, aut materia, aut aliqua dimensio inter fines, aut finis, si nulla est dimensio præter dimensiones corporis, quod est in re. Et manifestum est quòd impoßibile est vt locus sit aliquod istorum trium. Sed propter cōtinentiam videtur esse Forma. fines.n. cōtinentes, et cōtenti sunt insimul. Dicamus igitur, quoniā sunt ambæ fines, sed nō fines eiusdē, sed forma est finis eius, quod cōtinetur, locus vero est finis corporis cōtinētis. D

35 Dicit: Apparet igitur ex prędictis, & ex hoc, quod dicā quid sit locus. locus n. si est necesse vt sit vnū Quatuor, s. aut materia, aut forma, aut inane, aut dimēsio, quę est inter superficies vasis. & hoc intendebat, cū dixit aut dimēsio inter fines, i. inter superficies cōtinentes locatū, aut vt locus sit ipsę superficies cōtinentes. D.d. si nulla fuerit dimēsio, &c. i. si nō fuerint hic dimēsiones tres separatę, i. existētes per se, pręter dimēsiones corporis locati. dicētes.n. locū esse vacuū dicūt tres dimēsiones esse nō in subiecto, E in quib. subijciuntur dimēsiones corporis. D.d. Et manifestū est, &c. & intēdit per tria, formā, & materiā, & dimēsiones, quę dicuntur vacuum. & ipse intendit declarare etiā cum destructione vniuscuiusq; istorū triū similitudinē inter vnūquodq; eorū, & locum, vnde existimatur vnūquodq; locum esse. & incœpit dare causam, ex qua existimatur quod locus est Forma, & dixit. Sed propter continentiā, &c. i. sed propter hoc, quod locus existimatur cōtinere, & forma existimatur cōtinere etiā, s. superficies corporis locati, i. F quia dicitur in definitione corporis, quod est illud, quod continetur ab vna supficie, aut superficiebus. D. incœpit dare differentiā inter hunc finem, & finē, qui est locus, & dixit: Dicamus igitur, &c. i. quoniam superficies corporis cōtinentis, & superficies corporis cōtenti, licet conueniant quod sunt finis, & superficies & continens, tamen non sunt finis eiusdem. quoniā forma est finis corporis, & eius terminus, locus autē est finis corporis continentis corpus habens formam.

Cōtinere loci, & formæ diuersa.

Ex

G Ex eo autem, ꝙ mutatur sępe, manente continēte, contentum & diuisum, vt ex vase aqua, ipsum medium esse aliquod videť Spacium, tanquam aliquid existens prgter ipsum corpus translatum. Hoc autem non est, sed quoduis incidit corpus eorum, quæ transferuntur, ac tangere apta natura sunt.

Et propter hoc, quòd contentum diuisum multotiens mutatur, continente permanente, v.g. aqua in
H *vase, existimatur quòd est aliqua dimensio inter fines, & quòd est aliquid præter corpus, quod transfertur. Et nihil est hic tale, sed cadit in ipsum quodlibet corpus, quodcunque corpus sit corporum, quæ transferuntur, & nihil est hic tale, & innata sunt tangi.*

36 Cum declarauit ꝙ locus non est forma, neq; materia, & dedit similitudinem, ex qua apparet ꝙ loc⁹ est forma, & dissoluit illam, incœpit dare similitudinem, ex qua apparet etiā
I ꝙ locus est Dimensio, quæ est inter superficies corporis continentis extranei. v.g. dimensio, quæ est inter superficies vasis. ista. n. est opinio magis apparens. qm̄ primum notū est ꝙ aliquid esse in loco est sicut aquā in cypho. Sed vtrum locus sit superficies cyphi, aut inane, quod intelligitur inter superficies cyphi, habet perscrutationē. videtur. n. ꝙ significatio vulgaris huius præpositionis In, qn̄ dicūt aliquid esse in loco, est circa vacuū, quod vulgus intelligit in vase. &, si fuerit demōstratum ꝙ nihil est vacuum, tunc locus K necessario erit continens extraneū: sed, quia vulgus non percepit hoc, non posuit hanc significationē huius præpositionis In. & ideo ista opinio est valde apparens. Incœpit igiť declarare similitudinē, sicut dixim⁹, quę fecit homines credere locum esse vacuum, s. tres dimensiones, quæ intelliguntur in vase extra subiectū, et dixit: Et, quia contentū, &c. i. &, quia corpus, qđ continet finis continens, qui est locus in rei veritate, transferť qn̄q;, fine manente non transmutabili, in quibusdā rebus per trāslationem corporis, vt accidit aquæ, quando trāsferť a cypho, s. qn̄ superficies L cyphi permanet, sicut erat, qn̄ aqua erat in eo: & existimatur ꝙ locus est tale, s. ꝙ non transferť per translationem locati: ideo existimaťꝙ locus est vacuū, & dimensio, quæ est inter superficies corporis continentis locatum. & adiuuat etiam hanc existimationem hoc, ꝙ, qn̄ aer exit à vase, nullum corpus remanet intèr superficies vasis, sicut dicit Arist. post.

D. incœpit contradicere huic opinioni, & dixit: Et nihil est hic tale, &c. i. & non sunt hic dimensiones separatæ in vase, quæ remanēt vacuę, postq̄ corpus separatur ab eis. sed, cū M aliquod corpus separatur a vase, statim cadit in ipsum aliquod corpus, quodcunq; sit, aut aer, aut aqua: & non est hic corpus, quod separatur à corpore, ita, ꝙ inter illa sit non corpus, sed omnia corpora contangūt se, & non diuiduntur abinuicem. & hoc apparet ď Cātaplora, & de alijs, quæ dixit. Et dicit ꝙ, si essent hic dimēsiones, in quas caderet corpus locatum, contingeret vt quilibet loc⁹ esset locus cuiuslibet corporis. & sic

ignis

A ignis non esset propriũ superiori, & terra inferiori. Et causa ĩ hoc est. qm̃ a in dimensionibus abstractis, & vacuo non sunt differẽtiæ, quib⁹ diuersantur, sed natura earũ est cõsimilis: b fines autem corporum diuersantur ſm diuersitatem naturarum corporũ: vnde in eis inuenitur superius, & inferius: c& ideo corpora mouẽtur ad sua vltima propria, vt pficiãtur per illa, & vt tãgãt illa.

a In dimẽsionib⁹ abstractis, & vacuo nõ sunt dřiæ, qb⁹ diuersantur, sed natura earũ est cõsimilis. Idẽ infra. cõ. 42.

b Fines corporũ diuersãtur secũdũ diuersitatẽ naturarũ corporũ. Idẽ 1. c. de substa orbis. 1. cœli 72. 3. cœ. 6. & 72.

c Oĩa corpora mouentur ad sua vltĩa ppria, vt pficiãtur per illa, & vt tangãt illa. Idẽ 1. cœ. cõ. & 1. 24. Idẽ hic infra cõ. 42. 43 & 43. & cõ. 69.

Si autem esset aliquod spatiũ aptum natura, ac manens in eodẽ loco, infinita vtiq; essent loca. translato. n. aere, & aqua, idẽ

B facient partes omnes in toto, quod nunc tota aqua in vase. simul autem & locus erit mutatus: quare erit loci & alius loc⁹, & multa loca simul erunt. non est autem alius locus partis, in quo mouetur, cũ totũ vas transfertur, sed idẽ. in quo enim sũt, vicissim transferuntur aer, & aqua, aut partes aquæ, sed non, in quo sunt, loco, q pars est eius loci, qui est locus totius cœli.

C *Et, si esset aliqua dimensio nota permanens in eadem dispositione, tunc loca essent infinita. aqua. n. et aer, quãdo transferuntur partes, faciunt in toto, quòd aqua tota facit in vase. & cũ hoc locus erit translatum: & sic locus etiam habebit alium locum, & erunt multa loca insimul. & locus partis, in quo mouetur, quando transfertur totum vas, non est alius locus, sed idẽ. locus enim, in quo est aer, &* D *aqua, & partes aquæ, est ille, qui transfertur, quia non veniunt in illum locum, qui est pars in loco, quia est locus ex toto cœlo.*

37 Istæ sunt aliæ rationes, ex quib⁹ declarat ꝙ impossibile est dimẽsiones esse separatas per se extra materiam, & formã, & oĩa accidentia, sicut existimant dicẽtes vacuũ esse.

Et dixit: Et, si esset hic dimẽsio nota, i. existẽs per se extra subiectũ, i. si tres dimẽsiones, quibus corpus definit, existũt per se sine subiecto. D. d. permanẽs in eadẽ dispõne, i. nõ trãsmutabilis, neq; translatabilis, ſm ꝙ E existimãt opinantes hoc. D. d. tunc loca essent infinita, &c. i. qm̃, si loc⁹ essent dimẽsiones abstractę à materia, in quibus dimẽsiones corporis subijcient, contingeret loca esse infinita. continget. n. vt totũ corpus locatũ, & partes eius sint in loco essentialiter. qm̃, si locus sit tres dimẽsiones, in quibus subijciuntur dimensiones corporis, & corp⁹, & quælibet pars eius habet tres dimensiones, necesse est vt subiectio toti⁹ in loco sit ad modum subiectionis partis adeo, ꝙ qñ aer, aut aqua intrat in vas, subijcientur ſm tres dimensiones in tribus dimẽsionibus vasis, F quæ sunt inane. & sic contingit vt medietas aquę ſm tres suas dimensiones subijciat in tribus dimẽsionibus, quę sunt medietas dimẽsionũ primi loci, & sic de medietate medietatis, & sic procedit in infinitũ, ex quo contingit loca esse infinita cum hoc, ꝙ contingit ꝙ dimensiones partis subijciunt etiã in dimensionibus, in quibus totum subijcit, & sic erunt dimensiones in dimensionibus in infinitũ. pars. n. indiget

G dimensionibus per se, in quib⁹ existat, sicut totũ existit. & differunt à toto dimẽsiones partis, quæ sũt suũ vbi, & indigent existere in dimensionibus totius, quę sunt suum vbi, ita, ꝙ sint diuersæ à dimensionibus totius. Et hoc intendebat, cum dixit: partes. n. &c. i. qm̃ quemadmodũ ſm totũ aqua, quæ est in vase, indiget dimensionibus, in quibus subijciatur, ita partes aquæ indigent dimensionibus, in quibus subijciantur, quæ differunt à dimensionibus totius. qm̃, si dimensiones partis, in quibus subijcit̃, essent partes dimẽ-
H sionum, in quibus totũ subijcitur, tunc pars non esset in loco per se, neq; totũ etiã. totũ. n. etiam est pars totius corporis continentis, & illud corpus alterius corporis continẽtis ita, ꝙ sit pars totius mundi. & continget in dimẽsionib⁹, in quibus subijcitur totũ, vt indigeãt dimẽsionibus, in quibus subijciant̃, & illæ dimẽsiones alijs dimẽsionibus, & sic in infinitũ. D. induxit etiam aliud impoſſe, & dixit: & cũ hoc erit translatum, &c. i. &, cũ posuerimus dimẽsiones esse separatas, in quib⁹ subijciuntur dimensiones corporis, con-
I tinget vt loc⁹ moueat̃ essentialiter, & indigeat loco. qm̃, cum vas transfertur de loco in locũ, & in eo fuerit aqua, aut aer, cõtinget necessario, sicut vas ſm totum mutat locũ, vt dimẽsiones, in quibus est aqua, in vase mutẽt locũ. & sic locus indiget loco. &, cũ transfertur ad alium locũ, fient in eo aliæ dimensiones permanentes in vase, quæ mouentur per motum eius. & sic cõtingit vt in vase sint loca infinita, quia crescũt in vase per motum, & totum remanet, quia aqua remanet. & siſr cõtingit etiam in partibus aquæ. Et hoc in K
tendebat, cũ dixit: & locus partis, in quo mouetur, qñ transfertur totũ vas, non est alius locus, & siſr partes loci. & continget vt cum eo transferantur dimẽsiones, in quibus subijciãtur aqua, & partes aquæ in vase. &, cum transfertur, continget, vt dimensiones, quę sunt in vase, subijciant̃ dimensionibus, ad quas transfertur vas: & sic, locus mouebitur p se, & erunt multa loca insimul. D. d. locus. n. in quo est aer, &c. i. dicimus. n. ſm nostrã sententiã, ꝙ vas, in quo est aer, aut aqua, aut partes aquę, est illud, quod transfert̃ per se, L
& aqua existit in vno loco, qui est vas: nõ quia aqua, aut partes ei⁹ trãsferuntur per se, per translationẽ vasis ita, ꝙ sint ĩ loco, qui est pars loci, ad quem transfertur totum vas, qui est pars loci totius mundi. Et hic sunt multa impoſſia manifestiora istis, quæ sequuntur ex positione dimensionum separatarũ, quę post dicet Ari. qñ loquet̃ de vacuo. sed ista impossibilia, quæ hic dixit, sequunt̃ ex positione dimensionis separatæ, non ſm ꝙ est dimẽsio separata, sed ſm ꝙ ponit̃ locus. Et Alexan. dicit Prima expó Alexãdri.
M in hoc capitulo quod est valde difficile, & exponit ipsum duabus expositionibus. dixit. n. ꝙ, cũ dixit Arist. aqua. n. & aer, quando transferunt̃, &c. forte intendit. qm̃, si locus esset dimẽsio, cõtingeret vt partes aquæ, quando aqua transfertur, ageret illud, quod agit aqua, quę est in vase, quando vas transfertur, i. qm̃ dimẽsiones, in quibus partes subijciunt̃, debent transferri cum ipsis partibus: sicut contingit, si aqua esset in vase in dimensione, vt dimensio, in qua est, transferatur cum vase. & dicit

A dicit q similitudo inter haec duo, quae fecit hanc consecutionem est, qm vtrunq; est pars totius, et pars nõ mouet per se, s. qm aqua, quae est in vase, est pars congregati, sicut pars aquae trãslatae est pars totius aquę. &, cũ illud, quod cõtingit in vtraq; parte, est idẽ, & vas, qñ transfertur, & aqua existit in eo, transfertur cũ eo dimensio, in qua est aqua, & contingit vt subijciat in alia dimensione, ita est de oĩbus partibus cuiuslibet moti. &, cũ ita sit, quodcũq; corpus transfert, necesse est vt per trãslationem eius transferantur dimen-
B siones partium eius, & subijciantur in dimensionibus loci, ad quẽ transferuntur: & sic in illo loco congregantur duae dimensiones vni parti: & fit de alijs partibus: et deinde, qñ secunda transfertur, transferentur cum vnaquaq; parte duę dimensiones, & subijcietur in tertia dimẽsione: & sic vna pars in secunda translatione, s. in secundo loco habebit dimensiones tres: & sic quanto magis corpus mouebitur in loco, tãto magis habebit dimensiones: & sic vna pars habebit dimensiones infi- Secũda expõ eiusdẽ.
nitas insimul. Secunda expositio
C est, & est manifestior, vt dixit & est, vt cõtradictio sit de partibus corporis, quod est in vase tantum. hoc. n. manifestum, s. q, si locus sit dimensio, q necesse est vt cum aqua, quae est in vase, per translationem vasis, transferatur dimensio, quae est in ipso. ex quo sequitur, vt aqua, quae est in vase, habeat loca infinita. & hoc, sicut dixit, est manifestius, s. aquã quiescere essentialiter in vase, & moueri per accidens, q̃ partes esse in toto hoc modo. & etiam prima rõcinatio nõ sequitur, nisi postq̃ po-

D nitur partes moueri per accidens. & forte hoc non concedetur, nisi post concessionẽ eius, q est locũ esse cõtinens. qui vero ponit dimensionẽ, quae est inter superficies continẽtis esse locũ, opinat partes esse in loco essentialiter. Et ideo vr q nostra expositio est rectior, quia est fundata sup hoc, q partes sunt in loco essentialiter: & hoc sequit ex sermõe eorũ. & impossibile, ad quod inducitur, est etiã manifestũ, s. q vnum translatũ transfert in locis infinitis. & fm hãc expositionẽ ĩduxit aquã in vase, vt appareat q contingit eis q pars debet esse ĩ loco essẽtialiter, E
sicut aqua ĩ vase ẽ ĩ loco essẽtialiter

Et materia etiam videbitur vtiq esse locus, si inquiescente aliquis consyderet, & nõ separato, sed continuo. Vt. n. si alterat, est quippiã, quod nũc quidẽ album est, olim autẽ nigrũ, & nunc quidẽ durum, olim autẽ molle: (quapropter dicimus esse aliqd materiã:) sic & locus per talem quãdã esse vr imaginationem. Verũ illud quidẽ, qm̃ quod erat aer, hoc nũc aqua est: locus vero, qm̃ vbi nũc erat aer, hic nũc est F
aqua. Sed materia quidẽ, sicut dictum est in prioribus, neq; separabilis à re, neq; continẽs est: locus autem ambo.

Et existimatur quòd Materia etiam est locus, quando consyderatio fuerit posita secundũ hoc, quòd in quiescente est aliquod transmutabile, absq; eo, quod separatur, sed remanet continuum. Vt in vase sit aqua, & non mouetur vas, &

G *transmutatur aqua, & non est separata à vase, sed continua cum eo, & fiet aer absq; eo, quod separatur, sed remanente continuo. Et quemadmodum in alteratione est aliquid, quod nunc est album, & prius fuit nigrum, & etiam quod nunc est durum, & prius fuit molle (ex quo dicimus materiam esse aliquid) similiter existimamus locum esse hoc modo imaginationis. Sed illã existimamus propter hoc,*
H *quod illud, quod fuit aer, est nunc aqua: locum vero existimamus esse, quia vbi fuit aer, illic nunc est aqua. Et materia, sicut diximus superius, non est separata à re, neque continens ipsam: in loco vero est vtrunque.*

38 Cum posuit ꝙ locus vr esse aliqđ quatuor, & ꝙ non est aliquod triũ, s. forma, aut materia, aut dimensio inter vltima corporis continentis, & dedit similitudines, quæ faciunt existimare vnumquodq; eorum, &
I primo dedit similitudinem, quę facit existimare locũ esse formam, & quæ facit existimare locũ esse vacuum, incœpit etiã dare similitudinẽ, quæ facit existimare ipsum esse materiã, et dixit: Et existimatur materiam esse locũ, i. et similitudo, quę est inter motum trãslationis, & motum transmutationis, quæ est generatio, & corruptio est, qm̃ vtrũq; indiget aliquo, in quo fit transmutatio. & ideo existimat ꝙ illud, in quo est transmutatio ſm generationẽ, & corruptionem, quod est materia, sit subiectum translationis, s. locus. K & hoc existimatur maxime, qñ aliquod corpus trãsmutatur in aliud, etiam vbi quiescente, absq; eo, ꝙ separatur ab eo, sed remanet cõtinuũ cum illo vbi. vt aqua quę in cypho, quæ transmutatur in aerem absq; eo, ꝙ vas moueatur, & absque eo ꝙ aqua diuidat à vase: qm̃ subiectum istius transmutationis esse insimul cũ vase, facit existimare ipsum esse locum. D.d. Et queádmodũ in alteratione, &c. i. & illud, quod mouit nos ad credendum materiã esse, & locũ esse, est cõsimile. illud. n. quod mouit nos ad credẽdum materiam L esse, est subiectum esse in alteratione. qm̃ quemadmodũ in alteratione aliquod est, super quod succedũt sibi duo contraria, v.g. albedo, & nigredo, & duritics, & mollities, ita, ꝙ in aliqua hora est album, & in alia nigrum, & similiter in transmutatione, quę est in substãtia, etiam est aliquod subiectũ, vt in transmutatione aquę in aerẽ, & aeris in ignẽ. & similiter existimauimus per motũ trãslationis locũ esse. locus. n. ita se habet in motu trãslationis, sicut materia in motu ſm substantiam, & subiectum in alteratione. & hoc M intẽdebat, cum dixit: ita existimauimus locũ esse, &c. Et, cũ dedit similitudinem inter causam facientẽ opinari locum esse, & materiam esse, dedit differentiã, & dixit: Sed illam, &c. i. & est differẽtia inter has duas trãsmutationes. qm̃ transmutatio, quę induxit nos ad credendum materiã esse, est trãsmutatio, [a] quę est in substãtia: trãsmutatio autẽ, quæ induxit nos ad credendũ locũ esse, est [b] trãsmutatio in loco. & hoc intẽdebat, cum dixit: qm̃ illud, qđ fuit aer,

a Trãsmutatio i substãtia fecit nos cognoscere materiã. Idẽ 1. ph 63. 1. c. de sub. orbis. 8. met. 4. & 12. cõ. 12. ne. 10. 1. cœli. 20.
b Trãsmutatio in loco fecit cognoscere locũ. Idẽ supra. t. c. 3. et. 8. me ta. cõ. 12. Idem hic infra. t. c. 61. & supra. t. c. 32

A aer, est materia aquæ.i.quia transmutatur,& transfertur de forma aeris in formam aquæ. D.dixit signũ declarationis ꝙ materia est aliud a loco,& est, qm̃ c materia non separatur a re,neq; continet ipsam: loc⁹ vero separatur,& cõtinet: ergo in secunda figura, locus nõ est materia.

c Materia non separatur a re, ne ; cõtinet ipsam. Idẽ. 3. ph. 65.& quæ ibi. Idem 2.de anima c.90.

Si igitur nihil horum trium locus est,neq; forma, neq; materia, neq; spatiũ semper aliquid existens alterum, præter spatiũ rei translatæ, necesse est locũ esse reliquũ ex quatuor continen B tis,scilicet Terminum corporis. dico autem contentum corpus, quod mobile est ſm lationem.

Et,cum locus nõ sit forma,neq; materia,neq; dimensio: quoniam, si fuerit dimensio, continget vt sit hæc alia dimensio à dimẽsione rei translatæ: sequitur vt locus sit residuum quatuor, quod est Vltimũ corporis continentis, s.quod cõtinet corpus contentum, quod innatum est moueri motu translationis.

39 C Cum posuit hic quatuor, quasi cõtradictoria naturaliter,& destruxit tria eorum dixit; Et,cum locus, &c.idest quoniam,si locus fuerit dimensio, quæ est inter superficies vasis, necesse est vt sint hic dimensiones separatæ, aliæ a dimensionibus corporis translati, quod subijcitur in loco. quod est impossibile. continget enim ex hoc vt sint dimensiones separatæ, & alia impossibilia, quæ dicentur apud sermonem in destructione vacui. Et iste sermo est hypotheticus diuisiuus. sed illa, quæ ponuntur in eo, non sunt contradictoria sibi naturaliter. & D ideo existimatur esse probabile: & ꝙ non vtitur ipso nisi ad confirmãdum demonstrationem, super quã sustentatus est, quę est congregatio illorum existẽtium in loco cõtinente: &,quia conuertunt̃ adinuicem.

Quomõ syllogismo hypothetico vti possimus ad confirmandũ,vide, 2. phy. cõ.3. & 1. priorũ in digressiõe ppria de syllo hypothe.

Declaratur per aliam viam, quòd definitio tradita,est definitio Loci. Ca. 8.

Videtur autẽ aliquid magnum esse,& difficile captu locus, tũ qm̃ esse materia videatur, atque forma, tũ qm̃ in ipso continente quiescente fit trãslatio eius,quod fertur. E posse.n. videtur esse spatiũ medium aliud quippiam a motis magnitudinibus. Confert autẽ aliquid & aer, apparens incorporeus esse. videntur enim non solum termini ipsius vasis esse locus,sed et quod intermedium est,vt vacuum.

Et existimatur quòd comprahendere locum est maximum & difficile, et hoc,quod apparet in eo de materia,et forma,et quia trãslatio translati est in continente, et F ipsum est quiescens. vnde & apparet hic esse aliquam dimensionem aliam à dimensione quantitatum mobilium. Et adiuuat hoc aliquantulum aer, qui apparet esse nõ corpus. & ideo facit apparere quòd locus non tãtum est Vltimum Vasis, sed cum hoc illud, quod est in medio,ita,quòd sit Vacuum.

Cum promisit dare definitionẽ 40 de loco, ex quo appareat natura loci,&

Supra.1. cõ.31.

G ci, & per quam dissoluūtur quęstiones accidētes in eo, & appareat causa difficultatis in cognitione substātiæ eius, & secundum quam conueniat omnibus existentibus in loco, & iam apparuit ꝙ primū continēs est illud, per quod conuenit oībus existentibus in loco per se, & declarauit similitudinē, quæ est inter cōtinens. & materiam, & formam, & similitudinē, ex qua existimaẜ locū esse materiam, incœpit declarare ꝙ ista similitudo, quæ est inter continēs, & ista, est causa difficultatis cognitionis loci, & dixit: Et existimaẜ,
H &c. i. propter siſitudinem, quā diximus esse inter ipsum, & materiā, & formam, & propter hoc ēt, ꝙ quędā corpora translata transferuntur in cōtinente quiescente, vt aquę in cypho quiescēte, & ideo existimaẜ hic esse dimensiones separatas inter superficies cyphi, & ꝙ illæ dimensiones sunt locus, f. lōgitudo, & latitudo, & profundū, q̄ imaginanẜ illic. qm̄, si superficies vasis corrūperentur apud exitum aquæ, non facerent apparere ꝙ inter superficies eius esset inane. & ideo non existimatur hoc in columna, quę trāsfertur in aqua de
I loco in locum. Deinde dedit aliam causam, quam nōdum dixit, & est, quia aer, qui est in vase, est insensibilis. & est causa fortis. qm̄ propter hoc, qm̄ aqua extrahiẜ à vase, existimaẜ ꝙ vas est vacuū. & dixit: Et adiuuat hoc, &c. & ē sermo manifest⁹.

Vt autem vas locus est, qui trāsferri potest, sic locus vas immobile. Quapropter, cū in eo, quod moueẜ, quippiā moueaẜ, muteturq; id, quod intus est, vt in flumine nauis, vt vase magis ꝙ loco, vtiẜ cōtinente. Vult aūt K
immobilis esse loc⁹. quocirca totus magis fluui⁹ loc⁹ est, qa imobilis tot⁹ ē. Quare cōtinētis termin⁹, imobilis, prim⁹, Loc⁹ est. Definitio loci.

Et quemadmodū vas est locus translatus, & similiter locus etiā est vas immobile. Et ideo, cū fuerit aliquod continens, intra quod mouetur, et transfertur in aliquo moto, v.g. nauis, quæ mouetur in flumine, tūc cōtinens apud ipsam est quasi vas, non quasi locus. Vnde necesse est vt locus sit immobilis. & L ideo, si oīno fuerit flumē secundum totū, est dignius vt sit locus, quia totū est īmobile. Vltimū igitur cōtinētis immobile primū est Locus.

In definitione loci aliam dīam ponit inter ipsum, & vas. & est, qm̄ vas est cōtinens, et mobile essentialiter, locus vero est cōtinens immobile, nisi p accidēs. D, dixit: Et ideo, cum fuerit aliquod cōtinens intrinsecū, quod mouetur in aliquo mobili, vt nauis, tunc continens ita habebit se apud ipsum, sicut vas, non M sicut locus, i. &, quia loc⁹ est immobilis essentialiter, ideo quando locatum fuerit intra aliquod, & illud, intra quod est, f. in quo est, moueẜ ēt, vt nauis, quæ mouetur intra flumē per motum fluminis, tunc non dicemus ꝙ istud continens habet se de contento, sicut locus, sed sicut vas. Deinde dixit: Vnde necesse est vt locus sit immobilis, i. &, si hoc sit manifestum de loco, necesse est vt loc⁹ sit immobilis essentialiter. Et ideo melius est, si dixerimus ꝙ flumē est locus

A locus nauis, dicere ꝙ totum flumen est dignius hoc, q̃ continens nauẽ. qm̃ flumen ſm totũ est immobile: non.n.est mobile, nisi ſm partes.

Documẽtum. Et significat ꝙ locus nõ mouetur essentialiter, sed ꝙ locus est illud, ad quod mouet̃ res, & quiescit in eo: &, si aliquid mouet̃ ad motam rẽ, tũc motus eius esset ociosus. & hoc apparebit in alijs locis. Et, cum dedit hanc differentiã, dedit definitionẽ, in qua perficiuntur omnes differentię determinantes naturã loci, & dixit: Vltimũ igit̃ cõtinentis, &c. & intẽdit per vltimũ superficiẽ continẽtem, & per primũ superpositam B corpori. primũ igitur est dĩa, per quã differt cõtinens æquale ab inęquali, & per hoc, ꝙ dixit ĩmobilis essentialiter, distinguitur finis extraneꝰ à fine naturali, s.q est similis locato.

Atq; propter hoc, medium cœli, & vltimum ad nos circularis lationis videtur esse, hoc quidẽ sursum, illud vero deorsum, maxime oĩbꝰ proprie. qm̃ illud quidẽ semp manet, circuli autẽ vltimum, siłr se habens manet. Quare, cũ leue quidẽ sit, quod C sursum fert̃ natura, graue vero, qđ deorsum, qui versus mediũ continet terminus deorsum est, et ipsum medium. qui vero versus vltimum sursum, & ipsum vltimum. & propter hoc videtur planum quoddã esse, & veluti vas locus. et continens. Amplius, simul cum ipsa re quodãmodo etiam locus existit. simul enim cum finito fines sunt.

Et propter hoc opinatur omnes homines quòd medium cæli, & vltimum motus circularis est lo- D *cus, hoc quidem superius, hoc vero inferius principaliter, & uere, & hoc est quoniã hoc est semper permanens, & vltimum circuli est permanens in eadem dispositione. Cum igitur leue est translatabile naturaliter ad superius, & graue ad inferius, tunc inferius est vltimum cõtinens, quod est versus medium, & ipsum medium, & superius est vltimum continens, quod est versus extremum, & ipsum* E *extremũ. et ideo existimatur quòd locus est aliquod planum, & quasi est vas cõtinens. Et etiam locus, et res sunt insimul. fines enim, & finitum apud ipsos sunt insimul.*

Cum posuit ꝙ locꝰ nõ mouet̃ essentialiter, dedit sup hoc rõnem famosam, & dixit: Et propter, &c. & intẽdit ꝑ mediũ cœli, mediũ mũdi, & ꝑ vltimũ motꝰ circularis, concauũ orbis lunę. D.d. hoc quidẽ superiꝰ, i. vltimus motus circularis motuũ orbiũ, q est orbis lunę. D.d. hoc vero inferiꝰ. & intẽdit mediũ mundi, qđ F est locꝰ terrę. Et dixit principałr, & vere. qm̃ hęc duo loca sunt supius, & inferiꝰ simpłr: qđ nõ est ita de loco aquæ & aeris. locꝰ.n. aquæ est inferius, sed non simpłr, & siłr aeris locus est superius, sed nõ simpłr, D.d. quia illud est permanens. & intẽdit mediũ verum mũdi. D.d. & vltimũ circuli est permanens in eadem dispositione, i. quod non potest transferri ad inferius, neq; ad superius, & si mouet̃ circulariter. Et iste syłłs est ex duabus affirmatiuis in secunda 42

Locꝰ aquæ est inferiꝰ, sed nõ simpliciter, & locꝰ aeris est supius, sed nõ simpliciter. Idẽ. 4. cœli. 26.

Dubium.

G da figura, & componitur sic. Superius debet esse fixũ: & vltimũ circulationis est fixum: ergo superius est vltimũ circulationis. Et potest dici ad hoc. quoniam, quia ratio est famosa, nõ curat vti in hoc duabus affirmatiuis in secũda figura. Et põt dici ad hoc etiam, quod propositio maior conuertitur, quoniam additur ei hoc, scilicet vt fixũ sit in maximo superiori. quoniam tunc syllogismus componitur sic. Superius simpliciter est fixũ, quod est in vltimo superiori: & fixũ, quod est in vltimo superiori, est vltimũ in circulatiõe: ergo quod superius est simpliciter, est vltimũ in circulatione. & similiter dicitur

Solutio prima.
Solutio secũda.
Quãdo propositio maior conuertitur, possumus arguere ex ambabus affirmatiuis in 2. figura. Idem supra cõ. 33. Idem 2. physi. 23.

H de inferiori, scilicet quod cũ additum ei, quod est vltimo inferiori, tunc conuersio erit vera. Et, quia veræ definitiones debent conuenire omnibus speciebus rei definitæ, incœpit declarare quomodo ista definitio loci conuenit duabus speciebus loci, scilicet superiori, & inferiori, & dixit: Cum igitur leue, &c. i. cum igitur leue transfertur naturaliter superius, & transfertur naturaliter ad finem continentẽ: ergo superius est finis cõtinens. Et existimatur quod ista cõclusio est vniuersalis, & in tertia figura, quod nõ oportet. Sed ista conclusio est vniuersalis, quia minor conuertitur vniuersalis affirmatiua. vnde syllogismus componitur sic in prima

Dubium.
Solutio.

I figura. Superius est id, ad quod transfertur leue naturaliter: & illud, ad quod trãsfertur leue naturaliter est finis vltimæ circulationis: ergo superius est finis continens, qui vicinatur corpori vltimo. Et similiter concluditur quod inferius est finis aquæ, scilicet concauum aquæ. Et dixit: & medium. quoniã graue non quærit hũc finem, scilicet finẽ aquæ, nisi secundum quod est medium totius, non secundum quod est finis aquæ. &, si non, tunc terra moueretur ad aquã, vbi esset finis eius: sicut ferrum mouetur ad

K magnetem, vbicunque fuerit: & hoc non sentitur de aqua. & sermo de, hoc erit perfecte in libro de Cœlo, & Mundo. hic. n. loquitur de loco cõi vniuersali omnibus corporibus naturalibus. D. d. & ideo existimatur quod locus est, &c. & quia corpora trãsferuntur naturaliter ad vltima, scilicet ad superficies continẽtes ipsa, & quiescũt in eis secundum conuenientiam, & similitudinem, necesse est vt locus sit vltimus: & quasi est vas continens, nõ inane, quod est inter vltima. nõ enim est conuenientia inter inane, & corpus, [a] neque in eo sunt differentiæ, quibus diuidatur in superius, & inferius. D. d. & etiam locus, &c. & forte intendit, quoniam locus, & locatũ sunt relatiua, et relatiua sunt insimul, & cum alterum auffertur, aufertur & reliquum. & hoc nõ inuenitur, nisi in loco, qui est finis suus tantum. [b] finis. n. non inuenitur, nisi quando inuenitur illud, cuius est finis, & deficit per suũ defectum. &, si locus esset inane, non esset necessarium in suo esse locatum esse: & tunc inueniretur locus sine locato. Et forte inducitur per hoc rationem, qua declarat quod locus debet esse permanens cũ permanentia corporis in eo.

a In vacuo non sunt differentiæ, quibus diuidatur in superius, & inferius. Idem supra. 36. & infra 64. & 65. Prima expositio.
L
b Finis nõ inuenitur, nisi quando inuenitur illud, cuius est finis confirmatur infra. t. c. 107. Secũda ex positio.
M

Quòd definitio assignata conuenit cunctis corporibus simplicibus mobilibus. Ca. 9.

CVi igitur corpori est aliquod corpus extra, cõtinens ipsum, hoc in loco est: cui vero nõ, minime. quocirca etiam, si aqua fuerit huiusmodi, partes quidem mouebuntur ipsius. cõtinentur. n. a seinuicem. totũ autem est quidem vt mouebitur, est vero vt non. vt. n. totũ simul locũ nõ mutat, circulariter autem mouebitur (partiũ. n. hic locus est) & sursum

A sum quidē, & deorsum nō. circulariter autē nonnulla, alia vero sursum, & deorsum, quæcunque habent densitatem, & raritatem.

Dicamus nūc igitur, quòd quodlibet corpus, extra quod est aliud corpus, quod continet ipsum, illud corpus est in loco, et quodlibet corpus, extra quod non est aliud corpus, non est in loco. et ideo, si posuerimus aquam esse hmōi, tunc par
B *tes eius essent mobiles. quædam. n. essent continentes quasdam. ipsa vero secūdum totum quodammodo est mobilis, & quodammodo immobilis. quoniam secundum quod est totum, non transmutat insimul locum, & alio modo mouetur circulariter: iste. n. locus, est locus partium: et quedam mouentur superius, & quedam inferius, non circulariter, & quedam superius, & inferius, &*
C *est omne, quod abet densitatem, & raritatem.*

43 Cum declarauit, φ locus est primum continens, & declarauit prius φ nō oē corpus est cōtentum: qm̄, si ita esset, tūc infinitū esset in actu: sequit' ex istis duobus vt nō sit omne corpus ſm totū in loco essentialiter, sed illud, extra qđ est corpus: illud aūt, extra quod non est corpus, non est ſm totum in loco essentialiter. & ista est dispositio totius, scilicet φ non est in loco essentialiter, cū nihil sit extra ipsum. & ideo dixit: Dicamus nunc igitur, &c. D. incœpit declarare quid sequit' ex hac positione, s. φ oē, extra qđ nihil est, non est in loco ſm totū, & dixit: & iō, si posuerimus totum, &c. i. & pp hoc, si posuerimus totū esse aquā, tunc aqua non esset in loco ſm totum, & esset immobilis ſm totū, & tunc partes eius necessario mouerent' in loco, cū essent cōtentę. & iō partes mundi possunt moueri modis tribus motuū, s. qm̄ quędā partes mouent' circulariter, & quędam superius: & est oē, in quo est raritas, vt aer, & ignis: & quędam inferius: & est omne, in quo densitas est, vt aqua, & terra. Ergo dispō ī toto manifesta est, & non accidit in ea qō. & sīlr non accidit qō in sphæris cōtentis de numero sphærarum cœlestium. sphęra aūt octaua nō contēta, si nō accidit ei motus ꝓprius, & totus orbis, qui mouet' motu diurno, accidit in eo magna q̄stio. qm̄ manifestū est ipsum moueri: &, cū oē motū sit in loco, necesse est vt totus orbis sit in loco. ergo sumus inter duo, aut ponere φ aliquod motum non est in loco, aut ponere φ locus est inane, & dimensio. Ioānes vero pp hoc obedit huic, s. locū eē, & dimensionē, & vacuū, nō finem continentē, vt dicit Arist. licet apud ipsum non possit inane separari à corpore. qm̄ dicētes vacuū esse, sunt bipartiti. alij. n. dicunt ipsum separari à corporibus, & alij non, quorū est Ioānes grāmaticus. Et Arist. dicit, cū hoc post, qđ cœlū, & aīa sunt in loco p accidēs. & in hoc dubitauerūt oēs expositores. Themist. vero dicit rn̄dēdo φ corp' cœleste nō est ī loco ſm totū, sed ſm ptes, s. ſm orbes,

D
E
Digressio vtrū octaua sphęra sit ī loco.
F
Op. Ioānis grāmatici improbatio ptia.
Secta rō. infra. te. c. 45.
Op. Themistij, & ēt reqras. 6. phy. cō. 55. &c. 8. ph. c. 67.

G orbes, quos continet maximus orbis, sicut est dispositio in toto mundo. fingit. n. q causa in hoc est, qm corpus cœleste non ē mobile fm totum, sed fm partes, & apud ipsum partes cœli sunt in loco, quia continent suas partes, sed quia corpus altissimum. v. g. orbis stellarum fixarũ non continet ab aliquo, concessit q hoc corpus est in loco pp suas partes intrinsecas tm̃, s. quæ sunt in concauo eius. istę. n. partes mouentur circa conuexũ, s. cõuexũ corporis, circa qd reuoluunt, quasi circũdet ipsas, licet sit intra. Et hoc idem contingit toti orbi, qn mouet motu diurno, s. q est in loco fm partes. quę sunt in concauo eius: si dixerimus q motus stellati est ali' à motu orbis. ergo melius est dicere q totũ corpus cœleste est ĩ loco, sicut dicimus in corpore vltimo, s. fm partes, q̃ sunt in concauo. aut dicamus ipsum esse in loco vtroq; modo, s. quia partes eius sunt in loco pręter vltimũ, & quia partes cõcaui sunt ĩ loco, si posuerimus q motus diurnus est totius orbis essentialiter, & nõ stellati. & hoc ē necesse fm sciẽtiã naturalẽ. Et ĩ hoc, qd dixit Themistius, sunt qõnes nõ modicę. qm̃ qũo dr̃ sphærã moueri fm oẽs partes, & non mouet secundũ totũ: & totũ nihil aliud ē q̃ partes. Et ẽt videmus Arist. in vltĩo sexti, qñ loquitur de qõne Zenonis de motu sphęrico, ponere sphærã moueri secundũ totũ, & secundũ partes, & q secũdũ totũ mutat loca diuersa secũdũ formã tm̃: secũdũ aũt partes, secũdũ formã, & subiectũ, vt ĩ illo declarabit. nihil est igit hoc, qd dicit Themist. q cã in hoc, q sphęra nõ est in loco simplr̃, est, quia mouetur secundũ partes, non secundũ totũ. K

Pria rõ cõtra Them.

H

Scda rõ. Totũ nihil aliđ ẽ q̃ partes. Idẽ. 1. ph. cõ. 17. 6. ph. t. c. 85

I

Si igitur aliquis dixerit q hęc est intentio Arist. cũ dixit secundũ. n. qd est totum, &c. Dicemus ad hoc q, cũ dixit secundũ. n. q est totum, non transmutat locũ, non intendit corp', qd mouet circulariter, sed intendit totũ mundũ. &, cum dixit & alio mõ mouet circulariter, intẽdit q toti attribuit mot' circularis pp quasdã partes, s. corpora cœlestia, sicut attribuit ei rectus motus ppter motũ elementorũ, quæ sunt ẽt quędam partes eius. D. d. iste. n. loc' est locus partiũ, i. locus eius, qd mouet circulariter, cum illud, qd mouetur circulariter est pars totius. locus. n. simplr̃ corporis, qd mouetur circulariter, est locus eius partium: sicut videmus Themistium ĩtelligere ex verbis Arist Et ẽt secundũ expõnẽ Themistij, cũ Arist. dicit q cœlum est in loco p accidens, intendit q alterũ cœlorum est in loco, s. orbiũ: & illud, qd apud Arist. attribuitur alicui pp suam partẽ, est aliud ab eo, qd attribuitur alicui per accidẽs: & iõ oĩbus expositoribus. vt dicit Themistius, displicet vt cœlum sit in loco per accidens, & dicunt ipsum eẽ in loco secundũ partes. Themist. vero dicit q Arist. vtitur hic illo, qđ ẽ p accidens, large, de eo, qd est commune ad accñs, & ad ptẽ. & hoc deberemus dicere, si nõ inueniremus aliquẽ modũ verũ, secundũ quẽ diceremus cœlũ eẽ in loco p accidẽs. oẽs igit hoĩes, vt apparet de eis, nõ potuerunt intelligere verba Aristo. recte. Auempace vero rñdit in hoc loco sic. qm̃ sphæra, secundũ q est sphæra, nõ est in loco, quia aliquid extrinsecum continet illã, & q hoc proprium est corpori recto, nõ corpori

Obiectio p Them.

Solutio.

L

Quarta rõ i Themis.

Illud, qđ apud Ari. attribuit alicui pp suã ptẽ, ẽ aliđ ab eo

M

quod attribuit alicui per accñs. Idẽ. 5. ph. cõ. 1.

Auẽpace Hispani opinio.

A poni rotundo, & locus sphæræ qui fingitur ab isto, secundũ q est sphęra, est conuexum centri, circa qd reuoluitur. quasi igit locus eius est superficies cõuexi, qd cõtinet sphęra, & est quodã mõ continens sphęrã. Et nititur dicere q definitio, quã induxit Arist. in loco, qm̃ est continẽs diuisum à re, debet intelligi in corporibus rectis ab extrinseco, & ĩ rotũdis ex ĩtrinseco. Et dicit q causa in hoc est. qm̃ corpus rotundũ finitur p se, & corpus rectarum dimẽsionũ finitur per aliud. & iõ corpora recta, s. elementa indigẽt in hoc, q finiantur corpore rotundo: rotũ-

B dũ vero non indiget corpore extrinseco. & causa in hoc est? qm̃ linea rotunda est pfecta, & nõ põt recipere additionẽ, aut diminutionẽ: linea vero recta est diminuta. Et secundũ hoc sphera erit in loco simpliciter, & essentialiter, sicut erunt corpora recta, & oĩs sphęra sphęrarũ cœlestium, quã cõtinet alia sphęra, habebit hoc p accidens: & secũdũ hoc oẽ corpus simplr erit ĩ loco essentialiter. Et vr mihi q hoc, qd narrauit Auẽpace, ẽ opinio Alfarabij. Alfarabius. n. ẽ, qui posuit se cõ-

C tradicentẽ qõnibus Ioannis. & vna illarũ quæstionũ est ista, quę inuenitur in libris nostris, sicut inuenit ex verbis Auẽpace, & nõ incidit in manus nostras. Et, cũ ita sit hoc, qd dicit Arist. q oẽ corpus, extra qd nihil est, nõ est in loco, & q oẽ corpus extra qd est aliquid, est in loco, ẽ falsum. Apparet. n. ex sermone eius in hoc loco, q corpora naturalia apud ipsum sunt tribus modis. est. n. modus, qui est in loco eẽntialiter, s. corpora recta, & modus, qui est in loco p accidens, & hoc est corpora rotũda, & modus, qui est in loco pp suas

D partes, & hoc est totus mũdus, s. corpus compositũ ex corporibus simplicibus quinq;. & totũ hoc manifestum est ex suis verbis. Nos autẽ reuertamur, & dicam⁹, qm̃, cum sit notũ per se q locus, secundũ q est locus, est ęqualis locato, manifestũ est q superficies cõuexi centri sphęræ non est locus simplr. non. n. est æqualis, nisi superficiei cõcauæ, nõ oĩbus supficiebus sphæræ: & locus est ęqualis locato, quia oẽs supficies eius sunt ęquales oĩbus superficiebus locati. æqualitas. n. dr duobus

E modis. dr. n. secundũ continentiã, & secundũ hoc dr q circulus est æqualis figurę rectorum laterũ: & dr ẽt, qñ duo æqualia habent mensurã cõem, qua mensurentur: & secũdũ hoc dr corpus esse æquale corpori, & supficies supficiei: & ista ęqualitas nõ est vera de loco, nisi inane esset. æqualitas igit propria loco ẽ, ęqualitas secundũ continentiã. ex hoc igit apparet manifesta q sphæra, secundũ q est sphæra, nõ est ĩ loco simplr, nisi accidat ei hoc, sicut accidit sphæris cœlestibus, quas cõtinet alia sphęra extrinseca. Et hoc

F apparet ẽt ex hoc. qm̃ primũ notũ est de loco, q collatio rei ad ipsum est sicut collatio† [contenti ad continens:] sicut dicimus q aqua in cypho non est sicut collatio totius ad partem, sed dicere sphęram esse in centro est sicut dicere totum esse in parte, non sicut dicere aquam esse in vase. & ideo, si conuexũ centri dicatur esse continens sphęram, & illud extrinsecum dicatur esse cõtinens, erit secundum æquiuocationẽ, quia in altero sunt vere proprietates loci. est enim continens, &

Corp⁹ rotũdũ finit p se: & corpora recta finiũt p aliũ. Idẽ 3. phy. cõ. 74.

Improbatio prima.

Secunda.

Auer. solutio, & tertia ĩprobatio.

AEqualitas dr duob⁹ modis.

Quarta.

† a. l. cõtinentis ad cõtentũ.

G & æquale, & res est in eo sicut aqua in cypho. hoc igit totũ demonstrat veritatem opinionis Arist. & falsitatẽ eius, quod intendit Auempace, & qd impossibile est exponere verba Arist. ita q definitio, quam induxit de loco, sit cõis corporũ simplici, & rotundo. Nos autẽ dicamus, qm̃, cũ sit fixũ fm totũ, necesse est vt hoc mõ sit quiescens. &, quia quies est ei pp quietem cẽtri, qd est in terra, & quies est, quia ẽ in loco essentialiter, ideo dr̃ coelum esse in eodem loco, & non transmutatur ab eo p accidens, i. quia cẽtrũ eius est in lo-

H co essentialiter. & hæc est intentio sermonis Arist. dicentis, q coelũ est in loco per accidẽs. Vtrum vero dicatur moueri I eodẽ loco, in quo ẽ p accidens, cũ nihil sit extra ipsum fm partes, aut fm totum declarabitur, cum Arist. declarauerit ipsum moueri fm totum, & mutare locũ, in quo est per accidẽs, I forma eius, non in materia. est igitur motũ, & quiescens in suo loco per accidẽs, s. pp centrum, qd est in loco essentialiter. oẽ. n. quod inuenit in aliquo p accidens, inuenitur in eo, pp aliqd,

I habens illud per se. & hęc est intẽtio eius, cũ dixit de aqua, & de quolibet corpore continente. ipsum vero fm totũ quodammodo est mobile, &c. & fm hoc erit opinio Aris. q oẽ corpus est in loco, & q oẽ motũ est in loco. sed istorũ quoddam est in loco per accidens, & quoddã est in loco per se. & fm hoc diuidit motũ. qm̃ aliud mouebitur in loco essentialiter, & aliud mouebit in loco per accidẽs. apparet igit ex hoc, q omne corpus attribuitur loco in motu, & quiete, aut per se, aut p accidens, & q nullum corpus est, qd non est in loco, sicut Alex. intendebat in expositiõe loci huius, vt post

K videbitur. Et apparet ex hoc q corpora attribuunt loco tribus modis; p se, & per accidẽs, & fm partẽ, vt intendebat Arist. & q oẽs expositores non potuerunt attingere hanc expositionẽ, & q Auẽpace dimisit sermonem Arist. & errauit multũ. Sed quærit super hoc, si corpus coeleste est in loco per accidens, ergo mouetur per accidens. declarabitur. n. in hoc lib. q est primũ mobilium simpliciter. & sic illud, qd est per accidens, erit prius illo, quod est per se.

L Ad hoc autem dicendũ est q illa, q mouent p se, indigẽt aliquo quiescente, circa qd mouent, vt declarat Aristo. in lib. de Motibus animaliũ localibus: & hoc quiescẽs forte erit locus per se, qñ non fuerit continẽs rem motã, & forte erit locus per accidens, qñ non fuerit continẽs rem motam in oĩbus partibus, sicut est dispositio I corporibus coelestibus. ergo locũ eẽ per se nõ est de necessitate essendi rẽ motã per se, sed dignius est vt sit de necessitate essendi rem quiescẽtẽ naturaliter. quiescens. n. quiescit propter similitudinem continentis, & mouetur pp priuationẽ similitudinis inter ipsum, & continens: & hoc erit, qñ mouetur in continente. & ideo cũ motus eius, qd mouetur in continente, est extra naturã, & est rem motam eẽ extra suum vbi naturalẽ. & hęc est dispositio corporũ simpliciũ, q mouentur motu locali, s. quatuor elementorũ. qd autem mouetur non in continente, sed circa quiescẽs aliquod tñ, est illud, cuius motus nõ est per accidens extrinsecus à natura: & hæc est dispõ corporis rotundi.

Opio propria.

Oẽ, qd inuenit in aliquo p accẽns, inuenit I eo pp aliqd hñs illud p se cõsiste ifra. c. 67. & c. 1. cœ. t. c. 14 & c. 62.

Quiescens quiescit pp M similitudinẽ cõtinẽtis, & mouet pp priuationẽ similitudinis inter ipsũ, et cõtinens: & hoc erit qñ mouet I cõtinẽte. Et idẽ vid. ifra. c. 69. p hoc & vid. 4. coeli. c. 35.

A di. & hoc, q̃d accidit quibusdã corporibus cœlestibus, s. quia sunt ĩ loco, quia cõtinentur ab alijs, est ꝑ accidens. ſm hoc igitur est intelligendus iste locus, vt mihi vr̃. Alex. vero opinatur ꝙ sphęra stellarum fixarum non est in loco, & dicit hãc eẽ opinionẽ Ari. dicit. n. ꝙ nõ ẽ ĩ loco, nisi eo mõ, quo mouet̃ & ñ mouet̃ ꝑ se, neq; per accñs, neq; ſm partes, aut totum, ergo non est in loco. & verificat ipsam non moueri per se, quia impossibile est vt moueat̃ ſm totum, aut ſm partes. ſm totũ quidem. qm̃ non mutat locum: ſm au-

Opinio Alex.

B tem partes, quia non sunt diuisæ à toto, & quia totum ẽt est quiescẽs. & similiter dicit ꝙ non mouetur ꝑ accidens. illud. n. q̃d mouetur ꝑ accidens, non mouetur ſm partes per accidens, nisi quia motus totius est per se. & similiter non est in actu, quia nõ sunt distinctę, neq; in potentia, quia nunquã distinguẽtur. & ꝓp hoc dicit præcise ꝙ motus circularis non est in loco, & ꝙ non est translatio, & dicit ꝙ non est impossibile corpus esse non in loco. locus .n. nõ est corporis essentialiter, qm̃ non accipitur in definitione corpo-

C ris, neq; corpus in definitione loci. Et, cũ locus, qui est finis, est in continente, non contento, & nos dicimus, ponatur ꝙ non est de necessitate corporis, vt sit in loco, nõne ẽ de necessitate moti, vt sit ĩ loco aut per se, aut per accidẽs? qm̃, cũ sphæra non fuerit in loco per se, neq; ꝑ accidens, non erit in loco. &, cũ nõ fuerit in loco, quomodo igitur mouebitur? nisi dicatur ꝙ locus nõ est de necessitate motus. & totum hoc est impossibile.

Vt autem dictum est, alia quidem sunt in loco ſm potẽtiam, alia vero ſm actũ. Quapropter, cum continuum quidem sit id, q̃d est similium partiũ, ſm potentiam in loco partes sunt: cũ vero separata quidem sunt, tangũt aũt se, vt aceruus, ſm actũ. D

Et res, sicut diximus, alia sunt in loco potentia, & alia sunt in loco actu. Cum igitur illud, quod est consimilium partium, fuerit continuũ, partes eius in potentia sunt in loco, donec cum separentur: sed erunt contingentes, vt aceruus in loco in actu. E

Cum declarauit ꝙ quędam corpora sunt ĩ loco ꝑ se, & sunt illa, extra quę est aliq̃d corpus continens, & quędã sunt ĩ loco, quia partes eorum sunt in loco, & hęc est dispositio corporis totius mundi, & quędã sunt in loco per accidẽs, vt illud, q̃d mouetur circulariter, incœpit declarare ẽt ꝙ quædam attribuuntur loco potentia, & quędam actu, & dixit: Et res, sicut diximus, &c. i. qm̃ corporum aliud est in potentia in loco, quia põt esse in ipso in actu, & aliud est in loco in actu. D. d. Cũ igitur corpora, &c. i. & corpora, quę sunt in loco in potẽtia, sunt partes corporis continui consimiliũ partium, dum fuerit continuum, v. g. aqua: &, cum partes illius separantur, & diuidũtur abinuicem, erit in loco in actu. Et in isto sermone est ordo præposterus. & debet sic legi. donec, cum separantur, erunt in loco in actu, sed erunt contingentes sicut aceruus. & intendit, sed acci- 44 F

die

G dit eis vt contingātur, & erit locus eorum vnum, vt aceruus tritici. corpus. n. consimilium partium, dum non diuiditur, partes eius sunt in loco in potentia, & cū diuiditur, tunc partes eius sunt ĩ loco in actu. si igitur separantͬ partes eorum, erunt in locis diuersis actu, & si non separantur, sed erunt contangentes, erunt in vno loco in actu, & tūc erūt quasi medium inter illud, qđ est in potentia pura, & actum purum. & intendebat declarare per hoc, ꝙ totum non est in loco actu, aut potētia, & similiter cœlum.

H Atq; alia quidem per se. vt oē corpus, aut ſm lationē, aut ſm augmentū mobile, per se alicubi existit. Cœlum aūt, sicut dictum est, nō est alicubi totum, neq; vllo in loco est, siquidē nullum corpus ipsum continet: in quo autem mouetur, hoc ēt locus est partib⁹. altera. n. partiū alteri adhęrēs est. Alia vero ſm accidens, vt aīa, & cœlum. partes. n. ĩ loco quodammodo oēs sunt. in circulum. n. cōtinet alia aliam. idcirco mouetur quidē circulariter solū qđ sursum est.

Aīa, & cœlū sūt ĩ loco per accidens.

I Totum aūt non alicubi est. qđ. n. alicubi est, & ipsum aliquid est, & adhuc aliud aliquid esse oportet præter hoc, in quo sit, qđ continet. pręter autem vniuersum, ac totū nihil extra est.

Et etiam quædam per se. v.g. quoniam omne corpus, quod mouetur secundum translationem, aut secundum augmentum, est per se in aliquo vbi. Et cælum, sicut diximus, non est in aliquo vbi secundum totum, neq; in aliquo loco, cū non contineatur à corpore omnino: sed secundum quòd mouetur, secundum hoc partes eius habent locum. partes. n. eius sunt inseparabiles abinuicem. Et quædam per accidens, v.g. anima, & cælū. partes. n. aliquo modo omnes sunt in loco. quædam. n. continent quasdam circulariter. et ideo pars mouetur circulariter. Totum vero non est in aliquo vbi. hoc. n. est ĩ vbi, quod est in se aliquid, & indiget aliquo alio, quod extra illud est, & quod continet illud. & non est aliquid præter totum, & vniuersum extra totum. K L

45 Cum diuisit illud, qđ est in loco, in actū, & potentiam, incœpit ēt diuidere illud in per se, & p accidens, & dixit: Et ēt quędam per se, &c. i. ēt quædam corpora mobilia sunt in loco per se, & sunt illa, quę mouentur ſm rectam trāslationē, aut ſm augmentum. illa. n. quę mouentur his motibus, continentur ab aliquo alio extrinseco, cū sint naturaliter terminata, non terminantia. Et, cū declarauit ēt hanc propositionē, dicentē ꝙ oīa corpora, extra quæ est aliquid, sunt ĩ loco p se, posuit aliā, & est ꝙ cœlum non continetͬ ab aliquo corpore oīno, & ista propō declarabitur proprie in Cœlo, & Mūdo: & conclusit in scđa figura ꝙ cœlum nō est ĩ loco per se: & est, i. ſm totū, i. orbis, qui mouetͬ motu diurno ſm totū. & hoc intendebat, cū dixit: M

1. cœ. te. c. 96. vsq; ad te. c. 100.

A dixit: Et cœlum sicut diximus,&c. iste.n. sermo continet conclusioné, & vná propõnem. Et forte intendit p hoc, ꝙ dixit, nõ est in vbi, neq; est in loco idé: & erũt noĩa synonyma: & talis doctrina vsitatur ad expositiões. Et quia quędá partes eius cõtinent ab aliquo extrinseco, excepit hoc, & dixit sed ſm ꝙ mouenť, &c. i. sed ſm ꝙ partes eius mouentur, & partes eius cõtinent se adinuicé, dr̃ ꝙ partes eius sunt in loco simpl'r. & est intelligendũ ꝙ, licet sint simpl'r in loco, tñ hoc est eis per accidens. sphæra.n. nõ est innata moueri in
B sphæra, & vlt in continente. & non est ita de illo, qđ mouetur motu recto. mobilium igitur quędam sunt in loco vero, quædá sunt in loco p accidens, vt colores, & accidentia, q̃ sunt in loco, quia subiectum eorũ est in loco. & * prope istum modum dicimus ꝙ cœlum est in loco per accidens, s. quia aliqua pars eius est in loco, s. centrum. & illorũ, quæ sunt in loco vero, quædam sunt per se, & sunt illa, quæ mouentur motu recto, & sunt p accidens quædá, & sunt sphæræ cœlestes contentæ: si oĩs sphęra cœlestis præter primá, q̃
C habet motum proprium, est contéta. &, cum induxit modum corporum, quæ sunt in loco per se, dixit Et quędá per accidés. v. g. aĩa & cœlum, i. qm̃ aĩa est in loco, quia subiectum eius, qđ est corpus, est in loco. & cœlum ẽt ſm totum est in loco, quia cẽtrũ eius est ĩ loco. Et isti sunt duo modi eius, qđ est p accñs, s. attribuere accidenti rei illud, qđ attribuitur rei, aut attribuere toti illud, qđ attribuitur parti. D. d. partes .n. &c. & innuit p hoc ꝙ cœlum est in loco p accñs ſm totũ, partes vero

*a l. preter.

eius sunt in loco vero. q̃dá.n. continent quasdam circulariter. Et dixit hoc, quia vltimus orbis, qui hẽt ꝓprie motũ diurnũ, siue fuerit stellatus, siue alius, nõ debet habere motũ propriũ, pręter diurnum. Et dixit quodammodo qm̃ hoc est accidens ei, cũ corpus cœleste nõ est innatum vt sit, contentũ, sed cõtinés. D. d. & ideo pars mouetur circulariter. & intendit per partem, partẽ mundi, q̃ est totũ cœlũ. & innuit ꝙ ista pars est in loco p accidens. qđ .n. nõ est in loco p se, neq; p accñs, nõ habet motũ p se. Et iõ dixit, Totũ vero non est in aliquo vbi. & intendit per totũ, totũ mundũ. & dixit in aliquo, vt concludat essentialiter, & accidentaliter. &. q d. totum vero non est oĩno in vbi, i. neq; p se neq; p accñs. D. d. qm̃ hoc vbi, &c. i. id.n. qđ ẽ in loco, ẽ ĩ se aliquid, & indiget aliquo alio cõtinente ipsum. sed extra totum nihil est continés ipsum: qm̃ hoc nomé totum significat ꝙ extra ipsum non est corpus aliquod omnino. & hoc manifestũ est. Et debes scire ꝙ Auic. opinatur ꝙ corpus cœleste nõ est in loco, neque per se. neq; per accidés. dicit.n. quòd motus rotundi nõ est translatio, sed motus in situ, & nõ est necessarium in motu secundũ situm, vt sit in loco. Et hoc est cõtra Arist. & contra verum. Primo quidem, quoniam in situ non est motus vt declaratum est in quinto. Et etiam, qm̃ locus est prior situ, & acceptus in defini tiõe eius. quomodo igitur habebit aliquem situm, & non habebit locum? Et etiam manifestũ est per se quòd motus sphæræ est translatio, & trãslatio est in loco. & hoc manifestũ est in suis partibus; qm̃

D E F

Auic. opinio tenẽtis cœlũ ñ eẽ ĩ loco neq; per se, neq; p accñs. quá ẽt reprat. 6. ph. cõ. 85. Improbatio opiniõis Aui.

G qñ mutant locum: tota vero sphę ra non mutat locum, vt existimatur: Et Arist. declarat in vltimo sexti, φ sphaera mutat locum secundũ formam, non ſm subiectum, vt declarabit in illo loco. Et existimauit Auice. φ motus, qui mutat locum in forma, nõ in subiecto, est motus in situ. & hic est error manifestus. & intelligo per formã hoc, qđ trãsfertur circa conuexũ centri ex conuexo perfectæ rotunditatis ad conuexũ perfectæ rotunditatis: cũ conuexũ, diuidatur in multa conuexa, quorũ vnũquodq; est perfectæ conue

6.phy.85.

H xitatis, & rotunditatis, Est igit̃ vnũ secundum subiectum, non ſm formam. & ideo translatio corporis rotundi ſm totum circa totalitatem cẽtri, est mutatio loci ſm formam eius, non ſm subiectum. &, quia isti translationi accidit diuersitas situs, s. situs totius sphæræ ad totum centrum, vocauit ipsum Auic. situalẽ. & dicere motum eẽ situalem, quia mutatur de situ in situm, est aliud q̃ dicere motum eẽ situalem, quia ẽ in ipso situ. Et hoc ignorauit Auicen. aut vitiose protulit. Et mouit ipsum ad dicendum hoc, quod dixit Alexan. φ orbis stellatus non est

Cũ dereprẽdis Auicen.

I in loco per se, neque per accidens, & quòd iste motus non est in loco, & quòd non est translatio. & hoc totum nihil est.

Et propter hoc omnia in cœlo sunt. cœlum.n. ipsum totum fortasse est. Est autem locus nõ cœlum, sed cœli quiddam, vltimus, s. & tãgens mobile corpus terminus quiescens. & ob hoc terra quidem in aqua est, hæc vero in aere, hic autem in ęthere, & æther, in cœlo, cœlum autem non amplius in alio est. K

Et propter hoc omnia erunt in cælo. Videtur enim quòd cælũ est totum. Et cælum non est in loco, sed aliquid ex cælo, & est vltimũ eius contangẽs corpus, quod habet moueri. & ideo terra est in aqua, & aqua in aere, & aer in æthere, & æther in cælo, cælum vero non est in aliquo alio.

Quoniam omnia sunt in toto: 46
L & totum est cœlum: ergo oĩa erũt in cœlo. & ipse induxit cõclusionẽ tantũ, cũ dixit: Et propter hoc oĩa erunt in cœlo, & conuersionem maioris propositionis, cum dixit videt̃ enim φ cœlum est totũ. & fecit hoc, quia conuersio eius est manifesta, & minor propositio est manifesta. & dixit videtur, quia declarabitur, qñ declarabitur φ extra cœlum nõ est aliquod corp⁹ omnino. D.d. Et cœlum non est locus, &c. & intẽdit per vltimum contangens concauũ orbis lunę, quod cõtinet ignem. et intẽdit per corpus, quod habet moueri, ignem, & intendit, vt mihi vr̃, M
qđ habet moueri ad illud, s. ad concauum orbis lunæ. & dixit hoc, ne existimetur φ locus sit corpus, & φ cœlum non est locus, nisi ſm φ cõtinet. Et intendebat etiam per hoc declarare φ illud, quod est dictum in definitione loci inuenit̃ esse conueniens in quatuor elementis.† terra.n. sicut dixit, inuenitur in vltĩo aquæ, & aqua in vltimo aeris, & aer etiam, vt demonstratur in Cœlo, & Mundo, est in vltimo ignis, & ignis in vltimo orbis. sed posuit ista hic, positione,

Documẽtum.

†Loc⁹ terræ est vltimũ aq;, loc⁹ aq; vltimũ aeris. loc⁹ aeris vltimum ignis, loc⁹ ignis vltimũ orbis Idẽ. 4.cœ c.23.

A positione, & quod est ex istis non manifestum per se, donec declaret post. & similiter hoc, quod dixit, coelum vero non est in aliquo, declarabitur in Coelo, & Mundo.

Phio cor. 96. vsq. ad 100.

Soluuntur dubia circa esse Loci, & notificatur quòd per eius definitionem ipsorum secundum naturam mobiliũ c. i. haberi põt totius motus, et quietis. Ca. 10.

Idē sup. t. 53. & 55.

MAnifestum autẽ ex his quod & dubitationes omnes soluẽtur, si hoc mõ dicat locus. Neq. n. simul augmentari necesse est locum, neque B puncti esse locum, neque duo corpora in eodẽ loco, neque spatium aliquid esse corporeũ. corpus. n. ẽ medium loci quoduis, sed non spatium corporis. Et est locus alicubi, nõ autem vt in loco, sed vt terminus in terminato. nõ. n. oẽ quod ẽ, i loco ẽ, sed mobile corpus.

Et declaratũ est ex hoc, cũ locus dicatur hoc modo, quòd oẽs qõnes dissoluuntur. Non. n. est necesse quòd aliquid neq; augeatur per augmentum eius, in quo est, neque C *vt pũctus sit locus, neq; vt duo corpora sint in eodem loco, neq; vt locus sit dimensio aliqua corporalis, sicut est finis in finito. quoniam illud, quod est inter locum est, corpus, quodcunque corpus sit, non dimensio corporis. Locus vero est in vbi, non ita, quòd sit in loco, sed secundum quòd est finis in finito. quoniã nõ omne ens est in loco, sed corpus, quod habet moueri.*

Cum promisit dare definitionẽ D 47 loci cõuenientẽ oĩbus principijs inuentis in loco, & per quã dissoluantur oẽs qõnes accidẽtes in eo, incoepit declarare quomodo dissoluantur quæstiones prędictę ex hac definitione, & dixit: Et declaratũ est ex hoc, &c. i. & declaratum ẽ ex prędictis quod oẽs qõnes contingentes in loco dissoluunt ex hac definitione. D. incoepit dissoluere Vnam illarum qõnũ, & dixit: Non. n. est necesse, &c. i. qm̃ quæstio dicens, quod si omne corpus est ĩ loco, & in omni loco est corpus, necesse est qñ corpus augetur, vt locus augeatur, ex quo E sequit locũ esse corpus. ista. n. quæstio dissoluitur hoc mõ per hãc definitionem. qm̃ locus, secũdũ quod est finis, accidit ei augmentum per accidẽs, secũdũ quod locus est finis corporũ, quæ sunt facilis passionis, s. aquę & aeris. & qõ cõtingit, qñ ponatur augeri essentialiter, s. vt ex suo augmento sequit vt sit corpus. qm̃ hoc non sequit, nisi augmentũ eius eẽt per se. D. dedit Aliam qõnẽ, & dixit: neq; vt punctus habeat locum. & est qõ dicens, qm̃, si corpus habet locum, necesse est vt superficies habeat locum, &, si superficies ha- F bet locũ, necesse est vt linea habeat locũ, &, si linea, similiter & pũctus. ista. n. sunt proportionalia. hoc. n. non contingit, nisi ponentibus locum corporis esse corpus, ponentibus vero locum corporis esse vltimum continens non contingit hęc quæstio. D. induxit Tertiam quæstionem, & dixit neq; duo corpora erũt in eodem loco. & ista quæstio non contingit ẽt, nisi ponentibus locum esse tres dimensiones, & ser-

G quũ mutant locum: tota vero sphę ra non mutat locum, vt existimatur: Et Arist. declarat in vltimo sexti, φ sphæra mutat locum secundũ formam, non ſm subiectum, vt declarabit in illo loco. Et existimauit Auic. φ motus, qui mutat locum in forma, nõ in subiecto, est motus in situ. & hic est error manifestus. & intelligo per formã hoc, qđ trãsfertur circa conuexũ centri ex conuexo perfectæ rotunditatis ad conuexũ perfectæ rotunditatis: cũ conuexũ, diuidatur in multa conuexa, quorũ vnũqđq; est perfectæ conuexitatis, & rotunditatis, Est igił vnũ secundum subiectum, non ſm formam. & ideo translatio corporis rotundi ſm totum circa totalitatem cẽtri, est mutatio loci ſm formam eius, non ſm subiectum. &, quia isti translationi accidit diuersitas situs, s. situs totius sphæræ ad totum centrum, vocauit ipsum Auic. situalẽ. & dicere motum eẽ situalem, quia mutatur de situ in situm, est aliud q̃ dicere motum eẽ situalem, quia ẽ in ipso situ. Et hoc ignorauit Auicen. aut vitiose protulit. Et mouit ipsum ad dicendum hoc, quod dixit Alexan. φ orbis stellatus non est in loco per se, neque per accidens, & quòd iste motus non est in loco, & quòd non est translatio. & hoc totum nihil est.

6. phy. 85.

H

Cõ derẽptiõis Auicen.

I

Et propter hoc omnia in cœlo sunt. cœlum. n. ipsum totum fortasse est. Est autem locus nõ cœlum, sed cœli quiddam, vltimus, s. & tãgens mobile corpus terminus quiescens. & ob hoc terra quidem in aqua est, hæc vero in aere, hic autem in æthere, & æther, in cœlo, cœlum autem non amplius in alio est. K

Et propter hoc omnia erunt in cælo. videtur enim quòd cælũ est totum. Et cælum non est in loco, sed aliquid ex cælo, & est vltimũ eius contangẽs corpus, quod habet moueri. & ideo terra est in aqua, & aqua in aere, & aer in æthere, & æther in cælo, cælum vero non est in aliquo alio.

Quoniam omnia sunt in toto: & totum est cœlum: ergo oĩa erũt in cœlo. & ipse induxit cõclusionẽ tantũ, cũ dixit: Et propter hoc oĩa erunt in cœlo, & conuersionem maioris propositionis, cum dixit videł enim φ cœlum est totũ. & fecit hoc, quia conuersio eius est manifesta, & minor propositio est manifesta. & dixit videtur, quia declarabitur, qñ declarabitur φ extra cœlum nõ est aliquod corpꝰ omnino. D. d. Et cœlum non est locus, &c. & intẽdit per vltimum contangens concauũ orbis lunę, quod cõtinet ignem. et intẽdit per corpus, quod habet moueri, ignem, & intendit, vt mihi vł, qđ habet moueri ad illud, s. ad concauum orbis lunæ. & dixit hoc, ne existimetur φ locus sit corpus, & φ cœlum non est locus, nisi ſm φ cõtinet. Et intendebat etiam per hoc declarare φ illud, quod est dictum in definitione loci inuenił esse conueniens in quatuor elementis. † terra. n. sicut dixit, inuenitur in vltĩo aquæ, & aqua in vltimo aeris, & aer etiam, vt demonstratur in Cœlo, & Mundo, est in vltimo ignis, & ignis in vltimo orbis. sed posuit ista hic, positione,

46 L

M

Documẽtum.

† Locꝰ terræ est vltimũ aq, locꝰ aq vltimũ aeris. locꝰ aeris vltimum ignis, locꝰ ignis vltimũ orbis Idẽ. 4. cœ c. 23.

A positione, s. q est ex istis non manifestum per se, donec declaret post. & similiter hoc, qd dixit, cœlū vero non est in aliquo, declarabitur in Cœlo, & Mundo.

Prio com. 96. vsq; ad 100.

Soluuntur dubia circa esse Loci, & notificatur quòd per eius definitionem ipsorum secundum naturā mobiliū c. i. haberi pōt totū motus, et quietis. Ca. 10.

Idē infra t. 53. & 55.

MAnifestum autē ex his q & dubitationes omnes soluētur, si hoc mō dicat locus. Neq; n. simul augmentari necesse est locum, neq; B puncti esse locum, neq; duo corpora in eodē loco, neq; spatium aliqd esse corporeū. corpus. n. ē medium loci quoduis, sed non spatium corporis. Et est locus alicubi, nō autem vt in loco, sed vt terminus in terminato. nō. n. oē qd ē, ī loco ē, s3 mobile corp9.

Et declaratū est ex hoc, cū locus dicatur hoc modo, quòd oēs qō nes dissoluuntur. Non. n. est necesse quòd aliquid neq; augeatur per augmentum eius, in quo est, neque C *vt pūctus sit locus, neq; vt duo corpora sint in eodem loco, neq; vt locus sit dimensio aliqua corporalis, sicut est finis in finito. quoniam illud, quod est inter locum est, corpus, quodcunque corpus sit, non dimensio corporis. Locus vero est in vbi, non ita, quòd sit in loco, sed secundum quòd est finis in finito. quoniā nō omne ens est in loco, sed corpus, quod habet moueri.*

Cum promisit dare definitionē D loci cōuenientē oībus principijs in 47 uentis in loco, & per quā dissoluantur oēs qōnes accidētes in eo, incœpit declarare quomodo dissoluantur quæstiones prędictę ex hac definitione, & dixit: Et declaratū est ex hoc, &c. i. & declaratum ē ex prędictis q oēs qōnes contingentes in loco dissoluunt ex hac definitione. D. incœpit dissoluere Vnam illarum qōnū, & dixit: Non. n. est necesse, &c. i. qm quæstio dicens, q si omne corpus est ī loco, & in omni loc, est corpus, necesse est qn corp9 augetur, vt locus augeatur, ex quo E sequit locū esse corpus. ista. n. quæstio dissoluitur hoc mō per hāc definitionem. qm locus, secūdū q est finis, accidit ei augmentum per accidēs, secūdū q locus est finis corporū, q sunt facilis passionis, s. aquę & aeris, & qō cōtingit, qn ponatur augeri essentialiter, s. vt ex suo augmento sequit vt sit corpus. qm hoc non sequit, nisi augmentū eius eēt per se. D. dedit Aliam qōnē, & dixit: neq; vt punctus habeat locum. & est qō dicens, qm, si corpus habet locum, necesse est vt superficies habeat locum, &, si superficies ha- F bet locū, necesse est vt linea habeat locū, &, si linea, similiter & pūctus. ista. n. sunt proportionalia. hoc. n. non contingit, nisi ponentibus locum corporis esse corpus, ponentibus vero locum corporis esse vltimum continens non contingit hęc quæstio. D. induxit Tertiam quæstionem, & dixit neq; duo corpora erūt in eodem loco. & ista quæstio non contingit ēt, nisi ponentibus locum esse tres dimensiones, & ser-

G moni dicenti, qm̃ quemadmodum locus puncti est pũctus, & locus superficiei est superficies, ita contingeret vt locus corporis sit corpus. ponentibus vero ipsum esse vltimum continens non contingit hæc quæstio. D. induxit Quartam quæstionẽ, & dixit neq; vt sit nobis aliqua dimensio in finito. illud. n. qd̃ est inter locum, &c. i. & non contingit nobis vt locus sit dimensio, quę est inter vltima. illud. n. qd̃ est ĩter vltima apud nos, semper in eo est aliqd̃ corpus non dimensio abstracta à corpore. & sic non contingit no-
H bis fm hãc positionem vt locus indigeat loco. qm̃ locus apud nos, fm ꝙ est finis, est in aliquo, non fm ꝙ aliquid est in loco, sed fm ꝙ superficies est in corpore. & ideo nõ conceditur ꝙ omne ens est in loco. & hoc intẽdebat, cum dixit Locus est in vbi, non fm ꝙ est in loco, sed secundum ꝙ est finis in finito. i. &, cũ dicitur locum esse in vbi, nõ est fm ꝙ est in loco, sed fm ꝙ dicitur in fine, qui est vna superficies, aut superficies plures esse ĩ finito, cuius sunt superficies. D. d. nõ. n. omne ens est in loco, i. sed quædam entia sunt in
I subiecto, s. accidentia, & quędam in loco, s. indiuidua substantiæ: & dixit sed corpus quod habet moueri. ad excipiendũ † corpus mathematicum quod non est in loco, nisi secundum imaginationem.

Loc⁹ ẽ in aliquo. nõ scd̃ ꝙ aliqd ẽ in loco, s; scd̃ ꝙ supficies ẽ ĩ corpore.

† corp⁹ mathematicũ ẽ in loco, nisi secũdũ imaginationẽ. vid. ꝑ hoc 44. c. 1. d̃ gen. & hic ĩfra. t. cõ. 76.

Et fertur igitur ad suũ ipsius locũ vnumquodq; rõnabiliter. qd̃. n. consequenter est, & tãgit nõ vi, congeneũ est. atq; simul adnata ĩpassibilia sunt: quę vero se tangunt, passiua, & actiua sunt adinuicẽ. Et manet igitur natura oẽ in proprio loco, vnũquodq; nõ irrationabiliter. etenim pars hęc in toto loco, vt diuisibilis ps ad totũ est: vt, cũ aq̃ moueat aliquis partẽ, aut aeris. K

Et recte vnumquodq; corporũ transfertur ad eundẽ locum. oẽ. n. quod est consequens aliquod, et cõtangens ipsum, nõ est violente vnigeneum cũ eo. cum igitur ista fuerint, ex eo, quod esse continuũ, non agent in se adinuicẽ, & cum fuerint contangentia, agent in se adinuicem, aut patientur à seinuicẽ. L *Et qualibet rerũ naturaliũ quiescit in loco sibi proprio. & hoc rectum est, cum pars etiã quiescit in toto. & illud, quod est in loco, dispositio eius est, sicut dispositio partis diuisæ ad vniuersum. v. g. cum aliquis motor mouerit partem aquæ, & aeris.*

Cum dixit ꝙ ex hac definitione disſoluuntur quęstiones accidentes 48
in loco, incœpit declarare ẽt ꝙ ex illis põt homo dare causam, ex qua M
vnumquodq; corporum habet ꝓprie locum proprium ex locis naturalibus, & ꝙ qui dicit locũ esse inane non potest dare cãm eius, quod apparet ex diuersitate specierum loci propter diuersitatem specierum corporum, & dixit: Et recte, &c. i. &, cum locus sit vltimum corporis continens locatum, rectum est vt vnumquodque corporum transferatur ad locum proprium, cũ trãsfertur ad vltimum corporis sibi pro-

prij.

A prij. a omne.n.corpus mouetur naturaliter ad vltimũ alterius corporis,donec tangat ipsum,& illud corpus,ad qđ mouetur,est vnigeneum cũ eo. b causa igitur in hoc, qđ corpora mouẽtur ad loca propria, est, quia vltimum corporis cõtinentis cõuenit cũ vltimo rei motę. & hoc nõ inuenit̃ ĩ vacuo. c ĩ vacuo.n.nõ est natura, neq; vnigenea, neq; diuersa. Et hoc intendebat,cum dixit omne.n.quod est consequens, &c. i.oẽ.n.quod mouet̃ ad aliquid naturaliter,non violente,donec occurrat illi, est vnigeneũ cũ eo. & quia, mobilia vident̃ moueri ad vltimũ continentis: & omne, qđ mouetur ad aliquid naturaliter, ẽ vnigeneũ cum eo: vltimum igitur necessario est vnigeneum. & sic in quolibet vltimo concauo elementorum, ſ. ꝙ aqua mouetur etiam ad vltimum aeris,quando aqua fuerit in suo loco proprio mundi, aut in aliquo loco violẽte.D.d. cum igitur ista, &c. d .i.cũ igitur res vnigeneæ fuerint continuæ non agunt in se adinuicem: &,cum fuerint cõtiguæ, agũt in se adinuicem.D.d.Et quęlibet rerum, &c. & iste sermo nititur dare cãm quietis corporũ in suis vbi naturalibus ex definitiõe loci, sicut dedit ex illo cãm motionis corporum ad sua vbi naturalia. & sermo sic cõponitur.Corpus in corpore continente ipsum est sicut pars diuisa à toto continuo:& omnis pars diuisa à toto continuo figitur. quando cõtinuatur cũ toto,& quiescit apud ipsum,v.g.pars aquę diuisa, qñ mouetur ad vniuersum aquę, & continuatur cum eo: sequitur ex hoc vt corpus locatum figatur in loco, secundum ꝙ est pars illius.

a Oẽ corp⁹ naturalr mouet̃ ad vltimũ alteri⁹ corporis donec tãgat illud,& illud corp⁹, ad qđ mouet̃, vnigeneũ ẽ cũ eo. Idẽ supra.c. 36. & ibi vide infra.c. 69. b de cãmo t⁹ simpli- B ciũ vid. 4. cœ.c.23. c In vacuo si ẽ nã vnigenea, neq; diuersa cõsi'e. supra. 36.& 42.& 67. d Cum res vnigeneę fuerit cõtinuæ nõ agũt ĩ se adinuicẽ: & cũ fuerint contiguæ, C agũt in se adinuicẽ. Idem . 1. de gen.te. c.75.Idẽ. 7.phis.c.2

Et nitit̃ ẽt ꝑ hũc sermonẽ dare cãm D quietis naturalis,& vl̃s, cum cã in quiete est eadẽ cã, quæ in motu, & est similitudo,quę est in cõtinente, & dixit ꝙ dispõ eius est sicut dispositio partis diuisę,&c.quia locatum quando tangit corpus continens ipsum,non copulatur cum eo,& similitudo inter illa est vnigeneitas.

Sic aũt & aer se hẽt ad aquã. vt materia.n. illud autẽ forma. aqua quidem,materia aeris est, aer vero veluti actus qđã illius. nã aqua potentia aer est,aer aũt E potẽtia aqua alio mõ. Determinandũ aũt est de his posterius. sed ꝑꝑ tẽporis opportunitatem necesse fuit dixisse. in manifeste aũt nunc dictũ tũc erit manifestius.Si igitur idẽ est materia,et actus(est.n.aqua ambo,sed hoc qđẽ potentia,illud vero actu)se habebit vt vtiq; ps quodãmõ ad totũ.quapp & his tact⁹ ẽ.copulatio aũt, cũ ambo actu vnũ facta fuerunt. Et de loco qđẽ & ꝙ est, & quid est dictum est.

Et videtur etiam, quòd collatio aeris apud aquam est quasi materia, & aliud forma. aqua autẽ est tanquã materia aeris, aer vero est tanquàm aliquis actus illius. aqua .n. est in potentia aer, aer vero est in potentia aqua alio mõ. Et hoc determinandum est in postremo. sed necessitas cogit ad dicendum hoc, in hoc loco. si igitur sermo non sit manifestus in hoc loco, illic erit manifestus. F

G *Cũ igitur idẽ fuerit materia, & cõplementũ, (sunt.n. ambo aqua, sed illud est in potẽtia, et hoc secundum perfectionem) & ita habet se sicut pars in aliquo mõ apud totũ. et ĩõ hæc duo sunt contangẽtia, et fiũt cõtinua, quãdo fuerint ambo vnũ in actu. Hoc igitur sit dictum de loco si est, & quid est.*

49 Nititur ĩ hoc sermone dare causam in hoc; ꝙ cõtentũ est simile cõtinenti. dicit.n. ꝙ a contentũ ita se habet ad continẽs, sicut materia ad formam, i. & quẽadmodũ materia perficitur per formã, ita cõtentum perficitur per continẽs. &, quia hoc est quasi non manifestũ in hoc loco, dixit Et vr̃, &c. i. & videt̃ ꝙ aqua est similis materię, & aer est similis formæ. & ꝑꝑ hanc similitudinẽ alterum perficietur per alterum, sicut materia per formã. b Et differunt. quia continens, & contentũ sunt in actu, & forma, & materia non sunt in actu, s. vtraq; per se. continẽs igitur, & contentum assimilantur parti, & toti quodammodo, & materię, & formæ quodammodo. Et, quia vtrunque vr̃ quasi materia reliqui: vtrunq;.n elementorũ vicinorũ est in potentia reliquum: & fuerit positum ꝙ alterum est quasi materia, s. contentũ, & alterum quasi forma, s. continens, incœpit declarare ꝙ potentia non dr̃ in eis eodem modo, & dixit aqua.n. est in potentia aer, &c. i. & diximꝰ ꝙ aqua ẽ quasi materia aeris, c qa aqua ẽ *cãta ĩ potẽtia primitꝰ, & pría intẽrione vt sit aer, aer vero quasi ẽ ĩ potẽtia ꝑꝑ formã materię. & quasi cã in hoc est, quia aer est quasi pfectio aquæ, & ignis aeris d, s. quia continẽs est nobilius cõtento secũdũ hoc. & ẽt alterũ est quasi priuatio, & alterũ quasi forã, & alterũ quasi generatio, & alterũ quasi corruptio. &, quia oĩa ista nõ sunt manifesta ĩ hoc loco, dixit: Et determinãdũ est hoc in postremo, &c. i. & hoc, qđ diximus, ꝙ cõtinens est quasi forma, & contentũ quasi materia, nõ est manifestũ in hoc loco, sed accipiendũ est hic pro cõstãti quousq; declaretur in alijs, s. ĩ. 4. Cœli, & Mundi. D. d. Cũ igitur idẽ fuerit materia, &c. vult declarare p istum sermonem ꝙ alterũ eẽ quasi materiam, & alterum quasi formã, facit etiã credere vt alterũ sit sicut pars, & alterum quasi totũ, alio mõ vt dictum est superius. & dixit: Cũ igitur idẽ, &c. i. cum igitur idẽ. v. g. aqua fuerit compositũ ex materia, & forma: vtrunq;.n. dicitur aqua, qm̃ materia dr̃ aqua in potentia, & forma dr̃ aqua in actu: manifestũ est ꝙ e materia est tanq̃ pars, & forma tanq̃ totũ. qm̃ hoc nomen res dicitur de parte in potẽtia, & de toto in actu. &, cum ista sit dispõ cõtinentis de contento, manifestũ est ꝙ continens ita se habet de contẽto, sicut pars de toto. & est etiam quasi alia causa in similitudine, q̃ est inter illa. D. d. & ideo hæc duo sunt contangentia, &c. idest &, quia ista habẽt se adinuicem sicut pars, & totum. ideo sunt contangentia, & sicut continua, scilicet continẽs, & contentum, quando alterum transmutabitur in alterum. Hoc igitur sit dictum de esse loci, & eius quiditate.

In

H a Cõtẽtũ ita se hẽt ad cõtinẽs sicut mã ad formã: & quẽadmodũ mã pficit̃ per formã, ita cõtẽtũ pficit̃ p cõtinẽ. cõsiře. 1. de gñatiõe. t. cõ. 50. Idẽ. 4. cœ. 34. & 35.

I bDr̃a iter cõtinẽs & cõtẽtũ, & iter mãm & formã. *a. l. creata.

c Potẽtia, qua aqua ẽ aer, & q aer ẽ aq̃, n dr̃ ĩ eis eodẽ mõ. aq̃.n. creata ẽ primitꝰ pria itẽtiõe, vt sit aer, aer vero ẽ ĩ potẽ

K tia ꝑꝑ formã mãę q̃ ãt sit forã mãę vid c. 60. 7 Me. vid cõsiře. 1. de Gen. te. c. 18.

d Cõtinẽs nobilius ẽ cõtẽto, & alterũ est quasi priuatio, & alterũ quasi forã, & alterũ quasi gñatio, & alterũ q̃si

L corruptio, p hoc vid c. 15. 2. ph. & q̃ ibi. vide 4. cœ. t. c. 34. & infra.

e Mã ẽ tã q̃ ps, & forma tãq̃ totũ. cõsiře. 7. me. cõ. 35.

M

A In antecedentium librorum diuisionibus, vsque ad hunc locum, Auerroem, cui hoc dicatum est opus, in Media eius expositione, tanquàm ducem secuti sumus: in posterum vero, cum ea nobis desit commentatio, vt rectius videbitur, partitiones accommodabimus.

SVMMA SECVNDA
De Vacuo.

Quòd ad Naturalem spectet consyderare de Vacuo, et quo ordine, negãtiumque, atque asserentium Vacuum ratiões. Cap. I.

B

EOdem aũt mõ existimãdum est esse Physici consyderare & de Vacuo, si est, aut non, & qũo est, aut quid est, sicut & de loco. nanq; similem habet et incredulitatem, & fidem p ea, quæ putantur. Vt locũ.n. quendã, & vas ipsum vacuũ ponunt esse dicentes. vr autem plenum quidem esse, cum habet illam
C molem, cuius susceptiuum est. cum vero priuatum est vacuũ: tanq; idem quidem sit vacuũ, & plenum, & locus: esse autem ipsis non idem est.

Et sciendum est quòd oportet Naturalem etiam consyderare de Vacuo hoc modo, quo de loco, & perscrutari de ipso quid sit, et vtrũ sit, aut non, & quomodo inter illa est propinquitas in negando, & cõcedendo illa ex hoc, quòd pertransit mentem ex eis. Dicentes.n. vacuum esse ponunt ipsum quasi aliquem locum. & vas, quod existimatur esse plenum, quando in eo est corpus receptum, & quando caret illo, est vacuum, ita, quòd plenum, & vacuũ, & locus sunt idẽ: sed esse eorum non est idem. D

Cum compleuit sermonẽ de loco, incœpit loq de Vacuo, & dixit, Et sciendum est, &c. i. ponere perscrutationẽ in ipso de tribus interrogationibus, de quibus perscrutatus est in loco, s. vtrum sit, & quid, & quale. & Naturalis debet cõsyderare de vacuo, quia cõuenit fm imaginationẽ loco, & motui, & alijs naturalibus. & hoc mouit dicẽtes ipsum ad hoc credendũ. Et, quia locus est similis vacuo: vacuum.n. apud dicẽtes ipsum esse, est locus sine corpore: dixit, & Iter illa est ꝓpinquitas. & ita inuenimus in lib. Alex. in lib. aũt nr̃o inuenimus ꝙ inter illa est distantia. in Arabico aũt in scriptura cõueniunt propinquitas, & distãtia. & forte ẽ error scriptoris: & forte distãtia est, quia alterũ est verũ, & alterũ est falsum. D. d. & pscrutari quid sit, & vtrum sit. i. & pscrutari primo quid significat hoc nomen vacuũ, qm̃ quid est Iterrogatur ad sciendũ significationem nominis. & ista interrogatio pręcedit interrogationẽ de vtrũ sit in interrogationibus simplicibus. interrogatio aũt p quid sit, quę Iterrogat de eius definitione, est post interrogationẽ p vtrũ. & ideo incœpit ab interrogatione per quid sit, & post induxit interrogationẽ per vtrum, & dixit & perscrutari, &c. i. vtrũ sit, aut nõ sit, 50 E F

Prĩa expõ. Qõ q d nominis pcedit qõnẽ si ẽ in Iterrogatiõibus simplicib' Idẽ. n. fra c. 57.

G & si sit, quid est. Et forte in hoc sermone est ordo pposterus, ita, q legatur sic. & oportet primo perscrutari de vacuo, vtrũ sit, aut non, & si sit, quid sit, & quale sit. D.d. Dicentes .n. vacuum, &c. hic dat causam, pp quam oportet Naturalem consyderare de vacuo. & est, qm dicentes vacuum esse, credunt ipsum esse, sicut locus, & vas: &, cum aliqd corp⁹ est in eo, est plenũ: &, cũ caret illo corpore, est vacuũ, ita, q cõtingit istis, vt locus, & plenum, & vacuum sint idem fm subiectũ, & diuersa fm definitionem, s. q, cu nihil fuerit ĩ eo,
H dicat vacuũ, & ecõtrario. hę.n. duæ dispositiões sunt oppositæ, &, si fuerit consyderatum in respectu eius, qd subijcitur in eo, dicetur locus. cũ igitur dixit idem, intendit fm subiectum. D.d. sed esse eorum nõ est idem, id est fm definitioné. vacuũ enim, & locus sunt idem secũdum subiectum, & duo secundum definitionem.

Hic sumit aliqua eé idé subto, & defiõne distincta, Idé ĩfra. 106. & 2. de aĩa. 147. & q ibi vid hic ĩfra. c. 61. & 99. & 104. & t. c. 121.

Incipere autem oportet consyderationẽ capientes, & ea, q dicunt, affirmantes esse, & rursus quę dicunt non affirmantes esse, et tertio cões opiniones de
I ipsis. Alij igitur monstrare tentantes q non est, non qd hoĩes volunt dicere vacuum, hoc redarguũt, sed peccantes dicunt, vt Anaxagoras, et qui hoc mõ redarguunt. demonstrant.n. q aliquid est aer, stricte ligantes vtres, demonstrantesq; q fortis est aer, ac accipientes in Clepsydris. Alij autem homines volunt vacuum esse spatiũ, in quo nullum est corpus sensibile.

Et oportet nos ponere principiũ consyderationis, et narremus quid dicunt in hoc opinantes ipsum eẽ, et quid dicunt ẽt opinantes ipsum non esse, & ẽt res cognitas in eo. Dicamus igitur quòd illi, qui nituntur probare ipsum non esse, nõ contradicunt ei, quòd homines intendunt per hoc nomen Vacuũ, sed ei, quod ipsi intendunt per hoc nomen peccãdo, vt Anaxa. qui iuit sua via in contradictione: probãt .n. aerẽ esse aliquid per cõpreßionẽ vtris inflati, & vident per hoc, quòd aer habet virtutem, & per inclusionem eius in instrumentis, quæ dicuntur Cantaplora. Hoĩes vero intendunt, cum dicunt vacuum, dimensionem, in qua nõ est corpus sensibile omnino. K L

51 Quia principium perscrutatiõis Naturalis est preponere sermones dialecticos sermonib⁹ demõratiuis, & sermones eorum, qui ponunt vacuum, & qui destruunt ipsum sunt tales, & maxime sermones eorum, qui ponunt ipsum, dixit: Et oportet nos ponere, &c. i. & ponam⁹ primo perscrutationem de suo esse per prima cognita, quæ naturaliter habemus in ipso. Deinde incœpit dicere rõnes eorum, qui negant ipsum eẽ, & accusat eos, quia non contradixerunt ei, s. q significat hoc nomen vacuum, ita quòd contradictio eorum esset contradictio vlis, sed contradixerunt contradictione particulari, s. quòd quidam eorũ existimauerunt vacuum esse, & est aer inuisibilis.

Prĩcipiũ pscrutationis nãls ẽ pponere M sermones dialectícos sermonibus demõratiuis. Idé sup. c. 3. & q ibi.

A sibilis. & hoc intendebat, cum dixit & non cõtradixerunt, &c. i. quoniã non cõtradixerunt ei, qđ significat hoc nomen vacuum, vt oportet in contradictionibus demonstratiuis, sed contradixerunt intentioni particulari, quam ipsi intellexerunt per hoc nomen vacuum, aut opinabantur ipsum esse vacuum, s. aerem. & hoc, sicut d. quia exprimebãt vtres inflatos, donec sentiatur per tactũ exitus aeris ab eis. & declarabant ꝑ hoc ꝙ aer non est vacuum, sed corpus. & similiter faciebant de introitu aeris in Cãtaploris. hoc n. instru

B mentũ, qñ superius clauditur, non fluit aqua ab ĩferiori, & cũ superius aperitur, fluit: & hoc accidit necessario ex introitu aeris ĩ ipsum instrumẽtũ. ergo, qñ aqua exit ab eo, nõ remanet vacuum, sed succedit aer. & hoc, qđ dicunt, non destruit naturã vacui, sed destruit solũmodo vt aer sit vacuum. & dicens vacuũ esse põt dicere ꝙ est dispersum ĩ corporibus, non separatum ab eis, & qđ est ẽt separatum extra mundũ. & ideo ista contradictio fuit particularis. Deinde induxit descriptionẽ vacui apud dicentes ipsum esse, cui

C debet resisti, & dixit Homines vero intendunt, &c. & intendit homines dicẽtes vacuum esse, & dixit corpus sensibile ad excipiẽdum corpus mathematicum. non. n. est differentia inter vacuum, & corpus mathematicum, cum vtrunque sint tres dimensiones abstractæ à materia.

Nõ ẽ dr̃ia inter vacuũ & corpus mathematicũ, cum vtrũq; sit tres dimẽsiões abstractæ à mã. cõsiste lta. c. 76.

AEstimantes aũt omne, qđ est, corpus esse, dicũt, in quo oĩno nihil est, illud esse vacuum. quapropter plenũ aere vacuũ esse. Non igitur hoc oportet demõstrare, ꝙ est aliquid aer, sed ꝙ nõ est spatiũ aliud à corporibus, aut separabile, aut actu existẽs, quod diuidit oẽ corpus, vt sit non continuum: queẽadmodum dicũt Democritus, et Leucippus, et alij multi Physiologorũ. aut ẽt si qd est extra vniuersum corpus, existẽs cõtinuum. D

Et, quia opinabãtur quòd oẽ ens est corpus, dixerũt quòd id, in quo nihil est omnino, illud est vacuum. & ideo videbant quòd illud, quod est plenum aere, est vacuum. Non igitur oportet declarare aerẽ esse aliquid, sed oportet declarare, quòd nulla est hic dimensio præter dimensionem corporum, neq; separata, neq; existẽs in actu ita, quòd miscẽtur cum toto corpore, et erit non continuum: sicut dicit Democritus, et Leucippus, et multi alij, qui loquuntur de Natura. neq; est aliquid extra corpus vniuersale, & istud corpus est continuum. E

Cum dixit, quòd significatum huius nominis vacuum, secũdum ꝙ ipsi intẽdunt, est dimẽsio, in qua non est corpus sensibile, & ista expositio nominis, licet nõ sit data ab eis, tamẽ sequitur ex verbis eorum, incœpit notificare hoc, & dixit: Et, quia opinabantur quòd omne ens est corpus, etcęte. idest &, quia isti opinabantur ꝙ omne ens est corpus sensibile, intendebant per vacuum illud, in quo nihil est omnino, i. illud, in quo nõ est corpus sensibile. & quia ponebant ipsum esse aliquid, 52 F

Antiq; ponentes vacuũ existimabãt ꝙ oẽ ens est corp⁹. Idẽ infra. t. c. 57.

IV

G aliquid,& nõ priuationẽ simpłr,sed inane,& vacuũ,cõtingit vt sit dimẽsio.ergo significatum huius nominis vacuũ,ſm ꝙ ipsi intelligunt, est dimensio, in qua nõ est corpus sensibile. & intendit ꝑ dimensionẽ tres dimensiones. D.d.& ideo videbant, &c.i.&,quia opinabant̃ ꝙ vacuum est illud,in quo non est aliqđ sensibile, & aer est insensibilis, crediderũt ꝙ illa,quę sunt plena aere, sunt vacua. D.d. Non igitur oportet,&c. i.&,cum sit declaratũ ſm opinionẽ eorũ, ꝙ significatum huius nominis vacuũ apud eos est dimensio,in
H qua non est corpus sensibile, non oportet volentes contradicere huic opinioni vera cõtradictiõe declarare ꝙ aer est aliqđ corpus, sed declarare ꝙ non sunt hic dimensiones ꝑter dimensiones corporũ existentiũ in eis,neq; separatæ, ſm opinionẽ dicentium ꝙ vacuũ inuenit̃ extra oĩa corpora, & per se: neq; existentes oẽs in actu in corporibus,& si non separent̃ à corporibus:sed inuenit̃ à corporibus ita, ꝙ nullũ corpus sit continuũ in rei veritate, nisi ſm sensum: sed in oĩbus corporibꝰ sunt foramina plena vacuo, vt De-
I mocritus,& Leucippus intendunt, & multi alij loquentiũ de Natura. D.d. neq, est aliquid extra corpus totale,&c.i.& ſm hoc destruetur ẽt opinio dicentium ꝙ extra mundũ est vacuum infinitum, & ꝙ in corpore totius non est vacuum & intẽdebat declarare ꝙ, cum destruxerit significatum huius nominis vacuũ destruentur omnes opiniones dictę de vacuo.qui autem vult destruere vacuum per hoc, ꝙ aer est corpus, non destruit nisi vnam opinionem particularem de vacuo.

Hi igitur non ſm portas ad problema occurrũt,sed affirmãtes esse magis.dicũt autẽ vnum quidem, ꝙ motus ſm locũ non vtiq; erit.hic autem est latio, et augmentatio.non.n. videbitur vtiq; motus esse, si non sit vacuum.plenum.n. non posse suscipere. si vero suscipiat, sintq; duo in eodem, continget vtiq; et quotlibet simul esse corpora. differentiam .n. propter quam non vtiq; erit qđ dictum est,nõ est dicere. Si autem contingat hoc,& minimũ suscipiet maximum. multa nãq; parua ipsum magnum est. quare, si multa ęqualia cõtingit in eodem esse, & multa inæqualia. K Cõfiſe infra.t.6c.7 L

Isti vero non cõtradixerunt significato secundum quòd oportet. dicentes vero vacuum esse, sermo eorum est conuenientior. dicunt.n. primo quòd motus localis impossibile est vt sit sine vacuo, & iste motus est translatio,& augmentum, & diminutio. existimatur enim quòd impossile est vt sit motus, nisi sit vacuum. plenum.n.impossibile est recipere aliquid. quoniam, si recipit, erit possibile duo corpora esse in eodem loco,& plura quodlibet insimul. nõ.n. põt aliquis dicere quòd inter hoc, et illud est differentia, propter quã nõ põt esse,sicut ẽ dictũ. Et,cũ ita sit,possibile est vt minĩa rerũ recipiat maximam. magnum.n. diuiditur in M

multa

A *multa parua. ergo, si est possibile ut multa aequalia sint in eodem loco, necesse est ut multa inaequalia etiam sint in eodem loco.*

53 Cum dixit q contradictio eorũ, qui dixerunt vacuum non esse, est debilis, incoepit inducere rões eorum, qui ponunt vacuum esse, & declarare q rationes eorũ sunt valde apparẽtes, et dixit. Isti vero, etc. i. qui destruunt vacuum. D. d. dicentes autem vacuum, sermo eorum est conuenientior, i. & rões eorum magis pertinent ad sufficientiam, & apparentiam. D. d. primo vero, quia mo-

B tus localis non potest esse sine vacuo, i. & prima rõcinatio eorum est, quia dicunt q, si vacuum non fuerit, non erit motus localis: sed motus localis est: ergo vacuum est. vel, si motus est, vacuũ est: sed mot⁹ est: ergo vacuũ est. Et, quia continuatio non est manifesta, incoepit inducere rationes eorũ in continuatiõe, & dixit existimatur enim q impossibile est, &c. i. existimatur enim q vacuũ sequitur ex motu, &, cum vacuum nõ est, motus nõ est. D. d. ple-

Prima rõ Antiquorũ probãnũ vacuũ esse.

C num enim non potest recipere aliquid, i. & existimatur q, si mot⁹ est, vacuum est: qm̃ motum mouetur in aliquo recipiente ipsum. & illud aut est vacuũ, aut corpus. si corpus, tunc corpus recipit corpus, & erunt duo corpora in eodẽ loco. quod est impossibile. &, cum impossibile est vt recipiens sit corpus: ergo est vacuum. Deinde addidit huic impossibili improbabilitatem statim, & dixit & multa corpora, &c. i. &, si sit possibile duo corpora esse in eodẽ loco, possibile est plura corpora esse in eodem loco, non enim potest aliquis dicere quòd est differentia D inter hoc, q vnum corpus recipiet duo corpora, aut plura corpora, & q propter illam differentiam non est sicut fuit dictum, s. q illud, quod cõtingit in duobus corporibus, cõtingat in pluribus. D. d. Et, cum ita sit, possibile est, &c. i. &, cum sit possibile vt multa corpora subijciantur in eodẽ loco, possibile est vt maximũ corpus subijciatur in loco minimi corporis, vt q mũdus subijciatur in loco sinapis. possibile est enim corpus maximum diuidi in minima corpora aequalia corpori minimo, quae omnia penetrant in loco mini-

Si duo corpora eẽnt in eodẽ loco, possibile esset vt maximũ corpus subijciat᷑ loco minimi corpis,

E mi corporis. Deinde induxit aliud impossibile etiã, quod sequitur ex hoc, & dixit ergo, si possibile est, &c. i. quãdo inaequalia fient aequalia, scilicet maximum subijci in minimo, & sic deficiet excessus.

vt qđ mũdus subijciat᷑ in loco sinapis.

Melissus igitur etiam ostẽdit q vniuersum immobile sit ex his. si enim mouebit᷑, necesse est, inquit, esse vacuum. vacuũ autem non est eorum, quae sunt.

F *Melissus igitur declarauit ex hoc, quòd totũ non mouetur. dixit, quoniam, si mouetur, necesse est ut sit vacuum. sed vacuum non est.*

Et Melissus cũ obedit ad vacuũ esse, si motus est: & vacuum apud 54 ipsum non est: igitur dixit totum non moueri. & cecidit in peius vacuo, quia negat motum esse.

Melissus tẽdit in peius vacuo, qa negat motũ esse

Vno igit᷑ modo demonstrant q aliquid est vacuum. Alio vero, quia vidẽtur aliqua cogi, ac constringi vt et vinũ dicunt cũ vtribus recipere dolia, tãquam in ea, quae insunt vacua, subeunte,

G te, quod densatur, corpore. Amplius autem & augmentatio videtur fieri omnibus per vacuũ. alimentum enim corpus esse, duo autem corpora impossibile simul esse.

Duo corpora impossesimul esse. *Iste igitur est unus modus, ex quo declarat uacuum esse aliquid. & Alius modus est, quia nos videmus res, quae congregantur adinuicem, & condensantur. dicunt, v.g. vinum. dolia enim occupant ipsum cum vtribus, & sine. et hoc* H *significat hic esse loca vacua, ad quae corpus congregatur, quando densatur. Et etiam augmẽtum omnes homines existimat ipsum esse mediante vacuo. dicũt enim quod nutrimentũ est corpus, & impossibile est ut duo corpora sint insimul.*

55 Secũda rõ. Cum declarauit ꝙ vnum eorũ, ex quibus probant vacuum esse, est motus translationis, dicit etiam ꝙ ex densitate probant etiam vacuũ. dicunt enim ꝙ vnum corpus videẽ constringi, & fieri minus q̃ erat: &, I si vacuum non esset, contingeret vt partes eius inuicem penetrarentur. quod est impossibile. Deinde induxit tertiam rationẽ, & dixit Et etiã augmentum, &c. i. qm̃ nutrimentũ, quia est corpus adueniens corpori nutribili, & penetrãs ipsum, necesse est vt in corpore nutribili sint foramina vacua, in quibus intrat cibus. quoniam, si non essent illic foramina, contingeret corpus penetrari. Tertia rõ.

Hæ igitur sunt tres rationes, quarum vna est ex motu translationis, & secunda ex densitate, & raritate, & tertia ex nutrimento. & impossibile, quod sequitur ex eis ſm existimationem, est vnum, s. corpus penetrari. & ratiocinatio ex vtribus est particularis, & reducitur ad rationẽ ex densitate, & raritate. K

Testimonium autem et illud de cinere faciunt, † {qui tãtum aquæ} recipit, quãtum vas vacuum. Esse autem affirmauerũt & Pythagorei vacuũ, ipsumq; cœlum ex infinito spiritu, veluti respirans ingredi. Et hoc esse vacuum, quod disterminat naturas: tanquam vacuum separatio quędam sit eorum, quę sunt consequenter, & disterminatio. et hoc esse primum in numeris. vacuum enim disterminare naturam ipsorum. † a. l. qui æqualem aquam. L

Et testatur apud eos hoc, quod accidit cineri. recipit enĩ ex aqua tantum. quantum vas, in quo erat cinis. Et Pythagorici dicebãt vacuum esse, & quod per anhelitum intrat cœlum. cœlum enim attrahit ipsum cum hoc, quod attrahit, quando anhelat ex spiritu infinito. Et vacuũ etiam est illud, quod distinguit inter naturas: quoniam vacuum est distinctio, & determinatio inter consequentia. dicũt, & hoc primo inuenitur in numeris. vacuum enim apud eos distinxit naturam eorum. M

Et hęc est alia ratio particularis: & induxit ipsam pro testimonio dicentium vacuum esse. dñt. n. ꝙ idẽ vas tantũ capit de aqua, qñ est plenum 56 Quarta rõ particularis

A num cinere, quantũ capit de aqua, qñ est vacuum.& hoc non sum expertus.&,si est,sicut dicunt,non habet aliam causam, nisi quia aqua corrumpitur à cinere, aut fm totũ, si dixerimus ꝙ inter partes cineris non est aer diuisus ita, ꝙ ex eo non remaneat ĩ eo, nisi qualitas tm̃,aut corrumpantur ex eo partes aliquæ, & aeri,qui est mixtus cũ cinere, succedunt ex eo partes aliquę, & dissol uuntur à cinere aliæ partes.& hoc ẽ verius. Et signũ ei' est,qñ,qñ cinis exprimitur,exit quędam pars aquę ab eo,& non tota, & qñ cinis desic-

B catur,reuertitur minor q̃ erat. Et Pythagorici inducebant quartam rõnem vniuersalẽ. dicebãt enim ꝙ causa diuisionis entium consequentium,i. non contingentium est vacuum,& dicebant.qm̃,si diuisio est, vacuum est:sed diuisio est:ergo vacuum est.D.d.Et Pythagorici dixerunt vacuum esse.i. & Pythagorici opinabantur vacuum esse penetrãs totum mundum per anhelitum, & non separatum,cum mundus anhelet à spiritu infinito,f. vacuo. Deinde induxit aliam rationẽ ex distinctione, quæ inuenitur in rebus con

C sequentibus,& dixit Et est illud,qđ distinguit inter naturas,&c.i. & vacuum est illud, quod distinguit inter naturas distinctas apud eos. est enim apud eos causa distinctionis. & determinationis cõsequentium. & hoc primo inuenitur in numeris,i.&, quia consequens primo inuenitur in numeris,& mediante numero inuenitur in alijs entibus, dixerunt ꝙ vacuum est illud,quod distinxit naturã numerorum, & post distinxit naturas rerum per distinctionem naturæ numerorum.

Propter q̃d est ꝙ vas plenũ cinere tm̃ recipit de aqua, q̃tũ reciperet si vacuũ esset.

Quarta rõ vlis Pythagoricorũ.

Quinta ratio.

Nonnullarum opinionum Vacuum esse asserentium confutatio. Cap. 2.

D EX quibus igitur alñ quidẽ dicũt esse, alñ vero non dicũt,tot ferè, ac talia sunt. Vt aũt sciam⁹ vtro se modo habeat, oportet accipere quid ipsum nomẽ significat. Videť igiť Vacuũ locus esse,in quo nihil ẽ. huius aũt causa est, quia qđ est corpus esse putãt: omne autem corpus in loco esse: vacuũ autẽ, in quo loco nullũ est corp⁹.quare sicubi non est corp⁹,†{ibi uacuũ esse.} Corp⁹ autem rursus E oẽ putant esse tangibile: hmõi autẽ est quodcũꝗ habet grauitatem,aut leuitatẽ: accidit ergo ex syllogismo hoc esse uacuũ,in quo non est graue quicꝗ̃,aut leue.Hæc igiť, sicut diximus etiã prius,ex syllogismo accidũt. Inconueniens aũt est, si punctũ vacuũ sit.oportet.n.locum esse, in quo corporis sit spatiũ tãgibilis

† a.l.ibi nihil esse.

Ista igitur,et similia fere sunt, per quæ ratiocinantur dicentes vacuum esse,& negantes ipsum. Et est necesse declarare quòd istorum F *est necessarium scire significatum huius nõis. Et existimatur quòd Vacuum est locus in quo nihil est. et causa in hoc est, quia existimãt quòd omne ens est corpus, et quòd omne corpus est in loco, & quòd vacuum est locus, in quo non est corpus, sequitur igitur quòd, si aliquod vbi fuerit, in quo non est corpus, quòd nihil sit illic omnino.*

G *Et existimant etiam quòd omne corpus est tangibile: & illud, quod est tale, est illud, quod habet grauitatem, & leuitatem: ergo sequitur ex hoc quòd vacuum sit illud, in quo nō est grauitas, aut leuitas. Ista igitur, sicut diximus superius, sequuntur secūdum rationem. Sed est inopinabile vt punctus sit vacuum. quoniam sequitur vt sit locus, & illud est, in quo est dimensio corporis tangibilis.*

H
57 Dicit hoc igitur, quod narrauimus, est ferè tot⁹ sermo probantiū vacuum esse, & improbātium. & necesse est illi, qui intēdit declarare ꝙ istorū est necessariū, scire q̄d significat hoc nomen vacuum. Et dixit hoc, quia principiū perscrutationis per vtrum simpliciter, s. vtrum aliquid sit, aut non, est exponere nomē per sermonem compositum ex aliquo, quod est tanq̄ gen⁹, & alio, q̄d est tanq̄ differētia. deinde quęretur, si illud genus est [illi differentia,] si fuerit, verificabit̄ illud quęsitum: &, si non, non, vt declaratū est
I in Posterioribus. D.d. Et existimatum est ꝙ vacuum est locus, in quo nihil est, i. existimatur s̄m opinionē eorum, ꝙ hoc nomen vacuum significat apud eos locum, in quo nihil est. D.d. & causa in hoc est, &c. i. q̄m opinabantur, ꝙ omne ens est corpus: & ꝙ omne corpus est in loco: & ꝙ vacuū est locus, in quo non est corp⁹: ex quo sequitur ꝙ vacuū est illud, in quo nihil est. D.d. Et existimant ꝙ omne corpus est tangibile, &c. i. & quia ponunt ꝙ vacuū est illud, in quo nō est corpus: & ponūt

Principiū perscrutationis per vtrū simplex scilicet vtrum aliq̄d sit, aut nō, est exponere nomē per sermonē cōpositū ex aliquo, q̄d est tanq̄ gen⁹, & alio, q̄d ē tanq̄ d̄ria. consimile supra cō. 50.

etiam ꝙ omne corpus est tāgibile: K & ꝙ tangibile habet grauitatē, aut leuitatem: sequitur ꝙ vacuum sit illud, in quo non est grauitas, aut leuitas. D.d. Ista igitur, &c. i. ista igit̄ inopinabilia sequuntur eis, qui exponunt hoc nomē vacuum tali expositione, s. quia contingit eis ꝙ vacuum sit aliquid, in quo nō est grauitas, aut leuitas, D. induxit vnum inopinabilium cōtingentium huic positioni, & dixit Sed est inopinabile vt punctus sit vacuum, &c. i. q̄m, cum cōtingit eis ꝙ vacuū sit illud, in quo nō est graue, aut leue, & hęc est descriptio vacui, & descriptio cō L uertitur super descriptum, erit verū ꝙ illud, in quo non est graue, aut leue, est vacuum. sed in puncto nō est graue aut leue: ergo punctus est vacuū. si igitur pūctus est vacuum: & vacuum est locus: ergo punctus est locus. sed locus est diuisibilis, cū in eo est dimensio corporis tangibilis: & pūctus est indiuisibilis. quod est inconueniens. & hoc intendebat, cū dixit q̄m necesse est vt sit loc⁹, &c. i. q̄m sequitur ex hoc, ꝙ punctus est vacuū, & vacuū est locus apud eos, vt pūctus sit locus. & loc⁹ apud eos est illud, in quo est dimensio corporis tangibilis: ex quo sequitur vt dimensiones subijciantur in puncto, M s. diuisibile indiuisibili. & hoc contingit eis, quia negatio, per quā disposuerūt vacuum, est negatio vniuersalis, per quā nō intelligit̄ natura terminata, scilicet cum dicunt, ꝙ est locus, in quo nō est corpus. hoc enim est verum de colore, & de pūcto. & ideo illi, qui dicunt ipsum esse dimensionem, in quo non est corpus, non contingit eis hoc inopinabile, q̄m dicere ipsum esse locum, in quo

A in quo non est corpus, non significat naturam terminatam, sicut significat apud dicẽtes ipsum esse dimensionem, in qua non est corpus.

Attamẽ videtur dici vacuũ, Vno quidem modo †{ non plenum sensibili } corpore ſm tactum. sensibile autem est secundum tactum quod grauitatem habet, vel leuitatem. Quocirca dubitauerit aliquis, quidnam dicent, si habeat spatium colorem, aut sonum, vtrum vacuũ, an nõ? An manifestum est, si cor

B pus quidem suscipiat tãgibile. vacuũ esse, si vero nõ, minime.

† a. l. plenũ sẽsibili † a. l. plenũ insensibili. ex Alex.

Et etiam videmus quòd vacuũ dicitur Vno modo illud, quod non est plenum corpore sensibili secundum tactum. & sensibile secundũ tactum est illud, quod habet grauitatem, aut leuitatem. Quid igitur dicunt, si aliquis interrogauerit eos, & dixerit, si dimensio recipit colorem, aut sonum, quãdo percutitur, vtrum sit vacuũ, aut non.

C *Sed est manifestũ quòd, si recipit corpus tangibile, est vacuum, &, si non recipit, non.*

58 Cum destruxit descriptionem dicentem vacuũ esse locũ, in quo non est corpus, reuersus est ad alias descriptiones, & dixit Et etiã videmus ꝙ vacuum dicitur Vno modo, &c. i. & videmus ꝙ vacuum describitur multis modis. quorum Vnus est, ꝙ est dimensio nõ plena corpore sensibili ſm tactũ. D. d. & sensibile ſm tactũ, &c. i. & contingit istis ex hoc, ꝙ vacuum sit dimensio, in qua non

D est grauitas, aut leuitas tñ. & ideo dixit Quid igitur dicunt, &c. i. & dicendum est dicentibus hoc, qñ ista dimensio recipit colorem, & sonũ, vtrum sit vacuum, aut nõ. si vacuũ, tũc vacuum erit vnum entium sensibilium non intelligibilium, quod non dicunt: si autem non vacuum, tunc vacuum non est illud, in quo non est corpus tangibile tñ, sed in quo non est qualitas tãgibilis, neq; color, neq; sonus. D. d. Sed est manifestum, &c. i. sed deberent addere in definitione ꝙ est illud, in quo nõ est corpus tangibile, & recipit illud. non enim sequitur vt illud, in quo

E nõ est corpus tangibile, sit vacuum, cum cœlum sit huiusmodi, quia est illud, in quo non est qualitas tangibilis. Dixit Alexan. & in alio libro loco eius, in quo dicit quod nõ est plenum corpore tangibili, est quod est plenum corpore tangibili. & ſm hoc intendunt per illud, aerem. aer enim apud eos est sensibilis per tactum tñ, & apud eos est vacuum: & ideo crediderunt ipsum esse sensibile per tactũ tñ. & ſm hoc contradixit eis post, cum dixit qm̃, cum recipit alias qualitates à tangibilibus, vtrum remanet vacuum, aut non.

F si igitur remanet, destruetur descriptio, si non remanet, tunc vacuũ recipiet qualitates in loco corporum.

In cœlo nõ ẽ qualitas tãgibilis. Idẽ primo & 2. capite de subã orbis. Idẽ 1. cę. t. c. 20.

Alio autem modo, in quo nõ est hoc aliquid, neq; substantia aliqua corporea. Idcirco quidã dicunt vacuum esse corporum materiam: qui quidem & locũ hoc idem dicentes, nõ recte. materia enim separabilis non est * à corporibus: vacuum autem, quærunt, vt separabile.

* a. l. a rebus.

Et

G *Et Alio modo dicitur illud, in quo non est aliquid demonstratū, neq; substantia corporalis. Et ideo dixerūt quidam, quòd vacuum est materia corporum: et isti sunt, qui dixerunt etiam quòd locus est ista. et non bene dixerūt. materia enim non est separata á rebus: vacuum enim non perscrutatur de illo, nisi secundum quòd est separatum.*

59 Et alij describunt ipsum, ꝙ est illud, in quo nihil est demonstratū, neq; accidens, neq; substātia corporalis. &, quia ista descriptio cōuenit materiæ, putauerūt quidā ꝙ materia, & vacuum sunt idē, sicut existimauerunt ꝙ locus, & materia sunt idē. & innuit, vt mihi videtur, Platonem. D. d. & nō bene dixerūt, &c. i. & nō bene existimauerūt. qm̄, cum dicimus ꝙ in materia nihil est demonstratū in actu, non intelligim⁹ ꝙ possit denudari à rebus demonstratis in actu, sed intendimus ꝙ in sua essentia nō est aliquid demonstratū, neq; est in se aliquod demōstratum. qm̄, si ita esset, nō reciperet res demōstratas. vacuū vero ē illud, in quo nō est aliquid demōstratū ita, ꝙ vacuum inuenitur separatū à rebus demonstratis, qn̄ dicit vacuū.

H

Plato existimauit ꝙ loc⁹, & mā sit idē consiste supra. cō. 16

I

Quomodo intellr dictū cōe, vz, quod I mā nihil ē demōstratū I actu.

Quoniam autē de loco determinatum est, et uacuum locum necesse est esse, si sit, priuatū corpore, locus autem & qūo est, & quomodo non est, dictum est, manifestum est ꝙ sic quidē vacuum non est, aut separatū, aut inseparabile. vacuum enim nō corpus, sed corporis spatium esse volunt.

Et iam determinauimus de loco, et est necesse in vacuo etiam, si est poßibile, vt sit locus, qui caret corpore, & iam narrauimus locū quomodo est, & quomodo nō, manifestum est quòd vacuum, quod dicitur hoc modo, non est separatum, neq; non separatum. vacuum enim non est apud eos corpus, sed dimensio sine corpore. K

Cum destruxit descriptiones dictas de vacuo, incœpit declarare ēt ꝙ illud, qđ dicit in pscrutatione de loco, destruit descriptionē verā vacui, quę est ipsum esse dimensionē, in qua nō est corpus, & dixit Quia iam determinauimus, &c. i. &, quia iam declarauimus locum quid sit, & qūo est: quia declarauimus ꝙ est primū cōtinens extraneū: & ꝙ non est hoc, dimēsio existēs p se separata à corporibus, neq; non separata, sed mixta cū eis. & vacuum, si sit, nihil aliud est q̄ dimēsio separata: manifestum est ꝙ vacuū non est. Et, cū dixit separata, neq; nō separata, intendit fm opinionem dicentium ꝙ vacuū est separatū à corporibus, & fm opinionē dicentiū ꝙ est mixtum cū corporibus, & non separatū ab eis. &, cum dixit vacuum enim apud eos, etc. innuit etiam modum, ex quo contingit vt nō inueniatur dimensio per se. illud enim, quod inuenitur per se est corpus, dimensiones vero inueniuntur in corporib⁹. &, quia vacuum est dimēsio existēs per se, sequitur vt nō sit: quoniam, si esset, tunc prædicamentum quantitatis esset separatum, & tunc quātitas esset separata à substantia.

60

L

M

Qua-

A Quapropter & vacuum videtur aliquid esse, quia & loc⁹, et per eadem. venit enim mot⁹, qui ſm locum est, et ĳs, qui locũ dicunt esse aliquid præter incidẽtia corpora, & ĳs, qui vacuũ. causam autem motus putãt esse vacuum, sic, vt in quo mouent. hoc autem tale erit, qualem locum dicunt quidam esse.

Et ideo dicũt quòd vacuum est aliquid, quia locus etiã est aliquid, & eisdem causis dicunt hoc quòd
B *vacuum est. motus enim in loco coegit dicentes locũ esse aliquid aliud a corporibus, quæ subyciuntur in eo, ad dicendum hoc, & coegit dicentes vacuũ esse ad dicendũ hoc. qui.n. existimauit vacuũ esse causam motus, existimauit ipsum esse illud, in quo mouetur res mota. & ideo dixerũt quidam quòd hoc est tanquam locus.*

61 Idest, &c, quia existimãt ꝙ locus, & vacuum sunt idem, & locus apud eos est aliquid, existimant etiã hoc
C modo vacuũ esse aliquid, i. ens D.d. per easdem causas, i. & per easdem causas crediderunt locum esse, & vacuum esse, & existimauerunt ea esse vnũ ſm subiectum. & duo ſm modũ. D. dedit causam. ex qua existimauerũt hoc, & dixit mot⁹ enim in loco coegit, &c. i. qm̃ motus est illud, quod induxit hoĩes ad credendum locum esse, & vacuum esse. sed opinari locũ esse propter motũ est vera opinio, opinari vero vacuum esse ꝑpter motũ est falsum, & similiter hoc, quod opinantur ex hoc, ꝙ vacuũ est locus, est falsum. D.d. qui
D enim existimauit, &c. i. qui enĩ existimauit vacuũ esse causam motus, existimauit hoc, quia reputauit ipsum esse illud, in quo res mota mouetur, sicut reputat de loco. & ideo dixerũt ꝙ vacuũ, & loc⁹ sunt idẽ. Et, cũ dixit ꝙ mot⁹ induxit eos ad dicẽdũ vacuũ esse, icepit cõtradicere eis.

[Margin: Crediderunt Antiqui locũ, & vacuũ idẽ esse ſecundũ subiectum. Idẽ 3.c. 50 & infra. 65. Mot⁹ est illud, qđ induxit hominẽ ad credendũ locũ eẽ, & vacuũ eẽ.]

[Margin: Sed opinari locũ eẽ pp motũ ẽ vera opinio: opinari vero vacuu eẽ pp motũ, est falsum. Idẽ supra. cõ. 3. & 38 & ibi.]

Nulla autem necessitas est, si motus est, esse vacuũ. omnino igit omnis motionis, nequaq̃. quocirca & Melissum latuit. alterari nãq; potest plenum. Sed neq; ſm locũ motũ. simul.n. ce-
E dere sibi inuicẽ contingit, nullo existẽte spatio separato, præter corpora mota. atq; hoc manifestũ ẽ & in cõtinuorũ reuolutionib⁹, vt & in ĳs, q̃ sũt hũidorũ.

Et non est hic necessitas cogẽs, si fuerit motus, vt vacuum sit. quoniã vniuersaliter nõ est hoc necessarium de omni motu. & hoc ignorauit Melissus. possibile enim est vt plenũ alteretur. Et postea, quoniã neq; est necessariũ in motu loca li. possibile enĩ est ut ambo cõgregẽ-
F *tur. et sic corpora mobilia cedãt sibi in locis adinuicẽ, absq; eo, quòd hic sit dimẽsio separata, præter dimensionẽ eorũ. et hoc est manifestũ in cursu corporũ cõtinuorũ, et similiter ẽt in cursu corporũ hũidorũ.*

Dixit Et nõ est hic necessitas cogens, si motus fuerit, vt sit vacuum. 62
Primo vero, qm̃, si vtamur motu vlr, & cõmuni, hoc manifestum est. s. ꝙ vacuum nõ est necessarium in omni motu. motus enĩ alteratiuus,

aut

G au. Idiget pleno de necessitate, aut nullus existimat ipsum indigere vacuo. & hoc est manifestum per se. & hoc ignorauit Melissus, cum dixit ꝙ totũ est immobile quolibet genere motus, quia nõ est vacuum. Et, cum declarauit ꝙ manifestum est per se, ꝙ non omnis motus facit existimari vacuũ esse, incœpit declarare etiam ꝙ neq; ex motu in loco sequitur vacuum esse, & dixit Et postea, &c. i. & postea, si concesserim⁹ ꝙ ipsi non probant vacuũ ex omni motu, sed ex motu locali, apparebit etiam ꝙ hoc non sequitur etiam in

H motu locali. qm̃ possibile est motu localẽ esse sine vacuo. & hoc intendit, cum dixit possibile enim est vt duo congregentur, s. motum esse, & vacuũ nõ esse. D. d. quomodo, & dixit & sic corpa mobilia cedant sibi, &c. i. & hoc erit ita, ꝙ omnia corpora mobilia, quando aliquod corpus eorũ mouetur, cedat ei ĩ loco aliud corpus, ad quẽ trãsfert̃, & illi aliud, absq; eo, ꝙ ibi sit dimẽsio separata, in qua motum moueatur præter di-

Prĩa expõ. mensionem corporũ mobiliũ. Deinde narrauit ꝙ iste modus qualitatis trãslationis mobiliũ manifesti⁹

I est de causis sensibilibus, & dixit & hoc manifestũ est in cursu, &c. & intendit per corpora cõtinua contangentia. ista. n. qn̄ mouentur, cedunt sibi adinuicem: &, si non, impediret̃ motus. & intẽdit per corpora humida motum partium aquæ, & aeris. partes enim istorum mouentur, qn̄ cedunt sibi in loco adinuicẽ: & similiter ista corpora cedunt in loco naturaliter rebus, quæ mouent̃ in eis,

Secũda expositio. s. mobilibus in aqua, & aere. Et forte intẽdit per hoc, quod dixit in cursu corporũ continuorum, corpora mobilia sm̃ partes, sicut aqua, & K aer, & per hoc, ꝙ dixit & similiter in cursũ corporum humidorum, intẽdit ꝙ hoc manifestum est etiam in cursũ corporum humidorum, s. qm̃ motus eorum est per motus rerum, in quibus mouentur.

Contingit autem & densari nõ in vacuum, sed propterea ꝙ ea, quæ insunt, elabunt̃: vt, aqua collisa, aerem, qui inest. Et augmentari, non solũ ingrediẽte aliquo, sed & alteratiõne, vt si ex aqua fiat aer. Omnino autẽ de augmẽtatione ratio, & de aqua in cinerẽ infusa, ipsa seipsam impedit. aut enim nõ auget̃ quodlibet, aut non corpore, aut contingit duo corpora in eodẽ esse. Dubitationẽ igitur communẽ volunt soluere, sed nõ vacuum demonstrant ꝙ est, aut totũ corpus vacuum esse necessariũ est, si penitus augetur, & augetur per vacuum. eadẽ autem ratio & in cinere est.

Augmẽtati cõtigit. L nõ solũ in grediente aliquo, sed & alteratione.

Et possibile est etiam corpus cõdensari non ad vacuum, sed quia illud, quod est in eo, dissoluitur, & M *exit ab eo. v. g. quoniam, quando aqua, dissoluitur, et exit ab ea aer, qui est in ea. Et possibile est corpus augeri, quia aliquid intrat ipsum tantum. sed augetur per alterationem etiam. v. g. quando aer generatur ex aqua. Et uniuersaliter sermo de augmẽto, et sermo de aqua, quæ funditur in cinerem, destruũt se adinuicem. quoniam aut nihil augetur,*

A *augetur, aut augmentum eius nõ fiet per corpus, aut duo corpora cõgregantur in loco. Ipsi igitur per hoc, quòd dicunt, non declarant vacuum esse, sed quærunt dissoluere quæstionem communem nobis, & illis. & oportet etiam ut corpus sit vacuum, cum totum augetur, & augmentum fit mediante vacuo. & hoc idem dicimus de cinere.*

63 . Cum declarauit ꝙ non sequitur, si motus sit, vt vacuum sit, vt probantes vacuum esse existimauerunt, incœpit etiam declarare ꝙ neq; etiã sequitur ex dẽsitate, & raritate, neq; ex augmẽto, & dixit. Et possibile est etiam corpus condensari nõ ad vacuum, i. & possibile est existimari ꝙ corpora condensentur sine eo, ꝙ vacuum sit impositum in ipso. & hoc intelligitur vt à corpore cõtradensato dissoluantur quædam partes, & exeunt ab eo: & sic constringuntur partes residuæ ad loca illarum partium: & sic corpus fiet minoris quãtitatis absq; eo, ꝙ imaginetur ꝙ inter partes ei⁹ sunt foramina vacua, ad quæ constringuntur partes eius apud dẽsitatem. v. g. ꝙ, quãdo aqua exprimitur, reuertitur in minorem quãtitatem: quia partes aereæ mixtę cum ea dissoluunt ab ea. & sic in lana, & filtro. & possibile est ꝙ densitas accidat non propter exitũ partium, sed ex alteratione tantum, quando corpus maioris quantitatis transfertur in minorem quantitatem. & similiter possibile etiam est, vt magnitudo eius crescat absq; eo, ꝙ admisceatur ei aliquid extrinsecum: vt aqua, quæ transmutatur in aerem. & hoc intendebat cum dixit Et possibile est corpus augeri. &, quia hoc dicitur augmentũ transumptiue: augmentum enim in rei veritate non est nisi in animato, & per aliquod extrinsecum: & declarare quomodo sit augmentum verum manifestum impertinens est hic, incœpit declarare ꝙ quæstio de augmento non dissoluitur ex positiõe vacui: sed remanet super illos, sicut remanet in hoc loco sup nos, & dixit Et vniuersaliter, &c. i. & vniuersaliter quæstio de augmento, & de aqua, quæ funditur in cinere, remanet, licet ponatur vacuum. continget enim, si corpus augetur per introitũ alterius corporis in ipsum, & augmentum est in omnibus partibus augmentabilis per introitum alicuius extrinseci, quod non possimus dicere ꝙ omnes partes corporis sunt vacuum. qm̃, si ita esset, non esset illic corporeitas omnino. ergo quæstio remanet supra illos, sicut super nos. sumus igitur inter tria. qm̃ augmentũ aut negabimus esse: aut negabimus ipsum fieri per additamentum corporis extrinseci: aut, si concesserimus, habebimus pro possibili corpus penetrare corpus, D. d. Ipsi igitur per hoc, quod dicũt, &c. i. & maximum, quod faciũt, est quęrere à nobis dare causam augmenti non aliud. qm̃, cũ declarauim⁹ ꝙ vacuũ nõ sufficit in dãdo cãm augmẽti, oportet nos dare cãm illi⁹. Deinde notificauit qũo remanet sup eos, & dixit & oportet ẽt vt totum corp⁹, &c. i. & necesse est vt totũ corpus sit vacuũ, si posuerim⁹ ipsum augeri p oẽs partes: & augmentũ fit p introitũ partiũ corporis, qd est ex extrinseco in locis vacuis augmẽtati:

D Augmẽtũ in reb⁹ in aïatis dicitur trãsũptiue: augmẽtũ enim in rei veritate nõ ẽ, nisi in aïato corpe. Vide pro hoc. 1. cœli. cõ. 23.

B C E F

G qm̄ corpus ipsum non augmentat̃ in oībus partibus, sed in quibusdā: qm̄ adduntur in eo partes, quę ante non erāt: & hoc est additio, nō augmentū. D.d. & hoc idē dicimus de cinere, i. per positionem vacui etiā non dissoluit̃ questio de cinere, nisi totum vas esset vacuū. qm̄, cum fuerit positum ꝙ tm̄ capit de aqua cū cinere, sicut sine aqua. & vacuum, qđ est in cinere, est min⁹ necessario q̄ inane totius vasis, remanebit qđ.

Destruitur sermo probantium Vacuum per motum, ex ipso motu. Cap 3.

H QVod igitur ea, ex quib⁹ demonstrāt vacuū esse, soluere facile sit, manifestum est. Quod autem non est vacuum sic separatū, vt quidam dicunt, dicamus rursum. Si enim est vniuscuiusq; simplicium corporum latio aliqua natura, vt ignis quidem sursum, terrae autem deorsum, & ad medium, manifestum est ꝙ vacuū non erit causa lationis. Cui⁹ igitur causa erit vacuum? videtur enim esse causa motus secūdum locum. huius autem non est.

I *Manifestū est igitur quòd sermo eorum de vacuo destrui facilis est ex illis rebus, quibus probant ipsum esse. Et nos narrauimus prius quòd non est hoc vacuum separatum, vt quidam dicunt. Dicamus igitur quoniam, cum vnumquodq; corporum simplicium habeat aliquam translationem. v.g. ignis superius, & terra inferius, et ad medium, manifestum est quòd non est rectum vt vacuum sit causa translationis. Quis igitur motus potest aliquis dicere quòd vacuū est eius causa? cum non existimetur quòd sit causa alicuius, nisi motus in loco, et nō est causa nisi istius motus.* K

Idest manifestū est igitur ꝙ sermo eorum in probando vacuū per motū destruetur ex ipso motu. 64 apparet. n. ꝙ ex motu non sequitur vacuum esse, immo ex illo destruitur vacuū. Et dixit. Dicamus igit̃, &c. i. apparet ex isto sermone ꝙ nō intendit in eo destruere vacuū, vt promisit in principio sermonis, L s. destruere rationē eorum de vacuo. destructio. n. adueniēs super rōnem eorū fuit destructio consecutionis, quam existimabant esse inter motum, & vacuum. iste vero sermo est destructio eius, ꝙ vacuū sit causa mot⁹ sm̄ finem. 42 quasi igitur in primis sermonibus declarauit ꝙ vacuū nō est cā formalis motus: & in hoc sermone declarauit ꝙ non est causa finalis.

Et sermo syllogisticus cōponitur sic. Si vacuū fuerit causa motus, sm̄ ꝙ locus est nobis causa ei⁹, ꝙ trāslatio alia est ad superi⁹, & alia ad inferius: M &, si fuerit causa diuisionis trāslationis, erit diuersę naturę nō cōsimilis: sed est cōsimilis naturę: ergo non est causa translationis: &, cum non fuerit causa trāslationis, nō erit causa motus sm̄ finem. Sed causa, quam ipsi dicunt de vacuo, non est ista. qm̄ causa, quā ipsi fingebāt de vacuo, quasi ē causa naturalis, s. causa, per quā aptatur mot⁹. & ideo incœpit declarare ꝙ īpossibile est motum fieri in vacuo: & etiam fingūt ipsum esse causam leuitatis, & ī le-

uium

Vacuū ē cōsimilis naturæ. Idē supra cō. 36. & 42. Sed vide oppositū sup. cō. 48 vbi habet quòd in vacuo nō est nā vnigenea, neq; diuersa.

A num causam grauitatis. Et apparet ex hoc sermone bene q vacuũ nõ est locus. qm̃, si vacuũ esset loc⁹, in quo non est corpus, & trãsfertur ad ipsum corp⁹, essent in eo supius, & inferius: sed in eo non sunt superius, & inferius: ergo in eo nõ est locus. &, cũ non fuerit locus, non erit ens. qm̃ in definitione eius dr̃ q est locus. & hoc intẽdebat per hũc sermonem. & sermo eius erit talis. manifestum est q vacuũ, cum non fuerit locus, ad quẽ trãsferunt corpora naturalia, non erit ens. & forte, quia sermo cõtinet duas cõclusiones insimul, pmisit in principio sermonis primã conclusionẽ, & propalauit in ipso sermone secundã conclusionẽ, & demõstrauit per hoc, q sermo cõtinet duas conclusiones insimul. & hoc fm suũ morem in abbreuiatione. D. d. Quis igitur motus, &c. i. &, cum sit declaratum q nõ est causa motus, qui existimat q est dignius vt vacuũ sit causa eius, s. motus translationis, sequit vt non sit causa alicuius motus oĩno: &, cum non fuerit causa illius, non sequitur ex positione motus vacuũ esse, sed ecõtrario, s. vacuũ non esse. Et Alexã. exponit hunc locũ ita. q, si natura sit causa translationis corporũ naturaliũ, vacuũ nõ est cã trãslationis: &, cũ non fuerit causa trãslationis, nõ erit causa alicuius. &, cũ non fuerit causa alicuius non erit ens oĩno. & ista cõtradictio est propria ponentibus vacuũ, quia est causa agẽs translationis ad superius nõ ponẽtib⁹ ipsum causam materialẽ trãslationis.

Vide contradictio. Zim. Documẽtũ.

B

Expõ. Ale. C

Amplius, si est aliquid, vt locus priuatus corpore, cum est vacuum, quo mouebitur impositum in ipso corpus? non enim in omnem partem. Eadem autẽ ratio & ad eos, qui locũ esse qd separatum putant, in quẽ id fertur, † { quod fert. } quomodo nanq fertur positum, aut manebit? Et de ipso sursum, & deorsum, & de vacuo conueniet eadem ratio merito. vacuũ enim locum faciunt, qui esse dicũt. Et quoniam modo inerit, aut in loco, aut in vacuo? non enim contingit, cum totum positum fuerit, vt in separato loco, ac permanente, corpus aliquod. pars enĩ, nisi seorsum ponatur, nõ erit in loco, sed in toto. Ampli⁹, si neq locus est, neq vacuum erit.

D

† a. l. non hẽt (quod fertur)

E

Et etiam, si vacuum sit, sicut locus commune corpori, cum fuerit positum in vacuo aliquod corpus, quò igitur attrahitur? impossibile enim est vt attrahatur ad ipsum totum. Et per hunc eundem sermonẽ cõtradicetur illis, qui existimãt locũ esse aliquid separatũ, ad quod fiet & translatio. quæretur igitur ab eis quomodo sit attractio corporis positi ĩ eo, aut quies eius. Et quæritur de superiori, et inferiori, sicut fuit quæsitum in vacuo. necesse est enim vt sermo de illo sit sicut sermo de vacuo. dicentes enim vacuum esse ponunt ipsum locum. Et quæritur etiam quomodo erit aliquid in loco, aut in uacuo. hoc enim non adaptatur, quãdo totum illius rei fuerit positum in loco separato.

F

G *& illud corpus totale fuerit permanens. pars enim si non ponatur per se, non erit in loco, sed in suo toto. Et etiam, si locus non fuerit, non erit vacuum.*

65 Expositio Auer. Hæc est Secūda declaratio, ꝙ vacuum separatum non est. & differt à prima, qm̄ in prima posuit vacuū esse non cōsimilium partium, & ꝙ in eo non est potentia similis moto. ita, ꝙ motū attrahatur ad ipsum ex illa potētia, sicut attrahit᷑ ad cōtinens sibi propriū, in hac vero quasi H cōcedit ꝙ in vacuo est potētia similis moto, & ꝙ motū attrahitur ad illam. sed, cum hoc fuerit positum: & fuerit manifestū ꝙ, si ī vacuo sit potentia cōsimilis, necesse est, cū idem corpus fuerit positū in vacuo, aut vt nō moueatur oīno pp ęqualitatē attractionis ex qualibet parte ęqualiter. aut vt moueat᷑ ſm totū ad loca cōtraria, aut diuidat᷑: sed ipsum ſm totū moueri ad loca cōtraria est impossibile: & ipsum ēt quiescere in oī loco est impossibile; & diuisio ei⁹ ēt nō sentit᷑. Et ipse expressit in hoc I sermone primā istarū diuisionū, & tacuit duas, quia intelligunt᷑ ex dictis. Et forte cōtentus est in hac diuisione. & erit argumentū per se, s. qn̄ motus naturalis fuerit cōsyderatus in eo tm̄. quasi. d. & etiam argumentū ſm est. qm̄, cū posuerim⁹ ꝙ hoc nomē vacuū significat locum corporis, & posuerim⁹ ipsum, ſm ꝙ est loc⁹, habere potentiā, per quā attrahūtur ad ipsum corpa, quę quiescūt in eo naturaliter, cū fuerint in eo, & mouent᷑ ad illud, cum fuerint extra, ad modū eius, quod sentit᷑ de loco, & posuerim⁹ in hoc vacuo aliquod corpus, non poterimus dicere K ipsum moueri naturalr̄ p attractionem eius à continente, sicut dicim⁹ hoc de loco. sequit᷑ enim ex hoc vt idem corpus ſm totum moueat᷑ ad loca cōtraria. Et Alex. exponit hūc Exp͡s Ale. locum ita, ꝙ illud, quod sequitur in eo, non sequitur, nisi quia vacuū ponitur infinitū, sicut sequitur in Tertio, vt motus non sit in corpore infinito. & coegit ipsum ad hoc, ꝙ expositio nostra, existimatur ꝙ Arist. diceret eam post pro ratiōe alia ab ista. D. d. Et per hunc eundē sermonem, &c. i. & illud, quod cōtingit dicentibus vacuum esse ex hoc, s. qm̄ L in eo non erit superius, & inferius naturaliter, neq;, aliquid, propter qd̄ eadem res quiescit in alio loco, & moueatur in alio, contigit idem ponentibus locum esse dimēsiones separatas à materia. D. d. Quærit᷑ igitur ab eis, i. qm̄, cum interrogantur de causa, quare quædā corpora mouentur in aliquo loco, & quiescunt in alio loco, non possunt dare causam. dimensiones. n. qn̄ abstrahuntur à materia, non habebunt potentiam, ne dum vt habeant potentiā Dimēsiones, qn̄ abstrahunt᷑, nō hn̄t potentiā, ne dū vt habeāt potētiā nō cōsimilē. Vide consil᷑ s. cō. 48. non consimilem, ita, ꝙ faciāt quietem in vno loco, & motum in alio. M & similiter etiam, quando interrogantur de differentijs, quibus locus diuiditur in superius, & inferius, nō possunt dare aliquid ex dimensionibus. & totum hoc est cōtrarium ei, quod accidit dicentibus locum esse vltimum continens. Et, cum declarauit ꝙ idem impossibile contingit dicentibus locum esse dimensiones, & dicentibus vacuum esse, dedit causam in hoc, & dixit necesse est enim. &c. i. & hoc impossibile contingit vtrisq;, qm̄ ambo ponūt

vacuum,

A vacuum, & locum esse dimẽsiones, qm̃ non differunt apud eos, nisi ſm modum, ſ. quia, cũ accipitur, ſm ꝙ in eo existit corpus, dr̃ locus, &, cum accipitur, ſm ꝙ in eo non est corp⁹, dr̃ vacuum. D. induxit aliud inopinabi e cõe eis, & dixit Et quęrit̃ quo modo, &c. i. & dicentes ꝙ dimensiones sunt locus, & vacuũ nõ possunt dare causam, ex qua corpus ſm totum est in loco per se, & ſm partes in loco per accidens. manifestũ est enim ꝙ, cum pars non fuerit separata à toto, ꝙ non erit in loco p se, sed in toto. & hoc intẽdebat cum dixit.

Vacuũ, & loc⁹ apud Antiquos non drũt, nisi secundũ modũ Idẽ supra. 50. & 51.

B hoc enim nõ aptatur, &c. i. & interrogantur etiã quõ aliquid ſm totũ est in loco per se, & ſm partes in loco per accidens, cũ posuerint dimensiones separatas esse locũ, & vacuũ. hoc enim non adaptatur, cũ res ſm totum fuerit posita in loco, qui est dimensiones separatæ, & illud corpus totale fuerit permanens in sua dispositione, non corruptũ, diuidendo se in suas partes. pars enim, cum non ponitur separata à toto, nõ est in loco per se, sed in toto. & ſm hoc sequitur vt dispositio de toto, & parte sit eadem, ſ. ꝙ vtraq; sit in loco p

Pars cũ ſi ponit̃ separata a toto nõ ẽ in loco p se, sed in toto.

C se. & hoc prædictum est in caplõ de loco. D. d. Neq; etiam, si locus non fuerit, nõ erit vacuum, i. neq; etiã si locus non fuerit, qui est dimẽsio separata, erit vacuum. vacuum enim, aut est priuatio omnium rerũ demonstratarum, ſ. decem prædicamẽtorum, aut est dimensio separata.

Dixit Alex. & in quibusdam libris nõ inuenit̃ ex hoc capitulo. ſ. ex postremo, nisi hoc, quod dixit interrogatur quõ aliquid erit in vacuo. & secũdũ hoc iste sermo nõ erit ratio p se, sed cõiunctus sermoni ꝑdicto.

Accidit autẽ dicentibus vacuum esse vt necessarium, si erit motus, contrariũ magis, si quis consyderet, nõ posse moueri qcquam, si sit vacuũ. vt enim qui propter simile dicũt terrã quiescere, sic & in vacuo necesse quiescere. non enim est, quo magis, aut minus mouebitur. quatenus enim vacuum est, nõ habet differentiam. D

Et contingit dicentibus vacuũ esse necessario, si fuerit motus contrarium ei, quod dicunt, si aliquis perscrutatus fuerit perfecte de hoc, ſ. quoniam impoßibile est aliquid moueri, si vacuum fuerit. quẽadmodum igitur dixerunt illi, qui fecerunt terram quiescere propter similitudinem, ita necesse est etiã quiescere in vacuo, quoniam non erit ubi, ad quod motus sit dignior, & remotior. quoniã secundũ quòd est vacuum, nõ est in eo differẽtia. E

Cum narrauit ꝙ ex ipsa ratione eorum improbatur sua ratio, incœpit narrare etiam ꝙ ex illo eodem improbatur conclusio eorũ, ſ. illud, ex quo nixi sunt probare ipsum, ſ. motum, & dixit. Et contingit dicentibus, &c. i. & illis, qui existimant vacuum esse ex motu necessario, contingit contrarium ei, quod dicunt, ſ. ꝙ si fuerit vacuum, non erit mot⁹. D. incœpit numerare argumẽta, ex quibus apparet ꝙ, si fuerit vacuum, non erit motus, & dixit, quemadmodum igitur, &c. i. primum igitur eorum, quæ cõtingunt istis est, ꝙ, quia vacuum est consimile, necesse est 66 Pría expõ. F

G vt in eo sit quies, non motus. qm̄, si posuerimus ipsum habere potentiā attractiuā, sequitur vt sit ſm ęqualitatem, ex quo sequitur vt motū qe scat vbicunq; ponat, sicut dixerunt fingētes ꝙ causa in quiete terræ est, quia circunferentia orbis attrahit eam ex oībus partibus æqualiter. & non intendebat verificare sermonē istorum de terra, sed intendebat ꝙ, cū fuerit positū in cōtinente potentia attractiua, cōtinget vt res posita quiescat in medio. Et forte intēdit ꝙ contingit istis de inopinabili simile ei, quod cōtingit illis. qm̄ quēadmodū cōtingit illis ꝙ omne corpus positū in medio debet quiescere in eo, adeo, ꝙ ignis etiam, ita contingit istis, vt corpora, vbicunq; ponantur in vacuo, quiescāt. D. d. qm̄ non est vbi, &c. i. qm̄, quia est consimilis, non erit vbi, ad quod est motus, dignius attractione, & remotius simplr̄, q̄ illud, ex quo est motus, cū † in vacuo nō sint dr̄iæ, quibus diuidat̄ in superius, & inferius, & duo extrema distantia simplr̄ non inueniūtur, nisi in superiori & inferiori. ex quo sequit̄ vt omnem motū positū in eo quiescat, vbicunq; ponatur.

Secunda.

H

† In vacuo n̄ sūt dr̄ię, qbus diuidat̄ in superi⁹, & inferius: Idē sup. c. 42. & ibi. Idē īfra cō. & sex. seq.

I Primum igitur, quoniā omnis motus, aut violentia, aut ſm naturā fit, necesse aūt est, si quidem sit violentus, esse & eū, qui ſm naturam. violētus enim prę ter naturam est: qui vero prę ter naturam est, posterior est eo, q est ſm naturam. quare, si nō est secundum naturam vnicuique naturalium corporum motus, neq; aliorum erit motuū vllus. At vero natura quidē quomodo erit, cum nulla sit differentia ſm vacuum, & infinitum? quatenus enim infinitum est, nihil erit sursum, aut deorsū, aut medium: quatenus vero vacuū, nihil differens erit deorsum, ā sursum. vt enim nihili nulla est differentia, sic & illi⁹, quod nō est. vacuum autē non ens quippiā, & priuatio videtur esse. natura autem latio differens est. quare erūt quæ sunt natura differētia. Aut igit̄ nō est natura vsquā vlli latio, aut, si hoc ē, nō ē vacuū. K

Oīs mot⁹ aut violētus, aut nālis.

Si motus violēt⁹ ē, nālis est.

Mot⁹ p̄ter nām ē posterior naturali.

Et postea omnis motus, aut est violentus, aut naturalis, & sequitur necessario, si motus violentus sit, ut etiam naturalis sit. motus. n. violentus est extra naturalem, et motus, qui est extra naturalem, est post naturalem motum. ergo sequitur, si vnumquodq; corporum naturalium non habuerit naturalem motum, vt non habeat aliquē aliorum motuum. Quomodo igitur est possibile, vt motus sit naturalis, & in vacuo non est superius, neq; inferius, differentia, et est infinitum. secundū. n. quod est infinitum, non est in eo superius, neq; inferius, neq; medium omnino: & secundum quod est vacuum, non differt in eo superius ab inferiori. quēadmodū igitur in nihilo nō est omnino diuersitas, similiter etiā in illo, quod nō est ens. et vacuū est aliquod nō ens, & priuatio. hoc. n. existimatur de illo. sed trāslatio natu-

L

M

ralis

A *ralis est diuersa. ergo hac est diuersitas naturalis Est igitur alterum duorum, aut nulla translatio naturaliter est omnino alicuius rei ad aliquam partem, aut, si est hic trãslatio naturalis, nõ ẽ uacuũ.*

67 Hæc est alia declaratio. & prima suarũ propõnũ est, ꝙ oĩs mot᷒, aut est naturalis, aut violẽtus. i. extra naturã, & ẽ manifesta p se. secũda aũt est, ꝙ oẽ hñs motum extra naturã habet motũ naturalẽ. & ista est etiã manifesta per se. qđ enim est extra naturã, intelligit᷑ in respectu ei᷒, qđ nõ est extra naturã. & existimat᷑ ꝙ Arist. declarauit hãc propõnem per hoc, ꝙ dixit motus. n. violẽtus, &c. s. qm̃ dispõ in hoc est sicut dispositio in habitu, & priuatiõe: qm̃ habitus est prior priuatione in re, quæ caret habitu. & hæc ꝓpõ, vt mihi vr̃, non cõcedit᷑ ab Aui. & est fatuitas ĩ illo.

Oĩs mot᷒ aut ẽ nãlis, aut violẽt᷒. & illa ꝓpõ est manifesta

B *p se. Sed vide illãtiã de motu ignis ĩ ꝓpria sphęra 3. cœ. cõ. 20. & in. 2. Meteororũ c. 2. Habit᷒ est prior priuatõe in re, q̃ caret habitu.*

Et, cũ posuit has duas ꝓpões, cõclusit ꝙ illud, qđ mouet᷑ in vacuo, necessario mouet᷑ motu naturali. &, si non, nõ mouetur. qm̃, cum cõiungit propositioni, dicenti ꝙ corp᷒ mouet᷑, aut naturalr̃, aut violẽte, ꝙ motum in vacuo est corpus, cõclusit in

C prima figura ꝙ motũ in vacuo, aut mouet᷑ naturaliter, aut violente. &, cũ cõiungit huic, ꝙ illud, qđ mouet᷑ violẽte, mouetur naturaliter, cõclusit ẽt ꝙ corpus, qđ mouet᷑ in vacuo, mouet᷑ naturalr̃. & ẽt, cũ fuerit verũ ꝙ oẽ, quod mouet᷑ violente, mouet᷑ naturali, sequit᷑ vt illud, qđ nõ mouet᷑ naturalr̃, nõ moueatur oĩno. Et hic ẽt est quasi syllogismus inducẽs ad incõueniens. & in forma illi᷒ induxit suũ sermonẽ, cũ dixit: ergo, cũ vnũ quodq; corporũ, &c. & cũ verificauit ꝙ corp᷒. qđ mouet᷑ in vacuo, debet moueri motu naturali, incœpit destruere vt aliquod corp᷒ in vacuo moueat᷑ motu naturali: & in vacuo nõ est superius oĩno. & iste sermo est in secũda figura sic: Omne, quod mouetur naturali motu, mouet᷑ in aliquo, in quo est superius, & inferius sed in vacuo nõ est superi᷒ oĩno: ergo illud, qđ mouet᷑ motu naturali, non mouet᷑ in vacuo. D. incœpit declarare ꝙ in vacuo nõ est superius, neq; inferi᷒, & dixit: & est infinitum, i. qm̃ vacuum est infinitũ, & infinitũ non habet superius, & inferi᷒: ergo vacuũ nõ habet superi᷒, & inferius, qđ est mediũ totius. Et, cũ declarauit ꝙ in vacuo nõ est superi᷒, & inferius, q̃a est infinitũ, incępit declarare etiã hoc alio modo, & dixit: & fm̃ qđ est vacuũ, &c. i. qm̃ in vacuo nõ est diuersitas naturaliter: sed superius, & inferius differũt naturaliter: ergo in secunda figura in vacuo nõ est superius, & inferi᷒. D. verificauit propositionẽ dicentẽ ꝙ in vacuo non est diuersitas, & dixit: quemadmodũ igit᷑, &c. Et iste sermo cõponitur sic. Vacuũ est non ens: & quod est non ens est priuatio, ergo vacuum est priuatio: & in priuatione non est diuersitas: ergo in vacuo nõ est diuersitas. &, cũ dixit ita illud, quod nõ est ens. intẽdit ita illud, quod non est ens, cuius potentia est potẽtia nihil, qđ est priuatio, nõ negatio simplr̃. vacuũ enim nõ est negatio simplr̃, i. priuatio ꝑfecta, sed priuatio corporum naturalium, & illa, quorum potentiæ diuersantur, sunt corpora naturalia. D. d. & vacuũ est aliquod nõ ens, i. non simpliciter, sed priuatio corporis naturalis. Et, cũ verificauit, ꝙ in vacuo

D

E

In priuatiõe nõ est

F

diuersitas consisse supra. c. 48.

V iiij

G vacuo non est diuersitas.&, cũ in eo nõ fuerit diuersitas, nõ est in eo motus naturalis, declarata est cõtinuatio inter pręcedẽs, & cõsequens, scilicet ꝙ, si vacuũ est, motus non est naturalis. D. destruxit cõsequens, & cõclusit vacuũ non esse. & quia oppositum cõsequentis est manifestum per se, induxit hoc in forma redargutionis, & dixit: Est igitur alterum duorum, i. aduersarius igitur nõ potest fugere alterum istorũ, aut concedere vacuũ esse, ex quo sequitur motum naturalem non esse, aut cõcedere motũ naturalẽ esse, ex quo

H sequitur necessario vacuũ non esse. D. d. sed translatio naturalis, &c. per hoc verificat propositionẽ dicẽtem ꝙ superius, & inferius sunt diuersa naturaliter. & quasi dicat, & signũ eius, ꝙ hæc sunt vbi diuersa naturaliter, est, quoniam hic sunt mot⁹ diuersi naturaľ. causa enim in diuersitate motuũ ẽ diuersitas naturarũ locorũ, & naturarũ rerũ motarum.

Causa in diuersitate motuũ est diuersitas naturarũ locorũ. & nãrũ rerũ motarũ. consiste est supra. com. 36.

Amplius, nunc quidẽ mouẽtur proiecta, eo, qui impulit, nõ tangente, aut ꝑꝑ contrariĵ circũ obsistẽtiã, sicut quidam dicũt,

ἀντιπερίστασιν.

I aut ex eo, ꝙ pellit pulsus aer motu velociori, ꝗ̃ sit pulsi latio, ꝗ fertur in propriũ locũ. in vacuo aũt nihil horũ potest esse. neꝗ enim ferri erit, nisi vt qđ vehit.

Et etiam videmus quòd illud, quod mouetur per expulsionẽ, mouetur expellente separato. & hoc est aut secundum successionem, & motionẽ, vt quidam dicunt, aut, quia motus aeris expulsi est velocior trãslatione rei expulsæ in motu eius ad suum locum, quẽ habet. & nihil est ex hoc in vacuo, et trãslatio non potest esse in eo alio modo, v. g. secundum modum equitãtis, aut natantis. K

Cum declarauit prius ꝙ, si mot⁹ naturalis est, vacuũ non est, incœpit ẽt declarare hoc ex motu violẽto, & dixit Et videm⁹, &c. i. & videmus ꝙ illud, qđ mouet᷑ per expulsionẽ, violẽte moueri, postq̃ motor separat᷑. vt videmus in lapide proiecto, qui mouet᷑, postq̃ man⁹ separatur ab eo: & similit᷑ in sagitta directa, postq̃ separat᷑ à chorda. & hoc non põt esse in vacuo, nisi esset possibile aliqd moueri sine motore. & ideo [a] oẽs conueniunt in hoc, ꝙ causa istius mot⁹ est aer, aut ſm successionẽ, vt Plato [b] dicit, s. ꝙ, qñ res expulsa vacuat locũ, in quo est, per expellẽs succedit ei in loco alius aer, qui mouet illud expulsum post separationẽ expellẽtis, & ille aer, ſm ꝙ vacuat locũ suũ, & succedit ei in eo alius aer, mouet᷑ etiã ab aere succedente, & sic donec motus quiescat: aut ſm hoc ꝙ aer, qui defert rẽ expulsam mouetur ab expellente, postq̃ expellens separat᷑ ab eo, propter hoc, quia in natura aeris est recipere moueri ab alio, & retinere ipsum diu, postq̃ separat᷑ à motore, & hoc ſm [c] suam formã, s. qñ postq̃ separat᷑ ab expellẽte mouetur à sua forma naturali, & ante separationẽ mouetur ab vtroq;, s. ab expellente, & à sua forma. qua ꝓpter mot⁹ eius est velocior necessario q̃ mot⁹ expulsi. [d] expulsum enĩ nõ hẽt ĩ se principiũ mot⁹, cũ mot⁹ ei⁹ sit violẽt⁹ pur⁹, aer vero hẽt in se principiũ mot⁹, vt alibi declaratũ ẽ. 68

a Ex hoc vĩ Auerr. velle aerẽ mouere ꝓiecta. de L quo & vide. 7. phy. cõ. 10.
b Pl'to dixit motũ ꝓiectorũ eẽ ab aere secũdum successionẽ. Idẽ. 8. phy. c. 82.
c Aer in motu ꝓiectorum, postq̃ separat᷑ ab expellente, mouetur M a sua forma naturali, & añ separationem mouet᷑ ab vtroque, s. ab expellẽte, & sua forma.
d Quare mot⁹ aeris ĩ motu ꝓiectorũ est velocior q̃ motus expulsi.

Et

A Et hoc intēdebat, cum dixit, aut quia motus aeris expulsi, &c. i. per potentiā leuitatis, q̄ est in aere, per quē innatus est cū aliquo motu ad ueniēte moueri ad supius. Cā e causa in motu lapidis post separationē proijciētis, nō est successio aeris, sed translatio ipsius aeris. & hęc est sententia Arist. vt declaratū est in lib. Cœli, & Mūdi, & vltimo istius libri. D. d. & nihil est ex hoc ī vacuo, i. & non est in vacuo aliquid, de quo dicatur succedere, aut illud, qđ defert rē expulsam, est velocioris motus, q̄ ipsa res, ita, q̄ motus violentus re-

° Cā ī motu lapidis post separationē pijciētis nō ē successio ipsi° aeris, sed trāslatio ipsius aeris, & hæc ē sñia Ari. Idē. 3 phy. c. 82.

B maneat post separationē expellentis. Et iste sermo cōponit̄ sic. Motus violentus pōst separationē expellētis fit, aut ex successione aeris, aut ex velocitate motus eius: sed in vacuo non est aliquid, ex quo sit possibile aliqđ istorum: ergo in secunda figura motus nō pōt esse in vacuo. D. d. & translatio nō potest esse alio modo, &c. i. & imposfibile est ēt, vt translatio sit in vacuo, ſm q̄ equitans transfertur super aliqđ, i. delatum super deferens, aut ſm q̄ animal natat. volatile. n. transfertur in aere ſm alterum istorū duo-

C rum modorum, aut ſm vtrunque.

Amplius nullus vtiq; poterit dicere propter quid. quod mouetur stabit alicubi. cur. n. magis hic, q̄ ibi? quare aut qescet. aut in īfinitū necesse est ferri, nisi aliquid potētius impedierit.

Et etiam non posset aliquis dare causam, ex qua, cū aliquid mouetur in eo, quiescit ex eo ī aliquo vbi. quare igitur dignius quiescit hic, quā hic? ex quo sequitur aut quiescere, aut moueri in infinitū, D *cum non impeditur ab alio impediente fortiori.*

Cum destruxit vacuū esse ex motu, incœpit etiā destruere ipsum ex quiete naturali. cā. n. in motu naturali est causa in quiete naturali: & hæc est similitudo cōtinentis ad cōtentum. Et dixit: Et ēt non posset aliquis dare cām, &c. i. nō posset aliquis eorum. qui dicunt vacuum eē, dare causam, propter quam, q̄ñ aliquid mouetur in vacuo quiescit in aliquo loco magis q̄ in alio: quemadmodum non pōt dare causam,

69 Cā ī motu nāli est cā in qete nāli. & hęc ē sīlitudo cōtinentis ad cōtētū. Idē. sup. c. 36. & 43. & 48.

E pp quam corpus mouet̄ motu naturali de vbi in vbi. D. d. quare igitur, &c. i. q̄m non possunt dare in hoc cām ex vacuo, quę conueniat huic, quod sentitur, s. de corporibus ipsa quiescere in aliquo loco, & non in alio. & intendit hic per quietē, quietem naturalē. D. d. ex quo sequitur, &c. i. &, si concesserimus q̄ naturaliter īter vacuum, & rem motam est aliqua consimilitudo, necesse est vt illa comparatio sit vna, & simplex, propter hoc, q̄ vacuum est vnum, & simplex. ex quo sequitur q̄ na-

F turaliter in vacuo sit alterum duorum tm̄, s. aut quies, aut motus. ex quo sequitur vt corpora naturalia, aut semper quiescant in eo, vbicūque ponatur, aut semper moueant̄. q̄m, si inter illud, & corpus naturale fuerit cōparatio similis, quæ est inter corpus, & suū vbi proprium, tūc corpora quiescunt, vbicunq; ponātur. &, si inter illud, & corpora naturalia fuerit comparatio, quæ est inter corpus, & vbi non naturale, erit necesse vt corpora semper moueantur in eo.

Amplius

G Amplius autem nunc quidẽ ĩ vacuo, qm̃ cedit, ferri. vr̃ in vacuo autem prorsus silr̃ tale est: quare in oẽm feretur partem.

Et ẽt motus existimatur fieri nunc in locis vacuis ex aptatione: in ipso vero vacuo hoc est eodem modo in omnibus suis partibus: ergo sequitur vt illud, quod mouetur in eo, expellatur ad oẽs partes.

70 Ista est alia ratiocinatio, qua nititur destruere vacuum esse per motum violẽtũ, plures.n.motus apud H expulsionẽ expellentis erunt in aliqua parte, & non in alia, pp diuersitatem partium in aptatione, s.quia mouetur ad partem, quę est magis apta, adeo, ꝙ motum naturale mouetur pp aptationem contra suum motum naturalem, vt accidit in à sub, vt moueatur ad inferius, qñ nõ inuenit exitũ ad supius. Et dicit ꝙ ponẽtes vacuũ, ponunt ipsum, quia existimant ipsum adaptari motui, &, si ita esset, non esset hic aliqua pars magis adaptata, q̃ alia. Et totũ hoc contingit dicentibus vacuum esse separatum, quibus intendit in I hoc sermone contradicere. dicentibus vero ipsum esse non separatũ non contingit hoc, sed impositum in corporibus. isti.n. possunt ponere superius, & inferius, & vr̃ mediũ per quod fiant motus corporũ simplicium. D.d. ergo necesse est, &c.i. ergo necesse est vt illud, quod mouetur in eo, expellatur ad oẽs partes ęqualiter: & sic nullum motum mouebitur pp aptationẽ ad aliqua partẽ aliã ab ea, ad quam expellens expellit. qđ nõ sentitur in pluribus mobilibus. Et in lib. Alexã. hoc capitulum inuenitur sic. & etiã existimatur ꝙ translatio est nunc in vacuo propter aptationem: & hoc in vacuo est eodẽ modo ex omnibus partibus: ergo illud, qđ mouetur in eo, expellitur ad omnes partes, i.ꝙ, si vacuum est causa translationis ꝓpter aptationem, sicut fingunt dicẽtes ipsum eẽ, necesse est vt illud, qđ mouetur in eo, moueat̃ ad oẽs partes. qm̃ aptatio est in oibus ęqualiter, & hoc in infinitum: quia vacuũ est infinitum apud eos. Et maxima est differentia interponere ꝙ aptatio est necessaria in eẽ motus, & ponere ipsam esse cãm agentem motũ. si igitur posuerimus ꝙ aptatio est de necessitate motus, expositio erit illa, quam diximus: &, si posuerimus ꝙ aptatio est causa agẽs motus, expositio erit Alexã. sed erit destructio non ſm rem in se, sed secũdum sermonem eorum. aptatio.n. est de necessitate mot⁹, nõ cã agẽs. K L

Aptatio ẽ de necessitate mot⁹ & ñ cã agẽs motu.

Amplius autem & ex his manifestum est quod dr̃. videmus .n. idem pondus, atq; corpus velocius ferri pp duas causas, aut, quia id differt, per quod, vt per aquam, aut terram, aut aerem, aut, quia id differt, quod fertur, si alia sint eadem, pp excessum grauitatis, aut leuitatis. hoc igitur, per qđ fertur, cã est, qm̃ impedit maxime quidem qđ contra fertur, deinde aũt & manẽs: magis aũt id, qđ non facile diuidit: tale aũt est qđ crassius est: Id autem, in quo est. A. mouebitur per. B. eo, in quo. C. tẽpore: per ipsum aũt D. cum sit subtilius, eo, in quo, E, si aequalis est lon- M

Nota duplicẽ cãm velocitatis, & tarditatis in motu.

A lõgitudo ipsius B. cum ipso. D. ſm proportionem impedientis corporis. Sit.n. B. quidẽ aqua. D. vero aer. quanto ergo ſubtilior eſt aer aqua, & minus corporeus, tanto citius A. per. D. mouebitur, q̃ per. B. habeat ergo eãdem rõnem, ſm quam diſtat aer ab aqua, velocitas ad velocitatẽ. quare, ſi in duplo ſubtilius eſt, in duplo tẽpore lineam, quæ eſt ipſum. B. tranſibit, q̃ q̃ ẽ ipſum. D. & erit tẽpus, in quo eſt. C. duplũ eius, in quo eſt E.

B atq; ſemper quãto fuerit minus corporeum, minusq; impeditiuũ, ac melius diuiſibile id, p quod fertur, citius mouebitur. Vacuum autem nullam habet rationem, qua exceditur à corpore, ſicut neq; ipſum nihil ad numerum. Si.n. quatuor excedunt tria vno, pluribus autem duo, & adhuc vnũ pluribus q̃ duo, ipſum ſanè nihil non amplius habent rõnem, qua excedant.

C neceſſe.n. eſt diuidi id, q̃d excedit, & in exceſſum, et in id, quod exceditur. quare erunt ipſa quatuor, quot excedunt, et nihil. Quapropter neq; Linea pũctum excedit, niſi componatur ex punctis. Similiter autem & Vacuum ad plenum nullã poſſibile eſt habere rationem: quare neque motum.

Excedens neceſſe eſt diuidi in exceſſum, & id, q̃d exceditur.

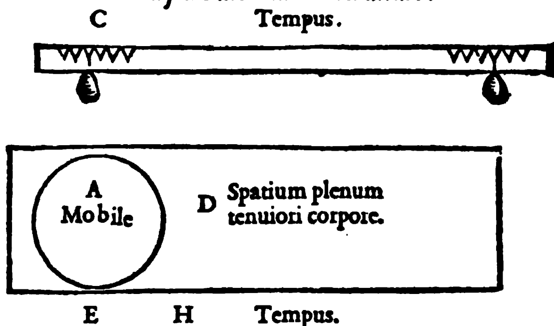
Et apparet etiam hoc, quod diximus hoc modo. videmus.n. idem corpus velocitari in motu propter alterum duorum, aut propter hoc, quòd illud, mediãte quo mouetur, diuerſatur. v.g. vt motus eius ſit in aqua, aut in terra, aut in aere, aut in igne, aut, quia motum diuerſatur. ſi igitur alia fuerit eadem ex differentia grauitatis, et leuitatis, illud, mediante quo erit motus, erit cauſa. ĩpedit.n. motus, aut multum, quando motus illius fuerit contrarius motui eius, quod mouetur in eo: aut minus, quando etiam fuerit quieſcens: & magis, quando non fuerit facilis diuiſionis: & quod eſt tale, eſt illud, in quo eſt ſpiſsitudo. D E

Expellatur igitur corpus A, mediante B in tempore C: mediãte vero D, quod eſt ſubtilius, in tempore H, in longitudine ex B, æquali lõgitudini ex D ſecundum corpus impediens. Et intentio illius eſt, quoniam B ſit aqua, & D ſit aer. & quanto aer eſt ſubtilior aqua, & leuioris corporeitatis, tanto A expellitur mediante D velocius, quam mediante B. & ſit proportio velocitatis ad velocitatẽ, ſicut proportio exceſſus aeris ſuper aquã, ita, quòd, ſi fuerit duplũ in ſubtilitate, pertranſibit ſpatium B, in duplo temporis, in quo pertranſit ſpatium D: & erit tempus C, duplum temporis H: & quanto magis fuerit illud, mediante quo erit motus leuioris corporeitatis, & minoris reſiſtentiæ, ſed facilioris diuiſionis, F

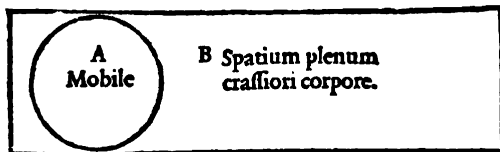
tanto

G *tanto magis expulsio erit semper velocior. Vacuum vero nullã habet comparationem ad corpus, per quam corpus excedat ipsum, quẽadmodum nullam habet comparationem illud, quod non dicitur vnũ omnino ad illud, quod dicitur numerus. Quatuor enim, si excedũt tria per vnum, excedunt duo per magis, et excedunt vnum per magis ad non vnum, non vnum vero nullam habet proportionem, quã excedat ipsum. excedens enim diuiditur necessario in id, quod exceditur, & augmentum. ergo quatuor diuiduntur in hæc duo, in excessum, & ĩt in nõ vnum. Et ideo Linea etiam non excedit punctũ, cum nõ componitur ex punctis. Et similiter Vacuum non habet ad plenum proportionem: ergo neque etiam motus erit in eo.* K

N *Demonstratio exemplaris, ostendens quòd talis est proportio motus ad motum in velocitate, qualis est proportio medij ad medium in tenuitate.* L

I M

Hęc est alia demõstratio, in qua declarat ꝙ impossibile est m tum fieri mediante vacuo separato. Et dixit: Et apparet, &c. i. & hoc, ꝙ diximus, s. ꝙ impossibile est vt motus fiat in vacuo, apparet ex hoc, qm̃ videmus corpora grauia diuersari in motu secundum velocitatem, & tarditatem

A ditatem per duo. quoniã, si corpus fuerit idem, aut fuerint duo ęqualia in declinatiõe, diuersitas erit fm illud, in quo mouentur, v.g qm̃ idẽ corpus velocius mouetur in aere, q̃ in aqua, & sicr duo corpora ęqualia in grauitate, & figura, & magnitudine. si autẽ corpora fuerint diuersa. & moueant in vno medio, tũc diuersitas in motu erit propter diuersitatem in grauitate, & leuitate, s. ꝙ grauius illorũ erit velocius. Et, cum declarauit hãc propositionem, s. ꝙ cã velocitatis, & tarditatis in corporibus mobilib⁹ ẽ, aut diuersitas medij in spissitudine, & tenuitate; aut

B diuersitas corporũ in grauitate, & leuitate, dixit: si igitur alia fuerint eadẽ, i. qm̃, si alia existentia in corporibus facientia velocitatẽ, & tarditatẽ, vt diuersitas corporũ in grauitate, & figura, & magnitudĩe, fuerint eadẽ in duobus corporibus nõ diuersis, & videmus ꝙ illud, qđ mouetur ĩ aere, mouet velocius illo, qđ est in aqua, manifestum est ꝙ causa diuersitatis motus est illud, mediãte quo est motus. & similiter est in eodẽ corpore, s. cum videmus ꝙ motus eius in corpore subtiliori est

C velocior, q̃ motus eius in corpore spissiori. D. dedit cãm, propter quã accidit hoc medio, & dixit: quia impedit multum, &c. i. & cã tarditatis est, qm̃ illud, mediante quo erit motus, resistet rei motę. & hoc resistens diuersatur fm magis, & minus. resistet. n. multum, qñ mediũ mouetur motu contrario ei, qđ mouet in eo, & resistet minus, qñ fuerit quiescẽs. D. d. & magis, &c. i. & medium, qđ resistit per suum motũ ad contrariam partẽ, resistit magis, qñ fuerit difficilis diuisionis, & passionis. diuersitas igitur mediorũ in istis duabus causis, s. in difficultate, & facilitate resistentię, aut motus, aut quietis eorũ. est causa in diuersitate motus eiusdem moti, aut mobiliũ consimilium. D. narrauit quid est difficilis diuisionis, & dixit: & est illud, in quo est multa spissitudo. Et, cũ posuit hanc propositionẽ, incœpit vti in hac doctrina per literas, & dixit: Expellatur ergo, &c. i. ponatur igit A, corpus, qđ mouet in medio, & medium, in quo mouetur, ponatur B, & tempus, in quo mouetur, sit C. ponat ẽt moueri A in alio medio subtiliori primo, & sit D: & tempus, in quo mouet A, in hoc medio, sit H: & ponat A moueri ex duob⁹ medijs per duo spatia æqualia, s. ex B crassiori. & ex D subtiliori: sequitur igit vt tẽpus, ĩ quo pertrãsit hæc duo spatia ęqualia diuersẽt. nótum est. n. ꝙ velocius pertransit idẽ spatiũ in minori tpe. &, quia cã velocitatis, & tarditatis his duobus motibus est diuersitas mediorum in tenuitate, & spissitudine; sequitur vt proportio tẽporis ad tẽpus, sit sicut proportio spissitudinis, q̃ est in altero medio, ad illã, quę est in alio: & similiter proportio mot⁹ ad motũ. Et, cum dedit exemplũ ẽt de literis, dedit exẽplũ de materijs, vt demõstratio sit manifestior: & qđ videtur diminutum in vno exẽplo apparebit in alio. & dixit: Et intentio illius est, &c. v. g. ponatur ĩ loco B, qđ est medium crassius, aqua, & in loco C, qđ est medium subtilius, aer: quanto igit magis aer est subtilius aqua, & minoris resistentię contra rẽ motã, tãto magis erit velocitas motus A, in eo q̃ in aqua: proportio igit velocitatis ad velocitatẽ erit sicut proportio

Diuersitas mediorũ ẽ cã in di-

D uersitate mot⁹, &c.

E

F

Si post exẽplũ ĩ lĩis adducat exẽplũ de materijs, demõstratio erit manifestior.

G portio excessus subtilitatis aeris sup subtilitaté aquę.& iõ dixit: erit igit͛ proportio velocitatis ad velocitaté, &c.i. sequit͛ igitur ex istis propõnibus, vt proportio velocitatis motus A in B, ad motũ eius in D, sit sicut proportio excessus subtilitatis aeris super subtilitaté aquæ. D.d.ita q,si fuerit duplum, &c.i.ita,φ sequitur, si posuerimus φ aer est duplum ad aquam in subtilitate, vt res mota ĩ aqua pertranseat spatium æquale spatio, qđ pertransit in aere in tẽpore duplo ad tempus,in quo pertransit ipsum in aere. tẽpus igitur, qđ ẽ

H C,& est illud,in quo pertransit spatium res mota in corpore spissiori, est duplum ad tẽpus H, in quo mouet͛ per spatium ęquale illi ĩ corpore subtiliori,qđ ẽ D.tardius.n.semper pertransit idẽ spatiũ in longiori tẽpore.& licet nõ expressit hanc ꝓportionẽ,ĩtellecta tñ est ex ipso sermone.D.d.& quanto magis fuerit illud,mediante quo,&c.& hoc etiá manifestum est ꝑ se.Et,cum posuit has propositiones,coniunxit ẽt aliá propositionẽ,& dixit: Vacuum vero &c.i. vacuum vero nullá habet comparationẽ in subtilitate ad sub

I tilitaté corporis, mediante quo fit motus.&,cũ dixit,nullam habet cõparationẽ ad corpus,intendit qđ vacuũ nullá habet cõparationẽ, quę corpus mediũ excedit vacuum.v.g. in subtilitate.in vacuo.n.nõ est subtilitas,qua dicat͛ esse subtilius igne, v.g.aut aere.D.d. quẽadmodũ non habet comparationẽ, &c.i.& inter vacuum, & corpus mediũ nõ est ꝓportio, cũ ĩ vacuo nõ est subtilitas, q. est illud, ſm qđ comparant͛ media adinuicem ĩ subtilitate, & spissitudine: quẽadmodũ non est cõparatio,neq; proportio in eo, qđ non

K est vnũ, ad illud,qđ est numer᷒.numeri.n.cõparantur adinuicẽ, quia cõicant in vno. & v͛r oĩa duo, quæ nõ cõicant in eadẽ natura, nõ hñt cõparationẽ adinuicẽ.& hoc intendebat,cum dixit: Si igitur quatuor excedunt tria, &c.i.& numeri excedũt se adinuicẽ per vnitates,in quibus cõicant,illud aũt,in quo nõ est vnum, nullá habet cõparationẽ ad numerum.& similiter illud,in quo non est subtilitas,nullá habet cõparationẽ ad corpora habentia subtilitatem.diuersa.n.ſm magis, & minus necessario cõicant in eadẽ na-

L tura.D.d.non vnũ vero,&c.i.qđ autem fuerit ex entibus, in quo nõ inuenitur vnũ,non habet proportionẽ ad illud,in quo est vnũ, qua cadat inter illa excessus. D.d. excedẽs .n.&c.i.illud.n. qđ dicitur excedere aliquid,necessario diuiditur illud ꝑ qđ excedit, & ĩ id, per qđ excedit. v.g.Quia quatuor excedunt duo, necesse est vt diuidant͛ in duo, quibus excedunt͛, & in duo, quę excedunt. cũ igitur fuerit aliqđ, quod non diuiditur in aliqđ, & fuerit aliud, qđ diuiditur in ipsum,non dicet͛ quod illud, qđ diuiditur in illud, excedit

M illud,qđ nõ diuiditur.v.g.qm̃ quatuor nõ dr͛ excedere aliquid,in quo non est vnum.qm̃, si excederet,tũc quatuor diuiderent͛ in excessum, & in illud,in quo nõ est vnũ.quod est impossibile.& hoc intendebat cum dixit, ergo necesse est vt quatuor diuidant͛,&c.i.qm̃ necesse est vt quatuor diuidant͛ in illud, per qđ excedũt illud,in quo est vnũ,& in illud, in quo non est vnũ.Et,quia proportio,quá intendit declarare,est communis numeris,& alijs,& dedit exẽplum

V͛r oĩa duo, q nõ cõicãt ĩ eadẽ nã,non hñt cõparationem adinuicẽ.diuersa.n.ſecũdũ magis & minꝰ necessario cõicãt ĩ eadẽ nã.

A plum de numeris, vult ẽt dare exẽplum de magnitudinibus, & dixit: Linea.n.non excedit punctũ.i.& ꝓpter hoc nõ inuenit̃ ꝓportio inter lineã, & punctũ, qua proueniat̃ excessus.qñ,si ita esset, tunc excedẽs, & res excessa essent partes lineæ: & sic linea componeretur ex punctis. qđ post declarabitur esse impossibile. Et, cum declarauit hanc propõnẽ, dicentem ꝙ oẽ excedens aliquid debet diuidi in excessum,& in rẽ excessam, & vacuũ nõ diuiditur in illud,per qđ excedit corpus, cum in eo non est subtilitas, dedit con-
B clusionẽ, quę sequitur ex hoc,& est ꝙ vacuum non habet proportionẽ ad plenum, qua dicat̃ excedere plenum in subtilitate, & dixit: Et sic̃ ẽt vacuum. Et iste syllus est etiã in secunda figura. & qđ subiecit, est minor propositio.Et, cũ declarauit hanc conclonẽ, dedit impossibile, quod sequit̃ ex ea,si aliquid moueatur in vacuo,& dixit: ergo neq; motus erit in eo.id est,&,cum vacuum non habet proportionẽ ad plenum ĩ subtilitate, & ponitur aliquid moueri in eo, sequit̃ ex hoc, ꝙ motus in vacuo nõ habet proportionẽ ad
C motũ in pleno, & sic erit motus indiuisibilis ĩ tempore indiuisibili, s. instanti. qđ est impossibile, vt post declarabit̃. & quasi hic accipit pro constanti, qđ declaratur in Sexto, s. ꝙ omnis motus est in tẽpore, & ꝙ motus ẽ diuisibilis. a Auempace autẽ bene mouit hic qõnẽ. dicit.n. ꝙ non sequit̃ vt proportio mot⁹ eiusdẽ lapidis in aqua ad motũ eius in aere sit,sicut proportio spissitudinis aquę ad spissitudinẽ aeris, nisi motus lapidis esset in tẽpore, pp hoc,ꝙ mouetur in medio. &, si hoc esset,

6.ph.te.c. 50. & sſr.
a Digressio mota ab Auẽpace, núqd graue simplex moueret̃ ĩ nõ tpe, dato vacuo, & eius opĩc.

contingeret vt nullus motus eẽt in D tempore,nisi pp impediens: mediũ .n. videt̃ impedire rem motam. &, si ita esset, tũc corpora cœlestia mouerentur in instanti,cum nullũ medium impediens sit illic. & dicit ꝙ proportio subtilitatis aquæ ad subtilitatẽ aeris,est sicut proportio tarditatis accidentis motui in aqua ad tarditatem accidentem ei in aere. Et hęc sunt verba eius in Septio sui libri,& dicit: Ista resistentia,quę est inter plenum, & corpus, qđ mouet̃ in eo est illa, inter quã, & potẽtiam vacui fecit Aristo.proportionem in Quarto. & nõ est sicut existimatur E de eius opinione.proportio.n.aquę ad aerem in spissitudine non est sicut proportio motus lapidis ĩ aqua ad motũ eius in aere: sed proportio potentiæ continuitatis aquę ad potẽtiam continuitatis aeris, est sicut proportio tarditatis accidentis rei motę ex illo,in quo mouetur,v.g.aqua, ad tarditatem accidentem ei,qñ mouetur in aere. qñ,si esset, sicut ęstimauerunt aliqui,tunc motus naturalis esset violentus.ergo, si illic non esset resistentia, qũo esset motus? necesse est.n.vt esset in instanti. quid ergo dicetur de motu F circulari? & illic non est resistẽtia: qñ illic non est diuisio oĩno: nam locus circuli idem est semper. non itaq; euacuatur vnus locus, & alius impletur. necesse est igitur vt motus circularis sit in instanti. sed nos videmus in eo maximam tarditatẽ, vt in motu stellarum fixarũ, & maximã velocitatẽ,vt ĩ motu diurno: & hoc non est,nisi pp distantiã motoris in nobilitate à moto. cum igitur fuerit nobilior,tunc illud, qđ mouetur ab eo,erit velocius: &, cũ motor

G motor fuerit m̃ioris nobilitatis, erit propinquior moto: & tũc mot⁹ erit tardior & hęc sunt verba eius. Et, si hoc, q̃d dixit, concedatur, tunc demſo Arist. erit falsa. q̃m, si ꝑportio subtilitatis medij ad subtilitatẽ alterius medij est sicut proportio tarditatis accidentis moto in altero eorum ad tarditatem accidentem ei in alio, nõ sicut ꝑportio ipsius motus, non sequit̃ vt illud, q̃d mouet̃ in vacuo, moueatur in instanti. q̃m tunc non aufertur ab eo nisi tarditas, quę accidit ei pp medium, & remanet ei motus naturalis: & omnis motus est in tempore: ergo illud, q̃d mouetur in vacuo, mouet̃ in tẽpore necessario, & motu diuisibili: & nullum sequitur impoſſe. hęc igit̃ ẽ q̃ŏ Auẽpace.

Improbatio opi̇ōnis Auẽpaces.

H

Opīo Aue.

Nos aũt dicamus, ꝙ manifestũ est per se, ꝙ, si cã ęqualitatis rerũ motarũ cõuenientiũ in declinatione, & figura, & magnitudine, q̃n mouent̃ in vno medio, aut in duobus medijs ęqualibus in tenuitate, & crassitudine, est ęqualitas medij, manifestũ est ꝙ diuersitas eius in tenuitate fm magis, & minus est cã diuersitatis motus in velocitate, & tarditate, &, ꝙ ista diuersitas, cui⁹ cã est diuersitas medij, sequitur essentialiter subtilitatem, s. ꝙ augmẽtũ

I

illius diuersitatis sequit̃ augmentũ subtilitatis, & diminutio illi⁹, diminutionẽ illius. ergo manifestũ est ꝙ proportio motuum est fm proportionẽ mediorum in spissitudine, & tenuitate. & istę propōnes sunt manifestæ p se, s. ꝙ cũ fuerint duo mota æqualia in grauitate, & leuitate, & figura, & magnitudine. & moueantur in vno medio, ꝙ motus eorũ erit ęqualis in velocitate, & ꝙ vtrũque pertransit æquale spatium in tẽpore ęquali, &, cũ duo media fuerint diuersa in tenuitate, ꝙ motus eorum diuersabitur diuersitate ꝑportionali: & vl̃r manifestum est, ꝙ causa diuersitatis, & ęqualitatis motuum est diuersitas, & æqualitas ꝑportionis motoris ad rem motam. cum igitur fuerint duo motores, & duo mota, & proportio alterius motoris ad alterum motum fuerit, sicut proportio reliqui motoris ad reliquum motum, tunc duo motus erunt æquales in velocitate: &, cũ ꝑportio diuersabitur, diuersabitur motus fm illam proportionem. Et hoc idem est in motibus violentis, & naturalibus. sed in violentis, cũ duo motores fuerint æquales in potentia, diuersitas erit pp impediens, in naturalibus vero diuersitas, aut ęqualitas ẽ pp diuersitatẽ, aut ęqualitatem proportionis motoris ad rẽ motam: & non sequitur vt in eis sit æqualitas apud ęqualitatẽ mouentium in potentia, q̃n proportio diuersatur, sicut non sequitur hoc in violentis, q̃n impediens diuersatur: q̃m per diuersitatẽ impedientis diuersabitur proportio. istæ igit̃ sunt propositiones manifestæ per se. Et, si hoc esset, sicut dicit Auempace, s. ꝙ in talibus motibus non erit proportio motus ad motum, sicut proportio spissitudinis ad spissitudinẽ, sed sicut proportio tarditatis ad tarditatem, contingeret hoc in omnibus motibus violẽtis, ita, ꝙ illud dictum in vltimo Septimi, s. ꝙ, cũ aliquod corpus mouerit aliud corpus per aliquod spatium in aliquo tempore, quod mouebit medietatem illius corporis per illud spatiũ in medietate illius temporis, eẽt falsum contingeret. n. fm Auẽpace, vt proportio

K

Vl̃r manifestũ est quòd cã diuersitatis, & æq̃litatis motuũ est diuersitas, et æqualitas ꝑportiõis motoris ad rẽ motam.

Nota dr̃ã inter mot⁹ nãles, & violentos.

L

M

Tex. c. 35.

A portio tēporis ad tēpus non esset,ni si sicut proportio tarditatis ad tarditatē. Et cā istius erroris fuit existimare, ꝙ tarditas, & velocitas sunt mot⁹ additi motui, & diminuti ab eo: sicut linea, q̄ additur lineæ,aut diminuitur ab ea.cū igit̃ existimatur,ꝙ velocitas est additio sup motū naturalē, & tarditas diminutio: & causa istius additionis,& diminutionis fuerit resistentia: sequitur ex hoc vt proportio resistentis ad resistēs sit sicut proportio tarditatis ad tarditatē, non sicut proportio motus ad motū. qm̄.qn̄ quantitatibus

Cā erroris Auēpace.

B proportionalibus additur eadē quātitas,aut diminuitur, non remanēt proportionales.& Auempace existimauit ꝙ motus sensibilis est illud, qđ remanet ex motu naturali.& existimauit,ꝙ mot⁹ naturalis est quasi vna mensura, ex qua diminuunt̃ duę mensurę ſm proportionē aliarū duarū quātitatum.& vidit ꝙ, cū hoc accidit in quantitatibus,nō sequitur vt proportio diminuti ad diminutum sit sicut proportio remanentis ad remanens.& existimauit, ꝙ accidit motui naturali pp impediens aliqua diminutio ſm propor

C tionē impedientis ad impediens. & existimauit, sicut diximus, ꝙ mot⁹ sensibilis est illud, qd remanet ex motu naturali post diminutionē, sicut remanet ex magnitudine post diminutionē.& iō iudicauit ꝙ non sequit̃ vt proportio motus sensibilis ad motū sensibilem sit sicut proportio īpedientis ad impediens, sed sicut proportio tarditatis ad tarditatē; sicut nō sequit̃ in quātitatibus, quę diminuunt̃ ſm aliquam proportionem,vt residuū sit in illa proportione: sed differunt, quia,qn̄ ex

D quantitate mathematica diminuitur aliqua quantitas in actu,remanet residuum quantitatis in actu: & qn̄ motui naturali accidit diminutio,tunc motus naturalis nō habebit esse nisi in potentia. ergo tūc motus sensibilis nō erit nisi motus non naturalis,qui est diminutio ex motu naturali, non motus naturalis,cui accidit diminutio. & silr̃, cū aliqđ motum mouet̃ velocius motu naturali, tunc non erit illic motus naturalis & additio, sed additio tm̄. verumtn̄ dicimus, ꝙ proportio tarditatis ad tarditatem est sicut ꝓ

E portio impedientis ad impediens, vt dicit Auempace: sed non est illic aliquid,nisi tarditas. & ista quęstio est sophistica: sed est difficilis, quia est ſm * cōmunicationē. qm̄, quia motus assimilatur lineę, existimatur ꝙ illud,qđ cōtingit in linea, contingit in motu. Declaratum est igitur ex hoc sermone,ꝙ proportio impedientis ad impediens est sicut proportio motus ad motum:& hoc est in motibus violentis, qn̄ motor fuerit idem, & suum impedimentū fuerit ex medio, aut ex ipso moto: & ꝙ hoc diuersatur in motibus

*a.l. commutationem.

Epilogus.

F naturalibus ſm diuersitatem proportionū, q̄ sunt inter motores, & res motas, cū nullum sit hic impediens,sed ſm diuersitatē proportionis excessus potētię motoris primi sup rē motā ad excessum potentiæ secūdi motoris sup rē motā. Sed q̄ret aliquis,cū posuerim⁹, ꝙ iste motus erit in medio, impeditus à medio,nō sequit̃, & si cōcesserimus ꝙ ꝓportio motuū, q̄ fuerit in medio, adinuicē est sicut ꝓportio impediētis ad impediē,vt qn̄ idē motū mouet̃ in vacuo,moueat̃ motu indiuisibili,

Obiectio.

G sibili, & in instanti, sed sequit necessario vt moueatur in tpe, cuius pportio ad tēpus, in quo mouetur in medio, sit sicut proportio excessus potētię motoris super rē motā, fm q est mota tm, s. absq; eo, q illic sit impediens extrinsecū ad excessum potētio motoris super rem motam, fm q est ipedita. vnde existimatur ēt, q licet concedant illæ propōnes, quibus vsus est, tn nō inducet ad impossibile, ad qd nititur inducere. Et ad hoc est dicēdum, q isti motus, qui sunt corporū simplicium mediantibus a qua, & aere, nō sunt motus impediti à medio, vt apparet ī primo aspectu. qm, si ita esset, tūc essent hic motus naturales, qui nondum inuenti sunt, neq; inuenient: nisi eēt possibile hęc corpora moueri sine medio. qd ē impossibile, nisi vacuum esset. Et cā in hoc est, quia ista mota indigent medio: qm a res mota necessario dēt habere cū motore aliquā resistētiā, qua potentia motoris excedat potentiā illius: & hoc est in motibus naturalibus. &, si non, tunc quilibet motor moueret quodlibet corp⁹. & pp diuersitatem istius proportionis, q est ex resistentia inter motorem, & rē motam simplr diuersantur motus corporum cœlestium, vt quędā sint velociora quibusdā: & per hāc resistentiā motor non mouet rem motā, nisi qn potentia eius excedit potentiam rei motæ. b res. n. mota vlr est similis quodammodo motori, & cōtraria alio modo. Et hoc intelligendū est de nobilitate, quā dicit Auempace in corporibus cœlestibus. motor. n. cuius potentia est excedēs, est nobilior motore, cuius potentia est minor in excessu. & manifestum est q c ista resistentia inuenitur inter motorē, & rem motā, qn res mota fuerit distincta per se: sicut ē dispositio in corporibus cœlestibus. d in elementis vero res mota est in potentia, & motor in actu, cum sint cōposita ex prima materia, & formis simplicibus, & motor est forma, & res mota est materia. &, quia hęc corpora non distinguūtur in rē motam, & motorē ī actu, impossibile est ea moueri sine medio. & Aristo. declarauit q propter hoc fuit necesse illa non moueri ex se in e Octauo istius libri. Si igitur hæc corpora simplicia mouerentur sine medio, non esset hic resistētia inter motorē, & rem motam: immo non esset hæc res mota omnino essentialiter. &, si hoc, contingeret f vt mouerentur in non tēpore, & in quolibet moto. ex hoc igit dixit Aristo. q, si hæc corpora mouerentur in vacuo, sequeretur vt mouerentur motu indiuisibili & in tēpore indiuisibili: ponendo q hæc corpora moueri in medio est naturale eis. & est cā in hoc, q moueantur, non sicut existimatur, q sunt mota ex se nō motu naturali, sicut existimauit Auēpace. Auēpace igitur fecit dubitare in hoc sermone in duobus locis. Vnus eorum est, in quo dicit, q proportio mot⁹ ad motū nō est sicut proportio spissitudinis medij ad spissitudinē medij. Secundus aūt est, q isti motus sunt ipediti ex medio, & nō naturales. & nullus peruenit ante ipsum ad istas qōnes: & ideo pfundus erat iste super alios. & in exemplari, à quo scripsimus, inuenimus quoddā foliū p se, & inscriptum erat hoc. Nos autem dicamus q necesse est q inter motorem,

Solutio. a Res mota necessario dēt habere cum motore aliq resistētiā, q potētia motoris excedat potentiā illius. b Res mota vlr ē similis quodāmō motori, & cōtraria alio mō. c Nota à quo elemēta hēāt resistētiā in motu locali. d In elemētis res mota ē ī potētiā, & motor ē ī actu, cū sint cōposita ex. 1. mā & formis simplicib⁹, & motor ē forā,

H

I

K & res mota ē mā. S; vid' oppositū. 8. phy. 3 c. & 4. cœ. cō. 22. vbi h; q forā est mouēs, & motū. Vide cōt. Zim. e Te. c. 28. 29. 30. 31. & 32. f Si elemēta mouerent ī vacuo, mouerent in istāti. Idē infra. c. 74. & 8. phy. 82.

L

M

Laus magna de Auempace Hispano.

A motorem, & rem motam sit resistẽtia. motor.n. mouet rem motã, fm qđ est contrarium, & res mota mouetur ab illo, fm ꝙ ẽ similis. & oĩs motus erit fm excessum potentiæ motoris super rem motam, & diuersitas motuũ in velocitate, & tarditate est fm hanc proportionẽ, quæ est inter duas potentias. & ista resistentia, aut erit ex ipso moto, qñ illud, qđ mouetur ex se voluntate, diuiditur in motorẽ in actu, & rẽ motam in actu, sicut est dispositio in animalibus, & in corporibus cœlestibus, aut erit ex ipso medio ĩ quo mouet͛: & hoc erit, qñ res mota non diuidit͛ ĩ motorẽ, & rẽ motã ĩ actu, sicut est dispõ ẽt in corporibus simplicibus: aut resistẽtia erit ex vtroque, s. ex re mota, & ex medio, sicut est dispõ in animalibus, q́ mouent͛ in aqua. illa aũt, in quibus res mota ex se diuiditur in motorẽ ĩ actu. & rẽ motam in actu, nõ necessario indigẽt medio, sed, si fuerit, erit per accñs. illa aũt, q́ mouent͛ ex se, q́ nõ diuidunt͛ in motorem, & rẽ motam in actu, necessario indigent medio: & hęc sunt corpora grauia, & leuia. &, si non, mouerentur in nõ tempo-

Resistẽtia ĩ motu nã li qñq; est ex ipso moto, & qñq; est ex ipso medio, & qñq. ex re vtriusq; B respectu diuersorũ &c.

C re: cũ nihil sit actu illic, qđ resistat potẽtię motiuæ, & est impõe ẽt vt habeãt motus naturales, & sint semper impedita. & iõ contingit, ꝙ, cũ posuerimus ista moueri in vacuo, vt moueant͛ in non tpe, & vt motus grauis, & grauioris sit ęqualis ĩ velocitate. qđ est impossibile. ꝙ igitur existimauit Auem. ẽ, qđ ista simplicia hñt mot⁹ naturales sine medio.

Sed, si per subtilissimũ in tãto tẽpore tãto motu fertur per vacuũ, omnem exuperat rõnẽ. Sit.n.F.vacuum, æquale autem magnitudine ipsis.B.&.D. Ipsum ergo.A. si transibit, & mouebit quidẽ in quodam tẽpore, eo.s.in quo est.G.in minori aũt ꝙ̃ in quo est.E.& hanc habebit rõnem vacuum ad plenũ.sed in tanto tpe, quantũ est, ĩ quo est. G. ipsius. D.A.trãsibit lineã.K. transibit aũt, si ẽt sit quippiam subtilitate differens ab aere id, in quo est. F. fm hanc proportionẽ, quã habet tps, in quo est. E. ad tempus, ĩ quo est. G. Si.n. sit tanto subtilius corpus, ĩ quo est.F. ipso. D. quanto exuperat E. ipsum. G. econuerso trãsibit velocitate in tanto, quantũ. G. Ipsum.F. ipsum, in quo est A. si feratur. si ergo nullũ sit corpus in ipso. E. adhuc velocius. sed erat in ipso. G. quare in æquali tẽpore transibit & qđ plenum est, & vacuũ. sed impossibile ẽ. B E

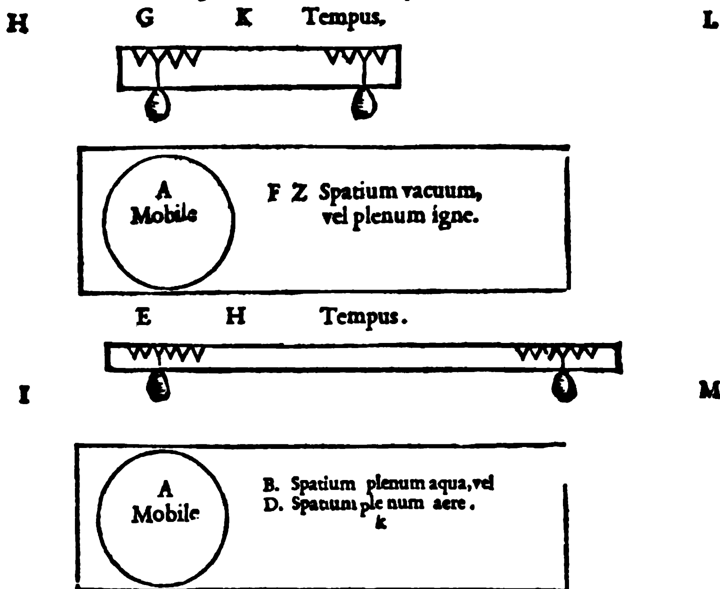
Sed, si res mota mouetur mediante subtilissimo corporum in tanto tempore per tantum spatiũ, tunc mediante vacuo exit ab omni cõparatione. Sit igitur Z vacuũ, et sit æquale B: Si igitur A pertrãsit vacuum, & mouetur in aliquo tempore, s. in tempore K si est breuius tempore H, tunc ista proportio non erit proportio vacui ad plenum. pertranseat igitur A in tempore æquali K. per spatium B, & pertranseat ẽt secundũ proportionalitatem, quæ est inter tẽ- F

 pus

G *pus H; & tempus K, aliquid addens in subtilitate super aerē, qui est B: Quoniam si Z fuerit corpus subtilius quàm B, secundum excessum H super K, tunc pertransitus Z in velocitate erit in tempore aequali K, si A mouetur. si igitur in Z non fuerit corpus, tūc motus A in eo erit velocior. sed erat in K. ergo sequitur, vt pertrāsitus eius per ipsum sit in tēpore aequali, siue fuerit plenum, siue vacuum: quod est impoßibile.* K

Demonstratio ducens ad impoßibile, probans non esse poßibile proportionem esse inter motum, qui fit per vacuum, & qui fit per plenum.

Prima literae deseruiunt textui vero, secūda aūt textui Auerrois.

72 Ista ēt est alia declaratio ad confirmandū, qm̄, si aduersarius nō cōcesserit nobis impoēe, qd̄ sequit̄ ex sermone p̄dicto, qd̄ est motū eē indiuisibile, & in tpe indiuisibili, & dixerit Imo motus, qui ē in vacuo, est in tpe, demr̄abimus ei, qd̄ ex hoc sequit̄ ĩpoēe, qd̄ nō pōt cōcedi. & hoc erit ponēdo, q̄ idē motū mouet̄ per spatiū ęquale I vacuo, et pleno: v.g. in

Abbreuiatio rōnis p̄itis textus.

A in aere. cũ igit posuerim' ipsũ moueri p hęc duo spatia ęqualia, quorũ alterũ est in vacuo, & reliquũ in aere in duobus tẽporibus, manifestũ est φ tps, in quo ptransit spatiũ, qđ est in vacuo, erit breuius: qm̃ in vacuo nõ est resistẽtia. hoc igit tẽpus minus habebit aliã proportionẽ terminatã ad hoc tẽpus maius. & manifestũ est, φ, si nos imaginati fuerimus corpus subtili' aere fm additionẽ tpis maioris sup tempus minus, manifestũ est φ illud motũ ptrãsibit in corpore subtiliori spatiũ ęquale tẽpori, in quo ptransiuit B ipsum in vacuo: cũ posuerimus φ proportio tẽporis ad tẽpus est sicut proportio subtilitatis alterius medij ad subtilitatẽ reliq medij: & sic idẽ motũ pertrãsibit spatiũ æquale in tẽpore ęquali, mediãte vacuo, & mediãte pleno. & hęc ẽ demõ eius in hoc loco. Et dixit: Sed, si res mota, &c. i. qm̃, si posuerim'. φ res mota mouet in aliquo corpore subtilissimo, & mouet ẽt ĩ vacuo, necessario mouebit in vacuo veloci'. Et, cũ posuit hãc propõnẽ, incœpit inducere propositiones inducẽtes ad incõueniẽs, & d. Sit igit Z vacuum. C &c. i. sit igitur spatiũ in vacuo Z: & sit ęquale spatio B, qđ ẽ ĩ aere. D. d. si igit A ptrãsit vacuũ, &c. i, A igit, qđ ẽ res mota, si ptrãsit hoc spatiũ, qđ ẽ in vacuo, s. Z. i. &, cũ cõcesserimus ipsum moueri in eo in aliquo tpe, sit igit illud tps K: & ẽ manifestũ φ hoc tps est breuius tpe H, in quo A mouet in spatio B, qđ est in aere. motũ. n. ĩ vacuo ẽ veloci' moto in aere. &, cũ ita sit, tũc pportio tẽporis K ad tps H, ẽ sicut pportio mot' A ĩ vacuo ad motũ ei' ĩ aere. & hoc intẽdebat, cũ d. tũc ista proportio erit sicut proportio vacui ad D plenũ. D. d. ptrãseat igit A. &c. i. &, cũ proportio tẽporis H ad tẽpus K, est sicut proportio motus, qui est in vacuo, ad motũ, qui est ĩ aere, ponatur igit φ A, qđ est motũ, moueat ĩ tpe ęquali K, & est illud, in quo mouet in vacuo p spatiũ ęquale spatio vacui, & aeris in corpore subtiliori aere, & sit, illud spatiũ Z: est manifestũ φ ptrãsibit istud spatiũ fm pportionẽ tpis K ad tẽpus H, cũ posuerimus φ corpus, in quo ẽ spatiũ Z, est subtili' aere fm pportionẽ tẽporis H, ad tps K i. qm̃ pertransiuit spatiũ Z, ad tps K, qđ pertransiuit ĩ E eo in vacuo. & hoc intẽdebat, cũ dixit: & ptrãsibit ẽt fm pportionalitatẽ, &c. i. & est posse ipsum ptrãsire hoc spatiũ, s. Z, fm pportionẽ tẽporis motus in vacuo ad tps motus in aerẽ, cũ posuerimus hoc corpus, in quo est spatiũ Z, maius in subtilitate aere, s.* tps H, est maius tpe K, s. sicut pportio tpis mot' ĩ vacuo ad tps motus in aere. & hoc ĩtẽdebat, cũ d. Qm̃ si Z, &c. i. si igit corp' imaginatũ, s. Z, sit subtilius B, s. aere fm excessum tẽporis H: & est illud, in quo A mouet in vacuo p illud spatiũ terminatũ sup tps K: & ẽ illud ĩ F quo A mouet in vacuo p illud spatiũ, tunc à ptrãsibit spatiũ Z, ĩ velocitate in tpe ęquali ei, in quo ptrãsibit illud spatiũ in vacuo, qđ est tps K, si posuerimus A moueri ĩ vacuo. D. incœpit declarare impossẽ, qđ sequit ex hoc, & dixit: si igit in Z non fuerit corp', i. si posuerimus, φ ĩ vacuo nõ est corpus oĩno, manifestũ est, φ motus A, erit in eo velocior, q̃ motus eius ĩ corpore, qđ posuimus subtilius aere fm pportionẽ tẽporis motus A, in aere ad tẽpus motus

Expõ lite.

* a. i. quanto.

G eius ĩ vacuo. sed iam declarauimus ꝙ motus eius mediante vacuo, & corpore subtiliori est æqualis, quia est in eodem tẽpore. quod est incõueniens. motus.n. in vacuo debet esse velocior. Et Arist. induxit hanc demr̃onem secundam pp hoc, qđ sciuit de q̃one accidente primę demonstrationi. qm̃ in propositionibus huius demonstrationis non est dubitandum, nisi in propõne dicente, ꝙ possibile est imaginari corpus, cuius proportio ĩ subtilitate ad aerem sit sicut proportio temporis, in quo est motus. v.g. in aere, aut in

Dubium.

H igne, ad tp̃s motus in vacuo. dr̃.n. ꝙ ista propositio est falsa impossibilis, non falsa possibilis. impossibile .n. est inueniri extra animã corpus subtilius igne. ergo impossibile, qđ existimabatur sequi, non sequitur. qm̃ tunc potest dici ꝙ illud impossibile sequitur expositione falsa, nõ exposito. Et vr̃ ꝙ ita est de subtilitate et spissitudine, sicut ẽ de diuisione lineæ, & superficiei. qm̃, quemadmodum linea, fm ꝙ est linea, potest diuidi in infinitum, qđ est impossibile, fm ꝙ est linea terrestris, aut ignea, ita de subtilitate potest intelligi processus in infinitum ex

Solutio.

I sua natura, s. fm ꝙ ẽ subtilitas simpliciter, non fm ꝙ est subtilitas corporis mobilis. & fm hoc hęc propositio posita est falsa possibilis, fm ꝙ fuit posita. & ex falso possibili non sequitur falsum impossibile. & hoc modo declarationis multotiens vtitur Arist. & etiam Plato. & est vera declaratio. quoniam non ponitur falsum in eo, secundum ꝙ est falsum impossibile, sed secundum qđ est falsum possibile.

Quemadmodũ linea pt̃ diuidi ĩ infinitũ, scđ; ꝙ ẽ linea, ñ ãt scđm ꝙ ẽ terrestris, vel ignea, ita subtilitas pt̃ diuidi ĩ ĩfinitũ, fm ꝙ subtilitas, ñ ãt vt ẽ corporis mobilis. vide. 3. ph. c. 60. & quę ibi.

K Manifestũ est igitur ꝙ, si erit aliqđ tẽpus, in quo ꝑ vacuum quoduis feretur, accidet hoc ĩpossibile. in æquali.n. accipietur aliquid & qđ plenum est transire, & vacuũ. erit.n. aliquod proportionale corpus alterũ ad alterum, vt tp̃s ad tp̃s. Vt autẽ in summa dicã, manifesta est eius, qđ euenit, cã. quia motus qdem oĩs ad motum est proportio: (in tempore.n. est:) temporis autẽ oĩs est ad tempus, finitis vtrisq; vacui autẽ ad plenum non est.

Motus oĩs ad motus ẽ ꝓportio.

L *Apparet igitur quòd, si fuerit aliquod tẽpus, ĩ quo aliquid expellatur ex vacuo, erit impoßibile. quoniam inuenitur aliquid, quod pertransit in tempore æquali, siue plenum, siue vacuum fuerit illud in comparatione corporis, sicut tẽpus habebit proportionem ad tempus. Et dico hoc, quòd causa eius, quod sequitur ex hoc, est manifesta. & est quòd quilibet motus habet ad quemlibet motum aliquã*

M *proportionem: motus.n. est in tempore: & omne tempus habet proportionem ad omne tempus, cum fuerint finita: sed vacuum, aut plenum nõ habent proportionem.*

Hic inducit summam eius, quod prædixit in hac demonstratione, & dixit: Manifestũ est igitur ex hoc, ꝙ si fuerit positum aliquod tẽpus, in quo aliquid mouetur in vacuo, contingit impossibile. quod est aliquid pertransire in æquali tempore spatium 73

A tium æquale in vacuo, & pleno. & causa eius, quod sequit̃ ex hoc, est, quoniam possibile est imaginari corpus, cuius proportio ad corpus mediante pleno, & mediãte vacuo, si posuerimus aliquid moueri per idem spatium in aliquo tempore, sit sicut proportio temporis, in quo aliquid mouetur per illud spatium, mediante corpore posito primo ad tempus, in quo mouetur per illud mediante vacuo. ex quo sequit̃ aliquid moueri per idem spatium in aliquo tempore mediante vacuo, & pleno: quod est impossibile. D. d. &

B vr̃ causa eius, quod sequitur, &c. i. & vr̃ propositiões, ex quibus sequitur hoc impossibile, sunt duę. quarum altera est, qm̃ quilibet motus habet proportionem ad quemlibet motum: quoniam quilibet est in tempore, & quodlibet tẽpus habet proportionem ad quodlibet tempus, cum fuerint finita. altera autem est, quòd vacuum non habet proportionem ad plenum. cum igitur coniungatur his duabus proportionibus motum esse in vacuo, sequitur alterum duorum, aut ꝙ motus in vacuo est, non in tem-

Qdlibet tps hẽt proportionẽ ad qdlibet tps, cũ fuerint finita.

C pore, cum posuerimus quòd causa eius, quòd motus est in tempore, est plenum, mediante quo fit motus, aut quod idem motum moueatur per idem spatium in eodem tempore, mediante vacuo, & pleno.

Quatenus igitur differũt ea, ꝑ q̃ ferunt̃, hęc contingunt, ſm aũt eorũ, quæ ferunt̃, excessum, hęc. Videmus.n. ea, quę maiorẽ impetum habẽt aut grauitatis, aut leuitatis, si quo ad alia similiter se habeãt figuris, citius ferri per ęquale spatium, & ſm rõnẽ, quã habẽt magnitudines ad inuicẽ. quare & per vacuũ. Sed impossibile est. Propter quã.n. cãm, ferentur velocius? in plenis.n. ex necessitate. velociꝰ.n. diuidit fortitudine maius. aut .n. figura diuidit, aut impetu, quẽ habet id, quod fertur, aut quod proiectum est. æque velocia ergo omnia erunt. sed impossibile est. D

Hoc igitur contingit corporibus ex diuersitate ex illo, mediante quo fit motus, ex successione autem corporũ mobilium hoc, quod narrabo. Dicamus igitur quòd videmus corpora, quæ sunt magis ponderosa, siue grauia, siue leuia, cum fuerint in alijs dispositiõibus in capitulo figuræ, eodẽ modo moueri in æquali loco velocius secundum proportiones eorum adinuicem. ergo sequitur vt talis sit dispositio eorum in vacuo ẽt. Sed hoc est impossibile. Quoniam non potest aliquis dicere, qua de cã expellitur in eo velocius: quoniã hoc in pleno est necessarium. quod.n. est fortius velocius diuidit illud. illud .n. quod mouetur, aut illud, quod cedit, aut per suam figuram diuidit, aut per suũ pondus. ex quo sequitur vt motus omnium corporũ sit æqualis in velocitate. quod est impossibile. E F

G Cum induxit duas demſtones acceptas ex diuerſitate medij, in quo corpora ſimplicia mouentur, vult inducere demſtonem acceptam ex diuerſitate potentiarum motiuarũ, quæ ſunt in corporibus ſimplicibus, & dixit: Hoc igitur contingit,&c.i.hoc igitur impoſſibile contingit huic poſitioni ex propoſitionibus acceptis ex diuerſitate corporum mobilium in velocitate, & tarditate, ſm illud, mediãte quo fit motus. D.d. ſm vero ſucceſſionẽ corporũ mobilium,&c.i.qđ autem cõtingit huic poſitiõi ex propõnibus ac-

74

H ceptis ex ſucceſſione corporum mobilium, in velocitate, & tarditate, ſm potẽtias eorum motiuas eſt hoc, qđ narrabo. D.d. Dicamus igitur,&c.i manifeſtũ.n. eſt p ſe, ꝙ corpora, quę ſunt maioris declinationis, ſiue fuerint leuia, ſiue grauia, cũ fuerint ęqualia in figura, & magnitudine, & modo ſunt velocioris motus, q̃ illa, quę ſunt minoris declinationis: & ꝙ illud, qđ eſt maioris declinationis pertrãſit idẽ ſpatium in minori tẽpore illo, in quo pertranſit illud, qđ eſt minoris declinationis: & ꝙ proportio temporis ad tp̃s

I erit ſicut proportio potentiæ motiuæ ad potentiã motiuã, ita, ꝙ, ſi poſuerimus duo corpora ęqualia in figura, & magnitudine, & grauitas vnius fuerit dupla ad grauitatẽ alterius, tunc illud, qđ eſt minoris grauitatis, mouebitur per ſpatiũ in duplo tẽpore ad tẽpus, in quo mouetur in illo grauius. D.d. ergo ſequitur,&c.i.&, cum manifeſtũ ſit p ſe ꝙ corpus grauius eſt velocioris motus: & hoc accidit pp medium qđ reſiſtit motori: qm̃, ſi illic nõ eſſet mediũ, nõ eſſet illic reſiſtẽtia: ergo,

K cum poſuerimus grauius moueri ĩ vacuo, nõ eſt neceſſe vt ſit velocius illo, qđ eſt minoris grauitatis: quoniã nõ erit illic cã, ex qua grauius expelletur velocius. ex quo ſequit̃ vt motus eorum non ſolummodo ſit ęqualis, ſed non in tẽpore, vt declarauimus. Et, cũ declarauit ꝙ impoſſibile eſt dare cãm diuerſitatis duorum motorũ diuerſorũ in declinatiõe, & velocitate. & tarditate ex vacuo, incœpit declarare, ꝙ cã illius manifeſta eſt ex pleno, & d. hoc.n. in pleno, &c.i.& grauius eẽ velocioris motus neceſſariũ eſt, cum mo-

Com. 71.

L tus eius fuerit in pleno. & cã in hoc eſt, qm̃ illud, qđ eſt maioris declinationis, eſt fortius, & citius diuidit plenum: & ſimiliter illud, qđ ẽ acutioris figurę, leuius diuidit aerem. D.d. illud.n. quod mouet̃, &c.i. corpus enim, quod mouetur in medio, aut cedit ab eo, diuidit mediũ, aut per grauitatem tm̃, aut per figurã ſ. qm̃ id, quod eſt acutioris figuræ, diuidit citius, & ſimiliter grauius, aut per vtrunq;. D.d. ex quo ſequit̃, &c. & intendit in vacuo. & ex hoc impoſſibili intelliguntur duo, ſ. ꝙ omnia ſint ęqualia in velocitate, ſ.

M motus grauioris, & minoris grauitatis, & cum hoc erit ĩ tempore, aut ſit cum hoc in non tempore. Si igitur poſuerimus quòd illud, quod ſequitur, eſt ipſum eſſe in nõ tempore, tunc impoſſibile, quod intendit concludere, accidit in eo quæſtio Auempace, quam iam diſſoluimus. &, ſi dixerimus quòd impoſſibile, quod intendit hic Ariſtote. eſt vt illud, quod eſt maioris grauitatis, non eſt velocius, euadetur ab illa quæſtione. Sed poteſt aliquis dicere. forte ex hoc non accidit

Obiectio.

A accidit impossibile. quoniam hoc non accidit graui, & leui, nisi quia sunt impedita à motu naturali. Sed responsio ad hoc est responsio prædicta, s. quòd graue, & leue non impeditur à medio, in quo mouetur: neq; motus ei' in medio est violentus, sed naturalis.

Solutio.

Quod igitur, si vacuum est, accidit contrarium illius, propter quod probãt dicentes esse vacuum, ex dictis manifestum est. Hi igitur putant vacuũ esse, si erit ſm locum motus, separatum ſm se. B hoc autem idem est, ac si dicamus locum esse quid separatum. hoc autem quòd impossibile sit dictum est prius.

Manifestum est igitur, quòd, si vacuum fuerit, sequitur contrariũ ei, propter quod ponunt vacuũ dicentes ipsum esse. Existimãt enim vacuum esse, si motus in loco sit distinctum per se. et hoc est dicere locum esse aliquod separatũ. et iam posumus hoc esse impoßibile.

75 Dicit: Manifestum est igitur ex
C his demõstrationibus q̃, si vacuum fuerit, contingit contrariũ illi, quod coegit dicentes vacuum esse, dicere ipsum scilicet motum esse. Existimabant enim q̃, si motus esset, vacuum foret. &, cum dixit distinctũ per se, intendit q̃ isti non opinãtur ipsum admisceri cum corporibus, sicut opinatur alia secta dicentium vacuum esse. D. d. & hoc est dicere, &c. 1. & dicere vacuum esse separatũ nihil aliud est, quàm dicere locum esse dimensiones separatas: quod iam destruximus.

Ostenditur vacuum non esse separatum quid à corporibus. Cap. 4. D

At vero per se cõsyderantibus videbitur vtiq; dictum vacuum, perquã vere vacuum. Vt.n. in aqua, si ponat aliquis cubum, cedet tanta aqua, quãtus cubus, sic & in aere, sed sensu immanifestũ est. atq; semper itaq; in omni corpore habenti translationem, * in quo est aptum natura transferri, necesse est, nisi cõdensetur. cedere aut deorsum semp, si deorsum latio est, vt terræ, aut sursum, si ignis, aut ad vtraque, vt aer, siue quodcunq; aliud sit impositum. In vacuo autẽ hoc quidem impossibile est. non enim corpus est. per vacui autẽ ęquale spatium trãsiuisse videbitur, quod quidẽ erat & prius in vacuo: tanq̃, si neq; aqua cederet ligneo cubo, neq; aer, sed omnia transirent per ipsum. At vero et cubus tantam habet magnitudinem, quantum occupat vacuum. quæ, etsi calida est, aut frigida, aut grauis aut leuis, nihilo minus ipso esse altera ab omnibus paßionibus est, etiam si separabilis non sit ab illis. dico autem lignei cubi molem. quare &, si separetur ab omnib' aliis, & neq; leuis, neq; grauis sit, occupabit æquale spatium, & in eadem erit & loci, & vacui parte æquali sibi. quid ergo differt corpus cubi ab ęquali vacuo, & loco? & si duo talia, propter qd & non

Si ponat aliqs ĩ aq̃ cubum, cedet tanta aqua q̃tus est cubus.

* a. l. in q̃.

E

Si corpus cubũ ab oibus qualitatib' sẽsibilib' sepatũ fuerit, ĩ aqua adhuc æquale spatiũ cõtinebit, ex quo vr̃ corpora Mathematica ſn abstrahere a loco. Idẽ supra cõ. 47. Et 1. de Gnõ. cõ. 41. 53. vide oppositũ. 3. Cœli. t. c. 55. Vide cõ. Zim

G & non quodlibet in eodē erūt. Vnum igitur hoc inconueniēs, & impossibile est.

Et, cum aliquis fuerit perscrutatus de vacuo, inueniet ipsum in rei veritate esse vacuum, sicut dicitur. Quemadmodū, si quis posuerit corpus cubicum in aqua, euacuabitur de aqua quātum corpus cubicum: ita est de aere, et si latet sensum. & in quocunq; corpore habente translationem ponatur,
H *necesse est, etiam si non congregetur, & condensetur, vt transferatur, quo innatum est transferri, s. ad inferius, si trāslatio eius fuerit ad inferius, vt terra, aut ad superius, vt ignis, aut ad vtranq; partem, & quomodo fuerit corpus, in quo ponitur. In vacuo autem hoc est impossibile, quia non est corpus. sed penetrabit ex eo in cubicum dimensio aequalis dimensioni eius, & illa dimensio erit prius in va-*
I *cuo. & similiter esset dispositio, si aqua non cederet cubico, quod est ligni, neq; aeris, sed itraret ipsum. Sed cubicum habet quantitatem, sicut est quantitas vacui, quam occupat. & hoc siue fuerit calidum, siue frigidum, siue graue, siue leue, essentia eius est alia ab omnibus accidentibus suis. & si non sit separata, scilicet corpus cubicum, quod est ex ligno, si imaginetur esse separatum ab omnibus alijs rebus, et non fuerit leue, neq; graue,* K *tamen occupabit vacuum aequale sibi, & erit in parte loci, & vacuum aequale sibi. quae igitur erit differentia inter corpus cubicum, & vacuum, aut locum aequalem illi? & si fuerit possibile vt duo sint in hac dispositione, quid igitur prohibet, vt in eodem loco sint quot posuerimus in numero? Hoc igitur est vnum capitulum de impossibili, & inopinabili.* L

Cum compleuit destructionē vacui ex motu, reuersus est ad destruēdum ipsum esse ex sua natura, sm quā ponunt ipsum esse, sm quā recipit corpora, & dixit: Et, cū aliquis fuerit pscrutatus, i. &, cū aliquis perscrutat' fuerit de vacuo, vtrū sit, aut nō, inueniet ipsum esse vacuū ab esse, s. ipsum esse priuationē purā, & ꝙ nulla ē vtilitas in ponēdo ipsum in reb' naturalibus. D. incoepit inducere propositiones, ex quibus sequit̃ impossibile, si vacuū fuerit, & dixit: Quemadmodū, si aliquis, &c. 76 M
i. qm̄ apparet sensui ꝙ, si aliquis posuerit corpus cubicū in aqua, cedet ex aqua, & fundet in aliū locū, quātum est corp' cubicū, ita necesse est vt accidat in aere, qn̄ in eo fuerit positū corpus cubicū: licet hoc lateat sensum. & hoc manifestū est ꝑ se. D. d. & quodcūq; corp' hn̄s, i. & vlt manifestū est per se, quodcūq; corpus innatū est trāsferri, qn̄ in eo fuerit positū aliqđ corpus, necesse est, si illud corpus nō condenset, & cōgregetur ad se, vt transferatur, & cedat in loco,

A in loco, quantũ est illud corpus, vbi innatum est transferri naturaliter. si igitur terra trásferetur ad inferi⁹, si ignis, ad superius, si aer, aut aqua, ad vtráq; partē. qñ, cũ aqua fuerit in loco terræ, tunc transferetur ad superius, &c, cum in loco aeris, ad inferius: & aer, qñ est in loco aquæ ad superius exit, & qñ in loco ignis ad inferius. & hoc intendebat, cum dixit, ad vtranq; partem, i. &c, si corp⁹, in quo subijciatur cubicum, fuerit aer, aut aqua, & vniuersaliter corp⁹, in quo cõgregantur hæc duo, s. grauitas, & leuitas. Et, cum declarauit B ꝙ omne corp⁹, in quo possibilis est motus, possibile est vt in eo subijciatur aliquod corpus, v.g. cubicũ, aut ita, ꝙ illud corpus condensetur, quátum est corpus cubicum, aut vt trásferat, incœpit declarare ꝙ, sicut contingit hoc in omni corpore habēte translationem, s. vt corpus, in quo subijcitur, moueatur, ita sequitur in corpore, quod subijcitur, cuiuscũq; modi sit. & dixit: & qũo fuerit corpus, quod ponitur in eo. Et, cum declarauit hanc propositionē, dicentē ꝙ omne corpus, quod subijcitur in aliquo loco, facit transferri de cor- C pore existente in illo loco, quátum est eius corpus, aut sm̃ condensationem, aut sm̃ tráslationem, incœpit declarare hoc esse impossibile in vacuo, sm̃ ꝙ est corpus simplex, s. qm̃ impossibile est vt transferatur, quia est tres dimensiones separatæ, & dixit: In vacuo vero, &c. i. vacuũ vero impossibile est vt condensetur, aut moueatur, quia non est corpus naturale. & ideo, si cubicum, v.g. subijciatur in eo, necesse est vt transferátur dimensiones vacui, s. longitudo, & latitudo, & profunditas æquales dimēsionibus tribus cubiti, s. neces- D se est vt penetrent in dimēsionibus ipsius cubiti. D.d. sed penetrabit ex eo cubitum, i. sed penetrabit ex vacuo in cubico posito in illo dimēsio ęqualis dimensioni eius, s. ꝙ dimensiones cubici penetrabũt, dimensiones vacui. D. dixit & illa dimensio fuit per vacuũ. & ista dimensio, quę penetrat etiam cubicum, nõ est nisi per vacui naturá, cum vacuũ nihil aliud sit q̃ dimensiones separatæ. D.d. & sic esset di spositio, &c. i. & similiter cõtingit in aqua, & in aere, qñ in eis subijceret corpus cubicũ, s. ꝙ, si non cederent in loco, continge- E ret duo corpora penetrari, s. corpus cubicum, & corpus aquæ, aut aeris. & hoc intendebat, cũ dixit: & penetrarent in ipsum, scilicet & contingeret in aere, aut aqua, ꝙ penetrarēt in cubicum. Et, quia possibile est existimari ꝙ corpus subijci in eodē loco est impossibile in corporib⁹ naturalibus, hñtibus grauitatem, & leuitatem, non sm̃ ꝙ habēt tres dimēsiones tm̃, dixit: Sed cubicum etiam habet, &c. i. & hoc, ꝙ cubicũ debet habere in vacuo dimēsionem ęqualem, quam occupet, i. inane ęquale, quod occupet, ita, ꝙ dimēsiones pe- F netrent se adinuicem, scilicet dimēsiones cubici in dimensiones vacui, non est, sm̃ ꝙ est cubicum calidũ, aut frigidum, aut graue, aut leue, sed hoc habet ex sua essētia, scilicet ex sua natura. essentia enim eius est alia à suis accidentibus. & hoc impossibile est vt separentur ab eo in esse, sed imaginatiõe tm̃. a Et dixit hoc ad declarandum, ꝙ impossibilitas penetrationis corporum accidit eis ex suis terminis mathematicis, nõ ex suis accidētibus sensibilibus.

a Impossibilitas penetratiõis corporũ accidit eis ex suis terminis mathematicis, nõ ex suis accidētib⁹ sensibilibus.

Et

G Et, cum declarauit ꝙ hoc est necesse in cubito ex natura dimensionũ, incœpit declarare ꝙ non est differẽtia inter vacuum, & cubitum, qñ ab eo abstrahuntur accidentia eius in imaginatione. vacuũ.n.nihil aliud est q̃ corpus abstractum ab accidentibus in imaginatione. & dixit: &, si imaginemur separatum, i. &, si cubitum imaginetur separatũ ab alijs accidentibus, necesse est vt occupet de vacuo dimensionem æqualẽ sibi: sicut est necesse cum non fuerit separatum ab accidentibus. D.d. quæ igitur erit differẽtia. &c.i. b &, cum cubitum ligneũ fuerit abstractum in imaginatione ab accidentibus, nulla erit differentia in accidentibus inter ipsum & vacuum: cum vtrunq; sit tunc dimensiones separatæ ab accidentibus. D.d. &, si fuerit possibile vt sint duo, &c.i. &; si fuerit possibile vt duo corpa c penetrentur fm dimensiones, ita ꝙ subijciantur in vno loco, quid prohibet vt in eodem loco subijciantur multa corpora infinita? quod est inopinabile.

b Cũ corpus cubitũ fuerit abstractũ i imaginatiōe ab accidẽtibus, nulla erit differẽtia inter ipm in accñtibus & vacuũ, cum vtrũq; sit tres dimẽ H siões separatæ a materia. Idẽ sup.cõ.51.

c Si duo corpa pñt eẽ in eodẽ loco, ẽt infinita possẽt eẽ i eodẽ loco. confer supra. t.c.53 Idẽ infra. t.c.77.

Ampli⁹ autem manifestum I est ꝙ hoc cubus habebit etiam, cũ transfertur, quod & alia corpora omnia habent. quare, si à loco nihil differat, quid oportet facere locum corporib⁹, præter vniuscuiusq; molem, si impassibilis moles est? nihil.n. confert, si alterum circa ipsum æquale spatium huiusmodi sit.

Manifestum est etiam, quòd cubitum habebit, quãdo trãsfertur, etiam illud, quod habẽt omnia corpora. si ergo nulla differentia est inter hoc, & locum, ad quid igitur ponetur corpora habere locũ, nisi dimensiones cuiuslibet eorum, cum dimensiones non recipiãt passionem? non enim est vtilitas, nisi inter cubitum eius sit alia dimensio huiusmodi æqualis ei. K

D. Et manifestum est etiã ꝙ cubitum habet, qñ subijcitur in loco illud, quod habent omnia corpora, s. tres dimensiones: & est illud idẽ, quod isti ponunt in vacuo. si igitur nulla est differentia inter dimẽsiones cubiti, & dimensiones vacui, qđ est locus apud illos, quid igitur coget ad dicendum ꝙ corpora habẽt dimensiones, in quibus subijciũtur præter suas dimensiones, & absolutas à passione, i. ab accidentibus? & hoc intendebat cum dicit, cum corpus non recipiat passionem. Et intendebat ꝑ hoc, ꝙ corpora indigent dimensionibus, sed non duob⁹ modis dimensionum. s. dimensionibus quibus constituantur, & dimensionibus, in quibus subijciantur. a nõ n. est necessitas vt habeat corpus dimensiones. præter dimensiones suiipsius. &. si ita esset, tunc inuenirentẽ dimensiones infinitæ: qm̃ dimẽsiones indigerent dimẽsionibus. in quibus subijcerentẽ. D.d. non. n. est, &c. i. quæ igitur est necessitas ad ponẽdum hic esse dimensiones præter dimensiones corporis. cum. n. hæc sit accusatio, & nulla est * accusatio in ponendo hic esse dimensionem extrinsecam continentẽ corpus æquale illi, quæ est locus. Et intendebat per hoc inuenire ꝙ æqualitas loci nõ est æqualitas dimensionum, sed æqualitas continentis, qm̃ ex hoc, ꝙ locus 77 L

Documentum.

a Non est necessitas vt corpus habeat di M mẽsiones ꝑter dimẽsiones sui ipsi⁹. &, si ita eẽt, tũc inuenirentur dimẽsiones infinitæ.

* a.l. excusatio.

Documentum.

A locus est æqualis: & æquale est dimensiones: existimauerunt locum esse dimẽsiones. & modus deceptionis in hoc est æquiuocatio in hoc nomine æqualitas.

† Aliq̃ codice. græci nõ hñt istum tex.

† { Amplius oportet manifestum esse quale vacuũ sit in his, quæ mouentur. nũc autem nusquam infra mundum. aer.n. aliquid est, nõ videtur autem neq; aqua, si essẽt pisces ferrei. tactu n. fit iudicium ei⁹, q̃d tangit. }

*Et etiam oportet vt manifestetur nobis residuum vacui in mobi*B*libus. sed hoc non videmus in aliquo intra mundum. aer.n. est aliquod existẽs, licet reputetur nihil esse. & similiter existimatur de aqua, et si spißitudo esset frustum ferri. iudicare enim de tãgibili est per sensum tactus.*

78 Et, si esset, sicut dicentes vacuum esse fingunt, s. vacuum esse separatum extra mundũ, in quo mundus existit, oporteret vt appareret nobis aliquod residuũ ex eo. sed nihil ex eo sentimus intra mundum. a aer enim sentitur s̃m tactum esse cor-C-pus: & si s̃m visum existimetur nihil esse, cũ non habeat colorem, & visus comprehendit colorata. D.d. &, si spissitudo esset, &c. i. & similiter reputaretur, si spissitudo ei⁹ esset in duritie ferri. iudicare enim de tangibili non est per sensum visus, sed per sensum tactus.

a Aer s̃m tactũ sentit' eẽ corpus: &, si s̃m visum existimet' nihil esse, cũ nõ habeat colorẽ, & visus cõprehendit colorata. vide p hoc. 2. de aïa c. 67. vide consil̃e d odore. 2. d aïa cõ. 97. & in lib. de sensu, & sensato.

Quòd non sit vacuum corporibus imbibitum. Cap. 5.

Quod igitur non sit separatum vacuum ex his manifestũ est. Sunt D autem quidam, qui per rarum, & densum putant manifestum esse q̃ est vacuum. Si.n. non est rarum, & densum, neq; coire, & densari possibile est. si vero hoc non sit, aut omnino motus non erit, aut totum fluctuabit, vt dixit Xuthus, aut in æquale semp mutari aerem, & aquam oportebit. dico autẽ, vt si ex aq̃ cyatho factus est aer, simul ex æquali aere tantam aquam fieri, aut vacuum esse ex necessitate. coarctari enim, ac dilatari non ali-E-ter contingit.

Xuthi de vacuo sententia.

Ex his igitur declarabitur vacuum separatum non esse. Et quidam existimant quòd ex raro, & denso apparet vacuum esse. Quoniam, si rarum non esset, & densum, nihil congregaretur, & condensaretur. &, si hoc non esset, aut non esset motus omnino, aut totum vniuersum moueretur, sicut dixit Casimedras, aut aqua et aer trãsmutarentur æqualiter, s. si ex vna vncia aqua fit aer, poßibile est ex F *illo aere fieri aut tãtum de aqua, aut vacuum esse. impoßibile enim est constringi, & expandi alio modo ab istis.*

Cum destruxit vacuum esse ex 79 motu, & declarauit q̃, si motus est, vacuũ non est, & fuit perscrutatus post hoc de natura vacui. & declarauit q̃ impossibile est ipsum recipere corpus, ex quo oẽs existimauerũt ipsum esse, s. ex receptione corporũ: & isti sunt illi, qui dixerũt vacuum esse.

G esse separatum: reuersus est etiã ad dicẽtes vacuum esse imbibitum in corporibus, & penetrans illa, & incę pit inducere rationes eorum, & dixit: Et quidam existimant, i. quemadmodum dicentes vacuum esse separatũ mouebantᶠ ad hoc ex motu, sic dicẽtes vacuũ esse penetrans in corpore dixerunt hoc ex hoc, ꝙ senserunt de raritate, & dẽsitate in corporibus. dicunt. n. ꝙ, si in corporibꝰ non esset raritas, & densitas, impossibile esset vt corpora congregarentur in se, & fierent minoris quãtitatis, aut rarefierent, & essent maioris quantitatis. & hæc propositio est vera, s. dicẽs hoc esse dẽsum, & rarũ, quę sunt causã in hoc, ꝙ idẽ corpus qñq; minoratᶠ, & quãdoq; fit maiꝰ. D. d. aut non erit motus, &c. i. &, cum nõ fuerit hæc congregatio, & constrictio ad minorem quantitatem, sequitur vnum trium, scilicet aut ꝙ non erit motus, s. generatio, aut motus trãslationis rectꝰ, aut totum moueatur, aut, si fuerit generatio, necesse est vt generatio sit æqualis, s. ꝙ, si ex aqua trãsmutatur aliqua quãtitas aerea, vt in illa hora trãsmutetur aqua in illa eadem quãtitate: qm̃, si nõ, mouebitur totũ. Et hoc, quod dixerunt manifestum est per se. Nos. n. iam posuimus ꝙ corpus non subijcitur in corpore, nisi qñ corpus constringitur, s. corpus, in quo subijcitᶠ, aut transfertur à suo loco. cum igitᶠ corpus generatur à corpore, & generatum fuerit maioris quantitatis, q̃ illud, ex quo generatᶠ. v. g. ex vna vncia aquæ, cuiꝰ magnitudo est pedalis, gñatur aer, cuius quantitas est bipedalis. sequitᶠ. n. ex hoc, aut vt corpus condensetur in se, aut continẽs expellat corpora vicinantia, & continentia ipsum, & hæc etiam expellant alia cõtinentia, donec totꝰ mũdus expellatur, aut in illa hora generetũr aqua ex aere ĩ alio loco ęqualis illi àeri. qui generatᶠ hic ex aqua. D. d. aut vacuum esse. sed hoc nõ sequitur ab ablatione istorum appositorum, sed ex interemptione istorum sequitur vt sit densitas, & ex dẽsitate, vt fingunt, sequitur vacuum esse ergo ista apposita, quæ noĩãuerunt hic, sunt superflua. sed intẽdebant declarare vacuum esse ex dẽsitate, & raritate. &, si intendebant declarare densitatem, & raritatẽ esse, tunc syllogismus eorum erit manifestus. qm̃ tunc componeretur sic. Si vacuum nõ est, neq; dẽsitas. & raritas est: &, si densitas, & raritas non est, non erit motus rectus, nisi corpora penetrarentur, aut totum expellatur, aut moueatur. neq; etiam generatio erit, nisi æqualis: sed densitas, & raritas sunt. Et deceptio ĩ hoc syllogismo est in hoc, ꝙ existimant ꝙ densitas, & raritas non possunt esse, nisi per vacuum. D. d. impossibile est. n. constringi, &c. i. qm̃, si fuerit impossibile vt sit cõstrictio, necesse ẽ vt aliquis istorũ modorũ sit possis, s. aut vt non sit gñatio, aut vt totum moueatur, aut generatum, & illud, in quo gñatᶠ sint ęqualia in q̃titate.

H

Hæc propositio ẽ vera, s. dicẽs hoc eẽ dẽsum, & rarũ, q̃ sunt cã in hoc, quod idẽ corpˢ qñque minoratᶠ, & qñque fit maius.

I K L M

Si igitur rarum dicunt, multa vacua separata habens, manifestum est ꝙ, si neq; vacuum esse potest separabile, sicut neq; locus habens spatium suiipsius, neq; rarum sic.

Et, si intelligunt per rarum illud, in quo sint foramina multa vacua existentia per se, manifestũ

est

A *est quòd, si fuerit impossibile ut uacuum sit existens per se, sicut est impossibile etiam ut locus sit habens dimensionem per se, impossibile est ut sit rarum hoc modo.*

80 Cum cōpleuit rationes eorū, incœpit contradicere eis, & dixit: Et, si intelligunt, &c. i. &, cū rarum apud eos est illud, in quo sunt multa foramina vacua per se inter corp⁹ rarū, manifestū est ꝙ non est differentia inter hāc positionem, & ponere vacuum existere per se. Si igit̄ impossibile est vacuum esse existens per se, B cū sit impossibile dimensionē esse separatam per se, manifestum est ꝙ est impossibile foramina esse in corpore vacuo. D.d. manifestū est, &c. & apparet ex hoc, ꝙ vult destruere vacuū esse alio modo à prædicto. in prædicto. n. destruxit vacuū esse ex penetratione dimensionum adinuicem, & hoc cōtingit etiam in raro, quod est tale. cum autē dixit, quemadmodum est impossibile aliquam dimensionē existere per se, vult destruere ipsum alio modo. dimensiones. n. sunt vltima, & vñ accidentia, quę non possunt existere per se. & C vr̄ ꝙ ista destructio ē destructio vacui, ſm quod est vacuū. destructio autē prędicta est. ſm ꝙ ponunt ipsum recipere corpora. & necesse est vt qui dicit foramina esse vacua, dicat vacuū eē separatū: quia foramina habent tres dimēsiones, s. longitudinē, & latitudinem, & profundū.

Si vero non separabile, sed tamen inesse quid vacuum, min⁹ quidē impossibile est. Accidit autem, primū quidem non omnis mot⁹ causam esse vacuum, sed eius, qui sursum est. rarum. D enim leue: quapropter ignē rarum esse dicūt. Deinde causam motus non sic esse vacuum, vt in quo, sed vt vtres, ex eo, quia feruntur sursum, ferūt quod ipsis continuum est, sic vacuū sursum fert. Atqui qualiter possibile est esse lationem vacui, aut locum vacui? vacui enim est vacuum, ad quod fertur.

Si igitur non fuerit existēs per se, sed in eo fuerit aliquod subiectum, tunc dicere hoc erit minus E *impossibile. Sed contingit ei primo vt vacuum non sit causa cuiuslibet motus, sed causa motus ad superius. rarum. n. est leue: & ideo dicunt quòd ignis est corpus rarū. Deinde continget ei etiam vt vacuum sit causa motus, nō ita, quòd sit in eo, sed sicut vtres per suum motum ad superius mouent illud, quod pendet ex eis ad superius, ita vacuū mouet ad superius. Sed quomodo est possibile vt vacuum, aut* F *locus habeat translationem? tunc enim vacuū, aut locus habebit locum, ad quem transferatur.*

81 Dicit, sed dicere vacuum nō existere per se, sed esse positū in corporibus, min⁹ est distās à possibilitate, q̄ dicere vacuū esse separatum. apparet. n. ꝙ non contingit istis dicere dimensiones esse separatas, cum ponant eas non absolutas à corporibus: sed, si posuerunt ipsum esse in corporibus raris, ita, ꝙ sit mixtū cū eis, s. non existens in actu, continget dimen-

G dimensiones penetrari, s. vacui, & corporis. &, si posuerint ipsum sicut foramina vacua, continget eis dimensiones esse existētes per se. Vr̃
Prĩa expõ.
igitur ꝙ, cum dixit, Si igitur nō fuerit existens per se, &c. intendebat, si igitur non posuerint ipsum existēs per se, sed mixtum omnino, tūc sermo erit eorū magis sufficiens: quia tunc non continget eis dimensionē esse separatam.
Secũda expositio.
Et forte intendit etiam ꝙ dicere vacuum esse foramina vacua in corpore vacuo, & quod est nō separatū, est min' īpossibile, q̃ dicere vacuū esse separatū. qa illi
H sermoni cōtingūt multa impossibilia ex motu in loco, isti aūt sermoni non contingunt illa impossibilia: vnde videtur minus impossibile. & ideo post induxit inopinabile proprium huic, & dixit: Sed contingit ei, &c. i. & dicentes vacuum esse nō separatum à corporibus, nō dāt ex eo causam cuiuslibet mot', sed motus leuis tantum. isti. n. dicunt ꝙ leue est illud, in quo est multum vacuum, & ꝙ causa leuitatis ei' est vacuum. Et, cū dixit quod isti dicūt ꝙ vacuum est causa mot' leuis tm̃, & ꝙ primo contingit eis ꝙ hoc, qđ
I dicunt de vacuo, non est cōe omni motui, Deinde (dixit) continget, &c. i. & contingit istis, vt vacuum non sit causa motus, ita, ꝙ sit loc', vt opinabantur habētes primam opinionem: sed vacuum est causa motus, ita, ꝙ est motor, sicut vtres mouent rem ligatam cum eis ad superius, & similiter vacuum mixtū cum corpore leui mouet ipsum ad superi'. D. induxit inopinabile, & impossibile, quod sequitur hunc sermonē, & dixit: Sed quomodo est possibile, &c. i. & contingit huic sermoni vt vacuum moueatur per se ad superius, quando mouet aliquod corp'. omne. n. quod mouet aliud per attractionem, necesse est vt moueat ad locum, ad quem attrahit ipsum: quod est inopinabile. & maxime, si dixerimus ꝙ vacuū est loc', in quo non est corpus. qm̃ tunc continget vt locus transferatur, & indigeat loco. & hoc intēdebat, cum dixit: Sed quomodo locus, aut vacuum habebit translationem? i. sed qūo est possibile vt vacuum habeat translationem, aut locus, si posuerimus quòd vacuum est locus, vt ponunt dicentes vacuum esse. K

Oē, quod mouet aliud p attractionē necesse est vt moueatur ad locū, ad quē attrahit ipsum, quod quō itelligendū sit, vide com decimū. 7. ph.

L

Amplius autē quomodo in graui assignabūt ferri deorsū? Et insuper manifestum est ꝙ, si quanto rarius, & magis vacuū fuerit, sursum ferec, si omnino sit vacuum, velocissime vtique feretur. Fortasse autē & hoc impossibile est moueri. ratio autē eadem. quoniā, vt & in vacuo īmobilia sunt omnia, sic & vacuum ꝙ immobile. incomparabiles enim sunt velocitates.

Et etiam per quid ratiocinantur in descensu grauis ad inferius. Et manifestum est etiam, si quāto magis res fuerit rara, & vacua, tanto magis attrahitur ad superius, quòd quando fuerit vacuum perfectum, tūc motus eius erit valde velocius. Dignius est igitur vt sit impossibile ut moueatur, & eadem est ratiocinatio in hoc, quòd omnia non habent motum in vacuo, & in hoc quòd vacuum non M

mouetur

A *mouetur. quoniam inter quantitates velocitatis non est comparatio.*

81 Et cōtingit istis hoc. qm̄, cum dixerint q̄ causa leuitatis ē vacuum, nō possunt dicere quę sit causa grauitatis. qm̄, si dixerint ipsum eē plenum, contingit vt non inueniatur graue simpl̄r, neq; leue simpliciter, sed grauius, & leuius, vt dictū est in quarto Cœli, & Mūdi. illic. n. cōtradictū est istis perfecte. D. induxit etiam aliud inopinabile, & dixit: Et manifestum est etiā, &c. i. qm̄, si rarum est illud, quod penetrat vacuū, B & vacuum est causa motus ad superius: manifestum est, q̄ quanto corpus fuerit magis rarum, tanto magis mouebitur velocius ad superi⁹: quia erit maioris vacuitatis: contingit igit̄ necessario, cum aliqua duo mota ex istis fuerint diuersa in velocitate, & tarditate, vt proportio motus alteri⁹ ad motū reliqui sit, sicut proportio raritatis ad raritatem. cū igitur imaginati fuerim⁹ vacuum moueri, tunc illic non erit proportio. vnde necesse est vt motus ei⁹ sit indiuisibilis, & in tempore indiuisibili. Et ideo dixit: Dignius est igit̄ C vt sit impossibile vt moueatur, s. vacuum: quia sequitur vt motus eius sit non in tempore. &, si non fuerit concessum nobis q̄ mot⁹ vacui est non in tempore, probabimus q̄ possibile est inueniri aliquod motū, cōpositum ex vacuo, & pleno, q̄d pertransit cum solo vacuo idem spatiū in eodem tempore. quod est valde inopinabile. Et vniuersaliter impossibile, quod contingit istis, est simile impossibili contingenti dicētibus vacuum esse causam mot⁹ sīm pliciter. & ideo dixit: & ratiocinatio

Tex. c. 26. 27. & ide.

est eadem, &c. i. & impossibile contingens dicētibus vacuum esse causam translationis ad superi⁹ est simile impossibili, quod contingit dicentibus vacuū esse causam motus in loco. nō est. n. comparatio inter id, q̄d mouetur in vacuo solo, & illud, q̄d mouetur in pleno, apud dicentes vacuum esse causam translationis ad superi⁹, ita, q̄ est vbi, nec inter illud, quod mouetur, cui admiscetur vacuum, & ipsum vacuum, apud dicētes vacuum esse causam translationis ad superius, ita, q̄ est motor pleni. &, cum contingit istis duob⁹ sermonibus vt inter velocitates nō sit E proportio, & q̄ vacuum moueť non in tempore, contingent hæ duæ demonstrationes similes, quæ contingunt illis, s. demonstrationi inducēti ad hoc, quod motus sit non in tēpore, & demonstrationi inducenti ad hoc, q̄ idem motum moueať in vacuo, & pleno, eodem spatio, & in eodem tempore. contingit. n. istis q̄ plenum, & vacuū moueantur eodē spatio, in eodem tempore. Hę igiť duæ rationes, sicut dixit, sunt eædē f̄m similitudinem, & terminus medius in eis est idem f̄m genus.

Quòd non absque ratione dubitent ponentes Vacuum esse, earumque dubitationum solutio. Cap. 6. F

QVoniam autem vacuū quidem non dicim⁹ esse, alia vero dubitata sunt vere, aut motus nō erit, si non erit dēsitas, & raritas, aut fluctuabit cœlum, aut semper æqualis aqua ex aere erit, & aer ex aqua. manifestū. n. est quòd plus aeris ex aqua fit. Necesse est igitur, si non est constrictio,

G aut expulsum attiguum, vt vltimum fluctuet facere, aut alicubi alibi æquale mutari ex aere in aquam, vt tota moles totius æqualis sit, aut nihil moueri. semp. n. re mutata hoc accidet, nisi circulariter moueatur. non autem semper fit in circulum loci mutatio, sed & in rectum. hi igitur propter hæc vacuum aliquid esse dicerent.

Et nos etiam, si non dicimus uacuum esse, tamen dicimus quòd illa, in quibus dubitatur de illo, sunt H *dubitāda. rectum enim fuit dictū quòd, si non fuerit densitas, & raritas nō erit motus, aut cælum expelletur, aut semper erit æqualis generatio aqua ex aere, & aeris ex aqua. sed manifestum est quòd sit aer maioris quantitatis. Vnde necesse est, si non fuerit hic aliqua constrictio, ut continua expellātur: & sic accidit postremo eorum, ad quem peruenit hoc, quasi in motu suffocari, aut in aliquo alio loco* I *trāsmutatur aqua æqualiter ex aere, ita vt corpus vniuersi sit æquale, aut vt nihil moueatur. hoc enim sequitur, si semper transfertur, nisi transferatur circulariter. sed motus non semper circularis est, sed quandoque rectus. per ista igitur dixerunt isti vacuum esse.*

83 Cum destruxit vacuum esse, incœpit dissoluere quæstiones accidētes in hoc, & dixit: Et nos etiam, si non dicimus, &c. i. & nos, si non di- K cimus vacuum esse, tñ concedimus ꝙ illæ questiones, quæ induxerunt istos ad dicēdum vacuum esse, sunt quæstiones, in quibus debet homo dubitare, & quas homo debet dissoluere. D. d. rectum. n. &c. i. verum. n. est hoc, quod dicetur, ꝙ, si dēsitas, & raritas nō fuerint, sequit̃ aut vt motus translationis rectus non sit, aut si fuerit, expellet̃ vniuersum. & similiter etiam sequitur, aut vt generatio nō sit, aut totum expelletur, aut vt generatio sit in elementis æqualiter in eodem tempore, s. ꝙ, si in aliqua hora generatur ex vncia aquæ aer Ī aliquo loco, oportet vt illa hora generetur ex aere vncia aquæ in loco alio. D. incœpit declarare qūo sequitur, si non fuerit dēsitas, & gñatio non fuerit æqualiter, aut vt vniuersum expelletur, aut vt nō sit hic motus gñationis, neq; trāslationis rectus omnino, & dixit: sed manifestum est, &c. i. & hoc est necesse, s. si non fuerit dēsitas, vt non sit hic generatio, nisi ęqualiter, aut vt vniuersum expellatur. qm̄ manifestū est, cum aer generatur ex aliqua quantitate aquæ, ꝙ erit maioris quantitatis aqua: & sic indiget necessario M maiori loco, q̄ sit locus aquę, ex qua generatur. &, cū ita sit, & corpus cōtinens aquam corruptā non potest constringi, ita, ꝙ loc⁹ impleatur aeris generati, necesse est vt illud corpus, quod continet aquā, & cōtinuatur cum ea, expellat, donec euacuet locum æqualem aeri. &, cū hoc corpus expellatur, continget ei vt expellat aliud, & illud aliud, & sic procedetur, si non fuerit dēsitas, donec motus perueniat ad totum corpus continens: & sic accidit ei inundari, & flu-

Quod generatio in elemētis sit æqualr̃ in eodē tpe in locis di L uersis. vide. 11. phy. com. 77.

A & fluctuari. &, si hoc non acciderit, continget, qn̄ ex aere generatur aqua in aliquo loco, vt in illa hora generetur aer ex aqua æquali illi aeri i alio loco, ita, q̄ quantū corpus continēs aquā expellitur apud generationē aeris ex aqua, vt euacuet locū, tantum constringetur corpus cōtinēs aerē ab aqua, ex qua generatur: & sic quantū corpus cōtinens illic euacuat ex illo, tm̄ occupat hoc ex hoc loco: & sic non continget inūdatio vniuersi, sed mot⁹ perueniet ad hūc locum vacuum, s. quem aer euacuauit, qn̄ ex eo generabatur aqua. D.

B dixit ita, q̄ totum corpus vniuersi sit æquale, i. qm̄ non accidit inundatio, neq; additio i corpore vniuersi. qm̄ quantum additur in aliquo loco, tm̄ diminuitur in alio: & sic vniuersum remanebit in eadē dispōne.

D. dixit: aut vt nihil moueatur, i. & cū fuerit impossibile vniuersum inundari, & non concesserimus etiā q̄ gn̄atio est insimul æqualis in eadem hora, sequitur ex hoc vt nō sit translatio, neq; generatio omnino. Deinde incœpit declarare qūo sequitur hoc in trāslato, & dixit: hoc enim sequitur, &c. i. qm̄ motū trās-

C lationis auferri ex ablatione densitatis sequitur, si posuerimus q̄ trāslatum expellit quod vicinatur ei, & illud expulsum etiā expellit aliud, & sic semper. qm̄ ex hoc sequitur vt totum inūdetur, nisi aliquis ponat q̄ omnis trāslatio est circularis. sed est manifestum per se, q̄ non omnis translatio est circularis, cum sit hic translatio recta.

Nos autem dicimus ex suppositis, q̄ est materia vna cōtrariorum, calidi, & frigidi, & aliarum naturaliū contrarietatū, et ex eo, quod potētia est id, q̄d est D actu, fit. & nō separabilis quidē est materia, ipso aūt esse diuersa est. & vna ē numero, si forte fuerit coloris, & caliditatis, & frigiditatis. Est autē & corporis materia, & magni, & parui eadem. manifestū aūt est. cū. n. ex aqua factus est aer, eadē materia non insup accipiēs aliquid aliud facta est, sed q̄d erat potentia actu facta est: atq; rursus aqua ex aere fit, aliqn̄ quidē in magnitudinē ex paruitate, aliqn̄ vero in paruitatē ex magnitudine. fit E igitur si & aer, multus existens, in minori fiat mole, & ex minori maior, potētia existens fit materia vtraq;. Vt. n. ex frigido fit calidū, & ex calido frigidū, eadē, quia erat potentia, sic & ex calido magis calidū, nullo facto in materia calido, quod nō erat calidum, qn̄ minus erat calidum. Sicut neq; maioris circuli circūferentia. & curuitas, si fiat minoris circuli, eadē cū sit, aut alia, in nullo facta est curuitas, q̄d erat nō curuū, sed rectū. nō. n. ex eo, F q̄a intermittit, ipsum min⁹, aut magis ē. neq; est accipere flāmæ magnitudinē aliquā, in qua & albedo, et caliditas nō īsit. sic igitur & prior calor posteriori. q̄re & magnitudo, & paruitas sēsibilis molis, nō īsup accipiēte aliqd materia, extēdit, sed q̄a potētia ē materia vtriusq;. q̄re ē idē densum, & rarū, & vna materia ipsorū est. est autē ipsum quidē dēsum graue, rarū autem leue.

G *Nos autem dicamus secũdum fundamenta posita nobis, quod contraria habent eãdem materiam, scilicet calidum, & frigidum, & alia contraria naturalia, et quòd generatio est ex illo, quod est in potentia, ad illud, quod est in actu, et quòd materia non est separata, sed quiditas eius est aliud, & est eadem in numero, coloris, v.g. & caliditatis, & frigiditatis, et corpus etiam magnum, & paruum ha-*
H *bet eandem materiam. Et signum eius est hoc, quod narrabo. quoniã, cum ex aqua fit aer, tunc eadem materia non recipit additionem alterius, sed illud, quod est in potentia, fit in actu: & similiter generatur aqua ex aere, & sic transfertur quãdoq; de paruitate in magnitudinem, et quãdoq; de magnitudine in paruitatem. & eodem modo etiam ipse aer quandoq; fit in minori corpore, quandoq; in ma-*
I *iori. materia.n. quae est in potẽtia, fit vtrunq;. Quemadmodum ipsa eadem trasferetur de calido in frigidum, & de frigido in calidum, quia erat in potentia, sic etiam venit de caliditate in magis calidum, absq; eo, quòd in ea fiat aliquod calidum, quod ante nõ erat: aqua enim erat minoris caliditatis. Quemadmodum, si incuruaueris arcum circuli maximi, quousq; ipse fiat idem, nõ alius circuli par-* K
us, non erit illic aliquid, in quo fiet incuruatio, quod ante non fuit curuum, sed rectum. quoniam minus ex maiori non est carentia: nec potest inueniri ex flamma aliqua quantitas, in qua non est caliditas, aut albedo. & similiter est de caliditate, quae est ante calidum, & caliditate, quae est in postremo. magnitudo igitur, & paruitas corporis sensibilis non est, quia materia recipit additionem, & expanditur, sed quia materia est vtrunq; L
in potentia. ergo necesse est vt densum, & rarum sint idem, & materia eorum eadem. et densum est graue, & rarum est leue.

Cum induxit quaestiones, quę faciunt dicentes vacuum esse concedere hoc, & iam destruxit naturã vacui, incoepit hic dissoluere quaestionem dicentem, impossibile esse rarum, aut densum esse sine vacuo, declarãdo ꝙ haec est alia causa rari, & densi à vacuo. & incoepit pręponere ad hoc, quod vult dicere, propositiones declaratas in Primo istius libri, & dixit: Nos autem dicamus, &c. i. nos autẽ pręponamus ad hoc, ꝙ volumus dicere de natura rari, & dẽsi, fundamenta, quę iam declarauim⁹. quorum Primum est, ꝙ omnia contraria. v.g, calidum, & frigidum, & alia contraria habent eandem materiam recipientem illa alternatim. Secundũ autem est, ꝙ generatum est aliquod inuentum in actu ex illo, ex eo, ꝙ est in potẽtia, nõ in actu. & in-

84 (margin, beside "Cum induxit"); M (margin, beside "densi à vacuo")

A & intentio illius eſt, qm̃ calidũ generatum eſt calidum in actu ex calido in potentia, non actu. & hoc intẽdebat, cũ dixit: & ꝙ generatio, &c. i. qm̃ gñatio eſt trãſmutatio ex eo, quod eſt aliquid in potẽtia, in hoc, quod fit illud in actu. Tertium vero eſt, quod materia non ſeparatᷣ ab altero contrariorum, cũ hoc, ꝙ quiditas eius eſt aliud à quiditate contrariorum. Quartum autẽ eſt, quod eſt idem in numero ſubiectũ albi, & nigri, & calidi, & frigidi, ſ. qm̃ quãdoq; recipit calidũ, & qñq, frigidũ.

Et, cum poſuit has propoſitiones,

B a & eſt manifeſtum, ꝙ rarũ, & denſum ſunt cõtraria in quantitate, cũ tranſlatio corporis de raritate in dẽſitatẽ eſt tranſlatio de maiori quantitate in minorẽ, & econuerſo, ſequitur ex hoc vt materia denſi, & rari ſit eadem, & ꝙ idem corpus trãsferatur de minori corpore in maius, nõ ab aliqua quantitate in actu aduenięte ei, ex qua fit maius: ſed fit maius ex eo, quod eſt in potentia aliquid, nõ ex illo, quod eſt in actu; & ſiľr, qñ fit minus, non exeunt ab eo partes in actu, ſed materia tũc denudatᷣ à termino maioris quãtitatis, & recipit terminũ minoris, eodẽ modo, quo recipit calidum, & frigidũ, & alia cõtraria. Et hoc manifeſtũ eſt, cum illis propoſitionibus coniungetur ꝙ denſum, & rarum ſunt contraria, & maxime propoſitioni dicenti, ꝙ materia recipit contraria ex eo, ꝙ eſt in potentia cõtraria, nõ actu, & ꝙ eſt eadem amborum contrariorum. & hoc intendebat, cum dixit poſt: & corpus etiam magnũ, & paruum habet eandem materiã.

a Manifeſtũ ē ꝙ rarũ, & denſum ſunt cõtraria i quãtitate. Sed vide oppoſitũ. c. ſequẽti, vbi habet quod non ſũt de eẽntia quantitatis. & i. 7. phy. dicit eẽ qualitates. &

C

2. me. cõ. 15. dicit quod ſũt de pdicamẽto ſit⁹. Vide con. 2im.

D.d. Et ſignum eius eſt, &c. & hoc non eſt principium demonſtrationis, ſed cõfirmatio propoſitionis dicentis, ꝙ materia contrariorũ eſt eadem. eſt. n. ſermo exẽplaris. & quaſi d. & manifeſtũ eſt ex hoc, ꝙ corpus magnum, & paruum habent eandẽ materiam, ſm hoc, ꝙ magnum, & paruum ſunt contraria: & dictũ eſt ꝙ cõtraria habent eãdem materiã: & ſignum eius eſt etiam hoc, quod narrabo. D. incœpit inducere ſignũ ſuper hoc, quod concluſit ex propoſitionibus poſitis, ſ. ꝙ materia eiuſdem corporis, quod transfertur de magnitudine in paruitatem qñq;, & quandoq; econuerſo, eſt eadẽ: & E tranſlatio eius ad magnitudinẽ nõ fit partibus extrinſecis aduenięntib⁹ ad foramina: neq; tranſlatio ei⁹ de magnitudine ad paruitatẽ ex partibus exeuntibus ab illis foraminib⁹, ex quo conſtringuntur illa foramina, & fit corpus minoris quãtitatis: & dixit, qm̃, quando ex aliqua aqua fit aer, &c. i. qm̃, cum ſit manifeſtũ in generatione, ꝙ, cum aliquod corpus maioris quantitatis generatᷣ ex corpore quãtitatis minoris, v. g. aer ex aqua, tunc materia recipiens formam aeris, recipit maiorem quantitatem poſt minorem, nullo extrinſeco adueniente, quo aer fit maioris F quantitatis: ſed illud, quod eſt in potentia maioris quãtitatis, ſ. materia, fit in actu maioris quãtitatis nullo extrinſeco in actu adueniente. D.d. & ſiľr fit aqua ex aere, i. & ſiľr, quando aqua fit ex aere. igitᷣ qñq; transfertᷣ de magnitudine in paruitatẽ, nullo exeũte, & qñq; ecõuerſo, nullo addito. Et, cũ declarauit hoc de gñatione, in qua eſt manifeſtũ, incœpit notificare, ꝙ hoc eſt poſſibile dici in cauſa rari, & dẽſi abſq; eo, ꝙ ſit neceſſe ponere vacuum eſſe, & di-

Conſiľe. 1. c. de ſũba orbis.

G xit: & eodem modo ipse aer, &c. i. & ſm hunc modũ, quẽ diximus, qui accidit in generatiõe, accidit etiam in ipſa alteratione in eodẽ corpore. aer enim, v. g. qñq; minorat̃ ſine aliquo exeunte, & qñq, fit maior, ex hoc, ꝙ accidit ei de calore, nullo aduenient e extrinſeco: ſed quia materia eius naturaliť recipit vtrãq; quãtitatem, maiorẽ, ſ. & minorem, hãc qñq;, & hãc qñq;, ſine aliqua quantitate in actu addita, aut diminuta, quemadmodũ naturaliter recipit qñq; caliditatẽ, & qñq; frigiditatẽ.

Et hoc, quod dixit, manifeſtũ eſt H in dolijs fuſis ex muſto, qñ muſtũ fit maioris quantitatis nullo extrinſeco aduen iente: & viť manifeſtum eſt in aere, qñ rarefit ex calore, & cõdenſatur ex frigore. Et, cũ aſſimilauit quantitatẽ minorẽ fieri ex maiori, & econuerſo, hoc, ꝙ calor fit ex frigido, aut ecõuerſo: & exiſtimat̃ ꝙ inter hæc duo eſt differentia: põt. n. aliquis dicere ꝙ caliditatẽ fieri ex frigiditate, & econuerſo, non eſt ſicut quantitatem maiorem fieri ex minori, aut ecõuerſo: qm̃ ĩpoſſibile eſt imaginari ꝙ caliditas augmẽtetur ex frigiditate, cum ſint contraria: & I eſt poſſibile imaginari magnũ augmentari ex partibus paruis additis: magnum. n. & paruum, licet ſint oppoſita, poſſibile ẽ imaginari alterũ augmentari ex alio: & nõ eſt ita de contrarijs, quę ſunt in qualitate: &, cum perceperit hanc obiectionẽ, dixit & veniet de caliditate in caliditatem, &c. i. ſed ſicut dicimus, ꝙ materia veniet de hac caliditate demonſtrata ad maiorẽ caliditatem, nullis partibus calidis in actu aduenientibus, ſ. corporibus calidis: ſed trãsferuntur in maiorem caliditatem ex intenſione ipſius caliditatis: & ſiť K materia trãsfertur de minori quãtitate in maiorem, nulla quãtitate in actu adueniente. Et poteſt aliquis * quærere ꝙ caliditas creſcit ex caliditate aduenięte extrinſeca: oportet igitur vt ita ſit de quãtitate. a Dicamus igitur ꝙ additio caloris agẽtis in calorem corporis, non eſt ſm additionem partis in toto, & viť partis materiæ in materiam, ſed ſm additionem agentis in paſsionem patiẽtis, ſ. ꝙ, qñ calor agẽtis vigorabitur, creſcat calor patientis, non ſm additionem partium calidarũ extrinſecarum, cũ ad patientem nõ tranſferatur aliqua pars ab agẽte. Et differẽtia eſt inter illa. qñ caliditas fit ab alia caliditate ĩ actu: b quod nõ inuenitur in quãtitate, ſ. quia nõ fit per aliam quantitatem ſm viã gñationis: cũ non ſit c quantitas de potentijs actiuis, ſed ſequitur potẽtias actiuas, & operatiões earũ, ſ. calidũ, & frigidũ. Intendebat igitur ꝙ caliditas nõ creſcit ex alia caliditate ſm tranſlationẽ: & hoc in alteratiõe de debilitate in vigorẽ: & ſiť eſt diſpõ in trãſlatione corpis de parua quantitate in magnam, aut econuerſo.

Et, quia hoc eſt graue imaginari, ſ. aliquid creſcere ſine q̃titate extrinſeca aduenięte, aut diminui ẽt ſine quãtitate recedẽte, vſus ẽ in hoc exẽplo d Rhetorico: & tali vtitur i iſtis locis propter difficultatem imaginandi: & dixit: aqua. n. erat minoris caliditatis, &c. i. & hoc, ꝙ aqua eſt modo minoris caliditatis, & poſtea fit maioris in qualibet parte ſuarũ partium, non in partibus aliquibus proprijs, ſiť eſt arcui circuli, qui cũ incuruatur fit maioris incuruatiõis in qualibet parte, nõ ita, ꝙ aliquæ partes

* a. L. credere.

a Additio caloris agẽtis ĩ calorẽ corpis nõ ẽ ſm additionẽ ptis in toto, & viť partis materię in materiã, ſed ſm additionem agentis in paſſionẽ patiẽtis, ſ. ꝙ qñ ca L lor agẽtis vigorabiť, creſcat calor patientis. facit hoc p tenẽtib⁹ intẽtionẽ ñ fieri p additionẽ ptis gradualis ad partẽ gradualem.

b Vide oppoſitũ. 1. de Gñatione cõ. 30. M Vide cõt. Zim.

c Quãtitas ñ ẽ de potẽtijs actiuis, ſʒ ſeqť potentias actiuas, & operationes earũ.

d Exẽplis Rhetoricis vtiť Ar. ĩ locis, ĩ qb⁹ ẽ diffi-

A partes rectę erāt in eo, quę fiūt maioris incuruationis, sed in qualibet partium eius recipit incuruationē. & hoc intendebat, cū dixit: nō fuit hoc aliquid, in quo fit incuruatio, &c.i. qm̄ incuruatio nō est facta in eo in aliquibus partibus, & non in alijs. v.g. vt aliquis dicat ꝙ partes rectę, quę erāt in arcu, incuruabātur. D.d. minus.n. ex maiori nō est carētia, &c.i. qm̄ transmutatio corporis de magnitudine in paruitatem nō fit per carentiam partium exeuntium à foraminibus, vt fingunt dicentes vacuum esse, qm̄, si ita esset,

B contingeret vt corpus calidū nō esset calidum ſm oēs partes, & silr album, sed solūmodo esset calidū ſm ipsa foramina: illud autē, quod interiacet foramina, non disponit̄ per aliquid ex hoc, quod ē impossibile. & hoc intēdebat, cum dixit, nec potest inueniri ex flamma, &c.i. sed qlibet pars flammę ignis, quę existimat̄ esse in fine raritatis, habet caliditatem ęqualiter. & silr est de omnibus calidis. sed dedit exemplū de flamma propter suam raritatem. & hoc intēdebat, cum dixit: & silr est de calore, &c.i. qui crescit ex primo,

C qm̄ est in oībus partibus. Et intēdebat per hoc, ꝙ densitas, & raritas sunt in oībus partibus rei: & hoc significat ꝙ nō sunt ex foraminib⁹. D.d. magnitudo igitur, & paruitas. &c. declaratum est igitur ex hoc, ꝙ magnitudo, & paruitas, q̄ inueniuntur in eodem corpore sensibili, non fiunt ita, ꝙ materia, quādo trāsfert̄ in magnitudinem, recipit additionem corporum, qn̄ foramina expāduntur, neq; cōstringuntur foramina, qn̄ transfertur ad paruitatem: sed causa in hoc est, qm̄ materia est

Vide alias ī margināli Cōment. 1. phy. cō. 81. & quae ibi.

Quaelibet pars flāmae ignis, quae existimat̄ esse ī fine raritatis, habet caliditatē aeq̄liter. vide cōm ī re 11. cō. sequēti.

in potētia magnū, & paruum. &, cū declarauit ꝙ translatio corporis de paruitate in magnitudinem, & ecōuerso, non fit ex foraminib⁹ vacuis in corpore, quae qn̄q; constringuntur, & fit corpus minus, & qn̄q; ampliātur, & fit maius, siue fuerint stricta apud exitum corporum, & ampla apud introitum corporum, vt opinantur dicentes vacuū non esse separatum, aut strictura, & ampliatio in eis fuerit sine ītroitu, & exitu corporū, vt opinantur in densitate dicentes vacuum esse separatum: &, cum declarauit hoc de paruitate, & magnitudine: & densum, & rarum nihil aliud est q̄ idem corpus transferri de paruo in magnum, & econuerso, dicit: necesse est ergo vt rarum, & densum, &c. idest &, cum hoc declaratum sit, necesse est vt corpus, quod quandoq, condensatur, & quandoq; rarefit, sit idem, absque eo, ꝙ accidat additio ex introitu corporum extrinsecorum, & diminutio ex exitu partium: sed qa eadem materia recipit quandoque maiorem quantitatem, & quādoq; minorem. D.d. & dēsum est graue, & rarum est leue. potest intendere contradictionem istorum. sequitur n. ſm sermonem eorum vt leue sit grauius, quia in eo sunt partes plures, & densum sit leuius, quia in eo sunt partes pauciores. Et potest intelligi, qm̄ quemadmodū materia recipit graue, & leue, & est in potentia vtrunq;, nullo graui, aut leui adueniente in actu, ita est de raro, & denso, cum vtrunque sequatur suum compar.

D

E

Pria expō.

F

Secunda expositio.

† ¶ Amplius, sicut circuli circunferentia, conducta in min⁹, non

† In aliquibus codicibus grę-

G non accepit aliud cõcauum, sed quod erat conductum est, sic & ignis, quecũq; aliquis accipiat, oĩs calidus est, sic & omne congregatione, & distinctione eiusdem materiei.} duo. n. sunt in vtroq;, & dẽso & raro. graue. n. & durũ densa vñr esse, & cõtraria, leue inq̃, & molle, rara. dissonant autem graue, & durum in plumbo, & ferro.

cis iste te. nõ fuenit, quẽ & By zãtius nõ e ãstulit.

Et etiam, quemadmodũ arcus circuli, quãdo congregatur, & fit
H *minor, nihil fit in eo, quod non accidit ei, s. incuruatio, sed hoc, quod habebat, congregatur, et quodcũq; accipitur ab igne est calidum, ita est de toto: congregatio. n. et segregatio sunt eiusdem materiæ. sunt n. hæc duo, quæ fiunt ex vtroq; ex denso, & raro. graue. n. & durum existimantur esse densa, & leue, et molle rara. grauitas enĩ, et durities segregãtur in plũbo, & ferro.*

85 Idest, & quemadmodũ idem arcus circuli aliquando recipit mino
I rem incuruationẽ, & qñq; maiorẽ absq; eo, q̃ in eo fiat aliquid, quod ante non fuit. sed illud, quod erat in eo, s. incuruatio, aliqñ inuenitur maior, aliquãdo minor: & additio incuruationis in eo non est in aliqua parte, & nõ in alia: sed quãcũq; partem acceperis, inuenies incuruationem additã in ea: queadmodũ quę libet pars ignis ẽ calida. D. d. & sifr est de toto, i. in hoc q̃ aliqñ est densum, & est congregatũ, aliqñ rarũ, & est segregatum, s. q̃ densitas, & raritas ẽ in qualibet parte illius. Et innuit per hoc, peccatum, quod accidit dicentibus q̃ densitas, & raritas sunt ex constrictione, & ampliatione foraminum. qm̃ fm hoc non quælibet pars corporis recipit densitatem, & raritatem: & est manifestũ per se q̃ dẽsum est densum fm omnes partes, & sifr rarũ. D. d. cõgregatio. n. & segregatio. &c, i. gñatio. n. et corruptio apud nos, quas Antiqui vocabant segregationem, & cõgregationem, sunt eiusdem materię, & non fm congregationem partiũ, & segregationem partium aliarum, & additio, & diminutio. D. d. sunt. n. duo, &c. i. qm̃ hæc duo sequuntur densum, & rarũ. densum. n. sequitur graue, & durũ, rarũ aũt leue, & molle. Et intendebat p hoc innuere, q̃ dẽsitas, & raritas nõ sunt de essẽtia q̃titatis. qm̃, si essent, tũc sequerent ex eis istę q̃litates cõtrarię. D. d. sed grauitas, & durities, &c. i. sed ĩ qbus dã corpibus separant grauitas, & durities, & non sequunt dẽsum, sed aliquod grauius inuenit magis rarũ, vt ĩ plũbo, & ferro. a plumbũ enim est grauius ferro, & est magis rarũ.

K

L

Dẽsitas, & raritas nõ sũt de essẽtia quantitatis.

a Plũbũ ẽ grauius ferro, & est magis rarum.

M Ex dictis igitur manifestũ est q̃ neq; disgregatũ est vacuum, neq; simpliciter, neq; ĩraro, neq; potẽtia. nisi quis velit omnino vocare vacuũ causam lationis. sic autẽ ipsius grauis, ac leuis materia, quatenus huiusmodi, erit vacuum. densum. n. & rarũ fm hanc contrarietatem lationis factiua sunt, fm aũt ipsum durũ, & molle passionis, & impassibilitatis, & non lationis, sed alterationis magis. Et de vacuo quidem quomodo est, & q̃ño non est determinatũ sit hoc modo.

Appa-

A *Apparet igitur ex hoc, quod diximus, quòd non est vacuum distinctum per se simpliciter, neq; in raro, neq; in potentia. nisi aliquis voluerit omnino vocare causam translationis vacuum. tunc igitur erit materia grauis, & leuis vacuum, quoniã densitas, & raritas hoc modo contrarietatis recipiunt translationem. durities autem, & mollities sunt causæ facilitatis, & difficultatis receptionis, non translationis, sed alietatis*
B *proprie. Iam igitur determinauimus quomodo est vacuum, et quomodo non est, hoc modo determinationis.*

86 Cum compleuit loqui de vacuo īducit declarata ex illo, & dixit: Apparet igit̃, &c. & intẽdit p distĩctũ p se, exñs, p se. & cũ d. simpl̃r, neq; in raro: intendit ꝙ vacuũ non inuenitur existens per se, neq, existens in alio, s. in raro. &, cũ dixit, neq; in potẽtia: innuit opinionem dicentiũ,
C ꝙ vacuum nõ est extra corpus. qm̃ ſm opinionẽ istorum vacuum erit semper in potentia, cum nunq̃ inueniatur in actu, s. extra corpus. Et, quia materia est cã passionis, quæ est causa trãslationis, & materia ẽt est in potentia, vt dictum est de materia, & hoc nomen potentia dicitur ęquiuoce de vacuo esse in potẽtia apud ponentes ipsum esse nõ separatũ, & de materia, præmuniuit se à deceptione in hoc, & dixit: nisi aliquis voluerit, &c. i. nisi aliquis vocet cãm trãslationis, quæ est passio corporis. in quo fit trãslatio. & tũc
D illud, qđ intendit per vacuũ, erit ipsa materia. D. d. qm̃ densitas, & raritas hoc modo cõtrarietatis, &c. i. & materia est cã trãslatiõis. qm̃ materia est cã dẽsitatis, & raritatis, vt declaratũ est: & corpora nõ recipiunt translationẽ in eis, nisi hoc mõ cõtrarietatis, s. ſm densitatẽ, & raritatem: densitas. n. & raritas recipiunt motũ trãslationis, s. motus corporũ translatorũ in alijs. &, cũ ita sit, materia ẽ cã eius, ꝙ corpora recipiunt translationẽ p hoc, ꝙ recipiũt ex dẽsitate, & raritate. D. d. durities vero,
E & mollities, &cęt. i. durities vero, & mollities nõ sunt cã translationis, sicut densum, & rarũ, sed sunt causę facilitatis, & difficultatis translationis. qm̃, cũ corpus, in quo est translatio, fuerit molle, translatio erit facilis in eo sicut in aere, &, cũ fuerit durũ, erit difficilis, aut impossibilis, sicut in terra. D. d. nõ translationis se. i. alietatis, i. & nõ sunt cãę trãslationis in loco, sicut sunt leue, & graue, sed sunt cãę translationis, pprie. & intẽdit, vt mihi vr̃, ꝙ molle est cã passionis, & durũ actionis. molle. n. est passiuũ. & durũ actiuum. Et de-
F bes scire, ꝙ ex hoc, ꝙ materia est eadẽ contrariorũ, & est in potẽtia, apparet p demrõnẽ ſm cãm ꝙ est causa dẽsitatis, & raritatis. & hoc apparet ẽt ex signis, q̃ induxit Arist. s. ex hoc ꝙ raritas, & densitas inueniuntur in qualibet parte corpis rari: & densi: & sĩr apparet hoc ẽt ꝙ densitatẽ, & raritatẽ sequunt̃ qualitates contrarię. D. d. Iã igit̃ determinauimus qñ est vacuũ, i. siquis vocauerit materiã vacuum, & quomodo nõ est, si aliquis vocauerit vacuum dimensiones separatas hoc modo.

Si corp⁹, i quo ẽ trãslatio fuerit molle, trãslat erit faci'is i eo, sicut in aere. vide cõsi'r i 8. ph. c. 8 2 Idẽ supra c. 68.

Summa

G

SVMMA TERTIA
De Tempore.

Dubitat an Tempus sit, vel nè. Ca. 1.

Consequens aũt est ad ea, quæ dicta sunt, aggredi de Tẽpore. Primum aũt bene se habet dubitasse de ipso, & per exteras rationes, vtrum sit eorũ, quæ sunt, an eorum, quæ non sunt, deinde ꝙ sit natura ipsius.

H *Et copulatur cum hoc, quod diximus, narrare de Tempore. Et rectum est inducere prius dubitationes accidentes in eo, ex hoc, quod dixerunt extranei, & consyderemus vtrũ sit de rebus entibus, aut nõ entibus, et quæ sit natura eius.*

87 Cum cõpleuit loqui de loco, & vacuo, incœpit perscrutari de Tempore, & dixit: Et sequitur, quia sermo de tempore* conuenit sermoni de loco: qm̃ perscrutatio de vacuo est pars perscrutatiõis de loco. D.d. Et rectum est, &c.i.& rectum est ponere perscrutationem de illo ex sermonibus Logicis, qui faciunt

I dubitare de illo. Et intendit per extraneos, Logicos. sermones.n. Logicos vocat sermones extraneos: & Philosophiam, quę componitur ex istis, vocat Philosophiam extraneã: vt dicitur ꝙ ipse composuit Philosophiam extraneam. D.d. consyderemus igitur vtrum sit, &c.i. fm Logicam. qm̃ a tempus esse manifestum est per se: quoniam fm hanc perscrutationem inueniuntur plures sermones, qui destruunt suum esse. D.d. & quæ sit natura eius, i.&,

*a.l. copulatur.

a Phisia facta ex rõnib⁹ Logicis ẽ extranea. pro hoc vid. c. 70 ..com.

a Tps esse manifestũ ẽ p se.

K cum persoluerimus illas dubitationes, tunc perscrutabimur de natura eius perscrutatione demonstratiua. D incœpit inducere sermones Dialecticos, & dixit.

Quod igitur omnino nõ sit, aut vix, & obscure, ex hisce aliqs suspicabitur. Aliud.n. ipsius factum est, & non est, aliud vero futurum est, & nondũ est. ex his autem, & infinitũ, & quod semp accipitur, tẽpus cõponit, qđ autem ex ijs, ꝗ non sunt, cõponit, fieri nõ posse vr̃, vt possideat aliquando substantiam. L

Dicamus igitur quòd cadit in mente in eo, quoniam aut non est omnino, aut si est, est valde difficile, et latens ex hoc, quod dicam. Quoniã quoddam eius iam fuit, & non est, et quoddã eius est futurum, & non est. & ex his duobus componitur tempus infinitũ, quod inuenitur semper. et quod componitur ex non ente impossibile est imaginari ipsum habere communicationem in esse. M

Iste sermo sic componitur. Tempus componitur ex præterito, & futuro, quoniam instans distinguens non est tempus: sed præteritum iã defecit, & futurum nondum est: & hæc duo non sunt: ergo tẽpus cõponitur ex non ente. Et dixit: aut si fuerit, est difficile, & occultum. qm̃ ex sermonibus Logicis non præcise iudicabitur aliquid esse, aut nõ esse, sed fm existimationem intrinsecam. D.d. & ex his componitur tẽ- 88

A pus infinitum, quod semper est. & disposuit ipsum hoc modo ad affirmandum ipsum esse semper. b plures.n. Antiquorum concedebant tempus esse infinitum, & ipsum esse semper, præter Platonem, qui generabat ipsum. Et deceptio in hoc sermone est.quõ ita ẽ de motu. motus.n.comprehenditur sensu:& nulla pars eius est in actu, sed quælibet pars demonstrata recessit: ergo est compositus ex hoc, quod iam defecit,& ex hoc, quod nõdum est. sed talia non habent esse completum, sed c esse eorum cõponitur ex actione animæ in eo, quod est in eis extra animam: & entia d completa sunt illa, in quorum esse nihil facit anima, vt post declarabitur de tempore, s.quõ est de numero entium, quorum actus completur per animam. & forte hoc innuebat, cum dixit,aut erit difficile, & occultum, idest erit de entibus latẽtibus, quia, si in anima non essent, non essent nisi in potentia.

b Plures Antiquorũ cõcedebãt tpš eẽ ifinitũ, & ipš eẽ sp, pter Plonẽ,q gñabat ipm. Idẽ 8.ph. te.c. 10.

c Entia successiua nõ hñt eẽ cõpletũ extra aia;,s; eẽ eorum B cõplet᷑ ex actiõe aiæ ĩ eo,qđ ẽ i eis extra aiam.Cõsiľe đ motu hĩ ĩfra c.104.& ĩfr.c.109.đ motu, & tpe idẽ hĩ

d Entia cõpleta, I sunt illa quorũ eẽ nihil facit aia.Cõsiľe ĩfra.c.131.

Ad hæc aũt omnis rei partibilis, si quidem sit, necesse ẽ, qñ est, aut quasdam, aut oẽs partes eẽ: tẽporis aũt aliæ fuerunt, aliæ vero futuræ sunt: nulla aũt est, C cum sit diuisibile. ipsum autem nunc non est pars: † { nã & mẽsurat pars }. & componi oportet totum ex partibus: tp̃s aũt non vr̃ componi ex ipsis nunc.

† Ale. legit locũ istũ passiue (mẽsurat᷑.n. ps) Simplici⁹ aut actiue.

Et cum hoc, oẽ habẽs partes necesse est, cũ fuerit, vt oẽs suæ partes sint, aut quædam, sed temporis quædam partes iam fuerunt, & non sunt, & quædam sunt futuræ, & non sunt: ergo nulla earũ D *est, si tempus habet partes. instãs vero non est pars: quoniam pars mensurat. et est necesse vt totum componatur ex suis partibus: sed tempus existimatur non componi ex instantibus.*

Iste sermo ẽt est Logicus, & facit dubitare de tempore, & componitur sic. Omne habens partes, necesse est vt partes eius sint oẽs insimul, aut q̃dã, si fuerit ens: & tp̃s habet partes, quarũ nulla inuenitur ĩ actu: ergo tẽpus non est. Et ipse verificauit propõnẽ, dicentẽ ꝙ nulla pars tẽporis inuenit᷑ in actu ꝑ duas propõnes: quarum Vna est, ꝙ ex tẽpore nihil inuenitur in actu, nisi instans: & ista est manifesta ꝑ se: Secunda aũt est, ꝙ instans nõ est pars temporis: ergo ex tp̃e nulla pars inuenit᷑ in actu. Et ipse verificat propositionẽ, dicentem ꝙ instans non est pars temporis sic. Oĩs pars mensurat: & instans non mensurat: ergo instans non est pars. Vel sic. Partes tunc cõponunt totũ: & instans non componit tempus: ergo instãs non est pars temporis. & ista propõ declarabitur perfecte in Sexto. 89 E F

Tex. c. 10. 11. & ide.

Amplius autẽ & ipsum nũc, quod vr̃ distinguere prǽteritũ, & futurum, vtrum vnũ, & idẽ semper permaneat, an aliud sit, & aliud, non facile est videre. Si .n. semꝑ alterũ, & alterum est: nulla autem est earũ, quæ sunt in tempore, alia, & alia pars simul, quæ non cõtinet, alia vero continet, vt minus tempus sub maiore:

G maiore: ipsum aũt nunc, quod non est, prius autem fuit, necesse corruptum esse aliqñ: & ipsa nunc simul quidem inter se nõ erũt. corruptum aũt esse necesse est semper prius. In seipso igitur corruptũ esse ĩpossibile est, ex eo, quia tunc est. in alio autẽ nũc corrumpi ipsum prius nũc non contingit. sit. n. impossibile contigua esse adinuicem ipsa nunc, vt punctũ cum puncto. Si igit in eo, quod est cõsequenter, nõ corruptũ est, sed in alio,
H in medijs nũc, quę sunt ĩfinita, simul erit. hoc aũt impoſſ est, in alio, tunc inuenitur in instantibus, q̃ sunt inter illa, q̃ sunt infinita, et insimul. quod est ĩpossibile. K

Et etiam est difficile ad sciendum hoc, s. vtrum instans, quod videtur distinguere inter præteritũ, et futurũ, sit idem permanẽs semper, aut est vnum post aliud. Quoniam, si semper vnum fuerit post aliud, & ex tempore, non est aliqua pars, quæ sit, & alia pars insimul nisi altera sit contenta, et altera continens, vt minus tempus
I *in maiori, tunc instans, quod non est nunc, & fuit prius, necesse est & ipsum corrumpi. Et impossibile est vt corruptio eius sit, quando fuit, quoniam tunc erat ens. et impossibile est vt prius instans corrũpatur in posteriori instanti. impossibile. n. est vt duo instantia copulentur, quemadmodum non continuantur duo puncta. Et, si non corrumpitur in illo, quod est post, sed*

Cum induxit sermones dubitabiles de tempore, induxit ẽt sermones dubitabiles de instanti, & dixit: Et etiam est difficile, &c. i. idest & est difficile de instanti, quod est distinguens inter præteritum tempus, & futurum scire vtrũ semp sit idem, s. pręsens, & pręteritũ, aut sunt plura succedentia, s. vnũ post aliud. Et, cũ posuit q instantia necesse ẽ vt sint vnũ numero, aut plura, incœpit prius inducerę inopinabilia contingentia, si fuerint plura numero, & dixit: Qm̃, si semper fuerit vnũ post aliud, &c. i. &, si instãtia fuerint plura succedentia: & est impossibile vt ex tẽpore inueniantur duo insimul, s. duę partes, aut duo instantia, qm̃ instantia non numerãtur, nisi per numerationẽ temporis, cũ sint vltima tẽporis: sequitur necessario vt instans, quod nõ est nunc, & iam fuit in pręterito, corrumpatur. D. d. & ex tẽpore non est aliqua pars, &c. & intendit per partẽ, illud, qđ continet instans, & tempus. qm̃ pars temporis in rei veritate nõ est instans, sed tempus. Et. cum posuit hanc propõnẽ, s. qm̃ ex tẽpore non inueniunẽ duo instantia insimul: qm̃ ex eo nõ inueniuntur duę partes insimul, nisi in vna earum accipiatur continens secundam, v. g. sicut diximus q talis mensis est in tali anno, & talis dies est in tali mense: & hoc non nocet in vẽitate illius propositionis: excepit hoc, ne aliquis existimet ipsũ ignorare illud: qm̃ in instanti non imaginatẽ continens, & contentum. &, cũ posuit 90 L M

Pars tpis ĩ rei veritate ñ ẽ instãs, sed tẽ pˀ. Idẽ supra. c. 89.

q

A ꝙ in tempore nõ inueniuntur duo instantia insimul, sequitur necessario vt prius instans corrumpatur. & dixit: instans.n. qđ non est nunc, &c.i.instãs.n. quod non est nũc, & fuit in preterito. necesse est nũc corruptũ esse. D. incœpit inducere qõnes contingẽtes ex hoc, & dixit: Et impossibile ẽ vt corruptio eius, &c. i. &, si est corruptum, necesse est vt corruptio eius sit in tẽpore, cum oẽ corruptum sit hmõi: & impossibile est vt corruptio eius sit in instãti presenti, qm̃ tunc non inuenit͛, nisi ipsum: & sic erit in se corruptum: B qđ est impossibile. & hoc intendebat, cum dixit, in hora, quę est nũc. Et, cũ declarauit ꝙ instans impossibile est vt corrumpatur in instanti ꝑsenti, aut in seipso: qm̃ ꝑsens idẽ est cum corruptio: incœpit declarare ẽt, ꝙ impoſſe est vt pręsens instãs corrumpat͛ in instanti futuro: & dixit: & impoſſe est ẽt vt prius instans corrumpat͛ in posteriori, &c.i. qm̃, cũ posuerimus ꝙ instans corrumpitur in instanti futuro, cõtinget vt illud instãs cõtinuet͛ cũ eo, ita, ꝙ suũ esse cõtinuet͛ cum sua corruptione, & erit instãs, in quo est, aliud ab in C stanti, in quo corrumpit͛, & post declarabimus ꝙ instans nõ continuatur cũ instanti, sicut neq; pũctus cũ punctõ. D. d. Et, si nõ corrumpitur in illo, qđ est post, &c.i. &, si nõ corrumpitur in illo, ita, ꝙ sit continuũ cũ eo, corrumpetur in instanti, qđ est post, qđ non est continuum cũ eo. qm̃ inter quęlibet duo instantia est tempus. ex quo sequitur, vt illud instans inueniatur in illo tẽpore: & omne tẽpus diuiditur in instantia infinita: ex quo sequitur, vt instãs corruptum inueniatur in instantibus infinitis, s. cum eis insimul. qđ D est impoſſe. & sic est impossibile ipsum poni corruptum in instãti, qđ est ante: qm̃ tunc erit corruptũ anteq̃ sit, & ista q̃stio dissoluetur post.

At vero neq; semꝑ idẽ ꝑmanere possibile est. nullius.n. diuisibilis finiti vnus terminus est, neq;.n. si ad vnũ sit continuum. neque si ad plura. ipsum autem nunc terminus est, & tempus est accipere finitum.

Et impoßibile est vt idem sit semper permanens. quoniam nullum finitum diuisibile habet vnũ finem: neq; si fuerit continuum in vna parte, neq; si fuerit continuũ in pluribus vna parte. sed instans est finis, & poßibile est inuenire tempus finitum. E

91 Cum destruxit, ꝙ instantia sunt plura, incœpit destruere ꝙ instans sit idem, quoniam, si instans fuerit, aut erit vnum, aut plura: &, cum hæc duo destruentur, destruet͛ instans esse. Et d. Et impossibile est etiam vt sit idẽ, &c.idest, & impossibile est etiam vt sit ens, ita, quòd sit idem semper permanens. Et signum eius est, quia non inuenitur finitum aliquod continuũ habens vnum finem, sed saltem duos, quibus sit finitum: neq; si fuerit continuum in vna parte, vt linea: quoniam linea habet duos fines tantũ: neque si fuerit continuum in pluribus vna parte, vt superficies, & corpus: corpus enim habet sex fines, & superficies quatuor. D.d. sed instans est finis, & possibile est inueniri F

Linea hẽt duo fines tñ, supficies q̃tuor corp⁹ vero sex.

G niri tempus finitum. ista est propositio minor istius figuræ. Et iste sermo componitur sic. Instans est finis alicuius finiti: & nihil quod est finis alicuius finiti, est vnum: ergo instans non est vnum.

Amplius, si simul esse sm tẽpus, & neq; pri⁹, neq; posteri⁹, in eodẽ esse, & in ipso nunc sit, & si quę prius, aut posterius in hoccine nunc sunt, simul vtiq; erunt quę ante decies millenos facta fuerunt annos cum ĳs, q̃
H fiunt hodie, & neq; prius, neq; posterius vllum aliud alio.

Et etiam, si intentio essendi in tempore non ante, neque post, est, vt sint in eodem instanti, deinde illud, quod est ante, & illud, quod est post, sint in eodem instanti demonstrato, tunc illud, quod fuit transacto millesimo, & quod est hodie sunt insimul, & neutrum præcedit reliquũ, aut est post illud.

92 Ista est secunda ratiocinatio, & componitur secundũ inductionem
I ad inconueniens. & ista, & prędicta sunt vera. & sm signum est. qm̃, cũ intentio eius, φ dicimus de aliquibus duobus φ sunt insimul in aliquo tempore, quod non est ante, aut post, est, vt illa duo sint in eodem instanti. Et, cum induxit istã propositionem veram conuertibilem, coniungit cum sua conuersã propositionem dubitatiuam, & induxit incõueniens, & dixit: deinde illud, quod est ante, & illud, quod est post, &c. i. &, cum cõiũxerimus conuersę propositioni dicenti φ illa, quæ sunt insimul, sunt in eodẽ K
instanti, & est, quia illa, quæ sunt in eodẽ instanti, sunt insimul, hanc propositionem, s. φ idem instãs est omnium entium, de quibus dicimus quædam esse ante, & quędam eẽ post, sequitur vt illud, quod fuit transacto millesimo, & illud, quod est hodie, sint insimul: quod est opinabile. Et syllogismus categoricus concludens incõueniens in hoc sermone componitur sic in prima figura, Omnes res inueniuntur in eodem instanti: & oĩa, quę sunt in eodem instanti, sunt insimul: ergo omnia, quæ sunt, sunt simul. L
quod est impossibile.

Quæritur quid sit Tempus: probaturq; ipsum non esse motum. Cap. 2.

DE ĳs igitᷣ, quæ insunt ipsi, tot sint dubitata. Quid autem est tempus, & q̃ ipsius natura, sitr & ex traditis in manifestum est, & ex ĳs, quę fuimus percurrentes prius. Nã quidam vniuersi esse motũ dicunt. Aliĳ sphęram ipsam. Atq; circunlationis ẽt pars tempus M
quoddã est, circũlatio vero nõ. pars. n. circunlationis est qđ acceptum est. sed non circũlatio. Amplius aũt, si plures eẽnt coeli, similiter vtiq; esset tempus cuiuslibet ipsorum motus. quare multa tempora simul.

Ista igitur sunt dubitabilia de rebus, quæ inueniuntur in tempore. Et etiam quid ipsum sit, et quã habet naturam latet hoc modo ex hoc.

A *hoc, quod recepimus à prædecessoribus. Quidam enim dicunt ipsum esse motũ totius Et quidã dicũt ipsum esse sphærã ipsam.. Et, si pars temporis sit tempus, & pars reuolutionis non sit reuolutio. quoniã est, sicut appellatur, pars reuolutionis, non reuolutio. Et etiam, si cœli essent plures vno, tunc tẽpus esset eodem modo motus, cuiuscunque modi eorum & essent plura tempora insimul.*

B Ista igitur, quæ diximus, sunt
93 qõnes, quę faciunt dubitare in esse temporis, acceptæ ex rebus existentibus in tempore, vt diximus de eẽ temporum, & de esse præteriti, & futuri: qm̃ ex consyderatione existente in istis rebus, prouenit dubitatio in suo esse. D. d. Et ipsum ẽt quid sit, &c. i. & scire etiam ipsum quid sit, & quæ sit natura eius, si concessermus ipsum eẽ, & similiter latet. & hoc manifestum est, qm̃ nullus prædecessorum dixit de eo aliqđ rectum. D. d. Quidam. n. dicunt, &c. i. & intendit per motum totius, reuo-
C lutionem totius completam. D. induxit inopinabile contingens dicẽtibus reuolutionem totius, s. motũ diurnum, & dixit: licet pars temporis sit tempus, &c. i. & iste sermo destruitur leuiter, s. dicentium tempus eẽ reuolutionem completam. qm̃ pars temporis reuolutiõis diurnæ est tempus, vt dies, & nox, & pars reuolutionis nõ est reuolutio. &, si tẽpus esset tota reuolutio, tunc pars reuolutiõis esset reuolutio. Deinde incœpit inducere etiam secundam contradictionem, & est communis isti opinioni, & opinioni dicentium quòd tempus est motus D totius cœli, & partes eius sunt partes temporis: & est opinio Plato. & est sufficientior omnibus alijs: & dixit: Et etiam, si cœli essent, &c. i. &, si tempus esset motus cœli, cuiuslibet eorum esset tempus. ex quo sequeretur plura tempora esse insimul: si enim tempora essent cœli, tunc ipsa essent multa secundum numerum cœlorum. si igitur essent plures cœli, vt dicunt Antiqui, dicentes plures mundos esse, tunc necesse esset vt motus cuiuslibet eorum esset tempus. ex quo sequeretur plu- E ra tempora esse insimul. quod est impossibile. Et ista ratiocinatio componitur ex propositione dubitabili, & alia, quæ videtur impossibilis, nisi secundum imaginationem: & est illa, in qua ponunt plures cœlos esse. &, cum ita sit, potest aliquis dicere ꝙ illud falsum, quod sequitur ex hoc sermone, & est plura tempora esse insimul, nõ sequitur ex positione eius, ꝙ tempus est motus cœli, sed ex positione eius, ꝙ est, plures cœlos eẽ vno: quod est falsum, & impossibile.

Digressio

Solutio. F

Sed ista declaratio est alterius modi. quoniam, cum fuerint duo consequentia se complete, & posuerimus aliquid esse ipsum pręcedens, aut disponi per pręcedens, necessario sequetur consequens, licet sit impossibile illud disponi p pręcedens, v. g. qm̃, quia dies sequitur ortum solis, manifestum est ꝙ in quacunque hora ponemus solem oriri, sequetur tunc diem esse, licet solẽ oriri in illa hora sit impossibile. & similiter oẽ, qđ ponitur volare, sequitur vt habeat alas, licet sit impossibile

Ex hoc sumit aliq̃ cõsequentiã necessariã esse, cuius tñ añs, & cõsequẽs sũt impossibilia. Cõsiste. 7. ph. c. 2. & 8. phy. cõ. 78.

G bile ipsum volare. &, quia tempus, & cœlum sunt consequentia se, vt ponit aduersarius, dicens tẽpus esse motum cœli, necesse est, si posuerimus plures cœlos esse, vt sint plura tempora: sed plura tẽpora esse est impossibile: ergo id, ex quo sequitur hoc impossibile, est impossibile: & est tempus esse motum cœli.

Vniuersi autem sphæra visa est quidem dicentibus esse tempus. quia & in tempore omnia sunt, et in ipsa vniuersi sphęra. Est autem stultius quod dictum est, quàm vt de eo impossibilia consyderemus.

Idẽ 1. Topicorum.

H

Et quidam dixerunt tempus esse sphæram totius. & existimauerunt hoc, quia omnia sunt in tẽpore, & sunt in mundi sphæra. Et iste sermò est magis vanus, quam indigeat probatione.

94 Cum destruxit sermonem dicentium tempus esse reuolutionem totius cœli, incœpit inducere aliã opinionẽ debiliorem: & est opinio dicentium ꝙ tempus est sphæra totius. & induxit rõnem eorum. dicebant. n. ꝙ omnia sunt in sphæra totius: & omnia sunt in tẽpore: ergo tempus est sphęra totius. Et decipiebãtur in hoc ꝙ duę affirmatiuę nõ concludunt in secunda figura. & ẽt dicere omnia esse in tempore, & in sphæra mundi non significat idẽ. & sic sermo eorum est in falsis propositionibus, & figuræ incõstantis. &, quia conclusio eorum est improbabilis per se, & ẽt syllus eorum est falsus ſm formam, & materiam, dixit: Et iste sermo, &c. Et, quia magis sufficiens istarum opinionum trium de tempore est sermo dicentium ipsum esse motũ, reuersus est ad contradicẽdum huic opinioni.

I

Duę affirmatiuæ ñ cõcludũt ĩ. 2. fig. Vide de limitatione l. 2. ph. c. 23. et ĩ hoc. 4. c. 33. & 42.

K

Quoniam autẽ vr̃ maxime motus esse, ac mutatio quędam tempus, hoc consyderandum erit. Vniuscuiusq; igitur mutatio, & motus in ipso, qđ mutat̃, est solum, aut vbi fuerit ipsum, quod mouetur, & mutatur: tẽpus autem similiter & vbique, & apud omnia est.

Et, quia existimatur quod dignius est vt sit motus, & transmutatio, oportet nos intẽdere hac in perscrutatione, & consyderatione. Dicamus igitur, quod trãsmutatio est in omni, quòd transmutatur, & motus eius est in ipso transmutato tantum: & vbi fuerit illud motum, tempus est eodem modo in oĩ loco, et apud quodlibet, & in respectu cuiuslibet. L

M

D. quòd tempus est dignior vt 95
existimetur ꝙ sit motus, quoniam tempus impossibile est vt imaginetur, nisi cum motu, & multotiens existimatur ꝙ illud, quod sequitur rem, sit ipsa res. Et in hoc sermone sunt propositiones, quarũ vna est, quòd Omnis transmutatio & omnis motus est in moto: & omne motũ est in aliquo vbi: ergo omnis motus est ĩ aliquo vbi, &, quia plura mota sunt in pluribus vbi, sequit̃ vt plures motus sint in pluribus vbi. Deinde coniungit huic hanc propositionem, dicentem ꝙ tempus

Tp̃s ĩposs ẽ vt imaginet̃, nisi cũ motu. Idẽ infra. cõ. 79.

A tempus est vnum in omni loco, & apud quodlibet, & in respectu cuiuslibet, & conclusit in secunda figura, q motus non est tempus, sic. Motus non est vnus in omni loco, & apud quodlibet: & tempus est vnum in omni loco, & apud quodlibet: ergo motus non est tempus.

Amplius autẽ mutatio quidẽ omnis velocior, aut tardior est, tempus autem non est. tardum.n.& velox tpe definiunt. Velox.n.est, qđ ĩ pauco multũ
B mouetur: Tardũ aũt, qđ in multo parum, tempus aũt non definitur tpe, neque quo quantum quid est, neq; quo quale.

Velox. Tardum.

Et omnis transmutatio est velocior, aut tardior, & tempus nõ est tale. velox.n. & tardum definiuntur per tempus. Velox enim est illud, quod est multum in tempore breui: & Tardum est illud, quod est modicum in tempore longo. & tempus non definitur per
C *tempus, neque secundum quòd est quantum, neque secundum quòd est quale.*

96 Ista est secunda contradictio, & continet quatuor propõnes, quarũ tres sunt manifestę per se, & quarta declarabitur per duas illarũ. cũ igitur propositio conclusa ex duabus coniungetur ad tertiam manifestam per se, sequetur conclusio. & compositio earum est sic. Velox, & tardum in motibus definiuntur per tempus: sed tempus non definitur per tempus: ergo in secunda figura in tempore nõ est velocitas, & tarditas: sed in omni motu est D velocitas, & tarditas: ergo in secũda figura, tempus non est motus. Et dixit: Velox.n.est illud, quod est multum, &c.i. Velox.n.est illud, qđ pertransit longum spatium in tempore breui: & Tardum est illud, qđ pertransit breue spatium in longo tempore. Et, cum dixit: & tempus non definitur per tempus, &c. non intendit q in tempore sit quodam modo quantum, & quodammodo quale: qm̃ tempus est quantũ, nõ quale: sed intendit, q impossibile est vt aliquis definiat tempus per tẽpus, neq; ſm quale, si haberet quale, neq; ſm quantum si haberet, vt E inuenimus ĩ motu definitum, s. qm̃ velocitas, & tarditas, quæ sunt ĩ eo, sunt quale, & definiuntur per tempus: & similiter quantum, qđ est in eo, definitur per tempus, cum dicitur q magnus motus est in tempore magno, & paruus in paruo.

Ostendit tempus, quamuis non sit motus, non tamen esse sine motu, & declaratur, quid sit ipsius motus: vbi datur etiam ipsius Temporis *definitio.* *Cap.* 3.

QVod igitur non est motus manifestum est. nihil aũt referat nobis dicere in præsentia motum, aut mutationem. At vero neq; sine mutatione. cũ.n. ipsi nihil mutamur ſm intelligentiam, aut latet nos mutari, non vr̃ nobis fuisse tp̃s. sicuti neq; ĳs, q in Sardo fabulose dñr dormire apud Heroas, cũ fuerĩt experrecti. copulant.n. primũ nunc posterio ri nũc, & faciunt vnũ, remouẽ- F

G tes ꝑ insensibilitatē mediū. Vt igit̃, si non esset alterū nunc, sed vnū, & idē, nō eēt tp̄s, sic et, qn̄ latet alterū eē, nō vr̄ qd̄ mediū est, eē tp̄s. Si igit̃, vt nō putem⁹ esse tēpus, tunc accidit nobis, cū nō definim⁹ vllā mutationē. sed in vno, & indiuisibili vr̄ aīa manere: cū aūt senserim⁹, ac definiuerimus, tūc dicimus factū fuisse tp̄s: manifestū est ꝙ nō est sine motu, ac mutatione tēpus.

Manifestum est igitur quòd non est motus. et nō est differētia H *in hoc inter motum, et trāsmutatione. Sed non est ēt extra motū. quoniā, si nos non fuerimus transmutati in nostra mente, aut fuerimus transmutati, sed non perceperimus, non reputabimus tēpus eē, Vt dicitur in Apologis de somno, qui accidit diuinis in insula Rhodos, s. quia non perceperunt, cum surrexerunt à somno, se dormiuisse, et coniunxerunt instans p̄cedens somnum ad secundum in-* I *stans, & fecerunt ipsa vnum, & abstulerunt illud, quod fuit inter, quia non perceperunt ipsum. Quēadmodum igitur, si instans non esset diuersum, sed idem, non esset tempus, similiter et, si esset diuersum, & non percepissemus nos, nō reputaremus tempus īter illa duo instantia. Si igitur nos non comprehenderimus determinate trāsmutationem omnino sed existimauerimus nos existere in eadē di-* K *spositione indiuisibili, tunc accidet nobis existimare tempus non esse, et cum, senserimus transmutationem terminatā, tunc dicemus tēpus fuisse. Manifestum est igitur quòd tempus non est extra motum, & transmutationem.*

Cum declarauit ꝙ tempus non est motus, incœpit innuere ipsum sequi motū, & accidere ei, & dixit: Manifestum est igitur, &c. i. & hoc nomine motus vtimur in hac perscrutatione large, s. tanquā synonymo cū hoc nomine transmutatio, ita, ꝙ ex hac declaratione hic declaratur ꝙ tēpus non est aliqd̄ generū quatuor motuum. D. d. sed non est extra motum, &c. i. sed apparet per se ꝙ impossibile est vt tēpus sit sine motu. & hoc manifestum est. qm̄, cum nos nō intellexerimus motū, aut intellexerimus, & post tradiderimus obliuioni, non sciemus tempus, neq; comprehendemus ipsum omnino. & hoc intendebat, cum dixit: nō transmutabimur nos in nostra mente, i. non cōprehendimus transmutationé. Non sicut existimauit Gal. Gal. n. credidit ꝙ Arist. intendebat ꝙ nos non cōprehendimus tēpus, nisi cū mouemur, i. qn̄ ꝑ imaginationem comprehendimus motum: & ꝙ hoc est signum ꝙ tēpus non est extra motum. & cum Gal. existimauerit hoc, contradixit Arist. & dixit ꝙ multotiens cōprehendimus res quiescentes, & mouemur, cum oīs imaginatio sit motus: vt quando comprehendimus polos mundi, & centrum. Sed Arist. non intendebat, nisi quod nos nō sentimus

97 L Inuehit cōtra Gal. M

A sentimus tempus, qñ non sentimus motum: & quia a tempus nō imaginatur sine motu, & motus potest imaginari extra tempus, significat hoc, ꝙ motus præcedit tempus naturaliter, & ꝙ tps accidit motui: licet sint consequentia se cōplete. Et, cum dixit ꝙ qui non sentit motū, nō sentit tempus, dedit testimoniū de hoc, quod dicit de illis, qui dormierunt multis annis, & non perceperunt. isti. n. cum existimauerūt ꝙ instans præcedens suum somnū est instans secundum, aut prope ipsum: quia non perceperūt motum inter illa, existimauerūt ꝙ nō dor-
B mierūt, aut ꝙ dormierunt modicū. D.d. Quemadmodū igit, &c. & hoc, qđ d. significat ꝙ tps nō habet esse extra aīam. & sermo eius ītellectus est per se. s. qm̄ quemadmodū, si instans fuerit idem, nō fiet tēpus omnino, similiter, si reputauerimus ipsum esse idem, non reputabimus tēpus fieri. sicut accidit illis hominibus, quos d. & forte erant illi, quos Macumet numerauit in Alcorano. D.d. Si igitur nos nō cōprehenderimus, &c. i. qñ, cum nos non perceperim⁹, neq, imaginauerimus motū determinatū, s. finitum in duo ex-
C trema, sed existimauerimus ꝙ nullus motus est factus in nobis, neq, in alijs, & ꝙ nos sumus in esse indiuisibili, tunc, accidet nobis tunc nō sentire tempus. Et hoc, quod dixit, multotiens accidit dormientibus multum: & etiam qui faciunt opus delectabile fit tempus eis breue: quia delectatio prohibet eos comprehendere motum. & econtrario eis, qui laborant. & ideo dixit versificator.

a Tps nō imaginat̃ sin̄ motu, & mot⁹ pt imaginari extra tēpus. S; vid oppositū. 12. Met. c. 29. & hic 1 te. sequēti, vbi hēt Phs ꝓ, cū tps aliqđ, vr̃ fieri sit, & motus aliqs fieri vr̃. Vide cōt. Zim.

Quod igitur neq; motus, neque sine motu tēpus est, manifestum est. Accipiendum est aūt, qm̄ quærimus quid est tempus, hinc incipientibus, quidnā ipsius motus sit. simul. n. motum sentimus, & tempus. Etenim, si sint tenebrę, et nihil per corpus patiamur, motus autē quidam in anima insit, confestim simul vr̃ quoddam factum fuisse et tēpus. at vero &, cū tēpus vr̃ fuisse aliquod, simul & motus quidā fuisse vr̃. quare aut motus, aut motus aliquid est tps. cum igitur non sit motus, necesse est motus aliquid esse ipsum. D E

Manifestum est igitur quòd tēpus non est motus, neq, extra motum. Et, cum nostra intentio est definire tempus, ponemus principium consyderationis ex hoc loco. cōsyderemus igitur quid sit de motu. quoniam insimul sentimus motū, et tps. Quoniam, si fuerimus in obscuro, & nihil acciderit nostris corporibus, sed in anima nostra acciderit aliquis motus, statim reputabimus tps fieri. & similiter et, cum sciuerimus aliquod tps fieri, statim reputabimus aliquem motum fieri. ex quo sequitur quòd tēpus, aut est motus, aut aliquid motus. &, cū non sit motus, sequitur necessario vt sit aliquid motus. F

98 Cum declarauit ꝙ tēpus non est motus, neq; extra motum, notificauit hoc, & dixit, quòd necesse est ex hoc,

G hoc, vt sit accidens motui. &, cũ intentio est hic scire quid sit tempus, oportet prius perscrutari quod accidentium motus sit tempus. accidentia. n. motus sunt multa, & quia tẽpus nõ sentitur, nisi cum sentimus aliquem motum demonstratum, ſm ꝙ sentiũtur cũ motu multa accidentia eius sensibilia. qm̃, si ita esset, contingeret vt tempus multiplicaret ſm multiplicationẽ mot⁹. &, si posuerimus ipsum sequi aliquẽ motum proprium, v. g. motum corporis cœlestis, tunc qui non senserit in aliqua hora ipsum, nõ sentiet

H tempus, aut non sentiet ipsum omnino: vt dicit Pla. de incarceratis à pueritia sub terra, s. ꝙ, si non comprehenderet nisi ꝑ comprehẽsionẽ alicuius motus sensibilis, v. g. mot⁹ cœli, tunc isti incarcerati non sentirent tempus, quia nunq̃ senserũt motum corporis cœlestis. & ideo d. qm̃ insimul sentimus motum, & tẽpus, &c. i. qm̃ sentire tempus nõ est per sentire aliquem motũ cõprehẽsum per aliquẽ sensum. nos. n. sentimus tempus existendo in obscuro, absq; eo, ꝙ accidat sensibus nostris aliquis motus. & hoc non est,

I nisi quia sentimus motum in nostra anima qualemcũq;. qm̃, cum fuerimus imaginati in anima nostra aliquẽ motũ, statim comprehendemus tp̄s. Et in hoc, qđ dicit, est qõ non parua. qm̃, si tẽpus nõ sequitur aliquẽ motum, existentẽ extra aĩam, sed sequitur motũ imaginationis, & imaginatio non habet esse extra animã: motus quem consequitur tempus, non habebit eẽ extra aĩam. quo igit̃ dicet Arist. post ipsum seq motũ corporis cœlestis? & dat super continuationẽ

Digressio, q̃ quærit̃, vtrũ tẽp⁹ cõsequtur oẽm motũ: & prio arguit ꝙ ñ cõseq̃t motũ imaginatiõis. Qđ ñ seq tur motũ corporis cœlestis.

K motus ex continuatione temporis? Et etiam, si sequitur motum corporis cœlestis, solum continget vt cæcus non percipiat tempus, qui nunquàm percipit motum cœli. Et ẽt, si sequitur oẽm motum, continget ẽt vt tempus multiplicetur ꝑ multiplicationẽ motuũ. qđ est impossibile. apparet igitur ꝙ tẽpus aut nõ habet esse extra aĩam: aut, si habet, sequitur oẽm motũ, &, sic multiplicabitur per multiplicationem motuum: aut sequetur vnũ motum, & sic qui non sentit illum motum, nõ sentit tempus. quod est impossibile. Nos autem dicamus, qm̃ nos

Qđ ñ seq tur oẽm motum.

Solutio.

L sentire tẽpus est apud sentire quẽlibet motũ, & apud imaginari quãlibet transmutationem. manifestum est. n. ꝙ nos sentire tẽpus apud sentire quemlibet motum primo, & essentialiter ĩpossibile est. quoniã, si ita esset, contingeret vt tempus multiplicaretur per multiplicationem motuum sensibilium, immo motuum imaginabilium. si autem sentire tempus per sentire quemlibet motum non fuerit primo, & essentialiter, sed ꝑꝑ hoc, quia, cũ sentimus quemcunq, motũ, sentimus

M illum vnũ motum, cui accidit tempus, non accidet quæstio prędicta, s. ꝙ qui non sentiet illum motum vnum, non sentiet tempus: qm̃ ille mot⁹ vr̃ sentiri, qñ sentitur quicũq; motus, siue fuerit imaginatus, siue existens. Et apparet qñ quis intuebitur hoc, qđ tp̄s sentitur essentialiter, & primo, quando nos sentimus nos esse in esse moto: & hoc sentire, s. nos esse in esse moto erit, qñ imaginati fuerimus quemcũq; motum. qm̃, cum fuerimus in esse indiuisibili in transmutatione, qđ est

A est instans, non fiet tẽpus, neq; reputabimus ipsum fieri. cum autẽ fuerimus in eẽ diuisibili ſm transmutationem, & non perceperimus nos esse in esse transmutabili, non percipiemus oĩno tempus. si autẽ perceperimus nos esse in esse transmutabili, statim percipiemus tempus. & hoc manifestũ est. & nos esse in esse trãsmutabili sentitur per se. nos.n. sentimus ꝙ instãs, in quo incœpimus scribere hũc sermonem, est aliud ab illo, in quo fuit cõpletus. motus igit, qui cũ sentitur, sentitur primo, & essentialiter tempus,
B est motus, ex quo sentimus nos esse in esse transmutabili, & nos trãsmutari, quia sumus in hoc esse. nos igitur esse in esse transmutabili sentitur, sicut diximus, cum senserimus quemcũq; motũ. sentire igitur nos esse in esse transmutabili est illud, ex quo sequitur nos sentire tempus primo. & manifestũ est ꝙ nos non sentimus nos esse in eẽ transmutabili, nisi ex transmutatione cœli. &. si esset possibile ipsum quiescere, esset possibile nos esse in esse nõ trãsmutabili: sed hoc est impossibile: ergo necesse est vt sentiat hunc mo
C tũ qui nõ sentit motũ corporis cœlestis, s. per visum, sed dormiẽtes sentiunt ipsum, postquam surgunt à somno ex hoc, quòd rememorantur motus imaginationis in somno. cum autem somnus fuerit profundus, & non fuerint rememorantes aliquã imaginationẽ somni, neque aliquã transmutationem, tunc non pcipiunt tẽpus, in quo dormierunt. Qđ igitur debet intelligi ex sermone Arist. in quo dicit, ꝙ, cum nos nõ fuerimus transmutati, &c. nõ est ꝙ, cũ motus nõ fuerit fact⁹, aut fuerit factus, sed, cũ nos nõ pcepimus hoc, non reputabimus tempus fieri: sed, cũ nos non fuerimus transmutati in nobismetipsis, quia sumus in esse indiuisibili ſm transmutationem, qđ est instans, aut fuerimus in esse diuisibili ſm trãsmutationẽ, sed non perceperimus, hoc reputabimus tẽpus nõ fieri. sed vna reputatio est vera, & altera non est vera. pcipere.n. hãc trãsmutationẽ est illa res, quã sequitur percipere tẽpus eẽntialiter: cũ tps accidat huic transmutatiõi. & ideo coactus fuit Arist. ad hęc verba, s. cũ d. cum nos D
nõ fuerimus transmutati in nobismetipsis. & nõ dixit loco eius, cum non fuerit transmutatio, aut fuerit: sed nõ cõprehẽdimus ipsam, vt apparet ex expositoribus. Et in hoc ẽt peccauit Gal. qui intellexit ꝙ Arist. intendebat per hoc, qđ dixit, cũ nos nõ fuerimus transmutati in nobismetipsis, ꝙ nos nõ cõprehẽdimus tẽpus, cum non fuerimus moti per imaginationẽ. Sunt.n. tres intẽtiones. quarum Vna est, ꝙ nos nõ pcipimus tempus, nisi qñ fuerimus moti in anima nostra. & hoc existimauit Gal. & est corrupta p se. Secunda aũt est, ꝙ nos non percipimus tps, nisi cum perceperimus aliquem motum, quicunq; sit. & hoc est percipere per accidẽs. Tertia vero est, ꝙ nos nõ percipimus motũ, neq; tẽp⁹, nisi cũ perceperimus nos transmutari, quia sumus in eẽ trãsmutabili. & ista pceptio est pceptio, q̃ sequit tẽpus eẽntialiter: & nõ accidet ei aliqua q̃stio. Et verba Arist. manifesta sunt ſm hanc intẽtionẽ, cum dixit: Si igit nos non cõpręhẽderimus determinate, &cęt. 1. & ſm hunc modum possumus ponere tẽ E F

Error Galeni.

G pus sequi motũ corporis cœlestis: & ꝙ sentiet tempus qui nunquam sensit corpus cœleste. & ideo omnes conueniunt in hoc, ꝙ tempus sequitur motum cœli. & ista quæstio nũq̃ potuit dilucidari mihi, nisi post magnũ tẽpus: & quicquid scripsi de tempore, secutus sum expositores, sed hic non. Et, cũ numerauit ꝙ tempus sentitur, qñ motus sentitur, dixit: & similiter ẽt, &c. & intendebat per hoc declarare ꝙ tẽpus, & iste motus sequuntur se adinuicem perfecte, s. motus, qui cum sentitur, sentitur tẽpus primo, & es-

Quicq̃d Cõmẽtator scripsit de tpe secut⁹ ex positores, sed hic ñ.

H sentialiter. &, cum declarauit ꝙ tẽpus non comprehenditur, nisi per comprehensionem istius motus, s. comprehensi per intellectum, & ꝙ tempus non est motus, incœpit narrare ꝙ ex hoc sequit̃ vt sit accidens isti motui, & dixit: necesse est igitur vt tempus, &c. i. &, cum verum est q̃d tempus, & motus cõsequuntur se in esse, a necesse est vt sit alterum duorum, s. aut vt tempus sit ipse motus, aut aliquid consequens motum: deinde excepit ipsum non esse motum: ergo sequit̃ vt sit aliquid motus, aut cõsequens, aut cã.

a Necesse est vt tps aut sit mo t⁹, aut cõsequens motũ: sed qa tp̃s nõ appet i de finõne mo t⁹ declaratur ꝙ ñ ẽ cã eius: ergo remanet vt sit accñs. Cõ

I quoniam, cum sequitur ipsum, aut erit prius, aut posterius: sed, quia tempus non apparet in definitione motus, declaratur ꝙ non est causa eius: ergo remanet vt sit accidens.

sise. 8. ph. cõ. 10. & 12. met. c. 29. Idẽ. 5. ph. c. 3. & 35.

Q̃m autem q̃d mouetur, mouetur ex quodam in quoddã, & omnis magnitudo continua est, sequitur magnitudinẽ motus. qa. n. magnitudo continua est, & motus est continuus: qa vero motus, & tẽpus. quantus . n. motus est, tñ & tempus semper videtur fuisse. Prius autem, et Posterius in loco primũ sunt, hic quidem positiõe. Q̃m autẽ in magnitudine est prius, & posterius, necesse est & in motu eẽ prius, & posterius proportionaliter ĩjs, quæ sunt ibi. At vero et in tẽpore est prius, & posterius, ꝓpea ꝙ alterum sequitur semꝑ alterum ipsorũ. Est aũt prius, et posterius ipsorũ in motu, id q̃dem, quod est, motus est, esse tñ ipsi alterum, & non motus. K

Quia magnitudo ẽ cõtinua, & mot⁹ ẽ cõtinuus. Pri⁹, & posteri⁹ i loco primũ sunt. Vide cõt. Zim.

L *Et, quia motum mouetur de aliquo in aliquid, & omnis mensura est cõtinua, ideo motus sequitur mensurã. &, quoniã mensura est continua, ideo motus est continuus. &, quia motus ẽt est continuus, tempus ẽt erit continuum: quoniã secundum motum existimatur semper tẽpus eẽ. & Prius, & Posterius sunt primo in quantitate. sed hic sunt in situ. Et, quia prius, & posterius sunt in quantitate, necesse est vt prius, & posterius sint in motu ẽt, secundũ quòd* M *illic. Et in tempore ẽt sunt prius, & posterius, quoniam sequuntur se adinuicem semper. Et ẽt prius, & posterius sunt in motu: secundum quidem quòd sunt in aliqua hora sunt motus, in essentia autẽ sunt aliud à motu.*

Idest & vnũ b accidẽtiũ motus est cõtinuatio. & cã in hoc ẽ, quia illđ, p q̃d est motus, & est mẽsura, est cõtinuũ: & motũ ẽt est tale. Et intẽdit per

b Vnũ accñtiũ mot⁹ ẽ continuatio. quodquo 99 sit, vid. c. 6. tertij. ph. & c. 23. 8. phy.

A per hoc, qđ dixit, de aliquo in aliqd, de vbi in vbi, inter q̃ est mẽsura. &, quia oĩs mensura est continua, sequit' vt motũ moueat' per cõtinuũ: &, cum motum moueat' per continuum, motus eius erit continuus. Et intẽdit hic per motũ translatũ. Et, quia apparet ꝙ dispositio temporis de motu est sicut dispõ motus de continuo, per qđ est motus: & tempus est continuũ: sequit' etiã vt causa continuationis eius sit cõtinuatio motus. quemadmodũ causa continuationis motus est mensura, supra quam est motus. D.d. qm̃ ſm motũ, &c.i. & signum eius, ꝙ cõtinuatio accidit ei ex dimensione

B motus, est, qm̃ quãtitas a tẽporis sequit' ẽt quantitatẽ motus, s. quia est æqualis ei. Et, cum declarauit, ꝙ cõtinuatio est in motu ex cõtinuatione quãtitatis, per quã est motus, & ꝙ continuatio motus est causa continuationis temporis, & intendebat declarare ꝙ, qñ motus accipitur cõtinuus, tempus erit continuum, &, si diuisus, tp̃s erit diuisum, incœpit ẽt inducere aliud accidens, & dixit: & Prius, b & Posterius, &cęt. i. & quia prius, & posterius inueniunt' in mẽsura, in qua fit motus primo: & est illa, q̃ est in situ: necesse est ẽt vt in

C motu inueniant' prius, & posterius, & si non habeat sitũ. qm̃ pars motus, q̃ est in parte mẽsuræ priori ſm initiũ, ex quo est motus, necesse est vt sit prior motu, qui est in parte cõsequente mensurã. D.d. Et in tẽpore ẽt, &c. i. & ex hoc ꝙ prius, & posterius inueniunt' in partibus motus, sequit' vt inueniantur ẽt in ipso tẽpore. Et, cũ declarauit hoc, & vult declarare ꝙ tp̃s est prius, c & posterius in motu, & iam posuerit ꝙ tp̃s differt à motu, incœpit primo declarare ꝙ prius, & posteri⁹, quę sunt in motu, habent quiditatẽ aliã à quiditate motus: licet sint cum motu idem in subiecto, & dixit: Et etiam prius, & posterius in motu, &c. & intendit per hoc, qđ dixit, in aliqua hora, i. secundum subiectum. & quasi dicat, & etiam de fundamentis ponendis ad hoc, quod quærimus scire supra illa, quæ posuimus, d est, quoniam prius, & posterius, cum fuerint accepta, secundum qđ sunt in subiecto, tunc erunt partes motus: cum autem fuerint consydera ta secundum definitionem, & quiditatem, tunc prius, & posterius erit aliud à motu: quoniam motus est in quantitate, & prius, & posterius sunt in numero.

D

E

At vero & tempus quidẽ cognoscimus, cum definiuerimus motũ, prius ac posterius definientes: atq; tunc dicimus fuisse tempus, qñ prioris, & posterioris in motu sensum ceperimus. determinamus aũt aliud, & aliud existimãdo ipsa, et mediũ quippiam inter ipsa alterũ.

F

cum. n. extrema altera à medio intellexerimus, duoq; dixerit aĩa, ipsa nunc, hoc quidẽ prius, illud vero posterius, tũc & hoc dicimus eẽ tempus. quod enim determinatur ab ipsis nunc tẽpus esse vr̃, & supponatur.

Et tempus ẽt non scimus, nisi motu determinato per prius, & posterius. & tunc dicemus tempus esse, cum senserimus prius, &

a Quãtitas tp̃is sequit' q̃titatem mot⁹. Idẽ 5. me. t.c. 18. Idẽ hic infra. t.c. 104. & 113.

b Prius & posterius, q̃a repiũt' in magnitudie, sũt i motu: & quia sũt i motu, repiũt' & in tp̃e.

c Prius, & posteri⁹, q̃ sũt i motu, hñt q̃ditatẽ aliã à q̃ditate motus: licet sint eã motu idẽ in subiecto. Cõsule ĩfr. c. 110. &c.

d Prius, & posterius, cũ fuerint accepta, ſm ꝙ sũt in subiecto, tũc erunt ptes mo-t⁹: cũ autẽ fuerit cõsyderata ſm defiñoẽ et q̃ditatẽ, tũc pri⁹ & posterius erit aliũ à motu: qm̃ mot⁹ ẽ in q̃titate, & pri⁹ & posterius sunt

In numero ex quo p; ꝙ motũ definitiue, et q̃ditatiue eẽ q̃titatẽ. Oppositũ 5. me. cõ. 18. vbi hẽt ꝙ tp̃s, & mot⁹ sunt de passionibus q̃ti, & ñ d̃ substãtia quãti. Vide cõc. Zim.

G *posterius in motu. & tunc determinamus illa, videndo illa diuersa ita, quòd iter illa sit aliud. quoniam, cum viderimus per intellectũ duo extrema, & indicauerit anima quòd alterum instans est prius, et alterum est posterius, tũc dicimus esse tempus. quoniã hoc, quod modo definiuimus, existimatur esse tempus.*

100 Cũ posuit ꝙ tempus sentitur primo, & essentialiter, cũ senserimus H motũ, ĩ quo sentimus nos trausmutari, i. esse in esse transmutabili, & posuerimus ꝙ motus, ſm ꝙ est motus, inuenitur in eo prius, & posterius, sicut inueniť in eo cõtinuatio, & ꝙ eẽntia prioris, & posterioris est alia ab essentia motus, vult coniungere huic aliud notũ de tẽpore etiã, & est ꝙ nos percipere tẽpus ex perceptione motus non est ex perceptiõe motus, ſm ꝙ est motus, s. motus, ĩ quo sumus trãsmutati, sed qñ determinauimus in imaginatione aliquã partẽ illius determinatã: & hoc erit, cũ senserimus duo instan- I tia, prius, & posterius. qm̃ iste motus nõ diuiditur ꝑ instantia, nisi in nostra mente, & nõ determinať in hoc aliqua pars eius determinata, nisi qñ diuiserimus motũ per duo instantia: quẽadmodũ linea non determinatur, nisi qñ ĩter duo puncta fuerit, q̃ sunt vltima eius. quẽadmodũ igitur puncta sunt vltima linearũ terminantia illas, ex quibus accidit eis numeratio, ita instantia sunt vltĩa ꝑtiũ istius motus, & sunt cã in hoc, ꝙ numeranť. Et hoc intẽdebat, cũ d. & scim⁹ tp̃s, &c. i. & nos cognoscimus tẽpus, qñ determinamus hũc motũ per instans prius, & K posterius. determinatio. n. mot⁹ erit ꝑ determinationẽ instantis prioris, & posterioris: quẽadmodũ determinatio lineæ erit per duo puncta. Et signum eius est, qm̃ a qui percipit vnum instans non percipit tempus. sicut accidit * diuinis. Et, cum declarauit ꝙ determinatio motus erit per determinationẽ duorũ instantium saltem, incœpit declarare quõ determinatur per duo instantia, & dixit, & nos determinabimus illa, &c. i. determinanť per duo instantia, qñ videmus illa duo instantia esse diuersa. & hoc erit, qñ viderimus inter illa duo esse aliud diuisum ab eis: sicut ẽ dispositio in determinatione duorũ punctorũ. hoc .n. non erit, nisi qñ imaginati fuerimus aliqđ tertium, s. lineam. cũ aũt abstulerimus lineam, quæ est inter duo puncta, tunc duo puncta fierẽt vnum: & similiter est duobus instãtibus. D. fecit summã de hoc, & dixit: & hoc erit, qñ viderimus, &c. & dixit alterum est prius, & alterũ posterius. qm̃. si imaginati fuerimus duo instantia insimul, nõ fiet motus, s. si diuiserimus motum ꝑ duo instantia, quorum alterum nõ est M prius reliquo, & si sit falsa imaginatio. D. d. hoc. n. quod modo definiuimus, &c. i. & sequitur ex hoc sermone ꝙ motus diuisus ꝑ duo instãtia, quorũ alterũ est pri⁹, & alterũ ẽ posterius, ẽ ipsum tp̃s, s. ſm ꝙ ẽ diuisus. Et cõpõ isti⁹ sermonis ẽ sic. Motus terminať ad duo instãtia: & qđ terminať ad duo ĩstãtia est tp̃s: igiť motus, ſm ꝙ terminať ab his duobus instãtibus, est tp̃s. & dixit ponatur ita, quia post declarabiť magis. Qñ

a Qui pe- pit vnũ i- stãs ñ pe- pit tp̃s, si- cut acci- diuinis. Idẽ infr. t. c. sequẽti, & ĩfr. 106 viđ cõsi- de qete in 6. phy. cõ. 73.

L

* a. l. Heroibus.

A Quando igitur, tãquam vnũ ipsum nunc sentimus, & non, aut vt prius, & posterius in motu, aut vt idem quidem, non autem prioris, & posterioris cuiusdam, non videtur tempus factũ fuisse vllum, quoniam neque motus. cũ autẽ prius, & posterius est, tunc dicimus tempus. hoc. n. est Tempus, numerus motus secundum prius, & posterius. Nõ ergo motus tẽpus est, sed quatenus numerum habet motus.

Definitio temporis.

B *Cũ igitur senserimus aliquid, quasi in eodem instanti, & nõ perceperimus in motu prius, & posterius, aut senserimus ipsum vnum vnius, non ita, quòd sit prius, & posterius, non reputabimus ipsum fieri in tempore, cum non habeat motum. et, cum senserimus prius, & posterius, tunc dicemus tẽpus esse. secundum hoc igitur Tempus est numeratio motus secũdũ prius, & posterius. Tempus igitur non est motus, sed quodammodo est nu*C*merus motus.*

101 Cum intendit declarare tempus esse numerum motus secundum prius, & posterius ex hoc, quod nos sentimus motum, cum diuiserimus ipsum saltẽ per duo instãtia prius, s. & posterius: & ista via est aliquid inuenire per aliud inuentum: & ista via est diminuta, nisi cõiungatur ei via ablationis, s. a ĩueniẽdo causas, & definitiones rerum: reuersus est ad vtendnm via ablationis, & dixit: Cum igitur senserimus aliquid, &c. i. & queadmodum non sentimus aliquid esse in tempore, nisi, cum senserimus ipsum saltem esse in duobus instantibus priori, & posteriori, ita, cum senserimus aliquid esse in eodẽ instanti, aut fuerimus imaginati duo instantia esse insimul, tũc nõ reputabimus tempus fieri. D. d. cũ non habeat motũ, i. quoniã, cũ fuerit imaginatum vnum instans tantũ, aut duo instantia insimul, non imaginabimur motum, & sic non imaginabimur tẽpus omnino. Et ex hoc potes videre quod ipse intendit per hũc motum, nõ quemlibet motum, sed motum, per quem videmus res quiescentes esse in transmutatione ęterna, & quasi translatas, quia sunt in translatabili. Et, cum verificauerit per hanc viam quod ista est substantia temporis, & ista via multotiens vtitur Arist. licet Alfarabius reprehendat illam, induxit definitionem temporis, & dixit: secundum hoc igitur Tempus est numerare numerum motus, &c. i. manifestum est igitur ex hoc sermone quod definitio temporis est numerare numerum motus secundum prius, & posterius, i. comprehensio numerati motus, & hoc est numerus eius. quoniam, quando numeramus numerum motus, qui fit ex diuisione eius per instantia priora, & posteriora, tũc fit tempus: ergo tempus nihil aliud est quam numeratio numeri motus, qui fit in eo ex diuisione eius secundum prius, & posterius instantiũ. &, quia tempus fit apud diuisionem motus per instantia: & hoc sequitur necessario numeratio: ideo numerus motus est tanquam genus in hac definitione, & secundum prius. & posterius tanquam differentia. D. d. Tempus igitur nõ est motus, sed quodammodo est numerus

a In inueniẽdo causas, & definitiones rerũ ex alijs in

D uẽtis & via diminuta, nisi cõiungatur ei via ablationis.

E Documentum.

F

G merus motus, s. sed fm prius, & posterius est numerus motus, i. numerat motum per suas partes priores, & posteriores, secũdum q sunt priores, & posteriores, non fm q sunt in simul. Dixit Alexan. & non est intelligẽdum ex hoc, quod dixit in definitione temporis, q est numerus motus fm prius, & posteri⁹, ex hoc; q temp⁹ numerat motũ: sed debet intelligi ex hoc, q tempus est numerus prioris, & posterioris, existẽtium in motu. & ĩ libro Ale. nõ est numerare nñerũ motus, sed nũer⁹ motus. definitio igit, ĩ qua nõ ẽ dubitatio, H est dicere, q tps est numeratũ prioris, & posterioris, exñtium in motu.

Expõ Ale.

Signum autem est. pl⁹ enim, & minus discernimus numero: motum autẽ plurem, & minorem tempore: Numerus itaque quidam tempus est. Quoniam autem numerus est duplex (etenim quod numeratur, ac numerabile numerũ dicimus, & quo numeram⁹:) tempus autem est quod numeratur, †{ & nõ quo nũeramus. } est aũt alterũ quo numeramus, & quod numerat.

Nũer⁹ duplex, qui nũerat, & quo nũeramus.

† a. L non hẽt (& nõ quo nũeramus.)

I *Et signũ eius est hoc, quod narrabo. quoniam nos determinamus per numerum magis, & minus: & per tempus determinamus motum magis, & minus: tempus igitur est aliquis Numerus. Et, cum numerus est duobus modis: dicimus. n. numerum illud, quod numeratur, & numeratum, & illud, per quod nũeratur: tẽpus est illud, quod nũeratur, nõ illud, per quod numeratur. et illud, quod numeratur, est aliud ab illo, per quod numeratur.* K

Cum posuit q gen⁹ temporis est numerus motus, dedit signum de hoc, hoc modo. Per tempus determinatur magis, & minus ex motu: & omne, per quod determinatur magis, & minus ex aliquo, est numerus illius: ergo tempus est numerus eius, per quod determinatur. deinde coniungit huic, quòd tempus determinatur per prius, & posterius motus: ergo in tertia figura tempus est numerus motus fm prius, & posterius, propter conuersionẽ affirmatiuæ in eo vniuersalis. & est necesse vt illud, per quod determinatur magis, & minus ex aliquo, sit aliquis numerus. qm̃ illud, per quod determinat magis, & minus simpliciter est numerus simpliciter. qm̃, si illud, quod est calidum simpliciter, est ignis simpliciter, illud, quod est aliquod calidum, est aliquis ignis. Et, quia omne, per qd numerantur omnia, aut est numerus simpliciter: & hoc est numerãs, non numeratum essentialiter, aut aliquis numerus alicuius generis: & hoc accidit; vt sit numerans quodã modo, & numeratum alio modo: & ista sunt, quæ numerãtur per vnitates existentes in illo genere, & nõ per vnitatẽ simplicẽ: & tẽpus est in hoc gñere, s. q est numerãs & nũeratũ: incœpit declarare hoc, & dixit: Et, cũ nũerus, &c. i. & cũ nũerus est duob⁹ modis, s. numerãs tm̃, nõ numeratũ, & numerãs numeratum, & dixit: nos, n. dicimus nũerũ, &c. i. & nũerus est duob⁹ modis. Quia nos dicim⁹ numerũ illud, per qd numeratur

102

L

Si illud qd ẽ calidũ simpliciter, est ignis simplr, illud

M qd est aliqd calidũ, est aliquis ignis.

A ratũ aliquod genus,& in se est numeratũ,non numerãs. Et illud,qđ nũerat ipsum in actu, & est numeratũ in potẽtia, anteq̃ numeret illud, vt exponit Alex. Et vocamus numerũ etiã illud, per quod numerant̃ oĩa: & hoc est numerãs, non numeratũ oĩno essentialiter. D.incœpit declarare ꝙ nũerus accept⁹ in definitiõe tpis,nõ est numerus simpliciter,sed de genere nũeri, cui accidit ꝙ fuit nũerat⁹,& dixit:tẽpus &c.i. &,cũ dicimus ꝙ tẽpus est nũerus,intẽdim⁹ numerũ,qui numeratur,nõ illud,ꝑ quod numerat̃ simpliciter,qđ ẽ numerus,nõ numeratũ.

Numerus ẜm Auer. sumit̃ tripliciter.

B Et potest aliquis dicere ꝙ,si intẽdebat ꝑ numerũ acceptũ in definitiõe tẽporis, numeratũ,s.prius, & posteri⁹ in motu, quare nõ dixit ꝙ tẽpus est nũeratũ mot⁹,loco eius,qđ dixit, ꝙ est nũerus motus. Dicamus igit̃ ꝙ hoc, qđ tẽpus numerat motũ,& mẽsurat illud,est ei essentiaľr,& ꝙ ex hoc modo assimilat̃ numero simpľr.ipsum aũt esse numeratũ ꝑ aliquid est per accñs,s. ꝙ accidit tẽpori etiã mẽsurari,& nũerari,aut ꝑ accidẽs simpľr,

Obiectio.

Solutio. Tẽpori essentiale ẽ nũerare, & mẽsurare motũ. sed accidit ei numerari,

C aut ꝑ motũ. motui.n.accidit mẽsurare tẽpus,vt dicem⁹ post. Et Themisti⁹ exponit hic numerũ pro numerato,& nõ cõsyderat hoc, qđ diximus. Qm̃ vero numer⁹ mot⁹ est tanq̃ genus tẽporis, manifestũ est. nũerus.n. motus ali⁹ est partiũ motus,ẜm ꝙ sunt ĩsimul,& ali⁹ est, ẜm ꝙ in eis inuenit̃ prius, & posteri⁹, i. numerus prioris, & posterioris exñtiũ in motu.& manifestũ est ꝙ tempus fit,qñ mot⁹ numerat̃ ꝑ prius, & posteri⁹: ergo tẽpus necessario ẽ numer⁹ prioris,& posterioris exñtium in motu. Et intelligendũ ẽ ex hoc, ꝙ dicim⁹ ipsum eẽ numerũ mot⁹,i.

aut mẽsurari. Idem infra cõ. 112.113.

Documẽtũ primũ

D numerũ cuiuslibet mot⁹: cũ sit impoſſe imaginari ipsum,nisi ẜm ꝙ numerat motũ: & ideo dr̃ ꝙ est nũer⁹ motus. Et intelligẽdũ est ꝑ prius & posteri⁹, prius & posteri⁹ exñtia in motu, ꝑ cuius esse inuenit̃ tẽpus primo:& est ille,ꝑ quẽ intelligim⁹ nos trãsmutari,i.nos esse in esse trãsmutabili.& quasi d.tp̃s ẽ nũer⁹ cuiuslibet mot⁹ ꝑ pri⁹,& posteri⁹,q̃ sunt in motu,in quo sentim⁹ nos esse ĩ esse trãsmutabili.qm̃, si esse tpis esset ꝑ esse prioris,& posterioris ĩ quolibet motu,tũc tp̃s multiplicaret̃ ꝑ multiplicationẽ motuũ, aut nõ hrẽt esse, nisi solũmodo ĩ mẽte. sed ex hoc,ꝙ

Secũ

E ẽ nũerus oĩum motuũ, hoc mõ nõ sequit̃ ipsum multiplicari ꝑ multiplicationẽ motuũ,vt post dclarabit Ari. Et Ale.dicit ꝙ hoc,qđ dicit,numer⁹ mot⁹ ꝑ prius,& posterius,nõ ẽ intelligẽdũ ipsum esse nũeratum ꝑ numerũ partiũ mot⁹ prior̃, & posterior̃,nec; nũer⁹ earũ,sed nũer⁹ prioris,& posterioris in motu,i.nũeratũ eorũ.& ꝑ hoc distinguit̃ natura tẽporis à natura mot⁹ ẜm definitionẽ

Expõ. Al.

Et, vt mot⁹ sp̃ ali⁹ ẽ,& alius, sic & tp̃s. Tp̃s autẽ simul oẽ idẽ est.nã ipsũ nunc idẽ ẽ,ẜm id,qđ est;esse autem ipsi alterum est.

Vide cõc. Zim.

F *Et,quẽadmodũ motus est semper vnus post aliũ, ita est tempus. Tempus vero esse insimul est idẽ. quoniam instans est idem,cũ fuerit:sed esse eius diuersatur.*

103 Id est,& quẽadmodũ mot⁹ nõ inueniũtur partes ei⁹ insimul, sed q̃libet pars aut iã defecit, aut nõdũ venit,ita est tẽpus. Et intẽdebat ꝑ hoc dissoluere q̃stionẽ prædictã in esse temporis dicẽtem ꝙ, si tẽpus est,necesse est vt oẽs partes eius, aut q̃dã.

G sint insimul. sed non est ita. posuit igitur hoc ꝙ rectū est dicere ꝙ partes eius inueniuntur quædam post alias, non insimul, sicut est dispositio in partibus motus, s. qm̃ quædã inueniuntur post alias. Deinde dedit dr̃iam inter tempus, & motum, ne existimet' ꝙ tẽpus est motus: & dixit: Tempus vero esse insimul est idem, i. sed motus differt à tẽpore. qm̃ motus nõ est idẽ apud illa, quę mouentur insimul, & tẽpus est idẽ illis, quæ sunt in tp̃e insimul. Et causa in hoc, ꝙ tẽpus est idem, est, qm̃ instãs, quod est agens tẽpus, est H idẽ in oĩ motu, cum fuerit demonstratū, sed esse eius diuersatur, s. per prioritatem, & posterioritatem.

Quam rationem habeat ipsum Nunc ad ipsum tempus. Cap. 4.

Ipsum autem Nunc tempus metitur, quatenus prius est, atq; posteri⁹. Ipsum autem nũc est quidem vt idem, est vero vt non idem. quatenus.n.in alio, & alio est, diuersum ẽ. hoc autem erat ipsi nunc. quatenus vero est id, quod est, ipsum nũc, idem est. sequitur.n. (vt dictum I est) magnitudinem motus: hũc autem tempus, vt dixim⁹. & similiter igitur pũctum id, quod fertur, quo motũ cognoscimus, & prius in ipso, & posteri⁹, hoc autem ſm id quidem, quod est, idem est. punctum. n. aut lapis, aut aliquid eiusmodi est, ratiõe autem aliud est, sicut Sophistæ accipiunt diuersum Coriscum in Lycio esse, & Coriscum in foro. & hoc igitur, ex eo, quia alibi, & alibi est, diuersum est. Ipsum autem nũc sequitur id, qđ K fertur, vt tempus motum. eo.n. quod fertur, cognoscimus pri⁹, & posterius in motu. quatenus autem numerabile est prius, & posterius, ipsum nunc est. Quare et in his id quidem, quod est, nunc, est idem. prius.n. aut posterius est, quod in motu est: ipsum autem esse alterum. quatenus. n. numerabile est prius, & posterius ipsum nunc est. & notum maxime hoc ẽ. etenim motus est per id, quod mouetur, & latio per id, quod fertur. hoc ali L quid.n. est id, quod fertur, mot⁹ autem non. Est igitur vt idem ipsum nunc dictum semper: est autem vt non idem. etenim * similiter & quod fertur.

Vide con. Zimar.

Eo, qđ fertur, cognoscim⁹ prius, & posterius.

* a.l. non hẽt (sicut)

Et instans mensurat tempus, secundum quòd terminat illud per prius, & posterius. Et potes dicere quòd instans quodammodo est idẽ, & quodammodo non. quoniam, secundum quòd est vnum post aliud est diuersum. & hæc est ratio instantis. secundum vero quòd instãs est in aliqua hora est idem. quantitatem.n. secũdum quòd diximus, sequitur motus: & motũ sequitur tempus, sicut diximus. & secundũ hunc modum translatio sequitur translatum, & est illud, per quod cognoscitur motus, & prius & posterius in eo. & translatum, secundum quòd est in aliqua hora, est idem. est.n. aut punctus, aut lapis, M

A *aut aliud simile, secundum autem comparationem diuersatur. sicut Sophista dicunt, quòd Socrates diuersatur, cum fuerit in domo, & cum fuerit in foro: quoniam ipsum esse in locis diuersis facit diuersitatem. Et instãs sequitur translatũ, sicut tempus sequitur motum. quoniam per translatum cognoscimus prius, & posterius in motu, & secundum quòd prius, & posterius sunt numeratum, est instans. Et similiter etiam, secundum quòd in-* B *stans est in aliqua hora, est idem. quoniam prius, & posterius sunt in motu. in esse vero diuersantur. quoniam, secundum quòd prius, et posterius est numeratum, est instans. & hoc proprie est magis cognitum. motus. n. cognoscitur per rem motam, et translatio per trãslatum. quoniam translatum est aliquod demonstratum, & motus non est ita. Instãs igitur quodam-* C *modo est quasi idem semper, & quodammodo non est quasi idem. quoniam translatum est tale.*

104 Vult hic dissoluere questionem dictam de instanti, dicentem quomodo dicitur instans esse vnũ, aut plura, & d. Et Instans mensurat tẽpus, &c. i. & instans est causa in mẽsuratione temporis: qm̃ diuidit motum in prius, & posterius. & hęc est diuisio ipsius temporis, s. qm̃, cum diuiserimus tempus per instantia, accidet in eo prius, & posterius. Causa igitur in mensuratione temporis D est instans: quemadmodum causa in mensuratione lineæ sunt pũcta.

D. d. Et potes dicere, &c. i. & instãs quodammodo est idem, & quodámodo diuersum. & ideo dissoluitur questio prędicta. qm̃ illa questio accidit ex hoc, ꝙ instãs accipitur vnũ, aut plura simpliciter. cum igitur accipitur vnum quodammodo, & plura alio modo, dissoluet quæstio. D. exposuit istos duos modos, & dixit: ſm. n. ꝙ est in alio, & alio est diuersum, &c. i. qm̃ instans, ſm ꝙ accidit ei vt sit idem, inuenitur in rebus diuersis, vt vnum indiuiduum, quod E inuenitur in plurib' locis est diuersum, vt Socratem esse in foro, aliud est ab ipso esse in domo. D. d. & hęc est ratio instantis, i, & natura instantis est in diuersitate. qm̃ ſm numeratum, in quo est, ratione est numeratum, & ſm subiectum est idem. D. d. ſm vero ꝙ instans est in eodẽ subiecto est idem, i. ſm subiectum. & dixit in aliqua hora, in loco eius, quod est in subiecto, sicut fecit in priori, & posteriori, quia subiectũ est in aliqua hora. & quasi dicat, ſm autem ꝙ est in aliquo vno, est vnũ, quia est in aliquo, & est in vna F hora, & translatũ est idem. & expositio debet esse talis, quia instãs nõ est in aliqua hora. Et sermo cõponitur sic. Instans est in aliquo existente in dispositionibns diuersis: & quod est tale, est vnũ ſm subiectũ, & duo ſm rationem: ergo instãs est vnum in subiecto, & duo ratione.

D. d. quantitatem. n. &c. i. & causa in hoc, ꝙ instans est tale, est hoc, qđ dicam. iam. n. prędiximus ꝙ motus sequitur quantitatem in hoc, ꝙ sit continuus, & ens, s. qm̃ cõtinuatio, & alia,

Natura I-stãtis ẽ eadẽ subiecto, & rõne distincta. Idẽ infra te. cõ. 121.

G & alia, quæ habet, ſm eſt quantitas continua, ſunt in eo ex mẽſura, ſimiliter tempus etiã ſequitur motum. & ſm hunc modum trãſlatio ſequitur translatum, & tempus instans: qm̃ inſtans agit tempus, ſicut translatum translationem, & punctus mẽſuram, vt Geometræ dicũt. qm̃, cum mouetur facit mẽſuram. &, cum iſta ſequãtur ſeſe adinuicẽ, neceſſe eſt etiam vt agentia iſta cõſequanť ſe inuicẽ, & ſic inſtãs ſequiť translatum, ſicut inſtans ſequitur translationem agentem dimenſionem, quemadmodũ ſequitur mot⁹
H dimenſiones. D. dixit & eſt illud, p quod cognoſcitur motus, &c. i. trãſlatum, cum hoc, quod agit motũ, eſt notius quantitate motus: cũ per ipſum cognoſciť motus, & prius poſterius, quæ ſunt in eo, ſunt p illud. ipſum. n. eſſe motũ facit ipſum eſſe in locis diuerſis, & ipſum eſſe in locis diuerſis dat partibus motus prioritatem, & poſteritatem. & ſimiliter inſtans eſt notius tempore. Deinde incœpit declarare translatum eſt vnum ſecundum ſubiectum, & plura ſecundum definitionem, & dixit, & translatum, ſecundum eſt, &c.
I id eſt, & translatum, ſecundũ quòd eſt in vno ſubiecto continuo, eſt idem. & dixit, loco eius, in aliqua hora: quoniam, cum idem indiuiduum corrumpitur, & poſtea reuertitur, erunt duo, nõ idem, vt poſt declarabitur. D, d. aut punctus &c. i. v. g. quòd translatum ſit aut vnus punctus, vt imaginãtur Geometræ, aut vnus lapis, aut aliud. Et, cum declarauit translatum eſt idem, ſm eſt non corruptibile, neq; generabile, ſ. quod, cũ trãſlatũ corrumpiť, & poſtea reuertitur, erit ſm trãſlatũ incœpit declarare modum, ſm quẽ K eſt diuerſum, & dixit: ſm vero cõparationem, i. &, cum translatum accipitur per ſe erit vnum: &, cum accipitur in reſpectu ad loca diuerſa, in quibus eſt apud ſuam translationẽ, erit diuerſum ſm prioritatem, & poſteritatem: & accidit ei numer⁹. vt Sophiſtæ dicũt, Socra. eſt aliud in foro ab ipſo in domo: ergo Socr. eſt idẽ, & aliud. Et intendit , ſi non eſſet hic aliqua pluralitas, non poſſent Sophiſtę accipere eẽ ipſum plura ſimpl̃r. & dicendũ eſt eis Socr. eſt idẽ quodãmodo, & eſt ſm ſubiectum, & diuerſum alio modo, i. ſm L definitionem. Et, cũ poſuit tranſlatum eſt tale, incœpit narrare inſtans ſequitur translatũ, & dixit: Et inſtãs ſequiť translatũ, &c. i. & tranſlatum, quod agit motũ, eſt cauſa in eſſe inſtantis, quod agit tẽpus: quẽadmodũ tempus ſequitur motũ, ſ. quia motus eſt cauſa eius, quia eſt ſubiectũ illius: quẽadmodũ magnitudo eſt cauſa motus, quoniam eſt ſubiectũ motus. D. dedit ſignũ ſup hoc, & dixit: qm̃ p trãſlatũ, &c. i. & ſignũ eius eſt, qm̃ ex cognitiõe trãſlati prioris, & poſterioris cognoſciť M prius, & poſterius in motu, & p hoc translatum prius, & poſterius eſt numeratũ, erit inſtans numeratũ. & innuit eſſe trãſlati eſt cauſa in eſſe inſtantis, & numeratio eius eſt cauſa in numeratione iſtius. Et cũ declarauit translatum eſt vnum ſm ſubiectũ, & plura ſm poſitionẽ, ſ. ſm prioritatẽ, & poſteritatem, & inſtans eſt, ſm translatũ eſt, & numeratũ, ſm trãſlatum eſt numeratum, incœpit cõcludere ex hoc inſtans eſt idem ſm ſubiectum, & plura ſm definitionem, i. ſm prioritat-

A ritatem, & posteritatem, & dixit: Et similiter etiam,&c.i.&, cum instans est per esse translati,& numeratur per numerationem illius, et iam posuimus ꝙ trãslatum est vnũ ſm subiectum, et plura ſm definitionem,et ita debet esse etiam in instanti.quoniam,ſm ꝙ est in vno subiecto,semper est idem: quoniam ipsum est prius,et posterius in motu,s.qm̃ instãs prius, & posterius in motu est idem,quia translatum est idem,& est numeratum,quia translatum numeratur. Deinde iterauit causam in hoc,& dixit, qm̃, ſm ꝙ
B prius, & posterius est numeratum, est instãs,i.& causa in hoc est illud, quod diximus,s. qm̃ esse instãtis & numeratio eius est ex hoc, ꝙ translatum numeratur, i. multiplicat̃ p prius,& posterius. D.d. & hoc proprie est notius,i. translatũ cũ hoc,ꝙ est prius instanti in esse,est etiã notius apud nos.D.d.motus enim cognoscit̃, &c.i.vt mihi videtur, qm̃, cum motum est notius motu, quia est demonstratum,& motus nõ est demõstratus,s.cõgregatus insimul, sed mens facit ipsum, & motus est notior tempore, sequitur ꝙ translatum,quod agit motum,sit noti⁹ instanti, cuius proportio ad tempus est sicut proportio translati ad motum, Deinde fecit rememorationẽ de hoc, quod declarauit, & dixit. Instans igitur. &c.i.declaratum est igitur ex hoc sermone, quòd instãs quodammodo est quasi idem, et nunquam transmutabile,et quodãmodo est transmutabile, et multiplicabile. et causa in hoc est, quia translatum est tale. et per hoc dissoluetur quæstio de instanti prædicta,

Motũ est noti⁹ motu,q͂a ẽ demõstratũ, & mot⁹nõ ẽ demõstrat⁹, s. cõgregat⁹ insimul, sed mẽs facit ipsum.
C
Cõsi'se supra.cõ.88

Manifestum est autem ꝙ, et si tempus non sit, ipsum nunc nõ erit,&,si ipsum nunc nõ sit,tempus nõ erit.Vt enim simul sunt, id,quod fertur,& latio,sic & numerus eius,quod fertur,& lationis.tempus enim est lationis numer⁹,ipsum autẽ nũc est vt q̃d fertur,vt vnitas numeri.& cõtinuũ temp⁹ est ipso nũc: & diuidit̃ ſm ipsum nũc.sequit̃ autem hoc lationẽ,& id, quod fert̃.etenim motus,et latio vna est ipso, q̃d fert̃,quia vnũ,& non ſm id, quod est (etenim deficeret) sed ratiõe. & disterminat priorem, & posteriorẽ motũ hoc. Sequit̃ aũt & hoc quodãmodo pũctũ. etenĩ pũctũ & cõtinuat *lõgitudinẽ,et disterminat.ẽ enĩ huius quidẽ principiũ,illi⁹ vero finis.

D
Vide contradictiones Zimar
E
* a.l.addit quodammodo.

Et manifestum est etiã quòd, cum non fuerit tempus,non erit instans, & cum,non fuerit instãs,nõ erit tẽpus. Quemadmodum igitur translatio, & translatum sunt insimul, similiter numerus translationis, & numerus translati sunt insimul.numerus enim translationis est tempus, & instans est numerus translati, vt vnitas est de numero. tempus enim est continuum per instans, & diuisum per instans. & hoc sequitur translationem & translatum. motus enim, & translatio sunt idem trãslati,si fuerit idem,non ita, quòd sit in aliqua hora. hoc. n.deficit intentione.

F

G *tentione. & hoc etiam distinguit prius, & posterius in motu, et declarat. Et hoc etiam sequitur punctum quodammodo. punctus enim continuat longitudinem, & diuidit illam. est enim principium, & finis huius.*

105 Cũ declarauit, ꝙ instans est vnũ quodammodo, & plura alio modo, vult declarare substantiã eius quid sit, & incœpit hic, declarando ꝙ instans, & tempus consequuntur se in esse, & dixit: Et manifestum. &c. Deinde dedit causam in hoc, & dixit:
H Quemadmodum igitur translatio, &c. i. & causa in hoc, ꝙ instans, & tẽpus sunt insimul, est, qm̃ instãs est numerus translati, & tempus est numerus translationis, & numerus trãslati, & numerus translationis sunt insimul, quia translatio, & translatum sunt insimul. D. d. & instãs est numerus translati, &c. i. & instans, quod est numerus trãslati, ita se habet de tẽpore, sicut vnitas de numero. Deinde dedit modũ, fm quem instans assimilat̃ vnitati, & modũ, in quo differt, & dixit: tẽpus enim est continuum, &c. i. sed tempus cõtinuatur per instans, & diuidit̃ per ipsum, per vnitatem vero diuiditur numerus, sed non cõtinuatur. & instans continuat tempus, cum accipitur pro termino cõi duobus temporibus, sicut pũctus accipitur vltimũ cõe duabus lineis, & diuidit illud, qñ accipitur pro principio futuri, & fine præteriti, vt post declarabitur bene. Et, cum narrauit ꝙ tempus est vnum, fm ꝙ est continuum, dedit causam in hoc, & dixit: & hoc sequitur. &c. i. & continuatio in tempore, & ipsum esse vnum sequitur K translationem, & translatũ, s. ꝙ causa in hoc est, qm̃ translatio, cui accidit tempus est vna, & continua. & causa in hoc, ꝙ ista translatio est cõtinua, est quia est vnius trãslati, nõ translati existentis in aliqua hora, & non in alia. qm̃ translatum, quãdo deficit in esse in aliqua hora, deficit motum esse, s. ꝙ qn priuatur in aliqua hora, priuatur mot⁹: & similiter quando quiescit. & hoc intendebat, cum dixit, nõ ita, ꝙ sit in aliqua hora. hoc enim diminuit intẽtionem, i. qm̃ motus est vnus, & cõtinuus, cum fuerit vnius trãslati nõ L deficientis in trãslatione in aliqua hora. qm̃, si tempus esset in trãslato deficiente in aliqua hora, tunc tempus deficeret ĩ aliqua hora: & sic tẽpus esset in tempore. & ex hoc apparet cõtinuatio motus, cui accidit tẽpus, & ꝙ nunq̃ deficiet. D. d. & hoc etiam diuidit prius, & posteri⁹, &c. i. & instans diuidit prius, & posteri⁹ in motu, qm̃ per illud diuiditur motus prior a posteriori: & ita actio instantis sequitur actionem puncti, s. ꝙ ista actio, quæ est diuidere, & distinguere est pũcti principaliter, & instantis secundario. Et dixit, quo M dãmodo. quia punctus in actu inuenitur super lineam, & instans inuenitur in potentia in motu, cum sit impossibile demonstrari vnum instans bis. Deinde dixit: punct⁹ enim continuat longitudinem, &c. idest, qm̃ punctus cõtinuat lineam, cum intelligitur differentia communis, & diuidit illam, cũ intelligitur principium vnius lineæ, & finis alterius lineæ. Et hoc intendebat, cum dixit: & erit principium istius, & finis illius, i. ista actio puncti erit, quãdo accipitur

Quomõ mot⁹ cõti I nuus sit vni⁹ mobilis, & ĩ eodẽ tpe. Vide etiã. 5. phy. c. 41. & t. cõ. 34

Pũctus in actu iuenitur s̃r lineã, & instãs iuenit̃ ĩ potẽtia ĩ motu, qa impoſſe ẽ idẽ instãs demr̃ari bis. Id cõ. sequẽti. & 121.

A accipitur principiũ istius lineæ, & finis alterius lineæ ex duabus lineis continuis per illum punctum: & similiter est de instanti, scilicet qm̃ diuidit tempus, & cõtinuat ipsum &c.

Sed, cum sic quidem accipiat aliquis, tanq̃ duobꝰ vtẽs vno, necesse ẽ stare, si erit principiũ, & finis idem punctus. ipsum autem nunc, ex eo, quia mouet̃ id, quod fertur, semper alterũ est. Quare tempus numerus est, nõ vt ipsius puncti, quia & principium, & finis est, sed vt vltima

Tps quare numerus.

B ipsius lineæ magis, & nõ vt partes propter id, quod dictum est. medio enim puncto, tanquam duobus, vtetur. quare, vt quiescat, accidet.

Sed, cum fuerit acceptum hoc, hoc modo, ita, quòd vnus punctus accipiatur pro duobus, necesse est cessare, cum idem punctus sit principium, & finis, instans uero, quia translatũ semper mouetur, diuersatur. Tempus igitur est numerus, non sicut attribuunt eidem pũcto,

C *quia est principium, & finis, sed sicut duo fines vnius lineæ, non sicut partes ex dictis. punctus enim medius accipitur pro duobus, ita, quòd quies est necessaria ei.*

166 Cum assimilauit instans in tpe vnitati in numero, & dedit differentiam inter illã, deinde assimilauit illud pũcto, cui magis assimilat̃ q̃ vnitati, incœpit dare differentiã inter illum, & punctum, Et dixit: Sed, cum fuerit hoc acceptũ, &c. i. sed instans differt à puncto. qm̃, cum instãs fuerit acceptum, sicut punctus accipit̃, D

s. ꝙ possibile sit ipsum bis demõstrari, sicut est possibile punctum bis demonstrari, & ideo necesse est tempꝰ quiescere, non moueri, quod est impossibile. Et, cum dixit ita, ꝙ vnus punctus accipiatur pro dnobus, intendit ita, ꝙ illud, qd̃ est in eo, quasi vnus punctus in linea, accipiat̃ bis, sicut vnus punctus in linea accipit̃ bis, s. principiũ, & finis. & hoc intendebat, cũ dixit, duobus pũctis, i. bis. ex quo sequitur vt habeat situ, sicut linea, & vt sit quiescẽs. Et, cũ narrauit ꝙ, si instans fuerit imaginatum in tpe, ſm ꝙ imaginatur punctus in E

linea, s. quiescere ad modũ puncti, sequit̃ impossibile, quod est tẽpus, se q ad quiescẽs. D. d. causam, ex qua fuit hoc necesse in pũcto, & dixit: cũ idẽ punctus sit principiũ, & finis, i. & est necesse vtiste pũctꝰ sit in actu, cũ sit principiũ alicuiꝰ in actu, & demonstrati, & finis alterius ẽt existẽtis in actu, s. principiũ. instans vero est finis deficiẽtis, & principiũ deficientis, s. præteriti, & futuri. Et, cũ narrauit ꝙ instans in hoc differt à pũcto, dedit causam in hoc, & dixit: instans vero, &c. id est, instans vero F

nõ potest demonstrari bis, quia sequtur translatũ, quod semp mouetur: vnde necesse est ipsum diuersari, adeo, ꝙ instãs, quod demõstrat̃ in secũdo, sit aliud à demõstrato in primo. Et, cum dedit differentiã inter punctũ, & instans, ex qua accidit vt numeratio lineæ sit à puncto, & numeratio motus à tpe, incœpit narrare hoc. pũctus enim est causa numeri lineę, quẽadmodũ instãs est causa numeri tpis. sed pũctus, ſm ꝙ est quiescens, est causa numeri lineę, in quantũ accipitur principiũ vniꝰ li-

G neæ, & finis secundæ. instans vero, quia est impossibile ipsum quiescere, est impossibile vt sit causa nunc n temporis hoc modo, s. idē instans demōstratū, ita q̄ sit finis præteriti, & principiū futuri. qm̄, si ita esset, tūc esset possibile idē instans demōstrari bis. & hoc accidit in instanti, cū fuerit imaginatū sicut punctus, & fuerimus imaginati tēpus sicut lineam. & ideo necesse est vt instans mēsuret tēpus, saltem per duo instātia, prius, & posterius, & ambo sint fines eiusdem temporis imaginati inter duo instantia, quemadmodū

H duo puncta sunt fines eiusdē lineæ. Et ideo dixit Arist. superius, q̄ si nō perceperimus multiplicationem instantis, non percipiemus tempus.

Te.c.100. Opinio Themistii. Themistius vero videtur concedere tempus percipi ad perceptionem vnius instantis: qm̄ assimilatur instans puncto. & sicut vnus punctus sufficit in numeratiōe lineæ, s. in diuisione eius, saltem in duo, ita est instans: & hoc erit quando imaginat pars prior motus in illo instanti, & posterior eo: & hoc erit in tribus instantibus præsentibus. Et non est si-

Improbatio. cut existimauit: nisi esset possibile

I vnū instans demonstrari bis. & hoc nō esset possibile, nisi tēpus haberet sitū. Et dixit: Tēpus igitur numerus est, &c. i. tempus igitur est numerus attributus motui propter instans, non sicut numerus, qui attribuitur lineæ, ex hoc, q̄ idem punctus accipitur principium. & finis, sed fm̄ q̄ instans accipitur duo eiusdē tēporis s. vnum principium eius, & alterum finis. & hoc intendebat, cum dixit: sed sicut duo fines eiusdem lineæ. Deinde dixit: non sicut partes, &c. i. ex dictis post. s. q̄ punctus, & instās sunt indiuisibilia, & non sunt partes eorum, in quibus sunt. Deinde dixit: pūctus enim, &c. i. hic dat causam, propter quam est possibile idē punctum accipi principium vnius lineæ, & finem alterius. & est, quoniam pūctus demonstratur bis, ita, q̄ propter hoc accidit ei necessario quies: & est impossibile in instanti, quoniam sequeretur ex hoc vt instans quiesceret: quod est impossibile, quia sequitur translatum. K

Lrā Alex. & Aspasij hēt, quod tps nō est pars mot⁹ Termini illius solū sūt, cuius sūt termi ni. Id. sup. te. 42.

Et insuper manifestum est q̄ neq; pars est ipsum nunc tēporis, neq; diuisio mot⁹, sicut neq; puncta ipsius lineæ. lineæ enim duæ partes vnius sunt. Quatenus igitur terminus est ipsum nunc, non est tempus, sed accidit, quatenus vero numerat, numerus. termini enim illi⁹ solum sunt, cuius sunt termini. numerus autem horum equorum, denarius scilicet & alibi est. L

Et quia manifestum est, quòd instans non est pars temporis, neq; diuisio pars motus, quemadmodū punctus nō est pars Lineæ, sed duæ lineæ sunt partes vnius lineæ, tūc instans, secundum quòd est finis, nō est tempus, sed accidens, quod accidit ei, secundum autem quòd numerat est numerus. quoniam fines sunt fines illius solius, cuius sunt fines. numerus vero, vt denarius, sicut dicitur de vno vnitas, sic dicetur de decem denarius, ut idem denarius est istorum equorum decē demonstratorum, & aliorum. M

Cum

A Cum declarauit differentiam inter numerum temporis ab instāti, & numerū lineæ à puncto, incœpit declarare ēt, ꝙ instās nō est pars tēporis, & dixit: Et quia manifestū ē, &c. i. &, quia manifestū est ꝙ instās nō est pars tpis, quia est differentia inter motū priorē, & posteriorē: & differētia, quę est inter duos motus, s. priorē, & posteriorē non est pars motus: ergo instans non est pars tēporis. D. d. sicut punctus, &c. i. cū sit differētia inter duas lineas. D. d. sed duę lineę, &c. i. sed duę partes lineę, quas pūctus diuidit, sunt illæ duę lineæ, non punctus, vt declarabitur in
107

B Sexto perfecte, vbi declarabitur ꝙ omne tps est semp diuisibile, & ꝙ instans est indiuisibile. D. d. instans igitur, fm ꝙ est finis, &c. i. vult declarare, ꝙ cum hoc, ꝙ instans non est pars tpis, est accidens ei, i. instās, fm ꝙ est finis in motu, non est tps, sed ipsum esse finē est accidens ei. D. d. fm aūt ꝙ numerat, &c. i. fm autē ꝙ diuidit tps est numerus. D. d. fines enim, &c. hic declarat causam, propter quā instans nō est instans, fm ꝙ est finis alicui⁹ demonstrati: & est fm ꝙ est numerus: & est: quoniam

C fines sunt in eo, cuius sunt fines, & instans nō inuenitur in aliquo proprio, & nō in alio, sicut est dispositio in numero. vnde dictū est in definitione eius, ꝙ est numerus translāti.

Fines sunt in eo, cui⁹ sunt fines. Idē supra cō. 42. & infra cō. 120.

Quis Numerus sit, qui in definitione temporis accipitur: ex quo nonnullorum in ipso tempore redditur causa. Cap. 5.

QVod igitur tempus numerus motus est, fm prius, & posterius, et continuum (nam cōtinui est) manifestum est. Minimus autē numerus, quidam simpliciter quidem est, vt dualitas, quidam autem numer⁹ est quidem vt est, est autem vt non est. Vt lineę minimus multitudine quidem est duæ, aut vna, magnitudine aūt nō est minim⁹. semp enim diuidit oīs linea. Quare similiter & tēpus. minimū enim fm numerum est vnū, aut duo, secundū autem magnitudinem non est.
D

Vide contradictionē Zim.

Manifestum est igitur, quod tempus est numerus motus secundum prius, & posterius, & quod est continuum, cum sit numerus cōtinui, & habemus accipere numerum minimum de numero simpliciter. Quod autem est aliquis numerus, possibile est quodammodo inueniri numerum, & alio modo impossibile. v. g. quoniam minimū lineæ est vna linea, aut duæ, in mēsura vero nō habet minimum: quoniā omnis linea diuiditur semper. Et similiter est de tempore etiam. quoniam minimum tempus numerus est, v. g. aut vnū tēpus, aut duo tempora, in mensura vero non est.
E
F

Cum dedit differētiā inter numerū acceptū in definitiōe tpis, & nūerū simplr, & nūerū, q est instās, qui est causa in nūeratiōe prioris, & posterioris, quēadmodū nūerus, qui est pūcta, est causa in nūeratione lineę p lineas, vult inducere accidētia, quibus nūerus accept⁹ in definitiōe tēporis differt à numero simplr, & dixit: Manifestū est igit, i. qm̄ est nūerus mot⁹, nō fm ꝙ mēs accipit illud 108

 habens

G bens partes tantum, sed secundum ꝙ accipit illud habens partes priores, & posteriores. Et fecit rememorationẽ ꝺ hoc ĩ hoc loco ꝓpter hoc, ꝙ vult consyderare de accidentibus temporis, & ideo dixit: & quod est continuum, i. & apparet ex hac definitione, ꝙ est cõtinuum, cum sit numerus cõtinui, s. motus, Et, quia est numerus cõtinui, & non est nuerus simplr, dedit differentiam inter numerũ simplr in hoc. ꝙ paucitas inuenitur in eo, & inter numerũ alicuius, vt descẽdat ad modũ, quo inuenitur in eo paucitas, & multitudo,
M &.d.& habemus accipere, &c. i. & in numero simplr inueniť minimũ, v. g. duo, aut vnum, si intellexerim us ꝑ minimũ illud, quod est indiuisibile, s. vnitatem. Et. cum declarauit ꝙ in numero simplr possibile est inuenire minimũ, & indiuisibile, s. vnitatem, declarauit ꝙ numerus alicuius est econtrario, & ꝙ quodammõ inuenitur in eo minimũ, & quodãmodo nõ, & dixit: Quod aũt est aliquis numer⁹, &c. i. illud autẽ, ꝙ est numerus alicuius, posse est, ſm ꝙ est numerus vnitatũ indiuisibiliũ, in illo genere inueniri minimũ eius. &,
I ſm ꝙ est numerus alicuius, cui accidit diuisio in infinitũ, nõ inueniť in eo minimũ. D.d. v. g. linea, &c. i. qm̃ cũ linea accipiatur, ſm ꝙ est mẽsurans, & numerans, tũc minimũ eius erit, aut vna linea: si intelligitur ꝑ minimũ illud, quod non est diuisibile in illa mensura, s. per quod mẽsaratur numerus illius lineæ, & est illud, quod est ex eo quasi vnitas: aut duæ lineæ, si intelligitur per minimum prima multitudo numeri. duo enĩ sunt huiusmodi, s. qm̃ sunt minima multitudo numeralis. Et, cum declarauit ꝙ accidit ei, ſm ꝙ K est numerus, vt ex eo inueniať minimum illis duobus modis, quibus inuenitur in numero, incœpit declarare ꝙ, ſm ꝙ est mensura, & nõ numerus simpliciter, accidit ei etiã vt in eo non inueniatur minimum, & est diuisibile in duo naturaliter, & dixit: mensura, &c. idest, qm̃ non diuiditur in indiuisibile, sicut diuidiť numerus. & hoc declarabitur in Sexto huius libri. Et, cum declarauit ꝙ Tex. cõ. 4 & indé. in continuo quodamodo inueniuntur propria numero, & quodammodo propria continuo, & hoc erit, cũ
L numerať, & tempus fuerit cõtinuũ, conclusit ex hoc, ꝙ tẽpus est hmõi, & dixit: Et similiter est de tẽpore, i. & quia tp̃s est cõtinuum, necesse est vt in eo inueniatur minimũ quodã mõ, & alio mõ nõ inueniať, ſm igiť qđ numerať, inueniť ĩ eo minimũ, & est vnum tempus, per quod numeratur, aut duo tempora: secundum autem quòd est mensura, non inuenitur in eo minimum.

Manifestum autẽ est & propter quid velox quidẽ & tardũ non dicitur, multum autem & M paucum, & longũ & breue. quatenus enim continuum est, longum & breue dicitur, quatenus autẽ numerus, multũ & paucũ. velox autem & tardum nõ est. non enim numerus, quo numeramus, velox, & tardus vllus.

Manifestum est igitur, quòd in eo non dicitur velox & tardum, & dicitur in eo multum & paucum, & longum & breue. secundum enim quod est continuum est

tem

A *longum, & breue, secundum autem quod est numerus est multum & paucum. velox vero, & tardũ non est. quoniam neque numerus, per quem numeratur, est velox, aut tardus omnino.*

109 Hic dat tria propria tẽpori: quorum Vnum est ꝙ non sit velox, aut tardum. Secundum autẽ est, qm̃ potest dici multum, & paucum, quod est proprium numero: Tertiũ autẽ est, qm̃ est longum & breue, qđ est propriũ quantitatis cõtinuę. & hoc potest dici, ſm ꝙ est cõtinuũ, i. quia sequitur continuum. multum vero & paucum potest dici, ſm ꝙ est numerus. velox aũt, & tardum nõ põt dici, quia est nũerus: & numerus nõ põt disponi per alterũ istorũ oppositorum. et contraria sunt falsa in eo, quod non est subiectũ propriũ eis. quod nõ accidit in cõtrarijs. Et quęret aliquis, si tẽpus quodãmodo est continuũ, & quodãmodo discretũ, quare definitum est per discretum, cum dicitur ipsum esse numerum?

Tria propria tpi.

B

Dubium.

Solutio. Tps ñ fit nisi quando mẽs diuidit motũ i prius, & posteri⁹. Cõsiſe supra cõ. 88. 104.

C

Dicamus igit́ ad hoc, ꝙ extra mẽtem non est nisi motũ, & tẽpus non fit, nisi qñ mens diuidit motum in prius, & posterius: & hæc est intẽtio numeri motus, i. motum esse numeratũ: ergo substãtia tẽporis, quæ est in † eo quasi forma, est numerus, & quod ẽ in eo, quasi materia, est motus cõtinuus: qm̃ non est numerus simpliciter, sed numerus motus. cõtinuatio igitur accidit ei gratia materiæ, & discretio, s. numerus gratia formæ. & est cõpositum ex duabus quantitatibus. s. discreta, & cõtinua. & ista compositio accidit mẽsuris, quando diuiduntur. & cõsyderatio, quæ est in decimo Euclidis est de magnitudinibus. in illo enim tractatu consyderat de magnitudinibus, ſm ꝙ sunt numerus.

† Illud, qđ ẽ in subã tpis, quasi fõrã, ẽ numerus, & illud qđ ẽ quasi materia, est mot⁹ cõtinuus.

D

Et idem etiã vbiq; simul est. prius autẽ, et posterius non idẽ. quia & mutatio pręsens quidẽ vna est: facta vero, & futura, altera. Tempus autẽ numerus est, nõ quo numeramus, sed qui numerat́. hoc aũt accidit ſm pri⁹, & posterius semper alterum. ipsa enim nunc altera sunt. Est autem numerus, vnus quidem, & idem centum equorum, & centum hominum: quorum autem numerus est, altera sunt, equi scilicet ab hominibus.

Tps ẽ nũerus ñ quo nũeram⁹, sed qui numeratur. Idẽ supra tex. 102.

E

Et in omni loco, quod vere est insimul, est idem. prius autem, & posterius non est idem. quoniã trãsmutatio etiam præsens nõ est idẽ: quod autem fuit, & erit, est diuersum. Et tempus non numerus est, per quẽ numeratur, sed numerus numeratus, & contingit huic, vt prius, & posterius ex eo sint semper diuersa, quoniam instãtia sunt diuersa. Et numerus centum equorum, & numerus centum hominum est idem: illa autem, quorum est hic, sunt diuersa, quia sũt equi, & homines. F

Nititur in hoc sermone narrare accidentia, quæ accidunt tpi, ſm ꝙ est numerus, & accidẽtia, quib⁹ differt à numero, ſm ꝙ nõ est numerus simplr, sed numerus numerat⁹. 110

Et dixit Et in oĩ loco, &c. i. & in oĩ

G loco illud, quod accipitur de tēpore pręsenti, i. ſin actu eſt idem & in omni motu, & in omni loco. & cauſa I hoc eſt, qm̄ inſtans non multiplicatur p multiplicationem motorum, aut motuum, cum ſit numerus eorum, & numerus non multiplicatᷣ p multiplicationē numerati. Et, cum declarauit hoc, quod accipit tpi, ſm ꝙ eſt numerus, incœpit ēt declarare ꝙ accidit ei, ſm ꝙ eſt numeratum. i. numerus motus, & non numerus ſimpliciter, & dixit, prius autē, & poſterius, &c. i. prius, autē, & poſterius tpis eſt idē ſm ſubiectū, ſed ē diuer-

H ſum ſm definitionē. & hoc nō accidit in numero ſimplr, ſed hoc accidit tpi, quia tps eſt nūerus trāſmutati, & tranſmutatū eſt idē ſm definitionē, & ſubiectū. pri⁹ vero, & poſterius diuerſantᷣ ſm definitionē, ſ. in prioritate, & poſteritate vt dictū eſt

Com. 99. ſuperi⁹. D. d. Et tps nō eſt numerus, &c. & intēdebat declarare p hoc, ꝙ ex hoc modo accidit ei diuerſitas in pręterito, & futuro, & vtrīn priori, & poſteriori: & hoc eſt ęquale inſtanti, & tēpori. & ideo dixit poſt: & cōtingit hoc, &c. i. & ſequitᷣ ex hoc ꝙ tēpus eſt numer⁹, & numeratum, i.

I numerus motus, vt pri⁹ ex eo, & poſterius diuerſentᷣ ſm definitionē, licet ſint vnū ſm ſubiectum. D. d. inſtantia enim ſunt diuerſa, i. ſm prioritatē, & poſteritatē. D. d. Et numerus cētum equorum, &c. declarauit ex hoc qm̄ eſt propriū numero ſimplr hoc, ꝙ non multiplicatᷣ per multiplicationem ſuorum ſubiectorū, & ꝙ ſubiecta multiplicantᷣ, & ꝙ illud, quod eſt numerus quodā modo, et numeratū alio modo, ſicut ē diſpoſitio in tpe, accidit ei vtrūq;, ſ. multiplicari per multiplicationē ſubiecti, et adunari p formā, ſ. ſm ꝙ ē K numer⁹. et ex hoc modo prius, et poſterius in tpe ſunt idē in omnibus motibus, non multiplicata per multiplicationē eorum: ſicut eſt diſpoſitio in inſtanti. Et cauſa in hoc eſt, qm̄ eſt prius, et poſterius in motu cōtinenti totū. et ideo omnia ſunt in tēpore, quia ſunt in ſphæra mundi. vnde quidam exiſtimauerunt tēpus eſſe ſphæram, aut mundum.

Amplius aūt, vt cōtingit motum eſſe eundē, & vnum iterū, & iterū, ſic & tēpus cōtingit, vt annum, aut ver, aut autumnū. — Non ſolū motū tpe metimur, ſed & motu tēpus. Vide contradictiones Zim.

L *Et etiam ſicut eſt poßibile, vt idem motus iteretur poſt alium, ſimiliter eſt hoc poßibile etiam in tempore, verbi gratia hyems, & ver, & autumnus.*

III Declarat hoc, ꝙ accidit tpi illud, qđ accidit motui circulari. & hoc demonſtrat ipſum ſequi motū circularē, non motū rectū. mot⁹ enim, qui poteſt iterari iterum poſt aliū, eſt idē cum circulari. & adduxit ſermonem ſm modū ſermonis, dicentis cauſam ei⁹, ꝙ eſt tēpus circulare. Et quaſi aliquis diceret, quō eſt poſſibile tps reuolui? Et tunc dicetᷣ illi, M quia declaratū eſt ipſum ſequi motum. &, quēadmodū poſſibile eſt eū dem motum reuolui in ſe, ſ. circularem, ſimiliter temp⁹, v. g. hyemē, & autumnum, & æſtatem, & ver, quoniam vnumquodq; reuoluitur. — Tps ſequitur motū circularē, nō motū rectum.

Non ſolum autē motum tempore metimur, ſed & motu tempus: propterea ꝙ à ſeinuicem definiuntur. tempus enim definit motum, cum ſit numerus ipſi⁹: motus autem tēpus. & dicimus multum,

A multum, aut paucum tempus, motu metientes: sicuti numerabili numerũ. vt equo vno equorum numerum. numero enim equorum multitudinem cognoscimus: rursus aũt in vno equo ipsum equorũ numerũ. silr aũt & in tpe, & motu. tpe enim motũ, motu aũt tẽpus mẽsuramus.

Et non solũmodo motus mẽsuratur per tempus. sed tempus per motũ etiã: quoniam vtrunq; determinat reliquũ. per tẽpus enim determinatur motus. quia est numerus B *illius: et quandoq; etiã tempus per motum. dicimus enim tempus magnum, & paruum nos, mẽsurando ipsum per motum. quemadmodum etiam per numeratum terminamus numerũ. v.g. quoniã quãdoq; notificamus numerũ istorũ equorũ per vnum equum illorũ. quemadmodum igitur per numerum notificamus numerum equorum, & per vnum equum etiam notificamus illum numerum, ita est etiã* C *de tempore, et motu. mensuramus enim tempus per motum, & motum per tempus etiam.*

112 Tpi p accñs cõtingit ipsum mẽsurari. Idẽ supra cõ. 102. & infra. 113.

Quia substãtia tpis ẽ aliquis numer⁹, & actio numeri est mẽsurare, ideo actio substãtię tẽporis est mensurare motũ. Et, quia numero accidit ei per accidẽs ipsum numerari p numeratũ, & ideo cõtingit tpi etiã per accidẽs ipsum mẽsurari per motum, dixit: Et non solũmodo, &c. & intelligendũ est ex hoc, ꝙ tps mẽsurat motũ, ꝙ hoc est essentiale ei, & D ex hoc, ꝙ motus mẽsurat tps, quod hoc est accidẽs ei. Et, cũ narrauit ꝙ vtrũq; mẽsurat reliquũ hoc modo, quo diximus, dedit causam in hoc, & dixit: qm̃ vtrũq;, &c. i. & necesse ẽ vt vtrũq; mensuret reliquum, quia vtriusq; paucitas, & multitudo determinať in eo p reliquũ: & omne, quod determinať p aliud, est mẽsuratũ per illud. D. distinxit hoc, & d. per tps enim, &c. i; per tẽpus vero determinať mot⁹ essentialiter, qm̃ substantia tpis est numerus motus. &, quia determinatio tpis per motũ ẽ per accidẽs, dixit: & qñq;, &c. i. & de E monstrat per hoc, ꝙ dixit, qñq;, ꝙ hoc raro accidit, & ꝙ est p accidens. D. declarauit hoc, & dixit: dicimus enim, &c. i. & nos cõprehendimus tps esse magnũ, cum nos cõprehẽdimus ꝙ motus, quẽ sequitur tps, est magnus. D. declarauit modum, ex quo accidit tẽpori mensurari p motum, & est mod⁹, ex quo accidit numerato mẽsurare numerũ, & dixit: qm̃ mensuratur p motum, &c. i. & accidit nobis mensurare tps per motum, sicut accidit nobis numerare p numeratum in aliqua hora ipsum numerũ: licet rectũ sit nũerare numeratũ per numerum. sed, cũ dubitamus de nũero, tunc numeram⁹ ipsum per numeratũ: vt accidit numerantibus, qñ significãt numeros digitis: & accidit nobis, sicut dixit. numerare numerũ istorũ equorum per vnum equũ illorum, qñ dubitauerimus de numero illorũ: qm̃ pri⁹ cognoscimus per vnũ numerum, numerum equorũ: & cũ dubitam⁹ de numero illorũ, cognoscim⁹ hoc per ipsos equos. Et, quia proportionalitas in hoc inter numerũ, & nu- F

Licet rectũ sit numerare numeratũ p nũerũ: tñ cũ dubitam⁹ de nũero. tũc nũeram⁹ ipm p nũeratũ.

G meratū,& motum,& tēpus,est vera, s.in hoc, ꝙ vtrūq; numerat reliquū eo modo,quo diximus,s.qm̄ vnum numerat alterū essentialiter, & alterū numerat illud p accidēs,d.quēadmodum igitᵉ cognoscimus per nūerum,&c, i.quēadmodū igitᵉ per numerū scimus numeratū, sic scimus numerum istorū equorū per numerum, cū numerus eorum fuerit cognitus.sīr per numeratū, quod est equus vnus, scimus numerū illorū, cum acciderit nobis dubitare,aut errare in numero illorū. & ita est de tempore cū motu, & accidit nobis
H vt numerū numerari p numeratū sit per accidēs.qm̄ non facimus hoc semp in principio, sicut facim⁹ hoc in mēsuratione numerati p numeru:sed facimus hoc per accn̄s, s.ꝙ illud,ꝙ est notius apud nos naturalr, est numer⁹, & ignoratū naturaliter est numeratū:& sic semp per noti⁹, quod est numerus, scimus latētius, quod est numeratū.&, si post hanc cognitionē accidit nobis errare,aut dubitare ī numero, tūc reuertimur, & scim⁹ numerū per ipsum numeratum. & fm hoc est intelligēdum de numero, & numerato, & motu,
I & tēpore,scilicet in hoc, ꝙ vtrunq; numerat reliquum.

Et hoc rationabiliter accidit. Sequitur enim magnitudinem motus,motum autē tempus, ex eo,quia quāta,& cōtinua,† {& discreta sunt.} propter ea enim ꝙ magnitudo ē huiusmodi, motus hæc patitur: propter autem motum tempus. Atqꝫ mensuram⁹ & magnitudinem, motu,& motū magnitudine. multā enī dicimus esse viam,si ambulatio multa est, & hāc,multam,si via multa sit: & tempus, si motus, & motum,si tempus.

† a.l.diuisibilia sūt

K *Et recte sequitur hoc.Quoniam motus sequitur quantitatem, & tempus sequitur motum, quia est de quantitate,& est de diuisibili. quoniam, secundum quòd mēsura est talis,motus est talis:et quia motus est talis,tēpus est tale. Et etiā mensura mensuratur per motum, & motus per mensuram. dicimus enim viam esse longam, quando cursus fuerit longus, & dicimus cursum esse longum, quando via fuerit longa:& dicimus de tēpore secundum motum,& de motu secundum tempus.* L

Id est recte cōtingit vt tp̄s mēsuret motum.qm̄ quēadmodum motus sequitᵉ mensurā in hoc,qđ est de quāto,& de cōtinuo, & diuisibili,s. qm̄ ista esse in motu est ꝓpter illa esse in mēsura, similiter tp̄s sequitᵉ motum in habendo ista, s.quia est quantum discretum quodā modo, & cōtinuū alio modo,i. ꝙ ista sunt in eo,ꝓpter hoc,ꝙ sunt in motu.Et M hoc intendebat,cū dixit: qm̄ fm ꝙ mēsura est talis,&c.i.qm̄,fm ꝙ mēsura est hmōi continuationis,& discretionis,& quātitatis, ideo mot⁹ ē hmōi de quātitate,& discretione,& cōtinuatione: &,quia mot⁹ ē hmōi de cōtinuatione,aut discretiōe,ideo tp̄s est hmōi. Et intēdebat p hoc declarare ꝙ causa ī hoc, ꝙ accidit tpi, s.ꝙ mensuratᵉ per motū ē,quia mot⁹ est causa in esse ei⁹,fm ꝙ ē subiectū illi⁹. & ideo accidit ei, cū fuerit ima-

113

A imaginatum ipsum esse mẽsuram extensam per extensionem motus, mensurari per motum ſm modũ, quo mensurat motũ. sed differunt, qm̃ motum mensurare ipsum est accidens motui: tp̃s vero mensurare motum est illi essentiale: cũ eẽntia eius sit mensurare motum. Et, quia dispositio temporis in hoc cũ motu est sicut dispositio motus cũ mensura, s. qm̃ mensurã esse est cã in esse motus, narrauit ꝙ similiter accidit quantitati ẽt cum motu de mensuratione vtriusq; à reliquo, sicut accidit tempori cũ motu, & dixit: Et ẽt mensura mensuratur per motũ, &c. D. d. & dicamus de tẽpore ſm motum, i. & mensuramus tẽpus per motum. Sed sciẽdum est ꝙ substantia motus nõ est in mensuratione spatij, sicut substantia temporis est in mensuratione motus.

Motũ mẽsurař tp̃s est accidẽs motui: s; tp̃s mẽsurare motui ẽ illi essentiale: cũ eẽntia ei⁹ sit mẽsurař motũ. Idem sup. c. 102 n1. & isra 133.

B

Documẽtum.

Quid sit in Tempore esse. Quæ sint ea, q̃ sunt in Tempore, et quæ non sunt in tẽpore. Tempusq;, ut motum. ita & quietem mensurare. Cap. 6.

QVoniam aũt tempus est mẽsura motus, ipsiusq; moueri, metiř aũt * hoc motum determinando quendã motum, qui mẽsurabit totum, sicut & longitudinem cubitus, determinando aliquam magnitudinem, quæ remetietur totã, & est motui, in tẽpore esse, mensurari tempore, & ipsum, & eẽ ipsius: simul.n.motum, & esse motus mensurat: et hoc est ipsi in tp̃e esse, mensurari ipsius eẽ.

C

* a. Lita. Vide cõt. Zim.

Et, quia tempus mensurat motum, & moueri, & motus mensuratur, quando per illud terminatur aliquis motus, per quem numeratur totus motus, sicut per cubitum numeramus longum, quando per ipsum terminamus aliquam mensuram, per quam mensuratur totum. motum.n. eſse in tempore est, quia tempus mẽsurat essentiã eius, quoniam mensurat insimul motum, & essentiam eius. & intẽtio eius, quod est in tempore, est, quia numerat essentiam eius.

D

114 Intendit narrare qũo dř ꝙ trãsmutabilia sunt in tempore, & incœpit à motu, cum manifestius se habeat ad tẽpus, & dixit: Et, quia tempus, &c. i. &, quia tẽpus est illud, per quod mensuratur motus. qm̃ nos mensuramus motũ, ita, ꝙ per tẽpus determinamus aliquam partẽ motus, s. qm̃ per aliquã partem terminatam tẽporis terminamus aliquã partem terminatam motus, s. æqualem ei, & post per illam partẽ mensuramus totum motum. v. g. cum dixerimus ꝙ iste motus fuerit 5 quinque horis. ista.n. mẽsuratio motus est, qñ acceperimus vnã horam, & determinauerimus per illã aliquã partem motus æqualem ei, & post per illam partem mẽsuramus alias partes motus, sicut accipimus vnũ cubitum, & terminamus per ipsum aliquam partem illius, qđ volumus numerare, & post mensuramus ipsum per illam partem cognitam. quemadmodum igitur cubitus hic est notior apud nos q̃ illud, qđ mẽsuratur per cubitum, ita ista pars tẽporis debet eẽ notior, q̃ motus mẽsuratus p̄ tempus: & ista pars temporis

E

F

poris

G poris debet sciri per notiorem motuum, & priorem illorũ, qui est motus diurnus, vt post dicet. D.d. illud, quod sequitur ex hoc, & est, ꝙ dicere motum esse in tẽpore est idẽ cũ dicere tẽpus mensurare illum motum, hęc est intẽtio eius, qđ dicim', ꝙ numeratum est in numero. &. d. motum. n. esse in tempore, &c. i. &, cũ ita sit de mõ mensurationis motus à tempore, ergo intẽtio eius, qđ dicimus ꝙ motus est in tẽpore, est ꝙ motus mensuratur per tempus, s. qm̃ motus mensurat ipsum, non esse ipsius: tempus vero mensurat

H de motu vtrunq;. s. quantitatem, & esse. & hoc accidit motui: quia nõ est ens ſm oẽs suas partes ĩ actu: sicut est dispositio in mensura. & forte hoc intendebat, cũ. d. mẽsurat in simul, &c. D. d. & intentio eius, qđ est in tempore, &c. i. & intẽtio eius, qđ dicimus, ꝙ omnis motus est in tempore, nihil aliud est q̃ hoc, ꝙ tẽpus mensurat esse eius.

Manifestum est ꝙ et aliĳs hoc est ipsum in tempore esse, mensurari ipsorum esse à tpe. In tpe .n. eẽ duorum est alterum. vnũ

Vide cõt. Zim.

I quidem esse tunc, qñ tẽpus est, alterum aũt, vt quædam dicimus, ꝙ in numero sunt. hoc autẽ significat, aut vt partẽ numeri, & passionẽ, & oĩno ꝙ numeri aliquid est, aut ꝙ est ipsius numerus. Qm̃ autẽ numerus tẽpus est, ipsum quidẽ nũc, & prius, & quęcũq; sunt hmõi sic in tẽpore sunt, vt in numero vnitas, & impar & par. hæc. n. numeri aliquid, illa vero tẽporis aliquid sunt. Res autẽ, vt in numero, ita in tẽpore sunt: si autem hoc est, cõtinentũ à numero, sicut & ea, q̃ sunt in loco, à loco. K

Et manifestũ est quod de aliis intentio eius, quòd sunt in tempore, est, quòd tempus numerat quiditatem eorum. Quoniã aliquid eẽ in tempore habet duas intẽtiones. quarum vna est, vt aliquid sit, cũ tempus fuerit, & alia, sicut dicimus, de quibusdã rebus, quòd sunt ĩ numero. & iste sermo significat,

L *aut illud. quod ẽ quasi pars numeri, aut accidens ei, & vniuersaliter aliquod attributum numero, aut quòd habet numerũ. Et, quia tempus est numerus, instãs prius, & posterius, & alia similia sunt in tempore, sicut vnitas in numero, & par, & impar. ista. n. attribuuntur numero, & illa tempori. Et res sunt in tempore, sicut sunt in numero. &, cum ita sit, numerus continet illas, sicut locus continet illud, quod est in loco.* M

Et manifestum est ẽt, ꝙ intentio eius, ꝙ alia sunt ĩ tpe, est ꝙ tempus mensurat essentiam illorum, i. esse eorum, & ꝙ attributio illorũ tẽpori est, ſm ꝙ tẽpus continet illa ad modum eius, ꝙ numerus continet numeratum. Et, cum posuit hoc positiõe, incœpit declarare illud, &. d. Qm̃ aliquid esse in tempore habet duas intentiones, &c. i. & hoc apparet, qm̃ dicere aliquid esse in tempore habet alteram istarum duarũ intentionum. Quarum vna est, vt tempus 115

A tẽpus sit cõiunctum cum esse eius, ita, ꝙ sit aliud ab eo, non continuũ cum eo, sed separatum. cõiunctum tñ in esse. i. vt inter illa non sit ligatio, nisi in esse eorum insimul. Scđa aũt intentio est vt intentio eius, qđ dicimus aliqd esse ĩ tpe est aliqd eẽ in numero. Et facit hanc diuisionẽ bimembrem. qm̃ notum est ꝙ ens attribuitur tempori, ſm ꝙ est coniunctum ei, non ſm ꝙ accipitur in definitiõe rei, tanꝗ pars illius, neq; ꝙ res accipiatur in definitiõe illius. &, cum tempus sit cõiunctũ, non remanet vt attribuatur ei illud, quod

Documẽtum.

B est in tempore, nisi aut sicut numeratũ attribuitur numero, aut sicut aliquid attribuitur illi, quod existit cum eo: licet aliquis possit dicere ꝙ adhuc est ista tertia pars possibilis, quæ ẽ attributio partis rei ad rẽ, & accidẽtium illius ad ipsam rẽ. & ideo iam cito post ĩduxit illam, qñ diuisit aliquid attribui numero, cũ d. & iste sermo, &c. sed apparet vlr ꝙ sustentatus est in hac declaratione super hoc, quod prius declarauit s. ꝙ tempus est aliquis numerus: & illa, quæ induxit, sunt ad confirmãdũ. Et, cum posuit ꝙ res attribuitur

C tẽpori altero duorũ modorum, aut sicut res, quę inuenitur in numero, attribuitur numero, aut sicut illud est coniunctum alicui in esse ad ipsum, cui cõiungitur, reuersus est ad diuidendũ ipsum, quod est aliquid esse in numero, &c. d. & iste sermo significat, &c. i. Et intendit per partẽ illud, qđ est in numero, quasi spẽs, & differentię, & per accidens consequentia essentialia, & per attributum illud, qđ est cõe accidentibus. Et intendit per hoc, ꝙ dixit, aut ꝙ habet numerum hoc, s. aut qđ attri-

buitur ei, ita, ꝙ sit numeratum ab eo, ita, quòd ipsum sit numerus illius. & quasi dicat, & res attribuit numero, aut sicut aliquid, qđ accipitur in definitiõe numeri, aut sicut aliquid, in cuius definitiõe accipitur numerus, s. accidentia essentialia, aut sicut ea, quorum vtrunq; accipitur in definitione alterius, & sunt correlatiua, quæ sunt in numero, vt duplum, & dimidiũ, aut sicut numeratũ attribuitur ei: & hoc est simile attributioni continentis ad contentum. Et, cum posuit hoc, incœpit narrare quid inuenit ex istis D

in tempore: licet hoc non fuerit intentio eius. qm̃ intentio eius fuit declarare, quõ attribuuntur tempori res existentes in tpe, sed vidit ꝙ, cũ fuerit declaratum quę sunt illa, quę sunt de tpe, sicut partes numeri de numero, & accidentia eius, declarabitur ex hoc ꝙ attributio rerũ tempori est alia. Et d. Et, quia tẽpus, &c. .i. &, quia tempus est numerus, necesse est vt in eo sint ẽt aliqua, ꝗ ita sint in eo, sicut vnitas, & par de numero: & sunt instantia, quæ multiplicantur per prius, & posterius, vt declaratum est prius. proportio. n. E

istarũ ad tẽpus est similis ꝓportioni differẽtiarum numeri ad numerum. & hoc intendebat, cũ d. ista. n, attribuuntur numero, &c. Et, cũ posuit ꝙ tp̃s est numer⁹, & ꝙ illa, quę attribuuntur numero, sunt duobus modis, aut de natura numeri, aut numerata, quę continet numerus. & est declaratũ ꝙ illa, ꝗ sunt in tpe, ꝗ sunt illa, ꝗ sunt de natura numeri sunt alia ab eis, ꝗ sunt in tpe, conclusit ex hoc, ꝙ illa, q sunt in tẽpore, attribuunť tpi, ſm ꝙ numeratũ attribuiť numero, & dixit: Et res F

sunt

G sunt in tpe, &c. & forte induxit cito hanc cōclōnē, anteq̄ destrueret tertiā diuisionem, q̄ est vna diuisionū sylli : quia iam declaratū est q̄ tēpus est numerus. &, cum ita sit, illa, quæ attribuuntur ei, sunt duobus modis, aut partes, aut accidentia ei; aut numerata ab eo. &, quia illa, q̄ sunt ex eo quasi partes, & accidentia, sunt alia ab eis, quę dicunt̄ esse in tpe, sequitur vt illa, q̄ dicunt̄ esse in tpe, attribuant̄ ei, fm q̄ numeratū attribuit̄ numero. & quasi induxit tertiam diuisionem ad cōfirmā dū, nō quia ē necessaria ī hoc syllō.

H D.d. numerus.n.cōtinet illas, &c i. &, quia res sunt in tpe, sicut numerata in numero: & numerus cōtinet numerata fm modū similē ei, fm quem locus cōtinet locatum: necesse est vt tēpus cōtineat numerata.

Manifestum aūt est et q̄ non est in tempore esse, esse qn̄ tempus est, sicut neq̄ in motu esse, neq̄ in loco, qn̄ motus, et locus est. Si.n. erit id, qd̄ est in aliquo, sic, omnes res in qd̄libet erūt, et cœlum in milio. qn̄.n. milium est, & cœlum est. sed hoc quidē accidit, illud aūt necesse est con-
I sequi, & id, quod est in tpe, esse qddā tp̄s, qn̄ & illud est, & id, quod est in motu, eē tūc motū.

Et est manifestum, quòd intentio eius, quòd aliquid est in tempore, non est quòd aliquid sit, cum tēpus fuerit, quemadmodum intentio eius, quòd est aliquid eē in motu, non est vt ipsum sit, cum fuerit motus, neq; intentio eius, quòd est aliquid eē in loco, est vt ipsum sit, cum fuerit locus. Quoniam, si aliquid esse in loco, habet hanc intentionē, necesse est vt omnia sint in quolibet, & cœlum in milio. quoniam, cum vnum granū milij fuerit, cœlum erit ēt, sed per accidēs. necessarium vero est, vt semper sequatur aliquid esse in tempore aliquod tempus esse, cum illud fuerit, aut sequatur aliquid eē in motu, motum esse in illa hora. K

Cum diuisit attributionē rerum tēpori in attributionem cōiunctionis, & in attributionē rei ad numerū, & diuisit attributionē rei ad numerū in duo, quorū vnum est attributio rerū essentialium, q̄ sunt ī numero ad numerū, & aliud attributio est numerati ad numerū, & declarauit quę sunt illa, quæ ita attribuuntur tpi, sicut res essentiales attribuūtur numero, cum tp̄s sit numerus, festinauit, & posuit q̄ ꝓportio entiū, q̄ sunt in tpe, ad tp̄s est sicut proportio numerati ad numerum, anteq̄ destrueret tertiā diuisionē. Et fecit hoc, sicut diximus, quia conclusio erat verificata ei ꝑ hoc, qd̄ declarauit pri⁹ de tpe, qm̄ est aliquis numerus &, cū fecit hoc, intendebat cōplere primā rōnem, à qua ī cœpit. & iō reuersus est ad destruēdū primā diuisionē, à qua incœpit sermonē, & dixit: Et manifestum est, &c. i. qm̄, cum manifestū est per se, q̄ dicere aliquid est in tpe ē sicut dicere aliquid esse ī motu: & ē manifestū per se q̄ aliquid esse ī motu nō est intētio eius, qd̄ est, qn̄ motus fuerit: ergo necesse est vt intētio ei⁹, q̄ aliquid sit in tpe, nō sit, vt cū fuerit,

[right margin: 116 L Cōtinuatio. M Expō līæ.]

A rit, erit tps. &, quia proportio eē alicuius ad tps est similis proportioni esse eius ad locū, & est manifestum q res nō attribuitur loco, ita q erit, cū fuerit locus, ideo necesse ē, vt ita attribuat tēpori. & iō dixit post, neque intētio, &c. Et, cū dedit rōnē ad destruendū vt aliquid attribuat loco attributiōe cōiunctiōis, incœpit cōfirmare rōnem suam inducēdo inopinabile sequens hāc positionē in loco, s. dicere q intentio eius, qđ est aliquid esse in loco, est q, cū fuerit locus, erit res & dixit: Qm̄, si intentio eius, qđ est aliquid eē ī loco,
B &c. i. qm̄ si intentio eius, qđ est aliquid esse ī loco est vt sit, qn̄ loc⁹ fuerit tūc intētio eius nō erit, nisi hoc, q locus rei sit oē, qđ, cū fuerit, erit res ſm cōiunctionem, nō ſm essentiam. &, cū ita sit, & coniunctiones sunt plures, tūc idē erit in pluribus īfinitis. & magis inopinabile est q, si locus est illud, qđ, cum fuerit, erit res, &, qn̄ milium fuerit, erit cœlū, tunc sequit vt cœlum sit in milio. D. d. sed hoc est p accidēs, i. sed ista consecutio est p accidens, s. dicere, q, cū fuerit miliū, erit cœlum. & similiter dicere, q, cum fuerit tps, erit
C homo, &, cum fuerit homo, erit tēpus. D. d. necessarium vero est, &c. i. cōsecutio aūt necessaria est, vt semper sequat ex esse alicuius in tpe eē tpis proprij illi rei, non esse tpis simpliciter: & sīlr cōsecutio necessaria motus ex esse alicuius, qđ est in motu, nō ē cōsecutio simplr, s. q, cū aliquid fuerit, erit motus simplr: sed cōsecutio necessaria ī hoc est, q, cū aliquid fuerit, erit motus proprius ei. Et intendebat per hoc declarare dr̄iam inter consecutionē essentialem, & accidentalem, dicere. n. aliquid esse in tēpore proprio sibi est D dicere, q, cū fuerit, erit pp hoc illud tempus propriū ei. ista igitur est cōsecutio necessaria. & non est dr̄ia inter dicere q aliquid est in tēpore, aut dicere q, cum fuerit tēpus, erit illud, quod est in illo tempore.

Documentum.

Qm̄ autē est, vt in numero, esse in tempore, accipietur aliqđ maius tempus omni eo, qđ est in tempore. Quapropter necesse est omnia ea, quæ in tempore sunt, contineri à tēpore, sicut, & alia, quęcunque in aliquo sunt: vt ea, quæ in loco sunt, à loco. Et pati itaque aliquid à tempore, sicut & dicere cōsueuim⁹ q tabefacit tēpus, & senescunt omnia tēpore, & obliuiscuntur propter tempus, sed nō didicit, nec nouū factū ē, nec pulchrū. corruptionis. n. causa per se magis est tēpus. numerus. n. ipsius motus est: motus autē expellit id, qđ inest. Quare manifestum est q ea, quæ semper sunt, quatenus semper sunt, nō sunt in tēpore. non. n. cōtinent à tēpore, neque mensuratur esse ipsorū à tēpore. Signū aūt huius est, q neque patiunt quicquā à tempore, tanque non existentia in tpe.

89

E

Tps corruptiōis cā. Vide cōc. Zim.

Ea, quę ſp sūt, ñ sūt ī tpe, quaten⁹ ſemp sunt.

F

Et, si res non inuenitur in tempore, nisi secundum quòd est in numero, possibile est inuenire tēpus maius tempore cuiuslibet existentis in tempore. Vnde necesse est vt omnia existentia in tempore contineātur à tempore, sicut alia existentia

G *istentia in aliquo: vt locus continens rem, quæ est in loco. Tempus igitur operatur aliquid ĩ istis omnibus rebus, vt sumus assueti dicere quòd tempus inducit senectutem, & corrumpit omnia, & facit obliuisci omnia, et non dicimus ipsum docere, & renouare, & meliorare. tẽpus.n. per se dignius est vt sit causa corruptionis, quia est numerus motus: & motus aufert ens. Manifestũ est igitur ex hoc,*
H *quòd res æternæ, secundum quòd sunt æternæ in esse, non sunt in tẽpore, quia tempus non continet illas, neq; mensurat essentiam illarum. Et signum eius est, quia non operatur in eis omnino, sicut illud, quod non est in tempore.*

117 Intẽdit in hoc capitulo dare differentiam inter illa, quæ non sunt in tpe, & quę sunt, & dicit: Et, si aliquid non est. &c. & iste sermo componitur sic. Oẽ, quod est in tpe, est in eo, vt numeratum in aliquo nu-
I mero: & oẽ, qđ est in aliquo numero, numerus excedit ipsum in duobus extremis: ergo oẽ, qđ est in tẽpore, tempus excedit ipsum in duobus extremis. Et maior propõ in hoc sermone, s. dicẽs φ res est in tẽpore, sicut numeratum in numero, est manifesta p se ex declaratis, & siſr minor. D. d. Vnde necesse est, &c. i. vnde necesse ẽ vt oĩa cõtineãtur à tpe, & tp̃s excedat illa. Et intẽdit p hoc, qđ d. sicut alia existẽtia ĩ aliquo, id est, sicut oĩa, q̃ attribuunť alicui cõtinenti. v. g. sicut attribuiť aliquid loco, vt aqua vasi. locus. n. K
continet locatũ, & vas aquã: & siſr tp̃s existẽtia in illo, & numerus vſr numeratũ. D. d. Tp̃s igitur operať, &c. i. tp̃s igiť, ſm φ cõtinet illa existentia in ipso, & sequitur ĩ hoc cõtinẽs operans, qđ est motus totius, necesse est dicere ipsum operari in res existẽtes in ipso passione corruptionis. & iõ oẽs cõueniũt in hoc, φ tp̃s inducit senectutẽ, & corruptionẽ ad oĩa, & nõ dicunt ipsum renouare, & docere. D. d. cãm, pp quam attribuiť ei corruptio, & nõ gñatio: & si vtrunq; inueniať in ipso, quia sequiť motũ circularem. & dixit, tẽ- L
pus. n. per se, &c. i. & hoĩes attribuũt ei corruptionẽ, & nõ generationẽ. qm̃, cum tp̃s attribuitur per se operatiõi, dignius est vt attribuať operationi, quę inueniť essentialiter in re, quã sequiť tp̃s, s. in motu. & a motus naturaliter in se habet, vt p ipsum auferatur res à sua substantia: & ista ablatio inducit per se corruptionẽ rei: licet inducat generationẽ ĩ rebus generatis per accñs. b ex motu igitur inueniť generatio p accidens, & corruptio p se: & ex tẽpore inuenitur vtrunq; per accidens: sed generatio per accñs accidentis. tp̃s. n. accidit ei, cui accidit generatio ex motu, & sequiť ex illo, ĩ quo inuenitur corruptio p se. corruptio igiť attribuiť ei, quasi secũdario, & generatio quasi per accidens purũ. Et, cum declarauit φ illa, quę sunt ĩ tpe, sunt illa, q̃ tp̃s excedit ex vtraq; parte, declarauit ex hoc φ res ęternę non sunt in tpe, sic. Tp̃s nõ continet res ęternas: & continet res existẽtes in tpe: ergo res æternæ non sunt in tpe. D. d. Et signũ eius, &c. induxit hoc ad confirmandum ex hoc,

a Motus naturaliter in se habet vt p ipsũ auferatur res à sua subã. Vid. tñ oppositũ infra t. c. 128. & l. 8 ph. t. c. 59. Vide cõt. Zim.

M
b Ex motu inueniť gñatio p accñs, & corruptio p se: & ex tpe inueniť vtrũq; per accñs: sed gñatio p accñs accñtis. corruptio vero iest eiq̃ si secũdario. Et idẽ infra. 128.

A hoc, ꝙ apparet sensui. & intẽdit per res æternas corpora cœlestia. apparet.n. sensui ꝙ tps non operatur in eis: sed oĩa, quę sunt in tpe, tempus operat in eis: ergo res æternæ non sunt in tpe. D.d. sicut illud, qđ non est in tpe. & innuit separata a materia. corpora.n. cœlestia, licet non sint in tpe, & sm ꝙ tps nõ cõtinet illa, tñ sunt coexistentia cum tẽpore, s. ꝙ esse eorum, quod est ĩ motu, est coexistẽs cũ esse temporis, coexistẽtia quantitatis cum quantitate. res autem separatæ non habent continentiam, neq; coexistẽtiam. & ideo B dixit: sicut illud, quod nõ est in tẽpore, idest in aliquo modo.

Qm̃ autem tps mensura motus est, erit & quietis mensura sm accidens. omnis.n. quies in tempore est. non.n. vt quod est in motu necesse est moueri, sic & quod in tempore. non.n. tempus motus est, sed numerus motus. in numero autẽ motus põt esse & quiescens. non a .n. omne immobile quiescit, sed priuatũ motu, aptum aũt natura moueri, sicut dictum est in prioribus. C Esse aũt in numero est esse quẽdam numerũ rei, & mensurari esse ipsius numero, in quo est, quare, si est in tpe, à tpe. Mensurabit autem tempus id, qđ mouetur, & qđ quiescit, quatenus hoc quidem mouetur, illud vero quiescit. motum.n. ipsorum mensurabit, & quietem, quanta quædam.

a Nõ oẽ immobile quiescit, sed priuatum motu, aptũ aũt nã moueri. 3. ph. t. 16.

Et, cum tempus mensuret motum, mensurat ẽt quietem. omnis .n. quies est in tempore. quoniã non D *omne, quod est in motu, necesse est vt moueatur, similiter ẽt quod est in tempore. tempus.n. non est motus, sed numerus motus. & rectũ est vt quiescens sit in numero motus. & non omne, quod non mouetur, necesse est vt quiescat, sed omne, quod innatum est moueri, & caret motu, sicut diximus superius. Esse autem alicuius in numero est, vt illud habeat aliquem numerũ, & quòd essentia illius men* E *suretur à numero, in quo est. et esse alicuius etiam in tempore est, vt mensuretur à tempore. Et tempus mensurat rem motam, secundum quòd est res mota, & mensurat quiescens, secundũ quòd est quiescens. mensurat enim motum, & quietem, quotus est, & quota est.*

Cum declarauit quòd illa, quæ 118 existunt in tempore, sunt in tempore, secundum ꝙ illa sunt in numero: & omne, qđ est in numero, mẽ F suratur ab illo numero: ergo necesse est vt omnia existentia in tẽpore, mensurentur à tẽpore: &, quia tẽpus est numerus motus: necesse est vt mẽsuret res existẽtes in ipso, sm ꝙ sunt motę, aut in actu, & sunt res motæ, aut in potentia, & sunt quiescentes. &, quia manifestius mensurat res motas quàm quiescentes, & ratio est in eis eadem, dixit: Et, cum tempus mensuret motum, mensurat etiam quietem.

D. narra-

G D. narrauit quomodo assimilatur, &c.d. omnis.n. quies in tempore est .i.& necesse est vt dispositio motus in hoc sit sicut dispositio quietis, qm̃ quies dicitur eẽ in tempore ſm modum, quem dicimus motum eẽ in tempore, s. ſm ꝙ mensuratur à tempore. Et, quia aliquis potest dicere ꝙ res sunt in tempore, ſm ꝙ sunt motæ: & quiescens est contrarium moto: ergo quiescens nõ est in tempore, secundum ꝙ est quiescens, ideo dixit quoniam nõ omne, quod est in motu, &c.i.& nõ debet aliquis dicere, ꝙ res non est in
H tempore, nisi sit mota. qm̃ quemadmodum illud, quod est in motu, i.in re mota, est sicut dispositio nostra cum motu totius, non contingit in eo ꝙ sit motum, ita est dispositio in rebus, quæ sunt in tempore, idest quoniã sequitur in eis vt sint motæ. D. incœpit declarare ꝙ tempus est dignius hoc, q̃ motus, secũdum ꝙ non est motus, sed numerus motus, &c.d. tẽpus.n. non est motus, &c.i.& tẽpus est dignius in hoc q̃ motus, s. vt in eo inueniatur quiescens. qm̃ tempus non est motus, sed numerus motus: & possibile est
I vt quiescens inueniatur in numero motus, cum sit possibile vt inueniatur in motu: sed esse eius in numero motus est dignius. Et, quia quiescens dicitur transumptiue, vt dicitur ꝙ poli sunt quiescentes, & dicitur vere in eis, quę innata sunt moueri essentialiter, & quies, quę est in tempore, est vera quies, incœpit declarare hoc, ne ĩ eo cadat deceptio, & dixit: & nõ omne motum necesse est, vt quiescat. &c.i.& non omne ens necesse est vt disponatur ꝑ quietem, sed solummodo illa, que innata sunt moueri essentialiter. & ideo
K dicimus ꝙ corpora quiescũt, & nõ dicimus ꝙ punctus est quiescens, cum non sit innatus moueri. & similis dispositio est in omnibus accidentibus. &, cum talis fuerit expositio, tunc, cum dixit: & non omne motum, intendit & non omne ens nisi sit error in libro. Et forte vult notificare modum motarum rerũ, quæ recipiunt motum qñque, & quietem quandoq;: & sunt mota, quæ innata sunt carere motu. &.q. d.& non omne motum necesse est vt quiescat, sed quiescit ex motis illud, quod naturaliter habet moue
L ri, & caret motu apud quietẽ. & sic innuit quę mota, & quæ quiescentia sunt in tempore, & quę nõ sunt. mota.n. semper non sunt in tempore, vt orbis, & similiter quiescentia semper, vt terra, cum tempus nõ excedat ipsa. Et, cũ narrauit ꝙ quies mensuratur per tempus, sicut motus mensuratur: qm̃ modus, quo dicimus ꝙ quiescens est in tempore, est idem cũ modo, quo dicimus ꝙ motum est in tempore: &, ꝙ nõ sequitur vt omne, quod est in tempore, sit motum, quemadmodum non sequitur vt illud, qđ est in mo-
M tu, sit motum: immo illud, qđ est in tẽpore, est remotius ab hoc, qm̃ tempus non est motus, sed numerus motus: &, cum sit possibile vt quiescẽs sit in moto, dignius est vt inueniatur in numero moti: &, cũ narrauit ẽt ꝙ quiescentia, quę sunt in tempore, sunt mota quę carent motu, incœpit demonstrare ex prę dictis, ꝙ necesse est ex prædictis vt tempus mensuret quiescẽs, & dixit: & sicut diximus superius, &c.i.&, cum posuerimus illud, quod declaratum

Marginalia: Quies alia trãsũptiua, sicut ẽ qes polorũ, alia vera. ꝓ hoc vid. 2. cœli.c.14. — Pria expõ. — Secunda. — Mota sp ñ sũt ĩ tpe, vt orb. nec qͥ qescentia sp, sicut tra. cõside sup. t. c.117. & ĩfra.119. & 120. Idẽ. 1 cœ.c. 100 & 3. phy. 32. & 2. cœ.cõ.1.

A ratum est prius, s. φ esse alicuius in numero est vt illud, qđ est in numero, habeat aliquem numerum, qui mensuret essentiam eius: &, cũ posuerimus φ esse alicuius in tempore est esse eius in numero: manifestum est, φ ex hoc concluditur φ esse alicuius in tempore est vt tempus mensuret essentiam eius. Et ipse expressit maiorem propositionẽ, & conclusionem, & tacuit minorẽ, quia est manifesta. Et, cum cõclusit, φ omne, quod est in tempore, mensuratur à tempore: & quiescẽs est in tempore: conclusit ex hoc, φ

B quiescens mensuratur à tempore: & similiter motum. Et, quia ista cõclusio est manifesta, & similiter minor propositio, in sermone hoc dimisit minorem propositionem, & contentus est inducere modum mensurationis motus, & quietis à tempore. qm̃ dicere modum cõclusionis habet in se conclusionem, licet nõ expresse. & ideo induxit modum conclusionis, s. modum mẽsurationis quietis, & motus à tempore. & hoc fecit fm abbreuiationẽ. Et dixit post, s. postquã induxit cõclusionem, dicentem φ omne, qđ

C est in tempore, mensuratur per tẽpus: Et tempus mẽsurat rem motam, &c. i. &, cum sit declaratum ex hoc sermone φ tempus mensurat motum, & quietem: ergo mẽsurat rem motam, fm φ res est mota, & quiescentem, fm φ est quiescens, non fm φ est mota. &, quia quies est priuatio motus: & priuationes terminantur in respectu habituũ, & mensurantur: necesse est vt mẽsuratio quietis à tẽpore nihil aliud sit q̃ mensurare priuationem motus: ergo mẽsurat motum, & eius

priuatiões terminãť I respectu habituũ. Idẽ. 3. de a̅ia. t. c. 25 & t. 2. 85 Idẽ hic in

priuationem. & hoc intendebat, cũ dixit, mensurat. n. motum, & quietem, quanta sunt: idest mensurat motum, quotus est, & priuationem eius. mensurat igitur motũ primo, & essentialiter, & quietem secũdo, & per accidens, scilicet fm φ est priuatio motus. sicut accidit in comprehensione habituum, & priuationum. visus. n. comprehendit album per se, & nigrum per accidẽs, fm φ est priuatio albi. & sist est dẽ oĩbus habitibus, & priuationibus. D

fra. c. 120, Tp̃s mẽsurat motũ prio, & essẽtialr, & qetẽ scđo & paccñs Idẽ ifra. c. 130.

Quare qđ mouetur non simpliciter erit mensurabile à tempore, quatenus quantũ quoddã, sed quatenus motus ipsius quantus est. Quare quæcunq; neq; mouentur, neq; quiescũt, non sunt in tempore. esse. n. in tempore est mensurari tempore: tempus autem motus, & quietis mensura est. E

Esse I tẽe ẽ mẽsurari à tpe. Idẽ. sup. t. c. 114.

Motum igitur non simpliciter mensuratur à tempore, sed secundum quòd motus eius est quantus. Ergo necesse est vt illud, quod minime mouetur, neque quiescit, non sit in tẽpore. intentio. n. eius, quod est aliquid esse in tẽpore, est ipsum mensurari per tempus: et tempus est mensura motus, & quietis. F

Cum posuerat, φ res æternæ nõ mensurantur à tempore, quia non excedit illas, & declarauit etiam φ tempus mensurat motum, & quietem, nititur etiã declarare ex hoc, φ illa, quæ non mouẽtur, neq, quiescunt, non sunt in tempore. & quia hoc non apparet, donec declaretur 119

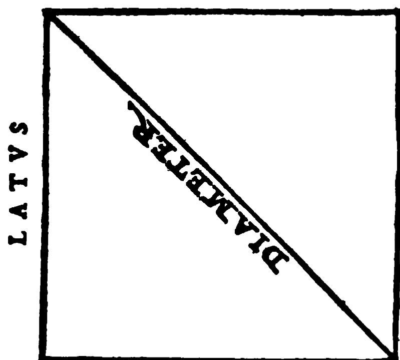
G ꝙ tempus non mẽſurat entia, quæ excedit, niſi ſecundum ꝙ ſunt mota, aut quieſcentia tantum, dixit: Motum igitur non ſimpliciter mẽſuratur à tempore, ideſt &, cum conſyderatum fuerit menſurationem moti à tempore, apparebit ꝙ non menſurat rem motam, ſecundum ꝙ eſt mota ſimpliciter, verbi gratia ſubſtantia, aut quantum, aut quale, aut aliud modorum eſſendi, ſed ſecundum ꝙ motum eſt in prędicamento paſſionis: ſed motum, ſm ꝙ eſt motum, eſt in prædicamento, ſcilicet ſecundum quantitatem H accidentem motui. & hoc intendebat, cum dixit: ſed ſecundum ꝙ motus eius eſt quantus. & eſt manifeſtum quòd, cum non menſurauit rem motam, ſecundum quòd eſt mota ſimpliciter, ſed ſecundum quantitatem accidentem motui, dignius eſt ipſum non menſurare aliquid, ſm ꝙ eſt ens. & ſimiliter eſt intelligẽdum de quieſcente. qm̃ non menſurat ipſum, niſi ſecundũ quòd exiſtimatur in eo quantitas, non ſecundum ꝙ eſt quieſcens ſimpliciter, quãtitas in quieſcente exiſtimatur exiſtimatione quietis in I reſpectu motus. Et, cum declarauit quòd tempus menſurat ens, ſecundum ꝙ eſt motũ, aut quieſcẽs, non ſimpliciter, ſed ſm quantitatem accidentem motui, & quieti, ſequitur ex hoc, vt quod non mouetur, neq; quieſcit, non ſit in tempore. & hoc ſm conuerſionem per contrapoſitionem. quoniam hæc propoſitio, Omne, quod menſuratur à tempore, eſt aut quieſcens, aut motum, cõuertitur ſic, omne, quod non moueť, neq; quieſcit; nõ menſuratur à tempore, &, quia propoſitio, cuius conuerſam per contrapoſitionem accepit, eſt dicens ꝙ omne, quod eſt in tempore, eſt aut motum, aut quieſcens, incœpit declarare hanc propoſitionem ex prædictis de ſubſtantia temporis, notificando cauſam, propter quam tempus menſurat motum, & quietem tantũ, & dixit: intentio enim eius, quod eſt aliquid eſſe in tẽpore, &c. K 1. & ſignum eius, ꝙ omne, quod eſt in tempore, eſt motũ, aut quieſcẽs, eſt, qm̃ manifeſtum eſt per ſe, ꝙ dicere aliquid eſſe in tempore, eſt ꝙ tempus menſuret illud. &, quia ipſum tempus eſt menſura motus, & L quietis & menſurans debet eſſe de genere menſurati: ſequitur vt omne, quod menſuratur à tempore, menſuretur ſecũdum quòd eſt motum, aut quieſcens. linea enim menſuratur per lineam, & corpus per corpus, & ſuperficies per ſuperficiem. & hoc manifeſtum eſt. Sed induxit hanc rationem: quoniam cum ſcitur cauſa cum ſciẽtia, tunc ſcientia erit perfectior.

Mẽſurans dẽt ẽ gñe mẽſurati. idem. 10. me.t.c. 4. Idẽ hic in fr.t.c. 113. Cũ ſcit' cã cum ſcia, tunc ſcia erit perfectior, &c.

Manifeſtum igitur eſt ꝙ neq; omne, quod non eſt, erit in tempore, vt quæcunq; non poſſunt M aliter eſſe, vt diametrum eſſe lateri commẽſurabilem. omnino .n. ſi mẽſura quidem eſt motus tempus per ſe, aliorum autẽ ſm accidens, manifeſtũ eſt ꝙ, quorum eſſe mẽſurat, his omnibus erit eẽ ĩ quiete, aut motu. Quęcũq; igitur corruptibilia, & generabilia ſunt, & omnino quæ aliquando quidem ſunt, aliqñ vero nõ, neceſſe eſt in tempore eſſe, eſt, n, tempus quoddã maius,

A ius, quod excedet esse ipsorum, & id, quod mensurat substantiam. Eorum autem, quæ non sunt, quæcunq; quidẽ continet tempus, alia quidem erant, vt Homerus aliquando erat, alia vero erũt, vt futurorum aliqd, quæ ad vtrauis continet. & si ad ambo, vtraq; & erãt, et erũt. Quæ autem haudquaquam cõtinet, neq; erant, neq; sunt, neq; erunt. sunt autẽ huiusmodi eorum, quæ non sunt, quorum opposita sunt semper. vt incom-
B mensurabilem esse diametrum semper est: & non erit hoc in tempore: neq; ergo commensurabilem esse. quapropter semper non est, quoniam cõtrariũ est ei, quod semper est. Quorũ autem contrarium non semper est, hæc possunt & esse, & non esse, & est generatio, & corruptio ipsorum.

Et manifestum est quòd, quod non est, non omne etiam est in tem
C *pore, v.g. illud, quod ĩpoßibile est vt sit aliter, vt diametrũ esse asimetrum costæ. quoniam, si vniuersaliter tempus est mensura motus per se, & mensurat alia per accidens, manifestum est quòd omne, cuius mensurat essentiam, essentia omnis illius erit ĩ hoc, quod* D
mouetur, aut quòd motus sit in eo poßibilis. Omne igitur corruptibile, aut generabile, & vniuersaliter omne, quod est in aliqua hora, et non est in alia, necesse est vt sit in tempore. est enim aliquod tempus, quod excedit essentiam istarum rerum & quantitatem substantiarum, quæ sunt in ea. Non ens vero illud, quod ex eo à tempore terminatur, aliud iam fuit, vt Homerus, qui iam fuit E
in aliqua hora, & aliud erit, vt quædam futura. & tempus continet vtrunque modũ, si ex vtralibet parte inspexeris. Et quòd ex non ente non determinatur à tempore nunquam fuit, neque est, neque erit, & illa, quæ sunt talia, sunt illa, quorum opposita sunt semper necessario, verbi gratia, vt diametrum esse aßimetrum costæ semper est. hoc igitur non erit in tempore, neque simetrum. et F
ideo est non ens semper, quia est contrarium ei, quod est semper ens. Illa vero, quorũ contraria non sunt semper, possunt esse, et non esse, & generatio, & corruptio semper est istorum.

H L

120 Quia ens est duobus modis, ens semper, & ens non semp, & non ens et est duobus modis, nō ens semper, & nō ens nō semper, & est iam declaratum ꝙ tempus non mensurat ens semper, sed mēsurat ex eo illud, cuius esse non semper est, incœpit et declarare hic ꝙ tempus nō mēsurat non ens semper, sed illud, cuius non esse nō est semper, & d. Et manifestum est, &c.i.& manifestū est igitur ꝙ illud, quod est nō ens, non sunt eius duo modi in tempore. qm̄ modus eius, qui est nō ens

I semper, non est in tempore, quemadmodum modus entis, quod semper est, non est in tempore. & illud, qđ est semper non ens, est illud, qđ ĩpossibile est, vt sit aliter ab eo modo, quo est, v.g. vt diameter sit simeter costę. Et, cum narrauit ꝙ tempus nō mensurat illud, qđ est non ens semp, incœpit dare causam, ꝑꝑ quam tempus mēsurat illud, quod mensurat per se, & per accidens: cū ex hoc appareat impossibilitas mēsurationis eius ad illud, quod sequitur mensurationem illius simpliciter: quoniam illud, quod nō mensurat per se, neq; per accidens, non mensurat illud omnino. Et dixit: quoniam si vl'r, &c.i.& hoc, ꝙ dicimus de mensuratione, aut nō mensuratione priuatiōis à tempore, apparet ex prędictis de mensuratione entis ab eo. qm̄, si vniuersaliter tempus mensurat de entibus per se motum, & mensurat alia entia per accidens, i. quia coniunguntur cū motu, manifestum est ꝙ omne, cuius esse mensura t tempus, mensurat ipsum, secundum ꝙ est motum, aut sm ꝙ est mobile: illud autem, qđ M
non potest moueri, esse eius nō mēsuratur à tempore. Et, cum declarauit ꝙ tempus mēsurat de entibus illud, in quo est motus, aut potest esse in eo, dixit: Omne igitur corruptibile, &c.i. omne igitur, quod fuerit corruptibile, aut generabile, & vniuersaliter illud, cuius tempora in suo esse, & non esse sunt terminata, necesse est vt esse eius, & non esse eius sint in tempore: quia esse motus est possibile in non esse eius, & non est ita in eo, quod est nō ens semper.

A semper. quoniam priuationes istorum, cum sunt consyderatę in subiecto propinquo eis, sunt terminata per tps. Et quasi intendebat notificare φ iste modus entium est ille, cuius esse, & non esse mensurat tẽpus, nõ ille cuius esse, & nõ esse est semp. Et, quia a generabilia, & corruptibilia mensurantur à tempore duabus de causis, quarum vna est, quia sunt mota, aut mobilia, secunda aũt est, quia tps excedit illa in vtraq; parte, & iã dedit causam primam in hoc, & modo induxit secundam, & dixit est.n. tempus, &c.

a Gñabilia, & corruptibilia mẽsurant à tpe duab⁹ de causis.

B i. &, esse generabilium, & non esse determinant à tempore, quia excedit esse eorum & esse subiectorum, quæ innata sunt, vt in eis inueniantur ista. qm̃ per hoc, quod excedit esse subiectorum, excedit tempora priuationis eorum. qm̃ tẽpora priuationum rerũ terminantur p tempora subiectorũ suorũ propinquorum, in quibus est possibilitas essendi illarum rerum. v.g. qm̃ priuatio Soc. ꝟm quod pręcedit suũ esse, terminatur per tẽpus, qñ accipitur in respectu subiecti propinqui ei. v.g. ex quo sperma adiungebatur cum sanguine menstruo. cum autẽ priuatio eius accipitur ĩ respectu possibilitatis eius in prima materia, inuenietur infinita in præterito. & similiter priuatio eius, qñ priuat res in pręterito, est infinita in futuro. ꝟm hoc igitur, si dicatur in istis φ tempus terminat priuationem eorum, erit ꝟm vnum modum. ista.n. sicut iam diximus, non est possibile vt tempus mensuret suum non esse, nisi in respectu subiecti terminati. & hæc est priuatio, quę pręcedit esse, s. cum quo cõiungitur possibilitas essentiæ. priuatio vero, quę est post esse, cum non coniungitur cum ea possibilitas essendi secũdo: & hoc non est nisi in rebus reciprocatis: non mensuratur per tempus omnino. illud autem, per qđ mensuratur esse alicuius secũdo, & sunt illa, quę reciprocant tempora suarum priuationum, sunt terminata per tempus: vt qñ aqua generatur ex aere, & aer ex aqua. & substantiã rerum generabilium, & corruptibilium, s. propinquam, innuit, cum dixit: & quantitatem substantiarũ, in quibus sunt. qm̃ priuationes rerum terminatarum sunt in substãtijs, in quibus inueniuntur res. Et, cum declarauit φ tempus nõ mensurat illa, quorũ priuatio ẽ semper, quia non mensurat priuationẽ alicuius, nisi in respectu sui esse, & ista nunquã habebunt esse, ideo tẽpus non mensurat nõ esse eorum, cum hoc, φ tempus ẽt non excedit non esse eorum. & declarauit cum hoc φ tẽpus mensurat entia, ꝟm φ sunt mobilia motu nouo, & corruptibili, incœpit ẽt inducere ꝟm modũ priuatorum, & sunt illa, quæ possunt mensurari à tempore, & dixit: Nõ ens vero, &c. i. modus vero nõ entis, in quo dicimus φ tẽpus mensurat suã priuationem, necesse est ipsum esse, aut in pręterito, vt Homerus; aut in futuro, vt eclipsis, et alia futura. & est necesse in priuatis, quę terminant à tempore, vt sint in pręterito, aut futuro, quia priuatio non imaginatur, nisi in respectu eius, cuius est priuatio. & ideo, cum ẽt terminatur à tempore, erit per respectum eius ad tẽpus eẽntiæ illius rei priuatę. & ideo sequit, vt omne, cuius nõ esse est terminatũ, vt sit aut in

Nota qñ o priuatio Socra. põt sumi vl in subto ppinquo, vel C I subto remoto. Vide cõsile. 1. coel. cõ. 120.

D E F

Priuatio nõ imaginat nisi in respectu ei⁹, cui⁹ ẽ priuatio. Idẽ sup c. 115. & ibi.

G in pterito, aut in futuro. D.d.& tps continet, &c.i. & tempus continet istos duos modos essendi, s. qd iam fuit, & qd erit: si ex vtralibet parte inspexeris, s. ex futuro, aut præterito. Et intendebat innuere per hoc, φ causa in hoc, φ tempus terminat priuationes istarũ rerũ, ita, φ possumus dicere φ tot anni sunt elapsi à tpe eclipsis, est hoc, φ hoc tempus terminat illa. & ĩō dixit post, Et qd est ex non ente, nõ determinat à tẽpore, id est, & illud, qd ẽ nõ ens, qd determinatur à tpe, est ecõtrario nõ enti, qd nõ determinatur à tpe. non
H ens.n. qd determinatur à tpe, est illud, qd fuit, aut erit: non ens aũt, qd nõ determinatur à tẽpore, est illud, qd nũquã fuit, aut erit, neq, est modo. Et, quia iste modus non entis differt ab illo modo alio in hoc, φ oppositum illius inuenitur qñq;, & oppositũ istius inuenitur semp, dixit: & quę sunt talia, &c.i. & est ppriũ huic generi priuatiõis hoc, φ oppositum eius est semper, vt diametrum esse simetrũ costæ. diametrum.n. esse assimetrum est semp: & ideo ipsum esse simetrũ nunquã est. D.d.& hoc nõ est in tpe, neq; si-
I metrũ, i.& ipsum esse assimetrum non est in tpe, quia est necessariũ: neq; ẽt ipsum esse simetrum est in tpe, quia est oppositum ad assimetrum. D.d.& ideo est nõ ens semp, i.& ĩō diametrũ esse simetrũ est nõ ens semper, quia est cõtrarium ei, qd est ens semp, s. ad assimetrũ. Et, cum narrauit φ illa, q̃ sunt semper priuata, sunt illa, quorũ contraria sunt semper: & sunt illa, quorũ eẽ, & nõ esse non terminat tps: narrauit φ secundus modus priuationũ est oppositus istis, & dixit. illa autẽ, quorũ contraria, &c.i. priuata aũt, quorũ contraria, &c.i. priuata autẽ quorum contraria non sunt semper, possunt esse qñq;, & nõ esse qñque, econtrario alio modo priuatiõis, & generatio, & corruptio sunt semper hoc modo entium.

Quo pacto ipsum Nunc cõtinuat tempus. Deq; alio significato ipsius Nunc. Et quid hæc significent, s. Aliquando, Iam, Nuper, Quondam, & Repente. Et quod Tempus corruptionis per se magis, generationis autem magis per accidens est causa. *Cap. 7.*

L IPsum autem nunc est continuatio temporis, sicut dictũ est. continuat.n. tempus pteritum, & futurum, & oĩno terminus temporis est. est.n. hui9 quidem principium, illius autẽ finis. Sed hoc non, vt in pũcto manente, manifestum est. diuidit autem * potentia. &, quatenus quidem hmõi, semper alterum est ipsum nunc: quatenus autem copulat, semper idẽ est. M
Vt in mathematicis lineis. non .n. idem semper, vnumq; punctũ est intellectu: diuidentium .n. * aliud est: quatenus autem est vna, idem penitus est. Sic et ipsum nunc aliud quidem temporis diuisio sm potentiam est, aliud autem terminus vtrorũque, & vnio. est autem idem, & secundum idem diuisio, & vnio: esse autem non est idem.

*a. l. & potentia.

*a. l. addit & aliud.

Instans vero est copulatio temporis, sicut dictum est. copulat.n.

tempus

A *tempus præteritum cum futuro, et extremum temporis: quia est principium cuiusdam partis, & finis cuiusdā. Sed hoc non est manifestum, sicut est in puncto, quando figitur. & ipsum instans est punctus ex potentia. & secundū quòd instans est tale, semper est aliud ab alio: & secundū quòd ligat, semper est idem. Et quēadmodum igitur in lineis mathematicis, punctus acceptus in eis in ima*
B *ginatione non semper est idem: quoniā, cum diuiserimus lineā per illum erit diuersa: secundū vero quòd est vnum est necessario idē. Et similiter etiam instans est quodāmodo diuisio temporis in potentia, & quodāmodo extremū, & adunatio duorū tēporū. & adunatio, et diuisio sunt idem in eodem: essentia vero eorū non est eadem.*

121 Cum narrauit prius ꝙ instans in
8.t.c.104. & infra. tpe est tanq̄ punctus, & q̄uo ē vnus
C punctus, & q̄uo est vnus, & multus, reuertitur ēt hic, & complet intētionē in eo, quia intēdit inducere modum, quo assimilatur pūcto, & quo differt. Et dixit: Instans vero est copulatio temporis. &c. id est, & īstās est cā in hoc, ꝙ tempus præteritum est copulatum cum futuro, non diuisum ab eo. & est eadem causa in hoc, ꝙ præteritum diuiditur à futuro. qm̄ per hoc, quod est differentia, vel terminus communis, est causa continuationis prẹteriti cum futuro. D.d. & extremum temporis, i.

& est extremū duorū temporū. futuri nanq;, ſm ꝙ est principiū, prẹteriti autem ſm ꝙ est finis. Et, q̄a punctus in hoc est, sicut instans, s. in hoc, ꝙ copulat lineam, ſm ꝙ est terminus cōis duabus lineis insimul, & diuidit illā, ſm ꝙ est finis vnius, & principium alterius, dedit dr̄iam in hoc inter instans, & punctum, & dixit: Sed hoc non est manifestū, &c. i. sed hæc diuisio, quæ est in instanti, s. qm̄ est principium futuri, & finis præteriti, & similiter copulatio, non est manifesta, sicut est in puncto. Et causa in hoc est. quoniam punctus acceptus in linea est fixus demonstratus bis, & instās nō est fixum, neq; demonstratum bis. D.d. & instans est punctus ex potētia, i. & instans, quia est non fixū, ideo est in potētia, & punctus, quia est fixus, est in actu: & sic instans secundum veram similitudinem est punctus in potentia. D.d. & secundum ꝙ instans est tale, &c. i. & secūdum ꝙ instans ligat tempus, & diuidit illud, quando accipitur, ſm ꝙ est diuidens, est duo ſm terminos: est. n. principium futuri, & finis prẹteriti: & principium est aliud à fine secundum definitionē, & secundum ꝙ est differentia, vel terminus communis est idem. & hoc intendebat, cum dixit: & secundū quòd ligat est idem. Et, quia hoc manifestius est in pūcto cum lineis, quàm in instanti cum tempore, d. Et quemadmodum igitur in lineis mathematicis, et cę. idest quoniam non erunt idem omnibus modis, scilicet quia est idem vno modo, & & duo alio modo. D. dedit modū, quo non sunt idem, & dixit: quoniam, cum diuiserimus lineam, &c.

D E F

Pūct⁹ accept⁹ i linea ē demr̄at⁹ bis, s; īstās nō ē fixū, neq; demr̄atū bis. Idē sup. c. 105 106.

BB iiij idest,

G idest, quoniam, cum diuiserimus lineam, per ipsum, erit finis vnius lineę, & principium alterius: & sic secundum ꝙ est principium, est alterius rationis ab ipso, ſm ꝙ est finis. D.d. ſm vero ꝙ est vnum, &c.i. ſm vero ꝙ est vnus pũctus, nõ est in eo diuersitas. & intẽdit ꝙ vn⁹ pũctus p se ẽ duo ſm rõnẽ: & ſm ꝙ est duo diuidit lineam: & ſm ꝙ est vnum copulat illam. Et, cũ declarauit hoc de puncto cum linea, incœpit declarare hoc de instanti cum tempore, & dixit: & similiter instãs est quodammodo, &c.i similr instãs quodã-

Vn⁹ punctus p se ẽ duo ſʒ rõnẽ. Idẽ. 6. phy. c. 24.

H modo est diuidens tp̃s in potentia, nõ in actu in pręteritũ, & futurũ: & est modus, ſm quẽ est duo, s. ſm ꝙ est principiũ vnius, & finis alterius: & alio mõ est extremũ cõe ambobus, qđ facit illa adunari: & ẽ modus, ſm quẽ est vnũ: & ita est vnũ in potẽtia. D.d. & diuisio, & adunatio sunt idẽ in eodẽ, &c.i. & diuisio, & adunatio sunt vnius essentię, ſm vero eẽntiã, & definitionẽ differũt: qm̃ definitiões eorũ sunt cõtrarię. & ista diuisio, quę accidit pũcto, est diuisio relatiua, non in eius substãtia: qm̃ punctus nõ diuiditur, sed solummõ diuiditur, ſm ꝙ est principiũ in respectu, & finis ĩ respectu.

Diuisio, q̃ accidit pũcto, ẽ diuisio relatiua, nõ ĩ ei⁹ subã. Idẽ. 6. phy. cõ. 27.

I

Ipsorum igitur nũc hoc quidem sic dr̃. aliud autem, cũ tp̃s, qđ est huius, ꝓpe sit. vt veniet nũc, qa hodie veniet: venit nũc, qa hodie venit. q̃ vero ĩ Ilio gesta sunt, fuerunt nõ nũc, neq; diluuiũ fuit nũc: & tñ cõtinuũ tẽpus est ad ipsa: sed quia nõ ꝓpe.

Quędam igitur dicitur in eis instans sic, & quędã dicitur alio modo in tempore propinquo isti. K *sicut dicimus Socrates veniet nũc, id est veniet hodie: et venit nunc, i. venit hodie. bellũ vero, quod fuit in Ilion, non est nũc, quamuis tempus sit ipsi continuum: quoniam tempus eius non est propinquum.*

Cum declarauit ꝙ instans est illud, quod ita se habet ad tempus, sicut punctus ad lineam, & hoc nomen instans vsitatur transumptiue de tempore propinquo huic instanti vero, & de illo, quod continet ipsum ex vtraq; pte, notificauit hoc, ne aliquis existimaret ꝙ verum instans est diuisibile, & dixit: Quędã igitur, &c.i. quędã igitur attribuuntur huic instanti vero, & quædam attribuuntur tempori propinquo isti, ꝙ tempus nominatur nomine veri instãtis. vt dicimus, Soc. veniet nunc, i. in hoc instanti, intendendo ꝙ veniet hodie, aut in tempore propinquo huic vero instanti &. D.d. bellũ vero, quod, fuit in Ilion, &c.i. bellum vero, quod fuit in Ilion, nõ dicitur esse nunc: licet hoc tempus idem sit continuum cum vero instanti, in quo fuit bellum: quoniã hoc tempus non est propinquum illi instanti vero. 122 L M

Ipsum aũt Aliqñ, tp̃s ẽ determinatum ad prius, et posterius nunc. vt aliqñ capta est Troia, & aliqñ erit diluuiũ. oportet. n. terminari ad ipsum nunc. erit ergo quantũ aliqđ ad hoc temp⁹, et ad illđ, & erat ad p̃teritũ.

Quando vero est tempus terminatum apud instans praecedens. v. g. quando fuit capta Ilion, et quando

A *do fuit diluuium. quoniam necesse est vt finiatur apud instans præsens. quando igitur futurum, est aliqua mensura temporis inter futurum, & illud: quando præteritū est mensura temporis inter instans nunc, & præteritum.*

123 Vult in hoc sermone exponere dictiones vsitatas, quæ significāt intentiones existentes in tempore, vt quando, & ecce, & pauloante. & incœpit à quando, cum sit famosius, & dixit: Quando vero est tēpus terminatū apud instās præcedēs, i. hęc B autē dictio Quando, significat tempus terminatæ quātitatis per instās præcedens, quod est principium illius facti, de quo interrogatur, & instans posterius, quod est finis illius facti, quādo illud tempus notæ fuerit distantiæ ab instanti præsenti. D.d. necesse ē enim vt finiat apud instans, idest necesse est enim vt finiatur tempus, de quo interrogatur per quando, i. determinetur per instans præsens, s. distantia eius ab eo v.g. cum dicitur, quando fuit capta Ilion, & dicetur, in tali die, talis mē-C sis, talis anni. dies enim termināturper mensem, & mensis per annum, & annus per suam distātiam ab instanti præsenti. & sic dies, in qua capiebatur, terminatur per instās, qđ est principium, & instans quod est finis, & per suam distantiam ab instanti pręsenti. & similiter, si captio fuerit in quinq; horis, aut sex, tunc illæ horæ terminantur per tria instātia. D.d. qñ igitur futurum, &c. i. quando futurū est quantitatis inter duo i. stantia, futurū, s. quod est ante factū, & futurū, quod est post. D.d. & quando præteritum est quātitatis temporis inter futurū nunc, & præteritum. Et intendit inter futurū, quod est post factū, & pręteritum, quod est ante ipsum. & hoc tēpus terminatū per duo instantia est terminatum per præsens instans. D

Si vero nullum tempus est, quod non sit aliqñ, omne erit tēpus finitum. Deficiet ne igitur? An non. si quidē semper est motus. Aliud igitur, aut idem sępe? Manifestum est, ꝙ vt motus, sic & tēpus est. si enim vnus, & idē sit aliquando, erit tempus vnū & idem: sin vero non, non erit. E

Si igitur nō est tempus, nisi sit quando, ergo omne tempus est finitum. Vtrum igitur tempus deficiet, aut non? Amplius vtrum est vnum post aliud, aut vtrum est idem iteratum? Dicamus igitur, quoniam dispositio temporis in hoc est sicut dispositio motus. si igitur motus est in aliqua hora idem, & tempus erit idem: &, si non, tempus non erit huiusmodi.

F

Cum declarauit ꝙ, quando est tēpus determinatum per instans pręcedens, & instans posterius, terminantia rem factam, est terminatū etiam per suam distantiam ab instanti præsenti, incœpit quærere de tempore, vtrum sit finitum, aut nō, & dixit: Si igitur. &c. i. si igitur omne tempus potest induci in responsione ad quando: & omne, quod potest induci in responsione ad quando. est terminatum: ergo omne tēpus est determinatum: & omne determi- 124

G terminatum est finitū: ergo omne tempus est finitum. & cū vnaquęq; partiū temporis est finita, quęrēdū est vtrū illud, quod est congregatū ex partibus finitis est finitū, aut infinitū. existimat igit, ꝙ compositū ex partibus finitis est finitū. & ideo dicit post: Vtrū igitur, &c. i. vtrum igitur tṗs, &c. &, si oē tēpus, quod accipit pars tṗis totalis, est finitū, quęrendum est, vtrum dispositio in vniuerso tempore est sicut dispositio ī partibus, s. vtrū vniuersum tēp' est finitum, quemadmodū quęlibet ps eius est finita. &, si omne tēpus est fi H nitum, deficit suū esse, & non continuatur. & hoc intēdebat, cum dixit: vtrū tṗs deficiet, aut non, i. an deficiat esse ſm gen'. D. d. Ampli' vtrū est idem, &c. i. &, si non deficiat esse, vtrum est hoc, propter quod temp' sit vnum post illud, ita, ꝙ infinitas tēporis sit propter generationem. & corruptionem perpetuam in partibus, sicut est dispositio in motibus cōsequentibus, & indiuiduis generabilibus, aut est idem, sed iteratur infinities, ſm ꝙ corp' sphęricū mouetur circulariter. Sed voluit exprimere, ꝙ impossibile est tēpus deficere, I licet post dicat hoc, qm̄ hoc manifestum est per se. quod enim deficit, deficit in aliquo tempore: &, si tēp' deficiet tunc, erit tempus aliud à tēpore deficiēte. & ideo nullus potest auferre temp', absq; eo, quin ponat aliquod tempus: immo qui aufert tempus, ponet ipsum necessario. &, cum impossibile est auferre temp'. remanet perscrutari vtrum tempus acquirat æternitatem ex successione, aut ex reciprocatione. &, quia tēpus sequitur motum, dixit: si igitur motus, &c. i. si igitur fuerit possibile

Documētum.

Null' pōt auferre tēp' absque eo, q̄n ponat aliqd tṗs. Vide consi. 8. physi. t. c. 10. & 11.

inuenire aliquem motum vnū circularem, qui sit causa in omnibus K motibus, tunc erit idē in oībus motibus tṗs circulare etiam. &, si fuerit impossibile inuenire aliquē motū perpetuū, sed cōsequens successiuū, tṗa erunt successiua: & erit impossibile inueniri idē tēpus reciprocatū, sed succedens, & successiuum.

Quoniam autē ipsum nūc, finis, & principiū tēporis est, sed non eiusdē, sed pręteriti qdē finis, principiū autē futuri, vt habebit circulus in eodē quodam modo curuū, & concauū, sic & L tēpus sem in principio erit, & fine. & ob hoc videtur semper alterum. nō. n. eiusdē principiū, & finis ipsum nūc. simul enim. & ſm idem opposita essent. & non deficiet itaq; tempus, semper enim in principio est.

Et, quia instās est principium, & finis temporis, sed non eiusdem temporis, sed est finis præteriti tēporis, & principium temporis futuri, ideo dispositio eius est sicut dispositio circuli. quemadmodum igi M *tur in circulo gibbositas, & concauitas sunt in eodem quodammodo, similiter tempus etiam est semper in principio, & fine. & ideo existimatur semper esse vnum post aliud. quoniam instās non est principium, et finis eiusdem temporis. quoniam, si ita esset, tunc duo contraria essent in eodem insimul. ergo non deficit, quoniam semper est in principio.*

Cum

A Cum quæsiuit vtrum tempus sit
125 perpetuũ pp hoc, ꝙ est idẽ, aut propter hoc, ꝙ est successiuũ, & narrauit ꝙ dispositio in hoc in tpe sequit᷑ dispositionẽ in motu, icœpit innuere modũ. ex quo certificat᷑ ꝙ tps est perpetuũ, & circularẽ, & ꝙ perpetuitas est ei ex hoc modo, & dixit: Et quia instãs, &c. i. &, quia instans fm suã substantiã, & suam naturã est finis tpis prẹteriti, & principiũ futuri, & hoc non est in respectu eiusdẽ tẽporis, sequit᷑ vt dispositio eius sit sicut dispositio pũcti, qui ẽ in circulo, non pũcti, qui est in linea recta.
B pũctus enim, qui est in linea recta, põt imaginari principiũ lineę absq; eo, ꝙ sit finis lineę alteri⁹: & silr põt imaginari finis lineę absq; eo, ꝙ sit principiũ alterius instans vero, fm ꝙ est prẹsens nõ põt imaginari, nisi distinguẽs inter duo tẽpora. s. prẹteritũ, & futurũ, vbicũq; ponat᷑ in tpe, s. siue ponatur in millesimo prẹterito, siue ĩ millesimo futuro, sicut est dispositio in puncto, qui ponitur in circulo, vbicunq; ponatur. Et, cum fuerit cõiunctũ huic, ꝙ tempus sequitur in sua specie speciem mot⁹, & est declaratũ ꝙ in omni instan-
C ti, in quo inuenitur principium, est & finis, & omne instans, in quo inuenitur finis, est principium, & ista est dispositio lineæ circularis cũ pũcto imaginato in ea, necessario sequitur motum circuli. est igit᷑ motus circularis, continuus, ætern⁹, vt post declarabitur. Et, cum narrauit ꝙ instans est principium, & finis duorum diuersorum, ex quo existimatur ꝙ instãs est diuisibile, aut ꝙ contraria inueniũtur in eodem, d. quemadmodum in circulo gibbositas, & concauitas. &c. i, & quem

Põt imaginari punct⁹, qui sit principiũ lineæ, & si finis alteri⁹ lineæ, & ecõtra, nõ autem instãs. Idẽ 8 phy. cõ. 82.

admodum in circulo gibbositas, & D
cõcauitas sunt idẽ indiuisibile, & circulus subiectum gibbositatis, & cõcauitatis est idem indiuisibile, & est linea circulata, ita instans, quod est positum principiũ, & finis, est in se indiuisibile, sed est diuisibile in respectu duorum. Et intẽdebat, quoniam quemadmodum nõ sequitur ex hoc, quod posuimus, ꝙ linea circulata habet gibbositatem, & concauitatem, vt inter gibbositatem, & concauitatem sit aliquod diuisibile, scilicet vt linea sit diuisibilis latitudine, ita est dispositio in instãti, s.
quoniam non sequitur ex hoc, ꝙ E
principium & finis, vt sit diuisibile. Deinde dixit: vnde existimatur semper, &c. i. & quia instans diuidit tẽpus præteritum à futuro, qui est finis illius, & principium istius, existimatur ꝙ tẽpora sunt multa, & fiũt vnum post aliud, & non est ita. qm̃, & si instans diuidit tempus quodã modo, tamen copulat ipsum alio modo, vt post declarabitur. Deinde dixit: similiter tempus, &c. i. &, quia de tempore non demonstratur, nisi instans tantũ, s. ꝙ illud, quod est ex eo, non est, nisi instãs tantum, & nõ
est ita, ꝙ demõstratur bis, & cũ hoc F
est principiũ futuri, & finis ꝓteriti, ergo esse tpis est semp in principio, & fine. &, quia instans diuidit illud, existimatur esse vnum post aliud. Deinde dicit: instans enim non est principium, &c. i. & est necesse vt tẽpus sit semper, & nũquam deficiat, quia instãs est principium, & finis. & impossibile est vt sit principium, & finis eiusdem temporis. i. ex eadẽ part᷑. qm̃, si ita esset, tũc idem esset principium, & finis eiusdem, & eodem modo, quod est impoẽ. &, cũ in-

G instans non fuerit principium, & finis eiusdem temporis, v.g. præteriti aut futuri, sed duorum temporum, quorum, vnum est præteritum, & alterum futurum, ergo tempus nunquam deficiet. q̃m illud, quod est ex eo, est instans: & instans semper est principium temporis, & finis temporis. & hoc intendebat, cũ dixit: tẽpus igitur semper est in principio.

Ipsum autẽ Iam, propinquũ præsenti nunc indiuisibili, pars est futuri temporis. quando ambulabis? iam. quia prope est tẽpus, in quo futurum est. & præ-
H teriti temporis id, quod nõ procul est ab ipso nunc. quãdo ambulabis? iã ambulaui. Ilion autẽ iam captum est, nõ dicimus, q̃a procul valde est ab ipso nunc.

Ecce vero est pars temporis futuri propinqua instanti præsenti indiuisibili. v.g. quando ambulabit? ecce. i. tempus, in quo est ambulandum, iam venit. & temporis præteriti illud, quod non est remotum ab instanti. v.g. quãdo am-
I *bulauit? ecce, iam ambulauit. & non dicimus quòd Ilion ecce capta est, quoniam captio eius fuit valde remota ab instanti.*

126 Cum descripsit quando, & soluit quæstionem accidẽtem ex eo in tẽpore, incœpit etiam declarare quid significat hæc dictio Ecce, & d. ꝙ ista dictio significat partem tẽporis propinquam vero instanti, s. indiuisibili, & inducitur in respõsione ad quando. pars enim aut erit in tp̃e futuro, aut in præterito. verbi gratia, sicut dixit ĩ futuro dicere, q̃n ambu- K
labit Soc. et r̃ndetur, ecce ambulat, s. quando ambulatio fuerit propinqua instanti, in quo fuit interrogatus per hanc dictionem quando. & in præterito dicere, quando ambulauit Soc. & ecce, iã ambulauit, quãdo ambulatio fuit propinqua instãti, ĩ quo fuit interrogatum. Et signũ eius, ꝙ hæc dictio non significat tẽpus remotum ab instanti præsenti, est hoc, quia non respõdetur per illam ad interrogationem per quando in rebus remotis ab instanti pręsenti. v.g. cũ dicitur quando fuit capta Ilion, quoniam tũc non dicitur L
ecce, iam fuit capta Ilion.

Ipsum autem Nuper, propinquum præsenti nũc, & pars pręteriti est. quãdo venisti? nuper, si sit tempus propinquum præsenti nunc. Quondam autem, quod procul est. Repente autẽ, quod in insensibili tempore propter paruitatem remotum est.

Vide contradictionem Zim.

Et Pauloante est etiam propinquum instãti præsenti, sed est pars temporis præteriti. v.g. quando venisti? & respondetur pauloante, M
quando illa hora fuerit propinqua instanti præsenti. Pridem autẽ, et, Antiquitus significat tempus remotũ. Subito significat illud, quod fit in tempore non sensibili.

Significata istarum omnium dictionum sunt quasi species earum, quę significat hæc dictio Quando. omnia enim sunt quando, i. inducũtur in responsione ad quando. Pauloante igitur, sicut dixit, est quando propinquum est instanti præsenti, sed

127 Significata istarũ oĩum dictionũ sũt quasi sp̃es earũ, q̃ sig̃nat hæc dictio q̃n.

A sed non est nisi pars temporis præteriti. quod non est in ecce, quoniá est pars præteriti & futuri, s. propinqua instanti. v.g. dicere, sicut dixit quando venit Soc. & respondet paulo ante, quando aduentus suus fuerit propinquus instanti præsenti. Pridem vero, & Antiquitus significat, vt dixit, quádo remotum est ab instanti præsenti, & sunt partes téporis præteriti. Deinde dicit: Subito autem significat aliquid esse in tempore insensibili, i. in tépore valde veloci, ita, ꝙ ante nescit illud fieri, qm̄ subito haber in se hæc duo.

B Mutatio autem omnis natura remotiua est. in tempore autem omnia fiunt, & corrumpũtur. Quapropter & alij quidem sapientissimum dicebant. Pythagoreus autem Paro indoctissimum, quia obliuiscũtur & in hoc, dicens rectius. Manifestũ itaq; est ꝙ corruptionis magis erit per se causa, q̃ generatiõis, sicut dictum est & prius. remotiuum enim mutatio per se est, generationis autem, & ipsi⁹ esse fm accidens. Signum autem suf-

Vide cõt. Zim.

Corruptiõis magis p se, q̃ gñationis cã est tps. Idé fn. te. 117. vide cõtr. Zim.

C ficiẽs est, quia fit quidem nihil, nisi moueatur quodãmodo ipsum, & agat, corrumpitur autẽ, etiam cum nihil moueť. & hãc dicere maxime consueuimus à tempore corruptionem. sed neque hanc tempus facit, sed accidit in tempore fieri & hanc mutationem. Quod igitur tempus est, & quid est, et quot modis dicimus ipsum nunc, & quid ipsum aliquãdo, & nuper, & iã, & quondam, & repente, dictũ est.

Et omnis transmutatio naturaliter est auferens, & in tempore generatur, & corrumpitur omne, quod generatur, & corrumpitur Et ideo quidam attribuunt ipsum maxime scientiæ. Pythagorici vero attribuunt ipsum maxime ignorantiæ, quia facit tradi obliuioni, & bene dixerunt. Manifestum est igitur, quòd per se dignius est vt sit causa corruptionis, quàm causa generationis, ut diximus superius. transmutatio enim per se est auferens, generationis vero, & esse est per accidens. Et quod significat hoc perfecte est, quoniam nihil generatur, quin moueatur aliquo modo motus, sed potest aliquid corrũpi, & si non moueatur. & hoc proprie sumus assueti dicere corruptionem factam ex tempore. sed tamen author non est tempus, sed sequitur vt transmutatio ipsius sit in tempore, Iam igitur narrauimus tempus esse, & quid sit, & secundum quot modos dicitur, & instans quid sit, et quado quid sit, & pauloante, & ecce, & subito. D E F

128 D.E. omnis transmutatio, &c. i. aufert substantiam trãsmutati: trãsmutatum enim tr. smutatur in sua substantia. omnis igitur trãsmutatio naturaliter aufert substantiam transmutati, in quacũq; specie fuerit transmutatio, nisi in loco. D.d. & in tempore generatur, & corrumpitur, &c. i. & quia omne generatũ, & cor-

Ois transmutatio naturalr aufert substam trãsmutati, in q̃cũq; spẽ fuerit trãsmutatio, nisi i loco Idẽ. 8. ph. t.cõ. 59.

G & corruptum in tempore generaẽ, & corrumpitur, ideo qui consyderauit generationẽ, & attribuit ipsam tempori propter hoc, quod fit in tẽpore, attribuit tempus maximę sciẽtiæ. credidit enĩ ipsum esse causam scientiæ, & causam bonorũ generabilium. & qui consyderauit ipsum ſm hoc, ꝙ corruptio fit in eo, attribuit ipsum maximæ ignorantię, sicut narrauit de Pythagoricis. isti enim attribuunt ei obliuionẽ, & corruptionem. Et, cum induxit has duas sententias, rectificauit sententiam de Pythagoricis, & dixit: & bene dixerunt, i. q̃m, si trãsmutatio attribuatur tempori aliquo modo essentiali, dignius est, & propinquius vt attribuaẽ ei corruptio, q̃ generatio, vt prædixit. D. induxit causam in hoc, & dixit: trãsmutatio enim ꝑ se, &c. i. & corruptionẽ attribui ipsi est digni⁹ q̃ generationem attribui ei: quia sequitur transmutationem, & transmutatio per se aufert naturam entis. q̃m trãsmutatio alicuius extrahit illud ab illo, cum quo est, & transmutatio non est causa esse, & generationis nisi per accidẽs. Esse enim non est essentialiter in aliquo ente, nisi ex causa generãte, &

Si trãsmutatio attribuaẽ tpi aliquo mõestia

H

li, dignius ẽ, & ꝓpinquius vt attribuaẽ ei corruptio q̃ gñatio. ꝓ hoc vide supra. cõ 117.

I agẽte, quæ est aut natura, aut aĩa, aut intellectus. esse autem formę rei generatæ ex transmutatione rei pręcedente, quæ dicitur generatio, est per accidens. quoniam illa trãsmutatio in rei veritate aufert formam trãsmutati, quæ est cõtraria formæ generabili essentialiter. Est igitur causa formæ generabili ꝑ accidens. & corruptæ per se. D. d. Et quod significat hoc, &c. i, vt mihi videtur, & signum eius, ꝙ generatio non attribuitur tempori, & attribuitur ei corruptio, est ꝙ generatio, quia est K in re ex causa extrinseca sensibili. ideo semper attribuitur illi causæ: corruptio vero, quia est de essentia rei absq; eo, ꝙ habet causam extrinsecam sensibilem, ideo homines attribuunt ipsam tempori. Et, quia corruptum est duob⁹ modis, modo, qui corrumpitur ex alio, s. extrinseco, & modo, qui corrumpitur ex se, s. quoniam causa corrumpẽs in eo est in se, notificauit ꝙ illud, cuius corruptio attribuitur tẽpori, est corruptum, quod corrũpitur ex se propter latentiam suæ causę, & dixit: & hoc proprie, &c. & dixit hoc, quia ratio eius est propria quibusdam corruptibilibus: & in initio sermonis dixit expresse ꝙ corruptio attribuitur tempori simpliciter. & ideo declarauit hic ꝙ illud, quod fuit acceptum simpliciter, est particulare. & ideo qui mortuus est gladio, non dicitur corrumpi ex tempore: & qui mortuus est ex se, vita humana cõpleta, dicitur ꝙ eius corruptio est ex tempore. Et, quia tempus non est transmutatio, & transmutatio est illud, cui attribuitur per se corruptio, tempori vero attribuitur, quia sequitur transmutationem, ideo declarauit hoc, & dixit: sed author illius, &c. i. sed illud, quod agit corruptionem rei. non est tempus: sed tẽpus sequitur agentẽ corruptionem rei essentialiter, & est transmutatio: quoniam necesse est vt transmutatio sit in tempore. Et, cũm declarauit ista de tempore, fecit rememorationem, & summam de hoc, quod declaratur, & dixit: Iã igitur narrauimus, &c. i. iam igitur narrauimus esse tempus, id est dissoluimus quęstiones accidentes in eius esse, & declara-

Corruptio duplex, ab intrinseco, & ab extrinseco.

L

M

clara-

A claravimus post substantiam eius, quid est. & quot habet modos. D.d. & instás quid sit, &c. id est determinauimus has dictiones.

Omnem Mutationem esse in tempore. ostendit. Cap. 8.

Oē, quod mouet, necesse ē in tempore moueri.

His autem nobis sic determinatis, manifestum est ꝙ omnem mutationē, & omne, quod mouetur, necesse est moueri in tēpore. velocius enim, & tardius ſm omnem est mutationem. in omnibus enim sic videtur. Dico autem velociꝰ

B moueri, quod prius, dum transmutatur ab subiectum ſm idē spatium, & regularem motum mouetur. vt in latione, si vtraꝗ ſm circunferentiam mouētur, aut vtraꝗ ſm rectam. similiter autē est & in aliỹs. At vero priꝰ in tpe est. prius enī, & posterius dicimus ſm eam, quę ad ipsum nunc est distantiam. ipsum aūt nunc terminus præteriti, & futuri est. quare, qm̄ ipsum nūc in tempore, & prius, & posteriꝰ in tēpore erūt. in quo. n. est ipsum

C nunc, & ipsius nunc distantia. Econtrario autem dicitur priꝰ & ſm præteritum tempus, et futurum. in præterito enim prius dicimꝰ, quod lōgius est ab ipso nunc, posterius autē, quod propius est. in futuro aūt prius quidē, qđ propinquius est, posteriꝰ autē, quod longius est. Quare, qm̄ prius in tempore est: omnē autem motum sequitur ipsum prius: manifestū est ꝙ oīs mutatio, et omnis motꝰ in tēpore est.

D *Et, cum iam determinauimus haec hoc modo, manifestū est quòd omnis trāsmutatio, et omnis motus est in tēpore. Velocius enim, et tardius inueniūtur in omni trāsmutatione, quoniā hoc manifestū est in omni trāsmutatione. Et intelligo, cū dico aliquid esse velocioris motus, illud, quod praeacquirit in trāsmutatione rem intentā in eadē dimensione, et in aequali motu. Verbi gratia in trāslatione, ut, duo mota moueātur in circunferentia circulari, aut moueātur in linea recta, et similiter in alijs motibus.*

E *Et praeacquirens est praecedens in tēpore; quoniā non dicitur posterius, nisi secundum suā distantiā ab instāti: et instās est terminus inter tēpus praeteritū, et tēpus futurum. et ideo instās est in tēpore: prius enim, et posterius etiā sunt in tempore. illud enim, in quo instans est, in eo est distātia ab instāti. Et intentio eius,*

F *quod ē prius intēpore praeterito, est cōtraria intētioni eius, quod est in tēpore futuro. in tēpore enim praeterito prius est illud, quod est remotius ab instāti, et posterius illud, quod est propinquius ei. ī tēpore uero futuro prius ē illud, quod ē propīquius ei, et posterius remotius. Et, si prius ē ī tēpore: et prius sequitur oēm motū: manifestū ē ꝙ oīs trāsmutatio, et oīs motus est in tēpore.*

Cum

G 129 Cum declarauit ꝙ temp' est numerus motus,& ꝙ instás est terminus inter tempus præteritum,& futurum, vult declarare ꝙ omnis trásmutatio est in tempore,& ꝙ impossibile est vt aliqua transmutatio sit non in tempore, v.g. in instanti, & dixit: Et cum iam determinauim', &c.i.&, cum iam determinauimus substantiam temporis hoc modo, manifestũ est ex hoc,ꝙ omnis trásmutatio,& omnis motus est in tempore, & ꝙ impossibile est vt motus fiat in instanti indiuisibili. Et videtur ipsum intendere per motũ, motũ translationis proprie,& per trásmutationé omnes modos motuũ: & hoc erit ad confirmandum. Et, si intédebat per motum illud, quod intédebat per transmutationé, tunc vteretur nominibus synonimis. qđ † displicet expositoribus. Et, cũ posuit, qđ illud, quod vult declarare in hoc loco, est quod omnis trásmutatio,& omnis motus est in tempore, incœpit declarare hoc,& dixit: velocius enim,& tardi',&c.i. manifestũ est enim per se ꝙ omnis transmutatio,& omnis mot' disponitur in respectu alterius motus, aut per velocitatem, aut per tarditatem. Et, cũ posuit hanc propositionem, incępit exponere nomé, quod significat velocitatem,& dixit: Et intelligo,&c. i.& quod dicit esse velocius altero duorum motorũ est illud, quod pręacquirit rem, ad quam mouetur in dimésione ęquali,& vno modo motus.& hoc intendebat, cum dixit: in motu æquali, i. in specie. quoniam non dicitur ꝙ illud, quod mouetur in circulo, est veloci' illo, quod mouetur in recto. D. īduxit exemplũ, & dixit, v.g. in translatione, &c.i.& illud, quod ante pertrásit circulum, aut lineam rectam, illud dicitur velocius. Et, cum posuit ꝙ velocius est præacquirés dixit: Et præacquirens est præcedens. & hoc manifestũ est per se. Et, cũ conclusit ex his duabus propositionibus ꝙ omne transmutatũ, aut est prius, aut posterius, posuit etiá ꝙ omne prius, & posterius est in tpe.& ad declarandũ hoc exposuit hęc noía prius,& posteri', & dixit: dicitur enim posteri',&c.i. & prius, & posterius in motu definiunt per tp̄s. posterius enim duorũ motorũ est remotius ab instáti, ex quo incœpit motus, & pri' eorũ est propinqui'. Et, cum posuit ꝙ in definitione prioris,& posterioris accipitur instás, incœpit definire instás, ad declarandum ex hoc ꝙ prius, & posterius sunt in tépore,& dixit: & instás est terminus,&c.i. differentia cõis, sicut pũctus, qui est terminus cõis inter duas lineas. ergo manifestũ est ꝙ instás est ĩ tpe, ẛm ꝙ finis est in finito,& terminus in terminato.& hoc intédebat, cũ dixit:& ideo instás est etiá in tépore. Et syllogismus cõponitur sic. Instás est terminus duorũ téporum, & oĩs termin' est in re, cuius est terminus: ergo instás est in re, cuius est terminus: Et res, cuius est termin', est tépus: ergo instás est in tépore, s. ẛm ꝙ termin' est in terminato. Et, cũ declarauit ꝙ instás est in tépore, & iam declarauit ꝙ posteri' est remotius ab instáti,& prius est propinquus, dixit: pri' enim,& posterius,&c.i.&c. cũ sit declaratum ꝙ posteri' est illud, quod est remotius ab instanti,& prius est propinquius,& instás est in tempore, sequitur ex hoc,ꝙ prius, & posterius sunt in tempore. quoniá illud, in quo

H (margin)

I (margin)

K circlo nõ dr veloci' moueri eo, qđ mouet in recto. ꝑ hoc vide cõm 10. meta. c.14.&.7. physi. t.c. 21.&.24.

L (margin)

† Displicet expositorib' Ar. vti noib' synonimis, Idé.1. phy. cõ.1.

Illud, qđ mouet in

Oĩs termin' é in re, cui' é termin'. Idé supra cõ. 42. &. 107. Idé. 6.physi.c. 57.&.2.de aĩa cõ.12.

M (margin)

A in quo est instãs, est illud, in quo est illud, quod significat hoc, quod dicimus, s. remotius ab instanti, & propinquius ei: &, quia iam declarauit ꝙ instãs est in tempore: ergo remotius etiam, & propinquius sunt in tempore. sed ista sunt partes temporum, & instans est termin⁹ istorum temporum. Et, cũ descripsit ꝙ pri⁹ est illud, qđ est propinquius instanti, & posterius illud, quod est remotius, & hoc non est verũ, nisi in priori, & posteriori in futuro, incœpit declarare duos modos prioris, & posterioris in tempore futuro, & præterito, & dixit: Et intentio eius, quod est

B prius in tempore, &c. & sermo eius est manifestus. dicimus enim ꝙ Plato prior est Alexan. quia est remotior ab hoc instanti, & dicimus ꝙ Alexã. est posterior, quia est propinquior huic instãti, & econtrario est de tempore futuro. dicimus enim ꝙ ascensio solis in crastino est prior suo esse in meridie: qm̃ ascensus ei⁹ est propinquior huic instanti q̃ esse eius in meridie: & esse eius est remotius: quia est remoti⁹ ab hoc instanti. ergo prius hic est cõtrarium priori illic, & posteri⁹ posteriori. Et,

C cum declarauit hoc, induxit cõclusionem ex istis propositionibus, & dixit: Et, si prius est in tempore, &c. i. &, cum manifestum est ex hoc, qđ dicim⁹ ꝙ in oĩ trãsmutatione inueniť prius, & posterius: & prius, & posteri⁹ sunt in tp̃e: ergo manifestum est ꝙ omnis transmutatio, & omnis motus sunt in tempore. Et quæriť quõ potest esse hoc. nos enim videmus transmutationes quasdã, quæ fiunt non in tempore, vt illuminatio totius orizontis à sole, & totius domus à candela, & sicut factio formæ rei generatæ in actu. existimatur enim ꝙ hoc est aliquod indiuisibile, sumus enim inter duo, aut concedere hanc demonstrationem esse vniuersalẽ, & dicere sensum peccare in istis rebus, & ꝙ non comprehẽdit tempus propter velocitatem earũ: aut iste sermo erit particularis, s. qm̃ nõ est verus, nisi de quibusdam trãsmutationibus, in quibus inueniť velocius, & tardius. Et ad hoc dicem⁹ ꝙ trãsmutatio diciť ęquiuoce de transmutatione, quæ est per se, & de transmutatione, quæ non est per se, sed est finis trãsmutationis. finis enim rei non est de natura rei. † &, quia trãsmutationes, quæ sunt non in tẽpore, sunt fines transmutationis: & non sunt trãsmutationes nisi ęquiuoce: ergo in omni transmutatione vera inuenitur velocius, & tardius. Et omne, in quo inuenitur veloci⁹, & tardius, inuenitur in eo pri⁹ & posteri⁹: & omne, in quo inueniť prius, & posteri⁹, est in tp̃e: ergo oĩs transmutatio est in tp̃e: siue finis transmutationis fuerit de genere illius, siue de alio genere. & hoc declarabitur bene in Sexto.

Digressio. Dubium. Illuminatio fit in instãti. idẽ. 2. de aĩa t. c. 70.

D

Solutio.

Finis rei si est de nã rei. idẽ. 6.

E

physi 32.

† Trãsmutatiões sitbitæ si sũt trãsmutatiões, nisi ęquiuoce. idem. 6. physi. 32.

6. ph. c. 32

Quædam adducuntur dubitationes circa ipsum Tempus, et earũ solutiones. Ca. 9.

F

Dignum autẽ consideratione est & quõ tandem se habet tp̃s ad aĩam. Et propter quid in oĩbus videť esse tempus, & in terra, & in mari, & in cœlo. An, quia ipsi⁹ motus passio quædam est, vel habitus, cum numerus quidẽ tẽpus sit: hęc aũt mobilia oĩa: in loco enim oĩa sunt: † {tempus autẽ, & motus} simul sunt & secundum potentiam, & sm̃ actum.

† a. l. loc⁹ ãt, & motus. vt d. Alex. Tp̃s, & mot⁹ simul sunt sm̃ potentiam, & actum.

 Et

G *Et quaerendum est quomodo dispositio temporis est apud animã. Et quare homines dicunt quòd tēpus est in quolibet, in terra, & in mari, & in caelo. Dicamus igitur quòd tempus est accidens motus, & forma eius, cum sit numerus illius: & ista omnia innata sunt moueri: omnia enim sunt in loco: et tempus, et motus in potentia cum eo, quod est in potentia, et quod est in actu cum eo, quod est in actu.*

H Perscrutatur hic in tempore de
130 duobus. Quorum vnum est, quomodo est dispositio temporis in esse, scilicet si habet esse extra animã, sicut est in anima, ita, quòd, si anima non esset, esset temp⁹: aut, si anima non esset, non esset tempus, nisi in potentia: quemadmodum numerus non est, nisi anima sit, nisi in potentia. & hoc intēdebat, cum dixit: quomodo est dispositio, &c. Quaestio autem secunda est, quare tempus inuenitur in quolibet, siue quiescente, siue moto. Nos enim comprehendimus tempus in terra, & in
I mari, & in caelo, sicut dixit & tēpus est accidens motui: vnde necesse est vt non inueniatur nisi in mobilib⁹. & hoc intēdebat, cum dixit: Et quare homines dicunt. Et intendebat p terram quiescens, & per caelum motum. & quasi dicat, & quare homines dicunt ꝙ tempus ita est in quiescēte, sicut in moto. D. incoepit soluere secundam quaestionem, & dixit: Dicamus igitur quòd tempus est, i. & temp⁹ existit in terra, & mari, & caelo, quia est accidens motui, & forma eius, cum sit numerus illius, s. qm̃ numerus est accidens numerati: &, cum tempus est numerus rerum mobilium, & numerus inuenitur in numerato: & ista omnia, scilicet terra, coelum, & mare naturaliter habēt moueri: necesse est vt tempus inueniatur in eis. Sed sciendum est ꝙ non eodem ordine inuenitur in istis. qm̃ primo inuenit̃ in coelo, & inuenitur in alijs motis secundo, propter hoc, ꝙ inuenitur in coelo: & inuenitur etiam in quiescēte, propter hoc, ꝙ inuenit̃ in moto. D. d. sunt. n. oĩa in loco, i. & causa in hoc, ꝙ ista, in quibus inuenitur tempus, innata sunt moueri, est esse eorum in loco. omne. n. quod est in loco, innatum ē moueri, quia est corpus. D. d. & tempus, & motus, &c. i. & quod est ex istis rebus motum in potentia, & est illud, quod est quiescens, tempus inuenitur in eo in potentia: & quod est motum in actu, tempus inuenitur in eo in actu. K

Documentum. Tp̃s nõ eodē ordine reperit̃ in rebus. qm̃ primo inuenit̃ in coelo, & i alijs motis secundario. L pp hoc, qd inuenit̃ in cęlo, & inuenit̃ in q̃escente, pp hoc, qd inuenit̃ i moto. cõsiste ĩ. cõ. 118. Vide etiã infra cõ. 132.

Vtrum autem, cum non sit anima, erit tempus, an non, dubitauerit aliquis. Cũ. n. impossibile sit numeraturũ esse, impossibile est numerabile aliquod esse. quare est manifestum ꝙ neq; numerus est. numerus. n. est aut numeratum, aut ipsum numerabile. Si autem nihil aliud aptũ natura est q̃; anima numerare, & animae intellectus, impossibile est tēpus esse, cum non sit anima. nisi hoc, quod aliquãdo existens tempus est, vt, si contingit motum esse sine anima. pri⁹ autem, & posterius in motu est: tēpus autem haec sunt, quatenus numerabilia sunt. M

Vide cõt. Zim.

An tēpus sine aĩa.

Vide cõt. Zim.

Et

A *Et quæritur etiam, vtrum est possibile quòd tempus sit; licet anima non sit, aut est impossibile. Dicamus igitur quòd, cum numerãs non fuerit, numerare non erit. ergo manifestũ est quòd numerus etiã non erit. numerus. n. est aut numeratum, aut illud, per quod numeratur. Et, cum nihil innatum sit numerare præter animam, & de anima intellectus, impossibile est vt tempus sit, cum anima non fue* B *rit. nisi fuerit ex illo, quod, cũ fuerit, erit tempus, v.g. quoniam possibile est vt motus sit absque eo, quòd sit anima: & quòd prius, & posterius sunt in motu: & quod tempus est hæc duo, secũdum quòd sunt numerata.*

131 Cum dissoluit secundam quæstionem, reuersus est ad primam, & dixit: Et quæritur etiam vtrum sit possibile, &c. i. & quærit de tempore vtrum inueniatur extra animã, sicut est ĩ anima. & sic erit, licet nõ C comprehẽdatur ab anima, si posuerimus animam deficere, sicut erit, si apprehendatur ab anima. & ista est dispositio entium naturalium. aut est impossibile vt sit ĩ actu, nisi anima sit. D. incœpit declarare hoc, & dixit: Dicamus igitur q, cum numerans non fuerit, ergo numerare nõ erit, i. &, cum res numerans, quæ est anima, non fuerit, tunc numerare, quod est actio rei numerantis, non erit. D. d. manifestum est igitur q numer⁹, &c. i. & cum numerare, qđ est actio numerãtis, non fuerit, manifestũ est q numerus nõ erit. numerus. n. aut est numeratum, aut actio numerãtis in numerato, i. illud, per qđ numerat numerãs. & hoc intendebat, vt mihi videtur, cũ dixit, aut illud, per quod numeratur, i. aut illud, per qđ numerat numerãs. &, cũ manifestũ est q numerans non est numeratũ, ergo est actio numerãtis in numerato. & est manifestum q, cum numerans non fuerit, actio ei⁹ nõ erit. D. d. Et, cũ nihil innatũ sit, &c. i. &, cum sit declaratum q, cum numerans non fuerit, nõ erit numerus: & est impossibile aliquid aliud numerare pręter animam. & de ani E ma intellectus: manifestum est q, si anima non fuerit, non erit numer⁹: &, cum numerus non fuerit, nõ erit tẽpus. † Et, quia esse numeri in aĩa nõ est omnibus modis esse in aĩa: * qm̃, si ita esset, esset fictũ, & falsum, vt Chimera, & Hircoceru⁹: sed esse eius extra mentẽ est in potẽtia propter subiectum propriũ, & esse eius in aĩa est in actu, s. qñ aĩa egerit illam actionẽ in subiecto præparato ad recipiendũ illam actionẽ, quę dr̃ numer⁹, dixit, nisi ex illo sit, &c. i. & cum non fuerit anima, non erit tẽpus. nisi aliquis dicat q erit, & si ani F ma non fuerit, ex illo q, cum fuerit in actu, tempus erit in potentia. & hoc est propter suũ subiectum proprium, s. motũ. Et hoc intẽdebat, cum dicit, v.g. qm̃ posse est vt mot⁹ sit absque eo, q anima sit, i. motus erit, & si anima non erit. & secundum quòd prius & posteri⁹ sunt in eo numerata in potentia, est temp⁹ in potentia: & s̃m q sunt numerata in actu est tempus in actu. tempus igitur in actu nõ erit, nisi anima sit: in potentia vero erit, licet aĩa nõ sit.

Dispõ entiũ naturaliũ ẽ ea hĩre eẽ i; ab aĩa nõ cõprehendãt. Idẽ Lcõ. 88.

† Esse numerat in aĩa nõ est oĩb⁹ mõdis, sed in aĩa est in actu, & extra aĩam ĩ potentia.

* Ex hoc sumit q oẽ ens in aĩa, cui nihil corrñdet ĩ re, ẽ figmentũ

G Tps ĩ actu ñ erit, nisi aĩa sit: tps ỽo ĩ potẽtia erit, licet anima non sit.

D.d. & ꝙ prius, & posterius sunt in motu, i. & nõ potest aliquis dicere ꝙ tempus est, & si anima non erit, nisi quia motus est, & si aĩa nõ fuerit. & similiter sunt in eo prius, & posterius: & tempus nihil aliud est q̃ prius, & posterius in motu, sed fm ꝙ sunt numerata. & ideo indiget in hoc, ꝙ sit in actu, anima, s. fm ꝙ est prius, & posteri⁹ numerata. Et quasi per hoc, quod dixit, & tempus est hæc duo, fm ꝙ sunt numerata: innuit ꝙ temp⁹ diminuitur ab eo ex esse perfecto extra animam hoc, ꝙ numeratur ab aĩa tantũ. fm igitur

H † Latẽtia tpis ẽ, qa est ens diminutũ ĩ se. consi͠re de motu. 3. ph. c. 15.

hunc modum dicitur tempus habere esse extra aĩam simile perfecto, & si non sit perfectum. Et ista perscrutatio de tempore magis est Philosophica, q̃ Naturalis. sed induxit ipsam in hoc loco, qa ẽ causa in ipsum † latere, s. qa est diminutũ ĩ se.

Dubitauerit autẽ aliquis & qualis motus numerus tempus sit. An qualiscũq;. etenim generatur in tempore, & corrumpitur, & augmẽtatur, & alteratur in tempore, & fertur. Quaten⁹ igitur mot⁹ est, eatenus est vniuscuiusq; motus numer⁹. quapro

I

pter ipsi⁹ motus simpliciter est numerus continui, sed nõ cuiusdam, sed est nũc motum esse, & aliud, quorum vtriusq; motus erit numerus. Alterum igitur tempus erit, & simul duo æqualia tempora erunt? An non. omne nanq; tempus vnum similiter, & simul est, specie autem & quæ non simul. si. n. sint hi quidem canes, illi vero equi, vtriq; autem septem, idem numerus est. sic & motuum simul terminatorum idem tempus est. sed hic quidem velox fortassis, ali⁹ vero non: & hic quidem latio, ali⁹ autem alteratio. tempus tamen idem est, si quidem & numerus æqualis sit & alterationis, & latiõis, & simul sint. Atq; propter hoc motus quidem alteri, & seorsum sunt, tempus autem vbiq; est idem, quia & numerus vnus, & idem vbiq; est, qui est æqualium, & simul. K

Et quærendum est etiam de tẽpore hoc, s. cuius motus est numerus. Dicamus igitur quòd, si fuerit numerus cuiuslibet motus, et omne, quod generatur, semper est in tempore, & similiter quod augmentatur, & quod alteratur, & quod transfertur. Secũdum igitur quòd tempus est numerus motus, secundum hoc est numerus vniuscuiusq; motuum. & ideo est numerus motus continui simpliciter, id est numerus cuiuslibet motus continui, nõ numerus alicuius motus: sed est possibile vt nunc moueatur aliquid, & cũ eo moueatur aliud. tempus ergo est numerus vtriusq; motus. Ergo est hic aliud tempus? erunt igitur duo tempora insimul æqualia? Dicamus igitur quòd nõ est ita. quoniam est idem tempus æqualiter, et insimul, in forma vero non est insimul. quoniam, si haberemus numerum canum, & numerum L M

A *merũ equorũ, et numerus vtriusq; esset septenarius, tunc numerus esset idẽ. et similiter tempus duorũ motuum coexistentium est idẽ. sed forte alter erit velox, & alter tardus: & forte alter erit motus trãslationis, et alter erit motus alterationis. tempus vero eorum est idẽ, cum numerus motus alterationis, & numerus motus translationis sunt aequales, et insimul. Et tamen causae motus sunt diuersae, tempus*
B *uero est in omni loco idem, quia numerus rerum aequalium, quae sunt insimul, est idem in omni loco.*

132 Et, cum declarauit de substantia temporis, q est numerus motus sm priꝰ, & posteriꝰ, quęrit hic quis motus est iste, s. cuius numerus est tẽpus, s. vtrum est numerus cuiuslibet motus, aut alicuius. &, si est numerus cuiuslibet motus, vtrũ attribuat eis eodẽ modo, aut principaliter, & secundario. Et dixit: Et quaerẽdum est, &c. i. & ista quęstio accidit, sicut diximus. qm̃, si posuerimꝰ q est numerus alicuiꝰ motus, sequitur vt nõ numeret alios motus. &, si posuerimus q est numerus cuiuslibet motus, sequitur vt tempus multiplicet
C per multiplicationem motuũ. Et, cum narrauit q in ista quaestione est difficultas: dixit: Dicamꝰ igitur in hoc, q est numerꝰ, &c. i. q est numerus cuiuslibet motus, quia omnis motus est in tempore: & est in tempore, quia tempus numerat ipsum: & siue motꝰ fuerit gñatio, aut corruptio, aut augmentatio, aut alteratio, aut translatio, tẽpus numerat ipsum; quia est in tempore. D

Sed debes scire q tẽpus, licet sit numerus cuiuslibet motus, tamen nõ eodem modo, sed sm prius, & posterius. qm̃ est numerꝰ aliorũ motuũ pręter translationẽ, quia est numerus trãslationis. qm̃, si translatio nõ esset, non esset tempus. si alteratio non esset, neq; augmentatio, neque generatio, neq; corruptio. &, si esset trãslatio tñ, esset tempꝰ. &, si de modis trãslationis non esset translatio circularis, nõ esset tẽpus: & de circulari velocioris circulatiõis, s. diurni motus. tempus igitur, & si nõ est numerus cuiuslibet motus, tamẽ attribuit eis principaliter, & secundario. E

Et, cum narrauit q tempus est numerus cuiuslibet motus hoc modo. d. Secundum igitur q tempus, &c. i. sm igitur q tempus sequitur motum, & accidit ei q est numerus cuiuslibet motus. &, quia sequitur motum simpliciter, quicũq; sit, necesse est vt sit numerus motus continui simpliciter, non numerus alicuius motꝰ, sed cuiuslibet motus cõtinui, quia est continuum. sm hoc igitur exponendus est iste locus. Et in quibusdam scripturis inuenit, sm hoc igitur q tempus est motus, secundum hoc erit numerus vnius mo- F tuum. est igitur propter hoc numerus motus continui simpliciter, nõ numerus alicuius motus. Et intendebat sm haec verba. qm̃, sm q tempus accidit motui, & motꝰ est prior naturaliter, necesse est vt sit numerus vnius motus primo, & essentialiter: & est motus, qui accipitur in definitione temporis. D. d. Est igitur propter hoc numerus motus, i. corporis coelestis. D. d. non numerus alicuius motus, i. cuiuslibet motꝰ. &

Documẽtum. Tps, licet sit nũerus motꝰ cuiuslibet, ñ tñ eodem modo, sed sm prius, & posterius. cõsiſe su. cõ. 130

Pria expõ.

Secunda expõ.

G fm hanc expositionem intendebat q fm hoc, q in definitione temporis accipitur motus, sequitur vnum motum, & est numerus illius, primo, & essétialiter: &, fm q mésurat omnes motus, est numerus cuiuslibet mot⁹. D.d. sed est possibile, &c. i. sed, si posuerimus ipsum esse numerum cuiuslibet motus, cũ fuerit numerus alicuius motus demonstrati, & in illa hora mouetur aliud motu æquali ei, tunc tépus erit numerus vtriusque illorum motuum: & sic multiplicabi' per multiplicationem eorum: & sic essent duo tépora insimul. quod est impossibile.

H D. incœpit dissoluere hanc quæstionem, & d. Dicamus igitur q nó est ita, &c. i. & hoc non sequitur. qm possibile est vt idem temp⁹ sit æqualiter duorum motuum insimul diuersorum absq; eo, q tempus multiplicetur per multiplicationé motuum, & non sequitur necessario vt duo motus habeant duo tempora necessario. tempus. n. fm q est numerus motuum, non multiplicabitur per multiplicationé motuum, & numerus nó multiplicabitur per multiplicationem numeratorum.

I v.g. quinarius, per quem numerantur quinq; canes, & quinq; equi, & alia genera, quoniam est idem. non ergo sequitur vt tempus multiplicetur per multiplicationé motuum.

Quæstio. Sed, si posuerimus q dispositio téporis cum omni motu sit talis, f. sicut dispositio numeri cum numerato, sequitur vt temp⁹ non sit ens naturale, neq, mobile, sed imaginabile. res. n. quæ sunt in mente, non accipitur motus in definitione earũ. Et, si posuerimus etiam † [q tépus accipitur in definitione cuiuslibet motus.] sequitur vt multiplicetur K per multiplicationem motuũ: sicut est dispositio in albedine, & alijs accidentibus, quæ multiplicantur per multiplicationem subiecti. Si autem posuerimus q dispositio eius cum motu vno est dispositio sequẽtis, in cuius definitione accipitur illud, ad quod sequitur, & cum alijs motibus, sicut dispositio numeri cũ numerato, dissoluetur quæstio. & iã declarauimus prius q non percipimus tempus, qñ percipimus motũ, per quẽ sentimus nos esse in transmutatione cõtinua, & est mot⁹ circularis. Tépus igitur sequitur hunc motũ: & iste mot⁹ accipi' in definitione ei⁹: & ipsum mésurat illũ, nó fm q numer⁹ mésurat numeratũ, sed fm q mésurat aliquid, qđ é forma in re: alios vero mot⁹ mésurat, fm q numer⁹ mésurat numeratũ, f. q numeratũ nó accipi' in definitione nũeri. Per hoc igi' dissolui' quæstio Themistij, & aliorũ. & hoc manifestũ é ex sermóe ei⁹. & p hoc pót demóstrare ex hoc, q tps é cótinuũ cótinuitate mot⁹, ex hoc, q tps est reciprocũ reciprocatióe mot⁹. D.d. sed forte alter erit velox, &c. i. sed forte erit alter velox, & alter tard⁹, & ñ habebũt tps æquale, licet sit idé D.d. & forte alter erit, &c. & inuit q nó solũ mésurat mot⁹, q sunt insimul eiusdé speciei, sed ét q sunt spérũ diuersarũ. D.d. tps vero eorũ, &c. i. & dispositio in tépore duorũ motuum diuersorum in specie in hoc, q tempus eorũ est idem, & æquale, si motus fuerint æquales, aut diuersum fm magis, & minus, si motus fuerint diuersi secundum magis, & minus, est dispositio in motibus, qui sunt vnius generis.

Solutio.

Com. 9.

L

Tps sequi' motũ circularé diurnum: & iste mot⁹ sumit' i definitione eius: & ipsũ mésurat, ñ fm q nũerus mensurat nũeratũ, sed fm q aliqđ mésurat, qđ é forma i re

Sed oppositũ vr séire infra com. 133.

M

Vide con tra. Zim.

Quo-

A Quoniam autem est latio & huius circularis, numeratur autem vnumquodque vno quodã cognato, vnitates vnitate, equi vero equo, sic & tempus tempore quodam finito. (mensuratur autem, sicut diximus, & temp⁹ motu, & motus tempore. hoc autem est, quia à determinato motu tempore mensuratur & ipsius motus quantitas, & temporis.) si igitur primum mensura omnium cognatorum est circumlatio, regularis mẽsura maxime erit, quia numerus huius notissimus est. Neque igitur alteratio, neque augmentatio, neque generatio regulares sunt, latio autem est. Quapropter & videtur tempus esse sphærę motus, quia hoc mensurantur alij motus, & tempus hoc motu. Propter hoc autem & quod consuetum est dici accidit. dicũt enim circulum esse humanas res, & aliorum motum habentium naturalem, & generationẽ, & corruptionem. hoc autem est, quia hæc omnia tempore dijudicantur, & accipiunt finem, & principium, ac si secundum quandã periodum fit. etenim tempus ipsum esse videtur circul⁹ quidã. hoc autem rursus videtur, quia huiusmodi lationis mẽsura est, & mensuratur ipsum ab huiusmodi. Quare dicere rerum eas, quæ fiũt, esse circulum, est dicere temporis esse quẽdam circulum. hoc autẽ est, quia mẽsuratẽ circũlatione, pręter †{ enim mẽsuram} nihil aliud videtur esse quod mensuratur, quàm multę mẽsurę, totum.

Sup. te. 12

B

Vide con. Zimarræ. Alteratio, augmẽtatio, gñatio nõ sunt regulares, latio autem est.

C

† a. l. quod mẽsurat.

D

Et hæc, quia est translatio, ex qua est motus circularis, & vnaquaque rerũ numeratur per aliquid sui generis, quoniam vnitates numerantur per vnitatem, & equi per equum, similiter tempus necesse est vt mensuretur per aliquod tẽpus terminatum. sed tempus, sicut diximus, mensuratur per motũ, et motus per tẽpus. quoniã tẽpus motus terminati mẽsurat quãtitatẽ motus, et quantitatẽ tẽporis. et, cũ per prima mensurã mensurentur oĩa, quæ sũt vnius generis, dignius motuũ, vt sit mẽsurans, est motus circularis æqualis. quoniam numerus istius motus est notior numerorum. Et motus alterativus non est æqualis, neque motus augmẽti, neque motus generationis, trãslatio vero aliqua ẽ æqualis. Et ideo existimatur quòd tẽpus est motus sphæræ, quoniã per istum motũ mẽsurãtur isti cæteri motus tempus. Et ideo mos est dicere quòd dispositiões hominum currunt secundum circulum. vt cum homines dicũt rotam infortunij, & similiter alia, quæ habent motum naturalem, & generationem, & corruptionem. & hoc dicitur, quia omnia experimẽtantur per tempus, & in eo desinunt, & incipiunt, quasi essent

E

F

G *currentia per aliquam rotam. ipsum. n. tẽpus existimatur esse circulus. & hoc existimatur etiam, quia mensurat motum, quod est tale, et quia ipsum mensuratur etiã per motum, qui est talis. Dicere igitur quòd res, quae sunt in generatione, currũt super circulum, est dicere quòd tempus est circulus. & intentio eius est, quoniam tempus mensurat motum circularem, & quoniam mensura nihil aliud est,*
H *quàm mensurans mensuratũ, praeter hoc, quòd totum est plures mensura vna.*

133 Cum declarauit ꝙ temp⁹ numerat quemlibet motum, incœpit declarare temp⁹ primum esse ex hoc, ꝙ motus est primus, & dixit: Et haec quia est translatio, &c. i. &, quia hęc est translatio, in qua inuenitur trãslatio circularis, quae est prior cęteris motibus, & tempus sequitur istam etiam, & vnaquaeq; rerum numeratur per aliquod suae speciei, v. g. qm̃ vnitates in numero numerãtur per vnitatem, & equi numerantur per vnum equum, necesse est vt temp⁹ etiam numeretur per aliquod tempus notum, & terminatum naturaliter. Et d. in praecedenti ꝙ hic est motus translationis, & circularis. qm̃, cum fuerit positum ꝙ tempus est numerus cuiuslibet mot⁹, & fuerit positum ꝙ hic est prior mot⁹ caeteris motibus, sequitur vt tempus istius motus sit prius cęteris temporibus, & numerans illa. Et, cum declarauit ꝙ necesse est vt sit hoc primum tẽpus, incœpit declarare per

Vnaquaeque rerũ numeratur p aliquid suae spẽi.

I

idem 5. c. 119. & 10. Met. t. c. 4

qd potest hoc tẽpus determinari, & K
d. sed temp⁹, sicut diximus, mẽsuratur per motũ, &c. i. sed tẽpus, quod est primũ mensurans, debet esse terminatum per motũ, cum iam dixim⁹ ꝙ tẽpus mensuratur per motũ, licet sit mẽsuratio accidẽtalis, & ꝙ mot⁹ mẽsuratur per tẽpus primo, & essentialiter, qm̃ per tẽpus motus terminati potest mensurari quãtitas motus, & quantitas tẽporis, s. per tẽpus istius motus primi mẽsuratur quãtitas totius tẽporis, & quantitas motuum. Et, cum declarauit ꝙ istud tẽpus terminatur per motũ, incœpit declarare per quẽ motũ, & d. &, cũ L
prima mensura, &c. i. &, cum manifestum est ꝙ prima mensura, & indiuisibilis in aliquo genere, ẽ illud, per qd̃ mensurãtur oĩa, quę sunt in illo genere, dignius motuũ, vt suum tẽpus sit primum tempus, est mot⁹ circularis ęqualis. & hoc est ita, qa iste motus est prior motuũ, vt post declarabimus: & est prim⁹ naturaliter, & velocior: ergo primũ tẽpus est istius motus: qm̃ prima mensura talis est, s. ꝙ non diuiditur in illo genere. D. induxit rationẽ super hoc, & d. quoniam numer⁹ istius mot⁹, &c. i. & prima mẽsura debet esse notior. & syllogismus componitur sic. M
Numerus motus circularis est notior: & noti⁹ in omni numerato est prima mensura: ergo numerus motus circularis est primus numer⁹ numerorum omnium motuũ. Deinde declarauit ꝙ motus alteratiuus, & motus generationis, & corruptionis sunt valde remoti ab hoc, ꝙ tẽpus sit numerus eorum, quoniã tẽpus est ęquale, vnde sequitur vt sequatur motũ ęqualẽ, non variabilẽ in velocitate, & tarditate, & dixit:

Mensuratio tẽpis p motũ ẽ accidẽtalis, e contra vero ẽ essentialis. idẽ 3 cõ. 102. 112. 113.

Prĩa mẽsura eorũ, q sunt in aliquo gñe, ẽ indiuisibilis in illo gñe. idem 10. Me. t. c. 3. & t. c. 4. & 6 Phy. c. 64 & 2. cœ. te. cõ. 28.

Et

A Et motus alterationis, &c. Et syllis componitur sic. Numerus cæterorum motuum est numerus motuũ non æqualium: & tempus est numerus æqualis motus: ergo tempus non est numerus aliorum motuum. &, cum nõ est numerus aliorum eorum, dignius est vt prius numerus eius inueniatur exemplum istorum motuum. Deinde d. translatio vero aliqua est æqualis. idest motus autem translationis possibile est vt sit æqualis. & ideo existimatur ꝙ primum tẽpus est numerus motus totius, scilicet diurni, scilicet qa iste motus est motus translationis, & quia per illũ mensurantur cæteri motus, & cętera tempora. & hoc manifestum est de istis motibus. ideo omnes conueniunt quòd tempus mensuretur per illũ.

Dubium. Et aliquis potest quærere, quoniam nos videmus ꝙ prima mensura in rebus mensuratis est duobus modis, aut mensura, quę dicitur vniuoce cum mensuratis in illo genere, aut principaliter, & secundario. totum igitur tempus cum primo tẽpore mensurante, cuiusmodi est istorum duorum modorum? Dica-

Solutio. C mus igitur ꝙ, si tempus sequeretur omnem motum, tunc primum tẽpus cum alijs temporibus diceretur principaliter, s. quoniam mẽsurat: quemadmodum motus, quem sequitur, dicitur cum alijs motibus principaliter. si autem tempus totum sequitur motum corporis rotundi, tunc primum tempus erit dictum cum alio tempore, quod mẽsurat, vniuoce: sicut est dispositio in vnitate cum numeris: quod non est ita de primo numerante cũ alijs numerantibus. secundum hoc igitur est intelligendus iste locus. Et, D cum dedit demonstrationem super hoc induxit res famosas secundum suum morem, & d. Et ideo mos est dicere, &c. idest, & hoc, quod homines dicunt ꝙ rota infortunij transiuit super aliquem, quia percipiunt ꝙ causa infortunij est motus circularis, aut sequens motum circularem, quod est tempus. D.d. & similiter alia, &c. i. quoniam omnia attribuuntur circulo, & tempori. D.d. & hoc dicitur, &c. i. & illa, quæ generantur, & corrumpuntur dicuntur reuolui, & reciprocari, quia omnia transmutata numerantur per E tempus, & in eodem desinunt, & incipiunt. &, quia tempus existimatur esse circulus, ideo illa, quæ numerantur per tempus, existimantur currere super circulum, s. quasi esset circulus. D.d. & existimatur hoc, &c. i. & existimatur ꝙ tempus est circulus, quoniam mẽsurat motum, qui est circularis, & quia mensuratur etiam per motum circularem. Et cum declarauit hoc fecit summã de illo, & dicit: Dicere igitur, &c. i. cum igitur vulgus dicit ꝙ res, quæ sunt in generatione, currunt super rotam, dicunt hoc, quia F *transmutantur per tempus, & tempus apud eos est circulus. D.d. & intentio eius est, &cę. idest, & tempus apud eos est circulus, quia tempus mensurat motum circularem, & mensuratur per motum circularẽ, & mensura in quolibet non est extra genus mensurati, sed totũ mensuratũ est plures mensuræ. v.g. qm̃ vnum non est aliud à numero, sed numerus plures vnitates. &, cũ mensurans, & mensuratum sunt vnius generis: & mensurans tempus est circulares

*a.l. terminant.

G circulare: ergo tempus est circulare. & hoc existimatur, &c. & quasi aliquis quæreret, quare existimatur quòd, cum tempus mensurauerit motum circularē, & fuerit mensuratum etiam per motum circularem, quòd erit circularis. & dixit: quia existimatur quòd mensurans, & mensuratum debent esse vnius generis.

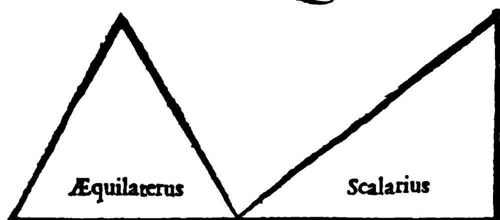
Dicitur autem recte & ꝙ numerus quidem est idem ouiū, & canum, si æqualis vterq; sit. denarius autem non idem, neq;
H decem eadem. sicut neq; trianguli ijdem, æquilaterus, & qui trium inæqualium laterum, & tamen figura eadē est, quia ambo trianguli sunt. Idem.n.dicit, cuius non differt. dr̄ia, sed non cuius differt. vt triangulus triāguli differentia differt (diuersi .n. trianguli sunt) figuræ autem non, sed in vna, & eadem diuisione. figura.n.talis quidem circulus est, talis vero triangulus. huius autem talis quidem est
I æquilaterus, talis vero qui triū inæqualium laterum. figura igitur, & hæc: triāgulus.n.est: triāgulus autem non idem est. Et numerus igitur idē.non.n. differt numeri differētia numerus horum. denarius autem nō idē est. in quibus enim dicitur, differunt: hæc enim canes, illa vero equi sunt. Et de tēpore quidem, & ipso, & de ijs, quæ circa ipsum consyderationi sunt propria dictum est.

Idē dr̄, cuius nō differt dr̄ia.

Et bene dicitur etiam, quòd numerus hominum, & numerus canum est idem, cum vterq; numerus fuerit alij æqualis. & dicitur quod denarius numerus nō est idē, neq; decem res sunt eædem. quēadmodum triangulus æqualium, & diuersorū laterum non sunt idē, licet sit eadem figura, quia ambo sunt trianguli. Dicitur enim aliquid esse idem, quando non differt in differentia, & dicitur esse diuersum, quando differentia eius L *fuerit diuersa. ver. g. triangulus, quoniam trianguli diuersi differunt in differentia eius, in figura vero non differunt, sed collocantur in eadem diuisione. quoniam figura illa, quæ est talis, est circulus, & illa, quæ est talis, est triangulus, & triangulus ille, qui est talis, est æqualium laterum, & ille, qui est talis, est diuersorum laterum. & triangulus est eadem figura, et non est eadem intentio in* M *numero. Et numerus etiam est idē. & non diuersatur in rebus naturalibus in differentia numeri. decē vero non sunt idem. diuersantur .n. in rebus, de quibus dicuntur, quoniam possunt esse numerus canum, & numerus equorum. Iam igitur compleuimus sermonem de tempore, & de rebus perscrutandis in hac consyderatione.*

Complet

D

134 Complet capitulum, in quo dicitur, ꝙ tempus non multiplicatur per multiplicationem motuum, & dat causam in hoc, & dixit: Et bene dicitur, &c. idest, & bene fuit di-
B ctum in sermone prædicto, ꝙ numerus non multiplicatur per multiplicationem numeratorũ & ꝙ numerus istarũ ouium decem, & numerus istorum canum decem est idem, cum non differant fm numerum, cum sint æqualia secundum numerum. D.d. & dicitur ꝙ denarius numerus, &cę. i. denarius autẽ collocatus sub denario numerali nõ est idem. iste.n. denarius est denarius talis, s. decem alicuius generis, non decem simpliciter. & ideo post dixit: neq; decem res sunt eędem. idest, & si accepissemus vni-
C uersalius genus entis, verbi gratia decem res. Et, cum narrauit differentiam inter numerum simpliciter, & numerum non simpliciter in hoc, ꝙ numerus simpliciter non multiplicatur, & est idem, & nõ simpliciter multiplicabitur, dedit exemplum de illo, qui est non simpliciter, & dicit: quemadmodum trianguli ęqualium laterum, &c. i. & decem, quæ sunt non simpliciter, v.g. decem animalia nõ sunt eadem in specie: quoniam hæc decẽ animalia, quędam sunt decẽ equi, & quædam decem canes. queadmodum triangulus non est idem: qm̃ alius est æqualium laterũ, & alius diuersorum laterum: licet cõueniant in hoc, quod sunt eadẽ in figura, quia ambo sunt triangulus. Et, cũ nar- E
rauit hoc de vno ĩ specie, & de vno in genere, dedit causam in hoc, & dixit: Dicitur.n. aliquid esse Idem, &c. i. & trianguli, & similia nõ sunt eadem in specie, quia diuersantur secundum differentias: & res, quæ sunt eædem in specie, non diuersantur fm differentias: & diuersa secũdum speciem sunt diuersa secundum differentias. D.d. v.g. triangulus, &c. i. quoniam triangulus diuiditur in differentias, in quibus triãguli diuersantur, secundum ꝙ sunt trianguli. D.d. in figura autem, &c.
i. quoniam nõ diuersantur in hoc, F
quod sunt figura triangularis, sed secundum hunc modum collocantur sub eodẽ genere, quod est triangulus. D.d. figura enim illa, quę est talis, &cęt. idest figura enim, quæ est ex tribus lineis æqualibus, dicitur Isopleuros, &, cum non fuerit æqualis, dicitur diuersorum laterum. & triangulus est eadem figura secundum genus, & non est eadem secundum speciem Et, cum posuerit quòd illa, quæ diuersantur secundum speciem, sunt illa,

G quæ differunt secundum differentias, incœpit declarare quòd numerus nõ diuersatur ex numeratis essentialiter, cum non sint tanquam differentiç ipsius,& dixit: Et numerus est etiam idem, &c. idest & numerus est idem secũdum speciem, & non diuersatur per res numeratas, sicut numerus diuersat̃ ex suis differentijs, scilicet par, impar, & alijs differentijs. Et syllogismus cõponitur sic. Numerus non diuersatur in specie per differentias substátiales ex numeratis:& omne, quod diuersatur in specie, diuersatur per
H differentias substantiales: ergo numerus non diuersatur ex numeratis: sed tempus est numerus: ergo tempus nõ multiplicatur in specie per multiplicationem numerati. & hoc intendebat per hunc sermonẽ. Deinde dicit: denarius vero non est idem, &c. idest decem vero simpliciter, verbi gratia decem animalia non sunt idem in specie, quoniá diuersantur per differẽtias substantiales ex rebus, quæ sunt sub eis. verbi gratia quoniam animalitas est eadem, sed diuersatu per latrabile, & rationabile: quoniam istæ
I sunt differentiæ substantiales, aut tanquam differentiæ. Deinde dicit: Iam igitur compleuimus, &c. idest iam igitur declarauimus perfecte quid sit tempus in sua natura, & declarauimus illa, quæ consyderáda sunt apud consyderationem de tempore.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER QVINTVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

Distinguitur motus per Se à motu per Accidens, & à motu secundum Partem. Cap. I.

Mutatur autem, qđ mutat̃, omne, hoc quidẽ ſm accidẽs, vt cũ dicimus musicũ ambulare, quĩ, cui accidit musicum esse, hoc ambulat. Hoc aũt ex eo, qa huius aliquid mutatur, simplr dr̃ mutari, vt quęcunq; dicunt̃ se- M cundum partes. sanatur.n.corpus, qa oculus, aut thorax: hęc autem partes sunt totius corporis. Est autem aliquid, qđ neq; ſm accidens mouet̃, neq; ex eo, quia aliud quid eorum, quę ipsis, sed ex eo, quia ipsum mouetur primum: & hoc est ſm seipsum mobile. ſm alium autem motum alterum est, vt alterabile, & alterationis sanabile, * & calefactabile alterum. *a.l.aut.

Omne

A *Omne ergo, quod transmutatur, transmutatur aliud per accidens. v.g. musicũ currere, quia accidit ei, qui est musicus, vt currat. Et aliud, quia pars eius trãsmutatur dicetur simpliciter ipsũ trãsmutari. v.g. illud, quod dicitur secundum dispositionem suarũ partium. dicimus.n. Socratem sanari, quia oculus eius sanatur, aut pectus eius: & hac duo sunt dua partes totius corporis. Et quadam* B *mouentur non per accidens, neque quia aliud existens in eo mouetur, sed quia ipsum in se primo mouetur: & hoc est motũ per se. & etiã est motum per alium motum caeterorum modorum motus, vt alteratum, & de alteratione etiam alteratum ad sanitatẽ est aliud ab alterato ad calefactionẽ.*

1 INtẽdit in hoc tractatu loqui de speciebus motuum, & de accidẽtibus C essentialibus eis: quod

Inf.t.c.7

.n. declaratum est ex hoc in Tertio est quasi genus. & quia intẽdit numerare species motuum eẽntialiũ, incœpit primo determinare mota essentialia à non essentialibus, & dixit: Quod transmutatũ vl'r est tribus modis. Aut per accidens, vt cũ dicitur ꝙ musicus currit. nõ.n. currit fm ꝙ musicus, sed fm ꝙ est animal ambulãs, cui accidit, vt sit musicus, & sic cursus attribuitur ei per accidens. Secundus vero modus est illud, qđ dr transmutatum simpl'r, quia transmutatur fm partem, vt cum dr Sortes est sanus, licet non sit D sanus, nisi fm oculum, & infirmus, quia est infirmus oculo. & hoc intẽdebat cũ d. Et aliud, quia ps eius, &c.i. & quoddã dr transmutari simpliciter, tñ non trãsmutatur ex eo, nisi vna pars tñ. Et iste modus reducitur ad illum, qui est per accñs, & est quasi medium inter illud, qđ est per accidẽs, & illud qđ est per se. pars.n. põt moueri per se, qñ distinguit̃ à toto, qđ est impossibile ĩ musica, aut in albedine. primo.n. modo attribuitur motus gratia eius, qđ non est innatũ moueri, s. qualitatũ, vt cũ dicimus ꝙ musicus currit, & medicus scribit: secundo vero attribuit̃ motus gratia eius, qđ innatũ est moueri. Et isti tres modi inueniuntur in eis, q̃ mouentur in loco, & in alteratione manifeste, illud, qđ mouetur ꝑ accidẽs, aut gratia partis, aut quia mouetur per se. sed Arist. nõ indiget in hoc loco diuidere motum per se in hoc Quinto, sed in Septimo, & in Octauo faciet hoc. & contentus est ex his tribus modis, s. motu per accidens, & motu fm partẽ, & motu per se, ad declarandũ ꝙ sermo eius nõ est, ni F si de moto per se, qm̃ nulla ars cõsyderat de moto ꝑ accñs. D.d. & est motum per alium motum, i. & etiã mouetur per se motu alio à motu translationis, vt illud, quod mouetur fm alterationem. &, quia alteratio dicitur quasi æquiuoce, & d. & de alteratione etiã, &c.i. & illud, quod significat hoc nomen alteratio, quod est transmutatio ad sanitatem, est aliud ab illo, quod significat hoc nomen alteratio, quod est transmutatio ad caliditatem.

Documẽtũ primũ.

Pars põt moueri ꝑ se. qñ distinguit̃ à toto, qđ ẽ ĩposse ĩ accẽtib⁹. Idẽ 4. ph. 32. & c. 8. phy. 27. & 1. đ aĩa. 37. Idẽ hic. c. 17.

Nulla ars cõsyderat de moto ꝑ accñs. Idẽ ĩfr. c. 6. viđ cã 36. Me. t. c. 6.

Est

G Est autem & in mouente similiter. Aliud enim ſm accidẽs mouet, Aliud vero ſm partem, ex eo, quia partium huius aliqua, Aliud vero per ſeipſum primum, vt medicus quidem ſanat, manus vero percutit.

Et ita est de motore. Quoniam alius mouet per accidẽs, et Alius mouet, quia pars eius mouet, & Alius mouet per ſe primo, verbi gratia medicum ſanare, & manum percutere.

H Cum declarauit ꝙ motum diuiditur in illos tres modos, declarat ẽt ꝙ in motore inueniuntur illi tres modi, ſ. Motor per ſe. v. g. medicum ſanare alium ab infirmitate, & Motor per accidens. v. g. muſicus ſanat ſe, quoniã accidit muſico vt ſit medicus, aut medicus ſanans ſe. medicus. n. non ſanat per ſe, niſi aliud, cum res artificiales nõ agant in ſe, niſi per accidens, ecõtrario ei, quod dictum eſt in definitione naturæ. Illud autem, quod dr̃ mouere, quia pars eius mouet, eſt, vt cũ diximus Soc. mouet hoc pondus, licet non

2

Res artificiales nõ agũt i ſe, niſi p accĩs. Idem. 2. ph. c. 1. 2 3. & 3. de aĩa. c. 18.

I moueat niſi manu tantum, D. d. & manum percutere. hoc eſt exemplum de illo, quod mouet ſm partem, ſ. Soc. percutere, licet nõ percutiat, niſi manu: aut dicere manũ ꝑcutere, licet nõ ꝑcutiat, niſi ps eius.

Qm̃ autem eſt quidem aliqđ mouens primum, eſt autem aliquid, quod mouetur, ad hæc in quo tp̃s, & præter hæc ex quo, & in qđ. (oĩs. n. motus ex quodam, & ĩ quiddam. alterũ. n. eſt qđ primum mouetur, & in qđ mouetur, & ex quo, vt lignũ, et K calidum, & frigidum, horũ autem, aliud quidem qđ, aliud vero in qđ, aliud autem ex quo.) motus manifeſtum eſt ꝙ in ligno eſt, nõ in forma. neqꝫ enim mouet, neque mouetur forma, aut locus, aut ipſum tantum.

Et, quia eſt hic aliquis motor primo, & aliquid motum primo, & cũ hoc aliquid, in quo eſt motus, ſ. tempus, & præter iſta aliquid, ex quo ẽ, et aliquid, ad quod eſt. omnis. n. motus eſt ex aliquo, et L *ad aliquid, & illud, quod primo mouetur, eſt aliud ab illo, ad quod mouetur, & ab illo, ex quo mouetur. v. g. quoniã lignũ eſt aliud à calido, & frigido. & primum iſtorum eſt motum, & ſecundum eſt illud, ad quod eſt motus. et tertium eſt illud, ex quo eſt motus. manifeſtũ eſt igitur ex hoc quòd motus in ligno non eſt forma. forma. n. non mouetur, neque mouet. neqꝫ locus, neqꝫ talis quantitas.*

Cum diſtinxit illud, qđ eſt per ſe, M ab illo, quod eſt per accidẽs, in motore, & moto, incœpit numerare cõ- 3 ſequentia motus ad declarandum, quę eorum ſunt, quibus attribuitur motus ꝑ ſe. vt ex hoc veniat ad numerandum ſpecies motus, & dixit: Et quia eſt hic, &c. i. &, quia in omni motu inueniuntur quinqꝫ, ſ. Motor per ſe, & Motum per ſe. Et hoc intendebat, cum dixit primo. primum. n. eſt qñqꝫ ſynonymũ ei, qđ eſt per ſe, & qñqꝫ dicitur magis proprie,

A prie, & est id, quod mouet non pp alium motorem. Et silr primũ motum dr his duobus modis, s. de illo, qd est per se, & de illo, quod mouet per se, non quia in eo est alia pars, quę est primum motũ in ipso. sed hoc intendebat per motum primũ illud, qd est per se simpliciter. Tertium vero ē illud, sicut dixit, in quo est motus, s. tēpus. Et quartũ illud, ex quo est motus. Et quintũ illud, ad qd est motus. Et hoc est ita. qm̃ oĩs motus est à motore, & in moto, & in tempore, & ab aliquo, & in aliquid. oēm vero motum esse a mo-
B tore est positũ hic, & declarabit in principio Septimi. & silr omnē motum esse ĩ tempore declarabit etiā perfecte in Sexto, licet modicũ inde declaratum sit in capitulo de tēpore. Qm̃ aũt oĩs motus naturalis rectus est ex aliquo, & in aliquid manifestum est per se in motu alterationis, & augmenti, & translationis recte. licet existimetur ꝙ ipse pscrutabitur de hoc in alio loco. & vr̃ ꝙ ipse ponit hic ista, ſm ꝙ sunt famosa, & post perscrutabitur perfecte de eis. D.d. motum.n. primo est aliquid, &c.i. & illud, qd mouetur per se, manifestum est ipsum esse aliud
C ab illo, ad qd mouet. & ista alietas est ei primo, & essentialiter. p accñs verò non est remotũ, vt illud, quod mouetur, & illud, ad qd est motus, sint idē. & similiter ē de illo, ex quo est motus, s. quia etiam est aliud à moto. D.d. v.g. qm̃ lignũ, &c.i qm̃ lignum est illud, qd mouetur in alteratiōe, & illud, ad qd est alteratio, est calidum, & frigidum, & lignum est aliud à calido, aut frigido. D.d. & primum istorũ est motum, &c.i. illud ex istis, qd magis disponitur p

T.c.1. & I fra.6.ph. t.c.50. & I fra.4.ph. t.c.129.

motum, est res mota. & sequitur ipsum illud, ad quod est motus, cum illud sit finis motus. & sequitur ista illud, ex quo est motus, cũ ab hoc separatur res mota, & trāsfertur ab eo. Primum igit istorũ, & dignius in motu est res mota, s. subiectum motus. Deinde illud, ad qd est motus. Deĩde illud, ex quo est motus. Iste igitur ordo est istarum causarum, ex quibus cōstituitur motus. D
a motus.n. constituitur in substantia eius ex istis trib9 causis, s. de causis existentibus in eo non extrinsecis. & ideo non numerauit motorem, aut tempus, quia b tps est de accidentibus eius, & motor de causis extrinsecis. Et, cũ posuit ista, dixit: manifestum est igitur ꝙ motus est in ligno, &c.i. &, cũ motũ est aliud ab eo, ad qd est motus, & ē forma, manifestũ ē ꝙ motus est ĩ moto, nō in illo, ad qd est motus, & est forma. Et hoc manifestũ est per se. v.g. qm̃ calefactio ē in corpore calefacto, nō ĩ calore, q ē finis calefactionis. & silr translatio est in trāslato, non in superiori, aut inferiori, quæ sunt fines translati, & quantitas, q est finis augmenti, nō est in ea augmentum. & ideo illud, ad qd ē motus, est aliud à moto per se. D.d. forma.n. non mouet, neq; mouetur. et intendit formam substantialem, q est finis motus generationis, & qualitates, quę sunt fines motus alterationis. D.d. neq; talis quantitas. & intendit quantitatem, ad quam puenit motus augmenti, & diminutionis. D.d. c forma.n. non mouet, neq; mouetur, i. qm̃ motor, & motũ est compositũ ex materia, & forma, & declaratum est in d Tertio ꝙ motus est in moto, non in motore.

a Mot9 cōstituit in substātia ei9 ex istis trib9 cāis.
E
s. subto, termino ad quem, termino à quo: loquēdo de cāis ītrinsecis.
b Tps ē de accñtibus mot9. Idē. 4. ph. cō. 98. & q ibi.
Maĩfestũ ē ꝙ mot9 ē ĩ moto, n ĩ illo, ad qd ē mot9, & ē forma. idē ĩ
F
fra.c.5. idē 3.phy.c.3. & ibi.
c Forā nō mouet, neq; mouet, qm̃ motor, & motũ ē cōpositũ ex mã & forma.
d 3.ph.18. 19.22. & 23.

Sed

G Sed est mouens, & quod mouetur, atque in qd mouetur. Magis autem ab eo, i qd, quàm ex quo mouetur, denominatur mutatio. quapropter et Corruptio in id, quod non est, mutatio est quāuis & ex eo, quod est, mutetur quod corrumpitur: & Generatio in id, quod est, quamuis ex eo, quod non est.

Mutatio denominatur magis ab eo, in qd, quā ex quo mouetur. Vid cām. 2. de aīa. tx. 49.

Sed hic est motor, & motum, & ad quod est motus. Transmutatio.n.magis nominatur ab illo, ad quod est motus, non ab illo, ex
H *quo est motus. & ideo Corruptio est transmutatio ad non ens, & si corruptum transmuatur ex aliquo ente: & Generatio est transmutatio ad ens, & si transmutaretur à non ente.*

4 Idest. sed si hic sunt motor, & motum, & ex quo, & ad quod: & motus est in aliquo istorum preterquā in re mota: hoc nomen motus est acceptum ab illo, ad qd est motus nō ab illo, ex quo est mot'. & ideo motus ex ente in non ens dicitur Corruptio, quoniam non ens est corru-
I ptum, & non denominatur à nomine eius, ex quo est, scilicet ab ente. & hoc intēdebat, cum dixit: & ideo Corruptio. D.d. & Generatio, &c.i. & ens: i. & motus, qui dicitur generatio, dicitur, quia est transmutatio ad illud, quod est ens, & generatū. licet transmutaretur de non ente, idest incipiat ex eo.

*a. l. nō ē.

Quid igitur motus sit dictū est prius. Formę autem, & passiones, & locus, ad quę mouentur

K ea, quæ mouentur, immobilia sunt, vt scientia, & calor. Attamen dubitabit aliquis, si passiones motus sunt: albedo autem passio est: erit.n. ad motum mutatio, Sed fortassis non est albedo motus, sed dealbatio. Est autem & in illis & quod est sm accidens, & qd est sm partē, atque sm aliud, & quod primo est, & non sm aliud. vt qd fit album in id, qd intelligitur, mutat sm accidens: colori.n. accidit intelligi: in colorem autē, quia albū
L pars est coloris: & in Europā, qa pars Europæ Athenæ sunt: in album autem colorē per se. Quomodo igitur per se mouetur, & quomodo sm accidens. & quomodo sm aliud aliquid, & quō idem primum & in mouente est, & in eo, quod mouetur, manifestum est: et quod motus non est in forma, sed in eo, qd mouetur, & mobili sm actum.

Et iam narrauimus motum, quid sit, superius. Et forma, & M
passiones, & qualitates, et locus, ad quem mouentur res motæ, non mouentur, v.g. scientia, & calor. Sed hic est quæstio. in passionibus forte sunt motus, & albedo est passio: & sic transmutatio ad illā est transmutatio ad motum. Et ad hoc dicendum est quòd dignius est vt albificatio sit motus, non albedo. Et in illis etiam est illud, quod est per accidens, & illud quod est

secundum

A *secundum partẽ, et illud quod est primo, non per aliud. v.g. quoniã trãsmutatio albificati ad intellectũ, est trasmutatio per accidẽs: itelligi.n. est accidẽs colori: et trãsmutatio eius ad colorem, quia album est pars coloris: & similiter transfertur ad Europam, quando transfertur ad Athenas, quia Athenæ sunt pars Europæ. trãsmutatio vero eius ad colorem album est per se. Declaratum est*

B *igitur, quomodo est motus per se, & quomodo per accidens, et quomodo per aliud, & quomodo erit esse primo in motore, & in moto: et est declaratum quòd motus nõ est in forma, sed in moto, & est motum in actu.*

5 Et, qa iam narrauimus prius motum quid sit, & definiuimus eum, quia est pfectio moti, fm q̃ est motũ, manifestũ est q̃ forma, & est illud, ad qđ est motus in generatiõe, est immobilis, & similiter passiões,

C q̃ sunt id, ad qđ est motus in alteratione; & sic locus, & est illud, ad qđ est motus in translatiõe. motus.n. non est perfectio alicuius istorũ. D. dedit exemplũ de qualitate, & dixit v.g. scĩa, & calor, i. qm̃ istæ passiões non mouent̃ per motũ alteratiõis, cum sint fines eius. D.d. Sed hic est quęstio, &c.i.&, quia passiões diuiduntur fm magis, & minus, & propter trãsmutationẽ sequentẽ illas, existimatur q̃ albedo est motus, & sic motus ad illã erit motus ad motum. &, quia manifestum est q̃ albedo est forma quiescens immobilis: & qui fingit ipsam moueri, non est loquendũ cum eo in hac scĩa. D.d. sed dignius est vt albificatio sit motus, non albedo, i. sed apparet per se q̃ albificatio est motus, nõ albedo, ad quã est motus albificationis. Et, quia accidit ei, ad qđ est motus, vt in eo inueniatur illud, qđ est p se, & illud, qđ est per accidẽs, & illud, qđ ẽ fm partẽ, narrauit hoc ne aliquis deciperetur, & d. Et in illis, &c.i.& in illo, ad qđ est motus, inueniunt̃ ẽt illi tres modi, quos numerauim' ĩ motore, & moto. v.g. in illo, ad qđ est transmutatio per accidens, est transmutatio albi ad hoc, quòd sit intellectũ, s. ad hoc, q̃ intelligatur ab homine. qm̃ hoc est albi per accidens, cum illud, qđ albificatur, nõ habet naturam vt transmutetur ad hoc, vt sit intellectum, nisi per accidens. & hoc intendebat cum dixit: intelligi.n. &c.i. qm̃ intelligi est accidens, qđ accidit ei, qđ transmutat̃ ad colorem, & est album. Et exemplum eius, quod dr̃ trãsmutari gratia partis, est, vt cũ dicimus hoc album demonstratum trãsmutari ad colorari: qm̃ non dr̃ colorari, nisi quia transmutat̃ ad partẽ coloris, s. ad aliquam speciem eius. & hoc intendebat, cũ dixit: trãsmutatio eius ad colorem, &c.i. &, cum dicimus album colorari, dicimus hoc, quia trãsmutatur ad partẽ coloris, & est albedo. D. dedit exemplum de motu translatiõis, & dixit: & transfert̃ ad Europã, quia transfert̃ ad Athenas.i. & dicimus aliquid transferri ad aliquẽ locum, quia transfert̃ ad partem illius rei, cui attribuit̃ trãslatio. v.g. vt, cum dicimus q̃ Socra. transfertur ad Hispaniam, licet nõ

D E F (marginal letters, right column)

Qui fingit formas moueri, nõ ẽ amplius loquendũ cũ eo in hac scĩa. idẽ. 4. ph. c. 17. vide cõm isti' sup. cõ. 3. ad finẽ.c.

G trásferatur, nisi ad Cordubam. D.d. transmutatio vero eius ad colorem album est per se, i. &, cũ dicimus de aliquo alterato in colore, transmutari de nigro ad album, est per se & ẽt, cum dicimus ipsum trásferri ab Hispania ad Cordubã, est per se. Et, cũ declarauit ista. perfecit sermoné in dando summam de his, quę declarauit, vt est mos in sermonibus demonstratiuis, & dixit: Declaratum est igitur, &c. i. declaratum est igit' ex hoc sermone, qũo attribuit' motus ei, ad qđ est ꝯm ipsum motum, & ꝯm accidens, & ꝯm partem.
H & silr est declaratum qũo moueri attribuit' moto ꝑ se, & ꝑ accidens, & ꝯm parté: & qũo mouere attribuit' ẽt motori per se, & ꝑ accidés, & ꝯm parté. Et declaratũ est cum hoc, ꝙ motus nõ est per se in eo, ad qđ est motus, s. forma. Et intelligit hic ꝑ formã, formã substantialẽ, & qualitaté, & quantitatẽ, & vbi. & vtit' ea in hoc loco large, sicut fecit primo. & qñq; vtitur ea proprie, vt cũ dixit: forma. n. non mouet', nec locus, &c. & qm̃ in hoc loco vtitur forma pro passiõibus, & subiectis, & qñq; vtitur ea magis proprie, vt cũ d. for
I mæ, & passiones, & locus, &c. qñq; igitur vtitur forma large, & qñque pro subiectis tantum. Deinde d. & qđ est primum, &c. & intendit hic per primum proximum, & essentiale, secundum quòd declaratum est in Posterioribus analyticis.

Quæ igitur ꝯm accidens est mutatio dimittatur. est. n. & in omnibus, & semper, & oium. quę vero non ꝯm accidens non est in omnibus, sed in cõtrarijs, & medijs, & in contradictiõe. Huius aũt fides ex inductiõe ẽ. K Ex medio autẽ mutatur vt ex contrario. vtitur. n. ipso, vt contrario, ad vtrunq;. est. n. quodã modo mediũ ipsum extrema. quapropter & hoc ad illa, & illa ad hoc quodammõ dñr contraria. vt media grauis ad vltimã, et acuta ad ꝑmã. atq; fuscũ albũ ad nigrũ, et nigrũ ad albũ.

Trãsmutatio vero per accidẽs omittẽda est, quia est in quolibet, et est semper necessario. Quod aũt non est per accidens, nõ est in quolibet, sed in contrarijs, & inter illa, et in contradictorijs. Et hoc creditur ex inductione. Transmutatio. n. est ex medio. quoniam ita se habet ad vtranq; extremitatẽ sicut contrarium. medium. n. quodãmodo est duo extrema. & ideo dicuntur, cum cõparantur ad illa, & cum illa comparãtur ad illud, sicut dicuntur contraria. v. g. quoniam neuma, quod dicitur mediũ in respectu otota, dicitur acutum, & in respectu ita, dicitur graue. & color pallidus in respectu nigri dicitur albus, & in respectu albi dicitur niger. L M

Cum declarauit ꝙ omnis motus constituitur per quinq;, s. motoré, & motum, & illud ex quo est, & illud, ad qđ est, & illud in quo est, & etiam declarauit ꝙ vnicuiq; istorũ quatuor attribuitur motus, aut per se, aut per accidens, s. motor, & motum, & illud, ad qđ, & illud, ex quo, incœpit 6 Mot⁹ cõstituit' ꝑ qnq;, qđ qũo sit vi de sup. c. 3

A incœpit declarare ꝙ non est consyderandum de illo, qđ est p accidēs, cum hoc non sit de arte demōstratiua, & dixit: Transmutatio vero per accidens, &c.i. illud aūt, qđ attribuitur istis rebus per accidens dimittendū est: quia non habet subiectum determinatum. D.d. & est semper necessario, i. transmutatio, quæ est per accidens, inuenitur infinita in eadem re. qm̄ idem corpus potest dici ipsum non euadere à transmutatione per accidens. v.g. ꝙ albesiat, deinde humefiat, deinde transferatur, deinde calefiat. & qđ est infinitum, & non habet naturā terminatam, non cōtinetur à scīa, neq; est pars artis demonstratiuæ. Et intēdit hic per accidens illud, qđ est cōe ei, qđ est per accidens, & ei, quod est ſm partem. Et, cum declarauit ꝙ in illo, qđ est per accidens, non cōsyderat aliqua ars, dedit causam in hoc, & dixit: Quod autem non est per accidens, &c, i. & transmutatio, cuius natura subiecti est essentialiter terminata, non est nisi in contrarijs, aut in illis, quæ sunt inter contraria, aut in contradictorijs. Et intendit hic per cōtradictoria, illa, quæ opponuntur ſm affirmationem, & negationem, & p contraria, contraria, quę dicuntur proprie, vt dictum est ī lib. Categoriarum. D.d. Et hoc creditur ex inductione, i. & hoc certificatur, s. ꝙ omnis motus est de contrario in contrarium, aut de cōtrario in mediū, aut de medio in cōtrarium, aut de non esse in esse, aut de esse in non esse ex inductione. D.d. Transmutatio. n. erit ex medio, &c. i. & causa in hoc, ꝙ transmutatio est ex medio, & ad mediū est, qm̄ mediū est

Qđ ē īfinitum, & ñ B hēt nām terminatā, ñ cōtinetᷣ à scīa, neq; ē ps scię dmr̄atiuæ. Idē. 6. Met. te. cō. 6.

C

Oīs mot° ē de cōtrario ī cōtrariū. Idē. 1. ph. 43.

contrarium vtriq; extremo, ſm ꝙ D extrema sunt cōtraria. Et, cum narrauit ꝙ causa in transmutatiōe ex medio, & ad medium est, ꝙ mediū est contrarium vtriq, extremo, dedit ēt causam ī hoc, & dixit: mediū .n. est quodammodo, &c. i. & causa in hoc est, qm̄ in medio sunt duo extrema in media dispositione. ſm vero ꝙ in eo inueniuntur duo extrema in media dispōne, ſm hoc vtrunq; extremum est contrarium simplicibus duobus. v.g. color pallidus est medius inter album & nigrum, quæ sunt duo extrema, & in eo est albedo, & nigredo, s. quodam modo potentiæ. ſm igitur ꝙ habet in se de albedine in potentia est cōtrarium nigredini, quæ est in actu, & ſm illud, quod habet in se de nigredine, & mō medio inter actum, & potentiam, est contrarium albedini in actu, qđ est secundum extremum. Cum igitur propositio, dicens ꝙ transmutatio est de contrarijs in cōtraria, fuerit intellecta ita, ꝙ hoc nomen contrarium dicitur de illo, de quo intelligitur maius, & minus, s. illud, qđ est in potentia, tunc non indigetur ista exceptiōe, & verificabitur ꝙ omnis transmutatio est de contrario in contrariū. D. dicit: medium enim est quodāmodo duo extrema. & intendit esse medium inter actum, & potentiam, sicut diximus.

In medio sunt duo extrema ī media dispōne. qđ quō sit itellendū vid. c. 26. 4. de cœ. idē infra hic. 19 52 idē. 1● E Me. 23. & 12. Met. 6.

F

Quot modis aliquid dicatur in aliud mutari. Cap. 2.

QVoniam autem oīs trāsmutatio est ex quodā in quiddā: manifestat autem & nomen. post aliud enim

G aliquid, & aliud quidem prius significat, aliud aũt posterius.) mutabitur q̃d mutatur quadrifariam. Aut enim ex subiecto in subiectum, Aut ex non subiecto in non subiectum, Aut ex non subiecto in subiectum, Aut ex subiecto in non subiectum. dico autem Subiectum, quod affirmatione monstratur. Quare necesse est ex ĳs, quæ dicta sunt, tres esse mutationes, eam quæ est ex subiecto in subiectũ, & eam, quæ ex subiecto in non H subiectum, & eam, quæ ex non subiecto in subiectũ. quæ enim est ex non subiecto in non subiectum non est mutatio, propterea q non est ſm oppositionẽ. neque enim contraria, neque contradictio est. Quæ igitur ex non subiecto est in subiectum mutatio secundũ contradictionem generatio est. alia quidem simpliciter simplex, alia vero quædam cuiusdam. vt ea, quæ ex non albo in album, generatio huius est: ea vero, quæ ex I eo, quod non est. simpliciter in substantiam, generatio simpliciter est, secundum quam simpliciter fieri, & non aliquid fieri dicimus. Quæ vero ex subiecto in non subiectum corruptio est, simpliciter quidẽ, quæ ex substantia ad ipsum non esse est: quædam autem ea, quæ est in oppositam negationem, sicut dictum est & in generatione.

Vide cõt. Zim.

Et, quia omnis transmutatio est de aliquo in aliquid, & hoc significat suum nomen. significat .n. in idiomate Graeco, quod est aliquid, quod fit per aliud, & sic significat aliquid fuisse, & aliquid fore. et oẽ, quod transmutatur, trãsmutatur quatuor modis. Aut de subiecto in subiectũ, Aut de subiecto in non subiectum, Aut de nõ subiecto, in subiectum, Aut à nõ subiecto in non subiectum. & intelligo per subiectum illud, quod significatur per affirmationem. K

Ergo necesse est ex hoc, quod diximus, quòd modi transmutationis sunt tres. quoniam transmutatio de non subiecto in non subiectum non est transmutatio. quia non sunt opposita, quoniam non sunt contraria, neq; cõtradictoria. Transmutatio igitur de non subiecto in subiectum secundũ contradictionem est generatio. et transmutatio simpliciter erit simpliciter, & quod est transmutatio aliqua est in aliquo. Ver. g. quoniam transmutatio de non albo in albũ est generatio albi: transmutatio vero de nihilo simpliciter ad aliquã essentiam, est generatio simpliciter: & de hoc dicimus simpliciter aliquid generari. Trasmutatio vero de subiecto in nõ subiectũ, aut est corruptio simpliciter, L M

cum

A *cũ fuerit transmutatio de aliqua essentia in nihilum, aut erit corruptio aliqua, cum fuerit transmutatio in negationem cõtradicentẽ, sicut dictum est de generatione.*

7 Cum declarauit consequentia motorũ, quorum vnum est, ꝙ omne motum mouetur de aliquo in aliquid, & intendit numerare species motuum, incipit perscrutari de hoc, diuidendo illud, ex quo possibile est transmutatum trãsmutari, & ad qđ, & ex quo est impossibile. qñ B istis numeratis determinabunt̃ species motuum. &, quia iam numerauit ista ex inductione, cum dixit: quoniam erit de contrario, aut de contradictorio, vult nunc numerare illa ſm diuisionem, quia est via certior, & dixit: Et quia oẽ transmutatum, &c. i. de aliquo terminato in aliquid terminatũ, nõ de quolibet. Et, licet hoc sit manifestum per se, dedit testimonium ex hoc, ꝙ hoc nomẽ trãsmutatio significat apud eos. & est bene manifestum per se, ꝙ omnis trãsmutatio est de aliquo in aliquid: qñ, dum res fuerit in eadem C dispositione, tunc illic nõ erit transmutatio. cũ igitur transmutatur erit hoc, qñ trãsfertur in aliquã dispositionẽ ab aliqua dispositiõe. Et, quia istę dispositiones, ſm ꝙ res diuiduntur in affirmationem, & negationem, s. in esse, & non esse, sunt quatuor modis, & dixit: & oẽ, quod transmutatur, &c. i. &, cum posuerimus ꝙ omnis transmutatio est de aliquo in aliquid: & hoc nomẽ aliquid dicitur simpliciter de esse, & non esse, aut de negatione, & affirmatione; necesse est vt oĩs transmutatio sit de subiecto in subiectum, D idest de affirmatione in affirmationem, & de esse in esse oppositum, Aut de subiecto in non subiectum, idest de affirmatione in negationẽ, & de aliquo esse ad priuationem illius esse, Aut de nõ subiecto in subiectum, i de aliqua negatione in aliquam affirmationem, & de aliqua priuatione in aliqđ esse., Aut de nõ subiecto in non subiectum. Vnde necesse est, vt modi trãsmutationũ sint tres, & non sit quartus. tres vero sunt, transmutatio de esse in esse oppositum, & de esse in non esse, & de non esse in esse. Et intelligo per E non esse, non esse in actu, quod est esse in potentia, & vniuersaliter nõ esse, qđ est proprium primæ materiæ, nõ negationem simpliciter. negatio. n. simpliciter significat non esse simpliciter, & a non esse simpliciter nõ recipit trãsmutationem. & hoc est intelligendum ex hoc, ꝙ dixit: & intelligo per Subiectũ, &c. dixit ne aliquis intelligat aliquem modorum priuationum famosarũ numeratarum in lib. Prędicamentorum. Tertius vero est de eẽ in nõ esse. quod autem euanuit est illud, qđ est de non esse in non esse. non F esse enim impossibile est transmutari: & non esse aliquid non opponitur ad non esse aliquid: & dictũ est quòd illud, ex quo est transmutatio, & ad quod est transmutatio, sunt opposita. b Et debes scire quòd transmutatio, quæ est de subiecto in subiectum, scilicet de contrario in contrarium, potest collocari in transmutatione, quæ est de non subiecto in subiectum, & de subiecto in non subiectũ. transmutatio enim alia est in substãtia, alia

Nõ esse in actu, qđ ẽ eẽ I potẽtia ẽ propriũ primæ matę. idẽ. 1. ph. c. 70 & 12. Mexi. & 14. cõ. idẽ 3. Cœ. c. 29. & 1. ca. de sub. orb. idẽ hic c. 8.

a Nõ esse simplr nõ recipit trãsmutationem. idẽ. 1. ph. c. 71. 74. 75. 77. idem hic consequẽti.

b Documentum.

G alia in accidente. in substātia vero, quia substantia non contraria est substātię, & transmutatio est de opposito in oppositum, non dicimus ꝙ ista transmutatio est de subiecto in subiectū. &, si sit ita, aut ergo dicitur esse de nō subiecto in subiectū, & de negatione in affirmationem, aut ecōtrario: cum oppositio ī hac transmutatione est in priuatiōe, & habitu, quæ est in substantia, nō in contrarietate, sicut est dispositio in transmutatione, quę est in accidente. transmutatio vero, quę est in accidente, quia est in contrarietate, &
H duo contraria sunt existentia, dicitur esse de subiecto in subiectum. &, quia illa, quæ opponuntur secundum contrarietatem, possunt opponi ſm priuationem, & habitum, & ſm affirmationem, & negationem, possibile est etiam dicere in eis, quę opponuntur ſm contrarietatem, illa transmutari de subiecto in non subiectum, v.g. de albo in nō albū: sicut dicimus hoc de substantia in non substātiam, s. sicut dicimus aliquid trāsmutari de homine in nō hominem, & similiter dicimus etiā quòd transmutatur de nō subiecto in subiectum in accidente, verbi
I gratia de non albo in album: sicut dicimus substantiam transmutari de non homine in hominem. Et, quia transmutatio vniuersaliter, cū accipitur de non subiecto in subiectum, dicitur generatio, & cum accipitur de subiecto in nō subiectum, dicitur corruptio, & subiectū, & nō subiectum quædam dicuntur simpliciter, & sunt illa, quæ sunt in substantia, cum substantia sit per se, & quædam non dicuntur simpliciter, & sunt illa, quę sunt in accidētibus, qm̄ hoc nomē esse, aut non esse dicitur de substantia simpliciter, & de accidente non simpliciter, iō transmutatio, quæ est in substantia, de non subiecto simpliciter, & de non ente simpliciter ad ens simpliciter dr̄ generatio simpl'r, & trāsmutatio de ente simpl'r ī nō ens simpliciter dicit' corruptio simpl'r: & transmutatio, quæ est de non aliquo ente, idest existente in alio non simpliciter, quod est accidens, in aliqđ ens, dicitur generatio aliqua, non simpliciter: & similiter transmutatio, quę est de aliquo ente in non aliqđ
L ens, dicitur aliqua corruptio. Et, cū hoc sit declaratum, cum d. Transmutatio igitur de non subiecto in subiectum est generatio: intēdit ꝙ transmutatio vl'r, siue suum eē fuerit in accidente, siue in substantia, cum accipitur ſm ꝙ est ex nō subiecto in subiectum, dicitur generatio. D.d. & transmutatio simpliciter, &c. idest & transmutatio simpliciter: & est illa, quæ est de non subiecto in subiectum: & est illa, quæ est in substantia, dicitur generatio simpliciter, quia est in ente simpliciter, non in aliquo ente: & quæ est
M de non ente aliquo in aliqđ ens, & est accidens, dicit' generatio aliqua, non generatio simpliciter, quia est in aliquo ente, non in ente simpliciter. D.d. transmutatio vero de nihilo, &c. i. transmutatio de non ente simpliciter, i. de non substantia aliqua in ens simpliciter, i. in aliquam substantiam est generatio simpliciter, & transmutatio simpliciter. D.d. Trāsmutatio vero de subiecto in non subiectum, &c. i. transmutatio vero de ente in non ens est duobus modis etiam. qm̄, si transmutatio fuerit

Illa, q̄ opponūt' ſ; cōtrarietaté, pñt opponi ſm priuationé, & habitū. pro hoc vide. 10 Me. te. c. 15.

Trāsmutatio in subā est simpl'r, in accn̄tibus vero est ñ simpl'r. idē. 1. ph. 62. & 1. đ Gñā. t. cō. 11. & 20. idē. 8. ph. te. c. 46.

A fuerit in essentia indiuidui demonstrati, s. indiuidui substantię, donec fiat illud non indiuiduū, dicit̃ corruptio simpliciter: cum autem fuerit in aliquo accidente, donec fiat non illud accidens, dicitur aliqua corruptio, non corruptio simpliciter. Intelligendum est igitur in hoc loco per negationem priuationẽ, quæ nõ est propria alicui subiecto, & per affirmationem esse.

Si igitur, id, quod non est, dicitur multipliciter, & neque id,
B qđ est ſm compositionem, aut diuisionem, contingit moueri, neque quod est ſm potentiam, quod ei, quod est simpliciter, secundum actum, oppositum est. quod.n. est non album, aut non bonū fieri potest vt moueatur secundū accidens: fuerit.n. homo non album. quod autẽ simpliciter non hoc est nullo modo: impossibile enim est quod non est, moueri. si autem hoc, & generationem motum esse impossibile erit. generatur.n. quod non est. nam & si quàm
C maxime secundum accidens generatur, attamen est verum dicere ꝙ est id, quod non est, de eo, quod generatur simpliciter. similiter autẽ & quiescere. hæc igitur omnia accidūt difficilia, ad moueri id, quod nõ est. &, si omne, quod mouet̃, in loco, est quod aũt nõ est, non est in loco. (esset.n. alicubi. Neq; ergo corruptio motus est. contrarium enim motui motus est, aut qui-

est: corruptio autem generationi contrarium. D

Et dicamus nũc, quòd non ens, cum dicatur pluribus modis, & illud, quod dicitur ex eo secundum compositionem, & diuisionẽ, impossibile est vt sit motum: neque illud, quod dicitur secundum potentiam, & est illud, quod est oppositum ei, quod est simpliciter in actu. quoniam non album, aut nõ bonum potest esse aliquo modo motum per accidens: quoniam possibile est vt non album sit homo. E *illud autem, quod simpliciter non est, & non est demonstratum, impossibile est vt moueatur: quoniã non ens impossibile est vt moueatur. &, cũ ita sit, impossibile est vt generatio sit motus. quoniam non ens est illud, quod generatur. quoniam, si illud, quod est per accidens proprie non ens, est illud, quod generatur, tamen verum dicitur quòd non ens est in generatione simpliciter: & similiter est de quiete. & tale inopinabile sequitur ex hoc, quòd omne motum est in loco. quoniam quod non est, non est in loco. quoniam, si fuerit in loco, est in aliquo vbi. Neque corruptio etiam est motus. corruptio enim est contrarium, aut motus, aut quies:* F

G *sed corruptio est contraria generationi, & quieti.*

8 Cũ declarauit, ꝙ genera transmutationũ sunt tria, s. de subiecto in subiectum, & de non subiecto in subiectum, & de subiecto in nõ subiectum, & est illud, quod dicitur generatio, & corruptio: qm̃ generatio, & corruptio numerat̃ in vna specie specierum transmutationis: sicut motus numeratur de superiori in inferius, & de inferiori in superius in vna specie, & est trãslatio recta: & sicut transmutatio de albedine in nigredinẽ, & ecõuerso numeratur in vna specie alterationis: incœpit declarare, ꝙ transmutatio, q̃ est de subiecto in non subiectũ, aut econuerso, non est motus: s. ꝙ hoc nomen transmutatio non dicit̃ de illa, & de illa, quæ est de subiecto in subiectum vniuoce, neq; quasi vniuoce, sicut est in eis, quæ continentur sub eadem definitione principaliter, & secundario. Et incœpit, & dixit: Et dicamus nunc ꝙ non ens, &c. i. & quia non ens dicitur tribus modis, quorũ Vnus est ſm cõpositionem, & diuisionem, i. affirmationem, & negationem, v. g. Chimera non est natura. Secundus vero est, vt cum dicimus in indiuiduo substantiæ demonstrato esse non ens, & est ens in potentia, quod est oppositum ei, quod est in actu ens, & per se. Tertius est, vt cum dicimus in indiuiduo accidentis ipsum esse non ens, v. g. non album, & nõ coloratum: & hoc est non ens non simplr̃, sed non ens aliquid. qd̃ igit̃ ex istis dicitur ſm cõpositionem, & diuisionem, s. ꝙ falsitas ĩ eo est ſm compositionem, aut diuisionem, s. affirmationem, & negationem, manifestũ est ꝙ impossibile est in eo vt sit transmutatum: qd̃ autem est non ens aliquod, v. g. non ens albũ, possibile est moueri per accidens. v. g. quoniam homo non albus fit albus, quoniam non fit albus per se, nisi ex nigro, non ex non albo, nisi per accidens: non album enim nõ trãsmutatur ſm ꝙ est non album. quod autem transmutatur de non ente simpliciter in aliqd̃ ens simpliciter, & est generatio, quæ est ĩ substantia, non inuenit̃ in eo transmutatio omnino, ſm ꝙ res inuenitur in subiecto: qm̃ subiectum transmutationis est in eo, qd̃ est in potẽtia. & ideo impossibile est transmutari per se, aut per accidens. non ens vero non simpliciter possibile est vt moueatur: qm̃ subiectum transmutatiõis in eo est in actu, & est illud, ad quod est transmutatio. &, cum motus attribuitur ei, ſm ꝙ est ens, erit essentialiter, &, cum attribuitur ei ſm alietatem, erit per accidẽs. priuatio. n. non transmutat̃, sed transmutatur subiectum priuationis, cũ fuerit existens in actu, & idem demonstratum in duabus extremitatibus motus. D. d. neq; illud quod dicitur secundum potentiam, &cę. a idest neq; mouetur etiam de non ente illud, quod dicit̃ de entę in potentia, quod est oppositum enti in actu: quoniam transmutatum est ens ĩ actu necessario. Deinde. d. nõ album enim, & non bonum, &c. i. illud. n. de non ente, quod dr̃ de non aliquo ente, nõ de nõ ente, simplr̃, est ens ĩ actu. v. g. nõ albũ, & nõ bonum est ens in actu, & est possibile moueri per accidens, essentialiter vero non, s. secundũ ꝙ est non ens.

Vid. 1. cœ. T. c. 5.

H

Nõ ens dr̃ tribus modis. idẽ. 12 Me. cõ. 11.

I

K

Albũ ꝑ se fit ex nigro, nõ aũt ex nõ albo nisi ꝑ accñs. vid ꝑ hoc clarissime. infra in. t. c. 51.

L

Priuatio nõ trãsmutat̃, sed subiectũ priuationis.

M

idẽ sup. c. 7. & . 1. ph. 51. & quæ ibi. idẽ 8. Ph. c. 4. & 62. & . 1. cœ. 106. et 3. Cœ. cõ. 25.

a Ens ĩ potẽtia non mouetur: idẽ. 9. Me. t. c. 7. & . 8 Phy. c. 30.

Dein-

A Deinde dicit: quoniã possibile est vt non albus sit homo, &c. idest & est possibile vt hoc transmutetur, quia non albũ est ens in actu, verbi gratia homo: non homo vero non est ens in actu, sed in potentia. Deinde dicit: illud autem, quod simpliciter non est, &c. idest illud autem, quod non potest demonstrari, idest ꝙ non est ens simpliciter impossibile est moueri omnino per se, aut per accidens. quoniam non esse nõ mouetur per se, & nihil est hic ens in actu, subiectum motui demonstrato de principio eius vsq; ad finem.

B Accidit igitur ex hoc dicere, ꝙ nõ ens mouetur per accidẽs. illud enĩ, quod est per accidens, accidit enti ꝑ illud, quod est per se. &, quia ꝑ non ens non simpliciter disponitur subiectum in actu, vt cum dicimus, ꝙ iste homo non albus fit albus, possibile est vt transmutatio tribuatur hic ad non esse per accidens, scilicet per suum subiectum, quod est ens in actu. ad non esse vero existẽs in substantia, scilicet ex qua fit trãsmutatio simpliciter, impossibile est vt attribuatur transmutatio per accidẽs, nedum per se, quia subiectum eius

C est ens in potẽtia, & ens illic in actu non est idem demõstratum in duabus extremitatibus eiusdem mot⁹. quoniam non aer, quãdo fit aer, accidit quandoq; aqua, verbi gratia cum aqua corrumpitur, deinde succedit ei aer. ergo hic non est idẽ subiectum formæ aquę, & aeris, super qđ succedebant formæ sibi, sicut album, & nigrum succedunt sibi in indiuiduo demonstrato. & prima materia non est in actu. & quod nõ est in actu impossibile est moueri. & quia, cum esse primę materię nõ

Ex istis verbis vr tenere cõmẽ. ꝙ nulla forma substãtialis, q est in corrupto, remanet in generato. Idẽ. 1. de Generatione. c. 23.

In esse pri

D admiscetur actus omnino, impossibile est vt moueatur. Quia ergo in duabus extremitatibus istius mot⁹, scilicet generationis, & corruptiõis, existentis in substantia non est aliquod idem demonstratum dispositum per motum à principio vsque ad finem eius, & dixit: ergo impossibile est vt generatio sit motus: deinde dedit causam in hoc, & dixit qm̃ non ens est illud, quod generatur. idest & causa in hoc, ꝙ generatio in substantia non est motus, est, qm̃ generatum in ea est nõ ens simpliciter, & est ens in potẽtia, qñ trãsmutatur, & exit de potẽtia in actũ.

mæ materiæ hõ admiscetur, actus oĩno. Idẽ. 5. c. 7. & ibi.

E quod non est ita in generatione accidentium. transmutatum enim in ea est in actu, licet transmutetur secundum ꝙ est in potẽtia. Et, quia dixit, ꝙ transmutatio in substantia est de non ente simpliciter, & quod est causa in hoc, ꝙ transmutatio in ea non est motus, & generatio eius est à non ente per accidens, & generatio eius ab ente in potẽtia est per se, ĩcępit, quasi excusando se in hoc, ꝙ dedit causam illius, ꝙ generatio simpliciter non est motus, quæ est causa, scilicet quia est quasi trãsmutatio ex non esse, & est causa per ac

F cidens, & dixit: quoniam, si illud, qđ est per accidens, &c. idest diximus, ꝙ generatio simpliciter est de non ente simpliciter, etsi generatum per se est de ente in potentia, & de non ente per accidens, quia dicit: ꝙ in non ente simpliciter est generatio simpliciter est verum, licet sit per accidens. & quasi dicit: & diximus ꝙ causa in hoc, ꝙ in generatione non est motus, quia est de non ente, & ipsum esse de nõ ente est per accidẽs, & non essentialiter. & causa essentialis

In ñ ente simpľr est gñatio ꝑ accñs. Idẽ. 1. Phy. t. c. c. 74. 75. 76.

G tialis in hoc est dicere q generatio non est motus, quia transmutatum in ea est de ente in potentia. Dein de dicit: & similiter est de quiete. id est & cum in generatione non erit motus, non erit in ea priuatio motus, cui⁹ proportio ad motum in loco est sicut proportio priuationis, q dicitur quies in rei veritate. Et determinatio istius sermonis est, qm̃, quia omnis generatio est factio alicuius, quod ante nõ fuit, necesse est vt priuatio omnis generationis præcedat illam in subiecto, ex quo generetur. † Si igitur subiectum fuerit ens in actu, tunc generatio erit motus. & ista est dispositio trãsmutationis in alteratione, & augmento, & translatione. Et, si subiectũ fuerit in potentia, non erit illic motus, cum non sit illic motum in actu, sicut est dispositio in substãtia: & dicitur generatio, & corruptio simpliciter. &, si aliæ transmutationes dicunt generatio, & corruptio, tamen non simpliciter, sed cũ determinatione. Deinde dicit: & sequitur tale inopinabile. &c. idest & contingit dicẽtibus q generatio, & corruptio sunt mot⁹, aliud impossibile: & est, q illud, quod nõ est ens, est in loco. qm̃ omne motũ est in loco: *& qđ non est ens, mouet: ergo quod non est ens, est in loco. &, cum contradictoriæ huius conclusionis coniungetur vna duarum istarum propositionum vera, & est q omne motũ est in loco, concludetur in secunda figura q illud, quod non est ens. nõ mouetur. Deinde dicit Neq; corruptio est motus. quoniam contrarium corruptionis est aut mot⁹, aut quies, &c. idest & corruptio etiam non est motus, quia est cõtraria generatiõi, & impossibile est vt illud, quod est motus, sit contrarium ei, quod non est motus. & intẽdit hic per quietem, priuationem motus. K

Et syllogismus componitur sic, Contraria corruptioni est generatio, & quies: & quies est priuatio motus: ergo contraria corruptioni est priuatio motus: &, cum contrarium corruptionis est priuatio motus: & contraria sunt sub eodem genere: impossibile est vt alterum istorum sit sub priuatione, & alterũ sub habitu. qm̃ priuatio. & habitus non sunt sub eodẽ genere. † & propositio dicens q cõtraria sunt in eodem genere est famosa, & verificabitur in prima Philosophia.

Documẽtum.

† Subiectũ gñationis substãtialis ẽ H i potẽtia: sed subiectũ transmutatiõis accñtalis est i actu. Idẽ. 2. de Aia. c. 4. & 8 Me. 4. & 1. Ph. 63. & 1. cap. de substã ortbis. p hoc tñ vide. limitatio-nẽ. vnde Gñati õe i I 25. & 24. vide ẽt calcẽ cõ. primi in 2. de Gene.

* Hic hẽt p in cõuenienti q materia sit i loco Sed vide oppositũ. 1. de Gene, cõ, 27. Vide cõt. Zim.

Impossĩ ẽ vt illud, qđ est motus, sit cõtrariũ ei, qđ ñ ẽ motus. idem infra. 63.

† Propõ dicẽs q cõtraria sũt in eodem gñe est famosa, & verificabit L in prima Philosophia. 10. Meta. t. cõ. 13.

In quot, & quibus prædicamentis reperiatur proprie motus, Et quot modis dicatur Immobile. Cap. 3.

QVoniam autem omnis motus mutatio quædã est, mutationes autem tres, quę dictæ sunt, harum autem eæ, quæ sunt ſm generationem, & corruptionem, non sunt motus, hæ autem sunt, quę ſm contradictionem fiunt, necesse est eã, quæ ex subiecto est in subiectum mutationem, motum esse solum. Subiecta autẽ, aut cõtraria sunt, aut media. etenim priuatio ponatur contrarium. & monstrantur affirmatione nudum, & albũ, & nigrũ. Si igitur prædicamenta diuisa sunt substantia, & qualitate, & vbi, & quando, & ad aliquid, & quantitate, & ipso agere, & pati, necesse est tres esse motus, eũ, qui M

A qui quantitatis, & eũ, qui qualitatis, & eum, qui fm locum est.

Et, quia omnis motus est transmutatio aliqua, & modi trãsmutationum sunt tres prædicti, & istorum trium modorũ illud, quod est secundum generationem, et corruptionem, nõ est motus, in quo est contradictio, est necesse vt trãsmutatio sola, quæ est de subiecto ĩ subiectum, sit motus. Et duo subiecta sunt aut contraria, aut media. quo

B *niam nos ponemus priuationem etiam contrarium. quoniam per illam significatur sicut significatur nudum per affirmationem, vt album, & nigrum. Et, cum prædicamenta diuidantur in substantiam & qualitatem, & vbi, & ad aliquid, & quantum, & agere, & pati, necesse est vt motus sint motus qualitatis, & motus quantitatis, & motus in loco.*

9 Cum posuerit ꝙ transmutatio, aut est de subiecto in subiectũ, aut

C de subiecto in non subiectũ, aut de non subiecto in subiectum, aut de non subiecto in non subiectum, & destruxit tres modos, remansit vnꝰ, qui est de subiecto in subiectum. Et dixit: Et quia transmutationes sunt tres. & dixit tres, quia quartus modus manifestus est per se, scilicet quoniam transmutatio non fit de non subiecto in non subiectũ. Deinde dicit & istorum trium, &c. idest declaratum est ꝙ duo istorum trium, quæ dicuntur generatio, & corruptio, non sunt motus, ergo necesse est vt vera transmutatio sit de D subiecto in subiectum. Deinde d. in quo est cõtradictio, i. de affirmatione in negationem, & econuerso, vt prædiximus de generatione, & corruptione. Et, cum declarauit ꝙ vera trãsmutatio est illa, quæ fit de subiecto in subiectum, incœpit q̃rere species, aut genera istius transmutationis primas, & dixit. transmutatio subiecti in subiectum est motus, idest transmutatio, quæ est de subiecto in subiectum, est alteratio subiecti in subiectum, i. trãsmutatio alicuius affirmationis in aliquam affirmationem, remanente E essentia rei dispositæ illis duabus dispositiõibus. v.g. vt aliquod corpus demonstratum mutetur de albedine in nigredinem, aut de vbi ĩ vbi, aut de minori quantitate in maiorem. D. dicit: Et duo subiecta sunt, aut contraria, &c. i. & quia manifestum est per se ꝙ transmutatio est de contrario in contrarium, ergo transmutatio, quę est de affirmatione in affirmationem est de affirmatione contraria in affirmationem contrariam. Et, quia duæ affirmationes, aut erunt habitus, aut altera erit habitus, & altera priuatio, d. Po F namus nos igitur hic priuationẽ, & cõtrarium. i. & intelligendũ est hic per cõtrarium illud, qđ est commune duobus. Deinde dedit cãm, propter quam vtitur hoc contrario large, & est, quia affirmationes cõtrariæ diuiduntur in hęc duo, s. in veram contrarietatẽ, & in priuationem, & habitũ. & iam posuit, ꝙ transmutatio debet esse de affirmatiõe opposita in affirmationẽ oppositam, & dixit: quandoque .n. significatur per illam, sicut per affirmationem.

idest

G idest & posuimus contraria fm habitum, & priuationem in affirmationib' oppositis. quia priuatio quãdoque significatur per affirmationem, vt cum dicimus Socra. est nudus, quæ est affirmatio significans priuationem: quemadmodum, cũ dicimus Soc. est niger, aut albus, est affirmatio, quæ significat habitũ. & quasi dicit: &, quia necesse est vt trãsmutatio sit de affirmato opposito in affirmatum oppositum: & affirmatio opposita est duobus modis: necesse est vt omnis transmutatio sit aut de contrario in contrariũ, aut de non esse in esse, ant econuerso. & manifestum est ꝙ illud nõ esse est aliud à nõ esse, ex quo est generatio. Et, quia manifestum est ꝑ se ꝙ trãsmutatio, quæ est motus in rei veritate, est ĩter opposita mediata, & non est medium in transmutatione, quæ est de priuatione in habitum, quia inter priuationem, & habitum non est medium, dimisit destruere hanc diuisionẽ, quia est manifesta. &, quia vera cõtraria mediata inueniũtur in tribus prædicamẽtis, necesse est vt motus sit in tribus prædicamentis. sed ipse nõ compleuit hãc declarationem hoc modo: & quasi dimisit perscrutationem diligenti. Deinde incœpit inducere aliam viam manifestiorem, & famosiorem, in determinando genera motuum per determinationem generum prædicamentorum, in quibus inuenitur motus, & dixit: Et, cũ prædicamenta, &c. idest &, cum sit declaratum ꝙ motus est de subiecto contrario in subiectum contrarium, & est declaratum etiã in alia scientia ꝙ prædicamenta sunt decem, necesse est vt motus sit in trib'

Priuatio qñq; significat' p affirmatione. Idẽ. 5. Me. te. 17.

H

Documẽtum.

I

In añ ṗnt. c. 5. & ĩ 5. Met. t. c. 14. & . 6. Met. t. c. 4

tãtum, in qualitate, & est Alteratio, in quantitate, & est Augmentum, & Diminutio, & in loco, & est Trãslatio. qm̃ in istis prædicamentis inueniuntur contraria, & media: licet lateat in loco aliquãtulum. & ideo declarabitur post. a Et expositores querũt hic, quomodo hic ponit motum sub tribus diuersis generibus, & ipsum posuit illud genus per se, scilicet prædicamentum passionis. b Quidã igitur concesserunt ipsum esse sub istis generibus. & dixerunt ꝙ prædicamentum passionis est genus fm consyderationem receptionis motus, non fm consideratioñe motus. & isti dicunt ꝙ quale aliud est quiescens, & aliud motum, & similiter quantum, & locus alius est forma quiescens, & alius est forma mutata. Et quibusdã displicet hoc. & dicunt ꝙ quale non est genus per se, nisi fm ꝙ est quiescens, & similiter locus, & quantum. cum autẽ ista sunt consyderata, fm ꝙ sunt mota. sunt opposita in seipsis, cum sunt quiescẽtia: & impossibile est vt motum sit species quiescentis. & isti dixerunt præcise ꝙ motus est in prædicamento passionis, & ꝙ Aristoteles attribuit illum istis prædicamẽtis, quia ista prędicamenta sunt materia motus, nõ quia collocatur sub eis. Et videtur ꝙ, si potẽtia ad vnũquodq; prædicamentum est in illo genere prædicamenti, quod est in actu, & similiter via de potentia ad actum, f. si potentia ad substantiam est quoquo modo in prædicamẽto substantiæ, & similiter via ad generationem substantiæ, & similiter potentia ad quantum, & ad alia prędicamẽta, visum est ꝙ illud esse, quod est inter potentiam, & actum in illo genere,

K

Contrarietas, & media sunt ĩ tribus ṗdicamentis licet in loco lateat aliqũtulũ. Idẽ 8. Ph. c. 16. & in de opposi tũ. 5. met. c6. 4. & 10. met. c. 13.

a Digressio.

b Prima M solutio, & est Alfara.

Secũda solutio, & ẽ Auic.

L

Improbatio secũdę solutionis

A genere, sit sub illo genere. quoniam esse medium inter potentiã, & actũ, quæ sunt in illo genere, necessario est de genere actus, qui est complementum: sed differunt ſm magis, & minus. ire enim ad calorem est calor quoquo modo, & similiter ire ad frigus. Et ſm hunc modum est verum dicere ꝙ motus est in genere, in quo est illud, ad quod est motus, scilicet ſm suam materiam, ſm vero ꝙ motus est forma in hac materia existimandum est, ꝙ motus est per se prædicamentum: & ſm hoc fuit consyderatum in libro de prædicamentis. B Motus igitur habet duplicem consyderationem. quoniam ſm suam materiam est in genere eius, ad quod est motus, ſm autem formam, idest ſm ꝙ est transmutatio coniuncta cum tempore, est in prædicamento passionis. Et propter famositatem istius diuisionis, scilicet qm̃ omnes intentiones diuiduntur in habitus quiescẽtes, & mobiles, conueniunt omnes gentes in hoc, ꝙ posuerunt principia nominationum nomẽ, & verbum, & posuerunt nomẽ cuilibet formæ quiescẽti, & verbum cuilibet formæ mobili, C & posuerunt indeclinabile ad collationem inter illa duo. Ponentes vero receptionem esse prædicamentum passionis non bene fecerunt. quoniam receptio est potentia ad rem: & iam diximus ꝙ potentia ad aliquam rem est de genere illi⁹ rei.

motus, vt ẽ via, est in gñe termini ad quẽ Aue. solo Sed vr̃ cõtradictio hic. & 3. ph. c. 4. q a ibi dixit q.

motus, vt ẽ via, est i ꝑnto passionis, hic ỽo d. ꝙ ẽ in gñe termini, ad quem.

Improbatio primæ solutiõis.

Secundum substantiam autẽ non est motus, propterea ꝙ nullum est entium substantiæ contrarium. Neqȝ ei, quod ad aliqd contingit enim, altero mutationem patiente, vere dici alterum nihil mutationis subire. quare D ſm accidens motus horum est. Neqȝ etiam agentis, & patiẽtis, neqȝ omnis mouentis, & eius, quod mouetur: quia non est ipsius, motus nec generationis generatio, neque omnino mutatio mutationis.

In substantia vero non est motus, quia nullum ens est contrariũ substantiæ. Neqȝ in relatione etiã est motus. quoniam possibile est vt alterum relatiuorum transmutetur absque eo, quòd alterum trans E *mutatur. motus igitur eorum est per accidens. Neqȝ in agere, & pati etiam est motus, neqȝ motoris, aut moti: quoniam motus non habet motum, neqȝ generatio habet generationem, & vniuersaliter neqȝ trãsmutatio transmutationẽ.*

10 Cum posuit ꝙ motus inuenitur in tribus prædicamentis tantum, incœpit destruere ipsum esse ĩ aliquo cæterorum, & incœpit à substantia, & dixit: In substantia vero, &c. i. in substantia vero non est motus: qm̃ F omnis mot⁹ est de contrario ad cõtrarium: sed substantia non est contraria substantiæ, vt dictũ est in prædicamentis. Et intendit hic per cõtraria, contraria mediata, quorum vtrunqȝ est forma, & habitus, & habent media. Sed quæritur hic quo modo dixit a in libro peri Geneseos ꝙ ignis est contrarius aquæ, & terra aeri. b Et Ale. dicit ad hoc, ꝙ hoc, quod dixit in libro Prædicamentorum est de substantijs, quæ sunt cõpositæ ex forma, & materia, & in libro de

Digressio.

a In secũdo de Gñatione. 24. & 49. & 22.

b Alex. solutio. vide cõsilte primo ph. 52

G bro de Generatiõe loquitur de simplicibus, scilicet de formis tantum, quæ sunt i prima materia. a Et ista solutio non sufficit in hoc, quod est dictum hic. quoniam hoc, quod est dictum hic, ꝙ in substantia non est transmutatio, quia non habet contrarium, est sermo ponētis ꝙ in substantia non est contrarietas ſm formam, aut subiectum. &, si in substãtia esset contrarietas ſm formam, non ſm subiectum, tunc sermo Ari. nõ esset verus in hoc loco. b Et opinandum est ꝙ substantię simplices sunt contrariæ ſm suas qualitates, & propriæ qualitates in eis nõ sunt substantiæ, & si assimilantur substãtijs. quoniam c impossibile est vt aliquid in aliquo sit de aliquo prædicamento, & in alio de alio, ita, ꝙ calor sit in homine de qualitate, & in igne de substantia. d sed est in igne propinquius substantiæ. & ideo accipitur in definitione loco differentiæ, e & in alijs compositis remoti⁹ à substantia. vtrum igitur sequatur necessario dicere ꝙ substantiæ, quarum propria sunt contraria, debeãt esse contrariæ, aut dicere ꝙ non sequitur, nisi vt solummodo sint diuersæ, est consyderandum, sed non hic. Cum igitur concesserimus ꝙ in substantia est contrarietas, tunc sermo Arist. non erit verus. & verũ sequitur ex hoc ꝙ in substanria sit motus, sicut existimauit Alexan. adeo, ꝙ diuisit substantiam in formam: & subiectũ, scilicet quia concessit quod prima simplicia sunt cõtraria secundum forma', & non cõtraria ſm materias. quoniam quomodocunq; fuerint positæ substantiæ contrariæ, non sequitur ex hoc vt in eis sit mot⁹. Quoniam, si ponantur contraria ſm formas tantũ, K non erit in eis motus, quia subiectũ eorum est in potentia: f &, si essent contraria ſm vtrũq;, scilicet ſm formam, & subiectum, non esset in eis transmutatio, nedum motus. non enim sequitur, si posuerimus ꝙ in substantia sit contrarietas, vt in ea sit motus. Et, cum Themistius credidit hanc consecutionem valere, respondit ꝙ ignis non transmutat' ad aquam, nisi per medium. Et est sermo valde debilis, cum hoc, quod est contra Aristote. in libro g de Generatione, & Corruptione. quoniã, L cum posuerimus ꝙ in substãtia est cõtrarietas, quia ignis est cõtrarius aquæ, & ipse trãsmutatur ad aquã, & nõ destruit hoc dicere sermonẽ, dicentem ꝙ ignis transmutatur in aquam per medium, quia ista est dispositio contrariorum mediatorũ, scilicet ꝙ motus nõ est, nisi in istis, ergo quæstio non dissoluetur secundum ꝙ existimauit Themistius dissolui, neq; ſm ꝙ existimauit Alex.

Et quæstio non sequitur omnino. quoniam non sequitur, si dixerim⁹ ꝙ in illo, in quo non est contrarietas, non est motus, vt in illo, in quo est contrarietas, sit motus. in ponẽdo igitur ꝙ in substantia est contrarietas, nihil malum est plus, quàm destruere iudicium Aristo. & quomodocunq; concedatur ꝙ in substantia est contrarietas, destruetur signum Aristote. quare solutiones Alexan. & Themistij non valent. Et ista demonstratio, qua declarauit Aristoteles, ꝙ in substantia non est motus, fundatur super hoc, ꝙ in substantia non est contrarietas, & ꝙ motus est in contrarijs. Et forte ista declaratio est famosa. & illa, M qua

a Improbatio
b Responsio Auer.
c Impoſſe ẽ, vt aliqd i aliquo sit de aliquo p̃nto, & i alio d' alio consiſe. 1. Ph. t. c. 30 & 27. & 8. me. c. 5.
d Calor in igne ẽ ꝓpinquius H subę, & iõ accipit' in definitiõe loco dr̃iæ, vide consimile. 8. me. cõ. 5. & 4. Cœ. 6. & 26. 7. Me. 41. 8. Phy. 32. 1 de aĩa. xi
e Caliitas in igne est ꝓpinquior subę, & in alijs cõpositis. ẽ re- I motior a substãtia, vide diligẽter r ꝓ isto. c. 40. q̃rti de Cę. &c.

f Si substãtię essẽt cõtrariæ ſm formas, & subiectũ, nõ eẽt in eis trãsmutatio, nedũ mot⁹. vide cãm. 5. mẽ. t. c. 14. & 1. d' Gene. 43.
g In scdo de Gene. t. c. 24. & 26.

A qua sustentatus est, est illa, quã prædixit, s. φ transmutatio, quæ est in substantia, est generatio, & corruptio: & generatio, & corruptio non sunt motus, quia sunt in illo, quod est in potentia, non in actu: & motum est in actu. Et hoc, quod narrauimus de Alexan. est dictum in expositione eius in libro de Generatione. & idem in expositiõe sua habetur, quod nos dicimus de nobis, s. φ elementa non sunt cõtraria, nisi ſm qualitates, non ſm formas: & eramus læti in hoc. Et, cum declarauit φ in substantia non est mot⁹,
B declarauit etiam φ in relatione nõ est motus. qm̃ illud, φ transmutat̃ ad relationem, trãsmutatur se quiescente per transmutationem sui correlatiui. v.g. qm̃ columna, quæ est in dextro Soc. vertitur ad sinistrum Soc. quando Soc. trãsfertur in loco, transmutatio igitur in columna est per accidens: transmutatio vero relatiui, quæ est in Soc. licet sit per se, sequitur verum motum, s. translationem in loco. & hoc intendebat, cum dixit: qm̃ quandoq; transmutatur alterum correlatiuorum, &c.

D.d. motus igitur eorum est per
C accidens. in illo quidem, quod non transmutatur, manifestum est, in illo autem, quod transmutatur, trãsmutatio, per quã est relatiuum, est per accidens: quia relatio, quæ accidit ei, est propter suam trãsmutationem in loco per accidens. Est igitur vtriusq; per accidens. alterius quidem, quia est quiescens, reliqui vero, quia mouet̃ motu diuerso à trãsmutatione accidente ei: qm̃ sequit̃ suam translationem in loco ipsum esse in dextro, aut in sinistro colũnæ. D.d. Neq; in actione, & passione, &c. Et intendit per actionem illud, quod est cõmune actioni agentis: siue fuerit agẽs verum motum, aut aliquam trãsmutationem, quæ non sit motus. & similiter intendit per passionem. & ideo induxit post * destructionem, & dixit: neq; motoris aut moti. & quasi dicit φ actio & passio non habent motus, neque motoris, & moti, neq; generati, & generantis, & vl̃r transmutantis, & transmutati. quoniam motus non habet motum, neque transmutatio habet transmutationẽ vl̃r. Deinde incœpit declarare hoc, & dixit. D

* a. l. distinctionem.

Primum enim dupliciter cõtingit motus esse motum. Aut vt subiecti, vt homo mouetur, quia ex albo in nigrum mutat̃. An ne sic & ipse motus, aut calefit, aut frigefit, aut locum mutat aut augetur, aut diminuit̃? Hoc autem impossibile est. nõ enim subiectorum aliquid est ipsa mutatio. E

Primo vero non est poßibile vt motus habeat motum, nisi altero duorum modorum. Aut ita, quòd sit subiectum, verbi gratia quòd homo mouetur, quia trãsmutatur de albedine in nigredinem: Aut, quia calefit, aut infrigidatur, aut mutat locum, aut augmentatur, aut diminuitur, sicut dicitur in motu. Sed hoc est impoßibile. quoniam transmutatio non est de rebus subiectis. F

11 Quia motum habere motum intelligitur duobus modis, aut ita, φ motus sit subiect⁹ motui, ſm quod res mota est subiecta motui. aut ita φ mo-

G ꝙ mot' habeat motum, i. indigeat ad hoc ꝙ sit, motu præcedēti, vt ens generatum indigeat motu generationis, & impossibile est imaginari vt mot' habeat motum, nisi altero istorum duorum modorum, incœpit perscrutari de prima diuisione, & dixit: Aut ita, ꝙ sit subiectum, &c. i. aut ita, ꝙ motus sit subiectum motui, ita, ꝙ dicatur ꝙ motus mouetur per motum existētem in ipso, sicut dicitur ꝙ homo mouetur, quia trāsmutatur de albedine in nigredinē, aut de frigore in calorem, aut de loco in locum, aut de diminutione in H augmentum, aut econuerso. Deinde dixit: sicut dicitur in motu, i. ſm hunc igitur modum dicitur, ꝙ motus mouetur, scilicet quia transmutatur, & mouetur per alium motū, sicut dixim' hoc in re subiecta motui, scilicet ipsam moueri. D. d, Sed hoc ē impossibile, &c. idest, sed hoc, ꝙ motus sit subiectum motui, manifestum est quod est impossibile. qm̄, si mot' esset subiectum motui, tunc motus reciperet motū, & quietem. qm̄ illud, quod innatū est moueri, innatum ē quiescere: & impossibile est vt motus recipiat quietē, I qm̄ motus est contrarius quieti: ex hoc igitur apparet ꝙ impossibile est vt in motu sit motus, scilicet vt motus sit subiectum motui.

Aut ex eo, qa aliquod aliud subiectum ex mutatione mutatur in alteram formā, vt homo ex ægritudine in sanitatem? Sed neq; hoc possibile est, nisi ſm accidens. hic enim motus ex alia forma in aliam mutatio est. & generatio etiam, atq; corruptio similiter. verum hæ quidem in opposita sic, motus autem non K similiter. Simul igitur mutatur ex sanitate in ægritudinem, & ex hac ipsa mutatione in aliam. Manifestum autē ꝙ, cum æger fuerit, mutatus erit in quālibet. contingit. n. quiescere. Et amplius non ad quāuis semper. & illa ex quodam in quoddam alterum. Quare et opposita erit sanatio, sed ex eo, quia accidit. vt si ex recordatione in obliuionē mutaretur. quoniam, cui inest, illud mutatur, aliquando quidem in scientiam, aliquando vero in sanitatem. L

Alius vero modus est, vt sit aliud subiectum, cui accidit transmutatio, & transferatur ad aliā formam, v. g. homo de ægritudine in sanitatem. Et hoc etiam non est possibile in motu, nisi per accidēs. ipse. n. motus est translatio de aliquo in aliquid aliud. generatio. n. et corruptio sunt tales, præter hoc, quòd motus ad opposita est in hoc quodā modo, & in hoc alio modo. Transmutatum igitur transmutatur de ægritudine in sanitatem, et cum hoc de hac transmutatione in aliam. Manifestū est igitur, quòd transmutatio eius, cum fuerit ad ægritudinem, erit ad aliquā transmutationem, quæcunq; sit. quoniā possibile est quiescere. Et etiā possibile est vt semper transmutetur nō ad quamlibet transmutationē: M

sed

A *sed illa transmutatio est de aliquo in aliud. Et quandoq; erit in oppositum, & est sanitas per accidens. uerbi gratia, quoniam transmutatio de rememoratione ad obliuionem est transmutatio accidēs illi, qui habet illam trāsmutationem. quandoq; igitur transmutatur ad scientiam, & quandoque transmutatur ad sanitatem.*

11 Cum destruxit primum modū, incœpit destruere secūdum, qui est
B vt motus fiat à motu aliquo ad motum, & dixit: Alius vero modus, &c. i. modus vero secundus, s̄m quē possibile est imaginari ꝙ motus habet motum, est, non ꝙ motus sit subiectum motui, sed ꝙ illic sit aliud subiectum, ex quo sit motus ad motū, sicut homo mouetur de ægritudine ad sanitatem. & quasi dicat, ita, ꝙ aliud subiectū sit ab ipso motu, cui subiecto accidat trāsmutatio, & trāsferatur de motu in motū, sicut subiectum transfertur de vna forma in aliā formam, vt homo de ægritudine in sanitatem. D.d. Et hoc est impossibile, &c. idest & non est possibile vt motus sequatur essentialiter alium motum, sicut formæ quiescētes sequuntur motum. sed, si hoc fuerit, erit p accidens, scilicet vt esse motus sit perfectio eius, quod est in potentia, ita, ꝙ motus sit perfectio motus, quemadmodū formæ quiescentes sunt perfectio mot⁹. Et, cū narrauit ꝙ hoc est impossibile, nisi per accidens, dedit causam super hoc, & dixit: ipse enim motus, &c. i. & hoc est impossibile in motu essentialiter, quia motus est translatio rerū

Vn⁹ mot⁹ nō sequit' essentialr
C
aliū. sed, si hoc fuerit, erit p accīns. vide pfectam declarationē huius 8. Ph. cō. 71.

existentium de forma quiescēte in formam quiescentem. vnde sequitur vt translatio nō indigeat translatione, nisi per accidens. D.d. Generatio enim, & corruptio sunt tales, i. & hoc, quod sequitur de hoc in vero motu, similiter est de generatione, & corruptione: quoniam impossibile est vt generatio habeat generationem, aut corruptio corruptionem. Deinde d. præter hoc, ꝙ motus, &c. i. & inter motū, & generationem, & corruptionem non est differentia, præter hoc ꝙ generatio, & corruptio sunt ī oppositione alia ab oppositione, in qua est motus, s. quoniam generatio, & corruptio sunt de non esse in esse, & de esse in nō esse, & alij motus sunt de esse contrario in esse contrarium. & hic non facit differentiā in hoc, ꝙ sit impossibile transmutationem habere transmutationem, & motū habere motum essentialiter. Et, cū narrauit ꝙ generatio, & corruptio ī hoc sunt tanquā motus, incœpit inducere impossibilia sequentia hāc positionem, & dixit: Erit igit' transmutatio de sanitate in ægritudinē, & cum hoc de hac transmutatione in aliā. idest, &, cum transmutatio transmutatur in aliam transmutationem: & transmutatio, quando transmutatur est in re, ad quā transmutatur: manifestum est quòd, si illud, quod transmutatur de sanitate in ęgritudinem, transmutatur in aliam transmutationē, erit in duabus transmutatiōibus insimul, s. in ægritudine, & in transmutatione, ad quam transmutatur. omne. n. quod trāsmutatur de aliquo in aliquid, dum mouetur, semper separatur à parte illius, ex quo mouetur.

D E F

Oē, qđ trāsmutat' de aliquo in aliqd, dū mouetur,

G tetur, & acquirit partem illius, ad quod mouetur. D. d. Manifestum est igitur, &c. i. &, cum posuerimus φ illud, quod mouetur de sanitate in ęgritudinem, est in duabus trāsmutationibus insimul, s. transmutatiōe ad ęgritudinem, & in transmutatione ad trāsmutationem, ad quam transmutatur, manifestum est, φ qn̄ transmutatur ad ęgritudinem, transmutatur cū hoc ad quālibet transmutationem: cū sic fuerit positio dicentis φ oīs transmutatio est à transmutatione sine determinatione. D. induxit id, qđ sequitur ex hoc, & dixit: qui possibile est quiescere, i. &, cum trāsmutatur de

sp separ' à pte illius, ex quo mouet', & acqrit ptē illi⁹, ad qđ mouetur. Cōsise. 3. ph. c. 4. & 6. ph. 32. & 8. ph. t. c. 70.

H sanitate in ęgritudinem, & trāsmutatur cum hoc à qualibet transmutatiōe, possibile est ipsum transmutari ad priuationem transmutationis: & sic erit simul transmutatum ad ęgritudinem, & non transmutatum insimul: quod est impossibile. D. induxit aliud impossibile, & dixit: Et etiam possibile est, &c. i. & ēt possibile est ſm hoc vt transmutatū transmutetur, sed non ad qđlibet, sed ad oppositum. qm̄ transmutatio essentialiter est de opposi-

I to in oppositū. & sic sequitur vt res transmutetur duabus trāsmutationibus oppositis insimul, adeo, φ illud, qđ transmutatur de sanitate in ægritudinem, dum transmutatur, transmutatur de ęgritudine in sanitatem. & hoc, quia accidit transmutationi transmutari ad cōtrarium. v. g. quoniam transmutatio de rememoratione ad obliuionem existimatur continuari cum transmutatione, quæ est de obliuione ad rememorationem, sed per accidens. v. g. quoniam transmutatio de memoria alicuius intentionis, & ò obliuione eius est transmutatio accidēs illi rei, cuius est illa interitio. Deinde dixit: quandoque igitur transmutatur ad scientiam, & cęt. idest, sed hoc, quòd est mos dicere, quòd translatio est de transmutatiōe cōtraria ad transmutationem cōtrariam, vt dicitur, quòd de memoria est transmutatio ad obliuionem, non est essentialiter, sed hoc accidit propter transmutatum. quoniā, sicut transmutatur aliquando ad scientiam, & aliquando ad sanitatem, ita accidit transmutari quandoque de obliuione ad scientiam, & de ægritudine ad sanitatem, & quandoque de scientia, & quandoque ad scientiam, & quandoque de sanitate, & quandoque ad sanitatē: non ita, quòd trāsmutatio, quę est de sanitate in ęgritudinem, est essentialiter copulata, sed īter illa est quies. quoniam, si hoc non esset, sequeretur vt moueret' duobus motibus oppositis insimul. K L

Amplius aūt in infinitū fiet abitio, si erit mutationis mutatio, & generationis generatio. Necesse igitur est esse primā, si vltima erit. vt, si simplex generatio fiebat aliqn̄, et quod fit fiebat. quare nōdū erat qđ fit simplr, sed aliquid qđ fit, †{ & qđ fit } iam, & rursum fiebat hoc aliqn̄. quare nondum erat tūc id, qđ fit. Qm̄ autem infinitorū non est quicq̄ primū, non erit primū. quare neq̄ contiguum, neque fieri igitur, neque moueri possibile est, neque mutari quicquam. M

† a. l. & hoc (& qđ fit).

Et

A *Et etiam hoc procedit in infinitum, si transmutatio habet transmutationem, & generatio, generationẽ. Quoniam necesse est ut sit prius, si posterius est futurum, v. g. quoniam, si generatio simpliciter fuerit, erit generatio in aliqua hora. generatio.n. generabatur. ex quo sequitur, ut generatio nõdum sit simpliciter generata, sed, cum fuerit generata, tunc existet generata, & iam fuit etiam generata*
B *in aliqua hora. ex quo sequitur ut generatio non fuerit generata. Et, cum infinita nõ habent primum, impossibile est primum esse. ergo impossibile est consequens esse. ergo impossibile est secundũ hoc, aliquid generari, et aliquid moueri.*

83 Cum declarauit, ꝙ trãsmutatio nõ potest transmutari ad transmutationem, nisi per accidens: quoniã trãsmutatio essentialiter ẽ de quiescente ad quiescentem: & intelligo hic per quiescentem illud, qđ caret
C transmutatione siue in loco, siue in alio: incœpit inducere impossibilia contingentia huic positioni, si aliquis posuerit ipsam essentialiter, & dixit: Et ẽt hoc procedit in infinitum, i.&, si transmutatio sequitur transmutationẽ præcedentẽ essentialiter, contingit ut ante hanc trãsmutationẽ demonstratã sint transmutationes infinitæ. D.d. Necesse est enim ut prius sit, &c. idest & cõtingit huic opinioni ut ante transmutationẽ demonstratã sint transmutationes infinitæ, quia necesse est, cum ante transmutationem fuerit trãsmutatio, & posuerimus trãsmutationẽ posteriorũ esse in actu, ut prior transmutatio sit actu ante. & hoc intendebat, cum dixit: & ut prius sit, & cum posterius fuerit futurum, idest cum posterius fuerit, erit prius. D.d. ver.g.&c. intendit ꝑ hunc sermonem destruere generationem habere generationẽ, & uniuersaliter motum habere motum. & fundatur super duas propositiones, quarum altera est, ꝙ res generata, cum fuerit in generatione, nõdum est illa res generata. v. g. quoniam homo, cum fuerit in generatione, nondum est homo: & hoc manifestum est per se: secunda autem est, ꝙ, cum generatio simpliciter fuerit generata, tunc generatur: Si igitur aliquis posuerit ꝙ generatio generatur, sicut generatur indiuiduum substantiæ, sequitur ex prima propositione ut generatio non sit, dum generatur: sicut homo nõ est homo, dum generatur. & sequitur ex secunda ꝙ, cũ generatio simpliciter existat, completa non erit. quia positum est ipsam generari, cum fuerit, & ipsam non esse, cũ generatur: ex quo sequitur ut sit, & ut non sit in eodem instanti. quod est impossibile. impossibile igitur sequitur ex hoc, quod posuimus, ꝙ generatio habet generationem. Et cũ dixit, ver. g. quoniam, si generatio, & cęt. intendit. ver. gra. quoniam, si generatio simpliciter existit generata in actu, in aliqua hora tantum generatur. Deinde d. necesse est igitur ex hoc, &c. idest necesse est igitur ut generatio simpliciter, dum generatur, non sit generata perfecte. D. d. sed, cum fuerit generata, & cęt. idest,

D E Res gñata cũ fuerit i gñatiõe, nõ dũ est illa res gñata. idẽ ĩfra.c. 6. vide cõsilr. 6.ph. 99.&.8. ph.69. F

G idest, sed, cum fuerit generatio, tūc inuenitur generatum: sed ante hoc hæc generatio, quæ est generata, in alio tempore, generabat. & hoc intendebat, cum dixit, & hoc ēt generabatur ī aliqua hora. D. d. ergo necesse est, &c. i. ergo necesse est vt generatio simpliciter nondum sit, scilicet in illa hora, in qua est. qđ est impossibile. & licet, vt apparet, nō induxit hoc exemplum, nisi ad destruendum hanc opinionē ex hoc, ꝙ cōtingit ei, scilicet infinitum esse, tñ continet aliam destructionē, cum hoc, quod dat exemplificationem, quam intendit. Et ideo reuersus est ad declarādum illam primā destructionem, & dixit: Et, cū infinita, &c. i. &, cum ante transmutationem demonstratam in actu est alia transmutatio, & ante illā alia, & hoc est essentialiter, tūc inuenientur transmutationes infinitę. &, cū infinita non habent primum, ergo istæ transmutationes non habent primam. &, cū prima trāsmutatio non est, non erit cōsequens. qm̄ primum est necessarium in esse sequētis. &, cum sequens non erit, non erit ista transmutatio præsens. qđ est impossibile. a ergo ante trāsmutationem non est transmutatio essentialiter. per accidens vero est necessarium, s. ꝙ ante omnem transmutationem sit transmutatio. qm̄ necesse ē vt sit hic vnus motus ęternus, qui sit causa ꝙ ante oēm motum factum sit motus, vt declaratum est in Octauo. b Et, quia Moderni non distinguunt illud, qđ est per se, & illud, qđ est per accidens, existimauerunt quod sequitur ex hoc ꝙ, si homo semper generatur ab homine, & primum non fuerit, postremum non erit. c Et non est ita. quoniam primum est, & est sol, & intelligentia operans. hominem autem generari ab hoīe in infinitū est verum per accidens, non per se.

H Hic pficit primā demonstrationem.

I a Aň trāsmutatio-nē essētialiter ń est trāsmutatio eēntialiter, p accńs yo ē necessā-riū. Idē. 1. cœ. 22. consile. 8. Ph. com. 47. b Inuehit contra leges. vide consile. 8. Ph. cō. 15. & 47.

K c In gňatione hoīs primū ē & ē sol, & intelligentia operās.

Amplius eiusdem est motus contrarius, & insuper quies, & generatio, & corruptio. quare id, quod fit, cū fit id, qđ fit, tunc corrūpitur. neq. n. quod mox fit, neq posterius. esse. n. oportet quod corrumpitur.

L *Et etiam motus per contrariū erit eiusdem rei, & quies etiam, & generatio, & corruptio. Si igitur tunc generatio est generata, quando generatur, quando igitur corrumpitur? quoniam impossibile est vt generetur, & corrumpatur, dum generatur. neq; in postremo. quoniam corruptum indiget vt generetur necessario.*

14 Idest hoc, quod dixit: Et etiam, &c. fundatur super tres propōnes: quarum Vna est, ꝙ res mota in rebus, quę mouentur motibus oppositis est eadem. v. g. quoniam id, qđ mouetur ī loco, idem est cum illo, quod quiescit: & similiter illud, qđ generatur, idem est cum eo, quod corrumpitur. Secunda autem propositio est, ꝙ omne generabile est corruptibile. & hoc apparet per inductionem, & declarabitur perfecte in primo Cœli, & Mundi. Tertia vero est, ꝙ corruptum non corrumpitur, dum generatur, neq; res mota quiescit, dum mouetur. Cum igitur posuerimus ꝙ generatio habet generationem, sequitur vt habeat corruptionē: &, cū habuerit corruptionem,

M

A ptionem, sequitur vt ipsa generatio recipiat corruptionem: & sic cōtrarium recipit suum contrarium. quod est impossibile. D.d. Si generatio tūc, &c.i. si igitur generatum dum generatur, est generatū, non corruptum, scilicet quia nō potest corrumpi apud generationem, qñ igitur corrumpitur, si generatio habet generationem? & quoniam impossibile est corrumpi apud generationē, neq; qñ cōpletur generatio, qm̄ corruptum est ipsum generatum, s. ꝙ generatum est subiectum corruptiōis. si igitur generatio corrumpitur, tunc contrarium erit sub B iectum sui contrarij. & hoc intendebat cū dixit: neq; in postremo, &c.i. quia res corrupta indiget vt illa sit generata, & vt sit in eadem hora cum corruptione.

Impoſsi e contrariū recipe suū cōtrariū. Idē.1.phy. cō.51. & q ibi. &.2 de Gñatione. t.c.6. & q ibi.

Amplius oportet materiam subesse & ei, quod fit, & ei, qd mutatur. quæ igitur erit? vt alterabile, aut corpus, aut anima est, sic id, quod fit, motus, aut generatio.

Et etiam generatum transmutatum indiget, vt habeat mate- C *riam subiectam. quæ igitur est ista materia? quoniam quemadmodum alteratum est corpus, aut anima, ita generatum est aliquid motus, aut generatio.*

15 Ista est alia ratiocinatio. & est, qm̄, si transmutatio est generatio, & omne generatū habet materiā, necesse est vt transmutatio habeat materiam subiectam: & illa materia est, quę disponitur per illā trāsmutationem, sicut corpus, aut anima disponitur per transmutationē, D cum transmutatio fuerit in eis. Et dixit: quę igitur est ista materia? i. materia transmutationis, quæ est genus, in quo est transmutatio, nō materia, in qua est transmutatio, s. q̄ est de alio genere à genere transmutationis, si transmutatio fuerit transmutata. D. d. qm̄ quemadmodum igitur alteratum, &c.i. quemadmodum igitur transmutationis in substantia subiectū est aut corpus, aut anima, similiter subiectū generationis, si generatur, s. genus, in quo est generatio, debet esse aliquid aliud, aut motus vl̄r quicun- E que, aut generatio. Vtitur igit̄ hoc nomine alteratio pro transmutatione in substantia. quoniam, si non vteretur hic pro transmutatione in substantia, sed pro transmutatione in qualitate, tunc generatio non erit de substantia. Et quasi intendit declarare per hūc sermonem ꝙ impossibilia contingentia ponentibus ꝙ motus habet motum, ita, ꝙ motus sit subiectum motui, eadem contingunt ponentibus ꝙ motus hēt motū, ita, ꝙ subiectū sit aliud: qm̄ sequitur ex hac pōne vt motus moueat̄, sicut sequit̄ ex prima. qm̄, F sicut in trāsmutatione de albedine in nigredinem sequitur vt nigredo sit trāsmutata, silr̄, si genus motus, ĩ quo est, fuerit motus, sequit̄ vt motus moueat̄, & si nō ponat̄ ꝙ mot⁹ est subiectū motui, vt posuimus in primo mō. Et hoc est ita: qm̄ subiectū motus intelligitur duobus modis, quorū Vnus est illud, in quo est motus, s. corpus motum. & ſm hoc intelligitur primus modus in hoc, ꝙ corpus moueatur, s. in hoc, ꝙ motus sit subiectum motui, sicut cor-

Documentum.

G pus est subiectum ei. Secundus vero modus est genus, in quo est motus, s. qualitas transmutabilis, aut substantia, aut quantitas, aut vbi. hoc.n. est subiectum motui et alio modo, & ex hoc modo et sequitur vt motus moueatur, si motus habeat motum, ita, quod subiectum eius sit aliud à subiecto motus. & iste est secundus modus.

Et rursus aliquid, in quod mouetur. oportet.n. quod aliquid sit huius ex hoc in hoc motus, et non motus, aut generatio. Simul autem

H & quo erit & non.n. erit disciplinatio disciplinationis generatio. quare neque generationis generatio, neque quidam cuiusdam.

Et etiam illud igitur, ad quod est motus, quid est? necesse est.n. vt motus huius demonstrati sit de hoc in hoc aliquid, non motus. Et, cum hoc impossibile est hoc intelligi quomodo sit impossibile.n. est vt scia fiat scia. ergo generatio nō habet generationem omnino.

16 Et etiam, si posuerimus quod mo-

I tus habet generationē, quid igitur est illud, ad quod generatur motus? quoniā necesse est vt motus rei sit de hoc in hoc: & vt illud, ex quo est motus, & ad quod est motus, sit aliud à motu. &, cum posuerimus quod motus habet generationem, tūc illud, ad quod est motus, & ex quo est motus, erit motus. quod non est intelligibile, s. quomodo sciētia sit scientia, & motus sit motus. Quoniam generatum est illud, quod nondū est in actu perfecto, s. quod est ī via generationis. nam, si esset in actu, non esset illic generatio: quoniam gene- K ratio est exitus eius, quod est in potentia in actum, & est esse non cōpletum. si igitur motus haberet generationem, tunc esse in rei via generationis esset esse eius perfecte in actu: & sic res, quæ est iam cōplete generata, generaretur. & hoc intendebat, cum dixit: impossibile.n. est vt scia fiat scia, i. quoniam sicut est impossibile vt scientia fiat scientia, ita est impossibile vt generatio generetur.

Amplius, si tres species mot⁹ sunt, harum aliquā necesse est esse subiectā naturam, et ea, in quo L mouetur. vt necesse est loci mutationē alterari, aut ferri. Omnino autem, quoniā mouetur oē, quod mouet, tripliciter, aut quia secundum accidens, aut quia pars aliqua, aut quia per se, secundum accidēs solū continget mutari mutationē. vt, si is, qui sanatur, currat, aut discat. eam autem, quæ secundum accidens, dimisimus pridem.

Et etiam, si species motus sunt tres, necesse est vt natura subiecta isti sit vna earū, & similiter M *illud, ad quod mouetur. et sic trāslatio alterabitur, aut transferetur. Et vniuersaliter, cum omne motū mouetur tribus modis, aut per accidens, aut secundum partē, aut per se, possibile est vt transmutatio transmuetur. v. g. vt infirmus ecce adhuc iam medicinatur, aut addiscit. & iam dimisimus superius loqui de transmutatione per accidens.*

Cum

A Cum d. q. si motus hēt motū, se-
17 quit̄ vt motus moueat̄, incœpit inducere ĩopinabile cōtingēs in hoc, & d. Et, ēt si spēs mot⁹ sunt tres, &c. i. & ēt, si in pdicamēto mot⁹ fuerit motus, s. q materia mot⁹ sit motus, sicut materia alteratiōis ē in qualitate, & materia trāslatiōis est ĩ vbi: & iã declaratū ē prius q spēs mot⁹ sunt tres, trāslatio, & alteratio, & diminutio: necesse ē, si mot⁹ est ĩ motu, sicut alteratio ĩ qualitate, & trāslatio in vbi, vt idē motus sit aut in sua spē, aut ĩ alia: si in sua, sequit̄ vt trāslatio trāsferat̄, & alteratio alteret̄; qđ ē inopinabile. si ĩ alia, sequi-
B tur vt trāslatio alteret̄, & alteratio trāsferat̄, qđ est magis inopinabile. D. d. necesse est vt natura subiecta, &c. & intēdit p naturā subiectā, genus, in quo est motus, i. necesse ē vt materia subiecta isti motui sit vn⁹ motuū: & silr necesse ē vt iste motus, qui ē quasi forma ĩ hac materia, sit vnus triū motuū: & hoc intēdebat, cū d. & silr illud, ad qđ mouetur, i. & silr est necesse, vt fořa istius mot⁹ sit vnus triū motuū. & accipit illud, ad qđ mouet̄, loco mot⁹, quia illud, ad qđ ē mot⁹, ē de natura mo-
C tus. D. d Et vlr, &c. & intēdit declarare, qūo sequit̄ vt mot⁹ sit à motu p accńs. manifestū ē. n. q hoc ē ɔńs motū generatū: & apparet in pricipio Octaui. &. q. d. & quia oē motū mouet̄ aut p se, aut p accńs. & declaratū est q motus nō ē ex motu p se: necesse ē vt motus fiat à motu p accidēs. Et tacuit de illo, qui ē fm ptē: quia oē, qđ hēt motū fꝫ partē, posse ē vt motus sit ĩ toto: quia, cū ps diuidit̄, fit totū. si igit̄ eēt posse vt motus moueret̄ fm partē, esset posse vt moueret̄ fm totū: & cū est ĩposse vt motus moueat̄ p se, aut fm partē: ergo est posse p accidēs: immo apparebit q est necessariū, s. vt ante oēm trāsmutationē sit transmutatio. D. d. v. g. &c. i. v. g. vt trāsmutatio de ægritudine in scientiã. hæc. n. est transmutatio ex transmutatione per accidens. & similiter qñ transmutatur de ægritudine in disciplinam.

Illđ, ad qđ ē motus, ē de natura mot⁹. Idē sup. c. 9. & 3. ph. c. 4.

Documētum. Oē, quod hēt motū fꝫ ptē, posse est vt mot⁹ sit ĩ toto: qa, cū ps diuidit̄ fit totū. Idē su. c. 1. & ibi.

D

Qm̄ aūt neqꝫ substantię, neqꝫ ipsius ad aliqd, neqꝫ ipsius facere, & pati relinquitur fm qualitatē, & quantitatē, & vbi motū esse solū. in vnoquoqꝫ. n. horum est contrarietas. Motus igi-
E tur fm qualitatē Alteratio sit. hoc. n. inditum est cōe nomen, Dico autē qualitatē, nō quæ in substantia: (etenim dr̄ia qualitas est:) sed quę passiua est, fm quā dicitur pati, aut impassibile esse. Qui vero fm quantitatē est fm cōe quidē innominatus est, fm aūt vtrunqꝫ, Augmentatio, & Diminutio. is quidem, qui est in perfectã magnitudinē, augmentatio, q vero ex hac diminutio. Qui autē fm locū, & fm propriū, & fm cōe inno-
F minatus est. vocetur aūt Latio nomine cōi. quãuis dicant̄ ferri hęc sola proprie, cū non in seipsis sit, mutantibus locum, stare, & quæcunqꝫ non ipsa seipsa mouent fm locum.

Et, cum motus non est substantia, neque relationis, neque actionis, neque paßionis, remanet vt sit in quantitate, & in qualitate, & vbi tantum, quonia in vnoquoque istorum est contrarietas.

G *Motus igitur in qualitate fit Alteratio. quoniã hoc nomen coniunctũ est cum qualitate vniuersaliter. Et intelligo per quale, non oẽ illud, quod est in substantia: quoniam differentia ẽt est qualitas: sed qualitas, quæ attribuitur passioni, & est illa, per quam dicitur aliquid pati, aut non pati. Motus autem in quantitate vniuersaliter nõ nominatur. vnum autẽ eorum dicitur Augmentũ, aut Di-*
H *minutio: motus vero ad magnitudinem completam dicitur augmẽtum, & motus ex hac dicitur diminutio. Motus vero in loco vniuersaliter, & proprie non nominatur. dicatur igitur Translatio. licet translatio non dicatur vere, nisi de illis rebus tantum, quæ mutant loca, & non habent quiescere, & quæ non mouent se in loco.*

18 Ista est conclusio, quam intẽdit. qm̃, cum posuit ꝙ motus inuenitur
I in tribus prędicamentis, & declarauit ꝙ non inuenitur in substantia, neq; in relatione, neq; in actione, aut passione, sequitur vt solummodo sit in istis tribus. Et dixit: qm̃ in vnoquoq; istorum est cõtrarietas. & innuit vl̃r hoc, ꝙ causa vl̃r, ꝓpter quam est possibile vt motus solummodo sit in his tribus prædicamentis est, quia cõtraria existunt in eis. hęc.n. necessaria cã est in esse eorũ. Et dixit: Motus igitur in qualitate, &c.i.& vocetur intẽtio vl̃s, quę est motuũ in quale, Alteratio. qm̃ hoc nomen positũ est vl̃r oĩbus motibus, qui sunt in qualitate. & intendit per hoc, qđ dixit, coniunctum, i. positum ad placitum. D.d. Et intel- K
ligo, per quale, non illud, qđ est substantia, &c.i. & intelligo, per qualitatem, in qua inuenitur iste motus, non qualitatem, quę est in prędicamento substantię. v, g. differentias, quæ sunt qualitates substantiales, sed spẽm qualitatis, cui attribuitur passio, aut passibilis qualitas. & hoc intendebat, cum dixit: & est illa. ꝑ quam dr̃ aliquid pati, aut nõ pati. & intẽdebat genus per hoc de ꝓdicamento qualitatis passibilis, & po- L
tentiam naturalẽ, & impotentiam. qm̃ per hoc, qđ dixit pati; continet duo genera simul, continet genus passiuum, & genus, qđ dr̃ ſm impotentiã naturalem, & per hoc, qđ dixit, & non pati innuit potentiã naturalem. Et dixit hoc ſm consyderationem large, sicut posuit generationem primo in definitiõe. qm̃ in Septĩo istius libri declarabit ꝙ motus alterationis nõ inuenit̃ in ꝓdicamẽto qualitatis, nisi ĩ genere qualitatis passiuæ ſm tactum, gustũ, & visum. nã istæ qualitates recipiunt magis, & minus. & nõ ẽ ita de qualitatibus, q̃ sunt in aĩa, & in aĩato, & in qualitate, q̃ est ſm quantitatẽ. illa aũt, quę dr̃ ſm potentiã, & impotentiã naturalem, est propinqua passiuę. & vr̃ ꝙ in ea nõ est motus. & in Septimo ꝑscrutabitur de hoc. sed ſm verba eius in hoc loco apparet ꝙ ſm eam inuenit̃ motus. D.d. Motus aũt in quãtitate, &c.i. & motus cõis, qui est in ꝓdicamẽto quãtitatis, s. q̃ cõtinet duas spẽs, nõ habet nomẽ: sed altera duarũ specierum dr̃ Augmẽtũ & reliqua Diminutio. D.d.

Documẽtum. 7. ph. t.c. 14. vsq; ad t.c. 20. Vid. c. 14. 7. ph. cur de odor. ñ fecit mentionem.

Quæ sit qualitas ĩ
M
quãtitate. Vide. 7. ph. c. 15. in 7 ꝑscrutabit̃ vtrũ ĩ scđa spẽ qualitatis sit motus. Vide cal. cẽ. c. 20. 7 ph. ꝑ hoc.

A D.d. Motus vero in loco, &c.i. & intētio cōis oībus motibus, qui sunt in loco, & est illa, q̄ est tanq̄ genus istius motus, non habet nomen. Et intendit per propriū motū, qui ita se habet ad hunc motū generalem sicut species. & hoc est ſm idioma Græcorū. D.d. dicatur igitur Translatio. idest, nos autē vocemus illud, qd̄ inuenitur ī spēbus istius motus, translationem. Et, quia hoc nomē translatio dr̄ in idiomate eorum de eis, quæ mouentur in loco, quæ nō hn̄t cessare in eo ex se, s. quę mouētur violente, & de corporibus ipsis
B simplicibus, narrauit hoc, & dixit: licet translatio, &c.i. licet translatio in nostro idiomate dicatur vere de rebus, quę mutant sua loca, & non hn̄t cessare ex se, cum sint inanimata. D.d. & quę non mouent se in loco. & forte addidit hoc, quia hoc nomen translatio apud eos dicebatur de motibus violentis tm̄. qm̄ a corpora quatuor simplicia existimantur mouere se in loco, sed non hn̄t quiescere ex se. b Et forte hoc nomen translatio apud eos dicebatur de omni, quod mouet in loco, pręterq̄ de habentibus animas. c corpora. n. simplicia non mouēt se in loco, nisi per accidens: & illa, quę mo
C uent se in loco, sunt aīata. ſm hoc igitur animata sunt illa, quę quiescunt ex se. &, cū dixit q̄ istę duę dispōnes nō inueniunt in eis, de quibus dicitur hoc nomen translatio apud eos, demonstrauit q̄ hoc nomen translatio apud eos dicebatur de non animatis, siue moueantur naturaliter, aut violenter.

Principū. a Corpora quatuor simplicia existimāt mouer se ī loco, sed ñ hn̄t quiescere ex se Vide cōsimile. 2. ph. c. 1. & quę ibi. vide clarius p hoc. c. 29. 8. ph. & c. b Secūda. c Corpora simplicia ñ mouent se ī loco, nisi p accidens.

Quę autem est in eadem forma mutatio in magis, & minus alteratio est. Quæ. n. ex contrario est in cōtrarium motus est, aut simpliciter, aut aliquo mō. In minus. n. cum ierit, in contrarium dicetur mutari: in magis autem, vt ex contrario in seipsum. differt. n. nihil ſm qd mutari, aut simpliciter. verum aliquo mō oportebit cōtraria eē. magis aūt, & minus est ex eo, quia plus, aut minus contrarij inest, & nō. Qđ igit hi tres soli motus sint ex his manifestū ē. D

Et trāsmutatio etiam, quæ est in eadem specie, in magis, & minus est alteratio. Quoniam est motus, aut ex contrario, aut ad contrarium, aut simpliciter, aut quodam modo. Transmutatio igitur, cū est ad minus, dicitur quod res transmutatur ad contrarium: et, si ad maius, dicitur quòd transmutatur ad illam ex contrario. quoniam non est differentia inter hoc quòd res transmutetur quodā modo, & simpliciter, nisi in hoc, quòd duo contraria necesse est vt sint existentia quodam mō. et magis & minus sunt, vt contrariū existens, aut non existens sit quodam modo magis, & minus. Declaratum est igitur ex hoc, quod isti tres sunt motus tantum. E F

19 Cū posuit q̄ motus sunt de contrario in contrarium, & quia latet hoc, qm̄ nos videmus eandē spēm transmutari de simili in simile, vt cum album transmutatur ad magis

G gis album, aut nigrum ad magis nigrum, incœpit dissoluere hoc, & dixit: Et transmutatio etiam, &c. i. & transmutatio nō solummodo, quæ est de specie in speciem contrariam est alteratio, vt album in nigrum, sed trāsmutatio, quæ est in eadem specie ſm magis, & minus, vt albū in magis album, & econuerso. D. incœpit declarare q̃ ista transmutatio, quæ est in eadem specie, est de contrario in contrarium, & dixit: Qm̃ est motus, &c. i. & diximus q̃ ista transmutatio est motus de cōtrario in contrarium, aut simpliciter, aut quodammodo. & iste mo-

H tus, s. qui est in eadem specie, est de cōtrario in contrarium quodā mō. Et intendit, qm̃ quęstio sequeretur, si omnis motus esset de cōtrario in cōtrarium simpliciter: cum autem inuenitur duobus modis, s. in respectu extremitatum, & medij, non cōtingit quęstio. Et, cum narrauit q̃ motus, qui est in eadem specie, est de aliquo contrario in aliquod cōtrarium, incœpit declarare hoc, & dixit: Trāsmutatio igitur, cum est ad minus, &c. idest, & in transmu-

I tatiōe, quę est in eadem specie, inuenitur magis, & minus ex contrarietate. cum igitur trāsmutatio fuerit de magis in minus dicetur trāsmutari ad contrarium: quoniā nō fit minus, nisi ex mixtione cōtrarij. v. g. qm̃ id, quod est magis album, quod trāsmutatur ad minus albū, dicitur transmutari ad aliquod nigrum: &, cum econuerso, dr̃ transmutari ad aliquod album. D. d. qm̃ nō est differentia, &c. i. & hoc est necesse, quia non est dria inter hoc, q̃ res trāsmutetur quodammodo nō simpliciter, & q̃ transmutetur sim-

Nō fit minᵒ, nisi ex mixtione contrarij. 1. cœli fr. t. c. 43. Sꝫ vid oppositū. 2. cœ. c. 15 Vide cōt. zim.

pliciter in hoc, q̃ vtraq; transmutatio indiget vt sit de cōtrario in contrarium, nisi in hoc, q̃ in transmutatiōe simpliciter duo cōtraria sunt contraria existētia simpliciter, & in transmutatione quodam mō sunt contraria quodammodo. Et hoc intēdebat cum dixit: sed in cōtrarijs, &c. i. sed contraria in transmutatione, quę est simpliciter, sunt contraria in ea existentia simpl̃r, & in trāsmutatione quodam modo sunt cōtraria quodam modo. & hoc intendebat, cum dixit: sed in contrarijs, &c. idest, sed contraria in transmutione, quæ est quodam modo, sunt contraria in ea quodam modo. & quasi per hoc dat causam, propter quam quædam trāsmutatio est de cōtrarijs simpliciter, & quædam de aliquibus contrarijs. D. d. & magis, & minus, &c. & quasi dicat & magis & minus est vt contrarium, aut mediū diuersent ſꝫ minᵒ, & magis. K L

In trāsmutatiōe simpl̃r cōtraria sunt simpl̃r, & i trāsmutatiōe quodā mō cōtraria sūt quodam modo. idē sup. c. 6. & infr. c. 52.

Immobile autem est et quod omnino non potest moueri, sicut sonus est inuisibilis. Et qđ in multo tēpore vix mouetur. Aut qđ tarde īcipit, qđ dicitur ægre mobile. Et quod aptū natura est, potestq́ꝫ moueri, nō mouetur aūt tunc, cū aptum natura est, & vbi, & quomodo: qđ quidem immobiliū solū quiescere voco. contraria .n. quies motui est. quare priuatio erit susceptiui. M

Immobile quot modis dicatur.

Et immobile est illud, quod non potest moueri omnino, verbi gratia sonus est inuisibilis. Et illud, quod mouetur tarde, & difficile est

A *est illud, quod dicitur difficilis motus. Et illud, quod innatum est moueri, & potest moueri omnino, sed non mouetur in illa hora, in qua innatum est, & vbi innatum est, & sicut est innatum. & hoc solus inter alia īmota dicitur quiescens: et quies est cōtraria motui.*

20 Hic vult etiā declarare quid sit quies, quæ opponitur motui in rei veritate, & incœpit sermonem in declarando hoc, ſm quot modos dicitur immobile, & dixit: Et immobile est illud, quod non potest moueri, &c. i. & immobile dicitur multis modis. dicit̄. n. immobile illud, cuius species non est innata recipere motum, vt dicitur q̄ sonus est inuisibilis, quia non est innatus vt videatur. D.d. Et illud, q̄d mouetur tarde. &c. i. & vt dicitur immobile & illud, quod difficile mouetur, & tarde. & isti duo modi dicunt̄ immobile transumptiue. Et Alexan. dixit & quòd illud, quod est tardi motus, est aliud ab illo, quod est difficilis motus. quoniam illud, quod est difficilis motus, est illud, q̄d incipit tarde, non illud, quod mouetur tarde. D.d. Et illud, quod est innatum, &c. i. & dicitur immobile tertio modo illud. quod habet naturam vt moueatur, sed nō mouetur in illa hora, in qua innatū est moueri, & in loco, in quo innatum est moueri, & q̄n cessat à motu, quo innatum est moueri. & hoc intendebat cum d. & vbi est innatum, &c. i. est in loco, in quo innatum est moueri, & pōt moueri illo motu, quo innatum est moueri. quiescēs. n. in rei veritate est hoc, s. illud, q̄d caret motu in tempore, in quo innatum est moueri, & in loco, in quo innatum est moueri, & in dispositione motus, secundum quam innatum est moueri. Sed ista quies videtur esse rei motę ex se, & quies violēta, non quies naturalis. Quiescens. n. naturaliter est illud, quod caret motu in loco, in quo non est innatum moueri. Sed forte contentus est à descriptione quietis per hoc, quia est manifestius, & notius. & intendit declarare quòd quiescens in rei veritate est illud, quod opponitur vero motui, & est illud, quod caret motu vero, & tacet descriptionem aliorum modorū quietis. quiescēs. n. naturaliter innatum est moueri in alia hora. Et potest intelligi hic de innato, & possibili illud, quod est commune violento, & naturaliter. terra enim, cum quiescit in suo loco naturali, caret etiam cum hoc illo, quod innatum est habere violenter ex motu, & in loco, in quo innata est habere hunc, scilicet motum violentum, & in tempore. & secundum hoc ista descriptio erit communis omni quiescēti. & ideo intelligendum est hoc ex quiete priuatio motus dicti de tribus modis, qui sunt motus in rei veritate. D. dixit: & hoc solum, &c idest & hoc postremum eius, quod dicitur immobile, est illud, quod dicit̄ quiescens in rei veritate, & est id, quod dicitur esse cōtrarium vero motui.

Cōsistem definitionē vide de inuisibili. 2 de aia. t. c. 103. & q ibi.

B

C

D

Dubium.

Solo priū.

E

Solo scda.

F

Quid igitur est motus, & q̄d quies, & quot mutationes, & quales motus manifestum est ex dictis.

Summa

SVMMA SECVNDA,

In qua agitur de Vnitate, & Pluralitate motus.

Quid sit simul, quid Separatim, quid Tangere, quid Inter, quid Consequēter, quid Cōtiguū, et quid Continuum. Cap. 1.

Ost hæc autem dicamus quid est Simul, & Separatim, et quid est Tangere, & quid est Inter, & quid Consequēter,
H & quid Cōtiguum, et quid Cōtinuum, & quibus vnūquodq; horum inesse aptum natura sit.

Manifestum est igitur ex his dictis, quid est motus, et quid est quies, & quot sunt transmutationes. Dicamus nūc igitur quid est Simul, & quid est Separatim, et quid est tangere, & quid est inter, & quid est Sequi, & quid ē Succedere, & Cōtinuari, et vnūquodque istorum, in quibus innatum est inueniri.
I

21 Declaratum est igitur ex dictis quid est motus ī rei veritate, & quorum est definitio motus ꝓdicta in Tertio: qm̄ illic non distinxit inter generationē, & corruptionē, & alios motus. hic aūt declarauit ꝙ illa definitio nō dr̄ simplr̄, nisi de istis tribus tm̄. perfectio.n. quę accepta est in definitione motus, quæ est tanq̄ genus, non inueniť in trāsmutatione, quę est in generatiōe, ſ. qm̄ a in ea nō est perfectio diminuta de genere eius, ad qd̄ est motus, ſ. à generę perfectiōis completę. & causa in hoc est, qm̄ forma est indiuisibilis, & quia generatio est de nō esse. D. d. & quid est quies, ſ. quies opposita vero motui. D. d. & quot sunt trāsmutationes, i. transmutatiōes, quæ non sunt motus, quæ inueniuntur in substantia, & in alijs prędicamētis pręter tria. Et intendit ꝙ in hoc sermone distinxit veram transmutationē à vero motu. Et, quia ī hoc sermone declarata sunt hæc dicta, incœpit hic quęrere ſm descriptionē, & sermones faciētes scire illa, q̄ accidunt motui, vt fiat præparatio ad illud, qd̄ vult perscrutari de natura continui, & d. Dicamus nūc, &c. idest dicamus igitur nunc intentionem eius, qd̄ dicimus corpora esse Insimul, & Separatim, & Continua, & Consequentia, & quid est intētio istius propositiōis, Inter, quæ est necessaria in motibus. D. d. & vnumquodq;, istorum, &c. i. &, cum exposuerimus istas intētiōes declarabimus subiecta propria vnicuiq; eorū. v. g. qm̄, cum fuerit declaratum qd est continuatio, declarabitur, quę sunt res continue, & quę sunt res nō continuæ, & similiter de alijs.

a Ca, ꝙ generatio ñ ē mot⁹, est qa ī ea nō ē pfectio diminuta de gñe ei⁹ ad qd̄ est motus. & cā ī hoc ē, qm̄ forma ē īdiuisibilis, S; vid̄ oppositū. 3. cœ. 67. de formis elemētorū, q̄ ſm ipsum intēdunť, & remittunť. Vide cōt. zim.

K L M

Simul igiť dicuntur hæc esse ſm locum, q̄cunq; in vno loco sunt prīo. Separatim aūt, quæcunq; sunt in altero. Tāgere autē, quorū extrema sunt simul. Inter vero, in qd̄ prius aptum natura est peruenire id, qd̄ mutatur, q̄ in qd̄ vltimum mutatur, ſm naturam continue mutationē patiens. in paucissimis autem est inter, tribus. vltimū .n. est mutationis contrarium.

Dicimus

A *Dicimus igitur Simul in loco in rebus, quæ sunt in eodem loco, s. in primo loco. Et dicimus Separatim in rebus, quæ sunt in locis diuersis Et dico Contigua, dum extrema sunt ĩ simul. Et dico Inter, intelligendo illud, ad quod primo transmutatum innatum est ire, antequam eat ad illud, ad quod postremo transmutatur, cum transmutatio eius fuerit secundum cursum naturalem, & continua. &*

B *inter saltem inuenitur in tribus. finis enim transmutatiõis est contrarium.*

22 Capło antepenultio. Simul dr̃ multis modis, vt dictũ est in lib. de Prędicamentis: sed hic intendit describere de illis illũ modum, qui est s̃m locum tm̃. Et intẽdit per primum locũ, cõtinens proprium, qui non est locus mediante alio. Et dixit, in eodem loco: quia, si continentia fuerint duo, erunt in duobus locis, nõ in eodem loco. Et, quia separata sunt opposita eis, quę sunt insimul, incœpit describere il-

C la, & dixit: Et dico Separatim in rebus, quæ sunt in locis diuersis, i. diuersis s̃m demonstrationem, s. mul tis non vno. D. d. Et dico Contigua, &c. i. & Cõtigua sunt corpora, quorũ vltima, s. supficies sunt insimul, ita, ꝙ inter illas nõ est corpus extraneũ. & hæc ẽ cõtiguatio naturalis. contiguatio vero mathematica est in magnitudinibus, quorum vltima superponũtur. Si igitur fuerint corpora, superponuntur superficies eorũ cõtiguę: &, si superficies, supponent̃ lineę, & si lineæ, supponent̃

In mathematicis ẽ cõtactus. Idẽ. 4. ph. t. c. 76. & 2. de gene. 44.

In mathematicis duo vltĩa

puncta: sicut dicitur ꝙ punctus superponitur puncto. Sed hic non intendit Mathematicam. qm̃ in mathematicis duo vltima reuertuntur in vnum, & sic assimilantur continuo: in naturalibus vero duo vltima remanent duo demonstrata. & ideo dixit dũ extremitates sunt insimul, i. & res contiguę sunt, quarum vltima, quæ sunt in actu, sunt insimul, & dicunt̃ contigua, sicut dixit, dum vltima sunt insimul. & hoc significat ꝙ contiguatio significat hanc intentionem. Et per simul, intendit hic illa, quæ sunt in loco. & s̃m hoc erit in loco per accidẽs: qm̃ vltima non sunt in loco essentialiter. D. d. & dico Inter, &c. i. & Inter est illud, ad qđ transmutatum trãsmutatur primo, i. anteq̃ transmutetur in illud, in quod transmutatur in postremo. Istud. n. est primum eius, ad quod transmutatur transmutatum, cum non transmutatur ad ipsum per suam transmutationem ad aliud, nisi si motus haberet motum. sed, cum motus nõ habet motum, sicut prędiximus: & motũ, quando est in illo, ex quo est motus, dicitur nondum transmutari, &c. cum fuerit in illo, ad qđ dicitur iam transmutari, & desinere in trãsmutatione: ergo non dr̃ transmutari, nisi qñ fuerit inter. Et inter necessario est de natura eius, ad quod est motus. qm̃, si motus fuerit in loco, ĩter erit locus, s. primus locus, ad quem motum mouetur. & similiter, si motus fuerit ĩ qualitate, tũc inter erit prima qualitas, ad quam transmutatur transmutatũ. quòd autem necesse est vt sit hic primus locus, & quomodo primus apparet ex hoc, quod diximus, ꝙ motus nõ habet

D reuertunt̃ in vnũ, & sic assimilant̃ cõtinuo. Sed ĩ nãlibus duo vltĩa remanent duo ðmõstrata. Idẽ ĩfr. c. 30. Viđ clarius ꝓ hoc ĩfr. c. 39. Vltĩa non sunt ĩ loco eẽntialiter, s; p

E accñs. oppositũ. 1. de gene. c. 29. vbi hr̃ ꝙ neq; p se, neq; p accñs, &c. Vide cõe. Zim.

F

G habet motũ. Et dixit, ꝙ necesse est vt motus sit ſm cursum naturalẽ, quoniam, si non fuerit ſm cursum naturalem, possibile est vt quiescat interim: & tunc inter erit illud ipsum, ad quod est motus. & ideo dixit dum fuerit continua. D.d. & inter est saltem in tribus. idest in duobus contrarijs, & medio. qm̃, si medium non fuerit non erit inter. Deinde d. finis enim transmutationis est cõtrarium, i. & inter inuenit̃ in tribus. qm̃ finis, & principium trãsmutationis sunt duo contraria, & ĩter illa est aliquid, s. inter cõtraria.

H Continue autẽ mouet̃, qđ nihil, aut paucissimum intermittit rei, non tẽporis. nihil. n. phibet intermisisse, & statim etiã post primã sonuisse vltimã, sed rei, in qua mouetur. hoc aũt & in ijs, quæ sunt ſm locum, & in alijs mutationibus manifestũ ẽ.

Quid continue.

Et illud, quod mouetur secundum Continuationẽ, est illud, quod non deficit omnino, & saltem in illa intentione, in qua est motus, non in tempore. quoniam nihil prohibet deficere, & statim euenire

I *neuma quod dicitur Bam, cũ neumate, quod dicitur Zir. nos. n. intelligimus per hoc intentionem, in qua est motus. & hoc manifestum est in trãsmutatiõibus, q̃ sunt ĩ loco, et in alijs transmutationibus.*

23 Cum accepit in definitione eius, quod est inter, continuationẽ motus, incœpit exponere continuationem in motu, & d. Et illud, quod mouetur, &c. i. & illud, quod mouetur secundum continuationem, sic describitur, qm̃ est illud, quod non deficit omnino ſm intentionem, & ſm tempus: &, si defecerit secundum intentionem, erit paucum. ſm vero tempus deficit ſm intẽtionem quæ quidem non deficit ſm illud: quoniam plura mota non deficiũt ſm tempus, & motus eorum nõ est continuus. vt qui inducit neuma, ꝙ dicitur Bam, post neuma qđ dicitur Zir. iste enim non desistit secũdum tempus: desistit vero ſm motum. quoniam neuma, quod dicitur Bam, est aliud in intentione à neumate, quod dicitur Zir. & in cõ- K

L tinuis non posuit necessario vt nõ deficiant omnino in intẽtiõe: quia plura mota continua deficiunt aliquantulum in intẽtione, vt animalia, quę ambulant: illa autem, quę natant, aut volant, non deficiũt in intentione omnino. D.d. nos enim intelligimus per hoc illam intẽtionem, in qua est motus, idest & nos descripsimus continuationem hac descriptione. quia, cum diximus, motum continuum, intelligimus continuationem intẽtionis, in qua est motus, rei motę, scilicet quoniã.

M si motus eius fuerit in loco, continuatio eius erit in loco: &, si in alteratione, continuatio eius erit in alteratione. D.d. & hoc manifestũ est in transmutationibus, quę sunt in loco, & in alijs transmutationibus, i. quoniam continuatio in eis est in intentione, in qua est transmutatio.

Contrariũ autẽ ſm locum est quod ſm rectã distat plurimũ. minima enim finita est: mensura autem finitum.

A *Et cōtrarium in loco est distantißimum in rectitudine. quoniam minima linea recta est finita: et finitum est paruum.*

Vide. 10. Me. 13.

Distantia maxīa, & minīa nō definiunť nisi p lineā rectā. idem. 4. ph. c. 5.

24 Cum posuit ꝙ omnis motus est de contrario in cōtrarium, incœpit notificare quæ sunt contraria in loco, & dixit: Et cōtrariū in loco, &c. i. & loca cōtraria sunt illa, inter quę est maxīa distātia recta: & ista sunt superius & inferius simpliciter. & dixit in rectitudine: quia distātia maxima, & minima non definiunť, nisi per lineā rectā. &, si nō, possibile est ponere inter quælibet pūcta distātias infinitas arcuales diuersas. B Et hoc ītēdebat, cum dixit: qm̄ minima linea recta est finita, i. qm̄ minima linea recta posita īter duas distātias est vna. & hoc intēdebat cū dixit, finita. &, quia minima linea ī ducta inter duo pūcta est recta, necesse est vt maxima linea in mūdo, cuius vnius finis est supius simpliciter, & secundus est inferius simplr, definiatur per rectā. qm̄ hęc est finita, i. vna, a lineę aūt arcuales sūt infinitæ. & ideo in eis nō inuenitur maxima linea, neq; minima. D. d. C & finitum est paruum. & intendit per finitū, rectum, quia inter duo pūcta nō cadit, ex eo nisi vnū tm̄. & intendit per paruū, breue. i. & b linea recta est breuissima linea inducta inter duo pūcta opposita. & ista linea est mensura, cum mensura sit minima.

a Lineę arcuales sunt īfinitę. idē 1. cœ. 27.

b Linea recta ē breuissima, inducta inter duo opposita. idē 1. cœ. 28.

Quid consequēter.

Consequenter autē est inter qđ, post principium solū, existens aut positione, aut natura, aut alio aliquo sic determinatū, nihil est eorum, quæ sunt in eodem genere, & id, ad qd consequenter est: dico autē, vt ad lineā, linea, vel lineę, aut ad vnitatem vnitas, vel vnitates, aut ad domū domus: aliud autē nihil prohibet esse inter. Consequenter. n. ad aliquid est consequenter, & posterius aliqd est. non enim vnū cōsequenter est ad duo, neq; noua Luna ad secūdā cōsequēter ē, sed hęc ad illa. D

Et dico Sequi in illo, quod est post principium, aut in situ, aut E *forma, aut in alia intentione, &, cum hoc fuerit positum non erit inter illa aliquod illius generis. v. g. aut linea sequātur lineam, aut vnitas, aut vnitates sequantur vnitatem, aut sequatur domus domum: & nihil prohibet vt inter hæc duo sit aliquid non illiusmodi. Sequēs enim est sequens in aliquo priori, & in aliquo posteriori. non enim vnum sequitur duo, neq; nox nouiluny sequitur noctem futurā, sed ista sequitur illam.* F

Et dico Sequi, &c. i. & dicitur Sequi in re, quæ est post aliam, quæ est quasi principium, aut in situ, vt cum dicimus domum sequi aliquā domum, aut in forma specifica. v. gratia ꝙ animal ambulans sequitur hominem. Et intendit per aliā intentionem sequēs secundum naturam. verbi gratia quòd dualitas sequitur vnitatem, & trinitas dualitatem, &, vt cū dicimus ꝙ in sermonibus narratio seqť proœmiū. 25

G & existimatur ꝙ sub hoc collocatur sequens ſm placitum: & est oppositum ei, ꝙ est ſm naturam. D. d. & cum hoc fuerit positum, &c. i. & est necesse vt inter hæc duo, quæ dicuntur sequi, non sit aliquid sui generis, s. vt inter lineas consequentes non sit linea, & inter domus cōsequentes non sit domus. & nihil prohibet vt inter illa sit aliquid alterius generis. v. g. ꝙ ĩter domos cōsequentes sit aliquid, quod non est domus. D. d. Sequens enim est sequens, &cęt. i. Sequens enim est sequens aliquod pręcedens ipsum sui

H generis, & ipsum ē posterius ab eo. Cōsequentia igitur sunt illa, in quibus sunt prius, & posterius, aut in situ, aut in specie, aut in natura. & sequens est posterius, non prius. vnde nullus dicit quòd vnū sequitur duo, & nox nouilunij sequitur futuram noctem, sed econtrario.

Contiguum autē est qđ, cum consequēter est, tangit. Qm̄ autē omnis mutatio in oppositis est, opposita aũt sunt, & contraria, & quæ ſm contradictionē sunt, contradictionis autē nihil

I est medium, manifestum est ꝙ in cōtrarijs erit id, quod est Inter. Continuum autē est quidē quod contiguum quiddā est. dico autem esse Continuum, cum idē fiat, et vnus vtriusꝗ terminus, quibus tangũt, et, vt sigñat nomen, contineant. hoc aũt esse non pōt, si duo sint vltima.

Et Sese succedere est illud, quod est consequens, & tangens. Et, quia omnis transmutatio est in oppositis, & opposita sunt cōtraria,

K *& contradictoria, et inter cōtradictoria non est medium, manifestum est quòd Inter est in contrarijs. Continuum vero est quodammodo sese. sed dico Continuū, quando vltimum vtriusque, in quo tangunt se, fuerit idem, & fuerint continua, secundū quòd significat hoc nomen. quod est impossibile si vltima fuerint duo.*

Et Sese est illud, ĩ quo inuenitur 26
prius, & posterius, in quo vltĩa sunt

L insimul. qm̄ hoc nomen sese significat consecutionem, & tactum insimul. significat igitur duo. & ideo dixit: Et Sese est illud, quod est cōsequens, & tangens. quoniam tangentia sunt de speciebus diuersis, sese vero sunt eiusdem speciei, sicut consequentia. D. incœpit declarare vbi inuenitur inter, & dixit. ꝙ Inter inuenitur in contrarijs mediatis: & propter hoc impossibile est vt motus sit in contradictorijs, aut in cōtrarijs immediatis. & sermo eius in hoc manifestus est. D. d. Continuum vero, &c. i. Continua autem

M sunt sese, i. quorum vltima adunantur apud contactum, & fiunt vnũ. & in hoc differt continuum à sese. D. d. ſm ꝙ significat hoc nomen, i. in rebus naturalibus, & artificialibus. in naturalibus vero dicimus ꝙ continua sunt illa, quorum vltima sunt vnum naturaliter, vt in membris continuis: & in artificialibus, qñ vltima eorum fiunt vnum per artificium ĩ mathematicis vero dicimus continua, qñ vltimum vnũ imaginatur esse commune cũ eis, vt pũctus, qui est cōmunis duabus lineis

Contin[...] sunt qu[...] rũ vlti[...] sunt vn[...] nãliter.[...] ist. t. c.[...] 40

A lineis, & linea duabus superficieb⁹. & ista cõtinuatio nõ ẽ naturalis: & hic intẽdimus describere continuationẽ naturalẽ, D.d. qđ est impoße, &c.i. & impoße est vt continuatio sit duorũ continuorum, qñ vltima eorum non fuerint adunata. & hęc est differentia inter sese, & cõtinua.

Hoc autem determinato, manifestũ est ꝙ in ĳs est continuũ, ex quibus vnũ quid aptũ natura est fieri ſm contactũ. & vt demũ fit continuum vnum, sic et totũ vnũ erit, vt aut clauo, aut B glutine, aut tactu, aut insertu.

Manifestũ est igitur, quòd continuatio est in rebus, quæ innata sunt, vt ex eis fit vnum per cõiunctionẽ. et quẽadmodũ copulatũ fit vnum quandoq; similiter totũ fit vnum, v.g. per applicationem, & conclauationem, & per contactũ, & per consolidationem.

27 Cum definiuit continua, ꝙ sunt illa, q̃ innata sunt vltima eorũ sint vnũ, dixit: Manifestũ est igit̃ ex hac descriptiõe, ꝙ cõtinuatio est ĩ reb⁹, q̃ innatę sunt vt ex eis fit vnũ ꝑ cõ-C iũctionẽ, s. aut ꝑ ligamẽtũ, aut ꝑ applicationẽ, aut ꝑ cõsolidationẽ. illa ãt, ĩ quib⁹ nõ aptant̃, hęc nõ hñt cõtinuationẽ. D.d. & quẽadmodũ copulatũ, &c.i. & quẽadmodũ copulatũ fit ĩ aliq̃ hora vnũ, s. ꝑ adiũctionẽ vltimorũ, aut ꝑ ligamẽtũ, aut ꝑ aliđ sić vtrũq; ꝯtinuatorũ fit vnũ, qñ illic ñ fuerit vltimũ cõe ĩter illa, Documentum. s. qñ vltimũ destruit̃. Et q̃si intẽdit dicere quẽadmodũ sese trãsfert̃ de secatione ad cõtinuationẽ, sić trãsfert̃ de cõtinuatiõe ad adunationẽ.

Manifestũ aũt est, & qđ primum est id, qđ consequẽter est. D qđ.n. tangit necesse est cõsequẽter esse, qđ aũt cõsequẽter ẽ nõ oẽ tangere. quapp & in prioribus rõne consequẽter est, vt in numeris, tactus aũt non est. Et, si quidẽ cõtinuũ est, necesse est tangere, si vero tangit, nõdũ cõtinuum est. nõ.n. necesse ẽ vnũ eẽ ipsorũ extrema, si simul sint: sed, si vnum sunt. necesse est simul esse. quare vltima consitio ſm generationẽ est. necesse est .n. tangere, si cõsita erũt extrema: ea vero, q̃ tangunt, nõ oĩa E consita sunt. in quibus aũt non est tactus, manifestum est quòd neque est consitio in his.

Manifestũ est ẽt, quòd primũ istorũ est sequi. tangens.n. necessario sequitur, sed nõ oẽ, quod sequitur, est tangens. & ideo sequi inuenitur ẽt in principĳs in rõne, v.g. ĩ numeris, tãgere aũt nõ est in eis, Et quod est continuum necessario tangit, & quod est tangẽs nondũ est continuũ. quoniã non est neces- F se vt extremitates eorũ sint vnũ, si fuerint insimul: sed si fuerint vnũ, erunt insimul. vnde sequitur vt adunatio sit postrema omnium eorũ in esse. illa.n. quorum extrema sunt adunata, necesse ẽ vt sint se tangentia: et tãgentia nõ necessario sũt adunata. et illa, ĩ quibus nõ est cõtactus, manifestũ ẽ quòd ĩ eis nõ ẽ cõtinuatio, neq; adunatio.

G Intẽdit per primũ, prius naturali
28 ter. qm̃ oẽ tãgẽs ẽ ſequẽs, & nõ oẽ ſe quẽs eſt tãgẽs. &, cũ ſequẽs nõ fuerit, nõ erit tãgẽs, & hęc ẽ diſpõ prioris naturaliter. Et, cũ narrauit ꝙ nõ oẽ, qđ ſequiť, tãgit, d. & iõ ſequi inueniť in principijs in rõne. & intẽdit ꝑ principia in rõne, principia in deffinitiõe, ſ. qm̃ inueniť ĩ pluribus rebus, & in eis nõ inueniť cõtactus, vt eſt diſpoſitio in numeris. Et intẽdebat qm̃ hoc ẽ quaſi genus, & genus eſt primũ in rõne. Et, cũ declarauit ꝙ cõſequẽs ꝓcedit naturaliter tãgẽs, declarauit ẽt ꝙ tangẽs ꝓcedit
H naturaliter cõtinuũ. oẽ. n. cõtinuũ eſt tãgẽs, & nõ cõuertiť. qm̃ nõ ſequiť vt oĩa tangentia adunenť ſm vltima. & hoc intendebat, cũ dixit: qm̃ nõ eſt neceſſe vt extremitates eorũ ſint vnũ, ſi fuerit ĩſimul, i. qm̃ nõ ſequiť, ſi vltima eorũ fuerint inſimul, vt ſint vnũ, ita, ꝙ oẽ tangens ſit cõtinuum. D. d. ſed, ſi extremitates, &c. i. ſed ſequiť ecõuerſo, i. qm̃, ſi fuerint cõtinua, ſ. ſi extrema eorũ fuerint vnũ, neceſſe eſt ꝙ ante fuerint contacta, ſ. ꝙ extrema eorũ fuerint inſimul, i. qm̃ neceſſe eſt vt cõtinuũ ſit prius cõtactũ, & poſt cõſe
I cutionẽ, & tũc continuať. Et, quia adunatio eſt, qñ vltimũ cõe, qđ eſt inter duo cõtinua, deſtruiť, & hoc accidit neceſſario poſt cõtinuationẽ, quẽadmodũ cõtinuatio accidit poſt contactũ, & cõtactus poſt conſecutionẽ, dixit: neceſſe eſt igiť, &c. i. &, quia oẽ adunatũ prius fuit continuũ, & oẽ continuũ prius fuit cõtiguũ: & non ſequiť vt omne contiguum ſit continuũ, nedũ ſit adunatum: & non ſequitur ſiŕr vt omne continuũ ſit adunatũ: & cũ cõſecutio non fuerit, cõtinuatio non erit: &, cum continuatio non fuerit, adunatio nõ erit: ergo hęc quatuor præcedunt ſe adinuicẽ ſecundum ordinem naturaliter.

Quare, ſi eſt punctũ, & vnitas, qualia dicunt ſeparata, non poſſe eſt vnitatem, & punctũ eẽ idẽ. his. n. ineſt tãgere, vnitatibus aũt cõſequẽter. & inter hęc quidẽ cõtingit eſſe aliquid: oĩs . n. linea inter puncta eſt: inter illas aũt non eſt neceſſe: nihil. n. eſt inter dualitatem, & vnitatẽ.

Sequitur igitur ex hoc quòd, ſi ſint hæc puncta, & vnitas, abſoſoluta, vt dicunt, impoßibile erit vt vnitas, & punctum ſint idem. quoniã punctus hẽt tangere, vnitates vero ſequi habent ſe adinuicẽ. & inter puncta põt eſſe aliquid: quoniã oĩs linea eſt inter duo puncta. d. trãslator ita cecidit in Græco. et videtur mihi quòd deberet dicere, quòd ĩter duo pũcta eſt linea. vnitates vero nõ habent hæc neceſſario: quoniã inter vnitatẽ, & dualitatem non eſt aliquid.

Et, cũ ſequi ſit aliud à tãgere neceſſe eſt, ſi fuerint puncta, & vnitas exiſtẽtia ꝑ ſe, vt dicunt dicentes pũcta eſſe elemẽta corporũ, vt pũctus ſit aliud ab vnitate. Puncta. n. pñt tangere, ſ. imaginari punctũ tãgere punctũ: & ſic ẽ poſſe imaginari corpus cõponi ex eis: Vnitates ṽo pñt ſequi, & nõ tangere. & hoc, qđ dixit eſt ſm opinionẽ eorũ. qm̃ in Sexto declarabit, ꝙ impoſſe eſt punctũ tãgere punctum. Et forte intendit ꝑ hoc, qđ dixit, ꝙ punctus habet tangere,

A gere, i. ꝙ lineę tangunt ſeſe ſup pũctũ, & nõ eſt ita in vnitatibus. Et ſimiliter exponit Themiſt. hunc locũ. & Alex. exponit hic tactũ ꝓ ſuperpoſitiõe. D. d. & inter pũcta, &c. & hęc eſt dñia vera inter puncta, & vnitates, ſ. qm̃ inter vnitatẽ, & vnitatẽ nõ eſt aliquid, & inter punctũ & punctũ ẽ linea. & ideo dr̃, ꝙ dñia eſt inter vnitatẽ, & pũctũ: licet vtrũque ſit aliqđ indiuiſibile. & ẽ ꝙ vnitas nõ habet ſitũ, & pũctus habet: quia eſt in aliquo loco demñato lineæ, aut extremo, aut medio. D. d. oĩs. n. linea eſt inter duo puncta, i. ĩter qlibet duo puncta eſt linea, ſm

Expõ Themiſt.

Scda dñia

B ꝙ puncta ſunt vltima lineæ. Et dixit, vt mihi vr̃, ꝙ inter pũcta põt eẽ aliquid. quia dicẽtes puncta eẽ, hñt pro poſſibili ĩter illa nõ eẽ aliquid: ſed nõ negant hoc eẽ poſſe, ſicut negauit ipſum de vnitatibus. Et videt̃ mihi ꝙ induxit conuerſam propõnis intẽtę, ſ. dicẽtis ꝙ inter quęlibet duo puncta eſt linea, quia nõdũ apparuit. & conuerſa eius eſt manifeſta, & eſt ꝙ oĩs linea eſt ĩter duo pũcta. qm̃, cũ concedat̃ ꝙ oĩs linea eſt inter duo puncta, cõuertet̃ particularis ſic, ꝙ inter aliqua duo puncta

Prĩa expõ bona.

Scda intricata.

C eſt linea. & ẽt, cũ concedat̃ ꝙ oĩs linea eſt inter duo pũcta, declarabit̃ ꝙ inter qlibet duo puncta poſſibile eſt vt ſit linea, qm̃, ſi fuerit impoſſe, non erit verũ dicere ꝙ oĩs linea eſt inter duo pũcta. qm̃, cũ fuerit verũ hoc, ſ. ꝙ nulla duo puncta ſunt, inter q̃ eſt linea, erit vera cõuerſa ei⁹, q̃ eſt, nulla linea eſt inter duo puncta. qđ eſt falſum manifeſte. & hoc eſt apud me illud, qđ intẽdit Ariſt. quapropter dimiſit hanc propõnẽ, & accepit conuerſam: licet tranſlator exiſtimet ꝙ hic fuit error in libro Græco.. & intelligendum eſt hic per lineam, lineam finitam.

D

Quid igitur eſt ſimul, & ſeparatim, et qd tãgere, et qd inter, et qd cõſequẽter, & qd cõtiguũ & quid cõtinuũ, et quib⁹ vnũquodq; horum ineſt, dictũ eſt.

Et iam igitur poſſumus quid eſt eſſe inſimul, et ſeparatim, & tangere, & inter, & ſequi, et ſeſe, & continuum, et in quibus inuenitur vnumquodque iſtorum.

30 Quoniam ex hoc, ꝙ declaratum eſt in deſcriptionibus iſtarũ, declarabitur in quibus inueniuntur. Et quęret aliquis, quoniã eſſe inſimul eſt tangere, quoniam omnia contigua ſunt inſimul: & omnia, q̃ ſunt inſimul in loco, ſunt contigua: & ſimiliter eſt diſpoſitio in ſeſe. Dicẽdum eſt igitur adhuc, vt videtur, ꝙ licet eſſe inſimul, & tãgere ſint idẽ ſm ſubiectum, tñ ſunt duo ſm definitionem. quoniã eſſe inſimul opponitur ad eſſe ſolum: & tangere nõ opponitur ad eſſe ſolum, ſed ad eſſe ſeparatũ. Et in definitione eius non apparet locus, ſed in definitione eius, quod eſt eſſe inſimul apparet locus. Seſe autem ſeparatur à cõtiguo. quoniam ſeſe eſt contiguũ, & ſequens. & ſeſe ẽt poteſt eſſe corpus, & poteſt eſſe non corpus, v. gra. motus, aut tempus. motus enim eſt ſeſe ad motum, & tempus ad tẽpus. ſed tempus nõ tangit tempus: quoniam contigua neceſſario ſunt magnitudines. a in naturalib⁹ vero eſt corpus, in mathematicis autem poteſt eſſe linea, aut ſuperficies. b ſed omne contiguum in mathematicis eſt continuum.

E

Dubium.

Solutio.

Prĩa dñia.

Scda dñia

F

a Cõtact⁹ nãlis eſt ꝑ corp⁹, ſed cõtactus mathematic⁹ pt̃ eẽ ꝑ lineam, aut ꝑ ſupficiẽ. Idẽ. 1 cœ. c. 32. & . 1. đ aĩa t. c. 13. & 3 Met. c. 8.

b Oẽ cõtiguũ ĩ mathematicis ẽ cõtinuũ. Idẽ. ſup. c. 22.

G *Quotupliciter dicatur motus vnus: Et qui proprie vnus, qui vè plures. Cap. 2.*

VNus aūt motus dr̄ multipliciter. Vnum.n. multipliciter dicimus. Genere igitur vnus est ſm figuras p̄dicamēti. latio.n. omni lationi genere vnus est. alteratio aūt à latiōe diuerſus genere est. Specie autem vnus est, cum genere ſit vnus, & in indiuidua ſpē ſit. vt coloris quidē ſunt dr̄iæ. Igitur
H alius ſpē denigratio, & dealbatio. oīs igitur dealbatio oī dealbationi idē ſm ſpeciem erit, & oīs denigratio denigrationi: albedini aūt non amplius. quapropter ſpecie vnus est dealbatio dealbationi oī. Si aūt ſunt q̄dam, q̄ & genera ſimul, & ſpēs ſunt, manifeſtum est q̄ ſpē quodāmodo vnus erit, ſimpliciter aūt vnus ſpecie nō. vt diſciplinatio, ſi ſcia ſpēs quidē ē exiſtimatiōis, genus aūt ſcientiarū.

I *Et vnus motus dicitur multis modis. quoniā Vnū dicitur multis modis. Vnus igitur in Genere eſt ſecundū figuras p̄dicamēti. quoniā, quādo translatio comparatur ad aliquā trāslationē, q̄cunq; ſit, erit vnū in genere. alteratio vero eſt alia à translatione in genere. & Vnus in Specie eſt, quando fuerit vnū in genere, deinde fuerit ſub ſpecie, quæ nō diuiditur. v.g. quoniā color eſt multis modis. Et ideo nigrificatio eſt alia ab albificatione in ſpē. et ſic oīs albificatio cōuenit in ſpē oī albificationi, & oīs nigrificatio oī nigrificationi: albificationi vero nō conuenit. et iō albificatio cū omni albificatione comparatur per illam, vnū in ſpē. Conuenientes igitur in genere, & ſpē inſimul manifeſtum eſt quòd ſunt vnus motus ī ſpē, quod aūt ſit ſimpliciter vnus motus in ſpē, non. v. g. quando diſciplina ſit ſcientia, quoniam eſt ſpecies conſyderationis, et genus, ſ. ſcientiarū, v. g. Grāmatica, & Geometria, & cæterarum ſcientiarum.*

K

L

31 In hoc capitulo īcœpit dicere ſm quot modos dr̄ motus vn⁹. q̄m hoc eſt vtile. & neceſſarium de pſcrutatione de motu, vtrū ſit æternus, aut nō. & dixit: Et Vnus motus dr̄ multis modis. i. & vnus motus dr̄ multipliciter, quia vnum dr̄ ēt multipliciter. motus.n. dr̄ vnus ſm Genus. & eſt ille, qui eſt vnus ſm formam p̄dicamentorū, in quibus ſunt, ſcilicet quia cōmunicant in vno p̄dicamēto p̄dicamētorū, in quibus inuenit̄ motus. v.g. translatio ad ſuperius, cū cōparat̄ ad translationē ad inferi⁹, q̄m eſt ſm genus, vn⁹ ī quo eſt motus in loco, ſ. in p̄dicamento vbi. & hoc intendebat, cum dixit. i. q̄m omnis translatio, q̄ñ comparatur ad aliam translationē diuerſam in forma, tunc duç translatiōes inuenientur vnum in genere. D.d. alteratio vero, &c. i. & hoc manifeſtū eſt. q̄m prædicamentum alterationis, ſ. qualitatis, aliud eſt à prædicamento

M

mento

A mento translatiõis, qđ est vbi. D. d. & vnus in Specie, &c. i. & dicit' vnus motus scđo mõ, s. ſm spẽm. & vnus motus in specie est, qñ duo motus fuerint vnus in genere, & vnus ĩ vltima spẽ, quę nõ diuidit' in alias species. D. d. v. g. &c. i. & causa, pp quã quidã mot⁹ sunt diuersi ſm spẽm, & quidã conuenientes ſm spẽm, est diuersitas eius, ad qđ est motus in specie, aut cõuenientia eius in spẽ. v. g. quia colores, qui sunt fines motuũ, qui sunt in coloribus, sunt multi modi, iõ motus, qui sunt in coloribus diuersis in specie, sunt diuersi B in spẽ, & qui sunt in cõuenientibus in spẽ, sunt cõuenientes in spẽ. v. g. qñ nigrificatio, quia est ire ad nigredinẽ, & albificatio ẽ ire ad albedinem, & nigredo differt ab albedine in spẽ, ideo nigrificatio, quæ est motus ad nigredinẽ, differt ab albificatione in specie, q̃ est motus ad albedinem. &, quia hæc albedo cõuenit in specie cũ hac alia albedine demsata, ideo hęc albificatio cõuenit cũ hac albificatione in spẽ. D. d. albificationi vero nõ cõuenit, idest motus vero, qui est in albedine, nõ cõuenit in specie ei, qui est in nigre C dine: cũ nigredo differat ab albedine in specie. D. d. Conuenientes igitur, &c. i. manifestum est igit' ꝙ, cũ diximus ꝙ omnis motus cõueniẽs in specie est cõueniẽs in genere, nõ sequitur vt omnis motus cõueniẽs in genere, & specie, i. vnus ĩ genere, & specie sit vnus motus in spẽ simpliciter. qñ quædam species sunt, quæ sunt genera. D. d. v. g. &, cum disciplina fuerit scĩa, &cęt. i. & vnus motus in genere, & spẽ nõ est vnus in specie simpliciter, s. ꝙ scĩa ad disciplinam est species comprehẽsionis, cum comprehensio quædam D ẽ disciplina, i. ex disciplina, & quædam nõ ex disciplina. &, cum hoc, ꝙ dixit spẽs est genus pluriũ scientiarum disciplinatarum.

Ca. pp q̃ q̃dã mot⁹ sũt diuersi ĩ spẽ, & q̃dẽ cõuenẽtes ſm spẽm, est diuersitas ei⁹, ad qđ ẽ mot⁹ in spẽ, aut cõ B uenientia ei⁹ in spẽ. cõsiste. in-fr. t. c. 35.

Dubitabit autem aliquis, si vnus specie motus sit, cũ ex eodẽ idem in idẽ mutetur. vt vnũ punctũ ex hoc loco in hũc locũ iterum, atq; iterum. Si aũt hoc est, erit circunlatio rectę latiõi eadẽ, & volutio ambulationi.

Et est hic locus quæstionis, scilicet quando idẽ transfertur de vno E *loco ad aliũ, v. g. quãdo idẽ pũctus transfertur de hoc loco in hunc locũ vna vice post aliam, vtrum ille motus est vnus in spẽ. Quoniã, si ita fuerit, tunc motus circularis conueniet motui recto, & tunc volutio conueniet ambulationi.*

Cum posuit ꝙ motus, qui sunt 32 vnus in spẽ, sunt illi, ĩ quibus illud, ad qđ motum mouetur, est idẽ in specie, & nõ existimatur ꝙ isti motus sunt conuenientes ſm spẽm sed motũ, qđ mouetur de eodẽ in idẽ, F sed in temporibus diuersis, induxit qõnẽ super hoc, & dixit: Et est hic locus quæstionis, idest & quæritur qñ aliqđ idem trãsfertur de eodem loco in eundem locum multotiẽs, v. g. de pũcto B ad punctum C, vtrũ isti motus numerentur in illis, qui sunt idem specie, aut nõ. qñ, si ponatur ꝙ motus, qui fuerint de vno puncto ad vnum pũctum, sunt cõueniẽtes in specie, & est possibile vt motum moueatur de eodem puncto ad idem punctum motu recto,

G & motu circulari, contingit ex hoc, vt motus circularis, & rect⁹ sint idē specie: quod est impossibile. &, si ponatur q sint idem numero, continget vt tēpus eorū sit idem numero. qđ est impossibile. Et cū induxit q̄stionem, incœpit dissoluere illam.

An determinatum est, si id, in quo est, alterū est specie, q diuersus motus est: circulare aūt à recto alterū specie. genere igitur, & specie mot⁹ vnus sic est.

Ad hoc igitur dicamus, quoniam iam determinauimus quòd H *illud, in quo est motus, cum fuerit aliud in specie, motus erit alius in specie: et circulare est etiam aliud specie à recto. secundum hoc igitur dicitur quòd motus est vnus in genere, & specie.*

33 Quia motus recti diuersant̄ ſm illud ex quo, & ad qđ, & ī motu circulari non est ex quo, & ad qđ & est dictum in definitiōe motus, qui est idem in specie, q est ille ī quo, illud ex quo, & illud, ad qđ, sunt idē specie, in numero plura ſm idem tp̄s,

I v.g. motus, qui est ex eodem pūcto ad idem punctum, aut plures motus cadentes inter duo puncta in tēporibus diuersis, accidet quęstio p̄dicta. qm̄ possibile est vt inter duo puncta demonstrata sit motus circularis, & rectus. & similiter possibile est vt inter duo loca conuenientia alijs duobus locis cadāt duo motus, vnus rectus, & alius circularis. & sic accidit quęstio. Cum igitur ī definitiōe dicatur loco eius, qđ est, ad quod, & ex quo, illud, qđ est, in quo est motus, f. q idem motus in specie est ille, in quo illud, ī quo est motus, est idem in ſpecie, dissoluetur quæstio. qm̄ duo motus, q sunt ex eodem loco ad eundem locum, quorum vnus est rectus, & alius circularis, non erunt in eodē, f. per idē. qm̄ rectus erit per lineam rectam, & circularis per rotundam: & circulare est aliud à recto in specie. Et iō dixit: Dicamus igitur, qm̄ iam determinauimus q illud, in quo est motus, cum fuerit aliud in specie, motus erit alius in specie. D. d. & circulare est aliud à recto specie. idest, & isti definitiōi eiusdem motus in specie non contingit quęstio. qm̄ illud, in quo ē motus rectus, est aliud ab illo, in quo est circularis, econtrario primæ definitioni.

Questiōis solutio. K L

Simpliciter autem vnus motus est, qui substantia vnus, & numero est. Quis autem hmōi sit manifestū erit diuidentibus. Tria enim sunt numero, circa q̄ dicimus motum vnum, qđ, & in quo, & qn̄. Dico autem, qđ qm̄ necesse est esse aliquid, qđ mouetur, vt hominem, aut aurum. & in aliquo hoc moueri, vt in loco, aut in passione. & M qn̄: in tp̄e enim omne mouet̄. In t[...] mou[...]

Et dicitur quòd motus est vnus simpliciter, cum fuerit vnus in se, & in numero. Et declaratur quis motus est iste motus secundū diuisionē. Illa. n. in quibus dicitur motus, sunt tria, res, & quo est, & quando. Et intentio eius est quoniam necesse est vt sit hic aliquod motum. v. g. homo, aut aurū. et vt

motus

A *motus istius rei sit in aliquo, v.g. i loco, aut in passione. & vt sit quando: quoniã omne, quod mouetur, mouetur in tempore.*

34 Cum declarauit quid est idẽ motus genere, & specie, incœpit declarare quid est idem motus simpliciter, & dixit: cum fuerit idem in se, idest in sua substãtia. & d. & in numero. qm̃ motus, qui est idem in substantia, alius est genere, & alius specie, & alius numero. & innuit ꝙ diuisio, qua vsus est in motu, est di B uisio in substantia eius. qm̃ a illud, qđ significat hoc nomen vnum, & essentia, & quiditas ĩ istis rebus, est Idem. D. d. Et declaratur, &c. i. & s3 diuisionẽ motus in motus, qui conueniunt, & differũt in rebus tribus, ex quibus constituitur motus, declarabitur quid est motus vnus in numero. Et, cum narrauit ꝙ ex ista via põt declarari quid est vnus motus in numero, incœpit declarare hoc, & d. Illa. n. ĩ quibus est motus, &cę. i. illa. n. ex quibus constituitur motus, sunt tria, res mota, & res, in qua est motus. v.g. vbi in translatione, qđ est genus, ĩ quo est motus, & C hoc intendebat, cum dixit: & res, in qua est. & intendit per qñ, tẽpus. qm̃ ex tribus fit motus. Et, cũ numerauit ista tria, ex quibus constituitur motus, dixit: Et intẽtio eius, ẽ &c. i. & hoc est ita. qm̃ manifestũ est per se ꝙ necesse est vt in oĩ motu sit aliqđ motum, v.g. homo, vel frustum auri, & vt motus sit in aliquo, v.g. in loco, aut qualitate. & intendit per illud, in quo est motus, materiam motus, ĩ qua est motus, sicut formam. & hoc manifestũ est ꝙ non mouetur. & hoc distinctum D est apud perscrutationem eius, qđ est vtrum motus habet motũ. D. d. & vt sit qñ. i. in tempore. & hoc declarabitur in Sexto. & existimatur ꝙ aliquantulum ex eo declaratum est in sermone de tempore.

a Illud, qđ significat hoc nomẽ vnũ, & essentia, & qditas in istis reb⁹, ẽ idẽ. vide cõsilẽ. 4. Met. t. c. 2. Mot⁹ cõsti tuit ex tribus. s. re mota, illo in quo est motus, & tpe. s3 oppositũ :d. 3. cõ. 3. vbi d. ꝙ mot⁹ ñ cõstitui tur ex tpe qa tps ẽ đ accñtibus motus. tñ vide cõsimilẽ sniã huic in. 8. ph. t. c. 64

Horum autem genere quidem, aut specie esse vnum est in re, in qua mouetur. contiguum autem erat in tpe. Simpliciter autem vnum esse in omnibus his est. Etenim in quo est, vnũ oportet esse, & indiuisibile, vt formam. Et rursus ipsum quando, vt tempus vnum, & nõ in- E termittere. Et quod mouetur vnum esse, non secundum accidens, vt album nigrescere, & Coriscum ambulare. vnum autem est, & Coriscus, & album, sed secundum accidens. Neque cõmune. erit enim simul duos homines sanari secundum eandem sanationem, vt lippitudinis. sed non vnus hic est, sed specie vnus est.

Et motum esse vnum in genere, aut specie est ex istis rebus, F *in quibus est motus. & sequitur hoc vt sit in tempore. Ipsum autem esse eundem simpliciter est in omnibus istis. Illud enim, in quo est motus, debet esse vnum, scilicet indiuiduum demonstratum, verbi gratia in specie. Et quando, verbi gratia: quoniam tempus debet esse vnum sine defectu. Et motum debet esse vnum,*

G *non per accidens, verbi gratia vt albus niger fiat, & Socrat. ambulat. & albus, & Socr. sunt idem, sed per accidens. Neq; commune. quoniam possibile est vt homo sanetur vna sanitate ab ophthalmia oculi. sed iste motus non est vnus, nisi in specie.*

35 Cum declarauit quid est motus vnus in genere, & in specie, & declarauit ꝙ vnus motus simpliciter scitur p diuisionem eius in illa, ex quibus fit motus, & notificauit illa esse

H tria, ĩcœpit declarare qñ motus erit vnus in genere, & in specie, & in numero ſm ista, & dixit: Et motum esse vnum in genere, & specie, &c. i. & motus erit vnum in genere, aut in specie, ſm illud, ĩ quo est motus, & motum. a Et dimisit diuisionem quã innuit in motu, quia iã est declarata. qm̃, antequam ĩciperet ad declarãdum istos motus ſm cõueniẽtiam, & diuersitatem eorum in istis rebus, deberet incipere à diuisione, dicendo ꝙ omnis motus aut nõ cõuenit in aliquo istorum, aut conuenit in quibusdam, aut in om

I nibus. deinde cõuenientes, aut sunt conuenientes in genere, aut ſm speciẽ, aut ſm numerũ. sed, quia hoc intelligit̃ ex hoc, qđ dixit, & est manifestum per se, incœpit determinare species eius, & numerare diuisiones vtiles ad sciẽdum, ſm quot modos dicitur vnus motus, & dixit: Et motũ esse vnum in genere, &c. i. & motus est vnus in genere, aut ĩ specie, ſm illud, in quo est motus, s. in natura, in qua est motus. qm̃, si illa natura fuerit vna ſm genus, v.g. qualitas, aut vbi, motus non erit vnus ſm genus. &, si illa natura fue

K rit vna ſm speciẽ, motus erit vnus ſm speciem. v.g. vt duo motus sint albificatio, & nigrificatio, aut trãslatio. Et, quia hmõi motus, s. vnus in genere, aut vnus in specie, nõ est necesse vt sit vnus ſm tẽpus, dixit: & sequitur tempus hoc, idest, & accidit huiusmodi motibus vt sint in tempore, aut vno, aut plurib' vno. s. ꝙ non est necesse in esse eiusmodi motus in genere, aut ĩ specie, ſm ꝙ est vnus in eis, vt sint in vno tempore: sed hoc sequitur, & accidit naturæ motus, ſm ꝙ est motus, s. vt sit

L in tempore, non ꝙ sit motus, qui dicetur per tempus. Et, cum declarauit dispositionem essentialem, qua motus est vnus in genere, aut in specie ab accidentali, idest à dispositione accidentali, incœpit declarare illa, quæ sunt necessaria in esse eiusdem motus simpliciter, qui est vnus ſm numerum, & dixit: Ipsum autem esse vnum simpliciter, &c. idest motum autem esse vnum simpliciter est, vt sit vnus simpliciter in omnibus istis tribus, scilicet vt sit vnus motus numero ĩ moto, & in eo in quo est motus, & in tpe.

M b Deinde incœpit declarare hoc, & incœpit ab illo, in quo est motus, & dixit: Illud. n. in quo est motus, &c. & hoc est ita. quia, si mot' est vnus numero, necesse est vt illa natura, ĩ qua est motus, sit vna numero, s. in diuiduum demõstratum speciei illius naturę. & hoc intendebat, cũ dixit. v.g. in specie. i. v.g. aliqđ indiuiduum indiuiduorum speciei illius, in qua est motus. Et, cum narrauit ꝙ est necesse in vno motu ſm numerum, vt illud, in quo est motus, s. materia motus, sit vnũ numero, incœpit

a Occurrit tacitæ, obiectioni ꝗ aliqs posset dicere Arist. fuisse diminutum.

Nõ ... cess... eiu... mo... ner... spẽ... ẽ vn... vt s... tpe... acc... nãq... ſm... mo... sit... q, n... dic... pus... cõs... 3. &... ius... & ꝗ...

b Se... opp... 8. p... qui... illa... suff... ad v... nur... mo... Vic... Zim...

A incœpit declarare ēt ꝙ necesse est, ꝙ tempus sit vnū numero,& dixit: Et qñ,&c.idest ēt necesse est vt tempus motus sit vnū numero sine defectu,i.ꝙ inter ipsum nō cadat qes, sed erit continuus.qm̄ tunc non esset vnus motus, quia tēpus eius nō esset vnū. a qm̄ illud,in quo est motus,licet sit vnum numero,similiter res mota, si mouebitur in tēporibus diuersis,tunc mot⁹ eius nō erit vn⁹ in numero.Deinde induxit tertium necessariū, & est ꝙ res mota debet esse vna numero,& hoc essentialiter,non accidētaliter,& dixit:Et motū debet esse vnum, nō p accidens, B &c.i.& in hoc, ꝙ motus sit vnus in numero, necesse est ꝙ res mota sit vna in numero,nō per accidēs.qm̄, si fuerit vna per accidens, tunc erit possibile vt moueatur duobus motibus insimul in eodē tempore. verbi gratia qm̄ albus,& Socrates sunt idem per accidens, qñ accidit quòd Socra.sit albus. & ideo possibile est hoc vnum per accidēs moueri duobus motibus insimul,vt niger fiat, ſm ꝙ est album,& ambulet, ſm ꝙ est Socra. Deinde dixit:Neq; cōe. & intendit illud,in quo est motus. C qm̄, cum declarauit, quòd necesse est,vt illud,in quo est motus,& etiā tempus,sunt vnum in numero,vult declarare,ꝙ tempus esse vnum numero nō sufficit in hoc,quòd mot⁹ sit vnus numero, cum illud in quo est mot⁹,fuerit cōe,nō vnum numero.& quasi dicit, & impossibile est, si illud, in quo est motus,fuerit cōmune, vt motus sit vnus numero,licet tempus sit vnū numero.qm̄ possibile est, vt duo homines insimul sanētur ex vna infirmitate in specie in vno tempore,tm̄ sanatio eorū nō

a Licet illud,i quo ē mot⁹ sit vnū nūero & similr res mota sit vna numero:sitñ moueat̃ i tpibus diuersis,tūc mot⁹ ei⁹ ñ erit vn⁹ numero, sed oppositū vt dicere cō. sequēti ſm primá expōnem. Vide contra. Zim.

erit vna in numero, sed in specie.s. D motus,quo mouentur,licet tempus sit idem.

Socratem aūt ſm eādem quidem alterationem alterari specie, in alio autē tempore, & iterum in alio, si quidem cōtingit corruptum iterum vnum fieri numero,erit & hic vnus.si vero non,idem quidem erit,vnus autem non.

Si autem Socra.alteratur eadē alteratione in specie,sed hoc in aliquo tempore,deinde iterum in alio tempore. sed, si possibile est vt illud,quod iam corruptum est,reuertatur, & fiat vnum in numero, tunc motus possibile est, vt sit etiā vnus.& ,si illud fuerit impossibile, motus erit ille idem, sed non vnus E

Hæc est quæstio,circa hoc,quod dictum est.ꝙ in hoc,ꝙ motus sit vnus numero,necesse est vt tēpus sit vnum numero.qm̄ pōt aliquis dicere ꝙ, cū idē motum mouetur eodē motu in spē vna vice post alterā.i. pluries,verbi gra.vt mō moueatur, deinde quiescat,& inde reuertat̃ ad illum motum,quo mouebatur pri⁹ quod ille motus secundus, & prim⁹ sunt vnus in numero,eodem modo in generatione ꝙ,cum idem indiuiduum corrūpitur, deinde reuertit̃, sunt vnum in numero. Et iō dixit: Si autem Socra.&c.i.sed,cum posuerim⁹ ꝙ Socra. mouet̃ in aliquo vno iterum post primam vicem.v.g alteratur iterum post, aliud aūt transfertur,tūc, si corruptum,qñ reuertitur, est vnum in numero mot⁹,Socra. 36 .j.expō. F

G cra.qui reuertitur, postquam quies interuenit, est vnus.&, si illud non fuerit,hoc nõ erit.& hoc intẽdebat, cũ dixit:si igitur possibile est, &c.i. motus Socr.qui fuit modo, & post reuertit,possibile est, vt sit vn⁹. & iõ dixit post:si igit illud fuerit impossibile,&c.hoc igitur est vnũ eorum, quę possunt intelligi ex hac qõne.

Q6. solo. Et forte intendit per hãc quæstionẽ venire ad quæstionem de motu cõtinuo,qño motus est continuus cũ hoc,ꝙ in omni motu quædam pars corrumpitur. & quædam generat, &, cum corruptum nõ reuertitur, nõ est hic vnus motus in numero.

H & ẜm hanc expositionem, cum dixit,tũc motus possibile est, vt sit ẽt vnus,intẽdit,si igitur est possibile vt illud,quod est corruptum reuertat, & fiat vnum in numero, possibile erit vt sit hic vnus motus in numero:&,si illud fuerit impossibile,non erit hic vn⁹ motus ĩ numero,sed impossibile est vt generatũ,&corruptũ sint idem numero:ergo impossibile est vt vnus mot⁹ sit in numero: licet sit vnius subiecti numero, & in eodẽ,& cõtinu⁹.& hoc erit finis huius qõnis. Si autem cõcesserimus ꝙ

Si corruptũ,qñ reuertit, est vnũ ĩ numero,motus Socr. postq̃ qes interuenit ẽ vnus. S; vide oppositũ.c. pcedẽti vt ibi notaui. Exp. The.

I illud,quod generat, post corruptionẽ est vnum numero,non sequitur vt motus cõtinuus sit vn⁹ mot⁹ tm̃: sed etiã motus,inter quos est quies, cũ subiectum eorum fuerit vnũ numero,& illud, in quo est motus,fuerit ẽt vnum numero. Et videtur,si ista quæstio intelligatur de motu cõtinuo,ꝙ dña inter partes motus continui:& motus,qui reuertuntur iterũ post aliũ,sit hæc.s.ꝙ generatũ & corruptũ in istis motibus, vtrũq; distinguitur a reliquo p quietẽ interiacẽtem. in motu vero continuo generatum non distinguitur a corrupto,neq; demonstrat:sed est vnũ nũero. possibile ẽ igit dicerẽ ẜm hoc ꝙ motus cõtinu⁹ est vnus numero; sed modo magis diminuto, q̃ mõ, quo dicim⁹ in re quiscente,ipsam esse vnã ẜm numerũ. &, si intẽdit per hũc sermonẽ dubitare de motu, q est iterũ post primũ, dissolutio est manifesta,cũ fuerit cõcessum ꝙ generatũ, & corruptũ nõ sunt idẽ in numero. & hoc manifestũ est p se. & illud,qđ dixit post,signãt ꝙ nõ intẽdit,nisi q̃rere de motu continuo,

L quasi dicat,si igitur posuerim⁹ ꝙ Socra.trãsfert iterũ post primũ, si fuerit possibile,vt illud, qđ ẽ corruptũ, reuertat,& fiat vnũ in numero, tũc mot⁹ iterat⁹ põt esse vnus in nũero, nedũ cõtinuus. & sic est intelligẽd⁹ iste locus.& sic nõ accidet q̃stio valoris in hoc,ꝙ,cũ aliquid fuerit corruptũ,& post reuertat nõ est idẽ in nũero, Et quia ita est,dixit : Si aũt Soc.&c.i.sed,cum posuerim⁹ ꝙ Soc. mouet in aliquo vno iterũ post aliud.v.g.ꝙ alteret, aut trãsferat iterũ post aliud,tũc si illud,quod iam est corruptũ,reuertat,&fiat idem in nu

M mero,motus Socra.qui heri fuit,reuertet idem:quod est impossibile. Et forte ista expõ est difficilior. & manifestius est ex verbis ei⁹ hoc, qđ ipse intẽdit declarare, ꝙ necesse est in hoc,ꝙ vnus motus sit ꝙ tps sit vnum,sed fecit qõnẽ de cõtinuo.aut forte intẽdit vtrũq;.qm̃ ex illis,quę dicit post,apparet ꝙ ipse fecit qõnẽ de cõtinuo: quoniam duæ quæstiones sunt similes.

Habet autem dubitationem huic similẽ,& vtrũ vna sanitas, & oĩno habitus,& passiões substãtia

A stātia sint in corporibus. moueri nãq; videntur habētia, & fluere. Si igit eadē, & vna sit mane, & nunc sanitas, cur non etiã, cũ intermissã acceperit iterũ sanitatē, & hęc, & illa vna nũero erit?

Et est etiã quæstio similis isti: Vtrum sanitas est eadē, & vniuersaliter vtrũ formæ, et passiões sũt in corporibus in suis substãtijs. quoniã nos inuenimus illud, quod habēt ex hoc in eis: dũ mouētur et fluunt. B *Si igitur sanitas, quæ fuit in mane, & quæ est nunc, est eadem, quare sanitas quæ fuit, & destruitur, & post reuertitur, illa & ista non sunt eadem in numero?*

37 Quia quæstio prædicta fundat super hoc. s. vtrum generatũ, postq̃ corrumpitur, sit idē in numero cũ corrupto. & fuit positum q, si fuerit idē in numero, cõtinget vt mot⁹, q fuit Soc. hodie, & qui fuit heri, sint C idē in numero, &, si posuerim⁹ q est aliud, cõtinget vt nõ sit vt vnus motus in numero, incœpit dicere q talis qõ accidit in formis quiescētib⁹, quia sunt in trãsmutato, & dixit: Et est qõ, &c. i. & est quæstio similis qõni dictæ de motu vno in numero, & de formis, & vr̃ de passionib⁹ q sunt in corporib⁹, quæ sunt ĩ suis substãtijs, vtrũ sint eędem. dum corpus fuerit idē, aut nõ sunt eędem, si corpus deferēs nõ fuerit idē. s. multiplicatæ ſm multiplicationem corporum, aut quomodo est. nos. n. videmus hanc formam existētem in corporibus, & corpus moueri, idest transmutari, & fluere semper. vnde necesse est, vt ita sit in formis, quæ sunt in istis corporibus, cum sint in D substãtia corporum trãsmutabiliũ, si igitur sanitas, quæ fuit hodie Socra. & quæ fuit heri sit eadem in numero, necesse est vt sanitas ei⁹ quæ est, deinde destruitur, deinde reuertitur, sit eadem in numero. &, si hoc est inopinabile, necesse est vt nõ sit hic eadem forma in numero. Deinde dicit, vtrum sanitas est eadem. i. in numero. s. quæ fuit heri in Socr. & quæ est hodie. D. d. & vr̃, &c. i. & hæc perscrutatio vr̃ fundatur sup hoc. s. vtrum formę, & passiones existant in substãtia corporum. qm̃, si ita fuerit. necesse est vt illud, quod E inuenitur in corporibus motis, & fluentibus, moueatur, & fluat. vnde sequitur vt formæ moueãtur, & fluant. &, si formę fluũt, & sunt eędem ĩ numero, necesse est vt forma, quæ fuit heri, deinde reuertitur hodie, postquam corrumpitur, sit eadem in numero. & hoc contingit in eodem motu, quoniam dictum est q necesse est vt subiectum eius sit idē numero. si igitur non est hęc eadē forma in numero, ergo neque idē motus numero.

F Eadem enim ratio erit. verũ tantum interest, quòd, si duo idē hoc sunt, sicut numero vn⁹ & habit⁹ esse necesse est. Vnus enim numero act⁹ vni⁹ nũero est. Si vero habit⁹ vn⁹ est, fortassis alicui nõ videbit vn⁹ & act⁹ esse. cũ. n. cessauerit ambulãs nõ amplius est ambulatio: rursus aũt ambulante erit. Si igitur vnus, & idem est, continget vnũ, & idem & corrumpi, & esse sæpe. Hæ igitur dubitatiões extra præsentē sunt consyderationē.

Qm̃

G *Quoniam eadẽ ratio est in hoc, praeter hoc.s.in quo differunt, quoniam duae actiones, & si sint duae ex illo eodem: necesse est vt formae etiam sint, sicut illae duae in numero. quoniam eadem actio in numero est eiusdem in numero. Et, si forma fuerit eadem, dignius est, vt nullus existimet quòd actio etiam est eadem. quoniam homo, cum cessauerit ab ambulare, non erit tũc*
H *illud apud ipsum ambulatio: &, cum reuertitur, & ambulat, tunc erit ambulatio. Si igitur ambulatio est eadẽ: possibile est vt idem corrumpatur, & generetur multotiens. Sed istae quaestiones sunt extrinsecae ab hac perscrutatione.*

38 Cum narrauit ꝙ in hoc, ꝙ formę etiam sunt eaedem in numero, accidit qõ similis ei, quae accidit ex hoc in eisdem motibus ĩ numero, & dedit similitudinẽ inter ista, incœpit dare differentiam, & dixit: Qm̃ eadem ratio est, &c. i. in hoc, quod cõtingit in formis, & in ipsis motibus. Qm̃, si forma iterata est eadem, motus qui est hmõi, est idẽ. &, si forma quae est hmõi, est plus vna, motus, qui est hmõi, erunt plures vno. & silr ecõtrario. &, si forma, quae hẽt cõtinuum eẽ, fuerit vna, cũ hoc, ꝙ suũ subiectum est semper in transmutatione: ita mot⁹ cõtinuus in eẽ erit vnus in numero, cũ hoc, ꝙ suũ subiectũ demõstratum est trãsmutatum. &, si ille, qui est hmõi, fuerit plusq̃ vnus, formae, quae sunt hmõi, erũt plures. Quia igitur inter mot⁹, & formas est ista sĩlitudo manife-

Cõuenien tia iter qõ. Probõ ei⁹

I

Prĩa expõ drĩę inter qõnes.

K sta, non est differentia inter motus, & formas in qõnibus accidentib⁹ in eis, praeterq in hoc, ꝙ adunatio in motibus, & formis non est in rebus cõsequẽtibus. Qm̃, cum actio. s. motus fuerit eadem, sequitur vt formae subiectae illius actionis sint eaedem. & similiter forma agens illã. Et, cũ forma fuerit eadẽ, non sequitur vt motus sit idẽ. qm̃, cum Socra. ambulat hodie, & ambulauit heri, subiectũ est idem, & motus sunt plures. & similiter ab eadẽ forma inueniũtur plures actiones in tẽporibus di-
L uersis. Si igitur diceret praeterq̃ in hoc, quòd differunt. qm̃ actio, cum fuerit vna forma, erit vna, cũ vero forma fuerit vna, nõ sequit̃ vt actio sit vna, tunc sermo esset manifestus per se, sed dixit, praeterq̃, &c. Et iste sermo, vt apparet, non est verus. qm̃ non sequitur, cum actiones fuerint plures ĩ numero, vt formae subiectae illi⁹ actionis sint plures in numero, neq; formae agentes. neq, sequitur ad hoc, ꝙ, si eadem actio in numero ꝓuenit ab eadem forma, aut est in eadem forma, quòd necesse est, vt plures actiones inueniantur, aut à pluribus formis, aut in plurib⁹ for-
M mis. nisi esset verum ꝙ posset cõuerti cõsecutio à destructiõe antecedẽtis. Sed ista differẽtia videt̃ differẽtia inter hoc, ꝙ accidit in primo aspectu. existimatur enim quòd, cum vnus mot⁹ in numero fuerit vnius subiecti numero, ꝙ sequitur, ꝙ plures motus sunt pluriũ subiectorũ. existimatur tñ ꝙ nõ ex eadẽ forma aut in eadem forma est eadẽ actio. Et sic iste sermo habet duas differẽtias. differentiam. s. sm hoc, ꝙ accidit in primo aspectu, & differẽtiam sm ipsam rem. & iõ dixit, digni⁹ est igit̃

Drĩae ill ꝓbatio.

Cõtra. expõne.

Dubiũ c tra text

.ij. expõ

A igitur vt nullus,&c.i.& differẽtia inter illa est.qm̃,cum actiones fuerint plures,existimatur ꝙ necesse est, vt formæ sint plures . quia existimat, cũ eadem actio fuerit ab eadem forma, ꝙ sequitur plures actiones esse a pluribus formis.& nullus existimat ꝙ, cum forma fuerit eadem,ꝙ necesse vt actio,quæ prouenit ex ea aut quæ est in ea, sit eadem . iste.n. homo demõstrat᷒, qñ cesset ab ambulatione,non ꝓuenit ex eo ambulatio :& qñ reuertitur ad ambulationem, tũc prouenit secũda ambulatio. iij. expõ. Et forte intendit. sed est dfia B inter hoc,ꝙ sequitur ex hoc ſm similitudinem,& ſm ipsam rem.qm̃ ex similitudine,quæ est inter mot᷒, & formas,sequitur ꝙ,cum posuerimus plures motus esse,sequitur plures formas esse. sed non est necesse. qm̃ idem motus est eiusdẽ formæ : & ex eadem forma nõ est idẽ mot᷒.

iiij.expõ. Et forte intendit per duas actiões, duas passiones.qm̃ , cum passiones fuerint duæ,sequitur vt formæ sint duæ.quod non sequitur in actione. & quasi intendit dare differentiam in hoc inter actionem, & passionẽ. & super hãc expositionem est sustinẽdum. C Et,cum scripserã hoc, nõdum inspexeram librum Alexã . in hoc capto,& post inueni ipsum dicere ꝓpinquum huic.dicit.n.ꝙ actio dicta in hoc loco,dicta est æquiuoce.& ꝙ Arist. intendebat ꝑ actionẽ. cũ dixit,qm̃ actiones, si fuerint duę &c,i.subiectum actionis.& quasi.d. ꝙ,si subiectũ actionis fuerit duo,sequitur ꝙ formæ sint duæ. D. declarauit hoc,& dixit: qm̃ eadem actio in numero est eiusdem in numero, & hoc est ita:qm̃ vnum subiectũ in numero est vnius formæ. Et dedit rõnem super hãc expõnẽ,& dicit ꝗ D hoc, ꝙ inuenit in quibusdã libris loco istius sic, sed differũt, qm̃,si fuerint duæ in numero , necesse est, vt formæ sint sic,& non dixit actionẽ. Deinde reuersus est ad primã quæstionem,& dixit:Si igitur ambulatio,&c.i.si igitur ambulatio Socra. heri,& ambulatio hodie est eadem, possibile est vt aliquid idẽ generet, & corrumpatur multotiẽs, & dicat ipsum esse idẽ:quod est valde inopinabile.Et,quia quęstio dicens qño E formæ sunt eædem,& corpora sunt semper in trãsmutatione, nõ est huius sciẽtię, aut huius loci, dixit. Sed istæ quęstiones,&c.i.& propter hãc quæstionẽ dixerunt quidã Antiqui ꝙ non est hæc sciẽtia necessaria, & ꝙ oĩa sunt in transmutatione,& est sermo sophisticus,vnde Loquentes in lege Mahumeti dicunt ꝙ, accidẽtia non remanent per duo tẽpora: & intẽdũt ꝙ omnia sunt mota pręter substantiam.

Quoniam autem continuus omnis motus est, & simpliciter quidem vnum, & cõtinuũ esse necesse est, si omnis† {quidẽ diuisibilis est.} & si cõtinu᷒ vn᷒. non.n.fiet omnis continu᷒ omni,sicut neq; aliud vllum cuiuis quoduis,sed quorũ vnum sunt vltima.vltima autem aliquorũ quidem non sunt , aliquorum autem sunt,sed specie differẽtia, & æquiuoca.quomodo nanq; tanget,aut vnum fiet vltimum lineæ,& ambulationis?

Motus oĩs cõtinu᷒ ẽ. F

† a.l.q dẽ & diuisibilis est.

Et, quia omnis motus est continuus:ideo motus,qui est simpliciter vnus ,debet esse continuus : cũ

oĩs

G *omnis motus est diuisibilis. & si motus fuerit continuus, erit vnus. quoniam non omnis motus est continuus cum omni motu, quęadmodum in alijs non quilibet continuatur cũ quolibet, sed illa, quorũ vltima sunt vnum. & quędam nõ habent vltima, & quędam habent, sed in forma sunt ęquiuoca. quoniã impoßibile est vt vltimũ lineę tãgat vltimũ ãbulatiõis, et fiãt vnũ.*

39 H Cum declarauit, ꝙ vnus motus in numero est motus, qui est ĩ eodẽ in numero, & in eodẽ in tp̃e, & induxit q̃ones super hoc, incẽpit dare rõnem, pp quam necesse est in hoc, ꝙ motus sit vnus in numero, vt tẽpus sit vnum, & subiectum sit vnum. & est, quia est cõtinuus. Et dixit: Et, quia oĩs mot⁹, &c. i. & quia omnis motus est cõtinu⁹, quia omnis motus est diuisibilis, necesse est vt vn⁹ mot⁹ in numero sit cõtinuus. Et, cũ declarauit ꝙ omnes motus sunt de natura cõtinui, dicit: &, si fuerit motus continuus, &c. i. si igitur motus, I qui est vnius subiecti numero, & in eadẽ re numero habuit partes cõtinuas, tunc erit vn⁹. &, si partes ei⁹ nõ fuerint cõtinuę, non erit vnus. & cã in hoc, ꝙ quidam motus sunt, qui nõ sunt cõtinui, est, q̃m nõ oĩs motus põt cõtinuari cũ quolibet motu, quẽadmodum impossibile est in alijs, q̃ sunt de speciebus continui, continuari ita, ꝙ quodlibet cõtinuetur cũ quolibet. q̃m, si ita esset, tũc oĩa essent cõtinua: sed cõtinua sunt illa, quorũ vltima p̃nt esse vnum. & hoc intẽdebat, cũ dixit quẽadmodũ in alijs, &c. i. impossibile est vt quilibet mot⁹ cõtinuet cũ quolibet motu, sicut est impoſsẽ quodlibet continuari cũ quolibet. Deinde induxit determinationẽ, p quã res fiũt continuæ, & dixit: sed illa, quorũ vltĩa sunt vnũ. i. entia cõtinua sunt illa, K quorũ vltĩa p̃nt esse vnũ. sed in corporib⁹ naturalib⁹ cõtinuatio fit, q̃n duo vltima fuerint vnũ, absq; eo, ꝙ vltimũ cõe, quod est vnũ, corrũpat. & siĺr est continuatio in magnitudinib⁹ mathematicis. definiunt. n. ꝙ sunt illa, q̃ p̃nt recipe vltimũ cõe. & similiter vr̃ esse in motib⁹. & sic, cũ dixit: sed illa, quorũ vltima sunt vnũ, intẽdit aut in imaginatione. & L hoc est in motib⁹, & in tp̃e, & in magnitudinib⁹. q̃m ista sciẽtia consyderat ẽt de istis quodãmodo, aut in esse. & est hoc in corporibus naturalibus cõtinuis, sicut est dispositio in mẽbris aĩalium cõsolidatis. D. dedit cãm, pp quã q̃dã entia recipiunt cõtinuationẽ, & quædã nõ, & dixit: & quædã non h̃nt vltima. &c. i. &, cũ cõtinua sunt illa, quorũ vltima sunt vnũ, vr̃ ꝙ cã in hoc, ꝙ non oĩa sunt continua, est, ꝙ non oĩa entia h̃nt vltima: sicut est dispõ in numeris. neq; oĩa entia h̃ntia vltima p̃nt continuari, neq, ẽt in imaginatiõe. M q̃m q̃dã entia h̃nt vltima diuersa ĩ forma, d quib⁹ hoc nomẽ vltimũ dr̃ ęquiuoce. & hoc intẽdebat, cũ dixit: sed sunt in forma æquiuoca. D. d. q̃m impossibile est vt vltimũ lineæ tangat. &c. i. & impossibile est dicere. ꝙ vltimum lineæ tangit vltimũ ambulationis, cum magnitudo nõ tangat motum. quoniam vltimum in eis dicitur æquiuoce.

Cã, quare ad vnitatẽ mot⁹ req̃rit vnitas tp̃is & subiecti ẽ, q̃a ẽ cõtinu⁹. &c.

Oĩs motus ẽ cõtinuus, q̃a oĩs motus ẽ diuisibilis. vide in ſtãtiã de motu argumẽti. 3

ph. c. 6. & 8. ph. 23. vide cõtr. Zim.

Cõtin[uatio] ... bus fi[unt] duo ... fuerit absq; ... ꝙ vl[timum] nõ co[rrum]pat. aũt ... p̃nt ... vnũ v[l] imagi[na]tionẽ

ẽ i su[per]ficis ... ẽt, sicu[t] ... p mat[...] bus.

Cõtigui igitur erũt, & q neq̃ ĩ dẽ specie, neq̃ genere. postquam

A q.n.cucurrit aliquis, statim febricitare potest. &, veluti lãpas ex successione, latio est cõtigua, continua autem nõ. ponitur. n. continuum, quorum vltima vnum sunt. Quaré cõtigui, & cõsequẽter sunt, & sesei, quia tempus continuum est, cõtinuum autẽ est, quia motus cõtinui sunt, hoc autem est, cum vnum vltimum fuerit amborum.

Ita. L. q̃a tẽ pus vnũ ẽ.

Dicamus ergo, quòd motus sesei erũt, & si non cõuenient in specie, aut in genere. v. g. quòd homo currit, & febricitat statim. & sicut motus cãdela successiuus ẽ trãslatio sesea, cõtinua vero nõ. positũ est.n. continuũ in rebus, quarum vltima sunt vnũ. Isti igitur motus sunt sesei, & cõsequentes, quia tẽpus eorum est cõtinuũ. & cõtinuatio temporis est per continuationẽ motus. & hoc erit, quando vltimũ amborum fuerit vnum.

B

40 C Cum descripsit motus cõtinuos, incœpit post dicere motus seseos, & & dixit: Dicamus, &c. i. & mot᷒ dñr sesei, licet non cõueniãt ĩ spẽ, aut in gñe, sed est necesse solummodo, vt vltima eorum sint insimul. s. vt inter eos nõn sit quies, vt dictum est in descriptiõe rerum sesearum simpliciter, siue fuerint motus, aut alia. Et, cum induxit hoc, dedit duo exempla, vnũ de motibus seseis diuersis in gñe, & aliud in motibus seseis conueniẽtibus in specie. Et dixit. v. g. ꝙ homo currit, &c. i. exemplum motuum seseorum non conuenientium est, ꝙ homo currat, & statim accidit ei febricitatio. Et exẽplũ seseorũ cõueniẽtiũ in specie est cãdela, q̃ intrat manus hoĩum vna post aliã. D. d. continua vero non, &c. i. & isti motus, & similia non dñr cõtinua: qm̃ positũ est ꝙ continua sunt illa, quæ pñt habere vltimum cõe. sed isti nõ pñt habere vltimum cõe. In illis aũt, quæ diuersant̃ sm speciem, manifestum est, ꝙ vltima eorũ sunt diuersa. In eis aũt, quæ conueniũt in specie, vt motus cãdelæ de vna manu in alterã, est sese᷒, quia quies non interponitur, & priuatur continuatione in rei veritate, quia motũ non est vnũ. D. d. Isti igitur motus sunt sesei, & consequẽtes, quia tempus eorum est continuum. i. & motus sesei dicuntur sesei, & consequi, quia tempus eorum est continuum in rei veritate, aut existimatur esse continuũ, quia non interponitur illis quies sensibilis. & in rei veritate non est cõtinuũ, nisi qñ instans, in quo fuit vltimum primi motus, in eo erit initium secũdi motus, vt motus mortis, qui sequit̃ motũ vitæ. & isti sunt sesei in rei veritate. s. quorum tempus est cõtinuũ in rei veritate. D. d. & tp̃s eorũ est continuũ. &c. i. & tp̃s motus continui per se est cõtinuũ per continuationẽ motuum cadẽtium in ip̃m. & hoc erit qñ vltima illorũ motuum fuerint vnũ, vt mihi vr̃. & continuatio tp̃is motuum seseorum est sm ꝙ imaginatur ꝙ vltima eorum sunt vnum.

D

E

F

Quapropter necesse est eundẽ specie esse, & vnius, & ĩ vno tpe simpliciter continuũ motũ, & vnũ. Tpe quidẽ, vt non immobilitas intersit: in intermittẽte, n, quiescere necesse est, Multi igi-

G igitur,& nō vnus motus, inter quos quies est. quare, si aliquis motus statu intercipitur, neq; vnus est, neq; continuus. interci pitur autem, si in medio temp⁹ est. Eius vero, qui in specie non vnus est, non:& si non intermittitur tempus. tempus .n. vnum est: specie autem motus ali⁹ est. motum.n. vnum necesse est, & specie vnum esse: hunc aūt simpliciter vnum esse, non est necesse. Quis igit̄ motus simpliciter

Mot⁹ multi, & sivn⁹ ster quos est quies.

H vnus est, dictum est.

Et ideo necesse est in motu: qui est simpliciter continuus, & vnus: vt sit conueniens in specie: & eiusdem rei, in eodem tempore. In eodem vero tempore est: ne cadat interim defectus motus: quoniam in defectu necesse est vt sit quies. Et motus: in quo est quies, nō est vnus sed plures. ergo quilibet motus in quo est quies, non est vnus, neq; cōtinuus. & est in eo quies, quādo in

I *eo fuerit tempus. Motus autē qui non est vnus in specie: licet non deficiat secundum tempus, est diuersus in specie. quoniam vnus motus necesse est etiam vt sit vnus in specie: & non est necesse vt iste sit simplex, & vnus. Iam igitur narrauimus quis motus simpliciter est vnus.*

41 Cum declarauit q̄ vnus mot⁹ simpliciter. i. in numero debet esse cōtinuus, & iam declarauit q̄ vn⁹ mot⁹ in numero simpliciter est cōueniēs in specie, & eiusdē rei, & in eodē tēpore, incœpit declarare q̄ sequit̄ ex hoc, vt motus, qui est cōtinuus simpliciter, sit vnus. s. qui hēt has duas dispositiones. s. vt conueniat in illis tribus. s. in specie motus, & in hoc, q̄ motū sit vnum motum, & tp̄s sit vnum. Et dixit: Et iō necesse est in motu, &c. i. &, quia vnus motus in numero est cōtinuus, necesse est, vt motus cōtinuus, & vnus simpl'r sit cōueniēs in specie, & eiusdem mot & in eodem tpe. Qm̄, cum fuerit necesse vt vnus motus cōueniat in illis tribus: & motus continuus est vnus: sequitur vt cōtinuus, & vn⁹ cōueniant in illis tribus. Et, cum narrauit q̄ necesse est vt sit vnus s̄m tempus. s. vnus cōtinuus, dedit causam in hoc, & dixit: In eodem vero tpe, &c. i. & vnus motus cōtinuus necesse est vt sit in eodem tpe. quia, si nō fuerit eodem tp̄e, tunc in eodē subiecto interponitur defectus motus & in eodē subiecto necesse est, vt q̄ motus deficit, sit quies. & hoc intendebat, cum dixit, qm̄ in defectu. Et cum declarauit q̄ motus, cuius tp̄s nō est vnū, habet in se quietem, declarauit q̄ motus, in quo est quies est plures motus, nō vnus. & intendit, sed positum est ipsum esse vnū, & hoc est impossibile. s. q̄ in vno motu sit quies. Et, cum declarauit hāc conclusionē, dixit: quilibet igitur motus. &c. & hoc sequitur s̄m destructionem cōsequentis, qm̄. cum fuerit verum q̄ vnus motus continuus non hēt in se quietem, sequitur ex hoc, q̄ ille motus, qui hēt in se quietem, nō est vnus, neq; cōtinu⁹. D.d. & habet in se quietem. i. & quando interponitur motui, qn̄ ipsi motui interponitur tp̄s, in quo res nō mo

ue

A uetur. Et, cũ dixit ꝙ in hoc, ꝙ vnus motus sit, necesse est vt tempus sit vnũ, incœpit narrare ꝙ hoc inuenire in motu conueniẽti ƒm genus, & diuerso ƒm spẽm non extrahet ipm a suo gñe. s. vt sit diuersus ƒm gen⁹, sed conueniẽs in spẽ, aut ĩ numero. Et dixit: Motus vero, qui nõ est vn⁹ in specie, &c. i. & similiter est de motu conuenienti in specie, diuerso in numero. s. ꝙ licet tps nõ deficit, non facit ipm esse vnũ in numero. D. d. qm̃ vnus mot⁹ necesse est vt sit vn⁹ in specie, &c. Et innuit ꝙ mot⁹, qui est vnus in specie, est prior naturaliter vno motu in numero. & simil̃r

Documẽtũ Motus, q̃ ẽ vnus in spẽ ẽ prior nãliter

B est dispõ vnius mot⁹ in gñe cũ motu vno in specie. & sil̃r est dispositio vnius motus in numero cũ illo, cuius tps est vnum. s. ꝙ, cum vn⁹ motus fuerit in numero, tps eius erit vnum: & cũ tẽpus erit vnum, nõ sequitur vt sit vnus in numero. Et pp hãc similitudinẽ, q̃ est inter illa, posuit hoc, ꝙ, si motus fuerit vnus in nũero, erit vnus in specie, & nõ ecõuerso, tanquã cãm huius, ꝙ, si fuerit vnus in numero, erit in vno tpe, & non econuerso. & ẽt induxit sermonẽ in forma rõnis, & dixit: Motus

motu, q ẽ vnus ĩ numero. & sil̃r est dispõ mot⁹ vnius ĩ genere cum motu vno in spẽ, & motus vnus ĩ nũero cũ motu, cuius tps ẽ vnũ.

C autẽ, qui non est vnus in specie, &c. i. qm̃ dispositio in hoc, ꝙ, si motus fuerit vnus in numero, sequitur vt tempus eius sit vnũ, & non econuerso, est sicut dispositio ĩ hoc, ꝙ si motus fuerit vnus in numero, sequitur ꝙ sit vnus in specie, & non est econuerso. & similiter vnus in specie est vnus in genere, & non econuerso.

D. d. Iam igitur narrauimus quis motus est. &c. i. & declaratum est igitur ex hoc sermone quis motus est vnus simpliciter, & est vnus in numero.

Amplius autẽ dicitur vnus, D & perfectus, siue ƒm genus, siue ƒm speciem, siue ƒm substantiã sit, sicut & in alijs perfectum, & totũ ipsius vnius est. Est autem quãdo, & si ĩpfectus sit, vnus dicitur, si solum sit continuus.

Et dicitur etiam vnus motus, motus completus, si in specie fuerit completus, aut in substãtia: quemadmodum in alys rebus non attribuitur vni, nisi illud, quod est perfectum, & completum. Et forte dicitur motus vnus, & si non sit perfectus, dummodo sit continuus. E

Cum declarauit, quid sit motus vnus in numero, incœpit declarare ꝙ vnus motus in numero est duob⁹ modis, cõpletus, & nõ complet⁹. &, quia complet⁹ est dignior hoc noĩe vn⁹ nũero, incœpit declarare hoc, & dixit: Et dr̃ ẽt, &c. i. & vn⁹ mot⁹ dr̃ de motu cõpleto: siue fuerit cõpletus, quia ẽ de spẽ cõpleta, vt mot⁹ circularis: aut quia est de gñe cõpleto, vt motus trãslatiõis, qui est ꝑfectior cęteris motib⁹, cũ sit perfectus in nũero. & hoc intẽdebat, cũ dixit, vt mihi vr̃, aut in subã. a & cõpletũ in spẽ mot⁹, est mot⁹, in quo nõ põt eẽ additio, aut diminutio, & est circularis finit⁹ ꝑ se. in substãtia aũt est mot⁹, b quia est prior motuũ naturaliter, & ꝑfectior: & est mot⁹ trãslatiõis, vt post declarabitur. D. d. quemadmodũ in alijs rebus, &c. i. & mot⁹ completus digni⁹ est vt attribuatur vni numero: quẽadmodum in alijs rebus non attribuit' vni in maiori parte, nisi illud, quod est perfectum, & cõpletũ. &, quia mot⁹ non cõplet⁹ 42

a Motus cõpletus ĩ spẽ ẽ, cui F ñ põt fieri additio, aut diminutio, & ẽ motus circulris. Idẽ . 8. ph. t. c. 75. & 76

b Motus trãslationis ẽ prior motuũ nãl̃r, & ꝑfectior, vide ꝓ hoc. 8. phy. a. t. c. 55 vsq; ad t. c. 6.

¶ dr̃ vnus numero modo secundo, in duxit hoc vocabulum: & dixit: Et forte dicitur vnus motus &c. i. cum solũmodo fuerit continuus. s. quia, cum continuatione non erit perfectio. & hæc est dispō motus recti.

Amplius aũt aliter præter dictos, dr̃ motus vnus, regularis, irregularis. n. est quidē vt nō videatur vn9, sed magis regularis, vt rect9. irregularis. n. diuisibilis est. vr̃ autē differre, sicut magis, & minus. Est aũt in oĩ motu qđ regulariter est, aut non. etenim alterabitur regulariter, & feret super regulare, vt circulum, aut rectam: & circa augmentationem similiter, & diminutionē.

In oĩ motu ē qđ ē regulr̃ aut non.

Et dicitur vnus motus alio modo ab istis dictis motus æqualis. quoniã motus diuersus quasi non existimatur eē vnus, sed motus æqualis ē dignior hic vt linea recta: quoniã motus diuersus est diuisibilis, videtur igitur quòd diuersitas I *īter duos motus ē quasi additio, et diminutio. Et ī quolibet motu est æqualitas & inæqualitas. quoniã quãdoq; alteratur res æqualiter, et trãsfertur ex aliquo æqualiter, v. gr. per circulum, aut per lineam rectam: & similiter & ī augmēto, et diminutione.*

43 Cum declarauit, ꝙ vnus motus in numero est duobus modis, completus, & non completus, & ꝙ completus est dignior vt sit vnus numero, vult declarare etiam ꝙ de isto est dignior vt sit vnus numero ille, qui est æqualis. & sic motus continuus pfectus æqualis erit ille, qui dr̃ dignius vnus numero. Et dixit: Et dr̃ vnus motus alio modo, &c. i. & vnus motus in numero dr̃ alio mō a duobus modis prædictis. s. motus cōtinuus cōpletus æqualis, qui est dignior vt sit vnus. v. g. mot9 p lineã rectam, qui est dignior vt sit vn9, q̃ mot9 per lineã tortuosam. qm̃, quẽadmodũ linea tortuosa existimat̃ esse composita ex recta, & circulari, sic̃ motus p illã est diuersus, & motus diuersus existimatur esse plus q̃ vn9 mot9. sed mot9 æqualis est dignior vt sit vnus: & est ille, qui est p lineam rectã. D. dedit cãm, pp quã motus diuersus nō est vnus in rei veritate, & dixit: qm̃ mot9 diuersus est diuisibilis. i. & causa ĩ hoc, ꝙ motus diuersus non est vnus simpl̃r, ē, quia diuiditur in velocitatē, & tarditatē, & iste mod9 diuersitatis est similis diuersitati, quæ est fm additionē, & diminutionē ĩ reb9 diuersis fm magis, & minus. Et intēdit. qm̃ est diuersitas, q̃ nō extrahit motũ ď vna spē ĩ aliã, sed facit aliquã multitudinē, & hoc intēdebat, cũ dixit: vr̃ igitur ꝙ diuersitas, &c. i. ꝙ ista diuersitas est de gñe diuersitatis, q̃ accidit in reb9 fm additionē, & diminutionē. Et intēdebat ꝙ velocitas, & tarditas nō diuidũt motũ, fm ꝙ gen9 diuiditur in spēs. & dixit: quasi additio & diminutio, quia velocitas & tarditas sunt de qualitate, & additio, & diminutio sunt de quãtitate. D. d. Et ĩ quolibet motu est æqualitas, & inæqualitas. i. & in quolibet gñe motuũ ĩuenit̃ æqualitas, & inæqualitas, qñ ĩ alteratione inuenit̃ inæqualitas. qm̃ alteratio est ĩ quibusdã ptibus eiusdē mot9 intẽsior, & velocior

A locior, & in quibusdam partib' remissior, & tardior. & inuenitur ẽt in ea æqualitas, quã do partes ei' motus sunt æquales in velocitate, & tarditate. & similiter est de augmento, & in translatione, & eius sermo in hoc est manifestus.

Impossĕ ẽ regularẽ eẽ motũ ĩ irregulari magnitudine.

Irregularitatis aũt dr̃ia est aliqñ quidẽ in quo mouet. impossĕ est. n. regularẽ eẽ motũ nõ in regulari magnitudine. vt mot' fractæ. aut gyratiuæ, aut alius magnitudinis, quorũ quæuis ad q̃s uis partẽ minime coaptat. Aliqñ autẽ neq; in vbi, neq; in qñ,
B neq; in eo, ad quod, sed in ipso modo. velocitate. n. & tarditate aliqñ determinat. cuius. n. eadẽ ẽ velocitas, regularis ẽ, cui' aũt nõ, irregularis. Quapropter neque species motus, neque differentiæ, velocitas, & tarditas, qa omnes sequuntur differẽtes sm spẽm. quare neq; grauitas, neq; leuitas, quæ ad idẽ est, vt terræ, ad seipsam, aut ignis, ad seipm.

Et ĩ diuersis est differẽtia, quæ forte est ex illo, per quod ẽ motus.
C *impossibile. n. est vt motus sit æqualis, & magnitudo, per quã est motus, non est æqualis. v. g. motus gyratiuus, aut motus tortuosus, aut motus alterius quantitatis, quantitatum, quarum qualibet pars nõ superponitur cuilibet parti. Et forte erit non in re, neque in tempore. neq; in illo, ad quod, sed vniuersaliter in illo, in quo est, quasi in via velocitatis, & tarditatis*
D *in eo, qui est solus motus. motus igitur, cuius velocitas est eadem, est motus æqualis, & qui non est talis est diuersus. Et ideo velocitas, & tarditas non sunt species, neq; differentia motus, quia sequitur omnes modos eius, ergo neque grauitas, neque leuitas inducentes ad eundem locum, verbi gratia inducentes terram ad terram, & ignẽ ad ignem, sunt species, aut differẽtiæ motus.*

E 44

Cum declarauit q̃ motus æqualis est dignior vt sit vnus, & dedit, dr̃iam inter motũ æqualẽ, & diuersum cui' gñis ẽ, & quare mot' inæqualis nõ est vn', vult declarare hic cãs inæqualitatis, & q̃ mot' nõ diuidit in æqualẽ, & in inæqualẽ, sm q̃ gen' diuidit ĩ dr̃ias, sed sm q̃ gñа, & spẽs diuidunt ĩ modos, & accñtia, & pri' incœpit declarare cãs, ex quib' mot' est inæqualis, & dixit: Et ĩ diuersis, &c. i. & in motibus diuersis sunt dr̃iæ. qñ quidã sunt, quorum cãę diuersitatis sunt ex illo, per qđ est motus, quando fuerit inæquale. quoniam possibile est vt sit transla F tio inæqualis, sicut dixit: si magnitudo, per quam fit translatio non fuerit æqualis, scilicet recta. D. d. v. g. mot' p lineam tortuosam, aut per lineã gyratiuã, &c. i. & vniuersaliter motus, qui est inæqualis p illud, p quod est mot', est ille, qui est p aliquã quantitatẽ, cui' oẽs partes nõ superponunt sibi adinuicẽ. qñ ista quãtitas ẽ cõtraria quãtitati rectæ: cũ recta sit illa, cui' partes superponuntur sibi adinuicẽ. Et, cum dedit hanc causam inęqualitatis motus.

G tus,incepit dare cām secūdam, & dixit: Et forte erit non in re,&c.i. & forte motus erit inęqualis,non per illud,per quod est motus.v.gr.p locū,neque per tēpus,neq; per finem. & hoc intēdebat, vt mihi videtur,cū dixit:neque in illo ad quod,sed vniuersaliter,&c.i. sed ex ipsius motus natura,aut moti.s.qñ fuerit innata velocitari in quibusdā ptib⁹, & tardari in quibusdā. Et hoc intēdebat, vt mihi vr̄,cū dixit in eo,quod est ī via velocitatis.i.in eo, quod innatū est velocius fieri,aut tardari,est natura ipsius mot⁹, aut moti. Et posuimus hūc sermonē sic. quia cāę oīs velocitatis,& tarditatis oīs accn̄tis ī motu sunt hęc quatuor.s.aut diuersitas eius,per quod est motus,aut diuersitas dispositionis moti ī se, aut dispositionis motoris,aut dispositionis eius, ad quod est motus.& intēdit p hūc sermonē quasi determinare cās diuersitatis motus. D.d.in eo, quod est solū.i.illud, quod est ī via velocitatis,& tarditatis, s. qđ aliqñ velocescit,& aliqñ tardat, fm q solū hēt hāc dispōnē proprie. s. quia hēt velocitatē, & tarditatē proprie, & solum fm q est motum. D.d.motus igit, &c. i. cui⁹ velocitas partiū est eadē: quia hoc est in accn̄tibus eiusdem mot⁹.& dixit: & ideo velocitas,& tarditas,&c.i. & cā ī hoc, q velocitas, & tarditas non sunt drīæ mot⁹:ita,q motus velox, & tardus sint spēs eius,est,quia velocitas, & tarditas sequunt vnūquēq; modū motus.& ista est dispō accn̄tium separabilium.s.q inueniūtur in qualibet spē qñq;,& nō īueniūtur qñq; in quibusdam spēb⁹. D.d,ergo neq; grauitas,&c.i.& signū eius,q velocitas,& tarditas non sunt differētiæ motus:ita,q per illas diuidat ī spēs, est,qm̄ graue,& leue,qñ duo illorū mouētur ad eūdē locum, & alterū est graui⁹,aut leuius reliquo, tūc alterum necessario erit velocius reliquo.& motus eorū est idē in specie, qm̄,si mouētur ad locum terræ,tūc motus grauioris erit velocior, & vterque est motus idem spē ad medium.&,si mouentur ad locū ignis, tūc motus leuioris erit velocior, & vterq; est idē mot⁹ in specie,& ē motus a medio. & hoc intēdebat,cū dixit.v.gr.inducēs terram ad terram. &c.i.&.v.g.motus, qui īducit terrā ad terram,aut motus, qui inducit ignem ad ignem.v.g. motus ad medium,aut a medio.

H

I

Documē.

Ista est dispō accn̄tiū separabiliū.s. q īueniunt̄ i qualibet spē qñq;. & ñ inueniunt̄ qñq; ī qbusdā spēbus &c.

Vnus igitur irregularis est, quā est cōtinu⁹ minus aūt, qđ fractæ accidit lationi.id aūt,qđ est min⁹,cōmistio semp cōtrarij est.Si aūt oēm,vnū cōtingit, & regularē esse,& nō, nō erunt & ipsi,qui nō fm spēm cōtigui sunt,vnus,& cōtinuus. quō.n. erit regularis motus ex alteratione cōpositus,& latiōe? oporteret enim coaptari.

Et dicamus quod motus diuersus est vnus,cū fuerit cōtinuus.sed est in hoc minus.et hoc accidit trāslationi secūdū tortuositatē. et minus semper est per mixtionē cōtrariorū.Si igitur omnis motus vnus possibile est vt sit secūdū æqualitatē,aut inæqualitatē, īpossibile est vt motus sesequens nō secūdū spēm,sit idē motus cōtinuus.quonia impossibile est vt motus cōpositus ex alteratio-

A *ratione, & translatione sit aequalis. quoniam necesse est, si esset aequalis, ut superponeretur sibi.*

45 Et dicamus. &c. i. apparet φ motus diuersus fm velocitaté, & tarditatem est vnus numero, cum fuerit cõtinuus: sed in vnitate est in dispõne minori, & aequalis in hoc in dispõne perfectiori. D. d. & hoc accidit trãslatiõi fm tortuositatem. i. & hoc, φ vnus motus numero, qui necessario est inaequalis, accidit trãslationi, quae est p lineã rectã necessario. i. q nõ est vn' in numero. Deinde dedit causam, pp quam motus

B inaequalis nõ est vnus, sed cõposit', & dixit: & minus est per mixtioné cõtrariorũ. i. & cum motus inaequalis fuerit motus magis diminutus: in capitulo eiusdẽ motus in numero: & diminutũ in oĩ genere est diminutum per mixtionem cõtrarij: sequitur vt mot' inaequalis sit cõpositus ex cõtrarijs. & sic nõ est vnus ĩ rei veritate. Et, cũ narrauit φ mot' inaequalis est inaequalis p mixtioné cõtrarij, & mixtio est possibilis ĩ oĩ motu, fm φ est motus, dixit: qm oĩs mot' vn' &c. i. &, cum ita sit, possibile est vt oĩs mot' sit aequalis, & inaequalis. Sed quaerit, qũo ista praepõ est vniuersalis? & declaratum est in Coelo & Mũdo, φ motus corporis coelestis nullã hẽt in se diuersitaté.

C Et ad hoc dicẽdũ est, φ hoc ppriũ est corporis coelestis, fm φ coeleste, nõ inquãtũ motum. a & sermo in hoc loco est de motu, nõ fm φ est motus alicuius corporis. Et, cũ narrauit φ vnus mot' nũero recipit aequalitatẽ, & inaequalitatẽ, incoepit declarare ex hoc, φ motus sesei non possunt continuari. & dixit: impossibile est, &c. i. impossibile est vt ex

D motib' sesei nõ conuenientibus in specie fiat vnus mot' cõtinuus, qm motus cõtinu' recipit aequalitaté: & quod recipit aequalitatẽ recipit superpositioné: & mot' compositus ex trãslatione, & alteratiõe, nõ recipit aequalitatem. Et iste sermo est ĩ secunda figura. &, quia iste cõponitur ex duabus ppositionibus, quarum affirmatiua declarata est, iam incoepit declarare secũdam, & dixit qm, si esset aequalis, necesse esset vt supponeretur. i. & signum eius, φ mot' cõpositus ex speciebus diuersis nõ põt recipere aequalitatem, est, quia

E motus, qui possunt recipere aequalitatem sunt illi, quorum partes possunt superponi sibi adinuicẽ: & motus diuersi fm speciem nõ superponuntur sibi: quia impossibile est vt trãslatio superponatur alterationi, aut augmentum trãslationi. & iste sermo est in secunda figura.

Diminutũ ĩ oĩ gñe ẽ diminutũ p mixtiõẽ cõtrarij. Idẽ 3. co. 19.

In 2. coe. t. c. 28. & c. 38

Digressio, qua qrit, vtrũ oĩs motus possit eẽ irregularis

a Sermo ĩ hoc loco ẽ de motu, nõ fm φ est motus alicuius corporis

SVMMA TERTIA.

De contrarietate motuum, & quietum.

Quis Motus, cui motui opponatur. Ca. 1.

Mplius autem determinandum est qualis motus est contrarius motui, & de quiete quoq eodem modo. Diuidẽdum est aũt primo, vtrũ cõtrarius motus sit qui est ex eodem, ei. qui est in idẽ, vt qui est ex sanitate ei, qui est in sanitatem, vt & generatio, & corruptio videtur: Aut qui ẽ ex cõtrarijs, vt q est ex sanitate ei, q est ex aegritudine: Aut qui est ĩ cõtraria, vt q est in sanitatẽ ei, qui est in aegritudinẽ: Aut q ẽ ex cõtrario ei, q ẽ ĩ cõtrariũ, vt qui ẽ ex sanitate ei **F**

G ei, qui est in ægritudinem: Aut qui est ex cõtrario ĩ cõtrariũ ei, qui est ex cõtrario in cõtrariũ, vt q est ex sanitate ĩ ęgritudinẽ ei, qui est ex ægritudine in sanitatẽ. necesse ẽ.n. aut vnũ aliquẽ horum esse modorũ, aut plures. non enim est aliter opponere.

Et determinãdũ est ẽt quis motus est contrarius cui, & de quiete etiã hoc modo. Sed prius dicendum est vtrũ motus de aliquo est
H *contrarius motui ad ipsum. v.gr. vtrum motus de sanitate est cõtrarius motui ad sanitatem, & secũdum quòd existimatur de generatione, et corruptiõe: Aut qui sunt ex cõtrarijs. v.g. quòd motus ex sanitate est cõtrarius motui ex ægritudĩe: Aut ad cõtraria, v.g. quod motus ad sanitatem est cõtrarius mõtui ad ægritudinẽ: Aut motus de cõtrario est cõtrarius motui ad*
I *cõtrarium, vt motus de sanitate motus in ægritudinẽ: Aut motus de contrario in suum contrarium est contrarius motui de hoc contrario in illud. v g. quòd motus de sanitate in ægritudinem est contrarius motui de ægritudine in sanitatem. quoniam necesse est vt sit vnus istorum modorum, aut plures vno. oppositio.n. impossibile est vt sit alio modo.*

Cum declarauit quis motus est
46 vnus mot' in numero in rei veritate, incœpit declarare de motu, & quiete duo. s. qui motus sunt cõtrarij, & qui non, & ẽt quæ duarũ quietũ coniũctarum cũ motu. s. quies, i eo, ex quo est motus, & quies in eo, ad quod est, est contraria motui. & hoc intendebat, cũ dixit: & de quiete ẽt hoc mõ. i: quę quies est contraria cui quieti, & quę quies est cõtraria cui motui, & quis mot' est cõtrarius cui motui. D. incœpit perscrutari de hoc, & dixit: Sed prius dicendũ est, &c. i. sed priusq̃ pscrutemur de hoc, diuidẽdũ est, & dicẽdũ de oĩbus modis, quib' potest aliquis dicere ꝙ motus est cõtrarius motui, deĩ de consyderãdũ quis eorũ est possibilis, & quis nõ. Et primo vtrũ motus ex aliquo est contrari' motui ad ipsum. v.g. mot' de sanitate ad ægritudinem est cõtrari' motui de ægritudine in sanitatem. & fm hũc modũ cõtrarietatis existimat ꝙ gñatio ẽ cõtraria corruptioni. motus.n. de sanitate in ægritudinem est corruptio sanitatis, & de ægritudine ĩ sanitatem est gñatio. Et hoc intendebat, cum dixit: & fm ꝙ existimat de gñatione, & corruptione. i. & fm hũc modũ contrarietatis existimat ꝙ gñatio, & corruptio sunt contraria. D. induxit Secũdũ modũ, & dixit: Aut ille, qui est ex contrarijs. i: aut mot' contrarij sunt illi, qui incipiũt a contrarijs, fm ꝙ incipiũt ex eis, v.g. vt motus ex sanitate sit contrari' motui ex ęgritudine. qm̃ iste incœpit ex ægritudine, & iste ex sanitate, & sanitas est contraria ægritudini. Et, cũ induxit hũc modũ, dedit Tertiũ, qui est opposit' isti, & dixit: Aut illi, qui sunt ad contraria. i. aut mot' contrarij non sunt contrarij, fm ꝙ sunt ex reb' contrarijs, sed fm ꝙ ad res contrarias. v.g. vt mot'

de

A de sanitate ad ægritudinem non sit contrarius motui de ægritudine in sanitatē, ſm q̃ est ex rebus contrarijs, sed ex hoc, q̃ sunt ad contraria. Deinde induxit Quartū modū, & dixit: Aut mot' de contrario est contrari' motui ad contrariū.i. aut motus contrarius motui est ille, qui incœpit ex aliquo contrario illi, ad qđ puenit secundus motus. v.g. q̃ iste motus demonstrat' de hac ægritudine sit contrarius motui demonstrato ad hāc sanitatem, quia iste est de ægritudine, & ille ad sanitatē. D. induxit Quintū modū, & est verus, & dixit: Aut motus contrarij sunt illi, qui sunt contrarij ſm illud, ex quo, & ſm illđ, ad quod. Et sciēdū est q̃ contrarietas mot' est in motib', qui sunt ex contrarijs ad contraria: sed q̃ritur hic modus verus, quo sunt contrarij. Deinde cū compleuit hāc diuisionē, dicit: qm̃ necesse est vt sit vnus istorū, &c. i. & dixit q̃ motus contrarij necesse est vt sint contrarij aliquo istorū modorū, aut pluribus vno, quia apparet q̃ necesse ē, cū dixim' ī talib' istis motib', q sūt contrarij, vt contrarietas sint in eis aliquo istorū quinq; modorū, aut pluribus vno. motus.n. de sanitate ī ægritudinē, si est contrari' motui đ ægritudine ī sanitatē, necesse ē vt sit ſm q̃ illud, ex quo īcipit iste mot', ad ipm puenit iste ali'. Et sic oppositio inter eos erit de gñe oppositionis, q̃ est inter principiū, & finē. s. q̃ illud, quod est principiū in altero, erit finis in reliquo. Aut oppositio inter eos erit, ſm q̃ sunt ex reb' contrarijs, aut ad res contrarias, aut q̃a alter est ex aliquo contrario illi, ad qđ ē ali' mot'. Aut contrarietas erit īter eos ſm vtrūq;. s. ſm illđ, ex quo, & ſm illud, ad qđ. manifestū est.n. p se ſm diuisionem q̃ impossibile est vt alius modus sit, quo dicat' q̃ motus de sanitate ī ægritudinē est contrarius motui de ægritudine in sanitatē. Et, cū ita sit, necesse est vt contrarietas inter eos sit vno modo istorū modorꝶ, aut plrib' vno, aut oīb'.

Documē. (left margin, beside "& ſm illđ, ad quod. Et sciēdū est")

B (left margin, beside "duxit Quintū modū"); C (left margin, beside "aliquo istorū quinq; modorū"); D (right margin, beside "& ſm illud, ad qđ.")

Est autem qui ex contrario ei, qui est in contrarium, nō cōtrarius, vt qui est ex sanitate ei, qui est in ægritudinē. idem.n. & vnus est, esse tñ nō idē est ipsis. sicut non idē est ex sanitate mutari, & in ægritudinem. E

Sed motus ex cōtrario non est cōtrarius motui ad cōtrariū. v.g. quòd motus de sanitate nō est contrarius motui ad ægritudinē. quoniam idem motus est, & si essentia non est eadem. quemadmodū motus de sanitate non est idem cū motu ad ægritudinem. 47

Cum numerauit oēs modos, quibus pt imaginari q̃ mot' est contrarius motui, incœpit destruere illos, F qui non sūt veri, & dixit: Sed mot', &c. i. sed mot' non sūt contrarij ſm contrarietatē eius, ex quo ē motus, & eius, ad qđ est motus. qm̃ idē motus est contrarius sibi, ſm illud, ex quo, & ſm illud, ad qđ est. si igitur motus essent contrarij hoc modo, tūc eadē res eēt contraria sibi. quod impoſſe est. & hoc intēdebat, cū dixit: est.n. idē mot'. i. in nūero. D.d. & si eēntia non est eadē. i. licet non sit idē ſm definitionē. motū.n. đ sanitate, ſm q̃ ē motū đ sanitate, non ē idē ſm definitionē cū motu ad ægritudinē, lȝ sit idē ſȝ sbēctū. s. qm̃ mo-

G motum de sanitate est motũ ad ægritudinē, sed illa, quæ sunt idē fm subiectũ, & diuersa fm definitionē. nō sunt cōtraria. & nō posuit istũ modũ in prima diuisione, qm̄ manifestũ est ꝙ est idem motus.

Neq; qui est ex cōtrario ei, q est ex contrario. simul. n. accidit ex contrario & in cōtrariũ, aut in mediũ. verũ de hoc quidē posterius dicemus. Sed magis in cōtrarium mutari videbitur cā esse contrarietatis, quâm ex cōtrario. hic. n. discessio a cōtrarietate, ille vero acceptio. atque
H dicitur vnusquisq; eo, i quod mutatur magis, quâm eo, ex quo. vt sanatio, qui in sanitatē, ægrotatio aũt, qui in ægritudinem. Relinquitur igitur qui est in cōtraria, & qui ad contraria ex cōtrarijs. Forsitan igitur accidit eos, qui in contraria, & ex contrarijs esse, sed ipsum esse forte nō idē. dico autem qui est in sanitatē ei, q est ex ægritudine, & q ex sanitate ei, q ē i ęgritudinē.

I *Neq; enim motus ex contrario est idē ei, qui est ex contrario. quoniã necesse est vt cum motu ex cōtrario sit motus etiã ad contrariũ, aut ad medium. sed sermo de hoc post determinabitur. Immo translatio ad contrarium magis existimatur esse causa contrarietatis, quam translatio de contrario. ista. n. translatio est separatio a cōtrarietate, & ista est acquisitio eius, & quilibet nominatur ab illo, ad quod transfertur, non ex quo transfertur. v. g. quoniã dicimus Soc. sanari, quado transfertur ad sanitatē, & agrotari, quãdo trãsfertur ad agritudinem. Remanet igitur motus ad cōtraria, & motus de contrarys ad cōtraria. Et rectũ est, vt illud, quod mouetur ad cōtraria necesse est vt moueatur ex cōtrarys, sed forte essentia non est eadem. s. quoniã motus ad sanitatem non est idē cum motu ad ægritudinē.*

Hic vult loqui d̄ reliquis modis & dicit: Neq; motus ēt est cōtrarius motui tm̄ fm cōtrarietatē eius, ex quo est alter motus, ei, ex quo est reliqu⁹. qm̄ quilibet duo motus tales īueniũtur cōtrarij fm illd̄, ad quod, sicut īueniũt̄ ꝯtrarij fm illd̄, ex quo. Et quia ista rōcinatio nō sufficit. s. vt motus nō sint cōtrarij fm illud ex quo, tales motus inueniũtur contrarij fm illud, ad quod, cũ aliquis pōt dicere ꝙ hoc accidit motib⁹ cōtrarijs. s. hoc, ꝙ sũt ad cōtraria, & q cōtrarietas nō inuenitur in eis, nisi fm ꝙ sunt ex reb⁹ cōtrarijs, dixit: sed sermo de hoc, &c. i. & in fine isti⁹ sermonis. D. incœpit declarare ꝙ nō pōt aliquis dicere ꝙ cōtrarietas motuũ fm illud. ad quod, est accñs, & fm illud ex quo, est p se, & dixit: Immo trãslatio, &c. i. immo magis est existimãdum ꝙ trãslatio motuum ad contraria est causa in cōtrarietate motuũ, quã trãslatio d̄ cōtrarijs. D. dedit rationem super hoc, & dixit: ista trãslatio, &c. i. & causa ĩ hoc est, quia trãslatio rei motæ de contrario, a quo mouetur, est separatio ab illo, & translatio eius ad contrariũ,

Motus nihil aliud ē q̄ acqrere partē post aliā ex illo ad qđ res mota mouet᷑ donec acqrat illđ pfecte. Idē 5. ph. c. 4. idem hic īfra. c. 54.

a illud, a quo separat᷑ mot᷒, n̄ ē ps subštie ei᷒, s. ē accīns ei. Sed

B oppositū dixit. 7. c. 3 Vide ibi. 2ūm.

A rium, ad qđ mouet᷑, est receptio, & acquisitio. & hoc est ita, quia mot᷒ nihil aliud est q̄ acquirere partem post aliā ex illo, ad qđ res mota mouet, donec acquirat illud, ad qđ mouetur perfecte, & tūc cessat. &, cum motus dr̄ esse cōtrarius motui aliquo istorum, dignius est vt sit contrarius ſm illud, qđ acquirit, & per qđ pficitur, non ſm illud, à quo separatur. a qm̄ illud, à quo separat᷑, nō est pars substātię eius, sed est accidēs ei: & illud, qđ acquirit est pars substantię. &, cum ita sit, ergo motus aut sunt contrarij, ſm illud ad qđ, & nō ſm illud ex quo, aut erunt contrarij magis ſm hunc modum. B D. dedit aliam ratiocinationē, & dixit: & quilibet nominat᷑, &c. i. &, qa substātia motus est de natura eius, ad qđ est, nō eius, ex quo est, iō motus denominat᷑ ab illo, ad qđ est, cū dr̄ ꝙ motus de albedine ad nigredinem est nigrificatio, nō albificatio & sīlr dr̄ ꝙ illud, qđ mouet᷑ de ęgritudine ad sanitatē, est ipsum sanari, non infirmari. Et, cū posuit istos quinq; modos, & posuit ꝙ impoſſe est vt motus sint cōtrarij, ſm cōtrarietatē eius, ex quo, ad illud, ad qđ, & posuit ꝙ dignius est vt sint contrarij ſm illud, ad qđ, q̄ ſm illud, ex C quo, & nō pręcise direxit sermonē in hoc, dixit: Remanet igitur, &c. i. &, cum destructi sunt duo illorum modorū, remanet tres, s. vt motus sint cōtrarij, aut ſm translationem eorum ad cōtraria, aut ex cōtrarijs, aut ſm vtrunq;. D. d. & rectū est vt illud, qđ mouetur, &c. i. & bene apparet ex dictis ꝙ necesse est vt oīa duo mota, quę mouentur ad cōtraria moueatur ex cōtrarijs. & d. hoc, quia trāsmutatiōes, quę sunt ad cōtraria, sunt motus in rei veritate, s. D de subiecto cōtrario in subiectū cōtrarium. qđ nō est ita de alijs transmutationibus, s. q̄ sunt de affirmatione in negationē, & de negatiōe in affirmationē. & istæ sunt cōtrariæ ſm hoc, ꝙ altera est ex illo, ad qđ ē alia, vt generatio, & corruptio. Et, cū posuit ꝙ motus, qui sunt ad cōtraria, necesse est vt sint ex cōtrarijs, ſm ꝙ sunt motus, & intēdebat declarare ex hoc, ꝙ motus cōtrarij sunt contrarij ſm vtrunq;, s. ſm cōtrarietatem eius ex quo, ad illud ex quo, & ſm cōtrarietatē eius ad qđ ad illud ad qđ, & iam declarauit ꝙ E motus, qui dnr̄ esse cōtrarij ſm cōtrarietatē eius ex quo, ad illud, ad qđ, sunt idē motus, & ꝙ nō est necesse pp hoc, & rectū vt dicant᷑ contrarij. incœpit pmo declarare de motibus, qui ponunt᷑ contrarij ſm vtrunq;, ꝙ nō cōtingit eis illud impoſſe, qđ contingit primo mō, s. vt sit idē in numero. & fecit hoc, ne aliquis existimet ꝙ in hac positiōe sequitur illud impoſſe, ꝙ cōtingit in primo, s. in hoc, ꝙ motus est cōtrarius motui, ſm illud, ex quo, & secundum illud, ad quod. Et dixit: Sed forte essentia, &cę. idest sed es- F sentia duorum motuū, qui ponunt᷑ contrarij ſm cōtrarietatē eorū, ex quo sunt, & ſm contrarietatē eorū, ad qđ sunt, non sequitur ex hoc vt duo motus sint vnus, sicut sequit᷑, si ponant᷑ cōtrarij per cōtrarietatem eius, ex quo, ad illud, ad qđ. qm̄ motus ad sanitatem ex ęgritudinę nō idem est cum motu de sanitate ad ægritudinē, sed sunt duo. D. incœpit dare cām, pp quā necesse ē vt mot᷒ cōtrarij sint cōtrarij p vtrūq;, s. ſm illud ex quo, & ſm illud, ad quod.

Qm̄

G Qm̃ autem differt mutatio â motu: (quę.n.est ex quodã sub iecto in quoddã subiectũ muta tio est motus:) qui est ex cõtra rio in cõtrariũ ei, q̨ ex cõtrario e in cõtrariũ, mot⁹ cõtrarius ẽ. vt qui ex sanitate in ęgritudinẽ ei, q̨ ẽ ex ęgritudine in sanitatẽ.

Mot⁹ qui ꝓprie cõtrarij.

Et, quia transmutatio differt à motu in hoc, quoniam motus est transmutatio de subiecto in subiectũ, motus igitur cõtrarius est de cõtrario in cõtrariũ, v.g. de sanitate in ægritudinem est cõtrarius motui de ægritudine in sanitatẽ. H

49 Dicit: Et, quia trãsmutatio differt à motu ĩ hoc, ꝙ motus est trãsmutatio de subiecto cõtrario ĩ subjectum cõtrariũ, vt declaratũ est in principio istius tractatus: transmutatio aũt est de non subiecto in subiectũ, & de subiecto in nõ subiectum: necesse est vt motus cõtrarij sint cõtrarij ſm illud, ex quo, & illud, ad qd̃, ambo. qm̃ eos esse de cõtrario est essentialiter eis, queadmodũ ipsos esse ad contrariũ est eis essentialiter. I &, cũ vtrũq; est eis essentialiter, & res cõtrarię sunt cõtrarię per dr̃ias, & dispõnes contrarias, necesse est vt motus contrarij sint cõtrarij per istas duas dispositiones, s. per contrarietatem eius ex quo, & eius ad quod: licet magis sint contrarij secundum illud, ad quod.

Manifestum est aũt & ex inductione qualia videntur contraria esse. Aegrotare.n. ipsi sanari, et discere ipsi decipi non p̱ seipsum: in cõtraria.n. vt.n. sciẽtiam, sic et deceptionẽ est et per seipsum consequi, & per aliud. K Et ea, q̃ sursum latio, ei, quæ est deorsum. contraria.n. hęc sunt in longitudine. Et quę a dextra, ei, q̃ ẽ ad sinistrã: cõtraria.n. hæc sunt in latitudine. Et quæ in ante, ei, quæ in retro: contraria.n. hæc sunt in profunditate.

Et declaratum est secundũ inductionẽ quæ intentiões existimãtur esse contraria. Nos.n. videmus quòd contrariũ eius, quod est hominem sanari, est ipsum infirmari, & ipsum addiscere est contrariũ L *ad ipsum male scire, non ex se: quoniam hic est motus ad contraria. quemadmodum poßibile est acquirere scientiam ex se, & ex alio, et similiter potest decipi ex se, & ex alio. Et translatio ad superius est contraria translatiõi ad inferius. quoniam hæc duo sunt contraria in longitudine. Et trãslatio ad dextrũ est contraria translationi ad sinistrum: quæ sunt contraria in latitudine. Et trãslatio ad anterius* M *ẽ cõtraria trãslatiõi ad posterius: q̃ sunt ẽt contraria in altitudine.*

Cũ declarauit p̱ rõnẽ qui motus 50 sunt contrarij, & ſm ꝙ sunt cõtrarij, incœpit declarare ꝙ ſm ĩductionẽ ẽt apparet hoc, & dixit: Et ex inductione ẽt, &c. & intendit p̱ intentiões motus, aut fines motuũ. D.d. Nos.n. videmus, &c. qm̃ ex ĩductione apparet ꝙ motus contrarij sunt illi, qui sunt ex cõtrarijs, & ad cõtraria. v.g. motus ex ęgritudine in sanitatem.

A tate. qm̄ manifestū est per se q̄ est contrarius illi, qui est de sanitate in egritudinē. & sīlr descendere est cō trariū ad ascēdere, & cōtrarium est augeri ad diminui. D.d. & addiscere, &c.i.& sīlr est dispō in motibus contrarijs aīę, s.qm̄ per inductionē

Expō Ale. ēt a pparet hoc, & dixit q̄ contrarij sunt ex contrarijs & ad cōtraria, vt addiscere, & decipi, quę sunt cōtraria, s. motus de scīa falsa ad verā est cōtrarius motui de vera ad falsam. sed, quia translatio essentialiter de scīa ad errorē est ex deceptione, sīlr ex errore ad scīam, tūc addiscere est

B cōtrarium ad errare ex alio non se: cū hō non erret ex se, sed ex alio, sicut addiscit ex alio, nō ex se. & ideo

Expō sua. dixit non ex se. ita dixit Alex. Et potest intelligi sic, q̄ scīa, q̄ est ex alio, opponit̄ errori, qui ē ex alio, & quæ ē ex ipsa aīa, opponit̄ illi, qui est ex ipsa aīa. & testatur huic hoc, qđ dixit post, quēadmodū possibile ē, &c. D.d. Et translatio ad superius, &c.i. & hoc est per īductionē, p̄ quā vult declarare q̄ motus cōtrarij sunt cō trarij, f̄m illud ex quo, & f̄m illud, ad qđ. & ideo debet legi cōtinuum cū hoc, qđ dixit, Nos.n. videmus,

C &c. Et, cum declarauit q̄ duo motus, qui sunt in longitudine, sunt contrarij f̄m illud, ex quo, & illud, ad qđ, notificauit ēt q̄ ita est de motibus, qui sunt in latitudine, & profundo, & dixit: Et translatio ad dextrū, &c.& sermo eius est manifest⁹.

Quę aūt est in contrariū solum nō est motus, sed mutatio: vt fieri albū nō ex aliquo. Quibus autem non est aliqd cōtrariū, mutatio, quę est ex ipso, ei, quæ est in ipsum, contraria est, q̄propter generatio corruptioni contraria est, & abiectio acceptioni. hę aūt mutationes quidem sunt, motus autem non.

D

Ire aūt ad contrariū nō est motus, sed transmutatio. v.g. generatio albi non ex aliquo. Oē igitur, quod non habet contrariū, sua iteratio ex seipso ad seipsum sunt transmutationes cōtrariæ. et ideo generatio est contraria corruptioni, et denudatio formæ ē cōtraria formæ īuestitiōi. et ista ītētio sunt modi transmutationis, non motus.

E

Idest, Ire aūt ad contrariū, qn̄ accipitur, f̄m q̄ est ex nō cōtrario, nō est motus, sed transmutatio. est.n. ire de non esse ad esse, & est declaratū q̄ hic non est motus. v.g. q̄ albū generatur nō ex nigro, sed ex nō albo. qm̄ generatio albi, qn̄ accipit̄, f̄m q̄ accidit ei, q̄ fuit ex nō albo, est transmutatio, nō motus. Et intēdebat declarare ex hoc, q̄ oē, qđ generatur ex non contrario, nō est motus, nō q̄ albū generatur ex nō cōtrario: qm̄ oē album generat̄ ex nigro, aut ex medijs: sed, cū consideratur f̄m hoc, q̄ accidit nigro, qđ fuit non albū, est transmutatio, nō motus. sed hoc est ei p̄ accidens, nō per se. Trāsmutatio aūt, q̄ est de cōtrario, non omnino est transmutatio per se, & non inuenitur in ea cō trarietas f̄m esse, nisi f̄m vnū, s. qn̄ accipitur q̄ trāsmutatio est ex illo, & ad illud. Et hoc intendebat, cum dixit: Omne igitur, qđ non habet contrarium, &c.i.& oē ens, qđ non habet contrariū, trāsmutatio eius, cuius pīcipium est ex seipso, & est corruptio 51

Cū albū fit ex ñ albo, f; q̄ accidit nigro q̄ fit ñ albū, ē trāsmutatio, ñ mot⁹. & hoc ē ei p̄ accīns, ñ p̄ se. Idē. 5.c.8. & 12. Me. c.6. Idem hic infr. c. 55.

G corruptio eius,& transmutatio eius ad seipsum,& e generatio eius, sunt transmutatiões cõtrariæ in his duobus generibus,econtrario de transmutatione,q est motus I rei veritatate,& est transmutatio, q est in rebus,quę hñt cõtraria.D.d.& iõ generatio, &c.i.& pp hoc,s.qm illud, qd non habet cõtrariũ, cõtingit vt trásmutationes contrarię in eo sint de re in ipsam ré,ideo generatio est cõtraria corruptioni. & cõtrarietas accipitur hic ex vno extremo sm diuersum respectum ad aliud, qa cõtrariũ est aliqd ens. & in hac transmutatione nõ e eé,nisi in vno extre

H mo,in generatiõe auté I fine,in corruptiõe vero in principio. Et intendit I hoc sermone declarare q hoc, qd apparet in generatiõe, & corruptiõe,nõ nocet ei,qd apparet ex inductione, s.q motus contrarij sunt de cõtrarijs,& ad cõtraria,cũ generatio,& corruptio non sunt motus.

Documẽtum.

Qui aũt ad medium motus sunt,quibuscunq; cõtrariorum aliquid est medium,tanq; in cõtraria quodammõ ponẽdi sũt. nã vt contrario vtit medio ipse

I motus, ad vtrauis fiat mutatio. vt ex fusco quidẽ in albũ, tanq; ex nigro, & ex albo in fuscum, tanq; in nigrũ. ex nigro autẽ in fuscũ, † { tanq; in albũ. fuscum .n. mediũ ad vtrũq; dicit } quodammodo extremorũ, sicut dictum est prius. Motus igit motui contrarius est sic, qui ex cõtrario in contrarium est ei, qui ex contrario in contrarium.

† a.l. tanq̃ I albũ fuscũ mediũ .n. ad vtrũque dr.

Motus vero ad illud, quod est inter contraria, in contrarys habentibus inter ponendi sunt tanquam illi sunt ad cõtrarium quodammodo. quoniam apud motus inter, est quasi contrarium apud transmutationem, q̃ vtrumlibet

K *sit transmutatio. v.g quoniam in transmutatione de viridi in albũ viride nominatur quasi nigrum, & similiter transmutatio de albo in viride. & transmutatio de nigro in viride nominatur quasi ĩ album. medium.n.dicitur quodãmodo vtrunq; extremum, quando*

L *comparatur ad vtrunq; extremorum, vt diximus superius. Et secundum hoc motus erit cõtrarius motui, quando fuerit de contrario in contrarium.*

Cum posuit q motus contrarij 52 sunt illi, qui sunt de rebus contrarijs,& ad res cõtrarias, & accidit in hoc qõ in motibus, qui sunt de extremis in media, incœpit declarare q isti mot⁹ sunt ad media, sm illud, qd habent de cõtrarietate ad extremũ, ex quo incipit motus,& dixit:

M Motus vero,&c.i. mot⁹ vero, qui pueniunt ad vnũ mediorũ, quę sunt inter illud, ex quo est motus, & illud, ad qd est motus, debent reputari de spé motus,qui est de contrario in contrariũ quodammodo, nõ simplr. Et dixit in contrarijs habẽtibus inter,quia nõ sunt hic motus de contrarijs in contraria,quę non habent inter, quoniam hoc declaratum est in principio istius tractatus: sed. q.d. motus vero, qui sunt ad illud, qd est inter cõtraria,qd accidit

A cidit in contrarijs habẽtibus inter, ponẽdi sunt de numero motuum, qui sunt ad contraria quodammodo Et dixit tanq̃ ad contraria quodammodo. a quia medium est contrariũ vtriq; extremorum, nõ simpliciter, sicut alterum extremũ est contrariũ reliquo: sed medium est contrariũ vtriq; per illud, qđ est in eo de reliquo extremo. & contrarietas eius differt à contrarietate extremi in hoc, qm̃ cõtrariũ in eo, s. vnũ extremum non est in sua vltima pfectione, sicut est in ipso extremo. D.d. qm̃ apud motus, &c.i. & causa in hoc, q motus, qui sunt ad B inter, sunt ad contrariũ quodammõ, est, qm̃, inter est de motibus peruenientibus ad ipsum, quasi contrarium, apud transmutationẽ eius ad vtrumlibet extremum. b qm̃ inter, est cõtrarium vtriq; extremo, quia vtrunq; extremũ inuenit in eo nõ perfecte. v.g. qm̃ in transmutatiõe, quæ fit de viridi I album, viride est quasi nigrum. viride. n. non trãsmutatur in album, nisi fm q est in eo de nigro, non fm q est in eo de albo. & ẽt, qñ viride transmutatur in nigrum, transmutatur fm q est in eo de albo, & silr, qñ album trãsmu C tatur in viride, transmutatur in nigrum, qđ est in viridi, & qñ nigrũ transmutatur in viride, transmutatur in albũ, qđ est in eo. & hoc intẽdebat cum d. v.g. qm̃ in trãsmutatione, &c.i. viride in eo reputat, quasi nigrum: qm̃ transmutatio ex eo non est, nisi ex parte nigra, q̃ est in eo. D. d. & similiter trãsmutatio de albo in viride, i. qm̃ tunc viride tenetur quasi nigrũ. D.d. & transmutatio de nigro ad viride reputatur quasi albũ, i. q viride tenetur I hac

a Mediũ ẽ contrariũ vtriq; extremorũ ñ simplr, sicut alterũ extremũ ẽ contrariũ reliquo. idẽ. 1.ph.c. 54

b Mediũ ẽ cõtrariu; vtriq; extremo, qa vtrũq; extremũ inuenit I eo ñ pfecte. Idẽ. 1. 6. & 19. vnd. 10 Me. 6. & 23. 12. M. 6 1. ph. 56 2. de Aia. 95. et. 105

transmutatiõe, quasi album. D.d. D medium. n. opponit quodammõ vtriq; extremo, qñ comparatur, i. & cã in hoc, qm̃ medium est vtrunq; extremũ. D.d. Et fm hoc, &c. i. fm hoc igitur oĩs motus, qui est cõtrarius alij motui est contrarius fm illud, ex quo, & fm illud, ad qđ, siue fiant motus ad media, aut ad extrema duo. & sic est Itelligẽdũ de motibus, qui sunt de medio in mediũ.

Quæ Quies cui motui, & cui quieti opponatur. Cap. 2.

Quoniam aũt motui non solum vr̃ motus esse cõtrari⁹, sed et quies, hoc E determinandũ est. simplr. n. cõtrarium est motus motui. Opponitur aũt & qes priuatio. n. est. Est aũt, vt & priuatio contraria dicatur. qualis aũt quali, vt ei, qui est fm locum, ea, quæ est fm locũ. sed hoc quidẽ nũc dicitur simpliciter. vtrũ. n. ei, q̃ est hic, quieti is, qui est ex hoc, aut qui ẽ in hoc, mot⁹ opponit.

Et quia existimatur quòd illud, quod ẽ cõtrariũ motui, nõ ẽ motus tantũ, sed quies, oportet ẽt nos de- F *terminare hoc. Dicamus igitur quòd motus opponitur motui, & ẽt quieti, quia est priuatio. Et quodammodo dicitur quòd priuatio est cõtrariũ, i. quòd priuatio alicuius motus, v.g. quoniã cõtrarium motus in loco est quies in loco. sed hoc dictum est indefinite. quoniã perscrutandum est vtrum illud, quod opponitur quieti, est motus ex hoc, aut motus ad hoc.*

Cum

G Cum declarauit qui motus sunt
33 contrarij, & apparet vst, quies o p ponitur motui sm priuationem, & habitum, vult hic perscrutari quæ duarum quietum opponit motui, s. quies in eo, ex quo est motus, aut quies ī eo, ad qđ est motus, & dixit: Et quia existimat, &c. i. &, quia vr motus non sólũmodo opponitur motui, sed ēt quieti: qm̃ motus opponit motui sm cõtrarietatē, & qeti sm priuationē, & habitũ. D. d. Dicamus igitur motus opponit motui, i. sm cõtrarietatē. D. d. & quieti sm priuationē. D. d. Et quodámo-
H do dr, &c. i. & iste modus oppositionis quodãmodo dr contrariũ: qm̃ aliquis motus est contrarius alicui priuationi, s. priuatiõi illius motus. Et dixit, alicuius motus, ne aliquis existimet intendebat priuationē motus simpliciter. hoc. n. nõ vr eē, nisi sm opinionē generãtiũ corpus simplr. D. d. v. g. qm̃ contrariũ motui in loco ē quies in loco, i. v. g. qm̃ quies est cõtraria motui, tali mõ, quies in loco est cõtraria motui in loco. &, quia hoc manifestũ est per se, s. quies in loco ē cõtraria motui in loco sm priuationē, & habi-
I tũ, & hoc põt intelligi de quiete, q̃ est in eo, ex quo est motus, aut de quiete in eo. ad qđ est motus, d. sed hoc dictũ ē simplr, i. sed hoc, qđ dictũ est hic, non est distinctum: qm̃ nondũ est determinatum hic quã quietem intendimus. & ideo pscrutandũ est vtrum opponitur motui est quies, quæ est ex hoc, i. quæ est ex illo, ex quo ē motus, aut quies in illo, ad quod est motus.

Manifestũ est igitur, quia in duobus motus subiectis est, huic quidē, qui ex hoc est in cõtrariũ, ea, q̃ ē in hoc. quies, huic aũt, qui est ex contrario in hoc, ea, q̃ in cõtrario. simul aũt et inuicem cõtrariæ hæ sunt. etenim inconueniēs est, si motus quidē contrarij sunt, quietes aũt oppositæ non sunt. sunt aũt hæ, q̃ in cõtrarijs, vt q̃ est in sanitate ei, q̃ est in ægritudine, quieti: motui aũt, qui ex sanitate in ægritudinem. ei. n. qui est ex ægritudine in sanitatē, irrationabile ē. is. n. motus, qui ad ipsum est, in quo stat, quietatio magis ē, * q̃ accidit simul fieri cũ motu. necesse aũt est aut hanc, aut illam esse. non. n. ea quidem, quæ est in albedine, quies contraria est ei, quæ est in sanitate.

Dicamus igitur quòd motus, quia est in duobus subiectis, tunc contrariũ motui ex hoc ad suũ cõtrariũ est quies in hoc, & contrarium motui ex suo contrario ad ipsum est quies in suo contrario. & cũ hoc hæ duæ etiam sunt contrariæ. quoniã impossibile ē vt in motibus sit contrarietas, & quies nõ sit contraria quieti. et non sunt nisi in cõtrarijs. v. g. quonia quies in sanitate est contraria quieti in infirmitate, et cõtraria motui de sanitate in ægritudinem. quoniã impossibile est vt sit contraria motui de ægritudine in sanitatē. quoniã motus rei ad illud, apud quod erit quiescens,

A *quiescens, dignius est vt sit faciẽs quietem. illud.n. quod generatur cum illo motu, necessario est contrarium huic. & ideo impoßibile est vt quies in albedine sit cõtraria quieti in sanitate.*

54 Dicamus igit. ꝙ motus, quia est, &c.i. de subiecto in subiectũ econtrario trãsmutatiõi, quę est de affirmatione in negationẽ, aut de negatiõe in affirmationẽ. D.d.cõtrariũ motui, &c.i.&, quia motus ẽ de cõtrario in cõtrariũ, iõ contrariũ motui, q ẽ de hoc cõtrario, ad hoc contrariũ demõratum, est quies, q̃ est in hoc, s. ex cõtrario, ex quo est mot⁹. Et dixit hoc, quia manifestũ ẽ p se, ꝙ quies in eo, ex quo, ẽ cõtraria motui, & cõtrariũ motui, qui ẽ de contrario, qd est illud, ad qd puenit iste motus positus, est quies in illo contrario. v.g. qm̃ sanari est motus de ęgritudine in sanitatẽ. quies igitur cõtraria isti motui est quies ĩ ęgritudine, nõ ĩ sanitate: qm̃ ista quies est pfectio motus: & pfectio nõ ẽ cõtraria ei, cuius est pfectio. & siliť cõtrariũ motui de sanitate in ægritudinẽ est quies in sanitate. D.d.&, cũ hoc ẽt hæ duę sunt cõtrarię.i. &, cũ hoc, ꝙ motus ẽ cõtrari⁹ quieti, istæ. duę ẽt quietes sunt cõtrarię. qm̃, si ĩ motibus est cõtrarietas, & ĩ quiete ẽt debet esse cõtrarietas. D.d. & nõ sunt nisi in cõtrarijs.i.& quies nõ ẽ cõtraria quieti, nisi quia duę quietes sunt in cõtrarijs: queãdmodum motus non est cõtrarius motui, nisi quia sunt de cõtrarijs & in contraria. D.d.v.g. qm̃ quies, &c.i. qm̃ qes in sanitate ẽ contraria quieti ĩ ęgritudine. qm̃ sanitas est cõtraria ęgritudini, & est cõtraria ipsi motui: qa impoſſe est vt sit cõtraria motui de ęgritudine in sanitatẽ, cũ quies, ad quã peruenit motus, dignior est vt sit pfectio motus, q̃ vt sit cõtraria. & hoc intẽdebat, cũ dixit: qm̃ ĩpoſſe est motũ.i. qm̃ impoſſe est vt quies, q̃ est ĩ sanitate, sit cõtraria motui, q̃ est ad sanitatẽ: qm̃ dignius ẽ vt motus de ęgritudine ad sanitatẽ sit via ad sanitatem. Et hoc ẽ ita: qm̃ motus ẽ de gñe pfectionis, ad quã puenit, sed ẽ pfectio diminuta, qa ẽ cõiũcta cũ potẽtia, & eẽ vltię pfectiõis est in quiete. si igiť mot⁹ de ęgritudine in sanitatẽ est ad quietẽ in sanitate, necesse est vt motus de ęgritudine in sanitatẽ sit faciẽs quietẽ ĩ sanitate, s. qm̃ in eo inueniť vna ps post aliã quietis, ad quã puenit, sicut inueniť in eo vna pars post aliã habitus, ad quã peruenit. &, qa substãtia motus ẽ de genere quietis, ad quã puenit: & illa, q̃ diuersant fm magis, & min⁹ non sunt cõtraria: ergo quies, ad quã puenit motus, nõ est cõtraria motui, sed finis eius: ergo qes, q̃ est ĩ eo, ex quo est mot⁹, ẽ contraria motui: & ẽ illa, q̃ corrũpitur p gñationẽ motus, ñ quies, q̃ generať paulatim p generationẽ motus. Et ex hoc declarabiť ꝙ quies, q̃ ẽ ĩ re, ad quã ẽ mot⁹, ẽ contraria qeti, q̃ ẽ ĩ eo, ex quo ẽ motus. Qm̃, cũ mot⁹ ẽ cõtrari⁹ qeti in eo, ex quo est mot⁹: & qes, ad q̃ est mot⁹, gñať cũ motu: ergo ista quies ẽ cõtraria qeti ĩ eo, ex quo ẽ mot⁹. Et hoc intẽdebat, cũ d. illud.n. qd generať cũ illo motu, &c.i. qm̃ quies, q̃ generať cũ gñatione motus necessario est contraria qeti, ex qua est mot⁹: cũ ista quies destruať per gñationẽ mot⁹. D.d. impossibile.n.est.vt quies ĩ albedine,

Quies cõtraria motui est qes ĩ termino à quo, nõ qes in termino ad quẽ: qa illa est pfectio mot⁹. Sed oppositũ vr dicere. ifr. t.c.64. & ibi soluiť.

Documẽtum. Mot⁹ ẽ de gñe pfectiõis, ad quã puenit, s; ẽ pfectio diminuta, qa ẽ cõiũcta cũ potẽtia, & eẽ vltię pfectiõis est qete. Idẽ. 5.cõ. 9. & 47. Idẽ. 3 ph. c. 4.

G bedine, &c.i.quia quies ĩ altero nõ corrumpit̃ per generationẽ quietis ĩ reliquo, s.ꝙ quies in albedine nõ generatur per corruptionem quietis in sanitate, & similiter quies in sanitate non generatur per corruptionem quietis in albedine.

Quibus aũt non sunt cõtraria, horum mutatio quidem est opposita, ea quæ est ex ipso, ei, quæ est in ipsum: motus autẽ non est. vt ea, quę est ex ente, ei, q̃ est in ens. Et quies quidẽ horum nõ est, immutabilitas aũt est. &, si quidẽ aliquid erit subiectum, ea, q̃ in ente est immutabilitas, ei, quæ est in nõ ente, cõtraria erit. Si vero nõ ẽ aliquid, id, qđ non est, dubitabit aliquis cui contraria sit ea, quę est in ente, ĩmutabilitas, & an quies sit. si autẽ hoc est, aut nõ oĩs quies motui est contraria, aut generatio, & corruptio mot⁹ sunt. Manifestum est igitur, ꝙ quies quidẽ non dicenda est, si non & hæ motus. simile aũt aliquid est et immutabilitas. contraria autẽ est, aut nulli, aut ei, q̃ est in non ente, aut corruptioni. hęc. n. ex ipsa est, generatio aũt ĩ ipsam.

H

I *Intentiones vero, in quibus nõ est contrarietas, & sunt, illæ quæ transmutationem oppositã habẽt, s. transmutationẽ, quæ est de aliquo opposito transmutationi, quæ peruenit ad illud: motum autem non habent. v.g. quoniã transmutatio ex esse est opposita transmutationi ad non esse. Quoniã in intentionibus istis non est quies, sed illud, quod est in eis, est priuatio trãsmutationis, si nõ ens fuerit aliquod subiectũ, v.g. quoniã, si transmutatio deficit in ente, trãsmutatio deficiet in nõ ente. Si igitur nõ ens nihil fuerit, ambiget hõ, & non videt quòd priuatio transmutationis in ente, & quies in eo sit contraria alicui. &, si hoc fuerit, tunc aut non omnis quies est contraria motui, aut generatio, & corruptio sunt motus. Sed est manifestũ quòd non debet dici quies, sed simile ei. & priuatio transmutationis aut non est contraria alicui, aut est cõtraria corruptioni. quoniam corruptio ex illa fit, generatio autem ad illam.*

L

Cum declarauit ꝙ quies est contraria motui, vult perscrutari de eodem in transmutatione, s. vtrum in transmutatione est quies opposita transmutationi, sicut est in motu, aut non est quies, & d. Intentiones vero, &c.i. transmutationes vero, q̃ sunt in intentionibus, in quibus nõ est contrarietas. D.d. &, sunt illæ, q̃, &c.i. transmutatiões vero, quę sunt in intentionibus, in quibus non est contrarietas, sunt illæ, quæ habent transmutatiões oppositas. D. exposuit hoc, & dixit, s. &c.i. s. ꝙ trãsmutatio, quę est de aliquo, est opposita in illo genere transmutationi, quæ peruenit ad illud. D.d. motum vero non habent. i. & in istis intentionibus, in quibus nõ est contrarietas, non est motus, nedum vt sint contrariæ M

A trarię illo mõ, quo motus sunt contrarij. D.d. exẽplũ & dixit. v.g. qm̃ transmutatio de esse, &c. i. & exemplũ eius, qđ est vt trãsmutatio sit opposita trãsmutationi, s. ꝙ ex illo, ex quo est altera transmutatio ad idẽ sit reliqua, est transmutatio de esse in non esse, q̃ est corruptio, & trãsmutatio de non esse in eẽ, q̃ est generatio. & ista trãsmutatio non est opposita ꝑ illud ad qđ: & si esse opponitur ad non eẽ. quia non est hic motus exiñs ꝑ se oppositus alij motui: quia trãsmutatio de non eẽ est per accñs, & transmutatio de subiecto. s. de contrario est ꝑ se, aut ẽ ꝓpinquius vt sit ꝑ se. trãsmutatio vero subiecti, qđ defert contrarium ex illo contrario ad suũ contrariũ, est per se. & hoc non inuenit᷑ in generatione, & corruptione. Et, cũ narrauit ꝙ contrarietas in talibus transmutationibus est fm ꝙ trãsmutatio vna in eis est ad illud, ex quo est secunda transmutatio, cũ eẽ in istis duabus trãsmutationibus non est, nisi in altero extremo, incœpit narrare ꝙ ẽt non inuenitur in talibus trãsmutationibus quies contraria quieti, sicut inuenit᷑ in motibus: neque ẽt quies est contraria trãsmutationi. D.d. Qm̃ in istis intẽtionibus, &c. i. in istis. n. intẽtionibus, in quibus est generatio, & corruptio, non est quies oĩno, sed est in eis priuatio trãsmutationis. & hoc erit, si posuerimus ꝙ non ens, ex quo est generatio, & aliud, ad qđ ẽ corruptio, est aliquid actu. qm̃, si hoc posuerimus, tũc erunt illic duo non esse, & priuatio in non ente, fm ꝙ posuerimus ipsum eẽ aliquid, & priuatio ĩ ente. Priuatio igit᷑, q̃ est in ente, si posuerimus ipsam esse quietẽ, sequit᷑

Trãsmutatio de ñ eẽ ẽ ꝑ accñs, & trãsmutatio de cõtrario ẽ ꝑ se. Id ẽ. 3. & c. 51.

B

C

vt sit contraria priuationi trãsmutationis, q̃ est in non ente: & priuatio transmutationis, quę est in non ente, est eadẽ cũ priuatione trãsmutationis, quę est in ente. & sic inter illas non erit contrarietas oĩno. qm̃ quies ĩ eo, ad qđ est motus, non est contraria quieti in eo, ex quo, nisi quia sunt ĩ duobus contrarijs. D.d. Si igit᷑ non ens nihil fuerit, &c. i. si igitur non ens non fuerit subiectũ, impossibile est imaginari ꝙ priuatio transmutationis, q̃ est in ente, est quies. qm̃ ĩpo s̃e est imaginari ipsam esse contrariã motui. neq; priuatio existimat᷑ esse qes. qm̃, si non ens non ẽ aliquid, non erit illic priuatio, q̃ possit imaginari ꝙ ẽ quies opposita quieti, q̃ est in ente. neq; imaginat᷑ ꝙ ista priuatio, quæ est ĩ ente, ẽt est quies opposita trãsmutationi ex eo. qm̃ transmutatio ex eo non est motus: & oĩs quies est contraria motui, aut quieti. Si igit᷑ posuerimus ipsum esse quietẽ, tũc erimus ĩter duo, aut ponemus ꝙ non oĩ quieti opponit᷑ motus, aut dicemus ꝙ generatio, & corruptio sunt motus. & vtrunq; est impo s̃e. D.d. Sed est manifestum, &c. i. qm̃ non est quies in rei veritate. &, cum non fuerit quies ĩ rei veritate, sed priuatio transmutationis, dissoluetur q̃stio dicens ꝙ non oĩs quies est contraria motui, aut contraria quieti. qm̃ hęc in rei veritate non ẽ quies, sed similis quieti. D.d. aut non erit contraria alicui oĩno. i. & ista priuatio, quæ est quies fm similitudinẽ, opinandum est, aut ꝙ non est contraria alicui omnino, aut ꝙ est contraria transmutationi, quæ est corruptio: quoniam ex eo est principium motus corruptionis.

D

E

F

G *Proponuntur nonnullæ circa prædicta dubitationes, soluunturq;. Cap. 3.*

DVbitabit aũt aliqs, quare in mutatiõe quidem ẽm locũ sunt & ẽm naturã, & p̃ter naturã & quietes, & motus, in aliĳs autẽ nõ. Vt alteratio, hæc quidem ẽm naturã, illa vero p̃ter naturã. nihil.n.magis sanatio, q̃ ęgrotatio ẽm naturã, aut p̃ter naturã, aut dealbatio, q̃ denigratio. Silr̃ aũt est & in augmentatiõe, & diminutione. neq;.n. hæ sunt inuicẽ cõ H trarię, vt ẽm naturã, & p̃ter naturã, neq; augmentatio augmẽtationi. Et in gñatiõe, & corruptione eadẽ rõ est. neq;.n.gñatio quidẽ ẽm naturã, corruptio aũt p̃ter naturã. senescere.n.ẽm naturã est, neq; gñationẽ videmus, aliam quidem ẽm naturã, aliam vero pręter naturam.

Et quærit hõ, quare in trãsmutatione in loco sunt modi motuũ, & modi quietis naturales, et non naturales, quod non est in alĳs mo I *dis transmutationis. V.g. in alteratione, s. ita, quòd alia esset naturalis, & alia innaturalis. quoniã hominẽ sanari, aut infirmari, neutrum est dignius, vt sit naturalis, aut non naturalis, neq; albificatio, neq; nigrificatio. Et secũdum hoc est de augmento, et diminutione, quoniã contrarietas istorum duorum non est secundum naturam, & extra naturam. ergo augmentum non est contrarium augmento. Et iste idem sermo dicetur de generatione, & corruptione. quoniam generatio non est naturalis, & corruptio innaturalis. quia hominem senescere est naturale. et ẽt nõ inuenimus aliquã generationẽ naturalẽ, et alia innaturalem.*

Cum narrauit qui motus sunt contrarĳ in spẽ, & quę quies est cõtraria cui motui, & cui quieti, & in motibus in vbi inueniť cõtrarietas ẽm naturã, & non naturã, & silr̃ de quiete, incœpit perscrutari vtrũ in cęteris motibus cõtrarĳs inueniať hic modus cõtrarietatis, & d. Et q̃rit hõ, &c.i. quare ĩ trãslatiõe ĩ loco ĩueniunť duo modi, s. naturalis, & innaturalis. qm̃ mot⁹ lapidis ad superius ẽ violẽt⁹, & ĩferius ecõtrario, s. naturalis. & silr̃ inueniť de eadẽ quiete ĩ spẽ. qm̃ quies ĩferi⁹ ẽ cõtraria quieti supius. qm̃ quies inferius ẽ naturalis terrę, & superius innaturalis: & silr̃ quies supius ẽ corpis leuis naturalis, & ĩferius innaturalis. Quęriť igiť quare ĩ hoc loco inueniunť duo modi cõtrarĳ hoc mõ, & nõ ĩ aliis gñib⁹ motuũ cõtrariorũ. v.g. ĩ alteratiõe. qm̃ ñ possum⁹ dicere q alia ẽ naturalis, & alia innaturalis. v.g. hoĩem sanari, & hominẽ infirmari. nõ.n. existimať q hoc ẽ naturale, & hoc ẽ innaturale, s. in eadẽ spẽ, v.g. hoĩem ęgrotare. Et hoc intẽdebat, cũ d. qm̃ hominẽ sanari, aut egrotare, &c.i. qm̃ neutra istarũ dispõnũ ẽ dignior vt sit naturalis alicui. & silr̃ ẽ de albificatione aut nigrificatiõe, s. qm̃ nulla albificatio, aut nigrificatio est dignior vt sit magis naturalis, q̃ alia. Et,

A Et, cum narrauit q in primo aspectu non inuenit in modis alteratio nis iste modus cõtrarietatis quieti, fecit q neq, et in motu augmẽti, & d. Et sm hunc modũ est et de augmento, & diminutiõe, s. quia de augmẽto non inuenit aliud naturale, & aliud violẽtũ. & silr in gñatione, & corruptiõe. qm hoĩe; senescere est via ad corruptionẽ. sed senectus nõ diuidit ĩ naturalẽ & in innaturalẽ. & silr iuuenescere est via ad gñationẽ. sed non existimat q illud ẽ naturale, & aliud ĩnaturale.

At, si est qđ violentia fit, p̃ter B naturã, & corruptio corruptioni cõtraria erit, ea, q̃ est violẽta, vt q̃ p̃ter naturã est, ei, q̃ sm naturã. Sunt igit & generatiões q̃dã violẽtę, & non fato determinatę, quibus cõtrarię sunt eę, q̃ sm naturam. Et augmentationes sunt violentę, & diminutiones. vt augmentatiões eorum, qui velociter pp alimẽtum pubescunt, & frumenta, quæ cito adolescunt, et nõ sunt cõstricta.

Dicamus igitur quòd, si id, quod C *fit violenter, est extra naturã, tũc aliqua corruptio est contraria alicui corruptioni, s. corruptio violenta, quæ fit extra naturam, corruptioni naturali. Sunt igitur modi generationis violenti: & generatio non est mensurata aliqua mensuratione. erunt igitur contraria eiusmodi generationis naturalis. Et sunt modi augmenti violenti, et modi diminutionis. v.g. augmẽtum puberum propter luxum in comestione, & semen luxuriosum, cuius corpus impinguatur, & non condensatur.* D

57 Cũ narrauit q in primo aspectu existimat q in vna spẽ motuũ, qui sunt in alteratiõe, & qui sunt in augmẽto, & diminutiõe, & vlr in alijs trãsmutatiõibus nõ inuenit cõtrarietas, sicut in motibus, qui sunt in loco, incœpit narrare q hoc accidit ĩ primo aspectu. & cũ hoc bñ cõsyderat, appet q ĩ vnaquaq; spẽ istorũ ĩuenit cõtrarietas sm naturã, & nõ naturã. & si hoc fuerit, posse erit vt in spẽb' oppositis inueniat cõtrarietas hoc mõ. & d. Dicam' igit, &c. E i. qm, si hic fuerit corruptio violenta: qđ est violẽtũ ẽ extra naturã: sequit vt sit cõtraria corruptio corruptiõi. &, cũ in hoc syllo hypothetico ponit añs, erit cõclo, q corruptio erit cõtraria corruptiõi. & hoc ẽ illud, qđ intẽdebat declarare. D. declarauit qũo cõsequẽs sequit añs, & dixit: corruptio, s. violẽta &c. i. Quia corruptio violẽta est extra naturã: & qđ est extra naturã est contrariũ naturali: ergo corruptio naturalis, & violẽta sunt cõtrarię. Et, cũ narrauit q corruptio alia est violẽta, alia F nõ violenta, incœpit narrare q ĩ generatione inuenit hoc silr, & dixit: Sunt igitur modi generationis, &c. i. & generatio violenta est multorum modorũ: qm generatio violẽta non est terminata, i. vna species tm. erunt igitur contraria istorum modorum modi generationis omnis naturalis. Et hoc, qđ dixit, existimatur non sequi. quoniã, & si infirmitas est multarum specierum, existimatur vt non sequatur q contraria earum sint species sanitatis: Dubium.

G qm̃ sanitas est vna, & ægritudines sunt multę. Sed forte vr̃ q̃ vna sanitas continet multas particulares oppositas illis multis ęgritudinib⁹. sed non hñt noĩa: & ideo latent. Et, cum narrauit q̃ in generatione, & corruptione inuenit̃ contrarietas, s. in vna spẽ, incœpit narrare q̃ similiter inuenit̃ ĩ augmẽto, & diminutione, & d. Et sunt modi augmenti, &c. i. & silr̃ sunt modi violẽti augmentationis, & modi non violenti. & sic ẽt augmentatũ, ẽt est contrariũ augmentatũ ſm naturã, & non naturã. qm̃ violentum est extra naturã, & augmentũ violentũ est augmentũ puberũ: qđ festinat ante tẽpus assuetum pp̃ multitudinem influxu, & sicut semen abundãs in aliquo, cuius corpus crescit, & nõ condensatur pp̃ multitudinẽ humoris.

Solutio. Tot sunt spẽs sanitatis, quot sũt spẽs ęgritudinis sed ñ hñt noĩa. Idẽ hẽt ipse 3. Colliget ca. 1. &c. 3. Cœ. c. 18.

H

In alteratiõe aũt quo pacto? An similiter, erũt. n. aliæ quidẽ violẽtæ, aliæ vero naturales. vt qui liberant̃ alĳ nõ in iudicatorĳs diebus, alĳ aũt in iudicatorĳs: illi quidẽ pręter naturã alterant̃, hi vero ſm naturã. Erũt ergo corruptiões cõtrariæ adinuicem, nõ generationi solũ. Et quid p̄hibet? ẽ. n. vt sic. etenim, si hęc quidẽ suauis, illa vero tristis esset. Quare nõ simplr̃ corruptioni corruptio cõtraria est, sed quatenus ipsarum hæc quidem hmõi, alia vero talis est.

I

Sed quomodo erit hoc in alteratione? Dicamus igitur quòd similiter est de illa. quoniã poßibile est vt sint aliqua ex eà violenta, & alia naturalia. v.g. quoniã quidẽ hoĩes euadũt ab ægritudĩe nõ ĩ die critica, et quidã in die critica. illi igitur sunt alterati non naturaliter, isti aũt naturaliter. Et sic erit corruptio contraria corruptiõi, nõ generationi. Et nihil prohibet hoc. quoniã poßibile ẽ vt altera corruptio sit contristabilis, & alia delectabilis. Et erit corruptio contraria corruptioni, nõ simpliciter, sed cum altera corruptio fuerit talis dispõnis, & alia talis dispositionis.

Cum declarauit q̃ in generatione, & corruptione, & augmento inuenitur contrarietas, incœpit declarare q̃ silr̃ est in alteratione, &, quia latet in alteratione magis q̃ in gñatione, & corruptione, d. Sed quõ erit hoc in alteratione? D. d. Dicam⁹ igitur. i. q̃ in vno motu in spẽ inuenit̃ contrarietas in alteratione, sicut in gñatione & corruptione, & augmẽto & diminutione. D. d. qm̃ posse ẽ, &c. i. qm̃ posse est vt q̃dã alterata alterent̃ violẽte, & q̃dã non violẽte. v. g. in alteratione infirmorũ de ęgritudine in sanitatẽ, qm̃ q̃dã ẽ in die critica, & ẽ alteratio naturalis, & q̃dã non ĩ die critica, & hęc ẽ alteratio innaturalis. D. d. illi igit̃ sunt alterati, &c. i. ille, cui accidit crisis non in die critica, vt ĩ sexta. D. d. isti ãt, &c. i. q̃bus accidit ĩ die critica. v. g. ĩ septĩa. Et, quia hoc ñ est manifestũ in oĩbus alterationib⁹, d. posse ẽ igit̃ vt sint aliqua, &c. & ñ d. posse ẽ igit̃ vt in qualibet spẽ alterationis ĩueniat̃ aliqua violẽtia, & naturalitas. dimisit hoc, quia difficile est verificare hoc p̃ inductionẽ. D. fecit rememorationẽ de istis, q̃ declarauit, &

A & d. Et sic erit corruptio contraria corruptiõi & ñ gñatiõi, i. ñ gñatiõi, tm̃, sed ipsi corruptiõi. D. dedit aliũ modũ, ex quo imaginat̃ eẽ posse vt corruptio sit cõtraria corruptioni, & dixit: Et nihil prohibet hoc, &c. & intendit per contristabilẽ, corruptionẽ violentã, & per delectabilẽ, corruptionẽ naturalẽ. Et forte intẽdit hoc p̱ delectabilẽ id, qđ ẽ minoris cõtristatiõis: q̃m oĩs corruptio est cõtristabilis necessario, sed violenta magis contristabilis. D. d. Et erit corruptio cõtraria corruptioni nõ simplr̃, sed cũ altera corruptio
B fuerit in aliqua dispõne vno mõ, & alia alio mõ: cũ sit spẽs nõ sibi contraria. s; cũ accidit alteri corruptioni vt sit vno modo, & alia alio mõ contrario, vt natura, & violentia, & contristatio, & delectatio.

Omnino igit̃ cõtrarij mot⁹, & qetes dicto mõ sunt. vt quæ est sursum, ei, qui est deorsum. loci. n. cõtrarietates hę sunt. fert aũt ea quidẽ, q̃ sursum est, latione, natura ignis, ea vero, q̃ deorsum, terra: et contrarię ipsorum lationes sunt. ignis autẽ sursum
C quidẽ natura, deorsum aũt pręter naturã. Et cõtrarius quidẽ motus est, qui est fm naturam ipsius, ei, qui est pręter naturã.

Secundũ hoc igitur, quod narrauimus, vniuersaliter erunt modi motuũ, & modi quietis cõtrarij. v. g. quoniã superius ex hoc est cõtrarium inferiori. quoniam hæc duo sunt contraria in loco. & ista duæ intentiones vniuersaliter sunt digniores principaliter. quoniã il-
D *lud, quod transfertur naturaliter superius est ignis, & inferius est terra: & translationes eorũ sunt contraria. & locus ignis est superius naturaliter, & locus eius est inferius extra naturam. Et naturale est contrarium innaturali.*

Hic facit rememorationẽ de modis prædictis, fm quos motus sunt 59
cõtrarij, & quies est contraria, & dat exẽplũ de hoc, qđ iã declarauit, q̧ motuũ cõtrariorũ qdã sunt diuersi ĩ spẽ: & isti sũt cõtrarij fm formas, E
q̃ sunt ad cõtraria, & ex cõtrarijs, & cõtrariorũ: & ẽt sunt cõtrarij fm naturã, & nõ naturã ĩ respectu eius dẽ: & isti sunt idẽ in spẽ, & sunt cõtrarij fm naturã, & ñ naturã. quies vero, declaratũ est de illa, q̧ contrariũ in eo motui est quies, q̃ est ĩ eo, ex quo est motus, nõ quies, quæ est in eo, ad qđ ẽ motus, & q̧ duę quietes cõtrarię sunt quies ĩ eo, ex quo, & quies in eo, ad qđ. Et dixit: Secũdũ igit̃ hoc, qđ narrauimus, &c. & intendit p̱ modos motuũ, duos modos motuũ contrariorũ. s. contra- F
riorũ diuersorũ in spẽ, & cõuenientiũ in spẽ, & contrariorũ fm naturã, & non naturã. & ĩtẽdit p̱ modos qetis, quietẽ, q̃ ẽ cõtraria motui. & quasi dicit, fm hũc igit̃ modũ, quẽ narrauimus, erunt modi motuum cõtrarij, & modi qetis cõtrarij motibus, & quietib⁹ ipsis. D. induxit exẽpla fm spẽm in trãslatiõe, & dixit: v. g. q̃m superius, &c. i. v. g. quia superius est cõtrarium inferiori in loco, ideo illud, qđ transfertur naturaliter superius, est contrarium ad inferius translato naturali: & ideo

G translatio est cõtraria translationi. D.d.& istę duæ intẽtiões, &c.& intendit, vt mihi vr̃, ꝙ istæ duæ contrarietates sunt illa, q̃ dñr cõtraria principaliter, cũ definitio cõtrariorũ, quę est, ꝙ contraria sunt illa, q̃ maxime distant, nõ inuenit̃ primo. & principaliter, nisi in eis, q̃ sunt in loco, deĩde dr̃ in qualitate ẜm similitudinẽ. Et forte intendit ꝙ cõtrarietatem eẽ superius simpl̃r, & inferius simpl̃r, est dignius q̃ vt sit in inferiori, & supori nõ simpl̃r, sed in respectu, vt in loco aeris, & loco aq̃. & forte p p hoc d. illud igit̃, qđ trãsfertur naturaliter superius. i. simpliciter. Et hoc capitulũ diminutũ est ĩ quibusdã libris & in lib. Alex. inuenitur sic: ista igit̃ sunt sicut principaliter, & prĩo. & Alex. exponit hæc verba duobus modis. dicit. n. ꝙ, cũ dixit ista, ĩnuit il. a, q̃ disposuit pri⁹ per motus, & qetes cõtrarias. i. ista, q̃ habent istas intẽtiones principaliter, & essentialiter. & ista expõ non conuenit verbis Arist. ẜm ꝙ accidit nobis. Et scđa expositio est propinqua nostrę. D.d. & translatiões eorũ sunt contrariæ. i. & quia sunt cõtrarię, ideo translationes eorũ sunt

I contrariæ. D.d. & locus ignis est superius, &c. & intendit, vt mihi vr̃, ꝙ isti duo motus. s. ad superius, & ad inferius, qñ imaginatur, ẜm ꝙ sunt duorũ corporum naturaliter, v.g. ignis, & terræ, tunc vterq; erit contrarius reliquo, ẜm illud, ad qđ mouetur naturaliter: & cum accipiuntur, ẜm ꝙ sunt vnius corporis, v.g. ignis, aut terræ, tunc alter erit contrarius reliquo ẜm naturam, & nõ naturam, verbi gratia motus lapidis ad inferius, & superius.

Cõtrarietas prĩo, et pricipal̃r ñ inenit̃, nisi i eis, q̃ sunt ĩ loco. idẽ. 10 Met. c. 13.

H

Et quietes ẽt sil̃r. q̃ nanq; est sursum quies ei, q est de sursum in deorsum, motui cõtraria est. est aũt terrę illa quidẽ quies p̃ter naturã, motus aũt hic ẜm naturã. Quare motui quies cõtraria est, q̃ est prẹter naturam, ei, q est ẜm naturã eiusdẽ. etenim motus eiusdẽ contrarius sic est. alter. n. ẜm naturã ipsorum erit qui sursum, aut qui deorsum, alter autem prẹter naturam.

L *Et similiter ẽt ẽ de modis quietis. quoniam quies superius est contraria motui de superiori ad inferius. & si quies illic erit terræ extra naturã, & iste motus erit naturalis. Quies igitur contraria motui est quies, q̃ est extra naturam motui naturali in eadem re. motus. n. qui est in eadem re, nõ est in eo cõtrarietas, nisi hoc mõ. quoniã alius est ei naturalis, aut ille, qui est ad superius, aut ille, qui est ad inferius, & alius non naturalis.*

66 M Cum narrauit ꝙ motus contrarij sunt illi, qui sunt contrarij ẜm illud, ad qđ, & illud, ex quo, vt superius, & inferius in motibus corporũ simplicium, & ꝙ accidit ꝙ in eadẽ re opponuntur sibi isti duo motus ẜm naturam, & non naturã, incœpit narrare ꝙ quies est cõtraria motui in eadem re hoc modo, & dixit: Et similiter, &c. i. & quemadmodum duo motus in eadẽ re, qui sunt ad loca contraria, sunt contrarij, quia sunt ad loca contraria, & quia alter est naturalis, & reliquus non naturalis, ita est de contrarietate quietis ad

A ad motũ in eadem re, s. q quies, q est in cõtrario loco, loco, in quo est quies, ad quã est motus, & q, si motus fuerit naturalis illi rei, erit quies non naturalis. v.g. qm̃ quies superius est contraria motui de superiori ad inferius. si igitur quiescẽs fuit illic, terra s. superius erit s̃m violentiam, & tũc motus ex illo loco erit naturalis. &, si quiescens fuerit illic ignis, tunc quies erit naturalis ei, & motus ex eo erit violentus. D. dixit: Quies igitur, &c. i. & quies contraria motui naturali est quies violenta, quæ est extra naturã. & d. in eaB dem re: quia quies superius est contraria motui de superiori simplr̃, & quies ẽt simpliciter superius est cõtraria quieti in inferiori s̃m naturam, & nõ naturã, s̃m q ambę sunt naturales duobus contrarijs. Et quasi intẽdit declarare q dispositio cõtrarietatis, existentis in eadem re, est s̃m naturam, & non naturam, & siue fuerit contrarietas ĩ motu, aut in motu, & quiete. & ideo dixit: motus. n. qui est, &c. i. qm̃ mot' nõ est cõtrarius motui in respectu eiusdẽ, nisi s̃m modum, quo quies in eadẽ re est contraria motui, & quies contraria quieti, non s̃m modum, quo C motus, qui sunt ĩ pluribus vna spẽ, sunt contrarij, & quietes, quæ sunt in pluribus vna spẽ. qm̃ isti sunt cõtrarij, quia sunt ex contrarijs, & ad contraria, & contrariorũ. Et debes scire, q intendebat declarare, quoniam quemadmodum vni motui in numero accidit contrarietas s̃m naturam, & nõ naturam, ita est de motibus contrarijs in specie in respectu eiusdem, s. q accidit eis contrarietas s̃m naturam, & non naturam, vt motus ad superius, & ad in

Documentum.

feri': qm̃ in respectu terrę, aut ignis D alter ẽ naturalis, & alter nõ naturalis. & silr̃ ẽ de cõtrarietate qetis ad motũ, s. qetis, ex qua ẽ mot'. sed, qa ista cõtrarietas nõ imaginat̃, nisi ĩ eadẽ re, ñ accidit vt ambę sint naturales, sicut accidit in duob' motib' ĩ spẽ cõtrarijs, qñ accipiunt̃ ĩ respectu duorũ diuersorũ. vt mot' ignis ad supi', et terrę ad ĩferi' qm̃ sũt cõtrarij, et nãles, iste igni, & iste terræ.

Habet aũt dubitationẽ, si est oĩs quietis, q̃ non semp est, gñatio, & hæc est ipsum stare, eius igit̃, qđ pręter naturã quiescit, E vt terrę sursum, erit gñatio. cũ ergo ferebat̃ sursum violentia, stabat. sed qđ stat semper vr̃ ferri velocius: qđ aũt violẽtia contra, nõ factũ, ergo quiescẽs erit quiescens. † {Amplius vr̃ ipsũ stare, proprie dici, aut oĩno esse in eo, qđ est s̃m naturam in suũ locũ ferri, aut accidere simul.}

† a.l. Ampli' vr̃ ip; stare, proprie dicit̃ eo, qđ s̃m nã; i propriũ vadit locũ, ñ in eũ, q p̃ter nãm, aut omnino qđ ẽ i suũ locũ ferr F aut accidere.

Et est hic locus. qõnis. quoniã, si oĩs quies nõ ẽ semper generata, cũ nõ est, deinde est, et generatio eius est cessatio, tunc quies rei quiescit non naturaliter, v.g. quies terræ superius habebit generationẽ. quoniam illud, quod trãsfertur superius violente, cessabit. sed illud, quod cessat semper, existimabitur quod translatio est velocior: & quod transfertur violente est econtrario. erit igitur quiescens absq; eo, quòd quiescat. Et existimatur etiam quòd dicere aliquid cessa-

G *re, aut est dicere quòd transfertur vniuersaliter ad locum, quem habet, aut vt sequatur insimul.*

61 Et est qō vtrū quies violēta habeat generationē. qm̄, si quies violēta nō est semp: et oīs quies, q̄ non est semper, est genetata: necesse est vt quies violēta sit genetata. & ītelligo p generationē quietē factā cū motu, & hoc intendebat, cū d. qm̄, si oīs quies, &c. i. qm̄, si oīs quies nō est semp, qm̄ mō nō ē, deinde erit, necesse est vt quies violēta habeat gnationē. & ītelligo p cessationem

H ire ad cessandū. Et, cū declarauit ꝙ ex hoc sermone sequit̃ ꝙ quies violenta est generata, s. facta ex motu violento, induxit impoſſe, qđ sequit̃ ex hoc, & d. qm̄ illud, qđ trāsfertur superius violēte, cessabit. i. sed, si posuerimus ꝙ quies violēta habet generationē, sicut habet quies naturalis, sequitur ex hoc, vt illud, qđ trāsfert̃ violente, transferatur vt cesset, sicut illđ, qđ mouet̃ naturaliter. D. d. sed illud, qđ cessat, &c. i. sed illud, qđ cessat, ſm ꝙ cessatio eius generatur, i. fit ex motu naturali, apparet ꝙ trāslatio eius erit velocior, qn̄ ap

I propinquat loco, in quo innatū est cessare, sicut est dispō in moto naturaliter. & motū violentū est ecōtrario. s. qm̄ oīs motus ē remissior, qn̄ appropinquat loco, cū quo cessat. & iō motus eius non est pp quietē. &, cum ita sit, cessatio eius non erit generata, & sic quiescet, ita, ꝙ nūq̄ venit ad quietem. Et hoc intendebat, cum d. ergo erit quiescens, &c. i. & cum illud, qđ mouetur violente, nō mouetur, vt cesset, tunc illud, quod mouetur, erit quiescens absq; eo, ꝙ quies eius gen[illegible]ret̃. qđ est impossibile. D. d. Et existimat̃, &c. i. & appa ꝙ, cū dicimus aliquid cessare, intē mus alterū duorū, aut ire ad cessa dū, & trāsferri ad ipsum, aut ꝙ mo tus, & quies sunt insimul. i. aut q quies est inseparabilis à motu, au gnata cū motu: & hæc duo nō in ueniunt̃ in illo, qđ quiescit violēte ergo necesse est vt illud, quod quie scit violente, non veniat ad quie scendum: & sic quies eius non ha bebit generationem.

Habet aūt dubitationē, si cō traria est quies, q̄ est hic, ei, qui hinc est, motui. cū. n. mouet̃ ex hoc, aut ēt abijcit, adhuc vr̄ habere id, qđ abijcit̃. quare, si hæc quies cōtraria est ei, qui hinc ē in contrariū, motui, simul erūt contraria. An aliquo mō quiescit, si adhuc manet. oīno autem eius, qđ mouetur, aliud quidē ibi, aliud autem est, in qđ mutatur. quapropter & magis mot⁹ motui contrarius, quàm quies.

Et est qō vtrum quies hic est cōtraria motui ex hoc. quoniā, quādo mouetur aliquid ab aliquo, & separatur ab eo, existimatur quòd ī eo est illud, à quo separatur. si igitur ista quies est contraria motui, ex hoc erūt duo cōtraria insimul. Ad hoc autem dicamus, quoniā, et si adhuc est quiescēs, quies eius ē quodammō. et vniuersaliter moti quoddam est illic, & quoddā in eo, ad quod transmutatur. quoniā motus dignior est vt sit contrarius motui, quam quies.

Et

62 Et est quæstio de hoc, quod posuimus prius. s. quod quies, quæ est in re, ex qua est motus, est contraria motui ex hac quiete, vt posuimus prius. D. induxit quæstionem, & dixit: quoniam quando aliquid mouetur, &c. i. apparet. n. quod quando aliquid mouetur de aliqua re, & separatur ab eo aliquid, quod est in eo, de illa re, a qua separatur, .s. dum mouetur: quoniam, quando separatur ab eo totaliter, tunc perficitur motus, & nihil remanet in eo de illo, à quo mouetur. Et, cum posuit quod, quando aliquid incœpit moueri, quod adhuc est quiescens in eo, ex quo mouetur, dixit, si igitur ista quies, &c. i. si igitur res mota est quiescens in illo, ex quo mouetur, dum mouetur: & quies est contraria motui: tunc in re mota inueniuntur duo contraria insimul. s. quies, & motus. Et cum induxit hanc quæstionem, incœpit dissoluere eam, & dixit: Ad hoc autem dicamus, &c. i. & quæstio non contingit, nisi ex hoc, quod accipimus ipsum quiescens simpliciter in eo, ex quo mouetur, & non est in eo quiescens, nisi quodam modo. D. declarauit hunc modum, quis est, & dixit: moti. n. quoddam est illic, &c. i. &, cum a omne motum est diuisibile, vt post declarabitur, tunc motum non est quiescens in eo, ex quo mouetur, nisi secundum partem, non secundum totum, i. simpliciter. quoniam, dum mouetur, quædam pars eius est in eo, ex quo mouetur, & quædam pars in eo, ad quod mouetur. & sic non sequitur, vt duo contraria inueniantur in eodem subiecto. Et, cum concessit in hac quæstione quod quies est contraria motui, incœpit etiam declarare, quod b quies non est, nisi priuatio motus, & quod contrarium in rei veritate motui est motus oppositus ei. & ideo possibile est vt quies, & motus inueniantur in duabus partibus moti: & non est possibile vt duo motus contrarij inueniantur in duabus partibus eius, sed necessario impediunt se adinuicem. Et ideo dixit: quoniam motus dignior est, &c. i. & quia motus potest congregari cum quiete in eadem re mota, & non cum motu contrario, neque in duabus partibus diuersis. Et sciendum est, quod quies coniuncta cum motu, non est distincta a motu. i. in parte distincta. quoniam sequeretur ex hoc vt aliquid moueretur in aliqua parte, & quiesceret in alia. &, cum non est distincta, ergo est in potentia, non in actu.

A (margin letter)

B (margin letter)

C (margin letter)

a Omne motum est diuisibile. Idem 6. ph. t. c. 32. & 39. 48. & 1. de Aia. t. co. 67. & 5. Met. t. c. 18. Idem 8. ph. t. c. 40 & 46. & 6. ph. co. & t. 32.

b Quies non est, nisi priuatio motus, & contrarium in rei veritate motui est motus oppositus ei. Idem 8. co. 8.

D (margin letter)

Documentum.

E (margin letter)

Et de motu quidem & quiete, quomodo vtrumque vnum est, & quæ quibus contraria sunt, dictum est.

Iam igitur narrauimus de motu, & quiete, quomodo vtrumque est vnus, & quomodo contrariantur sibi.

63 De motu quot modis est vnus iam dixit, & de quiete autem, innuendo per ipsum motum. & sic etiam quies erit vna tribus modis. s. vna genere, & vna specie, & vna numero. & illa, quæ sunt necessaria in vnoquoque istorum, sunt illa, quæ sunt necessaria in motu.

F (margin letter)

Isti duo t. sequentes in aliquibus codicibus non reperiuntur.

Dubitabit autem quis & de ipso stare, si & quicunque sunt præter naturam motus, his est quies opposita. si quidem igitur non, erit inconueniens. manet. n. sed violentia. quare quiescens aliquid erit non semper sine fieri. Sed palam quod erit. sicut. n. mouetur præter naturam, & quiescit vtique aliquid præter naturam.

Et quæret homo etiam de cessatione, vtrum omnes motus, qui sunt ex-

G *extra naturam, habent quietem oppositam. si igitur, non habēt hoc erit inopinabile. quoniā tunc remanebit res in violentia, & erit aliquid, quod nunquā quiescet sine generatione. Manifestum est ergo quòd habet. quoniā quemadmodū res, quæ mouetur extra naturam, quiescet extra naturam.*

64 Ista est prima qō, quam induxit prius, & non inuenit̄ in quibusdā libris, & forte iterauit eā ad complēdum sermonē. qm̄ in illo sermone H negauit vt quies, quæ est extra naturā, habet generationem: ergo est semper. qđ est inopinabile. & quies, quæ est extra naturam, vr̄ fieri per sensum semp: Dissoluit igitur hāc qōnem ita, ꝙ gn̄atio dr̄ de illo, & đ quiete naturali multipliciter, & dixit: Et quæret homo, &c. i. & quæret homo, sicut diximus, de cessatione, q̄ est ire ad cessandū in motib⁹, qui sunt extra naturā, vtrū hn̄t quietē Tex.c.54. intētā, sicut hn̄t motus naturales. Et nō intendit p quietē oppositam, quietē, de qua dixit prius ꝙ est con- I traria motui. s. quietē in eo, ex quo: sed intendebat quietē ad quam est motus. & dixit oppositam, large. Et, cū narrauit ꝙ q̄stio est đ quietis eē nō naturalis, q̄ est motuum non naturaliū, dixit: si igitur non hn̄t, hoc erit inopinabile. i. si igitur non hn̄t quietē vt dc̄tm̄ est prius, quia nō hn̄t gn̄ationē, erit inopinabile. apparet. n. sensui ꝙ hic sunt aliqua, q̄ quiescunt violente, & non naturaliter. & hoc intēdebat, cū dixit: qm̄ aliquid remanet in violentia. i. qm̄ apparet sensui ꝙ aliquid quiescit ī loco per violentiam. D. d. & sic erit aliquid, quod nunq̄ quiescit sine generatione. i. & nullum inopinabile est maius q̄ ponere ꝙ quies violenta est facta, & non hēt gn̄ationem.

D. d. Manifestum est ergo ꝙ hēt, &c. i. &c. cum quies violenta est motuum, postq̄ nō fuit p sensum, manifestum est ꝙ hēt gn̄ationē, sed generatio in hac quiete non hēt eandem intentionem cum generatiōe in quiete naturali. & hoc fuit negatum in sermone prædicto a motib⁹ nō naturalibus. sed ista quies fit à motu, qui est extra naturam, & modo, quo iste motus, qui est extra naturā, inuenit̄ in corpore. s. qm̄ quēadmodū iste mot⁹ est à cā extrinseca violēta, sil̄r quies violenta inuenit̄ post istum motū, sicut quies naturalis, quæ est à cā q̄ est in re, inuenitur post motū naturalem, qui est in re à natura. i. à causa existēte in re. Et hoc intēdebat, cū dixit: quēadmodū res, quę mouetur extra naturā, &c. i. & quies est ei, fm ꝙ est motus, quēadmodū quies est in re, fm ꝙ est mot⁹ naturalis. s. qm̄, sicut motus dr multipliciter de naturali, & violēto, ita est de quiete naturali, & violenta. & quæstio accidit ex hoc, ꝙ ponebantur vniuoca.

Quoniam autē est quibusdā motus fm naturam, & præter naturā: puta ignis, qui sursum secundum naturam, qui autem deorsum præter naturam: vtrū hic cōtrarius, aut qui terrę: hæc enim fertur secundum naturā deorsum. Aut palam quia ambo, sed nō eodem modo. sed qui quidem secundum naturam est secundum naturam existentis: eius aūt, qui ipsius, qui sursum, ignis

G ignis ei, qui deorsum, vt fm naturam existens preter naturam existenti. similiter autem & in mansionibus. Forte aût quieti motus aliquatenus opponit. cũ .n. moueatur ex hoc, & abijciat, adhuc videtur habere ꝙ abijcitur. quare, si ipsa quies contraria ei, qui hinc in contrariũ, motui, simul existent contraria, aut aliquatenus quiescit, si adhuc manet. omnino aût eius, qđ mouetur, hoc quidem ibi, hoc autẽ in quod mutat. pp ꝙ magis mo
H tus motui contrarium, quã quies. Quis quidem igitur motus simpliciter vnus dictum est. & de motu quidem, & quiete quo modo vterꝗ vnus, & qui cõtrarij quibus dictum est.

Et, quia quædam habẽt motũ naturalem, & quædam extra naturam: verbi gratia quoniã ignis habet motum ad superius naturalem, & ad inferius innaturalem: quærendum est vtrum iste est con-
I *trarius illi, aut motui terræ. quoniam terra mouetur naturaliter ad inferius. Dicamus igitur, quoniam vtrumque istorum est verum, sed non eodem modo. sed motus naturales sunt cõtrarij contrarietate naturali. & in ipso igne est contrarius motus ad superius motui ad inferius secundum natura, & non naturã. & secũdũ hũc modũ sunt cõtrarij modi quietis. et dignũ ẽ vt quies sit opposita motui*

Et, quia qđã hñt motũ naturalẽ. & nõ naturalẽ, & motus non naturalis est naturalis alteri corpori. ver. g. qm̃ terra hẽt motũ naturalẽ. s. ad inferius, & nõ naturalẽ. s. ad supius, & ignis hẽt motũ naturalẽ. s. ad supius, & nõ naturalẽ. s. ad inferi', & iste, qui est ad inferi', est naturalis terræ, qrẽdũ est igitur quis istorum motuũ est cõtrarius vni motui naturali. s. vtrũ cõtrariũ oppositum ei est, fm ꝙ est naturalis alteri, aut fm ꝙ est nõ naturalis illi, qui hẽt motũ naturalẽ. v. g. vtrũ mot' cõtrari' motui terræ ad inferi' est mot' terrę ad supius, qui est violẽtus terræ, aut mot' ad supius, qui ẽ naturalis igni. K 65

L Et ipse dicit, ꝙ vtrũq; est verũ, s. ꝙ vterq; motus est cõtrari' motui naturali, sed duobus modis diuersis. s. fm ꝙ est naturalis alteri, & fm ꝙ ẽ nõ naturalis ipsi. v. g. qm̃ iã motus ignis naturalis ad supius ẽ cõtrari' motui terræ ad inferi', fm ꝙ est naturalis terræ, & motui ignis ad inferius, fm ꝙ est non naturalis igni. D. d. & fm hũc modũ est de modis qetis. i. qm̃ vna quies naturalis hẽt duas quietes cõtrarias. s. quietẽ illi' rei extra naturã, & quietẽ naturalẽ alteri. v. g. qm̃ quies terræ iferius est naturalis terræ, & quies supius terræ est cõtraria huic quieti fm naturã: ignis vero est cõtrari' huic quieti, fm ꝙ res naturalis est cõtraria alicui rei naturali. & similiter quies ignis supius hẽt duas quietes cõtrarias. s. quietẽ inferi' violẽtã, & quietẽ terræ inferi' naturaliter. Et, quia notificauit ꝙ quies non opponitur motui in rei veritate, sed fm priuationem, & habitum, notificauit hic ꝙ quodammodo opponuntur, licet non sicut motus opponitur motui. M

Quies nõ oppo nit' motui in rei vitate sed fñ priuationẽ, & habitũ. Idẽ. 8. & 63.

Arist.

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER SEXTVS,

Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

A tex.1.vsq; ad 24. declarat Motum non componi ex indiuisibilibus.
A 24 vsq; ad 32. Motum docet non momento, sed tempore mensurari: similiter & Quietem.
H A 32.vsq; ad 40. pertractat de Diuisione motus.
A 40.vsq; ad 75.de Ordine agit partium motus.
A 75.vsq; in finem confutat errores quosdam circa ipsum motum.

Nullum continuum ex indiuisibilibus componi. Cap. 1.

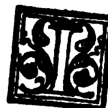
† a.l. qm aũt ẽ cõti nuũ, & qđ tangitur.

†{I aũt est continuũ, & tangens} & consequenter, vt definitum est prius, (continua quidem, quorum vltima sunt vnum: tangentia vero, quorum
I simul: consequẽter autem, inter quæ nihil est eiusdem generis,) impossibile est ex indiuisibilibus esse aliquid cõtinuum. vt lineam esse ex punctis: si linea quidem continuum est, punctũ autem indiuisibile. neq; .n. vnũ sunt vltima punctorum: non .n. est hoc quidem vltimũ. illud vero alia quędã pars ipsius indiuisibilis. neq; simul sunt vltima. non.n. est vltimum vllum eius, quod impartibile est: alterum .n. ẽ vltimũ, et id, cui⁹ ẽ vltimũ.

Si continuum, & contiguum & consequens sunt, secundũ quod determinauimus prius. s. quòd continua sunt, quorum vltima sunt vnum: & contigua sunt, quorum vltima sunt insimul: & consequentia se adinuicẽ sunt illa, inter quæ non est aliquid sui generis, impossibile est vt aliquod continuum sit compositum ex indiuisibilibus. v. g. vt linea sit continua, & pũctus sit indiuisibilis, & linea sit composita ex punctis: cum linea sit continua, & punctus indiuisibilis. quoniam punctus non habet vltimum vnum. quoniam indiuisibile nõ habet partem vltimam, & aliã partem vltimam, neque habent vltima insimul. quod enim non habet partem, non habet vltimum omnino: nam vltimum est aliud, ab eo, cuius est vltimum.

M
I

Ste tractatus, sicut dixit Alexan. sequitur Quintum, cum in principio eius vtatur illis descriptionibus, quas posuit ĩ Quinto rerum continuarum, & contiguarũ, & consequẽtium. Et dicit, si illa, quę dicta sunt de definitione continui, & contigui, & consequentis sunt vera. s. q̃ continua sunt illa, quorũ vltima sunt vnum: & contigua sunt illa, quorũ vltima sunt insimul: & consequẽtia sunt illa, inter quę non est aliquod sui generis, impossibile est vt aliquod continuum componatur ex indiuisibilibus. Et, cum posuit

A fuit hoc,& positio antecedentis est manifesta ex hoc,qđ dixit in Quinto,& consecutio non est manifesta per se, incoepit declarare eam, &.d. punctus.n.non habet vltimũ, & vltimum,&c. Et iste sermo cōponit̃ sic in secunda figura. Oĩa,ex quib' componitur cōtinuum, diuidũtur in vltima,& in habẽs vltimum:vltimum.n.est vltimum alicuius rei:& pũctus nõ diuiditur in hæc duo:ergo continuum non componitur ex pũctis,& vr̃ ex indiuisibilibus. Et etiam,anteq̃ cõtinuum cõtinuetur, necesse est vt cõtiguetur:& cõtigua
B etiã diuidũtur in vltimum, & in habẽs vltimum,pũcta autem nõ ergo ex punctis non componitur linea, neq; ex lineis superficies,neq; ex superficiebus corpus. D.d. qm̃ quod non diuiditur, non habet partem, &c.i.qm̃ omne indiuisibile non habet duas partes diuersas,quarũ vna est vltimum,& alia illud, quod hẽt vltimum. Et in hoc syllogismo nõ expressit,nisi minorem propõnem, & pertransit maiorem, quia est manifesta.D.d.neq; habent vltima insimul.i. q͛ contigua debẽt habere, continua.n.sicut diximus,contiguabuntur, antequam continuentur,
C

Amplius necesse est aut cõtitinua esse puncta, aut tangentia se inuicem,ex quibus est continuum.eadem autem ratio est et in omnibus indiuisibilibus.Cõtinua quidem non erunt:ꝓpter dictam rationem. Tanget autẽ omne,aut totum totũ, aut pars partem,aut totum pars. Quoniam autem impartibile est ipsum indiuisibile,necesse est totũ tangere totum.totum autem,totum tangens, non erit cõtinuũ. D
continuum.n. habet hanc quidẽ aliam,illam vero aliam partem, & diuiditur in sic * diuersas,& loco separatas. At vero neque consequenter erit punctus ad punctum, aut ipsum nũc ad nunc ipsum,vt ex his sit longitudo,aut tempus.consequenter .n.sunt, inter quæ nihil est eiusdem generis. inter puncta autẽ semper est linea, & inter ipsa nunc tempus.

* a.l.diuisibiles.primã legit Simp.

E *Et sequitur necessario vt ista puncta sint aut contigua, aut continua.s.puncta,ex quibus fit continuũ.& iste sermo sequitur in omni indiuisibili. Sed impoßibile est vt puncta sint continua ex pũctis. Et contiguatio fit, aut ita, quòd aliquid contiguetur secundum totum,aut aliqua pars eius cõtiguetur cum aliqua parte alterius,aut aliqua pars cum toto.Et,quia indiuisibile nõ habet partem,sequitur vt contiguetur secundum totum.* F
&,cum aliquod totum contiguabitur cum aliquo toto, non fiet ex hoc continuum,quoniam continuũ habet partes diuersas adinuicem, & diuiditur in huiusmodi partes, & segregatas in loco. Et impoßibile est etiam vt punctus sequatur punctum, aut instans instans ita, quòd ex eis fiat longitudo,& tempus.consequentia.n. sunt illa,inter quæ nihil est vnigeneum.& inter

que-

G *qualibet duo puncta semper est linea, & inter qualibet duo instantia semper est tempus.*

2 Iste est secũdus syllogism⁹, & cõponitur sic. Si continuum componitur ex indiuisibilibus. v. gr. punctis, necesse est, cum cõtinuum componitur ex illis, vt sint, aut continua, aut cõtigua, aut cõsequẽtia. Deinde excepit ea esse cõtinua ex illo, ꝙ declarauit in demonstratione prædicta. & hoc intendebat, cum dixit: Sed impossibile est vt pũcta sint cõtinua ex punctis. Deinde declarauit
H ꝙ impossibile est etiã ꝙ puncta sint cõtigua, & dixit: Et contiguatio. & quasi dicat, &, cum non sunt continua, remanet vt sint aut contigua, aut consequentia, sed, si fuerint contigua, necesse est vt vnum cõtiguetur cum alio ꝑm totum, aut ꝑm partem, aut vnum ꝑm totum, & aliud ꝑm partẽ. Deinde incœpit destruere vnumquodq; istorum trium modorum, & dixit: Et, cum illud, quod non diuiditur non habet partem, &c. i. sed, quia illud, quod est indiuisibile, non habet partem, impo'e est
I imaginari aliquem istorum modorum triũ, nisi illũ, qui est ꝑm totũ. qm̃ duo modi residui contiguationis nõ inueniũtur, nisi in habẽtib⁹ partem: & indiuisibile non hẽt partem. & iste sermo est in secũda figura. Et, cum posuit ꝙ, si fuerint contigua, necesse est vt cõtiguẽtur ꝑm totum, induxit impossibile, quod sequitur ex hoc, & dixit: &, cum aliquod totum cõtiguabitur, &c. i. sed contiguatio rei ꝑm totũ cum alia re ꝑm totum est suppositio: & ex superpositione nõ fit magnitudo, quæ ante non erat, neq; aliquid habens partes. vnde ex superpositione lineę super lineam non fit magnitudo ĩ latitudine: cum nõ superponatur, nisi ex parte latitudinis, ꝑm ꝙ est linea indiuisibilis. & sičt superpositio superficierum non facit profundum. &, quia puuctus est indiuisibilis in omni parte, non facit aliquid habẽs partes: & cõtinuum hẽt partes. Et compositio istius sermonis est sic ĩ secũda figura. Continuum fit ex rebus, ex quarum continuatione fit magnitudo, & est id, quod hẽt partes: & omne indiuisibile non fit ex sua cõtinuatione magnitudo, neq; aliquid habens partes, cum continuatur, qm̃ continuatio, & cõtiguatio eius nihil aliud est q̃ superpositio: ergo continuum nõ componit̃ ex indiuisibili. & hoc intendebat, cũ dixit: qm̃ continuum habet partes diuersas adinuicem. i. & superpositum non habet partes. D. d. & diuiditur in huiusmodi partes, &c. i. & continuum diuiditur in hmõi partes, nõ solummodo in mente, sed in loco: aut intendit non in qualitate, sed in quãtitate. Et, cum destruxit continuum componi ex indiuisibilibus ꝑm continuationem, aut contiguationem, & aliquis proteru⁹ posset dicere illud componi ex illis ꝑm consecutionem, incœpit destruere istũ modum compositiõis, & dixit: Et impo'e est ẽt vt punct⁹ cõsequat̃ pũctum. &c. & iste sermo ẽt componitur in secũda figura sic. Et consequẽtia sunt illa, inter quæ nihil est vnigeneum: sed inter puncta, & instãtia semper est aliquid vnigeneũ, .s. puncta, & instãtia: ergo cõtinuũ non componitur ex sequentibus. & declarabitur ꝙ ĩter qu̧libet duo puncta est linea ex hoc, quia pũct⁹ non

A non cõtiguatur cum puncto.& hoc declaratũ est ex partibus istius syllogismi,& ex hoc ꝙ puncta impossibile est vt separentur a linea.& hoc manifestum est ex hoc,ꝙ pũcta sunt vltima lineæ.& destruxit illum modum ad cõfirmãdum. qm̃ notum est per se ꝙ cõtinuum non cõponitur ex consequentibus tm̃:quia consequentia sunt non contigua:& inter illa est aliquod heterogeneũ.& impossibile est vt vnũ ſm cõtiguationem componatur ex diuersis in specie.& ẽt impossibile est imaginari ꝙ inter conse-
B quentia sit vacuum:qm̃ vacuum iã destructum est. & etiã istud vacuũ aut est indiuisibile, aut diuisibile:si diuisibile,tũc illæ partes indiuisibiles erũt vltima eius,& tunc contiguum componetur ex vacuo:si autem indiuisibile,& partes sunt indiuisibiles,& tũc ex eis non fit diuisibile.

Amplius autem diuideretur in indiuisibilia, si,ex quibus est * vtrunq;,in ipsa diuiditur. sed nullum est continuorum in impartibilia diuisibile.nullum aũt aliud genus potest esse inter pũ-
C cta,& inter ipsa nunc. si.n.erit, manifestum est ꝙ aut diuisibile aut indiuisibile erit.&,si diuisibile,aut in indiuisibilia, aut in semper diuisibilia. hoc autẽ est cõtinuum.Manifestum autem est ꝙ & omne continuum est diuisibile in semper diuisibilia.si enim in indiuisibilia diuidetur, erit indiuisibile indiuisibile tãgẽs.vnũ enim est vltimum continuorum,& tangunt.

* a.l.vnũ quodq;. Vnũqdq; ĩ ea diuiditur,ex q- bus est.

Et etiam,si ita esset,tunc diuideretur in indiuisibile, cũ in illa, ex quibus componitur, vtrumque D
diuiditur. sed iam declarauimus quod nullum continuum diuiditur in aliquod non habens partes. & impossibile est vt inter hæc duo sit medium genus.res .n.est aut indiuisibilis,aut diuisibilis.si diuisibilis, aut diuiditur in indiuisibile, aut in diuisibile semper.& hoc est continuum.Et manifestum est etiã quòd omne continuum diuiditur semper in diuisibile.continuum.n. si diuiditur in indiuisibile,tunc in E
diuisibile continuatur cum indiuisibili.quoniam partes continuorũ sunt continuæ,& sunt vnum.

Hęc est quasi alia declaratio sup hoc,ꝙ continuum nõ componitur ex indiuisibilibus.& istæ declarationes sunt quasi abundantes.& ipse ꝓcedit ex hoc ad declarandum ꝙ cõtinuum diuiditur semper in diuisibilia.Et dixit:Et etiã,si ita esset,&c. .i.&,cum etiam manifestum est ꝙ, si continuũ esset compositum ex indiuisibilibus, tũc continuum diuideretur in indiuisibile.i. tũc diuisio eius perueniret ad partes indiuisibiles:cum oẽ cõpositum diuidatur in minima eorum,ex quibus componitur.& hoc intendebat,cum dixit: cũ in illa,ex quibus cõponitur, &c. .i.qm̃,cum posuerim⁹ duas partes, quarum vtraq; componitur ex duabus partibus indiuisibilibus, tunc vtraq; diuiditur ĩ indiuisibile:cum illa,ex quibus componitur vtraque pars,in illa diuiditur. Et, cum induxit syllogismum hypotheticum, in quo dicit ꝙ,si ita esset,&c.deinde induxit

Oẽ cõpositũ diuidi tur, & in minia eorũ,ex qb⁹ ipm cõponit.Idẽ 3 cõ. 11.

G duxit categoricum ad probandum consecutionem in hoc syllogismo, in quo dixit: cum in illa, ex quibus componitur, &c. destruxit cõsequẽs ad cõcludẽdum oppositum præcedẽtis: & est ꝙ cõtinuum nõ diuidit in indiuisibile. & hoc fecit innuẽdo ꝙ ista sunt manifesta ex prædictis. Et dixit: sed iam declarauimus ꝙ nullum continuum, &c. i. qm̃, si diuideretur in indiuisibile, tũc ĩdiuisibile haberet partes: & tunc illud, qđ poneretur indiuisibile, esset diuisibile. Et, cum dixit ꝙ continuum non diuiditur in indiuisibile, incœpit de
H clarare ꝙ ex hoc sequitur, vt cõtinuum diuidatur semper in diuisibile, & dixit: & impossibile est, vt inter hæc duo sit medium genus, &c. i. inter diuisibile, & indiuisibile. D. d. qm̃ res aut est ĩdiuisibilis, &c. i. qm̃ omnis res necessario aut recipit diuisionem, aut non recipit. &, si recipit diuisionem sicut est dispõ in cõtinuo, aut diuiditur in indiuisibile, aut in semper diuisibile. D. d. & hoc est continuum, &c. i. & ista est descriptio continui. s. ꝙ est illud, quod semper diuiditur in diuisibile, vt ap
I paret ẽt ex hoc sermone. D. declarauit qũo sequitur hoc, ex hoc sermone, & iterauit ipsum, vt sit magis manifestum, & dixit: Et manifestum est etiam, &c. i. & manifestum est ex sermone prædicto, cũ posuerimus ꝙ inter illud, quod diuiditur in indiuisibile, & in diuisibile, nõ est medium, ꝙ omne continuum semper diuiditur in diuisibile. qm̃, si diuidatur in indiuisibile, tunc aliquid indiuisibile contiguatur cũ aliquo indiuisibili. qm̃ continua sunt contigua: & declaratum est ꝙ indiuisibile non contiguatur cum indiuisibili, quia contigua sunt illa, quæ habent vltima alia a se: vnde apparet ꝙ sunt diuisibilia.

Eiusdem autem rationis est & magnitudinem, & tempus, & motum, ex ĩdiuisibilibus cõponi, & diuidi in indiuisibilia, aut nullum.

Et ratio eadem est in magnitudine, & tempore & motu. s. quoniam sunt composita ex indiuisibilibus, & quod diuiduntur indiuisibilia, aut quòd nullũ eorũ ẽ tale.

Dicit: Et ratio eadem est in hoc, in tribus speciebus continui. s. ĩ magnitudine, & motu, & tempore. qm̃ illud, quod contingit in aliquo eorum, contingit in reliquis. s. ꝙ, si vnum fuerit indiuisibile, sequitur vt reliqua sint indiuisibilia. s. composita ex indiuisibilibus, &, si fuerit vnũ compositum ex diuisibilibus, sequitur vt reliqua sint talia. Et, cum dixit quòd eadem ratio est in eis, incępit declarare hoc esse impossibile in motu ad declarãdum hoc eẽ impossibile in magnitudine. & incœpit prius declarare ꝙ, si magnitudo componitur ex indiuisibilibus, contingit vt reliqua sint talia.

Manifestum est autẽ ex his. si enim magnitudo ex indiuisibilibus componitur, & mot⁹, qui huius est, ex æqualibus motib⁹ erit indiuisibilibus. Vt, si ipsa A B C ex ipsis A B C sit indiuisibilibus, & mot⁹ in quo D E F, quo motum est ipsum P, super dimẽsionem A B C, vnamquamque partem habet indiuisibilem.

Et

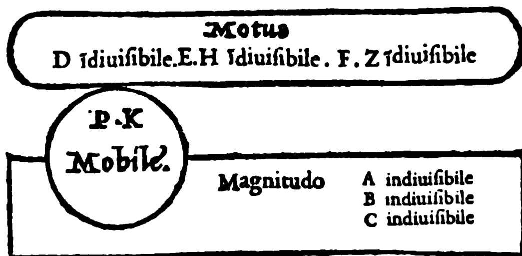
A *Et hoc declarabitur ex hoc, quod narrabo. quoniã, si magnitudo cõponatur ex indiuisibilibus, tũc motus istius etiam erit compositus ex motibus æqualibus ĩdiuisibilibus. V.g. quoniam, si magnitudo, scilicet A B C, fuerit composita ex partibus indiuisibilibus A B C, tũc motus per illã D H Z, quo mouebitur K, per lõgitudinẽ A B C, quælibet pars eius erit ĩdiuisibilis.*

B

In horum, librorum figuris hæc obseruabis. Quoties literas duplicatas, & proximas inueneris, prima quidem textui fideli, secunda vero Auerrois textui deseruiet. vt in hac subscripta figura P litera, quæ prima est, & K, quæ secunda. Eodem pacto & si vnam alteri superpositam videbis, superior primo, inferior secundo aptabitur textui. vt figura. 23. textus E litera, quæ superior, & H, quæ inferior. similiter, & F F, & Z. Quæ autem literæ vnæ tantum erunt, eæ vtique, vtrique textui accomodabũtur. Quòd si quid peculiare pro aliqua figura fuerit, id ibi prope annotatum reperies. D

E

Demonstratio, probans quòd partes motus correspondent partibus magnitudinis.

C

5 Vult declarare ꝙ, si magnitudo componatur ex indiuisibili, necesse est etiam vt motus componatᷣ ex ĩdiuisibili, deinde, cum hoc declarauerit, inducet impoſſe sequens ex hoc, ꝙ motus sit compositus ex ĩdiuisibili: ex quo declarabitur ꝙ neq; magnitudo etiam est cõposita ex ĩdiuisibili. & hæc est eius intẽtio. Et manifestũ est, ꝙ si magnitudo fuerit composita ex indiuisibili, ꝙ motus etiã erit compositus ex ĩdiuisibili. qm̃ cũ continuationis motus est cõtinuatio magnitudinis: & ꝙ motus est æqualis magnitudini: & ptes eius partib' istius. Et, quia hoc ẽ manifestum per se, contentus est in hac declaratiõe solo exemplo, & posuit magnitudinẽ hãc A B C, cõpositã ex tribus magnitudinib' ĩdiuisibilib', .s. A B C. &, cum ita fuerit, manifestum est ꝙ motus per magnitudinẽ A B C erit æqualis ei: silr partes partibus. ponatᷣ igitᷣ, sicut dixit, motum D H Z per magnitudinem A B C: & manifestum ꝙ totus motus D H Z erit æqualis magnitudini A B C, & partes partibus: erunt igitur tres partes motus H D Z æquales tribus partibus magnitudinibus A B C: & partes A B C sunt indiuisibiles: ergo partes tres D H Z sunt indiuisibiles. & sic F

Cũ cõtinuatiõis motus ẽ cõtinuatõ magnitudis. Idẽ cõ. 7. &. 39. & 73. &. 88. Idẽ. 8. Ph. t. c. 68 & 2. de Ge, cõ. 62.

G sic erit pars D æqualis parti A, & H parti B, & Z parti C. &, quia magnitudines sunt īdiuisibiles, mot⁹ erunt īdiuisibiles. Et, cū declarauit qđ, cū magnitudo fuerit composita ex indiuisibili, ꝙ motus erit cōpositus ex indiuisibili, declarauit etiam ꝙ, cū motus fuerit indiuisibilis, res mota etiam erit indiuisibilis. s. K.

Si igitur, præsente motu, necesse est moueri quippiam, & si mouetur quippiam, necesse est adesse motū, & moueri ipm erit

H ex indiuisibilibus. Per A igitur motum est ipsum P, quo D motū est motu, B vero, quo ipsum E, & ipsum C similiter, quo F.

Si igitur necesse est, cum motus fuerit, vt aliquid moueatur. & cum aliquid mouetur, vt motus sit, necesse est vt motū sit compositū ex indiuisibili. k igitur mouetur perfecte per A motu D, & per B motu H, & per C similiter motum.

6 Cum posuit ꝙ, cum fuerit mot⁹,

I necesse est vt res mota sit, & iam posuerat ꝙ mota, quæ sunt super magnitudinem indiuisibilem, sunt īdiuisibilia, sequitur vt isti motus indiuisibiles habeāt rem motam. nam omnis motus īuenitur in moto. &, quia isti motus sunt indiuisibiles, necesse est vt res mota sit indiuisibilis. impossibile enim est vt motū sit maius motu. Et īduxit hūc sermonem in forma syllogismi hypothetici, & dixit: Si igitur, &c. i. si igitur necesse est, cum fuerit motus, vt res mota sit: & posuerimus motus indiuisibiles per magnitudinem indiuisibilem: & res mota nō est maior motu, neq; magnitudine, ꝑ quam mouetur: necesse est vt res mota primo sit indiuisibilis. ex quo sequitur vt mota composita, sint composita ex indiuisibilib⁹. s. mota nō primo. D. dedit exemplū, & dixit: K igitur mouetur, &c. K igitur, quod est res mota, mouetur per A īdiuisibile, qđ est pars A C, motu indiuisibili, quī est pars D Z. s. motu D, & mouetur ꝑ B, quod est pars magnitudinis motu H, & mouetur per partem indiuisibilem, quæ est C, motu indiuisibili, quod est Z K. igitur quod est res mota, necessario est indiuisibilis.

Impos̄e ē vt motū sit maius motu.

Si igitur necesse ē id, qđ mouetur alicūde aliquo, non simul moueri, & motū eē, quo mouebat, qñ mouebatur: (vt, si Thebas quis it, impos̄e est simul ire Thebas, & iuisse Thebas:) per A igitur impartibile motū ē ipm P, quaten⁹ D motus aderat. Quare, si posterius quidem trāsiuit, quam trāsibat, diuisibile vtiq; * erit. cum. n. transibat, neq; quiescebat, neq; trāsierat, sed in medio erat. Si aūt simul transit, & transiuit, id, quod proficiscitur, cum proficiscitur, profectū eo erit, & motum, quo mouetur.

Si igitur necesse est in moto de vbi in vbi, vt non insimul moueatur, & iam sit motum ad illud, ad quod mouebatur: verbi gratia quoniam si aliquis ambulat ad aliquam ciuitatem, impossibile est vt insimul ambulet ad illam ciuitatem, & iam ambulauit ad illam ciuitatem: & in moto k, per

spa

A *ſpatium A, quod non habet partem, fuit motus exiſtẽs, ſcilicet D. Ergo neceſſe eſt, ſi motum non pertranſit ſpatium, niſi poſtquam mouetur per illud, vt ſit diuiſibile. quoniam, dum mouetur per illud ſpatium, impoßibile eſt vt ſit quieſcens, aut pertranſeat illud, ſed eſt in diſpoſitione media. Et, ſi inſimul ſunt pertranſire, & pertranſiße, tunc ambulãs, dum ambulat, iam*
B *ambulauit, & peruenit ad illud, quod intendebat, & mouebatur ad illud, quo mouetur.*

7 Cum declarauit ꝙ, cum magnitudo fuerit indiuiſibilis, neceſſe eſt vt motus ſit indiuiſibilis, & motio .ſ. paſſio ſit indiuiſibilis, & ſiſr motũ, cum eã cõtinuationis motus eſt cõtinuatio magnitudinis, incœpit declarare impoſſibile, quod accidit ex hoc, ꝙ motum ſit indiuiſibile, & per magnitudinẽ indiuiſibilẽ, & dixit: Si igiť, &c. i. ſi igitur neceſſe eſt vt in oĩ motu de loco in locum, vt non inſimul moueať, & perficiat
C motum, & pueniat ad locũ, quo mouebatur, dum mouetur: qm̃ motus inuenitur, anteꝗ̃ motus perficiatur.

Et, cũ poſuit ꝙ impoſſibile eſt vt res mota moueať inſimul, & ꝙ iam pfecit motũ .ſ. ꝙ in eodẽ inſtãti ſunt vera hæc duo: nam inſtans, in quo mouetur per magnitudinẽ, eſt aliđ ab inſtãti, in quo perficiť motus: dedit exẽplum de hoc: & dixit. v. g. &c. .i. qm̃ inſtans, in quo dr̃ ambulare, eſt aliud ab inſtanti, in quo dr̃ ambulaſſe. Et, cũ poſuit hanc propoſitionẽ, quæ eſt manifeſta per ſe, coniungit ei propoſitionẽ, quã intendebat deſtruere, & dixit: & in moto K, D &c. i. &, cum declaratum eſt ꝙ impoſſe eſt vt res mota inſimul ptranſeat ſpatium, & ꝙ iam pertranſiuit ipm, & fuit poſitum ꝙ motum K, quod eſt ĩdiuiſibile, per ſpatium A, quod eſt indiuiſibile, hẽt motũ exñtem. ſ. Z, qui eſt pars motus D H Z, ergo neceſſe eſt vt iſtud ſpatiũ ſit diuiſibile, quod eſt contra poſitum: ergo impoſſe eſt vt motus induiſibilis ſit per ſpatium indiuiſibile. Et, cum poſuit in hoc ſermone ꝙ qñ K mouetur per ſpatium A B C, quod eſt cõ E poſitũ ex magnitudinibus indiuiſibilibus, quod habet motum per partem A indiuiſibilem, & poteſt aliqs dicere, ꝙ K non habet motum exiſtentem, niſi per totam magnitudinem, non per partes, incœpit declarare ꝙ, cum fuerit motum per totã magnitudinẽ, ſequiť vt habeat motum per vnamquãq; partium, & dixit: qm̃ dum moueť, &c. i. & neceſſe eſt vt motũ K habeat motũ exñtem p vnamquãq; illarum partium indiuiſibiliũ. quia motũ K, dũ moueť p illud ſpatium, quod eſt A B C, impoſſe eſt vt quieſcat in vnaquaq; illarũ partium, ſed neceſſe vt moueať F p vnamquãq; earum. motum. n. dũ mouetur, non eſt in eo ex quo, neq; in eo ad quod, ſed ſicut dixit, inter vtrũq;. Et, cum declarauit ꝙ motũ indiuiſibile per vnamquãq; partiũ indiuiſibilium facit motum, dixit: Et, ſi ĩſimul, &c. i. ſi igitur iſtud motum mouebatur per vnamquamq; iſtarum partium indiuiſibilium, neceſſe eſt ẜm hoc, ꝙ vnaquæq; earũ ſit indiuiſibilis, vt inſimul pertranſeat, & ꝙ iam pertranſiuit. ſ. ꝙ inſtans, in quo dr̃ ipſum pertrãſire eã, ſit idẽ cũ inſtãti, in quo dr̃ ipm ptrã ſiuiſſe.

Motũ, dũ moueť, ñ ẽ in eo, ex quo, neq; ĩ eo, ad qđ ſed inter vtrũq;. ſ. 1 ſ .j. t. c. 5 ; 2. idẽ 5. ph. 54. & 62.

G fuisse. & hoc sequit necessario pp hoc, q magnitudo, & mot⁹ sunt indiuisibiles. D. induxit inopinabile, qđ est in hoc, & dixit: Et, si insimul, &c. i. ex quo sequit vt ambulãs dicatur vere iam ambulasse in loco, in quo ambulat, & in loco in quo vere dr̃ iam ambulasse, dicatur vere ambulare. & sic mot⁹ eius erit ociosus. qm̃, si homo; quando ambulat ad balneum, est in balneo, mot⁹ ei⁹ est ociosus: & similiter, si ambulat ad balneũ, quando est in balneo.

H Si vero per totum A B C moueatur aliquid, & motus, quo mouetur, est D E F, per ipm aũt A impartibile nihil mouet, sed motum est, erit vtiq; motus nõ ex motibus, sed ex momẽtis, & motum esse aliquid non motũ. A. n. transiuit nõ transiẽs. quare erit aliqd trãsisse nũq; transiẽs. hoc. n. trãsiuit, nõ trãsiens hoc.

κινημάτων mutatis.

Et, si aliquid mouetur per spatiũ A BC, motus, quo mouetur, est DHZ: sed nihil mouetur oĩno per

I *aliquid, quod non habet partẽ, & est pars A, sed iã mouebatur: motus igitur erit cõpositus non ex motibus, & aliquid mouetur: & iã mouebatur absq; eo, quòd semper mouebatur: iã. n. pertransiuit per spatium A, absq; eo, quòd sit ens. erit igitur aliquid, quod iã ambulauit, absq; eo, quòd in oĩ hora ambulabat. iam. n. ambulauit per hoc spatium, absq; eo, quòd fuit ambulans in hoc spatio. i. omni, quod innatum est moueri.*

Cum induxit impossibile, quod sequitur ex hoc, q motum indiuisibile habeat motũ per vnãquamq; partium indiuisibilium, & aduersarius forte nõ concedit hoc, licet iam declarauit ipsum, incœpit inducere ĩpossibile, quod sequit, si nõ fuerit motũ per vnamquãq; earum, & est illud, quod sequitur ex ipsa re. cõtingit. n. ei, vt motus, per magnitudinẽ indiuisibilem sit compositus ex finibus motuum, nõ ex motibus: & est aliud impoſſe: aut cõcedit q mouet per vnamquãq; partium: & tũc cõtingit impossibile prædictum, & dixit: Et, si aliquid mouetur per spatium. &c. i. &, si posuerimus q aliqđ indiuisibile mouetur per totum spatium A B C, absq; eo, q mouebat p vnamquamq; partium indiuisibilium A B C, sequitur vt motus per hanc totam magnitudinem sit cõpositus ex motibus D H Z. D. d. sed nihil oĩno mouetur, &c. i. &, cũ motus per totam magnitudinem A B C fuerit compositus ex motu, qui est per magnitudinem A, & per magnitudinem B, & per magnitudinẽ C: & nihil omnino mouet per aliquid, quod non hẽt partem, sed non vere dr̃ de illo, quod mouet in vnaquaq; istarum partium indiuisibilium, nisi ipsum iam fuisse. i. perficere motũ, & quiescere nõ moueri, ex quo sequit vt mot⁹, qui est per magnitudinem compositã ex indiuisibilib⁹, sit compositus ex vltimis motuum, nõ ex motib⁹, sed ex quietib⁹. & fm hoc erit aliquid, quod iam mouebatur, absq; eo, quod prius mouetur. Et intẽdebat hoc, cũ dixit & erit aliquid motum, & iam mouebatur, &c. i. contingit. n. in moto per magnitudinem A indiuisibilem vt mo

ueat

A ueatur per illam absq; eo, quod in alia hora iuisset ad ipsam. D. induxit exemplum impossibilitatis in hoc, & dixit: erit igitur aliquid, &c. sequitur.n.ex hac positione vt sit aliqd, quod iam ambulauit per aliquod spatium absq; eo, quod in aliqua hora esset ambulans ad ipsum. quod est valde impossibile. D.d. sed in oi, qd innatum est moueri, &c. & hoc necesse est in oi, quod innatū est moueri.s.vt non vere dicatur quod iam est motum, nisi postquam mouetur. s.

B quod hoc est inopinabile in omni, qd innatum est moueri.s.dicere quod iam est motū, absq; eo, quod pri⁹ mouebat.

Si igitur necesse est oē, aut qescere, aut moueri, quiescit sane in vnoquoq; eorum, quæ sunt A B C. quare erit aliquid, qd cōtinue quiescit simul, & mouetur. per totū.n.A B C mouebatur, & quiescebat sm quamlibet partem, quare & per totum. Et, si īdiuisibilia quidem D E F motus sunt, motu præsente, continget vtiq; non moueri, sed quiescere.

C sin vero non sunt motus, motū non ex motibus esse.

Si igitur necesse est ī quolibet, aut vt sit quiescēs, aut vt moueatur, sequitur vt sit quiescēs in vnaquaq; partium A B C. ex quo sequitur vt aliquid sit insimul continue quietum, & moueatur. quoniam est motum in toto spatio A B C, & quiescens in vnaquaq; partium, ergo est quiescens in toto. Et, si partes motus D H Z indiuisibiles sunt motus, possibile est vt motus sit, & nihil mouetur, sed est D *quiescens. &, si non fuerit motus, possibile est vt motus non sit compositus ex motibus.*

Hic congregat prædicta, & vult 9 inducere impoſſe, quod sequitur ex oībus diuisionibus, qbus vsus est in destructione eius, quod motus sit in diuisibilis, aut compositus ex īdiuisibili. Et abbreuiatio istius syllogismi est talis. Si oīs res necesse est vt sit, aut quiescēs, aut mota, tunc motum K indiuisibile per spatium A B C, quorum vnumquodq; est īdiuisibile, aut est motum p vnāquamq; partium A B C, aut quiescens. & si K E iam est motum, tunc impoſſe est vt moueat. qm, qn aliquid fuerit in īdiuisibili, dr iā esse motum, ex quo sequitur vt aut insimul moueatur, & iam est motum, aut vt sit motū, absq; eo, quod prius mouebatur. & totum hoc est impossibile. Et, si nō fuerit motum in aliqua hora p vnā quāq; partium A B C, necesse est vt sit quiescens in vnamquāq; earū. qm, si innatum est moueri, & non mouetur, erit quiescens, & sic mot⁹ per magnitudinem A B C est compositus ex quiete: & erit quiescens ī tota magnitudine, cum est quiescēs in vnaquaque partium. sed positū est ipsum moueri per totam magnitudinem. quod est inconueniens. Et, cum declarauit impoſſe, quod sequitur ex hoc, quod motum sit quiescens ī vnaquaque partium magnitudinis īdiuisibilis, declarat impoſſe, qd sequit ex hoc, quod sit motum, & dixit: Et, si partes motus D H Z, &c.i. impoſſe erit, vt motus sit sine moto. impoſſe.n.est, vt motū moueat p indiuisibile, & vr per æquale sibi, cū F

Qd ē innatū moueri, & non mouet, d necessitate qescit

 fue-

G fuerit diuisibile, nedum cum fuerit indiuisibile. &, cum non fuerit motum, erit quiescens. D.d. posse est vt sit motus compositus non ex motibus, sed aut ex quietibus, aut ex vltimis motuũ. & totum hoc est ĩposse.

Et, cũ destruxit consequens in hoc syllogismo, quem primo posuit, dicentẽ q, si magnitudo fuerit indiuisibilis, q motus erit indiuisibilis. i. cõpositus ex indiuisibili, cõclusit oppositũ pcedentis, & est q magnitudo non est cõposita ex indiuisibili.

Abbreuiatio tocius sermonis.

Et iste sermo componitur ex syllogismis hypotheticis, quorum Primus est, Quòd, si magnitudo fuerit indiuisibilis, motus erit ĩdiuisibilis. H Secundus autem est, Quòd, si motꝰ fuerit indiuisibilis, motum erit indiuisibile. Tertius vero est, Quòd, si motum fuerit indiuisibile, tunc motum insimul iá est motũ, & mouet, aut motꝰ erit cõpositꝰ ex quietibus.

Perinde autẽ necesse est, atq; longitudo, motusq;, indiuisibile esse tempus, componiq; ex ipsis nunc, & his quidem indiuisibilibus. si.n. omnis diuisibilis ẽ, I in minore autem tempore ęque velox transibit minus, diuisibile erit & tempus. si autẽ tempus diuisibile est, ĩ quo fertur aliqd per A, & A erit diuisibile.

Et ad modum longitudinis, & motus necessario sequitur vt tẽpus sit indiuisibile, & compositum ex instantibus, quae sunt indiuisibilia. si igitur hoc fuerit diuisibile, & illud, quod est aequalis velocitatis. pertransit in minori tempore per minus spatium, tunc tempus erit diuisibile. & si tempus, in quo illud mouetur per spatium A, fuerit diuisibile, tunc spatium, quod est pars A, erit diuisibile.

Cũ declarauit q magnitudo nõ est indiuisibilis: qm̃, si fuerit indiuisibilis, motus erit indiuisibilis: &, si motus erit indiuisibilis, motum non erit: incœpit declarare q silr declarabitur & ex tpe etiam. s. q cum fuerit positũ q magnitudo est ĩdiuisibilis continget in tempore illud, qd̃ contingit in motu. s. vt sit indiuisibile. ex quo accidit vt non sit velociꝰ, & tardius, vt post dicet. Et hoc intẽdebat, cum dixit: Et ad modũ, &c. i. &, sicut cõtingit ĩ lõgitudine, & motu q, si lõgitudo fuerit indiuisibilis, sequitur vt motꝰ sit indiuisibilis, silr cõtingit in lõgitudine, & tpe. s. q, cũ longitudo, per quam est motꝰ, fuerit indiuisibilis, sequit̃ vt tẽpus ẽt sit ĩdiuisibile. i. cõpositum ex instantibus, quae sunt indiuisibilia. Et, cum narrauit q, cum magnitudo fuerit cõposita ex indiuisibilibꝰ, sequitur vt tempus sit cõpositum ex indiuisibilibus, ĩcœpit declarare qm̃o sequitur, q, si alterum fuerit diuisibile, reliquum erit diuisibile, qm̃ hoc declarato declarabit̃ contrarium, & d. si igitur fuerit diuisibile, &c. i. si igit̃ magnitudo, per quam est motꝰ, fuerit diuisibilis, & ẽ notũ per se, q illud, quod est aequalis velocitatis, si ptrã sit p aliquã magnitudinẽ in aliquo tpe, necesse est vt pertranseat p quãdã partẽ illiꝰ magnitudinis in quodã illius temporis. qm̃, cum magnitudo fuerit diuisibilis, necesse est vt tẽpus sit diuisibile. nã, cũ posuerimꝰ magnitudinem diuisibilem, p quã mouetur idem motũ in aliquo tpe, posse

A posse est vt moueatur per medietatem illius ĩ medietate illius temporis: & sic tēp' diuidetur necessario. Et, cũ dixit: & illud, quod est æqualis velocitatis, pertransit, &c. intendit cõuersum. s. q illud, quod est æqualis velocitatis, pertransit spatium minus in tempore minori. & propter hoc verificabitur q, cum magitudo diuiditur, tempus diuiditur. Et forte erat error in scriptura. qm̃ in libro Alexan. inuenimus loco istius, & in minori æqualis motus pertrãsit minus. i. & in minori magnitudine il-
B lud, quod est æqualis motus, ptransit p tempus minus. Et forte, cum declarauit q, cum magnitudo fuerit diuisibilis, tēpus erit diuisibile, declarauit etiam conuersam, quod intendebat. s. q, cum tempus fuerit diuisibile, magnitudo erit diuisibilis. & hoc manifestũ est ex hoc. qm̃, cum motum, quod est æqualis velocitatis, mouetur per aliquã magnitudinem, cum diuidit tempus, diuidit magnitudinem. &, cum declarauit q, si tempus fuerit diuisibile, magnitudo erit diuisibilis, fuit declaratum q, si magnitudo fuerit indiuisi-
C bilis, tēpus erit indiuisibile. qm̃ destructo consequenti sequitur oppositum præcedentis. & in hoc capitulo intendebat declarare habitudinem, quæ est inter spatium, & tempus, sicut est dispositio inter spatiũ, & motum.

Ad diuisionem magnitudinis sequi diuisionem temporis, & econtra.

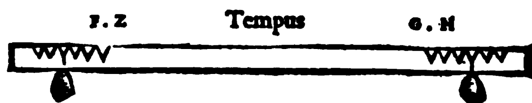
Cap. 2.

QVoniã aũt oĩs magnitudo in magnitudines diuisibilis est: (ostensum . n. est q impossĩ est ex ĩdiuiduis D aliquod continuum esse: magnitudo aũt oĩs continua est:) necesse est velocius in æquali tempore maius, & in minori æquale, & in minori plus moueri: sicut definiũt quidã ipsum velocius. Sit. n. ipsum, in quo A, eo, ĩ quo B, velocius. qm̃ igitur veloci' est id, quod prius mutatur, in quo tpe ipsum A mutatũ est ab ipso C in ipsum D, veluti in tpe F G, in hoc, ipsum B nondũ erit iuxta ipsum D, sed citra erit. quare in æquali tempore plus transit E ipsum velocius.

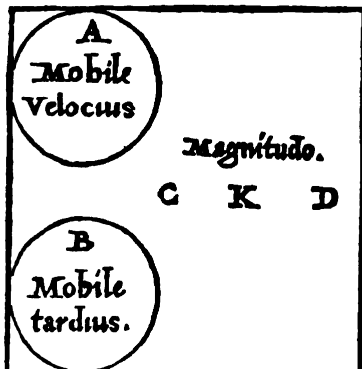
Et, cũ oĩs magnitudo est diuisibilis in magnitudines: nã declaratũ est quòd impossibile est vt magnitudo cõponatur ex indiuisibilibus: & oĩs magnitudo est cõtinua: necesse est vt velocius in æquali tẽpore cũ motu tardiori per maius, & in minori tẽpore moueatur per maius, & etiam in minori tẽpore F per æquale: vt quidã determinant uelocius. Sit igitur A velocius, quã B. quoniam velocius est illud, quod citius mutatur, & tempus, in quo mutatur A de C in D, & sit Z H, non potest in eo B peruenire ad D: ergo in æquali tẽpore velocius pertransit per maius spatium.

A **Demonstratio, quod mobile velocius, moueatur in aequali tempore per maiorem magnitudinem, quam mobile tardius,**

Literam K in Auerrois tantum commento inuenies.

B

11 Cum declarauit ꝙ magnitudo, & tẽpus consequuntur se in diuisibilitate. & ĩ indiuisibilitate, intẽdit declarare ꝙ per velocius, & tardius,
C quae sunt infinitum in motu, apparet ꝙ tempus est diuisibile, & ꝙ magnitudo est diuisibilis semp, & qui aufert diuisibilitatem, a tempore, & a magnitudine, aufert velocitatem & tarditatem. s. ponit velocissimũ, quo nihil est velocius, & tardissimum, quo nihil est tardius, & dixit: Et, cum omnis magnitudo diuiditur in magnitudinem .i. diuisibilẽ. D. d. nam declaratum est, &c. idest qm̃ omne compositum diuiditur ĩ ea, ex quibus componit: & est declaratum ꝙ impoße est vt aliqua magnitudo cõponatur ex indiuisibilibus: manifestum est ꝙ oĩs magnitudo diuiditur in magnitudinem. i. diuisibilẽ: qm̃ non est illic, nisi diuisibile, aut ĩdiuisibile. Et, cũ posuit ꝙ oĩs magnitudo diuidit̃ in magnitudinẽ diuisibilẽ, dixit & oĩs magnitudo est cõtinua. i. sequitur ex hoc ꝙ oĩs magnitudo diuidat̃ in cõtinuũ. Et, cũ posuit ꝙ oĩs magnitudo diuiditur in cõtinuũ, loco pcedentis in hoc syllogismo induxit cõsequens, & dixit: necesse est vt velocius, &c. i. &, cum magnitudo diuiditur semper in diuisibile, & tempus, sequitur vt velocius, & tardius sit, vt quidam determinant. velocius. n. dicitur in respectu tardioris: & est illud, quod per-

A pertransit in tempore æquali tẽporis pertransitus tardioris maius spatium: immo ꝑtransit maius ẽt in minori tpe, & ẽt pertransit æquale. Et intẽdebat per hoc ꝙ, cũ velocius habeat has tres dispositiones, manifestũ est ꝙ pertransit spatium, per quod mouetur tardius, in minori tempore, & pertransit tardius in tẽpore æquali motu velocioris per minus spatium. Si igitur magnitudo non diuideretur in rem diuisibilem, non esset possibile, cum velocius moueretur per magnitudinẽ indiuisibilem in aliquo tempore,

B vt moueretur tardius in illo tempore. qm̃ tunc diuideretur illud, quod nõ est diuisibile: & sic destrueretur definitio tardioris: & est quòd mouetur in tempore, in quo mouetur velocius per spatiũ minus. &, cum destruit definitio tardioris, destruet definitio velocioris: & est ꝙ mouetur in tempore æquali per maiorẽ magnitudinem. & tacuit definitionem tardioris, quia intelligit ex definitione velocioris, & dixit, mouetur in minori tẽpore spatium maius: vt appareat ex eo magis ꝙ, cũ minori tempore mouetur ꝑ spatiũ

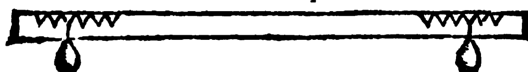
C maius, quãto magis mouebitur in eo per spatium æquale. Et, cum declarauit ꝙ, ponendo magnitudinẽ esse compositam ex diuisibilibus, verificabuntur definitiões, quibus definitur velocius, & tardius, incœpit declarare hoc, & primo declarare ꝙ velocius pertransit in æquali tempore maius spatiũ, & dixit: Sit igitur A. &c. i. ponantur igitur duo mota, s. A, & B, & sit A velocius B, & moueatur per spatium C D. &, quia velocius, s. A, peruenit ad D in minori tempore, quã tempus, in quo peruenit B, quod est tardius, qđ est velocioris translationis, sit hoc tẽpus Z H. & manifestum est ꝙ in hoc tẽpore nõ peruenit tardius de C ad D, ergo necessario mouebit ꝑ minus spatium, q̃ spatium C D. sit igitur C K. ergo velocius est illud, quod semper mouetur in æquali tempore per spatiũ maius, & tardius per spatiũ minus. Et, cum declarauit hoc per exemplũ, incœpit declarare ẽt ꝙ in minori tpe mouetur per maius spatium: & est secunda demonstratio. D

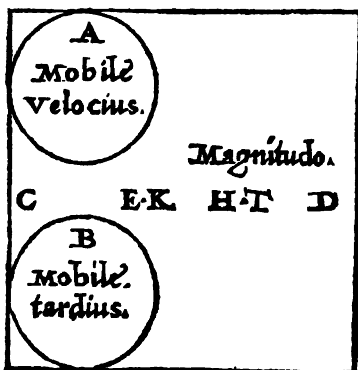
At vero & in minori plus. In quo enim ipsum A fuit iuxta ipsum D, ipsum B tardius existẽs erit iuxta E. ergo, quoniam ipsum A iuxta ipsum D fuit toto ĩ tempore F G, iuxta ipsum H erit in minori isto. & sit in F K. ipsum igitur C H, quod transiuit ipsum A, maius est ipso C E. tempus autem, quod est F K, minus est toto F G. quare in minori transibit maius. E

Et etiã in minori tempore pertrãsit maius. Ponatur igitur quòd in tempore, in quo A peruenit ad D, peruenit B, quod est tardius, ad K: &, quia A peruenit ad D in toto tempore Z H, peruentus ergo eius ad T erit in minori tempore. sit igitur ĩ tempore Z L: B igitur pertransit C K in tempore Z H, & A pertrãsit C T in Z L, ergo illud, quod pertransit A, est maius quam C K. et tempus Z L est minus, quàm totũ Z L H, ergo in minori tẽpore pertrãsit maius. F

Demon-

Demonstratio, quòd mobile velocius pertranseat maiorem magnitudinem in minori tempore, quam tardius mobile.

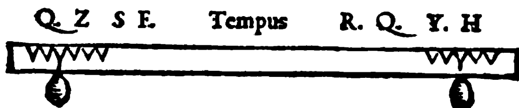
12 Vult declarare ẽt per exemplum quõ sequitur ꝙ omne velocius pertranseat in minori tempore spatiũ maius, ponendo ꝙ velocius est A. & tardius B. & velocius mouetur ꝑ lõgitudinem C D in tempore Z H. tardius igitur, s. B, pertransit in hoc tẽpore dimensionẽ minorem, q̃ C D. sit igitur C K. & ponamus igitur ꝙ velocius, quod mouetur per lõgitudinẽ maiorẽ C K minore C D. & sit lõgitudo C K T. manifestum est igitur ꝙ pertransibit illam in minori tempore, q̃ tempus, in quo pertransiuit totum C D, s. tempus Z H. sit igitur hoc tẽpus Z L. ergo A velocius pertransit in tempore Z L, qđ est minus tempore Z H, spatium C K T, qđ est maius in spatio K C, qđ pertransiuit tardius in tempore Z L H, maius: & hoc intendebat declarare, cũ d. ergo puentus eius ad T. &, cũ intẽdit puentũ A de C ad T, qđ est positũ ĩter K, & D, ita, ꝙ magnitudo C K sit maior K T, & minor C D, & ptrãsit⁹ eius ĩ illa erit in minori tpe, q̃ sit tẽpus, in quo velocius puenit de C ad D, & tardius de C ad K. & sermo residuus est manifestus. Et ex hoc manifestũ est, ꝙ necesse est vt magnitudo diuidať sp in diuisibilia: quẽadmodũ, cũ fuerit positũ ꝙ magnitudo est talis, sequiť vt velocius, & tardi⁹ sint talia. Sed pria cõsecutio est cõsecutio ꝑcedẽtis ex posteriori, Secunda vero est posterioris à priori. & iõ in hac declaratione non est contrarietas, vt existimant quidã.

Manifestum autem est ex his & ꝙ ipsum velocius in minore tempore transibit æquale. Quoniam .n. maiorẽ in minori transit, q̃ id, qđ tardius est, ipsum aũt

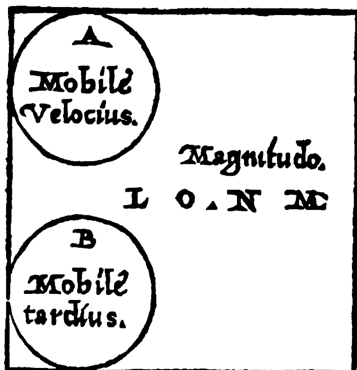
A autem s̃m seipsum acceptũ in pluri tempore maiorem minori, vt eam, quæ est L M, ea q̃ est L O, maius vtiq; erit tẽpus Q R, in quo L M transit, q̃ tempus Q S, in quo lineam L O. quare, si tẽpus Q R minus est tempore Q Y, in quo id, q^d tardius est, transit lineam L O, & tẽpus Q S minus erit eo, in quo Q Y. nam tempore Q R minus est. quod aũt minore minus est, & ipsum minus est. quare in minori mouebi-
B tur per æquale.

Et apparet etiam ex hoc, quòd velocius in minori tẽpore pertransit spatium æquale. Quoniã, cum pertransit spatium longius in minori tempore, quàm sit tempus, in quo pertransit illud tardius, cum D *accipitur per se, tunc pertransibit spatium longius in maiori tempore, quã tempus, in quo pertrãsiuit breuius spatium. v.g. quòd spatiũ L M est longius spatio L N, et tẽpus Z H, in quo pertrãsit spatium L N, est maius tẽpore Z Q, in quo pertransit spatium L M: ex quo sequitur, si tempus Z Q, fuerit minus tempore Z H, in quo tardius pertrãsit spatium L N, vt Z F sit minus tempore Z H. quoniam est* E *minus tempore Z Q. & quod est minus minore, est etiam minus. ergo necesse est vt moueatur in tẽpore minori æqualiter.*

Demonstratio, quòd mobile velocius moueatur per æqualem magnitudinem in minori tempore, quàm mobile tardius.

C

F

Quãuis il[l]ę duę lĩę O, & N sint satis remotę p[ri]ia tñ primo, sc[un]da vero sc[un]do textui deseruit.

Vult

G Vult & declarare φ velocius pertransit in tempore minori spatium equale. Qm̃, cũ pertransit in tẽpore minore spatium maius, q̃ illud, qđ pertransit tardius, necesse est vt ptranseat spatiũ, qđ pertransiuit tardius in minori tempore, q̃ tẽpus, in quo ptrãsiuit maius spatium: & qđ est minus minore, est minus necessario. Et dixit: Qm̃, cũ ptransit, &c. i. qm̃, cũ velocius ptransit longius spatiũ in minori tpe, q̃ tps, in quo ptransiuit illud tardius, vt declaratũ est, tunc, cũ velocius accipitur p se, & fuerit consyderatũ qũo ptrãsit

H vtrunq; spatiũ, s. spatiũ, qđ pertransit tardius, & spatiũ, qđ est maius illo, fm φ velocius pertrãsit in minori tpe, tunc ptransibit spatiũ, qđ est maius, in tpe maiori tpe, in quo ptransiuit spatium breuius, s. per qđ mouebatur tardius. &, quia maius istorũ duorũ tẽporũ est minus tpe, in quo tardius ptransit illud spatiũ terminatũ, manifestũ est φ minus tẽpus tpe maiori, & est illud, ĩ quo pertrãsit velocius breuius spatiũ, s. spatium, p qđ mouet̃ tardius, ẽ minus multũ, q̃ tẽpus, in quo pertransit illud tardius. D. d. v. g. &c. i. pona

I tur igitur spatium L M, longius spatio L N, & ponatur tẽpus Z H, in quo tardius pertransit spatium L N, & tẽpus Z Q, in quo velocius ptransit spatium L M, maius, & minus, q̃ tẽpus Z H, vt prius declaratum est. Et, cum posuit duo spatia inęqualia, et posuit φ velocius mouetur p maiorẽ longitudinẽ in minori tẽpore, q̃ sit tẽpus, ĩ quo mouet̃ tardius p minorẽ longitudinẽ, & accepit loco spatij maioris L M, & minoris L N, & loco tẽporis maioris Z H, & minoris Z Q, dixit ex quo sequitur, si tempus Z Q, &c. i. sequit̃ ergo, si tẽpus Z Q, in quo velocius mouetur p maiorẽ magnitudinẽ, quę est magnitudo L M, fuerit minus tpe Z H, ĩ quo tardius mouetur per minorẽ magnitudinem, s. per spatium L N, vt tẽpus, in quo velocius mouet̃ per minus spatium, s. L N, & sit tẽpus Z F, sit minus multũ, q̃ tẽpus, in quo tardius pertransiuit hoc spatium. s. minus: & est tempus Z H. quia necessario erit minus tẽpore Z Q. est idem motũ mouetur p minus spatium in minori tpe. ergo tẽpus Z F, in quo velocius mouetur p spatiũ, p qđ mouetur tardius, est minus necessario tpe, in quo mouetur p magnitudinem maiorẽ hac magnitudine: & iam posuimus φ istud tempus est minus tempore, in quo tardius mouetur per minorẽ magnitudinem: ergo tps, ĩ quo velocius mouetur p minorẽ magnitudinem est minus multũ, q̃ tẽpus, ĩ quo tardius mouet̃ p hanc magnitudinẽ. D. d. sequitur igit̃ vt moueat̃ in minori tẽpore ęqualiter. i. declaratũ est igitur ex hoc, φ possibile est in velociori, vt pertranseat spatium ęquale ei, per qđ tardius mouetur in tẽpore minori. & hoc intendebatur.

Amplius autem, si omne necesse quidem est aut in æquali tempore, aut minori, aut in pluri moueri, & id quidem, quod ĩ pluri, tardius ẽ, qđ autẽ in ęquali ęque velox, velocius aũt, neq; ęque velox ẽ, neq; tardius, ne q; vtiq; ĩ ęquali, neq; in pluri mouebit̃ ipsum velocius, relinquitur igitur in minori. quare necesse est æqualem magnitudinem

A nem in minori tempore transire id, quod velocius est.

Et etiam, si omne motum necesse est vt moueatur, aut in tẽpore æquali, aut ĩ minori, aut in maiori, & illud, quod mouetur in tẽpore æquali est æquale in velocitate, & velocius non est æqualis velocitatis, neque tardius, impossibile est vt velocius moueatur in æquali, aut in maiori tempore. ergo remanet vt velocius trãseat
B *in minori tempore.*

14 Hęc est alia declaratio, quod velocius pertransit spatium ęquale in minori tempore. & cõpositio eiu est talis. Quælibet duo mota, quæ pertranseunt idem spatium, quorum alterum est velocius reliquo, necesse est vt velocius pertranseat illud spatium, aut in æquali tempore tempori pertrãsitus tardioris, aut in minori, aut in maiori: sed impossibile est vt velocius pertranseat illud in maiori tempore, qm̃ illud, qđ mouetur in maiori tempore, est tardius: & similiter etiam est im-
C pos̃e vt pertranseat illud in æquali tempore: &, cum velocius non mouetur per illud spatium in maiori tempore, neque in ęquali, necessario mouetur in minore.

Quoniam autem omnis quidem motus in tp̃e est, & in omni tempore possibile est moueri: oẽ autem, qđ mouetur, potest et veloci⁹ moueri, et tardi⁹: in omni tẽpore erit ipsum velocius moueri, & tardius. His autem existentibus, necesse est & tempus continuũ esse. Dico au- D
tẽ continuum id, quod est diuisibile in semper diuisibilia. tali enim supposito cõtinuo necesse est continuum esse tempus.

Et, quia omnis motus est in tẽpore, & in omni tempore potest esse motus: & omne motum possibile est vt moueatur velocius, et tardius: ergo in omni tempore est motus tardior, et velocior. Et, cũ ita sit, necesse est vt tempus sit continuum. Et intelligo per con-
tinuum diuisibile semper in diuisibile, continuum enim cum tali modo est positum, necesse est vt tempus sit continuum. E

Cũ prius declarauit ꝙ, si magnitudo fuerit diuisibilis in infinitũ, ꝙ velocius & tardius inueniunt̃ in infinitum, vult declarare econuerso. & est illud, qđ intendit in hoc sermone: & est ꝙ, ex hoc, ꝙ velocius, & tardius pertranseunt in infinitũ, sequitur ꝙ magnitudo semp̃ diuidetur in diuisibile: & prius declara- 15
uit ꝙ, si magnitudo fuerit diuisibilis, ꝙ velocius, & tardius erunt diuisibilia in infinitũ, quia diuisibilitas magnitudinis est cã in diuisibilitate velocitatis, & tarditatis in infinitũ, & velocitas, & tarditas sunt signa diuisibilitatis: & signa demõstratiua sunt illa, q̃ conuertunt̃ cũ suis causis, s. ꝙ, cum ponatur causa, sequetur signum, & ecõuerso: & ideo incœpit primo declarare cõsecutionem signi ex causa, deinde consecutionem causæ ex signo, & dixit, Et, quia declaratum est ꝙ oĩs mo- F

G tus est in tempore: & est manifestum per se ꝙ in omni tempore potest esse motus: & ꝙ omne motum aliquo motu potest moueri veloci⁹ illo motu posito, & necessario cadet in aliqua parte illius temporis: &, cum hoc fuerit positum, s. ꝙ in omni tempore potest esse motus velocior motu posito, ita, ꝙ sit in parte illius temporis: necesse est vt tẽpus sit continuum. Qm̃ autem omnis motus est in tempore, declaratum est in sermone de tempore, quoniã in omni motu est prius, & posteri⁹: & prius, & posterius sunt in tẽpore: H ergo omnis motus est in tempore. & hoc declarabitur post. & induxit hanc propositionẽ, s. ꝙ omnis motus est in tempore. & non est contẽtus hac conclusione, quam intendebat per duas propositiones, quæ, vt videtur, sufficiunt ad illam conclusionem, s. dicentes ꝙ in omni tẽpore potest eẽ motus: & ꝙ omnis motus potest esse velocior, & tardior. qm̃ ex hoc sequitur ꝙ in omni tẽpore potest esse motus velocior, & tardior. sed quia potest aliquis dicere, etiam si concedamus ꝙ in omni tempore potest eẽ motus velocior: I sed ille motus velocior cadet nõ in omni tempore, sed in instanti: ideo indiget conuersione, s. ꝙ omnis motus est in tempore. a Et quæritur de hac propõne, dicente ꝙ omne motum potest moueri motu velociori suo motu. Nam declaratum est ꝙ motus motorũ naturalium est terminatus in velocitate, & tarditate: & cœlum impossibile est vt sit velocius, b vt post declarabitur: ergo ꝓpõ, quę ponit̃ hic possibilis, est impossibilis. Ad hoc autẽ dicamus, ꝙ c omne motum, ſm ꝙ est motum, possibile est vt moueatur motu velociori suo motu, ſm ꝙ est motus. Et causa ĩ hoc est, qm̃ motus est de cõtinuo, & velocitas, quæ est in motu, est similis diuisibilitati in continuo. Quemadmodum igitur diuisibilitas procedit in continuo in infinitum, similiter velocitas in motu. qm̃, si velocitas finiretur in motu, ſm ꝙ est motus, esset possibile motum fieri in instãti. & forte propter hoc dixit prius ꝙ omnis motus est ĩ tempore. & sic ista propõ est possibilis per se, impossibilis per accidẽs, s. quia accidit motui, qđ fuit in rebus naturalibus, i. materialibus. Cum igitur coniuncta fuerit huic propositioni propositio, in qua dubitatur, & concludetur impossibile, scietur ꝙ illud impossibile non sequitur ex possibili, ſm ꝙ est possibile. Et Alex. respondet huic quęstioni duobus modis. Primo ꝙ corpora cœlestia, ſm ꝙ motus eorum est voluntarius, possunt moueri velocius, & si non mouentur. quemadmodum boni possunt moueri ad non bonũ, licet non moueant̃. Secunda responsio est ꝙ ista possibilitas non pendet à moto, sed à motu. omnis .n. motus positus in aliquo moto possibile est, vt imaginetur ĩ alio moto velocior, & tardior, & hoc impossibile est in eodem moto, cũ motus omnis moti est terminatus. Nos aũt dicamus ꝙ hęc est responsio Eudemi. & est consyderandum in hoc, ꝙ dixit corpra cœlestia possunt moueri velocius. Et, cũ posuit hanc propositionem, incœpit declarare qũo accidit, si tẽpus & magnitudo fuerint cõposita ex indiuisibilibus, vt velocitas & tarditas nõ ꝓcedant in infinitũ, & dixit: cõtinuũ .n.

a Digressio qua q̃rit̃, vtrum oẽ motũ pt moueri motu velociori suo motu

b 2. cœ. c. 38.

Solutio.

c Oẽ motũ, ſm q; est motũ,

A .n.cum fuerit tale, necesse est vt tẽpus sit continuum. idest quoniam, cum continuũ ponatur huiusmodi,& tempus etiam fuerit huiusmodi, sequitur vt tempus sit continuũ.

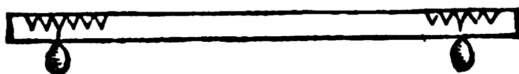
Quoniam.n. ostensum est ꝙ velocius minori tempore transibit equale, sit id quidẽ, in quo A, velocius, id aũt, in quo B, tardius, & sit motũ id, qđ tardius est, per magnitudinem, in qua C D, in tempore F G, manifestũ est igitur, ꝙ velocius ĩ minori, B ꝙ̃ hoc, mouebitur per eandem magnitudinem: & sit motum in tempore F H. Rursus autem, quoniam id, quod velocius est, in tempore F H transiuit totam lineam C D, ipsum tardius in eodem tempore minorem transibit. sit igitur, in qua C K. Quoniam autem ipsum tardius, qđ est B, in tempore F H ipsam C K transiuit, id, qđ velocius est, in minori transibit. quare iterum diuidetur tempus F H. hoc au- C tẽ diuiso, & magnitudo C K diuidetur secundum eandem rationem. si vero magnitudo, & tempus. & semper hoc erit, accipientibus post velocius tardius, et post tardius velocius, et eo, quod demonstratũ est, vtentibus. diuidet.n.id. quod est velocius, tempus, tardius autem longitudinem. Si igitur semper quidem verum est conuerti, cõuerso autem, semper fit diuisio, manifestum est quòd omne tẽpus continuum est.

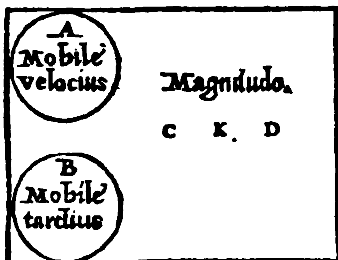
Quoniam, cum declarauimus quòd velocius pertransit in minori tempore aequaliter, sit A velocius, & B tardius, & moueatur tardius per mensuram C D in tẽpore Z H: manifestum est igitur quòd velocius in minori, hoc tempore mouebitur per hanc mensuram. moueatur igitur in tempore Z T. Et etiam, quia velocius pertransit in tempore Z T totum spatium C D ideo tardius pertransit in tempore Z T minus spatiũ, quàm spatium C D. sit igitur spatium C K. Et, quia tardius, scilicet B, pertransit in tempore Z T spatium C K, ideo velocius pertransit illud in minori. ex quo sequitur vt tempus Z T sit diuisibile. &, cum fuerit diuisibile, tunc magnitudo C K, erit etiam diuisibilis secundum illam proportionem. &, si magnitudo fuerit diuisibilis, tempus etiam erit diuisibile. & hoc sequitur semper, si translati fuerimus de velocius in tardius, & econuerso. nam velocius diuidit tempus, & tardius magnitudinem. Et, cum ista reflexio semper est vera, &, cum hoc vsitatur, semper sequitur diuisibilitas, manifestum est quòd omne tempus necesse est, vt sit continuum.

D E F

Demonstratio

Demonstratio, quòd similiter diuiditur tempus, & magnitudo.

26 Cum posuit φ velocius pertransit magnitudinē, quā ptransit tardius ī minori tpe, & φ tardius ptrāsit in illo tpe, in quo ptransit velocius magnitudinē minore magnitudine, quā pertrāsit velocius, & φ velocitas,& tarditas ꝓcedunt in infinitū, conclusit ex hoc φ diuisibilitas in magnitudine,& tpe ꝓcedit p diuisionē tēporis à velociori, & magnitudinis à tardiori in infinitū.&,
I cū diuisio est in eis semp: & hoc ē, definitio cōtinui. necesse est vt magnitudo,& tp̄s sint continua. Et declarauit hoc,ponēdo φ tardius mouetur p aliquā magnitudinē terminatā in tpe terminato,& φ velocius mouet᷑ per illā in tpe minori tpe,in quo mouet᷑ tardius. velocius igit᷑ diuidit tp̄s, in quo mouet᷑ tardius.&, cū posuerimus φ tardius mouet᷑ in hoc tpe, in quo mouet᷑ velocius p illā magnitudinē terminatā, nō est dubiū φ mouebit᷑ p magnitudinē minorē illa.&, si nō,tunc tardius,& velocius mouerent᷑ in eodē tēpore per eandē magnitudinē. &, cū tardius mouet᷑ in tpe, in quo velocius pertrāsit minorē magnitudinē, necessario diuidet magnitudinē. Cū igit᷑ posuerimus φ velocius mouet᷑ p illā magnitudinē,per quā tardius mouet᷑, pertrāsit ipsam ēt in minori tpe q̄ minus tp̄s,s.q̄ tēpus, in quo mouet᷑ per illā magnitudinē.Et,cū posuerimus ēt φ tardius mouet᷑ in hoc tpe p illā magnitudinē, p quā mouet᷑ velocius, necessario mouet᷑ per magnitudinē minorem illa minore. & sic in infinitū semper velocius diuidit tp̄s, & tardius diuidit magnitudinem. Arist. vtitur in hoc literis, vt sit hoc magis manifestū. & sermo eius in hoc est manifest⁹. & intendit per reflexionem hic, φ velocius semper diuidit tempus, & tardius magnitudinem. & φ hoc est quasi circulare, & reciprocum.

Defiō continui ē vt sit sp diuisibile. cōsule.5.c.3.

Simul

A Simul autem manifestum est ꝙ & magnitudo oĩs continua est. eisdem.n.& æqualibus diuisionibus & tẽpus, & magnitudo diuiditur. Amplius autẽ & ex consuetis rationibus dici manifestum est ꝙ. si tempus continuum est, ꝙ & magnitudo, siquidem in dimidio tempore dimidium transit, & simpliciter in minori minus. eædem nanque diuisiones erunt temporis, & magnitudinis.

Et cum hoc omnis magnitudo
B *est continua. quonia eiusdem partibus, & æqualibus diuiditur tẽpus, & magnitudo. Et hoc apparet ex hoc, quòd homines sunt assueti ad dicendum, s. quòd, si tempus fuerit continuum, magnitudo etiam erit continua, cum dicunt quòd in medietate temporis pertransit medietatem spatij, et vniuersaliter pertransit in minori tẽpore minus spatium. partes enim eadem ponuntur temporis, &*
C *magnitudinis.*

17 Cum declarauit ꝙ magnitudo, & tempus sunt continua, dicit: & apparet ꝙ magnitudo est cõtinua ex tẽpore. magnitudo.n.& tẽpus in diuisibilitate sunt in eadẽ dispõne. apparet.n. ꝙ tps, & magnitudo diuiduntur eisdẽ, & æqualibus partibus, ꝙ cũ aliquod motum pertrãsit per aliquam magnitudinem in aliquo tempore, pertransibit in medietate illius temporis medietatem illius magnitudinis, & ĩ medietate illius medietatis medietatem illius medietatis. Si igitur medietates proce- D dũt in tempore in infinitum, quia est continuum, vt quidam dicunt, in hoc necessario procedunt in magnitudine in infinitum: quoniam partes in eis sunt eædem in numero, & proportione.

Finitum, & Infinitum eodem pacto inueniri in magnitudine, et tpe. Ca. 3.

ET si alterutrum infinitum est, & alterum, & vt alterum, & alterũ. vt, si extremis quidem infinitum est tps, & longitudo extremis. si vero E diuisione, & diuisione longitudo. si autem vtrisque tempus, vtrisque & * magnitudo. *a.l. lõgitudo.

Et, cum alterum fuerit infinitum, reliquum erit infinitum, & sicut dispositio alterius in hoc erit dispõ reliqui. v.g. quòd, si tempus secũdum vltima est infinitum, et etiam longitudo secundum vltima erit infinita. &, si tempus secundum diuisionem erit infinitũ, etiam longitudo secundum diuisionem erit infinita. &, si tempus F *vtroque modo fuerit infinitum, et ẽt magnitudo vtroq; erit infinita.*

D. & tempus, & magnitudo sequuntur se adinuicẽ omnibus modis, quibus dñr infinita. v.g. ꝙ, si tẽpus fuerit infinitum ex duobus extremis, longitudo ẽt erit infinita ex duobus extremis. &, si tẽpus ẽt fuerit infinitum ſm diuisionẽ, longitudo ẽt erit infinita ſm diuisionẽ. &, si tempus fuerit infinitum vtroque modo. s. actu, i. in duobus extremis, 18

G aut altero,& sm diuisionẽ, tunc lõgitudo ẽt erit ĩfinita vtroq; modo.

Zenonis rõ.

Quapropter & Zenonis rõ falsum accipit, non eẽ possibile infinita pertransire, aut tangere infinita sm vnumquodq; finito in tẽpore. Dupliciter.n. dr̃ et longitudo, & tẽpus infinitũ, & omnino oẽ continuũ, aut sm diuisionẽ, aut extremis. Infinita igitur sm quantitatẽ non cõtingit tãgere in tpe finito: quę vero sunt infinita sm diuisionem contingit. etenim ipsum tp̃s sic infinitũ est. quare in infinito, et H non finito accidit transire infinitũ, & tãgere infinita. infinitis nõ finitis. Neq; ergo infinitũ p̃t in tẽpore finito trãsire, neq; in ĩfinito finitũ. sed, si tẽpus quidẽ infinitum sit, et magnitudo erit infinita: et si magnitudo, et tp̃s.

Et ideo sermo Zenonis est sermo, in quo accipitur falsum: et est quòd impoßibile est vt infinitum pertranseatur, aut vt infinita contãgantur secundum indiuidua in tempore finito. Quoniam longitu I *do, & tempus, & vniuersaliter omne continuum dicitur infinitũ duobus modis, aut secundum diuisionem, aut secundum vltima. Quod autem est infinitum, impoßibile est vt tangat in tempore finito: quod autem est infinitum secundum diuisionem, poßibile est vt tangat. quoniam tempus eodẽ modo est infinitum. Vnde necesse est, vt infinitũ pertranseat in infinito tempore, non infinito, & vt infinita tangant infinita, non finita. Impoßibile est igitur vt infinita perträseantur ĩ tẽpore finito, aut vt infinitũ perträseatur ĩ tẽpore finito. sed, si tempus fuerit ĩfinitum, & magnitudo erit infinita: &, si magnitudo fuerit finita, et tempus etiam erit finitum.*

Et, quia tẽpus, & magnitudo cõsequunt̃ se adinuicem sm modos, quibus dicũtur infinita, aut finita, & hæc dicuntur multis modis, non bene dixit Zeno in suis propositiõibus, quas posuit in destructiõe motus. dicit.n. q magnitudo, per quã est motus, diuidit̃ in duo, & vtraque in duo, & sic in infinitum, cõtingit q, cum aliquod motum mouetur de extremo spatij finiti, ĩpossibile est vt perueniat ad extremũ spatii positi: quia pertransit magnitudines infinitas. Et hoc intendebat, cum dixit: & est, q impossibile ẽ, &c.i. & ex hoc apparet q sermo Zenonis in destructione motus, collocatur in eo falsum. & est q, si motus fuerit, poss̃e est vt motũ pertranseat spatium infinitum, ita, q vnum indiuiduum tangat indiuidua magnitudinis infinita in tẽpore finito. D. d. Quoniam longitudo, & tempus, &c.i. & sermo Zenonis est corruptus. quia lõgitudo, & tempus, & vr̃ omne continuum videntur dici infinita duobus modis, aut sm diuisionem, aut sm extrema.i. in actu. & hòc intendebat, cum dixit, aut sm vltima. Quod autem est infinitum ex extremis, im- M possi-

A possibile est vt motum in eo tágat magnitudines infinitas in tpe finito. & hoc intendebat, cũ dixit: Qđ autem est infinitum impośe est vt tangat in tépo:e finito. qđ autẽ dicitur infinitum ſm diuisionem, & finitũ ſm extrema, pośe ẽ vt motũ in eo tágat ptes spatij infinitas ſm diuisioné, ĩ tpe infinito ſm diuisioné. Et hoc ĩtédebat, cũ d. qđ aũt est ĩfinitũ ſm diuisioné, &c. i. magnitudo aũt infinita ſm diuisioné pośe ẽ vt in ea motũ tágat magnitudines infinitas ſm diuisionem in tpe infinito ſm diuisioné, & finito ſm ex-
B trema. Si igiť accepisset finitum in magnitudine, & tpe, eodem modo, tũc sermo eius esset verus. Zeno igitur decipitur in argumẽtatione, q̃a
Documẽtum. vtiť nomine ęquiuoco. Et dť ꝙ ista cõtradictio est contradictio ſm sermoné, non ſm rem. quia Arist. cõcedit in hoc falsũm: & est ꝙ motũ pertrásit de magnitudine, per quá mouetur, partes infinitas. D. ex hoc sequitur verũ: & est ꝙ, si pertransit magnitudines infinitas, pertransit eas in tpe infinito: & sic destruitur cõclusio eius dicens ꝙ ptransit magnitudines infinitas in tpe finito. in
8. ph. te. c. 67. & c. 68 Octauo vero cõtradicit ei ſm ré: &
C est ꝙ nõ pertrásit medietates infinitas. D. d. vnde necesse est, vt infinitũ pertransit, &c. i. sequiť igiť ex hoc, ꝙ diximus, ꝙ ĩfinitũ, quocũq; mõ accipiatur, siue ſm extrema, siue secũdum diuisionem, pertranseat de tempore infinito, s. ꝙ, si magnitudo fuerit infinita ſm extrema, & tẽpus similiter, &, si ſm diuisionem, & similiter tempus: non vt infinitum pertráseat in finito, vt Zeno fingit. D. d. & vt infinita tangant, &c. i. & illud, quod sequitur, est vt motum

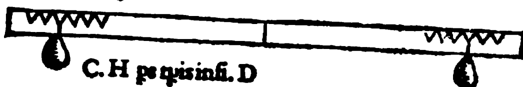
D tangat spatia infinita ſm diuisioné in temporibus infinitis secundum diuisionem, non infinitis secundũ extrema, vt existimauit Zeno. Deinde. d. Impossibile igitur est vt p- 57
trãseat, &c. i. manifestũ est igitur ꝙ ꝙ ĩpossibile est vt p transeat spatiũ infinitum in tẽpore finito: quoniá intelligitur de infinito spatio, & in tpe eodem modo: & ẽt pertranseat spatium infinitum in tpe infinito.

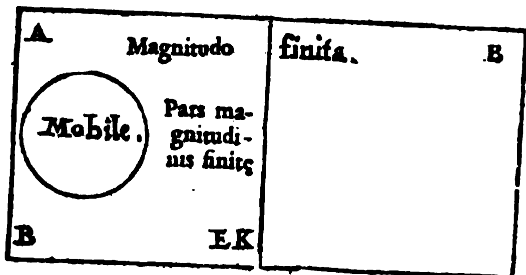
Sit. n. magnitudo finita, ĩ quo A B, tp̃s aũt infinitũ, in quo C. accipiať igiť temporis aliquid fi-
E nitũ, in quo C D, in hoc ergo trãsibit aliquid magnitudinis: & sit qđ trãsitũ est, in quo B E. hoc aũt aut mẽsurabit id, ĩ quo A B, aut deficiet, aut excedet. differt. n. nihil. Si. n. semper aequalẽ ei, q̃ est B E, magnitudinẽ in ęquali tpe transibit: hoc aũt mensurat totũ: finitum erit omne tẽpus, in quo transiuit. in ęqualia. n. diuideť, sicut & magnitudo.

Sit igitur magnitudo finita A B, & tempus infinitum C D, & ex tempore accipiatur aliquod fi-
F *nitum, & sit H D. in hoc igitur tempore pertransit quandam partem illius spatij. sit igitur B K: et ista pars aut mensurat A B, aut est minor, aut maior. Si igitur magnitudo fuerit aequalis, s. B K, pertransit in tempore aequali: & ista magnitudo est aequalis toti: necesse est vt totũ tempus, in quo pertransit. sit finitum. diuiditur. n. per partes aequales magnitudini.*

Demonstratio Prima, per quam probatur quòd, si magnitudo est finita, quòd temp est finitum: & sumitur hæc demonstratio ex proportione partis ad totum.

Hæc litera D superior solo Auerrois textui deseruit.

20 Vult demonstrare illud, qđ posuit prius, s. φ impossibile est vt magnitudo finita pertranseatur in tẽpore infinito, ponendo magnitudinem terminatam, & φ possibile est vt per illam moueatur aliquid in tẽpore ĩfinito. deinde abscidit de illa
I magnitudine partẽ terminatam, & posuit φ manifestum est vt motum moueatur per illã partem magnitudinis in tempore minori, q̃ ĩ quo mouetur per totum, & illud tẽpus necessario est finitum. &, quia motum ęqualis velocitatis mouetur p magnitudines ęquales in temporibus æqualibus, necesse est vt motũ moueatur per partes æquales magnitudinis positæ, parti positę, & in tẽporibus æqualibus tẽpori, in quo pertransit partẽ positã, & pars posita magnitudinis, aut mẽsurat magnitudinẽ, aut excedit illã, aut diminuitur ab illa: & qũocunq; fuerit, consumit illa. Et cũ diuisio magnitudinis per hanc partẽ consumitẽ, & istæ partes æquales magnitudinis pertranseuntur in partibus ęqualibus tẽporis, in quo pertrãsit totam magnitudinẽ, & habet eundem numerum, manifestum est φ tempus est finitum. nam illud, qđ componitur ex partibus finitis in numero, necessario est finitum. D. Sit igitur magnitudo finita, &c. i. ponamus igitur magnitudinem finitam A B, & pertranseatur ista magnitudo, vt dicit aduersarius in tpe infinito, s. i tẽpore C D, qđ est finitum ex parte D. Et, cum posuit hoc dubitatum, dixit: & accipiatur ex tẽpore. &c. i. possibile est vt ex hoc tẽpore infinito accipiatur ex extremo finito, s. D pars

A pars finita. & sit de H D. hoc igitur tẽpore pertrãsit,&c.i.&, cũ acceperimus partẽ finitam ex tẽpore infinito,in quo motũ pertransit totum spatiũ,tunc in hoc tẽpore,quod est pars,pertransiuit quandã partem il lius spatij necessario. nã positũ est ꝙ pertransit totũ in tpe infinito: & impossibile est vt pertranseat totũ, & partẽ in eodem tpe idem motũ æqualis velocitatis, nedum vt pertranseat illa in tpe infinito.Et.cum declarauit ꝙ necesse est vt motum pertranseat in hac parte tẽporis finita partẽ magnitudinis ẽt finitã,

B dicit: ista igitur pars aut mẽsurat, &c.i.& istã pars mensurę, quã pertransit in parte tẽporis finita, neces se est, ſm ꝙ mensurat est finita,qñ mensuratur p illam,aut excedat illam, qñ ex magnitudine remanet minus, qđ minus mẽsuratur per illã,aut vt excedatur, qñ non mensu ratur per illã illud minus. Et, cum posuit qđ ista pars magnitudinis necesse est vt consumat per mensu rationem totã magnitudinem, incepit declarare ꝙ illa pars tẽporis, in quo pertransit illam partẽ magnitudinis, necesse est vt consumat

C tps per mensurationem ẽt, s.aut ꝙ mẽsuret illud, aut ꝙ excedat illud, s.tempus,in quo pertransit illã totã magnitudinem: & oẽ, qđ consumi tur à mensuratione finiti,est finitũ sed positum est esse infinitũ. quod est inconueniens.D.d.Si igitur magnitudo,&c.i.si omnes partes ęqua les parti B K, quæ consumunt totã magnitudinẽ pertransit illas motu ęqualis velocitatis in tpe ęquali, ne cesse est vt tempora, in quibus pertransit istas partes sint æqualia ẽt, & vt numerus earum sit sicut numerus partium magnitudinis. &, D cum partes magnitudinis consumant magnitudinem, necesse est vt partes temporis consumant tem pus, in quo motum mouetur per totam magnitudinem. vñde necesse est vt tempus, in quo pertransit totam magnitudinem, sit finitum.

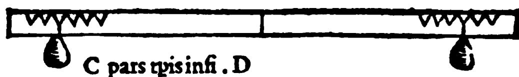
Oẽ, qđ cõ sumitur à mensuratione fini ti,ẽ finitũ. Idẽ i.phy. c.37.

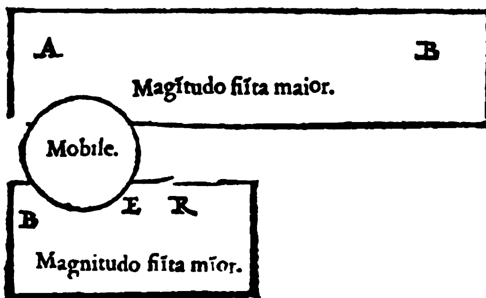
Amplius autem, si non omnem magnitudinem in infinito tempore transibit,sed contin git aliquam & in finito tempore transire, vt eam, quę est B K: hæc autem mensurabit totam, et æqualẽ in æquali transibit: E quare finitum erit & tempus. Quod autẽ non in infinito tran sibit eam, quæ est B K, manifestum est, si accipiatur altera ex quarte finitum tempus. si.n.in minori partem transibit, hanc necesse est finitam esse, altero q. dem termino existente.

Et etiam, si non omnis magni tudo pertransitur in tempore infinito, sicut magnitudo B K: & hoc mensurat totum, & æqualis magnitudo pertransitur in tempo F *re æquali: necesse est vt tempus etiam sit finitum. Et apparet quòd pars, quæ est B K, non pertransitur in infinito, si posuerimus ipsam finitam ex altera par te. quoniam, si pars pertransitur in minori tempore, necesse est vt hoc sit finitum: quoniam altera pars est finis eius.*

Demonstratio Secunda, per quam probatur idem, quod supra: & sumitur ex proportione cuiuslibet finiti ad quodlibet finitum, assumendo tempus infinitum, & magnitudinem finitam.

C Tempus infinitum.

21 Cõtinuatio. Cũ declarauit ꝙ impossibile est ut motum pertranseat spatium finitum in tempore infinito, & posuit quòd pertransit partem illius magnitudinis in parte illius temporis,
1 & ꝙ illa magnitudo consumit totã magnitudinẽ, & ꝙ totũ tẽps diuidit̃ in tẽpora æqualia numero magnitudinibus, in quas diuiditur magnitudo, cum quælibet magnitudo earum pertranseantur in tempore finito, & omne, quod componitur ex finito in numero, & magnitudine, est finitum, & ista demonstratio fundatur super hoc, qđ conceditur, quòd non omnis magnitudo pertrãsitur in tempore infinito, incœpit notificare quomodo istud positum est necessarium in hac demonstratione, & verificare propositionem, dicentem quòd non omnis magnitudo pertransitur in tempore infinito. aduersarius enim, cum posuerit quòd aliqua magnitudo pertrãsitur in tempore infinito, non potest ponere hoc, nisi in toto, non in parte. &, si non, tunc totum, & pars pertransirentur in eodem tempore. quod est impossibile. & hæc est eius intentio in hoc capitulo. Et incœpit declarare quomodo verificabitur demonstratio eius, cum aduersarius concesserit quòd non omnis magnitudo pertransitur in tempore infinito, & dixit: Et etiam, si non omnis magnitudo, &cę. idest & manifestum est quòd, cum posuerimus quòd

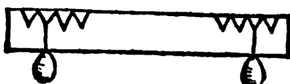
A quòd non omnis magnitudo pertransitur in tempore infinito, verbi gratia magnitudo, quæ est pars totius magnitudinis, scilicet B K, & posuerimus quòd ista magnitudo, quam pertransit in tempore finito mensurat totum, & posuerimus quòd magnitudines æquales pertransit illud, quod est æqualis velocitatis in temporibus æqualibus, necesse est vt tempus, in quo pertransit partem magnitudinis, mensuret totum tempus, sicut illa pars magnitudinis mensurat totam magnitudinem. &, cum ita sit, necesse est quòd
B tempus, in quo pertransit totam magnitudinẽ, sit finitum. Et, cum posuerit propositiones, ex quibus sequitur vt omnis magnitudo pertrãseatur in tẽpore finito, & vna earum fuit, quòd quædam magnitudines pertranseantur in tempore finito, quia aduersarius forte nõ concedet hanc, incœpit declarare illam, & dixit. Et apparet, &c. idest & apparet quòd pars magnitudinis necesse est vt pertranseatur in tempore finito. quoniam, cum posuerimus tempus finitũ ex altero extremo: & est extremum, in quo in-
C cœpit motum moueri: & posuerimus quòd motum incœpit moueri in extremo istius temporis, & extremo illius magnitudinis, & pertransiuit ex illo aliquam partem: manifestum est, quòd pertransiuit istã partẽ in tpe finito. nam notum est per se quòd in minori tempore pertransitur pars, quàm tempus, in quo pertransitur totum: & minus, quàm infinitum, est finitum necessario. Deinde dixit ergo necesse est vt sit finitum, &c. idest quoniam, cum posuerimus tempus finitũ ex altero extremo, scilicet ex vltimo, D
ex quo motũ incœpit pertrãsire spatium, & posuerimus ipsum pertrãsire partes magnitudinis, & totum tempus partis distinguetur p duo vltima, scilicet vltimũ, ex quo motũ incœpit moueri ex extremo magnitudinis, & vltimum, scilicet ad quod peruenit motũ ad vltimam partem magnitudinis. & posuit tẽpus finitũ ex altero extremo: quoniam difficile est, aut impossibile 59
imaginari quòd aliquod motum pertrãseat magnitudinem finitam ex vtroque extremo, tempore infinito ex vtroque extremo. nam il- E
lud tempus manifestum est quòd est finitum ex extremo, in quo incœpit motum moueri, & ex extremo magnitudinis.

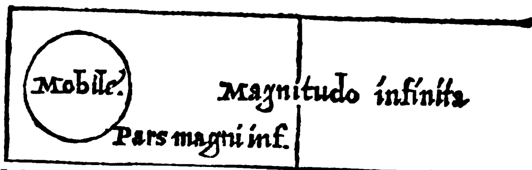
Eadem autem demonstratio est, etiam si longitudo quidem infinita sit, tempus autem finitum. Manifestum est igitur ex dictis quòd neque linea, neque planũ, neque omnino continuorum vllum est indiuiduum, non solum propter id, quod nunc dictum est, sed & quia accidet diuidi indiuiduum. F

Et ista eadem demonstratio sequitur, si magnitudo fuerit infinita, & tempus fuerit finitum manifestum. Manifestum est igitur ex dictis quòd neque linea, neque superficies, neque aliquod continuum est indiuisibile. & declaratio illius est ex hoc, quod nunc diximus, & ex hoc, quia sequitur quòd indiuisibile sit diuisibile.

Demonstratio, probãs idẽ, quod supra, assumendo tps finitũ, et magnitudinẽ infinit

Tempus finitum.

22 H Idest, demõ, per quã declarat ꝙ impoſſe eſt vt ſpatiũ finitũ pertranſeant in tpe infinito, ꝑ illã eandem declarabit ꝙ impoſſe eſt ẽt, vt aliqđ motũ pertranſeat magnitudinẽ infinitã in tpe finito. qm̃, qñ idẽ motũ pertranſibit illã magnitudinem infinitã in tpe finito, neceſſario ꝑtrãſibit partẽ illius magnitudinis ĩ parte illius tẽporis. & illa pars cõſumet totũ tempus, & mẽſurat illud, cũ fuerit finitũ, & ĩ tẽporibus ęqualibus finitis pertrãſit motũ magnitudines ęquales ſm numerũ tẽporũ: ex quo ſequit vt tota magnitudo ſit finita. D. d. Manifeſtũ eſt igi-

I tur ex dictis, &c. i. declaratũ eſt igit ex dictis ꝙ impoſſibile eſt, vt aliqđ continuũ componatur ex indiuiſibilibus, v.g. linea, aut ſupficies, aut corpus, aut tẽpus, aut motus. D. d. & declaratio illius, &c. i. ex demõnibus ꝑdictis. illa. n. ex qb⁹ declarauit ꝙ magnitudines non ſunt indiuiſibiles, ſunt tria genera, quorum Vnũ eſt ex natura continuorũ, & contiguorum: Secũdũ aũt eſt ex natura moti, & motus: Tertiũ aũt ex natura velocioris, & tardioris. Et ipſe vult ẽt inducere aliã demõſtrationem ex natura velocioris, & tardioris, in qua declarat ꝙ qui ponit magnitudinẽ indiuiſibilem continget ei ex velociori vt diuidatur. & hoc intendebat, cum dixit &, quia ſequit vt ĩdiuiſibile ſit diuiſibile. i. & hoc apparet ẽt, ſm ꝙ declarabitur. qm̃ ſequitur vt indiuiſibile ſit diuiſibile.

Illa, ex qb⁹ Ariſ. declarauit ꝙ magnitudines non sũt idiuiſibiles, ſt tria genera.

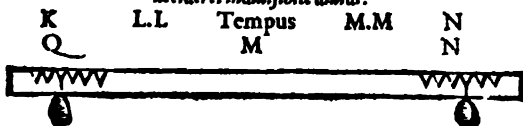
Qm̃. n. in omni tpe veloci⁹, & tardius eſt, velocius aũt plus tranſit in æquali tempore, contingit autem & duplã, & ſeſquialteram tranſire longitudinem, (erit enim hęc ratio velocis.) Feratur igit id, qđ velocius eſt per ſeſquialterã ĩ eodẽ tẽpore, & diuidanẽ magnitudines, eę quidẽ quę velocioris ſunt, in quo A B. B C, C D ĩ tres impartibiles, quę vero ſunt tardioris in duas, in quibus E F, F G, itaque & tempus diuidetur in tria impartibilia. æqualem enim in æquali tẽpore tranſibit. Diuidatur igitur tempus in K L, L M, M N. Rurſus autẽ qm̃ tardius delatũ eſt per E F, F G, & tempus diuidetur in duas partes. diuidet ergo id, quod indiuiduum, & quod

A quod impartibile non in impartibili transibit. sed in pluri. Manifestum est ergo quòd nullum est continuorum impartibile.

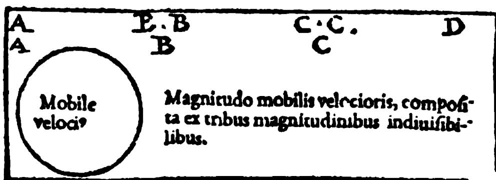
Quoniã, quia in omni tempore inuenitur velocius, & tardius, et velocius pertransit maius in aequali tempore, & potest transire lõgitudinem duplam lõgitudinis, aut aequalem, & dimidiam, contingit ex hoc vt velocitas sit in hac proportione. Ponatur igitur quòd velocius pertranseat aequalem, & di

B *midium illius, quòd pertransit alterum in aequali tempore, & diuidamus mensuras velocioris. s. A B C, in tria indiuisibilia, & mensuras tradioris in duo. s. H Z, ergo* D *necesse est etiam vt tempus diuidatur in tria tempora indiuisibilia. mensura. n. aequalis pertrãsitur in tempore aequali. Diuidemus igitur tempus in Q M N. Et etiam, quia tardius pertransit spatium H Z, necesse est etiam vt tempus diuidatur in duo aequalia, ergo diuiditur illud, quod est indiuisibile, quoniam pertransitus eius nõ erit in tempore indiuisibili, sed in maiori quam tempus velocioris. Manifestum est igitur quòd nullũ continuum est indiuisibile.* E

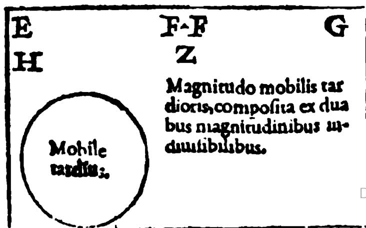
Demonstratio, quòd nullum continuum est compositum ex indiuisibilibus, quia accideret indiuisibile diuidi.

C

F

G 23 Ista declaratio fundatur super propositiones, quarum vna est, q velocius pertransit in æquali tpe maius spatium, quam illud, quod pertrāsit tardius. &, cum ita sit, & velocius, & tardius sunt multis modis, post est, cum posuerimus q aliquod tardius mouetur per aliquod spatium in aliquo tempore, inuenire aliquod velocius, quod mouetur illo tēpore per æquale, & dimidium illius spatij, & q motum pertransit medietatem spatij, per quod mouetur ī medietate illius temporis. Et, cum declarauit hoc, posuit aliquod tardi⁹,

H quod mouetur per aliquod spatiū compositum ex duabus partibus indiuisibilibus in aliquo tempore, & posuit aliquod velocius moueri ī illo tempore per æquale, & dimidiū illius spatij. & hoc possibile est. vnde necesse est vt spatium, per quod mouetur hoc velocius, componatur ex tribus partibus indiuisibilibus: cū proportio trium ad duo sit sexquialtera. &, quia tempus, in quo pertrāsitur magnitudo, est æquale magnitudini, & diuisibile in partes æquales numero partibus, quibus di-

I uiditur magnitudo, vt declaratū est ex prædicta demonstratione, sequitur vt illud tempus, in quo velocius pertransit magnitudinem compositam ex tribus magnitudinibus indiuisibilibus, sit etiam cōpositum ex tribus temporibus indiuisibilibus. Et, quia tardius pertransiuit in hoc tempore magnitudinem compositam ex magnitudinibus indiuisibilibus, ptransibit medietatē isti⁹ magnitudinis cōpositæ ex duab⁹ partibus indiuisibilibus, in medietate illius tpis. Et, quia istud tempus componit ex tribus partibus indiuisibilibus, sequitur vt ptranseat illam parte, & dimidia tpis: & sic diui indiuisibile. Et hoc intendebat, dixit: Et ēt, quia tardius, &c. i. qn̄ t dius pertransit medietatem spa

H Z. qm̄ notum est q, cum aliqu motum pertransit aliquod spat in aliquo tempore, q pertransib medietatem illius spatij in medie te illius temporis. Et etiam, si pos rimus hoc motum tardius mou per totum spatium, per quod vel cius mouetur, pertransibit illud maiori tempore, & mouebitur ī m dietate illius tpis per medietatē ill spatij compositi ex tribus partibu indiuisibilibus. & sic diuiditur in uisibile. & hoc intendebat, cū dixi quoniam pertransitus eius nō e in tēpore æquali in tēpore maior nedum vt sit in tempore īdiuisibil

SVMMA SECVNDA.

Motum non momento, sed tempore me surari: similiter & Quietem.

Ipsum Nunc indiuisibile esse ostenditur.

Cap. I.

Ecesse autem est & ipsum Nunc, quo non fm alterū, se per se, & primū di indiuisibile esse, & in oī tēpor tale inesse. Est.n. vltimū quod dam præteriti, cuius versus he nihil futuri est: & rursus futuri cuius ver sus illa nihil est præt riti: quod vtique dixim⁹ vtro rumq; esse terminum.

Et necesse est vt instans ēt, quo non dicitur per aliud, sed per se, e principaliter, sit indiuisibile, & quod est in toto tēpore vnū vno mo do. Est.n. vltimum eius, quod fuit,

&

A *& nihil ex eo est futuri: & est vltimum futuri, & nihil ex eo est eius, quod fuit: & hoc est, quod diximus quòd est extremũ vtrunq;.*

24 Vult declarare ꝙ instãs, qđ dr̃ finis præteriti, & principiũ futuri, est vnũ indiuisibile ſm subiectũ, sed ẽ diuisibile ſm rationẽ.s. ꝙ vltimum ꝓteriti non est aliud in subiecto à pricipio futuri. Et, quia instãs in rei veritate dr̃ de illo, qđ nõ diuidit oĩno. & dr̃ trãsumptiue de tp̃e breui, ĩ cui⁹ medio est hoc instãs, qđ vulg⁹ appellat tp̃s pñs, a & hoc tp̃s in rei B veritate componitur ex duob⁹ temporibus.s. præterito & futuro, dixit: et necesse est vt instans ẽr, &c.i. pręseruãdo se ab isto tempore, de quo dr̃ instans non principaliter. D. narrauit ꝙ verum instans necesse est vt sit indiuisibile, & vt sit vnum ĩ to to tempore. Et, cum narrauit ꝙ necesse est vt sit vnũ indiuisibile, incępit declarare hoc, & dixit: Est.n. vltimũ, &c.i. & necesse est vt sit indiuisibile: quia est vltimum finis tp̃is ꝓteriti, & non est pars temporis futuri: & est etiam principium temporis futuri, & non est pars tẽporis pręteriti. D.d. & hoc est, qđ dixim⁹, &c. C .i. & istud instãs est illud, de quo diximus, cũ locuti fuimus de tẽpore, ꝙ est extremũ tp̃is pręteriti, & futuri.s. finis ꝓteriti, & principiũ futuri.

Instãs ẽ indiuisibile ſm subm & diuisibile ſm rõnẽ. Idẽ. 4. ph. c. 121. Instãs dr̃ ꝟe, & trãsumptiue Idẽ.j. 54.

a Tp̃s pñs ĩ rei ꝟitate cõpon. tur ex duobus tp̃ib⁹.s. ꝓterito, & futuro,

Hoc autem, si demonstretur ꝙ huiusmodi est per se, & idem simul manifestũ erit & quod indiuisibile est.

Et, cum declaratum est in hoc quòd est tale, & quòd est vnũ, apparebit cũ hoc quòd est ĩdiuisibile.

25 Et, cum declaratum est ꝙ verũ instans est tale.s. ꝙ non est pars tp̃is D præteriti, aut futuri, manifestum est ꝙ est vnum, & quòd cum hoc est indiuisibile. Et non intendit ꝙ, cum fuerit declaratum ꝙ est vnum, apparebit per medium, quod est indiuisibile. qm̃ scire ipsum esse vnum, & scire ipsum esse indiuisibile, est ĩ eodem ordine, & iõ dixit: apparebit cum hoc. nam aliquis põt dicere, etiam si concedamus ꝙ instans est indiuisibile, tñ nõ cõcedemus ꝙ est vnum, sed duo: vnũ finis ꝓteriti, & ſm principium erit futuri: & ambo sunt indiuisibilia. Cũ igitur apparet quod est vnum, declarabit cum E hoc ꝙ est indiuisibile ſm dualitatẽ. Hoc igitur, quod declarauit hic de indiuisibilitate, est aliud ab illo, qđ declarauit in tempore, & fundat sũ per duo fundamenta: quorũ Vnũ ẽ ꝙ instans non est pars præteriti, aut futuri: Secũdum vero est ꝙ indiuisibile non continuatur cum indiuisibili. Et, cum narrauit ꝙ, cum ĩstãs fuerit tale, necesse est vt sit vnũ, non diuisibile in duo. nam declaratũ est ꝙ in se non est diuisibile. sed quæritur hic quare non diuiditur in duo. & iõ incœpit declarare hoc, & dixit. F

Necesse est* igitur idẽ esse ipsum nunc, qđ vltimũ vtrorũq; temporũ est. Si.n. alterum est, cõsequenter non erit alterũ alteri, propterea quòd cõtinuũ nõ est ex impartibilibus. si aũt seorsum est vtrũq;. inter ea erit tempus. oẽ.n. continuum hmõi est, vt aliquid sit vniuocum inter fines. At vero, si tempus medium est, diuisibile erit. oẽ.n. tempus ostẽsum est quòd diuisibile sit. quare diuisibile erit ipsum nũc.

* a.l.aũt.

Si

G Si autem diuisibile est ipsum nunc, erit aliquid pręteriti in futuro. & futuri in præterito. secũ dum quod enim diuidetur, hoc terminabit præteritum, & futurum tempus.

Et necesse est vt instans, quod est vltimum duorum temporum, sit vnum. Quoniam, si fuerit vnũ post aliud, impossibile est vt vnũ sequatur aliud, quoniam tunc con
H *tinuum erit compositum ex indiuisibilibus. &, si vtrunq; fuerit separatum a reliquo, tũc inter illa erit tempus. quoniam hæc est dispositio cuiuslibet cõtinui. ergo necesse est vt inter duo extrema sit aliquod vnigeneum. Sed, si inter duo extrema fuerit tempus, diuidetur. nam declaratum est quòd omne tẽpus est diuisibile. & sic instans erit diuisibile. Et, si instans fuerit diuisibile, sequitur vt aliquod præteritũ*
I *sit in futuro, & aliquid ex futuro sit in præterito. quoniam vbi hoc distinguitur, illic est differẽtia inter præteritum tẽpus, & futurũ.*

26 Et, cum hoc sit declaratum, necessario sequitur vt instans, quod est finis præteriti, & principium futuri, sit idem indiuisibile, nisi fm definitionem tñ. Et, cum narrauit q̀ est vnum, dedit rationem super hoc, & dixit: Qm̃, si fuerit vnum post aliud &c. i. qm̃, si finis pręteriti fuerit vnũ instans, & principium futuri fuerit aliud instãs, necesse est, aut vt instãs sequatur instans, & tangat ipsum, K aut vt alterum non tangat reliquũ. sed impo'e est vt alterum tãgat reliquũ: qm̃ tunc continuum esset cõpositum ex ĩdiuisibilibus. quod est impossibile. & etiam impo'e est vt alterum sit separatũ à reliquo non tangens: qm̃ tunc sequitur vt inter illa sit tẽpus. nam impo'e est vt cõtinuũ sit cõpositum ex segregatis, inter quæ impossibile est vt sit aliq̃d heterogeneum. & hoc intendebat, cum dixit: qm̃ hæc est dispõ cuiuslibet continui, &c. idest, quoniã in omni continuo necesse est vt inter duo vltima posita sit aliquid de L genere illorum duorum vltimorum. Si igit̃ fuerint puncta, necesse est vt inter illa sit linea: &, si superficies, necesse est vt inter illas sit corpus: &, si lineæ, necesse est vt inter illas sit superficies: &, si instantia, necesse est vt inter illa sit tempus. vltima. n. non inueniuntur nisi in habentibus vltima. s. q̀ puncta non sunt nisi in linea, & instantia in tẽpore. Et impo'e est vt continuum componatur nõ ex suo genere, aut ex rebus separatis: & etiam impo'e est vt vltima segregẽtur. D. d. Sed, si inter duo extrema fuerit tẽpus, &c. M .i. nam positum est q̀ instans est indiuisibile: qm̃ non est pars temporis præteriti, aut futuri. D. induxit impo'e, quod sequitur, si fuerit diuisibile, & dixit: Et, si instans fuerit diuisibile, &c. i. qm̃ instans, si ponatur tempus, diuidetur per verum instãs in præteritum, & futurum. &, quia est terminus inter præteritum & futurum, vt describitur, necesse est vt pars præterita, quæ est in eo, sit futura: quia distinguetur ab vltimo, q̃d est inter tempus præteritum, & instans

A stans diuisibile. Et sic sequitur vt pars futura sit præterita. qm erunt illic tria vltima. s. vltimum, p quod diuiditur instans, & vltimum, per quod continuatur cum preterito, & vltimum, per quod continuatur cũ futuro. Et vniuersaliter, cum illud tempus accipitur, secundum q̃ est post præteritum, erit futurum, & cũ accipitur, secundum quòd est ante futurum, erit præteritum. & similiter partes eius, quoniam, cum diuiditur in duo, diuiditur in præteritũ, & futurum: & vtrunq; est præteritum, & futurum insimul. quod est B impossibile.

Simul autem, nec per se erit ipsum nunc, sed per alterum. diuisio. n. non est ipsius, quod per se est. Ad hęc aũt ipsius nũc hoc quidem præteritum erit, illud autem futurum, & non semper idem pręteritum, aut futurum. Neq; igitur ipsum nunc idem: multipliciter. n. diuisibile tp̃s.

Et erit cum hoc instans non il- C *lud, quod est per se, sed illud, quod est alio modo. diuisio. n. non est ei in se. Et cum hoc instans non habet quandam partem præteritam, & quandam futuram, & quod est vnum non fuit, & erit. Et instans non erit idem: tempus. n. diuiditur in multis diuisionibus.*

27 Cum declarauit q̃ vnum impossibilium contingentium ponentibus quòd instans est tempus, est, vt sit pars futuri pręterita, & pars præteriti sit futura, incœpit inducere aliud impossibile, & dixit: Et erit cũ D hoc instans. non illud, quod est per se. i. & cũ hoc ĩstãs nõ est instãs, qđ est p se primo, & pr̃cipaliter, sed illđ quod dicitur secundum similitudinem. D. d. diuisio enim, &c. i. & ista impossibilia contingunt ponẽtibus quòd instans est tempus: quia diuisio non est in essentia. i. in natura instantis, nisi per accidens. cum sit terminus inter præteritum, & futurum. D. induxit etiam aliud impossibile, & dixit: Et cum hoc, &c. & ẽt sequitur tertium impossibile, si instans fuerit tempus. s. vt quædam pars instantis sit præterita, & quæ- E dam sit futura, & vnius quędã pars non est futura, & quædam præterita. nam vtraque pars non est: & impossibile est vt vnum ens componatur ex duobus non entibus. Deinde ĩduxit quartam rationem, & dixit: Et instans nõ erit idem, idest & impossibile est, si instans fuerit tẽpus, vt sit indiuisibile. nam omne tẽpus est diuisibile.

Diuisio ñ ẽ i eẽntia. i. ĩ nã istãtis, nisi p accñs. qđ quõ sit intelligẽdũ vid. 4 ph. cõ. 121.

Quare, si impossibile est hæc inesse ipsi nunc. necesse est idem esse quod in vtroq; est nunc. At vero: si idẽ est, manifestũ est q̃ F & indiuisibile est. si enim diuisibile est, rursus accident eadem, quæ & prius.

Cum igitur ista sunt impossibilia, necesse est vt instans sit idem, scilicet instans, quod est in vtroq;. Sed, si fuerit idem, manifestũ est quòd est etiam indiuisibile. quoniá si fuerit diuisibile, sequuntur ex hoc etiam illa, quæ prius sequebantur.

Cum

Cum declarauit primo ꝙ instãs
G impossibile est vt diuidatur in indiuisibile, deinde declarauit secũdo ꝙ impossibile est etiam vt diuidatur in diuisibile, dixit: Cum igitur ista sunt impossibilia. &c. idest &, cum ista impossibilia prædicta sequantur ponentes ꝙ instans est diuisibile, siue indiuisibile, necesse est vt instans sit idem, scilicet instans commune vtrique tempori præterito, & futuro. & hoc intẽdebat cum dixit, scilicet instans, quod est in vtroq;, idest instans, quod est differentia
H communis vtrique tempori. Et, cũ declarauit ꝙ necesse est vt sit idem, quia est indiuisibile, declarauit etiam conuersam, scilicet ꝙ, cum fuerit idem, sequitur vt sit indiuisibile. & quasi intendebat ꝙ conuersio est manifesta per se: & ipsum esse indiuisibile non est manifestum per se. & ideo dixit: Sed si fuerit idem, &c.

Quod in ipso Nunc nihil nec mouetur, nec quiescat. Cap. 2.

I
QVod igitur sit aliquid ĩ tempore indiuisibile, quod dicimus esse ipsum nunc, manifestum est ex ĩs, quę dicta sunt. Quod autem nihil in ipso nunc mouetur ex his manifestum est. Si enim est, contingit & velocius moueri in ipso, & tardius. Sit igitur ipsum nunc, in quo N. moueatur autem in ipso id, quod velocius est, per lineam A B. ergo quod tardius est in eodem per minorem ea, quæ est A B, mouebitur, vt per A C. quoniam autem tardius in toto ipso nunc motum est per A C, velocius in minori, quam hoc, mouebitur. quare diuidetur ipsum nunc. sed erat indiuisibile. non ergo est moueri in ipso nunc.

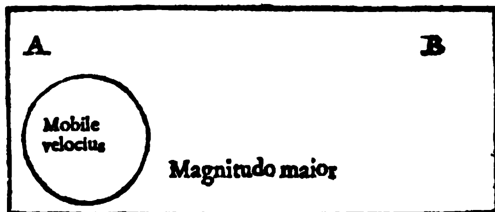
Declaratum est igitur ex dictis, quòd in tempore est aliquod indiuisibile, quod dicitur instans. Et nos declarauimus primo, quòd nihil mouetur in hoc instanti. Si igitur possibile est vt moueatur velocius, & tardius: sit igitur instãs N, & moueatur in illo aliquod velocius per spatium A B: ergo tardius mouebitur in illo per minus spatium, quam per spatium A B, verbi gratia spatium A C: si igitur tardius in toto instanti mouetur per spatium A C, tunc velocius mouebitur per minus. vnde sequitur vt instans sit diuisibile. sed est indiuisibile: ergo impossibile est vt aliquid moueatur in instãti. M

De-

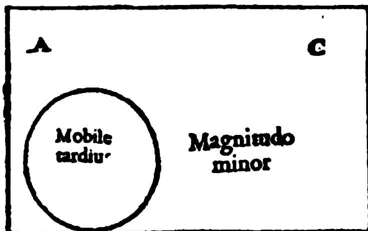
A

Demonstratio, ostendens quod in ipso nunc motus esse non potest.

B E

Cum declarauit ꝙ instans est in-
29 diuisibile, vult declarare, ꝙ impossẽ
est vt motus fiat ĩ instãti declaratio
C ne perfecta. & præponit ad hoc ꝙ ĩ
qualibet parte temporis, in qua mo
tus põt fieri, possẽ est vt duo mota
moueantur, vnũ velocius, & aliđ tar
dius. Cũ igiť hoc fuerit positum, &
posuerimus duo mota, vnum velo-
cius, & aliud tardi' moueri in instã
ti ꝑ aliquod spatiũ, nõ est dubiũ ꝗn
tardius moueatur in illo ꝑ spatium
min'. Et, cũ posuerim' ꝙ veloci' mo
uebiť ꝑ illđ spatiũ min': & motũ ve
loci' moueť ꝑ spatiũ minus ĩ mino-
ri tpe: manifestum est ꝙ velocius ꝑ
transibit hoc spatium in tpe mino-
ri instanti. qđ est cõtra positũ. & ser
mo eius in hoc capitulo est manife
stus, Et iam declaratũ est ꝙ impossẽ F
est vt motus fiat in instanti ex præ-
dictis, scilicet quia omne veloci' pos
sibile est ponere velocius ipsõ. qm̃
non põt aliquis dicere ꝙ illud, quo
nihil est velocius, est illud, qđ moue
tur in instãti: & illud, quo nihil est
tardius, est illud, quod moueť ꝑ ma
gnitudinẽ indiuisibilẽ. &, si hoc eẽt,
nõ esset, proportio inter illũ motũ,
& alios motus. s. ꝗ est ĩ maxima ve-
locitate, & maxima tarditate: quia
non est proportio inter lineam, &
punctũ. Sed notũ est per se ꝙ mot'
sũt ꝓportiõales sm̃ veloci', & tardi'

A

G At vero neq; quiescere. Quiescere. n. dicebamus id, quod aptum est natura moueri, & non mouetur, quando aptum natura est, & vbi, & quo pacto. quare, quoniam in ipso nunc nihil aptum est natura moueri, manifestum est, ꝙ neq; quiescere.

Quid sit qescere.

Neq; autem est possibile quiescere. Quoniam iam diximus, quòd quies non dicitur nisi in eo, quod innatum est moueri. cum non mouetur, quando innatum est moueri, & quo innatum est moueri, et quo est. H *quia igitur impossibile est aliquid innatum esse moueri in instãti, manifestum est quòd nihil omnino est innatum quiescere in eo.*

30 Cum declarauit ꝙ ĩpoſſe est motum fieri in instanti, vult declarare ꝙ silr est in quiete. & posuit a ꝙ quiescens non dicitur quiescere, nisi quando ſm suam naturam, & locum, & tempus fuerit innatum moueri, & non mouetur. Et hoc intendebat, cum dixit: Quoniam iam diximus ꝙ quies. &c & intẽdebat, cũ dixit in eo, quod innatum est moueri, in eo, quod habet naturam recipiendi motum. Et, cum dixit qñ, intendit in tempore, in quo innatũ est moueri. Et, cum dixit & in quo innatum est, intendit & ad locum, quo innatum est moueri. Et, cum d. ſm quem innatum est. intẽdit, & cum fuerit in ea dispõne, qua innatum est moueri. Et, cum posuit ꝙ quiescens est illud, quod innatum est moueri in tempore, in quo est innatum, & ad locum, in quo est innatum, & silr in alijs dispõnibus, dixit: quia igitur impossibile est, &c. Et consecutio istius sermonis est manifesta. qm̃, quia quiescens non quiescit, nisi in tempore, in quo innatum est moueri: & instans nõ est tempus, in quo potest aliquid moueri: concluditur in secunda figura, quòd tempus, in quo aliquid quiescit, non est instans.

a Quiescẽs ñ dr quiescẽs, nisi q, ñ ſm suam nãm, & locũ, & tps fuerit inatũ moueri & mouet. Id. 4 I ph. t. c. 118 & idẽ hic 3. t. cõ. 67 & 72. & 75.

K

Amplius, si idem nũc in vtrisque temporibus est, contingit autem in hoc quidem moueri: in illo autem quiescere toto, id autem, quod in toto mouetur tempore, in quouis mouebitur eorum, quæ huius sunt, ſm ꝙ aptum est natura moueri, & qescens similiter quiescet, accidet idem simul quiescere, & moueri: idem enim vltimum temporum vtrorumq; ipsum nũc est. L Amplius autem quiescere quidem dicimus id, quod similiter se habet & ipsum, & partes nũc & prius: in ipso autem nunc nõ est prius: quare neq; quiescere. Necesse est ergo & moueri id, quod mouetur, in tempore, & quiescere id, quod quiescit. M

Et etiam, si instans est idem in vtroq; tempore, & est possibile vt secũdum aliquid totum moueatur in altero, & quiescat, et illud, quod mouetur secundum totum in aliquo tempore, mouetur in quolibet loco demonstrato locorum, in quibus innatum est vt motus fiat, & quod quiescit, similiter quiescit in illo modo, sequitur necessario vt idẽ

A *idem sit motum, & quiescẽs: nam instans idem est ultimum duorum temporum.*

31 Ista alia est declaratio, & intẽtio eius est: qm̃, quia motum mouetur in tpe, & quiescit ĩ alio, & instãs, qđ diuidit hæc duo tpa. est idẽ, vt prædictum est, & oĩs pars, in qua demõstratur res mota in tpe, in quo mouetur, est mota in ea, & omnis pars, in qua demonstratur res quiescens in tempore, in quo quiescit, est in ea quiescens, si dispositio motus in in- B stanti, quod diuidit hæc duo tempora. s. tempus quietis, & tempus motus sit ista dispositio, sequitur vt in hoc instanti sit quiescẽs, & motum insimul: quia est cõmune vtriq; tẽpori: & illud, quod mouetur in vno tpe, est quiescẽs in toto, & in toto alterius est motum. Si igitur quiescit ĩ hac parte communi, necessario mouebitur in ea: ex quo sequitur vt illud sit in instanti quiescens, & motũ insimul. D. d. Et etiam, si instans, &c. i. &, cum posuerimus ꝙ instans est idem, vt declaratum est, & com- C mune vtriq; tempori, & est posse vt idem moueatur fm totum in altero duorum temporum, quæ diuidit instãs, & quiescit in altero. Et, cum posuerit hanc propositionem, coniunxit ei aliam, & dixit: & illud, qđ moueť fm totũ, &c. i. & omne, quod mouetur fm totum in toto aliquo tpe, necessario mouetur in qualibet parte illius temporis, cum sit positũ ipsum moueri in oĩbus partibus eius. s. ꝙ motus eius est possibilis in qualibet parte tpis, in quo mouetur fm totũ. & silr quod quiescit est qescens in oĩbus partibus temporis, in quo quiescit. Et, cum posuit has ꝓpositiones, quasi præcedentes, quarum Vna est, ꝙ instans est cõe duobus tpibus insimul, & est vnũ indiuisibile, & Secũda ẽ, ꝙ posse ẽ vt idẽ fm totũ moueať in vno tpe fm totũ, & quiescat in alio. s. in duob' tẽporibus, quæ diuidit instans cõe: & Tertia est, ꝙ in qualibet parte tpis, in quo res mota mouetur, est mota, & in qualibet parte tpis, ĩ quo quiescit, est quiescẽs, induxit consequẽs, & dixit: sequitur necessario, &c. & ista consecutio manifesta est. qm̃, cum instans fuerit cõmune vtriq; tẽpori, motum mouetur in omnib' partib' vnius temporis, & quiescit ĩ omnibus partibus alterius temporis. &. si fuerit possibile ipsum quiescere in instanti, necessario mouebitur in eo: & sic erit in eo quiescẽs, & motũ. quod est impossẽ. ergo in hac parte neq; quiescit, neq; moueť. Et, cũ verificauit ꝙ imposse ẽ vt aliqđ moueať, aut quiescat ĩ instãti, necesse igiť est vt motũ nõ moueat, & qescẽs nõ quiescat, nisi in tempore. D E

SVMMA TERTIA.

De diuisione ipsius motus.

Indiuisibile moueri non posse. F

Cap. I.

Vod aũt mutatur oẽ diuisibile esse necesse est. Qm̃. n. ex quo dam in quoddã oĩs mutatio est: &, cum quidem est in hoc, in quod mutatum est, non amplius mutatur: cum aũt est in eo, ex quo mutatur, & ipsum, & partes oẽs non mutanť: quod. n. similiter se habet, & ipsum, & partes id non mutatur:

G necesse est igitur, hoc quidẽ, aliquid eius, quod mutatꝭ, in hoc esse, aliud vero in altero. neq; .n. in vtrisq;, neq; in neutro* esse posse est. Dico aũt in quod mutatur primũ ſm mutationẽ, vt ex albo fuscum, nõ nigrũ. non. n. necesse est id, qd mutatꝭ, in vtrouis esse extremorum. manifestũ igitur est φ omne id, quod mutatꝭ, erit diuisibile.

*a.l. addit totum.

Et omne trãsmutabile necessario est diuisibile. Quoniã, quia oĩs trãsmutatio est de aliquo, & ad aliquid: & res quando manet in illo, ad quod trãsmutatur, tunc nõ transmutatur: &, cum etiam manet in illo, à quo transmutatur omnibus suis partibus, tunc non transmutatur: & quoniam illud, quod est, & suæ partes eodem modo nõ est transmutatum: sequitur necessario vt transmutatum secundum quandam partem sit in hoc, & secundum aliam sit in hoc. quoniam impoßibile est vt in vtroque sit, aut sit in neutro. Et intelligo per hoc, quod dico, in quo transmutatur primum in transmutatione, verbi gratia ex albo in palidum, non in nigrum. quoniam non est necessarium vt transmutatũ sit aut in hoc extremo, aut in hoc. ergo manifestum est quòd illud, quod transmutatur, est diuisibile.

H

I

32 In hac qõne accidit expositoribꝰ qõ, quasi insolubilis cõtra Arist. dicunt. n. φ, si intelligit per transmutabile mobile. ſ. illud, quod ꝓprie cadit in tria prædicamẽta tñ. ſ. in quanto, & vbi, & quali, tunc sermo eius non cõtinet transmutationem ĩ substantia. & manifestum est φ illud, quod transmutatur in substantia est diuisibile, sicut illud, qđ transmutatur in alijs motibus. & etiam iam dixit super hoc φ transmutatio in substãtia non collocatur sub hac declaratione. vnde opinãdũ est φ vtitur hic transmutatione pro tribus transmutationibus. Sed si, hoc modo fuerit intellectus iste locus, excipiuntur tunc transmutationes, quæ fiunt non in tpe. & ista trãsmutabilia sunt diuisibilia, & corpora. & sic demonstratio erit particularis, & deberet esse vl̃is. Et, si intellexerimus per transmutabile illđ, qđ transmutatur in tpe, & in non tempore, tunc demõstratio non erit vera. nam transmutatum non in tempore non erit ſm quandam partẽ ĩ eo, ex quo, & ſm aliã in eo, ad qđ. Et iõ expositores ambigũt in rũsione in isto loco, & dicũt φ Alex. exponit φ oĩs trãsmutatio est in tpe, sed qdam latet sensum. Themist. vero dixit φ Arist. non loquitur hic de illo, quod transmutatur non in tpe. †(fingit. n. istam transmutationem esse diuisibilem: & quod manifestũ est per se transmutationem esse in tempore. & intentio eius est trãsmutatio in omnibus partibus) a Alex. autem contradicit in hoc famoso, & magno magistro. qm̃ Aristot. & oẽs Peripatetici dicũt hic eẽ trãsmutationes. quę fiunt nõ in tpe. & hoc est manifestũ in illuminationibus, & similibus. ergo nihil est ponere φ oĩs transmutatio est in tpe. b Dissolutio

A solutio aũt Themistij corrumpit̃ ex hoc. qm̃ ignorare trãsmutatũ esse diuisibile, aut indiuisibile per transmutationẽ diuisibilẽ, aut ĩdiuisibilem est in eodẽ ordine. sed dignius est vt sit latẽtius naturalr̃ trãsmutatũ eẽ diuisibile per transmutationẽ indiuisibilẽ. existimat.n. ꝙ trãsmutatio ĩdiuisibilis debet esse in indiuisibili. Et ẽt demonstratio, qua Arist. vtitur in hoc, non erit prima, & essentialis. qm̃ diuisibilitas eius, quod transmutatur in tpe, nõ inest ei, ſm ꝙ est in tpe, cũ inueniatur in eo, qđ

B non transmutatur in tpe. & sic illđ, quod accipitur causa in hac demõstratione, non est cã. & erit, ac si aliquis diceret, ꝙ homo est ambulãs, quia est rationabilis. rationalitas.n. non est causa ambulationis, nisi p accidens. Auempace aũt r̃ndit ad hoc, ꝙ diuisibilitas, quam Aristoteles intendit in hoc loco, non est diuisibilitas ſm vltima, sed diuisibilitas, quæ est in corpore per accñtia opposita. qm̃, cũ transmutatum trãsmutatur de contrario in contrarium, necessario diuiditur per duo cõtraria, dum transmutatur. Et certe

Rñsio Auẽpace.

C ista diuisibilitas est prima trãsmutatio in tpe, & non accidit ei idẽ, quod accidit Themistio. sed ista diuisibilitas est per accñs in continuo. & Aristo. non consyderat in hoc loco nisi diuisibilitatem, quæ est cõtinui essentialiter. s. ſm vltima. Ego aũt diu sustinui opinionem Auẽpace, sed modo non. qm̃ transmutatiões sunt duobus modis: modus existẽs per se, & est transmutatio, quæ est de quiete in quietem: & mod' exñs non per se, & est trãsmutatio, quæ est finis alterius trãsmutatiõis. v. gr. illuminatio domus, quæ fit a motu

Cõtra Auẽpace.

cãdelæ, & mutatio colũnæ de dextro ĩ sinistrũ a motu colũnæ. Et manifestũ est ꝙ istæ trãsmutatiões sũt nõ in tpe: quia sunt fines trãsmutationũ: & a finis est ĩdiuisibilis, & differt ab illo, cuius est finis. Et est manifestũ ꝙ ĩpoſſe ẽ vt sit p se. ergo trãsmutatiões, q̃ sunt principales sunt duob' modis, Aut trãsmutatio, cui' finis est de gñe illi' trãsmutatiõis, Aut trãsmutatio, cui' finis ẽ de alio gñe, & vtraq; ẽ trãsmutatio ĩ tpe. & quædam est in eo, ex quo, & quædã in eo, ad quod: & indifferenter, siue

D

Trãsmutatio duplex. p se, & ſi p se. Vide cõsimilẽ distinctionẽ. 4. ph. c. 129.

a finis ẽ ĩdiuisibilis, & dfẽt ab eo, cuius ẽ finis

E finis trãsmutationis fuerit de genere ipsius, aut nõ đ gñe. ergo trãsmutabilia, quæ sunt non in tpe eadem ipsa sunt transmutabilia, quæ sunt in tpe ergo, cum fuerit declaratum de istis, quæ sunt in tempore, quod sunt diuisibilia, declarabuntur omnia transmutabilia esse diuisibilia: cum omne transmutabile non in tempore est transmutabile in tpe: & etiam trãsmutari aliquid nõ in tpe est per accidens, cum consequatur trãsmutationẽ aliã. Qũo igitur accusatur Arist. si demõstratio ipsius nõ cõtinet ipsam? cum illud, quod

Idẽ 3. t. cõ. 46.

F est per accñs, non habeat demõstrationem cum hoc, ꝙ cognitio ei' collocatur in cognitione trãsmutabilis p se. qm̃ illud, quod est per accñs, sequitur illud, quod est p se. & etiam finis trãsmutatiõis nõ est trãsmutatio: qm̃ finis rei nõ ẽ illa res. Si igit̃ dicat̃ trãsmutatio, erit p æquocationẽ. & iõ Arist. non apponit mẽtẽ illi, cũ hoc, qđ apparet ĩ sua declaratiõe. & sic Arist. intẽtio latet oẽs expositores. D. d. Qm̃, quia omnis transmutatio est de aliquo, idest de aliquo, quod est quiescens. & ista, sicut diximus, est transmutatio, q̃ est es-

Finis trãsmutatiõis nõ ẽ trãsmutatio: & si dicat̃ trãsmutatio erit ſ3 æquiuocationẽ.

Cõsiſe. 5. phy. cõ. 8. & 4. ph. c. 129. Idẽ 8 ph. cõ. 7

G essentialiter.s. de quiete in quieté, trásmutatio vero, quæ sequitur trásmutationé, non est de quiete ĩ quietem: & iõ nõ est transmutatio exñs per se. Et, cũ posuit ꝙ omnis trásmutatio est de quiete in quieté, dixit: & res, qñ manet in illo, &c.i. & res trásmutabilis, qñ quiescit in illo, ad qđ transmutatur, tunc non trasmutat̃: quoniam iam transmutata est. & similiter, qñ qescit in illo, a quo trásmutatur fm oés suas partes, non dr̃ túc trásmutari ipsam. Et, cũ posuit ꝙ, cũ aliqd fm suas oés ptes fuerit

Idé. 5. ph. t. cõ. 62.

H in illo, ad qđ trásmutat̃, nõ trásmutat̃, qñ iá trásmutató est, & silr, qñ fuerit fm omnes partes in eo, à quo transmutatur, qñ nondum trásmutatur, dixit: sequit̃ necessario, &c.i. sequitur necessario vt transmutatũ in prima trásmutatione sit fm quádam partem in eo, à quo est transmutatio, & fm aliam ĩ eo, ad qđ est transmutatio primo, nam impoſſe est vt in tpe trásmutationis sit in vtroq; insimul fm oés partes: qñ túc esset qescens, & motum insimul. Et impoſſe est ét vt in prima transmutatione sit in neutro.s. neq; in illo,

I ex quo est trásmutatio, neq; in eo, ad quod est trásmutatio primo. qñ inter illud, ad quod est trásmutatio, & illud, ex quo est transmutatio primo, non est medium. Et, cum posuit hoc, dixit: sequitur necessario vt trásmutatum, &c. D. declarauit q̃ sunt hæc duo, & dixit: Et intelligo, &c. idest & intelligo per hoc, quod dixit, ꝙ trásmutatum in prima trásmutatione debet esse fm quandam partem in eo, a quo est trásmutatio, & fm aliam in eo, ad quod est transmutatio primo, nõ postremo. qñ non est necesse vt trásmutatũ in pⁱma transmutatione sit fm quádam parté in eo, ex quo, & fm aliam in eo, ad qđ est trásmutatio in postremo, cũ inter hæc duo sit medium. Et induxit exemplum de trásmutatione in qualitate. & de qualitate in coloribus, cũ primũ appareat ĩ hac trásmutatione. bene apparet. n. ꝙ in coloribus est color, inter quẽ, & illum, a quo est transmutatio, non est medius. Et consyderandum est quid sit primum in vnaquaq; quatuor transmutationum. ná ista demonstratio fundatur super hoc, ꝙ hoc primũ inueniatur in oĩb' trásmutationib'. Dicam' igitur ꝙ hoc primũ est naturalr in trásmutatiõibus, quæ sunt ĩ qualitate. & manifestũ est in coloribus, cũ bene apparet ꝙ inter colores sunt media finita in numero naturalr. Et intelligo hic p mediũ nõ illđ, quod diuersatur fm magis, & minus, sed illud, quod diuersatur fm formam, & qualitaté. qñ palidum nõ differt ab albo fm magis, & minus. sed fm qualitaté. &, si non, essent eiusdem speciei. In gustabilibus aũt vr̃ ꝙ ita est, sicut in coloribus. In primis autem qualitatibus.s. caliditate, & frigiditate vr̃, ꝙ medium est temperatũ. trásmutatum enim in primo, cum trásmutatur de calido in frigidum, dicitur ꝙ quoddam est in calido, & quoddam in temperato: cum inter calidum, & temperatum non est qualitas media diuersa fm formam, sed fm magis, & minus. Qñ manifestũ est p se, cum transmutatũ amittit parté calidi, & acquirit parté frigidi, ꝙ quędá pars ei' est in calido, & quædá in tpato: qñ non est calidũ fm totũ, neq; temperatũ fm totum. Et silr, qñ amittit aliquá partem

A tem albi,& acquirit aliquam ptem palidi, non est in albo fm totum, neq; in palido fm totũ, sed quiddã in albo,& quiddam in palido. licet hoc quiddam non distinguatur in actu, sed in potentia: qm̃,cum fuerit in actu, destruetur motus. Primum vero in translatione est loc⁹, qui sequitur locum, ex quo moueť res mota. Si igitur motum fuerit naturaliter, & finitum de primo extremo ad vltimum extremum, tũc erit illic primum naturaliter. v.g. ꝙ, si B terra moueatur de superiori in inferius. v.g. de vltimo ignis ad locum inferiorem, tunc primum erit locus aeris: qm̃ non est locus medius inter locum ignis,& aeris.&, si nõ fuerit motum naturaliter, non erit illic primũ naturaliter. Sed, quia locus, ex quo mouetur res mota, est alius a loco, in quo quiescit necessario, & inter quælibet duo loca est corpus, cum inter quaslibet duas superficies est corpus, qm̃ superficies non sequitur supficiẽ, necesse est vt motum quiddam sit in loco, a quo mouetur,& quidam in loco, qui est inter locum, a quo mouetur,& lo- C cum, ad quem mouetur. s. in corpore, quod est in potentia locus inter hæc duo loca. s. primum, & postremũ. & iõ inter quęlibet duo loca ẽ locus. Et, si locus sequeretur locum, & posuerimus ꝙ motũ, qñ fuerit totum ĩ loco, a quo mouetur, est quiescens, & quando etiam fuerit totũ in loco, ad quem mouetur, est quiescẽs, necesse est, cum fuerit motum, vt quiddam sit in loco, ad quẽ mouetur.&, si posuerimus motum esse indiuisibilem,& loca esse indiuisibilia,& consequentia, sequitur vt motum sit diuisibile. Et iõ Arist. non vtitur in hac declaratione ꝙ inter D qlibet duo loca est locus, & ꝙ locus non sequitur locum: sicut opinatus est Auẽpace. s. ꝙ ista demonstratio nõ pficiť, nisi vtẽdo hac ppositiõe. Primũ aũt in gñatiõe,& corruptiõe est minima pars. quæ potest inueniri de generato. minimum. n. de oĩ generato est terminatæ quantitatis. v.g. ꝙ minima pars ignis est terminata. s. minima pars, quæ põt eẽ ignis. D. d. manifestum est igiť ꝙ omne, quod transmutatur, est diuisibile.& hoc demonstrat ꝙ intendebat diuisibilitatem simpliciter. s. fm vltima, non sicut existimauit Auẽpace.

Quid primũ i loco

Apostrophat contra Auẽpacem

Quid primũ i gña tione.

Minia ps ignis ẽ terminata.

Idẽ. j. cõ. 91. Idẽ. 8. ph. 44. Idẽ 1. phy. 36. 37. & 38. idẽ. 2. de E aĩa. 41. & 97. idẽ. 7. phy. cõ. 2. & 1. 8. ph. 62. & 1. 1. cœ. 116. idẽ hic cõ. c. 49 & 59. & 3 cœ. c. 9.

Quotupliciter diuidatur ipse motus.

Cap. 2.

MOt⁹ aũt est diuisibilis dupl'r. vno quidẽ mõ tpe, alio vero fm mot⁹ partiũ ei⁹, quod mouetur. Vt, si ipsum A C moueť totum, & A B mouebitur, & B C. Sit igitur ipsius quidem A B, motus D E, ipsius autem B C, E F mot⁹ partiũ. necesse est igiť totũ, in quo D F, ipsius A C esse motũ. mouebitur . n. fm hũc. qm̃. n. vtraq; partiũ moueť fm vtrũq;: nihil*. n. moueť fm alteri⁹ motũ: quare tot⁹ mot⁹ toti⁹ ẽ magnitudĩs motus.

Duplicẽ ẽ mot⁹ diuisionẽ, cuo ad tẽ p⁹, & quo ad id, qd mouet.

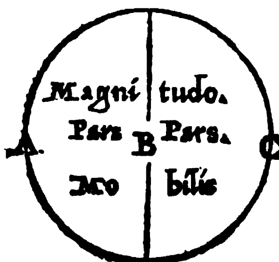
F * a. Laurẽ.

Et motus est diuisibilis duobus modis. Vnus est in tempore, & alius secũdum partes moti. V.g. quoniam, cum mouetur A B C, mouetur secundũ totũ pars A B, & mouebitur etiam similiter pars B C. Sit igitur motus partis A B, D H, & motus B C, H Z, erit igitur

G *tur D H Z motus partiũ A B C. Vnde necesse est vt totus motus D H Z sit motus magnitudinis A B C, cum vtraq; pars eius moueatur vno motu illorum, & neutra moueatur hoc motu toto: vnde necesse ẽ vt iste motus totus sit istius totius magnitudinis.*

Prima demõstratio ostendẽs, quòd motus diuiditur secundum diuisionem mobilis.

H

I

Motus

D pars E. H pars F. Z

33 Cum declarauit ꝙ oẽ motũ est diuisibile, & fuit necesse, vt diuisibilitas accidat motui ſm temp⁹, & ſm motum, incœpit notificare hoc, & dixit: Et motus est diuisibilis duob⁹ modis, &c. & intẽdit p partes moti, partes, quæ mouentur de principio spatij vsq; ad finem. & similiter est intelligendum de partitione mot⁹ secundum partitionem partiũ: quoniam ista partitio differt a partitione eius ſm partitionem temporis. D. induxit exemplum, & dixit. v.g. &c. i. qm̃ vtraq; istarum partium mouebitur de initio spatij vsq; ad finem, sicut totum mouetur. D.d. Sit igitur motus, &c. i. &, cum fuerit, necesse vt vtraq; pars. s. A B, & B C moueatur apud motum totius A B C, necesse est vt vtraq; pars A B, & B C habeat motum. Sit igitur D H mot⁹ partis A B, & H Z motus B C: erit igiẗ motus cõpositus ex duobus motib⁹ D H, & H Z. D.d. vnde necesse est, &c. i. vñ necesse est vt iste tot⁹ mot⁹, qui est compositus ex duobus motibus partiũ D H, & H Z sit mot⁹ magnitudinis A B C, cuius partes sunt A B, & B C. D. dedit cãm huius consecutionis, & dixit: cum vtraq; pars, &c. i. & causa in hoc est, quoniam tota magnitudo A B C non dr̃ moueri ſm totum, nisi cũ vtraq; pars eius mouebitur vno motu. & hoc intendebat. cum dixit. cum vtraq; pars, &c. Et, cũ declarauit ꝙ aliquid non dr̃ moueri ſm totum, nisi cum quælibet suarum partium moueaẗ motu vno. dixit: & neutra moueaẗ, &c. i. &, quia motus, quem habet tota magnitudo, non est ei, nisi cum partes eius fuerint motæ, & est impossibile vt motus totius attribuaẗ parti, sequitur vt mot⁹ totius sit omnium partium. nam impossibile est vt motus alicuius attribuatur alij ab eo, quod mouetur illo motu. Et intendit in declaratione eius, quod ẽ, ꝙ mot⁹ partiũ sit mot⁹ toti⁹, declarare ex hoc, ꝙ motus totius ẽt sit diuisibilis ſm diuisibilitatem moti: & ꝙ iste modus diuisibilitatis est ali⁹ ab eo, quẽ habet secundum suam extensionem cum tempore.

Am-

A Amplius autem, si omnis quidem motus alicuius est, tot⁹ autem motus, in quo D F, neq; partiū est alterius: (partis. n. vterq; est, neq; vllius alius: cuius. n. totus totius, & partes partiū sunt: partes autē motus D F sunt partium A B C, & non aliarum: plurium. n. non est vnus motus:) & tot⁹ vtiq; erit magnitudīs A B C.

Et etiam, si omnis motus est alicuius, et motus D H Z est neutrius partis: quoniam vtraque pars est B *pars partis, non alterius omnino: quoniā illud, cuius est totus est totius motus, partes motus sunt partium eius: & partes eius sunt partium A B C, nō alterius omnino: quoniam, si vnus motus nō est plurium vno: necesse est, vt iste motus totus ēt sit magnitudinis A B C.*

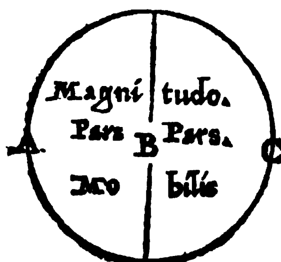
34 Ista est alia demonstratio quodammodo, & cōfirmat pdictā alio C modo. Et dixit, Et etiam. &c. i. si omnis motus est moti, & motus compositus ex motibus partium, v. gra. motus D H Z, qui est compositus ex motib⁹ D H, & H Z, qui sunt partiū A B, & B C, & nō est alterius ptis isti⁹ moti, necesse est tot⁹ sit totius. Sed, antequam induceret exēplum, īcœpit verificare hoc, quod posuit in pcedenti. s. q motus cōgregat⁹ ex ptib⁹ moti, cum nō fuerit alterius partiū moti, necesse est vt sit toti⁹ moti. & hoc acceptū fuit in prima demonstratiōe pro manifesto. Et dixit: qm̄ vtraq; pars est pars, &c. i. motus congregatus ex motu, partis non est vnius partiū ita, q totum, & pars sit eiusdem. qm̄ quælibet pars habet D partē illius motus. & impoſe est vt motus congregatus ex motibus istarum partium sit vnius istarum partium, ita q totum, & pars sint eiusdē: ergo necesse est vt sit totius. D. induxit alium sermonē, ex quo sequitur ista cōclusio prima cōsecutione, & dixit: qm̄ illud, cuius toti⁹, &c. i. qm̄ non est dubiū in hoc. s. q partes motus, cuius totum est toti⁹ moti, sunt partium moti, sed est dubium de cōuerso. s. q motus, qui est partiū moti, est motus totius. s. omnium partiū. Sed dicimus, q ista cōuersio est vera. qm̄, cū fuerit īpoſe E vt partes sint alterius rei a partibus moti, necesse est vt motus totius sit congregatus ex motibus partium. qm̄, si hoc nō fuerit, tunc motus totius erit magis vl̄is, quam id, quod congregatur ex motibus partium, & sic erunt partes motus totius in partibus totius in aliquo alio a partib⁹ totius, si motus eius, quod congregatur ex partibus, fuerit magis particularis, q̄ motus totius. Et hoc intendebat, cum dixit. qm̄, si vnus motus nō fuerit, &c. i. qm̄, si partes motus totius nō fuerint, nisi partiū F totius, cum sit impoſe vt vnus motus sit pluriū vno moto, necesse est vt motus congregat⁹ ex motib⁹ partium sit motus totius: quemadmodum partes motus totius sunt partium moti. s. q ista propositio conuertitur. Et ista declaratio est vtilis T. cō. 79 & inde. in eis, quibus vtitur in fine Octaui, . s. q motus infinitus non est corporis finiti.

Ampli⁹ aūt, si est quidem totius motus alius, vt in quo H I, remouebuntur ab eo vtrarūq; par-

G *tur D H Z motus partiū A B C. Unde necesse est ut totus motus D H Z sit motus magnitudinis A B C, cum utraq; pars eius moueatur uno motu illorum, & neutra moueatur hoc motu toto: unde necesse ē ut iste motus totus sit istius totius magnitudinis.*

Prima demōstratio ostendēs, quòd motus diuiditur secundum diuisionem mobilis.

H

I

Motus

D pars E.H pars F.Z

33 Cum declarauit ꝙ oē motū est diuisibile, & fuit necesse, vt diuisibilitas accidat motui ſm temp⁹, & ſm motum, incœpit notificare hoc, & dixit: Et motus est diuisibilis duob⁹ modis, &c. & intēdit p partes moti, partes, quæ mouentur de principio spatij vſq; ad finem. & similiter est intelligendum de partitione mot⁹ secundum partitionem partiū: quoniam ista partitio differt a partitione eius ſm partitionem temporis. D. induxit exemplum, & dixit. v.g. &c. i. qm̄ vtraq; istarum partium mouebitur de initio spatij vſq; ad finem, sicut totum mouetur. D. d. Sit igitur motus, &c. i. &, cum fuerit, necesse vt vtraq; pars. ſ. A B, & B C moueatur apud motum totius A B C, necesse est vt vtraq; pars A B, & B C habeat motum. Sit igitur D H mot⁹ partis A B, & H Z motus B C: erit igit̄ motus cōpositus ex duobus motib⁹ D H, & H Z. D. d. vnde necesse est, &c. i. vñ necesse est vt iste tot⁹ mot⁹, qui est compositus ex duobus motibus partiū D H, & H Z sit mot⁹ magnitudinis A B C, cuius partes sunt A B, & B C. D. dedit cām huius consecutionis, & dixit: cum vtraq; pars, &c. i. & causa in hoc est, quoniam tota magnitudo A B C non dr̄ moueri ſm totum, nisi cū vtraq; pars eius mouebitur vno motu. & hoc intendebat. cum dixit. cum vtraq; pars, &c. Et, cū declarauit ꝙ aliquid non dr̄ moueri ſm totum, nisi cum quælibet suarum partium moueat̄ motu vno. dixit: & neutra moueat̄, &c. i. &, quia motus, quem habet tota magnitudo, non est ei, nisi cum partes eius fuerint motæ, & est impossibile vt motus totius attribuat̄ parti, sequitur vt mot⁹ totius sit omnium partium. nam impossibile est vt motus alicuius attribuatur alij ab eo, quod mouetur illo motu. Et intendit in declaratione eius, quod ē, ꝙ mot⁹ partiū sit mot⁹ toti⁹, declarare ex hoc, ꝙ motus totius ēt sit diuisibilis ſm diuisibilitatem moti: & ꝙ iste modus diuisibilitatis est ali⁹ ab eo, quē habet secundum suam extensionem cum tempore. K

Am-

A **Amplius autem, si omnis quidem motus alicuius est, tot⁹ autem motus, in quo D F, neq; partiũ est alterius: (partis. n. vterq; est, neq; vllius alius: cuius. n. totus totius, & partes partiũ sunt: partes autẽ motus D F sunt partium A B C, & non aliarum: plurium. n. non est vnus motus:) & tot⁹ vtiq; erit magnitudĩs A B C.**

Et etiam, si omnis motus est alicuius, et motus D H Z est neutrius partis: quoniam vtraque pars est B *pars partis, non alterius omnino: quoniã illud, cuius est totus est totius motus, partes motus sunt partium eius: & partes eius sunt partium A B C, nõ alterius omnino: quoniam, si vnus motus nõ est plurium vno: necesse est, vt iste motus totus ẽt sit magnitudinis A B C.*

34 Ista est alia demonstratio quodammodo, & cõfirmat ꝑdictã alio C modo. Et dixit, Et etiam. &c. i. si omnis motus est moti, & motus compositus ex motibus partium, v. gra. motus D H Z, qui est compositus ex motib⁹ D H, & H Z, qui sunt partiũ A B, & B C, & nõ est alterius ptis isti⁹ moti, necesse est tot⁹ sit totius. Sed, antequam induceret exẽplum, ĩcœpit verificare hoc, quod posuit in ꝑcedenti. s. ꝙ mot⁹ cõgregat⁹ ex ptib⁹ moti, cum nõ fuerit alterius partiũ moti, necesse est vt sit toti⁹ moti. & hoc acceptũ fuit in prima demonstratiõe pro manifesto. Et dixit: qm̃ vtraq; pars est pars, &c. i. motus congregatus ex motu, partis non est vnius partiũ ita, ꝙ totum, & pars sit eiusdem. qm̃ quælibet pars habet D partẽ illius motus. & impoſſe est vt motus congregatus ex motibus istarum partium sit vnius istarum partium, ita ꝙ totum, & pars sint eiusdẽ: ergo necesse est vt sit totius. D. induxit alium sermonẽ, ex quo sequitur ista cõclusio prima cõsecutione, & dixit: qm̃ illud, cuius toti⁹, &c. i. qm̃ non est dubiũ in hoc. s. ꝙ partes motus, cuius totum est toti⁹ moti, sunt partium moti, sed est dubium de cõuerso. s. ꝙ motus, qui est partiũ moti, est motus totius. s. omnium partiũ. Sed dicimus, ꝙ ista cõuersio est vera. qm̃, cũ fuerit ĩpoſſe E vt partes sint alterius rei a partibus moti, necesse est vt motus totius sit congregatus ex motibus partium. qm̃, si hoc nõ fuerit, tunc motus totius erit magis vl'is, quam id, quod congregatur ex motibus partium, & sic erunt partes motus totius in partibus totius in aliquo alio a partib⁹ totius, si motus eius, quod congregatur ex partibus, fuerit magis particularis, q̃ motus totius. Et hoc intendebat, cum dixit. qm̃, si vnus motus nõ fuerit, &c. i. qm̃, si partes motus totius nõ fuerint, nisi partiũ F totius, cum sit impoſſe vt vnus motus sit pluriũ vno moto, necesse est vt motus congregat⁹ ex motib⁹ partium sit motus totius: quemadmodum partes motus totius sunt partium moti. s. ꝙ ista propositio conuertitur. Et ista declaratio est vtilis in eis, quibus vtitur in fine Octaui, . s. ꝙ motus infinitus non est corporis finiti. T. cõ. 79 & inde.

Ampli⁹ aũt, si est quidem totius motus alius, vt in quo H I, remouebuntur ab eo vtrarũq; par-

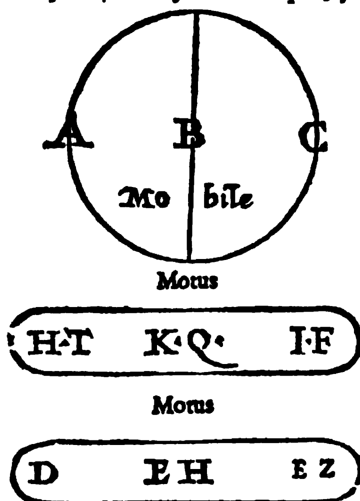
35 IV

G partiũ mot⁹. hi aũt æquales erũt motibus D E, E F. Vnus. n. vnius est motus. Quare, si tot⁹ quidẽ diuidet, qui est H I, in partium motus, æqualis erit H I motui D F. Si vero superest aliquid, vt K I, hic nullius erit motus, neq; .n. totius, neq; partium; ꝓpterea ꝙ vnius vnus est, neq; alterius vllius. cõtinuus. n. motus est cõtinuorũ quorundã. Similr aũt est & si excedit ſm diuisionem. Quare, si hoc impossibile est, ne
H cesse est eundem esse & æqualẽ. Hæc igitur diuisio ſm partium motus est, & necesse est cuiusuis partibilis ipsam esse.

Et ẽt, si motus totius magnitudinis sit alius ab isto, v.g. T F diuidetur ex eo, quòd motus vtriusq; partis, & erunt isti duo æqual[es] duobus motibus D H Z. quonia[m] vnum habet vnum motum. Erg[o] necesse est, si motus T F totus di[ui]datur in duos motus partiũ, vt m[o]tus T F, sit æqualis duobus mot[i]bus D Z. Si igitur diminuit al[i]quid, v.g. pars Q F, tunc ista pa[rs] non est alicuius omnino. nam is[te] motus non est totius, neq; parti[um] quoniã vnũ nõ habet nisi vnũ mo[tũ.] neq; est alterius oĩno: quonia[m] motus continuus est rerum conti[nu]arũ. Et similiter ẽ si addet apu[d] diuisionẽ. Vnde necesse ẽ, si hoc e[st] impossibile, vt sit idẽ æqualis ill[i]. Ergo ista diuisio est secũdũ partes et necessario ĩuenitur ĩ oĩ partibil[i]

Demonstratio tertia, Ostendens idem, quod supra.

I

Ist

A Ista est tertia declaratio, & dicit:
35 Et etiā si motus totius magnitudinis fuerit alius, i. alius à motu cōposito ex duobus motibus partiū magnitudinis D H Z. v.g. motus T F. D.d. diuidetur ex eo, &c. i. qm̄ magnitudo, quā diuidimus in duas ptes ęquales, s. A B, & B C, & posuimus D H motū A B, & H Z motú B C, si posuerimus ꝙ motus istius totius magnitudinis, s. A B C, sit alius à moto cōgregato ex D H H Z, qui sunt motus partiū illius, s. A B B C, v.g. motus T F, necesse est vt iste motus T F diui-
B datur in duos motus, s. in motum vtriusq; partiū magnitudinis, s. A B B C. qm̄, cū totū mouet̃, partes mouebunt̃. D.d. & erunt isti duo, &c. i. erunt isti duo motus, in quos diuiditur motus T F, quē posuimus eē aliū motū à motu D Z, æquales duobus motibus, in quos diuiditur motus D Z, s. motus D H Z. & cū isti duo motus fuerīt æquales eis, s. motibus duarū magnitudinū, ergo sunt vnꝰ motus idē, s. ꝙ motus T Q erit motus D H, & motus Q F, erit motus H Z. qm̄ īposse ē vt vna magnitudo habeat, nisi vnū motū, s. magnitudo A
C B, & magnitudo B C, q̄ sunt ptes totius magnitudinis. Et hoc intendebat, cum dixit: qm̄ vnū habet vnū motū, i. cū fuerit vnus motus T Q Q F, quę sunt partes motꝰ T F ęquales duobus motibus D H H Z, quæ sunt partes duorū motuum D Z, & ptes T Q & D H sunt vnius magnitudinis, s. magnitudinis A B, & sūt ęquales, & motus Q F, & H Z sunt vnius magnitudinis ēt, s. B C, & sunt ēt ęquales: & vna magnitudo non hēt nisi vnū motū: ergo motus T Q est idē cum motu D H, & motus Q F est idē cū motu H Z. Et, cū declarauit hoc,

d. ergo necesse ē, si motꝰ T F, &c. i. & D cū motꝰ T F, quē posuimꝰ aliū à motu D Z, & posuerimꝰ ꝙ motꝰ magnitudinis diuidit̃ in duas ptes motus D Z, quę sunt partes A B B C: necesse est vt motꝰ T F sit ęqualis motui D Z: &, cū sint ęquales, & sunt ī vna magnitudine, ergo sunt idē: cū vnū motū nō habeat, nisi vnū motū. Et cū voluit cōfirmare eos eē ęquales, d. Si igit̃ diminuit, &c. i. & totus motus T F, si diminuit̃ à toto moto D Z, tūc nihil inuenit̃, cui attribuat̃ iste motus diminutus, neq; toti, neque parti. toti vero, qa illd̄, qd̄ diminuit̃ ab hoc motu, est motus partiū, aut E qa motus diminutus ē ille, qui diuiditur in oēs ptes, s. ptes moti. & iō d. Si igit̃ diminuit, &c. i. & ista ps diminuta à motu nō inuenit̃ aliquid de magnitudine, cui attribuat̃, nisi esset posse vt vna magnitudo haberet plus q̄ vnū motū. vnde imposse ē vt hęc diminutio attribuat̃ alicui oīno toti, aut parti: qm̄ totū, & partes habēt motus alios ab istis. D.d. neq; alterius oīno, &c. i. & ista diminutio, q̄ est in motu, īpossibile ē vt attribuatur alij moto à toto, & à parte. qm̄ impossibile ē vt diminutio existēs in moto istius magnitudinis attribuatur alij moto. qm̄, cū F duo mota fuerint diuersa abinuicē, tunc motus eorū nō erit cōtinuus: &, cū non fuerit continuus: & non erit vnus. D. d. Et simil̄r, &c. i. & similiter motus addens non erit alicuius moti oīno, quia addidit sup partes motu, quia vnū motū nō habet, nisi vnū motū, & vl̄r sequitur vt motus sit partis, & non sit. Motū autē non esse partis est, qa motus totiui diuisus est in oēs partes, & diminuētur ex eo iste motus. Ipsum vero eē partis

Cū duo mota fuerit diuersa abiuicem, motus eorū non erit continuus. Idē 5.ph.t.cō. 34.41.& 4.ph.105.

G partis est, quia iã posuimus primo ꝙ est vnus motuũ partiũ. qm̃ ꝑ illũ excedit illud, qd cõgregat ex motibus partiũ motuũ totius positum.

Alia aũt est ẜm tẽpus. Nam, cum omnis motus ĩ tẽpore: sit tempus aũt oẽ diuisibile sit, in minori autem minor motus sit, necesse est omnem motum diuidi secundum tempus.

Et alia diuisio est secundum tẽpus. Quonia omnis motus est in tẽpore: & oẽ tempus est diuisibile,
H *& motus in minori tẽpore est minor: & sequitur necessario vt oĩs motus sit diuisibilis secũdũ tẽpus.*

36 Cum declarauit ꝙ motus est diuisibilis ẜm diuisibilitatẽ moti, vult declarare ẽt ipsum esse diuisibilem ẜm diuisibilitatẽ temporis, & syll'm componit sic. Oĩs motus est in tempore, & hoc declaratũ est: & tẽpus omne est diuisibile, & hoc ẽt declaratũ est: & existimatur qd sequitur ex hoc, ꝙ oĩs motus est diuisibilis. sed nõ est ita, donec ꝓbet ꝙ omnis motus est in tẽpore sibi æquali. Et
I ideo d. & motus est in tẽpore minori minor. qm̃, si hoc non esset, esset possibile motum esse indiuisibilẽ, & tẽpus diuisibile. vnde necesse est dicere ꝙ omnis motus est ĩ tẽpore æquali ei: & omne tẽpus est diuisibile: ergo oĩs motus est diuisibilis: ergo diuisibilitas motus est ẜm motum, & ẜm tẽpus. Et, quia diuisibilitas ĩ eo est diuersa, quia motus sunt in generibus diuersis, incœpit rememorare hoc, & dixit: & necesse est vt sit in oĩ partibili. Et põt intelligi subiectum motus, nõ diuisio eius ꝑ

tẽ motam, ẜm ꝙ est res mota: hoc declaratũ est. Et intelligo subiectũ motus, illud in quo est g. locum in motu locali. & Alex. cit & omne motum habet mo

Easdem esse Diuisiones ipsius temporis, ipsius motus, ipsius moueri, eius, quod mouetur, & eius, in quo fit motus. Cap. 3.

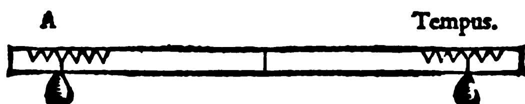
QVoniam aũt omne, q mouet, in aliquo mouetur, & tpe quodã, & totius eius, qd mouetur, ẽ motu necesse est easdẽ esse diuisione & tẽporis, & motus, & ipsius moueri, & eius, qd mouetur, & eius, in quo motus est. Verũ n omniũ similiter, in quibus motus est, sed quantitatis quidem ẜm se, qualitatis autem ẜm accidens. Accipiatur. n. tempus, in quo mouetur, in quo A, & motus, in quo B. Si igitur secũdum totum motum in toto tempore est motum, in dimidio secundũ minorem. & rursus hoc diuiso ẜm minorẽ hoc, & semper sic. Similiter aũt & si motus diuisibilis, & tempus diuisibile. si. n. toto in toto, dimidio ĩ dimidio, & rursus minore in minore.

Et, quia omne motum mouetur in aliquo, & in aliquo tẽpore, & omnis motus habet motum, necesse est vt tempus, & motus, & motum, & motio, & illud, in quo est motus, habeant eandem diuisionẽ: præter hoc, quòd non sunt eodem modo in omnibus rebus, in quibus est

A *est motus, sed sunt quantitatis essentialiter, & qualitatis per accidens. Sit igitur tempus in quo est motus, A, & motus sit B. Si igitur iste totus motus est in hoc toto tempore, ille, qui erit in medietate erit minor, & cum hoc di-* D *uidetur, iste erit minor. Eodem modo, si motus etiam erit diuisibilis, & tempus etiam erit diuisibile. quoniam, si in toto est totus, medietas erit in medietate, deinde minori in minori.*

Demonstratio, ostendens quòd motus diuiditur secundum diuisionem temporis.

B

E

F

C Et, quia oẽ motũ mouetur in ali
17 quo.i.aut in vbi, aut in quale, aut ĩ quãto, & oĩs motus inueniť in istis tribus, f.in moto, & in eo, in quo est motus, & in tẽpore. Et vř mihi ꝙ illud, qđ iacet in textu, ẽ melius q̃ correctio Alex. qm̃, si posuerim⁹ ꝙ tp̃s, & motũ, & genus, in quo est mot⁹, haberẽt motũ, sequereť necessario vt tp̃s sit diuisibile, & motũ, & motio. qm̃, si ista habẽt motũ aliquẽ: & oẽ, qđ habet motũ, est diuisibile: cõcludeť ex hoc, ꝙ oĩa ista sint diuisibilia: qđ nõ cõcludiť, si posuerimus ꝙ oẽ motũ habet motũ. Et, cũ d. ꝙ motus attribuiť vnicuiq; istorũ triũ corporũ, d. necesse est vt tẽpus, & mot⁹, & motio, & motũ, &c. i. &, cũ motus dř esse in illo, in quo moueť, & in tp̃e, & in moto, necesse ẽ vt ista diuidanť p diuisiões ęquales, f. ꝙ medietates motus sint ĩ medietate tp̃is, & ĩ medietate ei⁹, i quo ẽ motus, & i medietate moti, & sic de medietate medietatis, & sic ĩ ĩfinitũ. D. d. ꝑter hoc, &c. i. & licet mot⁹, & illud, i quo ẽ motus, & tp̃s diuidanť diuisiõibus ęqualibus, tñ diuisio in illo, in quo ẽ motus, nõ attribuiť ei, in quo est motus eodẽ mõ, sed

Diuisio ẽ essentialis q̃titati. Idẽ. 5. M. 18. & 3. cœli. 7.

G sed attribuitur motui in quantitate per se, cum diuisio sit essentialis quantitati, & attribuitur motui in qualitate per accidēs. Et intelligendum est hoc de quātitate cum motu augmenti, & diminutionis, & motu locali. locus enim numeratur in quanto, & accidet ei diuisio essentialiter. Deinde induxit exemplū de literis. & sermo eius in hoc est manifestus. & intentio eius est, si posuerimus quòd aliquis totus motus est in aliquo toto tempore, medietas erit in medietate, & vniuersaliter minor in minori. &, si-

Loc⁹ numerat̃ 1 q̃ to. Idē. 5. Me. 18.

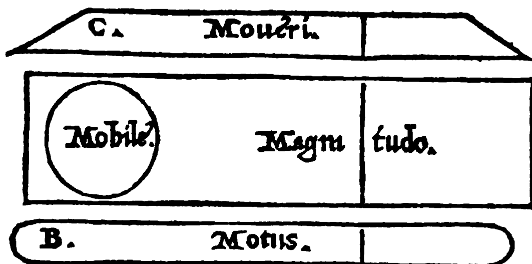
H cut motus diuiditur per diuisionē temporis, similiter tempus diuiditur per diuisionem motus.

Eodem autem modo, & ipsum moueri diuidetur. Sit.n.in quo C, ipsum moueri. ſm igitur dimidiū motum minus erit toto, & rursus ſm dimidiū dimidium, † { & sic semper. } Est autem &, cum quis designauerit ipsum ſm vtrunq; motuum moueri, vt ſm D C, & C E, dicere q̃ totum erit secundum totum. ſi.n.aliud, plura erunt moueri secundum eundem motū, sicut determinauimus & motū diuisibilem in partium motum esse. accepto.n. ipso moueri ſm vtrunq;, continuū erit totum,

†a.l.& si sic semp.

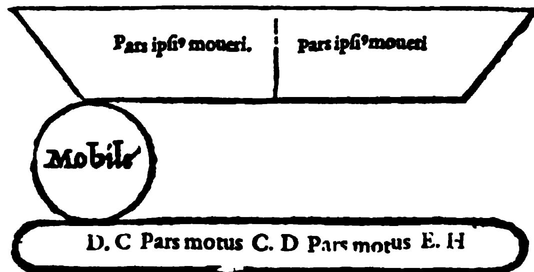
Et secundum hunc modum diuiditur motum. Sit igitur motum C: in medietate igitur istius motus erit motum minus, quam totum motum, similiter in medietate medietatis, & sic semper. Et debemus etiam ponere, & dicere quòd motum vtroque motuū, verbi gratia C D, & motum D H totum etiam est illud, quod est totius illius. quoniā, si fuerit aliud, tunc plusquàm vnum mouebitur vno motu, vt declarauimus, cum motus etiam diuidatur in motus partium. quoniam, si partitio accipiatur vtroque eorum, totum erit continuum.

I *Demonstratio, ostēdens quòd motus diuiditur secundum diuisionem ipsius moueri.*

Demonstratio

Demonstratio, ostendens quòd ipsum moueri diuiditur secundum diuisionem motus.

38 Cũ declarauit qũo motus, & tps
B diuidũtur diuisionibus ęqualibus, vult declarare ẽt qũo ipsa motio ẽt diuidiť per diuisionẽ motus, s. motio moti, & d. Et fm hunc modum ẽt diuiditur motio. i. &, cũ posuerimus ꝙ tota motio est totius mot⁹, manifestum est ꝙ motũ ẽt diuidiť p diuisionẽ motus, s. † [ꝙ medietas motus erit medietatis moti, qđ pertransit spatiũ de initio vsq; ad finẽ.] qm̃ istę partes, sunt illę, p quas diuidiť totus motus, vt dictũ est, nõ partes, quę sunt fm diuisionẽ tẽporis. D. d. si igitur tota motio. &c. i. ꝙ pars moti, ꝗ moueť p medietatem illius motus de initio spatij ad finẽ
C erit necessario mot⁹ minor, q̃ illud, qđ mouetur toto motu, & illud, qđ moueť in medietate illius, necessario erit minus. D. d. Et debemus ẽt ponere, &c. i. & debemus ẽt dicere ꝙ, cum posuerimus duas motiões vtriusq; motuũ, qui sunt ptes vni⁹ motus, v. g. motionẽ, ꝗ est motus c d, & motionẽ, ꝗ est motus d h, dico ꝙ tota motio, ꝗ ẽ cõgregatũ motionis duorũ motuũ, ẽ tota motio, ꝗ ẽ toti⁹ mot⁹, ꝗ cõgregať ex duob⁹ motib⁹ c d, d h. D. induxit demrõnẽ, & dixit: qm̃, si fuerit aliq d, &c. i. qm̃, si tota motio, ꝗ cõgregať ex duabus E
motionibus, ꝗ sunt duarũ partium motus, fuerit alia à motione, ꝗ est totius motus, & fuerint partes motiõis, ꝗ est totius motus, vt narrauimus, motiõis partiũ mot⁹, tũc plus q̃ vna motio erit vnius motus. qm̃ vnaqueq; pars habebit duos mot⁹, motũ suiipsius, & motũ, qui est ps motus totius, nã positũ est ꝙ partes motus totius spatij sunt partiũ moti. D. d. vt declarauimus, &c. i. vt declarauimus ꝙ motus diuidiť in partes, & motus partiũ ĩ partes motuũ totius. D. d. qm̃, cũ accipiať motio, &c. i. qm̃, cũ motio accipiať vtriusq; F
partiũ motuũ, i. auferať finis, ꝗ imaginať inter illas, tũc motus erit cõtinu⁹, & tota motio erit cõtinua, & vna: & cũ finis imaginať, erũt ptes.

Similiter aũt demrãbiť & lõgitudo diuisibilis, & oĩno omne illud, in quo est mutatio. Verũ quędã fm accidens, qm̃ id, qđ mutať, est diuisibile. vno. n. diuiso oĩa diuidenť. & ĩ hoc, qđ ipsa finita esse, aut ĩfinita, silr se habebit in oĩbus. Secutum est autẽ

G autem maxime hoc, diuidi oīa, & infinita esse, ab eo, quod mutatur. statim.n.inest ei, qd mutatur, diuisibile, & infinitū. diuisibile igit ostensum est prius: infinitum autem in sequētibus erit manifestum.

Et eodem modo declarabitur, quòd longitudo diuiditur, & vniuersaliter omne, in quo est transmutatio. Sed quoddam diuiditur per accidens, quia transmutatum

H *est diuisibile. quoniam, cum vnū diuiditur, omnia diuiduntur. & in hoc, quòd diuisiones eorum sunt finitæ, aut infinitæ, eodem modo est de omnibus eis. Et sequitur proprie vt oīa ista sint diuisibilia, et vt diuisio sit infinita eorum propter transmutatum. quoniam, cū intellexeris trāsmutatum, statim intelliges diuisionem, & quòd est infinita. diuisio autem in eo declarata est superius: ipsam autem*

I

39 *esse infinitam declarabitur post.*

Oē pdicatū, i quo īuenit trāsmutatio, i uenit' i eo diuisibilitas, vel se p accñs. Vide.s.te.c.37. Trāsmutatio, q̄ ē in vbi, nūeratur i q̄tita te. ex quo p3 & loc⁹, & vbi sūt idem.

Dicit: Et eodem modo declarabitur ꝙ spatiū, per quod est motus in vbi, diuiditur p diuisionē motus. & vīr oē prædicatum, in quo inuenit trāsmutatio, inuenitur in eo diuisibilitas. sed in qbusdā p se. s. in q̄titate, & in quibusdam p accñs. s. ī qualitate: & a transmutatio, quæ est in vbi, numeratur in quantitate. D.d. quia transmutatum est diuisibile. i. & diuisibilitas accidit transmutationi per transmutatum. qm̄ oē transmutatū est diuisibile essentialiter, vt declaratum est: & sunt æqualia ī accidentibus diuisionis. s. ꝙ, si vnū K erit diuisibile, oīa erunt diuisibilia, .s.ꝙ, si vnum ponatur diuisibile, declarabitur ꝙ alia sunt diuisibilia. D.d. & in hoc ꝙ diuisiones, &c. i. & illud, quod contingit in vno de finitate, aut infinitate, cōtingit in alijs. D.d. Et sequitur proprie vt oīa ista sint diuisibilia, &c. i. & necesse est vt motus, & tempus, & motum sint diuisibilia in infinitum, & vīr vt sint continua: quia trāsmutatū est diuisibile, & de natura cōtinui. b Quoniam causa in hoc, ꝙ tempus sit cōtinuum, est motum esse continuū: & causa in hoc, ꝙ motus sit continuus, est, quia motum est cōtinuū. D.d. qm̄, cum intellexeris trāsmutatum, &c. i. qm̄, si tu intellexeris transmutationem, statim intelliges diuisibilitatem in infinitum. diuisibilitatem autem, quia transmutatū nō intelligitur esse in transmutatione, nisi quando imaginatur esse in eo, ex quo, & in eo ad quod. ipsam vero esse infinitam declarabitur post, cū declarabit ꝙ omne, quod transmutatur, prius transmutabatur, & oē, quod trāsmutabatur, prius trāsmutabatur, & sic in infinitum.

SVMMA QVARTA.

De Ordine partium motus.

Nō *dari primū, sed vltimū motus.* Ca. I.

Voniam aūt oē, quod mutatur, ex quodā in quoddā mutat, necesse est id, qd mutatum est, qn̄ primū mutatū est, eē in quo mutatum est. qd.n. mutatur ab eo, ex quo mutat, discedit, aut relinquit ipsum. & aut idē est mutari, et reliquere, aut relinquere sequit mutari, reliquisse

A quiſſe autē mutatū eſſe. ſilr.n. vtrunq; ſe habet ad vtrunque.

Et, quia oīs tranſmutatio eſt de aliquo, et in aliquid, neceſſe eſt vt illud, quod tranſmutatur, quādo eſt in principio tranſmutationis, ſit in illo, in quo trāſmutatur. trāſmutatum.n. remouetur ab eo, à quo tranſmutatur, et ſeparatur ab eo. licet tranſmutatio, & ſeparatio ſunt idem, aut ſeparatio ſequitur tranſmutationem, neceſſe eſt vt illud, quod tranſmutatur, B *ſeparetur. quoniam eodem modo ſe habent adinuicem.*

40 Vult hic declarare φ tranſmutatum in initio tranſmutatiōis dicitᶜ iam tranſmutatum eſſe, nō trāſmutari: qm̄ hęc duo ſunt oppoſita. Et intēdit hic per trāſmutationē, trāſmutationē, quę dr̄ de quatuor trāſmutationibus, ſ. ſubſtantia, & vbi, & quale, & quātū. & d. de aliquo & in aliquid. i. de aliquo, in quo ē quieſcens, & in aliqd, ī quo eſt quieſcēs. D.d. neceſſe eſt, &c. i. &, cum omnis tranſmutatio eſt de aliquo & in ali- C quid, inter q̄ eſt tranſmutatio: & inter primā trāſmutationē, & quietē, q̄ eſt in eo, ex quo, nō eſt medium: neceſſe eſt vt tranſmutatū primo, cū tranſmutatᶜ, recedat ab eo, à quo trāſmutatᶜ, & veniat ad illud, ad qđ tranſmutatᶜ primo, nō ſecūdo. qm̄, cū ſeparatur à quiete, q̄ eſt in eo, ex quo, ſtatim veniet ad primū, ad qđ eſt tranſmutatio neceſſario. D.d. licet tranſmutatio, & ſeparatio, &c. i. tranſmutatū primo, cū tranſmutatur, ſeparatur ab eo, à quo trāſmutatᶜ in inſtāti, aut quia ſeparatio, & tranſmutatio ſunt idē, aut quia ſequuntᶜ ſe. Et non curat in hoc, qđo D eſt, cū ſit manifeſtū eas eē inſimul. Et, cum poſuerit hoc, dixit: neceſſe eſt vt illud, qđ tranſmutatᶜ, &c. i. &, cū trāſmutatio, & ſeparatio ſint cōſequētia, ſequetᶜ vt illud, qđ trāſmutatᶜ ab aliquo, ſeparetur ab illo. & quia īter quietē in eo, ex quo, & initiū eius, ad qđ eſt trāſmutatio, nō eſt medium, ſequitᶜ vt, cū tranſmutatum ſeparatur à quiete, ſit in eodem initio eius, ad quod tranſmutatio eſt neceſſario, cū eodem modo habeat ſe, ſ. φ, cum trāſmutatio fuerit, ſeparatio erit, & econuerſo.

Quoniam ergo vna mutatio E num, quæ ſm contradictionem eſt, qn̄ mutatum ē ex eo, qđ nō eſt, ī id, qđ eſt, de reliquit id, qđ non eſt. erit igitur in eo, quod eſt. omne.n. neceſſe eſt aut eſſe, aut nō eſſe. Manifeſtum igitur eſt φ in mutatione ſm contradictionē qđ mutatū ē erit ī quo mutatum eſt. ſi autē in hac, et in alijs. ſimiliter.n. ī vna, & in alijs.

Et, quia vna tranſmutationū eſt illa, q̄ eſt ſecundum contradicto- F *ria, quando aliquid tranſmutatur de non ente in ens, tunc ſeparatur à non ente. erit igitur in ente. quoniam neceſſe eſt, vt omne, aut ſit ens, aut non ſit ens. Declaratum eſt igitur, quòd in tranſmutatione ſecundū contradictoria illud, quod tranſmutatur, erit in illo, in quo tranſmutatur. &, ſi hoc eſt neceſſarium in hac tranſmutatione, neceſſarium eſt etiam in alijs tranſmutatiōibus. diſpō.n. ī vno mō trāſmutationum ē ſicut in alijs modis.*

Vult

G Vult declarare, ꝙ hoc, qđ dictũ est
41 de transmutationibus vlt, manifestum est p se in trásmutatióe, quæ dr̃ trásmutatio principaliter, & est illa, quę est de affirmatiua in negatiuá, & de negatiua in affirmatiuá, quæ dr̃ generatio, & corruptio. Et dixit: Et, quia vna transmutationum, &c.i. &, quia hoc nomé trásmutatio dr̃ principaliter de ea, q̃ est de non ente in ens, & de ente in nõ ens, vt dictũ est in [a] Quinto. & est manifestũ in hac transmutatióe, ꝙ non habet mediũ, ꝙ, cũ aliqd trásmutat᷑ à nõ ente, statim separatur à nõ ente, vnde necesse est vt sit in ente: [b] quia nõ est mediũ ĩter ens, & nõ ens. Et, cũ dixit ꝙ ista eius intentio manifesta est in trásmutatione, q̃ est in substãtia, d. &, si hoc est necessariũ ĩ hac trásmutatióe, &c. Et hoc, ꝙ declarauit, nõ est declaratio exéplaris, sed ẽ declaratio ad dirigendũ consyderationé. non quia hoc declaratur in alijs trásmutationibus, ſm ꝙ declarat᷑ illud, quod ẽ ignotũ naturaliter à noto, sed ſm ꝙ declarat᷑ illud, qđ est minoris latentię eo, ꝙ est ignotũ naturaliter, p illud, qđ est manifestius. [c] Et ſm hũc modũ vsitat᷑ in descriptióibus, & definitióibus via diuisióis, & exéplificationis. qm̃ terminus medius in istis est idé: & est ꝙ illud, qđ trásmutat᷑, statim separat᷑ ab eo, à quo transmutat᷑, & venit ad illud, ad qđ trásmutat᷑: cũ nõ sit medium inter illud, à quo transmutat᷑ primo, & illud, ad qđ trásmutat᷑ prĩo. sed hoc apparet magis in transmutatióe, q̃ est in substantia, cũ illic nõ est medium inter illud, à quo, & illud postremum, ad qđ est transmutatio: sed primũ medium est in alijs trásmutationibus, quasi illud, ad qđ in hac transmutatione. Ista igit᷑ trásmutatio in duobus extremis habet dispositionem, sicut est dispositio aliarum transmutationum inter illud, à quo, & illud, ad qđ primo venit transmutatum.

Trásmutatio ĩ subſtã dr̃ pricipaliter trásmutatio. Oppositũ d. 8. cõ. 32. & . 5. phy. c. 8. & l. c. 45. ĩfr. vbi h; ꝙ si est trásmutatio, s; ẽ sequẽs trásmutationé. Vide cõt. Zim.

H

[a] A tex. c. 7. & 8.

[b] Nõ ẽ medium ĩter ens, & nõ ens. Oppositũ. 1. ph. 78. &. 12. Met. c. 11. Vide cõt. Zim.

[c] Nota q̃liter ĩ descriptionibus, & definitióibus vtitur via diuisióis,

I

& exéplificationis. Vid̃ cõsilr̃ 1. Priorũ ĩ digressione đ syllo hypothetico, & l. 2. ph. c. 3. &. 1. cœ. c. 2.

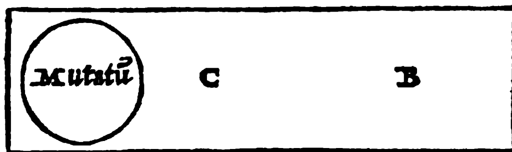
Amplius & per se vnãquãq; accipientibus manifestũ est, siquidẽ necesse est id, † {quod est mutatũ,} esse alicubi, aut in aliquo. qm̃.n. ex quo mutatũ est reliquit, & necesse ẽ eẽ alicubi, aut in hoc, aut in alio erit. Si igitur in alio, vt in ipso C, qđ in ipsum B mutatũ est, rursus ex ipso C mutatur in ipsum B. nõ.n. erat contiguum ipsi B. mutatio .n. continua est. quare qđ mutatũ est, qñ mutatum ẽ, mutatur in qđ mutatũ est. hoc aũt ẽ impossĩ. necesse ẽ ergo qđ mutatũ est eẽ in hoc, ĩ qđ mutatum est.

Et etiam hoc apparet illi, qui consyderauerit vnumquemq́; modũ transmutationũ, cũ sit necessariũ quòd oẽ, quod transmutatũ ẽ. sit in aliquo vbi, aut in aliqua re. quoniã, cũ separatur ab illo, à quo transmutatur, necesse est vt sit in aliquo vbi, aut in alio, aut in hoc. Si igitur illud, quod trãsmutatur ad B est ĩ alio, v.g. in C semper ẽt transmutabuntur de C ad B. quoniã C non est continuum ad B, & transmutatio est continua. ergo necesse est vt illud, quod iã transmutatum est, cũ transmutatum est, semper transmutetur ad illud, ad

quod

A *quod transmutatur: quod est impossibile. ergo necesse est vt illud, quod iam transmutatur, sit in illo, ad quod transmutur.* D

Demonstratio, probans quòd illud, quod mutatum est, est in eo, in quod mutatũ est.

42 Cum declarauit hic ostensiue, & post fm exemplificationem, vult ẽt B declarare hoc ducendo ad inconueniens, & dixit: Et etiam, &c. i. & non solũmodo apparet hoc in alijs trãsmutationibus ex hoc, quod apparet in transmutatione, q̃ est in substãtia, sed hoc apparet vr̃ in oĩbus transmutationibus. qm̃ oẽ trãsmutatum, cum transmutatur, venit in aliud ab eo, à quo trãsmutatur, aut vbi, aut quale, aut quantum. D. d. qm̃, cum separatur ab illo, &c. i. & hoc, quod diximus necesse est, qm̃, cum transmutatũ separatur ab eo, à quo transmutatur, necesse est vt sit in aliquo: & illud aut erit, ad qđ C est transmutatio primo, aut erit aliud ab eo, ad quod est trãsmutatio non primo. Et, cũ dixit: aut in hoc, intendit illud, ad quod transmutatum transmutatur primo. Et, cũ dixit, aut in alio: intendit ab eo, ad qđ est transmutatio non primo, quod est medium in transmutationibus habentibus medium, aut illud, ad quod est trãsmutatio postremo in trãsmutationibus, quæ sunt fm cõtinuũ, vel habitũ. Et cũ dixit, φ, cũ transmutatũ separatur ab eo, à quo trãsmutatur, & est in aliquo, aut in illo, ad quod est transmutatio primo, aut ĩ alio, dixit: Si igit̃ illud, qđ trãsmutatur ad B, &c. i. ponat̃ igitur E aliquod trãsmutatũ separari ab eo, à quo trãsmutat̃, & venire ad illud, ad quod transmutatio est primo, & sit B, & ponat̃ φ cum hoc trãsmutatum transmutetur ad B, quod est iñ alio. v. g. in C, sequitur necessario vt semp in C trãsmutet̃ ad B, & vt in B sit iam transmutatũ. Deinde dedit cãm in hoc, & dixit: qm̃ C nõ est cõtinuũ ad B, &c. i, & necesse est vt sit in C continuæ trãsmutationis, quia C non est continuũ ad B, vt trãsmutatum sit in eo quiescens: & cũ in C non fuerit quiescens, necessario est in eo transmutatum. Et, cũ declarauit hoc, dedit impose, quod sequit̃, F si transmutatũ fuerit in aliquo alio ab eo, ad quod est transmutatio primo, & dixit: ergo necesse ẽ vt illud, quod iã transmutatũ est, &c. i. ergo necesse est vt transmutatũ trãsmutet̃ sp̃ ad illud, ad quod iã transmutabat̃. &, cũ posuit φ est in primo, à quo transmutat̃, sequit̃ vt transmutet̃ ad illud, ad quod transmutabatur: & sic ambulans ad aliquẽ locũ est ĩ illo loco, dũ ambulat ad ip̃m. &, cũ cõtingit ei hoc impoſſe, sequit̃

G vt transmutatũ in primo, cũ transmutat, sit iam trãsmutatũ. qm̃ sequit, si hoc nõ fuerit, vt trãsmutatũ transmutet ad illud in quo ẽ, s. trãsfert ad illud, in quo est, aut trãsfert, cũ translatũ ẽ. & sic pteritũ erit futurũ. Et, cum declarauit impo℞e, qđ sequit hoc, dedit cõcl̃onẽ, q̃ ẽ cõtradictoria imposi, & d. ergo necesse est vt illud, qđ transmutat sit in illo, ad quod transmutatur primo.

Manifestũ igit est ꝙ et id, qđ factũ est, cũ factũ est, erit, & id, qđ corruptũ est, nõ erit. nam et

H vlr dictum est de oĩ mutatiõe: & maxime est manifestũ in ea, q̃ est ꝑm cõtradictionẽ. Qũ igit id, qđ mutatũ est, cũ mutatũ ẽ primũ, in illo est, manifestũ est.

Manifestum est igitur quòd illud, quod fuit, est, cum fuit ens, & illud, quod corrumpitur, nõ est ens. quoniã iam diximus vniuersaliter in omni transmutatione: & hoc manifestius est in ea, quæ est secundum contradictionem. Manifestũ est igitur quòd illud, quod

I *transmutatum est in initio transmutationis est in illo, ad quod transmutatur.*

43 Vult notificare ꝙ hoc, qđ intẽdebat declarare, est manifestũ in trãsmutatiõe, q̃ est inter cõtradictoria ex declaratiõe, q̃ cõtinet alias trãsmutatiões. & si manifestius ẽ ĩ hac trãsmutatiõe, s. q̃ fit ꝑm cõtradictoria: qm̃ hic est manifestũ ꝑ se, & in alijs ꝑ mediũ. Et quasi dicit, Manifestũ ẽ igit ĩ alijs trãsmutatiõib⁹ ꝙ illud, qđ iam trãsmutatũ ẽ in initio trãsmutatiõis ẽ ĩ illo, ad qđ trãsmutat: quẽadmodũ apparet ĩ hac trãsmutatiõe, q̃ est ꝑm cõtradictionẽ: licet hoc sit manifesti⁹ ĩ hac trãsmutatiõe. D. d. Manifestũ est igit, &c. i. manifestũ ẽ igit ꝙ illđ, qđ generat ẽ ens ĩ initio, cũ fuerit ĩ ente, & separat à nõ ente, & silr illud, qđ corrũpit in initio eius, cũ corrũpit, est in nõ ente. & hoc intẽdebat, cũ d. & illud, qđ corrũpit, nõ est ens. D. d. iã igit diximus vlr ĩ oĩ trãsmutatiõe. i. iã declarauim⁹ hoc, licet sit manifestius ĩ trãsmutatiõe ĩ substãtia. & cã in hoc ẽ, quia nõ habet mediũ.

In quo autẽ primo mutatũ ẽ id, qđ mutatũ est, necesse est impartibile esse. Dico aũt primũ, qđ nõ ꝑpea ꝙ alterũ aliqd ipsi⁹ sit, hm̃oi ẽ. Sit igit diuisibile ipsum A C, et diuidat ꝑm B. si igit ĩ A B mutatũ est, aut rursus ĩ B C, nõ vtiq; in prĩo, qđ ẽ A C, mutatũ erit. si aũt ĩ vtroq; mutabat: (necesse ẽ. n. aut mutatũ eẽ, aut mutari ĩ vtroq;:) et in toto vtiq; mutabat. at erat mutatũ. Eadẽ rõ aũt est, & si ĩ hoc qdẽ mutat, ĩ hoc aũt mutatũ ẽ. erit. n. aliqd prĩo prius. quare non erit vtiq; diuisibile illud, in q̃ mutatũ est.

Et illud, in quo fuit transmutatum in initio transmutationis, necesse est vt sit indiuisibile. Et intelligo per initiũ, illud, quod est tale, non propter hoc, quòd aliud est tale. Sit ergo A C diuisibile, & diuidatur in B: si igitur transmutatur in A B, & in B C, tũc initiũ trãsmutatiõis nõ erit in A C.

quo-

A *quoniã in vtroq; eorum aut transmutatũ est, aut adhuc transmutatur. Vnde necesse est vt ĩ toto etiã transmutetur. sed iã trãsmutatũ ẽ. Et ista eadẽ rõcinatio sequitur, si aliquid pro parte trãsmutetur, & pro parte transmutatum est. quoniam sequitur vt sit prius primo. Vnde necesse est vt idem, in quo est res, non sit diuisibile.* D

Demonstratio, ostendens quòd id, in quo aliquid primo mutatum est, non est tempus, neque aliquid diuisibile, sed instans, & indiuisibile.

B B

44 Cũ declarauit φ ĩ initio eius, ĩ qđ trãsmutat', res trãsmutabilis venit ĩ illđ, ĩ quo trãsmutat', vult declarare φ initiũ illi', ĩ qđ ẽ trãsmutatio, ẽ ĩdiuisibile, & d. Et illđ, ĩ quo, &c. i. & illđ, ĩ quo trãsmutatũ erit in initio trãsmutatiõis, necesse ẽ vt sit ĩdiuisibile, & silr id, ad qđ puenit. & hæc ẽ cã ĩ hoc, φ finis, & pricipiũ trãsmutatiõis sint indiuisibilia. Et, cũ d. φ initiũ ei', ĩ qđ trãsmutatũ trãsmutat', & finis ei' dẽt eẽ ĩdiuisibile, exposuit illđ, qđ ĩtẽdit, & d. Et ĩtelligo p primũ, &c. i. & ĩtelligo p primũ, illđ qđ dr̃ trãsmutari, ñ qa aliq̃ ps ei' ẽ talis. primũ. n. ẽ illđ, qđ ñ pdicat' de aliquo pp aliđ. D. ĩcœpit declarar' φ primũ, qđ tale ẽ, dẽt eẽ ĩdiuisibile, et d. Sit ergo A C, &c. i. dico φ initiũ ei', ĩ qđ trãsmutat', dẽt eẽ indiuisibile, si ãt sit diuisibile, & sit A C, & diuidat' ĩ B, dico igit' φ, si magĩtudo A B C fuerit diuisibilis, necesse ẽ vt trãsmutatũ sit trãsmutatũ ĩ vtraq; pte A B C, aut adhuc trãsmutet'. Si ãt trãsmutatũ ẽ ĩ vtraq; pte, tũc trãsmutatio ei' ĩ A B C toto ñ erit pria. s; positũ est ita. qđ ẽ ĩcõueniẽs. Et, si ĩ vtraq; adhuc trãsmutet', & ñ est trãsmutatũ, cõtinget vt ĩ toto trãsmutet'. s; positũ ẽ ipsũ iã trãsmutatũ eẽ. Et hoc ĩtẽdebat, cũ d. si igit' transmutat'. i. si igit' trãsmutatũ ĩ vtraq; pte A B C, ñ vẽ dr̃ iã eẽ trãsmutatũ. qm̃ seq̃t' ex eo, vt nõ sit initiũ trãsmutatiõis, s; sp trãsmutat' ergo necesse ẽ vt sit in toto, s. ĩ A C sp trãsmutari: qa necesse ẽ vt sit ĩ vtroq;, aut vere dicat' sp trãsmutari, aut iã trãsmutatũ eẽ. Si igit' nõ vere dr̃ iã trãsmutatũ eẽ, necesse ẽ vt ĩ vtraq; trãsmutet': ergo ĩ toto ẽ tale, s. trãsmutari. & positũ ẽ φ in toto trãsmutat': ergo ĩ eodẽ sp trãsmutat', & ẽ trãsmutatũ ĩsimul. qđ ẽ ĩpoƒe. Et abbreuiatio hui' demrõnis

(Margin: C, 15, E)

G mfationis est talis: Necesse est vt illud, quod transmutatur in tota magnitudine, sit in vtraq; parte, s. cum est in altera parte, aut nondũ trãsmutatur, aut iã trãsmutatũ est, aut sp transmutat. Si aũt nondũ transmutatur, ergo est quiescẽs in oĩbus partibus magnitudinis, & in toto iã transmutatũ est: & hoc est inconueniens. Et, si iã transmutatum est in vtraq;, tunc in magnitudine iã trãsmutatũ est, non in primo. Et, si ĩ eis semper transmutet, ergo in ABC toto transmutat. sed positũ est iã trãsmutatum esse: ergo in eodẽ trãsmu
I tatur, & est iã trãsmutatum. & hoc est imposs. Sed Arist. tacuit diuisionẽ, dicentem q in vtraq; erit quiescens, quia est manifesta, & quia iã vsus est hac propositione in initio huius tractatus. D. d. Et ista eadem rõcinatio sequit, &c. i. & istud imposs sequitur etiam, si posuerimus ipsum in vna parte iã transmutatũ esse, & in alia adhuc transmutari. v. g. in parte A B iam transmutatũ esse, & in parte B C adhuc transmutari. qm rõ in hoc eadem est, s. quia sequitur vt illud, quod positũ est primũ, non sit primũ. D. d. ergo neces-
M se est vt illud, &c. i. sequit igitur ex hoc sermone vt illd, qd ẽ initiũ, in quo ẽ trãsmutatio, nõ sit diuisibile, neq; vltimũ ei⁹, ĩ quo ẽ trãsmutatio. Et ĩtelligẽdũ ẽ hoc ẽt ĩ tpe trãsmutatiõis, s. q initiũ eius ẽ ĩdiuisibile, & q non est tempus, sed instans.

Manifestũ est igit q & id, qd corruptũ est, & qd genitũ ẽ, in impartibili illud qdẽ corruptũ, hoc aũt genitum. Dr aũt id, in quo primo mutatũ est, dupliciter. Aliud qdẽ, in quo primo pfecta est mutatio: tunc. n. verum est dicere q mutatũ est. Aliud vero, in quo prĩo cœpit mutari.

Manifestum est igitur quòd illud, quod corrumpitur, & quod fit, fit in indiuisibili. Et hoc, quod dicimus initium eius, in quo est transmutatio, est duobus modis. Quorum vnus est illud, in quo perficitur transmutatio: quoniã tunc dicitur vere aliquid iam transmutatum esse. Alius vero est illud, in quo incœpit transmutatio.

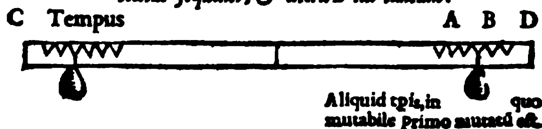
Ista demfatio pdicta est in trãsmutationibus diuisibilibus, q hñt principiũ, & finẽ. transmutationes vero indiuisibiles, s. q sunt in indiuisibili. v. g. gñatio, & corruptio sunt in forma: forma. n. est indiuisibilis. manifestũ est igit de eis, q istæ trãsmutationes sunt in rebus indiuisibilibus. D. d. Manifestũ est igit, &c. i. manifestum est igit q illud, quod corrumpit, corrũpit in indiuisibili, & illud, quod fit, fit in indiuisibili. Et nõ intendit q hoc appet ex pdicta demfatione. nã gñatio, & corruptio non sunt diuisibiles, ita q habeât principiũ & finẽ. sed forte trãsmittit nos ad hoc, quod dictum est prius, q gñatio, & corruptio sunt fines trãsmutationis. Et declaratũ est hic q finis trãsmutationis est indiuisibilis. Et intelligo p trãsmutationẽ illud, cui⁹ finis est gñatio, & corruptio, s. trãsmutationẽ alteratiõis, & gñatio est finis alterationis, & nõ est trãsmutatio, sed est sequens trãsmutationẽ: quia non diuidit in magis, & minus: quia non intelligitur homo esse magis q̃ hõ, neq; equus est

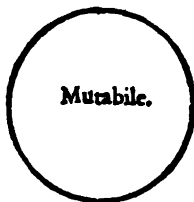
A est magis q̃ equus: sicut itelligit albũ magis, q̃ album. & iõ gñatio, & corruptio nõ sunt motus, neq; existũt p se, s; sequunt motũ. & iõ forte intẽdit p indiuisibile in gñatiõe, & corruptiõe formã. D. d. Et hoc, qđ dicim⁹, &c. i. & dixit hoc, qa nõ est locutus, nisi in principio tm. qm demõ super ea eadem est. & forte hoc nomen primum in idiomate eorũ significat principium, & finẽ.

i finẽ, princi n. Qđ igit circa finẽ mutatiõis primũ dr̃, existit, & est. cõtigit .n. perfici mutationẽ. et est mutatiõis finis, q iã & ostẽsus est idiuisibilis esse, ppea q finis est. B qđ autẽ fm prĩcipiũ ẽ oĩno nõ est. nõ .n. est principiũ mutationis, neq; id tẽporis, in quo prĩo mutabaĩ. Sit .n. primũ, in quo A D. hoc igit ĩdiuisibile qđẽ nõ ẽ. accidet .n. cõtigua eẽ ipsa nunc. Ampli⁹, si in C A tpe toto qescit (ponaĩ .n. qescẽs) et in A qescet. Quare, si impartibile est A D simul qescet, et mutatũ erit. nã in A quiescit, ĩ D aũt mutatum est.

D *Primũ vero, quod dicitur propter complementũ transmutationis, est existens per se, quoniã possibile est vt perficiatur transmutatio. & vltimũ transmutationis est illud, quod iam declarauimus esse indiuisibile, quia est finis. primum vero, quod dicitur pro principio, non est ens omnino. quoniã trãsmutatio non habebit principium, neq; erit ex primo tempore aliquid, in quo trãsmutetur res. Sit igitur primũ A D: istud igitur primũ nõ est indiuisibile. quoniã sequitur in eõ indiuisibili vt instantia sint se sea. Et etiã, si in tẽpore toto C A fuerit quiescẽs, ponemus ipsum eẽ quiescens in A etiã. sequitur igitur, si A D fuerit quiescẽs, et indiuisibile, vt sit quiescens, & iam transmutatum insimul. quoniam in A erit quiescens, & in D erit iam transmutatum.* E

C *Demonstratio Prima sumpta ex parte tẽporis, ostendens quòd non est accipere primũ, in quo mutatum est, ex parte principij. Figura hac deseruit etiam textui sequenti, & litera B illi tantum.* F

G 46 Cũ declarauit q̃ ĩ principio ei', qđ transmutat̃, cũ separat̃ ab eo, in quo trãsmutat̃, veniet in illud, ĩ quo prĩo trãsmutat̃, & q̃ initiũ, & finis trãsmutatiõis sunt ĩdiuisibilia, vult declarare q̃ initiũ transmutationis nõ est in actu, sed in potẽtia, & silr initiũ eius, ĩ quo ẽ trãsmutatio, nõ est in actu, sed in potẽtia: finis autẽ trãsmutatiõis ĩn actu est, & demõstrato: & silr finis eius, ĩ quo ẽ trãsmutatio. Qm̃, si est necesse vt trãsmutatũ in initio trãsmutatiõis sit ĩ illo, in qđ transmutat̃ primo, & nõ transmutat̃, nisi in ĩdiuisibili, & initiũ eius, in quo trãsmutat̃, est ĩdiuisibile, seqr̃ vt nõ transmutat̃ in initio trãsmutatiõis. & cũ ĩ trãsmutato nõ ĩuenit̃ trãsmutatio, nisi sit iã trãsmutatũ, manifestũ est q̃ transmutatio nõ habet principium, nisi

H trãsmutatio eẽt cõposita ex indiuisibili, & tp̃s silr. ergo istud prĩcipiũ necessario est ĩ potẽtia: & ẽ illud, de quo declaratũ ẽ in sermone p̃dicto ipsum eẽ ĩdiuisibile. Et expositores dubitabãt in hoc: quia existimabãt q̃ isti duo sermones sunt contradictorij, s. dicẽs q̃ est indiuisibile, & dicens q̃ nõ est ens. Et nõ sunt cõtra-

I dictorij, nisi esset declaratũ q̃ nõ ẽ ens oĩno: sed nõ fuit declaratũ, nisi q̃ est nõ ens in actu. & hoc ignorãt oẽs expositores in hoc loco. iõ inuenimus Alex. trãstulisse declarationẽ ad tẽpus, s. hoc, qđ declarauit q̃ initiũ transmutatiõis est indiuisibile. D. d. ipsum esse nõ ens. & forte intẽdit p̃ hoc, qđ declarauit, ipsum esse ĩdiuisibile, ipsum eẽ nõ ens ĩ actu. & quasi dicit: si istud principiũ fuerit ens in actu, necesse est vt sit indiuisibile. D. declarauit q̃, si fuerit indiuisibile, necesse est vt nõ sit ens: & si ponatur esse, accidet impossi. & K iste modus declaratiõis est modus verus. Expositores autem non fecerũt d̃riam inter sermonẽ de principio, & fine in hac demrõne, & dixerunt, qũo motus habebit finem, & nõ habebit principiũ. & hoc, quod existimauerũt de hoc, est in primo aspectu ad deceptionẽ. D. d. Primũ vero, &c. i. indiuisibile vero, qđ dicitur de fine transmutationis, & fine eius, in quo est trãsmutatio, est existens in actu, & põt demõstrari. Et, cũ narrauit hoc, dedit cãm, & dicit: qm̃ possibile est vt perficiatur, &c. i. & hoc est ita: quia transmutatũ p̃t L perfici in sua trãsmutatiõe: & perfectio trãsmutatiõis est res existẽs in actu, sicut aliæ p̃fectiões, & demonstrata magis q̃ ĩ vno instãti. Et hoc manifestũ ẽ in oĩ transmutatione. qm̃ p̃fectio in vbi ẽ supius, & ĩ qualitate est albũ, vel nigrũ, & in quantitate ẽ quãtitas terminata. Ista igitur, quia sunt ĩ actu, iõ finis in eis, qui est indiuisibilis, & est vltimum trãsmutatiõis, est ens in actu. principiũ vero transmutatiõis. quia nõ Vide hoc l. 8. 63 est principiũ alicuius permanentis, sicut est dispõ in principio lineę, & illud, qđ est ens ĩ actu, est ipsa trãs- M mutatio, & in trãsmutatiõe nõ est initiũ naturaliter, necesse ẽ vt istud principiũ nõ sit ens, neq; existens. Cũ igitur posuit q̃ posse est vt perficiatur trãsmutatio trãsmutatiõis, & q̃ ista perfectio est in actu, & q̃ habet finẽ, fuit necesse vt finis eius sit in actu, sicut est finis lineę, & finis supficiei. Et cã in hoc est, quia motus, & tp̃s nõ hñt situm, & linea habet sitũ: & declaratum est q̃ est indiuisibilis: ergo finis motus indiuisibilis est in actu. D. reuersus ẽ ad

prin-

A principiũ mot⁹, de quo declaratũ ẽ ꝙ, si fuerit ens, nõ erit ĩdiuisibile, & declarauit ipsum eẽ ñ ens, nisi ĩ potẽtia, s. fm ꝙ ĩstãs ẽ ĩ tpe, & d. pĩmũ vero, &c. i. principiũ vero trãsmutatiõis, de quo dixim⁹ ꝙ, si fuerit ens, qđ nõ erit diuisibile, nõ ẽ necesse vt sit ens oĩno, qa est indiuisibile ĩ sua natura, s. pĩcipiũ, fm ꝙ ẽ pĩcipiũ, D. d. qm̃ trãsmutatio non habebit pĩcipiũ, &c. i. qm̃ trãsmutatio ñ habebit pĩcipiũ, q̃ ẽ transmutatio. nã pĩcipiũ ẽ indiuisibile, & trãsmutatio est diuisibilis. neq; ẽt in hoc tpe, qđ ẽ ĩdiuisibile cadit trãsmutatio:

B qm̃ transmutatio est diuisibi is, & nõ cadit nisi in tpe diuisibili, vt declaratũ est in initio istius tractat⁹. & hoc intendebat, cũ d. Sit igit̃ primũ, &c. i. sit igit̃ primũ eius, in quo ẽ trãsmutatio. v. g. pĩmũ spatij A D. D. d. istud primũ igit̃, &c. i. seq̃t̃ igit̃ vt primũ spatij, in quo est motus in actu, nõ sit indiuisibile, sed diuisibile necessario. Et, cũ narrauit ꝙ istud primũ debet eẽ diuisibile ecõtrario primo, qđ est pĩcipiũ ei⁹, in quo est motio moti in initio eius, qđ moue-

C tur, & ẽ principiũ motus ei⁹, dedit ĩpõia cõsequẽtia, si ponat̃ ĩdiuisibile, & d. qm̃ seq̃t̃, si fuerit ĩdiuisibile, &c. i. qm̃, si pĩcipiũ eius, in quo demr̃at̃ mot⁹, fuerit ĩdiuisibile, ita, ꝙ sit ps mot⁹, cõtingit motũ inueniri ĩ spatio indiuisibili, & tpe ĩdiuisibili, s. ĩstãti. & sic tps, & mot⁹ erũt cõposita ex ĩdiuisibilibus. qđ ẽ ĩpõe. D. d. Et ẽt, si in tpe C A, &c. i. & si ps tpis, in qua ẽ initiũ qetis, fuerit ps, ĩ qua ẽ vltimũ mot⁹, fm ꝙ ẽ aliqđ ĩdiuisibile, cũ instãs nõ seq̃t̃ ĩstãs, neq; ĩter finẽ qetis, & initiũ mot⁹ ẽ tps, manifestũ ẽ ꝙ, si ĩ hac pte tpis ĩdiuisibilis fuerit põis motus, põis erit qes: & sic res erit mota, & qescẽs D in eodẽ: quia finis est qetis, & initiũ motus. Ponat̃ igit̃, s. motũ moueri in toto tpe A D, & ponat̃ ẽt ipsum quiescere in fine istius tẽporis, s. D, mouet̃ igit̃ ẽt in initio ei⁹, qđ est A. ergo necesse ẽ, si ille finis, & initiũ, qđ est indiuisibile, posset in eo fieri motus, & quies, vt illud, qđ mouetur in eo, sit quiescens, & motũ insimul. qm̃ in A D, qđ est indiuisibile, erit quiescens, fm ꝙ est finis qetis, & erit in A motũ, fm ꝙ est initium motus: & sic in eadem re erit quiescens, & motum insimul.

E

Quoniã aũt non est impartibile, necesse est diuisibile esse, et in quauis partiũ huius mutatũ esse. Diuiso. n. ipso A D, si in neutra quidẽ mutatũ est, neq; ĩ ipso toto. si vero in ambabus mutat̃, & in toto. si aũt in altera mutatũ est, non in toto primo. quare necesse in quauis mutatũ eẽ. manifestum igitur est ꝙ nõ est in quo primo mutatum. est infinitæ enim diuisiones sunt.

F *Si igitur A D non est indisibile, necesse est vt sit diuisibile, & ĩ quolibet istius accipiatur, transmutabitur in eo, quando A D diuidetur. Et, si non transmutatur, neque in altera duarum partium, ergo neque in toto transmutabitur. et, si ĩ eis semper trãsmutatur, ista erit dispõ eius ĩ toto. et, si trãsmutatur ĩ altero, nõ erit primũ eius, ĩ quo trãsmutatur to-*

G *tū. ergo necesse ē vt trāsmutetur ī quocunq; eius accipiatur. ergo manifestum est quòd non est primum eius, in quo transmutatur. quoniā diuisio eius est infinita.*

47 Dicit: Si igitur A D, in quo posuimus principiū trāsmutationis exn̄tis in actu, nō fuerit indiuisibile, necesse est vt semp diuidat in diuisibile, & vt ī qualibet parte ponat trāsmutari in actu, necesse est vt prius transmutet, s. ꝙ ante hanc transmutationē positā sit transmutatio: qm̄ H magnitudo, ī qua posita est trāsmutatio, ē diuisibilis necessario. & hoc intendebat, cū dixit: qn̄ diuidet A D. Et cū narrauit ꝙ, cū transmutat in hac magnitudine, necesse est vt sit transmutatum in partibus, incœpit declarare hoc, & dixit: Et, si nō trāsmutat, &c. i. &, cū posuerimus ꝙ primū eius, in quo demrat transmutatū, & eius, in quo est trāsmutatio, ē diuisibile. v. g. A D diuidet in B. si igitur non trāsmutat in altera parte, s. in A B B D, ergo neq; in tota magnitudine A D, quod est contra positū. &, si trāsmutat in eis semp. tunc di-I spositio eius in toto erit talis. sed positū est ꝙ ista trāsmutatio est principiū trāsmutationis. & hoc est impoſe. Et, si trāsmutat in altera, & nō in reliqua, tunc totū nō erit principiū eius, in quo trāsmutat: sed positū est primū. & hoc est incōueniēs. Et hoc intendebat, cū dixit &, si trāsmutat in altera, &c. &, cū sit impoſe vt in vtraq; sit quiescēs, aut in eis sp transmutet, & in alia nō trāsmutatur, sequit ex hoc vt in vtraq; sit iā trāsmutatū. Et dixit: ergo necesse ē, &c. ī. quæcūq; pars accipiat ex illo primo, necesse est vt trāsmutat[...] eo sit iā transmutatū. ergo trāsi[...] tatio erit an̄ trāsmutationē, & a[...] hanc alia, sicut est dispō in diui[...] ne magnitudinis in infinitū. & [...] intēdebat, cū dixit: ergo manif[...] est, &c. i. ergo manifestū est ꝙ in[...] nō est principiū eius, qd̄ trāsmu[...] quia diuisio eius est in infinitum[...]

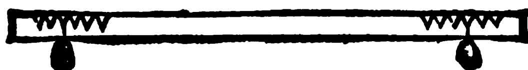
Neq; igitur eius, quod m[...] tū est, aliquid primū est, qu[...] mutatū sit. Sit. n. D F primū [...] tatum ipsius D E. omne. n. qu[...] mutatur, diuisibile esse demi[...] tum est. tempus autē, in quo [...] sum D F mutatum est, sit in q[...] H I. si ergo in toto ipsum D F [...] tatum est in dimidio minus e[...] id, quod mutatū est, & prius [...] so D F, & rursus hoc aliud, & [...] lo aliud, & semp sic. quare ei[...] qd̄ mutatur, nihil erit primu[...] quod mutatum est.

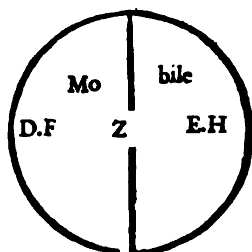
Neq; ex illo, quod transmu[...] tum est, est aliquid, quod est pri[...] eius, quod transmutatum est . . [...] ergo D Z, primū eius, quod tra[...] mutatur ex D H. quoniā iam [...] clarauimus, quòd oē transmuta[...] est diuisibile. & tēpus sit B C [...] igitur D Z transmutatur in [...] tempore, ergo in sua medieta[...] erit illud, quod transmutabat[...] prius, & ante istud aliud min[...] prius, & ante illud aliud min[...] prius, & sic semper. Vnde nece[...] se est vt in trāsmutato non sit a[...] quid omnino, quod sit primū ei[...] quod transmutatur.

Demo[...]

A D

Demonstratio Secunda, ostendens idem, quod supra, sumpta ex parte mobilis.

B E

48 Vult declarare etiam ꝙ transmutatum non est aliqua pars, quæ sit primum eius, quod trãsmutatur, i. ꝙ ante ipsum non est alia pars, quę dicatur transmutari. qm̃ aũt transmutatum debet habere partem, manifestum est ex prædictis: nam oẽ transmutabile est diuisibile. qm̃ vero in ista diuisione non inuenitur pars prima, manifestum est ex hoc, quod est declaratum. ꝙ transmutatum, & tempus, & trãsmutatio oĩa sunt de natura continui, & ꝙ continuum semper diuiditur in diuisibile. Et, quia diuisibilitas motꝰ est manifestior ex diuisibilitate eius, in quo mouetur incœpit declarare ꝙ, si esset hoc primum trãsmutatum, tunc esset prima longitudo, & primum tempus. sed quia hoc est manifestius in tpe, dixit: Neq; ex illo, quod transmutatum est, &c. i. neq; in transmutato inuenitur pars, quę sit primum eius, quod tranimutat. D. posuit trãsmutatum D H, & posuit partem illius primo D Z, vt declararet, ducendo ad inconueniens, ꝙ ista pars non est primũ, & dixit: D Z, &c. &, quia aliquis potest dicere, ꝙ ista positio nõ est vera, nisi esset verum, ꝙ oẽ transmutatum est diuisibile, dixit. qm̃ iam declarauimus ꝙ oẽ transmutabile est diuisibile. Et, cum posuit hoc, & iam declarauit ꝙ oẽ transmutatum transmutatur in tpe, necesse est vt ista pars transmutetur in tpe, & dixit, & tempus, in quo transmutatur, sit B C. Et, cum declarauit ꝙ ista trãsmutatio debet esse in tpe, dicit: sit igit̃ illud tempus, in quo pars D Z trãsmutatur, B C. Deinde d. si igit̃ D Z, & C, s. pars transmutati, quã posuimus primum eius. quod trãsmutatur, tunc in medietate istius tẽporis erit illud; quod trãsmutatur de illa parte

C F Supra. 32.

G parte minus. qm illud, qd trāsmutatur in minori tpe, est minus, f. in æquali velocitate. & erit transmutatio, quæ est in medietate istius ante transmutationem, quæ est in toto illo tempore, quæ posita est prima, & sic erit non prima. Et, quia tēpus diuiditur in medietates in infinitū, necesse est vt diuidatur in minus, & minus in minori secundum diuisionem temporis in infinitum. & similiter in prius, & in prius priori, & sic in infinitum. &, cum declarauit q transmutatum non habet primū, dixit: vnde necesse est, &c. i. sicut est H necesse in ipsa transmutatione, & in eo, in quo est transmutatio.

Quod igitur neq; eius, quod mutatur, neq; in quo mutatur tempore, primum quicquā sit, manifestum est ex ijs, quę dicta sunt. Illud autem, quòd mutatur, aut id, fm quod mutatur, nō amplius similiter se habebit. Tria nanq; sunt, quę esse dicunt in mutatione. & quod mutatur & in quo, & fm quod mutatur. vt homo, & tempus, & album. homo igitur, & tempus, diuisi-I bilia sunt: de albo autem alia ratio est. verum secūdum accidēs quidem omnia diuisibilia sunt: cui. n. accidit quale, aut album, illud diuisibile est. qm̄ neq; in ijs erit primum, quæ quidem secundum se dicūtur diuisibilia, & non secundum accidens, vt i magnitudinibus. Sit. n. in quo A B, magnitudo, motum autem sit ex B in C primum. igitur, si indiuisibile quidem erit B C, impartibile impartibili erit conti-

Tra I mu tatione.

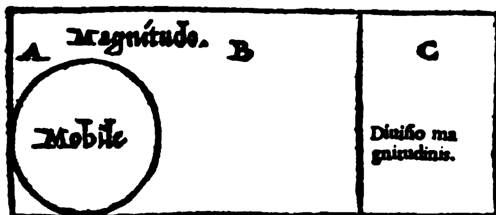
guum. si vero diuisibile, e[...] quid ipso C prius, in quod [...] tatum est, & illo rursus aliu[...] semper sic; propterea q nū[...] deficit diuisio. quare nō eri[...] mum, in quod mutatum est[...] militer autem est & in qu[...] mutatione. etenim hæc in c[...] nuo est. Manifestum igitu[...] quòd in solo motu, qui secu[...] quale est, contingit indiuisi[...] per se esse.

Manifestum est igitur ex [...] ctis, quòd neq; ex transmutat[...] que ex tempore, in quo est trā[...] tatio, est aliquid omnino, quo[...] primum. Et illud ipsum, in qu[...] transmutatio, non habet talen[...] spositionem, Sunt. n. tria, quæ [...] ciunt in transmutatione. s. trā[...] tatum, & illud, in quo est trā[...] tatio, & ad quod. v. g. homo, & [...] pus, & album. homo vero, & [...] pus sunt diuisibilia: sermo aū[...] albo est alius a sermone de istis. [...] omnia sunt diuisibilia per accid[...] illud. n. cui accidit album, & q[...] le, est diuisibile. in illis autem o[...] nibus, quæ dicuntur diuidi per [...] non per accidens, non est etiam [...] mum. Ver. gr. in magnitudinib[...] Sit igitur A B C magnitudo, [...] moueatur de A ad B primo m[...] tu. si igitur A B fuerit indiuisi[...] le, tunc impartibile sequitur i[...] partibile. &, si fuerit diuisibi[...] tunc erit aliquid ante B, in qu[...]

ceci

A *cecidit transmutatio, & ante illud aliud, & sic semper. quoniam non euadet a diuisione aliquo modo. ergo non est hoc primum eius, in quod cadit transmutatio. Et similiter de transmutatione quantitatis. quoniam ista transmutatio etiam est in continuo. Ergo manifestum est quòd in motu in qualitate sola inter alios motus, potest esse indiuisibile per se.* D

Demonstratio tertia, Ostendens idem, quod supra, sumpta ex parte magnitudinis,

B E

49 Dicit: Manifestum est igitur ex prædictis, ꝙ non est aliquod primũ ...indiuisibile ex trãsmutatione, neque ex tempore, in quo fit transmutatio, ſm ꝙ est transmutatio, & ſm ꝙ est tempus, neque per se, neq; p accidens. D.d. Et illud ipsum, &c. & intendit illud, in quo est genus transmutationis. & dixit hoc. qm̃ transmutabilium sunt quædam, in qui- C bus non inuenitur primum per accidens. s. quæ sunt ĩ qualitate, in eis autem, quæ sunt in vbi, & quanto non inuenitur primum omnino, neque per se, neq; per accidens. Et, cũ narrauit ꝙ dispõ in eo, in quo est transmutatio, in hoc nõ est sicut dispositio in trãsmutato, & tempore, incœpit exponere hoc, & dixit: Sunt .n. tria, &c. i. sunt. n. tria in transmutione: & sunt illa, de quibus dixim⁹ ipsa non habere primum. D.d. s. trãsmutatum. & intendit per illud, in quo est transmutatio, tempus, & p illud, ad quod est transmutatio, genus motus. v.g. homo, qui albescit: qm̃ sunt in eo tria, homo, & temp⁹, & color albus, & dixit motum. quĩ est in qualitate, notificando ꝙ ĩ isto non inuenitur primum per accñs, s. in eo, ad quod est motus, non in moto, neq; in tempore. & hoc intẽdebat, cum dixit: homo vero. &c. i. F homo vero, quod est transmutatũ ĩ hoc motu, & tempus, in quo est motus non habent primum omnino, neq, per se, neq; per accidens, quia sunt diuisibilia per se. album vero, & similiter de rebus, ad quas fit trãsmutatio in qualitate, non habent talem dispõnem: qm̃ ista non diuiduntur per se. s. qualitates, sed p accidens. D.d. sed oĩa sunt diuisibilia per accidens. i. omnes qualitates. D. narrauit qũo diuiduntur per accñs, & dixit: illud. n. cui accidit album, &c.

Qualitates ñ diuiduntur p se, s; p accñs 18. 1. c. 37. 39. & 4. 59

G &c. i. album vero, & vniuersaliter qualitates sunt diuisibilia, quia sũt in corpore, quod est diuisibile p se. Et, cum narrauit ꝙ diuisibilium ex istis tribus quædam sunt, quæ semper diuiduntur per se. s. tempus, & transmutatũ, & quædam sunt, quorum quædam diuiduntur per se. & quædam per accidens, & est illud, ad quod est transmutatio, narrauit ꝙ in illo, quod diuiditur per se in istis, non inuenitur primum per se, & in illo, quod diuiditur per accñs, inuenitur primum per se, & non p
H accidens. & dixit: in illis autem omnibus, &c. i. in transmutato, & tẽpore, & transmutatione, quæ est ĩ vbi, & quanto: qm̃ ista sunt diuisibilia per se. Et, cum narrauit ꝙ in istis nõ inuenitur primum diuisibile, iterauit suam demõstrationem sup ista diuisibilia, cum in declarationibus prędictis non distinguitur illud, qđ diuidit᷑ per se, ab illo, quod diuidit᷑ per accidens, & dixit: Si igitur A B C, &c. i. sit igitur spatium, per quod motum mouetur primum spatium
I A B C, & motus eius ex A ad B sit primus motus. D. d. si igitur A B, &c. i. si igitur A B, quod est ex spatio primum eius, per quod fit primus motus, fuerit magnitudo indiuisibilis, tunc motus per illud erit indiuisibilis: & sic indiuisibile sequitur indiuisibile: & sic magnitudo, & motus erũt compositi ex indiuisibilibus: quod est impoſſe. D. d. &, si fuerit diuisibile, &c. i. si igit᷑ spatiũ A B fuerit diuisibile, tũc erit hoc spatiũ ante spatiũ A B, in quod cecidit trãsmutatio, antequam caderet in spatium A B. v. g. medietas spatij A B. & similiter sequitur vt ante transmutationem, quæ est in medietate isti⁹ spatij, sit minor transmutatio, & est illa, quę fit in medietate istius medietatis: & sic proceditur in infinitum. D. d. ergo hic non est primum, &c. i. in motu locali. D. d. & similiter est de transmutatione quantitatis, i. in augmento, & diminutione. Et causa in hoc est, ꝙ transmutatio in quanto est trãsmutatio in cõtinuo per se, & declaratum est ꝙ cõtinuũ semper diuiditur in diuisibile, econ uerso transmutationi in qualitate, s. quia nõ est in cõtinuo. D. d. manifestum est igitur ꝙ in motu, &c. i. q possibile est vt in eo sit primum indiuisibile per se, & si sit diuisibile p accidens. & hoc est ita, quia a minimus color est terminatus per se, quemadmodũ minima forma est terminata. s. ꝙ minimum ei⁹, quod potest esse coloratum in actu est terminatum: quemadmodum minimum eius, quod potest esse aliquod demonstratum est terminatum. v. g. qm̃ minima aqua est terminata & similiter de alijs corporibus simplicibus, & compositis.

Ea quæ sunt in motu, sese præcedere.
Cap, 2.

QVoniam autem omne, quod mutatur, in tẽpore mutatur: dicitur aũt in tempore mutari & vt in primo, & vt secundum alterum, vt in anno, quia in die mutatur: in quo primo tempore mutat᷑ id, quod mutatur, in quauis huius parte mutari necesse est. manifestum est igitur & ex definitiõe. primum. n. sic dicebamus.

Et, quia omne, quod transmutatur, transmutatur in tempore: & dr

A *dicitur aliquid transmutari in tẽ pore, quia est primum tempus, in quo transmutatur, & quia transmutatur in alio. v.g. quoniam dicitur aliud transmutari in tali anno, quia transmutatur in aliqua die illius anni: quoniam primum tempus, in quo transmutatũ transmutatur, necesse est vt in qualibet parte illius transmutetur. & hoc manifestum est ex eius definitione: quoniam hoc intelligimus per primum.*

B

50 Cum declarauit, ꝙ motus nõ habet primum, neq; illud, in quo est motus, neq; tempus, vult declarare ꝙ illud, quod transmutatũ est, prius trãsmutabatur, & dixit: Et, quia oẽ transmutatum, &c. i. vt declaratum est superius. D.d. & dicitur aliquid transmutari, &c. i. & manifestũ est per se ꝙ dicitur aliquid transmutari in aliquo tempore, quia illud tempus est minimum tempus, in quo potest transmutari, & hoc intendebat, cum dixit: quia est primum tẽpus, &c. qm̃ omne, quod attribuit̃ rei non propter suam partem, est primum illius rei, vt declaratũ est alibi: & quia transmutatio non attribuitur tempori ęquali ei, quia inuenitur in tempore minori ipso: iõ necesse est vt istud tempus sit primũ illius transmutati: econtrario de tempore, quod excedit transmutationem. s. quia non est primum: qm̃ transmutatio non attribuitur ei, nisi gratia suæ partis. & hoc intẽdebat, cũ dixit: & quia transmutat̃ in alio. i. & attribuitur etiam transmutatio tempori: quia transmutat̃

mini tps, i aliqd trãs- tari.

C

in alio, cum tempus, cui attribuit̃, excesserit idem tempus æquale ei. D.d. v.g. &c. i. v.g. qm̃ bellum fuit in tali anno, quia fuit in tali die illius anni: vnde attributio ei⁹ ad annum non est prima. D.d. qm̃ primum tempus, &c. i. &, cũ res habuit tempus primum, in quo transmutat̃, necesse est vt in qualibet parte illius temporis inueniatur illa res transmutari. qm̃ hoc est manifestũ ex definitione primi. quoniam primum est tempus æquale transmutationi, cui transmutatio non attribuitur gratia partis: ergo necesse ẽ in toto. qm̃ omnis transmutatio, q̃ attribuitur tempori, necesse est vt attribuatur ei aut propter partem, aut propter totum: sed primo non attribuitur propter partem: ergo propter totum. D E

Sed & ex his manifestum est. Sit enim in quo primo mouet̃ id, quod mouetur, in quo Y R, & diuidatur secũdum K. omne .n. tempus diuisibile est. in tempore igitur Y K aut mouet̃, aut non mouetur: & rursus in tempore K R similiter. Si igitur in neutro mouetur, quiescit vtiq; in toto. moueri enim id, quod in nulla partium huius mouetur, impossibile est: si vero in altera sola mouetur, non vtiq; in primo mouetur, quod est Y R. secundum .n. alterum motus est. necesse est igitur in quouis ipsi⁹ Y R motum esse. F

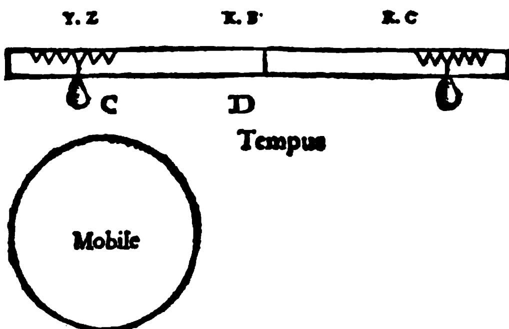
Et hoc apparet etiam ex hoc, quod narrabimus. Sit igitur tempus, in quo motum mouetur prim.

zc,

G *Z C, & diuidatur in B: si igitur omne tempus est diuisibile: & motum aut in tempore Z B C mouetur, aut non mouetur: & similiter etiam in duobus temporibus Z B C: si igitur non mouetur in altero eorum, ergo quiescit in hoc toto tẽpore. nam impossibile est vt sit motum, & non moueatur in altera partium Z B C: &, si mouetur in altero eorum tantum, tunc tẽpus Z C nõ est primum tempus, in quo mouetur. quoniam motus eius est in vtroque eorũ. ergo necesse est vt moueatur in qualibet parte Z C*

Demonstratio, probans quòd id, quod mouetur primo in aliquo tempore, mouetur in qualibet parte illius temporis.

H

I

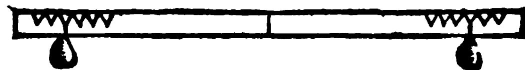
51 Dicit: Et hoc apparet ex hoc, q̃d dico. q̃m, cum primum tempus fuerit demonstratum. v.g. tempus Z C, & fuerit diuisum in duo in B, cum omne tempus sit diuisibile, & illud, quod mouet, necesse est ipsum moueri in tempore Z C, quod est positum primum, aut nõ moueri, & manifestum est ꝙ non est quiescens in eo, ergo mouetur. Et, cum posuerit ꝙ in hoc tempore necesse est vt sit motum in toto, & ꝙ aduersarius nõ potest ponere ipsum in eo quiescẽs, dixit: & similiter etiam, &c. i. & similiter etiam interrogabimus aduersarium, & dicemus ei ꝙ istud motũ, quod tu concedis moueri in tempore Z C, aut concedis etiã ipsum moueri in vtraq; parte eius, aut quiescere in vtraq;, aut moueri in altera, & quiescere in reliqua. D.d. Si igitur non mouetur, &c. i. quæ sunt partes magnitudinis, cum sit impossibile vt in ea sit quiescens. & quasi dicat ꝙ, si fuerit quiescens in vtraq; parte magnitudinis, sequitur maximum impossẽ. s. vt aliquid moueatur per aliquid, & quiescat in omnibus partibus eius. Et, cum destruxit ipsum quiescere in vtraq; parte, destruxit etiam ipsum quiescere in altera, & moueri in reliqua, & dixit: & si mo-

A netur in altera tantum.i.tunc tempus congregatum ex istis duobus temporibus nõ erit tempus primũ. sed positum est primum. Et hoc est ita, quia primum est illud, in cuius oĩbus partibus est motus. & hoc intendebat, cum dixit: qñ motus eius est in vtroq;.i. qm̃ necesse est, cũ sit primum, vt motus sit in vtraq; parte eius. Et, cum destruxit ista duo condiuidentia, conclusit tertium, & dixit: ergo necesse est, &c. & hoc manifestum est.

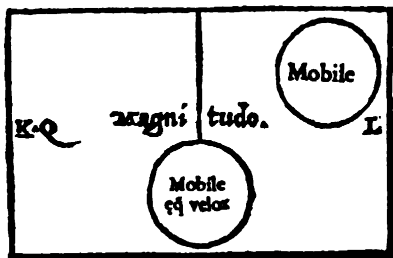
Hoc autem ostenso, manifestum est ꝙ omne, quod mouet̃, B necesse est motum esse prius. Si enim in Y R tẽpore primo magnitudo K L mota est, I dimidio quod æque velociter mouetur, & simul incœpit, per dimidiũ erit motum. Si autem æque velox in eodem tempore motum sit aliquid, & alterũ necesse est D per eandem motum esse magnitudinem. quare motum erit id, quod mouetur.

Hoc quidem declarato manifestũ est quod omne, quod mouetur, necessario mouebatur prius. Quoniam, si moueatur per spatium Q L in tempore Z C, quod est primũ tempus, tunc æquale ei in velocitate motus, & incipiens cum ipso moueri, mouebitur per medietatẽ in medietate. Si igitur illud, quod est æquale ei in velocitate, moueatur per aliquid in hoc tempore, necessario aliud etiã mouebitur per illud spatium. Vnde necesse est vt illud, quod mouetur, iã mouebatur E

Demonstratio prima, probans, quòd omne moueri præcedit mutatum esse, sumpta à magnitudine.

C F

Ex

G Et, cum hoc sit declaratum. s. q̃ illud, quod mouetur in primo tempore, necessario mouetur in omnibus partibus illius temporis, manifestum est ex hoc q̃ in quolibet instanti, ante quodlibet instans, ĩ quo demonstratur moueri, sit motum, D. incœpit declarare hanc consecutionem, & dixit: Quoniã, si moueatur. &c. i. v. g. qm̃, si aliquod motum moueatur per aliquod spatium in aliquo tempore, v. g. per spatium Q L. in tempore Z C, & illud temp⁹ fuerit primum illius moti, tunc, si po-
H suerimus aliquod motum æquale ĩ velocitate incipere cum illo moueri, in medietate illius temporis tm̃, necesse est vt ptranseat medietatem illius spatij D. dixit: Si igitur mouetur per aliquid, &c. i. si igitur motũ, quod est ęquale in velocitate moto posito pertransire illud spatium terminatum in illo tempore terminato, pertransiuerit aliquam partẽ magnitudinis in aliqua parte illi⁹ temporis positi. necesse est vt primũ motum, quod pertransiuit, pertranseat spatium, per quod fm̃ motum mouebatur, antequam pertranseat totum spatium. D. d. ergo necesse est
I vt primum motum demõstratum, quod mouetur in vltimo spatij, q̃d prius mouebatur. i. compleuit motum, quo mouebat̃ illud, quod est æquale ei in velocitate in quadam parte illius temporis. & similiter, si posuerimus primum motũ demonstratum in vltimo spatij, per quod fm̃ motum mouebatur, sequitur q̃ prius mouebatur. nam illud spatiũ diuiditur in duas medietates, & possumus ponere aliud motum æquale ei in velocitate pertransire illud ĩ medietate illius temporis, & sic ĩ infinitum. Et causa in hoc est, quia magnitudo, & tempus diuiduntur in infinitum. vnde necesse est vt ante quodlibet vltimũ, in quo res mota demonstratur, moueatur, Sed ipse vsus est in hac declaratione secũdo moto, quia est manifestius. Nã aduersarius potest cõcedere ipsum pertransire totum spatium, sed nõ pertransit medietatẽ, antequam pertranseat totum, cum pertrãsire medietatem sit pertransire in potẽtia, non in actu. & ideo vtitur secundo moto, & posuit ipsum pertrãsire in actu, qm̃ hoc non potest aduersari⁹ negare. Et, cum concessit hic eẽ spatium, quod pertransit motũ æquale ei in velocitate in quadam parte illius temporis, necessario concedet q̃ primum motum, qñ mouet̃ per totum spatium, pertransibit illud spatium, quod pertransiuit illud, q̃d est æquale ei in velocitate. s. illud, quod mouetur in minori illo tp̃e.

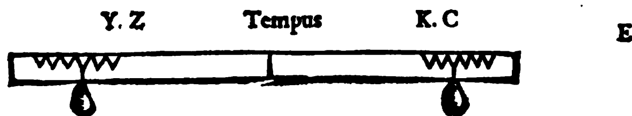
Amplius autem, si in toto tẽpore Y R motum esse dicimus, aut omnino, aut in quouis tempore, ex eo, quia accepimus vltimum ipsius nunc: (hoc enim est id, quod terminat, & mediũ ipsorum nunc tempus est:) & in alijs vtiq; similiter dicetur motum esse. dimidij autem vltimũ diuisio est. quare & in dimidio motum erit, & omnino in quauis partium. semper. n. simul cũ ipsa diuisione tempus est terminatũ ab ipsis nunc. Si igitur omne quidem tẽpus diuisibile est: quod autem est inter ipsa nunc tempus est: omne, quod mutat̃, infinities mutatum erit.

Et

A *Et etiam, si dicitur aliquid moueri in tempore Z C toto, & vniuersaliter in aliquo tẽpore, quodcũq; sit, cũ acceperimus istãs, quod est vltimũ eius: quoniã hoc determinat illud, & inter duo instãtia est tẽpus: & in alijs instãtibus dicitur in eo, quod mouetur, ipsum iã moueri. & vltimũ medietatis est differentia, necesse est vt in medietate ẽt moueatur, & vniuersaliter in qualibet parte. quoniã, cũ ea* D *su diuisionis determinatur tempus per instantia. Cũ igitur oẽ tempus est diuisibile: & inter duo instãtia est tempus: necesse est vt oẽ, quod trãsmutatur, trãsmutetur ĩ ĩfinitũ*

B *Demonstratio secunda, Probans idem, quod antea, sumpta a Tempore.*

E

53 Ista declaratio est alia, quia prima est ex spatio, & ista ex tempore. Et dicit: Et est etiam aliud signum, qm̃ non dicimus aliquid moueri ĩ aliquo tempore, nisi, cum acceperimus instans, quod est finis trãsmutationis, & instãs. quod est prĩcipiũ eius. qm̃ p hæc duo instantia deter C minatur tempus, in quo est trãsmutatio. sed tacuit instãs, quod est prĩcipium, quia hoc intellectum est. nam omne tempus finitum non fit finitum, nisi accipiendo illud inter duo instãtia. Et iõ dixit: & inter duo instantia est tempus. i. cum posueri mus q̃ oẽ tẽpus terminatur p duo instãtia, & inter quælibet duo instãtia est tp̃s, vt declaratum est, & posuerimus q̃ finis medietatis istiꝰ tẽporis, in quo motum totum mouetur. s. tp̃is Z C, terminatur ab instanti, qđ est dr̃ia ĩter istas duas medietates, manifestum est q̃, cum motum fuerit in hoc instãti s. q̃ diuidit hoc tempus in duas medietates, dicetur vere iam motum esse, & in alia medietate moueri. ergo illud, quod mouetur, iam motum est. & similiter, cum diuiserimus illam medietatẽ ĩ duas medietates, tunc in alia medietate vere dicetur moueri. ergo & in dr̃ia, q̃ est inter duas medietates manifestum est, q̃ cum moueri fuerit F ipsum iam esse motũ, & sil̃r in medietate medietatis, & sic in infinitũ. ergo oẽ, quod mouet̃, iã mouebat̃. Et hoc intẽdebat, cum dixit: & vltimũ medietatis est dr̃ia. i. & instans, quod est finis alterius medietatis, & principiũ secũdę, est dr̃ia inter has duas medietates. ergo necesse est vt motum in prima medietate dicat̃ iã motũ eẽ, & in alia dicat̃ moueri. ergo anteq̃ moueat̃, iã mouebat̃. D. d. & vl̃r, &c. i. qm̃ q̃libet pars tp̃is, cũ accipiat̃, põt diuidi ĩ duas medieta-

G tes,& motum in vltima medietate dr moueri,& in alia dr iam motum esse. si igitur diuisio temporis in medietates procedit in infinitum,ergo oe,quod mouet,necessario mouebatur. Et hoc intendebat, cum dixit: Cu igitur oe tps est diuisibile.&c.i. & vr, cu posuerimus q oe tempus est diuisibile per instatia,inter quae libet duo instantia est tepus, & q ista diuisio procedit in tempore demostrato in infinitu, & qd in quolibet instanti transmutatum dr ia ee transmutatum, & in quolibet tempo
H re dicitur trasmutari necessario,aut illud transmutabatur infinities.

Amplius autem, si id, quod continue mutatur, & neq corruptu est, neq cessauit a mutatione,aut mutari,aut mutatum esse necesse est in quouis:in ipso aut nuc non est mutari: necesse e mutatu esse sm vnuquodq ipsorum nunc.quare,si ipsa nunc infinita sunt,omne, quod mutatur,infinite erit mutatum.

Et etiam,si omne, quod trans-
I *mutatur continue absq eo, quod corrupatur,aut cessat trasmutari, aut trasmutatur,aut ia transmutatum est, necessario in quacuque parte accepta fuerit ex eo: & est impossibile aliquid trasmutari in instanti: necesse est vt in vnoquoq instantium sit iam transmutatu: & si instantia sint infinita.*

54 Haec est declaratio quasi vnius propositionum, quibus vsus est in praedicto sermone.s. dicetis q i quolibet instanti dr transmutatum ia esse trasmutatum. Et declaratio eius est talis.s. Omne transmutatum c[...] tinua transmutatione, dum tra[...] mutatur,dr in tempore, in quo t[...] mutatur ipsum iam esse trasmut[...] tum in quacunq; parte temporis [...] monstretur: & omne tempus di[...] dr in tempora,& instantia deter[...] nantia illa tempora infinita: & [...] impole ipsum transmutari in in[...] tibus,qm in instanti no fit trasm[...] tatio:ergo necesse est vt in instan[...] sit iam trasmutatu. &, si instant[...] sint infinita, sequit vt illud,qd tra[...] mutatur, sit transmutatu iam in[...] nities.D.d. aut transmutat,aut ia[...] transmutatum est,&c.i.qm oe tra[...] mutatum transmutatione cotinu[...] dr in quolibet temporis ee trasm[...] tatum,& transmutari. Et,cu pos[...] hanc propositionem.& iam prae[...] xerat q oe tempus est diuisibile [...] tpa infinita,& in instantia infinit[...] dixit:& est impole aliquid trasm[...] tari in instanti,&c.i.&,si in instan[...] no dr transmutari, ergo necesse [...] dici,iam esse transmutatum.& h[...] est ita,quia omnis pars temporis,[...] quo est motus, necessario attribu[...] ei motu. &, quia impole est ipsu[...] attribui instantib9.s. trasmutari [...] eis,remanet vt attribuatur eis ita [...] sit iam trasmutatum.qm.si hoc [...] fuerit,non habebit attributione [...] istas partes. sed positum est ipsu[...] attribui omnibus partibus temp[...] ris diuisibilibus, & indiuisibilib[...] & hoc est impole.Et vocare hoc i[...] stas partem,est trasumptiue.& in[...] debat q, quia instans est dria in[...] tps primum,& sm,manifestum [...] q oe,quod mouetur in secudo te[...] pore,iam motum est in tepore,[...] est inter illud,& primum.

N[...]

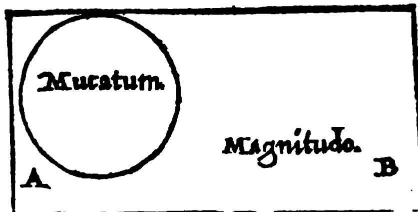
A Non solū aūt id, quod mutatur, necesse est mutatū eē, sed ēt mutatum necesse est mutari prius. omne.n. quod ex quodam, ĩ quiddā mutatū est, ĩ tempore mutatū est. Sit.n. in ipso nūc, ex A in B mutatum. ergo in eodem quidem nunc, in quo est in ipso A, nō mutatum est. simul.n. erit in ipso A, & ĩ ipso B. quod.n. mutatum est, quando mutatū est, ꝙ nō est ĩ hoc ostēsum est pri⁹. si vero in alio est, ĩ medio ē tp̄s: non.n. contigua sunt ipsa nūc.

B *Et nō solūmodo illud, quod trāsmutatur, est necesse vt iam sit trāsmutatum, sed etiā illud, quod est transmutatum ad aliquid, necesse est quòd prius transmutabatur. oē.n. quod transmutatum est de aliquo in aliquid. transmutatum est in tempore. Sit igitur aliquid, & transmutetur de A in B: ergo necesse est vt in instanti, in quo est in A, non sit iam transmutatū. quoniā erit in A, & in B. nā iā declarauimus superius, quòd illud, quod trāsmutatū est, nō est in hoc, si igitur fuerit in alio, inter illa est tempus: quoniā ĩ istātia nō sunt sese.* D E

Demonstratio probans quòd oportet quòd omne, quod mutatur, mutatur in tempore.

N Nunc temporis.

C F

55 Cum declarauit ꝙ omne, quod transmutatur, iam prius trāsmutatum est, vult declarare conuersum, .s. ꝙ omne, quod transmutatū est, prius ēt transmutabatur. Et ideo dixit: Et non solummodo, &c. i. quoniam hoc similiter est in eis. Deinde incœpit declarare hoc, & dixit: omne enim, quod transmutatū est, &c. & ista propositio declarata est, .s. ꝙ omne transmutatum est in tēpore. Et, cum posuit hoc, posuit trāsmutatum aliquod de aliquo terminato ĩ aliquod terminatū, quod est primum eius, ad quod transmutatur. verbi gratia de A in B, & dixit: Sit igitur aliquid, &c. i. de aliquo cōtrario. s. A ad contrarium, ad quod primo fit transmutatio. s. inter quæ non est medium, vt declaratū est su

G perius, quod illud, quod trāsmutatꝰ primo, cum transmutatur, est in illo ad quod, non in illo ex quo. & hoc intendebat, cum dixit: est.n. in A, &c.i. est.n. in instanti alio ab instanti, in quo est in B. quoniam declaratum est quod illud, quod transmutatꝰ, non est in hoc.i. in eo, ex quo est trāsmutatio. Dein.d. si igitur fuerit in alio, &c.i. si igitur fuerit in eo, ex quo, in alio instanti ab eo, quo est in eo, ad quod, tunc inter illa erit tempus: & in hoc tempore mouebitur necessario: & omne, quod dicitꝰ iā motum esse, dicitur prius moueri: quemadmodum illud, quod trāsmutatur, dr̄ priꝰ fuisse trāsmutatū. H

Quoniam igitur in tempore mutatum est, tempus autē omne diuisibile, in dimidio aliud erit mutatum, & rursus in illius dimidio aliud, & semp̄ sic. quare mutabatur vtiq; prius.

Et etiam: quia trāsmutatū est in tēpore, & omne tēpus est diuisibile, in medietate eius erit transmutatio, & etiam in medietate illius medietatis transmutatur aliud, & sic semper. quare necesse est quòd prius transmutabitur. I

56 Hæc est alia declaratio, & est quod, si oē transmutatū trāsmutetꝰ in tp̄e, & oē tp̄s est diuisibile, tūc in medietate illius tp̄is dicetꝰ trāsmutatū trāsmutari, & tūc dicetꝰ ip̄z iā eē trāsmutatū ī medietate illiꝰ medietatis. & sil'r, qn̄ fuerit ī medietate illiꝰ medietatis, dicetꝰ trāsmutari, & in medietate medietatis illius medietatis ip̄m esse transmutatum, & sic in infinitum, ergo illud, quod trāsmutatur, iam est transmutatum. K

Ampliꝰ aūt in magnitudine manifestius est, quod dictū est, propterea quòd continua ē magnitudo, in qua mutatꝰ id, quod mutatur. Sit .n. quippiā mutatū ex C in D. ergo, si indiuisibile quidem est ipsum C D, id, quod impartibile est, impartibili, erit contiguum. qm̄ autem hoc impossibile est, necesse est magnitudinē eē id, quod est inter, & infinita esse diuisibile. quare in illa mutatur priꝰ. necesse est ergo omne, quod mutatum est, mutari prius. L

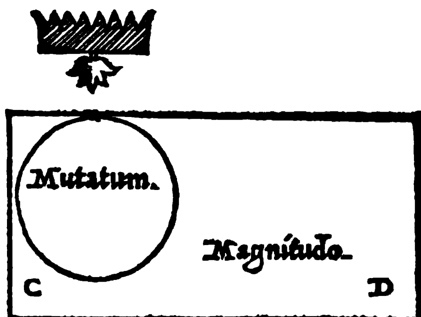
Et etiam declaratum est hoc manifeste in magnitudine, magnitudo.n. est continua, & est illud, in quo transmutatū transmutatur. Trāsmutetur igitur aliquid de C in D: vnde necesse est, si C D est indiuisibile, vt illud, quod est indiuisibile, sequatur īdiuisibile: sed hoc est īpossibile: ergo inter illa est magnitudo, & est diuisibile in infinitū, ergo trāsmutabatur, antequā trāsmutaretur de C ad D. Vnde necesse est vt omne, quod transmutatum est, prius transmutabatur. M

Demon-

A

Demonstratio, probans quòd ante omne mutatum esse, praecedit mutari.

D

B

E

57 Cũ declarauit ꝙ oẽ transmutatũ transmutabat, anteq̃ transmutaret, qm̃ oẽ transmutatum est in tẽpore, & omne tempus est diuisibile in infinitum, declarauit hoc idem p magnitudinem, & dixit: Et etiam declaratum est hoc, &c. i. & declaratum est illud, quod declarauimus per tẽpus, per magnitudinem: & hoc est in transmutato in loco, & in quantitate. & ista declaratio est manifestior. qm̃ magnitudo est manifestior

C in hoc, ꝙ transmutatio sit talis: sed non est ita in tempore. Et Alex. d. ꝙ non intendit, ꝙ declaratio, quæ est ex magnitudine, est manifestior q̃ illa, quæ est ex tempore, cũ vtrũq; sit continuum, sed intendebat ꝙ declaratio, quæ est in motibus quantitatis, est manifestior, q̃ q̃ est in motibus qualitatis. & verba Alex. sunt ista. & ẽt hoc, quod diximus declarabitur magis in spatio. nam spatiũ, in quo transmutatũ transmutatur, est continuum. D. d. Trãsmutet igitur aliquid, &c. i. ponatur igit aliqd transmutari p aliq̃ magnitudinẽ de c ad D, sequit igit, vt, si inter pũctũ c, & D non fuerit linea diuisibilis, vt indiuisibile tangat indiuisibile: qđ est impossibile. D. d. necesse est ergo vt inter illã sit magnitudo. i. &, cũ sit impossibile indiuisibile sequi indiuisibile, necesse est vt inter vltimum indiuisibile, ex quo motum mouetur, & indiuisibile, ad quod mouetur, sit magnitudo diuisibilis in infinitũ. &, cũ posuit hoc, dixit: ergo trãsmutabatur, &c. i. &, cum inter c, & D sit magnitudo semp diuisibilis, & i q̃libet magnitudine earum trãsmutat trãsmutatũ, necesse est ꝙ trãsmutabat, anteq̃ trãsmutet de c in D. Et similiter sequit in oĩ vltimo vltimorũ, quib' diuidit. s. ꝙ necesse est ꝙ ipsum trãsmutabat, anteq̃ trãsmutatũ sit in ipso. s. anteq̃ pertranseat illã magnitudinẽ. vnde necesse est, vt dixit, ꝙ illud, quod iã trãsmutatũ ẽ, prius transmutabat. Qm̃, si hoc nõ esset. a tunc inueniretur finis transmutationis sine transmutatione: & sic inueniretur finis sine eo, cui' est finis quod est impossibile. b nihil

F

a Impossibile est vt finis sit sine eo cui' est finis Idẽ. 4. ph. 42. 129. 107. & .1. de Gñatione 29.
b Nihil dr iã trãsmutatũ eẽ, nisi fuerit i vltio trãsmutationis. cõsule 3. cõ. 52.

enim dicitur iam transmutatum esse, nisi cum fuerit in vltimo transmutatiõis.

Eadem. n. demonstratio est & in non continuis, vt & in cõtrarijs, vt & in cõtradictiõe. Accipiemꝰ. n. tps, in quo mutatũ ẽ & rursus eadẽ dicemꝰ. quare necesse est id, quod mutatũ ẽ, mutari, & quod mutatur, mutatũ esse. & est ipso quidẽ mutari mutatũ eẽ priꝰ, ipso aũt mutatũ eẽ

H mutari, & nunq̃ accipietur primũ. Causa aũt huius est, nõ esse impartibile impartbili contiguum. in infinitum. n. diuisio fit, vt in ijs, quę augentur, & diminuuntur lineis.

Sequitur igitur necessario vt illud, quod iam transmutatum est, prius transmutabatur. Quoniã demonstratio eadẽ est in eo, quod nõ est continuum omnino. v.g. in contrarijs, & in contradictione. Accipiemus tempus, in quo transmu-

I *tatur, & dicemus etiam hoc idẽ. ergo necesse est vt illud, quod trãsmutatum est, iam transmutabatur. illud igitur, quod transmutatur, prius erat transmutatum, & quod transmutatũ fuit, prius trãsmutabatur, & impoßibile est aliquo modo inuenire primũ. Et causa huius est, quia impoßibile est impartibile sequi impartibile. nã diuisio est in infinitum, sicut in lineis, quæ addũtur. & diminuũtur.*

Idest, manifestum est igitur demonstratione, qua vsi sum transmutato ſm quantitatem transmutatum simpliciter trã tabatur, anteq̃ sit transmutatu ue in quantitate, siue in qual aut in substantia. Demonstrat qua vsi sumus in transmutato ppinqua potẽtia in alio, & ea est demonstratio in trãsmutati in qualitate, & in substantia. q est dña aliqua inter duas demõ tiões, sicut dixit, sed declaratio, q vsi sumus in magnitudine, & i q titate, transfertur ad tempus, cu oẽ transmutatũ sit in tpe. D.d.v. in contrarijs, & contradictorijs. intendit per contraria trãsmutatio nem in qualitate, & per cõtradict ria transmutationẽ in substãtia: q est de affirmatiua in negatiuam, econuerso. D.d. Accipiemus.n.tps &c.i. & transferamus illã demõratio nem ad tps, ponẽdo q̀ vnũquodq; istorum transmutet in tpe, & q̀ oẽ tps est semper diuisibile. Et dña in ter hanc demõrationem, quã innuit, qua vsus est in his duabus transmutationibꝰ ex tpe, & duas demõrationes, a quibus incœpit loqui in hac declaratione, q̃ sunt ẽt ex tpe, est, qa illæ duæ declarationes fuerunt cões oĩ transmutationi, & ista est quasi ppria his duabꝰ trãsmutationibus. D.d. ergo necesse est, &c.i. duo quæsita, q̃ intendebat declarare, s. q̀ trãsmutatũ est, prius trãsmutabat, & q̀ illud, quod transmutat prius, transmutatũ est. D.d. illud igitur, quod transmutatur, &c.i. sequitur igitur ex istis duabus conclusionibus, q̀ omne instans, in quo demonstrat transmutatum transmutari, necessario ante illam transmutationem

erat

A erat transmutatum, adeo, ꝙ impossibile est reperire initium transmutationis: sed ante transmutationē est transmutatio in infinitum .s. in potētia. D.d. & impossibile est in aliquo modo īuenire primū. i. inuenire primā transmutationē demōstratā in actu. D.d. Et causa in hoc est, &c. .i. & cā ī hoc est, quia magnitudo, & motus, & tēpus nō componuntur ex indiuisibilibus. quoniam si motus diuideretur in indiuisibile, tūc esset illic prim⁹ motus, & prima magnitudo, & primum tempus. D.d. diuisio.n. est infinita, quemadmodum in lineis, quę adduntur, & diminuuntur. i. quę procedūt in additione, & diminutione ī infinitum, b vt declaratum est ī Tertio

mot⁹ ideret iuisibi ūc illic prim⁹ ius, & ma- udo, primū

B

. Ph.t. .& in

Manifestū igitur ꝙ & id, qđ factū est, necesse est fieri pri⁹, & fit factū esse, quæcūq; diuisibilia, & continua sunt: nō tñ semp id, quod fit, sed & aliud aliqñ, vt illius aliquid, sicuti fundamētum dom⁹. Silr aūt & in eo, qđ corrumpitur, & eo, quod corruptū est. statim. n. inest ei, quod fit, & quod corrumpitur, cū sit C continuū, infinitū quoddā. & non est, aut fieri non factum aliquid, aut factū esse quod nō fit aliquid. silr aūt & in ipso corrūpi, & incorruptū esse. semper. n. est ipso corrumpi corruptū esse prius: ipso autem corruptum esse corrumpi. Manifestum est igitur, ꝙ & id, quod factum est, necesse est fieri prius, & quod fit factum esse. omnis. n. magnitudo, & oē temp⁹ semper diuisibilia sunt. quare, in quocunq; sit, non erit vtiq; vt primo.

qđ fa- ē fieri đ fit fa eé pri necesse diuisi- b⁹, & unis.

Et manifestum est, quod illud, D *quod generatū est, necesse est quòd prius generabatur, & quod generatur prius generatum fuit, & quod est ex hoc diuisibile, & continuum. sed non semper erit illud, quod generatur, sed aliud, ver.gr. quidā illius, vt fundamētū ex domo. Et eodem modo est de eo, quod corrumpitur, & quod corruptum est. est enim necessario in eo, quod generatur, & corrumpitur aliquod infinitum, cum sit continu-* E *um. ergo impossibile est aliquid generari, quod prius non generabatur, & aliquid quod iam generatum sit, non prius generari, & similiter est de eo, quod corrumpitur, & quod corruptum est. semper. n. inuenimus antequā res corrumpatur, iam corruptā esse, & antequā sit corrupta, corrumpebatur. Ergo manifestum est quòd illud, quod generatū est, necesse est quòd generabatur, & illud, quod* F *generatur, necesse est quòd fuit generatum. omnis enim magnitudo, & omne tempus semper sunt diuisibilia. ex quo sequitur quòd illud, in quo generatur, impossibile est vt sit ita, quòd sit primum.*

Cum declarauit, ꝙ omne, quod 59
transmutabatur in magnitudine, pri⁹ fuit transmutatum, & omne, quod fuit transmutatum, prius transmutabatur propria declaratione, & de-

G declarauit hoc in transmutatione qualitatis,& substantiæ declaratiōe cōi,vult declarare hoc declaratione ꝓpria de gñatione, ꝙ gñatio quodammodo est in magnitudine. sed differunt, vt dicit,qa partes magnitudinis,ex qbus gñatū gñatur, sunt diuersæ in spē,& sunt in motu locali,& augmento eædem in spē,& diuersæ in numero. Et dixit:& quod est ex hoc diuisibile,& continuum, .i.& oē,qđ est ex gñabilibus diuisibile,& continuum,dr̃ in eo,quod gñatū est,qđ pri⁹ gñabat,& ī eo, qđ gñatur,quod prius gñatum fuit. Et di-

Partes magnitudis, ex qb⁹ generatū generat, sūt diuersæ ī spē ꝓ hoc vid 4.cœ. a 41.

H xit hoc,ꝓseruādo se ex hoc, qa sunt hæc gñabilia indiuisibilia, vt sentire,& intelligere. Et,quia gñatio est transmutatio de nō subiecto in subiectum,& corruptio est trāsmutatio de subiecto in non subiectū . iō transmutatū nō est idē in ea de initio transmutatiōis vsq; ad finē:quare ēt nec trāsmutatio est eiusdē speciei.nam motus gñationis,& corruptionis est cōpositus ex transmutatione in qualitate,& transmutatiōe in substantia:& trāsmutatio, q̄ est

I in substantia, est non in tempore.s. prouentus formæ substātialis.Et est ēt motus gñati alicuius totius compositus ex motibus partium in gñabilibus cōpositis ex transmutationibus diuersis. & propter hunc modū extremum excepit hoc in gñatiōe, & dixit: sed semꝑ ēt illud, &c.i. sed non sequitur vt trāsmutatū ꝓcedēs in ea sit de spē trāsmutati posteriori,sed de alia spē:licet transmutatio sit eiusdē spēi. D.induxit exemplū, & dixit.v.g. quidā illius rei.qm̄ domus,quia cōponit̃ ex gñatiōe aliorum corporū, nō sequitur vt partes transmutationis, aut trāsmutati in

ea sint de spē postremę trāsmutati[...] nis. Et hoc sił accidit in gñation[...] aīaliū,& aliorū corporū organico[...] rū.In corporib⁹ vero simplicib⁹ n[...] accidit hoc,vt in gñatiōe ignis, [...] aquæ.sed sequit̃ necessario , vt an[...] trāsmutationē positā sit alia tran[...] mutatio,siue illa trāsmutatio acc[...] piatur diuisibilis,aut indiuisibilis,[...] finis transmutatiōis solūmodo,it[...] ꝙ nō sit finis trāsmutatiōis in gña[...] tione.nā finis trāsmutatiōis in gñ[...] tione necessario est de alia spē mo[...] tus:cum finis sit in substātia,& tr[...] mutatio.cuius est finis,est in qual[...] tate.sed ista transmutatio, q̄ est i[...] qualitate nō est ī aliqua vna speci[...] eius.v.g.qm̄,cum sanguis gñat̃,c[...] ro necessario alterabitur in plus q̄[...] vnā qualitatem,donec expellat fo[...] mā sanguinis,& habeat formā car[...] nis.& sic est intelligēda gñatio cor[...] porū consimiliū.nā gñatio est trib[...] modis, aut gñatio simplicium, au[...] organicorum, aut complexionis,[...] mixtionis. D.d.Et eodē modo ē d[...] illo,quod corrumpitur,& quod co[...] ruptum est.i.qm̄ ī motu corrupti[...] nis non reperitur primum natura[...] ter,sed ante quemlibet motum in[...] uentum ī actu inuenitur motus, [...] finis.Sed forte illud, quod est ant[...] nō est de genere eius,quod est pos[...] in generatione compositorū ex co[...] poribus diuersis.&,quia hoc inuen[...] tur in generato per accidens , & si[...] in qualitate, quia est in continuo[...] quod non est ita in loco,& q̄uāto. [...] ꝙ ista diuisio est in istis duob⁹ mo[...] bus essentialiter, suscitauit intētio[...] nes hominum ad hoc,& declarau[...] ꝙ propter illud, ꝙ hoc inuenitur i[...] motu,qui est in magnitudine,decl[...] rabitur ipsum esse in motu gñatio[...] nis

A nis,& corruptionis: cum generatio, & corruptio non sunt, nisi in habēti magnitudinem. quā, cū hoc fuerit declaratum in alijs transmutatiōibus, quæ sunt in magnitudinibus, & generatio, & corruptio non sunt extra magnitudinē, licet non sint in ipsa magnitudine, sequitur vt accidat ei illud, qđ est in magnitudinē, s. vt in eis nō inueniatur primū naturaliter. Et dixit: ē. n. necessario in eo, qđ generat, & corrūpit, aliqđ infinitū, cū sit continuū. i. & necesse est vt in eo, qđ generatur, & corrumpit, sit aliqđ non habēs pri-

B mū: quia generabile, & corruptibile sunt in aliquo carēti primo, quia est diuisibile in infinitum, s. magnitudine. Et hoc, qđ dixit de generatione, & corruptione, intelligendū est de motu in qualitate. igitur hoc est transmutationis, quæ est in qualitate, & substantia per accidēs, trāsmutationis vero in vbi, & quāto p se. a Sed quęrit de generatione. qm̄ visum est in ea primū naturaliter. in generabilibus aūt, quę componunt ex corporib9 diuersis, s. nō similibus, manifestū est de hoc, sicut cor in animalibus, qđ est priā pars. & similiter ēt in silibus corporibus.

C b qm̄ prima quātitas carnis est terminata: qm̄ caro, fm̄ φ est caro, nō diuiditur in infinitū. Nos aūt dicamus φ generatio primę partis componit ex alteratione, & generatiōe, qm̄, cum aliquid generat ex aliquo v. g. caro ex sanguine, primo amittent qualitates, & accidētia propria sanguini, & fient accidētia propria carni, donec amittatur forma sanguinis, & fiat forma carnis. & hoc ĩ fine motus. s. nō in tempore. Si igit in transmutatione, q est in qualita-

te, nō inuenit primum naturaliter, quia est in aliquo carenti prīo naturaliter: & generatio est in tēpore, quia sequit alterationē: manifestū est φ in eo non est primū naturaliter. Et dixit: ergo impōle ē, &c. i. & cum generatio nō habeat primam partē naturaliter, ĩpōle est aliquid demonstrari in gñatione, qđ prius nō generabat. qm̄, cū sit diuisibile, cū fuerit transmutatum in illo vltimo, quo diuiditur, dicetur iā generatum esse: & silr illud, qđ iam generatum est, dr̄ pri9 generari. D. d. & similiter est de eo, qđ corrumpitur. Et debes scire φ iste processus in infinitū est ĩ potētia nō in actu. &, si nō nullus motus fieret ĩ eo oīno. Et, cum compleuit hāc declarationē, repetijt illđ, qđ declarauit, & d. Ergo manifestū est, &c. i. causa in hoc est, quia gñatio est in magnitudine, & in tp̄e, & vtrunq; est diuisibile. D. d. ex quo sequit φ illud, in quo generatur, impōle est vt sit ita, φ sit prima pars magnitudinis, in qua incœpit motus generationis. Et nō est intelligendū ex hoc, φ nō inuenitur prima magnitudo ex generato, qđ est ex partibus diuersis. sed intētio eius est, φ nō inuenitur priā magnitudo ex generato ex magnitudine, ĩ qua incœpit generatio, & magnitudo, quę sit prima, s. quia nō inuenit priā magnitudo ex magnitudine rei, à qua ĩcœpit gñatio.

De Finito, & Infinito in motu. Cap. 5.

Voniam autē oē id, qđ mouetur, in tp̄e mouet, et in pluri maior magnitudo, in īfinito tēpore impossibile est per finitam moueri non eādem semp, & illius aliquid,

D tates, & accidētia ppria sanguini, donec amittat forma sanguinis, & fiat forma carnis consiste. 1. ph. 62.

E Documētum.

Sed. 1. ca. de subā orb. vt dicere oppositū, v;, φ accidētia terminatā inducunt post formam. Vide [illegible] Zim.

F

vrū ilo- veri ōri- gña ... ā qui rnis ... nina ē. 1. c. 38 . 32. ul9. bi. So- liqd ex a- , vt x sā pri- mit- uali

G aliquid, qđ mouet, sed in toto totā. Quod igit, si quid moueat ęque velocior, necesse est finitū in finito moueri, manifestū est. accepta.n.parte, q̄ mensurabit totā, ĩ tot æqualibus tēporib⁹, quot partes sunt, per totā motū est. Quare, qm̄ hæ finitę sunt, et quanto vnaquæq;, & numero oēs, & tp̄s vtiq; erit finitum. toties.n.erit tantum, quantū partis tempus multiplicatum secū dum multitudinem partium.

H *Et, quia omne motum mouetur in tempore, & in maiori tempore mouetur per maius spatium, impoßibile est ut in tempore infinito moueatur motu finito, sine eo, quòd motus sit idem semper, & erit motum, quod mouetur, quoddam illius motus, sed mouetur ipso in toto in eo toto. Quoniam manifestum est quòd, si aliquid fuerit æqualis velocitatis in motu, necesse est quòd per finitum moueatur in infinito. quoniam,*

I *cum fuerit accepta aliqua pars, quæ mensuret ipsum totum, mouebitur per illud totum in tempore æquali. Ergo, si illæ partes omnes fuerint finitæ, & quantitas cuiuslibet earum, & numerus omnium, necesse est ut tempus etiam sit finitum. quoniam numerus eius erit secundum tempus partis, cum fuerit duplicatum per numerum partium.*

Iā declarauit hoc, cū declarauit φ oīs magnitudo, & oē tēpus est diuisibile semp. sed illa declaratio illic fuit per accidēs. & ideo vult perscrutari de hoc. nā declaratio, qua vsus est illic, nō distinguit inter motū ęqualem, & diuersum, & inter diuisiones finiti, & infiniti. Et dixit: Et, quia oē motū mouetur in tpe. & incœpit ab hoc, quia, si homo nō concesserit φ oīs motus est in tēpore, nō poterit dicere φ oīs motus finitus est in tēpore finito. Et cum sit impossibile apud ipsum motū esse non in tempore, & hoc manifestū est per se, & induxit hanc propōnē quasi partē præcedētis, induxit aliā partem, q̄ est cā in cōsecutiōe eius, qđ voluit declarare, & d. & in maiori tēpore, &c. &, cum posuit hoc, d. impo?e est, &c. D. posuit hic conditionē, & d. sine eo, φ mot⁹, &c. i. impossibile est vt motus moueatur in tempore infinito vno motu, nisi ille motus fuerit semp, & infinitus in tempore infinito: sed illud, qđ est impossibile, est vt sit motus infinitus. D. d. & erit motū, non quia mouetur, &c. i. si illud motū non attribuat̃ tēpori infinito, quia est vnū, & mouetur in quodā illius motus infiniti, & hoc ꝭm perpetuitatem. Et addit hanc conditionē præseruādo se à corpore cœlesti: quia mouetur qđda motus ĩfiniti in quoddā tēporis infiniti. & iō addit hoc, & d. sed mouetur, &c. i. & ꝭm istud motum, de quo dicimus φ impossibile est vt moueat̃ motu finito in tēpore infinito, non dicit̃ hoc ĩ eo, nisi intelligendo φ mouetur toto motu in toto illius tēporis. Et, cum induxit in hoc sermone illud, quod est quasi pręcedens, deinde induxit cō-

A cõsequens, & incœpit declarare cõtinuationẽ, & d. Qm manifestũ est, &c.i.qm manifestũ est, φ istud motũ aut erit ęqualis velocitatis, aut diuersę: si ęqualis, declarabit ex hoc, qd dicam. φ non mouetur motu finito, nisi ĩ tẽpore finito. D. narrauit quõ sequit hoc, & d. qm, cum fuerit accepta, &c.i.qm, cum posuerimus aliquid moueri motu terminato p spatiũ terminatũ. v.g. per spatiũ H B, & deinde acceperimus ex hoc spatio partẽ, manifestũ est φ pertransiuit illã partem in parte temporis, in quo ptrãsiuit totum spatium, & φ, B cũ pertransiuit illud idẽ spatium, p transeũdo oẽs illas partes æquales, in quas spatium est diuisum, quod ẽt pertransiuit eas in tpibus ęqualibus, quorũ numerus est, sicut illarũ partium: cũ necesse sit vt numerus temporũ sit sicut numerus partiũ spatij, & vt tempora sint æqualia, quia partes sunt ęquales, & motus est æqualis. D.d. Ergo necesse est, si illæ partes, &c.i.&, cum necesse sit vt numerus partium tẽporis, ĩ quo totum motũ mouet, sit finitus, & vtraq; pars est finita, cũ sint æquales partibus spatij, & partes spatij C sunt finitæ, necesse est vt tẽpus cõpositum ex illis partibus finitis sit finitum. nã cõpositũ ex partibus finitis in magnitudine, & numero æqualibus est finitũ necessario. D. d. qm numerus eorũ, &c.i. qm numerus partiũ, q̃ sunt duplę ptis spatij mensurãtis illud, sit numerus duplorũ partis tẽporis, in quo ptrãsiuerunt illud spatiũ, s. qd, si ĩ spatio fuerit decuplũ illius partis, & in tẽpore etiam erit decuplum partis, in qua motum pertransiuit partes spatij.

Cõpositũ ex partib⁹ finitis ĩ magnitudine & numero æqualib⁹ ẽ finitũ necessario. 3. z. 20. 21. Idẽ 8.c. seq.

Sed, & si non ęque velociter, D refert nihil. Sit.n. in qua A, & B, spatiũ finitũ, per qd motum sit in infinito tpe, et tẽpus ĩfinitũ, in quo C D. Si igitur necesse est prius p alterũ altero motũ esse: hoc aũt manifestũ est φ tẽporis in priori, & posteriori p alterũ est motũ: semp.n. in pluri p alterũ erit motũ, siue ęque velociter, siue nõ ęque velociter mutetur, siue intendat motus, siue remittat, siue maneat, nihil minus. Accipiatur igit spatij A B aliquid, qd sit A E, qd mensurabit A B. Hoc itaq; in aliquo infiniti absolutũ est tẽpore. in infinito.n. non est possibile. totũ.n. in ĩfinito. Et rursus alterũ, si cœpero quantũ est A E, necesse est in infinito tpe. totum.n. in infinito: & sic accipiendo. Qm igitur ĩfiniti quidẽ nulla pars est, quæ mensuret: (impossibile.n. est infinitum esse ex finitis, & ęqualibus, et inęqualibus, ppea φ mensurabuntur q̃ finita sunt multitudine, & magnitudine â quodã vno, siue ęqualia sint, siue inæqualia, definita aũt magnitudine nihil minus: spatiũ aũt finitũ quantis A E mẽsuratur:) in finito tẽpore A B mouebitur. Silr aũt et in qete. Quare neq; fieri, neq; corrũpi posse est semper aliquid vnum, et idem. E

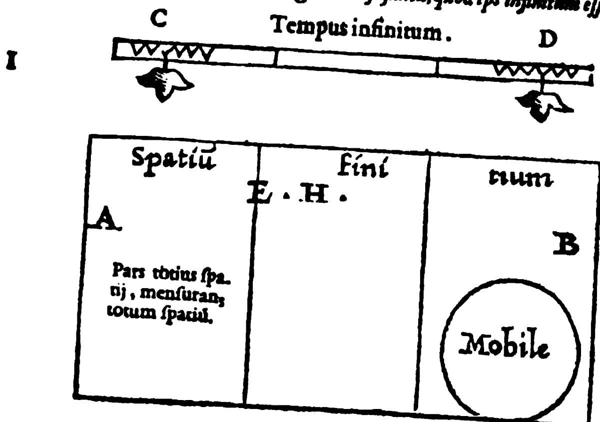
Et, si ẽt fuerit inæqualis velocitatis, nõ est in hoc differẽtia. Sit igitur A B lõgitudo, per quã est motus, finita, et sit per quã res mouetur

G *netur in infinito, & sit tps infinitum C D: Cũ igitur necesse est vt quiddã moti moueatur ante quiddam: & hoc manifestum est, quia priori, & posteriori ex tempore mouetur vnum post aliud: quia in maiori semper motũ est aliud à praecedẽti, siue transmutatio eius fuerit aequalis in velocitate, aut non aequalis, & siue motus eius augmentetur, aut diminuatur, et non minus si remanet in eadẽ di-*
H *spositione. Accipiatur igitur ex longitudine A B aliqua pars, & sit A H, quae mẽsuret A B: ista igitur pars in quo tempore fuit de tempore infinito? quoniã impossibile est vt sit infinitum: quoniã tota mensuratur in infinito. Et, si ẽt acceperimus aliã partem secundũ mẽsuram A H, necesse est vt sit*

in tempore finito, quia totum in infinito: & sic fecerimus in quae accepimus ex eo. Quia aut ex infinito non est aliqua pars nino, ad quam mẽsuretur: quo infinitũ impossibile est vt sit c positum ex finitis aequalibus, inaequalibus: & cũ finita fueri numerus aut magnitudo, mens rabit illa vnum, siue fuerint aeq lia, & nõ minus si fuerint inaeq lia, postquàm fuerint termina in magnitudine saltem: & long tudo finita est longitudo, q̃ me suratur ab aliqua mensura, vt H: ergo in tempore finito neces est aliquid ad illud moueri per lo gitudinem A B. Et similiter e de generatione, Vnde sequitu quòd impossibile est idem gener ri, & corrumpi semper.

Demonstratio, probãs quòd, si magnitudo est finita, quòd tps infinitum esse nõ põt.

I

A Cum declarauit, quod impossibile est 61 vt spatiũ finitũ pertranseatur in tẽpore infinito in moto æqualis velocitatis, dicit quod similiter est in moto inęqualis velocitatis, &c.i.& indifferenter, siue motũ fuerit ęqualis velocitatis, siue non, D. incœpit declarare hoc, & dixit: Sit igitur A B, &c. i. sit igitur longitudo finita, per quã est vnus motus finitus, qui est in tẽpore infinito, longitudo A B: & sit tẽpus infinitum tps C D. Deinde proposuit ad hoc declarandũ propositionem necessariã in hac prædicta B declaratione, sed non predixit eam prius, confidendo quẽlibet consyderantem habere eã in mente, & d. Cum igitur necesse est, &cę.i.&, cũ hoc posuerimus, & coniunxerimus ei aliam propõnem notã, & est quod necesse est vt in eadem motu quoddã moueatur ante quoddã, v.g. in motu qualitatis quędã partes ante quasdã, & in quantitate quędam partes quantitatis ante quasdam, & in vbi silr, s. quod motũ mouebitur quibusdã partibus motus ante quasdam. Et non intendit partes rei, quæ est subiectũ motus, s. indiuiduum sub- C stantiæ motũ. qm̃ hoc non est verum de eo in omnibus motibus, quod quędã partes eius pręcedunt quasdã. hoc.n. non est verũ, nisi in qualitate, & similiter in generato dissimilium partium: in motu vero locali, aut motu augmenti nõ. partes .n. istorum motuũ sunt in toto moto, quẽadmodum tot⁹ motus est in toto. Sed & quia motus habet duplex subiectũ, s. genus prędicamentorũ, in quo est motus, & substantiã subiectam illi generi, & vtrunq; dr esse motus, intelligendũ est hic per motũ naturam subiectã motui, nõ indiuiduum substantię deferens illud. a D. induxit illud, ex quo apparet hoc perfecte, & d. & hoc manifestum est, &c.i.& hoc, quod moti quiddam est post quiddam manifestũ est. nam in tẽpore priori erit prius eo, & in posteriori posterius. qm̃, quia tẽpus habet prius, & posteri⁹, ideo motũ in eo habet prius, posterius. D.d. qm̃ in maiori, &c.i. qm̃ in maiori tẽpore erit motum aliud à priori, qd est in minori tẽpore, siue fuerit ęquale in velocitate, aut inęquale, & d. hoc, quia hęc propositio est vera in vtraq; declaratione, s. in declarare hoc de moto, quod est ęqualis velocitatis, & diuersę velocitatis. b Et, quia illud, qd est diuersę velocitatis, inuenit in tribus modis: aut .n. crescit, aut diminuit, aut in vtroque modo: & hoc est inæquale in eis, s. cũ hoc, quod partes moti sint quędam ante quasdam, d. &, si motus eius, &c.i.& hoc, quod quędã partes pcedunt quasdam, inuenitur ẽt in diuersis hoc mõ diuersitatis, non minus quam inęqualibus. Et silr est intelligendũ hoc, si quandoq; crescit, & qñq, diminuitur. Et, cum dixit: &, cum necesse est vt quiddã moti sit ante, deĩde accidit ei declarare hoc, induxit consequẽs, & d. Accipiatur igitur ex longitudine A B aliqua ps, i. longitudo, quã primo posuit. & q. d. &, cum posuerimus longitudinẽ finitam, s. A B, in tempore infinito, s. C D, & fuerit positũ nobis quod quędam partes motus, & moti pcedũt quasdã, accipiamus ex hac lõgitudine, quam posuimus, s. A B, aliquã partem mensurantẽ illã, & sit A H. D. d. Ista igitur pars, &c.i. ista igitur pars mensurans in quo tpe temporis infiniti fuit accepta? nã impoſſe est vt tps

a Mot⁹ h; duplex subiectũ.

E

b Illud, qđ ẽ diuersæ velocitatis, inuenit trib⁹ modis.

F

D

G tp̄s sit infinitū, s. tempus in quo motum ptransit hanc partē: qm̄ totū istud spatium pertransit in tpe infinito. sed est impoſſe vt pars, & totū pertrāseant in eodē tpe. D.d. Et, etiam si acceperimus, &c.i.si igitur acceperimus ex illo spatio aliā partem ęqualē parti A H, quam posuimus mensurare spatiū, necesse est vt motū pertranseat hanc partē, ēt in tpe finito. nam iā posuimus motum pertrāsire ipsam in tpe infinito, & indifferenter, siue posuerimus ꝙ motus eius per hanc scdam partē fuerit velocior, aut tardior quàm

H motus eius per aliā partē, aut ęqualis. D.d. si igitur acceperimus, &c.i. silr, ſi diuiserimus tertiam mensurā ęqualē primę, sequitur vt motū ptranseat illā in tpe finito. &, cum sic fecerimus, in diuisione consumet spatiū, & congregabitur ex ptibus, in quas diuidit illud spatiū, numerus terminatus finitus, & ex téporibus, in quorū vnoquoq; pertransit vnāquāq; illarū partiū spatij: a & qđ cōponit ex finitis est finitum: & necessario est ergo ꝙ tépus, in quo hoc pertrāsit totum spatiū, est finitū necessario. & hoc intendebat, cū

a Qđ cōponit ex finitis ē finitū. Idē 8. c. 60. & ꝗ ibi.

I d. &, cum fecerimus, &c.i. & silr, cū fecerimus diuidendo spatiū, necesse est tépus diuidi in partes æquales ī numero partibus spatij: & si partes téporum nō fuerint ęquales in se: & erit tp̄s congregatum finitū. qm̄ poſſe mēsurari per partē eius: & infinitū nullam habet partem, à qua mensuretur. nā infinitū impoſſe est cōponi ex finitis æqualibꝰ, aut inęqualibus. & iā posuimus ꝙ istud tépus cōponitur ex finitis. D.d. cū finita fuerint numerus, &c.i. & cū numerus, & magnitudo, qui cōponuntur ex finitis, mensurant ab vno, siue fuerint ęqualia, siue inęqualia. Et ordinatio istarū propōnum est talis. Qm̄ primū posuit ꝙ infinitū impoſſe est mēsurari à sua parte. D. dedit cām in hoc, & est quia infinitum non cōponitur ex finitis ęqualibus, aut inæqualibus. D. induxit aliā propositionē, & est ꝙ magnitudo finita, aut numerus finitus pn̄t mensurari à sua parte, siue magnitudo, aut numerus componatur ex ęqualibus, aut inæqualibus. Et sic syllᷤ componitur in scđa figura tali mō. Tempus, in quo motum pertransit hoc spatium, pōt mensurari à sua parte, cum sit cōpositū ex partibus finitis, licet non ęqualibus: & tp̄s infinitum non pōt mēsurari ex sua parte: ergo tépus, in quo motū inæqualis velocitatis pertrāsit spatium finitū, non est infinitū. & hoc est inconueniens. Ipse aūt vr̄ quasi non ordinare istum syllm̄ hoc modo, sed posuit post has duas propositiones, ꝙ longitudo, in qua transmutat transmutatū, mēsurat à sua parte. & hoc intendebat, cū d. & lōgitudo finita mensurat ab aliqua mēsura, vt A H. D.d. ergo in tpe finito &c.i. qm̄, cū ista trāsmutatio mēsuret à sua parte: & silr tp̄s, in quo est motus, per mensurā magnitudinis ex rebus finitis. Tempus igitur, in quo transmutatio fit, mensurat à sua parte: & quicquid mensurat à sua parte est finitū: ergo hoc tempus est finitū. D. d. Et silr de gn̄atione. i. qm̄ impoſſe est aliquid generari generatione finita in tépore infinito: generatio. n. est transmutatio in magnitudine. & iō potētia illius declarationis est vis declarationis, quæ communis est modis omniū trans-

A transmutationum, i.quatuor, sunt n.corpora. Et in libro Ioannis loco huius dictionis generatio ponebatur hæc dictio quies. Et, si hoc fuerit, tūc intētio erit ꝙ ita est de quiete in hoc, sicut de motu. Qm̄, cum quies sit priuatio motus, qui innatus est existere in quiescente: & motus finitus impossibile est vt sit ī tēpore infinito: ergo & quies finita īpossibile est vt sit in tēpore īfinito. Dixit Ioannes. & qdā intelligūt hic p quietē ire ad qetē. & dixerūt hoc, nā quies nō determinat, nisi p tp̄s. D.d. Vnde sequit ꝙ impoſſe est, &c.

B i.qm̄ generatio, & corruptio, quia finitæ videnť: & transmutatio finita est in tēpore finito: ergo nihil generatur semp, aut corrumpiť semper. aut intendit ꝙ, cū fuerit pósitū aliquid transmutari trāsmutatione finita in tempore infinito, tūc illud generabitur, & corrumpeť insimul semp, cum neutra trāsmutatio habeat tēpus proprium. Et, cū fuerit declaratū impossibile esse transmutationē finitam esse in tempore infinito, sequiť vt nullū idem generetur, & corrumpať insimul semp. Et

C nō intendit ꝙ hoc eē impossibile: quia declaratur per hoc ꝙ primum est impossibile. nā hoc esse impossibile manifestius est q̄ illud esse impossibile, qd̄ acceptum est in declaratione istius. sed induxit ipsum hoc modo innuendo aliud impoſſe contingens huic, & est generabile, & corruptibile semper generari, & corrumpi insimul. &.q.d. &, cū hęc positio fuerit verificata, auferť impossibile contingens cōtradictoriæ eius. ex quo apparet confirmatio istius sermonis, sicut apparet destructio suæ contradictoriæ.

D Eadē aūt ratio est & ꝙ neq; infinito tp̄e per infinitū poſſe ē moueri, aut quiescere, siue regulariter moueať, siue irregulariter. Accepta.n. quadam parte, q̄ metietur totū tp̄s, in hac quā tum aliqd̄ pertrāsibit ipsius magnitudinis, & non totā. in toto .n. totā, & rursus in æquali aliā, & in vnoquoq;, sic, siue æqualis sit, siue inęqualis ei, q̄ ē à prīcipio. refert aūt nihil, dūmodo sit finitum quoddā vnaquæq;. manifestū.n. est ꝙ cōsumpto tēpore infinitū non consumetur, finita ablatione facta, & per ipsum quantū, & ipsum quoties. quare non transibit in tp̄e finito infinitum. nihilq; refert magnitudinē, versus alteram, aut versus vtranq; partem esse infinitam. eadem enim erit ratio.

E *Et eadem ratione ratiocinatur ad hoc quòd impoßibile est etiam infinitum moueri tempore finito, aut quiescere, siue motus fuerit æqualis, aut diuersus. Nam, cum accipietur aliqua pars, quæ mensuret totum tempus, tunc in illa parte mouebitur per aliquam partem illius spatij non per totum per totum enim mouetur in toto tempore. & in æquali mouebitur etiam per aliam partem, & in vnaquaque partium similiter, siue fuerit æqualis præcedenti, aut inæqualis. nulla enim est differētia in hoc solummodo, quòd*

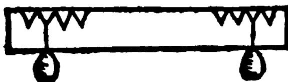
vnaquæq;

G *vnaquaeq; illarũ partium sit finita. vnde manifestum est quòd, cum tempus consumitur, non consumitur infinitum. partitio.n. est finita in mensura, & in numero. ergo nõ mouetur infinitum tẽpore finito. & nulla differentia est siue illa mensura fuerit finita altera parte, aut infinita vtraque, quoniam eadem est ratio.*

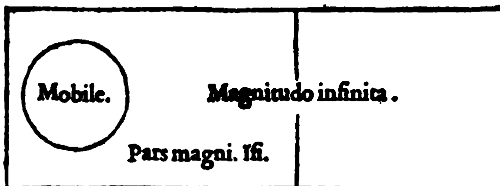
Demonstratio, probans, si tps est finitum, quod magnitudo non põt esse infinita.

Potes autem & per literas, vt & in priori demonstrare. Aduerte tñ Auerroẽ in hac demõne assumere ipsum mobile infinitum, cum tñ finitum assumi debeat.

Tempus finitum.

H

62 Cum declarauit ꝙ ĩposse est aliquod finitũ moueri per spatiũ finitũ in tpe infinito, declarat ẽt ꝙ impossẽ est vt aliqđ infinitum moueať in tẽpore finito. nam necessariũ est vt infinitũ moueať per spatium in-
I finitũ. ergo sequitur aliquid ptrãsire spatium infinitum in tpe finito. & hoc est conuersum eius, qđ prius declarauit eẽ impossibile, s. aliquid pertransire spatiũ finitum tpe infinito. Et, quia hæc duo sunt similia, & eadẽ ẽ declaratio in eis, s. aliquid moueri per spatium finitũ in tẽpore infinito, aut aliquid moueri per spatium infinitum ĩ tẽpore finito. nam illud, qđ illic fecimus, diuidendo spatium finitũ, ex quo sequitur tẽpus esse finitum, faciemus hic diuidẽdo tẽpus, & sequitur spatiũ esse finitum. Et ideo d. Et eadẽ rõne, &c. i. qm̃ impossẽ est infinitum moueri in tẽpore finito, sequitur.n. ipsum moueri per spatium infinitũ in tpe finito. D.d. Nam, cũ accipietur aliqua pars, &c. i. & demõ illius. qm̃, cum posuerimus motum infinitũ in tẽpore finito, & acceperimus aliquam partẽ illius tẽporis, tunc motum mouetur in illa parte p aliquã partem spatij. nam impossibile est vt per idẽ spatiũ moueatur in pte, & in toto tẽporis. D.d. & in æquali ẽt mouebitur per aliã partem, &c. i. deinde, si posuerimus ipsum moueri in aliam partẽ temporis æqualẽ primę parti mensuranti, deinde in tertia, deinde in quarta, & similiter
I vnaquaq; partium tẽporis donec tempus consumatur, tunc congregabuntur

A gabuntur ex hoc spatia finita men sura,& numero, & indifferenter siue motus eius in illis ptibus fuerit ęqualis, aut diuersus. Et hoc intendebat, cũ d. siue fuerit æqualis præcedenti, aut inęqualis. i. siue motus eius in scda parte fuerit ęqualis motui eius I prima, aut inęqualis. Qm̃ non est differẽtia inter hoc, qđ sit ęqualis, aut inęqualis in illis tẽporibus ęqualibus: cũ vnaquęq; partiũ spatij, quas motũ pertrãsit in illis tẽporibus, fuerit finita: qm̃ cõgregatũ erit finitũ, licet mot⁹ nõ sit ęqualis in se. D.d. vnde manifestũ ẽ, &c.

B i. manifestũ est igitur ex his ꝙ, cum tp̃s cõsumetur per motũ illius motu p vnamquãq; partium æqualiũ parti mẽsurãti, ꝙ illud, p qđ mouetur, nõ cõsumet. nã infinitum mouetur per spatium Ifinitũ. D.d. partitio. n. est finita. i. & declaratũ est superius, qm̃ necesse est spatiũ, per qđ est motus, consumi. nam partes oẽs, p quas motũ mouet in illo tp̃e, sunt finitę mensura, & nũero, s. qm̃ vnaquęq; est finita in se, & numerus oĩum est finitus. sed positũ est eas esse infinitas. & hoc est ipoſſe. D.d. ergo infinitũ non mouetur in

C tẽpore finito. i. declaratũ est igit̃ ex hoc, ꝙ aliquod infinitũ non mouet̃ I tp̃e finito. qm̃ sequit̃ ex hoc vt aliqđ infinitũ moueatur p spatiũ finitum: & sic aliquid mouetur per spatiũ minus: ipso qđ est Ipoſſe. Et debes scire, ꝙ ex hoc apparet ꝙ ipoſſe est infinitũ moueri oĩno. nã ꝙ non mouetur tp̃e infinito necesse est ipsum moueri semper tẽporibus finitis ſm continuationẽ, & perpetuitatẽ. D.d. & nulla est differentia, &c. i. qm̃ sequitur motum pertrãsire spatiũ infinitum in tp̃e finito, dico ergo ꝙ sequit̃ ex hoc, vt motus ei⁹ sit D in toto tp̃e vnus, s. motus infinitus.

His aũt demõstratis, manifestum est ꝙ neq; finitam magnitudinẽ infinitũ contingit trãsire in finito tẽpore propter eandẽ cãm. in parte. n. tẽporis finitam transibit, & in vnaquaq; similiter: quare in toto finitam.

Hoc quidẽ declarato, manifestum est esse impoßibile ẽt magnitudinem finitam pertransire infinitum in tempore finito, propter illam eandẽ causam, s. quoniam in E *parte tẽporis pertransit finitum, & in vnaquaq; partiũ similiter: ergo in toto pertransibit finitum.*

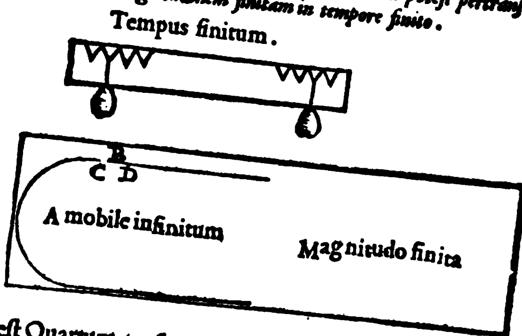
Cum declarauit ꝙ impoſſe est aliqđ finitũ pertrãsire spatiũ finitum tp̃e infinito, neq; aliquod infinitũ I tp̃e finito, dixit ꝙ ex hoc patet cõuersum primi esse impossibile, qđ est, aliqđ finitũ pertransire magnitudinẽ infinitã in tp̃e finito. Nam, cũ tp̃s diuidetur in partes ęquales, statim spatiũ erit similiter ſm illũ numerũ, siue motus fuerit ęqualis, aut inęqualis. ex quo sequit̃ spatiũ F esse finitum. D.d. pp illam eandem causam. i. & hoc manifestũ est ex illa eadẽ propõnẽ, qua vsi sumus in prędictis declarationibus, s. dicente ꝙ in parte temporis mouebit̃ p partem spatij finitam. impoſſe. n. est totum, & partem pertrãsiri in eodem tẽpore. D.d. &, similiter in vnaquaque partium, i. prtiũ tẽporis ęqualium primæ. D.d. ergo & in toto, &c. idest, ergo necesse est vt motum pertranseat in toto tempore finito spatium finitum. 63

G Qm̄ aũt finitum nõ trãsibit infinitam infinito tpe, manifestum est φ neq; infinitum finitã. si.n. infinitum finitã, necesse est & finitam transire infinitũ. nihil.n. refert vtrumuis esse id, qđ mouetur. vtroq;.n. mõ finitum transibit infinitũ. Cum.n. moueat̃ infinitum, in quo est A, erit aliqd ipsius s̄m B finitũ, vt C D. & rursus aliud, et aliud, & semp̃ sic. quare simͥl accidet infinitũ motum esse p̃ finitum, & finitum trãsisse infinitum. Ne-
H que.n. fortassis possibile est aliter infinitum moueri per finitũ, q̄ȝ φ finitũ transeat infinitũ, aut latiõe vtendo, aut mouẽdo. quare, qm̄ hoc impossibile est, non transibit infinitum finitũ.

Et, cum finitũ non pertranseat infinitum in tempore finito, manifestum est per se quòd neq; etiam infinitum pertransit finitum. enim infinitum pertransit finitũ necesse est finitum pertransire infinitum. Quoniam, cum moueatur infinitum, s. A, tũc quiddam eius erit in B finito, v.g. C D. & erit etiam aliud ex eo post aliquid, & sic semper. ex quo sequitur vt infinitum moueatur per finitum, & finitum pertranseat infinitũ. Quoniam videtur mihi quòd impossibile est infinitum moueri per finitum alio modo, nisi vt finitũ pertranseat infinitũ, aut cursu, aut mensuratione. &, cum sit hoc impossibile, est impossibile, infinitum pertransire finitum.

Demonstratio, probans quòd mobile infinitum non potest pertransire magnitudinem finitam in tempore finito.

I

M

64 Hoc est Quartum quęsitum. & est, φ motum infinitũ non põt per trãsire spatiũ finitum, sicut declaratũ est qm̄ impoſſe est moueri tẽpore finito. Et d. Et, cum finitũ, &c. & modus cõtinuationis in eo est, qm̄, quia declaratum est finitum nõ p̃transire spatium infinitum in tempore finito, declaratũ est ipsum nõ pertransire finitum omnino. Nã, si per-

A pertransiuerit, pertransibit in tēpore, qđ iā desijt: & qđ est tale, est finitum. &, cū declaratū sit ꝙ finitum non pertransit oīno spatium infinitū: manifestū est ꝙ motū infinitū non pertransibit spatium finitū. D. dedit rationē super hāc cōtinuationē, & dixit: s.n. infinitū pertrāsibit finitum, &c. i. & declaratum est ipsum nō pertrāsire illud. qm̄, si infinitū pertransibit finitū, pertrāsibit illud in tpe finito: sed declaratum est ipsum non pertransire illud in tpe finito: ergo oīno nō pertransibit illud. D. induxit exemplificationē, qua certificatur hoc, & d. Qm̄,
B cum infinitū, s. A moueat, &cę. i. & ista consecutio est vera. quia, cū posuerimus ꝙ infinitum pertrāsit spatium finitum, s. A, tunc quiddā infiniti erit ī hoc spatio, qđ est B, & erit hoc quiddā ęquale huic spatio. sit igit hoc quiddam C D. Et, cū posuit ꝙ necesse est vt pars finita moti infiniti sit in spatio finito, per qđ mouetur, & vt illa pars sit ęqualis spatio finito, & dixit, & erit ēt alıđ, &c. i. & necesse est, cū istud motū infinitum trāsferat, vt illa pars eius ēt sit ęqualis spatio, per qđ mouet alia à
C prima parte, & per secundam ēt tertia pars, & sic semp. D. d. ex quo sequit, &c. i. qm̄, quia spatiū superponitur rei motę, & minus mensurat maius, necesse est, cū motum fuerit maius spatio, vt mensuret motū à spatio. &, cum motum fuerit minus spatio, necesse est vt motū mēsuret spatium. & non erit dña inter hoc, ꝙ infinitū pertranseat spatiū finitum, & inter hoc, ꝙ finitū pertranseat spatiū infinitū: qđ est impossibile, s. qm̄ in moto infinito necesse est mensurari p spatium finitum, &

in⁹ mēsurat maius. Idē. 10. c. t. c. 4.

moto finito mensurare spatiū infinitum. qm̄ nulla differentia est in hoc, ꝙ mensuret spatium: sed mēsurans in moto finito per spatium infinitum est motū: & mensurans motū infinitū per spatiū finitū est quiescens. Deinde cōfirmauit hoc, & d. Qm̄ mihi vr, &c. i. qm̄ impossibile est imaginari ꝙ motū infinitū pertranseat fm totū finitum, alio modo ab eo, quo imaginatur ꝙ motū finitum pertrāseat spatium finitū. Si igit hoc fuerit impossibile, illud erit impossibile. i. fm ꝙ imaginatur ipsum pertransire illud cursu, aut mensuratione. Et induxit hoc disiunctiuum, aut qm̄ motum finitū, cum pertransiuerit spatium infinitū, pertransibit illud cursu. &, cum motū infinitū pertransiuerit spatiū finitum, pertransibit illud mēsuratione, non cursu. & non est differentia inter istos duos pertransitus in hoc, ꝙ impossibile sequatur. E

At vero neq; infinitū in finito tpe transibit infinitū. s.n. infinitū, & finitū. inest. n. infinito finitū. Amplius autem & tēpore accepto eadem erit demſro. F

Neq; infinitum pertransit in tempore finito infinitum. quoniā, si pertransit infinitum, pertransibit ēt finitum. quoniam in infinito est finitum. Et, cum ēt considoratū fuerit de hoc secūdū tps, similiter proueniet ex demōstratione.

65 Hæc est Quinta declaratio, & est de illo, qđ remanet ex diuisiōe, s. vt motum infinitum moueatur tempore finito. qm̄ illud, quod est tale, aut mouetur per spatium infinitū,

G aut finitum, s. vt moueatur infinitũ per infinitum in tem pore finito. Et dixit: qm̃, si transiuerit infinitũ, pertransibit ẽt finitum, i. qm̃, cũ positũ sit infinitũ pertransire spatium finitum in tp̃e infinito, necesse est vt finitum pertrãseat spatiũ infinitum in tempore finito: qđ est impossibile, vt declaratum est. D.d. qm̃ in infinito est finitũ, i. & necesse est, cum infinitũ pertransiuerit infinitum in tp̃e fin ito, vt finitum ptranseat infinitum. qm̃ in infinito pertransito est pars finita necessario, q̃ pertransit spatium infinitum in tẽ-
H pore finito. D.d. Et, cum ẽt consyderatum fuerit ſm tempus, &c. i. prouenit etiam demſo, ex qua declaratum est ꝙ impossibile est infinitũ moueri tẽpore finito. & illa demõstratio est per diuisionem temporis quoniam per diuisionem temporis diuiditur spatium. Si igitur tẽpus fuerit finitum, & spatium erit finitum: sed quia positum est ipsum esse infinitum, hoc est impossibile.

Qm̃ aũt neq; finitum infinitũ transibit, neq; infinitũ finitũ, †{ neq; infinitũ in finito tẽpore mouetur, manifestum est ꝙ ne-
I que motus erit infinitus in finito tempore. quid.n. refert motum, aut magnitudinem, infinitũ facere? necesse.n. est, si vtrũuis, & alterum esse infinitum. omnis enim latio in loco est.

† a. l. neq; infinitum finitum.

Et, cum sit impoßibile finitum moueri per infinitum, aut infinitũ per finitum, aut infinitum in tẽpore finito, manifestũ est quòd motus infinitus non erit in tẽpore finito. non.n. est differentia inter K *hoc quòd motus sit finitus, aut magnitudo. quoniam necesse est, si alterum fuerit infinitum, vt reliquum sit infinitum. omnis enim translatio est in loco.*

Cũ declarauit, ꝙ impossibile est aliquod finitũ moueri per spatium infinitum ĩ tp̃e finito, aut aliquod infinitum in tẽpore finito, siue spatium fuerit finitũ aut non fuerit, declaratur impossibile esse vt motus infinitus sit in tempore finito. Qm̃ hoc aut erit per spatiũ, aut per rem motã. si autem per spatium, tũc aliqđ infinitum mouebitur per spatiũ infinitum in tp̃e finito. si vero infinitas in motu fuerit per rẽ motam, tũc aliqđ infinitum mouebitur in tẽpore finito, aut per magnitudinẽ finitam, aut infinitam: sed hęc destructa sunt: ergo destructũ est aliquem motũ infinitũ esse in tẽpore finito. & hoc intendebat declarare superius. & ipse vtetur hoc tãq̃ fundamento in Septimo. Et dicit: Et, cũ sit impossibile, &c. i. &, cum sit declaratum, qm̃ impoſſe est motum infinitum pertransire spatiũ infinitum in tẽpore finito, aut motũ infinitũ spatium finitum, vel infinitũ in tẽpore finito, manifestum est ex hoc, qm̃ impoſſe est vt motus ĩfinitus sit in tempore finito. D. declarauit consecutionem, & dixit: non.n. est dĩa, &c. i. qm̃, cũ sit impossibile vt motũ finitũ moueať per spatiũ infinitum in tẽpore finito, aut motũ infinitum in tp̃e finito, manifestũ est, ꝙ impossibile est vt motus ĩfinitus sit in tp̃e finito. qm̃, si fuerit infinitus, aut erit per magnitudinẽ infinitam,

A tam, aut motũ infiniti: sed hęc duo sunt impossibilia: ergo impoſſe erit, vt motus infinitus sit in tpe finito. D.d. nõ.n. est dña, &c.i. cum nõ sit dña, siue ponať ꝙ motus infinitus est in tẽpore finito, aut ꝙ magnitudo infinita mouetur in tpe finito. D.d. qm̃ necesse est, &c.i. qm̃ necesse est, si motus fuerit ĩfinitus, vt magnitudo sit infinita, aut illa, p quã est motus, aut illa, quę mouetur. & similiter, si alterũ istorũ fuerit infinitum, motus erit infinitus. D.d. oĩs .n. translatio est in loco, i. & ista etiã consecutio est in motu locali, s. qm̃,
B cũ fuerit positũ ꝙ motus in loco ẽ infinitus, necessario erit magnitudo infinita, aut illa, per quã est motus, aut locus, & motũ insimul. Similiter, si alterũ istorũ fuerit infinitũ, motus erit infinitus. sed, cũ motum fuerit infinitũ, spatiũ erit infinitum: & nõ conuertiť. Vtrum autẽ, si augmentũ fuerit infinitũ, magnitudo erit infinita, siſr &, si alteratio fuerit infinita, alteratũ erit infinitum, consyderandũ est. & nõ apparet sicut in translatione. & ideo d. post, omnis.n. translatio est in loco. vnde opinandum est ꝙ hoc no
C mine motum vtitur in hac declaratione proprie, s. in loco. & in vltimo istius tractať declarabitur simpſr. qm̃ impoſſe est ꝙ aliqs motus quatuor motuum sit infinitus præter translationem circularem.

Documẽtum.

In hoc. 6 ſſt.t.c. 92. & 93.

Eodem pacto esse in eo, quod in Quietem tendit, et in Quiete, vt etiam in motu, quod .s. non detur in eis primum. Cap. 4.

QVoniam aũt oẽ aut moueť, aut quiescit, qđ aptum natura est, qñ aptũ est, & vbi, & quo pacto, necesse est oẽ, qđ stat, cũ stat moueri. si enim nõ mouetur quiescet, sed non contingit vt ad quietẽ tendat quiescens.

Et, quia omne aut mouetur, aut quiescit, s. quod innatum est, & quo, & secundũ quod, necesse est vt cessans, cum cessat, moueatur, nam, si omnino non mouetur, quiescit. et impossibile est vt quiescens sic tendat ad quietem.

67 Cum declarauit prius ꝙ neq; in motu, neq; in primo tpe, qđ superponitur motui, inueniť primũ naturaliter, s. prim⁹ motus, aut primũ tps, cum motus, & tps semper sint diuisibilia, vult nũc declarare ꝙ ita est in re ad quietẽ, & in ipsa quiete, sicut in motu, s. qm̃ non inueniť prima quies naturaliter in re quiescẽte, neq; primũ tps, quod est pars tẽporis, in quo quiescẽs quiescit, s. temporis ęqualis quieti: siſr neq, inueniť primũ tps, in quo motum vadit ad quietẽ, quod dř cessatio. Et incœpit declarare prius hoc in cessante, & dixit: Et, quia oẽ, &c.i. & quia oẽ, de quo vere dř ipsum eẽ aut qescens, aut motũ, est illud, qđ innatũ est recipere motũ, & quietẽ, & est in loco, in quo innatũ est recipere motũ, & quietem, & ĩ dispõne, ſm quã innatum est recipere motũ, & quietem. Et dixit: quod innatum est moueri. nã illud, quod non est innatũ moueri, v.g. punctus, nõ dř quiescere, aut moueri. Et d. & quo nã illud, quo moueť, moueť in re diuisibili: &, cũ fuerit in instanti, nõ dř quiescere, neq; moueri. Et d. & ſm ꝙ. vt distingueret inter illud, qđ moueť

B

E

Dispõnes qescẽtis, & moti.

F

Vide t.c. 4. ph.t.c. 118 & hic. 5.t. c. 30.

Pría expõ

G in potentia,& illud, qđ mouetur in actu, s. ré motá esse in poté́tia, aut ĩ actu. si. n. fuerit in poté́tia, erit mota in poté́tia, & erit innata moueri in poté́tia, &, si in actu, actu. Vel dixit hoc distinguendo inter motũ, quo res mota innata est moueri, & inter illud, quo nõ est innata moueri. & est euidentius. Cũ posuit hoc quasi ꝓcedés, d. ergo necesse é vt cessans, &c. i. ergo necesse est ĩ cessante, qđ ĩuenit in eo, qđ mouet, aut quiescat non in eo, qđ semp mouet, vt, cũ dr cessare, tunc dicat moueri: cum sit impossibile dicere tunc ipsum quie H scere. nã, cum cessat, tendit ad quietem: & impossibile est vt illud, qđ tendit ad quietem, sit quiescens.

Scđa expõ

Hoc aũt demonstrato manifestum est ꝙ et in tempore stare necesse est. quod enim mouet, in tempore mouetur: quod autem stat ostensum est moueri: quare necesse est ĩ tẽpore stare.

Hoc quidem declarato manifestum est, quòd cessans cessat in tempore, cum motum moueatur in tempore: & sit declaratũ quòd I cessans est motum: ergo necesse est ipsum cessare in tempore.

68 Quia omne cessans est motũ: & oẽ motum est in tempore: ergo omne cessans est ĩ tempore. minor autem declarata est. qm̃ cessans est illud, quod innatum est moueri, aut quiescens non est sine altero: ergo omne cessans aut est motũ, aut qescens: sed non est quiescens: nam cessans tendit ad quietem: & quicquid tendit ad aliquid non est in illo: ergo cessans non est quiescens: ergo omne cessans est motum.

Amplius autem, si velocius quidem, & tardius in tempore dicimus, stare autem est velocius, & tardius.

Et etiam non dicitur velocius & tardius, nisi in tẽpore, & cessatio est velocior, & tardior.

Omne cessans est aut velocius aut tardius: & omne velocius, aut tardius est in tempore: ergo oẽ cessans est in tempore.

In quo aũt tẽpore primo id quod stat, stat in quouis huius necesse est stare. diuiso. n. tempore, si in neutra quidem partium stat, neq; ĩ toto: quare nõ vtiq; stat id, quod stat. si vero ĩ altera nõ vtiq; in prĩo toto stat. sm. n. * vtrũq; in hoc stat, sicut dictum est, & in eo, qđ mouet, prius. Vt autem id, qđ mouet, non est in quo primo mouetur, sic neq; ĩ quo stat id, quod stat.

Et primum tempus, in quo cessans cessat, necesse est vt in quodlibet eius cesset. nam, si illud tempus diuidatur in duo, tũc si in neutra parte cesset, ergo neq; in toto cessabit, ergo cessans non cessat. &, si in altera parte cessat, ergo non totum est primum eius, in quo cessat. quoniam cessauit in alio: & est illa pars, vt dictum est de moto. Quemadmodum ergo in moto non est aliquod primum, in quo mouetur, similiter neq; in cessante est aliquod primum, in quo cessat.

Cum declarauit ꝙ cessans cessat in tp̃e, vult declarare etiã ꝙ non est pri-

A primum tps, in quo cessat. & vr ꝙ cessans sit idẽ cum moto omnimodo: sed nõ est verum: sed motũ, & cessans sunt idẽ ſm subiectũ,& duo ſm modũ. corpus.n. cum accipiatʳ ſm qualitatẽ quiescentem, dr quiescẽs,&,cũ accipiatur ſm ꝙ hẽt qualitatem transmutatam,dr motũ.&, quia trãsmutatum in qualitate vadit ad qualitatẽ mobilem, ſm hoc dr motum. Motũ igitur est motũ, ſm ꝙ transmutatur in alia qualitate,& transfertur in ea ad finẽ, ſm ꝙ finis est complemẽtũ tm̃ illius motus.v g. ſm ꝙ transmutatʳ de albedine imperfecta in nigredinẽ. est B autẽ cessans,ſm ꝙ transfertʳ ad quietẽ. &,quia quies accidit cõplemẽto,ad qd est motus, ideo cessatio accidit moto. & iõ sunt vnũ ſm subiectũ, Alia dsio. & duo ſm modũ. Aut dicamus ꝙ est cessans ſm partẽ habitã, & motum ſm partẽ habendam. Dicit: Et primũ tps.&c.i.& necesse est vt cessans dicatʳ cessare in qualibet parte tẽporis,qd ẽ æquale cessanti. omne .n. tempus est diuisibile. Deinde incœpit declarare hoc, & d. nam,si illud tẽpus diuidatur in duo, &c.i.& necesse est vt cessans cesset in quali C bet parte primi tẽporis.si.n.illud tẽpus diuidatur in duo ęqualia, cum oẽ tempus sit diuisibile, tũc cessans aut non cessabit in aliqua parte: & sic non cessabit in toto illo tpe, qd est cõntra positũ, aut cessabit in altera tm̃: & sic illud tẽpus non erit primũ: cum nõ dr cessare in eo, nisi quia cessat in aliqua parte eius.& hoc intendebat, cũ d. nõ est totum primũ,in quo cessat,i. & sequitʳ hãc positionẽ, vt non sit illud tps totũ, qd est compositũ ex duabus partibus primũ,in quo cessans cessat.D. d.cessauit.n.ĩ alio: & est illa pars.i. D qm̃, si positũ fuerit ꝙ cessans cesset in aliqua parte primi tẽporis, tũc illud tẽpus non erit primũ: qm̃ cessauit in alio, antequã cessaret in illo tẽpore: & illud aliud est aliud ab alia parte posita: & sic illud tẽpus non erit primũ.& intendit per hoc, quod d.& illa pars,partẽ primi temporis, in quo positũ fuerit cessans. D.d. vt dictũ est de moto, i.qm̃ declaratio eadem est in eis.nam,cum posuerimus primum tẽpus, in quo motum mouetʳ,& diuiserimus illud tempus ĩ duo, & processerimus hac via demrationis, sequitur vt in hoc E non inueniatur primum ęquale. & ideo d. Quemadmodum igitur in moto,&c.i. quemadmodum igitur in moto non inuenitur ex tempore aliquod primum, in quo incœpit moueri, similiter neque in cessante inuenitur aliquod primum, in quo incœpit cessare.

Neqȝ.n.ipsiꝰ moueri, neqȝ ipsius stare aliquid est primũ. Sit .n.in quo primo stat, ĩ quo A B. hoc igitʳ impartibile qdẽ nõ cõtingit esse.motus.n.nõ est ĩ impartibili, ꝑpea ꝙ motum est ali F qd ipsius: qd autẽ stat demonstratũ est moueri. At vero,si diuisibile est, in quauis partiũ ipsius stat. hoc.n.ostẽsum ẽ priꝰ, ꝙ in quo stat primo, in quauis parte illius stat. Qm̃ ergo tempus est, in quo prio stat, & non impartibile: omne autem tempus in infinita diuisibile: nõ est in quo primo statur.

Quoniam neqȝ ex moto,neqȝ ex cessante est aliquod primũ. Et demon-

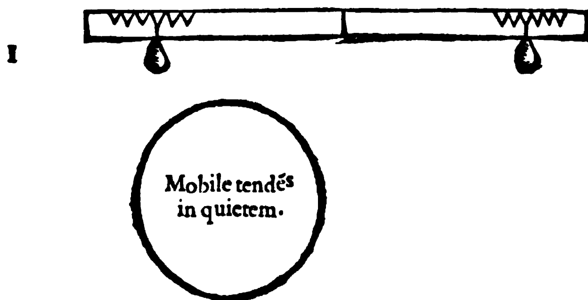
OO iiij

G *mōstratio illius sit illud, in quo primo erit cessans A B. impossibile est igitur hoc esse indiuisibile. motus.n.non fit in indiuisibili: nam erit aliquid, & iam ex ipso mouetur. Et declaratum est, quòd cessans est motum, &, si fuerit diuisibile, erit cessans in quacunq; parte eius. nā hoc declaratū, quoniā, cum fuerit aliquid, in quo erit pri mo cessans, tunc cessans erit ī qua cunq; parte illius. Et, quia illud, in quo est primo cessans, est tempus, non indiuisibile: omne.n.tēpus est diuisibile in infinitum: ergo nihil est, in quo primo erit cessatio.*

Demonstratio, ostendens quòd non est accipere primum tēporis in statione mobilis.

A Primum temporis B Tempus.

I

71 Cum declarauit hoc sermone, repetit declarationē p exēplū, & dicit. Qm̄ neq, ex moto, neq, ex cessante, &c.i.qm̄ neq, motum, neq; cessans
H habet primā partē motus, aut cessationis. nā si hoc esset, tunc motus, & tēpus, & vlt̄ continuum cōponerentur ex indiuisibilibus. D.d. sit igitur illud, in quo, &c.i. sit igitur primū tp̄s, in quo erit prima cessatio A B. D.d. & impoſſe est vt hoc sit indiuisibile, i. primum tp̄s, ī quo ponitur prima cessatio A B. D.d. mot⁹.n.nō est in aliquo.i. & diximus q̄ istud primū tēpus necesse est vt sit diuisibile: quia iam declaratum est q̄ oē cessans est motum, a & q̄ motus non sit in aliquo indiuisibili: qm̄ pars recedens, & accedens motus esset eadē: & sic pars antecedē fuit ex se, & fuit anteq̄ esset. Et hoc intendebat, cum d. nam erit aliq̄d. & iam mouetur ex seipso, i. nam sequitur ex hoc q̄ aliquid mouetur ex seipso. & hoc est simile ei, q̄d dixit in initio istius tractatus. qm̄, si motus esset indiuisibilis, tunc res, cū mouetur, iam esset mota. &, cū motus sit diuisibilis, necesse est vt illud, in quo est motus, sit diuisibile, s. tēpus, & locus. Deinde d. &, si fuerit diuisibile, &cęt. idest &, si istud primum tempus fuerit diuisibile, vt sumus coacti per rationem, tunc cessans erit cessans in qualibet parte eius, sicut in toto: & sic erit cessan

a Mot⁹ nō fit i aliquo īdiuisibili

A sans in medietate, sicut in toto, & in medietate medietatis, sicut in medietate, & sic in infinitum. & hoc est in potentia. & sic non contingeret vt ante cessationem esset cessatio, & ante motum esset motũ in infinitum. quod est impossĕ. qm̃ ſm hoc non fieret motus. ſm hoc igitur intelligendum est hoc. D.d. qm̃ hoc declaratũ est. &c. & intẽdit hic per primum, tp̃s æquale: & est illud, quo vtitur hic pro principio, in declarando ꝙ initium cessatiõis nõ habet primum tempus. & quasi dicat, &, quia declaratũ est ꝙ in qualibet parte tp̃is æqualis cessationi cessabit cessans, necesse est vt nõ sit tẽpus primum, in quo incœpit cessare. & hoc intendebat, cum dixit: & quia illud, in quo est, &c. i. non inuenitur aliquod primum, in quo erit prima cessatio. s. neq; ex ipso tp̃e, neque ex loco, in quo est cessatio, neq; ex ipsa cessatione. & cõtinuatio cõsequentis cum præcedente in hoc sermone manifesta est ex p̃dictis. B

Neq; q̃es neq; mot⁹ in impartibili.

C Neq; igitur quiescens, quando primum quieuit, est. in impartibili enim non quieuit, propterea ꝙ non est motus in ĩpartibili. in quo autem est ipsum quiescere, & ipsum moueri. tũc .n. dicimus quiescere, quãdo, & in quo aptum natura est moueri non mouetur id, quod aptum natura est.

Neque quiescens etiam quiescit in primo tempore. quoniã non quiescit in indiuisibili. motus enim non fit in indiuisibili: & in illo, in quo est quies, in ipso est motus. declaratum est enim quoniam tunc dicitur aliquid quiescere, cum illud, quod innatum est moueri, non mouetur in eo, in quo innatum est moueri. D

72 Cum declarauit, ꝙ neq; motum neq; cessans habet primum. vult ostendere hoc etiam in quiescente, & dixit: Neq; etiam quiescẽs habet tẽpus primum, in quo quiescit. D. dedit causam, & dixit: quoniam non quiescit in indiuisibili. i. cum sit impossĕ ipsum quiescere in tempore indiuisibili, cum motus non sit in indiuisibili, &c. i. & necesse est vt quies non sit in indiuisibili propter duo, E quorum alterum est, quoniam motus impossĕ est vt sit in indiuisibili, & hoc demonstratum est: alterum vero est, ꝙ illud ex tempore, in quo motus potest esse, in illo potest esse quies, & illud, in quo motus nõ potest esse, neq, potest etiam quies eẽ in eo. D. incœpit declarare hoc, & dixit: declaratum est enim. &c. i. & necesse est vt aliquid non possit qescere, nisi in eo, in quo potest moueri: quia describimus quiescẽs, quod est quiescens principaliter, & vere, & non transumptiue, quod est innatũ F moueri, cum non mouetur in illo, ĩ quo est innatum moueri. s. tempore, & loco. & ideo necesse est vt omne quiescens quiescat in tempore, & loco. &, si esset possĕ aliquid quiescere in instanti, in quo est impossĕ moueri, tunc diceretur quiescens, sicut dicitur ꝙ punctus est quiescẽs, s. in figura. Et syllogismus componitur sic. Oẽ quiescens quiescit in eo, in quo innatum est moueri: & illud, in quo innatum est moueri, est diuisibile: ergo omne quiescens

De quiete trãsũp... ua, vide. 4 ph. cõ. 118

quie-

G quiescit in diuisibili .&, cum sit declaratum ipsum quiescere in diuisibili, declarabitur ꝙ quies quiescentis non habet primum tempus per illam demonstrationem, per quam fuit hoc declaratum in cessante, & moto.

Amplius autem & tunc dicimus quiescere, cum similiter se habet nunc, & prius, tanquam non vno quodam dijudicantes, sed duobus minimis. quare nō erit in quo quiescit, impartibile. H Si vero partibile est, tempus vtiq; erit, & in quauis ipsius partium quiescet. eodem enim modo demonstrabitur, quo & in prioribus. quare nihil primum erit.* hæc autem causa est, quia quiescit quidem, & mouet omne in tempore. tempus autē nō est primum, neq; magnitudo, neque omnino vllum cōtinuum: omne.n. ī infinita partibile est.

* a.l. huius autem.

Et etiam dicimus aliquid quiescere, cum eodem modo fuerit nūc, & prius, quasi non considerantes I *ipsum secundum vnum, sed saltē secundum duo. vnde necesse est vt illud, in quo est quies, non sit indiuisibile. Si igitur fuerit diuisibile, necesse est vt sit tempus, & vt sit quiescens in quacūque parte eius. hoc enim declarabitur per illud idem, per quod declaratum fuit prius. ergo nō est hic primum, & causa in hoc est: quoniam omne, quod quiescit, aut mouetur: quiescit, aut mouetur in tempore: & non est primum tempus, neque prima magnitudo: & vniuersaliter non est primum continuum: quoniam quodcunque talium est diuisibile in infinitum.*

Hæc est secunda declaratio, q̄ quies non habet primum tempus in quo quiescens quiescit primo. Et dicit: Et etiam dicimus, &c. i. & etiam manifestum est ꝙ tunc dicimus aliquid quiescere, cum fuerit in eodem statu, & in hoc instanti, & in alio instāti præcedenti, & saltem in duobus instātibus. & causa ī hoc est, ꝙ motum, aut quiescens non inueniuntur in actu, nisi in eo, ꝙ est actu tpis. s. in ipso tempore, non in instanti. q̄m instans est in potētia. Et, quia hæc est actio animæ in quiescente, q̄m anima tunc intelligit quietem, q̄n intellexerit idem corpus in eodem statu, saltem in duobus instātibus, dixit: quasi non consyderamus, &c. i. & videmus quasi qui nō cōsyderat, neq; intelligit rem per vnum, sed per duo. i. per duo instantia. & quia quiescere non intelligitur & comprehenditur nisi comprehēdendo duo instantia: & cum declaratum est ꝙ inter quælibet duo īstātia est tempus: necesse est vt omne quiescens quiescat in tempore: & omne tempus est diuisibile. & ideo dixit post, vnde necesse est vt illud, in quo est quies. &c. i. vnde necesse est vt pars temporis, in qua est quies, non sit indiuisibilis. v. g. instans, sed diuisibilis. D. d. Si igitur fuerit diuisibile, necesse est vt sit tempus. i. si igitur fuerit diuisibile in duo īstātia: & inter quælibet duo instantia est tempus: necesse est vt quies sit in in tempore. D. d. & vt sit quiescens in

A in qualibet parte eius. i. & si illud, in quo est quies, sit tempus: & omne tempus est diuisibile in tempora: necesse est vt sit quiescens in quacunq; parte accipiatur de illo tempore: ex quo declarabitur φ quiescens non habet primum tempus per illam eandem demonstrationem, per quã declaratũ fuit hoc in motu, & cessante. & hoc intendebat, cum dixit: hoc .n. declarabitur, &c. Et, cum declarauit hoc, repetit conclusionem, & dixit: quapropter necesse est primũ non esse. i. primum tempus. deinde dedit causam in hoc moto, & quiescen.., & dixit: & causa in hoc est, B qm, &c. i. & sciendum, φ ista causa in quiescente non est vera in hoc moto, & quiescente ẽt. nam diuisibilitas temporis est causa vt quiescẽs non habeat primam quietem, s mo to autem tempus non est causa huius. sed concomitatur causam. & cã in hoc, φ motum est tale. s. non habens primum motum est. qm motum est continua magnitudo, & in magnitudine continua, sicut diximus. ista. n. prioritas est impossibilis in istis rebus propter cõtinuationem: & continuatio in istis primo C inuenitur in magnitudine, & ppter magnitudinẽ inuenitur in motu, & propter motum in tempore: tempus ergo primo caret, eo φ mot9 caret illo, motus vero caret illo, eo φ magnitudo caret illo etiam.

Continuatio prio i uenit in magnitudine, & p ipsam i motu, & p motũ i tpe. i de i. c. 5. & . 7. & . 39.

Quoniam autem omne, qđ mouetur, in tempore mouetur: & ex quodam in quoddam mutatur, in quo tempore mouetur secundum se, & non quia in illius aliquo, impossibile est tunc ſm aliquid esse primum quod mouetur. quiescere. n. est in eo D dem esse, tempore aliquo & ipsum, & partium vnamquamq;. sic. n. dicimus quiescere, qñ in alio, & alio nunc verum sit dicere φ in eodem & ipsum, & partes sunt. Si aũt hoc est quiescere, non contingit id, quod mutaẽ, ſm aliquid esse totum ſm primum tempus. tempus. n. omne diuisibile est. quare in alia, & alia ipsius parte verum erit dicere φ in eodẽ sit & ipsum, & partes. Si vero non sic est, sed vno solo nunc est, non erit tempore E vllo ſm aliqd, sed ſm terminũ temporis. in ipso autem nunc est quidem semper ſm aliquid manens: non tamen quiescit. neque. n. moueri, neq; quiescere ẽ in ipso nunc. sed non moueri qdem verum est in ipso nunc, & esse ſm aliquid, in tempore aũt non contingit esse, ſm quod quiescit. accideret enim id, quod fertur quiescere.

Et, quia omne motum mouetur in tempore, & transmutatur de F *aliquo in aliquid, ideo tempus, in quo mouetur per se, non quia est in quadam parte illius temporis: impossibile est vt motum sit ĩ aliquo eius. quoniam permanentia alicuius, & vniuscuiusque suarum partium in eadem re in aliquo tempore. quoniã sic dicimus aliquid quiescere. s. cum in instanti post aliud instans erit verum dicere illud manere: & suas partes in aliquo. Et,*

cum

G *cum hoc sit quies, impoßibile est vt illud, quod transmutatur aliquo modo transmutationis, sit secũdum totum in primo tempore ĩ aliquo. nam omne tempus est diuisibile. necesse est igitur vt sit verum ĩ vna parte per aliam diuidi in eadem dispositione. Et, cum hoc non sit ita, sed hoc est in vno instanti tantum instãtium: ergo nullus modus transmutationis erit in tempore omnino, sed in extremo tempo-*
H *ris. quoniam in instãti poßibile est vt res sit permanens aliquo modo, quiescens autem non. impoßibile est enim in instanti motum, aut quietem fieri. sed dicere motũ non esse in instanti est verum, & quòd aliquid est in eo quodammodo in tempore, aut impoßibile vt sit, secundum quòd est in quiete.*

74 Vult declarare, ꝙ transmutatum nõ est in eo, in quo transmutatur, ĩ tempore omnino, neq; in primo tē
I pore, in quo transmutatur. s. æquali transmutationi, neq; in aliqua parte eius, sed est in trãsmutatione ĩ instanti, v.g. qm̃ translatum per magnitudinem non est in magnitudine in primo tempore, neq; in parte eius, sed in instanti, & dicit: Et, quia omne motum, &c. i. & quia declaratum est ꝙ omne motum mouetᷣ in tempore, & ꝙ transmutatur de aliquo in aliquid continue, ideo tempus, in quo motum mouetur per se, .s. primum tempus, quod est ęquale motui eius, in quo motum nõ dicitᷣ moueri gratia partis, impoſſe est vt motum sit in illo, in quo mouetᷣ. s. in hoc tempore, aut in aliqua parte illius. D. induxit impoſſe, quod sequitur ex opposito huius positionis, & dixit: qm̃ permanētia alicuius, &c. .i. & impoſſe est vt trãsmutatum sit in re, in qua transmutatur, in tēpore primæ transmutationis, neq; in parte illius. qm̃, si transmutatũ fuerit in prima transmutatione ĩ tempore, sequetur vt ipsum, & suæ partes sint in eadem dispõne in illo tēpore, in quo dr̃ esse in transmutatione: & aliquid esse in transmutatiõe fm omnes suas partes in eodem statu est quiescere: & sic transmutatũ erit quiescens in transmutatiõe nõ transmutatũ. D. exposuit hoc magis, & dixit: qm̃ sic dicim', &c. i. qm̃, cum dicimus aliquid quiescere, nihil aliud intendimus, q̃ vt in plus q̃ in vno instanti sit in eodem statu sine aliqua mutatione. D. d. Et, cum hoc sit quies, &c. i. cum hoc sit impoſſe. s. motum esse quiescens apud transmutationem eius, impoſſe est vt in transmutato aliquo modo trãsmutationis vt transmutatum sit in eo fm oẽs suas partes in aliquo tpe, .s. in tempore primæ transmutationis, aut in aliqua parte eius. Et, cum notificauit, qm̃ necesse est, cum trãsmutatum fuerit in transmutatione in tempore, vt fm omnes partes sit insimul in tempore, qm̃ hoc est ꝓprium eius, quod est in aliquo tempore, & quod est tale, est quiescēs in illo, in quo est, ĩcœpit declarare causam, propter quam necesse est vt illud, quod inuenitur in tempore, ĩueniatur in eo, & suæ partes eodē modo, & dixit: omne. n. tempus est diuisibile, &c. i. & necesse est vt illud, qđ inuenitur in tempore, inueniatᷣ, & suæ

A partes eodem modo plusq̃ in vno istanti. qm̃ omne, quod inuenitur in tempore ex istis, inuenitur in diuisibili, cum omne tempus sit diuisibile: & omne, quod inuenit' in tẽpore diuisibili s̃m prius, & posterius, necesse est vt verum sit dicere de eo in vnaquaq; parte primi temporis, in quo est, q̃ s̃m omnes partes est ĩ eadem dispõne: & quod est tale est qe scens. D. d. Et, cum hoc non sit ita, &c. i. &, cum sit impoſſe vt transmutatum sit in eadem transmutatiõe in instanti post aliud. nam hoc est quiescens: necesse est vt transmutatum sit in transmutatione in ĩstanti, non in tempore. D. d. ergo nullus
B modus transmutationis est in tempore, sed in extremo tẽporis. D. d. &, cum ita sit, non erit transmutatum aliquo modo transmutationis, qd̃ sit in tempore, sed erit in transmutatione de initio ad finem in instãti. D. d. qm̃ in instanti poſſe est, &c. i. & ex ista positione non sequitur primum impoſſe. nam transmutatum, cum ponat' in transmutatione ĩ instanti, tũc positum est aliquod ens in eo, ita, q̃ non sit quiescens. ens, n. in ĩstanti non est ens ĩ eo, ita, q̃ sit
C quiescens, neq; motum, sed tali mõ essendi, in quo hæc duo contraria falsa sunt. &, si dicat' quies, erit æquiuoce. & hoc intendebat, cum dixit: qm̃ in instanti poſſe est, &c. D. d. sed dicere, &c. i. sed dicere aliquid esse ĩ instanti ĩ aliquo, quodammodo nõ est neq; motus, neq; quies, est verũ. D. d. in tempore, vero, &c. i. & vl'r apparet q̃ motum in motu impoſſe ē vt sit in tpe s̃m modum, quo dr̃ vt quiescens sit in tempore. Et hæc declaratio est communis in omnibus transmutationibus. & nulla dubitatio accidit ex eo in motũ, eo q̃ continuatio in motu locali est manifesta per se, & quia impoſſe est imaginari aliquam partem eius existere subito. in cæteris autem motib' est quæstio non parua. videt' n. q̃ aliq̃ partes eorum existunt subito, & q̃ continuatio nõ est manifesta ĩ eis. & nos perscrutabimur de hoc solicite alias. D

Ens ĩ istãti ñ ē ens ĩ eo, ita q̃ ñ sit qescẽs, vel motũ, s; tali mõ eẽndi, in quo hæc duo cõtraria falsa sũt. Idẽ i. 30.71.72 Idẽ 3. 76.

Cõtinuatio ĩ motu locali est manifesta p se, sed in cęteris motib' ē qõ nõ parua. p hoc vide 8. ph. cõ. 23.

SVMMA QVINTA.

Confutat errores quosdam circa ipsum motum.

Soluit rationes Zenonis motum auferẽtes. Cap. I. E

Eno autem male ratiocinatur. Si. n. semper (inquit) quiescit omne, aut mouetur, cum est secũdum æquale: est autem semper id, quod fertur, ĩ ipso nunc s̃m æquale: immobilẽ eã esse sagittam, quæ fertur.

Zeno vero fallitur in argumento. Dicit enim quoniam omnẽ est in aliquo sibi æquali, aut quiescit, aut mouetur in eo: & translatum semper est in instanti: ergo sagitta translata non mouetur. F

Et Zeno cum æquiuocatiõe vtatur in illo, quo vult destruere motũ .s. quia motum per magnitudinem est in instanti in longitudine æquali sibi, ideo argumentum ei' est sophisticum. D. d. Dicit. n. &c. i. dicit .n. q̃ notum est & primum q̃ quodlibet corpus, cum fuerit in vbi sibi equali, aut ponetur in eo quiescẽs, aut motum: sed impoſſe est poni in longitudine sibi æquali motum: et 75

G go est quiescens in eo. D. Induxit minoré propositionem, & dixit: & trãslatũ semper est in instanti. i. & est notum per se ꝙ translatum est ĩ instanti in lõgitudine æquali sibi. Et, cum induxit has duas propositiões induxit conclusionem, & dixit: ergo sagitta, &c. i. cum translatum est in longitudine sibi æquali: & omne, quod est tale, est quiescens: ergo & trãslatum. &, si esset velocissimum omnium. v. g. sagitta est immobilis ergo nihil est motus.

H Hoc autem falsum est. non. n. componitur tẽpus ex ipsis nũc indiuisibilib⁹, sicut nec alia magnitudo vlla.

Sed hoc est falsum. tempus. n. non componitur ex instantibus indiuisibilibus: similiter neq; aliqua aliarum magnitudinum.

76 Quia tempus non componit' ex instantibus, iccirco in instantib⁹ nõ non fit motus, neq; quies. &, quia translatum in instanti non est quiescens: ergo non est in longitudine

I sibi æquali, nisi in potentia, non in actu. Et causa in hoc est, qm̃ ĩstans non est in actu in tempore: & ideo motum non est in longitudine sibi æquali, nisi in potentia: & sic nõ sequit' vt sit quiescens. & ideo dixit: Sed hoc est falsum, &c. i. & ista qõ contingeret, si instans in actu esset in tempore, ita, ꝙ tempus esset compositum ex instantibus: qm̃ tũc nõ esset motus omnino. Deceptio igit' est in propositione. dicẽte ꝙ omne, quod est in longitudine sibi æquali, est quiescens. hoc. n. est verum in illo, quod est in longitudine sibi æquali in actu, non in potentia: & res mota est in longitudine sibi æquali in potentia. & ideo, cum mouet' per magnitudinem, non describit punctum, & motum. &, quia pertransit spatium, necesse est mensurare illũ. &, quia mẽsurat illud, necesse est vt fit ex eo in longitudine sibi æquali. nam mensurans est huiusmodi. ergo, cum potentia non distinguatur ab actu, accidit quæstio Zenonis.

Quatuor autem sunt rationes de motu Zenonis, præbẽtes difficultatem soluentibus. Prima quidem est ea, quę de ipso non moueri est, propterea ꝙ pri⁹ ad medium oportet peruenire id, quod fertur, q̃ʒ ad finem: de qua diuisimus in priorib⁹ rationib⁹.

Et rationes Zenonis in motu, quæ difficile soluuntur, sunt quatuor. Prima autem est. quoniã motus non est, quia translatum debet peruenire ad medietatẽ spatij antequam ad finem: & iam determinauimus hoc.

Cum fuit coactus ad dissoluẽdũ quæstionem Zenonis in motu, induxit quæstiones illius in motu, & dixit eas esse quatuor. Prima autẽ est ꝙ, si motus sit, necesse est vt trãslatum pertranseat medietatẽ magnitudinis ante totum, & medietatẽ illius medietatis ante illam, & sic in ĩfinitum. vnde necesse est ipsum pertransire medietates. s. magnitudines infinitas, in tempore q; finito. qd est impossibile. Et iam determinauim⁹ hoc superius. sed illic contradixim⁹ ei fm sermonem, & post contradicetur secundum ipsam rem.

Scda

A Secunda autem ea, quæ voca-
Textus 16. tur Achilles. Est autem hęc, ꝙ tardius nunquam apprehendetur currens à velocissimo. ante .n. necesse est eat persequens. vnde impetum cœpit fugiens. quare semper aliquo id, quod tardius est, antecedere necesse est.

Secũda autem est, qua dicitur Achilles. Et est quoniam tardissimum in cursu non potest attingi a velocissimo in cursu. quoniam necesse est vt quærens perueniat an-
B *te ad locum, a quo fugiens separatur. Vnde necesse est vt semper tardius habeat aliquem excessum.*

78 Ista dubitatio est talis. Si motus sit, tũc velocissimum non poterit attingere tardissimum. sit igitur velocissimum equus, & tardissimum tortuca: & non est dubium quin habeant aliquam proportionem in motu. sit igitur vna pas centum, & ponatur ꝙ inter equum, & tortucam est vna leuca: equus igitur ĩ tempore, in quo transit illam leucam, per-
C transibit tortuca centesimam partẽ illius leucæ: & equus etiam in tpe, ĩ quo pertransibit illam partem cẽtesimam, pertransibit tortuca partem centesimam illius partis: & equus etiam in tempore, in quo pertransit hanc partem, pertransibit etiam tortuca, partem centesimam illius partis, & sic ĩ infinitum. & sic equ' nunquam attingeret tortucam. Et hoc intendebat, cum dixit: qm̃ necesse est vt quærens, &c. i. qm̃ necesse est vt fugiens semper excedat quærens aliquo excessu nominato a primo excessu. Lꝙ, si primus excessus erit quartum spatij, tunc secũdus excessus erit quartum illius quarti, & tertius quartus istius quarti, & sic ĩ infinitum. &, cum iste excessus semp est diuisibilis in infinitum, nunquã quærens perueniet ad fugiens. sed hoc est falsum. ergo motus non est. D

Est autem & hæc ratio eadẽ illi, quæ in duo ęqualia fit sectioni: differt autem in diuidendo non in duo acceptam magnitudinem. Non attingi igitur tardius accidit ex ratione. fit autẽ propter idem cum bipartitiõe. in vtrisqꝫ .n. accidit non perue- E
nire ad terminum, diuisa quodãmodo magnitudine. Sed additur ĩ hac, ꝙ neqꝫ velocissimũ tragice dictum, in persequendo tardius. quare necesse est solutionem esse eandem. Putare aũt ꝙ præcedens nõ attingitur, falsum est. cum enim præcedit, nõ attingitur: sed tamen attinget, si oporteat trãsire finitum. hæ igitur sunt rationes duæ.

Et ista est eadem ratio, cum illa, qua vsus est in mediatione: sed F
differunt, quoniam diuisio hic magnitudinis excedentis non erit in duo media. Et ista ratio sequitur ex illo eodem, ex quo sequitur ratio, quæ fit secundum mediationẽ. sequitur enim in vtraque ratione nõ peruenire vsque ad extremum per diuisionem magnitudinis aliquo modo diuisionis. Sed additum est in ista, quòd non peruenit ad illud neque id, quod est valde velocissi-

G *cißimum, quaerendo illud, quod est valde tardißimum. Vnde necesse est eādem esse solutionem in vtraque quaestione. Hoc autem, quod affirmauit, quòd praecedens non attingitur, est falsum. quoniam, cū sit praecedens, tunc non attingitur: sed attingitur, si dederit finitum pertransire. hae igitur sunt duae rationes.*

79 Idest. & ista rōcinatio, & illa, in qua concludit ꝙ motum non per-
H uenit ad extremum spatij, quia pertransit medietates infinitas, sunt eaedem genere, aut specie. D. d. sed differunt, &c. i. qm̄ diuisio in prima rōne est fm medietatem. s. in medietate ipsius magnitudinis, haec autē diuisio infinita est fm excessum, qui est inter duo mota, & nō est fm medietatem, sed est diuisio nominata a proportione, quae est inter motū velocis, & tardi, vt declarauimus. Et ista rō sequit̃, &c. i. fm diuisionē, q accipitur in vtraq; īfinita in magnitudine. sequit̃. n. in vtraq; rōne non
I peruenire ad extremum, &c. i. qm̄ quemadmodum in qōne medij sequit̃ vt motum non perueniat ad extremum spatij, ita hic sequit̃ vt velocius non perueniat ad vltimū, ī quo est tardius. Et dixit aliquo mō diuisionis. qm̄ omnis diuisio, qua magnitudo diuidit̃, est īfinita, vt dictum est in sermone de infinito. D. d. Sed additum est in ista, &c. i. sed consequens acceptum in hoc syllogismo est aliud a consequente ī primo. illic. n. fuit dictum ꝙ, si motus sit, sequitur vt nullum motum pertranseat aliquod spatium: hic autē dr̃ ꝙ, si motus sit, sequit̃ velocissimū nunquam attingere tardissimum. D. d. ex quo necesse est vt dissolutio &c. i. &, cum consequens est in eis idem, ex quo accidit deceptio, necesse est vt dissolutio qōnis sit eadem in eis. i. in hoc, quod post dicet. qm̄ motum non pertrāsit medietates in actu in spatio. & hoc manifestū est ex dictis ꝙ motum est in spatio in instanti. D. d. Hoc autem, quod affirmauit, &c. i. hoc autem, quod probauit ex hoc, quod dixit, ꝙ praecedēs non attingit̃, est falsum, ita, ꝙ fere aequiuocant̃ in Arabis. qm̄, & si nō attīgitur, dum praecedit, necessario, cum fuerit praecedens, & elongabit spatium, attingetur, cum concesserit ꝙ motum pertransibit spatium. qm̄, cum hoc fuerit positum, & velocius mouetur per maius spatium in tempore aequali, necesse est vt velocius moueatur in tempore mot⁹ tardioris per spatium excedens spatiū tardioris, fm quantum distant. qm̄ fm velocitatem eius minorat̃ spatium excedēs, donec perficiat̃, sicut perficit̃ spatium, per quod motum mouetur. cum igitur concesserim⁹ ꝙ motum pertransit spatium, sequitur vt velocius attingat tardum.

Tertia autem, quae nunc dicta est, ꝙ sagitta, quę fertur, stat. Accidit autem propterea ꝙ sumit tempus componi ex ipsis nunc. non dato enim hoc non erit syllogismus.

Tertia autem ratiocinatio est, quam iam diximus ī hoc loco, quoniam sagitta transfertur, & est quiescens. Et ista sequitur ex hoc, quòd composuit tempus ex instantibus,

A *tibus.si.n. hoc non cõcedatur, nihil concludet ex syllogismo.*

80 Tertia vero ratiocinatio est illa, quam induximus in initio isti' sermonis, ex qua apparet sagittam qescere dum transfertur. D.d.& ista sequitur,&c. i. vr̃ ꝙ ista rõcinatione hoc sequitur, quia opinatus est ꝙ tẽpus componitur ex instantibus.qđ, si esset, instantia essent in actu, &, si hoc esset,& esset positũ ꝙ illud, qđ mouet̃ ꝑ aliq̃ magnitudinem, est in eo in instãti, cõtingeret motũ quie-

B scere in magnitudine. D.d.si.n.hoc non concedat̃,&c. & hoc, qđ dixit, manifestum est.

Quartarõ Quarta autem ea, quæ de ĳs est, quæ in stadio mouentur e cõtrario ęqualibus magnitudinibus iuxta æquales, his quidem a fine stadĳ, illis vero a medio ęquali velocitate. in quo accidere putat æquale esse tempus dimidium duplo.

Quarta vero ratiocinatio est, quã posuit ĩ magnitudinibus æqualibus, quæ mouentur cõtra magni-

C *tudines æquales sibi motu contrario ita, quod illæ moueantur à fine stadĳ, hæ vero a medio, motu æquali in velocitate. ex quo videtur sequi quòd tempus dimidiũ sit æquale duplo.*

81 Ista deceptio fundatur sup hoc ꝙ, si motus sit, tunc mota æqualia ĩ velocitate non ꝑtransibunt in ęquali tempore spatium æquale, sed ĩ eodem tempore videtur pertransire vnum spatium,& suum duplum. & post declarabit hanc deceptionem.

Et dicit, quam posuit in magnitudi- D
nibus,&c.i. quã accepit ex magnitudinibus æqualibus, quorũ vtrũq; mouetur motu æquali cõtrario motui reliqui in spatio æquali. D.d. ita ꝙ illæ moueantur,&c.i.& tunc contingit in istis magnitudinibus ęqualibus, quæ mouentur, sicut homines mouentur in stadio, vt altera videat̃ sensu moueri in eodem tempore ꝑ idem spatium,& suum duplũ, aut altera moueat̃ per spatium duplum ei, per quod reliqua mouetur: cum posuerimus magnitudines, quarũ duæ sunt æquales stadio, & omnes sunt æquales,& posuerimus ꝙ aliæ E
duæ incipiant moueri in ordine a medio stadĳ, & aliæ duę incipiant moueri ab initio stadĳ ĩ ordine ad partem contrariam ei, ad quã aliæ mouentur. hoc.n. posito apparebit duas magnitudines æquales esse in velocitate, quarum altera in eodem tempore pertransit duplum ei', qđ pertransit reliqua, vt declarabitur post. D.d ex quo videtur sequi, &c. .i.& ex hoc videtur sequi, ꝙ tempus dimidiũ sit æquale suo duplo. qm̃, cum posuerimus ꝙ idem motũ æqualis velocitatis pertransit magnitudines æquales in tempore æqua- F
li,& ꝙ pertransit duplum spatium ĩ tempore duplo.& illud, quod mouetur ex his magnitudinibus, videt̃ pertransire vnum spatium,& suum duplum in eodem tp̃e, sequit̃, si retinentes fuerimus hoc, ꝙ motum pertransit duplũ spatĳ in duplo tp̃is, vt duplũ tp̃is sit æquale suo dimidio. & hoc intendebat, cum dixit, vt tempus dimidium sit æquale duplo, si sequitur ex hoc vt tempus dimidiũ sit æquale suo duplo.

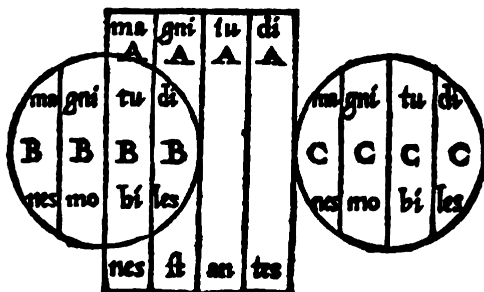
G Est autem deceptio in eo, quod hoc quidem iuxta quod mouetur, illud autem iuxta id, quod quiescit, per æqualem magnitudinem censet æquali velocitate æquali tempore ferri. hoc autem falsum est. Vt sint stantes æquales magnitudines, in quibus ipsa A AAA, aliæ autem, in quibus ipsa BBBB, incipientes a medio ipsorum A, æquales secundum numerum his, & magnitudinem, aliæ autem, in quibus ipsa CCCC, ab vltimo, æquales his numero, & magnitu-
H dine, & æque veloces ipsis B. Accidit igitur primum B simul in vltimo esse, & primum C, eorum, quæ iuxta seinuicem mouentur. Accidit igitur ipsum C iuxta omnia ipsa A transiisse, ipsa autem B iuxta dimidium ipsorum. quare & medium esse tempus. æquali .n. vtrunque est iuxta vnumquodque. Simul autem accidit ipsa B iuxta omnia C transiisse. simul. n. erit primum C, & primum B in contrariis vltimis, æquali tempore motum
I iuxta vnumquodque ipsorum B, quanto circa vnumquodque ipsorum A, vt inquit, propterea quod vtraque æquali tempore iuxta ipsa A fiunt. Ratio igitur hæc est. accidit autem ob id, quod dictum est, falsum.

Et deceptio in ratione accidit. quia posuit quòd alterum eorum, quæ sunt æqualis velocitatis mouetur ad partem moti, reliquum autem ad partem quiescentis per æqualem mensuram, & hoc est falsum. V. g. sint magnitudines A A, æqualia quantitate, & magnitudines B B, æquales istis numero, & quantitate, & initium motus eorum a medio earum magnitudinum. s. A A, & magnitudines CC sint æquales in numero, & quantitate, & velocitate, & sit initium motus earum ad finem magnitudinum B B. Cum igitur ista magnitudines mouentur contra inuicem, necesse erit vt prima magnitudo magnitudinum B perueniat ad finem illius, cum peruentu prima magnitudinum C ad finem eius. & necesse erit C pertransire per omnes magnitudines B, & B transire per dimidium eorum. ex quo sequitur vt tempus sit dimidium. nam vtrunque dimidiorum magnitudinum æquale est vtrique eorum, contra quæ mouetur. Cum quo sequitur vt B B pertranseat per omnes magnitudines CC. in simul. n. peruenit prima magnitudo magnitudinum C, & prima magnitudo magnitudinum B, ad finem contrariorum. & sic tempus, dixit in eius pertransitu per magnitudines C erit æquale tempori in pertransitu eius per magnitudines A, quia transeunt per magnitudines A, in tempore æquali. Ratio vero hæc est: & contingit ex falso prædicto.

De-

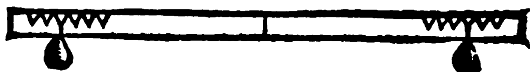
A Demonstratio probans q, magnitudinibus æqualibus, & æque velociter motis, iuxta æquales, his quidem a fine, illis vero a medio stadij, æquale erit tempus dimidiũ duplo. D
Quoniam hic textus diuersimode exponitur, ꝓpter quod & diuersas exigit figuras, ideo eas binas, vt varijs deseruirent expositionibus, designauimus.
Aduerte etiam in textu primo demõstrationem fieri per quatuor magnitudines, scilicet AAAA BBBB CCCC, in textu autem Auerrois per binas tñ, scilicet AA BB CC. q; tamen in idem redit.

B

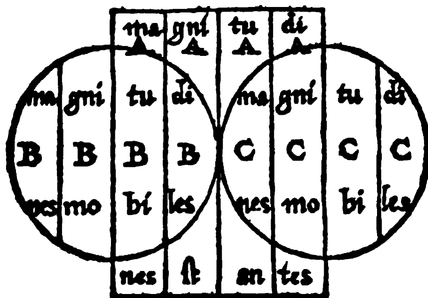

E

Tempus.

C

F

81 Idest, & deceptio accidit in hoc. quoniam, quia necesse est. s. vt alterum duorum motorum æqualium in velocitate moueatur per quiescẽs reliquum autem per motum ad cõtrariam partẽ, ideo necesse est hoc in duobus motis æqualibus in velocitate, quorum vtrũq; mouetur per quie-

G quiescentem magnitudinē. qm̄ in his necesse est vt pertranseāt spatiū æquale in tp̄e æquali. & ipse decipit̃ videndo ꝙ illud, quod contingit in duobus motis, quæ mouentur per rem quiescentem, contingit sil'r in eis, quorum vnum mouet̃ per rem quiescentem, reliquum aūt per rem motam. & hæc deceptio est s̄m qd, & simpliciter. D. induxit exemplū, & dixit: V. g. &c. i. ponant̃ igit̃ duæ magnitudines æquales, cōtinue q̄escentes. v. g. A A, & sint aliæ duæ magnitudines æquales istis duab' ma-
H gnitudinibus, & sint ordinatæ ī motu ita, ꝙ sint contiguæ, & motæ per has duas magnitudines, imaginando ꝙ prima illarum erat quiescens p primam magnitudinem A A. deinde incœpit moueri. & sic erit motus istarum duarum magnitudinum, incipiens a medio duarum magnitudinum quiescentium, & sint istæ duæ magnitudines B B, & sit prima magnitudinum B ante motū super primam magnitudinū A, & sic initium motus istarum duarū magnitudinum erit a medio duarum magnitudinum quiescentium. D. d. &
I magnitudines C C, &c. i. sint aliæ duæ magnitudines continuæ etiam, & moueant̃ ordinariæ, & consequenter, & sint C C æquales duab' magnitudinibus B B, & quantitate, & velocitate, & sit initium motus eorū ex magnitudinibus B B motis ad cōtrariam partem, ad quam mouent̃ magnitudines C C. D. d. Cum igitur mouentur istæ magnitudines, &c. i. cū igitur magnitudines B B moueātur a duobus medijs magnitudinū A A, & magnitudines C C moueantur a fine magnitudinum B B motu contrario motui magnitudinum B B, &

æquale ei in velocitate, necesse e vt prima magnitudo magnitudi B B, & est illa, quæ mouet̃ ex duo medijs magnitudinum A A quie tium, perueniat ad finem magni dinum A A cum peruētu primæ m gnitudinis, & etiam magnitudin C C ad finem magnitudinum B B, figuraliter assignauimus. Nam tempore, in quo prima magnitud num B B pertransit aliam magnit dinem magnitudinum A A quie tiū, in eo pertransit prima magni dinum C C duas magnitudines B cum moueantur ad contrariū m tui magnitudinum C C motu æq li motui magnitudinum B B, & m gnitudines sunt æquales. D. d. Et n cesse erit vt C transeat. &c. i. quia primum, cum transiuerit per ma gnitudines B B ī tempore, in quo t siuit per medietatem magnitudin duarum A A, & duæ magnitudin B B sunt æquales duabus magnit dinibus A A necesse est vt C transe per duas magnitudines B B: de m gnitudinibus aūt A A non transit n si per medietatem tantum, & hoc tempore æquali. D. d. ex quo sequ tur vt tempus sit dimidium. i. erg necesse est vt tempus, in quo C pr mum transit per magnitudinem secundam, sit medietas temporis, i quo C primum transit per duas m gnitudines B B, cum duę magnitud nes B B, sint duplum magnitudin A secundæ. Et hoc intendebat, cu dixit: quoniam vtrūq; dimidio magnitudinum, &c. i. quoniam in mul perueniat magnitudo prim magnitudinum C C ad finē magn tudinis A secundæ, & perueniat p ma magnitudo magnitudinum C ad finem duarum magnitudinu

con

A contrariarum.s.magnitudinum BB quia sunt æquales, & æqualis motus. D.d.& sic erit tps, &c.i. ex quo sequetur, vt fingit, si motus sit, vt c primum transeat per magnitudies BB in tempore æquali transitui eius per alteram duarum magnitudinũ AA,&,quia altera duarum magnitudinum AA est dimidium duarũ magnitudinum CC necesse est, vt p transeat illam in medietate istius tẽporis:& sic medietas temporis, erit æqualis toti. Et,cum compleuit hãc rõnem dixit: Ratio vero hæc est: & contingit ex falso prædicto .i. nam B propositio, dicẽs ꝙ duo mota æqualia in velocitate pertranseunt spatiũ æquale, non est vera, nisi cum hac determinatione.s. vt illud, per quod est motus, sit æquale quiescẽs. si autem motum, falsa erit propositio. ergo illud, quod verum est secundum quid, existimauit esse verũ simplr.

At vero ſm eam, quæ in contradictione est, mutationem, nihil nobis impoſſ. vt, si ex nõ albo in album mutatur, & in neutro est, sic vtiq; , neq; album est, neq; non album. non.n.si nõ to C tũ in vtrouis sit, non dicetur album, aut non album. album.n. dicimus, aut nõ album, nõ quia totũ sit hmõi, sed quia plurimę, aut maxime præcipuæ partes. non idem autem est & non esse in hoc, & nõ esse in hoc totum. Similiter autem & in eo, quod est, & in eo, quod non est, & in alijs, quæ ſm contradictionem sunt, †{erit. non. n. ex necessitate} in altero oppositorũ, in neutro autem totum semper.

† al. erit .n. ex necessitate.

Neq; ẽt cõtingit nobis impoßibile omnino ex trãsmutatiõe, quæ est in contradictoria. v.g. quoniã, si aliquid transmutatur de albo in album, non est in altero eorũ, & sic neque erit album aut non albũ. quoniam, non, si secundum totũ nõ fuerit aliquid in altero eorũ, quodcunq; sit, non dicetur esse albũ, aut non album. dicimus.n. aliquid esse albũ, aut nõ albũ, nõ quia totũ est tale, sed quia maxime partes eius & plures sunt tales. & nõ est intẽtio in hoc, quòd aliquid sit tale, eadẽ intẽtio in hoc, quod aliquid totũ sit tale. Et secũdũ hoc est ẽt de ente, & de non ente, & de alijs, quæ dicuntur secundum cõtradictionẽ. quoniam necesse est vt res sit in altero eorum .i. quòd secundum totũ non est altero eorum. D E

Ista quæstio est quæstio per se in esse motus præter quæstionem Zenonis. Et compositio eius est talis. Si transmutatio sit de non esse in esse, aut de esse in non esse, necessario, dum transmutatio est, transmutatũ aut erit in esse, aut non esse, aut in vtroq;: sed impossibile est ipsum esse in non esse, cum nondum est, nedum vt sit transmutatum: & impossibile est ipsum transmntari in esse, nam esse est quies quoquomodo: similiter & impossibile est etiam vt sit ens, & non ens insimul: & cum hæc tria sint impossibilia: ergo impossibile est transmutationem fieri de non esse in esse, aut econtrario. Et dixit: Neq; contingit nobis, &c. 83 Rõnis abbreuiatio F Expositio textus.

A .i.quæ fit de esse in non esse, aut ecõ trario, aut quę fit etiam de cõtrario in contrarium. accidit.n.huic, vt sit de non esse in esse quodammodo. D.induxit quæstionem, & dissoluit eam, & dixit:v.g.&c.i. nam non sequitur, si illud, quod transmutatur in albedinem, dum trãsmutatur, neq; est album, neq; est non album, vt neutrum sit simpliciter. hoc .n. est impossibile. sed illud, quod sequitur, est, vt dum transmutatio est, sit secũdũ quãdam partem album, & secundum aliã nõ album. & secundum hoc non sequitur impossibile. Et hoc intendebat, cum dixit:
B qm̃, non, si secundum totum non fuerit aliquid, &c.i. qm̃, si aliquid non fuerit secundum totum in altero duorum oppositorum, non sequitur ipsum non disponi ab vtroq; opposito in duabus partibus diuersis, sed sequitur ipsum non disponi vtroq; opposito insimul, & simpliciter.s.quod, cum non fuerit verum aliquid esse album, & nõ album totaliter, non erit verum ipsum esse album, & non album insimul. nam erit verum ipsum esse album in parte, & non album in alia parte. & hoc intendebat cum dixit: dicimus e..im, &c. D.confirmauit
C hoc, & dixit: & non est intentio in hoc, quod aliquid sit tale, &c.i. & dicere aliquid esse tale secundum partem, & ipsum esse tale secundum totum, non est idem. a impossibile.n.non accidit, nisi cum aliquid dicitur contraria habere insimul secundum totum, secundum particulas vero non est impossibile. D.d.Et secundum hoc est de ente & non ente, &c.i.qm̃ dissolutio est eadem in eis. D.d.qm̃ necesse est, &c. potest intelligi.qm̃ necesse est vt aliquid sit in altero duorum oppositorum: & est, qm̃ illud secundum totum nõ est in vno eorum. Vel potest intelligi.qm̃ necesse est vt duo opposita sint in aliquo insimul, cum neutrum sit in ipso toto: & quod non est necesse quod in aliquo sit alterum oppositorum cum in eo toto sit alterum eorum. secundum igitur primam expositionẽ erit hęc dictio, altero, superflua, secundum autem secundam diminuitur a suis verbis negatio, ita, quod sic legatur. qm̃ necesse est vt nõ sit aliquid in altero duorum oppositorum, cum illud totum non fuerit in altero eorum. Aut in istis verbis forte est inuolutio: ita quod sic debet legi. qm̃ aliquid necesse est vt sit in altero duorum oppositorum, cum totum fuerit in altero eorum, & ipsum non secundum totum in hora transmutationis est in altero eorum. & ista expositio est euidẽtior.

a Impossibile nõ accidit, nisi cũ aliquid dr habere cõtraria insimul secundum totũ, secundum partes vero nõ est impossibile. .j.expõ.

Rursus in circulo, & in sphæra, & omnino ijs, quæ in seipsis mouentur, qm̃ accidet ipsa quiescere. in eodem.n. loco secundum tempus quoddam erunt & ipsa, & partes. quare quiescent simul, & mouebuntur.

Et etiam necesse est in circulo, & sphæra, & vniuersaliter in rebus, quæ mouentur in eis, vt sint quiescentes. nam hæc, & sua partes sunt aliquo tempore in eodẽ loco. ex quo sequitur vt sint quiescentes, & mota insimul.

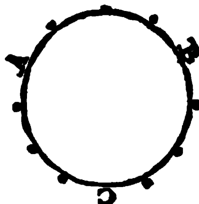
Hęc est Quinta qõ Zenonis in destruendo motum. qm̃, si motus sit, necesse est vt circulus, & sphæra sint quiescentes, & moti insimul. nã cum sphæra mouetur, non separatur a loco, in quo mouetur, neq, secundum totum, neq; secundum partes: sed omne, quod mo

A moueтur, separatur: ergo sphæra ē quiescens, & mota. quod est īposs. ergo motus non est. ex hoc. n. sequitur impossibile. D. d. hæc. n. & suæ partes, &c. i. &, cum circulariter moueať. s. circa suū cētrū, & ī eodē loco.

Primo nanq; partes non sunt in eodem vllo tpe. Deinde & totum semper mutatur in alterū. non. n. eadem est ea, quæ in ipso A sumitur, circunferentia, & ea, quæ ab ipso B, & quæ ab ipso C, & aliorum vnoquoq; signorū,
B nisi vt musicus homo & homo qa accidit. quare mutať semp altera in alteram, & nunquā quiescet. Eodem autem modo & in sphæra, & aliĳs, quę in seipsis mouentur.

D *Ad hoc autē dicamus primo, quoniam partes nō retinent eundē locum aliquo tempore oīno. Deinde totū ēt trāsfertur semper ad aliud ab eo, in quo erat. arcus. n. qui accipitur, cuius principium est a puncto A, non est idem cum arcu, cuius principium est a puncto B, aut a puncto C, aut ab aliquo aliorum punctorum: nisi sicut musicus & homo sunt homo, quia accidit ei. Vnde necesse est vt vnus eorūdē arcuum transferatur alter ad alterum semper, & nunquam quiescat.* E *Et similiter de sphæra etiam, & de alys, quæ in eis mouentur.*

Demonstratio, quòd totum ex circulo trāsfertur, sicut transferuntur partes.

C

F

85 Cum induxit quæstionem Zenonis in sphæra, & circulo, incœpit dissoluere illā, & dixit: Ad hoc autē dicamus, &c. i. dicať igiť in dissolutione istius qōnis. primo quidem, quia hoc, quod posuit, φ partes eius sunt īseparabiles ab eodē loco. est falsū. D. d. Deinde totū ēt transferť, &c. i. secūdo vero dicamus, qm̄ totum ex sphæra, & circulo transferť, sicut trāsferuntur partes. transferť. n. de aliquo in aliud ab eo, in quo erat. Et, cum narrauit hoc de sphæra, & de circulo, incœpit declarare hoc in circulo, vt transferať determinatio de circulo ad sphęram, & dixit: arcus. n. &c. i. necesse est vt totus circulus transferatur apud motum circa cētrum de alio in aliquid. qm̄, si imaginati fuerim' multa puncta esse in conuexo eiusdē circuli, tunc ille circulus diuideť p illa pūcta in multos

G circulos.oẽs.n.pũct⁹ poſit⁹ I circulũ deſcribit circulũ aliũ ab eo,quẽ de ſcribit ali⁹ pũct⁹.ſ.ꝙ nũer⁹ circulorũ erit ƒm nũerũ pũctorũ.&,cũ ita ſit, tunc circulus,cũ transfert̃ I cõcauo, aut ſuper cõuexũ circuli, trãsfert̃ de circulo in circulũ, diuerſum ab eo rõne:& ſi ſint idem ſubiecto. &, cũ iſti circuli, qui ſunt in rotũdo,ĩ quo eſt translatio ƒm numerũ circulorũ qui ſunt in rotũdo,qđ transfert̃,neceſſe eſt vt circulus transferatur de circulo in circulũ, ergo circul⁹ trãſfertur ƒm totum de loco in locũ diuerſum ƒm formam:licet non ſit di

H uerſus ƒm materiam. Et ſiſr eſt de ſphæra.ſphæra.n.diuiditur in ſphæras infinitas per lineas, quæ imaginantur in circunferentia, exeuntes à polo ad polum.ſ.medietates circulorum.nam iſtę medietates diuidũt ſphęram in multas ſphæras, ſicut puncta diuidũt circulos. D.d.arcus .n.&c. & intendit per arcum arcum completæ circulationis.i. qm̃ circulus,ſicut diximus, diuidit̃ per pũcta in multos circulos ſecũdum numerũ punctorũ. D.d.niſi ſicut muſic⁹,

I &c.i. & circulus,quem diuidit alius punctus,non dr̃ idem numero, niſi ſicut dr̃ ꝙ homo & muſic⁹ ſunt idẽ in numero.i. quia accidit eis,ꝙ fuerint idem,nõ per ſe.homo.n. & muſicus ſunt idem ƒm ſubiectum : a & quod eſt idem ƒm ſubiectũ eſt idẽ per accidens. idem.n.in rei veritate eſt idem ƒm formam & ſiſr circuli, quos puncta diuidunt.ſ.quæ imaginantur in eodem circulo,ſunt idem per accidens, quia ſubiectum eorũ eſt idem:& ſunt plures,quia formæ eorũm ſunt plures.ſi igitur illud,qđ mouet̃ in loco,neceſſe eſt ipm mutare locum:locus autem differt a lo

a Qđ ẽ idẽ ƒm ſub; ẽ idẽ p accidẽs idẽ.n.I rei veritate ẽ idẽ ƒm formam.

eo.aut per ſe tñ,aut etiam per ſe, per accñs:hnceſſe eſt vt oẽ motu mutet locũ,aut ƒm formam.ſ. ſic eſt in ſphæra,aut forma,& ſubiec ſicut eſt in eis, quæ mouent̃ mo recto.Zeno aũt,cum viderit ſphę non mutare locum per acciden exiſtimauit ipſam non mutare il per ſe:ex quo dixit ſphæram qui ſcere. c Auicen.vero, quia nõ diſt xit alietatem,quæ eſt in loco per ab ea,quæ eſt per accidens.ſ.alieta tem,quæ eſt ſecundum ſubiectum non ƒm formam,& conceſſit ſpha ram moueri, coactus eſt appella motũ ſphærę,motũ in ſitu.Vnde titur,vt dictum eſt, ſanare ęgritud nem per maius ęgrum. Declarat eſt.n.ꝙ in prędicamento ſitus no eſt motus,quia eſt ad aliquid: & i lud,quod eſt ad aliquid, eſt indiui bile.Si igitur intendebat ꝙ iſte m tus eſt in prędicamento poſitioni quod eſt in ipſa poſitione:qa ſph ra transfert̃ de poſitione in aliam poſitionẽ erit verum:ſed tamẽ m tus eius non erit in poſitione,ſed poſitione in aliam. & hoc inuen de translatis in loco recte: qm̃ trã feruntur de poſitione in aliã,aut uerſam ſecũdũ numerũ,aut ſecũd ſpeciẽ: ſphęra aũt transfertur de p ſitione in aliã diuerſam ƒm nume rũ.Quid igit̃ vtile dedit nobis,cu dixit ꝙ iſte motus eſt in ſitu? niſi i tẽdebat ꝙ illud,quod mouetur h motu,nõ diuerſatur ƒm ſitum:h .n.ꝓpriũ eſt huic motui.ſed tñ no ſequitur ex hoc,ꝙ motus eius eſt i ſitu.nã iſte ſermo valde eſt ſophi cus.D.d.ergo neceſſe eſt vt vnius cuum,&c.i.ergo neceſſe eſt vt vnu arcuum perfectorum circuli, que deſcribit aliquis punctus transf ra

A rat̃ semp ab arcu cõpleto circuli, cui superponitur, ad aliũ arcũ completum ẽt, deinde de illo ad aliũ, & sic, donec reuertatur ad arcum cõpletum, à quo est separatus. & tunc vnus arcuũ transfertur fm totum, quia transfert̃ de vno arcu ad aliũ. Et forte intendit, ergo necesse est vt vnus arcus transferatur semper per translationẽ alterius arcus sequentis ad alium sequentẽ. & hoc est apparẽtius. Dein. d. Et similiter est de sphæra, &c. i. & transfertur fm totum, vt diximus in circulo.

B *Excludit errorem, quod Impartibile moueatur. Cap. 2.*

DEmonstratis aũt his, dicimus q̃ id, q̃d impartibile est, nõ contingit moueri, nisi fm accidẽs, vt corpore moto, aut magnitudine, in q̃ ẽ. sicuti si id, q̃d id naui est, moueatur nauis motu, aut pars totius motu. Impartibile aũt dico id, q̃d est fm quantũ indiuisibile. etenim partium motus alteri sunt, & fm ipsas partes, et fm toti⁹ motũ. Viderit aũt aliquis, C & in sphęra maxime, dr̃iã. non .n. eadẽ velocitas erit & partiũ, quę sunt iuxta centrũ, & q̃ extra, & totius, tanquã non vno existẽte motu. Vt igit̃ diximus, sic quidẽ contingit moueri id, q̃d impartibile est, vt is, qui in naui, sedet naui currente, per se autem non contingit.

Hoc quidẽ declarato dicendũ est, quòd indiuisibile moueri ĩpossibile est, nisi per accidẽs. v.g. cum corpus, aut magnitudo mouetur per illud, in quo est. vt illud, quod D *est in naui, per cursum nauis, aut sicut pars mouetur per motum totius. Et dico ĩdiuisibile illud, quod non diuiditur in quantitate. motus. n. partium ẽt sunt diuersi secundum ipsas partes, & secundũ motum totius. Et ista diuersitas scitur in sphæra proprie: velocitas enim eius, quod vicinatur centro, & eius, quod est extra, & velocitas eiusdem ipsius non est eadem velocitas, ac si motus non es-* E *set vnus. Est igitur, vt diximus. secũdum quidem hunc modũ possibile vt impartibile moueatur, s. secundum quem mouentur sedentes in naui, cum nauis currit, per se autem impoßibile est.*

Cum induxit q̃ones Zenonis in 86 motu, vult declarare q̃ indiuisibile non mouetur, nisi p accidens, deinde ostendit motũ, qui est per accidens. & d. v. g. &c. i. & vnum eorũ, q̃ dicuntur moueri est, cum sint in re mota, vt illi, qui sunt in naui, dicun- F tur moueri, licet per se quiescant, & vlt, vt dicitur. q̃ pars mouet̃ p motũ totius. Et, quia indiuisibile dr̃ illud, cuius genitus nõ est receptiuũ diuisionis, & illud, cuius genus recepit diuisionẽ, hoc aũt principaliter dr̃ impartibile, & indiuisibile, dixit: Et dico Indiuisibile, &c. q̃m hoc dr̃ ĩdiuisibile prĩcipaliter, de quo vult hic declarare ipsum eẽ immobile. Et, quia dixit q̃ illud, q̃d mouetur p accidens, est sicut motus partium p motum totius, sed inter motum p acci-

G accidens, & motũ partium per motum totius est dña, deinde dedit illas, & d. motus.n.partiũ, &c.i. & signũ eius, φ motus partium per motũ totius nõ est motus per accidés, est, quia motus partiũ differt à motu totius,& ipsi à seinuicẽ.Et intendebat, vt mihi vr̃, qm̃, si motus earum esset p accñs à motu totius,nõ differret à toto in suo motu, neq; à seipsis abinuicẽ.nã corpora, q̃ mouenť per se,sunt hmõi. Et,cũ induxit hoc,incœpit declarare ĩ quo motu apparet hoc, & d.Et ista diuersitas,&c.i.quia illę,quę magis vicinã

H tur centro,pertranseũt minores circulos circulis,quos pertranseunt ptes,quę magis vicinantur circunferentię,& in tempore ęquali,necesse est vt partes propinquiores centro sint tardiores,& remotiores velociores.D.d.& velocitas ipsius, &c.i.neque velocitas totius sphęrę et velocitas partium est eadẽ velocitas. Potest aũt aliquis dicere,φ hoc nõ inuenitur,nisi in motu circulari, in recto vero motus partium sunt ęquales:& silr motus totius ĩ eo est ęqualis motui partiũ. Sed forte dicet in

Cauilla- tio.

Solutio.

I hoc φ partes sphęrę videnť moueri per se magis,q̃ illud,qd̃ mouetur recte: cũ sphęra vr̃ permanere fm totũ,& moueri fm partes. sed non est verũ,vt declaratũ est,sed fm totum mouet. &,cũ declaratum est φ partes sphęrę nõ mouenť per se, quãto magis partes eius, qd̃ est recti motus, nõ mouebunť per se. Et quasi intendit cõgregare hic duo: quorũ vnũ est notificare φ mot' partiũ p motũ totius, non est p accñs pure, neq; p se principaliter. a partes.n. non mouenť per se:quia mouenť in moto, in quo cõueniunt cũ accñtibus,& formis,q̃ nõ sunt innata moueri p se.&,cum declaratũ est φ accidentia,& formę mouenť per accidens p motũ subiecti,& partes sun tales, visum est φ partes mouenť p accñs.& hoc apparet ex verbis Ari & iõ excepit istũ modũ motus,& ĩ duxit exemplũ extraneũ ab vno illorũ, & d. poſe est vt ĩpartibile, &c & manifestũ est, φ motus puncti p motũ corporis est huiusmodi.D.d per se autem impossibile est, &c.id est, est autem motus indiuisibilis p se, & primo impossibilis est.

a Partes ñ mouenť p se,qa mouéť ĩ moto.

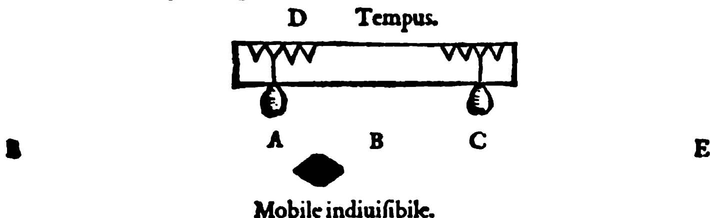
Mutetur.n.ex A B,in B C,siue ex magnitudine in magnitudinẽ,siue ex forma in formã, siue fm contradictionẽ.tempus aũt sit,in quo primo mutať, in quo D.Ergo necesse ẽ ipsum eo, quo mutať,tpe,aut ĩ A B,aut eẽ ĩ B C, aut aliud quidẽ qd huius ĩ hoc, aliud aũt quid ĩ altero. oẽ.n.qd mutať, sic se habebat. In vtroq; igitur nõ erit aliqd ipsius: partibile.n.erit. At vero neq; in B C. mutatũ.n.erit: supponitur aũt mutari.Relinquiť igiť ipsum in A B eẽ eo, quo mutatur,tẽpore. quiescet ergo.in eodem.n.eẽ tẽpore quodam quiescere est.

Ponatur igitur ipsum trãsferri de A B, in B C, siue de magnitudine in magnitudinem, siue de forma in formam, siue secundum contradictionem. et sit tempus, in quo primo transfertur, D: necesse est igitur, vt in tẽpore, in quo trãsfertur, sit aut in A B, aut in B C, aut quiddam est in hoc, et quiddã

in

A *in hoc. declaratum est.n.quòd haec est dispositio cuiuslibet, quod trāsmutatur. Impoßibile est igitur vt quiddam eius sit in vtroq;: quoniā tunc erit diuisibile quod non est. Neq; etiam in B C. quoniam tunc erit iam translatum: sed positum est transferri. Remanet igitur vt sit in A B, in tēpore, in quo trāsfertur. erit igitur quiesces. quoniā iam declarauimus quòd manere in eodē aliquo tempore quies est.* D

Demonstratio, quòd impossibile est Impartibile per se moueri.

Mobile indiuisibile.

87 Ponatur igitur vt transmutetur aut in loco, v.g. de B in C, aut in augmento, & diminutione, v.g. de minore magnitudine in maiorē, aut ī qualitate. & hoc intendebat, cum d. de forma in formā. aut in substantia. & hoc intendebat per contradictionem. D. d. & sit tps, &c. & intendit per A B, illud, ex quo mouet, siue fuerit vbi, aut quale, aut quantū, aut substātia. & ītēdit per B C, illud,
C ad qd trāsmutat. & q. d. necesse est igit vt transmutatum in tpe, in quo transmutatur, sit aut in eo, ex quo transmutat, aut in eo, ad qd, aut qd dā in eo, ex quo, & quiddā in eo, ad
Supra. 32 qd D. d. declaratum est.n. &c. i. declaratū est.n. cum declarauimus q omne motū est diuisibile, q de moto, qd mouetur, quędā pars eius est in eo, ex quo, & q̄dā in eo, ad qd. Et, cum posuit hoc fundamentū, dixit: Impossibile est igit vt quiddā eius sit in vtroq;: qm̄ tūc erit diuisibile, i. qd est cōpositū. D. declarauit hoc fm rememorationē, & d. Neq; ēt ī B C, qm̄ tūc erit iā trāslatū: sed positū est trāsferri. i. & īpo le est, dū mouet vt sit ī eo, ad qd, s. ī B C, qm̄ tūc cōplebit motus: sed ipsum positū ē adhuc moueri. D. d. Remanet igit, vt sit ī A B in tpe, in quo trāsfert. i. si igit nō fuerit ī eo, ad qd ē motus, s. ī B C, remanet vt sit ī eo, ex quo ē motus, s. in A B, in tpe, in quo mouetur. D. induxit īpo le, qd sequit ex hoc, & d. erit igit quiescēs. qm̄ iā declarauimus q manere in eodē aliquo
F tpe est quies. i. &, si motū, dū mouetur, fuerit in eo, ex quo, tūc erit qescēs, & motū insimul. ipsum.n. esse ī eo, ex quo, est ī tpe. & iā declarauimus q oē, qd est in aliquo tpe, i. demōstratū in actu, est ī eo quiescēs. & sic, dū mouet, erit quiescēs: qd est īpossibile. &, cū destruxit hęc duo, remanet tertiū, & est vt quędā pars eius sit in eo, ex quo, & q̄dam in eo, ad quod, non in actu, sed in instanti. qm̄ tunc esset quiescēs, non motū.

G tum. &, cũ quędã pars eius fuerit in eo, ex quo, & quędã in eo, ad qđ, necessario diuiditur: qđ est cõtra positũ. positũ.n.ẽ ipsum eẽ indiuisibile.

Quare non contingit id, qđ impartibile est, moueri, aut omnino mutari. Vnice.n.hoc pacto esset ipsius motus, si tþs eẽt ex ipsis nunc. semper.n.in ipso nunc motum esset, & mutatũ, vt moueatur quidẽ nunquam, motum aũt sit semper. Hoc autem ꝙ impossibile sit demonstratum est & prius. neq;.n. ex
H ipsis nũc est tempus, neq; linea
* Mutatis. ex punctis, neq; motus ex * momẽtis ẽ. nihil.n. aliud facit hoc dicens, ꝙ motum ex impartibilibus. sicut si tþs ex ipsis nunc, aut magnitudinem ex punctis.

Impoßibile est igitur impartibile moueri, aut transmutari omnino. Poßet.n.hoc modo moueri, s. si tempus componeretur ex instantibus. quoniã semper moueretur, & transmutaretur in instanti, et sic nunquã moueretur, & esset iã
I *motum. Et iam declarauimus hoc esse impoßibile. tempus.n.non cõponitur ex instantibus, neq; linea ex punctis, neq; motus ex finibus. dicẽs.n.hoc nihil magis dicit, quã quòd motus componitur ex partibus indiuisibilibus. ac si diceret quòd tempus cõponitur ex instantibus, & longitudo ex punctis.*

88 Cum declarauit, ꝙ indiuisibile nõ mouet, vult dare cãm in hoc, & est, quia tẽpus, & motus, & magnitudo sunt continua, & ꝙ hoc nõ esset possibile, nisi tþs componeretur ex instantibus, & motus ex finibus motuũ, & magnitudo ex punctis. & hoc intendebat, cũ dixit: Posset .n. moueri, &c. D.d. qm̃ semp moueret, &c.i. ex hoc.n. sequeretur vt motũ semp transferretur de instanti ad instans, & de magnitudine indiuisibili ad magnitudinẽ indiuisibilẽ. mot⁹.n. indiuisibile tunc eẽt, si esset in magnitudine indiuisibili, & in tpe indiuisibili, & eẽt mot⁹ cõpositus ex finibus motuum. D. induxit impoſſe, qđ sequitur ex hoc, &
d. qm̃ semp moueretur in instanti, &c.i. si ita esset, tunc motũ iam eẽt motũ, & trãsmutatũ absq; eo, ꝙ ante moueret, i. tunc finis motus esset sine motu. nã motus, qui est in tempore indiuisibili, necesse est vt sit in diuisibilis: & sic eẽt finis motus. & in fine motus dr̃ motum iã eẽ motum. & hoc intẽdebat, cum d. & sic nunquã moueret, &c. D. d. dicẽs.n. hoc, &c.i. dicens.n. motũ esse indiuisibile, cõtingit ei dicere, ꝙ motus componit ex motibus indiuisibilibus, & ꝙ magnitudo cõponitur ex punctis. Et hoc, ꝙ dixit, manifestũ est. qm̃ a causa in cõtinuatiõe motus est hæc, ꝙ motum est de natura continui. & hæc est causa ẽt in hoc, ꝙ tempus sit de natura continui.

K

L

M a Cã ĩ hoc ꝙ mot⁹ sit cõtinu⁹, ẽ qa motũ ẽ de nã cõtinui. Idẽ. 1. cõ. 5. & ibi.

Amplius aũt et ex his manifestũ est ꝙ neq; pũctũ, neq; aliud indiuisibile vllũ contingit moueri. Omne.n. qđ mouet, impossibile est per maius moueri seipso prius, ꝙ aut per æquale, aut minus. sicut hoc, manifestũ est ꝙ & punctũ per minus, aut æquale

A æquale mouebitur primũ . qm̃ autem indiuisibile est, impossibile est minus moueri prius . p̃ æquale ergo sibĩpsi . quare erit linea ex punctis. semper. n. cum per ęquale mouetur, omnem lineam punctum mensurabit . si autẽ hoc impossibile est, & moueri ĩdiuisibile impossibile est.

Et apparet etiam ex dictis quoniam impossibile est punctum moueri neq; aliud indiuisibile. Omne .n. motum impossibile est moueri

B *per spatium maius ipso, antequã moueatur aut per æquale, aut per minus . ergo manifestum est etiã quòd, cum punctus mouetur, prius mouebitur, aut per minus seipso, aut per æquale: sed punctus est indiuisibilis: ergo non mouebitur per minus: ergo mouebitur per æquale . quapropter linea cõponetur ex punctis. nam, cum punctus semper moueatur per æquale, mensurabit totam lineam : sed hoc est impossi*

C *bile; ergo & impossibile est indiuisibile moueri.*

89 Hæc est alia declaratio à prædicta. in prima. n. vtitur eisdẽ propõnibus, quibus vsus est, cũ declarauit φ oẽ motum est diuisibile, & declarauit per eas inducendo ad impõse. declarauit, s. φ oẽ, qđ nõ diuiditur, nõ mouet̃. &, si apparet s̃m conuersionẽ per cõtrapositionem φ, si omne motũ est diuisibile : ergo oẽ, qđ nõ diuidit̃, non mouetur. sed Arist. intendit in oĩbus, q̃ declarauit, naturã rei, de qua loquit̃, nõ res accidentales. Auẽpa. vero nõ bene d. fingit. n. φ diuisibilitas, quã negauit à moto, est alia à diuisibilitate, quam dedit hic moto : & φ illa diuisibilitas, quã illic declarauit, est diuisibilitas cõtinui, s̃m illud, ex quo, & s̃m illud, ad qđ. & iã determinauimus hoc superius . Hæc autẽ declaratio fundata est sup propositiões alias. Quarũ vna est, φ impossibile est aliquid pertrãsire spatiũ maius ipso, quin prius pertranseat aut ęquale, aut minus : deinde posuit, φ punctus impoſſe est vt pertranseat minus se, anteq̃ mouet̃ per maius : ex

D In hoc sex to. c. 32.

quo sequit̃ ipsum moueri p̃ æquale . & hoc sequitur lineã cõponi ex punctis : qđ est falsum . impossibile ergo illud, ex quo sequitur, est impossibile. Quòd autẽ, si indiuisibile mouetur p̃ æquale, linea erit cõposita ex punctis, manifestum est. qm̃ motũ tunc pertransit spatium, qñ mensurat illud per se. si igitur indiuisibile mensurat lineã, quam pertransit ergo mensurat illã per puncta contigua, q̃ sunt partes illius, & qđ est tale, videtur componi ex punctis. Et hoc, qđ dixit necesse est. & si non, contingeret quęstio Zenonis. Nam, si motum esset indiuisibile, & moueretur per ĩdiuisibilia, s. per puncta, & puncta in linea sunt infinita, necessario sequitur nunquam motum peruenire ad finem spatij. & ista consecutio hic est alio modo ab eo, quo vtitur ea Zeno. E F

Amplius aũt, si omne in tempore mouetur, in ipso aũt nunc nihil, oẽ autem diuisibile tẽpus est, erit aliqđ tẽpus minus quouis eorum, quæ mouentur, in quo mouetur per tm̃, quantum

ipsum

G ipsum est. Hoc igitur erit tps, i quo mouetur ppea ꝙ oẽ ĩ tpe moueť. tps aũt oẽ diuisibile esse demr̃atũ est pri⁹. Si ergo pũctũ mouetur, aliqđ erit tempus minus, in quo ipsum motũ est. sed impossibile est: in minori .n. per minus necesse ẽ moueri. quare erit diuisibile id, qđ indiuisibile est in minus, sicuti & tẽpus in tempus. vnico .n. modo moueret id, qđ impartibile est, & indiuisibile, si esset in ipso nũc impartibili moueri possibile. eius-

H dem .n. rõnis est in ipso nũc moueri, & indiuisibile qd moueri.

Et declaratum est etiam, quòd omne tempus est diuisibile. Si aũt punctus mouetur, erit tempus minus tempore, in quo mouetur secũdum illud. sed hoc est impoßibile: nam illud, quod mouetur in tempore minori, necesse est vt sit minus: ergo indiuisibile erit diuisibile in minus secundum proportionem illius temporis ad istud. quoniã hoc

I *solummodo posset impartibile, & indiuisibile moueri, scilicet si esset poßibile impartibile moueri ĩ instanti. ratio .n. eadem est in hoc, quòd motus sit in instanti, & in hoc, quòd indiuisibile moueatur.*

90 Hæc est tertia declaratio, ꝙ omne indiuisibile non moueť. & fundatur sup hoc, qđ narrabo. Primo autẽ ponit ꝙ omne, qđ moueť, mouetur in tpe: deinde ꝙ oẽ tps est diuisibile in tẽpora: ergo omne motum mouetur in tpe diuisibili in tẽpora. Deinde posuit, ꝙ oẽ tps, quod est pars tẽporis moti, motũ moueť in eo per spatium minus spatio, p qđ moueť in toto tempore: ex quo cõcluditur ꝙ oẽ motum moueť in tẽpore in partibus illius tẽporis, per minorẽ magnitudinem. D. posuit ꝙ omne motũ in aliquo tpe p spatium ęquale suę magnitudini, moueť in partibus illius tpis p minus sua magnitudine: ex quo sequitur vt omne motum sit diuisibile. Et dicit: Et declaratũ est ꝙ oẽ tps est diuisibile. si igiť punctus moueať erit hoc tps minus tpe, in quo punctus mouetur p spatiũ æquale suæ magnitudini. qđ est impoſſe. D. d. qđ .n. mouetur minus, &c. i. & hoc sequiť, quia iã posuimus ꝙ oẽ, qđ moueť in tpe minori tpe, ĩ quo moueť aliqđ ęquale magnitudini eius, necesse est vt moueať in eo per aliqđ minus magnitudine eius. Si igitur punctus mouetur in tẽpore minori tpe, in quo moueť ęquale, contingit ipsum esse diuisibilẽ ſm proportionẽ temporis, ĩ quo mouetur æquale ei, & ad tps, qđ est minus. In hoc igitur syllõ nõ expressit, nisi duas propõnes. quarum vna est, ꝙ omne tps est diuisibile. secunda autem, ꝙ, cũ motum mouetur, minori tpe moueť p minus, q̃ per qđ moueť in maiori tpe. & dimisit propõnẽ dicentẽ, ꝙ in oĩ tpe põt fieri motus. & similiter dimisit conclusiões, quas nos exposuimus superius. D. d. qm̃ hoc solummodo. &c. i. &, qa sequitur ex hoc, vt non sit tps minus tpe, in quo punctus moueť per aliquod sibi ęquale: ex quo nõ sequitur impossibile. D. d. eadem .n. ratio est, &c. i. qm̃ vtrunq; sequitur

K

Tex. cõ.

L

M

A ad reliquum, s. quoniam posito aliquo indiuisibili moueri, sequitur motum esse in instanti: & similiter posito quòd motus sit in instanti, sequitur indiuisibile moueri.

Nullã magnitudinẽ esse infinitã. Cap. 3.

MVtatio aũt nulla est infinita. omnis. n. ẽ ex quodam in quiddã, & ea, q̃ est in contradictione, & q̃ est in cõtrarijs. Quare earũ, q̃ ſm cõtradictionẽ sunt, affirmatio, & negatio terminus est. vt genera
B tiõis quidẽ id, qđ est, corruptionis vero id, qđ non est. Earũ autem, quę sunt in contrarijs, ipsa contraria. hæc. n. sunt extrema mutationis. quare & alterationis omnis est, contrarijs. n. quibusdã est alteratio. Similiter autẽ & augmentatiõis, & diminutionis. augmentationis. n. terminus est qui ſm naturã propriã est perfectę magnitudinis, diminutionis vero huius remotio.

C *Et nulla transmutatio est infinita. iam. n. declarauimus, quòd transmutatio est de aliquo in aliquid, aut in contradictorijs, aut in contrarijs. In contradictorijs vero fines erunt affirmatio, & negatio. v. g. quoniam finis generatiõis est esse, corruptionis vero finis non esse. In contrarijs vero fines sunt duo cõtraria. hic. n. duo sunt extrema transmutationis. sunt igitur fines omnis alterationis: alteratio enim fit ex contrarijs. Et secundũ* D *hoc & augmenti, & diminutiõis erunt. finis. n. augmenti est peruenire ad perfectam quantitatem propriam rei, finis vero diminutionis est maxime distare ab hac dispositione.*

91 Intendit declarare q nullus quatuor motuum est infinitus, neq; ex vtroq; extremo, neque extremo, ad qđ est motus, pter translationẽ circularẽ posita. n. infinita ex vtroque extremo sequitur impoſe. Et d. Et nulla transmutatio est infinita. & intendit hic per transmutationem, modos quatuor motuũ. D. d. iã. n. declarauimus, i. in initio Quinti. D. d. aut in contrarijs. Et intendit per contraria opposita, quę inueniunť in alteratione, quę dicunť cõtraria principaliter, & proprie, & quę inueniunť in augmẽto, & diminutione, s. magnũ & paruũ. D. d. In cõtrarijs vero fines eorũ erunt contraria, i. q̃ dicunť pprie. D. d. Et ſm hoc & augmẽti, & diminutiõis erũt fines. i. qm̃ maximũ augmẽtũ, & maxima diminutio erũt fines eorũ. oẽ. n. generabile naturale hẽt aliq̃ quãtitatẽ naturaliter in initio gñationis, & fine, & ista quãtitas habet extrema & mediũ. v. g. qm̃ quantitates embryonũ sũt termĩatę, s. minimi embryõis, & maximi embryõis: & siſr quãtitates hoĩum sunt terminatæ, s. maximi & minimi. vñ impoſe est augeri in ĩfinitũ, aut diminui. nã si trãsiuerit quãtitatẽ naturalẽ ĩ diminutiõe, & in additiõe, statim corrũpeť ens. actio. n. cuiuslibet entis pficiť p q̃titatẽ, & qualitatẽ terminatã: sicut ẽ dispõ ĩ entib⁹ artificialibus.

Null⁹ mot⁹ ẽ ĩfinit⁹ pter motũ circularẽ. Idẽ ĩfr. c. 94.

E

Cõtraria ĩ alteratiõe sũt cõtraria principalr, & ppie. vide p hoc. 4. cœ. c. 38.

F

Oẽ gñabile nãle h3 aliquã q̃titatẽ nãlr ĩ initio gñatiõis, & fine, & ista q̃titas hẽt extrema, & mediũ. vid cõsiſe 3. c. 32. & q ibi.

Latio

G Latio autem sic quidē nō erit finita. non.n.oīs ī cōtrarijs est. Sed, qm̄ impossibile ē diuisum esse sic ex eo, quia non cōtingit esse diuisum: (multipliciter.n. dr̄ impossibile:) diuidi non cō tingit id, qd sic impossibile est diuidi, nec omnino qd impoſſe est fieri, fieri: neq; quod mutari īpoſſe est, continget vtiq; mutari in id, in qd poſſe est mutari.

Sed translatio hoc mō non erit finita. quoniam non omnis translatio est in contrarijs. H *Hoc autem, quia illud, quod impoßibile est diuidi hoc modo, .ſ. non recipit diuiſibilitatem: cum illud, quod impoßibile est diuidi dicitur multis modis: impoßibile est illud, quod hoc modo non poteſt diuidi, vt ſit diuiſum, & quod impoßibile est vniuerſaliter eſſe non erit: & quod impoßibile eſt etiam tranſmutari, non tranſmutatur ad illud, ad* 92 *quod non poteſt tranſmutari.*

I Quia cōtrarietas in loco non inuenitur in oībus trāslationibus, sicut in trāslatiōe animati, & in quibus inuenit̄, nō manifeste inuenit̄ cōtrarietas in eis, vt in trāslatiōe naturali in loco, ſ. quatuor elementorum: a translatio.n. alia est ex anima, & alia à natura, & alia recta, & alia circularis: incœpit hic demonstrare q; non pōt declarari translatiōnē rectam esse finitā eo mō, quo declaratur hoc in cęteris motibus, & d. Sed trāslatio hoc mō, &c.i. sed ex hoc mō declarationis nō apparet translationē esse finitam. & causa in hoc est. qm̄ non oīs translatio K ē de cōtrario in cōtrariū, vt est trāslatio animaliū. D. dedit modū, quo pōt hoc declarari in translatiōe, & d. Hoc autē, quia illud, qd̄ impossibile est diuidi hoc mō, &c.i. ſm autem q; manifestū est per se, q; illud, qd̄ impossibile est diuidi, i. quia nō recipit diuisibilitatem, impossibile est vt incipiat diuidi: & similiter illud, qd̄ impossibile est generari, impossibile est ipsum incipere generari: & vr̄r illud, qd̄ impoſſe est vt trāsmutetur, nunquā incipiet transmutari. ex hoc autē pōt hoc apparere. L Et d. cum illud, qd̄ īpossibile est diuidi, dicitur multis modis, præseruando se ab ęquiuocatione. Nā indiuisibile dr̄ illud, cuius genus innatum est diuidi: vt cum dicimus q; corpus cœleste est indiuisibile. & dicitur ēt illud, cuius genus nō est innatū diuidi: vt cū dicimus q; vox est indiuisibilis. & ipse intendit hic p indiuisibile illud, qd̄ est de genere diuisibili. D. d. impossibile est illud, qd̄ hoc mō, &c.i. & dico q; nunq̄ diuidetur illud, qd̄ impossibile est diuidi, cū ītellectū fuerit ex hoc illud, qd̄ intendimus per indiuisibile: cū M indiuisibile dicatur multipliciter. &, quia diuisibilitas est similis in hac intentione transmutationi, dixit: & quod impossibile est vniuersaliter, &c.i. & hoc, qd̄ diximus de diuisibilitate, commune est generationi, & transmutationi, ſ. q; omne, qd̄ impossibile est generari, impossibile est ipsum incipere in generatione: & a vniuersaliter omne, quod impossibile est transmutari, impossibile est ipsum incipere in transmutatione.

Cōtrarietas ī loco ñ īuenit̄ ī oīb9 trāsmutatiōībus et ī q̄b9 īuenit̄ ñ ē manifesta. Idē. 5. ph. c. 9. et. 8. ph. c. 16. & 62. & 4. cœl. c. 33.

a Translatio ex aīa à nā recta circularis.

Indiuisibile duplex.

a Vr̄r oē, qd̄ īpoſſe ē trāsmutari, īpoſſe ē ipm̄ īcipe in trāsmutatiōe. idē 1. cœ. te. c. 58. & 3. cœ. t. c. 19 & 4. cœ. t. c. 33.

Si

A Si ergo id, quod fertur, mutetur in aliquid, & possibile erit mutari. quare non est infinitus motus, neq; feretur infinito motu. impossibile.n.est transire illum. Quod igitur sic non est infinita mutatio, vt non finiatur terminis, manifestum est.

Et, si translatum transmutatur ad aliquid. poßibile est transmutari. ex quo sequitur vt nullus motus sit infinitus, & vt motus non recipiat aeternitatem. quoniā
B *impoßibile est pertransiri. Manifestum est igitur, quòd impoßibile est vt transmutatio sit aeterna secundum hunc modum, scilicet vt non habeat finem terminatū.*

93 Cum posuit principiū, s. ꝙ illud, qđ impoſſe est trāſmutari, nunq̄ incipiet in trāſmutatiōe, posuit aliud principiū, & est ꝙ illud, qđ transmutatur rectè, tūc pōt transmutari, cū trāſmutatur ad aliquē finē. nā impossibile est ipsum transmutari ad nihil s. qm̄, si hoc esset, tunc motus eēt ociosus. D. posuit ēt ꝙ ucqd trāſ
C mutatᷓ trāſmutatᷓ ad aliqđ ēt in trāſmutatione, q̄ est via ad esse, & conclusit, ꝙ illud, qđ transmutatᷓ ad infinitū, impoſſe est transmutari. deinde coniungit huic, ꝙ illud, qđ impossibile est transmutari, nunq̄ incipiet trāſmutari, & cōclusit ꝙ trāſlatum in infinitū impoſſe est vt incipiat in translatione, ergo translatū recte in infinitū impoſſe est esse. Et d. Et, si translatū transmutatur ad aliquid, poſſe est transmutari: &, si trāſmutetur ad nihil, id est ad non finē, impoſſe est trāſmutari. & totū

hoc intelligēdū est de trāſmutatione, q̄ est via ad esse. D
D.d. ex quo sequitur vt nullus motus sit īfinitus, i. rectus. nā illud, qđ mouetᷓ in infinitū, non mouetᷓ ad aliqđ ens. D.d. cām in hoc, & d. qm̄ impossibile est pertrāſiri. qm̄ illud, qđ mouetur in infinitū, nunq̄ pertrāſibit spatiū: sed illud, qđ impossibile est fieri, nunq̄ incipiet fieri: ergo translatū in infinitum non est, & hoc intendebat cum d. Manifestū est igitᷓ ꝙ impoſſe est transmutationem esse ęternam hoc modo, i. recte, & hoc essentialiter. Et ipse non expressit in hoc sermone, nisi solummodo propōnes, E
quæ sunt necessariæ in concludendo illud, qđ intēdit concludere fm suum morem in abbreuiatione.

Sed, si esse posit sic, vt tēpore sit infinita, vna, & eadem existens, cōsyderandū est. Nā vna quidē, si non fiat, nihil fortassis prohibet. vt si post lationē alteratio sit, & post alterationē augmentatio, & rursus generatio. sic.n. semper quidē erit tpe motus, sed nō vnus, ppea ꝙ nō est vnus ex omnibus. Vt autē fiat F
vnus, non contingit infinitum esse tempore, preter vnū. hic autem est vnus, ipsa circulo latio.

Sed consyderandum est vtrum sit poßibile vt sit hoc modo, s. vt in aliquo tempore sit transmutatio infinita, & eadē. Si aūt nō vnus, nihil prohibet, vt si post translationem sit alteratio, & post alterationem sit augmentū, deinde generatio. hoc.n. modo potest esse in tempore principium motus, sed nō

G *Vnus. nam ille, qui fit ex istis omnibus, nõ est vnus. Sed, cum fuerit vnus, impossibile est vt sit infinitus in tempore, præter vnũ. & est translatio vna. q̃ fit circulariter.*

94 Cum declarauit, ꝙ impossibile est vt vnus motus rectus sit infinitus, vult perscrutari de hoc simpl'r, s. vtrum sit possibile. vt vnus motus sit infinitus, & si non rectus. Et d. Sed consyderandũ est, &c. i. sed consyderandum est vtrum nullus motus vnus sit ĩfinitus, aut aliquis vnus motus
H sit infinitus. qđ declaratum est esse impossibile in motibus rectis. Et, cum induxit illud, de quo perscrutandum est hic, dixit: Si autem non vnus, nihil prohibet vt hoc sit, i. si autem iste motus non fuerit vnus, sed sese, nullum impossibile videtur sequi ex hoc: ĩmo in Octauo istius libri declarabitur hoc eẽ possibile. D. d. qm̃ hoc modo erit in tempore principium motus, vt mihi videtur, qm̃ hoc modo potest esse in tẽpore, quod semper fuit, & erit motus factus. & si non, tunc omnis mo
I tus esset æternus. & hoc est accidẽs motui. D. d. sed nõ vnus. idest, quia motus congregati ex pluribus vno motu istorum non est vnus, s. ille qui est finitus. &, cum iste non est vnus, infinitus non erit vnus. & hoc declaratum est ex illo, quod dictũ est in vno motu, in Quinto istius libri. D. d. Sed, cum fuerit vnus, &c. i. sed, cum posuerimus vnum motũ, impossibile est vt sit infinitus præter translationem circularem: ex qua non sequitur impossibile: immo declarabiť in Octauo hoc esse necessarium.

ARISTOTELIS
DE PHYSICO AVDITV
LIBER SEPTIMVS,
Cum Auer. Commen.

SVMMAE LIBRI.

A tex. 1. vsq; ad. 9. declarat, omne, qđ mouetur, habere motorem.
A tex. 9. vsq; ad 14. probat, omnia mota in loco reduci ad primum, nec eẽ processum in infinitũ ĩ mouẽtibus, et motis.
A tex. 14. vsq; ad. 21. ostendit primũ Mouẽs simul eẽ cũ eo, quod ab eo moueť.
A tex. 21. vsq; in finẽ quærit, vtrũ oĩs mot⁹ habeat cum oĩ motu comparationem. L

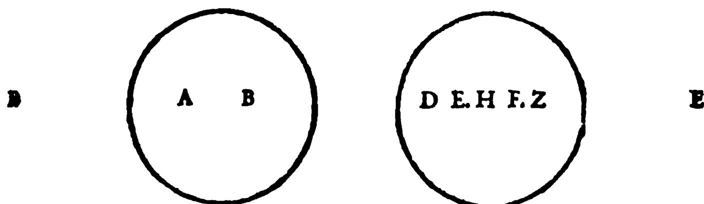
Mne, qđ mouetur, necesse ẽ ab aliquo moueri. si * igiť in seipso nõ habet prĩcipiũ motus, manifestum est ꝙ ab altero moueť. si autem in seipso, accipiať in quo A B, qđ moueať, non ex eo, quia partiũ huius aliqua mouetur. Primũ igitur opinari A B à seipso moueri, ꝑpea ꝙ totũ moueť, & à nullo externorum, simile ẽ, M ac si qs ipso D E mouẽte ipsum E F, et illo moto opineť D E F à se ipso moueri. ꝑpea ꝙ nõ intueť vtrũ ab vtro moueať, vtrũ D E ab E F, an E F ab ipso D E.

*a. L enim

Omne motum necessario mouetur ab aliquo. si autem principiũ motus non fuerit ex ipso, manifestum est, ipsum moueri ab alio: nã motor eius erit aliud. si aũt principium motus huius fuerit ex ipso, acci-

A *accipiatur per se, et sit A B, ita, quòd moueatur, non quia aliquid ex eo mouetur. Dicamus igitur prio, si fuerimus imaginati quòd A B non mouetur ab aliquo, quia secundum totum mouetur, et motus eius nõ est ab aliquo extrinseco, ex quo aliquis est opinatus, cũ D H mouet H Z, et mouetur, quòd D Z non mouetur ab aliquo: quod non scit quod mouet, & quid mouetur, vtrum Z H mouetur à D H, aut D H à Z H.* D

Demonstratio, probans, omne, quod mouetur, ab alio moueri, quamuis non apparet ipsum mouens.

1 Appet sẽsui aliqd moueri ex se, absque eo, q; distinguat motor à moto. Idẽ 2. ph. c. 3.

IN hoc tractatu incipit pscrutari, vtrũ oẽ motũ hẽat motorẽ, cũ appareat, sensui aliqd moueri ex se, absq; eo, q distinguat motor à moto sensu, vt in quatuor elemẽtis. & quidã dicũt q ista demro, quã induxit in hoc tractatu nõ est vera, adeo q Gal. fecit in hoc tractatũ, in quo nitit declarare corruptionẽ istius demronis. & quidã expositores dicũt, q illud, qđ declarauit in initio istius tractatus, est superfluũ, cũ hoc sit declaratũ pfectius ĩ Octauo. & nos cõsyderabimus bñ ĩ hoc. Et dicit: Oẽ motũ, &c. i. ex hoc, qđ dicã. Et, quia rerũ motarũ alia mouet ex se. & alia mouet ab extrinseco, in quibus manifestũ est ea moueri à motore, d. si aũt prĩcipiũ motus, &c. i. mota aũt, q mouent ab aliquo extrinseco, nõ ex se, manifestũ ẽ ipsa moueri ab alio. motor. n. eorũ apparet esse aliud, vt motus lapidis à baculo, & baculi à manu. D. d. si aũt principium motus, &c. i. mota vero, q videntur moueri ex se, nõ ex extrinseco, sunt illa. de quibus intẽdim⁹ declarare ipsa moueri à motore alio. ponat igitur tale motum moueri per se, non per partẽ eius, i. moueri fm totũ, nõ quia pars eius moueret totũ. illud. n. qđ mouetur fm totum. quia pars eius mouet totum, est motum per accidẽs, vt motus corporis totius animalis p motum caloris naturalis, aut musculorum. a motum enim primum per se in animalibus est cor, quod non mouet fm totũ, quia pars eius mouet se, & mouet totũ. & hoc ẽ intelligendũ ex hoc, qđ dixit & moueat A B, nõ qa aliquid ex eo mouetur. Et dixit hoc, quia istud motũ, de quo vult perscrutari, s. q mouetur per se, debet esse motum secundum totum,

C Qui sint isti expositores. vid. infr. c. 7. et 1. 8. ph. 33. &. 2. -. &. 45. c. &. 4 cõe. c. 25.

F

a Motũ primũ p se ĩ aĩalib⁹ est cor. Idẽ infra c. 4. & 6. ph. 59. & 3. đ aĩa. 55. &. 2. cõe. 12. oppositũ. 1. đ aĩa. 37. vbi d. q sũt pedes. Vide cõe. 2 im.

G tum, non ſm partẽ, vt dictum eſt in principio Quinti, ꝙ rei motę quiddã attribuitur motui, quia pars eius mouetur tm̃, reliquũ aũt mouetur ab iſta parte. qm̃ hoc intellectũ fecit Gal. & multos hoĩes errare in ĩtẽtiõe huius demõnis: & exiſtimauerunt ꝙ ex iſtis propõnibus propoſitis hic non ſequit̃ illud, qđ intẽdebat cõcludere. Et, cũ induxit genus moti, ĩ quo eſt dubitatio, & determinationẽ, quæ debet eẽ in moto, de quo vult declarare ipſum habere motorẽ, & eſt ipſum non moueri ſm totũ, quia pars eius mouet ſe, & mouet totũ cum tale cõpoſitũ H eſt ex pluribus vno moto, perſcrutatio aũt eſt hæc de vno moto ſimplici, dixit: Dicamns igitur primo, &c. i. dicamus ergo ꝙ exiſtimare hic eẽ aliqua, quę mouet ſe, pp hoc, ꝙ apparet ſenſui, non eſt ſufficiens. nã illa, quę vident̃ moueri ſm totum, & ſunt cõtinua, pñt diuidi in duas ptes, motorẽ, ſ. & motũ. & exiſtimat̃ ꝙ motor in eis nõ eſt diſtinctus à moto. v. g. vt ſit motor ĩ illa re D H, & motũ H Z, & D Z totũ motũ mouetur ex ſe, per qđ exiſtimat̃ ꝙ totũ mouet ſe, & eſt D Z, cum non ſentitur, vtrũ vnũ eorũ moueat reliquũ.

I Et, cum induxit cauſam, qua accidit homini dubitare in quibuſdam motis, & exiſtimare ipſam moueri ex ſe ſine motore, incœpit declarare quòd omne motum habet primum motorem.

Amplius id, qđ à ſeipſo mouetur, nunquã ceſſabit moueri ꝑpea ꝙ aliquid aliud ſtetit, qđ mouebatur. Neceſſe eſt ergo, ſi quid deſinat moueri eò, ꝙ aliud aliquid ſtetit, hoc ab altero moueri. hoc aũt, cũ manifeſtum factũ ſit, neceſſe eſt oẽ, quod mouet̃, moueri ab aliquo. Qm̃. n. acceptum eſt A B moueri, diuiſibile erit. omne. n. qđ mouet̃, diuiſibile eſt. diuidatur igitur ĩ C. neceſſe eſt igitur, B C quieſcẽte, quieſcere & A B. ſi. n. nõ accipiatur moueri. B C igitur quieſcente, mouebitur vtiq; A C. nõ ergo mouet̃ per ſe A B. ſed ſupponebatur, per ſeipſum moueri primum. manifeſtũ eſt igit̃ ꝙ C B quieſcẽte, quieſcet & B A, et tunc deſinet moueri. ſed, ſi qđ ex eo, qa aliud qeſcit, ſtat & ceſſat moueri, hoc ab altero mouetur. manifeſtũ eſt igitur ꝙ omne, quod mouet̃, ab aliquo mouetur. diuiſibile enim eſt omne, quod mouetur: & parte quieſcente, quieſcet totum. K L

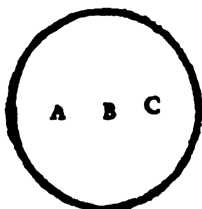
Et dico etiam, quòd omne, quod non mouetur ab aliquo, non ceſſat à motu, ſi aliquid aliud ceſſet. Ergo neceſſe eſt quòd omne, quod ceſſat a motu per ceſſationem alterius, moueatur ab alio. quoniam, hoc ſi fuerit manifeſtum, neceſſe erit quòd omne motũ, cum ſit diuiſibile, moueatur ab aliquo. Quoniã cum videmus A B moueri, neceſſe eſt vt ſit diuiſibile. quoniam iam declarauimus quòd omne motum eſt diuiſibile. diuidatur igitur ĩ C: ergo neceſſe eſt ſi C B quieuit, vt A C quieſcat. ſi igitur non quieuerit, moueatur. ergo C B M

quieſcit,

A *quiescit, & C A mouetur. ergo A B non mouetur per se. sed positum est ipsum moueri per se. ergo declaratum est quòd, cum C B quieuerit, quiescet B A ēt à motu. sed, cum fuerit aliquid, quod quiescet à motu per quietem alterius, illud mouetur ab illo necessario. ergo manifestum est quòd omne motum mouetur ab aliquo. nā omne motum est diuisibile: &, cū pars quieuerit, totum quiescet.*

B

Demonstratio, probans quod omne, quod cessat à motu, per cessationem alterius, ab alio mouetur.

2 Quia manifestū est ꝙ oē, quod
C non mouetur ab aliquo, non cessat per cessationem alicuius, q̄m non quiescit nisi à se: &, cum posuit hāc propositionē, s. dicentē ꝙ omne, qđ non moueť ab aliquo, omnino nō cessat à suo motu per cessationē alterius: & hoc per se, nō per accidēs. & siue cessatio alterius fuerit per quietē, aut per corruptionē, sequiť per conuersionē per contrapositionem ꝙ oē, qđ cessat per cessationē alterius à motu, mouetur ab alio. Et hoc intendebat, cum d. Ergo necesse est, si aliquid cessat à suo motu, &c. i. & siue illud, per cuius cessationē, aut p cuius corruptionem cessat motus, fuerit ipse motor, aut aliquid, ex quo sequiť quies, aut corruptio motoris. Et, cū posuit ꝙ omne qđ quiescit per quietē alterius essentialiter, moueť ab illo: & si illud, per cuius quietē quiescit, nō sit motor, sed aliquid, ex cuius quiete sequiť quies motoris, aut eius corruptio: q̄m omne, qđ cessat eēntialiter per cessationē alterius, necesse est vt illud alterū sit, aut ipse motor, aut aliquid ex cuius quiete sequitur quies motoris, aut corruptio motoris: si autē hoc non fuerit, erit quiescens ab alio p accidens. D. d. q̄m, si hoc fuerit manifestū, &c. i. &, cū positū sit ꝙ quicquid quiescit p quietē alterius, moueť ab alio: & est declaratum ꝙ oē motum est diuisibile: apparet ex hoc ꝙ oē motū moueť ab alio. D. incœpit narrare modū consecutionis, & d. Q̄m, cum videmus A B moueri, &c. i. q̄m, cum posuerimus primum, & per se, i. nō per aliquā partē ī ipso, necesse est vt istud primū sit diuisibile. nam declaratū est ꝙ oē motum est diuisibile. D. d. diuidatur in c. i. & cum oē motum est diuisibile, diuidať igitur primū motum, qđ ponimus in puncto c. necesse est igiť, cū imaginati fuerimus ex hoc moto ꝙ est aliqua pars quiescens. v. g. c B, necesse est vt totū quiescat, s. A B. i. q̄m, cum pars C B quierit, quiescet pars A C. &, cum pars quiescit, necesse est vt totū quiescat. Et, cum posuit ꝙ necesse est vt istud motū quiescat, cum quieuerit aliqua pars eius, incœpit declarare hoc, ducendo ad inconueniens, & d. si igiť nō quieuerit, &c. i. si igitur tota

G ta magnitudo A B nõ quieuerit, cũ quieuerit pars C B, tũc pars A C mouebitur post quieté C B. & sic illud motum non erit motũ primo, & p se, sed erit motum per illam partẽ, quę remansit mota post quieté partis quiescentis: sed positum est primum motum, & inconueniens est. Et hoc, quod dixit, ꝙ motũ, ex quo quiescit aliqua pars, & corrumpit, & reliqua remanet mota, nõ est primum motum, est manifestum per se, cum concedatur hic esse primũ motum: & est manifestum per se hic esse primum motum hmõi. Et istam propositioné ignorauit Gal. & alij, qui non intellexerunt hanc demſonem, existimauerunt. n. ꝙ il-

Digressio, in qua oñ dit error Gal. & aliorũ ñ itelli

H lud, quod mouetur per se, nõ sequitur cũ aliqua pars eius quieuerit, vt totum quiescat, sed sequitur vt remaneat motum per partem, non p totum: quia intellexerunt hic per motum per se, illud, quod opponitur moto per accidens, non moto p partem eius. Et, quia hoc intellexerunt per motum per se, ideo nõ fuit necesse apud eos, cum in hoc moto quieuerit aliqua pars eius. vt residuum quiescat. & ideo nõ apparuit eis modus declarationis, quẽ Arist. intendebat in hoc loco. Et necesse est hic esse prima mota, quia corpora naturalia nõ diuidunt in infinitũ in eo, ꝙ sunt corpora naturalia. v.g. qm̃ primum motũ in igne est minima pars, quę põt esse ignis in actu: & similiter primũ motum caloris naturalis animaliũ est ẽt minima pars, quę potest mouere illud animal. & manifestum est in hoc modo motus, ꝙ, cum fuerit imaginatum ꝙ, cum pars eius quiescit, totum quiescit. cum igitur fuerit de-

gẽtiũ demſonem Arist.

I

Corpa nãlia ñ diuidunt ĩ ifinitũ ĩ eo, ꝙ sũt corpa nãlia. Idẽ. 6. ph. 32. & ibi diffuse.

K claratum ꝙ, cum pars primi moti quieuerit, statim totum quiescet: & omne, qđ quiescit à motu p quietem alterius necessario mouetur ab alio: concludit in prima figura, ꝙ primum motum est motum per aliud. &, quia omne motũ ex se necesse est, si ipsum non fuerit primũ motum, vt in eo sit primum motũ, sequit vt omne motũ ex se habeat motorem, & in hoc erat dubiũ de elementis, in animalibus vero manifestum est ꝙ motor differt à moto. Declaratum est igitur ex hoc sermone ꝙ ista demonstratio est vera, & quod est de genere signorum cer-

L torum: licet non sit de genere demſonum † simplicium. Et põt quis dicere ꝙ propositiões, q̃ vsitatę sunt in ea, non sunt vñes omni moto ex se. cum in corpore cœlesti impossibile est dicere ꝙ, cum quieuerit ps, quiescit totum, cum imaginari hoc sit impossibile. ista autẽ demſo fundata est super hoc, ꝙ partẽ quiescere in omni moto est possibile. quod est impossibile in corpore cœlesti: & silr in aĩa, quam Pla. ponit mouere se. Ad hoc aũt dicendũ est, ꝙ

Dubium. † a. l. simpliciter.

Solo.

M partem quiescere corporũ, & de quibus demratum est, qm̃ impossibile est vt corrumpant, aut quiescant, quodammodo est possibile, quodammodo impossibile. est. n. possibile, fm ꝙ est corpus, impossibile est autẽ, fm ꝙ est aliqđ corpus, v.g. neq; leue, neq; graue. &, quia cõsyderatio hæc est de corpore, fm ꝙ ẽ corpus, cum motum, fm quòd est motum, est corpus, ideo illud, qđ positum est hic, est possibile, ergo possibilitas hæc non datur corpori cœlesti, nisi modo possibili. Et sciendum est, quòd multa necessaria

Corp⁹ cœleste pt qescer, igtũ corp⁹, ñ ĩt igtũ aliqđ corp⁹. vid ĩ fiñ ď velocitate mot⁹. 6. ph. c. 15. & ď regularitate, & diuersitate motus. 5. ph. 45. &

A ria sequũtur p se multa possibilia. & ꝙ propter hoc est possibile in signis, vt propositiones eorum sint cõpositę ex possibilibus, & necessarijs: sed tamẽ necesse est, vt maiores sint necessarię: quoniam hoc mõ contingit ꝙ conclusio sit necessaria, sicut in hac demõratione, & plures demonstratiões Sexti istius libri sunt huiusmodi. Sed dissolutio, sup quã sustentandũ est in hoc loco est, qm̃ propositionum sylli inducentis ad inconueniens, aliæ sunt categoricę. aliæ hypotheticę. Hypotheticę autem sunt duobus modis. est.n. modus, in quo pręcedens est possibile, aut necessarium, si consecutio necessaria. v.g. si sol ascendit, dies est. & in hoc ponitur pręcedens, & concluditur consequens, aut destruitur oppositum cõsequentis. a Est alius modus, in quo præcedẽs est impossibile. & in hoc semp destruitur cõsequens, & nunquam ponitur antecedens. sed talibus propositionibus vtuntur in syllogismo ducente ad inconueniens. Cum igitur dixerimus quòd, si corpus cœleste, quòd si pars eius quieuerit, totum quiescet, necessario mouetur ab alio, est C consecutio vera: ac si diceremus ꝙ, si lapis volat, habet alas: licet lapidem volare sit impossibile: quem admodum corpus cœleste impossibile est vt pars eius quiescat. sed, cũ posuerimus cœlum moueri ex se, sequitur necessario oppositum pręcedentis illius cõtinuationis, quod est partem quiescere, ita, quòd totum non quiescat: ac si poneremus aliud, ex quo sequeretur quòd id, quod volat, non habet alas, verbi gratia si poneremus quòd volatile esset retentibile in aere per se.

2 gen. terrę & si generatiõe. 2. cœl. cõ. 104.

Propõnũ sylli ducẽtis ad icõueniẽs alię sũt categoricę aliq̃ hy B potheticę. Vid. 1. Priorũ diffuse 1 digressione ppria de syllis hypotheticis.

a Vid cõsise. 4. ph. c. 93. & 8. phy. c. 78.

SVMMA SECVNDA. D

Omnia mota in loco reduci ad primum, quod mouetur, quod à motore, qui est in eo, mouetur, nec esse processum in infinitũ, in mouentibus, & motis.

QVoniã aũt oẽ, qđ mouet, ab aliquo mouet, necesse ẽ et oẽ, qđ mouet ĩ loco, moueri ab alio. & id igit, qđ mouet, ab altero, qm̃ & ipsum mouet, & rursus hoc ab altero. nõ aũt in infinitum abibit, sed stabit alicubi, & erit aliquid, quod primo causa erit motus. E

Et quia motũ mouetur ab aliquo, necesse est vt omne motum in loco moueatur ab alio, & motor mouetur ab aliquo alio. sed hoc nõ est in infinitũ, sed necesse est quiescere apud aliquid. erit igitur aliquid primũ, quod est causa motus.

Cũ declarauit, ꝙ oẽ motũ mouet ex aliquo, qm̃ đ motis, q̃ mouẽt ex extrĩseco, manifestũ ẽ, & sũt oĩa, q̃ mouent ſm gñationẽ, & corruptionẽ, et augmẽtũ, & alterationẽ, & q̃dã, q̃ mouent ĩ trãslatiõe. & declaratũ ẽ p hũc ſmonẽ, ꝙ illa, q̃ mouet ĩ trãslatiõe ñ ab aliquo extrĩseco, necessario mouentur ab alio, iõ vĩtas isti⁹ ppõnis vera ẽ, & ẽ ꝙ oẽ trãsmutabile trãsmutat ab alio, deĩde accepit hãc ppõnẽ, ĩ declarãdo ꝙ oẽ motũ in loco mouet ab alio: lʒ hoc sit declaratũ, cũ declarauit vĩitatẽ minoris ppõnis, quã ĩcepit ĩ hoc ſmone: & đ. Et qa motũ, &c. &, qa trãslatũ ĩ loco trãsmutat: & oẽ trãsmutatũ trãsmutat ab alio: necesse est vt oẽ trãslatum transferatur ab alio.

De motis, q̃ mouent ab extrĩseco. mãifestũ est ꝙ mouent 3 ab altero, & talia st q̃ mouent ſm gñationeʒ, & corruptionẽ, & augmẽtũ, & alterationẽ. si qđ đ augmẽto, & alteratiõe cõposito-rũ, q̃ ab ĩtrinseco mouẽt. 2. ph. c. 1. & 2. de ala. c. 50. cõsydera.

Pria expõ. Quę sit rõ

G Sed ista declaratio, sicut diximus, est Logica: & vtitur ea ad confirmandū. nam propō, dicens φ oē transmutatum transmutatur ab aliquo, verificata est nobis, quia qdā est manifesta per se, & quędā est demonstrata, s. in translatis. ergo nihil est cōcludere translata, mediante illa propōne: sed, sicut diximus, vtitur illa ad confirmandum. Et potest intelligi sic. &, quia primum motum in loco ex se declaratum est φ non mouetur, nisi ab alio, necesse est vt omne motū ĩ loco moueatur ab alio. at hoc est euidētius. Et,

Logica, vide 1. cœ. c. 70. & 4. ph. 87, & 8. ph. c. 70.

I cū declarauit hanc propōnē, s. φ oē translatū in loco mouetur ab alio, siue fuerit in illo motor, siue extra, d. & motor mouetur ab alio, &c. i. &, cū oē motum in loco mouetur ab alio, si illud aliud fuerit extra, necessario nō mouet, nisi moueatur. hoc. n. notū est de corporibus mouentibus alia corpora fm trāslationē: & ipse verificabit hāc ꝓpōnē post. cū igitur motor extrĩsecus ĩ loco nō mouet, nisi moueatur: & oē motū mouetur à motore: necesse est, si motor extrinsecus mouetur ēt à motore extrĩseco, vt hoc nō procedat in ĩfinitū, sed perueniat

H motus ad motū, qđ mouetur non à motore extrinseco, sed à motore intrinseco. Et hoc ĩtēdebat, cū d. sed necesse est vt cesset apud aliqd, &c. i. necesse est vt perueniat ĩ corporibus, q̃ mouēt se ad inuicē ĩ loco, aut mouetur à motore, qui nō mouetur p se: & iste necesse ē vt sit in prīo moto, nō extra illud. aut ĩtēdit φ necesse ē vt hoc perueniat ad aliqđ motū ex se. i. p prīcipiū ĩ eo, nō ex extrĩseco, qm̄ vtrūq; istorū seqtur ex dīmne dicēda.

Si. n. non, sed in infinitū pcedat, sit A quidē id, qđ ab ipso B mouetur, B vero ab ipso C, C autem ab ipso D, atq; hoc igitur modo in infinitū procedat. qm̄ ergo simul & ipsum mouens mouetur, manifestū est, φ simul mouebitur & A, et B. cum. n. mouetur ipsum B, mouebitur & A, & cum mouetur B, & ipsum C, & cū C, ipsum D. erit igitur simul & motus ipsius A, & ipsius B, et ipsius C, & reliquorū cuiusq;. & accipere igitur vnūquodq; ipsorū poterimus. etenim, si vnūquodq; ab vnoquoq; mouetur, non minus vnus numero est cuiusq; motus, & non infinitus extremis. quoniam qđ mouetur oē ex quodā in quiddā mouetur. K L

Si igitur nō sit ita, sed hoc, quod posuimus, procedit in infinitum, moueatur A ex B, & B ex C, et C ex D, & sic in infinitum: &, quia insimul mouetur motum cū motore, manifestum est quòd insimul mouebuntur A, & B: quādo. n. B mouetur, A mouetur, &, quādo B mouetur, C mouetur, et, quando mouetur C, D mouetur, et sic motus A, & B, & cæterorū erunt insimul. possumus. n. accipere vnumquemq; istorum motuum: si vnumquodq; eorum mouetur ab vnoquoq;, hoc nō nocet in hoc, quòd motus vniuscuiusq; eorū sit vnus in numero, & nō sit ĩfinitus apud vltima. nam omne motum ab aliquo, & ad aliquid mouetur. M

Idest,

A Ideſt, ponamus igitur mota mo-
4 uentia ſe adinuicem ex extrinſeco, & procedat hoc in infinitum. v. gr. A moueri ex B, & B moueri ex C, cũ ſit impoſſe mouere A, niſi moueatur & C ẽt ex D, cum impoſſe eſt C, mouere D, niſi moueatͬ, ſm ꝙ eſt motor extrinſecus. ſ. corpus, & ponamꝰ hoc procedere in infinitum. Et, cum poſuit illud, quod nititur deſtruere, incœpit ponere veras propoſitiones, q̃ cum coniungantur huic poſito, ſequitur impoſſe. & dixit: &, quia inſimul, &c. i. &, quia notum eſt per ſe. ꝙ omne corpus, quod mouet aliud
B corpus, non mouet ipm, niſi moueatur cum eo in tempore, in quo mouet ipſum, manifeſtum eſt, ꝙ inſiꝰ mouebuntur A, & B, & B, & C, & C, & D. & ſic motus A, & B, & C, & D oĩum erunt inſimul. Et notandum eſt, ꝙ hoc ſequitur in motu, non in quiete. ſ. qm̃ neceſſe eſt vt omnia moueantur inſimul in eodem tempore, ſi vnum eorum mouetur. & non ſequtur, ſi vnum eorum quieſcat, ꝙ oĩa quieſcant ſimul. primum. n. motũ poteſt quieſcere, & vltimũ remanebit in motu. Et quia Gale. opinatus eſt ꝙ in talibus motoribus, & motis ſequitur vt quieſcãt inſimul, & cor, vt dixit, cum extrahitur ab animali, fortaſſe mouetͬ per duos paſſus, dixit ꝙ cor non eſt primum principiũ mouens aĩal in loco: & quia animal non mouetur, poſtq̃ caput abſcinditur, dixit ꝙ principium motꝰ eſt caput. Ego autem vidi arietem, poſtq̃ caput fuit abſciſſum, ambulare huc, & illuc multotiens. D. d. poſſumus. n. accipere, &c. i. & iſta mota, quæ poſuimus infinita ſunt mota inſimul, & mouentia ſe adinuicem. qm̃, & ſi poſita ſint infinita, tñ

Notã ẽ p ſe, ꝙ oẽ corpꝰ, qđ mouet aliud corpus, ñ mouet ipm, niſi moueatͬ cũ eo ĩ tpe, ĩquo mouet ipſũ. & hoc eſt verũ ĩ motu, ñ ĩ quiete.

C

Cor ẽ pñi- mũ motiũ in aĩali bꝰ, lз Gal. negct illđ Viđ 5. cõ. 1

D poſſe eſt accipere vnumquodq; eorum: quoniam in vnoquoq; eorum inueniũtur ea, quæ ſunt neceſſaria in hoc, ꝙ motus ſit vnus numero, & hoc, per quod poſuimus ea moueri à ſeinuicem in infinitum, nõ prohibet vt motus vniuſcuiuſq; eorũ ſit vnus numero, & finitus ĩ ſe: & ſi ponantur infinita in numero. nã vnũ quodq; eorum incipit moueri ab aliquo, & peruenit ad aliquid. Et dixit hoc, quia, cum declaratũ ſit qm̃ motus rectus infinitus non eſt, ideo aliquis poteſt dicere ei, ꝙ te ponere talia mota eſt ponere motum rectũ
E infinitum. & quaſi d. rñdẽdo ꝙ hoc non eſt verum. qm̃ omnis motꝰ iſtorum eſt vnus numero, & finitus. & non indiget in hac demonſtratiõe accipere vnum iſtorum motuum. ſ. ponere ipſum eſſe, & tunc concludere. Et, cum narrauit ꝙ vnuſquiſq; iſtorum eſt vnus numero, fecit mẽtionem de illo, quod declaratũ eſt in Quinto de vno motu, & ſecundum quot modos dicitur ꝙ motus eſt vnus.

Aut enim numero accidit eũ
F dem eſſe motũ, aut genere, aut ſpecie. Numero igitur dico eundem motum, qui ex eodem in idem numero in eodem tempore numero ſit. vt ex hoc albo, quod eſt vnum numero, in hoc nigrum ſecũdum hoc tempus, quod eſt vnum numero. ſi enĩ ſecundum aliud, non amplius vnꝰ erit numero, ſed ſpecie. Genere autem idem eſt motus, qui in eodem prædicamento ſubſtãtiæ, vel alterius generis eſt. Specie autem, qui eſt ex eodẽ ſpecie in

G in idem speciē. vt ex albo in nigrum, aut ex bono in malum. hæc autē dicta sunt & ī prioribꝰ.

Motus.n.est idem aut in numero, aut in genere, aut in specie. in Numero autem dico eundem motum illum, qui est de eodem in idē vnum in numero, & in tempore eodem. ver.g. de hoc albo, quod est vnum in numero ad hoc nigrum, quod est in vno tempore idem numero. nam, si fuerit in tēpore post
H *tempus, tunc non erit vnus in numero, sed in specie. in Genere vero motus est idem, cum fuerit in vno prædicamento, aut substantiæ, aut alicuius generis. in Specie vero est ille, qui est de aliquo in aliquod idem. v.gr. de vna albedine in eandem nigredinem, & de malo in bonum. & iam determinauimus hoc superius.*

5 Hoc totum declaratū est ī Quinto: sed iterauit illud hic ad rememorandū. & abbreuiatio eius est, ꝙ motus aut est vnus numero, aut specie,
I aut genere. In hoc autem, ꝙ motus sit vnus numero, tria exiguntur, scilicet vt sit vnius moti numero, & in vno tempore numero, & de vno numero in vnum numero. Et motus vnus in specie est ille, qui est de vno in specie in vnum specie. vt motus, qui sunt in coloribus, & translatione. Et qui est vnus genere est ille, qui est de vno genere in vnum genere. vt motus, qui sunt in prædicamento substantiæ, aut quantitatis, & vbi.

Vid. ꝓ hoc 5. ph. t.c. 34. & 41.

Accipiatur igitur motus ipsius A, & sit in quo E, & ipsius B, in quo F, & ipsiꝰ C, & D, ī quo G, & H. & tempus, in quo moueatur A, sit K. determinato autem motu ipsius A, determinatū erit & tempus, & non infinitum, quod est K: sed in eodem tēpore mouebatur A, & B, & reliquorum vnumquodqꝫ: accidit ergo motum E F G H, infinitum existentem, in tēpore finito moueri, quod est K. in quo enim A mouebatur, & quæ post A consequēter sunt, omnia mouebantur infinita existentia. quare in eodem mouentur. etenim, aut æqualis erit motus ipsius A motui ipsius B, aut maior. refert autem nihil. prorsus enim infinito motui in tempore finito accidit moueri. hoc autem impossibile est. K L

Accipiatur igitur motus A, & sit H, & motus B, & sit Z, et motus C, & motus D sit Q, & T, & tempus, in quo mouetur A, sit G: si igitur motus A fuerit terminatus, & tempus etiam erit terminatum, non æternum. s. G: sed declaratum est quod in eodem tempore mouetur A, & B, & vnumquodqꝫ cæterorum: ex quo sequitur vt motus H Z Q T, & est infinitus, sit in tempore terminato. s. in G. nam in tempore, ī quo mouetur A, in eo mouentur omnia, quæ sequuntur A, & sunt infinita: & M

sic

A *sic omnia mouebuntur in hoc eodē tempore. nam motus eorum omnium, aut erit æqualis motui A, aut maior, et nō est d̄ffia ī hoc. nā, quocūq; fuerit; sequitur vt motus īfinitus sit ī tēpore finito. quod ē īpossi* D

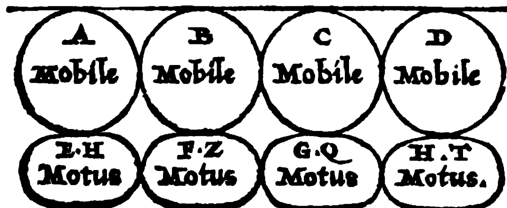
Demonstratio, ostendens per deductionem ad impossibile quòd non proceditur in infinitum in mouentibus, & motis, scilicet quia infinitum moueretur in finito tempore.

Figura hæc deseruit etiam textui octauo.

K. G Tempus

B

E

6 Cū posuit ꝙ primū notū ē ꝙ duo mota, & mouētia, q̄ sūt hmōi īsīt, mouent, & ꝙ mot⁹ cuiuslibet eorū ē vn⁹ C ī nūero, & finit⁹, l; cōgregatū sit īfinitū, vult declarare ꝙ ex hoc seqtur vt mot⁹ īfinit⁹ sit ī tpe finito, & īcœpit ponere exēplar mobiliū, q̄ sunt hmōi, & motuū, &c. d. Accipiat̄ igit̄, &c. i. &, qa iā posuim⁹ ꝙ primū motū istorū ē A, & secūdū ē B, & tertiū C, & q̄rtū D, & sic ī īfinitū: ponat̄ igit̄ ꝙ mot⁹ A sit H, & mot⁹ B sit Z, & motus C sit Q & mot⁹ D sit T, & sic ī īfinitū: cū posse sit nobis accipe vnūquēque istorū motuū. D. d. & tps, ī quo mouet̄ A, sit G. i. & ponat̄ ꝙ tps, ī quo mouet̄ A, qđ est primū motū. sit tps terminatū, cū mot⁹ A, sit mot⁹ terminat⁹. v. g. G. &, cū posuit hoc. d. sed đclaratū ē ꝙ in eodē tpe, &c. i. ex quo sequit̄ vt mot⁹ īfinit⁹. s. mot⁹ H Z Q T & cæterorū ī īfinitū sint ī tpe finito. s. ī tpe G, ī quo motū est primū motū. s. A. D. expressit modū ꝯsecutiōis F & d. sed declaratū est ꝙ ī eodē tpe, &c. i. & necesse ē, cū ista mota sint īfinita, cū vnū eoꝝ moueat̄ v. g. postremū ī tpe terminato, vt mot⁹ īfinit⁹ sit ī tpe finito. qa iā posuim⁹ ꝙ ī eodē tpe, ī quo posuimus vnū eorū moueri, in eo mouebuntur oīa cū eo. ex quo sequitur vt motus infiniti sint in tempore finito. Et dixit: nā motus eorum oīum, aut erit æqualis motui A. aut maior, &c. i. & hoc sequitur ponendo ꝙ motus vniuscuiuſ

G cuiuslibet eorum est maior motu A primum, aut æqualis ei, aut minor. sed, quia impossibile est vt mot⁹ moti sit minor motu motoris, quo mouetur, & potest esse maior, dixit: nã motus eorum motuum, &c. Nos autem diximus, ꝙ non est dña in hoc siue ponatur maior, aut minor: licet non possit minor poni. & hoc necesse est, si concesserimus ꝙ oĩs motus est diuisibilis. Et, quia illud, quod sequit̃ ex hoc sermone, est ꝙ motus infiniti sunt in tempore finito, nõ motus infinitus ĩ tempore finito, quod declaratum est esse ĩpos-
H sibile in Sexto, dixit:

Sic igitur videbitur demonstrari id, quod ab initio diximus: non tamen demonstratur, propterea ꝙ nullum inconueniens accidit. contingit enim in tẽpore finito infinitum motum esse, non autem eundem, sed alterum, & alterum, multis motis, & infinitis. quod quidem accidit & in ĳs, quæ nunc diximus.

Secundum igitur hunc modum existimatur quod illud, quod intẽ-
I *debatur ex principio, declaratum est. sed non est declaratum, quoniã ex dictis non sequitur improbabile. poßibile enim est vt in tempore finito sint motus infiniti, ita, quòd non sit vnus motus, sed motus præter alium, cum fuerint multa, quæ mouentur, & infinita. & hoc accidit in istis motis, in quibus loquemur.*

7 Quia ex hoc sermone sequitur vt motus infiniti sint insimul in tẽpore finito. non vt motus infinitus K sit in tempore finito, & est illud, qđ declaratum est esse impossibile in Sexto, dixit: Secundũ igitur hũc modum existimatur, &c. i. ẜm igitur hunc sermonem prædictum existimatur ꝙ illud, quod intendebatur declarari, qm̃ impoſ̃e est vt ista mota procedãt in infinitum, declaratũ est. sed, cum hoc fuerit bene consyderatum, apparebit ꝙ non declaratum est. nã ex hoc syllogismo, quẽ induxit, non sequitur impossibile ĩ rei veritate, sed impoſ̃e, vt videtur. Et hoc intendebat, cum dixit: qm̃ ex hoc non sequitur improbabile. i. L impoſ̃e. D. demõstrauit ꝙ illud, qđ concluditur ex hoc syllogismo ĩducente ad inconueniens est poſ̃e, nõ impoſ̃e, & dixit: poſ̃e. n. est vt in tẽpore finito, &c. i. poſ̃e. n. est vt in tẽpore finito sint motus infiniti insimul, ita, ꝙ congregatum ex eis non sit vnus motus, sed vnusquisq; eorũ differat a reliquo, ita, ꝙ sint multa infinita, quorum vnum, quod moueatur per se singulariter, & omnia moueantur in tempore æquali. hoc. n. poſ̃e est, & est illud, quod conclusit iste sermo prædictus, non impossibile, vt videbatur. D. d. & hoc acci M dit, &c. i. vt vnumquodq; eorum. s. infinitorum positorũ moueat̃ motu proprio, & omnia insimul. quod est possibile, non impoſ̃e, vt videtur in primo aspectu.

Sed, si id, quod mouetur primo secundum locum, & corporali motu, necesse est tãgere, aut continuum esse mouenti, vt videmus in omnibus hoc contingere, erit ex omnibus vnum ipsum totum, aut continuũ. Hoc igit

A igitur possibile accipiatur, & sit magnitudo quidẽ, aut continuum, in quo A B C D. huius autem motus E F G H. refert autem nihil finita sit, an ĩfinita. similiter enim in tempore finito K mouebitur, aut finita, aut infinita. horum autẽ vtrũq; ĩpossibile est.

Sed, si motor primo motu corporali necesse est vt cõtiguetur cũ moto, aut continuetur cum eo, quẽadmodum hoc videtur contingere in omnibus, ergo necesse est vt cõ-
B *gregatum ex omnibus istis sit vnum, & continuum. Accipiatur igitur quodcunque sit possibile, & sit vna magnitudo continua A B C D, & motus eius H Z Q T. & non est differentia inter hoc, quòd sit finitus, aut infinitus. est.n. in tẽpore finito. s. G, eodem modo, siue fuerit finitus, aut infinitus. quod est impossibile vtroque modo.*

8 Nititur addere in sermone illud, ex quo sequatur impośe in illo syllogismo inducente ad inconueniens:
C & est quia istæ magnitudines sunt vna magnitudo, aut s̃m vnam continuationem, aut s̃m contiguationem. nam, cum fuerit vna magnitudo, habebunt vnum motum. q̃m, cum fuerit positum q̃ ista magnitudo cõgregata ex eis est infinita, tũc motus erit infinitus. &, cum fuerit positum q̃ vnum eorum mouetur in tempore terminato, & oĩa mouẽtur insimul, pośe est vt moueant̃ in illo tempore terminato. s. finito per magnitudinem infinitam. &, quia magnitudo infinita debet moueri motu infinito, necesse est ex hoc vt D motus infinitus sit in tempore finito. quod est contra illud, quod declaratum est in Sexto. De. d. Sed, si motor primo, &c. i. sed, si illũ, quod primo mouet postremum motum, s. A, fuerit corpus, necesse est vt iste motor, cum mouet, aut contingat postremum motum. s. B, sicut videmus hoc in corporibus discretis, q̃ mouent se adinuicem in loco. s. q̃m non mouent se adinuicem, nisi cũ contingunt, aut iste motor sit cõtinuum cum moto, sicut videmus hoc in membris animalium. v. g. vt chordæ, quæ mouent manũ, & mu E sculi, qui mouẽt chordas. Dein. d. sicut videmus contingere in omnibus. i. & hoc, quod diximus de motore propinquo primo cum postremo moto est consequens. & contingens eis, sicut est contingens omnibus. s. s̃m q̃ posuimus ea esse corpora infinita, quæ mouent̃ se adinuicem. D. d. ergo necesse est vt congregatum ex istis, &c. i. &, cum sequit̃ in istis omnibus corporib', quæ mouent se adinuicem, vt sint in tempore motus, aut cõtigua, aut cõtinua, necesse est vt illud, quod congregat̃ ex istis in tẽpore motus, sit vna ma F gnitudo, aut secundum contiguationem, aut secundum continuationem. D. d. Accipiatur igitur. i. ponat̃ igitur vtrumlibet istorum sit pośe, cum illud, quod sequit̃ ex vtrolibet sit illud. s. q̃ ista corpora mota, & mouentia sint vnum secundum cõtiguationem, aut continuationem, & q̃ motus eorum est vnus eodem modo. D. d. & sit vna magnitudo &c. i. ponatur igitur magnitudo cõ' gregata ex istis, aut vna secundum contiguationem, aut secundũ continua-

G tinuationem vt sit magnitudo, quæ congregatur ex magnitudinibus A B C D, quorum motus est H Z Q T. D.d.& non est differentia,&c. i.&,cum posuerimus ꝙ istę magnitudines sunt tales, & mouetur vnũ eorum, verbi gratia postremum in tempore G, necesse est vt omnia moueantur insimul, quasi vna magnitudo in hoc posito tempore finito. Et, siue posuerimus ꝙ istæ magnitudines sint finitæ, aut infinitę, consecutio eadem erit, idest sed, cum posuerimus ipsas esse infinitas, continget impossibile. & est vt vnus mot⁹
H infinitus sit in tempore finito. Deinde dixit, quod est impossibile vtroq; modo, scilicet siue fuerit vnũ secundum continuationem, aut secundum contiguationem.

Manifestum est igitur ꝙ stabit aliquando, & non in infinitum abibit quod semper ab altero, sed erit aliquid, quod primum mouebitur. Nihil autem referat, supposito quodam, hoc demonstrari. eo enim quod esse potest, posito, nullum inconue-
I niens oportebat accidere. Primum autem mouens, nõ vt id. cuius causa, sed vnde principiũ motus est, simul cũ eo est, quod mouetur. Simul autem dico, qa nihil inter ipsa est. hoc.n. cõe est ĩ omni, quod mouetur, & quod mouet.

Manifestum est igitur, quòd generatio cessabit in aliqua hora, et non durabit in infinitum, sed erit hic aliquod primum, quod mouetur. Et non accidit huic demonstrationi diminutio, quia non sequitur K *nisi a positione eius, quod ponitur. positum enim si sit poßibile, nõ debet sequi ex eo aliquod improbabile. Et primum motum non est tale quia est illud, propter quod, sed illud, quod est primus motor, secundum quod ex eo est principium motus, est ei locus ex loco eius, quod mouetur ab eo. Et dico ex loco, idest quod est inter ea non est medium. hoc.n. commune est omni moto, & motori.* L

9 Cũ declarauit, ꝙ impossibile est vt mota, & mouentia sint hmõi, & ꝙ necesse est ea peruenire ad primũ motum, quod non mouetur ab aliquo extrinseco, sed ex se, declarauit hoc, & dixit: Manifestum est igitur ꝙ motus ab alio quiescet in aliqua hora, &c. i. manifestũ est igitur ex hoc ꝙ motus, qui sentitur hic ĩ istis corporibus, quæ mouentur a seinuicem, & non sentitur primum motũ ex eis, necessario quiescet apud primum motum ex se, quod non indiget motore alio ex se. D.d. Et nõ accidit huic demonstrationi diminutio, &c. i. & non accidit isti demon- M strationi diminutio. quoniam impossibile non sequitur in ea, nisi ex opposito quæsiti: licet positiões veræ coniunctæ opposito quæsiti nõ sint necessariæ, sed possibiles. nam, si oppositum quæsiti esset possibile, & propositiones coniunctæ essent possibiles, tũc nullum accideret impoſſe. impoſſe.n. non accidit ex poſſi. & intendit hic per improbabile impoſſe. D.d. Et ꝙ primum motũ, &c. .j.exp&. & ita inuenit in exemplari. & intendit

A dit sic.& sit non accidet huic declarationi diminutio. quoniam motor ad quem induxit, est primus, secundum illud, ex quo est motus, nō primū, ad quod est motus. & est fere manifestum per se. & nō contingit vt sit in loco ex primo moto ex eo. sicut contingit in eo, ſm q̄ mouet motum ex eo, quasi agens. & signū ei⁹ est hoc, qđ dixit post: sed illđ, qđ est primus motor, ſm q̄ ex eo, &c.

dij. expō. Et forte hic est error scriptoris, qui debebat ponere loco huius noīs mo B tum, hoc nomen motor. & tunc intentio erit talis, & q̄ primus motor, ad quem īduxit sermonem ipsum, esse non motum, non est motor ſm finē. Et tunc intentio istius sermōis est notificare, q̄ ex hoc sermone nō declaratur, vtrum iste prim⁹ motor sit motor, quasi agens, & finis insimul, aut motor ſm finē sit aliud a motore in eo ſm agēs. Et dixit hoc, quia ista nondum sunt declarata đ hoc primo motore, & ipse declarabit ea in Octauo. hic autem intendit declarare hoc esse primū motū, & primum motorē, vnde in princi- C pio Octaui ponit, q̄ hic est primus motus, & primū motū: & perscrutatabitur de hoc motu, vtrū sit æternus, aut gn̄at⁹. Et iō qui dicit, q̄ ista declaratio est superflua, nam illa, q̄ est in Octauo sufficit, vt fecit Themistius, peccat. intentiones. n. diuersæ sunt. Hoc. n. quod declaratū est hic, præponitur ei, quod declaratū est illic. s. motum æternū esse: & illud, quod dictum est in Octauo, est qūo est dispō in primo motore. Et ideo processit in æternitate motus

Inuehit] cōtra Themistium. Qūo demiatio Se primi dif feratā demiratione Octaui. vide ēt in 4 cœ. c. 25.

per duas vias: quarum Prima est ex D primo moto: & Secunda ex cōsyderatione de natura eorum, quæ mouentur ex se, & est magis propria. D. d. sed illud, quod est prim⁹ motor. i. & non intelligo hic per primum motorem, nisi illđ, quod dr̄ primo: quia locus eius, ex quo est principiū sui motus, est locus eius, quod mouetur ex eo. & hoc manifestum est in moto ex se. Cūm locus ei⁹, ex quo incipit motus, est locus moti. & accidit hoc, quia iste motor non est corpus, sed forma in corpore. Cum igit̄ attribuatur loco, non attribuitur, nisi loco eius, quod mouetur ex eo. & E ideo dixit: Et dico locum, &c. i. & dico q̄ locus eorum est idem. i. quia inter illa non est medium. quoniā, cum inter motorem, & motum nō fuerit aliud motum, tunc locus eorum erit vnus necessario. D. d. hoc enim commune est, idest vt mihi videtur, q̄ omnis motor, & motum, inter quę non est medium, sunt communia, scilicet in hoc, q̄ locus eorū est vnus. &, si primus motor non est corpus, non est in loco: sed, cum attribuitur loco, non attribuitur, nisi loco moti. non enim est in loco, nisi quia motum ex eo est in loco, cū F sit forma in moto. & hoc erit, si intellexerimus hic per primum motum, potentiam, quæ est in postremo moto. sed, si intellexerimus ipsum primum motum, tunc primus motor, & motum ex eo sine medio erunt in loco: quia sunt insimul in eodem loco. illa enim, quæ sunt insimul in loco, attribuuntur eidem loco.

Sūma

G SVMMA TERTIA.

Primum Mouens simul esse cum eo, quod ab eo mouetur. Incipit autem proprie in textu superiori, ibi. Primum autem.

Voniam autem tres sunt motus, & is,q secũdum locum, & qui secundum quale, & qui sm quantum, necesse est & ea, quæ mouentur, tria esse. qui quidem est secundum locum. Latio, qui vero sm quale, Alteratio, qui vero secũdũ quãtum, Augmentatio, & Diminutio. Primum igitur de latiõe dicamus: hæc.n.primus motuum est. Omne itaq;, quod fertur, aut ipsum a seipso mouetur, aut ab altero, Si igitur a seipso, manifestum est φ, cum in ipso mouens sit, simul erit mouens, & quod mouetur. atq; nihil inter ipsa erit. Quod autem ab alio mouetur, quadrifariam mouetur. motus.n.ab altero quatuor sunt Pulsio, Tractio, Vectio. Vertigo. etenim alios omnes ad hos reduci congruum est. Pulsionis igitur alia quidem est impulsio, alia vero expulsio. Impulsio igitur est, cum mouens, id, quod mouetur, non relinquit. Expulsio vero, qñ expellẽs relinquit. Vectio autem in tribus erit motibus. nam quod vehitur non secundum se mouetur, sed secũdũ accidẽs. ex eo.n.mouetur, quia in eo, quod mouetur, est, aut supra id, quod mouetur. id autẽ, quod vehit, mouetur aut pulsũ, aut tractum, aut vertigine actũ. K manifestum est igitur φ vectio in tribus erit motibus. Tractio autem, aut cum ad seipsum, aut ad alterum velocior est motus trahentis, non separatus a motu eius, quod trahitur. etenim ad seipsum est tractio, & ad alterũ. Et reliquæ etiam tractiones eædem specie ad has reducentur, vt Inspiratio, & Expiratio, & Sputatio, & quæcunq; corporũ excretiuæ, aut receptiuæ sunt, & †{Spathatio etiam, & Radiatio.} horum.n.aliud quidẽ cõgregatio est, aliud vero disgregatio: & omnis itaq; motus sm locum congregatio, & disgregatio est. Vertigo autem componitur extractione, & pulsione. id .n.quod mouet, pellit hoc, trahit autem illud. Manifestum igitur est φ, si simul pellens, & trahens est cum eo, quod pellitur, & eo, quod trahitur, nihil est medium inter id, quod mouet, & id, quod mouetur. Hoc autem manifestum est †{ex dictis} nã pulsio aut a seipso, aut ab alio ad aliud motus est: Tractio autem ab alio ad seipsum, aut ad aliud. Ad hæc autem Compulsio, & Depulsio. Proiectio autẽ, quando velocior motus fit eo, qui est secundum naturam eius, quod fertur, vehementiore facta pulsione, & eousq; facta accidit ferri, quousq; vehemẽtior sit mot⁹ ei⁹, q̃d fert. Manifestũ est igit̃ φ id quod mouet̃, & mouẽs simul sunt, & nihil inter ipsa mediũ ẽ.

Margin notes: Mot⁹ triplex. — H — Latio prim⁹ motuum. — Motus ab alio quadruplex. — I — L — †Lr̃a Bizãtij nõ hẽt [spathatiõ ẽt & radiatio.] — † a.l.& ex definitiõi bus. — M

Qñ

A *Quoniam ab hoc textu. 10. vsque ad 21. lectio Simplicij diuersa ab ea est, quæ communiter legitur, ideo, ne quid huic operi deesse videretur, etiam Simplicij lectionem hic annotare congruum esse censuimus.*

Text. Sipl. Omne itaq;, quod fertur, aut a seipso mouetur, aut ab alio. Quæcūq; igitur a seipsis mouentur, manifestum ĩ his quod simul sunt, id quod mo
B uetur, & mouens, inest.n. ipsis primum mouēs: quare nihil est intermediũ. Quæcūq; vero ab alio mouentur, quadrifariã necesse est fieri. quatuor.n. species latiōis ab alio, Tractio, Pulsio, Vectio, Vertigo. omnes.n. ſm locum motus in hos reducuntur. Impulsio.n. pulsio quędam est, cum mouens ab ipso insequēs pellat. Expulsio vero, cum id, quod mouerit, non insequat.
C Proiectio vero, quando vehementiorem fecerit, qui ab ipso, motum ſm naturam latione, & vsq; ad tantũ ferat, quoad motus vicerit. rursus Depulsio, & Compulsio expulsio, & tractio sunt. Depulsio.n. expulsio est. vel.n. ab ipso, vel ab alio ẽ expulsio. Cōpulsio vero tractio, etenim ad ipsum, & ad aliũ tractio.

quare & quæcunq; harũ spe- D
cies, vt Spathatio, & Radiatio: illa.n. compulsio, hæc vero depulsio: Similiter autem & aliæ congregationes, & disgregationes. omnes.n. erunt depulsiones, aut compulsiones: præterq̃ quæcunq; sunt in generatione, ac corruptione. Simul autem manifestum φ neq; est aliud q̃d gen⁹ motus q̃ congregatio, & disgregatio. omnes.n. distribuũtur in harum aliquas. Ampli⁹ autem Inspiratio quidem tra- E
ctio, Expiratio vero pulsio sunt. Sifr autem & Sputatio, & quicūq; alij per corpus vel excretiui, vel receptiui mot⁹. hi.n. tractiōes, illi vero expulsiones. Oportet autē & alios, qui secundum locum, reducere. omnes.n. cadũt in hos quatuor. Horũ autem rursus vectio, atq; vertigo ĩ tractionē, pulsionemque. Vectio.n. ſm F
aliquem trium est modorũ. quod.n. vehitur per accidens mouetur. quoniam in eo est, quod mouetur, aut in eius, quod mouetur aliquo. pellēs vero vehit aut quod trahitur, aut quod pellitur, aut q̃d vertigine ducitur. quare communis est omnium vectio. Vertigo vero ex tractione, pulsioneq; componitur. ne-

G cesse enim quod in vertiginem mouet, illud quidē trahere, hoc autem pellere: hoc enim ab ipso, illud autem ad ipsum ducit. quare, si pellens, & trahēs simul sunt cum eo, quod pellitur, & eo, quod trahitur, manifestum quod ei9, quod secundum locum mouetur, & eius, quod mouet, nihil est medium. Sed hoc quidem & ex definitionibus ma

H nifestum. Pulsio enim est aut ab ipso, aut ab alio ad aliud motus. Tractio vero aut ab alio ad ipsum, aut ad alium, cum velocior trahentis motus fuerit, continua abinuicē separans. sic enim simul attrahitur alterum. Fortassis autē videbitur vtiq; aliqua esse & alio modo tractio. lignum.n. ignem trahit non hoc modo. hoc autem nihil differt eo, quod mouetur, trahente, vel

I manente trahere. aliquando enim trahit vbi est, aliquādo vero vbi erat. impossibile autem vel ab ipso ad aliud, vel ab alio ad ipsum mouere, nō tangens. quare manifestū est quod eius, quod mouetur, & mouentis nullum est mediū.

Tex. auer. *Et, cum motus sunt tres, scilicet in loco, in qualitate, in quantitate, necesse est etiam vt mota sint tria. motus igitur in loco est Translatio, & in qualitate est Alteratio, & in quantitate est Augmētum, & Diminutio. Et primo loquemur de trāslatiōe: est.n. primus motuum. Dicamus ergo, quòd omne translatum aut ipsum mouetur ex se, aut ex alio. Si igitur ex se mouetur, manifestum est, cum motor eius sit in eo, quòd motor, & motum erunt in eo insimul, & inter illa non erit medium omnino. Motus autem eorum, quæ mouentur ex alio, est quatuor modis, Attractio, & Expulsio, & Latio, & Volutio. alij enim motus reducuntur ad istos. De expulsione vero est ductio, & ex eo est eiectio. Ductio vero est, quando motor non separatur a moto. Eiectio vero quando eijciens separatur. Latio vero est in tribus motibus. & latum non est per se, sed mouetur, quia est in moto, aut super motum. deferens vero mouetur aut expulsiue, aut attractiue, aut circulariter. manifestum est igitur quòd latio est in tribus motibus. Attractio vero est, aut quando attrahens attrahit ad se, aut ad aliud; cum motus attrahentis, cum singulariter est, sit velocior quam motus attracti. attractio enim de attrahente quandoque est ad se, & quādoque ad aliud. Et alij modi attractionis sunt eiusdem modi: & ad hæc duo*

K (right margin, at "slatio, & in qualitate est Altera") — L (at "tur ex alio, est quatuor modis, At") — M (at "manifestum est igitur quòd latio")

alias & sb telari.

A *reducuntur Anhelatio, & Expiratio, & Expuitio, & Percussio, Perscutile, & Perscurale. illud est segregare, hic autem est congregare. Circulatio autem est composita ex expulsione, & attractione. motor enim expellit quiddam, & attrahit quiddam. Manifestum est igitur quòd, si expellens, & attrahens fuerint cum expulso, & attracto, quòd inter motorem, &*
B *motum non erit medium. & hoc declarabitur ex hoc, ex quo declarauimus has intentiones. Eiectio enim sine motus, qui est aut dicas ab aliquo, aut dicas ab aliquo ad aliud. Et Attractio est vna intentio, & est Tiratio. Et Proiectio est quando motus translati fuerit velocior motu natura. quoniam per expulsionem fit fortior. Et necesse est vt translatum non cesset moueri illo motu, donec motus eius fiat*
C *fortior. Manifestũ est igitur quòd inter motorem, & motum nõ est medium.*

10 Intendit in hoc capitulo declarare ꝙ nullum mediũ est inter motorem propinquum, & illđ, quod mouetur ab eo, neq; plenum, neq; vacuum, & ꝙ eius motor est cum moto. & hoc necessariũ est in demonstratione prædicta, & est maximũ fundamentum in pluribus rebus naturalibus: est.n. necessarium in prædicta demonstratione. nã impoſſe est imaginari ex illis magnitudinibus fieri vnam magnitudinem infinitã D
ſm contactum, nisi cõcedatur ꝙ inter motorem, & motum ab eo non est medium. Et, quia intendit declarare hoc vĩr in omni moto, incœpit narrare genera mobilium, & dixit: ꝙ mobilia sunt trium generum, nã genera motuum sunt tria, vt declaratum est in Quinto. & forte tacuit generationẽ, qm̃ hoc manifestum est in ea magis q̃ in alijs. s. ꝙ generans est cum generato. sed in pluribus transmutationibus est dubiũ, vtrum motor tangat motum, aut non: & silr in multis motorib' ſm alterationem, vt in magnete. Et, cũ E
narrauit modos mobilium, incœpit de translatione, & dixit: Et primo loquemur, &c. i. declarando ꝙ inter motorem in loco, & illud, quod mouetur ab eo, nõ est medium, immo sunt insimul. & incœpit in hoc diuidẽdo motũ in loco in illud, qđ mouetur ex se, & illud, quod mouetur ex aliquo extrinseco, & posuit ꝙ illud, quod mouetur ex se, manifestũ est in eo ꝙ motor est insimul cum moto: cum declaratũ sit ipsum habere motorẽ existentem in eo: & ꝙ nihil mouet se, & dixit: Si igitur motum ex se mouetur, &c. & hoc neces F
se est, cum posuerimus ꝙ in eo est motor alius a moto, vt declaratum est in initio istius tractatus. D. reuersus est ad illud, quod mouetur ex extrinseco, & nititur declarare hoc, diuidendo species motionis ex extrinseco, & dixit: Motus autem eorum, quæ mouentur ex alio, &c. D. induxit rationem, ex qua apparet ꝙ omne, quod mouetur in loco, reducit ad hæc genera quatuor. nam oẽs motiones reducũtur ad ista. i. & posset quis scire, ꝙ species mutationũ

G omnes reducunt ad hæc quatuor. qm̃.cum inducentur, videbũtur reduci ad aliquod istorum generum. v.g.qm̃ eductio, & eiectio reducit ad expulsionem. sed differũt ĩ hoc: qm̃ in eductione motor non separatur a moto ab initio motus vsq; ad finem: in eiectione autem separat. Et, quia accepit lationem vno modo illorum quatuor: & est per accidens, dixit: Latio vero, &c.i. & ideo latum dicitur motum per accidens, quia inuenitur in vnoquoq; trium, quæ sunt mota in loco per se: & oẽ, quod mouetur, quia est in moto, dr̃ motum per accidens. & ideo dixit:
H non.n.mouetur, nisi quia est in moto, aut super motum. D.d deferens vero, &c.i.& diximus ꝙ delatũ mouetur in vnoquoq; istorum trium motuum, & est super deferens. nam deferens aut mouetur expulsione, aut attractione, aut circulatione: cũ non sit vnus alius modus motiõis. Et in rei veritate circulatio est composita, vt ipse dicit, ex expulsione, & attractione. & sic motiones simplices sunt duæ, expulsio, & attractio. sed tamen non sequitur ex hoc ꝙ motus simplices sunt duo. ĩmo mo
I tus circularis est magis simplex q̃ cæteri. Et non intelligit per deferẽs attrahens, aut expellens, aut gyrãs, sed expulsum, & attractum, & circulatum. D.d.ꝙ Attractio est duobus modis, &c.& hoc manifestum est. sed attractio, quæ est in rebus naturalibus, est attrahere aliquid ad se, ĩ voluntarijs autem inuenitur vtrunque. D.d.& ad hæc duo reducit Anhelatio, & Expiratio, &c.i.qm̃ anhelatio est attractio, & expiratio est expulsio. & silr̃ expiratio est cõposita ex duobus motibus expulsione, & attractione. D.d.& Percussio, &c.i. K qm̃ percussio per alterum istorum: duorum instrumentorum est segregatio: & segregatio est expulsio: & congregatio est attractio. & vt̃ mihi ꝙ intendit opus textoris cũ sua manu, & suo pede. D.d. Circulatio vero est composita, &c.i. circulatio vero, quæ fit ex circulante. D.d.motor.n.expellit quiddam, &c.&, cum posuit ꝙ omne mouere, aut est expellere, aut attrahere, aut compositũ ex istis, ostendit ꝙ, si fuerit declaratum cum hoc, ꝙ non est medium inter expellens, & attrahens, & inter expulsum, & attractum, sequitur ex L hoc ꝙ nõ est medium inter aliquẽ motorem, & illud, quod mouet ab eo. Et syllogismus talis est. Omnis motor in loco est aut expellens, aut attrahẽs: & nullum medium est inter expellens, & attrahens, expulsũ, & attractum: ergo nullum medium est inter aliquem motorem, & illũ, quod mouetur ab eo. Et hoc intendebat, cum dixit: Manifestum est igitur ꝙ, si expellens, & attrahẽs fuerit, &c. Et, cum dixit ꝙ, cum fuerit declaratum, statim declarabitur ꝙ inter motorem, & motum non est medium, incœpit declarare hoc in M speciebus expellentis, & attrahẽtis, & dixit: & hoc declarabitur, &c.i.& declarabitur ꝙ in omnibus speciebus motionum, quæ sunt sub expulsione, & attractione, motor tangit motum ex hoc, ꝙ declarauimus de illis intentionibus. Et dixit hoc, vt mihi vr̃, qm̃ hoc apparentius est in expellente. & attrahente, q̃ in alijs speciebus, quæ collocantur sub istis & est in expellente manifestius q̃ ĩ attrahente. & ideo incœpit exponere intentiones eius, & dixit: Eiectio

A .n.&c.i.& signum eius, qđ inter eijciens,& eiectum non est mediũ,est, qm̃ eiectio,siue dicas ꝙ est mot⁹ ab aliquo.i.ab eijciente,aut dicas ꝙ est motus ab aliquo in aliquid,i ab eijciente in aliquid,ĩ quod est eiectio, aut qũocũq; dixeris in descriptione eiectionis,manifestum est ꝙ eijciẽs in eo est a principio cum eiecto. Sed quærit quõ eijciens separat ab eiecto,& eiectum remanet motũ,ex quo vĩ ꝙ eijciens non est tunc motor,sed aer, qui naturaliter mouet ex se,cum mouetur ex alio,vt dicet in Cœlo,& Mun. D.d. Et Attractio est vna intentio,& est Tiratio. a forte intendit declarare per hoc, ꝙ attrahens est cum attracto.qm̃, cum attractio sit tiratio,& tirans sit cum tirato, necesse est vt attrahens sit cũ attracto. Et forte intendit declarare ꝙ tiratio est attractio, & declaratũ est ꝙ attrahens, & attractum insil sunt,ergo & tirans cum tirato. Et prima intentio est manifestior. ná tirans esse cũ tirato,manifestius est q̃ attrahens esse cum attracto:cum multa vñr attrahere absq; eo, ꝙ tangant,vt magnetes. & existimatur ꝙ virtus attractiua in plantis, & aĩalibus est talis. Et diximus ꝙ Secunda intentio põt esse, qm̃ ĩ hoc ꝙ attractio reducat ad tirationem est latentia. & quasi ſm hanc expositionem voluit notificare ꝙ tiratio est de attractione. Ad hoc autem,quod quæritur,qm̃ plura attrahẽtia vñr attrahere sine tactu,& sine motu,dicendum est ꝙ hæc dr̃ attractio æquiuoce.attractio.n.in rei veritate est illa, in qua attrahens mouetur cum attracto.& hoc.qñ attractum ad ipsũ non fuerit quiescens. necesse est.n. vt motus attrahentis sit velocior q̃

Hic vĩ dicere commẽtator ꝙ ꝓiecta mouent ab aere. vide ꝑ hoc 8.ph. 82. & 4. phy. 68.

B

a .j.expõ. .ij.expõ.

C

Solutio.

motus attracti. & hoc inuenitur in virtutibus voluntarijs,& in non voluntarijs. & inuenitur in pluribus virtutib⁹ naturalib⁹,&* vitalibus.& iõ posita sunt fila in mẽbris aĩaliũ. Attractio aũt, in qua attrahens est quiescens,& attractum motum,nõ est attractio in rei veritate.sed attractum mouetur ex se ad attrahẽs,vt perficiat se. vt lapis mouet ad inferius.& ignis ad superi⁹. Et silr oportet hoc intelligere de motu ferri ad magnetem,& nutrimenti ad membra.v.g de motu sanguinis ad superiora corporis,& silr nutrimenti arborum ad superiora eorum. Sed est dña inter ista,& illa,quę mouentur ad locum proprium.qm̃ illa mouẽtur ad locum siue fuerit propinqu⁹, aut remotus: nutrimenta vero non mouentur ad nutriẽdum, nisi cum fuerint in aliqua dispositione de nutrito.& similiter ferrum non mouetur ad magnetem, nisi cum fuerit ĩ aliqua qualitate de magnete. & iõ, quãdo magnes fricatur cum alleo, amittit virtutem. nam ferrum tũc non acquirit de lapide in illa dispositione qualitatem,per quam innatum est moueri per se ad lapidẽ. & hoc manifestum est ĩ ambra, quòd attrahit paleam,quando calefit. Ergo iste modus motionis, si dicatur attractio,non intendebatur ab Aristote.in hoc nomine attractio,cum collocetur in his,quæ mouentur ex se. Dein.dicit: b Et proiectio est, &c. idest quando transferens mouet translatum ad partem, ad quã mouetur naturaliter, mouet motu velociori suo motu naturali, verbi gratia proiectio lapidi ad inferius. Deinde dicit: Et necesse est vt translatum non cesset, &c. idest donec

D

* a.l.ß aĩatis. Attractio duplex.

E

F

b In ꝓiectione, in qua mot⁹ ꝓiciẽtis ẽ cõtra motũnãle; ꝓiecti nõ erit mot⁹ trãslati velocior suo motu nãli, &c.

G mot⁹ eius naturalis fiat velocior. & ſm hanc expõnem non erit iſta ꝓiectio cõis oĩbus modis proiectiõis. in proiectione.n.in qua motus proijcientis eſt contra motum naturalẽ proiecti, non erit mot⁹ trãſlati velocior ſuo motu naturali, ſed contrarius ei. Vnde põt quis intelligere ex hoc ſermone aliquod cõe vtrique, ita, ꝙ ex hoc, qđ dixit, & proiectio erit, qñ motus trãſlati fuerit velocior motu naturali, intelligatur fortior. Si igitur fuerit contrarius, vincet, &, ſi cõueniens, addet ei. & ideo dixit quoniam per expulſionem fit fortior. motus.n.expellentis in vtroque modo eſt fortior motu expulſi: H & ſiue motus expulſi cõueniat motui expellentis, aut ſit ei contrarius. & ſic intelligetur reſiduum.

At vero neq; inter id, quod alteratur, & alterans quippiam medium eſt. hoc autem manifeſtum eſt ex inductione. In omnibus enim ſimul eſſe accidit alterans vltimum, & primum, qđ alteratur. quale enim alteratur, ex eo, quia ſenſibile eſt. Senſibilia autem ſunt, quibus differũt I corpora a ſeinuicem, vt grauitas, leuitas, durities, mollities, ſonus, ſilentium, albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, ſiccitas, denſitas, raritas, & horum media. ſimiliter autẽ & alia, quæ ſub ſenſibus ſunt, quorum eſt & calor, & frigus, & læuitas, & aſperitas. hæc enĩ ſunt paſſiones ſubiectæ qualitatis. his enim differunt ſenſibilia corpora, aut ſecundum horum aliquid magis & min⁹, & quia patiuntur aliquid horum. nam K quia caleſiunt, aut frigeſiũt, aut dulceſcunt, aut amaricãtur, aut ſecundum aliquid aliud prædictorum. * ſimiliter & animata corpora, & inanimata, & animatorum partes, quæcũq; ſunt inanimatę. *a. Laddit alterari dicimus.

At vero neque eius, quod alteratur, & alterantis. hoc autem manifeſtum eſt ex inductione. In omnibus enim cõtingit ſimul eſſe vltimum alterãs, & quod alteratur ſub dictis. hæc enim paſſiões ſunt ſubiectæ qualitatis. aut enim calefactum, aut dulceſcẽs, aut condenſatum, aut exiccatũ, aut albefactum alterari dicimus, ſimiliterq; inanimatum, & animatum dicentes. & rurſus animatorũ, & quæ non ſenſitiuæ partes, & ipſos ſenſus. Tex. Sipli. L

Neque etiam inter alterans, et alteratum eſt medium. & hoc declarabitur per inductionẽ. In omnibus.n.alterationibus neceſſe eſt vt poſtremum alteratum, & primum alterans ſint inſimul. dẽſum enim alteratũ non alteratur, niſi quia eſt ſenſibile. Et ſenſibilia ſunt quibus differunt corpora à ſeinuicem, verbi gratia grauitate, & leuitate, duritie, & mollitie, albedine, & nigredine, dulcedine, & amaritudine, humiditate, & ſiccitate, Tex. anti. M

A *tate, densitate, & raritate, et eis, quæ sunt inter ista quoniã per ista differũt corpora sẽsibilia, aut secũdũ magis & minus ĩ aliquo istorũ aut secũdũ quòd patiũtur aliquod istorum. corpora enim animata, et similiter inanimata, et illud, quod est ex partibus animatorum, non animatum, quando calefacta sunt aut infrigidata, aut amarificata, aut dulcefacta, aut passa aliqua prædictorum, alterata sunt.*

B 11 Cũ declarauit ꝙ oĩs motor motu locali, ita, ꝙ sit causa agens, non est medium inter illud, quod mouet, & illud, quod mouet ab eo, vult declarare ẽt hoc in alteratione. a Et, qa qualitatũ attributarum alterationi aliæ sunt primæ, vt caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas, & aliæ secundæ, & sunt illæ, quæ fiũt ex istis, v.g. dẽsum, & rarũ, & color, & sapor. Et, quia hoc nõ apparet inductiõe, nisi cõcedatur ꝙ istæ secũdæ fiunt ex primis, deinde ponatur per indu C ctionẽ ꝙ primę nõ fiant, nisi motor tangat motum, b v.g. calefaciẽs calefactũ, incepit dicere qũo sequit ex hoc, si aliquod corp' cõdẽset, vt condẽsans tãgat ipm, fm ꝙ infrigidans tãgit infrigidatũ: & silr illũ, qđ rare fit, vt tangatur a rarefaciẽte, fm ꝙ ẽ calefaciens. & iõ dixit: dẽsum.n.&c. i. densum.n. affert qõnẽ in hoc, qm põt aliquis dicere ꝙ non est necesse vt illud, qđ densat, nõ denset, donec tangat ab alio dẽso. c & adhuc dẽsum non alterat, nisi fm ꝙ est sensibile, & fm ꝙ est in capl'o qualitatis, non in capl'o positionis. &, cũ sit in capl'o qualitatis, tunc principiũ motus eius erit aut a caliditate, aut a frigiditate: & caliditas, & frigiditas sũt prĩcipia alterationis: & alterãs necessario est cũ alterato. D.d. Et sensibilia sunt, &c. & intendit corpa consimiliũ partiũ. d drĩæ.n. istorũ sunt in sensibilib' p quinq; sensus: & prima sensibilia sunt primæ qualitates actiuæ earũ: & sunt caliditas, & frigiditas, & hũiditas, & siccitas. Et, quia intẽdit syllogizare ꝙ dẽsum, & rarũ sunt qualitates, nõ positiones, sic dẽsum, & rarũ sunt vltimæ drĩæ corporũ cõsimiliũ: & drĩæ corporũ cõsimiliũ sunt sensibiles: ergo densum, & rarũ sunt de qualitate. e & grauitas, & leuitas sunt nũeratæ in tactu, & silr durities, & mollities, & son', & silẽtiũ in auditu, & albedo, & nigredo ĩ visu, & dulcedo, & amaritudo ĩ gustu. & voluit nũerare eas, vt appareat p ĩductionẽ ꝙ vnaquęq; earũ nõ cõplet, nisi p alterationẽ: & in alteratione alterans semp est cũ alterato. D.d. aut fm ꝙ patiunt aliquod istorũ. i. & ꝙ oĩa corpora mota nõ diuersant, nisi patiẽdo fm aliquã istarũ qualitatũ: siue corpa fuerint aĩata, aut inaĩata. & dixit hoc, ꝙ corp' nõ agit aliquã istarũ qualitatũ, nisi qa disponit p illã. Et, cũ posuit ꝙ istæ sunt drĩæ sensibiliũ, & fuit manifestũ ĩ oĩb', qm ĩdigẽt ĩ hoc ꝙ patiant fm vnãquãq; istarũ qualitatũ, vt calefiãt, aut ĩfrigident, sed, qa calefaciẽs, & ĩfrigidãs tãgit calefactũ, & ĩfrigidatũ, verificauit illud, qđ intẽdebat declarare, & est, ꝙ oẽ alterãs tãgit alteratũ. & hoc intẽdebat, cũ dixit: corpa.n. aĩata, &c. i. & necesse est vt isti sint modi alterationis. quia oẽ corpus aĩatum, aut inanimatum non dr alterari, nisi cum calefit, aut infrigidatur, aut patitur,

a Qualitatum attributa alterationũ aliæ primæ aliæ secũdæ.

b Hic vř dicere ꝙ raritas, & dẽsitas nõ fiunt, nisi a calido, & a frigido.

c Dẽsum nõ alterat, nisi fm ꝙ ẽ sensibile, & fm ꝙ ẽ ĩ cap. qualitatis, nõ ĩ cap. positionis.

d Drĩę corporũ cõsiliũ primũ sunt ĩ sensibilib' p quinq; sensus. ex quo vř velle drias eorũ esse qualitates & p cõsequens ꝙ sint substãtiæ. Sed vide oppo E situ. 5. ph. c. 10. & 8. Met. c. 5. Vid cõtr. Zima.

e Grauitas & leuitas st nũeratę ĩ tactu. ex quo patet ꝙ st qualitates. Sed vide oppositũ. 2. de Aĩa. c. 108 vbi. d. ꝙ st substãtiæ, &. 5 F Meta. 18. d. ꝙ st q̃titates. Vide contra Zim.

G mot' eius naturalis fiat velocior. & secundum hanc expositionem non erit ista proiectio communis omnibus modis proiectionis. in proiectione.n.in qua motus proiicientis est contra motum naturalem proiecti, non erit mot' translati velocior suo motu naturali, sed contrarius ei. Vnde pōt quis intelligere ex hoc sermone aliquod cōe vtrique, ita, ꝙ ex hoc, qđ dixit, & proiectio erit, qn̄ motus trāslati fuerit velocior motu naturali, intelligatur fortior. Si igitur fuerit contrarius, vincet, &, si cōueniens, addet ei. & ideo dixit quoniam per expulsionem fit fortior. motus.n.expellentis in vtroque modo est fortior motu expulsi: H & siue motus expulsi cōueniat motui expellentis, aut sit ei contrarius. & sic intelligetur residuum.

At vero neq; inter id, quod alteratur, & alterans quippiam medium est. hoc autem manifestum est ex inductione. In omnibus enim simul esse accidit alterans vltimum, & primum, qđ alteratur. quale enim alteratur, ex eo, quia sensibile est. Sensibilia autem sunt, quibus differūt I corpora a seinuicem, vt grauitas, leuitas, durities, mollities, sonus, silentium, albedo, nigredo, dulcedo, amaritudo, humiditas, siccitas, densitas, raritas, & horum media. similiter autē & alia, quæ sub sensibus sunt, quorum est & calor, & frigus, & lænitas, & asperitas. hæc enī sunt passiones subiectæ qualitatis. his enim differunt sensibilia corpora, aut secundum horum aliquid magis & min9, & quia patiuntur aliquid horum. nam K quia calefiunt, aut frigefiūt, aut dulcescunt, aut amaricātur, aut secundum aliquid aliud prædictorum. * similiter & animata corpora, & inanimata, & animatorum partes, quæcūq; sunt inanimatę.

* a. I. addit alterari dicimus.

At vero neque eius, quod alteratur, & alterantis. hoc autem manifestum est ex inductione. In omnibus enim cōtingit simul esse vltimum alterās, & quod alteratur sub dictis. hæc enim passiōes sunt L subiectæ qualitatis. aut enim calefactum, aut dulcescēs, aut condensatum, aut exiccatū, aut albefactum alterari dicimus, similiterq; inanimatum, & animatum dicentes. & rursus animatorū, & quæ non sensitiuæ partes, & ipsos sensus.

Tex. Sipū.

Neque etiam inter alterans, et alteratum est medium. & hoc declarabitur per inductionē. In omnibus.n.alterationibus necesse est M *vt postremum alteratum, & primum alterans sint insimul. dēsum enim alteratū non alteratur, nisi quia est sensibile. Et sensibilia sunt quibus differunt corpora à seinuicem, verbi gratia grauitate, & leuitate, duritie, & mollitie, albedine, & nigredine, dulcedine, & amaritudine, humiditate, & siccitate,*

Tex. antiq.

tate,

A *tate, densitate, & raritate, et eis, quæ sunt inter ista quoniã per ista differũt corpora sẽsibilia, aut secũdũ magis & minus ĩ aliquo istorũ aut secũdũ quod patiũtur aliquod istorum. corpora enim animata, et similiter inanimata, et illud, quod est ex partibus animatorum, non animatum, quando calefacta sunt aut infrigidata, aut amarificata, aut dulcefacta, aut passa aliqua prædictorum, alterata sunt.*

B
11 Cũ declarauit q̃ oĩs motor motu locali, ita, q̃ sit causa agens, non est medium inter illud, quod mouet, & illud, quod mouetᷓ ab eo, vult declarare ẽt hoc in alteratione. a Et, q̃a qualitatũ attributarum alterationi aliæ sunt primæ, vt caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas, & aliæ secundæ, & sunt illæ, quæ fiũt ex istis, v.g. dẽsum, & rarũ, & color, & sapor. Et, quia hoc nõ apparet inductiõe, nisi cõcedatur q̃ istæ secũdæ fiunt ex primis, deinde ponatur per indu
C ctionẽ q̃ primę nõ fiant, nisi motor tangat motum, b v.g. calefaciẽs calefactũ, incępit dicere q̃uo sequitᷓ ex hoc, si aliquod corp' cõdẽsetᷓ, vt condẽsans tãgat ipm, fm q̃ infrigidans tãgit infrigidatũ: & silr illd, q̃d rare fit, vt tangatur a rarefaciẽte, fm q̃ ẽ calefaciens. & iõ dixit: dẽsum.n.&c. .i. densum.n. affert q̃õnẽ in hoc, q̃m põt aliquis dicere q̃ non est necesse vt illud, q̃d densatᷓ, nõ denset, donec tangatᷓ ab alio dẽso. c & adhuc dẽsum non alteratᷓ, nisi fm q̃ est sensibile, & fm q̃ est in capl̃o qualitatis, non in capl̃o positionis. &, cũ sit in capl̃o qualitatis, tunc principiũ motus eius erit aut a caliditate, aut a frigiditate: & caliditas, & frigiditas sũt prĩcipia alterati õis: & alterãs necessario est cũ alterato. D.d. Et sensibilia sunt, &c. & intendit corpa consimiliũ partiũ. d drĩæ.n. istorũ sunt in sensibilib' p quinq; sensus: & prima sensibilia sunt primæ qualitates actiuæ earũ: & sunt caliditas, & frigiditas, & hũiditas, & siccitas. Et, quia intẽdit syllogizare q̃ dẽsum, & rarũ sunt qualitates, nõ positiones, sic dẽsum, & rarũ sunt vltimæ drĩæ corporũ cõsimiliũ: & drĩæ corporũ cõsimiliũ sunt sensibiles: ergo densum, & rarũ sunt de qualitate. e & grauitas, & leuitas sunt nũeratæ in tactu, & silr durities, & mollities, & son', & silẽtiũ in auditu, & albedo, & nigredo ĩ visu, & dulcedo, & amaritudo ĩ gustu. & voluit nũerare eas, vt appareat p ĩductionẽ q̃ vnaquęq; earũ nõ cõpletᷓ, nisi p alterationẽ: & in alteratione alterans semp est cũ alterato. D.d. aut fm q̃ patiunᷓ aliquod istorũ. i. & q̃ oĩa corpora mota nõ diuersanᷓ, nisi patiẽdo fm aliquã istarũ qualitatũ: siue corpa fuerit aĩata, aut inaĩata. & dixit hoc, q̃ corp' nõ agit aliquã istarũ qualitatũ, nisi q̃a disponitᷓ p illã. Et, cũ posuit q̃ istæ sunt drĩæ sensibiliũ, & fuit manifestũ ĩ oĩb', q̃m ĩdigẽt ĩ hoc q̃ patianᷓ fm vnãquãq; istarũ qualitatũ, vt calefiãt, aut ĩfrigidenᷓ, sed, q̃a calefaciẽs, & ĩfrigidãs tãgit calefactũ, & ĩfrigidatũ, verificauit illud, q̃d intẽdebat declarare, & est, q̃ oẽ alterãs tãgit alteratũ. & hoc intẽdebat, cũ dixit: corpa.n. aĩata, &c. i. & necesse est vt isti sint modi alterationis. quia oẽ corpus aĩatum, aut inanimatum non dr̃ alterari, nisi cum calefit, aut infrigidatur, aut patitur

RR iiij fm

Marginal notes:

a Qualitatum attributa alterationi aliæ primæ aliæ secũdæ.

b Hic vr̃ dicere q̃ raritas, & dẽsitas nõ fiunt, nisi a calido, & a frigido.

c Dẽsũ nõ alteratᷓ, nisi fm q̃ ẽ sensibile, & fm q̃ ẽ ĩ cap. qualitatis, nõ ĩ cap. positionis.

D
d Drĩę corporũ cõsiliũ priũ sunt ĩ sensibilib' p q̃nq; sensus. ex quo vr̃ velle drias cõtrariorũ esse qualitates & p cõsequens q̃ sint substãtiæ. Sed vide oppositũ. 5. ph. c. 10. & 8. Met. c. 5. Vid' cõtr. Zima.

E
e Grauitas & leuitas sr̃ nũeratę ĩ tactu. ex quo patet q̃ sr̃ qualitates. Sed vide oppositũ. 2. de Aia. c. 108 vbi. d. q̃ sr̃ sũbæ, &c. 5 Meta. 18. d. q̃ sr̃ q̃titates. Vide contra Zim.

F

G ſm aliquam iſtarũ qualitatũ, quas numeramus, ſ. priorum ſenſibiliũ.

Atque etiam ipſi ſenſus alterantur: patiuntur enim. actus enim ipſorum motus eſt per corpus, patiente aliquid ſenſu. Secundum quæ igitur inanimata alterantur, & animata, ſecundũ hæc omnia alterantur, ſecundũ autem, quæ animata alterãtur, ſecundum ea non alterãtur inanimata. ſecundum enim ſenſus, non alterantur: & latet inanima-
H ta, cum alterantur. nihil autem prohibet & latere animata, cũ alterantur, quando non ſecundum ſenſus accidit ipſis alteratio. Si igitur ſenſibiles quidem paſſiones ſunt: per has autem alteratio eſt, hoc iam manifeſtum eſt, quòd patiens, & paſſio ſunt ſimul. & inter hæc medium nihil eſt. huic enim aer eſt continuus, aeri autem coniungitur corpus. & ſuperficies quidẽ ad lumen, lumen autem ad viſum. ſimiliter autem & auditus, &
I odoratus ad mouens ipſos primum. eodem autẽ modo ſimul & guſtus, & ſapor eſt.

Tex. Sipl. Alterantur enim quodam modo & ſenſus: ſenſus enim ſecundum actum motus eſt per corpus, patiente aliquid ipſo ſenſu. ſecundum quæcũque igitur inanimatum alteratur, & animatum: ſecundũ quæcunque vero animatum non ſecũdum eadem omnia inanimatum. non enim alterantur ſecundum ſenſus. & K hoc quidem latet, illud vero non latet patiẽs. nihil autem prohibet & animatum latere, quando non ſecũdum ſenſus alteratio fiat. Si igitur alteratur id, quod alteratur a ſenſibilibus, in omnibus his manifeſtum, quòd ſimul eſt vltimum alterans, & primum, quod alteratur. huic enim cõtinuus eſt aer, aeri vero corpus. rurſus autem color qui- L dem lumini, lumen vero viſui. eodem autem modo & auditus, & odoratus. primum enim mouẽs ad id, quod mouetur, aer. & ĩ guſtu ſimiliter. ſimul enim cum guſtu ſapor.

Et ipſi etiam ſenſus alterãtur, quia patiuntur: actio enim eorum eſt motus. Et omne, ſecũdum quòd alterantur inanimata, per illud ẽt alterantur animata. ſed non per oẽ illud, per quod aĩata alterantur, al- M *terantur inanimata non enim alterantur per ſenſus. & cũ accidet etiam vt alteratio illorum ſit ſine ſenſibilibus, non percipiemus alterationem. Et, cum paßiones præcedunt, tunc formæ erunt ſenſibiles, & mediãtibus formis erit alteratio. ergo manifeſtũ eſt quòd faciẽs paßionẽ, & patiens inſimul ſunt, & inter illa non eſt mediũ. aer.n. eſt* Tex. auer.

A *est continuum, & corpus est coniunctum aeri. et superficies sequitur lumen, et lumen visum. & secundũ hunc modũ ẽt auditus, et olfactus sequũtur primũ motorẽ. & similiter gustans, & gustus.*

12 Cum declarauit ꝙ in oĩbus alterationibus apparet, ꝙ inter alterãs, & alteratum non est mediũ, & existimatur ꝙ sensus patiuntur quodammodo modorũ sensibilium, q̃ alterant eos, vult declarare in istis etiã ꝙ necesse est vt alterans, & alteratũ primũ sint simul, & dixit: Et ipsi ẽt sensus alterantur. i. & in sensibilibus ẽt inuenitur aliqua alteratio quodãmodo. D. d. quia patiuntur. s. qm̃ actio eorum est motus. i. moueri, non mouere, & pati, non agere. sunt. n. de virtutibus passiuis, nõ actiuis. Et cum narrauit ꝙ in sensibus inuenitur modus alterationis alius à mõ alterationis, q̃ est in ipsis sensibilibus, cũ ista alteratio sit corporalis, & illa spiritualis, vt declaratũ est in libro de Anima, narrauit ꝙ res animatę alterant̃ p duas alterationes insimul, s. spiritualem, existentem in sensibus, & corporalem existentẽ in sensibilibus. inanimata aũt non alterant̃, nisi altero genere tantũ. Et dixit: Et omne, ƒm quod alterãtur, &c. i. & cã ĩ hoc est. qm̃ animata alterant̃ p sensus, & p non sensus: inanimata aũt alterantur per nõ sensus tm̃, cũ nõ habeãt sensus. D. d. & cum accidet ẽt. i. &, cum accidet animatis alterari sine sensibus, tunc alteratio non cõprehendet, neq; percipietur, quẽadmodum inanimata non comprehẽdũt hoc. ꝙ nõ ẽ ita, qñ alterant̃ ƒm sensus: qm̃ tunc comprehendemus alterationem. D. d. Et, cum passiones pcedunt, &c. i. &, cum passiones pcedũt sensus, & media, q̃ sunt ĩter sensus, & qualitates sensibiles, tũc qualitates erunt sensibiles, i. comprehẽsibiles à sensu. Et intendebat p hoc, ꝙ passio communis ẽ necessaria in hoc, ꝙ sensus comprehendat sensibilia: sed in omni passione declaratum est ꝙ alterans est cũ alterato: ergo necesse est vt passio sensuũ sit hmõi, s. ꝙ inter eos, & inter postremum agens nõ sit mediũ, & ꝙ alterãs in eis sit cum alterato. D. d. & mediantibus formis, &c. i. & mediãtibus qualitatibus sensibilibus, & existentibus in corpore, qđ sequitur sensus, alterabunt̃ sensus. Et, cũ declarauit hũc sermonẽ, d. ergo manifestum, &c. i. & intẽdit per faciẽs passionẽ, qualitatẽ, quę est in corpore tangente instrumentũ sensus: & per passionem, passionẽ existẽtẽ in instrumẽto. D. d. aer. n. est cõtinuũ, &c. i. & non debet aliquis dubitare de sensibus, qui mouent̃ à sensibilibus de remoto, vt in visu color. n. mouet aerẽ, & aer mouet sensum: aer. n. continuus est cũ sensu, & corpus sensibile coniunctũ est cũ aere. D. d. & supficies, &c. i. & superficies, in qua est color, tangit corpus illuminatum, s. aerem luminatum, & aer illuminatus tangit visum. & accepit hic lumen loco illuminati. & intendit per luminatum, diaphanũ in actu. non illuminatũ ex se. D. d. & ƒm hunc modũ ẽt, &c. i. & intendit per primũ motorẽ ĩ auditu, motum, qui est in aere, qui percutit cõcauũ auris. in olfactu vero est odor perueniẽs ad nares. D. d. & silr, &c. i. & ita est de sensibus, quorũ sensibilia

Sẽsus sũt ĩ virtutibus passiuis, ñ actiuis. Idẽ. 2. de aĩa. c. 51. 52. 59. & 60. Idẽ. 3. đ aĩa. c. 18 Auic. Ale. &c.

prio, hoc vide. 2. de aĩa. t. c. 57 & 58.

B C D E F

lia

G lia sunt separata, sicut de sensibus, quorũ sensibilia sunt tangentia. v. gra. in gustu, & tactu. in sensibus enim quorum instrumenta tangunt sensibilia, non est dubium in hoc, sicut est in eis, qui sunt separati à sensibilibus. Et, cum declarauit ꝙ īter motorē, & motum primum in alteratione non est mediũ, neq; in ipsis sensibus, si vocatur alteratio, incœpit declarare hoc in augmento, & dixit.

Similiter aũt & in inanimatis, & insensibilibus. et id, quod augetur ẽt, & augens. appositio

H .n. quędã est Augmentatio. quare simul sunt & quod augetur, & augẽs. & Diminutio quoq;. diminutionis autem cã est ablatio q̃dã. † {Manifestum est igitur ꝙ inter mouens vltimum, & quod mouetur primũ nihil est} in medio consistens eius, qđ mouet, et eius, quod mouet.

Pa. l. Manifestũ ẽ igi qđ iter, id qđ mouetur, & mo uẽs primũ & vltimũ ad id, qđ mouet, nihil est. Tex. Sip.

Similiter autẽ & inanimatis, & in insensibilibus. Quare nihil erit inter id, quod alteratur, & alterans, neque id, quod augetur, & augens. au

I get. n primũ augens, cũ adijcitur, vt vnum fiat totum: et rursum decrescit decrescens, abeunte aliquo eius, ꝙ decrescit. necesse igitur cõtinuũ eẽ & augens, & decrescens: cõtinuorum aũt nihil est mediũ. Manifestũ igitur ꝙ inter id, qđ mouetur, & mouens primum, & vltimum ad id, qđ mouetur, nullum est mediũ.

Et similiter est de augente, & augibili. Augmentum. n. est additio. & sic augmentans, & augmentatũ erunt simul. & similiter Diminutio est subtractio. Manifestum est igitur, quòd inter postremum motum, & primum motorem non est aliud medium. K Te. Aue.

Et similiter declarabitur ꝙ inter augmentans, & augmentatum nõ est medium. Augmentũ. n. est additio augmentati, sed inter illud, cui additur, & illud, quod addit, nõ est medium. & hoc manifestũ est. vnde necesse est ꝙ augmẽtans, & augmẽtatũ sint insimul, & silr de diminutiõe. Diminutio. n. est subtractio diminuti: & subtractũ necessario est cũ in illo, à quo subtrahit. D. d. Manifestũ est igit, ꝙ inter, &c. & vocat ipsum primum motorem, i. quia mouet sine medio, non quia est primus naturaliter. & in quibusdam libris dicit, Manifestũ est igitur ꝙ inter postremum motorem, & primum motum, non aliquid est omnino. & intendit ꝙ inter primũ motum à motore, & illud non est aliquid: siue motor fuerit primus, aut postremus, scilicet ꝙ primum motum ab aliquo motore mouetur ſm tactum. 13 L M

Quod ea, quæ patiuntur, à sensibilibus patiuntur, cum prius sine probatione acceptum fuerit: quodq; in parte animæ sensit. ea est alteratio, in alijs autem minime. *Cap. 2.*

QVod autẽ ea, q̃ alterant, & omnia â sensibilibus alterant, & solũ horũ alteratio ẽ, q̃ ſm se dñr pati ab his, ex his cõsyderabim⁹. Qm̃

A *Quoniam autem omne, quod alteratur, alteratur à sensibilibus & quòd alteratio est istorum solorum, & illorum, quæ recipiunt passionem ab istis, scietur ex hoc, quod narrabimus.*

14 Incœpit hic perscrutari de hoc' ꝙ motus alterationis est de ꝑdicamento qualitatis, in genere qualitatis passiuę, & d. Qm̃ autem oē, quod alteratur, &c. i. qm̃ aũt omne, quod mouet᷑ motu alteratiuo, mouet᷑ in genere sensibiliũ, s. in tangibilibus, B aut in sapore, aut in colore. Et considerandum est vtrũ iste motus inueniatur in oĩbus sensibilibus, aut in quibusdã. Et est manifestum ꝙ ista alteratio inuenit᷑ in prima contrarietate, q̃ est in tactu, s. calidi, & frigidi, & sicci, & humidi. & sĩr vr̃ esse in contrarijs sequentibus ista, v. g. duritie, mollitie. sed tñ primo ẽ in primis qualitatibus, in istis autẽ secundo, & mediantibus primis. Et similiter in gustu. In sonis autẽ videt᷑ ꝙ alteratio de graui in leue est mõ ęquiuoco cũ istis: cũ sonus sit passio facta in aere à percussiõe cor C porũ. In olfactibus vero qualitates manifestæ sunt: sed cõtraria latẽt in eis, vt dictum est in libro de Aĩa. Et, cum ita sit, cum d. alterantur à sensibilibus, intelligendũ est ab oĩbus sensibilibus, si intellexerimus vẽitatẽ. sin aũt, excipiem' sonos. D. d. & ꝙ alteratio est istorũ solorum. i. & manifestum est ꝙ motus alterationis est illius generis tñ de ꝑdicamento qualitatis. D. d. & eorũ, q̃ recipiunt istas qualitates ab alijs ꝑ se, non per accidens. q. d. ꝙ iste motus attribuitur qualitatibus, q̃ sunt in hoc genere, & rebus, quæ recipiunt per se istas qualitates.

Documẽtum.

2. de aĩa t. cõ. 92.

Aliorũ. n. maxime vtiqȝ quis existimabit ĩ figuris, & formis, & habitus, & in horum remotionibus, & acceptionibus alterationem esse. vr̃. n. esse alteratio. Non est aũt neqȝ in his, sed fiunt, cũ quędã alterantur, hæc. nam densata, aut rarefacta, aut calefacta, aut frigefacta materia: alteratio aũt nõ est. id. n. ex quo forma statuę est, nõ dicimus formã, neqȝ id, ex quo figura pyramidis est, aut lecti, sed denominantes hoc quidẽ æneum, illud vero * cæreũ, aliud aũt ligneũ, hoccine, quod alteratur dicimus. æs. n. humidũ eẽ dicimus, aut calidum, aut durũ. & nõ solum sic, sed & ipsum humidũ, & calidum ęs, æquiuoce dicentes cum passione materiã. Qm̃ igitur ex quo quidẽ forma, & figura, & quod factum est ęquiuoce non dr̃ cum figuris, q̃ ex illo sunt: quod autem alteratur cum passionibus æquiuoce dicitur: manifestum est ꝙ in solis sensibilibus alteratio est.

E

* a. l. terreum.

F

Dicamus igitur de alteratiõe, quòd proprie videtur eẽ ĩter alias qualitates in figuris, & formis, & vestiti eas, & denudat. Et non ẽt sunt in istis, sed ista fiunt, quando aliqua alterantur, quando materia densatur, & rarefit, & calefit, aut infrigidatur: alteratio vero non quoniam id, ex quo

G *sit forma idoli, non dicimus ipsum esse formam, neq; illud, ex quo fit figura idoli, aut figura lecti, dicitur esse figura, sed denominantur nomina, vt dicimus in illo, quod est cupreum, in hoc aũt cæreum, & in alio ligneum. in alterato vero dicimus illud. dicimus.n.in cupro, quod est humidum, aut calidum, aut durum. & hoc non hoc tantum, sed dicimus quòd humidum, & quòd calidum est cuprũ.*

I *et sunt communia in nomine propter hoc, quòd materia recipit passionem. Cũ igitur illud, ex quo fit forma, aut figura facta, nõ habet communicationem ĩ nomine cum figuris, ex quibus facta sunt: alteratum autẽ conuenit in nomine cum passionibus, ex quibus alteratur: manifestum est quòd in solis sensibilibus est alteratio.*

15 Cum voluit declarare ꝙ transmutatio, quę dr̃ alteratio, non inue

H nitur de generibus qualitatum quatuor, nisi in genere sensibilium: &, si quis videbit eam esse in alio genere, dignius est vt sit in genere qualitatis existentis in quantitate, & in formis, quę sunt in animato, ſm ꝙ est animatum: incœpit declarare hoc hic, ꝙ nõ inuenit̃ in istis generibus. ex quo apparebit ꝙ, cum in istis nõ inueniatur, quãto magis in cęteris generibus qualitatis, nõ inuenit̃, & d. Dicamus igiur de alteratione, &c. i. qm̃, si transmutatio, quę dr̃ alteratio, fuerit in alio genere pter genus qualitatũ passiuarũ, existimatum est ipsam esse in figuris, quę sunt in genere qualitatis, quæ est in quantitate, ſm ꝙ est quantitas, & in formis, quę sunt in anima, & animato, qđ ẽ aliud genus. D. d. & vestit, & denudat. i. & dr̃ aliquid alterari, qñ recipit aliquã istarum figurarum, & qñ denudatur ab ea. Et intẽdebat declarare ꝙ motus alteratiõis, si existimat̃ esse in istis rebus, existimat̃ apud generationẽ, & corruptionem earũ, non qñ sunt fixæ. Et, cum declarauit ꝙ nullus existimat alterationẽ esse in aliquo ge- K

nere qualitatis, nisi sit ĩ istis duob⁹, L

incœpit declarare ꝙ non inuenitur in istis duobus, & d. sed ista fiũt, qñ alterantur aliqua. i. & in istis duobus generibus non inuenitur alteratio. sed generatio rerum existentium in istis duobus generibus sequitur veram alterationẽ: nõ quia alteratio existit in eis, sicut ĩ rebus, quę alterant̃ in rei veritate. Et hoc intẽdebat, cum d. sed ista fiunt, &c. i. sed istę qualitates fiunt, qñ alterãtur illæ, quæ sunt qualitates alterabiles in rei veritate. D. narrauit q̃ñ accidit hoc, & d. qñ materia densatur, &c. i. & generatio formarum, & M

figurarum sequitur alterationẽ materię, aut qñ condensatur, & rarefit ſm dicẽtes ꝙ raritas, & dẽsitas sunt causæ generationis: & corruptiõis. aut qñ calefit, aut infrigidatur, ſm ꝙ est verum in se. ita, vt mihi videtur, est intelligendus iste locus. densitas.n. & raritas sunt apud rerum qualitates sequentes calidum, & frigidum. Densitas.n. nil aliud est, nisi transmutatio alicuius ad minorem magnitudinem, & Raritas ad maiorem. Antiqui vero dicebãt ꝙ densitas

Dẽsitas, & raritas sũt qualitates ĩsequẽtes frigidũ, &

A densitas est cōstrictio pororum corporum, & raritas expansio, & quod hę duę sunt causę generationis, & corruptionis: cū generatio apud eos sit cōgregatio, & segregatio. & hoc bñ concessum est in corporibus habētibus poros: sed non sunt cā generationis, & corruptiōis, vt fingebāt, sed sequunt generationē, & corruptionē. D.d. alteratio vero non.i. quod autem generatio figurarum, & formarū sit alteratio impossibile est. materię.n. quę recipiūt formas, nō dicunt formę. v.g. qm̄ cuprum non dr idolum, s. quia cupro non datur hoc nomen, neq; ligno hoc nomen

B lectus. D.d. neq; illud, ex quo fit figura, &c.i. neq; illud, ex quo fit figura, & est cęra, dr figura. similiter lignum non dr lectus, neq; ēt econuerso, s. quod forma nominet à nomine materię. v.g. vt lect' dicat lignū. D.d. sed denomināt, &c.i. formę, licet nō nominent à nōie materię, tñ denominant. vt, cū dr quod idolum est cupreum, nō cuprū. Et, cum posuit quod figurę, & formæ, q sunt in aīa, & aīato, non nominant à nōie materię, sed denominant, incœpit narrare quod nō est ita in alteratiōe, & d. al-

C teratū vero, &c.i. illud aūt, qd recipit alterationē, nominat à nomine eius, in qd alterat. vt, cū dr quod cuprū, qd alterat ad caliditatē, aut ad frigiditatē, est calidum, aut frigidū: sed cuprum, qd alterat ad aliquā figuram, nō dr illa figura. v.g. vt cuprū sit triangulus. D.d. alteratum vero dr illud.i. qm̄ subiectū alterationis denominat à qualitate, q est in alteratiōe. dicimus.n. frigidū, & humidū intendēdo subiectum frigiditatis, & humiditatis. Et, cū d. hoc deinde dedit cām, & d. & sunt communia ī nomīe, &c.i. & subiectū, & ac-

D cidens communicant in eodem nomine. quia subiectum nō exit à sua substantia existente accidente, sicut subiectū recipiens formā exit à sua substātia existēte forma, & hęc est differentia inter formam, & accńs. D. induxit syllm̄ super hoc, & dixit: Cum igitur illud, ex quo fit forma, &c. & cōpositio istius sermonis est in secunda figura sic. Illa, quę recipiunt formas, non communicāt in nomine in rebus alteratis: sed alterabilia communicant in nomine cum passionibus: ergo illa, quę recipiunt formas, nō sunt alterabilia. E

Amplius, et aliter īcōueniēs est, dicere.n. hominem alteratū esse, aut domum, quæ accepit finem ridiculum est, si perfectionem aut domus parietem, aut tegulam dixerimus alterationem esse, &, cū parietibus clauditur domus, aut tegula tegitur, alterari domum.

Et contingit etiam inopinabile hoc modo. dicere enim hominem alterari, et domum alterari, cum completur, & perficitur, est derisibile. quoniam, si dixerimus quòd perfectio domus, quæ est cooperi- F recum tegulis, & facere tegulas, est alteratio, dicemus quòd, cū domus est cooperta, & fuerint tegulæ, quòd alteratur.

Iste est alius sermo, in quo declarat quod figurarum generatio non est alteratio, & quod, si aliquis posuerit quod generatio figurarum est alteratio, continget ei ponere quod generatio in substan- 16

calidū. S; vid. oppositū. 1. Me. c. 15. & in prædicamētis ca. de Qualitate, vbi d. quod sūt ī pdicamēto Sit'. & 1. c. 84. quarti physi. d. quod sūt q̄titates & 1. 8. ph. 77. d. quod dēsari, & rarifica ri sūt mo t' locales. Vide cōt. Zim.

Mæ, q recipiūt formas, non dr. fōrę. Consiste. 7. Me. 24. & 34.

a Subcū ñ exit à sua sub̄a, exñte accñte, sicut sub̄; recipiens formā exit à sua sub̄a exñte forma. Idē 1. ph. 63. & 1. cap. de sub̄a orb. & 2. de aīa. c. 8.

lectio

G substãtia ẽ alteratio. qđ ẽ valde improbabile.& similitudo inter illa ẽ: qm̃ subiectum in eis non est idẽ de principio generationis ad finem:& ideo generatum non nominatur à nomine subiecti. Quia igitur iã apparuit ex prędicto sermone ꝙ figuræ in hoc sunt similes formis substantialibus,& ꝙ idẽ cõtingit in eis, incœpit declarare qđ accidit de inopinabile, si dixerimus ꝙ figurę, dũ generant̃,alterantur,& dixit: Et cõtingit ẽt inopinabile,&c.i.& dicens ꝙ generatio figurarũ est alteratio, contingit ei magnum inopinabile.
H & est dicere in homine, cũ generatur,ꝙ alterat̃, & similiter in domo. cõueniunt enim in hoc,ꝙ subiectũ eorũ nõ est idẽ de principio motus vsq; ad finẽ.Induxit autẽ illud inopinabile,& d.qm̃,si dixerimus ꝙ pfectio domus, &c.i. qm̃ impossẽ est dicere domũ alterari cũ generatur: nisi dicamus ꝙ domus,q̃ iam perfecta est, qđ declaratũ est ipsam esse substantiam, vt tectum,& tegulæ, est ex genere qualitatis, qđ dicit̃ alteratio.i.qm̃, si dixerimus ꝙ perfectio domus,quę est ligna,& tegulę, tunc possumus dicere ꝙ generatio
I domus est alteratio. Et existimatur
Dubium. ꝙ in hoc sermone destruxit antecedens.qđ apparet ex hoc, qm̃ intendebat. sed hoc nõ dicitur in domo, qm̃ sua generatio perficit̃. ergo ne-
Solo. que hoc dr̃ in eo,dũ generatur. Sed tñ hoc verum est in consecutione conuertibili,sicut in ista.Nã,cũ posuerimus ꝙ illud, qđ generatur,alteratur, sequitur vt generatum sit in capitulo alterationis. Et, similiter cum posuerimus quod generatum est in capitulo alterationis,sequitur vt generatio sit alteratio.

Manifestum autem est ꝙ alteratio non est in ħs, quæ fiunt.neque enim in habitibus.habitus .n.virtutes,& vitia sunt.virtus aũt omnis,& vitium eorum, q̃ ad aliquid, sicut sanitas quidẽ calidorum, & frigidorum commensuratio quędam est,aut eorum,quæ sunt intra, aut ad cõtinens.similiter autẽ & pulchritudo,& robur eorum sunt,quæ ad aliquid sunt. dispõnes enim quædam eius, qđ præstantissimum est, ad optimũ sunt. dico autẽ pstantissimũ,quod conseruat, & disponit circa naturam. Qm̃ ergo virtutes quidẽ,& vitia sunt ad aliquid: hæc aũt neque generationes sunt, neq; ipsorũ est generatio, neq; oĩno alteratio: manifestum est ꝙ nõ ẽ oĩno ipsa alteratio circa habit⁹. K I

Declaratum est igitur quòd alteratio non est in eo, quod generatur. quoniam neq; in formis. formæ .n. sunt virtutes, aut vitia. & virtus, & vitium sunt de capitulo relationis. quemadmodũ sanitas est de aliqua temperãtia ex rebus calidis, & frigidis, aut intrinseco, aut in respectu aeris continentis. & similiter pulchritudo etiam, & fortitudo sunt de capitulo relationis. sunt enim dispositiones animalium ĩ respectu nobilissimi animalium. et dico laudabilissimam dispositionem, illam, quæ est naturalis pura. Et, cum virtutes, et vitia M

A *tia sunt de capitulo ad aliquid: et illa, q̄ sunt de capitulo ad aliquid, non habent generationē, neq; vniuersaliter alterationē: manifestū ē, quod alteratio nō est in formis.*

17 Cum declarauit ꝙ ī genere qualitatis, quæ est in quantitate, non est alteratio, incœpit etiá declarare hoc in alio genere prędicamēti qualitatis, s. in formis, quæ sunt in anima, & in animato. & incœpit à formis, quæ sunt in corpore, & dixit: Declaratum est igitur ꝙ alteratio, B &c. idest &, cum declaratum sit ꝙ alteratio non est in eo, quod generatur, neq; in eo, qđ est de genere generati, i. de genere formarum, manifestum est ꝙ nō est etiam in formis, quæ sunt in animato. & narrauit hoc, & d. formæ. n. sunt virtutes, aut vitia, s. qm̄ omne, quod attribuitur corpori animalium, est aut virtus, aut vitium, s. aut virtus corporalis, vt pulchritudo, & fortitudo, aut vitium, vt turpitudo. Deinde posuit aliam propōnem, & est ꝙ virtutes, & vitia sunt relatiua. Et, quia hoc in quibusdam manifestius est, q̄ in C in quibusdam, incœpit exemplificare de apparentibus, vt declararet illa quæ latent, & d. quemadmodum sanitas, &c. idest & quemadmodū manifestū est ꝙ sanitas est aliqua temperantia, idest mediocritas inter res calidas, & frigidas, aut in cōplexionibus corporis & membrorum, aut in rebus cōtinentibus corpus in respectu corporis: medium autem relatiuum dicitur ī respectu extremorum. similiter apparet hoc in fortitudine, & pulchritudine, qm̄ sunt relatiua. Et, cum declarauit ꝙ fortitudo, & pulchritudo sunt sicut D sanitas, incœpit dicere illud, in quo conueniunt, ex quo certificatur ea esse relatiua, & dixit: sunt. n. dispositiones, &c. i. & pulchritudo, & fortitudo sunt in capitulo ad aliquid, sicut in sanitate: quia pulchritudo, & fortitudo, & aliæ formæ corporales similes his sunt dispositiōes laudabiles in animalibus, quę non intelliguntur, nisi in respectu laudabilissimę dispositionis, s. in respectu animalis nobilissimæ compositionis: & omne, qđ intelligitur in respectu alterius, est ad aliquid necessario. Dispositio. n. laudabilissima E animalis est, vt in omnibus dispositionibus suis sit secundum cursum naturæ: & pulchritudo in aliquo animali est dispositio ī forma creaturæ, consyderata s̄m dispositionē, quam habet in creatione respectu nobilissimi animaliū in illa specie: & est illud, quod in omnibus suis dispositionibus est s̄m cursum naturę. & similiter fortitudo est dispō s̄m cursum naturę eius in potētia. Et ꝙ fortitudo est ad aliquid manifestum est. nō. n. dr̄, nisi in respectu debilitatis. & sil'r est de pulchritudine, cum dicatur in respectu turpitu F dinis. est. n. vi'r proportio inter mēbra media, & extrema. Et, cū declarauit ꝙ istæ formę sunt ad aliquid, dixit: Et, cum virtutes, &c. i. &. cum sit declaratum ꝙ formæ, & virtutes corporales sunt ad aliquid: & sit declaratum in Quinto istius libri ꝙ T.c.10. in prædicamento ad aliquid nō est generatio, neq, transmutatio, neq, alteratio: manifestum est, quod sequitur in prima figura, ꝙ in formis corporalibus, & inanimatis, nō est alteratio.

G Neq; igit, circa aīę virtutes & vitia. Virtus.n.perfectio q̄dā est. vnumquodq;.n. tunc maxime perfectum est, cum adeptū est propriam virtutem, et maxime s̄m naturā. vt circulus tunc maxime s̄m naturā est, cum maxime circulus est. Vitiū aūt corruptio horum, & remotio est.

Neq; ēt in virtutibus, & vitijs animæ. Virtus enim est aliqua perfectio. vnaquæq;.n.rerum tunc est perfecta in illa hora propriè, in
H *qua peruenit ad virtutē propriā, et erit in fine dispositiōis naturalis. quemadmodū circulus tūc erit in dispositione naturali, cum erit circulus in fine. Vitium autem distat, & separatur ab illa.*

18 Cum declarauit q̄ alteratio non est in genere qualitatis, quæ est in quantitate, in eo q̄ est quātitas, incœpit declarare hoc in formis animatis, & incœpit ī hoc à virtutibus moralibus anteq̄ à comprehēsiuis, & d. Neq; ēt in virtutibus, & vitijs
I animę. D. induxit signum sup hoc, & d. Virtus.n. est aliqua pfectio.i.& in perfectione nō est motus alterationis: ergo in virtute nō est alteratio, cū generatio eius non sit alteratio. Et, cum posuit q̄ virtutes sunt pfectio, & ītēdit declarare q̄ pfectio nō ē alteratio, īcœpit declarare ppōnē, p quā declaratur hoc, & est q̄ pfectio non est diuisibilis: alteratio aūt est in re diuisibili s̄m magis, & minus, vt dictū est ī Quinto de motu; s. q̄ non inuenit, nisi in rebus diuisibilibus. Et d. q̄m vnaquęq;, rerū est perfecta in illo tempore, in quo

5.ph.t.cō. 10.

K peruenit, &c.i.& perfectio est indiuisibilis. q̄m aliquid non fit perfectum, nisi in tempore, in quo peruenit ad perfectionem. & causa in hoc, q̄ istud tempus est īdiuisibile, est, q̄m illud, ad qd̄ peruenit in illa hora est īdiuisibile: & est perfectio, quia est finis rei naturalis: & finis est indiuisibilis. D.d. & erit in fine rei naturalis.i.& ens erit in eo in fine rei naturalis. &, cum hora, in qua inuenitur perfectio, est indiuisibilis, & est declaratū q̄ omnis motus est in diuisibili, manifestum est q̄ alteratio non est in perfectione.
L Et, cum posuit q̄ perfectio est in fine rei naturalis, & q̄ finis rei naturalis est indiuisibilis, incœpit demōstrare hoc in circulo, cū hoc manifestū sit in eo. s. q̄m est pfectio indiuisibilis. non.n. est circulus magis q̄ circulus. & d. quemadmodū circulus, &c.i.& perfectio rerū naturalium est indiuisibilis, quia sunt ī fine, non ante: sicut est dispō in circulo q̄m perfectio ei⁹ est, q̄n fuerit ī fine. nō.n. ē circul⁹ ante finē. & q. d. & perfectiones sunt indiuisibiles, quia pfectiōes sunt similes pfectioni circuli, quēadmodū circulus nō
M est circulus ante finē. sit̄r est in alijs pfectiōibus. Et, cū declarauit q̄ virtus est indiuisibilis, declarauit hoc ēt in vitio, & d. Vitiū aūt, &c.i.& vitiū est separatio, & remotio ab illo fine īdiuisibili. &, cum iste finis est indiuisibilis: ergo & illud, qd̄ distat ab eo maxime est indiuisibile: & sic non est medium inter virtutem, & vitium. motus autem est in eis, inter quæ est medium, vt declaratum est in Quinto. & totum hoc intellectū est ex suis verbis potētialiter.

Perfcō ēt indiuisibilis qa ē finis rei nālis: & finis ēt diuisibil. Idē 6.ph. t.c. 46.

Motū eēt in eis, q hnt medium, p; hic. & 5.ph.te.c. 22.

Fit

A Fit igitur cũ alteratur quippiã, & acceptio virtutis, & vitij abiectio: alteratio tñ horũ neutrum est. Qđ aũt alteret aliqd manifestũ est. Virtus. virtus.n.aut impassibilitas quædã est, aut passiuum sic. Vitium. vitium autẽ passiuũ, aut contraria passio virtuti. Et in totum, moralem virtutem in voluptatibus, & tristitijs esse accidit. aut.n.secũdum actum voluptas est, aut per memoriam, aut per spem. Si igitur ſm actũ, sensus causa est: si autem p me-
B moriam, aut per spem, ab ipso est. aut enim similia passi sumus ijs, qui reminiscunt voluptatis, aut similia patiemur sperãtib⁹.

Et diminutio à virtute, et denudatio à vitio fiunt, quando aliquid alteratur. sed neutrũ est alteratio. Et signum eius quòd aliqua alterãtur manifestũ ẽ. virtus.n.est aut ĩreceptibilitas passionũ, aut receptio earũ tali modo. vitiũ aũt est receptio passionum cõtrario modo
C *illi, quo virtus recepit eas. Et vniuersaliter accidit quòd virtus moralis fit in modis voluptatis, et tristitiæ. voluptas enim aut est actu, aut per rememorationem, aut spe. Eius autem, quod est actu, cã est sensus· illud autem, quod est per rememorationẽ, aut per spem, erit secundũ hoc. voluptas.n accidit nobis, aut per rememorationẽ eius, quod habuimus ex ea, aut per spẽ ad illud, quod habendum est.*

D Cum declarauit ꝙ in qualitate, quę est in quãtitate, non est altera- 19
tio, & ꝙ generatio eius sequit alterationẽ, & declarauit, ꝙ in virtutibus animę non est alteratio, vult declarare ꝙ sequunt alterationẽ. qđ non fecit in formis corporalibus: quia manifestum est eas sequi alterationem. Et d. Et diminutio, &c.i. & vitiũ, & virtus fiũt à rebus alteratiuis: sed factio earũ ĩ se nõ est alteratio, cum sint indiuisibiles, vt declaratũ est. D. induxit signum sup hoc, & d. Et signum, ꝙ aliqua alterant, manifestũ est, quorũ alterationẽ sequi-
E tur factio virtutum, & vitiorũ. Virtus.n.aut est prohibitio vitiosi à receptiõe passionũ corporalium, aut est receptio passionum mõ terminato: & quõcunq; fuerit necesse est vt sequant passionem. Si aũt fuerit medię in passione, sicut est verum, manifestum est, qm̃ sequuntur medium in passione. ipsa.n.passio corporalis erit p alterationẽ, immo est ipsa alteratio. & similiter si seqt impassibilitatẽ. prohibitio.n.à passione praua erit p passionem cõtrariã illi passioni praue. Et, cum d. ꝙ vir-
F tus sequitur alterationẽ, cum sequitur passionẽ, & passio est alteratio, d. hoc ẽt in vitio, & d. vitium autẽ est, &c.i. vitium autem sequit receptionẽ passionũ, quę sunt contrarię passionibus, quas sequunt virtutes.
Dubium. Sed quęritur quõ dr ꝙ virtus sequitur passionẽ laudabilem, & vitium passionẽ illaudabilem, & passio laudabilis, & illaudabilis sequunt virtutem, & vitium. Virtus.n.est habitus, per quẽ patitur passionem laudabilem, & Vitium est habitus, per quem patiatur passionem illaudabilem.
Solutio. Ad hoc aũt dicendum est ꝙ isti

G isti duo habitus acquirunt consuetudine passionum laudabiliũ, aut illaudabilium. ergo existentia eorũ perfecte necessario sequitur passionẽ. Et, cum sit declaratum q virtus, & vitium sequuntur passionẽ, & est declaratũ q passio est alteratio: sequitur ex hoc, q virtus, & vitium sequunt alterationem. D. d. Et vlr accidit, &c. i. & virtus moralis est i voluptabili, & contristabili, s. in qrendo voluptabile, & fugiẽdo cõtristabile, sm q oportet, & qñ oportet, & intendebat p hoc dicere q virtus sequit passionẽ. ná quærere voluptabi
H le, & fugere contristabile sequunt passionẽ. Et sylls componitur sic. Virtus inuenitur in contristabili, & voluptabili: & contristabile, & voluptabile sequuntur passionẽ: ergo virtus sequitur passionẽ. Et similiter declarabitur per hunc sylm in vitio. Et, quia voluptabile aliud est in præterito, & aliud in futuro, declarauit hoc, & d. voluptas. n. autẽ in actu. &c. & intendit per actũ tempus præsens, & per rememorationẽ præteritum, & per spẽ futurũ. Et, qa vnusquisq; istorum triũ modorum voluptatis proprius est alicui virtu
I ti virtutum aiæ, d. Eius vero, quæ est i actu, causa est sensus. i. voluptatis . n. quæ est in actu, cã est, quia comprehendit sensu, qui est in actu. & eius, q est per spẽ, causa est sensus. sed de sensu, qui est in potẽtia, ille, qui iã exiuit in actum propriũ, est virtuti rememoratiuæ, & ille, qui futurus est imaginatiuæ. delectamur . n. p rememorationẽ, qñ imaginati sumus illud rememoratũ, quasi iã exisset in actũ. & silr est de sperato. oĩa igitur pẽdent à sensu. & iõ d. voluptas, n. accidit nobis, &c. Et quasi intendebat per hoc cõfirmare q vo K
luptas fit à passiõe, q fit à sensibili. &, quia voluptatio est p spatiũ, & illud qd fiẽdum est, põt hic fieri * cõ *a. l. qñ
clusio, s. q voluptas sequitur passionẽ à sensibili. qñ necesse est, si voluptas sit passio, aut sequat passionẽ, vt facta sit à passione sensibili: cũ sit positum q passiones fiant à sensibilibus, & insensibilibus. Et ideo dissoluit qõnẽ, narrãdo q voluptas i pterito, & futuro ẽ sensibile i potẽtia. & q cõprehẽsio sensibilis i potẽtia, & in actu, seqt eã nectrio passio.

At vero neq; in intellectiua L
parte animæ est alteratio. sciens . n. maxime eorũ, quæ ad aliqd dicitur. Hoc autem manifestũ est. Secundum. n. nullam potentiam motis, fit in nobis scientia, sed, cum extiterit aliquid. ex ea . n. quæ est sm partem experientia, vlem accipimus sciam. Neque itaq; actus generatio est: nisi quis & respectionem, et tactũ gñatiões dicat. tale. n. est actus. quæ autẽ à principio acceptio sciẽtiæ nec est generatio, nec alteratio. nam, quia quieta est, re-
sidetq; anima, sciens fit, & pru- M
dẽs. Vt igitur, neq; cũ dormiẽs excitatus est aliquis, aut ebrius esse desijt, aut ægrotãs reualuit, factus est sciens, quamuis prius non poterat vti, & sm sciẽtiam agere, sed abeunte perturbatione, & ad tranquillitatẽ veniente mente, inerat potentia ad sciæ vsum, sic vtiq; hmõi aliquid fit id, qd est à principio, in scientiæ existentia. perturbationis enim quies quędã est, & trãquillitas.

A Neq; igitur pueri possunt quid discere, neq; iudicare sensibus, similiter atq; seniores. multa.n. ꝑturbatio circa ipsos fit, & motus. Sedantur autem, & desinũt perturbari, aliqñ quidem à natura, aliqñ vero ab alijs. i vtrisque autem his alterari aliquid accidit, sicuti cum excitatur, et fit vigilans ad actum. Manifestũ est igitur ꝙ alteratio in sensibilibus est, & in sensibili parte animæ, in alia autem nulla, nisi secundum accidens.

B *Neq; in parte distinguente de anima est alteratio. cognoscens.n. dignius dicetur de capitulo ad aliquid. Et hoc manifestum est. Quoniam cognitio non est in cognoscente ita, quòd aliqua potentia omnino moueatur, sed cum aliquid fuerit. quoniam ex experientia rerũ particularium cõparamus cognitionem vniuersalem. Neq; intellectus est etiam generatio: nisi quis dicat quòd videre etiam, & sentire est generatio: & quòd tale est intelligere: & acquirere cognitionem in principio non est* C *generatio, neq; alteratio. homo.n. fit sciẽs, & intelligens, quãdo anima eius quiescit, & firmatur. Quemadmodum igitur hõ, quando expergefit à somno, aut quando deinebriatur, aut quando fuit infirmus, non dicitur ipse fieri sciens, licet prius nõ habebat potẽtiam vtendi scientia, neq; operandi ea, deinde postquam recessit illa conturbatio, & quiescit intellectus, inuenitur in eo ista potentia, quæ fit, ita est in eo, quod inuenitur in principio in dispositione cognitionis. cognitio.n. est quies, & rectitudo. Neq; pueri ẽt possunt addiscere, aut communicare in sensibus, sicut plurium annorum. nam conturbatio, & motus in pueris est multa. Et ista conturbatio rectificatur, & cessat, quadam à natura, & quadam in alijs rebus, vt à disciplina, & à similibus. et in istis duobus necesse est vt aliquid alteretur, sicut est dispositio eius, qui expergefit à somno, et est somnus apud actum. Manifestum est igitur quòd alteratio est in sensibilibus, & in parte sensibili animæ, in alijs autem non, nisi per accidens.* D E

Cum declarauit ꝙ in parte rationabili operatiua nõ est transmutatio, vult declarare ꝙ neq; in parte comprehensiua animę fit transmutatio, neq; alteratio, & d. Neq; i pte distinguẽte. & intendit per partem distinguentẽ, comprehẽdentẽ. & est virtus sensibilis, & imaginatiua, & rationabilis, D.d. cognoscens.n. dignius est, &c. i. & signum eius est, ꝙ generatio istorũ videt̃ esse de genere relatiõis, & maxime partis rationabilis. a est.n. dignius vt existimetur esse de capitulo ad aliquid q̃ de qualitate. & intendit ꝙ esse comprehensionem in nobis non est ali- 10 F

Oppositũ Me. 10.c. 22. & i p̃dicamẽtis Vide cõt. 21m.

a Scĩa, & cognitio dign⁹ est vt sint in ca. ad aliqd, q̃ i q̃litate, ꝑ hoc vid. 5. Me. c. 20.

G quid factũ in se, sed in respectu ad nos, s. qñ anima fuerit ꝑparata ad recipiendũ illas comprehensiones. vt ferrum preparatur per tersitudinẽ ad recipiendum lucẽ, & alios colores, & formas: non ꝙ cõprehẽsiones generent in se, ita, ꝙ ante non erant. Et hoc, qđ dixit, manifestius est ĩ intellectu, q̃ in alijs virtutibus comprehensiuis, & iõ d. cognoscens .n. &c. Sed intendebat p cognoscens intellectum. Et forte intendit p cognoscens, oẽs virtutes comprehensiuas. & erit ista cõparatio inter illas ad alias partes animę non rationa-
H biles, s. morales. D. d. Et hoc manifestum est, &c. i. qñ cognitio non fit in cognoscẽte, ita, ꝙ pars cognoscẽs sit transmutata, sed fit qñ aliud aliquid trãsmutatur, sicut est dispõ in omnibus relatiuis, v. g. in columna. columna. n. nõ transmutatur in se, qñ de sinistra posita est in dextra, sed aliud. v. g. Soc. & similiter est dispositio in factione cognitiõis. qñ hoc non fit ita, ꝙ pars cognoscens transmutetur, sed ꝙ aliud transmutatur, & est illud, in respectu cuius dicitur illa cognitio. Et, cum narrauit ꝙ cognitio fit in nobis, non ita,
I ꝙ pars cognoscens trãsmutetur, sed aliud, dixit quid est illud aliud, & d. Qñ ex experientia, &c. i. qñ cognitio fit in nobis, qñ transmutatur p receptionem particularium, & consyderationem eorũ. qñ, cum consyderamus particularia, fit ex hoc cognitio vlis in nobis ſm relationem ad illa, s. ꝙ, cum apud nos fit ex aliqua specie plus q̃ vnum particulare, statim fit in nobis species vniuersalis, absq; eo, ꝙ in ipsa fiat transmutatio. D. d. Neq; intellectus ẽt, &c. i. & dicens ꝙ intelligere est ge-

Cũ cõsyderam⁹ pticularia, fit ex hoc bis. idẽ. 12 Met. c. 4. & ĩ fine. 2 Posterior.

neratio non habet viam ad dicen- K dum hoc, nisi dicat ꝙ videre, & vlr sentire est generatio. Et d. hoc. quia proportio intellectus ad intellectum est sicut proportio sensus ad sensatum. Si igitur aliquis dixerit ꝙ factio istorum est passio, & transmutatio, s. ꝙ sequitur alterationem, secũdum ꝙ est vera generatio, potest dicere hoc in intellectu, qui aũt nõ dicit hoc ĩ sensibus, minus dicit in intellectu. Deinde incœpit probare ꝙ cognitio fit in nobis sine generatione per rationes probabiles, & d. & acquisitio cognitiõis, &c. & inten-
L dit à principio, non ſm rememorationem. D. d. homo. n. &c. i. & necesse est vt cognitio fiat in nobis sine generatione, quia visum est ꝙ homo non fit cognoscens, nisi quando quieuerit, & rectificata fuerint accidentia animæ apud separationem à pueritia. Et intendit ꝙ sciã non est in pueritia in actu, sed accidentia appetibilia, & vlr humores, vt dixit Plato, impediunt puerum. & ideo assimilauit ipsum dormienti, & ebrio, & infirmo. Et d. Quemadmodum igitur homo, &cę. idest, & quemadmodum, quãdo homo
M fuerit dormiens, & expergefit, & reuersa est ad illum cognitio eius, aut quando est liberatus ab ebrietate, aut ab infirmitate, non dicitur acquirere sciã, quam non habebat prius, s. sciã generatam in se, postquam non fuit, ita ẽt non dicimus in sciã, quæ acquiritur à principio, ꝙ est scientia generata in se, sed generatio eius in sciente est ſm relationem: sicut lux generatur in speculo ferri terso. D. d. licet prius non habebat potentiam, &c. i. qñ quẽadmodum dicimus in dormiente, qñ

proportio itelľs ad ĩtelľm ẽ sicut pportio sensus ad sensatũ. Idẽ. 3 de Aĩa. t. c. 5.

A qn̄ expergesit, ipsum habere scientiam, quam prius habebat, non potentiā vtendi, i. qm̄ non erat existēs in actu in anima eius, ita dicimus in scientia acquisita à principio. Et non intendebat per hoc, quod dixit in dormiente, ꝙ scīa reuertit ad illam, quá prius non habebat in potentia vtendi, & hoc, ꝙ assimilauit sciam acquisitam à principio sciæ acquisitæ post somnum, ita, ꝙ scīa acquisita à principio acquiratur illo mō, quo acquirit post somnum. nam hoc est impossibile. sed intendebat per potentiam vtendi ipsam

B esse in anima eius in actu, non à generatione. D. induxit aliud signū, & dixit: cognitio. n. est quies, & rectitudo. i. & ideo cognitio existit in nobis in principio per quietem animę, & rectitudinem accidentium. &, si generetur, tunc existentia eius esset apud transmutationem. D. induxit signum de pueris, & d. Neque pueri ēt, &c. i. & hęc est cā in hoc, ꝙ pueri non addiscunt, anteq̄ pertrāseant pueritiam, neq; communicāt cum eis, qui sunt plurium annorū

C in quantitate eius, ꝙ comprehendunt de differentijs sensibilium, scilicet quia humor, & motus abūdat in eis. D. d. Et ista conturbatio, &c. & intendit per naturam ætatē, & p alias res consuetudinem, & exercitium. exercitium. n. largitur naturę hominis præparationem, quę in ea non erat ante. & non est remotum vt virtus, s. moralis operet in hoc, & maxime castitas. D. d. & in istis duobus, &c. i. & in ista translatiōe, quá habent pueri de ignorantia ad cognitionem propter ætatem, aut per disciplinam, necesse est vt alteret, v. g. subiectū animæ, qđ est calor naturalis, sicut accidit ei, qui expergesit à somno, vt alteretur per alterationē alterius partis in eo, à parte, q intelligit, ver. g. caloris naturalis. Et intēdebat per omnia ista ponere ꝙ anima non alteratur per se, sed per accidens. Si autem facta est, tūc esse eius sequitur essentialiter alterationem. Si autē non est facta, tunc esse eius in nobis sequitur alterationē, nō esse eius in se, sicut est dispositio ī somno. Et hoc manifestius est in intellectu, q̄ in cęteris partibus animæ cognoscentibus. Et iam declarauit ipse in libro de Anima ꝙ esse

D

E comprehensibilium sensus sequitur in se alterationem essentialiter, postqu à m induxit ista signa sufficientia quibus vsus est hic. in intellectu aūt multum latet. & iam considerauimus de hoc in lib. de Anima. Hic aūt non intendebat declarare ꝙ anima intelligibilis, aūt intellectus nō sequit in suo esse trāsmutationem essentialiter, sed intendebat declarare ꝙ in ea nō est trāsmutatio. Sunt. n. tria: quorum Vnū est, vtrum in substantia intellectus, aut animæ sit transmutatio, & alteratio: Secundum vero est, vtrū suū

F esse in se sequat transmutationē, & alterationem essentialiter ita, ꝙ sit facta in rei veritate: Tertium autē est, vtrum suum esse sequatur alterationem per accidēs, s. fm ꝙ est in nobis, non fm ꝙ est in se. Et quia, si fuerit declaratum ipsam esse alteratam p accidens, tūc dignior erit, vt nō sit alterata in sua substantia, q̄ vt sequatur alterationē eēntialiter, & ꝙ, si ex vtraq; opinione sequit vt non sit alterata in sua substantia, & est illud, qđ intendebat, vidit ꝙ melior doctrina ī hoc est inducere sermones,

G mones, ex quibus videtur ipsam eē alteratam per accidens. qm̃, cū hoc fuerit existimatum, s. ipsam esse alteratam p accidens, tunc meus non cogitabit in hoc, ꝙ non sit alterata in sua substantia: sed illud, de quo cogitabit tunc, est, vtrum sit possibile, vt in suo esse sequatur alterationem essentialiter, aut non. Et, cū non accidit ei ĩ hoc, nisi altera duarum cogitationum, propter illa signa sufficientia, quæ sunt in prima cognitione, s. qm̃ non accidit ei, vt sit alterata in sua substantia, manifestum est quod qui audiuerit ista H signa, non dubitabit in hoc, ꝙ est non transmutata in sua substãtia, sed remanebit ei secunda possibilitas. a Hoc igitur est quod Arist. intendebat in hoc loco, ꝙ anima est transmutatã per accidẽs, s. in nobis, non ꝙ hæc sit opinio eius: sed intendebat demonstrare vim istius opinionis: vt, cum hō sciuerit illa signa, habebit pro impossibili, vt sit alterata in sua substantia, & non remanebit ei cognitio, nisi inter duas alias intentiones. D. d. Manifestum est igitur de alteratione, &c. & intẽ- I dit per sensibilia tangibilia, & colores, & sapores, & odores, & per partẽ sensibilẽ corporalem, animę passiones, factas in virtute concupiscibili, quas sequuntur passiones corporales, vt robur verecundiam, & pallor timorem. & vocauit hanc partẽ corporalẽ, quia indiget corpore. & iō nullus existimat ꝙ illa pars animæ potest separari. Sed quęrit hic, quare tacuit hic speciẽ qualitatis, quæ dicitur potentia, & impotentia naturalis. Et Alexan. dicit ꝙ iam declaratum est vniuersaliter. ꝙ non est qualitas. & intendit, vt mihi videtur, ꝙ res agunt per suas formas, K & patiuntur per suas materias: & formæ, & materię sunt substantiæ necessario. Et forte intendit ꝙ declaratum est vniuersaliter quòd nō est qualitas alterabilis, quoniam est forma: & declaratum est quòd formæ non sunt alteratio, sed sequuntur alterationem.

a Ista nō ē op. Arist. s; intẽdebat d̃mfare vi isti⁹ opionis.

Dubium.

Solō Ale.

Vid. d̃ hac re Auer. 5 Me. c. 19.

Quoniam lectio Simplici. à tex. 14. vsq; ad. 21. incongruam patitur diuisionẽ, iuxta Auerrois commẽtaria, ideo eam totã simul in fine capitis apposuimus.

14 Quod aũt id, quod altera- L tur, oē à sensibilibus alterat̃, & in his solis alteratio dicitur, quæcunq; per se patiuntur, ex his consyderandum. 15 Aliorum enim optime quis vtique existimabit in figuris, et in formis, & in habitibus, & horum assumptiōibus, atque depōnibus alterationem existere. In neutris autẽ est. nã qđ figuratur, cũ perfectũ factum fuerit, non dicimus il- M lud, ex quo est, vt statuã, aut pyramidem çeram, aut lectũ lignum, sed denominantes illam quidem ęneam, hanc vero cæream, hunc aũt ligneũ. quod autem passum est, & alteratum appellamus. siccum .n. & humidum, & durum, et calidum æs dicimus, ęquiuoce cum passione materiã appellantes. Quare, si sm̃ figuram, & formam nō d̃r quod factum

A factum est, in quo est figura, ſm paſſiones autem, & alterationes dicitur, manifeſtum quod non erunt generationes
16 nes hæ alterationes. Amplius autem & ſic dicere inconueniens vtiq; videbitur, alteratum eſſe hominem, aut domū, aut aliud quodcunq; eorū, q̄ facta ſunt: ſed fieri quidem fortaſſe vnumqdq; neceſſariū, ſi alteretur aliquid, vt, ſi materia condēſetur, aut
B rareſiat, aut caleſiat, aut refrigeretur. Non tñ ea, q̄ ſiunt, al-
17. vſque ad 20. terantur, neq; horum generatio alteratio ē. At vero neq; habit⁹, neq; corpis virtutes. hi n. virtutes, illi vero vitia, habituū. nō ē aūt neq; virt⁹, neq; vitiū alteratio. ſed Virtus quidē perfectio q̄dam eſt. Cum. n. aſſumpſerit ſuipſius virtutē, tūc dr̄ perfectū vnūquodque. tūc. n. maxie eſt qđ
C ſm naturam. quēadmodum perfectus circulus, cum maxime ſiat circulus optimus. Vitium vero corruptio huius, atq; remotio. Quemadmodum igitur neq; domus pfectionē alterationem dicim⁹.
* [illegible] abſurdum. n. ſi * corona, & tegula alteratio: vel ſi, cū corona circūſepitur, & tegula tegitur, alteratur, ſed nō perficitē domus. eodem mō & in virtutibus, & vitijs, & haben- D
tibus, vel aſſumentibus illæ. enim perfectiones, hæc vero remotiones ſunt: quare non alterationes. Amplius aūt & oēs eē virtutes dicimus in ad aliquid quodāmodo ſe habere. eas. n. quæ ſunt corporis, vt ſanitatē, & bonam habitudinē, in temperatura, cōmenſuratione què calidorū, et frigidorum ponimus, vel ipſa ad ea, quæ ſunt intus, vel ad ipſum continēs. ſimiliter au- E
tem & pulchritudinem, et robur, & alias virtutes, et vitia: vnumqđque. n. eſt in aliquid quodāmō ſe habere: & circa proprias paſſiones bene, vel male diſponūt ipſum habēs. domus aūt ſub quo fieri, atque corrumpi nata eſt. Qm̄ igitur ea, q̄ ad aliquid, neque ipſa ſunt alterationes, neq; ipſorū eſt alteratio, neq; generatio, nec oino mutatio nul- F
la, manifeſtū qđ neq; habit⁹, neq; habituū abiectiones, & aſſumptiões alterationes ſunt. ſed fieri quidem fortaſſe & hos, & corrūpi, cum alterantur quędā, neceſſe eſt: quemadmodum & ſpeciem, & formā, vt calidorum, & frigidorū, ſiccorumuè, & humidorū vel, in quibus inſunt, primis. circa hæc. n. vnumquodq; dr̄

G vitiū, & virtus, à quibus natum est alterari ipsum habēs. virt⁹.n. impassibile facit, vel vt oportet passiuū: vitium vero passiuum ecōtrario, & impassibile. Sicr aūt & in animæ habitibus. oēs.n. & hi in aliquid quodāmō se habere. et virtutes quidē perfectiōes, vitia vero remotiones. Amplius virtus qdē, si disponit, ad proprias passiones, vitiū vero male. quare neque hæc
H erūt alteratiōes, neq; vtiq;, et horū abiectiones, atq; assumptiōes. fieri āt has necessariū, cū alterat̄ sensitiua pars. alterabit̄ aūt á sensibilibus. ois.n. moralis virtus circa voluptates, doloresq; corporeos: hi vero aut in agēdo, aut i rememorando, aut in sperando. q̄ igit̄ in actiōe, ſm sensū sunt, vt à sensibili aliquo moueantur: q̄ vero in memoria, &
I spe, ab hac sunt. vel.n. qualia passi sunt rememorātes delectant̄, vł sperātes q̄ expectāt. quare necesse ē oēm huiuscemodi voluptatē à sensibilib⁹ fieri. Qm̄ aūt voluptate, doloreq; inato, & virtus, & vitiū innascit̄: in his.n. sunt: voluptates vero, & dolores alteratiōes sunt sensitiui: manifestū q̄, cū alteratur aliqd, necesse et has abijci, atq; assu-

mere. Preterea generatio q̄dē ipsorū cū alteratione, ipsa aūt nō est alteratio. At vero neq; in intellectiua parte aiæ est alteratio. sciens.n. maxie eorū, q̄ ad aliqd dr̄. hoc aūt manifestū est. ſm.n. nullā potentiā motis scia innascit̄: sed cū extiterit aliquid. ex ea.n. q̄ ſm partē, experiētia, vlem accipim⁹ sciam. Neq; itaq; act⁹ generatio est: nisi quis & respectionē, & tactū generatio K
nes dicat. tale.n. est actus. rursus aūt ipsius vsus, et ipsius actus nō ē gñatio: nisi quis respectionis, & tactus putat generationē esse, & ipsum operari his silr. q̄ vero à principio sciē acceptio, nec est generatio, nec alteratio. nā, quia quietus est, residetq; discursus, scire, sapereq; dicimus. ad ipsum aūt quiescere nō ē gñatio. oino.n. nulli⁹ mutatiōis, L
quēadmodū dictū est prius. M
Præterea veluti, cum ex ipso ebrium esse, dormire ué, vel ægrotare i cōtraria mutatus fuerit aliquis, nō dicimus sciētē factū esse rursus: q̄uis impotēs erat vti scia prius: cum neq; qn̄ à pricipio habitū assumat. nā, quia residet aia, ex morali virtute prudēs fit qd, & sciens. quocirca & pueri neque addiscere possunt, neque

A que secundum sensus similiter, atque seniores iudicant. multa enim perturbatio, & motus. sedantur autem, & quiescunt, aliquādo quidem a natura, aliquādo vero ab alijs: in vtrisque autem, cum quædam eorum, quæ in corpore alterantur: quemadmodum in excitatione, & actione, quando fit vigilans, & excitatur. Manifestū igitur ex dictis quod
B alterari, & alteratio in sensibilibus fit, & in sensitiua animæ parte, in alia vero nulla, nisi secundum accidens.

SVMMA QVARTA.

Vtrum omnis motus habeat cum omni motu comparationem.

Quis motus cui motui sit comparabilis. Cap. I.

Dubitabit autem aliquis, vtrum omnis motus omni compa
C rabilis est, an non. Si igitur omnis comparabilis est, & æque velox est, quod in æquali tempore per æquale mouetur, erit circularis quædam æqualis rectæ, & maior etiam, & minor. Amplius alteratio, & latio quædam æqualis erit, cum in æquali tempore aliud alteratum sit, aliud vero latum. erit ergo passio æqualis longitudini. sed impossibile est. At, cum in æquali tēpore per æquale mota fuerit, tunc æque velox est: æqualis autem non est passio omnis longi- D
tudini: quare nō est alteratio lationi æqualis, aut minor: quare non omnis comparabilis est.

Et quæritur, vtrum motus coniungetur cum motu, aut non. Quoniam, si omnes motus coniunguntur sibi, & conuenientia in velocitate sunt illa, quæ in tempore æquali mouentur per æquale, tunc aliquis motus circularis erit æqualis recto. ergo aliquis motus circularis erit maior, aut minor illo. Et alteratio, & translatio erūt æquales, E
cum in tempore æquali hoc alteratur, & hoc mutat locum. ergo passio erit æqualis, longitudini: sed hoc est impossibile. Quoniam tunc velocitas est æqualis, quando duo pertransēūt in æquali tempore aliquod æquale: sed passio, & longitudo non sunt æquales: ergo neque alteratio, & translatio sunt æquales, neque vna minor est alia: ergo necesse est vt non omnis motus con F
iungatur cum omni motu.

21 Hæc est Quarta quæstio istius tractatus. In prima .n. declarauit quod omne motum habet motorem. In secunda vero, quòd omnia mota in loco reducuntur ad primum motū, quod mouetur a motore in ipso. Tertia autem est, quod omnis motor est insimul cum eo, quod ab eo mouetur in loco. Quarta vero est ista, vtrum omnis motus habet proportionem cum omni motu. Et dixit: Et quæritur, &c. & intendit per con-

G iunctionem superpositionẽ, & mensurationem, ita, ꝙ omnes mot⁹ possunt diuersari ſm magis, & minus. D.d. Quoniá, si omnes motus, &c. .i. qm̃, si omnes motus mensurẽt se adinuicem, aut superponuntur sibi adinuicem, sequitur vt motus circularis sit æqualis recto. Qm̃, si duo motus fuerint superpositi, aut mensurantes se adinuicem, tũc duo spatia, per quæ est motus, erunt talia. Et hoc intendebat, cum dixit: & cõuenientia in velocitate. &c. Et, cum induxit hoc improbabile, induxit aliud maius, & dixit: Et alteratio, & H translatio erunt æquales, &c. i. &, si quilibet motus mẽsuret quemlibet motum, sequitur aliud inopinabilius prædicto, & est, vt alteratio sit æqualis translationi, cum fuerint positæ in tempore æquali. D. induxit impossibile, quod sequitur ex hoc, & dixit. ergo passio erit æqualis longitudini. i. &. si alteratio est æqualis longitudini, necesse est vt qualitas sit æqualis loco, aut minor, aut maior. D. ĩduxit cãm ĩ hoc, qđ ẽ ĩposẽ, et dixit: sed hoc ẽ ĩposẽ, &c. i. sed hoc est ĩposẽ, quia æqualia in velocitate I dicuntur æqualia, quia in eodem tẽpore pertranseunt idem spatium in quantitate, & qualitate. &, si in translatione, & alteratione inuenitur æqualitas, necesse est vt qualitas sit æqualis loco: quod est valde inopinabile. Et, cum hoc multum apparet in alteratione, & translatione. s. qm̃ non dicuntur vniuoce, induxit conclusionem intentam, ita, ꝙ iam compleuit suã declarationem, & dixit: ergo nec alteratio est æqualis trãslationi. Et cum declarauit ꝙ alteratio non est æqualis translatiõi: .d. ergo necesse est vt nõ oĩs mot⁹,

Motus circularis si ẽ æqualis recto, Idẽ 4. phy. c. 129.

&c. i. vt nõ oĩs mot⁹ mensuret oẽm K motũ, cũ alteratio, & translatio sint mot⁹, tñ nõ æquales: & mensurãtia se adinuicem sunt illa, in quibus inuenitur æqualitas, &, quia aliquantulum est dubium de coniunctione motus translationis rectæ cum circulari, reuersus est ad illum.

In circulo autẽ, & recta, quomodo accidet? Inconueniens. n. est, nisi sit circulariter similiter hoc moueri, & hoc super rectã. sed confestim necesse est aut velocius, aut tardius: vt, si hoc decliue sit, hoc autem accliue. L

Sed considerandum quomodo est de circulo, & linea recta. Malum enim est dicere quòd hoc impossibile est, vt moueatur circulariter, & moueatur idem recte, & eodem modo. sed necesse est, vt cũ moueatur taliter vt motus eius sit velocior, & tardior sicut est necesse in eo, quod mouetur quandoque superius, & quandoque inferius. & hoc non nocet.

Cum induxit inopinabile, quod M cõtingit, si motus rectus sit propor- 22 tionalis motui circulari, incœpit inducere modum, quo potest quis existimare ꝙ isti positioni non sequitur improbabile, & dixit: Sed considerandum est, &c. i. quoniam manifestum est quòd motus alteratiõis non est proportionalis motui translationis, sed illud, de quo perscrutãdum est, est vtrum motus rectus sit proportionalis motui circulari, & ipse circulus lineæ rectæ. &, cum inter motum circularem, & rectũ sit pro-

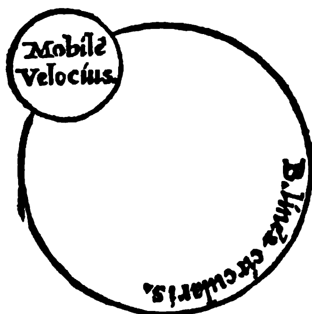
A proportio, necesse est vt causa i hoc sit, quoniam inter lineam circularem, & rectam est proportio. & ideo perscrutatus est hic de circulo, & linea recta, & dixit: Sed consyderandum est, &c. Deinde induxit modum, quomodo existimatur quòd non sequatur hanc positionem improbabile, & dixit: Malum enim est dicere, &c. idest inconueniens est enim dicere quòd impossibile est vt aliquid moueatur circulariter motu æquali in velocitate sui motui recto. sed necesse est in eo, quod mouetur circulariter, & mouetur recte, vt B alter motus sit alio velocior, aut tardior, aut æqualis. Et hoc intendebat, cum dixit: sed necesse est, cum mouetur, &c. idest, quoniam quemadmodum motus rectus est velocior, & tardior alio motu recto, & similiter circularis cum circulari, ita est de recto cum circulari. Deinde dicit: & hoc non nocet, idest, & existimatur quòd nullum inopinabile sequitur ex hac positione.

Amplius nihil differt i ratione, si quis dicat necessarium esse confestim velocius, aut tardius C moueri. erit enim maior, & minor circularis recta. quare & æqualis. Si enim i A tempore, hoc D quidem lineam B transijt, illud vero lineam C, maior erit linea B linea C. sic enim quod velocius est dicebatur. ergo, si & in minori æquale, velocius est. quare erit aliqua pars ipsius A, in qua B circuli partem * æqualem transibit, & illud in toto A lineam C. * a.l.aliqd

Si igitur aliquis dixerit, quòd hoc necesse est, vt motus in loco sit E *velocior, & tardior, quoniam motus circularis debet esse maior, aut minor motu recto, ex quo sequitur vt sit æqualis ei. Quoniam, si aliquod motum mouetur in tempore A motu B, velocius quam motu C. quoniam hoc modo vocabimus velocius. ergo necesse est, si mouetur in minori tempore æqualiter, vt sit velocius. ex quo sequitur, vt tempus in quo B pertransit circulum, sit pars temporis A, &* F *in quo pertransit A lineam C, sit totum tempus.*

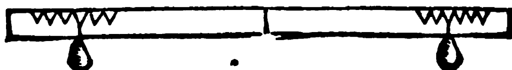
Demó-

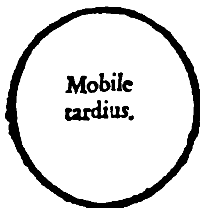
G Demonstratio quòd, si motus circularis sit maior, vel minor in velocitate quam rectus, quòd possit etiam æqualis esse. K

H L

A Tempus.

I M

C linea recta.

---

23 Cũ dixit ꝙ visum est ꝙ inter motum circularem, & rectum est comparatio ſm velocitatem, & tarditaté, sicut accidit hoc in motibus rectis, cum omnes sint in loco, incœpit declarare qũo sequitur, si dicant᷑ velociores, & tardiores, vt dicantur æquales. & iterauit sermonem a capite, & dixit: Si igitur aliquis dixerit &c. i. si igitur aliquis dixerit ꝙ necesse est, vt in quibuslibet duobus motib⁹ positis in loco, vt alter sit velocior,

A cior,& alter tardior. quoniam oēs duo motus diuersi in loco, alter est maior,alter minor: & cum magnitudo,& paruitas inueniantur ī eis: ergo velocitas, & tarditas:ergo & æqualitas. omne enim,in quo potest esse velocius,& tardi⁹,pōt esse æquale. Et,cum posuit ꝙ omnes duo motus in loco possibile est vt alter sit maior,& reliquus minor,& in omni,in quo inuenitur velocitas, & tarditas,inuenitur æquale, & posuit ꝙ motus rectus,& circularis,ſm ꝙ ambo sunt in loco, inuenitur in eis velocitas,& tarditas,secundum magis B & minus:conclusit ꝙ in motu recto & circulari inuenitur velocius,& tardius,ergo & æquale. Et,quia ad certificandum propositionem dicentē ꝙ omne,in quo inuenitur velocius, & tardius inuenitur in eo æquale, melius est vti exemplificatione, dixit:Qm̄,si aliquod motum mouetur in tempore A,&c.i.ponaᵗ igitur ꝙ aliquod motum circulare, v.g. B, mouetur in tempore A motu velociori, q̄ motus alterius moti, quod mouetur in eo.v.g. C. ergo necesse est vt,velocius pertranseat spatium æquale ei, quod pertransit tardius ī C tempore minori. talis.n.est definitio velocioris. D.dixit:ergo necesse est,&c.i.&,cum sit positum ꝙ velocius est illud, quod in minori tēpore pertransit æquale spatium,erit ēt verum conuersum.s. ꝙ illud, quod mouetur in minori tpe per æquale spatium, est velocius. & intendebat per hoc verificare definitionem.&, cum fuerit coniūctum huic,ꝙ motum circulare potest esse velocius, aut tardius recto:cōcluditur ex hoc ꝙ motum circulare, & rectum mouentur per spatium æquale in minori tpe. Et hoc intēdebat, cū dixit: D ex quo sequitur,vt tempus. i. & sequitur, cum posuerimus ꝙ motum circulare.s.B est velocius q̄ motum C,& mota sunt in eodem tempore, .s.in A,& B circulare perficiat circulum in parte temporis A,in quo toto compleuit C lineam rectā. & sic possibile est vt aliud motum per lineam rectam sit velocius,q̄ motum C,ita, ꝙ velocitas sui motus ad motum C,erit sicut velocitas motus B, ad motum C. ex quo sequitur vt motus rectus sit æqualis circulari. Et hoc intendebat concludere,vt videtur. & dimisit conclusionem, quia E bene apparet ex propositionibus, quas induxit. deinde induxit inopinabile, quod opponitur huic conclusioni.

At vero, si sunt comparabilia,accidit id,quod nuper est dictum, esse æqualem rectam circulo.sed comparabilia nō sunt: neq; igitur ipsi motus. Sed quæcunq; non sunt æquiuoca, omnia comparabilia sunt. veluti, cur comparabile non est, vtrū acutius sit stilus,an vinum, aut vltima.quia .n. æquiuoca sunt, F non comparantur.sed vltima ipsi,quæ est iuxta vltimam comparabilis est: quoniam idem significat acutum in vtrisq;.ergo non idem velox,hic,& ibi. multo autem adhuc minus in alteratione,& latione. Cōparabiliū conditiones.

Sed,si coniungantur, continget illud,quod prius diximus, scilicet quòd linea recta sit æqualis circu

cu

G *culo: sed non coniunguntur, neque coniungũtur etiam motus. Sed omnia, quæ non sunt vniuoca, non coniunguntur. verbi gratia dicere, quare ista non coniunguntur, scilicet est acutius perforans, aut vinũ, aut neuma, quod dicitur vita. Dicamus quia ista sunt æquiuoca, et ideo non coniunguntur. sed neuma, quod dicitur vita, non coniunguntur cum neumate, quod dicitur amara vita: quia acumen in eis ha-*
H *bet eandem rationem. & forte velocitas hic non est velocitas illic. & hoc dignius est in alteratione, & translatione.*

24 Cum induxit sermonem, ex quo existimatur ꝙ motus rectus est proportionalis motui circulari, reuersus est ad improbabile, quod contingit huic positioni, & dixit: Sed, si cõiungãtur, &c. i. & sequetur quia motus rectus non habet rectitudinem, nisi propter magnitudinem rectã, & similiter motus circularis ꝓpter magnitudinem circularem. Si igi-
I tur motus rectus sit æqualis motui circulari, cõtingit necessario vt magnitudo recta sit æqualis circulari: ergo superponuntur. sed notum est ꝙ linea recta non superponitur circulari: & necesse est, vt illa, quæ mẽsurant se adinuicem, vt superponantur sibi adinuicem. Et dixit illud, qđ diximus prius, & per se non dixit prius, quod sequitur ex hac positione, vt linea recta sit æqualis circulari. quoniam hoc sequitur ex illo, qđ sequitur ex prima positione, scilicet ꝙ vt motus circularis coniungatur cum motu recto, & est vt motus circularis sit æqualis recto. Quoniam, K
si ex hoc, quod ponitur quòd duo isti motus coniunguntur, sequitur vt sint æquales, & ex hoc, ꝙ sunt æquales, sequitur vt magnitudo recta sit ęqualis circulari. D. dixit: sed non coniunguntur. i. non habebũt proportionem inter se, quia non superponuntur sibi. D. d. neq; etiã motus cõiunguntur. i. &, cum inter magnitudines non est proportio, ergo neque inter motus. Deinde dedit causam, quare non coniunguntur, & dixit: Sed omnia, quę non sunt vniuoca, non coniunguntur. Dein- L
de induxit exemplum de æquiuocis & dixit: verbi gratia, &c. idest, qm̃, si aliquis quæsiuerit quare non est cõparatio inter acumen stili perforantis, & vini, & neumatis acuti, quod dicitur acutius acuto, dicitur, quia hoc nomen acumen dr in eis æquiuoce. in instrumento enim ratio eiꝰ est abscindere ligna, in vino autem pungere linguam, in neumate vero percutere auditum fortiter. Deinde dicit: & forte velocitas hic, &c. idest, & forte hoc verbum velocitas dictũ de motu circulari, & de motu recto M
est etiam æquiuocum. & dixit, forte, quia non ita apparet æquiuocatio in eo, sicut in hoc nomine acumen. Et, quia hoc apparentiùs est i velocitate, quæ dicitur de alteratione, dixit: & dignius est, &c. idest, &, cum dicimus ꝙ hoc nomen a velocitas æquiuoce dicitur de motu circulari, & recto, quanto magis dicitur æquiuoce de alteratione, & trãslatione.

a Velocitas æquiuoce dr motu circulari, & recto & multo magis de alteratiõe & translatione.

An primum quidem hoc nõ verum est, ꝙ, si non sint æquiuoca,

A uoca, comparabilia sunt. Multũ enim idem significat in aqua, & aere, & comparabilia non sunt. Si autem non, duplum quidem idem (duo. n. ad vnum) & non comparabilia sunt.

Et potest quis dicere, primo quidem, quòd iste sermo non est verus scilicet quòd illa, quæ nõ sunt æquiuoca, coniunguntur. Hoc enim nomen Magnum debet habere eandem rationem in aqua, & aere: et non coniunguntur. Deinde si nõ fuerit hoc, necessario duplum erit in B *eadem ratione. est enim proportio binarij ad vnum: & non coniunguntur.*

25 Cum posuit quòd illa, quæ non sunt vniuoca, non coniunguntur, incœpit dubitare super hoc, & dixit: Et potest aliquis obijcere nobis in declaratione eius, quòd motus circularis nõ coniungitur cum recto. Primo quidem vero in propositiõe, dicente ꝙ illa, quæ non sunt æquiuoca, sunt proportionalia. nõ enim omnia vniuoca sunt proportionalia. verbi gratia, quoniam hoc nomen magnum eandem habet ratio C nem in aqua, & aere. sed aqua non coniungitur cum aere, cum sint diuersa duabus differentijs cõtrarijs. & etiam duplum eandem habet rationem. nihil enim aliud est, quam proportio binarij ad vnum. & non omnia, quæ sunt dupla, coniunguntur. cum enim istud mel sit duplũ istius aceti, tamen inter mel, & acetum non est comparatio. Et hoc intendebat, cum dixit: est enim proportio, &c. i. definitio enĩ dupli est proportio binarij ad vnũ. vniuoca D autem sunt illa, quorum definitio est eadem, & non coniungunt, sicut illa, quę sunt dupla adinuicem.

An & in his eadem ratio. etenim & multum æquiuocũ est, sed quorundam & rationes æquiuocæ sunt. vt, si dicat aliquis ꝙ multum est tantum, & adhuc aliud tãtum, & æquale æquiuocum, & vnum quoq́; si contingit, confestim æquiuocum. si autem hoc, & duo.

Ad hoc autem dicamus, quòd sermo de istis duobus idem est. magnum enim etiam est de æquiuocis. sed quorundam nominum definitiones etiã sunt æquiuocæ, verbi gratia, quoniam si aliquis dixerit quòd magnum est illud: quod est talis quantitatis, & talis excessus, & quòd duplum est æquale bis, tunc dicere est talis quantitatis, & æquale erit æquiuocum. & vnum etiam est æquiuocum necessario. & si vnum est tale, & binarius etiam erit tale. E F

Cũ dubitauit in ꝓpositiõe, dicẽte ꝙ vniuoca sunt coniungibilia, qm̃ multũ, & paucũ sunt vniuoca, cũ habeant easdẽ definitiões, tñ nõ cõiũgunt in oĩbus, q̃ dñr multa, & pauca, & siĩr de duplo, & dimidio, dicit dissoluendo ꝙ ista, & similia nõ sũt vniuoca vera. Vniuoca. n. sunt illa, quorũ definitiones sunt eędẽ voce, & rõne. definitiões aũt istorũ sunt eędẽ fm vocẽ, & diuersę fm rõnẽ. Et dixit: Ad hoc ãt dicamꝰ &c. i. ad hoc ãt dicamꝰ, ꝙ dissolutio I istis duobꝰ de 26

Idẽ I ꝓdicamentis cap. 1.

G de quib' induximus exemplum, est prima dissolutio, quam diximus in causa eorum, quæ non coniungun tur, & est, quia sunt æquiuoca, Aequiuocorum. n. alia sunt, quorum definitiones sunt diuersæ voce, & ratione. alia vero sunt, quorum definitiones sunt æquiuocæ, sicut nomina eorum. & hoc intendebat, cum dixit, sed quorundam etiam definitiones sunt æquiuocæ i. & ista, de quibus dubitamus, sunt hmõi. & hoc, ꝙ definitiones eorum sunt æquiuocæ, facit existimari ea esse eadem in

Aeq̃uocõ duplex.

H ratione, sicut est dispositio in multo, & pauco, & duplo, & dimidio. Et, cum dixit ꝙ definitiones istorum sunt ęquiuocæ, declarauit hoc, & dixit. v. g. &c. i. & hoc, ꝙ definitiones istorũ sunt ęquiuocæ, apparet, qm̃, si aliquis dixerit in definitione magni, quod est talis quantitatis. tunc hoc nomen quantitas erit æquiuocum. & silr, cum dixerit in definitione dupli, ꝙ est æquale bis, tunc hoc nomen æquale erit ęquiuocum. Et, cum narrauit ꝙ ista nomina sunt æquiuoca in hac definitione, narrauit etiam ꝙ in definitione etiam di

I cẽte, ꝙ est illud, cuius proportio ad illud, cuius est duplum, est sicut proportio binarij ad vnitatem, est etiã æquiuocatio, & dixit: & vnũ etiam est æquiuocum. i. ꝙ accipitur in definitione dupli. &, si hoc nomẽ vnũ est æquiuocum, ergo & binarius erit etiam æquiuocum. Sed notandum est ꝙ non sunt æquiuoca pura, sed de modo æquiuocorum, quæ dicuntur ambigua.

Verum propter quid alia cõparabilia sunt, alia vero non, si vna quidẽ est natura? An, quia sunt in alio primo susceptiuo. e- K
quus igitur, & canis comparabilia sunt, vtrum albius. in quo enim primo idem est, superficies: & secundum magnitudinẽ similiter. aqua autem, & vox nõ: in alio nanque.

Et si hoc non fuerit ita, quare quædam coniunguntur & quædã non, & natura eorum est eadem? Et potest aliquis dicere, quòd hoc est, quoniam inuenire hoc in primo recipiente est diuersum. equus igi-
tur, & canis coniunguntur in ra- L
tione, secundum quam dicitur v- 9
trum sit albius. illud enim, in quo primo inuenitur, est idem, scilicet superficies: & similiter coniunguntur in magnitudine. aqua autem, & sonus non coniunguntur, quia sunt in diuerso.

Et si dissolutio in magno, & du- 27
plo non sit, sicut diximus, & fuerit vniuoca, accidet ambiguitas. s. quare quædam vniuoca coniunguntur secundum magis, & minus, & quædam non coniunguntur, & naturã
rationis, quam significant vniuoca, M
habent eandem. & dixit hoc, quia notum est per se ꝙ omnia vniuoca debent coniungi secundum oĩa, ex quibus continuantur. D. incœpit contradicere huic qõni, & dixit. Et potest aliquis dicere, &c. i. & potest aliquis dissoluere hanc qõnem. qm̃ magnum, & paruum, & duplum, & dimidium, etsi sint vniuoca, sunt non coniungibilia, & econtra alijs vniuocis per accidens. s. propter recipiens qm̃ illud, quod significat hoc nomẽ

A nomen magnum,& duplum, non diuersatur in se, sed secundum diuersitatem recipientis. Si igitur acciderit istis diuersitas, erit propter recipiens. Ista igitur nõ coniungunt, qm̃ subiectum eorũ est diuersum: & coniunguntur, quia eandem habent rationem. De. induxit exemplum super hoc. & dixit: equus igit, & canis, &c. i. illa, in quibus accidit, vt sint coniungibilia, ſm ꝙ sunt vniuoca, & coniungibilia, ſm ꝙ sunt æquiuoca. s. ſm subiectum eorum, sunt sicut equus albus, & canis alb⁹, qui coniunguntur ſm albedinem.
B dr̃ enim ꝙ alter est albior reliquo. albedo enim in eis eandem habet rationem. nam illud, in quo inuenitur albedo, est idem. s. superficies. Et intendebat, quòd ista coniũguntur secundum illud, quod est vniuocũ in eis, & est color albus, & non coniunguntur secundum subiectum remotum coloris, & est equus, & canis. & silr̃ est dispositio de magno, & paruo in eis. & hoc intendebat, cũ dixit: & similiter coniunguntur in magnitudine. i. quia magnitudo in eis est eadem. D. d. aqua autem, &c, idest, vt mihi videtur, aqua aũt,
C & sonus non coniunguntur, cũ ratio magnitudinis in eis est diuersũ in se, scilicet cum dicimus aqua magna, & sonus magnus. Et hoc nomen coniunctio, quo vtitur, in rei veritate est cõtinuatio: ita, ꝙ ex istis fit vnum.

An manifestum est ꝙ erit sic quidem omnia vnum facere. in alio autẽ dicere vnumquodꝙ esse, & erit idem æquale, & dulce, & album, sed in alio,

D *Dicamus autem in hoc: quoniã manifestum est, si hoc fuerit tale, possibile erit vt omnia ponantur idem: & dicantur, si vnumquodq; eorum est in aliquo alio ab eo: in quo est aliud: & sequitur, æquale erit idem, & dulce, & album. sed illud, in quo est hoc, est aliud ab eo in quo est hoc.*

Vult dubitare in secunda solutione, quam dixit de magno, & paruo, 28
E vbi dixit, qm̃ sunt vniuoca, sed accidit eis vt non coniungantur ꝑpter diuersitatem recipientis, sed secũdũ se coniunguntur. Et dixit: Dicamus igitur in hoc, &c. i. sed dicam⁹, qm̃ manifestum est, si posuerimus talia ex rebus vniuocis, ꝙ contingit ex hoc, vt omnia sint idem præter hoc quod dicamus ꝙ vnumquodq; eorum est in aliquo alio ab eo, in quo est reliquum. Et intendebat ꝙ quędam vniuoca diuersantur secũdum subiectum, v.g. color. Si igitur posuerimus ꝙ magnum, & paruum, & talia æquiuoca non diuersant, ni
F si ſm subiectum, contingit vt oĩa sint vniuoca. & sic æquale habebit eandem rationẽ in numeris, & magnitudine, & tempore. Et intẽdebat ꝙ, cum fuerit concessum ꝙ eorum, quæ sunt alia, diuersantur ſm subiectum tantum, & conueniunt in se, & alia conueniunt ſm vtrũq;, & ꝙ non est hic alia diuersitas, & in vniuocis inueniuntur isti duo modi, necesse est vt omnia sint vniuoca: nisi ponantur hic esse aliqua quæ diuersantur in vtroq;. s. in ratione, & in subiecto rõnis: ita, ꝙ nõ conueniãt in aliquo. & tale non est.

G Amplius susceptiuum nō q̄d uis est, sed vnum vnius primū. Sed non solum oportet comparabilia non æquiuoca esse, sed & non habere differentiam, neque quod, neq; in quo. dico autem, vt color habet diuisionem. Non ergo est comparabile s̄m hoc, vt vtrum coloratum sit magis album, quam nigrum. hæc enim comparantur, non s̄m aliquem colorem, sed quaten⁹ color est, sed secundum albedinē. Sic & circa motum, æque velox

H quod in æquali tempore mouētur per ęquale, † {tantum longitudinis in hoc.}

fa.l. tm̄. si igit̄ lōgitudīs I hoc, aliud.

Et etiam primum recipiens nō est quodcunque vnum, sed est vnum, quod recipit vnum. Et nō sufficit vt coniungibilia non sint æquiuoca tantum, sed cum hoc indigent, vt inter illa non sit diuersitas, neque in ratione, neque in eo, in quo sunt. verbi gratia, quoniam in colore accidit diuisio. Ergo in

I *hoc nō coniunguntur duo, ita, quòd dicatur, vtrum sit magis coloratum, non intelligēdo vtrum sit magis in eodem colore, sed in capitulo coloris, & coniunguntur secundum albedinem. Et sic dicimus etiam in motu, quoniam est etiam conueniens in velocitate, cum in tempore æquali pertransiuerit spatium æquale talis quantitatis.*

29 Cum perscrutatus est de hoc. s. inter quos motus inuenitur comparatio secundum magis, & minus, & K declarauit q̄ motus diuersi in genere non coniunguntur, vt velocitas, & tarditas in translatione, & alteratione, & dubitauit in motibus conuenientibus in genere, & diuersis in specie, vt motus rectus, & circularis, & declarauit q̄ non coniunguntur propter hoc, q̄ illa, quæ coniunguntur, oportet vt non habeāt nomina æquiuoca, neq; in recipiente, incœpit dicere hoc, & dixit: Et etiam primum recipiens, &c. i. & hoc, quod dictum est, q̄ eadem res inuenitur in subiectis diuersis, non est verū. qm̄, si ita esset, tunc idem reciperet L a quocunq;: & sic nō essent hic materię propriæ formis naturalibus, neq; præparatio propria. & ideo necesse est vt vnius transmutati transmutatum sit vnum subiectum necessario. s. propinquum. ex quo vr̄ q̄ genus non est subiectum propinquum formarum. Et deinde dicit: Et non sufficit, &c. i. & non sufficit ī rebus, in quibus inuenitur coniunctio, vt non sint æquiuoca, sed vt ēt non diuersentur in ratione, neq; in subiecto propinquo. & istæ sunt vltimæ species. Illa autem, quæ conueniunt in ratione generali, & diuersantur in differentijs, & subiectis ꝓprijs, vt color, qui est vnum quid genere, sed diuersatur secundum differentias, & secundum subiectum proprium vnicuiq; dr̄ię non coniungūtur. & hoc intendebat, cum dixit. v. g. quoniam in colore, &c. i. qm̄ color non coniungitur cum colore, secundum q̄ est color tantum. quoniam color diuiditur per differentias attributas colori diuisiuas: & istæ differentiæ sunt diuersæ secundum formas. & subiectum: nisi com

Necesse ē vt vni⁹ trās mutati, trāsmutatū sit vnū subm̄ necessario. s. ꝓpīquū. consule. 8. ph. cō. 46 & 8. Meta. t. cō. 11 & 12. Idē 9. Meta. t. c. 12. & 12 meta. 12.

M

A paratio cadat inter illa duo in eadẽ specie coloris: qm̃ in istis potest esse comparatio, & coniunctio, ver. g. in duobus albis: qm̃ posse est dicere alterum esse albius reliquo, aut sim̃r. & hoc intendebat cum dixit: non intelligendo, &c. i. & illa, quę conueniunt in colore, qui est genus, & diuersantur secundum differentias, verbi g. albũ, & nigrũ, non comparantur adinuicem, ita, ꝙ dicatur ꝙ hoc est magis coloratum, q̃ hoc, sine eo, ꝙ comparatio cadat inter illa in eodẽ colore. qm̃ tunc comparatio erit ve-
B ra. nam idem color in specie est idẽ in forma, & subiecto. D. d. sed in capl'o coloris. i. & diximus, ꝙ comparatio inter illa non est vera in gñe coloris, non in specie. & iõ dixit: & coniunguntur secũdũ albedinẽ. i. & coniunguntur, qñ accipiunt̃, ſm ꝙ sunt in eadẽ specie. v. g. in albedine. Et, cum verificauit quæ sunt cõiungibilia, & q̃ sunt ea, q̃ conueniũt in rõne, & subiecto, declarauit ꝙ motus, qui coniungunt̃ debẽt eẽ hm̃oi & quod non dr̃ eos esse ęquales, nisi conueniant in rõne motus, & ĩ subiecto motus, quod est magnitudo,
C deinde d. Et sic dicimus ĩ motu, &c. Et intendebat per hoc, ꝙ impossibile est de quantitatibus esse æquales nisi rectas tantum, aut circulares tã tum, scilicet quę sunt eiusdem speciei, cum istę sibi superponant̃. & iõ dicimus ꝙ quantitates curuæ non æquabuntur, nisi sint eiusdem circuli. Quod autem dicunt Geometrę, ꝙ linea recta est breuissima linea, ducta inter duo puncta, dicitur large. & ęqualitas dicitur de eis fere ęquiuoce. & similiter hoc, quod dicunt, quòd circunferentia alicuius circuli est æqualis figuræ polygonię, dixit: & Geometer decipit̃ hoc D quia possibile est existimare lineã rectam, quæ incuruetur, & fiat circularis. &, quia hoc accidit in mente, attribuit hoc proprie Geometræ.

Si autem aliud quidẽ alteratum est, aliud vero latum, æqualisnè erit hæc alteratio, & æque velox lationi? sed inconueniens est, causa autem, quia motus habet species. quare, si quæ ĩ æquali tempore lata sunt per æqualẽ longitudinem, æque velocia erũt æqualis recta, & circularis. Vtrum ergo causa sit, quia latio E genus sit, an quia linea genus? tempus enim semper idem, impartibile specie. An sim̃l illa specie differunt, etenim latio spẽs habet, si illud, super quod mouetur species habeat. Amplius autem, si per quod, vt si pedes, ambulatio, si alæ, volatio. An non, sed figuris latio est. Quare quæ in ęquali tempore mouentur ꝑ eandem magnitudinem, æque velocia sunt. eandem autem in- F differentem specie, & motu indifferentem specie.

Si igitur aliquis dixerit quòd, quando in ista longitudine demonstrata, hoc alteratur, hoc vero trãsfertur, ergo ipsa alteratio conuenit in velocitate cum translatione, dicemus quòd hoc est improbabile. et causa in hoc est, quia motus hẽt species. ergo necesse est, si illa, quæ mutãt in tẽpore æquali lõgitudinẽs æquales, sint æqualis velocitatis,

G *vt motus rectus sit æqualis motui circulari. Vtrum igitur sit causa quòd trãslatio est genus, aut quod linea est genus? temporis enĩ semper duæ species sunt indiuisibiles. Dicamus igitur quòd hæc duo sunt insimul, scilicet diuersitas ĩ specie. trãslatio enim habet species: quia illud per quod fit iste motus habet species. Et forte erit hoc, cum fuerint eius: per quod fit motus. Verbi*
H *gratia quoniam quod habet pedes motus eius est ambulatio, & quod habet alas: motus eius est volatio. Sed non est ita, scilicet quoniã motus translationis nõ diuersatur in specie propter diuersitatem instrumenti: sed translatio erit in hoc diuersa secundum figuras. Ergo necesse est vt illa, quæ in tempore æquali mouetur per idem spacium: sint æqualis velocitatis. & dico idem: in quo non est diuersitas ĩ specie, neque in motu.*
I
30 Quia definitio motuum æqualiũ est pertransire in tpe æquali spatiũ æquale. s. idem ĩ specie, reuersus est etiam ad dubitandũ sup hãc definitionem, ex qua sequitur vt alteratio sit æqualis trãslationi. qm̃ posset inueniri aliqua translatio in aliqua lõgitudine demr̃ata, & aliqua alteratio in illa eadem longitudine. ex quo sequitur vt alteratio sit ęqualis translationi, quę sunt diuersę in specie. Et hoc intendebat, cum dixit: Si igitur aliquis dixerit. &c. Deinde induxit causam, ex qua accidit inæqualitas in motu: & est, q̃a K sunt diuersæ in specie, nedum in genere. & ideo dixit: & causa in hoc, &c. D. ergo necesse est, si illa, q̃ mutant, &c. i. ergo necesse est, si in duobus motibus conuenientibus in velocitate nõ determinetur, vt eiusdẽ speciei sint, quod non erit, nisi motus sint eiusdẽ spẽi, & illud, p qđ est motus, eiusdẽ spẽi, sed solummodo dicat̃ q̃ ęqualia in velocitate sunt illa, quę in tpe æquali pertranseunt longitudines ęquales sine aliqua determinatione, necesse est vt motus non sint æquales. &, si non, tunc motus circularis, & rectus essent æquales. Et sil'r, cum posuerimus conue- L nientiam in eo, in quo sunt mot' in specie, & non posuerimus conueniẽtiam duorum ipsorum motuũ. Et, si accidit, cum duo motus fuerint eiusdem gñis, vt conueniant in spẽ p conuenientiam eius, per quod sunt in specie, & vt diuersentur per diuersitatem eius, vt accidit motui circulari, & recto. D. d. Vtrum igit' sit cã, &c. i. vtrum igitur est causa in hoc, q̃ trãslatio circularis nõ sit æqualis trãslationi rectę, vtrum hoc q̃ translatio est genus, & circularis, & recta sunt spẽs eius? aut hoc, q̃ linea est genus, & circularis, & recta sint M spẽs eius? D. d. tpis. n. &c. i. temp'. n. est idem in specie. & impoẽ est existimari ipsum esse causam in diuersitate trãslatiõis rectæ ad circularẽ. & intendebat, vt mihi vr̃, per duas species ei', præteritum, & futurum. Deinde dicit. Dicam' igitur, q̃ hęc duo sunt insimul, &c. i. dicamus igitur q̃ hęc diuersitas motus recti, & circularis fit ex ambobus insimul. scilicet ex diuersitate eius, per quod est motus in specie, & diuersitate ipsius

A sius motus. Et,quia causa in diuersitate motus circularis a recto in specie est diuersitas magnitudinis rectę à circulari specie, dixit: translatio enim habet species,&c.i. sed trãslatio est species: quia magnitudo, per quam est motus, est species. D. d. Et forte erit,&c.i. & forte existimatur ꝙ diuersitas translationis in specie est propter diuersitatem instrumentorum, quibus fit trãslatio etiã specie. v.g. quoniam ambulatio differt a volatione, vt vr̃, quia instr̃ia, quibus fit ambulatio, differunt ab instr̃is, q̃bus fit volatio, s. pedes, ab
B alis. D.d. Sed non est ita.i. sed hoc, quod existimatur, non est verum. qm̃, cum hoc fuerit bene consyderatum, apparebit ꝙ translatio nõ differt in specie propter diuersitatem instr̃i, quo fit translatio. Diuersitas .n. instrumenti facit in translatione diuersitatem figurę. diuersitas autẽ, quæ est in figura, non est secũdum differentias substantiales rei. Figura enim est qualitas. differẽtia autem translationis debet esse de natura generis, in quo fit translatio, scilicet de natura vbi. Et, cum declarauit ex omnibus istis definitionem motuum ęqualium, dixit: Ergo necesse est, vt illa, quæ mouentur,&c.i. ergo
C necesse est, vt illa, quę mouentur p idem spatium, aut numero, aut specie, quorum motus est idem in specie, vt sint ęqualia, & ideo dixit, & dico idem,&c.

Diuersitas, q̃ e ĩ figura, nõ ẽ s̃m d̃rias substãtiales rei. figura.n. est qualitas. Vide .3. c. 16

Quare hoc consyderandum, quæ sit differentia motus. Et significat sermo iste a ꝙ genus non vnum quid est, sed ob hoc latent multa. Sunt autem b æquocationum aliæ quidem multum distantes, alię autem habẽtes quandam similitudinẽ, aliæ vero propĩquæ, aut genere, aut similitudine rationis. quapropter non videntur ęquiuocationes esse, cum sint. Quando igitur altera est species, si idem in alio, aut si aliud in alio? Et quænam definitio, aut quo discernemus ꝙ idem est album, & dulce, aut aliud, ex eo ne, quia in alio videtur alterum, an qui omnino non idem? D

a Gen⁹ nõ ẽ vnũ q̃d, sed ob hoc latẽt multa.

b Æquocationũ plures modi.

Et ideo consyderandum est diuersitas in motu quid sit. Et iste sermo significat quòd genus nõ est idem. & deceptio inuenitur ex hoc loco ĩ pluribus absque eo: quòd participatur. Aequiuocorum autem alia distant multum: alia autem in eis est quædam ambiguitas, & alia sunt propinqua aut in genere: aut in comparatione. & ideo non existimatur illud, quod est huiusmodi de æquiuocis: quæ sunt talia, & quæ talia. Quando igitur erit species diuersa: vtrum quando eadem fuerint in alio, sed quando aliud fuerit in alio? Et qui est terminus illius? terminus eius est distinguere, & perscrutari, vtrum album sit idem, & vtrum dulce sit idem, aut diuersatur, quia inuenitur in alio, aut quia vniuersaliter non est idem? E F

32 Cũ narrauit ꝙ ęqualia sunt cõuenientia in specie mot⁹, & ĩ eo, ĩ quo

G est motus & scire hoc est difficile, dixit: Et ideo consyderandum est, &c. i. & ideo consyderandũ est quid sit diuersitas specifica in motu. D. d. Et iste sermo, &c. i. & iste sermo in definitione est sermo, qui significat per se ꝙ genus, in quo est motus, est diuersum. Et hoc, quod dixit manifestum est. qm̃ definitio, quæ notificat ꝙ illa, de quibus dicitur, sunt diuersa, est definitio, q̃ declarat ꝙ genus illarum rerum est diuersum. & hoc commune est omnibus ęquiuocis. v. g. quia definitiones eorum, de
H quibus dr̃ hoc nomen canis, sunt diuersę, videtur ꝙ illa sunt diuersa in genere. Si igitur hoc fuerit manifestum per se, tunc erit manifestũ per se, ꝙ hoc nomen canis dr̃ æquiuoce de illis, de quibus dicitur. sed, quia hoc non apparet per se ex definitionibus in omni materia, accidit errare in hoc pluribus. Et ideo dixit: & deceptio accidit, &c. i. & definitiões quorundam faciunt opinari quòd natura eorum est eadem: vnde existimantur esse vniuoca, & nõ sunt. Et, cum narrauit ꝙ in definitionib' non est sufficientia dare in omni lo
I co ꝙ genus est diuersum, aut nõ diuersum, incœpit declarare in quib' locis apparet hoc ex definitionibus manifeste, & in quibus nõ, & dixit: Aequiuocorum autem, &c. i. æquiuocorum autem alia sunt diuersa ĩ se, alia sunt maxime diuersa in se: & in istis non latet ex definitionibus quod nomen est ęquiuocum. ĩ alijs vero est quędam ambiguitas, & latent aliquantulum, sed tamen sunt propinqua illis. alia vero sunt valde propinqua, aut in genere, aut in cõparatione. Et, quia iste tertius mod' latet valde, dixit: & ideo non existimatur, &c. i. propter ambiguitatem K istius modi æquiuocorum fuit iudicium, quod eorum est de modo vniuocorum s̃m existimationem ĩcertam. & hoc intendebat, cum dixit q̃ sunt talia, & quę talia. i. quę sunt ęquiuoca, & quæ vniuoca. D. d. Quñdo igitur, &c. i. cum ista ambiguitas in diuersitate specierum sit propter propinquitatem naturarum ipsarũ, qñ igitur erit species diuersa a specie? idest, qñ igitur erunt duæ naturæ ambiguæ duæ species, vtrum qñ eadem fuerint in diuersis. aut qñ diuersa fuerint secundum formam, & subiectum: & hoc intendebat cum L dixit, sed cum fuerit aliud in alio. D. d. Et quæ est definitio illius, &c. i. &, cum ista ambiguitas est in eis, quæ igitur est definitio eorum, quę conueniunt in specie, idest. & definitio eorum, cum dispositio in eis ambigua sit, vtrũ sint idem, aut diuersum, & cũ hoc nõ sit manifestũ p se, pscrutandum est de illo, vtrum sit idem, aut nõ. v. g. de albo, vtrum sit idem ĩ oĩbus, de quibus dr̃ albũ. & similiter dulce, vtrum sit idem ẽt in omnibus, de quib' dr̃ dulce. Et intendebat, ꝙ est ars inducens ad cognitionem conuenientię, & diuersi- M tatis in speciebus, cum non fuerint manifestę per se, est secundum regulas datas in Septimo Topicorum vbi sunt dati loci de eodem, aut diuerso. Deinde dicit: aut diuersatur, quia ĩuenitur, &c. i. quoniam pscrutandum est vtrum sit idem, aut diuersum, quia est in subiectis diuersis, aut quia est diuersum in se. &, qa existimatur ꝙ causę diuersitatis sũt plures istis duabus causis, dixit, aut quia vniuersaliter non est idem?

De

A De alteratiõe autem quomodo est æque velox alteri alteraᶜ Si itaq; est sanari alterari, est autem hunc quidem velociter, illum autẽ tarde sanari, & simul quosdam, quare est alteratio ęq̃ velox. in æquali enim tempore alteratum est. Sed quid alteratum est? æquale enim hic non dicitur, sed, vt in quantitate æqualitas, ita hic similitudo. Sed sit idem, quod mutatur in ęquali tempore, æque velox. Vtrum ergo eo, in quo passio, an passio
B ne oportet comparare? hic igitur, quòd sanitas eadem sit, est accipere, aut quòd neq; magis, neq; minus, sed siſr existit. Si autem altera passio sit, vt alteratur id, quod dealbatur, & id, quod sanatur, his nihil inest idẽ, neq; æquale, neq; simile, vt iam hæc species faciũt alterationis. & nõ est vna, vt neq; latio. quare considerandum est quot sunt species alterationis, & quot latiõis. Si igitur quæ mouentur specie differunt, quorum sunt motus
C secundum se, & non s̃m accñs, & motus ipsi specie differunt: si autem genere, genere: si vero numero, numero.

Et considerandum est de alteratione quomodo vna erit æqualis alteri. Dicamus igitur quòd, si acquisitio sanitatis est alteratio, & sit poßibile istud sanari velociter, & istud tarde, & duo sanatur in simul, ergo aliqua alteratio erit
D *æqualis in velocitate: fiunt enim in æquali tempore. Quid igitur alteratur? æqualitas enim non dicitur hic, sed illud, in quo dicitur de quantitate æqualitas, dicitur in eo hic similitudo. Sit igitur æqualitas in velocitate in eis, quæ transmutantur, eadem transmutatione in æquali tempore. In vtroque igitur quærenda est coniunctio in re, in qua est paßio, aut in ipsa paßione. hic autem possumus accipere*
E *eandem sanitatem, quia nõ est addens, neque diminuta, sed est eodẽ modo. Si autem fuerit diuersum, vt, cum dicimus alterari ĩ eo quòd acquirit albedinem, & in eo, quòd acquirit sanitatem, & hoc non est idem, neque æquale, neque simile: sed ex istis nunc fiunt species alterationis. & non est eadem alteratio, quemadmodum non est eadem translatio. & ideo sciendum quot sunt species alterationis, & species translationis. Si igitur mota*
F *fuerint diuersa in specie, scilicet quæ habent motus essentialiter, non accidentaliter, tunc motus eorum etiam erunt separati in specie: &, si fuerint diuersa in genere, in genere: &, si in numero, in numero.*

Cum declarauit q̃ translatio est æqualis alicui translationi, vult quęrere hoc etiam in motu alteratiõis, & dixit: Et considerãdum est, &c. i. 32

G & consyderandum est de alteratione, quomodo æqualitas imaginatur in ea, cum coniunctio non imaginetur in motibus, nisi per æqualitatẽ, & dixit hoc, quia æqualitas est propria quantitati, non qualitati. D. d. Dicamus igitur ꝙ, si acquisitio sanitatis, &c. i. qm̃, cum fuerit positũ ꝙ acquisito sanitatis est alteratio, & ꝙ possibile est aliquem hominem sanari velocius, q̃ alium hominem, & possibile est vt duo homines sanentur insimul ab vna ægritudine in tempore æquali, tunc alteratio erit æqualis alterationi. D. d. fiunt. n. in tempore æquali. i. & istæ duæ sani
H tates dicuntur æquales, quia fiunt ĩ æquali tpe. Et, quia tempus est extrĩsecum a re, & non sequitur ex æqualitate eius æqualitas motuũ, si æqualitas non fuerit in substantia motuum, incœpit quærere qualitatem, in qua inuenitur de alterabilibus, & dixit: Quid igitur alteratur. i. sed, si posuerimus ꝙ alteratio est æqualis alterationi, quid igitur alteratur, ita ꝙ recipit æqualitatem? si est necesse vt æqualitas inueniatur in eis secundum substantiam. D. d. æqualitas enim, &c. i. æqualitas enim impossi-
I bile est vt dicatᷣ in qualitate. sed illa de quibus dr̃ æqualitas in quantitate, dicitur similitudo suis respõdentibus in qualitate. Et intendebat, ꝙ æqualitas, quæ dr̃ de quantitatibus, quæ neq; addunt, neq; diminuũtur adinuicem, est respondens similitudini, quæ dicitur de qualitatibꝰ, quæ non sunt fortiores, aut debiliores se adinuicem. D. d. Si igitur æqualitas in velocitate, &c. i. &, cum ita sit, si æqualitas dicitur de alteratione, intelligendum est in eis, quæ trãsmutantur. eadem transmutatione, nec addente, nec diminuente in æquali K tempore: qm̃ tunc non erit dr̃ia inter illd̃, qd intelligitᷣ de æqualitate, ĩ qualitate, & illud, quod intelligitur de similitudine. Et, qa aliquis põt dicere, forte æqualitas attributa alterationi est vera p subiectum alterationis: subiectum. n. eius est quantũ necessario, dixit: In vtroq; igitur, &c. i. & dicenti hoc dicendum est, in vtroq; igitur est quærenda coniunctio, vtrũ in subiecto passionis, aut ĩ ipsa passione. contingit. n. dicẽti ꝙ æqualitas est in ea fm subiectum tãtũ, vt coniunctio sit subiecti, nõ passionis. & hoc accidit passioni. f. est L eius p accñs. Sed necesse est consyderare vtrunq;, vt post declarabimus. & iste sermo esset possibilis, si esset pośe inuenire duas passiones similes. & ideo dixit post: hic aũt possumus accipere, &c. i. & coniunctio nõ inuenitur in ea, fm subiectum: qm̃ possumus inuenire duas sanitates similes oĩbus modis, quarum altera non addit, neq; diminuitᷣ a reliqua. D. d. si autem passio fuerit diuersa, &c. i. si aũt duæ passiones. i. qualitates fuerint diuersæ in specie. v. gr. vt aliquid sanetᷣ, & aliquid albificetur, tunc nõ dñr esse eædem in specie, ne M que æquales: & si æqualitas earũ sit ĩ tpe æquali: neq; similes. & hoc, qd dixit manifestum est per se. Deinde dicit: sed ex istis, &c. idest, si a tali diuersitate existente inter sanitatem, & albedinem fuerit species alterationis. Deinde dixit: & non est eadẽ alteratio. i. & ista maxima diuersitas in alteratione inuenitur, quia alteratio nõ est eadem in specie, quẽadmodũ neq; translatio est eadem in specie. D. d. & ideo sciendum est, . i. & iõ, cũ voluerimus scire motum con-

A coniungibiles qui sunt, oportet nos scire species alterationis, & species translationis, quot sunt. Deinde dedit regulam in hoc, & dixit: Si igitur motus fuerit diuersi, &c. i. & via ad numerandum species motuum est consyderare mota per se, non p accidens, scilicet translata per se, & alterata per se. Si igitur fuerint diuersa, & motus eorum erunt diuersi in specie, &, si in genere, in genere, &, si in numero, in numero. Et ista via est via numerandi motum: quia motum apud nos est notius motu.

B **Sed vtrum oportet ad passionem respicere, si eadem sit, aut similis, si eque veloces sint alterationes? an ad id, quod alteratur, vt si huius quidem* tale dealbatum sit, huius autem tantum? An ad vtrumque. Et eadē quidem, aut alia passiōe, si passio eadem sit: aequalis autē, aut inaequalis, si illud sit inaequale.**

*a.l. tm.

Sed oportet nos consyderare, vt cognoscamus duas alterationes, q̄ sunt aequales in velocitate in passione, vtrum passio sit eadem in C *eis, aut similis, aut in alterato. v. g. vt consyderemus quod istud est album talis quantitatis, & istud talis quantitatis. Dicamus igitur respondendo quoniam oportet consyderare de vtroq;, ita, quòd dicamus de alteratione quòd est eadē, aut non eadem secundum passionem, cum sit eadem. Et dicamus ĩ ea quòd est aequalis, aut nō aequalis, secundum diuersitatem illius.*

D Cum quaesiuit prius in vtroque, an oporteat quaerere coniunctionem in illo, in quo est passio, aut in ipsa passione, respondit primo illic, quoniam possibile est accipere coniunctionem in passione. & cum nō narrauit, vtrum cum hoc oportet consyderare subiectum, aut non consyderare, iterauit hic quaestionem, & dixit. Sed oportet, &c. idest sed oportet nos perscrutari, & scire illud, per qđ alteratiōes sunt aequales, vtrum, quia passio in eis est eadem in specie, aut sunt similes propter alteratum, scilicet quia quantitas, quę alteratur in eis, est vna. Et, cum dixit, aut ĩ alterato, exposuit hoc, & dixit: verbi gratia vt consyderemus, &cę. idest vt consyderemus de similitudine duarum passionum ęqualitatem subiectorum. Deinde d. Dicamus igitur respondendo, &cę. idest dicamus igitur quòd vtrunque est consyderandum, scilicet similitudinem passionis, & aequalitatem subiecti. Deinde exposuit modum consyderandi, & dixit: ita, quòd dicamus in alteratione, &cę. idest quoniam necesse est consyderare vtrunque, ita, quòd sciamus de duabus alterationibus, vtrum sint eaedem in specie, aut non, idest similes. & hoc erit, quando subiectum fuerit idem. Et dixit hoc. quoniam, cum quantitas subiecti fuerit diuersa, diuersabitur passio necessario. & hoc intendebat, cum dixit: Et dicamus in ea, quòd est ęqualis, aut inęqualis, &cęte. idest & quasi cum exigit cum aequalitate passionis vt subiectum sit idem, idest ęquale, induxit rationem super hoc, & d. & necesse est consyderare subiectum: quia dicimus quòd passiones sunt aequales.

33 E F

G les, aut inęquales secundum subiectum. Et debes scire ꝙ consyderatio coniunctionis in alteratione, si fuerit secundum subiectum tantũ, erit per accidens. &, si fuerit secundum solam passionem, non erit illic ęqualitas perfecta, sed solummodo similitudo. ergo in consyderatione ęqualitatis perfectæ hæc duo exiguntur, scilicet similitudo passionis, & æqualitas subiecti.

Documentum.

Et in generatione quoque, et corruptione idem consyderandum est, quomodo æque ve- **H** lox generatio est, si in æquali tẽpore generetur idem, & indiuisibile, vt homo, sed non animal. velocior autem, si in ęquali aliud. non enim habemus aliquod duorum, in quibus ipsa diuersitas, vt dissimilitudo. Et, si est numerus substantia, maior, & minor numerus eiusdem spẽi est. sed est innominatũ qđ commune est, & vtrunque, vt maior passio, aut excedens magis, quantum autem maius.

I *Et consyderandum est de generatione, & corruptione, & quomodo generatio est æqualis velocitatis. & forte erit talis, cum æquali tempore generatur idem indiuisibile, vt homo, non animal. & erit velocior, cum non fuerit in æquali tempore. non enim habemus nomen, quod continet duo hæc, neque aliud, vt hoc nomen dissimile. Et, si substantia est numerus, dicemus numerum maio-* **K** *rem, aut minorem de numeris conuenientibus, in specie: sed illud, quod commune est eis, & illud, quod est proprium vtrique, non habet nomen, sicut passio maior dicitur fortior, & quantum dicitur maius.*

Cum declarauit illa, quæ exigun 34 tur in coniunctione alterationis, & modum consyderandi, vult declarare hoc similiter in motu generationis, scilicet qui coniunguntur de eis, & qui non coniunguntur, & dixit: Et consyderandum est de gene **L** ratione, & corruptione, & cęt. idest quomodo dicitur generatio ęqualis generationi. & dixit hoc, quia scito modo ęqualitatis, scietur coniunctio, cum ęqualitas sit propriũ cõiunctionis. D.d. & forte erit hoc, &c. i. & forte sufficit in hoc, ꝙ generatio sit ęqualis generationi vt sint in tempore ęquali, & vt sit idem indiuisibile in specie non in genere, vt aĩal, cum aĩal sit diuisibile ĩ spẽs. D.d. & erit velocior, &c. idest in talibus istis generationibus, quæ sunt in eadem specie, dicitur in eis ꝙ vna est velocior altera, cum non fue- **M** rint in æquali tempore. Deinde dixit non enim habemus nomẽ, &c. idest contenti sumus in definitione velocioris, & æqualis in generatione ad hoc. quia duæ generationes cõuenientes in specie, & in tpe nomẽ nõ habent, sicut habẽt qualitates conuenientes in tpe, & specie: & est similitudo, & dissimilitudo in diuersis: & ęqualitas in conuenientibus in quantitate, & inæqualitas in diuersis. Deinde dixit. Et, si substãtia est numerus, &c. idest et conuenientia

uenientia duarum substantiarũ generabilium non habent nomen, nisi substãtiæ diuersentur secundum numeros, secũdum quòd sunt compositę ex numeris, vt quidam Antiqui dicebant. quoniam, si hoc fuerit, possemus dicere in substantijs quòd quædam sunt maioris numeri, aut minoris de numeris conuenientibus in specie. Et intendebat quòd, si substantiæ sunt numeri, tunc cõiungibilia in substãtia sunt conuenientia in specie numerali, & inconiungibilia sunt diuersa secundum magis, & minus. Deĩde dixit: sed illud, quod est commune, &c. i. sed illud, quod est commune substantijs, non habet nomen, neque passio, quæ est propria eius, scilicet quòd non inuenitur nomen conuenientibus ex eis, neque diuersis, sicut hoc inuenitur in eis, in quibus diuersantur in qualitate, & in quibus conueniunt. Illa enim, quę diuersantur in qualitate, dicũtur fortiora, & debiliora, in quantitate vero maiora, & minora. [a] Conuenientia aũt in qualitate dicuntur consimilia, in quantitate vero æqualia.

a Cõueniẽtia ĩ qualitate dñr cõsimilia & ĩ q̃titate ęqualia Idẽ sup. t. c. 32.

Quo pacto mouentia, & quæ mouentur proportionem inter se habeant in motu. Cap. 2.

C

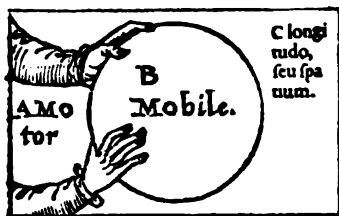
QVoniam autem mouẽs, mouet semper aliquid, & in aliquo, & vsq; ad aliquid. dico autem in aliquo, quia in tempore: vsque ad aliquid autem, quia per quã tam aliquam lõgitudinem. semper enim simul mouet, & mouit. quare quantũ aliquid erit, per quod motum est, & in quãto. si igitur A est mouens, B autem id, quod mouetur, per quã autem motum est, longitudo C in quãto autem tempus, in quo D. In æquali igitur tempore æqualis potẽtia ipsi A dimidium ipsius B per duplã ipsius C mouebit: per C autem in dimidio ipsius D. sic enim erit ꝓportio. D E

Et, quia motor semper mouet aliquid, quod est in aliquo, & mouet ad aliquid. & dico in aliquo, scilicet in tempore: & dico ad aliquid, idest ad aliquam mensuram longitudinis. semper enim mouet, & mouetur. ergo necesse est vt illud, à quo mouetur, sit aliquod quantum, & in quanto. Si ergo motor fuerit A, & motum B, & longitudo C, & tempus, in quo mouet D, tunc potentia aequalis, scilicet A, mouebit in tempore aequali dimidium B per duplum spatium C: & mouebit ipsum per lõgitudinem C. quoniam hoc modo erit finita. F

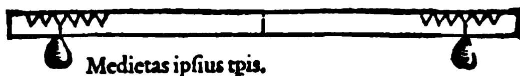
Demon-

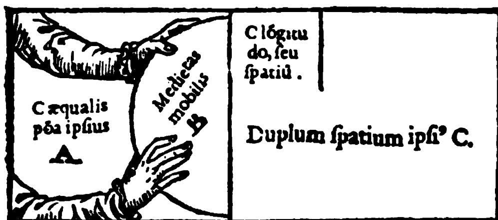
G *Demonstratio, ostendens quòd, si aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod spatium, in aliquo tempore, medietatem illius mobilis mouebit eadem, vel æqualis potentia, per duplum spatium, in eodem tempore, vel per idem spatium, in medietate temporis.*

Hæ duæ figuræ ambas designant proportiones.

H

I

35 Cum compleuit sermonem in distinguendo motus coniungibiles à motibus nõ cõiungibilibus, vult declarare alia propria motori ĩ moto. Primo vero, ꝙ omnis motor, qui mouet aliquod motum per aliqđ spatium in aliquo tẽpore, mouet dimidium illius moti in illo tempore per duplũ illius spatij, & mouet ipsum per illud spatium ĩ dimidio illius tẽporis. Et, d. Et, quia motor, &c. i. motor extrinsecus, qui est corpus, non ille, qui est virtus in corpore. & hoc manifestum est ex hoc, quod dicit, semper. n. mouet, & mouetur. motor. n. qui, qñ mouet, mouetur, est corpus necessario. & ideo d. ergo necesse est vt illud, per quod mouet, sit aliqđ quantum, i. spatiũ terminatũ, & in quanto, i. in tẽpore terminato. & hoc accidit motori, secundum ꝙ est corpus, aut virtus in corpore. D. d. Si igitur motor fuerit A. i. ponatur igitur in loco motoris,

A. &

A A,& in loco moti B,& in loco spatij, C,& in loco temporis, in quo mouetur per istud spatium, D: dico quod omnis motor, cuius potentia est æqualis isti motori, s. A, mouet in hoc tempore dimidium B, quod est motum per duplū istius spatij, quod est C,& mouet ipsum per totum istud spatium in medietate temporis D. Deinde d. quoniam hoc modo erit finita, i. potentia motoris. Et hoc est ita, quod velocitas propria vnicuiq; motui sequitur excessum potentię motoris super potentiā moti. & ideo, cū diuiserimus motū, contingit necessario vt pro-

B portio potentię motoris ad motum sit dupla illius proportionis: & sic velocitas erit dupla ad illam velocitatem: ergo mouebitur in illo tempore per duplum illius spatij,& in dimidio eius per totū spatium. & hoc cōmune est in omni motore, cuius potentia est finita. Vtrum vero hoc sit commune, & potentijs mouētibus non corporalibus, si aliquid sit tale, habet quæstionem difficilē. Necessario .n. debet esse resistentia inter motorē,& rem motam. siue motio fuerit naturalis, aut innaturalis: & ista resistentia cōis est, secundum quod alterum est agens,& reliquū patiens. Vnde dicimus in virtutibus cœlestibus mouētibus quod non mouet quęcunq; potētia quęcunq; corpus cœleste, sed quęlibet potētia mouet corpus propriū in velocitate propria. sed oēs cōueniunt in hoc, quod mouent in infinitū. Et secundum hunc modū non est proportio inter eas.& motum. secundum vero quod vnaquæq; earum mouet corpus propriū velocitate propria, secundum hoc habēt proportionē propriā ad motū, vel cū moto. Sed ista proportio vr indiuisibilis. Vnde igitur accidit

Dubium.

Solutio.

Vid. p illo. 2. cœ. c. 63. In potētijs cœlestibus, secundum quod vnaquęq; mouet in infinitū. sed nō proportio, sed prout vnaquęq; mouet corpus propriū velocitate propria.

C

Quęstio.

Solutio.

istis potentijs istud? Et forte hoc accidit ex diuersitate naturarum mouentium, quæ non sunt in materia in nobilitate secundum magis, & minus, & diuersitate naturarum corporū, quæ mouentur ex eis. Hoc autem, quod motus eorum, s. corporum cœlestium est in tempore, licet non sit proportio inter potentias motiuas,& mobiles, accidit ex natura motus. Motores aūt, qui sunt in materia, si aliquis eorum haberet potentiā infinitam, contingeret vt motus esset in non tempore. & hæc declarabūtur in vltimo Octaui libri. & Arist. nō loquitur hic, nisi de motoribus materialibus. quoniam ista perscrutatio est vtilis in dispositionibus motorū non materialium, vt post declarabitur.& in alio libro dixit, hoc. n. motor erit proportionatus. & quod est in hac trāslatiōe, s. nostra, est melius.

D

Vid. 2. cœli. 38.

T. c. 78. & 79. Vid. et E p hoc l li. de substātia orb. ca. 3. ad finē.

Et, si eadem potētia idem in hoc tempore per tantā mouet, & per dimidiam ī dimidio mouebit: & dimidia virtus per dimidiū mouebit in ęquali tempore per æquale. vt ipsius A potentię sit dimidia, quę ipsum E, & ipsius B ipsum F dimidium. Similiter igitur se habet, & secundum proportionem virtus ad grauitatem. quare per æquale, & in æquali tempore mouebunt.

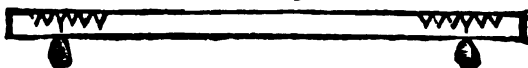
F

Et, si eadem potentia mouet idem in tali tempore per tale spatium, mouebit ipsum per dimidiū illius spatij in dimidio illius temporis: & dimidium illius potentiæ mouebit dimidium illius rei in æquali tempore per æqualem lon-

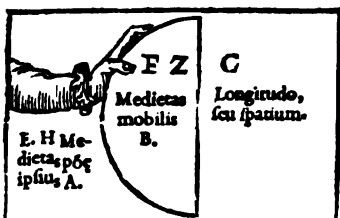
G *longitudinem. v.g. sit medietas potentia A H. & medietas ipsius B quātitas Z. Ergo proportio istius potentia ad istud pondus est sicut illa proportio. & ideo mouent per aequale, in tempore aequali.* K

Demonstratio, ostendens quòd, si aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod spatium, in aliquo tempore, dimidiata potentia, medietatem mobilis mouebit, per idem spatium, in eodem tempore.

D Tempus.

H

L

36 Cum declarauit ꝙ eadē potentia mouet medietatē moti ĩ tempore, ĩ quo mouet totum ꝑ duplū spatij, qđ mouet in illo tpe, & mouet ipsum per totū spatiū in medietate tēporis, in quo mouet totum ꝑ illud spatium, vult declarare ēt ꝙ, cū fuerit vnus motor aliquis, qui mouet

I aliqđ motum per aliqđ spatium in aliquo tēpore, mouebit medietatē illius spatij in medietate illius tēporis: & ꝙ medietas eius mouebit medietatē illius moti per illud spatiū in medietate temporis illius. Et est necesse, sicut dixit, vt moueatur medietas moti per illud spatium in illo tpe. qm̄ velocitas motus, quā habebat totum motum ad totū motorē, est fm ꝓportionē excessus potentiæ motoris super potentiā moti. Et, cū diuiserimus motū in duas medietates, & similiter motorem, tunc proportio motoris, quę est medietas, & ad motum, qđ est medietas, erit sicut proportio totius motoris ad totum motum, vt vīr declarauerunt Geometrę. & sic duæ velocitates erunt æquales necessario, scilicet velocitas totius moti, & velocitas medietatis. ex quo sequitur necessario vt pertranseant idē spa- M tium in eodem tempore. & sermo eius in hoc manifestus est per se.

Et si, ipsum E ipsum F mouet in ipso D per ipsam C, non necessarium est inęquali tēpore id, in quo E, duplum ipsius F mouere per dimidiam ipsius C. Si igitur ipsum A ipsam B mouebit in ipso D per tantam, quanta est ipsa C, dimidium ipsius A, in quo E, ipsum B nō mouebit in tempore,

A re, in quo D, neq; ĩ aliquo ipsius D p aliquid ipsius C, ſm q analogum eſt ad totam C, vt A ẽ ad E. omnino. n. ſi contigerit, non mouebit aliquid. ſi. n. tota virtus per totam mouit, dimidia non mouebit, neq; p quãtãuis, neq; in quantouis. vnus. n. mouebit nauem, ſi nauẽ quidẽ trahentium diuidatͬ virtus in numerum, & in longitudinem, p quã oẽs mouerũt. Propter hoc Zenonis ratio non eſt vera, q ſonet milij quæuis pars. nihil. n.

Zenonis rõ cõfutatur.

B prohibet nõ mouere eũ aerem in vllo tempore, quem mouit, dũ caderet totus modius. neq; itaq; ps tm̃, quãtũ mouebit cũ toto, ſi ſit p ſe, * hoc mouet. neq; . n. vlla eſt, niſi potentia in toto.

D

*a.I. hoc ſi mouet.

Et, ſi H mouet Z, in tempore D, per ſpatium C, neceſſe eſt vt H illo tempore non moueat duplum Z, in dimidio ſpatij C. Si igitur A mouet pondus, quod eſt B, in tempore D, per ſpatiũ C, tunc, quãdo à medietate A diminuitur pars, cuius quantitas ex toto eſt quantitas, quæ mouet, tunc illa pars ſingularis non per ſe mouebitur. Nihil enim aliud eſt, niſi quod eſt in potentia in tanto.

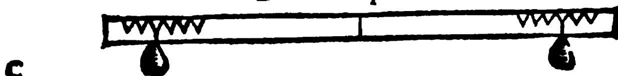
Te. iſte. c. 37. ẽ diminut⁹, deſicit. n. ab ea pte oſ. no. n. vſq; in finẽ. Cõmẽtũ & ẽ diminutũ, qa ſi exponit primã partẽ tex.

E

Demonſtratio, probans quòd, ſi aliqua potentia mouet aliquod mobile, per aliquod ſpatium, in aliquo tempore, dimidium illius potentiæ non mouebit duplum illius mobilis, per medietatem illius ſpatij, in eodem tempore, neque in aliqua parte illius temporis, per aliquam partem illius ſpatij.

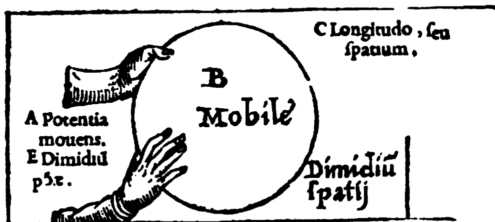
Figura hæc, ambas deſignat diſproportiones.

D Tempus.

C

F

37 Dicebat Zeno q mina milij, qa, cũ cadit, facit ſonum, neceſſe eſt q qdlibet granũ per ſe faciat ſonũ. & ſimiliter guttæ aquę ſuccedẽtes ſuper lapidem, ita q faciãt in ipſo foueam, neceſſe eſt vt vnaqueq; earũ operetur in lapide. qm̃, ſi nulla operatur, ergo nec oẽs operantͬ. Et iſte ſermo eſt ſophiſticus. qm̃ vna pars nõ operatur in actu, ſed in potẽtia. qm̃

Abbreuiaio.

Vide pro hoc. 8. ph. t. c. 23.

G qm̃ vnus vir de triginta nõ mouet nauem solus. &, cum motio eius cõiungitur cũ præparatione, & potentia proueniente à viginti & nouem hominibus mouebit nauẽ necessario, ergo vnusquisq; de triginta largit' naui de pręparatiõe ad moueri, qđ nauis non habebat prius. Illud igitur, ꝙ viginti & nouem largiuntur de ꝑparatiõe, ẽ illud, ꝙ vltimus motor extrahet ĩ actu. Et similiter est de mina milij. Et d. Et ideo sermo Zenonis non est verus. & est ꝙ vnum granum milij, quodcũq; sit, qñ cadit, facit sonum, i. sed nõ qđlibet motum: qm̃ potentia motoris
I est terminata. Et, cum potentia motoris est terminata, s. prima potẽtia, quæ põt mouere vnamquãq; partium, nõ mouet in tpe omnino, qñ cadit, ergo sermo Zenonis nõ est verus ĩ hoc, ꝙ fingit, ꝙ quodlibet granum milij debet facere sonum. D. d. nam impoſſe est vt nõ moueat in tpe oĩno illum aerẽ, quẽ mouet tota mina, qñ cadit. i. qm̃ impoſſe est dicere ꝙ vnaquęq; partium nõ mouet in tpe oĩno, qñ cadet, aerẽ, per quẽ transit, motione, ex qua audit' sonus. sicut auditur à mina, s. ꝙ nõ
H mouet ipsam ĩ actu motione faciẽte sonum. &, si vnaquęq; partiũ largitur aeri ad recipiendum sonũ ꝑparationem, quã prius non habebat. D. d. neq; pars, &c. i. qñ vnaqq; partiũ motoris nõ debet per se singulariter mouere, neq; pars, quæ, cum additur alijs partibus, mouet totum, v. g. trigesimus vir. Et d. quia ista pars non vr̃ ĩter alias partes eẽ fortior in motu, nisi pp pręparationẽ præcedentẽ in moto, D. d. Nihil .n. aliud est, &c. Aut intendit ꝙ, cũ pars est in cõtinuo, nihil est ĩ actu, sed est in potentia in toto. Aut intẽ K
dit quòd pars non mouet in actu, sed mouet in potentia in toto.

Si vero duo, & vtrunq; horũ vtrunq; mouet per tm̃ in tãto, & compositę potẽtiæ cõpositũ ex ponderibus per æqualẽ mouebunt longitudinẽ, et in ęquali tempore: analogum enim est.

Et, si fuerint duo, quorũ vtrunque mouet vnum, & vtrunq; mouet per tale spatium in tali tempore, duæ potentiæ congregatæ mouebunt congregatum ex duobus L
ponderibus per æqualem longitudinem in æquali tempore. sunt. n. proportionalia. Et iste sermo distinguendus est ita, quòd consyderandum est in eo, & sint duæ intentiones.

Hęc est alia intentio à prędictis. 38
& est ꝙ, cum duo mouẽtia diuersa, vtrũq; mouet aliqđ pondus ꝑ ęquale spatium in ęquali tpe, tunc duæ potentiæ motiuæ cõgregatę mouebunt congregatũ ex duobus ponderibus per illud spatium in illo tpe. & hoc erit, qñ ęqualiter mouẽt duo pondera diuersa in spatio, & tpe. cũ M
aũt diuersantur spatio. v. g. ꝙ alterũ mouet vnam arronã in vna hora ꝑ medietatẽ vnius leucę, & aliud mouet duas arronas in vna hora ꝑ vnam leucã, nõ sequit' cũ duo motores fuerint congregati, & arronæ fuerint congregatę, vt moueantur ab eis in illa hora, neq; per vnã leucam, neq; per dimidiã. qm̃ proportio eius, qđ congregatur ex duabus potentijs ad duo pondera nõ est sicut proportio solius potẽtię ad vnũ pondus.

A pōdus. Cum autem spatium fuerit vnum, & tempus vnum, tunc proportio eius, quod congregatur ex duabus potētijs motiuis ad duo pōdera mota, erit eadem proportio: & siue potentia ponderum, & potentia motorum cōueniant, aut diuersentur. verbi gratia quoniam, si aliquis motor habet aliquam proportionem ad aliquod motum, & alius motor, cuius potentia habet istam eandem proportionem ad potentiā ponderis, quo mouetur ab eo. Declaratum est enim in libro Elementorum quòd, cum fuerint quælibet B quantitates, & totidem earum compares, tunc proportio omnium ad omnes est, sicut proportio vnius ad vnam. Deinde dixit. Et iste sermo distinguēdus est, & cætera, & sic inuenitur in quibusdam libris. & intendit quòd, cum duo motores mouent aliquod pondus per aliquod spatium, quòd possibile est, cum diuiserimus motores, & diuiserimus pondus, ita, quòd, proportio vtriusque partis ad vtrunque motorem sit, sicut proportio totius ad totum, quòd proportio motus remanebit eadem. & hoc secundum proportionem est verum: sed secundum C quòd existimatur quòd ī quolibet illorum duorum. ideo dixit, vt mihi videtur, ita, quòd consyderandū est. videmus enim quòd duo, & tres homines mouent congregatim, qđ non possunt mouere secundum segregationem.

Num igitur sic est & in alteratione, & in augmentatione? Aliquid enim est augens, aliqd autem & id, quod augetur. in quanto autem tempore, et quātum, aliud quidem auget, aliud D autem augetur. Et alterans, & id, quod alteratur similiter. & aliquid, & quantum secundum ipsum magis, & minus alterata sunt, & in quanto tempore, in duplo duplum, aut duplum in duplo: dimidium autem in dimidio tempore, aut in dimidio dimidium, aut in æquali duplum. Si vero alterans, aut augens tantum, in tāto, aut auget, aut alterat, non necesse est & dimidium in dimidio, & in dimidio dimidium. sed, si cōtigerit, E nihil alterabit, aut augmētabit, sicuti & in pondere.

Et similiter est de alteratione, et in augmento. Est enim aliquid, quod auget. Et alterans etiam similiter est alteratum. & secundum aliquam quantitatem in additione, & diminutione erit alteratio. & in aliqua quantitate temporis in duplo erit duplum, & duplum erit in duplo. & quod est in tempore æquali est duplum. Si F *igitur alterans, & augmentans augmentat: & alterat tantum in tali tempore, non est necesse ut medietas etiam faciat hoc in medietate, aut in medietate agat medietas. & forte accidit ut non alteret omnino, aut ut non auget, sicut diximus in pondere.*

39 Vult declarare, quòd omnia, quę dixit de moto, & motore in loco, sunt vera in augmento, & altera-

G tione, & dicit: Et similiter est de alteratione, idest & omnia, quæ dicta sunt de moto, & motorem in loco, scilicet quòd duplum motoris mouet illud motum per illud spatium i dimidio illius temporis, aut per duplum illius spatij in illo tempore, & quod motor mouet dimidium moti per illud spatium in dimidio illius temporis, &, cum motor diuiditur in duo æqualia, & motum in duo æqualia, motus erit idé in velocitate, omnia accidunt similiter in augmento, & alterato. Et, cũ narrauit hoc, dedit causam, & d. Est
H enim aliquid, quod auget, & aliqd quod augetur, & in aliquo tépore hoc auget, & hoc auget, idest, & ita est de augmento, sicut de translatione. quoniam est aliquid qd auget, & est respondens motori in loco, & aliquid quod augetur, & est respondens moto, & tempus, in quo fit iste motus, & quantitas, in quo est. D. d. Et alterans similiter, &c. i. & quemadmodum augens, & augmentatũ est aliquid terminatæ potentię, similiter alterans etiam, & alteratum sunt terminata: & secundum excessum potentiæ alterantis
I supra potentiam alterati erit velocitas alterationis, & quantitas temporis, i quo est alteratio, s. q hæc duo sequuntur proportionem inter alterans, & alteratum. Si igitur proportio fuerit magna, velocitas erit magna, & tempus breue, & ecõuerso. D. d. & in duplo duplum, idest & in tempore, in quo aliqua passio in aliquo alterato ab aliquo alterante, in duplo eius erit in duplum K illius passionis. Deinde dicit. & duplum in duplo, idest & alteratio, q est dupla ad alterationem positam ab aliquo alterante, duplum eius erit in duplo illius temporis: & est conuersum primæ. & intendebat declarare quæ sunt proportionabilia. Deinde dixit: Si igitur alterãs, & cæte. idest &, si omne alterans, & augmentans alterat, & augmentat aliquod terminatum, & in tempore terminato, & non augmentat quidlibet quodlibet, neque alterat quidlibet quodlibet, non sequitur, cum diuiserimus alterans in duas L medietates, vt medietas moueat illud alteratum in duplo illius temporis: cum accidit forte vt non alteret illud omnino. & hoc contingit, quando potentia medietatis motoris nõ excedit potentiam moti. D. d. sicut diximus in pondere, i. in grauitate ad leuitatem.

In huius Septimi Libri fine, in impressis hactenus codicib9 omnibus legebatur ad verbum ea pars pœmij ipsius Auerrois, Primi, Physicorum, incipiens, M Vtilitas autem, vsque ad illud, Ordo vero, quam, veluti illegitime, superflue, ac vitiose hoc in loco positã, abscidimus. præcipue autem ad id Pauli Israelitæ, Hebræi, viri doctissimi sententia coadiuuante, nonnullisque Antiquis codicibus, eam non legentibus.

Aristotelis

ARISTOTELIS DE PHYSICO AVDITV LIBER OCTAVVS,

Cum Auerr. Commen.

SVMMAE LIBRI.

A tex. 1. vsq; ad 21. demõstrat motũ ante, retroque, sempiternum fore.

A 21. vsq; ad 45. ostendit q; primus motor sit penitus immobilis, ppetuus, & vn⁹.

A 45. vsq; ad 54. quærit an detur motus continuus, & quis motuum sit primus.

A 45. vsq; in finem, ostendit primum motorem indiuisibilem eẽ, & impartibilẽ, nullãq; prorsus habere magnitudinẽ.

SVMMA PRIMA.

B De sempiternitate motus.

Propriam de sempiternitate motus sentẽtiam comprobat, vbi multa de Antiquorum interserit opinionibus. Cap. 1.

VTrum autem fact⁹ est aliquando motus, cum non esset prius, & corrumpitur rursus, adeo, vt moueatur nihil, an neq; factus est, neque corrumpitur, sed semper erat, & semper erit, et hoc ĩmortale, & sine quiete ĳs inest, C quæ sunt, veluti vita quædam, quę inest natura subsistentibus omnibus? Esse igitur motum omnes affirmant, de natura aliquid dicẽtes, propterea q; mundum faciunt, et de generatione. & corruptione est cõtemplatio omnibus ipsis, quam impossibile est esse, nisi sit motus. Sed quotquot quidẽ infinitos mundos & esse dicunt, & quosdam quidem fieri, quosdam autem corrumpi mundos, semper dicunt esse motum. necessarium D enim est generationes, & corruptiones ipsorum esse cum motu. Quicunque autem vnum, aut non esse semper, et de motu supponunt sm rationem.

Vtrum autem motus aliquando fuit, & non fuit, & corrumpetur in corruptione, in qua nihil mouebitur omnino. aut motus nec fuit generatus, neque corrumpetur, sed semper fuit, & semper erit, & hoc non habet corruptionem, nec fugit ab entibus, sed est E *quasi vita omnibus, quæ constituuntur per naturam. Omnis.n. qui aliquid dixit de natura, dixit motum esse. non enim possunt loqui de factura mundi, & considerare in eo, secundum quòd currit generatio, & corruptio, si motus non sit. Sed dicentes plures mundos infinitos esse, quorum quidam generatur, & quidam corrumpitur, dicunt motum æternum esse. modos enim generationis, & cor-* F *ruptionis cum motibus esse necesse est. Dicentes uero unum mundum esse, & non æternum, secundum hoc etiam litigant de motu.*

I

QVia prima intentio eius est perscrutari de primo motore, incœpit perscrutari de motu, vtrum sit nouus, aut antiquus, f. sm genus. & † q; ẽ ante istũ tractatũ, aut ẽ necessariũ huic tractui, aut est pp meli⁹.

Pria intẽtio eius est pscrutari de primo motore.

† Liber 7. aut est pp necessitatẽ, aut est pp meli⁹.

G Et, cum dixit: Vtrũ autem motus non intendit motũ aliquẽ propriũ, sed intẽdit vtrũ isti motus existẽtes in partibus mũdi fuerint, postq̃ nulla pars partiũ mũdi mouebatur oĩno, & vtrũ destruentur oẽs, ita, ꝙ nulla ps mundi moueatur. Aut isti motus existẽtes in partibus mũdi fuerũt semper, & erunt in futuro in hac dispõne, ĩ qua sunt mõ. Ista autẽ perscrutatio est necessaria, quia apparet ꝙ in mundo nõ est nisi alterũ horum duorũ, aut plures motus succedentes, aut vnus motus cõtinuus. s. motus corporis cœlestis. Quæritur igitur H vtrũ est possibile in his duobus modis sensibilibus incipi tali mõ, ꝙ ante nihil fuit de eis: & siue incœpit vnus eorũ ante alterũ, aut incœperunt simul, s. motus, qui sentiuntur cõtinui, & succedentes: & vtrũ corrumpentur hęc duo genera tali corruptione, cũ qua nihil mouebitur omnino: aut hæc duo genera nõ cessauerunt, neq; cessabunt esse. D. d. sed ẽ quasi vita. & innuit per hoc, ꝙ necesse est in motu non cessare in pterito, & in futuro, si est necesse hoc ĩ entibus naturalib⁹. Apparet. n. ꝙ cõstitutio entiũ naturaliũ, & illud, qđ est in eis quasi vita, est motũ eẽ. principiũ. n. motus de oĩb⁹ mobilibus ẽ I sicut aĩa de rebus viuis. & hęc pscrutatio nõ est tñ necessaria in cognitiõe primi motoris, sed ẽt in cognitiõe eẽ mũdi, s. vtrũ sit ęternus, aut nouus. necesse est. n. pscrutationem de hmõi intẽtione ĩ motu pcedere perscrutationẽ de illa in mũdo. Et, quia ista perscrutatio magis vr̃ procedere in pscrutatiõe de dispositione mundi in generatione, & corruptiõe notificauit istã perscrutationem continere in se perscrutationẽ de mundo. & induxit signum, dicẽdo ꝙ qui aliquid d. de mundo, debet dicere tale de motu, & d. Omnis .n. &c. i. & posuimus pscrutationẽ primo de motu vr̃i in loco pscrutatione de dispõne mundi in generatiõe, & corruptiõe: quia hoc est naturale in pscrutatione. oĩs. n. qui locut⁹ fuerit de entibus naturalib⁹, cõcedit motũ esse. D. dedit. causam in hoc, & d. nõ. n. possunt loqui, &c. i. & oẽs cõcedũt motũ eẽ, quia ĩposse est aliquẽ loqui de factura mũdi, i. de natura illius, & consyderare qũo est in generatiõe, & corruptiõe ſm totum, aut ſm partem, si non con- L cesserit motum esse, s. si possibile est ĩ eo generationem, & corruptionẽ, aut impossibile: &, si est possibile, qũo, D. d. Sed dicẽtes, &c. i. sed cõsyderantes de mundo, licet oẽs concedant motũ, tñ ita opinantur de generatiõe, & corruptiõe in motu, sicut in mundo toto. q igitur dixit illorum plures mũdos esse, quorũ corruptio vnius est generatio alteri⁹, & ꝙ hoc procedet in infinitũ, cõcessit motũ esse, q semp fuit, & erit. D. dedit causam in hoc, & d. modos. n. generationis, & corruptionis. &c. & hoc qđ M d. manifestum est. qm̃, cum opinati sunt ꝙ corruptio uniuscuiusq, mũdorũ existentium est generatio alterius, sicut est dispõ in partibus isti⁹ mũdi, s. ꝙ corruptio alicuius indiuidui est generatio alteri⁹, & quilibet mundus eorũ non est extra motũ, manifestũ est eos dicere motũ ęternum succedentem. D. d. Dicentes vero vnum mũdum esse, & nõ ęternum, &c. & hoc intellectũ est per se, s. ꝙ qui opinatur mundũ esse non ęternum, & generatum, postq̃ nihil mouebatur, & corruptibilem ĩ res,

que

Apparet ꝙ cõstitutio entiũ nãliũ, & illud, qđ est ĩ eis quasi vita, ẽ motũ eẽ. principium. n. motus de oĩb⁹ mobilib⁹ ẽ, sicut aĩa de rebus viuis. Vide p hoc. 2. cœ. t. c. 68

A quę non mouebunt, necesse est ipsum opinari hanc opinionē in motu. Et, quia hoc opinari in mundo pōt intelligi duobus modis, incœpit distinguere hoc, & d. Si igitur. Dico φ hęc expō, quā mō dixi, est, q̃ intelligitur primo aspectu, & hoc intellexit Alfarabius, ſm φ d. in lib. ſuo de entibus transmutabilib⁹. & hoc idē intellexit Auic. & Auempace Hispanus, s. φ intentio Arist. ī primo isti⁹ tractatus est declarare φ ante oēm motum est motus, & ante oēm trāſmutationem est transmutatio, & quòd motus nō deficiet secundum B genus: vt procedat ex hoc ad declarandū motū eē primum, & ęternū, qui cōtinet omnia, aut vnū, aut plures. & in hac declaratione est difficultas. Et ideo intendit Alfarabius in suo lib. de entibus transmutabilibus cōplere sermonē de hoc, in quo perscrutatus est ſm quot modos pt imaginari ante oēm transmutationē esse transmutationē, & quid pōt esse verum de hoc, & quid nō. quapp inuoluta est sua perscrutatio in hoc. Ego autem, cum hoc φ credebā expositionē istius loci esse istam C † tm̄, erā aliquantulū in errore, s. in hoc φ declaratio Arist. est declaratio diminuta. & semp fui perscrutatus de hac declaratione, quousq; apparuit mihi intentio, quam intendit Aristo. perscrutari. Et inueni sermones suos conuenientes sibi adinuicē, ſm illam intentionē, non ſm primam expositionē, quæ videtur ī primo aspectu. Arist. n. intendit hic declarare vtrū primus motus continens mundum, aut primi motus, si sint plures vno, sint facti de nouo, ita, φ ante eos nō fuit motus oīno, ita, φ motus propter hoc sit nouus ſm genus, & oīa incœperunt moueri, postq̄ nihil mouebatur. Aut primus motus, qui cōtinet oīa, existēs in primo moto, aut in primis motis, si fuerit plures vno motu, sit ęternus, qui nunquā cessauit, nec cessabit, sed est, sicut dixit quasi vita eorum, quę constituuntur per naturā. Et induxit ipse declarationem de definitione motus prædicta ad ostēdendum talem motum esse: non quia induxit definitionē. motus ad declarandum, φ ante oēm motum est motus: sicut credidit Alfarabi⁹, & alij. Perscrutatio. n. quam hic intendit, est vl'is toti mundo. & non est verum ſm opinionē Arist. vt ante motum continentē totum sit motus, aut ante trāsmutationē, quę est prima transmutatio, sit transmutatio. Falsa igitur fuit hæc existimatio illorum. hæc. n. est particularis, & est verū de motibus particularibus, quos cōtinet motus vl'is, ſm φ hoc sequitur motū vlēm. non quia hoc existit in eis primo, & essentialiter: qm̄ hoc apud ipsum impossē est, vt apparebit post. Non igit̄ poneret æternam continuationē existentē in istis motibus per accidens, F signum ad æternā continuationem existentē in ipso primo motu, aut primis, cum hoc, φ nondū declaratum est hic de eis. s. ens esse tales per accidens. & hoc manifestum est, & post declarabitur magis.

D E

In te. seq. Digressio, q̃ quærit: vtrū Arist. qō pcedat de motu ſm genus vel de motu cœli.

Scđa expō te. ſ; Aue. opinionē. fal. tñ erā

Si igit̄ contingit aliqn̄ nihil moueri, dupl'r necesse est hoc accidere. Aut. n. vt Anaxagoras dicit. inquit. n. ille, simul omnibus existentibus, aut quiescētibus infinito tēpore, mentem fecisse motum, et disgregasse. Aut

Anaxago

G vt Empedocles, in parte moueri, & rursus quiescere. moueri quidem, cum amicitia ex multis facit vnum, aut lis multa ex vno: quiescere vero in itermediis temporibus, sic dicens. Quatenus vnũ qdẽ ex pluribus consueuit nasci, Et rursus vno generato plura perficiunt, Eatenus quidem & fiunt, & non est ipsis firmum æuum. Quatenus vero permutantur oĩno, neque simul desinunt, Eatenus semper sunt immobilem ſm circulum. Hoc. n. quatenus permutantur, hinc illuc
H dicere ipsum opinandum est.

Empedoc.

Si igitur poßibile est in aliqua hora nihil moueri, necesse est hoc accidere duobus modis. Aut sicut dixit Anaxagoras, qui d. quòd oĩa fuerunt insimul, & quiescentia tempore infinito, et quòd intelligentia fecit in eis motum, et distinxit ea. Aut sicut dixit Empedocles, quòd quandoque mouentur, et quandoque quiescunt. mouentur. n. quando amicitia facit de pluribus
I *unum, aut quando lis facit de uno plura, & quiescũt in temporibus, quæ sunt interim, cum dixit. Secũdum autem quòd unum innatum est oriri ex pluribus, Et quòd completum est unum, rarificantur ex eo plura, Secundũ hunc modũ generantur, & sic non erit secũdum eos æternum. Secũdum uero quòd hæc duo mutantur, et non finiuntur cum hoc, Secundum hunc modum semper mouentur circulariter. Intelligẽdum enim est ex hoc, quod dixit, secundum uero quòd hæc duo, idest secundum uero quod hæc duo transmutantur.* K

Quia natura diuisiõis facit duos modos in hoc, quod posuit ꝙ motũ ſm totũ deficit ab entibus, quos modos Antiqui dicebant, s. aut ꝙ mundus fuit ex rebus quiescẽtibus tempore infinito, s. non transmutabilibus, & ꝙ post corrumpetur tali modo, ꝙ omnia erunt quiescentia tempore infinito, vt Anaxa. opinabatur, aut ꝙ entia quiescant in aliqua hora, & in aliqua mouentur, vt videbat Empedocles, induxit sermonẽ vtriusque istorũ, & tacuit opinionem Platonis de mundo, qui dicit mũdum esse generatum, sed nõ corruptibilẽ: quia non dixit ꝙ omnia erant quiescentia ante generationẽ mundi. sed ꝙ mouebant mo tu inordinato, & ꝙ Deus induxit ipsa ad ordinem, sicut ipse dixit. Et hoc, quod narrauit de Anaxag. qui dicebat ꝙ omnia erant insimul, intendit per omnia corpora consimilia, quæ opinabatur esse elementa mundi. & intendit per hoc, qđ dixit erãt insil', ꝙ erãt latẽtia in mixto infinito. opinabat. n. contraria existere insimul in illo mixto tempore infinito, & ꝙ post incœpit intellectus, qui est Deus apud ipsum, distinguere ea ex mixto, & extrahere ea de latitatione in actum. & iá cõtradixit ei in Primo istius lib. † Empedo. vero generat mundũ ex quatuor elemẽtis, q̃ habet ꝓ rebus materialibus. res autem agentes sunt apud ipsum duæ, ad congregãdum hæc elementa & facere ea vnũ amicitia, 2 L M

Vide oppositũ de op. Anax. 1. ph. c. 32. Vide cõe. Zim. Plato dixit mũdũ eẽ gñatũ, sed ñ corruptibilẽ. Idem 3. te. c. 10. Idẽ. 4. ph. 88.

† Quatuor elementa ſm Empe. sũt cãe mãles, & lis, & amicitia sũt cãe agẽtes. idẽ 1. ph. 50. 51.

A citia, ad segregandum lis. Mundus igitur corrumpitur, quando elementa adunantur per amicitiam, & generatur quando multiplicatio fit per litem. partes vero mundi compositæ generantur apud ipsum est, vt mihi vr, ex amicitia, & corrumpuntur ex lite. & similiter partes existentes in indiuiduo segregatæ, & distinctę segregantur per litem. & ideo, vt mihi vr, qa in sphęra cœlesti nõ sunt partes diuersæ, nõ est ĩ ea lis apud ipsum, sed cõponitur apud ipsum ex amicitia, & elementis, & habet ipsam pro Deo. Et hoc, qd narrauit de Empedoc. ꝙ

B quãq; mouebantur, intẽdit quatuor elementa. & intendit per quietem tẽpus, in quo mũdus est corruptus: & per motũ, tempus in quo mũdus generatus, & est ens. D.d. mouentur .n. qñ amicitia, &c. i. apd corruptionẽ, aut generationẽ mundi. D.d. & quiescunt in temporibus, quę sunt interim. & intendit per vnã quietẽ hoc, qd est post corruptionem mũdi. per secundã aũt non põt intendere, nisi post generationẽ mundi. sed, quia mũdus apud suum eẽ mouetur, remanet ipsum non intendere p quietẽ in hac dispõne, nisi cor-

C ruptionẽ motus vl'is, quo est generatio totius mũdi. Et, cũ ĩduxit opinionẽ Emped. in generatiõe, & corruptione mũdi, induxit verba illi⁹, & dixit, narrando, Secundũ autem, &c. i. ſm aũt ꝙ mundus generatur qñq;, & corrũpitur qñq; motus non erit ęternus, cũ interim fiat quies: ſm vero ꝙ hæc duo sp succedũt sibi, mot⁹ erit ęternus. & vocauit ipm circularẽ, qa ptes mũdi qñq; dissoluunt, & qñq, ligant. ex quo seqr ipsum hẽre duas qetes, qetẽ post cõgregationẽ, & qetẽ post segregationẽ.

D Consyderandum igitur de hoc quõo se habet. operæpreciũ .n. est nõ solum ad eam, quæ de natura est, consyderationẽ aspicere veritatem, sed & ad methodum, q̃ de principio primo est.

Et oportet nos consyderare de hoc, quousque sciamus quomodo est. hoc enim non tantũ est utile in uere sciendo aliquid in scientia naturali tantum, sed etiam prodest in uia inducente ad consyderationẽ de primo principio.

E Dicit: Et oportet nos consyderare de hac intentione ĩ motu. hęc. n. perscrutatio nõ tm̃ est vtilis in scĩa naturali tm̃, sed ĩ scĩa diuina. & hoc intendebat, cũ d. in via, i. in arte. Diuinus. n. accipit prima prĩcipia mouẽtia à Naturali: & nullã habet viã ad demonstrandũ eẽ primũ motorẽ, nisi accipiat ipsum pro cõstãti à Naturali. † Et qd existimauit Auicen. ꝙ Diuinus dẽt mõstrare primũ prĩcipiũ eẽ, ẽ falsum. & via eius, quã finxit ipsum inuenisse eã, qua vsus est in suo lib. & silr Algazel sequẽs ipsum, est via tenuis, & nõ ẽ demõstratiua aliquo mõ. Nos autem de hoc fecimus tractatum singularem super hoc. & qui noluerit accipere qõnes accidentes in ea, videat hoc ex lib. Algazelis. plures enim, quas induxit contra alios, veræ sunt.

3 Diuin⁹ accipit pria principia mouentia à Nãli: & nullã hẽt viã demõstratiuam ad hoc. vide. 1 ph. c. vl. & q ibi.

† Contra Auicẽ. & Algazelẽ.

F Incipiemus autem primum ex definitis à nobis prius ĩ physicis. Dicimus itaq; motum eẽ actum mobilis, ſm qd est mobile. Necesse est ergo existere res, quę possunt moueri ſm vnum-

G quæcunque motũ. Et sine ẽt mot⁹ definitione omnis vtique confitebitur necessarium esse moueri id, quod põt moueri ſm vnũquẽque motum. vt alterari quidẽ alterabile, ferri autẽ ſm locum mutabile. quare prius oportet cõbustibile eẽ anteq̃ cõburat̃, & cõbustiuũ, prius q̃ cõburat.

Incipiamus igitur ex prædictis, in quibus prædiximus distinctionem, & determinationem in artibus & nos incipiemus in rebus de
H *terminatis prius in rebus naturalibus. Dicamus igitur quòd motus est actus, eius quod innatũ est moueri, secũdũ quòd innatũ est moueri. Necesse est igitur illa esse, in quorum potentia est moueri vnoquoque motuum. Et sine hac definitione oẽs homines concedunt quòd non est necesse moueri nisi illud, quod potest moueri: & hoc necesse est unoquoque motuum uerbi gra. quòd non alteratur nisi illud, quod*
I *innatum est alterari, nec transfertur nisi illud, quod innatũ est trãsferri in loco. necesse est igitur ut res sit innata comburi prius, antequàm comburatur, & comburere, antequam comburat.*

4 Idest, incipiamus igitur primo à rebus, q̃ mos est vt determinent̃ in initijs artium, quæ sunt quasi principia earum: & incipiamus ex istis in hac ſcĩa à rebus, quarum definitiões determinauimus ex rebus naturalibus. Et icœpit ponere ad hoc

Expõ Alfarabij.

K propõnem notam & est. Omne, qđ est, postq̃ nõ fuit, necesse est ipsum fuisse ante in potentia: & q̃ motus generatus talis est, ſ. q̃ omne, quod mouetur, postquam non mouebatur. necesse est vt ante esse posse vt moueretur. Et induxit ad hoc certificandum duos modos, quorũ vnus est ex hoc, quod declaratum est de definitione motus, & secundus ex inductione, & d. Dicamus igitur q̃ motus, &c. i. dicam⁹ igitur, quia, cũ declaratum est in Tertio istius libri quòd altera definitionum motus ẽ
L entelechia moti, secundum quòd est motum, idest & entelechia eius, quod innatum est moueri, necesse est vt res mobiles sint ante motum in vnoquoque generum motuum. &, cũ res mobiles fuerint ante motum, tunc potentia ad motum erit ante motum. Et intelligendum est ex hoc quòd motum est prius tempore motu duobus modis. Quorũ vnus est motum, in quo est potentia, sit alterius speciei à specie moti, in quo est ipse motus. Secundus est, vt illud mobile, in quo est potentia ad motum, sit motum in actu, scilicet quòd motum in poten-
M tia est idem in numero cum moto in actu. Primus autem modus inuenitur in duobus, scilicet in motu generationis, & corruptionis, & in motibus translationis, quæ est corporum simpliciũ. motus enim, cuius generatio est finis, & complementum, suum subiectum est illud, ex quo est generatio: & similiter est de corruptione. subiectum vero motus translationis elementorum, in quo est potentia præcedens hunc motum, in tempore, est

Oẽ, qđ est, postq̃ non fuit, necesse ẽ ipsum fuisse pri⁹ ĩ potẽtia. idẽ. 9. Me. t.c. 13. & 3 de Aĩa te. c. 20. 27. & 12. Me t.c. 32.

A est corpus, ex quo est generatio elementi. v.g. quia, quando ignis generatur secūdum totum, statim habet vbi, quod est superius fm totum: & dum generatur pars singula illi⁹, statim habet singulam partē illius vbi. Potētia igitur istius motus nō est in subiecto, qđ est ignis in actu, sed in subiecto, ex quo generatur ignis, v.g. ligno combusto, aut oleo inflammato. a Et hoc ignorauit Ioannes Grammaticus. & existimauit ꝙ quædam potētia iā inuenitur cum illo, ad quod est potentia. b Et

a Error Io. grāmatici ꝓ quo vid. t. 4. cœl. cō. 25.

B decepit alios in hanc potentiam esse coniunctam cum forma ignis, q est in actu, per potentiam, quæ est coniuncta cum ea, quando violentatur ab aliquo, qn̄ generatᷣ, ne moueatur superius. Et ista potentia est alia à naturali, cum sit violenta. naturalis autem impossibile est vt sit coniuncta cum forma ignis, scilicet potentia, quæ est in igne ad motū superius. Et si hoc esset, tunc duo cōtraria essent ī eodem subiecto, & in eodem tempore. s. potentia motus, & motus insimul. quod est impossē. & hoc manifestū est. Et ex hac definitiōe motus apparet bene impossibile esse generationem esse ex nō esse puro. generatio. n. est motus: & est necessarium rem motam esse in actu ad esse motus. c & ideo impossibile est aliquod ens generari a moto, quod est in potentia ens tm̄. v.g. à prima materia, fm ꝙ potest intelligi nuda à forma, nedum vt generetur ex non esse. d Et etiam apparet hoc idem ex significato huius sermonis, hoc generari ex hoc. v.g. album fieri ex nigro, e & vlr contrarium ex contrario, non est dicere ꝙ ipsum contrarium mutatur in

b Error aliorum arguitᷣ cōtra illos.

c Impossē ē aliqđ ens generari a moto in pōa. v.g. a pria mā,

C

fm ꝙ pt ī telligi nuda ab oī forma nedū gn̄etᷣ ex nō eē. Oppositū. 5. ph. c. 8. & c. 1. de gn̄atiōe. t. c. 23. et. 24 & 2. đ aīa cō. 4. & 1. ph. 63. & 1. ca. đ substātia orb. Vide cōt. Zima.

D suum contrarium. illā. n. albedinē fieri nigredinē impossē ē, aut ipsum calorē frigus. Illud igitur, qđ possibile est trāsmutari in subiectum generari, est illud, ex quo ē generatio: & illud est subiectum contrarij. Et, cum ita sit, & non esse est vnum cōtrariorū, impossē est eius naturā mutari in esse: ergo impossē est aliquid generari ex eo, nisi per accidens. iō dr̄ ꝙ dies fit ex nocte. i. post recessū noctis, & frigidum ex calore. i. post calorem. Est igitur necessario aliqd cū quo adiungitᷣ non esse, ex quo fit generatio essentialiter & hoc notū est per se. f & Antiqui omnes con-

d Ex significato fmōis.

e Cōtrariū n̄ mutatᷣ ī suū cōtrariū. Idē. 1 ph. 42. 51. 54. 57. Id 5. ph. 7. & 8. cō. & 1. đ gn̄a. 47

E ueniunt in hoc loquentes autē Saraceni habēt pro possi aliquid gn̄ari ex nihilo, & negant hoc principiū. Et cā erroris eorū fuit hæc, ꝙ sentitur ꝙ multa comprehensibilia visu generantur ex rebus incomprehensibilib⁹ visu. v.g. ignis ex aere: & sic imaginantur primo aspectu possibile esse aliquid generari ex nihilo. vulgus. n. non intelligit de non esse nisi illud, quod non cōprehenditur visu. & sic accipiunt rem assimilatā rei loco veræ rei, & existimant impossē esse possē. g Et nituntur ad cō-

f Ab auctoritate.

F firmandum hoc ex hoc, ꝙ mos est dicere ꝙ subiectum esse necessariū agenti. s. subiectum, ex quo fit gn̄atio, est diminutio agentis, h Et omnia ista sunt existimationes vulgares, valde sufficiētes fm cursum, fm quem nutriuntur homines in eis, non fm sermones sufficientes. i Agens. n. non posse agere aliquod impossē non dr̄ esse diminutio: sed dicere ipsum facere aliqđ īpossibile, et posse facere est deceptio. Et, cum declaratum est hoc fundamētū, dicamus, & quia hoc nitebantur decla-

g Argm̄. Saracenorū.

h Solutio.

i Agēs nō posse agere aliquid īpossē n̄ dr̄ eē diminutio: sed dicere ipsū facere aliqd īpossē. & posse facere est deceptio.

cla-

G clarare.s. q potētia motus est prior tempore motu, est manifestū sine definitione motus. Et dixit: Et sine hac definitione, &c.i. & sine definitione motus apparet etiam ex inductiōe q non mouetur nisi illud, qđ anteq̄ moueretur, erat posse moueri. qm̄, si non esset posse moueri, nō moueretur. v.g. q non alteratur, nisi illud, quod posse erat alterari, & similiter non mouetur, nisi illud, qđ ante erat posse moueri. Et intelligēdum est de hac intentiōe duos modos potentiæ. s. quæ inuenitur in ipso moto, & quæ inuenitur in materia motu. D.d. Necesse ē igitur, &c.
H i. necesse est igitur, vt potentia ad illud, quod generatur, existat ī eo ante ipsum gn̄atum. v.g. q illud, quod comburitur, & fit ignis innatū erat comburi, anteq̄ combureretur. Et ista potentia nō tm̄ præcedit passionem existentem in passiuo fm tempus, sed etiam præcedit fm tempus virtutem agentem in agente. quod enim comburit innatum erit ante comburere. & ideo oē agens, quod potest agere qn̄q;, & qn̄q; non, necessario inuenitur qn̄q; potentia, & qn̄q; non, & omnia ista sunt neces-
I saria, & vera. Et hoc, quod dicūt Loquentes nostræ legis, immo inuoluentes, q posse est ꝑuenire actionē nouam. s. postq̄ non fuerit tpe infinito ab agente antiquo, absq; eo, q illic sit causa, quæ fecit illud agens agere in aliqua hora magis q̄ ī alia est sermo sophisticus, & deceptiuꝰ.

Quid p loquētes. Vide. 3. Met. cō. 15.

Auer. exp. Dico fm hanc expositionem intellexit Alphara. & alij hoc capitulum .s. q induxit definitionē motus ad declarandam potentiam esse ante actum. & hoc non est propriū motui, fm q est motus, sed est propriū nouo facto, fm q est nouum factū,
K .s. vt potentia, & posse noui præcedat ipsum fm tp̄s. Secundum autē nostram expositionem induxit definitionem motus, ad declarādum q motus ē in moto. qm̄, cum dictū sit in definitione eius q est entelechia moti, necesse est vt sit in moto. omnis. n. perfectio necesse est vt sit in re, quę perficitur. Et fm hoc īuenimus Alex. in suo lib. de principijs inducere definitionē motus, ad declarandum motum esse ęternū. Et hoc, quod dixit: Et sine hac defi-
L nitione, &c. hoc decepit homines in hoc: & existimauerūt ipsum declarare potentiam esse ante actum in tpe. & ipse intendebat dicere q nō dr̄ moueri, nisi illud, in cuius natura est motus. s. corpus mobile: & qđ non inuenitur in immobili.

Ergo & hæc necessarium est aut facta aliquando esse, cū non essent, aut perpetua esse.

Ista etiam necesse est, aut ut non sint talia, nisi in aliqua hora absque eo, quòd talia erant, aut ut sint talia æterne.

M Dicit: Ista igitur sensibilia necesse est, aut vt nō sint, sicut vf. s. q quędam semper mouentur, & quędam semper quiescunt, aut semper succędunt sibi hæc duo in aliqua hora. s. motus, & quies, absq; eo, q ante illā essent huius dispositiōis, sed omnia erāt quiescentia, deinde incœperūt ab aliquo moueri, fm q modo sentiuntur, aut semper fuerunt, fm q modo sentiūtur. & cum dixit q hoc est quęrendum primo, incœpit declarare ipsum. Dico q hæc est expō vera, dixit & quia apparuit iam prima

Alfa. expō

A ma mota esse, aut primum motum qđ est causa in motibus eorum, q̃ mouentur q̃nq; ex istis rebus, quæ sunt hic, & quiescunt q̃nq;, & nunquam apparet ꝙ ista mota qeſcũt, neq; in aliqua hora.ſ. corpora cœlestia, cõsyderandũ est vtrum fuerint istius dispositiõis in aliqua hora.ſ. ipsa esse primo mota, aut semp fuerint illius dispositionis.ſ. mota ęterna. Et dixit hoc, quia declaratũ est in principio Septimi, impossibile eẽ corpus mouere corpus in infinitũ, & ideo necesse est mũdum habere primum motum, aut prima mota,

vij.ph.a.1. tex. vsque ad.10.

B &, si nõ inueniretur magnitudo infinita in actu: & inueniretur motum infinitum pertransire in tẽpore finito spatium infinitum, vt declaratum est in principio Septimi.

Si igitur factum est mobiliũ, ac motiuorum vnumquodq;, necessarium est prius, quã accepta, aliam esse factam mutationem, et motum, s͠m quẽ factum est id, quod potest esse motum, aut mouisse.

C *Si igitur unumquodque mobilium non mouetur, nisi postquam in sua potentia erit ut moueretur, necesse est ut ante transmutationem dictam, fuisset alia transmutatio, & motus, in quo fuit possibile moueri, aut mouere.*

6 Si igitur hoc, quod narrauimus, ꝙ omne motum, & omne mouens necesse est, vt antequã inueniatur mouere, & moueri in actu, vt inueniatur mouere, & moueri in potentia, & posuerimus ꝙ ista potẽtia, & posse est nouum, necesse est ꝙ ante primum motum, quem posuimus primum, sit alius motus, per quem fuit posse præcedens primũ motũ, qui positus fuit primus. posse.n.qđ præcedit motum fieri de nouo, necessario pręcedit motum. sed iã posuimus ipsum primum. & hoc est inconueniẽs. Et siſr accidit in trãsmutatione, p quam fuit posse, si posuerimus ipsam esse primam.ſ. q̃m sequitur, vt potentia ad ipsam præcedat ipsam s͠m tẽpus, & ꝙ ista potentia sit facta ex transmutatione. Et quod apparet ex hoc sermone ẽ, ꝙ necesse vt ante illum motum, qui ponitur primus, est alius motus. sed non sequitur ex hoc, vt secundus motus succedat antecedenti statim: sed sequitur vt sequat̃ ipsum interpollatim.ſ. ꝙ ĩter illos sit tempus quietis, in quo inueniebat̃ posse. Cum autẽ dixerimus ꝙ possibile non exit in actum, nisi per aliquid in actu.ſ. per motorem, necesse est illos motus eẽ.ſ. succedẽtes.ſ. ꝙ nullum tempus sit extra motum & si esset in fine paruitatis. motor.n. mouet ipsum in tẽpore, in quo mouet, & nõ ante, nisi quia ante nõ habebat dispositionẽ, qua posse erat ipsum mouere: &, cũ perfecta erat ĩ eo ipsa dispositio, tũc incœpit mouere. Et ista dispõ, aut est ĩ ipso motore, aut in moto, aut in vtroque. & est aut quia motor non fuit, & post fuit, aut quia fuit, sed diminuebatur ab ipso dispositio, per quã mouet. & hoc est aut propter aliquam dispositionem in eo, aut propter dispositionem in moto, aut sicut distantia, & impedimentum. Et istæ tres dispões forte deficiũt aut plures earum, aut vna in moto. & hæc erit causa, ꝙ motor nõ moueat. er-

D E Solutio. F

G go necesse est ut ipsum mouere suc cedat motui praecedenti, s. quod principium sui mouere sit finis motionis añtis ipsum. Et mouere istud praecedens aut fuit in moto, aut in motore, aut in extrinseco, s. aut gñatio, aut alteratio eorum, aut in vtroque, aut dispō in altero eorum, aut in vtroque, aut appropinquatio in loco, aut recessus impedimenti. ergo necesse est quod ante transmutationē eēt transmutatio: aut trāsmutatio non est continua, per quam transmutatum fuit posse vt transmutaret: aut transmutatio continua est cum ea, per quam transmutans fuit trāsmutans, postquam fuit in posse. Et forte tacuit hunc modum, quia apparet ex secundo condiuidente, quod post inducet: & est quod aliquis dicat quod posse, quod praecedit primū motum, est antiquum, sm quod ponūt ipsum dicentes mundum fieri, postquam non fuit in aliqua hora. Et forte tacuit ipsum, quia non indiget eo in hac declaratione.
H

Excusat Arist. ab insufficiētia

Si autem quae sunt, ante erāt semper, motu nō existente, irrationabile quidem videtur etiā [illegible]ijs, qui à seipsis sciunt. At vero magis vltra progressis hoc necessarium est accidere. Si.n. aliis quidē mobilibus existentibus, aliis autem motiuis, aliqñ quidem est quid primum mouens, [illegible] quid autem, quod mouetur, [illegible] quādo autem nihil, sed quie[illegible], oportet hoc mutari prius. [illegible]at enim aliquid causa quietis. [illegible] quies enim priuatio motus est. [illegible]are ante primam mutationē [illegible] mutatio prior.
I

Et, si in praeterito semper fuerit talis dispositionis, sed non fuit motus, apparebit ex isto ipso sermone cum fuerit consyderatus ipsum nō habere modū: & hoc apparet manifeste. Et sequitur in eo magna improbabilitas, quando inuestigauerit quis bene. Quoniam, si illa, quae innata sunt mouere, & illa, quae innata sunt moueri, sint, & quandoque erit hic primus motor, & quandoque nō erit hoc motum, & quandoque nō erit utrumq;, sed quies, necesse est ut in hac dispositione ante illud sit transmutatio. quies enim aliquā habuit causam. nam quies est priuatio motus. quapropter necesse est ut ante primam transmutationē sit transmutatio praecedens.
K
L

Quia hoc, quod posuit in hoc q- fito, quasi fundamentum, sup quod fundauit demōnem est hoc, quod hic est primus motus, & primū motū, & primum mouens, v.g. motus caelestis primus. & illud, quod mouetur hoc motu, & quod mouet hoc motu, vt declaratum est i Septimo & Quinto, s. quod ante motum nō est motus essentialiter. incoepit pscrutari vtrum motus, qui est huius dispōnis, possit esse primus sm tempus, & sm naturam, aut non possit esse primus, nisi sm naturam tm̄, s. quod semper fuit, & erit. D. posuit perscrutationē suam de hoc in rebus motis, & dixit quod illud, quod mouetur primo motu temporali, si sit hmōi motus, necesse est, aut ut sit generatū, aut aeternum. s. quod semp fuit
7
M

A fuit, & erit. sed motus eius primus fuit temporalis. Si igit fuit generatũ tũc ante primũ motum tẽporalem fuit alius motus: & sic ille motus, q fuit positus primus, non est primus, nec tempore, nec natura. motus. n. ante quẽ est motus, non est primus, neq; ſm tempus, neq; ſm naturam. Et, si motum fuerit æternum, & primus motus, quo mouetur, fuerit primus in tempore, s. ꝙ moueatur post quietem infinitam, necesse est ꝙ, cũ motor sit æternus, & motũ sit æternum, & nulla causa sit agens quòd istud motum sit quiescẽs in aliqua B hora, & motum in alia, necesse est vt non quiescat, & ut non moueat: cum eandem habeant proportionẽ ad motum, & ad priuationem motus. Quapropter necesse est illic esse causam agentem, & motorem, qui moueat, postquam non mouerit, & rem motam vt moueatur, postquã non mouebatur, aut causam facientem vtrunq;: & erit causa, aut per eius ablationem, aut per eius absentiam. Et quomodocunq; fiat, necesse est vt ante illum motum, positũ primum motum sit alius motus: & sic non erit primus, sicut fuit posit⁹ C neq; ſm tps, neq; secundum naturam. Ergo necesse est vt sit hic primus motus naturaliter, qui sp fuerit, & motum tale, & motor talis, si non fuit ſm tempus, & ꝙ nõ sit hic motus primus alio modo. quod est impoẽ. Et sicr declarabitur ꝙ semper erit. Et inducere hanc expõnem ſm verba Arist. non est difficile: immo ista expõ est, qua non potest eẽ verior. Et non debet aliquis dicere ꝙ primus motus temporalis est motus generationis. motus. n. gñatiõis nõ est motus, sed finis motus, & impose est vt sit prim⁹ ſm tempus, aut D ſm naturam. nec motus, cuius finis est generatio, est poẽ, vt sit primus. nam iste motus est motus alteratiuus: & primus motus debet esse ęternus. & est declaratum in vltimo Sexti, ꝙ impossibile est vt motus æternus sit, nisi motus circularis.

Mot⁹ gñatiõis nõ ẽ mot⁹, s; ẽ finis mot⁹ Idẽ. 6. ph. 32. &c. 5. ph. c. 8.

Alia enim mouent singulariter: alia autem & secundũ contrarios motus. vt ignis quidem calefacit, frigefacit autem non: scientia autem videtur contrariorum esse vna. Videtur igitur E & illic esse aliquid eiusmodi. frigidum enim calefacit, versum quodammodo, & abscedens, sicut & peccat voluntarius sciẽs, quando econtrario vtitur scientia. At vero quęcunque possunt facere, aut pati, aut mouere, aut moueri, ea moueri non penitus possunt, sed si sic se habeant, & appropinquent sibi inuicẽ. quare, cũ propinqua fuerint, & ita fuerit, vt sit hoc quidem motiuum, illud autem mobile, aliud quidem mouet, aliud autẽ mo F uetur.

Et quædam mouent singulariter, & quædam mouent duos motus insimul. uerbi gratia quoniam ignis calefacit, & non infrigidat: cognitio uero existim.atur esse duorum contrariorum eadem. Sed apparet etiã illic aliquod simile hoc modo. frigus enim quandoque calefacit, quandoq; reuertitur quoquo modo, sicut sciens peccat quadoq;

B 3 qn

G go necesse est ut ipsum mouere succedat motui præcedenti, s. q principium sui mouere sit finis motionis añtis ipsum. Et mouere istud præcedens aut fuit in moto, aut in motore, aut in extrinseco. s. aut gñatio, aut alteratio eorum, aut in vtroque, aut dispõ in altero eorum, aut in vtroque, aut appropinquatio in loco, aut recessus impedimenti. ergo necesse est q ante transmutationẽ eẽt transmutatio: aut trãsmutatio non est continua, per quam transmutatum fuit posse vt transmutaret: aut transmutatio continua est cum ea,
H per quam transmutans fuit trãsmutans, postquam fuit in posse. Et forte tacuit hunc modum, quia apparet ex secundo condiuidente, quod post inducet: & est q aliquis dicat q posse, quod præcedit primũ motum, est antiquum, ſm q ponũt ipsum dicentes mundum fieri, postq̃ non fuit in aliqua hora. Et forte tacuit ipsum, quia non indiget eo in hac declaratione.

Excusat Arist. ab isufficiẽtia

Si autem quæ sunt, ante erãt semper, motu nõ existente, irrationabile quidem videtur etiã
I ijs, qui à seipsis sciunt. At vero magis vltra progressis hoc necessarium est accidere. Si. n. alijs quidẽ mobilibus existentibus, alijs autem motiuis, aliqñ quidem est quid primum mouens, aliquid autem, quod mouetur, aliquãdo autem nihil, sed quiescit, oportet hoc mutari prius. erat enim aliquid causa quietis. quies enim priuatio motus est. quare ante primam mutationẽ erit mutatio prior.

Et, si in præterito semper fuerit talis dispositionis, sed non fuit motus, apparebit ex isto ipso sermone cum fuerit consyderatus ipsum nõ habere modũ: & hoc apparet manifeste. Et sequitur in eo magna improbabilitas, quando inuestigauerit quis bene. Quoniam, si illa, quæ innata sunt mouere, & illa, quæ innata sunt moueri, sint, & quandoque erit hic primus motor, & erit hoc motum, & quandoque nõ erit utrumq;, sed quies, necesse est ut in hac dispositione ante illud sit transmutatio. quies enim aliquã habuit causam. nam quies est priuatio motus. quapropter necesse est ut ante primam transmutationẽ sit transmutatio præcedens. K L

Quia hoc, quod posuit in hoc q̃sito, quasi fundamentum, sup quod fundauit demſonem est hoc, q hic est primus motus, & primũ motũ, & primum mouens, v.g. motus cælestis primus. & illud, quod mouetur hoc motu, & quod mouet hoc motu, vt declaratum est ĩ Septimo & Quinto, s. q ante motum nõ est motus essentialiter, incœpit pſcrutari vtrum motus, qui est huius dispõnis, possit esse primus ſm tempus, & ſm naturam, aut non possit esse primus, nisi ſm naturam tñ, s. q semp fuit, & erit. D. posuit perscrutationẽ suam de hoc in rebus motis, & dixit q illud, quod mouetur prĩo motu temporali, si sit hmõi motus tpalis huius dispõnis, necesse est, aut ut sit generatũ, aut æternum. s. q semp fuit 7 M

A fuit, & erit. sed motus eius primus fuit temporalis. Si igit̃ fuit generatũ tũc ante primũ motum t̃poralem fuit alius motus: & sic ille motus, q̃ fuit positus primus, non est primus, nec tempore, nec natura. motus.n. ante quẽ est motus, non est primus, neq; ſm tempus, neq; ſm naturam, Et, si motum fuerit æternum, & primus motus, quo mouetur, fuerit primus in tempore, s. ꝙ moueatur post quietem infinitam, necesse est ꝙ, cũ motor sit æternus, & motũ sit æternum, & nulla causa sit agens quòd istud motum sit quiescẽs in aliqua
B hora, & motum in alia, necesse est vt non quiescat, & ut non moueat̃: cum eandem habeant proportionẽ ad motum, & ad priuationem motus. Quapropter necesse est illic esse causam agentem, & motorem, qui moueat, postquam non mouerit, & rem motam vt moueatur, postquã non mouebatur, aut causam facientem vtrunq;: & erit causa, aut per eius ablationem, aut per eius absentiam. Et quomodocunq; fiat, necesse est vt ante illum motum, positũ primum motum sit alius motus: & sic non erit primus, sicut fuit posit⁹
C neq; ſm tp̃s, neq; secundum naturam. Ergo necesse est vt sit hic primus motus naturaliter, qui sp̃ fuerit, & motum tale, & motor talis, si non fuit ſm tempus, & ꝙ nõ sit hic motus primus alio modo. quod est imposse. Et sic declarabitur ꝙ semper erit. Et inducere hanc expõnem ſm verba Arist. non est difficile: immo ista expõ est, qua non potest eẽ verior. Et non debet aliquis dicere ꝙ primus motus temporalis est motus generationis. motus.n. gñatiõis nõ est motus, sed finis motus, & imposse est vt sit prim⁹ ſm tempus, aut
D ſm naturam. nec motus, cuius finis est generatio, est posse, vt sit primus. nam iste motus est motus alteratiuus: & primus motus debet esse ęternus. & est declaratum in vltimo Sexti, ꝙ impossibile est vt motus æternus sit, nisi motus circularis.

Mot⁹ gñatiõis nõ ẽ mot⁹, s; ẽ finis mot⁹ Idẽ. 6. ph. 32. & 5. ph. c. 8.

Alia enim mouent singulariter: alia autem & secundũ contrarios motus. vt ignis quidem calefacit, frigefacit autem non: scientia autem videtur contrariorum esse vna. Videtur igitur
E & illic esse aliquid eiusmodi. frigidum enim calefacit, versum quodammodo, & abscedens, sicut & peccat voluntarius sciẽs, quando econtrario vtitur scientia. At vero quęcunque possunt facere, aut pati, aut mouere, aut moueri, ea moueri non penitus possunt, sed si sic se habeant, & appropinquent sibi inuicẽ. quare, cũ propinqua fuerint, & ita fuerit, vt sit hoc quidem motiuum, illud autem mobile, aliud quidem mouet, aliud autẽ mo-
F uetur.

Et quædam mouent singulariter, & quædam mouent duos motus insimul. uerbi gratia quoniam ignis calefacit, & non infrigidat: cognitio uero existimatur esse duorum contrariorum eadem. Sed apparet etiã illic aliquod simile hoc modo. frigus enim quandoque calefacit, quandoq; reuertitur quoquo modo, sicut sciens peccat quandoq;

qñ

G *quando utitur sua scientia peruerse. Sed non omnia, quæ possunt agere, aut pati, aut mouere, aut moueri, necessario possunt hoc, sed quando fuerint talis dispositionis, aut quando fuerint uicinantia sibi ad inuicem: ita, quòd quando fuerint uicinantia sibi, hoc mouebit, & hoc mouebitur, & cum fuerint in illa dispositione, in qua hoc innatum erit mouere. & hoc innatum est moueri.*

H 8 Cum posuit ꝙ causa quietis est alia à causa motus, & ꝙ, cum fuerit positum aliquod motum, postq̃ nõ mouebatur, ꝙ necesse est vt auferatˀ causa quietis, & ꝙ ablatio illius est transmutatio, aut sequens transmutationem, & est manifestum hic eē aliqua, q̃ faciunt duo contraria insimul, & apparet in eis mouere absq; eo, ꝙ præcedat ea alius motus, & sunt entia rationalia, incœpit declarare hoc, & nititur dissoluere quæstionem accidentem in eo, & dixit: Et quædam mouent. i. & apparet ꝙ quędam mouent motu singulari tãtum. s. vno duorũ motuum contrariorum, & quædã mouent duobus motibus insimul. s. ĩ horis diuersis. †Illa. n. quæ mouent motu vno tãtum, & non habent potentiã ad cõtrarium sunt illa, quæ mouent p virtutes naturales in eis. v. g. ignis, qui calefacit tm̃, & non infrigidat. s. eẽntialiter: & nix, q̃ infrigidat, & nõ calefacit. Illa autem, quæ habent potentiã ad vtrunq; cõtrariũ, sunt virtutes. s. comprehensiuæ. Et hoc intẽdebat, cum dixit: cognitio vero, &c. .i. virtutes autem rationales videnť habere posse ad vtrunq; contrariũ. K Et intendit hic per hanc dictionem existimatur, cõcedi ab omnibꝰ aut à pluribus. Et, quia virtutes naturales agunt alterum contrariorum, & qñq; reliquum per accidens, dixit: Sed apparet, &c. i. sed in virtutibus naturalibus est aliquod simile ei, quod inuenitur in virtutibus rationabilibus de hoc. s. ꝙ agunt vtrũq; contrariũ: quia altera actio est virtutum naturalium per se, & reliqua per accidens: in virtutibus autẽ rationabilibus duæ actiones cõtrariæ sunt essentialiter. Et, cũ notificauit ꝙ virtutes naturales habent etiam hoc, dedit exemplum, & dixit: * frigus. n. &c. L & intendit per hoc, quod dixit reuertitur. hoc, quod calor existens in re reuertitur de extrinseco ĩ intrinsecum per frigus: ex quo accidit ꝙ illud ens calefacit modo accidentali. & hoc intendebat, cum dixit, quoquo modo. Et quia iste modus trãsmutationis, s. qui est per accidens, fit ex virtutibus rationalibus, sicut fit ex virtutibus naturalibus, notificauit hoc, ꝙ dixit: sicut sciẽs, &c. i. ꝙ frigidũ calefacere p accñs est sile peccato artificis, qñ errauerit circa contraria vero. & iste est M ille, qui vtitur sua scientia peruerse. .s. qui vtitur sua scientia econtrario ei, quo deberet vti. Et forte induxit hoc post illud, quod intendebat declarare de improbabilitate, contingente ponentibus omnia fuisse quiescentia tempore infinito propter alterum duorum: aut ad declarandũ ꝙ, si fuerit positum ꝙ omnia erant quiescentia, deinde incœperunt moueri, ꝙ nõ sequitur in omnibꝰ hoc, .s. vt causa motus sit alia à cã quietis, & causa motus illius causæ sit aliud

Illa, q̃ mouẽt motu vno tm̃, & ñ hñt potẽtiã ad cõtrariũ, sũt illa, q̃ mouẽt p virtutes nãles ĩ eis: illa vero, q̃ hñt potẽtiã ad vtrũq; cõtrariũ, sũt virtutes scientes. Idẽ

I 9. Me. t. c. 2

† In virtutibꝰ nãlibꝰ vna actio ẽ p se, reliq̃ vero per accñs: s; virtutes rõnales eẽntialr sunt vtrũq; cõtrariũ cõsisr ĩ c. 51.

* Quõ frigus per accñs calefacit.

.i. expõ. j. partis tx.

A aliud à causa quietis eius, sicut sequebatur in initio sermonis. existimatur .n. quod hoc non contingit, nisi in motoribus, qui agunt alterum contrariorum duorum tantum. in virtutib' autem, quæ agunt duo contraria insimul, non contingit vt causa quietis non sit causa motus: cum illud, quod agit quietem in istis virtutibus, est illud, quod agit motum. sed contingit hoc in quibusdam: cum ille, qui ponit hunc sermonem, nõ possit ponere omnia de genere virtutum, quæ agunt contraria. Et secundum hoc dedit responsionem ad hanc quæstionem, dicen
B do: Sed non omnia, quæ possunt, &c. i. & ponens hunc sermonem, & dans hanc rationem, non potest dicere hoc in omnibus rebus: cum plures rerum non sint rationales, sed plures rerum, quæ mouent, & mouentur, nõ recipiunt mouere, & moueri, nisi cum fuerint in aliqua dispositione ex extrinseco: & reperiuntur quiescere, cum fuerint ex extrinseco in contrario illius dispositionis, in qua erãt, in qua mouebantur, & mouentur. Et hoc intendebat, cum dixit: sed quando fuerint talis dispositionis, &c. i. sed rerum naturaliũ res naturales ea, quę
I sunt innata mouere, et moueri, postquam erant, non mouent, aut mouentur, nisi aut quia diminuebatur ex eis dispositio, per quam hoc mouet, & hoc mouetur, aut quia distãt abinuicem, aut quia illic est aliquod impedimentum. Cum igitur vtrũque eorũ fuerit in dispositiõe, qua hoc mouet, & hoc mouetur, & fuerit propinquum vnum alij, & non fuerit illic impediens, tunc necesse erit vt hoc moueat, & hoc moueatur. Sed adhuc remanet eadem quęstio. potest .n. aliquis dicere quod primus motor totius est ex habẽtibus virtutes D rationales, cum habẽtia virtutes rõnales incipiunt mouere post quietem, & quiescere post motũ, absque eo, quod deficiat dispositio, per quam hoc mouet, & hoc mouetur, & absq; eo, quod deficiat appropinquatio in tempore quietis: & sic totũ erit quiescens per quietem istius motoris. &, cum incœperit totum moueri, erunt omnia mouentia, & mota extrinseca, reducta ad talem motorem. Secundum igitur hanc expositionem forte dimisit dissolutionem istius quæstionis vsq; post, cum aperte dicet hãc quęstionem. & secundum hanc exposi- E tionem est intelligendum, sed non omnia, hoc quod intelligitur de particulari negatiua, & per hoc, quod dixit, sed cum fuerint talis dispositionis, quod intelligitur de particulari affirmatiua. Secunda autem expositio est, vt in- 2. eiusdem expõ. telligatur ex hoc, quod dixit, sed non omnia, hoc, quod intelligitur de vniuersali negatiua. & quasi diceret quod nõ omnia possunt mouere, postquam nõ mouerint, absq; eo, quod illic sit causa facta, quæ sit causa, si aliquid eorum, quæ innata sunt mouere, fuerit mouẽs in actu: & eorum, quæ sunt innata moueri, fuerit motum in actu. F & secundum hoc, sermo eius erit vniuersalis in omnib' virtutibus motiuis, s. rõnalibus, & irratiõalibus. & hoc manifestum est. Quoniam autem rationales non quiescunt nunquam, & mouentur quandoque, nisi propter renouationem trãsmutationum factarum in eis ex extrinseco, aut in anima, aut in corpore, manifestum est quod prolixe loquimur de hoc † post. † cõ. 15. Quãdo enim animal mouetur, postquam non mouebatur, necesse est vt in eo sit aut appetitus, qui ante non

G non erat, aut illa concupiscẽtia, aut appetitus non fuerit, nisi per transmutationem præcedentẽ ab aliquo ente extra animam. & hoc erit, quñ illud ens fecerit aliquam passionẽ ĩ corpore eius, ex qua fiet concupiscẽtia, quæ nõ erat ante, aut appetitus. & ex comprehensione illius entis, aut ex passione suæ comprehensionis ab eo accidet ei imaginatio, & scientia, & appetitus, qui ante non erat, & concupiscentia motus, quæ ante non erat. Si autem posuerimus ipsum in omnibus suis dispositionibus existentibus in ipso, & extrinse

H cis in dispositione quietis idem cũ ipso in dispositione motus, tunc necesse est ꝙ nõ sit dignius mouere ĩ aliqua hora, quam quiescere: & sic aut non quiescet, neq; mouebitur, aut quiescet, & mouebitur insimul. qđ est impoſſe. qm̃, cũ proportio illius qđ habet potentiam agẽdi duo contraria, fuerit eadem, non faciet alterum illorum. & ideo, cum fuit impoſſe ĩ talibus istis virtutibus eandem proportionem esse inter duas actiones contrarias, ideo impossibile fuit vt essent extra ambo. v. g. vt animal esset extra motum, & quie-

I tem. Et quod dicunt Loquẽtes nostræ legis voluntatem dependere de actione entis noui in aliqua hora: ita ꝙ illud ens fiat apud præsentiã illius horę absq; eo, vt fiat illic trãsmutatio, est sermo non intelligibilis. Voluntas. n. cum † fuerit ad inueniendum aliquod ens in aliqua hora, necesse est vt in volente fiat ĩ illa hora concupiscentia in agente, quæ non erat ante: & illa est causa propinqua ad agendum in illa hora, & non ante. Et causa illius cõcupiscentiæ est præsentia temporis, &

† a. l. fertur ad agẽdũ.

K præsentia temporis, quæ nõ erat ante, est transmutatio necessario, aut sequens transmutationem. Concupiscentia igitur, facta per præsentiã tẽporis, est transmutatio extra trãsmutationem. ante igitur transmutationem, quæ est posita prima, est alia transmutatio. & non potest homo sanus fugere hanc fidem existimatione præsente.

Si igitur nõ semper mouebatur, manifestum est ꝙ non sic se habebãt, vt posset hoc quidem mouere: illud autẽ moueri, sed

L oportebat mutari alterum ipsorum. necesse. n. est ĩ ĩjs, quę sunt ad aliquid, hoc accidere. vt, si non erat duplum, nunc duplũ est, mutari, si non vtrunq, alterum. erit ergo quædã mutatio prior prima.

Si igitur nõ fuerint semper mota, manifestum est quòd non erant illius dispositionis, in qua hoc poterat mouere, & hoc moueri, sed alterum eorũ transmutatur. necesse est enim hoc sequi in eis, quæ sunt

M *in capitulo ad aliquid. uerbi gratia quòd, si hoc non fuerit duplum istius, & est modo necesse est trãsmutationem esse, & si non in utroque, in altero. quapropter necesse est ut primam transmutationem præcedat transmutatio.*

Si igitur non fuerint entia pterita, quæ semper mouebantur, sed in aliquo tpe fuerint quiescentia, aut finito, aut infinito, manifestũ est ꝙ in tempore illius quietis non erant 9

in

A in dispõne, in qua posse erat vt motor moueret, & motum moueret. &, cum ita sit, & postea venerunt ad dispõnem, ĩ qua motor mouet ĩ actu, & motum mouet in actu, manifestũ est ꝙ illud impedimentum iam ablatum est. ex quo necesse est ꝙ alterum eorũ, aut vtrũq́, transmutet. & hoc intendebat, cum dixit: sed trãsmutatur alterum. Et cum posuit ꝙ necesse est in motore, & in moto, cũ fuerunt mutata ex dispõne, in qua non fuit motus, ad dispõnem, ĩ qua est motus, ꝙ necesse est vt illi moto B ri, aut moto accidat transmutatio, aut vtriq́;, aut per accñs, aut essentia lr, incœpit declarare hoc, & dixit: necesse est. n. &c. i. & hoc necesse est, quia motor, & motum sunt in caplo ad aliquid. &, cum in aliquo tẽpore hoc non moueret, & hoc non moueretur: & post hoc mouerit, & illud moueret: manifestum est ꝙ inter illa fuit facta relatio, quę nõ fuit ante. & omnis relatio sequit trãsmutatiõnẽ: ergo necesse est vt ante trãsmutationem positam sit aliqua trãsmutatio in motore, aut in moto, aut in vtroq́;, aut in extrinseco. v. g. C ꝙ sit illic aliquod impedimentum, quod aufertur post. & hoc intendebat, cum dixit: necesse est igitur vt sit transmutatio, &c. D. d. quapropter necesse est vt primam trãsmutationem præcedat transmutatio. Et hęc demõstratio, quam induxit, est vlis in oĩ motore, siue in virtute rationali, siue in non rõnali. & hoc induxit nos ad exponenda verba eius, sicut prius exposuimus. Et oportet nos perscrutari in hoc loco quid intendit per hunc sermonem. vtrum intendit ꝙ motus fm genus semper fuit, aut intendit hoc, esse motum æternũ vnũ

.j. expõ Alfarabij.

in specie. Est. n. in hoc aliqua difficultas. qm̃, si intendit declarare, ꝙ motus non deficit fm genus in aliqua hora, existimatur ꝙ imposse est ipsum continuari fm genus, secũdũ quemcunq́; modum fuerit positus. Sed sunt positiones imposses, & possibiles quędam. & hoc, quod est possibile, est illud, quod necessario sequitur ex istis propõnibus, quas posuit hic. s. potentiam præcedere actum fm tempus: & fm hoc est illud, qđ intendit de hac intentione, diminutum. & ideo videmus Alfarabiũ in suo libro de entibus transmutabilibus niti enumerare modos, in quibus posse est motum præcedere motum alium: & hoc in motore, & in moto, deinde declarasse quis posss, & quis imposss, & ꝙ posss est necessarius fm definitionem motus. Et fm hoc erit opus Alfarabij quasi complementum ad illud, quod declarauit Arist. hic: licet Arist. fecerit illud, quod fecit Alfarabius, in. ij. libro de Gñatione. in illo. n. libro declarauit qualiter est posse omne motum pcedere motum, & qũo est imposse. & sic sermo eius in hoc libro ẽ diminut', & complebitur post. Aut dicamus ꝙ Arist. non intendit per hanc declarationem declarare ꝙ ĩposse est mundum esse in aliqua hora extra vnum motum, sed declarare ꝙ mundus imposse est vt sit extra motũ fm gen'. & qũo inuenitur oẽ motũ pcedere motũ, est alia qõ. Et fm hoc vr quasi intendere contradicere sermoni dicẽtiũ motũ deficere in aliqua hora, non probare motum esse ęternum. Et forte etiam intẽdit p hũc sermonem pbare mundum esse semp fm hãc dispõnem, ĩ quo est mõ. qm̃, cum posuerim' ꝙ

D

E

F

.ij. expõ. & ẽ The.

.iij. expõ aliorum.

G ista ordinatio est naturalis, & quod impossibile est mundum habere aliam ordinationem praeter istam. s. quod omnes motus reducuntur ad corpus coeleste, & quod propinquitas corporis ad quasdam res, & sua remotio a quibusdam est causa, propter quam quaedam mouentur quandoque, & quaedam quiescunt quandoque, & propter quam omnem motum sequitur motus, & est declaratum quod impossibile est motum deficere in aliqua hora, ergo manifestum est quod mundus semper fuit, & erit in hac dispositione. quoniam, si deficeret, non deficeret nisi per quietem, non per mutationem ad aliam formam. Et, cum impossibile sit ipsum

H sum mutari ad aliam formam, aut quiescere, necesse est vt motus corporum, quae sunt aeterni motus, quae sunt semper in motu, sint in hac dispositione semper, in praeterito, & in futuro. quoniam, si quiesceret totum, nihil aliud esset causa quietis eius, nisi quies eorum. quemadmodum causa motus eorum, quae mouentur quandoque, & quietis eorum, quae quiescunt quandoque, nihil aliud est, nisi motus eorum semper in propinquitate, & distantia. Si igitur possibile esset corpora coelestia quiescere, necesse est vt essent pars alterius mundi, & vt essent hic alia corpora, quae mouerentur circulariter, quae essent causa quie-

I tis istorum quandoque, & motus istorum quandoque. secundum hoc ergo possumus intelligere

iiij. expo. Auer. hunc locum. Et quod apparuit mihi post longam perscrutationem est, quod ex hoc, quod hic induxit, apparet motum vnum continuum primum aeternum esse, cum adiunctum fuerit hoc, quod declaratum est hic. s. quod non est hic motus primus notus, illi, quod declaratum est in Septimo. s. quod, si est necesse vt in motis in loco sit primum motum, & primus motor, quod necesse est vt iste primus motor, & istud primum motum semper fuerint in hac dispositione. s. hoc mouere, & hoc moueri. quoniam, si fuerit positum K ipsum incipere mouere in aliqua hora, contingeret vt ipsum praecederet motus prior motu illius, & motum prius moto illius, & motorem priorem eo. & sic hoc, quod fuit positum, quod ipse fuit primus motor, non fuit verum. Et, cum hic fuerit motor, qui semper mouet, tunc erit hic motum, quod semper mouetur. s. quod etiam est aeternum. Et si non, contingeret vt ante primum motorem esset motor prior illo. s. si posuerimus illud, quod mouet ab eo, generari, aut transmutari aliquo modo transmutationis, nisi secundum motum in loco.

&, cum hic fuerit motum aeternum, L hic est motus aeternus & maxime, cum adiunctum fuerit his duabus propositionibus hoc, quod apparet sensui. s. quod omnes motus reducuntur ad motum localem, quod iste motus est prior eis naturaliter. Et bene potest hoc apparere generaliter. s. hic esse transmutationem continuam necessario, quoniam, cum necesse est hic esse transmutationem primam naturaliter, & est impossibile transmutationem primam naturaliter esse in tempore nouam, necesse est hic esse vnam transmutationem continuam: quae est causa in hoc, quod ante omnem trans- M mutationem est transmutatio.

Ad haec autem, prius, & posterius quonam modo erunt, tempore non existente, aut tempus, non existente motu? Si vero tempus est ipsius motus numerus, aut motus quidam, si quidem tempus semper est, necesse est & motum perpetuum esse. At vero de ipso quidem tempore, praeter vnum, concordes esse videntur omnes. ingenitum enim esse dicunt, & propter hoc De mo-

A mocritus monstrat ꝙ impossibile est omnia esse facta. temp⁹ .n.*ingenitũ esse. Plato vero ipsum gñat solus. simul.n. ipsum cum cœlo factum esse: cælũ autem factum esse ait.

Democrit⁹ Plato so l⁹ gñat tp̃s *al. ĩpo[s]e ẽ genitũ eẽ. Vidẽ cõ[m]ẽ. Zim.

Deinde cũ hoc, quomodo potest esse prius, & posterius, si tempus non sit? & quomodo erit tempus si motus non sit? Si igitur tempus est numerus motus, aut alicuius motus, tunc tempus, si fuerit æternũ, B *necesse est vt motus sit æternus. Sed videmus omnes, præter vnũ, conuenire in hoc de tempore. dicũt enim ipsum esse non generatum.i. non nouum. & per hoc declarat Democritus impossibile omnia esse generata. dixit, quia tempus est non generatum. Plato vero generat ipsum. dicit enim ipsum generari cum cœlo: & quòd cœlũ est generatum, & nouum.*

10 C Cum declarauit ꝙ ex definitiõe motus apparet ꝙ motus est ætern⁹, dicit, ꝙ hoc idem etiam apparet in tempore. omne enim generatũ, necesse est vt suum non esse præcedat ipsum. Et quomodo potest aliquis intelligere prius, & posterius, si tempus non sit? tempus enim facit pri⁹. & posterius in rebus, quæ non mouentur: in rebus autem, quæ mouẽtur, prius, & posterius existit per se. Et, cum posuit ꝙ prius, & posterius non erit, si tempus non fuerit: & ꝙ nouum non erit, si prius, & posteri⁹ non fuerit: sequitur ex hoc ꝙ nouũ non erit, si tempus non fuerit. Et, cũ D apparuit ei ꝙ nouum non erit, nisi tempus sit, & tempus non potest esse, nisi mot⁹ sit per hoc, quod declaratum est ꝙ tempus est numer⁹ motus secundum prius, & posterius, incœpit declarare ꝙ necesse est, si tempus sit æternum, vt motus sit ætern⁹ motus, scilicet cuius tempus est numerus, & dixit: Si igitur tempus est numerus motus. Et ista consecutio est manifesta ex definitione temporis declarata in Quarto istius libri. E & potest declarari ex ipsa natura tẽporis. est enim notum per se, ꝙ tempus aut est motus, aut sequitur motum, & dixit, aut alicuius mot⁹, quia non curat in hoc loco, siue tempus sit motus, siue numerus alicui⁹ motus. Et, cum verificauit consecutionem in hoc syllogismo, incœpit inducere opiniones Antiquorũ, & dixit: Sed videmus omnes, præter vnũ &c.i. & sermo eius in hoc est intellectus per se. & apparet, quia Antiqui percipiebant tempus esse æternum, sed non percipiebant ipsum sequi motum. & ideo dixit Democritus, dando rationem, ꝙ impos[s]e est vt omnia essent generata, ex hoc, ꝙ tẽpus est vna rerum, & non est generatum. & , si Antiqui percepissent ꝙ F tempus non esset extra motum, credidissent motum esse æternum. Platoni autem accidit contrariũ, quod accidit Antiquis. concessit enim tẽpus sequi motum cœli, sed non concessit ipsum esse æternũ, sed gñatũ.

Per se notũ ẽ ꝙ tp̃s aut ẽ mot⁹, aut cõsequens motũ. Idẽ 12. Met. c. 20. & 4. ph. c. 98.

Idẽ 3. ph. cõm. 31.

Si igitur impossibile est & esse, & intelligere tempus sine ipso nunc: nunc autem est mediũ quoddam, & principiũ, & finẽ habens simul, principium quidem futuri tp̃is, finẽ vero præteriti:

G riti: necesse est semper esse tps. vltimum.n.finiti accepti tpis i aliquo ipsorum nunc erit. nihil .n.est accipere i tpe, præter nūc. Quare, qm est & principiū, & finis ipsum nunc, necesse est ipsius vtraqꝫ ex parte semper esse tempus. at vero, si tempus, manifestum est ꝙ necesse est & motum esse. siquidem tempus passio quædam motus est.

Et etiam, si ipoßibile est ut sit tempus, aut ut intelligatur extra
H *instans: & instans est medium, et est principium, & finis, sed principium temporis futuri, & finis temporis præteriti: necesse est ut tempus sit æternum. quoniam, si fuerit acceptum ultimum tempus, post quod non est tempus, necesse est ut sit in aliqua hora. impoßibile est enim ut in tempore sit aliquid omnino, nisi instans. Si igitur instans est principium, & finis, necesse est ut etiam ex utraqꝫ parte sit tem-*
I *pus. si igitur fuerit ex utraqꝫ parte tempus, manifestum est ut motus sit etiam. tempus.n.est aliquod accidentium motus.*

11 Cū declarauit ꝙ necesse est, si tēpus sit, vt sit motus, scilicet motus cuius numerus est tempus, incœpit declarare tempus esse æternum, & proposuit ad hoc duas propositiones. Quarum vna est ꝙ instans nūquam inuenitur, nisi in tempore: Et ꝙ impossibile est tempus esse extra instans. Et causa in hoc est, quia instans facit tempus. & ideo qui nō percipit ad minus duo instantia, nō K
percipit tempus. Et ideo, cum posuit ꝙ impossibile est tempus esse extra instans, & cum positum est instans, positum est tempus, coniūxit huic aliam propositionem, scilicet ꝙ instans est principium futuri, & finis præteriti. & ista propositio est manifesta per se. instans enim est illud, quod accipit intellectus pro differentia inter præteritum, & futurū, scilicet prius, & posterius in motu. Et, cum natura instantis est ista, manifestum est ꝙ impossibile est imaginari instans, quod non est finis pteriti, & principium futuri. Et causa in hoc est, quia nihil inuenitur de L
tempore in actu, nisi instās. & cum hoc impossibile est demonstrari, sicut demonstratur punctus: quia, cū demonstratur, transit statim. Et nullus potest imaginari instans eē principium futuri absqꝫ eo, ꝙ sit finis tēporis præteriti, aut finem præteriti absqꝫ eo, ꝙ sit principium futuri: nisi extimetur tempus existere quasi lineam rectam. & immorari in hoc est superfluum. Et, cum posuit instans esse principium, & finem, icœpit declarare quomodo sequitur ex hoc, vt tempus sit æternum, & dixit: finis enim temporis vltimi, post qđ M
non est tempus, cum fuerit accept⁹, necesse est vt sit in quibusdam instantibus, idest quoniam principiū temporis, ante quod aduersari⁹ dicit non esse tempus, necesse est vt sit in instanti: & similiter finis, postquam aduersarius fingit non esse tempus, necesse est vt sit etiam in instanti: & sic necessario ante tempus erit tēpus, & post tempus tempus. Deinde dicit impossibile est enim, &c. idest & necesse est vt extremitas temporis

Instās est principiū futuri, & finis pteriti. Idē. 4. ph. 125.

A ris sit in instanti: quia impossibile est inuenire ex tempore aliquid in actu, nisi instans. Et verificatio quęstionis est. quoniam necesse est, si instans fuerit acceptum, aut demõstratur in actu, sicut demonstratur punctus, aut non demonstratur. Si demonstratur, destruitur natura téporis. motus enim destruetur necessario: &, si fuerit impossibile ipsum demonstrari, nisi in motu, necesse est vt ante ipsum sit motus, & post ipsum sit motus. Et, si non, tunc erit acceptum quiescens, & tũc erit quasi punctus, non instans. Et vniuersa
B liter omne, quod diuidit motum, necesse est vt ante ipsum. & post ipm sit motus. Et cum posuit, ꝙ extremitas temporis, quod ponitur generari, aut corrumpi, necesse est vt sit in instanti, dixit: Si igitur instans, &c. idest, si igitur extremitas temporis, quod ponitur generatum, & nouum, scilicet ꝙ ante ipsum non est tempus: & instans est principium téporis futuri, & finis præteriti: necesse é vt ex duobus terminatis ad ipm componatur tempus, & sic ante ipsum erit tps, & post ipsum tps. D. d. si igiť fuerit. i. si igiť ex istis duobus
C terminatis ad ipsum fuerit temp⁹, manifestum est, &c. i. & cum declaratum sit ꝙ in duobus terminatis cuiuslibet instantis sit tempus: & tẽpus est consequens, & inseparabile a motu: manifestum est ꝙ in duabus partibus cuiuslibet instantis est motus: ergo motus est æternus ne-
4. ph. 130 & 132. cessario. Et forte scitur de hac demonstratione hoc, ꝙ motus ætern⁹ est motus diurnus. declaratum est enim in Quarto ꝙ tempus non sequitur primo, & essentialiter, nisi hunc motum.

Eadem autem est ratio & de eo, quod est incorruptibilem esse motum. Vt. n. in eo, quod est factum esse motum. accidit quãdam esse priorẽ mutationẽ prima, sic hic posteriorem vltima. non. n. simul desinet moueri, & esse mobile, vt comburi, & esse cõbustibile. cõtingit. n. combustibile esse, quod non cõburitur nec motiuum, & mouens. D

Et iste idem sermo dicitur in hoc quòd motus non corrumpitur. Quoniam, sicut cõtingit dicẽtibus motũ generari, vt trãsmutatio aliqua præcedat primam transmutationem, ita cõtingit hic, vt aliqua trãsmutatio sit post vltimam trãsmutationem. quoniã aliquid cessare a motu, & cessare ab hoc, quòd innatum est moueri. non sunt insimul. v. g. vt comburatur, & vt sit innatũ cõburi. quoniã possibile est vt sit ĩnatũ cõburi absq; eo, quòd cõburatur. neq; etiã aliquid cessare ab hoc, vt sit innatũ mouere, & cessare a mouere erunt insimul. E F

Idest, & per illud, per quod fuit declaratũ ꝙ primus motus est ęternus, & non generatus, declarabitur ipsum non corrũpi. Qm̃ sicut cõtingit ex positione eius, ꝙ primus motus sit nouus, vt non sit primus, sed ante ipsum sit transmutatio prior, sic contingit, si posuerimus ꝙ primus mot⁹ corrumpitur, vt post corruptionem primi motus sit motus, manifestum est, si prim⁹ motus corrũpiť, ꝙ post ipsum nõ erit motus, I

G quẽdamodũ non erat ante. ergo, si posuerimus ipsum generari, erit ante motus, &, si corrumpi, erit post. D. incœpit declarare quõ contingit vt post corruptionem primi motus sit alius motus, & dixit: qm̃ cessare aliquid, &c. i. qm̃, si primus motus, quieuerit quiete, in qua impoẽ erit vt illud, qđ mouebat, moueat post, necesse est vt post quieté moti fiat ĩ eo aliqua dispõ, quæ faciat ipsum nõ moueri post. & ista dispositio necessario est motus, aut aliqd sequẽs motum. & sic post primum motum
H erit motus. quod est impossibile. Et silr, si cessauerit prim' motor a mouere, cõtinget vt ante ipsum sit ali' motor, qui dedit ei dispõnem, p quã fuit impossibile vt moueret, postq̃ erat possibile.

Et ipsum autem corruptibile oportebit corruptum esse, cum corrũpitur. & hui⁹ corruptiuũ rursus posteri⁹. corruptio. n. mutatio quædam est. Si igitur hæc impossibilia sunt, manifestũ est q͛ est perpetuus motus, & non
I aliquando quidem est, aliquando autem non. etenim sic dicere figmento magis assimilatur.

Et etiam necesse est vt corrumpens corrũpatur: quãdo corrũpet, & quòd illud, quod corrũpit istud, corrũpatur ẽt, postquam corrũpit illud. corruptio. n. est aliqua transmutatio. Et, cum hoc fuerit impossibile, manifestũ est quòd motus ẽ æternus, & quòd nõ est quandoq;, & quãdoq; nõ. & quòd sermo dicẽtis hoc magis aßimilatur stulto.

Cum declarauit q͛ primus, aut K primi motus necesse est vt semper 13 fuerint pp hoc, q͛ illud, quod mouetur illo motu, aut illa, quæ mouenť illis motibus, si motus eorũ fuerint noui absq; eo, q͛ pcederet eos motus, necesse est alterum duorũ, aut illud, quod moueť illo motu sit gñatum, aut æternum. & manifestũ est q͛, si fuerit gñatum, necesse est vt ante primum motum sit alius motus, & ante illũ alius: & cũ primus non erit, non erit vltimus. &, si illud, qđ mouetur primo motu, fuerit æternũ, & postea generareť suus motus, postq̃ non fuit, necesse est vt añ pri- L mum motum sit motus, & ante primum motorem sit motor: quod est impoẽ. Et, cum declarauit hoc, vult declarare per istã viam, q͛ impoẽ est vt motus vltimus sit, ita, q͛ post illum non moueatur aliquid, p illam eandem viam, per quã declarauit vt primus motus sit prior fm tp̃s cæteris motibus. Illud. n. qđ mouetur hoc motu vltimo, necesse est vt sit, aut æternum, aut corruptibile. Si corruptibile habebit corrumpẽs, & reuertetur qõ de isto corrũpente, vtrum sit æternum, aut habet corrumpens. si igitur est corruptibile, M erit necesse vt sic procedat in infinitum. quod est impoẽ. ergo necesse est vt illud, quod mouetur vltimo motu, sit æternum. Si igitur fuerit æternum, & motor illius sit ætern', reuerteť questio in eo, qua de causa motor æternus, & motum æternũ semper fuerint in hac dispositione, .s. hoc mouere, & hoc moueri, & postea cessauerunt a motu, postq̃ fuerũt in motu tp̃e infinito. Ergo illic est necessarium vt ante primũ motũ, & primã rẽ motã, & primũ motorẽ

A rem sit motus prior, & motor prior, & motũ prius, quod est impose. Sed tacuit hoc condiuidẽs vltimum de duobus cõdiuidentibus, super quæ fundauit hanc demõstrationem, cum iam induxerat ipsum in generatiõe motus. Et, cum compleuit hic in positione eius, ꝙ illud, quod mouet hoc motu vltimo, est corruptibile, est illud, quod abbreuiabit in positione eius, ꝙ illud, quod mouetur primo motu est gñatũ. s. ꝙ ante generans est generans, & proceditur sic in infinitũ. Et ideo cõpleuit hũc sermonem, dicendo: Et, cum hoc

B fuerit impossibile, manifestum est, &c. D. d. Et etiam necesse est vt corrumpens, &c. i. & si aliquis posuerit ꝙ illud, quod mouetur vltimo motu, est corruptibile, & illud, quod corrumpet ipsum, est corruptibile ab alio corrũpente, & illud ab alio, procedetur sic in infinitũ. qđ est ĩpose. ergo necesse est vt illud, quod mouetur vltimo motu, sit æternũ. &, cũ fuerit motum æternũ, & motor æternus, necesse est vt motus illius sit incorruptibilis, sicut fuit ingenerabilis. &, si non, qua de causa cessabit a motu illud, quod semper fuit ĩ motu? & ista expositio est vera.

C

Similiter autem & dicere ꝙ aptũ natura sic est, & hoc oportere putare principiũ esse. qđ quidem videtur Empedocles dixisse, ꝙ vincere, & mouere in parte amicitiam, & litem inest reb⁹ ipsis ex necessitate, quiescere vero in medio tempore.

Empedo.

Et sermo dicentium hoc, magis aßimilatur figmento. & similiter eius, qui dixit quod sic debet currere natura rerum, & qui existimauit quod principium est illud, de quo diximus ipsum esse, secundum quod fecit similitudinem Empedocles de dominio amicitiæ, & litis, huius quãdoq;, & huius quãdoq;, quæ mouẽt res necessario, et quies existit interim in tempore. D

Idest, & sermo dicentium ꝙ motus nõ fuit ante, & postea fuit, est similis sermõibus fictis. & silr̃ sermo dicẽtiũ ꝙ quies, & trãsmutatio succedunt sibi in oĩbus entibus: & ꝙ natura totius entis moti facit hoc, non quia est aliquid, quod sit causa illius, est. s. sermo fingẽtiũ. Et silr̃ sermo dicentium sermonem similem sermoni Empedoclis, ꝙ principiũ, ſm ꝙ ẽ necessariũ ad esse, aut principia cõtraria faciũt alterũ contrariorũ in aliqua hora, & nõ facit alterũ absq; eo, ꝙ illic nõ sit cã cogẽs ipm ad hoc, quia principiũ nõ hẽt cãm, est sermo siľis ẽt figmẽto. Ex isto sermone ẽt ꝓuenit, vt motus sit sine motore. Et cũ dixit & qui existimauit ꝙ principiũ, &c. & intendit Naturales existimãtes ꝙ primum principiũ gñans entia pose est in eo, ſm ꝙ est principium simile. s. sermoni Empe. qui posuit principiũ entium amicitiam, & litẽ, secundum similitudinem amicitiæ, & litis existentium in hominibus, scilicet quemadmodum amicitia congregat homines, lis aũt segregat, ita in entib⁹ sunt etiam duo siľia istis. s. amicitia naturalis, & odiũ naturale, ita, ꝙ qñque mouet alterum, & qñq; reliquũ ad contrariũ eius, ad quod primum mouebat. Et quies est in tẽpore, qđ est inter has duas actiões c[illegible]rias, 14 E F

G absq; eo, quod illic sit causa cogẽs amicitiã agere in vna hora, & litẽ agere in alia: cũ sint principia necessariæ actionis, & eẽntiæ necessariæ. Et iste sermo est ẽt similis figmento. sequitur. n. ex eo vt mot⁹ sit sine motore.

Anaxago. Fortassis autem & vnum prĩcipium faciẽtes, vt & Anaxagoras, sic vtique dixerint. At vero nihil inordinatum est eorũ, quę natura, & sm naturã fiũt. a natura. n. causa ordinis est oĩbus: infinitum autem ad infinitum nullam rationẽ habet: ordo aũt H omnis ratio est. Infinito aũt tpe quiescere, postea motũ esse aliqñ, huius autem nullam esse differentiam quare nunc potius quam prius, neque rursus aliquẽ ordinẽ hr̃e non amplius naturæ ẽ op⁹, aut. n. simpliciter se haber̃ oportet id, quod natura est, & nõ aliqñ quidem sic, aliqñ vero aliter: (vt ignis sursum natura fertur, & non aliqñ quidem, aliqñ vero non:) aut rationẽ habere qd non simplr. Quare meli⁹ est, vt

Nihil iordiatũ ẽ eorũ q nã, & sm nãm fiũt a Nã cã ẽ ordinis oĩbus.

Empedo. I Empedocles, & si quis alius dixit, sic se habere, in parte vniuersum quiescere, ac rursus moueri. n. iam quendam hẽt quod tale est. Sed & hoc dicentem oportet non affirmare solum, sed & causam ipsius dicere, & non ponere, neque censere vllam sententiam irrationabilem, sed aut inductionem, aut demõstrationẽ afferre. hæc enim, quæ supposita sunt, causæ non sunt. neque hoc erat litis, vel amicitię esse, sed huius quidem congregare. illi⁹ vero disgregare. Si vero insup determinetur ipsum in parte, dicẽcendũ est in quibus sic: vt quod est aliquid, quod congregat homines. s. amicitia, & fugiunt inimici abinuicẽ. hoc. n. supponitur & in toto esse. videtur. n. in quibusdam sic esse. hoc autem & per ęqualia tempora indiget aliqua ratione. Omnino autem existimare principium esse hoc sufficiẽs, quod semper aut est sic, aut fit, non recte est opinari: ad quod Democritus reducit de natura causas, quod sic & prius fiebat: ipsius autem semper non vult prĩcipium quærere, dicens in quibusdam recte, in omnibus autẽ non recte. etenim triangulus habet duobus rectis semper angulos æquales. sed tũ est quædam perpetuitatis huius altera causa. principiorum tñ, quæ perpetua sunt, nõ est altera causa. Qd igitur nullum tempus aut erat, aut erit, quando motus nõ erat, aut non erit, tot dicta sint. K

Democri. L

Prĩcipiorum q perpetua st, ñ ẽ altera causa.

M *Et forte etiam illi, qui ponunt principium vnum, sicut Anaxagoras, ratiocinantur tali ratione. Sed nihil omnino naturale aut currens cursu naturali est sine ordine. natura. n. est cã ordinis in oĩ, ĩ quo est. & non est de actione naturæ aliquo mõ vt omnia sint quiescentia tempore infinito, & post moueantur quandoque. Et nulla differentia est in hoc omnino, faciens quod motus sit magis nunc, quam ante.*

&

A *& nullus ordo erit in hoc aliquo modo. quod.n.currit secundum naturam aut erit simplex ita, quòd non sit quandoq; tale, & quandoque tale. ver.g. quod ignis ascendit superius naturaliter, absq; eo, quod quandoq; est ascendens, & quandoq; non: aut, si non fuerit semper vnius modi, conseruabit aliquam proportionem. Et ideo sermo Empedoclis est melior, s. quòd totum quiescit quãdoq;, deinde mouetur.*
B *iste.n.sermo facit aliquem ordinẽ. Sed deberet dicens hunc sermonẽ non esse contentus in dicẽdo illum narratione tantum, sed deberet dicere causam eius, & non deberet aliquid ponere sine aliqua ratiõe, sed aut inductione, aut demonstratione illud affirmare. ista.n. posita non sunt causæ. nec iste ẽt, sed aliæ res sunt per amicitiam, aut per litem, & illa congregat, & ista segregat. Et, si hæc duo sint determi*
C *nata ĩ aliquibus duobus diuersis, oportet dicere illa duo, quæ sunt: sicut est determinatum in hominibus, quòd illud, quod cõgregat eos est amor, & quòd inimici sunt illi, qui fugiunt se adinuicem. ponit .n. quòd in toto etiam est talis cursus. & dicunt quoniam hoc existit in quibusdam rebus. sed hoc existere in temporibus æqualibus etiam indiget ratione verificante illud. Et vniuersaliter existimare quòd principium sufficiens in hoc* D
est, quòd semper talis est cursus, & quòd semper talis erit, non est rectum. & hoc est illud, ad quod reddit Democritus causas, in natura, s. quòd primus fuit, & non finxit: & non oportet quærere qualiter semper fuit principium. & hoc indicium in quibusdam rebus non est verum. triangulus.n. semper habet angulos æquales duobus rectis, sed principium est ad hanc rem æternam. principia vero non E
habent alias causas, & sunt æterna. Hoc igitur sit dictum in hoc, quòd non erat, aut erit tempus, cum motus non erat, aut non erit.

Cum destruxit sermonem dicen 15
tiũ q motus incœpit, postq̃ nõ fuit oĩno, & corrũpet corruptione, postquã nõ erit motus oĩno, & sermonẽ dicẽtiũ & ipsum qescere qñq;, & qñq; moueri, & d. q ratiocinatio illius in hoc nõ est rõcinatio, s. hoc, qđ dixit, q nõ est q̃rendũ de princi
pio, quare facit hoc in aliqua hora, F
& non facit hoc in alia, quia quęrere quare est, est q̃rere cãm, & principium non habet cãm, qa est necessarium, dicit. Et forte ẽt illi, qui ponunt principiũ vnũ, &c. i. & forte illi, qui dicunt vnũ principiũ esse, & q semp fuit quiescens, & deinde incœpit mouere, rõcinant ẽt ex hoc p rõnem Empe. & est, q in principio nõ est quęrendũ quare, quia est necessarium in esse. Et, cum d. q ratio Anaxa. est quoquo mõ sĩlis sermoni Empea. sed debilior, incœpit declarare

G clarare debilitatem sermonis Anaxa. & dixit: Sed nihil oĩno, &c. & intẽdit p ordinẽ, vt cursus eius sit vni⁹ modi, aut modorũ diuersorũ in tẽporibus determinatis, & ꝙ illud, qđ est vnius modi sit per vnam cãm, & illud, qđ est modis diuersis in tẽporibus diuersis, sit p diuersas causas, quę reuertunť etiã in se circulariter. D. d. & natura est cã ordinis. & ista ẽ rõcinatio, ꝙ res naturales nõ sunt extra ordinẽ. illud. n. qđ est cã ordinis, est dignius ordine, nisi raro sit extra ordinem casualiter. D. d. & non est de actiõe naturę, &c. i. ꝙ in

H his duob⁹ sermonibus sunt duo cõtraria cõiuncta fundamentis naturalibus, quorũ vnũ est vt aliquid sit poſſe tpe infinito in ꝑterito, & post extrahatur in esse. Res. n. quiescentes tpe infinito, aut hñt naturam vt moueant, aut non. Si igitur hñt naturã vt moueant, qñ quiescunt, violẽte quiescunt. si vero habent naturã vt quiescant, qñ mouenť, motus est violẽtus. & motus violẽtus, & tẽpus motus violenti impoſſe est vt sit maius q̃ tps naturale, nedũ ꝙ sit tẽpore infinito. potentia. n. illius, in quo est potentia, exit in tẽpore infi

I nito vicibus infinitis necessario. Aliud aũt, qđ est ẽt extra naturã, in hac opinione, est ponere motũ, & motorẽ existẽtia tpe infinito, & motorẽ non mouere, & motũ non moueri, & post incipere in motu in aliqua hora absq; eo, ꝙ illic fuit causa, p quam moueret in illa hora, & non prius. Et ista positio est similis positioni, quã ponunt Loquẽtes nostræ legis. Sed quia ponunt motorẽ mouere voluntarie, ideo vñr magis sustentari q̃ qui ponit ipsum moue re naturaliter. Naturalia. n. vñr habere ordinẽ terminatũ, s. currere eodẽ mõ, aut semper, aut frequẽtius. Illa aũt, quorũ principiũ est voluntas, vñr diuersificari, & nõ sequi eũdem modũ actus. Sed, sicut dixim⁹ ꝙ volens moueť, postq̃ nõ mouebatur, aut mouet, postq̃ nõ mouebat: necesse est tunc aliquã proportionẽ fieri inter ipsum & motũ, quæ ante non erat. &, si non, nõ magis moueret in hoc tpe posito q̃ in alio. &, si non, nõ esset aliud, sicut dicimus, nisi pręsentia tẽporis. imaginari. n. tẽpus est transmutatio sequens trãsmutationẽ, s. imaginari ꝓsentiam il

L lius. Et nos dicimus ꝙ voluntas, q̃a quærit actionẽ voluntariã, quęrendũ est, quẽadmodum impoſſe est, vt voluntas noua dependeat de actione antiqua, & voluntas antiqua dependeat de actione noua. Et nos dicimus ꝙ apparet, & apparebit impoſſe esse, vt actio noua fiat per voluntatẽ antiquã, nisi sit actio antiqua media. Voluntas. n. non postponit facere qđ intendit, nisi ꝓpter existentiã alicuius intentionis in re intenta, quę nõ erat in tẽpore volũtatis. &, si non esset, necesse est vt il

M lud, qđ est volitũ, esset cũ volũtate. Cũ igitur posuerimus voluntatem esse, in qua * possibile postponi volitũ, hoc erit pp existentiã alicuius, qđ nondũ erat, s. pp defectum alicuius causæ, aut alicuius dispõnis, neque erit tps, neq; aliud, cũ iam posuimus, ꝙ ista voluntas est primus motuum, manifestũ est ꝙ tunc volitum debet esse cũ ea. Si igitur posuerimus ipsam esse antiquã, volũtatũ erit antiquũ. In quo igiť istorum duorũ fundamentorũ pñt aliquid negare Loquẽtes? Fundamẽtum aũt dicens ꝙ voluntatum non post-

Impoſſe ẽ mot⁹ violenti tps mai⁹ eẽ, q̃ tps mot⁹ nãlis. &c. Pro hoc vid. 1. cœ. cõ. 15.

Digressio Cõtra Saracenos ponentes motorẽ, & motũ tpe infini

K to, & nõ mouere. Rõnes Auerrois, q̃bus ꝓbat cõtra christia. iudeos, & Saracenos, ꝙ à volũtate antiq̃ ñ pt noua actio ꝓueni re.

* a. l. ĩpoſſe

A postponitur tempore volũtati, nisi pp hoc, φ aliquid deficit in volũtato, & est saltem præsentia temporis, impossibile est vt negetur ab hoīe per suā intrinsecam rōnē: sed, si negetur, erit per extrinsecā. Secundū aūt fundamentū, qđ est φ ante istam voluntatem, fm φ est prima, non est trāsmutatio, conceditur ab aduersarijs, s. à Loquentibus. Si igitur fuerit dictū, φ istud est iudicium voluntatis nouæ in antiqua, aut postponi pōt sine causa, dicemus interrogādo, nō conceditis φ præsentia temporis est cā in essendo volitum? ergo hic est

B causa. Si igitur dixerint φ tempus ēt inuenitur ex illa antiqua voluntate, reuertetur qō super illos in factura illius temporis. Tps, quod fit, postq̄ nō fuit, indiget tēpore, ī quo fiat, & p qđ approprietur sua factio, & determinetur. &, si non, esset semp. & hoc manifestū est per se. Et, si fue-

Dubium. rit dictū quō posset inueniri noua

Solutio. actio fm hāc opinionē ab antiqua voluntate, dicemus mediante moto antiquo à voluntate antiq̄. istud .n. motū appropinquabitur alicui, & distabit ab aliquo: & sic erit cā generis, & motus aliquorū, cū hoc, φ est

C æternum. Et ēt, si fuerit hic volūtas antiqua, quæ antecedit volitum nouum sine mediatione mot⁹, necesse est vt suū volitum nō postponatur ab ea donec desinat in infinitū. & hoc essentialiter, & nō accidentaliter. qm̄ qui ponit voluntatū nouū inueniri à voluntate antiqua mediante motu, non cōtingit ei vt voluntas præcedat volitum tēpore infinito, nisi per accidens. & hoc manifestum est exercitantibus in cognitione eius, qđ est essentialiter, & eius, qđ ē accidentaliter. Et, si in hac

propōne nō distinguatur illud, qđ est D essentialiter ab eo, qđ est accidentaliter, erit sophistica. Et ex hoc habuerunt Loquētes nostræ legis pro impossibili, φ in eodē subiecto succedāt sibi facta infinita. fingunt. n. φ, si generatum fuerit in eo, cōtinget ipsum nō esse, nisi pcedant ipsum facta infinita: & dicunt φ est impossibile. Nos aūt dicimus φ ē īpossibile essentialiter, non accidētaliter, s. φ cū aliqđ agens fuerit, cuius eē nō habet initiū, cōtingit φ actiones ei⁹ nō habeāt initiū. vnde accidet vt ante quālibet actionē ei⁹ sit actio, & ante quālibet actionē eius E sint actiones infinitæ, sed p accidēs, nō quia q̄dā sunt necessariæ in esse quorūdā. qm̄, si ita eēt, contingeret vt nō īueniretur ex eis aliqd, nisi post definitionē infinitorū. qđ est īpōle. Cū igitur Loquētes acceperunt loco ei⁹, qđ est per accidēs, illud, qđ est essentialiter, & dixerūt impōle esse facta nō habere primū: & est pōle p accidens: immo ē necessariū ex hoc, φ ponitur agens, cuius esse nō habet primū: sed est impōle essentialiter, vt actiones infinitæ sint necessariæ in eē nouā actionē. Et iā Aristo. d. hoc 5. ph. te. c. aperte in Quinto istius libri, cū fuit 13. et. 1. coe pscrutatus vtrū motus habeat mo- F tū, & generatio generationē. & simi li. c. 22. idē liter in scđo lib. de Gener. cum per- isti. hic. cō. scrutatus ē de finitate elementorū. 47. Et verificatio sermonis in agēte vo Vide drīā lente est, φ agēs, & mouēs vr̄ est il- īter agens lud, ex quo, pueniit mouere, & actio & mouēs prouenīēs ex eo dr̄ mot⁹, & mouēs, t. c. 45. l. qđ est hmōi, est duobus modis, mo de Gener. uēs, qui mouet absq; eo, φ præcedat ipsum appetitus, aut voluntas, aut desyderiū, aut qūocūq; volueris appellare: & hoc mouere dr̄ naturale:

G le: & mouens, in quo pcedit appetitus, & volūtas ad mouendū: & dicit actio volūtaria. Et est manifestū ꝙ istud mouens mouet primo à volito, aut ex imaginatiōe illius, aut ex præsentia illius. & iste motus dr̄ appetitus. Oīs igit motor, à quo præcedit appetit' ad mouere, est motor vno mō, & mouens alio mō. Et, cū hoc sit positū, dicamus ꝙ oīs voluntatis nouæ mouere, qd̄ sequitur ipsam à volēte, est nouū necessario. & oīs volūtatis antiquę mouere, qd̄ sequit ipsam à volēte, est antiquū necessario. Qm̄, si fuerit nouū, necesse est vt istud mouere pcedat appetit' ad ipsum infinit'. quare igit iste appetitus fuit cā motiōis ī aliqua hora, & nō in alia, cū sit eiusdē dispōnis? Necesse est igit vt ab hoc appetitu nō proueniat mouere oīno, aut vt ꝓueniat ab eo semꝑ, aut vt sit illic appetitus nouus, qui est cā nouitatis motionis volētis ad volitū nouum. Et hoc cōtingit necessario ex hac positiōe, ꝙ motus voluntatis à volente sequit appetitū, & voluntatē volentis. Si igit necesse fuerit hoc esse motorē antiquū, vel voluntatē antiquā, necesse est vt appetitus ei' sit antiquus, & suū mouere sit antiquū, & suū volitū sit antiquū, sine prīcipio, & sine fine. qm̄, si volitū desierit, desinet volūtas, &, si dsinet volūtas, desinet appetit', qd̄ nō pōt eē in volēte antiquo, & volūtate antiqua. Et vlr demrō Aristo. est vlis oī motori, qui ponit primus, siue fuerit positus per appetitū, siue nō, s. ꝙ impoſe est vt agat ī aliqua hora, & nō in alia. quia tūc erit illic motor prior ipso. Et ꝙ dicunt Loquētes ꝙ volitum nouū nō postponit à volūtate antiqua, nisi quia volūtas antiqua, pendet cū eo in hora terminata. Qm̄, si appetitus, qui facit mouere nō pendet cū eo, nisi in hora terminata, necesse est vt apud ꝑsentiā illius tēporis sequat ꝙ mouere volētis sequat appetitū voliti. Appetitus igitur, qui facit mouere, est nouus cū nouitate tēporis: & similiter mouere, & nō est appetitus antiquus. Aut dicamus ꝙ ꝑ appetitū non fuit factū mouere oīno, sed ex volūtate, s. ex se: aut fuit factū ex mouere antiquo, sed nō operabat in motu ꝑꝑ defectū eius, qd̄ necessariū est ī motu. &, cū illud fuit præsens post, s. tēpus, tūc aget mouens, & mouebitur motū. Hoc igit mouere nō sequit voluntatē in illo tēpore. indiget igitur motore priore ipso, q facit illā, qd̄ est necessariū ī factura voliti. Et quærendū est in nouitate illius rei necessarię eandē qōnē, vtrū sit. s. ab agēte volēte, aut nō volēte: & reuertet cōsecutio impoſis à prīcipio. Et totū hoc est manifestū exercitato ī hmōi demrationibus, & sano capite, & nō impedito à sermonibus sophistice pcedētibus positis, vt sunt opiniōes mundanę. D. d. & non est de actione naturę, &c. i. & nō est natura innata facere quiescere res naturales, in quibus est, tpe infinito, & post mouebunt sine aliqua causa noua, q facit eas moueri tūc magis, q̄ in alio tpe. Et hoc intēdebat, cum d. Et nulla dr̄ia est in hoc oīno, &c. i. dicēs hunc sermonē nullā dr̄iam dat in entibus in dispōne quietis, & motus, sed in eadē dispositiōe sunt apud quietē, & apud motum: qd̄ est valde inopinabile. Et hoc, qd̄ dixit manifestū est de definitione naturæ. Dictū est. n. naturam esse principiū motus, & quietis. necesse est igitur

Margin notes: Mouens dupl̄r. — De appetitu vide. 1. phy. c. 81. — H — I — Obiectio loquētiū. — K Solu. — L — M Expō alterī' partis textus. — Documētum.

A tur aut ipsam agere in alterũ contrariorũ cõtinue, s. in motu aut quiete, aut agat vtrunq;. nõ continue, s. quietẽ qñq;, & motũ qñq;, cõtinuatio.n. in successione istarũ duarum actionũ est ordinatio, & cursus ĩ ea dẽ dispõne. Et hoc intẽdebat, cũ d. aut erit simplex, &c.i. ꝙ natura innata est in alterũ duorum, s. aut vt actio eius erit simplex, & vna, s. ꝙ faciat alterũ contrariorũ tñ: & hoc ĩtendebat p simplex: aut faciet duo contraria successiue. Et intendebat declarare p hoc ꝙ sermo dicentiũ ꝙ oĩa erant quiescentia tpe infinito, deinde mouebant, est sermo nõ naturalis. hoc.n. nõ vr̃ esse de actione naturę. necesse est.n. in actionibus naturæ eẽ cõtinuationẽ, & ęternitatẽ, aut in agendo alterũ contrariorũ tñ, v.g. vt motus ignis ad superius semp, & terrę ad inferius, aut in agendo duo cõtraria successiue, sicut hoc, qđ inuenit de generatione, & corruptiõe cõsequẽtibus motum solis, & alijs cõtrariis sequentibus istũ motũ. Et, quia Emped. dicebat mundũ generari qñq;, & corrũpi qñq; sm cõtinuationẽ, d. ꝙ sermo illius magis participat sermonibus naturalibus. D.d. iste.n. sermo, &c.i. qui.n.d. istũ sermonẽ de mũdo, s. ipsum moueri qñq;, & quiescere qñq;, s. in tpibus determinatis, facit naturã habere aliquẽ ordinem, inquantũ agit illud, qđ agit continue, licet mutetur de cõtrario in cõtrariũ. Et d. aliquẽ ordinẽ, quia ordo cõpletus est agere alterũ cõtrariorũ continue. Et, cũ d. ꝙ iste sermo magis cõicat cũ sermonib⁹ naturalibus d. post hoc in quo egreditur ab eis, & d Sed deberet dicẽs hũc sermonẽ, &c. i. sed dicens hunc sermonem deberet dicere aliquam rõnẽ, per quã affirmaret ipsum, & aliquã cãm, per quã esset. dicẽs.n. hoc deberet dare duo, s. dmrõnẽ, qa aut pp quid, aut vtrunq;. Et hoc intendebat, cũ d. sed deberet dicere cãm, &c. & oportet, sicut dixit, dicentẽ aliquẽ sermonẽ affirmare ipsum, aut per demrõnẽ, aut p inductionẽ, nõ ponere ipsum sine aliqua rõne. Et p hoc, qđ d. nõ ponere aliquid. possumus intelligere, & nõ ponere ipsam opinionẽ, & põt intelligi & cã opinionis. Empedocles.n. cũ posuit opinionẽ suã in hac intẽtione, ponere ẽt debuit cãm opinonis. D.d. ista

Ducum ẽtum.

B

E .n posita nõ sunt causę. & intẽdit illud, qđ posuit Anaxa. cũ d. & intelligentia cœpit distinguere mixtum, postq̃ nõ distinxerat ipsum tẽpore infinito. & ꝙ posuit ẽt Empedocles de amicitia, & lite non sunt primæ cãę: istę.n. indigent causis. Et, quia cã, quã Emped. dedit in hoc, nõ est vera, nec põt euadere ab obiectionibus, d. nec iste, &c.i. nec Empe. ẽt dedit cãm verã in hoc, ꝙ mũdus quiescit qñq;, & mouet qñq;, cũ d. & cã istorũ duorũ motuũ cõtrariorũ in mundo, s. in cõgregatione, & segregatiõe partiũ est lis, & amicitia, s. ꝙ amicitia congregat multa, & facit ea vnũ, & lis segregat vnũ, & facit ipsum multa. Et, cũ d. ꝙ Emped. nihil inducit in hãc cãm, incœpit dare corruptionẽ istius cãę: & d. Et, si hęc duo, &c.i. &, si hęc duo contraria sunt determinata in se, necesse ẽ vt illa duo, in q bus existunt ex reb⁹ naturalibus sint determinata in se: cũ impossibile est vt contraria sint in eodẽ. Quapp oportet dicentem hunc sermonẽ determinare illa, in quibus existit lis, & distinguere ea, ĩ

C

F

quibus

G quibus existit amicitia, sicut distinguit hoc in hoībus, & vocare deberet modū entiū, in q̄bus ē amicitia, amicos, & in q̄bus est lis, inimicos. Sed hoc nō potuit facere Emped. ī entib', s. distinguere ī eis istos duos modos. deinde, si distingueret, non posset dare cām in hoc, q̄ mundus totus cōgregat̃ qn̄q;, & segregatur qn̄q;, nisi ita q̄ inimici reuertentur amici, & amici inimici. qđ igit̃ fingit falsum est, & extra naturā. Et in tēdebat p̄ hoc, q̄ sermo eius, cū hoc, qđ est ornatus, nō bn̄ sequit̃ similitudinē, quā deberet seq. lis. n. & amicitia nō inuenit̃, nisi in aīalibus, & H p̄cipue rōnalibus, nō in eis, quę nō sunt aīalia. Emped. igit̃ assimilauit irrōnalia rōnalibus, & iudicauit ea eodē mō, & fecit plus, qđ non sequitur similitudinē in oībus accidentibus suis. sermo igit̃ eius, cū hoc q̄ ē ornatus, nō est perfecte ornatus. D. d. ponit. n. &c. ista est narratio rōnis Empe. d. n. quia lis, & amicitia ī q̄busdā rebus segregat, & cōgregat, necesse est, vt talis sit cursus in oīb' rebus. natura. n. partis, & totius est eadē. & manifestū est q̄ iste sermo ē rhetoricus. Et, cū dedit rōnē eius, I īcœpit dicere q̄ deberet dare ex causis cōcedēdo hāc opinionē, & hanc rōnē, & d. sed hoc esse in tēporibus ęqualibus, &c. i. sed hoc, q̄ posuit, q̄ isti duo motus contrarij sunt in tēpore æquali, aut q̄ tp̄s mot' ē ęquali tp̄i quietis, indiget ēt ratione alia ab ista. Et dixit hoc, quia res, in q̄bus existit amicitia, & lis, s. res aīatę nō inueniunt̃ agere in temporibus ęqualibus, ita, q̄ oēs hoīes sint aliquo tp̄e amici, & in alio tp̄e inimici, ita, q̄ tēpora inimicitię sint ęqualia tēporibus amicitiæ. hoc. n. totū nō inuenit̃ in suo exēplo. & iō deberet dare aliam rōnē, aut alias rōnes ab illis, quas accepit ab hoībus. Et, K cū d. hoc, q̄ diminuebat̃ ei ī ipsa positione, d. Et vl̄r existimare, &c. i. & vl̄r existimare q̄ p̄cipiū sufficiens in hoc est dicere, q̄ natura eius est, q̄ dat agere res cōtrarias, nō est sermo rectus: nec hoc, qđ dat̃ in hoc, sufficit in cā isti' pōnis. D. d. & hoc est illud, ad qđ fecit redire causas in natura, &c. i. & hoc, qđ d. Emped. in p̄cipio, cū quęsitū fuit ab eo, qūo agit res cōtrarias, illud idē d. Democritus in cōtrarietate existēte in rebus naturalibus, s. q̄ accidit quęrere L cām in actione primi principij. Et hoc intēdebat, cū d. s. q̄ antecedens ēt est tale. i. quia ī eā p̄cedēti nō dr̄ plus in hoc, s. q̄ agit contraria, nisi hoc, q̄ talē habet naturā. D. d. & nō oportet q̄rere, &c. i. & nō oportet q̄rere cām actiōis eius, cuius eē ē necessariū. Cā. n. nō debet q̄ri, nisi ī eo cuius eē nō est necessariū. i. q̄ non oportet q̄rere cām actionis entis necessarij. Et īduxit Antiquos ad hoc, q̄a pōebāt p̄cipiū mūdi eē ęternū, & mundū esse nouū. Vnde, cū q̄rebat̃ ab eis, quare īueniebat̃ mundus M ab eo in tali tēpore, & nō in alio, cogebant̃ dicere illud p̄dictū, s. q̄ non op3 q̄rere ī ęterno, quare. Et nō est, sicut existimauerūt. verū tn̄ op3 vt nō det̃ cā in actiōe p̄cipij, qn̄ actio eius fuerit æterna. si autē actio eius fuerit noua, op3 vt hēat p̄cipiū in illa actiōe. Et, cū narrauit sermonē Demo. in hoc, incœpit notificare q̄ iste sermo nō est verus, & d. & istud iudiciū in quibusdā rebus nō est verū, &c. i. & sermo Demo. & sequentiū eius, q̄ res necessariæ nō debent habere causas, est verus ī quibusdā rebus,

A rebus, falsus in quibusdã. triangulũ .n. habere angulos ęquales duobus rectis est necessariũ, tñ habet cãm. res vero necessarię, q̃ sunt prĩcipia, nõ habent cãm. &, si nõ, tunc principiũ haberet principiũ, & procederet hoc in infinitũ. Et intẽdebat declarare ꝙ multa necessaria habent causas: & ꝙ principia ęterna, quorũ actiões ponunť nouæ, sicut actiões prĩcipiorũ nõ ęternorũ, sunt digniora vt habeãt principia: & sic primũ principiũ reuertiť nõ primũ. Et iõ Antiqui dubitabant, vtrũ principia corruptibiliũ sint corruptibilia, aut ęterna. &, cũ ponebãt illa corruptibilia, sequebať ipsa nõ esse principia: &, cum ponebant ea eẽ ęterna, sequebať oĩa esse ęterna: & iõ cogebanť dicere illa vana. Cum aũt per scrutatus est ſm cursum naturalem de istis rebus, vidit hoc esse ens mediũ ĩter ęternũ, & generabile, & corruptibile: & ꝙ quodã mõ est æternũ, & alio mõ generabile, & nouũ: & est corpus, qđ moueť circulariter, quod est generabile, & corruptibile quantũ ad vbi, & manẽs quãtũ ad substantiã. & sic dissoluebať ab eo C hęc qõ, ponendo hũc motũ. & fuit possibile vt generabile nouum mediãte ęterno sit cã rerũ gñabiliũ. D. d. hoc igiť sit dictũ in hoc, &c. i. iste igiť sermo sit sufficiens in hoc, qđ declaratũ fuit hic, s. ꝙ siue nõ fuerit motor, qui moueat in actu, aut fuerit illic motor, sed nõ est motus, ꝙ necesse est vt nõ sit illic tẽpus oĩno. &, cũ nõ fuerit tempus, nõ erit ens nouũ oĩno. motus. n. necessarius ẽ in eẽndo tps, & siĩe hoc, qđ d. in tpe, apparet in loco. & iõ nullum potest generare tempus, & locum. &, si esset, esset valde inuerecundum.

Dubiũ Antiquorũ. B

An gñabiliũ sint prĩcipia gña bilia, vel ęterna. Solutio.

Corpꝰ cœleste ẽ mediũ inter ęternũ, & corruptibile.

Quo seqť hoc. vid. 8 ph. c. & t. 10. vbi di ꝙ nouũ ẽ cũ priori, & poster.

Soluit rationum apparentiam, motũ non esse construentium. Cap. 2. D

Contraria autem his non difficile est soluere. Videbiť aũt ex hisce consyderãtibus cõtingere maxime motũ esse aliqñ, cũ nõ eẽt oĩno. Primo quidẽ, qa nulla ꝑpetua mutatio est. mutatio. n. oĩs apta natura ẽ eẽ ex quodã in qđdã. quare necesse est oĩs mutatiõis terminũ esse cõtraria, ĩ quibus fit: ĩ infinitũ autem moueri nihil.

Et non est difficile dissoluere illud, per quod contradicitur huic. Illa autẽ, ex quibus existimatur, cũ consyderatũ fuerit de motu, possibile esse quòd motus sit quãdoq;, ita, quòd ante nõ fuit omnino, sunt ista prima. Quia non erit transmutatio æterna oĩno. omnis. n. trãsmutatio est ex aliquo in aliquid. et iõ necesse est vt duo contraria, in quibus est transmutatio, sint fines cuiuslibet transmutationis: & nihil mouetur sine fine. E

F

Cũ cõpleuit declarare hic eẽ motũ vnũ ęternũ, vult ẽt ĩducere dubitatiões, q̃ pñt ĩduci sup hũc sermonẽ. Et qõ sic cõponiť. Oĩs trãsmutatio ẽ ex aliquo cõtrario ĩ aliđ cõtrariũ. &, si nõ, tũc motꝰ eẽt ociosus, & supfluus, s. si ĩ ĩđ, ex quo ẽ motꝰ, est idẽ, cũ eo, ad qđ ẽ motꝰ: & cõtraria sũt finita: & qđ ẽ ĩter ea ẽ finitũ: ergo & oẽ, qđ ẽ ĩ finito, ẽ finitũ: ergo oĩs motꝰ ẽ finitꝰ D. d. oĩs. n. trãsmutatio ẽ ex aliquo ĩ aliqd. i. ex cõtrario ĩ ꝯtrariũ. D. d. & iõ ẽ necesse &c. 16

i. qm,

G i, quoniam, cum posuerimus quod motus est ex cõtrario in cõtrariũ, necesse erit vt cõtraria sint fines transmutatiõis.

Primaexpõ. D.d. & nihil mouetur sine fine.i.&, cũ posuerimus quod oẽ motũ mouetur in cõtraria, continget quod nihil mouetur sine fine.quoniam, si mouetur ad infinitũ, mouetur ad nõ cõtraria: sed positũ est quod oẽ motũ mouetur ad cõtra-

Sedaexpõ riũ: est ergo hoc inconueniens. Et forte intelligit per hoc, quod d. & nihil mouetur sine fine, hoc, quod, si aliquid eẽt tale, tũc motus eius eẽt superfluus, & ociosus. & erit hæc quasi alia rõ

H ab ea, in qua fuit dictum, quod oẽ motũ mouetur iter cõtraria. Et forte ista rõ est sufficientior prima in motu locali. a contrarietas.n.naturalis in loco nõ est nota per se.& iõ, cũ voluit Arist. b declarare in vltimo Sexti, quod oĩs motus rectus est finitus, vsus est loco à contrarijs, pterq̃ in declaratione motus localis. Et vsus est ẽt ĩ declaratiõe motus localis alio mõ, s.quod illud, quod impossibile est vt sit, impossibile est vt incipiat fieri.

Tertia expõ, siue secũda manifestatio

a Cõtrarietas nãlis ĩ loco nõ ẽ nota per se. idẽ. 5.ph. c.9.id ẽ hic ĩfra.c.62. & 1.cœ.c.86.

b 6.ph.t. cõ.91.92. & inde.

Amplius videmus quod possibile est id moueri, quod neque mouetur, neque habet in seipso vllum mo-

I tũ: vt in inanimatis, quorũ neque pars vlla, neque totum mouetur, sed quiescens mouetur aliquando. oportebat aũt vt semper moueri, aut nunquam, si nõ fit, cũ non esset. Multo aũt magis quod tale ẽ in animatis manifestũ est.cũ.n. ĩ nobis nullus insit mot⁹ aliquando, sed quiescamus, mouemur tñ aliquando, & fit aliquando ĩ nobis ex nobisipsis prĩcipiũ motus, & si nihil extrinsecus moueat.hoc.n.ĩ inanimatis similiter nõ videmus, sed semper mouet ipsa aliquid aliud eorũ, quę sunt extra: animal aũt

K ipsum dicimus seipsum mouere. quare, si quiescit aliquando penitus, in ĩmobili motus vtique fiet à seipso, et non ab externo. Si autẽ in animali hoc possibile ẽ fieri, quid prohibet idẽ hoc accidere & in vniuerso? si.n. in paruo mundo fit, & in magno, &, si ĩ mundo, & in infinito: si contingit quidẽ moueri infinitum totum, & quiescere.

Et ẽt videmus quòd possibile est, vt moueatur illud, quod nõ est

L *motum, neque in eo est motus omnino. v.g. in non animatis. videmus .n. istas res, quòd nec pars rei mouetur, nec totum, sed est quiescẽs, deinde mouetur quandoque. & esset necesse aut vt nõ moueretur in aliqua hora, si motus non sit, postquã non fuit, aut moueretur semper. Et hoc magis apparet in habentibus animas. quandoque.n. sumus quiescentes, & nullus motus existit in nobis omnino, deinde mouebimur, & fiet in nobis ex nobis-*

M *metipsis principium motus, licet nullum extrinsecum moueat nos. hoc.n.non videtur hm̃õi in vita carentibus. sed ista semper mouentur ab aliquo extrinseco alio. Viuum aũt dicitur mouere se. & iõ, cum quandoque sit quiescẽs complete, necesse est vt fiat ĩ eo, quod mouetur, motus ex se, non extrinsecus. Quoniam, si hoc possibile est* vt

A *Vt fiat in animalibus, quid igitur prohibet vt hoc fit in toto ẽt? quoniam, si hoc est in mũdo paruo, est etiam in magno. & si est in mundo, erit etiam in infinito: si sit possibile, vt infinitum moueatur, et quiescat secundum totum.*

17 Idest, & ẽt videmus q̃dã, quę mouenĩ, postq̃ nõ mouebanĩ neq; ſm totum, neq; ſm partem: sed ſm totũ, & partes quiescũt, deinde mouẽtur. D. d. & esset necessariũ, &c. i. & esset necessariũ, si sit hic motor ęternus, & motus ęternus, vt nõ eẽt motus nouus. motus. n. nou' dẽt habere motorẽ nouũ: immo, & ẽ necessariũ vt oẽ, qđ sentiĩ quiescere, quiescẽret semp: & oẽ, qđ sentiĩ moueri, moueretĩ semp. Et, cũ induxit hanc q̃õnẽ, induxit ẽt aliam manifestionẽ prĩa: & est hoc, ꝙ apparet in habẽtibus animas: qõ. n. in eis est difficilioris dissolutionis. & d. Et hoc magis apparet in habentibus animas. i. & hoc. s. esse poſe vt motus fiat, postq̃ erat sine motu ꝓcedẽti, est manifestius in habẽtibus aĩas, q̃ in carentibus. Videmus. n. semina, & aĩalia quiescere sine aliquo motu, postq̃ mouebanĩ, nõ ex motore extrinseco, sed ex se p principiũ exñs in eis, ita, ꝙ existimatĩ ꝙ p hoc principiũ, qđ est in eis, pñt moueri q̃nq; & quiescere sine aliquo extrinseco. Et, cũ dixit ꝙ dubitatio de hoc ĩ rebus aĩatis est manifestior, q̃ in reb' inanimatis, dedit cãm in hoc, & d. hoc. n. nõ vĩ, &c. i. & habentia aĩas sunt manifestiora in hoc, quia videmus ea ĩcipere moueri sine aliquo extrinseco mouẽte, illa aũt nõ mouenĩ, nisi q̃n mouerit ea aliqđ extrĩ secũ: videmus. n. ꝙ mot', qui fiũt in rebus carẽtibus aĩa, ꝙ sunt post motus: in motibus aũt, qui fiunt ĩ habẽtibus aĩas, nõ videmus ꝙ ante ipsos est motus extrinsecus. Et apparet ex hoc, ꝙ qõ in carentibus aĩa nõ ordinatĩ ex hoc, ꝙ motus eorum sit à motore ęterno, sed quia in quibusdã sentiunĩ mot' noui, absq; eo, ꝙ in eis sentiatĩ motus extrĩsec'. Et vĩ ꝙ, si hoc est vnũ eorũ, qđ intẽdit p hunc sermonẽ, ꝙ hoc nõ est, nisi de motibus p naturã, s. q̃ mouentur p se, per ĩclinationẽ, q̃ est in eis. Sed apparet ex primo sermone ꝙ est q̃stio ꝑdicta ex hoc, ꝙ motus eorum fuerit à motore ęterno. necesse ẽ. n. ponere motorẽ ęternũ esse. & ĩ hoc cõueniunt oẽs. sed differũt cõsyderantes in hoc, vtrum primus motor possit mouere q̃nq;, & q̃nq; nõ, aut est impoſe, sed est necesse vt semper moueat. Et forte Arist. intẽdit duos modos q̃õnis. & propalauit primũ modũ, & innuit ſm per hoc, ꝙ d. Et hoc apparet magis, &c. apparet. n. ex hoc sermone ꝙ qõ cõtingens in hoc est eiusdẽ generis in habẽtibus aĩas, & carẽtibus. sed ẽ manifestior in habẽtibus, s. ꝙ ĩcipiũt moueri sine aliquo motu, qui fiat in eis, neq; in toto, neq; in pte. D. d. hoc. n. non vĩ, &c. i. & hoc magis apparet ĩ hñtib' aĩas: qa nõ videmus motũ ĩ eis ex extrinseco manifeste, sicut vĩ in carẽtib' aĩa. Et hoc apparet magis in carẽtibus aĩa, qa ista aut mouentur violẽte, aut naturaliter: & manifestũ ẽ ꝙ motor in eis, q̃ mouentur violẽte, ẽ extrĩsecus: & nõ accidit in istis, qõ, s. ex mõ hoc, s. ex quo accidit ĩ hñtib' aĩas. In eis aũt, q̃ mouẽtur naturalr̃, accidit qõ, si ĩdigentia istorũ ad motorẽ extrĩsecũ est ma- D E Solutio. F

G ior, q̄ indigentia habentiũ aĩas. de
motis.n.naturaliter apparet ꝙ non
mouenť,nisi generenť ĩ locis extra-
neis,aut patianť violẽte quietem,&
post recedet violẽtãs. & vl̃t motor ẽ
generãs in eis, aut auferẽs violẽtiã,
vt declarabitur post.Et iõ d.sed ista
semp̄ mouenť ab aliquo extrĩseco.
viuũ aũt dr̃ mouere se. & vtrũq; in
rei veritate, vt post declarabiť,indi-
get motore extrinseco : sed ẽ latẽtꝰ
in hñtibus aĩas.Et ista dñr mota ex
se,illa aũt nõ:quia ista existimãtur
posse moueri,& qescere ex se. qd̄ ñ
inueniť in eis, q̄ mouenť naturali-
H ter.Et,cũ posuit hanc ꝓpõnẽ,dicẽ-
tẽ ꝙ in habẽtibus aĩas fit motus si-
ne motu p̄cedente, dixit posse ẽ hoc
in toto.D.induxit similitudinẽ ĩter
ea,& d. qm̄ si hoc est in mũdo, &c.
i.qm̄ aĩal,qd̄ moueť ex se, assimila-
tur toti in hoc,ꝙ totũ moueť ex se,
s.corpus cœleste. Similitudo.n. ĩter
animalia,& corpus cœleste est, qm̄
vtrunq, mouetur ex se.& queadmo
dũ alij motus reducunť in aĩali ad
primũ motorẽ,qui nõ moueť, ita ẽ
in mũdo magno.& iõ.dr̃, ꝙ hõ est
mundus paruus. Et iste sermo est
rhetoricus,quãuis iudiciũ in radice
I non sit verũ,s.ꝙ motus nouus sit in
animali sine motu p̄cedenti : & nõ
dat ꝙ necesse est vt motus nouꝰ sit,
sed dat hoc esse posse. Est igitur qõ
super sermonẽ prędictũ. a D.d.&,si
est in mũdo, &c.& d.hoc contradi-
cendo Antiquis, dicẽtibus mundũ
generari ex re infinita, sicut plures
dicunt ĩ cã materiali sicut Anaxag.
ĩ mixto. D.igiť, si est posse vt finitũ
moueať sm̄ totũ,postq̄ nõ moueba
tur oĩno,posse erit hoc in infinito, si
est posse vt infinitum recipiat vnũ
motum in omnibus suis partibus.

a Cur hõ dr̃ paruus mundus. Vide etiã aliud,in quo assi-milanť. 2. cœ.t.c. 6.

Horum igitur id, qd̄ primũ K
dictum est non eundẽ semp̄, &
vnũ numero esse motũ, qui ad
opposita fit, recte dr̃. hoc.n. for
tassis necessarium est, si nõ sem-
per vnũ,& eundem esse possibi
le est vnius & eiusdem motũ.
dico aũt vt vtrum vnius chor-
dæ vnus,et idẽ sonus sit, an sem
per alius, ipsa similiter se habẽ-
te, & mota. Attamen qualiter-
cunq; tandẽ se habeat, nihil pro
hibet vnum, & eundem esse ali
quem,quo continuus est,atque
perpetuus. manifestum autem L
erit magis ex ĳs,quæ posterius.

*Dicamus igitur ad hoc. sermo
aũt, qui primo fuit dictus, s.quòd
motus ad contraria nõ est semper
idem in numero,rectus est.dignus
est igitur, vt sit necessarium,si mo
tus eiusdẽ rei non semper est possi-
bile vt sit idẽ, s.v.g.vtrum sonus
eiusdem chordæ sit idem, aut est
semper vnus post alium, licet chor
da sit eiusdem dispositiõis.Et, licet
moueatur, sed secundum vtrumli* M
*bet istorũ fuerit, nihil prohibet vt
sit hic vnus motus, ex hoc, quòd ẽ
continuus, & æternus.& hoc de-
clarabitur post magis.*

Cum induxit has tres qõnes, in- 18
cœpit dissoluere eas. & primo de q̄-
stione,dicente ꝙ impossẽ est vt inue
niať motus infinitus : qm̄ oĩs motꝰ
est ex cõtrario ad cõtrariũ. Et,quia
põt aliquis rñdendo dicere ꝙ, licet
motꝰ sint finiti,quia sunt ex cõtra-
rio,& in cõtrariũ, tñ nõ est remotũ
vt

A vt cõtinuatio, & ęternitas sit ĩ eis ex iteratiõe inter cõtraria, s. iteratione ĩfinita. Et, quia ista rñsio nõ est vera, q̃a post declarabit̃ in hoc tractatu q̃ talis mot⁹ nõ est vnus, nec cõtinuus, d. Dicamus igit̃ ad hoc, &c. i. & intẽdit q̃, cũ fuerit iteratus. & q. d. & iõ non oportet nos rñdere hac rñsione in dissolutiõe istius qõnis. D. facit quasi dubitationẽ in hoc, s. vtrũ motus eiusdẽ rei iteratus inter duos fines sit vnus motus cõtinuus, aut nõ continuus, & d. dignius ẽ igitur, &c. i. & est dignius vt sit necessariũ vt motus iterat⁹ nõ sit vnus mo B tus, & si nõ est necessariũ vt idẽ motũ moueat̃ eodẽ motu, sed põt moueri pluribus motibus. D. dedit exẽplũ de hoc, & d. v. g. vtrũ sonus, &c. idest. v. g. dicere, vtrũ sonus eiusdẽ chordę, super quã iteratur manus p̃cutientis sine pausatione, sit idẽ sonus, aut plures. Et hoc intẽdebat, cũ d. aut est semp̃ vnus post alium. i. q̃ quilibet sonus eorũ est alius ab altero, dũ p̃cussio fuerit continua. q̃ñ nõ est dubiũ q̃, si percussio nõ fuerit cõtinua, q̃ soni erũt plures. D. d. licet chorda, &c. i. & ista qõ nõ ĩtelligit̃, nisi q̃ñ chorda fuerit in tẽpore C p̃cussionis in eadẽ dispõne fortitudinis: & simr̃ p̃cussio, & chorda ĩ hoc tp̃e appareat moueri nõ quiescere. ĩ tali igit̃ dispõne dubitatur in motu chordę ad duas p̃tes oppositas, vtrũ sit vn⁹ mot⁹, aut plures. D. d. sed ſm vtrũlibet, &c. i. & ſm vtrũlibet istoꝝ duorũ modorũ fuerit dispõ de motu iterato, s. siue fuerit vn⁹, siue nõ, hoc nõ p̃hibet, q̃n hic ĩueniat̃ vn⁹ mot⁹ simpl̃r, pp̃ hoc, q̃ ẽ cõtinu⁹, & ętern⁹. D. d. & hoc declabit̃ post magis. & ĩtẽdit cũ locut⁹ fuerit d̃ motu 2̃tiuo, & d̃clabit ip̃m eẽ motũ diurnũ.

Moueri aũt id, q̃d nõ mouet̃, D nullũ est incõueniens, si aliq̃ñ q̃dẽ sit id, q̃d mouet, extrinsecus, aliq̃ñ aũt nõ. Hoc tñ, q̃uo vtiq; erit, inquirendũ est. dico aũt, vt idẽ ab eodẽ motiuo existẽte aliq̃ñ quidem moueat̃, aliq̃ñ autẽ non. nihil. n. aliud dubitat hoc dicens, q̃ propter quid nõ semper eorum, quę sunt, alia quidẽ quiescunt, alia vero mouentur.

Aliquid aũt moueri, postquã nõ mouebatur, nõ est inopinabile, cũ positũ fuerit quòd motus illius E *est extrinsecus ab eo. Et non intendimus hic q̃rere q̃uo sit hoc, s. q̃uo erit illud, quod mouet, & illud, quod mouetur, & est idem quandoq; mouens, quandoq; non. dicens . n. hoc non dubitat, nisi in hac intentione sola, scilicet quare quędam entia non sunt semper quiescentia, et quędam semper mota.*

Cũ dissoluit primã qõnẽ, ĩcœpit 19 dissoluere scdam, in qua dictũ fuit qualiter cõtingit, si hic sit mot⁹ cõtinuus, vt q̃dã rerũ moueant̃ q̃ñq;, & F quiescãt q̃ñq;, & d. Aliquid aũt moueri, &c. i. qõ aũt, in qua q̃rit̃, quare plures rerũ mouent̃, postq̃ nõ mouebant̃, nõ est difficilis ad dissoluẽdũ in rebus, quarũ motor est extrĩsecus. notũ. n. est per se q̃ cã in hoc est aut absentia motoris, aut distantia eius, aut p̃sentia impedimẽti. Et quasi innuit ĩ hoc, q̃ dissolutio qõnis in hoc est, q̃ corpora simplicia nõ mouent̃ ex se. Et, quia ista quęstio inducit q̃rentẽ ad dicendũ quo mõ p̃uenit motus nouus à motore

 ęterno.

G ęterno.qm,cũ motor extrinsec⁹ mouet ita,ꝙ moueat, necesse est vt habeat motorē.Si igit̃ illic motor fuerit extrĩsecus, sicut dictũ fuit in Septimo, cõtingit vt moueat̃ à moto, & illud motũ ẽt à moto, & ꝓcedet̃ in infinitũ: aut inuenit̃ primũ motũ, qđ mouebit̃ ex se: & quæret̃ de illo, si mouet semper, qũo inueniũtur q̃dam habere motorē qñq;, & quædã nõ. & q̃rere hoc est quasi extrinsecum ab eo,qđ declaratũ est,s. ꝙ hic est motus ęternus. hoc.n. q̃rere est quęrere,quare oĩa,q̃ mouentur,nõ mouent̃ semper,& oĩa, quæ
H quiescunt,nõ quiescunt semp. Et iõ d. Et nõ intendimus hic q̃rere,&c. i.quærere qũo inueniuntur motus noui est quærere qũo est posse vt in quibusdã rebus sit motor præsens, & motũ pręsens,& tñ qñq; mouet̃, qñq; non.& nõ intẽdimus ꝑscrutari de hoc in hoc loco, quasi debeamus r̃ndere ad illud. Ista.n.qõ est cõis dicentibus ꝙ motus est nouus, & dicẽtibus ꝙ motus est antiquus. sed dicentes ꝙ motus est nouus ſm genus,postq̃ nõ fuit, nõ pñt r̃ndere ad hãc qõnē.D.d.dicens.n.hoc,&c. i.quare nõ diuidunt̃ in hęc duo tantum,sed ĩuenit̃ in eis aliquid, ĩ quo
I succedunt sibi hæc duo, & aliquid, qđ ꝓprie habet alterũ eorũ,s.quietē semp,aut motũ semp. & intendebat ꝙ ista qõ sit alia à ꝑdicta,cũ in rei veritate ñ ē, nisi ꝑscrutatio de cã ei⁹,qđ cõprehendit̃ in istis trib⁹ modis. Videmus.n.ꝙ q̃dã entia mouẽtur semper sine cessatiõe, s.corpora cœlestia,& q̃dã quiescũt semp,s.terra,sup quã mouent̃ hęc corpora, & q̃dã mouentur qñq;, & quiescunt qñq;, & sunt illa,quę sunt sub corporibus cœlestibus, & supra terrã.

Maxime aũt videbitur Tertium habere dubitationē, ꝓpea ꝙ fit,cũ non esset prius,motus: id videlicet, qđ accidit ĩ animatis. quiescẽs.n. prius postea vadit,mouẽte exteriorũ nullo, vt vr̃.Hoc aũt falsum est. cõspicimus.n. semper aliquid eorũ, q̃ congenita sunt,moueri in aĩali. huius autē motus ipsum aĩal cã non est,sed cõtinens forsitan.Ipsum aũt dicim⁹ seipsum mouere nõ ſm oēm motũ,sed ſm motum ſm locũ. Nihil igitur pro- K
hibet,magis aũt fortassis necessariũ est in corpore multos fieri motus à continente. horũ autē quibusdam intellectũ,aut appetitum mouere: illo autē totũ iã aĩal mouere,quale accidit circa somnos. sensibili.n.nullo inexistẽte motu, inexistẽte tñ aliquo rursus excitant̃ aĩalia.sed manifestũ erit et de his ex sequẽtib⁹. L

Sermo autem Tertius proprie existimatur esse locus dubitationis,s. vt fiat motus,qui non fuit ante: & est illud,quod accidit in habentibus animas. animal.n primo quiescit,& post ambulat sine aliquo extrinseco mouente ipsum, secundum quòd existimatur. Sed hoc est falsum. semper.n. inuenimus aliquid moueri in animali, quòd est naturale ĩ eo, & cã istius motus animalis nõ est anima eius, sed aer, qui continet animal in eo, quod reputo. Et, cũ dicimus ipsum M

moueri

A *moueri à se, non intendimus omnẽ motũ, sed motũ locali. Et nihil prohibet, immo dignum est vt sit necessarium, vt in corpore fiant plures motus à continente, quorũ quidam mouent voluntatẽ, et appetitum, & tunc ista mouebunt animal secundũ totum. v. g. hoc, quòd accidit apud somnum. quoniam, licet dormiens nõ habet motum sensus omnino, tamen animal non expergefit à somno, nisi quia aliquis*
B *motus est in eo. sed hoc etiam apparebit in sequentibus.*

20 Ista est Tertia q͛ō, sicut d. Et ẽ locus dubitatiõis in hoc, s. in ponẽdo possibile eẽ vt motus fiat absq; eo, ꝙ in moto ꝓcedat motus oĩno. videmus. n. aĩal, sicut d. moueri post qetem, & sine motu ꝓcedẽti sentito in eo. Et, quia istud dictũ est valde sufficiens, iõ Loquẽtes nostrę legis posuerunt primũ principiũ æternum mouere per voluntatẽ pol͛em. Et totũ hoc est existimatio falsa. sicut d. Arist. semper. n. inuenimus aliquid moueri in animali, qđ est naturale
C in eo, & intendit ꝑ hoc alterationẽ, quæ est in corporibus aĩalis ex aĩa nutritiua per calorẽ naturalẽ, qui ẽ in eo. nunq. n. cessat actio istius caloris naturalis. cũ. n. cessat, tunc est mors. Iste igit͛ est vnus motuum, ex quibus nõ fugiũt corpora aĩalium. Secundus aũt motus est motus alterationis, qui fit ex continenti extrinseco. Et iõ d. & cũ istius motus animalis, &c. i. ꝙ, cũ animal incipit moueri post quietẽ, nõ ĩcipit ita, ꝙ primus motor in hoc sit aĩa, ita, ꝙ nõ ꝓcedat ĩ corpore eius, aut in aĩa ei⁹ alius motor. Et dixit hoc, vt reputo, D
quia põt aliquis fingere plures motus fieri semp in corporibus aĩaliũ, qui nõ videnť eẽ cãç in hoc, qđ animal moueť post qetẽ. Et, quia hoc nomẽ motus ẽ ęquiuocũ, & ista dubitatio nõ est de motu locali, d. Et, cũ diximus, &c. & ista dubitatio est propria motui locali, quia nõ inueniť aliquid moueri ex se, nisi in motu locali: ĩ cęteris aũt motibus motor est extrinsecus. Et, cũ d. in dissolutione istius q͛ōnis ꝙ hoc, qđ existimať ꝙ animal moueť sine motu facto in eo, nõ est, sicut existimať, sed cã motus eius post quietẽ est hęc, ꝙ aer cõtinens ipsum extrinsecus mouet ipsum, Et ĩcœpit declarare quõ
E sit hoc, & d. Et nihil prohibet, &c. i. & necesse est vt principiũ motuum aĩalis sit ex cõtinente: quia nihil ꝓhibet vt plures motus fiant in animali à cõtinẽte: ĩmo hoc est necessariũ. Et, quia posuit ꝙ in corpore aĩalis fiũt plures mot⁹ ex cõtinẽte, narrauit quõ accidit ex istis motibus vt animal moueať ĩ loco, & d. quorũ quædã mouenť, &c. i. & hoc est ita, ꝙ in aĩali fiet ab eo, qđ accidit sibi, opinio volũtas, & appetitus ad motũ, aut ad expellendũ nocumentũ contingens ex cõtinẽte, aut
F ad inducendũ iuuamẽtũ. Et intẽdit hic ꝑ opinionẽ aliquid cõe virtuti imaginatiuę, & rõnali aĩali. n. ñ accidit appetitus, nisi ex imaginatiõe. v. g. ꝙ, cũ patitur sitim imaginatur aquã, & appetit eã, & mouetur ad illã: & sic, cum patitur famẽ: &, cũ timet, fugit: &, cũ auferuntur appetitus, quiescit: aut, cum accidit ei fatigatio, & appetit quietẽ. Et Arist. dedit exemplũ in somno. quies. n. animalis in somno est quies perfe-

Nomẽ motus ẽ ęquiuocũ, pro hoc vid. 3. ph. c. 4.

Nõ inueniť aliqd moueri ex se, nisi ĩ motu locali. Oppositũ vide. 2. de aĩa. c. 50. Vide cõt. Zim.

Cessatio actiõis caloris nãlis ĩ aĩalib⁹ ẽ mors. cõsiste. 2. de aĩa. c. 5. & ĩ li. đ morte. & vita.

 ctissi-

G ctissima, quę sit post motũ: & expergefactio ab eo est pfectissimus motus post quietẽ perfectã. existimat.n.q, cum aĩal dormit q nõ mouetur oĩno: &, cũ expergefit q tũc inuenit in eo motus, quẽ nõ præcedit motus alius. Et d.v.g. &c. & intẽdit motũ actionis virtutis nutritiuæ in cibo. qñ. n. ista virtus fuerit operata in nutrimẽto p calorẽ naturalẽ, humefaciet ex eo mẽbra, quæ sunt cã somni, s. cor, & cerebrũ, & tunc dormiet animal necessario. Et, cũ actio virtutis nutritiuę cõpletur in cibo, & cessauerint vapores, qui fiunt ex
H digestiõe cibi, tunc expergefiet animal. & post declarabit hanc intentionem bene, sicut dixit.

In libr. de somno, & vigi.

SVMMA SECVNDA.

Quod primus motor sit penitus immobilis, perpetuus, & vnus.

Diuisionem examinat rerum omniũ, quo ad motum, & quietem: probatq; nec omnia quiescere, nec omnia moueri continue. Cap. 1.

I PRincipium aũt cõsyderationis id erit, qd̃ & dictæ dubitatiõis, quare quædã eorũ, q̃ sunt, aliqñ quidem mouentur, aliqñ autem rursus quiescunt. Necesse est aũt, aut omnia quiescere semper, aut oĩa semp moueri, aut alia quidẽ moueri, alia aũt quiescere. Et rursus horum aut ea, q̃ mouent, moueri semp, quæ vero quiescunt quiescere, aut omnia apta nata esse similiter moueri, & quiescere, aut reliquũ adhuc & tertium. contingit.n. eorũ, quæ sunt, alia quidẽ K semper immobilia esse, alia vero semp moueri, alia aũt vtraq; participare. qd̃ quidem à nobis dicendum est. hoc.n. habet solutionem oĩum dubitatorum, & finis nobis est huius negocij.

Et principium istius perscrutationis est, quod dictum fuit in quastione prædicta, s. quare quędã entia quandoq; mouentur, & quandoque quiescunt. Dicamus igitur quod necesse est aut vt omnia quiescant semper, aut oĩa moueantur L *semper, aut vt quædã moueantur, & q̃dã quiescant. Et istorũ etiam aut, vt illa, quæ mouentur, moueantur semper, & illa, q̃ quiescũt, quiescant semper, aut vt oĩa sint nata eodem mõ moueri, aut quiescere, aut tertium remanens. possibile.n. est vt entium quædam non moueantur semper, & quæda moueantur semper, & q̃da in quibus succedit vtrunq;, quod oportet nos dicere. per illud.n. dissoluetur quæstio contingens in hoc, & complebitur ista scientia, in qua sumus.* M

21 Cũ declarauit necesse eẽ vt sit motus æternus, & dissoluit qões contingentes in hoc, incœpit perscrutari de hoc per viã rerum motarum, quæ mouẽtur ex se apud nos qñq;, & quiescunt qñq;. qm̃ ex ista via poterit demonstrare motorem ęternum esse, & motũ ęternũ. & hoc scito perficitur scĩa de oĩbus, quæ mouent, & quiescunt. scĩa.n. de motu

non

A non perficitur, nisi cũ fuerit declaratum quõ est cursus de hoc in omnibus partibus mundi, s. in dispositione motus. hoc.n. scito perficitur cognitio de motu. Et dixit: Et principium istius perscrutationis, &cęt. i. & principium perscrutatiõis, quæ continet sciam de dispositione motus, & quietis in omnibus partibus mundi in nouitate, & antiquitate, est ponere cõsyderationem de hoc. s. de illo, qđ dictum fuit in quæstione prędicta: & est quare quædã entia qñq; mouent, & qñq; quiescũt. Et, cũ dixit ꝙ principium perscrutationis debet esse de hac pscrutatione, & hoc erit perscrutando vl'r de oĩbus entibus, quam habent dispõné in hac intentiõe, incœpit dicere, & d. Dicamus igit, &c. i. & diuisio, quæ põt esse ĩ entibus naturalibus in hac intentiõe est talis, quæ diuiditur in tres partes primo, quarum vna diuidit in tres: & sic erunt qnque condiuidentia. Prima igitur ps trium partium est, vt oĩa sint quiescentia semper. Secunda aũt, vt omnia sint mota semper. Tertia est media inter hæc duo, s. vt quędã quiescant, & quędam moueant. & hoc C tribus modis. Quorum vnus est, vt quiescentia sint semper quiescẽtia, et mota sint semper mota. Secũdus, vt illa quiescentia sint mota, & illa mota quiescentia, ita, ꝙ omnia entia moueantur, & quiescant quandoque. Tertius est, vt in entibus inueniantur isti tres modi, s. vt quædam moueantur semper, & qđam quiescant semp, & quędã moueantur qñq;, & quiescant qñq;, vt visum est de rebus. Diuisio autem determinans hoc est dicere ꝙ res vna aut erit semper quiescens, aut semp mota, aut qñq; quiescens, & qñque D mota. Et istæ tres diuisiones imaginant fm septẽ modos, s. aut vt oĩa quiescant semp: aut vt oĩa moueantur semp: aut vt oĩa recipiãt motũ, & quietem: aut vt quędam quiescant semp: aut vt quędã moueantur semp, & qđã moueant qñq;, & quiescãt qñq;: aut vt qđã quiescãt semper, & quędã moueantur qñq;, & quiescant qñq;: aut vt inueniantur in eis tres modi, s. ꝙ quædã moueantur semper: & qđã quiescant semper: & quędam mouẽatur qñque, & quiescant qñq;. Entia enim aut erunt sicut vna res accepta: & E tunc disponentur per vnũ istorum triũ, s. aut per motum semp, aut per quietẽ semper, aut p vtrũq;, s. p motum quandoque, & quietem quandoq;: aut diuidentur entia in duas partes, aut in tres. Si igitur diuiserimus entia in duas partes, tunc diuisio erit triplex, scilicet aut vt altera pars sit semper in motu, & altera semper in quiete: aut vt altera pars sit semper in motu, & reliqua quandoque in motu, & quandoq; in quiete: aut vt altera pars sit semper in quiete, & reliqua quandoque in motu, quandoque in quie- F te. Si igitur entia fuerint diuisa in tres partes, tunc quælibet pars eorum disponitur per vnumquodque istorum trium, scilicet vt quædam quiescant semper, & quædam moueantur, & quædam faciant vtrũque: & sic condiuidentia erunt septem. Sed Aristo. contentus fuit in quinque, & tacuit partem, dicentem quòd entia diuidũtur in duo. Quorum vnum est vt altera pars quiescat semper, & reliqua moueatur quandoque, & quiescat quandoque.

G doque. Secūdū est vt altera pars moueatur semp, & reliqua faciat vtrūque. Et nō īduxit de modis diuisionis entium in duas partes, nisi vnū modum tm̄. & est vt altera pars qescat semp, & altera moueat semper. Et forte fecit hoc abbreuiādo. Qm̄, cū declaratū fuerit entia eē ſm tres partes, s. qd̄ quędā pars semp quiescit, & quędā semp mouetur, & q̄dā facit vtrunq;, destruent alię diuisiones. Istarū. n. diuisionū semper tres sunt falsę manifestæ per se, & quatuor ignotæ. Tres aūt falsæ sunt, vt oīa sint semp quiescētia: aut vt oīa
H sint semp mota: aut vt q̄dā sint sp quiescentia, & q̄dā sint semper mota. istę. n. tres diuisiones cōtradicūtur per sensum: quatuor autē sunt ignotę. Et hoc, qd̄ quærit hic, declaratū est iā de potentia ꝑdictorum: sed ipse vult cōplere perscrutationē de eo in hoc loco. Modus aūt declarationis istius intētionis de ꝑdictis talis est. Declaratū est quidē in Septimo ab Arist. hoc esse primū motū in loco ex se, ad quē perueniūt cęteri motus locales. & est manifestū per se ꝙ cæteri motus inueniunt ꝑ sensum reduci ad motū ī loco, s. ad
I corpus cœleste. Et, cū hoc fuerit cōiūctū ad illud, qd̄ declaratū fuit primo in hoc tractatu, s. ꝙ primū motū est ęternū motus, erit necesse hic esse aliqd̄ quiescēs æternū, super qd̄ moueat hoc primū motum. & hoc motū ęternū, qd̄ declaratū est, est illud, qd̄ vr̄ sensu moueri semp: & est corp⁹ cœleste. & quiescēs, qd̄ vr̄ sensu semper quiescere, est terra. & est illud, qd̄ declaratum est rōne. nihil .n. est hic, qd̄ posset cōuenire ei, qd̄ declaratum est ratione, nisi istud. Et forte illud, qd̄ videtur semp quiescere. est primus motor istius motus, & est illud, qd̄ post declarabit̄ sed istud non dicitur esse quiescēs, nisi æquoce. Et propinquitas istius moti ad quædam quandoq;, & remotio eius à quibusdam quandoque est causa tertię diuisionis, s. vt quædam moueant̄ qñq;, & quiescant quandoq;. Sed in hoc tractatu vult ꝑscrutari à principio de istis propositionibus, & complere sermonem de hoc communi. Et quasi illa, quę generaliter prædixit, vult modo distinguere, & determinare. & posuit principium perscrutationis de hoc in hac diuisione, in qua diuisit entia in septem. K L

Dicere igit̄ oīa qescere, & huius rōnē q̄rere, dimittentes sensum, infirmitas q̄dā est intellectus. et de toto aliquo, sed nō de parte ambiguitas est. neq; solū contra Physicū, sed ad oēs scientias (vt ita dicā) & oēs opiniones, ꝓpea ꝙ motu vtuntur oēs. Amplius aūt de pricipijs instātię, vt in ijs, quę circa Mathemata sunt, ratiōibus nihil sunt ad Mathematicū, silr autem & in M alijs, sic neq; de eo qd̄ nūc dictū est, ad Physicū. suppositio. n. est ꝙ natura pricipium motus est.

Dicere autem omnia esse quiescentia, & quærere rationem super hoc, & dimittere testimonium sensus in hoc, est debilitatio discretionis. & dubitatio in hoc est in toto, non in parte. & hoc ēt non solummodo contradicit scientiæ Naturali, sed & omnibus scientijs,

&

A *& omnibus opinionibus. omnia.n. ista vtũtur motu. Et etiam, quem admodum negare principia ĩ Mathematicis, non est contradicere Mathematico, & similiter ĩ alijs scientijs, & similiter negare hoc, quod diximus modo, non est cõtradicere Naturali. fundamentum enim positum est ei, quod natura principium motus est.*

22 Cũ numerauit illos modos, vult modo declarare quis eorum est manifestæ destructionis, & quis non, &
B incœpit a modo, qui est valde ĩprobabilis, & est dicens ꝙ oẽs res sunt quiescentes. iste.n. sermo valde contradicit sensui. & iste sermo est sermo Zenonis. Et dixit: Dicere autẽ oĩa esse quiescentia, &c.i.& qui ponit hoc, facit opinionẽ vincere sensum. apparet.n. sensui plures res moueri, & motũ esse. & qui facit hoc.s. qui querit rationes, quibus destruat illud, quod apparet sensui, est debilis discretionis. Veræ.n. conclusiones non declarantur, nisi a propõnibus, & propositiones a sensu: & experimentum sermonum verorum
C non est, nisi vt cõueniat sensatis, nõ ecõuerso, sicut isti faciũt. Et, cũ posuit quomodo ista opinio est cõtra naturã, & ꝙ causa põnis illius est debilitas capitis, quia facit vincere res apparẽtes res sensibiles, aut sermões sophisticos accñtales in res sensibiles veras, incœpit notificare locum, in quo est dubitatio in hac intẽtiõe & dixit, & dubitatio in hoc, &c.i.& dubitatio de motu est in oĩbus entibus, qñ oĩa entia mouentur. & qui dubitat de motu dubitat de principio motus. &, si de pricipio dubitat, D dubitat de oĩbus entibus. Et, cum dixit ꝙ ista propositio est extra naturam, incœpit declarare ꝙ ista opinio cũ hoc est extranea a fundamẽtis naturalibus, & non naturalibus, & ꝙ est in fine improbabilitatis, & cum hoc non debet Naturalis contradicere ei. Naturalis.n. non debet cõtradicere ei, qui negat sua principia. hoc.n. debet facere primus Philosophus, aut Dialeticus. Et iã dixit E hoc in primo tractatu huius. Et dixit: & hæc nõ est solũmodo cõtradictio scientiæ naturalis, &c.& intẽdit p oẽs sciẽtias, sciẽtias volũtarias, & artes mechanicas. oẽs.n. istæ vtũtur motu: &, cũ motus destruit, destruunt oĩa ista. Et, cũ dixit improbabilitatem, quæ est in hoc sermone, incœpit declarare ꝙ nõ est de numero opinionũ falsarũ, quas Naturalẽ oportet destruere, qñ nõ est cõtradictio essentialis, & dixit: & etiã quemadmodũ negare pricipia, &c. qñ, cũ vnũ principiorũ, quæ ponit artifex huius sciæ est motũ esse: & nullus artifex alicui9 sciæ, sm ꝙ est artifex illius, debet contradicere ei, F qui negat pricipia illius sciæ, vt declaratũ est in posterioribus, ver. g. ꝙ Mathematic9 nõ debet cõtradicere ei, qui negat aliqđ pricipiũ Mathematicũ, vt magnitudines diuidi ĩ infinitũ, aut pũctũ eẽ, & sic in alia sciẽtia manifestum ꝙ Naturalis nõ debet contradicere ei, qui negat motum esse. Deinde dicit: fundamentum enim positum, &c. idest, & motum esse est principium in hac arte. quia qui negat motum, negat naturam. dictum enim est in definitione naturę ipsam esse principium motus, & quietis: & qui negat naturam

Veræ cõclusiones nõ declarant, nisi a ppõnib9, & ppões a sensu: & expimẽtũ sermonũ verorũ ẽ, nisi vt cõueniãt sensatis, & ñ e cõuerso. Idẽ. 1. cœ. c. 22. & 3. de aia. c. 7.

Primi Philosophi, aut Dialectic icõtradicere negãtib9 pricipia. Idẽ. 1. ph. t. c. 8. & 3. cœ. c. 4. Idẽ hic. cõ. 25.

G ram, negat naturalia. & qui negat subiectum alicuius artis, nullũ hẽt sermonẽ cum eo artifex illius artis, cum non habeat principia, per quæ loquatur cum eo: quia negat principia, ex quibus fundantur contradictiones negationis subiecti.

Fere aũt & oĩa dicere moueri falsum quidem est, min⁹ aũt hoc præter methodum. posita .n. est natura in naturalib⁹ principium sicuti motus, & quietis: tamẽ physicum magis ẽ mot⁹. Et dicunt quidam moueri eorũ

H quæ sunt, nõ aliqua quidẽ, alia vero nõ, sed oĩa, & semper, sed latere hoc nostrum sensum. Ad quos, quanuis non determinẽt, quo motu dicant, an oĩbus, non est difficile occurrere. neq; .n. augeri, neq; minui possibile est cõtinue, sed est & medium. Est autẽ similis rõ illi, quę ẽ de eo, q̃d est guttam conterere, & enascentia lapides discindere. non .n. si tñi expulit, aut remouit gutta, & dimidium ĩ dimidio tempore prius. sed vt nauis tractio, ita & guttæ tot tñi mouẽt: pars au

I tem illarum in nullo tempore tãtum. diuiditur .n. quod remotũ est in plura, sed nihil eorum motum est seorsum, sed simul. Manifestum est igitur ꝙ non est necessariũ semꝑ aliquid abire, q̃a diuidit̃ ipsa diminutio ĩ ĩfinita, sed totũ aliq̃n abire. Silr̃ aũt & ĩ alteratione qualibet. nõ .n. si partibile est in infinitũ id, quod alteratur, ob id & alteratio, sed silr̃ vniuersa fit sæpe, sicut congela-

Nec augeri, nec minui poss̃e ẽ cõtinue, sꝫ ẽ & mediũ. Vide cõtr. Zim.

tio. Amplius, cũ ægrotauerit ali K quis, necesse ẽ tp̃s fieri, ĩ quo sanabit̃, & nõ ĩ termino tp̃is mutari. necesse ẽ aũt ĩ sanitatẽ mutari, & in aliud nihil. Quare dicere cõtinue alterari valde manifestis est aduersari. in contrarium enim alteratio est. Atq; lapis neq; durior fit, neq; mollior.

Et fere sermo, dicens etiã quòd omnia mouentur est falsus, sed minus extra naturam. natura enim est in rebus naturalibus principiũ quietis, sicut & motus. & secundum hunc modum non est res naturalis. Sed quidam dixerũt quòd entia mota non sunt quedam, & quedam non mota, sed omnia mouentur, & motus eorum est semper, sed hoc etiam absconditum est a nostro sensu. Et isti homines, et si non determinant quem motum intendant, aut si intendũt omnes motus, tamen non est difficile contra dicere eis. impoßibile est enim aliquid augeri, aut diminui semper: sed inter ea est medium. s. illud, ad quod peruenit augmentum, & a quo incœpit diminutio. Et iste sermo est similis ei, quod dicitur de distillatione super lapides, & diuisioni lapidis à planta posita. est .n. quæstio similis prædictæ. Si igitur nos dissoluerimus istam quæstionẽ statim dissoluemus hãc quæstionẽ, in qua sumus. & bonus versificator

L

M

A *tur dixit quòd distillatio continua perforat lapidem. Quærendum est igitur, si acciderit vt lapis perforetur hoc modo à centum guttis distillatis. non enim est necesse, si guttæ cadentes faciunt aliquam quantitatem, vt medium fiat in medio illius. sed ita est de guttis, sicut de motu nauis. s. quòd aliquantulum guttarum mouet aliquam quantitatem. pars .n. illarum non mouet tempore oino illã quãtitatem. illud* B *.n. quod diuiditur per distillationem, diuiditur in multas partes. sed nulla illarũ partium mouetur per se, sed insimul mouentur. Manifestum est igitur quòd non est necesse ex hoc, quod diminutio diuiditur in infinitum, quod ex diminuto recedat semper aliquid, sed forte recedet ipsum totum. Et secũdũ hunc modum est cursus de alteratione etiam, quæcũq; alteratio sit. quoniã nõ est necesse, si alteratum* C *diuiditur in infinitum, vt propter hoc diuidatur etiam alteratio in infinitum, sed multotiens erit subito, sicut est congelatio. Et etiã processus infirmi ad sanitatem debet esse in tempore. & nõ erit trãsmutatio eius in extremo temporis. & trãsmutatio eius erit ad sanitatẽ, non ad aliud. Sermo igitur dicẽtis in habẽte hãc dispositionem, quod semper alteratur, est dubitatio in eo, quod est valde manifestũ. alteratio .n. non est nisi ad contrarium. Et etiam lapis non fit magis durus, & magis mollis quam sit.* D

23 Cum declarauit improbabilitatem, quæ est in sermone dicentis ꝙ omnia quiescũt, & ꝙ dicens hoc negat principia Naturalium, incœpit etiam declarare errorem dicentis ꝙ omnia mouenť, & dixit: Et fere sermo, &c. i. & dicere etiam ꝙ omnia mouentur, & negare quieté in entibus naturalibus est falsum, sicut est falsum dicere ꝙ omnia quiescunt, sed minus extraneum a via naturali: & ideo dixit: Et fere. i. fere é æqualis ei in falsitate. E D. incœpit declarare quomodo cõueniũt ista opinio, & prædicta in hoc, ꝙ non debet ei cõtradici a Naturali, & dixit natura. n. &c. i. & cã in hoc, ꝙ sermo dicẽtis ꝙ omnia mouenť, est sermo nõ naturalis, sicut sermo dicẽtis ꝙ oĩa quiescunt, est quia a Naturalis ponit naturã eé quasi ꝓ fundamẽto: & dictum est in definitione naturæ ꝙ est principium quietis, sicut mot⁹. quia igitur quies, & motus accipiuntur in defintione naturæ, ideo ponere quietem, & motũ esse est fundamentum naturale: & Naturalis nõ hẽt ꝓpositiones, per quas possit contradicere negantibus alterũ istorũ. F Dicere autem ꝙ oĩa mouentur est sufficienti⁹ q̃ dicere ꝙ oĩa quiescũt: b quia motus apud nos est manifestior quiete: quies. n. est priuatio, & motus est habitus. Et siſr illi, qui fingunt ꝙ omnia mouenť, possunt habere aliquam rationẽ: & est, qm̃ quemadmodum sunt hic res motę quæ nõ apparent moueri, nisi in lõgo tempore, sed existimantur qęscere

a Nãlis ponit nãꝫ eé quasi ꝓ fũdamẽto. Idẽ. 2. ph. c. 3. &'. t. c. 6. Idẽ 1. cœ. cõ. 5.

b Mot⁹ apd̃ nos est manifestior qete: qes .n. est priuatio, & mot⁹ ẽ habit⁹. Vide ꝓ hoc. 4. phy. c. 116. &120 &. 3. đ aia tex. cõ. 25.

re

G re, ita nõ est remotum in rebus, quę existimantur quiescere vt appareat motus earum in tpibus, in quibus pertrãseũtur multæ vitæ humanæ. Et hoc intendebat cum dixit: Sed q dam dicunt, &c. Et cũ dixit hanc opinionem, & rationem istorũ hominum, dixit: Et isti homines, &c. i. & isti homines, & si nõ determinãt qui motus abscõduntur a sensu, ita ꝙ non comprehenduntur ab ipso ꝑ pter tarditatem eorum, vtrum sint quædam genera motuum, aut omnia, tamen non est difficile contradicere eis. Et dixit hoc, vt reputo,
H quia ista dubitatio in motibus augmentationis, & alterationis est fortior. existimatur. n. ꝙ isti mot⁹ sunt continui: sed continuatio eorum latet sensus. Et ideo posuit contradictionem eorum in his duobus generibus, & dixit: impoſſe est enim, &c. idest, & ĩpossibile est vt aliquis fingat ꝙ motus contrarij continuãtur adinuicem: immo inter quoslibet duos motus contrarios est medium quiescens: & est illud, ad quod peruenit alter duorum motuum cõtrariorum, & ex quo incœpit reliquus motus. quoniam inter augmentũ,
I & diminutionem est mediũ: & est illud, ad quod peruenit augmentum, & ex quo incœpit diminutio. Et, cũ dixit istam cõtradictioné, incœpit etiã dicere ꝙ ista opinio est similis opinioni ponẽtis ꝙ res, quæ sunt agentes, aut existẽtes in potẽtia, sunt agẽtes in actu, aut existentes. quiescẽs enim in actu est motum in potentia: & deceptio in hoc est de gñe deceptionis in hoc alio. Qui igr̃ posuerit ꝙ illud, quod est in potentia, est illud, quod est in actu, & non distixerit inter ea, ponit ꝙ omnes res semper mouentur. Et, quia intendit
K declarare hoc, & dixit. Et iste sermo est similis ei, &c. i. & qui dicit ꝙ oĩa apđ quieté mouent̃, sed motus eorũ latẽt sensum, est siĩis dicẽti in distillationibus aquæ super lapidem, ꝙ quælibet gutta aquæ habet operationé existẽté in actu in illo lapide. & siſr etiã qui dicit in plãta, quę oritur in lapide, donec diuidit illum, ꝙ in qualibet parte tẽporis, in qua ortus, diuidit partem lapidis, donec cõpleatur diuisio in illo tpe, in quo diuiditur in actu. Et secũdũ hoc, quãdo aliquid creuerit ſm quantitaté digiti in vno anno, augmentabitur
L etiam in qualibet parte, existente in actu partium illius tẽporis pars existens partium illius digiti in actu, ita, ꝙ digitus diuiditur in partes in actu, quarum numerus erit, sicut numerus partium, ĩ quas diuiditur annus. quod est impoſſe. Et, cum narrauit ꝙ sermo dicens ꝙ res, quæ apparẽt moueri post quietem, in tẽpore quietis mouẽtur etiã, sed latẽt sensum, est similis sermoni dicentis, ꝙ quælibet guttarũ aquæ, quæ operãtur in lapidem, habent in illa operatione aliquã partem, incœpit narra-
M re corruptioné istius sermonis, & dixit: nõ enim est necesse, &c. idest nõ enim est necessariũ, quãdo vna collectio guttarum operatur in lapide primam operationem, quæ apparet in actu in aliquo tẽpore, vt illæ guttæ faciãt medietaté illius operationis in medietate illius tpis. Et dixit hoc. quia, si operant̃ in medietate illius temporis, operabũtur in medietate istius temporis medietaté illius passionis, & in medietate illius medietatis medietatem medietatis, & sic in infinitum. &, cũ ita sit, tũc nõ in-

A uenitur illa, nisi post desinētiā passionum infinitarum.& iā declaratū est hoc eē impoſſe in Quinto huius .ſ.vt factio motus ſequatur essentialiter aliū motū.& ideo necesse est vt prima pars, quę fit in actu ex motu, partes eius sint ī simul, vt post dicet. Et, cū narrauit ꝙ non sequit, si congregatio guttarū descendētium in illo tpe, in quo apparuit passio illarum in lapide, facit aliquā passionē ꝙ non sequit, vt quælibet gutta earū operet in illum lapidē, dicit: sed ita est de guttis,&c.i.sed ita ē de gut

B tis, quarum congregatio operat in lapide, sicut de multis hominibus, qui mouent nauem.qm̄, si quemadmodū vnusquisq; eorum solus non mouet nauem,& omnes mouēt, ita si congregatio illarū guttarum operatur in lapide, non sequitur, vt quęlibet gutta operetur per se ī lapide. Et hoc intendebat, cum dixit, ꝙ aliquantulum,&c. idest, & quantitas terminata guttarum mouet quantitatem terminatam lapidis, quemadmodum numerus terminatus hominum mouet nauem terminatā.

C pars autē illarum guttarum nō mouet in tempore omnino ex illa quātitate aliquid, cuius proportio ad totam passionē sit sicut proportio illius partis ad cōgregationem guttarum operantiū in lapide, quemadmodum non mouet vnus hominū nauem, quam mouebāt omnes in tempore omnino. Deinde dixit: illud.n.quod diuidit,&c.i. qm̄ illud, quod diuidit per distillatio.ē a lapide.ſ.illud, quod recessit ab eo, diuiditur in multas partes. sed non q̄libet illarum partiū recessit per se ab aliqua parte illarū guttarū: sed oēs partes recedūt insimul a cōgregatione guttarū determinatarū. sequeretur

D .n.vt vnaquæq; partium guttarum perforātiū lapidē moueret, si quælibet pars partis recedētis recederet a lapide per aliquam partem partiū guttarū.&, si ita esset, tunc recederet aliqua pars lapidis per primā guttā descendentem super illum. Et quasi intendit inuenire per hūc sermonē ꝙ, licet illa passio sit diuisibilis, tamē nō sequit vt quælibet pars illius passionis fiat a quacunq; parte guttarum descēdētium, sicut posset existimari. immo illud, quod fit ex eo in actu, fit subito. & hoc intendebat, cū dixit, sed ī simul mouent.

E Et rō super hoc est illud, quod dixit .ſ.quoniam impossibile est, vt passio manifesta, quę apparet ī multis annis, diuidat per tempus illorū annorum, ita, ꝙ quęlibet pars sensibilis illi⁹ temporis habeat partem sensibilem illius passionis.& hoc intendebat, cum dixit: Manifestū est igit, &c.idest, manifestum est igit ꝙ non est necesse, si posuerimus ꝙ diminutio diuiditur in infinitum, fm ꝙ est trāsmutatio in tempore, vt apparuit in Sexto, vt recedat ex diminuto in tempore diminutiōis aliquid ī actu

F in infinitum. quoniam fm hoc contingeret vt nunq̄ diminutum cōsumeret: sed nos videmus ipsum cōsumi fm totum. Et intēdebat p hoc, ꝙ diuisio fm hūc modū est finita ī trāsmutatione, quæ est in quāto, & quali, & in vbi. qm̄ illa diuisio infinita motus, quæ declarata est ī Sexto, est diuisio in potētia. ista autem est diuisio in actu. Et, si diuisio infinita esset in actu, non inueniretur motus generatus, neq; corruptus. declaratum est.n.ꝙ id, quod trāsmutatur, transmutabatur iam, & quod

trans-

G transmutatur, trāsmutatur semper. Et intendebat per totum hoc, ꝙ, si passio, quæ fit a guttis aquæ, diuideretur in actu, ſm diuisionem partiū guttarum, contingeret vt fieret in actu a quacunq; parte cadēte super illum ex guttis aquæ. Sed dicimus ꝙ in passione, quæ fit in lapide, est quædam pars, quę est prima pars facta in actu, & non fit a quacūq; parte in actu cadēte super illum ex guttis, sed partes in eis terminatæ. &, si nō, tunc quælibet pars moueret qđlibet: & similiter in omni trāsmutatione. Et secūdū hūc modū est de alteratione, quæcunq; alteratio sit. non enim est necesse, si alteratū diuiditur in infinitum, vt propter hoc

H diuidatur etiam alteratio in infinitum. s. inquātum fit ab alterāte ita, ꝙ, si imaginati fuerimus alterās alterare, cōtinget vt illic sit alteratio, & si non apparet sensui: immo prima pars, q̄ fit ex alteratione in actu est determinata, & alterans agēs ipsum est determinatum. Et, si prima pars, quæ fit ex trāsmutatione, non esset determinata, & agens trāsmutās ipsum non esset determinatę virtutis, tunc omnia, sicut illi fingunt,

I essent in continua trāsmutatione, & cōtingeret vt inter duas transmutationes sensibiles non esset quies omnino. D.d. sed multotiens erit subito, sicut est cōgelatio. i. sed prima pars in actu motuum, qui fiūt, siue fuerit trāsmutatio in loco, aut ī qualitate, aut in quantitate, fit subito. i. in instanti, non in tempore. &, si nō tunc ante transmutationē esset trāsmutatio, & non inueniretur trāsmutatio noua omnino. Et existimat, ꝙ totum hoc cōtradicit ei, quod dictum fuit in Sexto. s. ꝙ trāsmutatio

Obiectio.

nō habet partē, quæ sit prima, sed oē, quod trāsmutat, iam transmutabat. Ioannes autem dubitauit in hoc loco, & expositores dubitauerūt in Sexto in alteratione, & dixerūt ꝙ si prima pars sit in eis subito, non sequit tunc vt alteratio non habeat primum: & ipse concessit hic ꝙ prima pars alterationis fit subito. Dicamus nos ꝙ prima pars, q̄ fit ex motu, quodāmodo est in actu, & quodammodo in potētia. Quoniam secundum ꝙ illud, quod erit in actu, est determinatum, secūdū hūc modum est indiuisibile. & secūdum ꝙ motus est continuus, est diuisibilis, & non est in eo primum naturale in actu, nisi quiesceret motū. Cum igitur consyderauerit illic de motu, ſm ꝙ est continuus, dixit ꝙ non habet primam partem. &, cum cōsyderauerit hic secūdum ꝙ est generatus, postquam non fuit, & generatū est determinatę quantitatis, dixit ꝙ habet primum. Dein.d. Et etiā ꝓcessus ægri ad sanitatē, &c. i. & oportet secundum sermonem, dicentem ꝙ omnia mouent, vt ægritudo trāsmutet in sanitatem in tēpore ægritudinis, ita, ꝙ in eo existāt cōtraria insimul. omne. n. trāsmutatum trāsmutatur in tempore, nō in extremo temporis. s. in instanti. si igitur tempus, in quo æger trāsmutatur ad sanitatē, non fuerit aliud a tempore, ī quo transmutatur de sanitate in ægritudinem, continget vt transmutetur ad sanitatē, & infirmitatem insimul. Et sic continget vt in tēpore sanitatis quiescat in sanitate, & in tēpore ęgritudinis quiescat in ægritudine. &, si non, tūc in sanitate mouebitur ad sanitatem, & ad ægritudinem. quod est impossibile, & similiter

K Solo alitorum.

Solo Cōmētatoris

L

Quō motu dat primum, & quō non.

M

A liter contingit q̄ a dispositione ęgritudinis moueatur ad sanitatem. & ideo dixit: & transmutatio eius erit ad sanitatē, & nō ad aliud. i. & necesse est vt res quiescat in eo, ad quod est transmutatio. &, si nō, nihil moueretur ad finem. & manifestum est q̄ omnes sunt a contrarijs ad cōtraria. D. dicit. Sermo igitur, &c. idest & intendit per valde manifestum, illud, cuius destructio est valde manifesta per se, & ex prædictis. per se autem, quia manifestum est apud nos hic esse res quiescentes, & motus factos post quietem. ex sermōe vero, B quia motus est ex cōtrario in cōtrarium, & q̄ res debent quiescere ī cōtrarijs, ad quæ mouentur, & ex quibus mouentur. & hoc intēdebat, cū dixit: alteratio enim, &c. Deinde. d. Et etiam lapis, &c. idest q̄ alteratio, per quam generatur lapis, est transmutatio proueniēs ad rem quiescētē, & est durities, verbi gratia, lapis enim impossibile est vt fiat magis durus, aut magis mollis. Dicamus igitur q̄ est in motu continuo. Et omne hoc negat intellecta prima, & contradicit huic opinioni secundum Dialecticam, vt declararet ex C eo intentionem, quæ nō erat nota: & est q̄ nō est hic motus cōtinuus in rei veritate, nisi mot⁹ localis, *qa est velocissimus motuum. Et hoc est ita. quia illud, quod augmentat, verbi gratia digitaliter ī vno anno, non possumus dicere, q̄ in qualibet parte temporis demōstrata inueniamus partē magnitudinis fieri, sicut accidit hoc in motu in vbi. Et causa in hoc est, quia minima partiū magnitudinis factarum est determinata in intellectu in actu, & quælibet earū fit in instanti, cum sit indiuisibilis in factione. vnde necesse est vt D istæ partes non cōtinuent in motu, nisi cōtinuent instātia adinuicem. Et etiā nō possumus diuidere istas partes ſm numerum partium temporis sensibilium ita, q̄ gñatio istarum partium continuet per continuationem generatiōis partiū temporis, in quo dicimus rē augeri digitaliter. s. vt sint nō distinctæ abinuicē. Nō. n. potest aliquis fingere hic esse partes, quæ fiunt in actu, nō distinctæ abinuicem, quarū esse non comprehēditur a sensu. Terminus. n. entis in actu est vt sit tāgibile, cū sit impoſſe inuenire corpus non tangibile: & omne tangibile comprehē E ditur per sensum tactus: ergo omne ens in actu est. Et, cum ita sit, sicut narrauimus, bene apparet q̄ illud, quod dixit Alfarabius in principio sui libri de entibus transmutabilib⁹. s. q̄ de definitione motus in vniuersali apparet continuatio, est sermo non verus. Sed non apparet hoc, nisi in motibus localibus, de quib⁹ dicitur hoc nomen motus principaliter. in alijs autem motibus, in q̄bus dam est possibile vt appareat continuatio. s. vt partes eorum inueniantur indistinctę abinuicem, & in qui F busdam non apparet hoc, quia partes eorum nō inueniunt ſm illum modum. Et similiter illud, quod dicit Alfarabius in prędicamentis de definitione eius, quod est agere, & pati, non est verum. ex illa. n. definitione apparet q̄ omnis actio, & passio est continua, in quo attribuit illa res actioni, & passioni.

Digressio.

* Vel qui. Null⁹ mot⁹ pt eē cōtinu⁹, nisi mot⁹ localis. Idē. 6. phy. 91. & 92. & j.

De rōne mot⁹ nō ē vt sit cōtinu⁹. vide 3. ph. c. 6.

Et de ipso ferri mirabile est, si latuit lapis qui deorsū ferē, aut manens in terra. Amplius autē ter-

G terra, & aliorum vnumquodq; ex necessitate manent quidem ĩ proprĳs locis, mouenť aūt violente ex his. Si igitur quædā ipsorū sunt in ꝓprĳs locis, necesse est neq; ſm locum omnia moueri. Q́d igitur impoſſe ſit aut semper oīa moueri, aut semper oīa quiescere, ex his, & alĳs ſilibus crediderit vtiq; aliquis. At vero neq; alia quidem cōtingit semꝑ quiescere, alia vero semꝑ moueri: aliqñ aūt quiescere, & aliqñ moueri nihil. Dicendum est aūt

H ꝙ impoſſe ſit, queadmodū & in dictis prius, & ĩ his. videm⁹. n. ĩ eisdē fieri dictas mutationes. Et ad hæc, quia aduersatur manifestis qui contēdit. neq;. n. augmētatio, neq; violentus erit motus, si nō mouebiť ꝑter naturā quiescens prius. Gñationē igitur aufert, & corruptionē hic sermo. fere aūt & ipm moueri, fieri quippiā, & corrūpi videtur oībus. ĩ quod. n. mutatur, fit hoc, aut in hoc. ex quo autem mutatur corrumpitur hoc, aut hinc.

L *Et mirum est etiam vt lapis in suo motu tradatur ignorantia in suo descensu ad inferius, aut in sua quiete super terram, ita quod non percipiatur. Et etiā terra, & vnaquaque aliarum rerum sunt quiescentes in suis locis proprĳs, et mobiles ab eis violēte. Si ergo quadā res sunt in suis locis proprĳs, sequitur vt non omnia moueantur. Ex istis igitur, & alĳs similibus creditur quòd impoßibile est vt oīa* K *moueantur semper, aut vt oīa quiescant semper. Neque etiam est possibile vt quadam sint semper quiescētia, & quadā semper mota, ita quod nulla res moueatur quadoq;, & quiescat quādoq;. Et dicendum est, in destruendo hoc, illud, quod diximus in destruēdo illud, quod fuit ante dictum. inuenimus enim modos transmutationis, quos prædiximus, fieri in eisdem rebus. Et cum hoc, qui dubitat in hoc non contra-* L *dicit, nisi rebus manifestis. quoniā si non mouetur extra suam naturam, & ante erat quiescens, non erit hic augmentum, nec motus violētus. Iste igitur sermo destruit generationem, & corruptionem. & fere destruit motum etiam. oēs enim hoēs opinabantur quod generatio, & corruptio cuiuslibet rei est motus. illud. n. ad quod transmutatur aliquid ipsum generatur, aut id in eo. & illud, ex quo transmutatur, ipsum corrumpitur, aut* M *ex illo.*

24 Cum destruxit sermonem dicentem ꝙ omnia mouentur, qui est similis sermoni dicentiū ꝙ quęlibet guttarum facientium aliquam passionem in lapide habet aliquā passionem existentem in actu, sed non cōprehenditur a sensu, & contradixit huic sermoni ſm posse, & destruxit ipsum etiam ex hoc, ꝙ mot⁹ perueniunt ad contraria, in quibus debent

A bẽt quiescere,& ꝙ,si hoc non esset, oporteret vt eadẽ res moueret duobus motib' cõtrarijs insimul,& contradixit ẽt ei tertia cõtradictiõe:qm̃ plures qualitates trãsmutabiles videnť nõ recipere magis, & minus: vnde necesse est ꝙ illud quiescat, qñ peruenerit ad eas: incœpit notificare impossibilitatem,& improbabilitatẽ,& dixit:Et mirum est, &c.i. & qui dicit ꝙ quiescens existimať moueri,& motum existimatur quiescere,contingit ei vt nullam certitudinem habeamus in motu eius,quod moueť,aut ĩ quięte eius,quod quiescit.

Plures qualitates trãsmutabiles vĩr nõ recipe magis,& minº. S; vide oppositũ. 5. phy. cõ. 19. & 22. & decimo me. c. 23. Vide cõc. Zim.

B sed oẽ,quod sentimus moueri, põt eẽ eorũ,quæ quiescũt,& oẽ, qđ sentimus quiescere,põt eẽ eorum, q̃ mouenť:& sic, qñ sentim' lapidem moueri de superiori ad inferius, nõ hẽmus certitudinẽ ĩ hoc, ꝙ moueť, sed forte non ꝑcipim' quietẽ illius: & ẽt, qñ senserimus ipm quiescere inferius,nõ hẽmus certitudinem in hoc,ꝙ quiescit, qm̃ forte mouetur. D.induxit quintã rõnẽ, & dixit: Et ẽt terra,&c.i. & etiam manifestum est per se ꝙ nos videmus terram, & alia elemẽta.s.aquam,& aerem moueri ad sua loca propria,& moueri,

C & quiescere in eis naturalr.&,si mouenť ab eis,non mouenť nisi violente,nõ naturalr.Et,cum notum sit ꝙ quædam rerum quiescunt naturaliter in suis locis proprijs,& ꝙ mouentur ab eis violẽte, & ꝙ iste mot' est contrarius quieti,necesse est vt non omnia moueanť. D.d.Ex istis igiť, & alijs similibus, &c.&, quia ista,ꝑ quę contradicit sermoni dicẽti,omnia moueri,& sermoni dicenti,omnia quiescere, sunt eadem cum eis, per quæ contradiciť sermoni dicenti,omnia diuidi in duas partes,quarum altera semp quiescit,& reliqua

D semper moueť, dicit:ex istis igiť, & alijs similibus,&c.apparet enim hic esse plura,quę mouenť qñq;,& quiescunt quãdoq;. & iste sermo potest ei cõtradici etiã per illas contradictiões prędictas.s.sermo dicentis,ꝙ quędam pars entium semper mouetur,& reliqua pars semper quiescit. quia dicens hoc negat quietẽ, quæ apparet in quibusdam entib' quandoq;,& motũ qñq;.ista enim, quæ nos sentimus moueri qñq;,& quiescere quandoq;,necesse est vt ponat dicens hunc sermonem alterã duarum partium,ĩ quas diuidit omnia

E entia.s.ꝙ necesse est ei opinari ipsa esse in eis,quæ quiescũt semper,aut in eis,quæ mouenť semper,aut quædam in istis,& quædam in illis. & quocũq; modo sit,ponit hic eẽ res, quæ videnť moueri, & in rei veritate quiescunt: & videnť quiescere, & in rei veritate moueť. qm̃,si istam partem entium,quæ mouenť quandoq;,& quiescunt quandoq;,numerauit in eis,quæ mouenť semper,ponit ꝙ quiescẽtium sunt quędam, q̃ apparẽt quiescere, & mouenť in tpe quietis apparẽtis. &,si positum fuerit ipsum eẽ ex quiescẽtibus, tũc po

F niť ꝙ quiescẽtiũ sunt quædam,quę apparẽt moueri,tamen quiescũt: & silr,si fuerit positum,ꝙ quædã sunt in quiescẽtibus, & quædam in mobilibus,tunc poniť vtrunq;. Et omnia ista vniuersaliter sunt positiões sophisticę.Nullam enim rationem potest dicere, dicens hunc sermonem, nisi assimilauerit sensibilia vera sensibilibus falsis.& est primum principiorum Sophistarum, qui negant scientiam,& ꝙ nullum verum comprehenditur, sicut dixit Epicurus,

G rus,& alij. Quomodo autem mutabuntur contradictiones dictæ in duobus modis vniuersalibus cōtrarijs ad sermonem, qui est inter illos duos modos, dicentem ꝙ quædā entia quiescunt semper, & quędā mouentur semper, non est difficile ei, qui voluerit consyderare in hoc aliquantulum. Quod enim est vniuersale ex illis contradictionibus prędictis pōt aliqs cōtradicere ex eo huic opinioni particulari. & quod est ex eis particulare, nō potest aliquis ex eo cōtradicere huic opinioni. ver.g. quoniam cōtradictio, dicēs ꝙ, si om
H nia mouent', sequitur vt terra moueat' semper in suo loco ꝓprio, non contradicit huic opinioni, quia est particularis. & ista opinio est particularis. Contradictio autem dicens ꝙ motus sunt in contrarijs insimul, si sunt hic res, quæ mouent' semper, est sermo communis ad destruēdū sermonem dicētis ꝙ oīa mouent', & sermonem dicentis ꝙ illa, quę existimant' quiescere qñq;, & moueri qñq;, sunt semper mota. & hoc intēdebat, cū dixit: Et dicēdum est ī destruendo hoc, &c. D.d. inuenimus enim modos transmutationis. i. &
I sensus cōtradicit istis tribus opinionibus. s. dicentibus omnia quiescere, aut oīa moueri: aut quędam moueri semper, & quædam quiescere semper. nos. n. inuenimus sensū ꝙ modi trium motuū fuerint in eadē re, postquam nō fuerint. inuenim⁹ .n. aliquid moueri in loco, postq̄ nō mouebat', & alterari, postq̄ nō alterabat', & augmentari, postq̄ nō augmentabatur. D.d. Et cum hoc, qui dubitat in hoc, &c. i. qm̄, si hic non fuerint res, quæ mouentur quādoque, & quiescūt quādoq;, nihil erit hic, quod moueatur extra suam naturam. s. violente. quod. n. mouetur violente, non mouetur, nisi quies sit ei naturalis: & similiter non erit hic etiam augmentum, postquam non erat. D.d. Iste igitur sermo destruit generationem, & corruptionem. i. sermo dicētis ꝙ nihil mouetur quādoq;, & quiescit quandoq;. Et dixit, & fere destruit motum. quoniam, cum generatio fuerit, erunt alij motus: & quasi est finis eorum. & qui destruit finem, fere destruit ea, quę sunt ante finem. aut, quia ī alijs motibus inuenitur generatio, & corruptio. & ideo dixit: omnes enī hoīes opinantur, &c. Et cum. d. ꝙ omnis generatio, & omnis corruptio ē motus, dedit causam in hoc, & dixit: illud enim, ad quod transmutatur aliquid, &c. i. & generatio est cū motu, & corruptio est cum motu. quia oīs transmutatio est de aliquo ī aliqd: & trāsmutatio rei ad illud, ad quod transmutatur, est generatio illi⁹ rei: & transmutatio eius ex illo, in quo erat, est corruptio illius rei. ver.g. ꝙ trāsmutatio rei ex albedine ī nigredinem est corruptio albedinis, & generatio nigredinis. D.d. illud enī, ad quod trāsmutat', &c. & dixit hoc, quia trāsmutationum quędam est ī vbi, & quædā in quale. Illud. n. ad qđ est trāsmutatio in qualitate, ipsm erit trāsmutatū. v.g. ꝙ illud, qđ trāsmutat' ex albedine ī nigredinē, erit nigrum. illud aūt, qđ trāsmutat' de vbi ī vbi, non erit vbi, sed in vbi. Et hoc est ita. quia trāsmutabiliū qdā disponuntur simpliciter, & quędā secundum ad aliquid. & ideo dixit: & illud, ad quod est transmutatio, aut erit ipsum, aut in eo. D.d. & illud, ex quo est transmutatio, &c. i. &

Margin (right column): K (at "hic, quod moueatur"); "Gñatio ē finis motus. Id. 6. ph. 32." (at "cum generatio fuerit"); L (at "ptio. & ideo dixit"); M (at "ad quod trāsmutat'").

A & illud, ex quo est trāsmutatio, aut corrumpetur in se, idest in substantia illius, aut in aliqua dispōne suarum dispositionū. verbi gratia quādo trāsmutatio fuerit ī quali ī quale, aut corrumpetur in suo vbi, ex quo transmutatur, quando transmutatio fuerit in loco.

Quare manifestum est, ꝙ alia quidem mouentur, alia vero qescunt. censere autem oīa aliquādo quidem quiescere, aliquādo vero moueri, hoc iam coniūgendum est ad olim dictas rōnes.

B Principium autem rursus idem faciendum est a nūc determinatis, a quo quidē incœpim⁹ pri⁹.

Declaratum est igitur ex hoc, quòd quedam res forte mouentur, & quedam forte quiescunt. Dicere autem quòd omnia quādoq; mouentur, & quandoq; quiescūt, oportet modo habere solicitudinem de ipso secūdum sermones prædictos, & ponere principium illius etiam de illis intentionibus, quos modo determinauimus, scilicet illud C *idem principium, a quo incœpimus prius.*

25 Cum narrauit ꝙ principium perscrutationis naturalis de motus depositione in hac intentione est consyderare de ipso in oībus entib⁹, numerando primo oēs modos diuisionis in entibus ſm consyderationem motus, & quietis in eis, & nouitatis, & antiquitatis, incœpit primo, & determinauit illas diuisiones. D. contradixit ex eis opinionibus improbabilibus. D. reuertetur ad id, quod primo intendit de perscrutatione: D postq̄ fecit rememorationē de illo, qđ declaratū est de cōtradictiōe Antiquorū in illis opinionib⁹. Et dixit: Declaratum est igitur ex hoc, &c. & hoc, quod dixit, manifestum est. & nō cōtradixit eis, sicut diximus, nisi ad confirmandū sermonē ſm Dialecticam: qm̄ hoc nō est ꝓpriū huic arti. D. dixit: Dicere aūt ꝙ oīa quādoq; mouenť, &c. i. qm̄ hoc est ignotū naturali: & est illđ, ex quo oportet perscrutari, & hr̄e solicitudinem circa ipsum: & est vtrum oīa entia naturalia mouenť qn̄q;, & quiescūt qn̄q;: aut īueniť in eis aliquid, quod semp moueť, aut semp qescit. Qm̄ hoc, ꝙ quædā quiescūt qn̄q;, & mouentur qn̄q;, est manifestum p se. sed est quærendum vtrum hoc, qđ apparet in parte, est possibile ī toto, aut impoē. D. dixit: & habere solicitudinem, &c. i. & perscrutari de eo per illa principia, quæ declarata sūt supi⁹. & Inuit ea, q̄ declarata sunt in Quito, Sexto, & Septimo de motu. D. dixit & poneř pricipiū illi⁹, &c. i. ex illa diuisiōe determinante dispōnes entiū ī motu, & qete. &, cū dixit hoc, īcœpit iterare illā diuisionem.

Vid. 3. c. 22. E

F Aut enī omniā quiescūt, aut omnia mouentur: aut eorū, quę sunt, hæc quidem quiescūt, hæc autem mouentur. Et si eorum, quę sunt, alia quidem quiescūt, alia vero mouenť, necesse ē aut oīa aliqn̄ qdē qescere, aliqn̄ vero moueri: aut ipsorū q̄dā quidē semp quiescere, alia vero semper moueri: alia autem aliqn̄ qdem quiescere, aliquando vero moueri. Quod igitur non possibile sit oīa quiescere dictū quidē

G dē est, & prius: dicamus aūt & nūc. Et si.n. ſm veritatē sic se habet, sicut quidam dicunt, eē id, quod est infinitum & immobile, attamen non videtur aliquid ſm sensum, sed mouentur multa eorum, quæ sunt. Si igitur sit opinio falsa, aut oīno opinio, & motus est. & si imaginatio sit, & si aliqñ quidem sic videat̄ esse, aliqñ autem aliter. imaginatio .n. & opinio motus quidā esse videntur. Sed de hoc quidē cō-
H syderare, & quærere rationē eorum, quæ melius habemus, q̄ si rōne indigeremus, male iudicare est id, quod melius est & peius, & credibile & non credibile, & principium & non principium. Silr autem impossē est & omnia moueri, aut alia quidem semper moueri, alia vero semp quiescere. ad omnia.n. hæc sufficiens est vna fides. videmus.n. quædam aliquando quidē moueri, aliquando autē quiescere. Quare manifestum est q̄ impos-
I sibile sit silr omnia quiescere, & a.l.& omnia moueri continue, * eo q̄ alia quidem semper mouentur, alia vero quiescunt semper.

Dicamus igitur, quod oīa entia, aut erunt quiescentia, aut oīa mota, aut quædam quiescentia, et quædam mota. Si igitur quædam sunt quiescentia, & quædam mota, necesse est, aut vt omnia quandoque quiescāt, & quādoq; moueātur: aut vt quedā quiescāt semper, & quædam moueantur semper: K *& vt quædam quandoq; quiescāt, & quādoq; moueantur. Quoniā autem impossibile est, vt omnia entia sint quiescentia, iā dictum est superius: & nos dicemus etiam ipsum nūc. Quonia, si in rei veritate, eēt sicut quidam dicunt, quòd totum ens est infinitum, & non motum: sed tamē hoc non apparet sensui, sed videmus sensu quod plures rerum entium mouentur. Si igitur sit hic existimatio falsa, et* L *vniuersaliter existimatio, erit hic motus. & similiter, si fuerit hic imaginatio, &, si fuerit hic existimatio quandoque, quod res est talis dispositionis, & quandoque ecōtrario. existimatio enim, & imaginatio existimantur esse motus. Sed perscrutari de hoc, & quærere rationem in eo, cuius scientia apud nos est ita firma, quod non indiget ratione, est de opere eius, qui nō potest distinguere inter nobilius &* M *ignobilius, & inter certum & incertum, & inter principium, & illud, quod nō est principiū. Et secūdū hunc modū īpossibile ē et vt oīa entia moueatur, aut quædā moueātur semper, quædam quiescāt semper. Quod.n. sufficit in cōtradicēdo totū hoc vniuersaliter est vnū certum. & est, quoniā quædā entia videtur moueri quādoq;, et quiescere*

A *quandoq;. Manifestum est igitur quòd impoßibile est vt quędã quiescant semper, & quędam moueantur semper, quemadmodum apparuit quòd impoßibile est vt omnia quiescant semper, aut vt oĩa moueantur semper.*

26 Ista diuisio, quam hic incœpit dicere, iã prędicta ẽ. & ipse tacuit duo cõdiuidẽtia: Quorum vnum est vt omnia entia sint duob' modis, modo, qui semper mouetur, & modo, qui qñq; mouet', & qñq; quiescit: B Altera autẽ pars est, vt quædã quiescãt semper, & quędam alia mouean tur qñq;, & quiescant quandoque. Veritamẽ, sicut diximus, sufficit in perscrutatione de his duob' modis perscrutatio de modo, dicẽte φ quędam mouent' semper, & quędam quiescũt semper, & quædam faciũt vtrũq;: qm̃, cum declarauerit hunc modum esse, destruentur isti duo modi esse. Et, cum ĩduxit prædictas diuisiones, quas prius induxerat ſm modum, quem determinauimus, incœpit dicere illud, qđ dr̃ de eis prius & vult addere in contradictione eo- C rum alia, quæ prius non dixerat, & dixit: Qm̃ autem impoſe est, &c.i. & dictum est quid existit in eis de errore, & modo erit dictum. D.di. Qm̃, si in rei veritate esset, &c.i.qm̃ & si ratiocinatio dicentis motũ nõ esse est similis ratiocinatiõi, quę dr̃ in rei veritate propter difficultatem suæ dissolutionis: & est dicẽs φ ens nõ mouet', quia opinatur φ ens est infinitum: & φ infinitũ impoſe est vt moueatur, quia non hẽt locũ, in quo moueat', vt narrauit in primo isti' libri de Melisso: tñ nõ ista est cõtraria sensui. Et hoc intẽdebat, cum D dixit: sed tñ hoc nõ apparet sensui, &c.i. φ ista opinio contradicit sensui. & omnis opinio, cui contradicit sensus, nõ est bona opinio. Apparet .n. hic res, quæ mouent' in rei veritate: & indicat sensus præcise eas moueri in rei veritate propter congregationẽ qnq; sensuũ in testimonio ecõtrario ei, quod apparet visui, φ aliqua apparent moueri, sed nõ mouentur. Et ideo opinandum est φ quædã sensibilia sunt, quæ ꝑcise iudicantur esse vera, & quædã sunt, q̃ ꝑcise iudicant' esse falsa, licet sentiãtur, vt apparet in deceptionibus vi- E sus: & quædam sunt ignota, donec surgat demr̃atio, sicut apparet de paruitate corporis solis. qui.n. nescit demr̃ationẽ de magnitudine illius, dubitat, & dicit, qm̃ hoc forte erit ꝓpter remotionẽ, & forte est in rei veritate. Dein.ĩduxit demr̃ationem, quam non induxit prius, & est de genere contradictionum falsarũ opinionũ, sicut sermo dicẽtis nihil comprehenditur, ex quo sequit' aliquod comprehendi. Et dixit: Si igi- F tur sit hic existimatio falsa, &c.i.& ponens hanc opinionẽ nõ põt euadere, quĩ ponat aliquid moueri. Existimare.n.hic nihil moueri, est existimare postquam non fuerit: & existimare motũ esse, est falsum apud eos: & falsum põt trãsmutari ad verũ. &, si fuerit existimatio aliqua falsa, aut vera, postq̃ nõ fuit, erit mot'. qm̃ eẽ hanc existimationẽ est generatio: & oĩs gñatio est motus, aut sequẽs motũ. D.d.& siľr, si fuerit hic imaginatio.i.& sequit' eẽ imaginationẽ, eẽ motũ. imaginatio.n.ẽ gñatio: & oĩs gñatio est motus, aut sequens motũ. Dein.d.&, si fuerit hic

Tex. c.21. ꝓdcta fuit ista diuisio.

Qũo suffi ciẽs vid̃ c. sequẽti, & .3.com.21

G existimatio qñq; aliquid esse talis dispõnis,&c.i.& hoc apparet magis in existimationibus, quæ mutanť in re ſm tempora.qm̃,cum apđ nos fuerit aliqua existimatio de aliquo, quod sit talis dispositionis in tali tẽ pore,& alterius dispõnis in alio tpe. mutatio.n.nostra de existimatione in existimationem est transmutatio necessario. & intẽdebat ꝙ, quia oĩa sunt quiescentia,cõtingit vt nũ quã mutenť existimationes in eadẽ re.s.vt in eadẽ re non existimentur existimatiões diuersæ in tpibus diuersis ita, ꝙ eadẽ existimatio sit de
H Socrate esse in domo, aut exire a domo.quod est valde improbabile.Et quia existimationẽ, & imaginationem eẽ motũ,aut sequi motũ non est manifestũ ꝑ se, d.existimatio.n. & imaginatio existimanť eẽ mot⁹, i.aut sequi motũ. Et,quia oẽs istæ rõnes sunt ꝓbabiles, & nulla fides ẽ in eis,nisi ſm ꝙ ꝓpositiões sunt magis probabiles q̃ cõclusio,non quia sunt manifestiores cõclusiõe apđ intellectum,dicit: Sed perscrutari de hoc,&c.i.sed perscrutari de hoc, cuius sciẽtia est manifesta per se,& q̃rere rõnem super illud, cuius scien-
I tia apud nos est ita certa,ꝙ nõ indiget rõne,est de ope eius,qui non habet discretionem in distinguẽdo.Et cum compleuit cõtradictionẽ isti⁹ opinionis, reuertitur ad contradicẽdum opinioni secũdæ, & dixit: Et ſm hũc modũ,&c.i.&, cum sit manifestum apud nos ꝙ quędã entia mouentur quandoq;, & quiescunt qñq;: & sumus certi ꝙ ista comprehensio non est ex fallacia sensus:iõ istud prĩcipium sufficit nobis ꝙ nõ mouentur omnia semper,aut quiescũt semper:aut omnia entia diuidi in duas partes,quarum vna quiescit K semper, & reliqua mouetur semꝑ.
Et,cum destruxit istas tres diuisiões prędictas, fecit rememorationẽ de hoc,& dixit: Manifestum est igitur, &c.i.& iam igitur apparuit ꝙ entia non diuiduntur iu duas partes,quarum vna quiescit semper,& reliqua moueť semper:queṁadmodũ apparuitq́ impõle est vt omnia sint qescẽtia,& omnia sint mota, & omne hoc apparet ex hoc,ꝙ quædã quiescũt qnq;, & quædã moueńť qñq;. iste enim modus opponitur tribus modis prædictis. Epilogus.

Omne, quod mouetur, ab aliquo moueri. Cap. 2. L

Reliquũ est igitur consyderandũ, vtrum oĩa sint huiusmodi vt moueanť, & quiescant: an aliqua quidem sic,aliqua vero semꝑ quiescant, aliqua autem semper moueanť. hoc.n.demonstrandum est a nobis.Mouentium igitur,& eorũ, quæ moueńť, alia quidẽ per accidens mouent, & moueńť, alia aũt per se. Per accidẽs quidem, vt quæcunq; ex eo,quia sunt in mouentibus,aut ĩĩs,quæ mouẽtur,& quę per partem.Per se autem,quæcunq; non ex eo, quia sint in mouente, aut in eo,quod mouetur, neq; ex eo, quia pars aliqua ipsorum mouet,aut mouetur.Eorũ aũt, q̃ ꝑ se, alia quidẽ a seipsis,alia vero ab alio. Et alia quidem a natura, alia vero violentia, & ꝑter naturã.quod .n.ipsum a seipso mouetur natura mouetur, vt vnumq́dq; aĩalium. M

A lium.mouet.n.animal ipsum a seipso.quorũcũq; aũt mot⁹ principium in seipsis est hæc natura dicim⁹ moueri.quapropter aĩal quidem totum natura ipsum se ipsum mouet: corpus tñ contingit & natura, & præter naturã moueri.refert.n. & quali motu moueatur,& ex quali elemento cõstet. Et eorũ,quæ ab alio mouentur,alia quidem mouent̃ natura,alia vero præter naturam. Præter naturã quidẽ, vt terrea sursum,& ignis deorsum. B Amplius autem partes animalium sæpe mouentur præter naturã iuxta positiões,& mot⁹ modos.

Viã cõtra dic. Zim.

Remanet nunc igitur considerare, vtrum omnia entia sint talis dispositionis vt moueãtur, & quiescãt: aut quedã sint talis dispõnis, & quedam quiescunt semper, & quedã mouẽtur semper. hoc.n.est, quod oportet nos nunc declarare. Dicamus igitur, quòd mouẽtia, et mota mouent, & mouentur quedam per accidens, & quedam per se. Per accidens autem sicut omnia existentia in motis, aut mouentibus, & sicut illud, quod est quasi pars. Per se vero sunt omnia, que mouent, aut mouentur, non quia existunt in motore, aut in moto, nec quia pars eorũ mouet, aut mouetur. Eorum autem, que mouentur per se, quedam mouentur ex se, & quedam ex alio. Et istorum quedam naturaliter, & quedam D *violente, & extra naturam. quod enim mouetur ex se, mouetur naturaliter, sicut vnumquodq; animalium. animal enim mouetur ex se. & omne, cuius principium motus est in eo, dicitur moueri naturaliter. & ideo animal secundũ totum naturaliter mouet se: suum corpus autẽ poßibile est vt moueatur naturaliter, & extra naturã. hoc.n. diuersatur secundum motum, cui* E *contingit vt moueatur secundũ ipsum, & secundum elementum, ex quo contingit vt constituatur. Et illa, que mouentur ex alijs, quedã mouentur naturaliter, & quedã extra naturam. Extra naturã vero est sicut motus corporum terrestrium ad superius, & motus ignis ad inferius. Et membra animalis etiam multotiens mouentur extra suam naturam propter modos sui situs, aut propter partes sui motus.* F

27 Cum declarauit q; impoſſe est vt motus primus sit, si motus æternus non fuerit.s.vt primus sit æternus: &,si nõ,nõ erit prim⁹: & declaratũ ẽ de dissolutiõe qõnum cõtingẽtiũ, q; necesse ẽ vt ista pscrutatio sit vlis, ita,q; cognoscat qũo est dispõ oĩum entiũ in hoc.s.in motu,& quiete,in cœpit pscrutari de hoc a principio, & iterare pscrutationem de reb⁹ declaratis prius.pscrutatio.n.de eis in hoc loco est magis ppria.& istę res, qñ fuerint adiũctæ ei,quod declaratũ est in primo isti⁹ tractat⁹,apparebit

G bit q̃ est hic mot⁹, & q̃ est hic vnus mot⁹ ętern⁹. Et sunt, sicut diximus, duæ ꝓpōnes. Quarū vna est, q̃ omne motū hẽt motorē. Secūda, q̃ oīa, q̃ mouent̃ in loco, reducunt̃ ad rem motā ꝑ principiū exñs in ea, nō motū oīno. Et primo incœpit ꝑscrutari de prima propōne, dicēte q̃ omne motū hẽt motorē: & fecit rememorationē de hoc, qđ declaratū est in principio Quinti de diuisione motoris, & moti ad illud, quod est ꝑ se, & ad illud, quod est ꝑ accñs. & narrauit primo de mō modorū diuisionū entiū in motu, & in quiete, quē
H vult q̃rere in hoc loco. Et Arist. qui primo processit in doctrina isti⁹ intētionis de motu. s. in declarare motū æternū eē, ita, q̃ est res manifesta ex suis sermonibus in cōgregatiōibus tractatuū suorū, vidit q̃ ista doctrina ē diminuta, & iō iterauit ipsum. & quidā expositores ignoraue runt hoc, & opinati sunt q̃ illud, qđ declaratū ē in pricipio Septimi, ē superfluū, & iō absciderūt illud a suis libris. Et, quia ista est intētio ei⁹, incœpit diuidere dispōnes entium in motu, & quiete de illo, qđ est ignotū ex eis, & dixit: Remanet igit̃, &c.
I .i. &, quia manifestū ꝑ se q̃ non oīa entia quiescūt, neq; oīa mouentur, nec q̃dam mouent̃ semp, & reliqua quiescūt semp, cū q̃dā videant̃ quiescere qñq;, et moueri qñq;, remanet igit̃ ꝑscrutari de hoc. s. vtrū est posse vt oīa moueant̃ qñq;, & quiescant qñq; vt sentit̃ in quibusdā: aut sunt aliqua, in quibus hoc est impoſſe. s. q̃ semp mouent̃, aut q̃ semper quiescunt. Et iō nō curauit de duobus modis, qui dant̃ intelligi a diuisiōe, . s. vt entia sint duob⁹ modis, modo, qui semp mouet̃, & modo, qui qñq; mouet̃, & qñq; quiescit. Aut vt oīa sint duobus modis, modo, qui semp quiescit, & modo, qui qñq; mouet̃, & qñq; quiescit. Et, cū distinxit illđ, de quo intēdit perscrutari, incœpit diuidere motorē, & motū, & dixit: Dicam⁹ igit̃, &c. i. q̃ qđlibet istorū. s. motoris, & moti est res, aut ꝑ se, aut ꝑ accñs. Erūt igit̃ quatuor, motor ꝑ se, & motor ꝑ accñs, & motū ꝑ se, & motū ꝑ accñs. Et incœpit distinguere illud, qđ est ꝑ se, ab illo, quod est ꝑ accñs: quia illud, quod est per accñs, decipit ĩ perscrutatione, qñ fuerit admixtū cū eo, quod ē per se. Et vtit̃ in hoc, quod dixit ꝑ accñs ĩ principio istius diuisionis accñtis, quod dr̃ vl̃r. posuit enim ipsum oppositū ei, quod est per se, quod dicit̃ generaliter. Deinde diuisit illud, quod ē per accidēs, in illud, quod est per accidens, quod dicit̃ principaľr, & illđ, quod mouet̃ per suā partem, quod dr̃ secūdario, & dixit: Per accidēs vero. i. illud, quod dr̃ principaliter est sicut omne, quod existit ĩ mouētib⁹ & motis, idest, q̃ illud, quod mouet̃ per accidens, est omne, quod dicitur moueri, quia est in moto. Et hoc ē duobus modis: modo, qui est impossibile vt moueat̃ oīno, vt aīa in corporet & modo, qui ē posse vt moueatur, vt hoīes sedentes in naui. Et similiter etiam motor per accñs est illud, quod est in motore, sicut rubedo, quæ est in igne, q̃ est comburēs per accñs. Et, cum diuisit illđ, quod est per accidēs gñale, in illud, quod est per accidens principaliter, & in illud, quod mouet̃ per suam partē, qđ dr̃ secundario, dedit exemplum de hoc, & dixit: & sicut illud, qđ est quasi pars. i. q̃ illđ, quod mouetur ꝑ accñs, quod dicit̃ generaliter, quod-dam

Margin notes:

K (at "Aut vt oīa")

Illđ, qđ ē ꝑ accñs ĩcipit ĩ perscrutatiōe qñ fuerit admixtū cū eo, qđ ē ꝑ se.

L (at "cipio istius diuisionis")

M (at "sibile vt moueat̃")

Qui sint isti expositores vide .j. cō. 33.

A dā est per accidēs, qđ dr principaliter, & quoddā secūdario: & ē illud, qđ mouetur per partē, s.illud cui attribuitur mouere, aut moueri propter partē. v.g. sicut dicimus in illo, cuius manus mouet, ipsum moueri. & silr accidit in motore, sicut dicimus, iste homo percussit istū, licet nō percussit eū, nisi cum manu. Et, cum descripsit duos modos eius, qđ est p accidens generaliter, incœpit describere illud, qđ est p se, qđ opponit ei, & ē illud, qđ principaliter dr p se, p negationē duorū modorum eius, qđ est p accns. Et fecit hoc, qm̄

idē. 5. ph. pc. 2.

B illud, qđ est p accidēs, ē notius illo, qđ est p se. & iō accidit in quibusdā locis describere habitū p negationē priuationū. & d. Per se aūt, &c. i. mouentia aūt, & mota per se sunt illa, quę mouent, aut mouent, neq; per accidens, neq; per partem. Et accepit in descriptione eius, qđ est p se, negationē duorū modorū eius, qđ est p accidens generaliter. Et, cū distinxit illud, qđ est per se, ab illo, qđ est p accidens, & intēdit considerare in eo, qđ est p se, incœpit diuidere ipsum, & d. Eorū aūt, quæ mouentur per se, quędā mouent ex se, & q̄-

C dā ex alio, i. & eorū, quę mouentur per se, nō p accns, neq; per partem, q̄dā mouent per principiū exns in eis, vt habentia aīas: & quædā mouent ab aliquo extrinseco, vt carentia animabus. D. diuisit ista in duo, & dixit: Et istorū quædā naturaliter, &c. D. incœpit declarare q aīal, fm q mouet ex se, est motū naturaliter, & d. qđ.n. mouetur ex se, &cę. Et, cū narrauit q aīal mouetur naturaliter, qa mouet ex se, dedit causam in hoc, & d. animal.n. mouetur ex se, &c. Et potētia istius sermonis est similis tali mō. aīalia mouentur ex se: & qđ mouet ex se mouetur à principio in eo: & oē, qđ mouet p principiū in ipso, mouetur naturaliter: qm̄ oē, qđ mouet p principiū i eo, mouet p naturā. dictū ē.n. in definitione naturę, q est principium in re, per qđ mouet, & quiescit: vnde necesse est vt illud, qđ mouetur per principiū in ipso, moueatur per naturā. definitiones.n. conuertunt necessario cū definito. Et, cū declarauit q aīal mouet naturaliter, d. & ideo aīal fm totū naturaliter mouet se, i. &, cū dicim⁹ q animal mouetur naturaliter, intēdimus q aīa

D

E mouet corpus per suā naturā, & corpus mouet p suā naturā ab ea: sed mouetur fm qđ est corpus suo motu naturali. & ideo. d. corpus autem suū est possibile vt moueat naturaliter, & extra naturā, i. q, cū mouet à sua aīa naturaliter, mouet qńq; naturaliter, & qńq; extra naturam: motus aūt ei⁹ fm q ē aīal ē naturaliter: cū nō moueat, fm q ē aīal, nisi ab aīa: & aīa mouet corpus naturaliter. Et dedit has oēs rationes, qa potest aliquis dicere, q motus corporis ab aīa, v.g. ad superius, ē motus extra naturā, cū moueat ipsum econtrario suo motu naturali. corpus.n. aīalis innatū est moueri ad inferius, sed tn̄, quia aīa aīalis ē forma sui corporis naturaliter, necesse est vt motus eius à sua aīa sit naturaliter. sed, si fuerit inuentum aliqđ motum p principiū in eo, ita q in suo corpore nō sit principiū contrariū motui animę, tunc illud motū erit motum naturaliter simplr, s. p aīam, & p corpus, vt declaratum erit de corpore cœlesti. Et, cū dixit, q posse est vt aīal moueatur naturaliter,

Mot⁹ aīalis, fm qđ ē corp⁹, pt eē nālr, & extra nā; sz motus ei⁹, fm q ē aīal, ē sp nālis. Vid. 2. cap. de suba orb.

F

Mot⁹ corporis cœlestis est

G liter, & extra naturā, d. hoc. n. diuersatur, &c. 1. & cā ī hoc, ꝙ corpus animalis qn̄q, mouet̄ ab aīa ipsius naturaliter, & qn̄que extra naturam, est diuersitas partium, quas mouet aīa ad illas partes locales, ad quas mouent elementa. Si igitur contingit ꝙ aīa moueat corpus ad partē, ad quā mouet̄ corpus ſm motū elemēti dn̄antis ī ipso, tūc motus corporis ab aīa erit naturaliter, & tūc cōiungit̄ in eo naturalitas ex motore, & moto. v. g. ꝙ, qn̄ aīal mouet̄ ex se descēdēdo, tūc motus eius erit naturalis: si aūt motus eius erit ecōtrario motui elementi, tunc motus corporis ab aīa erit nō naturalis. v. g. qn̄ hō saltat in sursum. Et, cū declarauit ꝙ illd̄, qd mouet̄ ex se, mouet̄ naturaliter, nō violente, nisi cōsyderatus fuerit motus sui corporis in respectu quorundā motuū aīæ, incepit notificare ēt ꝙ ī eo, qd mouetur ex alio, iueniunt̄ isti duo modi, s. motū naturaliter, & motū extra naturā, & d. Et illa, quę mouentur ex alijs, &c. & intendit per illud, qd mouetur naturaliter, motū lapidis ad inferius, & motū ignis ad superi⁹. & posuit ista moueri ex alijs, qa ista nō mouent̄ ex se, donec moueant̄ ex alijs, vt declarabitur post. Et intendit per illud, quod mouetur extra naturā, motū istorum ad contrariam partem debitam. v. g. sicut dixit motum corporum terrestrium ad superius, & motū ignis ad inferius D. d. Et membra animalis multotiens, & c. ac si diceret, corpus autem eius possibile est vt moueatur naturaliter, & extra naturā. Et intendit per situm modum motus. Et intendit per partes motuum superius, & inferius.

simplr nā lis, & ex p te aię, & ex pte cor pis. Vide oppositū. 2. cœ. c. 3. Vide cōt. 2im.

H

Elementa non dr̄ mouen ex alijs, nisi qa ā dr̄

I

mouen ex se, donec moueant̄ ex alijs. Idē ist. 29

Et maxīe moueri ab aliquo id, qd̄ mouetur, in ijs, q̄ p̄ter naturā mouent̄, est manifestū, propterea ꝙ manifestū est ab alio moueri. Postea aūt quæ sunt p̄ter naturā, eorum, q̄ sunt ſm naturā, ipsa, q̄ ā seipsis, vt animalia. nō. n. hoc est inmanifestum an ab aliquo mouent̄, sed qūo oportet accipe id ipsius, qd̄ mouet, & id, qd̄ mouetur. * Vr̄. n. vt in nauibus, & in ijs, q̄ nō natura cōstāt, sic & in animalibus esse diuisum id, qd̄ mouet, et id, qd̄ mouetur, & sic totū ipsum seipsum mouere. Maxime autē dubitatur reliquum dictæ vltimæ diuisionis. eorū. n. q̄ ab alio mouent̄, hæc quidē præter naturā posuimus moueri, alia aūt reliquuntur opponi, quia natura. Hæc aūt sunt, quæ dubitationē afferunt, à quo moueant̄, vt leuia, & grauia. hæc. n. ad opposita quidē loca violentia mouētur: ad propria aūt, leue q̄dē sursum, graue āt deorsum natura.

K

*a. l. addit vtrū vt separata & nā & loco, aut alio mō quodam.

L

Et in rebus, quæ mouentur extra naturā, apparet proprie quòd illud, quod mouetur, mouetur ab aliquo, quoniā in illis, q̄ mouentur ab alijs, manifestū est. Deinde post illa, q̄ mouentur extra naturam, illa ex illis, quæ mouentur naturaliter, quæ mouentur ex se, vt modi animalium. non. n. latet de istis moueri ab aliquo, sed qūo oportet determinare in animalibus motorē à moto. Videtur. n. ferè quod quē-

M

admodū

A *admodũ in nauibus, et ĩ alijs, quorum constitutio non est naturalis, ita & in animalibus motor distinguitur à moto, & secundum hunc modum erit ipsum secundum totũ mouens se. Sed illud, in quo est dubitatio proprie, est illud, quod remanet de diuisione prædicta. diximus. n. quòd eorum, quæ mouentur ex alijs, q̃dam mouentur extra naturã. ponendum est igitur quòd q̃dã mouentur naturaliter. Et ista*
B *faciunt dubitare, si mouentur ab aliquo. v. g. leuia, & grauia. ista .n. mouentur ad duo loca opposita violente: & mouentur ad sua loca propria, leue quidem ad superius naturaliter, graue autem ad inferius naturaliter.*

28 Cum diuisit motorẽ, & motũ in illud, qđ est p se, & in illud, qđ est p accidẽs, incœpit cõsyderare in modis eorũ, quę mouent̃ per se, & perscrutari vtrũ omne motum eorum habeat motorẽ, aut non. Et est qō,
C de qua perscrutatus est in principio Septimi: cum sit prima qō, de qua deberet perscrutari ille, qui vult q̃rere vtrũ sit hic motus ęternus. Et fecit hoc, quia voluit declarare dispõnẽ in hoc de corporibus simplicib⁹ sermone proprio. ista. n. fecerũt dubitationẽ in hoc, q̃ oẽ motũ habet motorẽ. Et iterauit oĩa p̃dicta, quibus est vsus in declarãdo hãc qõnẽ, quia voluit incipere p̃scrutationẽ à principio de illis rebus p̃dictis: & cõpleuit sermonẽ in eo. oẽ. n. qđ fuit declaratũ de eo, fuit decisum in locis diuersis: & mõ vult congregare D illđ, & cõplere p̃scrutationẽ de illo. Et q̃a prius diuisit illa, q̃ mouent̃ p se in tres modos, in motũ violente, & motũ naturaliter, & diuisit ea, q̃ mouentur naturaliter in duo, s. ĩ habentia aĩam, & in ea, q̃ mouent̃ per declinationẽ, s. per grauitatem, & leuitatem, incœpit dicere in quibus istorũ apparet motũ habere motorem, & in quibus latet, & dixit: Et in rebus, quę mouent̃ extra naturã, &c. i. &, cũ res motę sint tribus modis, manifestum est q̃ illa, quę mouent̃ violenter, & extra naturã, sicut terra ad superius, & ignis ad inferi⁹, E mouent̃ ab alio, s. manifestum est ĩ istis q̃ motor in eis aliud est à moto. D. d. Deinde post illa, q̃ mouentur, &c. i. & post ista apparet hoc in eis, quę mouentur naturaliter ex se, sicut in modis animalium, s. q̃ motor in eis apparet esse aliud à moto. Et d. Deinde post illa. q̃a ista intentio magis apparet in eis, quę mouentur violente, & post ista apparet in animalibus. nullus. n. dubitat q̃ aĩal mouet̃ ab aĩa, & q̃ anima est motor, & corpus est motũ. & ideo d. non. n. latet, &cę. & in hoc modo dicimus q̃ motor differt à moto, F quia non latet aliquem in animalibus q̃ corpora sua mouent̃ à principio existente in eis alio ab eis. sed latet de eis hoc, qũo ẽ existẽtia motoris in eis, s. vtrum est distĩctus ab eis econtrario eis, quæ mouentur à motore extrinseco, s. quia in istis apparet manifeste q̃ motor est distinctus à moto. Et intẽdit per hoc expergefacere hoĩes ad appetendum Documẽtum. quærere de partibus aĩæ, & d. Videtur. n. ferè q̃ quemadmodũ in nauibus, &c. & intelligendum hic per distin-

G distinctionẽ distinctionẽ in esse, nõ distinctionẽ in definitione. motorẽ .n. in aïalibus esse distinctũ à moto p definitionẽ est manifestũ p se, sed est ignotũ vtrum distinguatur, aut nõ distinguat̃, nisi ĩ eẽ, & hoc intendebat, cũ d. sed qũo oportet determinare, &c. i. determinare qualis ẽ dispõ motoris ad motũ. Et, cũ d. ꝙ de hoc est pscrutãdũ in aïalibus, dedit dubitationẽ, quę facit credere ꝙ motor ĩ aïalib' pt distĩgui ƒm eẽ, & d. Vř. n. ferè, &c. i. & hoc est dubiũ. qa põt aliquis dicere ꝙ forte ita est ĩ dispõne motoris ad motũ in aïalibus, sicut in reb' artificialib', q̃ mouent̃ p principiũ in eis, sicut ĩ nauibus, & in alijs artificialibus. Qm̃, cũ d. hoc, reuersus est ad distinguẽdũ illud, qđ est manifestũ de aïalibus, & d. & ƒm hunc modũ, &c. i. & ƒm hãc opinionẽ de aïali, s. ipsum cõponi ex motore, & moto, quorũ vtrũq; distinguit̃ à reliquo naturaliter, intelligendũ est qñ dicimus ꝙ aïal mouet se ƒm totũ, i. ƒm ꝙ cõponit̃ ex motore, & moto, & nõ ita, ꝙ motor, & motũ sint in eo idem ĩ actu. D. d. Sed illud, in quo est dubitatio, proprie est illud, qd emanet ex diuisione. i. & dubitatio nõ est nisi in tertio mõ. Iã. n. diuisimus ea, q̃ mouent̃ essentialiter, & diximus ꝙ quędã mouent̃ violente, & q̃dã naturaliter, & eorum, quę mouent̃ naturaliter, q̃dã videtur moueri ab aliquo alio, & sunt aïalia, & in quibusdã latet hoc, & sunt corpora simplicia. [a] In istis. n. nõ apparet alietas motoris à moto, sicut apparet in habẽtibus aïas, immo in eis nõ est alietas oĩno, & sunt sicut d. graue, & leue. Ista. n. inueniuntur moueri ad sua loca naturalia ex se, & ad loca opposita suis locis naturalibus ex alijs. v. g. quia lapis ad inferius mouetur per se naturaliter, & ad superius p violentiã, & econtrario ignis. & hoc intendebat, cum d. ista enim mouent̃ ad duo loca opposita duobus suis locis naturalibus, & mouẽtur naturaliter ad sua loca propria.

H (margin)

I (margin)

K (margin)

[a] In corpib' simplicib' nõ est alietas motoris à motoř, sicut appet ĩ hñtibus aïas. Vide 4. phy. cõ. 71.

A quo aũt, non adhuc manifestum, vt cũ mouentur præter naturã. etenim ipsa à seipsis dicere impoßi est. vitale. n. hoc, & animatorum est propriũ. Et sistere possent seipsa. dico aũt, vt si ambulãdi causa sit sibi, & nõ ambulãdi. quare, si in ipso igne est sursum ferri, manifestum ꝙ in ipso & deorsum. irrationabile aũt ẽ illud, vno motu moueri solũ à seipsis, si ipa seipsa mouẽt.

L (margin)

A quo mouentur, non est manifestum in eis, sicut est manifestũ, quando mouentur extra naturam. dicere. n. ea moueri ex se impoßibile est. hoc. n. est propriũ animalibus, & est propriũ habẽtibus animas. Et, si ita esset, tunc esset poßibile eis quiescere ex se. & dico, v. g. quòd, si aliquis est cã suppsius in ambulatione, est ẽt ca suppsius in dimittendo sui ambulationem. & ideo, si ascensus ad superius est ex ipso igne, manifestum est quòd descensus ignis etiã ad inferius est ex ipso igne. & dicere ẽt quòd res, quæ mouentur ex se, vno motu tantum mouentur, non est de ratione, si mouent se.

M (margin)

Idest

A Idest in corporibus aūt simplici-
29 bus nō apparet ipsa moueri à motore alio moto, sicut apparet hoc in eis, q̄ mouent̃ ab extrinseco. D.d.dicere.n.&c.i. & non possumus ēt dicere in eis, quę mouent̃ à principio ĩ eis addito ei, q̄d mouet̃ ex eis absq; eo ꝙ indigeāt cā extrinseca, sicut dicimus in eis, q̄ mouent̃ ex se, ꝙ mouent̃ à principio in eis sine indigentia causę extrinsecę: sicut est dispō in habentibus aīas. hoc.n.impossibile est. D.incœpit declarare q̄uo ē impossibile, & d. q̄m hoc nō est, nisi in aīalibus, s. quę mouentur à prin-
B cipio in eis sine indigentia causę extrinsecæ. D.dedit rōnē super hoc, & d. Et, si ita esset, &c.i.v.g. si ignis eēt cā in se, p quā posset moueri sine indigentia cāę extrinsecæ, tunc p istā causam posset quiescere sine indigentia cāę extrinsecę. Res.n.in qua est cā, qua pōt moueri sine indigentia causę extrinsecę, sicut aīal, ĩ quo ē aīa, p illā pōt quiescere. D.d. & dicere ēt, &c.i. & dicere in eo, q̄d mouetur p principiū in eo sine indigētia alicuius extrinseci, q̄d mouetur vno motu, nō est ſm rōnem. principia enim, quæ sunt huiusmodi,
C ĩnata sunt mouere motib' diuersis.

Aīalia nō indigēt in principio sui motus cā extrinseca, sicut ĩ aīata. Idē sup.c.27.

Amplius q̄uo continget cōtinuū aliq̄d & cōpositū, ipsum seipsum mouere? Quaten' enim vnum, & cōtinuū, nō tactu, eatenus impassibile est. sed quatenus separatū est, eatenus hoc q̄dē aptū natura est facere, illud vero pati. Neq; ergo horū vllū ipsum seipsum mouet (consita .n. sunt) neq; aliud continuū vllū: sed necesse est diuidi mouēs in vnoquoq; ab eo, q̄d mouet̃: vt in inanimatis videmus, cum aliquod animatorū mouet illa. D

Et etiā q̄uo est possibile vt aliquid continuum naturaliter conuenientium moueat seipsum? Secundum.n. quòd est vnum, continuum, nō cōtiguū, est irreceptibile passionū. & secundum quòd est segregatū, erit tale, quòd quiddam eius est innatum recipere, et quiddam agere. Nullum igitur istorū mouet seipsum, cum sit conueniēs, neq; aliquid omnino cōtinuum: sed E
necesse est vt motor in quolibet eorum sit distinctus à moto: sicut videmus in carentibus anima, quando mouerit illa aliquod habētium animas.

Cum declarauit ꝙ illa, q̄ mouen- 30
tur naturaliter, nō mouent̃ p principiū in eis, quia nō mouent̃ ex se, induxit ēt secundā declarationē, p quā declarat ꝙ illa ēt nō mouent̃ p principiū in eis. Et abbreuiatio ei'. q̄d dicit, est. Et, quia illa, q̄ mouentur p principia in eis, necesse est vt diuidant̃ ſm definitionē in moto- F
rē, & motū, & vt non sint idē ſm definitionē, & essentiā: motor.n. debet eē distinctus à moto, aut ſm definitionē, & esse insimul, sicut illa, q̄ mouent̃ ab extrinseco: aut ſm definitionē tm̄, sicut est dispō in habentibus aīas. Anima.n. quę est motor in eis, distinguit̃ à corpore, q̄d ē motum ſm definitionē: licet nō distinguat̃ ſm eē, s. ꝙ impossibile est aīam eē sine corpore, nisi ęquiuoce. Et, quia corpora simplicia sunt vna ſm definitionē, & nullū eorū pōt diuidi ĩ motorē,

G motorẽ, & motũ: necesse est vt non sint mota ex se, nisi eẽt posse vt motor esset ipsum motũ. Si igitur aliquis dixerit q̃ sunt corpora simplicia cõposita ex materia, & forma, quorũ vtrũq; est distinctũ fm definitionẽ à reliquo, dicemus ad hoc, q̃ prima materia nõ est existens in actu: & illud, qđ mouetur ex se, debet diuidi in motorem, & motũ in actu. a quĩ illud, qđ est in potentia, neq; mouet, neq, mouet. Si igit̃ lapis. v. g. moueretur ex se, cõtingeret vt esset mouens, & motũ eodẽ mõ b fm formã: quĩ nõ est existens in actu, nisi fm formã. qđ est impossẽ. D. d. & ẽt qũo est posse, &c. intendit p cõtinuũ illud, qđ est vnũ non per cõtiguitatẽ: & intendit p cõueniẽs illud, qđ est cõsimiliũ partiũ, cuius definitio partis, & totius est vna, s. illud, qđ nõ est diuersę substantię. D. d. Secundũ igit̃ q̃ est continuũ, &c. i. q̃ res continuę, fm q̃ sunt continuę, nõ contiguę, impossẽ est vt recipiant passionẽ, i. motũ ex se: cũ non diuidant̃ ĩ motorẽ & motũ: nisi essent cõtinuę copulatę fm contiguitatẽ. c Et d. hoc. qa illud, qđ mouet̃ ex se, aut erit diuisibile fm definitionẽ in motorẽ, & motũ, aut erit diuisibile ĩ partes fm cõtiguitatẽ: sicut qđ cõgregatur ex aliquibus, qđ est cõtinuũ fm cõtiguitatẽ. Oẽ igitur, qđ mouet̃ ex se, aut erit distinctũ, aut diuisibile fm definitionem, aut fm quantitatẽ, i. partes. &, cum corpora simplicia nõ diuidant̃ altero modorũ istorum, sequit̃ q̃ nõ moueant̃ ex se oĩno. D. d. & fm q̃ est segregatũ, &c. i. illa aũt, q̃ diuidunt̃ aut fm definitionẽ, aut fm quantitatem, posse est vt diuidant̃ in motorem, & in recipientem motum. Et, K cum posuit q̃ res continuę consimiles impossibile est vt moueantur ex se: nihil enim qđ mouetur per illud, per qđ mouetur res, mouet se, nisi fm illud, qđ est nõ cõsimilis, s. fm q̃ diuidunt̃ in motorẽ, & motũ, dicit: Nullũ igitur istorũ, &c. & ista est conclusio, quã intẽdit per hunc sermonẽ. Et iste sermo sic cõponitur. Corpora naturalia sunt consimiliũ partiũ simplicium: & illa, q̃ sunt cõsimiliũ partiũ simpliciũ, impossibile est vt moueãt se: ergo corpora naturalia nõ mouent se. Et, cũ dedit conclusionẽ, induxit terminũ mediũ istius cõclusionis, & d. cum L sit conueniens, &c. i. cũ ista sint cõuenientia, & nullũ cõueniẽs mouet se. Et quasi incœpit primo, & verificauit maiorẽ propositionẽ, s. q̃ impossibile est vt aliqđ moueat se, fm q̃ est vnũ continuũ, sed fm q̃ est segregatũ discretũ. D. induxit conclusionẽ, & post induxit syllm, s. vtrãq; propõnẽ minorẽ, & maiorẽ, cũ d. cũ sit conueniens, & nullũ aliqđ, fm q̃ est cõtinuũ, mouet se, i. cũ corpora naturalia sint continua, & nullum vnũ cõtinuũ mouet se. Et, cũ declarauit q̃ non mouent̃ ex se, incœpit declarare q̃ necesse est vt moueant̃ ex alijs, & d. sed necesse ẽ, &c. i. &, cũ sit declaratũ q̃ nõ mouent̃ ex se, sequitur necessario vt moueantur ex M alijs extrinsecis. Et hoc intendebat, cum dixit: & motor in quolibet eorum sit distinctus à moto in quolibet eorum. Deinde dedit exemplũ in hoc, & dixit: sicut inuenimus in carentibus anima, &cę. idest quòd motor in eis est necessario extrinsecus, sicut motus lapidis ad superius ab homine.

Sed

Obiectio.

Solu. Ex hoc vĩ velle q̃ n̄ sint p̃tes forę substa- H les ĩ simplicib⁹. Con siste. 4. cœ. c. 22. Et. 4 ph. 71. Vide cõt. 21.

a Qđ ẽ in p̃ña neq; mouet̃, neq; mouet. Idẽ. 5. ph. cõ. 8.

b Habetur p̃ine õuenienti hic simplicia eẽ mouentia, & mo- I ta fm formã. Sꝫ vidẽtur oppositũ. 4. cœ. c. 22.

c Qđ mouet̃ ex se, aut ẽ diuisibile in motorẽ, & motũ fm definitionẽ, aut ĩ p̃tes fm cõtiguitatem.

Nullũ cõtinuũ, fm q̃ ẽ cõtinuũ, mouet se. Idẽ 1. de Gen. t. c. 68. & 4. ph. te. c. 45.

A Sed accidit & hæc ab aliquo semp moueri. fiet aũt vtiq; manifestũ diuidentibus causas. Est aũt & in mouẽtibus accipere q̃ dicta sunt. Alia.n. præter naturã ipsorũ motiua sunt, vt vectis nõ natura ponderis motiuus ẽ: Alia vero natura, vt actu calidum motiuũ est calidi potẽtia. similiter aũt & in alijs hmõi. Et mobile quoq; similiter natura, qđ est potentia quale, aut quantũ, aut vbi, cũ habeat prĩcipiũ tale in seipso, & nõ ſm accidẽs. B erit.n. idẽ, & quantũ, & quale, sed alterũ alteri accidit, & nõ secundum se inest. Ignis itaq;, & terra mouentur ab alio, violentia quidem, cum prẹter naturã, natura autem, cum ad suos ipsorum actus potentia existunt.

Sed sequitur in istis, si mouentur naturaliter, vt semper moueãtur ab alio. & hoc apparet diuidendo causas. Et debemus accipere in motoribus ẽt illas intentiões, quas diximus Quemadmodum.n. C *quedã sunt mota extra naturam, v.g. quoniã sagittam manganella mouere lapidẽ non est naturale: Et quædam naturaliter, v.g. quòd calidũ in actu mouet calidũ in potentia. & secundum hunc modum est dispositio de alijs similibus. Et similiter ẽt illud, quod mouetur naturaliter, est illud, quod est in potentia quale, aut quantum, aut vbi, cum principiũ, quod est tale,* D *fuerit in eo non accidentaliter. idẽ .n. est quale, & quantũ, sed alterũ eorum est in altero per accidẽs, nõ per se. Ignis igitur, & terra mouentur ex alio, aut violente, quando mouentur extra naturam, aut naturaliter, quando mouentur ad suas actiões, quas habẽt ĩ potẽtia.*

Cum declarauit φ illa, q̃ mouentur naturaliter, q̃ sunt carentia animabus, s. corpora simplicia nõ mouentur ex se, fuit necesse vt mouerentur ex aliquo extrinseco. omne .n. motũ ab aliquo, necesse est aut vt motor sit in eo: & tunc erit motũ ex se: aut extra illud. Et forte hoc nõ sequit, nisi cũ declarabitur φ oẽ motũ habet motorẽ: & φ nihil mouet se ita, φ motor sit ipsum motũ. Cũ igitur declarauit, sicut diximus, φ illa, quę mouẽtur naturaliter, & carent aĩabus, non mouent ex se, dixit: Sed sequitur in istis, &c. i. & sequit ex sermone pdicto vt nõ moueant nisi ab aliquo extrinsecó, cũ nõ moueant à prĩcipio in eis. D. incœpit declarare hoc alio mõ, & d. & hoc apparet diuidendo causas, &c. i. & apparet ẽt φ ista, quæ mouentur naturaliter, & nõ aĩata, sunt mota naturaliter ab aliquo extrinseco, diuidẽdo causas in suas primas spẽcies. deinde accipiemus similia illis in motoribus. mouentia.n. sunt vnus modorũ causarum. Et intendebat φ, quia causę diuiduntur primo in duas partes, quarũ vna est vt sint causæ ſm violentiã, secunda vt sint causę ſm naturã, necesse est vt mouentia diuidant in has duas partes. Et hoc intendebat, cũ d. Et debemus accipere, &c. i. & debemus di-

uidere

G uidere. ēt mouētia in istos duos modos, ĩ quos diuisimus causas ſm naturá, & extra naturam. D.d. quéadmodum. n. quędá mouentur extra naturá, &c. & hoc intellectū est per se. D.d. & quædam naturaliter, &c. i. & quædam mouētia mouent per suá naturá: sicut calidum in actu, qđ habet naturá mouendi illud, qđ est calidum in potentia, vt fiat calidum in actu. D.d. & ſm hunc modum, &cę. i. & aliç virtutes actiuæ, q̄ habent naturam facere ea, q̄ sunt in potentia, sibi similia in actu. Et, cum d. motoré ſm naturá, incœpit

H dicere de moto ſm naturá, & d. Et similiter, ēt &c. i. & quéadmodū illa, q̄ mouent̄ naturaliter sunt illa, ĩ q̄bus natura ē mouere aliquid, & ad aliqd, donec faciat illud in actu, ita ēt illud, qđ mouetur naturaliter, qđ est in potétia, aliqua intentio p̄dicamentorū decé, v.g. vt sit in potétia quale, aut quantū, aut vbi. Et, cū oē, qđ est in potentia motū, est illud, ĩ cuius natura est recipere aliqđ p̄dicamentorū decé, sequitur ꝙ motor naturaliter sit omne, qđ pōt mouere illud, qđ est in potentia aliqđ p̄dicamentorū decé, vt faciat illud p̄di-

I camentum in actu. Et iō d. necesse est esse in hoc, ꝙ motū naturaliter sit hoc, ꝙ principiū mouēs sit. & dicit, cum habeat principiū, &c & dicit hoc, qñ res mouetur ab aliquo essentialiter. Cum igitur mouetur ab aliquo essentialiter, tunc mouetur ab eo per suá naturá: &, cū mouetur accidétaliter, nō mouetur ab eo p suá naturá. D. declarauit hoc, & d. idem. n. est quale, & quantū. i. & exemplū eius, qđ mouetur p accidens est, vt aliquis motor moueat aliquid, qđ est in potentia, v.g. quale. &, cū facit ipsum quale in actu,

K sequitur illud habere quantum, qđ prius non habebat. v.g. ꝙ, qñ aqua mouet aerem ad frigus, sequit̄ illud minor quantitas. & similiter ēt forte mouet̄ aliquid in quantitate eēntialiter, & sequit̄ illud qualitas p accidés, v.g. ex quo nutrit̄ aīal. a multotiens. n. sequitur quantitaté in eo aliqua qualitas. & d. idem n. fit quale, & quantū. i. ab eodé motore. Et, cum ita sit, necesse ē vt alterū sit ab eo essentialiter, & alterū accidentaliter, s. ꝙ, si quantitas fuerit ab eo essentialiter, qualitas erit accidétaliter, & econuerso. & ideo d. sed alte-

L rum eorū est in altero p accidens. i. sed alterū eorum sequitur necessario vt inueniat̄ ab illo agente vno p accidés. b vnū. n. agens non hēt naturá largiendi, nisi vnū tm̄. Et, cū declarauit ꝙ omne, qđ in quolibet p̄dicamento, mouetur naturaliter ab eius motore extrinseco naturaliter, cū fuerit in sua potentia vt moueatur naturaliter ad illud, v.g. ad quale, & quantum, & vbi, & posuit ꝙ illud, quod mouetur accidentaliter, & violenter, est illud, quod mouetur ecōtrario illi, quod in sua po-

M tentia est vt moueatur, & similiter ē de illo, qđ mouet, cōclusit ex hoc ꝙ terra, & ignis, & alia corpora simplicia habent istos duos modos vt moueant, & moueantur. habent. n. virtutem naturalem, & violentam, s. accidentalem. Et dixit: Ignis igitur, & terra, &c. i. ꝙ ista mouentur violente, quando mouentur per virtutem violentam, quæ est in eis: & mouentur naturaliter, quando mouentur ab eo, quod generat ipsa. Et intédebat declarare ex hoc sermone, ꝙ motus corporum naturalium in

a Aliqđ qñ q̄ p se mouet̄ adquátitaté, & p accńs ad qualitaté, & ecōtra.

b Vnū agés ñ hēt nām largédi nisi vnū tm̄. idé. 1. d Gene. t. c. 56. & 1. cœ. c. 8. Vidē ītr. hic. cō. 51. p intellectiōe hui9

Documentum. Mot9 corporum naturalium

A in loco est in rei veritate ab eo, qd generat ipsa, sicut alia accidentia, q̃ inueniuntur generari in re ꝑ generationẽ ipsius: & ꝙ ista sunt magis digniora esse de numero eorũ, quæ mouenť ab extrinseco, q̃ de numero eorũ, quę mouenť ꝑ principiũ in eis: & ꝙ nulla est cõtradictio in eis in ponẽdo illa moueri naturaliter, & ex extrinseco: cũ plura generabiliũ naturaliũ generenť naturaliter ex extrinseco. Et, cum declarauit in istis ꝙ necesse est, vt numerẽtur in eis, quę mouenť ex extrinseco, & iã posuit ea moueri naturaliter, decla B rauit ſm quot modos dr̃ in eis moueri naturaliter, cum eo, quod mouetur ex extrinseco: cum apparet ĩ primo aspectu ꝙ omne motum ex extrinseco mouetur violente.

in loco ẽ ab eo, ꝙ generat ipsa, sicuti ẽ de alijs accidẽtib⁹. ꝓ hoc vid 28. tertij de cœlo.

Qm̃ aũt, qd potẽtia est, multipliciter dicitur, hæc causa est, vt non sit manifestũ à quo hæc moueanť. vt ignis, sursum, et terra deorsum. Est aũt potẽtia aliter sciẽs qui discit, & qui habet iã, & non contẽplať. semꝑ autẽ, cũ simul actiuũ, & passiuũ sint, fit aliqñ actu, qd est potẽtia, vt C ipsum discens. & ex eo, qd potẽtia est, alterũ fit potẽtia. qui.n. habet sciam, non aũt contẽplatur, potẽtia est sciens quodãmodo, sed ñ vt et antea q̃ȝ disceret. cũ aũt sic se habet, si aliquid nõ prohibeat, operať, & cõtẽplať, aut erit in cõtradictiõe, & ignorantia. Similiter aũt hæc se habent & in physicis. frigidũ.n. potẽtia calidũ est. cũ aũt fuerit mutatũ, iam ignis est: vrit aũt, nisi qd prohibeat, & ĩpediat, similiter aũt se habet & circa graue, & leue. leue.n. fit ex graui, vt ex aqua aer. hoc.n. potentia primũ, & iã leue est, & operabitur confestim, nisi quid prohibeat. D actus aũt ipsi⁹ leuis est alicubi esse, & sursum prohibetur aũt, cũ in contrario loco est. & hoc similiter sese habet & in quãto, & in quali. Attamen quæritur hoc, quare ad suũ locũ mouenť leuia, & grauia. Causa autẽ est, quia apta natura sunt aliquo. et hoc inest ipsi graui, & leui esse, hoc quidẽ ipso sursum, illud autẽ ipso deorsum determinatũ. E Potentia aũt est & leue, & graue multipliciter, sicut dictum est. cũ.n. est aqua potẽtia quodãmodo est leue: &, cũ aer ẽ, adhuc potẽtia est. contingit.n. impeditũ, & nõ sursum esse. sed, si auferatur impediẽs, agit, et semꝑ superius fit. Siſr aũt & quale, vt actu sit, mutatur. illico.n. cõtẽplať sciẽs, nisi aliqd ꝓhibeat. et ipsum quantũ extẽditur, nisi qd prohibeat. Qui aũt id, qd sustinet, et ꝓhibet, mouit, ẽ vt moueat, ẽ vero vt nõ: vt qui columnã diuulsit, aut qui lapidẽ remouit à vase in aqua. ſm accidens .n. mouet: sicut reflexa sphæra nõ à pariete mota est, sed à ꝓijciẽte. Qd igiť nihil horũ ipsum mouet seipsum manifestũ ẽ, sed motus habet principiũ, nõ mouẽdi, neqȝ faciendi, sed patiẽdi. F

Et, quia illud, quod est in potentia, dicitur multis modis, hæc fuit

G eã ut illud, ex quo mouentur ista, et similia, est non manifestũ. v.g. quòd ignis mouetur ad superius, et terra ad inferius. Et addiscens est in potentia sciens alio mõ ab eo, secundum quem illud, quod habet sciam, sed non scit est sciens in potẽtia. et illud, quod est in potẽtia, forte erit ĩ actu, quãdo fuerit semper cõgregatũ agẽs, et recipiẽs. v. g. quòd addiscens fit sciens ab eo, cuius scia in potentia erat aliud in

H potẽtia. quod. n. habet sciã, sed non scit, est sciens ĩ potẽtia quoquo mõ. sed iste modus potentiæ nõ est ille modus, in quo erat prius, antequã addisceret. cũ igitur fuerit in hac dispõne, aget suã actionẽ, & sciet tunc, nisi aliquid impediat. &, si non, contingeret ut esset in opposito scientiæ, scilicet ignorantiæ. Et secundum hunc modum currit dispositio de rebus naturalibus etiã. frigidum. n. est in potentia calidũ.

I &, cum fuerit transmutatum, erit tunc ignis, & comburet, nisi aliquid impediat. & similiter est de graui, & leui ẽt. quandoq;. n. ex graui generatur leue, v.g. ex aqua aer, primo. n. erat tale in potentia, & tunc fiet leue, & faciet statim suam actionem, nisi aliquid impediat. actio. n. leuis est ut sit in aliquo ubi, & superius. impedimentum autem accidit ei, quando fuerit in contrario loci eius. et secundum hoc est cursus in quantitate

K etiam, & in qualitate. Quamuis hoc debet quæri, s. quare leuia mouentur ad unum locum, & similiter grauia. Et causa ĩ hoc est, quia sunt nata ut sint in aliquo ubi. & essentia grauis, & leuis est ista, illud ubitari inferius & istud superius. Sed leue, & graue in potentia sunt multis modis, sicut diximus. aqua. n. dum est aqua, est in potentia leuis quoquo modo: &, cũ

L fuerit aer, possibile est ut impediatur, quin sit superius. sed, si illud ĩpedimentum aufertur, statim aget suã actionem, & erit semper superius. et secundũ hunc modum transmutatur quale etiã ad illud, quod est in actu. sciẽs. n. statĩ sciet, nisi impediatur: & ipsum ẽt quãtũ extenditur, si nihil sit, quod impediat. Illud autẽ, quod aufert impedimẽtum, quoquo mõ est motor, et quoquo modo nõ est motor. v.g.

M quòd, si aliquis homo auferat colũnam sustinentem pondus, aut auferat lapidem positum super utrẽ in aqua, tunc mouebit ista, sed per accidens: quemadmodum pila, q̃ à pariete reflectitur, non mouetur à pariete, sed à proyciente. Declaratum est igitur quòd nullum istorum mouet se ita, quòd in eo sit principium motus, ut moueat, aut ut agat, sed ut recipiat actionem.

A 32 Cũ declarauit φ lapis, & vr̄ corpora naturalia simplicia nõ mouẽtur ex se, cũ nõ diuidant̃ in motorẽ, & motũ, & φ pp̄ hoc necesse est vt motor eorũ sit extrinsecus, & declarauit φ motor eorũ est extrinsecus, cũ hoc φ sunt mota naturaliter, & φ hoc in eis est p̄ potentiã naturalẽ, q̃ est ĩ eis vt moueant̃ ad sua loca propria, sicut potentia existẽs in re generata in substantia ad recipiẽda alia p̄dicamẽta, s. φ motor in eis ẽ naturalis, & extrinsecus, & φ hoc, φ mouent̃ in loco, prouenit eis à generãte, sicut prouenit qualitas propria, & alia accidẽtia,

B vult declarare φ latentia motoris istorũ est essentialiter, pp̄ mixtionem potentię, quã habet accidentaliter cũ potentia, quã habet essentialiter. & iō habet duos motores, motorẽ accidentaliter, & motorẽ essentialiter. & iō motor, qui est essentialiter, admiscetur cũ eo, qui est accidentaliter, ita, φ existimat̃ φ ista mouẽt se. & hoc intendit declarare in hoc cap. Et d. Et, quia illud, qđ est in potẽtia, &c. i. & nõ est manifestũ illud mouẽs, ex quo mouent̃ essentialiter corpora simplicia. quia potentia ad motum

C dr̃ duobus modis. Quorũ vnus est de potẽtia essentiali, quę est materia, ex qua generata sunt, & ẽ naturalis. Alius aũt est de potẽtia violẽta, q̃ est accidẽtalis. Deinde dedit exẽplũ, & d. & potentia violẽta, &c. v. g. φ ignis mouet̃, &c. i. & exẽplũ potentiæ essentialis, quæ nõ exit in actũ, nisi à motore essentialiter, est potẽtia, q̃ est in igne vt moueat̃ ad inferius, cum reuertitur terra: & potẽtia, quę est in terra, vt fit ignis, & vt moueatur ad superius, q̃ est similis potentię, quę est in addiscẽte, vt fit sciẽs. Exemplũ vero potẽtię, quę

D est accidẽtaliter, est potẽtia, quę est in ipso igne, qñ impedit̃ à motu ad superius: & potẽtia, q̃ est in ipsa terra, vt moueat̃ ad inferius, qñ impeditur. & ista potẽtia est similis potẽtię, q̃ est in sciente, qñ nõ scit. i. non vtit̃ sua sciã, & est violenta. Et, quia altera istarũ est essentialis, & altera accidẽtalis, assimilauit essentialem potentię, q̃ est in addiscente, vt fiat sciens: & potẽtiã accidẽtalẽ ei, quæ est in sciente, qñ nõ vtit̃ sciã, pp̄ aliqđ impedimẽtũ. Et hoc intẽdebat, cum d. Et addiscens est in potẽtia, &c. i. & addiscẽs, anteq̃ addiscat, dr̃

E esse sciẽs in potẽtia alio mõ ab eo, quo dr̃ ĩ eo, qđ habet sciãm in tp̄e, quo nõ vtit̃ sua sciã, qđ ipsũ ẽ sciẽs in potentia. prĩa. n. est de genere potentię essentialis, scđa vero de genere potẽtię accidẽtalis. & iō potentia essentialis indiget in hoc, φ exeat ĩ actũ, agente essentialiter. scđa autẽ nõ indiget agente in hoc, φ exeat ĩ actũ, nisi p̄ accidẽs. qm̃ nõ est in potẽtia, nisi pp̄ impediens, aut pp̄ defectum subiecti, in quo agit. v. g. qm̃ ignis est comburens in potẽtia, qñ nõ inuenit materiã, quã cõburat. cũ

F igit̃ inuenit materiã, quã cõburat, tunc fit cõburens in actu sine indigentia motoris extrinseci. & similiter ignis habet duas potentias, potẽtiã essentialẽ, & est potẽtia, q̃ est in corpore, ex quo generat̃, & potẽtiã accidentalem, & est potẽtia, q̃ est in igne, qñ impedit̃: & ista, s̃m φ est accidẽtalis, indiget motore accidẽtali, econtrario primę potẽtię. Et, cũ ita sit, quæstio igit̃ dicens, vtrũ ista corpora simplicia moueant̃ in loco à motore extrĩseco, aut ex se, distinguendũ est in r̃nsione ad illã. Qm̃

G motus, qui ẽ ĩ potẽtia vera naturali: & ẽ potẽtia, q̃ est in re, ex qua generatᷓ corpus simplex, in quo ĩuenitᷓ motus, necessario ĩdiget motore essentialiter: & est illud, qđ est extrinsecũ, s. generãs. generãs. n. ẽ illud, qđ dat corpi simplici generato formã suã, & oĩa accidentia contingentia formę: quorũ vnũ est motus in loco. & iõ, cum forma fuerit cõpleta ĩ eo, cõplebitᷓ vbi suũ debitũ, & alia accidẽtia, nisi aliquid impediat. Potẽtia vero ad motũ, quæ accidit inueniri in corpore simplici, qñ impeditᷓ in tpe suę generatiõis, quin moueatᷓ ad suũ locũ naturalem ab aliquo impedimẽto, qñ generatᷓ in loco extraneo, aut qñ exit à suo loco

Generans ẽ illđ, qđ dat corpi simplici gñato suã formã, & oĩa accñtia cõtigẽtia formæ, quorum vnũ ẽ motus ĩ loco. Idẽ.ĩ.c. 31 & ꝓ hoc vidẽ. 3. cõe. 28.

H naturali ab aliquo extrahẽte, nõ indiget in hoc, ꝙ exeat in actũ, motore extrinseco essentialiter, cũ sit potẽtia accidẽtalis. Et, cũ ita sit: & illud, qđ mouetᷓ essentialiter, ẽ illud, in quo est potentia vera ad motũ, s. potẽtia receptionis motus: tunc illud, qđ mouetᷓ ĩ rei veritate hoc motu, est materia, ex qua generatᷓ corpus simplex. v. g. ꝙ aer, qui est in potẽtia ignis, & superius, est illud, qđ mouetᷓ in rei veritate eẽntialiter ad

I superius, qñ fit ignis. Et, cũ distinxit potentiã accidentalẽ à potentia essentiali, incœpit proprie dicere potẽtiã essentialẽ, & d. & illud, qđ est in potẽtia, forte erit in actu, &c. i. & ꝓpriũ est potẽtię essentialiter, vt non fiat ĩ actu, nisi pp motorẽ essentialẽ, & ꝙ nõ venit ad actũ, nisi qñ cõgregantᷓ duo, s. recipiens, & agẽs, ecõtrario potẽtię accidẽtali, q̃ nõ indiget ad hoc, ꝙ exeat ad actũ, motore extrinseco, nisi ꝑ accidẽs, & ẽ recessus ĩpedimẽti. Et d. forte. qm̃ q̃nq; congregatᷓ agens, & recipiẽs, & nullus fit motus. D. dedit exẽplũ potẽtiæ essentialis naturalis, & d. v. g. ꝙ

K addiscẽs fit sciens. i. ab eo, qđ est in potẽtia vera, facit ipsum scientẽ in rei veritate. D. d. illud. n. qđ habet sciam, &c. i. ille. n. qui est sciens, qñ nõ vtitᷓ sua scĩa, dr̃ esse sciens in potẽtia, alio mõ ab eo, quo dr̃ in addiscente eẽ sciens in potẽtia anteq̃ addiscat, s. qm̃ illa est potẽtia accidẽtalis, & ista est potẽtia eẽntialis. D. d. cũ igitur fuerit talis dispõnis, &c. i. & qñ sciens fuerit sciens in actu, tũc nõ indiget ĩ sua actiõe motore extrinseco in actu, sed aget sua actione, nisi aliqđ impediat. Et, si aliquis

Vide cõm̃ se. 2. đ aĩa. t. cõ. 5. de actu. &. t. c. 10. đ potẽtia dupli ci.

L diceret ꝙ, si sciẽs, qñ ñ vtitᷓ sua scĩa, est sciens in potentia eo mõ, quo dicimus in addiscẽte esse sciens in potẽtia, cõtingeret vt sciẽs, qñ nõ vtitᷓ sua scĩa, eẽt ignorãs, sicut addiscẽs, qui est sciens in potẽtia. & hoc intẽdebat, cũ d. &, si nõ, cõtingeret, &c. Et, cũ declarauit ꝙ potẽtia dr̃ duobus modis, s. de potẽtia accidentali, & essentiali, & ꝙ accidẽtalis nõ indiget motore extrinseco, nisi ꝑ accidẽs, incœpit notificare ꝙ potẽtia, q̃ existit ĩ lapide ad inferius, ẽ de hoc genere, s. accidẽtalis. &, cũ ita sit, tũc ista nõ mouetᷓ ex se, s. eẽntialiter. Et

M d. Et fm̃ hũc modũ, &c. i. & fm̃ modũ duarũ potentiarũ, q̃ existunt in addiscente, & sciente, inueniuntᷓ istę duę potentię. in corporibus simplicibus naturalibus ẽt. Quemadmodum. n. discẽs est sciens in potẽtia, &, cũ fuerit sciens in actu, operabitur sua scĩa, nisi aliquid impediat, similiter corp⁹, qđ est ĩ potẽtia ignis, aut calidũ, aut motum ad superius, cum fiet ignis in actu, fiet superius in actu, nisi aliquid impediat. D. d. & sĩlr est de graui, & leui, s. ꝙ potentia

A tia in eis dr̃ duobus modis dictis in addiſcente,& ſciente. & ꝙ illud, ex quo generatur graue,& leue, eſt po tẽtia grauis,& leuis in rei veritate.& cũ exiuerit de potẽtia in actum erit leue in actu, aut graue in actu, niſi aliquid impediat.Et hoc intẽdebat, cũ d.qñq;.n.generat̃ ex graui, &c. & potentia vera,q̃ eſt actio leuis, ſ. motus ad ſupius,ẽ in graui in actu, qđ eſt leue in poſſe.Et intendit ꝑ to tũ hoc ꝙ, cũ potentia vera, q̃ eſt ad motũ iſtorũ corporũ, fuerit in eo, ex quo generãtur: & iſta potentia nõ exit in actũ,niſi à generante, & B agente graue,aut leue: neceſſe ẽ vt motor iſtorũ corporũ ſimplicium, ſ.grauis,aut leuis ſit generans,nõ ꝙ mouetur ex ſe. D.d.impedimentũ autẽ accidit ei, &c.i.& graui,& leui accidit vt impediant̃ ab vbi, qđ deberẽt habere à generãte ea, eo mõ, ſm quem habet alia accidentia,qñ generatum fuerit in loco extraneo, & impedit̃ illic aliquo impedimento. Et hoc intendebat,cum d.& ſm hunc modũ eſt de quanto,& quali. i.quemadmodũ potẽtia,quæ eſt ad quantũ, & quale quæ ſunt propria generato,eſt in materia, ex qua ge- C neratur,ita ẽ de vbi proprio.& quẽadmodum quantũ & quale exeunt de potentia in actũ à generante, ita eſt de vbi, qñ generatum fuerit nõ in ſuo loco naturali. D.d. Quãuis hoc, &c.i.& cũ fuerit dictũ ꝙ mot⁹ ad ſuperius corporis leuis,& corporis grauis ad inferius fuerit a generante,quęrendũ eſt ab aliquo, quare motus leuis eſt ad cõtrariã partẽ ei,ad quam mouet̃ graue, & quare oẽs partes grauis mouent̃ ad eundẽ locũ,& ſimiliter oẽs partes leuis. Dicendũ eſt ad hoc ꝙ hoc ſit in eis na

Documẽtum.

turaliter,& perſcrutatur de hoc ĩ libro.ij.Cœli,& mundi. Et,cũ oppoſita fuit ei hęc quęſtio, dedit rñſionẽ ad illã,ſm ꝙ pertinet ad hũc locũ, & d. Et cã in hoc eſt, &c.i.& cauſa in hoc,ꝙ mouent̃ ad loca oppoſita, ſ.graue, & leue, ẽ quia ſunt nata vt ſint in locis proprijs, ſ. ꝙ eſſe eorũ non cõpletur, niſi eẽndo in illis locis,ſicut cõplent̃ alia accidentia, & propria ſequẽtia ſubſtãtiã vniuſcuiuſq; eorũ.Et ideo d.& eſſentia grauis,& leuis eſt iſta, ſ.ꝙ eſſentia grauis,& leuis facit vt leue vbitet̃ ſuperius & graue inferi⁹.& hęc vbitatio aut collocat̃ in definitiõe grauis, & leuis,aut eſt actio intẽtionis,q̃ collocat̃ in definitiõe eorũ.leue.n.& graue deſcribunt̃ per hãc actionem. & hoc declarabitur ẽt in Cœlo & mũdo.Et,cũ compleuit oĩa iſta, reuerſus eſt ad faciendũ rememorationẽ de prędictis,& d.Sed leue,& graue ĩ potẽtia ſunt multis modis, ſicut diximus .i. qm̃ dicunt̃ per potentiam naturalẽ paſſiuã,& violentã, q̃ erit, qñ impeditur ab aliquo. D.d.aqua .n.&c.i.aqua.n.dum eſt aqua,eſt in potentia naturali leuis, &, cũ fuerit aer erit leuis in actu, niſi aliqđ ĩpediat,ita,ꝙ non agat actionẽ leuis,& ſic inuenietur in ea potẽtia violẽta. & iſta,ſicut diximus, diſtinguunt̃ à vera potentia: qm̃ iſta eſt violẽta,& illa naturalis. D.d. & ſm hunc modũ,&c.i.& illud,qđ eſt ĩ potẽtia aliqđ quale, cũ tranſmutatũ fuerit de potentia in actum,tunc illud quale aget ſuã actionẽ, niſi aliquid impediat.ſicut addiſcẽs, qñ fuerit ſciens in actu.aget.n.actionẽ ſcientis, niſi aliquid impediat.& ſimiliter aqua, cum fuerit aer, aget actionem aeris, niſi aliquid impediat,i.vbitabi-

D T.cõ. 26. verſ⁹ finẽ.

Hęc vbitatio,aut collocat̃ ĩ definitiõne grauis, & leuis,aut eſt actio intẽtiõis,q̃ collocat̃ ĩ definitiõe illorũ. Vid 4.cœ. cõ. 26.

E

F

G tur superius. D.d. Illud autē, qđ aufert impedimentū, &c.i. & intendit ꝙ istud est mouēs per accidēs non essentialiter. D. dedit exemplū, & d. v.g. si aliquis hō, &c.i. v g. si aliquis hō aufert columnā sustentantē pōdus, tunc ille hō mouebit illud pondus ad inferius, & cadet illud pōderosum ad inferius ꝑ accidēs. & simr, qñ aufert lapidem positum sup vtrē inflatum, ille homo dr̄ mouere illū vtrem per accidēs. & dr̄ mouere per accidens, quia ista potētia est violēta, s. potētia impedita. D.d. quemadmodum pila, &c.i. quēadmodū, qñ
H proijciens proiecit pilam ad parietē, & reflectitur ab eo, non dr̄ ꝙ paries mouet illā illo motu reflexo ꝑ se, sed proijciens: & paries, si dicatur mouere, dr̄ per accidēs. & ita dicit̃ illud, qđ aufert impedimentū, mouere lapidē ꝑ accidēs: & qđ generat ipsum, mouere ipsum eēntialiter. Et, cū cōpleuit hāc declarationē, fecit rememorationē de hoc, & d. Declaratū est igitur, &c.i. declaratū ē igit̃ ꝙ nullū corporū simpliciū naturaliū, s. ꝙ terrę, & ignis & cęterorū mouet se, pp hoc, ꝙ in eo est principiū, quo moueat se, & hoc essentialiter,
I nō accidentaliter, sed in eo est essentialiter principium receptionis, vt moueatur ab extrinseco, non principium actionis, nisi per accidens.

Si igitur omnia, q̃ mouētur, aut natura mouent̃, aut p̄ter naturā, & violentia: &, q̃ vi & pręter naturā omnia à quodam, & ab alio: eorū aūt, q̃ natura rursus, & quæ à seipsis mouentur, ab aliquo mouent̃, & q̃ nō à seipsis, vt grauia, & leuia (aut.n. ab eo, qđ generauit, et fecit leue aut graue, aut ab eo, qđ impedientia & prohibentia soluit:) oīa vtiq;, quę mouentur, ab aliquo mouebuntur. Hoc autē dupliciter. Aut.n. non per seipsum mouens, sed ꝑ alterum, qđ mouet mouēs, aut per seipsum. Et hoc, aut primū post vltimū, aut per plura. vt baculus mouet lapidem, & mouetur à manu mota ab hoīe: hic aūt non amplius ex eo, quia ab alio moueatur. Vtraq; igit̃ mouere dicimus, & primū, & vltimū mouentium, sed magis primū. illđ.n. mouet vltimū, sed nō hoc primū. & sine primo qdē vltimū nō mouebit, illud āt sine hoc. vt baculus nō mouebit nō mouente hoīe. K L

Et, cum omnia mota, aut mouētur naturaliter, aut extra naturā & violente: & omnia mota violente & extra naturam, mouentur ab aliquo alio: & ea, quæ mouentur naturaliter, & ex se, mouentur ab aliquo etiam: & similiter ea, quæ non mouentur ex se, vt grauia, et leuia, mouentur aut ex transmutante, & agente leue, aut graue, aut ex auferente impedimentum: necesse est igitur vt omnia mota moueātur ab alio. Et hoc duobus modis. Motor enī aut non per se mouet motum, sed quia aliud mouet ipsum, aut ita, quòd ipse moueat per se. Et iste motor aut erit primum post illud aliud, aut erit medium plusquàm vnū. M

v.g.

A *v.g. quòd baculus mouet lapidem, et mouetur à manu, et manus ab homine, homo autem non mouetur ab alio. Et nos dicimus in omnibus eis mouere, s. in primo, et postremo, sed primum est dignius. ipsum enim mouet postremum, & non postremum primum. postremum igitur non mouet sine primo, primum vero mouet sine postremo. verbi gratia, quòd baculus non mouet, si manus non* B *mouerit.*

33 Digressio cõtra Themist. Existimatur ꝙ capitulũ ꝓdictũ ante proximũ intendit ꝙ Arist. intendit per ipsum, ꝙ oẽ motũ habet motorem. & iõ dimisit Themist. declarationem eius, q̃ est in principio Septimi, & contentus est in hac declaratione hic. & opinatus est eã eẽ magis certam q̃ primã: cũ illa, quæ illic est, signũ, ista aũt existimat̃ eẽ inductio. Et videtur ꝙ inductio nõ sufficit in hoc: & maxime apud ponentes hic esse aliqd, qđ mouet se, sicut ponit Plato. Et vr̃ mihi ꝙ ipse Itendit p hanc declarationẽ hic dis- C soluere qõnẽ accidẽtẽ in propõne, dicente ꝙ omne motum habet motorẽ ex motis simplicibus. ista. n. apparent moueri per se, cũ fuerint extra sua loca naturalia, & sunt simplicia non diuisibilia, s. ꝙ motor in eis est ipsum motum. ista igit̃, quia faciũt dubitare in hac qõne, ſm ꝙ Arist. d. in principio Septimi, iõ incœpit illic demonstrare hac propõnẽ, s. ꝙ omne motum habet motorẽ, sed non dissoluit illic qõnẽ accidentem in eis ex his simplicibus. in hoc aũt loco dissoluit illam qõnẽ, & declarauit ꝙ ista mouent̃ ab extrinseco, & ꝙ non mouent̃ ex se, nisi p accidens: & sic cõpleuit sermonẽ suum in hoc, ꝙ oẽ motũ mouet ab aliquo. & ipse post pfecte pscrutabitur de hoc, s. declarando ꝙ impoſſe est vt aliquid moueat se. Et, d. D

Et, cũ oĩa, &c. i. &, cum declaratum sit, ꝙ cum oẽ motũ aut mouet̃ violẽte, aut naturaliter: & illa, q̃ mouẽtur naturaliter, aut mouent̃ ex se, s. habentia aĩas, aut erũt corpora grauia & leuia, & iã apparuit ĩ istis tribus modis ipsa moueri ab aliquo alio: illa aũt, q̃ mouentur violẽte, & grauia & leuia mouent̃ à motore extrinseco, animalia aũt mouentur à motore existẽte in eis: ergo necesse est vt oẽ motũ moueat̃ ab aliquo alio. Et intendebat ꝙ ista propõ declarata est hic perfecte, cũ qõ, quæ accidit in ea ex corporibus grauibus, & leuibus, sit dissoluta: & demr̃o facta sit de ipsa in prĩcipio Septimi: non, quia inductio, qua vtit̃ hic, sit sufficiens in hoc, inductio. n. in qua nõ percipit̃ ꝙ ꝓdicatio ẽ essentialis, non dat certitudinẽ naturalẽ, licet inducant̃ in ea oĩa particularia. Et, cũ verificauit hanc propõnẽ, & est, ꝙ oẽ motum mouet̃ ab alio, incœpit declarare ꝙ illa, q̃ mouent̃ in loco, reducunt̃ ad aliqđ motũ ex se, & d. Et hoc duobus modis, &c. i. &, cũ declaratũ sit ꝙ oẽ motũ habet motorẽ, & est manifestum ꝙ motores sunt duobus modis, aut ꝙ motor mouet motũ, quia aliud extrĩsecũ mouet ipsum, aut quia motor mouet, nõ, quia aliud mouet ipsum, & ista propõ est manifesta per se, deinde induxit aliã propõnem, & d. Et iste motor, &cę. i. & omnis motor aut erit primus motor, quia

Tex. expõ. E

Inductio, i q̃ ñ pcipit ꝙ ꝓdicatio ẽ essential's, ñ dat certitudinẽ nãlẽ, l; in ea oĩa pticularia iducant̃. pro hoc vid. 2 Prior. ca. 23. F

G mouet poſtremũ motũ, ſ. motũ ſequens, aut erit illic mediũ inter primũ motorẽ, & inter poſtremũ motũ: & iſtud mediũ aut erit vnũ, aut plus q̃ vnũ. Et intendit p primum motorẽ, illud, qđ non mouet, quia aliud mouet ipſum, ſed per ſe: & p mediũ, illđ, qđ mouet, qa aliud mouet ipſum. & ideo pdixit q oĩs motor aut mouet p ſe, aut p aliud. Sũt igitur tria, prim⁹ motor, & medius motor, qđ eſt motum, & poſtremũ motum, qđ nõ mouet oĩno. v. g. q baculus mouet lapidẽ, & manus baculum, & hõ manum. D. d. hoc vero, &c. i. hõ vero in hoc exemplo eſt

H primus motor. & intendit p hominẽ virtutẽ mouentẽ manum hoĩs. & medius motor eſt manus, & baculus, & poſtremũ motũ ẽ lapis. D. d. Et nos dicimus in eis, &c. & intendit in primo, & medio. & hoc intendebat cũ d. poſtremum. D. d. ſed dignius eſt primũ. i. ſed dignius ẽ mouere primum. D. d. ipſum. n. mouet poſtremũ, non poſtremũ primũ. i. qm̃ primũ non indiget ſcđo vt ſit motor, ſicut ſm mediũ ĩdiget vt ſit motor primo: & ideo mediũ nõ eſt motor in actu, niſi per primũ. Pri-

I mũ igitur eſt prius illo ſm naturã, & ſm cãm. ſm naturam aũt, quia, cũ auferť, auferť mediũ: & cũ fuerit, nõ ſequiť vt ſit mediũ: ſed, cũ fuerit mediũ, ſeqť q primũ ſit neceſſario.

Prim⁹ motor ẽ prior medio motore, & ſm nã; & ſm cã; Vidẽ cõſimile infr. t. c. 38. & 39.

Quod neceſſe ſit deuenire ad primum aliquod, quod vel ſit immobile, vel moueat ſe ipſum. Cap. 3.

SI ergo neceſſe eſt omne, qđ mouetur, ab aliquo moueri, et aut ab eo, qđ moueť ab alio, aut non: & ſi ab alio quidem, quod mouetur, neceſſe eſt aliquid eſſe primum mouens, K qđ non ab alio. Si aũt hmõi eſt primũ, non neceſſe eſt eſſe alterum. impoſſibile. n. eſt in infinitum abire mouẽs, & ipſum, qđ mouetur ab alio. ĩfinitorum. n. nihil eſt primũ. Si ergo oẽ quidem, qđ mouet, ab aliquo mouetur, primum aũt mouens mouetur quidẽ, non aũt ab alio, neceſſe eſt ipſum à ſeipſo moueri.

Si igitur eſt neceſſarium, vt oẽ motum moueatur ab alio, & vt motus eius ſit ab alio, aut ita, L *quòd non ſit motum, aut ita, quòd ſit motum: et ſi motus eius fuerit ex alio moto, neceſſe eſt hic eẽ primum motorem, qui non mouetur ab alio. Et, ſi non, ſequitur, ſi primum fuerit huiuſmodi, vt poſtremum ſit neceſſario. impoßibile. n. ẽ hoc procedere in infinitum, hoc, quòd motum ſit motum ſẽper ex alio. infinita. n. nõ habẽt principiũ oĩno. Si igitur oẽ motum moueatur ab alio, & primus motor moue-* M *tur, ſed nõ mouetur ab aliquo, ſequitur neccio vt moueatur ex ſe.*

Cũ poſuit q oẽ motũ hẽt motorẽ: & poſuit ſecundo q oĩs motor 34 aut mouet, quia aliud mouet ipſũ, aut mouet, qa ipm mouet, & n mouet: & poſuit tertio q motor ẽ duobus modis, prim⁹, & medi⁹ ĩter primũ, & ipſũ motũ: & poſuit quarto q prim⁹ motor prior eſt nãliter medio, vult congregare iſtas propõnes in duob⁹ ſyllogiſmis hypotheticis, quorũ

A quorum vnus est diuisiuus, & alius continuus, & concludere ex hoc illud, quod intendit cōcludere, & est ꝙ mouētia, quæ mouent in loco, reducuntur necessario ad motum ex se, quod est primū mouētium, quæ mouent. Et.d. Si igitur est necessarium, &c.i. si igitur est necesse, ꝙ oē motū hēt motorem alium a se ī esse, vt declaratū est in Septimo, & cōpletū in hoc tractatu, necesse est ex hoc vt oīs motor, qui mouetur, aut mouetur ex se, aut ex motore extrīseco. Et motor extrinsecus aut mouet ita, ꝙ mouetur, aut mouet et nō mouet: sed impossē est vt moueatur

Necesse ē vt oē motū habeat motorem aliū a se i eē. Vid op positū. 4. cę. cō. 22. Vid cōtr. zim.

B a motore extrinseco, qui non mouetur: ergo necesse est vt moueatur a motore, moto. Et ipse diminuit a syllō diuisiuo vnū extremum triū, .s. vt moueantur ex se, quia hoc intēdit declarare. Et silr diminuit destructionē alteri⁹ partis, & est, ꝙ illud, quod mouetur ab extrinseco, impossē est vt moueat a motore, qui non mouet, nisi per accñs, sicut fuit dictum in auferente impedimētū, & gñante in rebus naturalibus. Et, cum conclusit ex hoc syllō ꝙ illud,

C quod mouetur ab alio, necesse est vt moueat a motore, qui mouet, induxit syllm hypotheticum continuum, cuius añs est pars verificata ex duabus partib⁹ sylli diuisiui, &.d.&, si motus eius est ab alio, qui mouetur, &c. D.d. Et, si non, sequitur, &c. .i. & istud est necessarium. quia, cū postremum fuerit, sequit vt primū sit: & si nō, sequitur, cū primum fuerit, vt postremū sit. D.d. impossē enī est, &c.i. &, cū manifestum ē per se ex positis ꝙ, cum primū non fuerit, nō erit postremum, nec mediū: qm̄ mediū non mouet sine primo: dicamus ꝙ impossē est vt media ꝓcedāt

D in infinitum: immo necessariū est ipsa ꝓuenire ad motum, quod mouetur ex se, non ab aliquo extrinseco. D. īcœpit declarare modū isti⁹ consecutionis, &.d. infinita.n. non hñt primum.i.&, cum posuerimus ꝙ media sunt īfinita.s. ꝙ motū mouetur semper ab alio extrinseco, & illd aliud ēt mouet a motore, quod mouetur etiam ab alio extrinseco, tunc impossē erit illa media habere primum.&, cum primū non fuerit, nō erit postremum: qm̄, cum extremū est, sequitur primum esse, sicut

E diximus: manifestum est ꝙ, cū primū nō fuerit, sequitur ꝙ postremū nō sit. Et, cum declarauit ꝙ necesse est in rebus, in quibus inueniunt plures motores vt in eis sit primum motū, ad quod reducuntur, incœpit declarare ꝙ istud motum primū debet eē motū ex se, & d Si igitur omne motum, &c.i.&, cum posuerim⁹ ꝙ omne motū habet motorem, & posuerimus ꝙ primus motor necesse est vt moueat, qñ mouet in loco, quia est corpus, necesse ē vt moueat ex se.i. per principium existens ī eo:

F cum sit impossē vt moueat a motore extrinseco. qd est cōtra positum.

Amplius autem & sic ipsam hanc rationem est aggredi. Omne.n. mouens & aliquid mouet, et aliquo, aut.n. seipso mouet ipsum mouens, aut alio. vt homo seipso, aut baculo. & ventus deiecit aut ipse, aut lapis, quem impulit. impossē est autem mouere sine eo, qđ seipso mouet id, quo mouet. Sed, si ipsum seipso mouet, non necesse est aliud eē, quo mouet. si vero sit alterū id, quo mo-

G mouet, est aliquid, quod moue-
bit, non quodam, sed seipso, aut
in infinitum abibit. Si igitur ali
quid, quod mouetur, mouet, ne
cesse est stare, & non in infinitũ
ire. si enim baculus mouet ex eo
quia mouetur a manu, manus
mouet baculum. si autẽ & hanc
aliud mouet, & hunc aliud ali-
quid mouens est. Cum itaq; ali
quo moueat semper alterum, ne
cesse est prius ipsum esse seipso
mouens. Si igitur mouetur qui
dem hoc, non autẽ est aliud mo
H uens ipsum, necesse est ipsum se
ipso mouere. quare & s̄m hanc
rationem, aut mox id, quod mo
uetur ab eo, quod ipsum seipso
mouet, mouebitur, aut venit ali
quando ad aliquid tale.

*Et poßibile est etiam hoc idem
declarare secundum hunc modum.
Omnis motor mouet aliquid, &
per aliquid. motor enim aut mouet
aliquid per se, aut per aliud. v.g.
quòd homo aut mouet per se, aut
per baculum. & proycit aliquid
aut ipse vẽtus, aut lapis, quem ele*
I *uat vẽtus. & impoßibile est quòd
moueat illud, per quod mouet, sine
eo, quod mouet se. Si igitur fuerit
aliquid, quod mouet se, non est ne-
cesse vt cum eo sit aliquid aliud,
per quod mouet. et, si aliquid aliud
sit, per quod mouet, neceßario erit
illic aliquid mouens etiam, nõ per
aliquod, sed per se. &, si non, proce
deretur in infinitum. Si igitur mo*

tum mouetur ab alio, necesse est vt K
*hoc cesset, & non procedat in infi-
nitum. baculus enim, si mouet, mo
uetur à manu, & manus mouet
baculum. et, si manus mouetur ab
aliquo alio, tunc mouens baculum
erit aliquid aliud. Si igitur hic est
semper aliquid aliud, quod mouet
per aliquod, necesse est vt aliquid
sit primus, quod mouet se. Si igitur
hoc mouetur, & non ab alio, sequi
tur necessario vt ipsum moueat se.
secũdum igitur hunc modum etiã* L
*sequitur necessario vt illud, quod
mouetur, aut mouetur ex motore
sui sine medio, aut veniet post ad
talem motorem.*

Iste est modus declarationis ali⁹ 35
a primo: sed non differt a prima de
claratione, nisi in modo vtendi qui-
busdam propositionib⁹, nõ in seip-
sã. In prima. n. declaratione posuit
ꝙ motor est duob⁹ modis, primus. s.
& medius, & ꝙ medius non mouet
sine primo. deĩde declarauit ex hoc
ꝙ medij impossibile est vt ꝓcedant in
infinitũ. &, cum primus non fuerit, M
non erit postremus. In hac autem
declaratiõe posuit ꝙ omne, q̄d mo-
uet aliquid aut ipse per se. i. sine in-
strumẽto, aut per instrumentũ. Et
ista propositio est loco primæ ꝓpo
sitionis, in qua dictũ fuit ĩ prima de
claratione, ꝙ omnis motor aut est
primus, aut medius inter motorẽ, &
motũ. s. postremum. & manifestum
est ꝙ illa propositio & ista sunt duę
s̄m modum, sed eædem s̄m subie-
ctũ. D. posuit secundo ꝙ illud, per
quod mouet motor, nõ mouet sine
mo-

A motore.i.ꝙ instrumẽtum non mouet sine eo, quod mouet instrumentum. Et ista ꝓpositio est in hac demſatione loco illius, in qua dictum fuit in prima declaratione, ꝙ mediũ impoſſe est vt moueat sine primo: & sunt, sicut diximus, eædem in subiecto, & duæ ſm modum. deinde, cũ coniunctum fuerit huic ꝙ motor, q mouet ita, ꝙ mouet᷑, aut ab extrinseco, aut ex principio in eo, est illud, ꝑ quod mouet motor, cõcludun᷑ duę cõclusiones, quarum vna est, ꝙ primus motor, qui mouetur, mouetur ex se: & secunda, ꝙ primus motor

B nõ moue᷑ oĩno. & iõ necesse est vt non sit corpus. Et declaratio inducitur sic. si sunt hic mouẽtia, quæ mouen᷑ ex alijs ex extrinseco, necesse ẽ vt perueniãt ad motorẽ, qui moue᷑ ex se, aut ad motorem, qui nõ mouetur oĩno, neq; ex se, neque ex alio. qm̃, si non peruenerit ad hæc duo, tũc erunt instrumẽta infinita: &, cũ fuerint instrumenta infinita, non erit illic motor, qui vtatur eis. quod est contra positum. Si igitur posuerimus in hac demſatione ꝙ omnis motor, qui moue᷑ ab extrinseco, est instr̃m, concludetur ex hac demſa-

C tione ꝙ est necesse vt hoc sit motũ ex se in loco. & tũc ista cõclusio erit eadem cum conclusione primę demſationis. Et, si posuerimus ꝙ oĩs motor, qui mouetur ex extrinseco, aut ex principio in eo, est instrumẽtum, cõcludetur hic esse primũ motorem, qui nõ moue᷑ oĩno. & ista ẽ alia cõclusio ab ea, quam conclusit in prima demſatione. & nos ꝑscrutabimur, quam istarum intẽdit Aristo. concludere in hac demſatione.

Expõ tex. Et dixit: Et poſſe est declarare, &c. apparet ex hoc, ꝙ illud, quod intendit declarare per hunc sermonẽ, est illud, quod declarauit in prima declaratione. s. ꝙ mouẽtia, quæ mouẽtur in loco, reducun᷑ ad motorem, qui mouetur ex se. Et poſſe est vt in hoc sermone sit aliquis pertrãsitus: & erit conclusio istius demſationis primitus hic, ꝙ mouẽtia, quę mouẽtur in loco, reducuntur ad motorẽ, qui non mouetur essentialr̃ ex se: & sequitur ex hoc aliquid, quod mouetur ex se esse, s. compositũ ex corpore, per quòd mouet, s. instrumentum, & ex hoc motore, qui non est corpus. corpus enim impoſſe est vt moueat in loco sine eo, quod mouetur essentialr̃. Et, cum narrauit ꝙ

E poſſe est declarare illud, quod prius declarauit, per aliam declarationẽ, incœpit ꝓponere ꝓpositionẽ istius declarationis secundæ, & dixit: Oĩs motor, &c.i. omnis motor mouet aliquod necessario, aut per se, aut ꝑ aliud.i. per instrumentũ. Et hoc manifestum est ex hoc, per quod exposuit sermonem suum, cũ dixit: motor.n. aut mouet aliquid per se, aut mouet per aliud. Si igitur intellexerimus per aliud, aliquid distinctum à motore, tunc motum ex se collocatur in eo, quod mouet per se, nõ per

F aliud. & tunc ista demſatio inducet nos ad motum ex se. Et, si intellexerimus ex motu ꝑ aliud numerationem tm̃, tũc illud, quod mouet per se, non per aliud, est motor, qui nõ mouetur oĩno, motum.n. ex se componi᷑ ex motore, et moto. Motor igitur, qui est in eo, mouet motum primum per se. s. corpus, & mouet illud, quod est sub primo moto, mediãte alio, quod est primum motum. v.g. aĩa in animali est mouẽs per se, cũ mouet corpus animalis sine medio

G .i. sine instro, & mouet illud, quod ē extra corpus animalis per instrm, quod est corpus aīalis. sed exēplum eius sonat magis fm primam expō nem. & hoc est qđ dixit. v.g. q hō. i. aut mouet aliquid per se, aut p baculum. Hic igitur posuit illud, p qđ mouet distictum a primo motore, & posuit motorem per se illud, qđ nō indiget instro extrinseco. & fm hoc ista declaratio concludet illud idē, quod prima declaratio cōclusit. D.d. & proijcit aliquid aut ipse ventus, &c. & istud est exemplum cōfirmás hūc intellectum. & ītēdit q vētus

H aliqn mouet aliquid per se, & qnq, mouet aliquid, mediante lapide, quem eleuat. Et pōt aliquis quęrere de vento, vtrum sit de numero eorū, quæ mouētur ex se, aut de numero eorum, quæ mouētur ex alio. Et silr quærere de motu ferri ad magneté, vtrum ferrū in hoc motu mouetr ex se, aut ex alio. Et est manifestum q vētus est de gne eorum, quę mouentr naturalr, cum non mouetr, nisi a generāte ipsum. & ī hoc loco induxit exemplū large. & silr ferrū est quoquo modo de numero eorū, quæ naturalr mouentr, cum nō mouetr a magnete, nisi p alterationem, quam acquirit, mediāte aere a magnete. & iō qn cōplexio magnetis transmutatr, non attrahit: sicut accidit ei, qn cōfricatr cum allijs, & vt dicitr. Et hoc manifestum est i lapide, qui nō attrahit paleas, donec calefiat. Et, cū posuit q motor est duobus modis. s. qui mouet per se, et motor, qui mouet per aliud. i. per īstrumētum, posuit secūdam propōnē, & dixit: & īposse est vt moueat, &c. .i. & imposse est vt illud, per qđ mouet motor, moueat sine illo, qđ mo-

Dubitō de vento.

Solutio.

De motu ferri ad magneté.

L Vid &c. 7. ph. cō. 10. quia d. oppositum. Vid cōtr.

K uetr ex se. & hoc demrat q ipse ponit motum p se de gne motoris per se. s. sine instro. D. narrauit q motor per se præcedit naturalr motorē per aliud, & dixit: sed, si aliquid fuerit, quod moueat se, &c. i. & illud, qđ mouet per se, si ponatur esse, non sequitur vt motor per aliud sit, sicut sequitur, cum motor per aliud fuerit, vt motor per se sit. & ista est a dispositio prioris naturalr. Et, cum posuit has duas propositiones, incœpit cōcludere illud, quod intēdebat concludere, & dixit: Si igitur fuerit aliquid aliud, &c. i. si igitur fuerit positū hic aliquis motor, qui mouet, quia aliud mouet ipm, & illđ aliud mouet, quia aliud mouet ipm, etiā necesse est vt ibi sit aliquid, qđ mouet: non quia aliquid aliud mouet ipm ex extrinseco, sed quia ipm mouet seipsum, & imposse est vt mouētia, quæ mouentr ex alijs, pcedāt in infinitū. D. induxit exemplum de hoc, & dixit: Si igitur motor mouetr ab alio, necesse est vt hoc cesset, & non procedat in infinitum i. si igitr motor mouetur ab alio motore, & tunc mouet ipse, & ille alius motor

M ēt est talis. s. q non mouet, nisi moueatur ab aliquo extrinseco, necesse est vt hoc cesset, & non procedat in infinitum. D. dedit exemplum, & dixit: baculus. n. &c. i. si igitur hic est semp aliquid aliud, quod mouet, necesse est vt hic sit priꝰ aliquid, quod mouet se. ver. g. q, si baculus mouet lapidem, & nō mouet ipsum, donec moueatur a manu, & manus etiam nō mouet, nisi moueatur ab aliquo alio, tūc ille, qui est baculi motor, in rei veritate ē aliquid aliud a manu. manus enim, & baculꝰ in hoc sunt ī eodem ordine. & hoc intēdebat, cū dixit:

a Dispō prioris nā lr ē cū aliud fuerit ipm ē, & non econtra. Idē 5. met. ca. đ priori, & i post pdicamētis.

L

A dixit: si igitur mouet manum aliqd aliud, tunc mouẽs baculũ erit aliqd aliud. i. præter manum. D. d. Si igit̃ hic est aliquid aliud. i. alius motor præter manum, necesse est vt hic sit aliquid prius, quod mouet se. i. necesse est vt hic sit motor prior naturaliter manu, qui mouet se. & iste ẽ homo. & quod est tale in rei veritate est calor naturalis. Et hoc est necesse. qm̃ iam posuit ꝙ, cum illd̃, per quod est mouere, fuerit, necesse est vt primus motor sit. &, cum primus motor fuerit, impośe est vt mouentia, quæ mouent̃, ꝓcedãt in infinitum.

Primum mouens ĩ hoĩe ẽ calor nãlis. S; opposĩtũ. d. cõ. 37. vid̃ cõtra Zim.

B Et dixit: Si igitur hoc mouet̃, & non mouet̃ ab alio aliquo, sequitur necessario vt ipse moueat se. aduersarius. n. aut concedet ꝙ iste primus motor mouet, & nõ mouetur, aut ponet ꝙ non mouet, nisi moueatur. Si igitur cõcesserit primum, hoc est quæsitũ: si nõ cõcesserit, tunc necesse est vt concedat primũ motorẽ entium esse, qui mouet se. & iõ dixit post: fm igitur hunc modũ, &c. sequitur ergo necessario ex hoc, vt omne motũ aut moueat̃ a moto ꝑ se, aut reducatur ad talem motum.

C Post ea autẽ, quæ dicta sunt, & sic consyderantibus accident hæc eadẽ. Si. n. ab eo, quod mouetur, mouetur omne, quod mouetur, aut hoc rebus ipsis inest secundum accidens, vt moueat quidem id, quod mouetur, non tamen propterea ꝙ mouet ip̃m semper, aut non, sed per se. Primum igitur, si secundum accidens, non est necesse moueri id, quod mouetur. Si autẽ hoc est, manifestum est ꝙ contingit aliquando nihil moueri eorum, ꝙ̃ D sunt. non enim necessarium ẽ accidens, sed contingit non esse. Si ergo ponamus possibile esse, nullum impossibile accidet, falsum autem fortassis. sed motum nõ esse impossibile est. ostẽsum enĩ est prius hoc, ꝙ necesse est motum semper esse.

Et hoc idem sequitur, si posuerimus consyderationem secundũ hũc modum. Quoniam, si omne motum mouetur a moto, tunc necesse est aut vt hoc accidat rebus per accidens, ita, quòd res, & si non mouet, nisi moueatur, sed tamen non quia mouetur: aut non sit ita, sed hoc est essentialiter. Primo vero, si fuerit per accidens, nõ sequitur necessario vt motor moueatur. Et, si ita fuerit, manifestum est quòd est possibile in aliqua dispositione vt nullum ens moueatur. quod enim est per accidens, non est necessariũ, sed potest quin sit. &, si posuerimus illud, quod est possibile, quòd non sit, nullum sequitur impossibile, sed forte falsum. sed defectus motus; ita, quòd nullus motus sit, est impossibile. iam enim declarauimus quòd necesse est vt semper sit motus. E

Cum iã declarauit ꝙ prim⁹ motor in mundo dẽt eẽ motor, ꝑ quem mouet̃ motum ex se primum, non motus omnino, neq; accñtalr̃, neq; essentialr̃. qm̃, si fuerit mot⁹ altero isto- 36

G rum duorum modorũ, nõ erit motor primus, incœpit declarare declaratiõe ꝓpria ꝙ impoſſe eſt vt ſit motum p accñs, ſicut eſt diſpoſitio in motorib', & motis ex ſe, quæ ſunt hæc.ſ.gñabilibus,& corruptibilib', & dixit:Et hoc idem ſequitur,ſi poſuerimus,&c.i. ꝙ primus motor totius nõ mouetur p accñs:ſicut eſt diſpoſitio in aĩalibus,q̃ ſunt hic.D.d. Qm̃, ſi oẽ motũ,&c.i.qm̃, ſi omne motũ mouetur a motore,qui mouetur, neceſſe eſt aut vt motus exiſtẽs in motoribus accidat in motorib' p accñs ita, ꝙ, cum aliquid mouerit, & mouebitur,non mouebit, ſm ꝙ mouebitur,ſed hoc fuit in eo per accñs.

H Et tacuit illud, quod ſequit' ex hoc:qm̃ fuit manifeſtũ : & eſt,ꝙ, ſi mouerit,qñ mouet,eſt in eo per accidens, neceſſe eſt vt ſit hic motor, cui non accidat hoc, & maxime primus.D.d.aut vt non ſit ita, ſed hoc eſt eſſentialr.i.aut moueri motoris non eſt per accidens, ſed eſſentialr ita,ꝙ motor in eo,quod eſt motor, non mouet,niſi moueatur. D.d.Primo vero,&c.i.&,ſi hoc fuerit neceſſarium in mouere motoris in hoc, ꝙ motor moueat,& poſuerim' motorem talem moueri per accidens,ſi

I cut eſt diſpoſitio in anima cum animato. Et,cũ non eſt neceſſe vt mouere iſtius motoris ſit ſemper,& neceſſario,ſed poſſe eſt vt in aliqua hora non moueat. D.d. Et,ſi ita fuerit,manifeſtum eſt,&c.i.&, ſi moueri primi motoris totius ẽ neceſſariũ in ſuo mouere,&,ſi fuerit motum p accidens,manifeſtum eſt ꝙ poſſe eſt vt iſte motor primus non moueat. &,ſi hoc fuerit poſſe,& motus oĩum entium ſit a primo motore,poſſe eſt in aliqua hora, vt nihil moueatur.

K D.incœpit declarare quomodo ſeq̃tur hoc, & dixit quod enim eſt per accidens,non eſt neceſſarium .i. cũ poſuerimus ꝙ iſte motor non mouet,niſi moueatur,& poſuerimus ipſum moueri per accidens, poſſibile eſt vt aliqua hora veniat,in qua nõ mouebitur. quod enim eſt per accidens,nõ eſt ſemper,neq; neceſſariũ. Et,cum fuerit poſſibile vt non moueatur, erit poſſibile vt nõ moueat, cum ſit ita, ꝙ ſuum moueri eſt neceſſarium in ſuo mouere. D.d.&,ſi

Qd̃ ẽ p accñs ñ ẽ neceſſariũ, neq; ſemp. Id 4.c. 46. & 2. phy.48.

L poſuerim' ꝙ eſt poſſibile, &c.i.&,ſi poſuerimus illud,quod eſt poſſibile vt non ſit, non ſequitur falſum impoſſe,ſed falſum poſſibile:& ex falſo poſſibili non ſequitur impoſſibile: vt dicitur in analyticis.D.d.ſed defectus motus,&c.i.ſed defect' motus in aliqua hora, qui ſequitur ex hac poſitione eſt impoſſibilis.declaratũ eſt enim in principio iſtius tractat' ꝙ eſt hic motus æternus ſemper.Illud igitur,quod eſt poſſibile.ſ.ꝙ primus motor eſt poſſe ꝙ non moueat in aliqua hora,eſt impoſſibile:& illud,ex quo ſequitur impoſſibile,eſt impoſſe:& eſt,ꝙ primus motor non

M mouet,niſi moueatur per accñs.Et, quia non recte eſt poſſe vt ponat' ꝙ primus motor mouet' eſſentialr, & hoc eſt manifeſtum ex prædictis,tacuit hanc diuiſionem,& per deſtructionem eius complebit' demõſtratio.

Et rationabiliter hoc accidit. Tria.n.neceſſe eſt eẽ, quod mouetur,& mouens,& id,quo mouet.Id igitur,qd mouet', neceſſe eſt quidem moueri, mouere autem non neceſſe eſt. id autẽ,quo mouet,& mouet',& moueri. pariter.n.mutatur hoc,ſimul,& ſecũdũ

A eũdũ idẽ cũ eo, quod mouetur, existens. manifestũ aũt ẽ ĩ mouentibus ſm locum. tangant.n. ſeinuicem neceſſe eſt ſic vſq; ad aliquid. mouẽs autem ſic, vt ſit non id, quo mouet, immobile. Qm̃ autem videmus vltimum, quod moueri quidem põt, motionis autem principiũ non habet, & quod mouetur quidẽ, ab alio autem, ſed non a ſeipſo, rõnabile eſt (vt ne neceſſarium dicamus) & tertiũ eſſe, quod mouet quidem, cum ſit immobile.

B Quapropter & Anaxagoras recte dicit mentẽ impaſſibilem inquiens, & immiſtã eſſe, quoniã motus principium ipſum facit eſſe. ſic.n. vtiq; ſolũ mouebit, cũ ſit immobilis, & vincet, cum ſit immiſtus.

Et de neceßitate ſequitur hoc. Neceſſe eſt.n tria eſſe, motum & motorem, & per quod mouet. Motum autẽ neceſſe eſt vt moueatur: & non eſt neceſſe vt moueat. & illud per quod mouet motor, neceſſe C *eſt vt moueat: hoc enim etiã traſmutatur: & cum hoc eſt coniũctũ cum moto. & hoc manifeſtum eſt in motoribus in loco: quia neceſſario ſunt contracta in aliquo ſpatio. illud autem quod mouet, non, quia illud per quod ſit mouere, non mouetur omnino. Cum igitur inuenimus poſtremum, & eſt illud quod mouetur, ſed in eo non eſt principiũ motus: & inuenimus aliquid, quod mouetur, ſed non ex alio, ſed ex ſe, & eſt primũ non ratione: neceſſe eſt vt tertium etiã ſit, & eſt illud quod mouet, & nõ mouetur.* D *Et ideo Anaxagoras etiam bene dixit, cum dixit, quòd intelligẽtia non mouetur, neq; recipit paßionẽ, nec admiſcetur cum alio, cum poſuerit ipſam principium motus. ſecundum.n. hunc modum ſolũ erit motor, ſcilicet vt ſit non motum: & ſecundum hunc modum erit dominans, ſcilicet vt ſit non admixtum.* E

Ideſt, & recte ſequitur hoc, ſcilicet vt primus motor non moueatur omnino neq; per ſe, neq; per accidens ex hoc, quod dicam. Deinde incœpit inducere propoſitiones, quibus vtitur in hac declaratione, & dixit: Neceſſe eſt enim, &c. ideſt manifeſtum enim eſt per ſe, quòd in rebus, quæ attribuuntur motui, ſunt tria genera, ſcilicet motor, & illud, per quod mouet motor, & eſt illud, quod ſequitur motorem, & motũ, F verbi gratia in animali. quoniã motor eſt anima, illud autem, per quod mouet iſte motor, eſt muſculus, aut calor naturalis, qui eſt ĩ lacertis, motum autem eſt corpus. Deinde incœpit dicere propria vniuſcuiuſque iſtorum generum triũ, & dixit: Motum autem neceſſe eſt vt moueatur &c. i. motum autem, quod eſt tertiũ, non eſt neceſſe vt moueat, quando mouetur: ſed forte mouet, & forte non. & ſequitur ex hoc, q; poſtremum motum in mundo nihil mouet omnino. &, ſi non, procederetur in 37

Muſcul⁹, aut calor nãlis ẽ motor in lacertis. ſ; oppoſit. d. de calore nã li. cõ. 55.

G in infinitum. Et, cum dixit illud, quod est proprium postremo motori, incœpit dicere illud, quod est propriũ ei, per quod mouet prim⁹ motor. i. instrũ. & dixit: & illud, per quod mouet, necesse est vt moueat, & vt moueatur. i. & proprium est ei, per quod mouet motor, vt moueat, & vt moueatur insimul. D. incœpit declarare quod necesse est in hoc vt moueatur, qn̄ mouet, & dixit: hoc. n. et trãsmutatur. qm̄ hoc nõ mouet, nisi qn̄ primus motor mouet ipm, necessario sequitur vt, qn̄ mouet moueatur. D. d. & cũ hoc est cõiũctum cum moto, &c. i.

H & cum hoc apparet quod illud, per quod mouet prim⁹ motor, mouetur, qn̄ mouet postremum motum, quia tãgit illud postremũ motum. Et hoc manifestum est in eis, quæ mouentur in loco. apparet. n. quod motum nõ transfertur, nisi trãsferatur cum eo cõiũctũ per aliqđ spatiũ. & dixit quod hoc apparet in motis in loco: qm̄ illud, per qđ alterat primum alterãs, existimatur in pluribus nõ alterari, sicut manus mortificatur mediãte rete piscis rachada, vel rabada narcha nomi, & sicut sol calefacit aerẽ mediãtibus corporibus cœlestibus. Et. d. aliquod spatium, & nõ dixit totũ spatium. quia apparet quod instrumẽtũ, per

I quod fit mouere, forte associatur moto vsq; ad finem motus, & forte associatur ei per aliquod spatium, sicut chorda, quæ dirigit sagittam, & manus, quæ proijcit lapidẽ. Et, cum induxit ppria postremi, & medij, induxit proprium primi, & dixit: illud autẽ, quod mouet, &c. i. & est propriũ ei, quod mouet per se, nõ quia mouet per aliud, hoc, vt nõ moueatur omnino. & intẽdit hãc dispõnem esse in primo motore totius. & hoc nititur

Illud per qđ alterat primũ alterãs existimatur in pluribus nõ alterari. vide pro hoc. 2. cœ. cõ. 42.

declarare ex hoc sermone. Et, cum K posuit hãc cõclusionẽ positionem, incœpit declarare quõ sequitur ex proprijs moti, & eius, per quod mouetur, cum eo, quod est propriũ etiã primo, secundum quod est primus motor totius, & dixit: Cum igitur inuenimus, &c. i. &, cum inuenimus postremũ in mũdo: & est motum separatũ a motore, cũ sit proprium huic vt nõ moueat: & inuenimus illud, per quod est mot⁹ istius postremi moti, puenire in mũdo ad motum ex se. i. a motore in eo, quod est primum, & principium toti⁹: & primum, secundum quod est primũ, nõ debet esse prius eo, quod est post solũmodo secundum definitionem, sed secundum esse, & L definitionem, ecõtrario dispõni in motore, per quem mouentur mota ex se. i. generabilia, & corruptibilia, necesse est vt iste motor sit separat⁹ a moto omnino, & non sit motum omnino.

a Quoniã, cum aliquid fuerit compositum ex duobus oppositis, quorum vtrũq; existit per se, & alterum eorum fuerit separatum a reliquo, necesse est vt reliquum sit separatũ. v. g. quod, si terra, & aqua sint separata in mixto, & vtraq; earum existit per se. i. quod neutrum est necessarium in esse alterius, & aqua fuerit abstracta a terra in aliquo loco, necesse est vt terra sit abstracta ab aqua in aliquo loco: sunt. n. duo extrema, & mediũ. cum igitur alterum extremum fuerit, necesse est vt aliud sit. & sic est de primo motore cũ medijs, & postremo moto. media. n. licet sint plura, eandem habẽt naturam. i. illud, per quod fit motus. Sunt igitur in secũdo ordine sequente primum motorem, & motum est in tertio ordine.

Si igitur non fuerit dictũ quod prim⁹ motor necesse est vt sit existens per se,

a Qñ aliqd fuerit cõpositũ ex duob⁹ oppositis, quorũ vtrũq; existit per se, & alterũ fuerit separatũ a reliquo. & reliquum M necessario separabitur a reliquo.

A se, non sequitur ex hoc, quod postremũ mouetur, & non mouet, hoc, quod primum moueat, & non moueatur. & ideo addidit illis duobus proprijs, quod posuit quod primũ, & principiũ, secundum quod est principiũ, est separatũ in esse, nõ in definitione tñ. Cũ igitur posuerit ipsum esse separatũ in esse cũ illis duobus proprijs modis moti, & eius, per quod fit motus, declarabitur tũc tertiũ propriũ quod est quæsitum in primo motore. Et non sufficit in hac declaratione, quod primus motor sit separatus in esse. quoniam põt aliquis dicere, licet sit separatus
B in esse, tñ est mixtũ cũ eo, quod mouetur ab eo tali mixtione, quod non põt euadere quin moueatur cũ motu moti. sicut si aliquis dixerit, quod elemẽta nunquam inueniuntur, nisi mixta. Cũ igitur fuerit positũ propriũ postremi, & est ipsum esse separatũ a motore, tũc verificabitur proprium primi principij, secundum quod est motor, & principiũ. s. quod nõ mouetur. Et, si etiam fuerit positũ propriũ postremi, & nõ fuerit positũ propriũ pricipij, nõ cõplebitur demõstratio, sicut fecit Themistius in sua expositione. Et vocauit quæsitũ tertiũ, quia est tertiũ eorũ, quæ posuit ex
C propositionibus, non quia est tertiũ trium generũ, sed est primũ eorũ. & postremũ est tertiũ motũ, & secundũ est mediũ, aut media. Et quia Anaxa. fuit primus eorũ, qui inuenerũt hoc propriũ de primo principio dixit: Et ideo Anaxa. &c. & intẽdebat per hoc, quod dixit, nõ recipiẽs passionẽ, nõ alterabile, nec transmutabile. & intendit per non mixtum, non corpus, neque in corpore. D. d. Secundũ igitur hunc modũ solum erit motor, i. secundum igitur hunc modũ erit motor vltimus, scilicet vt nõ sit motum aliquo modo trãsmutationũ,

Vide idẽ de Anaxa. 1. de aĩa. 34 & 3. de aĩa t. c. 4.

& quod vltimus non admiscetur materia. D
D. d. & secundum hunc modũ erit dominans. i. dñans res passiuas, generabiles, & corruptibiles. nã, si esset in materia, pateretur a rebus, quas mouet, & sic contingeret transmutatio, & corruptio, & non esset motor æternus.

At vero, si non secundum accñs, sed ex necessitate mouetur mouẽs, si autem non moueatur, non vtique mouebit, necesse est mouẽs, quatenus mouetur, aut sic moueri, vt secundum eandem spẽm motus, aut secundum alterã. dico aũt, * quale * õm
E est aut calefaciens & ipsum calefieri, & sanans sanari, & ferens ferri, aut sanans ferri, ferens aũt augeri. Sed manifestũ est quod impossibile est. oportet igitur vsque ad indiuidua diuidentẽ dicere. vt si quid docet Geometrice operari, hoc docet Geometrice operari secundum idẽ: aut, si proijcit, proijci secundum eundem modũ proiectionis. Aut non sic quidem, sed secundum aliud ex alio genere. vt quod fert quidẽ augeri: quod aũt hoc auget, alterari ab alio: quod autem hoc alte-
F rat, secundum aliũ quẽdã moueri motũ. sed necesse est stare. finiti. n. sunt motus ipsi. Rursus aũt reflectere, & alterans dicere ferri, idẽ facere est, ac si mox dicat ferens ferri, & doceri docẽs. manifestũ . n. est quod & a superiore mouente mouetur id, quod mouetur omne, & magis a primo mouẽtiũ. At vero hoc quidem impossibile est. docens. n. accidit discere, quorũ hoc quidẽ nõ habere, illud

G aũt habere sciẽtiam necessariũ est. Amplius aũt his magis irrationabile est, ꝙ accidit, oẽ motiuũ esse mobile, si oẽ, quod mouetur, ab eo, quod mouet, moueat. erit.n.mobile. vt, si aliquis dicat ꝙ oẽ sanatiuũ & sanans, & sanabile erit: & ædificatiuũ ædificabile, aut statim, aut per plura. dico aũt, vt, si mobile quidem ab alio est omne motiuũ, sed nõ secũdũ eundẽ motũ mobile, quo mouet propinquũ, sed fm alterũ. vt sanatiuũ discibile. sed hoc
H ascendendo perueniet aliquãdo ad eandem speciẽ, vt diximus prius: Alterum igitur horũ impoſſe est, alterum autem figmentũ. inconueniẽs.n.est alteratiuũ augmẽtabile ex necessitate esse.

Et postea si motor nõ mouet per accidẽs, sed necessario: & si nõ mouetur, non mouet: sequitur necessario si motor mouetur, vt moueatur aut illo eodẽ modo quo mouet, aut alio. v.g. aut vt calefaciens ipsum calefiat ipsum: & sanãs ipsum sa
I *netur: & ipsum transferens transferatur, aut vt trãsferatur sanãs: & sanetur transferẽs, aut vt augmentetur. Sed manifestum est hoc esse impoßibile. necesse est enim vt diuisio perueniat ad indiuidua v.g. quòd qui scit Geometriam alicuius rei: addiscit Geometriam illius eiusdem rei: & quod proycit aliquid, proycitur illo modo proiectionis. Aut vt non sit secundum*

hunc modum: sed vnumquodq; moueтur secundum vnumquodq; generum. v. g. vt transferens augmentetur: & augmentans alteretur ab aliquo: & alterãs istud moueatur alio mõ. sed si hoc fuerit, continget vt motus cesset. modi.n. motus sunt finiti. Si aũt aliquis dixerit, quòd hoc reciprocatur ita, quòd alterans transferatur: tunc erit sermo illi similis si dixerit de principio quòd transfertur: & sciens addiscit. manifestũ est.n. quòd oẽ motũ ẽt mouetur a motore superiori: K
& maxime a primo mouẽtiũ: Sed hoc est impoßibile. sequitur.n. vt docens addiscat illud: de cuius quodam non habet scientiam: & de quodã hẽt scientiã. Et magis ĩprobabile ẽt est hoc, quod sequitur ex hoc: vt oẽ quod innatũ est mouere, sit innatum moueri: si oẽ quod mouetur, moueatur a motore moto. Hoc.n. est simile sermoni: dicenti, quòd oẽ quod innatum est sanare, est innatũ sanari: & omne quod ẽ innatũ ædificare, est innatũ ædificari aut ex primo, aut per plura media. v.g. quòd omne quod innatum est mouere, innatum est moueri ab alio. sed motus quo innatũ est moueri secundum ipsum, nõ est motus, secundum quem innatum est moueri suum compar, sed alius motus. v.g. quòd illud quod innatũ est L M

ædi-

A *aedificari, innatum est doceri. sed si ascenderis ex hoc ad principium in aliqua dispositiōe: venies ad illum eundem modum: sicut diximus superius. Quoddā igitur huius quod diximus hic, est īpossibile: & quoddam fictum: & hoc est improbabile dicere. s. quòd illud quod est innatum alterare: necessario innatum est augeri.*

38 Cū posuit ꝙ, si fuerit necessariū in hoc, ꝙ motor moueat, ipsum moueri, & est necesse, si hoc fuerit, ita vt moueri sit ī eo aut essentialiter, aut accidentaliter, & destruxit ꝙ moueri in eo sit accidentaliter, vult igitur hic destruere Secūdū cōdiuidens, qđ est, ꝙ moueri sit in eo essentialiter, & dixit: Et postea, &c. i. & post hanc declarationem prædictā. s. ꝙ necesse est hic esse motorem, qui nō mouetur accidentaliter, si fuerit motū essentialiter: & omnis motor non mouet, nisi moueatur: necesse est vt motor moueatur illo modo mot᷒, quo mouet, aut alio modo motus. & hic est syllogismus hypotheticus continuus, cuius consequens diuiditur in duo opposita. Deinde dedit exemplum de hoc, & dixit: v.g. &c. idest & exemplū eius, ꝙ motor mouetur illo modo motus, quo agit, est vt calefaciens calefiat, qn̄ calefacit, & sanans sanetur, qn̄ sanat, & transferens trāsferatur, qn̄ transfert. Et exemplum eius, quod mouetur alio modo motus a modo, quo agit, hoc est, vt sanans transferatur, & tunc sanet, scilicet ꝙ translatio sit necessaria in sanatione eius, trāsferens etiā moueatur alio modo motus, verbi gra. augeatur. Et cum induxit istos duos modos, s. cōsequens in hoc syllogismo, incœpit destruere eos, & dixit: Sed manifestum est hoc esse impos'e, s. duos modos esse insimul. D. incœpit destruere alterum modum, & est, ꝙ motor mouetur necessario illo mō motus, quo agit. & dixit: necesse est. n. vt diuisio perueniat, &c. i. & est impos'e, vt transmutans trāsmutatū trāsmutet mō trāsmutationis, sm quā trāsmutat. qm̄, cum diuiserimus transmutationē, quousq; perueniamus ad īdiuidua, quæ sunt in mō illius transmutationis, cōtinget vt idē sit transmutatum, & trāsmutans eodē mō. v.g. ꝙ, cum nos diuiserimus transmutationem, & trāsmutatum in tres transmutationes, quæ sunt alteratio, augmentatio, diminutio, & translatio, & diuiserim᷒ vnam earum in suas proprias spēs, verbi gratia, vt diuidamus qualitatem ī sua propria genera, & accipiamus ex eis vnam speciem, ver. gra. formā, quæ est in animato, secūdū ꝙ est aīatū, & acceperimus ex istis sanitatem, & acceperimus ex istis vnum indiuiduū, quod agat, vel patiatur, continget vt sanans, quod est medicus, v.g. sanetur: quod est valde improbabile, scilicet vt ille, qui sanat a febre, sanetur ab ea, quando sanat. & similiter, si acceperimus aliquod indiuiduum indiuiduorū formarum, quę sunt in anima. verbi gratia sciens Geometriam. continget enim vt sciat aliquid de Geometria, & addiscat insimul. verbi gra. vt sciat mensuram trianguli, & addiscat ipsam īsimul. Et, cum destruxit primam diuisionē, & est vt motor moueatur modo mot᷒, quo mouet, deinde d. Aut vt non sit ita, &c.

G .i. aut dispõ mouentiũ non erit talis, s. vt moueantur illo modo mot⁹, quo mouẽt: sed vnũquodq; mouẽtium mouet gñe motus alio à gñe, quo mouet. v. g. vt trãsferens augeatur, & augmentans alteretur, & alterans moueatur alio motu. D. d. sed, si hoc fuerit, i. sed continget ex hoc peruenire ad motorem, qui nõ mouetur. genera enim motuum, quib⁹ mouentur motores, sunt finita. verbi gratia ꝙ, si transferens transfert, quando alteratur, & alterans alterat, quando augetur, sequitur necessario vt augmentans augmentetur,
H non ita, ꝙ transmutetur, cum nullũ hoc sit genus quartum motus: & secundum hoc nõ omnis motor mouetur, neque illo modo, quo mouet, neq; alio modo. Et, quia aliquis potest dicere ꝙ possibile est vt hoc reciprocetur, s. vt transferens transferat, cum alteratur, & alterans, cum augmentat, & augmentans, quãdo transfertur, & sequitur ex hoc primum impossibile, quod est vt idem transferat, & transferatur eodẽ modo, & sanetur, secũdũ ꝙ sanat, dixit: Si autẽ dixerit aliquis, &c. i. ex ista positione sequitur vt res moueat eo
I modo, quo mouet: sicut sequitur ex prima positione, & in nihilo differunt. sed in prima res alterat, quando alteratur sine medio, hoc autem cũ medio. & idẽ est impoſ̃e, siue aliquid moueat aliquid, ſm ꝙ mouet illo modo motus cũ medio, aut sine medio. Et, quia consecutio ista nõ apparet, nisi quando fuerit positum ꝙ mouẽtia, quæ mouentur secũdũ hunc modũ, necesse est vt reducant ad primũ motorẽ, qui est causa in inueniendo motũ in eis, & sine ipso non moueret, dixit: manifestum est

K .n. quod oẽ motũ, &c. i. & necesse ẽ ꝙ in istis sequatur impoſ̃e prædictũ: & est aliquid moueri illo mõ mot⁹, quo mouet. quia manifestũ ẽ ꝙ oẽ motũ cuiuscũq; gñis sit generũ motus, si mouet qñ mouetur, non mouetur nisi a motore, qui est ante ipsum. & hoc intẽdebat ꝑ motorẽ superiorem. Et dixit: & maxime a primo mouẽtiũ. qm̃, cũ mouẽtia mouẽtur ex aliis, postremum eorũ nõ mouet, nisi per motorẽ, qui est ante ipm. s. qui mouet ipm: & siſr istud ſm non mouet, nisi per tertium, qđ est ante ipsum: & omnia nõ mouẽt, nisi per primum motorem. Si igitur L
posuerimus, v. g. ꝙ generans generat, qñ alteratur, & alterans alterat, quando transfertur, sequitur necessario vt trãsferens sit principiũ istorũ motuũ, & motor istius motus est prim⁹ motor, & siſr illud, quod mouetur ab eo. Et, cum ita sit, & posuerimus vt trãsferẽs, quod est primũ, v. g. transferatur, quando generat, & generatum non potest esse, nisi quãdo trãsferens fuerit, qm̃ ita fuit positum, sequitur necessario vt transferens non sit transferens, nisi transferatur. Sed, quia impossibile nõ ap- M
paret in hoc loco bene in moto i loco: existimatur enim ꝙ motor in loco mouet se, induxit modũ motus, in quo apparet impoſ̃e sequẽs hanc propositionem vſr, & dixit: sequitur enim vt sciens addiscat, &c. i. sequitur enim ex hac positione vt prim⁹ motor, verbi gratia in alteratione, vt sciẽs doceat idem numero, & addiscat ipse insimul, ita, ꝙ qui docet angulos trianguli esse æquales duobus rectis, addiscat demonstrationẽ eius, quando docet ipsam. sequitur enim hoc vt idem sciatur, & ignoret

A retur insimul.addiscere.n. est secundũ ignorantiam,& docere fm scientiã.Et deinde d.Et magis improbabile est,&c.i. & vlt qui dicit ꝙ motor non mouet,nisi fm ꝙ mouet,sequitur ei incõueniẽs,qđ cõtingit dicenti,ꝙ sanans non sanat, nisi fm ꝙ sanat.D.incœpit dicere qũo contingit hoc incõueniens,& dixit:aut ex primo,aut per media plura vno, .i.aut ex primo,quando mouetur illo modo motus, quo mouet.si autẽ posuerimus ꝙ mouetur alio modo motus ab eo,quo mouet, veniet idẽ impossibile.s.mouere per medium.

B Et iste sermo,& prædictus sunt idẽ, & eadem demõstratio: sed induxit primum in forma demonstratiõis ducẽtis ad impossibile,& fm in forma demonstrationis ducẽtis ad impossibile improbabile.in hac.n.positiõe adunata sunt hæc duo.s. impossibilitas,& improbabilitas.

Nõ ergo necesse est semꝑ moueri qđ mouet ab alio,eoq; moto.stabitur ergo. quare aut a q̃escente mouebitur id,quod mouetur primũ,aut ipm seipm mouebit.At vero,si oportet ẽt con-
C syderare vtrum causa motionis sit & principiũ,ipsum seipsum mouens,an id,quod ab alio mouetur:illud omnis vtiq; ponet. id.n.quod per se est causa, semꝑ prius est eo, quod secundum alterum,& ipso existente.

Nõ igitur est necessariũ vt motũ moueatur ab aliquo semper, vt istud aliud moueatur. cessabit hoc igitur. & primum igitur motum aut mouebitur à quiescente,aut ipsum mouebit se. Si igitur est neces- D
sarium consyderare quod istorum duorum est causa,& principiũ motus: vtrum illud quod mouetur ex se,aut ab alio.quilibet.n.homo festinat ad ponendum hoc. illud.n. quod per se mouet in aliqua dispositiõe,semper est causa prima eius, cuius transmutatio est in illa dispositione etiam.

Idest,&,cum declaratũ est ꝙ im- 39
possibile est vt aliquid moueatur ab aliquo extrinseco moto, & ꝙ aliud ẽt moueatur ab alio extrinseco moto, E
& sic in infinitũ: sed necesse est vt hoc cesset,sicut declaratũ fuit prius, apud primũ motum,quod non mouetur a motore extrinseco moto. D.d.primum igitur motũ, aut mouebitur a quiescẽte,&c.i. necesse est igitur vt primũ motum in loco moueatur a motore, qui non est innatũ moueri,aut moueatur a motore, qui mouet se: vt intendit Plato fm suam positionem, ꝙ oĩs motor de necessitate mouetur. D.d.Si igitur necesse est consyderare, &c.i. &, si necessarium est in hac perscrutatio-
ne cõsyderare quę istarũ rerũ mota- F
rũ est dignior vt ponat primũ, vtrũ illud,quod mouet ex se, aut illđ,qđ mouetur ex alio extrĩseco. quilibet .n.hõ cõuenit nobiscũ in hoc,ꝙ illud, quod mouetur ex se,est digni' vt sit primũ principiũ,q̃ illud,quod mouet ex alio. Et,cum dixit:quilibet.n.hõ festinat ad ponendũ hoc, dedit causam in hoc,& dixit: illud .n.quod per se mouet,&c. i. & hoc manifestum est oĩbus, & cõcessum eis.qm̃ illud, quod ꝑ se est in dispositiõe,

G sitione, per quam est mouens, semp est cā pcedens illud, per quod aliud est in illa dispositione, s. per quā est mouens. Et dixit hoc. qm̄, si hoc est necessariu ĩ hoc, ꝙ aliquid moueat, vt moueatur, tūc motor, qui habet in se istam dispositionē, est dignior vt sit motor, q̄ illđ, quod habet hāc dispositionem ex alio.

Quod, & si perueniamus ad primum seipsum mouens, necesse tamen sit deuenire ad mouens penitus immobile.

Cap. 4.

H QVare hoc consyderādū est, sumpto alio principio, si quid mouet seipsum, quo mō mouet, & ꝑm quē modū. Necesse igitur ē oē, quod mouetur, esse diuisibile in semp diuisibilia. hoc.n. ostē sum est prius in ĩjs, quæ vł de natura, ꝙ omne, quod p se mouetur, continuū est. Impoſſe igit̃ est ipsum mouens seipsum penitus mouere ipsum seipsum. fertur.n. totum, & feret ꝑm eandē lationem, vnum existens, & in-

Oē, qđ mouet̃, est diuisibile. Idē ȝ. t. 46 & 6. phy. 32. & 5. ph. 62.

I diuiduum specie, & alterabit̃, & alterabit: quare docebit vtiq;, & docebit̃ simul, & sanabit, & sanabitur ꝑm eandem sanitatem. Amplius aūt determinatū est ꝙ mouet̃ id, quod mobile est. hoc aūt est potētia, cū mouetur, non actu. quod aūt potētia ē ad actū pergit. est autem motus act⁹ mobilis imperfectus: mouens autē iam actu est: vt calefacit calidū, & omnino id, quod habet formam, generat. quare simul idē, & secundum idem calidum erit K & non calidum. similiter aūt & aliorum vnumquodq; eorum, quæ necesse est mouens habere vniuocum. eius ergo, quod seipsum mouet, hoc quidem mouet illud autem mouetur.

Oportet igitur nos consyderare nunc de hoc, incipiendo alio modo, s. si aliquid mouet se, qualiter mouet, & quo modo. Dicamus igitur, quoniam necesse est vt omne motum diuidatur ĩ diuisibilia. hoc L *.n. declaratum est prius in nostro sermōe de summis de natura. oē.n. motū per se est continuum. Et impossibile ē vt illud, quod mouet se, moueat se secūdum totum. quoniā tunc secundum totum transferret, & transferretur eodem mō trāslationis, & est vnum indiuisibile in sua specie, & tunc idem alterabitur, & alterabit: & sic sciet, et addiscet insimul, et sanabit, & sanabitur eadem sanatione. Et iam* M *determinauimus ēt quid intendimus, cū dicimus, quòd aliquid mouetur, secundum quòd mouetur: et est quòd in potentia mouetur, & nō in actu: & illud quod mouetur, semper nititur ad perfectionē. & motus est perfectio non cōpleta ei, quod innatum est moueri: & motor aūt iā exiuit in actū: v.g. quod calefaciēs est calidum, & vniuersaliter est illud, quod iā habet formam*

A *mã.& sic idẽ in eodẽ modo erit calidum,& nõ calidũ insimul.& secundum hunc modum est de qualibet aliarum rerum motarum,quarum motor est vniuocum secũdum formam.*

40 Cum declarauit ꝙ omne motũ ĩ loco reducetur ad motum ex se, & ꝙ illud,quod sequitur de hoc in motis postremis particularibus, sequit᷑ silr̃ in motis primis vlr̃ibus.siue fuerit vnũ,siue plura,& d̃clarauit ꝙ necesse est vt motor, per quem moue᷑ B motũ ex se primũ,nõ moueat᷑ oĩno neq; essentialr̃,neq; accñtalr̃, & declarauit ꝙ idem impossibile est vt moueat, & moueat᷑ eodem modo, vult perscrutari de moto ex se, ſm ꝙ est motũ ex se,qũo mouetur,& à quo mouetur.& intẽdebat hoc.qm̃ videbatur Platoni,ꝙ motũ ex se cõponitur ex moto,& motore,qui mouet se.Et ideo dixit: Oportet igitur nos nunc consyderare,&c.i. & intẽdit per hoc,illud,quod moue᷑ ex se, qd̃ manifestum est esse motũ ex se. D.d. Dicamus igitur,ꝙ necesse est, C &c.& intẽdit ꝑ hoc, illud, quod declaratũ fuit prius.s.ꝙ oẽ motum est corpus,& ꝙ omne corpus diuiditur in corpora diuisibilia semꝑ,& ꝙ impossibile est corpus diuidi in indiuisibilia,sicut dicũt Platonici. Et,cũ dixit ꝙ est continuũ,innuit causam,quæ facit motum esse continuũ. motus .n.quia est cõtinuus, fuit necesse vt subiectum eius sit de natura continui, & non de natura discreti. Et, cũ posuit hanc propositionem, dicẽtem ꝙ oẽ motũ est diuisibile,sequit᷑ vt oẽ motũ sit corpus, siue ponatur moueñ se,aut moueri à motoñ alio.

Mot⁹, qa ẽ cõtinu⁹, fuit necesse vt sub; ei⁹ sit d̃ nã cõtinui,& ñ d̃ nã discreti. Idẽ 2.cœ. c. 47.& 2.d̃ Gñat.t. c. 62.Id̃.mouet se ẽ ĩposs ĩ corpib⁹,& in virtutibus in corpe.

Et cum verificauit hanc cõsecutio- D nem,& iam declarauerat ꝙ impossibile est vt idẽ,ſm ꝙ est corpus, moueat se ita.ꝙ moueat se, & moueatur eodem modo, posuit etiam hanc propositionẽ,& dixit:& impossibile est vt illud,&c.i.& iste sermo est ĩtellectus ex prædicto,s.ꝙ impossibile est ꝙ aliqd moueat,ſm ꝙ moue᷑. & hoc est in motis,& mouentibus,q̃ dñr vniuoce.& dixit hoc, quia hoc nõ ẽ impossibile, nisi ĩ motoribus,quæ sunt corpora,aut virtutes in corporibus. Et ideo existimauit Plato, ꝙ mota ex se mouẽtur à motoribus abstractis, s.quia ponebat ꝙ mouens se est ab- E stractum, & ꝙ abstractum est mouẽs se.Sed,si hoc fuerit ita,tũc mot⁹ & mouere illic dicẽtur æquiuoce cũ motu,qui est hic.Et error contingit Platoni ex hoc,quod opinabatur ꝙ primus motor ĩ corpore,qui moue᷑ ex se,non est corpus. & est vera opinio.& opinans est cum hoc, ꝙ oĩs motor,siue fuerit corp⁹, siue nõ,nõ mouet,nisi moueatur vno mõ motus, dicto vniuoce. & fuit ĩpossibile apd̃ ipsum vt motor,qui est corpus,moueat se,& silr̃ qui est virtus in corpore,& tũc cõclusit ex hoc, ꝙ aĩa non est in corpore,& ꝙ est æterna, cum F moueat se. Et hoc esset verũ, si aĩa moueret se essentialr̃,& moueret se motu ꝓprio abstractis,s.vt ĩtellect⁹, & intellectũ in ea eẽnt idẽ,vt declaratũ est de primo motore,& de cæteris motoribus abstractis. sed iste motus dr̃ æquiuoce cum motu,qui est à motoribus, qui sunt corpora, aut virtutes in corporibus.& omne hoc manifestum est exercitantibus se in istis scientijs.

Quod aũt nõ est ipm̃ seipm̃ mouẽs sic, vt vtrũq; ab vtroq;

G moueatur, ex his manifestũ est. neq; .n. erit primum mouens vlrũ, si vtrũq; vtrũq; mouebit. qđ .n. prius magis causa est mouendi, q̃ sequẽs, & mouebit magis. Dupliciter. n. mouere est, aliud quidem id ipsum, quod ab alio mouetur, aliud autẽ seipso. pximius aũt est quod lõgius est ab eo, quod mouetur a principio, quam quod in medio est. Amplius non necesse est mouẽs moueri, nisi a seipso. ſm accñs ergo contra mouet alterũ. at sumpsi contingere non mouere. erit er-

Qđ pri⁹ ẽ magis est cã mouẽdi q̃ sequẽs Idẽ. ẽ. t. c. 38.

H go aliud quidem, quod mouet, aliud aũt mouẽs ĩmobile. Amplius nõ necesse est mouẽs cõtra moueri, sed aut ĩmobile aliquid mouere necesse est, aut ipsum a seipso moueri: si necesse quidẽ ẽ semper motũ esse. Amplius ſm quẽ mouet motũ ẽt vtiq; mouebitur. quare calefaciens calefit.

Necesse ẽ igitur, vt illud, quod mouet se, sit quiddã motor, & quiddam motum. & apparet ex hoc,

I *quod nos dicemus, quod illud, quod mouet se, nõ mouet ita, quod vtraque pars eius mouetur ab vtraque parte. tunc. n. neutra pars erit motor primus, cũ vtraq; pars moueat se. quoniã vt sit cã motionis illud, quod est prius, ẽ dignius quã vt sit cã motionis cõsequentis: & suum mouere ad illud est magis. Mouere autem fit duobus modis. quorũ vnus est vt motum moueatur ab alio: & alius est vt moueat per se.* K *& illud quod est remotius a moto est propinquius principio. Et etiã non sequitur necessario vt motum sic moueat, si motum ex se non fuerit. per accidens igitur mouet vtrunq; eorum reliquum. ergo possibile est vt vtrunque eorum nõ moueat alterum. alterum igitur eorũ erit motum tantum, & alterum motor non motum. Et etiam nõ est necessarium vt motor reuertatur & moueatur: sed est necessarium* L *vt sit aliquid quod moueat, & nõ moueatur, aut aliquid, quod mouetur ex se: si est necessarium vt semper sit motus. & si non, tunc moueretur motu, quo moueret, & sic calefaciens calefieret.*

41 Idest, &, cum motũ ex se impossibile est vt moueat se, ita, q; motor in eo sit motum idem, necesse est vt sit compositum ex motore, qui nõ mouetur, & ex moto. Quoniam, si motor in eo fuerit motum, tunc ipsum erit primum motum ex se: & M reuertetur quæstio, vtrum motum ĩ eo sit motor, aut quiddã est motor, qui non mouetur, & quiddam motum. Et est manifestum q; motor, a quo mouetur motũ per se, non est corpus. qm̃, si esset corpus, non moueret, nisi moueretur. Si Arist. igitur esset contẽtus in hac declaratiõe de dispositiõe motus ex se, eẽt sufficiẽs in hoc, quod intẽdit. sed, quia aliqs potest defendere Platonem dicẽdo, quid prohibet q; vtraque pars moti ex se moueat reliquã, ita, q; motus

A eius sit quasi reciprocatus in se, d.& apparet ex hoc, qđ nos dicemus, &c. & intendit essentialiter, & nõ accidẽtaliter. D.d. tũc.n.&c.i. sed, cũ hoc fuerit positũ, sequit᷑ vt neutra earũ sit primũ motũ ex se. D.d. cũ vtraq; moueat se, &c.i.& sequit᷑ vt neutra earũ sit primũ motũ. qm̃ neutra earũ est dignior, vt sit cã eius, qđ est se mouere seipsum, q̃ vt sit cã se mouere aliud. qm̃, si mouere aliud est cõsequẽs mediante se, mouere seipsum est ꝓcedẽs. & nõ est ecõtrario. & est, qm̃ vtriusq; earũ mouere seipsum est se mouere aliud. Prior igi
B tur duarũ motionũ ẽ mouere aliud, & consequẽs, & posterius ẽ mouere se: qđ est ecõtrario ei, qđ mouet᷑ ex se. D.d. Mouere.n. fuit duobus modis, &c.& demonstrat destructionẽ istius positionis, s. vt duo mota, aut plura vtrũq; eorũ moueat reliquũ essentialiter ex hoc, qđ declaratũ ẽ ꝙ motũ, qđ inuenit᷑ in eis, q̃ mouẽtur ĩsimul, q̃ sunt duo, & plus, ẽ duobus modis. quorũ vnus ẽ motũ, qđ mouet᷑ ab alio, & alterũ motũ, qđ mouet᷑ p se: & est illud, ad qđ perueniunt mota ex alijs. & illud, qđ ẽ remotius à postremo moto: & ẽ illud,
C qđ est propinquius prĩcipio, qđ est motũ ex se: est digni⁹ mouere q̃ ꝓpinquius ei. Et ſm hoc erit impoſſe vt vtrũq; duorũ motorũ moueat reliquũ essentialiter. tũc.n. vtrũq; erit motũ, & motor ĩsimul eodẽ mõ, & nõ erit illic prim⁹ motor, nec primũ motũ ex se, nec postremũ motum, nec media. Et totũ hoc est econtrario ei, qđ positum fuit de dispõne ĩ
*a.l. moto * loco Sed quia hoc non prohibet, hoc eẽ p accidens, s. vt illud, qđ mouet p se, accidat ei, vt moueat aliud, d. Et ẽt nõ sequitur necessario, &c.i.

&, cũ ĩ motis, quę sunt hmõi, s. quorum vtrunq; mouet reliquũ essentialiter, nõ fuerit motũ ex se, nõ sequitur vt motũ eorũ moueat aliud. hoc.n. nõ est necesse, nisi in medio, qđ est ĩter motũ ex se, & postremũ motũ, qđ nõ mouet, vt declaratum fuit prius. Et, cũ omne hoc est, sicut narrauimus, tũc nõ ẽ poſſe vt vtrũq; eorũ moueat vtrunq;, nisi p accñs, & ꝙ vtrunq; eorũ sit motũ ex se. & hoc est econtrario ei, qđ posuit aduersarius. D.d. ergo poſſe est, &c.i.& cũ vtrunq; eorũ nõ mouet reliquũ, nisi p accñs, poſſe ẽ vt neutrum moueat reliquũ ita, ꝙ ex ambobus nõ E fiat motũ ex se nisi p accñs: & aduersarius ponit ꝙ motũ ex se mouet se essentialiter, & semp. D. induxit cõclusionẽ, quę demõstrata est prius, & d. alterũ igitur erit motũ, &c.i.&, cũ motũ ex se nõ pt cõponi ex duabus partibus, quarũ vtraq; moueat reliquã, sequit᷑ necessario vt componatur ex duabus partibus, quarũ altera est motor tm̃, nõ mota, & alia mota tm̃. D.d.& ẽt non est necessariũ, &c.i.& ẽt nõ est necessarium vt motor nõ moueat, nisi reuertatur, & moueat᷑ à se, & tũc moueat, siue moueat se per mediũ, aut sine me- F dio. contingit.n. vt calefaciẽs calefaciat se. &, cũ hoc est impoſſe, necesse est, si motus est semp, vt sit hic primus motor, qui nõ mouet᷑, & motũ ex se. &, si nõ, contingeret, sicut d. ꝙ calefaciens calefaceret se, & tũc calefaceret aliquid. qđ est impossibile.

At vero neq; ipsi⁹ primo seipsum mouẽtis aut vna ps, aut plures mouebunt ipsa seipsam vnaquęq;. totũ.n. si mouet ipsũ à seipso, aut ab aliquo eorũ, quę sunt

G sunt ipsius, mouebitur, aut totũ à toto. Si igitur, quia mouet aliqua pars ipsa à seipsa, hęc vtique erit illud primũ ipsum seipsum mouens. separata.n. hęc quidẽ mouebit ipsa seipsam, totũ autem non amplius. Si vero totũ à toto mouetur, ſm accidens hæ mouebũt ipsæ seipsas. Quare, si non necessario, accipiãtur non moueri à seipsis. Ipsius igitur totius aliud mouebit, cũ immobile sit, aliud aũt mouebitur. solum.n. sic poste est aliquid per
H seipsum motiuũ esse. Amplius, si tota ipsa seipsam mouet, hoc quidẽ mouebit ipsius, illud autem mouebit. Quæ igitur A B, & à seipsa mouebitur, & ab A.

Et impoßibile est ẽt, vt nulla pars eius, quod prĩo mouet se, nec plures vna, moueat seipsam. quoniam ipsum totum, si mouetur ex se, K *aut mouetur ab aliqua parte suarum partium, aut ipsum totũ mouetur à seipso toto. Si ergo mouetur ita, quòd aliqua pars eius mouetur ex se, tunc illa pars est primum, quod mouet seipsum. quoniã ista pars singulariter mouet seipsam, illud autem secundum totum nõ. Et, si illud totum mouetur à seipso toto, tunc ista, s. partes, ẽt mouent se per accidens. Et, si hoc non est necessarium, neq; ponatur* L *eas non moueri ex se, tunc igitur quiddam totius mouet, & nõ mouetur, & quiddam mouetur. Et etiam, si aliquid secundum totum mouet se, & quiddam est motor, & quiddam motum, A B ergo mouetur ex se, & ex A.*

A mouens. B motum.

Tota linea ex seipsa mouetur, et ab A primo.

42 Ista est declaratio, in qua sustentatus est Arist. in hoc, ꝙ motum ex
I se cõponit ex motore, q nõ mouet, & ex moto: nõ ex moto, & motor, q ĩnatus est mouere se, vt Plato dicebat. Expositores autẽ, s. Themist. & Alexa. inducunt demſonẽ sup hoc alio mõ, existimãdo ipsam esse breuiorem, & certiorẽ demſone Arist. dicunt.n. ꝙ motum ex se non põt euadere à quinq; partibus cõtradicẽtibus, s. Aut diuiditur in duas partes, motorẽ nõ motum, & rẽ motã, Aut vt totũ moueat se, Aut vt vtraq; pars moueat vtranq;, Aut vt pars moueat totum, Aut vt totum moueat ptẽ. Et ducunt ad incõueniẽs I oibus eis eadẽ via. & ẽ, quia motor
M est ipsum motum. Dicunt.n. ꝙ, si totum mouet totum, erit mouens idẽ cum moto. quod est impossibile. Et, si pars mouent totum, tunc eadem pars erit in eo motor, & motum. Et similiter, si vtraque pars mouerit vtranq; partem, tunc vtraq; earum mouebit se. nõ.n. est dría inter hoc, ꝙ aliquid moueat se cũ medio, aut sine medio Et silr dicũt, si totũ mouetur partẽ, sequitur vt totum moueat se. Et totum hoc est error, & deceptio. Primo.n. decipiuntur, peccãtes in hoc, ꝙ existimant, ꝙ diuisio,

Digressio cõtra Themistiũ, & Alex.

Prim⁹ error eorũ.

qua

A qua vtitur in hac declaratione, est diui sio in contradicentibus: & quod demonstratio cõplebitur, quando quatuor cõtradicentia destruentur, & remanebit quintum, quod est, quod motum ex se cõponitur ex moto re nõ moto, quod nõ est corpus, & ex moto, quod est corpus. Et nõ est, sicut existimauerũt. quoniam, cum posuerimus, quod impossibile est vt motũ sit ipse motor, tunc necesse erit vt motũ ex se diuidatur in duas partes, s. in motorem, qui nõ mouetur, & rem, quæ mouetur tantum mõ. sed quia Arist. vidit quod sunt hic alij modi ab his duob⁹ modis, & potest aliquis existimare, quod motũ ex se forte

B est secundum aliquem eorũ, incœpit destruere eos ad cõfirmandũ suam demonstrationem. & ideo induxit in vnoquoq; eorũ cõclusionem, quam induxit in prima demonstratione. &, si demonstratio eius esset fundata super modũ cõtradictionis, nõ induceret cõclusionem, nisi semel. Et, quia existimatio magis apparens est, quod vtraq; pars moti ex se mouet reliquam secundum reciprocationem, incœpit destruere, hoc, dicendo, hoc aut erit essentialiter, aut accidentaliter. Et, si fuerit essentialiter, continget vt nõ sit in eis motũ ex se, & etiam vt aliquid moueat se, secundum quod mouetur. &, cum destruxerit

C duas diuisiões, destructũ erit vt illud, quod mouetur ex se, sit tale. Expositores autem, cum destruxerunt diuisionem, quæ est essentialiter, existimauerũt quod positio esset destructa. & hoc est secundum peccatũ. Et hoc etiam, quod dicunt, quod, si totũ mouetur à parte, continget vt pars, quæ mouet, moueatur essentialiter, immo sequitur etiam vt illa pars moueatur ex se, ne cessariũ est vt destruatur ista positio, dicendo, quod quod reuertitur in hoc, quod mouetur ex se, quoniam mouetur, & cõtingit etiam, quod illud, quod fuit positũ motũ primũ, nõ sit primũ motũ. & etiam totum

Secundus error.

moueri à parte est per accidens. Responsio igitur remanebit in mõ, qui est per accidens ipsum esse. impossibile est. n. in rei veritate de mõ, secundum quem pars mouet partem, cũ nullo mõ imaginatur quod pars mouet totum, nisi per accidens: & remotius est imaginari quod totum mouet partem essentialiter. Nõ est igitur vtendum istis duobus modis, donec diuidantur secundum esse essentialiter, & accidentaliter, sicut fecit Arist. Sed hoc nõ fecit in his duobus modis, neq; habuit curam de eis, cum nullus existimet in primo moto ex se quod pars illius mouet totũ, aut quod totum mouet partem: cum pars mouens debet D

E distingui à parte mota secundum esse, aut secundum definitionem. Et, cum ita fuerit, tunc motũ ex se diuidetur in duas partes, in motum ex se, & motũ à moto ex se: & tunc nõ imaginabitur quod pars mouet totum, aut quod totum mouet partem, nisi per accidens. Et, quia isti duo modi, qui sunt per accidens, sunt manifesti, non habuit curam de eis Arist. sed habuit curam destruere eos, in quibus nõ bene apparet eos esse per accidens, sicut fecit in partibus, quæ mouent se adinuicem, & in ponendo quod quælibet pars mouet se, in quo dixit quod, si mo F tum ex se fuerit tale, cõtinget vt illæ partes moueant, sed per accidens. Arist. igitur nõ vtitur de istis modis, nisi eis, in quibus latet eos esse per accidens: & sunt illi modi, de quibus potest aliquis existimare quod aliquis eorũ est motum per se. De eis autem, de quibus apparet accidentalitas, non habuit curam Arist. & sunt quod totum mouet partem, aut quod pars mouet totum. Si igitur aliquis dixerit quod Arist. debet destruere istos modos, s. totum mouere partem, & partem mouere totum, secundum quod sunt per accidens, dicemus ad hoc, quod Aristo. dimisit

Dubium.

Solutio.

G sunt ipsius, mouebitur, aut totũ à toto. Si igitur, quia mouet aliqua pars ipsa à seipsa, hęc vtique erit illud primũ ipsum seipsum mouens. separata.n. hęc q. dẽ mouebit ipsa seipsam, totũ autem non amplius. Si vero totũ à toto mouetur, ſm accidens hæ mouebũt ipsæ seipsas. Quare, si non necessario, accipiãtur non moueri à seipsis. Ipsius igitur totius aliud mouebit, cũ immobile sit, aliud aũt mouebitur. solum.n. sic poste est aliquid per
H seipsum motiuũ esse. Amplius, si tota ipsa seipsam mouet, hoc quidẽ mouebit ipsius, illud autem mouebit. Quæ igitur A B, & à seipsa mouebitur, & ab A.

Et impoßibile est ẽt, vt nulla pars eius, quod prio mouet se, nec plures vna, moueat seipsam. quoniam ipsum totum, si mouetur ex K *se, aut mouetur ab aliqua parte suarum partium, aut ipsum totũ mouetur à seipso toto. Si ergo mouetur ita, quòd aliqua pars eius mouetur ex se, tunc illa pars est primum, quod mouet seipsum. quomã ista pars singulariter mouet seipsam, illud autem secundum totum nõ. Et, si illud totum mouetur à seipso toto, tunc ista, s. partes, ẽt mouent se per accidens. Et, si hoc non est necessarium, neq; ponatur* L *eas non moueri ex se, tunc igitur quiddam totius mouet, & nõ mouetur, & quiddam mouetur. Et etiam, si aliquid secundum totum mouet se, & quiddam est motor, & quiddam motum, A B ergo mouetur ex se, & ex A.*

A mouens. B motum.

Tota linea ex seipsa mouetur, et ab A primo.

42 Ista est declaratio, in qua sustentatus est Arist. in hoc, φ motum ex
I se cõponit ex motore, q nõ mouet, & ex moto: nõ ex moto, & motor. q ĩnatus est mouere se, vt Plato dicebat. Expositores autẽ, s. Themist. & Alexa. inducunt demſonẽ sup hoc alio mõ, existimãdo ipsam esse breuiorem, & certiorẽ demſone Arist. dicunt.n. φ motum ex se non põt euadere à quinq; partibus cõtradicẽtibus, s. Aut diuiditur in duas partes, motorẽ nõ motum, & rẽ motã, Aut vt totũ moueat se, Aut vt vtraq; pars moueat vtranq;, Aut vt pars moueat totum, Aut vt totum moueat ptẽ. Et ducunt ad incõueniẽs I oibus eis eadẽ via. & ẽ, quia motor est ipsum motum. Dicunt.n. φ, si totum mouet totum, erit mouens idẽ cum moto. quod est impossibile. Et, si pars mouerit totum, tunc eadem pars erit in eo motor, & motum. Et similiter, si vtraque pars mouerit vtranq; partem, tunc vtraq; earum mouebit se. nõ.n. est dña inter hoc, φ aliquid moueat se cũ medio, aut sine medio Et silr dicũt, si totũ mouerit partẽ, sequitur vt totum moueat se. Et totum hoc est error, & deceptio. Primo.n. decipiuntur, peccãtes in hoc, φ existimant, φ diuisio, qua

Digressio cõtra Themistiũ, & Alex.

Prim⁹ error eorũ.

A qua vtit̃ in hac declaratiõe, est diuisio in cõtradicentibus: & ꝙ demſo cõplebit̃, qñ quatuor cõtradicentia destruent̃, & remanebit quintũ, qđ est, ꝙ motũ ex se cõponit̃ ex moto re nõ moto, qđ nõ est corpus, & ex moto, qđ est corpus. Et nõ est, sicut existimauerũt. qñ, cũ posuerimus, ꝙ impoſſe ẽ vt motũ sit ipse motor, tũc necesse erit vt motũ ex se diuidat̃ in duas partes, s. in motorẽ, qui nõ mouet̃, & rẽ, quę mouet̃ tm̃ mõ. sed quia Arist. vidit ꝙ sunt hic alij modi ab his duob' modis, & pt aliquis existimare, ꝙ motũ ex se forte

B est ſm aliquẽ eorũ, incœpit destruere eos ad cõfirmãdũ suã demſonẽ. & iõ induxit in vnoquoq; eorũ cõclſonẽ, quã induxit in pria demſone. &, si demſo eius esset fundata su p modũ cõtradictiõis, nõ induceret cõclſonẽ, nisi semel. Et, quia existimatio magis apparens est, ꝙ vtraq; pars moti ex se mouet reliquã ſm reciprocationẽ, incœpit destruere, hoc, dicendo, hoc aũt erit essentialiter, aut accidẽtaliter. Et, si fuerit essentialiter, continget vt nõ sit in eis motũ ex se, & ẽt vt aliquid moueat se, ſm ꝙ mouet̃. &, cum destruxerit

C duas diuisiões, destructũ erit vt illđ, qđ mouet̃ ex se, sit tale. Expositores autẽ, cũ destruxerunt diuisionẽ, q̃ ẽ essentialiter, existimauerũt ꝙ positio eẽt destructa. & hoc est ſm peccatũ. Et hoc ẽt, qđ dicunt, ꝙ, si totũ mouet̃ à parte, continget vt pars, q̃ mouet, moueat̃ essentialiter, immo sequit̃ ẽt vt illa pars moueat̃ ex se, necessariũ est vt destruat̃ ista positio, dicendo, ꝙ qõ reuertitur in hoc, qđ mouet̃ ex se, qũo mouet̃, & cõtingit ẽt, ꝙ illud, qđ fuit positũ motũ primũ, nõ sit primũ motũ. & ẽt totum

Secundus error.

mouerі à parte est p accidẽs. Rñsio igitur remanebit ĩ mõ, qui est p accidẽs ipsum esse. impoſſe est. n. in rei veritate de mõ, ſm quẽ pars mouet partẽ, cũ nullo mõ imaginat̃ ꝙ pars mouet totum, nisi p accidens: & remotius est imaginari ꝙ totum mouet partẽ essentialiter. Nõ est igitur vtẽdum istis duobus modis, donec diuidant̃ ſm esse essentialiter, & accidentaliter, sicut fecit Arist. Sed hoc nõ fecit in his duobus modis, neq; habuit curã de eis, cum nullus existimet in primo moto ex se ꝙ pars illius mouet totũ, aut ꝙ totum mouet partẽ: cum pars mouens debet distingui à parte mota ſm esse, aut ſm definitionẽ. Et, cum ita fuerit, tunc motũ ex se diuidetur in duas ptes, in motum ex se, & motũ à moto ex se: & tunc nõ imaginabitur ꝙ ps mouet totum, aut ꝙ totum mouet partẽ, nisi p accñs. Et, quia isti duo modi, q̃ sunt p accñs, sunt manifesti, non habuit curã de eis Aris. sed habuit curã destruere eos, in q̃bus nõ bene apparet eos esse p accidens, sicut fecit ĩ partibus, q̃ mouẽt se adinuicẽ, & in ponendo ꝙ q̃libet pars mouet se, in quo dixit ꝙ, si motum ex se fuerit tale, cõtinget vt illę partes moueant, sed p accidẽs. Aris. igit̃ nõ vtit̃ de istis modis, nisi eis, in q̃bus latet eos esse p accidẽs: & sunt illi modi, de quibus põt aliquis existimare ꝙ aliquis eorũ ẽ motum p se. De eis autẽ, de quibus apparet accidẽtalitas, non habuit curã Arist. & sunt ꝙ totum mouet partẽ, aut ꝙ pars mouet totum. Si igit̃ aliquis dixerit ꝙ Aris. debet destruere istos modos, s. totum mouere partẽ, & ptem mouere totum, ſm ꝙ sunt per accidens, dicemus ad hoc, ꝙ Aristõ. dimisit

D E F

Dubium.

Solutio.

G dimisit eos pp hoc, q accidentalitas est manifesta in eis: & nõ voluit destruere, nisi eos, in quibus accidẽtalitas non est manifesta p se, cũ hoc, sicut diximus, q nullus existimat vt motum ex se sit tale, s. de eis, in quibus accidentalitas ẽ manifesta p se.

Qm̃ aũt mouet aliud quidẽ, qd mouetur ab alio, aliud autẽ immobile existens: & mouetur hoc quidẽ mouens, illud aũt nihil mouens, ipsum seipsum mouens necesse est ex ĩmobili esse, mouente tñ, & adhuc ex eo, qd

H mouetur, non mouet aũt ex necessitate, sed qualitercunq̧ euenit. Sit. n. A mouens quidẽ, & ĩmobile: B vero id, qd & mouet̃ ab A, & mouet id, in quo C: hoc aũt motũ quidẽ ab ipso B, mouẽs aũt nihil. si. n. & p plura veniat aliqñ in C, sit per vnũ solũ. totum ergo A B C ipsum seipsũ mouet: sed, si aufero ipsum C, ipsum quidẽ A B mouebit ipsũ seipsum: ipsum. n. A est mouẽs, B vero, id qd moueq̃: ipsum autem C non mouebit ipsum seip

I sum, neq̧ penitus mouebit̃. At vero neq̧ B C mouebit ipsa seipsam sine ipso A. nã B mouet ex eo, quia mouetur ab alio, nõ qa à seipso parte aliqua. ipsum igit̃ A B solum seipsum mouet. Necesse est igit̃ ipsum seipsum mouens habere mouens, immobile tñ, & id, qd mouetur, nihil autẽ mouet ex necessitate, tangentia aũt aut vtraq̧ seinuicẽ, aut alterum alterum. Si igit̃ continuum est id, qd mouet: (qd. n. mouetur continuũ esse necessarium est:) manifestum est q totũ ipsum seipsum mouet, nõ eò, q ipsius aliquid hmõi sit, vt ipsum seipsum moueat, sed totum mouet ipsum seipsũ, & mouẽs, & motũ, eò, q ipsius aliquid est ipsum mouens, & id, qd mouetur. non. n. totũ mouet, neq̧ totum mouetur, sed mouet qdẽ ipsum A, mouetur autem ipsum B solum. ipsum autẽ C ab ipso B non amplius. impossibile enim est. K

L *Et, quia aliquid mouet, aut ita, quòd moueatur ab alio, aut ita, quòd nõ moueatur: & aliquid mouetur, aut ita, quòd moueat, aut ita, quòd non moueat omnino, necesse est, vt illud, quod mouet se, sit ex non moto, sed est motor et ex moto, sed non necessario est motor, sed currit secundum vtrũlibet. Sit igitur A motor, sed non motum: & B motum ab A, & mouens C: & C moueatur ex B, & nihil*

M *moueat omnino. quoniã, cũ ad hoc perueniemus cum medijs pluribus vno, ponatur vnum medium tãtũ esse. A B C igitur totum mouet se. sed, si abstulerimus C, remanebit A B mouens se: A. n. est motor, & B motum: et C non mouet se, immo non erit omnino motor. Neque B C mouebit se sine A: B. n. mouet, quia mouetur ab alio, non à parte aliqua ipsius: A B. n. solum mouet se. Necesse est igitur*

vt

A *vt illud, quod mouet se, habeat in se motorem, sed est non motum, et motum. sed est non motor alicuius necessario, dum vtrunq; conuenit cum reliquo, aut tangit ipsum. Si igitur motor fuerit continuus: motum vero necessario est continuũ: manifestum est quòd tota res erit mouẽs se, nõ quia quiddã ipsius est tale, s. mouens se, sed tota res mouet se, sed est motũ, & motor, ita, quòd quiddã eius ẽ motor, et quiddã est motũ. non. n. ipsum secundũ totũ mouetur, neq; ipsum secundũ totum mouet, sed mouet secũdum A, & mouetur secundũ B tantũ.* D

Motor tantum.	Motum, & mouens.	Motum tantum.
A	B	C
Anima.	Calor naturalis.	Corpus musculi.

B E

43 Cum declarauit ꝙ moti ex se quẽdã pars est motor, qui nõ mouetur, & ẽ forma, & qdã pars mouet, vult declarare ꝙ oẽ motũ ex se primũ & essentialiter cõponitur ex parte, q̃ mouet tm̃, & ex parte, q̃ mouet: & ꝙ pars mota non est de necessitate pp hoc, vt sit motor alterius partis, sed in quibusdã motis ex se erit motor, s. in eis, quę sunt nõ prima, & in quibusdã nõ erit, s. in primis. Et intendebat declarare p hoc, ꝙ necesse est vt in motis ex se, in quibus sunt plura vno moto sit motũ ex se pri- C mum. qm̃, si pars mota eẽt semper motor, cõtingeret vt motũ ex se diuideret in plures partes duabus. Ipse igit ponit has partes esse finitas, & declarat ꝙ motũ primũ ex se in talibus cõponit ex motore, & moto tm̃. Et, cũ voluit declarare hoc, incoepit diuidere modos motoris, & d. Et quia aliquid mouet, &c. i. & qa motor est duobus modis, aut motor, q non mouet oĩno, qñ mouet, & est illud, ad qd̃ Iducit nos sermo: aut motor, qui mouet, qñ mouet: illud autẽ, qd̃ mouet, & tũc mouet, nõ ẽ necesse sp vt sit motor, sed forte erit motor & motũ, & forte erit motũ non motor alicuius rei: necesse est vt motũ ex se componat ex motore nõ moto, & ex moto, sed qd̃ non de necessitate est motor. & hoc est, qd̃ est motũ ex se primũ, s. qd̃ nõ mouet à sua parte. Illud aũt, qd̃ mouetur ex se pp aliquã partẽ ipsi⁹, sicut ẽ dispõ in aĩali ſm totũ, & primum motũ in eo est motor necessario. sicut calor naturalis, qui ẽ motor & motũ in animali necessario. qm̃, cũ fuerit separatus à mẽbris, q̃ mouentur, corrũpet. Hoc igit est illud, qd̃ intendebat declarare in hoc sermone, s. ꝙ motũ ex se cõponit ex duabus partibus tm̃, quarũ vna est motor tm̃, & alia motũ, & ꝙ motũ ex se continuũ naturaliter, si primitus nõ fuerit tale, necessario ẽ ĩ eo motor talis. Et, cũ d. hoc, dedit exẽplũ de litteris, & d. Sit igit A, &c. i. sit igitur motũ ex se, compositũ ex motore, qui nõ mouet, s. A, & ex motore, qui mouet ex A, plus vno, v. g. vt sit cõpositũ ex A, & B, & C: A aũt mouebit B, & nõ mouet: & B mouet C, &

Calor naturalis est motor, & motũ I aĩali. F Id. 4. c. 37 & 7. phy. cõ. 2.

G & moueť ab A, & c moueť ex B, & nihil mouet. D.d. qm̃, cũ ad hoc pueniemus, &c.i. & indifferenter siue istud motũ ex se cõpositũ ponatur cõponi ex motis, & motoribus multis, ita, ꝙ primus motor mouet postremũ motũ cũ plurib' medijs, aut cũ vno medio, in hoc, qđ intẽdim' declarare, s. ꝙ in oĩ moto ex se tali ẽ motũ ex se primũ, qđ cõponitur ex duabus partib' tm̃, & ꝙ illud ẽ motũ ex se, nõ aliqua alia pars ptiũ, q̃ sunt in illo. D.d. ponať igiť esse per vnũ mediũ tm̃. i. &, cũ nulla dñia ẽ in hoc, ꝙ ponať mouere cũ plurib' H medijs finitis, aut cũ vno medio, ponať mouere cũ vno medio, s. ponať cõponi ex tribus. mediũ. n. vnũ existit in tali numero. D.d. A B C igiť totũ mouet se. i. &, cũ posuerim' ꝙ moués se mouet partẽ postremã ipsius, s. A, manifestũ est ꝙ istud ex se motũ cõponiť ex A, & B, & C. v.g. ꝙ musculus est motũ ex se, & cõponiť ex tribus, s. ex corpore musculi, & ẽ postremũ motũ, & ex calore naturali, q est motor, & motũ, qui transit in neruis, & aĩa mouẽte, q̃ est forma in illo calore naturali. D.d. sed, si abstulerimus c, &c. i. sed, si abstulerimus c, ex hoc moto ex se, qđ cõponiť ex A B C, tũc remanebit illđ, qđ componiť ex A B, motũ ex se. Et, cũ d. ꝙ illud remanẽs, cõpositũ ex A B, est illud, qđ in rei veritate mouet se, dedit cãm in hoc, & d. A. n. ẽ motor, &c. i. & sequiť necessario vt illđ, qđ mouet se, sit cõpositũ ex A B: qa A est motor, cũ sit necessariũ vt moués se habeat motũ, & B est primũ motũ ab A. C autẽ nõ est motũ. qđ ẽ necessariũ inueniẽdo motũ ex se, s. quia C nõ est pars, quæ moueť ab eo. & hoc intendebat, cũ d. & C non

Aĩa ẽ forma I calor nã li. Idẽ. 7. Met. c. 31.

mouet se. i. & C nõ est illud, qđ mouet se, nec est motũ, qđ est ĩ illo, qđ mouet se, cũ sit declaratũ ꝙ illđ, qđ mouet se, cõponiť ex duobus, s. A, & B. & C forte non erit oĩno motor, & remanebit residuũ motũ ex se, s. illud, qđ cõponiť ex A, & B. D.d. Neq; B C ẽt mouet se sine A. i. neq; possumus ẽt dicere, ꝙ B & C est illud, qđ mouet se sine A. Et intẽdebat cõcludere diuisionẽ, qm̃ nõ possumus dicere, ꝙ illud, qđ poniť ex A, & B, & C, est illud, qđ mouet se. qm̃, si auferť C, remanebit A B moués se. neq; ẽt possumus dicere hoc in solo A: A. n. nõ moueť sine B: neq; ĩ solo B, sine L A: qm̃ necesse est vt B habeat motorẽ: remanet de necessitate vt illud, de quo dicimus mouere se, sit cõpositũ ex A, & B. Et, cũ narrauit ꝙ B nõ ẽ moués se, dedit cãm in hoc, & d. B. n. mouet, qa moueť, &c. i. & B nõ est motũ ex se, quia positũ fuit moueri ex alio, s. ex A, nõ ab aliqua pte ĩ ipso. qm̃, si moueret ab aliqua pte in ipso, tunc illa pars esset mouens se. D.d. qm̃ A B solũ est illud, qđ mouet se. i. qm̃ illđ, qđ cõponiť ex A B, ẽ illud, qđ est necesse vt moueatur ex se. & intẽdebat ꝙ B nõ fuit positũ in põne diuidi in parte, q̃ est motor, nõ motũ, & in parte, q̃ ẽ motũ, M sed posuimus A motorẽ, & B motũ. Et, cũ posuit oĩa ista, dedit cõclõnẽ, & d. Necesse est igiť, &c. declaratũ ẽ igiť ex hoc, ꝙ illud, qđ est motũ ex se, in rei veritate cõponiť ex motore, qui nõ moueť, & ex primo moto. Iã igiť cõclusit illud, qđ intendebat declarare, & ẽ, ꝙ motũ ex se cõponiť ex duabus ptibus, s. ex motore nõ moto, & ex moto, qđ nõ mouet de necessitate. D.d. dũ conuenit vtrunq; reliquo, aut tãgit ipsum. i.

A ꝙ nõ seqr̃ vt motũ moueat de necessitate, dũ mouetr̃ à suo motore. ista.n. cõcomitãtia erit ex duobus. in prĩo autẽ moto erit, dũ fuerit cõueniẽtia inter ipsum, & motorẽ: in medio autẽ dum tangit tertiũ. medium aũt necesse ẽ vt tãgat corpus. primus aũt motor necesse est vt cõueniat. D.d. Si igit̃ motor fuerit cõtinuus, &c.i. si igit̃ primus motor est de natura continui, quia est in cõtinuo in rei veritate, qđ est motũ, manifestũ est ꝙ totũ est in toto continuo moto, nõ ĩ quodã eius. qm̃ nõ posuimus ipsum pp suã continuita-
B tẽ cum aliqua parte eius, sed cũ toto. &, cum ita sit, motũ ex se est ſm totum, sed non eodem mõ, sed motor pp A. & motũ pp B. Et d. Si igit̃ motor fuerit cõtinuus, quia primus motor nõ est virtus in corpore, ita, ꝙ diceretr̃ cõtinuum pp naturã cõtinui cum ipso, s. corporis. D.d. sed est motum, & motor, &c.i. non continuum, s. ꝙ in eo est motor, & motũ insimul, sed est, sicut d. mouens. secundum A, & mouetr̃ ſm B tantum.

Dubitationẽ aũt hẽt, si auferat aliqs aut ab ipõ A, si cõtinuũ
C est, id, qđ mouet quidẽ, sed ĩmobile est, aut ab ipso B, qđ mouetur, an reliquũ vtiq; ipsi⁹ A mouebit, aut reliquũ ipsius B mouebit̃. si.n. hoc, non vtiq; erit, q̃ primo mouetr̃ à seipsa, quæ A B. remota.n. ab A B adhuc mouebit seipsam reliqua A B. An potẽtia quidem vtrunq; nihil prohibet, aut alterũ, id. s. qđ mouetur diuisibile eẽ, actu aũt indiuisibile. si aũt diuidat̃, nõ vlterius eẽ eãdẽ hñs potẽtiã. quare nihil p-hibet ĩ ijs, q̃ diuidi pñt, potẽtia D prĩo inesse. Manifestũ est igitur ex his ꝙ est primũ mouens ĩmobile. siue.n. confestim id, qđ mouet̃, ab aliquo ãt mouet̃, stet ad immobile primũ, siue ad id, qđ mouetur quidẽ, ipsum aũt seipsum mouẽs est, & sistẽs, vtroq; mõ accidit vtiq; id, qđ primũ mouet, ĩ oĩb⁹ eẽ motis ĩmobile.

Et quæritur in hoc, si ex A, si fuerit cõtinuũ, et est motor n̄ motũ, aut ex B, quod est motũ, diminuatur aliquid, vtrũ illud, quod re- E *manet ex A, sit motor, et illud, quod remanet ex B, sit motũ. Quoniã, si hoc fuerit, tũc A B nõ erit primũ motũ ex se. quoniã ex A et B auferetur aliquid, et reliquũ mouet se. Dicamus igitur ad hoc quòd nõ est inopinabile vt vtrũq;, aut alterũ, s. motum sit in potẽtia diuisibile, in actu autem nõ. sed, si diuidatur, tunc natura eius non erit illa eadem natura. & ideo nõ est inopinabile vt in diuisibilibus* F *sit in potentia aliquid primum.*

Apparet igitur ex hoc, quòd primus motor nõ est motũ. quoniam, si motum cessabit cito, & mouetur ab aliquo, peruenietur ad primum motorem, qui non mouetur, &, si perueniatur ad motum, sed est illud, quod mouet se, & facit ipsum quiescere, sequitur ex illo modo, & ex isto insimul vt primum in oĩbus motis sit non motũ.

Cum

G Cum declarauit quod motũ ex se cõ
44 ponitur ex motore non moto, & ex moto, quod non mouet de necessitate, & quod, si mouens inueniatur compositũ ex pluribus vno moto, necesse est vt dissoluatur in motũ ex se primũ, scilicet in illud, cui est proprium vt primũ motũ in ipso non moueat de necessitate: motũ.n. ex se, quia est duobus modis, mõ, in quo primũ motũ à primo motore mouet de necessitate, & mõ, in quo primũ motum nihil mouet de necessitate, incœpit dubitare de hoc, scilicet in motũ primũ ex se esse. Potest.n. aliquis dicere, quod nõ est possibile vt
H primum motum per se sit, neque primus motor. quoniam motũ est cõtinuũ per se, & motor etiam est cõtinuus, quia est in continuo, & cõtinuũ diuiditur semper in diuisibilia. Et ideo d. Et quaeritur de hoc, &c.i. & quaeritur in hoc, quod diximus, scilicet quod mouẽs se primum est, quod componitur ex motore nõ moto, & ex moto indiuisibili, i. nõ motore tali mõ. Potest.n. aliquis dicere quod, si ex motore, qui nõ mouetur (si motor sit de natura cõtinui, quia est forma continui) diminuatur aliquid, aut ex moto, cũ de necessitate
I sit de natura continui, aut ex motore (si accidit ei continuitas) remanebit residuum motum ex se: & sic nõ erit hoc mouẽs seipsum primũ, neque motor primus. Et hoc intẽdebat cũ d. Quin, si hoc fuerit, &c. D. dedit solutionẽ, & d. Dicamus igitur ad hoc, &c.i. dicamus igitur soluendo quod non est remotũ vt vtrunque sit diuisibile in potentia in infinitum, si vtrunque fuerit continuũ, aut alterũ, scilicet motum, si nõ fuerit positũ quod motor est de natura eius, cui accidit cõtinuitas, & est materialis, vt declaratũ est, in actu aũt est impossibile. D.d. Sed si diuidatur, &c.i. & est impossibile K vt motum diuidatur in actu in infinitũ, & similiter motor. quoniam tũc diuisio perueniet ad hoc, quod eorũ natura corrumpetur. v.g. quod, si primum motũ ex se fuerit ignis iste demõstratus, à quo auferemus partẽ, & postea aliã, & postea aliã, perueniemus ad talẽ quãtitatẽ, quae si diuidatur, corrũpetur ignis, cũ minima quãtitas ignis sit determinata. Et similiter est de aĩali annulloso, ex quo, si diuisa fuerit aliqua pars, remanebit residuũ non motũ ex se. &, cum ista diuisio non procedat in infinitũ, manifestũ est hoc esse motum ex se primum, & motorẽ primũ. Et tale motum esse posuit pro principio, in principio Septimi, ad declarandũ quod omne motũ habet motorem. D.d. & ideo nõ est inopinabile, &c.i. & ideo non est impossibile vt in diuisibilibus in potentia sit aliquid primũ: licet, secundum quod est in potentia, nõ sit in eis primũ: sed est necesse hic esse primum. &, si non, nõ esset motus. Et d. in motore: quoniam primi motores apud ipsum sunt duobus modis, scilicet motor materialis, i. qui cõstituitur per rẽ motam, & hoc est in rebus generabilibus, & corruptibi- M bus. & motor nõ materialis, & hoc nõ dicitur continuum, nisi per accidẽs. continuitas.n. essentialiter est impossibilis in omni moto primo. quoniam est nõ corpus. non.n. loquitur in hoc loco, nisi in moto ex se simpliciter: in moto aũt ex se, quod est impossibile esse in toto primus motor, manifestũ est quod non dicitur continuũ omnino, quia nõ mouetur neque essentialiter, neque accidentaliter. & hoc nõ accidit, nisi in motoribus, qui constituuntur per rẽ motã ab eis, sicut in animabus aĩaliũ. principia aũt prima, quae sunt in mo-

Minima quantitas ignis est determinata.
Idem tex. 62 idem. 6. ph. 32. 49. 59 91. idem. 1. ph. 36. 37 38. idem. 2. de aia. 41. 97. & 1. Coe. 116.

Motor duplex.

A tis ex se ęterna, motor in eis nõ est diuisibilis neq; essentialiter, neq; accidẽtaliter. D. d. Apparet ex hoc igitur, &c. i. &, cũ manifestũ sit ꝙ motum ex se non põt diuidi in infinitum, manifestum est ꝙ in motis ex se est talis motor, s. qui nõ mouetur omnino. D. dedit modum, ex quo apparet hoc & d. qm̃, si motum cessabit, &c. i. si mouetur ex se non ex alio. & hoc intẽdebat cum d. cessabit. & oẽ motum mouetur ab aliquo, peruenietur in hoc moto ex se ad motorem, qui non mouet᷑. qm̃, si componitur ex pluribus vno mo
B to, necesse est puenire ad motorẽ, q nõ mouetur. &, quia tale nõ est medium inter motorẽ, qui nõ mouetur in eo, & inter motum, iõ d. cessabit cito. D. d. &, si perueniat᷑ ad motum, &c. i. &, si motum positum nõ mouet se, sed perueniat ad mouens se, vt prius declaratum fuit: & omne mouens se est in eo motor, qui non mouetur: sequit᷑ necessario ex illo moto, & ex isto, vt hic sit prim⁹ motor, qui non mouetur. Et quasi diceret, &, quia oẽ motum non fugit alterum istorũ, s. ꝙ aut erit motum ex se, aut ex alio: & motum ex
C alio puenit ad motum ex se: & motum ex se habet motorẽ, qui nõ mouet᷑: sequitur ex vtroq; mõ, vt omne motum habeat motorem, q nõ mouetur, i. ꝙ omnes motus reducũtur ad talem motorem, aut ad vnũ, aut ad plures vno. [a] Et dixit: est illud, quod mouet se, & facit ipsum quiescere. quia iam accepit in descriptiõe moti ex se, quod est illud. qđ habet quiescere ex se. & in hoc differt motum ex se secundum suã opinionẽ, à motib⁹ corporũ simplicium, cũ ista existiment᷑ moueri p se.

a Motũ ex se ĩ aĩalibus dr̃ à moto ex se ĩ corporib⁹ simplicibus.

Primum mouẽs esse perpetuum, et vnum, ipsumq; nec per se, nec per accidens moueri. Cap. 5. D

QVoniã aũt oportet motũ semp esse, & nõ intermitti, necessarium est esse aliquid perpetuum, qđ primum mouet, siue vnum sit, siue plura, & primum mouens immobile esse.

Et quia motus necesse est vt sit semper, et nunquã deficiat, sequitur necessario vt sit hĩc aliquis primus motor, siue vnum, siue plura, et quòd primus motor nõ sit motũ. E

Cum declarauit in Sexto ꝙ est ĩpoẽ ꝙ motus æternus sit, nisi circularis, & declarauit ĩ principio Septimi ꝙ oẽ motum habet motorem, & postea declarauit in illo tractatu ꝙ mota mouentia se adinuicẽ in loco reducunt᷑ ad motum ex se, & declarauit ĩ principio istius tractatus ꝙ nunq̃ motus deficiet, neq; in pterito, neq; ĩ futuro, sequit᷑ ex hoc, ꝙ primum motum ex se, ad quod reducũtur oẽs motus ex se in loco, sit ęternum. &, si non, esset possibile vt
F motus deficeret in aliqua hora, cũ ipsum sit cã illi⁹. & ꝙ pp hoc necesse est vt sit hic vnus mot⁹ æternus: & est ille, fm quẽ mouet᷑ istud motum primũ. D. d. post hoc quęstiones contingentes in hoc, et vidit ꝙ necesse est iterare pscrutationẽ de motu in hoc tractatu, & cõplere sermonẽ de hoc ĩ propõnibus, quibus vsus est in Sexto, & Septimo. Et vlr vidit ꝙ melius est congregare illud totũ, & declarare qđ remanet ad declarandũ de dispõne entiũ ĩ motu, & quiete, & declarare qs motus sit iste

G iste motus, & vtrum motor illius sit in materia, aut non in materia. Et incœpit diuidere entia in oẽs dispõnes, quę possibile est vt existimetur esse fm ipsas in motu, & quiete. Et postea dissoluit quæstionẽ contingentem ĩ hoc, ꝙ omne motum habet motorem ex motibus corporũ simplicium, & declarauit ꝙ ista nõ mouẽtur ex se. D. declarauit ꝙ oĩa mouentia, quæ mouentur in loco, reducunt̃ ad motũ ex se. Et postea declarauit, ꝙ motũ istud, & motor componitur ex vno moto, & ex primo motore, qui nõ mouetur. Et cũ compleuit hanc declarationem perfecte, & est illa, quã declarauit in Septimo non perfecte: qm̃ illic nõ declarauit ꝙ primum motum debet componi ex motore, qui nõ mouetur, & ex primo moto: reuersus est etiam ad illud, quod declarauit in principio istius tractatus, s. ꝙ nulla est hora, in qua deficit mot⁹, ad cõcludendũ illam eandẽ conclusionẽ, quam conclusit in principio istius tractatus, ex hoc, qd̃ declaratũ fuit in eo, ꝙ motus nunq̃ deficit, & ex illo, qd̃ declaratum fuit in Septimo, s. ꝙ mouentia, quę mouentur in loco, reducũtur ad motum ex se. qm̃

Nota qualiter declaratio Septimi ẽ ĩperfecta. vide ꝓ hoc ẽt. 4. cœl. cõ. 25.

H

I illa conclusio perfectius apparebit hic, cum sermo de propõnibus, sup quas fundata conclusio est pfectior ĩ hoc tractatu. & cõclusio est, ꝙ est hic motus vnus ęternus. Et, q͂a omnia ista sunt, sicut narrauimus, reuersus est ad primã propõnẽ, quam verificauit in principio istius tractatus, & d. Et, quia motus, &c. i. &, cũ declaratum sit ꝙ omnia mouẽtia, quæ mouentur, reducuntur ad primum motum ex se, quod componitur ex primo moto, & ex motore, q

Expõ tex.

non mouetur, & iã declaratũ est ꝙ in nulla hora deficit motus, necesse est vt primus motor, ad quem reducuntur alij motus, sit ęternus, & sit absolutus ab oĩ transmutatione, & vt motum ab eo ẽt sit absolutũ ab oĩ transmutatione, nisi à motu in loco: & siue ille motor, qui est talis fuerit vn⁹, aut plures. Et fuit necesse vt ipse non quiescat à mouere, nec illud, qd̃ mouet̃ ab eo à motu, quia est cã motuũ. Et demonstratũ est ꝙ motus nunq̃ deficit. &, si ille motor in aliqua hora nõ moueret, tũc deficeret motus. Et fuit necesse etiã vt non sit transmutabile, neq; essentialiter, neq; accidẽtaliter. qm̃, si ita esset, tunc esset motor prior illo. Et, cũ manifestum sit, ęternũ esse motorem, & motum ab eo ęternum. qm̃, si non esset ęternum, tunc moueretur ab eo per accidens, & sic eẽt illic motor prior illo: ergo necesse ẽ vt sit hic motus ętern⁹. Vtrũ autẽ iste motor est vnus, aut plures perscrutandum est in alia scientia.

K

L

Vide. 12. Me. te cõ. 42. & ide.

* Vnumquodq; igit̃ immobilium quidẽ, mouentium aũt, perpetuum esse nihil ad p̃sentẽ sermonẽ. Quod aũt necessariũ est esse aliquid, quod semp̃ immobile quidem ipsum sit omni extranea mutatione, & simpliciter, & ſm accidens, motiuum aũt alterius manifestum est considerantibus sic. Sit aũt, si quis velit, in quibusdam contingẽs, vt sit aliqñ, & non sit sine generatione, & corruptione. fortassis. n. necessarium est, si quid impartibile aliqñ quidẽ est, aliqñ aũt nõ est, sine mutatione aliqñ quidem

* a. l. At vnũ qdq;.

M

A quidē esse, aliqñ aūt non esse oē tale. Et principiorū immobiliū quidē, motiuorū aūt quędā aliqñ quidē esse, aliqñ aūt nō esse, cōtīgat & hoc. sed nequaq̃ oīa quidē possibile ē. manifestū.n. est, q causa q̃dā ĳs, q̄ ipsa seipsa mouent, inest, vt aliqñ quidem sint, aliqñ aūt nō sint. qđ.n. ipsum seipsum mouēs ē, oē necesse est magnitudinē hr̄e, si nihil mouetur impartibile. id aūt. qđ mouet, nulla necessitate ē ex dictis. Vt igit̃ alia quidē generen-
B tur, alia vero corrumpantur, & hoc sit continue, nulla cā est immobiliū quidē, non semper autē existentiū. neq; rursus eorū, quæ semper quidē hæc mouēt, horū aūt alia. ipsius.n. qđ semꝑ est, & continui neq; vnūqđque ipsorum cā est, neq; omnia. nā sic se habere perpetuum. & ex necessitate est. omnia autem infinita, & non simul omnia sunt.

Vtrum aūt vnumquodq; mouētium, q̄ non mouētur, sit æternum,
C *non est intrans modo ad propositū. Quoniā aūt necesse ē vt sit hic aliquid, quod in se non sit motum, & sit absolutum ab omni transmutatione simpliciter, & per accidēs, quod mouet aliquod aliud, declarabitur hoc modo. Ponatur igitur hoc eē poßibile in quibusdā vt sit quandoq;, et nō sit quādoq; sine generatione, & corruptione. dignius est.n. illud, quod nō diuiditur, quā-do fuerit quandoq;, & non fuerit* D
quandoq;, vt esse cuiuslibet talis, aut nō esse sit necessariū, vt sit sine transmutatiōe. Ponatur igitur quòd poßibile est vt quædam principia, et q̄ sunt non mota, sed sunt mouentia, sint quandoq;, & quādoq; nō sint. sed nō est poßibile vt oīa sint talia. manifestū est.n. quòd hic est alia cā eorū, q̄ mouent se in eē eorū quādoq;, et nō eē eorū quādoq;. oē.n. mouēs se, necesse ē vt habeat magnitudinē, cū illud, quod E
non diuiditur, non mouetur. motor autem non sequitur aliquo mō vt habeat magnitudinem. Causa vero in hoc, quòd quædā generātur, & quædam corrumpuntur, et hoc esse perpetuum, non est vnū eorū, quæ sunt nō mota. sed nō sunt semper in esse mota, ita, quòd ista moueant semper, & per hoc moueāt alia. quod enim est tale, nec non vnum huius, neq; omnia erunt cā rei perpetuæ continuæ. ista.n. dispo- F
sitio, secundum quam sunt ista, est æterna, & necessaria. ista autem omnia sunt infinita: sed non omnia existunt insimul.

Cum declarauit q necesse est vt 46
sit hoc motum ex se æternum, compositum ex motore, qui non mouetur, & ex moto æterno, d. Vtrū autē vnūqdq;, &c. & intēdit aīas aīaliū, q̄ sunt hic. istę.n. animę mouent, & non mouentur. & quęstio in eis est

G existens. Plato. n. dicit q oẽ mouẽs se est ęternũ: & anima apud ipsum est ęternũ. Et, quia ista perscrutatio magis pertinet ad perscrutationem de aĩa, d. q nõ intrat mõ sermonẽ hũc. & intẽdit q ista pscrutatio est alia ab illa. Et in lib. à quo extraxi verbũ Aristo. inuenit talẽ litterã (si aũt vnumquodq; mouentiũ, q nõ mouent, fuerit aliqđ ęternũ, nõ intrat hunc sermonẽ). i. quęrere autẽ vtrũ vna aĩarum sit æterna, aut oẽs sint generabiles, & corruptibiles, nõ ptinet ad hũc locũ. & hoc est quasi meli⁹: qm̃ qđã partes aĩę vñr eẽ generabiles, & corruptibiles: sed dubi

H tatur de eis in motore, qui dr̃ intellectus. Et in li. Themistij inuenim⁹ loco istius, qm̃ aũt oẽ ęternum mouet, ita, q nõ mouet, nõ intrat hunc sermonẽ. & est tertius sermo à pdictis. D. d. Qm̃ aũt necesse est, &c. i, qm̃ aũt necesse est vt sit hic motor, qui nõ mouet, absolutus ab oĩ trãsmutatiõe simplr̃, s. eẽntialiter, & accidẽtaliter, qui mouet aliquid aliud semp: & est primũ motũ ab ipso, vt declaratũ est à pdictis, & declarabit ẽt hoc mõ. Et intendebat p hoc, qđ dixit, aliquid aliud, qđ in se nõ mo-

I uet, motorẽ, qui nõ mouet, qui ẽ altera duarũ partiũ moti ex se. Et intendit p hoc, qđ dixit: absolutũ ab oĩ transmutatiõe, qđ non accidit ei aliqs mod⁹ trãsmutatiõis, nec generatio, nec corruptio, nec alteratio, nec augmẽtatio, nec diminutio, nec motus localis. Et, cũ d. simplr̃, & per accidẽs, forte intẽdit p simplr̃ illud, qđ est cõe ei, qđ est essentialiter, & ei, qđ est accidẽtaliter. trãsmutatio. n. simplr̃ diuidit in essentialiter, & accidẽtaliter. & ſm hãc expõnẽ dixit rememorationẽ de altero duo- Priacx; ß.

rũ modorũ, in quos diuidit trãsmutatio simplr̃, & tacuit reliquũ, s. propalauit modũ, qui est p accidens, & tacuit modũ, qui est essentialiter. Et forte intẽdit p simplr̃ essentialiter. Transmutatio. n. simplr̃ est essentialis, cũ sit transmutatio vera: transmutatio aũt non simplr̃ est accidentalis. simplr̃. n. dr̃ de transmutatiõe in substãtia: nõ simplr̃ vero de trãsmutatiõibus cæterorũ pdicamentorũ. Et intendit p hoc, q d. q mouet aliquid aliud, partẽ, q est primũ motũ, qđ ẽ scđa pars primi moti ex se. Et, cũ voluit hoc declarare alio mõ à pdicto, d. Ponatur igit q hoc sit posse in quibusdã, &c. i. & ponat q qđã istorũ mouẽtiũ, q nõ mouent, iueniant qñq;, & qñq; nõ, nõ ſm modũ q generant qñq; eẽntialiter, aut corrũpunt, cũ nõ sint corpora, sed ſm q esse, & non esse eorũ sequit illud, qđ generat, & corrũpit essentialiter. Et cũ narrauit q hoc posse est poni ĩ quibusdã motorib⁹, qui nõ mouent, incœpit narrare q hoc impossc est vt sit in oĩbus, s. vt sint generabilia, & corruptibilia p accidens, & d. sed nõ est posse, &c. i. sed, si posuerimus oĩa mouentia, q nõ mouent, esse talia, nõ erit possibile. D. incœpit declarare qualiter ẽ hoc imposse ĩ oĩbus, & d. manifestũ ẽ. n. &c. i. apparet. n. ipõne q necesse est vt sit hic aliquid mouens se, ita, q ipsum sit causa in hoc, q quædã mouentia se mouent qñq;, & qñq; non. & hoc erit ſm diuersitatẽ suæ dispositionis ad ea in propinquitate, & remotione tñ, s. in loco. Et, qa ista positio nõ põt esse in eo, quod mouet se, nisi sit corpus. qđ. n. non est corpus, nõ mouet, dedit cãm, ppquam fuit ista positio posis, s. pone-re

K

Scđa expõ

Trãsmutatio in sũba est simplr̃, in reliqs pdicamẽtis ẽ ñ simplr̃. Idẽ. 5. ph t. c. 7. & t.

L

de Gen. t. cõ. 11. & t. ph. t. c. 62

M

A re ꝙ primũ mouentiũ ſe eſt mouẽs ſe ęternũ, & d.oẽ.n.mouens ſe, &c. & q.d. & diximus ꝙ principiũ mouentiũ iſtorũ, quę ſunt qñq;, qñq; nõ, debet eſſe mouens ſemp,ſ.cõpoſitũ ex motore,qui non mouet,ęterno, & ex moto ab ipſo ęterno. Qm̃; ſi poſuerimus cãm iſtius eſſe motorem ęternũ ſine moto ęterno, non poſſemus dicere quõ erit cauſa ei', qđ eſt qñq;,& deficit qñq;.Si igitur dixerim' ꝙ mouet ſe,erit hoc poſſe, qm̃ tũc erit corpus,& ſm ſuã ꝓpinquitatẽ, & remotionẽ à re erit cauſa vt agat in ipſas diſpõnes contrarias.
B Et hęc eſt cã, pp quã quæſiuit hoc in hoc loco. & iõ d. motor autẽ nõ eſt neceſſe aliquo mõ vt habeat magnitudinẽ.& intendit ꝙ eſt motor, & non motũ. oẽ.n.corpus non mouet in loco,niſi moueatur, vt poſitũ eſt in Septimo. Et, cũ narrauit ꝙ neceſſe eſt vt ſit hoc aliquid mouens ſe ſemp, qđ ſit cã in eſſe eorũ, quę mouens ſe qñq;, & qñq; nõ,incœpit notificare conſecutionem in hoc,& d. Cã aũt ĩ hoc eſt ꝙ q̃dam, &c.i.&,quia eſt manifeſtum p ſe ꝙ mota ex ſe,q̃ ſunt hic, q̃dã generantur,& q̃dã corrumpuntur:& hoc in
C uenit ſemp in eis: nõ poſſumus ponere cãm eſſe in hoc ęternã, vnum eorũ,quę mouẽtur ex ſe, & nõ ſunt perpetuę cauſę.D.d.ita, ꝙ iſta moueant ſe ſemper.i. ita, ꝙ ponamus ꝙ vnum eorũ, quæ mouent ſe, aut plura vno moueant ſe ſemp: & propter hoc mouent alia ſm cõtinuitatẽ,& perpetuitatẽ. D.d.qđ.n.ẽ tale, &c.i.& neceſſe eſt, cũ generatio, & corruptio eorũ, q̃ ſunt apud nos, ꝑpetuę ſint,ponere motũ ex ſe ſemp, qm̃ nullũ eorũ,q̃ mouentur ex ſe,q̃ ſunt generabilia, & corruptibilia, nec oĩa poſſunt eſſe cã rei perpetuæ continuę. D.dedit cãm, pp quã fuit neceſſe vt iſta generabilia,& corruptibilia nõ ſint quædã cauſæ quorundam, ſicut põt aliquis dicere,v. g. ꝙ hõ generatur ſemper ab hoĩe, & equũ ab equo, & d.iſta.n.diſpoſitio, &c.i. & impoſſe eſt vt iſta diſpõ perpetua ſit ĩ eis pp vnũ eorũ. vnũquodq;.n.eorũ eſt corruptibile,& non eſt ẽt poſſe vt hoc ſit in eis ex ſeipſis, ſ. vt quædam ſint cãæ quorundam eſſentialiter. cauſę.n.quę ſunt eſſentialiter de neceſſitate,ſunt finitę, & inſimul.& iſta nõ ſunt talia.Et hoc D
intẽdebat,cũ d.iſta aũt oĩa ſunt infinita,& non ſunt inſimul.Qm̃ aũt iſta ſunt ꝑpetuę generationis,& corruptionis, manifeſtũ eſt pp hoc, qđ declaratũ eſt hic,& ꝙ eſt hic motus primus ęternus, qui continet totũ. Et hoc apparet ẽt per ſe.qm̃, ſi eſſet poſſe vt hõ generaretur à non ſemine hoĩs, tunc de neceſſitate ille homo diceretur hõ æquiuoce cũ iſto homine. qm̃,qñ materia fuerit diuerſa, diuerſabit̃ & forma.& ſi nõ, nõ eſſent hic materię proprię, neq; formę proprie:& tunc qđlibet generaretur à quolibet, & in qđlibet. & tũc vł materię eſſent ocioſæ, & ſuperfluę. Qm̃, ſi eſſet poſſibile vt hõ generaret̃ à terra,ſicut vermis,tunc aut eſſet neceſſarium,aut in maiori parte,aut in minori parte. Et, ſi eẽt neceſſariũ, tunc hõ non generaretur ab hoĩe oĩno. Et, ſi eſſet in maiori parte, tunc hõ generaret̃ ab homine in minori parte. & ſic hoc eẽt caſualiter. Sed ſi hoc eſſet in minori parte,ſ.caſu,tunc eadẽ ſpecies inueniretur natura, & caſu. &, quod fit caſu, ſemp eſt oppoſitũ ei, qđ fit natura.Et ẽt,ſi ita eſſet, tũc cõparatio,

E Digreſſio

Qñ nũ fuerit diuerſa, diuerſabit̃, & forma. idẽ.4.cœ.
F c.37.&.8. Me.t.c.11.

Prima rõ.

Secũa rõ.

G tio,& respectus causarum ad causata non esset,& sic auferretur natura necessarij. Et ēt declaratū est q̄ illđ, qđ fit casu, fit à causis inuentis pp aliquam cām naturalē, & in maiori parte, qn̄ impediunť ab inueniēdo causatum ab eis. qđ non est innatum fieri ab eis. Et, cum ita sit, necesse est, si homo generatur casu, vt generetur à causis, quæ fuerunt pp aliquam speciem, & impediebātur à generatione illius speciei. & ideo causæ eius, qđ est casu, non sunt terminatę. Et, cum ita sit, esset possibile vt hō generaretur ex semine asi

Tertia rō. 2. t. ph. cō. 48.

Nulla spēs ē à casu. Idē. 7. Me. c. 22.

H ni, aut ex semine equi, & vīr ex infinitis materijs. & ideo nulla species inuenitur casu: sed illa, q̄ inueniuntur casu, sunt monstruosa non naturalia. & totum hoc manifestū est per se. Sed diximus ista contra negantes hoc esse manifestū per se: sicut Auic. qui dicit poſe eē hominē generari à terra, sed cōueniētius in matrice. & iste sermo ab hoīe, q dat se scīę, est valde fatuus. Si igiť dicatur q̄ non apparet ex istis generabilibus q̄ sunt ęterna, nisi fm pręteritum: & demū non cōplebitur, nisi ponanť ęterna in pręterito, & in futuro: dicemus ad hoc, qm̄, cū declaratū sit q̄ impossibile est vt deficiāt

Vid̄ cōsilīe cōtra Auic. 2. Met. c. 14.

Dubium.

Solo.

I in p̄terito infinito, declarabitur q̄ ē impossibile in eis vt deficiant in futuro. qm̄, si deficerent in futuro, deficerēt in p̄terito infinito. qm̄ illud, in quo est potētia infinita, non est determinatū magis ad vnū tēpus, q̄ ad aliud. &, si deficerent in p̄terito, non essent nūc: ergo impoſe est vt deficiant oīno. a Si igitur aliquis dixerit q̄, cū declaratū sit de natura istorū, q̄ nunq̄ deficiunt genere, qđ indigent motore, & moto, quę non

Illđ, ī quo ē pōa infinita, nō ē magis determinatū ad vnū tps, q̄ ad aliđ. Idē. 1 cœ. c. 128. 133. et 134.

a Obiectio Solutio.

deficiunt fm indiuiduum? &, si indigent hoc de necessitate, qūo? Dicamus ad hoc q̄ ista indigent motore extrinseco, vt largiatur eis esse, nedum perpetuitatē. qm̄, si ista non haberent cām primā in motu, tunc nō essent. &, si essent, esset poſe vt deficerent. qm̄ q̄dam essent tunc causæ quorundā per accidēs: & qđ est p accidens, non est semp, nec necessariū. Qūo aūt indigent de necessitate motore moto ex se extrinseco, qui semp moueat, aut qui continet totum? Dicamus q̄ mota non generabilia manifestū est q̄ indigent

K

Dubium.

Solutio.

L apud generationē moto ex se. generatio. n. in eis non est ex seipsis, s. q̄ est, quia quædam non generant q̄dam. & ideo esse istorū nō fuit perpetuum. In generabilibus aūt generās propinquū est in ipsis, & iō fuit ęternū, s. q̄ generans in istis nō dat, nisi principiū generationis, deinde dimittit generabile, quousq; perficiatur sua generatio, necesse ē vt sit hic cōplens illud generatum ex se p principium, qđ est in eo, & conseruans ipsum. & hoc erit largiēdo calorē similem calori, quē largitus est primus generās, aut conseruādo il-

M lum calorē, per quē generatum fuit generatū ex se. qm̄, quēadmodum motū in loco, hoc ex se indiget motore extrinseco, ita est in generabilibus ex se. Et, cū ita sit, necesse ē vt non compleať generatio alicuius eorū, q̄ generāt se, nisi sit illic generās extrīsecū p̄ter generās ꝓpīquū, qđ est in ipso generato, per qđ generatū fuit generatū ex se, s. qđ dedit principium generandi. Et, quia generans extrinsecum est alterans necessario, necesse est, fm q̄ sequitur, vt alteratio eius sit alteratio tempe-

rata,

A rata,s.similis calori naturali, p quē cōpletur illud ens, necesse ē vt alterans cum alterato nō sit in eodem situ in toto tempore crementi, sed qn̄q; appropinquatur ei, & qn̄q, remouetur ab eo, ita,ꝙ generatū acquirat ex hoc vnū calorē in forma in toto tēpore sui cremēti. Et, cum ita sit,necesse est vt alterans appropinquetur qn̄q; alterato, & remoueat̃ qn̄q; ab alterato.Et,cū ita sit,ē motū in loco: & oē motum in loco reducitur necessario ad motū ex se:ergo necesse ē vt extra ista generabilia sit motū ex se,aut vnū,aut plura

B vno,qđ semper mouet.Et nō sequitur ex hoc,vt appropinquetur,& remoueatur,sed, & ſm ꝙ agit duo cōtraria insimul,s.generationē, & corruptionē. Cum igitur declaratum sit ꝙ ista,indigent in sua generatione moto ex se extrinseco, & posuerimus ꝙ generatio istorum est ęterna, necesse est vt istud motū ex se, quod est necessarium in generatione eorū,& corruptione sit ęterne,& vt sit semper.&,si nō,indigent motore priori ipso.& sic in īfinitū. Et, cum declarauit hoc, iterauit ipsum ad rememorationem, & dixit.

C Manifestum est igit̃ ꝙ quamuis decies milies aliqua principia immobilium quidē, mouētiū aūt, & multa eorū,q̄ ipsa seipsa mouent,corrūpant̃, alia vero insuper generent̃, & hoc qdē immobile existens hoc mouet, alterū āt hoc, at nihilo min⁹ aliqd eē,qđ cōtinet. & hoc præter vnūqdq; eē id, qđ est cā vt alia quidē sint,alia vero nō, & cōtinuę mutationis.et hoc qdē his, hæc aūt alijs causa motus sint.

Manifestum est igitur quod, si essent hic principia inumerabilia, s.principiorum,q̄ mouent, & non mouentur, & plura mouentium corrumpuntur,deinde generātur, & istud,quod non est motum, mouet aliud, & aliud mouet aliud, hoc non faceret aliquo modo, nisi esset hic aliquid, quod cōtineret ēt hoc in vnaquaq; rerum, quod est causa in esse quorundam, & non esse quorunda in hac transmutatione continua, ita, quòd hoc sit E *causa motus istorum, & ista sunt causa motus aliorum.* D

47 Manifestum est igitur ꝙ, si fuerint hic principia infinita ex mouētibus, quę non mouent̃ ex se, & ex motis ex se, q̄ componunt̃ ex istis principijs,q̄ non sunt corpora,& ex primis corporib⁹ motis ab eis,quorum qđlibet corrumpit̃, deinde reuertit̃ ipsum,& mouēt se adinuicē, s.vt quędā generent q̄dā,ita, ꝙ motor in eis nō moueatur ab alio, sed ex se, v.g.ꝙ istud moueat illud ita, ꝙ nō moueat̃ ab alio, & iste motor F moueat̃ ab alio, & sic in infinitū, v.g. vt Soc. generet Platonem ex se,& Soc. generetur à Cicerone,& Cicero à Virgilio, & vnūquodq; istorū in hoc motu mouet̃ ex se, & sic in infinitū, manifestū est ꝙ hoc non erit, neq, est posse alio mō ab eis, ſm ꝙ possibile est ponere,ꝙ hic est motū ex se,qđ continet ista ex extrinseco, quod est causa in esse quorundam istorum,& in non esse quorundam ſm continuitatem, & perpetuitatē, ita, ꝙ motor æternus sit causa motus

G rus istorum, quę mouentur ex se generabiliū, & corruptibiliū ſm perpetuitatem: & erūt ista causę aliarum rerum, q̄ mouent. Et, cū d. & istud, quod non est motum, &c.i.& istud demōstratum ex istis mouet hoc demonstratum, & est non motum ab alio, sed ex se: & aliud ēt ab isto mouet aliud ab illo, & sic erit ī infinitū: impoſſe est vt ista sint, nisi ponat hic aliqđ motum ex se, continens omnia ista aliquo mō continentię. Et hoc intendebat, cum d. hoc nō faceret aliquo modo, &c. & intendit alio mō ab eis, ſm quorū H vnū imaginatur hic eē motum ex se continens oīa: immo necesse est imaginari motum ex se continens ea aliquo mō continentię. & nos iā declarauimus modū continentiæ, quem innuit. Et non dimisit ipsum non distinctū, vt mihi vr, nisi quia manifestū est p se q, si ista mota ex se generabilia, & corruptibilia non essent determinata, & continuata à motibus corporum cœlestium, nō essent, nedum vt continuaretur esse in eis. & iō, si positū fuerit totū generari, contingeret vt esset pars alterius mundi. Et modus generationis istorū, q̄ mouent se adinuicem, per accidēs est. quia sunt quasi instrumēta, per quę mouent corpora cœlestia, s. q hō non dat in generatione hominis, nisi illud, qđ est quasi instrm: & corpa cœlestia sunt quasi artifex, & virtutes īformatiuę, quas vocat Arist. virtutes aīę ī lib. de animalibus, fiunt ēt à corporibus cœlestibus. Et tu bene scis q non de necessitate debet instrm esse finitum, sed necesse est, si fuerit hic artifex, q operatur per instrm generabilia, & corruptibilia, & semp operatur, aut

Primū documentū. Idē. 1. Meteor. ca. 1.

Secundū.

Mod' gñationis istorū, q mouēt se adinuicē, est p accñs.

I

Tertium.

sint hic instrumenta infinita. & ēt K quando Socra. generat Platonem, & Plato Ciceronem, tunc Plato nō generat Ciceronem propter generationem eius ex Socrat. sed propter voluntatem eius, scilicet, quia proijcere voluit semen in illam fœminam. a Socrat. enim generare Ciceronem est per accidens. Ergo illud, quod Loquentes nostræ legis existimauerunt esse impossibile, iam apparuit esse necessarium. & errauerunt in hoc, quia acceperunt illud, quod est essentialiter, loco eius, quod est accidentaliter: & existimauerunt esse impossibile L illud, quod non est impossibile, scilicet quòd causas esse infinitas est impossibile essentialiter, & possibile accidentaliter.

a Soc. gñare Ciceronē ē p accidens. Quarū.

Vide idē. 5. ph. c. 13. & hic sup. c. 15.

Si igitur ꝑpetuus motus est, perpetuū erit & mouēs primū, si vnū est. sin vero plura, plura ꝑpetua. Vnū aūt magis q̄ multa, & finita q̄ infinita opꝫ existimare. eisdē. n. accidētibus semp finita magis accipere oportet. Ī ĳs enim quæ natura sunt, oportet finitum, & id, quod melius est, si contingat, esse magis. sufficiens autem est, etiam si vnū, quod, cum primum immobilium perpetuum sit, erit alĳs principium motus.

Eisdem accñtib' ſp finita magis accipe oportet.

M

Et, si motus fuerit æternus, tūc primus motor erit æternus, si fuerit vnus. et, si fuerint plures vno, tūc æterna erūt plura vno. Sed melius ē opinari ipsū eē vnū, nō plures. hoc. n. cōplebitur per tria. et, si fuerint

A *fuerint plures, melius est opinari ipsos esse finitos, quam infinitos. cõtingentia enim, cum sint eadem, oportet esse melius habere finitos. res .n. quae sunt per naturam, oportet vt accipiatur ĩ eis pars finita, & melior in eo quod est possibile, & vnum sufficit. et prima rerum quae non mouentur, erit aeterna, & principium motus in alijs rebus.*

48 Cum declaratum sit ꝙ, si necessario est hic motus aeternus, ꝙ necessario erit hic motor aeternus, & motũ
B aeternum. &, quia non apparet hoc, vtrum sit vnum, aut plura, sed hoc tantum apparuit, ꝙ necesse est vt sit hic motor talis, incoepit consyderare quid est dignius ponere ĩ hoc loco. ista .n. perscrutatio propria ẽ Metaphysicae. Et dixit: & si fuerint plures vno, &c. i. & si iste motor, qui declaratus fuit esse ęternus, fuerit vnꝰ, aeternum erit vnũ: &, si plures, aeterna erunt plura. D. d. Sed melius est opinari, &c. i. vt mihi vr̃ ꝙ est meliꝰ opinari ꝙ iste motor est vnus, quia est sensibile, s. mũdus complebitur
C per tria, s. per motorem ęternum, & motum aeternũ ab eo, & per motũ non motorem: & ista cõplebuntur ꝑ vnũ. &, cum complebitur ꝑ vnũ. melius est vt inueniatur per vnum, non per plura. D. d. & si fuerint plures, melius est, &c. D. dedit causam in hoc, & dixit: contingentia .n. &c. .i. qm̃, si illud, quod contingit ĩ mũdo à positione istorum principiorũ, vt sint finita, & esse infinita sit idẽ, tunc ponere ea esse infinita est superfluum, & extra naturam. Et intẽdebat per contingentia, apparẽtia hic,

Vtrũ motor aeternꝰ sit vnꝰ, vel plures, ista ꝑscrutatio est ꝓpria Met. consile .5̃. c. 45. S; vidẽ oppositũ

1. d̃ aĩa. c. 2. &. 3. de aĩa. cõ. 5. ĩ solone. 3. qõnis. vidẽ côtr Zim.

D s. illa, quę cogunt nos ponere hic eẽ principia aeterna. Et quasi d. quoniam, quando illa, quę apparẽt hic, perficiuntur, ponẽdo principia ęterna, siue finita, siue infinita, tunc melius erit ponere ea finita. illud .n. qđ perficitur per finitum, melius est vt inueniatur per finitum. D. dixit: & vnum sufficit, i. & vnum motum ex se semper sufficit in reddẽdo causas eorum, quae apparent hic. ponendo .n. hoc, tunc res motoris habebunt principium aeternum, & tunc istud principium mediante moto aeterno erit principium rerum, quae mouentur quandoque, & quiescunt quandoq; semper: & per hanc positionẽ complebitur hic esse. &, si non, esset difficile, immo impossibile ponere aeternum esse principium generabile, & corruptibile. E

Illđ, qđ ꝑficit ꝑ finitũ, meliꝰ ẽ vt ineniat̃ ꝑ finitũ. Idẽ. 1. phy. t. c. 50.

Manifestũ autẽ est ex hoc, ꝙ necesse est esse aliquid vnũ, & perpetuũ primũ mouens. Ostẽsum est .n. ꝙ necesse est semper motũ esse. si vero semper, necesse est & continuũ esse. etenĩ qđ semper est, continuũ est: quod autem consequenter est, non est continuũ. At vero, si continuus est, vnus est. vnus autẽ, si & ab vno mouẽte, & vnius sit, quod mouetur. si .n. quiddã aliud, & aliud mouebit, non cõtinuus totus motus, sed consequẽter erit. Ex his igitur crediderit aliquis esse quid primum immobile. F

Et apparet ex hoc quod nos dicemus etiã, quòd est necessarium vt motor primus sit vnum aeternũ. Declaratum est .n. quòd necesse

est

G *est quòd motus sit semper. et si motus fuerit semper, necesse est vt sit continuus semper. æternum .n. est continuum: successiuum autem nõ est continuum. Sed si fuerit continuus, erit vnus. & vnus motus erit ab vno motore, & ab vno moto. quoniã si mouet successiue, tunc ille motus non erit cõtinuus. Ex istis igitur erit homo certus hic esse aliquod primum non motum.*

49 H Ista est alia declaratio, ꝙ primus motor est vnus. Et.d. Declaratũ est .n.ꝙ necesse est, &c.i.iam declarauimus ꝙ necesse est vt sit hic primus motor perpetuus moti æterni. Et manifestum est ꝙ, cum posuerimus hic esse motum æternum, quod mouetur motu perpetuo, necesse erit vt motus istius moti sit motus continuus, non successiuus. motus.n. successiui, licet sint in eodem moto, tñ non sunt continui, nec dicuntur esse perpetui, cum qñq; sit ĩ eis quies. D.d. Sed, si fuerit continuus, erit vnꝰ motus. & hoc est notum per se. D.d. & vnus motus erit, qui prouenit ab vno motore. D. dedit causam ĩ hoc, & d. quoniam, si mouet successiue, &c.i. quoniam, si vnum motũ mouetur à pluribus vno motore successiue, tunc ille motus non erit continuus. D.d. Ex istis igitur, &c. & intendit per primum. primum oĩum mouentium.i. &, si fuerint hic alia mouentia ab eo, quæ non mouent̃, tunc illa mouentia sequuntur ipm. qm̃ motꝰ eorũ sequunt̃ motũ illius moti primi, q ẽ velocissimꝰ motuũ.

I Hic vĩ dicer ad vnitatẽ nũeraĩe motore prĩ vnita.ẽ motoris. id.3. 11.

Et rursus, cum respexerit ad principia mouẽtiũ. Esse igitur quędam entium, quæ aliqñ quidẽ mouentur, aliquando vero quiescunt, manifestũ est. Et per hoc factũ fuit manifestũ ꝙ neq; oĩa mouent̃, neq; oĩa quiescũt, neq; alia quidem semper quiescũt, alia vero semper mouẽtur. quę nanq; ad ambo prona sunt, & potentiã hñt vt aliquãdo quidem moueantur, aliquando vero quiescant, demonstrant de ipsis. Qm̃ autẽ huiuscemodi oĩbus sunt manifesta: volumus autẽ demonstrare & duorũ vtrãq; naturã, ꝙ sunt alia quidẽ semp̃ ĩmobilia, alia autẽ, quæ semper mouentur: procedentes autẽ ad hoc, & ponentes oẽ, quod mouetur ab aliquo moueri, & hoc esse aut ĩmobile, aut quod mouetur, & quod mouetur aut a se ipso, aut ab alio semper, processimus vt accipiamus ꝙ eorũ, quę mouentur, est principium. eorũ quidem, quæ mouentur, id, qđ ipsũ seipsum mouet: oĩum aũt id, quod immobile est. videmꝰ aũt & manifeste eẽ eiuscemodi, q̃ mouẽt ipsa seipsa, vt aĩatorũ, & aĩalium genus. Hæc igitur & opinionẽ p̃bebãt, ne forte cõtingat motum fieri, cũ nõ eẽt oĩno: ꝓpterea ꝙ nos in his videmus hoc cõtingere. immobilia enim cum sint aliquando, mouentur rursus, vt videtur. K L M

*Et erit magis certus in hoc ẽt, quando consyderauerit principia motuum. Quoniam, cum manifestum sit, quòd entium quedã quan*doq;

A *doque mouentur, & quandoque quiescunt. & per hoc fuit declaratum quòd non omnia mouentur, neque omnia quiescũt, sed quædam quiescunt semper, & quædam mouentur semper. illud enim quod habet vtrunque, & habet potentiam vt moueatur, & vt quiescat, declarat ista. Et quia illud, quod habet talem dispositionem, manifestum est cuilibet: & intendimus declarare etiã naturam vtriusque duorũ*
B *modorum, s. quòd quædam entium semper non mouentur, & quædã semper mouentur: & incæpimus in hoc, & posuimus quòd omne motum mouetur ab aliquo, & quòd istud aut est non motum, aut motor, & ex se motum, aut ex alio semper, & peruenimus ad hoc, quòd mota habent principium motum, quod mouet se. & principium omnium est illud, quod non mouetur. & nos videmus aliqua talia,*
C *& sunt illa, quæ mouent se, v. gr. genus habentium animas, & genus modorum animaliũ. Ista igitur faciunt existimare quòd forte possibile est vt fiat motus sine eo, quod ante fuit omnino: quia nos inuenimus quòd hoc accidit in istis: sunt enim quandoque non mota, deinde mouentur, secundum quòd existimantur.*

Quia viæ, per quas iuit Aristo. in declarando ꝙ hic est motor ętern⁹, & ꝙ nõ mouetur sunt duæ, Quarũ D vna est probando ꝙ motus est æternus, Secunda autẽ est ex consyderatione de motis ex se, quæ sunt hic, & processit per hanc viam, postq̃ declarauit ꝙ hic est motus ętern⁹, qñ consyderauit de natura eorum, quæ mouentur apud nos qñq;, & quiescunt qñq;, & iam declarauit prius motorem non motũ esse per hoc, ꝙ motus æternus est, & vult nunc notificare ꝙ homo erit magis certus in hoc, quãdo cõsyderauerit in natura eorum, quę mouent̃ ex se, quæ sunt hic. qm̃, qñ homo cõsyderauerit in motibus particularibus, qui sunt in E hoc mundo, inueniet eos reduci ad motum ex se: & ideo necesse est vt ita sit in toto. Hic autem vult facere rememorationẽ đ illa via, ex qua declaratur etiam ꝙ motũ habet primum motorẽ, qui non mouetur, & ꝙ motus æternus est in moto ęterno, & econtrario primæ viæ. In prima.n. probauimus ex motu æterno motorem esse, qui nõ mouetur. hic autem probauimus ꝙ motus æternus est ex hoc, ꝙ motor, q nõ mouetur est. &, cũ istæ duæ viæ fuerint cõiunctæ, tunc firmior erit scientia. Et ideo d. Et erit magis certus, &c. i. sicut fecimus superius. D. d. Quoniã, F cũ manifestum sit, &c. D. d. illud. n. quod habet vtrunq;, &c. i. ex illis. n. quæ videmus moueri ex se qñq;, & quiescere qñq;, scimus ꝙ in entibus sunt quædam, quæ mouentur semper, & quædam, quæ nunq̃ mouentur: quia non habent naturã vt moueantur. Et, cũ hoc fecit, s. quia cõsyderauit in hoc de motis ex se, fecit rememorationem, & d. Et quia illud, quod habet talẽ dispositionẽ, est manifestm cuilibet. i. aliqua eẽ, quæ

Hic expresse cõcedit dari regressũ. vide idem 1 c. 5 . vid cõ. ile. 6. ph. cõ. 12. & 15. & 1. đ aia. c. 11.

G quæ mouētur ex se, & quiescunt ex se, deinde di. & intendimus etiam, &c. i. & hoc intellectum est per se. D. d. qūo fecit hoc, & d. & posuimus ꝙ omne motum, &c. i. qm̄, cum cōsyderauit de natura eorum, quę mouentur hic, fuit declaratū ꝙ oē motum habet motoré. &, cū cōsyderauit de natura ipsius motoris, vidit ꝙ iste motor nō pōt fugere aliquā trium dispositionum. s. aut vt moueat & non moueatur, aut vt moueat, & moueať ex se, aut vt moueat, & moueatur ex alio, & fuit necesse ꝙ istū, quod moueť ex alio, perueniat ad H motum ex se per motorem, qui nō mouetur, sequitur vt principiū omnium sit huius. s. motū ex se à motore, qui nō mouetur. Et, quia istas propōnes nō accepit, nisi ex motis ex se, quæ sunt hic, & apud consyderationem de istis cum hoc, ꝙ inducunt nos ad quæsitum, faciunt nos etiam dubitare in primo principio, quod forte posse ē, vt quiescat, quia ista qn̄q; quiescunt, & moueń quādoq;. dixit: & nos videmus aliqua, &c. i. & sicut sequitur vt omnia habeant principium ex se motum: & hoc, quod apparet de istis motis ex L se, qui sunt hic: alij enim motus reducuntur ad istos: sic etiam faciūt dubitare in primo moto. qm̄, cum apparet ꝙ ista mouentur sine motu præcedenti, sed post quietem perfectam, fuit possibile vt hoc esset ēt possibile in primo moto.

Vid. ꝑ isto dicto. I. c. 20.

Hoc autem oportet accipere ꝙ secundum vnum motum ipsa mouent, & ꝙ secundum hūc non proprie. non .n. ex ipsis est causa, sed insunt alij motus naturales animalibus, s̄m quos non mouentur per seipsa, vt augmētatio, diminutio, respiratio, quibus mouetur animalium vnūquodq;, cum quiescit, & nō mouetur secundum eum motū, qui est a seipso. Huius autem causa est continens, & multa ingredientium, vt quorundam alimentū. nam, dum concoquitur, dormiunt, dum autem disgregatur, excitantur, & mouent seipsa, cum primum principiū ab externo sit. quapropter non semper mouentur continue a seipsis. aliud enim est mouens ipsum, quod mouetur, & mutatur ad vnumquodq; mouentium seipsa. In omnibus autem his moueť primum mouēs, & causa vt ipsum seipsum moueat a seipso, s̄m accidens tamen. mutat enim locū corpus: quare & quod in corpore existit: & quod in vecte mouens seipsum.

K

L

Sed debemus facere ita, quod motor essentialiter non moueat, nisi vno motu, & quod ipse mouet isto motu, non quia est primum, quoniam non est causa ex se. sed in animalibus sunt alij motus naturales, qui non sunt ex illo, v. g. augmentum, & diminutio, & anhelitus. & istis motibus mouetur quilibet modorum animaliū sine eo, quod mouetur ex se, sed etiā quiescit. Et causa istorum motuum est illud, quod continet ipsum, & multa aduenientia suo corpori, v. g. nutrimen

M

A *trimentum in animalibus quibusdam. quoniam, cum digeritur, dormiunt, & cum distiguitur, expergesiunt, & mouent se. & primum principium est extrinsecũ. & ideo non mouentur semper ex se continue. motor enim illorum est aliud ab eo, quod est, quando mouentur, & laborant secundum vnũquodq; mouentium. Et in omnibus istis mouetur primus motor, qui est causa eius, quod moueant se ex se: sed* B *motus eius erit per accidẽs. corpus enim mutat suum locum: & ideo mutat etiam locum illud, quod est in corpore: & quod est in vniuerso mouens se.*

51 Vn⁹ motor eẽntia lr nõ mouet, nisi vno motu. vidẽ idẽ 1. c. 31. & q ibi.

Et non est opinandum, ꝙ prim⁹ motor in istis mouet pluribus motibus ex se. vnus. n. motor nõ mouet essentialr, nisi vno motu. & hoc, qđ inuenitur in istis motus. s. habentib⁹ animas, ꝙ vnus motor in istis mouet pluribus motibus, est per accñs. Et hoc intendebat cũ dixit: & hoc, quod mouet isto motu, non est ita, ꝙ est primum. i. opinandum est ꝙ C vnus motor istorum, s. qui nõ mouentur, non mouet essentialr, nisi vno motu. & hoc, quod mouet istis pluribus motibus in eis, quæ sunt apud nos, non est ita, ꝙ ipse prima causa sit in istis pluribus motibus. Qm̃, si esset causa prima istorum motuũ, tunc non moueret, nisi vno motu necessario. Ab vno. n. nõ prouenit essentialr, nisi vnũ motũ: sed multa intrant ipsum per accñs, quę abscindunt motum eius, & alia, quę sunt causa in hoc, quæ faciunt motum post quietem. Et hoc intendebat, cum dixit: qm̃ non est causa ex se, &c. i. & causa ĩ hoc, ꝙ prima causa ĩ hoc, ꝙ hñtia aĩas, quæ sunt hic, mouentur qñq;, & quiescunt qñq;, nõ est ex se. i. ꝙ ista causa non ẽ causa, propter quam mouetur ex se, sed alia causa ex rebus cõtinẽtib⁹, & aduenientibus ex extrinseco facit in aĩalibus motus naturales. & illi motus erunt causę vt motor, per quem mouentur ex se, moueat quandoq;, & qñq; nõ moueat. D. dedit exemplum istorũ motuum, & quomodo accidit ex eis hoc, & d. v. g. augmentum, &c. i. v. g. hoc, quod accidit animali in suo corpore de motu augmenti a nutrimento, & de motu diminutionis a reb⁹ extrinsecis, & a defectu nutrimẽti etiam. & hoc, quod accidit ei, & de motu in qualitate apud anhelitũ. anhelitus. n. est ĩ aĩalibus ad infrigidãdum calorẽ naturalẽ, & temperandũ ipsum. mot⁹ igitur anhelitus dat animalibus qualitatem. D. d. ex istis igitur motibus, &c. i. in istis motibus, s. augmẽto, diminutione, & alteratione mouetur animal, sine eo, ꝙ moueatur ex se, sed etiam quiescens. D. d. Et causa istorum motuũ, &c. i. & causa istorum motuũ, qui sunt in aĩali, nõ ex se, est corpus cõtinens, & illa, quę intrant suum corpus. Et intendebat ꝙ causa istorum motuum sunt res distinctæ ab animali, aut extrinsece, aut intrinsece. D. dedit exemplum mouentium intrinsecus, cum sint latentiora, & qũo erunt causæ quietis eius qñq; ex se, & mot⁹ eius quãdoq; ex se, & d. v. g. nutrimentũ in quibusdam aĩalibus, &c. i. v. g. nutrimentũ adueniens corpori aĩalis in quibusdam animalibus, s. quæ in-

D E F

Iuuamentũ anhelit⁹. vidẽ etiã ꝑ hoc 2. đ aĩa. 88. & 89.

G innata sunt dormire. Nutrimentũ .n.cum aduenerit corpori istius animalis,& operatus fuerit calor in ipsum,ascendet ab ipso vapor humidus ad caput,& cor, & sic grauabit animal,& laxabuntur instr'a mot', ita,ꝙ quiescet in loco,& dormiet.& cum nutrimentum fuerit digestũ, tunc membra animalis mouentia alleuiabũtur,& expergefiet animal, & mouebitur ex se in loco.&, cum ita sit,tũc primus motor animalis ĩ loco,& faciens ipsum quiescere,non est motor,qui est in eo,qui non mouetur,s.per quem mouetur ex se,sed primus motor in eo est illud extrinsecum,aut illud aduenens corpori.

Cãe somni, & vigiliæ. vid̃ ẽt.3.c. 20.& I li. d̃ 16.& vi.

H Et hoc intendebat,cum dixit:& primum principium est extrinsecum. D.d. & ideo non mouetur semper, &c.i.quia corp' aĩalis mouetur ab extrinseco,ideo non mouetur semp ex se cõtinue.&,si nõ, tunc necesse esset,sm ꝙ est motũ ex se, aut mouetur semper,& continue, cũ vnus motor,sicut dictum est,nõ moueat, nisi vno motu tantũ. D.dedit cãm, propter quã fuit aĩal hmõi in abscisione sui motus, & dixit:motor.n.illorum est aliud,&c.i.& causa ĩ hoc, ꝙ motor, qui nõ mouetur in istis,

I mouet qñq;,& qñq; non, est, quia non est prim' motor in hoc motu. sed primus motor in istis est aliud extrinsecum, quando mouetur, & transmutatur iste motor ab illo extrinseco sm naturam cuiuslibet eorum,quę mouent ipsum,s.ꝙ, si natura eius facit ipsum quiescere,quiescit:&,si natura ei' facit ipsum mouere,mouebitur. Et, cum declarauit ꝙ primus motor,qui non mouetur in hoc motu,mouetur ab extrĩseco,incœpit declarare modũ, quo mouetur,& di. Et in istis omnibus, &c.i.& in istis motis ex se omnibus generabilibus,& corruptibilib' mouetur primus motor in eis, per quẽ mouetur ex se a reb' extrinsecis.sed motus ab eis nõ est essentialiter,sed accidentaliter.motus aũt eius est accidentalr,licet sit indiuisibilis: qm̃ constituitur per subiectum,s.per corpus.& ideo accidit ei moueri,qñ corpus mouetur:&omne,quod mouetur,quia est in moto, est motum per accidens.. Et hoc intẽdebat,cũ d.corpus.n.mutat suum locum,&c. .i.& cã in hoc, ꝙ iste motor mouet per accñs,est,quia cõstituitur p corpus,& sic transfertur per accñs, per trãslationem corporis,oẽ, quod est in corpore,licet sit motor. Et debes scire ꝙ hoc non est, sicut translatio partis cum trãslatione totius, sed sicut albedinis cum trãslatione subiecti:cum sit declaratum ꝙ iste motor non est corpus,cum moueat, & non moueatur. & ideo dixit: & ꝙ ẽ in vniuerso mouens se. cõseruando se a partibus,quę sunt in corpore:licet hic,& illę moueantur per accñs.

K

L

Docum. 1

Docum. 2

Et debes scire, ꝙ non intẽdebat ꝙ motus eius, qui est p accñs,s.motoris, qui non mouetur in animali a causis extrinsecis, est motus eius in loco propter motum sui subiecti.s. corporis: sed intẽdebat ꝙ mot' eius a causis extrinsecis est propter motum sui subiecti ab eis in loco, s. vt augmentetur,aut alteretur,est sicut motus eius in loco a moto sui subiecti.i.s.corporis.vr.n.ꝙ manifestum est hic, ꝙ omnis motor in subiecto mouetur per accñs,propter motum sui subiecti,deferentis ipsum.s.in loco. Vtrum autem omne,quod mouetur in loco per suũ subiectũ,trãsmu-

M

Docum. 3

mu-

A si mutetur etiam per trāsmutationē sui subiecti. s. transmutatione altera tiua, nō trāsmutatione in loco, non dum est declaratū. Cū. n. hoc fuerit declaratum, declarabitur q, si illud nō trāsmutabit ab extrinseco, non mouebitur ex motu sui subiecti in loco: licet appareat ex verbis Aristo te. futuris q ipse ponet q omne, qđ non transmutatur ab extrinseco p accñs, non mouet ex suo corpore p
Docu. 4. accñs, vt patebit post. Et forte Aristo. tacuit complemētum demſ̄ratio nis, quam intēdit hic, qm̄ est manifestū. qm̄, cū verificatum fuerit ex hoc, q omne motū ex se, quod qnie
B scit qñq;, & mouetur qñq, mouet ab extrinseco, & est declaratū q primū motum ex se nihil est extra ipsum, sequitur manifeste in secunda figura q primum motū ex se non quiescit omnino. Et erit ista demō stratio alia a prędictis. qm̄ illud, qđ hunc sequitur sermonem, quod apparet esse complemētū istius demō strationis, idem apparet cum demō stratione prædicta: & patet ex suis verbis in principio istius capituli ipsam eē aliā demſ̄ationē a pdicta.

Ex quibus credere licet q, si quid est immobiliū quidē, mo-
C uētium autem, & ipsorum, quæ mouentur secundum accidens, impoſ̄ est continuo motu mouere. Quare, si necesse est quidē continue esse motum, esse quid oportet primum mouēs immobile, & non ſm accidens, si futurum est (vt diximus) in ijs, quæ sunt, vt sit incessabilis quidam, & immortalis motus, & manere ens ipsum ī seipso, & in eodē principio, n. manente necesse & omne manere, continuum exi- D
stens ad principium. Non est autem idem moueri secundum accidens a seipso, & ab altero. moueri enim ab alio, & eorum, quę sunt in cœlo, quibusdam principijs inest, quæ secundum plures feruntur lationes: alterum autē corruptibilibus solum.

Ex hoc igitur erit homo certus quod, si aliquid fuerit ex eis, quæ non mouentur, sed mouetur etiam per accidēs, impossibile est vt motus sit æternus. Et ideo, si fuerit necesse vt motus sit æternus, necesse E
est vt primus motor sit, qui nō mouetur neque per accidens. sed necesse est, sicut diximus superius, vt in entibus sit aliquis motus, qui nō cessat, & quod remaneat ipsum etiam in eadem dispositione. quoniam, cum principium remanserit, totum necessario remanebit, cum sit continuum cum principio. Et aliquid moueri per accidens ex se, aut ex alio, non est idem. illud F
enim quod mouetur ex alio, inuenitur etiam in quibusdam principijs rerum, quæ sunt in cœlo, scilicet ea, quæ transferuntur modis translationis pluribus vno: aliud autem inuenitur in corruptibilibus tantum.

Ideſt, Ex hoc igitur, quod apparuit in motoribus non motis, quæ 52
sunt in aīalibus, s. quæ sunt mota p accidēs, erit hō certus in hoc, q aliquid,

G quid, si ponatur mouere totũ, & ponatur cum hoc moueri per accñs, sicut aĩæ aĩalium, ꝙ motus totius nõ erit æternus. D. di. necesse est vt sit primus motor, &c. i, &, cum declaratum sit ꝙ ista mouentia mota quádoq; mouentur, & qñq; non mouẽtur per accñs, est necesse, sicut diximus, si vnus motus est cõtinu⁹, qui non cessat, vt motor illius sit non motus per accñs. Et intẽdebat per hunc sermonẽ, vt vř, dissoluere quæstionem contingentẽ ex istis motis ex se, quæ quiescũt qñq;, & mouentur qñq;. Quoniam, cũ declarauit ꝙ motor ĩn istis est motum per accidẽs, & demřauit ꝙ primus motor totius non est motũ nec accñtalř, nec essentialř, dissoluet̃ ex his duobus quæstio, contingens ex his ĩ primo moto ex se. ista. n. existimantur quiescere, & moueri sine eo, ꝙ motor in eis moueatur oĩno. Et, cũ apparuit ꝙ motor in eis mouetur per accidens, & fuit demřatum ꝙ motor totius non mouetur per accñs, dissoluetur qõ, contingens ex istis ĩ motu toti⁹. Et potest ĩtelligi ex hoc sermone ꝙ est demřatio per se, sicut diximus. D. d. & ꝙ remaneat ens ipsum, &c. i. & necesse est vt sit hic primus motor, nõ trásmutabilis, vnus, qui sit causa, ꝙ mũd⁹ remaneat idẽ, & fm eádem dispõnem. principiũ .n. cum remáserit vnũ, tunc illđ, cuius est principium, s. totum remanebit necessario: cũ totũ sit cõtinuum cum eo, s. cum parte ipsius non gñabili, neq; corruptibili, s. cum primo moto ab isto principio. qm̃, si ista pars continua cum eo, fuerit gñabilis, aut corruptibilis, tunc mũd⁹ nõ remanebit idem, & erit illic principium prius ipso, cum necesse sit vt motus sit ante motum inuentũ ab eo. Et intendebat declarare ꝙ, cum fuerit verum ꝙ totum ens est eiusdem dispositionis essentialř, necesse est vt hoc sit a principio, quod est principium per se, nõ propter aliqđ accñs. Et, si posuerimus ꝙ istud prĩcipium mouetur per accñs, & fuerit iste motus necessarius ĩ ipso mouere, continget vt aliquid sit essentialř in aliqua dispõne a principio, qđ est principium per accñs. quod est impoře. D. d. & aliquid moueri p accñs, &c. & dixit hoc, quia forte aliquis potest dubitare in hoc, ꝙ dixit. apparet. n. ꝙ ipse ponit istud principium mouens nõ motum, nõ quia alteratur, nec quia augmentatur ex extrinseco, neq; quia mouit se in loco per accñs: sicut accidit aĩab⁹ aĩalium, quia constituũtur per primũ subiectum, qđ mouet. a Sed istud prĩcipium nõ cõstituitur per subiectum, quod mouetur ab ipso: sed est econuerso, s. ꝙ permanẽtia subiecti est fm illud. Et hoc patebit perfecte cũ fuerit declaratũ ꝙ iste motor nõ est in materia. Cum igitur posuit, sicut dixit, ꝙ istud principium non mouet se in loco per accñs, & apparet in quibusdam principijs æternis hoc, ꝙ mouentur ex alijs mõ accñtali: & sunt corpora cœlestia, in quibus inueniunt̃ motus plures vno, sicut est dispõ ĩ planetis erraticis. motor. n. cuiuslibet stellæ, ex eis, s. qui est proprius vnicuiq; eorum: & est ille, qui mouet illam motu ab occidente in oriẽtẽ, mouet̃ p accñs a maiori motore in primo moto maxĩo, & est motor a motu orientali: qm̃ orbes istorũ oĩum sequuntur maxime orbẽ ĩ hoc motu. v, g. qm̃ orbis solis mouet̃ a suo motore proprio ab

Docum. (left margin, at "motus per accñs. Et intẽdebat")

H (left margin, at "ꝙ motor ĩn istis")

I (left margin, at "qui sit causa")

K Docum. (right margin, at "motus sit ante motum")

L (right margin, at "pium mouens nõ motum")

a Prĩcipiũ nõ cõstituit̃ p sbm, sicut aĩæ aĩalium. Idẽ. 2. cœ. c. 3. & 1. ph. 63. & hic. 3. c. 78 & 79. Idẽ 2. & 3. ca. đ supa cœlis.

M (right margin, at "hoc, ꝙ mouentur")

A ab occidēte in oriētē,s.suo motu ꝓprio annuo,& mouetur suus motor a suo motore maximo motu diurno: & sic accidit suo motori ꝓprio per accñs a maximo motore totius ex hoc, ꝙ mouet suū motū ꝓpriū ab eo,ꝙ est orbis solis.quia igitur īuenitur ī motoribus,qui sunt ī corporibus cœlestibus, aliquid,qđ mouetur ab alio, hoc modo accñtali, non ex se, ideo fecit hanc exceptionē.Et dēt intelligi ex hoc,ꝙ mouentia,quæ sunt hic,sunt illa,quæ mouentur ex se,& ex alijs per accidens, .s.ex motu sui subiecti.i.primi moti ab eis.Et hoc est,quia motor constituitur per primū motum ab ipso .s.quia motor est ī eo forma,& motū materia:& est acceptum in definitione formæ,fm ꝙ materiæ accipiuntur in definitionibus formarū. & hoc est id, de quo dr̄ moueri per accñs in rei veritate.Motor autem ī corporibus cęlestibus non constitui tur per subiectum ipsius: & ideo nō mouetur per motum subiecti moti ab ipso hoc mō accidentali. Quod autem eorum habet subiectū,quod mouetur ex alio motore proprio,dr̄ ꝙ ille motor proprius mouetur per accidens,s.ex hoc,ꝙ suum subiectū mouetur ab alio. quia accidit ei,s. motori proprio quidam modꝰ mouendi.& est,quia subiectū eius mouetur ab alio: non quia ipse mouetur per motū sui subiecti,sicut est dispositio in motoribus,qui sunt hic. Et ideo dicet̄ in eis motor per accidens,& dicetur æquiuoce.s. in illo, quod mouetur per subiectum acceptum in sua definitione, & per subiectum,quod non habet introitum in sua dispōne. Et ista dispositio est diminutio in motore corporis cœlestis,cui accidit vt suum motum moueatur ab alio.& ideo pfectior mouentiū est mouēs in motu diurno, cū nō accidat sibi hoc. Secūdū hoc igit̄ ē ītelligēdꝰ iste locus hic. Et sic sētatꝰ est in hoc sermōe super hoc, ꝙ mota ex se,quæ sunt hic,sunt mota ex se ꝑ accñs: cū motor in eis nō sit primꝰ motor,& motū ex se essentialr̄ nō inuenit̄ nisi in corporibus cœlestibꝰ & iō ista fuerūt ęterna, & illa gñabilia & corruptibilia. Si igit̄ fuerit inuētū in motis ex se motū ꝑ accñs,s.qđ accidit moto ex se eēntialr̄,s.vt moueat̄, nō est,quia ī sua natura est motū ex se ꝑ accñs,sicut est dispō in motis ex se per accñs, quæ sunt hic.& ideo accñtalitas operat̄ ī esse istorum,& non operatur in esse illorum, s. ꝙ moueri per accñs non operatur in eo, quod est motum ex se essentialr̄. & hoc est illud,in quo motor est primus motor. D

Locum E.

B

Materiæ accipiunt̄ ī definitionibꝰ formarū. 1d. 1. đ aīa.c.16. & c. 2. ph. t. c. vlti. & 7 Met. 37. 39. & 3. đ aīa. cō. 9.

C

E

At vero, si aliquid est semper huiusmodi,mouens quidē,īmobile autē, & ipsum perpetuum, necesse ē & ipsum primū, quod ab hoc mouetur, perpetuū esse. Est autē hoc manifestū quidem & ex eo,ꝙ non aliter esset generatio,& corruptio, & mutatio ī alijs,nisi aliquid moueat id, qđ mouet̄.īmobile.n.eodē, & vno motu semper mouebit eodem modo, tanquā nihil ipm mutet̄ ad id,quod mouetur. quod autem mouetur ab eo quidem,qđ mouetur,ab immobili autē mouetur iam,propterea ꝙaliter,ac aliter se habet ad res ipsas, non eiusdē motus erit causa:sed propterea,ꝙ ī cōtrarijs est locis,aut F

G formis, contrarie pstabit vt moueatur vnumquodq; aliorũ, & aliqñ quidẽ quiescat, aliquãdo autẽ moueatur. Manifestum igitur factum est ex dictis & quod in principio dubitabamus, curnam non oĩa aut mouentur, aut quiescũt, aut alia quidem mouẽtur semper, alia vero quiescunt, sed quædam aliqñ quidem, aliquando autẽ non. Huius.n.causa manifesta nunc est, q alia quidẽ ab immobili sempiterno mouentur, quapropter semper mu-
H tãtur, alia vero ab eo, quod mouetur, & mutatur, quare & ipsa necessarium est mutari. Immobile aũt vt dictũ est, tãq; simpliciter, & eodẽ modo, & ĩ eodem permanens, secundum vnũ, & simplicem mouebit motum.

Et hoc declarabitur post. primo autem, quia hoc impossibile est alio modo vt sit generatio, & corruptio, & trãsmutatio aliarũ, nisi sit hic aliquid, quod mouet, & mo-
I *uetur. illud .n. quod non mouetur, semper mouet eodem modo, quia nunquam trãsmutatur omnino in respectu moti.* * *motum autem ab alio, quod mouet, quia fit in dispositionibus diuersis in respectu rerum, ideo non erit causa eiusdem motus. & propter hoc, quia erit in locis, aut formis contrarijs, ideo largitur per suum motum res contrarias, & quandoque erit quiescens sic, & quandoque motum. Et ap-*

* Auer. le. motor.

paret etiam ex hoc illud, in quo dubitabamus prius, scilicet quare non omnes res mouentur, aut omnes quiescunt, aut sunt diuisæ in duas partes, quarum vna est motum semper, & alia quiescẽs semper, sed sunt hic res, quæ mouentur quandoque, & quiescunt quandoque. Causa enim in hoc est manifesta. & est, quòd quædam res mouentur à non moto æterno, & ideo mouentur semper, & quædam nõ mouentur, nisi à moto transmutabili, & ideo necesse est etiam vt sint transmutabilia. Illud autem, quod est non motum, quia est, sicut diximus simplex, & permanens in eadem dispositione, mouet vno motu simplici. K L

Nititur ĩ hoc sermone inducere causam, propter quã fuit necesse vt primũ motum a motore nõ transmutabili sit æternũ, & motũ in loco. & est econuerso ei, quod declaratum est in principio istius tractat', .s. q ex probatione essentiæ isti' moti fuit probatũ primũ motorẽ esse. Et ex hoc apparet ei illud, quod q̃siuit in principio, .s. hoc q quædã res mouẽtur semper, & quædã inueniũtur in vtraq; dispõne, & quædã non mouent' semper. Et causa in hoc est, cõclusio prædictorũ. qñ, cũ declaratũ est hic esse motorem æternũ, & motũ ab eo æternũ, vult in hoc sermone inducere ex hac conclusione, .s. hoc esse motorẽ æternũ, cãm, pp quã fuit motũ æternũ, & res, q mouentur quãdoq;, & quiescunt qñq;. 53 M

fm

A fm q est cósuetudo in hac scientia .s. pcedere de posterioribus ad priora in primo, & post dare de priorib' cám posteriorũ. Et ió incœpit hoc a priori, qđ demſatũ est ex posterioribus in dãdo cás posteriorũ, & ẽ motor, qui nõ mouet, & d. Si igit fuerit hoc aliquid, &c. & hoc est cõuersum pdicti. in pdicto. n. pcessit de posteriori ad prius. Declaratũ. n. fuit hoc, .s. q, si est motus ætern', necesse est vt sit hoc motũ æternũ. &, quia hoc est motũ æternũ, necesse ẽ vt sit hic motor ætern'. hic autẽ intendit conuersum, .s. quia hic ẽ motor ætern', necesse ẽ vt motũ ab eo sit æternũ.

Cõsuetudo i hac scia ẽ pcedere d posteriorib' ad priora i primo, & post dare ĩ priorib' cã; posteriorũ. Id. 3. c. 50 & q ibi.

B &, si nõ, tunc suũ mouere non esset æternum. D. d. Et hoc declarabitur post. primo asit, &c. i. & hoc apparet etiam ex positione eius, quod est naturam mouentem esse huiusmodi, .s. non motam, & ex positione etiã eius, quod est mota esse gñabilia, & corruptibilia. Sequitur enim ex his duobus vt illic sit motum æternum medium inter hunc motorem, qui non mouetur, & inter mota gñabilia & corruptibilia, quod mouet ab illo primo motore, & moueat ista. Et, cum dixit hoc, incœpit inducere modum, ex quo patet hoc, & d. illđ

C .n. quod non mouetur, &c. i. & causa in hoc est, q illud, quod non mouetur, neq, essentialiter, neq; accidẽtaliter, non mouet nisi vno motu semper, & in eadem dispositione. Deinde dedit causam in hoc, & di. quia nunq̃ transmutatur, &c. idest ex hoc, quod declaratum est, .s. q nõ est motum per accñs, i. ex moto ab ipso: sicut accideret, si primũ motũ ab eo esset gñabile, & corruptibile. Sed intendebat q, cum posuerimus q iste motor est non motũ per accidens. & q motor generabilium, & corruptibiliũ est motũ, aut essentialiter, aut accidentaliter: sequitur ex hoc vt primum motũ ab isto motore non sit gñabile, & corruptibile: & q, cũ fuerit positum motum ęternũ moueri ab hoc motore, qui nõ mouet in loco, erit posse in hoc moto, vt sit causa generabilium, & corruptibilium secundum propinquitatẽ eius, & remotionem ab eis, & erit necesse vt ipsum sit primum motum ab illo motore, qui non mouetur. Et hoc intendebat, cum di. motor autem, &c. i. & motor, qui mouetur a motore non moto, cõtingit ei necessario vt sit in diuersis dispositio-

D

Vid. phoc 2. đ Gñat. t. c. 56. & 12. Met. cõ. 33.

E nibus de rebus, quas mouet, .s. in ppinquitate, & remotione. Deinde d. ideo non erit causa eiusdem motus. i. & impossibile est vt iste motor motus sit causa vnius motus tantũ. sed diuersorum motuum, propter hoc, q motor, qui mouet, erit in locis diuersis, & dispositionibus diuersis: & sic aget idem duo contraria, verbi gratia q quando sol fuerit in tropico hyemali, habebit respectũ ad illa, quæ sunt sub tropico æstiuali in dispositione contraria ei, secũdum q erit in tropico æstiuali. D. d. & propter hoc, &c. i. & propter ppinquitatem, & remotionem, verbi

F gratia, quoniam sol, quando fuerit, sicut diximus, in tropico æstiuali, tunc largitur cuilibet entium transmutationem contrariam transmutationi, quam largitur ei, quando fuerit in tropico hyemali. Deinde dicit: & quandoq; erit quiescens sic. idest & sic acquiritur ens quodlibet ex motore æterno, qui mouetur, vt quandoq; moueatur ab eo, scilicet quando fuerit propinquum, & quandoq;

G doq; quiescat, scilicet quando fuerit remotum. Et declarauit quomodo sequitur necessario vt primum motum, quod, quando mouetur a motore, qui non mouetur, sit ęternum, & quomodo sequitur ex hoc vt sit causa motuum cõtrariorum, apparuit ei ex hoc illud, de quo quęsiuerat primo, & est quare quædam entia mouentur quandoq;, & quiescunt quandoq;, & quædam mouẽtur semper, & quędam nunq̃. Et d. Et apparet etiam ex hoc, &c. i. ex prędictis igitur apparet illud, in quo dubitabamus primo, & est, ꝙ non om H nes res mouentur, neq; omnes quiescunt. & causa in hoc est, ꝙ ista etiã non diuiduntur in duos modos tantũ, quorũ vnus est motum semper, & alius quiescens semp, sed sunt hic aliqua, quæ mouent̃ qñq;, & quiescunt qñq;, & aliqua, quæ mouẽtur semper, & quiescunt semper. Et ꝙ causa in toto declarata est nunc ex hoc sermone. & est, ꝙ quædam mouentur a motore ęterno, qui nõ mouetur, & iõ ista mouẽtur semper: & quædam mouent̃ a motore moto, & ideo contingit etiam vt ista moueantur qñq;, & qñq; quiescant: & I quędam nũquam mouentur, & est motor æternus, de quo diximus eẽ motorem vno motu tantum. Et hoc intendebat, cum dixit: Illud autem, quod est non motum, &c. i. ens autem, quod est nõ motum, mouet eodem modo vno motu simplici: quia est simplex, non compositum, .i. non habens materiam. Iam igitur apparent hæ tres dispositiões cũ suis causis. & est, ꝙ quædam eorum nunq̃ mouent̃: & causa ei⁹ est, quia est simplex, non compositum. &, ꝙ quædam semper mouentur: & causa illius est, quia mouentur ab hoc K motore simplici. & quædam, q̃ mouentur quandoq;, & quiescunt quãdoq;: & causa illius est, ꝙ motor eorum mouetur. Et debes intelligere hic per motum, & quietem, omnes transmutationes compositas; & de motu æterno motum localem tantum. Et debes scire ꝙ secundum hunc modum possibile est vt mot⁹ noui fiant a motore non moto, scilicet mediãte moto æterno. Et ideo, qui posuit principium æternum, & primum motum esse nouum, non potuit dissoluere quæstionem accidentem in hoc, sicut accidit Loquẽtibus nostræ legis. L

Mot⁹ noui põt fieri a motore ęterno, mediãte moto ęterno. id. s. c. 15. Cõtra Loquẽtes legum.

SVMMA TERTIA.

An detur motus continuus: & quis motuum sit primus.

Lationem esse cæteris motibus priorem. Cap. I.

AT vero & alio facto prĩcipio, magis erit de his manifestum. consyderandum. n. est, vtrũ aliquẽ motũ contingat esse continuum, an non. &, si cõtingit, quis est hic, & quis primus est motuum. Manifestũ. n. est ꝙ, si necessarium quidem est semp motũ eẽ, prim⁹ aũt hic, & cõtinuus est, ꝙ primũ mouens mouet secundum hũc motum, quem necessarium est vnum, & eundem esse, & continuum, & primum. M

Deinde hoc apparebit manifeste magis, consyderando alio modo. consyderãdum est enim, vtrum sit

A *sit possibile quòd aliquis motus sit continuus, aut non. & , si hoc fuerit possibile, quis motus est iste, & quis motus est primus motuū. Manifestum est enim quòd, si fuerit necesse est vt motus æternus sit, & fuerit aliquis motus demonstratus primus, & continuus, necesse est vt primus motor moueat hoc motus, qui est necesse vt sit vnus, & continuus & primus.*

54 Dixit: Deinde hoc apparebit, &c.
B idest ex perscrutatione de hoc, scilicet quis motus est iste motus. quoniam, si apparebit demonstratus in mundo, tunc sensus conueniet demonstrationi. & est, sicut diximus manifestius, scilicet quoniam tunc verificabitur modus, qui est causa I quiete quorundam entium quandoque, & in motu eorum quandoque. & ipse, sicut dixit, perscrutatur hic de duobus, scilicet quis motus est iste motus, & quis motus est primus motus motuum sensibilium. Manifestum enim est, sicut dixim' quòd, si fuerit hic motus primus cō
C tinuus, quòd primus motor debet mouere hoc motu: cum prim' motus necesse ē vt sit a primo motore. & perscrutatus est in Sexto quis motus est, qui potest esse infinitus. sed hic complebit perscrutationem bene de hoc. Deinde dicit: Manifestū est enim quòd, si fuerit necesse, &c. idest & necesse est perscrutari de primo motu quis motu sit. quoniam manifestum est quòd, si fuerit necesse vt sit hoc motus æternus continuus, oportet consyderare quis motus sit ille, qui potest esse cōtinuus.

6. Ph. t. c. 93. & ind

quoniam necesse est vt iste mot' sit D primi motoris. i. quoniam, cum declaratum sit ꝙ est hic motus prim', continuus, demōstratus, necesse est vt ille motus sit ille, quo mouet primus motor.

Tribus autē existentibus motibus, alio quidem secundum magnitudinem, & alio secundum passionem, & alio secundum locum, quem vocamus lationē, hunc necessariū est esse primū. Imposse. n. est augmentationē esse, alteratione non prææxistente. quod. n. augmentatur, E est quidē vt simili augeatur, est autē vt dissimili. contrariū. n. alimentū dicitur esse cōtrario. adiungitur autē omne factum simile simili. necesse igitur est alterationem esse eā, quę in contrarium est, mutationem. At vero, si alteratur, oportebit esse alterans, & agens ex potentia calido actu calidum. Manifestum est igitur ꝙ mouens non similiter se habet, sed aliquando quidem propinquius est, aliquādo autem longius ab eo, quod alte- F ratur, est. hæc autē sine latione non contingit esse. Si ergo necesse est semp motū esse, necesse est & lationē eē semper primā motuū. &, si lationis alia quidē prior, alia vero posterior ē, primā. Amplius autē omniū passionū principium est densitas, & raritas. etenim graue & leue, & molle & durū, & calidū & frigidū, densitates videnť esse, & raritates quædam, densitas autem, &

Latio ē primº motuum. Vide cōt. Zim.

Vide cō. Zi.

G raritas congregatio. & disgregatio, secundum quas generatio, & corruptio substantiarum dicitur. quæ autem congregãtur, & disgregantur, necesse est & secũdum locum mutari. At vero & eius, quod augmentatur, & diminuitur, mutatur secũdum locum magnitudo.

Dicamus igitur quòd, cum motus sunt tres, s. in magnitudine, & in passione, & in loco, & necesse est, vt iste sit primus motuum. Im-
H *possibile est. n. augeri sine alterari. augmẽtabile. n. potes dicere ipsum augeri simile, & potes dicere ipsum augeri per dissimile. nutrimẽtum enim dicitur contrarium ad contrarium. & non copulatur in omni generato, nisi simile cum simili. necesse est igitur vt transmutatio ad contrarium sit alteratio. Sed, cum fuerit alteratio, necesse est vt aliquod alterans sit, quod extrahit illud, quod est in potentia*
L *calidum, in calidum ĩ actu. Et manifestum est, quòd dispositio motoris tunc non currit eodem modo, sed forte quandoque erit propinquior alterato, & quandoque remotior. & hoc non potest esse sine trãslatione. Si igitur sit necessarium vt motus æternus sit, sequitur necessario vt trãslatio æterna sit primus motuum. &, si aliqua trãslatio est prior, & alia posterior, necesse est, vt prior sit æterna. Et etiã* K *principium omnium passionũ est densitudo, & raritas. grauitas. n. & leuitas, & mollities, & durities, & caliditas, & frigiditas existimantur esse modi densitudinis, & raritatis. & densitudo, & raritas sunt congregatio, & segregatio, per quas dicitur substantia generari, & corrumpi. & quod congregatum est, aut segregatum, necesse est vt mutet locum. Et etiam augmẽtabile, & diminuibile mu-* L *tant locũ secũdũ magnitudinem.*

55 Cũ promisit pscrutari quis motus sit iste motus continuus, & quis motus sit primus, quoniam motus necesse est vt sit vnus, incœpit pscrutari de hoc, scilicet quis mot' sit primus motus, & d. Dicamus igitur, &c. & intẽdit per motum in magnitudine motum augmenti, & diminutionis. iste enim motus declaratus est esse in quantitate. & intendit per motum in passione, motum alteratiuum. Deinde di.. necesse est vt iste sit primus motuum. idest mo- M tus in loco. & posuit motus tres, secundum ꝙ declaratum est in Quinto. Deinde incœpit demonstrare ꝙ motus localis præcedit omnes alios. quoniã necesse est, vt omne quod alteratur, aut augmentatur, aut diminuitur, prius transferatur: & non apparet de natura translati ꝙ necesse est vt alteretur, aut augmẽtetur, nisi per accidens. Et incœpit in hoc demõstrare hoc in motu augmenti, & dixit: Impossibile est enim aliquod augeri sine alteratione. Et, cũ dixit

A ꝙ augmentabile, & diminuibile necesse est vt alteratio præcedat illa, declarauit hoc, & d. augmētū.n. potest dicere, &c. i. & necesse est vt augmētabile alteretur: & tunc augebitur quodāmodo a simili, & quodāmō à contrario. i. qm̄ nutrimentum, per quod fit augmētū, quodāmodo est simile, & quodammodo contrariū.

Nutrimētū, p quod fit augmētū quodammodo est sile, & quodā mō est cōtrariū. vid. p isto 2. d aia. t. c. 45. & 1. d Gña. 39

Et, cum dixit hoc de nutrimento, dedit cām in hoc, & dixit: nutrimētum. n. dr̄ esse contrarium ad cōtrarium, &c. i. est. n. concessum ꝙ nihil agit in aliquod, nisi contrarium. &, quia nutribile agit in nutrimentū, necesse est vt in nutrimento sit aliqua pars contraria, &, quia nutrimētum copulatur in postremo cum B nutribili, necesse est vt in eo sit aliqua pars similis. & hoc innuebat, cū dixit: & non copulatur in omni generato, &c. Et, cū declarauit ꝙ nutrimentum est cōtrarium, & ꝙ trāsfertur de contrarietate in similitudinem. s. de contrario in cōtrarium, & transmutatio, quæ est in contrarijs, est alteratio, conclusit ex hoc ꝙ nutrimētū alteratur, & tunc auget, & dixit: necesse est vt transmutatio de contrario in contrarium sit alteratio. D. d. Sed, cum fuerit alteratio, C necesse est vt sit aliquod alterans. & hoc manifestum est per se. D. manifestauit hoc, & di. ꝙ extrahit illud, quod est potētia, &c. i. & necesse est vt alterās sit extra alteratū, & aliud ab eo. quoniam alterans est illud, quod extrahit rē de potētia in actū in qualitate, secundum ꝙ alterat. v. gr. quoniam facit illud, quod est in potentia calidum, vel frigidum, calidum in actu, aut frigidum. & impossibile est vt illud, quod est in potentia calidum, aut frigidū, fiat calidū in actu, aut frigidum in actu, nisi D transmutās sit calidum in actu, vel frigidū in actu. D. d. Et manifestū ē ꝙ dispositio motoris, &c. i. & quia primū alterās, quod nō alterat, non alterat semper, sed qn̄q;, necesse est vt non habeat se cum alterato ī eadē dispōne, sed qn̄q; appropinquet ei, & alteret, & qn̄q; remoueatur, & non alteret: & propinquitas, & distātia non est, nisi per translationē: ergo trāslatio præcedit naturaliter alterationem, scilicet ꝙ, cum vtraque fuerit in actu: deinde alterans alterauit, postquam non alterabat: necesse est vt alterum moueatur in loco, aut alterās, aut alteratū, aut vtrūq;. E Si autem alterum fuerit generatū, aut vtrūq;, & posuerimus hoc esse causam eius, quod quādoq; alterat, & quandoq; non, manifestabitur ꝙ translatio debet præcedere eodē modo, cum alteratio etiam præcedat generationem. generatio enim aut est alteratio, aut sequitur alterationem. Et, cum declarauit ꝙ translatio præcedit istos duos motus, & dixit: Si igitur fuerit necessariū vt motus continuus sit, &c. idest, & hoc, quod dixit, bene sequitur. quoniam cum fuerit, necesse est vt sit hic motus æternus: & motus æternus ē pri- F mus, & motus primus est trāslatio: necesse est, si fuerit hic motus æternus, vt sit hic translatio æterna. Et, quia translatio quædam est prior, s. circularis, & quædam posterior, s. recta, d. &, si aliqua trāslatio ē prior, &c. i. & apparet etiam ex hoc sermone ī hoc loco, si trāslatio fuerit duobus modis. s. prior, & posterior, ꝙ prior est æterna. & ista prioritas, sicut diximꝰ, declarabitur hic eo modo, secundum quem sequit̄ vt trāslatio

G latio sit æterna. Et, quia aliquis potest dicere ꝙ forte trāsmutatio, quę est in substantia, est prior alijs motibus, quia prędicamentū substātiæ est prius alijs prædicamentis, incœpit declarare etiam ꝙ motus localis præcedit transmutationē in substātia, quæ dicitur generatio, & corruptio, & d. Et etiam principium omnium passionum, &c. i. & etiam prīcipium oīum qualitatū apđ Antiquos est densitas, & raritas. Existimāt. n. ꝙ oēs primæ qualitates, sicut grauitas & leuitas, mollities & duri ties reducunť ad istas duas qualita- H tes. existimatur. n. ꝙ graue ē dēsum quodam modo, & leue rarum quodām modo. & similiter existimatur ꝙ durū est densum, & molle rarū. & similiter calidum existimatur esse rarum, & frigidum densum. Et Et hæc non est opinio Arist. sed intendebat declarāre ꝙ hoc commune est duabus opinionibus, scilicet opinioni Arist. qui dicit ꝙ prīcipia trāsmutationis sunt qualitates quatuor, scilicet caliditas, & frigiditas, & humiditas, & siccitas, & opiniōi eorum, qui dicunt ꝙ principium om- I nium qualitatum est densitas, & raritas: & sunt illi, qui dicūt* partes eē atomos. Et, cum posuit ꝙ fundamenta qualitatum apud istos sunt densitas, & raritas, d. & dēsitas, & raritas sunt congregatio, &c. idest & densitas, & raritas secūdum opinionem istorum est congregatio, & segregatio partium. & sunt modi, secundum quos dicunt substātias generari, & corrūpi, illi, qui concedūt substātias gñari, & corrūpi. dicebāt .n. ꝙ gñatio indiuidui ē cōgregatio partium, & corruptio est segregatio illarum. Et, quia omnia ista reducū

* a. l. prīci pia.

tur ad segregationem & congrega- K tionem, & cōgregatio, & segregatio videntur esse in loco, d. & quod congregatur, aut segregatur necesse est &c. i. & cum ita sit, necesse est vt motus localis præcedat omnes trāsmutationes secundum hanc opinionē, & silr ſm opinionem veram. Deinde dedit aliam rationem in augmētabili a prædicta, & d. & etiam augmentabile, & diminuibile mutanť locum secundum magnitudinem. .i. vt mihi videtur, ꝙ augmentabile necesse est ꝙ nutrimentum transferatur ad ipsum, & tunc augebitur, & similiter diminuibile necesse est L vt transferať ab eo aliqua pars eius, & tunc diminuatur, & secundū hoc motus localis præcedit motum augmenti, & diminutionis.

Amplius & hinc consyderātibus erit manifestū ꝙ latio prima est. primū. n. vt & ī alijs, sic & in motu dicetur vtiq; multifariā. Dicitur aūt prius, & quo non exn̄te nō erūt alia, illud vero sine reliquis. Et quod tpe. Et quod ſm substantiā. Quare, qm̄ motū quidē necessariū est esse M continue, erit aūt continue, aut qui continuus est, aut qui consequēter, magis autē qui cōtinu9 est, & melius est continuū, quā consequenter esse: quod aūt melius est, semper arbitramur ī natura eē, si poře est: possibile autē est continuū esse, demonstrabitur autē posterius, nunc aūt hoc supponatur, & hunc nullū posse esse nisi lationē: necesse est itaque lationē esse primā. nulla. n. necessitas est aut augmētari, aut alte-

Pri9 quot modis dicatť. vide I post pdic. & 5. meta t. c. 16.

A alterari id, qd fert: neq; igit generari, aut corrūpi. horū āt nullū eē cōtingit, si cōtinu9 nō sit, fm quē mouet primū mouens.

Et apparet ēt quòd translatio est primus motuū, considerãdo hoc modo. Primum.n. quemadmodum dicitur multiplex in alijs rebus, ita ēt dicitur in motu. Dicitur.n. prius illud, quod, cum non fuerit, non erunt alia, et potest esse extra alia. Et dicitur prius illud, quod

B *est prius in tempore, aut in essentia. Quia igitur ē necessarium vt motus sit aeternus, et non aeternus, nisi, aut quia ē cōtinuus, aut quia est successiuus: & est dignius vt sit continuus, quàm vt sit successiuus, & melius: et opinamur quòd illud, quod est secūdū naturam, est melius, si est possibile: & possibile est vt sit continuus, et hoc declarabitur post, sed nūc ponatur quòd īpossibile est vt aliquis motus sit continuus, nisi localis: necesse est*

C *igitur vt trãslatio sit primus motuum. non.n. necesse est vt translatum moueatur alio motu omnino, neq; secundum augmentum, neq; secundū alterationem, neq; vt generetur, neq; vt corrumpatur. sed impossibile ē vt aliquis istorū sit, nisi sit motus localis, secundū quē mouet primus motor.*

56 Cum declarauit q; motus translationis pcedit naturaliter alios motus, & nō solū pcedit nāliter, sed tpe D ēt, & substantia, incœpit declarare ēt quō sequit vt pcedat fm tps. & īcœpit notificare prīo fm quot modos dr pri9, & d. Et apparet ēt, &c. i. q; trãslatio est primus motuū, inducēdo rōnes, fm quas dr primū ī motibus, & demonstrando q; motus translationis dr prior fm vnūqdq; eorum. D. incœpit īducere modos, fm quos dr q; motus pcedit motū, & d. Primū.n. quēadmodū dr, &c. i. prius.n. sicut dr ī alijs rebus de pluribus vno, ita ēt in motu dr de pluribus vno modo. & intendit q;, fm oēs modos, fm quos dr prius, & po- E sterius in oībus reb9, aut fm plures dr prius, & posterius in motu. D.d. Dr.n. prius, &c. i. & prius dr in alijs rebus, & in motibus multis modis. dr.n. prius fm naturā, & ē illud, qd, cū non fuerit, nō erit fm: &, cū fuerit, nō de necessitate erit fm. v. gra. vnum, & duo. quia, qn vnū non fuerit, duo non erunt. &, si vnū fuerit, non tn̄ sequitur vt duo sint. Et intēdit qd iam declaratū est q; talis est dispositio motus localis ad cęteros motus. & post declarabitur, s. q;, cū alij motus fuerint, erit motus loca- F lis: &, cum motus localis fuerit, nō sequitur vt alij motus sint. D. incœpit dicere fm modū prioris, & d. Et dr prius tpe, & essentia. i. fm cām. D.d. Quia igitur est necessarium vt motus sit ęternus, i. & motus est ēt ęternus, aut quia est vnus cōtinu9, vt declaratū est de motu continuo, aut quia cōponitur ex motibus successiuis, s. quorū vnus est ante aliū, & vnus post aliū, ita, q; finis pcedentis sit cū principio cōsequētis. D.d. & est dignius vt sit continuus, &c. i. & ē manifestū q; dignius est, & melius

Prius fm nām qd. vid idē i. c. 35. & ibi

G lius ꝙ motus ęternus sit vnus, & cõtinuus, q̃ vt sit successiuus. æternitas .n. est in cõtinuo essentialiter, & in successiuo accidẽtaliter. D.d. & opinamur, &c. i. &, cũ melius sit vt motus ęternus sit continuus, & nos opinamur ꝙ, oẽ, qđ prouenit à natura, semp est melius ĩter possibilia. D.d. & possibile est vt sit continuus. i. &, cũ posuerimus ꝙ, illud, qđ prouenit à natura, est melius inter possibilia: & motus ętern⁹ est melius vt sit cõtinuus: & poſſe est vt motus localis sit continuus: sequit̃ ꝙ motus localis, in quo inuenit̃ ęternitas, sit con-

H tinuus. Et, cũ nõ fuit manifestũ hic ꝙ sola trãslatio est cõtinua, & d & hoc declarabit̃ post. i. sed accipiamus hoc pro vero in hoc loco, s. ꝙ nullus motus est cõtinuus in rei veritate, nisi mot⁹ localis. &, cũ ita sit, necesse ẽ vt motus localis sit ẽt primus in tẽpore. Et abbreuiatio isti⁹ sermonis est talis. Si ẽ melius vt motus ęternus sit continuus: & melius in oĩ possibili est illud, qđ est naturaliter: necesse est vt motus ętern⁹ sit cõtinuus. Si igit̃ motus cõtinuus sit translatio tm̃, necesse est vt motus ęternus sit translatio. &, si mot⁹

Sũma tõnis. Meli⁹ ĩ oĩ poſſi ẽ illđ, qđ ẽ nãlr. Idẽ. 1. cœ. t. cõ. 34.

I ęternus est prior fm tp̃s, necesse est vt translatio sit prior fm tp̃s. & siſr debet esse prior fm naturam, & fm cãm. Et, cũ descripsit prĩo prius fm naturã, incœpit declarare ex prędictis, & ex hac descriptiõe ꝙ iste motus, s. localis est prior fm naturã cęteris motibus, & d. necesse est igitur vt translatio sit prima, &c. i. necesse est igitur, vt motus localis sit prior naturaliter cęteris motibus. nõ. n. ẽ necesse vt translatũ moueatur alio mõ motuũ, sed alij motus nõ possunt esse sine motu locali. Motus igitur localis, cum non fuerit, non erunt alij motus: &, cũ alij motus fuerint, erit motus localis. & non sequitur ꝙ, cũ mot⁹ localis cõtinuus fuerit, vt alij motus sint. & hoc intendebat, cum d. sed impoſſe est vt aliquis istorum motuum, &c. K

Adhuc, tpe primũ. perpetuis .n. solum competit moueri fm hunc. Sed in vnoquoq; eorum quidẽ, quæ habent generationẽ, lationẽ necesse est postremũ eẽ motum. post. n. generationẽ primum alteratio est, & augmẽtatio, sed latio iam pfectorum motus est. Sed alterum necesse est moueri fm lationem prius, qđ & generationis cã erit ĩjs, q̃ fiunt, non generatũ, vt id, qđ genuit, eo, qđ generatum est. Videbitur aũt generatio vtiq; eẽ prima motuũ, propterea ꝙ factam esse oportet rem primũ. hoc autẽ in vno quidẽ quouis eorũ, q̃ fiunt, sic se habet, sed alterũ qđ necesse est prius moueri ex ĩjs, quę fiunt, qđ & ipsum nõ fit, et hoc alterum prius. Qm̃ aũt generationẽ imposſibile est eẽ primã: (oĩa. n. q̃ mouentur, essent corruptibilia:) manifestũ est ꝙ neq; eorũ, q consequenter sunt, motuũ vllus prior est. Dico aũt cõsequẽter, augmentationem, postea alterationem, & diminutionẽ, & corruptionẽ. oẽs. n. posteriores sunt generatione. Quare, si neq; generatio prior latiõe est, neq; aliarũ vlla mutationũ. L M

Mot⁹ localis est motuum pfectiſsim⁹.

Et ẽt est primus in tempore. secundum. n. aternitatẽ tantũ potest moueri

A *moueri hoc motu. Sed indiuiduum quodcunq̃, quod habet generationem, habet motum localem post omnes motus necessario. non. n. generatur, nisi postquàm est alteratio, & augmentum. motus autem localis est motus perfectionis. Sed necesse est, vt aliud ab eo moueatur ante motum trãslationis, quod est causa ẽt in generatione generabilium. absq; eo, quòd ipsum generetur, v. g. quòd generans est cã* B *geniti. Et, si non esset ita, existimaretur quòd generatio esset primus motuum, quoniã necesse est vt primo generetur. sed, licet dispositio sit talis in indiuiduo vnoquoq; generabiliũ, tamẽ necesse est vt sit hic aliquid prius generabilibus, quod moueatur, & in se semper existat, & sit non generatum, et istud ẽt habet aliquid aliud prius ipso. Et, quia est impoßibile vt generatum sit primum: quoniã tunc* C *omnia mota essent generabilia et corruptibilia: manifestũ est quòd nullus motuum consequentium est prior, s. augmentum, et alteratio, diminutio, & corruptio. omnia. n. ista sunt post generationem. Et, si generatio non est prior translatione, ergo nullus modorum transmutationis est prior translatione.*

57 Cũ declarauit, q motus, pp quẽ inuenitur ęternitas in motibus, est motus localis: & motus æternus est prior tpe cæteris motibus generabilibus, & corruptibilibus: necesse est vt motus localis sit prior tẽpore cęteris motibus. Et, qa accidit in hoc qđ ex animalibus ambulantibus, in quibus motus localis ẽ posterior fm tps alijs motibus, incœpit declarare hoc, & dissoluere qõnẽ, & d. Et ẽt est primus in tẽpore. i. & etiã motus localis ęternus est prior in tẽpore alijs motibus. D. d. fm ęternitatẽ. n. &c. i. qm̃ p ęternitatẽ existẽtẽ in hoc motu põt moueri hoc motu, s. motu priori tpe cęteris motib⁹. Et, cũ. d. q mot⁹ trãslatiõis ẽ prior oĩb⁹ motibus in mundo fm tẽpus, & fm naturã, s. in mundo maiori d. q est ecõuerso in mundo minori, s. ĩ homine, & in aĩalibus. Et d. Sed indiuiduũ, &c. i. sed hoc in indiuiduo demonstrato, moto ex se, generabili, & corruptibili est econtrario ei, qđ est in mundo. Motus. n. localis in indiuiduis motis ex se generabilibus est postremus motuũ. ĩ hoĩe. n. & animalibus motus localis est postremus, cũ nõ ambulet, nisi, postq̃ perficiẽ per motũ augmenti, & alterationis: & ante ista est motus generationis. D. d. motus aũt localis est motus perfectionis, i. motus localis nõ inuenitur in aĩali, nisi postq̃ perficitur in creatura. Et, cũ d. hoc, põt & aliqs dicere q forte ita est de mũdo magno, sicut de paruo, s. q motus generatiõis in eo est prior, & localis posterior in tpe. & in natura, d. Sed necesse est, vt aliqd aliud moueatur, &c. i. sed ĩpoſe est hoc cẽ in moto ex se generabili, ita, q non sit hic motũ ex se motu locali pcedẽti hunc motũ in generatione, qui est cã in isto esse semp generabilia cõtinue, fm q declaratũ fuit prius, & fm

D E F

Hõ ẽ paruus mundus. idẽ. .. t. c. 17.

Sup. t. c. 53

G ſm ꝙ apparet ẽt hic, ſ. ꝙ motus localis pręcedit eſſentialiter generationem. D. d. v. g. ꝙ generãs, &c. i. ſicut inuenit' in aïalibus generãtibus, ſ. ꝙ gignens eſt cauſa geniti ꝑp translationẽ. & d. hoc, quia manifeſtũ ẽ ꝙ translatio gignentis pręcedit generationẽ ſuam: translatio autẽ, quæ pręcedit generationẽ non gignentium, eſt translatio mundi magni generans totum, & conſeruans ipſum. &, cum ita ſit, manifeſtum eſt ꝙ trãslatio eſt poſterior in animali generato motu generationis per accidens. & ideo d. poſt. Et, ſi nõ eſſet

H ita, &c. i. niſi trãslatio pręcederet de neceſſitate generationẽ gignentis, tunc exiſtimaretur ꝙ generatio eẽt primus motuũ. qm̃ apparet in iſtis ꝙ generatio eſt primus motuum in eis. D. iterauit hoc cõfirmãdo, & d. ſed licet diſpõ ſit talis ĩ indiuiduo, &c. i. ſed licet hoc accidat in indiuiduo iſtorũ generabiliũ, tñ non accidit hoc in oĩbus generabilibus. i. qa declaratũ eſt ꝙ motus localis ꝓcedit naturaliter motũ generatiõis, & ꝙ neceſſe ẽ vt ante generationẽ ſit aliqd trãſlatũ ex ſe. &, ſi nõ, nõ eſſet gñatio oĩno. Si igit' oẽ trãslatũ ex ſe

I eẽt generatũ, tũc generatũ haberet cauſas infinitas. cõtingeret. n. vt ante translatũ per ſe, eſſet aliud tranſlatum per ſe, & ſic in infinitũ. D. d. & ẽt iſtud habet aliud prius ipſo. i. & neceſſe eſt vt iſtud motũ, ſ. tranſlatũ ex ſe nõ generabile, neq; corruptibile habeat aliquid prius ipſo: & eſt illud, qđ mouet ipſum, & nõ mouetur. D. d. Et, quia impoſſibile eſt, &c. i. &, quia impoſſibile eſt vt motus generationis ſit prior natura, & tempore alijs motibus. qm̃, ſi ita eſſet, tunc mota ex ſe, ſ. in loco oĩa eſſent generabilia & corruptibilia. &, K ſi ita eſſet, non inueniretur generabile, & corruptibile, vt declaratum eſt. D. d. manifeſtum eſt, &c. i. &, cũ generatio non ſit prior, manifeſtũ eſt ꝙ nullus aliorũ motuum, qui ſequũtur generationẽ, põt eſſe prior natura, & tẽpore, ſ. motus alterationis, & diminutionis, & corruptiõis. qm̃ generatio ꝓcedit iſtos motus. Et conſyderandum eſt qũo generatio ꝓcedit iſtos motus. Oẽ. n. qđ generatur ſm opinionẽ Ariſt. neceſſe eſt vt alteretur: & ex hoc exiſtimatur ꝙ alteratio ꝓcedit generationẽ. Sed, quia nos videmus ꝙ oẽ, qđ alteratur, ante fuit generatũ, & ex hoc L exiſtimat' ꝙ diſpoſitio in iſtis ẽ circularis, & ꝙ neuter iſtorũ motuum ꝓcedit alterũ, qũo igitur dixit Ariſt. ꝙ generatio ꝓcedit alios motus pręter localem? qm̃ in augmento, & diminutione, & corruptione manifeſtũ eſt eos eſſe poſteriores generatione. Et, ſi ẽt non inuenit' in iſtis ꝓprium prioris ſm naturã. oẽ. n. generabile ẽ augmẽtabile, & diminuibile, & corruptibile, & oẽ augmẽtabile, aut corruptibile, aut diminuibile ẽ gñabile. Dicam' igit' ꝙ cõſyderatio prioris, & poſterioris in hoc Solo. M loco ẽ, ſicut cõſyderatio prioritatis, & poſterioritatis ĩ ꝓdicamẽtis, ĩ qb' ẽ motus. Subſtãtia. n. quia eſt prior naturaliter cęteris ꝓdicamẽtis: qm̃, cũ auffertur, auferunt' alia prædicamenta: &, cum fuerit, nõ ſequitur vt ſint alia prędicamẽta, ſm ꝙ ſubſtantia eſt prior eis: & ſi, ſequitur vt ſint in ſubſtantia ex natura materię, & ꝓcipue natura quantitatis: manifeſtũ eſt ꝙ via ad eſſe ſubſtãtię eſt prior via ad eſſe aliorũ prędicamentorũ. Et intelligo ꝑ viã motum

A tũ generationis vniuſcuiuslibet ꝑdicamentorũ. Secundum igit̃ hũc dum d. Ariſt. ꝙ motus generatiõis ꝓcedit alios motus, & ꝙ motus alterationis pręcedit generationẽ p accidens, ſ. ſm ꝙ formæ elementorũ sũt qualitates aut qualitates ſequũtur eas. Et, cũ poſuit ꝙ motus generationis pręcedit alia ꝑdicamenta, d. Et, ſi generatio nõ eſt prior tráſlatiõe, &c.i. & cũ generatio ẽ prior cæteris motibus: & translatio eſt prior gñatione: manifeſtũ ẽ ꝙ nullꝰ modorũ motꝰ ẽ prior tráſlatiõe.

B Omnino aũt videtur, id, qđ fit, eſſe imperfectũ, & ad principiũ ire. quo fit, vt qđ generatione poſterius eſt, natura priꝰ ſit. Vltimo aũt latio ineſt oĩbus ĳs, q̃ ſunt in generatione. Quapropter viuentiũ alia qdẽ oĩno immobilia ſunt, propter indigentiã inſtrumẽti, vt plãtę, & multa genera animaliũ: alĳs aũt, cũ perficiunt̃, ineſt. Quare, ſi magis ineſt latio ĳs, q̃ magis nacta ſunt naturã, & motꝰ hic primus aliorum erit ſecundum ſubſtantiã.

Qđ gñatiõe poſteriꝰ nã priꝰ Idẽ vid. 2. de ꝑtibus ani. cõ. 4.

C *Et vniuerſaliter manifeſtum eſt, quòd generatum eſt diminutum, & ſemper currit ad principiũ. & ſic poſterius in generatiõe eſt prius in natura. & translatio eſt poſtremũ eius, quod inuenitur in generato. Et ideo quædam viua non mouentur omnino propter priuationem inſtrumenti, v.g. plantæ & plura generata animalium: in perfectis autem eſt. Cum igitur translatio nõ inuenitur, niſi in eis,* D *quæ habent maiorem partem in natura, neceſſe eſt vt iſte motus etiam eſſentialiter ſit primus cæteris motibus.*

58 Iſta eſt alia declaratio, ꝙ tráſlatio eſt prior alĳs motibus. Et d. Et vlt̃, &c.i. & vlt̃ manifeſtũ eſt, ꝙ omne generatũ eſt diminutũ, & oẽ diminutũ mouetur ad principiũ ſemper, qđ eſt complementũ & finis, ſ. qđ eſt prius alĳs principĳs. Et manifeſtũ eſt per ſe ꝙ generatũ eſt diminutum. qm̃, ſi nõ eẽt diminutũ, non moueretur ad cõplementũ. D. d. & ſic poſterius, &c.i. & neceſſe eſt E igitur vt oẽ poſterius ſm tp̃s in generatione ſit prius ſm naturam. Et, cũ verificauit hanc propõnem, d. & translatio eſt poſtremũ, &c.i. ſequitur igitur ex his duabus propõnibꝰ vt translatio in generato ſit poſterior ſm tp̃s alĳs tranſmutatiõibus, & prior in natura. Omne.n. poſterius ſm tp̃s in generabili ex rebus, quibus perficit̃, eſt prius in natura: & translatio eſt talis: ergo ſequitur in pr̃ia figura vt translatio ſit prior natura alĳs motibus. D.d. Et ideo quędã viua non mouent̃.i. &, quia F translatio eſt prior ſm perfectionẽ alĳs motibus, ideo aĩalia, quæ non ſunt perfecta, non transferuntur.i. qm̃, cũ fuerint diminuta, & careãt inſtr̃o, quo fit translatio, iõ carent translatione: & ſit̃ in plantis. aĩalia vero perfecta habent inſtrumẽta, & translationẽ. D.d. Cum igitur translatio, &c.i. &, cũ translatio nõ inuenit̃, niſi in eis, quę ſunt ꝑfectiora rerũ naturaliũ, neceſſe eſt vt iſte ſit motus perfectior alĳs motibus: perfectius eſt prius in natura: ergo iſte motus eſt primus motuum. Et hoc

Oẽ poſteriꝰ ĩ gñatione ſm tp̃s ẽ prius ſm nãm. idẽ 9. Me. te. c. 15 & 2. đ ꝑtibꝰ aĩaliũ. ca. 1.

G hoc componit sic. Tráslatio est rei perfectioris: & qđ est rei perfectioris est perfectius: ergo translatio est perfectior alijs motibus. In hoc igitur sermone declarauit per demõnē esse, & causę ꝙ tráslatio sit prior cæteris motibus. deinde declarauit ex hac cõclõne cām eius, ꝙ tráslatio existit in aīalibus pfectis. & hæc est demõ causæ tm̃. deinde accepit posterius, & declarauit per ipsum prius. & fuit demõ per signum. & est, ꝙ translatio est prior, quia est ī priori. In hoc igitur sermone sunt tres demõnes, s. causæ & esse, & cãę tm̃, & demonstratio signi.

Nota hic triplici genere demõnis vsum esse Arist.

H Et propter hæc, & quia minime, motuum, id, qđ mouetur, dum fertur, à substantia discedit. ſm. n. solā nihil mutatur ab eē. vt, cū, qd alteraī, quale, cū vero augeī & diminuiī, quātum.

Et non propter ista tantùm est prior, sed propter hoc ēt, quia est inter alios motus talis, quod nõ remouetur illud, quod mouetur secūdum illud à substantia sua. iste. n. solus non transmutat ipsum omnino in sua essentia, sicut transmutatur apud alterationē secundū qualitatē, et apud augmētum, & diminutionē secundum quātitatem.

I

59 Ista est Tertia declaratio, ꝙ tráslatio est primus motuū. Et fundaī super duas propõnes, quarum Vna est, ꝙ illud, qđ mouetur ſm translationem, non distat à sua substantia apud suam transmutationem, s. ꝙ non accidit ei tunc in sua substátia transmutatio, quæ cogat ipsum exire à sua substantia, cum illud, qđ mouetur, non transmutatur, nisi tantum in vbi, & non sequitur ex mutatione vbi, mutatio substantię moti. ꝙ non contingit in alijs motibus, s. ꝙ ī alijs motibus accidit moto transmutatio in sua substantia, sicut in motu alterationis, & augmenti, s. ꝙ alteratū mutatur in sua substantia, aut appropinquaī mutationi, cum alteratio sit via ad corruptionem. & similiter in augmento, cum contingit ab eo vt res diuersetur in quantitate. &, cum hoc intenditur, erit via ad corruptionem. Et, cum declaratum sit ꝙ illud, qđ mouetur hoc motu, non transmutatur in sua substantia, qđ non accidit in alijs motibus, & coniunxerimus huic secundam propõnem, & est, ꝙ motus, in quo motū nõ tráſmutatur in sua substātia omnino, aut, si transmutatur, nihilominus transmutatur minus, est melior, quia est propinquior naturæ, cum non facit rem transmutari à sua natura, sequitur ex duabus propositionibus, ꝙ translatio est pfectior motuū: & qđ est pfectius est prius ī natura: ergo tráslatio est prior in nā.

K Ex mutatiõe vbi nõ sequiī mutatio subſę moti. idē. 4. ph. te. c. 128.

L

Qđ ē pfectius, ē prius ī nā. idē. 7. t. c. 75.

M Maxime autem manifestum ē, ꝙ mouēs ipsum seipsum maxime ſm hunc mouet proprie, qui ſm locum est. & etiam dicimus hoc esse eorum, quæ mouētur, & mouent, principiū, et primum ĥs, q̃ mouentur, id. s. qđ ipsum seipsum mouet.

Et manifestum est, quòd se proprie hoc motu mouet prima intentione. et dicimus quòd primū principium in motis, & motoribus est illud, scilicet illud, quod mouet se

Ista

A 60 Ista est Quarta declaratio quòd translatio est primus motuum naturaliter. Et fundatur super tres ꝓpositiones. quarum Vna est, ꝙ motum ex se nõ inuenitur nisi in hoc motu. nihil.n. est alteratum ex se, nec alterat se, nisi per accidens. Secunda aũt est ꝙ motũ ex se est principium rerum motarum. Tertia vero est ꝙ motus, qui inuenit᷑ in prio motu, est primus motuum. Et d. prima intentione. qm̃ accidit ei ꝑ accidens qñq;, vt moueat illud, qđ mouetur ab ipso alio mõ motuum: sicut accidit animalibus, qñ mouentur in loco, s. ꝙ corpus calefit. animal.n. ĩ tali motu, s. alteratiõe, mouetur ex se, sed nõ primitus, sed me B diãte motu locali. & augmẽtatũ ẽt si existimat᷑ augeri ex se, s; ꝑ accñs.

Nõ inuenit᷑ motũ ex se, nisi in motu locali. idẽ su pra. c. 20 & 2. ph. c. 1. & 2. de ala. c. 50. & 4. cœl. c. 24. &c. Mot⁹ localis ꝑ accñs ꝑt alium motũ inducere in re mota. vide. 2. cœ. c. 42.

Quod motus alij à latione non sint continui. Cap. 2.

Vod igitur latio primus motuum sit, manifestũ est ex his. Quę aũt latio prima sit, nunc demõstrandum est. simul autem & quod nunc, & quod prius suppositum est, ꝙ contingit quen C dam motum continuum esse, & perpetuum, manifestum erit eadem methodo.

Apparet igitur ex hoc quòd translatio est primus motuum. Quae autem translatio sit prima, declaratum erit nunc. & manifestabitur cum hoc per hanc eandem viam illud, quod posuimus positione in hoc loco, & prius, scilicet quoniã possibile est vt aliquis D *motus sit continuus, et aeternus.*

Declaratum est igitur ex oĩbus 61 istis demonstrationibus, ꝙ translatio est primus motuum natura, & tẽpore. & ista propositio erat prius accepta pro vera, & declarauit ipsã hic. Et, quia translatio est duobus modis, recta, & circularis, & fuit declaratum ꝙ motus ęternus est continuus, & accepit pro vero ꝙ motus cõtinuus est motus localis, ex quo declarauit ꝙ motus localis est primus motuũ ſm tp̃s, incœpit hoc declarare, & quęrere in quo motu in E uenitur cõtinuatio, ꝑ qđ declarabitur ꝙ translatio sit continua, & quę translatio in rei veritate est prima. Et ideo d. Quę autem trãslatio, &c. & d. hoc, quia nondum est declaratum, nisi hoc, s. ꝙ translatio simpliciter est prior. D.d. & manifestabitur cum hoc per hanc eandẽ viam, i. per hunc modum considerandi. & intendit per prius, illud, qđ dixit in Sexto, s. ꝙ motus circularis solus põt esse æternus: sed illic non compleuit perscrutationem de hoc. In initio vero tractatus istius, & ante hunc sermonẽ nõ solummõ decla F rauit posse esse, vt sit hic motus continuus, sed declarauit ꝙ necesse est vt sit hic motus continuus. Ex hoc Documẽtum. ergo sermone, quem nititur declarare, apparent duo. Quorũ vnũ est illud, quod prius posuit. s. ꝙ posse ẽ vt sit hic motus continuus, ęternus. Secũdum autem est quis motus sit motus continuus, quem declaratum est esse æternum necessario. & hoc declarabitur, quando declarabit quòd motũ impossibile est esse continuum.

Quod

G Quod igitur aliorũ motuũ continuum nullũ contingit esse ex his manifestum est. Omnes .n.ex oppositis ad opposita sũt, & motus, & mutationes. vt generationi quidẽ, & corruptiõi ens, & non ens termini sunt. alterationi aũt cõtrariȩ passiões. augmentatiõi vero, & diminutiõi aut magĩtudo, et paruitas, aut perfectio magnitudinis, & imperfectio. cõtrarĳ aũt, qui in contraria. id aũt, q͛d non semp mouetur hac motiõe, existit autẽ

H prius, necesse est prius quiescere. manifestũ est igitur ꝙ qescet in cõtrario id, q͛d mutatur. Similiter aũt & in mutatiõib⁹. opponuntur enim generatio, et corruptio simpliciter, & singularis singulari. Quare, si impossibile ẽ simul mutari ẜm oppositas, non erit continua mutatio, sed inter ipsas mediũ erit tẽpus. nihil.n. differt contrarias, aut non cõtrarias esse, q̃ ẜm cõtradictionẽ sunt, mutationes, si modo impoẜe sit simul eidẽ ad

I esse. hoc.n.ratiõi nihil vtile est. Nec si non necesse est qescere in cõtradictione, neqꝫ est mutatio quieti cõtrariũ: non.n. fortassis quiescit, q͛d non est, corruptio aũt est in nõ ens. sed si solũ mediũ sit tp̃s: sic.n.non est mutatio continua. neqꝫ.n. in prioribus contrarietas vtilis erat, sed non contingere simul esse. Non oportet aũt turbari ꝙ idẽ pluribus erit cõtrariũ, vt motus statui, & motui, qui est in contrariũ: sed solum hoc accipere, q͛d opponitur quodãmodo & motui, & quieti motus contrarius, vt æquale, & mediocre excedẽti, & ei, q͛d exceditur: & ꝙ non contingit simul oppositos esse, aut motus, aut mutationes. K

Dicamus igitur, quòd apparet impoßibile esse aliquem motum aliorum esse continuum ex hoc sermone. Motus enim, & omnes modi transmutationis sunt de opposito in oppositũ. v.g. quoniã duo termini generationis, & corruptiõis L *sunt esse, et non esse. & duo termini alterationis sunt duo contraria. & duo termini augmẽti sunt magnitudo, et paruitas, aut perfectio, & diminutio magnitudinis. & illa, quæ sunt ad partes contrarias sunt contraria. & quod nunquam mouetur motu demõstrato, et fuit ante necessario quiescens. manifestum est igitur quòd transmutatum quiescit, quando peruenerit in contrarium. Et secundum hunc* M *modum est de modis trãsmutationum. corruptio.n. et generatio sunt opposita simpliciter, & quæ sunt ĩ vnoquoqꝫ indiuiduo sunt opposita eis, quæ sunt in alio. Et ideo, si nõ fuerit poßibile vt aliquid transmutetur insimul duobus modis transmutationis oppositis, impoßibile est vt transmutatio sit continua, sed necesse est vt inter ea sit tempus. non.n.est differentia inter*

hoc

A *hoc, quòd modi transmutatiõis cõtradictory sint contrary, aut non contrary, dum hoc solum sit impoßibile in eis, s. vt simul existãt in eodẽ. hoc.n.nõ indigetur in hoc sermone. Nec etiã indigetur hoc, s. quòd nõ est necessarium vt generatio sit in cõtradictorys. Nec hoc etiam, quòd transmutatio est contraria quieti. quod.n.non est, dignum est, vt non sit poßibile vt quiescat: corruptio autem inducit* B *ad non esse. sed illud, quo indigetur in hoc sermone, est hoc solum, s. vtrum inter ea sit tẽpus. quoniã, si hoc fuerit, impoßibile erit vt transmutatio sit continua. nostra .n. indigentia in primis duabus rebus non fuit ad contrarietatẽ, sed ad hoc, quòd impoßibile est vt existant insimul. Et non debemus peccare propter hoc, quòd idem erit cõtrarium pluribus. v.g. quòd motus est contrarius quieti, & contrarius motui, qui est ad contra-* C *rium: sed non debemus nos considerare in hoc solo, s. quodammodo vno, et non quodammodo alio. motus igitur, & quies opponuntur motui contrario, v.g. quod æqualitas, & temperamentũ superabundantiæ, & diminutioni: & quòd impoßibile est vt sit insimul, neq; duo motus oppositi, neq; duo modi transmutationis oppositi.*

Intendit in hoc sermone declarare, ꝙ motus successiui, qui inueniunt in eodẽ moto, qui sunt idem genere, & diuersi spẽ, non sunt cõtinui, & hoc in quatuor transmutationibus. Et ipse incœpit declarare hoc in tribus illorũ, cum sit manifestius in eis, s. in alteratiõe: & in quãtitate, & in substãtia, quę dr̃ generatio, & corruptio. Et fundat suũ sermonẽ sup quatuor propõnes. Quarũ prima est, ꝙ oĩs motus istorũ est de opposito in oppositũ. Secũda autem est, ꝙ illa, q̃ sunt de oppositis in opposita, sunt opposita. Tertia est, qđ idẽ motũ, qñ mouet motib' oppositis, necesse est vt inter eos sit tẽpus. Quarta vero est, ꝙ motus, inter quos est tp̃s, non sunt continui. Ex quo sequit necessario ꝙ oẽ motum aliquo istorũ motuũ trium fm successionem impossibile est vt motus eius sit continuus. Et propõ, dicens ꝙ inter oẽs duos motus oppositos eiusdẽ moti ẽ tẽpus, est talis, ꝙ possibile ẽ qñq; vt illo tpe sit illud motũ quiescẽs, & qñq; impoſe, s. i motu gñationis, & corruptiõis, vt post declarabitur. & qũocunq; sit, cõsecutio ẽ eadẽ. hæc est igitur summa hui' capituli expositio. D. Dicamus igit ꝙ apparet impossibile esse, &c. i. qñ fuerit positus motus esse vnius moti. dicens.n. hunc sermonẽ, aut ponet ꝙ istud motũ, qđ est cõtinui motus, mouetur altero duorũ motuũ oppositorũ, v.g. augmẽtatione tñ, aut diminutione tñ, aut ponet ꝙ est cõtinui motus, pp hoc, ꝙ mouet duobus motibus oppositis fm cõtinuationem. Et incœpit primo destruere primã intentionem, dicẽdo. Motus.n.&cę.i.& intendit per hoc tres transmutationes tantum.

D 62 Abbreuiatio. E Tex. expõ F

G a in motu.n.locali non apparet cõtrarietas, sicut apparet in istis. & post declarabit hoc. Et, cũ narrauit ꝙ transmutatio in istis tribus est de opposito in oppositũ, incœpit dicere opposita in vnoquoq; eorũ, & d. v.g. qm̃ duo termini, &c.i.v.g.qm̃ opposita ĩ generatiõe, & corruptione, q̃ terminant istos duos motus, sunt esse, & nõ esse. Generatio.n. est de non esse in eẽ, corruptio vero de esse in nõ esse. & nõ intelligit hic p nõ eẽ, nõ eẽ simplr̃, sed nõ eẽ alicuius, s. nõ esse huius generati, vel huius corrupti. D.d.& duo termini alterationis sunt duo cõtraria, i.& duo termini mot⁹ alterationis sũt duo cõtraria, ĩter q̃ fit iste motus. vt albũ, & nigrũ in colorib⁹, & calidũ, & frigidũ in tangibilibus, & alia cõtraria existẽtia ĩ modis istorũ motuũ, q̃ declarata sunt in Septimo istius libri. illic.n. declarauit in quo genere qualitatũ inuenit̃ iste motus. Et, cũ induxit opposita, q̃ sunt in generatione, & corruptiõe, & alteratiõe, induxit ẽt ea, q̃ sunt in motu quãtitatis, & d. & duo termini augmenti & diminutionis, &c.i.& duo termini oppositi augmẽto, & diminutioni sunt magnũ, & paruũ. Et est ita, sicut d. qm̃ res naturales habẽt magnitudines terminatas. minim⁹ igitur hõ est terminatus naturaliter, & silr̃ maximus. si.n. magnitudines rerũ nõ eẽnt terminatæ, tũc magnitudines nõ haberẽt pfectionẽ quæ fit eã ĩ natura per motũ augmẽti. manifestũ est.n. per se, qm̃, quẽadmodũ non q̃libet actio fit p quamlibet qualitatẽ, s. per quãlibet formã, ita est manifestũ per se esse impoɫe vt quælibet actio entium fit per quãlibet magnitudinem: sed vnaquæq; actio actionũ propriarũ cuilibet enti habet qualitatẽ propriã, & quãtitatem propriã. Sicut igitur actio hominis non põt prouenire nisi à forma hoĩs, ita impoɫe est vt actio ei⁹ proueniat, nisi à sua magnitudine. magnitudo igit̃ hoĩs est terminata naturaliter, & similiter sua forma, & silr̃ in vnaquaq; rerũ naturaliũ. D.d. aut pfectio, aut diminutio magnitudinis.i. in motu augmenti, & diminutiõis. Et, cũ declarauit ꝙ impossibile est, ꝙ isti motus sint continui, æterni, ſm ꝙ sunt idẽ motus, cũ sint de cõtrario in cõtrariũ, & de opposito in oppositũ, & qđ est tale, est finitũ, & põt aliquis dicere forte, ꝙ cõtinuatio in eis est pp translationẽ ipsius moti de alio motu, in motum oppositũ ei in illo genere, ita, ꝙ interim nõ sit quies, v.g. vt alteratũ moueat̃ de albedine in nigredinẽ, deinde de nigredine ĩ albedinẽ, ita, ꝙ nõ in medio sit quies, & sic in infinitũ, d. rñdendo, & illa, q̃ sunt ĩ parte contrarias sunt contraria.i.& non est dicendũ ꝙ motus oppositi istarũ rerũ sint continui. motus.n. q̃ sunt ad partes oppositas, sunt oppositi. & intendit p partes oppositas cõtraria in alteratione. D.d. qđ non mouet̃, semp fuit, &c.i.& oẽ, qđ mouetur motu, qui habet principiũ, & finẽ, & anteq̃ mouebat̃, erat ens, necesse vt est moueat̃ post quietẽ, non post motũ, si prius mouebat̃ motu contrario posteriori. & d. hic ꝙ oĩs motus desinens nõ desinit, nisi qñ aufertur potentia ab eo, in quo fuit transmutatio. & hoc erit, qñ illud ẽ in actu. & oẽ, qđ est in actu, est quiescens necessario: qm̃, si moueretur, esset in potentia: &, si esset in potentia, tunc motus non finiretur. quod est

a In motu locali nõ apparet contrarietas, sicut ĩ alijs motib⁹. Idẽ su. c.16.& 5. ph. cõ. 9. idẽ.6.ph. c.92. idẽ.1 cœ. 86.

7. ph.t.c. 14. vsque ad.t.c.20

Vnaq̃que res nãlis ẽ determinata p maximũ, & minimũ. idẽ su.c.44. & q̃ ibi.

H I K L M

A est contra positũ; & haec declaratio cõis est duobus motibus, s. alteratio nis, & augmenti. In trãsmutatione aũt generatiõis, & corruptionis nõ apparet alietas duorũ motuũ ex qe te moti inter eos: cũ illud, qđ trãsmutaƭ hoc motu trãsmutatiõis, nõ est aliqđ demõstratũ in duobus extremis motuum. & ideo processit ĩ hoc per aliã viã cõem alijs trãsmutationibus: & est, qm̃ inter oẽs duos motus oppositos est tp̃s necessario. &, cũ ita sit, d. Et ſm hũc modum, &c. Et intendit p modos transmutationis transmutationes residuas, &

Sub; gñationis, & corruptionis nõ est aliqđ demõstratum. idẽ. 5. ph. t. c. 8. & 1. de Gen. t. c. 23. et 24 idẽ. 2. de aia. c. 4. et 2. ph. 63. et 1. cap. de sub a orb.

B d. φ generatio, & corruptio sunt opposita simplr̃, quia opponuntur sibi ſm esse, & nõ esse. D. d. & q̃ sunt ĩ vnoquoq; indiuiduo, &c. i. & generatio existens in aliquo indiuiduo, est opposita corruptioni, existenti in illo eodem indiuiduo. i. quoniã impossibile est vt generatio, & corruptio insimul sint in eodẽ indiuiduo in eodẽ tp̃e: ergo inter illos est tp̃s necessario. Et, cum posuit φ istę duę transmutationes sunt oppositę d. Et ideo, si non fuerit possibile, &c. i. &, cũ fuerit positũ φ duę transmutatiões oppositę sint continuæ sine

C aliquo tp̃e interposito, cõtinget necessario vt idẽ trãsmutetur duabus transmutatiõibus oppositis ĩsimul. Qm̃, si motus de albedine in nigredinẽ si continuus cũ motu de nigredine in albedinẽ, tunc illud, qđ mouetur de albedine, moueƭ ad albedinẽ. Scđm igitur φ moueƭ de albedine dimittit eã, & acquirit nigredinẽ: & ſm φ moueƭ ad albedinẽ dimittit nigredinẽ, & acquirit albedinẽ. ergo ĩ eadẽ dispõne acquirit eãdẽ partẽ albedinis, & dimittit illã: & moueƭ ẽt duobus motibus cõtrarijs insimul. qđ est impoſſe. Et similiter accidit in generatione, & corruptiõe, & ĩ alijs trãsmutatiõibus ab eis, & in motu locali, demſo. n. cõis est oĩbus trãsmutationibus. &, cũ duo motus nõ fuerint insimul, sequitur φ inter eos sit tp̃s necessario. Et

D

ista demſo non debet intelligi, nisi in eodẽ moto, qđ moueƭ duob⁹ motibus cõtrarijs, hñtibus pricipiũ, & finẽ. nõ in motibus successiuis, qui sunt in pluribus motibus, sicut motus chordarũ apud percussionẽ earũ oĩum neq; in duobus motibus, quorũ alter est pfectio alterius ĩ eodẽ moto. qm̃ inter oẽs istos non est

Docum.

E tp̃s: neq, aliquis eorũ est motus pfectus, s. habet principiũ, & finẽ. finis. n. motus naturaliter nõ ẽ mot⁹, sed quies. & silr̃ principiũ mot⁹ ẽ ex nõ motu, nisi sit p accidẽs. ſm hoc igiƭ est ĩtelligẽda ista demſo. Et, qa ista declaratio est cõis oĩbus trãsmutatiõibus, prima aũt propria trãsmutabilibus, q̃ recipiunt quietẽ, d. non. n. est dña, &c. i. & in ista demſone nõ indigetur ponere duas trãsmutatiões cõtrarias eẽ, sicut fuit factũ in prima, sed tñ indigeƭ in ea hoc, s. φ impoſſe est vt cõtradictoria opposita sint insimul. D. d. nec etiam

F indigetur hoc. i. & ista demſo non indiget illo, quod acceptum fuit in prima, s. φ in eodẽ non existũt duo cõtraria insimul, neq; ẽt indigetur in hac demſatione illo tertio positο in pria, s. φ qes ẽ cõtraria motui. D. dedit cãm ĩ hoc, & d qđ. n. nõ ẽ, &c. i. & cã ĩ hoc, φ ista trãsmutatio nõ puenit ad quietẽ, est: qm̃ trãsmutatio, q̃ ẽ corruptio, puenit ad nõ ens: & nõ ens nõ dr̃ quiescere, nec trãsmutari, nec esse cõtrariũ. & oĩa ista erant accepta in prima demſone. D. d.

Nõ ens ñ dr̃ qescer, nec trans-

G D.d.sed illud, quo indigetur in hoc sermone, &c.i. illud.n. qđ indiget declaratiõe in hac demſone vlt, est hoc vnũ solum, ſ. ꝙ inter oẽs duas transmutationes oppositas, quocũque mõ fit modorũ transmutationis, est tps. hoc.n. verificato, verificabitur impoſe esse duas trãsmutationes oppositas esse cõtinuas. D.d.nostra.n.indigentia ĩ hoc, &c.i. & istę duę demſones differũt, qa demſo. qua vtit hic in hoc, ꝙ duę transmutationes opposite nõ sunt cõtinuę, non inducit ad hoc, ꝙ duo cõtraria existãt in eodẽ insimul, sed ad hoc,

H quòd impossibile est vt duo opposita sint insimul, ſ. ens, & non ens. quoniam duo prima, ſ. duo opposita, de quibus dictũ fuit in hac demſone ꝙ ea eẽ insimul est impoſe, ſ. impoſe, ad qđ induxit ista demſo non fuit hoc, ſ. duo cõtraria existere in eodẽ insimul, sed duo cõtradictoria existere insimul, ſ. ens, & non ens. Et, quia in prima demſratione fuit acceptũ ꝙ transmutationes oppositæ sunt contrarię adinuicem, & ꝙ quietes, quæ sunt inter eas, sunt etiam oppositæ, & contingit in hoc quæstio, vtrum vnum contrarium

I habeat plus vno contrario, cum sit famosum ꝙ vnum contrarium non habet nisi vnum contrarium, incœpit dissoluere hanc qõnẽ, & d. Et non debemus peccare.i.& nõ debemus decipi ĩ hoc, ꝙ posuim⁹ sermonẽ dicẽtis, ꝙ contingit nobis vt idẽ habeat duo contraria. qñ iã posuimus ꝙ vterq; duorũ motuũ oppositorũ est cõtrarius reliquo: & ꝙ quies, ex qua ĩcœpit vterq; motuũ, est contraria ipsi motui: & sic motus habebit duo cõtraria, ſ. motũ, & quietẽ. D. dedit rõsionẽ in hoc, & d.

sed nõ debemus cõsyderare in hoc solo, & nõ in alio.i. & ista qõ accidit in p̃ ribus: & iõ non est cõsyderanda in hoc loco solo. D.d. motus igitur, & qes opponunt, &c.i. nõ .n. est impoſe dicere ꝙ motus ẽ cõtrarius quieti, & motui, sicut dr̃ ꝙ ęquale est contrariũ magno, & paruo, & mediocre est contrariũ intenso, & diminuto. Et intendebat per hoc notificare ꝙ poſe est idẽ habere plura vno contrario. Aut qñ cõtrarietas, q̃ est inter ea, nõ est maxima, sicut media, q̃ sunt inter cõtraria. Aut qñ idẽ habebit plura contraria diuersis modis. Et ista est dispõ motus. modus.n. ſm quẽ mot⁹ est cõtrarius motui, est alius à mõ. ſm quẽ motus est cõtrarius quieti. & ęquale ẽ cõtrariũ magno, & paruo, ſm hoc, ꝙ cõtrarietas, q̃ est ĩter ęquale, & nõ ęquale, est vna. & siſr vr̃ esse in oĩbus medijs cũ extremis. D.d. & ꝙ impoſe ẽ vt sint insimul, &c. i.nõ.n. ĩdiget in hac declaratione ponere contrarium habere vnũ contrarium, sed hoc tantum indigetur, ſ. impossibile esse duos motus oppositos existere insimul.

K

L

Amplius aũt & in generatione, & corruptiõe ẽt penitus absurdũ eẽ videbit, si factũ confestim necesse ẽ corrũpi, & nullo tpe p̃manere. Quare ex his vtiq; fides alijs fiet. physicũ.n. est similiter sese habere in omnibus.

M

Et ẽt malum est omni mõ existimare de generatione, & corruptione, quòd res, quãdo generatur, necesse est vt corrũpatur statĩ, & non remanet tempore oĩno. Et hoc erit certitudo de hac intẽtione in alijs

mutari. idẽ. 5. phy. 7. & 8. c. idẽ. 1. ph. 51. idẽ. hic c. 4.

A *aliis partibus. cursus enim est in illis omnibus eodem modo.*

63 Idest. & inopinabile est existimare q motus generationis est cõtinuus cũ motu corruptionis, ita. q generatũ nõ habeat eẽ oĩ no, nisi in potẽtia. qm̃, si isti duo motus eẽnt cõtinui, tũc nõ haberet generatũ eẽ in actu. oẽ.n.existens in actu est in tẽpore, s.demõstrato. & tũc nã ageret ociose. Et quia, qñ hõ ĩtelliget hoc esse impõe in generatione, statim intelligit ipsum esse impõe in aliis transmutatiõibus, d. Et per hoc erit

B certitudo, &c.i.& p cognitionẽ isti⁹ intẽtiõis in generatiõe erit certitudo cognitiõis eius in aliis trãsmutatiõib⁹. qm̃ natura currit in entibus eodẽ mõ, s. q finis esse nõ est corruptio. qm̃ oĩs motus est via ad generationẽ, aut in substãtia, aut ĩ qualitate, aut in quãtitate. &, si mot⁹ cõtrari⁹ cõtinuaret, destrueret gñatio.

Nullam lationem, nec rectam, neq; ẽt reflexam aliquam, siue rectã, siue circularem posse esse perpetuo continuam. Cap. 3.

C QVod autẽ contingit esse quendã infinitum vnũ existentẽ, & continuũ, & hic ẽ circularis, nũc dicam⁹. Oẽ.n.qđ fertur, moueť aut circulari, aut recto, aut mixto. quare, si neq; illorũ alter continuus ẽ, neq; illũ, qui ex vtrisq; cõpositus est, esse est possibile. q aũt id, qđ fertur recto, & finito, nõ feratur cõtinue, manifestũ ẽ. reflectitur.n. reflexũ aũt recto cõtrariis moueť motib⁹: cõtrarius .n. fm locum est is, qui est sursum, ei, q est deorsum; & qui est

Motus localis diuisio. idẽ in 8.t.c. 75.

in ante, ei, q est in retro: & q est ad sinistra, ei, q est ad dextra. loci.n. cõtrarietates hę sunt. Quis aũt est vnus, & cõtinuus mot⁹, prius definitũ est, q is, q ẽ vn⁹, & in vno tpe, & in non differenti fm speciẽ. Tria.n. sunt, & qđ mouetur, vt hõ, aut Deus: & qñ, vt tps: & tertiũ id, in quo. hoc aũt ẽ aut passio, aut forma, aut locus, aut magnitudo. contraria aũt differunt spẽ, & non vnũ sunt. loci aũt sunt dictę differentię. Signũ aũt est q motus cõtrarius est, q est ab A ad B ei, q est ab ipso B ad A, quia sistunt, & cessare faciũt seinuicẽ, si simul fiant. Et in circulo similiter. vt qui est ab A ad B ei, qui est ab A ad C. sistunt.n. si continui sint, & nõ fiat reflexio, ppea q cõtraria mutuo se corrumpunt, & ĩpediunt. sed non is, qui est in latus, ei, qui est sursum.

Et nos declarabimus mõ, quòd possibile est vt sit hic motus, infinitus, vnus, & continuus. est.n. aut totius translati, aut circulariter. Dicamus igitur quòd oẽ ẽ trãslatum, aut circulariter, aut recte, aut motu mixto. si igitur alter istorum nõ fuerit cõtinuus, ĩpossibile erit vt cõpositus ex ambobus sit cõtinuus. et manifestũ est quòd translatũ per lineã rectã finitã nõ mouetur cõtinue: reuertitur.n. recte: et quod reuertitur recte, mouetur duobus motibus contrariis. motus.n. in loco ad superius est cõtra- D E F

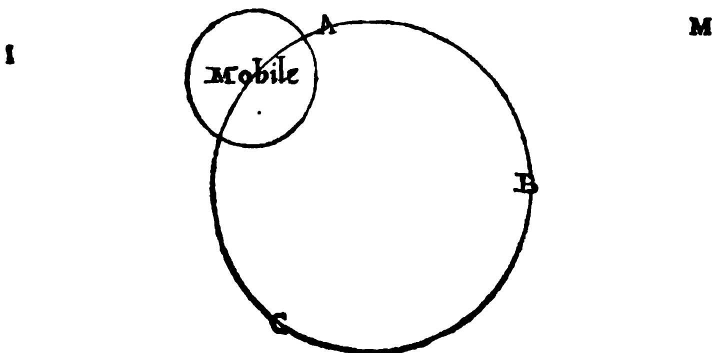
G rius motui ad inferius: & motus ad anterius est cõtrarius motus ad posterius: et motus ad sinistrũ est cõtrarius motui ad dextrũ. isti.n. sunt modi cõtrarietatis in loco. Et iã determinauimus prius quis motus sit unus cõtinuus, & diximus quòd est motus, qui est eiusdẽ rei in uno tempore, & in eo, quòd non diuersatur secũdũ formã, s. secũdũ spẽm. illa.n. per q̃ cõplebitur hoc, sunt tria, motum, s. v.g. homo, aut
H Deus: et quãdo, v.g. tẽpus: et tertiũ est illud, in quo est motus, s. locus, aut passio, aut forma, aut magnitudo. contrarij aũt differunt secundũ formã, & nõ secundũ naturã. K At illi autem modi, quos diximus, differunt secundũ locũ. Et signũ quòd motus de A ad B est cõtrarius motus ex B ad A, ẽ, quia contradicunt sibi, & resistũt, quãdo fuerint insimul. Et similiter est ẽt, cum fuerit ĩ circulo. v.g. de motu ab A versus B, & de B versus A. quoniã resistunt, et contradicunt sibi. si igitur fuerint continui, non habebunt reuersionem, neque L reflexionem, quoniam cõtraria sunt se corrumpentia, & sibi resistentia. et motus ad latus non resistit motui ad superius.

Demonstratio, quòd in linea recta motus ex oppositis locis sunt contrarij.

Demonstratio eiusdem in circulo.

I

M

Cum

A Cùm declarauit q impossibile est vt
64 transmutatio in qualitate, aut quátitate, aut in substátia sit motus cótinuus in infinitú, vult in hoc capitulo declarare q hoc ét impossibile est, vt sit, nisi in motu circulari tñ ad vná partem, nó in recto, neq; in eo, qui reuertitur super vnâ lineam rectam, aut circularem, & d. Et nos declarabimus, &c. & intendit per totum translatú, motú, in quo illud; qđ mouetur, occupat totum locum. D.d. Dicamus igitur q oé translatum, &c. & ista propositio est manifesta p se, sed de motu mixto ex duo
B bus motibus intelliguntur duo, q ambo sint actu çqualiter, s. aut q alter motus sit victus, & alter vincens sit medius inter duos motus, sicut motus, qui est per lineá curuam. Et hoc vr magis intendere in hoc loco. & primá intétioné intédebat in primo de coelo, & múdo. & pñt intelligi ambç. D.d. si igitur alter, &c. & hoc est manifestú per se in motu cópósito ex duob' motibus. v.g. q, si fuerit impossibile vt mot' rectu' sit infinitus; impossibile erit vt curuus, aut gyratiuus sit infinitus. Si aũt intellexerimus per cópositú se
C cundá intentioné, tunc difficile cóprehendet in ista demróne. Qm̃, si vincens est ille, in quo impoře est vt sit infinitus, manifestú est vt iste motus istorú impoře est vt sit infinitus. Si aũt vincens est ille, in quo est poře esse priuationé finitatis, existimat q nó appet in eo hoc, qđ dixit Arist. s. q, si alter fuerit impossibile vt sit infinitus, impoře erit hoc in cópósito. simplices. n. motus, in quibus impossibile est hoc, sunt in hac mixtione in potétia. in mixtione aũt ƒm primá intétioné sunt in actu. & iõ difficile pñt adaptari sua D vocabula huic mõ mixtionis, nisi coniungat ei aliud fundamentú: & est, q oé, qđ est in potentia aliquid, necessario exibit in actú. & si non, tunc natura ageret ociose. Túc igitur verificabit nobis, q impoře est vt motus mixtus ex recto, & circulari sit ĩfinitus, & si posuerim' q circularis est vincés. qm̃ erit finit' in, inquátú habet in se de potétia motus recti. & pp latentiá istius intentiõis diximus q prima expõ est manifestior. Et cú declaratú fuit in Sexto q impossibile est vt motus rect' sit infinitus, & põt aliquis dicere, qm̃ E forte infinitas est possibilitas in eo ƒm reflexioné moti in eodé spatio finito vicibus infinitis, d. & manifestú é q tráslatio p lineá rectá, &c. i. & manifestú é q tráslatú sup lineá rectá finitá eúdo, & reuertédo, non mouet vno motu, sed duobus motibus contrarijs. D. declarauit qũo sunt cótrarij, & d. motus. n. in loco ad supius, &c. i. & necesse est vt duo motus, quibus mouet vnú motú in eodé spatio ƒm reuersioné, sint contrarij. qm̃, si alter mot' fuerit ad superius, reliquus erit opposit' ei, qm̃ ad inferius: &, si ad inferi', reliquus erit ad supius: &, si ad anterius, reliquus erit ad posterius: &, si ad dextrú, reliquus erit ad sinistrú, aut ecóuerso. Et hoc fuit necessariú, qm̃ dimésiões corporú sunt tres, lõgitudo latitudo, & pfunditas. Extrema lõgitudinis dnr supius, & inferi', latitudinis dextrú, & sinistrú, & pfunditatis anterius, & posteri'. Et debes scire q istç ptes sunt distinctç natura in hoíe, & silr in mundo: sed in homine sunt manifestæ per se, in mundo autem per demrationem.

Cur sex sint driæ loci. F

Docum.

G Et, qa manifestũ est ꝙ isti sunt modi cõtrarietatis ĩ loco, d.isti.n.sunt modi contrarietatis in loco. Et, cũ conclusit ꝙ isti duo motus sunt oppositi, incœpit declarare ꝙ duo motus oppositi nõ sunt vnus, ad cõcludẽdũ ꝙ duo motus, qui sunt hmõi, s.ſm reuersionẽ, nõ sunt vnus, a & d. Et iam determinauimus prius.i. motus, qui est vnius moti, & in vno tpe, & in eadẽ spẽ, i. nõ diuersa duabus differẽtijs oppositis. D. declarauit hęc tria, & d. Illa.n.per, q̃ cõplentur hęc, sunt tria, &c. & intẽdit ꝙ locus est genus, in qđ est motus trãslationis, & passio est genus, in quã est motus alterationis, & forma est natura, in quã est motus generatiõis, & corruptiõis, & magnitudo est genus, in qđ est motus augmẽti, & diminutionis. Et intendit p Deũ aliqđ corpus cœleste: sicut erat tũc famosum. Et, cũ posuit ꝙ vnus mot⁹ ẽst ille, qui non diuersaẽ neq; ſm rẽ motã, neq; ſm tps, neq; ſm formã. s.spẽm, d. cõtrarij vero differũt ſm formã, &c.i. &, cũ declaratum sit ꝙ motus reflexi sunt cõtrarij: & mot⁹ cõtrarij differunt ſm formã, & naturã: & vnus motus nõ differt à se ſm formã, seq̃ ex hoc in scđa figura, ꝙ duo mot⁹ reflexi nõ sunt vn⁹. Et, cũ posuit ꝙ mot⁹ reflexi nõ sunt vnus, pp hoc, quia sunt cõtrarij, notificauit in quo genere differũt ſm formã, & d. illi aũt modi, quos diximus, &c.i. & illi motus reflexi, quos dixim⁹, q sunt aliqui triũ modorũ, quos diximi⁹, differũt ſm formã oppositã in loco, s. superius & inferi⁹, aut dextrũ & sinistrũ, aut ante & retro. Et qa vna ppõnũ, quas posuit ĩ hoc sermone, est ꝙ motus, qui sunt à punctis oppositis, sunt cõtrarij, & hoc est manifestũ in motibus, qui sunt sup dimensiões rectas, & latet in eis, qui sunt super dimẽsiões circulares. in circularibus.n. existimatur ꝙ motus in eis nõ inueniẽ ĩ partibus oppositis sex pdictis, s. dextrũ, & sinistrũ, &c. ĩcœpit declarare hãc propõnẽ, & notificare qũo inueniẽ cõtrarietas in eo, & d. Et signũ eius, ꝙ motus, &c.i. & signũ eius, ꝙ mot⁹, q sunt ex locis oppositis, sunt cõtrarij, siue fuerint in spatijs rectis, aut rotũdis, est, quia resistũt sibi. s. qm̃ impoſſe est vt vnũ motum moueatur ſm ea simul. V.g. ponatur magnitudo recta, A B linea, et vnũ motum moueatur qñq; ex B ad A, qñq; ex A ad B, dico ꝙ isti duo motus sunt oppositi: quia resistũt sibi: & impoſſe est vt idẽ motum moueatur his duobus motibus insimul. & similiter est, si posuerimus lineã A B esse arcũ circuli, siue semicirculũ, siue maiorẽ, siue minorẽ. Sed quæritur hic, & dr̃, qũo motus ex A ad B, & ex B ad A sunt contrarij, qñ fuerint in dimensione circulari, & ipse iã declarauit in Cœlo, & mundo ꝙ motus circularis non est cõtrarius motui circulari. qm̃, si contrarietas esset in circularibus motibus, cõtingeret vt corpora mota circulariter motibus oppositis eẽnt cõtraria, sicut corpora simplicia, q̃ mouentur motibus rectis contrarijs, s. aqua, & ignis. Et, cũ ita sit, contrarietas igiẽ, in qua communicatur hoc corpus circulare, & rectum, debet intelligi sic, s. duo motus, quibus impossibile est aliqđ corpus moueri insimul, nõ duo motus, in quibus est necesse vt motũ ſm alterum sit cõtrarium moto ſm reliquum. ſm hoc igiẽ debet intelligi cõtrarietas ĩ hoc loco:

Et,

Margin notes:

Sex dfię loci ex nã rei sunt in hoc c, & in mũdo: li latẽtius. vidẽ 2. cœ. t.c. 9. & i. de. Et. 1. cœ. c. 13. a. 5. ph. t. c. 34.

H

I

K

L

Obiectio.

1. cœ. t.cõ. 24.

M

Solutio.

Qũo ĩ circlo fit cõtrarietas. vid pfectã solutionẽ isti⁹ difficultatis. L 1. cœ. c. 32. Vid & ibi. c. 87.

A Et, cum declarauit quod isti mot⁹ sunt contrarij hoc modo, s. quia resistũt sibi in vno corpore, & corrumpunt se adinuicẽ, & declarauit ex hoc impos̃e esse vt motus composit⁹ ex eis sit continuus, dixit: si igitur fuerint continui, &c. i. si igitur posuerim⁹ quod isti duo motus sint continui, sequit̃ vt neq; habeant reflexionem, neq; reuertantur. quoniã contraria sunt directio, & reuersio: & contraria destruunt se adinuicem: & illa, q̃ sunt talia, non continuantur. D. d. & motus ad latus, &c. i. & motus contrarij sunt illi, qui sunt in eadem oppositione: illi autem, qui non sunt in eadem B oppositione, non sunt contrarij: sicut motus ex dextro ad sinistrũ cum moto ab inferiori ad superius.

Et hoc, quod dixit, est manifestũ per se. & isti non sunt contrarij: quoniam nõ est impossibile vt idẽ motum moueatur istis motibus, s. vt moueatur ad superius, & ad dextrũ insimul, s. quod ex istis sit motus cõpositus, & ex motibus contrarijs non componitur vnus motus.

Maxime autem manifestum est quod impossibile est, eum motũ C esse continuum, qui super recta fit. quia reflexum necessariũ est stare, non solum super recta, sed etiam si secundum circulum feratur. non enim idem est circulo ferri, & circulum. est enim aliquando quidem vt id cõtinuet, quod mouetur, aliquando autẽ vt ĩ idem profectum, vnde moueri cœpit, reflectatur iterum. Quod autem necesse est stare, fides est non solum in sensu. sed & in ratione. Prĩcipium autẽ hoc est. tribus enim existentibus D principio, medio, & fine, mediũ ad vtrumq; ambo est, & numero quidem vnum, ratione vero duo. Amplius autẽ aliud est esse potentia, & esse actu. Quare recte quodlibet signum eorum, quę inter extrema sunt, potẽtia quidem est medium, actu autẽ non est, nisi diuiserit hanc, & super stans iterum cœperit moueri. sic autem medium ipsum prĩcipium fit, & finis principium quidem posterioris, finis autem prioris. Dico autẽ, vt si A, quod E fertur. stet in B, & iterum ferat̃ in C. cum autem continue feratur, neq; adesse, neq; abesse potest A in B signo, sed solum esse in ipso nunc, in tempore autem nullo, nisi cuius ipsum nunc diuisio est, in toto. Si autem affuisse ponat aliquis, & abfuisse, semper stabit A, quod fertur. impossibile enim est simul & affuisse A in B, & absuisse. in alio ergo, & alio signo temporis. tempus igitur erit, quod in medio est. F quare quiescet A in B. similiter autem & in alijs signis. eadem enim ratio est & in omnib⁹. Cũ autem vtatur ipsum A, quod fertur, ipso B medio, & fine, & principio, necesse est stare, propterea quod duo facit similiter, atq; si cogitauerit. sed ab A quidem signo absuit, principio, in C autem affuit, cum finierit, & steterit.

Et hoc apparet magis, scilicet quòd impossibile est vt motus per linea

G lineā rectā sit continuus, ex hoc, s. quòd illud, quod reflectitur, necesse est quòd quiescat, nō solummodo illud, quod mouetur secundum lineam rectā, sed etiam illud, quod mouetur per circulum. non. n. est eadem intentio aliquid moueri circulariter, & aliquid moueri per circulum. forte. n. mouetur eūdo super ipsum, et forte, cum peruenerit ad illum locum, à quo incœpit moueri, reuertetur. & homo certus est, H quoniam talis motus necesse est vt quiescat non sensu tantum, sed ratione. Et hoc est principium illius. quoniā hic sunt tria, principium, & medium, & postremum, medium apud vtrunq; extremorum est vtrunq;, & est in numero vnum, & in respectu duo. Et etiam illud, quod est in potētia, est aliud ab eo, quod est in actu Et ideo quodcunq; punctum imaginaueris inter duo I extrema, est medium in potentia, & non est in actu, nisi quando diuiserit illam, & quando cessauerit quiescēs apud illum punctum, deinde incœperit moueri, tunc igitur medius punctus erit principi- K um, & finis, principium postremi & finis primi. Verbi gratia quòd A moueatur, & quiescat apud B, deinde moueatur ad C. cum autem mouetur secundum continuationem, impossibile erit vt A sit in B, aut separetur ab ipso, sed erit in eo tantum in instāti, non in tempore omnino, & instās non diuidit totum, s. lineam. Si igitur aliquis posuerit quòd, cum A trāsfertur, erit in B, & separabitur ab eo, L tunc erit quiescens. impossibile. n. est vt A sit insimul in B, & separetur ab eo. ergo hoc erit in duobus pūctis diuersis temporibus. ex quo sequitur vt A quiescat in puncto B. & similiter in alijs punctis. quoniam ratio est eadem in omnibus. Quando autem A mo- M tum vtitur B, quod medium est pro principio, & fine, necesse est vt quiescat, quia ponit ipsum duo. sed quia incœpit à puncto A, separatur a principio, & sic in puncto C, cum completur suus motus. quiescat.

Demonstratio, quòd medium sit principium, & finis actu.

A B C

Linea, siue magnitudo.

65 Quia declaratio pdicta sup hoc, q illud, quod mouetur, & post reflectit sup lineā rectā, nō est motus cōtinuus, est declaratio vlis oīb' quatuor trāsmutationibus, incœpit declarare hoc de moto l loco. &, qa declaratio

A claratio propria est magis pfecta,'& magis manifesta, dixit: Et hoc appa ret magis,&c.i. & apparet magis ꝙ impossibile est vt motus cõtinuus æternus sit sup lineã rectã, fm reflexionẽ,& reuersionem, ex hoc, s. qm oẽ, quod reflectitur, necesse est vt quiescat inter duos motus, s. vt habeat quatuor dispões, duos motus, & duas quietes. Et, quia hoc nõ solum mõ declarat in moto sup dimensionẽ rectã, sed in moto sup circulũ, dixit: nõ solũmõ illud, qd mouet sup lineã rectã,&c.i. & hoc, qd dixim', nõ tñ declarabit in eo, qd mouetur
B sup lineam rectam, sed in eo, qd mouetur super circulum. Et, quia illud, qd mouet super circulũ, mouet duobus modis, qm, aut perficit circulũ, aut mouet in eo super arcũ, deinde reuertitur sup illũ eundẽ arcum ad cõtrariã partẽ,& alter istorũ modorum est possibilis, & reliqu' impossibilis, s. reuerti super eũdẽ arcũ, distinxit istos duos modos,& dixit: nõ est.n eadẽ intentio,&c.i. immo ista intẽtio declarabit in eo, qd mouetur sup circulũ, qn mouebit super illũ motu circulari, s. ire, & reuerti. nõ.n. est eadẽ intentio, aliquid moueri circula-
C riter,& aliquid moueri per circulũ, .i.& diximus motus circularis.i. attributus circulo. qm non est eadem intentio aliquid moueri motu attributo circulo, fm ꝙ est super circulũ tñ,& aliquid moueri super, totum circulũ. Et dixit hoc. qm illud, qd mouet super circulũ vno motu, & ad vnã partẽ, dr moueri circulariter in rei veritate: illud autẽ, qd mouet in eũdo,& redeundo sup circulum, mouetur motu attributo circulo.& hoc ĩtẽdebat cum dixit, circulr. motum igit sup circulũ vno mõ dicit

moueri circulr:& motũ sup circulũ eũdo,& reuertendo non dicit moueri circulr, sed p circulum. D.d. forte .n. mouet,&c.i. forte.n. aliquid mouet,& ẽ delatũ sup circulũ, & dr moueri in eo circulr:& forte, qn peruenerit ad locũ, ex quo incœpit moueri, reflectit,& tũc dr moueri p circulũ, D
Et, cũ exposuit intẽtionẽ, quã intendebat,& distinxit illa, in quib' manifestabit hoc, incœpit declarare,& dixit: Et nõ erit certus,&c.i.& nõ erit cert', ꝙ illd, qd mouet eũdo,& reuertẽdo, hẽt duas quietes sensu,& rõne
Et dixit hoc. qm apparet sensui, ꝙ oĩa mota, eũdo, & reuertendo, hñt duas quietes.& hoc manifestũ est ĩ eis, q mouent motu volũtario, s. aĩa lib',& ĩ eis, q mouent naturalr istis duob' motib', vt pulsus. Medici.n. fingũt cõprehẽdere sensu duas quietes, s. in fine systoles,& diastoles. Et E
qret aliqs, si sit manifestũ sensui ꝙ oẽ motũ, qd reflectit, qescit, tũc vti sermõe ĩ declaratiõe ei' est supfluũ. Solo.j.
Dicam' igit ad hoc, ꝙ hoc, qd apparet sensui, ẽ testimoniũ illi, qd apparet rõni: sed illud, qd apparet sensui nõ sufficit in hoc, ꝙ oẽ tale motum quiescit, cũ nõ sit remotũ ꝙ plura talia mota sint, quorũ quies nõ cõprehendit sensu,& sic eẽt posse existimare ipsa nõ quiescere. Cũ igit cã F
fuerit data in hoc, s. cã faciens quietem, tũc declarabit ꝙ oẽ tale motũ quiescit necessario. Et possum' dicere ꝙ sensus sufficit in hoc, s. ĩ esse,& pcipue hoc, qd apparet ꝙ duo mota æqualis velocitatis, qn alterum mouet reflectẽdo,& alterũ recte, apparet sensui ꝙ rectũ incedit velocius, vt post dicet Arist. a Et fm hoc rõ data hic erat causa in hoc esse tñ. & sic scientia hui' erit magis certa. qm

Secũda. a Ex hoc patet qd iii dmratio est tñ vide plus 2.cœ.c.31

G quoniam scire aliquid esse cum sua causa erit certius scientia, quę est in sensu tantum. Et, cum dixit q hoc non tantum apparet sensu, sed rōne .i. demonstratione, incœpit, & dixit: Et hoc est principium illius, &c. i. & quia in his duob' motibus, s. recto, & reflexo sunt tria, s. principium, & mediū, & est illud, qđ est inter duos motus: & istud medium est vnū numero, & duo rōne: necesse est vt iste motus sint duo. motus. n. cōtinuus nō habet mediū, quod sit vnum numero, s. in actu, sed potētia. D. induxit aliam declarationem, & dixit: Et

H est etiā illud, qđ est in potentia, &c. i. & omne motum super lineā rectā sm q mouetur super ipsam motu finito, necessario describit in ea duo pūcta in actu, s. punctū, ex quo mouetur, & punctū, ad qđ mouetur: & nullum punctū describit in actu inter hæc duo pūcta, nisi quiesceret ī medio. & hoc intēdebat, cū dixit: & non est in actu, &c. i. & motum nō describit pūctum in actu inter duo pūcta, inter quæ mouetur, nisi diuiserit magnitudinē, super quā mouetur, & quieuerit in medio. Si igitur reuertatur in motu ad cōtrariā partem, a qua mouebat, tūc pūctus me

I dius, quē describit in actu, erit principiū motus, & finis. erit. n. finis primi motus, & principiū secūdi motus. Et hoc intendebat, cum dixit: & non est in actu, &c. i. & incœpit moueri. i. ad contrariam partem ei, ad quam mouebatur. D. d. tunc igitur medius pūctus erit principium, & finis. i. tunc igit' pūctus medi', quem describit in actu, erit principium, & finis. & siue motum quieuerit ī pūcto medio, deinde reuersum est ad motū ad cōtrariū illius partis, aut quieuerit in fine spatij, deinde reuer K sum est ad contrarium illius partis, describit igit' pūctum in actu, quod est principiū, & finis insimul, s. principium postremi motus, & finis primi. Et, cum dixit hoc dedit exemplū, & dixit: V: g. &c. i. v. g. ponere q A moueat' ex C ad B, & quiescit in B s. q facit B esse punctū in actu, deinde reuersum est, & mouetur ex B ad C, tunc igitur B erit finis primi motus, & principium secūdi. D. d. cum autē mouet' sm continuationē, &c. i & illud, qđ mouet' cōtinue, impośe est vt superponat' alicui, & vt separetur ab eo. qm̄ tale est super magni- L tudinem ī tempore. qm̄ diuidit magnitudinē in actu. & ideo quiescit necessario inter duos motus, & non in instāti. & illud, quod est cōtinui motus, est super magnitudinem in instāti, non in tpe oīno. D. d. & instās nō diuidit. i. & motum, cū fuerit in instāti, nō diuidit magnitudinem ī actu. D. d. Si igitur aliquis posuerit, &c. i. si igitur aliquis posuerit q aliquod motum fuerit super aliquid in actu, deinde separet' ab eo, tunc cōtinget necessario vt quiescat in illo. Deīde dedit rōnem sup hoc, quod est conuersum positi, & dixit: M impośe est. n. vt A sit insimul in B, & separatū ab eo. i. & hoc fuit ita. qm̄ impośe est vt motum sit ī extremo magnitudinis, deinde separet' ab eo ad cōtrarium illius partis, ad quam mouebat' in vno īstāti. v. g. q A iuit ex B ad C, & fuit super C, deinde mouetur ab eo ad B in vno instanti. D. d. ergo hoc erit in duobus pūctis diuersis. i. &, cum fuerit impośe vt aliquod motū sit super extremū alicuius magnitudinis, & reflectatur ab eo in eodē in instāti, tūc instans, in quo

A quo fuerit sup illud extremum, est aliud ab eo, in quo separatur. D.d. ex quo sequit vt A quiescat sup pũctum B.i.& cum instãs, in quo motum est super extremũ magnitudinis, est aliud ab instãti, in quo separat ab eo, & est declaratum ꝙ inter quælibet duo instãtia est tps, necesse est vt motũ quiescat super extremũ magnitudinis. qm̃ in quolibet tpe aut corpus mouet, aut quiescit. D.d. & silr est in alijs punctis, &c.i. & silr est de alijs pũctis acceptis in tpe, f. instãtibus: quoniam rõ est eadem in eis. Et intendit, vt mihi vr̃, B in hoc ꝙ inter quælibet duo eorum est tempus. declaratũ est.n. ꝙ instãs non sequitur instãs. & põt intelligi sic, & silr de alijs pũctis imaginatis super lineam. qm̃, cum motũ descripsit vnum eorum in actu, tũc quiescit necessario: siue posuerimꝰ ꝙ iste punctus est in extremo lineę, aut in medio. Et ideo dixit post: Qm̃ aũt motum vtitur medio, &c.i.&, cũ imaginauerimus ꝙ motum vtitur aliquo pũcto medio magnitudinis pro fine primi motus, & principio secundi motus, sequitur necessario vt quiescat: sicut est dispositio ĩ pũ-C cto, qui est in extremo magnitudinis. ratio.n. in omnibus punctis est eadem. D.d. quia ponit ipsum duo, &c.i. qm̃ motũ, cum fuerit reflexũ super duo opposita, tunc faciet finẽ primi motus, & principiũ secundi motus. & impoſſe est vt duo in actu sint in vno instãti. instãs.n. est ĩ potẽtia, nedum vt opposita sint in eo. D.d. sed, quia incœpit ex puncto A, &c.i.& necesse est vt quiescat. qm̃, cu incœperit moueri, incipit a puncto ĩ actu, &, cum finitur, descripsit punctum in actu, ergo sequitur vt quiescat, quemadmodũ non incœ- D pit ex puncto, nisi illud, quod erat quiescens, antequam inciperet.

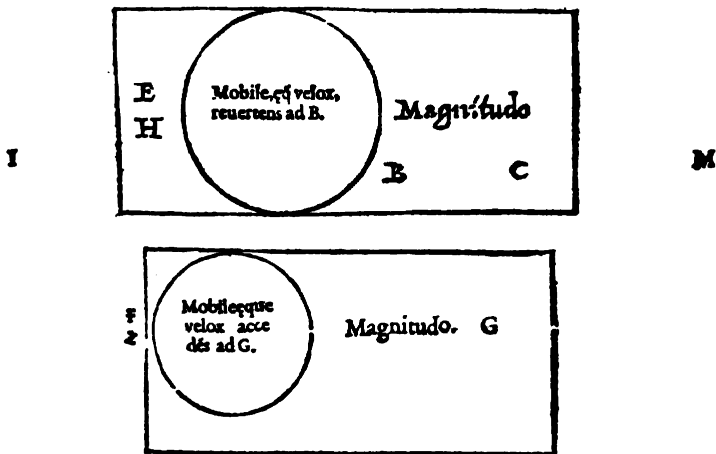
Quapropter & ad dubitationem hoc est dicẽdum. habet.n. dubitationem hanc. Si enim sit ipsa E ipsi F ęqualis, & A feratur cõtinue ab extremo ad C, simul autem sit A in B signo, & D feratur ab F extremo ipsius ad G regulariter, & velocitate eadẽ ipsi A, ipsum D ante veniet ad ipsũ G, quam ipsum A ad C. prius.n. se mouens, & discedens priꝰ venire necesse est. Non ergo simul E affuit A in B, & abfuit ab eodẽ. quapropter & posterius fit. si enim simul, nõ posteriꝰ erit, sed necesse erit stare. Non ergo ponendum est, cum A affuit ĩ B, ipsum D moueri simul ab F extremo. si enim affuerit A in B, erit & abfuisse, & nõ simul, sed erat in sectione temporis, & non in tempore. Hic igitur est impossibile sic dicere in cõtinuo, sed in eo, quod reflectitur, necesse est sic dicere. Si.n. G feratur ad ipsum D, & iterum reflectẽs deorsum feratur, extremo D fine, & F principio vtetur vno signo, vt duobus. quapropter stet necesse est, & non simul affuit in ipso D, & abijt ab ipso D. ibi.n. simul esset, & non esset in eodem nũc.

Et ideo oportet nos ratiocinari per hoc in dissolutione quæstionis. est enim locus dubitationis. Quoniam, si spatium H est æquale spatio Z, & A mouetur continue de ex-

G extremitate H ad B, ad H reuertendo, & insimul fuit in puncto B, & C mouetur de extremitate Z æqualiter, & in eadem velocitate, tunc C incedit citius ad G, quam A ad H. illud enim quod incedit in processu, necesse est vt incedat citius. A igitur non fuit in B, & separabitur ab eo isimul & similiter fuit diuersum. quoniam, si esset insimul, non diuersaretur, sed necesse est vt quiescat.

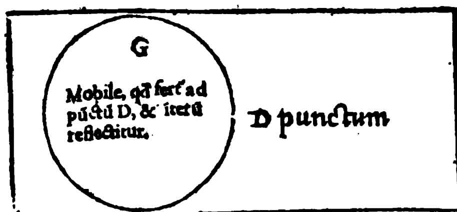
H Ergo non oportet ponere quòd, cum A fuit in B, mouebatur A ab extremo B. quoniam, si A fuit ĩ B, & separatum est ab eo, et hoc impossibile est esse insimul, quoniam K positum est quod hoc fuit in differentia temporis, non in tempore. Manifestum est igitur, quòd in cõtinuo impossibile est vt hoc dicatur. in reflexo vero necesse est vt hoc dicatur, s. quies quoniã, si quãdo A mouetur, fuerit extremum B, finis, & principium, tunc vno puncto. vtetur pro duobus. & ideo necesse est quiescere, non ita, quòd insimul proueniat ad B, & recedat à B. &, si non, tunc illic insi- L mul esset, & non esset in eodem instanti.

Ratio, qua dubitatur quòd id, quod continue mouetur, aliquo signo quiescat.

I M

Ostensio

A Ostensio, quòd necesse sit mobile, quod reflectitur, quiescere illo signo, a quo reflectitur. D

66 Rónis abbreuiatio B Cū declarauit φ illud, quod mouetur recte, qñ reflectitur necesse est vt quiescat, & non continuetur suus motus, vult dissoluere quæstionem ex hoc, ĩ qua dicitur, quare duo mota æqualia in velocitate, quãdo mouetur insimul per duo spatia æqualia, & incipiunt insimul moueri, sed cum alterum peruenit ad medium spatij reflectitur ad extremū, ex quo incœpit moueri, & reliquū directe procedit ad finem, quare motū, qđ non reflectitur, peruenit ad finem spatij, anteq̃ reflexum perueniat ad locum, ĩ quo incœpit, licet duo spatia sint æqualia. dicendū est igit ei, qui hoc quærit, quoniã motum reflexū quiescit. Et hoc intẽdebat, cū C dixit: Et ideo oportet nos ratiocinari, &c. D. incœpit dicere quæstionẽ, & dixit: est enim in hoc locus dubitationis, &c. i. quoniam, cum posuerimus A moueri ad B, deinde reflecti ab eo, ita, φ in vno instanti fuit ĩ pūcto B, & recessit ab eo, tunc non debet C incedere ad G, antequam A ad H. &, cum C incedit ad O antequam A ad H, continget φ A nō existet in B. & fuit separatum ĩsimul. quoniã, si ita esse, tunc nō diuersaretur motus eius a motu C. sic igitur est intelligendus iste locus. Et ideo videtur mihi φ aliquid est diminutū a verbis Aristo. in lib. quoniam, secundū E φ inuenitur in libro non inducitur in forma syllogismi inducentis ad inconueniens. & ideo sic debet legi. & in illa eadẽ velocitate necesse est vt prouentus C ad G, & A ad H sit insimul. sed non sunt insimul: quoniã C citius incedit ad O, quam A ad H. D. d. non igitur oportet ponere, &c. i. sed qui ponit motum continuum esse, ponit φ esse A in B, & separationem eius ex B, reuertendo, est in differentia temporis indiuisibili, nō in tpe. quod ẽ impossẽ. ergo ille motor non est cõtinuus. Et hoc intẽdebat, cum dixit: Manifestū est igitur ĩ cõtinuo φ est impossẽ hoc dicere, s. motum reflecti. D. d. in reflexo vero, F &c. i. φ motus nō ẽ continuus, & φ quiescit. D. dedit causam in hoc, & dixit: Quoniam, si, quando A mouetur, fuerit extremum B, finis, & principiū, &c. i. φ, cum pūct[us] fuit ĩ actu, diuisit tempus in duo: & ideo fuit tempus inter ea. Deinde. d. &, si nō tunc illuc, &c. i. & si non, tunc A esset in B in actu, & non esset in eodem instanti: & instans non est, nisi in potentia.

G At vero, quæ olim illata fuit solutio, non dicenda est. Non. n. contingit dicere q est in D ipsum G in sectione, neque affuit, neque abfuit. necesse. n. est ad finem venire, qui actu est, non potentia. quod igitur in medio est, potentia est, hoc autem actu, & finis quidem a deorsum, principium autem de sursum. Et motum ergo similiter. necesse est ergo stare quod reflectitur super recta. non igitur contingit cõtinuum motũ esse perpetuum super re-
H cta. Eodem aũt modo occurrẽdum est & ijs, qui interrogant Zenonis rationem, & volunt si
Zenonis rõ. semper dimidium trãsire oportet: hęc autem infinita sunt: infinita aũt transire impoßle est. Aut vt eandem hanc rõnem quidã aliter interrogant, volẽtes siml', cum quid mouetur, dimidium prius numerare. cum adest, fm vnũquodq; dimidium. quare, cum pertransierit totam, infinitum accidit numerasse nũerũ.
I hoc aũt in cõfesso ẽ impoßle esse.

Et non oportet dicere illã solutionẽ in prædicta quæstiõe prius. Quoniã impoßibile est dicere quòd motum erit super C H, aut super B, in loco differentiæ temporis, ita quòd non fuit in ipso, neq; separatũ ab eo. illud enim quod est in actu, non in potentia, necesse est vt perueniat a d finem, & puncta, quæ sunt in medio, sunt in potentia, ista autem sunt in actu, & est finis ab inferiori, & principium a superiori. Et similiter etiam est de motibus. Necesse est igitur vt reflexũ super lineam rectam quiescat. impoßibile est igitur vt in linea recta sit motus continuus æternus. Et secundum hunc modum debemus opponere sermoni Zenonis, dicentis quoniam illud, quod pertrãsit spatium, necesse est semper pertransire medietates: sed medietates sunt infinitæ: & infinita non possunt pertransiri: impoßibile L *est ergo illud spatium pertransiri. Aut qui hoc dicit alio modo, sicut alij dicunt, quòd necesse est, dũ homo mouetur, vt numeret medietates, vnam post aliam. Et tunc, cum pertransit totam medietatem, tũc numerat numeros infinitos. & manifestũ est quòd hoc est ĩpoßibile.*

Et cum declaratũ sit hic de motu, qñ non facit in magnitudine, super quam mouetur punctũ ĩ actu, 67
nisi cũ quieuerit, & tũc non oportet dissoluere quęstionem Zenonis in M
motu p illam dissolutionẽ, per quã fuit dissolula ĩ Sexto. D. d. Quoniã impoßle est dicere, &c. i. qñ impoßle 6. Ph. tx.
est dicere q mot9, qñ peruenerit ad 19.
extremum magnitudinis, quæ est C H, aut B, perueniat ad ipsum in differẽtia temporis indiuisibili, f. ĩ istãti, ita, q non fuit in extremo magnitudinis, deinde separatur ab eo. D. d. necesse est vt perueniat ad finem, &c. i. &, cum motũ mouetur super magnitudinem finitã in actu, necesse est vt perueniat ad extremũ magnitu-

A gnitudinis, quod est punctū ĩ actu, & finis motus. puncta autem, quæ sunt inter principiū, & finē magnitudinis, sunt in potētia: cum magnitudo diuidatur ſm illa potentia, nō in actu. pūctus autem, qui est finis magnitudinis, est in actu, & est finis primi motus, & principium secūdi, v.g. finis motus ab inferiori ad superius, & principiū motus a superiori ad inferius. D.d. Et similiter est de motibus. i. & hoc necesse est in oīb' motibus finitis. D.d. Necesse est igitur vt reflexum, &c. i. manifestū est igitur, ex dando causam in hoc, ꝙ

B motum describit punctum in actu super magnitudinē, & est magnitudinē esse finitam in actu, ꝙ necesse est ipsum quiescere. In sermone. n. dedit causam, ꝙ causa quietis in extremo magnitudinis est, quia describit in ea punctum in actu, hic autē dedit causam in hoc, ꝙ describit super ipsum punctum in actu, & est magnitudinē rectā esse finitam in actu. Et ideo dixit: Necesse igitur ē vt reflexum, &c. i. manifestum est igitur hoc esse necesse in oībus suis causis propinquis, & remotis. D.d. impoſſe est igit' vt super lineā rectā

C sit motus continuus æternus. i. qm̄ motus eius, quod mouet' super lineā rectam, est finitus. quia linea recta est finita, & reflexum quiescit inter motus: & quod quiescit in suo motu, non mouetur continue. Et cū dixit, ꝙ non oportet contradicere Zenoni per illam contradictionē prædictam in Sexto, cum illa sit ſm sermonem, non secundum rem, reuersus est ad narrādum ꝙ ſm hūc modū dissoluitur illa quęstio. & est ꝙ, dum motū mouetur, nō diuidit magnitudinem in actu, super quam mouetur. D.d. qm̄ illud, quod ptrāsit spatium, necesse est, &c. i. & qō ē talis. qm̄ omne, quod pertransit spatiū, necesse est, vt anteq̄ pertranseat totum spatiū, pertrāseat medietatē, & necesse est vt anteq̄ pertranseat illam medietatē, pertrāseat medietatem illius medietatis, & sic in infinitum. qm̄, cum magnitudo diuidit' ĩ medietates ĩfinitas, necesse ē vt illd̄, qd̄ ptrāsit totā magnitudinē, añq̄ ꝑtrāseat illā, ptrāseat magnitudĩes infinitas. &, cū ita sit, cōtīget vt motū ptrāseat ĩ tpe finito magnitudĩes infinitas: qd̄ ē ĩpoſſe. D.d. Aut q hoc

E dicit alio mō. &c. i. aut q inducit qōnem alio modo, dicendo ꝙ qui mouetur ꝑ aliquod spatium, potest numerare medietatem illius spatii ante illud spatium, & medietatē illius medietatis ante aliam medietatem, & sic in infinitum. ex quo cōtingit ꝙ, si aliquis homo pertransiuerit ꝑ aliquod spatium, vt numeret numeros infinitos. quod est impoſſe. Et, cum dixit, vt numeret medietates, vnam post aliam, intendit numerare medietates, quæ consequuntur se adinuicem, sicut numerās numerat vnitates, quæ consequuntur se adinuicē. sed, quia medietates sunt infinitæ, sequitur numerare numeros infinitos, & iste mod' impoſſis est alius a prædicto, & est manifestior, & nō potest cōtradici secūdū sermonem per contradictionem dictam in Sexto. illic. n. fuit dictū ꝙ, si pertransit medietates infinitas, necesse est vt ꝑtranseat eas in tem poribus infinitis. Et, cum posuit hanc quæstionē, incœpit dissoluere eam, & dixit: F

In primis ergo de motu sermonibus soluebam', quia tempus infi-

G infinita hēt in seipso. nihil.n. absurdū est, si in infinito tempore infinita trāsit aliquis. sifr aūt infinitū & in longitudine est, & i tpe. Sed hęc solo ad interrogantem quidē se habet sufficienter. interrogabatur enim, si in finito tempore cōtingit infinita trāsire, aut numerare: ad rem autē ipsam, atq; veritatem non sufficienter. si.n. aliquis dimittens magnitudinem, & interrogationem, si in finito tpe contingit infinita transire, interroget de ipso tpe hæc (habet.n. tempus infinitas diuisiones) non amplius sufficiens erit hęc solutio, sed verū illud dicendū est, quod quidem diximus in nuper dictis sermonibus. Si.n. aliquis cōtinuā diuiserit in duo dimidia, hic vno signo, tanq; duobus, vtitur. facit .n. ipsum & pricipium, & finē. sic autem facit & qui numerat, & qui ī dimidia diuidit. Sic autē diuidente, neq; erit continua linea, neq; motus. continuus.n. motus continui est: in continuo autem insunt quidē infinita dimidia, sed nō actu, sed potentia. Si vero faciat actu nō faciet continuū, sed stabit. quod quidē in numerāte dimidia manifestū ē ꝙ accidit. vnū.n. signum necesse est ipsi numerare duo. alterius .n. dimidij principium, alterius aūt finis erit, si non vnā numeret cōtinuam, sed duo dimidia. Quare dicendum est ad interrogantem, si contingit infinita trāsire, aut in tempore, aut in longitudine, ꝙ est quidem sic, est aūt non sic. actu.n. si sint, non cōtingit, potētia autē contingit. quia .n. continue mouetur ſm accūs, infinita transiuit, simplr autem non. accidit.n. lineæ infinita dimidia esse. substantia autem ipsa altera est, & esse.

H

I

K

Dicamus igitur ad hoc, quod in præteritis sermonibus dissoluimus hāc qōnē, cū diximus quoniā ī tēpore sunt partes infinitæ. quoniā nō est impoßibile vt aliquid pertrāseat res infinitas in tempore infinito. & infinitū eodē mō existit in lōgitudine, & tēpore. Sed ista responsio sufficit in hac qōne. quæstio.n. est, vtrū sit poßibile in tēpore finito pertransire, & numerare res infinitas: secundū aūt rē, & in rei veritate non sufficit. quoniā, si hō diuiserit lōgitudinem, & dimiserit quærere, vtrum sit poßibile ī tēpore finito pertransire res infinitas, deinde quæsiuit hoc in ipso tēpore: nā tēpus hēt differentias infinitas: tūc ista respōsio nō erit sufficiēs. Sed oportet nos dicere verum, & est illud, quod prius diximus, s. quòd, cū aliquod diuidens diuiserit cōtinuum in duo media, tunc vtetur hic eodē pūcto pro duobus. facit .n. ipsum principium, & finem. et similiter facit qui nūerat, aut qui diuidit medietates. Cū igitur fuerit aliquod diuisum hac diuisione, non

L

M

A *non erit continuũ, siue fuerit linea, siue motus. motus. n. continuus est continui; & in cõtinuo certæ sunt medietates infinitæ, non in actu, sed in potentia. Cum igitur posuerimus medietates in actu, tunc nõ erit continuum, sed necesse est vt quiescat. & hoc sequitur manifeste in eo, qui numerat medietates. necessario. n. numerat idem punctum pro duobus. quoniam erit finis alterius duarum medietatum,*

B *& principium alterius medietatis, sed non numerat cõtinuum pro vno, sed pro duabus medietatibus. Et ideo respondendum est quærenti vtrum sit poßibile pertransire res infinitas, aut in tempore, aut in lõgitudine, sic, quoniam quodammodo hoc est poßibile, & quodammodo impoßibile. in actu quidem est impoßibile, in potentia vero poßibile. quoniam illud, quod mouetur continue, per accidens pertransit*

C *res infinitas, simpliciter vero non. accidens enim est, quod accidit lineæ, vt essent medietates infinitæ, secundum autẽ suã essentiã nõ.*

68 Cum narrauit ꝙ rñsio ꝓdicta in qõne Zenonis non sufficit, incipit narrare modũ, ex quo illa rñsio nõ est sufficiens, & primo iterauit illã rñsionem, & dixit: i sermonibus. n. ꝓteritis. i. illa solutio nõ sufficit. qm̃ nos diximus illic in rñsione ad sermonem dicentis ꝙ. si motum ptrãsit spatium, cõtingit ipsum pertransire spatia infinita in tempore infinito, diximus hoc, s. ꝙ, si pertransit spatia infinita, pertransit ea in tẽporibus infinitis. tempus. n. in quo est motus, diuiditur in infinitum, sicut diuiditur magnitudo, per quam est motus. Et hoc intẽdebat, cum dixit: dissoluimus quæstionem, &c. Et, cũ dixit cõtradictionẽ, qua contradixit illi qõni, demõstrauit diminutionẽ, q est in illa cõtradictiõe. Quoniã, cũ dictũ fuit in qõne ꝙ, si motũ ptransit spatium, sequit vt ptranseat spatia infinita in tpe finito, non intẽditur in ea ad destruendum ipsum ptransire spatia infinita, sicut oporte

D

E ret, sed dictũ fuit rñdendo ꝙ, si ptrãseat spatia infinita, ptrãsibit illa ĩ tẽporibus infinitis, non in tpe finito, sicut dictum fuit in qõne. Et in hoc vr quasi concedere poſſe esse ptrãsire spatia infinita ex hoc, quod dixit ꝙ pertransit ea in tpibus infinitis. Sed hoc in se est imposſe, s. pertrãsiri spatia infinita. sed, si hoc fuerit concessum rñsio erit vera. Et hoc intendebat, cum dixit: qm̃ non est impossibile, &c. i. rñsio autem ꝓdicta illic, s. ꝙ, si ptrãseat spatia infinita, ptrãsibit ea in tpibus infinitis, est vero; qm̃ non est imposſe ptransire spatia

F infinita in tpibus infinitis. D. dixit: Sed ista rñsio sufficit, &c. i. sed rñsio ꝓdicta in Sexto est sufficiens quãtũ ad quæstionẽ. dicens. n. hanc qõnẽ quærit vtrum est poſſe pertrãsire, aut numerare in tpe finito res infinitas. &, cum dictũ fuit ei hoc esse imposſe, dixit ꝙ, illud, quod pertransit spatiũ, ptrãsit res infinitas in tpe infinito. & ad hoc fuit dictum, ꝙ illũ, quod pertrãsit spatiũ, si pertrãsit infinita, pertrãsit ea ĩ tpibus infinitis. qm̃, si componit spatium ex infinitis

G tis spatijs, necesse est vt tempus, in quo pertransit spatium, componat ex temporibus infinitis. Et ideo ista contradictio sufficiens est quátum ad quærentem: sed secundum rem in se non est sufficiens. & ideo dixit: secundum autem rem, & in rei veritate non sufficit. Et, cum dixit, qa non est hæc quæstio sufficiens, dedit causam in hoc, & dixit: Quoniã si homo diuiserit, &c. & intendit per differentias, instantia. & intendit ꝙ quæstio remanet, si quærens dimiserit illud, quod existimauit sequi ad motum, scilicet ꝙ motum pertransit spatia infinita in tempore infinito, & mutauerit quæstionem ad tẽpus, quærẽdo ꝙ tempus, in quo motum mouetur, componitur ex temporibus infinitis, cum diuiditur per instantia infinita: & motum mouetur per totum spatium in toto illo tempore: ex quo contingit vt motũ pertranseat res infinitas: quoniam pertransit tempus, & spatium. quod est impossibile. infinitum enim nũquam desinit, neq; pertransitur. Si hoc igitur fecerit quærens, tunc responsio prima non erit sufficiens ĩ dissolutione istius quæstionis. & hoc, quod dixit, manifestũ est. quoniam illic accepit pro possibili pertransire spatia infinita. Et, cum declarauit ꝙ responsio prædicta non sufficit secundum rem ipsam, dixit: Sed oportet nos dicere verum, &c. i. & responsio sufficiens in hoc est illud, quod declaratum est, scilicet ꝙ spatium, super quod mouetur motum, est idem in actu, & continuũ, & indiuisum. motum enim non diuidit spacium in actu, nisi quando describit in eo aliquod punctum in actu. & si, postquam describit aliqđ punctũ in actu, mouetur, vtetur tũc illo pũcto pro principio, & fine: & erit necesse vt quiescat necessario inter duos motus. Motum igitur ſm continuationẽ nõ diuidit magnitudinem in actu: ergo magnitudo est vna. & nõ sunt illic medietates infinitæ, nisi in potẽtia: ergo motũ non ptrãsit medietates infinitas in actu in tpe infinito, & est illud, qđ est impose. pertrãsire aũt medietates infinitas in potentia in tpe finito ĩ actu non est impossibile, sed est necessarium. D. d. & sic facit, qui numerat, &c. idest, & qui numerat partes spatij, non numerat eas, nisi diuidẽdo illud in actu in partes ęquales. & cum hoc fecerit, tũc numeratio erit finita necessario: & tunc diuidetur res in partes finitas numeratas. diuisio enim ĩ partes æquales terminat continuum, & numerat ipsum. diuisio vero, quæ non terminat ipsum, est diuisio, in qua maius semper diuiditur in minus. D. d. Cum igitur fuerit aliquid diuisum hac diuisione, &c. & intendit diuisionem, quæ est in actu. D. d. motus enim continuus est continui. i. & causa in hoc est, quoniam continuatio mot⁹ est propter continuationem magnitudinis. cum igitur magnitudo diuidatur, necesse erit vt motus diuidaᵗ necessario, & non remaneat continuus: cũ magnitudo, q̃ est causa cõtinuationis illius, non remanserit continua. D. d. & in continuo certe, &c. & hoc, quod dixit demonstratũ est in principio Sexti, sicut est declaratum in Tertio, ꝙ impoſe est vt in continuo sint partes in actu ĩfinitę. D. d. Cum igitur posuerimus medietates in actu, &c. i. & cũ posuerimus medietates spatij, super quod moue tur

H (margin letter beside "sit spatia infinita")

Infinitũ nunq̃ dsinit, neq; ptrãsitur. (margin note)

I (margin letter beside "hoc, quod dixit")

K (margin letter at top of right column)

L (margin letter beside "spatij, non numerat")

Diuisio in pres ęquales terminat cõtinuum, & numerat ipm diuisio vero, q̃ ñ terminat ipm ẽ diuisio, ĩ qua maius sę diuidit ĩ minus. idẽ. 3. ph. t. c. 59 (margin note)

M (margin letter)

6. ph. t. c. 4. & inde (margin note)

A tur motum, esse in actu, tunc mot' non remanebit continuus, & vnus, sed necesse erit vt mot' quiescat apd quamlibet medietatem. D.d. & hoc sequitur, &c. i. & hoc bene apparet ĩ eo, qui numerat medietates spatij, s. qui diuisit illud in actu. qui. n. diuidit magnitudinem vnã, & cõtinuã ĩ actu in duas medietates, & medietatem in duas medietates, vtit' vno puncto pro principio, & fine. vnde sequitur vt motus eius non sit continuus. Sed quæritur hic. qm̃, cum motum diuiserit magnitudinem ĩ duas medietates in actu, quiescẽdo in ea, deinde diuiserit illam medietatem in duas medietates, quiescendo etiam, tũc sequit' etiam, si medietates sunt infinitæ, ꝙ motum nunq̃ perueniet ad extremũ magnitudinis. sed peruenit: ergo magnitudo non diuidit' in magnitudines infinitas. qm̃, si diuiditur, tũc qõ Zenonis remanet, sicut dicunt quidã nostri socij. Et rñsio, vt mihi vr̃, ĩ hoc est, ꝙ motũ, anteq̃ diuidat magnitudinẽ in duas medietates, diuidit illã medietatẽ in partes ęquales in potẽtia, & sunt æquales sibi. vnde necesse ẽ vt magnitudo consumatur ꝑ hanc diuisionẽ, vt declaratũ est. qm̃, cum diuiserit medietates residuas, diuidet ẽt eas ꝑ hanc diuisionem æqualẽ, & sic consumetur magnitudo necessario. Diuisio igit' magnitudinis ꝼm medietates est diuisio ꝑ accñs: & diuisio, quę est ꝼm medietates, q̃ nõ finiuntur, est diuisio, cum qua non coniungitur diuisio, quæ facit finitatẽ, neq; in potẽtia, neq; in actu, s. diuisio, q̃ est ꝼm partes æquales. ista. n. diuisio consumit magnitudinẽ, siue fuerit potentia siue actu. Cũ igitur diuisio, quæ consumit magnitudinẽ, fuerit cõiuncta cũ diuisiõe, q̃ D non cõsumit ipsam, accidet diuisioni, q̃ nõ cõsumit magnitudinem, vt cõsumat eã. & iõ accidit deceptio ex mixtiõe eius, quod est ꝑ se, cum eo, quod est ꝑ accñs. & hoc manifestũ est fatenti veritatẽ. D.d. & iõ rñdendum est, &c. i. & propter hoc, qđ diximus, nõn oportet rñdere quærenti, vtrum sit poss̃e vt motũ ptrãseat de tp̃e, in quo mouetur, aut de magnitudine, per quam mouetur, per medietates infinitas rñsione simplici. sed dicetur ei, quia quodammodo est poss̃e, & quodammodo imposs̃e. ꝼm quidem ꝙ illæ medietates sunt existẽtes in actu, est imposs̃e, ꝼm au E tem ꝙ sunt in potentia, est poss̃e, s. vt motum pertranseat res infinitas potentia, non in actu. D.d. qm̃ illđ, qđ mouetur continue, &c. i. &, quia accidit, vt spatium finitũ, vnũ in actu, continuum possit diuidi in res infinitas. & ideo accidit moto, pertranseunti illud spatium, pertransire res infinitas non essentialiter, & primo. Et hoc intendebat, cum dixit: simpliciter vero non. Deinde d. accñs enim accidit lineæ. idest &, quando motum pertransit lineam, non pertransit medietates infinitas, quia diuisio lineæ in medietates infinitas F est ei per accidens. Et hoc intendit, cũ dixit: est. n. per accidens. i. ꝙ hoc non est ei, ꝼm ꝙ est vna, non discreta. sed, si fuerit, erit, ꝼm ꝙ est multa. qm̃ definitio, & essentia eius, secundũ ꝙ ẽ linea, q̃rit finitatẽ. Et ĩnuit hoc, qđ dictũ ẽ ĩ definitiõe lineę, s. linea ẽ, cui' vltima sunt duo puncta.

Obiectio.

B

Solutio.

C

Manifestum autem est & ꝙ, nisi aliquis faciat temporis signum (quod prius, & posterius

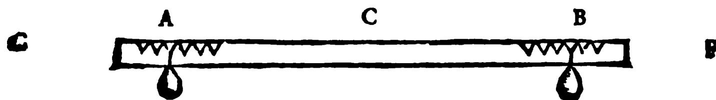
 diu

G diuidit) semper posterioris ad ipsam rem erit simul idem ens, & non ens, &, quando factum erit, nō erit. signum igitur vtrisque commune est, & priori, & posteriori, & idem, & vnum numero, ratione autem non idem. huius enim finis est, alterius autē principium: ad ipsam autem rē semper posterioris passiōis est. Sit enim tempus, in quo A C B, res in quo D. hæc in A quidem tempore alba, in B vero non alba: in C ergo alba, & non alba. in
H quolibet enim ipsius A verum est dicere albam, si toto hoc tempore erat alba, & in B non albā: C autem in vtrisque. non ergo dādum est in toto, sed preter vltimum nunc, in quo C: hoc autem iam posterius. &, si fiebat nō album, & si corrumpebatur albū in toto A, factum est, aut corruptum in C. quare album, aut nō album primum in illo verū est dicere, aut, cum est factum, non erit, &, cum corruptum est, erit: aut simul album, & non album,
I & omnino ens, & non ens esse necesse est. Si vero quod fuerit prius non ens, necesse est fieri ens, &, cum fit, non est, non est possibile in impartibilia tempora diuidi tempus. si enim in A tempore fiebat D album, factū est autem simul & in altero impartibili tempore, sed contiguo in B, si in A fiebat & non erat, in B vero est, generationem oportet esse quandam mediam. quare & tempus erat, in quo fiebat, Non enim eadem ratio erit & K
iis, qui non impartibilia dicūt: sed ipsius temporis, in quo fiebat, factum est, & est in vltimo signo, cui nullum est contiguū, aut consequenter: impartibilia autem tempora consequenter sunt. Manifestum autem quod, si in A toto tempore fiebat, quod nō est maius tempus, in quo factū est, & fiebat, quam id, in quo toto solum fiebat.

Et manifestum est quòd, si homo non posuerit punctum in tempore, distinguēs prius, & posterius
L *posterioris rei in re, semper tunc idem erit ens, & non ens: &, cum est ens, non est ens. punctus. n. qui est ambobus, & continuus priori, & posteriori, est idem in numero, sed in respectu non est idem. est. n. finis illius, & principium istius. in passione vero semper est postrema passionis. Sit igitur tempus A B, & passio C. & hæc passio sit in toto tempore A album, & in tē-*
M *pore B non album. in tempore igitur C erit album, & non album. quoniam in quocunque loco fuerit acceptum in A, dicetur vere quòd in eo est album, quoniam in hoc toto tempore fuit album. & in B est non album: & in C est interim. nō ergo oportet concedere quòd est in instāti insimul, sed in instāti, quod est finis: & est illud, in quo est B, & hoc est postremum. & , si fit albū,*

A bum, & corrumpitur album in toto A, tunc illud non fit, aut corrũpitur, nisi in B. & ideo igitur, si fuerit album, aut non album, tunc primo erit verum dicere hoc in eo. &, si non, quando fit aliquid, non est illud, & quando corrumpitur, est illud, a quo transmutatur. aut erit necesse vt insimul sit album, & non album, & vniuersaliter tale esse, & illud non esse. Si igitur illud, quod est nunc, & non fuit ante, necesse ẽ vt generetur, & quod B generatur, dum generatur, non est illud apud generationem, impossibile est igitur vt tempus diuidatur in tempora indiuisibilia, quoniam, si fuerit C in tempore A, erit album, deinde insimul erit album. est igitur album in alio tempore indiuisibili, sed est consequẽs, D s. in tempore B. &, quia in tempore A non fuit album, in B vero fuit album, ideo necesse est vt interim sit aliqua generatio. & ideo necesse est vt etiam sit tempus, in quo fuit generatio. Et ista ratio nõ contingit eis, qui non dicunt partes esse indiuisibiles. in puncto. n. qui est finis, & desitio temporis, in quo generatur res, in eo efficitur res generata, & ens, ita, quòd omnino non sit consequẽs. tempora autem indiuisibilia sunt successiua. E Manifestum est igitur quòd, quando aliquid in toto tempore A generatur, tunc illud tempus, in quo generatur, non est, in quo fuit addens toti tempori, in quo generabitur tantum.

Exemplaris ostensio, qua dubitatur quòd id, quod generatur, vel corrumpitur, in eodem instanti sit, & non sit.

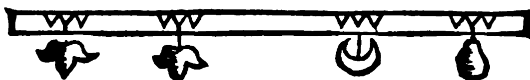
Tempus.

Ostensio, quòd tempus non diuidatur in indiuisibilia.

A Tempus indi-
uisibile.

B Tempus indi-
uisibile.

H

D Mobile
qđ fit albū.

L

69 Cum declarauit q̄ drīa inter contrarios motus tp̄is est tp̄s, vult narrare ẽt q̄ drīa tp̄is, quæ distinguit inter motus priores, & posteriores, ſm q̄ illud, ad qđ est motus, aut ecõuerso, s. drīa tp̄is, sit distinguens inter prius, qđ est illud, ex quo ē mot⁹, & posteri⁹ ex ipsis motib⁹, est aliqđ indiuisibile, & q̄ modo est ecõtrario illi, quod fuit in motibus cõtrarijs. qm̄ sciētia eius est complemētū suę intentionis. Et dixit: Et manifestū

I est q̄, si hō, &c. i. & manifestum est per se q̄, si homo non posuerit istās distinguens inter prius, & posterius temporis ex motibus, & consequentibus motus posteriores, aut inter prius, ſm illud, ex quo est motus, & inter motus, ad quos* posterius semper est dignum habere ꝓportionē, & posuerit ipsum tempus indiuisibile, continget ei vt aliquid sit ens, & nō ens in eodem tempore. & hoc intendebat cum dixit: ēt q̄ necesse est vt idē sit ens, & non ens. D. d. &, cum est ens, nō est ens. i. & cõtingit huic positiōi. &, cum aliquid ponat̄ eē nō erit ens. D. d. pūct⁹. n. est ambobus, &c. i. & dixim⁹ q̄ necesse est vt in tp̄e accipiam⁹ aliqđ tale. quia tale instans, qđ est in tp̄e, est sicut pūcto in linea, & est cõe prioris, & posterioris ex rebus, quas diximus, & ē indiuisibile in se: & si sit diuisibile ĩ respectu eius, quod est ante, & in respectu eius, quod est post. est. n. finis eius, quod est ante, & principiū ei⁹, quod est post. Et est dignius q̄ attri-

buatur ei, quod est post, s. posteriori M .s. qualitati, quæ fit ex trāsmutatione, q̄ vt attribuatur transmutatiōi priori. & hoc fuit ita. quoniam principiū passionis, quæ fit a transmutatione, est aliquod ens, & trāsmutatio est non ens. Et, quia dignius est attribui enti quàm non enti, ideo d. ĩ passione vero, &c. i. & passio digni⁹ est attribui passioni posteriori, quæ fit, quàm attribui trāsmutatiōi priori, s. instanti, quod est principium essentiæ passionis, quæ fit. Et, cū narrauit q̄, si non fuerit positum quòd

*a. l. posteriori.

tp̄s

A tẽps motus est aliud à tpe rei, in quo pficitur motus p instans, qđ distinguit ista, fm φ est indiuisibile, sequitur vt aliquid sit ens, & nõ ens insimul. D. dedit exemplum de hoc ad notificandũ, quõ prouenit ista cõsecutio, & d. Sit igitur tẽs, &c. i. sint igiť tẽpora, ĩ quorũ vtroq; est trãsmutatio, & in altero est pfectio trãsmutatiõis duo tẽpora A, B, & sit qualitas, q̃ est in eo albedo, s. c, & sit tẽpus A, illud, in quo c fuit albũ, & tẽpus B, illud, in quo c fuit nõ albũ, i. transmutatũ in albedine. in tẽpore .n. trãsmutationis verũ est dicere φ res trãsmutata non est illud, ad qđ transmutatur: qm̃, si aliquid transmuteť in aliqd, necesse est vt nõ sit illud. Et, cũ posuit φ in tpe trãsmutationis nõ albi in albedinẽ vere dr in toto illo tẽpore esse nõ albũ, & in illo tpe, in quo est albũ in actu, necessario dr in eo toto tpe ipsum esse albũ, d. in tpe igiť c erit albũ, & nõ albũ, &c. i. &, cũ fuerit positũ φ dña inter hęc duo tẽpora est diuisibilis, tũc ista dña erit pars vtriusq; tẽporis: &, cũ hoc fuerit, necesse erit vt istud tẽs, qđ ẽ dña, sit pars vtriusq; tẽporis, s. cõe inter illa. i. necesse est

In tpe trãsmutatiõis B verũ ẽ dicere φ res trãsmutata nõ ẽ illud, ad qd transmutať. Idẽ. 5. ph. 13. & 16. idẽ. 6. ph. 39.

C vt c sit in B insimul. & sic erit albũ, & nõ albũ. Et, cũ hoc sit impossibile, oportet ponere φ finis motus, & principiũ perfectionis motus est in re indiuisibili. Et hoc intẽdebat, cũ d. non igiť oportet cõcedere, &c. i. nõ igiť oportet cõcedere φ c est in tpe cõi istis duobus tẽporibus: qm̃ contingit vt in eo sit insimul albũ, & nõ albũ. sed opʒ ponere φ ĩ ĩstãti indiuisibili, qđ distinguit ĩter duo tẽpora, puenit finis motus, & est albũ, s. c, & principiũ sui esse albi. D. d. & hoc est postremũ. i. illud, qđ fit

D ex transmutatiõe. finis. n. trãsmutationis est posterior trãsmutatiõe: & ipsi rectius est, sicut d. attribuere instãs. Et, cũ narrauit, φ tẽpus motus generati est aliud à tpe suæ eẽntiæ, & φ necesse est, vt distinguať p aliqđ indiuisibile, incepit narrare etiã φ necesse est vt tẽs generati distinguať p aliqđ indiuisibile à tpe suæ corruptiõis, & φ, si fuerit diuisibile, cõtiget vt res sit generata, corrupta ĩsil. & d. & si sit albũ, & corrũpiť, &c. i. & si aliqd esse albũ, & ipsum trãsmutari ab albedine sunt contraria, necesse ẽ vt tẽs, in quo dr ipsum eẽ albũ, sit aliud à tpe, ĩ quo dr ipsum transmutari ab albedine, i. ipsum ĩcipere corrũpi. &, si nõ, cõtingeret vt in illa hora, in qua fuit aliquid, nõ sit illud. v. g. in hora, in qua fuit albũ, nõ sit albũ: illud. n. qđ transmutať de albedine, nõ est album. & continget ẽt, vt cũ corrumpiť, i. qñ transmutať de albedine, sit illđ tũc, & sic erit ens in tpe suę corruptiõis.

E

Et intẽdebat p totũ hoc notificare φ, cũ sit hoc impõlẽ vt tẽs generationis rei sit tẽs suæ essentię, ĩpossibile est vt illud, qđ distinguit inter ea, sit tẽpus. D. d. Si igitur illud, qđ est nunc, & nõ fuit prius, necesse ẽ vt generet, &c. i. cũ aliquid fuit mõ ens, qđ ante nõ fuit, necesse ẽ vt generet, antequã sit ens in actu. D. d. &, qđ generať, dum generať, nõ est illud, qđ generať, i. perfecte. & hoc ẽ manifestũ. qm̃, si apud generationẽ esset, tũc generaret illud, qđ generatum iã ẽ perfecte. & intẽdit, qm̃ necesse est, vt tẽs generatiõis sit aliud à tpe essentiæ illius generati. Et, cũ declarauit φ instans, in quo incœpit generari, necesse est vt sit aliud ab instãti, in quo est generatum in actu,

F

G actu,ita,ꝙ vtrũq; eorũ sit aliqđ indiuisibile,d.impossibile est igitur vt tempus diuidatur, &c.i.&, cum tps generationis sit aliud à tempore essentię generati, & dfferẽtia inter ea est aliqđ diuisibile, impossibile est vt tps componatur ex temporibus indiuisibilibus,s.vt tẽpus generationis sit aliqđ indiuisibile: & similiter tempus essentiæ generati: & ꝙ duo tempora essent contigua. Deinde dixit: quoniam, si c fuerit in tempore,&c.idest quoniam,si c, ꝙ est in loco albi, fiat in tempore A album, & fuerit tempus A diuisibi-

H le deinde fuerit non album in alio tẽpore indiuisibili,tangenti tps A,s. consequenti, & sit tempus B, tũc ipsum esse album, & nõ album est in duobus temporibus indiuisibilibus quorum alterum sequitur secundum,idest tangit ipsum. Deinde dixit: & quia in tempore A non fuit album,&cęt.i.& cum in tempore A indiuisibili non fuit album: quoniã tunc non fuit albũ:& in tempore indiuisibili B fuit album, necesse est vt inter hęc duo tempora transmutetur de nõ albo in album. Deinde dixit: ideo necesse est vt sit tẽ-

I pus in quo fit generatio. idest &, cum necesse est vt transmutetur, & generetur inter duo tempora indiuisibilia, scilicet instans, in quo transmutabile fuit non album, & instans, in quo fuit album, necesse est vt inter duo tempora indiuisibilia sit tempus,in quo est transmutatio. omnis.n.transmutatio inter duo cõtraria est in tempore, vt declaratum est. ergo instans non sequitur instans. Et,cum induxit impossibile, quod sequitur ex hac intentione, dicentibus tempus componi ex temporibus Idiuisibilibus, K scilicet instãtibus, dixit,quòd istud impossibile non sequitur non dicẽtibus hoc, & dixit. Et ista ratio non contingit, &cęte. idest & istud impossibile prædictum non contingit nobis. quia punctus temporis indiuisibilis, quem nos ponimus esse finem generationis, in eo dicimus aliquid fieri in actu generatũ, &cæte. idest quòd ipsum punctum ponimus esse principium essentiæ generati, ita, quòd non ponimus ipsum sequi punctum, in quo erat non generatum, ex quo continget nobis vt ex consequentibus esset tẽ- L pus, idest quoniam, cum nos posuimus quòd inter omnia duo instantia est tempus, ideo sermo noster conuenit rei. Deinde dixit: Manifestum est igitur quòd, cum res fuerit in toto tempore A, & cætera idest, & manifestum est igitur ex eo, quod diximus, quòd res non perfecte est in actu in tempore addito tempori suæ generationis, sed existit perfecte in tempore indiuisibili, idest in fine illius temporis.

Quibus igitur aliquis tanꝗ proprĳs credet rationibus, hæ, M & hmõi quędã sunt. Logice aũt consyderantibus ex his videbitur alicui idẽ hoc accidere. Omne.n.qđ continue mouetur, si â nullo prohibeatur, in qđ quidẽ venit ſm lationẽ, in hoc & prius ferebatur. vt, si ad B venit, ferebatur ab B: & nõ, cũ prope erat, sed mox vt cœpit moueri. cur .n.magis nunc, ꝗ prius? similiter autem & in alĳs. Qđ aũt ab A ad C fertur, rursus veniet ad A, continue

A continue motum. Cũ ergo ab A ad C ferebatur, tũc & ad A fert, eo, q à C est, motu. quare simul contrarijs. cõtrarij. n. sunt, q̃ sm rectã fiunt. simul autẽ & ex hoc mutat, in quo non est. si igitur hoc impossibile est, necesse est stetur in C. nõ est ergo vnus motus. qui enim statu ĩtercipitur, non est vnus.

Ista. n. sunt ratiocinationes, de quibus homo debet esse certus, quoniam sunt conuenientes, & consequentes de suis similibus. Si autẽ B *posuerit cõsyderationem de hoc secũdum Diadecticam, sequitur hoc idẽ alijs modis, quos narrauimus. Dicamus igitur, quòd omne motum secundum continuationem, nisi aliquid occurrat ei, illud, quod est trãsmutatum ad ipsum, mouebatur ĩ primo. v. g. quòd, si A fuit ad B, ad ipsum fuit finis motus eius in primo: & non solummodo intendit ad ipsum, quãdo fuit prope ipsum, sed intendebat illud à principio motus. non. n. est illic cã, propter quam sit dignius vt tunc intenderit in ipsum magis quàm primo. et similiter est de alijs. Et illud, quod transfertur ex A, si, quando peruenerit in B, reuertatur ad A, si mouetur secundũ continuationem, tunc, quando mouebatur de A ad B, in illo ẽt tẽpore mouebatur ad A, motu, qui est C.* D *secundum igitur hoc mouetur duobus motibus cõtrarijs insimul. isti. n. duo motus secundũ rectitudinẽ sunt contrarij. & cũ hoc cõtingit, vt trãsferatur ab eo, in quo nõ est, i. ab eo, in quo non fuit. &, cũ hoc sit impoßibile, necessario quiescit tunc. & sic motus non erit vnus motus. in quo enim interponitur quies, non est vnus.* E

C **Ratio Prima, qua ostenditur quòd motus reflexus non posit esse continuus.** F

Idest

G Idest, istę igit demfones sunt illæ, de quibus debet hō habere certitudinē, qm̄ conueniūt rebus. Et intēdit p conuenientes ipsas eē essentiales, & primas. & innuit per hoc illud, qđ dictū est de translato reflexo. quia, cū reflectit, describit punctū in actu, & cū describit punctū ĩ actu, quiescit. ista.n. rōcinatio ē ꝓpria translato. Et intendit p Dialecticā sermones veros, qui cōponuntur ex accidētibus vlibus, non proprijs. Et manifestū est ꝙ illa rōcinatio, quā induxit, ē vlis. fundat.n. sup duas propōnes. Quarū vna est, qm̄ transmutatū est in potētia illud, ad qđ trāsmutatur in postremū: &, siue fuerit ꝓpinquū, siue remotū, necesse est ꝙ in sua transmutatione amittat partē successiue post aliā illius, à quo transmutat, & acquirat successiue partē illius, qđ transmutatur. ergo illud, ex quo trāsmutat, & illud, ad qđ transmutat, sunt opposita necessario: & vtrunq; illorū est in parte transmutati, alia à parte, in qua est reliquū: sed sunt non determinata in se, neq; apud nos. & hoc vle est, & cōe oī transmutato. Et, cū fuerit coniunctū huic, ꝙ aliquid est transmutatū de eodem in

I idē, motu vno cōtinuo, cōtinget vt illud, ex quo trāsmutat, sit illud, ad qđ trāsmutat. ex quo cōtingit vt illud, qđ amittit per trāsmutationē, illud idē acquirat. qđ est impōle. & ista propō est cōis, & nō propria. Et vlr manifestū est istā rōnē esse Logicā. Propō.n. dicens ꝙ duo opposita non pn̄t congregari insimul, est cōis pluribus vna scīa. Et dicēs ꝙ illud, ex quo ē trāsmutatio, & ad qđ est trāsmutatio, sunt opposita, est cōis fm subiectū, & fm ꝓdicatum.

Sermones Dialectici sūt sermones veri, q cōponunt ex cōibus. Idē. 1. cœ.

H cō. 70. & 4. ph. 87.

subiectū.n. est cōe oī trāsmutabili: K ꝓdicatū aūt est de accidētibus oib' entibus. Et iō vr intendere p sermones Dialecticos duos modos, s. demfones, quę cōponunt ex accidentibus cōibus plurib' in vna arte, aut demfones, quarū * prædicata sunt propria Dialecticę. Rebus.n. Dialecticę vtimur duobus modis, aut fm instfm, & est magis ꝓpriū, aut quasi fundamētis positis eo mō, fʒ quē aliqua ars vtit eis, q̄ declarata sunt ĩ alia. Et d. Dicamus igit, ꝙ oē motū fm cōtinuationē, &c. & intelligendū est hoc de moto naturaliter, aut voluntarie, nō de motu violente. & hoc manifestū est in vtroq; moto. Et d. nisi aliquid occurrat. qm̄, si aliquid occurrerit, qđ impediat ipsum ab eo, qđ est naturale ei, tūc nō mouebit cōtinue ad illud, ad qđ primo mouebat. quasi diceret, & cū trāslatū transferat de primo principio ad illud, ad qđ transfert postremo, necesse ē, vt motus eius ad illud sit cōtinuus: nisi aliquid impediēs occurrat illi. Hoc igit, qđ d. nisi aliquid occurrat, non est exceptio ex illo, ꝙ res mouet ad illud, ad qđ peruenit in postremo, sed est exceptio eius ꝙ motus est cōtinuus. illud.n. qđ mouetur naturaliter, semp mouet ad illud, ad qđ peruenit in postremo, siue occurratur ei, siue nō. D. d. & nō solūmō intendit ad illud, &c. & dixit hoc, ne aliquis dicat ꝙ illud, qđ mouet fm cōtinuationē ex A ad B, & ex B ad A, reflectendo, nō mouetur ĩ primo de B ad A, sed mouetur ad A, qn̄ peruenit ad B. & iō d. rn̄dēdo ꝙ, cū posuerimus ꝙ isti duo motus sunt vnus, tūc motus nō erit solū ad postremū finē, qn̄ ei appropīquat, sed à principio, cū nulla sit il-

Sermo Dialecticus duplex.

* a. l. principia.

Dialectica vtimur dupl̄r. idē. 1. phy. 35. & 2. Met. c. 15. & 7. Me. c. 2.

L

M

hc

A sic est cogẽs, vt motus sit ad illud vltimũ, qñ ei appropinquat magis, q̃ qñ est remotũ. D.d. & similiter est de alijs.i.de alijs motibus, ꝑter motũ localem, s.reflexum. ista.n.demõstratio cõis est oĩbus. Et, cũ declarauit ꝙ de primo moueť illud, qđ moueť ab illo, à quo moueť ad illud, ad qđ moueť, & reflexũ mouetur de eodẽ in idẽ, cõtingit necessario, si fuerit positũ ꝙ motus eius, qđ mouetur istis duobus motibus, est vnus, vt moueatur duobus motibus contrarijs insimul. D.d. & cũ hoc cõtingit, vt transferatur ab eo, in quo nõ B est.i. & trãslatũ ſm nã nõ trãsferť, nisi ab eo, in quo ẽ, ad illud, ĩ quo ñ ẽ. Si igiť posuerimus ꝙ aliquid trãsfertur ad illud, à quo transferť, continget vt trãsferať ab eo, in quo nõ est. qđ est impoĩe. D.d. &, cum hoc sit impoĩe, necessario quiescit. i. &, cũ istud impoĩe sequiť ex hoc, qđ posuimus, ꝙ transmutatũ nõ quiescit, qñ moueť istis duobus motibus contrarijs, ergo necesse est vt quiescat. ergo motus nõ erit vnus, & cõtinuus. oĩs.n. motus, in quo interponiť quies, nõ est vnus, & continuus.

Amplius autẽ & ex his mani C festũ est vñ magis de oĩ motu. Si.n. omne, qđ mouetur, moueatur aliquo dictorum motuũ, & quiescat aliqua oppositarũ qetũ: (nõ.n. erat ali⁹ preter istos:) qđ aũt nõ semꝑ moueť ſm hũc motũ, dico aũt quicũq; sunt diuersi specie, & nõ si qua pars est totius, necesse est prius quiescere ſm oppositã quietẽ. quies.n. priuatio motus est. Si igiť contrarĳ quidẽ mot⁹ sunt, qui ſm rectã fiunt, simul aũt non cõtingit moueri contrarĳs motibus, D qđ ab A ad C fertur, nõ vtiq; ferreť simul & ab ipso C ad A. Qm̃ aũt nõ simul fertur, mouebitur autẽ ſm hunc motũ, necesse est prius quiescat apud C. hec.n. est opposita quies, ei, q est à C, motui. Manifestũ igiť ẽ ex ĳs, q̃ dicta sunt, ꝙ nõ ẽ cõtinuus mot⁹.

Et hoc apparet magis in oĩ motu ex hoc sermone ẽt. Quoniã, si oẽ motũ nõ mouetur, nisi aliquo istorum motuũ p̃dictorũ, necesse ẽ vt quiescat quiete opposita illi motui E *quo mouetur. nullus.n.ẽ motus hic præter illos. & motũ non mouetur semper isto modo motus, s. motibus diuersis in specie, neq; est ẽt aliqua pars totius moti, ergo necesse ẽ vt prius quiescat quiete opposita motui. quies.n. est priuatio motus. Si igitur motus recti sunt con[illegible]ary, et est impossibile vt moueatur aliquid duobus motibus contrarys in simul, tunc illud, quod transfertur de A ad C, impossibile est vt insi* F *mul transferatur ex C ad A. &, cum non mouetur istis duobus motibus contrarys insimul, & mouetur hoc motu, necesse est vt quiescat, antequã moueatur ad C. ista .n. qes ẽ opposita motui ex C. Et declaratũ ẽ igitur ex hoc, quod diximus, quòd iste mot⁹ nõ ẽ cõtinuus.*

Ista est alia declaratio ꝓpinqua 71 primę, & fundatur super duas propõnes. Quarũ vna est, ꝙ oẽ motũ, qđ

G qđ mouet vno motu motuū finitorū diuersorū ſm ſpēm, neceſſe eſt vt moueatur à qete oppoſita illi motui, ſ. à quiete, quam habet in illo, à quo mouet, vt declaratū eſt I Quinto. Secūda aūt eſt, ꝙ oē, qđ mouetur duobus motibus oppoſitis, neceſſe ē vt ſingulariter moueat eis, cū ſit impoſſibile moueri inſimul. Et ex his duab' propōnibus ſequit ꝙ oē motum duobus motibus oppoſitis neceſſe eſt vt moueat vtroque motu poſt quietē. Iſtę igit duę demſones conueniunt in propōne, dicente ꝙ impoſ'e eſt vt duo motus contrarij
H ſint inſimul, & differunt in ſecūda propōne. In prima.n. demſatione fuit acceptū ꝙ, ſi duo motus oppoſiti fuerint continui, neceſſe erit vt duo motus oppoſiti ſint inſimul, & poſtea fuit dictū, & cū non ſint continui, neceſſe eſt vt inter eos ſit qes. In hac aūt demſone fuit dictum ꝙ, cū ſit impoſ'e vt duo motus oppoſiti ſint inſimul, neceſſe eſt vt vterq; motus ſit per ſe: D. cōiunctum fuit huic ꝙ oīs motus vnus p ſe incipit à quiete cōtraria. Et d. Qm̄, ſi oē motū nō mouet, niſi &c. i. dicamus igitur ꝙ, ſi oē motū nō mouet in eodē
I tpe, niſi altero duorū motuū oppotorū, quibus innatū eſt moueri, neceſſe ē vt in illo, ex quo incœpit moueri, ſit quieſcens quietę oppoſita motui, vt declaratū eſt in Quinto. D. incœpit declarare iſtā conſecutionē, & d. nullus.n. motus ē hic ꝓter illos. i. & hoc eſt neceſſariū, qm̄ I illo tēpore, in quo eſt poſitū moueri altero illorū duorū motuum, nō inuenit moueri alio motu, præter illum vnū motum. D. d & motū nō mouet ſemp iſto mō motus, &c. i. &, cum motū nō mouetur eodem tpe, niſi altero duorū motuum oppoſitorū: & motū nō ſemp mouet altero motuū oppoſitorū diuerſorū in ſpē, neq; iſte motus, quo mouet, eſt pars totius, i. pars motus totius: neceſſe eſt vt motum ſit prius quieſcens. Et hoc, qđ d. manifeſtum eſt per ſe. Qm̄ oīs motus, qui non eſt pars motus, neq; eſt perpetuus, neceſſe eſt vt incipiat poſt quietē. motus.n. nō ſequitur motū, niſi qn̄ ſecundus fuerit perfectio primi, non oppoſitus ei. aut hoc cōtinget p accidēs, ſicut illuminatio domus per candelā, q̄ ſequit motum candelæ. Et, cum poſuit has propōnes, incœpit congregare hoc, & inducere exemplū in hoc, qđ intendit declarare, & d. Si igit motus recti, &c. i. ſi igitur motus, qui ſunt ſuper vnā lineā rectam ad partes cōtrarias, ſunt cōtrarij, & eſt impoſ'e ꝙ aliquid moueatur duobus motibus contrarijs inſimul, & nō moueatur altero ſemper, neceſſe eſt vt trāslatū quieſcat inter duos motus. V. g. qm̄, ſi trāslatum impoſ'e eſt, vt moueatur ſuper lineā rectā A C ex A ad C, & ex C ad A ſimul, & moueatur vtroq; iſtorū motuum per ſe, & in tempore proprio, neceſſe eſt vt illud tranſlatum quieſcat in A, anteq̄ moueatur ab eo ad C, & quieſcat in C, antequàm moueatur ab eo ad A. quies enim in A eſt oppoſita motui ex A ad C: & quies in C eſt oppoſita motui ex C ad A. & quaſi D. &, cum impoſſibile ſit duo motus oppoſiti, ſint inſimul: & ſi non, tunc alter eorum eſſet perfectio alterius: tunc neceſſe eſt, vt inter eos ſit quies neceſſario, & non eſt alter eorum perfectio alterius.

K

Docum.

Qūo motus ꝑ ſe ſeq motū. Vide ꝑ hoc &. 5. ph. c. 12.

L

M

Amplius

Amplius asit et hęc rō magis ꝓpria est ijs, ꝙ dicta sunt simul .n. corruptū ē nō albū, & factū est albū. si igit̄ cōtinua alteratio est ad albū, et ex albo, & nō manet aliquo tpe, simul corruptū est nō albū, & factū est nō albū. triū.n. erit idē tēpus. Amplius nō si continuū est tēpus, & motus, sed consequēter. qūo.n. erit vltimū idē contrariorum, vt de albationis, & denigrationis?

B *Et ēt iste sermo est magis conueniēs, quàm ꝓdictus. et est vt insimul corrumpatur nō̄ album, & fiat album. Cum igitur alteratio fuerit cōtinua ad album, & ex albo, et hoc non durat aliquo tēpore, tunc insimul corrumpitur non album, & fit album, deinde fit non album. vnū igitur tps erit tribus. Et ēt non sequitur, si tempus est cōtinuum, vt motus sint cōtinui, sed successiui. Et, si non, qūo erit idem postremum cōtrariorum duorum, v.g. postremum albedinis, & po-*

C *stremum nigredinis?*

72 Cum ista declaratio, quā cōpleuit, est de propōnibus remotioib⁹ à natura eius, de quo consyderatur, ꝙ propōnes, quas nititur dicere in hac demſone d. Et enā iste sermo, &c. i. & etiam iste sermo, quem mō volumus dicere, est cōuenientior ꝑ dicto. D. induxit sermonem, & dixit: est vt insimul corrumpat̄, &c. i. cōtingit.n. hoc, vt ponimus vt motus contrarij sint cōtinui. v.g. ꝙ motus de non albo in albū, & de albo in nō albū sint continui, contingit D vt in eodē instāti corrumpat̄ nō albū, & fiat album. & sic in eodem instanti erit aliquid ens, & nō ens. Et, quia super istud impoſſe est sustentatus in pręterito in hac demōstratione, induxit impossibile maius, ꝓpter qđ iterauit hunc sermonē, & d. Cum igitur alteratio &c. i. cū igitur posuerimus ꝙ alterationes contrariæ sunt continuæ. v.g. alteratio ex non albo in albū, & ex albo in non album, & posuerim⁹ ꝙ albū nō durat tempore, cōtinget necessario vt in eodē instanti corrumpatur non album, & fiat albū, & corrumpetur E album ad non albū: & sic ista tria contraria erunt in eodē instanti, qđ est impoſſe, & valde inopinabile. Et, quia istę oēs demſones sunt fundatæ super hoc, ꝙ motus contrarij impoſſe est vt sint continui: qm̄ necesse est vt interueniat eos quies: & apparet de natura eorū, ꝙ impoſſe est vt sint continui, & si sit positum ꝙ inter eos non est quies: continuatio.n. non est in eis, nisi ex tpe tm̄: illi autem impoſſe est vt sint cōtinui, cum sint contrarij. d. Et ēt non seqtur, &c. i. & ēt, si concesserimus ꝙ inter motus cōtrarios nō est quies, & F ꝙ tempus duorum motuū est continuum, non sequitur, si tempus sit vnum, vt motus contrarij sint continui. a D. induxit causam in hoc, & dixit: Et si nō, quomodo erit idē postremum, &c. i. & necesse est vt duo motus contrarij non sit continui quia continua sunt illa, quorū vltima sunt idem, sed vltima contrariorum non sunt idem, cum sint contraria, verbi gratia nigredinis & albedinis, quorum vltima impossibile est vt sint idem.

a Nō seqt̄, si tps sit vnum, vt mot⁹ cōtrarij sint cōtinui.

Quod

Quod motus solus circularis possit esse continuus. Cap. 4.

Qui autē sup circularē fit, erit vnus, & continuus. nihil.n. impoßle cōtigit. Quod.n.ex A mouet, simul mouebit ad A, ſm idē ppositū.ad qd.n.veniet,et mouetur ad hoc:sed nō simul mouebitur contrarijs, neq; oppositis. Non .n.oīs, qui est ad hoc, ei, qui est ex hoc, cōtrarius est, aut oppositus. Sed contrarius quidē est, q super recta fit.huic.n.est contra-

H rius ſm locū, vt qui ſm diametrum fit: distat.n.plurimū. Oppositus aūt est, qui est ſm eādē longitudinē. quare nihil prohibet continue moueri, et nullo tēpore deficere. Circularis.n.motus est, qui * ab eodē in idē. Rectus aūt, qui ab * eodē ĩ aliud. Et qui in circulo quidē fit, nunquā in eisdē est: qui vero ſm rectā sæpe in eisdē. Eo igit, qui sp ĩ alio, et alio fit, cōtingit moueri cōtinue: eo vero, q ĩ eisdē sæpe, nō contingit, necesse.n. esset si-

Circularis motus qs Rect⁹ qs. * a.l.à seipso ĩ seip; * a.l.a seipso.

I mul moueri oppositis. Quare neq; in semicirculo, neq; in alia circūferentia vlla cōtingit moueri cōtinue. sæpe.n.necesse est ſʒ eadē moueri, et cōtrarijs mutari mutatiōibus.nō.n.copulat pricipio finis: q autē circuli est, copulat, & solus est perfectus.

Motus aūt circularis est vnus, & continuus.nō.n.sequitur ex hoc aliquo mō ĩpoßibile.Quoniā illud, quod mouetur ex A, mouetur ad A eadē intentiōne. ad illud.n.ad quod peruenit, ad illud ēt mouetur: sed non mouetur duobus motibus contrarijs insimul, neq; oppositis.Non.n.oīs motus ad aliquid est contrarius ei, qui est ab illo, neque oppositus.Sed cōtrarij sunt illi, qui sunt recte, isti n.sunt contrarij secundū locum, v.g. illi, qui sunt secundū diametrū, qui maxime distāt.Oppositi aūt sunt illi, qui sunt in eadē longitudine. & ideo nō est remotum quòd ille motus sit cōtinuus, & nunquā cesset oīno. Motus.n. circularis est ab aliquo loco ad illū eūdē locū: Motus āt rect⁹ ē de vno loco ad aliud. Et motus ēt ĩ eadē reuolutiōe nō erit illud, quod mouetur secūdū illū ĩ eisdē locis oīno: illud āt, quod mouetur motu recto, erit ĩ eisdē locis multotiēs. Motus igitur, ĩ quo illud, quod mouetur, erit in loco post aliū, pōt eē continuus: motus autem, in quo illud, quod mouetur, erit in eodem loco multotiēs, nō pōt eē cōtinuus: quoniā necesse est vt illud, quod mouetur secūdū illud, moueatur duobus motibus oppositis ĩsimul. Et iō impoßibile ē, vt aliquid moueatur in semicirculo, aut ĩ alio arcu oīno secūdū cōtinuationē. necesse est.n: vt multotiēs moueatur eisdē motib⁹, et, vt trāsmutetur modis trāsmutatiōis cōtrarijs. quoniā finis nō cōiūgitur cū principio: in circulo autē est ĩfinitū, et est solus perfectus.

K L M

Demon-

Demonstratio, quod motus circularis solus est vnus, & continuus.

73 Cum declarauit ꝙ nullus motuũ rectorũ est continuus, & ꝑpetuus,& ꝙ impoẜe est vt ex plurib' vno motu eorũ cõponatur vnus motus cõtinuus, & ꝑpetuus, vult declarare ꝙ motus circularis in hoc est ecõtrario recti, & ꝙ ille solus põt esse continuus perpetuus,cũ nõ accidant ei illa impossibilia,q̃ accidunt ex positione eius, ꝙ motus rectus est cõtinuus,neq; aliud impoẜe: & illud,ex quo nullũ accidit impoẜe, est poẜe. Et d. Motus aũt circularis,&c.i. motus aũt circularis põt eẽ vnus,& cõtinuus, & perpetu'.nullũ.n.impoẜe accidit ex hoc.D.dedit cãm in hoc, & d.Qm̃ illud,qd̃ mouet̃ ex A mouetur ad A eadẽ intẽtione.i illud.n. qd̃ mouet̃ circulariter, mouet̃ ad illud idẽ, ad qd̃ mouebat̃, i.ad illud pũctũ: qm̃ nõ reuertit̃ sup illã eandẽ lineã, super quã mouebat̃ ad cõtrariã partẽ illi,ad quã mouebatur: sicut accidit illi, qd̃ mouetur sup lineã rectã.D.d.ad illud.n.ad qd̃ peruenit,mouet̃.i.locus.n.ad,quẽ perueniet illud, qd̃ mouet̃ super circulũ,ex ipso mouet̃ super ipsum,& iõ cõtingit vt iste motus sit perpetuus. D.d. sed nõ mouetur duobus motibus cõtrarijs insimul, nec oppositis .i.& cã in esse hoc possibile, s.vt qd̃ mouetur sup circulũ, moueatur ad locũ, ex quo mouebat̃,est, quia nõ accidit ei in hoc,vt moueatur duobus motibus contrarijs insimul,vł oppositis: sicut accidit hoc ei,quod mouet̃ recte,& postea reflectit̃. Deinde dedit cãm in hoc: & d.Non.n. omnis motus, &c.i & causa in hoc, ꝙ illud,qd̃ mouet̃ circulariter, mouetur ad illud idẽ, ex quo mouebatur,ita,ꝙ nõ accidit ei moueri duobus motibus oppositis insimul, est, qm̃ nõ oĩs motus ad aliquid est cõtrarius motui,qui est ab illo,neque oppositus: qm̃ hoc nõ cõtingit nisi in motu recto, s.vt motus ad aliqd sit contrarius motui ab illo,aut oppositus. Et causa in hoc est, qm̃ illud,ex quo ẽ motus rectus,& ad qd̃ est,sunt loca contraria.Et cã in hoc est,quia contraria sunt,sicut describunt̃ illa,q̃ maxime distãt, & maxima distantia nõ inuenit̃ nisi ĩ linea recta. D.d.v.g.illi, qui sunt ẜm diametrũ.i.qm̃ in circulo nõ inueniũtur duo magis distantia,q̃ hęc duo: & in rei veritate maxima distantia nõ consyderat̃ in inter duo loca, nisi ẜm ꝙ sunt contraria in se.&,quia in sphęra nihil est tale, nisi cẽtrũ,& circumferẽtia, necesse est vt maxima distãtia inter duo loca naturalia contraria sit distãtia, quę est inter centrũ, & circũferentiã. Sed ipse non indiget hac declaratiõe in hoc loco, cũ non sit necessaria in hoc,

B

C

E

F Max'a distãtia nõ inuenit̃,nisi ĩ linea recta. s. vid. oppositũ. 5. ph. 23. & .1.cœ. 28.vbi hꝫ ꝙ linea recta ẽ breuissima. Vide cõt. Zim.

G qđ intendit hic, quẽadmodũ nõ intendit declarare hic ꝙ, cũ corp⁹ circulare mouet͛, non mutat locũ ꝭm totũ, neq; est ĩ eo punctus in actu, à quo incœpit, & ad quẽ peruenit, & vtitur loco eius illo, qđ mouet͛ sup spatium circulare, cum sit manifestius in hoc loco. D.d. Oppositi vero &c.i.& alia causa est ẽt, s. q̃m motus contrarij non sunt nisi motus, qui sunt in eadẽ longitudine ꝭm reflexionẽ. D.d.& ideo non est remotũ, &c.i. motus aũt super circulum nõ est reflexus, & iđ nõ est remotũ vt iste motus sit continuus, & perpe-

H tuus. D.d. Et motus ẽt in eadẽ, &c.i. & illud, qđ mouetur motu circulari nõ erit in eodẽ loco, ꝭm reuersionẽ ad illud. motus aũt, in quo illud, qđ mouet͛, pueniet ad locũ post aliud sine reuersione ad locũ, ex quo mouebat͛, poẽ ẽ vt sit motus cõtinuus. D.d. motus aũt, in quo illud, qđ mouetur, est in eodẽ loco multotiens, impoẽ est vt sit cõtinuus.i. motus, in quo illud, qđ mouetur, erit in eodẽ loco ꝭ3 reflexionẽ, & reuersionẽ, ĩpossibile est vt sit continuus. & motus, in quo illud, qđ mouet͛, erit ĩ eodem loco multotiens, non ꝭm reflexionẽ, possibile est vt sit continuus.

I q̃m illud, qđ mouet͛ ꝭm reflexionẽ, necessario q̄escit, Et illud qđ nõ mouetur ꝭm reflexionẽ, non est necessarium vt quiescat. D.d. cãm, ꝓpter quam est impossibile vt illud, qđ ꝑuenit in eundem locũ ꝭm reflexionem, moueatur continue, & d. q̃m necesse est, vt illud, qđ mouet͛ hoc motu, moueatur duobus motibus oppositis insimul, vt declaratũ est ĩ prędicto sermone. D.d. Et ideo impossibile est vt aliquid moueat͛, &c. i.& hoc non accidit in reflexo, ꝭm

ꝙ est reflexũ super lineã rectã, q̃m hoc accidit ẽt in reflexo super lineã circularem, aut sequitur semicirculũ, aut super alium arcũ, aut maiorẽ, aut minorem. D.d. necesse est.n. vt moueatur multotiẽs eisdẽ motibus.i.& causa in hoc est, q̃m illud, qđ mouet͛ reflexe, nõ mouetur vno motu, sed necesse est vt moueatur multotiens motibus eisdem in specie, & diuersis in numero pluribus. D.d.& vt transmutetur modis trãsmutationis cõtrarijs.i.& necesse est vt illud, qđ mouetur reflexe, moueatur modis motuũ contrarijs, & trãsmutatiões cõtrariæ impossibile est, vt sint eędem. D.d. q̃m finis nõ cõiungitur cum principio, &c.i.& causa in hoc est, q̃m punctus qui est finis, & punctus, qui est principiũ in motu non circulari, sunt duo ratione, & subiecto, & non coniungunt͛ adinuicẽ, s. ita ꝙ sit idẽ in subiecto, principium, s. vnius motus, & finis alterius. & hoc intendebat, cum d. q̃m finis non coniungitur cũ principio: motus autem, qui est super circulũ, punctus, qui est in eo principium, idem est cum fine, scilicet quoniã sunt vnum subiecto, & duo ratione. finis igitur in eo est coniunctus cum principio: in circulo enim nullus est punctus naturaliter, idest actu, qui sit principiũ, aut finis: &, cum fuerit imaginatus in circulo, tunc erit principium, & finis. extremitates vero lineæ rectæ sunt duo puncta in actu.

In circulo, finis, & principiũ sunt vnũ subo, & duo ꝭ3 rõnẽ. s3 ĩ linea recta finis, & principiũ sunt duo rõne, & subco. vide pro hoc. 2. cœ li.t.cõ. 35. &. 3. de aĩa. c. 55. Vide cõt. Zim.

Manifestum aũt est & ex hac diuisiõe ꝙ nõ alios cõtingit motus esse cõtinuos. in oĩbus.n. accidit ꝭm eadẽ moueri sæpe. vt ĩ alteratiõe ꝑ media, & in eo, qui est quantitatis, per medias magni-

K L M

A gnitudines, & in generatiõe, & corruptione siř. nihil.n. differt ea pauca, vel multa facere, in q̃bus est mutatio, aut mediũ addere q̃ppiã, vel auferre. vtroq; .n. modo accidit p̱ eadẽ moueri sæpe. Manifestũ ẽ igitur ex his, q̃ neq; qui de natura disserunt, bene dicunt, qui oĩa sensibilia moueri semp̱ dicunt. moueri.n. necesse ẽ aliquo illorũ motuũ, & maxime sm illos est alterari. fluere.n. dicunt semper, atq; diminui. amplius aũt & generatio-
B nẽ, & corruptionẽ, alterationẽ esse dicunt. Ratio aũt nunc dixit vľr de oĩ motu, q̃ nullo motu contingit moueri continue, pręter q̃̃ circulari. quare neque sm alterationẽ, neq; sm augmẽtationem. Quod igitur neq; infinita sit mutatio vlla, neq; continua, præter circularem lationem, tot à nobis dicta sint.

Et apparet ex hac diuisiõe, quòd impoßibile est, vt alij motus sint cõtinui. cõtingit.n. vt in oĩbus istis
C *iterentur motus. v.g. in alteratione erit iteratio ĩter duo extrema, & in quantitate erit iteratio in magnitudinibus, quæ sunt in medio, & in generatione, & corruptione similiter. & nulla est differentia in hoc quòd res, in quibus est transmutatio, sint multa, aut pauca, neq; in hoc vt in medio ponatur aliquid, aut auferatur. continget.n. vtroq; mõ vt idẽ iteretur. Declaratũ est igitur ex hoc, quòd de loquentibus in naturis non bene* D
dicũt, qui dicũt oĩa sensibilia sẽper moueri. quoniam necesse est vt nõ moueantur, nisi altero istorum motuum, & dignior motuum in hoc apud eos est alteratio. dicunt enim quòd omnia semper fluunt, et diminuuntur. & posuerunt generationem, & corruptionem esse alterationem. Et declaratũ est hoc vniuersaliter ĩ oĩ motu, s. quòd impoßibile est vt aliquid moueatur omnino secũdum cõtinuationẽ, nisi in E
motu circulari. et iõ impoßibile ẽ vt moueatur secundũ cõtinuationẽ in alteratione, aut augmento. Hoc igitur dicimus, quoniam nulla transmutatio est infinita, et cõtinua, nisi mot⁹ localis circularis.

Et apparet ex ista diuisione ratio 74
causarum contrariarũ, existentium in motu recto, & circulari, q̃ remouent continuationẽ à recto, & dant ipsam circulari. D.d. contingit.n. in istis oĩbus, &c. i. contingit.n. si cęteri motus ponantur perpetui, vt cęte- F
ris motibus sit perpetuitas pp̱ iterationem, in qua est quies necessario. D.d. v.g. &c. i. sicut quies, q̃ est apud iterationem ĩter duas extremitates, quę sunt duæ passiones cõtrariæ, v.g. albũ & nigrũ. D.d. & in quantitate, &c. & intendit per quãtitatẽ motum augmenti, & diminutionis. i. & sicut quies, q̃ est apud iterationem existentẽ in hoc motu, s. qm̃ magnitudines naturales perueniunt ad finẽ naturalẽ, deinde incipiunt diminui, qm̃ inter istos duos motus est tempus, in quo est quiescens, vt de-

G claratum est. & d. in magnitudinibus, quę sunt in medio, qm̃ iteratio non est, nisi in medio, qđ est inter duos motus oppositos. D.d. & in generatione, & corruptione sist.i. ꝙ inter eas est iteratio, ꝗ est cã quietis. D.d. & nulla est dña, &c.i. & nulla est dña in hoc, qđ sequit inter hoc, ꝙ alij motus ꝑter circularẽ, qñ iterantur, transeant bis per partes medias inter duas extremitates, vt illæ partes mediæ sint paucæ, aut multæ.i. qm̃ necesse est vt per quálibet earũ pertranseat bis in duobus motibus: & sist non est dña inter hoc. H ꝙ medium sit esse, aut diuisio eẽndi. & d. hoc pp generationẽ, & corruptionem. D.d. Declaratũ est igitur ex hoc, &c.i. & ex hoc ẽt declaratum est aliud ab eo, qđ intendimus declarare, & est ꝙ sermo Antiquorum, dicentiũ ꝙ oĩa sensibilia semper mouẽtur, falsus est. D.d. qm̃ necesse est, &c.i. qm̃ ꝗ ponit entia semper moueri, necesse est ea ponere sp moueri aliquo istorũ motuũ sensibilium, aut pluribus vno: sed declaratum est ꝙ impossibile est, vt aliquis istorum sit semper: ex quo apparet error sermonis Antiquorum. I D.d. & dignior motuũ, &c.i. & apparet ex sermone eorũ, ꝙ motus alterationis est, qui est magis dignus vt ꝭm ipsum sint entia in transmutatione perpetua. D. induxit rõnẽ eorum super hoc, & d. dicunt.n. ꝙ oĩa fluunt.i. & ratiocinantur sup̃ hoc dicendo ꝙ nos videmus entia semper in fluxu: & ideo accidit eis consumptio. & hæc est cã, pp quam animatum indiget cibo. & errauerunt in hoc, quia acceperunt transmutationem, quę est in potẽtia in actu. Et Loquentes nostræ legis sequuntur

Inter motũ a gnẽti, & diminutiõis ẽ tps status. Idẽ. 8. t. c. 23. Istud. 3. de Aïa. t. c 59.

Antiquos in hoc, & dicunt ꝙ accidentia non remanent ꝑ duo tempora: sed sermo Antiquorũ currit cursu naturę, sermo vero Loquentiũ nostrę legis est vanus, quia non coguntur ad dicendũ hoc, nisi qa volunt defendere fundamenta ficta: quia existimant ꝙ lex non defenditur, nisi per illa fundamenta. D.d. & posuerunt generationẽ, & corruptionẽ esse alterationem.i. & Antiqui posuerunt generationẽ, & corruptionem eẽ de genere alterationis: &, cum dicunt alterationẽ esse perpetuam, intelligunt alterationẽ, & generationem, & corruptionem. Et, cum compleuit hoc, fecit rememorationem de omnibus declaratis, & dixit: Et declaratum est hoc vniuersaliter, &c.i. & sermo eius in hoc est manifestius.

K

L

Quod circulatio primus sit motuũ. Ca. 5.

QVod aũt lationũ circulatio prima sit manifestũ est. Omnis.n. latio, sicut et prius diximus, aut circularis est, aut sup̃ recta, aut mista. Hac aũt necesse est priores esse illas: ex illis.n. constat. Recta aũt circularis: simplex.n. & perfecta est magis. in infinitũ igitur nõ est ꝭm rectam ferri. qđ.n. sic est, infinitum nõ est. sed neqꝫ, si eẽt, moueretur vtiqꝫ aliquid. nõ.n. id fit, qđ impossẽ est: transire autẽ infinitam impossẽ est. Ea autẽ latio, quæ super finita recta fit, si reflectatur quidẽ, cõposita ẽ, & duo motus: si vero nõ reflectat, imperfecta est, & corruptibilis. Prius aũt & natura, & ratione, & tpe, qđ perfectũ quidẽ est,

M

A est, imperfecto est, corruptibili aūt incorruptibile. Amplius, motus prior est, quē contingit perpetuū esse, eo, quem non cō tingit. Circularē igitur contingit perpetuum esse, aliorum autē neq; * corruptionē, neq; aliū vllum. statum.n. oportet fieri. si autē status est, corruptus est.

*.a.l.lationem.

Et manifestum est, quòd motus circularis est primus motuum localium. Oīs.n. translatio, sicut diximus prius, aut ē circularis, aut B *recta, aut mixta. Mixtā aūt necesse est vt praecedant illa dua: ex illis.n. existit. & vt rectā praecedat circularis, quia est simplex, et perfecta. quoniā impossibile est, vt aliquid moueatur per lineā rectā infinitam. quoniā nihil est aliquid hmōi infinitum. neq; ēt, si esset, esset aliquid, quod moueretur per illud. quod.n. est impossibile, nō erit: & pertransire infinitū est impossibile. Motus autem per linea re-* C *ctam finitā, si reflectatur, erit cōpositus, & erunt duo motus. &, si non reflectetur, erit diminutus, et corruptibilis. Et in natura, & in rōne, & in tempore praecedit perfectū diminutū, et incorruptibile corruptibile. Et ēt motus, qui pt eē aeternus, pcedit motū, in quo ē hoc impossibile. Et motus circularis est possibile vt sit aeternus, alij vero non, neq; corruptibiles, neq; alij modorum cessantium est possibile vt sint aeterni. cessatio enim est necessaria in eis: & cessatio non est nisi in corruptione motus.* D

Cum declarauit ꝙ impośe est vt 75 aliquis motus sit vnus, & cōtinuus, nisi motus circularis, & iā declarauerat ꝙ trāslatio pręcedit alios motus, & promisit declarare ꝙ translatio circularis est prior recta, incoepit declarare hoc, d. Et manifestum est ꝙ motus circularis, &c. i. & manifestum est ꝙ motus circularis est prior natura, & diffinitione, & tēpore motu recto. D.d. Omnis.n. trāslatio, sicut diximus, &c. E i. & hoc, qđ diximus, manifestū est. & causa in hoc est ꝙ oīs translatio simplex est, aut circularis, aut recta: quia simplices dimensiones sunt istę duae, & motus mixtus, est sicut mot⁹ super lineā gyratiuam, aut curuā: ista.n. linea cōponit ex recta, & circulari. D.d. Mixtam aūt necesse est vt pcedant illę duę, i. & necesse est vt motum cōpositū pcedant illi duo motus componētes: qm̄ esse illius est propter illos. & hoc manifestū est. Et, cū declarauit ꝙ modi motuū in loco sunt tres, duo simplices, & vn⁹ F cōpositus, & declarauit ꝙ compositus est posterior simplicibus, incoepit declarare ꝙ circularis ē prior recto. i. quoniam motus circularis est prior recto natura, & tempore: quoniam motus circularis est perfectus, & mot⁹ rectus est diminutus, & perfectum praecedit diminutum. ex quo sequitur necessario vt motus circularis sit prior recto. Et, quia iste syllš fundatur super duas propositiones, Quarum vna est, ꝙ motus circularis est pfectus, & motus

Cā, ꝓp q̄ mot⁹ simplices sūt duo, ē, q̄a magnitudines simplices sūt duę. idē.1 coe.te.c.5. & vide c. ibiq́ue sic itelligēdū

Oīa, quorū vnū ē pfectū, & reliquū di-

G tus rectus est diminutus, Secūda est ꝙ oīa duo, quorum vnum est diminutum, reliquum perfectum, & pfectū est prius diminuto, & ista propositio est manifesta, incœpit verificare minoré. Et, quia circularē motū esse perfectū fere manifestū est per se, incœpit declarare ꝙ motus rectus est diminutus, & d. qm̄ īpossibile est, vt aliquid moueatur super lineā rectā infinitā. i. & necesse est vt motus super lineā rectam sit diminutus. qm̄, si eēt cōpletus, necesse esset vt esset talis, qm̄ in eam non posset fieri additio: a cū hæc sit definitio completi. Et, si motus rectus esset cōpletus, necesse esset vt linea, sup quā mouetur, esset completa, s. linea recta. &, si ita esset, esset infinita. qm̄, si aliqua linea recta est completa, in qua non pōt additio fieri, necesse est vt sit infinita. D. incœpit declarare ꝙ impossibile ē vt aliqua linea recta sit infinita, vt concludat ꝙ motus rectus nō est cōpletus, sed diminutus, & d. qm̄ nihil est aliqd tale infinitum. i. & talē lineā, s. infinitā impoſſe est vt sit, vt declaratū est in Tertio istius libri. Et, si aliqua linea esset infinita, impoſſe esset vt sup illā esset motus infinitus. D. d. qd̄ .n. est impossibile, non erit, &c. i. & est impoſſe vt motus infinitus sit, licet concedamus lineā infinitā eē. Qm̄ motus super lineā rectā est ad aliquid terminatū, s. ad illud, ad qd̄ perueniet postq̄ pertransit magnitudinem super quam mouetur. &, si non, tūc motus esset ociosus. Tūc ergo necesse est, si motus infinitus sit, vt compleat̃ post pertransitum infinitum. &, quia infinitum pertrāsiri est ēt impossibile, motus impoſſe est vt sit īfinitus. Et ista demō-

minutū, pfectū est pri⁹ diminuto. idē 1. cœ. te. c. 12. & 2. cœ. t. c. 23

a Cōpleti defiō ē eē id, cui additio fieri n pt. idē. 5. Me. t. c. 21. cōsiſe. 7. ph. t. c. 18. et 1. cœ. c. 4. & 12.

H

I

stratio est propinqua ei, qua vtit̃ in vltimo Sexti. Et, quia posuit hoc, ꝙ, si motus rectus est perfectus, debet esse infinitus, & infinitū potest intelligi ſm rectitudinem, & ſm reflexionem super eandem lineā finitā, & iam destruxit vt motus infinitus sit ſm rectitudinē, incœpit destruere etiam, vt sit ſm reflexionē, & dixit: Motus aūt super lineam rectā finitam, &c. i. & non debet aliquis ponere ꝙ motus sup lineā rectā finitam est infinitus, ſm ire, & redire in infinitum: nā iste motus est cōpositus ex duobus motibus, quorū vterq; est finitus, in quem pōt fieri additio, & diminutio: ergo non est cōpletus. D. d. &, si non reflectetur, erit diminutus, & corruptus. i. &, cū declaratū sit ꝙ īpossibile est vt motus rectus sit infinitus, & est declaratum ꝙ motus reflexus nō est vnus motus, remanet vt vnus motus rectus sit finitus, non reflexus, & motus finitus est diminutus, & corruptibilis, quia in eo potest fieri additio, s. quia inuenit̃ pfectior ipso. Et, cū verificauit illā propōnem minorem, induxit maiorē, & d. Et in natura, & in ratiōe, & in tempore, &c. i. & manifestum est per se ꝙ perfectum est prius diminuo natura, & ratione, & tempore. & intendit p rationem definitionē. motus. n. circularis accipitur in definitione motus recti: qm̄ motus rectus est ille, qui est à medio, & ad mediū: & mediū non inuenit̃, nisi in circulari. D. d. & incorruptibile præcedit corruptibile. & hæc est quasi alia declaratio, quā post cōplebit. Et, cū cōpleuit hāc declarationē, incœpit inducere aliā, quā innuit per hoc, qd̄ d. & incorruptibile ꝑcedit corruptibile,

K

M

Mot⁹ finit⁹ ē diminutus, & corruptibilis, qa i eo pt fieri additio vid cōsiſe. 5. ph. 42.

M

A le, & d. Et ẽt motus, qui põt eẽ ęternus, &c. i. qm̃ solus motus circularis est possibile vt sit ęternus, vt declaratum fuit prius. cæteri autẽ motus, cuius cessatio est corruptio moti, neq; alij modorũ motuum, apud quorũ cessationes nõ corrumpitur motũ, possunt esse ęterni. qm̃ manifestũ est ꝙ motus cessat, i. quiescit in eis, & quies est corruptio motus necessario. in eis autẽ, ĩ quibus cessatio est corruptio moti, manifestũ est. & ideo non ratiocinatur ꝑ istos esse corruptibiles, sed induxit rationem de his, qui sunt in loco.

B

Rationabiliter aũt accidit circularem vnũ esse, & continuũ, & non eũ, qui sup recta fit. Eius .n. qui super recta fit, determinatum est & principiũ, & mediũ, & finis, & oĩa habet in seipso. quare est vnde id ĩcipiat, qđ mouetur, et vbi desinat. apud .n. terminos quiescit oẽ, aut vñ † aut vbi. Ipsius aũt circularis ĩ determinata sunt. cur. n. magis quoduis eorũ, q̃ sunt ĩ linea, terminꝰ erit? similiter. n. vnũquodq; C & principiũ, & mediũ, et finis est, vt semꝑ q̃dã sint ĩ pricipio, & fine, et nunquã. Quare mouetur, & quiescit quodãmõ sphęra: eundẽ. n. occupat locũ. Cã Ĩt est, qm̃ oĩa hęc, acciderunt ipsi centro: principiũ. n. & mediũ magnitudinis, & finis est. Quare fit, vt ꝑꝑea ꝙ hoc extra circũferentiam est, non sit vbi id, qđ fertur, quiescat, quasi transierit. semper. n. ferẽ circa mediũ, sed non ad extremum. ꝑꝑea aũt, ꝙ hoc manet, & semꝑ qescit quodãmodo totũ, & mouetẽ continue. Accidit autẽ econuerso. etenim, qm̃ mẽsura motuũ circũlatio est, primũ necesse est ipsam esse, oĩa. n. mensuranẽ primo. et, qa primus est, mensura est aliorũ. Amplius aũt & regularẽ cõtingit circularem esse solũ. qui . n. super recta fiunt, irregulariter, & à principio ferũtur, & ad finem. omnia. n. quanto plus distant ab eo, quod quiescit, ferũtur velocius. circularis autem solius neq; principium, neq; finis in ipso natura est, sed extra.

† a. l. aut quo.

D

E

Et recte contingit vt motus circularis sit vnus, & continuus, non motus rectus. In recto. n. principiũ est terminatum, & finis, & medium, & omnia ista sunt existentia in eo. & ideo incæpit motum in eo ab aliquo loco, & completur suus motus. oẽ. n. quod mouetur super ipsum, quiescit apud extrema, aut incæpit, aut ex quo est. In circulari vero vltima sunt non terminata. quoniã in circunferentia non est locus, qui sit dignior vt sit extremũ, quã alius. quilibet. n. eodẽ mõ est principiũ, & mediũ, et finis. et iõ motũ super ipsum semper est in principio, et in medio, et in fine, et non est in aliquo eorum in aliquo tempore. Et ideo sphæra mouetur, & quiescit quodammodo, quia tenet eundem locum.

F

G *Et causa in hoc est, quia oia ista accidunt centro, est.n. principiũ magnitudinis, et medium, et finis. Et iõ, quia est extra circunferẽtiã, et iõ circulus nõ hẽt locũ, ĩ quo quiescat, postquã peruenerit ad illum. quia sẽper mouetur circa mediũ, & nõ ad vltimũ. et iõ totũ permanet semper, cum sit quiescens quodãmõ, & moueatur secundũ continuationem. Contingit aũt in hoc motu aliquid, & suum cõuersum.*

H *motus .n. circularis, quia ẽ mẽsura oium motuũ, necesse est vt sit primus. oia. n. mensurãtur per primã mensurã. & quia est primus, est mensura aliorũ motuũ. Amplius aũt motus circularis solus est possibilis vt sit aequalis. res.n. quae mouentur recte diuersantur in motu ex principio ad finẽ. oia. n. quanto magis remouentur à quiescente, tanto velocius mouẽtur. in motu autem circulari non est principiũ*

I *naturale, neq; finis, sed extra ipsum, in quo est motus recte.*

76 Cum declarauit ꝙ motus circularis est prior recto ex duob⁹, s. qm̃ motus circularis est pfectus, rectus aũt diminutus, & ẽt, quia motus circularis põt esse cõtinuus, & perpetuus, rectus aũt nõ, & in pteritis declarauit cãm, pp quam fuit possibile vt motus localis esset perpetuus, sed illic dedit cã m remotã, incoepit hic dar: cãm propinquam, vt compleat illud, qđ intendit declarare, ꝙ motus circularis est perpetuus, & cõtinuus. Et d. Et recte cõtingit hoc, &c. i. & cã, pp quã necesse est vt motus circularis sit continuus, econtra no recto, est, qm̃ in recto est principiũ terminatũ naturalr, & finis, & mediũ, s. ꝙ ista tria sunt i eo ĩ actu. Et cã in hoc est, quia motus rectus est super magnitudinẽ rectã, & magnitudo recta est finita, & habet naturaliter duas extremitates terminatas, & medium, D.d. & iõ incoepit motum in eo, &c. i. & pp hoc necesse est vt oẽ, qđ mouetur sup magnitudinẽ rectam, habeat duas quietes naturaliter, quietem, s. in initio magnitudinis, à quo mouet, & quietẽ in fine. D. incoepit negare hoc à magnitudine, sup quã est motus circularis, & d. In circulari vero vltima nõ sunt terminata. i. in circulari vero non est punctus in actu, qui sit principium, & finis. qm̃ in circũferentia non est locus, qui naturaliter sit dignior, vt sit principium, q̃ vt sit finis, quicunq; locus sit in circumferẽtia circuli. D.d. quilibet.n. eorũ mouetur eodem mõ, &c. i. omnis.n. punctus imaginatus in circulo possibile est vt ponatur prĩcipiũ magnitudinis, & finis, & mediũ. D. d. & ideo motum super ipsum semper est in principio, &c. i. & ideo illud, quod mouetur super circulum, põt imaginari in quolibet puncto ĩ principio, & ĩ fine, & ĩ medio. qm̃ potest imaginari ille punctus principium arcus alicuius, & finis alterius, & medium alterius. D. d. & nõ est in aliquo eorum in aliqua hora. i. & nunq̃ erit in circumferẽtia circuli in puncto, qui sit solummodo principiũ, aut solummodo finis. qđ non accidit in magnitudine recta.

K (margin) L (margin) M (margin)

Et

A Et debes scire quod istæ cãæ, quas ddit hic, quodammõ sunt naturales, & quodãmodo mathematicæ. accidit .n. causis mathematicis, s. ppinquis in mathesi, vt sint cãæ primę pluriũ rerũ naturaliũ, sicut accidit scientijs subalternãtib' cũ subalternatis, sicut Arithmetica, Musica, & Geometria, & Aspectiua. Qm̃, cũ diuersitas duorũ extremorũ lõgitudinis rectæ est prima cã in hoc, quod contrarietas existit in locis, necesse est, vt illud sit prima cã in esse primos motus contrarios, quia id est in locis cõtrarijs. Et, quia finita dimẽsiõis rectæ ẽ pri-
B ma cã ẽt in esse motus rectos, & est finita, necesse est vt motus recti sint finiti. Et, quia in circulari nõ est extremitas in actu, neq; vl'r punctus ĩ actu, necesse est vt in eo non sint loca contraria, neq; dimẽsiões finitæ. & cum ita sit, necesse est vt motus eius sit vnus, & continuus, & perpetuus: cũ motũ sup ipm nõ moueat ad loca contraria. Et existimatur quod ista cã, quã dedit Arist. hic, nõ solũmõ dat quod sit posse motum circularẽ esse ppetuũ, immo quod sit necessariũ. sic igitur dẽt intelligi iste locus. Et, cum declarauit quod in circulo nõ est
C punctus in actu, qui sit principium, aut finis, aut medium, & quod quilibet punctus in eo in potentia est hęc tria pũcta, s. prĩcipiũ finis, & mediũ, narrauit quod ista est cã, pp quã sphęra est inseparabilis ab eodẽ loco, & quodãmõ est quiescẽs, & quodãmõ mota, & dixit: Et iõ sphæra mouet, &c. i. &, quia sphæra mouetur circa gibbositatem centri, & in conuexo nõ est pũctus in actu, necesse est vt sphæra sit in eodẽ loco, numero, & in pluribus locis fm formam, vt declaratum est in Sexto. Et hoc intẽdebat, cum dixit: Et iõ sphæra mouetur, & est quiescens quodãmodo, quia nõ mutat locũ alium nũero, i. fm subiectum, & materiã, & est mota, quia mutat loca diuersa fm formã, non quia sphæra, sicut existimatur, mouet fm partes, & quiescit fm totum. ponere.n. corpus motũ fm partes, & quiescere fm totũ est imposse: ĩmo tota sphæra, & oẽs partes mouent, sed totũ mouet in locis diuersis fm formã tñ, & partes mouẽtur ĩ locis diuersis fm formã, & subiectum. D.d. Et causa in hoc est, quod oĩa ista accidunt centro, i. & cã inesse ista propria in sphæra, est centrũ.
E Et põt intelligere per centrũ, centrũ mathematicũ, s. pũctũ. & potest intẽdere cẽtrũ naturale, & est corpus sphæricum, super quod mouet corpus circulare. sphęra.n. diuiditur naturalr in duas partes, in centrum, & circũferentiam. Si igitur voluit cẽtrũ mathematicũ, sic intelligẽda est hæc litera. est.n principiũ magnitudinis, & medium, & finis. i. punctus .n. qui est centrũ sphæræ, est principium, eo quod lineæ rectæ æquales ex eo exeuntes proueniũt ad circũferẽtiã. & ẽ finis, quia oẽs lineæ a circũferentia exeuntes, pueniunt ad eũ.
F est aũt mediũ, eo quod distat æque ab omnibus partibus, & hæc est expõ Themistij. Si aũt intellexit cẽtrum naturale, tunc per principiũ magnitudinis vult principiũ esse fm materiã, & per finem. i. vltimũ, quia circulare mouet circa ipsum. D.d. & iõ, quia est extra circũferentiã, &c. i. &, quia centrum est principium, & finis, & hæc sunt cãæ quietis, & motus, centrũ autem nõ fuit in ipsa circumferentia, sed extra, iõ nõ habuit circulus locum, pp quem quiescat,

Sphęra. mouet fm totũ, fm subm, & mãm, sm fm forã. Istã. 5. ph. 35. &. 4. ph. 43. & 45. &. 1. cę li. c. 31.

G .i.eo q circulus mouetur circa finē, nō ad eū.&,quia finis ei⁹ pmanens ī eodē loco est,ergo pmanens est vno mō,& mota cōtinue alio mō. mota quidē,eo q nō puenit ad finē:quiescens vero eo,q finis est quiescēs.& vr, si principiū,& finis,& mediū in his est idē, conuenit vtrunq; fieri. D.dixit: Cōtingit aūt in hoc motu hoc,& eius conuersum, &c.i. q sit primus, eo q est mēsura oīum motuū,& ecōuerso,s. q sit mensura,eo q est primus.Dicit autem hoc,quia necesse est q mensura sit primū,& q primū sit mēsura. Et in hoc loco

Necesse ē vt mēsura sit primū & q primū sit mēsura. Idē 10. met.t. c.7.

H reuertit ad intentionē,in qua prius incœperat,s.ipsum esse primū:& est Tertia declaratio. D.induxit Quartā ꝓbationē,& dixit: Amplius autē motus circularis,&c. amplius aliter potest ꝓbari q solus motus circularis pōt esse cōtinuus, cū æque distet a fine, ad quem mouet.s. a medio: q aūt recte mouent nō æque distāt a fine in oībus partibus longitudinis, vnde q naturalr mouent recte velocius mouent,qn appropinquāt fini.& hoc ē,quod voluit dicere, cū d.quāto.n.distāt a quiescēte, &c. i.

Quæ nālr mouent recte,velocius mouēt qn fini appropinquāt idē. 2.cœ. t.cō.35.& 92.

I quāto.n.distāt a loco, in quo quiescētes erāt,cū appropinquant ad locū,ad quē mouent,tāto veloci⁹ mouent. D.dixit:in motu aūt circulari,&c.i.in motu aūt circulari nō est principium naturale, neq; finis naturalis,sed principium, & finis eius sunt extra magnitudinem, fm quā fit motus,s.in medio.& magnitudo circundat ipsum, existente ipso eodem,scilicet centro.

Quod autem ea, quæ est fm locum latio,prim⁹ motuū sit, testant oēs, quicunq; de motu fecerunt mētionem. principia.n. K ipsius tribuunt mouentib⁹ fm hmōi motū. Disgregatio.n. & congregatio motus fm locum sunt.sic aūt mouent amicitia,& lis:ipsarum.n. hæc disgregat,illa aūt congregat. Atq; mentem primū mouentē dicit Anaxagoras disgregare. Silr autē & quicunq; talē quidē nullam cām dicunt, sed propter vacuū moueri dicunt.etenim hi eo, qui fm locum est,motu naturā moueri dicūt.motus.n.qui propter vacuū fit,latio est,& vt ī loco: aliorum autem nullū inesse primis, L sed ijs, quæ sunt ex his,putant. augmentari.n.& diminui,& alterari,cū congregātur,& disgregantur,impartibilia corpora dicunt. Eodem autem modo & q cunq; per densitatē,aut raritatē conficiunt gñationem, aut corruptionem:congregatione.n.& disgregatiōe hæc disponūt.Amplius aūt & pter hos, qui aīam cām motus faciunt.ipsum.n. seipsum mouēs principium eē dicunt eorū,quæ mouent. mouet M aūt aīal seipsum, & oē aīatū eo, qui fm locum est,motu. Et proprie quoq; moueri dicimus solū,quod mouetur eo, qui fm locum est,motu.si autem quiescat quidē in eodē,augmētetur aūt, aut diminuatur, aut alteretur, quodāmodo moueri, simplr autem moueri,non dicim⁹. Quod igitur semper & motus erat, & erit oī tpe,& quodnā sit principiū perpetui motus, adhæc autem

Anaxago.

A tem quis motus primus, & quẽ motum perpetuũ contingit solum esse, & ꝙ primum mouens immobile sit dictum est.

Quoniã autem motus localis sit primus motuum testantur omnes, qui aliquid dixerunt de motu in libro. attribuunt .n. principia eius his, qui hoc motu mouentur. Separatio.n. & congregatio sunt motus locales. sic autem opinati sunt amicitiã, & litẽ mouere: hac.n. separat, illa vero congregat. B *Anaxagoras autem dicit de ĩtellectu, qui est primus motor, ipsum separare, & discernere. Similiter autem se habent & qui non concedunt aliquod agens huiusmodi, sed dicunt oĩa moueri per vacuum. illi.n. dicũt naturam moueri localiter. motus.n. propter vacuum est motus localis. impossibile est enim quòd aliquis aliorum motuum sit ĩ primo, sed in his, quæ generaliter fiunt a primo. dicunt.n. augmẽtum, &* C *alterationem fieri in congregatis, et separatis corporibus indiuisibilibus. Et similiter qui dicunt generationem, & corruptionem fieri ex spissitudine, & raritate. hæc.n. ordinant in congregatione, & separatione. Et similiter alij ponentes animam causam esse motus. dicunt.n. illud, quod mouet seipsum, esse prĩcipium motuum. animalia autem, & quicquid habet animã, mouent se motu locali.* D *Amplius, si dixerit aliquid moueri hic primo, apprehendet anima ipsum, si moueri tantum in loco. quiescẽs autem ab hoc motu, & si continue augetur, aut diminuitur, aut alteratur, dicetur moueri sic, simpliciter autem non dicetur moueri. Dictum est, quoniam motus simpliciter fuit, & erit toto tempore, & principiũ motus æterni quid sit, et motus æternus quis sit, & motus, qui solus potest eẽ æternus, quis sit, et quòd primus motor sit ĩmobilis.* E

77 Cum declarauit ꝙ motus circularis est prior recto, & iam prius probauerat motũ primũ eẽ motũ localẽ, sicut vult hic notificare motũ localẽ priorẽ eẽ cæteris motibus, ĩducẽs testimoniũ super hoc, ꝙ oẽs dicẽtes *motũ generari sm varietatẽ eorũ, oẽs coegit natura dicere motum localẽ priorem eẽ cæteris motibꝰ. Et hoc est, quod.d. Qm̃ aũt motus, &c. .i. qm̃ oẽs dicẽtes fieri motũ, ponũt motũ localẽ priorẽ esse cæteris mo- F tibus. ipsum.n. eẽ coegit eos ad hoc. D. dedit cãm, & dixit, attribuunt.n. &c. i. dicunt.n. principia omniũ motuũ moueri motu locali, aut dicunt principia oĩum motuũ moueri hoc motu primo. Qui.n. dicunt principia agentia, dicunt primam motionẽ horũ principiorũ eẽ localẽ. Qui autem dicunt oĩa ex se moueri, s. naturalia, dicunt ipsa primo hoc motu moueri. Et, cum dixit ꝙ omnes dicentes mundum gñari, dixit motum localẽ priorem esse, incœpit dicere opinionẽ Empedoclis, dicens: Op. Emp.

*Vel mũdum.

Sepa-

G .i.eo q circulus mouetur circa finẽ, nõ ad eũ.&, quia finis ei⁹ pmanens ĩ eodẽ loco est, ergo pmanens est vno mõ, & mota cõtinue alio mõ. mota quidẽ, eo q nõ puenit ad finẽ: quiescens vero eo, q finis est quiescẽs.& vl'r, si principiũ, & finis, & mediũ in his est idẽ, conuenit vtrunq; fieri. D.dixit: Cõtingit aũt in hoc motu hoc, & eius conuersum, &c.i. q sit primus, eo q est mẽsura oĩum motuũ, & ecõuerso, s. q sit mensura, eo q est primus. Dicit autem hoc, quia necesse est q mensura sit primũ, & q primũ sit mẽsura. Et in hoc loco

Necesse ẽ vt mẽsura sit primũ & q primũ sit mẽsura. Idẽ 10. met. t. c. 7.

H reuertit' ad intentionẽ, in qua prius inceperat, s. ipsum esse primũ: & est Tertia declaratio. D. induxit Quartã pbationẽ, & dixit: Amplius autẽ motus circularis, &c. amplius aliter potest pbari q solus motus circularis põt esse cõtinuus, cũ æque distet a fine, ad quem mouet' s. a medio: q aũt recte mouent' nõ æque distãt a fine in oĩbus partibus longitudinis, vnde q naturalr mouent' recte velocius mouent', qñ appropinquãt fini. & hoc ẽ, quod voluit dicere, cũ d. quãto.n. distãt a quiescẽte, &c. i.

Quæ nãlr mouent' recte, velocius mouent' qñ fini appropiquãt Idẽ. 2. cœ. t. cõ. 35. & 92.

I quãto.n. distãt a loco, in quo quiescẽtes erãt, cũ appropinquant ad locũ, ad quẽ mouent', tãto veloci⁹ mouent'. D. dixit: in motu aũt circulari, &c. i. in motu aũt circulari nõ est principium naturale, neq; finis naturalis, sed principium, & finis eius sunt extra magnitudinem, sm quã fit motus, s. in medio. & magnitudo circundat ipsum, existente ipso eodem, scilicet centro.

Quod autem ea, quæ est sm locum latio, prim⁹ motuũ sit, testant' oẽs, quicunq; de motu fecerunt mẽtionem. principia.n. K ipsius tribuunt mouentib⁹ sm hmõi motũ. Disgregatio.n. & congregatio motus sm locum sunt. sic aũt mouent amicitia, & lis: ipsarum.n. hæc disgregat, illa aũt congregat. Atq; mentem primũ mouentẽ dicit Anaxagoras disgregare. Anaxago. Simlr autẽ & quicunq; talẽ quidẽ nullam cãm dicunt, sed propter vacuũ moueri dicunt. etenim hi eo, qui sm locum est, motu naturã moueri dicũt. motus.n. qui propter vacuũ fit, latio est, & vt ĩ loco: aliorum autem nullũ inesse primis, L sed ĳs, quæ sunt ex his, putant. augmentari.n. & diminui, & alterari, cũ congregãtur, & disgregantur, impartibilia corpora dicunt. Eodem autem modo & q cunq; per densitatẽ, aut raritatẽ conficiunt gñationem, aut corruptionem: congregatione.n. & disgregatiõe hæc disponũt. Amplius aũt & pter hos, qui aĩam cãm motus faciunt. ipsum.n. seipsum mouẽs principium eẽ dicunt eorũ, quæ mouent'. mouet M aũt aĩal seipsum, & oẽ aĩatũ eo, qui sm locum est, motu. Et proprie quoq; moueri dicimus solũ, quod mouetur eo, qui sm locum est, motu. si autem quiescat quidẽ in eodẽ, augmẽtetur aũt, aut diminuatur, aut alteretur, quodãmodo moueri, simplr autem moueri, non dicim⁹. Quod igitur semper & motus erat, & erit oĩ tpe, & quodnã sit principiũ perpetui motus, adhæc autem

A tem quis motus primus, & quẽ motum perpetuũ contingit solum esse, & q primum mouens immobile sit dictum est.

Quoniã autem motus localis sit primus motuum testantur omnes, qui aliquid dixerunt de motu in libro. attribuunt. n. principia eius his, qui hoc motu mouentur. Separatio. n. & congregatio sunt motus locales. sic autem opinati sunt amicitiã, & litẽ mouere: hæc. n. separat, illa vero congregat. Anaxa- B *goras autem dicit de ĩtellectu, qui est primus motor, ipsum separare, & discernere. Similiter autem se habent & qui non concedunt aliquod agens huiusmodi, sed dicunt oĩa moueri per vacuum. illi. n. dicũt naturam moueri localiter. motus. n. propter vacuum est motus localis. impossibile est enim quòd aliquis aliorum motuum sit ĩ primo, sed in his, quæ generaliter fiunt a primo. dicunt. n. augmẽtum, & al-* C *terationem fieri in congregatis, et separatis corporibus indiuisibilibus. Et similiter qui dicunt generationem, & corruptionem fieri ex spissitudine, & raritate. hæc. n. ordinant in congregatione, & separatione. Et similiter alij ponentes animam causam esse motus. dicunt. n. illud, quod mouet seipsum, esse prĩcipium motuum. animalia autem, & quicquid habet animã, mouent se motu locali. Amplius,* D *si dixerit aliquid moueri hic primo, apprehendet anima ipsum, s moueri tantum in loco. quiescẽs autem ab hoc motu, & si continue augetur, aut diminuitur, aut alteratur, dicetur moueri sic, simpliciter autem non dicetur moueri. Dictum est, quoniam motus simpliciter fuit, & erit toto tempore, & principiũ motus æterni quid sit, et motus æternus quis sit, & motus, qui solus potest eẽ æternus, quis sit, et quòd primus motor sit ĩmobilis.* E

Cum declarauit q motus circularis est prior recto, & iam prius probauerat motũ primũ eẽ motũ localẽ, sic vult hic notificare motũ localẽ priorẽ eẽ cæteris motibus, ĩducẽs testimoniũ super hoc, q oẽs dicẽtes *motũ generari fm varietatẽ eorũ, oẽs coegit natura dicere motum localẽ priorem eẽ cæteris motib'. Et hoc est, quod. d. Qm̃ aũt motus, &c. .i. qm̃ oẽs dicẽtes fieri motũ, ponũt motũ localẽ priorẽ esse cæteris motibus. ipsum. n. eẽ coegit eos ad hoc. D. dedit cãm, & dixit, attribuunt. n. &c. i. dicunt. n. principia omniũ motuũ moueri motu locali, aut dicunt principia oĩum motuũ moueri hoc motu primo. Qui. n. dicunt principia agentia, dicunt primam motionẽ horũ principiorũ eẽ localẽ. Qui autem dicunt oĩa ex se moueri, s. naturalia, dicunt ipsa primo hoc motu moueri. Et, cum dixit q omnes dicentes mundum gñari, dicũt motum localẽ priorem esse, incœpit dicere opinionẽ Empedoclis, dicens: Sepa- 77 · F

*Vel mũdum.

Op. Emp.

G Separatio.n.& cógregatio,&c.i.Empedocles.n. ponit motum localem priorē cæteris motibus,eo ꝙ separatio,quā dixit fecisse litem,& congregatio,quā dixit fecisse amicitiam,ĩ gñatione mũdi, & eius corruptione sunt,s.motus locales. Silr Anaxagoras dixit motũ localē priorem eē oĩbus motibus.dixit.n.intellectum incœpisse discernere partes consiles,q̃ sunt iuxta suam opinionem elemẽta,& extrahere illa a mixto: discretio aũt est separatio, separatio autẽ motus localis.D.dixit:Silr autem se hñt,qui nõ cõcedunt,&c.i.silr se habent negantes cām agentem incipientem gñare mundũ,& innuit Democritum:& alios. Democritus.n. opinabatur elementa,q̃ dicebat corpora atoma esse,& ĩfinita,per se moueri per vacuum,in quo sunt,quibꝰ inuolutis generabat̃ ens.sic ergo dr̃ motũ localē priorē esse alijs. D.d.illi.n.dicũt naturā moueri localr.i.& si isti nõ dicũt cām agentē, q̃ aliqñ incœpit mouere elementa mundi, aut partes eius ad gñationē,pónunt tñ has partes priꝰ moueri,eo ꝙ sunt in vacuo.quod autē moueť eo,ꝙ est in vacuo,moueť localr. D.dixit:impośe.n.ē ꝙ aliquis aliorum motuũ sit in primo.i. hoc autem dicũt eo, ꝙ nullus motus præter localem põt numerari ĩ motibꝰ primis,sed ĩ his, q̃ a primis gñantur. D. notificauit quomõ isti,,s.secta Democriti,reducũt oẽs motus ad localē, qui est primus,& dixit:dicunt. n. augmentũ, &c.i.dicunt.n.augmentũ, & diminutionem,& alterationem accidere rebus ex compositione atomorũ, q̃ fit per cõgregationem,& separationē.i.vt mihi vr̃ ꝙ illi opinant̃ hoc fieri,sequentes amplitudinem foraminũ,& stricturam. amplitudo autem,& strictura est separatio,& congregatio. D.dixit:Et silr qui dicunt gñationem, & corruptionē fieri ex spissitudine,& raritate.i. & silr qui dicunt elementum esse vnum aliqđ corporum simplicium, aut aliquod medium inter illa,& faciunt hoc ex hoc oĩa alia gñari ẜm spissitudinē, & raritatē, dicunt ẽt motũ localem priorē eē cæteris motibꝰ.dẽsari.n.& rarificari sunt motus locales.& hoc est,ꝙ voluit dicens:hæc.n. ordinãt in cõgregatione,& separatione. collocãt.n.dẽsitatē,& raritatem in gñe cõgregationis,& segregationis,& separationis. D.dixit:Et silr alij faciẽtes aĩam,&c.i.& silr qui dicunt principiũ motuum esse aĩam,& opinati sunt aĩam seipsam mouere, dicunt primum motuũ esse localē. & ĩnuit vt vr̃,Platonem.i. qui opinabatur principium motuũ esse aĩam,& ipsam seipsam mouere.& iõ dixit:aĩalia autē,& quicquid hēt aĩam, mouent se motu locali. Et, cũ dixit ꝙ oẽs Antiqui cõueniũt in hoc,ꝙ motus localis est primus motuum,& si differunt in mõ,deinde innuit rõnē dialecticā, q̃ iuuat in hoc,ꝙ ipse est primꝰ motuum,s.ꝙ motus localis ē notior oĩbus motibꝰ, dixit:Ampliꝰ, si dixeris aliquid moueri,&c.i.amplius ex hoc noĩe simplr motus nõ intelligitur,nisi motus localis, cum hoc nomen motus dicatur de motu locali,&de alijs ẜm prius,& posterius,& simplr, & ẜm determinationem.Horum aũt,de quibus nomē dr̃ ẜm prius, & posterius, & simplr, & ẜm determinationem,illđ,đ quo dr̃ prius,est cā eius,de quo dr̃ posterius.Iõ dixit,quiescēs autem ab hoc motu,&c.i.& nomen motus ab eo,

Margin notes: Op. Ana. — H — Op. Dem. — I — K — Dẽsari. & rarificari sunt motus locales. oppos. 7. ph. 15. vide cõt. Zim. — L — Op. Plat. — M

A ꝙ localr mouet, dr̃ simplr. si autem fuerit quiescens in loco, quanuis augeatur, & diminuatur, & alteretur, aut moueatur alijs pluribus motibus, nõ dicimus ipm̃ simplr moueri, sed cum determinatione. vt si dicat ipm̃ moueri fm alteratioñe, aut augmẽtationẽ. sicut hoc nomẽ ens, qđ dr̃ de suba, & de alijs prædicamẽtis cum determinatione: vnde suba prior est oĩbus prædicamẽtis. Et, cũ cõpleuit totum hunc sermonem, induxit summatim oĩa, q̃ præcesserũt, quod habet in sermonibus, demõstratiuis, sicut conclusio in orõnib᷑, &

Suba prior ẽ oĩb᷑ pdicamẽtis. idem 7. me. t. c. 4.

B dixit: Dictũ est ꝙ motus, &c. i. mot᷑ cõtinuus, quem probauimus esse, & principiũ motus æterni quid sit, s. qm̃ non corrumpitur. & mot᷑ æternus quis motus sit, s. motus circulr, & mot᷑, qui solus põt esse æternus, .i. & declarauimus cũ hoc, ꝙ motus circularis est ætern᷑ sic, ꝙ* ipse solus põt eẽ æternus. sunt. n. duæ qõnes, aut vult, qm̃, cum sit declaratũ motum esse, & hoc necesse est, & sit declaratum ꝙ aliquis motuum sensibilium põt esse æternus solus, decla

* a. l. hic

C rabitur ꝙ hic motus sensibilis sit æternus, s. motus corporalis cœlestis inter omnes alios motus, & ꝙ motor primus est immobilis, neq; per se, neq; per accidens.

SVMMA QVARTA.

Primum motorem indiuisibilem esse, & impartibilem, nullamque prorsus habere magnitudinem.

Vod autẽ hoc necesse est impartibile eẽ, & nullã habere magni tudinẽ, nunc dicamus, primũ de prioribus ipso determinãtes. Horũ aũt vnũ quidem est, ꝙ impolẽ est vllum finitũ mouere infinito tpe. tria .n. sunt, quod mouetur, & mouens, & tertiũ, in quo, s. temp᷒. hæc autem, aut oĩa ĩfinita sunt, aut oĩa finita, aut aliqua, vt duo aut vnũ. Sit igitur A mouens, quod autem mouetur B. tẽpus infinitum, in quo C. Ipsum igit̃ D moueat aliquam partẽ ipsius B, quæ sit in quo E. Non igitur ĩ æquali ipsi C. in maiore. n. mai᷒. quare non est infinitũ tps illud, quod est ipsius F. sic itaq; ipsi D addendo consumã ipm̃ A, & ipsi E ipsum B: tps aũt non consumã, semper remouẽs æquale: infinitum. n. est: quare totũ A totũ B mouebit ĩ tpe finito ipsius C. Non ergo polẽ est a finito moueri aliquid secundũ infinitũ motum. Quod igitur non cõtingit finitum infinito tempore moueri manifestum est.

D

E

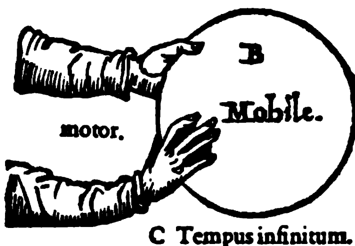
Nunc autem volumus hoc probare, hunc motorẽ impartibilem esse non habentem magnitudinẽ, determinãtes prius quædam, quæ præcedunt hanc propositionẽ. Quorum vnum est motorem finitum tempore infinito mouere impossibile esse. Sunt. n. tria. motor, s. & quod mouetur, & in quo fit motus, scilicet tempus. hæc autẽ tria, aut omnia infinita, aut omnia finita aut quædam sic, quædam sic, vt si dicas duo, aut vnum. Sit ergo A, quod mouet, & B, quod mouet

F

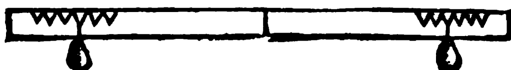
G *uetur, & tempus infinitum C, & moueat D pars eius, partem eius, quæ est E. Non ergo mouebit illud in tempore æquali C, cum maius debet mouere, & longiori tempore. non erit ergo tunc tempus infinitum. sit ergo tempus, in quo D mouet E. tempus. Z. si ergo addiderimus A, consumemus A, & si addiderimus B cõsumabimus B: C tempus autem si diminuerimus semper æqualiter, non consumabitur: est enim infinitum: necesse est ergo quòd totum A moueat totũ B in tempore finito: C. ergo finitum erit. Impossibile est ergo aliquod finitum moueri motu infinito. Vnde manifestum est finitum mouere aliquid tempore infinito impossibile esse.* K

Demonstratio, qua probatur quòd finitum mouens, non potest mouere aliquid in tempore infinito.

H L

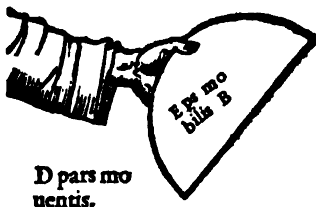

C Tempus infinitum.

I M

F.Z Partis tpis C.

D pars mouentis.

78 In hoc capitulo vult declarare q̃ hic motor primus non est in materia, sed subsistens per se. & hoc, sian te declaratum sit, hic proprius declarabitur. Dixit ergo: Nunc autẽ volumus declarare hunc motorẽ esse im-

A immobilē, neq; p se, neq; per accñs, neq; est potētia ĩ corpore, qđ inten dit, pba re. In prædictis.n. ꝓbatũ est ipm esse nõ corpus, neq; mobile per accñs. sed hæc ꝓbatio est magis ꝓpria, in qua ꝓbatur ipm esse extra materiã. D. inducit ea, q̃ se habēt sicut ꝓpositiones ad habēdam certitudinē de hac qõne, & dixit: determinātes prius, &c. hoc aũt dicit, eò ꝙ declaratũ est corp' infinitum esse impoſſe esse: sed iã declaratũ est motorē infinitũ eẽ, & tp̃s infinitũ esse: vult ergo probare cuiusmodi esse ẽ esse huius motoris. Et dixit: Sit ergo A motor, & qđ mouet B, &c. i. dico ergo ꝙ impoſſe est motorē finitũ

B mouere tpe infinito. v. g. sit A, quod mouet, & B, quod mouetur, & C tp̃s infinitum, & accipiamus partē motoris, qui ẽ A, & illa pars sit D, & moueat partē eius, quod mouet, s. B, & illa pars sit E. & hæc diuisio ẽ poſſis, eò, ꝙ motor, qui est potētia ĩ corpore, põt diuidi. D. dixit: Nõ ergo mouebit illud, &c. i. D ergo non mouebit E in tpe æquali tempori C infinito, in quo A mouet B, cum D sit pars A, potētia aũt partis minor est potētia totius, & maius totum est, & qđ

C maius est mouet tpe longiori. hæc .n. ꝓpositio verificata est in plurib' locis, vt in fine Septimi. D. dixit: nõ ergo erit tp̃s infinitum. i. non ergo D mouebit E tpe infinito, in quo positum fuerat ꝙ A, qđ est totum mouens, mouebit B, quod est totũ mobile. D. dixit: sit ergo tempus, ĩ quo D mouet E, tempus Z, &c. i. &, cum propoitio temporis Z ad tempus C sit composita ex proportione D ad A, & ex propoıtione E ad B, quia tēpus vtriusq; motus sequitur ꝓportionē motoris ad mobile, quod ĩ eo mouetur: proportio autem D ad A

D est finita, quia D multiplicatum cõsumit A, & proportio E ad B est finita, quia E etiam cõsumit B: & omnis proportio composita ex duabus proportionibus finitis est finita necessario: proportio ergo temporis Z ad tempus C est finita: Z igitur consumabit C: C autem est infinitum, vt positum est primo. quod est inconueniens. Tempus ergo C necessario est finitum. D. d. Impossibile est ergo aliquod finitum, &c. idest posito ergo ꝙ motor finitus nõ potest mouere aliquod ĩfinitum, nec aliquod finitum tempore finito, manifestũ est finitum non posse mouere tem-

E pore infinito. Dicit autem hoc, eo ꝙ, si finitũ moueret magnitudinē infinitam, moueret in tempore infinito. sed ꝙ corpus finitum moueat corpus ĩfinitum per seipsum est impoſſe, potentiam.n. motoris necesse est superare potentiam mobilis, in qua est. Sed notandum est ꝙ propositiones cõditionales, quas posuit Aristo. hic. sunt propositiones veræ de corpore cœlesti, cum posuit ꝙ potentiæ motiuæ eius sunt formæ in materia, quapropter actus eius non perficietur, nisi iunctis partibus illi'

F materiæ, secundum * propĩquitatē terminatam. hoc autē, quod est huiusmodi, potentia totius est maior potētia partis, & est diuisibilis per diuisionē partis materiæ. Si ergo partes materiæ fuerint finitæ, & potentia erit finitã. si vero potentia sit infinita, partes sunt infinitæ. omne autem corpus est finitarum partium: actio.n ipsius est finita: hæc omnia sequentur necessario ex hac positione, s. ꝙ corpus cœleste est forma, siue antecedēs ĩ eis posuerit verũ, aut falsum.

* Aliter q̃titatem.

G falsum. oẽs.n.positio, q̃ exigit dstru ctionẽ hui⁹ cõsequẽtiæ, ẽ falsa, sicut oĩs positio, q̃ exigit destructionẽ hu ius consequentiæ, si lapis volat, hẽt alas, ẽ positio falsa: & si impoſſe sit lapidẽ volare. Silr qui ponit in cœlo aliquã positionẽ, ex qua sequit' destructio huius cõsequẽtiæ, s. ꝙ, si cœlũ habeat partes, necesse est ꝙ potẽtia partis differat a potẽtia totius: & si sit impoſſe ipm habere partes, nedum si posuerũt habere partes tres in actu: & quãto magis est ponere ipm eẽ impoſſe, ſm ꝙ possibilis ẽ forma exñs in materia. a Ampli⁹, cũ oẽ cõpositũ ex materia, & forma inuenim⁹ ipm habere actũ finitũ, diximus infinitatẽ actionis ꝓuenire aut ex parte formæ, aut ex parte materię: sed forma nõ põt dici finita: restat igit' ꝙ finitas est ex finitate materiæ. Et, si sit actio aliqua infinita, nõ necesse ẽ ipsam eẽ, aut in materia finita, aut formæ exñtis in materia, qua posita sequuntur inconueniẽtia, q̃ Arist. intulit. Itẽ oĩ formæ exñti in materia contingit diuisibilitas. vel poſſitas, s. potẽtia diuidendi ex parte materiæ, s. inest potẽtia diuisibilitatis. posita ergo aliqua forma, cui nõ accidit diuisibilitas, hęc ꝓculdubio nõ erit in materia. qđ.n. denudatũ est a cõpositione, & factũ eẽ, est substantia vna simplex, sicut simplex, sicut simplex hmõi. Hæc .o. ꝓpositio est conuertibilis, s. qđ ẽ simplex, caret potẽtia, & qđ caret potẽtia, est simplex. potẽtia.n. est causa cõpositiõis alicuius ex duab⁹ substantijs, si illa, vel aliqua substantia est vna ĩ actu, & potẽtia illa erit simplex: hmõi aũt sunt corpora cœlestia: simplex aũt, vt declaratum est, non mouet' ex se, nisi quod mouet eẽt primũ: qđ mouet': corpora ergo K cœlestia sunt materiæ simplices, & formæ eorũ sunt formæ nõ ĩ materijs. Habito ergo hoc patet eorum error, qui obiiciunt Arist. ꝙ in corporibus cœlestib⁹ impoſſis ẽ diuisibilitas, quã Arist. posuit in sua demrõne. & est poſſis in eis, inquãtum posita sunt ipsa eẽ formas in materijs, ĩpoſſis vero, inquãtũ sunt simplicia, & formæ eorũ nõ sunt in materijs. Isti ergo sic se habẽt, sicuti cũ in syllo ducẽte ad incõueniẽs obijciũt illationem, aut ꝙ sequit' ex illatione esse verũ, & dicunt syllum peccare. qđ plurib⁹ accidit Modernis philo- L sophantibus, qui solis libris Auicẽ. contenti sunt in sua philosophia, & maxime q̃ vir ille trãstulit ab Arist. in libris suis, hmõi vñr esse demrationes Arist. in prima facie, nõ sunt aũt in veritate. vnde libri hui⁹ viri poti⁹ faciũt a sapiẽtia recedere, q̃ ipsam largiant'. & vlr dico hoc nõ solũ Auicẽ. ꝓpriũ eẽ, sed & oĩ, q visus est loqui de hmõi, nõ obseruãs viã Arist. opinãdo in eis, q̃ intelligunt' ĩ primo aspectu ipsa eẽ demrationes Arist. sicut sepius contingit Gale. & mox incipit cõtradicere ei nesciens ipsimet in veritate cõtradicere. Et sicuꝫ accidit Alfarabio in hoc, ꝙ opi- M natus est, ꝙ illa via, quam ipse Aris. intendit ad æternitatẽ motus, est illa, quam imposuit libro suo de entibus transmutabilibus. Neqꝫ solum in hoc accidit huic viro hoc cũ Aristot. sed in arte demonstratiua, in qua ipse incedit alia via, q̃ Arist. opinans illam esse veram, aut errans in scientia Arist. & nos iam declarauimus hoc in cõmento nostro super posterioribus, & dixim⁹ quędam de hmõi in nostris quæstionibus.

Quod

Marginal notes (left): Vide cõsile 4. ph. 93. & 7. ph. cõ. 2. — H — a Rõ j. cõ mẽtato. Finitas est ex pte materiæ. oppositũ. 3. phy. c. 60 vid cõ. Zi. — Secunda. Oĩ formæ exñtiũ mã accidit diuisibilitas Vid cã 1.1 — I — c. d subia orbis. Idẽ cõ. seq.

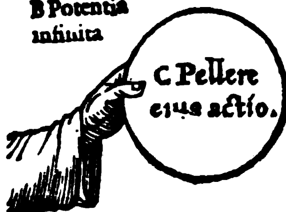
Marginal notes (right): Cõtra dimittẽtes tex. Ari. & in sequẽt. exposito. 6. cõsile. 3 d aĩa. c. 30 In qstis d mirationis.

A Quod autem omnino nō contingit in magnitudine finita infinitam esse potentiam ex his manifestum est. Sit enim maior potentia semper, quæ ęquale in minori tempore facit, vt quę calefacit, aut dulcefacit, aut proÿcit, & omnino mouet. Necesse est ergo & à finito quidem, infinitam autem habente potentiā, pati aliquid patiens, & plus quā ab alio. maior enim est infinita potentia. At vero tempus quidem non contingit esse vllum.
B Si enim sit in quo A. tempus, in quo infinita vis calefecit, aut pepulit, A B aūt, in quo finita quędam, ad hanc, maiorem semper accipiendo finitam, perueniam aliquando ad id, quod est in A tempore mouisse. ad finitum enim semper addens excedam omne determinatū: & auferens semper deficere faciā similiter: in æquali ergo tempore mouebunt finita, ac infinita. hoc autē
C est impossibile. nullum itaq; finitum contingit infinitam potētiam habere.

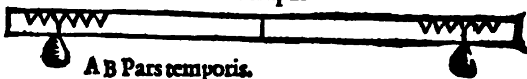
D *Quoniam aūt impoßibile ē oīno in magnitudine finita esse potētiā infinitā ex ÿsdē manifestū est. Sitq; maior potētia, quæ agit æqualiter in tēpore minori, v.g. quæ calefacit, aut sanat, & vniuersaliter mouet. Necesse ē ergo īfinitū, cū potentia eius sit infinita, agere in passibile maiorē paßionē, quam quod finitā. infinitum. n. maius est. Non autem hmōi pōt esse tempus. Si. n. A sit tempus, in quo potentia infinita calefacit, aut eleuat, & in tēpore A agit illam eandem actionem potentia finita: accipientes. n. semper potentiam maiorem, at finitam, necesse est aliquando peruenire ad quod moueat in tēpore A: augentes enim semper finitum superat omne terminatum, & diminuentes semper diminuitur similiter: mouet ergo finitum in tempore, in quo infinitū mouet. quod est impoßibile. non ergo finiti est potentia infinita.* E

F

Demonstratio, quòd nulla magnitudo finita habet potentiam infinitam

G

K

D poten-
tia finita

H

L

79 Cum declarauit impossibile est, ꝙ motor finitus moueat aliquod finitum tpe infinito, & hoc, quod dicimus motor finitus, itelligim' motorem finitum potentia, & magnitudine. sed hoc quidem, ꝙ motor, cum fuerit corpus, sit finitæ magnitudinis, iam probatum est I Tertio: ꝙ autem finitę potẽtiæ, cum sit corpus finitum, hoc nondũ manifestũ est, vult illud hic probare. Cũ.n. habuit ꝙ omnis corporis potentia est finita, & adiũxit huic propositionẽ. I quam prius probauit, s. ꝙ habẽs potentiam finitã non põt mouere corpus finitum tpe infinito, habebit ꝙ hic motus, cuius tps, vt demõstratum est, est infinitũ, nõ põt fieri a corpore, neq; potentia in corpore existente. Et dixit: Qm̃ aũt ipoſſe est oĩno, &c. i. quoniam aũt impoſſe est I corpore composito ex materia, & forma, ꝙ forma eius agat actione infinita, ex his patebit. Potentia.n. hęc dicta intelligenda est potentia actiua: potẽtia.n. dupliciter dicitur, actiua. s. & passiua. D. incœpit inducere propositiones, quibus conatus est hoc ꝓbare, & dixit: Sitq; maior potẽtia, &c. sit ergo nobis primum, tanq̃ notum per se, ꝙ maior potẽtia agit actionem ęqualem actioni minoris potentiæ in tpe minori tempore, in quo agit minor illam actionem. Deinde dixit: Necesse est ergo finitum, &c. i. cum igitur maior potẽtia agit actionem æqualem actioni potentiæ minoris in minori tempore, necesse est in ęquali tempore ipsam agere actionem maiorem quã minor. Vnde necesse est quòd corpus, M cuius potentia est infinita, cum egęrit in id, quod natum est suscipere actionem eius, vt cum infrigidauerit, aut calefecerit, agat in aliquo tẽpore actionem multo maiorem actione corporis finiti in idem passibile in illo tempore. Deinde dixit: Non autem huiusmodi potest esse tempus. i. dest, corpus autem, cui' potentia est infinita, non agere potest actionem æqualem corporis finitæ potentiæ in tempore omnino, sed in instãti, quod est impossibile. omnis enim transmutatio, vt demonstratum est, est in tempore. Deinde

incœpit

A incœpit hoc declarare, & dixit: Si enim A fuerit tempus, &c. si enim posuerimus aliquod tempus, vt A, in quo potentia infinita agit actionẽ finitam, vt calefacere, aut eleuare, aut vniuersaliter mouere, & posuerimus ꝙ in hoc eodem tempore, scilicet A, agit potentia finita illam eandem actionem: hoc enim possibile est: continget ꝙ finitum, & infinitum agant eandem actionem in eodem tempore. quod est impossibile. si enim maius in minori tempore facit actionem minorem, quanto magis agit ĩ minori tempore actionem illud, quod est infinitæ potentiæ? B Deinde narrauit quomodo potest inueniri potentia finita, agens in illo tempore posito, in quo agit potentia infinita actionem æqualẽ illi actioni, & dixit: accipiẽtes enim semper, &c. idest & hoc possibile est scilicet si posuerimus potentiam infinitam, quæ agit ĩ tempore aliquo actionem finitam, & inueniam⁹ potentiam finitam, quę in illo eodem tempore agat illam eandem actionem, scilicet ęqualem illi, eo ꝙ, si posuerimus potentiam finitam, quæ C agit in illo tempore actionem minorem illa, quam in eo agit infinita, poterimus augere potentiam finitam continue, & sic augmentabitur actio eius in illo tempore. sic ergo continue facientes perueniemus ad hoc, ꝙ agat actionem æqualem illi actioni in illo tẽpore. Verbi gratia sit B potentia infinita, & C actio eius, & A sit tempus huius actionis, & sit D potentia finita, quę agit in illo tempore partem C, vt Quartam, aut Quintam partem: multiplicantes ergo D, ita ꝙ proportio toti⁹ magnitudinis ad D sit sicut proportio partis B ad C, manifestum est necesse esse, quia illa magnitudo agat C in tempore A, in quo B, quod est potentia infinita, agit, in eodem ergo tempore agit potentia finita, & infinita. Nec potest aliquis dicere nunquam perueniri, addendo in magnitudine finita ad magnitudinem finitam agentem in illo tempore actionem, quam agit magnitudo infinita: possumus enim semper addere super magnitudinem, quousque actio eius actionem superet, quamcunq; determinatam posuerimus. Posito ergo ꝙ actio terminata est infinita in tempore terminato, poterimus augere illam magnitudinem terminatam, quæ deficit in illo tempore, actionem augere illam in tm̃, ꝙ agat illam in illo eodem tẽpore. E Et hoc est, quod dicitur, necesse est aliquando peruenire, &c. i. addentes enim continue super finitum augmentabitur actio eius, ita, ꝙ superabit quãcũq; actionem terminatam posuerimus: sicut, si continue diminuentes illud, deficiet actio eius a quacũq; actione terminata, quam posuerimus. Et intendit per hoc dicere ꝙ illud, quod sequitur addendo cõtinue, est simile ei, quod sequitur F diminuẽdo: non autem voluit possibile esse magnitudinẽ crescere in infinitum, sicut est possibile ipsam diminui in infinitum. Dictum est .n. in Tertio huius libri, & ꝙ aliter se habet in hoc additio, & diminutio. Participant autem in hoc, quod hic intendit, s. ꝙ, si aliqua magnitudo ponatur terminata, cuius actio est terminata, & alia magnitudo mĩor illa, cuius actio est minor, poterim⁹ augere minorẽ intãtũ, ꝙ adequabit maiori ĩ actiõe, aut supabit illam, & sit

3. ph. t. c. 68. & 69.

G similiter poterimus intantum dimi nuere maiorē, q̄ aget actionē æqualem minoris: & minorem: & hoc. s. in eodem tempore. Et ipse distulit illationem huius demōstrationis ad finem huius libri. Hæc autem demonstratio multipliciter potest fieri, & formari. Potest. n. sic. Hic motor habet actionem infinitam: omne autem corpus, aut potentia ī corpore non habet infinitam actionē: hic ergo motor non est corpus. Aliter autem formatur sic. Si actio hęc, quæ est infinita, est corporis, aut potentiæ corporeæ: & actio hęc non

Prim⁹ mod⁹ formādi rōnem Arist.

Secūdus

H est, nisi potentię infinitę talis: & omne corpus finitū: necesse est corporis finiti esse potentiam infinitam. D. destruetur consequens sic. Non autem corporis finiti est potētia infinita, & sequitur oppositum antecedentis, s. q̄ actio hæc non est corporis, neq; potentiæ corporeæ. Aris. autem perfecit hanc demonstrationē in fine huius libri. In propositione autem assumpta hic, qua dicitur q̄ omnis corporis est potentia finita. dubitari potest, vtrum contineat corp⁹ cœleste, aut non. Si enim continet corpus cœleste, tunc corporis

Digressio Dubiū. 1.

J cœlestis erit potentia finita: cui⁹ autem est potentia finita, est corruptibile. Similiter dubitatur de propositione, qua vtitur in declaratiōe huius, q̄ omnis corporis est potentia finita, qua scilicet dicitur q̄, si esset potentia infinita, cōtingeret q̄ motus esset in instanti. Dicet. n. aliquis, vt quid Ari. dicit consequens esse, si potentia corporea habet actionem infinitam, ipsam agere non in tempore: & non est se sequens, si actio infinita sit potentiæ non corporeę, q̄ agat non in tempore. Prima qui

Dubiū. 2.

Sol.o pri.

dem quęstio valde difficilis est, & multum scrupulosa. Et Alex. in quibusdam suis tractatibus rñdens di. corpus cœleste adeptum fuisse ęternitatem a suo motore, qui non est ī materia: secūdum hoc ergo erit aliquid, quod potest corrūpi, & tamen nunquam corrumpetur. & hęc Platonis est opinio, s. aliquid æternum esse, quod potest corrumpi. Aris. autem in fine primi li. de Cœ. & mundo probauit impossibile esse æternum, cui insit potētia ad corruptionem. Ioannes autem Grammatic⁹ nenc sibi retinuit quæstionem contra Peripateticos in eo, q̄ opinat̄ q̄ mundus sit corruptibilis, & generabilis. Et hęc dubitatio ē fortior omnibus dubitationibus, quę possunt accidere his: maxime cum Aris. expresse dicit in secundo de Cœlo, & mundo q̄ Cœli est potentia finita: vbi reddit causam quare nō insunt Cœlo stellę maiores his, quę insunt illi. si enim (dicit) hoc esset, fatigaret̄ Audiens autem Auic. verba hęc Aristo. qui iam audierat verba Alexan. opinatus est duplex esse necessariū, necessarium. s. ex altero contingēs, & possibile ex seipso, & necessarium ex se: necessarium quidem ex alio, vt Cęlum, necessarium vero ex se, vt motores Cœli. Nos autem dicim⁹ q̄ ex vi verborum Ari. in hac demōstratione apparet q̄ potentia ei⁹ passiua, s. susceptiua motionis est * finita. sicut. n. actio infinita non est formæ in corpore, sic passio īfinita nō est formę in corpore, s. cōposito ex materia, & forma. Omnis. n. formæ est potentia finita, siue sit actiua, siue passiua, cum sit diuisibilis per diuisibilitatem corporis, & omne corpus sit finitū. Et, si posset esse q̄ potē

K Alex. id

1. cœ. t. cō. 124.

Ioā. Gramma. de quo ēt vi ī. 12. met. c. 41. 2. Cęl. t. c. 71.

L

Auicē. in 1 cō. 124. 2. de cœlo.

M

Auerrois idē 3. ca. de suba orb. * a. l. infinita.

ta

A tia in corpore, composito ex materia, & forma susciperet motionē in infinitum, tunc infinitum eēt mai⁹ infinito. idē.n. corpus sensibile, quāto maius fuerit, tanto tempus, ī quo suscipit motionem a suo motore, erit maius. Si ergo aliquod corpus posuerim⁹ hmōi, s. ꝙ susciperet motionē infinitam, tunc quod mai⁹ est debet suscipere motionem longiori tempore, & sic infinitum susciperet infinitum, quod est impoſſe. Ex hoc ergo patet corpus a cœleste nō cōponi ex materia & forma, & ipm esse simplex, & ꝙ forma ipsius nō habet subsistere per ipsum, & ꝙ ipsa ē, B quæ mouet ipsum, & ꝙ in ipso non est forma materialis omnino. Dubitabit aliquis ex hoc, quod dictū est in libro de Cœlo, & mundo ipsum, s. esse neq; graue, neq; leue, & ipm habere naturam, quæ est hmōi: qđ nos illic declarabimus: & silr declarabimus illic verbum Ari. quo dixit Cœlū habere potentiam finitā. Dupliciter enim potentię motiuę pñt dici infinitæ, aut quia actio earum nunquam cessat, aut quia motio earum est tantę velocitatis, ꝙ non inuenit magis, s. ꝙ illud, quod ab his C mouetur, velocius mouetur oī mobili. Quòd aūt aliqua potētia sit infinitę motionis ſm hunc modū impoſſe est, nisi motus posset fieri ī instanti, s. ꝙ aliqua potētia sit, quę infinitā facit velocitatē in ipsum, qđ mouetur. quāto.n. maior fuerit motor, tanto motio eius erit velocior. Motores igitur, siue materiales fuerint, siue non materiales ſm hunc modum conueniunt in hoc, ꝙ motio eorum sit finita. vnde corpora cœlestia excedunt se inuicem in velocitate, ꝗuis motores eorū sint nō in materia. Ergo ſm hunc modū D dixit, Cœli potētiā esse finitam, &c. si inessent ipsi stellę plures, aut maiores, aut destrueretur motus ei⁹, aut tardaret. sed hoc diligentius manifestabitur in suo loco. Et hęc dubitatio est maxima dubitationum, quę accidunt in hac scientia: & non mihi determinata nisi cum grandi labore, & in tempore vitę meę nō modico. Ad secundam autem qōnē, qua ꝗritur, vt ꝙ, si posuerimus actionem infinitam in corpore, sequitur ꝙ motus sit non in tempore, & non sequitur, si posuerimus actionē infinitam esse potentię non in corpore, E sic respondentes dicimus ꝙ, si posuerimus actionem propriam esse corporis, sequitur ꝙ insit ei potentia infinita: si autem posuerimus alicui⁹ non corporis, tunc potentia illi⁹ nō potest dici finita, aut infinita. finitū .n. & infinitum solum de corporib⁹ dici possunt. & sic sola actio illi⁹ dicetur infinita. Si autem potentiā infinitā posueris in corpore, sequitur ꝙ motio eius sit non in tempore. qđ est impossibile. Si vero illam posueris non in corpore, tunc non dicet finitum, aut infinitum, eò, ꝙ nō est F in corpore. Non ergo sequitur ꝙ sit mouens non in tpe. cum in his non potest intelligi vna potentia maior alia, eò, ꝙ non sunt corporeę potentię. maius.n. & minus solius est quātitatis. Vnde, si dixerimus potentias esse in corporibus, tunc actio earum erit proportionalis, s. ꝙ proportio potentię motiuę ad potentiam motiuam est sicut proportio velocitatis motus ad velocitatem. Existentib⁹ autem non in corpore non est proportio: cum proportio solius est magnitudinis ad magnitudinem, vel co-

a Corp⁹ cœleste caret mā. Idē. 1. phy. 63. & 8 met. t. c. 4. & 12. & 12. met t. c. 10. & 1. cœ. cō. 20 & 92. & 1. 2. 3. c. de suba orb.

Obiectio

Vid c. 3. đ suba orb.

Pro hac mā vid 19 2. đ Cę. & 63. eiusdē ac 71. & 41 12. Met. & 3. c. đ sub sta. orbis

Solo 2. qb. Meliorē ī de solōnē qre. 13. c. đ suba orb.

Finitū, & ifinitū solū đ corpib⁹ dici pñt Idē 1. ph. t. c. 15. & 3 ph. 35. & 36.

In potentiis ī corpe is ñ pō: itelligi, ꝙ vna sit maior altera: nā maius & minus sunt soli⁹ ꝗtatis. vi đ hoc 35 7. phy.

G similiter poterimus intantum diminuere maiorē, ꝙ aget actionē aequalem minoris: & minorem: & hoc. s. in eodem tempore. Et ipse distulit illationem huius demōstrationis ad finem huius libri. Haec autem demonstratio multipliciter potest fieri, & formari. Potest. n. sic. Hic motor habet actionem infinitam: omne autem corpus, aut potentia ĩ corpore non habet infinitam actionē: hic ergo motor non est corpus. Aliter autem formatur sic. Si actio hęc, quae est infinita, est corporis, aut potentiae corporeae: & actio hęc non

Prim⁹ mod⁹ formādi rōnem Arist.

Secūdus

H est, nisi potentię infinitę talis: & omne corpus finitū: necesse est corporis finiti esse potentiam infinitam. D. destruetur consequens sic. Non autem corporis finiti est potētia infinita, & sequitur oppositum antecedentis, s. ꝙ actio haec non est corporis, neq; potentiae corporeae. Aris. autem perfecit hanc demonstrationē in fine huius libri. In propositione autem assumpta hic, qua dicitur ꝙ omnis corporis est potentia finita. dubitari potest, vtrum contineat corp⁹ coeleste, aut non. Si enim con-

Digressio Dubiū. 1.

I tinet corpus coeleste, tunc corporis coelestis erit potentia finita: cui⁹ autem est potentia finita, est corruptibile. Similiter dubitatur de propositione, qua vtitur in declaratiōe huius, ꝙ omnis corporis est potentia finita, qua scilicet dicitur ꝙ, si esset potentia infinita, cōtingeret ꝙ motus esset in instanti. Dicet. n. aliquis, vt quid Ari. dicit consequens esse, si potentia corporea habet actionem infinitam, ipsam agere non in tempore: & non est se sequens, si actio infinita sit potentiae non corporeę, ꝙ agat non in tempore. Prima qui

Dubiū. 2.

So.⁰ pri.

dem quęstio valde difficilis est, & multum scrupulosa. Et Alex. in quibusdam suis tractatibus rñdens di. corpus coeleste adeptum fuisse ęternitatem a suo motore, qui non est ĩ materia: secūdum hoc ergo erit aliquid, quod potest corrūpi, & tamen nunquam corrumpetur. & hęc Platonis est opinio, s. aliquid aeternum esse, quod potest corrumpi. Aris. autem in fine primi li. de Coe. & mundo probauit impossibile esse aeternum, cui insit potētia ad corruptionem. Ioannes autem Grammatic⁹ nenc sibi retinuit quaestionem contra Peripateticos in eo, ꝙ opinat̃ ꝙ mundus sit corruptibilis, & generabilis. Et hęc dubitatio ē fortior omnibus dubitationibus, quę possunt accidere his: maxime cum Aris. expresse dicit in secundo de Coelo, & mundo ꝙ Coeli est potentia finita: vbi reddit causam quare nō insunt Coelo stellę maiores his, quę insunt illi. si enim (dicit) hoc esset, fatigaret̃ Audiens autem Auic. verba hęc Aristo. qui iam audierat verba Alexan. opinatus est duplex esse necessariū, necessarium. s. ex altero contingēs, & possibile ex seipso, & necessarium ex se: necessarium quidem ex alio, vt Cęlum, necessarium vero ex se, vt motores Coeli. Nos autem dicim⁹ ꝙ ex vi verborum Ari. in hac demōstratione apparet ꝙ potentia ei⁹ passiua, s susceptiua motionis est * finita. sicut. n. actio infinita non est formae in corpore, sic passio ĩfinita nō est formę in corpore, s. cōposito ex materia, & forma. Omnis. n. formae est potentia finita, siue sit actiua, siue passiua, cum sit diuisibilis per diuisibilitatem corporis, & omne corpus sit finitū. Et, si posset esse ꝙ potē

K Alex. ad

1. coe. t. cō. 124.

Ioā. Grammat. q̃ quo & vi ĩ. 12. met. c. 41. 2. Cęl. t. c. 71.

L

Auicē. n̄ ? cō. 124. 2. de coelo.

M

Auerrois. idē 3. ca. de suba orb. * a. l. infinita.

cia

A tia in corpore, composito ex materia, & forma susciperet motionẽ in infinitum, tunc infinitum eẽt mai⁹ infinito. idẽ. n. corpus sensibile, quãto maius fuerit, tanto tempus, ĩ quo suscipit motionem a suo motore, erit maius. Si ergo aliquod corpus posuerim⁹ hmõi, s. ꝙ susciperet motionẽ infinitam, tunc quod mai⁹ est debet suscipere motionem longiori tempore, & sic infinitum susciperet infinitum, quod est imposse. Ex hoc ergo patet corpus a cœleste nõ cõponi ex materia & forma, & ipm esse simplex, & ꝙ forma ipsius nõ habet subsistere per ipsum, & ꝙ ipsa ẽ, B quæ mouet ipsum, & ꝙ in ipso non est forma materialis omnino. Dubitabit aliquis ex hoc, quod dictũ est in libro de Cœlo, & mundo ipsum, s. esse neq; graue, neq; leue, & ipm habere naturam, quæ est hmõi: qđ nos illic declarabimus: & silr declarabimus illic verbum Ari. quo dixit Cœlũ habere potentiam finitã. Dupliciter enim potentię motiuę pñt dici infinitæ, aut quia actio earum nunquam cessat, aut quia motio earum est tantę velocitatis, ꝙ non inuenit magis, s. ꝙ illud, quod ab his C mouetur, velocius mouetur oĩ mobili. Quòd aũt aliqua potẽtia sit infinitę motionis ſm hunc modũ imposse est, nisi motus posset fieri ĩ instanti, s. ꝙ aliqua potẽtia sit, quę infinitã facit velocitatẽ in ipsum, qđ mouetur. quãto. n. maior fuerit motor, tanto motio eius erit velocior. Motores igitur, siue materiales fuerint, siue non materiales ſm hunc modum conueniunt in hoc, ꝙ motio eorum sit finita. vnde corpora cœlestia excedunt se inuicem in velocitate, ꝗuis motores eorũ sint nõ in materia. Ergo ſm hunc modũ D dixit, Cœli potẽtiã esse finitam, & ꝙ, si inessent ipsi stellę plures, aut maiores, aut destrueretur motus ei⁹, aut tardaret. sed hoc diligentius manifestabitur in suo loco. Et hęc dubitatio est maxima dubitationum, quę accidunt in hac scientia: & non mihi determinata nisi cum grandi labore, & in tempore vitę meę nõ modico. Ad secundam autem qõnẽ, qua ꝗritur, vt ꝙ, si posuerimus actionem infinitam in corpore, sequitur ꝙ motus sit non in tempore, & non sequitur, si posuerimus actionẽ infinitam esse potentię non in corpore, E sic respondentes dicimus ꝙ, si posuerimus actionem propriam esse corporis, sequitur ꝙ insit ei potentia infinita: si autem posuerimus alicui⁹ non corporis, tunc potentia illi⁹ nõ potest dici finita, aut infinita. finitũ . n. & infinitum solum de corporib⁹ dici possunt. & sic sola actio illi⁹ diceretur infinita. Si autem potentiã infinitã posueris in corpore, sequitur ꝙ motio eius sit non in tempore. qđ est impossibile. Si vero illam posueris non in corpore, tunc non dicet finitum, aut infinitum, eõ, ꝙ nõ est F in corpore. Non ergo sequitur ꝙ sit mouens non in tpe. cum in his non potest intelligi vna potentia maior alia, eò, ꝙ non sunt corporeę potentię. maius. n. & minus solius est quãtitatis. Vnde, si dixerimus potentias esse in corporibus, tunc actio earum erit proportionalis, s. ꝙ proportio potentię motiuę ad potentiam motiuam est sicut proportio velocitatis motus ad velocitatem. Existentib⁹ autem non in corpore non est proportio: cum proportio solius est magnitudinis ad magnitudinem, vel co-

a Corp⁹ cœleste caret mã. Idẽ. 1. phy. 63. & 8 met. t. c. 4. & 12. & 12. met t. c. 10. & 1. cœ. cõ. 20 & 92. & 1. 2. 3. c. de suba orb.

Obiectio

Viđ c. 3. đ suba orb.

Pro hac mã viđ 19 2. đ Cę. & 63. eiusdẽ ac 71. & 41 12. Met. & 3. c. đ sub sta. orbis

Solo 2. qõ. Meliorẽ ĩ de solonẽ q̃re. 13. c. đ suba orb.

Finitũ, & ĩfinitũ solũ đ corpib⁹ dici pñt Idẽ 1. ph. t. c. 15. & 3 ph. 35. & 36.

In potentiis ĩcorpeis ñ põ: intelligi, ꝙ vna sit maior altera: nã maius & minus sunt soli⁹ q̃titatis. vi đ phoc 35 7. phy.

G similiter poterimus intantum diminuere maioré, φ aget actioné æqualem minoris: & minorem: & hoc. s. in eodem tempore. Et ipse distulit illationem huius demõstrationis ad finem huius libri.

Prim⁹ mod⁹ formãdi rõnem Arist.

Hæc autem demonstratio multipliciter potest fieri, & formari. Potest. n. sic. Hic motor habet actionem infinitam: omne autem corpus, aut potentia ĩ corpore non habet infinitam actioné: hic ergo motor non est corpus.

Secũdus

Aliter autem formatur sic. Si actio hęc, quæ est infinita, est corporis, aut potentiæ corporeæ: & actio hęc non H est, nisi potentię infinitę talis: & omne corpus finitũ: necesse est corporis finiti esse potentiam infinitam. D. destruetur consequens sic. Non autem corporis finiti est potẽtia infinita, & sequitur oppositum antecedentis, s. φ actio hæc non est corporis, neq; potentiæ corporeæ. Aris. autem perfecit hanc demonstrationé in fine huius libri.

Digressio Dubiũ. 1.

In propositione autem assumpta hic, qua dicitur φ omnis corporis est potentia finita. dubitari potest, vtrum contineat corp⁹ cœleste, aut non. Si enim continet corpus cœleste, tunc corporis I cœlestis erit potentia finita: cui⁹ autem est potentia finita, est corruptibile.

Dubiũ. 2.

Similiter dubitatur de propositione, qua vtitur in declaratiõe huius, φ omnis corporis est potentia finita, qua scilicet dicitur φ, si esset potentia infinita, cõtingeret φ motus esset in instanti. Dicet. n. aliquis, vt quid Ari. dicit consequens esse, si potentia corporea habet actionem infinitam, ipsam agere non in tempore: & non est se sequens, si actio infinita sit potentiæ non corporeę, φ agat non in tempore.

So.˚ pri.

Prima quidem quęstio valde difficilis est, & K multum scrupulosa.

Alex. d

Et Alex. in quibusdam suis tractatibus rñdens di. corpus cœleste adeptum fuisse ęternitatem a suo motore, qui non est ĩ materia: secũdum hoc ergo erit aliquid, quod potest corrũpi, & tamen nunquam corrumpetur. & hęc Platonis est opinio, s. aliquid æternum esse, quod potest corrumpi. Aris. autem in fine primi li. de Cœ. & mundo probauit impossibile esse æternum, cui insit potẽtia ad corruptionem.

1. cœ. t. cõ. 124.

Ioannes autem Grammatic⁹ nenc sibi retinuit quæstionem contra Peripateticos in eo, φ opinat φ mundus sit corruptibilis, & generabilis.

Ioã. Gramma. d quo ẽt vi ĩ. 12. met. c. 41. 2. Cęl. t. c. 71.

L Et hęc dubitatio ẽ fortior omnibus dubitationibus, quę possunt accidere his: maxime cum Aris. expresse dicit in secundo de Cœlo, & mundo φ Cœli est potentia finita: vbi reddit causam quare nõ insunt Cœlo stellę maiores his, quę insunt illi. si enim (dicit) hoc esset, fatigaret. Audiens autem Auic. verba hęc Aristo. qui iam audierat verba Alexan. opinatus est duplex esse necessariũ, necessarium. s. ex altero contingẽs, & possibile ex seipso, & necessarium M ex se: necessarium quidem ex alio, vt Cęlum, necessarium vero ex se, vt motores Cœli.

Auicẽ. in 7 cõ. 124. 2. de cœlo.

Nos autem dicim⁹ φ ex vi verborum Ari. in hac demõstratione apparet φ potentia ei⁹ passiua, s. susceptiua motionis est * finita. sicut. n. actio infinita non est formæ in corpore, sic passio ĩfinita nõ est formę in corpore, s. cõposito ex materia, & forma. Omnis. n. formæ est potentia finita, siue sit actiua, siue passiua, cum sit diuisibilis per diuisibilitatem corporis, & omne corpus sit finitũ. Et, si posset esse φ potẽ

Auerrois. Idẽ 3. ca. d suba orb.

* a. l. infinita.

tia

A tia in corpore, composito ex materia, & forma susciperet motionē in infinitum, tunc infinitum eēt mai⁹ infinito. idē. n. corpus sensibile, quā to maius fuerit, tanto tempus, ī quo suscipit motionem a suo motore, erit maius. Si ergo aliquod corpus posuerim⁹ hmōi, s. ꝙ susciperet motionē infinitam, tunc quod mai⁹ est debet suscipere motionem longiori tempore, & sic infinitum susciperet infinitum, quod est impossē. Ex hoc ergo patet corpus a cœleste nō cō poni ex materia & forma, & ipm esse simplex, & ꝙ forma ipsius nō habet subsistere per ipsum, & ꝙ ipsa ē,

a Corp⁹ cœleste caret mā. Idē. 1. phy. 63. &

B

8 met. t. c. 4. & 12. & 12. met t. c. 10. & 1. cœ. cō. 20 & 92. & 1. 2. 3. c. de suba orb. Obiectio

quæ mouet ipsum, & ꝙ in ipso non est forma materialis omnino. Dubitabit aliquis ex hoc, quod dictū est in libro de Cœlo, & mundo ipsum, s. esse neq, graue, neq; leue, & ipm habere naturam, quæ est hmōi: qđ nos illic declarabimus: & silr declarabimus illic verbum Ari. quo dixit Cœlū habere potentiam finitā. Dupliciter enim potentię motiuę pñt dici infinitæ, aut quia actio earum nunquam cessat, aut quia motio earum est tantę velocitatis, ꝙ non inuenit magis, s. ꝙ illud, quod ab his mouetur, velocius mouetur oī mobili. Quòd aūt aliqua potētia sit infinitę motionis ₰m hunc modū impossē est, nisi motus posset fieri ī instanti, s. ꝙ aliqua potētia sit, quę infinitā facit velocitatē in ipsum, qđ mouetur. quāto. n. maior fuerit motor, tanto motio eius erit velocior. Motores igitur, siue materiales fuerint, siue non materiales ₰m hunc modum conueniunt in hoc, ꝙ motio eorum sit finita. vnde corpora cœlestia excedunt se inuicem in velocitate, ꝗuis motores eorū sint nō

Viđ c. 3. đ suba orb.

C

Pro hac mā viđ 39 2. đ Cę. & 63. eiusdē ac 71. & 41 12. Met. & 3. c. đ sub sā. orbis

in materia. Ergo ₰m hunc modū dixit, Cœli potētiā esse finitam, & ꝗ, si inessent ipsi stellę plures, aut maiores, aut destrueretur motus ei⁹, aut tardaret. sed hoc diligentius manifestabitur in suo loco. Et hęc dubitatio est maxima dubitationum, quę accidunt in hac scientia: & non mihi determinata nisi cum grandi labore, & in tempore vitę meę nō modico. Ad secundam autem qōnē, qua ꝗritur, vt ꝙ, si posuerimus actionem infinitam in corpore, sequitur ꝙ motus sit non in tempore, & non sequitur, si posuerimus actionē infinitam esse potentię non in corpore, sic respondentes dicimus ꝙ, si posuerimus actionem propriam esse corporis, sequitur ꝙ insit ei potentia infinita: si autem posuerimus alicui⁹ non corporis, tunc potentia illi⁹ nō potest dici finita, aut infinita. finitū. n. & infinitum solum de corporib⁹ dici possunt. & sic sola actio illi⁹ diceretur infinita. Si autem potentiā infinitā posueris in corpore, sequitur ꝙ motio eius sit non in tempore. qđ est impossibile. Si vero illam posueris non in corpore, tunc non dicet finitum, aut infinitum, eò, ꝙ nō est in corpore. Non ergo sequitur ꝙ sit mouens non in tpe. cum in his non potest intelligi vna potentia maior alia, eò, ꝙ non sunt corporeę potentię. maius. n. & minus solius est quātitatis. Vnde, si dixerimus potentias esse in corporibus, tunc actio earum erit proportionalis, s. ꝙ proportio potentię motiuę ad potentiam motiuam est sicut proportio velocitatis motus ad velocitatem. Existentib⁹ autem non in corpore non est proportio: cum proportio solius est magnitudinis ad magnitudinem, vel

D

Solō 2. qō. Meliorē ī de solonē ꝗre. 13. c. đ suba orb.

E

Finitū, & īfinitū solū đ corpib⁹ dici pñt Idē 1. ph. t. c. 15. & 3 ph. 35. & 36.

F

In potentiis ī corpe is ñ pōt intelligi, ꝙ vna sit maior altera: nā maius & minus sunt soli⁹ ꝗtatis ī đ ph. oc 35 7. phy.

G eorum, quæ insunt magnitudini, eo quod insunt ei. & hæc manifesta sunt per se. Reuertamur ergo ad verba Aristotelis.

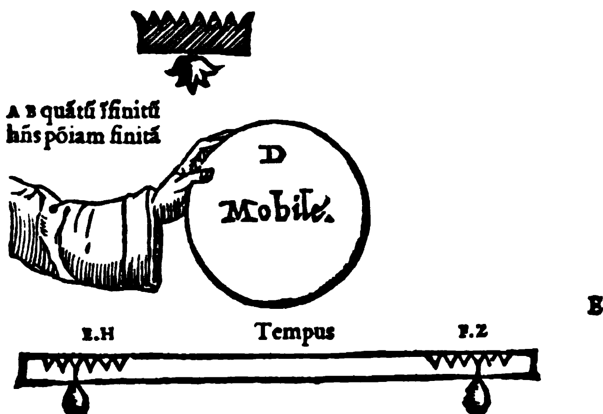
Neque igitur nec in infinito finitam. attamen contingit in minori magnitudine, maiorem potentiam esse: sed adhuc magis in maiori maiorem. Sit igitur id, in quo A B, infinitum. pars igitur B C habet potentiam aliquã quæ ĩ aliquo tempore mouit D, in tempore, scilicet in quo E F. Si igitur ipsius B C duplum ac
H cipiam, in dimidio mouebit tẽpore ipsius E F: sit enim hęc proportio: quare in F H mouebit. ergo sic accipiendo, semper ipsum A B nunquam transibo: tẽpore autem dato, semper minus accipiam: infinita ergo potẽtia erit: omnem enim finitam potentiam excedit. Omnis autem finitæ potentiæ necesse est finitum esse & tempus. si enim in quodam tanta, maior in minori quidem, sed determinato mouebit tempore, secundum conuer-
I sionem proportionis. Infinita autem omnis potentia est, vt & multitudo, & magnitudo, quæ excedit omnem finitam.

Neque infinitum habere virtutem finitam est possibile, licet in minori magnitudine potest inesse maior potentia: tamen, cum hoc fuerit, dignius erit quòd in maiori sit maior. Sit ergo A B infinitum. B C igitur est potentia, quæ mouet D in aliquo tempore. sit ergo illud tempus H Z. B C ergo duplicatum mouet in medietate temporis H Z. procedimus sic igitur, & sit illud tempus Z T. cum ergo sic processerimus semper, nũquam peruenientemus ad consumationem A B: de tempore vero posito semper accipiemus minus: sic igitur erit virtus infinita. Necesse est enim cuiuslibet potentiæ finitæ tempus etiam esse finitum. nam si hæc potentia mouet in hoc tempore, quæ maior est illa, mouet ĩ tempore minori illo: sed tamen illud tempus est determinatum, cuius processus est econuerso. Virtus autem est infinita eo modo, quo numerus. magnitudo vero, quæ excedit omne determinatum. K L M

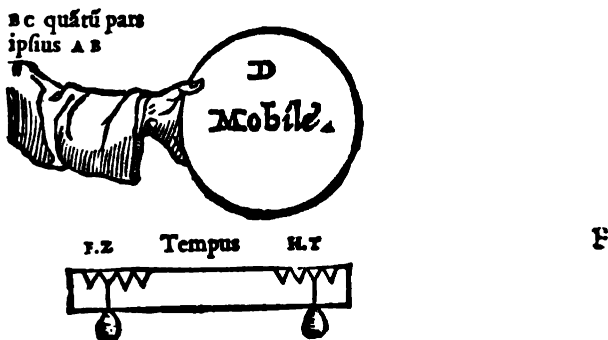
De-

A *Demonstratio, quod nullum quantum infinitum habet potentiam finitam.* D

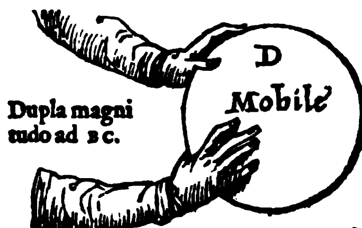
Tempus minimum, in quo quantum infinitum potẽtiæ finitæ mouet D.

B B

C F

G Cum declarauit quod in magnitudine finita impossibile est esse potentiam infinitam, vult nunc econuerso dicere, scilicet quod in magnitudine infinita non potest esse potentia finita, dicendo: Neque infinitum habere, &c. i. & sicut in magnitudine finita non potest esse potentia infinita, ita etiam econuerso in magnitudine infinita non potest esse potentia finita, sed finitum finito, & infinitum infinito. Sed, quia in hoc ducit ambiguitatem hoc, quod in corpore maiori inuenitur potentia minor, & in minori maior, dixit: licet in minori, &c. hoc enim facit dubitare aliquem, cum posset dicere, cum in maiori corpore inuenimus minorem potentiam, quid igitur prohibet in infinito, eo, quod est maius minori, inesse potentiam eam, quae inest finito, eo, quod est minus. sed hoc non potest stare, quia, cum continue duplicauerimus maius corpus, cuius potentia est minor, perueniemus ad corpus, cuius virtus est maior minoris corporis. &, quia infinitum semper potest duplicari, ideo potentia eius debet esse maior potentia cuiuslibet corporis: immo non est aliqua comparatio inter illas, & potentias infinitorum corporum. vnde dixit quasi soluens: tamen cum hoc fuerit, &c. D. litteris exemplificat, posito quod corpus infinitum habet potentiam finitam, similiter minori corpori inesse maiorem potentiam, eiusdem videlicet speciei, & dixit. Sit ergo A B infinitum, &c. i. sit ergo magnitudo infinita A B, & de infinito A B sumemus aliquam partem, vt B C, ponendo quod in hac parte est potentia, quae mouet illud mobile, quod mouet infinitum corpus in aliquo tempore, & illud mobile, quod scilicet mouetur ab infinito corpore, & idem a parte illius sit D. D. dixit: sit ergo illud tempus H Z. & vult quidem dicere, quia manifestum est quod B C quod est pars A B, mouet in minori parte temporis eo, in quo totum A B mouet, D, cum potentia A B, sit maior potentia B C. Postea dixit: B C ergo duplicatum, &c. quia iam probatum est quod maior motor idem mouet mobile in minori tempore, & quod temporis ad tempus proportio est sicut motoris ad mobile. Post hoc dixit: cum ergo sic processerimus &c. i. &, cum hoc modo processerimus in duplicatione illius partis, scilicet quod duplum duplicetur, & hoc duplum sic duplicetur, constat quod necesse est peruenire ad magnitudinem aliquam, quae moueat D in tempore minori eo, in quo mouetur A magnitudine illa infinita, cuius potentia est finita. Ponatur igitur nos peruenire ad illam magnitudinem, cum infinita magnitudo non consumatur per suas duplicandas partes, tempus vero diminuitur semper parte duplicata, & illud tempus sit H Z. Et hoc voluit dicere his verbis: cum ergo sic processerimus, &c. i. duplicatio quidem per B C debet esse aliqua pars A B, quia numquam per duplicationem partis B perueniemus ad A B consumendum, cum sit infinitum. D. d. de tempore vero posito, &c. i. &, cum talis duplicatio semper sit possibilis, & impossibile est ad tempus peruenire minus illo posito, in quo A B mouet D per aliquod spacium, scilicet magnitudo infinita, cuius virtus est finita. Post dixit: sic igitur erit virtus infinita, &c. i. ex quo sequitur quod in infinito corpore sit potentia infinita: quod est contra positum. D. d. Necesse est enim &c. i. haec quidem virtus est infinita: quia tempus, in quo mouet, semper minoratur in infinitum: tempus vero potentiae finitae est finitum, cum moueat tempore, in quo minor non potest mouere. Et hoc intendebat, cum dixit: nam si haec potentia, &c. i. & hoc necesse est. nam, si aliqua potentia mouet aliquid in aliquo tempore, potentia, quae est maior illa, mouebit in minori tempore

Margin letters and notes: 80 (beside G); H; I; K — Proportio temporis ad tempus est sicut proportio motoris ad mobile idem 7. ph. 35. & 36.; L; M

A tpe illud idē: sed, qa excessus est determinat⁹, necesse ē puenire ad tps determinatū in paruitate, i. q̄ i minori illo aliqd nō pōt mouere. Et itēdit p hoc, qd d. ecōuerso, q̄ si maior magnitudo fuerit dupla minoris, erit tps motiōis illius huius medietas, cū cōicāt qdē reuersim, sed ē ecōuerso. Post d. Virtus aūt est infinita eo mō, quo numerus. i. potēt ia aūt, q̄ in hoc corpe infinito posito, s. q̄ est infinitū, erit infinita, qa crescit p cremētū corporis: cū aūt crementū corporis est infinitū, cōstat q̄ & virtus ēt in infinitū est: quare

B virtus ē infinita. D. magnitudo vero, &c. hęc vero magnitudo ē infinita, cū habeat infiniti diffinitionē. ē n. maior oī magnitudie termiata.

Est aūt & sic demrare hoc. accipiemus. n. quandā potētiam, eandē genere ei, q̄ est in infinita magnitudine, in magnitudine finita existētē, q̄ mensurabit eā, quę in infinita est, finitam potētiam. Quod igitur non infinitam contingit esse potētiam in finita magnitudine, neq; finitam in īfinita ex his palam est.

Hoc quidē aliter pōt declarari

C *sic, ponendo quòd aliqua potentia eiusdē generis illius potētia, q̄ est ī magnitudine infinita, sit in potētia finita. sic ergo erit potentia in quātitate potētia finita in īfinito. Quoniā aūt īpossibile ē potētiā infinitā in finita esse magnitudine, aut potentiā finitam esse in infinita magnitudine manifestum est.*

81 Dicit & hoc idē possumus ōndere alia via. cū. n. posuerimus infinitū corpus, in quo sit virtus † infinita, posse erit ponere virtutē eiusdem gn̄eris cū illa pria virtute, et ei ęqualē in magnitudine finita: & sic potētia, q̄ est in corpore finito, erit ęqualis potētię, q̄ est i corpore īfinito. qd est impossle, virtus. n. eiusdē generis, q̄ corpori iest maiori, maior existit, quāto magis q̄ est in īfinito corpore erit maior illa, q̄ ē i finito. Et, cū ōndit hęc duo, fecit de eis mētionē, & d. Qm̄ aūt impossle est, &c. & hæc cōuersio nō facit ad ꝓpositū declarādū, sed tn̄ ostēdit illud, vt ex eo acquiratur, qm̄ est causa propinqua. D

† a. l. finita

De ijs aūt, q̄ feruntur, bene se habet dubitare quandā dubitationē primū. Si. n. oē, qd mouetur, mouet ab aliquo, q̄cūq; nō ipsa seipsa mouent, qūo mouēt aliqua cōtinue, nō tāgēte eo, qd mouit, vt proiecta. Si aūt simul mouet & aliud qd, is q mouit, vt aerē, qui, cū mouet, mouet, simr impossle est primo nō tāgēte, neq; mouēte moueri, sed simul oīa & moueri, & qescere, cū id, qd primū mouet, cessauerit. & si facit, queadmodū lapis, veluti si mouet id, qd mouit. Necesse aūt est hoc qdē dicere, q̄ primū mouēs facit, vt possit mouere aut aer hic, aut aqua, aut aliud qd hmōi, qd aptū natura est mouere, & moueri, sed nō simul cessat mouere, & moueri, sed moueri qdem simul, cū mouens cessauerit moueri, mouēs āt adhuc ē. quapp mouet quid alīj cōtiguū. et i hoc eadē rō est. Cessat aūt, cū i ipso cōtiguo minor fuerit virtus, q̄ vt moueat. E F

eādē

G tādē aūt cessat, cū nō ampli⁹ fecerit prius mouēs, sed motū patiēs solū. hęc aūt necesse ē simul cessare, hoc quidē mouere, hoc āt moueri, & totā motionē. Hic igit̃ ĩ ĩs, q̄ pñt aliqñ qdē moueri, aliqñ aūt qescere, fit mot⁹, & nō cōtinuus, sed vr̃. aut.n. existētiū cōsequēter est, aut se tangētiū: nō.n. vnū mouēs ē, sed cōtigua adinuicē sunt. Quapp et ĩ aere, & ĩ aqua fit hmōi motus, quē dicunt qdē circūobsistētiā eē. Impoſſe aūt ē aliter dubitata

H soluere, nisi dicto mō. Circūobsistētia aūt sil' oīa moueri facit, & mouere: quare et cessant: nūc āt vr̃ vnū aliqd cōtinue moueri: ab aliquo igit̃: nō.n. ab eodē.

De his aūt, q̄ localiter mouentur, bonū est prius inducere quādā dubitationē. Nā si oē, quod mouetur, ab aliquo mouetur, s. dū illud à se nō mouetur, quō q̄dā continue mouētur sine eo, quòd cōtingāt motorē, v.g. quod proyicitur, aut quod sagittatur. Et, si motor moueat cū

I *hoc ēt aliud, vt aerē, et, cū mouetur hoc, mouet, tamē ĩpoßibile est ipsū moueri, nisi primū tāgat, aut moueatur: imo necesse ē simul oīa moueri, et simul quiescere, cū primus motor quieuerit. similiter est et, si etiā facit, sicut facit lapis, s. magnetes, v.g. quoniā illud, quod mouet lapis, quod ē ferrū, mouet, i. attrahit ferrū, à quo mouetur, & sic mouet. Hoc autē debet concedi de neceßitate, s. quod primus motor ē, qui hoc facit.* K *v.g. qui mouet aerē, cū fuerit hmōi, aut aquā, aut aliud, quod innatū est mouere, & moueri, sed nō debet insimul quiescere ab hoc, quòd moueat, et moueatur, immo cessat ab hoc moueri, quòd moueatur, cesśāte eius motore à mouere, et ad hæc remanet mouendo. vnde vnū mouet aliud sibi succedēs. et procedit istud aliud ēt hoc eodē processu. Motus aūt illius quiescit, cū virtus mouēdi diminuitur in succeßiōe paulatim.* L *et vltīo cessat, quādo motor penultimus peruenerit ad hoc, quòd nihil agat, sed solūmō mouetur. hoc aūt necessario fuit simul, s. motorē quiescere à mouere, et motū à moueri, & ipse motus oīno. Hic quidē motus, est motus, qui fit in eis, q̄ possunt aliquādo moueri, aliquādo quiescere, et nō cōtinuus, sed videtur. motor.n. nō ē vnus, sed sunt q̄ succedunt sibi inuicē.* M *Vnde talis motus nō fit, nisi ĩ aere, aut ĩ aqua, qui à quibusdā attribuitur, et successioni, et ab ea denominatur. Sed p̄dicta q̄ones aliter, quā narrauimus, nō possunt solui. Succeßio aūt facit omnia ea mouere, & moueri: vnde oportet quòd quiescant: sed nos videmus vnum idem continue moueri: quare necesse est ipsum moueri ab aliquo: mouetur enim ab vno eodem.*

A Hęc qđ, vt d. auctor est. Si oē, qđ 82 mouet, mouet ab aliquo motore, q̄re q̄dā mobilia mouēt, cū motor illorū sit ĩquiete. ex hoc. n. seq̄t alterū triū: aut ꝙ aliqd moueat sine motore, aut ꝙ motor, cū sit corpus, moueat aliquid absq; eo, ꝙ moueatur, & sine eo, ꝙ tangat illud, qđ mouetur, aut dicatur ꝙ primus motor ꝑt mouere, non continue. Quę aūt inducunt hāc q̄onē sunt illa, quę proijciuntur, aut sagittantur. videmus .n. lapidē proiectum moueri, cum manus, quę mouerit, iam quiescit: silr̄ de sagitta à chorda. Hanc quidem B q̄onē opponit illis propōnibus q̄bus vsus est in ꝑdicta declaratione, s. oē motū habere motorē, & ipsum nō mouere, nisi cū moueatur, cum sit corpus, & super hoc fundabit prius hoc, qđ voluit declarare, s. ꝙ iste motor nō est corpus. &, quia ēt contradicit huic, qđ ostēsum est: q̄ñ primus motor cōtinue mouet. & iō d. q̄ūo q̄dā continue moueantur, &c. Post d. Et, si motor mouet ēt hoc aliud, vt aerē, &, cū hoc moueatur, mouet. i. &, si aliquis dixerit ꝙ huius cā est, ꝙ motor in hm̄oi mouet cū illo, qđ mouetur ab illo, C aliud, qđ mouet illud motum, q̄ñ primus motor cessat. v. g. q̄ñ manꝰ mouet lapidem, mouet cū illo aerē. quare accidit ꝙ, cum manus ēt nō mouet lapidē, statim succedit ei aer in mouendo lapidē: deinde mouet ēt eodem motu aliū aerē cum lapide: vnde accidit ꝙ secūdus aer mouet lapidē primo quiescente. motus ergo lapidis vr̄ quasi cōtinuus, cū fiat successiue à pluribus: successio quidē nō cessat, quousq; motus cesset. Post hoc d. tn̄ impossibile est ipsum moueri, nisi primū tangat, aut moueat: imo necesse ē, &c. i. s; hm̄oi D solo nihil aliud est q̄ mutare quæstionē de lapide ad aerē, aut aquā, & vr̄ ad illud, qđ, cum primo moto mouetur à primo motore. Quęrendum est. n. ēt de aere, quare post quietem manus remanet aerē mouere lapidem, cum non moueat lapidem, nisi moueatur, nec moueatur, nisi manus moueat. oportet igitur omnia omniuo quiescere, quādo primus motor quiescit, & moueri, cum ipse moueat. Et hoc voluit, cum d. immo necesse est simul omnia moueri, & simul quiescere, cū primus motor quieuerit, i. aer aut E chorda, aut his similia. Post d. similiter est & si etiā facit, sicut facit lapis, s. magnetes, &c. i. similiter remanet q̄ō. manus. n. non mouet illud proiectū, nisi mouēdo prius aerem: vt dicamus ꝙ lapis magnetis attrahet ferrū, qđ ponitur vltra primum ferrum, mediante attractione eius ad primū ferrū. D. d. hoc aūt debet concedi de necessitate, s. ꝙ primus motor est, qui hoc facit. i. sed oportet nos concedere de hm̄oi mobilibus primum motorem eē causam motus eorum oīum de primo ad vltimum. Quod autē est considerandum, F est, q̄ūo sit causa eorum motus. hoc quidem, vt d. auctor, concedendum est, cum huius mobilium motus sequatur in velocitate, & tarditate potentiam primi motoris, & eius debilitatem, ex quo possumus scire primum motorem eē causam huius motus de initio ad finem. D. innuit modum, quo hm̄oi motus pōt fieri exemplificando, & d. v. g. qui mouet aerem, cū fuerit hm̄oi, aut aquam, aut aliud, &c. i. v. gra. ꝙ primus motor, vt dicas, manus mouet

G uet aerẽ, aut aquã, & vĩr mediũ, qđ innatũ ẽ mouere, & moueri. Post dicit: cum fuerit huiusmodi. i. cũ fuerit eo modo, quo est mediũ, s. quia exigitur ad hoc, ꝙ simplicia corpora moueant̃ ĩ illo. ońsum ẽ. n. qñ nisi mediũ eẽt, nunꝗ lapis, neq; aliqđ simpliciũ corporũ moueret̃, neq; naturaliter, neq; fm violẽtiã. hoc autẽ pfecte declarabit̃ ĩ. iij. de Cœ. & mũdo. D. d. sed ñ dẽt sil̃ qescere ab hoc, ꝙ mouet, & moueat̃. i. sed de motu horũ simpliciũ partiũ ecõuerso est ei, qđ ẽ de rebus mobilib⁹, terminatã figurã hñtib⁹ in ptibus: i. simpliciũ corporũ passibiliũ nõ opȝ vt sil̃

H cesset idẽ à mouere, & à moueri: sicut accidit hic in ptib⁹ corporũ, terminatã figurã hñtiũ, & ĩ corporib⁹ cõtrariis, q̃ sibi adhęrẽt ĩuicẽ, s. hñtib⁹ figurã. Post d. ĩmo cessat ab hoc, ꝙ moueat̃, cessãte ei⁹ motore à mouere. & ad hæc remanet mouẽdo. i. sine eo, ꝙ moueat̃. Et hoc, qđ autor dicit, manifeste vr̃ sensu ĩ motu aq̃ à lapide ꝓiecto in illã. Videmus. n. ptẽ, q̃ seq̃t̃ lapidẽ, moueri vndiq;. D. trãsfert̃ motus ab illa parte ad partẽ cõsequẽtẽ: D. de illa ad aliã, quousq; cesset. Partes vero aq̃ nõ sil̃ mouent̃, sicut sil̃ mouent̃ ptes figurati

I corporis. & hoc patet ĩ circulis, q in aqua fiũt, qñ lapides cadũt in ea. Si igit̃ hui⁹ mot⁹ eẽt similis motui ĩ rebus mobilib⁹ terminabilibus, oporteret oẽs ptes aeris, & aq̃ sil̃ moueri de primo vsq; ad vltimũ, & expelli in oĩb⁹ ptib⁹ mũdi intãtũ, ꝙ ĩ totũ fieret inũdatio, aut corpus intraret corpus. qđ ẽ impoẽ. Sed hęc corpora ab extrĩsecis recipiũt dẽsitatẽ, & raritatẽ, & recipiẽdo dẽsitatẽ quasi recipiũt aliquã penetrationẽ in suis partib⁹. Nã, si nõ reciperet penetra-

Sine medio ĩpoẽ aliqđ simplex corp⁹ moueri nãliter, vł violenter. Idẽ 4. ph. 71. & 3. cœ. 28. & 4. cœ. 22.

Digressio de motu ꝓiectorũ.

tionẽ, aliquã, oporteret ẽt ꝙ motus K eorũ oĩno sil̃ eẽt, ita, ꝙ vltim⁹ terminus mũdi expelleret̃ ẽt. &, si istę ptes pfecte penetrarẽt se ĩuicẽ, tũc ñ moueretur de aqua, nisi quãtũ possidet corp⁹, qđ cecidit ĩ illa. Est igit̃ quasi mediũ ĩter eẽ spirituale, & corporale. fm ergo naturã spirit⁹ accidit in ptib⁹ aliqua penetratio: vñ vidim⁹ diuersos mot⁹ nõ ĩpediri à semuicẽ ĩ aqua: fm vero corporeitatẽ expellũt se ĩuicẽ, ita, ꝙ ex eis duob⁹ existimat̃ ꝙ aer mot⁹ in eis ẽ, q trãsfert̃ p se, & lapis proiectus de necessitate trãsfert̃ p trãslationẽ illi⁹ ptis, q̃ defert motũ, & cessat illa cessante. Illa L qđẽ ps nõ ẽ eadẽ, nec ille mot⁹ ẽt fit sil̃ ĩ plurib⁹ ptib⁹: sed fit quasi successiue, & fm trãslationẽ de vna pte ĩ aliã: vt accidit eis, in quibus calor trãsfert̃ de vna pte ĩ aliã. Et vĩr motus sagittę in aerẽ similis ẽ multum motui nauis in vnda, q̃ portat eã: q existimat̃ eẽ vn⁹, cũ sit mot⁹ successiuus p vndationẽ, q̃ fit ĩ aqua: & talis vndatio fit ĩ aere. Manifestũ ẽ ergo, ꝙ cã huius, ꝙ istę ptes nõ oẽs sil̃ mouẽt̃, ẽ penetratio, q̃ accidit eis ĩuicẽ: fm. n. hũc modũ assimilat̃ ei, q mouet̃ ab initio spatij vsq; ad finẽ, qđ mouet̃ p se. Aqua. n. & aer talem M hñt naturã, ꝙ, cũ accipiũt pricipiũ mouẽdi ab alio, mouent̃ p se: fm vero ꝙ illa penetratio nõ ẽ vera, cũ sit illic expulsatio, accidit ꝙ mot⁹ expellẽtis, & expulsi sunt sil̃. Cã ãt huius oĩno ẽ, qa hęc corpa carẽt figura, & termino, & multũ vicinant̃ in natura naturę materiei. Sic igit̃ dẽt ĩtelligi mot⁹ horũ simpliciũ humidorũ. Et qñ differũt ĩ hoc à siccis, & hñtib⁹ terminũ, & figurã post d. vñ vnũ mouet aliud sibi succedens, &c. i. &, qa mot⁹ ptiũ horũ corporũ

Aer, & aq̃ taleȝ hñt nãȝ, ꝙ, cũ accipiunt principiũ mouendi ab alio mouent̃ p se. Cõsiste. infr. c. 85. & 4. cœ. c. 39.

nõ

A nõ fiũt sil̃,qñ mouẽt se inuicẽ,accidit ꝙ mot' ĩ eis fit tali mõ, ꝙ succedãt sibi inuicẽ,& sequanť se inuicẽ, & nõ mouenť sil̃.D.d.Motus aũt illi' qescit,cũ virtus mouẽdi diminuiť,&c. i. motus aũt istarũ partiũ iõ qescit, quia virt' motiua ñ cessat diminui, & deprimi in illis ꝑtibus, ꝗ mouẽt se inuicẽ successiue, adeo, ꝙ in vltĩa parte nõ remanet mouere, sed solũ modo moueri. ſm.n.ꝙ intrat aliđ, nõ habet nisi virtutẽ, qua moueať tm̃,ſm vero ꝙ intrat,mouet. quare nõ sequiť ꝙ mouere,& moueri incipiat sil̃,nec ẽt ꝙ oẽ,qđ moueť ex eis,

B moueat.nã, si hoc esset, oĩno totus mũd' expelleret. Et iõ d.& vltĩo cessat, qñ motor penultimus puenerit ad hoc,ꝙ nihil agat.i.& illę ꝑtes cessant à motu,qñ illud,qđ moueť, qđ sequiť ꝑs quiescẽs, nõ põt mouere, neq; agere,sed solũmõ moueť. hæc .n.virtus nõ cessat diminui ĩ ꝑtib', ꝗ mouẽť, adeo,ꝙ cesset. Et tu debes scire,qm̃ hęc expõ nr̃a nõ intelligitur ex expõne Themist. ĩ hoc loco. vñ vť nobis ꝙ ẽt nos nõ ĩtelleximꝰ ꝑfecte hũc locũ, nisi apđ laborẽ nostrũ circa expõnẽ huius libri. Et,cũ narrauit modũ, ſm quẽ mouẽt se

C inuicẽ hmõi mobilia, ꝗ nõ actu sunt distincta,nec sunt ꝑtes i ei terminatę, & figuratę,incœpit ẽt narrare qualiter sit de mobilibus,ꝗ figurã habẽt, & terminũ. Et d. hoc aũt necessario sunt sil̃, s.motorẽ quiescere à mouere,& rẽ motã à moueri : & ipse motus oĩno.i.ꝙ nõ accidit ĩ corporib' humidis carẽtib' figuris.huius aũt cãm iã ꝑdixim'.Post hoc d. Hic qdẽ mot' est talis mot',qui fit ĩ eis,ꝗ pñt aliqñ moueri,aliqñ quiescere.i. talis motus nunq̃ ꝑt fieri ĩ corpore cœlesti.hoc.n.corp' sp moueri inatũ ẽ,hæc vero aliqñ mouenť, aliqñ quiescũt.Post hoc d. & ñ ẽ cõtinu', sed vr̃.i.& iste mot',s.lapidis ĩ aere, siue ĩ aqua,nõ ẽ vere cõtinu', cũ tñ sensui videať cõtinu'. D.dedit cã3, quare caret cõtinuatiõe.&d.motor .n.nõ ẽ vn',sed sunt aliqua,ꝗ succedũt sibi inuicẽ.i.huius aũt cã ẽ, qm̃ mot' cõtinuus nõ põt eẽ, nisi vnius motoris,& vni' moti.in his aũt motor nõ ẽ vnus,sed plura, ꝗ succedũt sibi ĩuicẽ tali mõ,ꝙ vn' mouet post aliũ successiue vnã rẽ motã. Et, qa talis successio ẽ propria eis, ꝗ mouẽ tur ĩ corporib' humidis simplicib', d Vñ talis motus nõ fit nisi in aere, aut ĩ aqua. D.d.qui quibusdã attribuiť successioni,& ab ea denominatur.i. & iste mot' ẽ, qui à quibusdã hoĩbus attribuiť successiõi.i.dicunt successionẽ eẽ cãm illius, s.successio nẽ partiũ aeris expulsi in loco,cum pr̃ia ꝑs aeris,ꝗ expelliť à proijciẽte, expellat partẽ aeris succedẽtẽ,& suc cedit ei ĩ illo loco, & sic scđa tertiã, & tertia quartã, & vnaquæq; cedit ꝓcedẽti. & ꝑp hoc appellant hmõi motũ successiuũ opinãtes successio nẽ esse cãm motus illius,qđ ꝓijciť ĩ aere,aut in aqua. Et post hoc d. Sed ꝑdictę qõnes aliter, q̃ ꝓnarrauim', nõ pñt solui.i.sed illa qõ,quã ꝑdixi mus de motu,nõ soluiť dicẽdo successionẽ eẽ cãm hmõi mot', & vr̃, nec alio mõ, q̃ ꝑdixim'. Post dedit cãm, quare nõ ꝑt solui ꝑ successionẽ,& d. Successio ãt facit ea oĩa mo uere, & moueri : vñ opꝫ ꝙ quiescãt i.succe[illegible] .n. videnť mouere se inuicẽ,& moueri sil' : quapp debẽt ĩsimul quiescere. qđ nõ accidit ĩ ꝑtibus aeris successiuis. D.d sed nos videm' vnũ idẽ cõtinue moueri:quare necesse est ipsum moueri ab aliquo.

D ꝑ moueri innatũ ẽ. Idẽ 9 me. t.c. 17.

E Viđ.c. 68 q̃rũ.ph.et 56. Opio Platonis.

F

Corp' cœ leste sem-

G quo.i.sed iã probatũ est aliquid eẽ, qđ continue mouetur: quare oportet ꝙ moueatur ab vno motore. ex prędictis.n.patet,qm̃ eius,qđ à pluribus mouet̃,mot⁹ nõ est cõtinuus. Et ex hoc declaratur oĩno ꝙ stellarũ motus nõ est ĩ medio,nã, si eẽt, nõ eẽt cõtinuus. post d.mouetur.n. ab vno eodẽ.i.nõ.n.mouet̃, nisi ab vno eodẽ,s.cuius mot⁹ est cõtinuus.

Mot⁹ ei⁹, qđ à pluri b⁹ mouet̃ ñ est cõtinu⁹. Idẽ su.t.c.49.

Qm̃ aũt in ijs, q̃ sunt, necesse est sp motũ eẽ continuũ:hic aũt vnus ẽ:necesse aũt ẽ vnũ & magnitudinis alicui⁹ eẽ: (nõ.n.mo H uet̃ qđ magnitudine caret:) & vnius,& ab vno:nõ.n. eẽt cõtinuus,sed cõtigu⁹ alter alteri, et diuisus:mouẽs igit̃,si vnũ ẽ,aut subiẽs motũ mouet,aut ĩmobile existẽs. Si igit̃ motũ subiens, cõsequi oportebit, & mutari ipsum,simul ãt moueri ab aliquo: q̃re stabit,& pueniet ad id,qđ ẽ moueri ab ĩmobili. hoc.n.ñ necesse est sil̃ mutari,sed sp poterit aliqd mouere. nã fine labore est sic mouere. Et regularis hic motus,aut sol⁹, aut maxĩe.ñ.n.hẽt I mutationem vllã id,qđ mouet. opꝫ aũt id,qđ mouet̃ ab illo, nõ hr̃e mutationẽ,vt sil̃is sit mot⁹.

Et, quia necesse est vt sẽper in eis,q̃ sunt,sit motus cõtinuus.cõtinua aũt sunt vnita:et oportet etiã quòd sit alicuius magnitudinis: quod.n.nõ hẽt magnitudinẽ,nõ mouetur:et quòd sit vnius,et in vno: nã,si eẽt alter.nõ eẽt cõtinuus,sed successiuus, & diuisibilis: motor aũt,cũ sit vnus,aut mouet,& mouetur,aut nõ mouetur. Et,siquidẽ K *mouetur,sequitur ipsum transmutari propter ipsum trãsmutari ab aliquo,necesse est quòd hoc cesset, & perueniat ad aliquid,quod moueat absq; eo,quòd moueatur.quod .n.est tale,nõ transmutatur cũ eo, quod transmutat,sed põt semper mouere, cum in tali mõ mouendi nõ est fatigatio.Et talis motus solus est æqualis, et ẽ dignior in hoc cæteris motibus.motor.n.nullũ habet modũ trãsmutatiõis.et oportet* L *quòd,neq; quod mouetur prope hoc ab hoc habeat transmutationem, vt motus sit consimilis.*

Dicit & sicut patet de motu con- 83 tinuo, qm̃ debet eẽ vnius motoris, sic patet de illo, qm̃ debet eẽ vnius moti. & q.d.&, quia manifestũ est motũ esse cõtinuũ: motus aũt nõ est,nisi corporis,qm̃ qđ nõ est corpus ñ mouet̃; vt in Sexto declaratũ ẽ,& huius corporis,si est motus cõtinuus, necesse ẽ ipsum esse vnũ, sicut oportuit hoc in motore: ex quo M sequit̃ ꝙ motus continuus sit vnius moti,& vni⁹ motoris.nã, si hoc nõ eẽt,nõ eẽt cõtinuus, sed successiuus & multus. & hoc voluit ĩtelligi per hoc nomen diuisibilis. D.d.Motor aũt,cũ sit vnus,&c.i.&,cũ sit manifestum,qm̃ motus continuus debet esse vnius moti, & vnius motoris: motor aũt cum sit vnus,necesse est ꝙ sit primus: &,cum sit primus,impossibile est ipsum moueri, neq; p se, neq; per accidens: & patet qm̃ motus, qui fit à motore tali,est cõtinuus,& motus,qui inest rei motę, est

Qđ nõ est corp⁹, nõ mouetur. idẽ. Sexto ph. 32.

A est vere continuus. Post. d. qd. n. est tale, non transmutatur cum eo, qd transmutat. i. & hmôi motor, s. in quo nõ est transmutatio aliqua, nõ transmutatur per accñs ex illo, qd ab ipso transmutatur, vt accidit primo motori in animalibus, a iste. n. transmutat per trãsmutationẽ subiecti in loco, s. aïa aïalis, q̃ mouet ipsum, & ẽt mutat se ab eo, qd mouet illam ſm finem. D. d. sed põt semper mouere, &c. i. & quia iste motor nõ mouet, cum mouet, ideo nõ accidit ei fatigatio in sua motiõe. qd nõ accidit motoribus, qui cum mouẽt, mouent. cã. n. fatigationis nihil aliud est, q̃ hoc, φ motor mouetur, qñ mouet: hoc quidẽ prouenit, qa est ĩ materia. Post d. Et talis motus solis est æqualis, s. dignior cæteris motibus, &c. i. & iste motus est dignior aliis motibus ęqualitate hac, videlicet tõne. quia inęqualitas nõ accidit, nisi pp hoc, φ motori accidit quidam modus trãsmutatiõis, quare aliqñ vigoratur, aliqñ debilitat: sed iste motus oĩno caret trãsmutatiõe: ergo motus eius ẽ ęqualis simplr. Post d. & oportet φ neq; qd mouet, ppe hoc ab hoc habeat transmutationẽ, vt motus sit consimilis. i. &, quia iste motus est continuus ęqualis, oportet φ illud, quod mouet hoc motu, nullo mõ transmutetur, vt motus eius sit æqualis, & cõsimilis. cũ. n. illud, qd mouet, transmutat aliquo mõ transmutationis ab illo, à quo mouet, accidit ei ẽt inęqualitas motus. Vnde videmus Arist. opinari φ corpus cœleste non põt ex se, ſm suã naturã recipere transmutationẽ, & φ cã eius est, quia nõ componitur ex materia, & forma, & φ est necessariũ ex se, non ex alio, vt Auic. dixit verũ tñ necessitas est in ipso in mõ recipiendi, in motore vero in modo agendi.

a Aïa aïalis mouet localr ad motũ aïalis.

B

Cã fatigatiõis ĩ motoribus, q mouent, qñ mouẽt ẽ qa sũt ĩ mã. Vide idẽ. 8. ph. t. c. 78. &. 79. & 2. cœ. 3. & 71. & l. 2. ca. de substãtia orb.

C

Corp' cœleste ſm Arist. ñ põt ex se, ſm suã nãm recipere trãsmuta-

D

Necesse est aũt aut in medio aut in circulo esse, hęc. n. principia sunt: sed celerrime mouentur quæ proxima sunt mouẽti: huiusmodi aũt est ipsius totius * mot': illic ergo ipsum mouẽs.

Igitur necesse est, aut quòd sit in medio, aut in circũferentia, hæc .n. sunt duo prĩcipia: sed illud, quod magis appropinquat motori, ẽ velocius in motu: & sic est de motu totius: motor ergo est illic.

E

84 Quia iste motor, de quo iã declaratum est ipsum esse, nõ est in materia, nõ restat dicere, nisi ipsum eẽ in illis locis, in quibus effectus eius apparet, & maxime in loco, in quo motio ei' ęqualiter partit p omnes partes illius, qd mouet ab illo. Et, quia nõ est hic, nisi mediũ, aut circũferẽtia: actio aũt ei' magis apparet in circũferentia, & ẽt motio eius magis est illic ęqualis, q̃ motio eius in alio circulo: iõ attribuit illi loco. Vnde oẽs leges cõueniũt in hoc, qd Deus habitat ĩ cœlo. Post d. hęc. n. duo sunt principia. i. prĩcipia totius, ſm φ totũ est sphæricum. medium quidẽ est principiũ, ſm φ super ipsum est motus, circumferẽtia vero, quia ex illa est initium motus. Et declaratum est in libro de motibus animalium ſm locum, qñ omne, quod mouetur, habet corpus quiescens, circa quod voluitur, & φ virtus quiescẽtis debet esse firmior virtute illius, quod mouetur. &, si aliter esset, totum expelleretur.

monẽ. idẽ 1. ca. & c. 2. ac. 3. de sub stãmorb. & 1. cœ. 20.

Primus motoris sedes ĩ circulo.

* alia. l. cœli mot'

F

Oẽs leges cõuenisse in hoc, φ De' habitat ĩ cœlo. idẽ. 1. Cœ. t. c. 22. & 96. et. 100 & fo Cœ. t. c. 2. et. 4. 74.

Existentia

G Existentia ergo mundi his duabus virtutibus perficit, s. virtute quietis, & virtute mouendi, q̃ est contraria illi. vr igitur hoc intellexisse p duo pricipia. D. d. sed illud, qd magis approp nquat motori, est velocius. i. &, quia necesse est q partes rei motæ, q̃ magis sunt veloces, sint illę, q̃ magis appropinquant motori, ptes autẽ velocissimæ cęterarum, q̃ sunt in sphęra totius, sunt maximi circuli, qui sunt in ea, necesse est q iste locus sphæræ sit propinquior cæteris motoribus. partiũ aũt propinquarũ proportio ad illũ dignior est pportiõe aliarũ ad illũ. &, cũ sit ita,

Existentia mũdi hu i9 his duabꝰ virtuti bꝰ pficit, s. virtute quietis, & virtute mouẽdi. Istũ. 1. cœ. c. 97. &. 2. c. 102

H constat q sit illic. i. & sic est de motu toti9, s. q quãto magis appropinquat motori, tãto erit velocius. motor igit est in partibus velocioribus totius, s. in circulo max1o orbis maximi, qui facit diurnũ motũ. Hanc aũt appropinquationẽ debemus itelligere fm esse, nõ fm locũ. qd. n. est nõ in corpore, nõ est in loco. & quasi innuit p hoc, qm principium mouendi est ex nobiliori, s. ex medio sphęrę, quę est maximus circulus. & hoc manifestum est sensui, quoniam motio corporis sphærici à suo medio est melior, & nobilior.

Documẽtum.

I Habet aũt dubitationẽ, si cõtingat aliquid, qd mouet, mouere cõtinue, sed non, vt id, qd pellit iterũ & iterũ, & eo q cõsequẽter sit, cõtinue. Aut. n. ipsum opz pellere, aut trahere, vel vtrunq, aut alterum aliqd excipiẽs aliud ab alio, sicut dudũ dictũ est in ĳs, q̃ proĳciunt, si, cũ diuisibilis sit aer, aut aqua, mouet, sed vt q semp mouet. vtroque aũt mõ nõ posse est vnũ cẽ, sed cõtiguũ. Solus itaq; is cõtinuus est, quo ipsum immobile mouet. semp. n. similiter se habens, & ad id, qd mouetur similiter se habebit, & continue. K

Sed est hic qõ difficilis. motor quidẽ põt mouere continue, & nõ secundũ idẽ, secundũ quòd expellit vnum post aliud: et sic cõtinuatio eius est successio. Ad quod est dicendũ, quoniã necesse est, aut quòd sẽper expellat, aut attrahat, aut agat vtrunq, aut agat aliud, cui succedit vnum post aliud, vt diximus superius in re proiecta. aer. n. quia est aptus vt diuidatur, similiter et aqua, mouet per suũ motũ semper modis diuersis. sed impossibile est secũdũ vtrunq modũ quòd motus sit vnus, sed successiuus. Cõtinuus igitur est solus, qui mouetur à non moto. quoniã, cũ semper sit eodem modo, & ideo etiã apud illud, quod ab illo mouetur, est eodem modo continue. L M

Vult declarare in hoc capitulo, qm ex ipsa cõtinuatione motus sequitur q iste motor non sit corpus, sicut oportet etiã q sit vnus, & q illud, qd mouet ab illo, sit motũ vnũ. Motor. n. corporeus, quia non mouet, nisi expellẽdo, aut attrahendo, aut vtrunq; agendo: attrahens autẽ, & expellens nõ eodẽ mõ se hñt circa illud, qd mouet i initio expulsionis, aut attractiõis, & in fine, s. in propinquitate, & remotiõe: motor ergo, qui est corpus, nõ est cõsimiliũ dispõnũ apud illud, qd mouet: 85

motus

A motus ergo ab illo non est continuus. Et d. Sed est hic quæstio difficilis. motor quidem pōt mouere continue, i. motu continuo vero. & hoc non sic procedit in statu mouēdi, sicut procedit corpus, quod mouet aliquid expellendo vnum post aliud, i. expulsiōe post aliam. quod .n. innatum est sic mouere, nō mouet continue in rei veritate, sed fm sensum, verumtñ successiue mouet. Et hoc intendebat, cum dixit: & sic cōtinuatio eius est successio. i. & cōtinuatio eius, quę videtur sensu, est successio vera. D. īcœpit soluere hāc B quęstionē, s. qm̄ impossibile est aliquē motorem, qui mouet, continue mouere, & d. Ad qđ est dicendum, qm̄ necesse est, aut ꝙ semper expellat, aut attrahat, aut agat vtrunq;. idest qm̄ necesse ē, posito ꝙ motor sit corpus, & ꝙ mouet motu continuo, ꝙ semper expellat vnum post aliud, aut ꝙ semper attrahat, aut ꝙ aliqñ expellat, aliquando attrahat: & hoc etiā semper. Post dixit: aut agat aliud, cui succedit, &c. i. aut ꝙ motor, cuius motus existimatur esse continuus, sit plusquā vnū, qui mouebit rem motam successiue, vt C diximus de motu lapidis. expellentis. n. modi isti sunt, s. aut qđ separetur ab expulso, & remaneat expulsum in motu, aut ꝙ non separetur ab illo. Post d. aer. n. quia est aptus vt diuidatur, &c. i. & motus, qui fit per expulsionem, in qua expulsum non separatur ab expellente, nō est continuus. fit. n. aut in aere, aut in aqua. sed, quia aer, & aqua multum sunt apti ad diuisionē, & passionē, ideo mouent per suum motum illud, quod in eis mouetur motu inęquali, sed diuersimode. aptitudo. n.

Expellētis isti sunt modi, aut ꝙ sepetur ab expulso, & expulsū remaneat ī motu, aut ꝙ ñ sepetᷣ ab illo. idē 7. ph. t. c. 10.

D in eis ad diuisionem, & passionem non est eodem modo in omnibus suis partibus. Et videtur ꝙ hic sermo communis est oībus quę in medio mouētur, siue expellens separetur ab expulso, siue nō. Et, cum dedit causam, qua motus expulsi non est ęqualis, dixit: sed impossibile est fm vtrūq; modum, &c. i. & corpus mouere corpus motu æquali in rei veritate impossibile est: siue motor sit vnus ex initio motus vsq; ad finē, siue plures: vt accidit in motu lapidis. Nā, cum posuerimus virtutem motoris intransmutabilem, similiter virtutem illius, quod moue- E tur, impoſſe est hoc poni in illo medio, in quo sit motus propter diuersitatem partium in aptione. quare necesse est ꝙ status motoris apud illud, qđ mouetᷣ, diuersificetur in motu. Post induxit conclusionem, quā intendit. D. inducet cām, qua motus illius, quod mouet, & non mouetur, sit ęqualis, & est contraria illi, & d. Continuus igitᷣ solus est qui mouetur à non moto. D. dedit causam in hoc, & d. qm̄, cum semper sit eodem modo, &c. i. motus autē, qui fit à motore, qui non mouetur, est continuus, & vnus, quia motor F eodem modo se habet ad rem motam, cum sit immobilis, & intransmutabilis: motor vero, qui mouetᷣ, non eodē modo se habet, quia mouetur: & iō nō ęquali motu mouet.

Determinatis autē his, manifestum est ꝙ impossibile est primum mouens, & immobile habere aliquam magnitudinem. Si. n. magnitudinem habet, necesse est aut finitam ipsam esse, aut infinitam. Quod igitur infi

G nitam non contingat magnitudinem esse ostẽsum est prius in Physicis. Quod autem finitam impossibile est habere infinitã potentiam. & ꝙ impossibile est à finita moueri aliquid infinito tempore demonstratũ est nũc: primum autem mouens perpetuo mouet motu, & infinito tẽpore: manifestum itaq; est ꝙ indiuisibile est, & impartibile, & nullam habẽs magnitudinem.

His ergo distinctis manifestum est quòd primus motor, qui nõ mo-
H *uetur, non potest habere magnitudinem omnino. Nam, si haberet, necesse esset vt esset finita, aut ĩfinita. Et iam declarauimus in sermone nostro naturali, quoniã impoßibile est magnitudinem esse infinitam. Et nunc declarauimus quoniam finitum non potest habere virtutem infinitam, & quòd finitum non potest mouere tempore infinito: sed primus motor mouet motu æterno, tempore infinito:*
I *ergo manifestum est ipsum esse indiuisibilem, & impartibilem, et nullam habere magnitudinem.*

86 In hoc capitulo induxit conclusionem, quã à primo intendit. Qm̃, cum induxit propositiones, quę necessarię sunt ad hoc, & soluit quæstiones, quę accidunt in illis propositionibus, quibus vsus est, concludit ꝙ K
primus motor, de quo declaratum est ipsum non moueri, non habet corpus, idest non habet formam in materia. Et d. manifestum est ꝙ primus motor, qui nunquam mouetur, non potest habere magnitudinem. i. &, cum iam ostendimus ꝙ omnis corporis finiti actio est finita, & similiter omnis virtus ĩ corpore, & ꝙ primi motoris actio est infinita, manifestum est ꝙ primus motor non habet magnitudinem omnino. Post dixit: Nam, si haberet magnitudinem, &c. i. nã, si hoc non est verum, contradictoriũ eius L
erit verum, s. ꝙ habet magnitudinẽ. & posuit hoc, quasi antecedens, & d. &, si habet magnitudinem, necesse est ꝙ sit finita, aut infinita. D. destruxit vtranq; partẽ consequentis, vt consequẽte destructo destruat antecedens, & d. Et iam declarauimus in sermone, &c. i. in Tertio tractatu huius libri. illic. n. declarauit qm̃ omne corpus est finitum. D. d. 3.ph.te.c.
Et nunc declarauimus, &c. i. &, si est corpus finitum, cõstat ꝙ virtus eius est finita: in corpore. n. finito non potest eẽ virtus infinita. Post dixit: M 40.& ist.
sed primꝰ motor mouet motu ęterno, tempore infinito. idest ergo virtus eius est infinita. &, cum sit manifestum, quoniam omnis corporis virtus est finita, & ꝙ primi motoris virtus est infinita, concluditur in secunda figura primum motorem non esse corpus, nec virtutem in corpore.

Librorum Octo de Physico auditu finis.

AVERROIS CORDVBENSIS

EXPOSITIONIS MEDIAE SVPER LIBROS PHYSICORVM ARISTOTELIS

LIBER PRIMVS,

Iacob Mantino Hebræo, medico, interprete.

B PRincipale huius libri propositum est, inuestigare causam materialem primã, cõmunem omnibus rebus naturalibus: & tres amplectit partes, seu summas. Prima cõtinet ea, q̃, vt libri exordium, se hñt. Secunda Antiquorum opiniões de hmõi principio, earumdemq; destructionem. Tertia propriam de huiusce principio opinionem.

Prima Summa tria amplectitur capita.

In Primo agit de huius sciẽ cõsyderatiõe.
C In Secundo de generibus demonstrationum, quæ in ea fiunt.
In Tertio verò de modo doctrinẽ, qua procedere debemus in hac scientia.

De proposito huius scientiæ. Cap. 1.

I DIcamus igitur φ, cũ hæc ars, q̃ de rebus speculat mobilibus, sit cõtẽplatiua: & propositũ artis cõtẽplatiuẽ est scire causas rei, de qua consyderatur in illa arte: videmur .n. vnũqdq; exacte scire, cũ causas, & prima principia illius rei cognoscimus, & tandẽ eius elemẽta, & simplicia, ex quibus cõstat: hoc aũt ita se habet in oĩbus rebus, q̃ quatuor obtinẽt causas: &, cũ hẽc ars sit vna ex speculatiuis: eius igitur propositũ, seu intentũ est quatuor rerũ naturaliũ causas pertingere, hoc est, Materiam, Formã, Efficiẽs, & Finẽ, tum remotas, tũ propinquas, tũ etiã proprias, tum cões. & ppea huius libri propositũ est reddere causas primas, cões oĩbus rebus naturalibus, & communia consequentia. & hoc, prout vires huius sciæ sese extẽdũt, hoc est, primã materiã, & cãm vltimã mouentẽ. nã ad cognitionẽ primæ formẽ, & primi finis, non dantur in hac scia propõnes, quæ in eo ducant, vt post hoc ostendetur immo de his duobus ad scientiam Diuinam attinet tractare. E F

De demonstrationum generibus, quæ fiunt in hac scia. Cap. 2.

GEnera demrõnũ, quibus nanciscimur causas, q̃ in hac scia quẽrunt, sunt demrones, quia, seu signa nominatẽ, Nã via, q̃ ad hæc haberi solet, est à rebus notioribus nobis, q̃ quidẽ sunt posteriores ad priores, q̃ sunt apud nãm notiores: res aũt posteriores sunt sensibilia composita, vt hæc terra particularis, & hoc aĩal indiuiduũ, seu singulare: 2 3

G priores vero sunt ipsæ causæ, & elementa, ex quibus sensata constant. cã autẽ, ob quã maior pars demonstrationum ducẽtium in notitiam causarum, quę in hac expectantur scĩa, sunt de genere signorum est, quia quæ cognita sunt in hac scĩa, non sunt priora: queadmodũ fit in Mathematicis sciẽtijs. & propterea in Mathematicis via sciæ opposita est huic: ibi.n.à priori ad posterius, hic vero à posteriori ad pri⁹. ibi igitur cognita apud nos sunt simpliciter cognita, & apud naturã: pp qđ & ipsę demrones, quę ibi fiunt, sunt
H absolutę, seu simplices. sed quę hic, non sunt simplr cognita, & apud naturam: iccirco maior pars demõstrationum, quæ hic fiunt, sunt à signo, seu demonstrationes quia.

De modo docendi in hac scĩa. Cap. 3.

4 MOdus vero doctrinę, q in hac
5 scĩa fit, est primo contemplari, q̃ cõia sunt cunctis rebus naturalibus, tã causas, q̃ cõsequẽtia: ex his mox ad partialia ꝑficisci, vt rõ huius libri se habet ad alios, sibi posteriores, qui positi sunt in hac scĩa: q̃ quidem res ita se habet, propterea
I quia cõmunia sunt proprijs notiora nobis, vt composita simplicibus. eadẽ igitur cã, ob quam ad horum cognitionẽ procedimus à compositis ad simplicia, ꝑficiscimur ĩ ordine doctrinę à cõmuni ad propriũ, hoc est velle iter agere à notiori nobis ad ignotius. Ipsa aũt communitas, seu vniuersitas in hoc negocio se habet ad partialitatẽ, veluti composita ad simplicia. Hinc est qđ totum notius est sensu eius partibus: queadmodũ nomina sunt apud intellectum notiora definitionibus. Indiciũ vero, ostendens sciam, seu K notitiã cõem esse propriã, apud nos priorẽ, est qđ puer statim, cũ in eo virt⁹ dignoscitiua oritur, putat mulierẽ, quãcunq; viderit, esse eius matrẽ, & virũ quẽlibet, patrem. Extat adhuc alia causa, ob quã in ordine doctrinę procedit à cõi ad propriũ, quia videlicet ea doctrina nõ cõtingit repetere declarationem eiusdẽ rei. nã, si ad demrones hac nõ procederem⁹ doctrina, cogeremur seorsũ ꝓbare res cões inesse cũctis rebus, quibus sunt cões: vt probare equũ obtinere materiã primam, & hominẽ, atq; inanimatũ, & stirpẽ. Adde L ẽt qđ propõnes eiuscemodi demonstrandi generis non essent proprię, neq; primæ: vt medicis, euenire solet, cùm demõstratiue quatuor elementa inesse homini probare tentant. Hæc igitur sunt, quæ in præfatione huius libri continentur.

Summula Secunda Primo in duas secatur partes.

In prima parte adducũtur opiniones, quę pñt de principijs rerũ sensibiliũ afferri, habeturq; sermo cum his, qui ĩ hac scĩa errorem non proprium commiserunt.

In Secunda fiet verbum cum illis, qui circa principia proprium, atq; proportionatum commiserunt errorem. M

Prima pars diuiditur in quatuor capita.

In primo capite continentur opiniones, quæ de hoc principio afferri possunt, & earum authores.

In Secundo earum genera varia, & quę nã à Physico destrui, vel non destrui debeant. quod, si cum eo genere sermonem faciet, quod non spectat ad Physicum ei contradicere, loquetur quidem vt Philosophus, non vt Physicus, huiusq; rei rationem reddet.

In Tertio destruet opiniones illorum, qui non sunt naturaliter locuti, præter destructionem syllogismorum eorum.

In Quarto destruet ipsorum syllogismos.

Caput

A *Caput Primum.*

6 Icamus aũt, Principium
vel vnum, vel plura op3
esse.&, si vnum, vel mo-
bile, vt nonnulli Physici
Aerem, alij vero Aquam esse princi
pium autumant: vel immobile, vt
Parmenides, & Melissus censere vi-
dent: vel finitum in magnitudine,
aut infinitum. Et, si plura, vel mo-
bilia quoq;, vel ĩmobilia, licet ne-
mo ita censeat, vel finita, vel infini-
ta, vt opinati sunt Anaxagoras, &
Democritus.& hoc, vel quia per se,
& ſm formã sint vnũ, sed infinita ĩ
B multitudine, & numero, vt sunt par
tes indiuisibiles, quæ atomi vocan-
7 tur, ſm opinionẽ Democriti: puta-
bat.n.ipse res naturales constare ex
ptibus indiuisibilibus infinitis, dif-
ferẽtibus tñ numero, & figura: vel
vt sint infinita, eo qđ sunt partes si-
milares, vt Anaxagoras opinatus ẽ:
credit nãq; ipse ex qualibet simila-
ri particula, vt osse, & carne, proue-
nire infinitas partes similares, q̃ q-
dẽ differãt in qualitatib⁹ cõtrarijs.

Caput Secundum.

8 QVi igitur asserit principiũ esse
vnum, & immobile, errat, pfe-
C cto in hac arte, errore ĩproprio, cũ
tollat motum: huius autem sciæ
professor contemplatur de entibus
naturalibus, prout sunt mobilia: ic-
circo: qui hãc profitetur sciam, ne-
quit sermonẽ proprium secum ha-
bere, postq̃ primas propositiões na-
turales ei negauerit. Itidem neque
cum eo, qui pluralitatem, & motũ
negat, & dicit ens esse vnum, & im-
mobile, & non intelligit per nomẽ
entis, id, quod nomen principij de-
notat. Et hoc quidem est, quod pri
mo coniici potest ex Parmenide, &
Melisso. nã licet ex verbis Antiquo D
rũ haberi possit eos vti nomine en-
tis, vice nominis pricipij, ideq; indi-
care, nõ tñ decet nos censere ita eos
intelligere, præsertim cum dicant
ens esse vnum, & immobile, ita, vt
intelligant principium, cum ipsum
principium exposcat aliquid, cuius
est principium, adeo, vt adsit ibi plu
ralitas de necessitate, videlicet prin-
cipium ipsum, & id, cuius est princi
pium: & ideo non decet sciam Na-
turalem profitentẽ, facere sermonẽ
cum his duobus viris, cum ipsi ne-
gent pluralitatem rerũ, quarũ cau-
sa est ipsa compositio, quę resultat E
ex pluralitate principiorum, eorũq;
varietate, cum negent principia ip-
sa, negantq; naturam, cũ motũ ne-
gent. Hæc autem sunt veluti radi-
ces, & prępositiones, quæ supponit
tanq̃ per se nota, atq; cognita hui⁹
sciæ professor. Quilibet aũt artifex
põt deceptiõibus contra ipsum in-
ductis contradicere, si eę intra prin-
cipia sint, qm obiectiones q̃bus vte
tur ad fallacias illas amouendas, ex
principijs quidẽ in ea arte cõcessis
eas componet, siue ĩ ea arte fuerint
per se notę, siue ab alia receptę fue-
rint. Si vero delictũ, vel deceptiones F
in ipsismet existant principijs, ne-
quaq̃ potest habere pricipia ad ea,
quatenus est illius artis professor,
quibus demoliatur illas deceptio-
nes. Si igitur non fuerint de se no-
tæ, ad eã tunc attinet sciam, in qua
demõstratiue probant. At, si fuerint
de se manifestæ, tunc ad artem spe
ctat vlẽm hr̃e sermonẽ contra eũ,
qui in eis delinquit: hoc autem vel
artis Dialecticæ vel prim ę Philoso-
phiæ est officium. Exemplũ autem 11
tum propriæ, tum impropriæ de-

III iij ceptionis

G ceptionis est, veluti contingit illis duobus Antiquis in quadratum circuli: nam alter putabat se circulũ quadrasse, cũ lunarem quadrauerit figurã: alter vero, cùm fecisset in circulo figuram triangularem æquilateram, & super quamlibet eius costã formaret triangulũ æqui cruriũ cẽsebat, si ita semper egisset, coniungere costas vltimi trianguli super circuli circunferẽtiã. Ad Geometram namq; spectat primum refellere errorem, respondereq; ei, ꝓbando circulum non diuidi, vsque quo desinat in figuras lunares, im-
H possibileq. sit, ipsas figuras lunares circulum mensurare. Secundo vero delicto nequit Geometra contradicere. q̃m ille, q eo vsus est, vnũ ex Geometrę fundamẽtis profecto negat, quod est, omne quantũ posse in infinitum diuidi. Hęc ergo est potissima causa, ob quam tenetur qui hanc defendit sciam, non habere sermonẽ cum his duobus, s. Parmenide, & Melisso. Sed huius sciæ professor cogitur supponere quod datur pluralitas in rebus sensibilibus, variaq; pricipia, ex quibus oritur huiuscemodi pluralitas, & natu
I ra quoq;, q quidem est principium
10 motus harũ rerum sensibilium. Secunda autem causa est, quia huiusmodi opinio est falsa in arte Dialecticę. & sensui aduersatur, veluti q dicit contraria eadem esse simul. In syll'is quoq;, quos hi duo viri ad hãc sniam afferũt, perspicuum quippe est peccatum, vt ex eorũ rationibus manifeste haberi potest: & si Melissi ratio sit satis peior, cum & in figura, & propositionibus delinquat. propter hęc igitur non tenetur professor hui⁹ scię loqui cum his duo-
bus viris. At, licet non teneatur secũ K
alloqui, nihilominus verbum cum 12
eis facere Dialecticũ, vt inquit Aristo. habet aliquid Philosophiæ.

Caput Tertium.

IN hoc capite incipit arguere cõtra conclusionẽ, quam inferunt, quę est, s. ens est vnum: cõtra quos dupliciter inuehit. Primo ratiõe nominis subiecti, diuidendo. s. nomen ipsius entis in omnia ea, de quibus dicitur in Dialectica arte, & probabit ens nõ esse vnũ, aliquo illorum modorum, quibus dicitur nomen entis in ea arte, s. Dialectica. Secundo ratione ꝑdicati: & hoc etiã diui- L
dendo ipsum vnum ĩ eas res famosas, de quibus dicitur in arte Dialectica, & probat neutro illorum modorum ens esse vnum.

Primum Argumentum.

Nos interrogamus eos vtrũ hoc 13
nomen ens significet primo apud eos vnam rem, vel plures. Et, si di- 14
cant plures, vt nos quoq; dicimus significare decẽ prædicamenta, tunc concedunt pluralitatem. Et, si vnã, tunc iterum quæremus vtrum illa res sit vna genere, vel specie, aut indiuiduo. Si igitur dicant vnam ge- M
nere, vel specie, concedent quidem ens esse plura, q̃m genus in species diuiditur, & ipsa species in indiuidua. At, si dicant esse vnã numero, tunc quæremus ab eis vtrum indiuiduo substãtię, vel accidentis. &, si accidentis, tunc dicemus accidẽs nõ posse esse sine subiecto. ens igit' erit duplex, s. accidens. & subiectum. &, si substantię, tunc id esse impossibile asseremus, cum oporteat ipsum vel finitum, vel infinitum, quę sunt quantitatis affectus denominare.

A erit igitur duplex ẽt, videlicet substãtia, & quantitas. deinceps interrogabimus eos vtrũ ipsum ens, qđ ẽ vnũ indiuiduo, habeat definitionẽ, vel ne. &, si definitionẽ habere negent, negabunt ergo ipsum habere naturam. si vero definitionẽ habere asserant, ergo habebit oĩno partes definitionis, quę cum definito existãt. vt grã exempli homo sit ens vnum oportebit inquã inesse ei partes definitionis, hoc est animal, & rationale, q̃ sunt ei⁹ definitio. neq, potest quis censere hæc esse accidentia in homine, videlicet animalitas, & rationalitas:
B qm̃ oporteret & ipsum compositum ex ipsis esse accidens. Hac igiť rõne entia sunt plura: licet nõ distinguanť ab ente, qđ est vnũ.

Secundum Argumentum.

16 Identidẽ eos interrogabimus de hoc noĩe, Vnum numero, quid. s. de rebus famosis. de q̃bus ipsum vnũ dť, per ipsum significare velint. nã hoc nomen, Vnum, de tribus diciť quidem, Primo de continuo, vt cũ dicimus lineam aliquam esse vnã, Secundo de indiuisibili, vt cum dicimus punctum esse vnũ, & finem vnũ, Tertio de re, quæ habet duo
C nomina synonyma, vt cũ dicimus
17 vestem, & indumentũ esse vnum. Si igitur dicant significare continuũ, tunc dicemus eis corpora continua esse duplicia, similia, s. vt caro, & os, & dissimilaria, vt man⁹, & pes. Si autẽ de similaribus intelligere velint, tũc dicemus ipsum similare corpus quãuis sit vnũ, esse tamẽ plura ſm diuisionẽ: & sic sequeť idẽ eẽ vnũ, & plura sil', neq; dicere pñt ipsum esse vnũ actu, plura tñ potentia, vt nos dicimus: qm̃ ipsi nõ ĩtelligũt vnũ, vel plura dici multifariam, ita, qđ aliquid sit partim vnum, partim plura. &, si acceptum fuerit hoc ab eis, quidnã dicent de continuo dissimilarium partium, vt homo, & equus? manus. n. hominis non est homo, neq; caput est manus. Et, si velint partem * non esse præter totum, & moueant illud priscum dubium, quod solet dubitari, videlicet q̄, si quælibet pars rei esset aliud à toto, esset & ipsum totum aliud * à seipso, cũ omnes partes sint ipsum totum. Cuius solutio nõ est admodum ardua. si enim vnaquęq; pars seorsum sit * aliud à toto, non propterea sequitur vt omnes sint aliud à toto. quoniam id, quod est verũ diuisim non est verum in composito, vt in libro Elenchorum, & Interpretationis ostensum est. 18 Sed, si indiuisibile intelligere velint, tunc ipsum ens neque quantitas erit, neq; qualitas, vel substãtia, aut aliquod aliud prædicamentum, neque dabitur aliquod finitum, vt posuit Parmenides, neque infinitum, vt Melissus. nam finis aliud est quàm res, cuius est finis: & sic res erunt punctum, vel aliquod indiuisibile. At, 19 si rem, quæ, cum sit eadem, duo nomina synonyma habet, intelligere velint per hoc nomen vnum, sequeretur quòd contrariorum nomina, vt album, & nigrum, calidum & frigidum idem significarent: sic enim omnia erunt synonyma: hocq; nomen animal, & stirps, atque inanimatum idem indicabunt: nomina quoque oppositorum. Et, si nobis dicant hoc idem, quod nos inferimus de ente, sequetur etiam de vno, & eodem indiuiduo: nam plura ascribens ei, cum sit tamen vnũ. asseritis igitur vnum esse plura.

D E F

* a. l. nihil aliud eẽ q̃ totũ.

* a. l. pter se.

* a. l. pter totum.

G Nos autem respondemus ꝙ, cum
20 Antiqui intellexerint hoc nomen vnum,& ens,idem semper significare, ideo fuerunt perplexi circa hoc dubium, hoc est quo pacto eadem res pluribus cognominet̃ denominationibus,ita vt exempli gratia dicant Socratem esse in se vnũ, & longum,& albũ, atq; scriptorẽ. Ad qđ nonnulli eorum r̃ndebant ꝙ, cũ de eadem re prędicatur aliqđ horũ ꝑdicatorum,oportet demere hoc verbum est. & hac conditione propõnẽ tollunt indicatiuam, dubiumq́; adhuc restat in suo robore. Sed Pla
H to r̃ndebat ad id,debere iterare, seu geminare eã dictionẽ, quę prędicatum significa',& nõ dicatur homo est albus, vt dr̃ hõ ens est,sed homo est dealbatus. Et hoc totum est quędã fuga: quia hoc nomẽ vnum, & ens,plura significant,cũ ipsi tamen
21 putent vnũ,& idẽ significare. Dicimus autem nos Socratẽ esse vnum subiecto,plura ratione, & denominatione, seu attributo: hocq́; nomen Vnum, & plura de pluribus, varijsq; dici, vt de potentia, & actu. est.n.aliquid actu vnum, potentia vero plura,& econuerso.fuerũt au-
I tem coacti Antiqui dicere ens esse vnum actu,propterea quia negabãt vnum esse plura: cum ipsi per vnũ, & plura,duo intelligãt opposita tãtum.erat nanq; falsum apud eos dicere rem esse vnam, & plures, cum ex hoc non perciperẽt res diuersas.

Caput Quartum.

23 IN syllis autem eorum, quos ad hmõi conclusionẽ inferendã attulerunt, perspicuum est delictum, & falsitas. Melissi.n.is est syllus. si ens est genitum, ergo habet principium. mox destruit antecedens, sed non est genitum, ergo non habet principium. deinceps sequitur ex hoc ipsum esse infinitum,atq; vnũ, & immobile,cum nõ habeat locũ, in quo moueatur. Hmõi autẽ syllogismi tum figura, tum præmissæ delictum obtinent. peccat.n. in figura ipse, cum sit hypotheticus cõiunctiuus,in quo reassumitur oppositũ antecedentis, & infertur consequentis oppositum: cuius corruptela in lib. Priorum iam declarata est. Ratione quoq; præmissarum eius prauitas neminem latet, cum nomine K
L principij vtatur tanq̃ vniuoco,cum tamen trifariam assumatur,Primo quidem mõ, ceu principium in tẽpore, Secundo, vt principiũ in magnitudine,vt est lineæ principium, Tertio vero ſm cãm. Si igitur temporis principium intelligat,tunc vere cõsequens ex eius ꝑmissis ꝓcedit, syllogismusq́; concludit: nã temporale principium est ipsi genito proprium: iccirco, cùm reassumit oppositum antecedentis oppositũ infert consequẽtis.at id. qđ proposuerat,non concludit,videlicet ens esse
M magnitudine infinitum,sed tpe ſte rito esse infinitum infert: hoc autẽ non erat eius intentũ. Si vero principium magnitudine intelligat, vt eius conclusio indicare videtur, tũc * eius propositiones falsę coniũctionis erunt, falsęq́; in reassumendo. sunt.n. falsę coniunctionis: qm̃ nõ oẽ generabile habet principium in magnitudine. hoc tñ bene est verũ de generabili in tempore: sed quod ſm oẽs eius partes in instanti generat,nec prius,nec posteri' magnitudine obtinet: iccirco neq; vllã hẽt partẽ,

* a.l. consequẽs erit falsum & añs.

A partem, a qua motus īcipiat. Est au
tem falsum quoq; ipsum reassum-
ptum: qm̄ non est verum id, quod
non gn̄atur. non habere principiū
in magnitudine. cum coeli ſm Peri-
pateticorum sententiam sunt profe
cto ingeniti, habent tn̄ principium
magnitudine. at, si per principium
cām velit, propositiones erunt sane
veræ, nō tn̄ id, quod decreuerat, in-
24 fert. Admiratione autē affect⁹ sum,
cur non consyderauit ꝙ, si ens esset
vnum, & infinitū nō posset adhuc
moueri ſm partes, & si non ſm ei⁹
totū, vel moueri, quia alteretur. Ne-
B que potest dicere ens esse vnum for
ma, ac definitione, qm̄ rerū formæ
variæ sunt: nisi forte capiat hoc no-
mē ens vice nominis prīcipij, vt na-
turales capiunt. diceret autem tunc
id, quod nonnulli Physicorū dicūt.
sed, cum non sit id ꝓpositū eius, erit
igitur eius conclusio falsa, & inter
vilissimos deceptorum syllogismos
is locari debet, qui corruptus gene-
re nūcupatᷣ. est autem materia, ac
25 forma corruptus. Parmenidis vero
syllogismus is est. Quicquid est ci-
tra ens, est non ens: & quod non est
ens, nihil est: ens igitur est vnū. Hu
C ius quoq; syllogismi propositiones
sunt falsæ, neq; quam proposuerat
cōclusionem concludit, quāuis eius
figura sit vera. Sunt aūt eius ꝑmissæ
falsæ, qm̄ vsus est nomine entis, ac
si vnam significet tm̄ rē, cum tn̄ de
varijs dicatur rebus. est. n. ei⁹ sensus,
ac si quis dicat quicquid est præter
canem est non canis. hoc autem est
falsum: quia quod est pręter canem
maritimum, est canis latrabilis. Si
vero per illud nomen ens substātiā
intelligat, idem est, ac si dicat, quic-
quid est præter substantiam, nō est
substantia. & id ꝓfecto verum est. D
sed quod est præter substātiam, nō
est priuatum, immo est quātitas, vel
qualitas. idētidem, si aliquod aliud
velit ꝑdicamētum, nō propterea se-
quetur ꝙ quicquid est ꝑter illū præ
dicamentum sit nihil. Ipsum quoq;
non concludere quod ꝓposuerat sa
tis ꝑspicuum erit, si pro eius ꝓpōni-
bus alias fingam⁹, & pro ente albū
capiamus, syllogismusq; ex duabus
ꝑmissis ita cōstruatur. Quicquid ē
ꝑter album non est ens: & quicquid
est nō ens nihil est: ergo in prima fi
gura infertᷣ per dici de oī ꝙ quicqd
est ꝑter albū nihil est, non ꝙ album E
sit vnū, quemadmodum ipse cōclu
sit. Aspexit aūt Arī. huius viri syllo-
gismum, quia eius minor proposi-
tio, qua vsus est, nō est negatiua, sed
indefinita. nam, si minor fuisset ne-
gatiua, nequaq̄ concluderet in pri-
ma figura. Atqui, & si syllogism⁹ sit
verus in figura, quæsitum tn̄ mini-
me concludit. Ad hæc, quanq̄ hanc
concedamus cōclusionem, quid nā
prohibet album esse plura, vt cign⁹
& nix, reliquaq;? Si tandem ex his 26
propositionibus ponamus cōclusio
nem, ꝙ ens est vnum, idem profecto
inconueniens sequetur ex iisdem ꝓ F
positionibus, quibus vsus est ad in-
ferēdam cōclusionem. qm̄, cū hoc
nomen ens pro accn̄te capiatur, sub
stantia inq̄ erit, & non erit simul.
erit quidem, si accn̄s ponatur esse
ens: accidens. n. non extat, nisi ī sub-
stantia: nō erit vero, si ponatur id,
quod est præter ens, quod est accn̄s,
esse non ens. At, si ens pro substan 27
tia capiat, quod quidam potius cre-
dendum est, tunc verum esset dice-
re ipsum esse album vnum, vel ali-
quod aliud prædicamum, quod de
sub-

G ſubſtantia vere dicatur. de his. n. p̄dicatis ſm rationem eius diceť abſolute non ens, cum ipſe dicat quicquid eſt præter ens. & ſic ens erit nō ens. Differt autem hæc deſtructio a præcedente. qm̄ illa erat ex propoſitionibus ab ipſis in interrogatione acceptis, hæc vero eſt ex ipſiſmet p̄poſitionibus, quas ille vir conceſſit, facitq; hic ſyllogiſmum: & p̄pterea memorauimus hanc deſtructionē ĩ hoc loco. is autem ſyllogiſmus, qui fit hic ad hanc concluſionē deſtruēdam, eſt ex gñe ſyllogiſmorum, qui ex oppoſitis conſtituuntur propoſi-
H tionibus in eadem ſententia inuētis, qui adducitur ad deſtruendam illā ſententiam, quam conantur credere: in libro aūt Priorū iam oſtēſum eſt qualiter horum ſyllogiſmorum
30 gña conſtruantur. Plato, vt vr̃, acceptabat illas duas propoſitiones Parmenidis, hoc eſt, ꝙ quicquid eſt præter ens, eſt non ens, & quod non eſt ens, nihil eſt: ſed ens putabat eē formam, & nō ens materiā: ſenſibileq; eſſe compoſitum ex forma, & materia: quorum alterum ens, alterū nō
31 ens eſſe exiſtimabat. Cogebatur ergo fateri vel non ens eſſe aliquod ens. cum nulla res componatur ex
I priuatione, vel nomen entis plura ſignificare. Sed hæc contradictio ĩſurgit cōtra ipſum, propterea quia nō diſtĩguiť apud eum, ip̄m ens ad plura, & ad ens in actu, & potentia.

Secunda pars huius ſummæ Duo habet capita.

In Primo enarrantur opiniones Antiquorum Naturalium de principio materiali: redditurq; cauſa, ob quam ita opinati fuerunt.

In Secundo vero affertur ratio eorum, qui aſſerebant principia eſſe infinita.

Caput Primum. K

Orum autem, qui noīe 32
entis vice principij nominis vtitur, cum quibus Phyſicus tenetur ſermonem facere, cum nullum principiorum artis denegent, quidā vnū eſſe principium autumant, quidam vero plura. & qui vnum, gñationē quippe ex contrarijs, & eorum ſubiecto fieri conceduntur: putant. n. res ex ſuis gñari contrarijs. Et hi bifariam ſectati ſunt. nam eorum quidā ponunt vnum ex quatuor elemētis eſſe ſubiectum contrariorum, ipſaq; contraria, quæ ſunt drīæ rerū, apud L
eos eſſe denſitatem, & raritatē (ſeu fungoſitatem) & deniq; magnum, & paruum: ratiq, hi ſunt gñationē per alterationem fieri, cum ipſi cenſeant res ipſas dēſitate huius vnius ſubiecti, vł ſpōgioſitate fieri. Alij tñ arbitrati ſunt illud vnum ſubiectū eſſe aliquid, ꝙ igne craſſius, aere vero tenuius. &, ſi quid videatur gñari id ex illo gñari affirmāt, cum ea ex ipſo amoueantur, & egrediantur, cum in eo actu exiſtant.

Plato tñ magnum, & paruū materiam, vnum vero ipſam formalē cām eſſe cenſet. Alij autem præter M
ipſum magnum, ac paruum eſſe formam, & ipſum vnum eſſe eorū receptiuum ponunt.

Hęc igitur eſt opinionū ſumma eorum, qui principium materiale eſſe vnum aiunt.

Eorum vero, qui plura eſſe principia fatentur, nonnulli finita, vt Empedocles, qui quatuor elementa ea eſſe opinatus eſt, quidam vero alij ea infinita faciunt, vt Anaxagoras, & Democritus: cōcordes enim ſunt ponere generationem fieri per defectū.

A ctum. Empedocles tamen putabat res segregari, & ex quatuor egredi elementis, mox dissolui, & ad quatuor reuerti elementa, & id circulariter fieri. Sed Anaxagoras quodlibet in quolibet existere censebat, atque quodlibet ex quolibet prouenire, hoc est similares ex similaribus partibus, quas elementa esse credit: atq; id habuisse initium nō negat, in futurumq; in infinitum processurum: & ex aqua sanguinem, partesq; carnosas, & osseas egredi infinitas: identidem ex sale aquam ꝓdire infinitam: omne tandem corp⁹
B similare ex omni similari in infinitum exire autumant, alterumq; illorū, aqua, vel sal iuxta magis dn̄ans denominari, plenum tn̄ esse ex simi-
a.l.figura laribus partibus infinitis situ, & numero. Habes igitur summatim Antiquorum opinionem de ipsis principijs. sed quid eos ad hmōi duxerit
33 sententias, nūc dicam. Anaxagoras
34 autem, cum in confesso habuisset gn̄ationem ex nihilo non fieri, sed ex contrarijs, ipsamq; infinitam eē, cogitur profecto fateri oīa contraria in seinuicem in infinitum existere.
*a.l.nihilo. sin.n. generatio ex * priuatione
C oriretur, &, si finita, generatio ꝓrsū cessaret. Sed qui generationem alterationem esse dicunt, qui quidē vnū subiectum, & contraria dant generationi, cum generationem ex nihilo nō fieri acceperint, cōtrariaq; nō posse sibi inuicem inesse, tenent credere gn̄ationem in substantia nequaq̄ dari: secus.n. res in seinuicem manerent. Contra quos oīa hæc insurgunt inconuenientia, quia inter id, quod in potentia, & id, qđ in actu minime distinguūt. Cōtra eos quoque, ꝓpterea quia vnū eē subiectū gn̄ationis in actu arbitrantur, hæc D
militant inopinabilia, videlicet gn̄ationē in substātia eē alterationē, vel res sese mutuo habere, aut gn̄ationē ex nihilo fieri. Quidā alij censebant, qđ erat minus incōmodū eius opinioni cū assentirent gn̄ationem ex nihilo non fieri.

Caput Secundum, in quo quatuor affert rationes contra Anaxagoram, qui ponit similares partes esse infinitas.

PRima rō ē vīis Logicalis, hęc.s. 35
Si pricipia forma, & nūero infinita eēnt, icognita ꝓfecto eēnt, neq; đ eis scīa haberi posset: sed pricipia debēt eē cognita: ergo principia de- E
bēt eē finita. Scda ē. Si similares 36
partes, ex qb⁹ aīalia, stirpes, cęteraq; corpora cōstāt, eēnt īfinita, oporteret quidē aīalium, atq; plātarū magnitudines, & quātitates īfinitas eē: sed eę finitę sunt: igit̄ & partes, ex qbus cōponunt̄ sūt finitę: qm̄ qđ ex īfinitis cōstat pub⁹, infinitū necessario est. Tertia. Si similaria cor- 37
pora ex seiuicē ꝓdirēt in gn̄atione, F
oporteret oīno ea minui, ac paucio ra reddi, hoc ē, si ex carne partes exeāt carnis. & ossis, oportebit eam minorē, q̄ erat, effici. Quod, si ita res se habuerit, alterum duorū necessariū erit, videlicet vel disgregationem, exitumq; sistere. quoniam, cum caro exempli gratia in paruitate eius desinat ad minimam particulam, q̄ formam carnis recipere potest, nullatenus poterit ex ea egredi carnis particula, neq; alicuius alterius rei. Sistet igitur ipsa gn̄atio. hoc autem falsum est. neq; Anaxagoras ipse id assentiret. Vel erit dicendum ex corpore partibus finito, infinitas egre-

di

G di portiones. quod est impossibile.
38 Quarta. Sequeretur eius opinionem, res infinitas in ipso finito, situ differre, & in qualibet illarum infinitarum partium partes īfinitas infinities existere, oésq; esse actu distīctas. quo quidem nihil absurdius. hoc aūt sequit̃ ex hoc, quod dicit, qđlibet eē in quolibet, & qđlibet ex quolibet incessanter prodire.

Tertia Summa in Quinque secatur capita.

In Primo rationes adducuntur famosę, q̃ principia contraria esse, atque plura, quā vnum affirmant.

H In Secundo, quæ, contraria nō sufficere ad hoc vt sint principia, ostenduntur: necessariumq; esse tertiam dare naturam, quæ est ipsum subiectum: neq; oportere principia eē plura tribus, quemadmodū cogūtur esse plura vno.

In Tertio probatur vera principia esse duo duntaxat, videlicet materiam, & formam; ipsam: & quòd priuatio opposita formæ non est materia, sed quid ei accidens: & q̃, si priuatio esset principium, id quidem per accidens foret ostēdetur quoq; essentia primæ materiæ, & quod esse habeat.

In Quarto ostendetur q̃ illa, quibus Antiqui dubitabant de esse generationis, soluentur per ea, quæ de essentia materiæ primæ probātur, eosq; oēs locutos fuisse de essentia huius naturæ, sed veritatem non attigisse: quāq̃ alij alijs exactius rē
I assecuti sunt.

In Quinto Aristote. probabit huiusmodi naturam ingenitam, īcorruptibiléq; esse.

Caput Primum.

41 DIcimus igitur Antiquorum neminem principia esse contraria negare: tametsi quid sit natura primorum cōtrariorum, quæ sunt pricipia ipsa inter se disceptēt. nam quidam eorum densitatem, & fungositatem esse asserunt: alij calidum, & frigidum: nonnulli vero vacuum, & plenum, vt Democrit': sed
quidam alij magnum, & paruū id K
esse autumant. Duo aūt sunt, quæ principia esse contraria persuaderi faciunt, videlicet syll'us, & īductio.

Syllogismo quidem, qm̄ easdem 42
vnr habere ꝓprietates ipsa principia, quas ipsamet cōtraria. quarum Prima est, nequaq̃ ex se inuicem fieri. qm̄, si prima principia ex seinuicem mutuo orirent̃, minime essent prima principia. Secunda est, ea ex alijs non fieri, ob eandemmet rationem. Tertia, omnes particulas ex ipsis fieri. hæc. n. est natura principiorum communium omnib' reb':
cōtrarijs autem hæ insunt ꝓprieta- L
tes: infertur igitur in secunda figura principia esse contraria. Et, quia huiusmodi ꝓprietates sunt conuertibiles, iō ex duabus affirmatiuis cō
cludit in secunda figura. Inductio 43
ne quoq; id ostendi licet. siquidem res perquirantur, videlicet nihil ex quocunq; gñari, neq; cuiuscunq; rei gratia, neq; in quodcunq; corrūpi, sed ex terminatis contrarijs in terminata contraria, vt in alteratione gr̃a exempli album ex nigro vel medio colore fieri nō a calido, nisi forte id per accñs fiat, sicut dicim' albū
ex calido gigni, cum contingit cali- M
dum esse nigrum. Identidem in cō 44
positione, & cōiunctione perspicuū 45
est. construatur nanq; res ex priuatione, compositione propria alicui composito: vt ædes gratia exempli, quę ex lateribus construuntur, & li
gnis, quæ forma carēt dom', sed nō * alia
ex qualibet * priuatione. Idemq; 46
in generatione, & corruptiōe visum 47
est. gignitur. n. res ex priuatione ꝓpria illi rei. Inductione igitur hoc habito, sequitur omnem gñationē ex cōtrarijs fieri, vel ex medijs inter ipsa

A ipsa. Intelligo autem in hoc loco p
contraria, ipsa opposita. quælibet
quoq; corruptio ad contraria fit, vl'
48 ad media inter ipsa. Antiqui autem
49 ideo asserunt principia esse contra-
ria, quia res ipsa sese manifestat, ac
si ab ipsa veritate cogantur id fate-
ri. Sed in contrariorum principatu
inter se discrepant: quia in quo sese
contraria inuicem præcedant, & q̄
sunt alijs principaliora, p̄fecto non
sunt concordes. Nam eorum nōnul
li putabāt horū vl'e, seu cōe proprio
esse principalius, seu prius. Alij vero
huius sententiæ oppositum rati sūt.
B sed quidam alij putabant notius in
intellectu debere esse principiū sen-
su notioris, aliqui alij econtra. exem
plum de notiore sensu est densitas,
& raritas, in intellectu vero magnū,
& paruum. Oēs tñ in confesso ha-
bent principia debere esse cōtraria,
ac diuersa in quibusuis contrarijs.
hoc autem satis consonum est, cū
vniuersale sit partiali notius.

Caput Secundum.

50 CVm principia non esse infini-
ta probauerit, pluraq; esse, cū
sint contraria aggreditur probare
C non sufficere esse prima principia
duo contraria tantum, hoc est prin-
cipia esse tantum duo. ad quam sen
tentiam tres affert rationes.
51 Prima ratio est, quia cōtraria nō
agunt seinuicem, neq; sese mutuo
recipiunt: calidum.n. in frigidū nō
agit, neq; ipsum recipit, neq; frigi-
dū calidum. cum autem gñatio ex
principio fiat agente, & recipiente:
sed ipsa contraria non agunt in se
inuicem, neq; sese recipiūt: ergo cō-
traria non sunt pricipia gñatiōis.
52 Secunda ratio est, quia contraria
sunt in subiecto: & quicquid est in D
subiecto nō est principium: qm̄ in
digere principio ipsum principiū,
quod est, s. subiectum.
Tertia ratio est, quia cōtraria nō 53
sunt substantiæ, neq; in substantijs
sunt contraria, cum nulla sit substā
tia alteri contraria: sed substantiæ
principia debent esse substantiæ: er
go contraria nō sunt principia sub-
stantiæ. Cum autem primæ rōnes
cogerent contraria esse principia,
hæc vero contrarium probat, soluē-
dum igitur est hoc dubium fortas-
se, si ponamus principia esse tria, vi-
delicet ipsa contraria duo, & eorum E
subiectum. nam, cū maior pars ho-
minum gñationem ex cōtrarijs fie-
ri putent, sed sese contraria mutuo
recipere negent penitus, iō vna vo-
ce omnes tertiam naturam, quæ est
subiectum duorum contrariorū da
re conant̄. Sed quid sit hm̄oi natu- 54
ra inter se discrepant. quidam.n. eo
rum ignem, quidam vero aquam,
nonnulli aerem, alij etiam terrā esse
censent, aliqui tamen id mediam
esse naturam inter ignem, & aerem
affirmant. Qui aūt ipsum putat es-
se naturam mediam inter duas na-
turas, hoc est * inter duo elmentorū F
quatuor, magis accedit ad naturæ
materiæ primæ cognitionem, q̄ qui
vnum horum elementorū quatuor
& qui ignem dicūt, ipsum profecto
propinquius essentiæ ipsius poten-
tiæ ponunt. & qui aerem, magis q̄ q
aquam: qm̄ aer minus sensu perci-
pit̄ q̄ aqua, cum non percipiatur vi
su. est igitur eius essentia magis in-
cognita q̄ quæ aquæ: ac si magis es-
sentiæ accedat potentiæ: quæ quidē
est vere materia, vt post hoc ostende
tur. & iō dicebant principia eē tria, 55
vide

* Participare natura duorū elemētorum

G videlicet ipsum vnum, & * augmentum, & decrementum. natura náq; ternaria apud Antiquos extabat: verũ eorum quidam illud vnum passiuum, eaq; duo agétia esse credebát, alij tñ huius oppositum rati sunt, & est ipse Plato. Rõ autem quæ ponit, vt diximus, principia eẽ tria, est satis sufficiens: quæ vero plura trib⁹ impoßis: & q̃ plura vno est necessaria. Sed ea non esse plura q̃ tria osté dit ex eo, quia vnum subiectũ sufficit ad recipiendum, & vna cõtrarietas ad agendum. &, si essent contraria duo, tunc illud sm vel erit in eodem subiecto, in quo primum, vel ĩ secundo: &, si in secũdo, tũc corpora omnia nequaq̃ transmutarent̃ ad seinuicem. transmutatio autem elementorũ inter seĩuicem, stirpiũq;, atq; aĩalium ad ea, & ipsam plantã, & aĩal ad sese mutuo conuerti, & tãdem cũcta corpora gñabilia, & corruptibilia sese inuicem trãsmutare sensu cognoscitur. Hac igitur rõne non posse inueniri duo contraria in duobus subiectis satis perspicuũ est Si aũt in vno existerét subiecto, tũc oportet alterum altero communi⁹, atq; prius esse. qñ nõ inuenitur in vno genere supremo, nisi vna cõtrarietas suprema, ad quã cæteræ aliç contrarietates illius gñis ascendũt, illaq; est illis prĩcipium. ita ẽt se habet vnum in gñe substantiæ, ĩ quo fit gñatio, & corruptio. &, si impoße est duo contraria esse principia, hoc est duo gña contrariorũ, nec ĩ vno, neq; in duobus subiectis, sequit̃ manifeste principia non oportere esse plura quam tria. patet quoque ipsa esse plura quam vnum: sed vtrũ duo, vel tria, id prorsum inquirendum est.

*a.l. excessus, defectusue.

56

H

I

Caput Tertium. K

IN hoc capite incipit ostendere gñationem ex tribus pſici reb⁹, 57
ex priuatione videlicet pręcedente ĩ subiecto gñationis, & ex subiecto generationis, & forma genita, & φ qđlibet genitum est compositũ ex subiecto, & forma. hoc autẽ patebit ex hac nostra vĩi contemplatione, hoc est, si contemplemur vniuersale genus transmutationis: cum vniuersale, seu commune proprio sit noti⁹, ab eoq; ad cognitionem proprij ꝓficiscimur.

Dicamus igitur φ, cum nos dicimus aliquid ex aliquo fieri, vel aliquid genitum, & effectum esse aliquid, id quidem alterum duorũ simplicium significare põt, vel ex illis duobus compositum. vna aũt illarum simplicium rerum est, vt si dicamus, ex non grammatico grãmaticus fit, vel non grammaticus efficitur grammaticus. Primum igit̃ simplex est ipsa priuatio, q̃ in subiecto ꝓcedit. Secũdũ vero simplex est, si dicamus, hõ factus est grammaticus, vel ex hoĩe factũ esse grammaticũ: & hoc sm simplex, est subiectũ gñationis. Tertiũ autem ex his cõpositũ est, vt si dicamus ex hoĩe nõ grãmatico factũ est grammaticum. illaq; duo simplicia, ex quibus hmõi tertium componitur, manifeste rea ſr inter se differunt. nam hõ, qui quidem est subiectum, extat in esse suo, sed non grammaticum, quod est ipsa priuatio minime, & recedit ad eẽ formæ. In idiomate autẽ Græco aliqua in dictionibus horum duorum extat dña, sed in nr̃o non ita aperte discrepantia cognoscitur. Nam hęc dictio ex, æquiuocum est nomẽ, cũ priuationẽ nõnunq̃, qñq; vero subiectũ

58 L

M

59 & aliquavsq; ad 69

A iectum denotet: q̄uis de subiecto vere dicatur, & largo mō de priuatione. Cū igitur appareat has duas naturas inter se fm esse distingui, ideo alterā priuationem, alteram vero materiam appellamus. inuestigandum igitur est vtrum in omni gñatione, & corruptione sint necessariç, vel ne: &, si necessariæ, quo nam pacto id se habeat. Et dicamus manifestum esse oportere priuationem ꝓcedere in subiecto ipsum gñatum. aliter.n. non fieret genitum, nam genitum est, quod post priuationē inuenitur. Subiectum quoq; inueniri B manifestum est. id quoq; esse necessarium ad gñationem accñtiū: nā accñtia dicuntur in subiecto. sed qd necessario inueniatur in gñatione simplici, quę est substantiæ gñatio, est immanifestum. At, si id vēri contemplatione consyderetur, satis perspicuum erit.

Nam quodlibet genitum, tū substantia, tum aliquod aliud videt̄ ex aliquo gñari subiecto. Etenim aīal ex genitura, stirps ex semine, aqua ex igne gñatur. Identidem quicqd ī qualitate passibili gñatur, vt albū, & nigrum, & in impassibili, vt figu- C ra, & compositio, itidem & incremētum, & decrementum apte vñr indigere subiecto. Cuncta igit̄ gñabilia subiecto indigent, nihilq; ex quolibet gñari, longe ergo minus ex priuatione. Hoc aūt ita se hēt, propterea quia gñari est motus, & trāsmutatio ex aliquo in aliquod in substātia. oportet igitur dari subiectum illi transmutationi, & motui. & ideo Antiqui concedūt gñationē nequaquā fieri, nisi ex ente. qm̄, si ex priuatione fieret, non daretur ibi positas, neq; vnus motus, qui īcipiat ab aliquo, & desinat in aliquod: & tunc esset potius successio, seu vicissitudo ī D loco, & permutatio, nō aūt gñatio. ex hoc ergo patet quodlibet genitū esse cōpositū ex subiecto, & forma, q̄ quidem est ipsa res, qua est genitum. Cum igitur rerum principia per se sint hæ duæ cāæ, hoc est materia, & forma, manifestū est ex his cuncta constare sensibilia. sed, cum ens, ideo extat, quia eius causæ, quæ sunt eius pars, vel partes, extāt, hine est ꝙ oportet naturam materię esse a natura priuationis distinctā: qm̄ priuatio non est de natura gñatiōis ita, vt sit pars geniti, sed tanq̄ quid accñs subiecto quod est pars geniti. E at est gñationi necessaria: quapropter, si principium, id quidē per accñs nuncupat̄. Differunt quoq; manifeste inter se subiectum, & forma, cum hæc sit in actu, subiectum vero per se nequaq̄, immo in potētia. sin aūt, gñatio alteratio esset vt Antiquorum complures opinati fuere. Hac igitur rōne materię primæ natura iam satis apparet, ipsam.s. esse mediam inter priuationem, & actū, esseq, in potētia. Intelligo autem ꝑ esse in potentia, ipsam ab eo, quod ī actu, non expoliari, hoc est, ꝙ non F denudatur a formis ei successiue aduenientibus, neq; a positate, q̄ sibi debet̄. & iō eius natura non fuit Antiquis cognita, adeo, ꝙ quidam eorū ponebant eam in actu: & sic sequtur apud eos gñationem in substantia esse alterationem: quidam vero alij priuationem esse asserebant: & sic apud eos oporteret priuationem aliquid esse. Natura autem hui⁹ materiæ, vt inquit Aristot. concipit̄ per 69 analogiam, seu comparationem. nā eius ꝓportio ad formam est vt ligni qua-

G quatenus est cella, in potētia ad ip-
sius cellæ formam. Ex his igit, quot
sint prīcipia, duoq; esse p se, & vnū
p accñs, aperte haberi potest, & eo-
rū vnumquodq; quid sit, & qualr
seinuicem habeant, alterumq, con-
trariorum in gñatione esse priuatio
nem, alterum vero formam, & ho-
rum subiectum esse materiā primā
ostēsum est satis. Nec nos latere de-
cet potentiam, ac pos̄itatem non es
se de essentia materiæ, sed vnum ex
consequentibus ei⁹. Immo re vera
materia est subiectum potentiæ, &
pos̄itatis. Et, si potentia esset de suip
H sius essentia, tunc materia esset sibi
ipsi materia: cum potētia dicatur in
relatiōe ad aliud. recepta igitur for-
ma remouet̄ ab ea ipsa potētia: qua
propter potius nomē subiecti, q̄ po-
tentiæ tunc sibi vendicare, seu vsur-
pare debet. Differt quoq; manifeste
ipsa priuatio a potentia. qm̄ poten-
tia aliquid est, (seu est aliquod eē,)
priuatio vero negatio est absoluta
(seu simplr.) Materia igitur prima
est quid vnum subiecto, plura potē-
tia, & priuationibus in ea exñtibus,
veluti cæra, quæ quidem est subie-
cto vna, aptitudine tñ, quam habet
I ad figuras recipiendas, plures. Quid
igitur interest inter subiectum, potē
tiam, & priuationem ex his haberi
potest.

Caput Quartum.

71 EX his autem, quæ de essentia
huius naturæ declarata fuere,
dubiū, quo Antiqui ipsam gñatio-
nem tollebant, ensq; esse vnum pu-
tabant, & q id, quod ex ipsa gñatio
ne comprehendi potest, est aggrega
tio, & disgregatio, vel dissipatio, &
exitus, vt nonnulli opinati sunt, sol
uere quidem haud difficile est. Du
bium autem ita format. Si aliquod K
ens gñatur, vel ex ente, vel ex non
ente gñatur. sed nō ex nō ente, cum
impos̄e sit, aliquid ex nihilo gigni,
cum priuatio nequaq̄ possit* trans- *a. l. alterari.
mutari. qm̄ priuatio nō recipit* trās *a. l. alterationem.
mutationem. neq; ex ente, quoniā
oporteret genitum inueniri anteq̄
sit. Incurrebant autem hanc ambi-
guitatem adeo, q fuerunt coacti in
re gñationis sensum abnegare, pro-
pterea quia in Logica facultate pa-
rum exercitati erant. Nos autem du- 73
bium soluimus, cum dicimus q, si 74
dr̄ aliquid gñari, vel ex nō ente, vel 75
ex ente, & tādem quicquid agit ali- L
quid, vel ab aliquo patitur, id quidē 76
duplr dici, vno mō p se. vt cum dici 77
mus medicum mederi. alio vero p
accñs, vt cum dicimus medicū ædi
ficare, si accidat ipsum medicū ædi
ficare. His igitur sic stantibus, cum
dicimus gñationem ex non ente fie
ri, duplr id intelligi pōt. Primo, s. p
se, ita, vt priuatio sit gñationis subie
ctum: & hoc est illud impos̄e, quod
imaginati sunt Antiqui, videlicet
non dari quid aliud. Secundo vero,
vt sit ex non ente p accñs, hoc est,
quia ipsa priuatio accidit naturæ
subiecti gñationis, qd̄ diximus non M
esse in actu, sed in potentia: quanuis
hmōi accñs sit quid necessariū ad
esse ipsius gñationis. & sic non seq-
tur in hoc loco inconueniens, cum
dicimus gñationem fieri ex non en
te p accñs, ea rōne, quam diximus,
neq;, si dicimus priuationem hic es
se cām p accñs, volumus id accidis-
se causæ essentiali, & ea non īdigea
mus ad gñationem, vt dicimus me
dicum esse cām dom⁹, cum accidit
medico esse ædificatori, sed eo pa-
cto, quod diximus. Eodemq, exēplo
gña-

A gñationem fieri ex ente pôt dupl̄r dici, vno mō p se, videlicet φ ens in actu sit subiectū ipsi⁹ geniti. & hoc est impoſſe. qm̄ sequeretur, cū aqua ex aere fit, vt sit aer, & aqua simul, vl̄ φ non det̄ gñatio in substantia. & hoc est id, quod putabant Antiqui, .s. non dari quid aliud, seu alienum, idq; esse impoſſe probabant. Alio mō p accn̄s, cum, s. accidit huic naturæ ipsius subiecti gñationis non denudari a forma in gñatione rei ab ea, quæ quidem remouet̄, & recedit ab eo in aduentu formæ genitæ B in ipsum, non φ ipsamet forma, q̄ est in subiecto, recipiat formā, quę gñatur. & sic nedum erit impoſſe, immo necessarium, s. gñationē fieri ex ente per accn̄s, & si id p accn̄s sit. Huic tandē naturę duo accidūt, priuatio. s. & forma, q̄ præcedit ei secundum esse ante nouam formā, q̄ gñatur: & tunc gñatio ex ea fiet p se sed per accn̄s ex illis duabus naturis
78 quæ ei accidunt, hoc est ex priuatio
79 ne, & forma. Is igitur est vnus mo-
80 dus, quo hoc dubium soluitur, ponē
81 do hanc naturam.

Iacob. i. nihil aliud dari q̄ alteratio.

C Secundus est, quia ens dr̄ de potētia, & actu. Ipsa quoq; priuatio de duob⁹ dr, videlicet de negatione absoluta (seu simpl̄r) & de priuatione propria, quæ inest alicui subiecto, & alicui rei. Impoſſe ergo est gñationē fieri ex ente ī actu, sed nō ab eo, q̄d in potētia, & ex priuato simpl̄r, sed non a priuatione indefinita.

Plato aūt vr̄ magis auferre huiusmodi principium, q̄ qui ipm̄ in actu ponit. qm̄ opinatus est ipse generationem fieri ex non ente, cum tn̄ fateat̄ materiam eē vnum entiū, & sic sequit̄ fm ipm̄ ens nō eē ens. acceptat. n. ipse dictū Parmenidis, qui dicit quicquid est præter ens eē D non ens absolute: mox ponit materiam esse ens, cum asserat tn̄ ipsam esse pręter ens. Nos autem distinguimus, & dicim⁹ materiam esse in potentia, & priuationem esse quid accn̄s ei. Differunt tn̄, cum hęc sit pars geniti illa vero non. Corruptio autem, q̄ est ipsum malum, ingreditur quidem res propter priuationē. quam hæc natura recipe solet: at ipsum esse, quod est bonum, res insequitur propter formam. Hmōi ergo natura apta est recipe bonum, quod est forma, vel malum, quod ē priuatio. & corruptio. Aeternitatis quoq; priuatio rebus inest propter E hmōi naturam, hoc est eo, quod accidit ei possibilitas priuationis. Hęc quoq; natura ob eius defectum appetit recipe formam, quemadmodū & imperfectum pfectionē, sed non appetit corruptionem, immo ipsa corruptio est quid accidens ei rōne priuationis. Habes igitur modos, quibus soluitur dubium, quo Antiqui gñationem negabant.

Caput Quintum.

AD hęc dicimus huiuscemodi 82
naturam nec genitam p se, nec corruptibilē eē. Quoniā, si gñaF retur, haberet subiectum, ex quo gigneret̄. &, si sic, tunc ipsamet eēt sibi ipsi subiectū. nam id, quod in potētia, non separat̄, neq; distinguit̄ ab eo, quod est in potentia, & sic eēt anteq̄ fuisset, vel erit in actu. itidem, si corrūperet̄, oporteret ipsam hr̄e subiectum. &, si hr̄et subiectum, tunc alterum illorū duorū sequeret̄ īcōueniens, videlicet vel corrumpi anteq̄ corrūpat̄, vl̄ eē quid in actu. per accn̄s tn̄ nihil ꝓhibet dicere ipsam

corrumpi, vel gñari, propterea quia rei in ea existenti accidit gñatio, & corruptio. quemadmodum dicim⁹ lagœnam corrumpi, cum vinũ, qđ ĩ ea existit corrumpitur, eáq; melio rem reddi, cum clarificatur.

Ex his ergo patet, ꝙ datur materia prima, q̃ ẽ ingenita, & incorruptibilis, & est primũ subiectum oĩum rerum gñabilium, corruptibiliũue. Tractare autẽ de eẽ primæ formæ, & quid sit, & vtrum vna, vel plures, & corruptibilis, vel incorruptibilis, & vtra earum sit substãtia, s. forma, an materia, vl' vtraq;, & si vtreq; cui magis conueniat nomẽ substãtiæ, hoc inq̃ totum ad primum spectat Philosophum, qui de ente, quaten⁹ est ens, consyderat.

Atqui cõtẽplari naturales formas mobiles, q̃ sunt principia rerũ gñabilium, & corruptibiliũ ad hãc proprie attinet sciam, de qua re fiet sermo, cum de singulo entium naturaliũ sensibiliũ tractabit'. Quod añt deꝰ primus motor rerũ naturaliũ, in fine huius operis probabit'. & hic desinit quicquid cõtinet hic Primus liber de rebus vl'ibus, mira tñ breuitate pro virili nostro, ac veluti pertranseundo. & solus Deus, qui ad bonum dirigit, laudetur.

AVERROIS EXPOSITIO MEDIA IN SECVNDVM LIB. PHYSICORVM.

Vlt in hoc Secundo libro tractare de his quæ in hac scientia veluti prænotiones, & principia præsupponenda sunt: & qui hanc profitetur scientiam, ea præintelligere, expertusque in eis esse debet: quæ omnia in tribus continentur summulis.

In Prima Sũmula fiet sermo de ipsa natura, & de quocunq; ad eam refertur, & quot dicatur modis.

In Secunda, qualis sit huius sciẽtiæ ꝓfessoris contemplatio, & ĩ quo differat ab ea, quæ Mathematici: & tãdem afferet Logicales regulas, ꝓprias huic scientiæ.

In Tertia vero de causis, & earundem diuisione in id, quod per se, & ĩ id, quod per accidens, & in aliquas alias dissectiones.

Primæ Summulæ capita sunt Septem.

Caput Primum.

Icam⁹ igitur iam esse ꝑ se notum ꝙ rerũ, quædam a natura, q̃dã ab alijs prodeunt causis, vt quæ ex electione, & arte fiunt, & q̃ a casu, & fortuna: & ꝙ corpora, quę a natura producuntur, sunt corporũ simplicium genera, vt ignis, aer, aqua, & terra, & quæ ex his componuntur, vt animalia, & stirpes: & ꝙ hæc ab his, quę non sunt a natura differunt, cum quodlibet horũ naturalium habeat in se principiũ motu

A tus & quietis, vtpote cœlestia corpora habent in se principium motus translationis tantum, quędam vero alia corpora habent in se principiũ incrementi & decrementi, nonnulla alia generationis motum & quædam alia alterationis obtinent motum: & horum quædam vnum dũtaxat illorum motuum adipiscuntur, quędam vero plures, & quędam
2 alia omnes obtinent motus. At in artificialibus principium alterationis, & motus in seipsis non reperitur, quatenus sunt corpora artificialia, sed exterius. inest enim motus
B deorsum ipsi scamno, non quaten' est scamnum, sed eo q̃ est naturale corpus. Inuenitur tamen in artificialibus rebus aliquid, cuius transmutationis principium est in ipso per accidens, nõ per se, vt Medicus, qui seipsum sanat: principium enĩ sanitatis in eo existit, non tamẽ per se, sed per accidens, hoc est, quia accidit ægroto Medicum sibi esse. Dãtur adhuc nonnulla artificialia, quorum motus principium inest eis per se, non tamen primo: vt est motus corporis nauis, qui fit a corpore nau
C tæ. mouet enim ipsam mediantib' suis membris. Si igitur artificialiũ
3 principium est per se extra, vel in ipsismet, sed non primo, sequitur ergo q̃ naturalia sunt, quorum transmutationis principium est in essentia rei, & intra se, & ex primo proposito: & res naturales sunt, quę habẽt naturam: ergo ex his duabus propositionibus manifeste infertur, q̃ natura est principium, & causa ad hoc vt moueatur, & quiescat res, in qua est, primo, & per se, non per accidẽs. Intelligit autem hic per motum, & quietem* transmutationem simpliciter, & eius priuationem. Et dixit D primo, propterea quia motus fact' ab arte nauicularia non est primo in naui, sed medio nauta. Dixit aũt non per accidens, vt excludat Medicum, qui sese curat.

*a. l. alterationem.

Caput Secundum.

Res autem, quæ naturam habent, sunt quicquid habet huiuscemodi prĩcipium, quoniam naturales res ex materia constant, & forma. Natura autem de his duab' dicitur causis: & quidquid ex eis cõstat naturam habet. 4

E

Caput tertium.

Ea vero, quæ secundum ordinẽ naturæ esse dicuntur, sunt motus, & operationes, quæ a rebus proueniunt naturalibus eo pacto, quo natæ sunt prouenire, vt est ascensus ignis sursum, & terræ descensus deorsum. Natura autem est ipsum principium: & res naturalis est, quæ habet naturam: & id, quod est ẽm naturalem ordinem, est actio, quæ prouenit ex ipso principio. 5

Caput Quartum.

Id vero, quod naturale dicitur, seu secundum naturam ex operationibus naturæ est quid communius quam id, quod dicitur esse secundum ordinem naturalem. quoniam dicitur de operationibus prouenientibus a natura, prout innatæ sunt prouenire ab ea, & prout aliter quam sint innatæ prouenire eueniant, vt defectus membrorum, vel eorum additio, & mutilatio. Ex his igitur habetur quid natura sit, & quid res naturales, quidue secundũ ordinẽ naturalẽ, & q̃d ẽm naturã. F

G *Caput Quintum.*

6 NAturam autem esse est quid per se notum.& qui eam esse in suo ratiocinio intrinseco negauerit, id quidem non nisi ex defectu eius virtutis rationalis, quem a natura acquisiuit, prouenire potest: quemadmodum & aliæ virtutes apprehensiuæ defectum incurrunt. Sicut enim qui cæcus natus est, non potest ratione cognoscere colores esse, ita etiam qui de esse naturæ veritatem non attingat, in prima eius procreatione nequaquam poterit id ratione assequi. At ille, qui putat
H definitioñe naturæ notificari, postquam fuerit declaratum ꝙ omne, quod mouetur, ab alio mouetur, est profecto ignorans, eo modo videlicet, quo posita est hic definitio naturæ. nam suppositum est hic naturam esse principium motus & quietis: siue principium mobilitatis in se, sit principium motionis in aliquibus entibus, siue sint duo principia distincta in omnibus entibus. hoc enim neminem impedit cognoscere naturam esse.

Caput Sextum.

I NOmen autem naturæ de tribus dicitur. Primo modo dicitur de materia. quæ quidem duplex est, propinqua videlicet & remota: propinqua quidem est propria materia rei, vt lateres domui: remota vero, vt fundamenta eius.

Secundo modo de forma, & figura. Tertio modo de transmutatione, & motu, qui est transitus ad formam in * generatione & iter ad eã. hoc autem ideo dicitur natura, quia est via ad prouentum veræ naturæ, quæ est ipsa forma.

*a.l. alteratione.

K *Caput Septimum.*

SEd vtrum materia, vel forma debeat potius appellari natura, contemplatione id dignum est. nã 7
nonnulli opinati sunt materiam debere potius naturam nuncupari, & quòd essentia rerum est hæc ipsa natura, & quicquid est præter hanc naturam sunt accidentia & affectus quæ accidunt huic naturæ. & ideo opinio, quam habebant de essentia rerum, erat cognata illi, quam habebant de hac natura. Ex his autem, 8
qui putabant hanc naturam non esse tantum vnam, sed plures, existimabant substantias rerum esse tot numero, quot illa natura. Quicunque igitur opinabatur eam esse vnã putabat quoque substantiam rerũ esse illud vnum: vt gratia exempli, si quis censebat huiusmodi naturã esse quatuor elemẽta, arbitrabatur quoq; essentias rerum esse ipsa quatuor elementa. sed qui vnum elementorum, & illud quidem putabat quoque esse rerum substantiã. & opinabatur eam tantum naturã esse ęternam, reliqua vero mutabilia, & variabilia. Inter Antiquos autem Antiphon probabat materiam esse quid stabile & firmum, formã vero transmutari. id vero, quod est permanentius, debetur ei potius esse, & primo debet esse substantia. Dixit. Et inditio haberi potest quòd materia permanet, & forma permutatur, & transmutatur. quoniam, si quis arcam in terra plantet, & putrescat, pulluletq; aliquod germen, nõ erit arca profecto id, quod ex ea oritur, sed lignum. Dixit. forma igitur arcę non est permanens vt lignum, hoc

(L and M marginal letters; 9, 10 margin numbers)

A hoc autem contigit * ipsi rei permanenti, quæ est lignum, quod quidem est rei substantia. Hęc tamen ratio non est vera. quoniam, si velit subiectum rerum generabilium esse aliquod vnum in actu designatum, seu singulare, tunc illud erit in accidentibus non in forma naturali. & hoc est manifestum per exemplum illud, quod induxit. nam forma arcæ, seu lecti, & reliquę formæ artificiales sunt profecto accidẽtia. si vero intelligat subiectum esse vnum specie in rebus generabilibus

*a. l. ppr̃ę permanẽte

B inter seinuicem, nos quoque idem de forma videmus. homo nanque ex homine sibi simili in specie fit.

11 Aristoteles vero dicit formam verius, & simpliciter nomen naturæ sibi vsurpare, quam materiam. & hoc tribus probat rationibus.

12 Prima est sumpta a similitudine causarum rerum naturalium ad res artificiales. nam quemadmodum aliquid, cum est * in fieri in potentia, non appellatur factum, neque videtur assecutum fuisse id, quo simpliciter dicatur de eo nomen artis, pari ratione in rebus naturalibus

*a. l. facto esse.

C res se habet, cum videamus iam adeptum fuisse id, quo nuncupatur naturale, cũ aduenerit sibi forma, qua res est id, quod est. hoc autẽ est exemplum, non syllogismus.

13 Secunda sic formatur. forma est id, quo res naturalis est in actu, & ex qua proueniunt operationes rei habentis formam: sed materia est id, quo res existit in potentia: id vero, in quo res naturalis existit in actu, potius debetur ei simpliciter nomen naturæ quam rei, cui inest in potentia.

14 Tertia, quia motus in generatione est ex subiecto ad formam, & sicut motus ad terminum ad quem D dicitur natura, quæ est forma, non in termino a quo, manifestum est, quòd nomen naturæ plus debetur formæ quam materiæ. cuius rei inditium sumitur. quia motus semper denominatur nomine formæ, ad quam fit motus, non rei a qua fit motus. vt exempli gratia moueri ab ęgritudine ad sanitatem dicitur sanari, non ęgrotare, & econtra motus, qui est a sanitate ad ęgritudinem dicitur ęgrotatio non sanatio. & si vniuscuiusque rei mobilis motus nũcupatur & denominatur E a nomine rei, ad quam fit: ergo manifestum est quòd motus simpliciter appellatur natura nomine finis, ad quem proficiscitur, qui quidem est ipsa forma. &, cum motus constet ex materia, & forma, hoc est ꝙ in eo existit pars, a quo, appellatur tñ natura ab eo, quod habet ab ipsa forma, non a materia. Igitur plus conuenit huiusmodi nomẽ ipsi formę quàm materię.

Secunda Summula Tria habet Capita.

F

In Primo habetur differẽtia, quæ est inter contemplationem Physici & Mathematici de eadem re.

In Secundo ostendetur ꝙ non sequitur cõtra Mathematicos considerantes formã rerum mathematicarum denudatarum a materia illud inconueniẽs, quod sequitur contra contemplantes formas naturales expoliatas a materia. differentia autem inter has duas abstractiones est satis manifesta.

In Tertio probabitur non decere professorem naturalis scientiæ formam sine materia contemplari, neq; materiã sine formam: immo oportere se vtrunque simul cõsyderare, sed materiam quaten⁹ est for-

 mę

G mę subiectum, formam vero prout ē per
fectio materiæ.

Caput Primum.

16
Eminē latet huius sciē-
tię professorem, & Ma-
thematicum in eiusdē
rei consyderatione cō-
municare. vterq; enim corpora, su-
17 perficies, lineas, atq; puncta cōtem-
platur. Identidem huius scientiæ,
Mathematicæq, professores figurā
cœlestis corporis, terræq;, atque sy-
derum speculantur, diuersimode ta-
18 men. Mathematicus enim quaten⁹
H hæc a materię ratione denudat, in
eiusq; cogitatione ea a suis subiectis
separat. & hoc ideo eis accidit, quia
consyderantur, prout sunt quanta,
hoc est prout sunt lineæ, vel superfi
cies, aut puncta. Naturalis vero ea-
dem cōsyderat, quatenus sunt fines,
seu extrema corporum naturaliū.
& ideo ea cum materia consyderat.
19 Tibi autem satis patebit, ꝙ Ma-
thematici consyderatio est materiæ
expers. Naturalis vero eiusdem est
compos, si animaduertas quo pacto
vterque eorum definitione vtatur.
nam in rerum mathematicarum
I definitionibus, vt trianguli, & circu
li nihil materiæ perspicuum est. na
turaliū vero vt in hominis, atque
equi definitione materia profecto
20 satis apparet. Quod quidem argu-
mento indicari potest, cùm quod-
uis mathematicum fuerit scientiæ
Naturali propinquius, id quidem
minus a materia denudatum exi-
stit, vt Geometrica, & Perspectiua
scientia exempli causa, quarum v-
traq; quidem lineam cōsyderat, sed
Geometra quatenus est duntaxat li
nea, Perspectiuus vero, vt radiosa
sensibilis. materiam igitur quoquo K
modo innuit. Eademq; est Arith-
meticæ & Musicæ ratio ad propor-
tiones numerales, vt est proportio
dupli, vel aliqua alia. nam alter eas
consyderat, eo ꝙ sunt numerales ꝓ-
portiones, alter vero quatenus sunt
voces sensibiles.

Caput Secundum.

ET si Mathematici abstrahant
formam a materia, discrepat
tamen eorum abstractio ab ea, quā
faciunt, qui ideas separatas ponunt.
quoniam Mathematici ratione tan
tum, & non secundum esse abstra- L
hunt formas mathematicas: hoc. n.
propriū est ipsis formis mathemati
cis, ꝙ s. ratione duntaxat, & non rea
liter secundum esse abstrahant: sed
naturales formæ neq; ratione, neq;
secundum esse abstrahuntur: qua-
propter q formas separatas ponunt
seu ideas, iam abstrahunt quod ra-
tione abstrahi non potest, longe mi
nus secundum esse.

Caput Tertium.

VTrum autem scientiæ Natura 21
lis professor formam expertē
materiæ contemplari teneatur, aut M
seorsum materiam, vel vtrunque, id
dubium habet, cum hæc duplex sit
natura. de qua igitur harum inue-
stigare debeat Physicus ambiguitas
est: vtrum scilicet alterum horum
tantum scrutari debeat, an cogatur
vtrunq; inuestigare, postquam tene
tur perquirere compositū ex ipsis.
&, si vtrunq;, vtrum eadem vtriusq;
habeatur scientia, vel duæ sint noti
tiæ. Si quis igitur Antiquorū ver 22
ba perspexerit, putabit profecto de
materia speculandum esse: quoniā
de

A de forma consyderationem admodum imbecillem habuerunt. Sed, cum ars imitetur naturam:& in arte ad eundem spectet scire formá, & materiam, vt gratia exempli ad Medicam scientiam scire sanitaté, & eius subiectum, quod est pituita, & bilis:& ad Aedificatoriam artem formam ædium cognoscere, earundemq, materiam, quæ est trabes,& tabulæ: oportet igitur vt ad Physicam scientiam hoc magis attineat, scire videlicet vtrasq; has naturas.
23 Adde etiam q forma est finis,& materia est subiectum finis & præpara
B tio ad eum: oportet autem finem, & id,ad quod est finis, eiusdem esse scientiæ.finis etenim,& id, quod ꝓpter finem,est correlatiuum:relatiua autem ad eandem spectant sciétiá,eorumq; scientia eadem existit. Quòd auté forma sit finis indiciũ est, quia est finis motus in generatione: quãuis non sit necesse omne vltimum esse finem, nisi optimum fuerit.icc irco mors vltimum est,nõ
24 tamen finis. Ostenditur iterum notitiam materiæ, & formæ in eadem existere scientia. qm̃ Effectrices artes quædam materiam & faciunt,
C & adinueniunt,quædã vero eá simpliciter adinueniunt,vt Aedificatoria ars,quæ clauos,& lateres,ex quibus ędes conficiuntur,adinuenit.ꝗdam aliæ materiam præparant, vt ars extruendarum nauium: ꝗ quidem nauem producit, & quo pacto ligna incidi debeant ipsa edocet. Si artes igitur factiuæ materiá de nouo efficiunt,opus erit profecto naturalis scientiæ professorem eam cognoscere:nam, sicut se hẽt ars ad artificialia, ita scientia ĩ rebus naturalib':cõicant.n.in cognoscendo.differunt tñ naturales res ab artificialibus,qm̃ hæ* efficiuntur, naturales vero non. Neq; inconuenit dicere artes inferiores, quæ scilicet Architectonicis inseruiũt,materiá ꝓcreare, ꝓpterea quia Architectonicæ artes,quarũ finis est forma,& artes sibi inferiores ad suum dirigunt finé, solent eas artes inferiores ad cognoscédá materiá ĩstituere.qm̃ gñatim Architectonicæ artes duę sunt.Alia quidé,ꝗ artem sibi subiectá edocet, autem formę. materiamq; ꝓpriam illi formę duntaxat notificat,vt Nauicularia,quæ lignariam particularem sibi suppositam docet,figuráq, meliorem, qua nauis nauigare valeat:instituitq; quo pacto præeligéda sint ligna,idonea ad perficiendũ huius figurę opificium. Alia vero é ars,quæ formam efficit,aliam tamé statuit ad præparandá materiá illi formæ,vt ars nauigia,quæ formam nauis conficit,& arté incidédi ligna ꝓ naui,i.formá incidédi docet: ná nõ ex quauis sectione ligna erũt apta vt ex eis fiat nauis. oportet ergo seruiles artes,ꝗ quidé sub se nullam aliá cõtinét arté, materiá ĩnouare.
Et hæc oĩa cogũt Physicũ de materia disserere:est.n. materia ad aliqd dicta:& iõ quaten' referť ad formá, eá cõtéplamur,& formá,quaten' é ĩ materia.quo fit,vt si nr̃a consyderatio vsq, ad formas se extédat, nõ tñ sequestrať a formis materialib', immo definit ĩ ĩmaterialioré earũ, vt é aĩa: verũ eá cõsyderat,ꝓut ad materiá sese refert.Quòd aũt naturales formæ sint materiales rõne oñdiť, cũ oẽs a materialib' gignáť formis. hominem.n.homo gñat,& sol:homo autem propinquum* est agens, sol vero remotũ.sed tractare de formis

Marginal: D; * a.l. efficiunt.i.finis est facere.; 25; E; 26; F

G mis ſeparatis ad primã ſpectat Philoſophiam. Ex his igitur habes phyſicum conſyderare vtrunq;, & qualiter ea contempletur.

Tertia Summula habet quatuor capita.

In Primo capite habetur quot ſint cauſæ.
In Secundo de caſu, & fortuna tractatur
In Tertio ſoluuntur dubia, quæ in cauſa finali occurrunt.
In Quarto habetur ad quam neceſſitas in rebus naturalibus referatur cauſam.

Caput Primum.

28 H Auſam quadrifariam dici annuimus. Prima eſt ea cauſa, ex qua res fit, & eſt ipſa materia: vt ęs ſe habet ad ſtatuam. & aurum ad annulum. hęc autem multiplex exiſtit. nam vel eſt materia per modum cõpoſitionis, vt ſunt literę materia ſyllabarum, & dictionum: vel tranſmutationis, vt panis, qui ſanguinis eſt materia: vel eſt materia vtroq; modo inſimul, videlicet compoſitionis, & tranſmutationis, vt aqua, & terra, quę animalium, & plãtarum exiſtunt materia. Dicimus quoq; partes eſſe ſubiectum ipſius
I totius, ſed non eo modo quo ſupra. Identidem propõnes ſyllogiſmi ſubiectum appellamus cõcluſionis, ſed alio modo a prędictis omnibus. Secunda eſt forma, & ratio ſignificãs quid eẽ eſſentiam rei. & hęc quoq; cauſa tripliciter dr. Vno modo, ſ. de toto, quod reſultat ex partib⁹, & eſt id, quo aliquid dicitur eſſe totum, & completum. Alio modo de cõpoſitione, quę reſultat in ipſis cõpoſitis. Alio vero de forma naturali in
29 materia. Tertia eſt de efficiente, a quo principium actionis orit̃, vt ſe habet medicus ad ſanitatem, & ædi K ficator ad ędes. Quarta eſt id, cuius gratia res eſt, quę quidem finis exiſtit, vt ſanitas exempli gratia, & exercitium: eſt enim exercitium ſanitatis gratia: & ſummatim quęcũq; ſunt ante finem, propter finẽ ſunt. & horum alterum alterius eſt gratia iuxta rationem, qua ad finẽ magis accedit, vt medicaminis potio exempli cauſa eſt gratia extractionis humoris, qui morbum facit, & humoris extractio eſt ſanitatis gratia: horum autem omnium propoſitum eſt ipſa ſanitas: diſſident tñ inter ſe, cum alia artes, alia vero inſtru L
menta exiſtant. Quòd autem gene 68
ra harum cauſarum his quatuor cõtineantur ſatis eſt manifeſtũ, cum tantum his quatuor reſpondeatur interroganti propter quid aliquid ſit: quibus habitis deſyderium ſiſtit neq; deinceps quęritur propter quid ſit: &, ſi tandem reſponſiones, quę ad interrogationem propter quid perquirantur, non niſi in vna harũ cauſarum inuenientur. nam quandoq; per formam reſpondemus, vt ſi quęratur in Geometria propter quid iſtę lineę ſunt ęquales, & reſpõdemus quia a centro circuli ad M
circũferentiam exeunt. Sed nonnũ- 69
quam per primum mouens reſpondemus, vt ſi interrogemur, propter quid illi homines, qui Camelos equitant, currunt contra nos, reſpondemus ad interficiendum Platonem. Aliquando tamen per finalem reſpondemus cauſam, vt, ſi quęratur cur bellum gerimus contra huiuſmodi populum, reſpondebimus vt fidẽ, quã obſeruare tenent, eos ſubire cogamus. Nõnunq̃ vero per materialẽ, vt ſi quęratur, quare ſcãnũ eſt

A est putrefactũ, & respõdeatur quia
est ex ligno. Physicus aũt ad vnum
quęsitum, vel ad plura potest oĩbus
his causis respondere. Vni quidem,
vt, si ĩterrogetur, quam ob causam
hõ interijt, poterimus in huius re-
spõsione quatuor afferre causas, vt
ꝙ dicatur, quia est animal rationa-
le, vel quia eius causa efficiens, aut
custodiẽs remotior, vel ꝓpinquior
ei existit, hoc est ipse sol, vel quia ex
cõtrarijs cõstat, vel quia melius est
eum mori. pluribus aũt, atq; varijs
interrogationibus itidem fiet, vt, si
quęrat̃ cur homo moriatur, & affe-
B ratur causa materialis ad id, & dica
tur quia est compositus ex contra-
rijs, vel aliquis quærat cur hõ rema
net viuus post mortem, & respon-
deatur per causam formalem, & di
catur quia est rationalis.
70 Tres autẽ causæ in generatione
multarum rerum generabiliũ con-
tingit qñq; vt eędem sint subiecto,
& specie, tres tñ in respectu, & com-
paratiõe, agens videlicet, & forma,
& finis. qđ patet in rebus, quę à sibi
similibus in specie generantur. vt
causa efficiens hominis exempli cã
est ipsa forma hominis, & est vna
specie: eius autem finalis causa in
C generatiõe est forma ipsius quoq;:
nam ea perfecta ab agente, cessat a-
gens mouere. est igitur finis in cõ-
paratione ad motum, sed in com-
paratiõe ad rem generatam est for
ma, & in respectu ad generans est
efficiẽs. Tres igit̃ hę causę ĩ gñatio-
ne sunt vna subiecto, tres ĩ respectu.
71 Hoc tñ accidit in rebus, ꝗ mouẽ
tur à motore propinquo, q est eius-
dẽ speciei ipsius mobilis, cum fuerit
ẽt mobile. Sed de motore remoto ĩ-
mobili non consyderat huius sciæ
professor. sufficit. n. sibi attingere ip D
sum eẽ. & ꝑꝑ hoc tres sunt commẽ-
tarij, qui de rebus habent̃. Primus
est de rebus mobilibus corruptibi-
libus. Secũdus de mobilibus incor-
ruptibilibus. Tertius vero de immo
bilibus, atq; incorruptibilibus: & is
primæ Philosophiæ sciam habet.
Principia igitur mouentia duo 73
sunt genere, vnum naturale, qđ qui
dem mouet, & mouetur, aliud non
naturale, qđ mouet, & nõ mouetur.
Cũ igit̃ ex dictis pateant ꝗ, & quot
genere sint ipsa principia, indagan-
dũ modo est quo pacto ad ea, quo-
rũ sunt principia, quaue rõne ad se E
inuicem referantur. Dicamus er- 72
go hęc quatuor ad eandẽ rem se re
ferre eisdemmet quatuor modis, q-
bus ei sunt causę Vnum, videlicet se
esse agens, aliud materiã, aliud vero
formã, quartũ deniq; finẽ dicimus.
vt, si dixerimus aliquid ex quo fue-
rit, & à quo, & quid sit ei⁹ quiditas,
& ꝑꝑ qđ, & fortasse ꝑ hæc quatuor
respõdemus, vt paulo ante dixim⁹,
rñdendo ad interrogationẽ propter
quid de eadem re, & forte per duo,
vel tria respondebimus. Idemque 30
nõnunq̃ fortasse referetur ad ali-
quid, & ad eius cõtrarium, vario, ac F
vario tñ modo, vt nauta gratia exẽ
pli, qui si naui pręest, est causa eius
liberationis, si vero abest, eius per-
ditiõis causa erit. Sunt & harũ cau-
sarum aliæ alijs inuicem causæ, vt
exempli causa exercitium est causa
sanitatis, atq; roboris corporis, hu-
iusq; robur est cã exercitij: hoc tñ
vt efficiẽs causa, illud vero vt finis.
Eademq; est ratio materiæ, & for-
mæ, videlicet ꝙ materia est cã for-
mæ, eo quod est eius materia, &
forma est causa materiæ, eo quod
est

G est eius perfectio, seu actus.

32 Et, postquã declarata est proportio, quã habent causæ rei ad ipsam rem, & ad seinuicem, nunc de numero specierũ inuentarum in vnoquoq; quatuor generum consyderandũ est: videntur.n.in his species generibus similes esse. de generibus autem sermo iã præterijt, restat igitur de speciebus verbum facere. Dicam' ergo species causarũ summatim esse quatuor, propinquã.s. partialem, vel remotam vlẽm, vel p se, vel per accidens, vel simplicem, vel compositã, & harũ quælibet est vel

H in potentia, vel in actu. propinquæ autem exemplum est, vt medicus, q est causa sanitatis propinqua: remo

33 ta vero est ipsa ars medica. per se quoq;, cum dicimus medicum esse causam sanitatis, sed per accidẽs, vt cum dicimus ęgrotũ esse cãm sanitatis, si accidat medico esse ægroto.

36 Hmõi aũt causæ per accidẽs pñt vel simplices, vel compositę eẽ: simplices quidẽ, vt quæ nunc dicta est causa, cõposita vero, vt si dicamus medicum ęgrotum. Itidem & simplices. atq; cõpositę possunt aliquo modo esse per se, vt ferrum cõposi

I tum est cã mucronis, & æs deauratum est causa candelabri.

37 At, quæ sunt in actu causę, sunt illæ, quę cum rebus, quarũ sunt causæ, reperiuntur, vt qđ incidit cum re incisa, & secans cum re secata. Quę vero in potentia sunt illę, quæ cum passo non inueniũtur, neq; priuantur ad eius priuationẽ, nam ędificator inuenitur priuata adhuc domo, non tñ corrumpitur ad eius corru

38 ptionem. Vniuscuiusq; tñ rei sem per propinquiorem cãm inuestigare debemus: in eã.n.sistit interrogatio pp quid. Scire quoq; oportet K causarũ genera esse generum causas, indiuiduorũ vero, & singulariũ singulares, vt ars Medica (exempli gratia) est cã sanitatis, & singularis medic' est causa sanitatis Platonis. causæ quoq; in potentia sunt earũ rerum, quę in potẽtia causę, & quæ in actu earum, quæ in actu. Habes igitur ex his quę, & quot sunt causæ, ex quo pacto ad rem, cuius sunt causę ad seinuicem referant. Nec te latet, cognitionem numeri causarũ esse necessariam illi, qui hanc scientiã contẽplari cupit: qm̃ habitis generibus vlibus omniũ natura con- L stantium inuestigabũtur deinceps huiuscemodi cãę in qualibet re particulari. Hæc igitur est vna prænotio, quam præscire debet, qui hanc artem contemplatur.

Caput Secundum.

Postq̃ Arist. tractauit de causis, s. 39 quæ, & quot sint, incœpit deinceps scrutari de rebus, quarũ euentus ad casum refertur, & ad id, quod sponte fit, vtrum videlicet casus, & id, qđ sponte fit, (seu fm quod ipsum) sint aliqua prędictarũ causarum, vel aliquid aliud: &, si aliud, quid nam sit illud: &, si aliud, quid M intersit inter fortunã, & id, qđ sponte fit. Et dicit primo duas esse An- 40 tiquorum opiniones de ipsa fortuna, & eo, qđ sponte fit. Vna est, quę tenet ea esse vnam ex præcedẽtibus causis, efficientem videlicet cãm, & φ fortuna, & casus, & id, qđ sponte fit, nihil proprium significãt in voce sua. quod duabus probant rõnibus. Prima est, φ ea, q̃ † à casu fiũt, non possunt referri ad causas † terminatas. Secunda est, φ, si fortuna significaret aliud genus causarum

† a. l. fortuna.
† a. l. cognitas.

A q̃ prędictarum, Antiqui non subti-
41 cuissent ipsum. Alia opinio est, q̃ te-
47 net fortunā esse aliam cām præter
illas quatuor prædictas, diuinam ta
men, cuius essentia est ignota. hæ
42 igitur duę fuerunt Antiquorū opi-
niones de fortuna, & eo, quod spon
43 te. Quòd aūt ipsa fortuna, & id, qđ
sponte, sint aliud, q̃ pdictæ quatuor
causę, est de se notū. dicimus.n. Soc.
interfecisse Platonē ex electione, nō
dicimus tñ eum interfecisse à fortu
na: dicimus tñ interfecisse sibi ob-
uium à fortuna: & ideo dicimus
persecutum fuisse quempiā, quem
B offendisse Deus voluit. Id igitur qđ
casu fit, & id, qđ per electionē, ma-
nifeste sunt duæ res distinctæ. Iden
tidem qđ à fortuna, & id, qđ à natu
ra prouenit. nam sextus digitus di-
citur à fortuna productus, non tñ à
natura. sunt igitur, & hęc duo inter
se distincta, fortuna videlicet, & na
tura, cum id, qđ ex eis prodijt, sit di-
uersum. Ratio aūt, quam afferunt,
ꝙ Antiqui nihil de fortuna locuti
fuerunt, nulla est: qm̃ tempus po-
test veritatem ostendere. qui.n. fue-
runt illis recentiores locuti sunt de
fortuna, ad eamq; aliquid rerū ascri
C pserunt: & iō ei id adscribunt, quia
nihil aliud cognoscunt, cui possunt
id attribuere, & ppea dicunt multa
hōis membra esse à fortuna, quia
ignorant eorum causas, & propter
44 hoc nonnulli eorum cœlum, eiusq;
motum, & ordinem ad fortunā re-
ferunt: latent.n. eos hmōi rerū cau
sæ, & hinc apparet ꝙ nomen fortu-
næ nihil prædictarum causarū po-
45 test significare apud eos. Qui autē
46 putat multas harum rerum inferio
rum ad fortunam referri, magis ex
cusatione dignus est, q̃ qui ordinē,
ac rectitudinem apparentem à cor- D
poribus cœlestibus ei attribuit. nā
nihil à fortuna ī hoc genere rerum
videtur innouari, sicut in generabi-
lium genere videtur, quę subijciun
tur, s. cœlestibus corporibus. & ppea
Arist. potius arguit cōtra Democri-
tum, & qui cœlestia corpora ad for
tunam refert, q̃ contra eū, qui mul-
ta inferiora illis ad fortunā referat.
Habito igit̃ ꝙ fortuna est aliquid ī
re, inuestigandum est quid sit.

Dicamus ergo neminē latere ꝙ 48
eorū, quę fiunt, quædam semper, vt
solis ortus, atq; occasus, quędā vero
vt frequenter fiunt, vt calor in ęsta- E
te, & frigus ī hyeme, alia tñ vt raro,
sicut frigus in ęstate, & calor in hye
me. ea aūt, quę à fortuna fiunt, nec
in rebus necessarijs, neq; in his, quę
vt in pluribus sunt, fieri manifestū
est, sed in his, quæ vt ī paucioribus
sunt, quæ à natura, & electiōe fiūt.
Sed, cum ea, quę raro fiunt, duplici-
ter se habeant: nam quędam pro-
pter aliquam cām, atq; finem fiūt,
vt res, q̃ à natura, & electione sunt.
qm̃ ea, q̃ à natura, & electione oriū-
tur, pp aliquā cām certe fiunt, cum
natura nihil frustra agat: quędam
vero alia à rebus, quę nullam cau- F
sam intendunt, oīno fiunt, vt cum
temere pilos è mēto euellimus, nul
loq; proposito ad id habito. Cōstat
autem ea, quæ à fortuna fiunt, non
eē huius generis, qđ raro fit, sed ei⁹,
quod propter aliquam fit causam,
& si raro ēt fiat: vt gratia exempli,
siquis domum egreditur, id quidē
pp aliquā agit causam, siue vt bal-
neum, vel plateam, aliquoduè ora-
culum petat, aut aliqua alia causa
proposita. Si autem in itinere con-
tingat se aurum inuenire, tunc di-
cimus

G cimus aurei inuentionem fuisse à fortuna, ipsumq́, fuisse inuentum propter rem, quæ est à fortuna, quę s. est id, qđ raro est, qđ fuit ex egressu domus, qui fuit propter aliquam causam. Constat igitur in genere eius, quod raro euenit, fieri aliquid pp aliquam causam. Habitus duabus propōnibus notis, quarum vna est, ꝙ fortuna fit in his, quę sunt, vt in paucioribus, alia vero, ꝙ fortuna fit ex his, quę sunt alicuius cāę gratia, cōcluditur in tertia figura ꝙ aliquid eorum, quę raro fiunt, prouenit ex rebus, quæ sunt pp aliquam

H causam. Duo igitur habemus hic, s. fortunā, & id, quod à fortuna prodijt ipsa autem fortuna est causa, & qđ ab ea prouenit, causatum. si autem id, quod à fortuna oritur, raro quidem, & ex his, quę alicuius causæ gratia fit. habemus igitur fortunam esse causam rei, quæ per accidens euenit. nā ideo Socrates è domo egressus fuit, vt balneum, vel forum ad mercaturam peteret: & hoc fit vt in pluribus, & p se: sed ꝙ aureum inuenerit in itinere, cā quidē per accidēs fuit ipse exitus è domo. Constat igitur fortunam esse cām

I efficientem per accidens rei, quę raro fit, eo, qđ hmōi res oritur ex rebus, quę sunt alicuius causę gratia: quę quidem res (vt diximus) à natura, & arte proueniūt. cū aūt dicimus fortunam esse cām per accn̄s, intelligi debet ꝙ id, quod ex ea prouenit, est raro: non ꝙ sit quid accidens causæ per se, præter hoc, ꝙ agat aliquid in id, qđ per accidens, & à fortuna. nā in hoc differt à cęteris causis per accidens. dicimus.n. Geometram esse causam sanitatis per accidens, & raro, cum accidit

K Geometram esse Medicū: sed nihil penitus agit Geometria in rem aliquam tam vt raro, quàm vt frequētter, sed hoc est quid accidens causę per se, quę est ipsa medicina. fortuna autem refertur ad res, quæ fiunt à natura, & intellectu pp aliquam causam, cū hmōi res non assequuntur suum finē, propter quē sunt, & prodeunt ex eis res nō intentę, estq́; ex causis efficientibus, per accidens. tn̄. Cum igit nec id, qđ proponitur, neq; aliud prodijt, tunc dicimus id esse inane, & frustra. sed, si id, quod nō est propositū proueniat ab eis,

L tunc à fortuna id ꝓuenire dicimus: sed, quia fortuna est causa per accidens, ideo est impfecta, & interminata, & incognoscibilis. & quemadmodum in causis per se datur aliqđ propinquum, & remotum, ita in cā per accidens. vt si quis ægrotans egrediatur domū alicuius rei causa, & cum ventus offenderit, vel caput abraserit ob aliquam cām, & inde sanatus fuerit. nā ventus est propinquior cā sanitatis, q̄ abrasio capitis: qm̄ ventus ideo valitudinem efficit, quia ęgroto temperaturam

M contrariā eius ægrotatiuę temperaturę pręstat, cuius cā sanitatem adeptus est: sed capitis rasio ideo fuit sanitatis cā, quia induxit fungositatem capitis, qua vapores transpirant: & sic ex vaporum exhalatione prouenit sanitas. Bona autem 56 fortuna est, cùm quis offendit aliquem finē, quē desiderabat præter hoc, ꝙ eum proposuerit: mala vero, cùm eius rei fini quis obuius fuerit, à qua se pręcauebat. Sed casus ꝓsperus est inuenire à fortuna multas res desyderatas: quemadmodū infœlix est malas reperire res fortuna

A tuna quadam. hinc fit q̃ i fortuna, casuq; fœlici firma spes haberi nõ decet, neq; quis seipsum ijsdem cõ-
57 solari. Id vero, quod sponte (seu ex se) fit, inuenitur quoq; in rebus, quę raro fiũt, & ex his, q̃ ob aliquã causam. Interest aũt inter hęc, qm̃ quod sponte fit, communius est eo, qđ fortuna, & casu. Quod.n.ex se fit, in rebus, quę à natura, & electio ne reperitur: id vero, qđ à fortuna, in his duntaxat, quæ ab electione: quę quidem sunt res, quę aguntur.
58 cuius rei inditium est, qm̃ communis opinio, quæ putat bonum ca-
B sum, atq; fortunam esse quoddam fœlicitatis genus, adeo, q̃ vulg⁹ nullam aliam præter hanc cognoscũt fœlicitatem, hoc est, vt cùm hõ ambulat ad sua negotia agenda, accidant ei casus peroptimi, & res laudabiles, pręter hoc, qđ eas decreue-
59 rit. Quamobrẽ, nulli fœlicitas, & casus optimus ꝑterq̃ homini ascribitur, nisi forte similitudine quadã, atq; translatione (seu transumptio ne) vt cum lapides, ex quibus idolum conficitur, beatos vocamus.
60 Id vero, quod sponte, & in animantibus. & in multis inanimatis
C reperitur, vt cùm dicimus equum currentem sponte venisse ad nos, si contigerit eum arripuisse fugam, & nos acceperimus ipsum: vel, cũ dicimus lapidem cecidisse, & fuisse sedes ex se, super quẽ aliqui sedeãt: vt si, cùm in terrã ruit, contingat eũ sibi contrahere situm, qui, vt super
61 ipsum sedeatur, idoneus sit. Identi-
62 dem quod sponte fit in humana ar
63 te, quod bonæ, & malæ fortunæ ꝓ-
64 priũ nomen sibi vsurpauit, & apud vulgus fœlicitas, & infœlicitas, (seu dolor) nuncupatur. hoc aũt nomẽ, s. quod ex se, vel sponte, à Gręca lin D gua originem assumpsit ab eo videlicet, quod est inane, seu temere. qm̃, cùm aliquę res ꝑp aliquem reperiuntur finẽ (vt diximus) & huiusce modi earum finis nõ eueniat, dicimus tũc eas temere euenisse: & si in eis inuenerimus aliquid, quod non solet euenire ex ipsis, tunc id sponte fieri asserimus. In idiomate tamen nostro, videtur nomen fortunæ esse commune ad id, quod à natura, & electione prouenit, vel dicitur largo mõ de eo, qđ à natura oritur. sed, vtcunq; sit, hęc non est pręsentis contẽplationis. &, quia id, qđ B ex se fit, non prouenit ex suis ꝓprijs causis, sed ex eo, quod per accidens, ideo ex rebus, quę numero vacant, prodire põt. nam ex multis rebus thesaurus reperiri potest, vt fodiendo terrã ad arbores plantandas, vel puteum fiendũ, aut struendas ędes, vel his similibus, ex quibus thesaurus à fortuna prodire potest. Quid 65 igitur sit fortuna, quidq; id, quod sponte, quid deniq; inter ipsa intersit iam habes: diximus.n.ea ad genus efficientis causarũ per accidens referri, hoc est causarum, quę à natura, & electione proueniunt. F

Et, quia iã expositum est fortu- 66 nam ipsam, atque id, qđ sponte in his, quæ ab intellectu, & natura ꝓueniunt, ĩueniri. intellectus igitur, & natura priora sunt fortuna, & eo, quod ex se: qm̃ ea, quæ per se priora sunt his, quæ per accidens. Hinc 67 quoque haberi licet crimẽ eorum, qui causam vniuersi fortunæ ascribunt. quoniam, si darentur causę, e quibus vniuersum fortuna prodiret, tunc non darentur res, q̃ prouenirent ab illis causis per se: & sic id,

G id, quod per accidens, esset expers rei, quæ per se, & prius ea, quod est falsum.

Caput Tertium.

72 QVoniam aũt ex quatuor causis Antiqui tantum Materialẽ consyderauerunt: nã de Formali, Finali, atq; Efficienti minimũ quid attigerunt: ideo id, qđ forma vocatur, & finis, insequi naturã materiç putarunt, ex eaq; de necessitate prouenire, & tũ primum, tum vl-
76 timum negauerunt finem. Videtur .n. inquiunt, pluuiã non vt fruges germinent descendere, sed quia ac-
H cidit ipsi vapori ascendẽti infrigidari in superiori parte aeris, ex quo fit pluuia, quç descendit, & semina pullulare facit. Indẽ in membrorũ animalis generatione, ita, vt dẽtes gratia exempli quidam lati, quidã vero acuti reperiunt, non vt ad terendum lati, & ad incidendum acuti existãt, sed quia ipsos molares, qui ex materia terrena, crassaq; oriuntur, contingit esse latos, & ex materiç tenuitate acutorũ dentium acutos oriri de necessitate. Dicunt aũt generationẽ animalis tunc perfici, & idoneam reddi, cùm hmõi con-
I tingentia (seu fortuna) accidit in omnibus eius membris, sed † defectus (seu destructio) accidit in generatione eius, cùm hmõi contingens non euenit in oĩbus eius mẽbris, q̃ ex ipso animali genita sunt. Quare naturã posse procreare indiuidua animaliũ, ex pluribus spẽbus composita certe affirmant: vt forte fortuna cõtigit cuidam animali habere quædã eius membra alterius animalis, & alteri alterius, vt Empedocles asserit posse oriri animal, cuius superiores partes sint humanç,

† a.l. deletur gñatio

inferiores vero bouinç, his igitur rõ- K
nibus priores tollebant finalẽ cãm. hac quoq; rõne res gigni existimabant. Nos tñ dicimus quicquid à 77
natura generatur, id vel vt semper gigni, vt animal, qđ ex mare, & fœmina procreatum est, vel vt in pluribus, vt quĩtus digitus in homine, vel vt in paucioribus, vt sextus. in prius autem dictis aperte patuit ea, quç raro fiunt, spõte, & fortuna fieri. Quod igitur ex animali gignit, atq; planta, oportet à fortuna, vel à natura prodire: sed non à fortuna: qm tunc animal, & planta raro inuenirentur: & oporteret id, qđ est p L
accidens, esse denudatum ab eo, qđ per se, & vt non postponatur ei. Iam tñ est probatum ipsam fortunã, & id, quod sponte, esse posteriora rei naturali. hinc autem innui põt q re vera nã alicuius rei gratia agit.

Potest adhuc idem monstrari, si 78
naturam arti comparemus. est.n. ipsa causa finalis apertissima in arte. idẽ tidem quicquid est ante finem, esse propter finem, nemo ambigit. si rem igitur animaduertas, non te 79
latebit naturam in hoc ęqua lance cum arte procedere. nam, si domus gratia exempli à natura producere- M
tur, non nisi vt ab arte prodiret. hoc tamen primo naturæ, q̃ arti ascribendum est. ars.n. naturã imitat. Iccirco suis figuris (seu descriptionibus) inuenimus eam perficere id, in quo natura deficit, vel illi' opus facile reddit, vt ars Medica, & Agricultura. constat igitur eandem esse proportionẽ priorum ad posteriora in arte, quç est in natura. priora videlicet in his pp posteriora existere: sed, si in naturalibus priora posteriorũ gratia fiunt, & itaq; se habet

A bet natura, quæ dr̄ de materia cum
ea, quæ de forma. patet ergo mate-
riam ꝑꝑ formā existere, formāq;
esse finem in generatione. Neq; qđ
casu in rebus naturalibus euenire
solet, prohibet naturam non agere
81 propter aliquid. Quemadmodum
si in arte aliqđ committatur crimē,
non ꝑpea oportet eam non propter
aliquid operari. nam, si grammati
cus in suis delinquat sermonibus,
medicusq; in potionis exhibitione,
id quidem raro, & per accidens cō-
tingit. peccata itidem, quæ in ani-
maliū procreatione euenire solent,
B sunt prorsum huius generis, videli-
cet quod raro euenit, & ex necessita
te materię, corruptioneq; principij,
quod est promptū finē assequi, sed
eum imperfectum adipiscitur: non
ꝙ corruptio ei aduenjat ad recipiē-
dum alium finem. & ideo nos non
assentimus aliquod animal gigni,
cui' superior pars media sit huma-
na, & media īferior alterius anima-
lis, vt multi Antiquorū id pro possi
bili inconfesso habent. Nā quodli-
bet non fit, neq; quodlibet princi-
pium est cuiuslibet finis principiū:
immo proportiones finis in genera
C tione, ad sua principia sunt profe-
cto terminatæ. Impossibile igit̃ est
dari illa portenta, quæ Antiqui ar-
bitrati sunt. Si tamen accidat aliqđ
monstrum in procreationibus, id
quidem in vna duntaxat specie re-
peritur: vt, si agnus cum duobus ca
pitibus nasci videatur. quod etiam
86 raro euenit. Antiquorum adhuc q-
dam arbitrati sunt causam finalē
inueniri in artibus tm̄, quæ intelle-
ctu, & consultatione vtuntur. nihil
tamen dicunt. quoniam id, cuius
gratia, perspicuum est in artibus, ꝗ

non exercent intellectum, quem- D
admodum & in his, quæ eo vtūtur,
vt Lignaria, Fabrilis, & Sutoria. ne-
minem. n. latet has propter aliquid
operari: & si Sutor non consyderet
peruentum finis illius, neque etiā
Faber lignarius, vt consyderat Me-
dicus atque Nauta. In his igitur re-
bus nihil interest inter cunctas ar-
tes inuicem, neq, inter artem, & na
turam, nisi ꝙ ars extra, natura vero
intra rem existit. Adest & Tertia ra 80
tio, quæ ostendit naturam ꝑꝑ ali-
quid agere perquirendo. videlicet
† singulas operationes eius, tum in † a.l. ptes operationū
animalibus, tum in stirpibus, & ꝑ- E
sertim in animalibus † discurrenti † a.l. ꝑparatibus.
bus, quæ operationes agunt termi-
natas, non ab arte ordinatas, neq;
intellectu, vt araneā texere, & apes
cellulas sexagonas struere, reliqua-
que animalia: ex quorum opera-
tiōibus abunde apparet ea propter
aliquam agere causam, quod & ex
vtilitatibus membrorum animaliū
satis aperte constat. In plantis quo-
que idem perspicuum est, & si mi-
nus pateat, vt folia emittere pro fru
ctus custodia, corticem vero grano-
rum pro eorundem tutela. Porrò
quod de pluuia in argumētum af- F
ferunt nos non assentimus: neque
diximus pluuiam à casu euenire,
sed dicimus hoc, vt semper ex mo-
tu, s. solis in circulo obliquo. id au-
tē, quod est vt semper, & necessariū,
nō fit à casu, immo propter aliquē
finem. quod quidem ob duo eue-
nit, quorum alterum necessarium,
alterum vero melius existit. Neces-
sarium quidē est, vt scilicet elemen
ta remaneant in specie seruata: &
ideo ex sese inuicē quibusdam ter-
minatis temporibus generantur.
nam

G nam generatio, & corruptio accidit eis propter contrarietates, quas habent: ordo tamen, & rectitudo pp motus cœlestes. Id vero, qđ pręsidij, seu melioris notæ gratiā existit, est propter mixtionem aquæ cum terra, vt plātæ, cęteraq; corpora ex elementis genita oriantur. Ex his igitur habes naturam propter aliquid agere, causamq; rei finalem esse ipsam formam.

Caput Quartum.

87 QVoniam Antiqui pręponebāt necessitatē ipsi materię in generatione: putabant .n. ma-
H teriam eē generationem, ac si quis diceret murum, ideo esse de necessitate murum, quia natura ipsius grauis est deorsum mergi, leuis vero sursum eleuari: & ideo lapis inferius, lignum vero superius existūt: consentaneū igitur est perquirere vtrum necessitas rebus naturalibus tribuatur ratione finis earum, qui est ipsarum forma, vel ratione ma-
88 teriæ. Constat autem necessitatem inuentam in generatione parietis contra id, quod ipsi arbitrabantur, sese habere. non .n. adinuētis lignis, & lapidibus, clauisq; paries inueni-
I tur de necessitate: immo econtra. s. dato pariete, oportet lapides lateresq; dari. Hoc aūt patet p īterrogationem, propter quid. nam, si quis nos īterroget ppqd paries ex ligno, & lapidibus cōstet? respōdebimus protectionis gratia, & non dicimus, quia ex ligno, & lapidibus est, ideo protegit. Identidem in naturalibus rebus necessitas debet referri ad id, quod in artificialibus refertur. qcquid aūt est ante finē, debet necessario inueniri, cum finis inuenitur.
89 Extat & in doctrinis necessitas quoqũo similis ei, quæ in natura- K
libus. intelligo illud necessarium, qđ inter duo se consequētia existit ex suppositione. nā. si pmissę sunt, oportet dari conclusionē de necessitate, neq; hoc conuertitur ita, q data conclusione dent' pręmissę per se existentes. Verumtñ in doctrinis opposito mō consecutiōis res se habet cum his, quæ ex natura. quoniā in his ex posterioribus tpe inferuntur priora tempore, veluti se habet materia cum forma, in illis vero posteriora tempore, hoc est ipsa conclusio, à prioribus tempore inferun-
tur, quæ sunt ipsę pmissę. sed, quia L
principium cogitationis in rebus actiuis est finis actionis, ideo pmissæ re vera sunt finis, quę quidem in actione fuerunt principium, & ipsa conclusio ponitur perinde, ac si ante finem. qđquidem iō euenit, quia accidit rebus posterioribus in generatione, vt sint priores cognitione, & econtra posterioribus cognitiōe, vt sint priores generatione. & propter hoc consecutio ratione cognignitionis est opposita ei, quæ ratione generationis, & principium cogitationis non est principium gene-
rationis, & neque finis cogitationis M
est finis generationis.

Ex his ergo habemus q, si forma 90
adest oportet materiā quoq; priorem ei de necessitate adesse. & q necessitas ī rebus naturalibus † est veluti proportio est materiæ ad formam. & ppea in hac scīa nulla potest dari definitio, quin in ea appareat materia: cum impossibile sit inueniri ipsam formam denudatā à materia. Sed reliqua necessaria, quæ res insequuntur naturales, vt est ipsa corruptio, & defectus, ratione

† a.l. existit ī pportione.

A tione quidem materiæ, eiusq; motuum ens insequitur: ea vero, quę præsidij gratia res sectantur, id quidem ratione formæ fit. Interest tamen hæc necessitas ab ea, quę inter prima, & vltima. qm̃ hæc est ex ipsamet natura materiæ, illa vero ex proportione causarum ad sese inuicem. Antiqui tamen has duas necessitates dominas censebant, formamq; esse quid existens ex necessitate materiæ, quemadmodum & multa accidẽtia ex eis necessitate reperiuntur. & hic desinit. ij. Liber.

B AVERROIS EXPOSITIO MEDIA IN TERTIVM LIBRVM PHYSICORVM.

Hic liber Tertius, tres continet summas.

In prima Summula probat, ad professorẽ huius scientię necessario attinere tractare de accidentibus, seu consequẽtibus, communibus rerum naturalium: & huius rei causam assignabit, & est veluti præfatio ad ea, quæ postea dicentur.

In Secũda notificat quid sit motus, & eius
B definitionem tradit, vt ex natura sui tradi potest.

In Tertia inuestigat de infinito, & declarat quo pacto reperiatur. C

Prima Summula.

1
Dicamus q̃, cum in definitione Naturæ accipiatur motus: cum dictum iam sit Naturam esse principium motus, & quietis: cogaturq; Physicus tractare de oĩbus partib⁹ huius definitionis, & de eius consequentibus, ergo cogitur tractare de definitione motus.

Porrò, cum in definitiõe motus ipsum continuum appareat: in ipso autem continuo appareat infinitum: ergo qui de motu cõsyderat, cogitur quoq; de infinito consyderare, atq; de continuo. Pręterea, cũ tempus, & locus sint de his, quę motũ consequuntur, ideo cogitur etiã huius scientiæ professor de eisdem consyderare. Et quoniam vacuum similatur loco, & plures Antiquorũ putabant ipsum fuisse necessarium pro multis rebus naturalibus, iccirco cogitur & de eo inquirere. D 2

Hæc inquã sunt vniuersalia cõsequentia, quæ cunctis entibus naturalibus sunt cõmunia, de quibus cogitur primo tractare huius sciæ professor i hoc libro, antequam de proprijs consyderet, atq; cõtempletur: quemadmodum hoc idem cogitur agere de causis vl̃ibus, vt iam in huius libri prefatione dictũ fuit. Quapropter huius libri propositũ nihil aliud est q̃ de causis vl̃ibus, ac de vl̃ibus cõsequẽtibus cõsyderare. E

Secunda Summula, sex continet capita.

In Primo capite agitur de his, quę præponi, ac præcedere maximè debent, quæ tanquam recepta, & parata proprie esse debent apud eum, qui motum definire intendit. F

In Secundo traditur definitio motus ex illis rebus proprijs.

In Tertio tradit̃ adhuc alia definitio motus ex rebus communibus, nõ proprijs, quas Logicales vocant.

In Quarto, quo nam pacto vna, & eadem res dicatur esse in potentia, & in actu.

In Quinto destruitur opinio Antiquorum de definitione motus, & talis destructio erit ratio ad id, quod diximus de motu. Item traditur in eo causa, ob quam sit difficile venari definitionem eius, nec non quantum assequatur mouens, & mobile de potentia, & de actu.

G In Sexto soluitur dubium de motu, videlicet in quo nam magis superat motus, an in mouente, vel in mobili.

Caput Primum.

3 EA auté, quæ præscire debet, qui vult verá motus definitionem inuenire, sunt videlicet tres propositiones. quarum Prima est, ꝙ entia naturalia quandoque in potentia, qñque in actu reperiuntur, & ꝙ hoc est commune omnibus decem prædicamentis.

Secunda propositio est, ꝙ motus
H habet rationem relationis, (seu ad aliquid) quamuis in aliquo alio ꝑdicamento reperiri possit: quoniá agens, & patiens, & mouens, & mobile, quodlibet horum dicitur in relatione, & respectu ad aliud: licet mouens dicatur esse in prędicaméto, quod est agere, & mobile in prędicamento quod est pati. cuius rei ratio est, quia aliqua est relatio per se existens, sicut quantitas, & substantia, veluti duplum, & dimidiũ, pater, & filius: aliqua vero insequitur reliqua prædicamenta, hoc est, ꝙ se habet veluti quoddam conse-
I quens illius prædicamenti. Relatio vero, quæ reliqua insequitur prædicamenta, exempli causa est ipsorum quinq; respectuum, (seu habituum, seu proportionum) hoc est prædicamentum qñ, & vbi, & habere, atq; agere, & pati.

4 Tertia propositio est, ꝙ hoc no-
5 men motus dr̃ quodá genere analogiæ, & ꝙ non est ex nominibus vniuocis, neq; ex mere æquiuocis.

Ex vniuocis autem ideo nõ est, quia motus non reperitur primo, nisi in mobili..

Mobile vero aliud est in substantia, aliud in quãtitate, aliud in qualitate, aliud in prædicamento vbi: insuntq; vnicuiq; horum prædicamentorum duo genera motus contraria, alterum quidem * ignobilius, alterum vero * nobilius, vt motus generationis, & corruptionis in substantia, motus incrementi, & decrementi in quãtitate, & albedinis, & nigredinis ĩ qualitate, & sursum, ac deorsum in prædicamento vbi: hæc aũt quatuor ꝑdicaméta nullũ habent genus cõe eis: necessium igitur est, nomen motus dici de eis eo modo, quo dr̃ de eis nomen entis, & principij. Manifestũ quoq; est nomen motus non dici de eis eo modo, quo dñr de eis nomina mere ęquiuoca. nam, si ita esset, tunc nullum reperiretur prædicamentum, qđ ea amplecteretur: verum illud est ex nominibus, quę dñr ſm prius, & posterius (vt ita dixerim) veluti reliqua nomina, quæ de reliquis omnibus dicuntur prædicamentis, aut de pluribus vno.

K

* a.l. ſm defectũ.
* a.l. ſm excessũ.

L

Caput Secundum.

HIs igitur sic expositis dicam᷒, 6 neminé posse ambigere motum non posse ingredi sub genus eorũ, quę sunt in actu: qm̃ hęc qescunt, neq; ẽt sub genus eorum, quę sunt in potentia pura: qm̃, dum ꝑseuerant esse in potẽtia, sunt priuata. Si motus ergo non põt esse sub aliquo horum generum, relinquit igitur vt cõstet ex aliqua re, quæ sit in potentia, & actu: vt solent eẽ ipsa media, quæ inter duo extrema opposita, contrariaq, reperiuntur. Hoc autẽ ita se habere necessariũ est, cum ipse motus sit quidam incessus procedẽs ab ipsa potentia ad actum.

M

A actum intelligo ipsum, s. esse quendam transitũ ipsius mobilis, eiusq; exitum de potentia ad actũ. Manifestum igitur est, ipsum Motum esse actum (seu perfectioné) rei, quę est in potẽtia, ea rõne, qua est in potẽtia. Addidimus autem hęc verba, s. ea rõne, qua est in potentia, quoniã hoc est propria eius dña, q̃ eius esse custodit. Qm̃ ipse actus (seu pfectio) vel est actus quiescẽs, ĩ quo s. nihil potẽtię relictũ est, quatenus est talis actus: & hoc quidem est finis ipsius motus, vel est actus impfectus, qui nondum est perfectus, q

B quidem seruat id, quod est in potẽtia. hoc autem est illud, quod correspondet ipsi motui, eiq; conuenit. exempli cau sa figura æris, quę quidem habet tria tempora: Aliud autem, subquo est figura in potentia: Aliud vero, sub quo est figura in actu: Aliud adhuc, sub quo efficitur figura: nempe cũ mouetur de potentia ad actũ. & propterea eius motus est actus rei, quę est in potentia figura, ad id, qđ est in actu figura. Manifestumq; est hanc potẽtiã custodire id, quod est in potẽtia, in ipsis contrarijs, q̃ habent medium.

C nã in contrarijs, in quibus non datr medium, nõ reperitur hmõi actus. hinc fit, φ non reperitur motus, nisi in contrarijs habentibus mediũ, vt ĩ Quinto libro huius operis exacte probabitur. Hinc aũt apparere põt φ continuũ (seu continuatio) est de natura motus. qm̃, cũ ipsum mobile quiescit, destruitur eius motus, neq; vlla potentia in eo relicta est, quatenus iam quiescit. verum, si in eo fuerit aliqua potentia, id q dem erit ea ratiõe, qua * potest moueri alio motu: & ideo corrupta

* a.l. solet.

potentia corrumpitur & motus. si D ergo motus debet reperiri, oportet subijcere φ reperiatur potentia coniuncta actui eius: & ob id ipsa potentia est eius propria dña. Constat autem hanc definitionem, cunctis generibus motus inhærere. nã motus in substantia est actus rei, q̃ in potentia substãtia, quatenus est in potentia. Identidem de motu in qualitate, & in quolibet quatuor pdicamentorum. Hæc inquã est definitio motus, sumpta ex rebus proprijs, (seu proportionalibus.)

Caput Tertium.

7 Dicit adhuc Arist. φ motus est actus ipsius mobilis, quaten' E est mobile. hęc autem definitio patet inductiue à similibus, & particularibus. nam Ædificatio est actus ædificabilis, quatenus est ædificabile: & Reuolutio est actus reuolubilis, quatenus est reuolubile: itidem & Calefactio est act' calefactibilis, inquantũ est calefactibile. Ædificatio. n. non est cum perfectione domus, neq; dum domus est in potentia: immo ipsa ædificatio est via à priuatiõe domus ad esse ipsius domus in actu, & perfectè. ex hac ergo inductione probatur motũ esse actum mobilis, in quantum ẽ mobile. Sumitur autem ipsum mobile F in definitione motus, pp id, qđ iam prędiximus: nempe, quia inest motui vt sit ad aliquid. sed accipimus ipsum mobile in definitiõe motus, quia est notius motu. Hęc autem dña, quę in hac definitione sumitr, licet non sit illa dña sumpta in prima definitione, cũ hæc sit dña sumpta rõne subiecti, tñ adhuc ipsa magis pstat q̃ illa, q̃ in pña definitiõe fuit sumpta: cũ nõ habeat eã ęqui-

G uocationem, quam habet nomen potentię. qm̃ potentia reperitur in decem prædicamentis: sed illa potentia, quæ in definitione motus accipitur, est illa, quæ in quatuor p̃dicamentis reperitur.

Caput Quartum.

8 CVm autem potentia, & actus insint vni, & eidẽ rei, siue duabus diuersis rationibus, & in relatione ad duas res: vt aqua calida, quæ est actu calida, & frigida potẽtia: siue respectu eiusdem rei, sed duobus varijs temporibus: ideo necesse est, vt quicquid est huius generis, vide-

H licet, quicquid habet in se actum, & potentiã, & est. s. ipsum cõpositũ ex materia, & forma, vt mouens moueatur a mobili, ita vt sit vnumquodque eorum mouens, & mobile: qm̃ eorũ alterum mouet alterum, quatenus est in actu, & mouetur ab eo, quatenus est in potentia. Vtrum autem oẽ mobile ita se habeat post hoc inuestigabitur: cum probatũ sit dari mouens, in quo nulla sit potentia: & tale mouens non pȏt esse

9 mobile. Mouet aũt aliquid ratione suæ formæ: sed mouetur ratione suæ materię, sed, quia id, qđ est in

I potentia, non mouet, quatenus est in potentia, cum sit hac ratiõe priuatio, & iõ materia nunq̃ mouetur, iõ est necesse vt mobile sit aliquid in actu. verũ non mouetur, in quãtum est in actu, qm̃ hac rõne quiescit, sed mouetur, quatenus est ĩ potentia. Si ergo aliqua res fuerit aliquid in actu, & aliquid aliud in potentia, tunc eius actio, quatenus est in potentia, erit ipse motus, vt gratia exempli, æs est in potẽtia statua, sed in actu æs: sed non mouetur, quatenus est in actu æs, sed mouet, quatenus est in potẽtia statua. Hoc K

aũt ita se habet, quia hæc duo esse sunt diuersa, videlicet potentia, & actus. nam, si essent idem, nõ posset imaginari aliquid tale, q: moueatur. Quod aũt hęc duo sint diuer- 10

sa, & ꝙ sint vnum subiecto, & duo ratione, ratio est, quia nos inuenimus vnum, & idem corpus esse diuersum p̃ potẽtias contrarias, quas habet, sicut homo potest sanari, & ægrotare. Quòd si hõ, & possibilitas, quam obtinet, esset idẽ, tũc vtręque potentiæ contrariæ essent idẽ. quod est impoľe. Igitur mobile est

in actu vna res, & in potentia alia L

res, & eius actio, quã habet, inquantum est in potentia, est ipse motus. & sic debet ĩtelligi potẽtia, & actus in ipso mobili.

Caput Quintum.

EX reprobatione eorũ, quæ Anti 12

qui dicebant de definitione motus, probatum est definitionem motus esse, vt diximus. Nam eorum quidam dicebant motum esse alietatem (seu non ens, seu nihil, seu aliud) & exitum ab ęqualitate, alij dicebant ipsum non esse. Et, si motus esse alietas, vt dicunt, sequere-

tur ꝙ quicquid esset aliud, moueretur. omnia autẽ entia sunt alia ad seinuicem, nõ tñ omnia mouẽtur. Et, si dicant ꝙ per aliud intelligant alterationem, (seu transmutationem) tunc dicemus eis, ꝙ permutarunt tantum nomen synonymum,

vt ensis est gladius. Antiqui autem 13

ideo motum denominabant his denominationibus, quia putabãt ipsum non habere definitionem, cũ non habeat aliquam partem particularem, seu determinatam, vel indiuiduam in actu, nec in substãtia, neq;

A neque in quantitate, neq; in qualitate, neque in vbi, vel in reliquis ꝑdicamentis. entia autem indiuidua
14 in actu quiescunt quidem. putabãt igitur ꝙ, cũ non sit ens in actu, erit priuatio: quia non datur medium apud eos inter ens in actu, & priuationem. Si ergo est priuatio, nõ habet definitionem: & ideo dicebant ꝙ est alietas, & quid non existens, & nõ ens. erat autem apud eos difficile dare ei definitionem, cum nõ possint eum ponere in ipso actu, neque in priuatione, quia videbant ipsum esse aliquid, & ꝙ differat à
B priuatione. & ideo dicendum est, ꝙ licet sit manifestum ex se ipsum esse actum imperfectum, nihilominus est difficilis apprehensionis, & conceptionis: & ideo erat res difficilis apud Antiquos.

Caput Sextum.

18 CVm autem dictum sit à nobis, motum esse actum ipsius mobilis: ex hoc ãit videatur sequi dubium quoddam, videlicet si ponamus motum esse in ipso mobili, & non in motore: quod quidem dubium dignum est consideratione. Dubium igitur tale est. Si mouens
C est aliud à mobili, & eorũ actio simul est motus, vtrum eorũ actio sit vna, vel duæ. Qm̃, si actio mouẽtis est eademmet actio ipsius mobilis, tunc sequeret̃ ꝙ agens, & passum essent idẽ, & docens, & discẽs.
19 quod est absurdum. At, si eorum actiones sint diuersę, vt re vera videntur esse, cum altera motio, altera vero mobilitas nũcupetur, vtrum igitur ipsa motio existat in agente, & mobilitas in patiente, vel vtraq; simul reperiantur siue in agente, siue in patiente. nã non est danda quarta diuisio super has tres diuisiones: D
qm̃ dicere ꝙ motio sit in patiente, & mobilitas in agente esset absurdum. sed, si dicamus mobilitatem esse in passo, & motionem in agente, ea ratione, qua sunt duę res, idest duo motus, tunc alterum duorũ sequet̃, videlicet vel ꝙ oẽ mouẽs † est mobile, vel ꝙ motus reperietur in re immobili, &, vt semel dicam, sequeretur ex hoc vt res moueret seipsam. Quòd, si & motio, & mobilitas essent simul vtraq; in agẽte, aut in patiente, tunc sequeretur hoc inconueniens, s. ꝙ actio propria alicuius rei nõ esset in ea re: & erit actio E
ipsius mobilis in ipso mouente, & actio mouentis in ipso mobili: & sic mobile erit mouẽs, & mouẽs erit mobile respectu eiusdem. quod est absurdum. Ad hæc sequeretur, vt in eadẽmet re reperirentur duo motus varij simul. Quid igitur obsecro erunt ij duo motus? Tandem, si ponamus vtrunq; motum simul esse in mouente, tunc sequeretur, ꝙ † mobile non moueretur. &, si ponantur in ipso mobili, tunc sequetur ꝙ † mouens non mouebit. Hæ igitur sunt difficultates, & ambiguitates, quæ insurgunt, si ponamus has duas actiones esse simpl'r vnam, aut duas simpl'r, & absolute. F

† a. l. mouetur.

† a. l. mouẽs si moueret.

† a. l. mobile nõ mouebitur.

Nos autem dicimus ꝙ eorũ actio est partim vna, partim duæ. 20

Vna quidẽ ratione subiecti eorũ, quod vocatur motus, Duæ vero in respectu. seu in relatione. qm̃, si capiatur id, quod vocatur motus ꝑ se, erit quidem in ipso mobili, sed, si referatur ad mouens, vocabitur Motio, &, si ad mobile referatur, vocabitur Mobilitas: nam eadem est ratio huius, quæ est reliquorũ respe- 21 22

G ctuum relationis. Sicut.n.scientia, quę prouenit ex docente in discentem est vna, & eadem: & prouenit in ipsum discipulum ab ipso doctore. sed, si capiatur in relatiōe ad docentem, vocabitur Doctrina. (.i. si referamus eam ad doctorem). si vero capiatur in relatione ad discipulum, vocabitur Disciplina. ita etiā illa actio, quæ vocatur Motus, agit quidem eam ipsum mouens in ipso mobili, & reperitur in ipso mobili: sed, si referamus eā ad agens, vocatur Motio: sed, si ad patiens re
23 feratur, vocatur Mobilitas. Ex di
H ctis igitur patet quid sit motus, & quòd est in ipso mobili, & error Antiquorum de motu.

Summa Tertia, in qua agitur de infinito vtrum scilicet detur, vel ne: & si datur, quo pacto datur, & quid sit: & ꝙ finitum, & infinitum sunt affectus ipsius quantitatis: idētidem & motus, & tempus, de quibus cōsyderat professor huius scientiæ. & diuiditur hæc summa in Octo capita.

I In Primo capite agitur de opinione Antiquorum de infinito.
In Secundo, de rationibus famosis, seu apparentibus de ipso infinito absolute.
In Tertio, quot modis dicatur infinitum.
In Quarto probatur non dari infinitum.
In Quinto probatᷣ dari infinitū in potētia.
In Sexto datur definitio infiniti, vbi datur, & refellitur definitio habita ab Antiquis de ipso.
In Septimo redditur causa, ob quam non potest reperiri infinitū in actu, & possit reperiri in potentia.
In Octauo destruentur rationes, quæ vidētur probare dari infinitum in actu.

K

Caput Primum.

TRactare aūt de infinito, 24
vt dictū est, ad Naturalē attinet: & iō quicunq; de hac scīa fecit initium tractauit de eo. Qui vero de eo tractarunt, bifariam diuisi sunt: nam alij Naturales, alij Diuini fuerunt. 25
Diuini aūt, seu Metaphysici magni fecerunt ipsum, dixeruntq; illud eē principium per se existens: non ꝙ sit corpus, aut in corpore, sed ꝙ est substātia, cuius quiditas est separata, non habens finem, & ꝙ est prin- L
cipium omnium entium. ij autem cōueniūt simul in hoc, de hoc principio, sed discrepant in ea re, quæ ita se habet, quid nam sit.

Secta autē Pythagorę putabat ꝙ infinitum, qđ ita se habet, sunt numeri. putabāt.n. numeros esse principia rerum sensibilium: & cū hoc credebant ipsos non esse separatos ab omnibus sensibilibus.

Plato vero ponebat hoc princi- 27
piū eē duplex, s. naturam Magni, & Parui, quæ sunt vlīa intelligibilia separata. qm̄ ipse ponebat formas separatas, quas dicebat esse Nume- M
ros, & principium numeri eē Dualitatē, & principiū dualitatis Magnū, & Paruum, & Paucitatē, & Multitudinē, & Excessum, & Defectum, & est ipsa materia, quę est infinita.

Quidam vero Antiquorū, inter quos est Anaxagoras, putabāt principium esse ipsum Deum. hi autem sunt quicunq; nō credūt dari cām efficientē rerum generabilium: nō Intellectum quidē, quem ponebat Anaxagoras: neq; Amicitiam, & Litem, quas ponebat Empedocles.

Physici vero sunt opinati ꝙ Infinitum

A nitũ accidit illi rei, quã putant eẽ principiũ materiale, oĩbus entibus naturalibus: & quicunq; illorũ putabat hoc principium esse Aquam, aut Terrã, aut Aerẽ, aut Ignem, aut aliquid mediũ inter illorũ duo, dicebat Infinitũ esse ex affectibus illius rei, quam putabat esse principium ij igitur ponebant Infinitum magnitudine.

Sed illi Physici, qui dicebãt principia rerũ sensibiliũ esse partes indiuisibiles, (Atomos vocant) infinitas, vt Democritus, vel partes similares, (Homogeneas appellant) in-**B** finitas, vt Anaxagoras, putabant q̃dẽ Infinitum esse principiũ ratione multitudinis, & quantitatis discretę, nõ ratione magnitudinis, & quãtitatis continuę: vt dicebãt priores. coguntur autẽ concedere priuationem finis, ratione magnitudinis: quia illæ partes, quæ numero non consumuntur, necessario sunt infinitæ, magnitudine etiam, & hoc siue tactu, siue continuitate.

30 Inquit Arist. rectè quidẽ conueniunt oẽs dicere ipsum esse principium, & ꝙ est ingenitũ, & incorru-**C** ptibile. & ideo putarunt aliqui eorũ ꝙ esset ipse Deus gloriosus. Qm̃ quælibet res vel est principium, vel ex principio: sed qd infinitum est, non debet habere principiũ. si igitur non habet principium, ergo ipsum erit prĩcipium cęteris rebus, & est ingenitum, & incorruptibile. & ideo dicebat Anaximander ipsum esse Deum gloriosum, qui omnia amplectitur, atq; gubernat, & regit.

Caput Secundum.

31 QVinq; aũt sunt, quę inducunt credere infinitũ dari. Primũ est, Tp̃s. nã ex sui natura videtur esse infinitum, cum nõ possit **D** imaginari ipsum eẽ generabile, neque corruptibile. quoniam, si quis posuerit ipsum esse generabile, aut corruptibile, ponat quidem tempus in tempore, cum quodlibet generabile, ac corruptibile sit in tempore. & hanc propositionem concedunt ipsi Antiqui.

Secundũ est, Diuisio, quę in magnitudinibus fit, quæ quidem est infinita. hoc enim est vnum ex suppositis, quæ à Mathematicis supponuntur.

Tertium autem est sumptum ex ipsa generatione, & corruptione. **E** quoniam, cum Antiqui viderint ipsas nullo tempore deficere, iudicarunt oportere principium generabilium, & corruptibiliũ esse infinitũ.

Quartum, ex natura ipsius finiti. id persuaderi potest, cum res finita desinat in aliam rem, & illa in aliã, & sic oportebit dari infinitum.

Quintum ex ipsa cogitatione, & 32 opinione, (seu intellectione,) cum nemo possit cogitare, vel imaginari finem alicuius corporis quin finiat, (seu attingat) aliam rem. Sed ex ipsa cogitatione, seu ratiocinio **F** habetur, vel quòd totum vniuersum non finiatur, vel, si desinat, quòd desinat in ipsum vacuum: & ob hoc sunt opinati multi quòd extra cœlum datur vacuum infinitũ: & ꝙ possint dari in eo infiniti mundi. qm̃, si detur locus infinitus, poterit quidem dari infinitum corpus, vel corpora infinita. Pręterea nõ videtur ꝙ magis cõueniat, vt sit mundus in vno loco ipsius vacui, quàm in alio. & si esset de natura vacui, vt in eo esset is mundus, oporteret vt in eo essent mundi infiniti.

G At quia rationes, quæ circa hoc
34 fiunt, non distinguunt quot modis dicatur infinitum, ideo qui hoc q̄rit exacte scire, cogitur quidē prīo distinguere quot modis dicatur infinitū, & tūc incipiat inuestigare de hoc, qm̄ maximā hēt difficultatē.

Caput Tertium.

INfinitum autem quinq; modis dr̄. Primo de eo, de cuius natura non est recipere finē: vt dr̄ de punctis ꝙ sunt infinita: & vocē esse inuisibilem, quia non est de eius natura vt sit visibilis.

Secundo de eo, cuius transitus, &
H magnitudo non habet finem in se: & hoc est infinitum in actu.

Tertio de infinito, metaphorice dicto. & hoc bifariam quidem, nēpe vel ꝑꝑ ei⁹ magnitudinē, licet sit vere finitum, vel ꝑꝑea quod cū difficultate transitur: vt cum dicimus mare esse infinitę profunditatis, qa non potest ipsum transiri.

Quinto, quod dr̄ infinitum ꝑꝑ diuisionem: & hoc vel ꝑꝑ additionem, vel ꝑꝑ diminutionem: & hoc est infinitum in potentia.

Illud vero, de quo debet fieri inuestigatio hic, est de infinito ĩ actu,
I & de infinito in potentia. qm̄ illud, quod dicitur metaphorice, & illud quod dr̄ per abnegationem vl̄em, non tractatur in scientijs.

Caput Quartum.

HOc capitulum diuidit̄ ĩ duas partes. In prima arguit cōtra ponentes infinitum esse quid per se existens ita, vt sit quędam substantia, nō accidens oīno alicuius rei. & in hoc Dialecticæ procedit, & vniuersali quadam speculatione: non ꝙ hoc attineat ad professorem huius scientiæ: qm̄ sermo, qui cum K
his haberi debet, est ille, qui Diuino debetur, Metaphysicouè, non ipsi Physico.

In secunda parte arguit contra illos, qui dicunt ꝙ est accidens corporis sensibilis: ij autem sunt Naturales, cum quibus loqui debet ipse Naturalis philosophus.

In prima ergo parte dicendum 35
est ꝙ non pōt reperiri infinitum ꝑ se existens, seorsum separatū à sensibilibus. qm̄ necesse est vel ꝙ sit diuisibile, vel indiuisibile: si indiuisibile, ergo nō dicetur infinitum, nisi eo mō, quo dicitur punctum infinitū, & color inaudibilis. hoc aūt nemo eorum, qui ipsum ponunt, diceret, neq; debet in consyderationem venire. Adde ēt, quia impoſſe est reperiri aliquid, qđ sit quantū infinitū, & nihilominus sit indiuisibile. L

Si vero sit diuisibile, tunc necessario recipiet diuisionem, vel quia est 36
quantitas separata, vel quantitas existens in subiecto, vel vt sit aliqua substantia separata: sed non potest esse quantitas separata, cum numerus, & magnitudo non sint separata à sensibili: ergo sequitur ꝙ id, quod accidit numero, & magnitudini, nō sit † separabile ēt, quod M
est priuatio finis. nam habere finē, & non habere finem sunt duo accidentia, quæ insunt numero, & magnitudini: quoniam quiditas numeri, & magnitudinis non est quiditas infiniti. si igitur non est quantitas separabilis, relinquitur ergo quòd erit quantitas inseparabilis: ergo erit ex his, quæ sunt in subiecto: ergo hoc subiectum erit principium, non ipsum infinitum. ipsi autem hoc non concedunt.

† L. vel separatū.

Et

A Et postq̃ ꝓbauim⁹ ꝙ nõ est quã
37 titas separabilis, neq; inseparabilis, ergo nihil aliud dicẽdum relinquit, nisi vt sit substãtia sepata, vt nos dicimus de aĩa.& intellectu, ita vt sit id,quod supponit eẽ infinitum.i.qđ denominat infinitũ, & eẽ infinitũ sit idẽ definitione, & quiditate,non diuersum rõne. Verũ,si ita dicam⁹, & fuerit eius eẽntia ſm suã definitionẽ,tũc quidẽ,vt est infinitũ,oportet dicere vel ꝙ ẽ diuisibile, vľ indiuisibile:si diuisibile, tunc definitio ꝑtis,& toti⁹ ipsi⁹ erit eadẽ ĩ hoc,vt fit in reb⁹ simplicibus, similarib⁹:& sic
B erit quidẽ ꝑs ipsius infiniti infinita. qm̃ necesse ẽ vt partes differãt a toto infinito definitione,vel nõ differãt. si differãt,tũc infinitũ erit compositũ,& non simplex,& sepatũ:&, si nõ differãt,tũc definitio partis,& totius erit oĩno eadem definitione: qm̃ hoc est necessariũ ĩ oĩbus reb⁹ similaribus.sicut.n. pars aeris ẽ aer, & ꝑs carnis caro,sic etiã pars infiniti erit infinita,cum fuerit pars, & totũ in eis idẽ definitiõe,& quiditate. dñia vero,atq; diuersitas partium in corpibus similarib⁹ ẽ ꝓp subiectũ recipiẽs partes.nõ ꝓp formam . qm̃, si
C imaginemur formã corpis similaris sine subiecto,tũc eẽt ꝑs, & totũ ĩ eis idẽ oĩfariam.& non diuersum . sed, si dicat ꝙ sit ĩdiuisibile, vt est de natura separati,vt separatũ ẽ, tunc nõ dicet eẽ infinitũ,nisi eo mõ, quo dr̃ pũctũ infinitũ.deniq; tractare de re separata infinita nõ attinet ad hãc scientiam.

In Secunda vero pte dicẽdũ ẽ ꝙ id,quod q̃rit ꝓfessor huius sciæ, est vtrũ det corpus sensibile infinitum actu,vľ non possit dari. Aristot. aũt incipit primo ꝓbare rõne vľi ꝙ nõ põt repiri magnitudo ĩfinita ĩ actu D tũ naturalis, tũ mathematica:mox probabit rationibus quibusdam ꝓprijs ꝙ non potest reperiri aliquod corpus sensibile infinitum.

Prima aũt rõ hæc est. Oẽ corpus 40 circulare vna continetur supficie, plurib⁹ vero nõ circulare : sed quicquid continetur vna superficie, vel pl̃ibus ẽ finitũ:ergo oẽ corpus ẽ oĩno finitũ:& si oẽ corp⁹ ẽ finitũ:ergo oĩs supficies ẽ finita,& oĩs linea finita.quia supficies nõ sepat a corpe, & linea nõ sepatur a supficie : ergo oĩs magnitudo in actu est finita.

Identidẽ ꝓbabit oẽm numerũ in 41 actu eẽ finitũ: quia oĩs numerus in E actu* est numeratus actu:& oẽ numeratũ ẽ vľ par, vľ impar:ergo omne numeratũ est finitum. *a.l. nũerabilis.

Demr̃ationes aũt naturales,quibus Arist. vtitur sunt Quatuor. 42

Prima demr̃atio ẽ. Quia oẽ corpus tangibile infinitũ ẽ vľ simplex, vel cõpositũ:&, si cõpositũ, ergo, si elemẽta,ex quib⁹ cõstat, sunt fir ita nũero,vt iã ꝓbatũ est nõ posse reperiri elemẽta ĩfinita nũero in ipso cõposito ex ipsis in primo libro huius opis:ergo necesse erit vt vnum illorũ sit infinitũ magnitudine, vľ plura vno:alias.n nõ dicet ipm compositũ eẽ infinitũ.sed, si vnum eorum F eẽt infinitũ , manifestũ ẽ ꝙ reliqua simplicia,ex quib⁹ cõstat ipm cõpositũ,corrũpant in ipm:cum elementa sint contraria. remanebũt aũt in ea æquitate,& mediocritate,quæ inter eorũ vires,seu potẽtias extat . &, si potẽtia,vľ vis,q̃ inest ĩ vna portiũcula elemẽti infiniti fuerit imbecillior,q̃ illa,q̃ inest in pticula elemẽti finiti,æquali illi particulæ illius elemẽti infiniti:vt si dicat ꝙ potẽtia,& vis,

G vis.quæ est in vno tractu aeris,ē debilior q̃ illa, q̃ est in vno tractu aq̃, & terræ,nihil quidē hoc ꝓhibet qn ipsum infinitum totum corrumpat ipm finitum.qm̃, si duplicauerim⁹ hanc portionem,quę habet vim imbecillem in infinitum, aggregabit quidem ex eo id,quod erit validius, q̃ illa pars finita omnino.

43 Quòd si infinitū fuerit ex pl'ib⁹ simplicib⁹, ergo vnū eorū implebit locum,& non relinquet reliquis locus.qm̃,cum corp⁹ sequatur oēs dimēsiones,i.ipsas sex positiones,(seu angulos,) ergo corpus infinitū,qua
H tenus est corpus infinitū, erit ĩ oīb⁹ angulis.(seu positionib⁹) & hoc idē sequet,si ponam⁹ vnū tm̃ infinitū ĩ oībus angulis ita, vt non remaneat locus reliquis,siue sint finita,siue infinita.&,si oēs hæ diuisiōes sunt impoles,ergo nō potest reperiri corpus compositum infinitum.

44 Ad hæc dicēdū est nō posse reperiri corpus simplex infinitū tangibile,siue sit vnum ex quatuor elemētis,aut mediu inter ipsa,vt asserunt aliqui naturaliū,vt euitent id,quod sequit ſm ipsos,s.vt reliquū corrumpat,aut vt sit elemētū additū super
I quatuor elemētis,licet videat ꝙ nō dat elntum aliud pręter Ignem, Aerē, Aquam,& Terram. qm̃, si daret elntum quintum, tunc ipsa componentia viderent dissolui ĩ ipm.qm̃, si daretur elntum,vt est elntum,infinitum esse,tunc oporteret reliqua elnta corrumpi, huncq; mundum trāsmutari in naturam illius elnti: quia elntum est elntum per qualitates contrarias in eo repertas.& ob hoc oportet vt illud elntum mediū, quod aliqui ponūt habere in se cōtrarietatem, inquātum est elntum, sit finitum.&, si esset infinitum,corrumperētur reliqua.Si igitur ponamus elnta finita,non timebim⁹ mūdum transmutari in futurum ĩ naturam vnius eorum, vt Heraclitus putabat mundum mutatiuum in ignem. Ex his patet non posse dari elntum infinitum, neq; compositū ex elnto infinito, vt dicunt naturales de elntis. quod ideo putant esse necessarium,quia vident generationem continuari. K 46

48 Secunda demratio talis est. Dico adhuc ꝙ,cum subijciatur omne corpus sensibile,(tangibile ve,)generabile,& corruptibile habere ꝓprium vbi,ac locū,ad quē mouet, & in eo quiescat,& quicquid mouetur,&qescit,s.motu recto,eius quidem locus totius,& partis est idē specie: nā locus vnius miliaris est idem locus totius terræ,qui est locus infimus: & locus vnius scintillę est idem locus totius ignis,qui est supremus: & ad hunc locum, qui est proprius toti, mouebitur pars, & in eo quiescet. His igitur duabus propositionibus exn̄tibus veris, reuertemur, & dicemus ꝙ corpus infinitum,necessario vel erit simile, & idē spē,vel dissimile, & plura specie.&, si simplex simile,vel mouebitur natural'r motu recto,vel circulari sed,si recto,tunc locus totius,& partis eius erit idē.&,si locus totius,& partis esset idē, & sit infinitum,ergo nō mouebit vllo pacto natural'r, ergo non erit corp⁹ naturale,quia omne corpus naturale est mobile.ꝙ autem non moueatur vllo pacto, ideo fit, quia quicquid est infinitum eius locus est infinitus.si igitur locus * totius sit infinitus,ergo non dabitur locus, quo qescat pars,qui sit prior quam ei⁹ motus, L M * al.& p.

A tus, & locus, & in quo mouebitur, prior q̃ eius quietis. quia nõ dabuntur hic duo loca, alter s. in quo res moueatur, & alter in quo quiescat, vt in corporibus simplicibus res se habet. At, si ponamus omnes ei' partes naturalr quiescere, ergo nullus dabitur motus rectus naturaliter: quia oportebit vel totum quiescere, vel ꝙ moueatur circulr. Sensus tamen affirmat dari motum rectum: & quia motus rectus reperitur: ergo corpus mobile erit finitũ: quia causa motus recti est* diuisio ipsius vbi ad corpus mobile* naturalis, & non naturalis. Diuidi autem ipsum vbi

*a.l. diuersitas

*a.l. in nã s, & non nãle.

B ideo contingit: quia est finitũ: ipm vero esse finitũ determinat de necessitate extremitatem corporis, qd capitur in eo, esse locum. Eodẽ modo quoq; sequitur vt auferatur motus rectus. si detur infinitum, quod moueatur circulr. His igitur sic habitis respondebimus, & dicemus ꝙ, si dat motus rectus, non dabitur corpus simplex infinitum. Quoniã, si eẽt ĩfinitum, tunc eẽt infinitũ p oẽs suos diametros: & sic ipm totum vl quiescet, vel mouebit p suas partes circulr: sed dat motus rect': ergo non da

C tur corpus simplex infinitum.

49 At, si ipsum infinitum sit dissimilare, & compositũ, tunc oportebit vt illæ partes dissimilares, ex quib' cõstat, sint vl infinitæ ĩpẽ, vl ꝙ sit vna earum, vel plures infinitę magnitudinis, si sint finitę specie. sed, si sint infinitę forma, & specie, tunc oportebit loca eẽ infinita: quia loca simplicium variantur ad varietatẽ formarum eorum: vt diuersus est loc' terræ a loco ignis. sed, si fuerit vna earũ infinita magnitudine, vl plures, tunc corrũperet totũ. siue fuerit infinitũ numero, vl magnitudine il-

D lud, qd * resultat, vnũ: quia ex ĩfinito * ptib' fit p cõtactũ, & cõtinuitatẽ vnũ infinitũ magnitudine. sed iã ꝓbatũ ẽ antea ꝙ nõ põt repiri corpus similare infinitũ, quia, si repiretur, nõ dare motus rectus: sed, cum loca sint finita qualitate, i. forma, & quantitate: ergo elnta sunt necessario finita q̃titate, & qualitate: &, si simplicia sunt finita, ergo totũ aggregatum ex eis erit necessario finitũ. quia corp' nõ põt eẽ mai' suo loco, neq; su' loc' naturalis maior ipo

*a.l. sequitur.

*a.l. p ptes

50 Causa aũt, ob quã Anaxagoras dicit ꝙ ipm ambiẽs infinitũ nõ moueat in se toto, sed per suas ptes moueat, est quidẽ cã per accñs: quia, si eẽt cã per se, tunc idẽ sequeretur de partibus, quod de toto. Nam dicit ipse ꝙ est immobile, quia est infinitũ, & non hẽt locũ, ad quẽ moueat: & iõ est velut se ipm sustentans, & habet * stabilitatẽ naturalr, & eius partes mouentur. id aũt, quod facit ipm quiescer, est causa violẽta. qm, si esset infinitũ, prohiberetur ab eo motus, cũ nõ haberet locũ, ad quẽ moueretur: ergo, si esset aptum moueri, si moueret, haberet locũ. Quies igitur inest ei ꝑpter priuationem loci, non quia eius natura determinet ei quietem. &, si quiesceret naturaliter, oporteret vt quęlibet ei' pars quiesceret naturaliter: cum locus quietis totius sit loc' quietis partis: & sic nullus dabitur motus: ergo infinitum non potest quiescere naturaliter, & moueri secundum suas partes.

E

*a.l loců.

F

53 Tertia demfatio talis est. Oẽ corpus * tangibile hẽt grauitatem, vel leuitatem. sed, si esset corp' tãgibile ĩfinitũ necessario habebit grauitatẽ vel

*a.l. sensibile.

G vel leuitatē. si grauitatem, ergo erit in loco infimo, & esset separatus ab eo locus sũpior. quod est falsum. &, si fuerit leue, tũc eẽt in loco sursum, & eẽt sepatus ab eo loc⁹ deorsum. &, si esset in vtroq;, tũc esset simul graue, & leue. quod est absurdum.

54 Quarta demr̃atio hmõi est. Si oẽ corp⁹ sensibile ẽ ĩ loco: & loca sunt finita spẽ, atq; magnitudine, hoc est qualitate, & q̃titate: ergo oẽ corpus erit finitũ. nã nemo ambigit ꝙ erit in aliquo loco naturali: & huiuscemodi locus est finit⁹: ergo & ipsum erit finitũ: quia corp⁹ nõ* distinguit' a loco. Quod autem loca sint finita spẽ patet: quia eorum drĩę sunt finitę, quæ sunt Sursum Deorsum, Ante Retro, Dextrum, & Sinistrum.

* a.l. excedit locũ.

H

55 Idẽtidẽ ꝓbat' quẽlibet eorũ eẽ finitũ q̃titate. qm̃ hæ drĩæ nõ pñt eẽ in * dimẽsionibus ĩfinitis: quia nõ eẽnt cognita hæc loca natural'r, cũ nõ haberẽt terminos naturales. sed in respectu (seu relatiõe) erũt: ꝓbatũ aũt ẽ ipsa eẽ natural'r terminata ex motu ipsorũ mobiliũ, quæ ad ipsa mouent', & quia in eis quiescunt. hoc aũt clari⁹ ꝓbabit', cũ declarabit' ꝙ locus est vltimũ ambiens: Ex his

* a.l. distãtijs.

I ergo hr̃ ꝙ nõ põt repiri corpus actu Infinitũ, siue simplex, siue cõpositũ. Verũ harũ demr̃ationũ q̃dam hñt vl'iores cõclusiones, q̃dam vero nõ. sed ego conat⁹ sum tñ ꝓbare ꝙ nõ repitur corp⁹ simplex infinitum. nã q̃dã earũ ꝓbant nõ posse repiri corpus simplex infinitũ, quaten⁹ est elementũ, q̃dã vero aliæ ꝓbant nõ posse repiri infinitũ corp⁹ simplex, quatenus mouet' motu recto, nonnullæ vero aliæ ꝓbant nõ posse repiri corpus simplex infinitũ, quouis motu moueatur in infinitũ, hoc aũt parri

cul'r, & ꝓprie ꝓbabit' in libro de Cœlo, & mundo, postq̃ fuerit ibi probatus numerus generum corporũ simplicium similarium partium. K

Caput Quintum.

Dicamus insuper ꝙ, si non concedamus repiri infinitũ, tunc sequet' ꝙ tp̃s habebit principium, & finem: quod quidem nõ põt cõcipi ex natura tp̃is. Adde ẽt ꝙ adhuc ꝓbabitur tp̃s insequi aliquẽ motum æternũ. Sequet' adhuc, si tollatur absolute ĩfinitum, ꝙ tollet' diuisio magnitudinũ in infinitũ: quod est vnũ ex suppositis ipsius Geometræ. hoc tñ in Sexto libro huius opis exacte ꝓbabit', postq̃ ibi ꝓbatũ fuerit oẽm magnitudinẽ diuidi in semp diuisibilia. Cum hæc igitur, q̃ dicta sunt, affirmẽt infinitũ repiri, sed demr̃ationes supius dictæ tollãt eẽ ei⁹, relinquitur igitur vt alias reperiatur, alias non reperiatur. 56

L

Manifestũ aũt est, ꝙ ratio, qua tollit' eius eẽ demr̃ationibus iam p̃dictis, est quidẽ rõ ipsius actus, hoc est non reperiri infinitũ in actu, & ꝙ ea, q̃ affirmãt infinitum repiri, s. ĩ tpe. & magnitudine, illud quidẽ sequitur rõne potẽtiæ, nõ rõne act⁹. Neq; intelligo hic per potẽtiam, eã potentiã, quæ deducitur ad actum, s'm se totam: vt cum dicimus æs eẽ in potẽtia statuam, qm̃ hæc potentia deducet' ad actũ. &, si infinitũ repiretur in potentia hoc pacto, deductũ ad actũ, tũc repeiiet' infinitum in actu. At ꝙ infinitũ repiatur in potentia intelligitur, ꝙ potẽtia est semper in eo seruata. & q̃uis egrediat' de eo aliqua pars ad actũ, adhuc erit in eo alia potentia ad aliam partem, & hoc in infinitũ, ita, vt actus ipsi⁹ infini- 57

M

A finiti, vt infinitũ est, custodiat semp potentia: queadmodũ act⁹ ipsi⁹ mobilis, quatenus est mobile, est custodire potẽtiã: actus autẽ ipsi⁹ infiniti semp adheret potentiæ. si igitur ponamut hanc potentiam, tolleť quidem ipsum infinitum: & iõ, cũ dicimus hãc potẽtiã repiri, non dẽt intelligi ꝙ deducatur ad actum p oẽs eius ptes, sed dẽt cõcipi ei⁹ eẽ, vt esse ipsius tpis, & motus: quorũ quidem pars, si qua reperiať, in ea certe repietur possitas ad aliã partẽ. & quoties corrumpitur ex eis aliqua pars, ĩnouať alia ps: quia ptes ipsius infiniti B non reperiuntur simul.

58 Cum dicimus quoq́, magnitudines diuidi potentia ĩ infinitũ, ĩtelligim⁹ inesse eis potẽtiã, q̃ custodit in eis cõtinuã diuisionẽ in infinitum. nõ ꝙ sit in eis potẽtia: qua diuidanť actu in ptes ĩfinitas. nã multũ interest dicere inesse alicui rei potẽtiã ad diuisionẽ infinitã, & dicere inesse ei potẽtiã ad res diuisibiles actu in ĩfinitũ, videlicet iã diuisas, quarũ diuisio desijt ad infinitũ. In hoc tñ differũt magnitudĩes, & tps circa hoc. quia illa ps, q̃ ẽ potẽtia in tpe, nõ deducitur ad actũ, nisi fuerit iam pri-C uata alia pars, si in tpe repiať aliqua ps in actu: sed in magnitudinib⁹ repiunť ptes diuisibiles siť actu, & ipsamet diuisibilitas ĩ infinitũ, ĩ ipsisq́; magnitudinib⁹, vt dixim⁹, repitur diuisibilitas ĩ infinitũ, & additio in infinitum: ipsa aũt diuisibilitas, quę eis inest potẽtia, possitasq́; ad ipm ĩfinitũ cõsyderať quidem, si diuiserimus aliquã magnitudinẽ ĩdiuiduã p ĩtellectum, primo in duas medietates, mox vnam medietatẽ in alias duas medietates, & iterum medietatẽ in duas medietates, & sic ĩ ĩfinitũ pter qđ desinat diuisio. qm̃, si desineret diuisio, tũc repiretur aliqua magnitudo, q̃ nõ diuidereť in duas medietates: natura aũt magnitudinis hoc respuit: huiuscemodi tñ diuisio poniť a Mathematico. Additio aũt in magnitudine, quatenus magnitudo est in materia, nõ ꝓcedet quidẽ ĩ infinitũ eo mõ, quo ꝓcedebat ĩ diuisione magnitudinis, videlicet accipiẽdo sup q̃uis magnitudinẽ aliam magnitudinẽ maiorẽ illa. nã si hoc eẽt posse, quaten⁹ magnitudo ẽ ĩ materia, tũc posset repiri corp⁹ infinitũ in actu: sed nõ põt repiri magnitudo maior mundo: longe ergo min⁹ E poterit reperiri infinita.

At appositio, quam putat Arist. 59 posse fieri ĩ magnitudine, quatenus est * finis corpis naturalis, est illa appositio, * q̃ fit cõtrario mõ ipsi⁹ diuisionis, videlicet vt addas sup eãdem magnitudinẽ eã partẽ, quã minuis ab ea, & sic semp. nã hoc ẽ illđ incremẽtũ, qđ põt fieri, quaten⁹ est * finis corpis naturalis: & hic modus incremẽti magnitudinis ĩ infinitũ, ẽ ille, quẽ putat Arist. eẽ possem tñ. Et, si quispiã dixerit lineã diuidi ĩ infinitũ, ea rõne, qua ẽ linea tm̃, sed ea rõne, qua ẽ linea ignis, vel aquæ nõ di- F uideť in ĩfinitũ, sed diuideť ĩ magnitudinẽ ĩdiuisibilẽ, & est illa exigua magnitudo, quę non põt recipe formam ignis, qm̃ hæc est magnitudo terminata natura, sic ẽt nõ põt fieri appositio in infinitũ, quaten⁹ ẽ linea ignis, vel aquę, & vt verbo dicã, quatenus est corpus sensibile, verũ quatenus ẽ linea tm̃, põt fieri appositio in ea ĩ infinitũ, vt põt fieri diuisio ĩ ea, Geometra. n. põt ponere lineam maiorẽ mũdo, quare ergo Aris. dicit ꝙ põt fieri ĩfinita diuisio ĩ magnitudine

*a.l. extremum.
*a.l. figura
*a.l. extremum.

G dine,nõ aũt ĩfinita appositio, seu in infinitũ? Dicendũ est ꝙ ꝓfessor hu ius sciẽ consyderat magnitudines, ꝓut sunt fines, seu extrema, vel termini, corpoꝝ naturaliũ materialiũ, diuisio vero in infinitũ accidit magnitudini ratione materię, nõ rõne formæ, finis autem in diuisione accidit ei rõne formæ: & iõ nõ põt diuidi magnitudo ignis in infinitum quatenus est magnitudo ignis: verũ accidit ipsi magnitudini diuisio in infinitu, nõ quaten' est magnitudo ignis, sed quatenus est tñ magnitudo, nõ quatenus est magnitudo cor
H poris naturalis, qđ cõsyderat ꝓfessor huius sciẽ de magnitudine: hoc aũt nihil aliud est q̃ esse in materia.

60 Incrementum igitur in ĩfinitum hac ratione, videlicet quatenus magnitudo est in materia, est impo͞e ĩ ipsa magnitudine. quia materia cõtinetur in magnitudine mundi, & extra ip̃m nulla existit materia, neque põt repiri aliqđ corpus vllo pacto, vt in libro de Cœlo, & mundo probatũ est. &, si nõ datur ibi materia oĩno, neq; etiã dabitur ibi locus. & sic ponere magnitudinem maiorẽ mundo est falsum. Geometra au
I tem manifestũ ẽ ꝙ, licet ponat quãtitatẽ, & consyderet eam, non tñ eã consyderat, prout est extremũ, seu finis corporis naturalis, vt Naturalis cõsyderat. ipse etenim abstrahit rõne id, qđ põt abstrahi rõne tm̃, qđ tñ non est abstractum fm esse, sed est in materia, hoc est, ꝙ quicquid abstrahit (seu denudat) ipse, non est denudatũ fm esse. Ergo, si Mathematicus ponat lineam maiorẽ mũdo, sic ponet rem fictam mendacẽ. quia id, qđ ponit eẽ rõne abstractũ, nõ est ita fm esse oĩno: longe ergo min' erit abstractum fm esse. neq; K
cogit̃ Geometra ponere talẽ lineã, quia demr̃atio de linea magna, & ꝑua est eadem: & iõ, licet ponat ipsam hoc pacto, nõ sequet̃ ex hoc in sua demr̃atione incõueniens: q̃uis sit falsum, & fictũ: cũ aũt dr̃ Geometram ꝓtrahere lineam in infinitũ, intelligitur ipsum ponere lineã in quacunque magnitudine velis.

In numero vero opposito mõ res 61
se habet, quã in magnitudine circa hoc, q̃m numerus nõ potest diuidi in infinitũ: quia forma vnitatis interdicit, atq; interscecat ipsam. est.n. indiuisibilis. additio vero in eo est L
poı̃s in ĩfinitũ. Cui' rei cã ẽ, quia incrementũ in infinitum in ipso numero ẽ res necessaria ex natura materię: cũ cã pluralitatis sit ipsa materia, quẽadmodum forma est cã vnitatis. & iõ desinit diuisio ĩ ipso nũero, cum fuerit ipsa forma cã, ob quã desinit diuisio. Ex his ergo patet ꝙ datur infinitum potẽtia, & quo pacto repenatur.

Caput Sextum.

EX his igitur, quæ probata sunt 63
de natura infiniti in potẽtia, vt ꝙ eius definitio sibi congrua est, s. ꝙ ẽ id, a quo, si capiat̃ aliquid actu, M
poterit capi adhuc semp, & iugiter aliquid extra ip̃m secundum quantitatem. Diximus autem secundum quantitatem, quia ꝓpter ipsam priuatur ip̃m ens sensibile fine in diuisione. diuisio.n. q̃ fit rõne qualitatis est quidem finita: & ideo, cum diuiditur res rõne q̃titatis, remanet eius qualitas, & forma, vt sunt. quia pars lineæ est linea: sed diuisio lineæ in suas species per suas qualitates est quidem finita, videlicet diuisio ĩ rectam, & curuam, & arcuatam.

A Illa vero definitio data ab Anti-
64. 65 quis,quæ eſt ꝙ infinitū eſt id,extra
66 qđ impoſſe eſt vt reperiatur quicq̄,
videtur ꝙ potius debeat eē definitio
ipſius totius perfecti(ſeu ītegri) ſm
eſſe in actu,quam ſit definitio ipſi⁹
infiniti in potentia. Nos.n. defini-
mus totū,perfectūq; oībus reb⁹ par
ticularib⁹.ꝙ eſt id,extra quod nihil
reperitur,neq; aliquid eſt ſeparatū
ab eo,qđ poſſit ipm pficere:vt, cum
dicimus phialā totam,& arcā totā,
cū nihil,quod ſit pars quiditatis ei⁹,
deſit ei.eadē autē eſt rō de ipſo toto
continente oīa,quatenus eſt totum
B & perfectū,quæ eſt de toto particu-
lari,hoc eſt, ꝙ vtrumq; eorū ē vnū,
quatenus eſt totum.Totū pterea, &
pfectū vel ſignificāt vnā rē.vel duas
*a.l. pxīa res*ſimiles(ſeu cōuertibiles.)qm̄ to
tum dicitur in relatione ad partes,a
quibus nihil deeſt. pfectū vero dr̄,
cui nihil deeſt rōne q̄ditatis,& for-
mæ,vt, cum dicimus Medicum per
fectū,& Grāmaticū pfectū. Totum
autem eſt pfectū in ſuis ptib⁹. & iō
melius dicebat Parmenides,q̄ Meliſ
ſus:qa Parmenides dicit ꝙ totū ē fi
nitū,Meliſſus vero dicit, totū nō eē
finitū,ita, vt ei⁹ dictū īplicet cōtra-
C ria ſil',ſ.totū,& infinitū,ſed,quia pu
tabāt īfinitū nihil habere extra ſe,
& ꝙ ē perfectū,& totū, iō magnifa-
ciunt ipm,& ponunt ipm cōtinere
oīa,& āplecti oēm rē.hoc āt epithe
tū,(ſeu denoīatio)cōpetit ēti ī actu,
non enti ī potētia, cū nō cōtineat̄
ī ſeipſo.Ex his igit̄ patet q̄ ſit defini
tio īfiniti ī potētia: pbatūq; fuit de
finitionē Antiquorū eſſe corruptā.

Caput Septimum.

67 QVòd aūt cā,ob quā repiat̄ infi
nitū,ſit materia,ſicut cā finiti
eſt forma.ex his, quæ nūc di
cam, perſpicuum eſt.Qm̄,cū infini D
tū ſit priuatio,ſ.priuatio finis:priua
tio aūt eſt affectus quidam ipſius
materiæ:ergo & infinitum erit affe
ctus ipſi⁹ materiæ. Adhæc nemo
ambigit diuiſionem magnitudinis
fieri in materia,nō in forma, cū for
ma per ſe remaneat, finis autem, &
pfectio,atq; totū ipſius rei eſt,ppter
formā.& iō conueniētius eſt dicere
infinitum contineri,quā continere,
quia materia includit̄, & cōtinet̄ in
ipſa forma toti⁹: & ob hāc cām pōt
fieri diuiſio magnitudinis in infini
tū.ſed appoſitio in infinitū eſt im-
poſſ'is,quia totū,& pfectū obuiabūt
ei:nihil autē eſt extra totū, ſed ma- E
t.ria includit̄ in eo. Et ob hancmet 69
cām in numeris res ſe hēt cōtra id,
qđ in magnitudinibus, videlicet ꝙ
pōt fieri additio in eis in infinitum:
quia hoc eſt poſſe pp materiā, & nō
eſt ibi forma, quæ obuiet ei: ſed nō
poteſt fieri diuiſio in eis in infinitū,
quia forma vnitatis ītercipiet ipm.
Patet igitur ex hoc ꝙ infinitum re-
peritur propter materiā, & ꝙ finis,
& perfectio reperitur pp formam.
Scire autē debes ꝙ hoc, quod di- 70
cimus de eſſe ipſius infiniti, dicitur
quidem ſecundum prius, & poſte- F
rius.dicitur enim Primo de magni-
tudine,Secundo de motu,Tertio de
tempore,& ꝙ reperitur in tempore,
propterea ꝙ reperitur in motu,& re
peritur in motu, quia reperitur in
magnitudine.

Caput Octauum.

AD ſolonē aūt illi⁹ imaginatio 71
nis,ob quam putabat̄ ꝙ infi-
nitum in actu reperitur, dicendum
eſt quòd huiuſmodi imaginatio,
ſeu conſyderatio eſt triplex, vt di-
ximus. Prima eſt conſyderatio
ſum-

G sumpta a pseueratione gñationis:
qm̃ Gñatio potest eẽ ppetua. nec ex
hoc sequet̃ vt det̃ infinitũ in actu:
quia, cũ gñat̃ vna ps, corrũpit̃ alia:
& forma toti⁹ (seu vniuersi) seruat̃ ĩ
suo statu, sine additione, vł diminu-
74 tione. Scđa vero cõsyderatio, seu
Imaginatio ẽ alia, q̃ dicit ꝙ finitũ de
finit in aliquid, & illđ in aliud, & sic
ꝓcedit̃ ĩ infinitũ. hæc aũt imagina
tio soluitur, eo quod aliud ẽ dicere
ꝙ res desinat in seipsa, q̃ ꝙ desinat ĩ
aliã rẽ, & abscindat̃, & nõ sequit̃ vt
quicquid ẽ finitũ ĩ se, desinat ĩ aliq̃
rẽ: hoc aũt accidit cuilibet rei, q̃ est
H ps toti⁹ (seu vniuersi) vt ẽ toti⁹ ignis,
& totus aer, & vt verbo dicã, oĩa, q̃
sunt ps mũdi: sed illđ totũ, extra qđ
nihil ẽ, hoc nõ accidit: ergo hoc ac-
cidit toti, non inquantum est totũ,
sed inquãtũ ẽ ps. & iõ nõ sequit̃ vt
quicquid nõ ẽ ps rei, vt desinat ĩ rẽ,
q̃ est extra. Adde ẽt, ꝙ ex hoc, qđ dr̃,
ꝙ finitũ desinit in aliquã rẽ, & illa
ĩ aliã, sequit̃ ꝙ semp repiat̃ aliqua
res extra ipsam rẽ: hoc aũt est infini
tũ ĩ potẽtia, nõ ĩfinitum in actu, qđ
ẽ id, qđ putabãt ĩferre ex illo dicto:
sed dicimus ꝙ id, qđ sequit̃ ex hoc, ẽ
ꝙ totũ nõ est infinitũ. qm̃, cũ dici-
I

mus ꝙ ĩfinitũ ẽ illđ, extra qđ semp K
repitur aliquid, & dixim⁹ ꝙ extra to
tũ nihil repitur, sequit̃ ex hoc, ꝙ to-
tũ nõ ẽ infinitũ. & Vna harũ ꝓposi
tionũ sequit̃ ex dicto eorũ: dicũt. n.
ꝙ quælibet res desinit ĩ aliquã rem
extra ipsam. Secũda ꝓpõ est ꝙ ex
tra totũ nihil est, notũ ĩ eo ex toto.
Tertia imaginatio, est sumpta
ex cogitatione, (seu imaginatione.) 75
nã nõ possum⁹ imaginari ꝙ desinat
aliqđ corp⁹, nisi in respectu vel ad
corpus, vel ad vacuũ. & dr̃, quia hoc
accidit cogitationi, seu imaginatio-
ni, quia corpa imaginata, vel sen-
sata ita se habẽt. Neq; ꝓpterea quic L
quid nõ põt hõ imaginari est men
daciũ. nam, si ita esset, tunc oẽ verũ,
qđ hõ nõ cõciperet, seu imaginare
tur, ipm est mendaciũ: cũ tñ sit iam
declaratũ ꝙ dant̃ res veræ, quę non
põt ab hoie imaginari, vt est ma-
teria prima, & res abstractæ. ꝓba-
tumq; est in libro de Cœlo, & Mun
do, ꝙ extra corpora cœlestia nõ est
locus, neq; vacuũ, neq; corpus. Ex
dictis ergo ꝓbatum est quot modis
repiatur infinitũ in reb⁹ naturalib⁹,
& quot modis nõ. & hic finit liber.
M

Trium præcedentium librorum, hanc Mediam Auerrois expositionem cum Iacob Mantinus Hebræus, Philosophus, ac Medicus excellentissimus fidelissime fuisset interpretatus, super reliquos quinq; morte præreptus eam intactam reliquit.

MARCI ANTONII ZIMARAE

Quæstio de Primo Cognito, in Gymnasio Patauino publice examinata.

Quærebatur in lectionibus nostris super prologo physicæ auscultationis, vtrum magis vniuersalia essent in intellectui nostro notiora in sua prima naturali cognitione, quam communiter confusam appellare solemus. Et videbatur quod non. Nã neque hoc est in prima operatione intellect⁹, quæ est formatio: nec in secunda, quæ est fides, seu discursus: igitur nullo modo vle magis est notius minus vli in tali cognitione. Consequentia nota, quia isti duo actus sufficiẽter videntur diuidere oẽm actum intellꝰs, sicut patet. 3. de anima, tex. cõm. 26. Antecedens quantum ad primam sui partem probatur. nam in cognitione incomplexa, quæ est in prima intellꝰs operatione. nomina definitorum sunt notiora nobis in cognitione confusa: talia aũt sm Auer. ibi in cõmento sunt species nominatæ: igitur species in cognitione prima est notior alijs magis vlibus, qualia sunt genera & differentiæ. Nec valet, si dicatur, vt dicit Beatus doctor ibi, quod definiens ad definitũ dupliciter comparari potest. Vno modo absolute. & isto modo magis vlia sunt notiora in cognitione confusa minus vlibus, quę sic absolute considerant᷑. Alio modo vlia magis possunt comparari minus vlibus, vt sunt definientia ea. & isto modo minus vlia sunt notiora nobis magis vlibus. Contra. magis vlia vt definiẽtia, sunt prius nota minus vlib⁹. quia definitio minus vlis haberi non põt, ignorata definitione magis vlis, cùm definitio det᷑ per priora & notiora, ex sexto topico. Secunda pars antecedentis ostenditur. nam in secundo actu intellꝰs, qui est cum compositione, & discursu, confusa magis sunt nobis notiora ꝑ Philosophum. 1. phy. tex. cõ. 2. & 3. vbi dicit᷑ quod prima nostra cognitio naturalis procedit à notioribus nobis, quæ sunt cõfusa magis. illa aũt, quæ sunt confusa magis, sunt ipsa composita causata ex elementis, sicut exponit Cõmẽ. ibi in cõ. 3. per talia aũt intelleximus ipsas species, & non singularia: quia talia nõ ingrediuntur formaliter syllogismum demonstratiuum: ergo etiã in cognitione prima habita per discursum minus vlia sunt notiora magis vlibus. igitur absolute concedendum est minus vlia in prima cognitione nostra naturali esse notiora, cum prima nostra naturalis cognitio, aut cõplexa, aut incomplexa sit: & in vtraque probatum fuit propositum nostrum. Ad oppositum dicit᷑ esse Arist. & commenta. 1. phy. tex. cõ. 4. & in infinitis alijs locis.

In ista quæstione difficillima ita procedam. Primo exponam titulum quæstionis. Secundo ponam opiniones famosas in hac materia. Et postremo ponam opinionem, quam credo veram esse.

Debes scire quod vle dupliciter sumi potest, vel formaliter, vel fundamentaliter. formaliter dicit vlitatem ipsam, quæ est secunda intentio, et est accidẽs à ratione causatum. fundamentaliter aũt est prima intentio, & prima rei notio. Ista distinctio colligitur de intentione Auer. 7. meta. cõ. 46. vbi habet, quod vlia habent aliquã dispositionem dispositionum substantialium, & qualitatem accidentem eis. Vle aũt pro prima intentione sumptum adhuc dupl'r cõsueuit sumi. Vno modo pro vli in causando: & sic consueuimus Deum & intelligentias vlia nuncupare. & isto modo sumpsit Philosophus vle in procemio suæ metaphysicę, dum dixit vlia sunt difficillima ad cognoscendum, cùm sint à sensibus remotissima. Alio modo sumitur vle in prædicando, & est illud, quod aptum natum est de pluribus prædicari. Et sic sumpsit vle Philosophus in. 1. penhermenias, & in. 7. meta. tex. cõ. 45 & 57. In hac igitur quæstione non loquimur de vli pro secunda intentione, sed de vli pro prima intentione. Et adhuc de isto non loquimur, vt supponit pro vli in causando, quia de hoc conuenerunt omnes Peripatetici, quod est posterius cognitum à nobis. Loquimur igitur de vli pro prima intentione, vt supponit pro vli in pdicando: sicut est animal, et homo, et huiusmodi. Secundo debes intelligere quod cognitio in nobis duplex est. quædam est, quę procedit à nobis magis notis, qualia sunt effect⁹ vt in pluribus, & ipsa accidẽtia. & ista cognitio appellatur ab Auer. prima cognitio naturalis. nã, cùm intellect⁹ nr naturaliter intelligat concurrentibus phantasmatibus. 3. de anima. tex. cõ. 39. illa igitur appellatur prima hominis naturalis cognitio, quæ ortum habet immediate à rebus magis phantasiatis, qualia sunt effectus, & ipsa accidentia. & ista à Latinis dicitur cognitio confu-

ta & indistincta. & talis, si fuerit complexa. habetur demonstratione signi, vel aliqua via consimili. si incõplexa, habetur per definitionem quid nominis, vel per aliquid illi simile. & est, qñ homo cognoscit aliquid solum quò ad quid nominis. Alia vero est cognitio distincta. & ista procedit à causis, & à rebus naturæ prioribus, & notioribus. & ista habetur per definitionem quid rei, si incomplexa fuerit: vel per demonstrationẽ à priori, si fuerit complexa. præcipuæ autem mouetur quæstio de cognitione confusa incomplexa: licet etiam de complexa dicem⁹ illud, quod nobis apparet. Hæc de primo.

Opinio Burlei, & Nominalium.

Quantum ad secundum principale inuenio Burleum & Gregorium Ariminensem, quem Nominales præcipuum habent, qui in primo sententiarũ distinctione. 3. quæst. 3. arti. 2. tenet q; singulare est primo cognitum in cognitione confusa, siue complexa, siue incomplexa fuerit: motus varijs argumentis & rationibus. Supponit aũt in primis vnum de intentione Commentatoris, q; vl'e non est aliquid extra animam existẽs, sed est conceptus fictus, seu formatus per animam communis pluribus, de quibus prædicatur. quo supposito stãte, probat propositum suum sic. Antequam vl'e formetur, seu fingatur ab intellectu, aliquod singulare est cognitum: igitur singulare est primo cognitum ab intellectu. consequentia est manifesta: & antecedens probatur ab ipso. quia impossibile est, vt dicit abstrahere, & fingere aliquem conceptum ab aliquibus rebus, nisi illæ res, vel aliqua earum sint apprehensæ: qm̃ de rebus omnino ignotis nullus cõceptus oĩno formari põt. Nec valet, si dicat̃ ad hoc, q; tale, à quo fit abstractio, sit prius notũ, quò ad sensum, non aũt quò ad intell'm, nã hoc directe contradicit Arist. & suo Commentatori in. 12. meta. cõ. 4. vbi habet, vl'ia apud Arist. sunt collecta ex particularibus in intellectu, qui accipit inter ea consimilitudinem, & facit ea vnam intentionem. Nec est imaginabile vt dicit q; vna virtus comprehendat singularia & conuenientiam eorum, & alia formet ipsum vl'e. nam hoc esset simile, ac si vnus homo apprehenderet singularia, & alter. hõ apprehẽderet vl'e: quod est absurdum. Et pro hoc videtur facere sententia Philosophi in. 2. de anima in tex. commen. 146. vbi consimili medio arguit de sensu communi. habet. n. q; virtus apprehendens conuenientiam, & differentiam inter aliqua eadem, comprehendit illa sub rationibus proprijs, quæ adinuicem conueniunt & differunt. Et confirmatur adhuc ista positio authoritate Auer. primo physico. commen. 5 vbi habet q; etsi singulare non sit principium in scientia demonstratiua, est tamen principium acquisitionis vl'is, quod est principium doctrinæ demonstratiuæ. sicut dicit etiam Philosophus in calce secũdi poste. Præterea ad principale arguitur sic. Primo cognitum ab intellectu non est aliquid ab intellectu fabricatum: vl'e est huiusmodi per suppositum: ergo vl'e non est primo cognitum ab intellectu: relinquitur ergo q; singulare sit primo cognitum. discursus notus cum minori, & maior probatur: nam intelligibile intellectionem natura præcedit, sicut causa præcedit effectum. minor patet ex supposito, vt diximus, & est etiam ipsius Auerr. in primo de anima commmen. 8. vbi habet q; intellectus est, qui facit vl'itatem in rebus. Tertio principaliter, & istud argumentum etiam est Burlei in prologo primi physic. Si vl'e esset primo cognitum ab intellectu, tale non posset conferre ad intellectionem singularium: quia, cùm illud abstractum sit à singularibus, mediante illo non deuenimus ad cognitionem vnius singularis, potiusquã ad cognitionem alterius: aut ergo per illud deuenimus ad cognitionem omnium, aut ad cognitionem nullius: quorum vtrunque absurdum est. Amplius nullus imponit nomen rei, quam ignorat per Philosophum. 4. meta. tex. cõmen. 10. & per Auer. 7. meta. tex. commen. 54. sed intellectus imponit nomina primo singularibus: ergo illa sunt sibi primo nota. Nec valet, si dicatur q; singulare non cognoscitur ab intellectu, quia, vt dicunt, intellectus ponit conuenientiam & differentiam inter singulare & vl'e: intellectus in inductione procedit à singularib⁹ ad vl'ia: &, cùm procedat ex præexistente cognitione, sequitur ipsum singulare cognoscere. similiter intellectus format istam propositionem, Socrates est homo, Socrates est animal: ergo oportet ipsum extrema præcognoscere. Hæc & alia consimilia dicunt in hac materia sustinentes singulare esse primo cognitum ab intellectu in prima cognitione, quæ confusa dicitur.

Quidquid sit ex parte rei de ista opinione, mihi tñ videtur salua reuerentia taliter sentiẽtium, q; ista opinio non est ex intentione Aristo. & sui Commenta. Auer. Nam, sicut scribit Commenta⁹ 3. de anima comẽ. 36. ex sententia Auenpace, quiditas in intellectu non habet formam corporalem neq; spiri-

spiritualem, cui sustentatur: eũ intellm, vt declaratum est, non sit indiuiduũ. Vnde, si tut mea fert opinio, sententia Peripateticorũ fuit q; intellectio singularis materialis repugnat intellectui, vt intellis est, nõ quatenus singulare, sed quatenus materiale est. Vnde Cõm. in cõ. super libro de diuinatione inquit, q; declaratum est in prima philosophia, q; intelligentiæ non intelligunt nisi naturas vniuersales, & non dant nisi simile eius, quod habent. impossibile est. n. vt dent intentionem indiuidualem omnino, cùm non habeant naturam comprehendentem particularem intentionem, & illæ formæ non indiuiduantur nisi per materiam. &, si intelligentiæ abstractæ comprehenderent indiuiduum, tunc necessario essent materiales. Hæc Cõ. vnde, si alicui intellectui cõpetit cognoscere singulare, hoc non est inquantu intellis est: quia vt sic vle habet cognoscere. sic. n. ponitur dria inter receptionem materiæ & inter receptionem intellis, sicut patet tertio de anima cõ. 5. &. 28. nam materia est causa receptionis signatæ, intellectus aũt est causa receptionis abstractæ. si ergo hoc alicui intellectui competet, hoc erit inquantum materialis. i. inquantum à materia in operando aliquo modo dependet. Et sic est de intellectu nostro possibili, qui, cùm sit infimus in genere abstractorũ. 3. de anima. cõm. 19. accidit sibi inquantum intellectus est, ipsum talem habere habitudinem ad hominem, q; vt sic sine phantasmate non possit intelligere, aut homo per ipsum. Nisi igitur intellectus noster coniunctus est phantasiæ & cõtinuo & tẽpori, nullo pacto posset singulare cognoscere. Et ideo fuit maxima discordia inter Antiquos, qualiter & quõ intellectus iste singulare cognoscat. nullus aũt ex Antiquis dixit singulare esse primo cognitum, cũ dubium sit apud ipsos an cognosci queat ab intellectu. & de modo cognitionis eius. Et ideo opinio ista non videtur Aristotelica, nec rationes istius opinionis cogunt.

Solutio rationũ Gregorij Ariminensis.

Ad primum dico, admittendo suppositũ ad istum intellectum, videlicet q; vle nõ est aliquid extra animam distinctum à singulari, sed est aliquid causatum ab intellectu agente vnà cum phantasmate. Et tunc dico q; cùm intellectus agens sit, qui faciat vniuersalitatẽ in reb⁹. 3. de anima. cõ. 8. vbi dr q; intellectus est, qui facit vniuersalitatem in rebus. iste autẽ intellectus, faciens apud ipsum, agens intellectus est. nam, si licet nobis Auer. exponere per Aue. inuenimus hoc, quod diximus. ipse. n. 3. de anima. cõ. 8. habet q; intellectus agens est, qui transfert res de ordine in ordinẽ, & facit de potentia intellectus actu intellecta. sed iste intellis in abstrahendo non cognoscit singularia, à quibus abstrahit. sicut. n. scribit Cõm. 3. de anima cõm. 19. & ante ipsum Themistius. 3. de anima super expositione tex. cõ. 35. Talis intellectus non cognoscit aliquid eorum, quæ sunt hic: tale autem vle abstractum ab intellectu agente est illud, quod immediate mouet intellectum possibilem: quia materiale immediate agere nõ potest i immateriale. Vnde Cõmen. 3. de anima. cõm. 5. &. 18. habet q; intentiones imaginatæ non possunt mouere actu intellectũ, nisi postquam fuerint actu intellectæ, non fiunt aũt actu intellectæ, nisi per intellectum agentem, qui operatur in hoc, sicut agens naturale. Abstrahit. n. vle à singulari, & non cognoscit singulare materiale, à quo abstrahit. sicut ignis comburit lignum, & nescit se comburere illud. Et, quia Gregorius credidit tale vle fieri ab intellu possibili, hinc est q; grauiter decipitur, ni fallor. Et sic formaliter ad argumentum dico, q; stat intellectum possibilem primo cognoscere vle, quod vle est ab intellectu agente, abstrahente naturam à singularitate sine cognitione, sed mere naturaliter. Et ideo, si argumentum aliquid probaret, maxime probaret singulare esse primo cognitum ab intellectu agente: quia ille est qui abstrahit. nullus aũt dixit hoc. nam iudicium est in capitulo perfectionis iudicis sm Auer. 3. de anima cõm. 19. talis autem iudex cognoscens & discernens est intellectus possibilis, & non intellectus agẽs in cognitione ista, quæ communiter nobis solet contingere. Ad authoritatem Cõmen. in 12. meta. cõmẽ. 4. respondetur q; ibi loquitur de vli pro formali, quod est secundæ intentio: & ideo non est ad propositum. Pro quo debes scire q; vniuersale duo importat, materiale & formale: materiale est esse in multis, formale autẽ est dici de multis. & quò ad istud, sicut mihi videtur, causatur ab intellectu possibili taliter comparante vnum obiectum cognitum ad aliud obiectum cogitatum. vnde ex similitudine, quam accipit intellis inter singularia, causat vle, quod est secunda intentio, & est quò ad id, quod est dici de pluribus. Dicant Iohan. de Gandauo, & alij Moderni, quidquid velint, dico vle pro formali suo ab intellectu possibili causari, et nõ ab intellu agẽte. quia intellectus agens non cognoscit singularia,

quæ sunt hic sm Côm. modo vle pro secunda intentione causatur ex singularium cognitione: ideo non potest ab intellsu agente cognosci, & per cõsequens neq; causari. Nota tñ q, licet intellectus possibilis prius cognoscat singularia, ex quorũ similitudine causat vle pro secunda intentione, nõ tñ ea cognoscit, nisi mediante sensu, & vt est phãtasiç coniunctus, sicut patet. 3. de anima. cõ. 9. Sed loquendo de vli pro prima intentione bene pono illud ab intellectu agẽte causari, & illud prius innotescit intellectui possibili q̃ singulare. Et, qñ dicebatur q, impossibile est q singulare cognoscat ab vna potẽtia, & vle sit causatum ab alia, sicut quòd vnus faciat antecedens, & alius cõsequens: Respondetur q, si loquamur de vli pro secunda intentione, causatur ab intellectu possibili cognoscente singularia, ex quorũ similitudine comparata causat tale vle, & singularia illa innotescunt sibi mediante sensu. in cognitione autem vlis pro prima intentione, si loquamur de vli incomplexo, tale causatur ab intellectu agente, quia ille est, qui transfert res de ordine in ordinem, & facit de potentia intellectis actu intellecta: & ille in causando non cognoscit singularia, à quibus abstrahit. talis. n. actio procedit ab ipso per modum naturæ. De vli aũt complexo videtur Themistius, & multi magnæ authoritatis viri, q non inconuenit, q in inductione prçmisse sint cognitæ à virtute cogitatiua, & conclusio fiat ab intellectu possibili propter essentialem ordinem existentem inter illas virtutes, quç ita se habent, q qñ vna ipsarum exit ad actum, alia etiam per cõcomitantiã est etiam in actu. vnde Philosophus in libro de memoria, & reminiscentia dixit q, qñ intells intelligit quantum in vli potentia sensitiua, aliquod quantum in particulari contemplatur Vnde hæc sunt verba Themistij super. 2. poste. cõ. 36. Porro huius inductionis, in qua sensus vicem obtinet sumptorum, vle conclusionis non statim à sumptis sequitur cõclusio: nec paruo tempore absoluitur, sed inter sumpta, & conclusionem aliquanta vis incidit temporis. nam sumpta illico incipit afformare sensus: sed, cùm processit admodũ, ac diu exercitus est, tñ ea vis animi, quæ intellectus nominatur, cõclusionem ipsam subiungit. In hoc aũt opus est ætate & visu multo, quia quod effusum sparsumq; est, nisi spacio temporis cogi, & in vnum conferri non potest. Hoc etiam videtur sentire Auer. in cõmento suo super libro de Diuinatione, vbi volens declarare modum, quo somnia vera causentur in nobis ab intelligentia, dixit q intelligentia dat intentiones vles, & imaginatiua recipit eas particulares: quemadmodũ Medicus enunciat quod accidit corpori fortis, & eius animæ in aliquo tempore terminato per duas propositiones, quarum vna est vlis intelligibilis, & alia particularis sensibilis. & hæc videtur esse intentio eius in illo loco, si considerent bene verba eius. Hoc idem videtur fuisse de intentione Philosophi. 1. poste. in tex. cõ. 33. vbi ostendit q deficiente aliquo sensu à natiuitate, impossibile est scientiam illius sensibilis in intellectu gigni, siquidem addiscimus, aut per demonstrationem, aut per inductionem. inductio autẽ est de his, quæ particularia sunt, demonstratio autem de vlibus. impossibile est aũt vlia speculari nisi per inductionem. inducere autem non habentes sensum impossibile est. singularium enim sensus est. non enim contingit accipere ipsorum scientiam. neque enim ex vlibus est sine inductione, neque per inductionẽ, sine sensu. Et ppter hoc dixit ipse. in. 2. phy. tex. cõm. 6. q cęcus de coloribus disputans, de nominibus solis rationem habebit, nihil tñ intelliget. Et ideo caueant qui tenent de intentione Philosophi cæcum à natiuitate posse habere scientiam, non per inuẽtionẽ, sed per doctrinam. immo sentẽtia sua fuit, nullo modo scientiam in eo causari posse. Et, si tu quæras quõ est hoc possibile, quòd in vno discursu præmissæ fiant ab vna virtute & conclusio ab alia virtute, diceretur q hoc non debet videri alicui mirabile. nã sicut est in magno mundo, in quo videmus q ex omnibus corporibus cœlestibus, & ex omnibus suis motoribus fit vnum animal magnum, ita q ex eis fit vnus actus, sicut scribit Commen. 2. cęli cõmen. 42. & 2. cap. de substantia orbis. & 12. meta. 44. cõm. & in libro destructio destructionum in disputatione. 3. in solutione. 18. dubij, sic dicimus in homine, qui est paruus mundus, contingere posse q, propter essentialem ordinem, & colligationem intellectus cum cogitatiua virtute fuit hoc, q ad vnam operationẽ concurrant ambæ sm diuersas rationes. & tunc illud, quod adducitur à Gregorio Ariminensi tanquam impossibile, videtur esse necessarium. Et, qñ dicebat q hoc esset, ac si vnus homo faceret antecedẽs, & alter cõsequens: Respondetur negando similitudinem, quia non est ordo essentialis in intelligendo vnius hominis respectu alterius, sicut

sut est de sensu interiori respectu intellect⁹. Et licet ista opinio videatur noua, tñ videatur esse Antiqua, satis, sicut vides. Aut aliter potest dici ꝙ in cognitione complexa vlis, quæ per inductionem habetur, eadem virtus.s. intellectus possibilis est, qui format præmissas & conclusiones. quia sm Philosophum. 2. de anima. tex. cōmen. 146. videtur velle eandem virtutem esse, quæ cognoscit extrema & medium, in quo conueniũt. Et tunc diceretur sm illam viam non esse inconueniens in complexa cognitione singularia prius intellectui innotescere quàm vniuersalia. tamen ista singularia cognoscũtur ab intellectu possibili, vt reflectitur, & vnitur phantasiæ virtuti, non vt intellectus præcise, & in se consyderatus. Et, si ista via teneretur, possent glosari omnes authoritates, & Themistij, & Auer. & Arist. quæ sonare videntur præmissas in iductione causari à virtute sensitiua interiori, & cõclusionem ab intellectu isto modo. nam pro quãto vlis conclusio non potest sequi ex vna singulari præcipue in materia probabili, & in materia, quæ est in his, quæ vt in pluribus contingunt, necessarium est virtutem experimentatiuam, quæ est cogitatiua, maxime versatam esse in cognitione singularium, ex quibus tandem intellectus vlem conclusionem deducit. Istud igitur experimentũ sensitiuæ partis est, quo habito intellectus ipse singulares illas præmissas iam diu per cogitatiuam virtutem notas adinuicem componit, quibus sic compositis ipse conclusioné etiam infert. Discursus iste igitur à præmissis ad conclusionem vlem per inductioné ostensam ab intellectu possibili fit tam quò ad præmissas, quàm quò ad cõclusioné: sed quia ad discurrendum isto modo intellectus possibilis motus fuit a cogitatiua virtute, in qua ista cognitio singularium præexistebat, pro quanto cogitatiua virtus occasio fuit intellectui ad discurrendum à talibus præmissis præcognitis diu ante ab ipsa ꝙ̃ ab ipso intellectu, pro tanto dixit Themistius, & Commentator inductionis antecedens formari à virtute sensitiua interiori, conclusionem autem ab intellectu. Et ista via est magis vera, vt mihi videtur: sicut etiam infra dicam. Quidquid tñ sit de hoc, dico ꝙ nos loquimur de cognitione incomplexa, qñ quærimus quid sit primo cognitũ in tali cognitione confusa. Ad tertium argumẽtum Gregorij respondetur distinguendo illam, dum dicit illud, quod primo cognoscitur ab intellũ, non causat̃ ab intellũ. quia si hoc referat̃ ad vnũ, & eundẽ intellm, puta possibilem tantum, vera est: quia quælibet potentia receptiua præsupponit obiectum suum, à quo mouetur primo. & sic, cũ ego teneam vle pro prima intentione esse primo cognitum ab itellũ possibili, dico illud non esse causatum, vt sic ab intellũ possibili, sed ab intellũ agente. intentiones. n. imaginatæ, sicut scribit Cõm. 3. de anima. cõ. 5. & cõ. 18. non possunt mouere intellm possibilem, nisi postquam fuerint actu intellectæ. non sunt aũt neq; fiunt actu intellectæ, sm ipsum, nisi per intellm agentem transferentem eas de ordine in ordinem, pro quãto de esse materiali & signato transfert eas ad ordinem immaterialium & vlium. Alio modo hoc põt referri ad diuersos intells, s. ꝙ illud, quod primo cognoscitur ab intellũ non causatur ab intellũ, siue ille sit possibilis, siue ille sit agens. & sic negatur. immo dico, ꝙ ista duo stant simul, ꝙ intells possibilis cognoscat, & iudicet illud, quod ab intellũ agente productum est. iudicium. n. sicut scribit Auer. 3. de anima. cõ. 19. est in capitulo perfectionis iudicis: actio autem non est sm illum modum in capitulo perfectionis agentis. Et hoc non dixisset Commentator, nisi tenuisset alium esse intellm distinguentem, & cognoscentem, & alium intellectum vle producentem Illud igitur, quod fecit istum hominem errare, si ita licet loqui de tanto viro, fuit, quia credidit quodlibet vle causari ab intellũ possibili. Sed non est verum. licet. n. vle, vt est secunda intẽtio causetur ex actu collatiuo intellectus possibilis, comparantis vnum obiectũ cognitũ ad aliud obiectum cognitum, non tñ vle, prout est prima intentio, ab intellũ possibili causatur, sed ab intellũ agente vnà cum phantasmate. Ad tertium principale, quod est Burlei, respondetur ꝙ vle primo cognoscitur, & directe ab intellũ: sed singulare non cognoscitur, nisi reflexe & mediante sensu, sicut scribit Cõmmentator. 3. de anima. cõm. 9. vbi dicit ꝙ, si vle & singulare ita se habeant ꝙ vtrũque per se & solitarie consyderetur, tunc vle per se ab intellectu cognoscitur, singulare autem à sensu. sed, si ista adinuicem comparẽtur, cognoscuntur ab vna & eadem virtute sm diuersas habitudines se habente, puta quando comparantur quò ad conuenientiam & differentiã. vnde intellectus est ille, qui cognoscit conuenientiam & differentiam inter singulare & vniuersale, sed diuersis modis, quia vle per se cognoscit sub ratione, scilicet qua in

intellectus est, & singulare cognoscit mediante sensu, hoc est inquantum consyderatur, vt est phantasiæ, & tempori colligatus. nam vt ipse dicit ibidem, illud, quod cognoscit alietatem inter duo, necesse est, vt sit vnum vno modo, & multa alio modo. Vñ hęc sunt verba Auer. ibi. Cùm fuerit declaratum q; sensibilia diuiduntur in duplex esse, s. in hoc singulare, & in suam formam, necesse est vt virtus experimentatiua, i. comprehensiua comprehendat eam, aut per duas virtutes, aut per vnam, sed duabus dispositionibus diuersis. Cùm duabus autem virtutibus erit, quãdo vtrúq; comprehenderit per se, s. indiuiduũ singulariter, & formã singulariter. Per vnã vero virtutẽ, & dispositionẽ diuersam erit, qñ cõprehenderit alietatem, quæ est inter has duas intentiones. quod. n. comprehendit alietatem inter duo, necesse est vt declaratum est, s. in. 2. de anima tex. cõ. 146. vt sit vnum vno modo, & multa alio modo. Et ista est dispositio intellectus in intelligendo alietatem, quæ est inter formam & indiuiduum. comprehẽdit. n. formam per se, & indiuiduum mediante sensu. hoc est dictu intellectus, quatenus intellectus, vl'is est comprehensiuus: sed quatenus sensui colligatus, est etiam singularis comprehensiu⁹. pro quanto igitur intellect⁹ conuertit se ad phantasmata singulare cognoscit. Et, si quęratur quo intellectus deuenit ad cognitionem talis singularis per tale phãtasma, aut tanquam per aliquid notum, aut tanquam per ignotum. si primum, cùm phantasma sit quid singulare: ergo sequitur q; prius singulare cognoscatur q̃ vl'e. si secundum, hoc est inconueniẽs: quia per ignotum nihil scitur. Primum argumentum stat adhuc in suo vigore, q;, si intellect⁹ primo cognoscit vl'e, quàm singulare, tunc ergo non magis deueniet in cognitionem vnius singularis quàm alterius. aut igitur omnia singularia simul cognoscet, aut nullum: quod videtur absurdum satis & inconueniens. Ad hoc respondetur q; & si intellectus cognoscit singulare mediante phantasmate, non est necessarium phantasma illud intellectui pri⁹ notum esse. Et si arguat' contra. propter qđ vnũquodq; tale, & illud magis. 1. post. &. 2. meta. tex. cõ. 4. cùm igitur singulare cognoscatur ab intellectu mediante phantasmate: ergo phantasma magis intelligitur. Soluitur ꝓpositio illa famosa sic limitatur à nobis in limitationibus nostris, qñ est aliqua dispositio, quæ denominat causam & causatum, & in causato reperitur propter causam, magis tunc causæ, q̃ causato attribuit' denominatio illius dispositionis. & hoc est verum in omni genere causæ: quidquid dicant Latini super hoc. modo, si argumentũ mũ debet valere, deberes sic argumentari. singulare intelligit', & phantasma intelligit' & singulare intelligit' propter phantasma: ergo phantasma magis intelligitur. tñ illa negatur, q; phantasma intelligatur in hoc casu, & pro illo instanti: ideo non valet. vnde, sicut in vi sũ obiectum videtur mediãte specie visibili, non tñ sequit' speciem illam magis videri, sic dico in isto casu Ad aliud dicunt aliqui q; intellectus magis deuenit ad cognitionem vnius singularis q̃ ad cognitionem alterius, pro quanto fortius mouet' à phantasmate vnius q̃ à phantasmate alterius. Mihi tñ videtur, saluo semper meliori iudicio, q; differentia illa, quàm intellect⁹ facit inter vl'e & singulare, est q; tale singulare non sit singulare aliquod signatum, sed est sigulare aliquod vagum stãs sub vl'itate particularizatum. Vnde ego video Philosophum in libro priorum, vbi docet syllogizare ex præmissis vl'r, & absolute, q; definit vl'em, particularem, & indefinitã propositiones, nullam de singulari mentionẽ faciens. Video ipsum in prædicamentis, vbi de prima substantia loquitur, semper exemplificare de indiuiduo vago, vt de aliquo homine, & aliquo boue. Et hoc non fuisset, nã si vidisset q; cum syllogizare sit actus intellectus, non potest id fieri ex singularibus: cum ab ipso non cognoscantur. Et quia intell's noster singulare istud signatum, vt signatum est, non potest cognoscere: cum modus sibi proprius cognoscendi sit huic ex toto oppositus, videtur mihi q;, si intell's noster intelligit singulare, q; hoc est in ordine ad vl'e, quo ad conuenientiam & differẽtiã & quo ad vniuersalitatem, cui supponitur tanquam pars. Et hoc, sicut videtur mihi est de intentione Commentatoris. tertio de anima. commen. 10. si bene consyderentur verba eius. Et stante hoc fundamento, soluitur argumentum Burlei: quia ipse imaginatur intellectum deduci ad cognitionem singularis signati, si signatum est, & hoc fuit negatum. Ad alia, quæ adducebantur ad probandum singulare per se cognosci ab intellectu, quia imponit sibi nomen, & quia format propositionem istam Socrates est homo, & huiusmodi, vnica responsione dicitur q; Socrates, vt est suppositũ hominis, cognoscitur ab intellectu, sicut habitudi

nem

Item habet ad ipsum vle,sub quo cognoscitur:non aút inquātum Socrates dicit mihi indiuiduum significatum loco & tempore: quia vt sic à sensu cognoscitur. Et ideo dixit Cōm.3.de anima cō.9. q singulare per se.i.solitarie,& vt signatū à sensu cognoscitur: sed, qn consyderatur in ordine, & in habitudine ad vle,quò ad alietaté & conuenientiá, sic ab intellu cognoscit:& ista non viderunt Moderni,sicut poteris videre.

Opinio Scoti

Subtilis doctor primo sententiarum distinctione.3.quæst.2.habet q,loquendo de prioritate originis, primo videndum est in cognitione actuali quid sit primo cognitū ab intellectu nostro. prænuttit aút aliqua supposita. Primum q alius est conceptus simpliciter simplex, & alius est conceptus simplex nō simpliciter simplex. Simpliciter simplicem conceptum dicit illum,qui non est resolubilis in quid, & in quale, sicut est conceptus entis & passionum suarū,& conceptus vltimarū differentiarum. Concept⁹ simplex non simplr simplex est conceptus, qui actu simplicis intelligentiæ cognosci pōt,& est resolubilis in quid,& in quale. Secundo supponit q aliud est confusum intelligere,& aliud est confuse intelligere. Confusum.n.idem est quod indistinctum:& sicut duplex est indistinguibilitas,s.toti⁹ vlis in suas partes,& toti⁹ essentialis in suas partes,ita est duplex totum confusum:igitur intelligitur, qn intelligitur aliquod istorum duorū indistinctorū,s.totū essentiale, aut totum vle. Confuse aút aliquid concipi dicitur,qn concipitur aliquid, sicut exprimit per nomen. sed distincte aliquid concipitur qn concipitur, sicut exprimitur per definitionem. His stantibus ponit duas conclusiones. Prima conclusio talis est.in cognitione actuali via originis & generationis eorum, quæ concipiuntur confuse,primum actualiter cognitum confuse est species specialissima,cui⁹ singulare fortius mouet sensum, siue sit audibile, siue visibile, siue aliquid aliud. Et hoc supposito,q singulare nō possit ab intellectu intelligi,ista conclusio probatur tribus rationibus. Et primo sic. Causa naturalis agit ad effectum suum sm vltimum potentiæ suæ, qn non est impedita: igitur ad effectum perfectissimum,qué primo potest pducere,primo agit. sed omnia concurrentia ad istum primū actum intellectus,sunt causæ mere naturales,quia præcedunt omnem actum voluntatis, & non sunt impeditę,vt patet:ergo producunt perfectissimum effectum, quem possunt: ille aút non est nisi conceptus speciei specialissimæ. si enim aliquis alius esset conceptus, puta conceptus communioris alicuius, vle esset perfectissimus,in quem ista possunt,& cum conceptus illius communioris sit imperfectior conceptu speciei specialissimæ, sicut pars est imperfectior toto,sequeretur q illa non possent in conceptu illius speciei, & ita nunquam causarent conceptū illum, quod est absurdum. Secundo principalr. Secundum Auic. Metaphysica est vltima via doctrinæ:ergo principia omnium aliarum scientiarum possunt concipi,& etiá termini illarum ante principia metaphysicę.sed hoc nō esset,si oporteret primo concipere actualiter conceptus communiores, q concept⁹ specierum specialissimarum.tunc.n.primo oporteret concipiens esse huiusmodi, & ita Metaphysica esset prior via doctrinæ, quod est absurdum. Tertio principalr. Si vle magis cognitione actuali primo cognosceret, quàm minus vle confuse,sequeret q intellus magnum tempus apponeret,antequam deduceretur in cognitionem speciei, cuius singulare erit primo sensatum: quia prius oporteret intelligere omnia prædicata quidditatiua ad ipsam,antequam ipsam cognosceret:quod est contra experimentum.

Secunda conclusio principalis est ista. In cognitione distinctamagis vl'a sunt primo cognita cognitione actuali, & illis propinquiora sunt priora, & quæ sunt remotiora perfectiora sunt. Ista conclusio sic probatur ab ipso. Nil intelligitur distincte, nisi qn intelligunt ea,quæ sunt in intima rōne ei⁹, & essentiali:ens aút includit in rōne essentiali cuiuslibet inferioris ad entis conceptū quiditatiue, ergo nullus conceptus inferior distincte concipi pōt,non concepto ente. Ens aút non pōt concipi, nisi distincte, quia non habet conceptum.nisi simplr simplicē:ergo ens est prim⁹ concept⁹,qui distincte cōcipi pōt cognitione actuali, quia alij conceptus non possunt distincte concipi sine eo,ipsum aút bene sine alijs concipi pōt. Et ex hoc infert vnum pulchrū,q principia aliarū scientiarū sunt per se nota ex confusa rōne terminorū, & ex Metaphysica sunt scita. Ponit insuper duas alias conclusiones: quarū vna pertinet ad cognitioné habitualé,seu essentialé,& de primo cognito prioritate pfectionis,de quib⁹ nihil ad pñs. Sed in duab⁹ primis conclusionib⁹ n Positis debes scire q in secunda conclusione,q est de cognitione distincta,oēs vnanimiter cōuenerūt q magis vl'a sunt primo cognita:nisi

quidam, qui de nouo incipit philosophari, qui oppositum opinatur, de quo non sit no bis curę. nam vt scribit Philosophus in. 1. to pico. cap. 9. quolibet proferente contraria opinionibus sapientum, de quolibet solicitū esse stultū est Sed in prima conclusione principes nostræ militiæ, videlicet Beatus doctor, & Scotus videtur esse discordes. Nā sanct⁹ Doctor in prima parte Summæ quæstio. 85. artic. 3. tenet magis vlīa in cognitione confusa notiora esse min⁹ vlibus. Et ideo Posteriores huic opinioni fauentes consueuerunt reflectere argumenta Scoti, quæ adduxit pro prima conclusione cōtra ipsum. Prima ratio reflectitur sic. quia data illa ratione, sequitur q̄ intell's prius habebit cognitionem distinctam de ipsa re, q̄ confusam: quia illa perfectior est cognitione confusa. cùm igitur causæ productiuæ vtriusque cognitionis naturales sint, et naturaliter agāt, & non sint impeditæ, videt̄ q̄ prius producent distinctam cognitionem, q̄ confusam. Quod si Scotus dicat q̄ ante distinctam cognitionem necesse est intellectum prius disponi per cognitionem confusam, à pari dicam sibi q̄ intellectus antequam habeat cognitionem confusam speciei specialissimæ, debet ipsum prius disponi per confusum cōceptum generis, & aliorum vlium. Et sic soluunt pro vtroq;, & magis pro Thoma, dicentes aliquid esse dispositum ad receptionem alicuius formæ contingere dupl'r, positiue, & priuatiue. Priuatiue aliquod subiectum esse dispositum, qñ non habet contrarium respectu formæ inducendę. & sic diaphanum dr̄ esse summe dispositum pro receptione luminis & sic intell's [illegible] etiam est dispositus ad omnia intel[illegible]bilia, cùm sit omnia fieri. 3. de anima. te[illegible] cō. 5. &. 14. &. 17. Alio modo aliquid dr̄ esse dispositū positiue pro inductione alicuius formæ. Et hoc est in casu, quo vna forma non pōt induci in aliquo subiecto, nisi prius inducta aliqua priore, sicut dicimus, q̄ aer, antequā recipiat coloris species. necesse est ipsum dispositum esse per lumen, sicut patet. 2. de anima, cōm 67. Et sic materia prima, antequam recipiat formam minus vlem, oportet eam prędisponi per vlem. 1. meta. 17. cō. Sic etiā dīit de intellu, q̄ antequā recipiat min⁹ vle, oportet eū pri⁹ recipere magis vle. Et tūc ad formā argumēti dicunt q̄ maior illa sic debet glo'ari. agens naturale debite applicatū passo. & nō impeditum producit effectum perfectissimum, quem potest, verū est, si illud passium fuerit priuatiue, & positiue dispositum pro recipiēda illa forma. Et tunc minor negatur in hoc sensu. licet. n. intellect⁹ possibilis priuatiue dispositus sit pro receptione conceptus specifici, non tñ positiue dispositus est, antequam v[illegible]iores cōceptus recipiat, & si quæratur ab eis, vnde sit hoc, dicunt illud prouenire ex essentiali ordine existente inter illos conceptus, qui ita se habent, q̄ posterior non pot[illegible] induci non inducto priori, & v[illegible] iori. Secundum argumentum Scoti reflectunt. quia a pari ego dicam sibi, librū de cœlo præcedere via doctrinæ librum physicorum: si ipse teneat cōceptū speciei specialissimę notiorem eē cōceptu generico. Et ideo ad argumentū Scoti, dicentis, si magis vl'ia essent primo cognita in cognitione confusa actuali, tunc Metaphysica via doctrinæ præcederet alias scientias, dicunt cōcedendo totum. Vnde distinguunt de Metaphysica. quædam. n. pars sui considerat de sensibilibus, & quædam de abstractis & tunc dicunt Metaphysicā, quò ad illam sui partem, quæ de sensibilib⁹ tractat, præcedere omnes alias scientias via doctrinæ, & quò ad illam partem, in qua pertractat de abstractis substantijs, dicunt illā viæ doctinæ vltimam esse. & sic consueuerunt glosare authoritatem Auic. & Auer. 6. meta. cō. 3. dicentium diuinam scientiam esse vltimam via doctrinæ. Ista responsio non est vera, nec est de intentione sancti Thomæ. nam, cùm denominatio fiat a superabundanti, cùm maxima pars Metaphysi. de sensibilibus pertractet, minima autē particula ei⁹ de abstractis: nā solum in. 12. metaphy. incipit de eis pertractare, à tex. cō. 29. vsq; in finē. sed totum præcedens, & omnes alij præcedentes libri de sensibilibus, & transcendentibus per indifferentiam se habentibus ad materialia & immaterialia, pertractant. ergo sequitur q̄ absolute concedendum esset diuinam esse priorem via doctrinæ, & sm̄ quid posteriorē: quod est absurdum. Amplius falsum est, quod dicunt; q̄ Metaphysica quò ad illam partem, quæ de sensibilibus agit, sit via doctrinæ prior. nam Arist. in. 2. met in tex. cō. 6. vbi probat non esse processum in infinitum in causis mouentibus, facit rationem, quæ motui innititur, & quæ naturalem cognitionē præsupponit: sicut scribit ibi Cōm. similiter. 7. meta. vbi impugnat ideas Platonis, qñ probat q̄ nō sunt ponendæ propter esse generationis, dicit q̄ hoc est. quia nō possunt materiam transmutare. nam transmutatio oīs fit per contactum. talis autem fit ratione quanti-

quantitatis. contingentia.n.5.physi.22.sunt, quorum vltima simul sunt. vnde patet inspicienti cõ.28.& 31. illius septimi q tales rationes præsupponunt scientiam Naturalem. Similiter illud non est de intentione Sancti Thomæ. Nam in procemio metaph. in lectione.2. super illo passu Philosophi, vlia sunt difficillima ad cognoscendum, dubitat contra Philosophum. Quia, vt inquit, videtur contradicere sibi Philosophus in.1. phy.tex.cõ.3.&.4.vbi oppositum videtur tenere, videlicet q vlia sunt nobis primo nota. & soluendo dicit q vlia in cognitione incomplexa sunt notiora nobis minus vlibus. vnde, cùm vlissimum oium sit ens, & res, ideo ista prima cognitione cõcipiunt, iuxta illud Auicen. Ens & res prima impressione imprimuntur in anima nostra. Vnde, sicut in esse naturæ prius est animal, q̃ homo, cũ natura de imperfecto ad perfectum procedat, sic etiam est apud intellm nrm in cognitione prima prius concipit animal, q̃ homo. sed in cognitione complexa, & in inuestigatione naturalium proprietatũ, & causarum prius sunt nota minus communia, eò q per causas particulares, quæ sunt vnius generis & speciei, peruenimus in causas vles. Et sic patet ẽm viam Sancti Doctoris solutio ad ẽm argumentũ Scoti probantis Metaphysicam via doctrinæ præcedere reliquas scientias. Dico q licet Thomas in cognitione quò ad simplicem apprehensionẽ terminorũ tenuerit magis vlia esse notiora minus vlibus, tñ hoc non tenet in cognitione per discursum habita, qualis est cognitio Metaphy. & aliarum scientiarum. Et hoc patet inductione, in qua à singularibus tanquam ex præcognitis deuenimus ad vlia sicut patet in.1.poste. ad principium. & hoc videtur esse de intentione Auerro.1. phy. in cõm.5.vbi verbum illud in tex.3. Sunt aũt nobis prius nota confusa magis, dupliciter exponit. & in secunda expositione dicit q per confusa magis, exponi potest ipsum singulare: quod licet non sit principium scientiæ, est tñ principium inquisitionis vlis, qđ est principium artis & scientiæ & ẽm primam expositionem per confusa magis exponit species. & quomodocũque sit, patet q ibi loquitur de via doctrinæ, quæ est cognitio habita per demrõne signi, sicut ipse habet in expositione tex.cõme.2. Et ita ẽm Auerr. videt q in cognitione habita per discursum non est necessarium à magis vlibus semper incipere, quo ad viam doctrinæ. Sic igitur ad ẽm Scoti dictũ sit. Ad tertium argumentum Scoti dicentis, si magis vle esset primo notum, tunc intellS magnum tempus apponeret, antequã deueniret in cognitionẽ spẽi specialissimę dicunt retorquendo argumentum contra Authorem. quia à pari sequeret, q si species specialissima esset primo nota, tunc intellS magnum tempus apponeret, antequam deueniret in cognitionẽ generis generalissimi, vel ipsius entis. patet consequentia. nam eadem est via ab Athenis ad Thebas, & à Thebis ad Athenas. Et ideo soluentes dicunt q intellS aliquando magnum tempus apponit, antequam deueniat in cognitionem speciei specialissimæ. & hoc in casu, quo non est informatus per superiores, & vliores conceptus. sed quàmprimum tales conceptus habuerit, statim deducitur in cognitionem speciei. Hæc cõmuniter & passim dicuntur contra Scotũ, et ad argumẽta sua hæ solones sunt famosę.

Alia opinio famosa satis est opinio, cui sustentatur sanctus Thomas in prima parte summæ quæst.85.art.3. vbi habet q in cognitione nostri intellS duo oportet consyderare. Vnum, q nostra cognitio intellectiua aliquo modo à sensitiua primordiũ sumit. & quia sensus est singularium, intellS vero vlium, necesse est q cognitio singularium quò ad nos prior sit, q̃ cognitio vlium. Secundo oportet consyderare q intellS noster de potentia ad actum procedit. omne aũt, quod procedit de potentia ad actum, prius peruenit ad actum incompletum, qui est medius inter potentiam & actum, quàm ad actum perfectum. actus aũt perfectus, ad quem peruenit intellS, est scientia completa, per quam distinctè & determinate cognoscuntur res. & ideo antequam intellS ad talem cognitionem deueniat ex pura negationis ignorantia, necesse est ipsum deuenire prius in cognitionem aliquam, in qua res sub confusione quadam, & in vli cognoscunt. Et ideo concludit q cognitio alicuius vlis confusa mediat inter puram potentiã, & actum purum & distinctũ. & vult q primum cognitum cognitione confusa sit magis vle, loquendo de actuali cognitione. Et, quia sensus etiam exit de potentia ad actũ, cõsimilem ordinem etiam in sensu ponit. vnde ẽm sensum prius iudicamus, & ẽm tẽpus, & ẽm locum aliquid magis commune q̃ aliquid minus commune. ẽm tẽpus quidem: nam pueri, vt inquit Philosophus.1. phy.tex.cõm.5. prius appellant oẽs viros patres, & oẽs fœminas matres, posterius autẽ determinant vnumquodq. ẽm locum aũt,

Opinio S. Thomæ.

quia

quia prius comprehendimus aliquem venientem à remotis esse corpus quàm animal, & prius q; sit animal q̃ homo, & prius q; sit homo, q̃ hic homo, puta Callias, vel Plato. Contra istam opinionem, quæ communiter teneri solet etiam ab Auerroe, instatur, sic, primo quantum ad primam rationem, in qua dicitur q; intellectus prius deuenit ad actum medium, qui vl'is est, & imperfectus, quàm ad actum completum, quæro aut iste transitus fit per omnia media, aut per aliqua sic, & per aliqua non. nõ potest dici primum: quia hoc est impossibile. nam teste Philosopho. 7. meta. tex. com. 28. plura genera rerum sunt innominata, & incognita nobis. nec potest dici secundũ: quia non est maior ratio de vno quàm de alio, cùm vnumquodque istorum æque bene habeat rationem medij inter extrema, sicut aliud. ratio igitur ista innixa ratione medij inter extrema non videtur efficax. Et confirmatur. quia iste ordo. aut est essentialis, aut accidentalis. si accidentalis, cùm omne accidentale remouibile sit, & sine cõtradictione separari queat, sequit' ergo q; intell's posset habere indistinctum speciei conceptũ, non habitis alijs conceptibus superioribus: quod ipse habet pro inconuenienti. & si est essentialis, tũc sequitur q; intell's per omnia ista media transibit, antequam deueniat in extremum: quia in essentialiter ordinatis quidquid per se competit vni, per se competit alteri. & ideo, si vni mediorum essentialiter competit, q; intell's prius deueniat ad illud q̃ ad extremũ, si ordo in oĩbus medijs essentialis est, sequitur q; ita erit in omnibus reliquis: quod tñ falsum est, & cõtra Philosophum. Amplius. Actus est ratio cognoscendi: sed minus vl'e & præcipue conceptus speciei specialissimæ plus habet de actu, q̃ conceptus generis. ergo sequitur cõceptum specificũ esse primo notum. maior est Philosophi. 9. metaphysi. tex. commen. vigesimo, & minor est Porphyrij in capitulo de differentia dicentis. Differentia est, qua species abundat à genere: & per consequens plus actualitatis includit species quàm genus. Amplius, si intellect⁹ pri⁹ cognoscit magis vniuersale, quàm min⁹ vniuersale, aut hoc est merito intellectus, aut hoc est merito obiecti, aut hoc est merito ordinis existentis inter conceptus obiectales ipsius intellectus. non potest dici q; hoc sit merito intellect⁹, quia aut hoc est respectu intellectus possibilis, aut hoc est merito intellectus agentis. nõ potest dari primum, quia intellectus possibi'is est omnia fieri, & est pura potentia intelligibilium omnium, in qua nihil est distinctum. non est etiam ex parte intellectus agentis, quia ipse est omnia facere per indifferentiam se habens, sicut patet tertio de anima tex. commen. 17. nec est merito obiecti in se, quia obiectum si immutat intellectum, hoc est inquantũ est actus, vel actu participãs, modo stat minus cõmune plus actualitatis habere, q̃ magis commune, sicut in sequentibus ostendetur non etiam est hoc merito ordinis, quia ordo iste, aut esset essentialis, aut accidentalis, & quodcũq; datum fuerit deducatur, vt supra. Amplius, & est argumentum, quod elicitur ex dictis Scoti in quæstione propria de hac materia super primo sententiarum distinctione. 3. quæst. 2. Si magis vniuersale esset primo cognitum cognitione confusa & actuali sequeret' q; conceptus entis esset primo cognitus cognitione confusa. consequens est falsum, quia conceptus entis non potest confuse concipi, sed solum distincte. non. n. habet aliquid, per quod possit sciri, & aliquid per quod possit ignorari, cùm sit simpliciter simplex. consequentia clara est de se: nam inter oẽs concept⁹, conceptus entis vl'issimus est. Amplius, & est argumentũ eiusdem. illud, quod est difficilioris abstractionis, est difficilioris cognitionis: sed conceptus genericus est difficilioris abstractionis conceptu specifico, ergo. Tunc vltra, quæ sunt difficilioris cognitionis posterius cognoscuntur: cõceptus generici sunt difficilioris cognitionis conceptibus specificis: ergo posterius cognoscuntur. Minor prioris sibi probat' authoritate Boetij dicẽtis q; species est tenuis similitudo indiuiduorũ, & genus magis tenuis specierũ, & per consequẽs difficilior est abstractio generis q̃ speciei. Amplius. quod habet rationem totius est prius notum eo, quod habet rationem partis, sicut colligitur ex intẽtione Philosophi in primo physi. tex. commen 4. sed species specialissima respectu generis & differentiæ habet rationem totius, cùm species sit quoddam totum compositum ex genere, & differentia, sicut dicit Commenta. primo physi. cõmento quinto, ergo species videtur habere rationem prius cogniti confuse. Hæc sunt, quæ contra hanc viam obijci solent.

Dico q; ista quæstio est multum difficilis, quia vbi Subtilis doctor discrepat à beato doctore, difficile est videre veritatem. conabor tñ ostendere veritatẽ in hac materia, quantum mihi possibile fuerit. Et propter hoc Opinio propria.

hoc debes scire aliqua, quæ sunt tanquam radices, & suppositiones i dissolutione isti⁹ quæstionis. Prima radix est ista, q intellectio nostra, quæ communiter contingit nobis, ortum habet à sensu. hoc est de intentione Philosophi. 3. de anima tex. com. 20. & 39. vbi habetur q sine intellectu passiuo, qui, vt exponit ibi Commen. cogitatiua virtus est, nihil intelligit anima. & ideo dixit. 39. textu. Primi quidem intellectus qui different, vt non phantasmata sint? & soluendo respõdit. Aut neq; hi phantasmata sunt, sed non sine phantasmatibus. Secunda radix est ista, q, cùm intellect⁹ duplex sit pro nunc, agens, s. & possibilis: alter est omnia fieri, alter est omnia facere. 3. de anima tex. cõm. 17. &c. quia intellectus possibilis nullã aliam habet naturam, nisi hanc, q possibilis sit, qui vocatur animæ intellectus ibidẽ tex. com. 5. inde sequitur q, cũ ens in potentia non deducatur ad actum, nisi ab aliquo ente in actu. 9. metaphy. tex. commen. 13. q illud, quod intelligitur ab intellectu nostro intelligitur ſm q est in actu. & ista est clara sententia Aristot. 9. metaphy. tex. cõ. 20. Vnde debes scire q intelligibilitas secundũ doctrinam Aristotelis, & Auerrois est passio primo, & per se competens enti in actu, quatenus ens actu, non autem est passio primo competens enti inquantum ens est. Et hoc demonstraui alias sic illa est passio primo competens alicui, quæ competit illi ratione illius, ita quòd posito illo, ponat' immediate talis passio, & illo primo remoto, primo remoueatur illa passio secundum doctrinam Aristotelis primo posteriorum in capite de vniuersali. sed actualitas est huiusmodi respectu intelligibilitatis, quia posita illa, immediate ponitur intelligibilitas, non enim est dare ens actu, quod non sit intelligibile. similiter remota actualitate ab aliquo, remanente qualibet alia ratione priori, illud non est intelligibile: sicut est de materia prima secundum se, & solitarie consyderata, quæ licet vt sic ens sit, nõ tamen intelligibilis est secundum viam Aristotelis septimo metaphysicæ textu cõmenti. 35. vbi habetur q materia secundũ se est ignota, & tamen materia est ens. Nec valet si dicatur, vt quidam dicere consueuerunt, quòd hoc intelligitur quantũ ad actũ non quantum ad potentiam. Nam Philosophus primo physicorum textu cõmen. 69. habet. Subiecta quidem natura scibilis est per analogiam ad formã: vbi loquitur Philosophus, quò ad potentiam & aptitudinẽ, ne dum quantũ ad actum. Et commen. ibi in commento dicit, & ista natura subiecta per se non potest intelligi per se, cùm non sit aliquid in actu habens quiditatem. Ecce quõ Commentator nedum negat actũ, verum etiam potentiã, ad hoc, q materia intelligibilis sit per se & solitarie consyderata: & hoc non propter aliam causam, nisi quia nõ habet quiditatẽ in actu, ergo actualitas est prima ratio intelligibilitatis, tã ſm actum, q̃ ſm potentiam. Amplius, Cõmen. 4. physicorum, commen. 16. dicit q materia non põt intelligi sine forma. Amplius, Commentator duodecimo metaphysicæ, commento. 14. dicit loquendo de prima materia. ista natura, quia non habet formã, ideo non habet intentionem intellectam ab ea. ecce igitur q, remota actualitate ab aliquo remanente in illo entitate, remouet' intelligibilitas, nedum actu, verum etiam potentia. Quod etiam ratione demonstratur. Nam eiusdem est potentia, cuius est actus subiectiue loquendo, sicut colligitur de intentione Philosophi libro de somno, & vigilia. per hoc. n. probat ibi q, cum act⁹ sentiendi sit compositi, sic etiam & potentia erit in composito tanquam in subiecto. si igitur materia vt ens præcise & solitarie consyderata potest intelligi ſm potentiam, non erit inconueniens, q etiam ſm actum intelligatur. Amplius Commentator tertio physicorum commento. 15. ex intentione Philosophi dicit motum esse difficilis cognitionis propter imperfectionem suæ naturæ propter ipsum habere communicationem cum potentia. & consimile dicit de tempore & numero, quarto physi. cõm. 131. Arguatur ergo sic. oppositorũ primi, & per se effectus & proprietates sunt opposita: sed proprietas primo & per se insequens potentiam est occultatio: ergo proprietas primo, & per se insequens actum est manifestatio. Et confirmatur per Auerroem, & per Aristotelem in secundo metaphysicæ textu cõmenti secundi, qui duplicem difficultatis causam in intellectione assignant, vnam ex parte obiecti, aliam ex parte potentiæ. Et Commentator ibi in commento dicit, q difficultas in cognitione rerum materialiũ est ex parte ipsarum, quia non sunt actu intellecta, sed potentia intellecta: cum includant materiã, quæ radix est potentialitatis, quæ est ratio opposita agendi tam in actione reali, q̃ spirituali, cum formæ sit agere ex secundo de generatione. 53. &c. 3. phy. 17. & 12. metaphysicæ. 30. & nono metaphysi. 20.

Quòd si quis instare voluerit ens esse primum intelligibilitatis subiectum, authoritate Philosophi. 4. met. tex. cō. 4. vbi habet q res sicut se habet ad esse, ita se habet ad veritatem, dicemus sibi hoc verum esse. Sed aduertant isti, q ens dicitur de ente in actu & de ente in potentia analogice. & tunc sensus est iste, q, si aliqd fuerit ens actu, illud est primo intelligibile, si aût aliquid est ens in potentia, illud potentia est intelligibile, ratione qua actu participat. nunquam n. intelligibilitas enti in potentia tribuitur, nisi ratione entis in actu, tanquam ratione illi⁹ ad quod primo & per se consequitur intelligibilitas. Vnde Cōmen. 9. meta. cō. 20. scribit q intelligere, quod est in potentia, non venit ad actum, nisi per aliud intelligere, quod est in actu. & hoc non est dubium. immorari. n. super hoc est superfluum. Dicant Scotus & Moderni, quidquid velint, iudicio meo ista fuit indubitata Auerro sententia, q intelligibilitas est prima passio entis in actu, & non est, nisi eo modo, quo risibilitas diceretur passio animalis. Stantibus ergo istis radicibus tāquam veris. manuducā intellectum tuum statim in cognitionem veritatis. Dico q, si volumus videre quod sit primum cognitum in cognitione confusa, oportet recurrere ad sensum. Nā istud, sicut mihi videtur, est præcipuum fundamentum, super quo fundatur Auer. in hoc prologo. 1. phy. inquit. n. 4. & 5. cō. q causa, propter quam via doctrinæ sunt nobis nota confusa magis: & causa, propter quam magis vlia sunt notiora suis speciebus, ex quibus componuntur: & causa, propter quā nomina specierum sunt notiora suis partibus definientibus apud intellectum, sunt, quia singulare, quod est quoddam totum, est cognitum apud sensum prius suis partibus. Si igitur inspiciamus ad istam radicē, videbimus inde pullulare istam veritatem, & est q sensui vt in pluribus accidentia vniuersaliora sunt notiora sibi, & fm tempus, & fm locum accidētibus minus vlibus. fm locum quidem. nam, vt ait Themistius super expositione tex. cō. 4. 1. phy. in sensibilibus videre licet accedentis procul animalis celerius totum corpus, q̄ caput, aut manū, aut partem aliquam comprehendi. eodem modo promptius est dicere id, quod patet eminus, animal esse q̄ hominem. ita & in his, quorum rationes quærimus, vt vlia atq; communia manifestiora sunt nobis, q̄ proxima & particularia. fm tempus vero: quia vt habet Philosophus in textu pueri prius appellant omnes viros patres, & omnes fœminas matres. tanquam, vt inquit ibi Themistius, qui matrem & fœminam perinde, ac communia quędam vocabula prius cognoscant. sed vbi vegetioribus sensibus fuerint dispositi ad min⁹ communia accedūt. Recte igitur dixit Auer. q ex hoc, q indiuiduum demonstratum notius est apud sensum, q̄ suæ partes, est causa in hoc, q illa duo tota sunt notiora apud intellectum. Et confirmatr hoc, videlicet q accidētia vliora vt in pluribus notiora sunt nobis. nam, vt scribit Cōm. 8. phy. & 1. cęli vtrobiq; cō. 22. experimentum sermonum verorum est, vt concordent sensatis. videmus q, si aliqua planta, vel aliquis lapis pciosus alicui ostendatur, primo iudicabit illud, vel plātam, vel lapidem esse in genere: quale aūt sit vnūquodq; istorum in specie dignoscere non potest. & hoc non est propter aliā causam, sicut mihi videtur, nisi quia accidentia generis, notiora sunt sensui accidentibus speciei. & ideo, cùm intellectus noster in intelligendo imitetur sensum, à pari videtur q conceptus genericus illius lapidis, vel plantæ prius percipiatur ab intellectu, q̄ conceptus specific⁹, qui adhuc sensui ignotus est. quid. n. prohibet in illo priori conceptum illū intellectui innotescere nō video. Quòd si in aliquo casu contingeret accidentia insequentia speciem & naturam minus cōmunem notiora esse accidentibus insequētibus naturam magis communem, dico q loquēdo de cognitione cōfusa actuali, quid quid sit de habituali, prius intellectus percipiet conceptum specificum q̄ conceptum genericum. & hoc sicut mihi videtur, null⁹ sani capitis negare potest. nam fm Philosophum. 7. meta. tex. cō 28. sunt aliqua genera intermedia innominata. aliquod. n. est genus proximū equo & asino, quod innominatum est. Et non est dubium q accidentia insequentia naturas specificas istorum, f. equi & asini notiora sunt accidentibus insequentibus tale innominatum genus. stante igitur cognitione illorum in sensu, talia possunt agere in intellectu mere naturaliter, quò ad primā immutationem. Et in illo instanti accidentia magis vlia non agunt in intellectum, cùm per casum sint sensui ignota: ergo in illo priori, in quo ista sunt nota, & illa ignota, stat ista immutare intellectum, qui de se est omnia fieri, antequam accidētia vliora sint sensui nota. non. n. est ibi actio aliqua subiacens imperio voluntatis, quæ retinere possit obiectum minus com-

commune non agere, nisi pri⁹ obiectū magis commune agat. nam obiectum relucēs in phāthasmate natū aliter agit in intelľm, & aptum natum est ad immutationem intelľs, quòd ad cognitionem sui, & non alterius, sicut quilibet sani capitis scire potest. Quis ex philosophantibus Antiquis negaret mihi, equi & asini conceptum prius intellectui innotescere conceptu generis innominati, in quo ista cōueniunt? Ratio igitur, q̄ prius aliquid innotescat intellectui, non est, quia illud alio sit magis commune absolute, sed requiritur q̄ sit magis sensatū: quia intellectus noster in intelligendo dependet à sensu. si igitur qñq; contigerit minus commune esse magis sensatum magis communi, non video quo ad actualem cognitionē, quidquid sit de habituali, quin minus cōmune in hoc casu prius intelligať ab intellectu q̄ magis commune. Et ista est sententia Philosophi sine dubio. Vnde in. 6 topico. cap. 4. dicit q̄ corpus est magis notum quò ad nos, quàm superficies, et superficies magis q̄ linea, quia magis sub sensu cadunt. secus aūt est quò ad naturā. Et, si Subtilis doctor habuerit istū sensum, sicut prætendunt verba eius, credo opinionem illā veram esse. Nec Sancto doctori repugnabit quantum ad hoc. Nam ipse dicit q̄ conceptus speciei, cuius singulare fortius mouet sensum, est primo cognit⁹ ab intellectu. sed Moderni sequaces volunt sustinere istā viā vľr, sicut sequaces sancti Thomæ vľr volunt tenere q̄ magis vľia sunt notiora. Sed nos mediando inter istas duas vias dicimus q̄ qñq; vľia sunt notiora minus vľibus, & hoc qñ eis fuerint magis sensata. & qñq; contingit oppositum, videlicet q̄ minus vľia sunt primo cognita: & hoc, qñ illa fuerint magis sensata magis vľibus. Sed propter quid est, q̄ communiter dicitur magis vľia notiora esse minus vľibus? Dico q̄, quia in pluribus contingit accidentia singularium ipsorum magis vľium esse magis sensata accidentibus singularium minus vľium, & quia denominatio fit à superabundanti, ideo hoc contingit. tñ̄ istud non est vľr verum, sicut quidam proterui sustinere volunt. sciāt isti propositiones naturales non semper verificari vľr, sufficit qñq; eas verificari, vt in pluribus. eorū. n. quæ natura fiunt, quædā sunt semper, & quædam frequenter. Radix igitur istius veritatis fuit sensus, sicut vidisti. & hoc erat quod Cōm. in hoc prologo plerunque ad hanc radicem aspiciens dicebat, q̄ ratio propter quam vľe, quod est quoddam totū. notius est apud intellectum, est quia particulare, quod est quoddam totum, est notius apud sensum. Ad quæstionem ergo quærentem, vtrum magis vľe notius sit minus vľi cognitione confusa & actuali, non est simpliciter respondendum, quia quæstio multiplex est: sed debemus distinguere. Quia, aut comparatur magis vľe ad minus vľe, vt est quoddam totum, & minus vľe est pars magis vľis; aut comparatio talium est conuerso modo: ita. s. q̄ magis vľe consyderetur vt est pars minus vľis: quod accidit vľr, qñ minus vľe consyderatť, vt est definitū quoddam, & confusum, & totius rationem habens: & minus vľe, vt est definiēs, & est pars definitionis eius. Si primo modo fiat comparatio distinguendum est adhuc. nā aut singulare magis vľis est magis sensatum, q̄ singulare minus vľis; aut econtra. si primū, sic magis vľe est notius prius intellectui, q̄ minus vľe: si detur autèm oppositum, dico tunc q̄ minus vľe est notius magis vľi. Si autem comparatio fuit inter magis vľe, & minus vľe, vt vnum est definiens, & aliud definitum. dico q̄ in prima cognitione actuali & confusa prius occurrit intellectui minus vľe, quod est quoddam totum, q̄ magis vľe, quod est pars eius, vt sic, Et ratio istius est. quia particulare, qd̄ est quoddā totū pri⁹ innotescit sensui q̄ suæ partes. vnde, si quis ingrediatur in aliquam domum, prius occurrit sibi tota compositio, q̄ partes eius. sic nomina specierum definitarum, quæ confundunt in se partes, ex quibus componuntur, notiora sunt nominibus partium definientium. Et hoc voluit Arist. 1. phy. tex. cō, 5. & Themistius ibi in commento. & hoc sentit etiam Sanctus doctor in prima parte summæ, quæst. 85. arti. 3. & in expositione istius prologi. vbi ipse soluit cōtradictionem Philosophi in tex. 3. & 4. ex vna parte, & in tex. 5. ex alia parte. sicut igitur sensus prius fertur in totum, q̄ in partes, & prius in confusam cognitionem, q̄ in distinctam, sic primæ cognitionis naturalis nostri intellectus ordo est, vt prius in nomen definitū se trāsferat, q̄ in nomina definientium, & prius cognitionem quid nominis, quæ confusa est, attingit, q̄ attingat definitionem quid rei, quæ distincta est. Recte igitur diximus, q̄ radix ducens nos ad veritatem istius quæstionis, sensus est. & ista radix communicat cum illa alia, quæ est q̄ ratio cognoscendi est ab actu. & ideo res magis sensatæ magis & prius innotescunt intellectui, quia tales magis sunt in actu ad mouendum intelle-

ctum, q̃ sint res min⁹ sensatę. Vnde Cōm. 2. de anima cō. 92. dicit q̄ comprehensio differentiarū sensibilium à sensu causa est cōprehensionis earū ab intellectu. Et ideo dixit Philosophus ibidem, q̄ non est manifestū quale quid sit odor. Et reddens causam huius, inquit, causa aūt huius est, quia sensum hunc non habemus certū, sed peiorē multis animalibus, Sed, si quis arguat cōtra secundum dictum, probando magis vl̃ia notiora esse minus vl̃ibus, inquantum definiētia sunt, quia. 6. topi. definitio datur per notiora: Respondetur q̄ definientia ad definitum dupliciter cōparari possunt: Vno modo in cognitione confusa, quæ est per definitionē quid nominis: Alio modo quò ad definitionem quid rei distinctam. & isto modo habetur per verum genus & verā differentiam Et primo quidem modo dico, q̄ magis vl̃e est minus notum, quia habet rationem partis: & minus vl̃e est magis notū, quia habet rationem totius & confusi. sed in cognitione distincta dico q̄ est econtra. quia causæ notiores sunt, & priores naturę, q̃ sint effectus. distincta aūt cognitio procedit ex notioribus. & prioribus quò ad naturam, non quò ad nos. per istum modū igit̃ soluendi tolluntur omnes difficultates, & cōtradiuisiones. Vnde ratio sancti Thomæ in prima parte summæ: quæst. 85. artic. 3. in qua dicit q̄ transiens de extremo ad extremum, & de potentia pura in actū, prius debet transire per medium, &c. Dico q̄ verum est sed nō est necessarius iste transitus quò ad cognitionē actualē, ita q̄ hat p oia media non est necessariū. nam si talia media nō fuerint sensata, aut male sensata, nō est necessarium intellectum prius in cognitionem istorum deuenire, q̃ in cognitionē specierum. Vnde, sicut dicit Cōmenta. 2. de anima cō. 105. Albedo, qñ transfertur ad nigredinem, qñq; transit mediante 'chiano, & in aliquo transit mediante charoppo: sic intellectus noster quo ad actualem cognitionem transit à magis vl̃i ad minus vl̃e, vbi tale fuerit magis sensatum. & si fuerint aliqua minus vl̃ia, quæ medient, quæ non fuerint sensata, non opus est intellectum per ea actualiter transire, quia tunc magnum tempus apponeret, antequam ad actualem cognitionem speciei sensatæ deuenire posset: quod est contra experientiam. Licet igit̃ intellectus, quò ad habitualē, vel virtualem cognitionem prius aptus natus sit procedere à magis vl̃ibus, & à communioribus ad minus communia, sicut bene dixit in hoc Subtilis doctor tertia distinctione primi. quia sicut formæ, quæ aptæ sunt perficere aliquid perfectibile, ordine quodam naturæ sunt perficere mediatius, & min⁹ mediate, ita si eadē forma virtualiter plures formas contineat illarum formarum ordinatarū, quasi consimili ordine perficiet illud perfectibile. sicut, si forma substantiæ & forma corporis essent aliæ formæ, in aliquo prius informaret forma substantiæ q̃ forma corporis: ita, si vna forma virtualiter in aliquo contineret vtriusque formæ perfectionem, prius informaret natura sub gradu communiori q̃ sub gradu minus communi, cùm natura procedat de potentia ad actum. Vnde Cōm. 1. meta. cō. 17. dicit q̄ materia pri⁹ recipit formas magis vl̃es, q̃ minus vl̃es, & mediantibus eis recipit particulares formas (non q̄ ipse velit formam vl̃em realiter distinctam esse à forma minus vl̃i, sicut quidam tenuerunt ex intētione ei⁹) sed vna & eadem forma prius natura perficit materiam s̄m abstractiorem gradum, quàm secundum gradum minus abstractū. Et hoc est, quod in intellectu nostro quantū ad habitualem cognitionem possumus tenere; sed quantum ad cognitionē actualē ineuitabiliter credo illud prius intelligi ab intellectu, cui⁹ singulare fortius mouet sensum. & hoc siue illud visibile sit, siue audibile, siue aliquo alio sensu perceptibile. Et ideo opinio illa Herueı Thomistarum acutissimi tenentis accidens concretiue sumptum esse primū cognitum ab intellectu nostro in cognitione confusa, est opinio vera loquēdo, s. de accidentibus magis sensatis. Vnde, si accidentia in sequentia naturas vl̃iores fuerint magis sensata, talia concretiue sumpta sunt in cognitione confusa notiora nobis in cognitione actuali. Si vero accidentia insequentia naturas minus communes fuerint magis sensata accidentibus insequentibus naturas magis vl̃es, talia notiora sunt, ita q̄ in hoc semper recurrendum est ad sensum. sed, quia vt in pluribus contingit accidentia magis vl̃ium notiora esse accidētibus minus vniuersalium, inde accidit q̄ magis vniuersalia dicuntur communiter notiora esse minus vniuersalibus in cognitione confusa. tñ hoc est vt in pluribus verum, sed qñq; oppositum potest contingere, sicut ratione & authoritate probauim⁹. Ista igitur opinio mediat inter duas opiniones extremas, & est tollens omnes ambiguitates, & difficultates, & est opinio sensata. Et per cōsequens mihi videt̃, salua oīum reueren-

reuerentia, ꝙ sit opinio vera. experimentũ enim sermonum verorum est, vt concordẽt sensatis. 8. physicorum, &. 1. cœli vtrobique cõm. 22. per hoc patet etiã ad rationes Scotistarum probantium semper conceptum speciei notiorem esse, quia species est magis in actu, & actus est ratio cognoscendi. Respondetur. n. ꝙ hoc est verum: tũ tunc obiectum dicitur esse magis in actu ad inuitandum intellectum, qñ est magis sensatum. Vnde Philosophus in procemio metaphysicæ dicit ꝙ vniuersalia sunt difficillima ad cognoscendum, eò quia sunt à sensibus remotissima: & loquitur de vniuersalibus in causando ſm communem expositionem. sic dico, si singulare speciei magis sensatum fuerit singulare generis, tũc species erit pri⁹ actualiter cognita cognitione confusa, q̃ genus. si vero fuerit opposito modo, oppositũ continget. Et si quæras, vnde hoc est, dico ꝙ non est alia ratio nisi propter modũ naturalem intelligendi intellectus nostri: qui in intelligendo dependet à sensu, & præcipue in prima nr̃a naturali cognitione ſm Philosophi sententiam. 3. de anima tex. cõ. 39. & 20. Ad aliud Scoti, dicentis magis vl̃ia esse difficilioris abstractionis, & p cõsequens posterius cognosci: Respondetur, ꝙ abstractio primi obiecti motiui intellectus possibilis fit ab intellectu agente, qui non cognoscit ea, à quibus abstrahit. 3. de anima cõ. 19. &, si illa vl̃iora sint magis sensata, pri⁹ intelligentur ab intellectu, q̃ minus vl̃ia. si vero oppositum, oppositum etiam continget, comprehensio n. differentiarum à sensu est causa comprehensionis earum ab intellectu. 2. de anima cõ. 91. Ad aliud, qñ dicitur species habet rationem totius, & gen⁹ rationem partis, ergo notior erit species genere: Respondetur totum concedendo. Nã taliter considerata specie, ꝙ habeat ratiõẽ totius, & indistincti et confusi, sic notior erit genere, vt habet rationem partis. & hoc est. quia sicut sensus prius fertur in totum q̃ in partes, sic intellectus imitans sensum prius deuenit in cognitione confusa in conceptũ speciei definitæ, qui habet rationem totius, q̃ in conceptum generis, aut differẽtiæ. sed qñ species cõparatur generi in ratione partis, tunc illa est ignotior propter eandem causam. Et omnia ista veritatem habent, cõcurrente attestatione sensus; quia sine sensu nihil fieri potest in tali casu: quia ipse est radix vniuersæ cognitionis humanæ. Ad argumentum principale respondetur, negando assumptum, ꝙ videlicet in nulla cognitione magis vniuersale possit esse notius minus vniuersali. Vnde dico ꝙ, in cognitione incomplexa, vbi singulare eius fuerit magis sensatum, q̃ singulare minus vniuersalis, tale magis vniuersale prius cognoscitur ab intellectu q̃ minus vniuersale: & præcipue qñ comparatur sibi, sicut totum ad partes. Si vero contingat oppositum, opposito modo dicendum est. quia non inconuenit idem respectu eiusdem posse notius & ignotius esse ſm oppositas causas & rationes. Ista pauca sunt, quæ mihi visa sunt dicenda in tam perardua materia, & antiqua quæstione. in qua rogo, vt si veritatem ipsam assecutus sum, vt credo, illud Deo attribuatur. si vero illam non sim assecutus, ascribatur hoc ruditati intellectus mei: saltẽ dedi modum perscrutandi veritatẽ fratribus meis. Deo laus sempiterna, & honor immortalis.

Solutio rationum Scoti.

Quæstionis de Primo Cognito finis.

MARCI ANTONII ZIMARAE.

Sancti Petrinatis, & Hydrũtini, Solutiones Contradictionum in dictis Aristotelis, & Auerrois.

Super Primo Physicorum.

In proœ. physico.

Verrois in suo proœmio super Primo Physicorum in secundo capitulo: vbi ponit vtilitatem scientiæ speculatiuæ, dicit q̃ hominem esse perfectum per scientias speculatiuas est hominem habere suam vltimam perfectionem, & talis dispositio est sibi fœlicitas vltima, & sempiterna vita. Nos aũt inuenimus oppositum ab ipso tertio de Anima. cõ. 36. &. 9. meta. cõ. vlti. vbi habet ista verba. Et declarauimus super 3. de anima. commento allegato, q̃ fœlicitas maxima, quæ est in spicere intellũm separatum est per potentiam, quæ fit in intellectu speculatiuo apud suam vltimam perfectionem similem potẽtiæ, quæ fuit in visu apud aspectum ad colores, non per potentiam de modo potentiarum cogitatiuarũ. quæ acquiruntur per cognitionẽ: qm̃ nõ est sicut existimauit Auẽpace, q̃ hoc acquirit̃ per cognitionem. Et in hoc etiam ipse accusat Alfarabium. 3. de anima, vbi supra, sicut patet intuenti. Contradictio igitur consistit in hoc, quia hic in proœmio dicit fœlicitatẽ hominis consistere in acquisitione scientiarum speculatiuarum: in alijs vero locis allegatis dicit fœlicitatem hominis non consistere in huiusmodi sciendijs, quę per discursum acquirunt̃, sed in intuitiua cognitione Dei, quę habetur per intellectum adeptum. et hoc etiam videtur velle Themistius, sicut ipse allegat. 3. de anima. Ad hoc so'uentes dicimus q̃. 3. de anima, vbi erat locus proprius discutiendi istam difficultatem, locutus est ex propria sententia: hic vero locutus est ſm mentem aliorum. Aut aliter, & subtilius potest prima controuersia conciliari, vt dicamus fœlicitatem hominis consistere in acquisitione scientiarum speculatiuarũ dupl'r posse intelligi, ve! dispositiue, vel cõpletiue. Et tunc dicimus q̃ primo modo est verum ſm viam Auer. secundo vero modo est falsum. primo modo loquitur hic, secundo mõ loquit̃ 3. de anima, &. 9. meta. vbi negat fœlicitatẽ consistere in sciendijs speculatiuis cõpletiue, (nam cognitio sciẽtiarũ speculatiuarum non est fœlicitas, sed est via ad illam. Et, quia quandoq; via ad terminũ consueuit sumere denominationem à termino, iuxta illud Philosophi. 2. phy. tex. cõ. 14. generatio est natura, quia est via in naturam, ita etiam scientia speculatiua est fœlicitas, quia est via ad fœlicitatem, quæ fœlicitas est primum principium, à quo cœlum dependent, & natura, sicut patet expresse. 12. meta. & tex. & commen. 38.

In proœ. 1. physico.

Secunda contradi. ibidem est ista. Quia declarans quõ ad scientiarum speculatiuarum acquisitionem consequantur omnes virtutes morales, ostendit quõ consequatur magnanimitas, & inquit q̃ sapiens, cùm cognouerit paruitatem vitæ suæ, & perpetuitatem sempiternam, & motum continuum, & q̃ proportio suæ vitæ ad tempus sempiternum est, sicut puncti ad lineam, vel sicut minimi finitorum ad infinitum, non procurabit propriam vitam. & parum infra subdit q̃ eligit mortem præ vita. Sed huius oppositum nos inuenimus ab Arist. in 3. æthicorum, cap. 11. vbi habet q̃ quanto aliquis magis omni virtute pollet, quantoq; fœlicior est, tanto magis illi mors molesta est. nam huiusmodi vir maxime dignus est vita, & maximis bonis priuat̃ ipsum sciens. Sed ad hoc soluẽtes dicimus q̃ Philosoph⁹ ĩ alio casu loquit̃, et ĩ alio casu loquit̃ Aue. hic. Nã, si cõparent̃ fœlix & miser, i. nõ hñs scientiam, tunc sine dubio fęlix magis timebit mortẽ, quàm miser. & ratio est, quia plus perdit qñ moritur q̃ miser. Auer. autẽ hic loquitur in casu, quo sapiens dubitat ne fęlicitatem amittat. tunc. n. in illo casu debet præeligere mortem præ vita. Et hoc expresse sonat verba eius. inquit. n. & propter cum habet perfectionem humanam, & dubitauerit q̃ à perfectione expolietur, tunc non est mirum, si aliquando eligit mortem præ vita. & sic sedatur contradictio. Sed hic est locus dubitationis contra Auerr. peramplius. Tum, quia malum non habet rationẽ appetibilis: sicut patet ex primo æthi. cap. 1. Bonum ipsum est, quod omnia appetũt, & 5. æthi. malum à nullo appetitur: mors aũt malum: ergo, &c. Amplius est contradictio in dictis ei⁹. Quia ipse dicit q̃ sapiens debet eligere mortẽ, ne expolietur fęlicitate. Sed hoc nihil est ſm fatuam opinionem eius de vnitate intellectus. Et videtur esse etiam cõtra Philosophum. 3. æthi. cap. 9. vbi reddens causam, quare mors oium terribilissimũ, inquit.

Solutio prima.

Solutio secunda.

Solutio.

Dubitatio maxima.

inquit. Mors aūt maxime oium rerum est horribilis: quippe cum terminus sit: nihilq; amplius homini mortuo, neq; bonum, neq; malū esse videat. Et primo æthico. cap. 14. mortuum fœlicem non dicimus. ista sunt, quæ faciunt difficultatem in hac materia. Et nos soluimus prolixe in superiori anno in expositione nostra superquatuor primos de physica auscultatione. Pro nunc tñ breuiter dicendum puto, quòd sententia Auerro. non contradicit Philosopho ad intellectum datum: immo ipsemet Aristoteles nono æthicorum capitu. nono expresse tenet quòd sapiens appetitu conformi rationi recte debet vitam propriam morti exponere. mens.n.ois eligit optimū sibi: probus vero menti obtemperat. Verum aūt est qđ de probo viro dr, eum amicorum causa, & patriæ multa agere, etiam si pro ipsis mors fuerit oppetenda. nam & pecunias, & honores proijciet, & demum ea bona, quæ in certamen apud homines veniunt: dum quod honestū est, sibiipsi vēdicant. Breui.n.tpe lętari vehementer magis eligent, q̄ longo læuiter: & viuere honeste vno anno, q̄ multis quomodolibet: vnam item actionem honestam, & magnam, quam multas & paruas. hoc aūt ijs fortasse euenit, qui ꝓ alijs mortem obire consueuerunt. Eligunt n. magnū quoddam honestum sibijpsis, &c. Et ex istis verbis clare patet solutio ad obiecta. mors enim non est illud, quod primo appetitur, sed bonitas, & honestas actus, quem exercet sapiens in tali casu. Nam, sicut patuit in verbis Philosophi, maximum bonum sapiens sibi tribuit in exercendo illum actum virtutis. & hoc bono priuaret se, immo vitiose viueret, si illo actu tunc præter misso, saluaret suum esse per quantūcunq; esse, vnde meli⁹ est simplr maximum bonum & momentaneum, q̄ remissum bonum virtutis, vel vita vitiosa per magnum tempus. Et ex isto loco colligit de intentione Philosophi euidenter ꝙ bonum cōe ꝑm rationem rectam est magis eligendum, q̄ bonum propriū. quia totum bonum proprium debet homo exponere etiam destructioni simplr, si nesciat animam immortalem propter saluationē boni cōis. Sapiens igit in casu isto agit, sicut agit agens naturale, quod primo intendit inductionem formæ generandæ, sed quia forma illa non potest induci nisi ad destructionem præexistentis in materia, secundario, & per accidens intendit corruptionem, sic sapiens, quia non potest in casu, in quo loquit Auer. consequi fœlicitatē, & euitare miseriam, nisi exponat se morti, mortē per accidens, & secundaria intentione præeligit. Ad obiecta autem ex dictis patet iam solutio.

Solutio.

Tertia contradi. est super. 1. cōm. 1. phy. ibi.n. exponit per principium causas agentes. & mouentes: per causas aūt exponit fines: & per elementa causas, quæ sunt partes rei, s. materiam & formam. Huius tñ oppositum inuenimus in dictis eius. 12. meta. cō. 23. vbi habet ꝙ causa dr de oib⁹, principiū aūt dr de extrinsecis, elemētū vero de intrinsecis. & subdit. Et ideo dixit in Physicis ꝙ dispositio scientiæ in oibus artibus habentibus principia, causas, & elementa, quia intendebat per principia causas mouentes, & ꝑ causas illud quod est cōmune illis quatuor, & per elementa, ea quæ sunt in re. Cōtradictio igitur est super expositione illius verbi, causa. quia hic exponit causam pro fine. ibi vero causam pro cōi ad oia gña causarum. Sed soluit, ꝙ hoc nomen causa sumitur duplr, cōiter & proprie. Et primo quidē mō dr de oibus. & sic sumpsit Philosophus & Cōm. causam, 2. phy. tex. cō. 28. & 29. & etiam. 12. meta. 23. & sic est synonymum cū principio: sicut etiam ipsemet Cōm. dicit. 1. phy. cō. 1. inquit. n. ꝙ, cū hoc nomen principium, & causa vsitant cōiter, sunt nomina synonyma. et sic sumpsit etiam causam Philosophus. 5 meta. ad principium. Alio modo sumitur causa proprie. & sic distinguit contra principium, & etiam contra elemētum, causa. n. proprie sumpta verificat solū de fine. Et huius ratio est. quia causalitas finis est simplr in causata, iuxta illud Philosophi. 2. phy. finis est causa causarum: principium aūt proprie sumptū dr de causa agēte & mouente. Et huius ratio est. quia, 5. meta. tex. cō. 1. de rōne principij est primū esse. &, quia causa agens ꝑm esse præcedit alias causas, licet causa finalis præcedat quantū ad causalitatem, ideo hoc nomen principiū appropriatur causæ efficienti. alia. n. est ratio causarum quantum ad esse, & alia quātum ad causalitatem, sicut late disputauimus superiori anno. 2. phy. Elementum vero proprie sumptum dr de causis intrinsecis, s. de materia & forma, & ratio est, quia vt dr, 5. meta. tex. cō. 4. elementum est ex quo fit aliquid primum in existente indiuisibili ꝑm speciem. Et comparando adhuc materiam ad formam, magis proprie elementum dr de materia q̄ de forma, sicut scribit Commen. cō 4. 5. meta. & ratio est ista. quia magis proprie definitio elementi

1. physico. com. 1.

Solutio.

competit materiæ, quàm competat formæ. materia enim sic describitur. 2. physico. 28. materia est, ex quo fit aliquid cùm insit. forma vero ibi describitur per hoc quòd est ratio ipsius quid erat esse. Et sic solutio ista quantum ad rem satisfacit, sicut tu vides. tamen quantum ad verba non videtur satisfacere Auer. quia eandem propositionem hic expositam aliter exponit hic, & aliter ibi. Sed ad hoc dicimus, q. forte peccauit per obliuionem, dum dixit q. in Physicis per causas intellexit illud, quod est cõe oĩbus. Aut aliter q. 1. phy. qñ ipse exposuit per causas fines, locutus fuit s͠m sententiam. Alex. sicut dicit ipsemet hic. inquit. n. & sic exposuit ipse Alexã. vt mihi videtur in. 12. meta. 23. cõ. licet exponat istam eandem propositionem, quæ ponitur in tex. 1. physi. dũ exponit causam pro cõi ad omnes causas, dico q. locutus est s͠m propriam sententiam. Aut tertio, & magis iuxta realem solutionẽ prius datam insistẽdo, ideo Auer. idem verbum aliter exponit hic, & aliter in metaphysicis, vt ostenderet nobis distinctionem huius, verbi causa, q. videlicet quandoque potest sumi cõiter, & qñq; proprie. &, dum cõiter accipitur: põt sumi pro omni causa, qñ vero sumitur proprie, dicitur solũ de fine Et tunc dico q. causam hic sumpsit proprie: cãm vero. 12. meta. 23. sumpsit cõiter.

2. physico. com. 1. Quarta contradi. super cõ. 1. est. Quia hic dicit q. Metaphysica consyderat tria genera causarum, s. mouentem, formalem & finalẽ. Huius tñ oppositũ inuenimus ab isto. 2. meta. cõ. 6 vbi dicit Metaphysicum consyderare omnia genera causarũ. Similiter. 3. meta. cõm. 3. & 12. meta. cõ. 6. dicit Metaphysicũ duo genera causarũ consyderare, s.

Solutio. formam & finem. Sed ad hoc soluentes dicimus q., refert apud me plurimum dicere aliquẽ artificem consyderare quatuor gña causarũ, & ipsum consyderare quatuor prima genera causarũ. Similiter refert aliquẽ artificẽ consyderare oẽs causas sub rõnibus vl̃ibus, & eundem consyderare easdem sub rationibus proprijs. Et tunc dico q., cum in omni genere causæ sit deuenire ad vnũ primum in illo genere, sicut probat Philosophus. 12. meta. dico q. duo prima genera causarum consyderat Metaphysicus, & duo prima consyderat Naturalis. prima. n. forma, & primus finis à Metaphysico consyderantur, sicut scribit Cõmen. 3. meta. cõ. 3. & 12. meta. cõ. 6. Et huius ratio est. quia ratio primæ formæ, quatenus prima forma est, & ratio primi finis, quatenus primus finis est, abstrahit à motu, & transmutatione, sicut colligitur ex intentione Auer. septimo metaphysi. cõmen. quinto, & nono. prima aũt materia, & primum mouens consyderantur à Naturali, quia ratio primæ materiæ, & primi mouentis est ratio concernens, vt sic, motum, & transmutationem. Diuiserunt igitur sibi hæreditatem istæ duæ scientiæ, Naturalis, scilicet, & Diuina, & ex quatuor primis causis duas primas causas vendicauit sibi Naturalis, & duas primas appropriauit sibi Diuina. Vlterius dico quòd Diuina omnes causas consyderat sub rationibus vniuersalibus, & transcendentibus. Nam materia prima, de qua minus videtur sub ratione qua substantia, & sub ratione, qua ens: seu potentia à Diuino consyderat̃, sicut patet. 7. metaphy. cõm. 9. & 2. physi. 21. & 12. meta. cõm. 14. & alibi frequenter. materia tamẽ sub ratione propria consyderatur à Naturali, vt, s. est principiũ trãsmutationis, ex quo aliquid fit vt inexistente: sicut patet. 7. meta. cõ. 9. Ita etiã dicas de primo mouente, q. sub rõne, qua ens & substãtia seu actus, à Metaphysico consyderat̃: sed sub rõne, qua mouens à Naturali. Et breuiter quodlibet gen⁹ causæ sub rõnibus vl̃ib⁹ à Diuino consyderat̃. Et hoc sonat authoritas Auer. 2. meta. cõ. 6. vbi scribit. & consyderatio vl̃is, in eo q. sunt causæ, est hui⁹ sciẽtiæ, s. diuinæ, recte dixit, vl̃is: quia sub rationibus vl̃ibus, videlicet sicut est ratio causæ, ratio actus & potentię, ratio entis, ratio substantiæ, & huiusmodi, sub istis rationibus omnes causæ à Diuino consyderantur. omnes etiam causæ consyderantur à Naturali, vt quælibet dat esse per motum, non vt dat esse absolute. sicut etiam subtilis Scotus declarat in. 1. suæ meta. quæstio. . & Albertus Magnus super. 2. phy. super tex. 27. Sed quõ Diuinus tria genera causarum consyderat? Quo pacto Diuin⁹ tria gña causarum cõsyderat. Ad hoc dicit Burle⁹ in præsenti loco q. hoc est quãtum ad illã partem, quæ consyderat de abstractis substantijs, in quibus non est materia. Sed ista solutio cõsueuit à Modernis molestari, quia à pari Naturalis in. 8. phy. vbi agit de primo motore, qui est à materia separatus, diceretur abstrahere à materia. Et propter hoc aliter ipsi respõdẽt, & dicunt q. Metaphysicus solũ tres causas consyderat, vt causæ sunt, s. formã, finẽ, & efficiens. nã hę cões sunt abstractis, & materialibus sub rõne, qua causæ. sed quia materia vt materia nõ est cõis abstractis & materialibus, ideo solũ illã consyderat sub rõne potentiæ, quę est vna de dñis entis. Diuinus, n. consy-

consyderat abstracta à materia & à motu, vel per essentiam, vel saltem per indiam, sicut est sententia Auic in. 1. suæ Meta. cap. 2. Sed ista opinio non pôt stare. primo quãtũ ad instantiã contra Burleũ, dico q non cogit. quia Diuinus quiditatiue consyderat abstracta à materia. & ideo in prima parte, in qua Diuinus agit de abstractis substantijs, recte potest dici q in illa parte abstrahit à materia. Naturalis aũt in illa parte, in qua agit de abstractis, non dr agere de eis, nisi quantũ ad si est, non quantũ ad quid est. vñ quantũ ad ea, quæ quiditatiue à Naturali cõsyderantẽ, dico q in eis reperitẽ ratio materiæ vel habitudo essentialis ad materiam. sumo autem materiam hic analogicè, sicut nostri ex via Auer. Et propter hoc dixit Cõmen in 2. phy. cõ. 70. q oportet Naturalẽ dare in responsione oẽs causas: qm̃ in scientia Naturali apparet materia, & in quo est materia, sunt oẽs causæ. artifex ergo aliquis dr proprie à materia abstrahere quantum ad consyderata quiditatiue ab eo, nõ quantũ ad ea quæ solũ quantũ ad si est consyderat. sciarũ .n. speculatiuarũ distinctio est penes quiditatiuã cõsyderationẽ, & non penes simplicẽ inuentionẽ consyderatorũ: sicut patet ex snia Philosophi. 6. met. te. cõ. 2. & 2. phy. te. cõ. 26. vbi ponitẽ terminus physicæ cõsyderationis. quicquid igitẽ sit de rñsione Burlei in se, dico q instantia Modernorũ non cogit cõtra illam. Peccat iterũ responsio Modernorum in eo, quod dicunt, q Diuinus consyderat solum tres causas, vt causæ sunt: nõ aũt materiam Diuinus consyderat. vt causa est, sed solũ vt potentia. Sed ista rñsio est purus error. Nã Cõm. 2. meta. cõ. 6. dicit q consyderatio vlis in omnibus causis, in eo q causæ sunt, est huius scientiæ, .s. Diuinæ. ecce q dicit in omnib9 causis, & non in trib9. Nec obstat dictũ ipsorũ. q. quia materia non est cõis materialibus, & abstractis. ideo non consyderatẽ à Diuino sub ratione, qua causa. quia tunc, cũ ratio lapidis non sit ratio cõis abstractis & materialibus, sequeretẽ q lapis nõ posset à Diuino consyderari sub ratione qua ens, vel sub ratione qua causatum est absolute. quod est contra Philosophũ in prohœmio meta. & 4. meta. te cõ. 1. & 6. meta. ad principiũ, qui vult q Diuinus consyderat ens inquantũ ens, & o'a inquãtũ entia, & vt contingit. Licet igitẽ ratio materiæ consyderatæ non sit cõis abstractis & materialib9 qa tñ rõ causæ, quæ est rõ, sub qua materia consyderatẽ, est rõ indifferẽs ad materialia & abstracta, iuxta illud Auer. 12 meta. cõ. 29. in substantia æterna inueniunẽ causæ, quæ per similitudinem dicunẽ causæ cum causis generabilibus & corruptibilib9: & eandem sententiam habet ibidẽ cõ. 44. & 4. cœli. cõ. 1. & 2. de generatione. cõ. 51. propter hoc dico q materia à Diuino etiã consyderatur, vt causa. Vnde propositio ista materia est causa, est diuinæ consyderationis, sicut ista, materia est ens in potentia. sicut. n. potentia & actus sunt de diffis entis, ita causa & causatũ. & licet materia in suo genere non nisi per transmutationẽ causalitatẽ habeat supra cõpositum, prior tñ est rõ causandi fm naturã, q̃ rõ motus, & transmutationis. & ideo in illo priori ad Diuinũ spectat. Abiectis igitur aliorũ solutionibus, dico q Diuinus debet tria genera causarũ consyderare proprie, pro quãto forma & finis, & efficiens idem sunt subiecto, & sola ratione distinguunẽ. 12. meta. cõ. 6. &, quia materia prima nõ coincidit cũ aliquo istorum, ideo materiã Diuinus nõ consyderat, nisi sub rationibus transcendẽtibus. Et breuiter concordia in omnibus dictis Auerr. consistit in hoc puncto, vt dicamus Diuinum sub rationib9 cõibus oẽs causas cõsyderare, sub rõnibus transcẽdentibus tres tñ pro quanto in vnũ subiecto coincidunt. vt vero cõparatẽ Naturali Diuinus quo ad quatuor prima genera causarũ. sic appropriate Naturalis duo prima consyderat, .s. materiã primã & primũ mouens, sicut patet. 12. meta. cõ. 6. est sententia Alex. primus autem finis, & prima forma à Diuino appropriate consyderantur. Et hoc est, quod elegãter dixit Auer in. 7. meta. cõ. 5. vbi dicit, q prima diuisio, fm quã diuiditẽ ens, est in substantiam & accidens. Et ista quæstio differt ab illa, quæ est in sciẽtia Naturali, qm̃ ista quæstio inducit ad sciendum primam formã omnium entium, & vltimum finem. & prima quæstio, quam incœpit in scientia Naturali, inducit ad sciendum primam materiã, & formas naturales, & primum motorem. Et hanc eandẽ sententiam scribit Cõ. 1. phy in suo procemio, vbi dicit q Naturalis habet cognoscere causas primas, fm q possibile est sciri in hac sciẽtia, sicut materiã primã, & mouens primũ: forma aũt prima & primus finis à Metaphysico consyderatẽ. Ita. n. iacet vera litera in antiquissimo codice manu scripto, & sic castigaui. Et cõcordat hoc Auer. 3. meta. cõ. 3. vbi dicit. sciẽtia Naturalis consyderat de duabus primis causis, .s. motore & materia: ista aũt de duabus vltimis, .s. forma & fine. Nota igitẽ bene

istam solutionē, quia nullus ante nos vidit veritatē in hac materia, sicut videre potes.

1. physico. com. 1. Quinta contradictio est in eodem cō. 1. Ibi .n. in expositione probationis maioris per prima principia exponit primum agēns, & vltimum finem omnium rerum: ex quo videtur ꝙ vltimus finis omnium rerum à Naturali considereur. Nos autem inuenimus oppositum huius. 7. meta. cōm. 5. & 3. meta. cōm. 3. & 12. meta. cō. 6. vbi dicit vltimum finem omnium rerum à Diuino consyderari. Sed ad hoc soluētes dicimus ꝙ Naturalis consyderat vltimum finem omniū rerum naturalium. Diuin⁹ aūt consyderat vltimum finem omnium rerum simplr, & absolute: sicut in simili dicit Commētator ꝙ de principijs substantiæ quatenus substātia est, consyderat Diuinus, de principijs autem substantiæ sensibilis quatenus sensibile est, consyderat Naturalis. 12. met. primo. 5. & 6. commentis.

Solutio.

1. phisico. com. 4. Sexta contradi. est in tex. cō. 4. Quia ibi Philosophus & Cōm. volunt ꝙ ab vlibus ad particularia sit in sciētia procedendū. Hui⁹ tñ oppositū inuenimus ab ipsius in. 2. poste. tex. cōm. 21. vbi dicit, ꝙ facilius est singulare definire ꝙ̄ vle. vnde oportet ex singularibus in vlia ascendere, nāque æquiuocationes latent magis in vlibus, ꝙ̄ in differentibus specie. Respondetur ꝙ nulla est contradictio. Nam Philosophus hic loquitur de ordine doctrinæ, qui ordo non est aliquod genus demonstrationis: sicut dixerūt vulgares, sed est respectus quidam fm prius & posterius, qui fundatur in scibilibus sciētiæ. & de isto respectu locutus est Philosophus ibi, & Cōmen. qñ dixit, ꝙ ex vlibus ordine doctrinæ ad particularia, i. ad minus vniuersalia scibilia debet ordo scientiæ Naturalis attendi. Sed in posterioribus locutus fuit de definitione, quæ inuestigari habet per viam diuisiuam, & compositiuam, & resolutiuam, sicut dicit Linconienſ. in illo loco, Et dicit, ꝙ facilius est definire speciem, quæ singularibus est communis & proxima, ꝙ̄ genus qđ est commune speciebus propter latentiam æquiuocationum existentem in ipso genere: sicut etiam patet. 7. phy. tex. cō 31.

1. physico. tex. 4. Septima contradi est etiam super tex. 4. Dicit Philosophus compositum est notius apud sensum. vbi Commen. exponit indiuiduū demonstratum. Sed videtur contradictio, quia licet etiam Arist. hoc asserat hic in textu, dum dicit totum enim notius est apud sensum, & 2. de anima tex. cōmē. 60. scientia est vniuersalium, & sensus est singularium, tamen oppositum legitur apud Arist. in. 2. poster. in fine in illo cap. De principijs autem, vbi dicit ꝙ sensus est vniuersalis. Et confirmatur per rationem demōstratiuam, quam innuit Themistius ibidem. & Cōmen. eandem rationem adducit in. 2. de anima in tex. cō. 65. quia, si sensus esset alicuius singularis tanquam obiecti adæquati, tunc sequeretᷣ ꝙ sensus non posset sentire nisi illud, vt si respectu visus aliquis color demonstratus esset obiectum adæquatum, accideret nullum alium colorem esse visibilem à visu præter illum demonstratū, qđ est absurdū. Et propter hoc Arist. vbi supra animaduertens ad hoc, quod modo dixi, inquit, sensus est hominis, nō calliæ hominis. Solutio. Ad formam igitur contradictionis dicitᷣ ꝙ in. 2. de anima. & etiam hic Arist. consyderat sensum, vt est in actu secundo, & tunc est verū ꝙ id, qđ sentitᷣ, est singulare: cū ratio obiectalis ipsius sensus motiua est natura cōis. & ideo dixit ꝙ sensus est vlis, licet sentire sit singularis. Sed tunc est difficultas, quo est differentia inter sensum & intellectum, si vtriusque obiectū est vle. Nisi esset ꝙ obiectum intellectus est vle in actu, quia est ipsa natura cōmunis abstracta ab hic, & nunc, & vlr ab omnibus appendicijs materiæ virtute intellectus agentis, cuius operatio est transferre res de ordine in ordinem. & facere de potētia intellectis actu intellecta. 3. de anima cō. 18. sed obiectū virtutis sensitiuæ est natura coniuncta singularitati, & appendicijs materiæ. Et ideo dixit Cō. 12. meta. cō. 14. ꝙ cōmunitas, quæ intelligitᷣ in formis communibus extra animā est in potentia. Est etiā alia dĩa inter intellectū & sensum, vt dicit Them. quia intellᵉ primo intelligit vle, & subinde intelligit singulare. 3. de anima te. cō. 9. sed sensus primo sentit singulare, & subinde sentit vle. nam, qui videt hoc rubicundum, dicitur etiā rubicundum videre, & qui videt hunc hominem, dicitur etiam hominem videre.

Octaua contradi est in cō. 17. vbi habetᷣ ꝙ totum nihil aliud est, quàm suæ partes. 1. physico. com. 17. Huius tñ oppositum innouimus. 7. meta. tex. cō. vlti. & alibi frequenter. Ista contradictio est satis difficilis, omnes tñ Auerroistæ currunt eodem cursu dicentes de intentione eius fuisse totū nihil aliud esse, quàm suas partes simul sumptas. Et pro hoc facit authoritas Auer. 7. meta. commen. 20. vbi habet ꝙ Socrates nihil aliud est quàm animalitas, & rōnalitas. & infra ibidē cō. 44. dicit ꝙ in indiuiduo nō est nisi materia & forma,

An totum sit aliud à suis partibus.

forma, ex quibus componit. & Philosoph⁹. 2. de anima. tex. cō. 10 dicit q, vt pupilla visusq; ocul⁹ est, sic anima & corpus animal. Dicūt insuper q totum est aliud à suis partibus diuisim sumptis. Et primo modo dicunt Auer. locutum fuisse hic secūdo vero modo locutus est 7. meta. cō. vlti. & in alijs locis, vbi videtur oppositum sentire. Et istā sententiam etiam imposuit Auer. subtilis Doctor in. 3. sententiarum distinctione. 2. quæstione. 2. Nobis autem videtur q nō sit vlr verum de intentione Auer. hoc. manifestum est enim, si totū quodlibet nil aliud esset quàm suæ partes simul sumptæ, tunc mixtū ex quatuor elementis nil aliud esset, q̃ quatuor elementa simul sumpta, & sic non haberet aliquam formam superadditā formis elemētorū, per quā esset hoc aliquid, & vnū ens, qđ est contra Arist. in fine primi de gn̄atione, & cōtra Auer. 3. cœli. cō. 67. &. 7. meta. cō. 60. dicit q caro non est terra & ignis, ex quibus componitur, sed est aliquid aliud additum. & eandem sententiam habet. 1. de anima. cō. 77. &. 1. de gn̄atione. 84. &. 1. meta. cō. 12. Nec valet dicere ad hoc, sicut quidā dicunt q elementa non sunt partes mixti, quia quælibet pars mixti mixta est. nam elementa s̄m Auer. formalr sunt in mixto, & sunt partes materiales ei⁹. Amplius Cōmen. 3. de anima cōm. 5. in solutione secundæ quæstionis principalis dicit, q ex intellectu & intelligibili fit verius vnū q̃ ex materia & forma. & reddens causam sui dicti subdit. quod. n. componitur ex eis, non est aliquod tertium aliud ab eis, sicut est de alijs compositis ex materia & forma. ecce q vult expresse compositum dicere tertiam entitatem distinctam à partib⁹ etiam simul sumptis. nam, si sic non intelligeret dictū suū, non esset ad propositū. Amplius Cōm. 5. meta. cō. 6. in fine commenti dicit q, in compositis est natura addita naturæ componentiū, s. illud, quod fit ex cōpositione. quid clarius? Amplius Commen. 7. meta cō. 27. habet q generatum componitur ex materia & forma, & est aliud ab eis. ecce quod dicit q est aliud. & hoc nō dixisset, si tenuisset compositum non superaddere aliquam naturam partibus componētibus. Amplius ibidem cōmen. 27. dicit. in natura hac, s. singulari sunt tria, materia, forma, & aliquid quasi mediū, i. mixtum inter materiā & formam, ecce qūo ponit tertiam entitatem. Amplius Philosophus. 2. de anima, & Commentator diuidunt substantiā, tex. commen. 2. &. 8. meta. tex. cōm. 3. &. 12. meta. te. cō. 14. in tres, s. in materiā, formā, & compositum. & dicunt q substantiarum quædam est materia, quę nō est per se hoc. & quędam est forma, per quam res est hoc. est autem tertia, & est illud, quod fit ex ambobus. ecce q volunt substantiam compositam esse vnam tertiā substantiam, aliam ab ambobus. si autem substantia composita non esset nisi materia & forma simul, tunc proprie non diceretur substantia tertia, sed essent duæ substantiæ simul: quod est contra oēm Philosophiam. Amplius Cō. 2. phy. cōm. 4. comparans materiā, formā, & compositum adinuicem, dicit compositum igitur est dignius habere hoc nomen substātia, q̃ materia: quia est in actu, & materia est in potentia. & forma est dignior habere hoc nomen substātia, q̃ compositum: qm̄ per illam compositū est in actu. & causa rei est dignior causato. patet aūt q inter causam & causatū cadit realis distictio s̄m principia oīum Philosophorum & Theologorum. null⁹. n. intells capere pōt, q aliquid seip̄sum causet, sicut colligitur ex intētione Philosophi. 2. de aīa te. cō. 47. & ex intētione diui Augu. in. 1. de trinitate. Vnde, si substantia composita nil aliud esset q̃ materia & forma simul sumptæ, accideret formam esse suimet causam, & ita etiā de materia. Et confirmatur. certū est q materia, & forma sunt duæ causæ reales intrinsecæ ipsius compositi. vel igitur causant aliquid reale, vel nihil. si nihil pro nihilo habeatur. si aliquid, illud vel est aliquod absolutū vel aliquod respectiuum. &, si absolutum, vel erit substantia, vel accidens. non potest dici, qđ sit accidens, quia tunc generatio substantialis non distingueretur ab accidentali. si igit̄ sit substantia, tunc vel est substantia formę. & hoc non, quia forma non est causa intrinseca formæ, nec etiam materia est causa essentialis intrinseca formæ. vel est materia. & hoc non, propter eandem rationem. ergo oportet q ista substantia sit quędā substantia tertia, alia à substantia formæ & materiæ. Nec valet responsio chimerica, quæ cōsueuit dari q causalitas materiæ, & formæ terminat̄ nō ad formā absolute, nec ad materiā absolute, sed ad materiam & formam simul. Sed contra. simultas ista est relatio, modo relatio non potest esse primus, & per se terminus generationis substantialis, licet sit conditio necessaria ad illā. Amplius sequetur aliquid causare seipsum, q forma cū materia erit causa formę cū materia. si. n. cōpositū no dicit nisi formā cum

materia, cùm sit verũ dicere formã cũ materia causare cõpositũ, ineuitabilr sequit, sicut vides idem causare seipsum. Amplius ois motus, & ois mutatio p se vna debet hre per se vnũ terminũ. si gñatio igit est p se vna, mutatio ergo habet per se vnũ terminũ. Si aũt cõpositũ, quod est terminus per se gñationis. 7. meta. 26. & 27. & 31. cõ. nil aliud esset nisi suæ partes simul sumptæ, tunc ibi nõ esset aliqd p se vnũ, sed duo: materia n. & forma simul sumpta nõ sunt vna substãtia, sed sunt duæ substãtiæ. Et confirmat. Oẽ, qd per accidens dr gñari, est rõne alicuius, qd per se gñatur: sed tam materia q̃ forma per accidens dicunt gñari. 7. meta. cõ. allegatis: ergo vltra materiam & formam est aliqua substantia, quæ ipse generatur. & ista non est nisi substantia cõposita. Nec valet si dicas q materia & forma simul, est illud quod per se gñatur. quia vt supra dictũ fuit, tunc cũtingeret respectũ aliquẽ esse primũ & per se terminum gñationis substantialis: quod nullus sani capitis concedit. Nec valet si dicatur, vt quidam imperiti dicunt, q partes diuisiue causant suum totum, & vt sic non sunt suum totũ: partes vero collectiue non causant suum totũ, & hæ sunt suum totũ. Sed istud dictum est adeo fatuum, q forte esset magis fatuũ ipsum improbare. Arist. 8. meta. in tex. cõ. 15. ostendit ideo ex forma & materia fieri vnum per se, quia illud potentia, illud vero actus. nunquã. n. reperitur ab Arist. nec ab aliquo Peripatetico q materia sit causa cõpositi sine forma, vel forma sine materia; sed semper inuenimus materiã & formã simul causas esse cõpositi. vñ Albertus cognomento Magnus super 27. tex. 2. phy. dicit expresse materiam esse causam compositi, vt est formæ subiecta: sicut etiam est cognitionis principiũ, vt stat sub forma. Et Auer. 8. phy. cõ. 4. expresse habet q impoíe est aliquid generari à materia, vt intelligit nuda à forma stat igitur argumentũ superius factum, q, si cõpositum nil sit aliud q̃ forma & materia simul, cum materia & forma simul sint causæ compositi, tunc idẽ esset causa suimet & eodẽ modo: quod est merum impossibile. Amplius Cõm. expresse cõtradiceret sibi, & Arist. 8. meta. tex. cõ. 15. vbi ponit cõpositum per se habere maiorẽ vnitatẽ q̃ compositum per aggregationem. quod non esset verũ, si cõpositum substantiale nihil aliud esset, q̃ suę partes simul sumptæ. quia ita etiã est de cõposito per aggregationem. vnde Cõm. in cõ. vlti. 7. meta. hanc ponit differentiam inter composita per se, & composita per contactum. quia in cõpositis per contactum non fit vnum nisi per contactum, sed in compositis per se ex partibus componentibus simul congregatis fit vnum additum aliud à componentibus. Et ideo non possum non mirari qũo isti superficietenus consyderantes imponant istam positionem manifesti erroris ipsi Auer. cùm tamen ipsi se emeritos in via eius opinentur. Ad authoritates omnes Auer. in oppositum, quæ videntur sonare totum nihil aliud esse quàm suę partes simul sumptæ, respondetur q hoc est verum constitutiue & integratiue, quia nihil aliud intrinsece per se concurrit ad totius constitutionem, q̃ suæ partes ẽt simul sumptæ. cùm hoc tamen stat q entitas totius sit alia ab entitate partium etiam simul sumptarum. Aut aliter. non est totũ aliud à partibus simul sumptis, verum est aliud distinctum loco & subiecto: bene tamen est aliud rõni rem ipsam.

Nona contradi. est in cõm. 18. ibi enim ex sententia Auer. videtur colligi. quod nullum indiuisibile sit in prædicamento. & ita habitus intellectuales, cùm in indiuisibili consistan., non videntur esse in pręedicamẽto. Cuius tamen oppositum inuenimus in prædicamentis ab Aristo. cap. de Qualitate, & alibi. Nisi esset q via Auer. est ista, sicut patet ab ipso super Porphyrio, capitulo de Specie, & 2. cœli. commen 49. quod solum materialia & corrupubilia sunt in prædicamento. Et ideo ipse posuit genus generum prædicamenti substantiæ non esse substantiam, sed corpus compositum ex materia, & forma. vnde Deus & intelligẽtiæ nõ sunt in prædicamento. & iuxta hoc dixit hic in cõm. 18. primi phy. q omne, quod est in aliquo decem prędicamentorũ, est diuisibile, aut per se, aut per accidens. de habitibus autem intellectualibus existentibus in nostro intellectu dicendum puto in via eius q, si consyderentur ratione phantasmatum, cũ quibus sunt colligati, sicut patet. 3. de anima cõ. 30. & 39. sic tales habitus spectant ad prędicamentum qualitatis. quia vt sic continuo & tempori subduntur, iuxta illud Philosophi. 2. & 3. de anima. nostrum intelligere fit cum continuo & tempore. Si aũt habitus intellectuales consyderentur, vt sunt in intellectu possibili, vt sic consistunt in indiuisibili. & vt sic non spectant ad aliquod prædicamentum secundum viam eius. Elicio istam distinctionem ex cõmen. 5. tertij de anima. in solutione primæ quæstionis. Et,

1. physico. com. 18.

Solutio.

Et, si tu habes subtiliorem modum, dicas illum: quia facile est inuentis addere.

1. physico. com. 24. Decima contradi. est in tex. cõ. 24. Quia ibi dicitur aliquid moueri posse s̃m partes, toto remanente immobili. Huius tñ oppositum inuenimus. 4. phy. cõmen. 43. contra Themistium, si intelligatur dictum illud de omnibus partibus: quia secundũ ipsum totum nihil aliud est q̃ suæ partes maxime loquendo de toto integrali. Si autem intelligatur dictum suum de vna parte, iterum hoc videtur falsum esse. quia. 5. meta. tex. cõ. 8. mota vna parte continui totum mouetur.

Solutio. Ad hoc dici potest q̧ dictum Philosophi, & Commentatoris verificari potest hic, vt dicamus q̧ partibus totius motis secundum materiam stat, totum immobile esse, secundũ materiam: sicut declarat Cõmen. 6. phy. cõ. 85. sed quando. 4. phy. cõ. 43. negat hoc, dico q̧ non habet illud pro inconuenienti de motu secundum materiam tantum, sed de motu tam secundum formã, q̃ s̃m materiam. Aut aliter, & magis iuxta literam sedari potest ista controuersia, vt dicamus Auer. contra Themi. 4. phy. 43. locutum fuisse de omnibus partibus, hic vero de vna parte tantũ. Et hoc consonat literæ dicenti, sicut. n. pars vna, &c. Alij autem dixerunt. 4. phy. Auer. locutum fuisse de motu locali puro: hic vero de motu indifferenti ad purum & non purum. Et mult: formantur casus de rarefactione & condensatione, in quibus ostenditur manifeste totũ non mutare locum qualibet parte mota. vt si aer rarefiat secundum vnam medietatẽ versus aliam medietatem, sed alia medietas tantum condensatur, vltima superficie remanente immobili, quantum prima rarefit, tunc totus aer non mutat locum, & tamẽ quælibet pars mouetur. nec in tali motu oportet quicquid est illius moueri, vltima. n. superficies est immobilis. Similiter formatur alius casus, in quo aliquid mouetur aliquo eius quiescente. sicut si vna pars mouetur rarefaciendo versus vnum extremũ, & alia versus aliud, tunc superficies media remaneret immobilis, quia non magis haberet moueri ad vnam partem quàm ad aliam. hæc & alia dici consueuerunt, quæ gratia breuitatis omittimus, alibi diffusius pertractanturi domino concedente.

1. physico. com. 24. Vndecima contradi. est in eodẽ cõ. 24. Quia ibi dicit q̧ opinio dicens omnia esse vnum in substantia non potest verificari, nisi s̃m illud, ex quo generatur, s. materia. q̧ aũt entia sint vnum in forma impossibile est opinari videtur velle oĩa entia materialiã cõicare posse in eadẽ materia. Huius tñ oppositum inuenimus in. 8. phy. cõ. 46. vbi ex diuersitate materierum infert diuersitatem formarũ contra Aui.

Solutio. Nisi esset q̧ materia est duplex, remota & propinqua. materia remota est vna omniũ per indifferentiã & priuatiue 12. meta. cõ. 14. sed materiæ propinquæ sunt plures, & sunt distinctę s̃m formarũ numerũ & distinctione. & hoc tenet expresse Philosophus. 8. meta. te cõm. 11. de materia igitur remota dictũ Auer. hic habet locum: de materia aũt propinqua verificatur dictũ suum in. 8. phy. Et ex isto commento poteris colligere q̧ distinctionis prima radix est ipsa forma, iuxta illud Philosophi. 7. met. 49. actus separat & distinguit & ideo distinctio in formis entiũ est manifestior q̃ in eorũ materijs. Et ideo dicit Auer. in fine istius cõmenti. 24. q̧ aũt entia sint vnum in forma, impossibile est opinari. homo. n. manifestũ est q̧ est alius ab equo in forma.

1. physico. com. 28. Duodecima contradi. est in cõ. 28. Quia ibi dicit partes definitionis esse reales. Huius tamen oppositum inuenimus. 1. phy. com. 5. vbi partes definitionis appellat partes s̃m imaginationem. &. 7. meta. cõm. 33. 43. & 46. idẽ sentire videtur.

Solutio. Nisi esset q̧ de partibus definitionis dupliciter possumus loqui, vel fundamentaliter, vel formaliter. Et primo quidem modo sunt reales. nam. 7. meta. 43. genus sumitur à materia, & differentia sumitur à forma: sicut etiã habet ipse Cõmen. 2. cœli. cõ. 49. & iuxta hoc dixit ipse. 1. de anima. cõ. 7. q̧ partes definitionis sumuntur à diuersis principijs, quæ sunt in re. & ita etiã loquitur in præsenti loco, dũ dicit, q̧ animal, quod est genus hominis, & bipes, quod est eius differentia, sunt entia in rei veritate. nã partes rei, quæ sunt secundũ definitionẽ, præcedunt rẽ in esse. Loquendo aũt de partibus definitionis formaliter, sic illæ sunt partes s̃m imaginationẽ, & s̃m rationem. prædicata. n. quidditatiua de intentione eius sunt ab intellectu, sicut est genus & dña: sicut colligitur ex sententia eius. 1. meta. cõ. 45. vbi habet q̧ Arist. opinabatur, q̧ intellecta rerũ notificant substantias rerum, & non sunt substantiæ earum. Et isto quidem modo loquitur de partibus definitionis. 1. phy. cõ. 5. & in alijs locis. vbi videtur dicere q̧ sunt à ratione, & non reales.

1. physico. com. 29. Decimatertia contradi. est in cõ. 29. vbi ad principium dicit partes definitionis præcedere definitum, non definitum præcedere definitionem. Huius tamen oppositum inue-

inuenitur 1. phy. tex. cō. 5. Respondetur, non inconuenire totum præcedere partes, & præcedi à partib⁹ s̃m distinctas rationes. Auer. enim. 7. meta. cō. 35. habet q̃ prioritas toti⁹ ad partes, est prioritas formæ ad materiam: prioritas aūt partium ad totum est prioritas materiæ ad formā. Ita in proposito partes definitionis præcedunt definitum simpliciter, & cognitione distincta: definitum autem præcedit partes definitionis quo ad nos, & cognitione confusa.

1. physico. com. 32. Decimaquarta contradi. est in cō. 32. vbi recitans opinionem Anaxa. de mundo, dicit ipsum posuisse mundum factum à principio: sed à parte post voluit ipsum in infinitum permanere. Huius tñ oppositum inuenitur. 1. cœli. cō. 102. vbi recitās quatuor opiniones de mundo, d. q̃ opinio Anaxa. fuit mundum esse generabilem & corruptibilem. & hanc eādem sententiam habet. 8. physi. cōm. 2. Aliqui voluerunt conciliare istam controuersiam, dicentes literam cōmenti esse deprauatam: & volunt q̃ vbi est Anaxa. debet stare Anaximander. Sed istud non potest stare, quia etiam textus Arist. loquitur de Anaxa. & Emped. quō differebāt in generatione mundi. Propter hoc aliter dicendum puto cum Alberto Magno super 1. cœli, trac. 4. cap̄. 1. vbi habet q̃ Emped. & Anaxa. differebant circa generationem, & corruptionem mūdi sic. quia Anaxa. posuit mundum incœpisse per generationem, & dixit ipsum corrumpi, nunquam tñ idem numero reiterabitur. Empedocles aūt dixit mundum generari & corrumpi, & cū hoc eundem numero reiterari in magno anno, qui sacramento Deorum confirmatus est, qui annus magnus erat spatium, quo superiores orbes, & stellæ reuertuntur omnes simul ad principium primum sui motus, qđ non accidit s̃m Ptolemæum, nisi in. 36. millibus annorum. Et stante ista sententia facile sedari pōt contradictio in Auer. quia qñ dicit mundum à parte post in infinitum permanere, verum est s̃m vnitatem specificam, non s̃m vnitatem numeralem: qñ vero. 1. cœli. & 8. phy. dicit mundum apud Anaxa. & infinities generari, & infinities corrumpi, illud veritatem habet s̃m vnitatem numeralem. Solutio.

1. physico. com. 41. Decimaquinta contra. est in te. cō. 41. Ibi enim dicit Parmenidem posuisse ignem & terram principia rerum naturalium. Hui⁹ tñ oppositum inuenimus primo de Anima tex. cō. 32. vbi dr̃ oīa elementa iudicem acceperunt, præter terram. Et eandem sententiam inuenimus. 1. meta. tex. cō. 1. & 14. Hic aūt contradictionē quidam sedare conati sunt dicentes, q̃ per terram & ignē Parmenides intellexit calidum & frigidum, non substantiā terræ vel igni. Sed ista solutio, vt mihi videt̃ dicit totum oppositum illi⁹, qđ est in textu. nam textus dicit. Parmenidem posuisse calidum & frigidum principia materialia rerum: hæc aūt appellat terram, & ignem. & sic contradictio adhuc est in suo robore. Dicamus igitur melius q̃ nullus ex naturaliter loquentibus posuit solam terrā esse principium materiale rerum, sicut quidam posuerūt solam aquam, vt Thales, milesius: & quidam solum aerem, vt Diogenes & quidam solum ignē, vt Hyppasus Metapontinus, & Heraclitus, vt dicitur in erratis 1. meta. Solum aūt ponentes leges posuerūt terram solam esse principium, sicut Hesiodus, qui fuit ex Antiquis theologizantibus, qui hanc opinionem metrice figurauit. Nō tñ negauit Philosophus, vel Cōmenta. quin aliqui Physici posuerint terram vnà cū aliquo alio elemento, vel cū omnibus reliquis esse principium materiale. Empedocles .n. posuit quatuor elementa esse principia materialia omnium, & litem & amicitiam esse principia efficientia. ita etiam Parmenides terram cum igne posuit principium, nō terram solam. Solutio ista colligit̃ in Auer. 2. phy. co. 9. ad finem, vbi habet. Et cum dixit. & quidam terram, intendebat cum alijs elementis, vt dixit Parmenides terrā & ignē nullus. n. dixit solam terram esse principiū. supple de naturaliter loquentibus. Solutio.

Decimasexta contradi. est in eodem cō. 41. vbi habet q̃ figura diuiditur per contraria. Huius tñ oppositum reperitur. 3. cœli. tex. cō. 75. Respondet̃ q̃ aliquid contrariari figuræ dupliciter contingit, vel vere, vel apparenter. Et primo quidē mō figuræ nihil est contrarium. & sic verificatur dictū Philosophi. 3. cœli. 75. Secundo modo potest apparenter & s̃m famositatem aliquid figuræ contrariari. Et ideo dicit Cōm. hic q̃ figura diuiditur in contrarias differentias s̃m famam. & in fine commenti ponit documentum dicens. Et notandum est q̃ hoc nomen contrarium vsitatur hic large. pro contrario & priuatione & habitu, siue sit in rei veritate, siue s̃m famam, quod contrarium, secundum q̃ ego credo, nos appellamus disperatum. 1. physico. com. 41. Solutio.

Decimaseptima contrad. est super te. 42. Arist. n. ibi ponit q̃ conditiones principiorum sunt q̃ nō fiunt ex alijs, ex hoc q̃ sunt 1. physico. tex. 42.

prima:

prima: & q non fiunt ex alterutris, ex hoc q sunt contraria: & q omnia fiant ex eis. Sed obuiabam, quia forma fit ex materia, & priuatio etiam. Soluitur. litera translationis Arabicæ, quã ferè omnes Latini imitātur, habet q Arist. ibi probat prima principia sunt cõtraria, sed reiveritas est q pbat conuersam q prima cõtraria sũt principia. & ita legunt Græci expositores. & tunc instantia nulla est, quia materia nulli est contraria, cùm sit ens in potentia, sed bene est subiectum contrariorum: sed vnum cõtrarium non potest esse subiectum alterius. Si replicetur q illæ etiam sunt conditiones principiorum, & cùm materia sit principiũ adhuc argumentum stat in suo vigore: Dic negando assumptum, q forma fit ex materia, sed formatum. 7. meta. tex. cõ 26. & ibidem tex. cõ. 27. necesse est omne, quod fit, diuisibile esse, & hoc esse hoc, & hoc hoc, dico aũt hoc materiam, illud vero formã. vnde ista, forma fit, & priuatio fit ex materia, sunt vere per accidens, de quibus scientia non consyderat, &c. vnde Cõm. 12. met. cõ. 18. scribit. imaginatio super creationes formarũ induxit hoĩe: dicere formas. i. ideas esse, et datorẽ esse formarũ; qđ dixit Auicẽ. primum aũt fuit dictũ propter Platonem. (Solutio.)

Decimaoctaua contradi. est in cõm. 49. in quo dicit Cõm. q rarum & densum sunt minus vĩa q̃ magnum & paruum, quia rarum & densum solum sunt in corporibus sensibilibus naturalibus, magnum aũt, & paruum comprehenduntur in corporibus naturalibus & mathematicis. Sed huius oppositum sequitur ex cõ. 84. 4. phy. vbi habetur q raritas & densitas insequuntur quantitatem. cùm igit in mathematicis sit ratio quanti, erit etiam ratio illius, quod inseparabiliter & immediate consequitur quantitatem. Soluit. rarũ & densum in via Auer. qñq; sumuntur pro qualitatibus sensibilibus consequentibus calidum & frigidum. & sic solum reperiuntur in corporibus naturalibus generabilibus, & corruptibilibus, quod addo propter raritatem, & densitatẽ existentem in corporibus cœlestibus, quæ æquiuoce dicitur, vt inquit Cõm. 2. cap. de substantia orbis, cum raritate & densitate istorum materialium. & sic locutus est Cõ hic, &. 7. phy. 11. & 15. & 2. de gñatione cõ. 15. Alio modo sumuntur pro distantia, & approximatione partium quantitatis adinuicem, & sic insequuntur quantitatem, & vt sic reperiuntur in mathematicis corporibus, & naturalibus indifferenter. & sic locutus est de raro & denso Cõmen. 4. physi. com. 84. & 72. (1. physico. com. 49.) (Solutio.)

Decimanona contradi. est super tex. 50. Arist. n. & Cõm. 1. physi. tex cõ. 50. volentes numerum principiorũ sm veritatem inuestigare, adducunt istam rationẽ, quia in omni genere est vna cõtrarietas, substantia aũt est vnum genus. vbi Cõm. dicit q Arist. probat q principia non sunt infinita, quia cùm in omni genere sit vna contrarietas, & substantia sit vnum genus, cuius principia sunt quæsita, cùm substantia sit subiectum aliorum generum: necesse est vt contrarietas existens in principijs sit vna, & est contrarietas existens in substantia. nedum vt sint infinita. Sed opponebam per authoritatem Philosophi. 1. de anima tex. cõ. 78. vbi Cõ. dicit in cõ. quod impossibile est substantiã elementum esse aliorũ pdicamentorum: principia. n. nõ substãtiæ sunt nõ substãtiæ. Amplius peccat etiam dictum Cõ. in alio, quia dicit substantiæ elementa inquiri. hoc aũt falsum est, quia infra tex. cõ. 57. Philosophus proponit se inuestigaturum principia cuiuslibet generationis simplr, videlicet tã generationis, quæ est in substantia, q̃ generationis, quæ est in accidentibus. Et ita Philosophus, si volebat inuestigare numerum principiorum, debuit cõem contrarietatem decem prædicamentorum inuestigare, & non illam, quæ erat solum in prædicamento substantiæ. Ad hanc aũt secundam dubitationem dicit Ammonius, & etiam Alex. q contrarietas in substantia primitus est, & eius principaliter principia quæruntur, in alijs vero est secundario. vnde ens primo saluatur in substantia. & ideo prima contrarietas saluatur in primo ente. in alijs aũt secundo loco, tanquam in his, quæ sunt ab vno, & ad vnum. Ad contradictionem aũt respondetur, q principia substantiæ sunt principia etiam cæterorum prædicamentorum, in genere causæ subiectiuæ, siue materialis, vt dicit Cõ. hic, &. 4. meta. cõ. 2. substantia est causa aliorũ prædicamentorũ, non sm agens, neq; finẽ, sed quia est subiectum & materia eorum. Et ad authoritatẽ Cõm. 1. de anima. cõ. 78. vbi habet q substantia impossibile est vt sit elementũ aliorum prædicamentorum, soluitur, q bene verum est loquendo de elemento proximo, sed fallit de elemento remoto. ista n. est determinatio Philosophi in. 12. primæ philosophiæ, vbi inuestigauit vtrũ eadem sint principia oium prædicamentorum. & solutio est q loquendo de principijs propinquis, sunt (1. physico. tex. 50.) (Solutio cõtradictionis.)

sunt diuersa, sed loquendo de remotis, sunt eadem. quia principia substantiæ illo modo sunt principia ceterorum, vt etiam clare scribit ibi Com. in com. 22.

1. physico. com. 52. Vigesima contradi. est in comen. 52. vbi dicit quod ratio coegit Antiquos ad ponendu principia esse contraria. Huius tamen oppositum dicit in te. co. 48. supra, quod omnes Antiqui sine ratione tanquam ab ipsa veritate coacti, posuerunt elementa, & ab ipsis vocata principia esse contraria.

Solutio. Soluitur per dicta Auer com. 48. quia dicit Antiquos sine ratione quoquo modo posuisse principia esse contraria, quia sine ratione perfecta & demonstratiua. nam vt dicit Commen. ibi, inductio induxit eos ad hoc, in qua non inducuntur omnia particularia. quando autem dixit Commentator. comen. 52. quod ratio coegit eos ad dicendu principia esse contraria, intelligendum est de ratione imperfecta.

Instantia. Sed tunc est dubitatio. nam inductio, in qua non inducuntur omnia singularia, est inductio demonstratiua, quæ fit in materia necessaria, in qua idem est iudicium de vno indiuiduo, & de oibus. 2. coeli. com. 59. talis aut inductio est perfecta ratio: quia non petit, sicut aliæ inductiones: sicut patet. 2. priorum. cap. 23. in Auerro.

Solutio. Respondetur quod refert dicere inductionem in qua non inducuntur omnia singularia, esse inductioné perfectam, & dicere illá esse rationem perfectam. Et primum quidem est verum, præcipue loquendo de inductione, quæ fit in materia necessaria, & secundum quidem dictu est falsum. sicut refert dicere aliquid esse perfectissimu animal, & illud esse perfectissimum asinum. inter species enim argumentationis solus syllogismus est ratio perfecta: aliç vero sunt rationes imperfectç, & quasi obliquitates eius.

1. physico. com. 52. Vigesima prima contradi. est in eodem co. 52. vbi videtur dicere substantias habere contrarietatem secundum formas, non autem secundum subiectum. Huius tamen oppositu reperitur in dictis eius. 5. physico. com. 10. & 8. metaphy. commen. 5.

Solutio. Soluitur. hic loquitur secundum mentem Alexan. vt ostendit series verborum suorum: sed. 5. physico. & 8. metaphysicæ loquitur secundum intentionem propriam.

1. physico. tex. 54. Vigesima secunda contradi. est super te. 54. Arist. n. 1. meta. tex. 13. videtur dicere quod ponentes ignem esse principium, conuenientius videntur dixisse, quàm ponentes vnum ex reliquis. Sed huius oppositum habetur hic, vbi dicit quod ponentes aerem melius dixerunt.

Solutio. Soluitur secundum Diuum Thomam. vide ipsum & verba eius. Aut aliter. Aristo. hic loquitur secundum veritatem, & mentem propriam nam vt scribit Commenta. in præsenti comen. subiectum in rei veritate est materia, cuius esse est in potentia. & quia illud est verius, quod est primo vero propinquius, cùm verum subiectum generationis secundum essentiam sit denudatu ab omni contrarietate, illi, qui posuerunt minorem contrarietaté, rectius fuerút propinqui veritaté videre, quàm ponentes maiorem. &, quia minor est contrarietas in medijs, quàm in extremis, ponentes vnum mediu pro subiecto rectius dixerunt, quàm ponentes vnu ex extremis. & eadé ratione ex ponentibus vnu ex quatuor elementis rectius dixerunt, ponétes illud, cuius differentiç, & qualitates sunt magis occultæ, quàm qui posuerunt pro elemento illud, quod habet qualitates magis manifestas. &, quia aer est huiusmodi, ideo secundum veritatem ponentes aerem melius posuerunt, quàm qui ignem posuerunt. Sed in primo meta. Aristo. loquitur secundum menté Antiquorum, asserentium generationem fieri per cógregationem, quia congregatio, & mixtio per minima, & subtilia melius, & expeditius fit. vt patet in fine primi de generatione & corruptione. tex. com. 89. sic, secundum hanc rationé asserentem generationé fieri per minima & subtilissima, sequi videtur, quod qui posuerunt ignem conuenientius dixerunt. Et hoc videtur esse de mente Philosophi in primo meta. tex. co. 13. inquit. n. apparet enim vtique maxime elementare esse omnium, ex quo fit primo congregatione, tale vero est, quod minutissimarum partiu, subtilissimumque sit corporum. Vnde quicunque statuunt igné principium maxime conuenienter huic rationi dicunt, i. secundum istum modum asserentem generationem fieri per congregationem partium magis videntur ad hanc rationem, & fundamentum dicere ponentes ignem esse elemétum, ex quo per congregationem partium omnia generantur, quàm ponentes vnu ex reliquis, quia est subtilissimum partium inter omnia. nó igitur Aristo. laudat eos absolute, sed dicit hoc sequi ad rationem eorum erroneá. & ista est melior solutio quàm prima, quæ est beati Thomç in. 1. physi in loco allegato. Et, cùm hec scripsissem, inueni Alexandrum isto modo dicere. inquit. n. Hæc præfatus quærit, cur nulla ratione terra debeat aliorum elementu esse, vt vulgo mortales putant, atque adeo Hesiodus existimauit, qui hanc primá post chaos

chaos genitā esse tradit, sententiā suam vulgi testimonio confirmans. sed fortasse de terra dicit, nisi priores ad modum generationis spectantes illa elementa esse rebant, cur non terram quoque ipsam, vt homines communiter opinant elemētum esse dicebāt. quibus dictis, redit ad id quod dixerat, elementum videri id, quod tenuissimis est partibus, docetq; ſm hanc sententiam, qui preter ignē quodpiā aliud corpus elementum esse statuebant, siue de horum quatuor numero, siue medium corpus inter ignē & aerem, horū neminem recte dicere. Ecce quō Alexander exponit illa dicta sequi ad fundamentum erroneum Antiquorum, nō q̄ istis assentiat Aristote. ex mente propria, & multum fuit gauisus animus meus. inquit enim Aristote. in tex. 14. ſm igitur hanc rationem, nec si quis horum aliquid præter ignem dicit, nec si quis aere quidem densius hoc ponit, aqua vero tenuius, nō recte vtiq; dicet. Vnde ſm solutionem sancti Thomæ Aristo. videtur assentire illi dicto. q̄ videlicet generatio fiat ſm subtilitatem partium. quod tñ falsum est, quia Aristo. non assentit Antiquis generationem fieri præsertim simplicem per congregationem, immo primo de generatione & corruptione tex. cō. 86. &. 89. &. 90. &. 2. de generatione. tex. cō. 48. dicit mixtionem non esse per paruitatem partium, licet illud coagat ad illud, quia tunc mixtio esset ad sensum. Et hoc testatur etiam Cómen. 1. meta. commen. 16. inquit enim. mixtio nō est per paruitatem partium, sed mixtio vera est, vt mixta alterentur, donec ex eis fiat forma media. verbi gratia forma oxymellis, quæ fit ex mixtione mellis & aceti.

1. physico. com. 54. Vigesimatertia contradi. est in cō. 54. ibi enim dicit q̄, contrarietas est minus sensibilis in medijs, quàm in extremis. ex hoc sequi videt̄ q̄, cùm terra sit extremum, aqua autem sit medium. vt etiam hic dicitur, sequitur terram frigidiorem esse aqua. Et hoc idem formari potest ratione. nam quanto aliquid distat à motu cœli, tanto illud est frigidius. quia, vt scribit Commentator. 2. cœli. cōm. 94. Remotio à motu dat grauitatem, & quietē, & frigiditatem, sicut vicinitas dat leuitatem, & caliditatem & motū. modo sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis. & maxime ad maxime. si remotio igitur à motu dat frigiditatem, ergo maior maiorē, & maxima remotio maximam frigiditatem dabit. sed huiusmodi est naturæ remotio, vt patet: ergo terra est primū frigidorū. Huius tamen oppositum inuenitur in dictis Aristo. & Cōmenta. 2. de generatione. tex. cō. 23. vbi habet terram esse magis sicci q̄ frigidi, aquam vero magis frigidi q̄ humidi. Ista materia est multum difficilis solutionis. & signum difficultatis eius est diuersitas opinantium. Aliqui propter primam rationem moti, & alias quam plures tenuerunt terram aqua frigidiorem esse, sicut Albert⁹ Alem. & multi sequaces. Alij vero tenuerūt aquā esse terra frigidiorē propter authoritatem Philosophi allegatā in. 2. de generatione. & propter duplicem rationē, vnā à priori, & aliā à posteriori: quarum quælibet de per se innititur quintuplici medio, vt est videre in Cōciliatore in differentia. 12. Alij vero conati sunt vtranque viam tenere, vnica distinctione conciliātes dicta istorum repugnantia. dicunt tamen duplicem esse frigiditatem. sicut. n. duplex est caliditas, elementalis & cœlestis, vt est videre 2. de generatione animalium. cap. 3. &. 2. cap. de substantia orbis. &. 12. meta. cō. 18. sic duplicem aiunt frigiditatem esse vnā elementalem: & tali aquam frigidiorem inquiunt esse terra. aliam vero cœlestem: & tali terram aiunt esse frigidiorem aqua. & hac via processit Egidius Roma. Est etiam materia ista difficilis. quia multas secū trahit difficultates. quarum vna est, vtrū quælibet qualitas in elementis existens sit in summo, vel vna tantum. &, si fuerit vna tantum, nunquid alia sit remissa per admixtionem sui contrarij, nec ne. & alia quidē est, vtrum vna & eadem proprietas elementalis possit esse eiusdem speciei cum cōsimili reperta in alio elemento. & tertia est, vtrum duabus qualitatibus in summo existentibus in elementis, adhuc mixtio posset fieri, vel non: vt videtur velle Auer. 4. meteo. cō. 10. Et videre meo Thomas de Garbo in summa sua, tractatu primo in summa de elementis quæst. secunda, multum subtiliter prosecutus est istas difficultates, & declarauit q̄ opiniones narratæ non habent aliqua rationem demonstratiuam ad adherēdū potius vni parti q̄ alteri. quia si qua fuisset ad hoc ratio demonstratiua, probabile est Arist. eam adduxisse: sed ex medijs cōmunibus quandoq, videtur sequi vnum, quandoque videtur sequi oppositum. Et dixit q̄ illud, super quo debemus inniti in hoc quæsito, est via sensus, quia rectissimus iudex de qualitatibus tangibilibus est sensus tactus: &, quia per tactum discernimus aquā frigidiorem esse terra, ideo tenendum est

Digressio de qualitatibus elementorū.

est hoc hac sola via: & non propter aliquas rationes, quæ omnes solui possunt: sicut patet intuenti ipsum. Illud autem, quod mihi videtur dicendum in hac materia est vnũ, ꝙ dicere vnum elementum esse frigidius, aut calidius altero contingit dupliciter: vno modo quantum ad gradum & intẽsionem formæ, alio modo quãtum ad agere & posse. stat enim primo modo aliquid esse calidius altero, non tamen secundo modo. sicut flamma stuppæ est calidior intensiue ferro ignito: ferrum tamen plus calefacit. & potentius q̃ faciat ipsa flamma, sicut etiã sensus ostendit. Dico tunc terram, quantũ ad gradum esse frigidissimã, sicut & aqua. Et hoc sentit Philosoph⁹ primo meteo. vbi dicit expresse ꝙ in medio, & circa medium est quod grauissimum & frigidissimum. & ita argumentum primum ex remotione à motu credo ipsum demonstrare ad istum sensum. Nec obstat ꝙ vna, & eadem qualitas in summo reperiatur in duobus elementis, vbi fuerit diuersis associata qualitatib⁹, & vbi vna minus principalr̃ competat vni q̃ alteri. Vnde teneo frigiditatẽ tam in aqua, q̃ in terra esse in summo: sed in aqua est humiditati coniuncta, in terra vero siccitati. aquæ etiam principalius cõpetit q̃ terræ ex isto fundamento: quia fm̃ fundamentum Philosophi ab vno inquantum vnũ immediate non prouenit nisi vnũ. Et ideo probabile est, ꝙ si ambæ qualitates in summo reperiuntur in vno elemento, tamen prius natura vna illarum consequit̃ formam elemẽti, q̃ altera. vnde cùm ignis sit formalissimum elementorum, conuenientissimum videtur ꝙ formalissima qualitas prius fm̃ naturam sibi cõpetat. Et, quia caliditas formalior est siccitate, hinc est ꝙ, igne calido & sicco existente, dicim⁹ ignẽ plus esse calidi, q̃ sicci. & ita discurrendo per alia dicas consequenter. Si vero quærat̃, vtrũ aqua sit frigidior terra secundo modo, quia magis infrigidat, & potest magis infrigidare, hoc patet ad sensum. & qui de hoc dubitat sensu indiget. & sic possunt dicta ista cõcordari. Et licet positio ista contradicat Auer. 4. meteo. cõ. 10. vbi videtur dicere duas qualitates in fine non posse reperiri in vno, & eodẽ elemento, quia tunc non posset ex elementis contrarijs in ambabus qualitatibus fieri aliquid nec possent adinuicem misceri, & tẽperari, istud tñ non multũ mouet: tũ quia authoritas eius in illo libro, nõ multum cõiter tenetur: quia ibidem primo meteororũ posuit dari epiciclos, & eccentricos, quos tñ destruit infinities in. 2. cœli: tũ etiã, quia si ratio illa aliquid cogit, sequeretur ꝙ ignis & aqua nunquam possent agere. nam, cùm actio sit merito contrarietatis ignis: ergo per caliditatem aget in frigiditatem aquæ. & cum ambæ istæ sint in summo, sequitur igitur ꝙ non erit actio. Nec valet si dicat ꝙ reactio non fit per easdem qualitates. quia tũc sequeretur ꝙ quodlibet elemẽtũ non posset in aliud immediate conuerti contra Philosophũ. 2. de gñatione. Quõ. n. tunc ignis conuerteretur in aerem? Si. n. ignis patitur ab aere per humiditatem, per quid reaget. si per siccitatem habeo intentum, ꝙ reactio fit per easdem qualitates. si per caliditatem, hoc non potest stare, quia actio est merito contrarietatis. modo caliditas non contrariatur humiditati, sed frigiditati. Nec valet, si dicatur reactionem non posse fieri in elementis habentibus symbolum, sicut quidam dicunt. quia istud est contra Philosophum primo de generatione in infinitis locis, vbi dicit ꝙ quæcũq; contrarietatem habentia communicant in materia, in agẽdo repatiuntur. Et ista etiam est mens Alexandri, & Iohan. Grammatici in primo de generatione, & in secundo, præcipue super expositione tex. cõ. 8. vbi expresse ponit reactionem per easdem qualitates; cũ actio sit merito contrarietatis: sicut expresse Philosophus dicit. Itẽ tunc sequeret̃ ꝙ in habentibus symbolum non esset facilior transitus, sicut patet discurrenti. Si igitur Cõm. intelligat ambas qualitates in elemento simplici non esse in fine, .i. in summo quantũ ad gradũ, sed vna sit in summo, & alia sit remissa, non sum cum ipso. nam in habentibus contrarium remissio fit per admixtionem contrarij, iuxta illud Philosophi, illud est albi⁹, qđ est nigro impermixti⁹. Et ideo sequeret̃ ꝙ elemẽtũ nõ esset simplex. Et hoc est qđ ante nos tenuit præcipuus expositorum Antiquiorũ Alexander super commẽto suo in primo meteo. Inquit enim, magis quidem aqua frigida q̃ terra: sed nõ mixtura caliditatis terra est min⁹ frigida q̃ aqua, & magis est terra sicca q̃ ignis: sed nõ ignis mixtura humiditatis est minus sicc⁹. & magis quidẽ calidus ignis q̃ aer: sed nõ mixtura frigiditatis aer min⁹ calidus quàm ignis. & aer magis quidem humid⁹ quàm aqua: sed non solidi alicuius mixtura aqua min⁹ humida q̃ aer. non. n. vtiq; aliquod simpliciorum corporũ esset. hæc ille ad literã. Põt etiam illud alia rõne fulciri. quia, si qualitas altera esset pmixta suo contrario, tũc Aris. ex

ex combinationibus quatuor qualitatum primarum non sufficienter ostendisset numerum quaternarium elementorum. dicit enim q calíditas & siccitas cōstituūt ign ē. q si vidisset aliquam humiditatem siccitati ignis coniungi, vtiq; & illius meminisset. & hoc videtur sentire etiā Commentator in. 3. cœli. cōmen. 67. Si autem authoritas Commentatoris intelligatur quantum ad posse, scilicet q vnum elementum non habet ambas in fine, sic sum cum ipso. quia, vt est ipsius Philosophi sententia. 2. de generatione sex. cōmen. 48. mixtio non fit, quando alterum dominatur super alterum, neque qñ habent æqualem potentiam. Si enim potētia alterius fuerit simpliciter dominans, corruptio erit dominati & generatio dominātis. &, si æquales fuerint potentiæ, tunc non fiet alteratio, sicut declaratum est in. 4. meteoro. supple m in commen. 10. superius allegato. &, cùm potentia alterius fuerit dominans dominati non dominans simpliciter, generabitur ex eis aliquod medium, sed tamen declinat ad partem dominātis. hæc Cōmentator. Patet igitur exponendo Auer. per Auerroem, q elementa non habent ambas qualitates in fine non quantum ad gradum, ita q vna sit in summo, & alia sit remissa per suum contrariū, sicut cōmuniter oēs posteriores exposuerunt: sed hoc intelligitur quantum ad potentiam agendi: sicut ipsemet seipsum declarat in verbis allegatis. Et sic verificant̄ dicta Philosophi, quæ adinuicem videntur aduersa. qñ. n. dixit primo meteororum terram esse frigidissimā, hoc est verum quantum ad gradum, quia non est terræ frigiditas caliditati permixta, vt bene dixit Alexander. quādo vero dixit. 2. de generatione. 23. aquam esse magis frigidi q̄ humidi, & terram magis sicci q̄ frigidi, hoc intelligitur quantum ad posse. quia plus potest infrigidare aqua q̄ terra: sicut sensus demonstrat. Aut aliter potest dici q Philosophus ibi nō comparat vnum elemētum alteri in eadem qualitate, ita q velit aquam esse terra frigidiorem: hoc enim nō dicitur in litera: sed ibi comparantur duæ qualitates ad vnum, & idem elementum. & quia ab vno, inquantum vnum, non prouenit immediate nisi vnū, propter hoc dicuntur ignem per prius sibi determinare caliditatem q̄ siccitatē, & aerem per prius humiditatem q̄ caliditatem. cùm hoc tñ stat tā ignis q̄ aeris caliditatem summam esse. nulla enim in hoc est contradictio, q eadē qualitas in summo possit reperiri in duobus subiectis specie differētibus, sicut patet. Ad contradictionem igitur formaliter respondentes dicimus, q quando dicit Commentator q contrarietas est magis sensibilis in extremis q̄ in medijs: illud habet veritatē de medijs per compositionem ex extremis, nō autem habet locum de medijs per comparationem. aqua autem est medium inter terram & ignem secundo modo. Quòd si dicatur q Commētator, & Philosophus loquuntur de medijs s̄m comparationē, quia laudat illos, qui posuerunt aerē esse subiectum, vel aquam, potius q̄ illos, qui posuerunt ignem vel terram. Respondetur, q Philosophus loquitur ibi s̄m opinionem Antiquorum, qui credebant aquam ex quo est medium s̄m situm, & etiam s̄m comparationem inter elementa, sicut testat̄ Cōmen. 4. cœli. cōmen. 26. q haberet minus sensibiles qualitates q̄ terra vel ignis. quod tamen non est verum, maxime loquēdo de aqua, vt comparatur terræ in qualitatibus alteratiuis, sicut est frigiditas & humiditas. nulli enim dubium est q frigiditas aquæ est magis sensibilis q̄ frigiditas terræ. Si vero intelligatur propositio Commen. etiam in istis medijs s̄m situm & comparationem, dicimus contrarietatem in medijs talibus esse minus sensibilem q̄ sit contrarietas in extremis, verum est quantū ad qualitates localiter motiuas. quia terra est grauis simpliciter, aqua autem est grauis in respectu. similiter aer est leuis in respectu, sed ignis est leuis simpliciter. quo aūt ad qualitates alteratiuas non credo illā propositionē esse vniuersaliter verā in talibus medijs, non per cōpositionē extremorum resultantibus, licet quandoque verificari possit. sicut caliditas ignis est magis sensibilis q̄ caliditas aeris. sed q vniuersaliter verificetur hoc non video. Et per hoc patet ad authoritatem Philosophi & Cōmentatoris hic. Sed ad authoritatem eius. 2. de generatione iam dictum est. Ista sunt, quæ sentimus in hac materia; quæ licet noua videantur, forte tamen sunt satis antiqua, sicut poteris intueri. Non me latet concordia Modernorū dicentiū aquā frigidiorē terra quantū ad gradū, terram autem frigidiorem quantum ad formam: quia multitudo formæ insequitur multitudinē materiæ. tñ primū dictū eorū non credo verū esse; quia non video quō posset teneri simplicitas in elementis cū remissione alterius qualitatis per admixtionē cū suo cōtrario. Et tu magnifice dñe Marceātoni, super hoc considerabis, sufficit mihi excitare intel-

Solutio cōtradictionis.

intellectum tuum in istis. tu autem bonitate ingenij tui, & solertia poteris facile veritatem intueri.

1. physico. com. 56. Vigesimaquarta contradi. est in eodem cõ. 56. Quia ibi dicit q subiectum est in potentia pura vtrũque extremũ. Huius tñ oppositũ dicere videt infra in cõ. 82. 1. phy sic.

Solutio. Ad hoc est dicendũ distinguendo de duplici in subiecto, primo, & secũdo: sicut ipsemet distinguit in cõ illo 82. Et loquẽdo de primo subiecto, quod verius appellat prima materia q̃ subiectũ, vt statim dicã, tale est in potentia pura vtrunq; extremum. & tale subiectũ Cõm. distinxit cõtra mediũ in hoc cõ. 56. Sed loquendo de secundo subiecto, qd vere subiectũ dicit, tale non est in pura potentia vtrunq; extremum: quia tale est in actu, aut modo medio inter actũ & potentiam. Dixit autem notabiliter primũ subiectũ, quod est in pura potentia vtrũq; extremũ rectius dici materiam q̃ subiectum & per oppositũ secundum subiectum rectius appellari subiectum q̃ materiã. Et ista fuit sententia Philosophi ad principium primo meteo. vt ibi deducit Alex super illo verbo, quare accidentium circa ipsum ignem quidem & terrã, & cognata his, vt in materiæ specie, oportet putare eorũ, quę fiunt. subiectum. n. & patiens appellamus hoc modo. Et ista etiã est sententia lucidissimi Themistij in paraphrasi super. 1. physi. in digressione, quã facit de potentia materiæ, & eius priuatione. Nomẽ materiæ cũ potentia & priuatione est, dicit. n. materia earũ rerum, quæ nondum ortæ aut factæ sunt. Vnde, si consyderemus materiam, vt est priuata forma, sic materia recte dicit. sed cũm accipit pro subiecto, vt sic cum priuatione non est. vnde materia, ex qua generatur homo, antequã hominis formam recipiat materia recte nũcupatur. sed vbi forma hominis est affecta, non amplius vt sic materia dicitur. sed subiectum: Vnde authoritate Boeti materia qualitatibus informata nõ amplius materia remanet. nam s̃m se informis est, & speciebus omnibus caret: sed adhibitis qualitatibus materia abit in subiectis. Et propter hoc dixit etiã Auer. imitando istã sententiã in. 2. ca. de subst. orbis: & in. 8 meta. cõ. 12. q cœlum rectius dicitur subiectũ q̃ materia. quia videbat in cœlo non esse materiã, quę sit in potentia pura vtrũque extremum: sicut sonat ratio materiæ. nec est ibi priuatio formæ substantialis, ad quam sit in potentia: quæ priuatio importatur per nomen materiæ ex sententia Themistij, sed quia semper est actu sub sua forma, ideo rectius dicit subiectũ, q̃ materia. Accedit ad hoc, quia materia etiam est ex quo fit aliquid, vt inexistente. 2. physi. 27. Sed quia forma cœli non educitur de potentia eius, cũ sit abstracta, hinc etiã dictum est, & bene, cœlum rectius subiectum, q̃ materiam dici.

Vigesimaquinta contradict. est in cõ. 56. Quia ibi ponens differentiã inter subiectũ, & medium dicit q mediũ est vtrũq; extremum, non pura potentia. Huius tñ oppositum repent in dictis eius. 10. met. cõ. 7. vbi loquens de coloribus medijs, inquit q non debet aliquis dicere q alij colores cõponuntur ex albo & nigro: qm nigrũ est priuatio albi, sicut obscuritas est priuatio lucis. Ad hoc consueuimus dicere limitando propositionem istã Auer. quæ dicit: q media cõponunt ex extremis, distinguendo de duplici medio: sicut ipsemet distinguit. 4. cœli. cõ. 26. Quoddam. n. est medium per cõparationẽ sicut dicimus q aer est mediũ per cõparationẽ inter graue simplr, & inter leue simpliciter. nam respectu ignis grauis est, respectu aquæ & terræ est leuis. propter hoc tñ non dicimus aerem esse compositum ex graui & leui. & ideo de talibus medijs loquendo, extrema nõ sunt in actu permixto positione in essentia mediorum, sed solum quantũ ad denominationẽ sunt in eo, quia talia media in comparatione vnius extremi sumũt denominationẽ alterius. Aliud est medium per realẽ cõpositionem ex extremis. & de talibus verificantur dicta Auer. hic, &. 5. phy cõ. 6. 19. &. 52. & 10. meta. cõ. 23. vbi adducit rationem demonstratiuam super hoc, q media inter contraria sunt cõposita ex extremis. aliter. n. non esset motus. & sic in coloribus medijs sunt colores extremi formaliter, in esse tñ refracto. & ista est indubitata sententia Cõm. in hoc. quicquid dicat Burleus in hoc, & quidã iuniores, qui nouas phantasias imponunt Auer. Et tunc ad authoritatem Auer. in oppositum dico, q noluit dicere q colores medij non componantur ex albo & nigro absolute, sic ut male intellexit Burleus, & sequaces. Sed non cõponunt tanquã ex duobus principijs eque perfectis mensurantibus suum esse. Et hoc voluit dicere ibi Philosophus. & Cõm. quia ibi volunt ostendere q in omni genere est deuenire ad vnum primum, quod est metrum & mensura omnium, quæ sunt in illo genere. & ita in genere colorum est color albus, qui est metrum omnium aliorum colorum. Et, quia aliquis posset dicere q, cũm colores

1. physico. com. 56.

colores medij sint cõpositi ex ambobus extremis, s. albo & nigro, posset aliquis opinari ꝙ tam albedo q̃ nigredo est mẽsura aliorum, & ita nõ esset vnum primum metrũ respectu oium. Et Philosophus, & Commẽ. videntes istam obiectionem excludunt eã, dicentes ꝙ hoc non potest dici, quia nigrũ est priuatio albi, sicut tenebra est priuatio lucis. modo ratio mensurandi competit habitui non priuationi, iuxta illud Philosophi 1. de anima. 85. Recto & ipsum, & obliquũ cognoscimus. Et ꝙ ista fuerit mens Auerr. ostendũt verba sua sequẽtia. quia vbi dixit ꝙ nõ debet aliquis dicere ꝙ alij colores cõponunt̃ ex albo & nigro, qm̃ nigrum est priuatio albi, sicut obscuritas ẽ priuatio lucis, statim subdit. ergo in coloribus nõ est principium & mensura, nisi vnum. Bene igitur diximus glosando colores medios non cõponi ex extremis, tanquam ex duabus mensuris, non tamen absolute sunt incompositi quantum ad esse.

1. physico. com. 60. Vigesimasexta contradi. est in cõ. 60. vbi dicit ꝙ illud, qđ vere generat̃, est materia. Hui⁹ tñ oppositũ dicit ipse infra cõ. 74. & 7. meta. 23. & 26. & 25. vbi habet ꝙ vere generatũ est cõpositũ, & materia & forma generant̃ per accidẽs. Nisi esset ꝙ aliquid vere gñari dupl̃r sumit̃, subiectiue, & terminatiue. subiectũ .n. gñationis vere dicit̃ gñari, prout videlicet est fundamentum deferens generationem. nam, cum motus sit vere in mobili non in motore, nec in forma, quæ acquiritur, vt accidens in subiecto, ideo mobile debet denominari à motu. vnde Cõ. 5. physi. cõ. 3. Cùm motum est aliud ab eo ad quod est motus & est forma, manifestum est ꝙ motus est in moto, non in illo, ad qđ est motus, & est forma sicut igit̃ passio vere denominat passum, sic motus vere denominat mobile. & ideo, cùm materia sit vere subiectum generationis, ideo verissime dicitur generari. Alio modo aliquid dicitur generari terminatiue. quia videlicet tale accipit esse per generationem. & modus iste est famosior. & de isto locutus fuit Philosophus in. 7. meta. tex. cõ. 27. & 32. vbi dicit ꝙ illud, qđ fit, oportet ꝙ sit diuisibile semper, & quod non fit æs, nec sphæra: sed ænea sphæra. Et Cõm. in cõ. 26. ibidẽ dicit ꝙ agẽs facit ex alio aliud, non aliud in alio. facit. n. ex materia formatũ, nõ in materia formã. Et sm̃ istum modum verificat̃ dictũ suum ꝙ compositũ vere & per se generatur: materia aũt & forma per accidens. primus igit̃ modus est verior, & secundus est famosior.

Solutio.

Valeant igitur qui dicunt ꝙ materia non põt dici aliquo modo generari. dicunt. n. ꝙ ista distinctio posita nunquã inuenta est in Aristo. nec in Auer. Sed videant isti quæso præsens cõ. 60. 1. phy. & inuenient ꝙ omne generatum semper indiget aliquo subiecto, & est illud, quod in rei veritate dicitur generari, s. in tempore, in quo generat̃ in actu. generatũ. n. completum fuit generatum, & non est in actu. generatio igitur, sm̃ ꝙ est motus, necessario habet subiectũ, & est illud, quod dr̃ gñari in actu. hęc ille formal̃r. Et in eodem cõmen. parum infra dicit recipiens formã hominis est illud, qđ in rei veritate dicit̃ generari, s. illud in quo inuenit̃ iste motus. & reddens causam subdit. motus. n. debet esse in subiecto, sicut diximus. Recte igit̃ diximus nos ꝙ primus mod⁹ est verior, & secundus est famosior. & hoc prouenit ꝓpter latentiã materiæ, quæ est subiectũ generationis. Et ideo prouenit ꝙ subiectum generationis modo denominatur generari secundum famositatem, licet vere generetur modo exposito.

1. physico. com. 60. Vigesimaseptima contradi. est in eodem cõm. in paucis verbis. Primo. n. dicit quod à veritate nunquam est impedimentum, sed impedimentum semper est à falsitate. Sed parum infra dicit, ꝙ qui pri⁹ audiuit leges, & postea Philosophiam, habet recipere veritatem. quia qui habet consuetudinẽ audiendi falsum, aptus est vt impediatur à veritate. Soluit̃. sermo ei⁹ sic intelligit̃, ꝙ impedimentum, & malum semper est à falso, nunquam à vero, quia bonum intell's est veritas, & falsitas est malum eius, & imperfectio. vnde hoc declarat exemplum eius. nã ille, qui consueuit comedere panem, qui est cibus tẽperatus, & conueniens, semper nutritur eo, & nunquam impeditur, quin eo nutriatur, sic veritas semper perficit intellectum. per oppositum, qui nutritur cibo nõ conueniente naturæ potest impediri ab eo vt non nutriatur. sic est de assuetis sermonibus falsis, quod isti non perficiuntur. Aut aliter. duplex est impedimentum, quoddã, quod attestatur malo, & sic veritas non impedit: quoddam vero, quod est mali destructio, & sic veritas est impedimentum mendacij, quia destruit illud. & sic patet concordia

Solutio.

1. physico. com. 60. Vigesimaoctaua contradi. est in cõm. eodem. Auer. dicit ꝙ in legibus non est verũ, neque falsum. Sed hoc videtur impossibile. nam omnis oratio & opinio, quæ significat, aut opinatur aliter q̃ est, est falsa: & si

significat, aut opinatur, sicut est, est vera ex prædicamentis in cap. de substãtia. Nisi esset quod dictum est sic intelligendum, q. opiniones legum non sunt simplr veræ, neque simplr falsæ, quia famosum non potest esse ex toto falsum. vnde Alex. dicit in libro de Fato, q. huiusmodi opiniones, quæ sunt famosæ apud oẽs gentes, & sunt eedẽ apud oẽs, sunt nobis naturaliter insitæ. Pro hoc vide verba eius in fine solutionis. 2. quæstionis, in. 3. de anima, cõ. 5. vbi scribit q. ista intentio apparuit à remotis animam esse immortalem, s. intellectum speculatiuum. & quibusdam interpositis subdit. Et vltũ ista intentio animæ est pars vera in propositionibus probabilibus, quæ dicunt animam esse vtrũq;, scilicet immortalem & mortalem. probabilia. n. impossibile est vt sint falsa fm totum. & hoc apologizauerunt Antiqui. & in repræsentatione illius conuenerũt oẽs gentes. intelligas aũt tu ista de lege sua. fallit autem hoc de lege nostra, quia tradita est ab illo, qui est infallibilis veritas. Sic etiam intelligitur dictum Philosophi de legibus suo tempore institutis, de quibus inquit in. 2. meta. tex. cõ. 14. quantam vim habeat consuetudo leges ostendunt, in quibus fabulosa & puerilia plus possunt propter consuetudinem, q̃ si cognosceremus ea. Dicit enim Cõm. q. plures opiniones scientiæ Diuinæ ponuntur in legibus non ad sciendũ, sed ad inquirendum bonitatem. Et causa in hoc est, quia hominum complementum, non completur nisi per congregationem, & cõgregatio per bonitatem. esse ergo boni est necessarium, & non est necessarium eos scire veritatem. ita etiam scribit Philosophus in. 12. meta. in tex. cõ. 50. multa iam adducta sunt fabulose ad persuasionem multorum, & ad opportunitatem multorum ad leges & conferens. Vnde Themistius in primo de anima. cap. 22. scribit q. Pythagoras fabulose comminiscebatur transmigrationem animarum in corpora indiscriminatim ad ciuilem aliquem vsum. Vnde Vergilius, Primus in orbe Deos timor fecit. sapientes enim vt inquit Plato in Dialogo de morte, vt vulgus institueretur, persuaserũt supplicia esse post mortem animarum in alia vita, & etiam Mahumeth obseruantibus legem promisit mel & lac. Quicquid sit de alijs, lex Christi vera est, & pro veritate mortuum esse fatemur, & vere resurrexisse, qui iudicabit in veritate omnem creaturã rationabilem.

1. phys. tex. 62. Vigesimanona contradi. est in textu. 62. Arist. distinguit duplicem generationem, s. in simpliciter dictam, quæ est substantiarũ, & in secundum quid, quæ est accidentium. Sed huius oppositum legitur in. 3. meta. in tex. cõm. 16. vbi dicitur, q. generationes nõ sunt nisi in substantijs, nõ in accidentibus. Soluitur. Arist. & Cõm. loquuntur ibi cõtra Antiquos ponentes vnum esse ens, sicut fuit Parmenides. nã oportet ipsum intellexisse ens, qđ erat vnũ, esse substantiã. nã si esset accidens, cũ accidẽs nõ possit esse sine substãtia, tũc plura essent ea, q̃ sunt apud ipsum. igitur sequit̃ q., cùm nullum sit ens, nisi substantia, omnis generatio erit in substantijs, non in accidentibus. Ad hominem igitur est sermo eius, non q. ipse hoc concedat. Solutio.

Trigesima contradi. est in cõ. 62. vbi dicere videtur generationem successiue fieri. inquit. n. q. partes oppositi successiue recedũt à subiecto, & fiunt in ipso partes generati. & similiter est in substantia. in spermate. n. apud generationem hominis non cessant partes spermatis recedere, & partes fieri hominis, donec forma humana perficiatur. et hoc, si forma hominis recipit partitionem. Et huius tñ oppositum reperitur in dictis suis super. 6. phy. cõ. 32. vbi vult generationẽ fieri subito, & q. non est motus, sed finis motus. Debes scire ex sententia Auer. q. generatio sumitur dupliciter. primo pro aggregato ex alteratione præuia, & ex subito prouentu formæ. alio modo pro subito prouentu formæ tantum. ista distinctio colligitur ex cõ. 59. 6. physi. Vlterius scias Auer. tenuisse omnem formam materialem extensam esse ad subiecti extensionem, sicut potest videri ab ipso primo cap. de substantia orbis. Vlterius notare debes Auer. posuisse minima naturalia in rebus naturalibus. datur. n. minima caro. 1. phy. 38. & alibi infinities. Dubium tñ arduum est, an de intentione Auer. in formis intensibilibus, & remissibilibus, sicut sunt formæ elementorũ, fm ipsum sit dare minimum: sicut etiã dubium est vtrum in qualitatibus habentibus contrarium sit dare minimum ex parte formæ. Et in hoc est magna discordia apud viros magnos. Aliqui voluerunt dari minimũ ignem genitum, ita q. volunt generationẽ elementi fieri isto modo. imaginantur q. primo inducitur minimum ignis in materia. sed post illud minimum imaginantur generationem elementi fieri successiue per partem ante partem in infinitum. vnde isti consequenter dicunt q. etiam in qualitatibus elemẽtorum est dare minimam quantitatem.

1. physica. com. 62.

Difficultas, an detur minimũ in formis elementorũ, & etiam in qualitatibus habẽtibus contrarium.

titatem, cui respondeant minimũ alteratũ esse, minimum gñabile de forma elementi. &, quia post illud minimũ qualitas per partem ante partem generaẽ, & fit, ita dicunt de forma elementi post minimum gñabile sui fit per partẽ ante partẽ in infinitũ. Alij vero magnæ authoritatis viri tenent de intentione Auer. formas elementorũ, cùm illæ intẽsibiles sint & remissibiles, ſm ipsum ad intensionem & remissionem suorũ accidentium intendi & remitti, & satis probabiliter videre meo tenent non dari minimũ ex parte formæ in talibus. & consequenter tenent q̃ in qualitatibus ipsorum elementorum non est dare minima, immo tales qualitates inducuntur per partem ante partem in infinitum. & ratio est ista. quia tales qualitates habent contrariũ: vbi aũt contrarietas ibi resistentia: vbi aũt resistentia ibi de necessitate successio, sicut patet in. 4. physic. cõm. 71. & ita, si debet induci minimus gradus caloris, cùm talis contrariũ habeat, quõ in instanti inducetur non video. & in veritate istud argumentum apud me est satis efficax pro ista via. & multi, qui oppositam partem tenuerunt, non potuerunt euadere ab hoc argumento sine incursu in grauiora inconuenientia. Et ideo probabilius videtur nobis tenere viã istam, ad quã pauciora inconuenientia sequuntur, iuxta illud Cõm. 2. coeli. cõ. 1. ex sententia Alexã. sustentati sumus super sermonibus istius viri, quia inuenimus eos magis remotos à contradictione Vnde dicimus non dari minimam qualitatẽ, loquendo de qualitatibꝰ habentibus contrarium. & licet non detur propter rationem dictam minima qualitas tñ bene tenemus dari minimum alteratũ. quia in talibus datur bene minimum quo ad subiectum, non tñ quantum ad formã. Et si adducatur authoritas Cõm. in. 8. phy. cõ. 23. vbi dicit q̃ in omni motu est dare primum: & per consequens in motu alterationis est dare primum, & ita dabiẽ minima qualitas. Ad hoc dicimus q̃ bene in omni motu est dare primũ, verũ est quantum ad subiectũ, non aũt vſr hoc est verũ quantum ad formã. & ita dicimus q̃ in motu alterationis est dare primum alteratũ, non primam qualitatẽ per alterationem inductã. & per istam glosam soluuntur oẽs authoritates, in quibus Cõm. videẽ ponere minimũ in talibus formis, quæ variæ & ferè infinitæ sunt. Loquendo aũt de formis materialibꝰ mixtorum, quia illæ sunt veræ substantiæ, & non intenduntur, neq; remittuntur, tales

In motu datẽ minimũ, quo ad subiectum, nõ autem vſr quo ad formam.

acquiruntẽ partibiliter. sed ista partibilitas, & successio non habet attendi sic, q̃ continue per partẽ ante partẽ in infinitũ acquirantur, sed acquiruntur per minima. prius enim disponitẽ materia qualitatiue, & quantitatiue, & deinde introduciẽ vnũ minimũ formæ in primo non esse formæ præcedentis. & sic de secundo minimo dicendũ est. & sic intelligiẽ dictũ Auer. hic dicentis, q̃ non cessant partes spermatis per partes .s. spermatis, & hoĩs intelligit ipse minima, q̃ successiue, .i. vnũ post aliud inducunẽ, non successiue, quia continue. His igitur stantibus, respondeẽ soluendo contradictionem, q̃ loquendo de generatione simplicium, talis fit successiue ad modum declaratum et hoc tñ non sequeẽ gñationẽ illam esse motum. quia est fallacia consequentis. quia vltra diuisibilitatẽ formæ requiritur q̃ subiectum motus sit ens in actu, ad hoc q̃ sit vere motus. Vnde etiam Linconiensis. 1. posterio. in fine illius capituli. Si autem est idem syllogistica interrogatio. super isto exẽplo Philosophi dicẽtis ignẽ generari in multiplicata analogia, dicit q̃ in simplicibus forma generata induit partem materiæ post partem successiue: quia pars generanti propinquior citius præparaẽ ad receptionem formæ substantialis: vnde prius recipit eam q̃ pars remotior. sed inquit q̃, cùm pars aliqua recipit formam substantialẽ, non vltra recipit intensionẽ in prima forma recepta. sed, si forma accidentalis fuerit recepta in aliquo, põt intendi successiue, vsq; ad summum caloris: & erit alteratio successiua, & per diuersitatem, & diuisibilitatẽ caloris, & etiam propter receptionẽ partis eiꝰ post partem in parte sua, & hanc successionem, quę est per diuersitatẽ vel diuisibilitatem formę recepta, non habet generationẽ. tñ gñatio substantiæ bene habet successionẽ, q̃ est per diuisibilitatẽ materiæ recipiẽtis formã substantialẽ in parte sua post partẽ. Et p ista dicta Linconiẽsis voluerunt aliqui cõcordare quõ generatio sit successiua, & quõ successione caret. Sed iudicio meo istud non põt stare quantum ad oĩa. Nam ſm Auer. in formis simplicium põt esse successio in forma recepta. quia ipse tenet q̃ formæ elementorum intenduntur, & remittuntur. & ideo adhuc remanet difficultas qualiter generatio formæ elemẽti ab alteratione distinguatur, cùm vtrobiq; sit vtraq; successio, maxime ſm secundam viam. Et propter hoc dicimus q̃ differentia est ex parte subiecti, & ex parte termini. quia subiectum gñationis

est ens in potentia.alterationis vero subiectum est ens in actu. similiter termin⁹ vni⁹ est substantia,aut modo loquendi Cōmen. id,quod est medium inter substantiam, & accidens,alterius vero terminus est qualitas.si igitur genera tio sumatur pro aggregato ex alteratione præuia, & subito prouentu formæ in formis mixtorum, successio est quantum ad alterationem,sed generatio pro subito prouentu formæ in talibus fit subito: sicut patet per Cōmen. 6. physic. 59.de carne.in simplicibus autem dicas cōsequenter iuxta alteram duarum viarum, quarum prima communior.& secunda verior:vt mihi datur cernere.

1. physico. tex. 69. Trigesimaprima contradi.est in tex. 69. Aristo.n.& Cōm.asserunt materiam scibilem esse per comparationem;& Cōm.asserit in cōm.φ non potest intelligi per se. Sed obuiabam per tex.24. decimi primæ philosophiæ,vbi scribitur φ materia negatione cognoscitur.Amplius si verum esset φ materia per se intelligi non potest,sed intelligitur in comparatione,sequeretur φ materia esset per se in capitulo relationis, quod abhorret Aristo.locans ipsam in prædicamento substantiæ, vt patet in.2.de anima. tex. cōmen.2.& tunc relatio esset in substantia materiæ:quod etiam ipse Cōm.abhorret in 1.phy cōm.70.& in.1.cap.de substantia orbis.

Solutio. Dicimus nos quòd duplex est cognitio materiæ. Vna est,quam venámur ex nostra prima cognitione naturali.& ista est prima quò ad nos,& pertinet ad naturalem.& de hac verum est φ cognoscitur semper per analogiam, & comparationem ad formā, aut ad habens formam & sic intelligitur sermo eius hic.& sic materia dicitur relatiue ad formam,vt à Naturali concipitur. Et propter hoc Aristote.in.2.phy.tex.cōm.26. dixit φ materia dicitur relatiue ad formā. Alia est cognitio à priori de materia.& ista pertinet ad Diuinum. vnde, cùm scientia Diuina ordine doctrinæ sit vltima,vt asserit Cōmen.in.7.me ta.cōm.39.& Auicen.in principio suæ primæ Philosophiæ, postquā Diuinus præsupposuit esse materiæ inuestigatum per transmutationem substantialē ab ipso naturali,vt vult Cōm.1.phy.cō.vlti. contra Auicē.deinde ipse cognoscit ipsam per negationem,& cognoscit ipsam a priori inquantum ens, & inquantū substantia, immo etiā inquantū ens in potentia, quia po tentia & actus sunt de differentijs entis. Et ista est sententia lucidissimi Themistij in 1.phy.in digressione de potētia & priuatione materiæ.& est sententia Alex.quam etsi insequitur diffuse Cōm.in.12.primæ philophiæ in cō men.14.

1.physico com.69. Trigesimasecunda cōtradi. est in cō.69. primi phy.ibi.n.dicit φ primū principium in hoc genere nō potuit sciri in hac sciētia: sicut primum subiectū.per primū aūt principiū intelligit primā formam,quæ De⁹ est. Huius tñ oppositū reperit cō. vlti.in hoc.1. & cō.3.8.phy si.vbi habet contra Auic. hæc verba.Et quod existimauit Aui. φ Diuinus debet demonstrare primum principiū esse est falsum.Et accedit ad hoc φ primū subiectum fuit scitum in scientia Naturali demonstratione signi:sed substantiæ separatæ s̄m ipsum,& per consequens prima forma, quæ est primū principiū in scientia Naturali,demonstrantur demonstratione signi: ergo primum principiū potest sciri in hac scientia,sicut potuit sciri primum subiectū: cuius oppositum ipse dicit.Et ad hoc aliqui de nouo incipientes philosophari dixerunt de intentione Auerr. Metaphysicum posse demonstrare substantias separatas esse demonstratione signi. sed dixerunt φ altiori modo q̄ sit medium naturale.Naturalis.n. demonstratione signi in.8.phy. probat primum motorem esse:sed Diuinus in.12.meta.demonstrat primam formam esse, quæ est idem re cum primo motore. Et confirmant hoc authoritate Cōm.12.meta. cō.5. & 6.& 3 meta.cō.3.Sed istud est dictum erroneum, & nullo modo potest stare quod dicūt Et ratio est ista,quia s̄m Auer.1.phy. cō.vlti.& 2.phy cōm.22.& 26. nulla scientia,siue vniuersalis fuerit, siue particularis, demonstrat suum subiectum esse aliquo genere demonstrationis. Et ratio est. quia vt ipse dicit subiectū in qualibet scientia supponitur tanquam notum · vel quia ipsum de se est notū:vel quia assumit̄ ex alia scientia tanquam notum.tunc sic,prima forma, vt prima forma,est subiectum in Metaphysica,modo loquendi Auer.de subiecto,siue sit adæquatum siue principalior pars subiectiua:ergo primam formam esse,vt sit diuinus non potest demonstrare. Et ideo aliter nobis visum est dicere, repetentes ea, q̄ diximus à principio φ de duabus primis causis considerat Naturalis,s.de primo motore,& de prima materia. de prima autē forma. & de primo fine considerat Diuinus. Nam vt scribit Cōm.7.meta.cō.9.in Naturali philosophia potuit cognosci prima materia.non aūt prima forma.& ratio est ista. quia ex transmutatione substantiali, quæ est

est actio materiæ, vt ipse dicit, materia omnium materialium sciri potuit, vtpote ex medio communi, in quo omnia ista inferiora communicant participatione materiæ, sed formæ rerum naturalium, quia plures sunt, & non habent vnam actionem communem, ideo non potuit Naturalis ex actionibus formarum in scientia Naturali demõstrare primã formã esse. cõsyderatio aũt de forma, inducẽs ad primã formã, est cõsyderatio de forma, vt est substãtia. Naturalis autem non sic considerat. Et forte ista verba male intellecta fuerunt causa illius opinionis adductæ. Sed aduerte quòd Diuinus bene declarat primum principium, quòd sit forma & finis omnium entium: tamen hoc est, postquam accepit pro constanti à Naturali Philosopho, q; mouẽs æternam substantiã est abstractũ à materia. Diuin⁹ enim tũc esse Dei declarat, vt est prima forma, & primus finis, & primũ efficiẽs oĩum entiũ. Bene igit̃ tenemus de mente Auer. q; postquã Naturalis via mot⁹ demõstrauit substantias abstractas esse, tunc Diuinus declarat q; tales abstractæ substantiæ sunt principia sensibilium substantiarũ, vt substantiæ sunt sub ratione finis & sub ratione formæ: nunquam tñ concedimus Diuinũ demõstrare primã formã esse demõstrõne signi, sicut fatui sibi imponunt. quia impossibile est scientiã aliquã habere rõnem formalẽ sui subiecti ignotam. modo, vt dixi, substãtiæ abstractæ sunt subiectum in Metaphysica: non vt sunt motrices, sed vt sunt forma & finis omnium. Et licet Cõ. dicat. 2 meta. cõ. 4. q; prima causa oĩum entium declaratur in sciẽtia Naturali, illud tñ non oportet intelligi inquantũ oĩum entium absolute cõtractẽ, videlicet vt est prima causa oĩum entium sensibilium & mobilium. Naturalis. n. formaliter demõstrat primum motorem esse, qui est primum ens, non tñ formaliter demonstrat primum ens esse, vt sic. Et ex hoc colligas de intentione Cõm. philosophiam Naturalem non demonstrare subiectũ formale Metaphysicæ, sed materiale tantum. Nã subiectum formale Metaphysicæ sunt substantiæ separatæ, vt sunt finis & forma. & sub istis rationibus non demonstrantur esse in scientia Naturali: sicut expresse scribit Cõm. in cõ. allegatis, videlicet cõm. 9. 7. meta. & cõ. 5. 12 meta. & 7. meta. cõ. 5. Dicit etiã q; prima quæstio in scientia Naturali deducit in cognitionem primæ materiæ, et formarum naturalium, & primi motoris. sed prima quæstio in sciẽtia Diuina pducit in cognitionẽ primæ formæ oĩum entiũ, & vltimi finis. Sed contra hoc magnificentia tua subtilissime dubitauit. Nã ſm Auer. 12. meta. cõ. 5. & 6. & 10. meta. cõ. 7. idẽ est primũ mouens, prima forma, & primus finis. si igitur Naturalis demonstrat primũ motorem esse: ergo poterit etiam demõstrare primam formã, & primũ finem. & ad hoc dico iuxta doctrinã Auer. 12. meta. cõ. 6. stat aliqua esse subiecto eadem, quæ tñ proprijs rationibus sunt distincta. & sic est in casu isto. licet. n. primus motor, & prima forma, et primus finis sint eadẽ subiecto, non sunt tñ rõnibus formalib⁹ eadẽ. Et ideo stat vnũ & idẽ obiectũ sub vna ratione considerari ab vna sciẽtia, & ſm aliam rationẽ consyderari ab alia sciẽtia, sicut testat̃ Cõm. 2. phy. cõ. 71. Et per hoc soluitur argumentũ Subtilis doctoris, quod adducit quæstio. 4. in 6. meta. inquit enim. Si naturalis demonstrat subiectum Metaphysicæ, tunc philosophia Naturalis esset prior Diuina, quod falsum est. Et ad hoc dicimus nos q; hoc argumentũ demonstraret, si Naturalis formale subiectum Metaphysicæ demonstraret. quia si tale demonstraret, non posset illud à posteriori demonstrare. quia, vt dixit Cõm. consyderatio de forma, quę inducit ad primam formam, est consyderatio vt forma est substantia, non vt forma est naturalis. relinqueretur igitur q; illa demõstratio fieret à priori. & ita Naturalis haberet aliquam rationẽ priorem simpliciter, per quam demonstrare posset primum subiectũ Diuinę scientię: quod est mere impossibile. & sic Naturalis esset scientia simpliciter prior. nũc aũt Naturalis non demonstrat nisi subiectũ materiale Metaphysicæ: quia demonstrat primũ motorem esse, qui est subiectum materiale Diuinæ scientiæ. quia illud, quod est primus motor, & subiectum materiale: prima autem forma, & primus finis est subiectum formale. Ad subiectũ igitur materiale Naturalis habet medium à posteriori: & illud est motus. & sic ex quo Naturalis materiale subiectum scientiæ Diuinæ esse demonstrat à posteriori: sequitur, quòd sit prior via doctrinæ, non autem simpliciter. quia subiectum formale eius, nec à priori, nec à posteriori Naturalis demonstrare potest. & ad hæc non aduertunt Moderni, sicut nostis. Et tunc dubitabis. Cùm subiectum formale Metaphysicæ non videatur omnino notum esse, videtur igitur, quòd in aliqua scientia demonstrari possit: in nulla autem scientia videtur demonstrare posse,

nisi in Metaphysica: ergo prior opinio vera. Et ad hoc dicimus cum Aris. nostro & Themistio, & Auer. 2. poste. tex. cōm. 9. q̄ talia subiecta scientiarum demonstrari non possunt: sed, si indigeant aliqua notificatione, illa non erit demonstratio, sed inferior ad illam, & ad syllogismum categoricum. Vñ Themis. ibi habet ista aurea verba, quæ volui adducere propter quosdam peruersores Arist. & bonarū literarū. inquit. n. in 11. ca. hæc verba. At quæ per se sunt, nec in alio insunt, in his eadē ratio obseruari non potest: q̄ videlicet demonstrari possint q̄ sint res alteri inhærentes, de quib⁹ supra locut⁹ fuerat: in verbis immediate præcedentibus. Et reddens causam subdit, quia causam superiorē non habēt, per quā monstrent, cuiusmodi sunt sua sciētijs singulis subiecta, quæ tū vt sint, tū quid sint certū, & constitutum esse necesse est: nec alio modo cognoscibiliora euadunt q̄ aut inductione, aut fide aliqua, aut periculo, demōne non euadūt. & hoc est, quod dicit Cōm. etiā. 4. cœli. cō. 22. Alia est latentia, quæ indiget syllogismo, & alia est latentia quæ indiget inductione. & secundo phy. cōmen. 3. dixit q̄ syllogismi hyppotetici per naturā sumunt in declaratione illorū, quæ indigent modicula innuitione: sicut vtitur diuisio & inductio. per talia. n. nullū oīno ignotū naturalr oñdi pōt. quia aūt implicat contradictionē aliquod subiectū in scientia, in qua est subiectū, esse oīno ignotū naturalr, quia tunc non esset subiectum, cū de subiecto oportet præcognoscere quid, & quia: si tñ contingat subiectū illud aliqualr indigere aliqua declaratione, illud fiet p disciplinæ manerié, & nō per viam doctrinæ, sicut est triplex genus demōnis. Et hoc etiam est de intentione Auerr. manifeste in. 1. priorum in digressione de syllogismis hypotheticis. Dicamus ergo Diuinum subiectū suū formale: habito, & recepto pro cōstanti à Naturali subiecto suo materiali, declarare illud posse aliqua fide, aliquo periculo, aliqua inductione, vt dicit Arist. & Them. locis allegatis: sed dicimus ipsum tale demonstrare non posse. Vnde Cōm. cō. 5. 12. meta. dicit q̄ primus Philosophus declarat abstractū esse q̄ est principiū substantiæ sensibilis, sed postquam acceptt pro concesso huiusmodi esse substantiam à Naturali. ecce quod dicit declarat, & non demonstrat. quia sm Arist. expresse. 2. poste. tex. cō. 9. talia oportet supponere, vt sint, & quid sint. & si indigeant aliqua declaratione, oportet ea alio modo, supple, q̄ demonstratiuo, ea nota facere, sicut bene exposuit ibi Them. & Cōm. Vnde si quæras exemplum quo modo pōt declarare Diuinus ex consyderatione substantiæ vt ens, primam formam esse, dico per syllogismum hypotheticum per naturā, sic arguendo. si substantiæ, quæ sunt entia per participationem, sunt, primum ens est, & prima forma est: sed substantiæ per participationem entes sunt: ergo primum ens est, & prima forma est. ista est declaratio, non demonstratio, est innuitio, est fides aliqua, nō vera probatio. quia syllogismus iste habet adduci ad confirmādum ea, quæ indigent aliqua suasione, non ad probandū naturalr ignota.

Trigesi ma terria contradict. est in cō. 70. vbi dicit q̄ potentia materiæ non est de essentia materiæ. Et. 1. ca. de substan. orbis dicit oppositum: inquit. n. q̄ potentia est differentia substantialis materiæ. Et ad hoc quidam Auerroistæ dixerunt in materia duplicem esse potentiam, vnam, quæ est potentia receptiua formæ, & est altera pars cōpositi: & illa potentia est substantia materię & essentia eius. & de hac locutus fuit Philosophus. 8. meta. tex. cō. 15. vbi reddens causam, qūo ex materia & forma fiat vnum, dicit q̄ nulla alia est, nisi quia materia est potentia, & forma est actus. ex actu aūt & potentia fit per se vnum, & de hac locutus est Cōm. 1. cap. de substantia orbis, qñ dixit potentiā esse dñam substantialē materiæ. Aliā dixerunt potentiam esse in materia, qua respicit potenti am actiuam agentis, per quā potentia deducitur de potentia in actum, vt actu imprimatur sibi forma. & illa potētia, qua sic respicit agens, est de genere relationis: & est quædam proprietas consequēs essentiam materiæ. & de hac potentia dicit locutum fuisse Auerro. in hoc cō. 70. dum dixit q̄ potentia non est in essentia materiæ: quia tunc materia esset de prædicamento ad aliquid. Alij dixerunt in materia duplicem esse potentiam, remotam & propinquam: sicut est sententia Cōm. 1. cœli. cōm. 120. & 4. physi. cōm. 120. & tunc dixerunt potentiam remotam esse de essentia materiæ. secundam vero dixerunt esse relationē: & sic concordant dicta Cōm. Alij dixerunt distinguentes de duplici potentia. vna est absoluta: & hanc dicunt esse propriam materiæ passionem. & dicunt eam esse absolutam, non quia per talem materia nulla ratione relatiua sit ad operationem, sed eò q̄ respicit generatim, & indifferenter omne gen⁹, omnemq; speciē, ac omne indiuiduū formæ.

1. physico. com. 70.

Aliorū responsiones.

formæ. & dicunt hanc potentiam esse propriam materiæ naturalitatē. Aliam vero dicunt potentiam esse respectiuam, quæ non vna rōne est. sed, si ad formā genericā, generalis est: si ad specificā specifica: si ad indiuidua indiuidualis. primo igitur modo potentia est dña substantialis, vel loco dnæ posita: secundo modo est relatio. & dicunt potentiam secundo modo dictam esse generabilem & corruptibilē omnino. & ideo dicunt istam secundā potentiam differre à materia. Ista sunt dicta oīum ferè Auerroistarū vsq; ad nostra tempora. Et licet nos fecerim⁹ prolixā satis q̄ōnem hoc anno super isto loco, vbi diffuse satis materiam istam pertractauimus: tunc tñ quædam breuiter volo colligere pro vtilitate vestra, & pro inquisitione veritatis. Et, quia oīs cōtradictor super inquisitione veritatis in primis excusandus est, dico salua reuerentia oīum taliter opinantium q̄ ipsi non habent mentem Auerr. nec recte glosant eius verba. oēs istæ tres responsiones concordant super hoc pūcto, q̄ in materia est duplex potentia, vna q̄ est relatio, alia quę est distincta à relatione, & per consequens illa est absoluta. omne. n. ens distinctum contra relationē est ens absolutum. Sed istud est purus error, & cōtra oēs Peripateticos. Nam quæro de potentia illa absoluta quid sit, vtrū sit potentia actiua, an potentia passiua: an, vt alij dicunt, sit aliqua potentia obiectiua. &, si fingendi daretur licentia, non posset in casu verificari, nisi alterum istorum. Non est dicendum q̄ sit potētia actiua: quia omnes dicunt q̄ per istam potentiam materia recipit formam. Nec obiectiua. quia, si obiectiua, ista est res relatiua ad actum entitatiuum, & per consequens nō est absoluta. Si passiua, vt dicere videntur omnes. tunc arguatur sic. Potentia passiua non est aliquid absolutum: quia suum esse est ad aliud se habere. nam potentia passiua est principium transmutandi ab altero inquantum alterum. patet autē, q̄ hoc importat respectum ad actum receptum ab agente vt ab agente: sicut potentia actiua importat respectum ad actum, vt imprimitur in passum vt in passum. quælibet igitur potentia respectiua est. ergo vti distinctione, vbi non opus est, est distinguere de lana caprina. Præterea specialiter contra tertiam viam, falsum est q̄ potentia respectiua sit corruptibilis omnino. Nam potentia respectiua specifica, & generica sunt eternæ simpliciter, & à parte ante, & à parte post respectu primi termini, ad quē primo

Earū impugnationes.

referunt͛, cùm species sint æternæ s̄m Philosophos. bene verū est q̄ potentiæ istæ respectu formæ indiuidualis, quā per accidens & secundario respiciunt, sunt corruptibiles p accidens à parte post tantum, sicut recte declarat Cōm. 1. cœli. cō. 120. & 4. phy. cō. 120. Et propter hoc aliter nobis visum est dicere q̄ quælibet potentia in materia existens respectiua est. Et vlterius dico potentiam istā vno modo esse de essentia materiæ, & alio modo minime. vnde indubitanter credo Auerr. imitatum fuisse Themistium in sua disgressione speciali & aurea, quam facit super primo phy. cuius opinio, vt summatim dicam, consistit in hoc puncto. Materia dupliciter potest consyderari. Vno modo in se, & quo ad sua prædicata, quę in suo esse quiditatiuo sibi attribuuntur, & sic, cum materia sit quoddam ens absolutum, cùm substantia sit, sic non includit quiditatiue, & essentialiter aliquem modum potentiæ, neq; remotam, neq; propinquam, neq; passiuā, neq; actiuam, neq; obiectiuam. Nam vt dixit Auicē. 5. suæ meta. Equinitas est tantum equinitas, nec vna, nec plures, nec singularis, nec vniuersalis, nec actu, nec potentia. Et istam primam consyderationem subtiles nominauere primum signum naturæ. Alia est consideratio materiæ, vt habet comparationem ad alia, & ad ipsam formā, quam recipit, & ad agens, à quo ipsam formā recipit. & in tali consyderatione, quæ consyderatio in comparatione consistit, ipsa materia includit quiditatiue ipsam potentiam, q̄ potentia est potentia passiua, quæ potentia passiua non est res absoluta, immo est relatio quædā, quæ identificat͛ realiter cū essentia materiæ: & est dña substantialis materiæ eo modo, quo Auer. loquitur de dñijs, dum dixit. Actus & potentia sunt differentiæ valde oppositæ entis, & circuunt omne genus. Declaraui. n. alias de intentione Cō. duplex esse genus, & duplices esse differentias, s. per analogiam, & per vniuocationē. vnde sicut ens, s̄m ipsum, genus est analogum, ita actus & potentia sunt differentię analogicæ entis: quas Moderniores modales differentias nuncupauere. ens igitur per potentiam constituit materiam, sicut ens per actum constituit formam. Vnde Philosophus. 12. meta. tex cōm. 8. volens declarare quod sit esse materiæ, diuidit prius esse per potentiam & actum, & concludit materiam esse ens in potentia. Et, si cōsyderetur probatio Philosophi & processus eius, loquitur de potētia passiua & receptiua materiæ,

Propia solutio. Sermo de potentia materiæ.

teriæ, & non de potētia obiectiua, ficut qui dam voluere. ſed hoc aliàs. Ad propoſitum igitur dico tam actum, q̃ potentiam eſſe de quiditate & materiæ & formæ, in ſecunda ſui conſyderatione, ſm quam habent adin uicem comparationem: quia materia, vt ens in potentia refertur ad formam, vt eſt ens in actu. Et iſta conſyderatio de materia, in qua conſyderatur quò ad prædicata qui ditatiua, quæ ſibi competūt in primo ſigno naturæ, eſt Diuini. prædicata. n. ſub quibus concipitur materia in tali eſſe. ſunt abſoluta, cuiuſmodi eſt ſubſtantia & ens. patet au tem q talia pertinent ad Diuinum. Naturalis. n. non conſyderat materiam ſub aliquo prædicato abſoluto, quod competat materiæ in prima ſui contemplatione. quia, ſi quod eſſet, maxime eſſet natura. natura au tē prædicatū reſpectiuū eſt, cùm ſit principiū motus. Et hoc expreſſe ſentit Cōmen. 2. phy. cōm. 21. vbi dicit, q materia, vt eſt vnū entium, pertinet ad Diuinum. Et Cōm. 4. ibidem, necnon. 7. meta. cōm. 9. & 8. meta. commen. 4. expreſſe dicit, q materiam eſſe ſubſtantiam pertinet ad Metaphyſicum: ſed materiam eſſe ſubiectum pertinet ad Naturalem. Et hoc etiam ſentit Commenta. 12. metaphy. commen. 14. vbi dicit quòd conſyderatio materiæ in ſe, & abſolute pertinet ad primum Philoſophum. ſed de conſyderatione materiæ in ſecunda ſui conſyderatione, per quam cognoſcitur in comparatione ad alia, diſtinguendum eſt, nam talis comparatio poteſt eſſe tranſcendens, & poteſt eſſe limitata. & primo quidem modo conſyderatur adhuc à Diuino. nam Cōm. expreſſe. 7. metaphyſi. cōmen. 9. dicit quòd materia, vt eſt ens in potentia, conſyderat à Diuino Philoſopho. & ita etiam forma, vt actus, conſyderatur à Diuino. quia Philoſophus. 8. metaphyſi. 15. dicit ideo ex materia & forma fieri per ſe vnum: quia illud potentia, hoc vero actus. ſed loquendo de materia in ſecundo eſſe, quo ad comparationem limitatam, videlicet vt eſt in potentia ad formam per tranſmutationem, ſic pertinet ad Naturalem. Et ſic intelligitur dictū Cōmenta. in. 2. phyſico. cōm. 21. q materia in reſpectu formæ eſt conſyderationis naturalis. vnde licet materia ſm rem non ſit in potentia ad formā, niſi per tranſmutationē, tñ prior eſt ratio potentiæ & actus, q̃ ratio tranſmutationis, iuxta illud Philoſophi. 9. metaphy. tex. cōm. 1. in plus eſt poten tia & actus eorum, quæ dicuntur ſecundū motum ſolum. Dico igitur iuxta Themiſtij, & Cōmen. ſententiam materiam in ſecunda ſui conſyderatione includere quiditatiue potentiam, ſiue limitata ſit, ſiue tranſcendens. nam potentia abſolute eſt de quiditate materiæ, vt materia refert ad formā. quia materia, vt refertur ad formā, quæ eſt actus, non poteſt abſolui à potentia in ſuo intellectu, cùm potentia ſit ratio referibilitatis ad actū. vnde licet paternitas non ſit de ratione Socratis, vt eſt ſubſtantia, eſt tñ de ratione Socratis, vt refertur ad filiū, quia non niſi paternitate refertur. Vnde Boetius ſuper prædicamentis dixit nihil inconueniens vnum, & idem reponibile eſſe in diuerſis prædicamentis ſub diuerſis conſyderationibus. homo abſolute eſt in prædicamēto ſubſtantiæ: ſed homo. vt pater, eſt in prædicamento relationis. ſimiliter materia vt refertur ad formam vt ad actum tranſmutabilem, quiditatiue includit vt ſic potentiā tranſmutabilem: & ſic conſyderat eam Naturalis. vnde omnis conſyderatio, quam habet Naturalis de materia eſt conſyderatio relatiua. Et ideo non inconuenienter dixit Philoſophus. 2. phyſic. 26. materiam relatiue dici ad formā. non omnis tñ conſyderatio, quam habet Diuinus de materia, eſt relatiua: quia etiam aliquam abſolutam habet, ſicut illam, quæ eſt prima, & mere quiditatiua. Vnde Naturalis conſyderat materiam, vel ſub habitudine, quā habet ad formam tranſmutabilem nondū exiſtentem in ipſa, vel ſub habitudine ad formā tranſmutabilē, quæ actu eſt in ea. Et primo quidē modo recte dicitur materia, & ſecundo modo rectius dicitur ſubiectū. Vnde Cō. 7. meta. cō. 9. dixit q materia, vt eſt ens in potentia per tranſmutationē, pertinet ad Naturalē. Et hoc dicit quantū ad iſtā conſyderationē, ſm quā materia à Naturali conſyderata reſpicit futura. & in. 8. meta. cōm. 4. dixit materia vt eſt ſubiectum, conſyderatur à Naturali. & hoc dicit, quantum ad conſyderationem, qua reſpicit præſentia. Vnde Themiſtius authoritate Boethi, materia qualitatibus ſenſibilibus informata ex materia tranſit in ſubiectum. Et iſtam ſententiam voluit dicere Cōm. 1 cap. de ſubſtantia orbis. ibi enim conſyderat materiā naturaliter, & vt eſt receptiua omnium formarum per trāſmutationem. Et ideo dicit, q neceſſe eſt naturam huius ſubiecti eſſe naturam potentiæ, ſ. q potentia ſit differentia ſubſtãtialis eius. & ideo nullā habet formā. Et patet q hic loquit de potentia paſſiua materię: quia illa eſt, per quā recipit omnem

nem formam à primo motore, in cuius potentia actiua sunt omnes formæ. Et hoc testatur Philosophus & Côm. 9. meta. tex. cô. 2. vbi habent ipsi quod in definitione omnis potentiæ passiuæ accipitur definitio primæ materiæ: sicut in definitione omnis potentiæ actiuæ sumitur definitio actionis primæ formæ. & sequitur postea Cô. in eodem primo cap. & dicit. Et ideo nullã habet formã propriã, & naturã existentem in actu. sed eius substantia est eius posse. & ex hoc materia recipit omnes formas. ecce quod loquitur de potentia passiua materiæ. Et postea sequitur. sed posse, quò substantiatur hoc subiectũ, differt etiã à natura subiecti, quod substantiatur per hoc posse, in hoc, quod posse dicitur respectu formæ. hoc aũt subiectum est vnũ entium, s. absolutorum. Ecce, bone Deus, quõ Commenta. de vna & eadem potentia materiæ loquitur semper vniformiter, & vno modo. quia de illo posse, de quo supra dixerat, quod erat differentia substantialis materiæ, de illo ponit differentiam postea cũ ipsa materia, quod tale posse est relatio. & materia est ens absolutum. Quomodo igitur errauerunt ita grauiter expositores Auer. existimantes ipsum in contradictione esse? Et quõ imaginantur aliam esse potentiam, quam Côm. dicit esse differentiam substantialem materiæ, & aliam esse potentiã, quæ sit relatio, & non sit de eius essentia, cùm vniformiter de vna potẽtia loquatur semper: sicut luce clarius ostendunt verba eius. Et quõ finxerunt potentiã receptiuã materiæ esse ens absolutum, cùm ipse dicat eam esse relationẽ. Et vbi inuenerunt in Arist. vnquã potentiã absolutã non video: nisi velint impropriè loqui, & metaphorice. quod nõ decet Philosophum. Dicamus ergo quod imaginatio Auer. est eadem cum imaginatione Themistij, sed sub obscurioribus verbis dicta. Eadem potentia passiua est de essentia materiæ, & est differentia substantialis materiæ. & dico quod est dña analoga, non vniuoca: sicut ens est genus analogum. 2. de anima côm. 30. & 5. meta. cô. 4. & 4. meta. cô. 2. & 1. de anima. cô. 7. & 3. de anima. cô. 4. Et non oportet dicere quod sit differentia circũlocutiua: vt dicunt omnes, qui multũ detrahũt intellectui nostro. ferè. n. dicunt oẽs ferũ differentias esse circũlocutiuas. & mirum est quõ intellectus noster sit adeo rudis, cum tñ nihil sit naturaliter ignotum nostro intellectui. 2. phy. 47. & talis potentia non est de essentia materiæ, nisi in secũda sui consideratione. Et, quia aliquis posset credere talem potentiã omni modo esse de quiditate materiæ: &, quia Côm. tenet cũm Themistio quod materia in sui primo intellectu non includit nisi prædicata quiditatiua, quæ absoluta sunt, propter hoc statim documentum apposuit, declarando differentiã inter materiam, & talem potentiã, dicẽs, quod materia est ens absolutum, & talis potentia est ens respectiuum. &, quia absolutum, vt absolutũ, non includit in primo signo naturæ aliquid respectiuum, sic materia in primo signo non includit potentiam, sed solũ in secundo. Et sic etiam locutus est Cô. de potentia. 1. phy. cô. 7. vbi dicit quod, si potentia esset de quiditate materiæ, tunc substãtia materiæ esset ad aliquid. ibi. n. habet pro incõuenienti materiam in suo esse quiditatiuo primo, secundum quod in se consideratur, quod potẽtia sit de eius quiditate: quia tunc sine dubio materia non esset ens absolutũ, sed ens respectiuum. similiter substantia materiæ corrumperetur ablatione potentiæ & præsentia formæ. nam talis potentia passiua respectũ dicit ad formã recipiendã sub rõne, qua recipit eã ab agẽte. & talis potẽtia, quò ad illũ respectũ corrũpitur, inducta forma. & ideo, si potentia esset de primo conceptu materiæ, materia esset corruptibilis, quod tñ falsum est. quia materia ĩ suo primo esse abstrahit à generatione & corruptione: quia est tantum ipsa, eo modo, quo Auic. dixit quod equinitas est tãtum equinitas. Sed tu dices. cùm per te materia in secunda contemplatione sui includat quiditatiue talem potentiam: igitur, cum talis potentia sit corruptibilis, sequitur quod materia erit corruptibilis. Et ad hoc dico quod materia per potentiam sui passiuã includit respectũ ad formã cõem per se primo ĩ ordine ad agẽs, & talis nõ est corruptibilis nisi per accidẽs: quia nõ corrũpitur ille respectus, nisi in ordine ad indiuidualẽ formã, quæ per accidens respicitur à tali potẽtia. & sic non habeo pro inconuenienti materiã esse corruptibilẽ, & variabilẽ secundum esse, dum tñ secundum sui essentiã inuariabilis permaneat. Bene tñ pono in materia potẽtias proprias distinctas a materia, per quas materia primo respicit formas indiuiduales. numerus. n. formarũ coegit ponere numerũ potẽtiarũ. 12. meta. cô. 11. Et istæ potentiæ indiuiduales sunt bene simpliciter generabiles & corruptibiles. & tales nullo modo sunt de quiditate materiæ. Et istæ sunt infinitæ successiue, non in actu. sicut pessime opinatus est Iohã. de Gandauo in quæstione propria de potẽtia materiæ super. 1. physic. sed ipse non vidit

teriæ, & non de potētia obiectiua, sicut quidam voluere. sed hoc aliàs. Ad propositum igitur dico tam actum, q̃ potentiam esse de quiditate & materiæ & formæ, in secunda sui consyderatione, ſm quam habent adinuicem comparationem: quia materia, vt ens in potentia refertur ad formam, vt est ens in actu. Et ista consyderatio de materia, in qua consyderatur quò ad prædicata quiditatiua, quæ sibi competūt in primo signo naturæ, est Diuini. prædicata. n. sub quibus concipitur materia in tali esse. sunt absoluta, cuiusmodi est substantia & ens. patet autem q; talia pertinent ad Diuinum. Naturalis. n. non consyderat materiam sub aliquo prædicato absoluto, quod competat materiæ in prima sui contemplatione. quia, si quod esset, maxime esset natura. natura autē prædicatū respectiuū est, cùm sit principiū motus. Et hoc expresse sentit Cōmen. 2. phy. cōm. 21. vbi dicit, q; materia, vt est vnū entium, pertinet ad Diuinum. Et Cōm. 4. ibidem, necnon. 7. meta. cōm. 9. & 8. meta. commen. 4. expresse dicit, q; materiam esse substantiam pertinet ad Metaphysicum: sed materiam esse subiectum pertinet ad Naturalem. Et hoc etiam sentit Commenta. 12. metaphy. commen. 14. vbi dicit quòd consyderatio materiæ in se, & absolute pertinet ad primum Philosophum. sed de consyderatione materiæ in secunda sui consyderatione, per quam cognoscitur in comparatione ad alia, distinguendum est, nam talis comparatio potest esse transcendens, & potest esse limitata. & primo quidem modo consyderatur adhuc à Diuino. nam Cōm. expresse. 7. metaphysi. cōmen. 9. dicit quòd materia, vt est ens in potentia, consyderat̃ à Diuino Philosopho. & ita etiam forma, vt actus, consyderatur à Diuino. quia Philosophus. 8. metaphysi. 15. dicit ideo ex materia & forma fieri per se vnum: quia illud potentia, hoc vero actus. sed loquendo de materia in secundo esse, quo ad comparationem limitatam, videlicet vt est in potentia ad formam per transmutationem, sic pertinet ad Naturalem. Et sic intelligitur dictū Cōmenta. in. 2. physico. cōm. 21. q; materia in respectu formæ est consyderationis naturalis. vnde licet materia ſm rem non sit in potentia ad formā, nisi per transmutationē, tñ prior est ratio potentiæ & actus, q̃ ratio transmutationis, iuxta illud Philosophi. 9. metaphy. tex. cōm. 1. in plus est potentia & actus eorum, quæ dicuntur secundū motum solum. Dico igitur iuxta Themistij, & Cōmen. sententiam materiam in secunda sui consyderatione includere quiditatiue potentiam, siue limitata sit, siue transcendens. nam potentia absolute est de quiditate materiæ, vt materia referẽ ad formā. quia materia, vt refertur ad formā, quæ est actus, non potest absolui à potentia in suo intellectu, cùm potentia sit ratio referibilitatis ad actū. vnde licet paternitas non sit de ratione Socratis, vt est substantia, est tñ de ratione Socratis, vt refertur ad filiū, quia non nisi paternitate refertur. Vnde Boetius super prædicamentis dixit nihil inconueniens vnum, & idem reponibile esse in diuersis prædicamentis sub diuersis consyderationibus. homo absolute est in prædicamēto substantiæ: sed homo, vt pater, est in prædicamento relationis. similiter materia vt refertur ad formam vt ad actum transmutabilem, quiditatiue includit vt sic potentiā transmutabilem: & sic consyderat eam Naturalis. vnde omnis consyderatio, quam habet Naturalis de materia est consyderatio relatiua. Et ideo non inconuenienter dixit Philosophus. 2. physic. 26. materiam relatiue dici ad formā. non omnis tñ consyderatio, quam habet Diuinus de materia, est relatiua: quia etiam aliquam absolutam habet, sicut illam, quæ est prima, & mere quiditatiua. Vnde Naturalis consyderat materiam, vel sub habitudine, quā habet ad formam transmutabilem nondū existentem in ipsa, vel sub habitudine ad formā transmutabilē, quæ actu est in ea. Et primo quidē modo recte dicitur materia, & secundo modo rectius dicitur subiectū. Vnde Cō. 7. meta. cō. 9. dixit q; materia, vt est ens in potentia per transmutationē, pertinet ad Naturalē. Et hoc dicit quantū ad istā consyderationē, ſm quā materia à Naturali consyderata respicit futura. & in. 8. meta. cōm. 4. dixit materia vt est subiectum, consyderatur à Naturali. & hoc dicit, quantum ad consyderationem, qua respicit præsentia. Vnde Themistius authoritate Boethij, materia qualitatibus sensibilibus informata ex materia transit in subiectum. Et istam sententiam voluit dicere Cōm. 1 cap. de substantia orbis. ibi enim consyderat materiā naturaliter, & vt est receptiua omnium formarum per trāsmutationem. Et ideo dicit, q; necesse est naturam huius subiecti esse naturam potentiæ, s. q; potentia sit differentia substātialis eius. & ideo nullā habet formā. Et patet q; hic loquiẽ de potentia passiua materię: quia illa est, per quā recipit omnem

item formam à primo motore, in cuius potentia actiua sunt omnes formæ. Et hoc testatur Philosophus & Com. 9. meta. tex. co. 2. vbi habent ipsi q in definitione omnis potentiæ passiuæ accipit definitio primæ materiæ: sicut in definitione omnis potentiæ actiuæ sumitur definitio actionis primæ formæ. & sequitur postea Co. in eodem primo cap. & dicit. Et ideo nullã habet formã propriã, & naturã existentem in actu. sed eius substantia est eius posse. & ex hoc materia recipit omnes formas. ecce q loquitur de potentia passiua materiæ. Et postea sequitur. sed posse, quò substantiatur hoc subiectũ, differt etiã à natura subiecti, quod substantiatur per hoc posse, in hoc, q posse dicitur respectu formæ. hoc aũt subiectum est vnũ entium, s. absolutorum. Ecce, bone Deus. quõ Commenta. de vna & eadem potentia materiæ loquitur semper vniformiter, & vno modo. quia de illo posse, de quo supra dixerat, q erat differentia substantialis materiæ, de illo ponit differentiam postea cũ ipsa materia, q tale posse est relatio. & materia est ens absolutum. Quomodo igitur errauerunt ita grauiter expositores Auer. existimantes ipsum in contradictione esse? Et quõ imaginantur aliam esse potentiam, quam Côm. dicit esse differentiam substantialem materiæ, & aliam esse potentiã, quæ sit relatio, & non sit de eius essentia, cùm vniformiter de vna potẽtia loquatur semper: sicut luce clarius ostendunt verba eius. Et quõ finxerunt potentiã receptiuã materiæ esse ens absolutum, cùm ipse dicat eam esse relationẽ. Et vbi inuenerunt in Arist. vnquã potentiã absolutã non video: nisi velint impropriè loqui, & metaphoricè. quod nõ decet Philosophum. Dicamus ergo q imaginatio Auer. est eadem cum imaginatione Themistij, sed sub obscurioribus verbis dicta. Eadem potentia passiua est de essentia materiæ, & est differentia substantialis materiæ. & dico q est dña analoga, non vniuoca: sicut ens est genus analogum. 2. de anima côm. 30. & 5. meta. cõ. 4. & 4. meta. cõ. 2. & 1. de anima. cõ. 7. & 3. de anima. cõ. 4. Et non oportet dicere q sit differentia circũlocutiua: vt dicunt omnes, qui multũ detrahũt intellectui nostro. ferè. n. dicunt oẽs ferũ differentias esse circũlocutiuas. & mirum est quõ intellectus noster sit adeo rudis, cum tñ nihil sit naturaliter ignotum nostro intellectui. 2. phy. 47. & talis potentia non est de essentia materiæ, nisi in secũda sui consideratione. Et, quia aliquis posset credere talem potentiã omni modo esse de quiditate materiæ: &, quia Côm. tenet cũm Themistio q materia in sui primo intellectu non includit nisi prædicata quiditatiua, quæ absoluta sunt, propter hoc statim documentum apposuit, declarando differentiã inter materiam, & talem potentiã, dicẽs, q materia est ens absolutum, & talis potentia est ens respectiuum. &, quia absolutum, vt absolutũ, non includit in primo signo naturæ aliquid respectiuum, sic materia in primo signo non includit potentiam, sed solũ in secundo. Et sic etiam locutus est Cõ. de potentia. 1. phy. cõ. 7. vbi dicit q, si potentia esset de quiditate materiæ, tunc substãtia materiæ esset ad aliquid. ibi. n. habet pro incõuenienti materiam in suo esse quiditatiuo primo, sm quod in se consideratur, q potẽtia sit de eius quiditate: quia tunc sine dubio materia non esset ens absolutũ, sed ens respectiuum. similiter substantia materiæ corrumperetur ablatione potentiæ & præsentia formæ. nam talis potentia passiua respectũ dicit ad formã recipiendã sub rõne, qua recipit eã ab agẽte. & talis potẽtia, quò ad illũ respectũ corrũpitur, inducta forma. & ideo, si potentia esset de primo conceptu materiæ, materia esset corruptibilis, quod tñ falsum est. quia materia ĩ suo primo esse abstrahit à gñatione & corruptione: quia est tantum ipsa, eo modo, quo Auic. dixit q equinitas est tãtum equinitas. Sed tu dices. cùm per te materia in secunda contemplatione sui includat quiditatiue talem potentiam: igitur, cum talis potentia sit corruptibilis, sequitur q materia erit corruptibilis. Et ad hoc dico q materia per potentiam sui passiuã includit respectũ ad formã cõem per se primo ĩ ordine ad agẽs, & talis nõ est corruptibilis nisi p accidẽs: quia nõ corrũpitur ille respectus, nisi in ordine ad indiuidualẽ formã, quæ per accidens respicitur à tali potẽtia. & sic non habeo pro inconuenienti materiã esse corruptibilẽ, & variabilẽ sm esse, dum tñ sm sui essentiã inuariabilis permaneat. Bene tñ pono in materia potẽtias proprias distinctas a materia, p quas materia primo respicit formas indiuiduales. numerus. n. formarũ coegit ponere numerũ potẽtiarũ. 12. meta. cõ. 11. Et istæ potentiæ indiuiduales sunt bene simpl r generabiles & corruptibiles. & tales nullo modo sunt de quiditate materię. Et istæ sunt infinitę successiue, non in actu. sicut pessime opinatus est Ioh. de Gandauo in quæstione ppria de potẽtia materiæ super. 1. physic. sed ipse non vidit

Côm.1.celi.cô.120.nec recordatus est cô. 120. 4.phy. Ista est igitur sententia nostra. q vt vides oém contradictionê excludit omnemq; difficultatem absoluit. et licet noua sit, non tñ propter hoc contemnenda: cũ cõ suetudo sit quid extraneũ, accidẽs veritati.

physico. tex.79. Trigesimaquarta contradi. est in tex. 79. Dicit Arist. & Côm. q Plato defecit in hoc, q non animaduertit dñiam inter materiã, & priuationem. vnde Côm. dicit cõ. 79. q Arist. incœpit inducere differentias veras inter materiam & priuationem. Sed opponebã p cap. 3. primi de partibus animaliũ, vbi habet Arist. q priuationis, qua priuatio est, nulla est dña. Dicimus q Plotinus ille nobilis Platonicus, multũ insistit aduersus Peripateticos asserentes materiam & priuationem esse vnum subiecto, & ratione tñ differre.

Solutio. Nam debuisset prius Arist. ponere vtriusq; rationem, & tunc debuit videre an distinguantur definitione. nam quæ rõnibus, & definitionibus differunt, oportet talia definitiones habere. Et tunc, si materia habet rõnem, & priuatio similiter hoc quidem esse nõ poterit, nisi altero trium modorũ. aut q neutrũ in ratione alterius ponatur, & tunc erunt non solũ duo in ratione, immo duo in esse & subiecto. aut vtrũque ponitur vicissim in ratione alterius, sicut simum cum naso simo. nam in definitione simi ponitur nasus, & econtra in definitione nasi simi ponitur simum. & tunc etiam sequitur q sint duo. si vero se habeãt q vnum ponatur in ratione alterius, & non ecõtra, sicut calor ponitur in ratione ignis, non aũt ignis in ratione caloris, tunc sequitur q priuatio erit sicut forma, & materia vt subiectũ. & tunc adhuc sequitur q non sunt vnum. Dicimus q se habent tertio modo. quia priuatio ponitur in ratione materiæ, quantum ad secundam sui notionem, qua refertur ad alia. materia .n. negatione cognoscitur, vt dicit Philosophus in. 10. meta. in tex. côm. 24. non tñ ex hoc sequitur q sint duo, nisi fm rationẽ. Et quod obijciebatur, quia tunc priuatio erit species, & materia erit subiectũ, sicut calor respectu ignis nam calor necessario ponitur in ratione ignis, & non econtra. Soluitur, q priuatio, q est in prima materia, est sicut species, vt dicit Philosophus in. 2. phy. in tex. cõ 11. fm alteram expositionem Côm̃. ibi. sed non est vera species, sicut calor respectu ignis. vnde est dña magna inter calorem & ignem, & inter materiam & priuationem. calor enim dicit formam quandam positiuam, & rem additam supra naturam ignis, siue sit substantia, siue accidens non curo. sed priuatio supra naturam materię non ponit aliquam formam positiuam: alioquin materia ipsa esset formata nec ponit aliquam rem positiuam: quæ sit substantia vel accidens, sed solum dicit negationem oĩum formarum formaliter loquendo. & hoc est, quod pulchre dicit Themistius in digressione, q cum dicimus materiam informẽ, vel in affectã. nomen inaffecta, non dicit aliquam priuationem: quia cũ priuatio qualitas quædam sit, accideret materiam esse qualem, sed dicit negationem puram. Et hoc assenerat & Côm̃. in cõ. 79. dicens q priuatio non est substantia, nec accidens, formaliter loquendo. Dicit aũt talis priuatio in materia, quæ negationem formarum oĩum importat, esse quodammodo species materiæ, inquantum natura eius tali priuatione, seu negatione cognoscitur. dicim⁹ .n. vt asserit Cõ. in. 7. meta. cõ. vlt. q materia est natura illa. cuius quiditas, & forma est recipere formã. nam. 7. meta. te. cõ. 8. Materia non est quid, nec quale, neq; quantũ, nec vlr aliquid eorum. quibus ens est determinatum, sed est potentia oĩa hæc. quia igitur in secunda notione sui materia, qua comparatur ad alia priuatione & negatione describitur, sic priuatio est de ratione eius, & est illi, sicut species & forma. in prima autẽ sui notione est quædam substantia & entitas absoluta, & sic numeratur in entibus. & quia eius priuatio formaliter consyderata non numeratur in entibus, sic sunt duo in ratione, materia, & eius priuatio. Ad authoritatem aũt Arist. respondet, q verũ est, q priuatio dñias non habet, quib⁹ in species diuidi possit. Arguit. enim ibi contra illos, qui dñias per priuationes dicebant fieri nõ posse, vt eius, quod non est species aliqua, esse possit, per hoc tñ non negat Philosophus, quin ratio priuationis non sit aliquid, ratione distinctum à materia. priuationes .n. quodammodo habent definitiones. Moderni aũt formalizãtes dicunt non ens esse non idem enti, & non proprie concedunt differre, aut distingui ab ente. sed nos illũ modũ visitatum inuenimus apud Peripateticos: & ideo non curamus de dicto eorum.

Trigesimaquinta contradictio est in te. 81. Dicit Philosopus. Existente .n. quodam diuino, & bono, & appetibili, alterum quidem contrarium ipsi esse dicimus, alterum vero, quod aptum natum est appetere, & desyderare ipsum fm suipsius naturam. vbi 1. physic. tex. 81.

Themistius

Themistius & Côm. per bonum diuinum, & appetibile exponunt primam formam, & primã causam. Sed tunc est côtradictio, quia sequit ꝙ priuatio sit contraria primæ formæ. sed hoc est inconueniens, quia ex fine duodecimi primæ philosophiæ. Primo nihil est contrarium. & ratio est, vt ibi dicitur, nam oia contraria materiam habent. est.n. eadem materia contrariorũ. prima causa aũt seu prima forma est abstracta à materia. Themistius dicit, hinc igitur formæ primæ, quæ ab omni abiuncta est materia, quæ libera vndiq; & impromiscua in totumq; abstracta & separata, atque his præterea formis, quæ profectæ sunt ab illa, & in materia constitutæ, contraria est & aduersa priuatio. Et ista sententia Themistij est valde difficilis, & forte falsa. quia licet formis in materia constitutis, quæ sunt participationes quædam primæ formæ, & primæ perfectionis, sit côtraria priuatio, tamẽ quõ priuatio sit côtraria primæ formæ difficile, immo impossibile est saluare. non.n. omni bono malum, aut priuatio dicitur esse contraria, sed bono existenti in materia. & in gñatione, quod est bonum ſm participationem dictum, malũ dicitur esse contrarium. similiter nõ omni cognitioni ignorantia dr esse contraria: vt testatur Philosophus in fine duodecimi primæ Philosophię contra Antiquos. inquit.n. & alijs quidem necesse est scientiæ honoratissimæ, & sapiẽtiæ aliquid côtrarium esse, nobis aũt non

Solutio. Et ideo dicendum puto, ꝙ bene formis in materia existentibus, quæ sunt participationes primæ formæ, & bonitatis, eius ratione, cuius materia naturalr formas tales desyderat, priuatio est contrarium. sic.n. consequitur, vt participet perfectionem primæ formæ, inquantũ recipit formas, quæ sunt participationes quædam diuinæ bonitatis, & diuini esse. Si quis tñ ob Themistij authoritatem vellet dicere priuationem esse contrariam primæ formæ, dicat ꝙ per contrarium intellexit diuersum. nam cùm prima forma sit ois forma in virtute & eminenter 12. primæ philosophiæ côment. 18. oẽs formæ sunt in potentia in prima materia, & sunt in actu in primo motore, priuatio autem, cùm inquantum priuatio, sit absentia formæ, inquantum forma, sic intellectus priuationis est primo diuersus ab intellectu primæ formę. Formis igit in materia existẽtib⁹ priuatio côtrariat, sicut priuatio habitui. primę formę aũt priuatio aduersat mõ prędicto, q̃a sunt isti côcept⁹ aliũ primo diuersi.

Trigesimasexta contradi. est in tex. 82. Arist. & Côm. asserunt priuationem in materia existentem corrumpi per se, non aũt potentiam. Sed obuiabam per authoritatẽ Côm. in. 4. phy. cô. 120. vbi dicit ꝙ potentię, quæ sunt in materia, corrumpuntur. & 12. meta. cô. 11. dicit ꝙ multiplicant ad multiplicationem formarũ. Amplius non valeret ratio eius in. 1. phy. cô. 70. ad probandũ ꝙ potentia non est de substantia materiæ. quia tunc accideret materiam corrumpi in aduentu formæ, si talis potentia, quæ est in materia, esset incorruptibilis. Amplius, quõ priuatio per se corruptibilis esse põt, cũ non sit neq; substantia, neq; accidens. 1. phy. cô. 79? Soluitur. in materia duplex est potentia. Remota, per quam videlicet materia est in potentia ad formam côem. v.g. specificã. & per istam per accidens respicit materia formas indiuiduales. & ista potentia est sicut quædam materiæ proprietas, & est eadẽ realiter cum materia. & de ista intelligitur, ꝙ sit incorruptibilis per se, sicut & materia. Sunt iterum quædam potentiæ propinquæ respectiue, quæ multiplicant ad multiplicationem formarũ. & istę præcipue indiuiduales sunt generabiles & corruptibiles: & postquam sunt corruptę amplius redire non possunt. quia tunc corruptum posset idem numero redire. quia qñ materia fuerit eadem, & agens fuerit idem, & potentia eadem, tunc quod fit est idẽ, vt dicit Cô. 12. meta. cô. 11. potentia igitur remota materię non est corruptibilis per se, sed per accidẽs, sicut materia. Ad illud aũt, quod querebat, quõ materia dr corruptibilis per accidens ratione priuationis, quæ per se corrumpit, cùm priuatio sit formalr non ens, dico ꝙ hoc intelligitur quantum ad denominationem: quia in aduentu formæ non amplius materia denominatur priuata illa forma. vnde etiam de non entibus possunt suo modo propositiones veræ formari, vt ꝙ chimera est non ens, & quòd hircocervus est figmentum. Materia igitur dicitur corrumpi per accidens ratione alterius, scilicet priuationis, quæ dicitur per se corrumpi, quantum ad denominationem.

1. phisico. tex. 82.

Solutio.

SOLV-

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois.

Super Secundo Physicorum,

2. physic. com. 1.

PRima contradictio in. 2. Physicorum, est super tex. primo. Aristote. enim in principio Libri inuestigaturus naturæ definitionem, incœpit à rebus naturalibus, quia res naturales sunt manifestiores apud nos, quàm natura, vt dicit Cõmen. in cõm. primo. Sed opponebam. quia tunc, cùm innata sit nobis via, vt à manifestioribus nobis ad notiora naturæ procedamus, vt patet. 1. phy. te. cõ. 2. & 7. primę philosophiæ. tex. cõ. 10. tunc igit͛ Naturalis posset ex rebus naturalibus demr̃are demr̃one quia, naturã esse: cuius oppositũ scribit Philosoph⁹. 2. phy. te. cõ. 6. & Cõ. in cõ. 3. ibidẽ.

Solutio. Nisi esset, ꝙ ad hoc, ꝙ aliquid demõstretur in aliqua scientia, non sufficit ꝙ sit aliquid notius eo, vel quò ad nos. vel quò ad naturã, sed requirit͛ cũ hoc de necessitate ꝙ illud sit quæsitũ in illa scientia, & per consequẽs ꝙ sit naturalr̃ ignotũ. quia ad per se nota, vel ad ea, quæ sumunt͛ pro per se notis ex superiori scientia, scientia non põt erigere aliquod genus demr̃onis. quia non demr̃atur nisi illud, quod est dubium, & ignotũ. alioquin sequeret͛ ꝙ Naturalis posset demr̃are motum esse demr̃one signi contra Philosophum. 1. phy. tex. cõm. 11. vbi habet, Nobis autem subijciatur omnia, aut quædam eorum, quæ natura constant moueri. & Cõ. 1. phy. com. 8. dicit ꝙ motum esse, & pluralitatem entium esse sunt de principijs cognitionis in scientia Naturali. Probatur consequentia. quia mobile est noti⁹ quò ad nos ipso motu, vt testat͛ Philosophus in. 4. phy. tex. cõ. 104. vbi dicit ꝙ mobile maxime notum est, & motus propter id quod mouet͛, & loci mutatio propter id quod fertur. & reddit causam. hoc aliquid enim est quod fertur, motus autem non. vbi. Cõm. inquit, ꝙ motum est notius motu, quia est demr̃atum, & motus non est demr̃atus, sed mens facit ipsum. & idem dicit 7. physi. cõm. 32. vbi dicit ꝙ motum apud nos est notius motu. idem. 4. physico. cõm. 99. propterea igit͛ dicimus cùm naturam esse sit per se notũ, licet naturata quò ad nos sint notiora, nõ sequitur ꝙ ex illis natura possit demonstrari. Vnde etiam Cõm. in. 2. physico. loquens de principijs subiecti scientiæ dicit, ꝙ possunt demonstrari in illa scientia demonstratione signi, & possunt etiam demonstrari demonstratione propter quid in scientia continente subiectum illius artis. & hoc verum est inquit, si principia illa latuerint. quod ideo apposuit, quia ad hoc, ꝙ aliquid demr̃etur in aliqua scientia, vel à posteriori, vel à priori non sufficit ꝙ scientia habeat effectum, aut causam notiorem, sed requiritur ꝙ illud lateat, & sit quæsitum in illa arte.

Secunda contradi. & manifesta est in eodem tex. & cõ. Quia Arist. inter ea, quæ natura constant, enumerat animalia, & plantas, & partes ipsorum, & dicit ꝙ oĩa, quę natura constant habent principium intrinsecum alicuius motus, hæc quidem ſm loci, hæc aũt ſm augmentũ, & diminutionem, quædam aũt ſm alterationem. vbi Cõm. exponens, quæ sint, quæ habent principium augmenti, inquit, & innuit principiũ transmutationis propriæ in vegetabilibus & augmentum. vbi etiam Themistius eodem modo exponit. videtur igitur motus augmenti in vegetabilibus & animalib⁹ à natura perfisci. Sed huius oppositum habet in secundo de anima. in tex commen. 39. vbi contra Empedoclem Aristote. concludit animam esse causam alimenti & augmenti. Et confirmatur ratione, qua ibidem innuitur. quia natura non mouet ad contrarias positiones: sed motus augmenti fit, non solum sursum, verum etiam deorsum: igitur non est à natura, sed ab anima. Et confirmatur. quia anima est actus corporis instr̃alis, naturalis potentia vitã habentis. patet autem ꝙ vita sumitur ꝓ operationibus vitæ, quæ sunt vegetare, sentire, moueri ſm locum, & intelligere. Nisi esset ꝙ non inquit ꝙ eadem sit anima, & natura diuersis modis. nam natura proprie est principium intrinsecũ motus, aut passiuum quod est materia, aut actiuum quod est forma. natura enim duplex est, materia videlicet & forma. Omnia igitur corpora physica dicuntur, si composita fuerint naturata, seu naturalia, ꝓ quanto sunt cõposita ex materia & forma. &, quia in Libro physicorum agitur de principijs, & elementis, tam corporũ simplicium, q̃ compositorum, vt scribit Cõm. 3. cœli cõ. 32. sic corpora perfecta etiam vt sunt animalia & plantæ, vt habent istã compositionẽ ex materia & forma, dicuntur naturalia corpora. nam vt dicitur in. 2. de anima semper in perfectiori continet͛ in virtute minus perfectũ. sicut in sensitiuo vegetatiuum. & sic etiam in re-

in vegetatiuo naturale continet. Anima igitur, vt est forma & principiū intrinsecum, faciens per se vnum cum corpore vt materia, natura dici potest. & sic corpora animata vt sunt composita ex anima & corpore, tanquā ex materia & forma, vt ex duabus naturis, dicuntur entia naturalia, & differunt ab entibus artificialibus per habere principium aliquod intrinsecum sui mot⁹. talia etiā sunt & cætera à natura constantia: q. non habent artis opera, inquantū talia sunt ab arte. sed pro quanto anima est ex sui ratione actus corporis organici, quod non est de ratione naturæ: & similiter pro quanto anima est principium mouens ad oppositas dñas positionis, qđ non est de rōne naturæ, sic anima distinguit᷑ à natura, & dicit᷑ esse in altiori gradu entiū, q̃ sit natura. Philosophus igitur cōcessit viuentia esse à natura ſm prædictum modū, & non ſm quod anima à natura ſm rōnē distinguit᷑.

sic. Tertia contradi. est in eodem cōm. 1. Ibi enim dicit q. vnumquodque ens naturale habet principium transmutationis. & numerando ea, quæ habent principium mot⁹ localis, enumerat elemēta, & habentia animas, & corpora cœlestia. videtur igitur velle motum cœli esse naturalē. Et pro hoc facit authoritas eiusdem. 1. cœli. cōm. 81. vbi dicit, q. non est corp⁹ naturale, cuius mot⁹ non sit naturalis. Sed huius oppositum ipse habet expresse. 2. cœli. cō. 3. vbi dicit motum cœli non esse naturalem. Solutio istius

utio. qōnis præsupponit solutionē qōnis, qua quærit, vtrum cœlū sit corpus naturale, quam diffuse pertractat Cōmē. 1. cœli. cōm. 5. sed quantū ad rem nostram attinet, debes scire ex sententia Auer. cō. 5. primi de cœlo. & cō. 3. secundi phy. Natura dicitur ſm prius & posterius, de inferioribus & superioribus corporibus, vnde ſm naturā rei natura per prius dicitur de superioribus, vtpote de causa, quàm de inferioribus, quæ sunt causata respectu superiorū. tñ ſm famositatem ista inferiora dicunt᷑ magis naturalia q̃ superiora, sicut testatur Cōmen. manifeste. 2. meta. cō. 16. Dico igit᷑ q. Cōm. tenet motum cœli esse naturalem, quia est ipsum cœlū quoddā motū ex se cōpositū ex duab⁹ naturis, s. natura agente motū, & natura recipiente motū, sicut patet. 1. cap. de substan. orbis, & 8. physico. tamen non est naturalitas motus

m in cœli eiusdem rationis cum naturalitate isto
ētia rum inferiorum. Et in tantum processerūt
le or quidam cum hoc fundamento, quod coacti
malr sunt dicere intelligentiam esse formam formaliter dantem esse ipsi orbi. non .n. aliter cœlum esset motum ex se. Nec valet, si dicatur q. cœlum pro aggregato ex intelligētia, & orbe sit motum ex se: quia à pari diceret᷑ q. aggregatum ex plaustro & bobus moueretur localiter. Et confirmant illud. 7. phy. tex. cō. 10. Omnis motus localis aut ex se, aut ab alio. Mot⁹ aūt ab alio, aut est pulsio, aut tractus, aut vectio, aut vertigo. & si pulsio, aut impulsio, aut expulsio. ergo, si intelligentia non sit forma intrinseca cœlo per formalem inhærentiam, sequit᷑ igit᷑ cœlum non esse motum ex se, sed ab alio. & si ab alio, mouebit᷑ igitur aliqua istarū quatuor speciērū mot⁹, videlicet vel pulsionis, vel tractionis, vel vectionis, vel vertiginis: quod impos͞e est dicere, sicut patet ex rationibus formalibus illorū. Nos aūt, licet fecerim⁹ prolixam quæstionem de triplici causalitate intelligentiæ, in qua diffuse declaratū fuisse putamus intelligentiam non esse vnitam per informationem ipsi orbi, sed solum per appropriationē eo modo, quo motor dicit᷑ forma mobilis, vnde Cō. 8. phy. cō. 1. Principiū motus de omnibus mobilibus est, sicut anima de rebus viuis: tñ quantum spectat ad præsens dicimus motum cœli non esse naturalem à sua forma, cùm sua forma nō sit natura, sed sit supra naturā. natura .n. est inferior ad animam, & anima est inferior ad intelligentiam. Qūo igitur dicunt motū cœli esse naturalem ab intelligentia? sequeretur igitur intelligentiam esse naturam. si intelligant motum cœli formaliter esse naturalem, quia est à forma, quæ est natura. si autem intelligant motum cęli esse naturalem effectiue ab ipsa intelligentia, tunc non sequitur q. intelligentia sit forma dans esse orbi. quia stat aliquem motum esse naturalem à principio passiuo intrinseco, tamen motus efficitur ab aliquo principio effectiuo extrinseco: sicut est respectu simplicium motus alterationis in via Cōmen. Vnde formo contra istos rationem, cuius solutionē adhuc habere non potui, q. impossibile sit intelligentiam esse formam sui orbis, vt isti asserunt. Quia si hoc esset, aut hoc esset propter appetitum, aut propter motū in loco. nam, vt scribit Cōm. 1. cap. de substantia orbis, non fuit dictum cœlum habere animā nisi propter appetitum, & motum in loco, sed neq; ꝓpter appetitū, neq; propter motū necesse est intelligentiam formaliter animare ipsum orbem: ergo nullo modo informat, vt isti dicunt. Maior est Auer. vt dixi: & minor probatur. Primo quòd non propter

appe-

appetitú indiget intelligentia, vt sit forma informans orbem. Nam intelligentia intelligit & appetit per suam essentiam, vt est de intentione Cóm. 12. meta. cō. 25. 36. & 39. & 51. qui vult ꝙ in abstractis à materia idem est intelligens & intellectio & intellectum. si. n. intelligentia in intelligendo dependeret à suo orbe, cú sua intellectio sit sua substantia ſm ipsum: accideret ergo intelligentiá esse causatá à suo orbe: quod est impossẽ, & contra Cóm. 1. physi. cóm. 63. Si vero dicas propter secundum, s. propter motum, intelligentiam esse formam. Contra, intelligentia ad causandum motum habet oém actiuitatem absque hoc, ꝙ vniatur sibi formaliter. ergo propter istam causam non oportet ipsam dare esse orbi, assumptum probatur. quia intelligentia non mouet orbẽ manu, aut pede, aut aliquo corporeo instrumẽto, sed solo intelligere, & velle, iuxta illud Auer. 12. meta. cō. 36. corpora cœlestia sunt animata. & declarat quõ sint animata, & dicit, & non habent de virtutibus animæ nisi intellectum, & virtutem desyderatiuam, quæ mouet in loco. si igitur intelligentia mouet orbẽ: mouet ꝑ intelligere, & velle. sed suum intelligere & velle abstractú est, & non fit mediante corpore, nec mediá te aliquo existente in corpore, sequitur ergo propter neutrum istorum intelligentiam dare esse formaliter orbi. Et hoc testatur & Cóm. 8. meta. cō. 12. vbi dicit, ꝙ corpora cœlestia sunt animata ex corpore & forma intelligibili. Et declarans quõ, subdit, non ita ꝙ anima sit res animata, neq; sic ꝙ ibi sit aliquid, quod animetur per animam, aut viuat per vitam, sed sunt animata per se, & viua. omne n. quod viuit per vitam, & animatur per animam, est generabile, & corruptibile. Ista aút verba pro tanto dicit, quia in rebus anima informante animatis res animata est anima sua: quia tota quiditas talium est à sua forma. 7. meta. 34. & 21. quiditas hoĩs est homo vno modo. Sed corpora cœlestia sunt aíata ꝑ se, & viua, hoc est dictu, habẽt formá, quæ appellatᷣ vita & anima orbis per se: quia non transfunditᷣ in orbem formale viuere, & animatum esse. Si enim sic esset, vtique verum esset dicere orbẽ viuere per intelligentiá, sicut est in istis inferioribus. & ideo & ſm ipsum non ponitur ibi aía imaginatiua, sicut posuit Auic. Sunt igitᷣ animata corpora cœlestia, & viua per se, i. solitarie, quia habent sibi appropriatú principiú, quod põt dici anima & vita, iuxta illud supra allegatú principiú, motus de oíbus mobilibus est, sicut anima de rebus viuis. vnde in quinto cap. de substantia orbis, declarãs quõ intelligentia est separata ab orbe, dicit ꝙ, hoc est inquantum istud corpus non indiget ipsa, quia ipsum est permanens per se. Reuertamur igitur, & dicamus motum cœli esse naturalem: non quia sit a forma naturali causatus, sed, quia est à principio passiuo habente ex sui ratione intrinseca inclinationem ad suscipiendú motum ab ipsa intelligentia, quæ est intrinseca cœlo, sumendo cœlum pro aggregato ex intelligentia & orbe. & est intrinseca quantú ad operationem, non quantum ad formale esse. & sic dico cœlú esse motú ex se. Orbis aút natura est, & quiditatiue à Naturali cõsyderatur. est auté natura, quæ est materia non in potentia, sed in actu. natura. n. analogice dicitᷣ de illa & ista materia. Naturalitas auté accidentium habet attendi penes subiectú suum, & non penes efficiens. substantia. n. vt dicit Cõmẽ. 4. meta. cō. 2. non est causa accidentis ſm finem & efficiens, sed ſm materiam. motus. n. lapidis proiecti deorsum ab aliquo non est naturalis ratione proijcientis, sed ratione sui. Et qñ dicitᷣ, ꝙ à pari aggregatum ex plaustro & bobus esset motum ex se, quia boues sunt intrinseci tali aggregato: Respondetur negando cõsequens, & consequentiam. quia non est talis habitudo inter plaustrum, & boues, qualis est inter orbem & intelligentiam. ná ſm Auer. 2. cœli. cō. 3. ex intelligentia et orbe fit verius vnum q̃ ex materia & forma. nam intelligentia non vnitur orbi diuisibiliter, nec mediante quátitate, sicut vnitur forma materiæ. similiter plaustrum non habet naturalem inclinationem ad motum, sicut orbis ad motum. & ideo bene motus plaustri est ab alio. & de illo bene concedimꝰ ꝙ, sit de aliquo illorum generú, videlicet vel pulsio, vel vectio, vel vertigo, vel tractio. Vnde illa diuisio pertinet ad motus violentos: violentú aút, vt dicit Philosophus in. 3. æth. est cuius principiú extrinsecú est nihil conferente illo, cui vis affertᷣ. quaꝛ non est in proposito de orbe, licet hoc sit verú de plaustro respectu boú, quare patet solutio. Ad formam igitur contradictionis principalẽ dicimus, motum cœli esse naturalem. Ad oppositum aút respondetur ꝙ Cõ. non negauit motú cœli oíbus modis esse naturalẽ: sed negauit ipsum nõ esse naturalẽ, sicut motus elementorú est naturalis, vt ipse expresse habet. Pro quo aduerte ꝙ elementa mouentᷣ à principio intrinseco actiuo, sicut patet

Quo pacto motꝰ cœli dicatur esse naturalis.

patet per ipsum cõ.1.&.3.in.2.ph. & in cõ. 71.super.4.phy.&.3.cœli.cõ.28.& alibi infinities.elementa.n.nõ hñt principiũ passiuũ intrinsecũ,per quod moueatur, quia illud est ens in actu,elementa autem non habent nisi primã materiã,& formã:prima autem materia est ens in pura potẽtia.& ideo naturalitas in motu elementorũ est à principio intrinseco actiuo,quod est natura:tale aũt est ipsa forma elementi. motus autẽ cœli est naturalis opposito modo. quia sua naturalitas ẽ ex parte principij passiui: quia cœlum habet materiã in actu,& non habet naturalitatem suã à forma,quæ sit natura: immo sua forma est aliquãdo natura. Et hoc consyderauit Magnus Albertus in .2. phy.ad principium,dum dixit motum cœli non esse motum naturæ, sed intelligentiæ: comparãdo videlicet ipsum motũ ad principium actiuum, quia tale non est natura: sed intelligentia. Rectè igitur dixit Cõmen. corporis cœlestis motum non esse naturalem,sicut est motus elementorum.nã naturalitas in motu elementi est à forma non à materia. sed naturalitas in motu cœli est à materia,non à forma. Cuius tñ oppositum sentiunt Moderni ad pauca respicientes.

2. physic. com.1. Quarta etiã contradi. est in cõ.1. Dicit ꝙ non inuenitur corpus simplex,quod alteret ex se,sicut inuenitur corpus simplex, quod mouetur in loco ex se.Huius tñ oppositum videtur sentire. 7.meta.cõm.29.vbi vniuersaliter loqui videtur de mobilibus motu locali,& de mobilibus motu generationis, & alterationis. inquit enim ꝙ quemadmodũ eorum,quæ mouentur in loco,quædã mouentur ex se,& quædã ex alio,sic est de generabilibus.& ita videtur quòd motu alterationis & generationis aliquid moueatur ex se.Ad hoc dicimus,ꝙ aliud est loqui in simplicibus corporibus, aliud in mixtis. vnde ipsemet Cõmenta.in hoc cõmen.dicit ꝙ in compositis potest esse; principiũ alterationis in ipso alterato ab eis,quæ adueniũt corpori suo,vt in animalibus,& plantis. In. 7. igitur meta. loquitur de compositis:sed hic loquit̃ de simplicib⁹. vide,& glosa sic Auer. in.8.ph.cõ.20.& te.cõ.60.& 4.cœli.cõ.24. &.2.de anima.cõ.50.&.9.met.cõ.2.Et pro ista solutione vide textum cõmenti.34. primi de generatione.

2. physic. tex.4. Quinta contradi. est in tex. 4. Aristoteles enim declarãs quæ sunt naturata, dicit, quòd sunt quæcunque naturam habent,& hæc omnia sunt substantiæ.reddens autem causam huius asserit, quia subiectum est quoddã, & in subiecto est natura semper. quasi dicat natura non est nisi subiectum, & forma, quæ est in subiecto, & talia sunt substantiæ, & ideo composita naturata ex naturis,quæ sunt substãtiæ, sunt substãtiæ. Ista est vera illius loci expositio.non.n. potest legi,vt hæc omnia Aristote. asserat esse substãtias,videlicet subiectũ, quod est materia. & id quod est in subiecto, qđ est forma.quia ex primo cœli & mun.tex. cõ secundi,duos ambos dicim⁹,& ambos duos, omnes vero non dicimus. Pro illo tñ dicto in expositione te.& sunt hæc omnia substãtia,Cõm. refert ly hæc omnia ad naturam, & ad habens naturã. Et si dicitur quod ly omne,non dicitur de duobus, sed de trib⁹, modo natura & habens naturã sunt duo: Soluitur ꝙ natura includit duo, materiã & formã,& habens naturam est tertium. ista enim denominatio ad numerum ternariũ spectat.Sed tunc secundum istã Philosophi sententiam forma dicitur esse in subiecto. Huius aũt oppositum legit̃ in prædicamentis,vbi dicit̃ propriũ esse substãtiæ in subiecto non esse. Nisi esset vt inquit Alexãd. ꝙ sermo Philosophi in prædicamentis intelligitur de substãtia composita ex materia & forma,& non de forma, quæ est substãtia simplex. Aut aliter. non intellexit Aris.in hoc loco esse in subiecto proprie dictum,sicut sumpsit in prædicamentis,sed large, videlicet id, quod ad hoc vt si indiget aliquo subiecto.Et hoc etiã adnotat Cõmen.in presenti loco, ꝙ forma est in subiecto, quod substentatur per illã,non quia est in subiecto,per quod substentatur, sicut accidẽtia. Vbi Commentator dat pulchram differentiã,ex qua intelligi potest ꝙ esse in subiecto æquiuoce dicitur de formis substãtialibus, & de accidentibus.nã forma substãtialis est in subiecto,i.in prima materia, quæ substentatur, idest quæ est in actu per ipsam. quia materia non est in actu seu in effectu, nisi per formã,nec sine forma potest existere, vt deducit Cõmen. in secundo physico. cõm.12.sed accidentia sunt in subiecto existentia.à quo sumunt actualem existentiã. dicit enim Philosophus in prædicamentis, ꝙ destructis primis substantijs impossibile est aliquid aliorum remanere. Aliam etiã differentiã innuit Cõm. in.2. de anima cõ. 4.quæ est causa istius nam subiectum formæ substantialis ſm quod est subiectum est ens in potentia,& subiectum formæ accidentalis est ens in actu. Ex hoc.n.sequitur vt subiectum formæ substantialis substentetur Solutio 2.

tetur per suum subiectum, quod est causa eius, sicut materia. 4. metaphysi. cómen. 2. quia tale est ens actu.

2. physic. tex. 6. Sexta contradi. est in tex. 6. Dicit Aristo. q; cæcus de nominibus disputans, de nominibus rationem habebit, nihil tñ intelliget. & consimilem sententiam habet in primo posteriorum analyticorum in illo cap. Planũ aũt, qñ deficiente aliquo sensu, necesse est scientiam illius sensibilis deficere. Sed huius oppositum habet Themisti⁹ in. 2. de anima in expositione tex. cóm. 155. vbi Aris. ponit differentiam inter imaginationem, & sensum. nam cęci imaginantur colores, licet non sentiant illos. & si habent imaginationem de coloribus, possunt igitur habere scientiam, quia intellectio immediate dependet ab imaginatione, sunt enim intellecta vniuersalia colligata cum intentionibus imaginatis, vt dicit Cómen. 3. de anima. cõ. 30. ibi enim dicitur in texto q; phantasmata apud intellectum sunt, vt sensibilia apud sensum. Propterea visum est quibusdam cęcum, licet non possit habere scientiam de coloribus per inuentionem, vt qui à natiuitate cæcus existit, posse tñ habere scient. ã per doctrinam & p auditum. & in hac sententia est Paulus Venetus, & aliqui Moderniores. Sed ista opinio est cõtra Aris. quia imaginatio est mot⁹ factus à sensu fm actum, cùm aũt proprius sensus coloris sit visus; & non auditus, quia auditus non iudicat de colore, nec visus de sono, nisi per accidens. & . 2. de anima tex. cõ. 134. & Themistius ibidẽ sensibile per accidens nõ mouet sensum, nec imprimit suam speciem in sensum, & ita per auditum non potest generari species coloris in imaginatione, & per consequens neque intellectus potest habere speciem coloris. Amplius ista positio destruit iudicium Aristo. in præsenti loco, qui asserit cæcum de coloribus disputantem de nudis nominibus habere rationem, sed non habere conceptũ rei, quæ apta erat significari. & ideo dicit ipsum nihil intelligere. Et ideo assero ex mente Arist. cæcum à natiuitate non solum non sentire, nec posse sentire, immo neq; imaginari colorem, ita q; habeat coloris speciem, & sic neq; colorem potest intelligere per speciem, licet possit habere quandam cognitionem negatiuam, vt videlicet q; est res quædam, quæ neque auditu per se percipitur, neque tactu, nec gustu, nec olfactu, sed positiuam nequaquam. nec de tali cæco intelligitur dictum Themistij, sed de illo, qui ex tempore obcęcatus est, & non à generatione.

Solutio quorũdã.

Solutio propria.

2. physic. com. 10. Septima contradictio est in commen. 10. ibi enim dicit formam esse comprehensibilem intellectu. & hoc idem ipse sentit in primo cœli commen. 92. vbi habet formam esse subiectum vniuersalitatis, & per consequens intelligibilitatis. Huius tamen oppositum inuenimus ab ipso in. 2. de anima cõ. 2. vbi videtur velle formam sensu comprehendi. Ad hoc dicendum puto cum Auer. duodecimo metaphysi. commen. 14. q; forma non comprehenditur secundum se à sensu, sed secundum suam actionem. & ideo non comprehenditur ipsa nisi ab intellectu. quando igitur dixit hoc, & primo cœli ab intellectu comprehendi formam, hoc est intelligendum de ipsa forma in se. sed quando dixit eam sensu comprehendi, hoc est quantum ad suam actionem. Sed, si sic soluamus, tunc restat maius dubium quia fm Auer. 2. de anima cõm. 63. sensus hominis, & præcipue virtus cogitatiua cognoscit intentiones indiuiduales omnium decem prædicamentorum, & per consequens ipsa forma substantialis cognoscitur à sensu, nedum in sua operatione, verũ etiã in seipsa. Dicamus ergo aliter cũ ipso. 1 meta. cõ. 27. vbi dicit q; sensibilia habent duos modos comprehensionis: modũ, qui nõ est scientia eorum, sed imago, & modum, qui est scientia eorũ, & est intellecta vlia. Vnde solutio consistit in hoc. sensibilia ista particulariter concepta, & formæ ipsorum vt sic à sensu concipiuntur, & præcipue à sensu hominis, qui est virt⁹ cogitatiua: sed sensibilia ista & suæ formæ vlr conceptæ à solo intellectu concipiuntur. & hoc intellexit cõ. 10. dum dixit q; per rationẽ intellexit definitionẽ. & dixit hoc, quia forma comprehenditur per intellectum. ecce quõ sumitur ibi forma pro forma vli, quæ definitionem constituit. Vnde Commentator plerunque vniuersale formam appellat, & intelligere formare per intellectum.

Solutio prima.

Secunda.

2. physic. tex. 12. Octaua contradi. est in tex. 12. Aristo. ibi in tex. videt dicere q; forma est natura, quæ non est separabilis à materia fm esse, sed fm rationem. Huius tamen oppositum legimus ab ipso. 2. phy. tex. cõ. 26. vbi dicit q; materia & forma dicuntur relatiue, & per consequens vnum non potest intelligi sine alio. Amplius aũt Cõm. 4. physicæ auscultationis cõ. 26. scribit q; scire quiditates vltimorũ principiorũ difficile est, & scire materiam absq; forma, aut formam sine materia impossibile est. Quod, si dicatur, vt dicit

dicit Côm.ibi.ꝙ debet intelligi ſm diffinitionem,non ſm eſſe,quia poteſt definiri ſine materia, licet non poſſit eſſe ſine materia. Hoc iterum ſtare non poteſt..quia primo de anima côm.16.qui in definitionib⁹ naturalibus demittit materiam, videtur demittere aliquod non neceſſarium. ſed non eſt ita,quia forma debet ſumi in diſpoſitionibus, in quibus exiſtit. Amplius videmus Ariſto.in definitione animę ponere corpus, & ita de alijs formis naturalibus dicendũ
Solutio. eſt.Soluitur.dicit Alex.ꝙ modus abſtrahendi mathematicus in multis deſeruit ſcientiæ Naturali.Et dat exemplũ in principio libri Priorum in caſu noſtro,puta qñ Naturalis per intellectum abſtrahit formam à materia, quæ tñ ſm eſſe eſt in materia. in hoc.n.imitatur Geometram, qui lineã exiſtentem in materia ſenſibili abſtrahit à materia ſenſibili.ſimiliter quãdo abſtrahit prædicamentum ſubſtantiæ ab alijs prædicamentis,& in multis alijs caſibus. Vnde ſcire debes ꝙ licet Ariſt.diſtinxerit in. 6. primæ philoſophiæ ſcientias ſpeculatiuas penes triplicem modum definiendi, tñ mod⁹ abſtrahendi ſm rationem in pluribus inuenitur communis in his duabus ſcientijs, vt dicit præfatus doctor. & eſt dictum aureũ, & magni momenti:ſoluit.n.multas arduas difficultates in philoſophia.Et iſtum modũ dicendi latenter innuit Ariſto.in primo de anima in tex.côm.13.vbi ſcribit ꝙ ſi anima non habuerit aliquam operationem ſibi propriam, ſm quam poſſit eſſe ſeparata ſm eſſe à corpore,tunc erit de illa, ſicut eſt de recto,cui multa contingunt,inquantum rectum eſt,quę non contingere ſibi poſſunt vt eſt in corpore ſenſibili:& ſicut eſt de ſphęra,& plano,quæ ſm rationem mathematicam & imaginariam contangit planum in puncto,cùm tñ naturalr̃ hoc fieri nequeat, quia omnis contactus naturalis eſt diuiſibilis,quia corpora coniunguntur in ſuperficie.ibi.n.Ariſtote.voluit dare intelligere ꝙ anima in illo caſu ſolum ſm rõnem poſſet abſtrahi à corpore, non ſm eſſe, ſicut ſunt entia mathematica. Et ideo rñdetur ad formã contradictionis. Pro quo aduerte ꝙ vt ſcribit Cõ.in.12.primæ philoſophiæ. cõ.39. intellectus eſt maioris virtutis,ꝙ̃ ſit natura. poteſt.n.aliqua diuidere, quæ natura non poteſt. ſicut diuidit materiam à forma, qđ non põt fieri per naturã. materia.n.per intellectum poteſt apprehendi in ſecunda notione poſt illam, quam habuit Naturalis, ſm quam cognita eſt per analogiam ad formam per priuationem omnium formarũ. & iſta conſyderatio pertinet ad Diuinum, vt ſcribit Cõ.12.meta.cõ.14.materia.n. negatione cognoſcitur, vt patet.10.meta.tex. cõ.22.& ſi intellectus poteſt abſtrahere materiã à forma, multo magis poterit formã abſtrahere à materia.quia vt ſcribit Ariſto. in.7.primæ Philoſophię in tex. côm.8.forma eſt magis ſeparabilis. Et ratio eſt, quia vt dicit commenta.2.phyſi.cõ.26.materia eſt propter formã,& forma non eſt propter materiam. & eſt ſentẽtia etiam Philoſophi in.2.Phyſi.tex.cõ.91.vbi habet ꝙ forma eſt cauſa materiæ,ſed non econtra.Et quod dicitur,ꝙ ſunt ad aliquid,ſoluitur ꝙ ſunt ſm dici, & non ſm eſſe,licet phyſice loquendo dici poſſit ꝙ materia refertur ad formã relatione reali, cum ſit ꝑpter formã. forma aũt ad materiam aut non refertur,aut ſi refertur,refertur relatione rationis, ſicut eſt de potẽtia & actu.ſcribit.n.Cõ.in.12.primæ Philoſophię.côm.37.ꝙ potẽtia refertur ad actũ, ſed actus non refertur ad potentiam. & eſt ſententia Philoſophi in.9.primę Philoſophię in tex. cõ.13. potentia aũt reducit̃ ad materiã,& actus ad formã,vt ſcribit Cõ. 12.meta.côm.26. Dic igitur ꝙ licet quãdo Naturalis definit formam naturalem,cum definitio debeat complete & diſtincte declarare naturam definiti,non põt ſine materia eam definire,vt notat Cõ.in.1. de anima.cõ.16.poteſt tñ abſtrahere in prima intell's operatione formã à materia,pro quanto põt intelligere formã, non intelligendo materiã. hoc.n. eſt abſtrahere hoc ab hoc, videlicet intelligere prius non intellecto poſteriori,ſicut eſt de linea.in plus.n.eſt abſtrahere ꝙ̃ definire,vt patet.Secundum aũt ſententiã Auer.forma eſt ſeparabilis à materia ſm definitionẽ,non ſm eſſe.quia alia eſt formæ definitio,& alia materiæ,eo modo,quo talia definitiones habere dicuntur. ſed non poſſunt ſeparari in eſſe,quia materia non põt exiſtere ſine forma,neq; forma poteſt exiſtere extra materiam. Noluit tñ Côm.dicere formam ſeparari definitione à materia, quia ſine materia definiri poſſit, ſed modo,quo diximus.

Nona contradi.eſt in côm̃.18. vbi dicit Aſtrologiam abſtrahere à motu. Huius tñ oppoſitum videtur dicere.1.meta.côm.19. 2. phyſic. com.18.
Niſi eſſet ꝙ Aſtrologus abſtrahit à motu, pro quanto non conſyderat,& demonſtrat per medium ſenſibile,ſicut demonſtrat Naturalis. immo formale medium in conſyderatione Aſtrologica eſt mathematicum. Solutio.

bene

bene tn̄ consyderat motum in ratione materiæ, non in ratione formæ. consyderat.n. motus corporum cœlestium s̄m sui quantitatem, & s̄m velocitatē & tarditatē, & s̄m proportionalitatem. quā habent adinuicē. & patet q̄ oēs isti modi sunt mathematici. formale igitur in Astrologia est mathematicum, sed materiale est naturale. & ideo recte dixit Cō. 1. meta. cō. 19. & 2. cœli. cō. 57. & 12. meta. cō. 44. q̄ Astrologus consyderat corpora cœlestia, quæ sunt substātia ei⁹, non tn̄ consyderat ea, s̄m q̄ sunt mota. & sic se datur contradictio, sicut vides.

2. physic. tex. 19. Decima contradi. est in tex. 19. Arist. contra ponentes ideas inquit q̄ ipsi ea, quæ nō sunt separata s̄m rationē à materia, faciūt esse separata s̄m rationem. & latet eos hoc contingens, quia ipsi formas materiales ponunt esse separatas s̄m esse a materia. sed vt dicit Cōm. in cō. quæ sunt separata s̄m esse, possunt separari & ratione, & non conuertitur. Themi. etiam. 2. phy. 26. dicit q̄ formæ materiales possunt qūq; à materia cogitatione, atque animo eximi, sed non actu. aut subsistentia. Sed obuiabam per dictum Arist. in. 2. phy. tex. cōm. 12. vbi definiens naturam, quæ est forma, dixit eam secundum rem non esse separabilem, sed secundū rationem. & Themistius ibi exponens inquit. formam porro dicimus non re ipsa, sed ratione abiungi. & ita Aristo. patitur easdem

Solutio. angustias, quas patit Plato. Nisi esset q̄, vt dicit Alex. Naturalis in abstrahēdo formas materiales à materia vtit mathematica abstractione, & non naturali, sed apud Platonem sequitur q̄ etiā Naturalis posset definire sine materia, quia quicquid est separatum ī esse potest etiam definiri sine eo. hoc aūt est impossibile, quia Naturalis definit per materiam. 1. de anima. 16. & 2. phy. vlti. Definitiones naturales, vt naturales, oēs cōcernunt materiā, aut aperte. aut cōsecutiue.

2. physic. tex. 25. Vndecima contradi. est in tex. 25. Arist. & Cōm. videntur velle q̄ in artibus artifices, qui solam habent cognitionem, sunt præstantiores artibus operātibus. vnde Cō. in cō. dicit, q̄ Geometria operationum non facit materiam, neq; formam; licet vtrūque cognoscat, & præcipiat alijs vtentibus, seu operantibus. Ex aduerso aūt est authoritas Philosophi in. 2. æthi. cap̄. 4. vbi habet q̄ in virtutibus ipsum scire parum est, aut nihil. Et confirmatur, quia tales sunt propter op⁹ tanquā propter finem, & per consequens artes, quæ operantur, sunt nobiliores & honorabiliores artibus solam cognitionem habentibus. Soluitur s̄m Peripateticos cognoscere simpliciter & absolute honorabilius, & præciosius est ipsa praxi seu operatione. Solutio. Cuius ratio est. quia praxis ad aliud & non sui gratia expetitur, sicut cognitio. cuius argumento est, vt notat Alex. in principio primæ philosophiæ q̄ actus maxime expetibiles & praxes à nobis sunt, quæcunq; sunt à virtutibus, & tn̄ tales non propter se, sed ad aliud relationem habent, puta ad passiones & affectus ordinatæ. Cuius argumento est, q̄ in animalibus diuinis nō sunt huiusmodi virtutes morales. non indigent.n. cū sint impassibiles, vt testatur etiam Aristo. in. 10. æthi. cap̄. 10 sed nos, qui natura sumus affectibus, & passionibus obnoxij, indigemus illis. vnde etiam in factiuis cognitio præfertur operationi. nā artes architectonicæ sunt honorabiliores artibus operatiuis. Et ista est sententia Philosophi etiam, in procemio primæ philosophiæ, quicquid senserit Scotus, & sequaces eius in hoc. Ad saluandam autē contradictionem scire debes, vt notat Philosophus in. 2. æthic. in illomet cap̄. q̄ dria est inter artes & virtutes. Nam quæ ab arte procedunt in se laudem habent, quare sufficit illa ita existere. sed quæ à virtute ita proficiscuntur, non satis est si ipsa iuste quodā modo se habent, & modeste agantur, sed si agens ita egerit, primo si sciens, secundo si eligens, & eligens propter ipsa, tertio si certo immobili iudicio agat. ad cæteras vero artes habendas nihil horum requiritur præter quā sciētia. & ipsa est ratio diuersitatis, sicut vides. Amplius aūt scire debes q̄ differentia est inter vtile & honorabile, vt colligitur ex procemio meta. & ideo sententia Philosophi & Alex. fuit, artes cognoscentes esse principaliores s̄m dignitatem & honorem, licet s̄m vtilitatem forte oppositū contingat. vnde Philosophus etiam de scientia Diuina scribit, q̄ necessariores quidem hac omnes, dignior vero nulla.

Duodecima contradi est in cō. 26. vbi dicit cōsyderationem quiditatiuam esse vsq; 2. physic. com. 26. ad formam hominis vltimam, quæ est mēdia inter formas materiales & abstractas. ex quo patet dari aliqua naturam mediam inter naturam abstractam & materialem. Huius tn̄ oppositum scribit ipse. 1. meta. cō. 39. vbi dicit q̄ notum est per se q̄ nulla natura est media inter abstractum & materiale. Ad hoc dicimus medium duplex esse, Solutio. videlicet per abnegationem extremorum. & sic dicit Cōm. 1. meta. nullam esse naturam in effectu, quæ nec sit materialis, nec abstracta.

abstracta. sicut videt sequi cõtra Antiquos, cõtra quos inuehit ibi Philosoph⁹ & Cõm. Aliud aũt est mediũ ſm cõparationem, vel participationẽ ꝓprietatũ ipsorũ extremorũ. & sic dicim⁹ de intẽtione Auer. elemẽta media esse inter substantiã & accidẽs. sic & verificat dictũ eius hic, ꝙ intellectiua, q̃ est forma hoĩs vltima, est media iter abstracta & materialia. quia ꝓ quãto in sua operatione depẽdet à phãtasmatib⁹, sic cũ materialib⁹ cõuenit. ꝓ quãto vero nõ est forma educta ð potẽtia materię, & hẽt aliquã sibi operationẽ ꝓpriã in se cõsyderata, in qua nõ dependet à corpore ſm ipsum. 3. de anima. cõ. 20. sic cũ abstractis dr cõuenire. Et hoc forte voluit dicere Themistius super. 1. phy. ad principiũ, ꝙ sciẽtia de anima est Mathematica, & media. est n. mathematica opposito mõ, quo sunt entia Mathematica, quia talia ſm esse sunt i materia, sed ſm cõsyderationẽ à materia abstrahũt: scia vero de aia, & pcipue quo ad istã partẽ, in qua agit de aia itellectiua, est de obiecto ſm esse abstracto à materia, non aũt ſm cõsyderationẽ, cùm etiã aia intellectiua ibi consyderet vt actus corporis. Dicam⁹ igit nil ꝓhibere ſm cõsyderationẽ dari mediũ iter abstractũ, & materiale: sed hñ ſm esse intõueniens est aliqd esse, qđ nõ sit neq; hoc, neq; illud. Et ita hęc põt esse secũda solõ, vel ex duabus fiat vna.

2. physico. tex. 31. Decimatertia contradi. est in te. 31. Arist. videt velle hic ꝓpositiões esse materiã cõclusionis. Sed hui⁹ oppositũ habet infra in hoc. 2. in tex. cõ. 89. vbi hẽt ꝙ propositiones cũ cõclusiõe se hñt sicut finis cũ his, q̃ sunt ante finẽ. finis aũt & materia nõ coincidũt. vt patet in. 2. phy. in te. cõ. 70. Amplius pręmissę vident esse causa efficiẽs cõclusionis. dicit. n. Linconiensis in. 1. poste. ꝙ noticia p̃missarũ videt gignere noticiã cõclusionis in aĩa. Ampli⁹ Aui. in. 6. suę meta. cap. 4. dicit iã aũt posuerunt quidã ꝓpositiones esse materiã cõclusionis, & est error: immo ꝓpositiones sunt materia figurę syllogismi. cõclusio vero nõ est forma ꝓpositionũ, sed ẽ qđdã, qđ cõsequit ex illis, cũ ꝓpositiones efficiãt eã in aĩa. vbi manifeste Aui videt reprehendere Arist. in hac sñia. Simplicius in p̃senti loco, aduertẽs sup hoc, dixit ꝓpositiones respectu toti⁹ syllogismi esse materiã sed respectu cõclusionis esse causam efficiẽtẽ. & redit in opinionẽ Aucẽ. sed nõ saluat tex. quia text⁹ dicit suppositiones esse, sicut ex quo respectu cõclusionis, & nõ respectu syllogismi. Dicam⁹ igit ꝙ ꝓpositiones quodãmodo sunt materia, quodãmodo efficiẽs

Solutio. & quodãmodo finis. nã ista verificant respectu diuersorũ respectu conclusionis. Nã respectu extremitatũ, q̃ sunt dispersę in p̃missis, sunt materia cõclusionis, & sunt materia cõpositionis tantũ, & conclusio, in qua est vnio, & cõpositio extremitatũ, est forma cõpositionis respectu earũ. Ratione termini medij, virtute cuius infert cõclusio, sic hñt quodãmodo rõnẽ causę efficiẽtis: quia mediũ est causa in inferẽdo, & etiã in demratione in essendo cõclusionis, saltem initialis. Pręmissę vero in doctrinis in ꝓpria forma respectu cõclusionis, se hñt sicut finis cũ his, q̃ sunt ante finẽ. nã sicut ex fine sequunt ea, q̃ sunt ante finẽ, & non econtra, sic in doctrinis veritas pręmissarũ infert necessario veritatẽ conclusionis, & non econtra. & sicut destructio finis infert destructionẽ eorũ, q̃ sunt ante finẽ, sic destructio conclusionis infert destructionẽ pręmissarũ. quia, si cõclusio nõ est vera, nec p̃missę sunt verę. Et ideo ad hæc forte prælatus Simplicius dixit in secunda solutione ꝙ forte aliquo modo pręmissę sunt in conclusione, sed non declarauit distincte. Non inconuenit ergo respectu diuersorũ idẽ posse dici materiã, efficiens, et finẽ respectu eiusdẽ. quia hoc est ſm diuersa, & ſm diuersos modos consyderandi.

Decimaquarta cõtradi. est in tex. 33. Arist. ibi innuit ꝙ causarũ per accidens quędam sunt propinquiores, quędã remotiores alijs. Sed huius oppositũ habet ex. 2. phy. tex. cõ. 50. vbi Aristo. ponit drĩam inter causas p se & per accidens, dicens causam per se esse finitam, sed causa per accidens est infinita. sed in infinitis nõ est accipere, neq; primũ, neq; vltimũ, vt patet. 2. meta. tex. cõ. 6. & p consequens non est ibi neq; ꝓpinquũ, neq; remotũ. Soluit, & est dictũ The. & Simp. in 2. phy. in expositione te. cõ. 55. vbi ſm Simp. Aristo. videt hanc dubitationẽ inducere: & ei⁹ solutionẽ omisit. inquit. n. tũ etiã in quibusdã dubitabit aliquis nunquid contingẽtia fiant causę fortunę, i. eius qđ est à fortuna, vt sit in terris spirit⁹ aut æstas, sed nõ de pilari vt sanitatis, sunt. n. causarũ per accidens, alię alijs propinquiores. vnde dubitatio consistit contra id, qđ Arist. ibi prædixerat tex. cõ. 53. ꝙ eius qđ est à fortuna sunt causę infinitę. Sed tunc est dubitatio, quia cũ fortuna sit causa per accidens, & in talibus sit ꝓpinquũ & remotũ, nõ videt ꝙ sint infinitę causę, quia in illis nõ est ꝓpinquũ. Themisti⁹ aũt & Simplici⁹ soluũt ꝙ causę per accidens si actu sumant & vicissim cõparent, põt discerni, q̃ sunt ꝓpinquę & remotę,

2. physico. tex. 33.

Solutio.

motæ, sed absolute non pōt, quia sunt infinitæ vt sic. Sed tunc est difficultas. quia si causæ per accñs infinitæ sunt, cõstitui actu non pñt & sic inuicē cōparari, cũ infinitũ non detˀ, nec constitui pōt in actu, vt patet. 3. phy. Nisi esset q͛ sunt in potentia infinitę, & tales pñt determinari ad actũ per cōparationem ad causam per se. sicut licet causę per accidens domˀ sunt infinitæ, absolutæ consyderatæ, & sic in eis non possit discerni q̃ sint ꝓpinquæ, & quæ remotæ. si aũt cōparenťad causam per se, quæ est ædificatiua, sic musica est causa per accidens magis propinqua q̃ albedo, & Polycletus est causa ꝑ accidēs magis ꝓpinqua q̃ hõ, & hõ magis q̃ animal. & eodem modo patet solutio, qũo fortuna, cùm sit causa per accidens, & per consequens infinita, cognosci pōt cùm infinitũ sit ignotum. & tunc opus est eadē distinctione, quam Themistius adduxit.

2. physic. tex. 64. Decimaquinta contrad. est in tex. 64. Dicit Arist. ponens dĩam inter id, quod est a casu, & à fortuna, q͛ in his. q̃ natura fiunt, non dr̃ aliquid à fortuna fieri, si extra naturã fiat. sed magis à casu. & subdit q͛ differũt, quia huius causa est extra, illius vero intra: ita q͛ videťdicere id, quod est à casu habere causam intra, sed id qđ a fortuna hr̃e causam extra. & isto modo exponit diuus Thomas locũ illũ. Sed huius oppositũ inuenimus in eodē. 2. phy. in tex. cō. 61. vbi Arist. tñ id, quod est à casu q̃ id, quod est à fortu-

Solutio. na dicit hr̃e causam extra. Ad hoc dicimˀ sine dubio oĩum Græcorũ, vt Alex. Themi. Simpli. hanc fuisse sententiam, q͛ ambo in hoc conueniunt, q͛ non habent causam intra. vnde dicunt in. 60. tex. q͛ licet tripes cadens, quærens suum locũ, cadat sub tali situ, sub quo pōt esse aptus sessioni, & hoc à casu esse dicatur: si aũt corpus cubum caderet vt esset aptũ sessioni, hoc à casu nō esset quãdoquidē intra se talē retinet figuram, q͛ qualitercũq; cadat semper ē sessioni aptũ. Vnde sine dubio Diuus Thomas non bene interpretatus est locũ illũ. ideo ſm Simplicij expositionē Arist. ibi notat dĩam inter formã & causam. quia in his, quæ à natura fiunt, non tñ ſm naturã, i. ſm naturalē ordinem talia nullo pacto à fortuna esse dñr, quia fortuna est in his, in quibus est ꝓpositũ, seu electio, sed magis dñr à casu fieri. nō aũt dixit simpľr talia à casu esse, sed dixit magis possunt dici à casu q̃ à fortuna, propterea quia fortuna solum vbi est electio esse pōt, sed casus pōt esse in rebus carentibˀ electione. Ne tñ aliquis suspicareť talia vere & ꝓprie à casu esse, & non à natura, ideo posuit dĩam & dixit. Est aũt & hoc alterũ. vbi Cō. dicit q͛ est hic alius modus naturæ. nã proprie loquendo mōstra à natura esse dñr, sed est alius modus naturæ à modo cōsueto & ordinato, & talia, cùm sint à natura, aliquo modo differunt ab his, q̃ vere & proprie dñr à casu fieri. quia quæ vere & ꝓprie à casu fieri dñr, horũ causa est extrinseca, vt casus tripedis cadẽtis, ita q͛ fit sedes, aut salus equi fugientis ꝑꝑ sitim, qui à casu saluatus est. sed taliũ monstrorũ causa est intra, quia proueniunt ex materia, vel ꝑꝑ superabundantiam, vel ꝑꝑ defectum materie, vel ꝓpter malã complexionē eiusdem. vbi pōdera illud dictum Cō. quia dicit istā esse alium modum naturæ. Pro quo debes scire vt scribit Alex. & Them. & Simplicius in. 2. phy. in tex. cō. 5. dĩa magna est inter esse à natura & esse ſm naturã. nam à natura esse non solum ea dñr, quę ſm debitum naturæ ordinē & naturalem institutionē fiunt, verum etiam & monstra, & priuationes, atq; defectus à natura esse dñr, sed ſm naturam solum illa fieri, & esse dñr, quæcũq; ſm naturalem ordinem fiunt. & ideo bene dicit Cōm. q͛ talia, quæ præter naturã fiunt, sunt collocata sub alio modo naturę, q̃ supple sunt entia perfecta, quæ ſm naturæ ordinem, & intentionem proueniunt. vnde talia ſm Peripateticos præter naturã, aut præter fatum euenire dñr, sicut quę ſm naturalem ordinē insunt, fiunt ſm naturã, & ſm fatum fieri dñr cùm fatum & natura idem significent apud Peripateticos, vt bene notauit Alexand. in tracta. de fato, & eliciť ex sñia Arist. 4. phy. in te. cō. 57. vt amplius notaui in speciali q̃one mea de fato.

Decimasexta contradi. est in cō. 70. vbi dicit Cōm. q͛ Diuina scientia cōsyderat res existentes ſm q͛ existunt. Huius tñ oppositum scribit ipse, & Philosophus. 7. met. te. cōm. 53. vbi habẽt rerum existentium non esse definitiones, neq; demõnes. Nisi esset, q͛ per res existẽtes, ſm q͛ existũt Cō. voluit res materiales. voluit .n. dicere Diuinam scientiã non solũ consyderare de rebus abstractis à materia, verũ etiam de rebus existentibus ſm q͛ existunt, i. de rebus materialibus. vnde de istis materialibus Diuina scientia consyderat inquantum existunt, i. inquantum entia sunt, & sub rationibus, quæ competunt enti inquantum ens est. Et ista est expressa sententia Cō. 12. meta. cō. 1. & 29. & 4. meta. te. cō. 1. & 6. meta. te. cō. 1. Scientia Diuina est entis inquãtum ens, & eorũ, 2. physic. com. 70.

eorū, quæ huic insistunt. & in procemio meta physice Sapientis est oīa cognoscere, vt contingit, i. sub rōnibus trāscendētibus. Per res igit̄ existentes non intellexit res cū actuali existentia, sed quiditates materiales sub rōnibus transcendentibus consyderatas.

2. physico. tex. 73. Decimaseptima contradict. est in tex. 73. Scribit Philosophus q̄ principia mouentia naturalr̄ duo sunt, quorū alterū non physicum est, non. n. habet motus principiū in se ipso. ex quo vr̄ q̄ prim⁹ motor, qui est De⁹ gloriosus, naturalr̄ mouet. Huius oppositū scribitur ab Auer. in libro destructio destructionū in dispu. 12. in solutione dubij, vbi d. cùm aūt dixit de Philosophis q̄ ipsi tenēt, q̄ id, quod prouenit à Deo glo. prouenit naturalr̄, est sermo corruptus de eis. & qui tenent in rei veritate q̄ emanatio entiū sit ab eo, est profecto nobiliori modo q̄ naturalr̄, & voluntate humana. Soluitur. Multi Antiqui doctores, vt Algazel & Rabi Moyses, & ex Latinis Scotus cū sequacib⁹ suis tenuerunt hoc, videlicet Deū s̄m Peripateticos agere ex necessitate naturę. Vnde super hoc fundamento Scotus in. 2. dist. 1. quæstio. 2. ostendit in via Philosophi sequi oīa ex necessitate prouenire. Sed Cō. & alij Peripatetici oppositum tenent. Et vltra authoritatē Auer. consueui formare aduersus istos talē rōnem, quæ vr̄ in via Arist. maximam fidē facere. Nā, si anima agit altiori modo, q̄ natura, & intelľs agit altiori modo q̄ anima, cùm Deus sit altior intelľu, aget altiori modo q̄ intelľs: ergo à fortiori altiori modo q̄ anima, & multo altius q̄ natura. assumptū ostenditur. nam anima agit altiori modo, q̄ natura. quia natura nō agit, nisi s̄m vnū motum determinatum mouendo, sed anima s̄m quālibet drīam vnde motus animę est circularis, qui est perfectior motu recto. sic. n. Arist. in. 2. de anima te. cō. 41. & infra, arguit & accusat Antiquos, asserentes motū augmenti esse a natura ignis. & Arist. d. q̄ est ab aīa, quia ignis concurrit vt instr̄m. immo Cō. & Arist. in. 2. de genera. & corru. tex. cō. 55. motio ignis est deterior in generatione, q̄ motio organi, aut instr̄i, & ibi redditur causa, intelľs aūt agit altiori modo q̄ anima, quia intelľs est altior anima, vt patet. 2. de anima. tex. cō. 21. vbi dr̄ q̄ vr̄ esse aliud genus animæ, & hoc solum contingere separari, sicut perpetuū à corruptibili, Deus aūt est altior intelľu. vt d. Philosoph⁹ in libro de bona fortuna, vbi inquit. quid. n. est melius scīa & intelľu, nisi Deus? Vnde Cō. in. 4. phy auscultationis i cō. 128. d. q̄ esse essentialr̄ in aliquo non est nisi à causa agente, quæ est aut anima, aut natura, aut intelľs: & ego addo quartū, aut De⁹. nam distantiæ entium sunt valde diuersæ. Quantum aūt spectat ad præsentem contradictionē scire debes, q̄ natura multiplr̄ dr̄ & naturæ nomen vt patet ex. 4. primæ philosophiæ tex. cō. 5. & vt notauit etiā lucidissimus Them. in. 2. phy. in te. cō. 7. sic est etiā de naturalr̄ agere, qn̄q; sumitur ꝓprie vt distinguitur contra agere s̄m animam, aut intelľm, & qn̄q; sumit̄ cōiter, vt illud dicat̄ naturalr̄ agere, qđ ex sua natura agit. vnde vt inquit Cō. 1. cœli, sicut ī natura formæ naturalis est hr̄e propriam materiam, vt forma ignis, sic formæ abstractæ, s̄m q̄ sunt formæ abstractæ, innatæ sunt, vt illud, qđ mouet̄ ab eis, non sit graue, neq; leue, et vt motū ab eis sit rotundū. vñ est similitudo, ꝓportiōis, vel analogiæ, & nō vnino catiōis.

Decimaoctaua contradi. est in cōm. 79. Scribit Cōm. quòd illud, quod innatum est existere casu, non est innatum existere per intentionem. Sed huius oppositum habet̄ in. 2. phy. in tex. cō. 63. vbi Arist. d. in litera, q̄ percussio capitis à lapide potest fieri à casu, & eadem potest fieri per se ab aliquo proijciente cùm intentione percutiendi. 2. physic. com. 79.

Soluitur. dictum Cō. intelligitur de speciebus præsertim, quæ sunt in substantijs. nā s̄m ipsum in. 8. phy. in cō. 46. nulla species fit à casu. quia illud, quod est à casu, semper est oppositum ei quod est à natura. vnde à natura sunt species. nulla. n. species est à casu, sed à casu sunt monstra non naturalia. idē. 6. meta. te. cō. 4. & 7. meta. cō. 22. & quia Antiqui, contra quos arguit Philosophus, oēs species rerū naturaliū asserebant esse à casu, ideo Cōm. s̄m Philosophū tenet oppositum. vnde in cō. 2. tex. 82. ostendit q̄ ea, quæ sunt à casu, proueniunt ab impedimento naturę: sed ea, quæ sunt à natura & s̄m cursum naturalem, nō proueniunt ex impedimento naturæ, sicut sunt monstra. Dictum aūt Philosophi in. 2. physi. non est de speciebus, sed de actione seu accidente. quia percussio vtroq; mō pōt ꝓuenire, et sine intentione, & cum intentione, vt patet. Solutio.

2. physic. com. 80. Decimanona cōtradi. est in cō. 80. Ibi. n. d. Philosopus & Cō. apes & formicas agere sine cognitione. Huius tn̄ oppositū scribit cō. 2. de anima cō. 156. Nisi esset q̄ dictum in hoc loco intelligitur sic, q̄ videlicet talia animalia agunt sine cognitione finis rei actę sicut Hirundo, quę quando nidificauit agit, non tamen agit per cognitionē finis rei

uel astra mota: bene tamen agit per cognitionem respectu rerum, quae ad finem ordinantur, vel ad opus. nisi .n. cognosceret paleas, & lutū, vtiq; nidū cōstruere nō posset.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Arist. & Auerrois,

Super Tertio Physicorum.

3. physic. tex. 1.

Rima cōtradictio est in tex. 1. Aris. n. habet q; infinitum primū apparet in continuo. Sed obuiabam. quia primo poste. tex. 1. in illo cap. Certior aūt scientia altera, altera est, & prior, videtur Arist velle q; scientia illa, quae de simplicioribus principijs est, illa est natura prior, sicut Arithmetica, Geometria. Nam Arithmetica est de vnitate, quae est principiū numeri, Geometria vera de puncto, quod est principium magnitudinis. vnitas aūt simpliciter est, quia vnitas situ caret: punctus autem est substātia posita, vt ibi dicitur. Et ex hoc videtur q; quando eadem accidentia competunt indifferenter quantitati continuae & discretę, eadē prius natura cōueniunt discretae q̃ continuae. cùm igitur infinitudo inueniatur in numeris & in magnitudinibus, quia sicut magnitudo est diuisibilis in infinitū, sic numerus est augmentabilis in infinitū, videtur q; infinitudo prius natura competit numeris q̃ continuis. & confirmatur. quia. 1. phy. tex. cō. 15. infiniti ratio congruit quantitati. idē. 3. phy. tex. cō. 35. & 36.

Solutio. Nisi esset q; vt dicit Alex. & Them. ideo infinitū primū dr̄ apparere in continuo, q̃ in discreto, quia in definitione continui ponitur infinitum, non aūt in definitione discreti. nam continuū est, quod diuidit̄ in infinitum: non sic autem est de discreto. Aut q̄a cùm discretum causetur ex diuisione continui: sicut. n. continuum est diuisibile in infinitum, sic discretū est augmentabile in infinitū. non. n. discretū est diuisibile in infinitū, nec augmentabile est continuū in infinitū. 3. phy. te. cō. 60. & quia ex hoc, qđ cōtinuū est diuisibile in infinitū, ex hoc discretū est augmētabile in infinitū, numerus. n. causat̄ ex diuisione cōtinui, vt dr̄ in 3. phy. ideo dictum est infinitū primo apparere in cōtinuo, & hoc p̄cipue locū h̄et s̄m naturalē consyderationē asserētē numerū causari ex diuisione continui, sicut iā Arist. hic loquit̄. sed s̄m mathematicā consyderationē, quae est s̄m abstractionē, & imaginationē, credo q; infinitudo, & alia hmōi accidētia, cōia vtriq; & cōtinuo & discreto, ex parte, qua sunt quāta, pri⁹ natura participari à discreto q̃ à cōtinuo, si quantū dr̄ analogice, aut saltē aequalr̄, si vniuoce dicat̄. sed, q̄a s̄m cōsyderationē naturalē quātitas discreta, q̄ est numer⁹, causat̄ ex diuisione cōtinui, sic infinitudo inuenit̄ in numero pp continuū, saltē in gn̄e causae materialis. Sed Arithmeticus, qui natura praecedit Geometrā, non consyderat istā rōnē numeri, qui est subiectū eius, inquantū à continuo h̄et causari, quia illa ratio sibi est extranea, inquantum est subiectū suae consyderationis: alioquin scientia Arithmeticae natura esset posterior Geometria, & praesupponeret illā: quod tñ falsum est. Nec videat̄ tibi mirū hoc, quia multa h̄nt verificari s̄m naturalē consyderationē, quorū opposita sunt vera s̄m consyderationem mathematicā, sicut dicit Cō. in. 1. coeli. cō. 32. q; motui circulari nihil est contrariū naturaliter, & tamen potest esse contrarietas in motibus circularib⁹ mathematice, & secundum imaginationem.

Secunda contradi. est super eodē te. Arist. in principio. 3. physi. dicit q; sicut Naturalis cōsyderate dēt de motu, quia motus ponit̄ in definitione naturę, eadē rōne, quia mot⁹ videt̄ esse de gn̄atione cōtinuorū. Naturalis dēt considerare de continuo. vbi Themisti⁹ expresse dicit q; continuū assumit̄ in definitione motus. & ita etiā videt̄ dicere Cō. in cō. 1. & clarius in sua media expositione, vbi cōtinuando intentionē Philosophi dicit, q; quia in definitione naturae posuimus motū, oportet loqui de motu. definientis. n. interest declarare partes definitionis, & de passionibus partiū. cùm aūt in definitione motus appareat continuū, & continuū cōsequit̄ infinitū, quare etiā de continuo & infinito loqui dēt Naturalis. videt̄ igit̄ q; continuū sit de quiditate mot⁹. Ex aduerso aūt videt̄ esse authoritas ipsius Cō. in. 4. phy. in cō. 99. vbi dicit q; vnum accidentium motus est continuatio. Amplius est ratio. Si. n. continuatio esset de quiditate motus, quilibet motus esset continuus. quia quod per se competit superiori, & primo, competit oībus inferioribus per se, licet non primo, siue sit vniuocū, siue analogū: sed non quilibet motus est continu⁹, vt patet. 3. phy. cō. 6 & 8. phy. cō. 23. igitur continuū non est de quiditate motus. Amplius videt̄ esse authoritas Philosophi in. 5. meta. in ca. de quāto. te. cō. 18. q; quantitas, & diuisibilitas, & cōtinuatio 3. physic. tex. 1.

Solutio. tinuatio accidunt motui. Dicimus, sine præiudicio melioris sententiæ, q motus quiditatiue non includit continuū, licet videat continuatio esse de accidentibus consequētibus substantiā eius. & ideo videt mihi, q Cō. in. 3. phy. in cō. 2. animaduertē: ad ea, q paulo ante dixi, inquit, q illorū, quę consequunt motū, q sunt ppinqua substātiæ ei9, est cōtinuū. vnde nō dixit absolute cōtinuū esse de substantia motus, sed de his, q sunt propinqua substantię eius. quia, qā vera genera & veræ rerū dñiæ latent, licet nobis circūloqui illa per proprietates & accidentia, sicut dicit Cō in. 7. meta. in cō. 42. &. 8. meta. cō. 5. contra Alex. & ideo dicimus nos q contrariū cadit in descriptione motus, nō q illa sit vera dēfinitio. vnde Alexā. in. 1. lib. naturaliū quęstionum quęstione 21. expresse determinat motum per se non esse quantitatē, sed ſm diuersas considerationes spectare posse ad diuersa prædicamenta, vt poteris ibi clare videre.

3. physico. tex. 3. Tertia contradi. est in tex. 3. Arist. diuidit ens per ens in actu tantū, & per ens in actu & potentia simul. postea diuidit ens actu i decē prædicamenta. Ex hac igit diuisione videtur q ens in potentia non diuidat in decem prædicamenta, sed ens actu solum. Ex aduerso aūt videtur esse sententia Philosophi in. 12. met. tex. cō. 26. vbi vult q potētia & actus sunt principia oīum decē prædicamentorū: & cū in hoc est authoritas Cō. in 2. de anima. cō. 6. vbi scribit q potentia & actus sunt dñiæ entis valde oppositæ, & circuunt omne genus prædicamenti.

Solutio. Soluitur. nā vt recitat Simplicius in. 3. phy. si in præsenti loco, sunt circa hoc duæ expositiones. prima est Alex. & Them. qui sequentes antiquā seriem textus, qui cōiter inueniebat, exponunt q entiū quędā sunt actu tantū, sicut sunt res materia carētes, vt sunt abstractæ substantiæ, quę semper eodē mō se hāt & mutari non pñt, quędā vero sunt cōposita ex potentia & actu, vt sunt gñabilia, & corruptibilia. cœlū aūt quodāmmodo est actu, p quanto ſm substantiā transmutari non pōt, & quodāmodo in potētia est, inquantū locali moueri pōt, & idē secundū se totū vbiq; esse non pōt. & istius etiā opinionis est Cō. in lib. de substan. orbis, &. 1. cęli in paraphrasi in summa. 6. iuxta principiū. Porphyrius istam expositionē non admittit, sed vult diuisionē dari per actum & potētiā, quod confirmat ex his, quæ repetit & reassumit Philosophus infra in eodē loco i te. cō. 6. vbi dicit. Diuisio aūt vnoquoq; generū per potentiā & actū. & vult q ens in actu diuidat per decē prædicamenta, non ens in potentia, quia ens in potentia non dicit decē modis, sicut ens in actu, immo ens in potentia tantū nō dr nisi vno mō tantū, videlicet de prima materia oīum. Sed nec ista expositio Porphyrij soluit contradictionē ppositā, nec vera esse videt: tū quia sibi ipsi cōtradicit, quia primo dicit ens in potentia non diuidi in decē pdicamenta, & tū adducit dictū Arist. in tex. 6. quod cōtinet oppositū. quia d. Diuisio secundū vnūquodq; generū per potentiā & actū. Amplius contradicit antiquæ literæ, quæ cōiter sic iacet. Eorū q sunt, quędā sunt actu tantū, quędā vero potētia & actu. horū aūt aliud est hoc aliquid, aliud tm, & aliud tale. vbi manifeste patet q p illā notā exclusionis, tm, cōtra diuidit id, qd est in actu tm, contra id, quod simul est in potentia & in actu. alioquin, si diuidit ens per actū & potentiā, quid igitur deseruit illi diuisioni illa exclusionis nota? Dico igit q Arist. qñq; consueuit ens diuidere p potentiā & actū, sicut fecit in. 9. primæ philosophię. sed illa diuisio est entis sensibilis, vt dicit Cō. in. 7. meta. in procemio, q scientia Diuina diuiditur in tres partes. in prima agit de diuisione entis in substantiam & accidens. in secūda de diuisione entis per potentiā, & actū. in tertia de diuisione entis per vnū & multa. Et, quia substātia alia sensibilis, alia abstracta, de substantia sensibili tractat in. 7. & 8. met. deinde in 9. agit de potētia & actu. 5. in decimo agit de vno & multo. postea in. 11. tractat de substātijs separatis & numero earū, qui est duodecimus apud nos. vbi patet illas diuisiones in libris præcedentibus librū duodecimū esse respectu substantiarū sensibilium. Vnde in 9. meta. tex cō. 17. dr quod nullū sempiternū est in potentia. & confirmat authoritate Cō. in. 12. met. cō. 8. vbi Ari. volens declarare q esse sit eē materię, diuidit ens per potētiā & actū & Alex. dicit q hoc fuit declaratū in nono trac. in quo loquit de potētia & actu. & intendebat per hoc, q in hoc tractatu demsat, potentiā pcedere actū, & dicit impossia contingentia ad negantes potētiā esse. ecce igit q potentia, quæ cūm actu condiuidit ens in nono, est illa, quæ est ante actū: talis aūt non est, nisi in rebus gñabilibus & corruptibilibus. vnde oē ens in pdicamēto existens, est qñq; in potētia & quādoq; in actu. & ideo actus & potentia sunt principia oīum decē prædicamentorū, vt dr in. 12. meta. in te: cō. 26. Et qñq; Arist. cō-

[illegible] adducere diuisionem magis generalem cõprehendentem oia entia simplr, & est ista, quã innuit hic, videlicet q entium quędã sunt actu tñ, quędã sunt in actu & potentia sil. & fm naturã diuisionis quędã sunt potentia tñ, licet propter breuitatem illud sit omissum: aut vt d. Simplicius: q n nõ reperit aliquod ens, quod sit in pura potentia tñ fm subsistentiã, quin aliquo modo actu sit aliquid. quia Plotino teste illud, qđ est in potentia ad aliquid, oportet vt illud prius sit aliquid actu in se. vt es, qđ est in potentia statua, prius est actu es. & hãc diuisionẽ gñalem etiã innuit Philosophus. 11. metã. in ca. 8 vide etiã sanctũ Thomã in. 11. met. in lctõne nona fm secundã expositionem, quo illa tertia diuisio per actum tñ, per potentiam tñ, & p vtrunq; sit intelligẽda, quia placet.

3. physico. com. 4. Quarta contradi. est in cõ. 4. Ibi. n. cõm. definiens motum materialr sumptum dicit quòd motus nihil aliud est q̃ gñatio partis post partem illius perfectionis, ad quam vadit motus, donec perficiat, & sit in actu. ex quo patet motũ fieri. & maxie motũ intensionis, p additionem partis gradualis ad partẽ gradualẽ. Huius tñ oppositum vr sentire expresse Co. in. 4. phy si. cõ. 84. ibi enim dicit additionem caloris agentis in calorẽ corporis non fieri fm additionem partis i toto, & vt partis materiæ in materiam, sed fm additionem agentis in passionem patiẽtis, s. q qñ calor agentis vigorabit, crescat calor patientis, non fm additionẽ partiũ calidarum extrinsecarum, cũ n ad patiẽs non transferat aliquid ab agente. Ista contradictio tangit maximã cõtrouersiã inter duos principes nrę militiæ, s. sanctum Doctorẽ, & doctorem subtilem, qui in. 1. snīarum. distin. 17. in materia de habitibus, quæst. 2. de modo augmenti charitatis sunt discordes. [illegible] enim intensionem illã non fieri per additionem gradus ad gradũ. quia illi gradus, aut essent specie distincti, aut numero: non specie quia oẽs charitates sunt eiusdẽ speciei, neq; etiã distinguuntur numero, q talis est ex parte materiæ: sicut hæc albedo differt numero ab illa, quia est in alio subiecto. charitas aũt, q̃ addi põt, addit in eodẽ subiecto, in quo est pcedẽs. intensio igit charitatis, & cuiuslibet formę non fit p additionẽ alicuius gradus, sed solũ quia illa qualitas, q̃ prius inerat, intendit fm ppinquitatẽ ad terminũ. Et ista est via scti Doctoris vbi supra. Scotus vero ponens suas echeitates, dixit intensionem fieri p additionẽ gradus ad gradũ, & dixit istos gradus numero differre per suas echeitates, licet in eodem subiecto sint. In via etiã scti Doctoris diuersitas est inter sequaces suos, vtrũ intẽsio formę fiat fm esse, aut fm gradũ. Nam q fm essentiã fiat, impoe est. q essentiæ rerũ cõsistunt in pũcto, sicut vr velle Philosophus. 8. met. cõ. & te. 10. oportet ergo q ista intẽsio fiat, aut fm esse, aut fm gradũ. Quidã aũt pcipui Thomistarũ tenuerunt intensionẽ formæ fieri non fm esse. quia hoc vr esse contra sanctũ Thomã in infinitis locis. 1. snīarũ distin. 17. quæst. 2. ar. 1. & in. 2. secundæ quæst. 24. ar. 4. in r ñ sione ad tertiũ. Et ideo dixerũt istã intensionem formæ fieri per additionem gradus ad gradũ: qui tñ gradus additus idẽtificat preexistenti, & non remanent distincti, sicut posuit Scotus. Et hãc viã imitatus est subtilissimus Thomistarũ Herueus Brito i quolibeto. 2. quæst. 13. sicut est in alimẽto, q pars sequens addita identificat pexistenti, sic est de intensione formæ quantum ad gradus. Capreolus aũt. 1. snīarũ tenuit intensionem formę fieri fm esse. quicquid sit vna istarũ viarũ vr hre authoritatem Cõ. 3 phy. cõ. 4. pro se, & alia habet cõ. 84. & textum etiam. 4. phy. & ita Cõm. ipse remanet in contradictione. Nisi esset. q hic dixit motum esse acquisitionem partis post partem. quæ quidem acquisitio est vĩs in oĩbus formis acquisibilibus per motum: quia fm ipsum sunt partibiliter acquisibiles. vtrũ aũt omnes per minima, nec ne, in primo satis diximus super cõ. 62. Istam aũt acquisitionem ponit Cõ. ita, q fiat ex potentia materię educta ad actũ. negat tñ Cõ. 4. phy. cõ. 84. acquisitionem partis post partem ab extrinseco factã. & ista non contradicunt, sicut vides. vnde, si ponderabis verba cõ. 84. nihil plus inuenies. Videre aũt, quæ illarũ viarũ extremarũ sit verior, nõ est pñtis speculationis. vbi. n. est discordia iter Scotũ & sanctũ Thomã, difficile est videre veritatẽ. Solutio.

3. physico. tex. 16. Quinta contradi. est in tex. 16. Arist. dicit q omne mouens physice, vel vt hẽt alia litera, quã legit Alex. (omne quod mouetur physice mouetur) cũm sit potentia mobile, & cui immobilitas quies est. & Arist. ibi ponit causam quia agere in hoc nil aliud est, q̃ mouere. hoc aũt facit tactu, quare simul & patit. vnde ibi expositores dicunt mouẽs corporeum, cui immobilitas quies est, i mouendo mouetur. Sed tunc est contradictio. quia idem respectu eiusdem esset in potentia, & in actu fm idem contra Philosophũ. 8. phy. tex. cõ. 40. & cõtra Com. 3. de anima cõ. 4. Præterea motor non põt mouere nisi Difficultas de Reactione. habet

habet proportionē maioris inæqualitatis supra mobile. si igitur oē mouens in mundo moueret ab eo, quod mouet, ex parte, qua mouet, superat, ex parte, qua mouetur, superat ab eodē. quod nō capit intellē. Ad tollendā huiusmōi contradictionē dixerunt aliqui

Solutio quorūdā.

ꝙ non inconuenit idem esse mouēs & motū: & agens & patiens respectu eiusdē, sed non secundum idem, sed secundum diuersa. vnde dico ꝙ reactio non fit per easdem qualitates, sed per diuersas. vnde, si ignis agit in aquā per caliditatē, aqua reagit in ignem per humiditatē. Sed ista opinio stare nō pōt. qa Arist. in 2. de gene. & corrup. in te. cō. 24. dicit ꝙ oīa eñtia possunt adinuicem transmutari, & in te. 25. d. ꝙ differunt in citius & tardi⁹. quia in habentibus symbolū citior & facilior est transmutatio & ex consequenti cū talia eñtia habentia symbolum, habent cōtrariū solū vnā qualitatem, & sicut in materia, & talis alteratio fiat per contactū, tūc talis reactio erit secundum easdem qualitates: qđ concedimus. Et ideo aliter dicendū puto ad præsentem contradictionē, vt locus iste requirit. nā materia ista pertinet magis ad librū primū de gene. & corrup. Dico igitur ꝙ omne agens corporeum cōicans in eadē materia cum passo in agēdo patitur. & hoc pōt esse respectu eiusdē contrarietatis. sed hoc non erit eodem modo, sed diuersis. & hoc non inconuenit, dicit. n. Cō. 3. phy. cō. 8 ꝙ idem respectu eiusdem pōt esse in actu et in potentia secundum duos modos. vt panis respectu corporis est in actu, & in potentia. nam panis vt est in actu, agit in corpus, vt verō est corpus in potentia patitur à corpore. similiter ignis, vt est actu calidus agit in aquā vt est potentia frigida, sed ignis patitur ab aqua, vt est potentia frigidus, aqua vero agit, vt est actu frigida. ecce igitur ꝙ si agit & patitur ignis, nō est eodē mō, sed diuersis modis. nā agere & mouere act⁹ sunt. 3. phy. 17. & 1. de gene. & corrup. te. cō. 53. moueri vero, & pati alterius sunt principij, videlicet materiæ & potentiæ. quia igitur passio est rōne potentiæ, & rōne materiæ, quæ subijcitur per potentiā, ideo quorū materia vna est, talia dum agunt. necesse est ꝙ patiant in agendo, quia talis actio est per contactū. & cum sit cōicatio in materia, q est subiectū contrarietatis, p quā fit actio, de necessitate sequitur dictū Philosophi ꝙ oē tale, dum agit, patitur. Sed, si instetur ꝙ idem respectu eiusdem erit superans et superatū, excedens & excessum, quod videtur absurdum. nam, si ignis agit per calorē in aqua, habet proportionem maioris inæqualitatis in frigiditatem aquæ: si econtra aqua per frigiditatem reagit i caliditatē, sequitur ꝙ frigiditas habet proportionē maioris inæqualitatis respectu caliditatis: & ita idem erit excedens & excessum respectu eiusdē. Amplius sequeretur ꝙ nunquā ignis posset assimilare sibi aquā, si ita agendo patitur, & patiendo reagit. Et confirmatur. quia agēs, & patiēs, aut sunt adæquata potētijs, & tūc nō puenit actio: aut agēs est maioris potētię, & tunc mouebit, & nō mouetur, aut est minoris, & tūc mouetur & non mouet. Amplius, sit motor agēs secundum vltimū virtutis in passum aliquod per longā distantiā, patet ꝙ passum per totā illā distantiā nō pōt agere in passum: igitur aliquid agit, & non patitur. Dicit Burleus ꝙ secundum Arist. & Cō. agens corporeū in materia conueniens cū passo, patitur in agendo non à toto, sed à pximo. & d. ꝙ non oē mouens mouetur, vt patet đ primo motore, nec oē mouens corporeum mouetur à moto ab eo, vt corpus cœleste, sed oē corpus cōicans in eadē materia cum moto, dummodo materia sit receptiua formę, qua agens agit. qđ apponit ppter sensibile, qđ agit I sensum, sed nō patit à sensu & est motus alterationis per formā, qui licet fiat per contactū, vt patet. 7. phy. te. c. 12. nihilhominus non fit reactio. quia cū materia nō sit receptiua formæ contrariæ, ideo sensibile non patitur à sensu. & tūc ad illud de excessu d. ꝙ est secundum diuersas formas. sed illud stare non pōt, vt diximus, qa tūc non posset in eñtis symbolis eē reactio. Ampli⁹, si aqua frigida ponatur in calidā, patet ad sensum ꝙ caliditas remittitur à caliditate. Paulus Venetus dicit ꝙ quælibet qualitas est actiua & passiua. & ideo idem respectu eiusdē est agēs & patiens, sed nō eodē mō, licet sit secundum idē. qa mouens per formā eādē mouet, vt est in actu per illā, & mouet, iquā tū per eandē est in potentia. vt illa est passiua. vñ ignis per calorē agit, & per calorē patit: sed agit per calorē vt est actiua, & patit per calorē vt est passiua. & similiter est de aqua respectu frigiditatis. vnde motor mouet vt est in actu, & mouet vt est potētia mobilis. licet igitur mouens moueatur a moto, non mouet ab eo inquantū motū, sed vt est motiuū: & motū mouet mobile, nō vt est mobile mouens, sed vt est potentia motū. vnde licet min⁹ agat in maius, tñ agit à pportione maioris inęqualitatis, ex quo maior est potentia actiua minoris, q̄ potētia passiua maioris. Ista positio ē cōtra pricipia Phię,

Impugnatio.

Alia solu.

q aliquid sit in actu & in potētia per eādē formā respectu eiusdē. tunc .n. rueret totus octauus phy. & demōstratio Philosophi in. 8. phy. tex. cō. 40. vbi habet q totum non pōt per se mouere totū, quia tunc idem esset in actu & in potentia. Rueret etiā ratio Cō. 3. coeli cō. 28. vbi hēt q elementū non pōt esse per se mouens, & per se motū fm formā. quia, cū moueat fm q est actu, & subiectū motus sit ens in actu. &, cùm nō sit in actu nisi p formā, tūc idē fm idē essentialr esset mouens & motū, & in actu & in potentia. vnde licet fm Peripateticos idē sit in potentia & in actu, tñ hoc non pōt esse per se respectu eiusdē. forma ēnti per se mouet, sed mouet per accidens rōne materiæ, & vt est forma in materia. Dico igit ast, q ignis, inquantū est in actu, p caliditatē agit ī aquā, inquantum aqua est in potentia calida: sed aqua nō est in potentia calida rōne frigiditatis: quia ista potentia est passiua, & vnum contrariorū non est receptiuū alterius contrarij. licet .n. frigidū actu sit calidū potētia, hoc est rōne priuationis annexæ, quæ est in materia, quæ non pōt expoliari à contrarietate fm totum. silr aqua vt est actu frigida agit in ignē, qui est potētia frigid', sed ignis non dicit esse potentia frigidus, loquēdo de potentia priuatiua rōne caliditatis: quia tūc calidū, remanēs calidū, pōt recipere frigiditatē: sed est rōne materiæ, q̃ stat sub forma ignis calidi. Et ideo. 1. de gñatione te. cō. 43 laudans Diogenē, dicit q, si non essent ex vno oīa, nō esset facere & pati adinuicem. Et ideo Arist. dicit q est ista necessaria conditio in hoc, q fiat ista mutua actio, & passio, vt sit cōis materia. quia per materiā cōmunē vtrūq; est in potentia, sed per formas diuersas vtrūq; est in actu, & vtrūq; agit p illud, qd̄ est sibi propriū, & vtrūque patitur p illud, in quo est cōicatio. Vnde Arist. in. 1. lib. de Gñat. & Corru. Isto modo conciliat opiniones Antiquorū. quidā .n actionem et passionē dicebāt fieri merito similis, & quidā merito contrarietatis. ipse dicit q cùm totū videre debuissent, partē viderunt ambo. vnde tex. cō. 50. determinat q receptio ē merito similitudinis: qa quæ patiunt, dñr conuenire in eodē gñe, i. subiecto seu materia, & actio est merito contrarietatis. nō igitur ignis per se agit, & per se patit caliditatē, ita q caliditas sit per se ratio, per quam agit, & per quā patit: sed agit per caliditatē per se, & per eandē patit per accidēs. & quia oē per accidēs reducit ad per se, per se pati rōne materiæ subiectæ calori, sic nō est inconueniēs. quia dicit Cō. q forma vt forma mouet, sed vt est ī materia mouet: quia motio passiua est à materia nō à forma. ita dicde aqua, q per frigiditatē per se agit in ignē vt est in potentia passiua per se per materiā, fm quā est potentia frigida: & eadem aqua patit, vt est in potentia passiua per materiā per se vt est potentia calida: sed per frigiditatē aqua non est in potentia passiua. nisi per accidens. Sed ad difficultatē de excessu, dic q qñ contraria ita sunt adæquata in suis potentijs, q vnū tantum pōt agere in reliquū, quantū alterū resistere, non prouenit actio in hoc casu. Vnde Cōm. in hoc sensu negat ambas qualitates esse æque potētes in summo in elntis, quia non proueniret actio, vt patet. 4. meteo. cō. 10. Et ideo dicit Arist. in. 1. lib. de gña. tex. cō. 89. & in. 2. etiā te. cō. 84. q in mixtione, qñ contraria sunt adæquata potentijs æqualr, tūc transmutat vtrūq; in sui ipsius natura. non .n. gñatur alterū, sed mediū cōe. Et ita etiā dicit Cō. in. 2. de gña. cō. 48. q mixtio contrariorum non fit, qñ simplr alterū dñatur super alterū, neq; qñ hñt æqualē potentiā. si .n. potentia alterius fuerit simplr dñans gñatio erit dñantis, & corruptio dñati. &, si fuerint æquales potentiæ, tunc non fiet altera forma, vt declaratū est in. 4. meteo. Vbi animaduerte q nō fuit opinio Cō. q duo contraria æqualia in gradibus non pñt agere, vt multi ex ista authoritate male intellēa intellexerunt. quia hoc est contra sensum. quia calidū vt. 8. potest agere in frigidū vt. 8. sed sensus est. q ex talibus, quæ sunt æqualia in potentijs, non pōt resultare forma media: quia oportet talem formā, si debet prouenire, declinare ad alterum cōtrariorū, qd̄ sit dñans dñati: quia non dat cōplexio ponderalis. nec ęquale ad pondus. vnde sic intelligitur authoritas eius in. 4. meteo. in cōm. 10 quia & in. 10. meta. cō. 23. & in. 2. colliget cap. vlti. & hic semper eodem modo loquitur. Quidā .n. ex illa authoritate in. 4. meteo. colligunt fm Auer. non posse reactionem fieri fm eandē contrarietatē: sed fallunt. Sed opinio sua est ista q, qñ elnta alterantur adinuicē, si debet fieri mixtum, oportet, q alterū sit dōnans, & alterū dñatū. sed p p hoc non sequit illud, quod ipsi sibi imponunt, sed solū q nō pñt hīre potentias æquales. nam semper vnum dñatur reliquis: & ideo mixtum mouet ab elnto dñante. & licet sint in gradibus æqualia, potentia tñ vnius superat resistentiam alterius. nam ignis vt est actu calidus, superat aquā, q̃ est potētia frigida: & silr d̄ aqua respectu

respectu ignis. ex quo sequitur, quod licet ignis agat, & patiatur ab aqua, & in aquam, tamen plus proportionabiliter agit, quàm patiatur. aqua etiam plus proportionabiliter patitur, quàm agat, si ignis dominatur, & aqua est dominata, vt dicunt Medici, secundum quod in conceptione foetus mas, & foemina vterque concurrit actiue & passiue, tamen mas magis agit quàm patitur, foemina vero magis patitur, quàm agit. & tamen actio semper sequitur à proportione maioris inæqualitatis. vnde si minus in gradu potest reagere in maius, multo fortius æquale, tamen cum hoc actio semper prouenit à proportione maioris inæqualitatis, quam habet potentia agentis supra resistentiam passi. vnde licet idem sit respectu eiusdem, agens & patiens, in actu & in potentia, penes eandem contrarietatem, hoc tamen est secundum duos modos diuersos. & hoc nihil est inconueniens: quia potentia caliditatis superat resistentiam aquæ, & potentia frigiditatis superat resistentiam caliditatis. ista autem sunt diuersa, vt patet, & secundum diuersos modos. Nota tamen quod licet expositores dicant hic, & præcipue Com. quod agens physicum, ex quo agit per contactum, necesse est quod patiatur ab eo, in quod agit, hoc est verum, vbi est communis materia. sed hoc non habetur ex isto loco, sed ex. 1. de genera. vbi Aris. hic loquitur vlterius quàm ibi. ex hoc loco non habetur, nisi quia mouens physicum mouet per contactum, ex tactu motiui accidit quod patitur, sed ex hoc non habetur quod patiatur ab illo, in quod agit. sed hoc habetur ex libro de generatione, vbi dicitur quod agens per contactum, communicans in eadem materia cum passo in agendo, patitur ab eo, in quod agit: licet Com. saluari possit quia litera sua loquitur de motore in potentia, & iste est motor materialis, sed secundum literam Alexan. quæ est de eo, quod mouetur, non plus elicitur, quàm id, quod diximus, quod id quod mouetur, mouetur inquantum est in potentia mobile, & omne tale, cui immobilitas est vera quies, cùm moueat tactu, accidit ex contactu, vt patiatur, id est quod in mouendo moueatur. Sed ex hoc non habetur, nisi quod omne corpus in mouendo mouetur. & sic est de coelo, quod mouet ista & mouetur, licet non mouetur à moto, sed à motore separato. Vbi animaduerte quod, cum multiplex sit motus, non eodem modo verificatur ista propositio in omni motu. nam in motu locali absolute est vera, quod omne corpus localiter mouens aliud localiter mouetur, siue sit coelum, siue sit aliud generabile. hoc enim probatum est in. 7. phy. in principio. sed non intelligitur quod moueatur ab illo, quod mouetur ab eo: sed sufficit quod moueatur ab alio. Nam in hoc sunt instantiæ manifestæ in oppositum. non oportet si manus mouet baculum, vt baculus moueat manum. similiter coelum mouet ignem motu circulari, qualiscunque sit, tamen coelum non mouetur ab igne motu circulari. Nec etiam est intelligenda propositio ista in motu locali, vt voluit Pomponatius in tractatu de reactione, in sectione secunda cap. 8. quod eadem specie motus, qua aliquid mouet localiter aliquod sibi proximum, eadem specie, cùm moueat per contactum, moueatur vt si aliquod mouens moueat aliquid ad dextrum, ipse etiam moueatur ad dextrum. Hoc enim falsum est inquam pluribus casibus. Nam non oportet quod si homo mouet lignum motu tractus, quod homo motu tractus trahatur à ligno. Similiter vapores in Solis attractione mouentur secundum angulos rectos sursum, & tamen Sol non mouetur secundum lineam rectam, sed in circulum. Amplius dextrum & sinistrum non constituunt speciem motus localis, sed sursum & deorsum, & circa medium. alij autem sunt motus compositi. vnde licet mouens corporeum in mouendo moueatur, non tamen oportet quod moueatur ab illo quod mouet. nec similiter oportet, licet moueatur, quod moueatur eadem specie motus, sed sufficit quod moueatur localiter secundum genus. Ita expresse dicit lucidissimus Themistius in. 1. de anima in ca. 17. vbi soluit rationes Theophrasti contra Arist. Amplius non est necessarium in motu locali, vt mouens localiter moueatur semper ad eandem differentiam, ad quam mouetur motum. quia. 7. phy. tex. com. 10. attractio potest esse ad se, & ad alterum, vbi Com. dicit quod in naturalibus attractio est ad se, sed in voluntarijs inuenitur vtrunque. Amplius Arist. expresse determinat oppositum in. 8. physi. in tex. com. 38. vbi probat quod non est necessarium omne, quod mouet, moueri. quia hoc esset altero duorum modorum, vel eadem specie motus, vel altera, & ostendit impossibile esse vtrunque membrum, vt manifeste patet ibidem. dicit enim quod, si aliquid proijcit, non est necessario proijci secundum eundem modum proiectionis. & mirum est de isto viro quomodo ita delirat in limitatione istius propositionis. In motu autem alterationis distinguo. Quia aut alterans & alteratum communicant in eadem materia, aut non. Si non, pono istam conclusionem quod non oportet alterans, non communicans in materia cum alterato, in alterando alterari. patet de coelo quod est primum alterans, & tamen non alteratur alteratione passiua, vt demonstratum est in. 1. coeli te. com. 20. & 21. Si autem communicat in eadem materia cum alterato, dico quod refert dicere tale alterans in alterando pati, & dicere quod

te q in alterando repatitur vel realteratur. stat.n.aliquod alterās esse adeo fortis virtutis, & intantū excedere potentiā passiuā alterabilis, q assimilabit sibi in sui natura, à quo tñ non realterabitur. sicut gutta aquæ proiecta in maximū ignē extinguet ab igne. & gutta vini proiecta in mari, patet q ibi alterās nō realteratur ab eo quod patit, licet posset dici, q patiatur: q a actio est merito contrarietatis. & quia resistit sibi ppter impedimentū contrarietatis, sic quodāmodo agens dr pati, quia ex contrario impedit, & ideo temporalr agit, tñ impedire nō est mouere, neq; alterare. dicit.n. Arist. in. 8. phy. in te. cō. 32. q repercussa sphæra à pariete non dr moueri à pariete, sed à proijciente, per se loquēdo. vt dicit Cō. in cō. vnde pōt contingere q passum sit adeo debile, q non pōt reagere. silr patet q non est necessarium, q oia cōicantia in materia alterentur & realterentur in quocūq; tpe: quia cessante contrarietate, desinet illa reactio, vt patet de elementis venientibus ad mixtionem, q licet i principio ppter contrarietatem inuentam alterentur vicissim, tandem cessante cōtrarietate, deueniunt ad aliquā mensurā, fm quā cōpati se possunt adinuicem. & sic cessabit actio, quia puenit isto modo mediū ex eis talr alteratis, quod vergit ad alterum, quod est dominans. Vnde stat q cesset reactio, vel ppter defectum pportionis potentię supra resistentiā, quia virt' passi est adeo debilis, q licet possit aliqualr impedire, q a retardat operationem agentis per aliquod tps, non tñ sufficit ad agendū: vel ppter defectum contrarietatis, quia stat q aliqua in summis gradib' non se patiantur inuicem, & tñ in aliquo medio possunt, sicut tenet Cō. 5. phy. cō. 52. vel ppter defectū pportionis, quia non est victoria potentiæ supra resistentiā. Vnde non inuenitur ista propositio de reactione in cōicantibus in eadē materia, intelligendo per reactionem cōtrario motu moueri, nisi in motu alterationis passiuæ, quæ fit merito primarū qualitatū. q a in motu locali, licet omne mouens localr moueatur in mouendo, quia corpus est, nō tñ est necessarium q moueatur contrario motu ab illo, quod mouetur ab eo. vt si aliquod mouet deorsum, q ab illo moueatur sursum. immo nec eodē motu, vt dixi de intentione Philosophi fm speciē, silr in motu augmenti & diminutionis, istā esse reactionem, quæ est ex contrario motu, non est necessarium, vt patet intuenti. licet.n. augens patiatur, nō tñ patitur motu contrario, q a videlicet diminuatur. silr in qualitatibus secundis non est necessariū, q si aliquid albefacit aliquid, quod ab illo nigrescat. Ponentes aūt conclusiones in potentijs apprehensiuis & appetitiuis loquuntur extra ppositum, & dilatant vbi nō opus est. q a reactio cōceditur rōne materiæ cōis. mō isti dicunt duos oculos oino siles agere & reagere adinuicem. sed per aliud agūt, & per aliud patiuntur, quia agunt, vt sunt colorati, & patiuntur, vt sunt diaphani. & dicunt idē agere in seipsum oino silr i actione spūali qd' tñ est contra Cō. 3. de aīa. cō. 4. vbi vult illā ppositionē, oē recipiens esse denudatū à natura recepti, esse verā in actiōe spūali & materiali, & habet vtrobiq; p inconuenienti, q idem sit mouens & motū, & actu & potentia. Intentio igitur Philosophi non est de actione, nisi vera, quæ fit per verā alterationem passiuā. nā quāuis cōtingere possit, q sit ista mutua actio i virtutib' apprehensiuis, & appetitiuis, non tñ est necessaria q a multi vident & nō sunt visi, multi amāt, & nō sunt amati. silr sensibile agit in sensum actione spūali, et nō patit à sensu, vt patet. Quod aūt aliqui in qualitatib' primis negāt q nō sit dria iter agere & resistere, & q quārū agunt, tm patiunt, est cōtra sensum, & cōtra Arist. & oēs Medicos. Auic.n. in. 4. fen. 1. ca. 2. d. q frigidū in fine calefacere difficilius est, q calidū in fine infrigidar. & Galenus in. 7. methodi medendi ca. 9. d. q humida intemperatura, vel caliditati vel frigiditati associata, facilis ē curę. & ibidē ca. 10. ex in tēperaturis simplicib' deterior est. sicca, ex cōpositis frigida & sicca. Et q caliditas sit minus restrictiua q frigiditas, colligitur ex mēte Philosophi in. 1. meteo. sum. 2. ca. 2. vbi d. q cōfert ad celeritatem coagulationis aquā esse pcalefactā, vn q iuxta Pōtū sunt, ad pisciū venationes intercidentes glaciē aquā calidā circūfundunt arundinibus, ppterea q citi' coagulat. Causa aūt, ppter quā nō potuerunt isti confessa videre, inexperiētia fuit vt dicit Philosoph'. 1. de Gene. tex. cō. 7. Dicamus igit idem in agentibus corporis pati & agere modo prædicto. sed alia est agendi ratio, alia patiendi. actio ab actu, passio à potentia est.

Sexta cōtra. est in cō. 17. Quia ibi declarās quo semper formabēt rōnem agendi, & mouendi, declarat hoc de quātitate & qualitate: & sic videt ponere quātitatem esse de principijs actiuis. Hui' tñ oppositū ipse scribit. 7. meta. cō. 32. vbi habet q nō est necessariū vt anæc qualitatē gnatā, aut quantitatem, 3. physic. com. 17

ná, vt etiā dr in litera, sit alia qualitas agens, aut quantitas. sisr. 4. phy. com. 84. dicit quā titatem non esse de principijs actiuis: sed sequitur potentias actiuas, & operationes earum. Ad hoc dicimus quantitatem nō esse de principijs actiuis actiōe reali: bene tñ est de principijs actiuis actione spūali, & maxime tenēdo, sicut tenet Co. 2. de aīa cō. 133. talia sensibilia cōia sentiri per ppriā speciē. In actione aūt reali, licet non sit ratio agendi, est tñ conditio. q. a. in agentib⁹ materialibus actio est per contactum: contangentia aūt sunt, quorū vltima sunt sil. 5. phy. 22 Et sic quoquo modo quātitas pōt dici forma agens, qa non pōt imediate sub bia aliqua separata trāsmutare materiā, vt dicit Com. 7. meta. 28. & 31. com. sic igitur cum quātum agat, vt quantum, licet quātitate non agat, vt principio actiuo, sed vt condione necessario requisita, tñ vt sic cōcedi pōt aliquo pacto quātitatem esse de principijs actiuis, reductiue, s. & concomitāter, sicut ipsemet d. q. quātitas consequit potentias actiuas, & operationes ipsarū, sed ipsa formalr nō est de principijs actiuis. Illud aūt qd adducit ex. 7. met. 32. non vr esse multū ad ppositū cōtra textū istū. & cō. 17. huius tertij. Quia ibi Philosophus, & Cō. non negāt qualitatē vel quātitatē esse de pricipijs actiuis, sed solū dicunt, q. in substātijs solū est necessariū, q. id qd generat, generet ab aliquo sibi sili in spē. In qlitatib⁹ aūt & quātitatib⁹ illud nō oportet. stat. n. aliquā qualitatem generari, sicut d. Cō. q̄ tñ non generabit à sili sibi in spē pexistente, sicut qualitates, q̄ subsequuntur formā mixtionis primarum qualitatū.

Septima contradi. est in cō. 31. Quia ibi d. q. est per se notū continuū diuidi in infinitū. Sexto aūt phy. colligit oppositū, quia ibi demrātur, demrātio aūt non est ad per se nota. Respondetur à Modernis: q. non inconuenit vnā & eādem ppositionem esse per se notā in vna scia, & in alia demratā. sicut. n. docet Philosophus. 1. poster. Chirurgia subalternatur Mathematicæ sciæ, quò ad istā conclusionem, quòd vulnera circularia tardius sanātur. ita etiā licet scia Naturalis & Mathematica non sint se inuicē subalternātes simplr, tñ scia Naturalis quò ad istā ppositionem subalternat sibi sciam Mathematicā. nā. vt inquit Com. in isto cō. ista est vna maxia in Mathematicis, quòd diuisio mensurarum tendat in infinitū. & Co. subdit q. hoc vr esse per se notum. sed illi, qui ponunt magnitudines compons ex diuisibilibus, vt Plato, non concedent hāc diuisionem. Sed vnum, per qd destruit ista opinio, est hoc principiū, videlicet q. magnitudo non cōponitur ex indiuisibilibus. & istud bene destruit per principia naturalia. & subdit Cō. q. existimat illic, s. in. 6. ph. q. hoc demratur in scia Naturali, s. q. continuū sit diuisibile in infinitū. Et subdit q. non est remotum. q. hoc principium sit per se notum, videlicet continuū esse diuisibile in infinitum, & tñ sit ignotum naturaliter q. continuum, vel magnitudo sit composita ex indiuisibilibus. tñ, cūm fuerit declaratum magnitudines non componi ex indiuisibilibus, tūc scia de hoc pricipio erit certificata, sequitur. n. ex hac positione q. magnitudo diuiditur in semper diuisibilia, vt declarauit Aris. in. 6. forte igitur Geometer pōnit hoc pricipiū, & Naturalis dissoluit hanc quæstionem, vt dicamus quòd istud principium indiget demonstratione. & hoc erit in hac scientia. & de hoc perscrutabitur in sexto. In quibus verbis com. secundum expositionem Modernorum innuit duas solutiones. Vna est quòd ista, continuum est diuisibile in infinitum, est per se nota, tā in scientia Naturali, quàm in Mathematica. sed ista, quòd magnitudo sit composita ex indiuisibilibus, est ignota, & demonstratur in scientia Naturali. Alia respōsio est quòd vtraq; est ignota, et vtraq; est demonstrata in scientia Naturali. Sed salua pace taliter exponentium hoc non potest stare. quia Cōmen. infra. cōmen. 70. dicit super verbis Philosophi, ibi, quando dicit quòd post dicemus de vnoquoque eorum, & de causa in hoc, quòd omnis mensura sit in magnitudines diuisibilis. super istis verbis dicit Cōm. quòd hoc significat q. diuisio mēsuræ semper est nota per se. & q. causa eius indiget demratione: non sicut quidam existimāt, q. Geometer accipit hoc esse à Naturali. Ea igitur clarissimā sententiam Auer. cōtra cōem errorē Modernorū tenentiū Naturalem demonstrare continuū esse diuisibile i infinitū. ipse. n. vult hāc esse per se notā in vtraq; scientia, s. Naturali, & Mathematica quantū ad esse: sed bene est ignota quātum ad propter quid. & quò ad hoc Commen. dicit illam demonstrari in scientia Naturali. & illa demonstratio secundum ipsum est demonstratio causæ tantum, non enim inconuenit aliquam propositionem, quò ad quòd est, notam esse, quæ tamen non sit euidens euidentia causæ. sicut Lunā eclipsabilem esse notum est ad sensum, non tamē propter quid eclipsetur est notum. Causa igitur.

Solutio. (margin, left, line 5)

3. physico. com. 31. (margin)

Solō Modernorū. (margin)

Im pugnatio. (margin, right)

Alia solō, & eius impugnatio (margin, right)

te q in alterando rēpatitur vel realteratur. stat.n. aliquod alterās esse adeo fortis virtutis, & intantū excedere potentiā passiuā alterabilis, q assimilabit sibi in sui natura, à quo tñ non realterabitur. sicut gutta aquæ piecta in maximū ignē extinguet ab igne. & gutta vini proiecta in mari, patet q ibi alterās nō realteratur ab eo quod patif, licet posset dici, q patiatur: qa actio est merito contrarietatis. & quia resistit sibi ꝓpter impedimentū contrarietatis, sic quodāmodo agens dr̄ pati, quia ex contrario impedif, & ideo temporalr̄ agit, tñ impedire nō est mouere, neq; alterare. dicit.n. Arist. in. 8. phy. in te. cō. 32. q repercussa sphæra à pariete non dr̄ moueri à pariete, sed à proijciente, per se loquēdo. vt dicit Cō. in cō. vnde pōt contingere q passum sit adeo debile, q non pōt reagere. silr̄ patet q non est necessarium, q oīa cōicantia in materia alterentur & realterentur in quocūq; tpe. quia cessante contrarietate, desinet illa reactio, vt patet de elementis venientibus ad mixtionem, q̄ licet ī principio ꝓpter contrarietatem inuentam alterentur vicissim, tandem cessante cōtrarietate, deueniunt ad aliquā mensurā, ſm quā cōpati se possunt adinuicem. & sic cessabit actio, quia ꝓuenit isto modo mediū ex eis talr̄ alteratis, quod vergit ad alterum, quod est dominans. Vnde stat q cesset reactio, vel ꝓpter defectum ꝓportionis potentię supra resistentiā, quia virt⁹ passi est adeo debilis, q licet possit aliqualr̄ impedire, qa retardat operationem agentis per aliquod tps, non tñ sufficit ad agendū: vel ꝓpter defectum contrarietatis, quia stat q aliqua in summis gradib⁹ non se patiantur inuicem, & tñ in aliquo medio possunt, sicut tenet Cō. 5. phy. cō. 52. vel ꝓpter defectū ꝓportionis, quia non est victoria potentiæ supra resistentiā. Vnde non inuenitur ista propositio de reactione in cōicantibus in eadē materia, intelligendo per reactionem cōtrario motu moueri, nisi in motu alterationis passiuæ, quæ fit merito primarū qualitatū. qa in motu locali, licet omne mouens localr̄ moueatur in mouendo, quia corpus est, nō tñ est necessarium q moueatur contrario motu ab illo, quod mouetur ab eo. vt si aliquod mouet deorsum, q ab illo moueatur sursum. immo nec eodē motu, vt dixi de intentione Philosophi ſm speciē, silr̄ in motu augmenti & diminutionis, istā esse reactionem, quæ est ex contrario motu, non est necessarium, vt patet intuenti. licet.n. augens patiatur, nō tñ patitur motu contrario, qa videlicet diminuatur. silr̄ in qualitatibus secundis non est necessariū, q si aliquid album facit aliquid, quod ab illo nigrefiat. Ponentes aūt conclusiones in potentijs apprehensiuis & appetitiuis loquuntur extra ꝓpositum, & dilatant vbi nō opus est. qa reactio cōceditur rōne materię cōis. mō isti dicunt duos oculos oīno silēs agere & reagere adinuicem. sed per aliud agūt, & per aliud patiuntur, quia agunt, vt sunt colorati, & patiuntur, vt sunt diaphani. & dicunt idē agere in seipsum oīno silr̄ ī actione spūali qđ tñ est contra Cō. 3. de aīa. cō. 4. vbi vult illā ꝓpositionē, oē recipiens esse denudatū à natura recepti, esse verā in actiōe spūali & materiali, & habet vtrobiq; ꝓ inconuenienti, q idem sit mouens & motū, & actu & potentia. Intentio igitur Philosophi non est de actione, nisi vera, quæ fit per verā alterationem passiuā. nā quāuis cōtingere possit, q sit ista mutua actio ī virtutib⁹ apprehensiuis, & appetitiuis, non tñ est necessaria qa multi vident & nō sunt visi, multi amāt, & nō sunt amati. silr̄ sensibile agit in sensum actione spūali, et nō patit à sensu, vt patet. Quod aūt aliqui in qualitatib⁹ primis negāt ꝓ nō sit dr̄ia īter agere & resistere, & q quārū agunt, eā patiunf, est cōtra sensum, & cōtra Arist. & oēs Medicos. Auic.n. in. 4. fen. 1. ca. 2. d. q frigidū in fine calefacere difficilius est, q̄ calidū in fine infrigidaf. & Galenus in. 7. methodi medendi ca. 9. d. q humida intemperatura, vel caliditati vel frigiditati associata, facilis ē curę. & ibidē ca. 10. ex in tēperaturis simplicib⁹ deterior est. sicca, ex cōpositis frigida & sicca. Et q caliditas sit minus restrictiua q̄ frigiditas, colligitur ex mēte Philosophi in. 1. meteo. sum. 2. ca. 2. vbi d. q cōfert ad celeritatem coagulationis aquā esse ꝓcalefactā, vñ q iuxta Pōtū sunt, ad pisciū venationes intercidentes glaciē aquā calidā circūfundunt arundinibus, ꝓpterea q citi⁹ coagulaf. Causa aūt, ꝓpter quā nō potuerunt isti confessa videre, inexperiētia fuit vt dicit Philosoph⁹. 1. de Gene. tex. cō. 7. Dicamus igif idem in agentibus corporis pati & agere modo prædicto. sed alia est agendi ratio, alia patiendi. actio ab actu, passio à potentia est.

Sexta cōtra. est in cō. 17. Quia ibi declarās quō semper formabēt rōnem agendi, & mouendi, declarat hoc de quātitate & qualitate: & sic videf ponere quātitatem esse de principijs actiuis. Hui⁹ tñ oppositū ipse scribit. 7. meta. cō. 32. vbi habet q nō est necessariū vt ante qualitatē gñatā, aut quantitatem, 3. physic. com. 17

uel, vt etiã dr̃ in litera, sit alia qualitas agens, aut quantitas. sed r. 4. phy. com. 84. dicit quã titatem non esse de principijs actiuis: sed sequitur potentias actiuas, & operationes earum. Ad hoc dicimus quantitatem nõ esse de principijs actiuis actiõe reali: bene tñ est de principijs actiuis actione spũali, & maxime tenẽdo, sicut tenet Co. 2. de aĩa cõ. 133. talia sensibilia cõia sentiri per ꝓpriã speciẽ. In actione aũt reali, licet non sit ratio agendi, est tñ conditio. qa in agentib⁹ materialibus actio est per contactum: contangentia aũt sunt, quorũ vltima sunt sil. 5. phy. 22. Et sic quoquo modo quãtitas põt dici forma agens, qa non põt imediate sine bia aliqua separata trãsmutare materiã, vt dicit Com. 7. meta. 28. & 31. com. sic igitur cum quãtum agat, vt quantum, licet quãtitate non agat, vt principio actiuo, sed vt condione necessario requisita, tñ vt sic cõcedi põt aliquo pacto quãtitatem esse de principijs actiuis, reductiue, s. & concomitãter, sicut ipsemet d. ꝙ quãtitas consequit̃ potentias actiuas, & operationes ipsarũ, sed ipsa formalr̃ nõ est de principijs actiuis. Illud aũt qđ adducit̃ ex. 7. met. 32. non vr̃ esse multũ ad ꝓpositũ cõtra textũ istũ. & cõ. 17. huius tertij. Quia ibi Philosophus, & Cõ. non negãt qualitatẽ vel quãtitatẽ esse de pricipijs actiuis, sed solũ dicunt, ꝙ in substantijs solũ est necessariũ, ꝙ id qđ generat̃, generet̃ ab aliquo sibi sili in spẽ. In q̃litatib⁹ aũt & quãtitatib⁹ illud nõ oportet. stat. n. aliquã qualitatem generari, sicut d. Cõ. q̃ tñ non generabit̃ à sili sibi in spẽ preexistente, sicut qualitates, q̃ subsequuntur formã mixtionis primarum qualitatũ.

Solutio.

Septima contradi. est in cõ. 31. Quia ibi d. ꝙ est per se notũ continuũ diuidi in infinitũ. Sexto aũt phy. colligit̃ oppositũ, quia ibi demõstratur, demõstratio aũt non est ad per se nota. Respondetur à Modernis: ꝙ non inconuenit vnã & eandem ꝓpositionem esse per se notã in vna scĩa, & in alia demõstratã. sicut. n. docet Philosophus. 1. poster. Chirurgia subalternatur Mathematicæ sciẽ, quò ad istã conclusionem, quòd vulnera circularia tardius sanãtur. ita etiã licet scĩa Naturalis & Mathematica non sint se inuicẽ subalternãtes simplr̃, tñ scĩa Naturalis quò ad istã ꝓpositionem subalternat sibi sciam Mathematicã. n. vt inquit Com. in isto cõ. ista est vna maxima in Mathematicis, quòd diuisio mensurarum tendat in infinitũ. & Co. subdit ꝙ hoc vr̃ esse per se notum. sed illi, qui ponunt magnitudines compons ex diuisibilibus, vt Plato, non concedent hãc

3. physico. com. 31.

Solo Modernorũ.

diuisionem. Sed vnum, per qđ destruit̃ ista opinio, est hoc principiũ, videlicet ꝙ magnitudo non cõponitur ex indiuisibilibus. & istud bene destruit̃ per principia naturalia. & subdit Cõ. ꝙ existimat̃ illic, s. in. 6. ph. ꝙ hoc demõstratur in scĩa Naturali, s. ꝙ continuũ sit diuisibile in infinitũ. Et subdit ꝙ non est remotum. ꝙ hoc principium sit per se notum, videlicet continuũ esse diuisibile in infinitum, & tñ sit ignotum naturaliter ꝙ continuum, vel magnitudo sit composita ex indiuisibilibus. tñ, cùm fuerit declaratum magnitudines non componi ex indiuisibilibus, tũc scĩa de hoc pricipio erit certificata, sequitur. n. ex hac positione ꝙ magnitudo diuiditur in semper diuisibilia, vt declarauit Aris. in. 6. forte igitur Geometer põnit hoc pricipiũ, & Naturalis dissoluit hanc quæstionem, vt dicamus quòd istud principium indiget demonstratione. & hoc erit in hac scientia. & de hoc perscrutabitur in sexto. In quibus verbis com. secundum expositionem Modernorum innuit duas solutiones. Vna est quòd ista, continuum est diuisibile in infinitum, est per se nota, tã in scientia Naturali, quàm in Mathematica. sed ista, quòd magnitudo sit composita ex indiuisibilibus, est ignota, & demonstratur in scientia Naturali. Alia responsio est quòd vtraq; est ignota, et vtraq; est demonstrata in scientia Naturali. Sed salua pace taliter exponentium hoc non potest stare. quia Cõmen. infra. cõmen. 70. dicit super verbis Philosophi, ibi, quando dicit quòd post dicemus de vnoquoque eorum, & de causa in hoc, quòd omnis mensura sit in magnitudines diuisibilis. super istis verbis dicit Cõm. quòd hoc significat ꝙ diuisio mẽsuræ semper est nota per se. & ꝙ causa eius indiget demõstratione: non sicut quidam existimãt, ꝙ Geometer accipit hoc esse à Naturali. Ecce igitur clarissimã sententiam Auer. cõtra cõem errorẽ Modernorũ tenentiũ Naturalem demonstrare continuũ esse diuisibile ĩ infinitũ. ipse. n. vult hãc esse per se notã in vtraq; scientia, s. Naturali, & Mathematica quantũ ad esse: sed bene est ignota quãtum ad propter quid. & quò ad hoc Commen. dicit illam demonstrari in scientia Naturali. & illa demonstratio secundum ipsum est demonstratio causæ tantum, non enim inconuenit aliquam propositionem, quò ad quòd est, notam esse, quæ tamen non sit euidens euidentia causæ. sicut Lunã eclipsabilem esse notum est ad sensum, non tamẽ propter quid eclipsetur est notum. Causa igitur,

Impugnatio.

Alia solo, & eius impugnatio

igi, propter quā continuū est diuisibile in infinitū, ignota est, & est ista, quia magnitudo ipsa non est cōposita ex indiuisibilb⁹, & ista demrat in scia Naturali. & sic dixit Cō. i cō. 31. istud principiū indigere demrationē, s. demratione causæ tm, non demratione dāte causam & esse, quia quantū ad esse istud est p se notū, & i nulla scia demōstrat, & sic patet q nō dedit Cō. duas rñsiones, sed est vna rñsio. alr. n. Cō. cōtradiceret sibi in cōmento illo, & i cō. 70. & ita in modico spatio sui oblitus cōtraria diceret. Melius est igit exponere ipsum Auer. p ipsummet, et dicere, sicut diximˀ, q cōtinuū diuidi in infinitū est p se notū, & in nulla scia demrat, sed causa ei⁹ ē ignota, & quò ad illud indiget demratione. Et ex hoc patet q solutio Modernorū nō pōt stare, qui volunt Mathematicā subalternari Philosophię Naturali, quò ad istud principiū, q continuū sit diuisibile in ifinitū. patet hoc eē falsum, quia demratio erigit super re i gnota: istud aūt principiū est notū p se, sicut inquit Cō. in vtraq; scia: ergo est indemrabile i vtraq;. Silr patet q frustraquęrūt super. 6. phy. vtrū demratio, qua demrat continuū esse diuisibile in infinitū, sit demratio naturalis, vel mathematica. & faciunt quinterniones satis diffusos super hoc. patet q oīa ista sunt sine proposito. qa in. 6. phy. non fuit demōstratū an cōtinuū sit diuisibile in infinitū: sed causa, pp quā est diuisibile, fuit demrata. Nota igitur mi Mecœnas solonē istā, & manda memorię: quia viri magni & illustres, nostri tempois super isto passu sunt decepti errore manifesto.

Solutio propria

3. physico. com. 40. Octaua contradi. est in cō. 40. Quia dicit oē corpus esse figuratū. Instantia est. 3. cœli 67. de elmtis, q nullā figurā hñt. Rñdet. oē corp⁹ esse figuratū, vel rōne suæ formæ, vel rōne continentis. Et sic elmta, quia sūt indifferenter oīum figurarū receptiua, ideo de se dñr infigurata esse: terminat aūt ipsa merito cōtinentis, & ideo merito cōtinentis hñt figurā, & fm ei⁹ dispositiones disponunt, & ipsa. & sic patet qualiter omne corpus dr esse actu figuratum. & hoc non contradicit, q elementa de se dicantur infigurata.

Solutio.

3. physico. com. 54. Nona cōtradi. est. 3. phy. cō. 54. vbi hēt mundū esse in loco p partes. Hui⁹ tñ oppositū vr sentire. 4. phy. 43. Rñdet, q hic sumpsit mundū p toto vniuerso: & de hoc est verum ipsum esse in loco, quia partes eius sunt in loco, sicut ipsemet dicit. 4. ph. c. 44 sed qñ dicicit q mund⁹ non mouet p partes cōtra Them. ibi. sumpsit mundū p corpore cœlesti, qđ circulariter mouet, quia tale fm ipsum mouet fm totū, quātū ad formā, fm partes vero, quātū ad formā & materiā simul: sicut ipse dicit ibi. & 6. physi. 85.

Solutio.

3. physico. com. 60. Decima contradi. est in cō. 60. vbi tenet magnitudinē tā mathematice q naturalr consyderatā esse diuisibilē in infinitū. Hui⁹ tñ oppositū reperit in dictis ei⁹. 4. ph. c. 72. vbi dicit. q licet linea, fm q linea, diuisibilis sit i infinitū, nō tñ fm q ē terrestris, aut ignea. Soluit. Linea pōt consyderari vt linea præcise, & sic consyderari hēt à Mathematico, prout videlicet abstrahit à matheria sensibili, & sic diuisibilis est in infinitum. Alio modo pōt consyderari, vt est in materia prima absolute, & vt sic consyderatur à Naturali. & vt sic diuisibilis est in infinitū: quia infinitas est ex parte materię, finitas vero est ex parte formæ. 3. phy. cō. 65. infinitas accidit materię. fm q est materia. Alio modo pōt considerari linea fm q est in materia quali. & sic à Naturali consyderat. & vt sic non est diuisibilis in infinitū. quia vt sic concernit formam, à qua est terminatio, & act⁹. Et sic verificat dictū cōm. hic de linea naturali, vt est in materia prima absolute. sed 4. phy. 72. verificat sua snīa de linea naturali, vt est in materia quali, sicut manifestāt verba ei⁹. Verū aūt in aliquo casu etiā linea, vt in materia quali sit diuisibilis i infinitū, pertinet ad quæstionē de minimis. quia in via corruptionis nō inconuenit in multis casibus negari minima fm multos solennes Auerroistas. sed de his alias.

Solutio.

Primo ca pi. de substan. orbis

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois,

Super Quarto Physicorum.

4. physic. com. 20. Rima contra. est in cō. 20. Dicit Cō. q illud, q est p accñs, aliud est rarū, & aliud ē semper. Huius tñ oppositū inuenit. 8. phy. cō. 36. vbi hēt q illud, qđ est per accidēs, non est semper, neq; necessariū. Respondet, q ly per accidens. 8. phy. sumit vt distīguit cōtra primo, & p se. Non sic aūt in isto loco, sed sumit absolute. vnde dicit q tale aut est semper vel frequenter. & de tali fiunt demrationes iuxta snīam Philosophi in. 1. post. Eorū, quæ sæpe fiunt. quę demrationes appelant dialecticę, vt inquit Cō. ibi. de his autem, quæ raro, nō fit demonstratio.

Solutio.

Secūda

4. physic. com. 27. Secunda contra est in cõ. 27. q nihil seipsum recipit, neq; per se, neq; p accidens. Huius tñ oppositũ inuenitur. 3. de aĩa, de intellectu, qui recipit seipsum per accidens: quia post aliorũ receptionẽ, vt patet tex. cõ. 8. & idẽ sentit Cõ. 12. meta. cõ. 51. Nisi esset q 4. phy. loquit̃ de receptione corporali & dimẽsionata, in. 3. vero de aĩa, loquit̃ de receptione spũali. & in tali non inconuenit q idem sit mouens & motũ, recipiẽs & receptũ: sicut scribit Cõ. 8. phy. cõ. 40. in intellectu autẽ nr̃o verificat̃ per accidẽs: in alijs vero intellectib⁹, & pcipue in primo intellectu verificat̃ p se oĩbus modis. quorũ cãm requiras.. 12. met. cõ. 39. & 51. De hac tñ pportione plixe disputaui in q̃ne de mouente & moto.

Solutio.

4. physic. tex. 32. Tertia contra est in tex. 32. Aristo. in hoc tex. vt etiã lucidissimus Them. videt̃ dicere mot⁹ localis tria gñ̃a esse, ait, videlicet lationẽ, augmentum, & diminutionẽ. Sed huius oppositũ habet̃ ex. 5. vbi dr̃ in tex. cõ. 18. motũ esse in tribus prædicamentis, videlicet ĩ quãti tate, qualitate, & vbi. mõ, si mot⁹ augmenti, & diminutionis esset gñ̃is motus localis, solũ in duobus gñerib⁹ motus natura saluaret̃. Nisi esset q intentio Ari. in pñti loco erat ostẽdere q locus non q̃reret̃, nisi aliquis motus esset localis, i. per quẽ acquirit̃ locus, & ad locũ h̃ẽt aliquã habitudinẽ. sed hoc dupl̃r esse põt. vel per se & immediate, & iste vere pertinet ad prædicatũ vbi, vel p viã cõsecutionis, & isto mõ mot⁹ augmẽti, qui per se est ad quantitatẽ, & decrementi per viã sequelæ est ad locũ maiorẽ vel minorẽ, cũm aũt motus localis, qui in vbi spectat directe, alius rectus, alius circularis est, ab vtroq; differt motus augmenti, vt pertinet ad locũ. à recto quidẽ, quia mobile per illũ motũ total̃r mutat locũ, sed illud, q̃d auget̃, mutat locũ ſm partẽ. ab eo vero, qui circularis est, differt ẽt, quia licet ambo mutent locũ ſm partes, tñ partes moti circulariter semper mouent̃ in eodẽ loco. sed ptes moti augmẽti vel decremẽti nõ semp mouent̃ in eodẽ loco, sed partes ei⁹, q̃d auget̃, mouent̃ ad locũ maiorẽ, & partes ei⁹, q̃d diminuit̃, mouent̃ ad locũ minorẽ, vt dr̃ in. 1. de gñ̃a. & cor. in te. cõ. 25. Et aĩaduerte q id q̃d auget̃, licet p se ĩmediate moueat̃ motu augmẽti, q est ad quantitatẽ, nõ tñ mouet̃ per accidẽs ad locũ, sicut si dũ aliquid augetur calefiat, aut frigefiat, mouet̃ ad qualitatẽ per accidẽs: ĩmo per se ẽt mouet̃ motu locali, q̃a locus per se cõsequit̃ corpus, q̃d auget̃. q̃a oẽ tale corpus est, cui per se debet̃ locus, sed qualitatibus nõ debet locus per se, sed per accidens. & hoc dicit Arist. expresse in. 4. phy. in te. cõ. 45. vbi oñdens q̃uo aliqua sunt ĩ loco per se, dicit vt oẽ corpus, aut ſm lationẽ, aut ſm augmentũ mobile alicubi per se, q̃d mouet̃. igit motu augmenti per se primo mouet̃ ad quãtitatẽ, per se nõ primo mouet̃ local̃r. Sed tunc est difficultas. quia. 5. physi. oñdit̃ motũ per se non ad motũ, nec vt subiecti, nec vt termini, sed solũ per accidens contingere põt vt vnus mot⁹ terminet̃ ad aliũ. Soluit̃, stat aliquid esse per accidens respectu motus inquantũ motus, q̃d non est per accidẽs respectu mobilis inquantũ est tale mobile in specie consyderatũ. Sic in proposito in. 5. phy. qui est sermo vl̃is de motu, loquit̃ in eò q motus, tñ mobile q̃d local̃r mouet̃, & q̃d auget̃ cũm corpus sit, ei debet per se locus, non solũ vt fertur, verũ etia vt auget̃. sed est dr̃ia, quia vt fertur, per se primo debet̃ sibi locus seu vbi: vt auget̃, per se primo quantitas. sed dũ auget̃ per se primo, local̃r mouet̃ per se nõ primo, modo pdicto. Sed tunc est difficultas. quia tunc motus augmenti fieret in tp̃e, & non per minima, quorũ acquisitio est in instanti contra Auer. in. 3. phy. cõ. 6 Respõdet̃ q opinio Cõm. quicquid alij dicant, fuit q augmentatio à principio rei, q̃ auget̃ vsque ad statũ, nõ est vn⁹ numero motus, sed cõstat ex plurib⁹ motibus & ex pluribus quietibus. Vnde sumpta vnia pa[r]tiali augmentatione, imaginor q transmutata & apposita noua materia in mẽbro, tunc anima membri extendit ſm oẽm dimensionẽ ipsum membrũ, per quã extensionẽ per se primo non acquirit̃ raritas non. n. ista est rarefactio, vt imaginatus est Petrus Põponatius ĩ suo tracta. immo est augmentatio terminata ad qualitatẽ terminatã ſm tres dimẽsiones. & iste motus in tp̃e fit, & per se primo ad quãtitatẽ terminat̃, & ad locũ per se nõ primo. quia isti motus non repugnãt inuicẽ, vt in eodẽ tp̃e fiant. Et ista est via Auer. in. 1. de gene. & cor. in cõ. 38. vt alibi diffuse demõraui. Vnde quod me mouet ad hoc est quia Aris. hic enumerãs illa, quæ per se sunt in lo. o, dicit q̃ mouent̃ motu locali & augmenti. Si dicas est, quia subiectũ motus est corpus, tã localis, q̃ augmenti, hoc nihil est: quia ẽt subiectũ altera tionis eadem rõne corp⁹ est. non põt. n. alterari alteratione passiua, q̃ est motus, nisi corpus. sed dr̃ia est, q̃a quæ alterant̃, non per se mouentur mutando locũ. nec ſm partes, nec ſm totũ. secus aũt est de his, quæ augentur, quia ista per se ſm partem mutant locũ, aut maiorem, vt

Instantia.

Solutio.

Instantia.

Solutio.

quæ

quæ augenſ, aut minorē, vt q̄ decreſcit. Sic .n. Ariſ. increpauit Meliſſum aſſerentē principiū infinitū vnū eſſe, & imobile. nā q̄d ꝓhiberet, tametſi nō poſſet moueri ſm locū, ſm totū quin poſſet alterari, vt dr̄ in. 1. phy. in tex com. 24. & in. 4. phy. in tex. com. 62. alterationi. n. non opus eſt locus.

4. phyſic. com. 32. Quarta contradi. eſt in cō. 32. Dicit Cō. habitū notiorem eſſe priuatione. Huius tn̄ oppoſitū dicit. 8. phy. cō. 27. vbi habet q̄ in quibuſdā locis accidit deſcribere habitū ꝑ negationes priuationum in caſu, quo priuatio eſt notior habitu. R̄ſidetur, q̄ priuatio, quaten⁹ priuatio eſt, nunquā eſt notior habitu. Et ratio eſt in promptu. quia rō cognoſcendi eſt ab actu. 9. meta. 20. habitus aūt habet rōnem actus, & priuatio habet rōnē potentiæ, à qua eſt occultatio. Et ideo priuationes hn̄t cognoſci per ſuos hītus, ſicut potentia ꝑ actum, & ſicut materia per formā, ſicut patet. 3. de aīa. te. cō. 25. & 1. de aīa. te. cō. 85. vbi dr̄ q̄ recto & ipſum, & obliquū cognoſcimus. Sed tn̄ per accidens contingit cognoſcere hītum per priuationem. & hoc vbi ad vnā formā ignotā deuenire volumus per aliā formā notiorē diſperatā. tunc .n. ſi volumus cognoſcere illā ignotā quid ſit in ſe, poterim⁹ eā cognoſcere ꝑ negationes formarū notiorū apud nos, q̄ priuationes non ſunt notiores rōne ſui, ſed rōne ſui habitus, in quo habent reduci, ſicut contingit in cognitione nr̄a de abſtractis ſubſtantijs ex cognitione creaturarum, in qua ſm peritiores Theologos potius attingimus q̄d non ſint, q̄ quid ſint. Et iſtud voluit dicere Com. in. 8. phy. q̄a ibi reddit cauſam. quare Ari. deſcripſit illud, quod eſt per ſe, ꝑ negationem accidētis: & inquit quòd hoc fecit, quia illud, quod eſt per accidens, eſt notius illo, quod eſt per ſe: & ideo accidet in quibuſdam locis deſcribere habitum per negationes priuationū. Bene igitur dixim⁹ nos, q̄ priuatio, & negatio, quatenus priuatio et negatio, nō ſunt notiores hībitibus, & affirmationibus, ſed rōne alterius hītus, & affirmationis. ad quas reduci habent, contingere pōt priuationem notiorem eſſe habitu.

4. phyſic. com. 64. Quinta contradi. eſt in co. 64. 36. & 42. Dicit vacuum eſſe naturę conſimilis. Oppoſitum vero tenet in com. 48. vbi habetur, quòd vacuum non eſt naturæ conſimilis, neq; diuerſæ. Niſi eſſēt quòd ſnīa Philoſophi eſt, & Com. quòd ex parte rei vacuum non eſt naturæ conſimilis, neque diuerſæ, cùm nihil ſit: ſimilitudo autem, identitas, & diuerſitas ſunt dr̄iæ entis. 10. meta. tex.

Solutio. com. 12. ſed, ſm imaginationem Antiquorum ponentium vacuum, ſequebaſ vacuū eſſe naturæ conſimilis per totum. & ſic ad hoīem probat ibi Philoſophus quòd ſuppoſito vacuo nō poſſet ibi motus fieri, cùm ſit naturæ conſimilis per totū. vnde ſm rē vacuum non eſt naturæ conſimilis, neq; diuerſæ, tamen ſm imaginationē, quæ eſt res ſatis ampla, naturę conſimilis eſſe videtur.

Sexta contradi. eſt in cō. 71. Dicit Com. in motu elm̄ti formam mouere, & materiā moueri. In. 4. de coelo dicit formā elm̄ti eſſe vtrunq;, ſ. mouens, & motum. Solutio. illud quod moueſ vt quod, non eſt materia, neq; forma: quia in ꝓœmio meta. actiones ſunt ſuppoſitorum. materia. n. nō poteſt eſſe per ſe motū, vt quod, in motu elm̄ti: quia ſubiectum motus eſt ens in actu. 5. phy. te. com. 8 nec forma, quia forma vt forma habet mouere. 2. de Generatione. 53. & 3. phy. 17. tum quia forma habet rationem partis, parti autem non competit ratio per ſe moti, ſed toti. quia totius eſt operatio. Illud igiſ, quod moueſ, & q̄d mouet, eſt totum elm̄tum. tn̄ paſſiue moueſ vt quo, rōne materiæ, & mouetur vt quo actiue, rōne formæ. bene verū eſt quòd etiam concurrit medium, tanquā cauſa materialis extrinſeca neceſſario requiſita, ſi motus elm̄ti debet perfici & exire in actum. quia in motu requiriſ ſucceſſio, & ſucceſſio eſt merito reſiſtentiæ. reſiſtētia aūt non eſt materia nuda: tn̄ ſufficit, quòd elm̄tum & ſua forma ab intrinſeco habeat potentialitatem ratione materiæ. Vnde, ſi forma elm̄ti eſſet à materia ſeparata, nullo mō eſſet nota neq; per ſe, neq; per accidēs. quia formæ ſeparatæ, ſicut dicit Cō. 9. met. cō. 2. ſunt tm̄ agentes et nullo modo patientes, neq; eſſentialr̄, neq; accidentalr̄. & iſta eſt ſnīa Philoſophi. 1. de Gene. & Corrup. te. com. 55. formis autem in materia exiſtentibus competit paſſibilitas ratione materiæ. & ideo per accidens ſunt mobiles, non per ſe. qui. n. dixerit formas eſſe per ſe mobiles, non eſt dignus vt à Naturali Philoſopho impugnetur. 5. phy. com. 5. Et ideo. 4. coeli. com. 22. dicitur, quòd forma elementi, vt forma mouet: ſed, vt in materia, mouetur. quod intelligo per accidens. in hoc vero. 71 dicit materiā moueri, vt quo, tanquā principio per ſe potentialitatis ad motum: licet vt dixi non ſit adęquatum. dixit vero formā mouere tanquam principium formale per ſe incipiendi motum, cùm actio ſit à forma. Sed contra obijcies. ex hac ſolutione ſequitur idem mouēs eſſe & motum: quia tu concedis 4. phyſic. com. 71. Solutio.

concedis

concessit formã elementi esse vtrũq;. Dr ad mittendo totum ad bonum intellectũ, videlicet quòd nõ incõuenit idem esse per se mouens, & tñ q; sit per accidens motũ: & maxime in his, q̃ non mouent, neq; mouentur. vt quod. sed q; idẽ ſm idẽ sit mouẽs, & motum, hoc bene fuit à Peripateticis negatũ. quã, vt scribit Cõ. in lib. destructio destructionum, disputatione prima, in solõne primi dubij, principiũ ab oĩbus concessum est, q; nihil seipsum permutare potest.

4. physic. cõ. 76. Septima contradi. est in cõm. 76. Dicit Cõm. corpus mathematicũ non abstrahere à loco, & eãdem sñiam habet supra in cõ. 47. & 1. de Gñatione cõ. 44. Sed huius oppositũ inuenimus. 3. coeli cõ. 55. Nisi esset,

Solutio, q; corpus mathematicũ non abstrahit à loco indeterminato, tñ bene abstrahit à loco determinato. Nã ratio ꝓpter quam aliquid est in loco indeterminato, est q; sit dimensionatum. & quia corpus mathematicum quantum est, ideo vt sic competit sibi in loco esse. sed q; aliquid sit in loco determinato. v. g. superius vel inferius, hoc cõpetit corpori quali, nedum quanto. & sola naturalia corpora habentia grauitatẽ, vel leuitatem, vel aliquid hmõi sunt ĩ loco. Aut aliter. corpus mathematicum non abstrahit à loco, ſm imaginationem, tñ ſm rem abstrahit. quia secundũ rẽ omne corpus est naturale, quia corpus mathematicũ in effectu non est separatũ à naturali, sed sunt eadẽ. 2. phy. 18. Et hoc voluit Cõ. 4 physi. cõ. 47. in fine, vbi dicit quòd corpus mathematicũ nõ est in loco, nisi secundũ imaginationẽ. & vt oẽs ꝓpositiones mathematicę sunt verę ad imaginationẽ. 3. phy. cõ. 60. & 3. coe. cõ. 72.

4. physic. com. 84. Octaua cõtradi. est in cõ. 84. dicit Auer. quòd rarum & densum sunt contraria in quantitate. Huius tñ oppositum dicit in cõ. sequenti, vbi habetur quòd raritas & densitas non sunt de essentia quantitatis. Et. 7. phy. cõ. 15. dicit, quòd sunt qualitates. In. 1. aũt meta. cõ. 15. dicit, quòd sunt de praedicamento situs. In. 8. phy. cõ. 77. dicit, quòd densari & rarefieri sunt motus locales. qualiter ergo est tanta diuersitas in dictis eius?

Solutio. Soluitur. Raritas & densitas sunt de praedicamento situs, verũ est secundũ opinionem Antiquorũ. sic glosat Cõm. 1. meta. cõ. 15. & sic põt etiã glosari authoritas Philosophi in ꝑdicamento qualitatis, dum dixit raritatẽ, & densitatẽ non esse qualitates, sed de prędicamento situs. nã Philosophus in praedicamentis, vt in pluribus loquit̃ secundũ famositatẽ sicut colligit̃ de intentione Cõ. 5. meta. cõ. 18. Et ista etiã est glosa Cõ. 7. phy. cõ. 15. vbi dicit quòd raritas & densitas sunt rerum qualitates consequentes calidum & frigidũ, & subdit. Antiqui vero dicebant, q; densitas est constrictio pororum, & raritas expansio: & per consequens secundũ Antiquos sequit̃ quòd sint de ꝑdicamẽto situs. & contra istos Antiquos loquit̃ Philosophus & Cõ. 1. meta. te. cõ. 15. sicut patet intuenti. Dimitto hic rñsionẽ Burlei, & iuniorum, q̃ nulla est, & instantias hẽt multas raritas tñ & densitas formaliter sunt quales, & tales, vt sunt in generabilibus & corruptibilibus, insequuntur calidum & frigidũ. quod dico ꝓpter raritatem & densitatem corporum coelestium, quę est alterius rõnis ab istis. qa ibi non consequuntur calidũ. neq; frigidũ, sicut patet. 2. ca. de substãtia orbis. & sic intelligit̃ dictum Cõ. 7. phy. 15. Vnde motus rarefactionis, & condensationis sunt in prędicamento qualitatis, quia sui termini sunt formalr̃ qualitates. vnde Philosophus in. 2. de partibus aĩalium cap. 1. inter qualitates elementorum enumerat etiã raritatem, & densitatẽ, quantũcunq; non enumerauerit eas in. 2. de generatione: vel quia reducunt̃ ad grauitatem & leuitatem, vel quia reducunt̃ ad mollitiẽ & duritiem: vt dixit Alexã. vel ideo tacuit, quia vt dicit Cõ. ibi in cõ. 15. raritas & densitas non sunt qualitates actiuę. sed consequunt̃ calorẽ & frigus. & est sñia Philosophi in. 2. de Gene. te. cõ. 17. sicut bene notat ibi Io. Grãmaticus. Quãdo vero dicit Cõ. in cõ. 84. quòd raritas & dẽsitas sũt contraria in quantitate, hoc intelligitur nõ formalr̃, sed cõsecutiue. vnde ipsemet seipsum declarat ibi. inquit n. raritas & dẽsitas sunt contraria in quantitate. & subdit causam, dicens cũ trãslatio corporis de raritate in densitatẽ est translatio de maiori quãtitate in minorẽ. & hoc idẽ hẽt ipse. 8. physi. in cõ. 31. Et ꝓpter hoc ipse in cõ. 85. 4. phy. dixit raritatẽ & densitatẽ non esse de essentia quantitatis: qa videbat, quòd non erãt quantitates formalr̃, sed consecutiue. Qñ vero dixit. 8 phy. cõ. 77. quòd densari & rarefieri sunt motus locales, dr quòd ibi loquitur ad hoiem, quia ibi dicit quòd Antiqui dicebãt gñationẽ & corruptionem fieri per congregationem & segregationem, & fuerunt illi, qui dixerunt res generari ex raro, et denso, & illi ponebant quòd rarefieri & cõdensari sunt motus locales, & tales collocabãt raritatẽ & densitatem in gñe cõgregationis, & segregationis & separationis: sicut, ibi Cõ. expresse hẽt. Põt et dici ſm veritatẽ

q motus locales consequunt ad motu raresa ctionis, & cõdẽsationis, sicut patet intueti.

4. physic. com. 84. Nona cõtradi. est I eodẽ cõ. 84. dicit Cõ. q quantitas non fit à quantitate, sicut caliditas à caliditate. Huius tamen videtur dicere oppositũ. 2. de generatione cõ. 30. vbi habet q faciens partes magnitudinis est magnitudo. Solutio. Solutionem huius quære superius in. 3. physi. contradictione. 6. super cõm. 17.

4. physic. com. 97. Decima contradi. est in cõ. 97. Dicit Cõ. q motus põt imaginari extra tps. Huius tñ oppositũ inuenit in dictis suis. 12. meta. cõ. 29. vbi hẽt q sine tpe impoſe est imaginari motũ. Solutio. Rñdetur q Cõ. hic loquit de abstractione, q fit in prima operatione intellis, in qua põt consyderari prius non consyderato posteriori. Nã, sicut scribit Cõ. 12. meta. cõ. 39. intellis nat⁹ est diuidere ea, quæ sunt adunata in esse. licet in re ipsa non sint diuisa. & ita, cũm tempus nõ sit de quiditate motus, intellis põt abstrahere motũ à tempore. Et ex hoc patet cõtra vulgares successionẽ non esse de intrinseca ratione motus, sed est de consequentibus ipsum. Sed. 12. meta. cõ. 29. loquitur de abstractione, quæ fit in secunda operatione intellis, & sic non potest imaginari motus sine tempore. quia imaginando hoc, talis imaginatio mendax est, prima autem minime: quia. 2. physi. tex. cõ. 18. abstrahentium non est mendacium.

4. physic. tex. 99. Vndecima contradi. est in tex. 99. Arist. videt dicere motũ esse continuũ, quia magnitudo, super qua fit motus, est continua. Sed huius oppositũ arguebã per tex. cõ. 23. in. 5. phy. vbi asserit q esto q spaciũ, per qđ fit motus, non sit continuũ, dũmodo tẽpus, in quo fit motus, sit continuũ, adhuc mot⁹ est cõtinuus. Amplius aũt dubitatur ibidẽ. quia vult tps esse continuũ, quia motus est continuus: sed. 5. phy. dicit motũ esse continuũ, quia tps est continuũ. alter igitur sermo falsus esse videtur, alioquin erit circul⁹. Eudemus, vt asserit Simplicius in. 3. phy. auscultationis, tenet cõtinuitatem motus esse ex spacio, super quo fit motus. Straton aũt non solum ex spacio, verũ etiã ex seipso motum hre continuitatem asseuerat. Solutio. Dicimus nos, q continuitas motus ex pluribus causis venari põt, & diuersimode, quia & à priori & à posteriori. à priori quidem ex parte mobilis, & ex parte spacij, à posteriori vero ex parte tpis. Vnde Arist. 3. phy. tex. cõ. 70. dicit q infinitũ non eodẽ modo inuenitur in magnitudine, motu, & tpe, sed tẽpus est infinitum pp motũ, & motus pp magnitudinẽ, vbi lucidissim⁹ Themistius per magnitudinem, in qua alteratur, mouetur, aut augetur, exponit subiectum motus. oĩs. n. motus, aut localis, aut alterationis, aut augmenti in magnitudine, quæ corpus est, tanquã in subiecto est. & ita exponit etiã Cõm. ibidẽ, & 6. phy. tex. 49. dicit. secutũ est aũt oĩa diuisibilia ab ipso mutante. i. à subiecto motus, quod mutatur, quia illud est diuisibile, ideo motus & tps sunt diuisibilia. Vnde sine dubio poti⁹ continuitas mobilis est causa prima continuitatis & diuisibilitatis, motus, q̃ diuisibilitas & continuitas spacij. Dicit. n. Themistius q non oĩs motus continuitas ex spacio est, alioquin motus equorum in stadio lacessit⁹, & interruptus esset. sed non põt motus esse continuus, si mobile non fuerit vnũ & continuum, vt patet. 4. physi. tex. cõ. 34. Amplius aũt motus circularis corporis continuus est, & tñ non dicit esse in spacio. vnde continuitas motus circularis est ex parte mobilis, licet I motu recto hoc possit esse. quia ille dr I spacio esse. scribit. n. Cõ. in. 2. cœli & mun. in tex. cõm. 46. spacium in circulari motu est magnitudo ipsius corporis, magnitudines. n. in istis, i. in circularibus sunt, sicut spacia in rectis. Et ista est determinatio, frater mi, Aristo. formalr in. 2. de genera & corrup. in tex. cõ. 62. vbi ex proposito mouet q̃onem istã, verum motus continuitas sumat principalr ex parte mobilis, vel ex parte spacij, seu termini, et concludit pro opinione nostra, quã diffuse tenui in Theorematibus, q ex parte mobilis. & tu vide, si placet. Ad formã igitur contradictionis dico, q dictũ Arist. verũ est, sed non dicit illam esse causam primã & adæquatam, vt iã probatũ est. Ad aliã difficultatẽ dicimus tps esse causam continuitatis motus in rõne mensuræ, quia tps est numerus motus, & ad motus vnitatẽ & continuitatem requirit q sit vnitas mobilis termini & tpis. sed motus est causa cõtinuitatis tpis in rõne subiecti & causæ. & hoc non inconuenit. Quòd solo nta vera sit, vide principiũ cõ. 99. vbi supplet defectũ Arist. dicit. n. Cõ. q motus est continuus, quia magnitudo, per quam fit motus, est continua, & motũ etiã est tale, quia requiritur alia causa, immo illa est prima. Nam Aristo. 2. cœli tex. cõ. 47. demrat q stellæ, cũm sint partes orbis, non pñt moueri per se orbe quiescente. quia, cũ motus cœli sit continuus, oportet q mobile sit vnũ & continuũ. & ideo, si partes eius essent diuisæ, motus ille non esset. contra tamen motus potest esse continuus, licet desinat rei, idest spacij parumper, super quo fit mo-

sit motus, vt patet. 5. phy. tex. commen. 25.

4. physic. com. 99. Duodecima contradi. est in cō. 99. Videt dicere Cō. q motus sit quiditatiue quātitas. Huius tñ oppositū d. Philosophus, & ipse in 5. meta. cō. 18. & te. Burleus & Moderni distinguunt de triplici consyderatione mot⁹. dicunt. n. motū posse sumi primo, vt nō differt à termino ad quē, nisi sicut imperfectū à perfecto: & sic est de gñe termini ad quē. Alio modo pro fluxu continuo, quo mobile tendit ad suā perfectionē, & sic est de p̄dicamento passionis. Tertio modo pōt capi p illa successione, vel duratione transmutationis continue: & sic est in prædicamento quantitatis per se. & sic dicit Philosophum consyderasse motū in. 5. meta. qñ dixit motū esse quantitatē. Mirū est quō iste vir ita manifeste peccat in ponendo propriā quantitatē motui: & in dicendo de intētione Philosophi motū esse per se quantitatē. Immo Philosophus expresse. 5. met. cap de quāto, & tex. cō. 18. enumerat motum, & tps inter quanta per accidens, & dicit alia, vt motus, & tps, etenim huiōi quanta quædā dñr, & continua, eò q illa diuisibilia sunt, quorū sunt hę passiones. Et Cō. in cō. dicit q tps & motus sunt quantitates, eò q sunt accidentia consequentia essentialiter illa, quæ sunt quantitates p suā substātiā, f. magnitudinē, quæ diuidit essentialr & primo. Dicam⁹ ergo ad contradictionē, q Cō nō dixit in. 99. cō. motū quiditatiue esse quantitatē, sed solū p accidēs. Vnde, si ponderent verba sua, ibi reddit causam continuationis in motu, & dicit q est quantitas, per quā est motus. noluit dicere q motus est continuus, quia motus sit quantitas, sicut imaginatur contradicens: sed voluit motum habere continuationem à quantitate, idest à magnitudine, super quam fit motus.

4. physic. tex. 104. Decimatertia contradict. est in tex. 104. Arist. vr dicere (vt exponit Themist.) tps esse quodāmodo numerū ex momentis collectum. Sed huius oppositū habet. 6. phy. vbi ostēdit q tps non cōponit ex instantibus, sicut neq; linea ex punctis. Solutio. Soluitur. Tempus quodāmodo est discretum, & quodāmodo continuū. si consyderat vt est numerus numerans, sic est discretū & mathematicum: & tunc sicut numerus causat ex repetitione vnitatis indiuisibilis, & licet vnitas ipsa indiuisibilis sit numerus, tñ resultans est qd diuisibile, sic eodē modo tps, si consyderet, vt est numerus resultans ex repetitione instantis indiuisibilis, ipsum tñ diuisibile est. & hoc expresse dicit Them. in pñti loco, q instans est quodā modo vnitas tpi tn naturalr tps est numerus numerat⁹. & est vt sic causatū ex partibus diuisibilibus & continuis, quia partes tpis sunt tps. & ideo Arist. in definitione tpis admonuit intelligendū esse numerū sumi pro numero numerato, qui est continuus & nō discretus: licet Cō. alr sentiat cōtra Them. & male, vt alias declaraui, vbi dicit Them. I pñti loco q dria Iter momenta respectu vnitatis in hoc cernitur, quia momēta vnā continentiā pariūt, i. vnum continuū efficiunt, sed vnitas discretionem molit, i. faciunt vnā discretionem, & hoc ſm mathematicā imaginationē, vt dixi, vnde momenta continuāt tps, & diuidunt: sed vnitates solū diuidunt, non continuant. Pōt etiā illud naturalr intelligi, vt quo, non vt quod. quia partes tpis continuantur instanti, sed quæ continuantur non sunt instātia. sed vnitates nullo modo sunt continuantia numerum.

4. physic. tex. 105. Decimaquarta cōtradi. est in te. 105. Ari. ponens similitudinē inter nunc, respectu tpis, & id quod fert respectu motus, dicit q sicut tps est numerus motus, sic nunc est numerus eius qđ fert. postmodū vero dicit ipsum aūt nunc est, sicut qđ fertur, vt vnitas est numeri. & ita iacet litera ad verbum. & Argyropylus ex præsumptione male transtulit. Vnde sensus est q nunc est respectu tpis, sicut id quod fert est causa lationis: & sicut vnitas est respectu numeri, sic ipsum nunc quodāmodo est vnitas respectu tpis. & non vult in his verbis Philosophus dicere q nunc sit numerus eius qđ fertur, sicut interpretatus est Argyropylus, neq; q velit Arist. dicere nunc, cū sit indiuisibile quodā, non cōparari ipsi mobili in rōne numeri, cùm numerus sit quid diuisibile, sed in rōne vnitatis, vt interpretatus est diuus Thomas illū locū. iā. n concesserat Philosoph⁹ numerum lationis, & numerū eius qđ fert similr esse. & hoc, qđ est numerus lati pater qđ non est, nisi nunc. sed sensus Arist. est, sicut legit lucidissimus Them. & Simpl. & Cō in cō. qui volunt q ipsum nunc, quod est numerus trāslati, ita se hēt ad tps, sicut vnitas se habet ad numerū, vt quēadmodū vnitas ex sui reiteratione causat numerū, licet vnitas sit quid indiuisibile, sic instans sui repetitione causat tēpus, licet instans sit quid indiuisibile. Vnde hæc sunt verba Them. Clarum est semet comitari & appellare vicissim tēp⁹ & momentū, ita vt sine altero neutrum possit consistere. Est. n. tempus ferè de momentis contitus, constatusq; numerus,

mũ momentũ quodãmmodo vnitas est tpi. & sicut vnitas repetitione alterationeq; numerũ facit, ita momentũ reciprocatione & iteratione tp̃s. & quẽadmodũ vnitas, quanquã insectilis, constituit tñ numerũ sectilẽ, ita momentũ, quod indiuisibile est, inuehit tp̃s quod diuisibile est. cæterũ dr̃ia noscitur q̃ momẽta vnã continentiã pariunt, vnitas discretionẽ molit̃. Ita etiã scribit Cõ. in cõ. inquit. n. cõ. 105. instans, quod est numerus translati, ita se hẽt de tpe, sicut vnitas de numero. deinde dedit modũ, ſm quem assimilat̃ vnitati, & modũ in quo differt, & dixit tp̃s. n. est continuũ, i. sed tp̃s cõtinuatur per instans, & diuidit̃ per ipsum: per vnitatem vero diuiditur numerus, sed non continuatur. & instãs continuat tp̃s cum accipit̃ pro termino cõi duobus tpibus, sicut pũctus accipit̃ vltimum cõe duabus lineis: & diuidit illud, qñ accipit̃ pro principio futuri, & fine præteriti, vt declarabit̃ post bene. Sed tunc ſm istã expositionẽ Themi. Simpl. & Cõ. insurgit magna contradictio apud Ari. Nã, si instans sui repetitione causat tp̃s, sicut vnitas numerũ, sequit̃ tp̃s cõponi ex instantibus: cuius oppositũ demr̃atum est in 6. phy. Confirmat̃ per Them. dicentẽ tẽpus esse numerũ conflatũ de momentis, constitutumq;. Amplius Themi in præsenti loco subdit. Plane continuant momenta tp̃s, vt dixi, sed & diuidunt quoq; eo modo, quo motũ suũ mobile, & delatile delationem.

Instantia.

Solutio.

Sed ad hoc patet solo ex his, quæ declarat Philosophus infra in tex. cõ. 106. vbi vult q̃ tp̃s est numerus, nõ sicut eiusdẽ puncti, sed sicut vltima lineæ magis, & nõ sicut partes, medio. n. puncto, vt duob⁹ vtet̃: quare quiescere continget. & te. cõ. 107. continuando, dicit q̃ nunc non est pars tpis, neq; diuisio motus, sicut neq; puncta lineæ: sed sunt termini, qui sunt semper in terminato.

4. physic. tex. 105.

Decimaquinta cõtradict. est in eodẽ. tex. Ari. in hoc tex. volens assignare causam vnitatis & continuitatis motus, inquit etenim motus & latio vna est ipso quod fert̃, quia vnũ & nõ quodcũq; ens, etenim deficeret, sed & rõne. vbi vr̃ dicere Philosophus, q̃ ad hoc vt motus sit vnus & continuus, oportet mobile esse vnũ non qualitercunq; sed ſm rõnẽ. qđ Argyropylus iuxta sensum transferens apertius dixit. inquit. n. nã motus ac latio vna est. sane ipso qđ fert̃, ꝓpterea q̃ vnũ est, & nõ subiecto. sic. n. intercapedines esse p̃nt, sed rõne. In tex. aũt ĩmediate præcedẽte, s. 104. oppositũ vr̃ dicere. scribitur. n. ibi, hoc aũt quodcũq; ens est, idẽ est. punctũ. n. aut lapis, aut aliquid hm̃õi est, rõne aũt alterũ est, sicut Sophistę dicũt. & patet q̃ loquit̃ de mobili, qđ licet in toto motu sit idẽ ſm subiectũ cõtinue, tñ est alterũ & alterũ ſm rõnem. vbi est apertissima contradictio. Propter quã diuus Thomas, & Latini oẽs legũt istũ locũ negatiue. Volũt. n. q̃ dr̃ stare (sed non rõne) & sic nulla erit cõtradictio. Nos aũt inuenimus locũ istũ in Græcis codicib⁹ affirmatiuũ, & Argyropylus ita etiã trãstulit: & lucidissimus Them. & Simpl. qui verbo tenus expositionẽ Them. sequit̃ in præsenti loco etiã affirmatiue legũt. Pro quo debes scire q̃ mobile dupl'r consyderari potest, vno modo, quo ad substantiã, seu ſm subiectũ, & sic mobile non est necessarium q̃ sit simul cũ motu, nec illa rõne dat vnitatẽ & continuitatẽ motui. quia, si lapis moueat̃, põt interea quiescere. & licet vere moueat̃, & sit vnus & idẽ lapis ſm substantiã motus, tñ ille non erit vnus & continuus. oprtet igit̃ id, qđ fert̃, semper esse vnũ ſm rõnẽ, ſm quã consyderat̃, vt est causa mot⁹. & hoc est in eo, qđ fert̃. sic. n. est motus causa. vñ si non interlaxat, sed retineat istã rõnẽ formalẽ in toto motu, sic motus erit vn⁹ & continuus. Vñ ista sunt verba Themi. est. n. ideo iugis & vna delatio, quia vnum est qđ fert̃, vnũ inquã non simpl'r (nã hoc q̃dẽ mõ vna res fuerit, q̃ monstrat̃, corpusq; est quã lignũ, quã ferrũ, quã lapis) sed q̃ defert̃, i. ĩ eo qđ ĩ motu, delationeq; est, quo respectu vnũ esse nõ põt, si motũ distrahat interrũpatiue. tunc. n. neq; cõtinu⁹, neq; vnus fuerit, quãuis sit id qđ moueret̃ vnũ. sed tũc & vnus & cõtinuus est, cũ qđ defert̃ in eo qđ defertur est vnũ, hoc est cũ non interlaxat, nec interquiescit. alioquin interpollando prior motus destruit̃, & à posteriori abscindit̃ atq; dirimit̃ & sic etiam ad verbũ dicit Simpli. Sed quid tunc ad contradictionem dicem⁹, cũ superius dixerit mobile ĩ motu eẽ alterũ ſm rõnẽ? R̃ndet̃ q̃ illa alietas ſm rõnẽ est alia ab ista. ibi. n. loquebat̃ de alietate rõnis contingenti mobili rõne spacij sup quo fert̃. Nã Arist. declarat hoc per exẽplũ. inquit. n. hoc aũt rõne alterũ est, sicut Sophistæ accipiunt alterũ Coriscum in lyceo esse, & Coriscũ in foro. sed in hoc tex. dum asserit q̃ mobile in motu vno & continuo dr̃ manere idẽ ſm rõnẽ, intellexit de rõne formali, ſm quã est causa motus, & continuitatis eius: & est inquãtũ mouet̃ & defertur: sic. n. talẽ rõnem semper retinet in causando motum, videlicet inquantũ est in statu & delatione. quia non est causa motus

imme-

immediata fm sui subiam, q̄a sic quiescere & deficere pōt. & hoc aperte dicit Them. in expositione te. 106. vbi etiam Arist. iterum dicit q̄, id, quod fert, semper est alterū. vbi dicit Them. non quod sit alterū à se in eo, quod defertur, sed quia est in alio & alio loco. Et sic nulla est contradictio, quia est respectu diuersorū. Et istud tene, quia multi errores passim circūferunt̄ ꝓꝑ ignorātiā literarū Græcarū. & Deus sit dator auxilij.

4. physic. tex. 108. Decimasexta contradi. est in te. 108. Ari. & Cō. dicūt in isto te. cō. 108. q̄ in tpe non est accipere minimū fm magnitudinē, sed solū fm multitudinē. Sed opponebā ex te. cō 39. 2. de cœlo. vbi dr̄ q̄ vniuscuiusq; act⁹ hēt minimū tēpus ad non excedere. & ibidē dat̄ exemplū, q̄ est dare minimū tēpus, cui⁹ nō cōtigit in minori moueri cęlū, sicut neq; citharizare, neq; ire in quocūq; tēpore possibile. Amplius non est maior rō de tēpore, q̄ de motu. sed in motu est dare minimū motū fm magnitudinē. scribit̄ n. 2. cœli tex. cō. 28. q̄ minimus motus est, qui est velocissimus. talis aūt est motus cœli, qui est mensura aliorū motuū. in vnoquoque aūt mensura, quod minimum, vt dr̄ ibi, & etiā. 10. meta. tex. cō. 3. & 4. Solutio. Soluitur Consyderatio de tēpore & motu duobus modis capi pōt. Vno modo simpl'r. & fm rōnem ḡnalē, inquantū videlicet sunt continua, & inquantū motus aut tēpus absolute. & illa rōne loquit̄ de motu & tēpore Aristo. in libris physicæ auscultationis, inquantū videlicet motus inuenitur in corpore absolute, & in eò q̄ motus. Alio mō consyderant̄ vt sunt applicata reb⁹ sensibilibus determinatis per formas sensibiles & naturales. Tunc dico q̄ tēpus fm illā abstractā consyderationē non hēt minimum nisi fm multitudinē, non aūt fm magnitudinē. nam cum sit de numero continuorū, & continuū sit diuisibile in infinitū, sub illa rōne non est dare minimū tēpus. Si aūt tēpus fuerit consyderatū fm contractā consyderationē, vt hēt mensurare motū, & actus determinatos ꝓuenientes ab agētibus naturalibus determinatis: oium. n. natura constantiū determinatus est numerus magnitudinis & augmenti: sic bene in tēpore inuenitur minimū. & sic etiā inuenit̄ minimus motus, vt bene probatur ex obiectis. Consimilem solutionē sequitur Cōm in. 6. physi. in cōm. 15. sicut poteris videre.

4. physic. tex. 112. Decimaseptima contradi. est in tex. 112. Ari. & Cō. dicūt q̄ tpi per se cōpetit mensurare motū. Sed hui⁹ oppositū colligit̄ à Philosopho inferius in te. cō. 118. vbi ꝓbās Philosophus, q̄ licet tēpus sit mensura quietis, non sequitur ex hoc vt quiescens sit in motu, ex quo quiescens est i tpe: quia tēp⁹ non est mot⁹, sed est numerus mot⁹. vbi Them. & Alex. dicunt q̄ tēpus est accidens motus, & nō sequit̄ q̄, si aliquid fuerit in accidēte alicui, q̄ ꝓꝑ hoc erit in illo, cui illud accidens accidit non. n. si quid fuerit in die, erit in latione Solis & expresse Alexā. vt recitat ibi Simpl. dixit q̄ tpi accidit mēsurare motū. est igit̄ apertissima contradictio, sicut vides. Nisi esset q̄ per accidens sumit̄ bifariā. Solutio. vno modo, vt distinguit̄ cōtra per se primo modo. alio modo, vt distinguit̄ contra per se secundo modo. & tunc dico fm Alexā. & Themist. q̄ substantia seu quiditas tēporis consistit in numerato esse prioris & posterioris ipsius motus, fm quod hoc est prius & illud posterius. & sic tp̄s quiditatiue est numerus motus tantū & non quietis. quietis. n. essentia non consistit in prioris alicui⁹ ad aliquod posterius transitu, vterq; asserit. & ideo numerus in definitione tēporis sumitur pro numero numerato. sed tēpus bene est mensura, non solum motus, verum etiā quietis. quia mensurare est de accidentibus tēporis, & non est de quiditate. est. n. ꝓpria passio ei⁹, fm quā primo respicit motū, & ꝑ se, secūdario vero & ꝑ accn̄s respicit quietē, q̄ est mot⁹ priuatio. eadē. n. est mēsura priuationis & hitus, licet nō eodē mō: sicut est eadē potētia discretiua lucis & tenebrarū, & soni, & silētij, & eadē ē regula obliqui & recti. Sic igit̄, si ly per accn̄s opponit̄ cōtra per se primo mō, dico q̄ mēsurat̄ motū nō cōpetit tpi per se, sed per accn̄s. vn̄ intell's pōt quiditatiue itelligere tpis subiam, absq; hoc q' itelligat mensurationē respectu mot⁹. pōt. n. intell's diuidere q̄ sunt cōiūcta I esse. vt d. Cō. in. 12 primæ p̄hiæ in cō. 39. sed si ly per accn̄s distinguit̄ cōtra per se secūdo mō, sic dico q̄ tpi nō accidit mensurare motū, sed cōpetit sibi per se. & sic intelligit̄ dictū Ari. in te. cō. 112. Sed tūc est difficultas, Difficultas. quia Cō. 4. phy. cō. 112. cōtra Them. vult q̄ numerus ponat̄ in definitione tpis ꝓ numero numerāte. quia tēpori per se cōpetit mensurare motū, motui aūt mensurare tēpus competit per accidens. & ideo, vt inquit Aristot. non posuit numeratum motus in tēporis definitione, sed posuit numerū. & Themi. nō animaduertit ad hoc. tunc igit̄, si mensurare motū ponit̄ in definitione tpis, male igitur dictum est hoc cōpetere sibi per se in secundo modo, & q̄ intellect⁹

 pōt

pôt intelligere quiditatẽ tpis abstrahendo à rône mensurationis respectu motus. Dico ꝙ de Auer. ego magis miror, ꝙ nõ aduertit iudiciũ, & verba magistri, q̃ de Them. ꝙ nõ aduertit verba sua, si hoc verũ esset. Arist. enim vidẽs multiplicitatẽ illius nois numeri, posita tpis definitione statim admonuit nos, ꝙ cũ numerꝰ, alter sit numerans, alter sit numeratus, tps non est tps quò numeramus, sed quod numeratur ex quo sequit͛ ꝙ quiditas tpis cõsistit in numerato esse prioris & posterioris in motu, fm quod hoc est prius, & illud posterius. ꝙ aũt tps motũ mẽsuret, hoc consequit͛ tpis quiditatẽ, sicut accidentia per se consequunt͛ subiectũ. & hoc est, ꝙ multos viros illustres decepit vsq; ad tpa nr̃a, qui videntes tps non esse numerũ numerantẽ simplr̃, quia ille est quantitas discreta solũ ex vnitatibus indiuisibilibus resultans atq; cõposita neq; est præcise res numerata, sed est quodammodo numerus numerans, & quodãmodo est numerus numeratus, crediderunt pp cõcomitantiã inseparabilẽ istarũ duarũ cõditionũ, ꝙ sicut vnũ est de quiditate tpis, ita sit & reliquũ. dicit enim Cõ. in. 4. phy. in cõ. 95. multotiens existimat͛ ꝙ illud, quod cõsequit͛ rẽ sit ipsa res. sed est error, quia vnũ consequit͛ tẽpus quiditatiue, aliud vero sicut passio. Et ideo bñ dixit Alex. ꝙ quiditas tpis cõsistit in numerato esse prioris & posterioris motus, mẽsuratio aũt consequitur sicut accidens. Vnde æquiuocatio decipit Auer. & sequaces Latinos, qui in hac re oẽs hallucinati sunt cũ eo, quia nõ distinxerunt inter numerũ & mẽsurã. crediderunt .n. ista æquipollere, sicut (inquit Alexã.) crediderunt illi, qui opinari sunt tpis diffinitionẽ esse imperfectã, volentes debere addi tps esse numerũ motus, & quietis, ac si eadẽ esset rõ numeri & rõ mẽsuræ. sed longe decepti sunt, quia tps solũ est numerus motus, sed est mẽsura vtriusq; videlicet motꝰ & qetis licet diuersis modis quia motum mensurat per se, & quietem p accidens. & ideo, fm viam Alex. & Them. numerus, positus in definitione tpis quiditatiua, stat pro numero numerato, quia illa est tẽporis quiditas & ista est via eorum. et est via Aristo. vt mihi vr̃ sine dubio. Si quis aũt vellet numerum positũ in definitione tpis hie vtrãq; rõnem, videlicet & numerati respectu prioris & posterioris primi motus, & numerãtis respectu cæterorum, quia est natura eiusdem, sicut natura entis ambigui, & res definiunt͛, sicuti sunt: est .n. vt dicit Cõ. quasi cõpositũ ex duabus quantitatibus, videlicet continua & discreta, & sic vt det͛ Cõ. exponere definitionẽ illã: tunc stante illa via, quã cõiter Latini sequunt͛, dico ꝙ illa definitio non est pure quiditatiua, sed est de numero illarũ definitionũ, q̃ dãt quiditatẽ & esse, seu est de numero illarũ definitionũ, quæ differũt situ à demrone. Vnde dico ꝙ numeratio actiua cõpetit p se tpi respectu cæterorũ motũ, qaipsa eiꝰ essentia cõsistit in numerato esse prioris & posterioris primi motus, & si Cõ. intellexit illo mõ, bene intellexit, & Latini cũ eo. sed si intellexit ꝙ vtraq; rõ est de tpis quiditate, credo ipsum male sentire, & Græcos melius intellexisse mentẽ, & verba Arist. ista .n. distinguuntur, ratio numeri, & ratio mensuræ.

Decimaoctaua contradi. est in eo. te. vbi Arist. dicit ꝙ tps & motus se mutuo metiũtur, quia adinuicẽ definiunt͛. Sed huius oppositũ scribit͛ per Auer. in. 4. phy. in cõ. 97 vbi dr̃ ꝙ tẽpus non pôt imaginari sine motu, & motus pôt imaginari extra tempꝰ. Et confirmat͛, quia motus ponit͛ in definitione tpis, sed tps nõ ponit͛ in definitione motus vt patet. in. 3. phy. tex. cõ. 6. Nisi esset ꝙ non fuit mens Philosophi dicere motum, & tempus adinuicem definiri, quia reciproce sumant͛ in suis definitionibus, sicut relatiua seinuicem definiunt, vt dicit Porphy. in ca. de specie, & Philosophꝰ in. 6. topico. sed dñr seinuicẽ definire, i. determinare p viã adæquationis: quia tps adæquat͛ extensioni motus, ita ꝙ non excedit, nec exceditur ab eo, vt dicit Cõmen. 4. physico. cõmẽ. 113. & ibidem cõmen. 99. dicit ꝙ quantitas temporis sequitur quantitatem motus, scilicet quia est æqualis ei, noli tñ credere ꝙ quantitas temporis, & quantitas motus sunt duæ quantitates realiter distinctæ, & ꝙ vna sit fundata in alia, sed sunt vna quantitas realiter & fundamentaliter, & non distinguũtur nisi formalr̃, vnde tẽpus vltra motũ, vt motus includit propriam successionẽ, nihil aliud addit nisi rationem mensuræ formaliter: sicut bene ante nos notauit subtilis Scotus in. 4. senten. distin. 48. quæst. 2.

Decimanona cõtradi. est in tex. 114. Ari. dicit ꝙ tẽpus mensurat de motu vtrũq; .s. quantitatẽ, & esse. & hoc accidit motui, q a non habet oẽs suas partes in actu. vbi vr̃ ꝙ per accidẽs motus mensuret͛ à tpe, quò ad quantitatem, & esse. Sed in tex. cõ. 112. dicit oppositũ, ꝙ tẽpꝰ per se mensurat motũ, sed motus mensurat tẽpus per accidens. Nisi esset ꝙ absolute loquendo verum est, tẽpꝰ per se mensurare motũ, quia substantia eiꝰ est

Margin notes: Solutio. — 4. physic. tex. 112. — Solutio. — 4. physic. tex. 114. — Solutio.

est mensurare motú, modo supra declarato. sed sermo præsens est comparatiuus. quia diria est inter tempus, vt cõparatur ad motú, & vt comparatur ad res permanentes, quæ sunt sub tpe. res .n. temporales non mensurantur à tpe, nisi secundum esse, i. quantum ad durationé earum, vt patet in tex. cõ. 115 non aút mensurantur quò ad sui quantitaté. v.g. lapis, quò ad suum esse. i, quò ad durationem & permanentiam sui esse, mensuratur à tpe, sed lapidis quantitas mensuratur non à tpe, sed à cubito vel aliquo consimili. sed motus cú sit res successiua, & non habeat oés partes simul, mensuratur à tpe, & quò ad sui quátitaté, quia vt dicit Cõ. in cõ. 113. cùm tempus fuerit imaginatum esse mensuram extensam per extensionem motus, sic mensurat motú per se, & adæquatur ei, vt dicit Cõm. in cõ. 97. & mensuratur à motu illo modo per accidens. & tempus etiá mensurat motum quò ad esse, i. quò ad durationem eius, & fluxum suæ permanentiæ. & ita motui mésurari quò ad vtrúque, s. quò ad quantitaté & esse, accidit ex parte qua est ens, non habens oés sui partes in actu, sicut est spaciú, & vñr sicut sunt res permanentes.

4. physic. tex. 115. Vigesima contradi. est in tex. 115. Aristo. dicit quòd cùm tépus sit numerus quidá, esse in tpe dr dupl'r, vel quod aliquid sit tunc, cum tempus est, vel tanquá in numero esse. In numero autem esse contingit dupl'r, vel sicut partem, vel sicut passionem, vt vnitas, & par & impar, quorú vnitas est pars numeri, impar aút & superfluum sunt numeri passiones. sic & inquit in tpe nunc, & prius & posterius. sicut. n. illa numeri aliquid sunt ita hæc sunt aliquid tpis. Vnde. 4. phy. tex. cõ. 105. vnitas ita se habet ad numerú, sicut instans ad tépus. sicut. n. numerus est collectus ex reiteratione vnitatis, sic tépus est numerus quidá collectus, & conflatus ex instátibus, vt dicit etiá Them. ibi. par aút & impar & superfluum sunt de passionibus numeri, sicut etiam prius & posterius sunt de passionibus tpis. Vnde Them expresse dicit quòd sicut illa sunt accidentia numeri, sic hæc sunt accidentia tpis. patet aút quòd hoc nõ intelligitur de vnitate, quia vnitas est pars numeri, sed de pari & impari & superfluo. igitur prius & posterius sunt passiones tpis. Sed ex aduerso vr quòd sint driæ substantiales tpis, quia ponuntur in definitione eius. Soluit, quòd prius & posterius, quæ ponuntur in definitione temporis, non sunt prius & posterius temporis: sed sunt prius & posterius motus primi, vt dicit Them Ad argumentum Galeni, qui contra Aristo. inuectus asserebat enumeratis oïbus significatis prioris, nullus alius modus videbatur congruere nisi prioritas secundum tépus, & ita tépus definiebatur per tépus. Them. aút, & diuus Thomas, & Cõm. dicunt quòd prius & posterius ibi sunt prius & posterius primi motus. Et ex hoc poteris videre quòd prius & posterius non sunt de quiditate motus, sed sunt accidétia motus, vt dicit Arist. & Cõ. in. 4. phy in te. cõ. 99. sunt enim eadé secundum subiectú. quia qñ considerántur, vt dicit Cõ. vt sunt in subiecto, sunt partes motus, sed qñ considerantur secundum definitionem & quiditatem, sunt aliud à motu. quia motus est in quantitate, & prius, & posterius sunt in numero. Túc sic, sicut motus est in quantitate, vt mésuratur à tpe, sic etiá tépus. vt mensurat motú, est in quantitate: sicut dicit Cõm in cõ. 113. vbi declarat quõ motus mensurat tempus per accidés, tépus vero motum per se. inquit. n. hoc accidit ei, cú fuerit imaginatum esse mensurá extensam per extensionem motus. quod intelligas quò ad extensioné durationis motus merito illarum partiú, quæ sunt successiuæ, & non merito, partium motus, quas hét simul ad diuisioné mobilis. hét. n. motus duplices partes. 4. phy. cõ. 102. ná partes motus ex mobilis diuisione sunt secundum triplicé dimésioné, & penes illas tempus non est mésura motus, sed solú quò ad partes successiuas: & ita tépus non est mensura motus nisi secundum longitudiné durationis taquá linea successionis. & etiá sicut prius & posterius secundum quiditaté differunt à motu, sic prius & posterius secundum quiditaté differunt à tpe. sunt. n. accidétia & passiones téporis, sicut par & ipar sunt passiones & accidentia numeri & ista est vna solõ. Quia aút Them. substinet etiá prius & posterius posita in definitione téporis posse recipi, prout sunt driæ téporis, in illa solõne ad argumentú Galeni, túc secundum illá secundá solõnem esset magis difficile argumentú, & contradictio magis valida. & túc iuxta illam solõnem oportet dicere quòd veræ & substantiales téporis driæ sunt nobis occultæ, & circúloquimur eas per suas pprietates. Vnde diuus Aug. confessus est se ignorare téporis quiditaté. Vnde in hoc casu licet ad circúloquendú drias occultas ponere consequentia & propria, sicut dicit Cõm. in simili de qualitatibus elementorum cõtra Alex. in. 8. meta. cõ. 5. & alibi frequéter. & Auic. in. 5. suæ metaphy. & tu cogita.

Solutio.

Vigesimaprima contradi. est in tex. 117. Aristo. & Cõ. volunt tépus esse causam corrupti 4. physi tex. 117.

ruptionis per se, quia tempus est numerus motus, & motus distare facit, generationis vero per accidens. tunc igitur videtur gñatio esse per accidens intenta à natura, & corruptio per se. Huius autẽ oppositũ legimus in. 2. de gña. & cor. in tex. cõ. 59. vbi Arist. reddens causam continuationis & sempiternitatis gñationis finalẽ, inquit. quoniam in oĩbus inquimus naturã desyderare, quod melius est: melius est autẽ esse q̃ non esse: ideo complevit Deus esse, continuũ faciens gñationẽ. & ex consequenti gñatio est per se intenta, & corruptio per accidens. Nisi esset q; effectus ad duo comparari põt ad instrm, & ad agens principale: & tunc sine dubio in naturalibus simplr & absolute effectus dr per se, aut per accñs in ordine ad agens principale, & nõ in ordine ad instrm. instrm etiã duplr cõsyderari põt, vel materialiter, vel in ratione instri. qñ consyderatur materialr, non habet rationem instrumẽti. sed agẽtis principalis, & tunc dico q; possunt oppositæ proprietates cõpetere vni & eidem rei, dum est agens, & dum est instrm. & huius est accommodatum exemplum de igne. nã, vt dicitur. 2. de anima tex. cõ. 41. augmẽtum ignis apposito combustibili procedit in infinitũ. sic. n. Aristo. reprehendit ibi Antiquos asserentes augmentum & nutritionem fieri ab igne, vt ab agente principali. sed s̃m sententiam Arist. ignis concurrit vt concausa & instrm. anima. n. omnia operatur mediante igne, vt dicit Arist. in libro de morte & vita. tñ ignis. vt est animæ instrm mouet ad certum terminum præfixum, & naturæ cognitum. sic etiam est pariformiter q; motus natura simpliciter consyderata distare facit. & ista est causa per se ablationis rei à sua substantia, vt inquit Cõ. tñ motus vt est instrumentum regulatũ à Deo & intelligentia mouente, habet per se intendere generationẽ, & per accidens corruptionem. non. n. sicut diximus, impoẽ est oppositas & diuersas dispositiones cõpetere rei, vt est agens, & eidem, vt est instrumentum.

Solutio.

4. physic. com. 117. Vigesimasecunda contradi. est in cõ. 117 dicit motum abijcere à substantia. Oppositum infra. in eodem. 4. cõ. 128. Et. 8. physi. 59. Soluit̃. dictum suum fallit in motu locali per se, verificatur tamen per accidens.

Solutio.

4. physic. tex. 127. Vigesimatertia contradi. est in tex. 127. Arist. definiens, repẽte, dicit esse illud, quod tempore non sensibili propter eius paruitatem est remotum. Sed opponebã, quia ex libro de sensu & sensilibus, oẽ tempus sensibile est suapte natura. Nisi esset q; tempus

Solutio.

iudicat̃ esse sensibile, aut non sensibile, eo q; alicuius passio facta in eo, sensibilis est, aut non sensibilis. & quia contingit alicui⁹ passionẽ aliquam fieri propter motus velocitatem & temporis breuitatẽ insensibiliter, ita q; latet nos, illa rõne tempus respectu illius passionis insensibile iudicat̃, sed respectu alterius passionis illud tp̃s sentitur. omne igitur tempus in se sensibile est, & sic in libro de sensu loquutus est: sed nõ respectu cuiuslibet passionis in eo factæ sensibile esse põt. & sic sumpsit hic. Aut aliter dici põt q; tẽpus hic sumitur large pro termino temporis, qui est ipsum nunc indiuisibile in tempore existens, in quo sunt termini mutationum, & oẽs instantaneæ mutationes cõsueuit nãq; Philosophus lato vocabulo tẽpus appellare confiniũ tp̃is. seu ipsum instans. quod idẽ est. & est solo Alexandri.

Vigesimaquarta contradi. est in tex. 128. Arist hic, & Cõ asserunt tempus potius causam esse obliuionis & ignorantiæ, q̃ sapientiæ & cognitionis. vnde laudat & præfert snĩam Pythagorici Paronis asserentis tẽpus esse indoctissimũ, quia & obliuiscunt̃. Sed huius oppositũ legit̃ in Them. in. 2. phy. super tex. 43. vbi dicit tẽpus esse, & longã ætatẽ aptissimam ad indaginẽ veritatis rõnem atq; efficacissimã. & hoc etiã dicit Cõm. in sua media expositione in. 2. physi. imitatus in eodẽ loco Them. snĩam Nisi esset q; sermo Arist. est cõparatiuus, magis. n. operat̃ obliuionẽ q̃ scientiã, vñ & in. 1. de aĩa Ari. increpat Antiquos, cur d̃ deceptione, & causa eius non consyderauerint. magis. n. proprium est animalibus, & plurimũ tẽpus in hoc perficit anima. vbi Themi. dicit in tex. cõ. 151. q; ea, quæ nouim⁹, portione minima continent̃, si collata & cõparata his fiunt, q̃ ignoramus. Sed sermo Themi. est simplex. nã vt inquit Auic. in trac. 7. suæ primæ philosophiæ, ars quælibet in sui exordio est cruda & immatura, sed maturat̃ postea & deinde paulatim decorat̃ & perficitur. idem dicet Arist. in. 1. meta. Philosophiam balbutiendo incœpisse. vnde Arist. 1. cœli. 22. & in 1. meteo. dicit ex temporis longitudine putandum esse infinities Philosophiam fuisse renouatam, & infinities easdem opiniones extitisse. & ista est via eius.

4. physic. tex. 128.

Solutio.

Vigesimaquinta contradi. est in eod tex. Dicit tempus esse per se causam corruptionis, quia tẽpus est per se numer⁹ motus, oĩs autẽ motus, seu mutatio à natura remotiua est. & eandẽ sententiam habet Philosoph⁹ in eodem. 4. phy. in te. cõ. 117. Sed est in hoc duplex

4. physic. tex. 128.

duplex dubitatio. Primo, quia tẽpus est numerus primi motus, qui localis est. motus aũt localis non abijcit à substantia. 8. phy. tex. cõ. 59. & est limitatio etiã Auerr. hic in cõ. 128. vbi dicit q omis transmutatio naturaliter aufert substantiã transmutati in quacunque specie fuerit transmutatio, nisi in loco. & ita ratio Arist. non vr esse ad propositũ. Amplius aũt falsum vr q motus etiã, seu transmutatio per se sit causa corruptionis. quia 2. de gene. & cor. te. cõ. 59. semper naturã in oibus desyderare quod meli⁹ est dicimus. melius est aũt esse q̃ non esse. & per consequẽs gñatio, quæ ducit ad esse, est magis de intentione naturæ, q̃ corruptio, q ducit ad non esse. Et cõfirmat᷑. quia 1. cœli tex. cõ. 4 motus semper ex diminutione ꝓficiscit᷑, & intentio eius est perfectio. sic. n. ibi probat᷑ q corp⁹ est magnitudo perfecta, quia non põt ferri in aliam vlteriorẽ, & per consequens motus potius est causa perfectionis, & bonitatis, & sapientiæ, q̃ obliuionis, & corruptionis, & insipientiæ: cuius tñ oppositũ scribit Philosophus. Nisi esset q refert considerare transmutationẽ & motum in se, & considerare ipsum, vt cõparat᷑ ad intentionẽ agentis naturalis, cuius est instrm sub ratione, qua est instrm. & tunc dico duo dicta, quorum primũ est q quilibet motus in se consyderatus distare facit id, quod est, vt dicit Philosophus in tex. cõ. 117. seu à natura remouet rẽ, pro quanto ratione eius subiectũ remouet à forma, sub qua erat. immediate. n. quò aqua incipit calefieri ab igne, incipit remoueri à frigiditate, quę erat sibi naturalis. & quia subiectũ non põt expoliatũ esse ab oĩ forma, ideo accidit q, qñ subiectũ virtute motus seu mutationis remouet᷑ ab vna forma, oportet q transmutet᷑ ad aliã formã oppositã. sed prima operatio de intentione motus & mutationis est remotio subiecti à sua dispositione. &, quia ista est corruptio quędã, ideo mot⁹ & mutatio per se est causa corruptionis, generationis vero est causa per accidẽs. esse. n. quod est terminus generationis, est effectus per se & essentialiter agentis, aut generãtis, siue illud sit natura, siue aĩa, siue intells, vt dicit Cõ. in cõ. præsenti, vbi innuit triplex agens, naturale, quod est infimum: aĩam, qđ est mediũ: & intellm, qđ est supremũ ĩ ordine agentiũ. dña. n. est inter aĩam & intellm, vt est videre in 1. de anima, vbi Arist. reprehendit Antiquos, qui non distinxerunt inter aĩam & intellm. & silr anima est supra naturam, vt alibi declaraui. Si aũt consyderatur transmutatio & motus, vt est instrm agentis, cũm agens naturale semper appetat quod melius est, & esse est melius, q̃ non esse, sic generatio per se est à motu, & corruptio est per accidens. Ne videatur igitur tibi mirũ, si opposita verificantur de vna & eadẽ re sub diuersis respectibus consyderata. Scribit. n. Cõ. in. 3. cœli in cõ. 9 cõparatio est accidens separabile à re, res aũt non semper separatur à se. ẜm. n. quod respectiuum habet dispositiones contrarias, & infinitas, & ẜm quod est, essentiam non habet nisi vnum, & est quasi sua essentia. Et tu cum melius possis capere hoc, manuducam intellm tuum per quoddam simile. Certum est q in motu augmenti ignis concurrit ẜm sententiam Philosophi, vt concausa, & instrm: & manifestum est q augmentatio non est ab igne, inquantum ignis, quia augmentum ignis, vt dicit Philosophus. 2. de anima. tex. cõ. 41. est in infinitũ apposito combustibili, sed ignis, vt est animæ instrm, ducit ad certum terminũ notum in natura, quia agit ẜm exigentiam animæ, quæ est agens principale. sic pariformiter debes imaginari de transmutatione, q opposi tas habet dispositiones, vt absolute consyderatur, & vt eadem refertur ad intentionem agentis. & hoc etiã pulchre notauit subtilis Doctor in Theorematib⁹ suis. inquit. n. actio cuiuscunque, qñ ipsum sit instrumentum, variatur specie ab actione eius, vt principalis agentis. Per hoc patet ad obiecta, q licet tempus sit numerus motus, tñ est mensura non solum motus localis, verum etiam aliorum motuum, qui à substantia abijciunt. &, quia motus localis est causa aliorum motuum, ratione hac potest Philosophus habere intellectum suum. Ad aliud patet q cõcludit q in ordine ad agẽs, esse est magis intentum quàm non esse: siue sit natura, siue anima, siue intellectus, vt dicit Cõ. in cõ. Ad aliud. 1. de cœlo. dico q motus ille est imaginarius, & mathematicus, & ille est, vt res perficiat᷑. sic. n. dicũt pũctũ fluentẽ causare lineã, lineã superficiẽ, & superficiẽ corpus. sed motus naturalis, qui est in rebus sensibilib⁹, primo operat᷑ remotionẽ, & distare facit. & si operat᷑ gñationẽ, & esse, est ꝑ accñs, inquãtũ subiectum trãsmutatũ nõ põt remoueri ab vna forma, qn recipiat aliã. alioqn stat᷑ posset sine oĩ forma.

Solutio. (margin, left column)

Solũo ad argumenta. (margin, right column)

Vigesimasexta contradict. est in tex. 131. Arist. absoluens primam quæstionẽ de illis duabus propositis in tex cõm. 130. in qua quærebatur vtrum tẽpus esset circũscripta 4. physic. tex. 131.

anima, inquit, q. cũ tẽpus sit numerus motus, numerus aũt duplex est, videlicet numeratus & numerabilis: cùm aũt nihil aptum sit numerare, nisi aĩa & aĩæ portio illa, quę intellš appellatur, nisi aĩa esset, impossẽ esset tẽpus esse. Sed huius oppositũ habet ex. 2. de aĩa in tex. cõ. 142. contra Antiquos, qui asserebant non existente sensu nullum esse sensile, vt non existente visu non esse colorem. quia color cũ sit visibilis, & visibile dr relatiue ad ipsum visum: non existente aũt vno correlatiuo, nec alterũ existeret. Aristo. aũt, soluens eorũ instantiã, dicit eos peccare p fallaciam æquiuocationis, quia in non simplr dictis: loquunt tanquã de simplr dictis. nam sensus & sensibile dñr duplr sm actũ & sm potentiã tñ licet dictũ eorũ sit verũ, dum sumunt sm actũ, quia si non sit visus in actu, non est visum in actu: qñ aũt dñr sm potentiã, dictũ eorum non sequit, quia licet non sit visus in actu, posset tamẽ esse color, qui est visibilis in potẽtia. & hoc etiam expresse dicit Cõm. in cõ. inquit. n. in eis aũt, quæ sunt in potentia, non sequitur vt corruptio eorũ, & esse sit semper simĩ. Amplius est snĩa Ari. in prædicamentis, vbi hẽt q. sensus & sensibile non sunt simĩ natura. qa sensibile ablatũ aufert: sensum, sed nõ ecõtra. Forte pp istas rõnes Boethus, vt recitat Simpl. authoritate Alex. in pñti loco, & est authoritas ẽt Them. in sua paraphrasi, voluit snĩam Ari. non esse verã in hac solone. inquit. n. nihil prohibere numerũ esse, dato q. non sit aliquid, quod numeret, sicut põt esse aliquod sensile, dato q. non sit sensus. Hanc aũt obiectionẽ Alex & Them. soluere cupientes isto modo absoluunt. dicunt. n. q. ea, q̃ referunt, simĩ sunt. cùm aũt aliqua ad inuicem referunt duplr sumi pñt, actu videlicet & ptãte. relatio aũt dr fieri sm eandẽ rõnem, vt q̃ referunt actu, ambo sumant, vt actu, & q̃ ptãte, ambo sumant ptãte. vnde sensus in actu refert ad sensatũ in actu, & econtra. & silr sensus in potentia ad sensibile in potẽtia, & ecõtra. Sic i proposito, si non est numerans in actu, non erit numerus numeratus in actu: & si non sit numeratũ, quod dicit aptitudinem, neq; etiã põt eodẽ modo remanere numerabile, qđ etiã aptitudinẽ dicit. licet. n. possit remanere res illa, cui accidit iste respectus numerabilitatis, tñ non remanebit sub rõne, qua numerabilis. quẽadmodũ, si non sit sensus in actu, non est sensatũ in actu: & si non fuerit sensus in potentia, non etiã erit sensibile in potentia, licet remanere possit id, cui accidit sensibile esse. sicut si non fuerit visus in potentia non erit visibile in potentia, licet remanere possit color, cui accidit visibilẽ esse, sed non remaneret in rõne visibilis, sed sub rõne, qua color absolute: ita licet sine eo qđ numerat, remanere potest numerabile, tamen numerabile remanere nõ potest nisi remaneret numeratiuũ. cùm autem ita sit motus esse põt, si nulla res remaneat, q̃ numeret. sed prius & posterius esse non põt, vt dicit Them. nisi numerent, atq. monstrent. si igi tẽpus monstratio prioris, & posterioris cõstituit, qui effeceris, vt sine actione animi tẽpus constet. imo, vt asserit, si bene perpẽdas, neq; motus aĩo dempto remaneret, quia aĩa est fons, & origo motus circularis, qui est principium, & causa cæterorũ motuum, vt asserit Sed in hac solone sunt maximæ ambiguitates. Nam tũ dictũ Aristo. in. 2. de aĩa non esset verũ, vbi dicit, soluens rõnem Antiquorum, q. licet sensus in actu sint simĩ & sensatum in actu, in his aũt, quæ sunt ptãte locũ non hẽt, sicut ẽt Cõ. dicit in cõ. modo p vos etiã in his, quę sunt ptãte, locũ hẽt, quia sensibile in potẽtia refertur ad sensum in potentia. Amplius tunc vr dictũ Arist. in prædicamentis non esse verum, vbi probat q. non oĩa relatiua sunt simĩ natura, dans instantiã de scibili respectu sciæ, & de sensibili respectu sensus. quia inquit q. destructo sensu põt remanere sensibile, & destructa scia põt remanere scibile. sed dicam sibi q. est falsum, & est purus error. quia, si scibile ad sciam referat in actu, sunt simĩ: si in aptitudine, etiã simĩ sunt & non sunt. sic. n. sunt relatiua, q. si sumant vnũ in aptitudine, & aliud in actu, tunc non est bona comparatio. vnde, licet destructa scia in actu põt remanere id, quod esse põt scibile, nõ tñ remanere sub rõne, qua scibile, si scia oĩno deficeret & actu, & aptitudine, vt patet intelligẽti. V ñ Porphy. i pdicamẽtis corrigit dictũ Ari. ibidẽ, vt recitat Boetius. iquit. n. vr verũ esse in oĩbus relatiuis esse simĩ natura. vnde neq; sensibile est prius sensu, neq; scibile est prius scia. nam licet sensu gustus sublato, mel remanere posset, non tñ remaneret rõne qua gustabile. & licet scia sublata, substãtiæ rerũ possunt permanere, non tñ permanerent inquantum scibiles. quia oẽ scibile scia scibile est. Mihi tñ videt pro defensione Arist. dicendũ esse q. dictum suum in. 2. de aĩa sit verum ad hoĩem. nam loquit cõtra Antiquos, qui asserebant oĩa entia consistere in apparentia & existimatione, & ad eorum opinionem sequebatur quiditates re-rum

Boethi opinio

Alexan. & Them. solutio.

Difficultates contra solonem.

Opinio propria

tum consistere i actuali relatione, & q omnia erant actu ad aliquid, sicut est videre in. 4. primae philosophiae, vbi in te. cō. 26. inquit. qui dicit oia, q apparent, esse vera, oia quae sunt facit ad aliquid. & ibidē in tex. cō. 25. arguit q, si sensus & sensibile sunt relatiua, s̄m esse, sicut dicebant Antiqui, tunc non possent esse sensibilia sine sensibus. Et simplr, si sensibile solū esset, nihil esset pfecto, cùm aiata non essent. sensus nāque non esset. neq; sensibilia itaq;, neq; sensiones esse fortassis verū esset, sentientis. n. haec passio est. Ipsa vero subiecta, q sensum faciunt, nō esse etiā absq; sensu, hoc impossibile est. Sensus nāque non ipse est sui ipsius, sed est aliquid aliud etiam praeter sensum, qd necesse est prius sensu esse. mouens. n. natura prius est moto. & si ad seinuicem dnr haec ipsa nihil minus. vbi s̄m Arist. in his, q sunt relatiua, s̄m dici, vnū pōt eē natura pri⁹ alio: sicut dicit de mouente & moto, qd licet inuicem dicant, vnū est natura prius reliquo. sed s̄m sniam Antiquorū sensibile & sensus erant relatiua s̄m esse, & sua substantia erat vnū hr̄e se ad aliud. hoc. n. est; qd facit his tpib⁹ difficultatem. quia opiniones Antiquorū non sunt famosę, vt patet per Auer. 1. de aia cō. 26. Vnde Alex. in expositione illius tex. 25. 4. met. expresse dicit illa esse dicta cōtra Protagorā, qui, dū sensibilia esse putaret in hitudine quadā sensus, ad extrema sensibilia gnari tradebat: quare qualecūq; videret tale illi esse sensibile. & ibidē Alexā. dicit q & si mouens & motum inuicē inter se referant, & agens & patiens, & quatenus talia sunt simul existant, natura tn̄ mouens efficiensq; prius est q̄ motū, & patiens. sensibilia igitur sensum praecedunt & possent esse, etsi non sentirent. sed s̄m sniam Protagorae, & sequaciū sequeret q ablatis sensibus auferent sensibilia. Beatus doctor tn̄ in illo loco dicit conformiter. dicit. n. si solū sic est aliqd, vt est sensibile vt dicūt Antiqui, sequeret q nihil esset, si sensus non essent, & per consequēs si non essent animata vel aialia. hoc aūt est impossibile nā hoc pōt esse verū, q sensibilia, vt sunt sensibilia i actu, vt sic nō sunt sine sensibus. quia sic sunt, vt sunt in sensu, & sub hac rōne oē sensibile in actu est quaedā passio sentientis, q non potest esse, si sensus non sunt. sed q sensibilia, q faciunt istā passionē in sensu nō sint. hoc est impossibile. quod sic patet. remoto. n. posteriori non remouet prius. sed res faciens passionē in sensu non est ipsemet sensus, quia sensus non est sui ipsius, sed alterius, quod oportet esse prius naturalr, sicut mouens est prius natura moto. visus. n. non videt se, sed colorem. Et si contra hoc obijciatur q sensus & sensibile sunt relatiua, & ita sunt sil natura, & interēpto vno interimit aliud, nihilomin⁹ sequit propositū, quia sensibile in potentia non dr relatiue ad sensum, quasi ad ipsum referat, sed quia sensus refert ad ipsum, vt dr in. 4. meta. in tex. cō. 20. Et ista solutio concordat cū dictis Philosophi in. 2. de aia in tex. cōmē. 142. & concordat dictis Auer. vbi dicit, q licet sensus in actu & sensibile in actu sunt simul, non tamen est verum, quando dicuntur s̄m potentiam.

Vigesimaseptima contradi. est super eo. tex. Arist. quaerit vtrū tps habeat esse extra aiam, vel in aia. vl determinare q, cùm tēpus sit numerus motus, si nihil aliud est aptum numerare, q̄ aia, & aiae intellā, impossibile est tēpus esse, nisi aia sit. Ex aduerso aūt est snia Auer in. 4. phy. in tex. cō. 97. vbi dicit Arist. in tex. q, si esset idē instans oino, nō fieret tēpus. sil, si reputaremus ipsum esse idē, non reputaremus tēpus fieri. vbi Cō. notat q ex istis verbis demratur, & significat, q tēpus hēt esse extra aiam. In hac instantia qui vult distincte videre veritatem, oportet inspicere naturā numeri. nam in hoc cōsistit tota difficultas. quia rō Philosophi cōcludentis tēpus non esse, aia dempta, consistit super hoc, q tēpus est numerus. & cum numerus, aut sit numeratus, aut numerabilis, vterq; aūt depēdet ab aia iō aia dēpta, nō remanebit tēpus. Primo igit videndum est, cùm tēpus s̄m mentē Cō. 4. phy. cō. 109. id quod est quasi forma in tpe, est discretio, quia est numerus, & id, quod est quasi materia, est continuatio, quia motus est, cuius tempus est numerus, oportet igitur videre quid sit formale in numero. Ad hoc autem quidā dixerunt q formale in numero est vnitas. & hoc videt probari authoritate Philosophi in. 4. phy. in tex. cō. 133. vbi dicit q extra mensuram nihil aliud est q̄ mensuratū, & totū mensurarum nihil aliud est q̄ multa metra. vbi Cō. dicit in cō. q numer⁹ nihil aliud est q̄ vnitates multae, & vnū nō est aliud à numero. Et confirmatur. quia illud est formale in numero, quo addito, vel subtracto variat species, & forma numeri: sed addita aut subtracta vnitate, variatur species numeri. quare, &c. antecedens patet ex. 8. met. te. cō. 10. vbi dr q species entium sunt sicut numeri. vbi exprese dr q addito aut ablato aliquo à numero, variat species numeri. Sed ista opinio non pōt stare. quia materia

4. physi. tex. 132.

Quid sit formale I numero prima opinio.

materia & forma non coincidunt. 2. physi. tex. cõ. 70. sed vnitates sunt partes materiales integrantes numerũ: igit̃ nõ sunt partes formales . vnde sicut duo semicirculi sunt partes materiales circuli & nõ formales, ita vnitates i numero. Cõfirmat̃. 7. met. te. cõ. 35. partes materiales sunt distinctæ à forma lib⁹, & formales sunt natura priores, & sunt q̃ assumunt̃ in rõne & definitione. cũ igit̃ vnitates sint materia & partes integrales: cõparatio.n. partis ad totũ est cõparatio materiæ ad formã. 2. phy. te. cõ. 31. & 7. meta. cõ. 35. ideo vnitas non põt esse formale in numero. Alij dixerũt q̃ determinata distãtia ab vnitate, q̃ est pricipiũ numeri, est formale i numero. v. g. distãtia determinata, qua, distat trinitas ab vnitate, cõstituit ternariũ, & distãtia, qua binarius distat ab eadẽ, cõstituit binariũ. Sed ista positio stare non põt. qa talis distãtia est per magis & minus distare. & ista facit dr̃iam fm multitudinem & paucitatẽ. quia q̃ minus distant sunt pauca. & q̃ pl⁹ sunt multa, sed multũ & paucũ sunt accidẽtia numeri, sicut magnũ, & paruũ in cõtinuo sunt accidentia, & non faciũt dr̃iam in continuo fm speciẽ. Amplius differre per distantiã est differre per respectus. & si istæ species numerorũ sunt absolutæ, quõ igit̃ differunt per respectus: Itẽ effect⁹ positiuus dr̃ hr̃e cãm positiuã: talis distãtia d. priuationẽ formalr̃, igit̃, &c. Io. Bachonis l. 2. sent. dist. 2. q̃st. 1. dicit q̃, cũ ex mẽte Ph̃i 5. met. te. cõ. 11. vnũ dicat formalr̃ i diuisionẽ, & qa oĩs negatio reducit̃ ad suã affirmationẽ oĩs numerus vnus, qa est indiuisus in suo esse, talis iudicio reducit̃ ad suã affirmationẽ: & est, qa quilibet numerus in se est semel tantus. & ista est ratio formalis, quæ est de substantia numeri. vnde. 5. meta. tex cõ. 19. sex est semel sex, non est bis tria, neq; ter duo. Vnde vnitas dupl̃r sumit̃. Vno mõ materialr̃, & illo modo sumit̃, dum dicimus binarium esse cõpositũ ex duabus vnitatibus & ternarium ex tribus: & illo mõ vnitas nõ est forma numeri, sed materia seu pars integralis. Alio mõ sumit̃ vnitas pro illa rõne formali, per quã aliquid est semel tale, puta semel sex, vel semel tria. & sic tale est formale in numero, & est de substantia numeri. & per hoc patet ad argumenta superius, q̃ probant vnitatẽ non esse formale in numero, q̃ procedũt sumendo vnitatẽ primo modo, & non secundo modo. Et ad authoritatẽ Cõ. soluitur q̃ numerus non est aliud ab vnitate, verum est integratiue loquendo de talibus vnitatibus, quæ sunt materia

Secunda opinio.

Bachonis opinio.

numeri. sed vltra illas vnitates, quæ sunt sicut materia, oportet imaginari vnitatẽ, q̃ ẽ sicut forma. Et subdit pr̃fatus doctor q̃ vnitas quæ est principium numeri, quo videlicet quilibet numerus est semel tantus, differt ab vno, quod conuertit̃ cum ente, licet vtrũq; dicat indiuisionẽ. quia vnũ, quod cõuertit̃ cũ ente, dr̃ de oĩbus modis vnius positis in. 5. meta. tex. cõ. 7 vsq; ad. 12. sed vnũ, quod est principium numeri, dr̃ specialr̃. non.n. dr̃ de vno continuo, immo est modus oppositus illi. Secunda dr̃ia. quia vnum quod conuertit̃ cum ente, non dicit dispositionem additam essentiæ, vt dicit Cõ. cõtra Auic. 4. met. cõ. 3. & 10. meta cõ. 8. sed vnũ quod est principium numeri, est accidens additũ. cuilibet.n. rei accidit numerari. Tertia dr̃ia est, q̃ vnũ, quod conuertitur cum ente, est transcendens, & conuenit cuilibet rei, & nulli est mensura. sed vnum, quod est principium numeri, est mẽsura cuiuslibet rei. Sed ista opinio istius doctoris stare non põt. quia vnũ, quod est principium numeri fm Cõ. est vnitas materialis, quæ pertinet ad prædicamentũ quantitatis. tale.n. vnũ est accidens, & d. dispositionẽ additã essentiæ. sed vnitas formalis, quæ constituit numerũ in specie, per quã quilibet numer⁹ est semel tantus, non dicit dispositionẽ additã essentiæ, immo talis vnitas constituit quiditatẽ & essentiam numeri. vnde talis vnitas formalis, constituens speciẽ numeri, insequitur vltimam dr̃iam numeri constitutiuã: & talis vnitas est quoddam comprehensum sub vno transcendenter sumpto, sicut inferi⁹ sub vno superiori, qđ est cõe cõitate ad oĩa analogice, Vnde æquiuocatio decepit virũ istũ. nã Cõ. vult q̃ vnũ, quod est synominũ enti, conuertit̃ cũ ente, & nõ dicit dispositionem accidentalẽ in entibus, sicut volebat Auic. q̃ ens & vnũ essent accidentia addita essentijs rerũ. sed vnũ, quod est principiũ numeri prædicamẽtalis, qui causat̃ ex diuisione continui, & in solis materialibus inuenit̃, tale vnũ est qđ est accñs & ita etiam vnitas illa numeri discreta fm mathematicã abstractionẽ est accñs additũ essentiæ, & tales vnitates sunt p̃tes integrales numeri, & nulla talis ẽ formalis. sed vnitas formalis est in sequens dr̃iam essentialẽ, vt diximus. & talis continet̃ sub vnitate transcendente, & ista est via Auer. sine dubio. Secundũ, quod oportet videre, est, an numerus habet esse extra animam, vel in aĩa. Pro quo animaduerte, q̃ Cõ. 4. phy. cõ. 131. d. q̃ esse numeri non est in anima oĩbus modis quia

quia tūc esset fictū, sicut chimera & hircocervus: sed esse eius extra mentē est in potētia pp subiectū ꝓpriū, & esse eius in anima est in actu, s. qñ anima egerit illā actionem in subiecto præparato ad recipiendum illā actionē, quæ dr numerus. vbi per subiectū intelligatis obiectū, sicut plerūq; sumit Philosophus, vt patet. 2. de gene. & cor. tex. cō. 7. tale. n. est aptū recipere actionē aiæ terminatiue non receptiue. quia numeratio illa actualis est actio immanens, & est in aīa actu numerante. Et, vt possis bene intelligere, debes scire q duplex est numerus. Mathematicus videlicet, & Formalis, vt elicit̄ ex sententia Cō. 1. meta. cō. 36. & est dr̄ia inter hos numeros. Quia numerus mathematic⁹ est forma abstracta à reb⁹ numeratis, & est in aīa solū in esse abstractionis, & non multiplicatur ad multiplicationē rerū numeratarū. de hoc numero loquit̄ Arist. in. 4. phy. in te. cō. 132. vbi dicit q numerus septē canū, & numerus septē equorū est vn⁹, & æqualis, licet res sint diuersæ. Et etiā hoc idē repetit in vltimo textu illius tractatus tex. cō. 134. vbi dicit, q bene dr q numerus hoium & numerus canum est idē, cū fuerit æqualis. Numerus formalis est numerus determinatæ rei, vt numerus decē hoium: vt est hoīum decem, & numerus linearū vt est linearum. & isti numeri formales sunt multiplicati et diuersificati, sicut formę sūt diuersæ. quia tales sunt subiectiue in ipsis rebus, vel sunt illę res s̄m diuersas vias. Hoc stāte, si sumat̄ numer⁹ in actu, quo aīa actu numerat res numerabiles, talis vt sic est in actu in aīa: extra aīam aūt non hēt esse nisi in potentia, videlicet vt consyderant̄ res, q̄ sunt aptæ natæ numerari. sicut decē hominū numerus formalis est extra aīam, quia talis numerus, licet aīa non numeret illum in actu, tñ ille est numerabilis ex natura rei ab aīa. & ideo dato q aīa non esset in rōne actu numerātis, dico q ille numerus formalis, qui est subiectiue in ipsis rebus, vel q numerus est subiectū aptū natū numerari per aīam, remanet & hēt esse in esse numerabili. & hoc est, quod dicit Cō. q numerus hēt esse extra mentē in potentia pp subiectū, qd̄ est aptū recipere illā actionē ab anima, i q est aptū natū numerari per aīam. Sed nunquid si aīa desineret esse, nō solum in actu numerans, verū etiā & in potentia seu in aptitudine, numerus haberet esse extra aīam in potentia? R̄ñdeo q bene posset remanere fundamentū absolutū, sed nō remaneret in rōne numerabilis. sicut, si gust⁹ desineret in actu, posset remanere gustabile in potentia: sed si desineret gustus in actu, & aptitudine, desineret gustabile omnibus modis, licet bene posset in illo casu permanare mel, sed non remaneret sub rōne gustabilis. sic de visu, destructo actu & aptitudine, destruetur visibile actu, & aptitudine, sed bene illo casu posset remaner̄ color. ita destructa aīa ad imaginationē in rōne numerātis, non solū in actu, verū etiā in aptitudine, nō remanere posset, nec posset intelligi remanere aliquid in rōne numerabilis. qa sicut numerus numerat⁹ dr̄ relatiue ad numerantē, sic numer⁹ numerabilis dr̄ relatiue ad numeratiuū, vt dicūt expositores. & sic soluit̄ argumentū Boetii cōtra Aui. qui dixit, dato q aīa demat, posset remaner̄ numerabile, sicut dempto sensu pōt remanere sensibile: verū est, q destructo sensu i actu, pōt remanere sensibile in potentia, qd̄ non dr relatiue ad sensum in actu, quia sensatū in actu refert̄ ad sensum in actu, sed sensibile in potētia refert̄ ad sensum in potētia: & destructo sensu in potentia non posset remanere sensibile in potentia sub illa rōne, qua sensibile, quia implicat cōtradictionē, licet bñ posset remanere illud, qd̄ est sensibile, puta color, aut sapor: sed illud nō remaneret vt visibile, destructo visu in aptitudine, nec illud vt gustabile, destructo gustu in potētia seu aptitudine.. Ex hoc sequit̄ q, licet numer⁹ sit quātitas discreta, & quō ad suū materiale sit ens absolutū, tñ illa quantitas, vt numerata, aut numerabilis, dr̄ relatiue ad aīam. aliter decisio Phi in textu nulla esset. nō. n. incōuenit, q aliquid possit numerari i diuersis gñib⁹ s̄m diuersas rōnes formales, vt dicit Aris. in fine ꝑdicamēti qualitatis. & est snīa ei⁹ Cō. in. 5. met. ca. de quāto, de magno & paruo, q vno mō sunt accidētia quāt, & alio modo sunt in ca. relationis. vt vnū dr̄ in respectu alterius. & in hoc, multi sunt decepti credentes numerū simpl̄r esse rē absolutā. sed illud nō est verū ex oī parte, sicut diximus. His prænotatis deuenio ad quæsitū propositæ contradictionis, qua quærebat̄ an tp̄s sit in aīa vel extra aīam, cùm hinc inde videant̄ authoritates, & rōnes ad vtràque partem. dico q, cū tempus sit numerus motus, dicendū ita est de tēpore, sicut de numero. Pro quo animaduerte q, vt patet ex determinatis in hoc tractatu de tēpore, tēp⁹ dicit duo, videlicet numeratū esse prioris & posterioris primi motus passiue: vel s̄m actū, & tunc dr̄ numer⁹ numeratus: vel s̄m aptitudinem, & tunc dicitur

Numerus duplex mathematic⁹ & formalis.

An tp̄s si in aīa, vel extra animam.

dr numer⁹ numerabilis, iuxta distinctionē Philosophi in te.cō.131.& dicit etiā rōnem numerandi, seu potius fm Græcos rōnē mē surandi actiue: & hoc vel actu, vel aptitudine suo modo rectius.n.tempus dr numer⁹ motus, q̄ mensura, quia non solum est mēsura motus, verūetiam quietis, vt dicunt expositores Græci. sed non est numer⁹ numeratus, aut numerabilis fm prius et posteri⁹, nisi respectu motus tantum, & ideo difini tur per numerū conuenienter. Et animaduerte fm Alex. & Them. q̄ prima rō quę in passione consistit, constituit tpis quiditatē. secunda vero est passio eius, quę dr in actione consistere. sed fm Cō. in cō.102.&.173. vtraq; pertinet ad q̄ditatē tpis: licet prima per prius, & secunda per posterius. sic.n.vr mihi ipse itelligere in redargutione Them. Et vr facere pro opinione eius.te.cō.102.vbi Aristo. posuit tēporis definitionē: in qua dicens tēpus esse numerū motus, a signo probat numerū esse tēpus. quia oē, per quod determinat plus & min⁹ de aliquo, est numerus eius: sed per tēpus determinat pl⁹ & minus de motu: igit tēpus est numer⁹ eius. Sed qui vellet tenere oppositū. habet etiā textū illum in secunda parte sui pro Græcis, quia Arist. ibi statim ponit diuisionem numeri, videlicet, quò numeramus, & quod numeratū est. & ita vult q̄ tēpus sit numerus numeratus primo & per se. Dico igit, quicqd sit de hoc, quia satis supra de hoc dictū est, tēpus vr esse quoddā ens medium: quia quodāmodo est ens naturale, & quodāmodo ē ens imaginabile seu mathematicū. & hoc est, quod multi non potuerunt videre in illo tractatu ante nra tpa. &, nisi sic dicat, nū quā per vitā meam psit tot, & tantæ contradictiones tolli. Dico igit, cùm quiditas temporis, vel prima rō eius, quæ ad eius quiditatē spectat, sit ī numeratione passiua, vel fm actū, vel fm aptitudinem, sic tēp⁹, si sumat vt est numerus numerabilis, est extra aiam & illo mō est ens naturale: & motus sumit in definitione eius, sicut subiectū in definitione propriæ passionis, quia motus extra animā hēt aptitudinē naturalem, vt possit numerari fm prius & posterius, dato q̄ aīa non esset actu numerās. et in hoc casu dic, sicut dixi de sensibili. Si tñ poneret casus. q̄ aia desineret quò ad rōnem numerātis, nō solū actu, sed aptitudine, tunc dico q̄ nullo modo remaneret rō tpis. quia tēpus formalr est numerus: & numerus, vt numerus est, aut est numeratus, aut numerabilis, & oī modo proportionalr refert ad aiam: tñ in illo casu remaneret motus, quia motus, vt motus, nō refert ad aiam numerantem, nec numeraturā. Et hoc volunt dicere Cō. in 4.phy.in cō. 109. vbi dicit ad q̄onem quærentē cur, cùm tēpus sit quodāmodo continuū, & quodāmodo discretū, potius fuit definitū per discretū, cùm sit dictū tēpus esse numerū motus. & soluendo dicit, dicamus ad hoc, q̄ extra mentem nō est nisi motū, & motus & tēpus non fit nisi qñ aīa diuidit motū per prius & posterius, & hæc est intentio numeri motus, i. motū esse numeratū. & ideo substantia temporis, quæ est quasi forma, est numerus, & q̄ est in eo quasi materia est motus continuus. Si aūt sumat tēpus, vt est numerus actu numerat⁹ ab aīa fm prius & posterius primi motus, sub illa rōne nō est, nisi in aīa. quia numeratio illa actualis est actio immanens, & non est nisi in aīa. & illo modo vr mihi tēpus esse ens imaginariū & mathematicū. dicit.n. Cō. in 4.phy.cō.131. ista est dispositio entiū naturaliū, vt habeant esse, licet ab aīa non comprehendant: & in.7.meta.cō.& tex.cō. 46. substantiæ sensibiles non diuersificant qñ definiunt, & qñ non definiunt, sicut est dispositio in visibilibus, quæ non sunt magis visibilia, qñ vident, q̄ qñ non vident. & idē habet ibidē in tex.cō. 58. q̄ essentiæ rerum intelligibiliū sunt existentes, licet non intelligant. Et ex hoc scire potes, frater mi, q̄ definitiones rerū dant fm aptitudinem, & nō fm actū. quia si definitio tpis intelligeret fm actū, sensus esset q̄ tēpus est numerus numeratus ī actu prioris & posterioris motus. sed per Auer. numerus, vt est actu numeratus, est in anima. & est ens imaginabile, & non naturale: igitur definitio illa non esset naturalis. & ideo oportet dicere q̄ intelligantur fm aptitudinē, quia illo modo hēt esse extra aiam ꝑpter subiectū ꝑpriū, quod aptū natū est recipere illā actionem. vnde Cō. 4.phy.cō.132. dicit res, quæ sunt ī mente, non accipere motus in definitione illarū. Sed dices. si definitio illa fm actum est quid, quod consyderari pōt, quęro à quo consyderat. non à naturali per te, quia tēp⁹ illo modo non est naturale. nec à Mathematico, quia in illa definitione sumit motus, & in definitione entium imaginabiliū non sumitur motus. nec à Diuino, vt patet, quia ille non definit per motum. & est pulchra difficultas, sicut vides. Rndet q̄, si illa definitio illo modo intelligat, spectat vel ad Mathematicū, vel ad Naturalē vtentē mathematica abstractione & consyderatione. nam.

Definitiones dant fm aptitudinem, nō fm actū.

nā, sicut dicit Alex. in principio libri priorū, Naturalis in quāplurimus locis vtit consyderatione mathematica. Et qñ dr in definitione entiū imaginabiliū nō ponit motus: Respōdet q in casu illa proprie non esset definitio: quia definitiones non sunt existētiū in aliqua scia, sed esset quædā notificatio. et tunc dico q notiones mathematicæ, licet non sumant motū in entibus mathematicis, qui est naturalis, pñt tñ sumere motum imaginariū. silr Mathematicus non definit aliquid per motū tanquā per subiectū, sicut facit Naturalis in definitione tpis, tñ bene Mathematicus posset definire per motum in rōne numerati, inquantū numeratū abstractū, quia rō numeri vt sic abstrahit, in eo quod numerus est à materia sensibili. vnde motus, vt numeratus vel numerabilis, absolute est res mathematica: sed vt est numerabilis fm prius & posterius motus existentis in primo mobili, sic est res naturalis. sicut dicimus in simili, q eædem sunt lineę naturales, & mathematicæ. 2. phy. 18. Si aūt tempus sumat, quò ad secundā sui conditionem, q est mensurare actiue, sic dico q hēt quodāmodo esse imaginariū. est. n. ad instar, & silitudinem numeri mathematici, qui vt dicit Cō. 1. met. cō. 38. nō multiplicat ad multiplicationē rerū numeratarū. & fm tale esse numerus hēt esse abstractū in aīa. isto. n. mō docuit Arist. nos imaginari tēpus in te. cō. 132. & 134. sicut est, inquit, idem numerus & æqualis septem canū, aut septem equorū, aut decem ouiū, & decem hoīum, sic est vnū tempus, licet res numeratæ non sunt eædem. patet aūt q ista non verificantur nisi de numero mathematico, & ideo intells tpis, in rōne: qua est numerus mensurans oēs motus, & est vnū & idē respectu olum, nō pōt imaginari nisi fm mathematicā abstractionē. vnde & in. 104. te. dicit q ita est de nunc in toto tpe, sicut est de puncto, vbi Cō. expresse dicit q quemadmodū Geometræ dicunt q est vnum & idem punctū, quod per sui fluxū causat lineam. ita est de ipso nunc. vnde sine dubio non pōt motus imaginari mensurari à tpe, neq; tps à motu, nisi fm silitudinē dimensionis linealis, vt supra diximus. Et fm istā consyderationē verificat dictū Alex. qui dixit, vt refert Simpl. q numerus est in aīa, intelligit de numero in rōne, qua est mēsura, cui competit mensurare actiue in rōne instrumenti. quia quod principalr mensurat est aīa, & de aiæ ptātibus est aiæ intells. Et isto modo verificat dictū Boethi, qui asseruit, referente Themistio in digressione: q nulla mensura sit à natura, sed mensurare & numerare nrm est opus, & aiæ nræ est functio. loquit. n. de mensura & numero, vt est instrm, per quod aīa mensurat & numerat. Et isto modo verificatur dictū Auer. in cōm. 131. q esse numeri non est in aīa oibus modis: quia tunc esset ens fictū & falsum, sicut chimera & hircocervus: sed esse eius in aīa est in actu, & esse eius extra alam est in potentia ꝓpter subiectū propriū, quod est aptum recipere illā actionē. Et ex his, frater mi, patere pōt tibi intells arduæ difficultatis non solutæ per Them. quō pōt esse idē numerus in diuersis numeratis, cū numerus sit accidens, quō idē accidens, aut eadē affectio. Arist. n. tps affectionē, habitumq; motus appellat. Dicunt aūt aliqui ad hoc, & est Iohā. de Bachone q accidentia sunt ī duplici dīa, quędā. n. ita se hñt, q eorū vnitas consistit in quadam determinatione, vt determinata albedo est in determinato subiecto: & talia non hñt nisi subiectū vnū. sunt iterū alia, quorū vnitas cōsistit in quadam collectione, sicut exercitus, vel ordo: & ibi non tenet quin idē accidens possit esse in pluribus subiectis & ita vnus senarius, qui est semel sex, consistit in vnitate collectiua, & ita pōt esse in pluribus. Quòd si dicat q vnū in multis est vle, & ita si numerus idē esset in multis, sequitur q non esset numerus singularis, sed vlis. Soluunt q illud, quod est vnū in multis per prædicationem, est vle, non aūt vnū, cuius vnitas est p collectionē, est vle. nā vnitas domus, & acerui in collectione & coniunctione partium consistit. & sic etiam dicit Herueus in quolibeto. 2. quæst. 11. q vnum accidens discretum pōt esse in pluribus subiectis. & si dicatur q tunc idem accidens esset in duobus subiectis, quorum vnum est vltra mare, & aliud citra, dicit hoc non inconuenire, sed bene hoc vr inducere quandam admirationem. Cogunt aūt isti ad istas solones. quia videntes Arist. collocare numerū in prædicamento quantitatis, quæ à toto gñe est ens absolutū. crediderūt numerum esse formā oibus modis absolutam. & cùm sit accidēs & omne accidens sit in subiecto, ideo dixerunt numerū esse in diuersis subiectis: & ita non hñt pro inconuenienti q vnum accidens numero possit esse in diuersis subiectis fm rem extra aīam. Sed ista opinio procedit ex falsa imaginatione. quia, si numeru. diceret formam oibus modis absolutā, tunc periret iudiciū Arist. in. 4. phy. in tex. cō. 131.

com.131. vbi dicit q, cũ tẽpus sit numerus motus, & numerus sit duplex, aut numeratus, aut numerabilis, & vterq; i relatiõe cõsyderet, & consistat, quia numeratus refert ad numerantẽ, & numerabilis ad numeratiuũ, cũ nihil numeret, vel sit aptũ numerare nisi aĩa, & aĩæ intellꝰ, sequit igit q dẽpta aĩa non remaneret tps. Amplius sequeret, q dictũ Auerr. esset falsum, q esse numeri extra aĩam non est in actu, sed in potentia. Amplius non maioris virtutis est cõicatio formæ accidentalis q̃ substantialis: sed impossĩ est vnã formã substantialẽ numero informare plures materias separatas, quarũ vna non est pars alterius, nec cum alia facit vnũ, sicut patet ex processu Philosophi & in. 1. & in. 7. meta. contra Platonẽ: igit multominus vnum accidẽs numero in actu potest esse in diuersis subiectis separatis. Amplius, cũ numerus sit accidens in diuersis subiectis existẽs separatis, tunc sequeret q vnũ accidẽs põt definiri per plura subiecta. & tunc iterũ sequit q, cũm tps sit numerus motus, & numerus numeratus per vos sit i pluribus subiectis: igitur tps hẽt plura subiecta. consequens est contra Cõ. in. 4. physi. in cõ. 132. qui vult q habitudinẽ formæ cum subiecto tps non hẽt, nisi cũ primo motu, sed habitudinẽ numeri cũ re numerata hẽt cũ cæteris motibus. &, quia numerus nõ est in rebus numeratis, sicut accidens in subiecto, ideo numerus non multiplicat ad multiplicationẽ rerũ numeratarũ: & per consequens numerus inquantũ numerus nõ fundat in pluribus subiectis. Dicamus igitur q fundamentũ illorũ falsum est, videlicet q numerus sit sm̃plr forma absoluta. & qñ dr q est in prædicamento quãtitatis, rñdet q est in eõ q quantitas est, sed in eõ q numerus, est in prædicamẽto relationis. quia non inconuenit vnũ & idẽ esse in diuersis prædicamẽtis sm diuersas cõsyderationes. Dico igit q numerus extra aĩam hẽt esse in potẽtia in rebus numeratis vel numerabilibus. quia seclusa oĩ operatione intellꝰ, manus mea hẽt quinque digitos, & iste numerus quinarius extra aĩam, inquantũ resultat ex quinque vnitatibus digitalibus, est idem in re, quod quinque digiti. sed si aĩa nõ fuerit in actu, iste numerus non est in actu, sed bene est numerus numerabilis in potentia. si aũt debet extrahi de potẽtia ad actũ hoc fit per opus aĩæ actu numerantis. & sic ille numerus est in aĩa in actu, & in rebus est obiectiue non subiectiue. si aũt aĩa desineret in rõne numerãti actu & potẽtia, quinq; digiti remanerent. sed non remanerent sub rõne numerabilis, sed in rõne qua digiti & quantitatẽ habentes. vñ numerus extra aĩam illo modo seclusus, nihil aliud est nisi res illæ, ad quas sequebat aptitudo ad numerationẽ. bñ igit aĩa cessante in actu numerare, extra aĩam esset numerus numerabilis, & nil aliud est nisi res illæ, quæ numerari sunt aptæ sed ista aptitudo insequit illas naturas in ordine ad aĩam, & sm rõnẽ hñt vnitatẽ potẽtialẽ, quæ deducit ad actũ ab aĩa ipsa: quia nunquã possunt res esse in tanta multitudine & distantia, quæ in ordine ad aĩam non sint aptæ recipere vnam rõnẽ, vt ab aĩa sint cõparabiles. Sic igit, frater mi, intellexisti quõ esse numeri est in potentia, & nõ in actu extra aĩam. Et hoc q sit verũ oñdit. nã Arist. 7. meta tex. cõ. vi. dicit q ista syllaba BA, nõ est idẽ, q B & A: quia B & A pñt existere separata in rerum natura, & tñ syllaba illa non, est silr, dico q numerus binarius, qui est in duobus hoĩbꝰ, nõ est aliquid extra aĩam, nisi illi duo hoĩes & vnitas vnius non est vnitas alterius, & illæ sunt vnus binarius in potentia. sed binarius in actu apprehendit ab aĩa apprehendente drĩam illã vltimã in potentia existentẽ extra aĩam in illis duabus vnitatibus in potẽtia existentẽ, & sic est binariꝰ in actu. vnde drĩa illa, quæ importat vnitatẽ formalẽ, educitur i actu ab intellꝰ agente. & ideo animaduerte q sunt quædã accidentia, quæ consequuntur res absolute, non per aliquã habitudinẽ ad aĩam: & talia sunt accidentia, quæ hñt esse perfectum, sicut est quantitas, & qualitas, & id genus. quædã vero, quæ consequuntur res per comparationẽ, quam hñt ad aĩam, sicut esse sensibile, esse intelligibile, esse numerabile, esse cõparabile, & id genus. vnde color insequitur corpus absolute, sed coloris visibilitas non insequitur colorem, nisi vt hẽt habitudinem ad visum. vnde Them. in. 2. de anima cap. 22. in expositione tex. 66. inquit q visile visu abiũcto non manet, nisi in potentia: at color etiam nunquam conspectus semper est color. Et ideo in hoc est drĩa. quia accidentia, quæ insequuntur subiectum absolute, hñt ex natura rei esse in actu perfecto sine opere aĩę. sicut est color, & sapor, & odor, & id genus. sed accidentia, q insequunt subiectũ in ordine ad aĩam, non hñt esse perfectũ, neque cõpletũ extra aĩam, sed solũ hñt esse in potentia, & vnitas eorũ extra aĩam est in potẽtia. Et de hoc gñe frater mi, est numerus. qa sm suũ esse insequit rem in ordine ad aĩam.

aiam. qa numer⁹, inquãtū numer⁹ est, aut ẽ actu numeratus, aut potẽtia. & quocūq; sumat̃ semper depẽdet ab aia suo mõ, vt dixi. & ideo numerus extra aiam non hẽt vnitatẽ in actu, sed in potẽtia seclusa operatione aiæ, ꝓ quãto extra aiam sunt vnitates in diuersis subiectis, q̃ numerari pñt, & efficere vnũ numerū in actu, aut in potentia numerabilẽ ab aia, vñ numerus decẽ hoiũm, secluso opere aiæ numerantis in actu, est numerus numerabilis in potentia & si anima non esset numeratiua, adhuc ille numerus nõ esset numerabilis. sed solũ essent vnitates illæ absolute, quarū quælibet esset ĩ vno ex illis decẽ, sed non extra aiam numerus numerabilis est aliqđ accñs subiectiue existens in rebus numeratis, sed ꝓcise nil aliud est, nisi vnitates illæ rerū, q̃ numerari pñt. Sic igit̃ decepti sunt isti viri, quia crediderunt numerū formalẽ esse accñs absolutū distinctū à rebus numeratis, & subiectiue existens in rebus numeratis, licet diuersis, & in quacūq; distãtia existẽtibus. sed nõ est ita ꝑ vitã meã, imo esse numeri extra aiam est in potentia mõ ꝓdicto, & nõ est aliud, nisi res, q̃ numerari pñt. vnde numerus, qui dicit accñs distinctū & abstractū à reb⁹ numeratis, est numerus mathematicus: & illæ est in aia in esse abstractionis, & non est in reb⁹ numeratis, sicut accñs in subiecto, sed solū dr̃ esse in eis ꝑ denominationẽ extrinsecã, qa ex quo aia ꝑ talẽ numerũabstractū in ipsa existentẽ numerat illas res, ex hoc illę res denominant̃ numeratę. aiaduerte igit̃ & bñ cõsydera, qa pauci admodū potuerūt ꝑtingere ad hæc. Aduerte tñ ĩ hoc tractatu maximã esse discordiã inter Græcos expositores & Auer. qa Græci volūt, licet Ari. dixerit tp̃s esse passionẽ quãdã, & hirū motus, ꝑ passionẽ nõ intelligit ꝙ sit passio alicui⁹ mot⁹, vel oĩum motuū per informationẽ, sicut vult Cõm. ꝙ est passio vt forma respectu primi motus: immo volunt ꝙ quiditas tp̃is est numerus numeratus prioris & posterioris oĩum motuum, licet hoc principalr̃ verificet̃ de primo. Vnde Themi. sic exponit te. cõ. 132. vbi Arist. quærit vtrū tp̃s sit numer⁹ cuiusdã motus an cuiuslibet. & sub hoc intellectu procedit digressio, quõ non sunt plura tpa, sed volunt ꝙ tp̃s habet mensurare oẽm motum, & hoc est passio ei⁹. Sed dices si ẜm Græcos numerus numeratus cuiuslibet motus tp̃s, igitur quot sunt motus, tot sunt tpa. R̃ndetur ꝙ iste numer⁹ numeratus non dicit aliquod accidens existens per informationem in rebus numeratis, sicut forma in subiecto, quia tunc argumentum demõstraret: sed est in eis terminatiue, & per denominationẽ extrinsecã. nã actio illa numerãdi, qua aia numerat pri⁹ & posterius in quolibet motu, est actio ĩ manẽs, & ꝑ illã denominant̃ numerata esse vel numerari illa priora & posteriora. & quia oẽs motus conueniunt sub ista rõne, qua sunt apti numerari, quia non mẽsurant̃ nisi quantū ad quantitates eorū, ideo oium motuū æquales quãtitates habentiū est vnus numerus, & æqualis. bene tñ volunt iuxta sententiã Philosophi, ꝙ hoc prius verificet̃ de primo, tanquam de causa, & regula omnium.

Vigesimaoctaua contradi. est in tex. 132. Arist. Soluens quæstionẽ, qua quærebat̃ vtrū motus cuiuslibet vel cuiusdã tp̃s sit numerus, dicit ꝙ cuiuslibet. Sed opponebat̃ per Temist. ex te. cõ 99. & 113. vbi Arist. determinat prius & posterius in tempore esse ex priori & posteriori in motu; in motu autẽ ex priori & posteriori in spacio. cū autem tempus non sit numerus motus, nisi ẜm prius & posterius motus: & motus non habet prius & posterius, nisi à spacio: sequitur, ꝙ tempus solū sit numerus motus habentis prius & posterius ex spacio. sed talis non est nisi localis: igit̃ tẽpus solū est numerus motus localis. Amplius aūt cū motus localis alter sit circularis, & alter rectus: motus aūt circularis non sit in spacio, sicut dicit Cõ. in 2. coeli & mun. in cõ. 46. spaciū in circulari est magnitudo corporis, motus autẽ rectus proprie dr̃ esse in spacio: sequitur ꝙ tp̃s erit solū numerus motus localis recti, aut saltẽ erit numerus eius primo & principaliter, & non circularis. cuius oppositum scribit Philosophus, & Cõ. 4. phy. te. cõ. 133. & Cõ. in cõ. 132. & 133. & in cõ. 102. vbi vult ꝙ ly prius & posterius, posita in definitione tp̃is stent pro priori & posteriori primi motus. Confirmatur, quia motus augmenti & motus alterationis non sunt in spacio. Et licet aliquis, vt dicit Them. posset hoc defendere in motu augmenti aliquo modo, cũm illud quod augetur, videat̃ moueri à minori loco ad ampliorẽ, in motu tñ alterationis & generationis & corruptionis hoc dici non potest. quia stat totum simul alterari in eodem loco quiescendo. & ita istorū motuū tp̃s non erit numerus ẜm prius & posterius. Themistius aūt videtur paucis innuisse solutionẽ. inquit .n. Quõ fit vt tẽpus aut solū motum localem principaliter mensuret, aut, si cæteros motus mẽsurat, principaliter tñ eo priore, & posteriore non egeat, ꝙ à spa-

4. physic. tex. 132.

à spacio situq; orit. Solutio aût sub dubio relicta est ab ipso. Cõ. aût aperte dicit in cõ. 130. & 132. q tēpus nõ est numerus cuiuslibet motus, nisi s'm prius & posterius. quia prius est numerus motus localis q̃ aliorũ, & de localib' prius circularis q̃ directi, & de circularibus prius motus diurni. q̃ aliorũ. Sed tunc restat alia difficultas cõtra Auer. Nam, cùm motus diurnus sit primi mobilis, quod non mouet' super spacio, neq; motus eius, vt dicit Alex. fit in loco, quõ igitur prius & posterius in eo sunt in tali motu à priori & posteriori in spacio? Amplius aût si motus augmenti & alterationis non habent hmõi prius, quõ igitur tēpus erit numerus taliũ motuũ? Sunt (sicut vides) grandes & mirabiles difficultates, à quibus vix solers ingeniũ põt euadere. Dicam tñ id qđ occurrit. q consuetudo Arist. fuit in rebus naturalibus ex notioribus nobis deducere nos ad res occultas. venaturus igit' Aristo. prius & posterius in successiuis, in quibus non est situs, neq; suum esse est sil', deduxit nos ex priori & posteriori existentibus in magnitudine concernentibus sitũ. ibi. n. apparet q mobile prius pertransit priorē partem spacij, q̃ posteriorē. & sine dubio mot' iste localis, qui vere super spacio & in loco esse dr est rectus. ex hoc aût vt notiori manuducit nos, vt intelligamus propriũ prius, & ꝓprium posterius, q̃ sunt in motu, q̃ nõ concernunt sitũ, nec sil' sunt, immo vno existente aliud abolet'. vnde motus hēt ꝓprios terminos, quibus claudit', & sunt mutata, et talem habent in motu ꝓportionē, qualem habent instantia in tpe, & qualē puncta in linea. quãdo igitur intell's imaginat' quantitatē aliquã tpis coextensam quãtitati æquali motus, q̃ tēporis quãtitas est terminata p duo instantia, & adæquat' quantitati mot' terminatæ per duo mota, ita q correspondeat terminus termino, & continuũ continuo, tunc dicimus tēpus illud esse mensurã illius motus. & eodē modo quãdo p motũ mensuram' motũ, oportet vt anima sumat istã coaptationē motus respectu tpis. & eodē modo, quãdo sumimus quantitatē magnitudinis & coaptamus eã motui, vel ecõtra, tunc p motũ mensuramus magnitudinē, & per magnitudinē motum. temp' igit' ꝓsequit' motũ localē circularem primũ, vt determinat etiã Philosophus in tex. cõ. 133. & mēsurando aliquã partem motus, per illã replicatã põt aĩa mensurare motũ, & totũ tēpus, vt supra dixi, & per illud etiã oẽs reliquos motus secundario quia oĩbus motibus fluentibus s'm suã successionē ad instar lineæ correspondet vnũ tēpus. quod est præsens, seu nũc. Philosophus igit' plurimũ de tēpore loquens verificat dicta sua de motu locali. quia tēpus apparet in eo: tum etiam quia ex natura rei prosequit' illũ, alios vero secundario. & sic verificant' dicta Philosophi. vnde non est necessarium vt oẽ prius in oĩ motu inuentũ oriat' à priori habente sitũ. sed hoc de locali locum hēt, vt diximus. Sed est alia instantia introducta per Them. si. n. vt inquit, tēpus est cõis numer' oĩs motus, quõ fieri põt vt ab ipso motu pendeat essentia tpis. nã, si neq; ab hoc, neq; ab illo motu pēdet tēpus, neq; simpl'r à motu pēdebit. Sic in simili arguit Philosophus in prædicamentis. inquit. n. color in corpore est, ergo in aliquo corpore est. nã si non in aliquo singulorũ, nec oĩno in corpore erit. Ostendit aût Themis. consequentiam. quia absurdum est fingere idē esse prius & posterius in oĩ motu. hoc. n. est in qõne, quõ idē motũ possit esse in oĩ tpe. Nã si vnũ sit, aut genere, aut specie, aut numero. si genere & specie fuerit vnũ, erunt igit' plura numero. si vero fuerit vnum numero, quõ in rebus differentibus vnũ erit accidens, & passio vna? Vnde, si tēpus præsens, quod passionē & accidens motus appellat Philosophus, est vnũ numero in oĩ motu, vnũ accidens erit ĩ pluribus subiectis. & ita vnum conuerteret' in plura. & per consequēs desineret vnũ esse. & sic vr q in diuersis motibus sunt diuersa momenta. Ex aduerso aût, si nõ sit vnũ momentum in oĩ motu, tũc tēpus nihil erit ipsius motus. consequentia deducit'. quia nũc est mensura mobilis: & mobile, qđ est causa motus, est vnum in toto motu: igitur, & nunc erit vnum in toto tpe. Ad hanc autē qõnem dici posset, posse vnũ esse tēp' in oĩ motu correspondens, vt ait Philosophus in tex. cõ. 134. sicut vna est numeri forma, qua numerant' decem equi, & decem canes, sic vno tpe oẽs motus numerantur. & hoc nil aliud est, nisi idē prius & posterius spectari in oĩ motu. quod falsum est, quia non idem prius & idem posteri' ex oĩ motu colligit'. nisi forte hoc referas ad nr̃am cognitionē, vt quibuslibet diuersas res eodem numero numerare. & tunc sequi vr tempus nullam hre soliditatē in natura, quod Arist. vr concedere, qui dempta anima asserit adimi tēpus. nam vocare tempus mensurã, aut numerũ putare, hoc ipsi fingim', nr̃m est hoc opus, vt. n. ait Boethus nulla mensura constituit' à natura, sed mēsurare & numerare nostrum

Dubitationes cõtra Auer.

Solutio.

Alia instantia.

nostrum est opus. Et ideo ista, vt inquit Themist. non cursim, sed pensim late & diligēter sunt examinanda, vnde sicut non temere est recedendum ab opinione Aristote. sic etiam non est leuiter assentiendum. Dicimus nos in hac ardua quæstione q. cum tēpus sit numerus motus, esse numeri, vt dicis Côm. non est omnibus modis in anima cōm. 131. quoniam. si esse eius in anima esset omnibus modis. tunc esset ens fictum, vt chimera & hircoceruus. sed esse eius extra mentem est in potentia, scilicet propter subiectum proprium, & esse eius in anima est in actu, l. qñ anima fecerit illam actionē quæ dicitur numerus. Isto stante, reuoca parumper in memoriam id, quod supra dictum est, quòd cùm motus habet duplices partes, quasdam ex diuisione mobilis, & istas habet simul, & quò ad istam diuisionem partium motus non mensuratur à tempore, nec sic tempus est in motu, vt motus est in mobili, & vt sunt cætera accidentia in suis subiectis, quia sic tempus multiplicaretur ad multiplicationem motuum, sicut & reliqua accidentia illo modo inhęrentia multiplicantur ad multiplicationē subiectorum. Habet iterum alias partes suę successionis, quæ non sunt simul, & illa successio imaginatur ad instar dimensionis linealis, & illo modo imaginatur tempus esse linealis quantitatis, insequens linealem quantitatem primi motus in ratione mensuræ, sicut formæ adæquatæ in subiecto adæquato. Vnde imaginari docuit Aristote. quòd sicut idem mobile causat per sui fluxum motum, sic instans, quod est mensura mobilis; causat totum tempus. sub hoc autem instanti. quod est idem secundum substantiam in toto tempore, continentur omnes reliqui motus, habentes propria instantia, & proprias successiones. Vnde, cùm tēpus sit numerus numeratus prioris & posterioris primi motus principaliter, & secundario aliorum motuum, propter causam assignatam à Philosopho in textu 133. quia rationes mensuræ non inueniuntur in tempore, i. vt habet mensurare nisi vt comparantur ad primum motum, quia ille est natura prior, & notior. & regularis, & velocissimus inter omnes motus, & sic habet rationem minimi & indiuisibilis in illo genere, videlicet mensurę, tempus igitur, quò ad subiectum suum, est extra animam, quia res numerata, quæ est prius & posterius primi motus, principaliter est ens extra animam. tamen quando accipitur tempus in ratione, qua est numerus actu numerans motum aliquem, qui est pars primi motus, & vt per illum taliter determinatum à tēpore anima numerat reliquum tempus & omnem alium motum, sic dependet actu ab operatione animæ, & illo modo habet esse abstractum in anima, & separatum à rebus ad similitudinem numeri mathematici, quo anima actiue numerat diuersas species rerum numeratarum per illam formam numeri abstractam: sicut cum dicit, quòd eodem numero numerantur decem canes & decem equi, manifestum est quòd hoc non est nisi de forma numeri abstracta in anima existente, & est illa forma numeri in anima saltem obiectiue, & est vna in se, licet respiciat diuersa subiecta, quę extrinsece denominantur numerata ab illa. talis. enim forma numeri numerantis subiectiue non est in rebus numeratis. Eodem modo oportet te imaginari omnem motum, quo ad suum prius & posterius subiacere in ratione rei numeratæ, vel numerabilis ipsi tempori, vt est in anima in ratione numeri numerantis. quia omnes motus veniunt sub vna & eadem ratione in ordine ad tempus, sicut omnes panni, in ratione, qua sunt mensurabiles, veniunt in vnam rationem vt habent mensurari per vlnam. Et hoc est, quod dixit Philosophus in tex. commen. 132. quòd omnium motuum simul terminatorum idem est tempus: licet vnus sit velox, alter vero non, & alter sit loci mutatio. alter vero alteratio. tempus autem idem est, quia tempus, cùm sit numerus istorum motuum, est idem & æqualis, & simul est idem motus localis & alterationis. non enim tempus mensurat motum sub ratione, qua localis, aut alterationis, aut augmenti, aut ratione, qua hic est velox, aut tardus, sed ratione, qua sunt quanti. sicut vlna non est mensura panni, vt pannus est sericus, aut lineus, aut laneus, aut sub ratione viridis, vel albi, sed rati one qua quantus. & sic omnes panni vt mensurabiles veniunt, & participant eandem rationem in ordine ad vlnā, quæ est communis mensura omnium. Vnde Aristote. 4. physico. tex. commen. 119. dixit quòd illud, quod simpliciter mouetur, non simpliciter erit mensurabile à tempore, secundum quod quantum aliquod est, sed secundum quod motus ipsius est quantus. Omnes igitur motus respectu suę quantitatis fluentis veniunt in vnam rationem in ordine, qua habent mensurari per tem-

pus: licet hanc rationem participent secundũ prius & posterius, vt dicit Com. in cõ. & ideo non oportet tempus multiplicari ad multiplicationem motuum. quia tempus, vt comparatur ad omnes motus in ratione numeri numerantis, est vnum, licet res numeratæ secundum materiam sint plures, sed vt veniũt, in propinquam rationẽ, qua numerantur, aut numerari possunt, reducũtur ad vnitatem, sicut dictum est. Et sm̃ istam solutionem verificatur dictum Alexandri asserentis numerum non esse in rebus numeratis, sed in anima: intelligitur .n. de numero numerante in actu. Et similiter verificatur dictum Boethii asserentis mẽsuram & numerum à natura non esse, quia quòd numerare & mensurare animæ nostræ est opus & functio propria, verum est de numero numerante in actu, quando anime per ipsum tanquam per instrumentum facit illam actionem: non autem veritatem habet pro numero numerabili, quod est res numerata, quia ille bene est extra naturã. nam numerus quinarius digitorum manus meæ, habet esse extra animam. Et sic intelligitur dictum Auerro. in quarto phy. cõ. 131. quòd esse numeri non est in anima omnibus modis, quia tunc esset ens fictum, sicut chimera & hircoceruus: sed habet esse extra mentem propter subiectum propriũ, & tale est esse in potentia: & habet esse in anima in actu, quando anima egerit illam actionem in subiecto præparato ad recipiendum illam actionem. Ex quo sequitur quomodo tempus quodammodo est ens naturale & mobile, & quodammodo est ens mathematicum & imaginabile. Nam, quò ad esse in potentia, quod habet extra animam in subiecto proprio, quod est motus, est ens naturale: pro quanto autem anima sumit ipsum in ratione formæ numeri, per quem numerat aliquam partem primi motus, & per illam mensurat etiam totum tempus & motus alios, sic habet esse abstractum in anima; sicut numerus, quo anima numerat decem canes & decem equos. & aliter non potest intelligi. dicit enim Alexander, quòd abstractio mathematica in quampluribus locis deseruit scientiæ Naturali. Vnde Aristote. vt supra diximus, isto modo manuduxit nos, vt intelligamus idẽ esse tempus præsens in omnibus, sicut est idem numerus æqualis in diuersis speciebus numerabilibus. & supra declarans, quomodo sit idem instans in toto tempore, declarauit hoc per similitudinem, per quam Geometræ dicunt punctum per suũ fluxum causare lineam, & vt diximus, cum tempus sit mensura motus, non potest imaginari, nisi pro quanto comparatur ad quantitatem motus, quæ fluit sm̃ dimensionem lineæ. etenim non mensurat motum, quò ad partes, quas habet simul, sed quò ad partes, quæ in successione longitudinali consistũt & imaginantur. aliter enim non potest intelligi. Et sic habes, quomodo in definitiõe temporis cadit motus. quia cadit ex parte, qua est ens extra animam naturale & mobile in potentia propter subiectum eius, licet forma eius in actu, dum anima facit illam actualem actionem sit in anima numerãte. & sic patet quomodo cessante anima in ratione numerantis in actu, tempus non esset in actu, sed solum esset in potentia propter subiectum propinquum, quod aptum est recipere illam actionẽ. Sed quid si per imaginationẽ deficeret anima, quò ad rationem numerantis in actu & in aptitudine, an aliquo modo esset tempus? Dico quòd non. quia forma temporis cum consistat in hoc, quod est numerus motus: numerus autem, in eò quòd numerus est, alter est numeratus, & alter est numerabilis, vterque suo modo dicit relatiue ad animam. quia numerus numeratus in actu dicitur dependere ab anima numerante in actu, & numerus numerabilis in potentia dependet ab anima numerante in potentia, vt patet in tex. cõm. 131. Sic enim soluitur argumentum Boethi contra Arist. vt dicit Alex. & Themist. in illo loco. Et sic soluitur obiectio Themistij dubitantis quomodo potest idem nunc esse in pluribus motibus. accideret enim vnum & idem accidens esse in pluribus subiectis. & ita vnum & idem dehisceret in plura, & per consequens non remaneret vnum. patet enim quòd tempus præsens, quod est passio quedam motus, seu accidens non est in pluribus, sicut albedo, & nigredo. quia per informationẽ & actualem inhærentiam vnum accidens impossibile est esse in pluribus subiectis non communicantibus. sed dico quòd esse temporis vt sumitur vt habet esse in actu, in ratione, qua est numerus numerans actu, est vnũ in actu: &, si sumatur, vt est numerus numerans potentia, etiam est vnum in potentia, & sic habet esse in anima numerante, vel actu, vel potentia, proportionabiliter tamen numerus pro rebus numeratis est multiplicatus sicut sunt res numeratæ. Et ideo animaduerte bene, & considera quòd numerus

numerus numerans non est forma absoluta, quemadmodum aliqui existimauerunt: alioquin falsum esset dictum Philosophi, quod anima dempta, quae est apta numerare, aufereretur tempus, quod est numerus motus. numerus igitur pro rebus numeratis potest esse res absoluta, tamen numerus vel actu numeratus, vel actu numerabilis importat respectum ad animam, vel actu, vel aptitudine numerantem. dicit enim Commentator in. 5. metaphysi. commen. 18. relatio accidit quantitati, & caeteris praedicamentis. sic enim dicit, quod magnum & paruum vno modo sunt passiones quanti, & alio modo sunt in capitulo relationis, vt vnum refertur ad aliud. Ex quo sequitur, quod Com. in via sua habet mirabilem difficultatem. imaginatur enim quod tempus comparatur ad primum motum in ratione mensurae mensurantis eo modo, quo mensurat forma in re. quia vult quod tempus sit passio primi motus, & non sit passio omnium motuum: alios vero motus respicit, sicut numerus respicit numeratum. nam dato hoc, sequeretur quod, si essent plures mundi, essent plures primi motus, & per consequens essent plura tempora simul non communicantia: quod implicat contradictionem. quia multiplicatis subiectis multiplicarentur & passiones. Et tanto magis augetur difficultas in via eius, quia ipse tenet aliquam consequentiam esse necessariam, licet tam antecedens, quàm consequens sint impossibilia vt tenet in casu. 4. phy. co. 93. Amplius autem cum secundum Philosophum tempus simpliciter sit numerus cuiuslibet motus & non vnius, si motus primus mensuratur à tempore sicut à forma, & alij motus vt à numero, tunc aequiuoce est ista mensuratio. Et confirmatur. quia Commentator vult quod in definitione temporis, in qua dicitur quod tempus est numerus motus, ly motus stet pro quolibet motu, & vult quòd numerus stet actiue, quia tempori per se competit mensurare motum contra Themistium, motui autem competit per accidens mensurare tempus. & ita illa definitio esset laborans in aequiuoco. Amplius sequeretur quod primus motus proprie non diceretur esse in tempore, nec secundum totum, neque secundum partem. quia motum esse in tempore est sicut mensuratum esse in numero, & est mensurari per tempus, vt dicit Philosophus in 4. physicorum. in tex. commen. 114. & 115. & 117. si igitur tempus ad primum motum non comparatur vt numerus, sed vt passio, & forma. non igitur potest dici aliquo modo ille motus in tempore esse, quod est contra Philosophum. quia Philosophus vult in tex. commen. 114. quod tempus mensurat motum indeterminando quendam motum, qui mensurabit totum, sicut longitudinem cubitus. in. 133. in speciali dicit hoc de primo motu. nam quando per aliquam partem temporis mensuramus aliquam partem primi motus, per illam mensuram totum & etiam totum tempus & alios motus, & loquitur Arist. de mensuratione actiua vniformiter, & sine aliquo discrimine, sicut patet intuenti. Et per vitam meam sunt difficultates peraz duae, à quibus non nisi solers ingenium potest euadere. Dico igitur glossando dictum Auerro. quod ideo dixit tempus esse passionem primi motus, & esse mensuram eius, sicut forma rei, quae habet definiri per suum subiectum. nam prima ratio temporis consistit in numerato esse prioris, & posterioris primi motus, & secunda eius ratio est, quod est numerus numerans per se omnes motus. & quia propria passio habet definiri per suum subiectum. talem habitudinem, quae sibi ex suo primo intellectu competit, non habet, nisi cum primo motu. & quia ille est vnus, sic etiam tempus est vnum. postquam autem haec est sua quiditas, tunc anima vtitur ea in ratione mensurae mensurantis per motum numeri omnem motum & primum & alios à primo. Vbi animaduerte quod tempus respectu primi motus habet duplicem habitudinem, & passionis, & hoc est temporis quiditas vt sit primi motus passio quaedam: & habet etiam habitudinem numeri numerantis primo & principaliter ipsum, & secundario alios. Et quod istam habitudinem habeat cum primo motu, patet ex his, quae scribit Commentator in commento. 132. vbi dicit & debes scire, quod licet tempus sit numerus cuiuslibet motus, non tamen eodem modo, sed secundum prius & posterius, quia numerat alios motus à motu translationis, quia numerat translationem. & si de modis translationis non esset nisi circularis, esset tempus, & de circularibus ille, qui est velocioris circulationis, s. diurni motus. ecce igitur quod cum motu diurno, qui est primus motus, habet etiam istam habitudinem numeri numerandis. & ideo differentia illa est intelligenda cum praecisione, quia videlicet cum primo motu habet habitudinem passionis, & hoc sibi prius natura competit: & habet etiam habitudinem mensurae mensurantis

ipsum principaliter, & alios secundario. sed cum cæteris motibus non habet nisi habitudinem numeri ad numerata tantum. & isto modo potest saluari via Cõm. quomodo tempus mensurat partem primi motus & per illum mensurat totum, & totum tẽpus, & reliquos motus. Et ex his soluitur aperta contradictio in dictis Auer. nam in cõm. 132. vult ꝙ tempus cum alijs motibus non habet comparationem, nisi numeri cũ numerato, quod non assumitur in definitione numeri: sed cum primo motu habet comparationem, sicut passio cum subiecto, quod ponitur in definitione passionis. Sed nunc contradicit sibi in commen. 102. vbi vult quòd in definitione temporis, in qua dicitur ꝙ est numerus motus, ly motus supponit pro quolibet motu, sicut videtur determinare Philosophus in tex. cõmen. 132.

Solũo contradictionis in dictis Auer.

Solutio. Soluitur. nam quando dixit ꝙ numeratum non ponitur in definitione numeri, exponendum est, sicut subiectum ponitur in definitione passionis: quia numerus numeris non est in numeratis, sicut passio in subiecto, sed est in anima in esse abstractionis. vnde bene numeratum potest sumi in definitione numeri numerantis, sicut correlatiuum definitur per suum correlatiuum. & sic animaduerte quòd in definitione tẽporis sumitur quilibet motus, sicut numeratum in definitione numeri, vt correlatiuum per suum correlatiuum ex parte, qua dicitur ꝙ est numerus motus. ex parte autem prioris & posterioris sumitur primus motus, sicut subiectum temporis. quia definitio illa dicit quid, & propter quid secundum viam Commenta. vt alias declaraui. hoc est igitur, quod facit perplexum intellectum, quia tempus ad diuersa comparatũ habet varios & oppositos respectus. Ex prædictis autem poteris intelligere. ꝙ Commẽ. etiam habet dicere, ꝙ prima ratio constituens temporis quiditatem sit numerus numeratus prioris & posterioris primi motus. quia, vt ipse concedit in commen. 132. si nullus motus esset nisi localis, & de localibus circularis tantum, & de circularibus ille, qui est velocioris circulationis, & est ille, qui est motus diurni, adhuc esset tempus. & patet quòd in illo casu non esset numerus numerans per se alios motus. ab ipsa igitur veritate cogetur dicere, sicut dicit Themistius, quòd numerus positus in definitione temporis stat pro numero numerato principaliter, & non pro numero numerante, nisi secundario. quia Philosoph⁹ in litera dicit illud, vnde prius natura oportet tempus esse aliquid formaliter, & deinde quòd adueniat sibi ratio mensurandi. sicut vlna prius natura dicit aliquid positiuum in se, & postea dicit rationem actiuam, per quam mensurat. cum igitur tempus sit & in numerato esse, & in numerare, prius natura est ex numerari, quàm per numerare. & connumerare, aut est passio ei⁹. vt dicit Alexander, aut si est de quiditate eius, hoc non est ex principali, sed secundario, vt videtur velle Commenta. nec videatur tibi mirum, quia complexus temporis intellectus non ex re simplici dependet propter sui difformem naturam, sicut sæpe dixi.

Vigesimanona contradi. est in commen. etiam 132. Commen. dicit tempus non mẽsurare motum cœli vt numerus, sed bene ad alios motus se habet vt numerus. Huius tamen oppositum dicit in commen. 133. Soluitur quòd dictum suum intelligitur cum precisione. quia ad motum cœli tempus habet duplicem habitudinem, & passionis per se consequentis subiectum, & habitudinem numeri & mẽsuræ. sed ad alios motus comparatur solum in ratione numeri. Et sic sedatur controuersia. 4. physic. com. 132. Solutio.

Trigesima contradi. est in tex. 133. Philosophus dicit ꝙ motus alterationis & augmenti & generationis non possunt esse regulares. Sed huius oppositum habetur. 5. physi. tex. cõmẽ. 45. vbi dicitur ꝙ quilibet vnus & continuus indifferenter potest esse regularis, & non. Soluitur per Auer. ibidẽ. ꝙ sermo ibi est de motu, inquantum motus est, & sic alterationi & augmento non repugnat, inquãtum motus sunt, ꝙ possint esse regulares. sed vt de facto sunt in rebus sensibilibus secus est. sic dicit Commen. in simili dubio in. 6. physi. cõm. 15. 4. physic. tex. 133. Solutio.

SOLVTIONES Contradictionum in dictis Arist. & Auerrois,

super Quinto Physicorum.

Ontradictio est in 5. physico. super tex. 7. Aristote. enim scribit quòd transitio de non subiecto in subiectum secundum contradictionem generatio est. Sed obuiabam. quia transitio inter contradictoria non fit per medium, sed 5. physic. tex. 7.

sed transitio de non esse ad esse per medi͂ū fieri solet, vt testatur Philosophus in quinto de generatione animalium capitulo primo. Soluitur. inter non esse & esse absolute non est medium, & talia sunt extrema contradictionis & generationis: sed inter non esse simpliciter, & esse in actu secundo, quod est esse perfectum, mediat actus primus. & ita Aristoteles dicit aliter trãnsiri ex pura priuatione ad actum secundum per actum primum. qui secundo de anima est, sicut somnus, & scientia: actus vero secundus est sicut vigilia, & sicut considerare. & illo modo Aristoteles loquitur ibi asserens, quòd transitio de non esse ad esse per medium fieri solet, quæsiuit enim ibi vtrum in prima animalis generatione somnus præcedat vigiliam, an vigilia somnum, & asserit, propterea quia somnus talis sua natura esse videtur, vt viuendi, & non viuendi interliminium est, & neque omnino sit qui dormit, neque non sit: viuitur enim potissimum propter sensum. sed, si animal habere sensum necesse est, & tunc primum est animal cùm primum contingit sensus, primam illam dispositionem non somnum, sed similem somno putandum est, &c. ibi vult actum primum mediare inter non esse & esse in actu secundo & perfecto.

Solutio.

Secunda contradictio est in commento octauo. Dicit Commen. quòd materia non est in loco. Oppositum apparet primo de generatione cõmen. 27. vbi dicitur quòd illud, ex quo aliquid generatur, necesse est vt sit in loco. Soluitur. materiam non esse in loco per se, sed per accidens. ratione videlicet totius generati, cuius ipsa est pars, quod quidem per se est in loco. Et Philosophus destruit hic materiam non esse in loco, vt est separata à physicis corporibus, vt imaginabãtur Antiqui. tamen vt est in physicis corporibus, sic est in loco per accidẽs: quia locatur ad locationem illius, cui per se debetur locus. Esset tamen hic locus dubitationis in via Commenta. an materia sit in loco non ratione totius, sed ratione sui, vel ratione alicuius consequentis ad ipsam. Et videtur quòd sic. nam stantibus quantitatibus interminatis coæternis ipsi materiæ, videtur quòd sibi debetur locus. Nam videtur quòd ratio locandi absolute sumatur à quantitate, iuxta illud Philosophi quarto physico. textu commen. 76. Si corpus cubum separatum à qualitatibus sensibilibus ponatur in aqua, tantum cedit sibi aqua, quanta est sua dimensio. Ad hoc diceretur q materia sub quantitatibus interminatis consyderata vt abstrahit ab omni forma substantiali, & ab omni qualitate sensibili, vt sic non est ens, nisi in anima s͂m viam Auerr. 12. meta. cõm. 14. & ita etiam diceretur esse in loco s͂m imaginationem, aut diceretur esse in loco indeterminate. sed q sit in aliquo loco determinato requiritur quantitas terminata & forma, ad quã consequitur talis quantitas. & sic dicimus subiectum generationis non occupare locum determinatum, & si illud sit materia quanta. Soluitur igitur contradictio quòd Commen. non dixit q illud, ex quo aliquid generatur sit in loco per se, sed dixit q hoc est, aut per se, aut per accidens, sicut dicimus de materia. ecce quòd vult materiam esse in loco per accidens. sed quando dixit. 5. physico. cõmen. 8. q materia non est in loco, intellexit eam non esse in loco per se. & ista non contradicunt. Aut aliter, non est in loco determinato, est bene in loco indeterminato. Sed prima solutio est magis ad mentem Philosophi, & Commenta. primo de generatione tex. commen. 27. sicut videre poteris.

5. physico. com. 8.

Solutio.

Dubitatio

Solutio.

Tertia cõtradi. est in cõm. 9. Dicit Cõm. q contrarietas, quæ est in loco, latet. & eandem sententiam habet. 8. physico. cõm. 16. Huius tamen oppositum videtur dicere. 8. metaphysi. cõmen. 4. & 10. metaphy. cõ. 13. vbi habet q contrarietas in rei veritate primo inuenitur in eis, quæ sunt in loco, ideo accepta est in definitione contrariorum distantia, cum dicitur, contraria sunt, quę sub eodem genere posita maxime distant. Respondetur, vt dicit Cõmmen. 4. coeli, cõ. 3 & q contrarietas, quæ est in forma, & qualitate, & in loco, dicitur æquiuoce. quia contraria in qualitate, & in alijs prædicamentis sunt solum duo in forma, & sunt vnum in subiecto: sed contraria in loco sunt contraria tam secundum subiectum, quàm s͂m formam. Et quia de ratione contrariorum est distantia: & plus distant illa, quæ sunt duo in forma, & duo in subiecto, quàm illa, quæ sunt duo in forma & vnum subiecto: ideo contrarietas ex natura rei primo competit contrarijs in loco quàm alijs contrarijs. Accedit ad hoc, vt dicit etiam Cõm. 10. meta. cõm. 13. distantia in loco est maxima, s. centri ad circumferentiam: & ista distantia est causa in contrarietate substantiarum corporũ propriorum istis locis. ideo cõtrarietas primo reperitur ex materia rei

5. physico. com. 9.

in loco, quàm in alijs contrarijs aliorũ prædicamentorum. Et hoc etiam asseruit Cō. 4. phy. cō. 5. dum dicit q. corpora contraria s̄m naturam mouentur ad loca contraria secundum naturam. quia loca non solum sunt extrema vnius lineæ rectæ longissimæ, sed & cum hoc sunt cōtraria s̄m potentiā. res enim, quarum substantiæ sunt similes contrarijs, habent substantias contrarias aliquo modo. ecce quòd vult contrarietatem in loco esse causam contrarietatis in substantia, & in qualitate: eo modo, quò in substantijs contingit substantiam substantiæ contrariam esse. Et, licet ita sit quòd cōtrarietas primo reperiatur in loco, tamen non est notum quòd omne, quod localiter mouetur, contrarietatem talem habeat. & sic dixit Cōmentator in hoc quinto, cō. 19. & octauo physic. 16. & sexto physico. cōm. 92. quòd contrarietas, quæ est in loco, latet non quia illa lateat quòd sit contrarietas, immo est prima & causa aliarum, & ponitur in diuisione aliorum tanquam notior, sed latet penes hoc, quòd non est notum per se eam inesse cuilibet mobili, quod mouetur motu locali. & sic nulla est contradictio, sicut vides. Sed contra determinationem istam dubitauit subtiliter magnificentia tua. quia tunc non esset vera cōtrariorũ descriptio, dicens, contraria sunt, quæ habent fieri circa idem subiectum non simul, sed successiue: modo, si contraria in loco sunt duo in subiecto, & duo in forma, nunquam agitur aliquo modo circa idē subiectum habēt fieri, nec simul, nec successiue. Et ad hoc dixi quòd argumentum tuum demonstrat. nam locus superior vniuersi nunquam fiet inferior. & dixi descriptionem illam verificari de contrarijs in qualitate, non de contrarijs in loco, & dixi cum Auerroi commen. 38. quarti de cœlo contrarietatem non dici vniuoce, sed equiuoce vel analogice de his & de illis. Aut aliter. aliquid conuenit alicui ratione generis, quod tamen repugnat eidem ratione speciei, sicut patet sexto physicorum commento decimoquinto & septimo physicorum cōmento secundo.

5. physico. com. 19.

Quarta contradi. est in com. 19. Commentator dicit quòd non fit minus nisi per admixtionem contrarij. Oppositum. secundo cœli commento. 15. Soluitur. in habentibus contrariam s̄m viam Cōmē. remissio per admixtionem contrarij fit, & per oppositum intensio per remotionē à contrario, iuxta illud Philosophi, illud est albi⁹, quod est nigro impermixtius. in carentibus vero contrario, sicut est lumen, & alia huiusmodi, non est sic. Et ideo Cōm. in cōm 15. 2. de cœlo iam allegato inquit. & non sequitur vt remissio sit semper ex mixtione contrarij, sicut dixit Alex. in multis locis.

Solutio.

Quinta contradi. est in commen. 21. Dicit generationem non esse motũ, quia forma est indiuisibilis. Sed oppositum videtur sentire de formis elementorum. 3. cœli cō. 67. vbi tenet q. intenduntur & remittuntur. Soluitur. de ratione motus duæ conditiones requiruntur. vna q. subiectum sit ens in actu, alia q. forma sit diuisibilis. vnde quinto. physicorum probatur ad relationem nō esse motum, & etiam septimo physicorum de prima specie qualitatis. Et commentator 6. physico. commento 8 5. probat q. ad sitũ non est motus, quia est relatio, & relatio cō sistit in indiuisibili. Requiritur etiā quòd subiectum sit in actu. quinto physicorum tex. commento. 8. Et propter hoc in formis eductis de potentia materiæ, quædam sunt perfectæ, non intensibiles, neque remissibiles, sicut sunt formæ mixtorum: & de istis maxime verificatur dictum Commentatoris, q. generatio talium non est motus, quia tales sunt indiuisibiles, idest non successiue acquisibiles, sed per minima acquiruntur. Formæ autem elementorum sunt mediæ inter substantiam & accidens secundum Commentatorem tertio cœli commento 67. & tales partibiliter acquiruntur, & successiue: tamen earum generatio non est motus, quia subiectum non est ens in actu. Vide quæ scripsi primo physicorum commento sexagesimosecundo.

5. physico. com. 21.

Solutio.

Sexta contradictio est in commen. 22. Dicit Commentator q. vltima non sunt in loco, nisi per accidens, non essentialiter. Sed huius oppositum ipse scribit primo de generatione comment. 19. vbi habet q. lineę, superficies, & puncta non sunt in loco, neque secundum se, neque secundũ accidens. Soluitur. aliquid moueri per accidens contingit dupliciter, pure, & non pure. Appello illud moueri per accidens pure, quod pręcise mouetur ad motum alterius, & nullo modo potest per se moueri. & isto modo intelligitur dictũ Com. hic in commen. 22. quando dicit, q. vltima mouentur per accidens, s. pure, quia præcise mouentur ad motum illius, cuius sunt vltima. Alio modo aliquid dicitur non pure per accidēs moueri, & est illud, quod mouetur ad motum alterius. quod tamen, si separatũ fuerit ab eo

5. physico. com. 22.

Solutio.

ab eo, ad cuius motum dicitur moueri, poterit per se moueri, sicut motus partis ad motum totius. quia pars separata à toto potest per se moueri, sicut patet. 4. physicorũ commento. 32. & quinto physico. commento primo, & primo de anima cõmento. 37. Et propter hoc dixit Cõmentator sexto physico. cõmento 86. quòd motus partis in toto non est motus pure per accidẽs. Formaliter igitur soluentes, dicamus quòd quinto physico. cõmen. 22. loquitur de accidente puro, primo de generatione. 29. loquitur de accidente non puro. Aut aliter solui potest, quòd Commentator primo de generatione loquitur ex sententia Platonis, contra quem arguit ibi Philosohus. Plato enim posuit mathematica esse subiecta corporum naturalium. &, quia ipse posuit talia, nedum secundum intellectum, verum etiam secundum esse separata à sensibilibus, videtur sequi ergo talia nullo modo in loco esse, neque per se, neque per accidens, realiter loquendo. in quinto autem physicorum loquitur secundum sententiã Aristoteles, & dicit, quòd talia sunt in loco per accidens, quia locantur ad locationem sui subiecti, quod est per se in loco. Et ista solutio non est remota à veritate secundum rem ipsam. tamen, sicut dicit Cõmenta. primo de anima cõm. 26. vniuersaliter hodie non possumus intelligere opiniones Antiquorum, quia non sunt notæ apud nos.

5. physico. com. 34. Septima contradictio est in cõmen. 34. Dicit Cõmentator tempus constituere motum. Huius tamen oppositum habetur supra in hoc quinto cõmento tertio, vbi enumerans ea, quę constituunt essentiam motus, non enumerat tempus. Respondetur, Solutio. quòd refert consyderare motum in sua quiditate, & refert consyderare ipsum, quò ad suam vnitatem consequentem ipsum. Et tunc dicimus, quòd motus consyderatus quiditatiue constituitur in sui diuisione ex tribus & talia sunt subiectum, terminus ad quẽ, & terminus à quo. Vnde Com. sic consyderauit motum, & Philosophus. 5. physic. tex. cõmen. tertio, nam ipse dicit ibi, quod substantia motus constituitur ex illis tribus causis existentibus in eo non extrinsecis. & ideo non numerauit motorem, aut tempus, vt ipse habet ibi. Sed consyderatio motus, quò ad sui vnitatem numeralem, bene concernit vnitatem temporis, & motoris & sic consyderatur motus ab Auerro. & ab Aristoteles. quinto physicorum. 34. quando dixit quòd ad vnitatem numeralẽ motus requiritur vnitas temporis. & sic etiam consyderauit motum in octauo phy. tex. commen. 82. vbi dixit motum proiectorum non esse continuum, sed videri cõtinuum. Et reddens causam dixit. nõ. n. vnũ est mouens. vbi expresse patet motoris vnitatem requiri ad continuitatem, & vnitatẽ motus, quæ tamen non sunt de quiditate motus, sicut patet consyderanti.

Octaua contradictio est in 35. cõmento. 5. physico. com. 35. Ad vnitatem numeralem motus dicit tria requiri: & hæc sunt vnitas subiecti, vnitas mobilis, & vnitas termini ad quem. Sed huius oppositum videtur. 8. physic. tex. cõ. 82. vbi habetur quòd vltra hæc requiritur vnitas motoris. Ad hoc dicitur quòd Aristot. Solutio. non posuit hic vnitatem motoris requiri ad vnitatem temporis, quia nondum declaratum est verum omne motum ab alio sit motum. & ideo tacuit illud differens illud vsque ad. 8. phy. vtrum autem in aliquo casu possit esse vnus motus à pluribus motoribus pertinet ad octauum physico. sed pro nunc dimittatur.

Nona contradictio est in eodem cõmento. 35. & cõmento sequenti. Quia in hoc 5. physico. com. 35. commento dicit tria illa requiri ad vnitatem motus, scilicet tempus, subiectum & terminum. Sed commen. sequenti solum subiectum & terminum requiri dicit. Nisi Solutio. esset, quòd vnitas motus magis intime dependet ab vnitate subiecti, cùm subiectũ motus ponatur in sua definitione, & etiam terminus ad quem, qui est de substantia motus: quia ab ipso sumit speciem, cùm non differat ab ipso, nisi sicut imperfectũ à perfecto. tertio physicorum cõmento. 4. motus autem à tempore dependet tanquã ab aliquo extrinseco, & non quiditatur per ipsum, idest tempus non est de quiditate eius, sicut dicit Cõmentator hic in cõmento trigesimo quinto, quòd accidit naturæ motus, quòd sit in tempore, non quòd motus quiditetur per tempus, idest quiditatiue constituatur per tempus & ideo tacuit Cõmentator in cõmento sequẽti tempus, quia solum consyderauit motum, quò ad prædicata, quæ constituunt ipsum quiditatiue. licet autem subiectum non sit de quiditate accidenti, sufficit tamen, quod sit declatiuum quiditatis eius.

Decima contradictio est in cõmento. 37. 5. physico. com. 37. Dicit omnem motum continuum esse. Huius tamen oppositum dicit. 3. physi. cõmen. 6. & 8. physico. cõmento. 23. vbi habet motum augmentationis non esse continuum.

Solutio. Soluitur. motui, sub ratione, qua motus, non repugnare continuitatem, sicut talpæ inquantum animal non repugnat visio: tamen motui applicato ad materiam aliquã sensibilem determinatam stat continuitatem sibi repugnare. sicut est in casu de motu augmenti, qui non potest esse cõtinuus, sicut probat Cõ. in locis allegatis. nihil aũt prohibet vnum & idem prædicatum vni & eidẽ rei nõ repugnare sub ratione cõmuni, & sub ratione generis, quod tamen repugnabit illi sub ratione speciali, sicut talpa, vt talpa, non potest videre: sed vt animal nõ sibi repugnat. Aristote. autem in hoc quinto physico. & in. 6. consyderat motum in communi, nõ applicando ipsum ad aliqua mobilia determinata. Et ideo omnia, quæ verificantur de motu in istis locis, verificantur sm eius cõmunitatem, quę tamen communitas non repugnat rationibus specialibus aliorum motuum. Vide pro hac solutione in simili Auerroim copiose. 6. physico. commento 15. vide. 7. physico. commento. 2. in simili de cælo, inquantum corpus, & inquantum corpus.

5. physico. com. 48. Vndecima contradictio est in cõm. 48. Dicit Auer. terminum à quo non esse de substantia motus, sed esse accidens motui. Sed nos oppositum inuenimus in dictis ei⁹

Solutio. supra in cõ. 3. huius quinti. Soluitur. terminus, à quo dupliciter potest comparari motui. Vno modo absolute: & sic est de quidditate motus, cũm ponatur in eius definitione. motus. n. fit de affirmatio in affirmatiuũ. Alio modo respectiue, videlicet in comparatione ad terminum, ad quem. Et sic terminus à quo est accidens respectu motus in respectu termini ad quem. motus. n. cum termino ad quem identificantur & reponuntur in specie, non autem per terminũ à quo. terminus. n. à quo abijcitur. Sumitur igitur hic accidens prout omne illud, quod non est æque intimum, sicut aliud. & quia terminus à quo non est æque intimus motui, sicut terminus ad quem, ideo nomen accidentis accepit. & hoc est de mente Cõ. infra in cõm. 49. vbi dicit q᷑ licet contrarietas in motibus sit tam ex termino à quo, quàm ex termino ad quem, magis tamen motus sunt contrarij ex termino ad quẽ, quàm ex termino à quo

SOLVTIONES contradictionum in dictis Arist. & Auerrois.

Super Sexto Physicorum.

Ontradictio est in sexto phy. in cõm. 16. Dicit Commenta. q᷑ exempla, quæ adducuntur in literis. adducuntur vt sermo sit manifestior. Huius tamen oppositum ipse scribit. 4. physic. com. 71. 6. physic. com. 16.

Solutio. Soluitur, q᷑ exemplificatio in literis ad duo potest comparari, videlicet ad materiam subiectam, de qua est sermo. & sic talis dicitur esse manifestatiua sermonis. & isto modo vtitur Philosophus plerunq; in libro priorum, & in libro posteriorũ. Alio modo potest comparari ad exempla consimilia in materia determinata, & sic est minus manifesta. & qñ secunda sequit̃ primã, sic sermo redditur manifestior. Et isto secundo modo loquebatur Commenta. 4. physico. commen. 71. inquit enim & cum dedit exemplum de literis, dedit exemplum de materijs, vt demonstratio sit manifestior. Primo autem modo loquebatur hic. quia dicit quòd Aristote. adduxit exemplum in literis, vt sermo ei⁹ sit manifesti⁹. quando enim casus ponit in terminis, redditur vtque clarior.

6. physic. com. 42. Secunda contradictio est in cõm. 42. habet Cõmen. q᷑ transmutatio in substantia est principaliter transmutatio. Huius tñ oppositum dixit in hoc sexto commen. 32. vbi dixit transmutationem in substantia non esse transmutationem, sed finem transmutationis. sicut vniuersaliter est de qualibet transmutatione indiuisibili, sicut habet etiam ipse. 4. physico. commen. 129. vbi habet transmutationem dici æquiuoce de trasmutatione per se, & de transmutatione quæ non est per se, sed est finis transmutationis. & consimilem sententiam habet ipse. 6. physic. in commen. 45. Soluitur transmutatio in substantia dicitur simpliciter & principaliter transmutatio terminatiue, quia terminatur ad illud, quod est simpliciter, & principaliter ens. 7. metaphy. in commen. 4. substantia præcedit accidens. Et sic dixit Philosophus primo de generatione. tex. cõm. 11. & 5. physico. tex. cõm. 7. generatio substantiæ est simpliciter transmutatio, accidentium vero non est simpliciter transmutatio, sed est aliqua transmutatio,

mutatio, & quædam cuiusdam. tamen in ratione motus formaliter sumpti transmutatio in substantia non dicitur principaliter transmutatio, sed est finis transmutationis, nec est motus, sed sequitur motum Et sic authoritates contrariæ procedunt vijs suis,

6. physic. com. 41. Tertia contradictio est in eodem cō. 41. Dicit inter nō ens & ens nihil mediat. Huius tamen oppositū habet. 1. phy. cō. 78. & 12. meta, cō. 11. & 5. phy. cō. 8. de materia. Solutio. Soluitur. 12. meta. cō. 11. Non ens sumitur tripliciter. Primo, pro illo, quod non habet esse, nec imaginationem. & istud est vere nihil, & solum istud. vnde illud, quod non habet esse, nec imaginationem, est illud, quod implicat contradictionē, & tale est vere nihil. nam tale non potest facere vnum per se cō ceptum, nec sicut obiectum cum obiecto, nec sicut modus cum obiecto, sicut dicit Subtilis doctor in secunda quæstio. Quolibetorum, & Commentato. 4. meteororum commento nono, qui dicit aliquod intelligibile, ponit hoc fundamentum quòd opposita non congregantur insimul. Alio modo sumitur pro priuatione existente in prima materia. Tertio modo sumitur pro illo, quod non est in actu. Tunc dicitur q inter non ens primo modo, & ens nihil, cadit medium: quia talia contradictorie opponuntur, quorum non est medium secundum se inuenire primo post. & 10. metaph. tex. cō. 23. & sic loquitur Commenta. in hoc cō. 41. huius sexti. Sed inter non ens primo modo, s. inter non ens simpliciter & ens in actu, est bene dare medium. & istud est ens in potentia, talia autem non opponuntur contradictorie. vnde ens in potentia non est vere nihil neque est ens, sicut Philosophus dicit: sed mediat inter vtrunque, & sic loquitur Commen. in alijs locis allegatis.

6. physic. com. 59. Quarta contradi. est in com. 59. Scribit Commen. accidentia carnis induci in materia ante formam substantialem carnis. Huius tamen oppositum habet primo cap. de substantia orbis, vbi dicitur q accidentia consequentia formam sequuntur formam. Accedit ad hoc q subiectum accidētium est ens in actu. 2. de anima. cōm. 4. & alibi frequenter. Solutio. Soluitur. accidentia sunt in duplici differentia, quædam in fieri, & talia ab Auerroistis interminata dicit consueuerunt. & quædam sunt in facto esse, & talia dicta sunt terminata. Tunc dicimus accidentia in fieri præcedere formā in materia, sed terminata sunt post formam posterioritate naturæ, non temporis: vt scribit ipse primo capitu. de substan. orbis. Replica primo de generatione & corruptione, generatio est transmutatio totius in totum nullo sensibili remanente: ergo videtur q omnia accidentia fundētur in composito, & per consequens non est dare accidentia precedētia formam in materia. Soluitur. ibidē dicitur nullo sensibili remanente vt subiecto. vnde accidentia interminata, licet præcedant formam in materia secundū Auer. propter hoc tamen non dicimus ea conuenire in ratione subiecti, sed sunt dispositiones subiecti, quod est materia. Et hoc aduertens Commenta. dixit. 2. de anima com. 4. subiectum formæ substantialis, secundum quòd est subiectum, est ens in pura potentia: dans intelligere nullam aliam rem habere rationem subiectiuam præter ipsam materiam. Replica. tunc ergo accidens remanebit corrupto subiecto, & migrabit de subiecto in subiectum. Soluitur. licet proximum subiectum alterationis sit compositum, radicale autem est ipsa materia, quæ est pars essentialis compositi. non enim oportet, vt inquit Commenta. primo de generatione commen. 1. q subiectum transmutationis substantialis sit aliud à subiectis aliarum transmutationum: alioquin sublato tali subiecto, remanere possent subiecta aliarū transmutationum: quod est merum impossibile. & sic non est ibi transitus de subiecto in subiectum, quia manet subiectum radicale taliumaccidentium in aduentu formæ, quæ inducitur, sicut manebat in corruptione formæ præexistentis.

Quinta contradictio est in comen. 86. 6. phy. tex. & cō. 86. Dicit Philosophus & Cōmē. q indiuisibile mouetur per accidens. Instantia est de polis ipsius orbis, qui omnibus modis sunt immobiles, sicut patet. 2. cœli cō. 14. Instantia. Soluitur. ibidem dicitur q quies polorum est quies metaphorica, & non est vera quies. Sed ista propositio, in qua cōmuniter dici solet polos orbis immobiles esse omnibus modis, verificatur ad imaginationem Mathematicorum, abstrahentiū à motu. propositiones. n. ipsorum ferè oēs sunt veræ ad imaginationē. 2 phy. cō. 60. Naturaliter tñ loquēdo, ipsi poli, siue sint aliquid diuisibile, siue indiuisibile, mouentur per accidens ad motum orbis, in quo sunt formaliter. Et ex hoc patet q illi, qui tenent intelligentiam esse formā cœli, non recte respondent ad argumentum, per quod probatur q tunc ipsa moueretur per accidens. quia omne, quod formaliter

formaliter est in re mota, sicut forma informans, vel sicut pars in toto, vel sicut terminus in terminato, mouetur ad motum rei motæ per accidens. Quidam solénis doctor voluit mihi soluere istud argumentum, dādo instantiam de polis mundi, qui formaliter inexistunt orbi, & tamen non sunt mobiles aliquo pacto, neq; per se, neq; per accidens. Sed ego replicaui per authoritatem allegatam Auer. in commento allegato. 2. de cœlo, & in. 4. phy. cō. 118. vbi habet q̄ quies polorū est transumptiua, & fm similitudinē. Et facta replica nesciuit amplius loqui.

SOLVTIONES.
contradictionum in dictis Auerrois,

Super Septimo Physicorum.

7. physic. cóm. 1. & cóm. 4.

Icit Commentator super cōmento primo & quarto septimi physi. q̄ primum motum in animali est cor. Huius tamen oppositum inuenimus primo de anima commento 37. vbi dicit, quòd sunt pedes. Solutio. Soluitur. principium, & fons totius sensationis & motus est ipsum cor: sicut probat Philosophus in. 2. de partibus animalium cap. 10. & in libro de sensu & sensi. & in. 3. de anima expresse habet cor esse originale principium omnis motus existentis in animali, sicut patet in tex. cō. 55. & in libro de motibus animalium. Et ista fuit sententia omnium Antiquorum Peripateticorum, quicquid dicant Moderni mi scentes, & confundentes opinionem Peripateticam cum opinione Medicorum. videat Alexandrū in paraphrasi de anima: videat Themistium. & Simpliciū in. 2. de anima, & videbunt, nunquid cerebrum sit principium motus vel sensus de intentione Aris. Dico igitur cor esse principium motus initiatiuū, & ei motus attribuitur vt origini & vt principio: pedibus aūt attribuit' tanquā instrumento, quò ad extra manifestetur, & executioni demandetur. & sic teneo cum Aristotele & peritissimis Peripateticis esse de qualibet sensatione, siue sit sensuum exteriorum siue sit sensuum interiorum, q̄ quælibet talis sit à corde, tanquam a radicali principio. & ista est indubitata sententia Aristotelis. licet Auerro. pro parte, non ex toto attigerit veritatem, sicut alij antiquiores. Moderni autem in hoc aberrant manifeste, & non est cūrabilis ægritudo eorum: quia sunt assueti in sermonibus falsis, & non possunt assentire veris principijs.

Secunda contradictio est in commento Vndecimo Commentator habet qualitates sensibiles esse differentias corporum consimilium. Et tamen oppositum habet ipse in quinto physicorum commento decimo, & octauo metaphysicorum commento. 5. contra Alexandrum. Moderni voluerunt grauitatem & leuitatem esse formas substanciales elemētorum, moti forte propter authoritatem allegatam hic ex vndecimo commento. & ex authoritate ipsius Commentatoris secundo de anima male intellecta, commento. 108. vbi habet graue & leue esse substantiam. Sed ista opinio est purus error, quia quod vni est accidens alteri non est substantia, in his, quæ vniuoce dicuntur. sed grauitas & leuitas elementi est eiusdem rationis cum grauitate & leuitate mixti, quod patet ex operationibus essentialibus ipsorum. cùm igitur in mixtis sint accidentia, quomodo in elementis erunt substantiæ? ita arguit Commentator contra Alexandrum quinto physicorum commento decimo, & octauo metaphysi. commento. 5. Sed dicunt quòd rationes Commentatoris, ibi procedunt de alijs qualitatibus, non autem de graui & leui. Contra. Philosophus secundo de generatione. textu commenti octaui enumerat qualitates elementorum, & similiter in secundo de Partibus animalium capitulo primo, & ibi ponit grauitatem & leuitatem. Amplius, quo modo soluetur ratio facta? æque enim ratio procedit de grauitate & leuitate, sicut de alijs qualitatibus. & quomodocūque soluere volueris, ita soluam pro Alexandro rationem Auerrois. Amplius, forma substantialis non est sensibilis sensu exteriori: sed grauitas & leuitas sentiuntur sensu tactus, sicut patet secundo de anima, tex. cōmen. 108. ergo, &c. Soluunt q̄ forma substantialis est sensibilis à sensibus hominis. Nam secundum Auer. in commen. super libro de sensu & sensi. homo comprehendit differentias rerum, & earū intentiones proprias quæ sunt in re sensata, quasi medullam de fructu: animalia autem bruta comprehendunt ea, quæ sunt extra, quasi cortices fructuum. Sed contra. quia sensus brutorum etiam sentiunt grauitatem & leuitatem. nam asinus magno pondere oppressus dolet: quod non esset. nisi grauitatem sensu tactus sentiret, igitur grauitas est simpliciter accidens.

7. physic. cōm. 11.

accidens. sed quælibet grauitas est vnius & eiusdem rationis essentialis. si igitur quod vere est, nulli accidit, si grauitas & leuitas in elementis essent formæ substantiales: nō igitur essent accidentia in mixtis. Multa etiam alia inconuenientia dimitto breuitatis causa. nam tunc substantia substantiæ per se primo contrariaretur, & multa huiusmodi. Dicamus igitur differentias vltimas corporum simplicium esse nobis ignotas, & circumloquimur eas per suas proprietates. & hoc colligitur ex sententia Philosophi in octauo physicorum in textu cōmen. 32. vbi habet quòd, essentia grauis est vbicari inferius, & essentia leuis est vbicari superius. & tamen supra. 28. dixit moueri sursum & deorsum esse actiones grauium & leuium naturales. quod non corrigisset, nisi esset verum, quod diximus. & hoc est etiā de intentione Auerro. octauo metaphysicorum commen. 5. & 7. metaphysi. cōmen. 41. Grauitas igitur & leuitas sunt differentiæ circumlocutiuæ elementorum, & non sunt veræ formæ substantiales illorum, sicut fingunt Moderni. Quomodo autem authoritas Commenta. in secundo de anima soluatur, statim patebit in sequenti cōtradictione.

Solutio.

7. physic. com. 11. Tertia contradictio est in eodem commen. Dicit grauitatem & leuitatē esse qualitates tangibiles. Oppositum habet secūdo de anima. cōmen. 108. vbi dicit quòd sunt substantiæ. & 5. metaphysi. commen. 18. dicit quòd sunt quātitates. Soluitur. formaliter qualitates sunt, sicut dicit Philosophus. 2. de generatione, & secundo de partibus animalium sunt substantiæ, imitatione, & similitudine quò ad modum immutandi sensum. Nam sicut substantia non immutat sensum, nisi mediantibus accidentibus, sic grauitas & leuitas non immutant sensum tactus, nisi mediante motu: & sic assimilantur substantiæ, & non sunt illæ, sed sicut illæ. In. 5. metaphysi. cōmen. 18. dicit eas esse quantitates secundaria intentione, sicut ipse glosat ibi. nam diuiduntur eadē diuisione, qua magnitudo diuiditur, iuxta illud Philosophi primo cœli in maiori quanto est maior virtus. tamen ipse in se sunt qualitates naturales. Et sic sedatur contradictio.

Solutio.

. physic. cōm. 15. Quarta contradictio est in com. 15. Dicit ratum & densum esse qualitates. sed quarto physi. 84. dixit quòd sunt quantitates. Contradictio ista in quarto fuit soluta, in commento. 84. ideo recurre illuc.

7. physic. cōm. 20. Quinta contradictio est in commento vigesimo. Dicit quòd scientia dignius est vt sit ad aliquid. Oppositum dicit decimo metaphysicu. vigesimosecundo & in prædicamentis, vbi habet quòd sit qualitas. Soluitur. formaliter qualitas est, & maxime in nostro intellectu. ad eam tamen consequitur relatio ad scibile. 5. metaphysicorum 20. Verum autem dictum Philosophi in septimo physicorum tex. commen. vigesimo, & sui Commentato. habeat locum secundum mentes eorum, vel secundū mentem Platonis, non est præsentis speculationis. Alio tamen modo potest declarari scientiam esse in capitulo relationis, tam secundum mentem Platonis ponentis nostrum scire esse reminisci, quàm secundum mentem Auerrois ponentis vnitatem intellectus colligari cum intentionibus imaginatis in intelligēdo. Sed ista pertinent ad tertium de anima, nec est opus præsentis negocij. nam sufficit nobis magnifice Domine in istis fragmentis intellectum tuum excitare, nec opus est cālcaria subdere sponte currenti. Solutio.

SOLVTIONES contradictionum in dictis Arist. & Auerrois,

Super Octauo Physicorum.

IN octauo physi. commen. 2. est contradictio de opinione Anaxagoræ, & 1. physi. com. 32. Sed quia in primo physic. commen. 32. fuit soluta, ideo non oportet eam hic repetere. 8. physico com. 2.

Secunda contradictio est in commen. 4. Dicit Auerro. q; si materia esset denudata ab omni forma non posset aliam formam recipere. Huius oppositum videtur quinto physicorum tex. commen. octauo vbi dicitur quòd materia, secundum quòd est ens in pura potentia, est subiectum receptiuū formæ. quæ per generationem inducitur. Aliqui ex Antiquis, quos multi Moderni imitantur, tenent formam corporeitatis de intentione Auerro. & sic tenendo viam istam diceretur quòd Commenta. dixit hic quòd, si materia esset denudata ab omni forma, & præcipue à forma ista corporeitatis de prædicamento substantiæ, tunc vtique non posset aliam recipere: quia talis forma est necessaria, tum quia, vt dicunt, omnes formæ æducuntur de potentia eius, tum quia est dispositio materiæ ad hoc, vt ipsa 8. physic. com. 4. Digressio de formæ corporeitatis. Modernorū opinio.

ipsa recipiat formas speciales. Nam, cùm materia maxime sit à formis remota, oportet materiam necessario disponi per talem formã generatam imperfectam: tum etiã propter perpetuitatem dimensionum interminatarum, quæ sunt materiæ coæternæ. nullum enim accidens videtur habere perpetuitatem, nisi propter formam: & ideo videtur quòd talis dimensio fundetur in materia mediante forma corporis de prædicamẽto substãtiæ sibi coæterna. Astruũt hanc opinionem esse Auerro. indubitanter. quia tertio cœli commen. 61. vbi Arist. in litera habet. oportet autem fortasse sensibilium sensibilia, sempiternorum vero sempiterna, corruptibilium autem corruptibilia esse principia. Commenta. glosans illa verba. inquit quòd hoc habet veritatẽ de principijs propinquis, & non remotis rerum sensibilium: quia talia non sunt sensibilia, sicut sunt prima materia & prima forma, per primam autem formam, vt dicunt non potest intelligi, nisi forma corporis. nõ enim dimensio est principium substantiæ, quia illa est accidens. item talis est sensibile commune. Amplius Commen. 2 physic. commen. 15. exponens quomodo forma dicitur priuatio, dicit q. priuatio existens in prima materia est quasi forma materiæ, & non est pura priuatio. hoc autem non videtur posse intelligi nisi de forma corporis substantiali: quia illa non est simplex priuatio, sed est quædam generalis priuatio, de quo omnes formæ educuntur. Amplius Cõmen. 7. meta. cõm. 29. reddens causam, quare quędam generantur ab arte tantum, & quædam à natura & arte, dicit q. in illis, in quibus est pars potentię naturalis similis artificio, illa possunt à natura generari. & ab arte: sed illa, in quibus non est pars potentiæ naturalis similis artificio, talia generantur ab arte tantum. videtur igitur generatio rerum naturalium præsupponere aliquam promptitudinem in materia: ex qua educuntur. & hæc non potest esse nisi forma substantialis corporis. Amplius ratione probatur sic dimensiones secundum Auer. remanent eædem in genito & in corrupto, tunc quæro vel secundum rem est ista remanentia, vel secundum rationem. Si s̃m rationem, tunc nõ erit nisi s̃m speciẽ. quod tamen Auer. negat, quia ponit eas remanere eaſdẽ numero. Si aũt s̃m rem remaneãt, tunc oportet ponere formã substantialem coæternã materię, per quam illa semper remaneat: vel oportet materiam s̃m esse reale non dependere à forma, quod est contra Auer. 12. metaphysi. cõm. 14. Nos autem & si meminimus construxisse specialem quæstionẽ super additionibus nostris quæstionum metaphysicalium Iohannis de Gandauo, tamen hic aliqua tangã, quæ ibi prætermisi contra istam viã. Et, quia omnis contradictor amore veritatis in primis excusandus est. cum supportatione taliter opinantium mihi videtur q. illa nunquã fuerit opinio Auer. nec Arist. sicut patet ex discursu Philosophi in. 1. phy. & in. 2. de generatione vbi detestatur Antiquos ponentes subiectũ generationis esse aliquid habens formam. si enim hoc esset, cùm quãlibet formam consequantur accidentia, per quæ sentiri possit, tunc accideret subiectum generationis esse sensibile, quod est contra sensum. Et ista via procedens Philosophus posuit subiectum generationis esse ens in pura potentia, non habens aliquam formam substantialem coæternam, neque genericam, neque specificam. forma enim generis, & forma speciei vna est, & eadem apud ipsos: quia tales de vna & eadem re per se prædicantur. Ita enim probatur. 4. met. tex. cõ. 3. ens & vnum eandem naturam significare, quia de eadem re per se prædicant̃. Et ideo definiens generationem, primo de generatione. 23. dixit q. generatio est transmutatio totius in totum, nullo sensibili remanẽte, vt subiecto. quod non dixisset, si opinatus fuisset materiam esse corpus. immo dãnat Antiquos hoc opinantes. Nec aliquis locus est in Auer. vbi ponat talem formam: immo reprehendit Auic. hoc opinantem in 1. phy 63. & 1. cap. de substantia orbis, vbi dicit q. Auic. fuit opinatus q. eadem est dispositio dimẽsionum interminatarum, & terminatarum. quod non dixit, sicut male glosauit Iohannes, & sequaces, quia Auic. posuerit illam formam in materia specifica, Commenta. autem ponit eam genericam: quia nullibi Auic. dixit istam fatuitatẽ manifesti erroris. sed illud dixit, quia s̃m Aui. quantitates interminatæ fundabantur in composito ex materia & forma corporeitatis, sicut fundantur quantitates terminatæ. & in hoc discrepat Cõmen. ab ipso, quia s̃m ipsum fundantur in prima materia sine aliqua forma ibi præexistente. Mirum, profecto mirum, quomodo Auerro. ponat istam formam, & tamen in libro de subst. orbis, & præcipue in. 1. cap. vbi inuestigat omnes dispositiones materiæ, nullam faciat mentionem de tali forma substantiali. vbi, Impugnatio.

vbi postquam conclusit materiam esse ens in potentia ad omnes formas, statim subdit quòd primum, quod accidit materiæ, est trina dimensio: quomodo igitur prætermisit formam substantialem præexistentem, nullam de ea mentionem faciens? Authoritates autem adductæ non sonant hoc. quãdo enim. 3. coeli cõ. 61. dixit principia rerũ sensibilium esse sensibilia, loquẽdo de propinquis & non de remotis, sicut est prima materia & prima forma, dico ꝙ hoc est verum: sed per primam formam non intellexit formam corporis substantiæ, quia vtiq; illa sensibilis esset, cùm sit dimensionata quantitatibus. Vnde mirum est quomodo isti, ad pauca respicientes, dicant Cõm. non posse intelligere dimẽsiones, quia illę sunt sensibile cõmune, cùm tamen hoc idem retorqueri possit contra eos de forma corporis: quia saltim erit sensibilis ratione dimensionum, quæ in ea fundantur ſm ipsos. & ideo, si dimensiones istæ sunt sensibiles, vt dicunt, contingeret formam corporeitatis esse sensibilem ratione ipsarum: quod ipsi negant. accedit ad hoc, ꝙ cum forma generis non sit re distincta à forma speciei: & cũ formæ speciales sint sensibiles merito suorum accidentium: vtique & forma illa sensibilis appareret. Dicamus igitur primam materiam esse insensibilem, quia ſm se nullam formam habet, per quam sentiri possit quia illud, quod sentitur, est in actu. quia aũt materia non est in actu per aliquam formam, non est sensibilis: quantitas etiam interminata, quatenus interminata, est ens potentiale, & vtiq; ipsa sentiri non potest. Et ideo dicit Cõ. ꝙ materia, vt est denudata ab omni actu, est ens rationis: quia solus intellectus sic potest intelligere eam in actu secundo, ꝙ non sit forma, nec formam haben: per primam autem formam Cõmen. intellexit Deum gloriosum, qui etiam sensibilis nõ est. dicitur enim esse principium remotum sensibilium, & prima materia, iuxta illud Auer. 12. meta. cõm. 18. omnes proportiones & formæ sunt in potentia in prima materia, & sunt in actu in primo motore. Et hoc confirmatur authoritate eiusdem. 12. meta. cõ. 6. vbi glosans dictũ Alexandri dicentis Naturalem sumere à Diuino principia substantiæ, quę est in motu, dicebat quòd illud habet veritatem de causa formali & finali, non de causa materiali & mouente. Vnde dicimus nos quòd prima principia remota rerum sensibilium sunt prima forma & prima materia, tamen prima materia à Philosopho Naturali consyderatur, sed prima forma consyderatur à Diuino. & hoc etiam est de intentione ipsius Auerro. 1. physi. cõmen. 69. vbi glosans dictum Philosophi, enumerãtis ibi tria principia rerum naturalium, s. materiam, formam, & priuationem, ponens differentiam inter materiam & formam, inquit. entia habent aliud principiũ à subiecto, & est forma. sed primum principium in hoc genere, s. in genere causę formalis non potuit sciri in hac scientia, sicut primum subiectum. Et hoc idem dixit Philosophus ante ipsum in. 1. physico. ad finem, vbi postquam egit de prima materia dicit. De principio aũt ſm formam, vtrum vnũ, aut plura, aut quot, aut quæ sunt cum diligentia Philosophiæ primæ est determinare. Si igitur entia naturalia haberent formam corporeitatis tanquam primam, illa vtiq; à Naturali consyderaret̃. Non aduertunt Moderni ꝙ aliud est Naturalem consyderare quatuor genera causarũ, & aliud est ipsum quatuor prima genera causarum consyderare. prima enim vera est, & secunda falsa. nam duo prima causarum genera consyderat Diuinus, s. primam formam & primum finem & duo prima consyderat Naturalis, s. primam materiã & primum mouens. ipsa autem prima forma, quæ à Diuino consyderatur, non est forma corporeitatis. nam ſm Auer. prima forma est idem subiecto cũ primo fine & primo mouente. Et hoc est, quod dixit egregie Cõ. noster. 7. metaphy. cõm. 5. quòd prima quæstio, quã incepit in scientia Diuina, perducit ad cognitionem primæ formæ & vltimi finis: sed prima quæstio, quam incepit in scientia Naturali perducit ad sciendum primã materiam, & formas naturales, & primum motorem. Idem confirmat in eodem. 7. meta. cõm. 9. vbi expresse habet ꝙ Naturalis potest deuenire ad cognitionem primæ materiæ, non autem ad cognitionem primæ formæ. & ibi dat rationem istius, sicut poteris videre. Idem habet ipse. 3. met. cõ. 3. & 4. meta. cõm. 1. vbi habet ꝙ hæc scientia consyderat de nobilissima causarum, s. de prima forma & de primo fine. Nunquam igitur primam formam appellauit Cõ. corporeitatis formam. immo vbiq; locorum, vbi loquitur de prima forma, dicit eam à Diuino consyderari, & dicit illam esse eandem subiecto cũ primo fine & primo mouente: quæ de forma corporis minime verificari possunt. Ad aliam authoritatem

Opinio propria

Cõm. 2.

Cōmmen. 2. physi. com. 15. dico quòd per priuationem ibi nō intellexit formam corporeitatis. si enim illa daretur, non dixisset Cōmen quod est sicut forma materiæ, sed dixisset quod est forma materiæ. sed per priuationem intellexit ipsammet priuationem materiæ, quæ connotat aptitudinem: quæ aptitudo est suamet potentia, per quam omnium formarum est capax: & merito illius aptitudinis, quæ est aliquid ex natura rei, priuatio materiæ non est simplex priuatio, ita quod sit purum nihil. & talis priuatio est quasi forma materiæ. quia, vt dicit Commentator. 7. metaphysi. commen. 60. exponens dictum Philosophi asserentis quandoque fieri quæstiones per quare, quærentes de materia, ista natura est, illa, cuius quiditas, & forma est recipere omnem formā. quid clarius potuit inueniri, bone Deus, in Auer. per quod possemus ipsummet per ipsummet exponere? Ista igitur est forma materiæ, ipsam nullam habere formam, & ipsam esse receptiuā omnium. Et hoc voluit etiam dicere primo cap. de substan. orbis, dum dixit quod natura materiæ substantiatur per posse, & quod potentia est differentia substantialis materiæ. ecce quomodo verum vero consonat ex omni parte. Ad aliam authoritatem Cōmmen. 7. meta. cō. 20. dico quod ibi ponit differentiam inter res artificiales & naturales in hoc, quia formæ artificiales non sunt in potentia materiæ s m Auer. non. n. materia habet inclinationē naturalē ad tales formas, sed tales inducūtur ab extrinseco motore, vt testatur ipse. 3. de anima com. 18. Et ista est ratio, propter quam ipse dixit in. 8. meta. com. 11. quod solum in artificialibus est possibile, quod stante vnitate materiæ potest esse diuersitas formarum propter diuersitatem materierum. sed in rebus naturalibus non est hoc possibile, quia dantur materiæ propriæ proprijs formis. & ideo res illæ, in quibus est pars potentiæ naturalis similis artificio, possunt induci à natura & ab arte simul. sicut est de Medico, qui est minister naturæ, vt testatur Galenus 3. technis. tex. cōmen. 29. vbi dicit. Omniū autem eorum natura operatrix, medicus vero minister. & Auic. prima fen. quarti tracta. 2. cap. 8. Curans, sicut sciuisti, est virtus, non medicus: quoniam medicus facit peruenire instrumenta ad virtutem. Dicamus igitur quod ad hoc quod aliqua forma inducatur à natura, vel à natura & ab arte simul, est necessariū in subiecto esse aptitudinem naturalem ad talem formam: & non oportet aliquam formam corporeitatis ponere, sed sola potentia materiæ ad hoc sufficit, ex qua omnes formæ educuntur ad actum. in quibus autem ista promptitudo deficit, illa bene ab arte tantum induci possunt, sed à natura minime. Et huic testatur experiētia. dicunt nāque Medici, quod Ethica tertiæ speciei est incurabilis. & quod, si ad eam esset ingenium, esset ingenium ad mortem: vt dicit Auic. in prima quarti in cap. proprio. Et propter quid est? non est propter aliud, nisi quia in tali corpore est corrupta omnis potentia, & omnis virtus, & cōplexio, per quā corpus inclinabatur ad sanitatē, sicut dicit plusquā Cō. cō. 38. 3. technis, & quia inductio sanitatis necessario requirit talem naturæ promptitudinem, hinc est quod ad eam nullum valet artis ingenium. Formæ vero mere artificiales non requirunt in subiecto talem inclinationem. subiectum. n. potius inclinat ad oppositum, cum vt in pluribus tales formæ inducantur cum diuisione, & incisione & remotione partium subiecti. quę oīa attestantur corruptioni, aut saltem est in potentia neutra respectu talium; sicut dicit Subtilis doctor in. 2. senten. distinctione. 18. quæst. vnica, & hoc in casu, quo tales formæ non inducuntur contra inclinationem naturalem principij passiui. Ad rationem aūt eorum, quam reputant demōstrare, respondetur, cum quæritur an dimensio interminata remanet s m rem, vel s m rationem, dico quod remanet vna numero, eo modo, quo materia seclusa omni forma dicitur vna numero: & vt sic est ens rationis, 12. meta. cō. 14. ista autem vnitas numeralis est priuatiua, sicut est vnitas materiæ. nam sicut materia dicitur vna numero, quia non habet aliquam vnam formā numero, per quam sit hæc, sed est in potentia ad omnes formas: ita pariformiter dicendum puto dimensionem interminatā esse vnam numero, pro quanto non habet aliquem vnum terminū, per quem sit terminata, sed s m se est indifferens ad omnes terminos. Et, quā dicitur quod perpetuitas ista requirit aliquam formam substantialem in materia, per quā ipsa materia perpetuo sit sub tali dimensione, nego argumentum. quia alia est dispositio accidentium terminatorum, & alia est interminatorum. accidentia terminata bene præsupponunt formam in materia, non aūt interminata. Vnde in hoc discrepat Cō. vt supra dixi ab Aui, quia Aui. credidit vnā, & eandem dispositionem esse vtorumque accidentium, quod videlicet talia in composito ex materia

materia & forma fundarentur. & ideo posuit in materia ante dimensiones interminatas formam corporeitatis substantiæ. Et, si hoc esset, vt inquit Cómen. tunc forma illa esset indiuisibilis. & non haberet diuisionem per suum subiectum, & ipsam esse æternam. & ipsam non habere contrarium sibi succedens in eodem subiecto. Et, si ita esset, tunc nullam aliam formam sibi reciperet, præter istam sibi primam. Et nequis credat me somniare ista, decreui adducere verba eius formaliter, in primo cap. de substan. orbis. inquit. n. sic. Vnde putauit Auic. q̃ dispositio trium dimensionum existentium in materia simpliciter, s. non terminatarũ est dispositio dimensionum terminatarum in ea, & declarans hoc subdit. quapropter dixit, necesse est primam formam existere in prima materia, antequã dimensiones existant in ea. ecce q̃ non dicit, vt dicunt Moderni q̃ Aui. posuerit illam formã specificam. & ideo reputauit q̃ eadem est dispositio vtrorũque. sed quia putauit q̃ dimensio interminata fundatur in composito ex materia & forma corporis, in hoc dicit esse conuenientiam. Vnde etiam ipse Auic. in. 2. suæ met. cap. 4. de prioritate formæ ad materiam, dicit materiam non dependere à forma. inquantum est forma speciei designata in suo esse, sed solum à forma inquantum est forma. cũ igitur forma corporis sit illa, à qua dependet in suo esse, sicut patet per ipsum cap. 2. illius secundi, sequitur q̃ illa sit generata. Et hoc idẽ habet ipse in illo loco, si ponderentur bene verba eius. Mirũ, profecto mirum, q̃ Aui. qui fuit adeo perfectus Logicus teste suo aduersario 3. de anima cõm. 30. ignorauerit corpus de prædicamento substantiæ esse genus, & non speciem specialissimam, cũm tñ omnes Sorticuli hoc sciant. & videant Auic. 1. sufficientiæ suæ cap. 2. & videbunt errorẽ suum. Auer. postea in illo loco impugnat Auic. & sua verba sunt ista. Ex quo accidũt ei multa impossibilia. quorum vnum est, formam non diuidi per diuisionem materiæ. quapropter non recipiet diuisionem & ipsam esse æternam non diuisibilem per diuisionem sui subiecti, & ipsam non habere contrarium sibi succedens in eodem subiecto. q̃ si ita esset, tunc materia nullam reciperet formam præter istam sibi primam. hęc ille. Patet autem omnia ista inconuenientia sequi contra Auer. si ipse ponat talẽ formam, vel sub ratione generis, vel sub ratione speciei. & ideo erubescant Moderni imponere istum errorem tãto Philosopho, cũ ip'e oppositum sentiat vbique. vnde & 1. physi. cõ. 63. & 1. cap. de substantia orbis. & 12. meta. cõm. 14. oppositum tenet. Reuertamur igitur eò, vnde diuertimus, & dicamus Auer. non sibi contradicere. vnde dicta sua vera sunt in hac materia. nam quando dicit q̃, si materia esset denudata ab omni forma, non posset aliam recipere. hoc verum est, nam ſm ipsum & Arist. alteratio est necessario ad generationem. &, quia subiectum alterationis proximum est ens in actu, tunc materia nuda nõ posset alterari. modo, si alteratio esset imposs. vtrũq; & impossis est gñatio, & econtra 1. de gña. tex. cõ. 1. in. 5. aũt phy. dicit materiã non recipere in ratione subiecti formam, vt est ens actu, sed vt est ens in potentia. bene tñ materia alterabilis est, vt ens actu. & si non esset alterabilis vt ens actu, neq; etiam suscipere posset formam vt ens in potentia, propter essentialem ordinem & concomitantiam existentẽ inter ista. & sic sedatur contradictio. Solutio ꝓpositæ cõtradictiõis. Rñsio aũt Modernorũ nulla est. quia, vt dictum est, materia dependet à forma substãtiali, quò ad esse accidentium in ipsa, prout talia terminata sunt. terminus. n. est a forma, sed non dependet à forma in esse accidentium interminatorum in ipsa, prout talia interminata sunt à forma. quia vt sic materia per suammet quiditatem, seu naturã substernitur talibus accidentibus, quatenus sunt interminata, cùm interminatio sit à materia. Et ideo materia non indiget forma pro inhærentia accidentium interminatorum, inquantum interminata sunt, nisi per accidens, inquantũ identificantur terminatis, non autem vt ratione distinguunt ab illis, & hoc non viderunt Moderni.

Tertia contradi. est in tex. 10. Dicit Philosophus q̃ solus Plato generat tempus. Hui⁹ tamen oppositum manifeste deducitur ex his, quæ scribuntur in. 12. primæ philosophiæ in tex. cõm. 30. vbi dicitur q̃ Leucippus, & Plato semper dicunt motum extitisse, sed temp⁹ apud Platonem nihil aliud est nisi, motus, & reuolutio totius, completa, vt dicit in. 4. phy. in tex cõ. 93. patet aũt q̃, si posuit motũ esse æternum, q̃ posuerit etiam tempus esse æternum. Propter quod quidam defendentes Platonem dicunt nõ dissentire in sensu ab Aristo. vnde dicunt Platonem tenuisse mundum & motum esse æternum. sed ideo dixit mundum generatum, quia partes mundi præcedunt natura ipsum non tempore, vt scribit Commen. in

in.1.coeli cō.105.&.106.&,si ita esset, Aris. non dissentiret à Platone in hoc. Alexander autem, vt recitat Simplicius in secundo de cœlo & mundo, est alterius opinionis, & etiam Cōmenta. quod fuit discordia vera in hoc inter Platonem & Aristotelem, & quod rationes Aristo. procedunt contra Platonē in hoc sensu, quod Plato opinabatur tempus esse vere generatum, & etiam mundū.

Solutio. Vnde ad propositā contradictionē secundum viam istorum isto modo est respondendum. nam Plato bene posuit motū inordinatum fuisse ab æterno. elementa. n. secundum Platonem ante mundi generationem mouebantur motu inordinato, sed Deus deduxit illum motum ad ordinem vnde in generatione mundi ex elementis, simul dixit cœlum factum fuisse, & ipsum tempus, vt dicitur in præsenti tex. Accidit autem Platoni, vt deducit bene Philosoph. & Cōmen. 12. metaphhysico. cōmen. 30. vt motus violentus sit prior naturaliter motu natura, & sequitur vt priuatio sit natura prior habitu, quia posuit motum inordinatum æternum esse, sed motum ordinatū posuit esse factum, inordinatio autem est priuatio ordinationis. & ex hoc sequitur in via Platonis motum & mundum vere fuisse genitum in tempore. nam quod deducitur de priuatione ad habitum non potest deduci nisi per veram transmutationem, & generationem temporalem & hoc est quod pulchre notauit Commenta. aduersus illos, qui volunt defendere Platonem illo modo prædicto. inquit enim in commento. 105. in primo cœli quòd Plato male fecit in ponendo mundum esse generatum, sed non corruptibilem. hoc enim cū difficultate intelligitur de generatione, & maxime cum dixit quòd efficitur ex non ordine in ordinem. & ideo ibidem commen. 106. dicit quòd illud, quod innatum est reperiri in tempore, non inuenitur sine tempore: & quod non est natum inueniri in tempore, non habet prius & posterius, nisi secundum esse. quod est de lineis cum figura, & magis de rebus abstractis. quoniam, si aliqua generatio fuerit ex rebus non temporalibus tunc illæ res non erunt priores, nisi in esse tantum. si igitur intendebant, cùm dicebant mundum esse generatum quia est ex causis prioribus in esse, erit verum. sed verba eorum non compatiuntur hoc. aut ergo peccant, aut hoc deuiat à veritate, aut male docent. Et si cupis late videre impugnationem istius opinionis, vide Auerro. in tertio cœli in commen. vigesimo quinto. contra Themistium, qui illo modo conabatur defendere Platonem. sat mihi fuerit ostendere ubi locum. cupio enim quò ad eius fieri potest breuis esse.

Quarta contradi. est in cō. 20. Dicit Cō. quod non inuenitur aliquid moueri ex se, nisi in motu locali. Huius tamen oppositum dicit. 2. de anima. cōm. 50. de animalibus, & plantis, quò ad nutritionis motum. Soluitur. in simplicibus habet locū dictum suū, sicut ipse glosat seipsum. 2. physico. cōm. 1. fallit autem in mixtis, præcipue perfectis, sicut sunt plantæ & animalia. talia enim ab intrinseco possunt alterari. 8. physico com. 20.

Quinta contradictio est in tex. 23. Scribit Philosophus & Cōmen. quod non est necesse si vna collectio guttarū operatur in lapide primam operationem, quæ apparet in actu in alio tempore, vt illæ guttæ faciant medietatem illius operationis in mediate temporis, aut partes illarū faciant partem illius operationis. Huius tamen oppositum inuenimus in septimo physicorū in tex. commen. 36. vbi ostenditur quòd si aliqua potentia mouet aliquod mobile per aliquod spaciū in aliquo tempore, quòd dimidiata potentia mouet medietatem mobilis per medietatem temporis. Nisi esset quod, vt scribit Alexander, modus considerandi mathematicus in multis deseruit Philosopho Naturali. quia igitur Aristot. in. 7. physi. loquitur de motu secundū generalem sui cōsyderationem, sic multa s̄m imaginationē sibi competere possunt, quæ tamen non competunt sibi applicato ad determinatū subiectum per formam naturalē, quæ est ratio fortitudinis & terminationis. Ita in simili scribit Cōment. in. 6. physi. cō. 15. &. 5. physico. cōmen. 45. & hoc concordat dicto Cōmenta. ibidem in cōm. 36. cùm dicit. & cū diuiserimus motū in duas medietates, & similiter motorem: tunc proportio motoris, quæ est medietas, ad motū, quod est medietas, erit sicut proportio totius motoris ad totum motum, vt vniuersaliter declarauerunt Geometræ. & consimilem dicendi modum de illis proportionibus dicit in cōm. 38. Solutio igitur contradictionis in hoc consistit, quod sermo eius in. 7. physic. verificatur s̄m vniuersalem consyderationem motus, quæ est s̄m imaginationem. vt est in corpore mobili absolute. sed in. 8. physicorū loquitur de motu augmenti, & de motu alterationis, & de cauatione lapidis, qui

8. physico tex. 23.

Solutio.

qui sunt mot⁹ applicati ad determinatum subiectum determinatum per formam. & sic in talibus est deuenire ad vnum in actu, quod totum simul acquiritur, vnde etiam ibi consyderatur motus, & transmutatio non vt sunt in tempore absolute, quia talis diuisio est in potentia, & vadit in infinitū. & sic de hoc fuit consyderatum in. 6. physi. vbi fuit dictum q̧ in motu & transmutatione non est dare primum. sed in. 8. physi. in loco allegato loquitur de motu & transmutatione, vt sunt in quanto & quali, & vbi. & ista diuisio est in actu, & est finita, & sic est dare primum in actu. similiter ibi consyderantur tales motus, vt proueniunt à motore naturali, qui est finitæ virtutis, vnde Commenta. ibidem dicit. non enim sequitur in alteratione, si diuiditur alteratū in infinitum, vt propter hoc etiam alteratio diuidatur in infinitum, s. inquantum fit ab alterante. quod ideo, vt mihi videtur, apposuit Commenta. quia aliud est consyderare alterationem, inquantum alteratio, & aliud inquantum prouenit ab alterante. nā alterans agit per formam & virtutem naturalem, quæ sunt terminatæ necessario, vt patet. 2. de anima contra Empedoclem de motu augmenti tex. commen. 4ᵒ. omnium natura constantium, &c. Et ideo subdit Commentator. ibidem, q̧ prima pars, quæ fit ex alteratione, est determinata necessario, & alterans agens ipsam est determinatum. & si prima pars, quæ fit ex transmutatione, non esset determinata, & agens transmutans ipsum non esset determinatæ virtutis, tunc omnia, sicut illi fingunt, essent in continua transmutatione, & contingeret vt inter duas transmutationes sensibiles non esset quies media.

8. physico. com. 24. Sexta contradictio est in commen. 24. Dicit plures qualitates transmutabiles non recipere magis & minus. Huius tamen oppositum habet. 5. physic. commen. 19. & 22. & 10. metaphysi. commen. 23. Nisi esset q̧ illud intelligitur secundum actum. aut forte loquitur de qualitatibus transmutabilibus per accidens. qualitates enim, quæ per transmutationem per accidens acquiruntur, non oportet q̧ recipiant magis & minus, sicut est de secūda specie qualitatis. 7. physico. commen. 20. & 5. metaphysi. commen. 19. similiter qualitates quartæ speciei nō recipiunt magis & minus, sicut patet. 7. phy. commen. 15. & 16.

Solutio.

8. physico. com. 27. Septima contradi. est in tex. 27. Arist. diuidit motū per se in illud, quod mouetur ex se, i. per principium intrinsecum existens in eo, vt habentia animas, & in illud quod mouetur ab alio, i. à principio extrinseco, vt sunt inanimata. & talia, vt inquit Philosophus, quæ mouentur ab alio, dupliciter moueri possunt, natura videlicet, & extra naturam. extra naturam mouentur vt terra sursum, & ignis deorsum: natura vero vt ignis sursum, & terra deorsum. vbi patet de intentione Arist. & Commen. fuisse, grauia & leuia moueri ab extrinseco. Cuius tamē oppositum scribit Commen in infinitis locis, vt. 2. phy. conimē. 1. & 3. & 7. phy. cō. 2. & 3. cœli commen. 28. & alibi infinities. Dicimus nos istam fuisse Arist. indubitatam sententiam, qui in quæstionibus arduis, & difficilibus, vt inquit Themi. in. 1. de anima loquitur s̄m proprietatem sermonis, & nō per metaphoras. in hoc. n. ipse in plerisque redarguit Platonem. Dico igitur, q̧ propie illud dicitur motum per se ex se, quod apparet moueri ab aliquo principio intrinseco, nullo motore extrinseco sensibiliter mouente & sensibiliter concurrente ad talem motum. hoc autē est animalibus propriū, quia videntur post perfectam quietem à principio intrinseco moueri, non apparente aliquo extrinseco motore sensibiliter excitante, aut mouente illa. & hoc proprie apud Græcos dicitur motum ex se per se. tale autem non videmus accidere in aliquo inanimatorum, sed semper videmus q̧ aliquod exteriorum mouet ipsa. si enim moueantur de potentia accidentali, concurrit remouens prohibens. &, si mouentur de potentia essentiali, concurrit generās. Et ideo cum hoc fundamento procedens Arist. cōclusit grauia & leuia in. 8. phy. & etiam in 4. cœli & mun. esse de numero eorum, quę mouentur ab extrinseco motore. Vnde Cōmenta. in. 4. cœli & mun. in commen. 25. inquit. In hoc capitulo vult perficere sermonem de modo motus elementorum; & ostendere qūo mouētur, & determinare q̧ non mouenť ex se in rei veritate, sed ex extrinseco. Et hoc clare elicitur ex verbis tex. ibi. vbi Ari. post longam perscrutationē finaliter cōcludit. & mouet etiā & qđ à principio fecit, et id qđ subtraxit, aut vñ resilijt, quēadmodū dictū est in primis sermonibus, in quibus determinauimus q̧ nihil horum ipsum seipsum mouet. vbi expresse & clare patet vtrobique, & in. 8. phy & etiam in. 4. cœli istam sine dubio fuisse Arist. sententiam, q̧ grauia & leuia, & vniuersaliter omnia inanimata sunt de numero moto-

Solutio.

rum per se, quæ mouentur ab alio, idest ab extrinseco. Et causa (vt bene notat Auerro. in cõm. 27. vbi vidit huiusmodi difficultatem & contradictionem) fuit, quia talia nõ mouētur ex se, nisi prius moueātur ex alijs. vnde dicit & posuit ista moueri ex alijs, quia ista non mouentur ex se, donec moueantur ex alijs, vt post declarabitur. Non igitur negat Arist. ꝙ grauia & leuia habeāt principium intrinsecum sui motus, sicut tenet Cõmen. in plerisque locis, & ipsemet Philosophus. sed causa, propter quam placuit sibi collocare in numero eorum, quæ mouentur ab extrinseco, dicta est. Et ista est sententia Philosophi sine dubio in. 8. phy. in tex. cõm. 17. quam reperit etiam in tex. cõm. 27. sicut videre potes resolute. Confirmatur. quia in tex. 29. ait ꝙ corpora simplicia ipsa à seipsis moueri impossibile est. vitale enim est hoc, & animatorum proprium. Et sistere possent ipsa secundum seipsa. Idẽ clarissime legitur. 8. phytico. tex. cõ. 77. vbi habet ꝙ motum ex se proprie est in motu locali tantum, & in animatis.

8. physico. com. 27. Octaua contradictio est in cõm. 27. Habet Cõmenta. motum cœli esse naturalem ex parte animæ, & ex parte corporis. Huius tamen oppositum videtur dicere. 2. cœli. cõmen. 3. vbi dicit motum cœli non esse naturalem. Respondetur. non dixit motum cœli Cõmen. ibi non esse naturalem absolute, sed dixit ꝙ non est naturalis, sicut est motus elementorum. Sed dices. tu dixisti superius in. 2. phy. in contradictione secunda, ꝙ motus cœli non est naturalis ex parte suæ formæ, quæ est anima eius, sed solum ex parte corporis. modo Commen. hic dicit oppositum, sicut vides. Dico ꝙ non est contradictio. quia ibi negaui motum cœli esse naturalem ex parte intelligētiæ, ita ꝙ ipsa sit natura: sed vt dixi, vt sic motus cœli est supra naturam, pro quāto est ab aliquo principio altiori, q̃ sit natura. Vnde Commen. disputatione. 11. in solutione primi dubij contra Algazelem inquit. * inquit Peripatherici secundum veritatem loquentes dicunt ꝙ entia procedunt ab eo modo altiori quàm sit natura, & quàm sit humana voluntas. Et ideo illud, quod ipse dixit nomine Philosophorum, ꝙ id, quod procedit ab ipso Deo, procedit modo naturæ, falsum est. hic autem concedo motum cœli esse naturalem ex parte animæ. quia motus circularis est motus animæ, sicut patet secundo capitu. de substantia orbis: non tamen anima cœli est natura, sed est supra naturam. sed tenentes illam animam dare esse, sequitur illam esse vere naturam, quod est absurdum.

Solutio.

* A. I. & q tenent in rei veritate, q emanatio sit ab eo, est profecto nobiliori modo, q̃ naturaliter, & voluntate humana.

Nona contradictio est in cõm. 30. Dicit ꝙ impossibile est elementum esse mouens, & motum secundum formam eodem modo. Huius oppositum dicit. 4. cœli, cõm. 22. vbi habet ꝙ in motu elementi forma est mouens & motum. Soluitur. quia dicit eodem modo. Pro quo debes scire, ꝙ forma mouet inquantum forma. sed vt sic non potest moueri, sed forma vt in materia moueri potest. ratio est ista. quia omnis passibilitas & potentialitas, & vniuersaliter imperfectio, quæ attribuitur formæ, est merito materię secundum Philosophos. & ideo. 4. cœli dicit forma elementi mouet: sed vt est forma in materia mouetur. Et propter hoc secundum ipsum. 9. meta. cõmē. 2. formæ abstractæ à materia sunt tantum agentes, nullo modo patientes, neque essentialiter, neque accidentaliter. & hoc est conueniens principijs Philosophi. nam ratio essentialis patiendi est à materia & à potentia, secundo de generatione. 53. materiæ est moueri. & ideo nulla forma per se est passibilis, siue abstracta, siue materialis fuerit, quia forma essentialiter est actio, secundo de generatione, vbi supra, &. 3. physi. 17. &. 9. meta. 20. tamen materiales sunt passibiles per accidens, quia ratione materiæ, & à qua inficiunt. cùm aūt in abstractis à materia non sit rō passibilitatis aliquo modo: quia nec vt formæ, nec vt in materia, quia ibi materia nō est: sequit̃ illas esse actiones tm̃. sed illæ, q̃ sunt hic, sunt actio & passio, sicut nostri. 8. physico. com. 30. Solutio.

Decima contradictio est in cõ. 34. Dicit ꝙ omne motum habet motorem alium à se in esse. Oppositum patet. 4. cœli. cõm. 22. ad finem, vt dicit ꝙ in motu elementi motor & motum sunt idem s̃m subiectum, & differunt s̃m modum. Soluitur. in per se mouentibus, & per se motis motor, & motum debent distingui s̃m esse. sed in per se mouentibus, & per accidens motis, sicut est de forma elementi, nō oportet hoc: sed sufficit ꝙ illud ratione cuius dicitur esse motum, forma per accidens sit distinctum s̃m esse ab ipsa forma, & illud est ipsa materia. & ideo Philosophi dixerunt nullum omninò simplex posse esse mouens & motum aliquo modo, sicut supra iam diximus. 8. physico com. 34. Solutio.

Vndecima contradi. est in cõm. 35. Dicit motum ferri ad magnetem esse ab extrinseco. Oppositum dicit. 7. meta. 1 c. cõ. Soluitur. est ab extrinseco, quia non mouetur à sua 8. physico com. 35. Solutio.

sur forma intrinseca. est ab intrinseco, pro quanto mouetur vt alteratum, & informatum tali qualitate impressa sibi ab ipsa magnete: cum in omni motu mouens, et motū debeant esse simul, & sic debemus imaginari de vaporibus eleuatis virtute Solis ad mediam regionem aeris, & de motu attractionis nutrimenti ad membra. Sed tunc est difficultas. quia forma existens in subiecto nō agit in suum subiectū. Nisi esset q. hoc fallit in motu locali. Alias etiam limitationes habet ista propositio, sicut poteris videre in limitationibus nostris.

8. physico. com. 35. Duodecima contradi. est in eodem cōm. Dicit calorem naturalem esse primum mouens, vt poteris videre in fine cō. 53. in cō. isto circa principium. & in cō. 37. inferius dicit q. mouet vt instrumentum, & per cōsequens non est primus motor, sed est medius compositus ex moto & motore. Nisi esset q. exemplorum non requiritur verificatio, sed manifestatio. 2. de anima cō. 67. Vnde calor naturalis comparatus ad animam esse instrumentum eius. tamen calor naturalis comparatus ad lapidē, & baculū, de quibus Cōmen. exemplificat ibi, habet rationem primi motoris. quia lapis est vltimum motum in illo exemplo: baculus est medius motor: vel manus: & calor naturalis ibi supponit pro primo motore, licet absolute comparatus ad animam sit motor instrialis. & sic cessat omnis contradictio.

Solutio.

8. physico. com. 48. Decimatertia contradi. est in cō. 45. Scribit Cōment. q. cōsyderatio de pluralitate motorum est propria meta. & hoc idem dicit superius in cōm. 45. hoc idem videtur de intentione Philosophi. 1. physi. ad finem, vbi habet. De principio autem fm formam vtrum vnum, aut plura, & quot, aut q̄ sunt, cum diligentia primæ Philosophiæ opus est determinare. Huius tamen oppositum videtur. 1. de anima cō. 2. vbi declarans vtilitatem scientiæ de anima, prout dat pluribus scientijs plura principia, dicit q. Diuinus suscipit substātiam sui subiecti, & multa alia de dispositionibus consequentibus intelligentiam, inquantum intelligentia, & intellectus. & 3. de anima cōm. 5. in solutione. 3. quæstionis, & in cōm. 14. ibidem dicit q. si non esset ista natura, quæ est intellectus possibilis, non esset multitudo in abstractis. & ideo sciētia de anima est necessaria in sciēdo primam Philosophiam. Dicunt aliqui q. numerus substantiarum abstractarum, & si in Metaphysica per motum & per medium astrologicum sit demonstratus, tamen ex natura sensibilium est conclusio metaphysica, & est medium metaphysicum ad probandum talem numerum. sed q. non demonstretur, dicunt q. hoc est merito defectus cognitionis nostræ, quæ satis obscura est, & non potest attingere tale medium. & ita etiam dicūt q. substantias abstractas esse intelligentes, est conclusio in Metaphysica, sed q. non concludatur, est quia ignoramus tale medium. & sic dicunt numerū abstractorum concludi posse à diuino, & non a Philosopho Naturali. Ego autem nū quam potui intelligere istā opinionem, & diu fui in speculatione istius difficultatis. Nam fm Auer. videtur q. ista positio istorum non possit stare. & ratio est ista. quia à pari ego dicam sibi, q. esse abstractorum est conclusio diuina, tamen mediū est ignotum. Soluunt dicentes esse rationem diuersitatis, quia illa sunt principium in scientia Diuina, cùm sint subiectum eius: sed numerus substantiarum est conclusio, & nullo modo principium. Sed contra istud arguo sic. ens & vnum significant eandem naturam per Auer. cùm autē numerus iste substantiarum separatarum causatus sit nō ex diuisione continui, sed ex contradictione propter imperfectionem & possibilitatem in eis repertam: sequitur, si Diuinus demōstraret numerum, demonstraret vtique & esse. Sed dicunt q. ens & vnum significant eandem naturam, sed non eodem modo. & ideo potest Diuinus demōstrare aliquid esse vnum, licet non possit demonstrare illud esse propter distinctionem rationis inter esse & vnum esse: sicut est de primo motore, qui & si idem sit cum primo fine, et prima forma, tamen ratione distinguuntur. & ista distinctio sufficit, vt de eo diuersæ scientiæ consyderent. Naturalis enim consyderat primum motorem. Diuina primā formam Sed contra, quia propter hoc non euadunt argumentum. nam vnum, vt ratione distinguitur ab ente, nil aliud dicit, fm Auerr. cō. 3. 4. meta. nisi indiuisionem in esse fundatam: quia nō importat aliquē conceptum positiuum, vt voluit Auicen. Si igitur diuinus demonstrat aliquid vnum esse, hoc non est, nisi inquantum illud est indiuisum in esse. sed qui demonstrat indiuisionem in esse, ipsum esse demonstrat. esse enim et indiuisum esse idem sunt omnibus modis, et non differunt nisi ex modo significandi. & ideo quicūque demrat vnū esse, vtique et esse demonstrat. Confirmatur per Philosophum. 4. meta. tex cōm. 3. idem enim

Digressio de numero abstractorū, an sit conclusio diuina cōtra Modernos.

enim homo et vnus homo, et non diuersũ aliquid ostendit ſm dictionem repetitam homo, et ens homo, et vnus homo. Nec instantia de primo motore valet. quia prim⁹ motor et prima forma, licet dicant vnam naturam, tamen dicunt duos conceptus positiuos distinctos, qui sunt sufficientes ad causandum diuersos habitus in actu, saltẽ partialiter. Sed illa, quæ differunt, sicut positiuum et priuatiuum, minime possunt hoc facere. quia priuatio non habet aliquã formalitatem, vel conceptum positiuum distinctum à conceptu sui fundamenti, per quem possit intelligi. et ideo dicit Philosophus ꝙ intelliguntur priuationes per suos habitus. 3. de anima. 25. si igitur Diuinus numerum abstractorum demonstrare posset, tunc vnitates eorum demonstraret esse. & si vnitates, ergo et entitates. Et ideo mihi videtur de intentione Auer. dicendũ esse ꝙ nulla scientia neque vniuersalis, neque particularis potest demonstrare numerum sui subiecti: sicut ſm ipsum nec esse potest demonstrari. Et cõfirmatur per ipsum in. 2. de anima cõ. 27. vbi Aristo. enumerat potentias animæ sine aliqua probatione. et Cõmen. ibi. in cõ. reddens causam inquit in principio cõ. Cùm voluit incipere loqui de vnaquaque virtutum animę, incepit primo numerare eas esse. et ꝙ quædam animalia habent quasdam earum proprie, ſm ꝙ artifex ponit subiectum suæ artis. Artifex. n. necesse est vt ponat subiectum, de quo loquitur. et diuidat genera eius quasi manifesta in esse. Artifex enim non potest demõstrare subiectum suæ artis, neque species eius. et in principio cõ. 29. illius secundi dicit. quia vult ponere hic numerum istarum virtutũ, ſm ꝙ artifex ponit subiecta suę artis, et quilibet igitur artifex, qui sumit subiectũ suæ artis vt concessum, habet accipere et numerum. Vnde Auicẽ. prima fen. primi, vbi agit de subiectis Medicinæ, dicit ꝙ Medicina non habet declarare, quæ sunt elementa, et quid sunt, aut ꝙ sunt: nec humores, complexiones, virtutes, quæ sunt, quid sunt, aut quot sunt, sed in his Physico credere debet. Licet igitur numerus abstractorum sit in Metaphysica demonstratus, non tamen est metaphysicalis conclusio, sed est principiũ in ea, sicut eas esse, et eas esse intelligentes sunt principia, et non cõclusiones. 1. de anima. cõ. 2. et. 12. meta. cõ. 36. &. 2. coeli. cõ. 61 &. 5. cap. de substantia orbis. Vnde mirum est de istis dicentibus tales ꝓpositiones esse diuinas conclusiones, cum tamen Cõm. dicat ꝙ sunt principia diuina, & conclusiones naturales. donec igitur isti nõ inueniãt media diuina, per quæ istas conclusiones demonstrent. nunquam concedam illas diuinas conclusiones esse, licet Arist. eas in diuina scientia concludat. propter hoc tamen non sunt conclusiones Diuinæ, quia conclusiones specificantur à medijs. Et Arist. multas demonstrationes naturales adduxit in sua Metaphysica, sicut patet. Dicamus igiẽ ꝙ numerus abstractorum est conclusio demonstrabili medio astrologico, & naturali sicut patet intuenti demonstrationem illam Philosophi. ibi. n. ingressum habet ratio naturalis, & ibi etiam est astrologicum medium. Similiter Naturalis potest demõstrare multitudinem in abstractis propter intellectum possibilem repertum in eis, sicut dicit cõ. 3. de anima. 5. &. 14. cõ. ꝙ quõ sit intelligendum non est pręsentis negocij. Sed quid dicemus ad authoritates Cõmen. & Arist. Dico ꝙ omnes glosari debent ista glosa, ꝙ determinatio de abstractorum numero est Diuinæ scientiæ proprie, nõ ratione medij, sed ratione subiecti & prædicati, quæ bene sunt diuinæ consyderationis. vnitas enim & multitudo sunt de cõsequentibus ens inquantum ens. similiter dicitur ꝓpria Metaphysicæ illa determinatio, quia in Metaphysica pertractatur. Nam, si bene aduertas, in illa demonstratione sumunẽ multæ propositiones declaratæ in Naturali philosophia. sicut illa ꝙ vnus motus habet vnum motorem, & ꝙ omne motũ habet motorẽ, & ꝙ motus æternus habet motorem ęternum, sicut patet per Auer. & Philosophum ibi in tex. cõ. 43. similiter. quia ibi sumit pro constanti numerum motuũ ab Astrologis, sicut patet infra ibidem tex. cõ. 45. Hinc est ꝙ placuit Aris. illam materiam pertractare in Metaphysica nõ in Naturali philosophia, nec in Astrologia. Sed, quia istę duæ scientiæ ministrę sunt in hoc casu Metaphysicæ, ideo Metaphysicus ab vtroque partem aliquam accipiens erexit ibi demonstrationem. & sic sibi illam consyderationem appropriauit, præsertim cum substantiæ abstractę sint substantia eius ibi & Metaphysica indiget cognitione numeri. specierum subiecti sui. &, quia declaratio numeri earum in istis scientijs specialibus nõ fuit facta, cum neutra sine alia sufficiat, hinc est ꝙ conuocauit eas in scientia communi. sic igitur est propria scientiæ communi talis determinatio. Si. n. Naturalis istum numerum vellet demonstrare via motus, oporteret

oporteret ipsum sumere numerum motuũ ab Astrologo. sed ad quam vtilitatem? nõ ad vtilitatem propriam. quid.n. Naturalis vult facere de numero, aut in quo sibi deseruit talis numerus abstractorum? si igitur hoc faceret Naturalis, hoc esset ad vtilitatẽ Metaphysicæ, quæ sumit subiectum suum esse à Naturali philosophia. Et quia sciẽtia debet cognoscere numerũ sui subiecti, noluit Arist. demonstrare numerum in Naturali philosophia, sed solũ esse. quia esse abstractorum Naturalis per medium propriũ nullo indigens auxilio alicuius alterius artificis potest demonstrare. Numerum aũt non potest efficaciter demonstrare per solum motum, sed indiget alio artifice. ideo numerũ voluit demõstrare in Metaphysica, induens habitũ vtriusque. sciẽtia enim specialis debet adiuuare specialem scientiam in his, quæ sunt sibi propria. sicut plerunque Mathematicus adiuuat Naturalem in naturalibus: vt est videre. 8. phy. cõ. 76. sed velle Mathematicum seruire naturali nõ propter se, sed propter Diuinum, esset multo tedio afficere ipsum. Et ideo, sicut mihi videtur, ista fuit causa, q̃ Arist. voluit istam determinationem de numero abstractorum in sciẽtia Diuina fieri. quia Diuinus indiget cognitione sui subiecti & numeri eius: esse autem subiecti à solo Naturali potuit accipere. non potuit autem numerum accipere à solo Naturali aliquo manifesto medio: ideo ipse Diuinus numerum in Metaphysica à duobus artificibus probatum sumit. Dixi autem notabiliter manifesto medio, quia Cõmenta. bene vult Naturalem posse ostendere multitudinem abstractorũ, quia in eis est natura intellectus possibilis. sed medium istud non est sensatum, sed satis obscurum, sicut vides. Et ideo primus magister nihil vnquam dixit sine forti ratione, sicut dicit Commen. 1. de generatione. 38. com. Ne autem videamur dixisse ista gratis. volo confirmare istam sententiam authoritate Auer. 1. cœli cõ. 90. vbi dicit q̃ vnitas mundi potest demonstrari ex duabus scientijs, s. Naturali & Diuina. & Aristo. in illo tex. vult hoc declarare. Et ibi Cõ. dicit q̃ Philosophus dicit illam rationem Diuinam esse, ad probandum mundum vnum esse, quia sumit quædam, quæ sunt principia in Diuina scientia, & non sunt probata in scientia Diuina, sed in scientia Naturali: sicut q̃ omne, quod non est in materia, est vnũ: & q̃ motus circularis est sine principio & fine: & q̃ ab vno mouente nõ est nisi vnum motũ. quæ omnia probata sunt in Philosophia Naturali, licet sint etiam scripta in Metaphysica, sicut patet. 12. meta. à 29. vsq; ad 49. Ecce igitur q̃ sm̃ Auer. Arist. quandoq; appellat aliquam considerationem diuinam. non quia à medio diuino procedat, sed quia in Diuina sciẽtia pertractatur, & scribit. Et sic patet q̃ sm̃ Auer. sententiam, tenentis substantias abstractas esse à Diuino non posse demonstrari, habemus consequenter dicere q̃ nec eas esse in tali numero est demonstrabile ab ipso. Dicere autem illam esse conclusionem diuinam, & q̃ est medium diuinum ad eam, ignotum tamen nobis, est loqui sine ratione. quia, vt dicit Cõmen. in procemio primi phy. Arist. inuenit istas tres scientias, & cõpleuit. Cõtradictionis aũt sedatio ex dictis liquet: et mihi hoc nõ fuit declaratũ nisi cũ maximo labore, & ab alijs nihil inueni.

Decimaquarta contradi. est in te. 55. Ari. ostendit motum localem priorem esse natura tempore & perfectione respectu aliorum. Sed q̃ non sit natura prior, elicitur ex sententia eius. 1. physi. tex. cõ. 24. vbi contra Melissum, ponentem vnum principium & infinitum, & propterea immobile, arguit Philosophus, q̃ licet nõ posset moueri motu locali, quid prohibet vt possit alterari. igitur alteratio potest esse sine motu locali. Et confirmatur per Themistium ibidem, dicentem q̃ neque calefaciendis rebus, neque frigefaciendis opus est loco. modo non est ista conditio prioris sm̃ naturam, vt posteriora possint esse sine eo? vt patet. 5. met. ca. de priori. Nisi esset q̃ argumentum est ad hominem. quia posito q̃ corp⁹ aliquod esset infinitũ occupans totum, & non posset localiter moueri de vno loco ad alium locum, nihil vetaret illud posse alterari. q̃a non est necesse, vt quod alteratur transferatur sm̃ locum, vt dicitur. 1. de generatione & corruptione. tex. cõm. 25. quia aliquid in eodem loco existens alterari potest. & sic habet Philosophus intentum suum contra Antiquos. Nec hoc contradicit Arist. nam si non esset motus localis corporis cœlestis, nulla alteratio esset. ipse .n. est tanquã vita oium natura constantium. 8. phy. tex. cõ. 1. — 8. physico. tex. 55. — Solutio.

Decimaquinta contradictio est super eodem tex. Aristote. habet quòd raritas & densitas principia sunt omnium passionũ. nam graue & leue, molle & durum, calidũ & frigidum raritates & densitates quędam esse videntur. Huius tamen oppositum habet in. 2. de generatione & corruptione te. cõm. — 8. physico. tex. 55.

cōmen. 15. & 7. phy. tex. cō. 11. vbi dicitur q raritas & densitas sunt rerum qualitates insequentes calidum & frigidum. Soluitur. loquutur Aristote. in. 8. physi. secundum opinionem Antiquorum, non secundum propriam opinionem, vt ostendat conclusionē quam intendit ibi probare secundum vtrāque opinionem habere veritatē. Nam opinio Arist. fuit q principia transmutationis sint quatuor qualitates primæ, vt patet in principio secūdi de gñatione & corruptione. Opinio vero Antiquorum fuit q principia transmutationis sunt raritas & dēsitas, vnde secundum istos omnes passiones causantur ab istis, & quomodocūque sit semper, vt deducit, sequitur q motus localis pcedat alios motus. non curat autem ibi Aristo. quomodo se habeat veritas circa illud, an videlicet generatio fiat vt Antiqui asserebant, an per viā alterationis per quatuor primas qualitates, quia illa speculatio pertinet ad librum de generatione & corruptione, vnde Arist. 1. physico. tex. commen. 49. dixit quòd magnum & paruum sunt secundùm rationem, rarum autem & densum secundum sensum. quod nō dixisset, nisi credidisset raritatem, & densitatem insequi qualitates primas in solis sensibilibus generabilibus inuentas.

Solutio.

8. physico. com. 73. Decimasexta contradictio est in cōmē. 73. dicit Auer. quod in linea recta est maxima distantia. Oppositum. 5. physico. 23. & primo cœli cōm. 28. Soluitur. est breuissima, quæ possit cadere inter duo extrema in actu, inter enim duo puncta distantia nulla breuior linea potest cadere quàm linea recta, tamen est longissima, quia maxima remotio non inuenitur, nisi in recto inquantum rectū. vnde linea imaginata à centro terræ vsq; ad conuexum supremæ sphæræ est longissimæ distātiæ possibilis in natura.

Solutio.

8. physico. tex. 74. Decimaseptima contradi. est in tex. 74. Habetur ibi q, cum motus augmenti & diminutionis sint oppositi, non possunt esse continui, sed de necessitate inter eos est tempus quietis. & ita videtur poni tempus status inter motum augmenti & diminutionis. Huius tamen oppositum colligitur ex 2. de generatione & corruptione in tex. cō. 57. vbi dicitur q in æquali tempore est generatio & corruptio secundum naturam. & Commen. ibi in cō. expresse dicit q tempus senectutis est æquale tempori iuuentutis. ex quibus videtur non dari tempus status medium. Dicamus nos q Aris. & Auer. ibi per tempus generationis naturalis, aut iuuentutis intelligunt totum tempus profectus, in quo videlicet res habet se in naturali dispositione. & sic in tali consyderatione includitur tam tempus augmenti, quàm etiam tempus status. nam propter quod vnumquodq; tale & illud magis. non enim motus augmenti dicitur naturalis, nisi pro quanto tendit ad finem naturaliter intentum, & quæsitum per naturam. natura. n. agit propter finem. & ideo tempus status est longe perfectius quàm tempus augmenti. Vnde Auic. in cap. de ætatibus vult q illa ætas sit ætas pulchritudinis & perfectionis. quia in ætate consistentiæ solum potest homo habere operationes simpliciter naturales & perfectas, in qua ætate fuit crucifixus Redemptor noster. Aetatē vero corruptionis & senij appellauit tempus, in quo res cēdit ad diminutionem, quæ est via ad nihil, vt dicit Cōm. 3. phy. cō. 60. Vnde Arist. ibi respiciendo ad vniuersalem causam, quæ est motus Solis. qui per sex signa appropinquat, & per sex signa recedit, & sic est causa contrariorum, illo modo venatus est æqualitatem illam in temporibus generationis iuuentutis, & profectus, & tempora corruptionis senij & defectus. sed per iuuentutem, vt dixi, intelligit totum aggregatum ex tempore, in quo res vere augetur, & ex tēpore status. quia totum istud tempus attestatur perfectioni. & sic inter iuuentutem, & senectutem non datur medium. sed in 8. phy. & alibi aliter loquit, & magis in particulari in ordine ad actus animæ. Vnde tēpus, in quo plus reparatur, quàm deperditur ex actione animæ, & caloris innati, tale dicitur tempus augmenti. tempus vero, in quo æqualiter reparatur, sicut deperditur, est tempus status, quando vero minus reparatur, quàm deperdatur, est tempus diminutionis. & sic inter augmentum & diminutionem datur quies media. impossibile enim est motus contrarios continuari.

8. physico. com. 77. Decimaoctaua contradictio est in 77. cōmen. Dixit densari, & rarefieri motus locales. Oppositum. 7. physi. commen. 15. vbi habet quòd sunt quales, & per consequens alterationes. Ibi soluitur: quia loquit sm Antiquos. vide in. 4. phy. super cōmen. 84. quia ibi dixi satis diffuse.

Solutio.

8. physico. com. 78. Decimanona contradictio est in cō. 78. Dicit finitatem esse ex parte materiæ, non ex parte formæ. Oppositum dicit. 3. physic. com. 60. Soluitur. hic loquitur de finitate actionis & durationis, ibi loquitur de finitate, quę est rei actualitas, & intrinseca perfectio.

sectio, ac terminatio. Vnde Comment. 8. physico. comment. 83. dicit quòd causa, propter quam motores moui fatigantur, est quia sunt in materia. finitas igitur actionis est materia. Et ideo qui tenent in animali à principio vitæ vsque ad vltimum inesse aliquam vnam actionem numero continuã, satis errant. Nam, si quæ esset, maxime esset actio vitalis, quæ est motus cordis. & manifestum est quòd illa non est continua, quia inter oppositos motus necessario cadit quies media, sicut demonstrauit Aristoteles in octauo physicorum. Deo laus, & Virgini.

REGISTRVM.

✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z, AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ, AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III KKK LLL MMM NNN OOO PPP QQQ RRR SSS.

Omnes Quaterniones, præter ✠, & SSS, Duerniones.

Venetijs apud hæredes Lucæ Antonij Iunctę.
Anno Dñi. M D LXII.